ENCICLOPEDIA

GEOGRAFICĂ

A ROMÂNIEI

Consultant: Cristina MUICĂ

Redactori: Rodica CHIRIACESCU
Eliza-Daniela GHINEA
Alexandru STĂNCIULESCU
Verificarea si actualizarea hartilor: Gabriel-Florin MATEI

Tehnoredactare: Mariana MÎRZEA
Secretar general de redacţie: Vanda ANGHEL
Corectori: Mihaela TUDOR
Marcela POPA

Ilustraţiile şi hărţile au fost selectate de autor din Fototeca Editurii Enciclopedice
Unele ilustraţii au fost oferite de Dl. Alexandru BRUMĂRESCU

Preluarea şi folosirea datelor şi informaţiilor din această enciclopedie este gratuită, cu condiţia ca această lucrare să fie citată la sursele bibliografice.

Autorul

Dan GHINEA

ENCICLOPEDIA GEOGRAFICĂ A ROMÂNIEI

Ediția a IV-a, actualizată şi completată

TORONTO, 2018

CUVÂNT ÎNAINTE

la ediţiile anterioare

Motto: *Ctema eis aei/Bun pentru veşnicie*
(Tucidide: "Istoria războiului peloponesiac")

Profitând de o îndelungată experienţă profesională, ca redactor la Editura Enciclopedică (din dec. 1969), precum şi de acumularea, de-a lungul anilor, a unui bogat şi variat material documentar, am început elaborarea acestei enciclopedii în toamna anului 1992 conştient fiind de riscurile pe care mi le asum în vehicularea unui vast şi complex volum de informaţii. Am făcut acest lucru din dorinţa de a oferi unui cerc larg de cititori o sursă de informare imediată în acest domeniu. Aşadar, timp de aproape patru ani m-am străduit să elaborez articolele într-un mod cât mai accesibil, util, interesant şi, pe cât posibil, cu cât mai puţine erori. Cu tot efortul şi cu toată atenţia pe care le-am depus, nu mă sfiesc să recunosc că, probabil, vor mai exista unele inexactităţi legate, în mare parte, de perioada de frământări şi transformări de după dec. 1989, când numeroase obiective social-culturale, industrial-agrare, de artă, de arhitectură, turistice etc. (muzee, case memoriale, monumente, fabrici, unităţi zootehnice etc.) au fost înfiinţate sau şi-au încetat activitatea.

Concepută pe baza unui bogat material documentar, *Enciclopedia Geografică a României* este structurată alfabetic, cuprinzând în paginile sale informaţii de tip enciclopedic, selectate conform unor criterii bine definite.

Cele aproximativ 5 000 de articole-titlu cuprinse în acest volum privesc marile unităţi de relief ale României (munţi, dealuri, podişuri, câmpii ş.a.), toate râurile de peste 50 km lungime, cele mai importante lacuri naturale şi antropice, depresiuni intramontane şi subcarpatice, pasuri, vârfuri muntoase şi deluroase etc., precum şi toate judeţele, municipiile, oraşele, comunele şi staţiunile balneoclimaterice ale ţării. Cele 13 279 de sate din România care existau în 1996 (apoi 13 099 sate în anul 2001 şi 12 917 sate în 2012 – n.a.) nu sunt tratate în cadrul unor articole de sine stătătoare, ele regăsindu-se inserate în totalitate, în ordine alfabetică, la sfârşitul fiecărui judeţ.

Articolele referitoare la cadrul natural cuprind diverse informaţii despre elementele fizico-geografice (poziţia geografică, limite, suprafaţă, înălţime, lungime etc.), cele referitoare la localităţi includ date despre localizare, populaţie, economie, istorie, ştiinţă, cultură, artă, învăţământ, turism etc., iar sistemul de trimiteri (→) de la un articol la altul completează în mod eficient aceste informaţii.

Grafia tuturor localităţilor existente pe teritoriul României este în conformitate cu Legea nr. 2 din 17 februarie 1968 şi cu cea a tuturor celorlate Decrete-Lege emise de-a lungul anilor de către Consiliul de Stat al României (în perioada comunistă) sau de către Parlamentul României (după anul 1989).

Sper ca lucrarea aceasta să constituie un instrument util de lucru şi de informare pentru o categorie cât mai largă de cititori şi, în mod special, pentru elevi şi studenţi. În încheierea acestui preambul, aduc calde mulţumiri colegului meu Marcel D. Popa (Director al Editurii Enciclopedice), prietenului Aurel Stroe, cât şi soţiei mele Eliza-Ana şi fiicei Eliza-Daniela pentru ajutorul lor nepreţuit. De asemenea, adresez mulţumiri colegei Mihaela Mihalache care a asigurat ţinuta grafică deosebită a acestui volum.

DAN GHINEA

Bucureşti, octombrie 1996

CUVÂNT EXPLICATIV

a ediţia a IV-a

Dedic această ediţie scumpilor mei nepoţi,

Ana-Maria şi Vlad-Gabriel

Era în primul an al primului secol al mileniului III, mai exact 18 septembrie 2001, când Dumnezeu a hotărât ca autorul acestei Enciclopedii Geografice să ia drumul pribegiei, peste mări şi ţări, pentru a se stabili definitiv la Toronto, pe pământul îndepărtatei Canada - ţară la fel de minunată ca şi România, dar de o întindere uriaşă (respectiv 9 970 610 km2), cu doar 397 645 km2 mai mică decât cea a continentului Europa, fiind din acest punct de vedere a doua ţară din lume (după Federaţia Rusă) ca suprafaţă.

Plecarea mea din România către zările îndepărtate ale Apusului a avut loc cu doar 7 zile după tragedia de la 11 septembrie 2001 de la New York, când două avioane de pasageri, capturate prin cine ştie ce viclenie de către terorişti, au secerat părţile superioare ale celor două turnuri gemene ale World Trade Center din metropola Statelor Unite ale Americii. Astfel, emoţia firească a lungului drum ce urma să-l efectuez cu avionul (împreună cu soţia mea Eliza-Ana) din România până în Canada a fost amplificată de acest eveniment fără precedent, care în acel scurt interval de timp (11-18 septembrie 2001) a provocat mari perturbări în traficul aerian de pretutindeni şi mai cu seamă în cel către continentul nord american, determinând incertitudinea plecării noastre.

O dată cu stabilirea definitivă la Toronto (alături de familia fiicei mele, Eliza-Daniela), am început să consemnez tot felul de informaţii referitoare la România, provenite pe diferite căi (cărţi, ziare, Internet, TVR Internaţional ş.a.), ca o premoniţie la o eventuală reeditare a Enciclopediei Geografice a României. Satisfacţia acestei documentări a fost cu atât mai mare cu cât, în luna mai a anului 2008, Dl. Marcel D. Popa, fostul meu coleg de editură, în prezent Directorul Editurii Enciclopedice din Bucureşti, m-a înştiinţat la telefon că doreşte să reediteze pentru a patra oară această lucrare. Propunerea am acceptat-o fără ezitare, cu toate că ştiam, *ab-initio*, că nu-mi va fi uşor din cauza profundelor schimbări provenite în perioada de după 1989 în societatea românească. Un singur exemplu este edificator: din anul 2002 (anul ultimei ediţii, a treia, a Enciclopediei Geografice a României) şi până în anul 2012 au fost înfiinţate 225 de comune, apoi 56 de comune (care existau la acea dată) au fost trecute în categoria oraşelor, iar nouă oraşe au devenit municipii - toate aceste modificări necesitând articole elaborate din nou. O atenţie deosebită a trebuit să acord transferării şi actualizării informaţiilor de la o comună la alta din cauza detaşării unor sate componente de la vechea comună la comuna nou înfiinţată.

Un fenomen cu totul negativ în societatea românească este acela al depopulării numeroaselor sate ca urmare a migraţiei forţei de muncă tinere de la sate la oraşe sau în străinătate, a îmbătrânirii locuitorilor acestor sate şi, în consecinţă, a dispariţiei lor pe cale naturală, aceste sate rămânând cu casele pustii. Astfel, depopularea în această perioadă a peste 30 de sate, cu tendinţa de depopulare şi a altor localităţi a însemnat, de fapt, o gravă pierdere umană, materială, agrară, cultural-tradiţională a societăţii româneşti, aceste sate devenind, oarecum, un fel de muzee în aer liber pe cale de ruinare. Redau câteva exemple de sate depopulate: Zlătari (com. Goieşti), Italieni (com. Bucovăţ), Malaica (com. Cerăt) – toate în jud. Dolj, apoi satele Inceşti (com. Poşaga, jud. Alba), Şerpeniţa (com. Manoleasa, jud. Botoşani), Nadăş (com. Recaş, jud. Timiş), Lindenfeld (com. Buchin, jud. Caraş-Severin), Hordila (com. Pungeşti, jud. Vaslui), Ardealu (com. Dorobanţu, jud. Tulcea), Şaşvereş (com. Praid, jud. Harghita) ş.a.

Alte noutăţi legate de construirea unor obiective social-culturale, religioase, economice, turistice etc. sau de dispariţia sau conservarea altora au stat de asemenea în atenţia mea.

Ca urmare, consider că cea de-a patra ediţie a *Enciclopediei Geografice a României*, ca şi precedentele ediţii, serios completată şi actualizată, va fi spre folosul multor categorii de cititori, iar peste decenii va reprezenta o oglindă a României la început de mileniu III.

În încheiere, mulţumesc Bunului Dumnezeu că mi-a dat puterea şi răbdarea necesare pentru această realizare, apoi mulţumesc Directorului Editurii Enciclopedice, Dl. Marcel D. Popa, Redactorului Şef, Dl. Alexandru Stănciulescu (de la care am primit multe sugestii folositoare în redactarea lucrării), tehnoredactorului Mariana Mîrzea, colegului meu de facultate şi de editură Dl. Gabriel-Florin Matei (responsabil cu actualizarea hărţilor), familiei mele şi tuturor celor care au contribuit la buna realizare a acestei enciclopedii.

Dan GHINEA

Toronto, 15 aprilie 2013

DATE GENERALE
despre România

Denumirea oficială: ROMANIA.

Forma de guvernământ: Republică.

Poziţia geografică: Stat independent situat în Sud-Estul Europei, la Nord de Peninsula Balcanică, în bazinul inferior al fluviului Dunărea, cu ieşire la Marea Neagră, având drept "coloană vertebrală" Carpaţii Sud-Estici. România se află între 43° 37' 07'' şi 48° 15' 06'' latitudine nordică şi între 20° 15' 44'' şi 29° 41' 24'' longitudine estică, la mijlocul distanţei dintre Ecuator şi Polul Nord (marcată de paralela 45° latitudine nordică) şi la o depărtare aproximativ egală (2 700 – 2 900 km) de Oceanul Atlantic, Oceanul Arctic şi Munţii Ural şi la numai 1 050 km Nord de Marea Mediterană.

Suprafaţa: 238 391 km2 (locul 11 în Europa şi 79 pe glob – comparabilă, din acest punct de vedere, cu Marea Britanie, Laos, Ghana şi Uganda).

Frontiere: 3 149,9 km, din care 1 085,6 km terestre şi 2 064,3 km fluviale şi maritime. România se învecinează cu Ucraina (649,4 km) şi Republica Moldova (681,3 km) la Nord şi Est, cu Marea Neagră (193,5 km) la Sud-Est, Bulgaria (631,3 km) la Sud, Serbia (546,4 km) la Sud-Vest şi cu Ungaria (448 km) la Vest şi Nord-Vest. România are o formă elipsoidală, lungimea teritoriului său fiind, în linie dreaptă, de circa 735 km de la Vest la Est şi de circa 530 km de la Nord la Sud.

Populaţia: 22 279 183 loc. (1 ian. 2015), din care 10 875 087 loc. de sex masc. şi 11 404 096 de sex fem. Populaţia urbană: 12 571 845 loc. (56,43% din populaţia ţării); rurală: 9 707 338 loc. (43,57%). Structura populaţiei pe naţionalităţi (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 16 792 900 români (88,92%), 1 227 600 maghiari şi secui (6,50%), 621 600 rromi (3,29%), 50 900 ucraineni (0,27%), 36 000 germani (0,19%), 27 700 turci (0,15%), 23 500 ruşi-lipoveni (0,12%), 20 300 tătari (0,11%), restul de 0,45% de alte etnii (sârbi, slovaci, cehi, bulgari, poloni, români din Rep. Moldova, evrei, italieni, greci, armeni, macedoneni, aromâni, chinezi ş.a.). Dinamica populaţiei României (în paranteză este înscrisă data recensămintelor): 3 864 848 loc. (1859), 4 648 123 loc. (1884), 5 038 342 loc. (1889), 5 956 690 loc. (dec. 1899), 7 248 061 loc. (19 dec. 1912), 18 052 896 loc. (29 dec. 1930), 13 535 757 loc. (6 apr. 1941), 15 872 624 loc. (25 ian. 1948), 17 489 450 loc. (21 febr. 1956), 19 103 163 loc. (15 mart. 1966), 21 559 910 loc. (5 ian. 1977), 22 810 035 loc. (7 ian. 1992), 21 698 181 loc. (18 mart. 2002), 20 121 641 loc. (20-31 oct. 2011).

Diviziuni administrative (2018): 41 de judeţe şi, separat, municipiul Bucureşti cu rang de judeţ, 103 municipii, 217 oraşe, 2 861 comune, 12 917 sate (din care 485 de sate aparţin oraşelor şi municipiilor) şi 457 de localităţi componente ale oraşelor şi municipiilor.

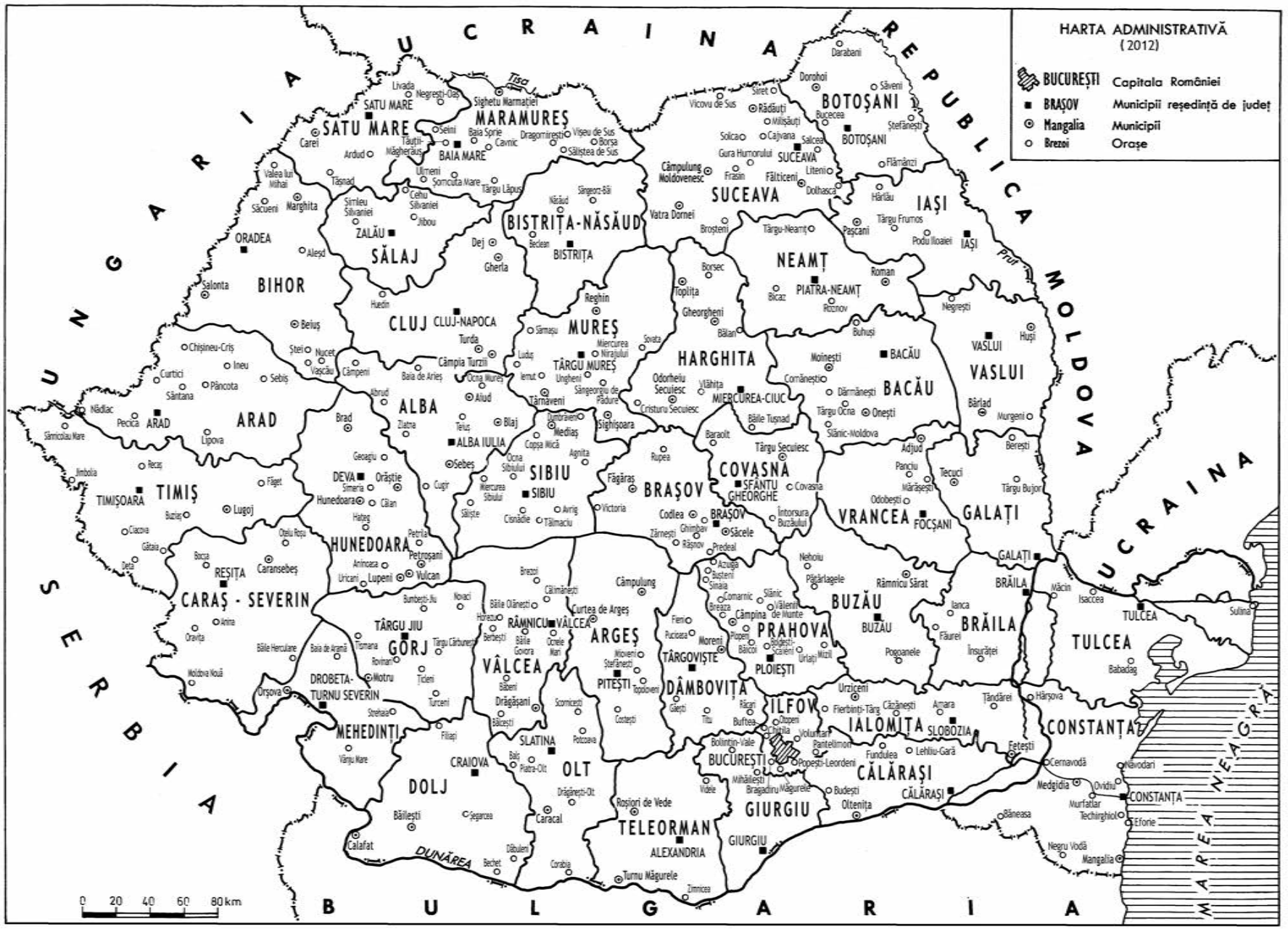
HARTA ADMINISTRATIVĂ
(2012)
BUCUREȘTI Capitala României
BRAȘOV Municipii reședință de județ
Mangalia Municipii
Brezoi Orașe
UCRAINA
REPUBLICA MOLDOVA
UNGARIA
SERBIA
BULGARIA
MAREA NEAGRĂ
Tisa
Prut
Dunărea
SATU MARE
MARAMUREȘ
BOTOȘANI
SUCEAVA
IAȘI
BISTRIȚA-NĂSĂUD
NEAMȚ
ZALĂU
SĂLAJ
ORADEA
BIHOR
CLUJ
CLUJ-NAPOCA
MUREȘ
HARGHITA
BACĂU
VASLUI
ARAD
ALBA
SIBIU
BRAȘOV
COVASNA
TIMIȘ
TIMIȘOARA
DEVA
HUNEDOARA
CARAȘ - SEVERIN
REȘIȚA
GORJ
TÂRGU JIU
VÂLCEA
RÂMNICU VÂLCEA
ARGEȘ
PITEȘTI
PRAHOVA
PLOIEȘTI
DÂMBOVIȚA
TÂRGOVIȘTE
BUZĂU
VRANCEA
FOCȘANI
GALAȚI
BRĂILA
TULCEA
CONSTANȚA
IALOMIȚA
CĂLĂRAȘI
OLT
SLATINA
DOLJ
CRAIOVA
MEHEDINȚI
DROBETA-TURNU SEVERIN
TELEORMAN
ALEXANDRIA
GIURGIU
ILFOV
BUCUREȘTI
0 20 40 60 80 km

JUDEȚELE ROMÂNIEI

Județul	Suprafața (km^2)	Populația (1 ian. 2015)	Reşedința județului	Populația (1 ian. 2015)
Alba	6 242	382 537	Alba Iulia	73 937
Arad	7 754	475 216	Arad	179 621
Argeş	6 826	649 014	Piteşti	177 443
Bacău	6 621	748 043	Bacău	196 083
Bihor	7 544	620 531	Oradea	223 237
Bistrița-Năsăud	5 355	329 471	Bistrița	92 812
Botoşani	4 986	458 620	Botoşani	122 785
Braşov	5 363	630 151	Braşov	291 195
Brăila	4 766	359 721	Brăila	212 986
Buzău	6 103	482 716	Buzău	136 710
Caraş-Severin	8 520	331 092	Reşița	89 559
Călăraşi	5 088	319 381	Călăraşi	77 997
Cluj	6 674	720 722	Cluj-Napoca	322 108
Constanța	7 071	770 465	Constanța	319 168
Covasna	3 710	229 319	Sfântu Gheorghe	65 362
Dâmbovița	4 054	530 745	Târgovişte	94 179
Dolj	7 414	704 097	Craiova	307 022
Galați	4 466	634 412	Galați	305 805
Giurgiu	3 526	277 960	Giurgiu	69 645
Gorj	5 602	368 786	Târgu Jiu	97 312
Harghita	6 639	334 481	Miercurea-Ciuc	42 348
Hunedoara	7 063	473 635	Deva	70 789
Ialomița	4 453	295 481	Slobozia	53 394
Iaşi	5 476	907 979	Iaşi	357 192
Ilfov	1 583	376 536	Bucureşti	2 103 346
Maramureş	6 304	526 952	Baia Mare	148 350
Mehedinți	4 933	289 080	Drobeta-Turnu Severin	110 721
Mureş	6 714	597 386	Târgu Mureş	151 064
Neamț	5 896	579 948	Piatra-Neamț	116 268
Olt	5 498	454 686	Slatina	85 029
Prahova	4 716	813 759	Ploieşti	234 969
Satu Mare	4 418	391 840	Satu Mare	123 378
Sălaj	3 864	248 431	Zalău	69 934
Sibiu	5 432	463 598	Sibiu	169 728
Suceava	8 553	741 749	Suceava	115 918
Teleorman	5 790	394 499	Alexandria	52 507
Timiş	8 697	740 288	Timişoara	333 613
Tulcea	8 499	246 309	Tulcea	90 463
Vaslui	5 318	478 179	Vaslui	92 689
Vâlcea	5 765	405 431	Râmnicu Vâlcea	119 184
Vrancea	4 857	392 591	Focşani	95 063
Municipiul Bucureşti	238	2 103 346	Bucureşti	2 103 346

Tabel comparativ pe anii 2001 şi 2015 cu numărul localităţilor pe judete şi totalul lor pe ţară

2001						
Judeţele României	Nr. municipiilor	Nr. oraşelor	Nr. comunelor	Nr. satelor*	Nr. satelor care aparţin oraşelor şi municipiilor	Nr. localităţilor componente ale oraşelor şi municipiilor
Alba	4	7	65	617+	+39 =656	49
Arad	1	7	67	266+	+ 7 =273	2
Argeş	3	3	93	563+	+21 =577	2
Bacău	2	6	79	485+	+ 5 =490	11
Bihor	1	8	86	435	=435	13
Bistriţa-Năsăud	1	3	53	232+	+ 3 =235	10
Botoşani	2	2	68	328+	+ 8 =336	3
Braşov	4	5	43	150	=150	5
Brăila	1	3	39	131+	+ 9 =140	-
Buzău	2	2	81	474+	+ 8 =482	2
Caraş-Severin	2	6	69	280+	+ 7 =287	13
Călăraşi	2	3	48	153+	+7 =160	-
Cluj	5	1	74	420	=420	6
Constanţa	3	8	54	187+	+2 =189	19
Covasna	2	3	34	111+	+11=122	1
Dâmboviţa	1	5	76	354+	+7=361	7
Dolj	2	3	94	367+	+13 =380	5
Galaţi	2	2	56	178+	+2 =180	-
Giurgiu	1	2	46	166	=166	-
Gorj	2	5	63	393+	+21=414	14
Harghita	2	7	49	236	=236	19
Hunedoara	5	9	55	425+	+32=457	16
Ialomiţa	3	1	49	130	=130	5
Iaşi	2	2	85	419+	+1 =420	5
Ilfov	-	2	37	101+	+1 =102	-
Maramurş	2	6	62	210+	+16 =226	12
Mehedinţi	2	3	59	329+	+15=344	9
Mureş	4	3	90	475+	+11=486	20
Neamţ	2	2	70	344+	+3=347	9
Olt	2	5	94	357+	+21=378	4
Prahova	2	12	86	405	=405	40
Satu Mare	2	2	56	221+	+5=226	4
Sălaj	1	3	55	273+	+8=281	4
Sibiu	2	7	53	161+	+12=173	6
Suceava	5	3	90	395+	+1=396	8
Teleorman	3	2	83	230+	+1=231	-
Timiş	2	5	75	303+	+14=317	1
Tulcea	1	4	43	133	=133	3
Vaslui	3	1	71	450+	+6=456	6
Vâlcea	2	6	77	550+	+14=564	27
Vrancea	2	3	59	324+	+7=331	10
TOTAL PE ŢARĂ	**93**	**172**	**2 686**	**12 761+**	**+338= 13 099**	**370**

* Pentru a rezulta nr. total al satelor din fiecare judeţ şi pe total ţară, la cifrele satelor sunt adunate (+) nr. satelor care aparţin oraşelor şi municipiilor

2015					
Nr. municipiilor	Nr. oraşelor	Nr. comunelor	Nr. satelor*	Nr. satelor care aparţin oraşelor şi municipiilor	Nr. localităţilor componente ale oraşelor şi municipiilor
4	7	67	617+	+39=656	49
1	9	68	260+	+7=267	5
3	4	95	554+	+21=575	2
3	5	85	478+	+5=483	11
4	6	91	427+	+5 =432	13
1	3	58	229+	+3 =232	10
2	5	71	322+	+15=337	6
4	6	48	149	=149	5
1	3	40	131+	+9 =140	-
2	3	82	455+	+22=477	2
2	6	69	281+	+7 =288	13
2	3	50	149+	+6 =155	-
5	1	75	417	=417	6
3	9	58	178+	+5 =183	19
2	3	40	111+	+11=122	1
2	5	82	342 +	+5=347	16
3	4	104	364 +	+14=378	5
2	2	61	178 +	+2=180	-
1	2	51	162 +	+6=168	-
2	7	61	376 +	+35=411	15
4	5	58	234	=234	20
7	7	55	415 +	+31=446	26
3	4	59	123	=123	9
2	3	93	414 +	+4 =418	6
-	8	32	89	=89	7
2	11	63	185+	+29=214	20
2	3	61	329+	+15=344	9
4	7	91	446+	+33=479	20
2	3	78	341+	+ 5=346	9
2	6	104	352+	+25=377	4
2	12	90	397	=397	40
2	4	59	211+	+9=220	8
1	3	57	273+	+8=281	4
2	9	53	152+	+17=169	8
5	11	98	352+	+24=376	15
3	2	92	230+	+1=231	-
2	8	89	285+	+28=313	2
1	4	46	133	=133	3
3	2	81	439+	+12=451	6
2	9	78	528+	+20=548	53
2	3	68	324+	+7=331	10
103	**217**	**2 861**	**12 432+**	**+485=12 917**	**457**

Capitala: Bucureşti (2 103 346 loc., 1 ian. 2015).

Orase cu peste 100 000 loc. (1 ian. 2015): Arad (179 621 loc.), Bacău (196 083 loc.), Baia Mare (148 350 loc.), Botoşani (122 785 loc.), Braşov (291 195 loc.), Brăila (212 986 loc.), Buzău (136 710 loc.), Cluj-Napoca (322 108 loc.), Constanţa (319 168 loc.), Craiova (307 022 loc.), Drobeta-Turnu Severin (110 721 loc.), Galaţi (305 805 loc.), Iaşi (357 192 loc.), Oradea (223 237 loc.), Piatra-Neamţ (116 268 loc.), Piteşti (177 443 loc.), Ploieşti (234 969 loc.), Râmnicu Vâlcea (119 184 loc.), Satu Mare (123 378 loc.), Sibiu (169 728 loc.), Suceava (115 918 loc.), Târgu Mureş (151 064 loc.), Timişoara (333 613 loc.).

Porturi maritime: Constanța, Mangalia, Midia-Năvodari, Sulina (la Marea Neagră); **porturi fluviale** (pe Dunăre): Moldova Nouă, Orşova, Drobeta-Turnu Severin, Calafat, Corabia, Turnu Măgurele, Zimnicea, Giurgiu, Oltenița, Călăraşi, Cernavodă (de aici porneşte către Est canalul Dunăre-Marea Neagră - 64,2 km lungime), Hârşova, Măcin, Brăila, Galați, Tulcea (ultimele trei sunt porturi fluvio-maritime la care pot ajunge şi nave maritime); **porturi pe canalul Dunăre-Marea Neagră:** Cernavodă, Medgidia, Murfatlar, Agigea-Constanța Sud.

Aeroporturi: "Henri Coandă", la Otopeni (16 km Nord de municipiul Bucureşti), Bucureşti-Băneasa, com. Mihail Kogălniceanu (la 27 km Nord-Vest de municipiul Constanța), care deserveşte litoralul Mării Negre, "Traian Vuia" din com. Ghiroda, care deserveşte municipiul Timişoara, com. Tudor Vladimirescu, care deserveşte municipiul Arad, Cluj-Napoca, com. Salcea, care deserveşte municipiul Suceava, Oradea, com. Ardud care deserveşte municipiul Satu Mare, oraşul Tăuții-Măgherăuş care deserveşte municipiul Baia Mare, satul Vidrasău din oraşul Ungheni, care deserveşte municipiul Târgu Mureş, Bacău, Iaşi, com. Mihail Kogălniceanu, care deserveşte municipiul Tulcea, Craiova, Sibiu, Caransebeş, Ghimbav, care deserveşte municipiul Braşov.

Limba oficială : limba română - limba maternă a peste 89% din populația țării. Este o limbă romanică ce aparține familiei limbilor indo-europene. Prin origine, structură şi vocabular, limba română este continuatoarea directă a limbii latine care se vorbea în Antichitate, în provinciile romane Dacia şi Moesia din spațiul Carpato-danubiano-pontic (aproximativ teritoriul actual al României).

Ziua națională: *1 Decembrie.* În 1990, Parlamentul României a declarat data de 1 Decembrie drept ziua națională a României – dată care reprezintă actul desăvârşirii statului național unitar român prin unirea Transilvaniei cu România la 18 nov./1dec.1918.

Drapelul național: trei benzi egale, dispuse vertical – roşu, galben şi albastru (lângă lance). Proporția: lățimea este egală cu 2/3 din lungime. Drapelul național al României a fost instituit la 14/26 iun. 1848 prin Decret al Guvernului provizoriu.

Imnul național: "Deşteaptă-te, române" (muzica: Anton Pann; versurile: Andrei Mureşanu), intrat în vigoare la 24 ianuarie 1990.

Ora oficială: Ora Europei răsăritene (GMT + 2 ore). Din 1979, între ultima duminică a lunii martie şi ultima duminică a lunii octombrie, pe teritoriul României este în vigoare ora de vară (GMT + 3 ore). România se află în acelaşi fus orar cu Finlanda, Bulgaria, Grecia, Egipt, Sudan ş.a.

Moneda: 1 leu (plural lei) = 100 bani (singular ban).

Sistemul de măsuri: sistemul metric (în vigoare din 1866).

Culte (la recensământul din 20-31 oct. 2011): structura confesională a fost declarată doar de 18 861 900 persoane din totalul populației României care era de 20 121 641 locuitori. Din cele 18 861 900 persoane, 86,5% erau ortodocşi, 4,6% romano-catolici, 3,2% reformați, 1,9% penticostali, 0,8% greco-catolici, 0,6% baptişti, 0,4% adventişti de ziua a şaptea, 1,8% de alte confesiuni şi 0,2% fără religie.

Relații internaționale: România are relații diplomatice şi consulare cu peste 170 de state şi este membră a Organizației Națiunilor Unite/ONU (din1953), a Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Ştiință şi Cultură/UNESCO (1956), a Organizației Națiunilor Unite pentru Alimentație şi Agricultură/FAO (1961), a Agenției pentru Energia Atomică/AIEA (1957), a Organizației Mondiale a Sănătății/OMS (1948), a Uniunii Poştale Universale/UPU (1874), a Uniunii Internaționale a Comunicațiilor/UIT (1865), a Organizației Meteorologice Mondiale/OMM (1948), a Organizației Națiunilor Unite pentru Dezvolatre Industrială/ONUDI (1967), a Conferinței Națiunilor Unite pentru Comerț şi Dezvoltare/UNCTAD (1964), a Organizației Mondiale pentru Comerț/OMC (1971), a Curții Internaționale de Justiție/CIJ (1955), a Băncii Internaționale pentru Reconstrucție şi Dezvoltare/BIRD (1972), a Fondului Monetar Internațional/FMI (1972), a Organizației Mondiale a Turismului/OMT (1975), a Consiliului Europei (1993), a NATO (29 mart. 2004), a Uniunii Europene (1 ian. 2007) ş.a.

ABREVIERI

ad. = adâncime
ad-tiv = administrativ, ă
afl. = afluent
alim. = alimentar, ă
alt. = altitudine
apr. = aprilie
aug. = august
c. = circa
c.f. = cale ferată
cm = centimetru, i
com. = comună
conf. = confecții
confl. = confluență
constr. = construcții
dec. = decembrie
Depr. (înainte de un nume proprou) = depresiune
dr. = drept, dreaptă
d.Hr. = după Hristos
E = Est
etc. = et cetera
expl. = exploatare, exploatări
f. = fundat, ă
febr. = februarie
fem. = feminin
fl. = fluviu
g = gram, e
ha = hectar, e
ian. = ianuarie
ind. = industrie
ins. = insulă
iul. = iulie
iun. = iunie
izv. = izvor, izvorăşte
î.Hr. = înainte de Hristos
încălț. = încălțăminte
jud. = județ
km = kilometru, i
km^2 = kilometru pătrat, kilometri pătrați
loc. = locuitor, i
localit. = localitate
m = metru, i
m^2 = metru pătrat, metri pătrați
m^3 = metru cub, metri cubi
mart. = martie
masc. = masculin
mat. de constr. = materiale de construcție
max. = maxim, ă
md. = miliard, e
mil. = milion, milioane
milen. = mileniu, ii
min. = minereu
mm = milimetru, ii
M-ți (înainte de un nume propriu) = munți
MW = megavat, -ți
N = Nord
nov. = noiembrie
nr. = număr
oct. = octombrie
piel. = pielărie
Piem. (înainte de un nume propriu) = piemont
Pod. (înainte de un nume propriu) = podiş
pr. = principal
prelucr. = prelucrare
prof. = profesor
prov. = provincie
reg. = regiune
Rep. = republică
reşed. = reşedință
s = secundă
S = Sud
sec. = secol, e
sept. = septembrie
sf. = sfârşit
stg. = stâng, stânga
supr. = suprafață
ş.a. = şi altele
temp.= temperatură
terit. = teritoriu
V = Vest
vf. = vârf
vol. = volum, e
→ = vezi

SEMNE CONVENȚIONALE
(folosite la hărțile județelor)

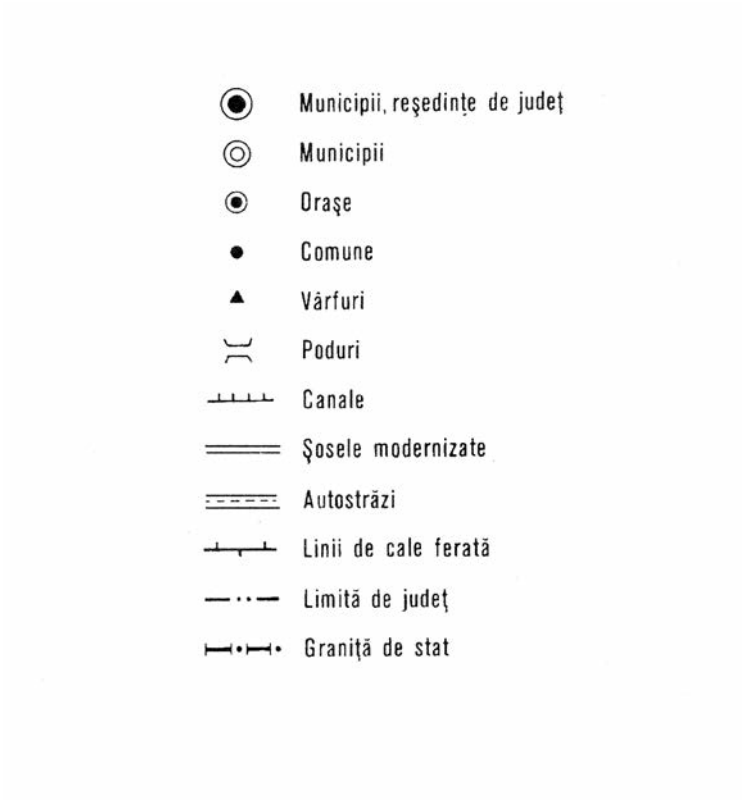

Aa

ABDULAH, vechea denumire a satului Potârnichea, com. Topraisar, jud. Constanța.

ABRAM, com. în jud. Bihor, alcătuită din 8 sate, situată în NE Câmpiei Barcăului, în zona de contact cu Dealurile Crasnei (la NE) şi cu Dealurile Barcăului (la S şi SE), pe cursul superior al râului Barcău şi pe cel inferior al râului Dijir; 3 108 loc. (1 ian. 2011): 1 546 de sex masc. şi 1 562 fem. Staţie (în satul Abram) şi haltă (în satul Margine) de c.f. Nod rutier. Expl. de petrol. Prelucr. primară a lemnului. Culturi de cereale, cartofi, legume etc. În satul Abram, menţionat documentar, prima oară, în 1291, cu numele *Villa Abraam*, există o biserică din sec. 13, azi biserică reformată, şi biserica "Sfântul Nicolae" (1892), iar în satul Margine se află biserica din lemn cu hramul "Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1700, pictată în 1889), declarată monument istoric.

ABRĂMUŢ, com. în jud. Bihor, alcătuită din 4 sate, situată în SV Câmpiei Tăşnadului, pe râul Barcău şi pe afl. său Făncica; 3 077 loc. (1 ian. 2011): 1 502 de sex masc. şi 1 575 fem. Halte de c.f. (în satele Abrămuţ şi Petreu). Expl. de petrol şi gaze naturale. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, plante tehnice şi de nutreţ, cartofi, legume etc. Viticultură. Pomicultură. Producţie de covoare ţărăneşti şi de împletituri din nuiele. Pe terit. com. **A.** au fost descoperite (1907) 4 cataramе din aur din epoca prefeudală. În satul Abrămuţ, menţionat documentar prima oară în 1334, cu numele *Mogosabraam*, se află o biserică reformată (1643), în stil baroc, şi biserica ortodoxă "Sfinţii Arhangheli" (1870-1875), iar în satul Făncica, atestat în 1278, o biserică ortodoxă din 1736, restaurată în 1960.

ABRUD 1. Depresiune intramontană, de eroziune, situată în M-ţii Apuseni, între M-ţii Trascău (la E şi S) şi M-ţii Bihor (la V), la 600–800 m alt., străjuită de cele două vârfuri ale Detunatelor (către SE). Supr.: 36 km^2. Axată în lungul văilor Abrud şi Cerniţa (afl. al râului Abrud), Depr. **A.** are un relief de coline (format din culmi prelungi, domoale, împădurite, ce coboară spre partea centrală a depresiunii), de terase şi lunci nu prea bine dezvoltate.

2. Oraş în jud. Alba, situat în depresiunea omonimă, la 600–777 m alt., la confl. pârâului Cerniţa cu râul Abrud, la 65 km NV de municipiul Alba Iulia; 5 704 loc. (1 ian. 2011): 2 842 de sex masc. şi 2 862 fem. Supr: 3,2 km^2, din care 1,9 km^2 în intravilan; densitatea: 3 002 loc./km^2. Staţie de c.f. („Mocăniţa"). Nod rutier. Expl. de min. aurifere. Expl. şi prelucr. cuprului (Roşia Poieni), din 1977. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea, butoaie, ambalaje de lemn); producţie de covoare şi de produse alim. Bibliotecă municipală. **Istoric.** Vechi centru de minerit, cunoscut ca atare în timpul dacoromanilor sub denumirea de *Abruttus*. În perioada stăpânirii romane (106–271/275), **A.** fiinţa ca aşezare rurală (cu numele de *Alburnus Minor*, iar apoi cu cel de *Auraria Maior*) în vecinătatea centrului minier *Alburnus Maior* (azi Roşia Montană), având o mică fortificaţie *(castellum)* cu perimetrul de c. 300 de m. În acea perioadă, la **A.** funcţiona un colegiu al aurarilor („Collegium aurariorum") condus de un magistru. La **A.** au fost descoperite vestigiile unei fortificaţii romane din sec. 2–3, în care s-au găsit inscripţii în limbile latină şi greacă, monumente funerare, vase, cărămizi ştampilate etc. În Evul Mediu, localit. **A.** apare frecvent în documentele vremii ca *Oppidum montanum*, dar prima menţiune documentară medievală, cu numele de *Abruth* (sau *terra Obruth*), datează din 1271. La 28 nov. 1357 a obţinut privilegii urbane, iar în 1491 i s-a acordat statutul de oraş liber, cu jurisdicţie proprie, independentă de cea a comitatului Alba. Consemnat cu toponimul *Abrud,* din 1750, oraşul a fost unul dintre centrele răscoalei condusă de Horea, Cloşca şi Crişan (1784–1785) şi al Revoluţiei din 1848–1849. Oraşul **A.** are în subordine ad-tivă 3 localităţi componente: Abrud-Sat, Gura Cornei şi Soharu. **Monumente:** biserică romano-catolică (1482), în ruină; bisericile ortodoxe cu hramurile „Sfânta Treime" (sec. 17; aici a funcţionat în anii 1680–1918 o şcoală primară) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1787–1788); biserică reformată (c. 1700); biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1787), în localit. componentă Soharu; casa lui Ioan Boeriu (vice-prefect şi primar al oraşului **A.** în 1848–1849); casa în care a locuit (1821–1849) avocatul Ioan Buteanu (1812–1849), prefect al Zarandului şi martir al Revoluţiei din 1848–1849, în curtea căreia se află bustul acestuia (dezvelit în 1963), operă a sculptorului Horea Flămând. Oraşul **A.** este un important centru turistic şi punct de plecare spre Detunatele.

Abrud (2). Biserica reformată

ABRUTH → Abrud (2).

ABRUTTUS → Abrud (2).

ABUCSA → Dobra (2).

ACADEMIA, sat desființat şi unificat cu satul Suseni, com. Băcani, jud. Vaslui.

ACĂȚARI, com. în jud. Mureş, alcătuită din 9 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Nirajului cu Pod. Târnavelor, pe râul Niraj şi pe canalul Veţca; 4 841 loc. (1 ian. 2011): 2 398 de sex masc. şi 2 443 fem. Haltă de c.f. (în satul Acățari). Nod rutier. Expl. de gaze naturale. Prelucr. primară a lemnului. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, hamei etc. Pădure de foioase cu rezervație de căprioare (în satul Găieşti). Satul Acățari este menționat documentar, prima oară, în 1497 cu numele de *Achusfalwa.* În satul Vălenii, atestat documentar în 1332, se află o biserică din sec. 12 şi o biserică din lemn, cu hramul „Sfântul Nicolae" (1696).

ACÂŞ, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 4 sate, situată în NE Câmpiei Tăşnadului, în zona de contact cu Dealurile Crasnei, pe râul Crasna; 2 833 loc. (1 ian. 2011): 1 392 de sex masc. şi 1 441 fem. Stație de c.f. (în satul Acâş). Nod rutier. Conf. şi tricotaje; produse alim. Culturi de cereale, plante tehnice (in, cânepă) şi de nutreț, sfeclă de zahăr, cartofi ş.a. Viticultură. Izv. cu ape minerale termale. În satul Acâş, menționat documentar, prima oară, la 1 mai 1342, se află biserica fostei mănăstiri benedictine, în stil romanic, datând din sec. 12 (restaurată în 1642 şi reconstruită în 1732), declarată monument istoric, în satul Unimăt, atestat documentar în 1383, există biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1779), iar în satul Mihăileni, o biserică reformată (1862–1870).

Ada-Kaleh (1). Moscheea

ACBAŞI, sat desființat şi unificat cu satul Albeşti, com. Albeşti, jud. Constanța.

AC-CADÂN, vechea denumire a satului Alba, com. Izvoarele, jud. Tulcea.

ACERVETIS → Mangalia (2).

ACHILLEA → Chilia Veche.

ACHUSFALWA → Acățari.

ACIDAVA → Piatra-Olt.

ACIURA → Avram Iancu (2).

ACMONIA → Zăvoi.

ADA-KALEH 1. Insulă situată în albia Dunării, la 1 km aval de Orşova. Lungime: 1 750 m; lățime: 500 m. În prezent este acoperită de apele lacului de acumulare de la Porțile de Fier I, realizat în perioda 1964–1971. Monumentele importante (moscheea, bazarele ş.a.), care dădeau insulei un aspect oriental, au fost transferate pe ins. Şimian din fața municipiului Drobeta-Turnu Severin. Prima fortificație de pe insulă, făcută în sec. 15 de voievodul Iancu de Hunedoara, avea ziduri groase din cărămidă, ganguri şi hrube boltite, porți masive cu decorație barocă. Cunoscută în Antichitate sub numele *Erythia*; în 1520, când insula a fost ocupată de turci pentru a fi folosită ca avanpost în politica lor de expansiune, i s-a atribuit denumirea de *Ada-Kaleh* ce derivă de la cuvintele turceşti *Ada* (insulă) şi *Kaleh* (cetate), iar în sec. 18 s-a numit, o vreme, *Carolina*. În 1717, insula a fost cucerită de austrieci care, din inițiativa feldmareşalului Eugeniu de Savoia, au construit aici o puternică cetate de tip Vauban.

2. Fostă localit. componentă a municipiului Drobeta-Turnu Severin, jud. Mehedinți, situată pe insula cu același nume, desființată oficial la 29 oct. 1971 ca urmare a inundării ins. Ada-Kaleh de apele lacului de acumulare Porțile de Fier I.

ADA MARINESCU → Nufăru.

ADAM, Mănăstirea ~ → Drăguşeni (2).

ADAMCLISI, com. în jud. Constanța, alcătuită din 5 sate, situată în NV Pod. Cobadin, pe valea pârâului Urluia, la 158 m alt.; 2 345 loc. (1 ian. 2011): 1 227 de sex masc. şi 1 118 fem. Nod rutier. Expl. de diatomit, calcar şi argilă. Centru viticol şi de vinificație. Culturi de cereale, plante tehnice, medicinale, uleioase şi de nutreț etc. Creşterea ovinelor, bovinelor, porcinelor şi păsărilor. Muzeu de istorie

Adamclisi. Monumentul „Tropaeum Traiani"

şi arheologie (inaugurat în 1977). În arealul com. **A.** au fost descoperite două tezaure monetare: unul (scos la iveală în 1908) alcătuit din 25 de monede bizantine din aur şi 72 din bronz, datând din timpul împăraților Constantin, Iustinian I, Iustinian II şi Tiberiu II Constantin şi altul (scos la iveală în 1969) compus din 1 548 de denari romani imperiali emişi în perioada 54–211. Pe terit. satului Urluia au fost descoperite (1936) 29 de monede bizantine din bronz datând din sec. 8–10. La 1,5 km NV de satul Adamclisi se află un complex monumental compus din Monumentul triumfal „Tropaeum Traiani", un altar funerar şi un tumul. *Monumentul triumfal „Tropaeum Traiani"*, ridicat în anul 109 d.Hr. din inițiativa împăratului Traian, pentru a comemora victoria din anul 102 d.Hr., cu greu obținută de către armatele romane asupra dacilor, este o construcție de formă cilindrică (restaurată în 1977), cu diametrul, la bază, de 42,58 m şi înaltă de 37,26 m. Monumentul este alcătuit din patru părți: crepidoma (sub forma unui tambur cilindric), acoperişul (cu solzi din piatră, cu aspectul unui trunchi de con), două prisme hexagonale suprapuse şi trofeul propriu-zis. Decorația sculpturală care îmbracă tamburul cilindric de jur-împrejur se compune din 54 de metope, din care numai 48 s-au mai păstrat întregi şi 5 fragmentar, ale căror basoreliefuri redau scene de luptă dintre daci şi romani, figuri de căpetenii şi de prizonieri daci, inscripții, reprezentări de animale, arme etc., toate acestea constituind laolaltă unul dintre izvoarele istorice importante ce contribuie la reconstituirea tabloului vieții populației geto-dace din acea vreme. Monumentul are la partea superioară un grup statuar format dintr-un prizonier dac în picioare, flancat de două femei captive şezând, şi se termină cu o friză cu arme, cuprinzând, în relief, de jur-împrejur, armele

celor învinși, conform tradiției romane. La 200 m E de acest monument, se află *Altarul funerar*, de formă pătrată (cu laturile de 16 m și înălțimea de c. 10 m), în care se pare că au existat ose mintele sau cenușa soldaților romani căzuți în luptele cu dacii, așa după cum reiese dintr-un fragment al unei inscripții în limba latină găsită aici („În cinstea și în onoarea celor mai viteji bărbați care au murit năprasnic, luptând pentru patrie"). *Tumulul*, aflat la 60 m N de monument – construcție circulară cu diametrul de 46 m și înălțimea de c. 7 m, cu ziduri concentrice – se presupune că este mormântul comandantului oștilor romane care a murit în luptele din Dobrogea.

AD AQUAS → Călan.

ADĂMEȘTI → Nanov.

ADĂMUȘ, com. în jud. Mureș, alcătuită din 6 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Târnava Mică; 5 889 loc. (1 ian. 2011): 2 905 de sex masc. și 2 984 fem. Haltă de c.f. (în satul Adămuș). Viticultură. Pe terit. satului Adămuș, menționat documentar, prima oară, în 1405, au fost descoperiți numeroși dinți de mamut, dintre care unul cu o greutate de 3,8 kg, patru molari de rinocer, datând din Pleistocen, și au fost scoase la iveală (în 1963) vestigii de locuire din epocile bronzului și a fierului. În arealul satului Dâmbău, atestat documentar în 1278, a fost descoperit (1921) un tezaur monetar alcătuit din 200 de denari romani. În satul Adămuș există o cetate țărănească (sec. 16) și o biserică unitariană (1518), cu elemente gotice, turn din 1694 și poartă din lemn din 1794. În satul Herepea se află o biserică din sec. 13–14 și un turn-clopotniță (1646). Biserici din lemn, cu același hram – „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil" –, în satele Chinciuș (sec. 18) și Dâmbău (sec. 18, cu elemente de zidărie adăugate în 1896 și cu picturi interioare din 1795).

ADĂȘENI, com. în jud. Botoșani, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare; 1 561 loc. (1 ian. 2011): 788 de sex masc. și 773 fem. Produse textile; încălțăminte; articole de menaj. Legumicultură; pomicultură. Com. **A.** a fost înființată la 30 dec. 2005 în urma desprinderii satelor Adășeni și Zoițani din cadrul com. Avrămeni, jud. Botoșani.

ADÂNCATA 1. Com. în jud. Ialomița, alcătuită din 2 sate, situată în V Câmpiei Bărăganului, pe stg. râului Prahova, la confl. cu Cricovu Sărat; 2 681 loc. (1 ian. 2011): 1 238 de sex masc. și 1 443 fem. Haltă de c.f. (Adâncata). Culturi de cereale, plante uleioase, tehnice și de nutreț, legume etc. Balastieră. Morărit. Producție de alcool.

2. Com. în jud. Suceava, alcătuită din 3 sate, situată în SE Pod. Dragomirna, pe dr. văii Siretului și pe râul Hănțești; 4 153 loc. (1 ian. 2011): 2 084 de sex masc. și 2 069 fem. Nod rutier. În satul Adâncata se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Dumitru" (1794–1796, cu pridvor adăugat în 1860) care păstrează pe pereții interiori picturi originare, precum și un bogat decor sculptat. Până la 24 nov. 2003, com. **A.** a avut în componență satele Arțari, Berești și Hănțești, care la acea dată au format com. Hănțești.

3. Vechea denumire a satului Adânca, com. Gura Ocniței, jud. Dâmbovița.

4. Sat desființat, unificat cu satul Belitori, azi satul Troianul, com. Troianul, jud. Teleorman.

ADJUD, municipiu în jud. Vrancea, situat în Câmpia Siretului Inferior, pe interfluviul Siret–Trotuș, la 400 m alt., la 46 km N de municipiul Focșani; 18 526 loc. (1 ian. 2011): 9 086 de sex masc. și 9 440 fem. Supr: 59,1 km^2, din care 7,3 km^2 în intravilan; densitatea: 2 538 loc./km^2. Nod feroviar (stația de c.f. a fost inaugurată la 13 sept. 1872) și rutier. Expl. de nisip și pietriș. Producție de celuloză și hârtie, de mobilă, conf., ambalaje din hârtie și carton, prefabricate din beton și produse alim. (preparate din carne și lapte, lichioruri, panificație etc.). Ateliere pentru reparat material rulant feroviar și mașini agricole. Morărit. Ferme de creștere a bovinelor și ovinelor. Bibliotecă municipală. Muzeu de istorie și de științele naturii. **Istoric.** În partea de NV a orașului a fost identificată o așezare din Epoca bronzului, aparținând culturii materiale Monteoru (milen. 2 î.Hr.), în cadrul căreia s-au găsit topoare din piatră, o cataramă din cochilie de scoică, fusaiole ș.a. Tot aici au fost scoase la iveală vestigiile unei așezări geto-dace (sec. 5–3 î.Hr.). Localit. apare menționată documentar, prima oară, la 9 apr. 1433 cu numele *Adjudu Vechi*, ca punct de vamă, într-un act emis de domnul Iliaș Vodă, fiul lui Alexandru cel Bun; ulterior este menționată la 3 iul. 1460, cu actuala denumire, într-un act privilegial emis de Ștefan cel Mare și apoi la 15 febr. 1795, într-un hrisov domnesc. Important centru comercial în sec. 16–17. Ridicat la rang de târg la 20 oct. 1838 și de comună urbană la 20 apr. 1920. Declarat oraș în 1948 și municipiu la 20 nov. 2000. În prezent, are în subordine ad-tivă localit. componentă Burcioaia și satele Adjudu Vechi și Șișcani. **Monumente:** bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (sec. 18) și „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 19); clădirea Primăriei (începutul sec. 20).

AD MEDIAM → Mehadia (2).

AD MUTRIUM → Butoiești.

AD PANNONIOS → Teregova.

AD PINUM → București.

ADUNAȚI, com. în jud. Prahova, alcătuită din 3 sate, situată în V Subcarpaților Prahovei, la poalele SE ale M-ților Bucegi, la 550 m alt., pe cursul superior al râului Provița; 2 128 loc. (1 ian. 2011): 1 079 de sex masc. și 1 049 fem. Expl. forestiere. Confecții textile. Pomicultură (meri, pruni, peri). Apicultură. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1881) și Monumentul eroilor din 1877 și 1916, dezvelit în 1925, în satul Adunați. Rezervația naturală peisagistică „Costișata" (52,25 ha); rezervația hidrologică „Vâlceaua Pietrei" (10,31 ha).

ADUNAȚII-COPĂCENI, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 4 sate, situată în SE Câmpiei Găvanu-Burdea și în lunca de pe dr. râului Argeș; 6 631 loc. (1 ian. 2011): 3 267 de sex masc. și 3 364 fem. Nod rutier. Expl. de balast. Confecții metalice, prefabricate din beton, carton presat. Preparate din lapte. Creșterea bovinelor. Apicultură. Pomicultură (cireși, caiși, vișini); legumicultură. În satul Adunații-Copăceni se află conacul „Marmorosch-Blank" (1897) și bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1843–1844, restaurată în 1935) și „Cuvioasa Parascheva" (1873); în satul Mogoșești există biserica „Sfinții Împărați Constantin și Elena" (1823–1825), iar în satul Dărăști-Vlașca, biserica „Sfântul Nicolae" (1880). Popas turistic.

AEGYSSUS → Tulcea (3).

AEROPOLIS → Odorheiu Secuiesc.

AFFRICA → Avrig (2).

AFTEIA, Mănăstirea ~ → Sălițea.

AFUMAȚI 1. Com. în jud. Dolj, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Desnățui, pe râul Baboia; 2 901 loc. (1 ian. 2011): 1 387 de sex masc. și 1 514 fem. Stație de

c.f. (Afumați), inaugurată la 1 dec. 1895, şi haltă de c.f. (în satul Boureni). Culturi irigate de cereale, plante tehnice şi uleioase, cartofi, legume etc. În satul Afumați se află biserica „Izvorul Tămăduirii" (1861–1863), iar în satele Boureni şi Covei există bisericile cu acelaşi hram – „Sfântul Dumitru", datând din 1840 şi, respectiv, din 1848. Pădure de stejar brumăriu *(Quercus pedunculiflora)*.

2. Com. în jud. Ilfov, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Vlăsiei, pe stg. râului Pasărea, la 15 km NE de Bucureşti; 7 037 loc. (1 ian. 2011): 3 455 loc. de sex masc. şi 3 582 fem. Nod rutier. Ind. chimică, textilă (conf., covoare, țesături) şi alim. (brânzeturi). Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreț, legume etc. Complex avicol. Creşterea bovinelor. Iaz piscicol. Satul Afumați apare menționat documentar, prima oară, în 1510. Biserică având hramul „Adormirea Maicii Domnului", ctitorie, din 1696, a Stolnicului Constantin Cantacuzino (restaurată în 1852, 1899–1900 şi 1955, când a fost repictată). Ruinele cetății lui Radu de la Afumați (sec. 16); conacul Stolnicului Cantacuzino (1696), cu zid de incintă; monumentul închinat eroilor români căzuți în Primul Război Mondial, realizat de sculptorul I. Iordănescu. Între 23 ian. 1981 şi 12 apr. 1996 com. **A.** a făcut parte din Sectorul Agricol Ilfov.

AGAFTON, Mănăstirea ~ → Curteşti.

AGAPIA, com. în jud. Neamț, alcătuită din 4 sate, situată în Subcarpații Neamțului, în depresiunea omonimă, la poalele de E ale M-ților Stânişoara, la 480 m alt., pe râul Agapia, la 45 km N de municipiul Piatra-Neamț; 4 527 loc. (1 ian. 2011): 1 854 de sex masc. şi 2 673 fem. Expl. forestiere. Ateliere de prelucr. a lemnului, de conf. şi pielărie. Stațiune climaterică de interes general, cu funcționare permanentă, înconjurată de coline împădurite, cu climat sedativ şi aer curat, ozonat, lipsit de praf şi alergeni, indicată pentru tratarea nevrozelor astenice, a stărilor de debilitate, a surmenajului fizic şi intelectual etc. Renumit centru de încondeiere a ouălor. În satul Agapia se află *mănăstirea Agapia* (de maici) cu o biserică având hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", zidită în perioda 1642–1647 din inițiativa hatmanului Gavriil, fratele domnului Vasile Lupu. Cele o sută de chilii, construite în stilul caselor de munte, şi biserica sunt înconjurate de zidul de incintă. Biserica şi chiliile, distruse parțial de incendiul din 1821, au fost refăcute între anii 1822 şi 1823. Restaurată în perioada 1848–1858, biserica a fost pictată în interior de Nicolae Grigorescu în perioada 1858–1860, când acesta avea doar 20 de ani. După incendiul din 1903, au fost refăcute picturile murale, iar în anii 1968–1970 acestea au fost recondiționate, după ce întreg complexul monahal fusese supus renovării (1961–1965). Biserica mănăstirii, afectată serios de cutremurele din 4 mart. 1977, 30 aug. 1986 şi 30 mai 1990, a fost restaurată în perioada 1995–2009 şi declarată monument istoric în anul 2004. În cadrul complexului monahal Agapia (cunoscut şi sub denumirea de Agapia Nouă) se mai află paraclisul „Naşterea Maicii Domnului" (1864, pictat în 1968–1969), biserica din lemn cu hramul „Sfântul Ioan Boguslavul" (1821), biserica-bolniță cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" construită din lemn (în afara incintei mănăstirii, dar în apropiere de aceasta) în 1780, refăcută în 1854, reparată în 1981 şi declarată monument istoric în anul 2004 şi un Turn-clopotniță din 1823. Mănăstirea Agapia are în subordine şi *schitul Agapia Veche,* situat pe un deal din apropiere, inițial cu o biserică din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavril", ctitorită în 1569 de Bogdan Lăpuşneanu (fiul lui Alexandru Lăpuşneanu), reconstruită din cărămidă de Petru Şchiopul în anii 1583–1585 şi ruinată în a adoua jumătate a sec. 17. Pe locul acesteia, în anii 1680–1683, Anastasia (soția domnului Gheorghe Duca) a ridicat o nouă biserică adăugându-i un al doilea hram – „Schimbarea la Față", reparată în 1716 şi 1793. Reconstruită în 1828–1831 şi din nou refăcută în 1935. Afectată de alunecările de teren, biserica a fost demolată şi reconstruită din lemn în anii 1990–1994. Mănăstirea Agapia posedă o bibliotecă valoroasă, cu peste 15 000 de vol., şi un muzeu de artă religioasă (inaugurat în 1930 şi reorganizat în 1961), în care sunt expuse icoane, evanghelia din 1754, un crucifix sculptat în lemn de chiparos, obiecte vechi de cult, în filigran, broderii de mătase şi aur, țesături de artă, covoare, scrisori şi schițe aparținând pictorului Nicolae Grigorescu etc. În satul Agapia există casa scriitorului Alexandru Vlahuță, în care funcționează un muzeu memorial. În satul Varatec se află *mănăstirea Varatec* (de maici), întemeiată în 1785 de fiica unui preot din Iaşi (călugărită sub numele de Olimpiada), pe locul unui schit vechi, ridicat în 1588 prin grija boierului moldovean Ieremia Movilă. Biserica actuală, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", construită în anii 1808–1812 prin strădania lui Iosif Ieromonahul şi a simonahiei Olimpiada, reparată şi pictată în interior în 1841 şi repictată în 1882, este un edificiu eclectic care îmbină formele tradiționale moldovenești cu elemente neoclasice. Distrusă parțial de un incendiu în noaptea de 10 spre 11 iunie 1900, a fost refăcută ulterior. Maicile de la mănăstirea Varatec se ocupă cu țesutul covoarelor şi al veşmintelor bisericeşti. În cadrul mănăstirii funcționează un muzeu de artă religioasă, în care sunt expuse evanghelii, icoanele Sfântului Arhanghel Mihail şi a lui Iisus Pantocrator, manuscrise, veşminte bisericeşti, tapiserii, covoare, un epitaf din 1798, o dveră şi un acoperământ de masă din 1838 etc. În incinta mănăstirii se află mormântul poetei Veronica Micle (1850–1889). În satul Varatec se mai găsesc bisericile cu hramurile „Schimbarea la Față" (1847) şi „Sfântul Ioan Botezătorul" (sec. 19, cu adăugiri din 1880 şi picturi murale executate în 1888 de T. Ioan şi D. Iliescu) şi casa „Lahovari" (sf. sec. 19). În apropiere, pe drumul ce leagă mănăstirea Varatec de mănăstirea Agapia, se află rezervațiile forestiere cunoscute sub numele de „Pădurea de Argint" (1,3 ha), alcătuită din mesteceni, şi „Codrii de Aramă" (9,4 ha), cu arbori seculari de gorun *(Quercus petraea),* izvor de inspirație pentru marele poet Mihai Eminescu în *Călin (File din poveste)*.

Agapia. Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil"

AGĂŞ 1. Depresiune intramontană de tip culoar, situată pe valea superioară a Trotuşului, la 750 m alt., formată prin eroziune diferențială în rocile flişului carpatic (gresii, argile, marne). Supr.: c. 75 km^2. Relief predominant de terase, cu extindere mare pe stg. Trotuşului. Cunoscută şi sub numele de *Brusturoasa.*

2. Com. în jud. Bacău, alcătuită din 8 sate, situată în depresiunea omonimă, la poalele vf. Cotumba (1 252 m alt.) din M-ții Ciuc, pe cursul superior al râului Trotuş şi pe pâraiele Cotumba, Sulța şi Agăş; 6 607 loc. (1 ian. 2011): 3 266 de sex masc. şi 3 341 fem. Haltă de c.f. (în satul Goioasa). Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea, mobilier mic). Satul Cotumba apare menționat documentar la 25 mart. 1757 în legătură cu schitul Cotumba (de maici), cu biserica din lemn cu hramul „Pogorârea Duhului Sfânt", ctitorie a ieromonahului Pahomie. Actuala biserică, sfințită în 1772, a fost construită prin osârdia vornicului Grigore Crupenschi. În perioada 1864–1994 a fost biserică de mir, redevenind mănăstire în 1994. În satul Diaconeşti există un schit de maici, cu biserica „Adormirea Maicii Domnului", întemeiat în 1998.

AGÂRBICIU → Viişoara (3).

AGHIREŞU, com. în jud. Cluj, alcătuită din 11 sate, situată în zona Dealurilor Clujului, la 447 m alt., pe cursul superior al râului Nadăş; 7 095 loc. (1 ian. 2011): 3 530 de sex masc. şi 3 565 fem. Stație de c.f. (în satul Aghireşu) şi halte de c.f. (în satele Dorolțu, Leghia şi Macău). Expl. de cărbune brun (în satul Ticu), gips şi calcar (în satul Leghia), nisipuri cuarțoase şi caolinoase (Aghireşu). Producție de ipsos şi cărămidă refractară. Centru de țesături şi cusături populare. Izv. cu ape minerale sulfatate. Satul Aghireşu apare menționat documentar, prima oară, în 1263. În arealul com. **A.** a fost descoperită o aşezare rurală romană (sec. 2–3) în care s-au găsit monede şi ceramică. În satul Aghireşu se află ruinele castelului „Bocskay" (1572), o biserică (sec. 13–15), inițial romano-catolică, apoi reformată, cu elemente de arhitectură şi sculptură gotice, cu interferențe renascentiste, şi biserica din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1780), cu picturi originare, adusă în 1931 din satul Văleni; biserici vechi în satele Dorolțu (sec. 14–17, cu tavan casetat şi pictat în 1650 şi mobilier de lemn pictat, datând din 1687) şi Băgara (sec. 14, cu transformări din sec. 18); bisericile din lemn, cu hramurile „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1641, pictată în 1827), „Sfânta Varvara" (1735), „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1730), „Învierea Domnului" (1740, adusă în 1862 din satul Valea Drăganului) şi „Naşterea Maicii Domnului" (sec. 18), în satele Ticu, Ticu-Colonie, Macău, Dâncu şi Aghireşu-Fabrici. Rezervația naturală „Gipsurile de la Leghia" (1 ha).

AGIGEA 1. Lac de tip liman maritim, situat pe țărmul Mării Negre, în arealul com. omonime. Supr.: 64 ha; ad. max.: 70 cm; vol.: 0,3 mil. m^3. Conține apă sărată (4,32 g/litru) şi nămol sapropelic eficient în tratamentul afecțiunilor reumatismale.

2. Com. în jud. Constanța, alcătuită din 2 sate, situată pe litoralul Mării Negre, la gura canalului Dunăre–Marea Neagră (km 64,2), unde se află şi o ecluză, la 0–40 m alt., la 8 km S de municipiul Constanța; 7 103 loc. (1 ian. 2011): 3 611 de sex masc. şi 3 492 fem. Haltă de c.f. (în satul Agigea). Port maritim (Constanța Sud-Agigea). Hidrocentrală (10 MW) dată în folosință în 1987. Pod rutier peste canalul Dunăre-Marea Neagră, susținut de un pilon central, înalt de 83 m, de care sunt prinse 10 cabluri (hobane) groase. Traveea centrală are o deschidere de 162 m, cea mai mare din țară. Stațiune balneoclimaterică de interes general, cu funcționare permanentă, indicată pentru tratarea afecțiunilor aparatului locomotor (reumatism, tuberculoză osteoarticulară). Sanatoriu. Muzeu de floră şi faună marină. Stațiune oceanologică, înființată de naturalistul Ion Borcea în 1926. Com. **A.** a fost înființată în 1870. Biserica „Sfântul Mare Mucenic Dimitrie" construită în perioada 1990–28 sept. 1995 şi sfințită la 15 oct. 1995, cu picturi murale interioare executate în anii 1998–1999 de către Gabriela Ştefăniță, Liviu Cercel şi Corina Cercel. Rezervație naturală de dune marine, extinsă pe 25 ha, creată în 1939, în cadrul căreia se dezvoltă c. 120 de specii de plante caracteristice litoralului românesc al Mării Negre. Printre raritățile floristice se întâlnesc: ciucuşoara de nisip (*Alyssum borzeanum*) – endemism al reg. pontice vestice, cârcelul (*Ephedra distachya*), varza de nisip (*Crambe maritima*), ridichea de nisip (*Cakile maritima*) şi volbura de nisip (*Convolvulus persicus*) – plante ocrotite etc. În această zonă vegetează numeroase plante xerofite (adaptate la uscăciune), printre care rogozul de nisip (*Carex arenaria*), lucerna de nisip (*Medicago maritima*), guşa porumbelului de nisip (*Silene pontica*), troscotul de nisip (*Polygonum maritimum*) etc. Fauna este reprezentată prin broaşte țestoase de uscat (declarate monumente ale naturii), călugărițe, diferite insecte de nisip etc. Întreaga rezervație este declarată monument al naturii.

AGIGHIOL 1. Lac de tip liman fluviomaritim, situat în NV lacului Razim (de care este separat printr-un perisip), la gura de vărsare a pârâului Tulcea. Supr.: 491 ha. Piscicultură.

2. → Valea Nucarilor.

AGNAVIAE → Zăvoi.

AGNITA, oraş în jud. Sibiu, situat în S Pod. Transilvaniei (în Pod. Hârtibaciului), la 447 m alt., pe valea Hârtibaciului, la 62 km NE de municipiul Sibiu; 11 022 loc. (1 ian. 2011): 5 544 de sex masc. şi 5 478 fem. Supr.: 96,2 km^2, din care 3,8 km^2 în intravilan; densitatea: 2 900 loc./km^2. Stație finală de c.f. pe linia de c.f. cu ecartament îngust construită în 1898, care făcea legătura între **A.** şi municipiul Sibiu. Această „mocăniță a Hârtibaciului",

Noul pod rutier (1,5 km lung. şi 65 m înălțime max.) a fost construit în perioada iul. 2010-nov. 2014).

Agigea (2). Podul rutier peste canalul Dunăre-Marea Neagră

trecută pe lista monumentelor istorice din România, a fost închisă la 1 sept. 2001. Nod rutier. Expl. şi prelucr. lemnului (mobilier). Producţie de utilaje şi accesorii pentru ind. uşoară (maşini de cusut şi de tricotat ş.a.), piese şi accesorii pentru autovehicule şi motoare de autovehicule, de mase plastice, conf. şi tricotaje din lână şi bumbac, ciorapi, pielărie şi încălţăminte (mănuşi, încălţăminte), benzi adezive, produse alim. Bibliotecă orăşenească. Muzeul „Valea Hârtibaciului", inaugurat în 1958, cu colecţii de arheologie, istorie şi etnografie. **Istoric.** În arealul oraşului au fost descoperite mai multe topoare din piatră şi cupru, un inel, vase dacice, o fibulă romană din bronz ş.a. Prima atestare documentară a localit. datează din 1280. În perioada 1317–1320 apare consemnată în documente cu numele *Vallis Sancte Agnetis*, ca centru de ceramică smălţuită, în 1379 cu numele de *Villa Agnethis*, în 1733 figura cu denumirea *Agnetta*, iar în 1750, cu cea de *Agnita*. Localit. a fost declarată oraş în 1950, având în subordine ad-tivă localit. componente Coveş şi Ruja. **Monumente:** Fortificaţie ţărănească (sec. 13, amplificată succesiv până în sec. 17), în interiorul căreia se află o biserică evanghelică (1500–1525), iniţial romanică, transformată ulterior în stil gotic; biserica „Sfântul Nicolae" (1795–1797), ctitorie a negustorilor braşoveni Dumitru Orghidan şi Radu Bogdan, pictată în 1980–1983. În localit. componentă Ruja se află o biserică romanică (sec. 13–14) transformată ulterior în stil gotic, fortificată în 1509, precum şi biserica „Sfântul Nicolae" (sec. 18), cu forme baroce.

AGRIJ, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 3 sate, situată în Depr. Almaş-Agrij, la poalele de E ale M-ţilor Meseş, pe cursul superior al râului Agrij; 1 421 loc. (1 ian. 2011): 699 de sex masc. şi 722 fem. Pomicultură (pruni, meri). Renumită pentru costumele populare ornamentate (în care domină culorile alb şi negru), cusăturile, ţesăturile şi broderiile cu specific local. Satul Agrij este menţionat documentar, prima oară, în 1459. Satul Treznea (→) i-a aparţinut până la 12 iul. 1995 când a fost declarat comună de sine stătătoare. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sf. sec. 17), cu decor sculptat şi picturi interioare din sec. 18, şi „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 19), în satele Bozna şi Răstolţu Deşert. Com. **A.** a fost grav afectată de inundaţiile din 19 iun. 2006.

AGRIŞ, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Someşului; 1 915 loc. (1 ian. 2011): 955 de sex masc. şi 960 fem. În satul Agriş, menţionat documentar în 1216, se află o biserică reformată, iniţial romano-catolică, zidită în anii 1420–1460. Com. **A.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Agriş şi Ciuperceni din com. Botiz, jud. Satu Mare.

AGROPOLIS → Târgu Mureş.

AHTON → Aiton.

AITA MARE, com. în jud. Covasna, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Aita, la poalele vestice ale M-ţilor Baraolt, pe râul Aita, în zona de confl. cu Oltul; 1 757 loc. (1 ian. 2011): 899 de sex masc. şi 858 fem. Zăcăminte de lignit (în satul Aita Medie). Expl. şi prelucr. lemnului; morărit; fabrică de conf. Broderii. Satul Aita Mare apare menţionat documentar, prima oară, în 1211, iar satul Aita Medie, în 1332 (într-un registru al dijmelor papale). În satul Aita Mare se află o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1866, restaurată la începutul sec. 21) o biserică de zid cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1937–1938, sfinţită la 17 iul. 1938, repartă în 1995–1997 şi pictată de Petru Gaspar) şi o cetate ţărănească, cu ziduri înalte (8 m) şi groase (1,5 m), fortificată cu turnuri de apărare (sec. 16), în incinta căreia există o biserică în stil gotic (c. 1520–1541, cu transformări din 1794 şi 1882, cu tavan casetat şi pictat în 1794).

AITA SEACĂ → Băţani.

AITON, com. în jud. Cluj, alcătuită din 2 sate, situată în zona Dealurilor Feleacului, pe stg. Văii Racilor, la 22 km SE de municipiul Cluj-Napoca; 1 138 loc. (1 ian. 2011): 567 de sex masc. şi 571 fem. Pe terit. com. **A.** au fost descoperite urmele mai multor aşezări din Neolitic (cultura materială Turdaş – milen. 4 î.Hr.), din Epoca bronzului, din prima şi a doua Epocă a fierului (Hallstatt şi La Tène), din perioada stăpânirii romane şi din timpul migraţiilor. Tot aici au mai fost scoase la iveală un mormânt de incineraţie (sec. 1 î.Hr.-1 d.Hr.) şi o *villa rustica,* în care s-a găsit o fructieră dacică (sec. 2 î.Hr.). Satul Aiton apare menţionat documentar, prima oară, în 1320 cu numele *Villa Ohthunth*, iar în 1329, cu toponimul *Ahton*. Muzeu sătesc cu exponate din perioada stăpânirii romane. În satul Aiton se află o biserică ortodoxă, din lemn (1711), şi o biserică reformată (1598), cu portal în stil romanic şi cu tavan casetat (1793), operă a meşterilor Hajdu şi Samuel Besti. Rezervaţia forestieră „Pădurea Ciolt".

AIUD 1. Dealurile Aiudului, unitate de relief deluros, bine individualizată, extinsă pe direcţia N-S, între valea râului Unirea, la N, şi cea a râului Ampoi, la S, la marginea de E a M-ţilor Trascău, dominând spre E (cu 300–400 m) lunca largă a Mureşului. Sunt alcătuite predominant din depozite panoniene (argile nisipoase, pietrişuri, nisipuri), cu petice de depozite aluvionare cuaternare. Sunt intens fragmentate de râuri care le ferestruiesc pe direcţie NV-SE (râurile Cricău, Galda, Geoagiu, Aiudu de Sus, Ciugudiu ş.a.). Constituie un important areal pomi-viticol.

2. Municipiu în jud. Alba, situat în zona Dealurilor Aiudului, la 260 m alt., pe dr. văii Mureşului şi pe stg. râului Aiudu de Sus, la 30 km N de municipiul Alba Iulia; 25 822 loc. (1 ian. 2011): 12 619 de sex masc. şi 13 203 fem. Supr.: 14,2 km², din care 5 km² în intravilan; densitatea: 5 164 loc./km². Staţie de c.f. Nod rutier pe şoseaua europeană E 81. Întreprinderi constr. de maşini (utilaje pentru ind. metalurgică, constr. metalice diverse), de prelucr. a lemnului, prefabricate din beton, conf., pielărie, încălţăminte şi alim. (preparate din carne şi lapte, bere, sucuri naturale, produse de panificaţie). Centru pomicol (meri, pruni, nuci) şi viticol. La **A.** a luat fiinţă, în 1662, Colegiul confesional „Bethlen", cu o bibliotecă ce dispune de numeroase cărţi rare. Biblioteca municipală „Liviu Rebreanu". Muzeu de istorie şi arheologie (f. 1950); Muzeu de ştiinţele naturii („Raritatvm et rervm natvralivm Mvsevm"/ Muzeul raritaţilor şi lucrurilor naturale) cu o bogată colecţie de fluturi şi păsări exotice, fundat în 1796 pe lângă Colegiul academic „Bethlen"

Aiud (2). Colegiul „Bethlen"

Aiud (2). Turnul dogarilor şi Biserica reformată

(unul dintre cele mai vechi din ţară). Sanatoriu T.B.C. Spital (1878). Noul spital (1993), cu o policlinică. La **A.** se află un penitenciar în care, în perioada comunistă (1945– 1989), au suferit cumplit şi chiar au murit numeroase persoane întemniţate pe criterii politice, fiind recunoscut ca unul dintre cele mai dure locuri de detenţie din ţară. **Istoric.** În perimetrul municipiului au fost descoperite (1966–1973) urmele unor aşezări din Neolitic, din perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului (aparţinând culturii materiale Coţofeni, 2500–1800 î.Hr.), din Epoca mijlocie a bronzului (cultura materială Wietenberg, sec. 16–13 î.Hr.) şi de la sf. Epocii bronzului (cultura materială Noua, sec. 14–12 î.Hr.), din prima şi din a doua Epocă a fierului (culturile Hallstatt, 1200–450/300 î.Hr., şi La Tène, sec. 5–1 î.Hr.) în care s-au găsit două lame de spadă din fier, cuţite, suliţe, o brăţară, fibule şi inele din bronz, ceramică cenuşie etc. În 1971, pe terit. oraşului s-a descoperit un depozit de bronzuri (c. 1 500 de piese cântărind în total 732 kg), datând din Hallstatt. În arealul actualului oraş a existat în sec. 2–3 o importantă aşezare civilă romană cu numele *Brucla*, în care se pare că au staţionat legiunile romane a XIII-a *Gemina* şi a V-a *Macedonica*. Prima menţiune documentară a localit. datează din 7 nov. 1293; în 1302 aici au fost colonizaţi germani. La mijlocul sec. 14, **A.** figura ca aşezare fortificată, primind statut de oraş-târg în 1462. În 1658 a devenit, pentru scurt timp, centrul politico-administrativ al Comitatului Alba, ca urmare a distrugerii oraşului Alba Iulia de către turci. Declarat municipiu la 24 nov. 1994. În prezent, **A.** are în subordine ad-tivă 4 localit. componente (Aiudul de Sus, Gâmbaş, Măgina, Păgida) şi 6 sate (Ciumbrud, Gârbova de Jos, Gârbova de Sus, Gârboviţa, Sâncrai, Ţifra). **Monumente:** Cetatea de plan poligonal (sec. 13–16), cu 8 turnuri de apărare (ale blănarilor, măcelarilor, croitorilor, fierarilor ş.a.) şi ziduri groase (1,20 m) şi înalte de 8 m. În interiorul cetăţii se află o biserică ce aparţine cultului reformat (sec. 15–16, cu transformări din sec. 18) construită în stil gotic pe locul unei bazilici romanice care data din anul 1200. Biserica a fost incendiată în 1601 de trupele austriece comandate de generalul austriac de origine italiană Giorgio Basta, iar în 1704 din nou de trupele austriece. Restaurată în 1720, 1735 şi 1965–1966. În 1961, turnul-clopotniţă, înalt de 64 m, a fost lovit de trăsnet, refăcut ulterior; Palatul (sec. 16–17) principelui Transilvaniei, Gabriel Bethlen, cu transformări baroce ulterioare, în care se află astăzi Muzeul de istorie; biserica romano-catolică şi mănăstirea minorită (1728–1736), cu un turn ridicat în 1896; catedrala „Sfinţii Trei Ierarhi" (1927–1949, pictată de Eremia Profeta); biseica „Adormirea Maicii Domnului" (1991–1997, pictată în anii 2000–2001); Monumentul „Calvarul Aiudului", înalt de 18 m, ridicat în 1992 de către Asociaţia foştilor deţinuţi politici din România; biserica „Sfânta Treime" a fostei mănăstiri Măgina (menţionată documentar în anul 1611) situată în localit. componentă Măgina; clădirea Colegiului „Bethlen"; busturile lui Avram Iancu (operă a sculptorului Octav Mihălţan) şi Axente Sever (dezvelit în 1993); biserică datând din sec. 13–18, cu adăugiri din 1918–1919, în satul Ciumbrud; biserică din sec. 13–18 şi clopotniţă din lemn (1830), în satul Sâncrai. Rezervaţii naturale (pădurea Sloboda, 20 ha, şi Pârâul Babii).

AIZIS → Fârliug.

ALAH-BAIR → Crucea (1).

ALAKAP → Poarta Albă.

ALBA, judeţ situat în partea central-vestică a României, pe cursul mijlociu al râului Mureş şi pe cel inf. al râului Târnava, străbătut de paralela de 46° latitudine N şi de meridianele de 23° şi 24° longitudine E, limitat de jud. Cluj (N), Mureş (NE), Sibiu (E şi SE), Vâlcea (S), Hunedoara (V şi SV), Arad (NV) şi Bihor (NV). *Supr.*: 6 242 km² (2,62% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 371 520 loc. (1,73% din populaţia ţării), din care 183 215 de sex masc. (49,31%) şi 188 305 fem. (50,69%). *Populaţia urbană*: 218 630 loc. (58,85%); *rurală*: 152 890 loc. (41,15%). *Densitatea*: 59,9 loc./km². *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 85,2% români, 4,3% maghiari, 4,2% rromi, 0,3% germani ş.a. *Reşed.*: municipiul Alba Iulia. *Oraşe*: Abrud, Aiud (municipiu), Baia de Arieş, Blaj (municipiu), Câmpeni, Cugir, Ocna Mureş, Sebeş (municipiu), Teiuş, Zlatna. *Comune*: 67; *Sate*: 656 (din care 39 de sate aparţin municipiilor şi oraşelor); *Localit. componente ale municipiilor şi oraşelor*: 49.

Relief predominant muntos (61% din supr. jud. **A.**), reprezentat prin unităţi montane aparţinând M-ţilor Apuseni, care ocupă jumătatea de NV a jud., şi Carpaţilor Meridionali în SE (respectiv, NV M-ţilor Şureanu, cu vf. Şureanu de 2 059 m alt. şi Vârful lui Pătru de 2 130 m alt. şi porţiunea de NV a M-ţilor Cindrel). Zona M-ţilor Apuseni, cu înălţimi moderate (1 000–1 800 m alt.) cuprinde prelungirile de SE ale M-ţilor Bihor (vf. Găina, 1 486 m alt.), cu numeroase forme carstice (peşterile Scărişoara, Pojarul Poliţei ş.a., cheile Ordâncuşei, Galdei, Râmeţului ş.a.), culmile de S ale Muntelui Mare (vf. Balomireasa 1 632 m alt. şi vf. Muntele Mare 1 826 m alt.), culmile NE ale M-ţilor Metaliferi şi întreg ansamblul M-ţilor Trascău, cu un relief variat (dezvoltat în mare parte pe calcare jurasice) reprezentat prin măguri calcaroase izolate (Piatra Craivii, Piatra Cetii, Corabia ş.a.), abrupturi calcaroase, chei (cheile Aiudului, Vălişoarei, Galdei, Cetii, Geoagiului, Râmeţului etc.), peşteri (Huda lui Papară), precum şi prin numeroase măguri vulcanice, între care se remarcă cele două vârfuri ale Detunatelor. În lungul văilor care fragmentează spaţiul montan din V-NV jud. **A.** se detaşează mai multe depresiuni intramontane, bine individualizate: Abrud (pe valea Abrudului), Câmpeni şi Sălciua (pe valea Arieşului), Zlatna şi Ighiu (pe valea Ampoiului), Trascău (pe valea Aiudului), Mogoş (pe Geoagiu) ş.a. Culoarul larg al văii Mureşului, ce străbate terit. jud. **A.** pe direcţia NE-SV, separă zona montană din V de zona de podiş din E jud. **A.**, care se remarcă printr-un relief colinar aparţinând Pod. Târnavelor şi Pod. Secaşelor, cu înălţimi de 400–550 m, fragmentate de văi largi, cu lunci şi terase.

Clima jud. **A.** are un caracter continental-moderat, variind în funcţie de unităţile de relief – mai blândă în culoarul văii Mureşului şi în Pod. Târnavelor, unde temp. medie anuală este de 9,5°C, şi mai aspră în reg. montane înalte, unde media termică anuală oscilează în jurul

valorii de 2°C. Iernile sunt lungi şi aspre, iar verile răcoroase şi umede. Temp. max. absolută (42,5°C) s-a înregistrat la Alba Iulia (16 aug. 1952), iar minima absolută (–32°C) la Blaj (25 ian. 1942). Cantităţile medii anuale de precipitaţii variază între 550 mm în zonele joase şi 1 200–1 400 mm pe crestele M-ţilor Şureanu. Vânturile predominante bat dinspre SV (25,2%) şi NE (12,6%) cu viteze medii anuale ce variază între 2,3 şi 4,3 m/s la Alba Iulia şi între 4,0 şi 6,0 m/s în zonele montane înalte.

Hidrografia este reprezentată, în principal, prin râul Mureş, care brăzdează terit. jud. **A.** pe direcţia NE-SV, pe o distanţă de 125 km, între com. Noşlac (NE) şi Şibot (SV), având o vale largă, cu aspect de culoar, un curs meandrat, o pantă generală de scurgere de 0,5 m/km şi un debit mediu multianual ce creşte de la 68 m^3/s, la intrarea pe terit. jud. **A.**, la 120 m^3/s la ieşirea din judeţ, în aval de confl. cu râul Cugir. Râul Mureş colectează majoritatea cursurilor de ape care izvorăsc din arealul jud. **A.** sau din afara lui, cei mai importanţi fiind Târnava, Sebeş, Cugir (pe stg.), Arieş, Aiudu de Sus, Geoagiu, Galda, Ampoi, Valea Vinţului (pe dr.).

Vegetaţia naturală, bogată şi variată, prezintă o evidentă etajare. Etajele alpin şi subalpin ocupă zonele cele mai înalte ale munţilor, în cadrul lor dezvoltându-se asociaţii de pajişti secundare, formate din păruşcă (*Festuca piroides*), ţăpoşică (*Nardus stricta*), clopoţei (*Campanula alpina*) ş.a., ce alternează cu tufişuri de smirdar (*Rhododendron kotschyi*), jneapăn (*Pinus mugo*), ienupăr (*Juniperus communis, ssp. nana*), afin (*Vaccinium myrtillus*) etc. Etajul pădurilor de molid, care, în M-ţii Apuseni, are limita inf. la 1 300 m alt., cuprinde, alături de molid (*Picea abies*), şi exemplare de paltin de munte (*Acer pseudoplatanus*), zadă (*Larix decidua*), brad (*Abies alba*) ş.a. Etajul pădurilor de foioase, extinse pe pantele munţilor sub 800 m alt., este reprezentat prin păduri de gorun (*Quercus petraea*) în amestec cu carpen (*Carpinus betulus*) sau prin păduri de fag (*Fagus silvatica*) în amestec cu ulm de munte (*Ulmus montana*), paltin de munte (*Acer platanoides*), brad (*Abies alba*) ş.a. În zona Pod. Secaşelor se dezvoltă

pâlcuri de păduri de stejar (*Quercus robur*) în amestec cu carpen, gorun şi arţar tătăresc (*Acer tataricum*). În luncile râurilor mari se întâlnesc zăvoaie de plop, salcie şi anin negru.

Fauna diversă, bogată şi eterogenă, este adaptată, în cea mai mare parte, condiţiilor de viaţă ale domeniului forestier, multe specii având o valoare cinegetică deosebită. Cele mai reprezentative exemplare faunistice care trăiesc în păduri sunt: cerbul, căpriorul, ursul brun, râsul, mistreţul, veverița, cocoşul de munte ş.a. Zonele înalte ale munţilor reprezintă domeniul caprei negre (*Rupicapra rupicapra*), declarată monument al naturii, şi al acvilei de munte (ocrotită de lege). Pe terit. jud. **A.** se întâlnesc şi câteva endemisme carpatice, printre care fluturele *Erebia melas*, câteva elemente boreale, între care alunarul *(Nucifraga c. caryocatactes)* ş.a. Apele râurilor sunt bogate în păstrăv, lipan, mreană etc.

Resurse naturale: zăcăminte de min. auro-argentifere (exploatate la Abrud, Zlatna, Baia de Arieş, Almaşu Mare, Roşia Montană), pirite cuprifere (Bucium), min. de cinabru (Izvoru Ampoiului), sulfuri polimetalice ce cuprind galenă şi blendă (Baia de Arieş, Almaşu Mare, Bucium), gaz metan (Cetatea de Baltă, Tăuni), min. de fier (Sălciua), sare (Ocna Mureş), apoi marmură de diferite nuanţe (Sohodol), calcare (Abrud, Galda de Sus, Poiana Aiudului, Rimetea ş.a.), gresii (Jibold, Sebeşel, Pianu de Sus, Şard), argile bentonitice (Ciugud, Ocna Mureş), nisipuri cuarţoase (Mirăslău), balast etc. Pădurile ocupă o supr. de 227 700 ha (1 ian. 2008), reprezentând 36,5% din supr. jud. **A.**

Istoric. Străveche vatră românească, locuită neîntrerupt din Neolitic (vestigii descoperite la Câlnic, Daia Română, Pianu, Tărtăria, Petreşti), cu urme de viaţă din Epoca bronzului (Câlnic, Daia Română, Spălnaca) şi din Epoca fierului (Ciumbrud), terit. pe care se află astăzi jud. **A.** a cunoscut o dezvoltare continuă în timpul dacilor, care aveau la Piatra Craivii una dintre cele mai puternice cetăţi (sec. 2 î.Hr.-1 d.Hr.). Situat în centrul Daciei romane (în 106 d.Hr. acest ţinut, ca şi altele, a intrat în stăpânirea Imperiului Roman), terit. actualului jud. **A.** ocupa un loc însemnat datorită prezenţei celor trei drumuri ale legiunilor romane care-l străbăteau (unul spre N, către Napoca, unul spre Oescus – azi Ghighen în Bulgaria – şi altul spre Sarmizegetusa), precum şi datorită existenţei aşezărilor numeroase şi mari ca Apulum (azi Alba Iulia), devenită capitala Daciei Apulensis, Brucla (azi Aiud), Ampelum (azi Zlatna), Alburnus Maior (azi Roşia Montană), Alburnus Minor (Abrud), Salinae (Ocna Mureş) ş.a. – ultimele patru aşezări fiind şi importante centre miniere. După retragerea legiunilor şi a administraţiei romane din Dacia (271/275), populaţia daco-romană şi-a continuat viaţa neîntrerupt (descoperirile arheologice de la Obreja şi Alba Iulia, menţionată documentar în 1907 datând din sec. 2–4 şi 3–6 şi cele de la Blandiana şi Ciumbrud – sec. 9–10 dovedesc continuitatea populaţiei autohtone), viaţa orăşenească cunoscând o oarecare decădere în timpul migraţiei popoarelor (sec. 4–7). În sec. 9–10, Alba Iulia (numită popular *Bălgrad*) s-a menţinut ca un important centru economic şi politic al formaţiunii prestatale româneşti de pe valea mijlocie a Mureşului. Recunoscută ca oraş în sec. 13, Alba Iulia a cunoscut o deosebită înflorire în a doua jumătate a sec. 16, când a devenit capitala principatului autonom Transilvania (1542–1690). Între evenimentele mai importante care au avut loc pe terit. jud. **A.** se remarcă: intrarea triumfală a voievodului Mihai Viteazul în cetatea de scaun a Transilvaniei (Alba Iulia), la 1 nov. 1599, care în iul. 1600 a realizat prima etapă de unire politică a celor trei ţări române (Transilvania, Moldova şi Ţara Românească); martirizarea lui Horea şi Cloşca, la 28 febr. 1785, pe Dealul Furcilor (azi Câmpul lui Horea); Marea Adunare Naţională de pe Câmpia Libertăţii de lângă Blaj din 3–5 mai 1848, când românii (peste 40 000 de persoane) s-au pronunţat cu hotărâre împotriva unirii forţate a Transilvaniei cu Ungaria; Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia, de la 1 dec. 1918, care a proclamat unirea necondiţionată şi definitivă a Transilvaniei, Banatului, Crişanei şi Maramureşului cu România – eveniment marcant în viaţa poporului român care a dus la realizarea statului naţional unitar român, cunoscut în istoriografie şi sub numele de România Mare (ziua de 1 dec. a devenit, din 1990, ziua naţională a României).

Economia jud. **A.** se caracterizează printr-o structură industrial-agrară. În cadrul producţiei globale *industriale* a jud. **A.**, ponderi importante deţin: ind. constr. de maşini şi de prelucr. a metalelor, care produce utilaje miniere, agricole şi utilaje pentru ind. metalurgică, de prelucr. a lemnului şi pentru ind. mat. de constr., maşini-unelte (Alba Iulia, Blaj), obiecte de uz casnic (maşini de spălat rufe, maşini de cusut la Cugir) ş.a.; ind. extracţiei nemetalifere şi ind. metalurgiei neferoase; ind. de expl. şi prelucr. a lemnului (Câmpeni, Aiud, Blaj, Sebeş, Abrud, Avram Iancu, Albac); ind. chimică (produse sodice, cupru electrolitic, acid sulfuric etc. – Ocna Mureş); ind. mat. de constr. (Alba Iulia, Aiud, Ocna Mureş, Blaj); ind. faianţei şi porţelanului (Alba Iulia), hârtiei (Petreşti), conf. şi tricotajelor (Sebeş, Abrud, Câmpeni, Blaj, Baia de Arieş), pielăriei, blănăriei şi încălţămintei (Alba Iulia, Orăştie, Sebeş), ind. alim. (Alba Iulia, Sebeş, Aiud, Jidvei, Abrud ş.a.). Jud. **A.** este şi un important producător de energie electrică prin intrarea în funcţiune (în 1983) a salbei de hidrocentrale de pe râul Sebeş care realizează c. 340 MWh pe an. În cadrul jud. **A.** se produc numeroase obiecte meşteşugăreşti, specifice zonei M-ţilor Apuseni (tulnice, ciubere, fluiere, pieptare, diverse ţesături cu motive populare etc.). În perioada de după dec. 1989, caracterizată prin trecerea treptată la economia de piaţă, pe terit. jud. **A.** au luat fiinţă numeroase societăţi comerciale cu capital privat, ponderea cea mai mare aparţinând comerţului, ind. mobilei şi ind. alim.

Agricultura are un caracter diversificat, în care cultura cerealelor, creşterea animalelor, pomicultura şi viticultura se îmbină armonios în funcţie de condiţiile pedo-climatice. La sf. anului 2007, din totalul supr. agricole a jud. **A.** (328 593 ha), 132 183 ha reveneau terenurilor arabile, 119 646 ha păşunilor naturale, 71 706 ha fâneţelor, 3 878 ha viilor şi pepinierelor viticole, 1 180 ha livezilor şi pepinierelor pomicole ş.a. În acelaşi an, structura culturilor de câmp era dominată de culturile de porumb (43 689 ha), urmate de cele de grâu (19 556 ha), plante de nutreţ (18 308 ha), cartofi (7 219 ha), orz şi orzoaică (5 255 ha), plante uleioase (3 391 ha), ovăz, legume, sfeclă de zahăr etc. Culturile viticole, extinse pe 13 251 ha, sunt mai răspândite în Pod. Târnavelor şi în zona dealurilor din jurul Sebeşului, renumite fiind podgoriile Jidvei, Aiud, Ighiu, Alba Iulia, Blaj, Crăciunelu de Jos ş.a. Pomicultura are condiţii optime în reg. deluroase, cele mai importante bazine pomicole aflându-se în arealul localit. Şona, Galda de Jos, Cugir, Stremţ, Ighiu, Rimetea, Gârbova ş.a. În toamna anului 2007, producţia totală de fructe a fost de 15 726 tone, din care 6 113 tone mere, 4 668 tone prune, 2 459 tone pere, apoi caise, nuci ş.a. La începutul anului 2008, în jud. **A.** existau 74 111 capete bovine (din care 74 069

capete în sectorul privat), 164 038 capete porcine (163 958 capete în sectorul privat), 270 632 capete ovine (integral în sectorul privat), 14 719 capete cabaline (în întregime aflat în sectorul privat), 2 932 mii capete păsări (integral în sectorul privat) şi 31 154 familii de albine. Ponderea sectorului privat în agricultură depăşeşte 90% în multe sectoare.

Căile de comunicaţie. La sf. anului 2007, lungimea reţelei feroviare era de 230 km (din care 136 km electrificate), revenind 36,8 km la 1 000 km^2 teritoriu, iar cea a drumurilor publice de 2 650 km, din care 540 km modernizate, atingând o densitate de 42,5 km/100 km^2 teritoriu. În cadrul transportului feroviar, o importanţă apreciabilă are magistrala Bucureşti–Braşov–Sighişoara–Mediaş– Blaj–Teiuş (important nod feroviar), de unde se ramifică spre Deva–Arad– Curtici şi spre Aiud–Cluj-Napoca– Oradea–Episcopia Bihorului. Din ramificaţia către Cluj-Napoca, o altă linie importantă de c.f. se îndreaptă, din nodul feroviar Ocna Mureş, către Târgu Mureş– Miercurea-Ciuc–Braşov. Totodată, importanţa transportului rutier este amplificată de prezenţa pe terit. jud. **A.** a unui tronson din magistrala rutieră europeană E 81, Halmeu–Satu Mare–Zalău–Cluj-Napoca–Turda–Alba Iulia–Sibiu– Râmnicu Vâlcea–Piteşti şi de aici, pe autostradă (114 km), până la Bucureşti şi, mai departe, până la Giurgiu.

Învăţământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, pe terit. jud. **A.** îşi desfăşurau activitatea 43 grădiniţe de copii, cu 11 743 copii înscrişi şi 723 cadre didactice, 99 şcoli generale (învăţământ primar – clasele 1–4 şi gimnazial – clasele 5–8) cu 30 453 elevi şi 2 650 cadre didactice, 35 de licee, cu 14 548 elevi şi 1 281 profesori, două unităţi de stat de învăţământ superior (Universitatea „1 Decembrie" şi Institutul Teologic romano-catolic), cu şapte facultăţi, 5 189 studenţi şi 171 cadre didactice. În aceeaşi perioadă, reţeaua instituţiilor de cultură şi artă cuprindea 253 de biblioteci, cu 2 960 000 volume, şapte case de cultură, 67 cămine culturale, un teatru de păpuşi, numeroase muzee şi case memoriale, formaţii corale, echipe de dansuri, orchestre populare etc. Activitatea sportivă se desfăşoară în cadrul a 47 de secţii sportive care cuprind 1 892 sportivi, 74 antrenori şi 29 arbitri.

Ocrotirea sănătăţii. La sf. anului 2007, reţeaua sanitară a jud. **A.** cuprindea zece spitale, cu 2 516 paturi (un pat de spital la 150 de locuitori), un sanatoriu TBC, 7 dispensare, 149 farmacii şi puncte farmaceutice ş.a. În acelaşi an, asistenţa medicală era asigurată de 632 medici (1 medic la 595 locuitori), 161 stomatologi (1 medic stomatolog la 2 336 locuitori) şi 2 133 cadre medicale cu studii medii.

Turismul reprezintă o componentă principală a activităţii jud. **A.** Frumuseţea şi varietatea peisajului, marea diversitate a monumentelor naturii, a celor istorice şi arhitectonice, bogăţia şi varietatea elementelor etnografice şi folclorice, frecvenţa locurilor istorice şi a siturilor arheologice etc. înscriu această zonă în patrimoniul turistic al ţării. Farmecul neasemuit al M-ţilor Apuseni, pe ale căror culmi domoale şi prelungi se risipesc, până aproape de vârf, aşezările omeneşti, prezenţa nenumăratelor forme carstice (peşterile Pojarul Poliţei, Huda lui Papară, Scărişoara, Cheile Ordâncuşei, ale Galdei, Runcului, Râmeţului etc.), masivele de roci bazaltice „Detunatele" – având aspectul unei uriaşe orgi naturale, declarate monumente ale naturii –, Râpa Roşie de lângă Sebeş, cu aspect de canion, lung de 1 km şi lat de 200 m, declarată monument al naturii, sunt doar câteva dintre atracţiile turistice de interes major ale jud. **A.** La acestea se mai pot adăuga calcarele de la Ampoiţa (rezervaţie geologică), Fagul împăratului de la Baia de Arieş, declarat arbore ocrotit, Gheţarul de la Vârtop (rezervaţie speologică), Iezeru Şureanu (rezervaţie complexă), Pădurea de larice de la Vidolm (rezervaţie forestieră), precum şi numeroasele şi valoroasele obiective istorice şi de arhitectură, printre care se remarcă Cetatea, Catedrala romano-catolică, Catedrala ortodoxă, clădirea Palatului episcopal, Biblioteca Batthyáneum ş.a. din Alba Iulia, Câmpia Libertăţii de la Blaj, Câmpul de luptă de la Mirăslău, Cetatea şi biserica evanghelică din Sebeş, Cetatea din Aiud ş.a. În suita manifestărilor etno-folclorice ale jud. **A.** un loc important îl ocupă tradiţionalul „Târg de fete" de pe Muntele Găina, unde se organizează anual, la 20 iul. (de Sf. Ilie), una dintre cele mai ample şi originale serbări populare (dansuri şi cântece populare, schimb de produse etc.) la care participă zeci de mii de locuitori ai zonei înconjurătoare sau veniţi din alte părţi ale ţării. La sf. anului 2007, unităţile de cazare turistică de pe cuprinsul jud. **A.** erau: 10 hoteluri, o cabană, un camping, trei vile, trei pensiuni turistice urbane şi 25 rurale, un han, un bungalow ş.a., cu o capacitate totală de 1 830 de locuri. Indicativ auto: *AB.*

Localităţile jud. Alba

(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*	*Satele care aparţin municipiilor*
1. AIUD (1293)	1. Aiudul de Sus (1332) 2. Gâmbaş (1231) 3. Măgina (1344) 4. Păgida (1343)	1. Ciumbrud (1220) 2. Gârbova de Jos (1282) 3. Gârbova de Sus (1505) 4. Gârboviţa (1505) 5. Sâncrai (1291) 6. Ţifra (1913)
2. ALBA IULIA (1097)	1. Bărăbanţ (1299) 2. Micești (1299) 3. Oarda (1290–1291) 4. Pâclişa (1265)	
3. BLAJ (1252)	1. Deleni-Obârşie (1913) 2. Fliteşti (1954)	1. Mănărade (1205) 2. Spătac (1367)

	3. Izvoarele (1386) 4. Petrisat (1332) 5. Tiur (1332) 6. Veza (1320)	
4. SEBEŞ (1150)	1. Lancrăm (1309) 2. Petreşti (1309)	1. Răhău (1291)
II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*	*Satele care aparţin oraşelor*
1. ABRUD (1271)	1. Abrud-Sat (1850) 2. Gura Cornei (1956) 3. Soharu (1835)	
2. BAIA DE ARIEŞ (1308)		1. Brăzeşti (1733) 2. Cioara de Sus (1805) 3. Muncelu (1486) 4. Sartăş (1733) 5. Simuleşti (1956)
3. CÂMPENI (1565)	1. Bonceşti (1954) 2. Borleşti (1954) 3. Boteşti (1954) 4. Certege (1850) 5. Coasta Vâscului (1954) 6. Dănduț (1956) 7. Dealu Bistrii (1956) 8. Dealu Capsei (1954) 9. Dric (1956) 10. Fața Abrudului (1956) 11. Floreşti (1954) 12. Furduieşti (1956) 13. Mihoeşti (1954) 14. Motorăşti (1954) 15. Peste Valea Bistrii (1954) 16. Poduri (1956) 17. Sorlița (1956) 18. Tomuşeşti (1954) 19. Valea Bistrii (1954) 20. Valea Caselor (1954) 21. Vârşi (1954)	
4. CUGIR (1330)	1. Bocşitura (1913) 2. Bucuru (1913) 3. Călene (1913) 4. Feţeni (1956) 5. Goaşele (1913) 6. Mugeşti (1954) 7. Vinerea (1310)	
5. OCNA MUREŞ (1203)	1. Uioara de Jos (1215) 2. Uioara de Sus (1202–1203)	1. Cisteiu de Mureş (1320) 2. Micoşlaca (1332) 3. Războieni-Cetate (1291)
6. TEIUŞ (1290)		1. Beldiu (1219) 2. Căpud (1264) 3. Coşlariu Nou (1733) 4. Peţelca (1264)
7. ZLATNA (1201)		1. Boteşti (1956) 2. Budeni (1856) 3. Dealu Roatei (1956) 4. Dobrot (1956)

III. Comune	*Satele componente (primul sat este reşed. com.)*
1. ALBAC	1. **Albac** (1688) 2. Bărăşti (1956) 3. Budăieşti 4. Cioneşti 5. Costeşti (1954) 6. Dealu Lămăşoi (1956) 7. Deve 8. După Pleşe (1954) 9. Fața (1956) 10. Pleşeşti (1954) 11. Potionci (1954) 12. Rogoz (1956) 13. Roşeşti (1954) 14. Ruseşti (1954) 15. Sohodol (1954) 16. Tamboreşti (1956)
2. ALMAŞU MARE	1. **Almaşu Mare** (1407) 2. Almaşu de Mijloc (1511) 3. Brădet (1954) 4. Cheile Cibului (1954) 5. Cib (1407) 6. Glod (1418) 7. Nădăştia (1321)
3. ARIEŞENI	1. **Arieşeni** (1909) 2. Avrămeşti (1956) 3. Bubeşti 4. Casa de Piatră (1954) 5. Cobleş (1954) 6. Dealu Bajului (1954) 7. Fața Cristesei (1954) 8. Fața Lăpuşului (1954) 9. Galbena (1954) 10. Hodobana (1954) 11. Izlaz (1956) 12. Pănteşti 13. Pătrăhăițeşti (1956) 14. Poienița (1956) 15. Raviceşti (1956) 16. Sturu (1956) 17. Ştei-Arieşeni (1956) 18. Vanvuceşti (1954)
4. AVRAM IANCU	1. **Avram Iancu** (1839) 2. Achimeţeşti (1956) 3. Avrămeşti (1954) 4. Bădăi (1956) 5. Boldeşti (1956) 6. Călugăreşti 7. Căsoaia (1956) 8. Cândeşti (1956) 9. Cârăşti (1956) 10. Cârțuleşti (1956) 11. Coceşti (1956) 12. Cocoşeşti (1956) 13. Coroieşti (1956) 14. Dealu Crişului (1956) 15. Doleşti (1956) 16. Dumăceşti 17. Gojeieşti (1956) 18. Helereşti (1956) 19. Inceşti (1954) 20. Jojei 21. Mărteşti (1956) 22. Orgeşti (1956) 23. Pătruțeşti (1956) 24. Plai (1956) 25. Puşeleşti 26. Şoiceşti 27. Şterteşti 28. Târsa 29. Târsa-Plai 30. Valea Maciului (1956) 31. Valea Uțului (1956) 32. Verdeşti (1956) 33. Vidrişoara (1954)
5. BERGHIN	1. **Berghin** (1332) 2. Ghirbom (1309) 3. Henig (1333) 4. Straja (1274)
6. BISTRA	1. **Bistra** (1437) 2. Aroneşti (1956) 3. Băleşti (1954) 4. Băleşti-Cătun (1956) 5. Bârleşti (1956) 6. Cheleteni 7. Ciuldeşti (1956) 8. Creţeşti (1956)

9. Dealu Muntelui (1954)
10. Dâmbureni (1956)
11. Durăşti (1956)
12. Găneşti (1956)
13. Gârde (1954)
14. Hodişeşti (1956)
15. Hudriceşti (1954)
16. Lipaia (1956)
17. Lunca Largă (1956)
18. Lunca Merilor (1954)
19. Mihăieşti (1956)
20. Nămaş (1956)
21. Novăceşti (1956)
22. Perjeşti (1956)
23. Poiana (1956)
24. Poiu (1956)
25. Rătitiş (1956)
26. Runcuri (1956)
27. Sălăgeşti (1956)
28. Ştefanca
29. Tolăceşti (1956)
30. Tomnatec (1954)
31. Trişoreşti (1956)
32. Ţărăneşti (1956)
33. Vârşii Mari (1954)
34. Vârşii Mici (1954)
35. Vârşi-Rontu (1954)

7. BLANDIANA
1. **Blandiana** (1733)
2. Acmariu (1276)
3. Ibru (1954)
4. Poieni (1956)
5. Răcătău (1488)

8. BUCERDEA GRÂNOASĂ
1. **Bucerdea Grânoasă** (1303)
2. Cornu (1913)
3. Pădure (1956)
4. Pânca (1954)

9. BUCIUM
1. **Bucium** (1595)
2. Angheleşti (1956)
3. Bisericani (1956)
4. Bucium-Sat (1909)
5. Cerbu (1850)
6. Ciuculeşti (1956)
7. Coleşeni (1956)
8. Dogăreşti (1956)
9. Fereşti (1956)
10. Floreşti (1956)
11. Gura Izbitei (1956)
12. Heleşti (1956)
13. Izbicioara (1956)
14. Izbita (1850)
15. Jurcuieşti
16. Lupuleşti (1956)
17. Măgura (1956)
18. Muntari (1733)
19. Petreni (1956)
20. Poiana (1956)
21. Poieni (1956)
22. Stâlnişoara (1954)
23. Valea Abruzel (1956)
24. Valea Albă (1956)
25. Valea Cerbului
26. Valea Negrilesii (1956)
27. Valea Poienii (1956)
28. Valea Şesii (1956)
29. Văleni (1956)
30. Vâlcea (1956)

10. CÂLNIC
1. **Câlnic** (1267)
2. Deal (1366)

11. CENADE
1. **Cenade** (1311)
2. Capu Dealului (1956)
3. Gorgan (1956)

12. CERGĂU
1. **Cergău Mare** (1302)
2. Cergău Mic (1303)
3. Lupu (1306)

13. CERU-BĂCĂINȚI
1. **Ceru-Băcăinți** (1909)
2. Bolovăneşti (1954)
3. Bulbuc (1457)
4. Cucuta (1956)
5. Curpeni (1850)
6. Dumbrăviţa (1956)
7. Fântânele (1954)
8. Groşi (1954)
9. Valea Mare (1733)
10. Viezuri

14. CETATEA DE BALTĂ
1. **Cetatea de Baltă** (1202–1203)
2. Crăciunelu de Sus (1332)
3. Sântămărie (1448)
4. Tătârlaua (1332)

15. CIUGUD
1. **Ciugud** (1335)
2. Drâmbar (1332)
3. Hăpria (1520)
4. Limba* (1309)
5. Şeuşa (1332)
6. Teleac (1956)

16. CIURULEASA
1. **Ciuruleasa** (1850)
2. Bidigeşti (1956)
3. Bodreşti (1954)
4. Bogleşti (1956)
5. Buninginea (1850)
6. Gheduleşti (1956)
7. Mătişeşti (1954)
8. Morăreşti (1956)
9. Vulcan

17. CRĂCIUNELU DE JOS
1. **Crăciunelu de Jos** (1324)

18. CRICĂU
1. **Cricău** (1206)
2. Craiva (1733)
3. Tibru (1352)

19. CUT
1. **Cut** (1291)

20. DAIA ROMÂNĂ
1. **Daia Română** (1293)

21. DOŞTAT
1. **Doştat** (1320)
2. Boz (1290–1295)
3. Dealu Doştatului (1956)

* Până la 28 apr. 2004 s-a numit Dumbrava.

22. FĂRĂU

1. **Fărău** (1299)
2. Heria (1202–1203)
3. Medveş (1288)
4. Sânbenedic (1332)
5. Şilea (1319)

23. GALDA DE JOS

1. **Galda de Jos** (1287)
2. Benic (1299)
3. Cetea (1337)
4. Galda de Sus (1648)
5. Lupşeni (1956)
6. Măgura (1956)
7. Mesentea (1303)
8. Oiejdea (1238)
9. Poiana Galdei
10. Răicani (1913)
11. Zăgriş

24. GÂRBOVA

1. **Gârbova** (1096)
2. Cărpiniş (1488)
3. Reciu (1309)

25. GÂRDA DE SUS

1. **Gârda de Sus** (1909)
2. Biharia
3. Dealu Frumos (1954)
4. Dealu Ordâncuşii (1954)
5. Dobreşti (1954)
6. Gârda Seacă (1909)
7. Gheţari (1956)
8. Hănăşeşti (1956)
9. Huzăreşti (1954)
10. Izvoarele (1386)
11. Mununa (1954)
12. Ocoale (1954)
13. Plai (1954)
14. Plişti (1954)
15. Scoarţa (1956)
16. Snide
17. Suceşti (1956)

26. HOPÂRTA

1. **Hopârta** (1332)
2. Silivaş (1202–1203)
3. Şpălnaca (1329)
4. Turdaş (1202–1203)
5. Vama Seacă (1913)

27. HOREA

1. **Horea** (1839)
2. Baba (1954)
3. Buteşti (1956)
4. Dârleşti (1956)
5. Fericet (1956)
6. Giurgiuţ (1956)
7. Măncești (1956)
8. Mătişeşti (1954)
9. Niculeşti (1954)
10. Pătruşeşti (1954)
11. Petreasa (1213)
12. Preluca (1954)
13. Teiu (1956)
14. Trifeşti (1954)
15. Zânzeşti (1956)

28. IGHIU

1. **Ighiu** (1206)
2. Bucerdea Vinoasă (1238)
3. Ighiel (1733)
4. Şard (1238)
5. Ţelna (1648)

29. ÎNTREGALDE

1. **Întregalde** (1525)
2. Dealu Geoagiului (1413)
3. Ghioncani (1954)
4. Ilieşti (1956)
5. Ivăniş (1956)
6. Mărineşti (1956)
7. Modoleşti (1954)
8. Necrileşti (1954)
9. Popeşti (1956)
10. Sfârcea (1956)
11. Tecşeşti (1909)

30. JIDVEI

1. **Jidvei** (1309)
2. Bălcaciu (1319)
3. Căpâlna de Jos (1332)
4. Feisa (1332)
5. Veseuş (1332)

31. LIVEZILE

1. **Livezile** (1733)
2. Izvoarele (1470)
3. Poiana Aiudului (1330)
4. Vălişoara (1342–1343)

32. LOPADEA NOUĂ

1. **Lopadea Nouă** (1202–1203)
2. Asinip (1202–1203)
3. Băgău (1296)
4. Beţa (1272)
5. Cicârd (1913)
6. Ciuguzel (1202–1203)
7. Ocnişoara (1202–1203)
8. Odverem (1303)

33. LUNCA MUREŞULUI

1. **Lunca Mureşului** (1291)
2. Gura Arieşului (1291)

34. LUPŞA

1. **Lupşa** (1366)
2. Bârdeşti (1956)
3. Bârzan (1956)
4. Curmătură (1956)
5. După Deal (1956)
6. Geamăna (1825)
7. Hădărău (1909)
8. Holobani (1956)
9. Lazuri (1956)
10. Lunca (1956)
11. Mănăstire (1909)
12. Mărgaia
13. Muşca (1733)
14. Pârâu-Cărbunări (1956)
15. Piţiga (1956)
16. Poşogani (1956)
17. Şasa (1956)
18. Trifeşti (1956)
19. Valea Holhorii (1956)
20. Valea Lupşii (1854)

21. Valea Şesii (1909)
22. Văi (1956)
23. Vinţa (1825)

35. METEŞ

1. **Meteş** (1338)
2. Ampoiţa (1293)
3. Isca (1956)
4. Lunca Ampoiţei (1956)
5. Lunca Meteşului (1956)
6. Pădurea (1956)
7. Poiana Ampoiului (1733)
8. Poiana Ursului (1956)
9. Presaca Ampoiului (1733)
10. Remetea (1956)
11. Tăuţi (1341)
12. Văleni (1956)

36. MIHALŢ

1. **Mihalţ** (1319)
2. Cistei (1461)
3. Obreja (1760–1762)
4. Zărieş (1835)

37. MIRĂSLĂU

1. **Mirăslău** (1219)
2. Cicău (1291)
3. Decea (1339)
4. Lopadea Veche (1296)
5. Ormeniş (1291)
6. Rachiş (1750)

38. MOGOŞ

1. **Mogoş** (1909)
2. Bărbeşti (1956)
3. Bârleşti (1909)
4. Bârleşti-Cătun (1956)
5. Bârzogani (1956)
6. Boceşti (1956)
7. Bogdăneşti (1956)
8. Buteşti (1956)
9. Cojocani (1760–1762)
10. Cristeşti (1956)
11. Mămăligani (1760–1762)
12. Negreşti (1956)
13. Onceşti (1956)
14. Poienile-Mogoş (1956)
15. Tomeşti (1956)
16. Valea Barnii (1954)
17. Valea Bârluţeşti (1956)
18. Valea Coceşti (1956)
19. Valea Giogeşti (1956)
20. Valea Mlacii (1956)
21. Valea Ţupilor (1956)

39. NOŞLAC

1. **Noşlac** (1288)
2. Căptălan (1587–1589)
3. Copand (1288)
4. Găbud (1458)
5. Stâna de Mureş (1334)
6. Valea Ciuciului (1954)

40. OCOLIŞ

1. **Ocoliş** (1408)
2. Lunca Largă (1954)
3. Runc (1733)
4. Vidolm (1470)

41. OHABA

1. **Ohaba** (1372)
2. Colibi (1805)
3. Măghierat (1954)
4. Secăşel (1509)

42. PIANU

1. **Pianu de Sus** (1488)
2. Pianu de Jos (1309)
3. Plaiuri (1956)
4. Purcăreţi (1909)
5. Strungari (1488)

43. POIANA VADULUI

1. **Poiana Vadului**
2. Costeşti (1954)
3. Duduieni (1954)
4. Făgetu de Jos (1954)
5. Făgetu de Sus (1954)
6. Hănăşeşti (1956)
7. Lupăieşti (1954)
8. Morcăneşti (1954)
9. Păşteşti (1956)
10. Petelei (1954)
11. Stăneşti (1954)

44. PONOR

1. **Ponor** (1648)
2. După Deal (1956)
3. Geogel (1867)
4. Măcăreşti (1928)
5. Valea Bucurului (1956)
6. Vale în Jos

45. POŞAGA

1. **Poşaga de Jos** (1365)
2. Corţeşti
3. Inceşti (1956)
4. Lunca (1470)
5. Orăşti (1956)
6. Poşaga de Sus (1824)
7. Săgagea (1835)

46. RĂDEŞTI

1. **Rădeşti** (1263–1269)
2. Leorinţ (1348)
3. Meşcreac (1264)
4. Şoimuş (1318)

47. RÂMEŢ

1. **Râmeţ** (1441)
2. Boţani (1956)
3. Brădeşti (1909)
4. Cheia (1909)
5. Cotorăşti (1956)
6. Floreşti (1954)
7. Olteni (1913)
8. Valea Făgetului (1956)
9. Valea Inzelului (1954)
10. Valea Mănăstirii (1909)
11. Valea Poienii (1956)
12. Valea Uzei (1909)
13. Vlădeşti (1956)

48. RIMETEA

1. **Rimetea** (1257–1272)
2. Colţeşti (1332)

49. ROŞIA DE SECAŞ

1. **Roşia de Secaş** (1306)
2. Tău (1335)
3. Ungurei (1304)

50. ROŞIA MONTANĂ

1. **Roşia Montană** (1592)
2. Bălmoşeşti (1954)
3. Blideşti (1954)
4. Bunta (1956)
5. Cărpiniş (1595)
6. Coasta Henții (1956)
7. Corna (1850)
8. Curături (1956)
9. Dăroaia
10. Gârda-Bărbuleşti (1956)
11. Gura Roşiei (1909)
12. Iacobeşti (1956)
13. Ignățeşti (1954)
14. Şoal (1956)
15. Țarina (1956)
16. Vârtop

49. SĂLCIUA

1. **Sălciua de Jos** (1365)
2. Dealu Caselor (1956)
3. Dumeşti (1956)
4. Sălciua de Sus (1370)
5. Sub Piatră (1909)
6. Valea Largă (1956)

52. SĂLIŞTEA

1. **Săliştea** (1310)
2. Mărgineni (1956)
3. Săliştea-Deal (1956)
4. Tărtăria (1733)

53. SĂSCIORI

1. **Săsciori** (1309)
2. Căpâlna (1386)
3. Dumbrava (1309)
4. Laz (1357)
5. Loman (1733)
6. Pleşi (1954)
7. Răchita (1574)
8. Sebeşel (1382)
9. Tonea (1913)

54. SÂNCEL

1. **Sâncel** (1252)
2. Iclod (1347)
3. Pănade (1290)

55. SÂNTIMBRU

1. **Sântimbru** (1238)
2. Coşlariu (1733)
3. Dumitra (1269)
4. Galtiu (1333)
5. Totoi

56. SCĂRIŞOARA

1. **Scărişoara** (1733)
2. Bârleşti (1956)
3. Boteşti (1954)
4. Fața-Lăzeşti (1954)
5. Floreşti (1956)
6. Lăzeşti (1954)
7. Lespezea (1956)
8. Maței (1956)
9. Negeşti (1956)
10. Prelucă (1954)
11. Runc (1954)
12. Sfoartea (1954)
13. Ştiuleți (1954)
14. Trânceşti

57. SOHODOL

1. **Sohodol** (1805)
2. Băzeşti (1956)
3. Bilăneşti (1956)
4. Bobăreşti (1956)
5. Brădeana (1956)
6. Burzoneşti
7. Deonceşti
8. Dilimani (1956)
9. Furduieşti (1956)
10. Gura Sohodol (1956)
11. Hoancă (1956)
12. Joldişeşti (1956)
13. Lazuri (1956)
14. Leheşti (1956)
15. Lumineşti (1956)
16. Medreşti (1956)
17. Morăreşti (1956)
18. Muneşti
19. Năpăieşti (1956)
20. Nelegeşti (1956)
21. Nicoreşti (1956)
22. Peleş (1835)
23. Poiana (1909)
24. Robeşti (1956)
25. Sicoieşti (1956)
26. Surdeşti (1954)
27. Şebişeşti (1956)
28. Şimoceşti (1956)
29. Țoci (1956)
30. Valea Verde (1954)
31. Vlădoşeşti (1956)

58. STREMȚ

1. **Stremț** (1332)
2. Fața Pietrii (1956)
3. Geoagiu de Sus (1263)
4. Geomal (1282)

59. ŞIBOT

1. **Şibot** (1281)
2. Balomiru de Câmp (1479)
3. Băcăinți (1278)
4. Sărăcsău (1733)

60. ŞONA

1. **Şona** (1313)
2. Alecuş (1332)
3. Biia (1202–1203)
4. Doptău (1913)
5. Lunca Târnavei (1647)
6. Sânmiclăuş (1309)
7. Valea Sasului (1290)

61. ŞPRING

1. **Şpring** (1290–1301)
2. Carpen (1913)
3. Carpenii de Sus (1913)
4. Cunța (1291)
5. Drașov (1309)
6. Vingard (1309)

62. ŞUGAG

1. **Şugag** (1750)
2. Arți (1913)
3. Bârsana (1956)

4. Dobra (1909)
5. Jidoştina (1956)
6. Mărtinie (1956)
7. Tău Bistra (1913)

63. UNIREA

1. **Unirea** (1219)
2. Ciugudu de Jos (1219)
3. Ciugudu de Sus (1332)
4. Dumbrava (1219)
5. Inoc (1291)
6. Măhăceni (1291)

64. VADU MOȚILOR

1. **Vadu Moților** (1909)
2. Bodeşti (1954)
3. Burzeşti (1954)
4. Dealu Frumos (1954)
5. Lăzeşti (1954)
6. Necşeşti (1954)
7. Poduri-Briceşti (1956)
8. Popeştii de Jos (1956)
9. Popeştii de Sus (1954)
10. Tomuțeşti (1954)
11. Toţeşti (1954)
12. Vâltori (1954)

65. VALEA LUNGĂ

1. **Valea Lungă** (1309)
2. Făget (1296)
3. Glogoveț (1717)
4. Lodroman (1439)
5. Lunca (1447)
6. Tăuni (1461)

66. VIDRA

1. **Vidra** (1595)
2. Băi (1956)
3. Bobăreşti (1956)
4. Bogdăneşti (1954)
5. Bordeştii Poieni (1956)
6. Culdeşti (1956)
7. Dealu Goieşti (1956)
8. Dos (1956)
9. Dosu Luncii (1956)
10. Dosu Văseşti (1956)
11. Drăgoieşti-Luncă (1956)
12. Ficăreşti (1954)
13. Gligoreşti (1956)
14. Goieşti (1956)
15. Haiduceşti (1956)
16. Hărăşti (1956)
17. Hoancă (1956)
18. Jefleşti (1956)
19. Lunca (1954)
20. Lunca Bisericii (1956)
21. Lunca de Jos (1956)
22. Lunca Goieşti (1956)
23. Lunca Veseşti
24. Modoleşti (1956)
25. Nemeşi (1954)
26. Oideşti (1956)
27. Pitărceşti (1956)
28. Pleşcuța (1956)
29. Poieni* (1956)
30. Ponorel (1854)
31. Puiuleţeşti (1956)
32. Runc (1954)
33. Segaj (1956)
34. Urdeş (1956)
35. Valea Morii (1913)
36. Văseşti (1956)
37. Vâlcăneasa (1956)
38. Vâlceşti (1956)
39. Vârtăneşti (1956)

67. VINȚU DE JOS

1. **Vinţu de Jos** (1248)
2. Câmpu Goblii (1956)
3. Ciocaşu (1956)
4. Crişeni (1956)
5. Dealu Ferului (1956)
6. Gura Cuțului (1956)
7. Haţegana (1956)
8. Inuri (1733)
9. Laz (1954)
10. Mătăcina
11. Mereteu (1954)
12. Pârău lui Mihai (1956)
13. Poienița (1956)
14. Stăuini
15. Valea Goblii (1954)
16. Valea lui Mihai (1956)
17. Valea Vinţului (1954)
18. Vurpăr (1248)

* Sat depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21.

ALBAC, com. în jud. Alba, alcătuită din 16 sate, situată la poalele de NE ale M-ților Bihor şi cele de SV ale Muntelui Mare, la 635 m alt., în Țara Moților, la confl. râului Albac cu Arieşu Mare; 2 156 loc. (1 ian. 2011): 1 071 de sex masc. şi 1 085 fem. Nod rutier. Expl. de marmură (în satul Bărăşti). Producție de butoaie (Albac). Muzeu de istorie. Colecție muzeală etnografică. În satul Albac, menționat documentar, prima oară, în 1688 cu numele *Reul Mare*, se află bustul lui Horea (dezvelit în 1967), operă a sculptorului Romulus Ladea. Rezervația naturală Cheile Albacului (35 ha).

ALBA CAROLINA → Alba Iulia.

ALBA ECCLESIA → Albeşti (4).

ALBA IULIA, municipiu în partea central-vestică a României, reşed. jud. Alba, situat în culoarul larg al văii Mureşului, pe dr. râului Mureş, în zona de confl. cu râul Ampoi, la poalele sudice ale Dealurilor Aiudului, la 222-247 m alt.; 68 741 loc. (1 ian. 2011): 32 482 de sex masc. şi 36 259 fem. Supr.: 10,4 km^2; densitatea: 6 609 loc./km^2. Nod feroviar şi rutier. Constr. de utilaj minier, utilaje de transport, utilaje pentru ind. mat. de constr. şi pentru prelucr. lemnului. Producție de piese turnate din fontă pentru maşini-unelte (matrițe, scule), de încălțăminte, de obiecte din porțelan, de covoare pluşate şi mochete, de preparate din carne şi lapte, produse de panificație, vinuri, şampanie, băuturi alcoolice etc. Morărit. Centru pomicol şi viticol. Universitatea „1 Decembrie", înființată în 1991, cu 6 facultăți, 5 102

Alba Iulia. Catedrala ortodoxă „Sfânta Treime”

Alba Iulia. Catedrala romano-catolică „Sf. Mihail”

studenți şi 163 profesori (2007–2008). Seminar teologic ortodox şi Seminar catolic. Teatrul de păpuşi „Prichindel” (f. 1952). Muzeul Național al Unirii, cu colecții de arheologie, istorie şi etnografie (1887), în interiorul căruia se află Sala Unirii unde, la 1 Dec. 1918, s-a semnat actul unirii Transilvaniei, Banatului, Crişanei şi Maramureşului cu România. Biblioteca județeană „Lucian Blaga” (f. 1 apr. 1943), cu c. 250 000 de vol. **Istoric.** În arealul municipiului au fost descoperite vestigii neolitice (milen. 5 î.Hr.) aparținând culturilor Vinča-Turdaş, Petreşti, Coțofeni, precum şi din epocile bronzului (coliere, fibule) şi fierului (un pandantiv din bronz în formă de secure). Vechea aşezare dacică, cunoscută sub numele *Tharmis*, a fost cucerită de către romani (în sec. 2) care au construit aici cel mai mare castru din Dacia (27–30 ha), cu ziduri din piatră, şi au stabilit sediul *Legiunii a XIII-a Gemina*. În jurul castrului roman s-a dezvoltat o puternică aşezare civilă cu numele *Apulum*, ridicată la rangul de *municipiu* în timpul împăratului Marcus Aurelius, numit *Municipium Aurelium Apulense*, şi apoi (în 180–193) la cel de *colonia* (*Colonia Aurelia Apulensis*). După retragerea armatelor şi a administrației romane din Dacia (271–275), populația autohtonă şi-a continuat viața neîntrerupt, dovadă fiind vasele de lut, opaițele, fibulele, brățările etc. (datând din sec. 3–6) descoperite pe terit. orașului. În sec. 9–10, aici era un centru fortificat, probabil reşed. unei formațiuni politice româneşti, cunoscut în izvoarele istorice de mai târziu cu numele de *Alba Iuliae* sau *Bălgrad* (în graiul popular), ceea ce însemna Orașul sau Cetatea Albă (după aspectul său alb datorat pietrelor albe). Menționat documentar, prima dată, în 1097, iar apoi în 1177 ca reşed. a unui comitat. În sec. 13 a devenit oraş, fiind consemnat ulterior şi cu numele *Karlsburg* şi *Alba Carolina*. Distrus de invazia mongolă din 1241. În 1516, episcopia catolică a reconstruit cetatea. Între 1542 şi 1690 a fost capitala principatului autonom Transilvania. La 1 nov. 1599, voievodul Mihai Viteazul a intrat în Alba Iulia, realizând prima etapă a unirii politice a celor trei țări române (Țara Românească, Moldova şi Transilvania), sub cârmuirea sa. Distrus de turci în 1658, orașul a fost refăcut ulterior, devenind, în scurt timp, un important centru al tipăriturilor româneşti. Aici a apărut (în 1648) prima traducere integrală, în limba română, a *Noului Testament* prin grija mitropolitului Simion Ştefan în prefața căruia se formulează necesitatea unei limbi scrise comune pentru românii din toate provinciile. În sec. 18 s-a reconstruit cetatea. La 28 febr. 1785, aici au fost torturați Horea şi Cloşca, doi dintre cei trei conducători ai Răscoalei țărăneşti din 1784–1785 din Transilvania. La 18 nov./1 dec. 1918, la **A. I.** a avut loc Marea Adunare Națională, la care au participat peste 100 000 de români veniți din toate ținuturile Transilvaniei şi Banatului şi la care Vasile Goldiş a citit textul rezoluției de unire a Transilvaniei cu România: *„Adunarea Națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat şi Țara ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia în ziua de 18 nov. (1 dec.) 1918, decretează Unirea acelor români şi a teritoriilor locuite de dânşii cu România.”* În sept. 1940, locuitorii orașului au participat la o demonstrație de protest împotriva Dictatului de la Viena (din 30 aug. 1940) prin care România era forțată să cedeze partea de NV a Transilvaniei Ungariei horthyste. Declarat municipiu la 17 febr. 1968 şi Cetate simbol a unirii tuturor românilor (la 30 nov. 1994). Municipiul **A. I.** are în subordine ad-tivă 4 localit. componente: Bărăbanț, Micești, Oarda şi Pâclişa. La Pâclişa a fost descoperit (1997) un tezaur monetar roman (300 monede din sec. 2 d.Hr.). **Monumente:** cetatea „Alba Carolina”, în stil Vauban, extinsă pe 70 ha, construită în perioada 4 nov. 1715–1738 (pe locul alteia din sec. 9–10) după planurile arhitectului italian Giovanni Morando Visconti, din inițiativa împăratului Carol VI de Habsburg, este un fort de plan heptagonal, cu ziduri groase, 7 bastioane şi mai multe porți, în stil baroc, împodobite cu basoreliefuri care înfățişează figuri şi scene din mitologie, realizate de Johann König. Poarta întâi a cetății a fost restaurată în 2001–2006, poarta a III-a în 1998–2008, iar poarta a V-a a fost inaugurată la 6 apr. 2011. În apr. 2008 a fost inaugurat şi podul mobil de la poarta a III-a. În interiorul porții a III-a există celula în care a fost închis Horea. Porțile a II-a şi a VI-a sunt incluse în planurile de restaurare până în 2013. Pentru a putea fi construită cetatea „Alba Carolina” a fost distrusă, printre altele, şi mitropolia ortodoxă, ctitorie din anii 1595–1601 a voievodului Mihai Viteazul; Catedrala romano-catolică „Sfântul Mihail”, cu elemente de structură şi decorație gotice, construită între anii 1246 şi 1291, cu adăugiri şi prefaceri succesive ulterioare, a fost supusă unor reparații în 1718–1739, 1907–1917, 1950–1953. În această catedrală se află sarcofagul cu osemintele lui Iancu de Hunedoara. În prezent, biserica „Sfântul Mihail” este Catedrala Arhiepiscopiei romano-catolice

Alba Iulia; Catedrala Ortodoxă sau Catedrala Reîntregirii, cu hramul „Sfânta Treime", a fost construită în anii 1921–1922 după planurile arhitectului Victor Ştefănescu în stilul vechilor biserici româneşti, cu o turlă centrală de 58 m înălţime, flancată de patru turle mai mici. Biserica a fost renovată şi reparată în anii 1993–1994 şi resfinţită la 19 iun. 1994. Turn-clopotniţă înalt de 52 m. În această catedrală, la 15 oct. 1922 au fost încoronaţi Ferdinand I şi soţia lui, Maria, ca rege şi, respectiv, ca regină ai României; biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1691); biserica grecească cu hramul „Buna Vestire" (1783); bisericile „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1787) şi „Sfânta Treime" (1795); Palatul princiar (sec. 13–18), fostă reşed. a principilor Transilvaniei; Palatul Apor (sec. 17), în stilul Renaşterii târzii, cu influenţe baroce; Biblioteca Batthyáneum, întemeiată în 1784 de către Ignác Batthyány, episcop catolic al Transilvaniei, cu 69 061 volume, dintre care 1 665 de manuscrise şi cărţi tipărite înainte de anul 1500, unele unice în lume (*Codex aureus*, sec. 8 d.Hr., pe foi de pergament), 19 000 de documente, 609 incunabule etc.; obelisc realizat de către sculptorul Ion Negrulea (1937), închinat lui Horea, Cloşca şi Crişan; statuia ecvestră a voievodului Mihai Viteazul, operă a sculptorului Oscar Han (dezvelită în 1968); statuia Lupa Capitolina, donaţie făcută (1993) de către oraşul Alessandria din Italia, a fost instalată în Piaţa Alessandria din Alba Iulia o dată cu inaugurarea acesteia

Alba Iulia. Statuia ecvestră a lui Mihai Viteazul

Alba Iulia. Poarta întâi a cetăţii „Alba Carolina"

în anul 2007; statuia în bronz a lui Iuliu Maniu (dezvelită la 28 mai 1995); busturile unor iluştrii oameni politici: Ion Raţiu, Vasile Goldiş, Pan. Halippa, Ion Nistor ş.a. – dezvelite în nov. 1994. La 16 sept. 1995 a fost dezvelită statuia lui I. I. C. Brătianu, operă a sculptorului Paul Vasilescu; biserica romano-catolică (1302, cu modificări din sec. 18), în localit. componentă Bărăbanţ.

ALBENI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 6 sate, situată în Subcarpaţii Olteniei, pe râul Câlnic; 2 972 loc. (1 ian. 2011): 1 483 de sex masc. şi 1 489 fem. Expl. de petrol şi de lignit. Pomicultură (meri, pruni, peri). În satul Albeni, menţionat documentar la 30 iun. 1486 într-un act de danie semnat de domnul Vlad Călugărul, se află biserica „Sfântul Nicolae"-Săulescu construită înainte de 1730 şi reparată în 1820, 1844, 1893–1894; bisericile din lemn „Sfântul Gheorghe" (1799–1800) şi alta cu dublu hram – „Cuvioasa Parascheva" şi „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1812), în satele Bârzeiu de Gilort şi Mirosloveni.

ALBEŞTI 1. Com. în jud. Botoşani, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare, pe râul Jijia; 6 627 loc. (1 ian. 2011): 3 382 de sex masc. şi 3 245 fem. Haltă de c.f. (în satul Jijia). Creşterea ovinelor; viticultură. În satul Albeşti au existat (sec. 16–17) casele boiereşti ale familiei Balş, incendiate de poloni în 1686.

2. Com. în jud. Constanţa, alcătuită din 5 sate, situată în SE Pod. Cobadin, pe valea râului Albeşti, la graniţa cu Bulgaria; 3 515 loc. (1 ian. 2011): 1 758 de sex masc. şi 1 757 fem. În arealul com **A.** au fost descoperite (1973, 1994) vestigiile unei aşezări urbane fortificate (sec. 4–1 î.Hr.), cu locuinţe din piatră şi pământ, aparţinând populaţiei geto-dace şi unor greci veniţi din cetatea Callatis. Au fost identificate străzi pavate, prevăzute cu canalizare, urmele unor edificii publice, ceramică de import (amfore de Thasos, Sinope, Cos ş.a.), ştampile, aplice, statuete din ceramică, vase autohtone etc. Satul Albeşti apare consemnat în 1856 cu numele *Sarighiol*, denumire păstrată până în 1924. Rezervaţia forestieră „Pădurea Hagieni" (392,9 ha).

3. Com. în jud. Ialomiţa, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Bărăganului, în lunca de pe dr. râului Ialomiţa: 1 181 loc. (1 ian. 2011): 592 de sex masc. şi 589 fem. Nod rutier. Culturi de cereale.

4. Com. în jud. Mureş, alcătuită din 9 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Târnava Mare, la 5 km E de municipiul Sighişoara; 5 990 loc. (1 ian. 2011): 2 971 de sex masc. şi 3 019 fem. Staţie de c.f. (în satul Albeşti). Fabrică de sticlă. Topitorie de in. Produse textile (frânghii) şi alim. (brânzeturi, panificaţie); două mori de cereale. Culturi de cereale, hamei, in, sfeclă de zahăr, cartofi etc. Creşterea bovinelor. Muzeu memorial „Petöfi Sándor" (inaugurat în 1966). Parc. În arealul satului Jacu a fost descoperită o oglindă circulară din bronz, care are mânerul terminat cu o figură zoomorfă, datând din sec. 6 î.Hr., atribuită sciţilor. Pe terit. satului Albeşti, menţionat documentar, prima oară, în 1231 cu numele *Alba Ecclesia*, s-a desfăşurat (la 31 iul. 1849) bătălia dintre armata revoluţionară maghiară, comandată de generalul polonez Józef Bem, şi oştile ruseşti, conduse de generalul A.N. Lüders, venite să înăbuşe revoluţia – luptă în care au murit poetul maghiar Petöfi Sándor, aghiotantul generalului Bem, şi publicistul german Anton Kurz. În amintirea poetului maghiar a fost ridicat (în 1899), din iniţiativa Luizei Haller, un obelisc din piatră. În satul Albeşti există o biserică din sec. 15, cu transformări din 1721 şi din sec. 19, cu elemente de arhitectură şi sculptură gotice, iar în satul Ţopa, atestat documentar la 20 oct. 1301, se află ruinele castelului „Bethlen" (1617), de plan dreptunghiular, iniţial cu trei niveluri, cu turnuri la colţuri, înconjurat de o incintă fortificată cu 3 turnuri de apărare. La 1 mai 1870, o inundaţie catastrofală a distrus satul Boiu şi a provocat moartea a 141 de persoane.

5. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 4 sate, situată în zona Colinelor Fălciului, pe stg. râului Bârlad, în reg. în care acesta confluează cu râul Crasna; 3 249 loc.

(1 ian. 2011): 1 606 de sex masc. şi 1 643 fem. Staţie de c.f. (în satul Crasna), inaugurată la 13 nov. 1886. Centru viticol şi de vinificaţie. Pomicultură (meri, pruni, peri, nuci). Satul Crasna apare menţionat documentar, prima oară, în 1450, în legătură cu lupta victorioasă purtată de domnul Bogdan II (tatăl lui Ştefan cel Mare) împotriva oştilor polone. În satul Albeşti, menţionat documentar, prima dată, la 6 mart. 1453, cu numele *Rădeşti* (denumirea actuală datează din 1493), se află biserica „Sfinţii Voievozi" (1874).

ALBEŞTII DE ARGEŞ, com. în jud. Argeş, alcătuită din 7 sate, situată pe cursul superior al râului Argeş, pe şoseaua Transfăgărăşană, în zona de contact a Muscelelor Argeşului cu Dealurile Argeşului, la 500 m alt.; 5 956 loc. (1 ian. 2011): 2 912 de sex masc. şi 3 044 fem. Reşed. com. este satul *Albeştii Pământeni.* Hidrocentrală (15 MW) intrată în funcţiune în 1967. Cărămidărie. Expl. şi prelucr. primară a lemnului; confecţii metalice; fabricarea foliilor de mase plastice. Moară de cereale. Pomicultură (meri, pruni). Centru de meşteşuguri populare (dărăcit, piuă de apă, confecţionarea de sumane, pături ş.a.). În satul Brăteşti se află biserica „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul" (1735, refăcută în 1795 şi în 1819), cu picturi murale originare.

ALBEŞTII DE MUSCEL, com. în jud. Argeş, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Muscelelor Argeşului cu prelungirile M-ţilor Iezer-Păpuşa, la 590–630 m alt.; 1 460 loc. (1 ian. 2011): 720 de sex masc. şi 740 fem. Expl. forestiere şi de calcare numulitice, folosite în lucrări ornamentale la construcţiile arhitectonice monumentale. Prelucr. primară a lemnului. Păstrăvărie. Pomicultură (meri, pruni, peri). Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1877) în satul Albeşti. Rezervaţie geologică („granitul de Albeşti", 0,5 ha) şi paleontologică („calcarul de Albeşti", 1,5 ha – punct fosilifer cu calcare numulitice în care se găsesc pietrificaţi crabi, arici de mare, dinţi fosili de rechini etc.). Ambele au fost declarate rezervaţii în 1954; o supr. de 3 900 m² se află sub ocrotirea legii.

ALBEŞTI-PALEOLOGU, com. în jud. Prahova, alcătuită din 4 sate, situată pe valea Cricovului Sărat, în zona de contact a Câmpiei Săratei cu Subcarpaţii Prahovei şi ai Buzăului; 5 789 loc. (1 ian. 2011): 2 820 de sex masc. şi 2 969 fem. Haltă de c.f. (în satul Albeşti-Muru), inaugurată la 13 sept. 1872. Expl. de petrol. Prelucr. lemnului (mobilă). Preparate din lapte. Centru viticol. În satul Albeşti-Paleologu, atestat documentar la 17 dec. 1525, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului", ctitorie din 1799 a lui Barbu Văcărescu şi a soţiei sale Stanca, reparată în 1901 cu sprijinul Ecaterinei Sfetescu.

ALBOTA, com. în jud. Argeş, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Piteştiului cu Piem. Cotmeana, pe pârâul Albota; 3 890 loc. (1 ian. 2011): 1 902 de sex masc. şi 1 988 fem. În arealul com. **A.** au fost identificate urmele unui castru roman de pământ (108 x 95 m) situat pe linia de fortificaţii numită *limes alutanus*. În satul Albota, atestat documentar în 1497, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1820, reparată în 1904).

ALBURNUS MAIOR → Roşia Montană.

ALBURNUS MINOR → Abrud (2).

ALEŞD, oraş în jud. Bihor, situat în Depr. Vad-Borod, la poalele de SV ale M-ţilor Plopiş şi cele de N ale M-ţilor Pădurea Craiului, la 224 m alt., pe dr. văii Crişului Repede, la 38 km E de municipiul Oradea; 10 722 loc. (1 ian. 2011): 5 242 de sex masc. şi 5 480 fem. Supr.: 72 km², din care 7,6 km² în intravilan; densitatea: 1411 loc./km². Nod rutier. Expl. de balast. Producţie de sticlărie (din anul 1840, în localit. componentă Pădurea Neagră), de ciment, var, de încălţăminte, de confecţii, de prelucr. a lemnului şi de produse alim. Centru pomicol. Biblioteca orăşenească „Octavian Goga". **Istoric.** Localit. apare menţionată documentar, prima oară, în perioada 1291–1294, cu numele *Villa Elusd*, într-un registru de dijme al Episcopiei romano-catolice din Oradea, apoi, în 1332, este consemnată cu denumirea *Sacerdos de Villa Elesd*, iar în 1622, cu toponimul *Elesd*. În a doua jumătate a sec. 13, în apropiere de Aleşd a fost construită, pe un pinten de calcar, cetatea Piatra Şoimului, menţionată documentar, prima oară, în 1306. În perioada 1658–1660, cetatea Piatra Şoimului, împreună cu 33 de aşezări, s-au aflat în posesia domnului Ţării Româneşti, Constantin Şerban Basarab. Între 1660 şi 1692, **A.** a funcţionat ca sangeac (subunitate ad-tivă a unui paşalâc) al Paşalâcului de Oradea. În 1711, cetatea Piatra Şoimului a fost aruncată în aer de trupele imperiale austriece. La 24 apr. 1904, locuitorii din **A.** au declanşat o răscoală (au participat peste 5 000 de ţărani români şi maghiari) îndreptată împotriva politicii nedrepte a guvernului de la Budapesta, reprimată sângeros de autorităţi. Localit. a fost declarată oraş la 17 febr. 1968. În prezent, oraşul **A.** are în subordine ad-tivă 3 localit. componente: Pădurea Neagră, Peştiş, Tinăud. **Monumente:** în localit. componentă Peştiş se află cetatea Piatra Şoimului (sec. 13), de plan poligonal, cu bastioane, şi biserica din lemn cu hramul „Buna Vestire" (1797, cu iconostas din 1810); în localit. componentă Tinăud se află biserica cu hramul „Sfântul Dumitru", ctitorie din 1658–1659 a lui Constantin Şerban Basarab, domn al Ţării Româneşti (1654–1658), reconstruită în 1828 şi reparată în 1910, ce păstrează icoane atribuite lui David din Piteşti; castelele „Batthyány" (1830) şi „Moscovits" (1850); castel de vânătoare (1891–1894). Motel. Punct fosilifer, cu resturi de reptile mezozoice (din Triasic), în localit. componentă Peştiş.

ALEXANDERHAUSEN → Şandra.

ALEXANDRIA 1. Municipiu în partea de S a României, reşed. jud. Teleorman, situat în zona de contact a Câmpiei Boian cu Câmpia Găvanu-Burdea, la 41 m alt., pe dr. râului Vedea, la 88 km SV de Bucureşti; 49 009 loc. (1 ian. 2011): 23 643 de sex masc. şi 25 366 fem. Supr.: 95,63 km², din care 10 km² în intravilan; densitatea: 4 900 loc./km². Staţie de c.f. (inaugurată

Alexandria (1). Monumentul eroilor

la 2 dec. 1895). Nod rutier. Producție de rulmenți, panouri şi tablouri electrice, de aparate şi accesorii (filtre mecanice, baterii, panouri radiante), de echipamente electrice şi de climatizare-ventilare, de angrenaje şi organe mecanice de transmisie, prefabricate din beton, cărămizi şi produse alim. (conserve de legume şi fructe, preparate din carne şi lapte, biscuiți, paste făinoase, bere etc.). Prelucr. tulpinilor de in şi cânepă. Filatură de bumbac. Topitorie de in şi cânepă. Morărit. Târg anual de maşini şi utilaje agricole (în luna aug.). Muzeul județean Teleorman, cu colecții de arheologie, istorie şi etnografie, inaugurat la 1 mai 1952. Biblioteca județeană „Marin Preda" (f. 1949), cu 130 000 vol. Filială a universității particulare „Spiru Haret" din Bucureşti (din 1992); Facultatea de Contabilitate şi Informatică de Gestiune, filială a Academiei de Studii Economice din Bucureşti (din 1999). Festival folcloric național, anual (din 1968), în luna nov. Din sept. 1996, la **A.** se află sediul Episcopiei Alexandriei şi Teleormanului. **Istoric.** În apropierea actualului oraş, în punctul numit „La Vii" (la 2 km N) au fost descoperite (1957–1958) urmele unei aşezări geto-dace, datând din sec. 5–4 î.Hr., în care s-au găsit vase de ceramică (străchini, cupe cu două toarte etc.) lucrate cu mâna sau la roată, piese din bronz (3 fibule) ş.a. În punctul numit „La Hectare" (2 km SE de oraş) au fost identificate (1957) vestigiile unei aşezări din sec. 4, cu bordeie de formă rectangulară (2,80 x 4,50 m), în care s-au găsit vase de ceramică din pastă cenuşie sau cărămizie, lucrate la roată, cu decor de linii incizate. Pe malul stg. al Vedei au fost descoperite urmele unei vechi aşezări româneşti, datând din sec. 8–11. Pe vatra acestor străvechi aşezări a fost întemeiată (1834) localit. **A.**, de către domnul Alexandru Ghica, de la care derivă şi numele actualului oraş. Oraşul a fost construit după planurile urbanistice ale inginerului austriac Otto von Moritz. În 1837, aşezarea a fost distrusă în mare parte de un violent incendiu. Refăcută ulterior, localit. **A.** a fost declarată oraş (în 1840) printr-un hrisov domnesc care se păstrează în Muzeul de istorie al oraşului. În a doua jumătate a sec. 19 şi începutul sec. 20 la **A.** aveau loc vestitele târguri anuale, cunoscute sub numele de Bâlciul Mavrodinului. La 17 febr. 1968, **A.** a devenit reşedința jud. Teleorman, iar la 27 iul. 1979 a fost declarat municipiu. Oraşul a suferit mari pagube materiale de pe urma cutremurului din seara zilei de vineri, 4 martie 1977. **Monumente:** catedrala ortodoxă cu hramul „Sfântul Alexandru", construită între 1869 şi 1898, în stil bizantino-romanic, cu picturi murale interioare executate, în 1898, de Ştefan Luchian şi Constantin Artachino. În această catedrală se află mormântul domnului Alexandru Ghica; bisericile „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" (1842–1846, restaurată în 1902–1904), „Sfântul Nicolae" (1848–1850), „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1852), „Adormirea Maicii Domnului" (1858– 1860), „Izvorul Tămăduirii" (1859–1861). Monumente ridicate în amintirea țăranilor ucişi în timpul Răscoalei din 1907 şi a eroilor căzuți pe câmpurile de luptă în timpul Primului Război Mondial; busturile domnilor Alexandru Ghica şi Alexandru Ioan Cuza (operă din 1914 a sculptorului I. Iordănescu).

2. → Şandra.

ALEXANDRU CEL BUN, com. în jud. Neamț, alcătuită din 7 sate, situată la poalele de SE ale M-ților Stânişoara şi cele de N ale M-ților Goşmanu, pe cursul mijlociu al râului Bistrița; 5 789 loc. (1 ian. 2011): 2 900 de sex masc. şi 2 889 fem. Reşed. com. este satul *Viişoara*. Haltă de c.f. (în satul Viişoara). Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Ind. chimică, uşoară şi alim. Sanatoriu T.B.C. (din 1909), în satul Bisericani. În arealul satului Viişoara (înființat în anii 1879–1881) a fost descoperit un tezaur monetar alcătuit din peste 800 de drahme greceşti emise de oraşul Dyrrachium. În satul Bistrița, atestat documentar la 4 ian. 1402, la poalele dealului Cetățuia, se află *mănăstirea Bistrița* (de călugări), cu biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului", ctitorie din anii 1402–1406 a domnului Alexandru cel Bun, sfințită la 7 iun. 1407, construită pe locul unei biserici din lemn ce data din 1395. Domnul Alexandru cel Bun a înzestrat mănăstirea cu sate, moşii şi odoare scumpe, danii întărite ulterior de nepotul său, Ştefan cel Mare. Biserica mănăstirii Bistrița, de mari dimensiuni (41 m lungime, 15 m lățime şi 36 m înălțimea turlei), este zidită în stil bizantin, este bogat ornamentată şi are ziduri groase de 2 m. Uşa de la intrarea în biserică este originară, fiind lucrată cu multă artă. Fațadele bisericii sunt decorate cu două şiruri de firide sub streaşină şi cu 19 nişe înalte şi elegante pe abside. În anul 1814 biserica a fost repictată, dar în 1821 picturile murale interioare au fost deteriorate de incendierea bisericii în timpul luptelor dintre turci şi revoluționarii greci conduşi de Alexandru Ipsilanti. Picturile murale interioare au fost curățate şi restaurate abia în 1986. Catapeteasma din lemn de tei a fost pictată în 1814. Biserica mănăstirii Bistrița apare frecvent menționată în documentele cancelariei domneşti din sec. 15 (8 sept. 1457, apr. 1458, mai 1459, apr. 1460, iun. 1466, febr. 1467, nov. 1487 etc.). În anul 1494, domnul Moldovei, Ştefan cel Mare, a dăruit mănăstirii Bistrița un clopot din bronz, împodobit cu stema Moldovei, iar în 1498 a construit turnul-clopotniță şi a zidit paraclisul cu hramul „Izvorul Tămăduirii", care păstrează picturi murale originare (între care şi portretul ctitorului). La 26 mai 1554 au fost încheiate lucrările de refacere, înfrumusețare şi de fortificare ale bisericii şi ale construcțiilor anexe, lucrări efectuate prin grija domnului Alexandru Lăpuşneanu. La 4 mai 1677, Doamna Safta, văduva domnului Gheorghe Ştefan, a închinat Ierusalimului această mănăstire, după care, aici s-a stabilit un mare număr de călugări greci. În sec. 16–19, la această mănăstire s-au adăugat unele construcții şi s-au făcut o serie de reparații şi reamenajări. Astfel, în anii 1541–1546 s-au executat unele adăugiri la paraclisul ridicat în 1498, în 1546 s-a zidit paraclisul cu hramul „Sfântul Nicolae", apoi s-au construit Şcoala domnească (în sec. 16, restaurată în 1984), zidul de incintă al mănăstirii (1776), casa stăreției (1792), un cerdac la intrarea sudică a bisericii (1878), s-au pictat în ulei pereții interiori ai bisericii (1814) ş.a. Ansamblul monahal Bistrița a fost supus unor ample lucrări de consolidare şi restaurare în perioada 1969–1984. Mănăstirea Bistrița a fost de timpuriu un important centru de învățământ, de cultură şi artă, în cadrul căreia s-au format şi au activat numeroşi caligrafi, miniaturişti şi cronicari. Aici s-a scris în etape succesive (1473–1486, 1496–1504), de către unul sau mai mulți autori anonimi de la Curtea domnului Ştefan cel Mare, *Letopisețul de la Bistrița* (sau *Letopisețul de când s-a început cu voia lui Dumnezeu, Țara Moldovei*), în care sunt relatate faptele şi domniile voievozilor Moldovei între 1359 şi 1504. Tot aici a

fost scris şi *Pomelnicul de la Bistriţa*, cel mai important document de acest fel cunoscut în România, scris pe pergament, în care se face o prezentare a domnilor de la Bogdan până la Petru Voievod, sub forma unei genealogii. În biserica mănăstirii Bistriţa sunt înmormântaţi Alexandru cel Bun şi soţia sa, Ana, doi copii (Alexăndrel şi Ana) ai lui Ştefan cel Mare şi Doamna Maria, soţia domnului Ştefan Lăcustă. În cadrul mănăstirii Bistriţa funcţionează un muzeu de artă religioasă, cu colecţii de icoane (între care se remarcă „Plângerea lui Iisus" datând de la sf. sec. 16, „Maica Domnului cu Pruncul", sec. 17), obiecte de cult din sec. 16–18, manuscrise şi cărţi vechi bisericeşti etc. La mănăstirea Bistriţa a fost tuns în monahism Prea Fericitul Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române în perioada 1986–2007. În satul *Bisericani* se află mănăstirea cu acelaşi nume (de călugări), cu biserica având hramul „Buna Vestire", ctitorie din anul 1498 a călugărului Iosif şi terminată în anii 1512–1517 de Ştefăniţă Vodă (nepotul lui Ştefan cel Mare). Biserica mănăstirii Bisericani, zidită pe locul unei biserici din lemn ce data de la începutul sec. 15, a fost înfrumuseţată în 1535 de domnul Petru Rareş şi a fost înconjurată de ziduri puternice (în anii 1626–1631), străjuite de turnuri de apărare. În anii 1637–1638, prin grija domnului Vasile Lupu s-au construit turnul-clopotniţă şi câteva chilii. În perioada 1780–1786 biserica a fost reconstruită din temelii, s-au construit mai multe chilii din cărămidă, un paraclis şi casa stăreţiei prin strădania domnului Dimitrie Moruzi. După secularizarea averilor mănăstireşti (1863), aşezământul monahal Bisericani a decăzut treptat, rămânând părăsit între 1880 şi 1885. După această dată a devenit penitenciar (c. 10 ani), iar apoi clădirile au fost din nou părăsite până în 1905 când a fost transformat în Sanatoriu T.B.C. În perioadele 1924–1930 şi 1934–1935 s-au construit unele clădiri anexe şi s-au executat ample lucrări de renovare, ansamblul monastic căpătând aspectul actual. În anul 1959 a devenit schit al mănăstirii Bistriţa (jud. Neamţ), iar în 1991 a redevenit mănăstire. Până la 4 oct. 2002, com. Alexandru cel Bun a purtat numele *Viişoara*.

ALEXANDRU I. CUZA, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 4 sate, situată în culoarul Siretului; 2 922 loc. (1 ian. 2011): 1 462 de sex masc. şi 1 460 fem. Localit. a fost înfiinţată în 1879, în urma împroprietăririi ţăranilor cu pământ. Expl. de balast. Moară. Iniţial, satul Alexandru I. Cuza a purtat numele *Şcheuleţ*, iar apoi, până la 1 ian. 1965 s-a numit *Cuza Vodă*. Conacul „Sturdza-Scheianu" (1808–1810, cu adăugiri din 1835), în satul Scheia.

ALEXANDRU ODOBESCU, com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Bărăganului; 2 786 loc. (1 ian. 2011): 1 384 de sex masc. şi 1 402 fem. Staţie de c.f. Reşed. com. este satul *Nicolae Bălcescu*. Până la 24 mart. 1981 com. s-a numit *Nicolae Bălcescu,* iar între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 a fost în jud. Ialomiţa. Produse textile. Pe terit. com. a fost descoperită (1963 şi 1965) o necropolă plană birituală, aparţinând culturii materiale Sântana (sec. 4), cu un bogat inventar material (ceramică cenuşie fină – străchini, castroane, căni, urcioare –, catarame şi fibule din bronz, piepteni din os etc.).

ALEXANDRU VLAHUŢĂ, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 4 sate, situată în Colinele Tutovei; 1 362 loc. (1 ian. 2011): 733 de sex masc. şi 629 fem. Până la 19 dec. 2003, com. **A.V.** a avut în componenţă satele Ibăneşti, Mânzaţi şi Puţu Olarului, sate care la acea dată au format com. Ibăneşti, jud. Vaslui.

ALEXENI, com. în jud. Ialomiţa, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Bărăganului, pe stg. râului Ialomiţa; 2 317 loc. (1 ian. 2011): 1 131 de sex masc. şi 1 186 fem. Staţie de c.f. Culturi de cereale, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, legume etc. Biserica „Sfântul Nicolae" (1815–1817, reparată în 1885).

ALIBEI-CHIOI → Izvoarele (7).

ALIMAN, com. în jud. Constanţa, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Oltinei, pe dr. văii Dunării; 2 895 loc. (1 ian. 2011): 1 520 de sex masc. şi 1 375 fem. Centru de vinificaţie. Viticultură. Creşterea bovinelor. Piscicultură. Pe terit. satului Dunăreni (fost Mârleanu), au fost descoperite (1969) vestigiile unei aşezări geto-dacice cu numele *Sacidava* şi ale unui castru roman fortificat (sec. 2–7), unde a fost cantonată o unitate de infanterie (*cohors I Cilicum milliaria equitata*) în perioada Principatului. În perioada 107–167, Sacidava s-a aflat sub supravegherea marii unităţi militare de la Troesmis, unde era cantonată *Legiunea a V-a Macedonica*. Aici au fost găsite fragmente de ceramică dacică, o statuie a zeului Dionysos ş.a. Rezervaţie paleontologică (punct fosilifer cu peste 100 de specii de corali şi gasteropode de talie mare), declarată monument al naturii (supr.: 14,62 ha). Biserica „Sfântul Dumitru" (1872–1882) cu picturi murale interioare din anul 2003.

ALIMPEŞTI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 5 sate, situată în Subcarpaţii Olteniei, pe cursul superior al râului Olteţ; 2 135 loc. (1 ian. 2011): 1 008 de sex masc. şi 1 127 fem. Bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (începutul sec. 19) şi „Sfinţii Voievozi" (1750), în satele Alimpeşti şi Nistoreşti.

ALMA, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe dr. văii Târnava Mare, la 13 km NE de Mediaş; 2 003 loc. (1 ian. 2011): 1 053 de sex masc. şi 950 fem. În satul Alma, menţionat documentar, prima oară, în 1289, se află o cetate ţărănească (sec. 16), cu biserică de incintă din 1502, în stil gotic, care păstrează fragmente de picturi murale interioare originare. Biserica a fost supusă unor refaceri şi renovări în anul 1718. În satele Giacăş (atestat documentar în 1337) şi Şmig (atestat documentar în 1317) se află câte o biserică datând din sec. 15, azi biserici evanghelice. Com. **A.** a fost înfiinţată la 5 mart. 2004 prin desprinderea satelor Alma, Giacăş şi Şmig din com. Aţel, jud. Sibiu.

ALMAŞ 1. Râu, afl. stg. al Someşului în aval de com. Surduc; 65 km; supr. bazinului: 810 km^2. Izv. din M-ţii Meseş. Local, în cursul superior, se numeşte *Fildu*. Afl. pr.: Valea Cetăţii, Bozolnic, Băbiu ş.a.

2. Com. în jud. Arad, alcătuită din 4 sate, situată în Depr. Gurahonţ, pe stg. văii Crişului Alb; 2 885 loc. (1 ian. 2011): 1 420 de sex masc. şi 1 465 fem. Staţie de c.f. Expl. de andezit. Pomicultură; legumicultură. În arealul satului Almaş (menţionat documentar, prima oară, în 1334) a fost descoperit (1964) un tezaur monetar (c. 200 de monede de argint dacice), datând de la sf. sec. 2 şi începutul sec. 1 î.Hr.

3. Mănăstirea ~ → Gârcina.

ALMAŞ-AGRIJ, depresiune de eroziune diferenţială, situată pe terit. jud. Sălaj, la contactul M-ţilor Meseş cu Pod. Someşan, la 350–400 m alt., în lungul văilor Almaş şi Agrij. Supr.: c. 600 km^2. Relief complex, format din coline, terase şi lunci. Fragmentarea accentuată a reliefului şi prezenţa rocilor friabile au determinat

intense procese de pantă (şiroiri, ogaşe, ravene şi torenţi). Climă răcoroasă (8–9°C temp. medie anuală); precipitaţii moderate (700 mm anual). Pomicultură. Creşterea animalelor.

ALMAŞU, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 7 sate, situată în Depr. Almaş-Agrij, pe cursul superior al râului Almaş, la confl. acestuia cu Băbiu; 2 249 loc. (1 ian. 2011): 1 067 de sex masc. şi 1 182 fem. Expl. de alabastru (în satul Stana). În satul Almaşu, menţionat documentar, prima oară, în 1239 se află o biserică ortodoxă (1854), o biserică reformată (1881), castelul „Csáky", cu parc (1815–1819) şi ruinele unei cetăţi construită în anii 1247–1278 (Cetatea Almaşului). Aflată în proprietatea voievozilor Transilvaniei, Cetatea Almaşului a fost şi în posesia lui Petru Rareş (1545–1546). În timpul ocupaţiei habsburgice a Transilvaniei, cetatea a fost asediată şi cucerită (1551–1556) de trupele habsburgice, care au distrus-o cu ocazia retragerii lor. Ulterior, a intrat în stăpânirea familiei nobiliare Csáky, care a refăcut-o, fiind apoi incendiată de trupele generalului Giorgio Basta. Refăcută în 1627, cetatea a fost asediată şi distrusă în 1662, rămânând în ruină. Restaurată în 1964. Biserică reformată (1640, restaurată în 1742, cu tavan casetat şi pictat în 1838), în satul Stana; biserică din sec. 15, cu clopotniţă din lemn (1750), aparţinând în prezent cultului reformat, în satul Sfăraş.

ALMAŞU MARE, com. în jud. Alba, alcătuită din 7 sate, situată în Depr. Zlatna, pe stg. râului Ardeu; 1 358 loc. (1 ian. 2011): 699 de sex masc. şi 659 fem. Expl. de min. auro-argentifere. În satul Almaşu Mare, menţionat documentar, prima oară, în 1407, se află colecţia „Achim Emilian", care cuprinde peste 2 500 de piese (steaguri vechi, icoane pe sticlă şi lemn, ceramică, unelte agricole, costume populare, lăzi de zestre, obiecte de interior, decoraţii, monede, bancnote, cărţi vechi etc.), şi biserica „Buna Vestire" (1418, refăcută în 1841), declarată monument istoric; bisericile cu hramurile „Schimbarea la Faţă" (1822–1826, pictată în 1835 de Vasile Ţura), „Sfântul Nicolae" (sec. 15, refăcută în 1780–1784), „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1840), „Sfântul Gheorghe" (1845), „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 19), „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1928) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1975–1976, construită pe locul unei biserici din lemn ce data din sec. 17), în satele Suseni, Cib, Glod, Nădăştia, Brădet, Cib şi Almaşu de Mijloc. Troiţa minerului. Rezervaţiile naturale Cheile Glodului (20 ha) şi Cheile Cibului (15 ha). În anul 2001, pe terit. com. Almaşu Mare, în punctul La Cruce, au fost descoperite morminte tumulare din Epoca bronzului.

ALMĂJ 1. Munţii ~, masiv muntos în SV României, în grupa M-ţilor Banatului (Carpaţii Occidentali), la N de defileul Dunării, constituit din roci cristaline cu intruziuni de granite şi calcare jurasice. Alt. max.: 1 224 m (vf. Svinecea Mare). Păduri de stejar pufos, de gorun şi fag. Zăcăminte de huilă (Cozla, Baia Nouă) şi de cromite.

2. Depresiunea ~, zonă depresionară intramontană, în S Banatului, între M-ţii Semenicului, Almăjului şi Locvei, drenată de râul Nera care, la ieşirea din depresiune, formează un spectaculos defileu. Supr.: 250 km^2 (33 km lungime; 5–10 km lăţime). Relief colinar (400–650 m alt.), de terase şi lunci. Climă blândă (media termică anuală 9°C). Expl. forestiere, de calcar, cărbuni şi azbest. Culturi de cartofi şi porumb. Zonă pomicolă şi de creştere a vacilor pentru lapte. Cunoscută şi sub numele de *Depr. Bozovici.*

3. Com. în jud. Dolj, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Amaradiei cu lunca Jiului; 1 938 loc. (1 ian. 2011): 968 de sex masc. şi 970 fem. Expl. de petrol. Distilerie de alcool. Siloz pentru cereale. Legumicultură. În satul Almăj, atestat documentar în 1566, cu numele de *Halmăj,* se află cula „Poenaru", construită în perioda 1750–1764 (modificări în 1896), cu încăperi având ca decor picturi în frescă, inspirate din fabulele lui Esop, şi biserica „Sfinţii Îngeri", ctitorie din 1787–1789 a slugerului Barbu Poenaru, care păstrează un remarcabil tablou votiv din 1789 (reparată în 1892, 1912, 1929–1930). În satul Şitoaia se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1819, cu fresce originare). Până la 7 apr. 2004, com. **A.** a avut în componenţă satele Beharca şi Coţofenii din Faţă, sate care la acea dată au format com. Coţofenii din Faţă, jud. Dolj.

ALTINA (ALTINUM) → Oltina (3).

ALŢINA, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Hârtibaciului, pe râul Hârtibaciu; 1 721 loc. (1 ian. 2011): 856 de sex masc. şi 865 fem. Halte de c.f. (în satele Alţina şi Beneşti). Aici s-au descoperit urme materiale din Epoca fierului şi vestigiile unei aşezări dacice. În satul Alţina, menţionat documentar, prima oară, în 1291, se află o biserică în stil romanic (sec. 13), azi aparţinând cultului evanghelic, cu transformări gotice şi fortificaţii efectuate după anul 1496, iar în satul Beneşti există o biserică ortodoxă construită în 1810, cu unele transformări din 1907.

ALUNIŞ 1. Com. în jud. Cluj, alcătuită din 5 sate, situată în zona Dealurilor Dejului, pe râul Valea Mărului; 1 262 loc. (1 ian. 2011): 627 de sex masc. şi 635 fem. În satul Aluniş, menţionat documentar, prima oară, în 1247, se află o biserică reformată (sec. 17), declarată monument istoric; bisericile din lemn cu hramurile „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1809) şi „Înălţarea Sfintei Cruci" (sec. 18), în satele Ghirolt şi Pruneni.

2. Com. în jud. Mureş, alcătuită din 3 sate, situată pe stg. râului Mureş, în zona Dealurilor Mureşului; 3 245 loc. (1 ian. 2011): 1 556 de sex masc. şi 1 689 fem. Staţie de c.f. Expl. de balast. Prelucr. lemnului. Satul Aluniş apare menţionat documentar, prima oară, în 1228. Până în anul 1925, satul Aluniş s-a numit *Maieru.* Rezervaţie naturală de lalele pestriţe.

Almăj (1). Vârful Trescovăţ

3. Com. în jud. Prahova, alcătuită din 2 sate, situată în Subcarpații Prahovei; 3 572 loc. (1 ian. 2011): 1 770 de sex masc. şi 1 842 fem. Expl. forestiere. Producție de mobilă. Satul Aluniş este menționat documentar în 1612 şi până în 1931 s-a numit *Strâmbeni*.

ALUNU, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 7 sate, situată în zona de contact a Subcarpaților Olteniei cu Piem. Oltețului, pe cursul superior al râului Olteț; 4 421 loc. (1 ian. 2011): 2 265 de sex masc. şi 2 156 fem. Expl. de petrol, de gaze şi de cărbune (prin decopertare). Centru viticol şi pomicol. În satul Alunu, menționat documentar în 1502, se află un conac (sf. sec. 19), iar în satele Igoiu şi Colteşti există câte o biserică din lemn, cu acelaşi hram – „Cuvioasa Parascheva" –, datând din 1652 şi, respectiv, 1897. În satul Bodeşti există biserica din lemn cu hramul „Sfinții Îngeri" (1675).

ALUTELA → Călimănești.

ALUTUS (ALUTA), denumirea dacogetică şi apoi romană a râului Olt.

AMARA 1. Lac de tip liman fluviatil, situat în Câmpia Bărăganului, pe un curs părăsit al Ialomiței, la 7 km NV de municipiul Slobozia. Supr.: 156 ha; ad. max.: 3 m; vol.: 2,6 mil. m^3. Apa lacului este sulfatată, clorurată, sodică, bicarbonatată, magneziană. Pe fundul lacului se află importante rezerve de nămol sapropelic (409 860 m^3) cu calități terapeutice asemănătoare celui de la Techirghiol. În 1887, Petru Poni a efectuat primele analize chimice ale apei lacului **A.**

2. Oraş în jud. Ialomița, situat în Câmpia Bărăganului, la 30 m alt., pe malul de NV al lacului omonim, la 9 km NV de Slobozia; 8 089 loc. (1 ian. 2011): 4 025 de sex masc. şi 4 064 fem. Suprs.: 70,3 km^2, din care 5,9 km^2 în intravilan; densitatea: 1 371 loc./km^2. Expl de gaze naturale. Produse de panificație. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, floarea-soarelui etc. Declarat oraş la 7 apr. 2004. Stațiune balneoclimaterică de interes general, cu funcționare permanentă (climat continental de câmpie, cu veri călduroase, uneori toride, şi ierni reci – temp. medie anuală 10,3°C), renumită pentru valoarea curativă a nămolului şi a apelor lacului (folosite încă din anul 1900); este indicată în special pentru tratarea afecțiunilor reumatismale degenerative, inflamatorii şi abarticulare, a celor ginecologice, dermatologice, posttraumatice, ale sistemului nervos periferic etc. Oraşul Amara are în subordine ad-tivă satul Amara Nouă. Până la 29 oct. 1977, pe când era comună, **A.** a avut în componență satul Motâlva, care la acea dată a fost desființat.

3. → Balta Amară.

AMARADIA 1. Dealurile Amaradiei, subunitate a Piem. Oltețului, situată între văile râurilor Gilort, la V şi Olteț, la E, drenată median pe direcția N-S de râul Amaradia. Alcătuite predominant din depozite aluvionare şi loessoide pleistocene şi holocene şi din pietrişuri, nisipuri şi argile levantine. Relieful are aspectul unor culmi alungite, cu aspect de platouri piemontane, ce se lărgesc spre S, cu alt. cuprinse între 250 şi 550 m. Acoperite cu păduri de gorun şi cu plantații de viță de vie şi pomi fructiferi.

2. Râu, afl. stg. al Jiului în arealul com. Cernele (jud. Dolj); 99 km; supr. bazinului: 870 km^2. Izv. din E Dealului Cărbuneşti, de la 490 m alt. şi are o direcție predominantă de curgere N-S, drenând partea de V a Piem. Oltețului (respectiv Dealurile Amaradiei). Debitul mediu multianual al râului **A.**, în zona de vărsare, este de 3,20 m^3/s. Afl. pr.: Pârâu Gâlceşti, Pârâu Negreni, Totea (pe dr.), Slăvuța, Amărăzuia, Plosca (pe stg.).

AMARU 1. Lac de tip liman fluviatil, situat în Câmpia Săratei, pe pârâul Râiosu (afl. stg. al râului Sărata), în jud. Buzău. Supr.: 120 ha; ad max.: 10 m. Acoperit în mare parte cu stuf. Mineralizare accentuată (1 690 mg/l).

2. Com. în jud. Buzău, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Săratei; 2 464 loc. (1 ian. 2011): 1 214 de sex masc. şi 1 250 fem. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, floarea-soarelui, tutun, plante de nutreț etc. Stațiune de cercetare şi producție a bovinelor (în satul Dulbanu). Satul Amaru este menționat documentar, prima oară, în 1699.

AMĂRĂȘTI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 6 sate, situată în Piem. Oltețului, pe râul Pesceana; 1 950 loc. (1 ian. 2011): 975 de sex masc. şi 975 fem. Centru viticol şi de vinificație. Bisericile din lemn cu acelaşi hram – „Sfântul Nicolae", în satele Amărăşti (1802, cu pictură originară în pronaos şi pridvor), Padina (1812, cu pictură din prima jumătatea a sec. 19) şi Nemoiu (1832). În satul Mereşeşti se află biserica având hramul „Cuvioasa Parascheva" (1832), iar în satul Palanga există biserica din lemn cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1847), cu decor sculptat în pridvor.

AMĂRĂȘTII DE JOS, com. în jud. Dolj, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Romanați; 5 662 loc. (1 ian. 2011): 2 766 de sex masc. şi 2 896 fem. Morărit şi panificație. Pe terit. com. au fost descoperite (1949) urmele unei aşezări cu caracter urban, datând din epoca stăpânirii romane (sec. 2–3), în care s-au găsit vase ceramice, monede, cărămizi. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1654), „Sfinții Voievozi" (1759) şi biserica din lemn „Sfântul Ioan" (1812), în satul Amărăştii de Jos.

AMĂRĂȘTII DE SUS, com. în jud. Dolj, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Romanați; 1 405 loc. (1 ian. 2011): 702 de sex masc. şi 703 fem. Pe terit. com. au fost descoperite urmele unui *vicus* roman, extins pe c. 20 de ha, în care s-au găsit monede, arme, vase ceramice, cărămizi şi o statuetă înfățişându-l pe Iupiter Dolichenus. Bisericile cu acelaşi hram – „Sfântul Nicolae", în satele Amărăştii de Sus (1834–1843, reparată în 1923) şi, respectiv, Zvorsca (1860–1864). Până la 7 apr. 2004, com. **A. de S.** a avut în componență satele Dobroteşti şi Nisipuri, sate care la acea dată au format com. Dobroteşti, jud. Dolj.

AMPELUM → Zlatna (2).

AMPOI, râu, afl. dr. al Mureşului în aval de municipiul Alba Iulia; 60 km; supr. bazinului: 579 km^2. Izv. din NE M-ților Metaliferi, de la poalele culmilor Dosu şi Petriceaua, de la 1 220 m alt., având o direcție predominantă de curgere NV-SE. După un curs zbuciumat, cu căderi mari de pantă, în zona de obârşie, apele râului **A.** se domolesc în arealul Depr. Zlatna, iar după ce o părăsesc, formează un frumos defileu în perimetrul com. Meteş. Cursul mijlociu şi inf. al râului **A.** formează limita dintre M-ții Metaliferi (în S şi V) şi M-ții Trascău (în E şi N). Afl. pr.: Vâltori, Feneş, Ampoița, Ighiu (pe stg.), Valea Mare, Galați (pe dr.).

AMPOIȚA → Meteș.

AMUTRIA → Butoiești.

AMZACEA, com. în jud. Constanța, alcătuită din 3 sate, situată în E Pod. Cobadin; 2 697 loc. (1 ian. 2011): 1 376 de sex masc. şi 1 321 fem. Stație de c.f. (în satul Casicea). Nod rutier. Culturi irigate de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreț etc. Creşterea ovinelor,

bovinelor, porcinelor, păsărilor etc. Siloz de cereale. Satul Amzacea apare consemnat pe o hartă a Dobrogei din 1887. În arealul com. **A.** a fost descoperit (1973) un tezaur monetar (206 monede din bronz) datând din sec. 5 î.Hr. Între 17 febr. 1968 şi 18 apr. 1989, satul Amzacea a făcut parte din com. Topraisar, iar satele Casicea şi General Scărişoreanu (numit până în 1950 *Enghez*) au fost în componenţa com. Comana. Din 18 apr. 1989, aceste trei sate au fost grupate într-o comună de sine stătătoare – *Amzacea.* Geamie (sec. 17) cu minaret refăcut în 1927, în satul Amzacea; bustul generalului Constantin Scărişoreanu (dezvelit la 9 mai 1977), în satul General Scărişoreanu.

ANA, lac glaciar în M-ţii Retezat (în V Carpaţilor Meridionali), la 1 930 m alt. Supr.: 3,13 ha; ad. max.: 11,6 m. Lungime: 266 m; lăţime max.: 188 m; vol.: 169 125 m^3.

ANDRĂŞEŞTI, com. în jud. Ialomiţa, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe stg. râului Ialomiţa; 2 220 loc. (1 ian. 2011): 1 076 de sex masc. şi 1 144 fem. Staţie de c.f. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, floarea-soarelui, legume etc. Fermă avicolă. Biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1821) şi han (sec. 19), în satul Andrăşeşti; biserica „Sfântul Nicolae" (1797), în satul Orboeşti.

ANDREIAŞU DE JOS, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 7 sate, situată în Subcarpaţii de Curbură (Subcarpaţii Vrancei), pe cursul superior al râului Milcov; 1 889 loc. (1 ian. 2011): 986 de sex masc. şi 903 fem. Expl. lemnului. Creşterea animalelor. Satul Andreiaşu de Jos este menţionat documentar, prima oară, la 8 aug. 1445, într-un act emis de domnul Ştefan (fiul lui Alexandru cel Bun). Pe terit. com. se află rezervaţia geologică „Focul Viu", declarată monument al naturii, constând în emanaţii de gaze ce pătrund prin crăpăturile scoarţei terestre şi care ard în permanenţă, formând flăcări slab colorate de 30–50 cm înălţime, extinse pe o supr. de 12 ha, şi rezervaţiile forestiere Cenaru I (150 ha) şi Cenaru II (233 ha) cu arborete de fag, brad şi numeroase exemplare de tisă (declarate rezervaţii în apr. 1973).

ANDRID, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Ierului, pe râul Ier; 2 492 loc. (1 ian. 2011): 1 251 de sex masc. şi 1 241 fem. În arealul satului Andrid, menţionat documentar, prima oară, în 1332, au fost descoperite urmele unei aşezări aparţinând fazei de mijloc a culturii materiale Otomani (sec. 19–13 î.Hr.) în care s-au găsit numeroase fragmente ceramice, şi o necropolă cu morminte de înhumaţie datând din aceeaşi perioadă. În 1893 a fost descoperit un tezaur monetar dacic. Biserica „Sfântul Nicolae" (1800), în satul Dindeşti.

ANDRIEŞENI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 7 sate, situată în Câmpia Jijiei, pe râul Jijia; 4 379 loc. (1 ian. 2011): 2 178 de sex masc. şi 2 201 fem. Staţie de c.f. (în satul Buhăeni). Prelucr. lemnului. Piscicultură. Satul Andrieşeni este menţionat documentar, prima oară, în 1429. Pe terit. com. au fost descoperite obiecte de ceramică aparţinând culturii neolitice Precucuteni (prima jumătate a milen. 4 î.Hr.). Bisericile „Buna Vestire" (1806) şi „Sfântul Vasile" (1783), în satul Iepureni.

ANGUSTIA → Brețcu (2).

ANINA 1. Munţii Aninei, masiv muntos alcătuit din calcare jurasice şi din fliş grezo-conglomeratic, situat în M-ţii Banatului, între văile Bârzava, la N, şi Nerei, la S. Prezintă numeroase forme carstice: lapiezuri, doline, uvale, polii, chei, izbucuri, peşteri etc. Alt. max.: 1 160 m (vf. Leordiş). Acoperit cu o vegetaţie interesantă, cu diverse specii mediteraneene. Zăcăminte de huilă şi de şisturi bituminoase.

2. Oraş în jud. Caraş-Severin, situat la poalele M-ţilor Aninei, la 645–780 m alt., la 34 km S de Reşiţa; 8 568 loc. (1 ian. 2011): 4 263 de sex masc. şi 4 305 fem. Supr.: 14,7 km^2, din care 6,7 km^2 în intravilan; densitatea: 1 279 loc./km^2. Staţie de c.f., inaugurată la 15 dec. 1863. Expl. de huilă (din 1792, întrerupte în febr. 2006), de calcar şi de argilă. Termocentrală construită în anii 1977–1988 pe baza folosirii şisturilor bituminoase, exploatate local. Din cauza slabei puteri calorice a acestora, termocentrala s-a dovedit ineficientă, funcţionând doar 17 luni (iul. 1988–nov. 1989), de la pornirea ei. Centru metalurgic (din 1850, falimentat la sf. sec. 20). Producţie de mobilă şi cherestea, de cărămidă şi ţiglă, de produse textile şi alim. Muzeul „Farmacia Steierdorf". Muzeu de istorie. **Istoric.** Pe terit. oraşului au fost descoperite vestigii (ceramică) din Epoca bronzului. Localit. a fost întemeiată la 24 iun. 1773 prin stabilirea aici a unor familii de muncitori forestieri, aduşi din Styria (Austria), specializaţi în fabricarea mangalului necesar metalurgiei de la Oraviţa şi care au numit aşezarea *Steierer Dorf* (ulterior *Steierdorf*). În 1790, un localnic a găsit din întâmplare o bucată de cărbune într-o pădure de anini (de la care se presupune că a derivat ulterior numele *Anina*), fapt ce a determinat ca lângă localit. Steierer Dorf, să ia naştere şi să se dezvolte rapid aşezarea carboniferă **A**. În scurt timp, **A**. a devenit cea mai importantă localit. carboniferă, denumită de localnici Steierdorf (de la 1 nov. 1859), iar mai târziu Steierdorf-Anina – nume păstrat până în 1952, când aşezarea a fost declarată oraş, cu numele de **A**. **Monumente:** biserica romano-catolică din oraşul **A.** (1901) şi biserica romano-catolică din Steierdorf, datând din 1786; biserica ortodoxă „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1930–1935); catedrala cu dublu hram – „Învierea Domnului" şi „Sfântul

Anina (2). Vedere generală

Ilie" (2006–2009); gara feroviară (1863); clădirea Primăriei (1854), azi hotel; cazinoul (sec. 20). Centru turistic.

ANINOASA 1. Oraş în jud. Hunedoara, situat în Depr. Petroşani, la poalele de SE ale M-ţilor Retezat, la 650 m alt., la 7 km V de municipiul Petroşani; 4 626 loc. (1 ian. 2011): 2 259 de sex masc. şi 2 367 fem. Supr.: 34 km^2, din care 1,85 km^2 în intravilan; densitatea: 2 500 loc./km^2. Expl. forestiere şi de huilă. Prelucr. lemnului; producţie de oxigen. Bibliotecă orăşenească. Menţionată documentar ca aşezare rurală în 1442 cu numele *Bărbătenii de Jos* (denumire păstrată până în 1733). În 1913, Aninoasa avea statut de comună rurală, iar la 18 apr. 1989 a fost declarată oraş, având în subordine ad-tivă satul Iscroni.

2. Com. în jud. Argeş, alcătuită din 4 sate, situată în zona Dealurilor Argeşului; 3 341 loc. (1 ian. 2011): 1 653 de sex masc. şi 1 688 fem. Expl. lemnului. Pomicultură. În satul Slănic se află o mănăstire de călugări, iniţial un schit întemeiat de Vlad Ţepeş, cu zid de incintă, în interiorul căruia există biserica şi clădirile anexe (chilii, paraclis, cuhnia). Schitul a fost desfiinţat în 1805 şi reclădit din temelie în 1922–1930. În 1992–1994 s-a construit actuala biserică, cu hramul „Naşterea Maicii Domnului", pe temelia vechiului lăcaş, iar schitul declarat mănăstire. În această biserică se citeşte neîntrerupt *Psaltirea*, ziua şi noaptea, slujbele de noapte având loc între orele 24 şi 3. În satul Slănic mai există şi biserica „Sfântul Nicolae", construită în perioada 1992–1995 (sfinţită la 12 nov. 1995).

Aninoasa (3). Biserica „Sfântul Nicolae" a mănăstirii Dealu

3. Com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 3 sate, situată în Subcarpaţii Ialomiţei; 6 232 loc. (1 ian. 2011): 2 985 de sex masc. şi 3 247 fem. Expl. de petrol (în satele Aninoasa şi Viforâta). Prelucr. lemnului. Centru pomicol (meri, pruni, peri). În satul Viforâta (4 km N de Târgovişte), atestat documentar la 12 sept. 1479, se află mănăstirea Viforâta (de maici), cu biserica „Sfântul Gheorghe", construită în perioada 1530–1532 prin grija domnului Vlad Înecatul şi refăcută în întregime de către Matei Basarab în 1635. Între 1712 şi 1713, din iniţiativa Doamnei Maria Brâncoveanu, s-au construit zidul de incintă şi câteva chilii noi şi s-au refăcut picturile bisericii. Biserica mănăstirii a fost grav deteriorată de cutremurul din 14 oct. 1802, fiind reparată ulterior, cu mari modificări, de banul Grigore Brâncoveanu, care a poruncit şi spălarea şi refacerea picturilor murale interioare. Catapeteasma, în stil baroc, este opera sculptorului Karl Storck din anul 1869. Complexul monahal (reparat în anii 1914, 1960–1962, 1978– 1990) posedă un muzeu (inaugurat în 1971) cu colecţii de obiecte de cult şi de artă religioasă. Tot în satul Viforâta se află mănăstirea Dealu (de maici), întemeiată (probabil) în timpul domniei lui Mircea cel Bătrân (1386–1418) şi menţionată documentar, prima oară, la 17 nov. 1431, într-un act emis de domnul Alexandru Aldea. Biserica mănăstirii Dealu, cu hramul „Sfântul Nicolae", prototip al arhitecturii munteneşti, construită între anii 1499 şi 1501, prin grija domnului Radu cel Mare şi terminată de fratele său, Vlad cel Tânăr, în perioada 1510– 1512, are pereţii exteriori placaţi cu dale de piatră fălţuite şi ornamentaţi cu numeroase arcade oarbe, iar cele trei turle sunt şi ele bogat ornamentate cu „broderii" sculptate în piatră. Picturile murale interioare au fost executate (1514–1515) de o echipă de zugravi condusă de meşterul Dobromir cel Tânăr (din Târgovişte) şi refăcute (1713) prin grija lui Constantin Brâncoveanu. Biserica a fost consolidată şi refăcută atât după cutremurul din 14 oct. 1802, cât şi după cele din 10 nov. 1940 şi 4 mart. 1977. Biserica mănăstirii Dealu este una dintre cele mai importante necropole domneşti, în ea aflându-se mormintele lui Radu cel Mare († 1508), Vlad Înecatul († 1532), Pătraşcu cel Bun († 1557), racla cu capul lui Mihai Viteazul, depusă aici în 1603, Mihai Movilă († 1608). În sec. 16, mănăstirea Dealu a fost un însemnat centru cultural şi de tipărire a numeroase cărţi de cult (*Liturghierul*, 1508, *Octoihul*, 1510, *Evangheliarul*, 1512 ş.a.) sub îngrijirea călugărului sârb Macarie, adus în Ţara Românească de Radu cel Mare. Redevine un puternic centru tipografic în timpul lui Matei Basarab, prin grija lui Udrişte Năsturel. Mănăstirea Dealu a funcţionat cu intermitenţă: până în 1863 a fost mănăstire de călugări, în 1877 a devenit lagăr de prizonieri turci, între 1890 şi 1891 a fost depozit de muniţii al armatei, în 1902 s-a instalat Şcoala copiilor de trupă, în anii 1912–1940 a funcţionat Liceul militar „Nicolae Filipescu", iar în anii 1953–1988 a fost Casa sanatorială pentru monahi şi preoţi. Ansamblul monahal a fost restaurat (1955–1958) prin grija lui Iustinian Marina, iar biserica a fost repictată în 1956–1958 de Iosif Keber (altarul) şi în 1985–1989 (naos şi pronaos) de Sofian Boghiu. Posedă un muzeu de artă religioasă (aici se află o cruce dăruită de Matei Basarab). Obiectiv turistic. În satul Aninoasa, menţionat documentar la 29 apr. 1453, se află biserica „Sfântul Ilie" (1810, distrusă de cutremurul din 1838 şi reconstruită în 1846), iar în satul Săteni, atestat documentar la 20 ian. 1604, există biserica „Sfântul Nicolae" (sec. 19).

4. Com. în jud. Gorj, alcătuită din 5 sate, situată în lunca şi pe terasele râului Gilort, la contactul cu Dealurile Jiului; 3 897 loc. (1 ian. 2011): 2 061 de sex masc. şi 1 836 de fem. Expl. de petrol. Muzeu etnografic. În arealul satului Aninoasa a fost descoperit (1934) un tezaur monetar (c. 150 de monede din argint) geto-dac, datând din a doua jumătate a sec. 2 î.Hr. În satul Groşerea se află cula „Crăsnaru" (1808) şi biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1808), cu fresce originare, în satul Aninoasa există biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1887–1888) şi conacul boierului Dinel Negrea (sec. 19), iar în satul Bobaia se află o biserică din lemn, cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul" (ante 1816). Lacul fosilifer Groşerea (1 ha) este declarat rezervaţie naturală.

ANTONINA → Tia Mare.

APA, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 3 sate, situată în lunca Someşului, la 20 km E de Satu Mare; 2 859 loc. (1 ian. 2011): 1 357 de sex masc. şi 1 502 fem. Staţie de c.f. Expl. de balast. Casa me-

morială „Vasile Lucaciu". Pe terit. com. s-a descoperit (1939) un depozit din Epoca mijlocie a bronzului (sec. 16–15 î.Hr.) alcătuit din două spade cu mânere masive, un topor de luptă, o apărătoare de braț ş.a. În satul Apa, menționat documentar, prima oară, în 1215, cu numele *Villa Apa,* se află o biserică reformată (1640), de tip biserică-sală, în stil gotic, cu turn-clopotniță, o biserică ortodoxă, cu hramul „Pogorârea Duhului Sfânt" (1848–1870) şi o casă țărănească din 1853.

APAHIDA, com. în jud. Cluj, alcătuită din 8 sate, situată în NV Pod. Transilvaniei, pe dr. Someşului Mic, la 13 km NE de Cluj-Napoca; 10 523 loc. (1 ian. 2011): 5 279 de sex masc. şi 5 244 fem. Nod feroviar. Expl. de tufuri dacitice, balast şi nisip. Complex avicol. Legumicultură. Pomicultură (meri, peri). Pe terit. com. **A.** au fost descoperite o necropolă celtică (sec. 3–2 î.Hr.), conținând mai ales ceramică cenuşie, şi două morminte princiare germane (sec. 5), cu un bogat inventar funerar (un coif din bronz aurit, două oenochoe din argint, cu scene bahice, brățări etc.). În satul Apahida, menționat documentar, prima oară, în 1263, cu numele *Apathida*, se află biserica din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", construită în 1806 de meşterul lemnar Ghiran Ioan din Nadiş şi pictată în 1808 de Ioan Pop din Unguraş.

APA NEAGRĂ → Carasu.

APATEU, com. în jud. Arad, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Crişurilor; 3 560 loc. (1 ian. 2011): 1 818 de sex masc. şi 1 742 fem. Culturi de cereale, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, plante de nutreț etc. Legumicultură. Satul Apateu este menționat documentar, prima oară, în 1219.

APATHIDA → Apahida.

APAȚA, com. în jud. Braşov, formată dintr-un sat, situată la poalele M-ților Perşani, pe râul Olt; 3 291 loc. (1 ian. 2011): 1 676 de sex masc. şi 1 615 fem. Stație de c.f. Expl. forestiere; produse de panificație. Satul Apața este atestat documentar, prima oară, în 1377. Turn de cetate (sec. 14); biserică evanghelică cu casă parohială. Peştera Bârlogul Ursului (ocrotită).

APELE VII, com. în jud. Dolj, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Romanați; 2 195 loc. (1 ian. 2011): 1 143 de sex masc. şi 1 052 fem. Centru viticol. În satul Apele Vii, amintit documentar în 1572, se află bisericile „Sfântul Nicolae" (1790, refăcută în 1841–1843 şi 1929), „Sfântul Ştefan" (1812, refăcută în 1847–1854) şi „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1868).

APOLD, com. în jud. Mureş, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Şaeş; 3 166 loc. (1 ian. 2011): 1 597 de sex masc. şi 1 569 fem. Expl. de calcar. Centru pomicol (meri, pruni, nuci). Punct fosilifer (fosile din Sarmațian). În satul Apold, menționat documentar, prima oară, în 1309, se află biserica „Sfântul Gheorghe" (1721, cu modificări din 1807) şi o cetate țărănească cu biserică evanghelică de incintă (cu mobilier din 1762 şi un frumos portal gotic), amintită documentar în 1504, dar cu o existență anterioară, renovată în anul 1900. Zidurile care înconjură biserica sunt înalte de 4 m şi străjuite de un bastion şi mai multe turnuri de apărare (Turnul Alb, Turnul Şcolii, Turnul Ovăzului ş.a.). În satul Daia se află o cetate țărănească cu biserică de incintă (1457, renovată în 1780 şi 1896), azi biserică evanghelică, şi turn-clopotniță (1829–1834), în satul Vulcan există o biserică zidită în jurul anului 1300, în stil romanic, refăcută ulterior în stil gotic, cu tavan casetat şi pictat în 1682, azi biserică evanghelică, şi o cetate țărănească (1521), iar în satul Şaeş se află biserica „Schimbarea la Față" (1805–1821) şi cetatea sătească cu biserică evanghelică de incintă (sec. 16, reconstruită în 1820). În satul Şaeş, atestat documentar în anul 1302, a fost descoperit (1891) un tezaur dacic (sec.1 î.Hr.) alcătuit din 6 fibule de argint, un colier şi o centură din lanț de argint, precum şi 563 de denari romani republicani datând din perioada 217–249. Mlaştina Şaeş (18 ha).

APOLDU DE JOS, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Secaşelor, pe cursul superior al râului Secaş; 1 480 loc. (1 ian. 2011): 713 de sex masc. şi 767 fem. Legumicultură. Viticultură. Culturi de cereale (grâu, porumb). Pomicultură (nuci, meri, pruni). Prelucr. primară a lemnului. În arealul com. s-au descoperit vestigiile unui castru roman cu un tezaur monetar roman. În satul Apoldu de Jos, menționat documentar, prima oară, în 1288, se află o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul" (1771–1772, reparată în 1818), iar în satul Sângătin există biserica din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1687).

APOSTOLACHE, com în jud. Prahova, alcătuită din 5 sate, situată în zona subcarpatică, pe Cricovu Sărat; 2 235 loc. (1 ian. 2011): 1 121 de sex masc. şi 1 114 fem. Expl. de petrol. Viticultură; pomicultură. Muzeu etnografic. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" a fostei mănăstiri Apostolache, zidită în 1850 pe locul uneia din 1595, restaurată parțial în 1992–1994 şi complet în 2010–2013, declarată monument istoric.

APULUM → Alba Iulia.

APUSENI, Munții ~, grupă muntoasă în N Carpaților Occidentali, limitată de Pod. Someşan la N, Pod. Transilvaniei la E, culoarul Mureşului la S, Dealurile Crişanei şi Câmpia de Vest la V. M-ții **A.** sunt constituiți dintr-un mozaic de roci (şisturi cristaline, granite, calcare, tufuri vulcanice, conglomerate, gresii, marne etc.), au alt. mici, sub 1 900 m (alt. max.: 1 849 m, vf. Curcubăta Mare din M-ții Bihor), numeroase depresiuni (Abrud, Brad, Beiuş, Vad-Borod, Zarand, Codru-Moma ş.a.) şi platforme de eroziune, sunt puternic fragmentați de râuri (Crişurile, Someşu Mic, Arieş, Ampoi etc.), sunt bine populați (aici se află cel mai ridicat plafon al aşezărilor omeneşti din Carpații românești, satul Bădăi din jud. Alba situându-se la 1 650 m alt.), conțin importante zăcăminte de minereuri auro-argentifere, bauxită, sulfuri complexe, cărbuni şi constituie un important nod hidrografic. Sunt acoperiți cu păduri de foioase, de brad şi molid.

Munții Apuseni. Cheile Râmețului

Sunt formați dintr-un masiv central *(M-ții Bihor)*, înconjurat de masive bine individualizate, cu alt. între 836 m şi 1 836 m. Astfel, în N masivului central se desfăşoară *M-ții Vlădeasa* (1 836 m), *Pădurea Craiului* (970 m), *Plopiş* (918 m) şi *Meseş* (997 m), în NE, E şi SE se află *M-ții Gilău* (1 405 m), *Muntele Mare* (1 826 m) şi *Trascău* (1 437 m), în S, *M-ții Metaliferi* (1 120 m), iar în SV şi V, *M-ții Zarand* (836 m) şi *Codru-Moma* (1 112 m). Reprezintă o importantă zonă turistică a României, cu afluență în tot timpul anului, mai intensă vara (peşteri, chei, cascade, defilee, izbucuri, stațiuni climaterice şi de odihnă, cabane etc.). În zonă există un Parc național (din 1990) extins pe 37 900 ha.

Peisaj din Munții Apuseni

AQUAE → Călan.

ARAD 1. Câmpia Aradului, subunitate de relief aparținând Câmpiei de Vest, situată în extremitatea vestică a României, între râurile Mureş la S şi Crişu Alb la N şi granița cu Ungaria la V şi M-ții Zarand la E. Formată din luncile râurilor şi din câmpuri întinse, cu alt. între 90 şi 124 m, acoperite cu depozite loessoide. Importantă zonă agricolă (cereale, legumicultură, viticultură, creşterea animalelor etc.).

2. Municipiu în extremitatea vestică a României, reşed. jud. omonim, situat în Câmpia Aradului, la 107 m alt., pe malurile Mureşului; 164 728 loc. (1 ian. 2011): 76 882 de sex masc. şi 87 846 fem. Supr.: 46,2 km², din care 39,4 km² în intravilan; densitatea: 4 181 loc./km². Mare nod feroviar (pe aici trece şi magistrala București–Arad–Curtici–Budapesta–Viena) şi rutier. Aeroport internațional ale cărui piste au fost modernizate în perioada 1 sept. 1994–1 iun. 1995. Important centru industrial al țării. Două centrale electrice şi de termoficare (Arad I, intrată în funcțiune în 1965 şi Arad II, în 1992). Constr. de vagoane de cale ferată pentru mărfuri şi călători (inclusiv vagoane de metrou), de strunguri, maşini-unelte, de maşini şi utilaje pentru agricultură şi pentru expl. forestiere, de autovehicule pentru transport rutier ş.a. Producție de fire şi cabluri electrice şi electrocasnice, de aparate electrocasnice, de aparate şi instrumente de măsură, verificare şi control, de componente electronice şi componente pentru ind. constr. de automobile, de mobilă, conf., tricotaje, de încălțăminte, jucării, păpuşi, seringi şi ace cu unică întrebuințare şi de produse alim. Fabrica de ceasuri, înființată în 1951, şi-a încetat activitatea în 1998. Pr. centru legumicol (mari sere) şi pomicol (piersici). Ciupercărie (din 1972). Herghelie (rasele lipițan şi semigreul românesc). Universitatea de stat „Aurel Vlaicu" (f. 18 mai 1990), cu 8 facultăți, 12 779 studenți şi 384 profesori (2007–2008) şi Universitatea particulară „Vasile Goldiş" (f. 1990) cu 9 facultăți, 9 218 studenți şi 339 cadre didactice. Teatru dramatic „Ioan Slavici" (f. 1948) cu secții în limbile română şi maghiară. Teatru de marionete (f. 1951). Filarmonică de stat (f. 1948 pe baza Societății Filarmonice întemeiată în 1890). Numeroase biblioteci, între care Biblioteca județeană Arad „A.D. Xenopol" (f. 1913), cu peste 510 000 vol. şi multe colecții rare. Muzee: Muzeul județean Arad (muzeu mixt, întemeiat în 1892) având colecții de arheologie, istorie, etnografie, artă românească clasică şi contemporană, pictură europeană (sec. 17–19), artă decorativă, ştiințele naturii; Muzeul de Artă Arad (înființat în 1913), cu lucrări ale pictorilor şi sculptorilor români din sec. 19–20 şi exponate aparținând maeştrilor flamanzi, italieni ş.a.; Colecția muzeală a mănăstirii Gai, cu valoroase icoane pe sticlă şi lemn din sec. 18, piese de mobilier bisericesc,

Munții Apuseni. Cascada Idolina

Arad (2). Palatul Cultural

Arad (2). Palatul administrativ

obiecte de cult, cărți bisericești etc.; Casa memorială „Vasile Goldiş", în care a locuit luptătorul unionist între 1911 şi 1934. La Arad există un centru regional de control, dirijare şi informare a transportului aerian (civil şi militar) inaugurat la 30 nov. 1994. **Istoric:** Săpăturile arheologice din cartierul Aradul Nou au scos la iveală o necropolă şi mai multe morminte celtice din sec. 4 î.Hr., iar cele efectuate în 1994, în centrul municipiului, au identificat obiecte de ceramică neagră, canelată, lucrate cu mâna, între care se remarcă un vas-biberon datând din Hallstatt, precum şi cărămizi. Menționat documentar, prima oară, în anul 1028, apoi consemnat în 1131, iar ca oraş *(civitas)* în 1329. În anul 1331, **A.** apare menționat în „Cronica pictată de la Viena". În 1514, populația oraşului s-a alăturat răsculaților conduşi de Gheorghe Doja, iar în 1527 a participat la răscoala condusă de Ivan Nenada contra nobilimii maghiare. Ocupat de turci în 1550, care au construit aici cetatea (1553–1555), **A.** a fost inclus în paşalâcul Timişoara şi transformat în sediul unui sangeac între 1552 şi 1600 şi între 1616 şi 1687. Eliberat de sub stăpânirea turcilor (1600) de oastea lui Mihai Viteazul (când s-a aflat sub autoritatea acestuia), revine sub dominația otomană în 1616. Între 1687 şi 1867, **A.** s-a aflat sub dominația habsburgică, perioadă în care s-a reconstruit cetatea (1698–1701) după planurile lui Eugeniu de Savoia (refăcută apoi între 1762 şi 1783, în stil Vauban), iar între 1867 şi 1918 – sub cea a Imperiului austro-ungar. În timpul răscoalei antihabsburgice, condusă de Francisc Rákóczi II, cetatea Aradului a fost asediată de curuți în 1707, dar fără succes. În 1812 s-a înființat „Schoala preparandă sau pedagoghicească a nației românești" – prima şcoală pedagogică românească din Transilvania. În 1817 s-a construit clădirea Teatrului după planurile arhitectului Jakob Hirschl, iar în 1833 s-a inaugurat Conservatorul (al şaselea din Europa după cele de la Paris, Londra, Viena, Bruxelles şi Praga). În 1834, **A.** a căpătat statutul de oraş liber regesc. La 22 martie 1848, populația oraşului s-a întrunit într-o mare adunare care a adoptat programul Revoluției din 1848–1849. În 1862, la **A.** s-a format „Asociația națională arădeană pentru cultura poporului român". În perioada 3 nov.-1 dec. 1918, **A.** a fost sediul Comitetului Național Român Central al Partidului Național Român, condus de Vasile Goldiş, care a pregătit actul Unirii Transilvaniei, Banatului, Crişanei şi Maramureşului cu România de la 1 Decembrie 1918. Reocupat de unguri (sept. 1940), în urma Dictatului de la Viena din 30 aug. 1940, **A.** a fost eliberat de ostaşii români în sept. 1944. Declarat municipiu la 17 febr. 1968. **A.** a fost printre primele oraşe care s-a alăturat revoltei anticomuniste izbucnită în municipiul Timişoara în luna dec. 1989. La 15 dec. 1994, cu prilejul împlinirii a 5 ani de la Revoluția din dec. 1989, municipiul **A.** a fost declarat, de către Parlamentul României, oraş-martir. **Monumente:** Cetatea Aradului (sec. 16, reconstruită între 1698 şi 1701 şi refăcută între 1762 şi 1783, cu un ansamblu de clădiri în stil baroc, în incintă; Palatul administrativ, construit între 1872 şi 1876, în stil renascentist, după planurile arhitectului Pekár Ferenc, cu un orologiu în turn, montat în 1878; clădirea Teatrului vechi, construită (1816–1817) în stil neoclasic (azi cinematograf); clădirea Teatrului clasic „Ioan Slavici", în stil neoclasic, construită după planurile arhitectului Anton Czigler, inaugurată la 21 sept. 1874; Palatul Cultural, ridicat (1910–1913) în stil eclectic (neoclasic, gotic, renascentist, corintic), după planurile arhitectului Szantay Ludovic; clădirea Tribunalului (1892), în stil neobaroc; clădirea Cazinoului (1872), azi restaurant; palatul „Bohuş" (1910), azi sediul unei bănci; Spitalul municipal (1815); palatul „Neuman" (1891), în stil eclectic; Palatul Băncii Naționale (1905–1906), în stil neoclasic; Hotel „Ardeal" (1841), în stil neoclasic; hanul „Boul Roşu" (sec. 19); Casa cu lacăt (1815); Turnul de apă (1896) de 35 m înălțime în care funcționează în prezent o galerie de artă şi un restaurant; biserica ortodoxă sârbă cu hramul „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" construită (1698–1702), în stil baroc (restaurată în 1790, cu unele modificări din 1822 şi repictată în 1902 de Ştefan Aleksić); capela romano-catolică „Sfântul Florian" (1751–1753), în stil baroc; mănăstirea Gai cu biserica „Sfântul Simion Stâlpnicul" construită (1760–1763) în stil baroc, prin grija episcopului Sinesie Jivanović, şi pictată în interior (1767) de Ştefan Tenețchi Ponerchiu. În sec. 18–19, mănăstirea Gai a fost folosită ca reşed. episcopală de vară şi ca gropniță a episcopilor de Arad. Până în 1955 a funcționat ca biserică de parohie pentru credincioşii cartierului Gai din Arad, după care a devenit mănăstire. Desființată de autoritățile comuniste la 28 oct. 1959, prin Decretul 410, mănăstirea a fost reînființată în 1964, prin grija P. S. Teoctist episcopul de atunci al Aradului, când biserica a fost restaurată şi s-a închegat obştea monahală de maici. În 1985, la această mănăstire a fost strămutată, din satul Selişte, com. Petriş, jud. Arad, biserica din lemn cu hramul „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel", datând din 1745–1754, cu iconostas pictat (1785–1788) de Filip şi Nicolae din Lupşa; Catedrala ortodoxă română, cu hramul „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul", construită (1862–1865) în stil baroc, după planurile arhitectului Anton Czigler, prin strădania episcopului Procopie Ivasković, cu contribuția bancherului George Sina din Viena şi a familiei Mocioni. Picturile murale interioare au fost executate între 1956 şi 1958 de Anastase Demian şi în 1966 de Eremia Profeta. Catedrala a fost supusă unor restaurări în anii 1905–1906, 1912–1921, 1956–1958, 1978–1980, iar în 1991–1992 s-au restaurat picturile murale interioare; Noua catedrală ortodoxă arhiepiscopală, cu dublu hram – „Sfânta Treime" şi „Sfântul Ierarh Nicolae", de mari dimensiuni (57 m lungime, 35 m lățime la absidele laterale şi 50 m înălțimea cupolei centrale), a fost construită în perioada 1991–2008 şi sfințită la 6 dec. 2008; Catedrala romano-catolică „Sfântul

Anton de Padova" (1902–1904); biserica romano-catolică (1812–1821); Sinagogă (1827– 1834); Biserica Roşie, aparţinând cultului evanghelic-luteran, în stil neogotic (1900–1906); Statuia Sfântului Ioan (Johann) Nepomuk (1729); Monumentul „Sfânta Treime" (1738–1740) ridicat în amintirea victimelor ciumei care a decimat oraşul; Statuia Libertăţii, operă a sculptorului György Zala din 1890; Arcul de Triumf, operă din anul 2004 a sculptorului Ioan Bolborea.

3. Judeţ situat în extremitatea vestică a României, pe cursurile inf. ale râurilor Mureş şi Crişu Alb, la graniţa cu Ungaria, străbătut, marginal, de paralelele de 45°58' şi 46°38' latitudine N şi de meridianele de 20°45' şi 22°39' longitudine E. Este limitat de jud. Bihor (N şi NE), Alba (E), Hunedoara (E), Timiş (S) şi Ungaria la V. *Supr.:* 7 754 km² (3,25% din supr. ţării). Populaţia (1 ian. 2011): 455 126 loc. (2,12% din populaţia ţării), din care 219 627 de sex masc. (48,26%) şi 235 499 de sex fem. (51,74%). *Populaţia urbană:* 250 742 loc. (55,09%); *rurală*: 204 384 loc. (44,91%). *Densitatea:* 58,7 loc./km². *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31oct. 2011): 79,1% români, 8,5% maghiari, 3,8% rromi, 1,0% bulgari, 0,7% germani ş.a. *Reşed.:* municipiul Arad. *Oraşe:* Chişineu-Criş, Curtici, Ineu, Lipova, Nădlac, Pâncota, Pecica, Sântana, Sebiş. *Comune:* 68. *Sate:* 267 (din care 7 aparţin oraşelor). *Localit. componente ale oraşelor*: 5.

Relieful este reprezentat prin trei mari unităţi ce se succed, în trepte, de la E la V (Carpaţii Occidentali, Dealurile Vestice şi Câmpia de Vest), care se întrepătrund prin intermediul marelui golf depresionar Zarand-Gurahonţ-Hălmagiu. Unităţile montane, aparţinând Carpaţilor Occidentali, ocupă 35% din supr. jud. **A.** şi se extind în E şi NE acestuia sub forma literei V, cu deschiderea spre NV, îmbrăţişând marele golf depresionar. M-ţii Zarand se desfăşoară în partea central-estică a jud., sub forma unei culmi orientate V-E, ce se termină brusc la contactul cu câmpia, printr-o denivelare de 300–400 m. Alt. max. a acestora se află în partea centrală, în vf. Drocea (836 m). Partea de NE a jud. este ocupată de ramificaţiile vestice ale M-ţilor Codru-Moma, cu vf. Pleşu (1 112 m), Momuţa (930 m), Bălăteasa (927 m) ş.a., în cadrul cărora se individualizează relieful carstic dezvoltat pe calcare jurasice şi triasice (chei, măguri, polii, doline, platouri etc.). Spre E-SE, M-ţii Codru-Moma sunt delimitaţi de Muntele Găina prin înşeuarea tectonică Crişţioru de Jos-Vârfurile, aflată la c. 500 m alt., care asigură legătura rutieră între Depr. Beiuş şi Depr. Hălmagiu-Gurahonţ. Dealurile Vestice, cu înălţimi de 200–400 m, aflate pe rama internă a golfurilor depresionare, ocupă 15% din supr. jud. **A.** şi sunt reprezentate prin Dealurile Cigherului, Dealurile Codrului şi Dealurile Cuedului, iar în partea de S a jud., la S de valea Mureşului, se desfăşoară jumătatea nordică a Pod. Lipovei. Câmpia de Vest, cu subunităţile ei (Câmpia Aradului, porţiuni din Câmpiile Vingăi, Cermei şi Crişurilor), dezvoltată în partea central-vestică a jud., formează treapta de relief cea mai coborâtă (90–124 m alt.), ocupând 50% din supr. jud. **A.**

Arad (2). Biserica Roşie

Clima, de tip continental-moderată, este influenţată de masele de aer temperat-oceanice din V şi se caracterizează prin ierni blânde şi veri relativ călduroase. Valorile medii anuale ale temp. aerului variază altitudinal, fiind cuprinse între 6°C în zonele montane înalte, 8–9°C în reg. deluroase şi 10,8–11°C în câmpie. Temp. max. absolută (41,5°C) s-a înregistrat la Miniş (19 aug. 1946), iar temp. minimă absolută (–30,1°C) la Arad (6 febr. 1954). Precipitaţiile medii anuale însumează c. 600 mm în câmpie, c. 700 mm în zonele deluroase şi peste 1 000 mm pe crestele munţilor (mai abundente în lunile mai-iunie). Vânturile predominante bat dinspre SE (13,7%), S (13%), N (12,4%) şi NV (10,7%) cu viteze medii anuale ce variază între 2,6 şi 6,0 m/s.

Hidrografia este reprezentată, în principal, prin cursul inf. al Mureşului, care drenează partea de S a jud. **A.** pe direcţia E-V, pe o distanţă de 220 km, şi prin cursul mijlociu şi inf. al Crişului Alb, în partea central-nord-vestică a jud. Aceste două mari artere hidrografice, care colectează numeroşi afl., sunt legate printr-o reţea densă de canale (Matca–Canalul Morilor etc.), folosite pentru drenarea şi irigarea terenurilor agricole.

Vegetaţia naturală se caracterizează prin predominarea pădurilor de foioase (cer, gârniţă, fag, gorun în amestec cu carpen, ulm, paltin etc.) în zonele deluroase şi de podiş, prin dezvoltarea masivă a pădurilor de gorun cu fag pe versanţii munţilor şi prin marea extindere a formaţiunilor vegetale de silvostepă (păduri de stejar în amestec cu frasin şi ulm) ce alternează cu terenurile agricole în câmpie. În luncile marilor râuri (în special în lunca Mureşului) sunt prezente pădurile de plop şi salcie.

Fauna este bogată şi variată cuprinzând cerbi, căprioare, mistreţi, râşi, lupi (întâlniţi mai ales în pădurile de foioase), bizami, popândăi, hârciogi, potârnichi, grauri, dropii (rezervaţia de la Zerind) etc. Râurile sunt populate de păstrăv, crap, somn, clean, mreană, lipan ş.a.

Resursele naturale sunt legate de patrimoniul forestier (pădurile ocupau în anul 2008 o supr. de 212 014 ha) şi de natura petrografică a subsolului: expl. de petrol şi gaze (Pecica, Pâncota, Turnu, Nădlac, Sântana), min. de fier şi mangan (Moneasa), sulfuri polimetalice (Hălmagiu), pirite cuprifere (pe flancul sudic al M-ţilor Codru-Moma), andezit (Vârfurile, Aciuţa, Mocrea, Dieci, Hălmagiu, Leasa ş.a.), diatomit (Minişu de Sus), marmură (Moneasa, Căprioara), calcare (Iacobini, Lalaşinţ, Galşa), diorit (Bârzava, Cladova), dacit (Radna), gresie (Milova), granit (Săvârşin, Galşa, Păuliş, Radna), argilă refractară (Dumbrava), balast ş.a. O bogăţie aparte o reprezintă izv. cu ape minerale întâlnite la Lipova, Moneasa, Mocrea, Păuliş ş.a.

Istoric. Descoperirile arheologice atestă continuitatea vieţii pe meleagurile de azi ale jud. **A.** începând din Paleolitic (unelte de piatră au fost scoase la iveală pe terit. localit. Iosăşel, Macea, Sânpetru German ş.a.), iar urme de aşezări din epocile bronzului şi a fierului au fost identificate la Pecica, Şimand, Socodor, Şiclău, Vărşand, Arad etc. Importante sunt şi dovezile materiale ale existenţei unor aşezări ale dacilor liberi, descoperite lângă Arad (sec. 4 î.Hr.), pe terit. localit. Pecica, Sântana, marele tezaur de la Şilindia (sec.

Arad (2). Catedrala catolică „Sfântul Anton de Padova”

Arad (2). Catedrala ortodoxă cu dublu hram – „Sfânta Treime” şi „Sfântul Nicolae”

3 î.Hr.). În sec 9–10, partea de S a actualului jud. era înglobată în formaţiunea statală românească condusă de voievodul Glad, iar partea de N se afla în componenţa voievodatului lui Menumorut. Sub conducerea acestor voievozi, populaţia autohtonă a opus o rezistenţă dârză împotriva tendinţelor de dominaţie ale statului feudal ungar, ceea ce explică şi faptul că o serie de cnezate şi voievodate mai mici din părţile Aradului (Cladova, Covăsinţ, Nădab, Şomoşcheş ş.a.) au reuşit să-şi apere existenţa. Descoperirile de la Sânpetru German (sec. 11–13), Frumuşeni (sec. 12), Pecica (sec. 12–13) ş.a. atestă în Evul Mediu timpuriu prezenţa unei populaţii numeroase autohtone. În condiţiile înăspririi situaţiei sociale a ţăranilor au avut loc numeroase răscoale între care se evidenţiază Răscoala ţărănească din 1514, condusă de Gheorghe Doja, şi revolta lui Ivan Nenada din 1527. În 1552, Aradul şi reg. din jur au fost ocupate de turci şi incluse în Paşalâcul de Timişoara, rămânând sub administraţie turcească până în 1687, când Transilvania a fost ocupată de trupele austriece. O dată cu destrămarea feudalismului şi apariţia relaţiilor capitaliste în a doua jumătate a sec. 18, au început să se dezvolte manufacturile (Arad) şi mineritul (Dezna, Milova, Covăsinţ). În aprilie 1848 s-au lichidat servituţile iobăgeşti, iar în toamna aceluiaşi an au început marile mişcări revoluţionare împotriva asupririi habsburgice. În a doua jumătate a sec. 19 şi începutul sec. 20, **A.** a devenit unul dintre cele mai importante centre ale luptei de eliberare naţională din Transilvania şi un focar de cultură românească. La începutul lunii sept. 1940, pe terit. jud. **A.** au avut loc ample manifestaţii împotriva Dictatului de la Viena din 30 aug. 1940. La 22 sept. 1944, trupele germane şi ungare au fost alungate de armatele române de pe terit. jud. **A.** şi, implicit, al ţării, marcând ziua eliberării **A.**

Economia jud **A.** este armonios dezvoltată, având un profil complex, industrial-agrar.

Industria jud. **A.** cuprinde un număr însemnat de întreprinderi industriale aparţinând aproape tuturor sectoarelor de bază (minerit, expl. de petrol, constr. de maşini, expl. şi prelucr. lemnului, mat. de constr., ind. chimică, textilă, alim. ş.a.). Ponderea covârşitoare în realizarea producţiei globale industriale a jud **A.** o are ramura construcţiilor de maşini concentrată, cu precădere, în municipiul Arad şi profilată pe producţia unei game variate de vagoane de cale ferată, destinată transportului de mărfuri şi călători (inclusiv vagoane pentru metrou), pe realizarea celei mai mari părţi a producţiei de strunguri a ţării (cu secţii şi la Lipova), autovehiculelor pentru transport rutier, a aparatelor elctrocasnice, precum şi pe producţia de utilaje feroviare şi agricole, de mori pentru prepararea furajelor etc. Ponderi importante mai deţin ind. textilă şi a confecţiilor (Arad, Lipova, Chişineu-Criş, Ineu), de

prelucr. a lemnului (Arad, Pâncota, Sebiş, Lipova, Ineu, Nădlac), mat. de constr. (Arad), alim. (preparate din carne şi lapte, zahăr, conserve de legume şi fructe, produse de panificaţie, băuturi etc.).

Agricultura, cu vechi tradiţii, dispune de premise naturale şi social-economice favorabile, fiind orientată pe calea dezvoltării multilaterale a producţiei. În anul 2007, din totalul supr. agricole (511 224 ha), 350 008 ha reveneau terenurilor arabile, 126 533 ha păşunilor naturale, 25 502 ha fâneţelor, 3 603 ha viilor şi pepinierelor viticole, 5 578 ha livezilor şi pepinierelor pomicole etc. În acelaşi an, structura culturilor de câmp era dominată de culturile de porumb (103 322 ha), urmate de cele de grâu şi secară (63 493 ha), plante de nutreţ (45 175 ha), plante uleioase (29 646 ha), orz şi orzoaică (7 353 ha), ovăz (6 612 ha), sfeclă de zahăr, cartofi, soia, legume etc. Supr. apreciabile sunt acoperite cu sere legumicole (Arad) specializate în producţia de tomate, ardei gras, castraveţi etc. Viticultura, extinsă pe 3 603 ha, este concentrată în arealul câtorva localit. care formează renumite podgorii la Miniş (aici funcţionează şi o şcoală de viticultură datând din 1881), Şiria, Ghioroc, Mocrea, Păuliş, Radna, Valea Viilor ş.a. Supr. pomicole, care ocupă 5 578 ha, sunt grupate în mari livezi de meri, pruni, peri, piersici, cireşi, vişini, nuci etc. formând bazine pomicole compacte în arealele localit. Lipova, Zăbrani, Buteni ş.a. În anul 2007, producţia totală de fructe a fost de 15 353 tone, din care 9 548 tone mere, 3 992 tone prune etc. La începutul anului 2008, sectorul zootehnic cuprindea 57 319 capete bovine (din care 56 540 capete în sectorul privat), 232 097 de capete porcine (231 226 în sectorul privat), 211 818 capete ovine (211 711 capete în sectorul privat), 6 276 capete caprine (numai în sectorul privat), 7 139 capete cabaline (7 037 capete – privat). Avicultură 963 988 capete păsări (privat); apicultură (33 911 familii de albine numai sectorul privat).

Căile de comunicaţii. La sf. anului 2007, lungimea reţelei feroviare era de 469 km (din care 166 km electrificată), revenind 60,5 km/1 000 km^2 de teritoriu, iar cea a drumurilor publice de 2 240 km, din care 529 km modernizate, având o densitate de 28,9 km/100 km^2 de teritoriu. Pe terit. jud. **A.** se remarcă un intens trafic de mărfuri şi călători datorită existenţei punctelor de vamă de la Curtici, Nădlac şi Turnu, prin care se asigură o parte din legăturile României cu ţările Europei Centrale şi Occidentale. Transportul aerian de mărfuri şi călători se realizează prin intermediul aeroportului internaţional din Arad.

Învăţământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, pe terit. jud. **A.** îşi desfăşurau activitatea 31 de grădiniţe de copii (cu 13 014 copii înscrişi şi 700 cadre didactice), 109 şcoli generale (învăţământ primar – clasele 1–4 şi gimnazial – clasele 5–8), cu 37 944 elevi înscrişi şi 3 044 cadre didactice, 39 de licee, cu 17 094 elevi şi 1 159 profesori, o şcoală profesională cu 3 877 elevi şi 296 profesori, două instituţii de învăţământ superior, la Arad, între care Universitatea de stat „Aurel Vlaicu", inaugurată la 18 mai 1990, şi Universitatea de Vest „Vasile Goldiş", privată, f. în 1990, prima cu 8 facultăţi, 12 779 studenţi şi 384 cadre didactice, iar a doua cu 9 facultăţi, 9 218 studenţi şi 339 personal didactic. Tot la Arad mai funcţionează un teatru de stat „Ioan Slavici", un teatru de marionete şi o filarmonică (f. 1949). În aceeaşi perioadă, reţeaua aşezămintelor culturale şi de artă era formată din 11 case de cultură, 228 cămine culturale, două cinematografe, 249 de biblioteci, cu 3 039 000 vol., numeroase muzee de istorie, artă, etnografie etc., ansambluri folclorice, grupuri vocal-instrumentale, corale etc. Activitatea sportivă are la dispoziţie 86 de secţii sportive, în cadrul cărora activează 2 188 sportivi, 151 antrenori şi 120 arbitri.

Ocrotirea sănătăţii. La sf. anului 2007, reţeaua sanitară a jud. **A.** cuprindea 12 spitale, cu 2 426 paturi, revenind un pat de spital la 188 loc., două dispensare, 159 farmacii ş.a., în cadrul cărora activau 924 medici (1 medic la 495 locuitori), 320 stomatologi (1 medic stomatolog la 1 430 locuitori), şi 2 684 personal sanitar cu pregătire medie.

Turismul. Jud. **A.** dispune de condiţii naturale favorabile practicării unui turism de sejur sau de tranzit, precum şi de o bază materială corespunzătoare: 25 hoteluri şi moteluri, cinci campinguri, 18 vile ş.a. (2007), cu o capacitate totală de cazare de 4 256 de locuri. Intensa activitate turistică de pe terit. jud. **A.** este determinată de existenţa unui relief variat (inclusiv relieful carstic din M-ţii Codru-Moma, la limita cu jud. Bihor, unde se află şi un interesant izbuc – cel de la Călugări), prezenţa unor izvoare cu ape minerale care au generat dezvoltarea staţiunilor balneoclimaterice Lipova şi Moneasa, frecvenţa obiectivelor istorice şi social-culturale (cetăţile de la Arad, Şoimoş, Şiria, Dezna; castelele de la Macea, Curtici, Şiria, Pâncota, Sebiş, Dezna; bisericile din lemn de la Bodeşti, Hălmagiu, Ioneşti; mănăstirile Hodoş-Bodrog, Gai, Secusigiu, Pecica; muzeele de istorie şi etnografie de la Arad, Lipova, Sebiş, Curtici), varietatea şi originalitatea etnografiei şi folclorului (bogăţia cromatică a portului popular din zonele Şicula, Birchiş, Secusigiu; serbările populare de la Tăcăşele; centrele de ceramică populară de la Bârsa, Hălmăgel, Târnoviţa; picturile naive din satul Brusturi etc.), precum şi de parcurile dendrologice de la Gurahonţ, Lipova, Macea, de rezervaţiile botanice de la Bacău de Mijloc (poiană cu narcise), Petriş, Zimbru (rezervaţia „Dosul Laurului" – singurul loc din ţară unde vegetează laurul/*Ilex aquifolium* – arbust de origine atlantică, ocrotit de lege) şi nu în ultimul rând de poziţia jud. **A.** la graniţa cu Ungaria – fiind o adevărată poartă de intrare în România a turiştilor din întreaga Europă de Vest şi Centrală. Indicativ auto: *AR.*

Localităţile jud. Arad

(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii

1. ARAD (1028)

II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*	*Satele care aparţin oraşelor*
1. CHIŞINEU-CRIŞ (1202–1203)		1. Nădab (1334)
2. CURTICI (1519)		

3. INEU (1214)	1. Mocrea (c. 1160)
4. LIPOVA (1245)	1. Radna (1440–1477) 2. Şoimoş (1278)
5. NĂDLAC (1313)	
6. PÂNCOTA (1177)	1. Măderat (1214)
7. PECICA (1329)	1. Bodrogu Vechi (1422) 2. Sederhat (1913) 3. Turnu (1333)
8. SÂNTANA (1828)	1. Caporal Alexa – fost Cherechiu (1334)
9. SEBIŞ (1542)	1. Donceni (1439) 2. Prunişor (1406) 3. Sălăjeni (1574)

III. *Comune*	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. ALMAŞ	1. **Almaş** (1334) 2. Cil (1369) 3. Joia Mare (1439) 4. Rădeşti (1441)
2. APATEU	1. **Apateu** (1219) 2. Berechiu (1344) 3. Moţiori (1956)
3. ARCHIŞ	1. **Archiş** (1552) 2. Bârzeşti (1580) 3. Groşeni (1580) 4. Nermiş (1580)
4. BATA	1. **Bata** (1367) 2. Bacău de Mijloc (1717) 3. Bulci (1225) 4. Ţela (1427)
5. BÂRSA	1. **Bârsa** (1489) 2. Aldeşti (1477) 3. Hodiş (1429) 4. Voivodeni (1553)
6. BÂRZAVA	1. **Bârzava** (1471) 2. Bătuţa (1851) 3. Căpruţa (1350) 4. Dumbrăviţa (1471) 5. Groşii Noi (1515) 6. Lalaşinţ (1585) 7. Monoroştia (1350) 8. Slatina de Mureş (1439)
7. BELIU	1. **Beliu** (1332) 2. Beneşti (1828) 3. Bochia (1552) 4. Secaci (1580) 5. Tăgădău (1552) 6. Vasile Goldiş*
8. BIRCHIŞ	1. **Birchiş** (1596) 2. Căpălnaş (1369) 3. Ostrov (c. 1169) 4. Virismort (1374)
9. BOCSIG	1. **Bocsig** (1553) 2. Mânerău (1341) 3. Răpsig (1553)
10. BRAZII	1. **Brazii** (1553) 2. Buceava-Şoimuş (1439) 3. Iacobini (1439) 4. Mădrigeşti (1441) 5. Secaş (1439)
11. BUTENI	1. **Buteni** (1387) 2. Berindia (1553) 3. Cuied (1447) 4. Paulian (1553)**
12. CĂRAND	1. **Cărand** (1429) 2. Seliştea (1552)
13. CERMEI	1. **Cermei** (1429) 2. Avram Iancu (1956) 3. Şomoşcheş (1332)
14. CHISINDIA	1. **Chisindia** (1349) 2. Păiuşeni (1574) 3. Văsoaia (1574)
15. CONOP	1. **Conop** (1506) 2. Belotinţ (1607) 3. Chelmac (1133) 4. Milova (1359) 5. Odvoş (1440)
16. COVĂSINŢ	1. **Covăsinţ** (1280)
17. CRAIVA	1. **Craiva** (1344) 2. Chişlaca (1828) 3. Ciunteşti (1587) 4. Coroi (1828) 5. Mărăuş (1828) 6. Rogoz de Beliu (1552) 7. Stoineşti (1828) 8. Susag (1828) 9. Şiad (1344) 10. Tălmaci (1828)

* Până la 18 mart. 2002 s-a numit Lunca Teuzului.
** Până la 20 mai 1996 s-a numit Livada.

18. DEZNA
1. **Dezna** (1318)
2. Buhani (1441)
3. Laz (1553–1561)
4. Neagra (1553)
5. Slatina de Criş (1553)

19. DIECI
1. **Dieci** (1613)
2. Cociuba (1553)
3. Crocna (1448)
4. Revetiş (1553–1561)
5. Roşia (1553)

20. DOROBANȚI
1. **Dorobanți** (1454)

21. FÂNTÂNELE
1. **Fântânele** (1457)
2. Tisa Nouă (c. 1135)

22. FELNAC
1. **Felnac** (1308)
2. Călugăreni (1913)

23. FRUMUŞENI
1. **Frumuşeni** (1080)
2. Aluniş (1766)

24. GHIOROC
1. **Ghioroc** (1135)
2. Cuvin (1323)
3. Miniş (1302)

25. GRĂNICERI
1. **Grăniceri** (1438)
2. Şiclău (1466)

26. GURAHONȚ
1. **Gurahonț** (1386)
2. Bonțeşti (1441)
3. Dulcele (1574)
4. Feniş (1553–1633)
5. Honțişor (1441)
6. Iosaş (1386)
7. Musteşti (1439)
8. Pescari (1553)
9. Valea Mare (1439)
10. Zimbru (1553–1561)

27. HĂLMAGIU
1. **Hălmagiu** (1390)
2. Băneşti (1441)
3. Bodeşti (1441)
4. Brusturi (1464)
5. Cristeşti (1464)
6. Ioneşti (1441)
7. Leasa (1439)
8. Leştioara (1477)
9. Poienari (1760–1762)
10. Tisa (1439)
11. Țărmure (1439)

28. HĂLMĂGEL
1. **Hălmăgel** (1439)
2. Luncşoara (1760–1762)
3. Sârbi (1561)
4. Târnăvița (1760–1762)
5. Țoheşti (1760–1762)

29. HĂŞMAŞ
1. **Hăşmaş** (1588)
2. Agrişu Mic (1588)
3. Botfei (1595)
4. Clit (1828)
5. Comăneşti (1599)
6. Urvişu de Beliu (1599)

30. IGNEŞTI
1. **Igneşti** (1553)
2. Minead (1619)
3. Nădălbeşti (1553–1561)
4. Susani (1574)

31. IRATOŞU
1. **Iratoşu** (1446)
2. Variaşu Mare (1446)
3. Variaşu Mic (1913)

32. LIVADA
1. **Livada** (1553)
2. Sânleani (1913)

33. MACEA
1. **Macea** (1374)
2. Sânmartin (1477)

34. MIŞCA
1. **Mişca** (1249)
2. Satu Nou (1828)
3. Vânători (1214)
4. Zerindu Mic (1326)

35. MONEASA
1. **Moneasa** (1597)
2. Rănuşa (1556)

36. OLARI
1. **Olari** (1746)
2. Sintea Mică (1467)

37. PĂULIŞ
1. **Păuliş** (1333)
2. Barațca (1913)
3. Cladova (1308)
4. Sâmbăteni (1138)

38 PEREGU MARE
1. **Peregu Mare** (1241)
2. Peregu Mic

39. PETRIŞ
1. **Petriş** (1337)
2. Corbeşti (1743)
3. Ilteu (1743)
4. Obârşia (1468)
5. Roşia Nouă (1743)
6. Seliște (1479)

40. PILU
1. **Pilu** (1223)
2. Vărşand (1214)

41. PLEŞCUȚA
1. **Pleşcuța** (1386)
2. Aciuța (1366)
3. Budeşti (1441–1445)
4. Dumbrava (1553)
5. Gura Văii (1553–1561)
6. Rostoci (1439)
7. Tălagiu (1439)

42. SĂVÂRŞIN
1. **Săvârşin** (1479)
2. Căprioara (1256)
3. Cuiaş (1477)
4. Hălăliş (1479)
5. Pârneşti (1479)
6. Temeşeşti (1479)
7. Toc (1743)
8. Troaş (1828)
9. Valea Mare (1717)

43. SECUSIGIU
1. **Secusigiu** (1359)
2. Munar (1219)
3. Satu Mare (1333)
4. Sânpetru German (1335)

44. SELEUŞ
1. **Seleuş** (1489)
2. Iermata (1387)
3. Moroda (1508)

45. SEMLAC
1. **Semlac** (1256)

46. SINTEA MARE
1. **Sintea Mare** (1337)
2. Adea (1202–1203)
3. Ţipar (1913)

47. SOCODOR
1. **Socodor** (1299)

48. ŞAGU
1. **Şagu** (1333)
2. Cruceni (întemeiat în 1772)
3. Firiteaz (1256)
4. Fiscut (1493)
5. Hunedoara Timişană (1925)

49. ŞEITIN
1. **Şeitin** (1138)

50. ŞEPREUŞ
1. **Şepreuş** (1407)

51. ŞICULA
1. **Şicula** (1334)
2. Chereluş (1334)
3. Gurba (1213)

52. ŞILINDIA
1. **Şilindia** (1334)
2. Camna (1828)
3. Iercoşeni (1477)
4. Luguzău (1561)
5. Satu Mic (1954)

53. ŞIMAND
1. **Şimand** (1290)

54. ŞIRIA
1. **Şiria** (c.1169)
2. Galşa (1202–1203)
3. Mâsca (1331)

55. ŞIŞTAROVĂŢ
1. **Şiştarovăţ** (1440)
2. Cuveşdia (1440)
3. Labaşinţ (1477)
4. Varniţa (f.1820–1830)

56. ŞOFRONEA
1. **Şofronea** (1437)
2. Sânpaul (1235)

57. TAUŢ
1. **Tauţ** (1334)
2. Minişel (1561)
3. Minişu de Sus (1746)
4. Nadăş (1464)

58. TÂRNOVA
1. **Târnova** (1406–1409)
2. Agrişu Mare (1214)
3. Arăneag (1390)
4. Chier (1325)
5. Drauţ (1406–1409)
6. Dud (1169)

59. USUSAU
1. **Ususău** (1418)*
2. Bruznic (1437)
3. Dorgoş (1717)
4. Pătârş (1274)
5. Zăbalţ (1440)

60. VĂRĂDIA DE MUREŞ
1. **Vărădia de Mureş** (1369)
2. Baia (1479)
3. Juliţa (1479)
4. Lupeşti (1479)
5. Nicolae Bălcescu (1477; numele actual după 1945)
6. Stejar (1479)

61. VÂRFURILE
1. **Vârfurile** (1390)
2. Avram Iancu (1441)
3. Groşi (1760–1762)
4. Lazuri (1427)
5. Măgulicea (1427)
6. Mermeşti (1760–1762)
7. Poiana (1510)
8. Vidra (1477)

62. VINGA
1. **Vinga** (1231)
2. Mailat (1454)
3. Mănăştur (1285)

63. VLADIMIRESCU
1. **Vladimirescu** (1752)
2. Cicir (1522)
3. Horia (1315)
4. Mândruloc (1471)

64. ZĂBRANI
1. **Zăbrani** (c. 1080–1090)
2. Chesinţ (1334)
3. Neudorf (1723–1725)

65. ZĂDĂRENI
1. **Zădăreni** (1333)
2. Bodrogu Nou (1723)

66. ZĂRAND
1. **Zărand** (1318)
2. Cintei (1396)

67. ZERIND
1. **Zerind** (c. 1169)
2. Iermata Neagră (1241)

68. ZIMANDU NOU
1. **Zimandu Nou** (1852)
2. Andrei Şaguna (1855; din 1930 numele actual)
3. Zimandcuz (1743)

* Până la 3 mart. 2005, satul şi com. Ususău s-au numit Dorgoş.

ARANCA, râu în V României, afl. stg. al Tisei, fost braţ de vărsare al Mureşului, foarte meandrat; 104 km pe terit. României; supr. bazinului: 990 km². Izv. din Câmpia Aradului, din apropierea com. Felnac, trece prin Sânnicolau Mare şi se varsă în Tisa pe terit. Serbiei, la Pade.

ARBORE, com. în jud. Suceava, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Sucevei, pe râul Solca, la 32 km NV de municipiul Suceava; 7 415 loc. (1 ian. 2011): 3 694 de sex masc. şi 3 721 fem. Preparate din lapte. În satul Arbore se află biserica având hramul „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul", zidită între 2 apr. şi 29 aug. 1503 din iniţiativa portarului Luca Arbore (înmormântat în incinta ei), cu sprijinul material al lui Ştefan cel Mare, monument reprezentativ al arhitecturii din epoca domnului Ştefan cel Mare. Este una dintre bisericile din N Moldovei cu remarcabile picturi murale exterioare şi interioare executate

Arbore. Biserica „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul"

în frescă (1541), pe o nuanță predominant verde, de o echipă de zugravi în frunte cu Dragoş Coman din Iaşi. Printre scenele deosebit de valoroase se remarcă „Imnul Acatist", „Asediul Constantinopolului", „Judecata de Apoi", „Fiul risipitor" ş.a. Multiplele nuanțe de verde folosite la redarea munților, vegetației, clădirilor, îmbrăcămintei personajelor ş.a. se asociază armonios cu albastrul, galbenul şi roşul în tonalități variate, toate laolaltă demonstrând măestria folosirii culorilor de către meşterii zugravi. Biserica, cunoscută şi sub numele de „Biserica Arbure", a fost reparată în anii 1909–1914, 1936–1937, 1965–1970 şi declarată monument UNESCO în 1993. Turn-clopotniță din 1867. Muzeu etnografic (costume populare, țesături de interior, cojoace etc.). Sărbătoarea folclorică „Floarea de Salcâm" (anual, în prima duminică din iunie).

ARCALIA → Şieu-Măgheruş.

ARCANI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 4 sate, situată în Subcarpații Olteniei; 1 331 loc. (1 ian. 2011): 658 de sex masc. şi 673 fem. Pe terit. com. au fost descoperite urme de locuire daco-romane. Muzeu etnografic (obiecte de uz casnic şi piese de port popular). Biserica din lemn „Sfântul Nicolae" (1708–1710), în satul Câmpofeni, cu picturi interioare din 1877–1878; biserica „Sfinții Voievozi" (sec. 18, refăcută în 1857 şi 1903), în satul Arcani.

ARCEŞTI, lac de acumulare construit pe cursul inf. al Oltului şi terminat în 1980, cu scopul de a pune în mişcare turbinele hidrocentralei de la Arceşti (com. Pleşoiu, jud. Olt), cu o putere instalată de 38 MW, dată în folosință la 11 nov. 1980. Suprafața: 837 ha; vol.: 43,44 mil. m^3.

ARCHIŞ, com. în jud. Arad, alcătuită din 4 sate, situată în N Depr. Zarand; 1 591 loc. (1 ian. 2011): 801 de sex masc. şi 790 fem. Expl. de cuarțit şi calcar (în satul Groşeni). Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Satul Archiş este menționat documentar, prima oară, în 1552. Biserică având hramul „Cuvioasa Parascheva" (1725), în satul Groşeni. Pădure de stejar, seculară, şi pădure de fag, seculară, ambele declarate rezervații forestiere.

ARCHITA → Vânători (4).

ARCIDAVA 1. → Histria.
2. → Vărădia.

ARCUŞ, com. în jud. Covasna, formată dintr-un sat, situată în Depr. Sfântu Gheorghe, pe dr. văii Oltului; 1 458 loc. (1 ian. 2011): 736 de sex masc. şi 722 fem. Haltă de c.f. Com. **A.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Arcuş din com. Valea Crişului. În satul Arcuş, atestat documentar în 1332, se află o puternică cetate țărănească de formă octogonală, înconjurată de ziduri de 6,5 m înălțime, străjuite de 3 bastioane pentagonale de 10 m înălțime fiecare. Cetatea, construită în sec. 16–17, are o biserică unitariană de incintă datând din 1568, cu unele transformări din 1821. Castelul „Szentkeresty Bela" (sec. 19), în stil neoclasic, situat într-un parc dendrologic, este folosit în prezent ca centru de cultură (tabără de sculptură).

ARDEOANI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Tazlău, pe râul Tazlău Sărat; 2 398 loc. (1 ian. 2011): 1 243 de sex masc. şi 1 155 fem. Expl. de balast. Prelucr. lemnului. Pe terit. satului Ardeoani a fost descoperit (1965) un tezaur monetar (95 denari romani imperiali).

ARDUD 1. Câmpia Ardudului, câmpie înaltă în NV României, parte componentă a Câmpiei Someşului, situată între râul Someş la N, Dealurile Codrului (E-SE), râul Crasna (V) şi Câmpia joasă a Someşului (V-NV), la 180–200 m alt. Acoperită predominant de soluri argiloiluviale podzolice şi brune podzolite. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, cartofi, legume etc. Viticultură.

2. Oraş în jud. Satu Mare, situat în Câmpia Ardudului, pe Pârâu Sărat, la 20 km S de municipiul Satu Mare; 7 174 loc. (1 ian. 2011): 3 493 de sex masc. şi 3 681 fem. Suprafața: 14,2 km^2, din care 9,9 km^2 în intravilan; densitatea: 725 loc./km^2. Aeroport internațional care deserveşte municipiul Satu Mare. Stație de c.f. Expl. şi prelucr. lemnului (mobilă). Produse textile şi alim. Centru viticol. În oraşul Ardud, menționat documentar, prima oară, în 1215, cu numele *Herdud*, iar apoi în 1231 (*Silva Ardud*), se află ruinele unei cetăți din 1481, o biserică romano-catolică zidită în 1482–1515 (refăcută în 1860 după cutremurul din 1838 şi restaurată în 1959), cu elemente de arhitectură gotică. Pe locul cetății medievale, care era de plan poligonal, cu bastioane la colțuri, nobilul Alexandru Károlyi a construit, în 1630, un castel în stil neogotic, dominat de un turn (refăcut în 1893–1896), aflat în prezent în ruină. Fosta com. Ardud a fost trecută în categoria oraşelor la 7 apr. 2004 şi are în subordine ad-tivă localit. componentă Mădăras şi satele Ardud-Vii, Baba Novac, Gerăuşa şi Sărătura. Biserică având hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1832), în satul Mădăras.

ARDUSAT, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 3 sate, situată în NV Depr. Baia Mare, în lunca Someşului; 2 908 loc. (1 ian. 2011): 1 388 de sex masc. şi 1 520 fem. Expl. de balast. Prelucr. lemnului; procesarea cărnii; morărit. Satul Ardusat este menționat documentar, prima oară, în 1231 cu numele *Erdezat*. Ruinele castelului „Degenfeld" (sec. 19) care a aparținut contelui Degenfeld pe când avea în posesie satul Ardusat (1810–1844). Biserică din lemn (1739).

AREFU, com. în jud. Argeş, alcătuită din 3 sate, situată în depresiunea omonimă, la poalele M-ților Frunți, pe valea superioară a Argeşului, în aval de lacul Vidraru; 2 536 loc. (1 ian. 2011): 1 258 de sex masc. şi 1 278 fem. Hidrocentrala „Cumpănița" (5 MW), intrată în funcțiune în 1968. Producție de cherestea; prelucr. artistică a lemnului. Reşed. com. este satul *Căpățânenii Pământeni*. Pe terit.

Arefu. Ruinele Cetății Poienari

satului Căpățânenii Ungureni, pe un vf. de munte, greu accesibil, se află ruinele Cetății Poienari sau Cetatea lui Negru Vodă, datând din sec. 14, care, potrivit tradiției, ar fi aparținut legendarului domn al Țării Românești, Negru Vodă, cunoscut în istoriografie sub numele de Radu I. Pădurea Arefu, declarată rezervație forestieră (257 ha) şi golul alpin „Moldoveanu-Capra" (5 500 ha), declarat rezervație naturală. Biserica din lemn „Sfânta Parascheva" (începutul sec. 19), refăcută din zid (1857), în satul Arefu.

ARGAMUM → Jurilovca.

ARGEDAVA → Mihăileşti (1).

ARGEL sau **BRODINA,** pas de înălțime în N României, situat între cursurile superioare ale văilor Moldovița şi Brodina, între Obcina Mare şi Obcina Feredeului (N Carpaților Orientali), la 1 100 m alt. Mijlocește legătura rutieră (drum județean nemodernizat) între localitățile Vama (în S) şi Brodina (în N).

ARGESIS → Argeş (1).

ARGEŞ 1. Râu în S-SE României, afl. stg. al Dunării la Oltenița; 350 km; supr. bazinului: 12 550 km^2. Izvorăşte din partea central-vestică a culmii pr. a M-ților Făgăraş prin doi afl.: *Buda* şi *Capra*. Buda (22,6 km lungime), care este considerat izv. pr. al sistemului hidrografic Argeş, izvorăşte de sub vf. Arpaşu Mic (2 459 m alt.), de la 2 030 m alt., din lacul glaciar Buda, iar pârâul Capra (20 km lungime) izvorăşte din lacul glaciar Capra, aflat sub vf. Vânătarea lui Buteanu (2 506 m alt.). În aval de confl. pârâului Buda cu Capra, a fost construit lacul de acumulare Vidraru (→) din bazinul căruia porneşte în prezent cursul râului Argeş. De la izv. şi până în zona municipiului Piteşti, râul **A.** are o direcție de curgere N-S drenând mai întâi pantele sudice ale M-ților Făgăraş, străbate apoi Muscelele Argeşului şi Dealurile Argeşului, căpătând o uşoară tendință de abatere a cursului către SE, iar după ce separă Piem. Cotmeana (în V) de Piem. Cândeşti (în E) intră în câmpie (în aval de Piteşti) îndreptându-şi cursul, predominant, către SE, udând mai multe subunități ale Câmpiei Române. Panta medie de curgere a râului **A.** este de 13 m/km (mai accentuată în cursul superior, 65 m/km), iar debitul mediu multianual variază între 19,6 m^3/s în cursul superior, 40 m^3/s la ieşirea din zona piemontană şi 73 m^3/s la vărsare. Pe cursul superior al râului **A.** s-a construit un sistem hidroenergetic constituit din 17 hidrocentrale cu o putere instalată ce însumează 412,2 MW. Acestea sunt, din amonte spre aval: Cumpănița (5,0 MW, dată în folosință în 1968), Argeş – fostă Gheorghe Gheorghiu-Dej (220 MW – 1966), Oeşti (15 MW – 1967), Albeşti (15 MW – 1967), Cerbureni (15 MW – 1968), Valea Iaşului (15 MW – 1969), Curtea de Argeş (7,7 MW – 1972), Noapteş (15,4 MW – 1973), Zigoneni (15,4 MW – 1973), Băiculeşti (15,4 MW – 1974), Măniceşti (11,5 MW – 1975), Vâlcelele (15,4 MW – 1976), Merişani (11,5 MW – 1976), Budeasa (11,5 MW – 1978), Bascov (7,7 MW – 1971), Piteşti (7,7 MW – 1972), Goleşti (8,0 MW – 1983). Valea superioară a râului **A.** se încadrează într-o interesantă şi neasemuită zonă turistică străbătută de şoseaua națională Transfăgărăşană. În cursul inferior, în aval de Mihăileşti, au fost efectuate (în anii '80 ai sec. 20), parțial, lucrări de amenajare complexă a râului **A.** în contextul construirii canalului Bucureşti-Dunăre (lucrări începute în 1982 şi întrerupte după Revoluția din dec. 1989). În zona de câmpie, apele râului **A.** sunt folosite pentru irigații şi pentru alimentarea cu apă potabilă şi industrială a municipiului Bucureşti. Râul **A.** era numit în Antichitate *Ordessos*, de către scito-eleni, după toponimul local *Argesis*. Afl. pr.: Vâlsan, Râu Doamnei, Sabar, Dâmbovița (pe stg.), Neajlov (pe dr.).

2. Dealurile Argeşului sau **Gruiurile Argeşului,** zonă deluroasă (parte componentă a Piem. Getic), extinsă pe terit. jud. Argeş, sub forma unui triunghi cu vf. spre S, între Muscelele Argeşului la N, râul Argeşel şi Piem. Cândeşti la E, un golf al Câmpiei Piteştiului la S şi râul Argeş la V. Alcătuite din depozite fluvio-lacustre (datând din Pleistocenul inf.) ce acoperă formațiuni mio-pliocene. Intens fragmentată de văile râurilor. Alt. max.: 726 m (Dealul Pietroşani). Reprezintă o importantă zonă pomicolă a jud. **A.** (pruni, meri, peri).

3. Muscelele Argeşului (**Muscelele Getice** sau **Subcarpații Argeşului**), situate între lanțul M-ților Cozia, Ghițu, Frunți, Iezer la N, valea superioară a Dâmboviței la E, Piem. Cândeşti, Dealurile Argeşului, Piem. Cotmeana la S şi valea Oltului la V, reprezintă o unitate de relief bine individualizată, formată dintr-o asociație de culmi înalte şi prelungi, cu alt. între 600 şi 1 000 m, separate de numeroase depresiuni. Denumirea de „muscele" a fost atribuită de către Ion Popescu-Voiteşti, în 1908. Şirul masivelor deluroase este format dintr-o succesiune (de la E la V) de înălțimi ce depăşesc 800 m alt.: Mătău (1 017 m), Ciocanu (886 m), Chicera sau Chiciura (1 218 m; după alte surse 1 227 m), Tămaşu (1 104 m) ş.a. Sunt înălțimi cu aspect greoi, cutate în boltă, alcătuite din fliş grezo-marnos, gresii, argile, pe alocuri conglomerate etc., separate de culoare de vale (Topolog, Argeş, Vâlsan, Râu Târgului, Argeşel ş.a.), ale căror versanți sunt afectați de ravenare şi alunecări. Şirul culmilor şi masivelor deluroase domină către N o serie de depresiuni de contact tectonic, bine individualizate, extinse la poalele munților care le străjuiesc dinspre N: Sălătrucu pe râul Topolog, Arefu pe Argeş, Brădetu pe Vâlsan, Nucşoara pe Râu Doamnei, Câmpulung pe Bughea şi Râu Târgului ş.a. Această zonă se caracterizează prin marea extindere a

Argeş (1). Lacul de acumulare Vidraru

fâneţelor şi livezilor. Exploatări de lignit (în bazinul Schitu-Goleşti).

4. Fostă cetate situată pe cursul superior al râului Argeş, pe locul actual al municipiului Curtea de Argeş, atestată documentar în 1330.

5. Judeţ situat în partea central-sudică a României, în bazinul superior al râului Argeş, între 44°83' şi 45°37' latitudine N şi 24°25' şi 25°20' longitudine E, între jud. Sibiu şi Braşov (la N), Dâmboviţa (E), Teleorman (S), Olt (SV) şi Vâlcea (V şi NV). Supr.: 6 826 km² (2,86% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 638 942 loc. (2,98% din populaţia ţării), din care 310 464 de sex masc. (48,59%) şi 328 478 fem. (51,41%). *Populaţia urbană*: 304 655 loc. (47,68%); *rurală*: 334 287 loc. (52,32%). *Densitatea*: 94,6 loc./km². *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 93,3% români (al cincilea judeţ, după jud. Gorj, Botoşani, Vâlcea şi Neamţ, cu cel mai mare procent de români), 2,7% rromi, 4,0% alte minorităţi (maghiari, italieni, germani ş.a.). *Reşed.*: municipiul *Piteşti*. *Oraşe*: Câmpulung (municipiu), Costeşti, Curtea de Argeş (municipiu), Mioveni, Ştefăneşti, Topoloveni. *Comune*: 95. *Sate*: 575 (din care 21 aparţin oraşelor). *Localit. componente ale municipiilor şi oraşelor*: 2.

Relief variat, reprezentat prin trei mari unităţi care coboară, altimetric, de la N spre S. Unitatea montană, care ocupă 25% din supr. jud. **A.**, se desfăşoară în partea de N a acestuia, pe direcţie E-V (c. 40 km), cuprinzând culmea pr. a M-ţilor Făgăraş, dominată de cele mai înalte vârfuri din Carpaţii Româneşti (Moldoveanu 2 544 m – alt. max. a întregului lanţ carpatic românesc, Negoiu 2 535 m, Dara 2 500 m ş.a.) situate la limita cu jud. Braşov şi Sibiu, apoi, prelungirile vestice ale masivului Leaota şi cele SV ale M-ţilor Piatra Craiului, precum şi lanţul masivelor muntoase Iezer-Păpuşa (2 462 m), Ghiţu (1 622 m), Frunţi (1 534 m). Partea centrală a jud. **A.** este ocupată în proporţie de 55% de regiuni deluroase (Muscelele Argeşului) şi de subunităţi ale Pod. Getic (porţiuni din Dealurile Argeşului, Piem. Cândeşti şi Piem. Cotmeana), iar reg. de S, de subunităţi ale Câmpiei Române (Câmpia Piteştiului şi un sector al Câmpiei Găvanu-Burdea).

Climă temperat-continentală, cu temp. medii anuale ce prezintă diferenţieri altitudinale, cuprinse între -2°C pe crestele înalte ale M-ţilor Făgăraş, 6–7°C în zonele deluroase şi de podiş şi 10,5°C în câmpie. Temp. max. absolută (41,0°C) s-a înregistrat la staţia Goleştii-Badii (Topoloveni), la 14 aug. 1946, iar temp. minimă absolută (–31,0°C) la Câmpulung (24 dec. 1933). Precipitaţiile atmosferice însumează cantităţi medii anuale variabile în funcţie de unităţile de relief, atingând valori de 600 mm în câmpie, 800–1 000 mm în zonele de deal şi podiş şi peste 1 400 mm în reg. montane înalte. Vânturile predominante bat dinspre NV (18%) şi V (14%) cu viteze medii anuale de 2,3 m/s pentru direcţia NV şi 1,8 m/s pentru cea V, viteze mai mari înregistrându-se pe culmile M-ţilor Făgăraş, mai ales iarna, când ating valori max. de 50–60 m/s.

Reţeaua hidrografică, cu o densitate mare şi debite bogate, este reprezentată în pr. prin cursul superior al râului Argeş, care colectează, direct sau prin intermediul afl. săi, majoritatea râurilor de pe terit. jud. **A.**, printre care Vâlsan, Râu Doamnei cu afl. său Râu Târgului, Budişteanca ş.a. Partea de NV a jud. **A.** este drenată de un sector de vale al râului Topolog, iar partea de S de cursurile superioare ale râurilor Cotmeana, Teleorman, Dâmbovnic, Neajlov ş.a. În zona montană înaltă se află 20 de lacuri glaciare (Capra, Călţun, Buda, Podu Giurgiului, Paltinu ş.a.), pe cursul superior al Argeşului au fost construite mai multe lacuri de acumulare (cel mai mare fiind Vidraru →), iar pe Dâmboviţa acumularea de la Pecineagu.

Vegetaţia naturală are o distribuţie etajată în funcţie de unităţile de relief. În zona de câmpie se dezvoltă pâlcuri de păduri de cer *(Quercus cerris)* şi de gârniţă *(Quercus frainetto),* uneori şi de stejar pedunculat *(Quercus robur),* care alternează cu pajişti stepizate şi cu terenuri agricole; în reg. deluroase, de podiş şi montană joasă, respectiv între 300 şi 1 300 m alt., se desfăşoară etajul pădurilor de foioase, alcătuite din gorun *(Quercus petraea),* carpen în amestec cu fag, iar la alt. cuprinse între 1 300 şi 1 800 m se extind pădurile de brad şi molid. Etajele subalpin şi alpin, la peste 1 800 m alt., sunt constituite din tufărişuri (jnepeni, ienupăr) ce alternează cu pajişti alpine care formează o importantă bază furajeră pentru păşunatul sezonier. În M-ţii Făgăraş se mai păstrează câteva pâlcuri de zâmbru *(Pinus cembra),* relict glaciar.

Fauna domeniului forestier este alcătuită din mamifere de interes cinegetic, printre care se remarcă mistreţi, urşi, cerbi, căprioare, lupi, vulpi, râşi, veveriţe ş.a. Cel mai valoros element îl reprezintă capra neagră *(Rupicapra rupicapra),* cu o frecvenţă mare pe crestele M-ţilor Făgăraş, declarată monument al naturii şi ocrotită de lege. Avifauna include cocoşul de munte, ierunca, vulturul pleşuv, acvila de piatră, fâsa alpină, cinteza ş.a. În zona de câmpie sunt frecvente rozătoarele (iepuri, hârciogi, şoareci ş.a.), şopârlele, ulii, ciocârliile, potârnichiile, prepeliţele etc. Apele sunt populate de păstrăvi, mreană, clean, crap, caras etc. O specie endemică deosebit de interesantă este peştele *Romanichtys valsanicola*, întâlnit numai într-o mică porţiune a râului Argeş şi în Vâlsan.

Resursele naturale sunt reprezentate printr-o gamă variată de produse ale solului şi subsolului: păduri (289 974 ha, 1 ian. 2008, locul 4 pe ţară după jud. Suceava, Hunedoara şi Vâlcea), zăcăminte de petrol şi gaze naturale (Bogaţi, Leordeni, Moşoaia, Cocu, Merişani, Miroşi ş.a.), de lignit (Poienarii de Muscel, Berevoeşti, Jugur, Schitu Goleşti, Boteni, Godeni etc.), sare (Slătioarele), gips (Stăneşti, Oeşti ş.a.), calcar ornamental (Albeştii de Muscel), calcar pentru ciment (Mateiaş, Dragoslavele), argile comune (Budeasa, Câmpulung, Leordeni, Valea Iaşului ş.a.), gresii (Brădetu), balast (în albiile râurilor), izv. cu ape minerale cu valoare terapeutică (Brădetu, Bughea de Sus) etc.

Istoric. Vestigiile arheologice descoperite pe terit. jud. **A.** atestă existenţa unor aşezări omeneşti datând din Paleolitic. Descoperirile de pe văile râurilor Dâmbovnic, Argeş, Neajlov, Mozacu dovedesc că această reg. forma, împreună cu văile Oltului şi Dârjovului din apropiere, una dintre cele mai însemnate zone ale Culturii de prund din Europa, asemănătoare celor aparţinând Culturii Olduwaiane. Identificarea unor aşezări în arealul localit. Bârlogu, Cetăţeni, Rociu, Teiu, Ţiţeşti, Râca, Albeştii de Muscel ş.a. relevă existenţa unei vieţi înfloritoare şi în Neolitic şi în Epocile bronzului şi fierului. Geto-dacii au avut la Cetăţeni, în sec. 2–1 î.Hr., un puternic centru economic şi de schimb (*emporium*), iar romanii au întemeiat (sec. 2–4) castrele de la Rucăr, Jidava (azi Pescăreasa), Câmpulung, Purcăreni. Pe aceste plaiuri a luat fiinţă, în sec. 13, puternicul voievodat al lui Seneslau

(menţionat în *Diploma ioaniţilor* din 1247), care şi-a stabilit capitala în Depr. Arefu (sau în cea a Titeştilor; alte surse indică Curtea de Argeş). Pe terit. jud. **A.** se află unul dintre cele mai vechi oraşe din Muntenia, Câmpulung (c. 1300), care a fost capitala Ţării Româneşti în sec. 14. Menţionată documentar, prima oară, în 1385, localit. Piteşti apare atestată ulterior într-un act emis de Mircea cel Bătrân la 20 mai 1388, apoi ca oraş într-un hrisov din aug. 1481 şi ca reşed. domnească a lui Neagoe Basarab în sec. 16. La conacul din Goleşti a poposit timp de trei zile (18–21 mai 1821) Tudor Vladimirescu, conducătorul Revoluţiei de la 1821, la întoarcerea sa din Bucureşti în drum către mănăstirile din N Olteniei, loc în care a fost arestat de către Iordache Olimpiotul şi predat lui Alexandru Ipsilanti. La pregătirea şi conducerea Revoluţiei de la 1848–1849 o importantă activitate au desfăşurat-o argeşenii Alexandru Golescu-Negru (Arăpilă) – un ardent luptător şi pentru Unirea Principatelor – , fraţii Ştefan şi Nicolae G. Golescu, fraţii Dumitru şi Ion Brătianu ş.a. În perioada Primului Război Mondial (1916–1918), pe frontul de la Rucăr–Dragoslavele, ostaşii români au înscris memorabile pagini de vitejie, iar în timpul evenimentelor din august 1944 pe terit. jud. **A.** au avut loc acţiuni de luptă împotriva trupelor germane (la Rucăr şi Dragoslavele).

Economia jud. **A.** are un caracter preponderent industrial, evidenţiat şi de raportul dintre producţia globală industrială şi cea agricolă. Pr. produse industriale care se realizează în cadrul jud. **A.** sunt: energia electrică (termocentralele Piteşti, Schitu Goleşti şi salba celor 17 hidrocentrale de pe râul Argeş →), autoturisme de oraş, marca „Dacia" (Mioveni), şi de teren – „ARO" (Câmpulung), utilaj greu, poduri metalice, motoare şi echipamente electrice (Piteşti), materiale de constr. (Piteşti, Câmpulung, Costeşti, Valea Mare-Pravăţ), stofe şi conf. (Piteşti, Curtea de Argeş), aparate electrocasnice (Curtea de Argeş), mobilă, parchet, cherestea (Piteşti, Curtea de Argeş, Stâlpeni, Câmpulung, Rucăr), tananţi (Piteşti), încălţăminte (Piteşti), articole de porţelan (Curtea de Argeş), produse alim. diverse (Piteşti, Câmpulung, Curtea de Argeş, Topoloveni, Băiculeşti, Ştefăneşti, Costeşti) etc.

Agricultura, care la sf. anului 2007 dispunea de un fond agricol însemnat (344 765 ha) şi de o bază tehnico-materială corespunzătoare, are un caracter intensiv şi o structură variată. Din totalul supr. agricole (344 765 ha), 172 214 ha revin terenurilor arabile, 102 689 ha păşunilor, 45 784 ha fâneţelor, 1 254 ha viilor şi pepinierelor viticole, 22 824 ha livezilor şi pepinierelor pomicole (locul 1 pe ţară) etc. În anul 2007, în structura culturilor de câmp predominau supr. ocupate cu porumb (52 781 ha), urmate de cele cu grâu şi secară (41 084 ha), plante uleioase (18 346 ha), floarea-soarelui (14 198 ha), orz şi orzoaică, ovăz, legume, cartofi, sfeclă de zahăr etc. Prin numărul mare de pomi fructiferi (în componenţa cărora predomină prunii şi merii) şi prin producţia totală de fructe

(114 229 tone, 2007, din care 57 830 tone prune, 38 601 tone mere, 7 323 tone pere etc.), jud. **A.** ocupă locul 2 pe țară, după jud. Dâmbovița. Viticultura se practică în special la contactul Câmpiei Piteştiului cu Piem. Cândeşti unde se întâlnesc podgoriile Ştefăneşti şi Leordeni, specializate în producția de struguri pentru vinuri albe (tămâioasă, Muscat Ottonel etc.). La începutul anului 2008, sectorul zootehnic era format din 116 948 capete bovine (116 674 capete în sectorul privat), 235 792 capete porcine (235 253 capete în sectorul privat), 181 482 capete ovine (181 415 capete în sectorul privat), 24 159 capete caprine (numai în sectorul privat), 18 295 capete cabaline (18 279 capete în sectorul privat). Avicultură (2 219 561 capete păsări, 2 219 514 în sectorul privat); apicultură (30 564 familii de albine).

Căile de comunicație (2008): lungimea rețelei feroviare însumează 227 km, cu o densitate de 33 km/1 000 km^2 teritoriu, iar cea a drumurilor publice 3 131 km (ocupând, din acest punct de vedere, locul 2 pe țară, după jud. Hunedoara), din care 651 km modernizate, având o densitate de 45,9 km/100 km^2 teritoriu. În cadrul traficului rutier, o însemnătate deosebită o are autostrada Bucureşti-Piteşti (114 km), modernizată în 1999–2000, continuată de un sector al şoselei naționale Transfăgărăşene care scurtează drumul dintre Transilvania şi Muntenia, precum şi drumul național Piteşti–Câmpulung–prin Culoarul Bran–Rucăr, spre Braşov.

Învățământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, pe terit. jud. **A.** îşi desfăşurau activitatea 40 grădinițe de copii, cu 19 475 copii înscrişi şi 1 184 personal didactic, 138 de şcoli generale (învățământ primar, clasele 1–4 şi gimnazial, clasele 5–8) cu 53 809 elevi şi 4 421 cadre didactice, 42 licee cu 25 315 elevi şi 2 062 profesori, o şcoală profesională cu 6 659 elevi şi 80 profesori, o universitate cu zece facultăți (cu 17 579 studenți şi 570 profesori). În aceeaşi perioadă, rețeaua aşezămintelor de cultură şi artă cuprindea un teatru dramatic „Alexandru Davila" (f. 1948, la Piteşti), două cinematografe, 549 biblioteci cu 3 891 000 vol., 18 muzee (Piteşti, Câmpulung, Goleşti, Curtea de Argeş ş.a.), numeroase case memoriale („George Topârceanu" la Nămăeşti, „Tudor Muşatescu" la Câmpulung, „George Ştephănescu" la Căpățâneni, „Liviu Rebreanu" la Valea Mare-Pravăț ş.a.), cămine culturale, case de cultură, ansambluri folclorice, o orchestră profesionistă de muzică populară („Doina Argeşului") etc. Activitatea sportivă se desfăşoară în cadrul celor 104 secții sportive în care activează 3 322 sportivi, 174 antrenori şi 157 arbitri.

Ocrotirea sănătății. La sf. anului 2007, rețeaua sanitară a jud. **A.** dispunea de 19 spitale cu 3 890 paturi (un pat de spital pentru 165 locuitori), 5 dispensare medicale comunale şi orăşeneşti, 2 policlinici, 189 de farmacii ş.a. în cadrul cărora activau 1 194 medici (1 medic la 539 locuitori), 303 stomatologi (1 medic stomatolog la 2 126 locuitori), 3 275 personal sanitar cu pregătire medie ş.a.

Turism. Jud. **A.** se înscrie printre primele locuri din țară în ceea ce priveşte potențialul său turistic, asigurat şi de o bază materială adecvată (27 hoteluri şi moteluri, şase cabane, un camping, 12 pensiuni turistice urbane şi 50 de pensiuni turistice rurale şi mai multe popasuri turistice cu o capacitate totală de cazare de 4 803 locuri, 2007). Pr. elemente de atracție turistică ale jud. **A.** sunt: peisajul natural variat, de o inegalabilă frumusețe (vârfurile semețe ale M-ților Făgăraş – multe dintre ele oglindindu-se în apa unor neasemuite lacuri glaciare, ca de pildă Capra, Buda ş.a., peştera şi Cheile Dâmbovicioarei, Cheile Brusturetului, lacul de acumulare Vidraru şi întreaga salbă de lacuri antropice de pe cursul superior al văii Argeşului etc.), varietatea elementelor de floră şi faună, cu multe specii declarate monumente ale naturii (floarea-de-colți/*Leontopodium alpinum*, garofița Pietrii Craiului/ *Dianthus callizonus*, bujorul de munte sau smirdarul/ *Rhododendron kotschyi*, zâmbrul/*Pinus cembra*, capra neagră/*Rupicapra rupicapra* ş.a.), vestigiile istorice şi monumentele arhitectonice (Complexul Curții Domneşti de la Curtea de Argeş, Cetatea Poienari-Arefu, culele de la Retevoeşti şi Țițeşti, conacul de la Goleşti, ansamblul „Bărăția" din Câmpulung etc.), obiectivele social-culturale (muzeele şi casele memoriale a lui George Topârceanu din Nămăeşti, a romancierului Liviu Rebreanu din Valea Mare-Pravăț, a compozitorului George Ştephănescu din Căpățâneni, a scriitorului Vladimir Streinu din Teiu ş.a.), numeroasele biserici şi mănăstiri, varietatea şi originalitatea folclorului şi a artei populare, numeroasele rezervații (poiana cu narcise din Negraşi, granitul şi calcarele numulitice de la Albeşti, punctul fosilifer de la Suslăneşti ş.a.). Indicativ auto: *AG.*

inaugurată în 1972 şi

Localitățile jud. Argeş

(între paranteze sunt înscrişi anii primei menționi documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*
1. CÂMPULUNG (1292)	1. Valea Rumâneştilor
2. CURTEA DE ARGEŞ (1330)	1. Noapteş
3. PITEŞTI (1385)	

II. Oraşe	*Satele care aparțin oraşelor*
1. COSTEŞTI (1452)	1. Broşteni (1520)
	2. Lăceni (1775)
	3. Pârvu Roşu (1810)
	4. Podu Broşteni
	5. Smei
	6. Stârci (1680)

2. MIOVENI * (1485)
1. Clucereasa
2. Colibaşi (1655)
3. Făgetu
4. Racoviţa (1532)

3. ŞTEFĂNEŞTI
1. Enculeşti
2. Goleşti
3. Izvorani
4. Ştefăneştii Noi
5. Valea Mare-Podgoria
6. Viişoara
7. Zăvoi

4. TOPOLOVENI (1421)
1. Boţârcani
2. Crinteşti
3. Gorăneşti
4. Ţigăneşti

III. Comune	*Satele componente (primul sat este reşed. com.)*
1. ALBEŞTII DE ARGEŞ	1. **Albeştii Pământeni** 2. Albeştii Ungureni 3. Brăteşti 4. Doblea 5. Dobrotu 6. Dumireşti 7. Florieni
2. ALBEŞTII DE MUSCEL	1. Albeşti 2. Cândeşti
3. ALBOTA	1. **Albota** (1497) 2. Cerbu 3. Frăteşti 4. Gura Văii 5. Mareş
4. ANINOASA	1. **Aninoasa** 2. Broşteni 3. Slănic 4. Valea Siliştii
5. AREFU	1. **Căpăţânenii Pământeni** 2. Arefu 3. Căpăţânenii Ungureni
6. BASCOV	1. **Bascov** (1428) 2. Brăileni 3. Glâmbocu 4. Mica 5. Prislopu Mic 6. Schiau 7. Uiasca 8. Valea Ursului
7. BĂBANA	1. **Băbana** 2. Băjăneşti 3. Ciobăneşti 4. Cotmenița 5. Groşi 6. Lupueni 7. Slătioarele
8. BĂICULEŞTI	1. **Băiculeşti** 2. Alunişu 3. Anghineşti 4. Argeşani 5. Măniceşti (1428) 6. Stejari 7. Tutana 8. Valea Brazilor 9. Valea lui Enache 10. Zigoneni
9. BĂLILEŞTI	1. **Bălileşti** 2. Băjeşti 3. Goleşti 4. Poienița 5. Priboaia 6. Ulita 7. Valea Mare-Bratia
10. BÂRLA	1. **Bârla** 2. Afrimeşti 3. Bădeşti 4. Brabeți 5. Ciocești 6. Malu 7. Mândra 8. Mozăcenii-Vale 9. Podişoru 10. Şelăreasca 11. Urlueni 12. Zuvelcați
11. BELEȚI-NEGREŞTI	1. **Zgripceşti** 2. Beleți 3. Lențea 4. Negreşti
12. BEREVOEŞTI	1. **Berevoeşti** (1506) 2. Bratia (1754) 3. Gămăceşti (1720) 4. Oțelu (1819)

* Până la 20 mai 1996 s-a numit Colibaşi.

13. BOGAŢI
1. **Bogaţi**
2. Bârloi
3. Bujoi
4. Chiţeşti
5. Dumbrava
6. Glâmbocel
7. Glâmbocelu
8. Suseni

14. BOTENI
1. **Boteni**
2. Balabani
3. Lunca
4. Muşcel

15. BOŢEŞTI
1. **Boţeşti**
2. Moşteni-Greci

16. BRADU
1. **Bradu**
2. Geamăna

17. BRĂDULEŢ
1. **Brăduleţ**
2. Alunişu
3. Brădetu
4. Cosaci
5. Galeşu
6. Piatra
7. Slămneşti
8. Uleni
9. Ungureni

18. BUDEASA
1. **Budeasa Mare**
2. Budeasa Mică
3. Caloteşti
4. Gălăşeşti
5. Rogojina
6. Valea Mărului

19. BUGHEA DE JOS
1. **Bughea de Jos**

20. BUGHEA DE SUS
1. **Bughea de Sus**

21. BUZOEŞTI
1. **Vulpeşti**
2. Bujoreni
3. Buzoeşti
4. Cornăţel
5. Curteanca
6. Ioneşti
7. Podeni
8. Redea
9. Şerboeni
10. Tomşanca
11. Vlăduţa

22. CĂLDĂRARU
1. **Căldăraru**
2. Burdea (1565)
3. Strâmbeni

23. CĂLINEŞTI
1. **Vrăneşti**
2. Călineşti
3. Cârstieni
4. Ciocăneşti
5. Glodu
6. Gorganu
7. Radu Negru
8. Râncăciov
9. Udeni-Zăvoi
10. Urlucea
11. Valea Corbului
12. Văleni-Podgoria

24. CĂTEASCA
1. **Căteasca** (1594)
2. Catanele
3. Cireşu
4. Coşeri
5. Gruiu (1800)
6. Recea
7. Siliştea

25. CEPARI
1. **Ceparii-Pământeni**
2. Cărpeniş
3. Ceparii Ungureni
4. Morăşti
5. Şendruleşti
6. Urluieşti
7. Valea Măgurei
8. Zamfireşti

26. CETĂŢENI
1. **Cetăţeni**
2. Lăicăi
3. Valea Cetăţuia

27. CICĂNEŞTI
1. **Cicăneşti**
2. Bărăşti
3. Mioarele
4. Urecheşti

28. CIOFRÂNGENI
1. **Ciofrângeni**
2. Burluşi
3. Lacurile
4. Piatra
5. Schitu-Matei

29. CIOMĂGEŞTI
1. **Răduţeşti**
2. Beculeşti
3. Bratia
4. Ciomăgeşti
5. Cungrea
6. Dogari
7. Fedeleşoiu
8. Giuclani
9. Păuneşti

30. COCU
1. **Răchiţele de Jos**
2. Bărbăteşti
3. Cocu
4. Crucişoara
5. Făcăleţeşti
6. Greabănu
7. Popeşti
8. Răchiţele de Sus

31. CORBENI
1. **Corbeni** (1456)
2. Berindeşti
3. Bucşeneşti
4. Oeştii Pământeni
5. Oeştii Ungureni
6. Poienari

7. Rotunda
8. Turburea

32. CORBI
1. **Corbi** (1495)
2. Corbşori
3. Jgheaburi
4. Poduri
5. Poienărei
6. Stăneşti

33. COŞEŞTI
1. **Coşeşti**
2. Jupâneşti
3. Lăpuşani
4. Leiceşti
5. Păcioiu
6. Petreşti
7. Priseaca

34. COTMEANA
1. **Cotmeana**
2. Bascovele
3. Buneşti
4. Costeşti
5. Dealu Pădurii
6. Drăgoleşti
7. Linteşti
8. Negeşti
9. Pieleşti
10. Săndulești
11. Spiridoni
12. Ursoaia
13. Vârloveni
14. Zamfireşti

35. CUCA
1. **Cuca** (1537)
2. Bălțata
3. Bărbălani
4. Cârceşti
5. Cotu
6. Crivățu
7. Lăunele de Sus
8. Măcăi
9. Măneşti
10. Sineşti
11. Stănicei
12. Teodoreşti
13. Valea Cucii
14. Vonigeasa

36. DAVIDEŞTI
1. **Davideşti**
2. Conțeşti
3. Voroveni

37. DÂMBOVICIOARA
1. **Dâmbovicioara**
2. Ciocanu
3. Podu Dâmboviței

38. DÂRMĂNEŞTI
1. **Dârmăneşti**
2. Negreni
3. Piscani
4. Valea Nandrii
5. Valea Rizii

39. DOBREŞTI
1. **Dobreşti**
2. Fureşti

40. DOMNEŞTI
1. **Domneşti** (1523)

41. DRAGOSLAVELE
1. **Dragoslavele**
2. Valea Hotarului

42. DRĂGANU
1. **Drăganu-Olteni**
2. Băceşti
3. Dumbrăveşti
4. Prislopu Mare

43. GODENI
1. **Godeni** (1461)
2. Bordeieni
3. Capu Piscului (f. 1702)
4. Coteşti (1452)
5. Malu

44. HÂRSEŞTI
1. **Hârseşti** (1437)
2. Ciobani
3. Martalogi

45. HÂRTIEŞTI
1. **Hârtieşti** (1437)
2. Dealu
3. Lespezi
4. Lucieni

46. IZVORU
1. **Izvoru**

47. LEORDENI
1. **Leordeni**
2. Baloteasca
3. Băila
4. Bântău
5. Budişteni
6. Cârciumăreşti
7. Ciolceşti
8. Ciulnița
9. Cotu Malului
10. Glâmbocata
11. Glâmbocata-Deal
12. Glodu
13. Moara Mocanului
14. Schitu Scoiceşti

48. LEREŞTI
1. **Lereşti** (1414)
2. Pojorâta
3. Voineşti (1584)

49. LUNCA CORBULUI
1. **Lunca Corbului**
2. Bumbueni
3. Catane
4. Cieşti
5. Lăngeşti
6. Mârghia de Jos
7. Mârghia de Sus
8. Pădureți
9. Silişteni

50. MĂLURENI
1. **Mălureni**
2. Buneşti
3. Păuleasca
4. Topliţa
5. Zărneşti

51. MĂRĂCINENI
1. **Mărăcineni**
2. Argeşelu

52. MERIŞANI
1. **Merişani** (1428)
2. Borleşti
3. Brătеasca
4. Capu Piscului
5. Crâmpotani
6. Dobrogostea
7. Malu Vânăt
8. Vărzaru
9. Vâlcelele

53. MICEŞTI
1. **Miceşti**
2. Brânzari
3. Păuleasca
4. Purcăreni

54. MIHĂEŞTI
1. **Mihăeşti**
2. Drăghici
3. Furnicoşi
4. Rudeni
5. Valea Bradului
6. Valea Popii
7. Văcarea

55. MIOARELE
1. **Măţău**
2. Aluniş
3. Chilii
4. Coceneşti
5. Suslăneşti

56. MIROŞI
1. **Miroşi** (1551)
2. Surduleşti

57. MORĂREŞTI
1. **Morăreşti** (1861)
2. Deduleşti (1861)
3. Dealu Obejdeanului
4. Luminile
5. Măncioiu
6. Săpunari (1793)

58. MOŞOAIA
1. **Moşoaia**
2. Bătrâni
3. Ciocănăi
4. Dealu Viilor
5. Hinţeşti
6. Lăzăreşti
7. Smeura

59. MOZĂCENI
1. **Mozăceni**
2. Babaroaga
3. Zidurile

60. MUŞĂTEŞTI
1. **Vâlsăneşti**
2. Bolovăneşti
3. Costeşti-Vâlsan
4. Muşăteşti
5. Prosia
6. Robaia
7. Stroeşti (1500)
8. Valea Faurului
9. Valea lui Maş
10. Valea Muscelului

61. NEGRAŞI
1. **Negraşi**
2. Bârlogu
3. Buta
4. Mozacu

62. NUCŞOARA
1. **Nucşoara**
2. Gruiu
3. Sboghiţeşti
4. Slatina

63. OARJA
1. **Oarja**
2. Ceauşeşti

64. PIETROŞANI
1. **Pietroşani**
2. Bădeşti
3. Găneşti
4. Retevoieşti
5. Vărzăroaia

65. POIANA LACULUI
1. **Poiana Lacului**
2. Cătunaşi
3. Cepari
4. Dealu Oraşului
5. Dealu Viilor
6. Dinculeşti
7. Gălețeanu
8. Gărdineşti
9. Gâlceşti
10. Metofu
11. Păduroiu din Deal
12. Păduroiu din Vale
13. Sămara

66. POIENARII DE ARGEŞ
1. **Poienari**
2. Ceaureşti
3. Ioaniceşti
4. Tomuleşti

67. POIENARII DE MUSCEL
1. **Poienari** (1609)
2. Groşani
3. Jugur (1462)
4. Şerbăneşti
5. Valea Îndărăt

68. POPEŞTI
1. **Popeşti**
2. Palanga
3. Purcăreni
4. Slobozia

69. PRIBOIENI
1. **Priboieni**
2. Albotele
3. Paraschiveşti
4. Sămăila
5. Pitoi
6. Valea Mare
7. Valea Nenii
8. Valea Popii

70. RĂTEŞTI
1. **Răteşti**
2. Ciupa-Mănciulescu
3. Furdueşti
4. Mavrodolu
5. Nejlovelu
6. Pătuleni
7. Tigveni

71. RÂCA
1. **Râca** (1525)
2. Adunați
3. Bucov

72. RECEA
1. **Recea** (1559)
2. Deagu de Jos (1520)
3. Deagu de Sus (1520)
4. Goleasca (1520)
5. Orodel (1559)

73. ROCIU
1. **Rociu**
2. Gliganu de Jos
3. Gliganu de Sus
4. Şerbăneşti

74. RUCĂR
1. **Rucăr** (1602)
2. Sătic

75. SĂLĂTRUCU
1. **Sălătrucu**
2. Văleni (1536)

76. SĂPATA
1. **Mârțeşti**
2. Bănăreşti
3. Dealu Bradului
4. Drăghiceşti
5. Găinuşa
6. Lipia
7. Popeşti
8. Turceşti

77. SCHITU GOLEŞTI
1. **Schitu Goleşti**
2. Burneşti
3. Costiță
4. Lăzăreşti
5. Loturi
6. Valea Pechii

78. SLOBOZIA
1. **Slobozia**
2. Nigrişoara

79. STÂLPENI
1. **Stâlpeni** (1605)
2. Dealu Frumos
3. Livezeni
4. Ogrezea
5. Opreşti
6. Piţigaia
7. Rădeşti

80. STOENEŞTI
1. **Stoeneşti**
2. Bădeni
3. Coteneşti
4. Lunca Gârlii
5. Piatra
6. Slobozia
7. Valea Bădenilor

81. STOLNICI
1. **Stolnici** (1557)
2. Cochineşti (1563)
3. Cotmeana (1835)
4. Fâlfani
5. Izbăşeşti (1835)
6. Vlăşcuța (1835)

82. SUSENI
1. **Suseni**
2. Burdeşti
3. Cerşani
4. Chiriţeşti
5. Găleşeşti
6. Odăeni
7. Pădureni
8. Strâmbeni
9. Ştefăneşti
10. Țuțuleşti

83. ŞTEFAN CEL MARE
1. **Ştefan cel Mare**
2. Glavacioc

84. ŞUICI
1. **Şuici**
2. Ianculeşti
3. Paltenu
4. Păuleni
5. Rudeni
6. Valea Calului

85. TEIU
1. **Teiu**
2. Leşile

86. TIGVENI
1. **Tigveni**
2. Bădislava
3. Bălileşti
4. Bălteni
5. Bârseştii de Jos
6. Bârseştii de Sus
7. Blaju
8. Vlădeşti

87. ȚIȚEŞTI
1. **Țiţeşti**
2. Bucşeneşti-Lotaşi
3. Cişmea
4. Valea Mănăstirii
5. Valea Stânii

88. UDA
1. **Uda**
2. Băduleşti
3. Bărăneşti
4. Braniştea
5. Chiriţeşti
6. Cotu
7. Dealu Bisericii
8. Dealu Tolcesii
9. Diconeşti
10. Gorani
11. Greabăn
12. Lungueşti
13. Miercani
14. Râjleţu-Govora
15. Romana
16. Sălişte

89. UNGHENI
1. **Ungheni**
2. Colțu
3. Găujani
4. Goia
5. Humele
6. Satu Nou

90. VALEA DANULUI
1. **Valea Danului**
2. Băniceşti

3. Bolculeşti
4. Borobăneşti
5. Verneşti

91. VALEA IAŞULUI
1. **Valea Iaşului**
2. Bădila
3. Bărbălăteşti
4. Borovineşti
5. Cerbureni
6. Mustăţeşti
7. Ruginoasa
8. Ungureni
9. Valea Uleiului

92. VALEA MARE-PRAVĂŢ
1. **Valea Mare Pravăţ**
2. Bilceşti
3. Colnic
4. Fântânea
5. Gura Pravăţ
6. Nămăeşti
7. Pietroasa
8. Şelari

93. VEDEA
1. **Vedea**
2. Bădicea
3. Blejani
4. Bureţeşti
5. Chiriţeşti
6. Chiţani
7. Ciureşti
8. Dincani
9. Fata
10. Frătici
11. Izvoru de Jos
12. Izvoru de Sus
13. Lungani
14. Mogoşeşti
15. Prodani
16. Răţoi
17. Vaţa
18. Vârşeşti
19. Veţişoara

94. VLĂDEŞTI
1. **Vlădeşti**
2. Coteasca
3. Drăghescu
4. Putina

95. VULTUREŞTI
1. **Vultureşti** (1512)
2. Bârzeşti (1536)
3. Huluba

ARGEŞEL, râu, afl. stg. al Râului Târgului în aval de Mioveni; 76 km; supr. bazinului: 242 km^2. Izv. de pe pantele S ale masivului Păpuşa, de sub vf. Păpuşa (2 391 m alt.), de la 2 020 m alt., are o direcţie predominantă de curgere N-S, cu uşoară abatere spre SV în aval de com. Davideşti, căpătând înfăţişarea unui arc de cerc. Străbate mai întâi zona cristalină a M-ţilor Păpuşa, unde are pantă mare de curgere (54 m/km), apoi, în aval de Nămăeşti, intră în zona subcarpatică, iar în aval de Hârtieşti drenează Piem. Cândeşti trecând prin Mioveni. În zona Piem. Cândeşti, din cauza infiltraţiilor puternice în pietrişurile piemontane, râul seacă în anii secetoşi. Este lipsit de afl. importanţi.

ARGETOAIA, com. în jud. Dolj, alcătuită din 12 sate, situată în Piem. Bălăciţei, pe râul Argetoaia; 4 595 loc. (1 ian. 2011): 2 296 de sex masc. şi 2 299 fem. Biserică având triplu hram „Sfântul Nicolae", „Sfântul Ioan" şi „Sfântul Gheorghe" (1813).

ARHIMANDRITU → Reviga.

ARICEŞTII RAHTIVANI, com. în jud. Prahova, alcătuită din 5 sate, situată în Subcarpaţii Prahovei; 8 386 loc. (1 ian. 2011): 4 182 de sex masc şi 4 204 fem. Staţie de c.f. (în satul Târgşoru Nou). Expl. de petrol şi gaze naturale. În arealul satului Ariceştii Rahtivani a fost descoperit (în luna mai 2011) un schelet uman, presupus ca datând de acum c. 4 500 de ani. În satul Ariceştii Rahtivani se află bisericile „Sfântul Ilie" (1777, reparată în 1887), care păstrează picturi murale originare, şi „Sfântul Nicolae" (1811, reparată în 1880); în satul Târgşoru Nou există biserica „Sfinţii Voievozi", a fostei mănăstiri Târgşoru Nou, deteriorată de cutremurul din 10 nov. 1940 şi refăcută în 1942.

ARICEŞTII ZELETIN, com. în jud. Prahova, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Subcarpaţilor Teleajenului cu prelungirile M-ţilor Ciucaş; 1 265 loc. (1 ian. 2011): 625 de sex masc. şi 640 fem. Expl. forestiere, de petrol şi de nisip cuarţos. Pomicultură (pruni, meri, peri, gutui). Biserică având dublu hram, „Sfântul Ilie" şi „Sfântul Nicolae" (1770), în satul Ariceştii Zeletin. Bogat fond cinegetic.

ARIEŞ, râu, afl. dr. al Mureşului pe terit. com. Lunca Mureşului (jud. Alba); 166 km; supr. bazinului: 3 005 km^2. Izv. din N masivului Bihor, de sub vf. Curcubăta Mare, de la 1 195 m alt., curge mai întâi pe direcţie NV-SE, până la Câmpeni, de aici se îndreaptă către NE, având, până la Turda, o direcţie de curgere opusă râului Mureş, după care se arcuieşte spre S-SE. În cursul superior, până la confl. cu râul Arieşu Mic, **A.** poartă numele Arieşu Mare. În zona montană, până la ieşirea de pe terit. jud. Alba, râul **A.** are o pantă medie de curgere de 7‰, iar în Câmpia Turzii aceasta scade la 2,5‰. Debitul mediu multianual în zona de confl. cu Mureşul este de 26 m^3/s. În zilele de 26–28 dec. 1995, din cauza ploilor abundente şi a topirii zăpezii, debitul râului **A.** a crescut foarte mult, provocând mari inundaţii în cursul mijlociu şi inf., soldate cu pagube materiale. De-a lungul văii sale – una dintre cele mai încântătoare zone turistice –, râul **A.** a modelat, prin eroziune diferenţială, câteva depresiuni fermecătoare (Arieşeni, Câmpeni, Sălciua ş.a.) şi a „sculptat" mai multe defilee şi chei impunătoare, între care se remarcă pitoreştile chei dintre localit. Ocoliş (jud. Alba) şi Moldoveneşti (jud. Cluj) în lungime de c. 30 km, săpate în prelungirile calcaroase ale M-ţilor Trascău. Râul **A.** trece prin oraşul Câmpeni şi prin municipiile Turda şi Câmpia Turzii. Afl. pr.: Arieşu Mic, Sohodol, Cernişa, Râmetea (pe dr.), Gârda Seacă, Albac, Bistra, Valea Mare, Poşaga, Ocoliş, Iara, Hăjdate, Valea Racilor, Valea Florilor, Valea Lungă ş.a. (pe stg.).

ARIEŞENI, com. în jud. Alba, alcătuită din 18 sate, răsfirate pe pantele domoale ale M-ţilor Bihor, la 830 m alt, situată în Ţara Moţilor, pe valea superioară a Arieşului Mare, în Depr. Arieşeni; 1 746 loc. (1 ian. 2011): 878 de sex masc. şi 868

Arieşeni. Sat de tip risipit

Aroneanu. Biserica „Sfântul Nicolae”

fem. Expl forestiere; prelucr. primară a lemnului. Creşterea bovinelor. Agroturism. Satul Arieşeni este menționat documentar, prima oară, în 1909. Biserică din lemn cu hramul „Înălțarea Domnului” construită în 1791 şi pictată în 1829 de Mihai din Abrud, declarată monument de arhitectură. În arealul com. **A.** se află Ghețarul de la Vârtop, peşteră declarată monument al naturii (1957) şi rezervație speologică (1969) şi rezervația naturală Cheile Gârdişoarei (15 ha). Pe terit com. **A.** se află o pârtie de schi de dificultate medie, cu o lungime de 1 600 m, o lățime de 90 m şi o diferență de nivel de 250 m. Pârtia este iluminată pe timpul nopții; teleschi; 200 de case de vacanță.

ARINIŞ, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Asuajului cu Dealurile Sălajului, pe cursul superior al râului Sălaj, la confl. cu râul Tămăşeşti;1 022 loc. (1 ian. 2011): 497 de sex masc. şi 525 fem. Haltă de c.f. (în satul Ariniş). Expl. forestiere. Morărit şi panificație. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Apicultură; legumicultură. Satul Ariniş apare menționat documentar, prima oară, în 1543 cu numele *Egherhat*, satul Tămăşeşti este atestat în 1424, iar satul Rodina s-a format în 1954. Bibliotecă comunală cu peste 6 300 de volume.

ARIUŞD → VÂLCELE (1).

ARMĂŞEŞTI, com. în jud. Ialomița, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe râul Sărata; 2 420 loc. (1 ian. 2011): 1 229 de sex masc. şi 1 191 fem. Stație de c.f. (în satul Armăşeşti). Primărie (1882), şcoala agricolă „Iordache Zosima” (1887), în satul Armăşeşti. Culturi de cereale, plante uleioase şi de nutreț, leguminoase pentru boabe, sfeclă de zahăr, floarea-soarelui, legume etc. Creşterea bovinelor, ovinelor şi păsărilor. Fazanerie (în satul Malu Roşu). Satul Nenişori apare atestat documentar, prima oară, în 1639, iar satul Armăşeşti în 1778. În nov. 1639, domnul Moldovei, Vasile Lupu, a încercat să obțină mazilirea domnului Țării Româneşti, Matei Basarab, cu sprijin otoman, pentru a ocupa şi scaunul domnesc al Țării Româneşti. Astfel, în arealul satului Nenişori, la 23 nov./3 dec. 1639, oastea lui Matei Basarab a învins-o pe cea moldoveană a lui Vasile Lupu, care s-a retras în dezordine, iar Matei Basarab a fost reconfirmat la domnie de către Poarta Otomană. În urma acestei bătălii, Matei Basarab a construit, la Nenişori (în 1641), biserica „Sfântul Mucenic Procopie”. În satul Armăşeşti se află biserica „Sfântul Gheorghe” zidită în 1778, din inițiativa căpitanului Ioniță Nenişor, pe locul uneia din lemn, cu transformări din 1859. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **A.** a făcut parte din jud. Ilfov.

ARMENIERSTADT → Gherla.

ARMENIŞ, com. in jud. Caraş-Severin, alcătuită din 5 sate, situată în culoarul Timiş-Cerna, pe dr. râului Timiş, în amonte de defileul acestuia; 2 467 loc. (1 ian. 2011): 1 213 de sex masc. şi 1 254 fem. Stație de c.f. Expl. de min. de fier, de mică şi feldspat. Expl. forestiere. Creşterea bovinelor şi porcinelor. Pomicultură. Satul Armeniş este menționat documentar, prima oară, în 1428.

ARMENOPOLIS → Gherla.

ARNOTA, Mănăstirea ~ → Costești (5).

ARONEANU, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 4 sate, situată în zona colinelor Bahluiului, pe râul Ciric; 3 209 loc. (1 ian. 2011): 1 675 de sex masc. şi 1 534 fem. Creşterea bovinelor şi a păsărilor. Centru viticol şi de vinificație (satul Şorogari). Iaz piscicol (96 ha). Apicultură. În satul Aroneanu se află biserica „Sfântul Nicolae” a fostei mănăstiri Aroneanu, ctitorie din anii 1593–1594 a domnului Aron Tiranul, cu fațadele decorate cu ceramică smălțuită (discuri, flori de crin, steluțe), iar în satul Rediu Aldei, biserica „Sfântul Ilie” (1718, cu pridvor din sec. 19). Com. şi satul Aroneanu s-au numit *Aron Vodă* în perioada 1594–1965.

ARON VODĂ → Aroneanu.

ARPAŞU DE JOS, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 3 sate, situată în Depr. Făgăraş, pe dr. râului Arpaş, la confl. cu râul Olt; 2 858 loc. (1 ian. 2011): 1 423 de sex masc. şi 1 435 fem. Stație de c.f. (în satul Arpaşu de Jos). Hidrocentrală (14,2 MW) dată în folosință la 21 ian. 1992. Expl. forestiere şi de balast. Prelucr. lemnului; morărit şi panificație. Păstrăvărie. Centru pomicol (meri, peri, pruni). Culturi de cereale, cartofi, sfeclă de zahăr, plante textile ş.a. Satul Arpaşu de Jos este atestat documentar, prima oară, în 1223. În perioada 1765–1851 satul Arpaşu de Jos a fost militarizat prin includerea lui în Compania a VIII-a de graniță a Regimentului I de Graniță de la Orlat. Pe terit. satului Arpaşu de Jos au fost descoperite (1954–1955) urmele unei aşezări dacice (91 x 56 m), fortificată cu val de pământ şi palisadă şi cu şanț de apărare, datând din sec. 1 î.Hr.-2 d. Hr., în care s-au găsit vase ceramice lucrate cu mâna şi la roată (căni, fructiere, strecurători etc.), râşnițe din tuf vulcanic, lame de cuțite din fier, un vârf de lance, o brățară de argint etc. Tot aici se află biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului” (1794), cu picturi murale interioare din 1823 şi ruinele fostei mănăstiri cisterciane (1202), reconstruită din piatră în 1250. În satul Arpaşu de Sus există o biserică ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” (1799–1802), cu picturi murale interioare datând din 1815.

ARPAŞU MARE, vârf în M-ții Făgăraş, alcătuit din şisturi cristaline. Alt.: 2 468 m. De sub acest vf. izv. râul Arpaş. Greu accesibil pe poteci turistice.

ARPAŞU MIC, vârf în M-ții Făgăraş, în apropiere de **A.** Mare, alcătuit din şisturi cristaline. Alt.: 2 459 m. De sub el izvorăşte pârâul Buda, considerat pr. izv. al sistemului hidrografic Argeş.

ARRUBIUM → Măcin (3).

ARSACHE → Vedea (3).

ARSURA 1. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 4 sate, situată în E Pod. Central Moldovenesc; 1 773 loc. (1 ian. 2011): 887 de sex masc. şi 886 fem. Creşterea ovinelor şi a păsărilor. Viticultură. Aici au fost descoperite (1964) urmele unei mari cetăţi traco-getice (25 ha), întărită cu două valuri de pământ şi cu ziduri de piatră, datând din sec. 4–2 î.Hr. Biserica „Sfântul Spiridon" (1886), în satul Mihail Kogălniceanu.

2. Rezervaţia forestieră ~ → Mărgineni (1).

ARUTELA → Călimăneşti.

ASAN AGA → Bujoreni (1).

ASĂU, com. în jud. Bacău, alcătuită din 6 sate, situată în Depr. Comăneşti, în zona de confl. a râului Asău cu Trotuş; 7 140 loc. (1 ian. 2011): 3 658 de sex masc. şi 3 482 fem. Staţie de c.f. Expl. forestiere, de cărbune brun, de petrol şi de gresii. Moară. Prelucr. primară a lemnului şi a laptelui. Creşterea bovinelor. Biserică ortodoxă (1892–1899), în satul Asău. Rezervaţie de pin roşu. Agroturism.

ASSERCULI OPPIDUM → Târgu Secuiesc (2).

ASUAJU DE SUS, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 2 sate, situată în zona Dealurilor Asuajului, pe râul Asuaj; 1 510 loc. (1 ian. 2011): 751 de sex masc. şi 759 fem. Centru de tâmplărie. Satul Asuaju de Sus este menţionat documentar, prima oară, în 1391. Rezervaţie arheologică în punctul numit „La Cetate". Anual, la mijlocul lunii sept., aici se desfăşoară Festivalul cântecului, dansului şi portului popular din zona Codrului.

AŞCHILEU, com. în jud. Cluj, alcătuită din 5 sate, situată în zona Dealurilor Clujului, pe cursul superior al râului Borşa; 1 691 loc. (1 ian. 2011): 820 de sex masc. şi 871 fem. Reşed. com. este satul *Aşchileu Mare*, menţionat documentar, prima oară, în 1331. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Bisericile din lemn cu hramul „Sfinţii Îngeri", în satele Aşchileu Mare (construită în 1825–1828 de Dima din Bistriţa şi pictată în 1839 de Perşa din Elciu) şi Aşchileu Mic (1801, cu decor sculptat din 1806 şi picturi interioare din 1843, executate de Simeon Mărtişianu).

AŞTILEU, com. în jud. Bihor, alcătuită din 4 sate, situată pe stg. văii Crişului Repede, în Depr. Vad-Borod, la poalele de N ale M-ţilor Pădurea Craiului; 3 780 loc. (1 ian. 2011): 1 895 de sex masc. şi 1 885 fem. Expl. de marmură, de bauxită, de argile refractare, de nisipuri şi calcare. Hidrocentralele Aştileu I (2,8 MW) intrată în funcţiune în 1954 şi Aştileu II (1 MW) dată în folosinţă în 1982. Producţie de cărămizi refractare şi de var. Prelucr. lemnului. Satul Chistag este atestat documentar, prima oară, în 1075. În satul Aştileu, atestat documentar în 1335, se află o biserică greco-catolică (1800) şi un conac (sec. 18).

ATÂRNAŢI 1. → Ghimpeţeni.
2. → Măgura (5).

ATID, com. în jud. Harghita, alcătuită din 5 sate, situată în E Pod. Târnavelor, în Depr. Atid, la 550 m alt.; 2 839 loc. (1 ian. 2011): 1 376 de sex masc. şi 1 463 fem. Nod rutier. Producţie de palincă din prune. Pomicultură (pruni, meri, peri). Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Muzeu sătesc (Atid). Muzeul păläriilor din pai (în satul Crişeni). În satul Inlăceni au fost descoperite (1950, 1956) vestigiile unui castru roman (sec. 2–3), de plan dreptunghiular (142 x 146 m), cu patru porţi străjuite de turnuri patrulatere. La Inlăceni se află o biserică din sec. 15, cu adăugiri din sec. 19, în stil gotic, cu tavan casetat şi pictat în 1668 şi zid de incintă, construit în 1753, azi biserică unitariană. În satul Atid, menţionat documentar, prima oară, în 1566, există o biserică reformată din 1797 cu turn ridicat în 1814. În satul Cuşmed, atestat documentar, prima oară, în 1333, se află o biserică în stil gotic (sec. 15), în prezent biserică reformată, ctitorie a lui Iancu de Hunedoara, cu tavan casetat (1714) şi zid de incintă (sec. 18), clopotniţa fiind construită (în 1717) din grinzi de stejar prinse în cuie de lemn. Tot la Cuşmed se află casa olarului Bereczki Zsigmard (1858).

AŢEL, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Târnava Mare, la 12 km E de municipiul Mediaş; 1 609 loc. (1 ian. 2011): 830 de sex masc. şi 779 fem. Staţie de c.f. (în satul Aţel) pe linia Mediaş-Sighişoara. Expl. de nisipuri cuarţoase. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, cartofi, legume ş.a. Creşterea bovinelor, ovinelor şi păsărilor. Pe terit. com. **A.** au fost descoperite (1859) două vase ceramice lucrate la roată, un vârf de suliţă şi trei brăţări din bronz datând din a doua Epocă a fierului – La Tène (sec. 5 î.Hr.-1 d.Hr.), precum şi vestigiile unei aşezări rurale romane (sec. 2–3) şi un tezaur daco-roman de argint alcătuit din 375 de monede, 18 inele, brăţări, fibule, 158 de mărgele etc. Satul Aţel, menţionat documentar, prima oară, în 1253 cu numele *Echelin*, a căpătat la mijlocul sec. 14, pentru scurtă vreme, statut de oraş (*civitas*). Aici există o biserică zidită în stil gotic în a doua jumătate a sec. 14, cu modificări ale bolţilor corului şi ale navelor laterale de la sf. sec. 15, azi biserică evanghelică. Biserica păstrează o uşă cu încrustaţii (1499), strane de piatră realizate (sf. sec. 15) în stil gotic de pietrarul Andreas şi strane din lemn executate, în 1516, de Johannes Reychmuth. În jurul bisericii a fost construită (înainte de anul 1471) o cetate ţărănească cu mai multe turnuri de apărare, din care se păstrează câteva fragmente. În satul Dupuş se află o biserică din sec. 15, fortificată în 1524, în stil gotic, cu altar poliptic, pictat în 1520–1522, şi orgă acţionată pneumatic, instalată în 1731 (azi biserică evanghelică).

AŢINTIŞ, com. în jud. Mureş, alcătuită din 6 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Aţintiş, în apropiere de confl. acestuia cu Mureşul; 1 626 loc. (1 ian. 2011): 819 de sex masc. şi 807 fem. Expl. de gaze naturale (Sâniacob). Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, plante tehnice şi nutreţ etc. Creşterea bovinelor, ovinelor şi păsărilor. Satul Aţintiş este menţionat documentar, prima oară, în 1357. Biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (sec. 18), în satul Cecălaca.

AUGMONIA → Zăvoi.

23 AUGUST 1. Com. în jud. Constanţa, alcătuită din 3 sate, situată în partea de E a Pod. Cobadin, pe ţărmul de V al Mării Negre şi pe malul de N al lacului Tatlageac; 5 530 loc. (1 ian. 2011): 2 771 de sex masc. şi 2 759 fem. Nod rutier. Morărit: Pomicultură (piersici, caişi ş.a.). În com. 23 August se află schitul Miron (de călugări), înfiinţat în 1991, cu biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena". În intravilanul com. 23 August a fost înfiinţată, în anul 2010, o staţiune balneoclimaterică numită „Terra" care se desfăşoară de-a lungul plajei şi falezei Mării Negre şi va avea în final două hoteluri cu 13 etaje, 40 de vile, un heliport, terenuri de minigolf, baze de agrement, spaţii de alimentaţie publică, spaţii verzi ş.a. În anii 1993 şi 1996 s-a încercat schimbarea denumirii com. 23 August în Unirea, dar de fiecare dată majoritatea populaţiei comunei s-a împotrivit din motive economice, fapt ce

În satul Tămaşda se află ruinele unei bazilici romano-catolice din sec. 12, declarată monument istoric.

a determinat ca numele comunei să rămână neschimbat.

2. → I. C. Brătianu.

AUGUSTIN, com. în jud. Braşov, formată dintr-un sat, situată pe stg. văii Oltului, în zona defileului de la Racoş; 1 797 loc. (1 ian. 2011): 907 de sex masc. şi 890 fem. Staţie de c.f. Culturi de cereale şi cartofi. Pe terit. satului Augustin, menţionat documentar în 1679, a fost descoperit (1939) un tezaur monetar compus din 293 de denari romani republicani şi imperiali datând din perioadele 189–180 î.Hr. şi 37–41. Rezervaţie paleontologică cu punct fosilifer cu bogată faună de amoniţi conservaţi în marnele cretacice cenuşii. Comuna **A.** a luat fiinţă la 25 mart. 2005 prin desprinderea satului Augustin din com. Ormeniş, jud. Braşov.

AURARIA MAIOR → Abrud (2).

AUŞEU, com. în jud. Bihor, alcătuită din 6 sate, situată în Depr. Vad-Borod, la poalele M-ţilor Plopiş, pe dr. văii Crişului Repede; 3 015 loc. (1 ian. 2011): 1 509 de sex masc. şi 1 506 fem. Expl. de calcar (în satul Groşi). Satul Auşeu este menţionat documentar, prima oară, în anul 1406. În satul Gheghie se află biserica din lemn „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (începutul sec. 18), strămutată aici, în 1714, din satul învecinat Luncşoara; Casă parohială (1927), în satul Groşi; biserica din lemn „Sfântul Gheorghe" (1760, construită de meşterul Lup, pictată în sec. 19), în satul Luncşoara.

AVRAM IANCU 1. Com. în jud. Alba, alcătuită din 33 de sate, răsfirată pe pantele domoale, de SE, ale M-ţilor Bihor, situată în Ţara Moţilor, pe cursul superior al Arieşului Mic; 1 674 loc. (1 ian. 2011): 845 de sex masc. şi 829 fem. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea, doage). Centru de prelucr. artistică a lemnului (tulnice, unelte ş.a.). Satul Avram Iancu este menţionat documentar, prima oară, în 1839 cu numele *Vidra de Sus*. Aici s-a născut Avram Iancu (1824–1872), unul dintre conducătorii Revoluţiei de la 1848–1849 din Transilvania, supranumit „Craiul munţilor"; în casa acestuia s-a amenajat Muzeul memorial „Avram Iancu", care cuprinde fotografii, documente de familie, obiecte personale (arme, drapele, tunul şi săbiile etc.). Bustul lui Avram Iancu, realizat (în 1968) de sculptorul Romulus Ladea. Punct de plecare spre muntele Găina, aflat la 9 km SV de com. **A.I.** Satul Bădăi din componenţa com. **A.I.** este aşezarea

Avram Iancu (1). Muzeul memorial „Avram Iancu"

rurală aflată la cea mai mare înălţime din România, respectiv la 1 650 m alt.

2. Com. în jud. Bihor, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Crişurilor, în apropierea graniţei cu Ungaria; 3 376 loc. (1 ian. 2011): 1 692 de sex masc. şi 1 684 fem. Staţie de c.f. (în satul Tămaşda). Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, legume, plante de nutreţ etc. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Heleşteu piscicol (în satul Tămaşda). Centru de ţesături populare (ştergare). Satul Avram Iancu, care până în 1925 s-a numit *Aciura,* este menţionat documentar, prima oară, în 1828.

3. → Ocna Pustie.

AVRĂMENI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 7 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare; 3 714 loc. (1 ian. 2011): 1 895 de sex masc. şi 1 819 fem. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, floarea-soarelui, plante de nutreţ etc. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Moară de grâu şi 4 mori de porumb; presă de ulei comestibil. Până la 30 dec. 2005, com. **A.** a avut în componenţă satele Adâşeni şi Zoiţani, care la acea dată au format com. *Adâşeni*.

AVRĂMEŞTI, com. în jud. Harghita, alcătuită din 8 sate, situată în Pod. Târnavelor, la 500 m alt.; 2 600 loc. (1 ian. 2011): 1 349 de sex masc. şi 1 251 fem. Creşterea bovinelor. Satul Avrămeşti apare menţionat documentar, prima oară, în 1334. Biserică (sec. 13–15).

AVRIG 1. Lac glaciar în V M-ţilor Făgăraş, la 2 011 m alt. Supr.: 1,48 ha. Ad. max.: 4,5 m.

2. Oraş în jud. Sibiu, situat în Depr. Făgăraş, la 300 m alt., pe dr. râului Avrig, în apropiere de confl. acestuia cu Oltul, la 22 km SE de municipiul Sibiu; 14 470 loc. (1 ian. 2011): 7 279 de sex masc. şi 7 191 fem. Supr.: 133,4 km², din care 5,3 km² în intravilan; densitatea: 2 730 loc./km². Staţie de c.f. Expl. forestiere, de argilă şi calcare dolomitice. Hidrocentrală (14,2 MW). Întreprinderi constr. de maşini (utilaje pentru ind. extractivă, maşini de luptă pentru infanterie, autovehicule blindate pe roţi şi pe şenile, caroserii, containere, remorci basculante), de sticlărie (cristaluri, corpuri de iluminat), de faianţă şi porţelan, de prelucr. a lemnului şi alim. Fermă de creştere a porcilor. Parc. Staţiune climaterică. Sanatoriu. Muzeu etnografic. Bibliotecă orăşenească. Muzeul memorial „Gheorghe Lazăr" (inaugurat la 10 iun. 1979), cu exponate aparţinând iluministului ardelean, întemeietorul şcolii în limba română. Tabără de creaţie pentru pictorii amatori (din 1981). **Istoric**. În perimetrul oraşului au fost descoperite vestigii din Neolitic (ceramică, topoare de piatră), din epocile bronzului şi fierului şi din perioada stăpânirii romane. La începutul sec. 13, aici s-au stabilit colonişti germani care au suferit de pe urma năvălirii tătarilor în 1241. Localit. apare menţionată documentar, prima oară, în 1364 cu numele *Affrica*, iar în 1733 cu toponimul actual. Declarată oraş la 18 apr. 1989. În prezent, oraşul **A.** are în subordine ad-tivă 4 sate: Bradu, Glâmboaca, Mârşa, Săcădate. **Monumente:** ruinele unei cetăţi (construită în jurul anului 1200, în perioada colonizării saxone); biserică zidită în anii 1265–1270, în stil romanic, cu transformări din sec. 16 şi 18, înconjurată de un zid de apărare din sec. 14–15, azi biserică evanghelică; biserica ortodoxă cu hramul „Duminica Floriilor", construită în anii 1755–1762, cu decor de inspiraţie barocă şi picturi murale interioare executate (în 1762) de zugravii Ionaşcu şi Pană; aici se află mormântul cărturarului iluminist Gheorghe Lazăr (1779–1823), născut la Avrig; Palatul „Brukenthal" (1780–1785), în stil baroc; monumentul lui Gheorghe Lazăr, realizat în 1964 de sculptorul Cornel Medrea. În satul Săcădate se află o biserică având hramul „Botezul Domnului" (iniţial biserică unită), datând

Axente Sever. Biserica evanghelică

din 1794, şi o biserică de la sf. sec. 13, cu transformări din sec. 18 şi 20, azi biserică evanghelică, iar în satul Bradu există o biserică din sec. 15–18, azi biserică evanghelică, cu casă parohială (sec. 17).

AXENTE SEVER, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Târnavelor, la confl. râului Vişa cu Târnava Mare; 4 142 loc. (1 ian. 2011): 2 094 de sex masc. şi 2 048 fem. Expl. forestiere. Centru viticol şi de vinificaţie. Culturi de cereale, plante pentru nutreţ, sfeclă de zahăr, cartofi etc. Creşterea bovinelor, ovinelor şi păsărilor. În arealul satului Axente Sever a fost descoperit (1875) un tezaur alcătuit din 562 denari romani republicani, datând din perioada 211/208–56 î.Hr. Tot aici a fost identificată o necropolă de incineraţie din Epoca mijlocie a bronzului (sec. 16–13 î.Hr.) aparţinând culturii materiale Wietenberg. Satul Axente Sever apare menţionat documentar, în 1305, cu numele *Villa Dominarum* şi, ulterior, în 1322. În satul Frâua s-a născut Axente Ioan (1821–1906), poreclit „Sever", om politic, pedagog şi prefect în oastea lui Avram Iancu, participant la Revoluţia din 1848–1849 şi unul dintre conducătorii mişcării de eliberare naţională a românilor transilvăneni. Cu ocazia comemorării a 25 de ani de la moartea acestuia (1931), satul şi com. *Frâua* au fost numite Axente Sever. Aici se află o biserică din sec. 14–15, azi biserică evanghelică fortificată, cu turn de poartă şi orgă instalată în 1777, precum şi o biserică ortodoxă cu hramul „Învierea Domnului" (ante 1836), cu picturi murale interioare din 1862. În satul Agârbiciu există o biserică din sec. 14 (azi biserică evanghelică), fortificată în sec. 16, cu modificări din sec. 19, iar în satul Şoala, o cetate ţărănească cu biserică de incintă (sec. 15–19), azi biserică evanghelică.

AXINTELE, com. în jud. Ialomiţa, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Bărăganului, în lunca Ialomiţei; 2 395 loc. (1 ian. 2011): 1 208 de sex masc. şi 1 187 fem. Culturi de cereale, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, plante de nutreţ, legume etc. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor şi păsărilor. Moară. Biserica „Sfânta Treime" (1823–1836, reclădită în 1901–1902, reparată în anii 1945 şi 1960 şi repictată în 1974), în satul Axintele. Han (sec. 19). Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **A.** a făcut parte din jud. Ilfov.

AXIOPOLIS → Cernavodă.

AZAPLAR → Comana (3).

AZIGIA → Saligny.

AZIZA → Saligny.

AZIZIA → Saligny.

AZIZIS → Fârliug.

AZUGA, oraş în jud. Prahova, situat pe valea superioară a Prahovei, la confl. cu râul Azuga, la poalele M-ţilor Bucegi, la 895–950 m alt., la 60 km NV de Ploieşti; 4 887 loc. (1 ian. 2011): 2 376 de sex masc. şi 2 511 fem. Supr.: 83 km^2, din care 1,4 km^2 în intravilan; densitatea: 3 490 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată la 10 iun. 1879). Producţie de echipamente pentru radiologie şi electroterapie, de mobilă, de ambalaje din hârtie şi carton. Fabrici de şampanie (din 1892), de salam (din 1877), de bere (1900 – 17 iun. 2009), de sticlă (1879–2007), de ciment alb (1885–2008), de postav (1887–2007) ş.a. Păstrăvărie. Bibliotecă orăşenească. Localitatea a fost întemeiată în anul 1830. Până în 1881 s-a numit *Întreprahove*. Declarat oraş în 1948. Staţiune climaterică şi de odihnă, de interes general, cu funcţionare permanentă, având un climat tonic-stimulant, aer curat, ozonat, fără praf şi alergeni, indicată pentru tratarea nevrozelor astenice, a stărilor de debilitate, a surmenajului fizic şi intelectual etc. Centru turistic şi punct de plecare spre cabanele din M-ţii Bucegi şi Baiului. Pârtie olimpică de schi (2 224 m lungime), cu instalaţii de transport pe cablu. Biserica „Sfânta Treime" (1902–1903, refăcută în 1920 după bombardamentele din 1916) cu picturi murale interioare refăcute în întregime în 1960 de către pictorul Emil Ivănescu şi din nou, în tempera, în 1982 de către pictorul călugăr Rafael Popescu. La 30 mai 2004 s-a pus piatra de temelie a bisericii „Adormirea Maicii Domnului".

Azuga. Vedere generală

Bb

BABA ANA, com. în jud. Prahova, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Săratei, pe râul Ghighiu; 4 288 loc. (1 ian. 2011): 2 155 de sex masc. şi 2 133 fem. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1815–1817, reparată în 1894 şi 1947 şi zugrăvită în 1909), în satul Baba Ana.

BABACAI, Stânca ~ → Coronini.

BABADAG 1. Podiş în N Dobrogei, parte componentă a Pod. Dobrogei de Nord, situat la S de valea râului Taiţa. Format din depozite cretacice marno-grezoase, are un relief structural evident (cueste, supr. structurale), cu interfluvii prelungi, pe direcţia NV-SE, şi înălţimi ce coboară, treptat, de la 300–400 m în V la 60 m în E (în Culmea Doloşman). Alt. max.: 402 m (vf. Cârjelari).

2. Liman fluvio-maritim, pe terit. jud. Tulcea, la NE de Pod. Babadag şi la V de lacul Razim. Supr.: 24,7 km^2; lungime: 8,8 km; lăţime max.: 3,4 km; ad. max.: 3,5 m. Bază piscicolă.

3. Oraş în jud. Tulcea, situat în SE Pod. Babadag, la 30–120 alt., în apropierea lacului omonim, la 35 km S de Tulcea; 10 201 loc. (1 ian. 2011): 5 151 de sex masc. şi 5 050 fem. Supr.: 122 km^2, din care 60 km^2 în intravilan; densitatea: 170 loc./km^2. Staţie de c.f. Expl. de gresii şi calcar. Producţie de mobilă, de cherestea şi de produse alim. (zahăr, preparate din carne şi lapte, băuturi alcoolice etc.). Morărit şi panificaţie. Viticultură. Bibliotecă orăşenească. Rezervaţie naturală (poiana Kiorum Tarla cu *Saphora jaubertii*, element pontic). **Istoric**. Săpăturile arheologice efectuate pe promontoriul Sultantepe, de pe malul lacului Babadag, au scos la iveală (1953, 1962–1973) o mare aşezare hallstattiană fortificată, care a dat numele culturii materiale Babadag (sec. 11–8 î.Hr.), răspândită în Dobrogea şi regiunile imediat învecinate, în care s-au găsit variate forme de vase ceramice, în special urne bitronconice şi străchini cu buza răsfrântă spre interior, cu caneluri, linii incizate şi cercuri realizate pe un fond negru, lustruit. Peste această aşezare s-a suprapus o alta, în epoca La Tène timpuriu (sec. 4 î.Hr.), cu urme de locuire getică, peste care au mai fost identificate vestigii ale unor aşezări din epoca romano-bizantină (sec. 6) şi apoi din perioada feudalismului timpuriu. Săpăturile arheologice efectuate în anii 1993–1994, în perimetrul curţii geamiei Ali-Gazi Paşa, au scos la suprafaţă fragmente ceramice provenite de la amfore, oale, urcioare, străchini, farfurii ş.a. datând din sec. 10–11, 14–15 şi 16–18. Pe terit. oraşului actual a existat o aşezare în perioada romană, numită *Vicus Novus*, menţionată pe o inscripţie din anul 178. Prima atestare documentară a localit. datează din 1263. În 1330, când se numea *Baba-Saltîk*, a fost vizitată de călătorul şi geograful arab Ibn Battūtah. Conform unui izvor documentar turcesc, un oarecare Saltîk, al cărui mormânt se află în oraş, s-ar fi stabilit aici în 1262, venit o dată cu c. 12 000 de colonişti turci selgiucizi aduşi în Dobrogea de împăratul bizantin Mihail al VIII-lea Paleologul. Oraşul a fost ocupat de turci în 1420. În 1484, pe mormântul lui Saltîk, sultanul Baiazid al II-lea a ridicat un mausoleu, o moschee şi clădiri anexe, transformând oraşul în feudă al lui Sari Saltîk. În 1518, aşezarea a fost prădată şi incendiată de cetele de cazaci. Localit. a suferit ulterior numeroase asedii (1597, 1791, 1808 etc.). Călătorul turc Evlia Celebi, în nenumăratele călătorii pe care le-a făcut la **B.** (1641, 1652, 1657, 1659, 1667), îl descrie ca pe un oraş înfloritor, cu 3 000 de clădiri, cu seraiuri înalte, cu 4 geamii, 11 schituri, 20 de şcoli, 8 hanuri, meşteşuguri de tot felul etc. **Monumente:** geamia lui Ali-Gazi Paşa (1609, renovată în 1998–1999), cu un minaret de 35 m înălţime; mausoleul lui Sari Saltîk (sec. 15, cu refaceri din sec. 18–19 şi 1977); biserica armenească „Sfânta Născătoare" (sec. 17; mistuită de un incendiu în 1823, reclădită în 1829, distrusă din nou de un incendiu în 1891 şi rezidită în 1896); biserica „Sfântul Dumitru" (1903–1923); Cazarma (c. 1828); casa „Panaghie" (începutul sec. 19), iniţial casă de rugăciune, apoi seminar musulman, găzduieşte azi muzeul de artă orientală. În arealul oraşului **B.** se află rezervaţia naturală „Dealul Bujoarelor" (50,8 ha).

Babadag (3). Casa „Panaghie"

BABELE 1. Culme muntoasă în partea central-nordică a masivului Bucegi (Carpaţii Meridionali), cu direcţie N-S, între Valea Jepilor, la E, şi Valea Şugărilor, la V, constituită din conglomerate şi gresii. Alt. max.: 2 292 m (vf. Baba Mare). În urma modelării îndelungate şi complexe a rocilor din această zonă, datorită agenţilor naturali (vânt, gelivaţie, şiroire, eroziune diferenţială etc.), au rezultat forme specifice de relief, cu aspect de stânci izolate sau grupuri de stânci, unele cu profil uman, altele având înfăţişarea unor ciuperci uriaşe (numite „Babe") sau a unui Sfinx. Important obiectiv turistic de la care se poate pleca

Babele (1). Cabana Babele

spre vf. Omu (2 505 m), spre izv. şi peştera Ialomiței, spre Crucea de pe masivul Caraiman, spre cabanele Piatra Arsă şi Vârful cu Dor etc. Hotel turistic. Punct final al telecabinei ce face legătura cu oraşul Buşteni, dată în folosință la 11 aug. 1978 (lungimea cablului: 4 350 m; diferență de nivel: 1 237 m) şi punct de plecare al celei spre Hotelul Peştera (din apropierea Peşterii Ialomiței), a cărui lungime este de 2 600 m şi diferență de nivel de 520 m, dată în funcțiune la 30 dec. 1982.

2. → Clejani.

BACĂU 1. Municipiu în E României, reşed. jud. omonim, situat în culoarul larg al Siretului, la 165 m alt., pe dr. râului Bistrița, la c. 10 km amonte de confl. cu Siretul; 175 191 loc. (1 ian. 2011): 83 431 de sex masc. şi 91 760 fem. Supr.: 60 km^2, din care 41 km^2 în intravilan; densitatea: 4 273 loc./km^2. Aeroport. Nod feroviar (stația de c.f. a fost inaugurată la 1 sept. 1872) şi rutier. Termocentrală (200 MW). Întreprinderi constr. de maşini (avioane, maşini de rectificat, maşini şi utilaje agricole, maşini şi utilaje pentru ind. alim., şuruburi, buloane, arcuri şi organe de asamblare, produse metalice diverse), de prelucr. a lemnului (cherestea, mobilă, căsuțe turistice), de celuloză şi hârtie (fabrica Letea, 1841, este cea mai veche din România), de produse chimice (îngrăşăminte), electronice (asamblare de televizoare color şi aparate video, în colab. cu firma Daewoo din Coreea, din aug. 1995), textile (țesături din lână, conf.), piel. şi încălțăminte (inclusiv talpă artificială), mat. de constr. (prefabricate din beton, produse ceramice) şi alim. (preparate din carne şi lapte, produse de panificație, bere, vin şi băuturi alcoolice, spirt, drojdie etc.).

Babele (1). Grup de stânci sub formă de ciuperci

Universitatea de stat „George Bacovia" (1960), cu cinci facultăți, 5 713 studenți şi 273 profesori şi o universitate particulară cu 3 facultăți, 2 751 studenți şi 44 cadre didactice (în anul universitar 2007–2008); Teatrul dramatic „George Bacovia" (inaugurat la 28 mai 1852, cu sediul actual din 1948), Teatrul pentru copii şi tineret „Vasile Alecsandri", Orchestra simfonică „Mihail Jora"; Muzeul județean „Iulian Antonescu", cu secții de arheologie şi istorie (exponate din Paleolitic, piese dacice, materiale documentare referitoare la Războiul de Independență şi la Primul Război Mondial etc.), etnografie şi artă (picturi ale artiştilor locali, tapiserii, ceramică); Muzeu județean de ştiințele naturii „Ion Borcea" (păsări, fluturi, geobotanică); casa memorială „George Bacovia"; casa memorială „Nicu Enea", cuprinzând fotografii, obiecte personale, corespondență, picturi şi grafică semnate de Nicu Enea; complexul astronomic popular „V. Anestin"; numeroase biblioteci, între care Biblioteca județeană „I.C. Sturdza" Bacău (inaugurată la 27 iun. 1893), cu peste 400 000 vol., cinematografe etc. **Istoric.** Săpăturile arheologice au scos la iveală dovezi ale existenței acestei aşezări din sec. 4–7 (au fost identificate locuințe-bordei, în interiorul cărora s-au găsit vase de lut, obiecte de podoabă autohtone şi slave etc.). În cartierul Şerbăneşti a fost identificată o necropolă de incinerație geto-dacică din sec. 2–3, iar în zona Curții Domneşti şi a cartierului C.F.R. au fost descoperite vestigiile unei aşezări din sec. 4–5, suprapusă de cele ale unei alte aşezări din sec. 6–7, în care s-au găsit unelte din fier şi bronz, vase ceramice lucrate la roată şi cu mâna, fibule, amfore etc. Atestat documentar, prima oară, la 6 oct. 1408, ca oraş şi punct de vamă, într-un document emis de domnul Alexandru cel Bun. La **B.** s-au stabilit mai mulți husiți, refugiați din Ungaria şi Polonia (menționați în 1431), față de care domnii Moldovei au avut o atitudine tolerantă. După această dată, târgul **B.** este atestat documentar foarte des (1435, 1439, 1453, 1457, 1460 etc.). În nov. 1467, localit. a fost incendiată de regele maghiar Matia Corvin în timpul unei expediții întreprinsă în Moldova şi încheiată cu eşecul de la Baia. Între 1472 şi 1491, Alexandru, fiul lui Ştefan cel Mare,

Bacău (1). Palatul administrativ

Bacău (1). Casa de cultură „Vasile Alecsandri"

Bacău (1). Clădirea Teatrului „George Bacovia”

asociat la domnie cu tatăl său, a construit, la **B.**, o curte domnească pentru a-i servi ca reşed. (curte extinsă ulterior de Bogdan III/Bogdan cel Chior, alt fiu al lui Ştefan cel Mare) şi biserica „Precista”. În sec. 15–17, **B.** a fost un important centru vamal şi comercial, nu numai în virtutea tradiţiei, ci şi ca expresie a continuei sale dezvoltări economice. În perioada 1635–1847, este amintit frecvent ca târg în diferite documente, iar în 1864 figurează ca oraş pe harta lui Partenie-Dubău. În sec. 18 şi primele decenii ale sec. 19, **B.** se situa în rândul oraşelor de frunte ale Moldovei, având rol de târg domnesc, dar şi unele funcţii industriale şi culturale (în 1841 a luat fiinţă fabrica de hârtie, urmată de cea de bere în 1867, cea de cărămidă, în 1870, tipografia, în 1866, câteva gimnazii ş.a.). În 1905 şi 1920, la **B.** au avut loc greve muncitoreşti, iar în dec. 1989, manifestaţii pentru abolirea regimului comunist. Declarat municipiu la 17 febr. 1968. **Monumente:** ansamblul Curţii Domneşti (sec. 15–16); biserica „Precista” sau „Adormirea Maicii Domnului”, de mari dimensiuni (25,70 m lungime, 9 m lăţime), construită în anii 1490–1491 din iniţiativa lui Alexandru, fiul lui Ştefan cel Mare, sfinţită la 1 ian. 1491 şi renovată în 1641 de domnul Vasile Lupu. Aici se păstrează o lespede funerară (din 1496) cu decoraţii (rozete). Pictura murală a fost refăcută în 1854 şi 1989. Biserica a fost supusă unor lucrări de restaurare în 1912, 1919, 1924–1925, 1943 şi a fost declarată monument istoric; bisericile „Sfântul Nicolae” (1840), „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena” (1845, pictată în 1923), „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil” (1848–1850), demolată în 1977 de autorităţile comuniste sub pretextul că fusese afectată de cutremurul din 4 mart. 1977, „Sfânta Treime” (1876), „Buna Vestire” (1880); Catedrala catolică (sec. 15); Catedrala ortodoxă cu hramul „Înălţarea Domnului”, cea mai mare din România şi una dintre cele mai mari din SE Europei (79 m lungime, 38 m lăţime şi 72 m înălţime), extinsă pe o supr. de 1 706 m², construită în perioada 2000–2010 cu fonduri de la Consiliul Judeţean Bacău, de la mai mulţi sponsori şi din donaţiile enoriaşilor. În anul 2009, catedrala avea 18 clopote montate din totalul celor 24 de clopote în final (clopotul mare fiind de 4,2 tone greutate), iar crucea principală de pe cupola centrală, montată în acelaşi an, are 7 m înălţime, o deschidere a braţelor laterale de 4,20 m şi o greutate de c. 2 tone, fiind executată din inox aurit; Sinagogă (1906); Palatul administrativ (1889–1891); clădirea Primăriei vechi (1750); turnul de apă (1890), azi observator astronomic; casele lui George Bacovia şi D.D. Pătrăşcanu; monumentul lui George Bacovia, opera sculptorului Constantin Popovici; statuia lui Ştefan cel Mare (dezvelită la 6 oct. 1997).

2. Judeţ situat în E României, în bazinele mijlocii ale Siretului şi Trotuşului, între 46°10' şi 46°55' latitudine N şi 26°00' şi 27°40' longitudine E, între jud. Neamţ (N), Vaslui (E), Vrancea (S), Covasna (SV) şi Harghita (V). *Supr.:* 6 621 km² (2,78% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 713 791 loc. (3,33% din populaţia ţării), din care 352 710 de sex masc. (49,41%) şi 361 081 fem. (50,59%). *Populaţia urbană:* 322 363 loc. (45,16%); *rurală:* 391 428 loc. (54,84%). *Densitatea:* 107,8 loc./km². *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31oct. 2011): 90,6% români, 2,5% rromi, 0,7% maghiari, 0,1% ceangăi ş.a. *Reşed.:* municipiul *Bacău*. *Oraşe:* Buhuşi, Comăneşti, Dărmăneşti, Moineşti (municipiu), Oneşti (municipiu), Slănic-Moldova, Târgu Ocna. *Comune:* 85. *Sate:* 483 (din care 5 aparţin oraşelor). *Localităţi componente ale municipiilor şi oraşelor:* 11.

Relief variat, format din unităţi montane, dealuri subcarpatice şi de podiş, zone colinare, terase şi lunci, care se succed în trepte de la V la E. În partea de V a jud. se desfăşoară o serie de culmi muntoase de înălţime mijlocie (între 984 m, vf. Măgura din M-ţii Berzunţi şi 1 664 m în vf. Grinduşu din M-ţii Tarcău) care ocupă 35,54% din supr. jud. **B.**, reprezentând prelungirile sudice şi estice ale munţilor ce aparţin flişului din zona externă a Carpaţilor Orientali. Astfel, de la N la S, rama montană care însoţeşte limita vestică a jud. **B.** este alcătuită din prelungirile sudice ale M-ţilor Goşmanu şi Tarcău, cu vf. Grinduşu (1 664 m, alt. max. a jud. **B.**), Preotesele (1 338 m), Aluniş (1 343 m) ş.a., apoi pantele estice ale M-ţilor Ciuc (vf. Gura Muntelui, 1 553 m) şi Nemira (vf. Nemira Mare, 1 649 m şi Şandru Mare, 1 640 m) şi versantul nordic al M-ţilor Vrancei (vf. Zboina Neagră, 1 350 m şi Clăbuc, 1 366 m). În interiorul spaţiului montan, în lungul unor văi, s-au individualizat numeroase depresiuni, bine conturate, între care se remarcă Depr. Dărmăneşti, Agăş, Coşnea, Poiana Uzului, Slănic-Moldova, Ferăstrău-Oituz ş.a. Partea centrală a jud. **B.**, între zona montană (la V) şi Valea Siretului (la E), este ocupată de Subcarpaţii Tazlăului şi partea de N a Subcarpaţilor Vrancei (28%), în cadrul cărora o mare extensiune o are Depr. subcarpatică Tazlău-Caşin şi Culmea Pietricica (746 m alt. max. în vf. Biene). La E de culoarul văii Siretului se află partea de NV a Colinelor Tutovei (subunitate a Pod. Bârladului) şi o mică zonă a extremităţii vestice a Pod. Central Moldovenesc.

Clima temperat-continentală cu nuanţe excesive în E şi moderate în V şi cu diferenţieri marcante altitudinal. Temp. medie anuală variază între 2°C în zona montană, 8°C în reg. subcarpatică şi de podiş şi 9–10°C în lunca Siretului. Temp. max. absolută (40,8°C) s-a înregistrat la Târgu Ocna (5 iul. 1916), iar minima absolută (–32,5°C) la Bacău (20 febr. 1954). Cantitatea de precipitaţii prezintă variaţii în raport cu unităţile de relief, atingând valori medii anuale cuprinse între 550 mm, în partea de E a jud., şi 1 100 mm pe culmile montane din V. Direcţia predominantă a vânturilor

Bacău (1). Biserica „Precista”

denotă o frecvență accentuată a circulației aerului dinspre N, NV şi NE, viteza medie anuală a acestora variind între 4 şi 6 m/s, viteze mai mari înregistrându-se în timpul iernii.

Rețeaua hidrografică aparține în întregime bazinului mijlociu al râului Siret, care străbate de la N la S, pe o distanță de 125 km, partea de E a jud. **B.**, cu o pantă medie de 60 cm/km, colectând, prin intermediul Bistriței inferioare şi al Trotuşului, toate apele din zona montană şi din Subcarpați. Reg. colinară şi de podiş din E este fragmentată de numeroase râuri mai mici, aparținând în mare parte bazinului hidrografic al râului Bârlad şi doar câteva sunt tributare direct Siretului, ca de pildă Valea Morii, Răcătău, Soci ş.a. Pe cursul inf. al Bistriței au fost construite mai multe lacuri de baraj cu scop hidroenergetic şi de alimentare cu apă (Bacău I, 7,4 mil. m^3, Bacău II, 4 mil. m^3, Racova, 8,66 mil. m^3, Gârleni, 5,1 mil. m^3), la fel şi pe râurile Uz (Lacul Poiana Uzului, 90 mil. m^3) şi Siret (lacurile Răcăciuni, 103,7 mil. m^3, Galbeni, 39,6 mil. m^3, Bereşti, 120 mil. m^3). Singurul lac natural este Bălătău (7 ha; vol.: 150 mii m^3), format prin bararea naturală, în 1883, a râului Izvoru Negru (afl. al Uzului).

Vegetația naturală aparține aproape în întregime domeniului forestier. Etajul pădurilor de foioase, prezente cu precădere în E jud., este alcătuit din gorun şi stejar în amestec şi în alternanță cu tei, jugastru, carpen şi fag. Pantele joase ale munților sunt acoperite cu păduri de amestec (fag, molid, brad), iar cele ale dealurilor subcarpatice cu gorun în alternanță cu fag. Etajul pădurilor de molid este extins pe culmile înalte, iar la peste 1 600 m alt. se află domeniul păşunilor şi fânețelor naturale.

Fauna se caracterizează prin preponderența speciilor de pădure, între care se evidențiază ursul, cerbul, mistrețul, jderul, lupul, vulpea, râsul, pisica sălbatică, căpriorul, veverița, cocoşul de munte, şoimul ş.a. În lunca largă a Siretului găsesc condiții optime lişițele, gârlițele, rațele sălbatice ş.a. Apele sunt populate de păstrăv, scobar, clean, mreană, lipan etc.

Resurse naturale: păduri (289 947 ha, 2008), zăcăminte de petrol (Zemeş, Lucăceşti, Solonț, Geamăna, Stăneşti, Moineşti, Tescani, Modârzău, Dofteana, Uture etc.) şi gaze naturale (Glăvăneşti, Huruieşti, Găiceana ş.a.), zăcăminte de cărbune brun (bazinele Comăneşti şi Asău), sare gemă (Târgu Ocna, Sărata), săruri de potasiu (Solonț, Găleanu, Arşița, Stăneşti). Expl. de gresii (Goioasa, Comăneşti, Sălătruc, Slănic-Moldova ş.a.), gips (Perechiu), calcar (Solonț, Ştefan cel Mare), tufuri vulcanice (Cleja, Bibireşti, Gura Răcătăului), argilă (Călugăra, Măgura, Dofteana) şi balast (în albia râurilor Siret, Bistrița, Trotuş ş.a.). O bogăție aparte o reprezintă izv. cu ape minerale de la Slănic-Moldova, Târgu Ocna, Poiana Sărată, Moineşti ş.a.

Istoric. Situat la intersecția unor străvechi drumuri ce însoțeau văile Siretului, Bistriței, Trotuşului, Tazlăului, Oituzului ş.a., terit. actual al jud. **B.** a cunoscut de timpuriu o intensă activitate umană, atestată de descoperirile

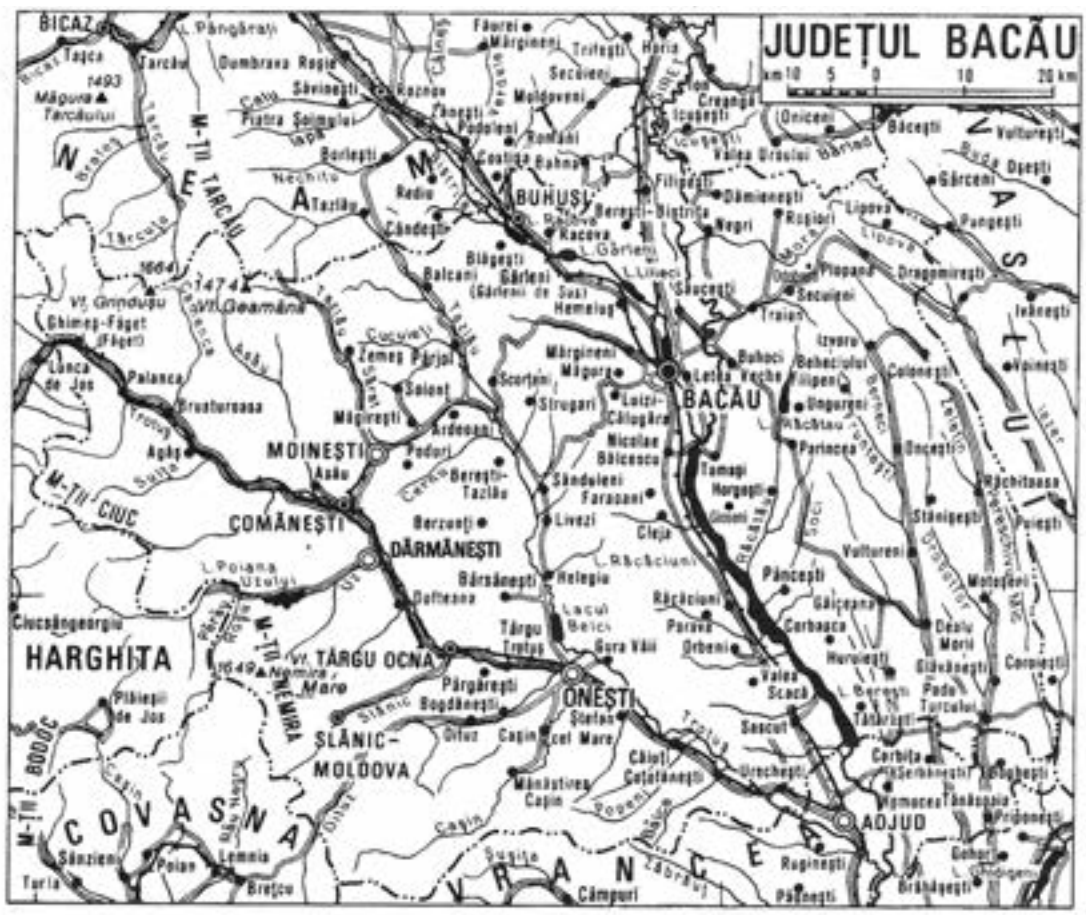

arheologice de la Buda şi Lespezi (Paleolitic), de la Podei, Brad, Lichitişeni, Mândrişca (Neolitic), Bărboasa, Brad, Răcătău, Bogdăneşti, Mândrişca (Epoca bronzului), Brad, Răcătău ş.a. (Epoca fierului) etc. Numeroase urme materiale au lăsat geto-dacii în aşezări de tip „dava" (*Tamasidava* – azi Răcătău de Jos, important centru de schimb în sec. 1 î.Hr.- 2 d.Hr., cetatea de la Tiseşti, sec. 1 î.Hr.–1 d.Hr., aşezările dacice de la Brad şi Răcătău ş.a.). Pe terit. jud. **B.** au fost identificate şi două importante aşezări carpice – la Bărboasa şi Mândrişca (sec. 3). Descoperirile de la Bacău (sec. 4–7), Onceşti (sec. 8–9) ş.a. dovedesc continuitatea populaţiei daco-romane pe aceste meleaguri. O deosebită înflorire au cunoscut aceste locuri în vremea domniei lui Ştefan cel Mare, care a construit o Curte domnească (la Bacău) şi bisericile de la Borzeşti şi Bacău. Evoluţia procesului de maturizare a feudalismului la E de Carpaţi a avut drept consecinţă, între altele, şi apariţia târgurilor de la Bacău, Trotuş ş.a. O importanţă deosebită pentru economia jud. au avut-o salinele de la Târgu Ocna, exploatate în tot cursul Evului Mediu, cât şi exploatările de petrol, începute în sec. 17. În timpul Primului Război Mondial, pe terit. jud. **B.** s-au desfăşurat lupte grele la Oituz, Mănăstirea Caşin, Târgu Ocna; în perioada interbelică, şi apoi în a doua jumătate a sec. 20, jud. **B.** a înregistrat o importantă dezvoltare social-economică, culturală etc.

Economia actuală a jud. **B.** se caracterizează prin prezenţa unei industrii variate şi a unei agriculturi în care se îmbină culturile de tot felul cu pomi-viticultura şi creşterea animalelor. Caracterul preponderent industrial al jud. **B.** este evidenţiat de raportul dintre producţia globală industrială şi cel al producţiei globale agricole. În structura producţiei globale industriale a jud. **B.**, locurile pr. le deţin ind. energiei electrice şi termice (termocentralele Oneşti, Borzeşti, Comăneşti, Bacău, Dărmăneşti şi hidrocentralele Bacău I şi II, Racova, Gârleni, Galbeni, Bereşti, Răcăciuni, Buhuşi ş.a.), ind. chimică şi de prelucr. a petrolului (Borzeşti, Oneşti, Dărmăneşti), apoi ind. energetică, bazată pe expl. de petrol, cărbune, gaze naturale şi de sondă, ind. constr. de maşini şi prelucr. metalelor producătoare de utilaje pentru ind. chimică, uşoară şi alim. (Oneşti, Buhuşi), de utilaje tehnologice, maşini agricole, avioane (Bacău), ind. textilă (Buhuşi, Bacău), de expl. şi prelucr. a lemnului (Comăneşti, Bacău), pielăriei şi încălţămintei (Bacău), alim. (zahăr, preparate din lapte şi carne, băuturi alcoolice, vin, bere etc.).

Agricultura este bazată în pr. pe culturi de câmp, pomi-viticultură şi creşterea animalelor. În 2007, din totalul supr. agricole a jud. **B.** (320 514 ha), 186 047 ha reveneau terenurilor arabile, 85 215 ha păşunilor, 39 201 ha fâneţelor, 7 209 ha viilor şi pepinierelor viticole, 2 842 ha livezilor şi pepinierelor pomicole etc. În anul 2007, terenurile arabile erau ocupate cu culturi de porumb (85 904 ha), grâu şi secară (15 030 ha), plante de nutreţ (27 349 ha), orz şi orzoaică, ovăz, plante uleioase, floarea-soarelui, cartofi, legume, leguminoase pentru boabe, sfeclă de zahăr etc. Viticultura are condiţii favorabile de dezvoltare în zona Culmii Pietricica şi pe terasele inf. ale Trotuşului şi Tazlăului, iar pomicultura, în special, în Depr. Tazlău-Caşin, unde se află întinse plantaţii de meri, pruni, peri, cireşi ş.a. La începutul anului 2008, sectorul zootehnic cuprindea 98 894 capete bovine (98 768 capete în sectorul privat), 134 996 capete porcine (133 658 capete în sectorul privat), 189 399 capete ovine (188 974 capete în sectorul privat), 50 505 capete caprine (integral în sectorul privat), locul 3 pe ţară, după jud. Constanţa şi Dolj, 27 295 capete cabaline (toate în sectorul privat). Avicultură (2 707 176 capete păsări, integral în sectorul privat). Apicultură (27 911 familii de albine).

Căile de comunicaţii (2008): lungimea reţelei feroviare de pe terit. jud. **B.** însumează 221 km (din care 189 km electrificate), cu o densitate de 33,4 km/1 000 km^2 teritoriu, iar cea a drumurilor publice, 2 456 km, din care 650 km modernizate, cu o densitate de 37,1 km/100 km^2 teritoriu. O importanţă deosebită o au, atât în cadrul transportului feroviar, cât şi în cel rutier, segmentele magistralelor naţionale care străbat jud. dinspre Bucureşti spre Ploieşti–Buzău–Focşani–Mărăşeşti-Adjud şi de aici, unele spre N, prin Bacău către Suceava–Vicşani–Ucraina–Polonia şi altele spre NV, prin Oneşti– Ghimeş–Făget către Miercurea-Ciuc şi întreaga Transilvanie. Transportul aerian de mărfuri şi călători se realizează prin intermediul aeroportului din Bacău.

Învăţământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, pe terit. jud. **B.** îşi desfăşurau activitatea 41 grădiniţe de copii, cu 23 920 copii înscrişi şi 1 293 cadre didactice, 176 de şcoli generale (învăţământul primar – clasele 1–4 şi gimnazial – clasele 5–8), cu 65 877 elevi şi 4 143 cadre didactice, 33 de licee, cu 24 001 elevi şi 1 856 profesori, 30 de şcoli profesionale, cu 7 383 elevi şi 547 profesori, două institute de învăţământ superior cu opt facultăţi, 8 464 studenţi şi 317 profesori. În aceeaşi perioadă, reţeaua aşezămintelor de cultură şi artă cuprindea Teatrul dramatic, „George Bacovia" (inaugurat la 28 mai 1852), Teatrul pentru copii şi tineret „Vasile Alecsandri", orchestra simfonică „Mihail Jora", 13 muzee, 425 de biblioteci cu 4 547 000 vol., două cinematografe, 208 cămine culturale, cinci case de cultură, numeroase case memoriale, orchestre de muzică populară, ansambluri folclorice, formaţii de estradă, corale şi de dansuri etc. Activitatea sportivă se desfăşoară în cadrul celor 84 de secţii sportive în care activează 3 052 sportivi, 152 antrenori şi 146 arbitri.

Ocrotirea sănătăţii se realiza, la sf. anului 2007, prin intermediul celor 12 spitale, cu 3 386 paturi (un pat de spital la 212 locuitori), cinci dispensare, un sanatoriu (la Dofteana), două policlinici, 166 farmacii, iar asistenţa medicală era asigurată de 1 003 medici (1 medic la 717 locuitori), 281 de stomatologi (1 medic stomatolog la 2 561 locuitori) şi 3 650 personal sanitar cu pregătire medie.

Turismul de sejur sau de tranzit, practicat pe scară largă în arealul jud. **B.**, dispune de o gamă variată de elemente de peisaj, monumente istorice şi de artă, muzee şi case memoriale, localităţi pitoreşti, renumite staţiuni balneo-climaterice (Slănic-Moldova, Târgu Ocna), interesante şi atractive manifestări etnofolclorice, precum şi de o bază materială adecvată, formată din 13 hoteluri şi moteluri, un camping, patru

vile, două pensiuni turistice urbane şi zece pensiuni turistice rurale ş.a., cu o capacitate totală de cazare de 2 858 de locuri. Pe tot cuprinsul jud. **B.** se poate admira frumusețea elementelor de peisaj (Valea Trotuşului cu o succesiune de defilee şi bazinete depresionare, valea şi defileul Uzului, lacul de acumulare de la Poiana Uzului, Valea Bistriței cu salba de lacuri antropice, cu peisajul urbanistic al municipiului Bacău etc.), numeroase locuri istorice şi monumente arhitectonice (câmpurile de luptă de la Oituz, Mănăstirea Caşin, Cireşoaia, biserica din Borzeşti – ctitorie din 1493–1494 a lui Ştefan cel Mare, Curtea domnească şi biserica „Precista" din Bacău, cetatea dacică „Tamasidava", hanul de la Gura Orbicului de lângă Buhuşi etc.), rezervații naturale (codrul secular de la Runc-Racova de 57,7 ha, alcătuit din fag, gorun şi stejar; Dealul Perchiu, cu elemente termofile, cum sunt stejarul pufos, scumpia, migdalul pitic; parcul dendrologic de la Hemeiuş, de 47,5 ha, cu arbori exotici, ca de pildă arborele pagodelor/*Ginkgo biloba*) etc. Interesul turistic al jud. **B.** este marcat în special de prezența stațiunilor balneoclimaterice Slănic-Moldova, Târgu Ocna, Dofteana, Sărata-Băi. Indicativ auto: *BC.*

Localitățile jud. Bacău

(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*
1. BACĂU (1408)	
2. MOINEŞTI (1437)	1. Găzărie (1910)
3. ONEŞTI (1436)	1. Borzeşti 2. Slobozia

II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*	*Satele care aparțin oraşelor*
1. BUHUŞI (1438)	1. Marginea 2. Runcu	
2. COMĂNEŞTI (1409)	1. Podei 2. Vermeşti	
3. DĂRMĂNEŞTI (1590)		1. Dărmăneasca 2. Lapoş 3. Păgubeni 4. Plopu 5. Sălătruc
4. SLĂNIC-MOLDOVA (1757)	1. Cerdac 2. Cireşoaia	
5. TÂRGU OCNA (1410)	1. Poieni 2. Vâlcele	

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. AGĂŞ	1. **Agăş** 2. Beleghet 3. Coşnea 4. Cotumba (1757) 5. Diaconeşti 6. Goioasa 7. Preluci 8. Sulța
2. ARDEOANI	1. **Ardeoani** 2. Leontineşti
3. ASĂU	1. **Asău** 2. Apa Asău 3. Ciobănuş 4. Lunca Asău 5. Păltiniş 6. Straja
4. BALCANI	1. **Balcani** 2. Frumoasa 3. Ludaşi 4. Schitu Frumoasa
5. BÂRSĂNEŞTI	1. **Bârsăneşti** 2. Albele 3. Brăteşti 4. Caraclău

6. BEREŞTI-BISTRIŢA
1. **Bereşti-Bistriţa**
2. Brad
3. Climeşti
4. Pădureni

7. BEREŞTI-TAZLĂU
1. **Bereşti-Tazlău**
2. Boşoteni
3. Enăcheşti
4. Prisaca
5. Românești
6. Tescani
7. Turluianu

8. BERZUNŢI
1. **Berzunţi**
2. Buda
3. Dragomir

9. BLĂGEŞTI
1. **Blăgeşti**
2. Buda
3. Poiana Negustorului
4. Ţârdenii Mari
5. Valea lui Ion

10. BOGDĂNEŞTI
1. **Bogdăneşti** (1584)
2. Filipeşti

11. BRUSTUROASA
1. **Brusturoasa**
2. Buruieniş
3. Buruienişu de Sus
4. Camenca
5. Cuchiniş
6. Hângăneşti

12. BUCIUMI
1. **Buciumi**
2. Răcăuţi

13. BUHOCI
1. **Buhoci** (1466)
2. Bijghir
3. Buhocel
4. Coteni
5. Dospineşti

14. CAŞIN
1. **Caşin**
2. Curiţa

15. CĂIUŢI
1. **Căiuţi**
2. Blidari
3. Boiştea
4. Floreşti
5. Heltiu
6. Mărceşti
7. Popeni
8. Pralea
9. Vrânceni

16. CLEJA
1. **Cleja** (1696)
2. Somuşca
3. Valea Mică

17. COLONEŞTI
1. **Coloneşti**
2. Călini
3. Satu Nou
4. Spria
5. Valea Mare
6. Zăpodia

18. CORBASCA
1. **Corbasca**
2. Băcioiu
3. Marvila
4. Pogleţ
5. Rogoaza (1437)
6. Scărişoara
7. Vâlcele

19. COŢOFĂNEŞTI
1. **Coţofăneşti**
2. Bâlca
3. Boiştea de Jos
4. Borşani
5. Tămăşoaia

20. DĂMIENEŞTI
1. **Dămieneşti**
2. Călugăreni
3. Drăgeşti
4. Pădureni

21. DEALU MORII
1. **Dealu Morii**
2. Banca
3. Bălăneşti
4. Blaga
5. Boboş
6. Bodeasa
7. Bostăneşti
8. Calapodeşti
9. Căuia
10. Dorofei
11. Ghionoaia
12. Grădeşti (1455)
13. Neguleşti
14. Tăvădăreşti (1428)

22. DOFTEANA
1. **Dofteana** (1436)
2. Bogata
3. Cucuieţi
4. Hăghiac
5. Larga
6. Seaca
7. Ştefan Vodă

23. FARAOANI
1. **Faraoani** (1420)

24. FILIPENI
1. **Filipeni** (1584)
2. Bălaia
3. Brad
4. Frunteşti
5. Mărăşti
6. Pădureni
7. Slobozia
8. Valea Boţului

25. FILIPEŞTI
1. **Filipeşti**
2. Boanţa
3. Cârligi
4. Corneşti
5. Cotu Grosului
6. Galbeni
7. Hârleşti
8. Onişcani

26. GĂICEANA
1. **Găiceana** (1528)
2. Arini

3. Huțu
4. Popeşti (1528)

27. GÂRLENI
1. **Gârlenii de Sus**
2. Gârleni
3. Lespezi
4. Şurina

28. GHIMEŞ-FĂGET
1. **Făget**
2. Bolovăniş
3. Făgetu de Sus
4. Ghimeş (1760)
5. Răchitiş
6. Tărhăuşi

29. GIOSENI
1. **Gioseni**

30. GLĂVĂNEŞTI
1. **Glăvăneşti** (1428)
2. Frumuşelu (1428)
3. Muncelu
4. Putredeni (1507)
5. Răzeşu

31. GURA VĂII
1. **Gura Văii**
2. Capăta
3. Dumbrava
4. Motoceşti
5. Păltinata
6. Temelia

32. HELEGIU
1. **Helegiu**
2. Brătila
3. Deleni
4. Drăgugeşti

33. HEMEIUŞ
1. **Hemeiuş**
2. Fântânele
3. Lilieci

34. HORGEŞTI
1. **Horgeşti** (1442)
2. Bazga
3. Galeri
4. Mărăscu
5. Răcătău de Jos
6. Răcătău-Răzeşi
7. Recea
8. Sohodor

35. HURUIEŞTI
1. **Huruieşti**
2. Căpoteşti
3. Floreşti (1472)
4. Fundoaia
5. Ocheni
6. Perchiu
7. Prădaiş

36. ITEŞTI
1. **Iteşti**
2. Ciumaşi
3. Dumbrava
4. Făgeţel

37. IZVORU BERHECIULUI
1. **Izvoru Berheciului** (1680)
2. Antoheşti
3. Băimac
4. Făghieni
5. Obârşia
6. Oţeleşti (1438)
7. Pădureni

38. LETEA VECHE
1. **Letea Veche** (f. 1870)
2. Holt (1879)
3. Radomireşti (1867)
4. Ruşi-Ciutea (1867)
5. Siretu

39. LIPOVA
1. **Lipova** (1531)
2. Mâlosu
3. Satu Nou
4. Valea Caselor
5. Valea Hogei
6. Valea Mărului
7. Valea Moşneagului

40. LIVEZI
1. **Livezi** (1716)
2. Bălăneasa
3. Orăşa
4. Poiana
5. Prăjoaia
6. Scăriga

41. LUIZI-CĂLUGĂRA
1. **Luizi-Călugăra** (1409)
2. Osebiți

42. MĂGIREŞTI
1. **Măgireşti** (1481)
2. Prăjeşti (1558)
3. Stăneşti (1412)
4. Şesuri (1481)
5. Valea Arinilor (1492)

43. MĂGURA
1. **Măgura** (1409)
2. Crihan
3. Dealu Mare
4. Sohodol

44. MĂNĂSTIREA CAŞIN
1. **Mănăstirea Caşin**
2. Lupeşti
3. Pârvuleşti
4. Scutaru

45. MĂRGINENI
1. **Mărgineni** (1585)
2. Barați
3. Luncani
4. Pădureni
5. Podiş
6. Poiana
7. Trebeş
8. Valea Budului

46. MOTOŞENI
1. **Motoşeni** (1555)
2. Bâcleşti
3. Chetreni (1452)
4. Chicerea (1452)
5. Cociu (1533)
6. Cornățelu
7. Fântânele
8. Fundătura
9. Gura Crăieşti
10. Poiana
11. Praja
12. Rotăria
13. Şendreşti
14. Țepoaia

47. NEGRI
1. **Negri**
2. Brad
3. Călineşti
4. Mâgla
5. Poiana
6. Ursoaia

48. NICOLAE BĂLCESCU
1. **Nicolae Bălcescu** (1912)
2. Buchila
3. Galbeni (1698)
4. Lărguța
5. Valea Seacă (1420)

49. ODOBEŞTI
1. **Odobeşti** (1614)
2. Băluşa
3. Ciutureşti
4. Tisa-Silvestri

50. OITUZ
1. **Oituz** (1410)
2. Călcâi
3. Ferestrău-Oituz (sec. 17)
4. Hârja (sec. 17)
5. Marginea
6. Poiana Sărată

51. ONCEŞTI
1. **Onceşti**
2. Bărboasa
3. Dealu Perjului
4. Onceştii Vechi
5. Satu Nou
6. Tarnița
7. Taula

52. ORBENI
1. **Orbeni**
2. Scurta

53. PALANCA
1. **Palanca** (1648)
2. Cădăreşti
3. Ciugheş
4. Pajiştea
5. Popoiu

54. PARAVA
1. **Parava**
2. Drăgușani
3. Rădoaia
4. Teiuş

55. PARINCEA
1. **Parincea** (1769)
2. Barna
3. Mileştii de Jos (1442)
4. Mileştii de Sus
5. Năneşti
6. Năstăseni
7. Poieni
8. Satu Nou
9. Văleni
10. Vladnic

56. PÂNCEŞTI
1. **Pânceşti**
2. Chilia Benei
3. Dienet
4. Fulgeriş
5. Fundu Văii
6. Motoc
7. Petreşti
8. Soci

57. PÂRGĂREŞTI
1. **Pârgăreşti**
2. Bahna
3. Nicoreşti
4. Pârâu Boghii
5. Satu Nou (1850)

58. PÂRJOL
1. **Pârjol**
2. Băhnășeni
3. Bărneşti
4. Băsăşti
5. Câmpeni
6. Hăineala
7. Hemeeni*
8. Pustiana
9. Tărâța

59. PLOPANA
1. **Plopana**
2. Budeşti
3. Dorneni
4. Fundu Tutovei
5. Iţcani
6. Rusenii de Sus
7. Rusenii Răzeşi
8. Străminoasa

60. PODURI
1. **Poduri**
2. Bucşeşti
3. Cernu (1617)
4. Cornet
5. Negreni
6. Prohozeşti
7. Valea Şoşii

61. PODU TURCULUI
1. **Podu Turcului** (1531)
2. Bălăneşti (1531)
3. Căbeşti (1505)
4. Fichiteşti
5. Giurgioana (1531)
6. Hanța
7. Lehancea (1531)
8. Plopu
9. Răcuşana
10. Sârbi

62. PRĂJEŞTI
1. **Prăjeşti**

63. RACOVA
1. **Racova** (1437)
2. Gura Văii
3. Hălmăcioaia
4. Ilieşi

64. RĂCĂCIUNI
1. **Răcăciuni**
2. Ciucani
3. Fundu Răcăciuni
4. Gheorghe Doja
5. Gâşteni
6. Răstoaca

65. RĂCHITOASA
1. **Răchitoasa** (1452)
2. Barcana
3. Bucşa

* Satul Hemeeni a fost reînființat la 19 iun. 2003.

4. Buda
5. Burdusaci (1555)
6. Dănăila
7. Dumbrava
8. Farcaşa
9. Fundătura Răchitoasa
10. Hăghiac
11. Magazia
12. Moviliţa
13. Oprişeşti (1452)
14. Putini
15. Tochilea

66. ROŞIORI
1. **Roşiori**
2. Misihăneşti
3. Neguşeni
4. Poieni
5. Valea Mare
6. Valea Mică

67. SASCUT
1. **Sascut** (1639)
2. Bereşti
3. Conţeşti
4. Pănceşti (1546)
5. Sascut-Sat
6. Schineni
7. Valea Nacului

68. SĂNDULENI
1. **Sănduleni**
2. Bârzuleşti
3. Coman
4. Mateieşti
5. Stufu
6. Tisa
7. Verşeşti

69. SĂRATA
1. **Sărata**
2. Bălţata

70. SĂUCEŞTI
1. **Săuceşti**
2. Bogdan Vodă
3. Schineni
4. Siretu
5. Şerbeşti

71. SCORŢENI
1. **Scorţeni**
2. Bogdăneşti
3. Floreşti
4. Grigoreni
5. Stejaru
6. Şerpeni

72. SECUIENI
1. **Secuieni** (1491)
2. Berbinceni
3. Chiticeni
4. Fundeni
5. Glodişoarele (1555)
6. Văleni

73. SOLONŢ
1. **Solonţ**
2. Cucuieţi
3. Sărata

74. STĂNIŞEŞTI
1. **Stănişeşti** (1598)
2. Baloteşti
3. Belciuneasa
4. Beneşti
5. Crăieşti
6. Gorgheşti
7. Slobozia
8. Slobozia Nouă
9. Văleni

75. STRUGARI
1. **Strugari**
2. Cetăţuia
3. Iaz
4. Nadişa
5. Petricica
6. Răchitaşu (1452)

76. ŞTEFAN CEL MARE
1. **Ştefan cel Mare**
2. Bogdana
3. Gutinaş
4. Negoieşti
5. Rădeana
6. Viişoara

77. TAMAŞI
1. **Tamaşi** (1433)
2. Chetriş
3. Furnicari

78. TĂTĂRĂŞTI
1. **Tătărăşti**
2. Cornii de Jos
3. Cornii de Sus
4. Drăgeşti
5. Gherdana
6. Giurgeni
7. Ungureni

79. TÂRGU TROTUŞ
1. **Târgu Trotuş** (1408)
2. Tuta
3. Viişoara (1802)

80. TRAIAN
1. **Traian** (f. 1879)
2. Bogdăneşti
3. Hertioana de Jos
4. Hertioana-Răzeşi
5. Zăpodia

81. UNGURENI
1. **Ungureni**
2. Bărtăşeşti
3. Bibireşti
4. Boteşti
5. Gârla Anei
6. Viforeni
7. Zlătari

82. URECHEŞTI
1. **Urecheşti** (1472)
2. Cornăţel
3. Lunca Dochiei
4. Satu Nou
5. Slobozia

83. VALEA SEACĂ
1. **Valea Seacă**
2. Cucova

84. VULTURENI
1. **Vultureni**
2. Bosia
3. Dădeşti
4. Dorneni

5. Ghilăveşti
6. Godineştii de Jos
7. Godineştii de Sus
8. Lichitişeni (1529)
9. Medeleni (1609)
10. Năzărioaia
11. Reprivăţ
12. Tomozia

85. ZEMEŞ

13. Ţigăneşti
14. Valea Lupului
15. Valea Merilor
16. Valea Salciei

1. **Zemeş** (1399)
2. Bolătău

BACIU 1. Com. în jud. Cluj, alcătuită din 7 sate, situată în zona Dealurilor Clujului, pe stg. râului Nadăş; 9 492 loc. (1 ian. 2011): 4 660 de sex masc. şi 4 832 fem. Staţie de c.f. Expl. de calcar. Pomicultură. Satul Baciu apare menţionat documentar, prima oară, în 1263. Rezervaţie naturală (Cheile Baciului, 3 ha) şi punct fosilifer (în satul Coruşu), declarat rezervaţie paleontologică (2 ha). **Monumente:** conacul „Bornemisza- Matskassy" (1804), în satul Popeşti; fosta Poştă (sec. 17), azi casă parohială, în satul Coruşu; biserică reformată (sec. 18), în satul Mera; biserica din lemn cu hramul „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul" (1750), în satul Sălişte Nouă; biserică reformată (1747–1749) şi biserică ortodoxă din lemn (1771, cu picturi interioare originare), în satul Suceagu.

2. → **La Om.**

BAHLUI, râu, afl. dr. al Jijiei în amonte de Chipereşti (jud. Iaşi); 104 km; supr. bazinului: 1 915 km^2. Izv. din N Dealului Mare (E Pod. Sucevei), de la 500 m alt., din arealul com. Tudora (jud. Botoşani) şi străbate, pe direcţia NV-SE, Câmpia Jijiei Inferioare, trecând prin Hârlău şi Iaşi. Debitul mediu multianual este scăzut (2,8 m^3/s). Pe cursul său au fost amenajate numeroase iazuri pentru piscicultură şi pentru apărare împotriva inundaţiilor (ca supape). În 1932, râul **B.** a provocat mari inundaţii. Afl. pr.: Gurguiata, Duruşca, Hoiseni, Valea Lupului, Ciric ş.a. (pe stg.), Bahlueţ, Voineşti, Valea Locii ş.a. (pe dr.).

BAHNA 1. Depresiune tectonică şi de eroziune diferenţială, situată în zona de contact dintre M-ţii Mehedinţi şi Pod. Mehedinţi, pe valea râului Bahna, la 175–250 m alt., având forma unui culoar lung de c. 9 km şi lat de 2,5–3 km. Relief de dealuri cu alt. de 200–300 m (dealurile Alion, Cucuiu, Cioaca Mare, Drănic ş.a.), terase şi lunci. Climă cu influenţe submediteraneene, cu temp. medii anuale de 8–11°C şi precipitaţii moderate (700–850 mm anual). Păduri de gorun şi cer; tufişuri cu elemente termofile (liliac, cărpiniţă, mojdrean, scumpie ş.a.). Culturi agricole; păşuni şi fâneţe naturale. Rezervaţia paleontologică Bahna-Ilovita.

2. Com în jud. Neamţ, alcătuită din 8 sate, situată la poalele Dealului Bahna (507 m alt.) din Subcarpaţii Neamţului, la 300 m alt., pe râul Turbata; 3 557 loc. (1 ian. 2011): 1 781 de sex masc. şi 1 776 fem.

BAHNEA, com. în jud. Mureş, alcătuită din 7 sate, situată în Pod. Târnavelor, la confl. râului Cund cu Târnava Mică; 3 822 loc. (1 ian. 2011): 1 965 de sex masc. şi 1 857 fem. Haltă de c.f. Satul Bahnea este atestat documentar, prima oară, în 1291, iar în 1405 apare menţionat într-un document ca târg. În satul Gogan, atestat documentar în 1332, este amintită (1347) existenţa unei cetăţi regale; în acelaşi sat se află o biserică din sec. 13–18, de tip biserică-sală, în stil gotic târziu, cu decor caracteristic artei renascentiste. În satul Bahnea există castelul „Bethlen" (1545), în stil renascentist şi o biserică din sec. 14, cu transformări din 1794 şi turn din 1901; biserică din sec. 14–15, cu turn din 1804 (în satul Cund); biserică din lemn (1805), în satul Bernadea şi biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1796), cu turn din 1835, în satul Lepindea.

BAIA 1. Com. în jud. Suceava, alcătuită din 2 sate, situată în SV Pod. Sucevei, la 500 m alt., pe stg. râului Moldova, la 9 km SV de Fălticeni; 7 283 loc. (1 ian. 2011): 3 706 de sex masc. şi 3 577 fem. Cărămidărie; dogărit. În arealul com. **B.** au fost descoperite urmele unei cetăţi traco-getice (1,5 ha), fortificată cu val de pământ şi şanţ, datând din sec. 4–3 î.Hr. Atestată ca oraş în sec. 13, localit. este menţionată mai întâi în 1334–1335, şi apoi în 1339 (înscrisă pe Portulanul lui A. Dulcert), cu numele *Civitas Moldaviae*, dată după care figurează în mai toate actele oficiale ale vremii cu acest nume (de exemplu într-un document din 1352). Pr. centru economic şi capitală a Moldovei în timpul domniei lui Bogdan I (1359– c. 1365). În dec. 1467, Ştefan cel Mare a învins la **B.** oastea lui Matia Corvin, regele Ungariei, care, din nov. acelaşi an, se afla într-o campanie de cucerire în Moldova. În 1561, domnul Alexandru Lăpuşneanu a stabilit ca la **B.** să se ţină patru iarmaroace pe an (13 mart., 29 iun., 8 sept., 14 oct.). Din 1599, oraşul **B.** a început să decadă, după cum scria trimisul papal Bernardo Quirini, iar din a doua jumătate a sec. 18 localit. încetează să mai figureze ca oraş (ultima menţiune ca oraş apare în 1741) din cauza plecării târgoveţilor de aici în noul târg *Şoldăneşti* (denumit ulterior Fălticeni). **Monumente:** ruinele bisericii catolice cu hramul „Sfânta Fecioară", zidită în 1410 prin grija Doamnei Margareta, soţia lui Alexandru cel Bun; Biserica Albă cu hramul „Sfântul Gheorghe", atribuită lui Ştefan cel Mare, care ar fi ctitorit-o în 1467 după victoria repurtată asupra lui Matia Corvin (restaurată în 1907–1908); biserica „Adormirea Maicii Domnului", ctitorie din 1532 a lui Petru Rareş, mai păstrează fragmente de picturi murale exterioare şi interioare, executate între 1535 şi 1538, restaurată în 1925; în 1993 s-au executat lucrări de drenaj în jurul bisericii pentru îndepărtarea apei din pânza freatică aflată aproape de supr. Săpăturile arheologice din 1994, efectuate pe traseul drenajului, au scos la iveală 449 de monede, din care 17 piese datează din timpul domniei lui

Baia (1). Biserica Albă cu hramul „Sfântul Gheorghe"

Baia (1). Ruinele bisericii „Sfânta Fecioară"

Petru Rareş, 21 de monede de la sf. sec. 18 şi începutul sec. 19, o monedă din argint (groş) este emisă în timpul lui Petru I, iar o altă monedă din argint în vremea lui Alexandru cel Bun.

2. Com. în jud. Tulcea, alcătuită din 5 sate, situată pe râul Ceamurlia, în apropiere de vărsarea acestuia în lacul Ceamurlia, din complexul lacustru Razim; 4 652 loc. (1 ian. 2011): 2 368 de sex masc. şi 2 284 fem. Staţie de c.f. Expl. de gresii şi conglomerate. Creşterea ovinelor şi porcinelor. Între satul Camena şi com. Peceneaga există o importantă linie de falie, care separă Pod. Dobrogei de Nord de Pod. Dobrogei Centrale. Pe terit. satului Baia (fost Hamangia) au fost descoperite vestigii neolitice (milen. 4–2 î.Hr.) care formează cultura materială Hamangia.

BAIA DE ARAMĂ, oraş în jud. Mehedinţi, situat în N Pod. Mehedinţi, la 275 m alt., pe Valea Bulbei, în apropiere de confl. cu Motru, la 66 km NE de municipiul Drobeta-Turnu Severin; 5 733 loc. (1 ian. 2011): 2 871 de sex masc. şi 2 862 fem. Supr.: 91 km^2, din care 8,9 km^2 în intravilan; densitatea: 644 loc./km^2. Expl. forestiere şi de calcar. Vechi centru minier unde s-a exploatat min. de cupru din timpul domniei lui Mircea cel Bătrân (1392) până în sec. 18. Întreprinderi de expl. şi prelucr. a lemnului (mobilă), de conf., mat. de constr. şi alim. Păstrăvărie. Centru pomicol. Bibliotecă orăşenească. Atestat documentar, prima oară, în 1581, iar ca târg în sec. 17. Declarat oraş la 17 febr. 1968, având în subordine ad-tivă 8 sate: Bratilovu, Brebina, Dealu Mare, Mărăşeşti, Negoeşti, Pistriţa, Stăneşti, Titerleşti. **Monumente:** biserica „Sfinţii Voievozi" a fostei mănăstiri, ctitorită la 22 mai 1699 de Milco Băiaşul (vătaful minelor din localit.) cu ajutorul banului Cornea Brăiloiu, terminată în anul 1700 şi sfinţită la 7 mai 1703, păstrează un ansamblu de picturi murale realizate în 1703 de zugravii Neagoe şi Partenie de la Tismana. Restaurată în 1937–1938; bisericile din lemn „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1757, refăcută în 1845) şi „Sfântul Dumitru" (sf. sec. 18), în satele Brebina şi Negoeşti; bisericile din zid „Adormirea Maicii Domnului" (1819) şi „Sfinţii Voievozi" (1825), în satele Pistriţa şi Titerleşti.

BAIA DE ARIEŞ, oraş în jud. Alba, situat pe râul Arieş, la poalele Muntelui Mare, în Ţara Moţilor; 4 204 loc. (1 ian. 2011): 2 115 de sex masc. şi 2 089 fem. Supr.: 78,9 km^2, din care 3 km^2 în intravilan; densitatea: 1 401 loc./km^2. Staţie de c.f. pe linia de mocăniţă Abrud-Turda care a fost scoasă din uz în 1998. Expl. de min. auro-argentifere şi de min. complexe (întrerupte la începutul sec. 21). Produse textile (conf.) şi alim. Prelucr. artistică a lemnului. Agroturism. Bibliotecă orăşenească. **Istoric.** În perioada stăpânirii romane în Dacia (106–271/275), localit. era cel mai important centru de expl. a aurului. Din această perioadă au fost descoperite o covată din bronz pentru spălarea aurului, unelte pentru minerit, opaiţe, ştampile, ceramică ş.a. Prima atestare documentară datează din 1308, iar la 23 sept. 1325 apare consemnată ca localit. minieră, cu numele de *Civitas Ovounberg* sau *Aranyosbanya*, într-un act emis de către Carol I Robert de Anjou, regele Ungariei. În Evul Mediu este amintită şi cu denumirea *Ofenbaia*. În sec. 15 a avut statut de oraş liber, privilegiu pe care l-a pierdut mai târziu, fiind declarat oraş la 16 ian. 1998, având în subordine ad-tivă satele Brăzeşti, Cioara de Sus, Muncelu, Sartăş, Simuleşti. **Monumente:** biserica romano-catolică (1540), în oraşul Baia de Arieş. Biserici din lemn cu hramurile „Învierea Domnului" (1769, pictată în 1784 de Teodor Ciugan) şi „Pogorârea Duhului Sfânt" (1780, cu picturi pe pereţii interiori din 1790 şi 1827), în satele Brăzeşti şi Sartăş.

BAIA DE CRIŞ, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 9 sate, situată în NV Depr. Brad, pe cursul superior al Crişului Alb, la poalele M-ţilor Bihor şi Metaliferi; 2 752 loc. (1 ian. 2011): 1 271 de sex masc. şi 1 481 fem. Staţie de c.f. Expl. de cărbune brun (în satele Ţebea şi Lunca) şi de min. auro-argentifere (în satele Căraci şi Ţebea). Expl. şi prelucr. primară a lemnului; prelucr. laptelui. Creşterea bovinelor. Centru pomicol. În arealul com. au fost descoperite o secure de trahit din perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului (2500–1800 î.Hr.), trei stele-menhire, statui antropomorfe din augit/andezit, fără capete, datând din prima Epocă a fierului (sec. 4 î.Hr.) şi un tezaur alcătuit din 70 de monede (din care 11 drahme din Apollonia), un lanţ de argint şi un cercel. Tot aici au fost identificate urmele unei aşezări romane de mineri în care s-au găsit unelte de

Baia de Aramă. Biserica „Sfinţii Voievozi"

Baia de Criş. Gorunul lui Horea din Ţebea

minerit, monede, ceramică şi o epigrafă cu AVIANVS. Satul Baia de Criş este menţionat documentar, prima oară, în 1390. **Monumente:** bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 17) şi „Sfântul Nicolae" (sec. 18), în satele Lunca şi Căraci; mănăstirea franciscană cu biserică din sec. 15, transformată parţial în sec. 18, şi claustrul (1760–1780), în satul Baia de Criş; Gorunul secular al lui Horea (doborât de furtună la 19 iul. 2005) şi mormântul lui Avram Iancu, în satul Ţebea; un bust al lui Avram Iancu (realizat de Cornel Medrea), în satul Baia de Criş şi altul în satul Ţebea (operă, din 1934, a sculptorului Radu Moga). Punct de plecare spre Muntele Găina (1 486 m), unde are loc anual (la 20 iulie) renumitul „Târg de Fete". În satul Ţebea se desfăşoară anual (în luna septembrie) Festivalul de muzică populară românească şi de dansuri populare româneşti care are loc în aer liber.

BAIA DE FIER, com. în jud. Gorj, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Subcarpaţilor Olteniei cu prelungirile M-ţilor Parâng, la 560 m alt., pe Pârâu Galben; 4 194 loc. (1 ian. 2011): 2 108 de sex masc. şi 2 086 fem. Expl. forestiere, de grafit şi de calcar. Cherestea. Creşterea ovinelor. Pomicultură; colectarea fructelor de pădure. Satul Baia de Fier apare menţionat documentar în 1480, ca centru minier. În satul Baia de Fier se află biserica „Toţi Sfinţii" (1749–1753), ctitorită de egumenul Dionisie Bălăcescu de la mănăstirea Hurezi (cu picturi murale din 1753), iar în satul Cernădia există biserica din lemn cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul" (1731). În partea de N a com. se află Peştera Muierilor (rezervaţie speologică şi arheologică), în care s-au descoperit urme de locuire din Paleoliticul mijlociu (vârfuri de suliţă executate din os) şi schelete de *Ursus spelaeus*. Centru turistic.

Baia de Fier. Intrarea în Peştera Muierilor

Festivalul folcloric, anual, „Coborâtul oilor de la munte" (a treia duminică a lunii sept.).

BAIA MARE 1. Depresiune tectono-erozivă, în NV României, cuprinsă între M-ţii Oaş şi Gutâi la N şi NE, Dealurile Chioarului la S şi SE, Dealurile Sălajului la SV şi Dealurile Asuajului la V, cu largă ieşire spre Câmpia Someşului în NV. Drenată de Someş şi afl. săi Lăpuş (cu Săsar), Bârsău, Asuaj ş.a. Supr.: c. 675 km^2. Relieful se compune din două trepte pr.: piemonturile şi glacisurile marginale, cu alt. de 200–350 m, luncile şi terasele cu alt. de 140–200 m. Climă blândă, de adăpost, cu temp. medii anuale de 9,5°C şi precipitaţii variabile (650–1 050 mm/anual). Păduri de castan cu fructe comestibile, grupate într-o rezervaţie ce ocupă o supr. de 50 ha, cu exemplare seculare, în care se întâlnesc, în proporţie mai mică, şi alte specii de arbori (gorun, carpen, tei, fag). Culturi de cereale; pomicultură (meri, peri, pruni); viticultură; legumicultură. Creşterea animalelor. Expl. de min. complexe pe rama nordică a depresiunii. Izv. cu ape minerale. Zonă turistică ce gravitează în jurul municipiului Baia Mare.

2. Municipiu în NV României, reşed. jud. Maramureş, situat în depresiunea omonimă, la poalele M-ţilor Gutâi, la 220 m alt., pe râul Săsar; 137 735 loc. (1 ian. 2011): 65 712 de sex masc. şi 72 023 fem. Supr.: 239 km^2, din care 32 km^2 în intravilan; densitatea: 4 304 loc./km^2. Aeroport situat la 10 km V de municipiu, în arealul oraşului Tăuţii-Măgherăuş. Nod feroviar şi rutier. Expl. de min. auro-argentifere, min. de cupru, plumb, zinc, andezit, marne etc. Termocentrală. Cel mai important centru al metalurgiei neferoase româneşti (cupru rafinat electrolitic şi bare de cupru, oxizi de plumb, sulfaţi de zinc şi de cupru, reactivi de flotaţie etc.), din cauza căreia aşezarea suferă o poluare accentuată. Turnătorie de oţel. Întreprinderi constr. de maşini (maşini-unelte, maşini şi utilaje agricole şi forestiere, accesorii şi scule, piese neferoase ş.a.), de prelucr. a lemnului (mobilă, butoaie, doage etc.), mat. de constr. (cărămizi, faianţă, prefabricate din beton), textile (filatură şi ţesătorie de bumbac, conf., tricotaje), blănărie (confecţii din blănuri) şi alim. (produse de panificaţie, conserve de legume şi fructe, preparate din carne şi lapte, băuturi alcoolice, sucuri naturale din fructe, nectar etc.). Două universităţi de stat (Universitatea de Nord şi Universitatea „Bogdan Vodă"), ambele cu 11 facultăţi, 6 385 studenţi şi 213 cadre didactice (2007–2008) şi o universitate privată (Universitatea de Arte „Vatra"), cu şapte facultăţi, 1 563 studenţi şi 16 cadre didactice (2007–2008); Teatrul Municipal (inaugurat la 30 dec. 1952), cu secţii de dramă şi de păpuşi. Filarmonică. Muzeu judeţean cu colecţii de arheologie şi istorie (tipare din bronz, sigilii, inele-peceţi, arme, tezaure monetare etc.), etnografie (unelte ţărăneşti, piese de port popular, ceramică, cergi, covoare etc.) şi artă; Muzeu de artă plastică, cu lucrări aparţinând Şcolii de pictură de la **B.M.**; Muzeu de etnografie şi artă populară; Muzeul florilor de mină (inaugurat la 6 nov. 1989), care cuprinde interesante şi neasemuite colecţii mineralogice; Muzeu de ştiinţele naturii. Biblioteca judeţeană „Petre Dulfu" (1951), cu peste 400 000 de vol. Festival anual internaţional de teatru (din 1992). În sec. 16–18, la **B.M.** au funcţionat un colegiu reformat („Schola Rivulina", 1547–1755) şi un gimnaziu catolic. În 1896, Simion Corbul (zis Hollosi) a întemeiat la **B.M.** „Colonia de pictură", care avea menirea să promoveze pictura în aer liber, în opoziţie cu academismul. Din 1902, „Colonia de pictură" îşi continuă activitatea prin înfiinţarea „Şcolii libere de pictură", transformată, în 1927, în „Şcoala de pictură", a cărei activitate încetează în 1936. **Istoric.** Săpăturile arheologice au scos la iveală vestigii din Epoca bronzului şi urmele unor exploatări miniere din perioada dacilor liberi. Prima menţiune documentară a localit. datează din 1327. În 1329, aşezarea apare consemnată în documente cu numele *Civitas Rivuli Dominarum*, iar în 1346, ea capătă privilegiul de oraş liber. În documentele anului 1411 este amintită existenţa unei monetării la **B.M.** După

Baia Mare (2). Zona veche a municipiului

1412, când apare prima breaslă (cea a croitorilor), oraşul se dezvoltă ca un puternic centru meşteşugăresc (iau fiinţă breslele măcelarilor, olarilor, tâmplarilor, tăbăcarilor, aurarilor, fierarilor, cizmarilor etc., ajungând la c. 30 de bresle în sec. 18), comercial şi de expl. forestiere. În 1446 a intrat în posesia lui Iancu de Hunedoara, iar în 1469 Matia Corvin a acordat oraşului dreptul de a construi o cetate, înconjurată cu ziduri şi bastioane de apărare. În 1472 se execută primele lucrări de canalizare şi de pavare a străzilor, iar în 1641 este construită prima conductă pentru aprovizionarea cu apă a oraşului. În sec. 16, pe fondul unor nemulţumiri, au avut loc numeroase mişcări de protest ale minerilor şi meşteşugarilor (1518, 1551, 1558, 1571). Între 1703 şi 1711, locuitorii oraşului au participat activ la Răscoala curuţilor, mulţi dintre ei înrolându-se în cetele de haiduci conduse de Pintea Gligor, supranumit Pintea Viteazul. În prima jumătate a sec. 19, oraşul începe să se dezvolte din punct de vedere industrial. Locuitorii din **B.M.** au participat la acţiunile revoluţionare din 1848–1849, constituindu-se în gărzi înarmate. În anii 1915, 1920, 1925 au avut loc greve ale muncitorilor din oraş. În perioada 31 aug.–3 sept. 1940, populaţia oraşului a protestat cu vehemenţă împotriva Dictatului de la Viena din 30 aug. 1940. În a doua jumătate a lunii dec. 1989, locuitorii din **B.M.** au manifestat, alături de alte mari oraşe ale României, pentru abolirea regimului comunist condus de Nicolae Ceauşescu. Oraşul a fost declarat municipiu la 17 febr. 1968. În prezent, municipiul **B.M.** are în subordine ad-tivă 3 localit. componente: Blidari, Firiza, Valea Neagră. **Monumente:** fragmente din zidurile cetăţii (sec. 15); centrul vechi al oraşului, menţionat documentar în 1482, cu numeroase construcţii în stil baroc, ce păstrează aspectul din sec. 17; Turnul-clopotniţă (50 m înălţime), cu o scară interioară având 100 de trepte, construit în perioada 1445–1468 lângă Catedrala „Sfântul Ştefan" (edificiu gotic ridicat în anii 1347–1376, trăsnit în 1769 şi demolat în sec. 19, din care se mai păstrează fundaţiile). Acest turn, numit şi „Turnul Ştefan", seamănă cu turnul vechii primării din Praga şi a folosit mult timp ca foişor de foc; biserica romano-catolică „Sfântul Anton" (1402, cu transformări ulterioare); casa „Elisabeta", construită în 1446 de Iancu de Hunedoara pentru soţia sa; biserica „Sfânta Treime" (1717–1720), în stil baroc, a fostei mănăstiri iezuite; bastionul măcelarilor sau Turnul de muniţii (sec. 14–15); biserica din lemn (1630) din cadrul muzeului etnografic a fost adusă în 1939 din satul Chechiş; fosta mănăstire a minoriţilor (1733–1734) cu supraetajări din 1741; bastionul Monetăriei (1734–1739), în stil baroc; clădirea Monetăriei

Baia Mare (2). Turnul „Ştefan"

(1734–1738), azi sediul Muzeului judeţean; biserica reformată (1792); clădirea Oficiului minelor (1748), azi sediul Muzeului de Artă; Casa „Degenfeld" (sec. 16–18); capela „Rozalia" (1771); clădirea fostului Cazinou (1834); catedrala ortodoxă „Adormirea Maicii Domnului" (fostă greco-catolică) construită în anii 1905–1911; biserica luterană (1912); biserica „Sfânta Treime" (1717–1720); clădirea Casei de cultură, cu o sală de 700 de locuri, inaugurată în 1971; clădirea Teatrului Municipal (1967); Palatul Prefecturii (în care se îmbină stilurile arhitectonice moderne cu cele tradiţional-maramureşene), inaugurat în 1969; Episcopia greco-catolică (începutul sec. 20); biserica greco-catolică „Sfânta Cruce" (1991–2003, sfinţită la 24 ian. 2003); Monumentul ostaşului român, realizat de sculptorul Andrei Ostap; grupul statuar „Sfatul bătrânilor", operă a lui Vida Géza (1970); biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1824), situată în localit. componentă Firiza. La 14 apr. 1995, în municipiul **B.M.** a fost dat în folosinţă un coş de dispersie a gazelor la Societatea Comercială „Phoenix" S.A., înalt de 351,5 m (cel mai înalt din Europa), a cărui construcţie a început în 1990.

Baia Mare (2). Vedere generală

BAIA SPRIE, oraş în jud. Maramureş, situat la poalele M-ţilor Gutâi, la 500 m alt., pe râul Săsar, la 10 km E de municipiul Baia Mare; 16 580 loc. (1 ian. 2011): 8 052 de sex masc. şi 8 528 fem.

Baia Mare (2). Piscina olimpică

Baia Sprie. Cabana Mogoşa

Supr.: 96 km², din care 8,7 km² în intravilan; densitatea: 1 906 loc./km². Expl. forestiere şi de sulfuri polimetalice, asociate cu min. de aur şi de argint. Staţie de flotaţie a min. neferoase. Întreprinderi de conf., piel., mat. de constr., prelucr. a lemnului şi alim. (produse de panificaţie, preparate din lapte şi carne, prelucr. fructelor de pădure etc.). Centru pomicol. Bibliotecă orăşenească. **Istoric.** Localit. apare menţionată documentar, prima oară, în 1329, cu numele de *Medius Mons* şi apoi, în 1348, cu numele *Civitas Medii Montis*. În 1523 este consemnată ca *oppidum*. Devastată de turci în 1562 şi de tătari în 1771. Oraşul are în subordine ad-tivă 2 localităţi componente (Chiuzbaia şi Tăuţii de Sus) şi un sat care îi aparţine (Satu Nou de Sus). **Monumente:** casa iezuiţilor (sec. 16–17, cu transformări baroce din 1793); biserica ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1793), în stil baroc, fostă biserică greco-catolică; capela „Calvaria" (sec. 17); casa din lemn „Samuel Csaszi" (1754); biserica ortodoxă „Pogorârea Duhului Sfânt" (1969–1984, sfinţită la 7 oct. 1984); clădirea fostului sediu al Oficiului minelor (1733 –1739), în stil baroc, azi Primăria oraşului; casa parohială romano-catolică (1773); biserica romano-catolică (1846–1858); biserica reformată (1889–1890); casa parohială ortodoxă (1836); biserica ortodoxă cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1775), în satul Satu Nou de Sus; biserica romano-catolică (sec. 14–15), în stil gotic, în localit. componentă Tăuţii de Sus. La 3 km de oraş se află Lacul Albastru, de formă circulară, format în 1920 prin prăbuşirea unei mine vechi în care s-a acumulat, ulterior, apa provenită din ploi care, cu timpul, a căpătat o aciditate crescută datorată conţinutului de acid sulfuric şi ioni de cupru. La 8 km NE de oraş se află cabana Mogoşa (731 m alt.), unde există un telescaun ce urcă până la vf. Mogoşa (1 246 m), de unde coboară o pârtie de schi de 2 100 m lungime, cu o diferenţă de nivel de 500 m, una dintre cele mai bune din ţară pentru probele de slalom. Oraşul **B.S.** constituie un punct de plecare spre vf. Creasta Cocoşului (1 428 m) din M-ţii Gutâi, constituit din andezite bazaltice. Pe acest vârf, care reprezintă un vechi con vulcanic, se află o rezervaţie mixtă – geologică, botanică şi faunistică – cu o supr. de 50 ha, ocrotită de lege în 1954. Zonă turistică.

BAIRAMDEDE → Independenţa (2).

BAIULUI, Munţii ~, complex de culmi muntoase în V Carpaţilor de Curbură (Carpaţii Orientali), între Valea Prahovei la V şi Valea Doftanei la E. M-ţii **B.** sunt alcătuiţi dintr-o alternanţă de gresii calcaroase, calcare marnoase şi şisturi argilo-marnoase şi se prezintă sub forma unei culmi pr., cu direcţie NNE-SSV, din care se desprind mai multe culmi secundare (Clăbucetul Mare, Clăbucetul Taurului, Clăbucetul Azugii, Clăbucetul Baiului ş.a.). Culmea pr. este dominată de mai multe vârfuri, de la N la S: Neamţu (1 926 m, alt. max. a M-ţilor **B.**), Rusu (1 902 m), Unghia Mare (1 847 m), Cazacu (1 753 m), Zamora (1 826 m), Baiu Mare (1 908 m), Drăgan (1 775 m), Gagu Mare (1 660 m). Pantele M-ţilor **B.** sunt acoperite cu păduri de fag şi de conifere, iar la peste 1 600 m alt. se extind pajişti, propice păstoritului (numeroase stâne). Zonă turistică. Cunoscuţi şi sub numele de *M-ţii Gârbovei.*

BALA, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 15 sate, situată în Pod. Mehedinţi, la 400 m alt., la 57 km NE de municipiul Drobeta-Turnu Severin; 4 374 loc. (1 ian. 2011): 2 256 de sex masc. şi 2 118 fem. Expl. forestiere. Fabrică de var. Pomicultură (meri, peri, pruni). Staţiune balneoclimaterică, de interes local, cu izv. de ape minerale sulfuroase, oligominerale (hipotone), termale (23,5–29,5°C) şi nămol terapeutic, indicată în cură externă pentru tratarea afecţiunilor reumatismale, ginecologice şi ale aparatului locomotor, iar în cură internă pentru ameliorarea gastritelor, colecistitelor, insuficienţelor hepatice şi bolilor renale. Te terit. satului Cârşu au fost descoperite monede romane din timpul împăratului Traian, iar în satul Dâlma au fost identificate mai multe monumente romane, fapt ce atestă că aici a existat o aşezare rurală romană. Satul Bala apare menţionat documentar la 10 nov. 1415. Bisericile de zid cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1884–1890), cu picturi murale interioare originare executate de Gheorghe Ionescu, „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1879–1881) şi „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1818, cu picturi din 1837), în satele Bala de Sus, Comăneşti şi Crainici; bisericile din lemn „Sfântul Gheorghe" (1834, refăcută în 1895) şi „Sfântul Nicolae" (1806), în satele Runcuşoru şi Vidimireşti.

BALACI, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Burdea; 1 993 loc. (1 ian. 2011): 921 de sex masc. şi 1 072 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 1 ian. 1887). În satul Balaci se află biserica „Adormirea Maicii Domnului", construită în 1684 din iniţiativa agăi (comandant militar) Constantin Bălăceanu, cu picturi murale din 1825. Aici se află şi ruinele Curţii familiei Constantin Bălăceanu, construită înainte de 1690, precum şi conacul „Făgărăşeanu" (1900).

BALACIU, com. în jud. Ialomiţa, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe stg. râului Ialomiţa; 1 670 loc. (1 ian. 2011): 837 de sex masc. şi 833 fem. Creşterea porcinelor. Pe terit. satului Crăsanii de Sus, pe înălţimea *Piscul Crăsani,* care domină Valea Ialomiţei, au fost descoperite (1923, 1973–1975) urmele unei aşezări geto-dacice, fortificată cu val de pământ, datând din a doua perioadă a Epocii fierului – La Tène (sec. 3–1 î.Hr.). Aici s-a găsit un bogat material aparţinând civilizaţiei dacice (ceramică

cenuşie, modelată pe roată, lustruită, formată din fructiere, căni, străchini etc.), cât şi obiecte elenistice de import (amfore, boluri, opaiţe, fibule, castroane, un candelabru din bronz cu trei braţe ş.a.). Aşezarea a fost distrusă, se pare, în anii 11–12 de Sextus Aelius Catus în timpul unei expediţii a armatelor romane de pedepsire a locuitorilor din N Dunării. În satul Crăsanii de Sus se află mănăstirea Balaciu (de călugări), cu biserica „Adormirea Maicii Domnului", ctitorită în 1750 de către Grigore II Ghica şi reconstruită în anii 1821–1841 de Neacşu Piteşteanu şi soţia sa Ecaterina şi reparată în 1869. Aceasta a funcţionat ca biserică de mir până la 29 mai 1929 când, prin strădania episcopului Gherontie Nicolau, a fost întemeiată mănăstirea Balaciu (numită popular mănăstirea Piteşteanu). Între 1936 şi 1939, la această mănăstire a funcţionat o şcoală de cântăreţi bisericeşti. Cutremurul din noaptea de 9 spre 10 nov. 1940 a provocat mari stricăciuni bisericii şi anexelor acestei mănăstiri, fiind reparate în 1941. În 1961, autorităţile comuniste au desfiinţat mănăstirea Balaciu, aceasta fiind transformată în complex de creştere a puilor de găină a Cooperativei Agricole de Producţie (C.A.P.). Mănăstirea Balaciu a fost reînfiinţată la 28 aug. 1991, până în anul 2000 reuşind să se reconstruiască şi să se picteze biserica la interior, să se construiască noile chilii, clopotniţa, casa stăreţiei şi un paraclis. Ansamblul monahal a fost sfinţit la 15 aug. 2000.

BALAMUCI, Sfântul Nicolae ~, Mănăstirea ~ → Grădiştea (2).

BALAVÁSAR → Bălăuşeri.

BALC, com. în jud. Bihor, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Barcăului, pe cursul superior al râului Barcău; 3 485 loc. (1 ian. 2011): 1 755 de sex masc. şi 1 730 fem. Haltă de c.f. Încălţăminte. În satul Balc, menţionat documentar, prima oară, în 1213 se află o biserică reformată (1791) şi castelul familiilor Degenfeld-Schönburg (1896).

BALCANI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 4 sate, situată în Depr. Tazlău, pe cursul superior al râului Tazlău; 7 978 loc. (1 ian. 2011): 4 080 de sex masc. şi 3 898 fem. Expl. forestiere şi de petrol. Centru de ceramică populară şi de prelucr. artistică a lemnului. Satul Schitu Frumoasa a fost afectat în mare parte de un incendiu la 17 aug. 1994.

BALDOVINEŞTI, com. în jud. Olt, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Romanaţi cu Piem. Oltețului, pe dr. râului Olteţ; 834 loc. (1 ian. 2011): 412 de sex masc. şi 422 fem. În satul Baldovineşti se află un conac de la sf. sec. 18 şi biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1739, refăcută în 1860), iar în satul Gubandru există biserica „Sfântul Ilie" (1835).

BALINŢ, com. în jud. Timiş, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Lugojului, pe cursul superior al râului Bega; 1 589 loc. (1 ian. 2011): 778 de sex masc. şi 811 fem. Staţie de c.f. Moară pentru măcinat cereale acţionată de forţa apei. Panificaţie. Pădure de nuci. În satul Balinţ, menţionat documentar, prima oară, în 1488, se află o biserică romano-catolică şi o biserică din lemn (1834) declarată monument de arhitectură.

BALOTA, vârf în NV M-ţilor Căpăţânii (Carpaţii Meridionali), alcătuit dintr-un complex de roci cristaline, calcare jurasice şi granitoide. Alt.: 2 108 m. Traseu turistic de creastă, accesibil pe la obârşia Oltețului.

BALOTEŞTI, com. în jud. Ilfov, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Vlăsiei, pe râul Cociovaliştea, la 21 km N de Bucureşti; 7 014 loc. (1 ian. 2011): 3 369 de sex masc. şi 3 645 fem. Staţie de c.f. Fabrică de sticle din polietilenă, intrată în funcţiune la 2 mart. 1995. Filatură şi ţesătorie de in şi cânepă (saci, prelate, plase de cânepă, frânghii); covoare; preparate din carne. Confecţii. Ateliere meşteşugăreşti ce produc garnituri din cauciuc şi diverse prefabricate. Fermă avicolă şi Staţiune pentru cercetări avicole. Institut de cercetare pentru nutriţia animalelor. Popas turistic (motelul „Săftica"). Prima atestare documentară a localit. datează din 1624. Declarată oraş la 18 apr. 1989, a redevenit com. la 22 ian. 1990. Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997 a făcut parte din Sectorul Agricol Ilfov. Han (sec. 19) şi biserică ortodoxă cu hramul „Sfinţii Nicolae, Teodor şi Stelian" (1763), ctitorie a lui Zamfirache Cămăraş, în satul Baloteşti; biserică ortodoxă cu triplu hram – „Sfânta Treime", „Sfântul Dumitru" şi „Sfânta Elisabeta", ctitorie, din 1801, a vornicului Radu Slătineanu, în satul Săftica. Pe terit com. **B.**, la 31 mart. 1995, s-a prăbuşit aeronava Airbus „Muntenia" la câteva minute după decolarea de pe aeroportul Bucureşti-Otopeni. În acest accident şi-au pierdut viaţa 49 de pasageri şi 11 membri ai echipajului.

BALŞ 1. Oraş în jud. Olt, situat în zona de contact a Câmpiei Romanaţi cu Pod. Getic, la 150 m alt., pe râul Olteţ, la 24 km S de municipiul Slatina; 20 748 loc. (1 ian. 2011): 10 045 de sex masc. şi 10 703 fem. Supr.: 37 km^2, din care 7 km^2 în intravilan; densitatea: 2 964 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată la 5 ian. 1875). Nod rutier. Oţelărie. Constr de osii şi boghiuri (din 1970) pentru vagoane de c.f., de instalaţii pentru irigaţii, de maşini şi utilaje pentru agricultură şi pentru expl. forestiere, de anvelope şi camere de aer, de uscătoare pentru cereale, obiecte de uz casnic (maşini de gătit, sobe de încălzit, cazane pentru boiler, cuptoare pentru maşini de gătit etc.). Reparaţii de maşini agricole. Materiale de constr. (produse din marmură, azbociment, prefabricate din beton), de prelucr. a lemnului, textilă (conf., tricotaje) şi alim. (preparate din carne). Centru pomicol şi viticol. Muzeu de istorie şi arheologie. Biblioteca orăşenească „Petre Pandrea". **Istoric.** Amintit documentar ca sat, prima oară, în 1477, iar apoi în 1564. La începutul sec. 19, era o comună mare, cu peste 5 000 loc., cu trei târguri pe an, iar în a doua jumătate a sec. 19 s-a dezvoltat ca centru agricol. Declarat oraş în 1921. Are în subordine ad-tivă 2 localit. componente (Corbeni şi Româna) şi un sat (Teiş). **Monumente:** bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (ante 1743), „Sfântul Dumitru" şi „Sfântul Ştefan" (1752–1768), „Cuvioasa Parascheva" (1812–1824). La 2 km de S de Balş, în arealul fostului sat Măineşti (azi înglobat în oraşul Balş), se află mănăstirea Măineşti (→). În localit. componentă Corbeni se află biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1833), iar în satul Teiş, biserica având hramul „Cuvioasa Parascheva" (1882).

2. Com. în jud. Iaşi, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Jijiei Inferioare; 3 373 loc. (1 ian. 2011): 1 708 de sex masc. şi 1 665 fem. Com. **B.** a luat fiinţă la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Balş, Boureni şi Coasta Măgurii din com. Ion Neculce (fostă Târgu Frumos), jud. Iaşi.

BALŞA, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 14 sate, situată la poalele M-ţilor Metaliferi, la 500 m alt., pe râul Geoagiu; 925 loc. (1 ian. 2011): 457 de sex masc. şi 468 fem. Expl. de min. auro-argentifere (în satul Almaşu Mic de Munte) şi de min. de cinabru (în satul Voia). Muzeu etnografic şi biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi

Gavriil" (sec. 18), în satul Almaşu Mic de Munte; în satul Vălişoara se află biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1787). Satul Balşa apare menţionat documentar, prima oară, în 1407. În zona cheilor Mada (2,4 km lungime) există o rezervaţie naturală de tip mixt, extinsă pe 10 ha, declarată rezervaţie în 1979. Aici vegetează exemplare rare de floră şi endemisme, printre care laleaua pestriţă (*Fritillaria montana*), jaleşul (*Salvia transilvanica*), *Allium flavum* ş.a. şi trăiesc vipera cu corn şi mai multe lepidoptere (*Euphidryas aurinia aurinia, Colias myrmidone, Prodotis stolida*).

BALTA, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 7 sate, situată în Pod. Mehedinţi, la 500 m alt.; 1 093 loc. (1 ian. 2011): 509 de sex masc. şi 584 fem. Relief carstic în cadrul căruia au fost declarate mai multe rezervaţii naturale, printre care pereţii calcaroşi de la izvoarele Coşuştei 60 ha, Cheile Coşuştei 50 ha, Cornetele Babelor şi Cerboanei 40 ha, Cornetul Bălţii 30 ha ş.a., grupate în Parcul Naţional Domogled-Valea Cernei. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (sec. 18), „Sfântul Nicolae" (1835, construită pe locul uneia din 1789), „Sfântul Ştefan" (1796–1799, refăcută în sec. 19) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1853–1854), în satele Balta, Costeşti, Gornoviţa şi Sfodea; biserica de zid cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (construită în 1859 pe locul uneia din lemn din 1808), în satul Prejna. Com. **B.** are în componenţă satul Nevăţu care s-a depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21 existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

BALTA ALBĂ 1. Liman fluviatil în NE Câmpiei Române, pe stg. cursului inferior al Buzăului, pe terit. jud. Buzău. Supr.: 1 012 ha; ad. max.: 4 m; lungime: 6,5 km; lăţime max.: 2,5 km; vol.: 5,1 mil. m^3. Conţine apă salmastră (101 g/litru) şi importante rezerve de nămol sapropelic (2,45 mil. m^3). Declarat rezervaţie naturală.

2. Com. în jud. Buzău, alcătuită din 4 sate, situată în NE Câmpiei Române (Câmpia Râmnicului), la 30 m alt., în apropiere de lacul omonim, la 56 km NE de municipiul Buzău; 2 686 loc. (1 ian. 2011): 1 284 de sex masc. şi 1 402 fem. Prelucr. laptelui (caşcaval, telemea, smântână, urdă). Creşterea bovinelor şi ovinelor. Staţiune balneoclimatică. Apa minerală a lacului **B.A.**, clorurată, slab sulfatată, sodică, slab magneziană, hipotonă, precum şi nămolul sapropelic de pe fund sunt cunoscute, încă din anul 1847, ca având calităţi terapeutice deosebite, fapt ce a determinat dezvoltarea ulterioară a staţiunii balneoclimaterice, unde se pot trata bolile reumatismale, neurologice periferice (pareze uşoare, sechele după polineuropatii), ginecologice (insuficienţă ovariană, metroanexită cronică), dermatologice (unele eczeme, neurodermite, ichtioze), endocrine (hipotiroidite, hipoovarie puberală, mixedem) ş.a.

3. Cartier în partea de E a municipiului Bucureşti.

BALTA AMARĂ, liman fluviatil cu apă dulce, în NE Câmpiei Române, situat pe stg. cursului inferior al Buzăului, pe terit. jud. Buzău. Supr.: 600 ha; vol.: 3,6 mil. m^3. Cunoscută şi sub numele de *Amara*. Declarat rezervaţie naturală.

BALTA BORCEI → Balta Ialomiţei.

BALTA BRĂILEI, luncă hidroamenajată a Dunării, situată la 6–12 m alt., între despletirile Dunării din aval de com. Giurgeni până la unificarea acestora în dreptul com. Smârdan, respectiv între Dunărea Veche la E şi braţul Cremenea la V. Până în 1964, această zonă reprezenta o alternanţă de mlaştini, gârle, lacuri, grinduri (pe alocuri cu stufăriş ori cu păduri de plop şi salcie), canale navigabile (Filipoiu, Ulmu) şi mici terenuri cultivate agricol. După lucrările de îndiguire din anii 1964–1970 şi de scoatere a terenurilor de sub inundaţii, acest „ostrov", de 60 km lungime, 20 km lăţime şi c. 96 000 ha, a devenit o reg. fertilă, propice culturilor de cereale, atribuindu-i-se numele de *Insula Mare a Brăilei*, deşi nu este o insulă în înţeles geografic. Geografii preferă să păstreze vechea denumire de **B.B.**, care o defineşte corespunzător. În partea de V-SV a **B.B.**, între Dunăre la V şi braţul Vâlciu la E, se individualizează un ostrov alungit pe direcţie S-N, cunoscut sub numele de *Insula Mică a Brăilei* (supr.: 5 336 ha). Drenat de mai multe braţe şi privaluri (Mănuşoaia, Cremenea, Pasca, Iapa ş.a.), care mărginesc, la rândul lor, alte ostroave mai mici (Vărsătura, Chiciu, Ostrovu Orbului, Iapa). Insula Mică a Brăilei a rămas în regim natural, în arealul său existând numeroase lacuri, gârle, braţe părăsite, grinduri fluviatile, zăvoaie de plop alb şi negru şi de salcie, precum şi pajişti de luncă, stufărişuri ş.a. Faună diversă: raţa cârâitoare, raţa roşie, lişiţa, lebăda, cormoranul, gâsca, stârcul cenuşiu, egreta mică, corcodelul, mistreţul, pisica sălbatică, lupul, vidra, bizamul, nevăstuica, dihorul etc.

BALTA DOAMNEI, com. în jud. Prahova, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Gherghiţei, pe stg. râului Ialomiţa; 2 642 loc. (1 ian. 2011): 1 290 de sex masc. şi 1 352 fem. Legumicultură. Biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Trei Ierarhi" (sec. 18), în satul Balta Doamnei.

BALTA IALOMIŢEI (denumită şi *Balta Borcei*), luncă hidroamenajată a Dunării cuprinsă între Dunăre (la E) şi braţul Borcea (la V). Supr.: 831,3 km^2; 94 km lungime (între Călăraşi şi Hârşova); 4–17 km lăţime. Alt. medie: 10–17 m. Reg. de bălţi, mlaştini, canale, privaluri şi grinduri, îndiguită şi desecată în mare parte (diguri marginale, interioare şi transversale, canale de evacuare a apelor în exces, cu staţii de pompare) şi transformată în zonă cerealieră (culturi de porumb, grâu, orz, ovăz pe soluri de luncă bălane şi cernoziom carbonatic). Creşterea ovinelor şi porcinelor. În lunca inundabilă a Dunării, la c. 3 km S de podul de la Cernavodă, se află pădurea Caiafele (348,9 ha), declarată rezervaţie naturală mixtă (preponderent faunistică, şi, în mai mică măsură, forestieră). Specificul acestei păduri îl constituie sălciile bătrâne (*Salix alba*), plopii seculari (*Populus alba, Populus nigra*) şi plantele agăţătoare, printre care viţa sălbatică (*Vitis silvestris*) şi *Periploca graeca*. Pădurea Caiafele este o importantă zonă de cuibărit pentru diferite păsări: raţa, gâsca, lişiţa, stârcul, ţigănuşul, turturica, porumbelul sălbatic, bufniţa ş.a. Printre speciile valoroase se numără vulturul codalb şi călifarul roşu. Împreună cu Pădurea Moroiu (130 ha) formează rezervaţia Caiafele-Moroiu.

BÁLVÁNYOS, staţiune balneoclimatică de interes general, cu funcţionare permanentă, situată în partea central-estică a României (jud. Covasna), la poalele M-ţilor Bodoc şi Puciosu (Carpaţii Orientali), la 775–800 m alt., la 67 km NE de municipiul Sfântu Gheorghe. Climă moderată, cu temp. medii anuale de 6°C şi precipitaţii ce însumează c. 900 mm anual. Are numeroase izvoare cu ape minerale carbogazoase, feruginoase,

Bálványos. Grand Hotel

calcice, hipotone, indicate în tratarea afecțiunilor cardiovasculare (hipertensiune arterială, insuficiență mitrală şi aortică, arteriopatii periferice, varice) şi a bolilor asociate (nevroză astenică, gastrite cu aciditate scăzută etc.). Stațiunea a început să se dezvolte după anul 1895, când s-a construit primul hotel. În apropiere se află Peştera de sulf sau Grota puturoasă, amintită documentar, prima oară, în 1349 (prima descriere a peşterii şi a împrejurimilor datează din 1744), care are în partea inferioară un strat de dioxid de carbon constant, rezultat al emanațiilor post-vulcanice, ce determină moartea prin sufocare a oricărei vietăți care pătrunde aici. Pe Dealul Bálványos (1 041 m) se află ruinele Cetății Păgânilor (sec. 10–13).

BANCA, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 12 sate, situată în zona Dealurilor Fălciului, pe stg. râului Bârlad; 5 549 loc. (1 ian. 2011): 2 835 de sex masc. şi 2 714 fem. Stație de c.f. (inaugurată la 13 nov. 1886). Reşed. com. este satul *Gara Banca*. Prelucr. lemnului. Creşterea bovinelor. Satul Sârbi este atestat documentar, prima oară, în 1436, iar Ghermăneşti, în 1588. Satul Banca a fost înființat în anul 1912 cu numele *Regele Carol I*, după care s-a numit *Nicolae Hobjilă* (în perioada 1948–31 dec. 1964) şi *Sălcioara* (1 ian. 1965–1989).

BAND, com. în jud. Mureş, alcătuită din 12 sate, situată în Pod. Transilvaniei (Câmpia Sărmaşului), pe stg. râului Lechința (sau Comlod); 6 684 loc. (1 ian. 2011): 3 355 de sex masc. şi 3 329 fem. Stație de c.f. Prelucr. lemnului. Satul Band este menționat documentar, prima oară, în 1332. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfânta Maria" (sec. 18, strămutată din Făgăraş), „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" (1741, cu clopotniță din lemn din 1761), „Schimbarea la Față" (1896), în satele Band, Petea şi Țiptelnic. În satul Oroiu se află bisericile din lemn cu hramurile „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil"-Ungureni (1690–1720, cu transformări din 1953) şi „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1764). Monumentul lui Iosif Hodoş (istoric, om politic şi revoluționar din 1848), operă a sculptorului I. Togănel. În satul Fânațe se află un lac de origine meteorică (4 ha), unic în Europa. Până la 28 apr. 2004, com **B.** a avut în componență satul Mădăraş, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

BANLOC, com. în jud. Timiş, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Timişului; 2 808 loc. (1 ian. 2011): 1 444 de sex masc. şi 1 364 fem. Stație de c.f. Piscicultură în iazuri şi heleştee. În satul Banloc, menționat documentar, prima oară, la 13 mai 1400, se află un castel (1750, refăcut în 1783–1793 şi renovat în anul 2000) şi o biserică în stil baroc (1750– 1753). În satul Partoş, atestat documentar, prima oară, în 1333, într-un registru de dijme, există mănăstirea Partoş (de călugări), întemeiată în sec. 12 (c. 1186), reconstruită în sec. 16 şi atestată documentar ca aşezământ monahal, pentru prima oară, în anul 1571, după 19 ani de la ocuparea Banatului de către turci (în 1552). După ce Banatul a trecut în stăpânirea Imperiului Habsburgic (iul. 1718), mănăstirea Partoş a continuat să funcționeze în credința ortodoxă cu toate că s-au făcut presiuni de catolicizare asupra călugărilor. Totuşi, la 10 nov. 1778 obştea mănăstirii Partoş a fost obligată să părăsească incinta acesteia din dispoziția Curții Imperiale de la Viena. Mănăstirea a fost reactivată în 1944 ca aşezământ de călugărițe, apoi desființată de autoritățile comuniste la 28 oct. 1959 şi reînființată ca mănăstire de călugări la 6 martie 2008. Actuala biserică, având dublu hram – „Înălțarea Sfintei Cruci" şi „Sfântul Ierarh Iosif cel Nou de la Partoş", a fost construită în anii 1750–1753, în stil baroc, din inițiativa lui Marcu Muțiu, pe locul unei vechi biserici care purta hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil". Biserica actuală, declarată monument istoric, a fost reparată în anii 1970–1980. În biserică se păstrează o icoană cu chipul Sfântului Iosif cel Nou de la Partoş pictată în 1782. La această mănăstire s-a retras, în 1653, în ultimii ani ai vieții sale, mitropolitul Timişoarei, Sfântul Ierarh Iosif cel Nou (născut în 1568 şi decedat în 1656 la

Bálványos. Ruinele Cetății Păgânilor

Castelul din Banloc

mănăstirea Partoş), ale cărui moaşte se află, din 1956, la catedrala din Timişoara. Până la 13 dec. 2006, com. **B.** a avut în componență satele Livezile şi Dolaț care la acea dată au format com. Livezile.

BARA, com. în jud. Timiş, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Pod. Lipovei cu Câmpia Lugojului, pe râul Miniş; 280 loc. (1 ian. 2011): 153 de sex masc. şi 127 fem. Satul Bara este menționat documentar, prima oară, în 1367. În satul Dobreşti, atestat documentar în 1477, se află biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1832) şi mănăstirea Dobreşti (de călugări), întemeiată în anul 2003, cu biserica „Sfânta Parascheva" construită în anii 2005–2008. Punct fosilifer (în satul Rădmăneşti) cu o bogată faună de moluşte ponțiene, 4 ha.

BARAOLT 1. Masiv muntos în SV Carpaților Orientali, având forma unui horst, îmbrățişat de marele cot al Oltului la E şi V şi limitat de Depr. Baraolt la N şi Sfântu Gheorghe la S. Alcătuit din fliş (roci marno-grezoase şi gresii) cu intruziuni de roci vulcanice. Alt. max.: 1 018 m (vf. Şugag). Acoperit cu păduri de fag şi gorun în alternanță cu păşuni.

2. Depresiune intramontană, tectono-erozivă, în SV Carpaților Orientali, limitată de Dealul Dugău (847 m alt.) şi M-ții Perşani la V, M-ții Harghita la N şi M-ții Baraolt la S. Are formă tentaculară, pe direcția râurilor care o brăzdează (Baraolt, Cormoş, Vârghiş), către partea ei sudică evidențiindu-se mica Depr. Aita, drenată de râul cu acelaşi nume. Relief colinar (400–500 m alt.) şi de terase. Expl. de lignit (Căpeni, Vârghiş, Racoşul de Sus) din prima jumătate a sec. 19 şi până în prima jumătate a sec. 20, de calcar (Vârghiş), diatomit (Filia) şi balast. Izv. cu ape minerale (Biborțeni, Vârghiş ş.a.).

3. Oraş în jud. Covasna, situat în depresiunea şi pe râul cu aceleaşi nume, la 500 m alt., la 60 km NV de municipiul Sfântu Gheorghe; 9 368 loc. (1 ian. 2011): 4 595 de sex masc. şi 4 773 fem. Supr.: 128 km^2, din care 6,8 km^2 în intravilan; densitatea: 1 378 loc./km^2. Expl. de lignit (în satele Racoşul de Sus, din 1839 şi Căpeni, din 1870 până în prima jumătate a sec. 20), diatomit şi forestiere. Producție de produse lactate, de conf., de mase plastice, de cărămizi, cherestea şi produse de panificație. Muzeu de istorie şi etnografie. Bibliotecă orăşenească. Stațiune balneoclimaterică (*Biborțeni*). Prima mențiune documentară a localit. datează din 1224. Declarat oraş la 17 febr. 1968, având în subordine ad-tivă 5 sate: Biborțeni, Bodoş, Căpeni, Micloşoara, Racoşul de Sus. **Monumente:** biserică romano-catolică, în stil baroc (1564–1569, reconstruită în anii 1760–1767, extinsă şi renovată în 1906), înconjurată de un zid de apărare (construit în 1818–1819), cu un turn de pază. Orgă din 1750; biserică reformată (1933, restaurată în 1994). În satul Micloşoara, atestat documentar în 1211, cu numele *Castrum Sanct Nikolas*, există castelul „Kálnoky", în stilul Renaşterii (sec. 16), în satul Căpeni este biserica ortodoxă „Sfântul Nicolae" (1712, restaurată în 1982), iar în satul Racoşul de Sus se află o biserică unitariană (sec. 18). Statuia minerilor (1979, sculptor Iulia Oniță).

BARBOŞI → Galați (1).

BARBU, Mănăstirea ~ → Tisău.

Baraolt (3). Castelul „Kálnoky" din satul Micloşoara

BARCANI, com. în jud. Covasna, alcătuită din 3 sate, situată în interiorul Carpaților de Curbură; 3 906 loc. (1 ian. 2011): 2 005 de sex masc. şi 1 901 fem. Produse lactate. Creşterea bovinelor. Agroturism. Inițial s-a numit *Borcani*, după numele „borcănenilor", care, la mijlocul sec. 19, fabricau obiecte din sticlă (în special borcane).

BARCĂU 1. Dealurile Barcăului, unitate de relief deluros aparținând Dealurilor Vestice, situată pe terit. jud. Bihor, între râul Barcău la V şi N, M-ții Plopiş la E şi Valea Fânețelor la S. Sunt formate din culmi prelungi, cu alt. de 200–400 m, separate de văi largi, cu lunci şi terase joase. Viticultură.

2. Câmpia Barcăului, subunitate de câmpie înaltă, parte componentă a Câmpiei de Vest, situată între râul Barcău (la N), Dealurile Barcăului şi ale Oradei (la E), Crişu Repede (la S) şi granița cu Ungaria (la V). Alt.: 140–170 m.

3. Râu, afl. dr. al Crişului Repede cu care confluează pe terit. Ungariei. Izv. de sub vf. Ponor (977 m) din E M-ților Plopiş, flanchează marginea sudică a Depr. Şimleu Silvaniei, străbate defileul de la Marca, săpat epigenetic în şisturi cristaline, apoi trece în zona de dealuri şi de câmpie, unde panta talvegului scade la 0,4 m/km. Terase largi pe dr., în Depr. Nuşfalău şi în zona de câmpie. Afl. pr.: Bistra (pe stg.), Husasău şi Ier (pe dr.). Lungimea totală a râului până la frontiera cu Ungaria este de 118 km; supr. bazinului: 3 455 km^2. Debitul său este redus (5,6 m^3/s la confl. cu Sălardul). În câmpie, în aval de com. Sălard, este îndiguit pe o distanță de 37,5 km; lucrări de desecare pe 50 mii ha.

BARCEA, com. în jud. Galați, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Tecuci, în lunca râului Bârlad; 6 245 loc. (1 ian. 2011): 3 174 de sex masc. şi 3 071 fem. Stație de c.f. Viticultură.

BARLAC → Castelu.

BARON → Moldova Nouă.

BARSA → Groapa de la ~.

BARU, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 4 sate, situată în SE Depr. Hațeg-Pui, pe râul Strei; 2 867 loc. (1 ian. 2011): 1 410 de sex masc. şi 1 457 fem. Stație de c.f. Expl. de talc (în satul Valea Lupului), de min. de mangan şi forestiere. Fabrică de cărămizi şi produse refractare. În satul

Baru, menționat documentar, prima oară, în 1453, se află biserica „Pogorârea Duhului Sfânt" (sec. 18). Pe terit. satului Petros se află *Peştera Tecuri*, declarată monument al naturii (1954).

BASARABI → Murfatlar.

BAS-CEAUŞ → Movileni (2).

BASCOV 1. Lac de acumulare creat pe râul Argeş, cu scop hidroenergetic, situat în arealul com. Bascov, la N de municipiul Piteşti, umplut cu apă în 1970; vol.: 5,1 mil. m^3.

2. Com. în jud. Argeş, alcătuită din 8 sate, situată în Piem. Cotmeana, pe dr. Văii Argeşului; 9 886 loc. (1 ian. 2011): 4 899 de sex masc. şi 4 987 fem. Stație de c.f., inaugurată în 1898, şi punct de plecare pe şoseaua Transfăgărăşană. Expl. de petrol. Hidrocentrală (7,7 MW) din 1971. Satul Bascov este atestat documentar în 1428. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Gheorghe" (1730) şi „Adormirea Maicii Domnului" (ante 1808), în satele Bascov şi Glâmbocu.

BASCOVELE, Mănăstirea ~ → Cotmeana (3).

BAŞCHIOI → Nalbant (2).

BAŞEU, râu, afl. dr. al Prutului, în aval de Ştefăneşti; 106 km; supr. bazinului: 961 km^2. Izv. din Dealul Ibăneşti, străbate Câmpia Jijiei Superioare şi trece prin oraşul Săveni. Debitul său este redus (1,19 m^3/s) şi regimul de scurgere torențial. În bazinul râului **B.** sunt amenajate mari iazuri folosite în economia piscicolă (Negreni, cel mai mare).

BATA, com. în jud. Arad, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Pod. Lipovei cu lunca largă a Mureşului; 1 207 loc. (1 ian. 2011): 602 de sex masc. şi 605 fem. Carieră de piatră. Expl. forestiere. Satul Bata este menționat documentar în 1367. Ruinele unei abații din sec. 13. Castelul „Mocioni" (sec. 19), în satul Bulci, astăzi Sanatoriu T.B.C.

BATĂR, com. în jud. Bihor, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Miersigului, pe dr. Crişului Negru; 5 189 loc. (1 ian. 2011): 2 547 de sex masc. şi 2 642 fem. Stație de c.f. Morărit şi panificație. Satul Batăr apare menționat documentar, prima oară, în perioada 1202–1203. Biserică din lemn cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1789), în satul Tăut; castelul „Moskovits" (1850), în satul Arpăşel.

BATOŞ, com. în jud. Mureş, alcătuită din 4 sate, situată la poalele Dealului Bura (Dealurile Mureşului), pe râul Lut; 4 202 loc. (1 ian. 2011): 2 155 de sex masc. şi 2 047 fem. Pomicultură (meri, peri, cireşi). Producție de brânzeturi. Morărit şi panificație. Creşterea bovinelor. Satul Batoş apare menționat documentar, prima oară, în 1228 cu numele *Batus*. Colonizat cu germani în anul 1300. Cetate țărănească cu biserică evanghelică de incintă (sec. 16, cu transformări din sec. 18) şi turn din 1638 (în satul Batoş); biserică evanghelică (1800–1860) şi biserică reformată reconstruită în 1889–1890, pe locul unei biserici ce data din sec. 13–14, în satele Dedrad şi Goreni.

BATUS → Batoş.

BAZIAŞ, sat în com. Socol, jud. Caraş-Severin, în extremitatea de SV a României, atestat documentar în 1581. Post hidrologic; în arealul său, Dunărea intră pe terit. României, parcurgând apoi o distanță de 1 075 km până la vărsarea în Marea Neagră. Mănăstire de călugări (sec. 18) cu biserica „Schimbarea la Față", care aparține etniei sârbilor din Banat. În aug. 1854 a fost inaugurată calea ferată Oravița–Baziaş (62,5 km).

BAZNA, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Târnavelor, la 321 m alt., la 10 km NV de municipiul Mediaş; 4 066 loc. (1 ian. 2011): 2 096 de sex masc. şi 1 970 fem. Expl. de gaze naturale. Fabrică de cărămidă. Producție de sare medicinală (Sarea de Bazna), extrasă din apa minerală, comercializată prin farmacii şi folosită pentru tratarea la domiciliu atât sub formă de comprese, cât şi la băi în cadă. Produse de panificație. Satul Bazna este atestat documentar la 18 febr. 1302. Stațiune balneoclimaterică de interes general, cu funcționare permanentă, cu izv. de ape minerale cloruro-sodice, iodurate, bromurate, hipertone, indicate în tratarea afecțiunilor reumatismale, neurologice periferice (pareze, paralizii posttraumatice, sechele după poliomielită sau după polineuropatii), ginecologice (insuficiență ovariană, cervicite, metroanexite cronice), posttraumatice (stări după entorse, luxații, fracturi), endocrine ş.a. Primele informații scrise despre apele minerale şi cura balneară datează din 1749. În 1843 a fost înființată oficial „Stațiunea de cură Bazna". În satul Bazna se află o biserică fortificată, construită în 1402, cu transformări din 1504–1506 ce i-au dat înfățişarea de biserică-sală, azi biserică evanghelică. Altarul poliptic, datând din 1430–1440, decorat cu reliefuri (de influență slovacă), se află azi expus la Muzeul Brukenthal din Sibiu. În satul Boian a fost înființată, în 1780, o şcoală românească. Tot aici există o biserică din sec. 15, fortificată în sec. 16, cu unele transformări din sec. 16 şi 20. În satul Velț se găseşte o biserică din sec. 15 (azi biserică evanghelică), cu unele transformări din sec. 16, 19 şi 20. Cetate fortificată cu palisadă (sec. 14).

Bazna. Biserica evanghelică

BĂBANA, com. în jud. Argeş, alcătuită din 7 sate, situată în Piem. Cotmeana; 2 920 loc. (1 ian. 2011): 1 458 de sex masc. şi 1 462 fem. Expl. de petrol (în satul Slătioarele). Expl. şi prelucr. lemnului (dogărie). Pârtie de schi. Biserică din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (începutul sec. 19, reconstruită în 1907), în satul Cotmenița; biserică de zid cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1836–1839), în satul Băbana.

BĂBĂIȚA, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Clanița; 2 785 loc. (1 ian. 2011): 1 412 de sex masc. şi 1 373 fem. Prelucr. cărnii; morărit şi panificație. Piscicultură. Apicultură. Creşterea animalelor. În satul Băbăița se află conacul lui George Angelescu (1900), azi sediul Primăriei, iar în satul Merişani există o biserică din lemn, cu hramul „Sfântul Nicolae" (1808). Balta Băbăița (45 ha).

BĂBENI 1. Lac de acumulare creat pe cursul inf. al Oltului, situat în arealul oraşului omonim pentru punerea în mişcare a turbinelor hidrocentralei Băbeni; dat în folosință în 1978. Supr.: 905 ha; vol.: 59,7 mil. m^3.

2. Oraş în jud. Vâlcea, situat în zona de contact a Piem. Olteţului cu terasele şi lunca largă a râului Olt, pe râul Bistriţa (olteană) în apropiere de confl. cu Oltul; 9 881 loc. (1 ian. 2011): 4 950 de sex masc. şi 4 931 fem. Supr.: 35,7 km², din care 7,8 km² în intravilan; densitatea: 1 267 loc./km². Staţie de cale ferată (inaugurată la 20 iun. 1887). Expl. de petrol şi gaze naturale. Hidrocentrală (37 MW) dată în folosinţă în 1978. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Produse de panificaţie. Declarat oraş la 10 iul. 2002. Are în subordine ad-tivă satele Bonciu, Capu Dealului, Pădureţu, Români, Tătărani şi Valea Mare. Conac (începutul sec. 20), în oraşul Băbeni. În satul Capu Dealului se află biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1799), declarată monument istoric, iar în satul Valea Mare există biserica de zid cu hramul „Sfântul Dumitru" (1849).

3. Com. în jud. Sălaj, alcătuită din 5 sate, situată la poalele Culmii Prisnel, pe dr. Someşului; 1 779 loc. (1 ian. 2011): 818 de sex masc. şi 961 fem. Expl. de calcar, nisip cuarţos şi alabastru (în satul Ciocmani). Balastieră. Creşterea bovinelor, ovinelor şi porcinelor. Satul Băbeni este menţionat documentar, prima oară, în 1377. Bisericile din lemn cu acelaşi hram – „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", în satele Piroşa (sec. 18, cu pridvor adăugat în sec. 19) şi Poienița (sec. 18, cu picturi interioare din 1863). Rezervaţia peisagistică „Stâna Cliţului" (16 ha).

BĂBICIU, com. în jud. Olt, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Romanaţi, pe dr. cursului inf. al Oltului; 2 179 loc. (1 ian. 2011): 1 124 de sex masc. şi 1 055 fem. Până la 1 ian. 1965 s-a numit *Băbiciu-Episcopiei.* Bisericile cu hramurile „Sfântul Dumitru" (1808) şi „Sfinţii Voievozi" (1833–1846).

BĂBICIU-EPISCOPIEI → Băbiciu.

BĂCANI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 5 sate, situată în zona Colinelor Tutovei, la confluenţa râului Simila cu Ibăna; 2 921 loc. (1 ian. 2011): 1 538 de sex masc. şi 1 383 fem. Satul Băcani este atestat documentar, prima oară, în 1546, iar Drujeşti, în 1599.

BĂCEŞTI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 6 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc, pe cursul superior al Bârladului; 4 452 loc. (1 ian. 2011): 2 254 de sex masc. şi 2 198 fem. Staţie de c.f. În satul Băbuşa se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1750, refăcută în 1861), iar în satul Ţibăneştii Buhlii există o biserică de zid cu dublu hram – „Sfântul Dumitru" şi „Sfântul Nicolae" (1804).

BĂCIA, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 4 sate, situată în Depr. Hunedoara, pe stg. râului Strei; 1 896 loc. (1 ian. 2011): 926 de sex masc. şi 970 fem. Staţie de c.f. Expl. şi prelucr. marmurei şi a lemnului; reparaţii de vagoane. Pe terit com. **B.** au fost descoperite (1966) un topor din bronz şi unul din cupru şi unele vestigii romane (o stelă funerară, 14 denari romani republicani ş.a.). În perioada 1765–1851, **B.** a făcut parte din Compania a 4-a de graniţă a Regimentului I de graniţă de la Orlat. Satul Băcia este menţionat documentar, prima oară, în 1332. Biserica „Sfântul Gheorghe" (sec. 19), în satul Băcia.

BĂDEANA, Rezervaţia forestieră ~ → Tutova (3).

BĂDENI, masiv deluros în Subcarpaţii Homoroadelor. Alt.: 855 m.

BĂDEŞTI, staţiune balneoclimaterică de interes local, situată în raza com. Bârla, jud. Argeş, în Câmpia Găvanu- Burdea, la 170 m alt., pe stg. râului Cotmeana, la 60 km S de Piteşti. Climat de câmpie, cu veri calde (22°C în iul.) şi ierni reci (–3°C în ian.). Numeroase izv. cu ape minerale clorurate, sulfuroase, iodurate, hipertone, termale (52°C) indicate pentru tratarea afecţiunilor reumatismale, a celor neurologice periferice (pareze uşoare, sechele după poliomielită), a stărilor prepuberale la copiii hiperponderali, a afecţiunilor aparatului locomotor (devieri ale coloanei vertebrale, ale membrelor inferioare, hiperlaxitate şi instabilitate capsulo-ligamentară şi musculo-articulară) etc.

BĂDEUŢI → Milişăuţi.

BĂDILA → Pârscov.

BĂGACIU, com. în jud. Mureş, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Târnavelor; 2 647 loc. (1 ian. 2011): 1 330 de sex masc. şi 1 317 fem. Expl. de gaze naturale (în satul Delenii, fost Şaroş). Centru viticol cu secţii de vinificaţie şi de producţie a tescovinei şi a rachiului din vin. În satul Băgaciu, menţionat documentar, prima oară, în 1351, cu numele *Bogeschdorf*, se află o cetate ţărănească (sec. 14–15) cu trei turnuri de apărare şi un turn masiv de poartă, care a rezistat asediilor turcilor, tătarilor şi curuţilor. În interiorul zidurilor cetăţii se află o biserică săsească din sec. 15, cu un valoros altar poliptic, cu sculpturi din 1518, strane executate în 1533 de Johannes Reychmuth şi fragmente de picturi murale din sec. 15–16. Restaurată în 1923. În satul Băgaciu există case vechi, construite în anul 1773.

BĂICOI, oraş în jud. Prahova, situat în zona Subcarpaţilor Prahovei, la 300 m alt., pe dr. râului Dâmbu (afl. al Teleajenului), la 20 km NV de Ploieşti; 19 535 loc. (1 ian. 2011): 9 419 de sex masc. şi 10 116 fem. Supr.: 11,4 km²; densitatea: 1 714 loc./km². Expl. de petrol şi gaze naturale. Producţie de utilaje agricole, de utilaje pentru prelucr. cauciucului şi a maselor plastice şi de utilaje pentru ind. farmaceutică şi alim.; construcţii metalice; articole de îmbrăcăminte; panificaţie. Depozit de fructe. Centru pomicol. Combinat avicol. Staţiune balneoclimaterică în localit. componentă *Ţintea*. Bibliotecă orăşenească. **Istoric.** În localit. componentă Ţintea a fost descoperit un tezaur de tetradrahme (imitaţii dacice ale monedei din timpul regelui Filip II al Macedoniei), datând din anul 341 î.Hr. Vestigii ale unei aşezări daco-romane şi ale uneia româneşti aparţinând culturii materiale Dridu (sec. 8–10). Localit. **B.** apare menţionată documentar, prima oară, în 1543, iar la 20 mai 1597 este consemnată ca moşie domnească. În perioada 1864–1925, localit. **B.** şi Ţintea au fost organizate ca două comune separate. În 1884, la **B.** a luat fiinţă prima distilerie de petrol, iar în 1889 rafinăria „Aurora". Declarat oraş la 11 iun. 1948, are în subordine ad-tivă cinci localităţi componente: Dâmbu, Lilieşti, Schela, Tufeni, Ţintea. **Monumente:** biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (sec. 19), cu picturi murale executate în 1853 de Nicolae Grigorescu, când acesta avea doar 15 ani; biserici în localit. componente Ţintea (1853) şi Lilieşti (1848); biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1992–1994), cu picturi murale interioare executate în anii 2002–2003 de Adrian şi Nicoleta Voicu din Băicoi, în localit. componentă Tufeni.

BĂICULEŞTI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 10 sate, situată în zona Dealurilor Argeşului, pe stg. râului Argeş; 6 154 loc. (1 ian. 2011): 3 099 de sex masc. şi 3 055 fem. Staţie de c.f. (1880) în satul Băiculeşti. Hidrocentrale în satele Băiculeşti (15,4 MW), dată în folosinţă în

1974, Măniceşti (11,5 MW), intrată în funcţiune în 1975 şi Zigoneni (15,4 MW), dată în exploatare în 1973. Producţie de conserve din legume şi fructe şi de sucuri naturale. Prelucr. lemnului. Combinat avicol. Pomicultură (meri, peri, pruni). Satul Măniceşti este atestat documentar, prima oară, în 1428. În satul Tutana se află mănăstirea cu acelaşi nume, cu biserica având hramul „Sfântul Athanasie", zidită mai întâi în anii 1372–1382, asemănătoare bisericii mănăstirii Vodiţa. În acea perioadă exista, de fapt, o sihăstrie de călugări închinată unei mănăstiri de pe muntele Athos, transformată ulterior în mănăstire cu viaţă de obşte, atestată documentar, prima oară, la 1 apr. 1497, într-un act de stăpânire emis de domnul Radu cel Mare. În 1508, Mihnea cel Rău a reclădit incinta mănăstirii şi a construit casa domnească, iar în perioada 9 iul.–10 sept. 1582, domnul Mihnea Turcitul a refăcut biserica mănăstirii Tutana. În anii 1613–1614, Radu Mihnea, fiul lui Mihnea Turcitul, a reconstruit biserica mănăstirii, aruncată în aer de Sinan Paşa (mare vizir al Imp. Otoman) în 1595, iar în perioada 1620–1621 a reconstruit clădirile din incinta mănăstirii. În anii 1774–1777 a fost construit turnul-clopotniţă, folosit şi ca turn de poartă, şi s-a înconjurat biserica mănăstirii cu zid de incintă întărit cu 16 contraforturi. Cutremurul din 11 ian. 1838 a provocat prăbuşirea turlelor şi bolţilor originare ale bisericii, fiind reconstruite ulterior. În 1860, biserica a fost pictată la interior de către pictorul H. Trenk. După secularizarea averilor mănăstireşti (1863), mănăstirea Tutana a fost părăsită şi a căzut treptat în ruină. În anii 1883–30 oct. 1885 s-au reparat turlele şi acoperişul bisericii şi au fost refăcute picturile murale interioare de către C. Petrescu din Craiova. După cutremurul din 10 nov. 1940, biserica a fost reparată şi restaurată şi s-au refăcut picturile murale interioare de către pictorul Teodor Petrescu (1942). În 1987 a avut loc o nouă restaurare şi consolidare a bisericii, iar în perioada 1991–1996 au fost executate picturile murale interioare, în frescă, de către Ioan Savu din com. Săpata, jud. Argeş. În 1998, biserica mănăstirii Tutana a fost trecută pe lista monumentelor istorice.

BĂILE DRÂNCENI, staţiune balneoclimaterică de interes local (din 1 iul. 1965), situată în raza com. Drânceni, jud. Vaslui, în zona de contact a Pod. Central Moldovenesc cu terasele şi lunca largă a Prutului, la 160 m alt., la 24 km NE de municipiul Huşi. Climă continentală de dealuri şi podiş (temp. medie anuală 9°C). Apele minerale de aici, sulfuroase, cloruro-sodice, bicarbonatate, iodurate sunt indicate în tratarea bolilor reumatismale, a celor digestive (gastrite cronice hipoacide în stadiul incipient, colon iritabil), hepato-biliare (dischinezie biliară) şi ginecologice.

BĂILE EPISCOPEŞTI → Băile 1 Mai.

BĂILE EPISCOPIEI → Băile 1 Mai.

BĂILE FELIX, staţiune balneoclimaterică de interes general, cu funcţionare permanentă, situată în NV României (jud. Bihor), în arealul com. Sânmartin, în zona de contact a Câmpiei Miersigului (Câmpia de Vest) cu Dealurile Oradei, la 140 m alt., la 8 km S de municipiul Oradea şi la 22 km SE de Borş (punctul de frontieră, rutier, cu Ungaria). Haltă de c.f. Climă temperat-continentală, cu slabe influenţe oceanice dinspre vest, cu veri nu prea călduroase (media lunii iul. 21°C) şi ierni blânde (media lunii ian. – 2°C), cu temperaturi medii anuale în jur de 10,6°C. Numeroase izvoare minerale cu ape termale (20–48°C), sulfatate, sodice, calcice, bicarbonatate, slab radioactive, cunoscute încă de la începutul mileniului 2. Renumită pentru tratarea afecţiunilor reumatismale degenerative, inflamatorii şi abarticulare, a celor neurologice centrale şi periferice (hemipareze, parapareze etc.), ginecologice (metroanexite, tulburări

Băile Felix. Hotel Internaţional

Băile Govora. Hotel „Palace"

de menopauză), posttraumatice, endocrine etc., staţiunea dispune de baze moderne de tratament, fiecare hotel fiind dotat cu instalaţii pentru băi calde cu ape minerale în căzi, bazine cu apă minerală termală pentru kinetoterapie, instalaţii pentru împachetări calde cu nămol şi parafină, instalaţii pentru fizioterapie, pentru aerosoli etc., permiţând tratamentul balnear în condiţii optime şi în sezonul rece al anului. Numeroase săli de gimnastică medicală, saune, piscine acoperite şi în aer liber, şiranduri cu ape termale, terenuri de sport etc. Din **B.F.** se organizează excursii în M-ţii Apuseni, la staţiunea Stâna de Vale şi la peşterile Meziad şi Urşilor. Clădirea şirandului vechi „Apollo" (1900).

BĂILE GOVORA, oraş în jud. Vâlcea, situat în Depr. subcarpatică Govora, la 360–380 m alt., la 20 km SV de Râmnicu Vâlcea; 2 901 loc. (1 ian. 2011): 1 394 de sex masc. şi 1 507 fem. Supr.: 2,2 km^2; densitatea: 1 318 loc./km^2. Produse textile (conf., ţesături) şi alim. (preparate din carne, panificaţie). Muzeul de arheologie şi artă religioasă „Gheorghe Petre". Bibliotecă orăşenească. Staţiune balneoclimaterică de interes general, cu funcţionare permanentă, renumită pentru varietatea şi calităţile terapeutice ale apelor minerale cloruro-sodice, iodurate, bromurate, clorurate-sodice sulfuroase (folosite în cură externă) şi magneziene, calcice, slab sulfuroase, hipotone (pentru cură internă), cunoscute şi folosite din anul 1866. Staţiunea este recunoscută pentru tratarea afecţiunilor respiratorii (astm bronşic, bronşită cronică, emfizem pulmonar, pneumonii microbiene sau virotice, rinite, sinuzite, faringite etc.), a celor reumatismale, posttraumatice, neurologice periferice şi centrale (pareze uşoare, sechele după poliomielită) şi a unor boli asociate (ginecologice, endocrine, cardiovasculare, digestive, urinare

etc.). Complex balnear cu 500 de locuri. Satul de vacanță „Silva". Sanatoriu cu profil de reumatologie şi boli respiratorii pentru copii. **Istoric.** În arealul localit. componente Gătejeşti a fost descoperită o necropolă (sec. 5–4 î.Hr.). Prima menţiune documentară a localit. **B.G.** datează din 1488. În 1887 a fost construit primul stabiliment balnear, în 1894 a început construirea a trei hoteluri şi a unui stabiliment cu 240 de locuri, iar în 1910, doctorul H. Botescu a înfiinţat aici primul laborator balnear din ţară. Localit. **B.G.** a fost declarată oraş în 1927. Oraşul are în subordine ad-tivă 3 localit. componente: Curăturile, Gătejeşti, Prajila. **Monumente:** în apropiere de **B.G.** se află mănăstirea Govora (→ **Mihăileşti 3**); Hotel „Palace" şi Pavilionul băilor (sf. sec. 19), construite după planurile arhitectului Ernest Doneaud.

BĂILE HEBADIEI → Băile Herculane.

BĂILE HERCULANE, oraş în jud. Caraş-Severin, situat pe râul Cerna, între M-ţii Mehedinţi la E şi M-ţii Cernei la V, la 160 m alt., la 41 km NV de municipiul Drobeta-Turnu Severin şi 106 km SE de Reşiţa; 5 936 loc. (1 ian. 2011): 2 861 de sex masc. şi 3 075 fem. Supr.: 105 km², din care 72 km² în intravilan; densitatea: 82 loc./km². Staţie de c.f. Expl. de calcar. Hidrocentrală (32 MW) intrată în funcţiune în 1987. Muzeu de istorie (documente referitoare la istoricul staţiunii, inscripţii, basoreliefuri, arme, monede, ceramică, podoabe etc.). Numeroase inscripţii, statui, ornamentaţii din epoca romană (când aici exista un oraş), scoase la iveală cu ocazia unor săpături arheologice, se păstrează în Muzeul din Viena. Biblioteca orăşenească „Nicolae Stoica de Haţeg". Renumită staţiune balneoclimaterică, de interes general, cu funcţionare permanentă, cunoscută din vremea stăpânirii romane în Dacia sub numele *Ad aquas Herculis sacras* (atestată documentar ca staţiune în anul 153), fiind cea mai veche staţiune balneoclimaterică din România. Climă blândă, de adăpost, cu influenţe mediteraneene ce determină temperaturile medii din timpul iernii să fie pozitive (+1°C), primăverile să fie timpurii, iar verile nu excesiv de călduroase (medii termice de 22°C). Aerul are o puternică ionizare (2 000 de ioni negativi/cm³) cu efecte sedative asupra organismului. Izv. cu ape minerale sulfuroase, sodice, calcice, magneziene, oligominerale, slab radioactive, cu mineralizări (3 166–7 426 mg/litru) şi temperaturi (38–60°C) variate, folosite atât în cură internă, cât şi externă, au o acţiune fiziologică complexă şi o valoare terapeutică fără egal. Staţiunea (cu funcţionare neîntreruptă din 1734), numită până în 1817 *Băile Hebadiei*, s-a dezvoltat în mod deosebit în a doua jumătate a sec. 20, fiind indicată pentru tratarea afecţiunilor reumatismale, posttraumatice (convalescenţă după operaţii pe articulaţii, după fracturi, entorse, luxaţii etc.), a celor neurologice periferice (pareze, paralizii) şi a unor boli asociate (afecţiuni respiratorii, otorinolaringologice, ginecologice, dermatologice, obezitate etc.). La **B.H.** are loc anual (din 1993) Congresul spiritualităţii româneşti la care participă români din toate colţurile lumii. **B.H.** a devenit oraş în 1951, în prezent având în subordine ad-tivă localit. componentă Pecinişca. În arealul oraşului **B.H.** se află rezervaţiile naturale Domogled (2 382,8 ha) şi Coronini-Bedina (3 864 ha) din cadrul Parcului Naţional Domogled-Valea Cernei. **Monumente:** gara feroviară, în stil baroc (1886); biserică romano-catolică (1838); biserică ortodoxă (sec. 19); statuia lui Hercule, turnată în bronz (1847); clădirea Cazinoului (1862), azi muzeu; *Sequoia Gigantea* – arbore de 30 m înălţime, originar din America de Nord; ruinele staţiunii termale romane (apeducte, băi, tabule votive); Peştera Hoţilor, cu urme de cultură materială din Paleolitic, Neolitic, epocile bronzului şi a fierului, daco-romană şi feudală; podul de piatră peste Cerna (1864).

Băile Herculane. Vedere generală

Băile Herculane. Statuia lui Hercule

BĂILE HOMOROD, staţiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local (este localit. componentă a oraşului Vlăhiţa, jud. Harghita), situată în E Pod. Transilvaniei, la poalele M-ţilor Harghita, la 756 m alt., pe cursul superior al râului Homorodu Mic, la 35 km V de municipiul Miercurea-Ciuc. Numeroase izv. cu ape minerale carbogazoase, bicarbonatate, clorurate, sodice, calcice, magneziene, feruginoase, hipotone indicate, în cură internă, pentru tratarea bolilor tubului digestiv, a celor hepato-biliare (dischinezie biliară, colecistite cronice), a afecţiunilor endocrine (hiperestrogenism, sindrom ovarian de menopauză etc.). Buvete.

BĂILE 1 MAI, staţiune balneoclimaterică de interes general, cu funcţionare permanentă, situată în NV României, în arealul satului Haieu, com. Sânmartin, jud. Bihor, într-o regiune de dealuri piemontane, la 140 m alt., în cadrul unui parc natural de stejari seculari, la 6 km SE de municipiul Oradea şi 2 km NE de Băile Felix. Climă continentală moderată, cu slabe influenţe oceanice dinspre V, cu ierni blânde şi veri lipsite de călduri excesive. Temperatura medie anuală este de c. 10,5°C, iar precipitaţiile însumează aproximativ 650 mm/anual. Numeroase izvoare cu ape minerale termale (20–48°C), bicarbonatate, calcice, sulfatate, slab radioactive. Staţiunea este indicată pentru tratarea afecţiunilor reumatismale degenerative, inflamatorii şi abarticulare, a celor posttraumatice (stări după luxaţii, entorse, fracturi), ginecologice (metroanexite cronice, tulburări de menopauză sau de pubertate), neurologice centrale şi periferice (hemipareze, stări după operaţii pe măduvă sau după traumatisme vertebrale) etc. Sanatoriu de recuperare a copiilor cu deficienţe locomotorii. În apa termală a pârâului şi

lacului Peţea din staţiune (4 ha), cu temperaturi constante de 30°C, trăiesc melcul *Melanopsis parreyssi* (relict terţiar), peştele endemic roşioara de apă caldă (*Scardinus racovitzae*) şi se dezvoltă o specie rară de nufăr de tip subtropical (*Nymphaea lotus* var. *thermalis*), relict terţiar, declarat monument al naturii. Cazinou (sec. 20). Înainte de 1956 a purtat numele de *Băile Episcopeşti* sau *Băile Episcopiei*.

BĂILE OLĂNEŞTI, oraş în jud. Vâlcea, situat în Depr. Olăneşti, la poalele M-ţilor Căpăţânii, la 430–475 m alt., pe râul Olăneşti (afl. al Oltului), la 18 km NV de municipiul Râmnicu Vâlcea; 4 556 loc. (1 ian. 2011): 2 246 de sex masc. şi 2 310 fem. Supr.: 168 km^2, din care 4,8 km^2 în intravilan; densitatea: 949 loc./km^2. Producţie de confecţii textile şi de mat. de construcţii. Bibliotecă orăşenească. Staţiune balneoclimaterică de interes general, cu funcţionare permanentă, cu ierni blânde (media termică a lunii ian. –2,5°C), veri plăcute (media lunii iul. 21°C), aer puternic ozonat, lipsit de praf şi alergeni şi cu izv. de ape minerale sulfuroase, clorurate, slab iodurate, bromurate, sodice, calcice, magneziene, de concentraţii diferite (unele oligominerale, altele hipotone, izotone, hipertone) cunoscute din sec. 17. Prima menţiune documentară a localit. apare într-un hrisov emis de Radu de la Afumaţi, la 19 iul. 1527, iar primele analize chimice ale apelor minerale de aici au fost făcute în 1830. În 1873, aceste ape minerale au fost medaliate cu aur la Expoziţia internaţională de la Viena. În 1895, o inundaţie de mari proporţii a astupat temporar izvoarele. Provenite din peste 30 de izv., apele minerale de la **B.O.** sunt indicate, în cură internă, pentru tratarea bolilor cronice ale rinichilor şi căilor urinare (litiază renală neoperată sau operată, pielonefrită cronică, glomerulonefrită cronică), ale tubului digestiv (gastrite cronice hipoacide, constipaţie cronică, colite cronice), a afecţiunilor hepato-biliare (dischinezie biliară, colecistită cronică, hepatită cronică), a celor metabolice şi de nutriţie (diabet zaharat, obezitate etc.). Numeroase buvete. Oraşul **B.O.** are în subordine ad-tivă 8 localităţi componente: Cheia, Comanca, Gurguiata, Livadia, Mosoroasa, Olăneşti, Pietrişu, Tisa. În arealul oraşului **B.O.** se află rezervaţia forestieră „Valea Cheii" (1,5 ha), cu exemplare de tisă (*Taxus baccata*), şi rezervaţiile naturale Rădiţa-Mânzu (10 ha), muntele Stogu (10 ha), mlaştina Moşoroasa 0,25 ha). **Monumente:** schitul „Iezeru" (de maici), cu biserica având hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" – ctitorie din 1559 a domnului Mircea Ciobanul şi a soţiei sale, Doamna Chiajna; construcţia bisericii a fost terminată în 1568; în anul 1700, aceasta se afla în ruină. Biserica actuală a fost zidită în anii 1693–1705, prin osârdia episcopului Ilarion al Râmnicului şi a schimonahului Antonie, pictată în 1715–1720 de ieromonahul Nicolae şi restaurată în 1865–1870. Din 1998, schitul Iezeru are o nouă biserică; schitul „Pahomie" (de călugări), cu biserica „Sfântul Prooroc Ilie" – ctitorie din 1520 a monahului Pahomie (care era de fapt marele ban Barbu Craiovescu) şi a lui Sava haiducul –, reparată în 1684 de Constantin Brâncoveanu. Biserica şi schitul sunt menţionate documentar în 1793 şi 1798 în hrisoavele domnilor Alexandru Moruzi şi, respectiv, Constantin Hangerli. În 1824, schitul se afla într-o stare avansată de dărăpănare, fiind părăsit în 1880 şi rămânând în ruină până în 1952, când biserica a fost reclădită în forma ei iniţială, cu pictură executată în 1956 de pictorul Stan Hermeneanu şi refăcută în 1997 de pictorul ierodiacon Popa Nicolae din com. Perişani; biserica „Sfântul Nicolae", construită în 1718 prin grija lui Drăghici Olănescu, păstrează picturi murale originare şi o uşă din lemn sculptat, datând din 1729; biserica din lemn, cu hramul „Sfântul Pantelimon" (sau Biserica lui Horea), datând din 1746, cu o turlă de 21 m înălţime, a fost strămutată, în 1958, din localit. Florica, jud. Argeş, la Băile Olăneşti. În oraş există numeroase case populare de tip vâlcean şi case vechi de târgoveţi (casa Bădescu, 1718; casa Olănescu, sec. 19 ş.a.). În localităţile componente Cheia, Gurguiata, Olăneşti şi Pietrişu se află bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (1770–1772, cu picturi murale interioare, din 1779, şi exterioare, din 1796), „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul", a fostului schit Bradu (1784, cu picturi originare), „Sfântul Nicolae" (1718, cu picturi originare) şi „Sfântul Ioan Botezătorul" (1820, cu picturi originare) – ambele în Olăneşti, şi „Toţi Sfinţii" (1736) a fostului schit Comanca.

Băile Olăneşti. Vedere generală

BĂILE SEICHE → Odorheiu Secuiesc.

BĂILE SLĂNIC → Slănic-Moldova.

BĂILEŞTI 1. Câmpia ~ → Desnăţui (1).

2. Municipiu în jud. Dolj, situat în Câmpia Desnăţuiului (sau Câmpia Băileşti), pe râul Sărăceaua, la 60 km SV de municipiul Craiova; 19 441 loc. (1 ian. 2011): 9 407 de sex masc. şi 10 034 fem. Supr.: 164 km^2, din care 12 km^2 în intravilan; densitatea: 1 620 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată la 1 dec. 1895). Nod rutier. Turnătorie de fontă. Constr.

Băileşti (2). Casa memorială „Amza Pellea"

de maşini şi utilaje agricole, de aparataj electric, remorci auto şi maşini de spălat rufe. Producţie de conf., mobilă, prefabricate din beton şi de produse alim. (panificaţie, preparate din carne şi lapte, băuturi alcoolice etc.). Complexe de creştere a porcinelor şi bovinelor. Viticultură; legumicultură; apicultură. Muzeul Câmpiei Băileştilor, cu peste 7 000 de exponate din domeniile istoriei şi etnografiei. Bibliotecă municipală. La **B.** se desfăşoară, anual, Festivalul umorului „Amza Pellea" (fiu al acestui oraş). Casa memorială a actorului Amza Pellea, inaugurată la 31 aug. 2008. Balta Cilieni-Băileşti (47 ha), declarată rezervaţie naturală. **Istoric.** Localit. **B.**, atestată documentar la 4 ian. 1536, cu numele *Băiuleşti*, s-a dezvoltat ulterior ca centru agricol şi comercial şi s-a extins apoi prin contopirea (în 1832) mai multor aşezări rurale. Declarat oraş la 3 mai 1921 şi municipiu la 9 iul. 2001. Unul dintre centrele Răscoalei ţărăneşti din 1907. Municipiul **B.** are în subordine ad-tivă localit. componentă Balasan. **Monumente:** bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1851–1853, reparată în 1874), „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1839), „Adormirea Maicii Domnului" (zidită între 8 iul. 1885 şi 5 sept. 1887).

BĂILE TUŞNAD, oraş în jud. Harghita, în extremitatea sudică a Depr. Ciuc, la poalele M-ţilor Harghita şi Bodoc, la 650 m alt., pe cursul superior al Oltului, în defileul Tuşnad şi în amonte de pasul Tuşnad, la 32 km S de municipiul Miercurea-Ciuc; 1 578 loc. (1 ian. 2011): 752 de sex masc. şi 826 fem. Supr.: 1,9 km². Densitatea: 830 loc./km². Staţie de c.f. Expl. de piatră ponce. Produse de panificaţie. Bibliotecă orăşenească. Menţionat documentar în sec. 17. Declarat oraş la 17 febr. 1968, dată până la care s-a numit *Tuşnad-Băi*. Renumită staţiune balneoclimaterică şi de odihnă, de interes general, cu funcţionare permanentă (din

Băile Tuşnad. Hotel „Oltul"

1842), în cadrul căreia relieful depresionar, dominat de munţii din jur, acoperiţi cu păduri de molid şi fag, aerul curat, ozonat, lipsit de praf şi alergeni şi mai ales izv. cu ape minerale (folosite pentru cură din anul 1860) carbogazoase, bicarbonatate, clorurate, sodice, magneziene, feruginoase, calcice conferă oraşului un eficient potenţial balnear şi valenţele unui ideal loc de vacanţă în toate anotimpurile. Staţiunea este solicitată pentru tratarea afecţiunilor sistemului nervos central (nevroze astenice, stări astenice secundare, de surmenaj fizic şi intelectual), a celor cardiovasculare (infarct miocardic, hipertensiune arterială, arteriopatii periferice, stări după flebite, varice), precum şi pentru tratarea bolilor asociate (afecţiuni ale tubului digestiv, endocrine, ginecologice) şi ale căilor urinare (litiază renală, inflamaţii ale căilor urinare etc.). Staţiunea dispune de baze moderne de tratament, cu dotări diverse, precum şi de o mofetă (emanaţii naturale de dioxid de carbon) prevăzută cu încăperi pentru băi cu CO_2. Important centru turistic (lacul Ciucaş, folosit vara pentru canotaj şi iarna ca patinoar) şi punct de plecare spre lacul Sfânta Ana – singurul lac de origine vulcanică din România, situat la 950 m alt. –, ruinele cetăţii dacice „Piscul Cetăţii", rezervaţia complexă a tinovului Mohoş, rezervaţia naturală Piatra Şoimului, cu o specie endemică de vulturică (*Hieracium telekianum*) etc. Biserică având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1939). Oraşul **B.T.** are în subordine ad-tivă localitatea componentă Carpitus.

BĂIŞOARA, com. în jud. Cluj, alcătuită din 9 sate, situată la poalele de E ale Muntelui Mare (M-ţii Apuseni), pe cursul mijlociu al râului Iara; 2 248 loc. (1 ian. 2011): 1 143 de sex masc. şi 1 105 fem. Zăcăminte de argint şi de plumb. Expl. de dacit. Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Mori de apă (inactive). Pistă de schi. Staţiune turistică pentru sporturile de iarnă. Satul Băişoara este menţionat documentar, prima oară, în 1426. Ruinele cetăţii „Lita" (sec. 13), în satul Săcel.

BĂIŢA 1. Com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 11 sate, situată la poalele de S ale M-ţilor Metaliferi, la 500 m alt., pe cursul superior al râului Călan; 3 815 loc. (1 ian. 2011): 1 854 de sex masc. şi 1 961 fem. Expl. de min. complexe şi auro-argentifere (în satele Hărţăgani, Căinelu de Sus, Crăciuneşti) cunoscute din epoca romană. Expl. şi prelucr. primară a lemnului; expl. de calcar. Produse de panificaţie. Cojocărit (în satul Hărţăgani). Satul Băiţa este menţionat documentar, prima oară, în 1427. Bisericile cu acelaşi hram, „Buna Vestire", în satele Trestia (1674) şi Băiţa (sec. 18); biserica din lemn cu hramul „Buna Vestire" (sec. 18), în satul Hărţăgani. Rezervaţie paleontologică (calcarele din Dealul Măgura) extinsă pe o supr. de 120 ha.

2. Staţiune balneoclimaterică de interes local, cu funcţionare permanentă, situată în NV României, în zona Dealurilor Dejului, la 257 m alt., pe stg. văii Someşului Mic, în raza municipiului Gherla, la 42 km NE de Cluj-Napoca. Numeroase izv. cu ape minerale bicarbonatate, slab sulfuroase, hipotone indicate în tratarea afecţiunilor reumatismale, a celor neurologice periferice (pareze uşoare, sechele după poliomielită) şi ginecologice (insuficienţă ovariană, cervicite cronice etc.).

3. → Băiţa de sub Codru.

BĂIŢA DE SUB CODRU, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 2 sate, situată în zona Dealurilor Asuajului, la poalele de SE ale Culmii Codrului; 1 817 loc. (1 ian. 2011): 904 de sex masc. şi 913 fem. Renumit centru de ceramică nesmălţuită şi de confecţionare a lăzilor de zestre, ornamentate cu motive sculpturale specific maramureşene (Soare, brâu, pomul vieţii etc.). Până la 17 febr. 1968 satul şi com. Băiţa de sub Codru s-au numit *Băiţa*. Satul Băiţa de sub Codru este menţionat documentar, prima oară, în 1475. Până la 24 oct. 1997 com **B. de sub C.** a avut în componenţa sa şi satul Odeşti care a fost încorporat la acea dată în com. *Băseşti*.

BĂIULEŞTI → Băileşti (2).

BĂIUŢ, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 3 sate, situată la poalele M-ţilor Ţibleş, la 650 m alt., pe cursul superior al râului Lăpuş; 2 384 loc. (1 ian. 2011): 1 172 de sex masc. şi 1 212 fem. Expl. de min. complexe şi de argilă refractară. Panificaţie. Satul Băiuţ este menţionat documentar, prima oară, în 1315. Biserică din piatră, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1818), în satul Băiuţ şi biserică din lemn, cu hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1830), în satul Poiana Botizii. Rezervaţiile naturale

„Peştera cu oase" (0,5 ha) şi mlaştina Tăul Negru (1 ha).

BĂLA, com. în jud. Mureş, alcătuită din 2 sate, situată în zona Colinelor Mădăraşului; 768 loc. (1 ian. 2011): 388 de sex masc. şi 380 fem. Satul Băla apare menționat documentar, prima oară, în 1327. Biserică din sec. 15, cu tavan casetat şi pictat în 1772, în satul Ercea.

BĂLAN 1. Oraş în jud. Harghita, situat la poalele M-ților Hăşmaş, la 950–1 000 m alt. pe cursul superior al Oltului, la c. 10 km aval de izvorul acestuia; 7 285 loc. (1 ian. 2011): 3 564 de sex masc. şi 3 721 fem. Suprf.: 94,7 km^2, din care 1,3 km^2 în intravilan; densitatea: 5 604 loc./km^2. Balastieră. Zăcăminte de pirită cupriferă cu blendă şi galenă. Prelucr. primară a lemnului. Producție de tricotaje şi de alcool. Pomicultură (pruni); creşterea ovinelor. În Evul Mediu era un mic cătun, care, la începutul sec. 19, a devenit cel mai important centru de extracție a cuprului din Transilvania, menționat ca atare în 1850. În 1825, localit **B.**, care făcea parte din com. Sândominic, s-a despărțit de aceasta, devenind o colonie minieră de sine stătătoare, iar în 1894 a fost reînglobată în com. Sândominic, rămânând în această situație până la 4 aug. 1967 când s-a separat şi a fost declarată oraş. În perimetrul oraşului **B.** se află rezervația naturală Grădina Zmeilor de la Gâlgău Almaşului (3 ha). **Monumente:** biserica romano-catolică (1864–1869); biserica ortodoxă cu dublu hram – „Sfinții Ierarhi Ilie Iorest şi Sava Brancović" şi „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1976–1978) cu picturi murale în frescă executate în 1981–1985 de Mihail Fordea şi soția sa. Punct de acces spre cabana Piatra Singuratică din M-ții Hăşmaş.

2. Com. în jud. Sălaj, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Almaş-Agrij, pe râul Almaş; 3 828 loc. (1 ian. 2011): 1 932 de sex masc. şi 1 896 fem. În satul Bălan, menționat documentar, prima oară, în 1399, se află bisericile din lemn cu hramurile „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1695, cu picturi murale interioare de la sfârşitul sec. 18), declarată monument istoric, şi „Adormirea Maicii Domnului" (1762).

BĂLĂBĂNEŞTI, com. în jud. Galați, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Covurlui; 2 163 loc. (1 ian. 2011): 1 115 de sex masc. şi 1 048 fem. Morărit şi panificație. Apicultură. Până la 1 mart. 2004, com. **B.** a avut în componență satele Cruceanu şi Rădeşti, care la acea dată au format com. Rădeşti, jud. Galați.

BĂLĂCEANA, com. în jud. Suceava, formată dintr-un sat, situată în Pod. Sucevei, la 26 km SV de municipiul Suceava; 1 659 loc. (1 ian. 2011): 843 de sex masc. şi 816 fem. Com. **B.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Bălăceana din com. Ilişeşti (fostă Ciprian Porumbescu), jud. Suceava.

BĂLĂCEANU, com. în jud. Buzău, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Râmnicului; 1 740 loc. (1 ian. 2011): 828 de sex masc. şi 912 fem. Întemeiată în 1864.

BĂLĂCIȚA 1. Piemontul Bălăciței, unitate de relief în SV României, alcătuită din întinse platouri piemontane, cu interfluvii largi şi netede, fapt ce-i conferă aspect tipic de platformă, parte componentă a Piem. Motru. Constituit dintr-o cuvertură groasă de pietrişuri, nisipuri şi luturi roşii. Alt.: 250–300 m. Fragmentat de cursurile superioare ale râurilor Blahnița, Drincea, Huşnița ş.a. Acoperit cu păduri de cer şi gârniță şi, parțial, cu plantații de viță de vie. Cunoscut în literatura de specialitate şi cu denumirile de *Platforma Strehaiei* sau *Câmpia înaltă a Bălăciței.*

2. Com. în jud. Mehedinți, alcătuită din 3 sate, situată în piemontul omonim; 2 988 loc. (1 ian. 2011): 1 525 de sex masc. şi 1 463 fem. Preparate din lapte. Morărit şi panificație. Creşterea ovinelor. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1804), „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1898) şi „Sfântul Nicolae" (1872), în satele Gvardinița, Bălăcița şi Dobra.

BĂLĂNEŞTI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 7 sate, situată în Subcarpații Olteniei (Dealurile Săcelului), pe râul Amaradia; 2 178 loc. (1 ian. 2011): 1 100 de sex masc. şi 1 078 fem. Reşed. com. este satul *Voiteştii din Vale.* În satul Voiteştii din Deal se află casa memorială „Ion Popescu-Voiteşti", cu exponate care evocă viața şi activitatea cunoscutului geolog, şi două biserici din lemn cu hramurile „Sfinții Voievozi" (1795) şi „Sfântul Dumitru" (1818); în satul Voiteştii din Vale se găseşte biserica din lemn cu hramul „Sfinții Voievozi" (1832), în satul Bălăneşti se află bisericile din lemn cu hramurile „Sfinții Voievozi" (1680) şi „Sfântul Gheorghe" (1857), iar în satul Glodeni există bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1772) şi „Cuvioasa Parascheva" (1728, refăcută în 1791–1792).

BĂLĂŞEŞTI, com. în jud. Galați, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Covurlui; 2 467 loc. (1 ian. 2011): 1 257 de sex masc. şi 1 210 fem.

BĂLĂTĂU, lac de baraj natural, situat în apropiere de oraşul Dărmăneşti (jud. Bacău), pe râul Izvoru Negru (afl. al Uzului). Lacul s-a format prin surparea şi alunecarea (1883) versantului drept al văii. Suprf.: 6 ha; ad. max.: 3,7 m; vol.: 150 000 m^3.

BĂLĂUŞERI, com. în jud. Mureş, alcătuită din 6 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Târnava Mică; 4 971 loc. (1 ian. 2011): 2 433 de sex masc. şi 2 538 fem. Haltă de c.f. Nod rutier. Expl. de gaze naturale (în satul Filitelnic). Culturi de cereale (porumb, grâu, ovăz), sfeclă de zahăr, legume ş.a. Centru viticol. Centru de confecționare a obiectelor din pănuşi de porumb (pălării, genți, coşuri, covoraşe etc.), în satul Chendu. Pe terit. satului Senereuş a fost descoperit (1878) un tezaur dacic de argint (sec. 1 î.Hr.–1 d.Hr.) alcătuit dintr-o brățară spiralică, un colan, trei inele, un lanț, o fibulă, zece denari romani republicani ş.a. Satul Bălăuşeri apare menționat documentar ca târg, prima oară, în 1325, cu numele *Balavásar (Târgul lui Bala).* În satul Agrişteu se află o biserică romanică (sec. 14), cu o clopotniță din lemn din 1760. Aici, în 1788, Gheorghe Şincai a înființat o şcoală cu predare în limba română. În satul Senereuş se află o biserică din sec. 15, azi biserică evanghelică, ruinele unei cetăți țărăneşti (1641), din care se mai păstrează turnul de poartă şi fragmente de zid; în satul Filitelnic există o cetate țărănească (sec. 17), cu biserică evanghelică (sec. 16–18) şi clopotniță (1848), iar în satul Dumitreni, o biserică romano-catolică (sec. 17–18). Castel (sec. 19), în satul Chendu. Han turistic.

BĂLCĂTACIU → Ilfov (1).

BĂLCĂUȚI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Dragomirnei, pe cursul superior al râului Horaiț; 3 244 loc. (1 ian. 2011): 1 580 de sex masc. şi 1 664 fem. Satul Bălcăuți apare menționat documentar în 1471, satul Negostina în 1747, iar satul Gropeni figura în 1780 cu numele *Slobozia Grapina,* iar în sec. 17, *Rudeşti.*

BĂLCEŞTI, oraş în jud. Vâlcea, situat în Piem. Oltețului, în zona de confl. a

râurilor Peşteana şi Cerna cu Olteţ; 5 523 loc. (1 ian. 2011): 2 737 de sex masc. şi 2 786 fem. Supr.: 98 km², din care 12,6 km² în intravilan; densitatea: 438 loc./km². Producţie de mobilă (din 30 oct. 1980), de alcool şi prefabricate din beton. Produse textile (prelucr. lânii) şi alim. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Com. **B.** a fost trecută în categoria oraşelor la 18 iun. 2002, având în subordine ad-tivă localit. componente Beneşti, Cârlogani, Chirculeşti, Goruneşti, Irimeşti, Otetelişu, Preoteşti şi Satu Poieni. În localit. componentă Beneşti se află curtea fam. de boieri „Oteteleşanu" (sec. 18), cu o casă din 1713 (cu adăugiri din anul 1900) şi biserica „Sfinţii Voievozi" (1746, reparată şi zugrăvită în 1868). Bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (1774), „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1795, cu fresce originare) şi „Sfântul Nicolae" (1884), în localit. componente Otetelişu, Goruneşti şi Irimeşti. În localit. componentă Beneşti a fost înfiinţată, în 1750, o şcoală, transformată în 1838 în şcoală preparandie pentru pregătirea de învăţători pentru şcolile rurale. Muzeul memorial „Petrache Poenaru", în Beneşti. Prima menţiune documentară a **B.** datează din 1574.

BĂLENI 1. Com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Târgoviştei, pe râul Ialomiţa; 8 692 loc. (1 ian. 2011): 4 348 de sex masc. şi 4 344 fem. Moară (1902). Legumicultură. Ruinele curţii boiereşti a familiei Băleanu (sec. 17); han (sec. 18); biserica „Sfântul Ioan Botezătorul" (sec. 19), cu picturi murale executate, în 1858, de Gheorghe Tattarescu. Împletituri de răchită. Reşed. com. este satul *Băleni-Români*.

2. Com. în jud. Galaţi, formată dintr-un sat, situată în zona de contact a Pod. Covurlui cu Câmpia Covurlui, pe râul Suhu; 2 498 loc. (1 ian. 2011): 1 267 de sex masc. şi 1 231 fem. Culturi de cereale (grâu, porumb), floarea-soarelui ş.a. Producţie de băuturi alcoolice; produse de panificaţie. În satul Băleni, atestat documentar la 15 iul. 1448, se află biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" construită în anii 1945–1950 pe locul uneia ce data din anul 1870 care a fost distrusă de cutremurul din noaptea de 9 spre 10 nov. 1940.

BĂLEŞTI 1. Com. în jud. Gorj, alcătuită din 9 sate, situată în Depr. Târgu Jiu, la 8 km SV de municipiul Târgu Jiu; 7 657 loc. (1 ian. 2011): 3 794 de sex masc. şi 3 863 fem. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Ioan Botezătorul" (1832, cu picturi din 1872), „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1672, cu picturi interioare din 1679 şi din 1736), „Sfântul Dumitru" – fostă „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18, refăcută în 1846), „Adormirea Maicii Domnului" (1834) şi „Sfinţii Voievozi" şi „Adormirea Maicii Domnului" (1818), în satele Băleşti, Ceauru, Corneşti, Rasova şi Stolojani.

2. Com. în jud. Vrancea, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Râmnicului; 2 054 loc. (1 ian. 2011): 1 059 de sex masc. şi 995 fem. Culturi de cereale, floarea-soarelui ş.a. Presă de ulei comestibil.

BĂLGRAD (BĂLGĂRAD), vechea denumire populară a municipiului Alba Iulia.

BĂLILEŞTI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 7 sate, situată în Piem. Cândeşti, pe râul Bratia; 4 212 loc. (1 ian. 2011): 2 071 de sex masc. şi 2 141 fem. Centru de olărit (în satul Poienița). În satul Băjeşti se află curtea fortificată a banului Mareş Băjescu (sec. 17), cu biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1666–1667), care păstrează picturi murale din 1669, declarată monument istoric. Biserica a fost supusă unor lucrări de restaurare în anii 1994–2003; în satul Bălileşti există biserica „Adormirea Maicii Domnului"- Româneşti (1824) şi casa Agripina Constantinescu (sec. 19).

BĂLINEŞTI → Grămeşti.

BĂLTENI 1. Com. în jud. Olt, formată dintr-un sat, situată în zona de contact a Câmpiei Boian cu Piem. Cotmeana; 2 060 loc. (1 ian. 2011): 1 044 de sex masc. şi 1 016 fem. Com. **B.** a fost înfiinţată la 19 mart. 2004 prin desprinderea satului Bălteni din com. Perieţi, jud. Olt. Satul Bălteni este atestat documentar la 20 iun. 1489.

2. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc, pe râul Buda; 1 560 loc. (1 ian. 2011): 780 de sex masc. şi 780 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 1 mai 1892). Morărit. Pe terit. com. se află o pădure de luncă (649 ha), în care predomină stejarul pufos (*Quercus pubescens*), alături de care se dezvoltă frasinul şi ulmul, la parterul căreia se întâlnesc o serie de plante rare, printre care voniceriu pitic (*Euonymus nana*) – declarat monument al naturii –, laleaua pestriţă (*Fritillaria meleagris*), plantă ocrotită, laleaua galbenă (*Tulipa biebersteiniana*) ş.a. Întreaga pădure este declarată rezervaţie forestieră.

BĂLŢAŢI 1. Com. în jud. Iaşi, alcătuită de 7 sate, situată în Câmpia Jijiei Inferioare, pe râul Bahlueţ; 5 247 loc. (1 ian. 2011): 2 640 de sex masc. şi 2 607 fem. Producţie de pânze pentru ferăstraie mecanice (gatere); prelucr. lemnului (parchet, mobilier de bucătărie). Pomicultură; legumicultură. Satul Bălţaţi este atestat documentar, prima oară, în 1473. Biserică din lemn cu hramul „Sfântul Grigore Teologul" (sec. 19), în satul Mădârjeşti.

2. → Stejaru (1).

BĂLŢAŢII VECHI → Valea Râmnicului.

BĂLŢĂTEŞTI, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Subcarpaţilor Neamţului cu M-ţii Stânişoara, la 475 m alt., într-o reg. colinară acoperită cu livezi şi păduri, la 32 km N de municipiul Piatra-Neamţ; 4 316 loc. (1 ian. 2011): 2 191 de sex masc. şi 2 125 fem. Reparaţii de utilaje agricole; produse de panificaţie. Cazinou (sec. 19) în satul Bălţăteşti. Staţiune balneoclimaterică de interes general, cu funcţionare permanentă, cu izv. de ape minerale cloruro-sodice concentrate, sulfatate, unele magneziene, iodurate şi bromurate, cunoscute din anul 1810, dar valorificate intens de la sf. sec. 19. Primele analize chimice ale apelor minerale de aici au fost făcute în 1839 de medicii I. Cihac şi Franz Humpel. Apele minerale de la **B.**, medaliate cu aur la Expoziţiile de la Paris (1900) şi Bucureşti (1906), sunt foarte eficiente în tratarea afecţiunilor reumatismale, a celor posttraumatice (stări după operaţii pe articulaţii şi muşchi, după entorse, luxaţii şi fracturi), neurologice periferice (pareze, sechele după poliomielită şi polineuropatii), endocrine (sterilitate ovariană), dermatologice etc. *Sarea de* **B.**, extrasă din apa minerală, este comercializată în scopul folosirii acesteia pentru băi la domiciliu. După dec. 1989, din cauza lipsei de fonduri, Baza de tratament a fost temporar dezafectată. Până la 22 oct. 2003, com. **B.** a avut în componenţă satul Ghindăoani, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

BĂLŢEŞTI, com. în jud. Prahova, alcătuită din 3 sate, situată în Subcarpaţii Prahovei; 3 721 loc. (1 ian. 2011): 1 841 de sex masc. şi 1 880 fem. Expl. de petrol (în satul Podenii Vechi). Prelucr. lemnului. Pomicultură.

BĂLUȘENI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare, la confluența râului Drăcşani cu Morişca; 4 957 loc. (1 ian. 2011): 2 532 de sex masc. şi 2 425 fem. Pe terit. com. se află o parte a iazului Drăcşani, folosit pentru piscicultură. În satul Bălușeni, atestat documentar la 20 dec. 1635, se află o biserică din lemn cu hramul „Sfinții Voievozi" (1740–1745) şi biserica de lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (a fostului schit Zosin), ctitorie din anul 1779 a lui Tudorache Başută, cu pridvor adăugat în sec. 19 şi reparații din 1944 (refăcut acoperişul ş.a.). Ca urmare a secularizării averilor mănăstireşti, în 1864 schitul Zosin a fost desființat, bisericuța de lemn supraviețuind până în 1991 când s-a reînființat mănăstirea Zosin (de călugări). În anii 1991–1992 s-a construit o biserică de zid care a păstrat acelaşi hram – „Adormirea Maicii Domnului" (sfințită la 26 sept. 1992), dar din cauza unor alunecări de teren ulterioare, această biserică şi chiliile sunt pe cale să se prăbuşească, fapt pentru care călugării au început construirea unei noi biserici pe un teren mai stabil, mai sus față de cea zidită anterior. În satul Zăiceşti se află biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1816, cu transformări din 1884). În sec. 19, satul Bălușeni a purtat concomitent, pe o anumită perioadă, şi denumirea de *Zosin*.

BĂNEASA 1. Lac de baraj antropic, pe valea Colentinei, în N municipiului Bucureşti. Supr.: 40 ha. Loc de agrement pentru locuitorii Capitalei şi bază de sporturi nautice. Ştrand.

2. Pădure situată în N municipiului Bucureşti, la 10,5 km de Piața Sfântul Gheorghe (considerată kilometrul zero al oraşului), alcătuită din stejar (*Quercus robur*), carpen (*Carpinus betulus*), tei (*Tilia tomentosa*), arțar (*Acer tataricum*), salcâm (*Robinia pseudacacia*) ş.a. Subarboretul este format din corn (*Cornus mas*), porumbar (*Prunus spinosa*), măceş (*Rosa canina*), păducel (*Crataegus monogyna*) etc., iar covorul vegetal cuprinde ghiocei, viorele, toporaşi, brebenei etc. Pădurea **B.**, extinsă pe o supr. de c. 50 ha, reprezintă un rest al renumiților codrii ai Vlăsiei. În sec. 19, această pădure a fost proprietatea domnului Gheorghe Bibescu. În 1921, primăria Capitalei a hotărât crearea aici a unui parc de agrement, realizându-se căi de acces, alei, un restaurant în stil românesc (în 1930), după planurile arhitectului Octav Doicescu etc. Ulterior, s-a mai construit un restaurant şi s-au amenajat o Grădină zoologică şi un camping. În partea de NE a Pădurii **B.** se află poligonul Tunari, în care au loc mari competiții naționale şi internaționale de tir.

3. Oraş în jud. Constanța, situat în Pod. Oltinei, în apropiere de granița cu Bulgaria; 5 546 loc. (1 ian. 2011): 2 762 de sex masc. şi 2 784 fem. Supr.: 78,6 km^2, din care 2 km^2 în intravilan; densitatea: 2 773 loc./km^2. Nod rutier. Produse alim. (brânzeturi, panificație). Siloz de cereale. Atestat documentar ca sat în 1750, cu numele *Parachioi* (Satul cu bani), a trecut în categoria comunelor rurale în 1850 şi declarat oraş la 7 apr. 2004. Oraşul **B.** are în subordine ad-tivă localitățile componente Făurei (menționată documentar în anul 1800 cu numele *Calaicea*), Negureni (atestată în 1780 cu denumirea *Caranlâc*) şi Tudor Vladimirescu (atestată în 1800 cu numele *Regep Cuius*). Rezervația Canaraua Fetii (168 ha).

4. Com. în jud. Galați, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Pod. Covurlui cu Câmpia Covurlui, pe râul Slivna; 2 149 loc. (1 ian. 2011): 1 117 de sex masc. şi 1 032 fem. Biserică cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (începutul sec. 19), în satul Roşcani. Rezervația forestieră Breana-Roşcani, cu poieni de bujori (78,3 ha).

5. Com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Burnasului; 5 170 loc. (1 ian. 2011): 2 567 de sex masc. şi 2 603 fem. Stație de c.f. (inaugurată la 1 nov. 1869). Viticultură. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 a făcut parte din jud. Ilfov. Bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1908–1910), „Sfântul Nicolae" (1858) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1865), în satele Băneasa, Frasinu şi Pietrele. Stație meteorologică.

6. Cartier în partea de N a municipiului Bucureşti.

BĂNEŞTI, com. în jud. Prahova, alcătuită din 2 sate, situată în Subcarpații Prahovei, pe stg. râului Doftana, la confl. cu Prahova; 5 644 loc. (1 ian. 2011): 2 743 de sex masc. şi 2 901 fem. Confecții textile. Pomicultură (cireşi). Monument închinat lui Aurel Vlaicu, ridicat pe locul unde acesta s-a prăbuşit cu avionul (construit de el), la 13 sept. 1913, în timpul unei încercări de trecere peste Carpați. Biserică din lemn, cu hramul „Sfinții Voievozi" (1760), în satul Urleta.

BĂNIA 1. Com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Almăj, la poalele M-ților Almăj; 1 985 loc. (1 ian. 2011): 982 de sex masc. şi 1 003 fem. Prelucr. primară a lemnului. Creşterea ovinelor şi a bovinelor. Pomicultură. În satul Bănia, menționat documentar, prima oară, în 1484, se află un muzeu sătesc (cu exponate de arheologie şi istorie, numismatică, etnografie) şi biserica având hramul „Naşterea Maicii Domnului" (1779, cu refaceri din 1840 şi 1881 şi picturi din 1897).

2. → **Ocna de Fier.**

BĂNIŞOR, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 3 sate, situată la poalele M-ților Plopiş, pe Valea Banului; 2 223 loc. (1 ian. 2011): 1 094 de sex masc. şi 1 129 fem. Satul Bănişor este menționat documentar, prima oară, în 1213.

BĂNIȚA 1. → **Merişor.**

2. Com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 3 sate, situată în SE Depr. Hațeg-Pui, pe cumpăna de ape dintre râurile Strei şi Jiu de Vest, în pasul Merişor (sau Bănița); 1 325 loc. (1 ian. 2011): 684 de sex masc. şi 641 fem. Stație de c.f. Expl. de calcar. Pe terit. com. a fost descoperită o cetate geto-dacică (sec. 1 î.Hr.-106 d.Hr.) datând din timpul lui Burebista, refăcută sub regele Decebal şi distrusă în timpul Războaielor daco-romane. Vestigiile cetății geto-dacice au fost incluse, în 1999, pe lista patrimoniului cultural mondial UNESCO. Satul Bănița este menționat documentar, prima oară, în 1839. Turn medieval de apărare (sec. 15), în satul Crivadia. Rezervațiile naturale Dealu cu Peştera Bolii şi Cheile Crivadiei (10 ha).

BĂRĂGAN, mare unitate de şes în SE României, aparținând Câmpiei Române, cuprinsă între văile Mostiştei la V, Dunării la S şi E, Buzăului şi Siretului inferior la N. Acoperită cu un strat gros de loess (10–40 m) şi presărată cu crovuri, dune, lacuri sărate, limane fluviatile şi văi de tip „mostişte". Caracteristica pr. este dată de interfluviile largi, de mare netezime, cu scurgere semiendoreică şi pânza freatică aflată la mare adâncime (15–25 m). Străbătută în partea centrală, de la V la E, de râul Ialomița, pe care îl putem supranumi „Nilul Bărăganului". Climă de stepă şi soluri predominant cernoziomice, cu fertilitate mare, propice culturilor cerealiere, de floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, tutun etc. Este foarte roditoare în condiții normale de umi-

ditate naturală sau de irigaţie. Denumirea de Bărăgan derivă, după unele opinii, de la un termen turco-cuman, care înseamnă teren arid, sterp (în sensul de necultivat, nelucrat). Considerat grânarul României. Cuprinde două mari subunităţi: *Bărăganul Mostiştei*, la S de valea Ialomiţei, şi *Bărăganul Ialomiţei*, la N de aceasta.

BĂRĂGANU, com. în jud. Constanţa, alcătuită din 2 sate, situată în E Pod. Cobadin, la 40 km SV de municipiul Constanţa; 1 866 loc. (1 ian. 2011): 948 de sex masc. şi 918 fem. Morărit şi panificaţie; fabrică de cărămidă. Apicultură. Culturi de cereale, cartofi, legume, plante oleaginoase ş.a. Potenţial energetic eolian ridicat. Com. **B.** a fost înfiinţată la 1 febr. 2003 prin desprinderea satelor Bărăganu şi Lanurile din com. Mereni, jud. Constanţa. Satul Bărăganu este atestat în 1877 cu numele *Osmanfaca*, iar satul Lanurile în 1915 cu denumirea *Ghiaur Suiciuk* şi apoi cu cea de *Ebikioi*, iar din 1926 apar cu toponimele actuale. Bisericile cu hramurile „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil".

BĂRĂGANUL, com. în jud. Brăila, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Bărăganului (Bărăganul Ialomiţei); 3 276 loc. (1 ian. 2011): 1 659 de sex masc. şi 1 617 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 21 nov. 1886). Expl. de petrol. Culturi de cereale, plante tehnice, legume ş.a. Pomicultură; viticultură. Satul Bărăganul este atestat documentar în 1643, iar satul Cioara-Doiceşti (azi înglobat în satul Bărăganul) a luat fiinţă în anii 1830–1836 cu numele Cioara Mică (ulterior numit Cioara-Doiceşti). Până la 1 ian. 1965 satul şi com. **B.** s-au numit *Cioara-Doiceşti*. Biserica „Sfânta Treime" (1852–1858).

BĂRĂGANUL DE NORD → Brăila (1).

BĂRĂGANUL IALOMIŢEI, subunitate de relief a Câmpiei Bărăganului, de mare netezime, situată în E-NE Câmpiei Române (a cărei parte componentă este), între văile Călmăţui la N, Dunărea la E, Ialomiţa la S şi Sărata la V. Alt. descresc de la V (60–70 m) la E (20 m). Este acoperită cu depozite loessoide, de diferite grosimi, pe care s-au dezvoltat soluri de tip cernoziomic, foarte fertile în condiţii normale de umiditate. Apa freatică se află la adâncime mai mare de 5 m. Este formată din mai multe câmpuri (Urziceni, Mohreanu, Roşiori, Griviţa etc.) presărate cu movile, dune, crovuri, lacuri (Fundata, Perieţi, Amara, Strachina ş.a.). Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui etc.

BĂRĂGANUL MOSTIŞTEI, subunitate de relief a Câmpiei Bărăganului, de mare netezime, situată în E Câmpiei Române (a cărei parte componentă este), între văile Ialomiţa la N, braţul Borcea la E, Dunărea la S şi Mostiştea la V. Alt. variază între 70–90 m (Câmpul Hagieni) şi 25 m în E. Este acoperită cu nisipuri şi depozite loessoide, de diferite grosimi, pe care s-au dezvoltat soluri de tip cernoziomic, foarte fertile în condiţii normale de umiditate. Apa freatică se află la foarte mare adâncime (18 m pe Câmpul Făcăeni, 50–70 m pe Câmpul Hagieni etc.). Este formată din mai multe câmpuri, cu puternic caracter semiendoreic (Hagieni, Lehliu, Mărculeşti, Ciulniţa ş.a.). În SE **B.M.** au fost create mari sisteme de irigaţie (Independenţa–Dragoş Vodă–Dragalina; Ciulniţa–Ştefan Vodă–Cuza Vodă; Jegălia–Perişoru; Movila–Ştefan cel Mare–Borcea etc.) pentru a compensa lipsa de umiditate din sol în perioadele secetoase. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui etc.

BĂRĂŞTI, com. în jud. Olt, alcătuită din 8 sate, situată în Piem. Cotmeana; 1 649 loc. (1 ian. 2011): 783 de sex masc. şi 866 fem. Reşed. com. este satul *Bărăştii de Vede*. Expl. de ţiţei. Pomicultură. Creşterea bovinelor şi porcinelor. Bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1820) şi „Sfântul Nicolae" (1900), în satele Bărăştii de Cepturi şi Bărăştii de Vede; biserica din lemn şi cărămidă, cu dublu hram, „Sfântul Nicolae" şi „Cuvioasa Parascheva" (1820), în satul Boroeşti.

BĂRBĂTENII DE JOS → Aninoasa (1).

BĂRBĂTEŞTI 1. Com. în jud. Gorj, alcătuită din 4 sate, situată în zona de E a Dealurilor Jiului, pe râul Gilort; 1 761 loc. (1 ian. 2011): 890 de sex masc. şi 871 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 16 ian. 1888). Expl. de balast. Produse alim. Muzeu etnografic (în satul Bărbăteşti). Vestigii din Epoca bronzului (în satul Socu). Satul Bărbăteşti este menţionat documentar, prima oară, în 1438 (apoi la 4 sept. 1520, 18 nov. 1619, 13 mart. 1662 etc.), satul Musculeşti este atestat documentar la 17 iul. 1707 (până în sec. 19 s-a numit *Sărăcineşti*), satul Petreşti apare consemnat la 15 ian. 1504, iar satul Socu la 3 mart. 1746. Casa „Costică Bărbătescu" (1848–1850) şi casa „Sburlea" (1891), în satul Bărbăteşti.

2. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 4 sate, situată în Subcarpaţii Olteniei; 3 663 loc. (1 ian. 2011): 1 833 de sex masc. şi 1 830 fem. Muzeu etnografic. Reşed. com. este satul *Bodeşti*. Expl. lemnului. Apicultură. În satul Bărbăteşti se află schitul „Pătrunsa" (de călugări), la poalele muntelui Buila, înfiinţat în 1740 de către episcopul Climent al Râmnicului; ulterior a fost distrus de prăbuşirea unei stânci şi apoi refăcut în a doua jumătate a sec. 18 de către postelnicii Dumitru şi Ion Bărbătescu. Părăsit în 1895, schitul a fost reînfiinţat în 1934–1935 de către ieromonahul Veniamin Grigorescu şi resfinţit la 23 aug. 1936. Biserica schitului, cu hramul „Cuvioasa Parascheva", păstrează picturi murale din 1812, a fost supusă unor restaurări în 1963 şi 1977 (a fost închis pridvorul şi biserica acoperită cu tablă) şi declarată monument istoric; biserica de zid cu hramul „Sfântul Nicolae" (1712–1715, pictată în 1774) are un pridvor adăugat în 1774; biserică fortificată cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1776, cu picturi originare şi zid de incintă ridicat în sec. 18); în satul Bărbăteşti se află bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1790, pictată în 1800 şi 1862) şi „Buna Vestire" (1795, pictată în 1823 şi 1890 şi tencuită în 1887–1890), aceasta din urmă adusă din satul Băbeni-Bistriţa. În satul Bodeşti există bisericile cu hramurile „Sfânta Treime" (1732, cu fresce originare şi zid de incintă din 1732 şi cu pridvor adăugat în 1870) a fostului schit Bodeşti, şi „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1749, cu picturi originare).

BĂRBULEŞTI, com. în jud. Ialomiţa, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Bărăganului; 6 051 loc. (1 ian. 2011): 3 019 de sex masc. şi 3 032 fem. Haltă de c.f. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, leguminoase pentru boabe ş.a. Com. **B.** a fost înfiinţată la 27 iun. 2006 prin desprinderea satului Bărbuleşti din com. Armăşeşti. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 satul Bărbuleşti a făcut parte din jud. Ilfov. Biserica „Sfântul Nicolae" (1754, cu refaceri din 1873).

BĂRBULEŢU, com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Subcarpaţilor Ialomiţei cu prelungirile M-ţilor Leaota, pe Râul Alb

(afl. al Dâmboviței); 1 673 loc. (1 ian. 2011): 816 de sex masc. şi 857 fem. Pomicultură (pruni, meri). Centru pentru colectarea laptelui şi pentru fabricarea produselor lactate (Bărbuleţu). Producţie de ţuică. Agroturism. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1672–1680). Reşed. com. este satul *Gura Bărbuleţului*. Până la 6 dec. 2004, com. **B.** a avut în componenţă satele Aluniş, Pietrari, Şipot şi Valea, care la acea dată au format com. Pietrari, jud. Dâmbovița. Tot până la 6 dec. 2004, com. **B.** a mai avut în componenţă satele Râu Alb de Jos şi Râu Alb de Sus, care la acea dată au format com. Râu Alb, jud. Dâmbovița.

BĂRCĂNEŞTI 1. Com. în jud. Ialomița, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Bărăganului, în lunca largă de pe dr. râului Ialomița; 3 636 loc. (1 ian. 2011): 1 735 de sex masc. şi 1 901 fem. Complex de creştere a porcilor. Culturi de cereale, de floarea-soarelui, plante de nutreţ, legume, tutun etc. Viticultură. Biserică având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1812), în satul Bărcăneşti. În satul Eliza-Stoeneşti, înființat în 1780 de către refugiații ardeleni şi numit alternativ Stoeneşti şi Pisica (până în 1925, după care, până la 1 ian. 1965 a purtat numele Eliza-Stoeneşti, iar între 1 ian. 1965 şi 17 febr. 1968 s-a numit Pelinul, dată la care a fost desființat şi unificat cu satul Condeeşti) se află conacul „Nicu Chiroiu" (1926, azi în ruină) şi biserica „Sfântul Nicolae" datând din 1851 şi pictată la interior în anii 1886–1889 de Serafim şi Z. G. Niculescu, reparată în 1959–1960 când a fost repictată în tempera de I. Dogănescu şi C. Blendea; conacul lui Marius Ionescu (1909), în ruină. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **B.** a făcut parte din jud. Ilfov.

atestat documentar la 25 mai 1532.

2. Com. în jud. Prahova, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Ploieştiului, la 6 km SE de municipiul Ploieşti; 9 661 loc. (1 ian. 2011): 4 695 de sex masc. şi 4 966 fem. Nod rutier. Sere legumicole (130 ha), în satul Tătărani. Satul Bărcăneşti este consemnat documentar, prima oară, la 4 iul. 1476. În satul Ghighiu, atestat documentar la 25 ian. 1471, se află mănăstirea (de maici) cu acelaşi nume, întemeiată în anul 1601 de logofătul Coresi în mijlocul unei păduri care făcea parte din Codrii Vlăsiei; în anul 1817, ieromonahul Arsenie de la mănăstirea Cernica a construit o biserică din lemn, cu ajutorul familiei Rucăreanu, pe un loc cedat în 1814 de către Uța Cantacuzino-Corneanu. Până în 1952, aici a funcționat o mănăstire de călugări. Biserica actuală, cu hramul „Izvorul Tămăduirii", a fost zidită în anii 1858–1865 (sfințită la 31 mart. 1866), pe locul vechii biserici din lemn, prin strădania arhimandriților Eftimie şi Antonie şi pictată la interior, în 1865–1866, de către Gheorghe Tattarescu. Complexul monahal a fost supus unor ample lucrări de restaurare în anii 1954–1958, perioadă în care s-au construit chilii în stil brâncovenesc, ateliere de lucru şi a fost recondiționată pictura murală. Biserica a fost consolidată, reparată şi i s-au restaurat picturile murale după stricăciunile provocate de cutremurele din 10 nov. 1940, 4 mart. 1977 şi 30 mai 1990 (resfințită în aug. 1990). Mănăstirea Ghighiu posedă un muzeu cu colecții de artă veche religioasă. În satul Tătărani există conacul „Brâncoveanu-Mavrocordat" (sec. 18). În arealul satului Ghighiu se află un pâlc de stejari seculari (ocrotiți de lege).

BĂSEŞTI 1. Com. în jud. Maramureş, alcătuită din 4 sate, situată în zona Dealurilor Asuajului, la poalele de SE ale Culmii Codrului, la 200 m alt.; 1 541 loc. (1 ian. 2011): 764 de sex masc. şi 777 fem. Muzeu etnografic. În satul Băseşti, menționat documentar, prima oară, în 1391, s-a născut Gheorghe Pop de Băseşti (1835–1919), preşedinte al Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia, care a proclamat unirea Transilvaniei cu România la 1 Dec. 1918. În casa acestuia, construită în 1878, s-a amenajat un muzeu memorial. Casă din lemn (1860). În satul Odeşti, atestat documentar în 1424 şi transferat, la 24 oct. 1997, din com. Băița de sub Codru în com. Băseşti, se află biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1832).

2. → **Călmățuiu.**

3. → **Viișoara (7).**

BĂTARCI, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Someşului cu M-ții Oaş, în apropiere de granița cu Ucraina; 3 731 loc. (1 ian. 2011): 1 878 de sex masc. şi 1 853 fem. Expl. forestiere. Producție de ţuică. Pomicultură; culturi de căpşuni. Agroturism. Satul Bătarci este menționat documentar, prima oară, în 1378.

BĂTRÂNA, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 4 sate, situată la poalele M-ților Poiana Ruscăi, pe râul Dobra; 155 loc. (1 ian. 2011): 76 de sex masc. şi 79 fem. Expl. forestiere. Culturi de cartofi. Satul Bătrâna este menționat documentar, prima oară, în 1750. Codrii seculari de pe văile Dobrişoarei şi Prisloapei (139,3 ha), declarați rezervație forestieră.

BĂTRÂNI, com. în jud. Prahova, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Drajna-Chiojd, la poalele muntelui Zmeurăt; 2 109 loc. (1 ian. 2011): 1 071 de sex masc. şi 1 038 fem. Producție de brânzeturi şi de săpun. Pomicultură (meri, pruni, peri, nuci). Apicultură. Creşterea animalelor. Com. **B.** a fost înființată la 30 dec. 2005 prin desprinderea satelor Bătrâni şi Poiana Mare din com. Starchiojd, jud. Prahova.

BĂȚANI, com. în jud. Covasna, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Baraolt, pe râul Baraolt; 4 528 loc. (1 ian. 2011): 2 318 de sex masc. şi 2 210 fem. Expl. de balast. Confecționarea covoarelor (în satul Herculian), pălăriilor şi a coşurilor împletite din nuiele (în satul Bățanii Mici). Topitoria de fier „Bodvaly" (1831). Fabrică de cărămidă şi țiglă. Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Reşed. com. este satul *Bățanii Mari*, atestat documentar, prima oară, în 1332. În 1843, com. **B.** a fost devastată de un incendiu pustiitor, după care a fost reconstruită în întregime. Izv. cu ape minerale carbogazoase şi feruginoase, în satul Ozunca-Băi. Biserică în stil gotic târziu (sec. 15) cu transformări renascentiste (sec. 16) şi apoi baroce (1776). Două clopote vechi (1575 şi 1615). Cetate sătească (sec. 15) şi casa memorială „Benedek Elek" (mobilă, obiecte personale, documente, fotocopii aparținând scriitorului şi publicistului) [illegible]. În satul Herculian se arıa ruıneıe unei biserici ortodoxe (sfințită în 1937), vandalizată de armata horthystă în 1940 (ruinile au fost conservate în 1998). În satul Aita Seacă există o rezervație paleontologică (punct fosilifer), cu cochilii de moluşte din Pliocen, declarată monument al naturii (supr.: 2 ha).

BĂUȚAR, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 4 sate, situată în culoarul depresionar Bistra, pe cursul superior al râului Bistra; 2 639 loc. (1 ian. 2011): 1 315 de sex masc. şi 1 324 fem. Stație de c.f. Expl. de min. de fier şi de mică (satul Bucova). Expl. şi prelucr. marmurei (cariera Bucova) şi a lemnului. Colectarea şi prelucrarea fructelor de pădure şi a ciupercilor. Pomicultură (meri, pruni). Ansamblul folcloric şi de dansuri „Ciobănaşul". Satul Băuțar este menționat documentar, prima oară, în 1750.

BÂCLEŞ, com. în jud. Mehedinți, alcătuită din 7 sate, situată în Piem. Bălăciței; 2 104 loc. (1 ian. 2011): 1 028 de sex masc. şi 1 076 fem. Creşterea bovinelor.

Lacul Bâlea

BÂLDANA, Mănăstirea ~ → Tărtăşeşti.

BÂLEA, lac glaciar în M-ţii Făgăraş, la 2 034 m alt. Supr.: 0,46 km^2; ad. max.: 11 m; vol.: 0,2 mil. m^3. Din el izv. râul cu acelaşi nume (22,5 km). Punct turistic. Cabană distrusă de un incendiu în 1995 şi refăcută ulterior. Pe aici trece drumul naţional transfăgărăşan (inaugurat în 1974); linie de telecabină (804 m diferenţă de nivel) între Bâlea-lac şi Bâlea-cascadă (inaugurată în 1975). În jurul lacului se află rezervaţia naturală complexă omonimă (120,40 ha), cu vegetaţie variată, constituită din tufărişuri de smirdar (*Rhododendron kotschyi*) şi merişor (*Vaccinium vitis-idaea*) şi numeroase alte plante, printre care rogozuri (*Carex pyrenaica, Carex dacica*), garofiţa cu flori roşii (*Dianthus compactus*), floarea-de-colţi (*Leontopodium alpinum*), planta endemică milităea (*Silene dinarica*) ş.a.

BÂLTENI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 5 sate, situată pe stg. Jiului, la poalele de SV ale Dealului Bran; 7 738 loc. (1 ian. 2011): 3 782 de sex masc. şi 3 956 fem. Expl. de petrol. Hidrocentrală (11 MW) dată în folosinţă la 8 iul. 1992. Constr. şi reparaţii de utilaj minier. Mat. de constr. Creşterea bovinelor. Biserică având dublu hram – „Sfântul Vasile" şi „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1826, cu unele modificări din 1894), în satul Bâlteni.

BÂLVĂNEŞTI, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 5 sate, situată în Pod. Mehedinţi, pe râul Coşuştea Mică; 1 029 loc. (1 ian. 2011): 512 de sex masc. şi 517 fem. Muzeu etnografic. Pomicultură; apicultură. Săpăturile arheologice au scos la iveală urme ale unor aşezări neolitice şi din perioada bronzului şi un depozit din Epoca fierului (sec. 7 î.Hr.), în care s-au găsit două securi din fier, 12 coliere din bronz, 10 brăţări din bronz ş.a. În arealul com. **B.** se află pădurea Borovăţ (30 ha), alcătuită din pin negru de Banat (ocrotită de lege), declarată rezervaţie forestieră.

BÂRCA, com. în jud. Dolj, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Desnăţui, pe stg. râului Desnăţui; 3 989 loc. (1 ian. 2011): 1 911 de sex masc. şi 2 078 fem. Expl. de balast. Produse alim. Morărit şi panificaţie. Muzeu de istorie şi etnografie. Biserică având hram dublu – „Sfântul Dumitru" şi „Sfântul Gheorghe" (1801–1803, refăcută în 1912–1914).

BÂRGĂU 1. Munţii Bârgăului, munţi scunzi, situaţi în N Carpaţilor Orientali, delimitaţi de cursul superior al râului Someşu Mare (la V şi NV), de râul Coşna (la NE) şi Valea Bistriţei ardelene (la S) şi străjuiţi de M-ţii Rodna (la NV), Suhard (la NE) şi Căliman (la S). Sunt alcătuiţi din depozite sedimentare, străpunse de roci eruptive care au generat mai multe vârfuri vulcanice, în majoritate neck-uri (vf. Miroslava, 1 625 m, care constituie alt. max. a acestor munţi; Heniu Mare, 1 611 m; Cucureasa, 1 392 m; Bârgău, 1 362 m; Păltineasa, 1 227 m ş.a.). M-ţii **B.** prezintă culmi prelungi, netede, separate de văile Ilva, Leşu şi Bârgău, care formează impresionante defilee la traversarea măgurilor eruptive. În partea de E se află platoul structural Zâmbroia. Expl. de min. complexe. Acoperiţi cu păduri, păşuni şi fâneţe. Pe pantele lor sunt risipite aşezări omeneşti de altitudine (Şanţ, Rodna, Lunca Ilvei ş.a.).

2. Pasul ~ → Tihuţa.

BÂRGĂUANI, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 13 sate, situată în Subcarpaţii Neamţului; 3 976 loc. (1 ian. 2011): 2 007 de sex masc. şi 1 969 fem. Biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1763–1783), în satul Bălăneşti. Han (sec. 18).

BÂRGHIŞ, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 6 sate, situată în Pod. Hârtibaciului; 2 209 loc. (1 ian. 2011): 1 121 de sex masc. şi 1 088 fem. În satul Bârghiş, menţionat

Munţii Bârgăului

documentar, prima oară, în 1357, se află un castel medieval. Biserici în satele Apoş (sec. 15–18, cu turn-clopotniță din 1799), Pelişor (sec. 14, fortificată în sec. 16–18) şi Zlagna (sec. 15–16).

BÂRLA, com. în jud. Argeş, alcătuită din 12 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Cotmeana; 5 304 loc. (1 ian. 2011): 2 595 de sex masc. şi 2 709 fem. Expl. de petrol. Morărit şi panificație. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Avicultură. Stațiune balneoclimaterică, în satul Bădeşti (→). În satul Urlueni au fost identificate urmele unui castru roman, situat pe fortificația romană *Valul lui Traian* (→). Bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului"-Lereni (1787, cu picturi originare) şi „Sfântul Nicolae" (1812, cu picturi originare), în satele Urlueni şi Podişoru.

BÂRLAD 1. Râu, afl. stg. al Siretului, la 4 km aval de com. Lieşti (jud. Galați); 207 km; supr. bazinului: 7 220 km^2. Izv. din Dealul Bour (Pod. Central Moldovenesc), de la 370 m alt., din amonte de com. Valea Ursului (jud. Neamț). Are o pantă medie de scurgere de 1,4 m/km şi un debit mediu multianual ce variază între 0,20 m^3/s în cursul superior şi 7 m^3/s în zona de vărsare. Este un râu cu scurgere redusă, meandrare puternică şi variații mari de nivel şi debit. Produce frecvente inundații în cursul inf. Prezintă, în cursul superior, o asimetrie accentuată spre stg., din cauza Colinelor Tutovei de pe partea dr., căpătând aspectul unui semn de întrebare, traversează podişul cu acelaşi nume şi trece prin oraşele Negreşti, Vaslui, Bârlad şi Tecuci. Afl. pr.: Rebricea, Vaslui, Crasna (pe stg.), Buda, Racova, Tutova (pe dr.).

2. Podişul Bârladului, parte componentă a Pod. Moldovei, cuprinsă între Câmpia Moldovei (la N), Prut (la E), Câmpia Română (la S) şi Siret (la V), străbătută, în zona centrală, de râul Bârlad. Este format din numeroase culmi deluroase (cu alt. medii de 250–350 m) constituite din gresii, calcare, marne argiloase, separate de văi largi, în majoritate cu orientare N-S sau NNV-SSE. Alcătuirea petrografică şi structura monoclinală (înclinarea generală a stratelor spre SE) au determinat dezvoltarea unor puternice fronturi de cueste (Coasta Iaşilor, Coasta Racovei, Coasta Schitu-Hadâmbu etc.), a unor supr. structurale, cu lățimi de 4–5 km (Scheia, Tansa, Repedea, Ipatele ş.a.), a văilor consecvente (afl. Bârladului), obsecvente (afl. Bahluiului) şi subsecvente (afl. dr. ai Jijiei şi Prutului). Înălțimile cele mai mari se găsesc în Colinele Tutovei (Dealul Mângăralei, 485 m, Dealul Răzeşti, 461 m ş.a.) şi în Pod. Central Moldovenesc (Dealul Cetatea, 467 m, Dealul Cheia Domniței, 458 m ş.a.). Alt. max.: 561 m (Dealul Doroşanu din Colinele Tutovei). Diviziuni: *Pod. Central Moldovenesc,* la N de râul Racova, *Colinele Tutovei*, în concavitatea râului Bârlad, la S de râul Racova, şi *Colinele* sau *Dealurile Fălciului,* la E de râul Bârlad. Viticultură. Pomicultură.

3. Municipiu în jud. Vaslui, situat pe râul Bârlad, între prelungirile de SE ale Colinelor Tutovei şi cele de SV ale Colinelor Fălciului, la 70–172 m alt.; 68 826 loc. (1 ian. 2011): 33 021 de sex masc. şi 35 805 fem. Supr.: 15 km^2, din care 10,2 km^2 în intravilan; densitatea: 6 747 loc./km^2. Stație de c.f. (inaugurată la 13 sept. 1872). Nod rutier. Expl. de nisip metalurgic. Termocentrală. Producție de rulmenți (din 1953), de elemente pneumatice pentru automatizare şi aparate de măsură, de produse abrazive, angrenaje şi organe mecanice de transmisie, textile (conf., filatură şi țesătorie de vigonie), de cărămidă şi alim. (conserve de legume şi fructe, uleiuri vegetale, produse de panificație etc.). Sere legumicole (12 ha). Teatrul „Victor Ion Popa" (f. 20 mart. 1955); Muzeul „Vasile Pârvan" (înființat în 1914), cu secții de istorie, arheologie, etnografie, artă şi ştiințele naturii, Muzeul colecțiilor de artă (deschis în 1993 în casa „Sturdza", care datează din sec. 19). Colegiul universitar de institutori, înființat în oct. 1999, afiliat Facultății de Psihologie şi Ştiințe ale Educației a Universității „A.I. Cuza" din Iaşi; Biblioteca municipală „Stroe S. Belloescu" cu un fond valoros de cărți vechi, printre care *Carte românească de învățătură*, Iaşi, 1643, *Psaltirea în versuri a lui Dosoftei*, Iaşi, 1673, *Gramatica limbii române* de Timotei Cipariu, Bucureşti, 1839 ş.a. Parc zoologic. **Istoric.** Veche aşezare cu vestigii materiale din sec. 9 î.Hr., din sec. 4 (ceramică de tip Sântana de Mureş, coarne de cerb, diferit prelucrate) şi din sec. 9–12. Menționat documentar, pentru prima oară, în 1174, într-o cronică rusească, apoi la 28 iun. 1401, iar ca târg în 1408 şi ca punct de vamă, într-un hrisov emis de domnul Alexandru cel Bun, în anul 1422 şi din nou ca târg în 1495. Incendiat şi prădat de hoardele tătare în nov. 1439, în 1440, 1444 şi 1683. În Evul Mediu a fost pr. centru meşteşugăresc şi comercial al Țării de Jos a Moldovei şi reşedința unui mare vornic (sec. 15). De **B.** se leagă existența unei presupuse formațiuni politice a *bârladnicilor*. În 1758, oraşul a fost jefuit şi incendiat de marea invazie a tătarilor, la 14 oct. 1802 a fost distrus în mare parte de puternicul cutremur de pământ, la 10 nov. 1940 un alt cutremur a dărâmat aproape jumătate din clădirile oraşului, iar cutremurul din 4 mart. 1977 (cu o magnitudine de 7,2 grade pe scara Richter) a provocat imense pagube materiale şi mai multe victime. În 1822 a fost incendiat şi jefuit de turci, iar în 1826 mistuit de un mare incendiu. Acțiuni greviste în oct. 1920. Declarat municipiu

Bârlad (3). Muzeul „Vasile Pârvan"

Bârlad (3). Centrul municipiului

Bârlad (3). Gara feroviară

Bârlad (3). Teatrul „Victor Ion Popa”

la 17 febr. 1968. **Monumente:** urmele unei cetăți de pământ, construită de Ştefan cel Mare în 1476; biserica „Sfântul Gheorghe”, ctitorie din 1496 a domnului Ştefan cel Mare, reconstruită de Vasile Lupu în anii 1634–1636; biserica „Sfântul Dumitru” (1636); biserica „Sfântul Gheorghe” a breslei abagiilor, construită în 1818 şi refăcută în 1925, cu turn-clopotniță din 1857; biserica ridicată prin strădania filantropului Stroe Belloescu, în 1808; bisericile având dublu hram – „Sfântul Spiridon” şi „Buna Vestire” (1825) şi „Vovidenia” şi „Sfânta Parascheva-Duculeasa” (1826, construită pe locul uneia din 1768, cu anumite transformări (din 1849); biserica „Sfântul Dumitru” (1835); biserica „Sfinții Voievozi” (1840), cu turn-clopotniță din 1858; biserica „Sfântul Ilie” a breslei blănarilor (1865); casele Iamandi (1830), Suțu (1840, în stil neoclasic), Alexandru Tuduri (1840, cu transformări din sec. 20), Miclescu (1850), Deciu (1896–1901), azi Şcoala de muzică şi artă plastică; clădirea fostului spital „Elena Beldiman” (1866); Liceul „Gheorghe Roşca-Codreanu” (1886); clădirea vechii Prefecturi (ante 1890), azi Muzeul „Vasile Pârvan”; clădirea teatrului „Victor Ion Popa” (ante 1890, cu unele transformări din sec. 20), distrusă parțial de un incendiu la 8 apr. 1992 şi refăcută ulterior; statuia doctorului Constantin Codrescu, operă din 1903 (sau 1880) a sculptorului Fr. Storck, statuia caporalului Constantin Muşat, realizată în 1923 de sculptorul Ion C. Dimitriu-Bârlad; busturile scriitorilor Costache Negri (1945, sculptor Ginette Sontha), Victor Ion Popa (1945, sculptor Florica Hociung) şi Al. Vlahuță (sculptor Ion C. Dimitriu-Bârlad, 1921).

BÂRNA, com. în jud. Timiş, alcătuită din 7 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Lugojului cu prelungirile de NV ale M-ților Poiana Ruscăi, pe râul Săraz; 1 543 loc. (1 ian. 2011): 814 de sex masc. şi 729 fem. Expl. forestiere. Agroturism. Satul Bârna este menționat documentar, prima oară, în perioada 1514–1516.

BÂRNARU, masiv muntos în partea centrală a M-ților Bistriței (Carpații Orientali), constituit din roci cristaline, limitat de valea Bistriței la E şi râurile Bârnărel la N şi Bârnaru, la S. Alt. max.: 1 699 m (vf. Bârnaru).

BÂRNOVA, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 6 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc; 5 374 loc. (1 ian. 2011): 2 729 de sex masc. şi 2 645 fem. Stație de c.f. (inaugurată la 1 mai 1892). Expl. de calcar şi gresii calcaroase. Centru viticol. Sanatoriu T.B.C. (sf. sec. 19). În satul Bârnova, menționat documentar în sec. 17, se află mănăstirea cu același nume (de călugări), cu biserica având dublu hram – „Sfântul Gheorghe” şi „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul”, ctitorie din 1626–1629 a domnului Miron Barnovschi, terminată definitiv în anii 1664–1666 de către domnul Eustratie Dabija. Biserica nu este pictată. Turn-clopotniță din 1667, chilii din 1728 (refăcute în 1975) şi zid de incintă din 1728. Mănăstirea a fost desființată de către autoritățile comuniste la 28 oct. 1959 şi reînființată după 1989, respectiv în iul. 1991. În satul Bârnova se află conacul lui Ion Inculeț (1920), în curtea căruia există biserica „Sfântul Ioan Botezătorul” construită în 1942–1947 de Ion I. Inculeț şi Georgel Inculeț, fiii lui Ion Inculeț. În satul Pietrăria există schitul „Tărâța” sau „Piatra Sfântă”, cu biserica „Adormirea Maicii Domnului” (1755, cu adăugiri de la sf. sec. 18 şi reparații din 1836). Bisericile „Învierea Domnului” (sec. 19) şi „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel” (1812), în satele Vişan şi Păun. Punct fosilifer, pe Dealul Repedea.

Bârnova. Biserica „Sfântul Gheorghe”

BÂRSA 1. Râu pe terit. jud. Braşov, afl. stg. al Oltului la Feldioara; 66 km; supr. bazinului: 530 km^2. Izv. din partea de E a M-ților Făgăraş, de sub vf. Comisul (1 883 m), de la 1 600 m alt. În cursul superior prezintă o vale prăpăstioasă, adâncită în şisturi cristaline, cu pante abrupte de 40–50 m/km.

2. Munții Bârsei, denumire generică atribuită munților din S Depr. Bârsei (Piatra Mare, Postăvaru, Măgura Codlei), formați din fliş. Alt. max.: 1 843 m (vf. Piatra Mare). Obiective turistice.

3. Depresiunea Bârsei, depresiune de origine tectonică, în partea de V a Depr. Braşovului, cuprinsă în zona de curbură internă a Carpaților Orientali. Din punct de vedere morfologic este o câmpie netedă, aluvio-proluvială, slab fragmentată, cu alt. medie de 510 m, în cadrul căreia se detaşează şi o zonă piemontană şi de măguri. Climă răcoroasă, cu inversii de temperatură. Drenată la E de Olt, care adună, între Bod şi Feldioara, un mănunchi de afl. Soluri fertile, cultivate cu cereale, cartofi, sfeclă de zahăr, in pentru fuior. Cunoscută şi sub denumirea de *Țara Bârsei*. Prima mențiune documentară despre Țara Bârsei datează după 7 mai 1211, când în această zonă au fost colonizați cavalerii teutoni cu scopul de a apăra granița de SE a Transilvaniei şi care, în perioada instalării lor (1211–1225) au construit cetățile Feldioara şi Codlea. În diplomele acordate cavalerilor teutoni se fac referiri la *Terra Blachorum* (sau Țara Românilor), identificată cu Țara Făgăraşului.

4. Com. în jud. Arad, alcătuită din 4 sate, situată în Depr. Zarand, pe stg. canalului Morilor; 1 887 loc. (1 ian. 2011): 932 de sex masc. şi 955 fem. Haltă de c.f. Mat. de constr. Prelucr. lemnului. Muzeu de ceramică populară. Centru de olărit. Satul Bârsa este menționat documentar, prima oară, în 1489.

BÂRSANA, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Maramureş, pe râul Iza; 4 767 loc. (1 ian. 2011): 2 401 de sex masc. şi 2 366 fem. Expl. de pământuri colorate. Prelucr. lemnului şi a laptelui; produse de panificație. Pomicultură. Creşterea bovinelor şi ovinelor. În satul Bârsana, menționat documentar, prima oară, la 26 sept. 1326, se află biserica din lemn, cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului” (1720), cu acoperiş dublu-poală pe corpul navei şi turn-clopotniță pe pronaos, cu

foişor şi coif prelung. Păstrează picturi interioare din 1806, executate de Hodor Toader. În dec. 1999, această biserică a fost inclusă pe lista de patrimoniu cultural mondial UNESCO, iar în anul 2000, declarată monument istoric. Mănăstire (de maici) înfiinţată la 30 iun. 1994, cu biserică din lemn, cu hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel", construită în 1992–1993. Până la 7 apr. 2004, com. **B.** a avut în componenţă satul Onceşti, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

BÂRSĂNEŞTI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 4 sate, situată în Depr. Tazlău, la poalele de SE ale Culmii Berzunţi; 5 034 loc. (1 ian. 2011): 2 545 de sex masc. şi 2 489 fem. Bisericile cu hramurile „Sfântul Gheorghe" (1971), „Sfântul Ilie" (1998) şi „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (2000), în satul Bârsăneşti. În satul Brăteşti există biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1937–1939), iar în satul Caraclău, biserica „Sfânta Treime" (1912).

BÂRSĂU, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 2 sate, situată la poalele de NE ale Culmii Codrului; 2 324 loc. (1 ian. 2011): 1 157 de sex masc. şi 1 167 fem. Expl. de nisip cuarţos. Prelucr. lemnului. Mat. de constr. Reşed. com. este satul *Bârsău de Sus*, menţionat documentar, prima oară, în 1470, în care se află biserica având hramul „Naşterea Maicii Domnului" (1828).

BÂRSEŞTI, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Vrancea, pe râul Putna; 1 514 loc. (1 ian. 2011): 759 de sex masc. şi 755 fem. Prelucr. artistică a lemnului. Apicultură. Muzeu sătesc. Aşezare getică datând din prima Epocă a fierului (sec. 7–6 î.Hr.) în cadrul căreia s-au descoperit o necropolă tumulară de incineraţie şi diferite vase (străchini, ceşti), fibule din bronz, vârfuri de săgeţi din fier ş.a. Până la 22 mai 2003, com. **B.** a avut în componenţă satul Negrileşti, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

BÂRZA, com. în jud. Olt, alcătuită din 2 sate, situată pe stg. râului Olteţ; 2 675 loc. (1 ian. 2011): 1 350 de sex masc. şi 1 325 fem. Biserica „Sfântul Nicolae" (1856), în satul Bârza.

BÂRZAVA 1. Râu, afl. stg. al Timişului, cu care confl. pe terit. Serbiei; 127 km (pe terit. României); supr. bazinului: 1 020 km^2. Izv. din M-ţii Semenic, trece prin Reşiţa (alimentează cu apă industrială combinatul siderurgic) şi Bocşa. Amenajări hidrotehnice: lacul de acumulare Gozna (10,2 mil. m^3), care constituie sursa de alimentare cu apă a hidrocentralei Crăinicel (22,5 MW), intrată în funcţiune în 1954, şi cu apă potabilă a municipiului Reşiţa; lacul Văliug (1,2 mil. m^3, barajul construit în anii 1907–1909) alimentează hidrocentralele Grebla (5 MW) şi Brazova (0,4 MW); lacul Secu (15,1 mil. m^3, barajul construit în 1963) alimentează cu apă potabilă şi industrială municipiul Reşiţa. Pentru suplimentarea rezervelor de apă din **B.** s-au construit mai multe canale de aducţiune (Semenic, Zănoaga, Crainic, Gropos, Gozna ş.a.). Pe cursul său inferior (în parte canalizat) sunt orezării.

2. Câmpia Bârzavei, câmpie înaltă, situată în extremitatea sudică a Câmpiei de Vest, limitată de Câmpia Timişului la V, Câmpia Lugojului la N, Dealurile Dognecei şi Pogănişului la E şi NE şi graniţa cu Serbia la S. Alt.: 140–170 m. Cuprinde două subunităţi: Câmpia Tormacului (NE) şi Câmpia Gătaiei (SE).

3. Com. în jud. Arad, alcătuită din 8 sate, situată la poalele M-ţilor Zarand, în lunca Mureşului şi pe râul Bârzava (afl. dr. al Mureşului); 2 790 loc. (1 ian. 2011): 1 344 de sex masc. şi 1 446 fem. Staţie de c.f. Expl. de diorit. Expl. şi prelucr. lemnului. Satul Bârzava este menţionat documentar, prima oară, în 1471. Biserică din lemn (sec. 18), în satul Groşii Noi. Rezervaţie forestieră (pădurea Runcu-Groşi, 261,8 ha) cu arbori seculari de gorun şi fag, în partea centrală a M-ţilor Zarand, cu pătură ierbacee abundentă, cu unele specii relativ termofile şi cu arbori de gârniţă şi tei argintiu.

BÂSCA, râu, afl. stg. al Buzăului, la 3 km amonte de oraşul Nehoiu; 71,4 km; supr. bazinului: 776 km^2. Ia naştere prin două pâraie pr. (*Bâsca Mare*, 55,2 km şi *Bâsca Mică*, 44, 3 km) care izv. din M-ţii Vrancei, de sub vf. Goru, de la 1 520 m alt. (respectiv 1 680 m, Bâsca Mică) şi care, după ce ocolesc M-ţii Penteleu (Bâsca Mare prin V şi Bâsca Mică prin E), se unesc în aval de satul Varlaam (com. Gura Teghii, jud. Buzău) formând un singur curs cu numele **B.**

BÂTCA DOAMNEI → Piatra-Neamţ.

BEBA VECHE, com. în jud. Timiş, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Mureşului (Câmpia de Vest), la 81 km NV de municipiul Timişoara, la graniţa cu Ungaria şi Serbia; 1 582 loc. (1 ian. 2011): 823 de sex masc. şi 759 fem. Expl. de petrol. Com. **B. V.** este marcată de meridianul 20°15'44" longitudine E, reprezentând punctul cel mai vestic al României. În 1781, aici s-au stabilit mai multe familii de germani (şvabi). În satul Beba Veche, menţionat documentar, prima oară, în 1247, se află biserica având hramul „Sfânta Născătoare de Dumnezeu" (1779), declarată monument istoric.

BECENI, com. în jud. Buzău, alcătuită din 9 sate, situată în Subcarpaţii Buzăului, pe râul Slănic; 4 685 loc. (1 ian. 2011): 2 309 de sex masc. şi 2 376 fem. Expl. de petrol (în satul Arbănaşi) şi de balast. Ţesături de lână. Pomicultură (meri, peri, pruni, nuci). Satul Beceni este atestat documentar în 1526.

BECHECI, masiv deluros în SE Dealurilor Mureşului (E Pod. Transilvaniei), între râurile Niraj, la N, şi Târnava Mică, la S, alcătuit din argile marnoase, nisipuri şi pietrişuri, acoperit cu păduri de fag. Alt. max.: 1 080 m. Din el izv. râul Niraju Mic. Cunoscut şi sub numele de *Bicheş*.

BECHET, oraş în jud. Dolj, situat în lunca largă de pe stg. Dunării, la graniţa cu Bulgaria; 3 845 loc. (1 ian. 2011): 1 878 de sex masc. şi 1 967 fem. Supr.: 25,3 km^2, din care 3,6 km^2 în intravilan; densitatea: 1 068 loc./km^2. Nod rutier. Port fluvial şi punct de vamă (trecere cu bacul peste Dunăre), modernizat în 1994, la graniţa cu Bulgaria (localit. Oreahovo). Produse textile (conf., tricotaje, covoare) şi alim. (caşcaval). Prelucr. fructelor şi legumelor. Muzeu cu colecţii de artă plastică, de istorie şi etnografie. În arealul oraşului **B.** au fost descoperite vestigiile unei aşezări rurale romane (sec. 2–3). La 21 mart./2 apr. 1877, localit **B.** a fost atacată şi jefuită de un detaşament otoman, marcând începutul unor acte de ostilitate din partea armatelor turceşti, iar la 26 apr./8 mai 1877 din cauza unor bombardamente efectuate de artileria turcă s-a instituit starea de război şi pe terit. jud. Dolj, ca de altfel în mai multe judeţe dunărene. Com. **B.** a fost trecută în categoria oraşelor la 7 apr. 2004. Biserica având hramul „Sfântul Gheorghe" construită în 1861–1870, pe locul bisericii din lemn cu hramul „Sfânta Treime", care data din 1808.

BECHET–DĂBULENI → Dăbuleni–Bechet.

BECICHERECU MIC, com. în jud. Timiş, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Timişului; 2 769 loc. (1 ian. 2011): 1 389 de sex masc. şi 1 380 fem. Mat. de constr.; produse alim. Satul Becicherecu Mic este

atestat documentar, prima oară, în 1232, într-un registru de dijme papale, iar apoi în 1332. În perioada ocupaţiei otomane a Banatului (1552–1717), localit. a purtat numele de *Crucea*, iar o dată cu instaurarea stăpânirii habsburgice asupra Banatului, denumirea a fost schimbată din Crucea în *Peschered* (sau *Pescăreţ*) ca urmare a prezenţei în această zonă a unor bălţi cu peşte. În 1723 aşezarea apare consemnată cu toponimul actual pe o hartă a generalului Claudius Florimund Mercy (guvernatorul militar şi civil al Banatului în anii 1718–1734), în perioada 1920–1925 s-a numit *Ţichindeal*, după care a revenit la denumirea actuală. Biserica sârbească „Mutarea moaştelor Sfântului Nicolae" (1828–1844), pictată de Nicolae Aleksić, declarată monument istoric. Până la 7 mai 2004, com. Becicherecu Mic a avut în componenţă satul *Dudeştii Noi*, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

BECIU, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Boian; 1 891 loc. (1 ian. 2011): 968 de sex masc. şi 923 fem. Culturi de cereale. Com. **B.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Beciu, Bârseştii de Jos şi Smârdan din com. Plopii Slăviteşti, jud. Teleorman.

BECLEAN 1. Oraş în jud. Bistriţa-Năsăud, situat pe Valea Someşului Mare, la confl. cu Şieu, în N Pod. Transilvaniei (între Dealurile Ciceului şi Lechinţei), la 252 m alt., la 31 km NV de municipiul Bistriţa; 11 675 loc. (1 ian. 2011): 5 639 de sex masc. şi 6 036 fem. Supr.: 45 km², din care 9,6 km² în intravilan; densitatea: 1 216 loc./km². Staţie de c.f. Nod rutier. Expl. de balast. Ind. metalurgică (oţel moale, laminate subţiri – sârmă, cuie, caiele, plase din sârmă), de prelucr. a lemnului (cherestea, mobilă), mat. de constr. (prefabricate din beton, cărămidă, ţiglă), textilă (ţesătorie de in şi cânepă, covoare, mochete) şi alim. (semipreparate din legume şi fructe, preparate din carne, produse de panificaţie etc.). Topitorie de in şi cânepă. Fabrică de nutreţuri combinate. Centru pomicol. Herghelie, înfiinţată în 1955, în cadrul căreia se cresc cai din rasa lipiţan, cu precădere cai de culoare neagră (lucru rar întâlnit). **Istoric.** Vestigii din Epoca bronzului (sec. 13 î.Hr.). Menţionat documentar, prima oară, ca aşezare rurală, în 1235, apoi, în 1305, cu toponimul *Villa Bethlend*, iar în sec. 17–18 este amintit ca posesiune nobiliară a familiei Bethlen *(Villa Bethlen).* Declarat oraş la 17 febr. 1968 prin unirea satelor Beclean, Beclenuţ şi Valea Viilor. Oraşul **B.** are în subordine ad-tivă 3 sate: Coldău, Figa, Rusu de Jos. **Monumente:** biserică din sec. 15, azi aparţinând cultului reformat-calvin, în care se află mormintele unor membri ai familiilor Bethlen şi Bánffi; castelul „Bethlen", cu elemente de arhitectură barocă, construit în 1768, renovat în 1794 şi 1840, declarat monument istoric, azi sediul Primăriei; fosta casă de vânătoare „Bethlen" (sec. 18), azi muzeu de vânătoare.

Beclean (1). Castelul „Bethlen"

2. Com. în jud. Braşov, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Făgăraş, pe râul Săvăstreni, în apropiere de confl. acestuia cu Oltul; 1 639 loc. (1 ian. 2011): 796 de sex masc. şi 843 fem. Morărit şi panificaţie. Păstrăvărie. Culturi de cartofi. În satul Calbor se află biserica „Sfântul Nicolae" (1802) şi o cetate sătească (sec. 13–16) cu biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", aflată în incinta acesteia, iar în satul Beclean, menţionat documentar, prima oară, în 1473, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1800).

BEGA, râu, afl. stg. al Tisei pe terit. Serbiei; 255 km; supr. bazinului: 2 362 km². Izv. din N M-ţilor Poiana Ruscăi, de sub vf. Padeş, de la 1 150 m alt., traversează masivele calcaroase cristaline de la Luncani (unde a săpat chei), apoi câmpiile Lugojului şi Timişoarei şi trece prin Timişoara (de aici, în aval este amenajat pentru navigaţie). Între anii 1727 şi 1760, în aval de Făget, s-a construit canalul Bega pentru combaterea inundaţiilor şi pentru navigaţie. Printr-un sistem de ecluze, canalul este legat cu Timişul în zona com. Topolovăţu Mare şi Belinţ pentru reglarea nivelului apelor. În trecut Bega s-a numit *Timişel*.

BEGA VECHE, râu în SV României, afl. dr. al Begăi pe terit. Serbiei; 88 km; supr. bazinului: 2 048 km². Reprezintă, de fapt, cursul inferior al vechiului traseu al râului Bega, care s-a individualizat ca râu aparte la începutul sec. 19, în urma lucrărilor de canalizare şi regularizare a râului Bega. În prezent, **B.V.** este o continuare a râului Beregsău, care îşi are obârşia în Pod. Lipovei, în apropiere de satul Sintar al com. Bogda (jud. Timiş). Este canalizat în aval de confl. cu Apa Mare.

BEICA DE JOS, com. în jud. Mureş, alcătuită din 6 sate, situată în zona Dealurilor Mureşului (E Pod. Transilvaniei), pe râul Beica; 2 209 loc. (1 ian. 2011): 1 074 de sex masc. şi 1 135 fem. Expl. şi prelucr. lemnului. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Satul Beica de Jos este menţionat documentar, prima oară, în 1453. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1717) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1810), în satele Nădaşa şi Beica de Jos. Rezervaţia forestieră Mociar, cu arbori seculari.

BEIDAUD, com. în jud. Tulcea, alcătuită din 3 sate, situată în NE Pod. Casimcea; 1 599 loc. (1 ian. 2011): 834 de sex masc. şi 765 fem. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Pe terit. com. **B.** s-a descoperit o cetate fortificată, datând din prima Epocă a fierului (sec. 9–7 î.Hr.). Biserica „Sfântul Nicolae" (mijlocul sec. 19), în satul Beidaud.

BEIU → Isvoarele.

BEIUŞ 1. Depresiune tectonică, de tip golf, în V M-ţilor Apuseni, limitată de M-ţii Pădurea Craiului, la N, de M-ţii Vlădeasa şi Bihor, la E şi SE şi de M-ţii Codru-Moma, la SV, cu largă comunicaţie spre NV (mai întâi cu Dealurile Vestice şi apoi cu Câmpia de Vest). Spre S-SE, Depr. **B.** înaintează până în zona oraşului Vaşcău. Supr.: 825 km² (55 km

Beiuş (2).
Biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil"

lungime; 8–25 km lățime). Drenată în partea centrală de Crişu Negru cu numeroşii lui afl. (Crişu Pietros, Tărcăița, Finiş, Beiuşele, Valea Roşie ş.a.). Relieful este format dintr-o treaptă mai înaltă (250–600 m alt.) a dealurilor piemontane, cu aspect rotunjit (numite local „doaburi"), intens fragmentate de afl. Crişului Negru, şi o treaptă mai joasă (120–250 m alt.) a luncilor şi teraselor. Climă blândă, de adăpost (media termică anuală 9–10°C), cu precipitații bogate (800 mm/anual). Vegetația naturală este constituită din pâlcuri de păduri de fag şi stejar, păşuni şi fânețe. Expl. forestiere, de marmură (Vaşcău, Chişcău) şi calcar (Vaşcău, Borz, Cărpinet). Aici se găsesc municipiul Beiuş şi oraşele Ştei, Vaşcău şi Nucet.

2. Municipiu în jud. Bihor, în depresiunea cu acelaşi nume, la 191 m alt., pe râul Crişu Negru, la 66 km SE de municipiul Oradea; 11 061 loc. (1 ian. 2011): 5 336 de sex masc. şi 5 725 fem. Supr.: 24,5 km^2, din care 5 km^2 în intravilan; densitatea: 2 212 loc./km^2. Stație de c.f. Expl. de argile refractare şi de balast. Constr. de maşini-unelte şi piese de schimb. Producție de mobilă, conf., mat. de constr. şi produse alim. Ateliere de reparații. Centru pomicol. Muzeu de istorie şi etnografie (costume populare, țesături, obiecte de uz casnic, mobilier, unelte, ceramică, icoane etc.). **Istoric.** Menționat documentar, prima oară, în 1263, apoi în 1309 şi 1363, iar ca oraş în 1441 (*liberta civitas Belynes*) şi 1451 (*oppidum*). Devastat de turci în 1618 şi 1660, în 1661 intră sub stăpânire turcească până în 1686 când au fost alungați de armata austriacă, instaurând, astfel, ocupația habsburgică. În 1713, oraşul a fost teatrul de luptă al răscoalei curuților. La 5 iul. 1787, împăratul Iosif al II-lea a acordat oraşului **B.** dreptul de a ține 4 târguri pe an. La 26 dec. 1918, la **B.** a avut loc o mare adunare populară pentru a sărbători Marea Unire de la 1 dec. 1918. În perioada ocupării temporare (30 aug. 1940–12 oct. 1944) a părții de NV a Transilvaniei (inclusiv a oraşului Oradea) de către Ungaria, oraşul **B.** a fost centrul politico-ad-tiv al jud. Bihor. Oraşul **B.** a fost declarat municipiu la 6 oct. 2003, având în subordine ad-tivă localit. componentă Delani. **Monumente:** ruinele unei cetăți din sec. 13; biserica romano-catolică „Sfânta Treime" (1752); biserica reformată (1780); biserica ortodoxă cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1784–1790); Monumentul ostaşilor români; conac (1755). În 1828, Samuil Vulcan a înființat un gimnaziu greco-catolic superior pentru români, reorganizat în 1853, devenit în 1998 Colegiul Național „Samuil Vulcan". Centru turistic şi punct de plecare spre obiectivele din M-ții Apuseni (stațiunea Stâna de Vale, Peştera Meziad etc.). Local, municipiul este cunoscut şi sub numele de *Binş*.

BELCEŞTI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Jijiei Inferioare, pe stg. râului Bahlui; 11 207 loc. (1 ian. 2011): 5 741 de sex masc. şi 5 466 fem. Stație de c.f. Creşterea bovinelor. Piscicultură în iazuri. În satul Belceşti, atestat documentar, în 1420, există biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1860–1862, pictată în 1996–1997); bisericile cu hramurile „Sfânta Ecaterina" (1810–1815), „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1920–1929) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1926–1931), în satele Ulmi, Liteni şi Tansa.

BELCI, lac de acumulare, dat în folosință în 1963, creat pe cursul inf. al râului Tazlău, pentru alimentarea cu apă a municipiului Oneşti. Vol.: 12,5 mil. m^3. Înălțimea barajului: 16 m. Dezafectat în 1991 ca urmare a colmatării.

BELCIUGATELE, com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Vlăsiei, pe râul Belciugatele, la 24 km E de Bucureşti; 1 972 loc. (1 ian. 2011): 981 de sex masc. şi 991 fem. Culturi de cereale, de floarea-soarelui, plante de nutreț etc. Stațiune didactică pentru creşterea animalelor. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **B.** a făcut parte din jud. Ilfov. Bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18), „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (ante 1810) şi „Sfântul Gheorghe" (1865), în satele Cojeşti, Mataraua şi Măriuța.

BELCIUGATUL → Seaca (1).

BELEȚI-NEGREŞTI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 4 sate, situată în Piem. Cândeşti; 1 835 loc. (1 ian. 2011): 938 de sex masc. şi 897 fem. Prelucr. tradițională a lemnului (dulgherit, rotărit, confecționarea uneltelor din lemn). Reşed. com. este satul *Zgripceşti*.

BELIN, com. în jud. Covasna, alcătuită din 2 sate, situată în S Depr. Aita, la poalele M-ților Baraolt, pe dr. Oltului; 2 814 loc. (1 ian. 2011): 1 428 de sex masc. şi 1 386 fem. Satul Belin este atestat documentar, prima oară, în 1332. Cetatea, care înconjură biserica unitariană, construită în stilul goticului târziu, în sec. 16, cu modificări baroce din 1614 şi 1720, are ziduri groase de 2 m şi patru turnuri de apărare. Biserica ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", construită în 1774–1776 şi restaurată în 1998, are un clopot din 1782; biserica ortodoxă cu hramul „Înălțarea Sfintei Cruci" (sfințită în 1948); biserică reformată (1770), cu turn din 1911.

BELINȚ, com. în jud. Timiş, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Lugojului, pe un mic canal ce leagă râul Timiş de Bega; 2 715 loc (1 ian. 2011): 1 293 de sex masc. şi 1 422 fem. Stație de c.f., inaugurată în 1878. Morărit şi panificație. Producție de sucuri naturale. Prelucr. lemnului. Stație de sortare a balastului. În satul Belinț, atestat documentar, prima oară, în 1285, se află biserica având hramul „Învierea Domnului" (1797), iar în satul Chizătău există biserica „Naşterea Maicii Domnului" (1821).

BELIŞ, com. în jud. Cluj, alcătuită din 6 sate, extinsă pe pantele de NV ale M-ților Gilău şi cele de S-SE ale Măgurii Călățele (M-ții Apuseni), pe malurile lacului antropic Fântânele de pe cursul superior al Someşului Cald; 1 257 loc. (1 ian. 2011): 663 de sex masc. şi 594 fem. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Satul Giurcuța de Jos a fost dezafectat în 1972, pe locul lui fiind construit barajul lacului de acumulare Fântânele. Satul Beliş este consemnat documentar în 1737. Rezervațiile Izvoarele Someşului Cald şi Tinovu Mare de la Izbuc (8 ha). Biserică din lemn (1764).

BELITORI → Troianul.

BELIU, com. în jud. Arad, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Cermei cu Dealurile Codru-Moma, pe râul Beliu; 3 131 loc. (1 ian. 2011): 1 528 de sex masc. şi 1 603 fem. Glăjărie (sticlărie) datând din 1611. Prelucr. lemnului; Producție de confecții şi se cahle de teracotă. Creşterea bovinelor. Colecția muzeală „Emil Lăzureanu", cu secții de etnografie (ceramică, textile, obiecte din lemn, costume populare, vase de semicristal), arheologie şi istorie (documente, obiecte aparținând manufacturii locale de sticlă, realizate în sec. 18–19) şi de ştiințele naturii (păsări, roci, minerale). Satul Beliu este menționat documentar, prima oară, în 1332. Biserică

din lemn (1725), cu colecție de icoane pe sticlă, în satul Secaci.

BELTIUG, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Someşului cu Dealurile Codrului; 3 248 loc. (1 ian. 2011): 1 564 de sex masc. şi 1 684 fem. Conf. şi tricotaje. Centru pomicol şi viticol. Izv. cu ape minerale termale, oligominerale, indicate pentru tratarea afecțiunilor reumatismale şi ginecologice. Satul Beltiug este menționat documentar, prima oară, în 1216. Biserici romano-catolice în satele Beltiug (1482) şi Şandra (1783); biserică din lemn, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (sf. sec. 18), în satul Bolda, strămutată din satul Socond.

BENEDFALWA → Benesat.

BENESAT, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 3 sate, situată în zona Dealurilor Sălajului, pe stg. râului Someş; 1 577 loc. (1 ian. 2011): 760 de sex masc. şi 817 fem. Stație de c.f. Expl. de calcar şi balast. Producție de cărămidă şi țiglă. În satul Benesat, menționat documentar, prima oară, în 1475 cu numele *Benedfalwa*, se află biserica având hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 17).

BENGEŞTI-CIOCADIA, com. în jud. Gorj, alcătuită din 4 sate, situată în zona Dealurilor Săcelului, pe râul Ciocadia; 3 258 loc. (1 ian. 2011): 1 611 de sex masc. şi 1 647 fem. Pomicultură. Centru viticol şi de vinificație. În satul Bengeşti se află biserica fortificată cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", ctitorie din 1729 a boierului Stoica Bengescu (consilier imperial în timpul ocupației austriece a Olteniei, 1718–1739), cu un bogat decor sculptat în piatră la coloane şi ancadramente, declarată monument de artă postbrâncovenească. Picturi murale interioare (din 1732) cu un tablou votiv al ctitorului. Ruinele casei familiei Bengescu; în satul Bălceşti se află biserica având hramul „Sfântul Ilie" (1732, cu fresce originare), biserica din lemn cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1790) şi casa memorială „Maria Lătăreţu", inaugurată la 30 sept. 2006, iar în satul Ciocadia există o biserică din zid cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul" (1808, cu picturi originare, pridvor modificat ulterior şi zid de incintă din 1906) şi una din lemn cu dublu hram – „Pogorârea Duhului Sfânt" şi „Sfântul Nicolae" (1763). Reşed. com. este satul *Bengeşti*.

BERBECEŞTI → Stănileşti.

BERBEŞTI, oraş în jud. Vâlcea, situat în Piem. Olteţului, pe râul Târâia; 5 582 loc. (1 ian. 2011): 2 817 de sex masc. şi 2 765 fem. Supr.: 54,3 km², din care 5,6 km² în intravilan; densitatea: 997 loc./km². Stație de c.f. Expl. de lignit (prin decopertare, din 1970), în satul Târgu Gângulești, şi de petrol. Pomicultură (meri, peri, pruni). Creşterea bovinelor. Apicultură. Com. **B.** a fost declarată oraş la 22 oct. 2003 având în subordine ad-tivă localitățile componente Dămțeni, Dealu Aluniş, Roşioara, Târgu Gângulești, Valea Mare. La 10–11 febr. 2008 şi 28 dec. 2009 au avut loc puternice alunecări de teren care au distrus mai multe gospodării. În localit. componentă Târgu Gângulești se află biserica „Sfântul Ioan Botezătorul" (1792–1797, cu fresce din 1801), iar în Roşioara şi Valea Mare, câte o biserică din lemn, prima cu hramul „Sfântul Dimitrie" (1819), iar a doua, „Sfântul Nicolae" (1853).

BERCA, com. în jud. Buzău, alcătuită din 13 sate, situată în Subcarpații Buzăului, pe stg. râului Buzău; 8 988 loc. (1 ian. 2011): 4 330 de sex masc. şi 4 658 fem. Stație de c.f. Expl. de petrol, de gaze naturale, de balast, argilă şi nisip. Producție de sticlărie pentru menaj (pahare, vaze pentru flori etc.), de cărămidă şi țiglă. Produse de panificație. Pomicultură. Satul Berca este menționat documentar, prima oară, în 1552. Ruinele unei vechi cetăți. În satul Răteşti se află mănăstirea cu acelaşi nume (de maici), inițial cu o biserică din lemn, cu hramul „Sfânta Treime", construită la sf. sec.16 de către căpitanul Dragomir, pe moşia sa, pentru schitul de călugări. Schitul Răteşti apare menționat documentar pentru prima oară la 6 mai 1634 într-un act de danie a monahului Sofronie. În 1752 sfântul lăcaş a fost părăsit de călugări, iar în 1760 a fost reînființat ca mănăstire de maici ca urmare a donațiilor făcute de boierii Scarlat şi Alexandru Hrisoscoleu. În 1784 a mai fost construită o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Izvorâtorul de Mir". Biserica actuală, cu dublu hram – „Sfânta Treime" şi „Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Izvorâtorul de Mir" –, a fost zidită în anii 1842–1844 pe locul celei din lemn care data din 1784. Tot în acea perioadă a mai fost zidită, în cimitir, biserica având hramul „Învierea lui Lazăr", cu o singură turlă, pictată în 1874. Un inventar din 1875 consemna că în afara bisericilor existente atunci, mănăstirea Răteşti mai dispunea de o clopotniță, un arhondaric, o şcoală, o clădire cu 12 camere, o casă mai mică, bucătărie, sală de mese şi alte construcții anexe pentru animale şi păsări. Biserica cea mare, cu dublu hram – „Sfânta Treime" şi „Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Izvorâtorul de Mir" –, este un edificiu monumental, de mari dimensiuni (30 m lungime, 15 m lățime şi ziduri

Berca. Vulcanii noroioşi de la Pâclele

înalte de 10 m), cu trei turle construite din scândură şi acoperite cu tablă, una mare pe naos, de formă octogonală şi 12 m înălţime, şi două turle mai mici pe pronaos, pentagonale, toate prevăzute cu ferestre dreptunghiulare. Picturile murale interioare au fost executate în 1844 de pictorul Nicolae Teodorescu, şeful şcolii de zugravi de la Episcopia Buzăului, ajutat de nepotul său, Gheorghe Tattarescu, elev al acelei şcoli. În 1879, picturile murale au fost restaurate de Dimitrie Teodorescu, în 1930 biserica a fost repictată, în ulei, de Nicolae Şolescu, în 1973–1974 aceste picturi au fost reabilitate de Octavian Teodorescu, iar după cutremurul din 4 martie 1977, respectiv în anii 1978–1979, atât biserica, precum şi picturile interioare au fost restaurate. Biserica a mai fost supusă unor consolidări şi reparaţii după cutremurele din 1940, 1977, 1986, 1990. În anul 1861, la această mănăstire a fost înfiinţată, de către P.S. Dionisie Romano, o şcoală pentru maici şi pentru fetele sărace din localităţile apropiate, iar în 1996 a fost inaugurat un seminar liceal monahal. Mănăstirea Răteşti are un muzeu cu colecţii de artă veche bisericească, inaugurat în 1975 în clădirea fostei trapeze (broderii în fir de aur şi argint, candele, sfeşnice, cruci, cădelniţe, icoane pe lemn şi sticlă, cărţi vechi bisericeşti, obiecte de cult etc.). În satul Berca se află biserica având hramul „Sfinţii Voievozi", a fostei mănăstiri Berca, ctitorie din 1694 a marelui stolnic Mihalcea Cândescu şi a Alexandrei Cantacuzino, construită în stilul artei brâncoveneşti, cu picturi murale interioare atribuite lui Pârvu Mutu şi cu frumoase decoraţiuni sculptate (coloane, ancadramente, uşa de intrare în pronaos etc.). Biserica a fost restaurată în anii 1976–1980. În satul Pâclele există numeroşi „vulcani" noroioşi, extinşi pe o supr. de 10,2 ha, numiţi popular „fierbători", fenomen datorat emanaţiilor de gaze naturale care se infiltrează prin crăpăturile scoarţei terestre, antrenând către suprafaţă apa freatică în amestec cu argilă dizolvată în apă, şi creând la suprafaţa scoarţei terestre mici „conuri vulcanice", în care bolboroseşte şi din care se revarsă, din când în când, „lava" de noroi. Vegetaţia din jurul vulcanilor noroioşi este slab dezvoltată, fiind reprezentată prin exemplare rare de gărdurariţă (*Nitraria schöberi*), cu aspect de tufă ramificată, înaltă de 1–2 m, cu ramuri ţepoase care susţin smocuri de frunze cărnoase. Această specie de plantă se dezvoltă doar în Europa de Est, în Siberia şi Australia, zona com. **B.** fiind unicul loc de apariţie a ei în România şi punctul cel mai vestic al arealului său. Declarată monument al naturii. În împrejurimi se întind pajişti de colilie şi negară (*Stipa joannis*, ssp. *capillata*) cu ruscuţă de primăvară (*Adonis vernalis*) şi alte plante de uscăciune. Întreaga zonă a vulcanilor noroioşi este declarată rezervaţie geologică, floristică şi monument al naturii.

BERCENI 1. Com. în jud. Ilfov, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Română, la 15 km SE de Bucureşti; 4 123 loc. (1 ian. 2011): 1 983 de sex masc. şi 2 140 fem. Sere legumicole. Între 23 ian. 1981 şi 19 iun. 1986 a făcut parte din jud. Giurgiu, iar între 1986 şi 10 apr. 1997, din Sectorul Agricol Ilfov. Vechiul nume: *Berceni-Dobreni*. Biserică având hramul „Sfântul Nicolae" (sec. 18, refăcută în 1882), în satul Berceni.

2. Com. în jud. Prahova, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Ploieştiului, pe râul Teleajen; 6 245 loc. (1 ian. 2011): 3 147 de sex masc. şi 3 098 fem. Producţie de gips, carton asfaltat şi mat. izolatoare. Biserică având dublu hram – „Sfântul Nicolae" şi „Sfântul Eustatie" (1792), în satul Corlăteşti.

3. Cartier în partea de SE a municipiului Bucureşti.

BERCENI-DOBRENI → Berceni (1).

BERCHIŞEŞTI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Sucevei, pe malul stg. al râului Moldova; 2 875 loc. (1 ian. 2011): 1 434 de sex masc. şi 1 441 fem. Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Morărit. Com. **B.** a fost înfiinţată la 25 mart. 2005 prin desprinderea satelor Berchişeşti şi Corlata din com. Drăgoieşti, jud. Suceava.

BERENI, com. în jud. Mureş, alcătuită din 7 sate, situată în zona Dealurilor Mureşului, pe cursul superior al râului Niraju Mic; 1 233 loc. (1 ian. 2011): 608 de sex masc. şi 625 fem. Păşuni şi livezi. Pe terit. satului Bereni, atestat documentar în 1569, a fost descoperit un tezaur alcătuit dintr-un inel, o brăţară din bronz şi 57 de monede romane din bronz datând de la sf. sec. 1 î.Hr. şi prima jumătate a sec. 1 d.Hr. În satul Bâra se află o biserică din sec. 14 (cu unele refaceri din sec. 18), în satul Eremieni există o biserică din sec. 15, iar în satul Cându una din 1828. Com. **B.** a fost înfiinţată la 3 mai 2004 prin desprinderea satelor Bâra, Bereni, Cându, Drojdii, Eremieni, Maia şi Mărculeni din com. Măgherani, jud. Mureş.

BEREŞTI 1. Lacul de acumulare ~ → Sascut.

2. Oraş în jud. Galaţi, situat în Pod. Covurlui, la 140 m alt., pe râul Chineja, la 80 km N de municipiul Galaţi; 3 208 loc. (1 ian. 2011): 1 609 de sex masc. şi 1 599 fem. Supr.: 47 km^2, din care 2,4 km^2 în intravilan; densitatea: 1 336 loc./km^2. Staţie de c.f. Centru viticol. Produse alim. (panificaţie, preparate din carne, vinuri şi băuturi alcoolice). **Istoric.** Vestigii paleolitice. Localit. este menţionată documentar, ca sat, în 1484 şi recunoscută ca târg, în 1838, prin hrisov domnesc. Declarată oraş la 17 febr. 1968 prin contopirea localit. Bereşti-Târg cu Bereşti-Sat. Biserică având hramul „Sfinţii Voievozi" (ante 1799). Punct fosilifer.

3. → Bereşti-Meria.

BEREŞTI-BISTRIŢA, com. în jud. Bacău, alcătuită din 4 sate, situată la poalele de SE ale Dealului Bahna (507 m alt.) din Subcarpaţii Neamţului, pe terasele înalte din dr. Siretului; 2 129 loc. (1 ian. 2011): 1 047 de sex masc. şi 1 082 fem. Până la 14 iul. 2005, com. **B-B** a avut în componenţă satele Ciumaşi, Dumbrava, Făgeţel şi Iteşti, care la acea dată au format com. Iteşti, jud. Bacău.

BEREŞTI-MERIA, com. în jud. Galaţi, alcătuită din 10 sate, situată în Pod. Covurlui; 3 983 loc. (1 ian. 2011): 2 007 de sex masc. şi 1 976 fem. Muzeu de artă medievală. Biserică având hramul „Sfântul Nicolae" (sec. 14–15), în satul Bereşti-Meria. Până la 17 febr. 1968, s-a numit *Bereşti*.

BEREŞTI-TAZLĂU, com. în jud. Bacău, alcătuită din 7 sate, situată în Depr. Tazlău, pe dr. râului Tazlău; 5 716 loc. (1 ian. 2011): 2 940 de sex masc. şi 2 776 fem. Expl. de petrol (satul Tescani). Prelucr. primară a lemnului. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1819), cu pridvor de piatră (adăugat în 1842), în satul Bereşti-Tazlău şi „Sfântul Ilie" (sec. 19) strămutată în satul Prisaca (1883) din satul Gârlenii de Sus; biserica având hramul „Sfântul Gheorghe" (1769, ruinată în 1936 şi refăcută în 1986), în satul Tescani. În casa „Rosetti-Tescanu" (1894) din satul Tescani, în care a locuit un timp George Enescu, îşi desfăşoară

activitatea un centru cultural cu secții de muzică, teatru, pictură.

BEREVOEȘTI, com. în jud. Argeș, alcătuită din 4 sate, situată în zona Muscelelor Argeșului, pe râul Bratia; 3 942 loc. (1 ian. 2011): 1 733 de sex masc. și 1 759 fem. Expl. de lignit (până în 1996). Prelucr. lemnului. Pomicultură (meri, peri, pruni). Centru de țesături populare. Colecție de artă plastică aparținând călătorului Mihai Tican-Rumano, cuprinzând lucrări semnate de Nicolae Grigorescu, Ștefan Luchian, Henri Catargi, Ilie Burghelea, Dan Băjenaru. În satul Berevoești, atestat documentar în 1506 cu numele de *Berivoești*, se află biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1784). Satul Gămăceşti este menționat documentar în 1720, Bratia în 1754, iar Oțelu în 1819.

BEREVOIEȘTI → Vălenii de Munte.

BEREZENI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 5 sate, situată în lunca largă a Prutului; 5 186 loc. (1 ian. 2011): 2 621 de sex masc. și 2 565 fem. Morărit și panificație; confecții; centru viticol și de vinificație. Complexul dendrologic „Anastase Fătu" (în satul Berezeni).

BERGHIN, com. în jud. Alba, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Secașelor, pe râul Gârbău; 2 112 loc. (1 ian. 2011): 1 044 de sex masc. și 1 068 fem. În arealul satului Berghin a fost descoperită o necropolă de incinerație cu c. 600 de complexe funerare, din care 52 de morminte datează din epoca romană (sec. 2–3) și aparțin populației dace. Aici s-au găsit catarame, cuie, lame de cuțit etc. În satul Berghin, menționat documentar, prima oară, în 1332, se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Petru" (1707), strămutată aici în anul 1900 din satul Gârbova de Sus, de lângă municipiul Aiud, iar în satul Ghirbom, biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1688, pictată la sf. sec. 18). Pârtie de schi (în satul Straja).

BERHECI, râu, afl. dr. al Bârladului, la c. 10 km S de com. Ghidigeni; 89,3 km; supr. bazinului: 1 044 km^2. Izv. din Colinele Tutovei, din amonte de com. Izvoru Berheciului, de la 410 m alt. Afl. pr.: Zeletin, Găiceana, Răchitoasa.

BERISLĂVEȘTI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 7 sate, situată la poalele de SE ale Masivului Cozia, pe râul Sălătrucel; 2 932 loc. (1 ian. 2011): 1 503 de sex masc. și 1 429 fem. Reșed. com. este satul *Stoeneşti.* Abator. Creşterea bovinelor şi a ovinelor. Pomicultură. În arealul satului Rădăcineşti au fost descoperite (1892–1894, 1971 şi ulterior) urmele unui castru roman din piatră (70 x 70 m), datând din anul 138, şi ale unui edificiu termal. Aici au fost găsite obiecte din metal şi ceramică, monede ş.a. În satul Berislăveşti se află o mănăstire cu o biserică având dublu hram – „Sfinții Trei Ierarhi" şi „Sfântul Gheorghe", ctitorie din 1753 a lui Sandu Bucşănescu (terminată în 1762 de egumenul Nicodim). Zidul de incintă al mănăstirii datează din 1762, iar turnul-clopotniță, din 1754. Biserica a fost restaurată în anii 1996–1998. În satul Scăueni se află o biserică având dublu hram – „Buna Vestire" şi „Sfântul Nicolae" (1796–1802, cu picturi murale originare la interior) – a fostului schit Scăueni, iar în satul Dângeşti, biserica „Buna Vestire" (1820, cu fresce originare).

BERIU, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 8 sate, situată la poalele de N ale M-ților Șureanu, în zona de contact cu culoarul Orăștiei, pe râul Orăștie; 3 193 loc. (1 ian. 2011): 1 600 de sex masc. şi 1 593 fem. Expl. forestiere. Ind. textilă şi a pielăriei. Fermă avicolă. În arealul satului Orăştioara de Jos au fost descoperite (1944) vestigiile unei aşezări rurale romane, în care s-au găsit obiecte din ceramică, țigle şi cărămizi, un coronament de stelă funerară ş.a. Satul Beriu apare menționat documentar, prima oară, în 1332.

BERIVOEȘTI → Berevoești.

BERIVOI, Mănăstirea ~ → Recea (2).

BERIVOIU MARE, vârf piramidal în E M-ților Făgăraş, la limita jud. Argeş cu jud. Braşov, constituit din roci cristaline. Alt.: 2 300 m.

BERLEȘTI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 7 sate, situată în zona Dealurilor Amaradiei; 2 253 loc. (1 ian. 2011): 1 116 de sex masc. şi 1 137 fem. Apicultură. Biserică din lemn cu hramul „Sfinții Voievozi" (1778), în satul Pârâu Viu.

BERLIȘTE, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Carașului cu Dealurile Oraviței, pe râul Vicinic, la granița cu Serbia; 1 132 loc. (1 ian. 2011): 554 de sex masc. şi 578 fem. Haltă de c.f. (în satul Iam), situată pe linia de c.f. construită în 1846–1854 între Oravița şi Iam. Satul Berlişte este menționat documentar în 1611.

BEROE → Ostrov (2).

BERTEA, com. în jud. Prahova, alcătuită din 2 sate, situată în Subcarpații Prahovei, la poalele de S ale M-ților Grohotiș, pe râul Vărbilău; 3 343 loc. (1 ian. 2011): 1 717 de sex masc. şi 1 626 fem. Distilerie de alcool (țuică); prelucr. lemnului; cojocărit. Apicultură. Centru pomicol. Biserică având hramul „Sfânta Treime" (mijlocul sec. 19), în satul Bertea.

BERTEȘTII DE JOS, com. în jud. Brăila, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe râul Călmățui; 3 108 loc. (1 ian. 2011): 1 629 de sex masc. şi 1 479 fem. Culturi cerealiere şi de plante tehnice. Satul Berteştii de Jos a fost întemeiat în anul 1828. Pe terit. comunei se află o mare parte a pădurii Viișoara (1 315 ha din totalul de 4 800 ha), alcătuită din stejar brumăriu (*Quercus pedunculiflora*), cu unele exemplare seculare, în amestec cu arbori de frasin (*Fraxinus excelsior*), arțar tătăresc (*Acer tataricus*), stejar (*Quercus robur* ş.a.), pădure declarată rezervație forestieră la 24 sept. 1979.

BERTHELOT → General Berthelot.

BERVENI, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Carei, pe râul Crasna, la granița cu Ungaria; 3 512 loc. (1 ian. 2011): 1 701 de sex masc. şi 1 811 fem. Stație de c.f. Topitorie de in şi cânepă. Produse textile. Creşterea bovinelor şi porcinelor. Satul Berveni este menționat documentar, prima oară, în 1216.

BERZASCA, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 5 sate, situată pe stg. Dunării, în zona de vărsare a râului Berzasca în Dunăre; 2 860 loc. (1 ian. 2011): 1 362 de sex masc. şi 1 498 fem. Port fluvial şi stație hidrologică în satul Drencova. Expl. de huilă (în satele Bigăr şi Cozla). Cherestea. În satul Berzasca, menționat documentar, prima oară, în 1692, se află biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1836).

BERZOBIS → Berzovia.

BERZOVIA, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Bârzavei cu Dealurile Dognecei, pe râul Bârzava; 3 986 loc. (1 ian. 2011): 1 947 de sex masc. şi 2 039 fem. Stație de c.f. Producție de nutrețuri combinate. Prelucr. cărnii şi a laptelui.

Creşterea bovinelor (rasele Bălțata românească şi Pinzgau). Aici a existat castrul roman *Berzobis*, de mari dimensiuni (490 x 410 m), construit de Legiunea a IV-a *Flavia Felix* în timpul campaniilor împăratului Traian de cucerire a Daciei în anii 101–102 şi 105–106. Prima atestare documentară a satului Berzovia datează din perioada 1690–1700.

BERZUNȚI 1. Munții ~, culme muntoasă cu orientare NV-SE, situată în E Carpaților Orientali, între râurile Trotuş, la V, şi Tazlău, la E, alcătuită din fliş. Alt. max.: 984 m (vf. Măgura).

2. Com. în jud. Bacău, alcătuită din 3 sate, situată la poalele culmii Berzunți; 5 362 loc. (1 ian. 2011): 2 745 de sex masc. şi 2 617 fem. Expl. de petrol şi gaze. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" a fost construită în 1774, pe locul uneia din lemn, care data din 1562, cu picturi murale din 1836, executate de Macarie Levantos. Clopot din 1570. La marginea de V a satului Buda se află mănăstirea Sfântul Sava (sau Savu), lăcaş de rugăciune întemeiat ca schit în sec. 17 de sihastrul Sava, rectitorit în 1809, de ieromonahul Vasile Vârnav pe locul numit Runcu Mare de pe muntele Savului. Din cauza deselor jafuri întreprinse de tâlhari, în anul 1828, Vasile Vârnav a fost nevoit să coboare de pe vârful muntelui la poalele acestuia, în apropierea satului Buda, unde, până în 1835 a pus bazele unui nou lăcaş de rugăciune întemeind o chinovie (o comunitate de călugărițe) care a funcționat până în 1883 când schitul a fost desființat. În 1896, Gherasim Serafim, episcop de Roman, a reactivat sfântul lăcaş ca schit de călugări, care din 1948 şi până la 28 oct. 1959 (când a fost desființat de autoritățile comuniste) a avut statutul de schit pentru măicuțe. În 1990 a fost reactivat ca mănăstire de călugări cu biserica „Schimbarea la Față", refăcută şi mărită în perioada 1997–2000, pictată în 2000-2002 de Ioan Zărnescu, cu chilii, bucătărie, sală de mese şi două corpuri de clădiri destinate găzduirii pelerinilor şi o clopotniță, toate construite în anii 2002–2007.

BESD → Liebling.

BESSENOVO → Dudeştii Noi.

BEŞENOVA NOUĂ → Dudeştii Noi.

BEŞENOVA VECHE → Dudeştii Vechi.

BEŞTELOAIA → Sălcioara (1).

BEŞTEPE 1. Culme deluroasă în N Dobrogei, la E de Dealurile Tulcei, pe dr. brațului Sfântu Gheorghe, la 25 km E de municipiul Tulcea. Constituită din dolomite şi cuarțite. Alt. max.: 242 m.

2. Com. în jud. Tulcea, alcătuită din 3 sate, situată la poalele culmii Beştepe, pe dr. brațului Sfântu Gheorghe al Dunării; 1 908 loc. (1 ian. 2011): 947 de sex masc. şi 961 fem. Pe terit. satului Beştepe, pe un promontoriu de pe malul dr. al brațului Sfântu Gheorghe al Dunării, au fost descoperite urmele unei cetăți getice, fortificată cu două şanțuri şi cu val de pământ între ele, extinsă pe o supr. de 25 ha, datând din sec. 4–3 î.Hr., cunoscută în perioada stăpânirii romane sub numele de *Salsovia*. Com **B.** a fost înființată la 22 mart. 2004 prin desprinderea satelor Beştepe, Băltenii de Jos şi Băltenii de Sus din com. Mahmudia, jud. Tulcea.

BETFIA → Sânmartin (2).

BETHAUSEN, com. în jud. Timiş, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Lugojului cu Pod. Lipovei, pe cursul superior al râului Bega, la confl. cu Cladova; 2 758 loc. (1 ian. 2011): 1 363 de sex masc. şi 1 395 fem. Expl. de granit (în satul Cladova). Satul Bethausen este menționat documentar, prima oară, în 1883. În satul Cladova a fost descoperit (aug. 1995), printre altele, un inel cu sigiliu care a aparținut voievodului Pousa (1227).

BEUCA, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râurile Burdea şi Zâmbreasca; 1 464 loc. (1 ian. 2011): 709 de sex masc. şi 755 fem. Stație de c.f. (în satul Beuca), inaugurată la 1 ian. 1887. În satul Beuca se află o moară de grâu şi una de porumb, două prese de ulei comestibil şi două centre de colectare a laptelui. Culturi de cereale, de floarea-soarelui de plante medicinale (coriandru, muştar), de plante de nutreț ş.a. Viticultură; legumicultură; apicultură. Creşterea bovinelor, ovinelor şi a păsărilor. Iazuri pentru piscicultură. Stejar multisecular. Satul Beuca este menționat documentar în 1654. Com. **B.** a fost înființată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Beuca şi Plopi din com. Drăcşenei, jud. Teleorman.

BEZDEAD, com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 6 sate, situată în Subcarpații Ialomiței, pe râul Bizdidel; 4 662 loc. (1 ian. 2011): 2 348 de sex masc. şi 2 314 fem. Expl. lemnului. Creşterea ovinelor, bovinelor, porcinelor şi a păsărilor. Pomicultură (meri, pruni.) Punct muzeal cu colecții de istorie şi etnografie (în satul Bezdead). În satul Bezdead, menționat documentar la 22 oct. 1572, în condica unei mănăstiri locale, se află biserica având dublu hram – „Sfântul Ierarh Nicolae" şi „Toți Sfinții" (1757, cu transformări din 1872). Numele comunei, se pare, că provine de la cuvintele slavone *bez* (fără) şi *deadea* (bătrân), ceea ce înseamnă fără bătrâni. Se crede că satul a fost întemeiat de mai multe familii tinere în căutare de teren agricol.

BEZDIN, Mănăstirea ~ → Secusigiu.

BIBORȚENI, stațiune balneoclimatică sezonieră, de interes local, situată în partea central-estică a României (jud. Covasna), în raza oraşului Baraolt, în Depr. Baraolt, la 490 m alt., la 45 km NV de municipiul Sfântu Gheorghe. Climat de dealuri, sedativ. Numeroase izvoare cu ape minerale carbogazoase, bicarbonatate, feruginoase, sodice, calcice, magneziene, hipotone, cunoscute şi exploatate din 1892, indicate atât ca ape de masă, cât şi pentru tratarea afecțiunilor tubului digestiv (gastrite cu aciditate crescută, gastro-duodenite cronice, diabet), ale rinichilor şi căilor urinare (cură de diureză după infecții urinare tratate şi vindecate, fără sechele, prezența bacteriureei), ale celor hepato-biliare (dischinezie biliară, litiază biliară), endocrine, cardiovasculare ş.a. Instalații pentru băi calde şi reci; buvete pentru cură internă. Stație de îmbuteliere a apelor minerale. Biserică din sec. 15, azi biserică reformată, cu fragmente de frescă originare, descoperite în 1972, pictate în stilul Renaşterii italiene (restaurări în 1973).

BIC, Mănăstirea ~ → Şimleu Silvaniei.

BICAZ 1. Râu, afl. dr. al Bistriței în zona oraşului Bicaz; 42 km; supr. bazinului: 562 km^2. Izv. din masivul Hăşmaş şi, în aval de stațiunea climatericăLacu Roşu, şi-a modelat, în calcarele triasic-jurasice, chei impunătoare de un pitoresc inegalabil. Afl. pr.: Bicăjel, Dămuc. Importantă zonă turistică.

2. → Izvoru Muntelui.

3. Cheile Bicazului, chei formate de râul Bicaz în cursul său superior, modelate în calcarele triasic-jurasice ale versantului central-estic al masivului

Hăşmaş (Carpaţii Orientali), între staţiunea climaterică Lacu Roşu, în amonte, şi com. Bicaz-Chei, în aval (8 km lungime). Sunt străbătute de o şosea modernizată, care, prin pasul Bicaz, face legătura între Moldova şi Transilvania. Valea Bicazului, în sectorul cheilor, este străjuită de mai multe înălţimi izolate, cu pereţi abrupţi (200–400 m), numite local „Pietre": Piatra Altarului (1 121 m alt.), cu pereţi abrupţi, de 200 m înălţime, are numele legat, conform legendei, de ceremoniile de cult de pe vremea dacilor liberi; Piatra Arşiţei, aminteşte de un cumplit incendiu de acum câteva secole; Piatra Glodului ş.a. În zona centrală a cheilor, în amonte de confl. râului Bicaz cu Bicăjel, se află „Gâtul iadului", partea cea mai impresionantă, cu pereţi foarte abrupţi şi foarte apropiaţi unul de altul, cu aspect de canion, încât razele Soarelui nu ajung niciodată până la oglinda apei râului. Reg. **C.B.** face parte din Parcul Naţional Cheile Bicazului-Hăşmaş şi este declarată rezervaţie complexă, geologică, floristică şi faunistică (11 600 ha), cele mai interesante plante fiind vulturica de Pojorâta (*Hieracium pojoritense*), o firuţă endemică (*Poa rehmanni*) etc. Din fauna locală se remarcă două specii rare: un melc (*Alopia glauca var. unipalatalis*) şi un fluture (*Parnassius Apollo var. transilvanicus*). Frecventată zonă turistică şi pr. loc de practicare a alpinismului.

4. Pas de înălţime în partea centrală a M-ţilor Hăşmaş (Carpaţii Orientali), pe valea superioară a râului Bicaz, în apropiere de izv. acestuia, la 1 257 m alt. Asigură atât legăturile comerciale tradiţionale dintre Moldova şi Transilvania, cât şi tranzitarea unui mare număr de turişti atraşi de frumuseţea Cheilor Bicazului şi de renumele staţiunii climaterice Lacu Roşu.

5. Oraş în jud. Neamţ, situat la poalele M-ţilor Ceahlău, la 432 m alt., la confl. râului Bicaz cu Bistriţa, la 28 km V de municipiul Piatra-Neamţ; 8 423 loc. (1 ian. 2011): 4 135 de sex masc. şi 4 288 fem. Supr.: 149 km^2, din care 8,9 km^2 în intravilan; densitatea: 946 loc./km^2. Staţie finală de c.f. Nod rutier. Aici se află barajul lacului de acumulare *Izvoru Muntelui* şi hidrocentrala „Stejaru" (210 MW), intrată în funcţiune în 1960. Expl. de calcar şi de marne. Expl. şi prelucr. lemnului. Producţie de ciment (din 1952), de azbociment (1956), var (1961), de conf., de fire tip mohair (1993) şi de produse cosmetice (parfumuri, 1993). Produse de panificaţie. Reparaţii de utilaje energetice. În clădirea fostului Teatru, construită în 1909 după planurile arhitectului Carol Zane, se află Muzeul de Istorie şi Arheologie (inaugurat în 1958), cu exponate care ilustrează locuirea văii Bistriţei din Paleolitic şi până în zilele noastre. Din 1992, Muzeul cuprinde şi o secţie de etnografie. **Istoric.** Veche aşezare rurală (menţionată într-un act emis de voievodul Radu Mihnea la 10 ian. 1625), localit. apare consemnată ca târg într-un hrisov domnesc din 8 mai 1855, iar la 26 aug. 1960 este declarată oraş. În prezent, oraşul **B.** are în subordine ad-tivă 3 localit. componente (Capşa, Dodeni, Izvoru Muntelui) şi 3 sate (Izvoru Alb, Potoci, Secu). Centru turistic.

6. Com. în jud. Maramureş, alcătuită din 3 sate, situată la poalele de S-SE ale Culmii Codrului; 1 093 loc. (1 ian. 2011): 553 de sex masc. şi 540 fem. Centru de prelucr. artistică a lemnului. În satul Bicaz, menţionat documentar, prima oară, în 1424, se află biserica din lemn „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1723).

BICAZ-CHEI, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 4 sate, situată pe râul Bicaz, la ieşirea acestuia din chei; 4 738 loc. (1 ian. 2011): 2 411 de sex masc. şi 2 327 fem. Expl. de calcar. Conf. din piele. Turism. Satul Bicaz-Chei apare consemnat, prima oară, în 1954. Rezervaţiile Cheile Şugăului şi peştera Munticelu.

BICAZU ARDELEAN, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 3 sate, situată la poalele de SE ale M-ţilor Giurgeu, la confl. râului Bistra cu Jidanul; 3 992 loc. (1 ian. 2011): 2 064 de sex masc. şi 1 928 fem. Expl. de calcar şi marne. Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Producţie de var. Turism. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Dumitru" (1829, cu picturi interioare originare, executate în tempera pe lemn) şi „Înălţarea Sfintei Cruci" (1880), în satele Bicazu Ardelean (menţionat documentar, prima oară, în 1808) şi Telec. Peştera Toşorog (ocrotită de lege).

BICHEŞ → Becheci.

BICHIŞ, com. în jud. Mureş, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Aţintiş; 938 loc. (1 ian. 2011): 449 de sex masc. şi 489 fem. Satul Bichiş este menţionat documentar, prima oară, în 1296. În satul Ozd, menţionat documentar, prima oară, în 1332, se află un castel construit în 1682 de Lorincz Pekri (luptător antihabsburgic), incendiat de trupele austriece în mart. 1709 şi refăcut în 1732 de noul proprietar, Rada Ádám.

BIENE, vârf în partea de S a culmii Pietricica, constituind alt. max. a acesteia (746 m).

BIERTAN, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Biertan; 2 882 loc. (1 ian. 2011): 1 478 de sex masc. şi 1 404 fem. Săpăturile arheologice efectuate în arealul com. **B.** au scos la iveală urmele unei aşezări rurale romane din Dacia Superior. În 1775, în pădurea Chimdru de lângă **B.** a fost descoperit un *donarium* (obiect destinat să fie dăruit unei divinităţi) din bronz, datând din sec. 4, format dintr-o *tabula ansata* de formă dreptunghiulară, cu o inscripţie în limba latină, din litere ajurate pe trei rânduri – *Ego Zenovivs*

Bicaz (3). Cheile Bicazului dominate de Piatra Altarului

Bicaz (5). Barajul lacului de acumulare

Biertan. Biserica cetăţii, în stil gotic

votum posui (Eu Zenovius am împlinit făgăduința), de care atârnă un medalion de formă circulară (un *chrismon* discoidal), în interiorul căruia se află înscrisă crucea monogramatică a lui Iisus Hristos. Această descoperire constituie una dintre primele dovezi ale procesului de creştinare în Dacia, după retragerea administrației romane în perioada 271–275. Între 1572 şi 1867, localit. **B.** a fost sediul unui episcopat săsesc. În satul Biertan, menționat documentar, prima oară, în 1224 şi apoi în 1283, se află una dintre cele mai puternice cetăți țărăneşti din Transilvania atestată documentar în 1397, în incinta căreia există o biserică zidită între 1492 şi 1516 în stil gotic târziu, pe locul unei biserici mai vechi. Uşa de la intrare, construită în 1515, are un sistem de zăvorâre pentru 13 încuietori acționate simultan cu ajutorul unei singure chei. Biserica păstrează la interior un valoros altar poliptic cu sculpturi policrome executate în lemn (1515–1524), strane cu intarsii (încrustări) realizate de Johannes Reychmuth în 1514 şi un amvon din piatră, decorat cu reliefuri inspirate din ciclul patimilor lui Iisus Hristos, atribuit meşterului Ulrich din Braşov (1523). Întregul ansamblu fortificat, alcătuit din 3 incinte, întărite cu 6 turnuri şi 3 bastioane de apărare, a fost construit în perioada 1490–1522, cu unele transformări din sec. 17. În 1704, cetatea a fost luată prin surprindere de curuți şi devastată în căutarea tezaurului, dar refăcută ulterior. Cetatea Biertan a fost inclusă pe lista patrimoniului cultural mondial UNESCO în 1993. În satul Copşa Mare, menționat documentar în 1283, se află o biserică în stil gotic (sec. 14), cu modificări renascentiste şi fortificații din 1519 şi cu unele refaceri şi transformări din 1797 şi 1859. Casa parohială a bisericii din Copşa Mare datează din 1826. În acest sat a fost înființată o şcoală românească, în 1780. În satul Richiş se află o biserică din sec. 14, fortificată în sec. 16, cu unele transformări din sec. 19.

Biertan. Donarium

BIHARIA, com. în jud. Bihor, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Barcăului; 4 074 loc. (1 ian. 2011): 2 004 de sex masc. şi 2 070 fem. Stație de c.f. Producție de componente electronice. Centru viticol. Săpăturile arheologice au scos la iveală vestigii de locuire neîntreruptă din diferite epoci: aşezare neolitică de bordeie, cu vetre libere; aşezare din Epoca bronzului (cultura materială Otomani); tezaur monetar de denari romani imperiali; necropole din sec. 4 d.Hr. ş.a. Satul Biharia este atestat documentar, prima oară, în anul 1075. Pe terit. com. se află *Cetatea Bihariei* (sau *Biharea*, identificată cu *Castrum Byhor* – sediul voievodului Menumorut). Izvoarele scrise menționează că voievodul Menumorut a rezistat în această cetate, vreme de 13 zile, asediului maghiar de la sfârşitul sec. 10. Cetatea Bihariei, extinsă pe 4,7 ha, este o fortificație de formă dreptunghiulară (150 x 115 m), cu valuri de pământ (înalte de 5–7 m) înconjurată de şanțuri cu apă (15–20 m lățime). În interiorul cetății au fost descoperite vestigiile unei necropole cu piese de inventar datând din sec. 11–13. În sec. 11, aici a fost reşedința unui episcopat catolic, transferat mai târziu la Oradea. Până la 28 ian. 2003, com. **B.** a avut în componență satele Niuved, Parhida, Satu Nou şi Tămăşeu, incluse la acea dată în noua comună Tămăşeu, jud. Bihor.

BIHOR 1. Munții ~, masiv muntos în V României, constituind nucleul M-ților Apuseni (Carpații Occidentali) şi, totodată, treapta montană cea mai înaltă a acestora. Alt. max.: 1 849 m (vf. Curcubăta Mare). Alcătuiți din roci cristaline, eruptive şi sedimentare (conglomerate, gresii, calcare, marne), care au imprimat reliefului un aspect masiv, cu interfluvii largi şi povârnişuri domoale, M-ții **B.** sunt un adevărat nod orohidrografic din care se despletesc numeroase culmi (Găina, Muncelu, Piatra Grăitoare etc.) şi din care izvorăsc mai multe râuri (Arieşu Mare, Arieşu Mic, Someşu Cald, Crişu Negru, Crişu Pietros ş.a.). Sunt acoperiți cu păduri de molid şi fag, în alternanță cu pajişti secundare. Expl. de bauxită, min. polimetalice, calcare ş.a. Numeroase fenomene carstice: doline, uvale, polii, avenuri, văi oarbe, chei, izbucuri şi peşteri (Cetățile Ponorului, Scărişoara, Focul Viu, Cetatea Rădesei ş.a.). Important obiectiv turistic, uşor accesibil.

2. Județ situat în extremitatea de V-NV a României, la granița cu Ungaria, în bazinele râurilor Crişu Negru, Crişu Repede şi Barcău, între 46°23'48'' şi 47°35'21'' latitudine N şi 21°26'06'' şi 22°48'39'' longitudine E, între jud. Satu Mare (N-NE), Sălaj (NE), Cluj (E), Alba (SE), Arad (S) şi Ungaria (V). *Suprf.:* 7 544 km^2 (3,16% din supr. țării). *Populația* (1 ian. 2011): 593 041 loc. (2,77% din populația țării), din care 287 985 de sex masc. (48,56%) şi 305 056 de sex fem. (51,44%). *Populația urbană*: 297 240 loc. (50,12%); *rurală*: 295 801 loc. (49,88%). *Densitatea*: 78,6 loc./km^2. *Structura populației pe naționalități* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 63,7% români, 24,0% maghiari, 6,0% rromi,1,1% slovaci, 0,1% germani ş.a. *Reşed.:* municipiul Oradea. *Oraşe*: Aleşd, Beiuş (municipiu), Marghita (municipiu), Nucet, Salonta (municipiu), Săcuieni, Ştei, Valea lui Mihai, Vaşcău. *Comune*: 91. *Sate*: 432. Sate care aparțin oraşelor: 5. *Localit. componente ale oraşelor*: 13.

Relieful, dispus în trepte descrescânde, de la E la V, sub forma unui amfiteatru cu deschidere spre NV, este constituit dintr-o zonă montană, în S-SE şi E, ce ocupă 24% din supr. jud. **B.**, o reg. deluroasă combinată cu depresiuni intracolinare în partea de mijloc (32%), şi una de câmpie în V (44%). Unitățile montane sunt reprezentate prin prelungirile vestice ale M-ților Bihor (cu vf. Curcubăta Mare de 1 849 m – alt. max. a jud. **B.** şi a M-ților Apuseni), şi Vlădeasa (vf. Buteasa, 1 792 m), din care se desprind trei culmi (Codru-Moma, Pădurea Craiului şi Plopiş) ce pătrund ca niște tentacule în aria colinară, spre V, închizând între ele Depr. Beiuş pe cursul superior al Crişului Negru şi Depr. Vad-Borod, pe cel al Crişului Repede. Zona M-ților Bihor şi Pădurea Craiului se caracterizează prin extinse supr. de eroziune, cu un grad înalt de netezime (cum este cazul la Zece Hotare, Podu Glimeii, Damiş ş.a. din M-ții Pădurea Craiului), ce contrastează cu relieful carstic, bine dezvoltat (doline, uvale, avene, peşteri, chei, lapiezuri, văi subterane etc.), în reg. Padiş – Cetățile Pono-

Munţii Bihor. Cascada Bulbuci

rului, Meziad, Vârtop, Vadu Crişului etc. Treapta intermediară de relief, cu alt. de 250–450 m, interpusă între munte şi câmpie, este reprezentată de Dealurile piemontane Crişene – parte componentă a Dealurilor Vestice – alcătuite din culmi prelungi, separate de văi largi cu lunci şi terase, în cadrul cărora se individualizează mai multe unităţi deluroase: Dealurile Viişoarei, Dealurile Barcăului, Dealurile Oradei, Dealurile Pădurii Craiului (cu subunităţile lor: Dealurile Vârciorogului, Dealurile Tăşadului, Dealurile Hidişelului, Dealurile Vălanilor ş.a.), Dealurile Codru-Moma ş.a. Ansamblul unităţilor de câmpie, ce ocupă jumătatea de V a jud. **B.**, aparţine Câmpiei de Vest, fiind rezultatul unui proces îndelungat de acumulare şi eroziune prin divagarea reţelei hidrografice, ce coboară din zona montană şi din cea deluroasă. Prezintă o netezime remarcabilă, cu uşoară înclinare de la E (200 m alt.) spre V (110 m alt.). Subunităţile Câmpiei de Vest, cu extindere pe terit. jud. **B.**, sunt: părţile de S ale Câmpiei Carei şi Câmpiei Ierului, Câmpia Tăşnadului, Câmpia Barcăului, Câmpia Miersigului, Câmpia joasă a Crişurilor, partea de N a Câmpiei Cermei ş.a.

Clima jud. **B.** este temperat-continentală moderată, cu influenţe ale circulaţiei maselor de aer vestice care transportă un aer umed. Valorile parametrilor meteorologici sunt influenţate şi de creşterea treptată a alt. reliefului de la V la E. Astfel, temp. medie anuală descreşte de la 10,5°C în câmpie, la 8–10°C în zona deluroasă şi a munţilor cu alt. mici şi la 2–4°C pe culmile montane înalte din E. În arealul jud. **B.**, temp. max. absolută (40,2°C) a fost înregistrată la Vaşcău (15 aug. 1952), iar temp. minimă absolută (–30,5°C) la Beiuş (24 ian. 1942). Cantitatea de precipitaţii prezintă variaţii anuale, anotimpuale şi lunare, în raport cu etajarea unităţilor de relief, atingând valori medii anuale de 600 mm în câmpie, 700–1 000 mm în reg. deluroase şi peste 1 400 mm pe treptele înalte de relief. Direcţia predominantă a vânturilor denotă o frecvenţă accentuată a circulaţiei aerului dinspre S (28,1%), N (8,6%) şi V (3,6%), viteza medie anuală a acestora variind între 7,5 şi 7,7 m/s.

Reţeaua hidrografică care drenează jud. **B.**, de la E la V, prezintă o densitate accentuată şi aparţine în majoritate celor trei bazine colectoare pr.: Barcău, Crişu Repede şi Crişu Negru, la care se mai adaugă cursul inf. al râului Ier. Regimul natural de scurgere al râurilor prezintă variaţii mari de nivel (8–10 m) şi ale debitului lor lichid, înregistrând o creştere accentuată de la izvor la vărsare (ex. Crişu Negru are un debit de 2,16 m^3/s în cursul superior şi de 29 m^3/s în cel inf.), fapt ce a impus executarea unor extinse lucrări de îndiguire şi de canalizare în scopul combaterii inundaţiilor. Reţeaua de canale este reprezentată prin: Canalul Crişurilor, ce leagă Crişu Repede, în N (în arealul satului Tărian, com. Girişu de Criş) cu Crişu Negru, în S (satul Tămaşda, com. Avram Iancu), lung de 61,18 km, Canalul Culişer (41 km) ş.a. Lacurile naturale sunt puţine, cel mai reprezentativ fiind lacul Peţea (4 188,4 m^2; ad. max.: 4,5 m), cu apă termală (30°C), care asigură dezvoltarea unor forme relicte de floră (*Nymphaea lotus var. thermalis*) şi faună (*Melanopsis parreyssi*). Există şi o serie de lacuri artificiale amenajate ca bazine piscicole (Cefa, 670 ha,Tămaşda, 206 ha, Inand, 164 ha, Homorog, 105 ha, Mădăras, 30 ha ş.a.).

Vegetaţia prezintă o zonalitate verticală evidentă, grefată pe etajarea treptelor de relief, dar cu unele particularităţi locale legate de expunerea şi de gradul de înclinare al versanţilor. Vegetaţia subalpină, prezentă pe supr. restrânse pe cele mai înalte culmi, la peste 1 700 m alt., cuprinde pajişti dominate de ţăpoşică (*Nardus stricta*), firuţă (*Poa alpina*), păruşcă (*Festuca supina*) ş.a. ce alternează, pe alocuri, cu tufişuri târâtoare printre care se remarcă jneapănul, ienupărul, afinul ş.a. Etajul coniferelor, extins între 1 000 şi 1 700 m alt., are ca element dominant molidul (*Picea abies*) în amestec cu brad (*Abies alba*), iar etajul pădurilor de foioase ocupă spaţiul cuprins între 300 şi 1 000 m alt., fiind alcătuit din păduri de stejar (*Quercus robur*) în amestec cu gorun (*Quercurs petraea*), carpen (*Carpinus betulus*), frasin (*Fraxinus excelsior*), ulm (*Ulmus campestris*) ş.a. Zona pădurilor de foioase, situată între 70 şi 300 m alt., este constituită predominant din cer (*Quercus cerris*) în amestec cu carpen, gorun, alternând cu pajişti secundare şi culturi agricole. Zona de silvostepă este ocupată de culturi agricole, iar, pe alocuri, cu vegetaţie de nisipuri şi sărături.

Fauna pădurilor este cea mai însemnată şi mai bine reprezentată, cuprinzând numeroase exemplare de interes cinegetic, printre care se numără cerbul, muflonul (colonizat), mistreţul, ursul, râsul, jderul de piatră, jderul de pădure, cocoşul de munte, ierunca, fazanul ş.a. Fauna silvostepei este slab reprezentată, fiind alcătuită din popândăi, hârciogi, orbeţi, iepuri, prepeliţe, grauri şi câteva specii de reptile. Apele râurilor şi lacurilor sunt bogate în păstrăv, lipan, mreană, clean, crap, ştiucă, biban ş.a.

Resurse naturale: păduri (197 239 ha, 2008), zăcăminte de petrol (Suplacu de Barcău, Abrămuț, Ciumeghiu, Săcueni), cărbune brun (Borod, Cornițel), lignit (Borumlaca, Vărzari, Voivozi, Budoi, Valea Crișului, Cornițel, Cuzap, Derna, Tătăruș ș.a.), nisipuri bituminoase (Derna, Budoi), bauxită (Zece Hotare, Luncasprie, Vârciorog, Remeți, Bratca, Roșia – cu stațiunea de prelucr. a bauxitei de la Dobrești), galenă, blendă, pirită, molibden (Băița), apoi marmură (exploatată la Vașcău, cu o varietate mare de culori și nuanțe, Budureasa, Chișcău, Băița), calcare compacte (Bratca, Cărpinet, Remeți, Borz), argile refractare (Șuncuiuș, Bălnaca, Aștileu, Beiuș, Ceica, Borodu Mare), gresii cuarțoase (Borz, Șoimi) ș.a. O bogăție aparte a jud. **B.** o formează izv. cu ape minerale (Tinca, Răbăgani, Chișlaz, Tămășeu, Balc, Săcueni) și termale (Băile Felix, Băile 1 Mai) cu efecte terapeutice de excepție.

Istoric. Cele mai vechi urme ale activității umane, descoperite pe terit. jud. **B.** în câteva peșteri aflate în defileul Crișului Repede, datează din Paleolitic (50 000 – 35 000 î.Hr.), iar așezările neolitice identificate în arealul localit. Oradea, Săcueni, Suplacu de Barcău, Sântandrei ș.a., în care s-au găsit unelte de piatră, vase ceramice, figurine antropomorfe din lut ș.a., atestă existența unor comunități sedentare. În această zonă, o deosebită înflorire a cunoscut-o civilizația din Epoca bronzului ilustrată nu numai prin marile așezări de la Otomani, Sălacea, Girișu de Criș, Săcueni, Cheșereu ș.a. (sec. 19–13 î.Hr.), ci și prin dezvoltarea remarcabilă a culturii materiale din aceste așezări (ateliere de turnătorie, ustensile, tezaure de aur etc.). Pentru Epoca fierului (1300–1200 î.Hr.), vestigiile arheologice atestă o oarecare dezvoltare economică și culturală în zona celor trei Crișuri, descoperindu-se mai multe tezaure monetare dacice, mari vase rituale decorate (la Valea lui Mihai), tezaurul de podoabe de argint (la Oradea) etc. În sec. 4 î.Hr., în această reg. au pătruns celții, care s-au stabilit în zona de câmpie, alături de populația dacă, așa cum atestă descoperirile unor cimitire birituale de la Tărian și Curtuișeni. În timpul ocupării Daciei de către romani (106–271/275), terit. actual al jud. **B.** rămăsese în afara granițelor provinciei romane, el continuând să fie sub stăpânirea dacilor liberi, care își ridicaseră cetăți la Oradea, Tășad, Suplacu de Barcău ș.a. și unde s-au descoperit mai multe tezaure de podoabe din argint (la Oradea, Drăgești, Tășad, Cadea, Săcălășău Nou) și tezaure monetare (Sânnicolau Român, Vaida, Drăgești ș.a.). Prezența neîntreruptă a comunităților dacice pe aceste meleaguri, în sec. 4–6, este atestată de numeroasele așezări autohtone în care au fost descoperite materiale arheologice (la Biharea, Girișu de Criș, Tinca, Râpa, Cheșereu ș.a.) printre care se remarcă ceramica neagră, fibule, monede etc. În sec. 7–11, comunitățile românești de aici au supraviețuit valurilor migratoare de slavi, reușind, totodată, să-și edifice o formațiune statală proprie, cu centrul la Cetatea Biharea, cunoscută sub numele de Voievodatul lui Menumorut – unul dintre voievozii români care a opus o dârză rezistență împotriva cuceririi maghiare. În ciuda împotrivirii populației românești, Bihorul a fost cucerit de Regatul ungar și transformat în comitat, atestat ca atare în 1111. Cu toate acestea, stăpânirea efectivă s-a realizat mult mai târziu, Bihorul cunoscând o intensă activitate economică și comercială, dezvoltându-se mai multe orașe și târguri, printre care Oradea, Beiuș, Tileagd, Săcueni ș.a. Năvălirea tătarilor în 1241 a frânat procesul de feudalizare în Bihor și a slăbit, pentru moment, dominația ungară, favorizând consolidarea elementelor autohtone. Astfel, documentele amintesc de dezvoltarea voievodatelor lui Maxim și Tihomir pe Valea Gepișului, de Ocolul Borodului, condus de voievodul Ioan Comorzovan, districtul românesc al Beiușului ș.a. Ulterior, așezările omenești cu aspect și funcție de „târguri de câmpie" (Salonta, Beiuș, Săcueni, Tileagd ș.a.) au capătat o dezvoltare accentuată, fiind prevăzute cu cetăți și ziduri de apărare. Între acestea, Oradea, care a căpătat caracter urban în sec. 11, cu o puternică cetate de apărare, a constituit în Evul Mediu un important centru economic, comercial și cultural de anvergură europeană, cu însemnat rol în răspândirea culturii umaniste în Transilvania. Totodată, meșteșugarii din Oradea, organizați în bresle, contribuiau cu produsele lor la întărirea comerțului din Transilvania. La mijlocul sec. 16, partea de V a Principatului Transilvaniei a fost amenințată de pericolul otoman, în 1598 turcii încercând să asedieze, fără succes, Cetatea Oradei; în schimb, aceasta, împreună cu întreg ținutul Bihor au căzut sub suzeranitatea habsburgică (1598–1606). Ulterior, supunerea treptată a satelor din Bihor de către otomani s-a încheiat prin cucerirea, în anul 1660, a cetății Oradei, și transformarea ei în sediul unui pașalâc (până la 5 iun. 1692), după care stăpânirea otomană a fost înlocuită cu cea habsburgică. Creșterea fiscalității și măsurile ad-tive represive practicate de Imperiul Habsburgic au determinat izbucnirea, în 1703, a Răscoalei antihabsburgice condusă de Francisc Rákóczi al II-lea, care a durat până în 1711; la această răscoală, cunoscută și sub numele de Răscoala curuților, au participat mulți români bihoreni, între care s-a remarcat un detașament de 300 de oameni conduși de colonelul Marcu Hațeganu. În 1784, părțile sudice ale jud. **B.** au fost cuprinse de marea răscoală țărănească condusă de Horea, Cloșca și Crișan. În 1848, intelectualii orădeni au menținut contacte permanente cu fruntașii politici din Transilvania, întreprinzând numeroase demersuri pentru obținerea drepturilor firești ale națiunii române. În preajma Primului Război Mondial, mișcarea culturală și națională din această parte a țării s-a concentrat cu precădere asupra obiectivului ei principal – acela al emancipării de sub dominația străină habsburgică și realizarea unității statale. La 12 oct. 1918, în casa dr. Aurel Lazăr din Oradea, a fost redactată *Declarația de la Oradea*, prin care se proclama dreptul

Munții Bihor. Intrarea în Peștera Cetatea Rădesei

românilor transilvăneni la autodeterminare; ea a fost citită la 18 oct. acelaşi an în parlamentul ungar de la Budapesta. La 3 nov. 1918, la Oradea, s-a constituit Consiliul Naţional Român din Oradea şi Bihor, al cărui preşedinte a fost ales dr. Aurel Lazăr, iar la 18 nov./1 dec. 1918, Bihorul a trimis la Adunarea Naţională de la Alba Iulia 109 reprezentanţi pentru a participa la actul Unirii Transilvaniei cu România. La 1 sept. 1940, după pronunţarea Dictatului de la Viena din 30 aug. 1940, la Oradea a avut loc o puternică manifestaţie de protest împotriva acestei nedreptăţi prin care se ceda partea de NV a Transilvaniei Ungariei (aproape 2/3 din supr. jud. **B.** a fost răpită, în acest context, de către Ungaria, centrul politico-ad-tiv al jud. **B.** devenind în acel timp oraşul Beiuş). Ocupaţia a provocat din partea autorităţilor maghiare mari tulburări de ordin economic, cultural şi social (majoritatea salariaţilor români au fost concediaţi, mulţi intelectuali au fost arestaţi şi deportaţi, învăţământul românesc a fost mutilat prin desfiinţarea şcolilor în limba română, s-a înăsprit procesul de deznaţionalizare a românilor). La 12 oct. 1944, trupele germane şi ungare au fost alungate de către Diviziile 2 Vânători de munte şi 180 Infanterie române în cooperare cu unităţi ale armatei sovietice, marcând eliberarea jud. **B.** de sub ocupaţie străină.

Economia actuală a jud. **B.** are un profil complex, industrial-agrar, fiind capabilă să valorifice în mod adecvat întreaga gamă a resurselor naturale variate de care dispune. Pr. produse industriale realizate în cadrul jud. **B.** sunt: energia electrică şi termică (termocentralele de la Oradea, Salonta, Voivozi, hidrocentrala de la Aştileu), alumină (Borş), produse petroliere (Suplacu de Barcău), maşini-unelte, utilaje tehnologice pentru ind. metalurgică şi accesorii pentru mijloacele de transport (Oradea, Salonta, Vaşcău, Beiuş), piese de schimb pentru tractoare şi maşini agricole, utilaj minier (Ştei, Salonta), diverse produse metalice (Marghita), lacuri, vopsele, coloranţi, mase plastice, semipreparate pentru medicamente (Oradea), ciment, var, cărămidă, prefabricate din beton, azbociment, produse refractare etc. (Oradea, Aleşd, Chiştag, Ceica, Beiuş, Valea lui Mihai, Aştileu), obiecte din sticlă (Pădurea Neagră) şi porţelan (Aleşd), conf. şi tricotaje (Oradea, Marghita, Ştei, Salonta, Beiuş, Săcueni, Nucet, Vaşcău, Aleşd ş.a.), îmbrăcăminte din blană (Oradea), încălţăminte (Oradea, Marghita), mobilă (Oradea, Salonta, Marghita, Beiuş, Ştei, Valea lui Mihai), cherestea (Tileagd, Săcueni, Ioaniş), produse alim. (preparate din carne şi lapte, conserve de legume, dulciuri, băuturi, produse de panificaţie etc.) la Oradea, Salonta, Beiuş, Vaşcău, Valea lui Mihai, Tinca, Aleşd, Diosig ş.a. În cadrul producţiei meşteşugăreşti, cu o îndelungată tradiţie, un loc aparte îl ocupă producţia de ceramică populară (în centrele de la Vadu Crişului, Borod, Cărpinet, Leheceni, Criştioru de Jos ş.a.), mobilier ţărănesc (Curăţele, Chişcău, Cresula), lăzi de zestre (Budureasa), cojoace (Beiuş, Vaşcău, Rieni, Cărpinet) ş.a.

Agricultura, străveche ocupaţie a locuitorilor acestor meleaguri, variată ca structură, ocupă un loc însemnat în activitatea productivă a jud. **B.**, dispunând de un bogat fond agricol (496 907 ha, la sfârşitul anului 2007). Din totalul supr. agricole (496 907 ha), 309 327 ha revin terenurilor arabile, 136 201 ha păşunilor, 44 615 ha fâneţelor, 2 057 ha viilor şi pepinierelor viticole, 4 707 ha livezilor şi pepinierelor pomicole ş.a. În anul 2007, cele mai mari supr. ale terenurilor arabile erau ocupate cu porumb (101 985 ha), urmate de grâu şi secară (59 496 ha), plante de nutreţ (38 991 ha, locul 2 pe ţară, după jud. Botoşani), plante perene pentru fân (26 975 ha), plante uleioase (29 333 ha),

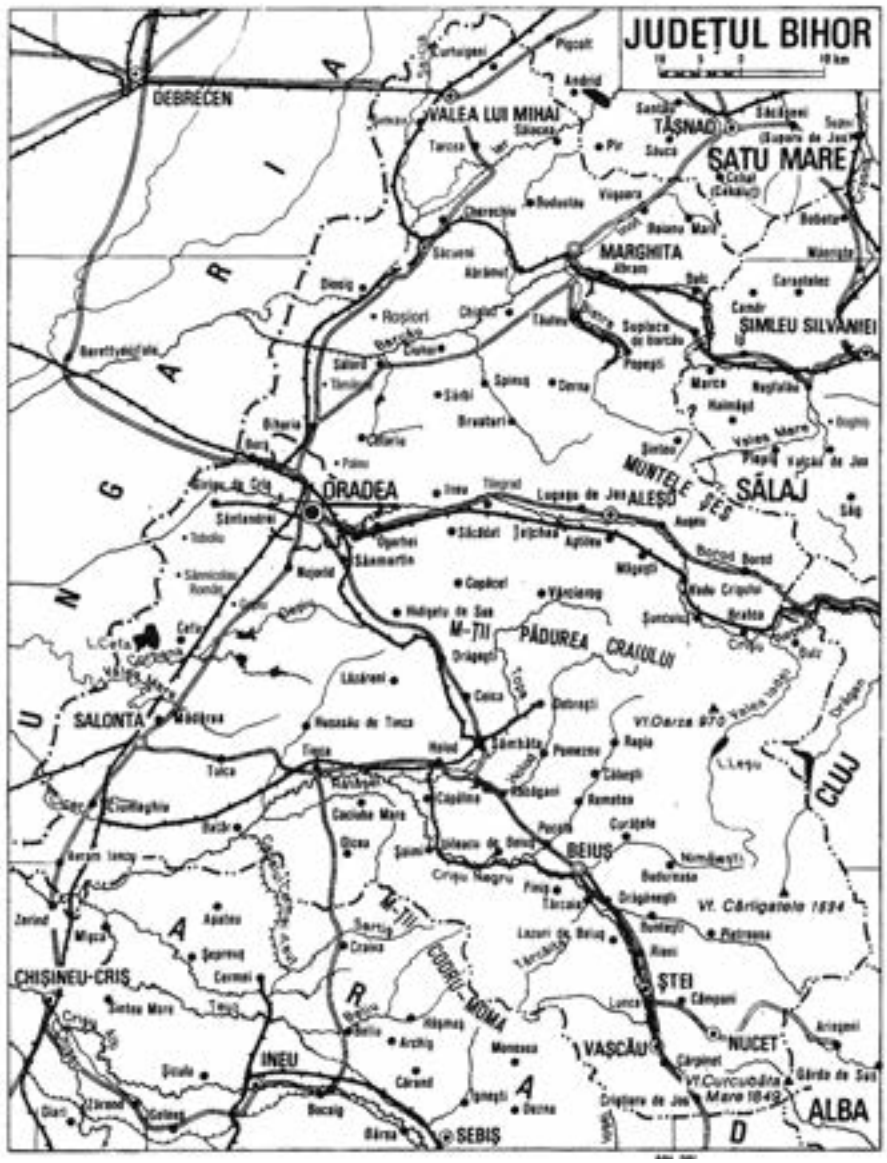

floarea-soarelui (23 034 ha), orz şi orzoaică (16 872 ha), ovăz (13 361 ha, locul 2 pe țară, după jud. Satu Mare), cartofi, sfeclă de zahăr, legume etc. Producții însemnate de legume sunt obținute în serele de la Oradea (tomate, ardei, castraveți ş.a.). Pomicultura, în componența căreia predomină merii, prunii, piersicii, perii, dispune de condiții favorabile de dezvoltare în Dealurile Oradei, în Piem. Tăşadului şi Dealurile Marghitei, formând areale pomicole compacte în zona localit. Oradea, Sălard, Lupaşu de Jos, Valea lui Mihai, Ceica, Căbeşti, Viişoara ş.a. În anul 2007, producția totală de fructe a fost de 27 336 tone, din care 8 078 tone mere, 9 981 tone prune, apoi piersici, pere etc. Viticultura deține supr. apreciabile în jurul localit. Valea lui Mihai, Diosig, Marghita, Ineu, Tileagd ş.a. La începutul anului 2008, sectorul zootehnic cuprindea 105 800 capete bovine, 242 776 capete porcine, 178 024 capete ovine, 17 042 capete caprine, 21 012 capete cabaline. Avicultură (2 526 309 capete păsări); apicultură (32 966 familii de albine). În majoritatea sectoarelor zootehnice se remarcă un procent ridicat (peste 99%) al proprietății private.

Căile de comunicație. Rețeaua căilor de comunicație feroviară şi rutieră de pe terit. jud. **B.** asigură realizarea unor legături lesnicioase ale României cu țările Europei Centrale şi Occidentale prin punctele de frontieră de la Borş, Salonta şi Valea lui Mihai. Prin intermediul aeroportului internațional din Oradea, jud. **B.** are legături directe cu mai multe oraşe ale țării (inclusiv cu Bucureşti), precum şi cu unele țări ale Europei. La începutul anului 2008, lungimea rețelei feroviare însuma 500 km, revenind 66,3 km/1 000 km^2 teritoriu, iar cea a drumurilor publice de 2 971 km (ocupând, din acest punct de vedere, locul 3 pe țară, după jud. Hunedoara şi Argeş), din care 679 km modernizate, cu o densitate de 39,4 km/100 km^2 teritoriu.

Învățământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, rețeaua unităților de învățământ de pe terit. jud. **B.** cuprindea 52 grădinițe de copii, cu 19 752 copii înscrişi şi 1 334 cadre didactice, 120 de şcoli generale (învățământ primar – clasele 1–4 şi gimnazial – clasele 5–8), cu 51 892 elevi şi 4 573 cadre didactice, 46 de licee cu 26 296 elevi şi 1 953 profesori, două şcoli profesionale cu 5 200 elevi şi 156 profesori, o Universitate la Oradea (înființată în 1990) cu 20 facultăți, 19 387 studenți şi 1 309 profesori. O activitate deosebită de promovare şi difuzare a culturii, ştiinței, artei etc. o desfăşoară cele două teatre dramatice (unul în limba română şi altul în limba maghiară), două teatre de păpuşi, o orchestră simfonică, 21 case de cultură, 356 cămine culturale, două cinematografe, 383 biblioteci cu 4 107 000 vol., 13 muzee (din care Muzeul Țării Crişurilor este de interes național), numeroase case memoriale, edituri, ziare şi reviste, institute de cercetare ştiințifică etc. Activitatea sportivă se desfăşoară în cadrul celor 118 secții sportive în care activează 3 417 sportivi, 155 antrenori şi 120 arbitri.

Ocrotirea sănătății. La sf. anului 2007, aceasta se realiza prin intermediul celor 14 spitale cu 4 250 paturi (un pat de spital pentru 139 locuitori), cinci dispensare, şapte policlinici, 197 de farmacii ş.a., iar asistența medicală era asigurată de 1 180 medici (1 medic la 503 locuitori), 435 stomatologi (1 medic stomatolog la 1 365 locuitori) şi 3 902 personal sanitar cu studii medii.

Turismul. Potențialul turistic ridicat al jud. **B.**, condiționat de marea varietate a monumentelor istorice şi arhitectonice, de frumusețea şi originalitatea peisajului natural, de bogăția elementelor folclorice şi etnografice, de baza materială adecvată etc. determină desfăşurarea unui intens trafic turistic de sejur şi de tranzit. Pe lângă existența mai multor monumente istorice şi de arhitectură şi obiective social-culturale (Palatul episcopal, în stil baroc, care adăposteşte Muzeul Țării Crişurilor, Catedrala romano-catolică, Biserica cu Lună şi cetatea medievală din Oradea, cetățile Biharea şi Finiş, bisericile din lemn din Rieni, Sebiş, Brusturi, Păuşa ş.a., Turnul Cetății din Salonta etc.), o puternică atracție turistică o constituie zona carstică Padiş – Cetățile Ponorului din M-ții Bihor, cu fenomene carstice complexe (peşteri, avene, doline, izbucuri, sorburi etc.). Un interes turistic aparte îl au vf. Curcubăta Mare (1 849 m alt.), valea superioară a râului Galbena, cu aspect de canion, Cetatea Rădesei (tunel lung de 300 m cu tavanul spart de 6 avene), Ponorul şi avenul Cuciulata, Peştera Urşilor din Chişcău, Peştera Meziad, Peştera Vântului, defileul Crişului Repede, zona carstică Vaşcău cu izbucul de la Călugări (fenomen rar întâlnit) etc. Un permanent flux turistic se îndreaptă către stațiunile balneoclimaterice Băile Felix, Băile 1 Mai, Tinca şi către stațiunea montană Stâna de Vale. La sf. anului 2007, capacitatea de cazare turistică a jud. **B.** era de 10 126 locuri, asigurate de 33 de hoteluri şi moteluri, cinci cabane, opt campinguri, 20 de vile, şase pensiuni turistice urbane, cinci pensiuni turistice rurale şi cinci tabere pentru elevi. Indicativ auto: *BH*.

Localitățile jud. Bihor

(între paranteze sunt înscrişi anii primei atestări documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*
1. BEIUŞ (1263)	1. Delani (1828)
2. MARGHITA (1216)	1. Cheț (1397) 2. Ghenetea (1332)
3. ORADEA (1113)	
4. SALONTA (1214)	
II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*
1. ALEŞD (1291–1294)	1. Pădurea Neagră (1954) 2. Peştiş (1302) 3. Tinăud (1219)
2. NUCET (1956)	1. Băița (1585) 2. Băița-Plai (1956)
	Sate care aparțin oraşelor
3. SĂCUENI (1214)	1. Cadea (c. 1270) 2. Ciocaia (c. 1338) 3. Cubulcut (1291–1294) 4. Olosig (1291–1294) 5. Sânnicolau de Munte (1291–1294)
4. ŞTEI (1580)	
5. VALEA LUI MIHAI (1270)	

6. VAŞCĂU (1552)	1. Câmp (1600) 2. Câmp-Moți (1954) 3. Coleşti (1580) 4. Vărzarii de Jos (1552) 5. Vărzarii de Sus (1552)
III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. ABRAM	1. **Abram** (1291) 2. Cohani (1454) 3. Dijir (1410) 4. Iteu (1321) 5. Iteu Nou (1956) 6. Margine (1406) 7. Satu Barbă 8. Suiug (1374)
2. ABRĂMUȚ	1. **Abrămuț** (1334) 2. Crestur (1311) 3. Făncica (1278) 4. Petreu (1215)
3. AŞTILEU	1. **Aştileu** (1335) 2. Călățea (1475) 3. Chistag (1075) 4. Peştere (1692)
4. AUŞEU	1. **Auşeu** (1406) 2. Cacuciu Vechi (1435) 3. Codrişoru 4. Gheghie (1406) 5. Groşi (1406) 6. Luncşoara (1214)
5. AVRAM IANCU	1. **Avram Iancu** (1828) 2. Ant (1353) 3. Tămaşda (1169)
6. BALC	1. **Balc** (1213) 2. Almaşu Mare (1760–1762) 3. Almaşu Mic (1291–1294) 4. Ghida (1386) 5. Săldăbagiu de Barcău (1406)
7. BATĂR	1. **Batăr** (1202–1203) 2. Arpăşel (1326) 3. Talpoş (1344) 4. Tăut (1316)
8. BIHARIA	1. **Biharia** (1075) 2. Cauaceu (1213)
9. BOIANU MARE	1. **Boianu Mare** (1358) 2. Corboaia (1913) 3. Huta (1954) 4. Păgaia (1474) 5. Rugea (1913)
10. BOROD	1. **Borod** (1291–1294) 2. Borozel (1291) 3. Cetea (1392) 4. Cornițel (1392) 5. Şerani (1913) 6. Valea Mare de Criş (1392)
11. BORŞ	1. **Borş** (1215) 2. Santăul Mare (1219) 3. Santăul Mic (1291–1294) 4. Sântion (1215)
12. BRATCA	1. **Bratca** (1435) 2. Beznea* (1406) 3. Damiş (1587–1589) 4. Lorău (1406) 5. Ponoară (1909) 6. Valea Crişului (1392)
13. BRUSTURI	1. **Brusturi** (1360) 2. Cuieşd (1283) 3. Loranta (1954) 4. Orvişele (1954) 5. Păuleşti (1413) 6. Picleu (1469) 7. Țigăneştii de Criş (1588) 8. Varasău (1913)
14. BUDUREASA	1. **Budureasa** (1588) 2. Burda (1588) 3. Saca (1587) 4. Sălişte de Beiuş (1588) 5. Teleac (1580)
15. BUDUSLĂU	1. **Buduslău** (1552) 2. Albiş (1373)
16. BULZ	1. **Bulz** (1406) 2. Munteni (1954) 3. Remeți (1851)
17. BUNTEŞTI	1. **Bunteşti** (1588) 2. Brădet (1587) 3. Dumbrăveni (1588) 4. Ferice (1588) 5. Leleşti (1588) 6. Poienii de Jos (1587) 7. Poienii de Sus (1587) 8. Săud (1588) 9. Stânceşti (1600)
18. CĂBEŞTI	1. **Căbeşti** (1552) 2. Goila (1828) 3. Gurbeşti (1584) 4. Josani (1956) 5. Sohodol (1552)
19. CĂPÂLNA	1. **Căpâlna** (1552) 2. Ginta (1213) 3. Rohani (1213) 4. Săldăbagiu Mic (1599) 5. Suplacu de Tinca (1291–1294)
20. CĂRPINET	1. **Cărpinet** (1588) 2. Călugări** 3. Izbuc (1588) 4. Leheceni (1588)

* Până la 20 mai 1996 s-a numit Delureni.

** Până la 20 mai 1996 s-a numit Ponoarele.

21. CÂMPANI
1. **Câmpani** (1492)
2. Fânaţe (1600)
3. Hârseşti (1588)
4. Sighiştel (1600)
5. Valea de Sus (1600)

22. CEFA
1. **Cefa** (1302)
2. Ateaş (1283)
3. Inand (1369)

23. CEICA
1. **Ceica** (1398)
2. Bucium (1508)
3. Ceişoara (1508)
4. Corbeşti (1828)
5. Cotiglet (1492)
6. Duşeşti (1508)
7. Inceşti (1828)

24. CETARIU
1. **Cetariu** (1208)
2. Şişterea (1291–1294)
3. Şuşturogi (1372)
4. Tăutelec (1272)

25. CHERECHIU
1. **Cherechiu** (1220)
2. Cheşereu (1215)
3. Târguşor (1203)

26. CHIŞLAZ
1. **Chişlaz** (1213)
2. Chiraleu (1291–1294)
3. Hăuceşti (1909)
4. Mişca (1255)
5. Pocluşa de Barcău (1213)
6. Sărsig (1490)
7. Sânlazăr (1291–1294)

27. CIUHOI
1. **Ciuhoi** (1291–1294)
2. Cenaloş (1342)
3. Sâniob (c. 1169)
4. Sfârnaş (1332)

28. CIUMEGHIU
1. **Ciumeghiu** (1216)
2. Boiu (1232)
3. Ghiorac (1214)

29. COCIUBA MARE
1. **Cociuba Mare** (1374)
2. Cărăsău (1371)
3. Cheşa (1374)
4. Petid (1374)

30. COPĂCEL
1. **Copăcel** (1508)
2. Bucuroaia (1508)
3. Chijic (1236)
4. Poiana Tăşad (1954)
5. Sărand (1236)
6. Surduc (1508)

31. CRIŞTIORU DE JOS
1. **Criştioru de Jos** (1588)
2. Bâlc (1956)
3. Criştioru de Sus (1588)
4. Poiana (1600)
5. Sălişte de Vaşcău (1588)

32. CURĂŢELE
1. **Curăţele** (1692)
2. Beiuşele (1588)
3. Cresuia (1588)
4. Nimăieşti (1552)
5. Pocioveliştе (1600)

33. CURTUIŞENI
1. **Curtuişeni** (1342)
2. Văşad (1219)

34. DERNA
1. **Derna** (1406)
2. Dernişoara (1406)
3. Sacalasău (1406)
4. Sacalasău Nou (1954)
5. Tria (1466)

35. DIOSIG
1. **Diosig** (1278)
2. Ianca (1291–1294)

36. DOBREŞTI
1. **Dobreşti** (1508)
2. Cornişeşti (1508)
3. Crânceşti (1508)
4. Hidişel (1508)
5. Luncasprie (1692)
6. Răcaş (1954)
7. Topa de Jos (1326)
8. Topa de Sus (1508)

37. DRĂGĂNEŞTI
1. **Drăgăneşti** (1552)
2. Belejeni (1552)
3. Grădinari (1422)
4. Livada Beiuşului (1956)
5. Mizieş (1580)
6. Păcăleşti*
7. Păntăşeşti (1580)
8. Şebiş (1552)
9. Talpe (1580)
10. Ţigăneştii de Beiuş (1692)

38. DRĂGEŞTI
1. **Drăgeşti** (1508)
2. Dicăneşti (1508)
3. Stracoş (1508)
4. Tăşad (1508)
5. Topeşti (1508)

39. FINIŞ
1. **Finiş** (1291)
2. Brusturi (1956)
3. Fiziş (1552)
4. Ioaniş (1422)
5. Şuncuiuş (1422)

40. GEPIU
1. **Gepiu** (1332)
2. Bicaci (1291–1294)

41. GIRIŞU DE CRIŞ
1. **Girişu de Criş** (1221)
2. Tărian (1341)

42. HIDIŞELU DE SUS
1. **Hidişelu de Sus** (1214)
2. Hidişelu de Jos (1435)
3. Mierlău (1214)
4. Sântelec (1435)
5. Şumugiu (1692)

43. HOLOD
1. **Holod** (1326)
2. Dumbrava (1825)

* Sat reînfiinţat la 20 oct. 2008.

3. Dumbrăviţa (1374)
4. Forosig (1508)
5. Hodiş (1326)
6. Lupoaia (1508)
7. Valea Mare de Codru (1828)
8. Vintere (1349)

44. HUSASĂU DE TINCA
1. **Husasău de Tinca** (1332)
2. Fonău (1583)
3. Miersig (1337)
4. Oşand (1213)
5. Sititelec (1213)

45. INEU
1. **Ineu** (1214)
2. Botean (1366)
3. Husasău de Criş (1236)

46. LAZURI DE BEIUŞ
1. **Lazuri de Beiuş** (1588)
2. Băleni (1580)
3. Cusuiuş (1588)
4. Hinchiriş (1588)

47. LĂZĂRENI
1. **Lăzăreni** (1828)
2. Bicăcel (1508)
3. Calea Mare (1552)
4. Cărăndeni (1493)
5. Cărănzel (1552)
6. Gepiş (1338)
7. Gruilung (1508)
8. Miheleu (1355)

48. LUGAŞU DE JOS
1. **Lugaşu de Jos** (1291–1294)
2. Lugaşu de Sus (1291–1294)
3. Urvind (1282)

49. LUNCA
1. **Lunca** (1588)
2. Briheni (1588)
3. Hotărel (1527)
4. Sârbeşti (1692)
5. Seghişte (1503)
6. Şuştiu (1588)

50. MĂDĂRAŞ
1. **Mădăraş** (1291–1294)
2. Homorog (1202–1203)
3. Ianoşda (1203)
4. Marţihaz (1291)

51. MĂGEŞTI
1. **Măgeşti** (1508)
2. Butani (1552)
3. Cacuciu Nou (1482)
4. Dobricioneşti (1360)
5. Gălăşeni (1552)
6. Josani (1508)
7. Ortiteag (1335)

52. NOJORID
1. **Nojorid** (1229)
2. Apateu (1291–1294)
3. Chişirid (1214)
4. Leş (1291–1294)
5. Livada de Bihor (1954)
6. Păuşa (1291–1294)
7. Şauaieu (1216)

53. OLCEA
1. **Olcea (**1552)
2. Călacea (1214)
3. Hodişel (1580)
4. Ucuriş (1344)

54. OŞORHEI
1. **Oşorhei** (1391)
2. Alparea (1272–1290)
3. Cheriu (1202–1203)
4. Felcheriu (1202–1203)
5. Fughiu (1236)

55. PALEU
1. **Paleu** (1291–1294)
2. Săldăbagiu de Munte (1226)
3. Uileacu de Munte (1210)

56. PIETROASA
1. **Pietroasa** (1587)
2. Chişcău (1588)
3. Cociuba Mică (1587)
4. Giuleşti (1956)
5. Gurani (1587)
6. Măgura (1690)
7. Moţeşti (1956)

57. POCOLA
1. **Pocola** (1422)
2. Feneriş (1580)
3. Petrani (1552)
4. Poietari (1956)
5. Sânmartin de Beiuş (1828)

58. POMEZEU
1. **Pomezeu** (1492)
2. Câmpani de Pomezeu (1492)
3. Coşdeni (1508)
4. Hidiş (1508)
5. Lacu Sărat (1956)
6. Sitani (1508)
7. Spinuş de Pomezeu (1492)
8. Vălani de Pomezeu (1508)

59. POPEŞTI
1. **Popeşti** (1435)
2. Bistra (1472)
3. Budoi (1828)
4. Cuzap (1406)
5. Varviz (1327)
6. Vărzari (1913)
7. Voivozi (1406)

60. RĂBĂGANI
1. **Răbăgani** (1552)
2. Albeşti (1508)
3. Brăteşti (1954)
4. Sălişte de Pomezeu (1583)
5. Săucani (1580)
6. Vărăşeni (1508)

61. REMETEA
1. **Remetea** (1204)
2. Drăgoteni (1522)
3. Meziad (1552)
4. Petreasa (1851)
5. Şoimuş (1213)

62. RIENI
1. **Rieni** (1588)
2. Cucuceni (1588)
3. Ghighişeni (1588)
4. Petrileni (1588)
5. Sudrigiu (1588)

6. Valea de Jos (1588)

63. ROŞIA
1. **Roşia** (1445)
2. Lazuri (1552)

64. ROŞIORI
1. **Roşiori** (1291–1294)
2. Mihai Bravu (1954)
3. Vaida (1285)

65. SĂCĂDAT
1. **Săcădat** (1256)
2. Borşa (1249)
3. Săbolciu (1256)

66. SĂLACEA
1. **Sălacea** (1163–1173)
2. Otomani (1263)

67. SĂLARD
1. **Sălard** (1291–1294)
2. Hodoş (c. 1169)
3. Sântimreu (1220)

68. SÂMBĂTA
1. **Sâmbăta** (1508)
2. Copăceni (1692)
3. Ogeşti (1508)
4. Rogoz (1568)
5. Rotăreşti (1508)
6. Zăvoiu (1508)

69. SÂNMARTIN
1. **Sânmartin** (1291–1294)
2. Betfia (1552)
3. Cihei (1220)
4. Cordău (1273)
5. Haieu (1249)
6. Rontău (1552)

70. SÂNNICOLAU ROMÂN
1. **Sânnicolau Român** (1322)
2. Berechiu (1332)
3. Roit (1291–1294)

71. SÂNTANDREI
1. **Sântandrei** (1291–1294)
2. Palota (1214)

72. SÂRBI
1. **Sârbi** (1291–1294)
2. Almaşu Mic (1291–1294)
3. Burzuc (1421)
4. Chioag (1421)
5. Fegernic (1213)
6. Fegernicu Nou (1954)
7. Sarcău (1800)

73. SPINUŞ
1. **Spinuş** (1523)
2. Ciuleşti (1784)
3. Gurbeşti (1828)
4. Nădar (1400)
5. Sălişte (1490)

74. SUPLACU DE BARCĂU
1. **Suplacu de Barcău** (1291–1294)
2. Borumlaca (1327)
3. Dolea (1954)
4. Foglaş (1954)
5. Valea Cerului
6. Vâlcelele (1956)

75. ŞIMIAN
1. **Şimian** (1332)
2. Şilindru (1281)
3. Voivozi (1291–1294)

76. ŞINTEU
1. **Şinteu** (1535)
2. Huta Voivozi (1913)
3. Socet (1954)
4. Valea Târnei (1830)

77. ŞOIMI
1. **Şoimi** (1487)
2. Borz (1587)
3. Codru (1956)
4. Dumbrăviţa de Codru (1692)
5. Pocluşa de Beiuş
6. Sânnicolau de Beiuş (1552)
7. Ursad (1374)
8. Urviş de Beiuş (1487)

78. ŞUNCUIUŞ
1. **Şuncuiuş** (1256)
2. Bălnaca (1406)
3. Bălnaca-Groşi (1954)
4. Zece Hotare (1913)

79. TARCEA
1. **Tarcea** (1163)
2. Adoni (1237)
3. Galoşpetreu (1291–1294)

80. TĂMĂŞEU
1. **Tămăşeu** (1219)
2. Niuved (1200)
3. Parhida (1216)
4. Satu Nou (1828)

81. TĂRCAIA
1. **Tărcaia** (1332)
2. Mierag (1588)
3. Tărcăiţa (1588)
4. Totoreni (1580)

82. TĂUTEU
1. **Tăuteu** (1291–1294)
2. Bogei (1406)
3. Chiribiş (1219)
4. Ciutelec (1305)
5. Poiana (1954)

83. TILEAGD
1. **Tileagd** (1256)
2. Bălaia (1622)
3. Călătani (1954)
4. Poşoloaca (1291–1294)
5. Tilecuş (1552)
6. Uileacu de Criş (1283)

84. TINCA
1. **Tinca** (1338)
2. Belfir (1552)
3. Girişu Negru (c. 1169)
4. Gurbediu (1302)
5. Râpa (1692)

85. TOBOLIU
1.**Toboliu** (1213)
2. Cheresig (1289)

86. TULCA
1. **Tulca** (1215)
2. Căuaşd (1316)

87. ŢEŢCHEA
1. **Ţeţchea** (1256)
2. Hotar (1508)
3. Subpiatră (1552)
4. Telechiu (1291–1294)

88. UILEACU DE BEIUŞ
1. **Uileacu de Beiuş** (1332)
2. Forău (1552)
3. Prisaca (1580)

4. Vălanii de Beiuş (1828)

89. VADU CRIŞULUI
1. **Vadu Crişului** (1256)
2. Birtin (1213)
3. Tomnatic (1954)
4. Topa de Criş (1406)

90. VÂRCIOROG
1.**Vârciorog** (1492)
2. Fâşca (1274)
3. Surducel (1954)
4. Şerghiş (1438)

91. VIIŞOARA
1. **Viişoara** (1355)
2. Izvoarele (1850)
3. Pădureni (1956)
4. Reghea (1797)

BILBOR 1. Depresiune intramontană, de baraj vulcanic, situată la 950–1 100 m alt., la contactul zonei eruptive cu formaţiunile cristalino-mezozoice din Carpaţii Orientali, între M-ţii Căliman (la NV), Giurgeu (la V şi SV) şi Bistriţei (la E şi NE), drenată de cursul superior al râului Bistricioara. Relief colinar şi de terase. Climă rece (temp. medie anuală este de c. 4°C). Expl. de turbă. Izvoare cu ape minerale carbogazoase, bicarbonatate, calcice etc. Păduri de molid pe pantele munţilor înconjurători. Aici se află staţiunea balneară cu acelaşi nume şi o rezervaţie naturală floristică (mlaştina cu borviz „Pârâul Dobreanului"), extinsă pe o supr. de 3,5 ha.

2. Com. în jud. Harghita, alcătuită din 2 sate, situată în depresiunea omonimă, la 1 050 m alt., pe râul Bistricioara; 2 719 loc. (1 ian. 2011): 1 444 de sex masc. şi 1 275 fem. Expl. şi prelucr. lemnului. Staţiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local, cu veri răcoroase (temp. medie a lunii iul. este de 14°C) şi ierni friguroase şi lungi (media termică a lunii ian. este –6°C). Apele minerale carbogazoase, bicarbonatate, calcice, magneziene, hipotone, cu conţinut bogat în fluor, sunt folosite în cură internă pentru tratarea afecţiunilor hepato-biliare (dischinezie biliară, colecistită cronică necalculoasă), a bolilor tubului digestiv (gastrite cronice hipoacide, constipaţii cronice, colite cronice) etc. În satul Bilbor, menţionat documentar, prima oară, în 1751, se află o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1795), o biserică romano-catolică din lemn (începutul sec. 20) şi clădirea Primăriei comunale (1936–1938).

BILCA, com. în jud. Suceava, formată dintr-un sat, situată în Pod. Sucevei, pe râul Suceava, la graniţa cu Ucraina; 3 681 loc. (1 ian. 2011): 1 798 de sex masc. şi 1 883 fem. Prelucr. lemnului. Produse de artizanat (cusături, împletituri din cureluşe ş.a.). Satul Bilca este atestat documentar la 23 mai 1436. Biserică din lemn, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1752), adusă în comună în 1818, şi piuă pentru bătut sumane (sec. 20). Biserică parohială (1868–1877), reparată în 1965 şi 1982 şi restaurată în 1990.

BILCIUREŞTI, com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Titu, pe râul Ialomiţa; 1 735 loc. (1 ian. 2011): 856 de sex masc. şi 879 fem. Expl. de gaze naturale. Complex de creştere a porcilor. Biserică ortodoxă cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1879), în satul Bilciureşti.

BILED, com. în jud. Timiş, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Timişului; 3 654 loc. (1 ian. 2011): 1 809 de sex masc. şi 1 845 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Producţie de cărămizi. Topitorie de cânepă. Produse textile şi alim. Satul Biled este atestat documentar, prima oară, în 1462. În 1847, pe terit. satului Biled a fost descoperit un tezaur alcătuit din 2 000 de monede din aur, argint şi bronz, datând din sec. 1–4. Satul a fost colonizat de germani în perioada 1765–1775. Biserică romano-catolică (1786). Până la 7 mai 2004, com. **B.** a avut în componenţă satele Şandra şi Uihei, care la acea dată au format com. Şandra.

BILIEŞTI, com. în jud. Vrancea, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Siretului Inferior, pe malul dr. al Siretului; 2 713 loc. (1 ian. 2011): 1 344 de sex masc. şi 1 369 fem. Cultura cerealelor; legumicultură; pomicultură. Biserica „Sfinţii Voievozi" (ante 1809). Com **B.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Bilieşti din com. Suraia, jud. Vrancea.

BINŞ → Beiuş (2).

BIRA, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Birei cu culoarul larg al Văii Siretului, pe râul Albuia; 1 918 loc. (1 ian. 2011): 977 de sex masc. şi 941 fem. Produse textile. Prelucr. lemnului. Tăbăcărie; darac. Morărit şi panificaţie. Centru de dogărit şi de olărit. Apicultură. Creşterea ovinelor, bovinelor, cabalinelor, nurcilor şi iepurilor. Până la 12 iul. 2005, com. **B.** a avut în componenţă satele Boghicea, Căuşeni, Nistria şi Slobozia, care la acea dată au format com. Boghicea, jud. Neamţ.

BIRCHIŞ, com. în jud. Arad, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a culoarului Mureşului cu Pod. Lipovei; 2 030 loc. (1 ian. 2011): 974 de sex masc. şi 1 056 fem. Expl. forestiere. Centru de olărit. Muzeu etnografic. Fanfară (în satul Căpălnaş) În satul Căpălnaş, atestat documentar, prima oară, în 1369, se află un castel din sec. 19, azi sanatoriu. Satul Birchiş este menţionat documentar, prima oară, în 1596.

BIRDA, com. în jud. Timiş, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Gătaiei, pe râul Bârzava; 2 039 loc. (1 ian. 2011): 994 de sex masc. şi 1 045 fem. Ferme de creşterea porcinelor şi a bovinelor (în satul Birda). În satul Mânăstire, atestat documentar în 1312, se află mănăstirea Sfântul Gheorghe (de călugări), cu biserica omonimă, ctitorie din 1485 a familiei nobiliare sârbe Brancović, rectitorită în 1623 de despotul Iovan Brancović şi rezidită în 1754. Are iconostas pictat în 1803, picturi murale interioare în frescă şi icoane pictate în 1748 de Pavlo Teodorović. Biserica mănăstirii este declarată monument istoric. Aceasta este una dintre cele cinci mănăstiri pe care etnicii sârbi le au în România. La începutul anilor '50 ai sec. 20, după instaurarea comunismului în România, mănăstirea a fost transformată în depozite pentru armată, iar din anii '60 şi până la căderea regimului comunist în dec. 1989 la complexul monahal au funcţionat birourile Cooperativei Agricole de Producţie (C.A.P.) şi câteva depozite de furaje. Mănăstirea a fost reînfiinţată în 1990. Satul Birda este atestat documentar în 1690, Berecuţa în 1458, iar Sângeorge în 1319. Com **B.** a fost înfiinţată la 7 mai

2004 prin desprinderea satelor Birda, Berecuța, Mânăstire şi Sângeorge din fosta com. Gătaia (declarată oraş la 7 mai 2004).

BISERICANI, Mănăstirea ~ → Alexandru cel Bun.

BISOCA 1. Masiv deluros în Subcarpații Vrancei, între râurile Râmnicel şi Jgheab, la contactul cu M-ții Penteleu. Alt. max.: 970 m.

2. Com. în jud. Buzău, alcătuită din 8 sate, situată în Subcarpații Vrancei, în Depr. Bisoca-Neculele, la poalele Dealului Bisoca; 2 729 loc. (1 ian. 2011): 1 419 de sex masc. şi 1 310 fem. Prelucr. lemnului; valorificarea fructelor. Creşterea ovinelor. Pomicultură (meri, peri, pruni, nuci). Renumit centru etnografic şi folcloric (case țărăneşti cu specific vrâncean, țesături populare, port popular, fluiere, buciume, ceramică). Satul Bisoca este atestat documentar, prima oară, în 1552. Rezervație de pin negru, în satul Lacurile.

BISTHERE → Oțelu Roşu.

BISTRA 1. Râu, afl. dr. al Timişului la c. 10 km aval de Caransebeş; 57 km; supr. bazinului: 908 km². Izv. din M-ții Țarcu, de sub vf. Pietrii (2 192 m), de la 1 900 m alt., străbate culoarul depresionar omonim şi trece prin oraşul Oțelu Roşu.

2. Culoar depresionar de origine tectonică, cu direcție E-V, situat între M-ții Poiana Ruscăi, la N şi Țarcu, la S, străbătut de râul Bistra. Lungime: 27 km; lățime max.: 2 km; supr.: 58 km². Comunică spre E, prin pasul Poarta de Fier a Transilvaniei, cu Depr. Hațeg.

3. Com. în jud. Alba, alcătuită din 35 de sate, situată în Depr. Câmpeni, în Țara Moților, pe râul Arieş; 4 853 loc. (1 ian. 2011): 2 539 de sex masc. şi 2 314 fem. Produse de dulgherie. Trei mori de apă. Centru de încrustături în lemn. Ansamblu coral (1901). Satul Bistra este menționat documentar, prima oară, în 1437. Bustul lui Nicodim Ganea (1874–1949), operă din 1978 a sculptorului I. Berindei. Biserica „Naşterea Maicii Domnului" (sec. 20). Rezervația botanică Molhaşurile Căpățânii, situată la 1 600 m alt., este formată din tinoave în care se dezvoltă specii rare de plante. Declarată zonă protejată în 1969.

4. Com. în jud. Maramureş, alcătuită din 3 sate, situată în N Depr. Maramureş, pe râul Vişeu, la granița cu Ucraina; 4 194 loc. (1 ian. 2011): 2 203 de sex masc. şi 1 991 fem. Expl. de calcare compacte şi de lemn. Culturi de cartofi. Satul Bistra este menționat documentar, prima oară, în 1411, iar în 1913 devine comună de sine stătătoare. Vestigii din Epoca bronzului descoperite în anii 1985–1989 în punctul numit Uloha din satul Crasna Vişeului. Biserică din lemn (1856), în satul Bistra, renovată în 1960 şi distrusă de un incendiu în 1992. Biserici din lemn în satele Crasna Vişeului (1882) şi Valea Vişeului (1880).

BISTREȚ 1. Lac cu apă dulce, situat în lunca Dunării, pe terit. jud. Dolj, alimentat cu apă de râurile Desnățui şi Sărăceaua şi, uneori, în timpul inundațiilor, de Dunăre. Supr.: 18,67 km²; vol.: 28 mil. m³. Lungime: 12 km; lățime max.: 5 km. Importanță piscicolă. Cunoscut şi sub numele de *Cârna* (după denumirea satului cu acelaşi nume, jud. Dolj).

2. Com. în jud. Dolj, alcătuită din 4 sate, situată în lunca largă a Dunării, pe malul de NV al lacului Bistreț; 4 280 loc. (1 ian. 2011): 2 145 de sex masc. şi 2 135 fem. Cherhana. Aici au existat două aşezări daco-getice (sec. 9–6 î.Hr.) şi un mare castru roman de pământ (sec. 2–3). Biserica „Sfântul Nicolae" (1826–1832, cu picturi murale interioare din 1837), în satul Bistreț.

BISTRICHE, Ținutul ~ → Bistrița (8).

BISTRICIOARA 1. Râu, afl. dr. al Bistriței moldoveneşti, care se varsă în lacul de acumulare Izvoru Muntelui; 68,5 km; supr. bazinului: 779 km². Izv. din SE M-ților Căliman, de la 1 350 m alt., şi traversează Depr. Bilbor.

2. Pas de înălțime în partea de N a M-ților Giurgeu, situat pe cumpăna de ape dintre Valea Vinului (afl. al Bistricioarei) şi Pârâu Sec (afl. al Topliței), la 1 105 m alt., care asigură legăturile rutiere dintre Toplița şi Borsec, iar de aici, prin com. Tulgheş, cu jud. Neamț şi întreaga Moldovă.

BISTRIȚA 1. Râu, afl. dr. al Siretului la 10 km aval de Bacău; 283 km; supr. bazinului: 7 039 km². Izv. de pe versantul de N al M-ților Rodna prin două pâraie (Bistricioara, 5 km lungime şi Putreda, 7 km), de la 1 930 m alt., străbate apoi, vijelios, diferite formațiuni geologice în care formează bazinete mai largi (Şesuri, Cârlibaba, Ciocăneşti etc.), în alternanță cu chei şi îngustări pitoreşti (Zugreni, Toance, Crucea etc.). În cursul său superior, până la Vatra Dornei, poartă numele de *Bistrița Aurie* (datorită unor sedimente care conțin nisipuri aurifere, exploatate în trecut), parcurgând, mai întâi, un culoar depresionar de c. 10 km lățime, între Obcina Mestecăniş şi M-ții Suhard, ce se lărgeşte apoi în Depr. Dornelor, unde se evidențiază o adevărată piață a apelor. În aval de Vatra Dornei, apele râului învinge rocile dure ale M-ților Bistriței (calcare cristaline, amfibolite, paragneisuri etc.), săpându-şi cheile de la Zugreni, iar după ce se liniştesc, pe o mică porțiune, înfruntă cataractele din zona numită *Toance*, învolburându-se din nou în defileul de la Crucea, pentru a se domoli, în cele din urmă, în lacul de acumulare Izvoru Muntelui. De aici şi până la confl. cu Siretul, apele **B.** se prăvălesc peste turbinele mai multor hidrocentrale (Stejaru, Pângărați, Piatra-Neamț, Roznov, Buhuşi, Gârleni, Bacău I şi II), ce formează o adevărată salbă, cu o putere instalată de 454 MW. Întregul curs al **B.** mai poartă denumirea de *Bistrița moldovenească*, spre a o deosebi de *Bistrița ardeleană* **(2)**, *Bistrița gorjană* **(3)** şi *Bistrița vâlceană* **(4)**. Până în 1969, când a început amenajarea hidroenergetică a **B.**, pe valea ei se practica un intens plutărit.

2. Râu pe terit. jud. Bistrița-Năsăud, afl. dr. al Şieului (acesta din urmă fiind afl. stg. al Someşului Mare la Beclean) la c. 10 km aval de municipiul Bistrița, prin care trece; 65,4 km; supr. bazinului: 662 km². Izv. din N M-ților Căliman, de la 1 562 m alt. Numit şi *Bistrița ardeleană* spre a-l deosebi de *Bistrița gorjană* **(3)**, *Bistrița moldovenească* **(1)** şi de *Bistrița vâlceană* **(4)**.

3. Râu pe terit. jud. Gorj, care se varsă în lacul antropic Ceauru-Rovinari, în aval de Teleşti; 40 km; supr. bazinului: 560 km². Izv. din partea de V a M-ților Vâlcan, de sub vf. Oslea (1 946 m), de la 1 780 m alt., străbate mai întâi pantele de S-SV ale M-ților Vâlcan, modelându-şi o vale îngustă în şisturile cristaline şi în calcarele jurasice din această zonă, şi apoi traversează reg. de SV a Depr. Subcarpatice oltene. În cursul superior, până la Peştişani, **B.** are un curs vijelios, datorat pantei mari (65 m/km) şi debit mic (până la 3 m³/s), iar în zona de vărsare panta de curgere a râului scade la 1,50 m/km şi debitul ajunge la c. 10 m³/s. Acest râu mai este numit şi *Bistrița gorjană*, pentru a-l deosebi de *Bistrița*

ardeleană **(2)**, *Bistrița moldovenească* **(1)** şi *Bistrița vâlceană* **(4)**.

4. Râu pe terit. jud. Vâlcea, afl. dr. al Oltului în aval de com. Băbeni; 50 km; supr. bazinului: 416 km^2. Izv. din S M-ților Căpățânii, de la 1 880 m alt. Numit şi *Bistrița vâlceană* spre a-l deosebi de *Bistrița ardeleană* **(2)**, *Bistrița gorjană* **(3)** şi *Bistrița moldovenească* **(1)**.

5. Munții Bistriței, sistem de masive muntoase în N Carpaților Orientali, limitat de valea superioară a Moldovei, în N, valea Bistricioarei, la S, M-ții Stânişoarei, la E şi M-ții Căliman şi Depr. Dornelor, la V, străpunşi în partea lor nordică de nebiruita vale a Bistriței. Creasta pr. este fragmentată în mai multe masive, bine individualizate: Rarău (1 651 m), Giumalău (1 857 m), Bârnaru (1 699 m), Grințieş (1 758 m) şi Budacu (1 859 m). Sunt alcătuiți în general din roci cristaline. Alt. max.: 1 859 m (vf. Budacu). Împăduriți cu specii răşinoase de arbori.

6. Dealurile Bistriței, unitate geomorfologică în E Pod. Transilvaniei, la poalele de V ale M-ților Căliman, între râul Dipşa, la S, şi râul Rosua, la N (afl. ai Şieului), alcătuită dintr-o asociație de culmi deluroase şi depresiuni subcarpatice drenate de râurile Şieu, Budac şi Bistrița ardeleană. Importantă zonă pomi-viticolă.

7. Depresiunea Bistriței, mică depresiune intracolinară, în zona Dealurilor Bistriței, drenată de Bistrița ardeleană, la 360–500 m. alt. Relief de terase şi lunci.

8. Municipiu în N României, reşed. jud. Bistrița-Năsăud, situat în depresiunea şi pe râul cu acelaşi nume, la 360 m alt.; 85 154 loc. (1 ian. 2011): 41 289 de sex masc. şi 43 865 fem. Supr.: 145,5 km^2, din care 25,6 km^2 în intravilan; densitatea: 3 326 loc./km^2. Stație de c.f. (inaugurată în 1886). Nod rutier. Termocentrală. Constr. de utilaje pentru metalurgie, instalații tehnologice, motoare electrice, motoare şi accesorii pentru autovehicule. Producție de acumulatori pentru autoturisme, baterii şi pile electrice, fire şi cabluri electrice şi optice izolate, radiatoare de aluminiu, de mobilă, articole din lemn pentru uz casnic şi tehnic, mat. de constr. (prefabricate din beton, cahle de teracotă), textile, sticlă (articole pentru menaj) şi alim. (preparate din lapte şi carne, produse zaharoase şi de panificație etc.). Centru pomicol şi viticol. Complex de depozitare şi conservare a fructelor. Institut de învățământ superior cu două facultăți şi 1 041 studenți (în anul universitar 2007–2008). Colegiul Național „Liviu Rebreanu" aflat într-o clădire construită în stil neoclasic în perioada 21 mai 1908–1910; Colegiul Național „Andrei Mureşanu" situat într-o clădire din 1912. Şcoală luterană (sec. 16). Bibliotecă județeană (1951), în prezent cu peste 200 000 de vol., dintre care multe incunabile, cărți rare şi periodice vechi. Muzeu județean cu colecții de arheologie (ceramică neolitică, depozite de bronzuri, obiecte dacice, celtice şi romane, monede), de etnografie (costume populare, unelte) şi de ştiințele naturii; Muzeul „Casa Argintarului"; Casa memorială „Andrei Mureşanu"; Galeria „Arcade"; Muzeul de Sub Poartă, Livezile. Parc dendrologic (1 ha). Festival anual internațional de folclor „Nunta Zamfirei" (din 1991). **Istoric.** Descoperirile arheologice identificate cu ocazia unor săpături în arealul oraşului atestă o locuire a acestei zone din Neolitic. Totodată, au fost scoase la iveală unele vestigii din Epoca bronzului (o necropolă de incinerație, o sabie din bronz ş.a.) şi din perioada dacică (un colier dacic din argint ş.a.). Localit. apare menționată documentar, prima oară, la 22 mart. 1241, cu numele *Nösen*, în „Codexul de la Echternach", iar la 16 iul. 1264 este amintită într-un document papal cu numele *Villa Bistriche* din *Ținutul Bistriche*. Aşezarea a fost devastată de marea invazie mongolă la 22 apr. 1241. La 29 dec. 1330, **B.** a intrat sub jurisdicția lui Carol I Robert de Anjou, regele Ungariei. În 1349 a primit statut de oraş (*civitas Bysterce*), în 1353 a obținut dreptul de a ține târg anual, iar în 1405 a fost confirmat ca oraş liber regal. În 1453, oraşul şi districtul Bistrița au intrat în posesia voievodului Iancu de Hunedoara, care a construit o cetate în NE localității. În 1465 a început zidirea centurii de apărare a oraşului, încheiată la începutul sec. 16. În 1529, oraşul a fost donat de Ioan Zápolya, voievod al Transilvaniei, lui Petru Rareş, domn al Moldovei, care l-a stăpânit, cu întreruperi, până în 1546. În 1602, oraşul a fost asediat de trupele generalului austriac, de origine italiană, Giorgio Basta care i-au provocat mari distrugeri, agravate şi de izbucnirea unei cumplite ciume. La 27 iun. 1704, oraşul **B.** a fost asediat, fără succes, de către curuți. În a doua jumătate a sec. 19 s-au executat primele lucrări de modernizare şi sistematizare ale oraşului şi a fost introdus iluminatul public cu lămpi de petrol (1855). Abia în 1913 s-a trecut la iluminatul public cu electricitate. Oraşul **B.**, important centru al luptei de emancipare socială şi națională a românilor din Transilvania, s-a aflat sub ocupație ungară în anii 1940–1944. Declarat municipiu la 27 iul. 1979. În prezent, municipiul **B.** are în subordine ad-tivă 6 localit. componente: Ghinda, Sărata, Sigmir, Slătinița, Unirea, Viişoara. **Monumente:** ruinele cetății (1465–1575), din care se mai păstrează fragmente din zidurile de apărare, din valul şi şanțul care o înconjurau; Turnul Dogarilor (sec. 15), în care se află amenajată o

Bistrița (8). Vedere generală

În arealul com. se află lacul de acumulare Colibiţa (13 km lung.; 270 ha; 65 mil. mc), al cărui baraj a fost realizat în 1977-1986, şi rezervaţiile

expoziţie de măşti şi păpuşi, are o bază dreptunghiulară de 6,3 x 9,9 m, ziduri groase de 1,1 m şi o înălţime de 35 m; biserica ortodoxă cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" are ca local biserica fostei mănăstiri minorite, construită în anii 1270–1280 în stil gotic timpuriu, cu unele transformări şi reparaţii în 1494. În perioada 1518–1520 biserica a fost modificată în stil gotic târziu. După plecarea călugărilor minoriți în 1541 biserica a devenit hambar şi cramă, iar în 1895 a fost cumpărată de români şi adaptată cultului ortodox. Picturile murale interioare, în stil neobizantin, au fost finalizate în anul 1988; biserică zidită în perioada 1320–1470, inițial în stil romanic (azi biserică evanghelică) extinsă şi modificată în stil gotic în a doua jumătate a sec. 14 şi transformată apoi în stilul Renaşterii (1560–1563), de Petrus Italus da Lugano. Biserica păstrează valoroase strane renascentiste executate de Johannes Begler, renovată în repetate rânduri (1897, 1901, 1927). Turnul bisericii evanghelice, construit în 1487–1519, înalt de 75 m, a fost afectat de un incendiu în iunie 2008 şi reparat în 2008–2012 când s-a instalat şi un lift în interiorul lui; biserica romano-catolică, zidită în 1781–1787, în stilul barocului vienez, după planurile arhitectului vienez Paul Schmidt, cu o clădire alăturată în care a funcționat Şcoala Piariştilor în perioada 1720–1879, la care au studiat Gheorghe Şincai şi Andrei Mureşanu; Catedrala ortodoxă (1927–1938); Sinagoga (1856); clădirea Primăriei vechi, construită în 1487 pe locul uneia care a ars în 1457, reparată în 1808, consolidată şi renovată în 1930–1933. Clădirea a fost sediul primăriei

Bistrița (8). Ansamblul comercial „Sugălete"

oraşului până în 1983, când a fost cedată pentru organizarea Muzeului județean; Casa Argintarului (1560–1563), restaurată după incendiul din 1758 şi apoi în 1940 şi 1969, declarată monument de arhitectură; Casa lui Andreas Beuchel sau Casa lui Ioan Zidarul, construită în anul 1500 (una dintre cele mai vechi din oraş) şi restaurată în 1974– 1977, monument de arhitectură; Complexul comercial „Sugălete" reprezintă un ansamblu de arhitectură gotică şi renascentistă, alcătuit din 13 clădiri etajate şi legate între ele prin intrări spațioase, care formează o galerie cu 20 de arcade susținute pe 21 de pilaştri, clădiri construite în perioada 1480–1550. Acest ansamblu constituie emblema municipiului **B.**; Monumentul evreilor bistrițeni, ridicat în 1946 după proiectul lui I. Flontaş, construit din marmură neagră, în memoria evreilor deportați de hitlerişti în iunie 1944; Casa „Textroris" (1860); Casa parohială (1480); Casa „Petermann" (1480); monumentul lui Andrei Mureşanu, realizat de sculptorul Cornel Medrea; statuia lui George Coşbuc, operă a sculptorului G. Covalschi; bustul lui Liviu Rebreanu, executat de Romulus Ladea. Biserici evanghelice se mai află în localitățile componente Ghinda (1778–1878, preluată ulterior de cultul ortodox), Slătinița (sec. 15–16), Unirea (sec. 15–19, preluată ulterior de cultul ortodox) şi Viişoara (sec. 15–16, preluată ulterior de cultul ortodox). În localit. componentă Sărata există biserica din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1753) şi o biserică reformată (sec. 18).

9. Mănăstirea ~ → Costeşti (5).

10. Mănăstirea ~ → Alexandru cel Bun.

BISTRIȚA ARDELEANĂ → Bistrița (2).

BISTRIȚA AURIE → Bistrița (1).

BISTRIȚA BÂRGĂULUI, com. în jud. Bistrița-Năsăud, alcătuită din 2 sate, situată în zona Dealurilor Bistriței, pe cursul superior al Bistriței ardelene; 4 406 loc. (1 ian. 2011): 2 139 de sex masc. şi 2 267 fem. Stație de c.f., inaugurată în 1898. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Țesături şi cusături populare. Satul Bistrița Bârgăului este menționat documentar, prima oară, în 1317. Punct de plecare spre M-ții Bârgău şi Căliman. ~~arealul com. se află mai multe rezervații~~ Cheile Bistriței ardelene (50 ha), Valea Repedea (222 ha), Tăul Zânelor (15 ha), Stâncile Tătarului sau Stâncile Tătărcii (25 ha).

BISTRIȚA GORJANĂ → Bistrița (3).

BISTRIȚA MOLDOVENEASCĂ → Bistrița (1).

BISTRIȚA-NĂSĂUD, județ situat în extremitatea nordică a României, în jumătatea septentrională a Transilvaniei, în bazinul superior al Someşului Mare, între 46°48' şi 47°37' latitudine N şi 23°27' şi 25°36' longitudine E, între jud. Maramureş (N) Suceava (E-NE), Mureş (S-SE) şi Cluj (V-SV). *Supr.*: 5 355 km² (2,25% din supr. țării). *Populația* (1 ian. 2011): 316 947 loc. (1,48% din populația țării), din care 157 300 de sex masc. (49,6%) şi 159 647 fem. (50,4%). *Populația urbană*: 118 732 loc. (37,5%); *rurală*: 198 215 loc. (62,5%). *Densitatea*: 59,2 loc./km². *Structura populației pe naționalități* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 86,5% români, 5,0% maghiari, 4,2% rromi, 0,1% germani ş.a. *Reşed.*: municipiul Bistrița. *Oraşe*: Beclean, Năsăud, Sângeorz-Băi. *Comune*: 58. *Sate*: 232 (din care 3 aparțin oraşului Beclean). *Localit. componente ale municipiilor şi oraşelor*: 10.

Relief predominant de deal şi podiş (2/3 din supr. jud. **B.-N.**), aparținând Pod. Transilvaniei, străjuite la N şi E de unități montane ale Carpaților Orientali,

Bistrița (8). Biserica cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului"

cu prelungiri ce ocupă restul de 1/3 din terit. jud. Cea mai reprezentativă unitate montană de pe cuprinsul jud. **B.-N.** este aceea a M-ților Rodnei, care ocupă partea de N a jud., dominând zonele înconjurătoare prin masivitatea lor impresionantă și prin câteva vârfuri impunătoare (Ineu 2 279 m, Muncelu, 1 703 m ș.a.), aflate în arealul său (vf. Pietrosu, care constituie alt. max. a masivului, 2 303 m, este situat pe terit. jud. Maramureș). Celelalte masive muntoase, care încadrează prin prelungirile lor jud. **B.-N.**, sunt: M-ții Țibleș (în NV), cu vf. Țibleș, de 1 839 m alt., aflat la hotarul cu jud. Maramureș, M-ții Bârgău (în NE), cu relief peneplenizat dominat de numeroase măguri conice (Heniu Mare, 1 611 m, Păltineasa 1 227 m, Vf. Stegii 1 069 m ș.a.) și M-ții Căliman (în E-SE) care își etalează masivitatea prin versantul său de NV și prin vârfurile Vulturu (1 501 m), Poiana Tomii (1 470 m) ș.a. Unitățile colinare ce aparțin Pod. Transilvaniei, cu structuri monoclinale, domuri și cute diapire, ocupă partea centrală și de V a jud., fiind reprezentate prin Muscelele Năsăudului, Dealurile Bistriței, Culmea Șieului, partea nordică a Colinelor Mădărașului și Comlodului, Dealurile Lechinței și Jimborului, Dealurile Ciceului și extremitatea estică a Culmii Breaza cu vf. Breaza (974 m). În interiorul zonei colinare se individualizează c. 20 de depresiuni intracolinare, printre care se remarcă Depr. Bistrița, Sângeorz, Dumitra, Colibița, Budacu ș.a.

Clima temperat-continentală moderată, cu ierni lungi și umede, veri răcoroase și anotimpuri de tranziție (primăvară și toamnă) mult mai scurte decât în partea de S a țării. Valorile medii anuale ale temp. aerului variază între 0°C, în zonele montane înalte, la peste 1 900 m alt., și 8–8,5°C, în reg. deluroase. Temp. max. absolută înregistrată pe terit. jud. **B.-N.** a fost de 40,6°C, la Teaca (16 aug. 1952), iar minima absolută de –33,8°C, la Bistrița (18 ian. 1953). Cantitatea de precipitații prezintă variații anuale, anotimpuale și lunare în raport cu alt. unităților de relief, atingând valori medii anuale de 650 mm în zonele colinare și peste 1 400 mm pe crestele munților, imprimând climatului un caracter de umiditate accentuată. Pe un areal ce depășește 50% din supr. jud. **B.-N.** precipitațiile însumează peste 800 mm anual. Direcția predominantă a vânturilor este dinspre V și NV (cu schimbări evidente de la iarnă la vară), înregistrând o viteză medie de c. 3,5 m/s, intensități mai mari manifestându-se pe culmile montane, unde vântul suflă în rafale cu viteze ce depășesc uneori 40 m/s.

Rețeaua hidrografică, a cărei lungime totală depășește 3 000 km, aparține în majoritate bazinului Someșului Mare, la care se adaugă și câțiva afl. tributari ai Bistriței Aurii (Putreda, Bâla, Lala, Dornișoara) în NE și ai Mureșului (Luțu, Lechința, Șesu, Pârâu de Câmpie) în S. Someșu Mare, al cărui bazin de recepție are o supr. de 4 990 km^2, străbate jud. de la NE spre SV, colectând o puzderie de râuri, printre care: Valea Băilor, Anieș, Cormaia, Rebra, Sălăuța, Țibleș, Valea Lungă (pe dr.), Ilva, Șieu, Meleșu ș.a. (pe stg.).

Vegetația prezintă o pronunțată etajare pe verticală datorată reliefului predominant deluros și muntos. La peste 1 800 m alt. se extinde etajul alpin, dominat de diferite ierburi și arbuști pitici, multe dintre ele raritați sau endemisme carpatice, ocrotite de lege și declarate monumente ale naturii. Printre acestea se remarcă floarea-de-colț (*Leontopodium alpinum*), narcisa (*Narcissus stellaris*), smirdarul (*Rhododendron kotschyi*), jneapănul ș.a. Între 1 300 și 1 800 m alt. se află zona pădurilor de conifere, constituite predominant din molid (*Picea abies*), iar sub acest etaj, până la 500 m alt., sunt răspândite pădurile de foioase (care acoperă majoritatea dealurilor), alcătuite din fag (*Fagus silvatica*), gorun (*Quercus petraea*) și carpen (*Carpinus betulus*), în alternanță cu pajiști secundare, livezi și terenuri agricole. Dealurile din partea de N a jud. (Muscelele Năsăudului) sunt acoperite cu păduri de fag, în amestec cu carpen, brad și molid, la fel ca și versanții munților.

Fauna, abundentă și variată, este reprezentată în pr. prin specii de pădure, de importanță cinegetică: cerbul carpatin (*Cervus elaphus*), căpriorul (*Capreolus capreolus*), mistrețul (*Sus scrofa*), ursul (*Ursus arctus*), râsul (*Lynx lynx*), jderul (*Martes martes*), lupul, vulpea, pisica sălbatică, cocoșul de munte (*Tetrao urogallus*), cocoșul de mesteacăn (*Lyrurus tetrix*), acvila etc. În reg. montane înalte a fost recolonizată, în ultimele decenii, capra neagră (*Rupicapra rupicapra*). În zonele joase se întâlnesc iepuri, șoareci de câmp, șobolani, hârciogi, potârnichi, prepelițe etc. Domeniul apelor este bogat în scobar, mreană, clean, somn, lipan, păstrăv ș.a.

Resurse naturale: păduri (193 814 ha, 2008), zăcăminte de gaze naturale (Enciu, Stupini, Matei, Monor, Silivașu de Câmpie ș.a.), de cărbune (Valea Budacului, Galații Bistriței), zăcăminte polimetalice (min. de plumb, zinc, cupru, argint, aur) la Rodna, Parva, Valea Vinului, Valea Borcutului, Gușețel, Izvoru Cepii, grafit (Anieș, Maieru), mică (Parva), marmură (Cormaia, Anieș, Parva), caolin și argile caolinoase (Parva), sare (Parva), andezit (Măgura Ilvei), dacit (Anieș, Sângeorz-Băi) etc. O bogăție aparte o reprezintă izv. cu ape minerale, mai frecvente la Sângeorz-Băi, Colibița, Lunca Ilvei, Parva, Ilva Mare, Poiana Ilvei, Rodna ș.a.

Istoric. Existența vieții pe aceste meleaguri datează din cele mai îndepărtate timpuri, vestigii materiale din Paleoliticul superior (40 000–10 000 î.Hr.) fiind descoperite la Mintiu și Cepari (unelte din piatră și silex). Mai frecvente sunt, însă, urmele de locuire din Neolitic (milen. 5–4 î.Hr.), identificate în arealul localit. Bistrița, Slătinița, Archiud, Năsăud, Șintereag, Coldău, Chiochiș ș.a., unde s-au găsit resturi ceramice, unelte din piatră și silex (topoare, răzuitoare, lame, buzdugane), vetre de foc etc. Elemente ale culturii materiale Wietenberg (sec. 16–13 î.Hr.), din Epoca mijlocie a bronzului, au fost descoperite în așezările de la Lechința, Bistrița, Șintereag, Chintelnic, iar elemente de cultură materială din prima Epocă a fierului (Hallstatt, 1200–450/300 î.Hr.) au fost scoase la iveală în arealul localit. Căianu Mic, Ciceu-Corabia, Bistrița, Rebrișoara, Stupini, Visuia ș.a. Începutul celei de-a doua Epoci a fierului (450 î.Hr.-sec. 1 d.Hr.), denumită Epoca La Tène, caracterizată prin dezvoltarea meșteșugurilor și a comerțului, precum și prin afirmarea elementului autohton dac pe meleagurile jud. **B-N.** este marcată printr-o serie de descoperiri de așezări și locuințe omenești cu inventare bogate la Bistrița, Sânmihaiu de Câmpie, Archiud, Sărățel, Ardan, Feleac, Arcalia ș.a. Urmele stăpânirii romane au fost identificate în apropierea granței de N a Daciei, apărată de castrele de la Ilișua, Orheiu Bistriței, Livezile ș.a. Populația daco-romană și apoi românească din această zonă a continuat să viețuiască

fără întrerupere şi după retragerea armatelor şi a administraţiei romane (în perioada 271-275), constituindu-se în obşti săteşti şi în formaţiuni prestatale care vor continua să existe şi după cucerirea Transilvaniei de către regatul ungar, cât şi după colonizarea acestor locuri cu populaţie germană în a doua jumătate a sec. 12. Perioada în care poporul român apare pe deplin constituit este ilustrată de vestigiile descoperite la Bistriţa, Archiud, Şintereag, Fântânița, Şirioara ş.a., unde s-au identificat locuinţe de suprafaţă, ceramică autohtonă, necropole de înhumaţie, cetăţi etc. La sf. sec. 12 încep să apară primele atestări documentare ale unor localit., printre care, în 1172–1173 este menţionat satul Şieu-Sfântu (cu numele *Villa Igalia*), iar în prima jumătate a sec. 13, documentele vremii amintesc de existenţa districtului săsesc (*Districtus saxonicus*) cu 23 de aşezări, situate în apropierea localit. Bistriţa, şi a districtului românesc numit *Districtus Rodensis* sau *Districtus Valachorum* (cunoscut mai târziu, în sec. 15, sub numele de *Vallis Valachalis* sau Ţara Năsăudului). Terit. jud. de azi a suferit mari distrugeri provocate de invazia tătară din 1241, cele mai mari pagube înregistrându-se în localit. Bistriţa, Rodna, Beclean ş.a. Localit. Bistriţa, centrul de gravitaţie al zonei înconjurătoare, apare amintită documentar, prima oară, în 1241 şi apoi la 16 iul. 1264, devenind oraş (*civitas*) în 1349; în 1353 a obţinut dreptul de a organiza târguri anuale. Perioada de mare prosperitate a oraşului Bistriţa s-a înregistrat în sec. 15–18 ca urmare a schimburilor comerciale foarte intense cu oraşele moldoveneşti. La începutul sec. 18, în timpul Răscoalei curuţilor locuitorii de pe valea Bârgăului s-au alăturat acestora, mai ales cu prilejul asediului oraşului Bistriţa (27 iun. 1704), fapt ce le-a atras ulterior aspre sancţiuni din partea magistratului bistriţean după înfrângerea răscoalei. Un moment important în istoria jud. **B.-N.** l-a constituit militarizarea acestor ţinuturi prin înfiinţarea la Năsăud în 1762, din ordinul Mariei Tereza (împărăteasa Imperiului Roman de Naţiune Germană şi regină a Ungariei şi Cehiei), a Regimentului II românesc de graniţă, care cuprindea 44 de sate româneşti de pe văile Someşului, Bârgăului şi Şieului. Acţiunea a fost primită cu nesupunere şi cu instigare la revoltă de către masele ţărăneşti, mulţi dintre ţărani (printre care este amintit şi Tănase Todoran din Bichigiu) refuzând să presteze jurământul de înrolare în cadrul acestui regiment. Totuşi, în perioada cât a existat Regimentul II de graniţă (desfiinţat în 1851), grănicerii, care purtau numele de „cătanele negre", s-au afirmat ca buni şi viteji ostaşi pe câmpurile de luptă ale Europei, culminând cu bătălia de la Arcole (15–17 nov. 1796), din N Italiei, unde mulţi dintre ei au căzut eroic în luptele dintre armatele comandate de Napoleon Bonaparte şi cele austriece conduse de feldmareşalul J. Alvinczy, încheiate cu victoria lui Napoleon. Actualul teritoriu al jud. **B.-N.** a fost, deseori, martorul unor însemnate mişcări sociale, printre care se remarcă Răscoala ţărănească din 1514, condusă de Gh. Doja, răscoala din 1784–1785, condusă de Horea, Cloşca şi Crişan, acţiunile revoluţionare din iun. 1849, acţiunile întreprinse pentru înfrângerea armatelor austro-ungare şi crearea statului naţional unitar român (1918), amplele manifestaţii de protest împotriva Dictatului de la Viena (din 30 aug. 1940), organizate în 8 sept. 1940 la Bistriţa etc.

Economia jud. **B.-N.** a cunoscut, după 1989, modificări structurale atât sub aspectul organizării juridice, cât şi al formelor de proprietate. Ca urmare, economia actuală are un profil complex, industrial-agrar, capabilă să valorifice întreaga gamă a resurselor naturale de care dispune. Pr. produse industriale care se realizează în cadrul jud. **B.-N.** sunt: oţel moale şi laminate subţiri (Beclean, Rodna), instalaţii complexe pentru ind. metalurgică, motoare electrice, utilaje diverse, produse electrotehnice ş.a. (Bistriţa), armături industriale din oţel, prefabricate din beton, cahle etc. (Bistriţa, Beclean, Sângeorz-Băi, Măgura Ilvei), articole din cauciuc şi mase plastice (Năsăud), sticlărie pentru menaj (Bistriţa), celuloză şi hârtie (Prundu Bârgăului), mobilă (Bistriţa), cherestea (Prundu Bârgăului, Rodna, Măgura Ilvei, Telciu, Ilva Mică, Leşu Ilvei, Lunca Ilvei ş.a.), ţesături (Năsăud, Bistriţa), tricotaje (Sângeorz-Băi), covoare (Beclean), preparate din carne şi lapte, dulciuri, produse de panificaţie (Bistriţa), semipreparate din legume şi fructe (Năsăud, Beclean)

etc. Meşteşugurile tradiționale sunt reprezentate prin olărit (Susenii Bârgăului, Josenii Bârgăului), cojocărit (Prundu Bârgăului), confecționarea uneltelor şi a obiectelor decorative cu sculpturi şi cioplituri (Telciu, Leşu, Şanț), confecționarea obiectelor de îmbrăcăminte şi a diferitelor materiale cu ajutorul războiului de țesut manual etc.

Agricultura deține o pondere însemnată în economia jud., fiind specializată în pomicultură şi creşterea animalelor. La sfârşitul anului 2007, din totalul supr. agricole a jud. **B.-N.** (295 758 ha), 101 906 ha reveneau terenurilor arabile, 113 890 ha păşunilor, 70 769 ha fânețelor, 8 789 ha livezilor şi pepinierelor pomicole, 404 ha viilor şi pepinierelor viticole etc. În anul 2007, în structura culturilor de câmp predomina porumbul (28 316 ha), urmat de plante de nutreț (13 447 ha), cartofi (11 727 ha), grâu şi secară (6 297 ha), ovăz (5 481 ha), orz şi orzoaică, legume, sfeclă de zahăr etc. Pomicultura, în cadrul căreia predomină merii, prunii, perii, are condiții optime de dezvoltare în zona Dealurilor Bistriței, Lechinței şi Năsăudului şi în reg. Piem. Călimani, asigurând o producție ridicată de fructe (25 665 tone, în anul 2007, din care 21 748 tone mere, 2 666 tone prune ş.a.). Pentru asigurarea unor condiții optime de păstrare a fructelor, la Bistrița funcționează un modern depozit, dotat cu camere a căror temp. constantă favorizează menținerea fructelor în stare proaspătă pe o perioadă îndelungată. Viticultura ocupă supr. mici, reprezentate prin podgoriile Lechința, Dumitra şi Viişoara. La începutul anului 2008, sectorul zootehnic cuprindea 66 664 capete bovine (în special din rasele Pinzgau şi Bălțata românească), 95 566 capete porcine, 244 034 capete ovine, 12 190 capete caprine, 21 591 capete cabaline. Avicultură (967 729 capete păsări); apicultura (19 348 familii de albine).

Căile de comunicație (2008): rețeaua feroviară, cu o lungime totală de 320 km (din care 183 km electrificată), dispune de câteva noduri de c.f. (Beclean, Salva, Ilva Mică) prin care trec două magistrale feroviare importante: Bucureşti–Baia Mare şi Cluj-Napoca–Vatra Dornei–Suceava. Densitatea liniilor de c.f. este de 59,8 km/ 1 000 km^2 teritoriu. Segmentul de c.f. dintre Salva şi Vişeu de Jos (jud. Maramureş), în lungime de 61 km, a fost construit în 1948 cu ajutorul brigăzilor voluntare de tineret, scurtând drumul dintre Maramureş şi nordul Transilvaniei. Lungimea căilor rutiere însumează 1 539 km, din care 384 km, drumuri modernizate, cu o densitate de 28,7 km/100 km^2 teritoriu.

Învățământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, rețeaua unităților de învățământ cuprindea 20 grădinițe de copii cu 11 860 copii înscrişi şi 680 cadre didactice, 75 de şcoli generale (învățământ primar – clasele 1–4 şi gimnazial – clasele 5–8) cu 29 593 elevi şi 2 574 cadre didactice, 23 licee cu 11 311 elevi şi 675 profesori, o şcoală profesională cu 4 187 elevi şi 261 profesori. Activitatea culturală beneficiază de prezența celor şase case de cultură, 52 de cămine culturale, 230 de biblioteci cu 1 819 000 vol., un cinematograf, cinci muzee şi alte puncte muzeale, două posturi private de televiziune locale etc. Activitatea sportivă este concentrată în cele 51 de secții sportive în cadrul cărora se legitimează 1 408 sportivi, 76 antrenori şi 85 arbitri.

Ocrotirea sănătății. La sfârşitul anului 2007, aceasta era asigurată de activitatea celor patru spitale cu 1 643 paturi, revenind un pat de spital la 192 de locuitori, două dispensare, două policlinici, 104 de farmacii şi puncte farmaceutice ş.a. şi a celor 406 medici (1 medic la 780 de locuitori), 124 de medici stomatologi (1 medic stomatolog la 2 553 locuitori) şi 1 572 personal sanitar cu studii medii.

Turismul. Prin variatele sale forme de relief, prin prezența monumentelor istorice şi de artă, prin bogăția şi diversitatea elementelor folclorice şi etnografice, prin stațiunile balneoclimaterice Sângeorz-Băi, Rodna, Ilva Mică ş.a., jud. **B.-N.** se înscrie printre zonele țării cu un potențial turistic ridicat. Reg. montane cu numeroase trasee marcate şi obiective de atracție (întinse zone alpine dominate de vârfuri semețe, râuri repezi, lacurile glaciare Lala Mare, Lala Mică, Tăurile Buhăescu, pasurile pitoreşti Rodna, 1 271 m alt., Şetref, 817 m alt., Tihuța 1 201 m alt. ş.a., peştera Izvoru Tăuşoarelor etc.), reprezintă perimetrele turistice cu cea mai mare afluență. Măreția şi farmecul peisajului bistrițean sunt întregite de nenumărate rezervații (Tăul Zânelor, Stâncile Tătărcii sau Tătarului, poienile cu narcise din masivul Saca, de pe şesul Mogoşani şi de pe Valea Budacului, vulcanii noroioşi de la Monor, masivul de sare de la Sărățel, zăvoaiele Borcutului etc.) şi numeroase monumente de artă şi istorice (Cetățile Rodna, Ciceu, Anieş, castelele feudale de la Urmeniş, Arcalia, Posmuş ş.a., castrele romane de la Orheiu Bistriței, Ilişua, Livezile, casele memoriale din Hordou – azi com. George Coşbuc, Liviu Rebreanu din Târlişua, bisericile din lemn din Sărata, Spermezeu, Sălcuța, Zagra, sec. 18 ş.a.) care păstrează dovezi concludente ale unei îndelungate existențe. Vestitele zone de artă populară şi folclor de pe văile Someşului, Bârgăului, Şieului ş.a., cu o mare diversitate în domeniul creației populare, manifestată prin cântece, dansuri („bărbuncul", „ardeleana", „învârtita" etc.) şi port popular specific (printre altele, sunt renumite pălăriile bărbăteşti cu pene în formă de evantai, cojoacele ş.a.) sunt tot atâtea obiective de mare interes turistic. La sf. anului 2007, capacitatea totală de cazare turistică (2 730 locuri) era asigurată de 14 hoteluri şi moteluri, trei pensiuni turistice urbane, două pensiuni turistice rurale, patru tabere pentru copii, o cabană. Indicativ auto: *BN*.

Localitățile jud. Bistrița-Năsăud

(între paranteze sunt înscrişi anii primei menționări documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*
1. BISTRIȚA (1241)	1. Ghinda (1332) 2. Sărata (1292) 3. Sigmir (1332) 4. Slătinița (1332) 5. Unirea (1332) 6. Viişoara (1332)

II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*	*Sate care aparțin oraşelor*
1. BECLEAN (1235)		1. Coldău (1392) 2. Figa (1305) 3. Rusu de Jos (1305)
2. NĂSĂUD (1264)	1. Liviu Rebreanu (1392, numele actual din 30 aug. 1957) 2. Luşca (1392)	
3. SÂNGEORZ-BĂI (1243)	1. Cormaia (1956) 2. Valea Borcutului (1956)	

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. BISTRIȚA BÂRGĂULUI	1. **Bistrița Bârgăului** (1317) 2. Colibița (1760–1762)
2. BRANIŞTEA	1. **Braniştea** (1362) 2. Cireşoaia (1269) 3. Măluț (1334)
3. BUDACU DE JOS	1. **Budacu de Jos** (1228) 2. Buduş (1345) 3. Jelna (1264) 4. Monariu* (1243) 5. Simioneşti (1215)
4. BUDEŞTI	1. **Budeşti** (1283) 2. Budeşti-Fânațe (1956) 3. Țagu (1327) 4. Țăgşoru (1329)
5. CĂIANU MIC	1. **Căianu Mic** (1456) 2. Căianu Mare (1456) 3. Ciceu-Poieni (1461) 4. Dobric (1456)
6. CETATE	1. **Satu Nou** (1332) 2. Orheiu Bistriței (1319) 3. Petriş (1311)
7. CICEU-GIURGEŞTI	1. **Ciceu-Giurgeşti** (1405) 2. Dumbrăveni (1467)
8. CICEU-MIHĂIEŞTI	1. **Ciceu-Mihăieşti** (1405) 2. Ciceu-Corabia (1467) 3. Leleşti (1405)
9. CHIOCHIŞ	1. **Chiochiş** (1320) 2. Apatiu (1320) 3. Bozieş (1315) 4. Buza Cătun (1220) 5. Chețiu (1305) 6. Jimbor (1320) 7. Manic (1329) 8. Sânnicoară (1329) 9. Strugureni (1373) 10. Țentea (1219)
10. CHIUZA	1. **Chiuza** (1292) 2. Mireş** (1440)
	3. Piatra (1418) 4. Săsarm (1292)
11. COŞBUC	1. **Coşbuc** (1523)
12. DUMITRA	1. **Dumitra** (1317–1320) 2. Cepari (1380) 3. Tărpiu (1332)
13. DUMITRIȚA	1. **Dumitrița** (1333) 2. Budacu de Sus (1443) 3. Ragla (1319)
14. FELDRU	1. **Feldru** (1245) 2. Nepos (1717)
15. GALAȚII BISTRIȚEI	1. **Galații Bistriței** (1345) 2. Albeştii Bistriței (1332) 3. Dipşa (1332) 4. Herina (1246) 5. Tonciu (1587–1589)
16. ILVA MARE	1. **Ilva Mare** (1552) 2. Ivăneasa (1956)
17. ILVA MICĂ	1. **Ilva Mică** (1440)
18. JOSENII BÂRGĂULUI	1. **Josenii Bârgăului** (1547) 2. Mijlocenii Bârgăului (1733) 3. Rusu Bârgăului (1733) 4. Strâmba (1956)
19. LECHINȚA	1. **Lechința** (1335) 2. Bungard (1331) 3. Chiraleş (1292) 4. Sângeorzu Nou (1317–1320) 5. Sâniacob (1332) 6. Țigău (1243) 7. Vermeş (1439)
20. LEŞU	1. **Leşu** (1696) 2. Lunca Leşului (1956)
21. LIVEZILE	1. **Livezile** (1311) 2. Cuşma (1805) 3. Dorolea (1332) 4. Dumbrava 5. Valea Poenii (1909)

* Satul s-a depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21.
** Satul s-a depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21.

22. LUNCA ILVEI
1. **Lunca Ilvei** (1954)

23. MAIERU
1. **Maieru** (1440)
2. Anieș (1954)

24. MATEI
1. **Matei** (1391)
2. Bidiu (1305)
3. Corvinești (1305)
4. Enciu (1356)
5. Fântânele (1288)
6. Moruț (c. 1278)

25. MĂGURA ILVEI
1. **Măgura Ilvei** (1808)
2. Arșița (1909)

26. MĂRIȘELU
1. **Mărișelu** (1243)
2. Bârla (1319)
3. Domnești (1246)
4. Jeica (1332)
5. Măgurele (1319)
6. Nețeni (1291)
7. Sântioana (1220)

27. MICEȘTII DE CÂMPIE
1. **Miceștii de Câmpie** (1329)
2. Fântânița (1297)
3. Visuia (1329)

28. MILAȘ
1. **Milaș** (1315)
2. Comlod (1315)
3. După Deal (1956)
4. Ghemeș (1913)
5. Hirean (1913)
6. Orosfaia (1297)

29. MONOR
1. **Monor** (1319)
2. Gledin (1319)

30. NEGRILEȘTI
1. **Negrilești** (1405)
2. Breaza (1370)
3. Purcărete (1543)

31. NIMIGEA
1. **Nimigea de Jos** (1261)
2. Florești (1325)
3. Mintiu (1332)
4. Mititei (1547)
5. Mocod (1440)
6. Mogoșeni (1392)
7. Nimigea de Sus (1392)
8. Tăure (1693)

32. NUȘENI
1. **Nușeni** (1305)
2. Beudiu (1305)
3. Dumbrava (1956)
4. Feleac (c. 1310)
5. Malin (1305)
6. Rusu de Sus (1408)
7. Vița (1315)

33. PARVA
1. **Parva** (1773)

34. PETRU RAREȘ
1. **Reteag** (1283)
2. Bața (1405)

35. POIANA ILVEI
1. **Poiana Ilvei** (1760–1762)

36. PRUNDU BÂRGĂULUI
1. **Prundu Bârgăului** (1386)
2. Susenii Bârgăului (1547)

37. REBRA
1. **Rebra** (1245)

38. REBRIȘOARA
1. **Rebrișoara** (1375)
2. Gersa I (1954)
3. Gersa II (1956)
4. Poderei (1956)

39. RODNA
1. **Rodna** (1235)
2. Valea Vinului (1909)

40. ROMULI
1. **Romuli** (1750)
2. Dealu Ștefăniței (1956)

41. RUNCU SALVEI
1. **Runcu Salvei** (1547)

42. SALVA
1. **Salva** (1440)

43. SÂNMIHAIU DE CÂMPIE
1. **Sânmihaiu de Câmpie** (1329)
2. Brăteni (1670)
3. La Curte (1956)
4. Sălcuța (1329)
5. Stupini (1318)
6. Zoreni (1344)

44. SILIVAȘU DE CÂMPIE
1. **Silivașu de Câmpie** (1329)
2. Draga (1913)
3. Fânațele Silivașului (1956)
4. Porumbenii (1956)

45. SPERMEZEU
1. **Spermezeu** (1456)
2. Dobricel (1593)
3. Dumbrăvița (1456)
4. Hălmăsău (1956)
5. Lunca Borlesei (1956)
6. Păltineasa (1601)
7. Sita (1576)
8. Șesuri Spermezeu-Vale (1956)

46. ȘANȚ
1. **Șanț** (1600)
2. Valea Mare (1909)

47. ȘIEU
1. **Șieu** (1319)
2. Ardan (1319)
3. Posmuș (1319)
4. Șoimuș (1319)

48. ȘIEU-MĂGHERUȘ
1. **Șieu-Măgheruș** (1292)
2. Arcalia (1355)
3. Chintelnic (1279)
4. Crainimăt (1264)
5. Podirei (1956)
6. Sărățel (1292)
7. Valea Măgherușului (1913)

49. ȘIEU-ODORHEI
1. **Șieu-Odorhei** (1329)
2. Agrișu de Jos (1408)
3. Agrișu de Sus (1364)
4. Bretea (1305)
5. Coasta (1913)
6. Cristur-Șieu (1332)
7. Șirioara (1250)

50. ȘIEUȚ
1. **Șieuț** (1319)
2. Lunca (1319)

3. Ruştior (1228)
4. Sebiş (1319)

51. ŞINTEREAG
1. **Şintereag** (1325)
2. Blăjenii de Jos (1434)
3. Blăjenii de Sus (1434)
4. Caila (1332)
5. Cociu (1329)
6. Şieu-Sfântu (1172)
7. Şintereag-Gară (1956)

52. TÂRLIŞUA
1. **Târlişua** (1501)
2. Agrieş (1562)
3. Agrieşel (1909)
4. Borleasa (1597)
5. Cireaşi (1956)
6. Lunca Sătească (1956)
7. Molişet (1956)
8. Oarzina (1956)
9. Răcăteşu (1956)
10. Şendroaia

53. TEACA
1. **Teaca** (1318)
2. Archiud (1238)
3. Budurleni (1733)
4. Ocnița (1315)
5. Pinticu (1332)
6. Viile Tecii (1332)

54. TELCIU
1. **Telciu** (1440)
2. Bichigiu (1523)
3. Fiad (1954)
4. Telcişor (1956)

55. TIHA BÂRGĂULUI
1. **Tiha Bârgăului** (1386)
2. Ciosa (1956)
3. Mureşenii Bârgăului (1835)
4. Piatra Fântânele (1956)
5. Tureac (1956)

56. URIU
1. **Uriu** (1405)
2. Cristeştii Ciceului (1333)
3. Hăşmaşu Ciceului (1405)
4. Ilişua (1405)

57. URMENIŞ
1. **Urmeniş** (1321)
2. Câmp (1954)
3. Coşeriu (1956)
4. Delureni (1329)
5. Fânațe (1954)
6. Podenii (1956)
7. Scoabe (1956)
8. Şopteriu (1321)
9. Valea (1956)
10. Valea Mare (1956)

58. ZAGRA
1. **Zagra** (1440)
2. Alunişul (1695)
3. Perişor (1576)
4. Poienile Zagrei (1547)
5. Suplai (1695)

BISTRIȚA VÂLCEANĂ → Bistrița (4).

BIVOLARI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 5 sate, situată în lunca largă de pe dr. Prutului; 4 476 loc. (1 ian. 2011): 2 274 de sex masc. şi 2 202 fem. Fermă de creştere a bovinelor. Moară de porumb. Presă de ulei comestibil. Satul Bivolari este atestat documentar, prima oară, în 1801. Vechiul nume: *Cotul Bradului*. Biserica „Sfântul Ilie" (1820), în satul Soloneț.

BIVOLU, vârf în partea de N a M-ților Stânişoarei, constituind alt. max. a acestora (1 530 m).

BIVOLU MARE → Viişoara (2).

BIXAD 1. Com. în jud. Covasna, formată dintr-un sat, situată în Depr. Malnaş, pe valea superioară a Oltului; 1 956 loc. (1 ian. 2011): 971 de sex masc. şi 985 fem. Staţie de c.f., inaugurată în 1891. Expl. de balast, de andezit şi de piatră ponce. Expl. şi prelucr. lemnului. Cioplituri în piatră. Izvoare cu ape minerale carbogazoase. În arealul satului Bixad au fost descoperite vestigiile unei aşezări neolitice în care s-au găsit vase ceramice pictate şi figurine din lut, antropomorfe şi zoomorfe. Tot aici au fost identificate urmele unei aşezări dacice, fortificată cu val şi şant, datând din sec. 1 î.Hr.–1 d.Hr. Satul Bixad este menționat documentar, prima oară, în 1648. Bisericile ortodoxe cu hramurile „Sfântul Gheorghe" (1834) şi „Sfântul Dumitru" (1936–1940), cu picturi originare; Biserică romano-catolică (1867); Biserică reformată (1978). Com. **B.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Bixad din com. Malnaş, jud. Covasna.

2. Com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 3 sate, situată în NE Depr. Oaş, la poalele M-ților Oaş, la 178 m alt.; 7 298 loc. (1 ian. 2011): 3 743 de sex masc. şi 3 555 fem. Punct terminus de c.f. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Expl. de lignit (în satul Trip) şi de min. complexe (pirită, plumb, zinc, cupru, argint). Satul Bixad, atestat documentar, prima oară, în 1478, a fost amplasat, până în anul 1700, în zona numită „Fărtăi" de sub Piatra Bixadului, dar ca urmare a unei alunecări de teren, care a distrus satul în proporție de 60%, a fost mutat pe locul actual. Stațiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local, cu climat de dealuri, sedativ-indiferent şi cu izv. de ape minerale carbogazoase, bicarbonatate, clorurate, sodice, sulfuroase, calcice, magneziene, indicate în tratarea bolilor tubului digestiv (gastrite cronice cu aciditate scăzută, tulburări funcționale ale colonului), a afecțiunilor hepato-biliare (dischinezie biliară), a celor metabolice şi de nutriție etc. Buvete pentru cură internă cu ape minerale. În satul Bixad se află mănăstirea cu același nume, menționată documentar în 1614 ca schit al mănăstirii Vetiş. În tot cursul sec. 17 viața monahală de la Bixad s-a menținut neîntrerupt, iar din 1695 până în luna mai 1701 activitatea mănăstirii a fost strâns legată de numele călugărului grec Isaia (fost stareț la mănăstirea „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" de la Muntele Athos), ucis în condiții neelucidate în luna mai 1701. Biserica actuală, cu hramul „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel", a fost zidită în anii 1769–1771 (restaurată, repictată şi înzestrată cu mobilier nou în perioada 1981–1989).

Picturile murale interioare au fost executate în 1988–1989 de Dumitru Bănică din Vedea. Desființată în 1948 şi reînființată în 1990, mănăstirea Bixad păstrează o icoană a Maicii Domnului mult cinstită de către credincioşi. Aici au loc, anual, mari pelerinaje de Sfânta Maria Mare (15 august – Adormirea Maicii Domnului), Sfânta Maria Mică (8 septembrie – Naşterea Maicii Domnului), Ziua Crucii (14 septembrie) şi la 29 august (Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul). Tot în satul Bixad există o biserică ortodoxă datând din 1881. Conac (sec. 18), în satul Boineşti.

BIZUŞA-BĂI, staţiune balneoclimatică permanentă, de interes local, situată în NV României, în raza com. Ileanda (jud. Sălaj), pe dr. râului Someş, în NV Pod. Transilvaniei, la 240 m alt., la 42 km NV de municipiul Dej. Climat de coline, sedativ-indiferent, influenţat de pădurile de fag şi stejar din împrejurimi. Temp. medie anuală este de c. 8,5°C. Verile sunt răcoroase (media termică a lunii iul. este de 20°C), iar iernile reci (media lunii ian. –4°C). Precipitaţii moderate (650–700 mm/anual). Numeroase izv. cu ape minerale sulfuroase, bicarbonatate, sulfatate, sodice, calcice, magneziene, hipotone indicate în tratarea afecţiunilor hepato-biliare (dischinezie biliară), a celor renale şi ale căilor urinare (stări după infecţii urinare tratate medicamentos), a afecţiunilor reumatismale degenerative (spondiloze, artroze, poliartroze) şi abarticulare (tendinoze, tendomioze, periartrită scapulohumerală) etc.

BLAHNIȚA 1. Râu pe terit. jud. Mehedinţi, afl. stg. al Dunării; 55 km; supr. bazinului: 543 km^2. Izv. din V Piem. Bălăciţei şi are un debit mediu multianual redus (0,70 m^3/sec.).

2. Câmpia Blahniței, câmpie înaltă în SV Olteniei, parte componentă a Câmpiei Române, limitată de marele cot al Dunării, în S şi V, de râul Drincea, la E şi Piem. Bălăciţei, la N, drenată median de râul cu acelaşi nume. Este constituită din terasele Dunării, pe supr. cărora s-au instalat, pe alocuri, dune de nisip cu orientare NV-SE. Abundenţa apelor freatice din cursul inf. al râului Blahniţa face ca, uneori, să se formeze lacuri temporare (Jiana, Bucium, Rotunda) între dunele de nisip. Pentru înlăturarea excesului de umiditate s-a realizat sistemul de desecare Blahniţa–Vânju Mare, care apără o supr. de c. 2 500 ha. Alt. max.: 123 m. Culturi de cereale.

BLAJ, municipiu în jud. Alba, situat în Pod. Târnavelor, la 257 m alt., la confl. Târnavei Mici cu Târnava Mare; 20 674 loc. (1 ian. 2011): 10 125 de sex masc. şi 10 549 fem. Supr.: Supr.: 100,7 km^2, din care 9 km^2 în intravilan; densitatea: 2 297 loc./km^2. Nod feroviar şi rutier. Producţie de mobilă, placaj, plăci fibrolemnoase, de unelte pentru mină, accesorii pentru maşini-unelte, conf. şi tricotaje, prefabricate din beton, cărămidă şi ţiglă, produse alim. (preparate din lapte, bere, panificaţie etc.). Centru pomicol şi viticol. Muzeu cu secţii de ştiinţele naturii, de istorie şi arheologie (f. 1851), în care se conservă şi biblioteca lui Timotei Cipariu. La **B.** se află sediul Arhiepiscopiei Greco-Catolice şi sediul Mitropoliei Greco-Catolice de Alba Iulia şi Făgăraş. **Istoric.** Săpăturile arheologice efectuate în zona Dealului Hula au scos la iveală o necropolă din prima Epocă a fierului (Hallstatt), aparţinând culturii materiale Ciumbrud (sec. 7–6 î.Hr.), în care s-au găsit podoabe (perle din pastă caolinoasă, inele, aplice din foiţă de aur), obiecte din ceramică, fusaiole, vârfuri de săgeţi din bronz etc. Localit. apare menţionată documentar, prima oară, în 1252, cu denumirea *Terra* sau *Villa Herbordi*, iar apoi, în 1313, este consemnată cu numele *Terra Blasii filii Herbordi*. Se cunoaşte că în 1252 contele Herbordi a cumpărat domeniul din această zonă, iar în 1313, Blasius, fiul lui Herbordi, a devenit noul stăpân al acestui domeniu. Se pare că denumirea de Blaj derivă de la numele Blasius. În 1535, Ştefan Bagdi, proprietarul de atunci al domeniului Blaj, a construit un palat care a servit ca sediu al reşedinţei episcopale. În 1617, localit. a primit dreptul de a ţine târguri săptămânale şi anuale. La 17/27 oct. 1687, la **B.** s-a încheiat tratatul dintre Imperiul Habsburgic şi Principatul autonom al Transilvaniei, prin care Transilvania se obliga să plătească acestuia o sumă de 700 000 de florini, iar Imperiul Habsburgic recunoştea privilegiile ţării şi domnia ereditară a lui Mihail Apafi. La 19 mai 1737, Blajul a devenit oraş, iar în aceeaşi lună anului 1737, Ioan Inocenţiu Micu (Clain) s-a retras la **B.**, stabilindu-se în palatul Bagdi. Tot atunci a mutat reşed. episcopiei greco-catolice de la Făgăraş la Blaj. În a doua jumătate a sec. 18, oraşul **B.** a devenit cel mai important centru de cultură şi învăţământ românesc din Transilvania prin înfiinţarea unei tipografii (1747), a unui Seminar şi a două şcoli („Şcoala latinească" şi „Şcoala de obşte", inaugurată la 11 oct. 1754 – transformată în 1779 în Şcoală normală) ş.a. În a doua jumătate a sec. 18 şi începutul sec. 19, oraşul **B.** a fost un puternic centru al luptei românilor din Transilvania pentru emancipare naţională, o întreagă pleiadă de cărturari iluminişti (Samuil Micu, Petru Maior, Gheorghe Şincai, Ioan Budai-Deleanu, Ioan Piuariu-Molnar ş.a.) promovând curentul cultural novator cunoscut sub numele de „Şcoala Ardeleană"; aceştia, sprijiniţi de alţi gânditori iluminişti (Simion Bărnuţiu, George Barițiu, Timotei Cipariu,

Blaj. Palatul episcopal

Blaj. Catedrala greco-catolică „Sfânta Treime"

Gheorghe Lazăr, Iacob Mureşianu ş.a.) au adus, prin scrierile lor, argumente istorice, filologice şi demografice privind originea latină a limbii române şi a poporului român, continuitatea şi unitatea etnică a acestuia, combătând teoriile neştiinţifice ale unor contemporani, printre care Franz Joseph Sulzer, Iosif Carol Eder, Jernej Kopitar, Johann Christian Engel ş.a. La **B.**, pe Câmpia Libertăţii, a avut loc, la 3/15–5/17 mai 1848, Marea Adunare Naţională a românilor transilvăneni (c. 40 000 de participanţi), în majoritate ţărani, care a adoptat programul de revendicări referitoare la drepturile inalienabile ale poporului român şi care a protestat vehement împotriva „uniunii" forţate a Transilvaniei cu Ungaria. La 15 mai 1993, oraşul **B.** a fost declarat municipiu, având în prezent în subordine ad-tivă 6 localit. componente (Deleni-Obârşie, Fliteşti, Izvoarele, Petrisat, Tiur, Veza) şi 2 sate care îi aparţin (Mănărade, Spătac). **Monumente:** Palatul episcopal (1535, renovat şi mărit în 1837), în stil baroc, care a găzduit un timp Muzeul de istorie şi arheologie; Catedrala greco-catolică, cu hramul „Sfânta Treime", construită în anii 1738–1745, în stil baroc, după planurile arhitectului italian Giovanni Martinelli (finisată la exterior până în 1749 şi sfinţită în 1756), a fost restaurată între 1777 şi 1779; a mai fost supusă unor ample lucrări de restaurare şi transformări radicale (alungirea navei, zidirea corului şi a două turnuri de faţadă, mărirea altarului şi a absidei semicirculare) în 1835–1837. Renovată amplu în 1963–1968, catedrala mai păstrează în naos picturi murale executate între 1756 şi 1780, în stil brâncovenesc, şi un iconostas din lemn de tei, realizat în stil baroc, în anii 1749–1756, de către meşterul tâmplar Aldea din Târgu Mureş. În această catedrală se află mormântul lui Ioan Inocenţiu Micu (Clain) şi cel al cardinalului Alexandru Todea; biserica parohială (a „grecilor") cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1770), cu picturi murale interioare originare; edificiul vechii Academii teologice (1741–1777), construit după planurile arhitectului Giovanni Martinelli; ansamblul monumental comemorativ al „Adunării de la Blaj", constând dintr-un obelisc central numit „Gloria" (ridicat în 1958) executat din beton, placat cu mozaic, şi un grup statuar alcătuit din 32 de busturi ale unor personalităţi ale istoriei şi culturii româneşti (inaugurat în 1973), opere de artă ale sculptorilor Ion Vlasiu, Ion Irimescu, Ion Jalea, Marius Butunoiu ş.a.; statuia lui Avram Iancu, operă a sculptorului George Apostu (dezvelită în 1972); busturile lui Petru Aron (autor I. Togănel, 1985), Axente Sever (autor Alexandra Crişan, 1970), Gheorghe Şincai (autor V. Fulicea, 1959), Iacob Mureşianu (autor V. Fulicea, 1959); statuia „Lupa capitolina" (dezvelită la 20 nov. 1993); în satul Mănărade se află o biserică având hramul „Schimbarea la Faţă" (1737) şi o cetate ţărănească (sec. 17) cu ziduri puternice, străjuite de două turnuri de apărare, în mijlocul căreia a fost construită o biserică evanghelică (în 1864); în localit. componentă Petrisac se află o biserică din sec. 13 (cu adăugiri – prelungirea navei – din sec. 15), cu turn-clopotniţă din 1913, iar în localit. componentă Tiur se află biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1730).

BLANDIANA, com. în jud. Alba, alcătuită din 5 sate, situată la poalele de SE ale M-ţilor Metaliferi, în culoarul larg al Mureşului; 1 033 loc. (1 ian. 2011): 537 de sex masc. şi 496 fem. Staţie de c.f. Vestigii arheologice datând din perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului şi până în sec. 11–12 (depozit de obiecte din bronz din Hallstattul târziu; ruinele unei aşezări romane – *mansio* – în care s-au găsit inscripţii, urmele unui templu închinat lui Mithras, ştampile pe cărămizi, care dovedesc prezenţa soldaţilor romani din *Legiunea a XIII-a Gemina*; ceramică striată de tip balcano-dunărean din sec. 9–10 etc.). Satul Acmariu este menţionat documentar, prima oară, în 1276, iar satul Blandiana în 1733. Biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1768), în satul Acmariu, strămutată ulterior la schitul din Alba Iulia.

Blaj. Marea Adunare Naţională din 3/15–5/17 mai 1848

BLĂGEŞTI 1. Com. în jud. Bacău, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Cracău-Bistriţa, la poalele Culmii Pietricica, pe râul Blăgeşti; 7 398 loc. (1 ian. 2011): 3 648 de sex masc. şi 3 750 fem. Biserica având hramul „Cuvioasa Parascheva" (1838–1842, reparată în 1911 şi 1933).

2. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Colinelor Fălciului cu Depr. Elan; 1 534 loc. (1 ian. 2011): 753 de sex masc. şi 784 fem. Bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1808–1810) şi „Sfântul Nicolae" (1843).

BLĂJANI 1. Culme deluroasă în Subcarpaţii Vrancei, cu orientare N-S, cuprinsă între râurile Câlnău, la E, şi Slănic, la V. Alt. max.: 633 m (vf. Cărătnău).

2. Com. în jud. Buzău, alcătuită din 2 sate, situată la poalele culmii Blăjani; 1 076 loc. (1 ian. 2011): 521 de sex masc. şi 555 fem. Morărit. Centru viticol şi de vinificaţie. Pomicultură. În satul Blăjani, atestat documentar în 1545, se află o biserică din lemn (sec. 18).

BLĂJEL, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Târnavelor; 2 337 loc. (1 ian. 2011): 1 175 de sex masc. şi 1 162 fem. Satul Blăjel este menţionat documentar, prima oară, în 1393.

BLĂJENI, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 8 sate, situată în NE Depr. Brad, la poalele M-ţilor Bihor, pe cursul superior al Crişului Alb; 1 216 loc. (1 ian. 2011): 591 de sex masc. şi 625 fem. Pomicultură. Apicultură. Satul Blăjeni este menţionat documentar, prima oară, în 1439.

BLÂNDEŞTI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare; 2 255 loc. (1 ian. 2011): 1 135 de sex masc. şi 1 120 fem. Mori de grâu şi de porumb; panificaţie. Satul

Şoldăneşti este atestat documentar în 1490. În satul Blândeşti a existat biserica „Sfinţii Voievozi" construită în 1790 (reparată în 1878 şi 1905), demolată în 1959 şi reconstruită ulterior. Com. **B.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Blândeşti, Cerchejeni şi Şoldăneşti din com. Sulița, jud. Botoşani.

BLEJEŞTI, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Glavacioc; 3 878 loc. (1 ian. 2011): 1 919 de sex masc. şi 1 959 fem. Expl. de petrol şi gaze naturale (în satele Blejeşti, Baciu, Sericu). Pe terit. com. **B.** s-a descoperit o aşezare neolitică cu trei niveluri, aparţinând culturii materiale Gumelnița, în care s-au găsit obiecte din silex, străchini, castroane, două figurine antropomorfe ş.a. Biserică din lemn, cu hramul „Sfântul Nicolae" (1812), şi şcoală din 1835, în satul Sericu; conacul „Voinea" (1890), în satul Blejeşti.

BLEJOI, com. în jud. Prahova, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Ploieştiului, pe interfluviul dintre Teleajen şi râul Dâmbu, la 5 km N de Ploieşti; 8 496 loc. (1 ian. 2011): 4 118 de sex masc. şi 4 378 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Expl. de petrol. Producţie de mixturi asfaltice, de confecţii textile şi de ambalaje din carton; panificaţie. Biserică, construită în anii 1983–1990.

BLIDARU → Costeşti (6).

BLIDIŞEL, masiv deluros în Subcarpaţii Buzăului, între râurile Buzău, la V, şi Bălăneasa, la E. Alt. max.: 821 m.

BOATU → Liţa.

BOBÂLNA 1. Masiv deluros, bine individualizat, aparţinând Dealurilor Dejului (Pod. Someşan), situat în partea de N a jud. Cluj. Alt. max.: 693 m. Nod hidrografic.

2. Com. în jud. Cluj, alcătuită din 11 sate, situată la poalele de N ale dealului omonim, pe cursul superior al râului Olpret (afl. stg. al Someşului); 1 623 loc. (1 ian. 2011): 796 de sex masc. şi 827 fem. Morărit şi panificaţie; colectarea şi prelucr. laptelui. Creşterea bovinelor. Pomicultură. Biserică din lemn (sec. 17). Până în 21 dec. 1957, satul şi com. Bobâlna s-au numit *Olpret*. În satul Bobâlna, menţionat documentar, prima oară, în 1332, s-a declanşat ampla răscoală ţărănească din Transilvania (1437–1438), provocată de înăsprirea asupririi feudale şi de măsurile excepţionale luate de episcopul Gheorghe Lepeş în anul 1436. Mulţimea răsculată, formată din ţărani români şi maghiari, sprijinită de mii de locuitori ai oraşelor, de lucrătorii de la ocnele din Dej, Sic, Cojocna, şi de unele elemente ale micii nobilimi, a ridicat (în luna apr. sau mai 1437), pe Dealul Bobâlna, o tabără după model husit şi a înfrânt (la sf. lunii iun. 1437) armata nobililor, obţinând (6 iul. 1437), prin convenţia de la Cluj-Mănăştur, satisfacerea unor revendicări sociale, economice şi politice (dreptul de liberă strămutare, abolirea nonei, adică abolirea dijmei din producţiile de vin şi grâu, micşorarea rentei feudale în bani, natură şi muncă etc.). Categoriile privilegiate (nobilime, cler, fruntaşii secui şi saşi) au încheiat (16 sept. 1437), la Căpâlna, o înţelegere, cunoscută sub numele de *Unio trium nationum*, prin care se obligau să se ajute reciproc împotriva răsculaţilor, a turcilor şi uneori chiar împotriva regalităţii maghiare. La sf. lunii sept. 1437, ostilităţile dintre răsculaţi şi armata nobiliară au fost reluate şi, după lupta de la Apatiu (încheiată nedecis), s-a ajuns (la 6 oct. 1437) la o nouă înţelegere prin care se anulau o parte din revendicările răsculaţilor obţinute anterior. În nov. 1437, răscoala a reizbucnit şi armata răsculaţilor, condusă de Anton cel Mare din Buda şi Ioan Românul din Vireag, au ocupat la începutul lunii dec. oraşele Aiud şi Cluj (probabil şi Dej, şi Turda), dar la 9 ian. 1438, armata nobiliară, comandată de Desideriu de Losoncz, cu ajutorul secuilor şi al regelui Albert de Habsburg, a recucerit oraşul Cluj (centrul de rezistenţă al răsculaţilor) şi a reprimat sângeros răscoala. Biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1677, cu picturi interioare din 1758), în satul Cremenea; Monumentul ridicat în memoria participanţilor la răscoală.

BOBICEŞTI, com. în jud. Olt, alcătuită din 8 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Romanaţi cu Piem. Oltețului; 3 304 loc. (1 ian. 2011): 1 671 de sex masc. şi 1 633 fem. Biserică având hramul „Sfânta Parascheva" (1818), în satul Bobiceşti.

BOBOTA, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 3 sate, situată în zona Dealurilor Crasnei, pe râul Crasna; 3 943 loc. (1 ian. 2011): 1 965 de sex masc. şi 1 978 fem. Prelucr. lemnului şi a laptelui; confecţii metalice. Expl. de lignit (din 1919). Creşterea bovinelor. Viticultură. Izvoare cu ape minerale sulfuroase, feruginoase (în satele Bobota şi Zalnoc). Satul Bobota este menţionat documentar, prima oară, în 1213. Bisericile din lemn cu acelaşi hram – „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", în satele Derşida (1700), declarată monument istoric şi de arhitectură, şi Zalnoc (c. 1700, cu picturi de la sf. sec. 18). În satul Bobota s-a născut Corneliu Coposu.

BOCÂRNEA → Siriu (2).

BOCICOIU MARE, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 4 sate, situată în Depr. Maramureş, pe stg. râului Tisa, la graniţa cu Ucraina; 4 383 loc. (1 ian. 2011): 2 251 de sex masc. şi 2 132 fem. Staţie de c.f. Prelucr. lemnului; fabrică de cărămidă. Muzeu etnografic. Satul Bocicoiu Mare este menţionat documentar, prima oară, în 1364. Staţiune balneoclimatică, în satul Crăciuneşti (→ *Crăciuneşti* 2). Conacul „Szaploncsay Zoltan" (1848–1849), azi şcoală, în satul Tisa.

BOCSIG, com. în jud. Arad, alcătuită din 3 sate, situată la contactul Depr. Zarand cu Câmpia Crişurilor, pe Crişu Alb şi Canalul Morilor; 3 609 loc. (1 ian. 2011): 1 742 de sex masc. şi 1 867 fem. Staţie de c.f. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Viticultură. Pomicultură. Satul Bocsig este menţionat documentar, prima oară, în 1553, în perioada 1912–1930 s-a numit *Regele Carol*, iar între anii 1948 şi 1964 a purtat numele *Răpsig*. Castel în stilul Renaşterii târzii construit în 1860 de Aleksandru, fostul rege al Serbiei (din dinastia Karagheorghević), care a fost detronat în 1858 şi s-a stabilit la Bocsig.

BOCŞA 1. Oraş în jud. Caraş-Severin, situat într-o mică depresiune din N M-ţilor Dognecea, la 170 m alt., pe râul Bârzava, străjuit de Culmea Mare, la S (617 m alt.) şi de Dealul Areniş (549 m alt.), la N, la 24 km NV de municipiul Reşiţa; 17 005 loc. (1 ian. 2011): 8 402 de sex masc. şi 8 603 fem. Supr.: 121,5 km^2, din care 9,1 km^2 în intravilan; densitatea: 1 869 loc./km^2. Staţie de c.f., inaugurată la 3 sept. 1873. Nod rutier. Expl. de min. de fier, de min. complexe şi de marmură. Constr. de grupuri electrogene, de utilaje pentru construcţii, de utilaje metalurgice, miniere şi agricole şi piese auto. Prelucr.

lemnului (cherestea); produse alim. (preparate din carne şi lapte, panificaţie etc.). Biblioteca orăşenească. **Istoric.** Săpăturile arheologice întreprinse la sf. sec. 19, în arealul Dealului Colţan, au scos la iveală urme de cultură materială din perioada de tranziţie de la Neolitic la Epoca bronzului (2500–1800 î.Hr.), aparţinând culturii materiale Coţofeni; în perimetrul Dealului (Culmea) Mare a fost identificat un cimitir de incineraţie hallstattian, iar pe terit. fostei com. Bocşa Română a fost descoperit un tezaur datând din perioada stăpânirii romane în Dacia (106–271/275), alcătuit din 119 monede romane imperiale. Identificarea unor cărămizi ştampilate în această zonă atestă prezenţa unităţilor armatei romane aparţinând *Legiunii a IV-a Flavia Felix*. Perimetrul actualului oraş a rezultat din unirea, în 1960, a două localit. rurale – *Bocşa Montană* (sau *Bocşa Vasiovei*, menţionată documentar, prima oară, în 1333 şi apoi în 1437 şi în 1534, cu numele *Castrum Bokcha*) şi *Bocşa Română* (atestată documentar în 1717, cu numele *Vallach Bogschan*) – localităţi contopite sub denumirea de Bocşa care, la 1 ian. 1961, a fost declarată oraş. Stăpânită de turci (1607–1717) şi de Imperiul Habsburgic (1718–1918). În 1719, pe terit. fostei com. Bocşa Montană (sau Bocşa Vasiovei) a fost construit primul furnal de topit min. de fier, iar în 1722, al doilea furnal şi o turnătorie, după această dată fiind aduşi colonişti germani pentru dezvoltarea mineritului şi a metalurgiei fierului. **Monumente:** cetatea Cuieşti (sec. 14), cucerită de către turci în 1551, renovată în 1595 de localnici şi apoi distrusă de turci în 1658 (azi în ruină); bisericile ortodoxe cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1795, pictată în 1810 şi restaurată în 1938), „Buna Vestire" (1755), „Naşterea Maicii Domnului" (1803), „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1808), „Pogorârea Duhului Sfânt" (1796, cu picturi din 1845); bisericile romano-catolice cu hramurile „Imaculata Concepţiune" (1723, reconstruită în 1840), în stil baroc, „Sfântul Arhanghel Mihail" (1929) şi „Sfântul Ioan Nepomuk" (1815); mănăstirea „Vasiova" (de maici) cu biserica având hramul „Sfântul Ilie", construită în stil bizantin, în trei luni (15 mai-aug. 1905), prin strădania călugărului Macarie Guşcă şi sfinţită abia în 1907. În 1933–1938, în cadrul ansamblului monahal a fost construită o clădire cu etaj destinată atelierelor de ţesut covoare. Prin Decretul 410 din 28 oct. 1959, atelierele de ţesut au trecut în proprietatea statului, iar mănăstirea desfiinţată (reînfiinţată la 1 iul. 1990); posedă o importantă şi valoroasă colecţie de cărţi bisericeşti vechi (*Adunarea cazaniilor,* 1793, Viena; *Dogmele credinţei,* 1816, Neamţ; *Pidalionul,* 1844, Neamţ; *Explicarea Psalmilor,* 1853, Bucureşti ş.a.); clădirea Primăriei (sec. 19).

2. Com. în jud. Sălaj, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Crasnei cu Dealurile Codrului, pe râul Sălaj; 3 531 loc. (1 ian. 2011): 1 743 de sex masc. şi 1 788 fem. Haltă de c.f. Prelucr. marmurei. Viticultură; apicultură. În satul Bocşa, menţionat documentar, prima oară, în 1349, se află casa natală a lui Simion Bărnuţiu (1808–1864), gânditor, om politic şi revoluţionar, vicepreşedinte al Adunării de la Blaj din 3/15–5/17 mai 1848, în care există amenajat un muzeu memorial.

BOCU, masiv deluros în Subcarpaţii Buzăului, între râurile Sărăţel, la V, şi Slănic, la E. Alt. max.: 809 m.

BOD, com. în jud. Braşov, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Braşov, pe râul Ghimbăşel, în zona de confl. a acestuia cu Oltul; 4 650 loc. (1 ian. 2011): 2 287 de sex masc. şi 2 363 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Producţie de zahăr (din 1889); produse de panificaţie. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, cartofi, lucernă, legume ş.a. Staţie de radio-emisie, instalată în 1935. Staţie meteorologică. Aici s-a înregistrat, la 25 ian. 1942, minima absolută de temp. din România (– 38,5°C). În satul Bod, menţionat documentar, prima oară, în 1211, se află o biserică evanghelică fortificată (sec. 16) şi o biserică ortodoxă având hramul „Sfântul Nicolae" (1776). Pădure de stejari (*Quercus robur*) ocrotiţi. Cetatea Bod s-a prăbuşit la cutremurul din 14 oct. 1802, păstrându-se în prezent un fragment din zidul acesteia.

BODĂIEŞTI → Petricani.

BODEŞTI 1. → Buhuşi.

2. Com. în jud. Neamţ, alcătuită din 4 sate, situată în Subcarpaţii Neamţului, pe râul Cracău; 5 162 loc. (1 ian. 2011): 2 504 de sex masc. şi 2 658 fem. Prelucr. lemnului; confecţii textile. Centru de cojocărit. Pomicultură; apicultură. În arealul com. **B.** au fost descoperite (1939–1942) vestigiile unei importante aşezări neolitice cu mai multe niveluri de locuire, aparţinând culturii materiale Cucuteni (milen. 4–3 î.Hr.), în care s-au găsit obiecte din piatră şlefuită şi silex, ustensile din os şi mai ales figurine feminine din lut, cu tors plat, şi vase ceramice, remarcabile prin bogăţia şi varietatea modelelor pictate. Caracteristic pentru plastica descoperită aici este vasul ajurat, numit de arheologi „Hora de la Frumuşica", la care părţile pline au silueta unui corp uman văzut din spate, oferind întregului ansamblu înfăţişarea unui grup dansând în horă. În satul Oşlobeni există mănăstirea Dumbravele (de călugări) cu biserica având dublu hram – „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" şi „Naşterea Maicii Domnului", ctitorie călugărească din anul 1712, construită în mijlocul unei păduri de stejari. Corpul de chilii şi clopotniţa au fost construite în anul 1900 pe locul celor vechi. În perioada comunistă a funcţionat ca biserică de mir, iar mănăstirea a fost reînfiinţată în 1991. În 1993, un incendiu, cauzat de un scurt-circuit, a mistuit biserica până la temelie, salvându-se doar icoanele. Reconstruită în anii 1994–1998, iar picturile murale interioare executate în perioada 1998–2002 de un colectiv condus de Ciprian Istrate. În satul Bodeştii de Jos se află biserica având hramul „Sfinţii Voievozi" (mijlocul sec. 17, cu pridvor adăugat în 1795), iar în satul Corni, biserica din lemn cu hramul „Sfântul Ioan Boguslavul" (1740).

Bodeşti (2). Vasul ajurat „Hora de la Frumuşica"

BODOC 1. Munții ~, masiv muntos în S Carpaților Orientali, în grupa munților vulcanici, limitat de Depr. Ciuc şi M-ții Ciuc, la N, M-ții Nemira, la NE, Depr. Târgu Secuiesc, la E, Râu Negru, la S, valea Oltului, la V şi M-ții Harghita, la NV. Are o culme centrală, orientată N-S, din care se detaşează câteva vârfuri (Bodoc, 1 193 m, Vârful Pădurii, 1 213 m, Cărpiniş ş.a.) legate prin înşeuări. Alcătuit din fliş cu intruziuni vulcanice. Alt. max.: 1 241 m (vf. Cărpiniş). Nod hidrografic. Acoperit cu păduri de fag. Expl. de andezit (Bixad, Micfalău). La poale apar numeroase izv. cu ape minerale (Băile Tuşnad, Malnaş, Turia, Bodoc etc.).

2. Com. în jud. Covasna, alcătuită din 3 sate, situată în N Depr. Sfântu Gheorghe, la poalele M-ților Bodoc şi Baraolt, la 549 m alt., pe râul Olt, la 15 km N de municipiul Sfântu Gheorghe; 2 435 loc. (1 ian. 2011): 1 268 de sex masc. şi 1 167 fem. Staţie de c.f. Expl. de argilă. Producţie de cărămidă şi ţiglă. Staţie de îmbuteliere a apelor minerale. Creşterea ovinelor. Satul Bodoc este atestat documentar, prima oară, în 1332, iar satul Zălan în 1319. Staţiune balneoclimaterică de interes local, cu funcţionare permanentă, cu izv. de ape minerale carbogazoase, bicarbonatate, sodice, calcice, magneziene, clorurate, folosite atât ca ape de masă, cât şi pentru tratarea afecţiunilor tubului digestiv (dispepsie gastro-intestinală, gastrite cu aciditate redusă), a celor hepato-biliare (dischinezie biliară, colecistită, litiază biliară) şi renale (cură pentru diureză după infecţii urinare). În perimetrul satului Olteni au fost descoperite (1959) vestigiile unei aşezări neolitice, ale unei aşezări dacice, datând din a doua Epocă a fierului, ale unui castru roman din piatră (80 x 120 m) din sec. 2–3 şi ale unei aşezări civile romane (sec. 2–3). Biserică fortificată (sec. 15), cu portal în stil gotic; Castelul „Mikó" (1827), în satul Olteni.

BODROG → Zădăreni.

BODRUK → Zădăreni.

BOGATA, com. în jud. Mureş, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Mureş; 2 020 loc. (1 ian. 2011): 1 002 de sex masc. şi 1 018 fem. Haltă de c.f. Expl. de gaze naturale. Pe terit. satului Bogata, menţionat documentar, prima oară, în 1295, au fost descoperite vestigii din Epoca bronzului (ceramică de tip Wietenberg, cu decor bogat în spirale meandrate, roţi de teracotă etc.), din cea a fierului şi o aşezare feudală din sec. 12–14. Vechiul nume: *Bogata de Mureş*.

BOGAȚI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 8 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Piteştiului cu Piem. Cândeşti, pe râul Budişteanca; 4 519 loc. (1 ian. 2011): 2 258 de sex masc. şi 2 261 fem. Expl. de petrol (în satele Bogaţi şi Glâmbocel). Expl. şi prelucr. a lemnului. Pomicultură; apicultură; viticultură.

BOGAZCHIOI → Cernavodă.

BOGÂLTIN, Mănăstirea ~ → Cornereva.

BOGDA, com. în jud. Timiş, alcătuită din 6 sate, situată în V Pod. Lipovei, la 200 m alt., în zona de izv. a râului Bega Veche, la 50 km NE de Timişoara; 417 loc. (1 ian. 2011): 205 de sex masc. şi 212 fem. Staţiune balneoclimaterică de interes local, cu izv. de ape minerale carbogazoase, feruginoase, iodurate, oligominerale (mineralizare totală 717,7 g/litru), indicate pentru tratarea afecţiunilor reumatismale, ginecologice, ale rinichilor şi căilor urinare etc. Buvete pentru cură cu apă minerală. Aici se organizează tabere de vară pentru vacanţa elevilor. Satul Bogda este menţionat documentar, prima oară, în 1436. Stăpânit de turci (1607–1717) şi de Imperiul Habsburgic (1718–1918). În perioada 1720–1771 a fost colonizat cu germani. Satul Charlottenburg, întemeiat în anii 1770–1771, o dată cu cel de-al doilea val de colonizare cu germani, este singurul sat din Banat, şi chiar din România, desfăşurat sub formă de cerc, fapt pentru care a fost declarat monument istoric.

BOGDANA 1. Com. în jud. Teleorman, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Boian; 2 533 loc. (1 ian. 2011): 1 281 de sex masc. şi 1 252 fem. Culturi de cereale. În satul Bogdana se află o biserică din anul 1883, iar în satul Broşteanca există biserica „Sfântul Ioan Botezătorul" (1846).

2. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 9 sate, situată în Colinele Tutovei, pe râul Bogdana; 1 778 loc. (1 ian. 2011): 887 de sex masc. şi 891 fem. Viticultură. Satul Bogdana este atestat documentar la 20 oct. 1468. Biserică având hramul „Schimbarea la Faţă" (sec. 19), în satul Găvanu. Com. **B.** are în componenţă satul Plopeni care s-a depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21 existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

3. Mănăstirea ~ → Ştefan cel Mare (2).

4. Mănăstirea ~ → Rădăuți (2).

BOGDAND, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 4 sate, situată în S Dealurilor Codrului, pe interfluviul Cerna–Maia; 2 834 loc. (1 ian. 2011): 1 389 de sex masc. şi 1 445 fem. Vestigii din Epoca bronzului (vase ceramice decorate cu motive ornamentale) descoperite 1981 în punctul „Togul Popii". În satul Bogdand, menţionat documentar, prima oară, în 1383, există o biserică din piatră, consemnată documentar în 1470, cu adăugiri din sec. 18 şi turn ridicat în 1863, azi aparţinând cultului reformat-calvin. În satul Corund, atestat documentar, prima oară, în 1423, se află biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1723), cu decor sculptat la portal şi stâlpii pridvorului şi cu picturi pe pereţii interiori executate în 1798.

BOGDAN VODĂ, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Maramureş, pe râul Iza, în zona de confl. cu pâraiele Ieud şi Valea Satului; 3 143 loc. (1 ian. 2011): 1 605 de sex masc. şi 1 538 fem. Constr. de piese auto; producţie de covoare persane. Satul Bogdan Vodă, numit până la 17 febr. 1968 *Cuhea* şi menţionat documentar, prima oară, în 1352, se pare că a fost reşed. voievodului Bogdan I (primul domn de sine stătător al Moldovei, 1359–1365). Acest fapt este atestat de descoperirea (1964–1965), pe un promontoriu care străjuieşte Valea Izei, a urmelor unei temelii din piatră a unei locuinţe (12 x 9 m) incendiate, care se pare că a aparţinut voievodului Bogdan I, în care s-au găsit balamale, cuie din fier, vârfuri de săgeţi, ceramică, pinteni de cavaleri, lănci din fier ş.a. Această presupusă reşed. voievodală era înconjurată de pavaj şi de o palisadă. Tot aici, au fost descoperite fundaţiile unei biserici din piatră (23 x

Bogdan Vodă. Biserica „Sântul Nicolae"

11,50 m) datând din prima jumătate a sec. 14. În satul Bogdan Vodă se află o biserică cu hramul „Sfântul Nicolae", construită din bârne de brad, în anii 1718–1722, pe locul alteia incendiată de tătari în 1717; este una dintre cele mai valoroase biserici de acest fel din țară, declarată monument istoric în anul 2000. Biserica păstrează picturi interioare din 1754, un candelabru din lemn sculptat (1722), un clopot din 1801 şi câteva cărți vechi însemnate (*Octoih*, 1750, *Evanghelia*, 1760, *Triod*, 1771). Tot aici există o casă din lemn din 1780, care a aparținut lui Vasile Deac, şi Grupul statuar „Bogdan Voievod", operă din anul 2007 a sculptorului Ioan Marchiş. Anual, în satul Bogdan Vodă are loc, la mijlocul lunii mai, o manifestare populară ciobănească, asemănătoare cu cea a „Sâmbrei oilor", numită local „Ruptul sterpelor".

BOGDĂNEŞTI 1. Com. în jud. Bacău, alcătuită din 2 sate, situată în SV Depr. Caşin, pe râul Oituz; 2 739 loc. (1 ian. 2011): 1 373 de sex masc. şi 1 366 fem. Centru pomicol (meri, peri, pruni). Săpăturile arheologice au scos la iveală o aşezare din Epoca bronzului, constituită din bordeie cu podine din lut şi vetre din pietre, cu ceramică bogată (căni cu o toartă, cești, amfore, castroane, borcane etc.). În satul Bogdăneşti, atestat documentar la 1 sept. 1584, se află biserica „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul" (1776–1778, cu adăugiri din 1929), consolidată în anii 1986–1987 (după stricăciunile provocate de cutremurul din 4 mart. 1977) şi pictată în frescă în perioada 1993–1995.

2. Com. în jud. Suceava, formată dintr-un sat, situată în N Subcarpaților Neamțului, pe râul Râşca; 3 982 loc. (1 ian. 2011): 2 039 de sex masc. şi 1 943 fem. Biserică din lemn cu hramul „Sfinții Voievozi" (1779, refăcută în 1805, cu pridvor adăugat în 1879). În satul Bogdăneşti se află mănăstirea cu acelaşi nume (de călugări). Începutul vieții monahale la Bogdăneşti datează din anul 1363, când voievodul Bogdan I a ctitorit o biserică din lemn pentru a servi ca loc de rugăciune a călugărilor schitului Bogdăneşti. Schitul a fost distrus din temelii de tătari în anul 1510. În sec. 16–18 au fost câteva încercări de revigorare a vieții monastice, dar de scurtă durată (în anii 1528–1574 a funcționat un schit de călugări, iar în perioada 1620–1740 a existat un schit de maici). La 20 iul. 1994, pe locul fostei vetre monahale s-a pus piatra de temelie a noii mănăstiri din Bogdăneşti prin strădania preotului Gheorghe Loghinoaia, cu contribuția creştinilor din comună, iar la 7 mai 2006 s-a sfințit biserica mănăstirii al cărui hram este „Sfântul Ilie Tesviteanul". Prin efortul călugărilor şi al credincioşilor din Bogdăneşti s-au mai construit clădirile anexe, aghiasmarul, clopotnița, un aşezământ creştin filantropic pentru bătrâni, cu o capacitate de 70 de persoane, inaugurat în 1995, şi s-a sfințit, în anul 2001, statuia voievodului Bogdan I.

3. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 9 sate, situată în zona Colinelor Tutovei, pe râul Bogdăneşti; 3 410 loc. (1 ian. 2011): 1 719 de sex masc. şi 1 691 fem. Satul Unțeşti este atestat documentar în 1499, iar satele Bogdăneşti şi Vlădeşti, în 1528. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1792), „Sfinții Voievozi" (1794) şi „Sfântul Nicolae" (1801, refăcută în 1851), în satele Orgoieşti, Vlădeşti şi Bogdăneşti.

BOGDĂNIȚA, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 7 sate, situată în arealul Colinelor Tutovei, pe interfluviul dintre râurile Bogdana şi Horoaia; 1 599 loc. (1 ian. 2011): 840 de sex masc. şi 719 fem. Morărit. Abator. Creşterea animalelor. Satul Tunseşti este menționat documentar, prima oară, în 1453, iar Rădăeşti, în 1617. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfinții Trei Ierarhi" (1794) şi „Sfântul Nicolae" (1833), declarate monumente istorice, în satele Cepeşti şi Cârțibaşi; în satul Bogdănița se află biserica „Sfântul Nicolae" (1847) a fostului schit Fundul Bogdăniței.

BOGESCHDORF → Băgaciu.

BOGHEŞTI, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 9 sate, situată în SV Colinelor Tutovei, pe stg. râului Zeletin; 1 703 loc. (1 ian. 2011): 863 de sex masc. şi 840 fem. Satele Pleşeşti şi Prisecani sunt menționate documentar, prima oară, în 1491, Plăcinteni în 1495, iar Iugani în 1569. Biserica din lemn cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul" (sec. 17, reparată în sec. 20), în satul Chițcani. Stejar multisecular (sec. 15), declarat monument al naturii, în satul Bogheştii de Sus.

BOGHICEA, com. în jud. Neamț, alcătuită din 4 sate, situată în culoarul larg al Văii Siretului; 2 630 loc. (1 ian. 2011): 1 337 de sex masc. şi 1 293 fem. Prelucr. lemnului. Com. **B.** a fost înființată la 12 iul. 2005 prin desprinderea satelor Boghicea, Căuşeni, Nistria şi Slobozia din com. Bira, jud. Neamț.

BOGHIŞ, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 2 sate, situată în zona Dealurilor Crasnei, pe râurile Barcău şi Valea Mare şi pe pârâul Iaz; 1 967 loc. (1 ian. 2011): 979 de sex masc. şi 988 fem. Prelucr. lemnului. Stațiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local (în satul Boghiş), cu izvoare de ape minerale sulfuroase, bicarbonate, sodice, hipotone, termale (43°C), indicate în tratarea afecțiunilor ginecologice şi ale aparatului locomotor. Stabiliment balnear şi bazin cu apă minerală în aer liber. Biserică reformată (1792); castelul „Bánffi" (1720), cu parc. Com. **B.** a fost înființată la 13 iun. 2005 prin desprinderea satelor Boghiş şi Bozieş din com. Nuşfalău, jud. Sălaj.

BOHOLT → Şoimuş.

BOIAN 1. Câmpie în S României, parte componentă a Câmpiei Române, cuprinsă între Platforma Cotmeana, la N, râul Vedea, la E, fl. Dunărea, la S, şi râul Olt, la V, drenată median, de la NV la SE, de râul Călmățui. Este formată din câmpuri interfluviale largi (7–18 km lățime), slab fragmentate, cu o uşoară înclinare spre SE, acoperite cu depozite groase de loess (20–30 m), afectate de depresiuni de tasare (crovuri sau găvane), unele de dimensiuni foarte mari (200 ha; ad.: 4–5 m). Partea de S a Câmpiei **B.** este constituită din terasele şi lunca Dunării, având alt. mai mici (20–60 m). Alt. max.: 171 m. Culturi de cereale, plante tehnice, legume ş.a. pe soluri cernoziomice, fertile în condiții de umiditate normală.

2. Lac situat în lunca Dunării, în SE Câmpiei Române, pe terit. jud. Călăraşi. Supr.: 230 ha. Importanță piscicolă.

3. Cultură materială din Neoliticul mijlociu (milen. 5–4 î.Hr.), descoperită pe o înălțime numită Grădiştea Ulmilor de pe terit. satul Vărăşti, com. Dorobanțu, jud. Călăraşi, caracterizată prin patru faze de dezvoltare, în cadrul cărora s-au identificat locuințe, obiecte din silex şi piatră şlefuită, ceramică bogat decorată prin excizie, cu motive spiralate-meandrice, plastică din lut sau os (figurine zoomorfe şi antropomorfe), obiecte de podoabă (mărgele din marmură, coliere din cochilii de scoici etc.). Aceste caracteristici, tipice Neoliticului mijlociu, au dat numele culturii **B.** a cărei arie de răspândire maximă a cuprins Muntenia, SE Transilvaniei, Moldova de S, Dobrogea şi NE Bulgariei.

BOIANU MARE, com. în jud. Bihor, alcătuită din 5 sate, situată în zona Dealurilor Viişoarei, în apropierea izv. râului Inot; 1 376 loc. (1 ian. 2011): 716 de sex masc. şi 660 fem. Satul Boianu Mare este menţionat documentar, prima oară, în 1358. Biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1686, cu adăugiri din sec. 19 şi picturi din sec. 18), în satul Boianu Mare, declarată monument istoric.

BOIŞOARA, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 3 sate, situată în NE Depr. Loviştea, la poalele de SV ale M-ţilor Făgăraş; 1 343 loc. (1 ian. 2011): 659 de sex masc. şi 684 fem. Expl. lemnului. Pomicultură. Culturi de cartofi. Creşterea animalelor. Biserică având dublu hram – „Buna Vestire" şi „Cuvioasa Parascheva" (ante 1816), în satul Bumbueşti.

BOIŢA, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 4 sate, situată în SE Depr. Sibiu, la poalele NE ale M-ţilor Lotrului, în zona pasului Turnu Roşu, unde începe pitorescul defileu al Oltului din Carpaţii Meridionali, la 23 km SE de municipiul Sibiu; 1 747 loc. (1 ian. 2011): 874 de sex masc. şi 873 fem. Expl. şi prelucrarea lemnului. Expl. de piatră (cariera Căpreţ). Muzeu etnografic (în satul Boiţa). Două spitale pentru bolnavii cu afecţiuni psihice. În arealul satului Boiţa, atestat documentar în 1453, în punctul numit Rude, au fost descoperite (1957–1958) urmele unui castru roman de dimensiuni mici (41 x 47 m) cu dublu zid de incintă, cunoscut sub numele de *Caput Stenarum*, datând din sec. 2, precum şi vestigiile unei aşezări civile în care s-au găsit ruinele unor clădiri din cărămidă. Această străveche aşezare se află situată pe anticul drum roman ce ducea spre Apulum şi la capătul de N al liniei romane de fortificaţii cunoscută ca *Limes Alutanus*. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1812–1822, cu zid de incintă), în satul Boiţa. Tot în satul Boiţa, în zona de intrare în defileul Oltului prin trecătoarea Turnu Roşu, pe malul drept al Oltului, se află castelul Turnu Roşu (sec. 19) şi ruinele unui turn de pază (*Turnu Roşu* sau *Turnu Spart*) datând din sec. 13–14, turn care, în secolele trecute, avea menirea să vegheze asupra drumului de legătură dintre Sibiu şi Râmnicu Vâlcea. Acest turn făcea parte dintr-un vast sistem defensiv, organizat de oraşul Sibiu. Com. **B.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Boiţa, Lazaret, Lotrioara şi Paltin din subordinea ad-tivă a oraşului Tălmaciu.

BOIU, Izbucul ~ → Peştera Câmpenească.

BOIU MARE, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 4 sate, situată în zona Dealurilor Boiului (Pod. Someşan); 1 204 loc. (1 ian. 2011): 593 de sex masc. şi 611 fem. Expl. de bentonit. Prelucr. lemnului şi a laptelui. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Satul Boiu Mare este menţionat documentar, prima oară, în 1405. Biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1757), în satul Frâncenii Boiului.

BOJI PETRU → Săveni (2).

BOKCHA → Bocşa (1).

BOLBOŞI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 7 sate, situată în Dealurile Jiului, pe râul Jilţu; 3 302 loc. (1 ian. 2011): 1 736 de sex masc. şi 1 566 fem. Biserică din lemn cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1755– 1757, refăcută în 1818), în satul Bălăceşti.

BOLDEŞTI-GRADIŞTEA, com. în jud. Prahova, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Săratei, la confl. râului Râiosu cu Bălana; 1 927 loc. (1 ian. 2011): 909 de sex masc. şi 1 018 fem. Expl. de petrol. Reşed. com. este satul *Boldeşti*.

BOLDEŞTI-SCĂENI, oraş în jud. Prahova, situat la poalele de SV ale Dealului Seciu, pe Valea Teleajenului, la ieşirea acestuia din Subcarpaţii Prahovei, la 250–300 m alt., la 14 km N de Ploieşti; 11 388 loc. (1 ian. 2011): 5 631 de sex masc. şi 5 757 fem. Supr.: 35 km^2, din care 7,5 km^2 în intravilan; densitatea: 1 518 loc./km^2. Staţie de c.f. Expl. de petrol şi gaze naturale. Producţie de geamuri, de sticlărie, de ambalaje din mase plastice şi de mucava. Centru viticol şi pomicol. **Istoric.** Oraşul s-a format prin contopirea (17 febr. 1968) satelor Boldeşti (atestat documentar în 1503, 1600 şi 1778) şi Scăeni (*Scăieni*, *Scăiani* sau *Scăuiani*, menţionat documentar în 1543 şi 1581). Cramă. La Scăeni, între 10 mart. 1835 şi 30 sept. 1836, a funcţionat un falanster (organizaţie social-economică primară, formată din c. 2 000 de persoane, care urma să funcţioneze ca asociaţie de producţie şi consum bazată, îndeosebi, pe îndeletniciri agricole), înfiinţat de Teodor Diamant (socialist-utopic), cu ajutorul boierului Emanoil Bălăceanu, după modelul falansterului preconizat de socialistul francez Charles Fourier. Oraşul **B.-S.** are în subordine ad-tivă localit. componentă Seciu. În oraş se află ruinele bisericii „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1812) şi monumentul lui Teodor Diamant, operă din 1977 a sculptorilor E. Tudorache şi Şt. Macovei. În localit. componentă Seciu există biserica având hramul „Sfânta Treime" (sec. 18).

BOLDU, com. în jud. Buzău, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Râmnicului; 2 393 loc. (1 ian. 2011): 1 135 de sex masc. şi 1 258 fem. Expl. de gaze naturale. Confecţii textile. Viticultură. Satul Boldu este atestat documentar în 1830.

BOLDUR, com. în jud. Timiş, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Lugojului; 2 292 loc. (1 ian. 2011): 1 090 de sex masc. şi 1 202 fem. Satul Boldur este menţionat documentar, prima oară, în 1290, iar apoi în 1368 cu numele *Bondor*. Biserica „Naşterea Maicii Domnului" (1865–1868), în satul Boldur.

BOLINTIN-DEAL, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Vlăsiei, la 20 km V de Bucureşti; 6 231 loc. (1 ian. 2011): 3 003 de sex masc. şi 3 228 fem. Nod rutier. Expl. de petrol şi gaze naturale. Prefabricate din beton; tâmplărie în lemn; balastieră. În apr. 1991 un tânăr român a fost ucis de un ţigan, fapt ce a determinat un conflict interetnic urmat de incendierea a 18 case ale ţiganilor. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **B.-D.** a făcut parte din jud. Ilfov. În satul Bolintin-Deal se află bisericile cu hramurile „Sfântul Gheorghe" (1886) şi „Sfântul Nicolae" (sf. sec. 19) şi conacele „Hubert" şi „Băleanu" – ambele construite la începutul sec. 20.

BOLINTIN-VALE, oraş în jud. Giurgiu, situat în Câmpia Vlăsiei, pe stg. Văii Argeşului, la 25 km V de Bucureşti; 12 590 loc. (1 ian. 2011): 6 216 de sex masc. şi 6 374 fem. Supr.: 40,4 km^2, din care 9,2 km^2 în intravilan; densitatea: 1 368 loc./km^2. Expl. de balast. Producţie de tricotaje, de confecţii metalice, de prelucr. a lemnului, alim. (preparate din lapte şi carne, panificaţie) şi de produse pentru uz gospodăresc. Tăbăcărie. Complex de industrializare a legumelor şi fructelor. Reparaţii auto. Moară (1920). **Istoric.** Prima menţiune documentară a localit. datează din perioada 1426–1450,

aflându-se printre cele 63 de aşezări rurale consemnate în acest interval în Ţara Românească. În 1433, localit. apare consemnată într-un hrisov emis de domnul Alexandru Aldea în legătură cu ajutorul pe care-l acordau locuitorii mănăstirii „Buna Vestire" din Bolintin. Aici a poposit Tudor Vladimirescu, la 16 mart. 1821, în drum spre Bucureşti, lansând o proclamaţie către locuitorii Bucureştiului pentru a se solidariza cu mişcarea condusă de el. Declarat oraş la 31 mai 1989. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 **B.-V.** a făcut parte din jud. Ilfov. În prezent, are în subordine ad-tivă 3 sate: Crivina, Malu Spart, Suseni. **Monumente:** conacul familiei boiereşti Băleanu (sec. 17); biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1832, cu refaceri ulterioare); monumentul funerar şi statuia scriitorului Dimitrie Bolintineanu (născut la Bolintin-Vale în 1819– mort 1872), realizate de sculptorul Carol Storck. În satul Malu Spart se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1880).

BOLOTEŞTI, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 6 sate, situată la poalele de SE ale Măgurii Odobeşti, pe râul Putna; 4 879 loc. (1 ian. 2011): 2 392 de sex masc. şi 2 487 fem. Nod rutier. Centru viticol şi de vinificaţie. Satul Boloteşti, menţionat documentar, prima oară, în 1565, s-a numit, până în sec. 17, *Târgoveţi*. Satul Găgeşti este atestat documentar în 1610, iar Căpoteşti (azi desfiinţat şi înglobat în satul Putna) în 1626. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1702), în satul Boloteşti; biserica „Sfântul Nicolae" (ante 1809, refăcută în 1867–1870, distrusă în timpul Primului Război Mondial şi reconstruită în anii 1920–1925); Moară domnească acţionată de forţa apei. În satul Găgeşti se află mănăstirea Tarniţa, ctitorie călugărească din anul 1702, cu biserica „Adormirea Maicii Domnului", reparată în 1805 (după stricăciunile provocate de cutremurul din 14 oct. 1802) şi apoi în 1919–1920 (după deteriorările cauzate de luptele din Primul Război Mondial). În 1950, mănăstirea de călugări a fost transformată în mănăstire de maici, dar la 28 oct. 1959 acestea au fost alungate de autorităţile comuniste şi mănăstirea desfiinţată, clădirile anexe căzând pradă ruinei de-a lungul a 30 de ani. În 1990, mănăstirea a fost reînfiinţată. Biserica mănăstirii, construită din lemn pe fundaţie de beton, cu o turlă mare pe naos, de formă hexagonală, aşezată pe un tambur pătrat, a fost mistuită în întregime de un incendiu în luna aprilie 2006, pe locul ei fiind construită, ulterior, o nouă biserică.

BOLVAŞNIŢA, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 2 sate, situată în N culoarului depresionar Timiş-Cerna, la poalele de V ale Muntelui Mic; 1 436 loc. (1 ian. 2011): 750 de sex masc. şi 686 fem. Pomicultură (meri, peri, pruni). Biserică (1832). Satul Bolvaşniţa este menţionat documentar, prima oară, în 1376.

BONCHII, Peştera ~, peşteră în V României, în partea centrală a M-ţilor Pădurea Craiului (M-ţii Apuseni), în raza com. Roşia (jud. Bihor). Lungimea galeriilor: 2 300 m. Are forma unui coridor, străbătut de un pârâu subteran, cu numeroase săli largi (unele cu însemnate formaţiuni stalagmitice), centrale sau colaterale, şi sifoane. Greu accesibilă.

BONCUŢA, pas în Carpaţii de Curbură, într-o zonă de înşeuare dintre M-ţii Ciucaş (la V) şi Tătaru (la E), în apropiere de izv. râului Telejenel, la 1 078 m alt.

BONDOR → Boldur.

BONŢIDA, com. în jud. Cluj, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Transilvaniei (Câmpia Fizeşului), pe dr. Someşului Mic; 5 131 loc. (1 ian. 2011): 2 523 de sex masc. şi 2 608 fem. Staţie de c.f. Herghelie. Fermă de creştere a porcinelor. Topitorie de cânepă. În satul Bonţida, menţionat documentar, prima oară, în 1263, se află castelul „Bánffi", cu turnuri rotunde la colţuri, construit în 1652, după planurile arhitectului Agostino Serena, modificat şi amplificat în stil baroc de arhitectul J. Fischer von Erlach (după 1745) şi amplificat din nou în 1850 (o aripă nouă) de arhitectul A. Kagerbauer. Castelul a fost restaurat parţial în 1999. Tot în satul Bonţida există o biserică din sec. 13, aparţinând cultului reformat-calvin, cu refaceri ulterioare şi cu amvon din 1720, construit de David Sipoş. În satul Coasta există conacul „Dujardin" (sec. 18–19), iar în satul Răscruci, o biserică reformată (sec. 17).

BORA → Padina.

BORĂNEŞTI, com. în jud. Ialomiţa, alcătuită din 2 sate, situată în lunca largă de pe dr. râului Ialomiţa; 2 865 loc. (1 ian. 2011): 1 438 de sex masc. şi 1 427 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ; legumicultură; viticultură. Satul Borăneşti apare consemnat pe o hartă austriacă din sec. 18 cu toponimul *Borăneştie*. În perioada 1864–1874 a fost comună rurală, în anii 1874–1876 satul Borăneşti a făcut parte din com. Speteni, iar între 1876 şi 1968 a fost comună de sine stătătoare. La 17 febr. 1968 a fost inclus în com. Coşereni, iar la 7 apr. 2004 s-a reînfiinţat com. Borăneşti, în urma desprinderii satelor Borăneşti şi Sinteşti din com. Coşereni. În satul Borăneşti se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1866) şi conacul boierului Nicu Chiroiu (1889, renovat în 1994–1995).

BORĂSCU 1. Com. în jud. Gorj, alcătuită din 7 sate, situată în zona Dealurilor Jiului, pe râul Borăscu; 3 545 loc. (1 ian. 2011): 1 803 de sex masc. şi 1 742 fem. Schitul Săroiu (sec. 19). Muzeu etnografic. Biserică din lemn cu dublu hram – „Sfântul Dimitrie" şi „Sfântul Ioan Botezătorul" (1821), în satul Scoruşu. În perioada 1 ian. 1965 şi 17 febr. 1968, satul şi com. **B.** s-au numit *Livada*.

2. Suprafaţa de eroziune ~ → Godeanu (1).

BORCA, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 7 sate, situată la poalele M-ţilor Bistriţei şi Stânişoarei, pe valea superioară a Bistriţei moldoveneşti, în zona de confl. cu râurile Borca şi Sabasa; 6 613 loc. (1 ian. 2011): 3 336 de sex masc. şi 3 277 fem. Expl. şi prelucr. lemnului; brichetarea rumeguşului; prelucr. laptelui şi a lânii. Abator. Recoltarea fructelor de pădure. Bogat fond cinegetic (mistreţi, cerbi, urşi ş.a.). Creşterea bovinelor şi a ovinelor. Staţiune balneoclimaterică de interes local. Numele localit. provine de la un izv. cu apă minerală alcalină, cloruro-sodică, numit local „borcut". Monument închinat eroilor căzuţi pe câmpurile de luptă în Primul Război Mondial. Rezervaţie faunistică (357 ha).

BORCEA 1. Braţ stg. al Dunării, în cursul ei inf., pe terit. României, care se desprinde la 5 km amonte de municipiul Călăraşi şi se uneşte apoi cu „albia mamă", la 6 km N de Hârşova. Are un curs meandrat pe o distanţă de 100 km, limitând, la V, Balta Ialomiţei. Navigabil pentru vase de mic tonaj. După difluenţa din amonte de Călăraşi, **B.** are un debit redus (c. 10% din apele fl.), majoritatea vol. (c. 90%) dirijându-se pe braţul Dunărea Veche. După ce **B.** primeşte aportul braţului intermediar Bala (sau *Braţul Rău*), în aval de com. Unirea (jud. Călăraşi), care îl leagă cu Dunărea Veche, debitul creşte considerabil (c. 61%), iar

albia se lăţeşte la 300–450 m. Din apele **B.** se alimentează marile sisteme de irigaţii de la Jegălia (20 mii ha), Pietroiu–Ştefan cel Mare (80 mii ha), Gălăţui–Călăraşi (54 mii ha) ş.a. Pe malul stg. al **B.** se află municipiile Călăraşi şi Feteşti. Braţul **B.** este traversat, la Feteşti, de două poduri feroviare (unul construit de ing. Anghel Saligny în 1890–1895 şi altul realizat în 1985–1987) şi de un pod rutier (1985–1987) care asigură legăturile între Muntenia şi Dobrogea pe o variantă mult scurtată. Podul rutier de la Feteşti face parte integrantă din autostrada ce se construieşte între Bucureşti şi Constanţa.

2. Com. în jud. Călăraşi, formată dintr-un sat, situată în E Câmpiei Bărăganului, pe stg. braţului Borcea; 8 596 loc. (1 ian. 2011): 4 248 de sex masc. şi 4 348 fem. Haltă de c.f. (inaugurată la 26 sept. 1896). Complex avicol. Pescuit. Până la 1 ian. 1965 s-a numit *Cocargeaua*. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 a făcut parte din jud. Ialomiţa.

BORDEI VERDE, com. în jud. Brăila, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Brăilei; 2 703 loc. (1 ian. 2011): 1 383 de sex masc. şi 1 320 fem. Nod rutier. Expl. de petrol şi gaze naturale. Morărit. Culturi de cereale. Pe terit. satului Lişcoteanca au fost descoperite vestigiile a patru aşezări neolitice, aparţinând culturilor Boian şi Gumelniţa, din care s-au recuperat, printre altele, un vas ritual (asemănător vaselor ceramice de tip Cucuteni) şi o masă de rit. Satul Bordei Verde a fost întemeiat în 1855. Biserică (1881), în satul Bordei Verde.

BORDEŞTI, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 2 sate, situată în Subcarpaţii Vrancei, pe dr. râului Râmna; 1 811 loc. (1 ian. 2011): 886 de sex masc. şi 925 fem. În satul Bordeşti se află ruinele clădirilor fostei mănăstiri **B.** (sec. 17) şi biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1698), ctitorie a căpitanului Mănăilă Ioniţă, dregător în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu. După secularizarea averilor mănăstireşti (1863), biserica mănăstirii a devenit biserică de mir, declarată monument istoric la 10 martie 1915, păstrând picturi murale interioare originare.

BORDUŞANI, com. în jud. Ialomiţa, alcătuită din 2 sate, situată în E Câmpiei Bărăganului, pe stg. braţului Borcea; 5 079 loc. (1 ian. 2011): 2 570 de sex masc. şi 2 509 fem. Cherhana. Moară (începutul sec. 20). Culturi de cereale. Pomicultură. Creşterea porcinelor. Pescuit. În perimetrul satului Borduşani au fost descoperite urmele unei aşezări neolitice aparţinând culturii materiale Gumelniţa (milen. 4–3 î.Hr.), în care s-au găsit unelte din piatră, silex, os şi corn şi vestigiile unei aşezări daco-getice din sec. 2 î.Hr., în care au fost identificate fragmente de vase ceramice lucrate la roată şi decorate cu picturi sau prin lustruire. Biserica „Sfântul Ilie" (sec. 18, refăcută în 1838), în satul Borduşani.

BORI → Gura Humorului.

BORLAC → Castelu.

BORLEŞTI, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 5 sate, situată în V Depr. Cracău–Bistriţa, la poalele de E ale M-ţilor Goşmanu, pe râul Nechitu; 9 539 loc. (1 ian. 2011): 4 804 de sex masc. şi 4 735 fem. Zăcăminte de săruri de potasiu şi de magneziu. Expl. şi prelucr. lemnului. Fabrică de conf. În satul Nechit se află mănăstirea Nechit (de călugări), cu biserica „Schimbarea la Faţă" (34 m lungime şi 12 m lăţime), construită în 1864. Mănăstirea actuală s-a dezvoltat pe locul schitului Nechit consemnat documentar în 1399 cu o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae". În primele decenii ale sec. 19, viaţa monahală de la acest schit a început să se stingă, după care a urmat o perioadă de uitare şi ruinare până în 1864 când s-a construit biserica de zid, o clopotniţă şi câteva chilii. La 28 oct. 1959 schitul a fost desfiinţat de autorităţile comuniste şi reînfiinţat apoi în 1972 prin efortul părintelui Zenovie Ghidescu sprijinit de Patriarhia Română. În anii 1976–1979 biserica de zid a fost refăcută în întregime, atribuindu-se hramul „Schimbarea la Faţă", şi s-a construit paraclisul cu hramul „Sfinţii Mucenici Zenovie şi Zenovia" – ambele lăcaşuri pictate în perioada 1979–1982 de monahia Viorica Creţu de la mănăstirea Prislop. În anii 1998–2001 a fost construit un nou Turn-clopotniţă, înalt de 51 m, care adăposteşte un paraclis cu hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena". În partea de N a bisericii se află în construcţie o clădire cu patru niveluri care va adăposti trapeza (sala de mese), o sală de conferinţe, mai multe chilii pentru călugări şi mai multe spaţii de cazare pentru pelerini.

BOROAIA, com. în jud. Suceava, alcătuită din 5 sate, situată în Subcarpaţii Neamţului, pe dr. râului Moldova; 4 726 loc. (1 ian. 2011): 2 303 de sex masc. şi 2 423 fem. Prelucr. lemnului şi a laptelui. Creşterea bovinelor. În satul Boroaia se află biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1808) şi biserica de zid cu dublu hram – „Sfânta Ana" şi „Sfânta Maria", construită în perioada 22 iun. 1969–2 mai 1970 (sfinţită la 21 mai 1977) prin efortul părintelui Ilarion Argatu.

BOROD, com. în jud. Bihor, alcătuită din 5 sate, situată în E Depr. Vad-Borod, la poalele M-ţilor Plopiş şi Pădurea Craiului, pe râul Borod; 3 887 loc. (1 ian. 2011): 1 930 de sex masc. şi 1 983 fem. Expl. de cărbune brun, de argilă refractară, de piatră şi nisip în carieră. Prelucr. lemnului; apicultură. Pomicultură. Satul Borod este menţionat documentar, prima oară, în perioada 1291–1294. Punct fosilifer (în satul Cornitel, 0,1 ha).

BOROŞNEU MARE, com. în jud. Covasna, alcătuită din 6 sate, situată în Depr. Târgu Secuiesc, pe stg. Râului Negru; 3 283 loc. (1 ian. 2011): 1 654 de sex masc. şi 1 629 fem. Haltă de c.f. Nod rutier. Prelucr. lemnului. Complex de creştere a bovinelor. Satul Boroşneu Mare este menţionat documentar, prima oară, în 1332. În satul Leţ au fost descoperite (1949, 1955) vestigiile unei aşezări neolitice, cu mai multe niveluri de locuire, în care s-a găsit ceramică de tip Criş şi Boian. Vestigii ale unui castru roman auxiliar construit în anii 110–120 pe drumul dintre Pasul Oituz şi Pasul Bran. În satul Dobolii de Sus se află o biserică reformată din sec. 16, declarată monument istoric, construită în stil gotic târziu, cu picturi murale din 1667 şi strane pictate în 1773, iar în satul Boroşneu Mic există conacul „Tompa" (sec. 18) şi o biserică din sec. 18.

BORSEC 1. Depresiune intramontană, tectono-erozivă, în Carpaţii Orientali, dominată de M-ţii Giurgeu, la S-SV, şi M-ţii Bistriţei, la E-NE, drenată de Valea Vinului (afl. dr. al Bistricioarei). Supr.: 30 km^2. Relief colinar şi de terase joase. Climă răcoroasă (media termică anuală 4°C) şi precipitaţii bogate (800 mm/anual). Păduri de răşinoase. Numeroase izv. cu ape minerale. Importantă zonă turistică.

2. Oraş în jud. Harghita, situat în depresiunea cu acelaşi nume, la 860–880 m alt., pe Valea Vinului; 2 727 loc. (1 ian. 2011): 1 318 de sex masc. şi 1 409 fem.

Supr.: 96 km², din care 1,7 km² în intravilan; densitatea: 1 604 loc./km². Expl. de cărbune, turbă şi travertin. Confecţii textile. Renumită staţiune balneoclimaterică de interes general, cu funcţionare permanentă, cu izv. de ape minerale carbogazoase, bicarbonatate, calcice, magneziene, alcalino-feroase, hipotone, cunoscute şi recomandate pentru acţiunea lor tămăduitoare încă din 1594. În 1767, **B.** figura printre cele mai importante staţiuni balneare. În 1803 ing. vienez Johann Gunther a luat în arendă izv. minerale de la **B.** pe timp de 28 de ani, inaugurând (în 1806) îmbutelierea apelor minerale în sticle, ca ape de masă

În 1889 au început expl. de turbă pentru „băi de nămol". Recunoaşterea internaţională a calităţilor terapeutice ale apelor minerale de la **B.** a fost confirmată de acordarea mai multor distincţii: Medalia de merit a Târgului Internaţional de la Viena (1873); Medalia de argint şi Diploma de onoare acordate în 1876 la Expoziţiile internaţionale de la Berlin şi, respectiv, Trieste; Diploma de onoare a Expoziţiei Internaţionale de la Paris (1878). Medicii specialişti indică staţiunea **B.** pentru tratarea afecţiunilor cardiovasculare (insuficienţă mitrală şi aortică compensată, hipertensiune arterială, varice), endocrine (hipertiroidie, boala Basedow, stări prepuberale la copii supraponderali), a celor hepato-biliare (dischinezie biliară, colecistite cronice necalculoase), a bolilor tubului digestiv (gastrite cronice hipoacide, constipaţii cronice, colite cronice nespecifice), ale rinichilor şi căilor urinare etc. Numeroase buvete pentru cură internă cu apă minerală. Staţiunea **B.** a fost declarată oraş în 1956. Biserică din lemn, ortodoxă (fostă greco-catolică), construită în 1718. În arealul oraşului **B.** se află o rezervaţie botanică (2 ha) în care vegetează, printre altele, câteva exemplare dintr-o specie de mesteacăn pitic (*Betula humilis*), ocrotite de lege, rezervaţia naturală „Scaunul rotund" (40 ha) şi mlaştina Budos (ocrotită de lege).

BORŞ, com. în jud. Bihor, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia de Vest, la graniţa cu Ungaria, la 12 km NV de municipiul Oradea; 3 866 loc. (1 ian. 2011): 1 845 de sex masc. şi 2 021 fem. Producţie de alumină, de mobilă, încălţăminte, prelate pentru maşini ş.a. Morărit şi panificaţie. Punct de vamă, rutier, modernizat în anii 1991–1995 şi redat traficului la 15 iul. 1995 (extins pe o supr. de 9 ha). Satul Borş apare menţionat documentar, prima oară, în 1215. În arealul satului Sântion au fost descoperite (1955) vestigiile unei aşezări din Epoca bronzului, aparţinând culturii materiale Otomani (sec. 19–13 î.Hr.), un cimitir de înhumaţie în care s-au găsit (până în 2013), câteva inele din argint (sec. 11 d.Hr.) şi urmele unei aşezări feudale (sec. 11–13).

Borsec (2). Vedere generală

BORŞA 1. Oraş în extremitatea nordică a României, în jud. Maramureş, situat în E Depr. Maramureş, la 660–950 m alt., la poalele M-ţilor Rodna şi Maramureş, pe cursul superior al Vişeului, la 157 km E de Baia Mare; 28 282 loc. (1 ian. 2011): 14 176 de sex masc. şi 14 106 fem. Supr.: 47,5 km², din care 26,5 km² în intravilan; densitatea: 1 067 loc./km². Punct final de c.f. Expl. de plumb, zinc, cupru şi andezite (în localit. componentă Băile Borşa). Uzină de flotaţie şi preparare a min. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea, mobilă, plăci aglomerate din lemn). Produse alim. (preparate din lapte, băuturi alcoolice, panificaţie). Centru pomicol. **Istoric.** Menţionat documentar, prima oară, ca aşezare rurală, în 1365 şi apoi în 1450. Locuitorii din **B.** au opus o dârză rezistenţă (4 sept. 1717) hoardei de tătari care se retrăgea spre Moldova, după ce devastase localităţile de pe Valea Someşului. Înainte de 1944 era un important centru de desfăşurare a târgurilor săptămânale şi anuale. Declarat oraş la 17 febr. 1968. Are în subordine ad-tivă localit. componentă Băile Borşa. **Monumente:** biserica din lemn având hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1700), cu decor sculptat în lemn şi picturi interioare executate pe lemn în 1775; biserică de zid (1895); obeliscul ridicat, pe o înălţime numită „Preluca Tătarilor", în amintirea victoriei obţinute de localnici asupra tătarilor invadatori în 1717. La 12 km NE de centrul oraşului **B.** se află *Complexul turistic Borşa,* amplasat la poalele M-ţilor Rodna şi Maramureş, la 700–850 m alt., pe valea superioară a Vişeului, în apropiere de Pasul Prislop (1 414 m alt.), pe şoseaua rutieră modernizată care face legătura între Transilvania şi Bucovina, într-o zonă de mare aflux turistic. Izv. cu ape minerale carbogazoase, feruginoase, bicarbonatate, calcice, magneziene, cu efecte curative în tratarea infecţiilor rinichilor şi căilor urinare, ale bolilor cronice ale tubului digestiv etc., climatul submontan, tonic-stimulant, cu aer curat, lipsit de praf şi alergeni, puternic ozonat, variatele posibilităţi de practicare a turismului montan şi a sporturilor de iarnă (numeroase trasee marcate, pârtii de schi cu diferite grade de dificultate, trambulină olimpică naturală (113 m înălţime) amenajată pentru sărituri cu

Borşa (1). Apect din Complexul turistic

schiurile, linia de teleferic (de 1 900 m lungime şi 500 m diferenţă de nivel) şi teleschi în continuare (790 m lungime), care leagă complexul turistic **B.** cu vf. Runcu Ştiolului, 1 611 m alt. etc., prezenţa hotelurilor şi vilelor moderne, toate la un loc contribuie la desfăşurarea activităţilor turistice non-stop, ce imprimă acestui complex turistic caracteristicile unei veritabile staţiuni climaterice şi de odihnă. În raza oraşului se află stâncăriile calcaroase de la Sălhoi (cu plante rare) şi rezervaţia botanică (5 ha) în care vegetează relictul terţiar *Cochlearia pyrenaica* de la Zâmbroslăvii din M-ţii Maramureşului.

2. Com. în jud. Cluj, alcătuită din 5 sate, situată în zona Dealurilor Clujului, pe râul Borşa; 1 520 loc. (1 ian. 2011): 746 de sex masc. şi 774 fem. Pomicultură. În satul Borşa, menţionat documentar, prima oară, în 1315, se află un castel (sec. 19), iar în satul Ciumăfaia există o biserică din sec. 16–19, cu amvon construit în 1745 de David Sipoş.

BORZEŞTI, localit. componentă a municipiului Oneşti, jud. Bacău. Combinat chimic (în funcţiune din 1959), care produce sodă caustică, acid clorhidric, clor, cloroform, acid sulfuric, ierbicide, insecticide ş.a. Are două centrale electrice şi de termoficare (Borzeşti I, intrată în funcţiune în 1956, şi Borzeşti II, în 1975). După cum menţionează istoricul Grigore Tocilescu se pare că aici s-a născut Ştefan cel Mare (în anul 1436). La **B.** se află biserica „Adormirea Maicii Domnului", de mari dimensiuni (26,20 lungime şi 10,30 m lăţime), ctitorie din anii 1493–1494 a domnului Ştefan cel Mare şi a fiului său Alexandru (sfinţită la 12 oct. 1494), având faţadele decorate cu ceramică smălţuită (de culoare verde, galbenă, cafeniu deschis, portocaliu), în alternanţă cu cărămidă şi piatră brută. Biserica a fost restaurată în 1904–1905, 1924 şi 1994 (resfinţită la 12 oct. 1994). La **B.** se află un stejar multisecular (ocrotit de lege).

BOSANCI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Sucevei; 7 175 loc. (1 ian. 2011): 3 668 de sex masc. şi 3 507 fem. Centru pomicol şi de ţesături populare. Biserică din lemn, cu hramul „Cuvioasa Parascheva", construită în 1792 şi strămutată, în 1949, din satul Poiana (com. BrusturiDrăgăneşti, jud. Neamţ) în satul Cumpărătura. Rezervaţie floristică (Fânaţele seculare Bosanci-Ponoare, 24,4 ha), cu bogate şi variate specii de plante mezoxerofile şi xerofile (migdalul pitic/*Prunus tenella*, jaleşul de stepă/*Salvia nutans*, ruscuţa de primăvară/*Adonis vernalis*, barba boierului/*Ajuga laxmanni*, gladiola sălbatică/*Gladiolus imbricatus*, stânjenelul/*Iris hungarica*). La poalele Dealului Strâmbu apar izvoare reci care au creat condiţii favorabile pentru dezvoltarea unor specii de plante iubitoare de umezeală (bulbucii de munte/*Trollius europaeus*, trifoiştea/*Menyanthes trifoliata* ş.a.). Satul Bosanci este atestat documentar la 14 aug. 1432.

BOSIA, denumirea, până la 20 mai 1996, a com. *Ungheni*, jud. Iaşi.

BOSNIAK → Moldova Nouă.

BOŞOROD, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 9 sate, situată la poalele de NV ale M-ţilor Şureanu, pe Pârâul Luncanilor; 2 043 loc. (1 ian. 2011): 1 016 de sex masc. şi 1 027 fem. Expl. de marmură (în satul Luncani). Creşterea ovinelor şi bovinelor. Pomicultură; apicultură. În satul Boşorod, menţionat documentar, prima oară, în 1733, pe Dealul Piatra Roşie, au fost descoperite (1949–1952) urmele unei cetăţi dacice construită din piatră, cu cinci turnuri şi o poartă, datând din sec. 1 î.Hr.-1 d.Hr., care făcea parte din sistemul de fortificaţii din M-ţii Orăştiei, menită să apere, dinspre V, capitala Daciei, Sarmizegetusa Regia. Aici au fost găsite o sabie din fier, de origine celtică, învelişul unui scut de paradă, din fier forjat, cu reliefuri reprezentând un bour în medalion, un candelabru din bronz, cu trei braţe, un bust din bronz reprezentând-o, probabil, pe zeiţa Bendis ş.a. Cetatea *Piatra Roşie*, inclusă, în dec. 1999, pe lista patrimoniului cultural mondial UNESCO, a fost cucerită şi distrusă de romani în anul 106. În satul Chitid se află biserica de zid cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18), în satul Luncani există o biserică din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18), iar în satul Alun, biserica „Adormirea Maicii Domnului", construită, în 1938, din marmură, cu picturi murale originare în interior. Pe terit. satului Cioclovina se află peştera Cioclovina Uscată (→), unde a fost găsită o cutie craniană de tip *homo sapiens fosilis* (c. 60 000–10 000 î.Hr.).

Borzeşti. Biserica „Adormirea Maicii Domnului"

BOŞOTENI → Teslui (3).

BOTANU → Dâlma.

BOTENI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 4 sate, situată în N Piem. Cândeşti, pe râul Argeşel; 2 540 loc. (1 ian. 2011): 1 255 de sex masc. şi 1 285 fem. Aeroport militar. Expl. de lignit şi de gips. Pomicultură (meri, pruni, peri). Casa memorială „Petre Ţuţea". Agroturism. Biserica „Sfântul Gheorghe" (1827), în satul Lunca.

BOTEŞTI, com. în jud. Neamţ, formată din 3 sate, situată pe stg. râului Moldova; 4 867 loc. (1 ian. 2011): 2 414 de sex. masc. şi 2 453 fem. Până la 4 mart. 2004, com. **B.** a avut în componenţă satele Văleni, David, Moreni şi Munteni, care s-au desprins din com **B.** şi au format com. *Văleni*, jud. Neamţ. Com. **B.** a luat naştere în 1850 prin unirea satelor Tomeşti (înfiinţat în 1750) şi Nisiporeşti (întemeiat în 1750 cu numele *Zapodia*).

BOTIZ, com. în jud. Satu Mare, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Someşului; 3 589 loc. (1 ian. 2011): 1 802 de sex masc. şi 1 787 fem. Haltă de c.f. Producţie de mobilier. În satul Botiz, menţionat documentar, prima oară, în 1364, se află clădirea Curiei romano-catolice (sec. 18), azi sediul Primăriei. Până la 7 apr. 2004, com. **B.** a avut în componenţă satele Agriş şi Ciuperceni, care la acea dată s-au desprins din com. **B.** şi au format com. Agriş.

BOTIZA, com. în jud. Maramureş, formată dintr-un sat, situată în S Depr. Maramureş, la poalele de NV ale M-ţilor Ţibleş, pe râul Botiza, la 50 km SE de municipiul Sighetu Marmaţiei; 2 780 loc. (1 ian. 2011): 1 382 de sex masc. şi 1 398 fem. Expl. forestiere şi de marne. Izv. cu ape minerale carbogazoase, clorurate, sodice, sulfuroase, bicarbonatate, folosite local. Renumit centru de prelucr. artistică a lemnului (lăzi de zestre, porţi sculptate) şi a lânii (cergi). La începutul lunii mai are loc la **B.** sărbătoarea folclorică „ruptul sterpelor". Muzeu cu obiecte vechi de artizanat, covoare ş.a. Satul Botiza este menţionat documentar, prima oară, în 1373, iar apoi în 1385. Biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva", construită în anul 1699 în Vişeu de Jos, la comanda lui Ştefan Pop, a fost adusă în Botiza în 1899 şi instalată pe locul unei vechi biserici de lemn ce data din 1593. Biserica a fost pictată pe pereţii interiori de Andrei Răileanu în anii 1982–1987. În 1955 a fost declarată monument istoric, iar în dec. 1999 biserica a fost declarată monument UNESCO. Până la 10 apr. 1995, com. **B.** a avut în componenţa ei satul Poienile Izei, devenit, după această dată, comună de sine stătătoare.

BOTOROAGA, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Câlniştea; 5 753 loc. (1 ian. 2011): 2 843 de sex masc. şi 2 910 fem. Staţie de c.f. (în satul Botoroaga). Nod rutier. Moară (în satul Târnava). Presă de ulei comestibil. Siloz. Culturi de cereale, de floarea-soarelui, plante de nutreţ, legume etc.

BOTOROGI, Rezervaţia forestieră ~ → Dăneşti (1).

BOTOŞANA, com. în jud. Suceava, formată dintr-un sat, situată în Pod. Sucevei; 2 335 loc. (1 ian. 2011): 1 155 de sex masc. şi 1 180 fem. Renumit centru de confecţionare a cojoacelor, bundiţelor şi chimirelor. Pe terit. com. **B.** s-au descoperit vestigii materiale aparţinând populaţiei trace din perioada de trecere de la Epoca bronzului (cultura materială Noua – sec. 14–12 î.Hr.) la prima Epocă a fierului (sec. 9 î.Hr.), o aşezare geto-dacică din sec. 2 î.Hr.-2 d.Hr., precum şi o importantă aşezare şi un cimitir ale populaţiei româneşti din sec. 5–7 (urme de bordeie, cu sobe din piatră, ceramică cenuşie modelată la roată). Biserica din lemn cu hramul „Sfântul Dumitru" (construită în 1810 de meşterul Grigore Ulian din Câmpulung; iconostas din 1815; clopotniţă din 1810). Până la 18 iul. 2002, com. **B.** a avut în componenţă satele Comăneşti şi Humoreni, care la acea dată s-au separat din com. **B.** şi au format com. Comăneşti, jud. Botoşani.

BOTOŞANI 1. Municipiu în NE României, reşed. jud. cu acelaşi nume, situat în N Pod. Moldovei, în zona de contact a Dealurilor Siretului cu Câmpia Jijiei, la 130 m alt., pe interfluviul dintre râurile Drăcşani şi Sitna; 115 642 loc. (1 ian. 2011): 55 217 de sex masc. şi 60 425 fem. Supr.: 41,3 km^2, din care 13 km^2 în intravilan; densitatea: 8 895 loc./km^2. Staţie finală de c.f. (inaugurată la 1 nov. 1871). Mare nod rutier. Termocentrală. Constr. şi reparaţii de utilaje şi piese de schimb pentru ind. uşoară şi alim. şi pentru agricultură (motopompe, electropompe); constr. de aparataj electric de joasă tensiune, izolatori electrici, şuruburi, lanţuri şi arcuri. Întreprinderi textile (filatură şi ţesătorie de bumbac, lână, in şi cânepă, tricotaje, fire de melană, confecţii – în cadrul Societăţii mixte româno-canadiene „Serconf"), de prelucr. a lemnului (mobilă), mat. de constr. (prefabricate din beton, cărămidă), confecţionare a articolelor tehnice din cauciuc, articole pentru sport, sticlărie tehnică şi produse alim. (preparate din carne şi lapte, uleiuri vegetale, lapte praf, băuturi alcoolice, vin etc.). Centru tipografic. Teatru de stat „Mihai Eminescu", aflat într-o clădire din 1914, renovată în anii '90 ai sec. 20, Teatrul de păpuşi „Vasilache", Filarmonică (1953). Muzeu judeţean (1953), cu secţii de istorie şi arheologie, etnografie, de artă plastică şi artă populară. Biblioteca judeţeană „Mihai Eminescu" (1882), cu peste 380 000 vol. Casa memorială „Nicolae Iorga", în care a copilărit marele istoric, cuprinde mobilier de epocă, obiecte personale, publicaţii de epocă etc., casa „Ceomac Cantemir" (1800), declarată monument istoric, găzduieşte, din 1999, Fundaţia „Ştefan Luchian". La **B.** s-au născut nenumărate personalităţi, printre care Grigore Alexandru Ghica, domn al Moldovei, Mihai Eminescu, Elie Radu, Grigore Antipa, Simion Sanielevici, Nicolae Iorga, Mihail Sorbul, Constantin Gane, Octav Onicescu, Alexandru Graur, Victor Tufescu ş.a. În sec. 18, la **B.** a funcţionat o importantă Şcoală domnească şi grecească. **Istoric.** Săpăturile arheologice efectuate în arealul municipiului **B.** au scos la iveală vestigii datând din Paleoliticul mijlociu şi târziu, din Neolitic (cultura materială Cucuteni), din perioada de tranziţie de la Neolitic la Epoca bronzului, din prima perioadă a fierului (Hallstatt – 1200–450/300 î.Hr.), apoi din sec. 3–4 (cultura materială Sântana de Mureş), din sec. 5 şi 13–14. O inscripţie de la biserica armenească, a cărei construcţie a început în 1350, arată că, la acea dată, localit. funcţiona ca sediu al unui vornic, dar prima atestare documentară datează din 1401. Ulterior, aşezarea a fost consemnată documentar la 28 nov. 1439 şi apoi în 1448 ca pr. centru meşteşugăresc al Moldovei în care îşi desfăşurau activitatea numeroase bresle (blănari, cojocari, pielari, ciubotari,

tăbăcari etc.). În cronica sa, *Letopiseţul Ţării Moldovei* (cea mai veche scriere în limba română din Moldova, care prezintă istoria Moldovei din perioada 1359–1595), Grigore Ureche arată că *„... în anul 6947 (1439), novembre 28, au venitu tătarii şi au prădatu şi au arsu până la Botăşeni, şi au arsu şi târgu Botăşanii"*. Localit. a mai fost prădată şi incendiată de poloni în 1505, 1509, 1529 şi de tătari şi cazaci în 1650. În sec. 16, **B.** a fost considerat drept „cel mai mare şi mai vechi iarmaroc al Moldovei", consemnat ca atare într-un document din 24 nov. 1542. Pecetea oraşului, din 5 aug. 1670, are înscrisă denumirea *Târgu Botăş* – nume provenit, probabil, de la renumita familie de boieri Botăş. După anul 1820 a început modernizarea urbanistică a oraşului (pavarea străzilor, introducerea cişmelei centrale în 1828, iluminatul cu lămpi de ulei, în 1845, şi electric, în 1900–1910 etc.) devenind, în a doua jumătate a sec. 19, al doilea oraş al Moldovei (după Iaşi) şi al patrulea oraş al ţării, ca importanţă. Declarat municipiu la 17 febr. 1968, când devine şi reşed. jud. omonim. **Monumente:** mănăstire de călugări, cu biserica „Sfântul Nicolae"- Popăuţi, de mari dimensiuni (24 m lungime şi 9,80 m lăţime), ctitorie, din 30 sept. 1496, a lui Ştefan cel Mare. Biserica păstrează, în interior, fragmente de picturi murale din sec. 16. Are un turn-clopotniţă, înalt de 17 m, datând din 1496 (restaurat în 1752 şi în 1899–1906). Biserica a funcţionat ca biserică de mănăstire în perioada 1751–1863 când în urma secularizării averilor mănăstireşti a devenit biserică de mir. Biserica a fost declarată monument istoric în 1897 şi apoi supusă unor ample restaurări în anii 1899–1906 sub îngrijirea Comisiunii Monumentelor Istorice. Mănăstirea a fost reînfiinţată în 1991 de către mitropolitul de atunci al Moldovei şi Bucovinei, Daniel Ciobotea (actualul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române), călugării fiind instalaţi aici abia în 1996. În cadrul ansamblului monahal, în perioada iun.-nov. 1991 a fost construită o nouă biserică, având hramul „Acoperământul Maicii Domnului" (33,50 m lungime şi 8,50 m lăţime), şi un corp de chilii; bisericile „Sfântul Gheorghe"-Domnească şi „Adormirea Maicii Domnului"-Uspenia sunt ctitorii din 1551 (cu transformări din sec. 19 şi clopotniţă din 1819) şi, respectiv, din 1552 (transformată în 1725 şi restaurată în 1912) ale doamnei Elena, soţia voievodului Petru Rareş. La biserica ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului"-Uspenia a fost botezat Mihai Eminescu, născut la Botoşani, la 15 ian. 1850; biserică armenească, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", datând din 1350 şi o altă biserică armenească, rezidită în sec. 18, pe locul uneia mai vechi ce data din 1560, cu adăugiri din 1782 (pridvor) şi 1826 (turn-clopotniţă), cu interesante şi valoroase pietre de mormânt; biserica armeano-gregoriană cu hramul „Sfânta Treime" (1797, refăcută în 1832); bisericile cu hramurile „Sfântul Ioan Botezătorul" (c. 1750), „Trei Ierarhi" (1789), „Sfântul Spiridon" (ante 1789, renovată în 1801 şi 1868), „Sfântul Nicolae" (1808), „Cuvioasa Parascheva" (1816), „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena"-Ruset (ctitorie din 1825, în stil neoclasic, a spătarului Constantin Ruset), „Întâmpinarea Domnului" (1826), „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1833), „Vovidenia" (1834, reparată în 1868), „Sfântul Ilie" – a blănarilor (reclădită în 1838–1843 pe locul uneia din 1777); biserica lipovenească (1853); casa „Bolfosu" (c. 1800); casa „Ventura" (ante 1872), azi sediul Filarmonicii; casa „Văsescu" (1891), în stil neoclasic; clădirea Tribunalului construită în anii 1906–1914, în stil eclectic, după planurile arhitectului Petre Antonescu; clădirea Băncii Naţionale construită, în 1926, după planurile arhitectului Radu Dudescu; noul palat al Prefecturii (1969–1971); monumentul închinat Răscoalei ţărăneşti din 1907; bustul lui Nicolae Iorga (sculptor Oscar Han) şi două busturi ale lui Mihai Eminescu, realizate de sculptorii Ion Georgescu şi Ovidiu Maitec.

2. Judeţ situat în extremitatea de NE a României, între cursurile superioare ale râurilor Siret, la V, şi Prut la E, între 47°24'16'' şi 48°16'06'' latitudine N şi 26°02'02'' şi 27°24'32'' longitudine E, între Republica Moldova (NE şi E), jud. Iaşi (S), jud. Suceava (V) şi Ucraina (NV). *Supr.*: 4 986 km^2 (2,09% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 446 456 loc. (2,08% din populaţia ţării), din care 219 704 de

Botoşani (1). Biserica „Sfântul Nicolae" - Popăuţi

Botoşani (1). Biserica „Adormirea Maicii Domnului" - Uspensia

sex masc. (49,21%) şi 226 752 fem. (50,81%). *Populaţia urbană*: 187 525 loc. (42,0%); *rurală*: 258 931 loc. (58,0%). *Densitatea*: 89,5 loc./km^2. *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 94,1% români (locul 2 pe ţară, după jud. Gorj, cu ponderea cea mai mare de români), 1,0% rromi, 0,2% ucraineni şi 4,7% alte minorităţi (evrei, maghiari, germani ş.a.). *Reşed.*: municipiul Botoşani. *Oraşe*: Bucecea, Darabani, Dorohoi (municipiu), Flămânzi, Săveni, Ştefăneşti. *Comune*: 71. *Sate*: 337 (din care 15 aparţin oraşelor). *Localit. componente ale municipiilor*: 6.

Relieful, cu aspect predominant deluros, larg vălurit, cuprinde două unităţi distincte: partea de E a *Pod. Sucevei* (culmea Siretului, situată la E de culoarul Siretului) în NV, V şi SV, care ocupă 21% din supr. jud., reprezentată printr-o succesiune de dealuri cu înălţimi cuprinse între 200 şi 593 m (Dealurile Bour 472 m, Masca 428 m, Cerviceşti 356 m, Baisa 352 m, Agafton sau Crivăţ 330 m, Corni 367 m, Mesteacăn 491 m, Dealu Mare-Tudora 587 m – alt. max. a jud. **B.** –, Holm 556 m ş.a.), despărţite de câteva zone mai coborâte, numite şei (Dersca 260 m, Lozna 300 m, Bucecea 264 m, Hrişcani 280 m, Vorona 260 m ş.a.) şi *Câmpia Jijiei Superioare* (parte componentă a Câmpiei Moldovei), extinsă la E de Pod. Sucevei, ocupând 79% din supr. jud., formată din coline joase, cu aspect de platouri, de 200–350 m alt., separate de numeroase văi largi. Denumirea de câmpie este atribuită acestei unităţi atât datorită înălţimii reduse a reliefului, cât mai ales a specificului predominant agricol. Orientarea şi înclinarea generală a reliefului de la NV spre SE reflectă structura monoclinală; dealurile sunt de obicei asimetrice, cu versanţi mai abrupţi spre N şi NV (relief de cueste) şi cu cline domoale spre S şi SE. Văile care brăzdează Câmpia Jijiei Superioare, pe direcţie generală NV-SE, sunt puternic adâncite (60–100 m), prezentând şesuri aluviale şi 3–4 niveluri de terase.

Botoşani (1). Teatrul „Mihai Eminescu"

Clima temperat-continentală cu puternice influenţe exercitate de masele de aer continentale, dinspre E, care imprimă climatului un caracter continental cu nuanţe excesive. Acest caracter excesiv este evidenţiat atât vara, când circulaţia maselor de aer continental dinspre E-NE condiţionează, împreună cu lipsa precipitaţiilor, călduri mari şi o secetă accentuată, cât şi iarna, când invaziile de aer subarctic sau cele provenite din dorsala anticiclonului euro-asiatic provoacă scăderi pronunţate ale temperaturii sau viscole violente. Temp. medie anuală variază între 8,3°C în NV jud., la Dorohoi, şi 9,2°C în E-SE, la Ştefăneşti, (între vară şi iarnă se înregistrează amplitudini termice mari, de 25°C – în iul. valori medii de 20,5°C, iar în ian. de –4,5°C). Temp. max. absolută (39,4°C) s-a înregistrat la Botoşani, la 17 aug. 1952, iar minima absolută (–32,5°C) la Dorohoi, în datele de 15 febr. 1911, 1 febr. 1937 şi 11 şi 12 ian. 1940. Precipitaţiile înregistrează cantităţi relativ mici în întreg arealul jud. **B.**, însumând 569 mm anual (în medie) la Botoşani şi 452 mm la Avrămeni. Vânturile predominante bat dinspre NV, cu o frecvenţă medie anuală de 23,6% şi o viteză medie de 3,8 m/s, urmate de cele dinspre SE, cu o frecvenţă de 18,7% şi o viteză medie de 2,8 m/s. Surprinzător este faptul că jud. **B.** este bântuit de crivăţ mult mai rar decât Bărăganul.

Reţeaua hidrografică prezintă o densitate slabă (în medie 0,43–0,62 km/km^2), terit. jud. **B.** fiind delimitat, la V şi E, de cursurile superioare ale râurilor Siret şi Prut, care colectează toate râurile mai mici ce drenează supr. jud. Spre Valea Siretului îşi îndreaptă cursurile Molniţa, Bahna, Vorona, Pleşu, iar spre Prut, câteva râuri cu debite mai mari, printre care Volovăţ, Başeu şi cursul superior al Jijiei cu afl. săi Ibăneasa, Sitna, Miletin ş.a. Din cauza variaţiilor mari de debit, au fost construite peste 150 de iazuri pentru regularizarea cursurilor apelor, cât şi pentru piscicultură, irigaţii şi alimentarea cu apă a localităţilor, cele

Botoşani (1). Biserica „Sfântul Gheorghe"-Domnească

mai multe aflându-se în luncile văilor Jijia (Dragulea, Popeni, Ibăneasa, Vorniceni, Dângeni ş.a.), Sitna (iazul Drăcşani, 440 ha, cel mai mare de pe terit. jud. **B.**), Başeu (Negreni, 304 ha), Volovăţ (lacul Nichiteni) ş.a. Cel mai important lac de pe terit. jud. **B.** este lacul de acumulare Stânca-Costeşti, pe Prut (supr.: 14 000 ha; vol.: 1,4 md. m^3), urmat de lacul de acumulare de la Bucecea, pe Siret, cu o supr. de 475 ha şi un vol. de 10 mil. m^3.

Vegetaţia întregului jud. este influenţată de condiţiile climaterice şi de relief. Silvostepa ocupă cea mai mare parte a terit. jud. **B.**, fiind formată din păduri de stejar (*Quercus robur*), adesea amestecate cu carpen (*Carpinus betulus*), ulm (*Ulmus procera*), arţar tătăresc (*Acer tataricum*) ş.a., în alternanţă cu terenurile cultivate, care au înlocuit aproape în întregime formaţiunile vegetale spontane. Reg. deluroase din V şi NV jud. sunt acoperite în bună parte cu păduri de foioase, alcătuite predominant din stejar (*Quercus robur*), pe înălţimile mai mari, gorun (*Quercus petraea*), carpen (*Carpinus betulus*), chiar fag (*Fagus silvatica*) şi tei (*Tilia tomentosa*) pe Dealul Mare-Tudora, unde, local, apare şi tisa (rezervaţia de la Tudora). În luncile largi ale Siretului şi Prutului apar pâlcuri de sălcii şi plopi.

Fauna jud. **B.** este reprezentată prin două domenii faunistice mari: *silvostepă* şi *pădure*. În zona de silvostepă abundă rozătoarele (popândăul/*Citellus citellus*, căţelul pământului/*Spalax microphthal-*

mus, şoarecele de stepă/ *Sicista subtilis*, dihorul/*Putorius putorius*, nevăstuica/ *Mustela nivalis* ş.a.), reptilele (şopârle, şerpi) şi păsările (graurul/*Sturnus vulgaris*, pitpalacul/*Coturnix coturnix*, ciocârlia/ *Alauda arvensis* ş.a.), în timp ce pădurile de foioase adăpostesc mistreţul, vulpea, lupul, pisica sălbatică, căpriorul, veverița şi numeroase păsări (mierla, sturzul cântător, gaița, turturica, privighetoarea mică, uliul ş.a.). În partea de E a jud. **B.** apar bizamul (*Ondatra zibethica*) şi câinele enot (*Nyctereutes procynoides*). Apele râurilor şi iazurilor sunt populate cu biban, clean, ştiucă, crap, somn, scobar, mreană, caras auriu etc.

Resurse naturale: nisipuri cuarțoase (Miorcani, Hudeşti), de o mare puritate, folosite pentru fabricarea sticlei optice şi de cristal, gips (Păltiniş, Crasnaleuca), gresii (Ibăneşti, Coşula, Tudora, Hudeşti), turbă (Dersca), calcare (Vorona, Ripiceni, Ştefăneşti, Coşula, Tudora, Dealu Holm), zăcăminte de sulf (Păltiniş), tufuri andezitice (Hudeşti), argile bentonitice (Crasnaleuca), argile comune (Bucecea, Dorohoi, Leorda, Mihăileni), balast în albiile râurilor Prut şi Siret.

Istoric. Cele mai vechi urme ale activității umane descoperite în arealul jud. **B.** datează din Paleolitic şi Neolitic, fiind identificate la Botoşani, Ripiceni, Mitoc, Truşeşti, Drăguşeni ş.a., iar vestigiile unei cetăți traco-getice au fost găsite la Stânceşti. Prima mențiune despre aceste ținuturi apare într-o inscripție de la Biserica armenească din Botoşani (a cărei construcție a început în 1350), în care se arată că la acea dată aşezarea Botoşani era sediul unui vornic. Ulterior, o altă localit., Dorohoi, este menționată într-un act încheiat la Lvov (la 6 oct. 1407), între boierii moldoveni şi regele Poloniei, Vladislav II Jagiełło. Numele jud. **B.** a fost împrumutat de la cel al oraşului de reşed., fapt mai puțin obişnuit în trecut, când mai toate jud. îşi luau numele de la apele care le străbăteau (ex.: Neamț, Suceava, Vaslui, Putna, Siret, Covurlui ş.a.). În nov. 1439, terit. actualului jud. **B.** a fost invadat de tătari, care au jefuit şi incendiat multe localit. şi îndeosebi târgul Botoşani, aşa după reiese şi din Cronica lui Grigore Ureche – *Letopiseţul Țării Moldovei.* Ulterior, atât oraşul Botoşani, cât şi alte localit. au fost prădate şi incendiate de către poloni (în 1505, 1509, 1529), de tătari şi cazaci în 1650. Pe terit. actualului jud. au avut loc lupte memorabile între armatele moldovene comandate de Ştefan cel Mare şi cele invadatoare ale tătarilor (Ştefăneşti, iun. 1476) şi polonilor (oct. 1497, la Codrul Cosminului de lângă oraşul Siret) în care oştile moldovene au ieşit biruitoare. În luna mai 1600, la Verbia (azi satul Recia-Verbia, com. Dimăcheni), Mihai Viteazul, aflat în fruntea armatei Țării Româneşti, în acțiunea lui de centralizare politică a celor trei țări române, a înfrânt resturile forțelor militare moldo-polone, alungându-l pe Ieremia Movilă şi ocupând Moldova; a realizat, astfel, unirea celor trei țări române într-un singur stat. Ca formă ad-tiv teritorială organizată, terit. actualului jud. s-a constituit în 1741, sub denumirea de Ținutul Botoşani, şi s-a păstrat ca atare până la reforma ad-tivă din timpul lui Alexandru Ioan Cuza, când vornicia de Botoşani s-a transformat în jud. **B.** Cu mici modificări, survenite la reforma ad-tivă din 1926, limitele jud. **B.** s-au menținut aceleaşi timp de un secol, până în 1950, când, prin organizarea ad-tiv teritorială a țării, pe regiuni şi raioane, a fost creată regiunea Botoşani cu cinci raioane (Botoşani, Dorohoi, Darabani, Săveni şi Truşeşti). În 1952, o nouă reformă ad-tiv teritorială a țării a făcut ca reg. Botoşani să fie contopită cu reg. Suceava într-o unitate ad-tivă mai mare, funcționând sub această formă până la 17 febr. 1968, când s-a revenit din nou la împărțirea pe județe a țării, stabilindu-se limitele actualului jud. **B.** Populația țărănească de pe întinsul jud. **B.** a cunoscut, la sf. sec. 19 şi începutul sec. 20, o puternică asuprire şi o intensă exploatare a latifundiarilor, fapt care a provocat răscoalele țărăneşti de la Corni şi Dumbrăveni (în 1888) şi mai ales răscoala de la Flămânzi din 1907. Muncitorii şi-au exprimat nemulțumirile prin grevele din oct. 1920 şi din perioada 1929–1933. Din jud. **B.** sunt originari numeroşi repezentanți de seamă ai culturii şi științei româneşti, printre care: Mihai Eminescu, George Enescu, Ştefan

Luchian, Nicolae Iorga, Grigore Antipa, Dimitrie Brândză, Octav Băncilă ş.a.

Economia actuală a jud. **B.** are un caracter uşor echilibrat, agrar-industrial. Structura producţiei globale industriale a jud. **B.** scoate în evidenţă trei ramuri cu ponderi mari: ind. constr. de maşini şi prelucr. metalelor (utilaje şi piese de schimb pentru ind. uşoară şi alim., maşini agricole, aparataj electric de joasă tensiune, mijloace de automatizare, izolatori electrici, şuruburi ş.a.) la Botoşani şi Dorohoi, ind. textilă, a confecţiilor şi tricotajelor (Botoşani, Dorohoi, Darabani, Săveni, Flămânzi) şi industria alim. (preparate din lapte şi carne, lapte praf, băuturi alcoolice, produse de panificaţie etc.) la Botoşani, Dorohoi, Darabani, Săveni, Flămânzi, Bucecea ş.a. Alte unităţi economice din jud. **B.** mai produc: energie electrică (termocentralele din Botoşani şi Bucecea, hidrocentralele Bucecea şi Stânca-Costeşti), articole tehnice din cauciuc (Botoşani), cărămidă şi prefabricate din beton (Botoşani, Dorohoi, Săveni, Ştefăneşti), mobilă, cherestea (Botoşani, Dorohoi, Darabani, Săveni), încălţăminte, corpuri pentru iluminat, sticlărie pentru menaj, obiecte de porţelan ş.a. (Dorohoi).

Agricultura, cu vechi tradiţii, se află într-un permanent proces de diversificare şi intensificare a producţiei agricole, folosind raţional bogatul fond agricol de care dispune (393 039 ha, la sfârşitul anului 2007). Din totalul supr. agricole (393 039 ha), 298 774 ha revin terenurilor arabile, 75 381 ha păşunilor, 14 635 ha fâneţelor, 2 559 ha livezilor şi pepinierelor pomicole, 1 690 ha viilor şi pepinierelor viticole ş.a. În anul 2007, în structura culturilor de câmp pe primul loc se situa porumbul (101 172 ha), urmat de plante uleioase (53 382 ha), plante de nutreţ (45 195 ha, locul 1 pe ţară), floarea-soarelui (30 401 ha), grâu şi secară (23 766 ha), ovăz (12 374 ha), leguminoase pentru boabe, sfeclă de zahăr, cartofi, legume ş.a. Sectorul pomicol se remarcă prin producţii mari de fructe, în special de mere (7 510 tone, 2007), prune (1 625 tone), pere, nuci, cireşe şi vişine etc., livezile extinzându-se în arealul localit. Şendriceni, Vorona, Cristeşti, Frumuşica ş.a. Viticultura are condiţii propice de dezvoltare în partea de S a jud. **B.**, formând podgoriile Ştefăneşti, Călăraşi, Todireni, Truşeşti. La începutul anului 2008, sectorul zootehnic era format din 136 647 capete bovine (predominant din rasele Simmenthal şi Bălţata românească), 105 303 capete porcine, 323 269 capete ovine, cu un procent ridicat din rasele Karakul şi ţigaie (jud. **B.** se află printre primele producătoare de blănite de Astrahan), 14 812 capete caprine, 44 844 capete cabaline (locul 1 pe ţară). Avicultură (2 837 741 capete păsări); apicultură (23 351 familii de albine).

Căile de comunicaţie. În anul 2008, lungimea reţelei feroviare însuma 161 km, cu o densitate sub media pe ţară (32,3 km/1 000 km^2 teritoriu, faţă de 45,2 km/1 000 km^2 teritoriu), iar cea a drumurilor publice, 2 123 km, din care 375 km modernizate, cu o densitate superioară mediei pe ţară (42,6 km/100 km^2 teritoriu, faţă de 33,9 km/100 km^2 teritoriu).

Învăţământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, reţeaua unităţilor de învăţământ de pe terit. jud. **B.** cuprindea 27 de grădiniţe de copii, cu 16 237 copii înscrişi şi 825 cadre didactice, 112 şcoli generale (învăţământ primar, clasele 1-4 şi gimnazial – clasele 5-8) cu 45 672 elevi şi 3 306 cadre didactice, 27 de licee cu 13 939 elevi şi 1 240 profesori, o şcoală profesională, cu 5 464 elevi şi zece profesori şi un Colegiu de învăţământ superior (la Botoşani). O intensă activitate de promovare şi difuzare a culturii, ştiinţei, artei etc. o desfăşoară Teatrul „Mihai Eminescu", Teatrul de păpuşi „Vasilache", orchestra simfonică a Filarmonicii Botoşani, apoi cele 127 de cămine culturale, un cinematograf, 266 biblioteci cu 2 933 000 vol., 12 muzee şi numeroase case memoriale (Mihai Eminescu la Ipoteşti, George Enescu la Liveni-Vârnav —azi satul George Enescu), Nicolae Iorga la Botoşani ş.a.), cele 20 de publicaţii (reviste şi ziare) etc. Activitatea sportivă, cu o veche tradiţie (în 1867, la Botoşani, a fost înfiinţată „Societatea de dare la semn" – corespunzătoare activităţii de tir din zilele noastre), se desfăşoară în cadrul celor 45 de secţii sportive, în care activează 1 995 sportivi, 58 antrenori şi 24 arbitri.

Ocrotirea sănătăţii se realizează prin intermediul celor 10 spitale (prima instituţie spitalicească datând din 1838, la Botoşani), cu 2 580 de paturi (2007), revenind un pat de spital la 176 de persoane, două dispensare medicale, 106 farmacii şi puncte farmaceutice, un sanatoriu T.B.C. ş.a., iar asistenţa medicală este asigurată de 533 medici (1 medic la 852 locuitori), 106 medici stomatologi (1 medic stomatolog la 4 284 locuitori) şi 2 718 personal sanitar cu studii medii.

Turism. Pr. obiective de interes turistic ale jud. **B.** sunt concentrate cu precădere în municipiul Botoşani şi în împrejurimile acestuia, printre cele mai interesante şi atractive numărându-se bisericile „Sfântul Nicolae"-Popăuţi (ctitorie din 30 sept. 1496 a lui Ştefan cel Mare a mănăstirii de călugări cu acelaşi nume), „Sfântul Gheorghe" şi „Uspenia" (ctitorii din 1551 şi, respectiv, 1552 ale Doamnei Elena, soţia lui Petru Rareş), biserica armenească (1350), biserica „Trei Ierarhi" (1789) toate din Botoşani, mănăstirea Agafton din com. Curteşti, situată la 4 km SV de municipiul Botoşani, datând din 1740, mănăstirea Cozancea (sec. 17) din com. Sulița, mănăstirea Gorovei (1740–1742) din satul Gorovei, com. Văculeşti, schitul Balş (1430) ş.a. Alte obiective sunt bisericile din lemn din Cristeşti (1766), Brăeşti (1745), Văculeşti (1712), Cervicești (1757), Orăşeni (1762) ş.a., biserica „Sfântul Nicolae" din Dorohoi, ctitorie, din 1495, a lui Ştefan cel Mare etc. O categorie aparte a obiectivelor de interes turistic o formează casele memoriale ce amintesc de marile personalităţi culturale sau ştiinţifice care s-au născut sau şi-au desfăşurat o parte din activitatea lor pe aceste meleaguri moldovene. Galeria personalităţilor româneşti de frunte cu care se mândreşte jud. **B.** cuprinde pe Mihai Eminescu (s-a născut la Botoşani şi a copilărit la Ipoteşti), George Enescu (Liveni-Vârnav, azi satul George Enescu), Nicolae Iorga (Botoşani), Ştefan Luchian (Ştefăneşti), Alexandru (Păstorel) Teodoreanu (Dorohoi), Octav Băncilă (Corni), Grigore Antipa (Botoşani), Dimitrie Brândză (Bivolu, azi satul Viişoara), Mihail Sorbul (Botoşani) şi mulţi alţii. În 2007, capacitatea totală de cazare turistică (557 locuri) era asigurată de cinci hoteluri, două moteluri, o cabană şi patru pensiuni turistice urbane. Indicativ auto: *BT*.

Localităţile jud. Botoşani
(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*
1. BOTOŞANI (1350)	
2. DOROHOI (1407)	1. Dealu Mare 2. Loturi Enescu 3. Progresul

II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*	*Satele care aparţin oraşelor*
1. BUCECEA (1434)	1. Călineşti	1. Bohoghina
2. DARABANI (1546)		1. Bajura 2. Eşanca 3. Lişmăniţa
3. FLĂMÂNZI (1605)	1. Nicolae Bălcescu 2. Poiana	1. Chiţoveni 2. Prisăcani
4. SĂVENI (1546)		1. Bodeasa (1652) 2. Bozieni (1432) 3. Chişcăreni (1635) 4. Petricani (1492) 5. Sat Nou
5. ŞTEFĂNEŞTI (1435)		1. Bădiuţi (1424) 2. Bobuleşti (1427) 3. Stânca(1737) 4. Ştefăneşti-Sat(1744)

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. ADĂŞENI	1. **Adăşeni** 2. Zoiţani
2. ALBEŞTI	1. **Albeşti** 2. Buimăceni 3. Coştiugeni 4. Jijia 5. Măşcăteni 6. Tudor Vladimirescu
3. AVRĂMENI	1. **Avrămeni** 2. Aurel Vlaicu 3. Dimitrie Cantemir 4. Ichimeni 5. Panaitoaia 6. Timuş 7. Tudor Vladimirescu
4. BĂLUŞENI	1. **Băluşeni** (1635) 2. Băluşenii Noi 3. Buzeni 4. Coşuleni 5. Draxini 6. Zăiceşti
5. BLÂNDEŞTI	1. **Blândeşti** 2. Cherchejeni 3. Şoldăneşti (1490)
6. BRĂEŞTI	1. **Brăeşti** 2. Poiana 3. Popeni 4. Vâlcelele
7. BROSCĂUŢI	1. **Broscăuţi** (1582) 2. Slobozia
8. CĂLĂRAŞI	1. **Călăraşi** 2. Libertatea 3. Pleşani
9. CÂNDEŞTI	1. **Cândeşti** 2. Călineşti (1519) 3. Talpa 4. Viţcani
10. CONCEŞTI	1. **Conceşti** (1637) 2. Movileni
11. COPĂLĂU	1. **Copălău** 2. Cerbu 3. Cotu
12. CORDĂRENI	1. **Cordăreni** (1517) 2. Griviţa (1878) 3. Slobozia*

* Sat reînfiinţat la 23 iun. 2004.

13. CORLĂTENI
1. **Corlăteni** (1431)
2. Carasa
3. Podeni
4. Vlădeni (1581)

14. CORNI
1. **Corni** (1772)
2. Balta Arsă
3. Mesteacăn
4. Sarafineşti

15. COŞULA
1. **Coşula** (1535)
2. Buda
3. Pădureni
4. Şupitca

16. COŢUŞCA
1. **Coţuşca** (f. 1912)
2. Avram Iancu
3. Cotu Miculinţi
4. Crasnaleuca
5. Ghireni
6. Mihail Kogălniceanu
7. Nichiteni
8. Nicolae Bălcescu (1912)
9. Puţureni

17. CRISTEŞTI
1. **Cristeşti**
2. Oneaga
3. Schit-Orăşeni
4. Unguroaia

18. CRISTINEŞTI
1. **Cristineşti**
2. Baranca
3. Dămileni*
4. Dragalina
5. Fundu Herţii
6. Poiana

19. CURTEŞTI
1. **Curteşti** (1827)
2. Agafton (1648)
3. Băiceni (1617)
4. Hudum (1361)
5. Mănăstirea Doamnei (1361)
6. Orăşeni-Deal (1584)
7. Orăşeni-Vale (1584)

20. DÂNGENI
1. **Dângeni** (1633)
2. Hulub
3. Iacobeni
4. Strahotin

21. DERSCA
1. **Dersca** (1470)

22. DIMĂCHENI
1. **Dimăcheni**
2. Mateieni
3. Recia-Verbia (1437)

23. DOBÂRCENI
1. **Dobârceni** (1427)
2. Bivolari
3. Brăteni**
4. Cişmăneşti
5. Livada
6. Murguţa

24. DRĂGUŞENI
1. **Drăguşeni**
2. Podriga (sec. 15)
3. Sarata-Drăguşeni

25. DURNEŞTI
1. **Durneşti** (1480)
2. Băbiceni
3. Bârsăneşti
4. Broşteni
5. Cucuteni (1643)
6. Guranda (1835)

26. FRUMUŞICA
1. **Frumuşica** (1830)
2. Boscoteni (1437)
3. Rădeni (1437)
4. Storeşti
5. Şendreni
6. Vlădeni-Deal (1430)

27. GEORGE ENESCU
1. **Dumeni**
2. Arborea
3. George Enescu
4. Popeni
5. Stânca

28. GORBĂNEŞTI
1. **Gorbăneşti**
2. Bătrâneşti
3. George Coşbuc
4. Mihai Eminescu
5. Silişcani
6. Socrujeni
7. Vânători
8. Viforeni

29. HAVÂRNA
1. **Havârna**
2. Balinţi
3. Galbeni
4. Gârbeni
5. Niculcea
6. Tătărăşeni

30. HĂNEŞTI
1. **Hăneşti** (1546)
2. Borolea
3. Moara Jorii
4. Sarata-Basarab
5. Slobozia Hăneşti

31. HILIŞEU-HORIA
1. **Hilişeu-Horia**
2. Corjăuţi
3. Hilişeu-Cloşca
4. Hilişeu-Crişan
5. Iezer

32. HLIPICENI
1. **Hlipiceni**
2. Dragalina
3. Victoria

33. HUDEŞTI
1. **Hudeşti** (1436)
2. Alba

* Sat reînfiinţat la 23 iun. 2004.
** Până la 20 mai 1996 s-a numit Pădureni.

3. Başeu* (1605)
4. Baranca
5. Mlenăuți
6. Vatra*

34. IBĂNEŞTI
1. **Ibăneşti**
2. Dumbrăvița

35. LEORDA
1. **Leorda**
2. Belcea
3. Costineşti
4. Dolina
5. Mitoc

36. LOZNA
1. **Lozna**
2. Străteni

37. LUNCA
1. **Lunca**
2. Stroieşti
3. Zlătunoaia

38. MANOLEASA
1. **Manoleasa**
2. Bold
3. Flondora
4. Iorga
5. Liveni
6. Loturi
7. Manoleasa-Prut
8. Sadoveni
9. Şerpeniţa**
10. Zahoreni

39. MIHAI EMINESCU
1. **Ipoteşti** (1616)
2. Baisa
3. Cătămăreşti
4. Cătămăreşti-Deal
5. Cerviceşti
6. Cerviceşti-Deal
7. Cucorăni (1538)
8. Manoleşti
9. Stânceşti

40. MIHĂILENI
1. **Mihăileni** (1792)
2. Pârâu Negru
3. Rogojeşti (1397)

41. MIHĂLĂŞENI
1. **Mihălăşeni**
2. Caraiman
3. Năstase
4. Negreşti
5. Păun
6. Sărata
7. Slobozia Silişcani

42. MILEANCA
1. **Mileanca**
2. Codreni
3. Scutari
4. Seliştea

43. MITOC
1. **Mitoc**
2. Horia

44. NICŞENI
1. **Nicşeni** (1650)
2. Dacia
3. Dorobanți

45. PĂLTINIŞ
1. **Păltiniş**
2. Cuzlău
3. Horodiştea
4. Slobozia

46. POMÂRLA
1. **Pomârla**
2. Hulubeşti
3. Racovăț

47. PRĂJENI
1. **Prăjeni**
2. Câmpeni
3. Lupăria
4. Miletin

48. RĂCHIȚI
1. **Răchiți** (1864)
2. Cişmea
3. Costeşti
4. Roşiori

49. RĂDĂUȚI-PRUT
1. **Rădăuți-Prut** (1437)
2. Miorcani
3. Rediu

50. RĂUSENI
1. **Răuseni** (1425)
2. Doina
3. Pogorăşti
4. Rediu
5. Stolniceni

51. RIPICENI
1. **Ripiceni**
2. Cinghiniia
3. Lehneşti
4. Movila Ruptă
5. Popoaia
6. Râşca
7. Ripicenii Vechi**

52. ROMA
1. **Roma** (1887)
2. Cotârgaci (1833)

53. ROMÂNEŞTI
1. **Româneşti**
2. Dămideni
3. Româneşti-Vale
4. Sărata

54. SANTA MARE
1. **Santa Mare** (1880)
2. Bădărăi
3. Berza
4. Bogdăneşti
5. Durneşti
6. Ilişeni
7. Rânghileşti
8. Rânghileşti-Deal

55. STĂUCENI
1. **Stăuceni**
2. Siliştea

* Sate reînființate la 23 iun. 2004.

** Sate depopulate la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

3. Tocileni
4. Victoria

56. SUHARĂU
1. **Suharău** (1520)
2. Izvoare
3. Lişna (1700)
4. Oroftiana (1430)
5. Plevna (1879)
6. Smârdan (1896)

57. SULIȚA
1. **Sulița**
2. Cheliș
3. Dracşani

58. ŞENDRICENI
1. **Şendriceni**
2. Horlăceni (1384)
3. Pădureni

59. ŞTIUBIENI
1. **Ştiubieni**
2. Ibăneasa
3. Negreni

60. TODIRENI
1. **Todireni** (1523)
2. Cerneşti
3. Floreşti
4. Gârbeşti
5. Iureşti

61. TRUŞEŞTI
1. **Truşeşti** (1568)
2. Buhăceni (1491)
3. Ciritei
4. Drislea (1432)
5. Ionăşeni
6. Păsăteni

62. TUDORA
1. **Tudora** (1395)

63. UNGURENI
1. **Ungureni**
2. Borzeşti
3. Călugăreni (1492)
4. Călugărenii Noi
5. Durneşti
6. Mândreşti
7. Mihai Viteazu
8. Plopenii Mari
9. Plopenii Mici
10. Tăuteşti*
11. Vicoleni

64. UNȚENI
1. **Unțeni**
2. Burla
3. Burleşti
4. Mânăstireni
5. Soroceni
6. Valea Grajdului
7. Vultureni*

65. VĂCULEŞTI
1. **Văculeşti** (1415)
2. Gorovei
3. Saucenița

66. VÂRFU CÂMPULUI
1. **Vârfu Câmpului** (1772)
2. Dobrinăuți-Hăpăi (1392)
3. Ionăşeni (1392)
4. Lunca
5. Maghera
6. Pustoaia

67. VIIŞOARA
1. **Viişoara**
2. Cuza Vodă
3. Viişoara Mică

68. VLĂDENI
1. **Vlădeni**
2. Brehuieşti
3. Hrişcani
4. Huțani
5. Mândreşti

69. VLĂSINEŞTI
1. **Vlăsineşti** (1446)
2. Miron Costin
3. Sârbi (1603)

70. VORNICENI
1. **Vorniceni** (1428)
2. Davidoaia
3. Dealu Crucii

71. VORONA
1. **Vorona** (1403)
2. Icuşeni
3. Joldeşti
4. Poiana
5. Vorona Mare
6. Vorona-Teodoru

* Sate depopulate la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

BOTOȘEȘTI-PAIA, com. în jud. Dolj, formată dintr-un sat, situată în Piem. Bălăciței, pe râul Urdinița; 840 loc. (1 ian. 2011): 417 de sex masc. şi 423 fem. Pe terit. com. s-au descoperit urmele unei aşezări romane datând din sec. 2–3; aici s-au găsit resturi de ceramică, o statuetă din bronz reprezentându-l pe Mercur, diferite obiecte din metal.

BOȚEȘTI 1. Com. în jud. Argeş, alcătuită din 2 sate, situată în Piem. Cândeşti; 1 168 loc. (1 ian. 2011): 584 de sex masc. şi 584 fem. Prelucr. lemnului; producție de țuică din prune şi rachiu din mere. Recoltarea fructelor de pădure şi a plantelor medicinale. Pomicultură (pruni, meri, peri, nuci).

2. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc, pe râul Blăgeşti; 2 137 loc. (1 ian. 2011): 1 079 de sex masc. şi 1 058 fem. În satul Boțeşti, atestat documentar în 1443, se află biserica „Sfântul Nicolae" (sec. 18), declarată monument istoric.

BOUR, masiv deluros în NE Pod. Sucevei, limitat de Valea Siretului, la V, granița cu Ucraina, la N, cursurile superioare ale Jijiei şi Sitnei. Alt. max.: 472 m. Alcătuit din argile şi gresii peste care se suprapun depozite de pietrişuri. Zăcăminte de turbă (Dersca). Acoperit cu păduri de foioase (predomină gorunul).

BOURENI, Mănăstirea ~ → Moțca.

BOZA → Buzău (6).

BOZIANI → Oțeleni.

BOZIENI, com. în jud. Neamț, alcătuită din 5 sate, situată în V Pod. Central Moldovenesc; 3 093 loc. (1 ian. 2011):

1 582 de sex masc. şi 1 511 fem. Morărit. Aici s-au descoperit urmele unei aşezări geto-dacice din sec. 2 î.Hr.–2 d.Hr. Bisericile din lemn „Cuvioasa Parascheva" (1680) şi „Sfântul Ilie" (1937), în satele Crăieşti şi Bozieni.

BOZIORU, com. în jud. Buzău, alcătuită din 10 sate, situată în Subcarpaţii Buzăului, pe râul Bălăneasa; 1 212 loc. (1 ian. 2011): 592 de sex masc. şi 620 fem. Pomicultură. Centru de dogărie. În satul Nucu există mănăstirea „Sfântul Gheorghe" (biserică şi chilii din lemn), ctitorită de Mihai Viteazul în 1596, şi mai multe biserici şi chilii săpate în stâncă, datând din sec. 13–16: *schitul Fundătura*, menţionat documentar, prima oară, în 1678, păstrează doar biserica săpată într-o stâncă uriaşă, aflată izolat în mijlocul unei poieni; bisericuţa *Peştera lui Iosif*; *schitul lui Agaton,* menţionat în 1587; *Peştera lui Dionisie Torcătorul* – mică biserică în stâncă, greu accesibilă în care a trăit pustnicul Dionisie; schitul *Piatra Găurită* – biserică în stâncă. Bisericile din lemn cu hramurile „Naşterea Maicii Domnului" (sec. 18) şi „Sfinţii Voievozi" (1784), în satul Bozioru, „Adormirea Maicii Domnului" (1803), în satul Găvanele, „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1765), în satul Nucu şi „Schimbarea la Faţă" (1832), în satul Văvălucile. Staţiune balneoclimaterică, în satul Fişici (→).

BOZOVICI 1. → Almăj (2).

2. Com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 4 sate, situată în Depr. Almăj (sau Bozovici), la poalele de S ale M-ţilor Semenic, pe râul Miniş, în zona de confl. cu Nera; 3 289 loc. (1 ian. 2011): 1 598 de sex masc. şi 1 691 fem. Expl. de azbest. Expl. şi prelucr. lemnului. Apicultură. Centru pomicol (meri, peri, pruni). Creşterea bovinelor. Produse lactate. În satul Bozovici, menţionat documentar, prima oară, în 1484, se află biserica având hramul „Înălţarea Domnului" (1798–1805, pictată în 1821 şi 1857).

BRABOVA, com. în jud. Dolj, alcătuită din 6 sate, situată în Piem. Bălăciţei, pe râul Brabova; 1 442 loc. (1 ian. 2011): 691 de sex masc. şi 751 fem. Podgorie. În satul Brabova se află cula „Izvoranu", construită în sec. 18 de fam. Izvoranu şi vândută în 1841 lui Radu Geblescu (în prezent aflată în stare avansată de degradare) şi biserica „Sfinţii Voievozi" (1885).

BRAD 1. Depresiune intramontană, de origine tectonică, situată în SV M-ţilor Apuseni, între M-ţii Bihor, la N şi E, M-ţii Metaliferi, la S şi V, şi M-ţii Codru-Moma, la NV, drenată median, pe direcţie SE-NV, de Crişu Alb. Suprafaţa: 320 km². Lungime: 40 km; lăţime: 8–10 km. Relieful este format dintr-o treaptă înaltă, constituită dintr-o succesiune de dealuri piemontane, intens fragmentate, cu alt. de 380–450 m şi alta joasă (250–350 m alt.), alcătuită din terasele şi lunca Crişului Alb. Depr. **B.** se compune din trei bazinete depresionare, bine conturate: *Hălmagiu*, în NV, *Vaţa*, în partea centrală şi *Brad*, în SE. Climă răcoroasă (media termică anuală 7–8°C) şi precipitaţii abundente (900–1 000 mm/anual). Vegetaţia naturală este formată din păduri de fag şi stejar, şi păşuni şi fâneţe naturale. Zăcăminte auro-argentifere şi de cărbune brun.

2. Municipiu în jud. Hunedoara, situat în depresiunea omonimă, la poalele de N ale M-ţilor Metaliferi şi cele de S ale M-ţilor Bihor, la 278 m alt., pe cursul superior al Crişului Alb; 15 636 loc. (1 ian. 2011): 7 430 de sex masc. şi 8 206 fem. Suprafaţa: 33,6 km², din care 10,5 km² în intravilan; densitatea: 1 489 loc./km². Staţie de c.f., cu gară inaugurată în 1890, pe linia de mocăniţă Brad-Crişcior. Nod rutier. Zăcăminte de cărbune brun şi de min. auro-argentifere. Reparaţii de utilaj minier. Ind. de expl. şi prelucr. a lemnului (cherestea, mobilă), textilă (conf., tricotaje) şi alim. (preparate din lapte şi carne, produse de panificaţie etc.). Abator. Centru pomicol şi de cojocărit. Vechi centru cultural (gimnaziu românesc, f. în 1860, azi liceul „Avram Iancu"). Muzeul aurului (renovat în 2008–2012) cu interesante colecţii mineralogice, din care peste 800 de exponate sunt din diferite ţări; Muzeu de etnografie, inaugurat în 1987, cu c. 1 800 de piese din lemn, metal, ceramică, textile ş.a. Staţiune climaterică. **Istoric.** În arealul municipiului **B.** au fost descoperite vestigii din Epoca târzie a bronzului (vârf de lance, două brăţări, o daltă ş.a.) şi din perioada stăpânirii romane (115 morminte de incinerare). În sec. 14–15 comunitatea a trăit sub conducerea unor căpetenii alese de obşte, cel mai vechi conducător cunoscut până acum fiind Ioan de Brad (1404). Într-un document din 1445, localitatea **B.** apare consemnată pentru prima dată cu numele maghiarizat (*Fenyopataka*). În sec. 18–19, la **B.** se desfăşurau mari târguri anuale cu produse din lemn, cu cereale aduse din câmpie, cu fructe şi vite. **B.** a fost unul dintre centrele Revoluţiei de la 1848–1849 din Transilvania. La 23 ian. 1849 a fost ocupat de trupele maghiare, dar eliberat ulterior, în luna mai, de armata revoluţionară condusă de Avram Iancu. La 1 apr.1927, com. **B.** a fost trecută în categoria oraşelor (comună urbană), la 1 ian. 1930 a revenit la stadiul de comună rurală, iar la 1 apr. 1941 a fost declarat din nou oraş. La 20 sept. 1995 a fost declarat municipiu. Are în subordine ad-tivă 5 sate: Mesteacăn, Potingani, Ruda-Brad, Ţărăţel, Valea Bradului. **Monumente:** biserică având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 14), cu un valoros ansamblu pictural mural la interior, între care se remarcă tabloul votiv înfăţişându-l pe cneazul Bălea cu soţia sa, Vişa, şi copiii. Biserica păstrează la exterior, pe peretele dinspre N, fragmente de pictură. Statuile lui Crişan (operă a sculptorului Radu Moga) şi Avram Iancu (realizată de sculptorul N. Corcescu).

BRADU, com. în jud. Argeş, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Piem. Cotmeana cu Câmpia Piteştiului, pe râul Dâmbovnic; 6 617 loc. (1 ian. 2011): 3 262 de sex masc. şi 3 355 fem. Staţie de c.f. Rafinărie de petrol (ARPECHIM), falimentată în 2011. Creşterea bovinelor şi porcinelor.

BRAGADIRU 1. Oraş în jud. Ilfov, situat în Câmpia Română, pe râul Sabar, la 13 km SV de Bucureşti; 11 216 loc. (1 ian. 2011): 5 428 de sex masc. şi 5 788 fem. Suprafaţa: 21,8 km², din care 5,4 km² în intravilan; densitatea: 2 077 loc./km². Nod rutier. Expl. de petrol, de balast şi de argilă. Ind. mat. de constr. (prefabricate din beton, cărămidă) şi alim. (conserve de legume şi fructe, drojdie de bere, băuturi alcoolice, spirt). Producţie de nutreţuri combinate. Ferme legumicole şi pomicole (cireşi, vişini, caişi, piersici). Creşterea bovinelor şi porcinelor. Complex turistic. Declarată oraş la 18 apr. 1989, com. **B.** a fost trecută din nou în rândul aşezărilor rurale în ian. 1990 şi inclusă iar în categoria oraşelor la 30 dec. 2005. Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997 a făcut parte din Sectorul Agricol Ilfov.

2. Com. în jud. Teleorman, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Burnas, pe râul Vedea; 4 114 loc. (1 ian. 2011): 2 020 de sex masc. şi 2 094 fem. Bibliotecă

ce posedă peste 10 000 vol. Legumicultură. Casa „Ion Nistorescu" (sec. 19).

BRALOŞTIŢA, com. în jud. Dolj, alcătuită din 6 sate, situată în NE Piem. Bălăciţei, pe dr. Văii Jiului; 3 793 loc. (1 ian. 2011): 1 967 de sex masc. şi 1 826 fem. Biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (sec. 18), în satul Valea Fântânilor.

BRAN 1. Dealul lui Bran, masiv deluros în Subcarpaţii Olteniei, în E Dealurilor Jiului, limitat de Depr. Târgu Jiu–Câmpu Mare, la N, râurile Gilort, la E, şi Jiu, la V, alcătuit din conglomerate, gresii, marne, argile şi nisipuri. Alt. max.: 425 m. Zăcăminte de lignit (Rovinari) şi petrol (Ţicleni). Acoperit cu păduri de gorun, carpen, cer şi gârniţă.

2. Pas de înălţime în E Carpaţilor Meridionali, situat între M-ţii Piatra Craiului, la NV, Bucegi, la E, şi Leaota, la SE, care asigură legătura rutieră (şosea modernizată) între Muntenia (Depr. Câmpulung) şi Transilvania (Depr. Braşov). Alt.: 1 290 m. Cunoscut şi sub numele *Giuvala*.

3. Com. în jud. Braşov, alcătuită din 4 sate, situată în NE culoarului depresionar Rucăr-Bran, la poalele de NV ale M-ţilor Bucegi şi cele de E ale masivului Piatra Craiului, pe râul Turcu, la 28 km SV de Braşov; 5 381 loc. (1 ian. 2011): 2 642 de sex masc. şi 2 739 fem. Expl. forestiere. Microhidrocentrală. Produse lactate. Creşterea bovinelor. Staţiune climaterică şi punct de plecare spre obiectivele turistice din M-ţii Bucegi şi Piatra Craiului. Agroturism. Satul Bran este menţionat documentar, prima oară, în 1367. Castel fortificat, construit în 1378, în urma unui act emis, la 19 nov. 1377, de Ludovic I de Anjou, rege al Ungariei şi al Poloniei, care acorda saşilor din Scaunul Braşovului „dreptul de a ridica la Bran o cetate de piatră cu propriile cheltuieli şi osteneli". Castelul Bran, situat pe un vf. de deal ce domină comuna şi vechiul drum comercial ce leagă oraşele Braşov şi Câmpulung, a îndeplinit o perioadă îndelungată funcţiile militară şi punct de vamă. În intervalul 1395–1425, castelul **B.** (sau *Cetatea* **B.**) a fost sub stăpânirea, mai întâi (1395–1418) a domnului Mircea cel Bătrân, iar apoi a fiului său Mihail I (1419), a lui Dan II (1422), Radu Prasnaglava (1424), în 1427 intră în posesia regelui Ungariei, Sigismund I de Luxemburg, în 1448 în cea a lui Iancu de Hunedoara, iar între 1498 şi 1878 sub cea a oraşului Braşov. Castelul a fost supus unor modificări renascentiste în sec. 17, după incendiul din 1619. Restaurat în 1886, 1963, 1986 şi 1996. Începând din 1920 castelul s-a aflat în stăpânirea familiei regale; în perioada 1920–1930 a suferit modificări şi adăugiri prin grija reginei Maria, lăsându-l moştenire fiicei ei, principesa Ileana, sora regelui Carol al II-lea. În 1948, după expulzarea din ţară a familiei regale, castelul Bran a intrat în posesia statului român, fiind amenajat ca muzeu de istorie, de artă medievală şi de etnografie (inaugurat în 1957). În anul 2006, Guvernul României a restituit castelul Bran arhiducelui Dominic von Habsburg, fiul principesei Ileana, care trăieşte la New York. În 2007, acesta a pus în vânzare castelul pentru suma de 78 mil. de dollari U.S.A. În sept. 2007, o comisie parlamentară română a stabilit că retrocedarea castelului Bran a fost ilegală şi a anulat actul de succesiune al prinţului. În oct. 2007, Curtea Constituţională a României a reafirmat legalitatea şi validitatea actului de restituire a castelului. În satul Bran se află biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1820–1836) şi vama veche (sec. 18), azi muzeu; în satul Sohodol, există biserica cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (sec. 18), iar în satul Şimon, bisericile cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (1790) şi „Sfântul Nicolae" (sec. 19). Com. **B.** s-a mai numit *Bran-Poartă*.

Pasul Bran

Bran (3). Castelul

BRANIŞTEA 1. Com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 3 sate, situată în zona Dealurilor Jimborului, pe Someşu Mare; 3 180 loc. (1 ian. 2011): 1 575 de sex masc. şi 1 605 fem. Balastieră. Fabrică de sucuri naturale; produse lactate. Pomicultură (cireşi); creşterea bovinelor. Satul Braniştea este menţionat documentar, prima oară, în 1362.

2. Com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Titu; 4 386 loc. (1 ian. 2011): 2 116 de sex masc. şi 2 270 fem. Creşterea bovinelor. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1809), în satul Săveşti şi biserică având dublu hram – „Naşterea Maicii Domnului" şi „Sfânta Sofia" (1747), în satul Dâmbovicioara.

3. Com. în jud. Galaţi, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Siretului inferior, în zona de confl. a râului Lozova cu Siretul; 4 222 loc. (1 ian. 2011): 2 084 de sex masc. şi 2 138 fem. Staţie de c.f. Expl. de argilă. Centru de olărit şi de ţesături populare.

4. Com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Blahniţei; 1 892 loc. (1 ian. 2011): 942 de sex masc. şi 950 fem. Legumicultură în câmp şi în sere. Com. **B.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Braniştea şi Goanţa din com. Vânători, jud. Mehedinţi.

BRAN-RUCĂR → Rucăr-Bran.

BRASTAVĂŢU, com în jud. Olt, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Romanaţi; 4 707 loc. (1 ian. 2011): 2 402 de sex masc. şi 2 305 fem. Culturi de cereale în sistem irigat (com. se află în marele sistem de irigaţii Scărişoara–Vişina–Brastavăţu–Bucinişu). Confecţii textile; presă de ulei comestibil. Culturi de cereale, plante tehnice, legume ş.a. Pe terit. com. **B.** au fost descoperite vestigiile unei aşezări rurale romane datând din sec. 3. Biserica „Sfântul Nicolae" (1844–1847), în satul Cruşovu.

BRAŞOV 1. Depresiune intracarpatică, de origine tectonică, formată la sf. perioadei levantine (Pliocen) şi începutul erei cuaternare, situată în curbura internă a Carpaţilor, în zona de contact a Carpaţilor Orientali cu cei Meridionali. Este cea mai mare şi mai tipică depresiune intramontană din Carpaţii româneşti, înconjurată de M-ţii Baraolt, Bodoc şi

Nemira (N), de M-ţii Vrancei (E), M-ţii Buzăului (SE), de M-ţii Ciucaş, Piatra Mare, Postăvaru, Bucegi, Piatra Craiului (S), de M-ţii Ţagla, Măgura Codlei şi M-ţii Perşani (V) şi drenată de cursul superior al Oltului şi afl. săi. Supr.: c. 3 900 km^2. Lungime: 125 km (Zărneşti–Breţcu); lăţime: 15–20 km. Are aspectul unei întinse câmpii aluvio-proluviale, cu mai multe ramificaţii sub formă de golfuri sau culoare depresionare (Râşnov–Zărneşti, în SV, Măieruş, în N-NV ş.a.) şi mai multe trepte de relief (lunci foarte largi, joase şi mlăştinoase, terase, câmpii piemontane de 550–700 m alt. şi dealuri submontane de 700–850 m alt., mai fragmentate). Este constituită din trei mari compartimente: *Depr. Bârsei* (*Ţara Bârsei* sau *Depr. Braşov* propriu-zisă), în SV, *Depr. Sfântu Gheorghe*, în partea centrală şi *Depr. Târgu Secuiesc*, în NE. Climă răcoroasă (temp. medii anuale de 6–8°C), cu frecvente inversii de temp. în anotimpul rece (acest fapt a determinat ca în com. Bod să se înregistreze minima absolută a ţării, –38,5°C, la 25 ian. 1942) şi precipitaţii atmosferice ce cresc cantitativ de la 550 mm, în zona luncilor joase, până la 850 mm, în reg. piemontană. Culturi de cereale, de cartofi, in, sfeclă de zahăr, plante pentru nutreţ etc. Creşterea animalelor (bovine, bubaline, ovine ş.a.).

2. Municipiu în partea centrală a României, reşed. jud. omonim, situat în Depr. Bârsei, la 520–650 m alt., la poalele masivului Tâmpa şi ale prelungirilor nordice ale masivului Postăvaru; 276 354 loc. (1 ian. 2011): 131 039 de sex masc. şi 145 315 fem. Supr.: 267,3 km^2, din care 73,6 km^2 în intravilan; densitatea: 3 755 loc./km^2. Mare nod feroviar (gara a fost inaugurată la 30 mart. 1873) şi rutier şi al doilea centru industrial al ţării (după Bucureşti). Aeroport internaţional (→ **Ghimbav 2**). Expl. de calcar. Centrală electrică şi de termoficare, intrată în funcţiune în 1990, cu o putere instalată de 100 MW. Ind. construcţiilor de maşini, cu cea mai mare pondere în producţia globală industrială a oraşului, produce aeronave, autocamioane de mare tonaj, dotate cu motor Diesel de 215 C.P., autovehicule speciale pentru produse chimice, utilaj petrolier şi energetic, material rulant feroviar şi rutier, maşini-unelte pentru prelucr. metalelor, motoare, piese şi accesorii pentru autovehicule, rulmenţi, unelte de mină etc. Celelalte ramuri ind. sunt: chimică (prelucr. petrolului, produse cosmetice, locul 2 pe ţară, după Bucureşti, vopsele, articole tehnice din cauciuc), textilă (stofe, conf., tricotaje), de prelucr. a lemnului (mobilă, placaje, furnire, cherestea etc.), piel. şi încălţ., mat. de constr. (prefabricate din beton, faianţă, cărămidă, produse refractare), alim. (zahăr şi produse zaharoase, preparate din carne şi lapte, bere, vin, băuturi răcoritoare; fabrica de îmbuteliat Coca-Cola a fost închisă în 2002). Important centru tipografic. Patinoar olimpic, inaugurat în febr. 2010. Universitatea „Transilvania" (1971 prin fuzionarea Institutului Politehnic cu Institutul Pedagogic) cu 25 de facultăţi, 49 869 studenţi şi 1 091 cadre didactice (2007–2008) şi Universitatea „George Barițiu" (particulară, 1991), cu şase facultăţi, 29 946 studenţi şi 147 cadre didactice (2007–2008), Teatrul dramatic „Sică Alexandrescu", înfiinţat în 1949, Teatrul de păpuşi „Arlechino", Teatrul muzical, întemeiat în 1955 (cu secţii de operă şi operetă, de estradă şi de balet), numit apoi Teatrul Liric, iar în prezent poartă numele Opera Braşov, Filarmonica „Gheorghe Dima" (înfiinţată la 15 apr. 1949), două galerii de artă, cinematografe şi biblioteci publice (Biblioteca Judeţeană „George Barițiu", f. 1835, azi cu 620 000 vol.; Biblioteca Centrală a Universităţii „Transilvania", f. 1948, cu 712 169 vol.) etc. *Muzee*: Muzeul Judeţean de Istorie, amenajat în 1908 în Casa Sfatului, cu peste 3 300 de exponate din Paleoliticul mijlociu, ceramică şi unelte din perioadele Hallstatt şi La Tène etc., precum şi arme, mobilier, diferite produse ale breslelor meşteşugăreşti, documente etc.; Muzeul Judeţean de Etnografie (ceramică populară, sticlărie din sec. 18–19, costume şi ţesături, unelte, ouă încondeiate etc.); Muzeul de Artă (înfiinţat în 1950 şi reorganizat în 1970) cu colecţii de artă românească (opere aparţinând pictorilor Gheorghe Tattarescu, Theodor Aman, Sava Henţia, Aurel Lecca, Nicolae Grigorescu ş.a. şi sculptorilor Cornel Medrea, Ion Jalea, Dimitrie Paciurea, Ion Irimescu ş.a.) şi artă decorativă universală; Muzeul „Şcheii Braşovului" (înfiinţat în 1933 şi reorganizat în 1964) păstrează tipărituri vechi, documente oficiale din vremea lui Constantin Brâncoveanu, cataloage ale bisericii „Sfântul Nicolae", manuscrise româneşti, greceşti şi slavone, partitura originală a operetei „Crai Nou" de Ciprian Porumbescu, obiecte de artă medievală şi bisericească etc.; casa memorială „Gheorghe Dima" (amenajată în 1960, în fosta locuinţă a compozitorului) cuprinde mobilier, pianul şi obiecte personale, afişe de concert, partituri, documente etc.; „Casa Mureşenilor" inaugurată în 1968 (fotografii, obiecte, corespondenţă, aparţinând familiei Mureşenilor) ş.a. Staţii locale de emisii TV şi radio. Important centru editorial şi de tipărire a presei. Grădină zoologică. La **B.** are loc, anual, cu unele întreruperi, Festivalul internaţional de muzică uşoară

Braşov (2). Imagine din centrul oraşului

„Cerbul de aur" (primele patru ediţii, 1968–1971, ediţia a 5-a, 24–28 iun. 1992) şi alte cinci ediţii până în 1997; după 3 ani de întrerupere au mai avut loc ediţiile 2001–2005, urmat de alte întreruperi în anii 2006 şi 2007 şi reluat în anii 2008 (3–7 sept.), 2009 (2–7 sept.) şi 2010 (1–6 sept.). La **B.** mai au loc, anual, Festivalul de Jazz şi Blues, Festivalul muzicii de cameră, Festivalul berii, Târgul meşteşugarilor.

Istoric. Săpăturile arheologice efectuate în arealul oraşului şi împrejurimi au scos la iveală vestigii de locuire din epoca de piatră şi din perioada daco-getică. În anul 1211, în *Diploma* regelui ungur Andras al II-lea, sunt menţionaţi cavalerii teutoni care s-au aşezat în Ţara Bârsei unde au întărit cetatea Brassovia de pe Tâmpa, iar în 1234, localit. apare înscrisă în *Catalogus Ninivensis* cu numele *Corona*. Ulterior, figurează în diferite documente cu alte denumiri: *Brassovia* (1251), *Barasu* (1252, împreună cu zona din jur, numită *Saxones Barasu*), *Brasu* (1271), *Braso* (1288), *Brasov* (1294), *Brassov* (1295), *Brasso* (1309), *Brassov* (1331), *Korona* (1336) etc. La 31 mart. 1241 **B.** a fost cucerit şi devastat de marea invazie mongolă. În sec. 14–18 a devenit un important centru comercial şi meşteşugăresc (în 1364 capătă dreptul de a organiza târguri anuale şi săptămânale; în sec. 16 existau 20 de bresle, iar în 1798, aici îşi desfăşurau activitatea 43 de bresle şi 1 300 de ateliere). În 1395 a început construirea primelor ziduri de fortificaţie ale oraşului. La 7 mart. 1395, la **B.** a fost încheiat un tratat de alianţă antiotomană, în condiţii de deplină egalitate, între domnul Ţării Româneşti, Mircea cel Bătrân, şi regele Ungariei, Sigismund de Luxemburg. În sec. 15, **B.** a fost pr. centru meşteşugăresc şi comercial din S Transilvaniei care a întreţinut strânse relaţii politico-economice cu Ţara Românească şi Moldova (mărturie sunt numeroasele privilegii acordate braşovenilor de către domnii celor două ţări române, ca de exemplu cele acordate de Vladislav I [Vlaicu], la 20 ian. 1368, de Mircea cel Bătrân, la 6 aug. 1413, de Alexandru cel Bun, în 1421, de Vlad Ţepeş, în 1456, de Ştefan cel Mare, în 1457 etc.). În sec. 16, **B.** a devenit un important centru cultural prin strădania iluministului Ioan (Johannes) Honterus, care a înfiinţat prima tipografie din Transilvania (1535) şi un gimnaziu săsesc (1543) şi prin activitatea tipografică a diaconului Coresi, care tipăreşte, în 1559, prima carte în limba română, *Catehismul românesc* (*Întrebare creştinească*), iar în 1581, *Carte ce se cheamă evanghelie cu învăţătură*, utilizată şi ca manual şcolar, prin activitatea Şcolii de la biserica „Sfântul Nicolae" din Şchei (şcoală care exista din 1471, aşa după cum reiese din epilogul *Octoihului* scris de diaconul Oprea în 1495). O mărturie scrisă, referitoare la **B.**, cu importanţă aparte, o constituie *Scrisoarea lui Neacşu* trimisă, în iunie 1521, din Câmpulung (Muscel), de către negustorul Neacşu, lui Johannes Benkner, judele Braşovului, în care existau informaţii referitoare la mişcările armatelor turceşti pe malurile Dunării, care se pregăteau să atace Transilvania. Această scrisoare reprezintă, de altfel, unul dintre cele mai vechi texte datate şi redactate în limba română, care se păstrează până astăzi (cea mai veche scriere în limba română fiind *Zbornicul de la Ieud;* → Ieud). La 11/21 apr. 1688, oraşul a fost cucerit cu greu de trupele habsburgice şi incendiat. La 21 apr. 1689, **B.** a fost devastat de un puternic incendiu, împrejurare în care a ars şi biserica evanghelică, ale cărei ziduri au rămas înnegrite de fum, de atunci păstrându-i-se numele de Biserica Neagră. La **B.** au funcţionat, începând din 1788 şi, respectiv, 1834, două şcoli elementare româneşti şi un liceu înfiinţat în 1850 de mitropolitul Andrei Şaguna. La 12 mart. 1838 au apărut, din iniţiativa şi sub conducerea lui George Barijiu, ziarul „Gazeta de Transilvania" (primul ziar politic şi de informaţie al românilor din Transilvania) şi suplimentul acestuia „Foaie pentru minte, inimă şi literatură" (revistă socială şi literară) care au contribuit la închegarea şi dezvoltarea conştiinţei naţionale a poporului român (în iun. 1848, apare în suplimentul literar al „Gazetei de Transilvania", imnul revoluţionar „Deşteaptă-te, române" de Andrei Mureşanu). În timpul Revoluţiei de la 1848–1849, **B.** a fost locul de întâlnire al participanţilor din cele trei ţări române. Aici, revoluţionarii moldoveni au elaborat (12/24 mai 1848) programul „Prinţipiile noastre pentru reformarea patriei" care prevedea, între altele, unirea românilor „într-un singur stat neatârnat românesc". La 1/13 ian. 1868, acelaşi George Barijiu a editat primul număr al revistei „Transilvania" – organ al Societăţii culturale „ASTRA" (1868–1945) –

Braşov (2). Biserica „Sfântul Nicolae" din Şcheii Braşovului

Braşov (2). Bastionul ţesătorilor

Braşov (2). Biserica Neagră

care a avut o largă arie de răspândire în toate părţile locuite de români. În 1859, locuitorii **B.** şi-au exprimat deplina solidaritate cu actul Unirii Moldovei cu Ţara Românească şi edificarea statului naţional România. Din a doua jumătate a sec. 19, **B.** capătă o intensă dezvoltare industrială, cunoscând o adevărată amploare după încadrarea sa în statul român unitar, la 1 dec. 1918, când apar primele mari întreprinderi: „Întreprinderea Aeronautică Română" (I.A.R.), „Romloc", „Schiel", „Scherg", „Ancora Română" ş.a. În sept. 1940, populaţia **B.** a protestat cu vehemenţă împotriva Dictatului de la Viena, din 30 aug. 1940. La 15 nov. 1987, muncitorii de la uzinele de autocamioane şi de la cele de tractoare, la care s-au alăturat cei de la alte întreprinderi industriale, precum şi o mare parte din populaţia oraşului, au ieşit în stradă, manifestând împotriva abuzurilor de putere comise de autorităţile de partid şi de stat locale. Revolta, socotită de unii, a doua ca intensitate după greva minerilor de la Lupeni, din aug. 1977, a fost înăbuşită cu brutalitate de forţele de securitate, fidele regimului comunist condus de Nicolae Ceauşescu. Locuitorii municipiului **B.** au mai luat parte şi la revoluţia anticomunistă din dec. 1989, unii dintre participanţi căzând victime (66 morţi şi numeroşi răniţi). Oraşul **B.**, care între 8 sept. 1950 şi 24 dec. 1960 s-a numit *Oraşul Stalin*, a fost declarat municipiu la 17 febr. 1968. **Monumente**: cetatea **B.** (sec. 14–17), din care se mai păstrează fragmente ale zidurilor de centură, precum şi unele turnuri de apărare (Turnul Alb, 1494; Turnul Negru, sec. 15; Turnul măcelarilor, sec. 15 ş.a.), bastioane (Bastionul ţesătorilor, 1425–1436; Bastionul frânghierilor, 1416; Bastionul cojocarilor, 1452; Bastionul postăvarilor, 1450–1455; Bastionul fierarilor, 1521 – azi sediul Arhivelor Statului; Bastionul Porţii – pod fortificat peste pârâul Graff, 1515–1521) şi porţi (Poarta Ecaterinei, 1559 – azi sediul Uniunii Arhitecţilor, Poarta Şchei, 1827 ş.a.); castelul cu incintă fortificată „Cetăţuia" (Schlossberg, sec. 15–17); biserica evanghelică „Sfântul Bartolomeu" (sec. 13, refăcută în sec. 15), construită în stilul goticului timpuriu; Biserica Neagră (1384–1477), amplă construcţie gotică (89 m lungime, 38 m lăţime, 65 m înălţime), distrusă parţial de incendiul din 21 apr. 1689 (refăcută ulterior), în urma căruia i s-a atribuit numele de Biserica Neagră din cauza zidurilor înnegrite de fumul incendiului. Biserica Neagră, care a fost supusă unor ample lucrări de renovare la exterior (1993–1996), păstrează picturi murale interioare în stilul Renaşterii italiene, datând din sec. 15, precum şi o valoroasă colecţie de covoare orientale (119 bucăţi) din sec. 16–18 şi o orgă de mari dimensiuni (4 000 de tuburi), instalată în 1839; biserica „Sfântul Nicolae" din Şchei, construită iniţial din bârne, în 1292, şi atestată documentar în 1399 a fost înlocuită cu una din piatră la sf. sec. 15, probabil în 1495, reconstruită în 1519–1594 (cu unele adăugiri din 1733, 1740 şi 1752) şi modificată în stil baroc, în 1761. Biserica păstrează ~~o frumoasă şi valoroasă~~ colecţie de icoane, dintre care una datează din 1564. Lângă biserica „Sfântul Nicolae" din Şchei se află clădirea (refăcută în 1760) în care a funcţionat prima şcoală românească (înfiinţată în 1471) – azi sediul unui muzeu de artă veche românească, precum şi mormântul lui Nicolae Titulescu; Casa Sfatului (Primăria veche), care găzduieşte astăzi Muzeul de Istorie şi Arheologie este un edificiu interesant şi original, construit în 1420, cu frecvente transformări (1515–1518, 1543, 1656, 1770–1774) ce poartă pecetea Renaşterii târzii şi a barocului transilvănean; în trecutul îndepărtat a fost sediul de unde „Sfatul celor 100 de cetăţeni" conducea treburile oraşului. Turnul de deasupra edificiului, înalt de 48 m, a fost construit în 1528 şi refăcut în 1910; biserica evanghelică „Sfântul Martin" (sec. 15) şi casa parohială a bisericii evanghelice (sec. 16, refăcută în sec. 18); biserica mănăstirii franciscane, cu hramul „Sfântul Ioan" (1506); biserica evanghelică „C.A. Blumana" (1777); biserica romano-catolică „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1776–1782); biserica evanghelică (1790–1793); biserica evanghelică maghiară (1787); bisericile ortodoxe cu hramurile „Sfânta Treime" (1783), „Sfânta Adormire" (1783), „Sfânta Treime"-Pe Tocile (1824–1825), „Adormirea Maicii Domnului" (9 iul. 1895–20 sept. 1896, sfinţită la 6/18 iun. 1899) construită după planurile arhitectului G. Bruss având ca model biserica grecească din Viena, „Buna Vestire" (1934–1936), cu picturi din 1971–1976 executate de Iosif Vassu; clădirea liceului „Honterus" (1545–1547), refăcută în sec. 18; clădirea vechii Prefecturi (1884), azi Rectoratul Universităţii; Şcoala reală (1780), azi liceu; Hanul Roşu (sec. 17), azi locuinţe; Cazarma Neagră (1796); Hanul vechi (sec. 18), azi comisariat militar; clădirea liceului „Andrei Şaguna" (1851); *Case vechi:* casa „Hirscher" sau Casa Negustorilor, construită în anii 1539–1545, în stilul Renaşterii; casa „Schobelin" (1550), cu loggie şi ancadramente în stilul Renaşterii; casa „Kammer" (1587); casa „Grid" (1773); casă din sec. 16, situată în Piaţa Sfatului nr. 18, în care a funcţionat (1835) prima bancă românească; casa „Mureşenilor" (sec. 18), în care funcţionează (din 1968) un muzeu; clădirea familiei Brukenthal (sec. 18) care era reşed. de vară; clădirea Casei de cultură a municipiului Braşov (1878); Palatul „Ştirbei" (sec. 19) situat în Parcul dendrologic – azi Casa Şcolarului; Casa Armatei (sec. 20), construită după planurile arhitectului Constantin Iotzu; hanul „La Cerbul de Aur" unde s-a oprit Alexandru Ioan Cuza, în 1866, în drum spre Viena; casa în care a locuit Mattis Teutsch, artist plastic braşovean (1884–1960); casa natală a lui Şt. O. Iosif (1875–1913); casa în care a locuit Lucian Blaga între 1906 şi 1908 etc.

3. Judeţ situat în partea centrală a ţării, în curbura interioară a arcului carpatic, în zona de întâlnire a Carpaţilor Orientali cu Carpaţii Meridionali şi cu Pod. Transilvaniei, pe cursul mijlociu şi superior al Oltului, între 45°23'13'' şi 46°12'12'' latitudine N şi între 24°06'11'' şi 26°01'00'' longitudine E, între jud. Harghita (N), Covasna (E-NE), Buzău (SE), Prahova (SE), Dâmboviţa (S), Argeş (S-SV), Sibiu (V) şi Mureş (NV). *Supr.*: 5 363 km² (2,25% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 598 813 loc. (2,79% din populaţia ţării), din care 290 573 de sex masc. (48,52%) şi 308 240 de sex fem. (51,48%). *Populaţia urbană*: 439 145 loc. (73,3%); *rurală*: 159 668 loc. (26,7%). *Densitatea*: 111,6 loc./km². *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din

20-31 oct. 2011): 82,5% români, 7,2% maghiari, 3,4% rromi, 0,5% germani ş.a. *Reşed.*: municipiul Braşov. *Oraşe:* Codlea (municipiu), Făgăraş (municipiu), Ghimbav, Predeal, Râşnov, Rupea, Săcele (municipiu), Victoria, Zărneşti. *Comune*: 48. *Sate*: 149. *Localit. componente ale oraşelor*: 5.

Relief variat, cu o mare complexitate morfologică şi morfogenetică, desfăşurat sub forma a trei trepte majore, de la S la N: treapta munţilor înalţi (peste 1 700 m alt.), în S şi SE, ocupă 18% din supr. jud., treapta munţilor scunzi (între 800 şi 1 700 m alt.), în partea centrală şi de SE a jud., se extinde pe 22% din supr. jud., iar treapta depresiunilor şi a dealurilor de podiş (400–700 m alt.) din jumătatea de NV şi de E a jud. **B.** se desfăşoară pe 60% din supr. acestuia. Partea de SV a jud. **B.** este ocupată de versantul nordic al M-ţilor Făgăraş, cu aspect alpin, ce domină cu 1 600–2 000 m Pod. Transilvaniei, din creasta lor principală (prin care trece limita dintre jud. Braşov şi Argeş), detaşându-se cele mai înalte vf. din Carpaţii româneşti (Dara 2 500 m, Moldoveanu 2 544 m – alt. max. a întregului lanţ carpatic românesc, Viştea Mare 2 527, Lespezi 2 522 m, Vânătarea lui Buteanu 2 506 m, Gălăşescu 2 471 m ş.a.). Versantul nordic al M-ţilor Făgăraş este brăzdat de o puzderie de râuri mici (Sebeş, Berivoiu, Săvăstreni, Breaza, Sâmbăta, Viştea, Ucea ş.a.) care formează, în această zonă, cea mai densă reţea hidrografică din ţară (1,4 km/km^2, faţă de 0,5 km/km^2 cât este media pe ţară). În partea de S şi SE a jud. se desfăşoară prelungirile nordice ale masivelor Piatra Craiului, Leaota, Bucegi, Baiului şi Ciucaş, precum şi masivele Piatra Mare (1 843 m) şi Postăvaru (1 802 m). În cadrul zonei muntoase din S şi SE se individualizează culoarul Bran-Rucăr, văile superioare ale Prahovei, Timişului şi Teleajenului, cu pasurile Giuvala (1 290 m alt.), Bratocea (1 263 m) şi Predeal (1 032 m) care asigură legăturile rutiere, respectiv feroviare (prin pasul Predeal) între Transilvania şi Muntenia. Treapta munţilor scunzi este reprezentată, în principal, prin Clăbucetele Întorsurii (în SE), M-ţii Ţagla (1 640 m) şi M-ţii Perşani (1 292 m) în partea central-nordică a jud. De o parte şi de alta a M- ţilor Perşani se desfăşoară două mari arii depresionare, numite şi „ţări": Depr. Braşov sau Ţara Bârsei (în partea central-estică a jud., la E de M-ţii Perşani) şi partea central-estică a Depr. Făgăraş sau Ţara Făgăraşului (în partea central-vestică, la V de M-ţii Perşani). Sectorul de NV al jud. **B.**, la V şi N de Valea Oltului, cuprinde în arealul său partea de E şi SE a Pod. Hârtibaciului, cu subdiviziunile sale, cu înălţimi de 500–600 m.

Clima jud. **B.** este temperat-continentală, moderată, cu variate nuanţe, în funcţie de altitudine. Regimul climatic general se caracterizează prin veri răcoroase, cu precipitaţii frecvente, şi ierni foarte reci în zonele depresionare şi de podiş, şi veri răcoroase, cu precipitaţii abundente, şi ierni friguroase, cu ninsori bogate în sectorul montan. În anotimpul rece al anului, în zonele depresionare se remarcă frecvente inversii de temp. caracterizate prin instalarea şi stagnarea, pe fundul lor, a unor mase de aer foarte reci. Aşa se explică faptul că pe fundul Depr. Braşov, în luna ian., la Bod, temp. medie multianuală a aerului este de -5,3°C, în timp ce la Predeal, aflat cu 500 m mai sus, aceasta este de –5,1°C. În timpul unor inversii de lungă durată, temp. aerului poate coborî, în zonele depresionare, cu 15–20°C faţă de zonele înalte înconjurătoare. Aşa s-a întâmplat în 14 ian. 1965 când la Braşov temp. aerului a fost cu 17,5°C mai scăzută decât la vf. Omu. Într-o situaţie asemănătoare, la staţiunea meteorologică Bod s-a înregistrat cea mai scăzută temp. din ţară până în prezent (– 38,5°C), la 25 ian. 1942, cauzată de o puternică inversie termică, formată în condiţii anticiclonice şi favorizată de prezenţa unui bogat strat de zăpadă. Caracteristic inversiilor termice este şi ceaţa, fenomen cu frecvenţă mare în zonele depresionare, care apare cu precădere primăvara şi toamna. Pe timpul verii, temp. aerului este pozitivă pe întreg terit. jud. **B.**, media termică a lunii aug. fiind de 5,7°C pe crestele montane înalte şi de 18°C în depresiuni. Temp. max. absolută, de 38,9°C, a fost înregistrată în oraşul Făgăraş, la 9 sept. 1946. Temp. medii multianuale variază între 8,2°C la Făgăraş, 7,6°C la Braşov, 4,0°C la Predeal şi sub 0°C pe culmile montane înalte. Amplitudinea max. a valorilor extreme absolute de temp. este de 77,4°C, jud. **B.** situându-se, din acest punct de vedere, pe primul loc în ţară. Cantităţile medii anuale ale precipitaţiilor atmosferice înregistrează creşteri accentuate în raport cu altitudinea, acestea oscilând între 610 mm la Bod, 747,2 mm la Braşov, 945 mm la Predeal şi peste 1 300 mm în zonele montane înalte. Stratul de zăpadă din anotimpul rece se depune neuniform şi discontinuu, durata medie anuală a acestuia crescând o dată cu înălţimea, de la 55,2 zile în depresiune, la Bod, la 70,8 zile la Braşov, 118 zile la Predeal şi 215 zile în zonele înalte. Vânturile bat cu o frecvenţă mai mare dinspre V (19,3%), NE (18,7%) şi SV (17,3%), înregistrând viteze medii anuale cuprinse între 3 m/s în reg. depresionare joase şi 7–8 m/s, uneori peste 10 m/s, în sectorul montan înalt. Pe versantul nordic al M-ţilor Făgăraş şi pe cel estic al M-ţilor Perşani se fac resimţite, în timpul primăverii, mişcările

Braşov (2). Casa Sfatului

de aer cu caracter de föhn care topesc zăpada. În Depr. Făgăraş, acest vânt föhnic, numit de localnici „mâncător de zăpadă", mai este cunoscut sub numele de Vântul Mare.

Reţeaua hidrografică de pe terit. jud. **B.** este relativ bogată, densă, bine organizată şi cu debite ridicate în toate anotimpurile anului. Majoritatea râurilor mai mici din arealul jud. **B.** sunt colectate de râul Olt, care străbate partea de NV a jud. **B.** pe o distanţă de c. 210 km, între satul Lunca Calnicului (la limita cu jud. Covasna) şi com. Ucea (la limita cu jud. Sibiu). Pe acest tronson panta medie de curgere a Oltului este de 0,45‰, cursul său este regularizat, iar energia apelor sale este folosită în hidrocentralele de la Făgăraş, Voila şi Viştea. Afl. pr. pe care-i primeşte Oltul pe terit. jud. **B.**, începând din amonte spre aval sunt: Homorod, Dăişoara, Cincu ş.a. pe partea dreaptă şi Tărlung, Ghimbăşel, Bârsa, Crizbav, Bogata, Comana, Veneţia, Şercaia, Sebeş, Berivoiu, Săvăstreni, Breaza, Sâmbăta, Viştea, Ucea ş.a. pe stânga, determinând o densitate medie de 0,9 km/km^2, superioară mediei pe ţară (care este 0,5 km/km^2). Cea mai mare valoare a densităţii reţelei hidrografice se înregistrează pe versantul nordic al M-ţilor Făgăraş (1,4 km/km^2, cea mai ridicată din ţară), iar cea mai scăzută (0,6 km/km^2), în Depr. Braşov. Extremitatea SE a jud. **B.** este drenată de cursul superior al râului Buzău, cu afl. său Buzoel. Lacurile naturale şi antropice sunt puţine în cadrul jud. **B.**, cel mai însemnat lac natural fiind Urlea, cantonat într-un circ glaciar, iar cele de acumulare sunt realizate pe râul Tărlung (la Săcele) şi pe râul Olt (lacurile hidrocentralelor de la Făgăraş, Voila şi Viştea).

Vegetaţia se caracterizează printr-o etajare altitudinală, bine exprimată, dar cu contraste locale evidente, determinate de particularităţile litologice, edafice şi topoclimatice. Crestele înalte ale M-ţilor Făgăraş, Piatra Craiului, Leaota, Bucegi, Piatra Mare, Postăvaru şi Ciucaş, la peste 1 700 m alt., sunt acoperite cu vegetaţie alpină şi subalpină, alcătuită din pajişti, în care predomină rogozul (*Carex curvula*), păruşca (*Festuca supina*), ţăpoşica (*Nardus stricta*) ş.a. şi din tufişuri pitice de arbuşti, în care domină smirdarul (*Rhododendron kotschyi*), afinul (*Vaccinium myrtillus*), jneapănul (*Pinus mugo*) şi coacăzul (*Brukenthalia spiculifolia*). În masivele Bucegi şi Piatra Craiului, este specifică larga dezvoltare a vegetaţiei de stâncărie, cu multe elemente floristice rare, ocrotite de lege, între care se remarcă floarea-de-colţi (*Leontopodium alpinum*), genţiana sau ghinţura (*Gentiana lutea*) ş.a. O caracteristică aparte a pajiştilor de pe creasta Pietrii Craiului o reprezintă existenţa unei plante endemice, declarată monument al naturii – garofiţa Pietrii Craiului (*Dianthus callizonus*) – una dintre cele mai frumoase flori alpine. În M-ţii Făgăraş se întâlnesc câteva pâlcuri de zâmbru (*Pinus cembra*), relict glaciar, caracteristic etajului subalpin. Sub etajul alpin, începe domeniul forestier, care acoperă o supr. destul de mare în cadrul jud. **B.** (206 056 ha, la sf. anului 2007). Etajul pădurilor de răşinoase, în care predomină molidul (*Picea abies*), se dezvoltă pe versanţii munţilor înalţi, între 1 700 şi 1 500–1 300 m alt. Alături de molid apar exemplare de paltin de munte (*Acer pseudoplatanus*) şi sorb de munte (*Sorbus aucuparia*). În cadrul domeniului forestier, cel mai bine reprezentat este etajul pădurilor de foioase, extins între 1 500–1 300 şi 1 000–700 m alt. Pădurile de gorun, în amestec cu carpen, se dezvoltă pe arii restrânse la poalele munţilor şi dealurilor piemontane, în timp ce pădurile de fag, în amestec cu carpen, acoperă aproape în întregime M-ţii Perşani, iar pădurile de fag, în amestec cu molid şi brad, au o largă răspândire pe versanţii M-ţilor Bucegi, Făgăraş, Piatra Mare, Clăbucetele Întorsurii, Ciucaş ş.a. Etajul forestier se termină în partea cea mai joasă cu pădurile de gorun (*Quercus petraea*) care acoperă versanţii luminoşi şi mai încălziţi de Soare. În arealul etajului forestier, datorită unor condiţii locale (expoziţia la Soare, înclinarea versanţilor, sol etc.), pe versantul sudic, însorit, al masivului Tâmpa, ca şi pe Dealul Cetăţii, pe Dealul Sânpetru de la Hărman şi în alte locuri, se dezvoltă, în condiţii optime, unele enclave de vegetaţie xerofilă, în care vegetează colilia (*Stipa pulcherrima*), migdalul pitic (*Prunus tenella*), vişinul de stepă (*Prunus fruticosa*), dediţelul (*Pulsatilla montana*) ş.a. O caracteristică deosebită a vegetaţiei de pe terit. jud. **B.** este aceea a numeroaselor cazuri de inversii de vegetaţie. Relevant este în acest sens versantul dinspre Poiana Braşov al masivului Postăvaru, care este acoperit cu fag şi stejar în jumătatea superioară şi cu brad, în cea inferioară. Vegetaţia azonală este larg dezvoltată în luncile râurilor din depresiuni, precum şi în perimetrul câtorva mlaştini eutrofe, între care se remarcă zona mlăştinoasă din zona localit. Hărman, alimentată de izvoare reci. Aici se dezvoltă o serie de plante relicte glaciare (*Pedicularis sceptrum carolinum*, care vegetează normal în Arctica, dar care la Hărman ating punctul cel mai sudic din lume), endemice (*Armeria alpina ssp. barcensis*), plante rare (*Swertia perennis* – element boreal, rar întâlnit în România), plante carnivore – o specie de roua cerului (*Drosera anglica*) – care atinge aici limita sudică de pe terit. României. Un caracter intrazonal au arboretele de stejar (*Quercus robur*), situate în şesurile depresiunilor, reprezentând resturi ale unor păduri care ocupau odinioară supr. mult mai extinse în zonele Hărman, Prejmer, Bod. Gama floristică, deosebit de variată pe terit. jud. **B.**, se impune în mod deosebit şi prin prezenţa, la Dumbrava Vadului, a unei vestite poieni cu narcise (*Narcissus stellaris*), extinsă pe 400 de ha.

Fauna, ca şi vegetaţia, este bogată şi variată şi răspândită pe toate formele de relief, din luncile râurilor până pe crestele munţilor înalţi. Zona alpină este dominată de coleoptere, lepidoptere şi unele specii de reptile, iar culmile crenelate şi abrupturile alpine sunt stăpânite de caprele negre (*Rupicapra rupicapra*), vulturii pleşuvi (*Gyps fulvus fulvus*), acvila de piatră (*Acvila heliaca heliaca*), declarate monumente ale naturii, ş.a. Domeniul forestier este foarte bogat în vieţuitoare ca: ursul brun, cerbul carpatin, râsul, mistreţul, lupul, jderul, pisica sălbatică, căpriorul, veverita, cocoşul de munte, ierunca (păsări ocrotite), găinuşa sălbatică, cinteza ş.a. În apele repezi de munte trăiesc păstrăvii şi lipanul, iar în râul Olt şi celelalte ape de şes, somnul, crapul, ştiuca, scobarul, mreana, lipanul ş.a.

Resursele naturale: păduri (206 056 ha, la sf. anului 2007), zăcăminte nichelifere (Poiana Mărului, Holbav), de cărbune brun (Codlea, Cristian) şi turbă (Mândra). Din categoria rocilor utile fac parte bazaltele (Racoş, Hoghiz, Bogata Olteană, Racoşu de Jos, Comana), calcarele (Codlea, Cristian, Râşnov, Zărneşti), tufurile vulcanice (Caţa, Drăuşeni, Perşani, Veneţia de Jos), argilele caolinoase (Cristian, Holbav), dolomitul (Măgura Veneţiei), gresiile (Teliu, Apaţa, Dopca), argilele comune (Făgăraş, Hoghiz, Măieruş, Bogata, Râşnov, Rupea,

Hălchiu, Ucea, Feldioara), nisipurile, pietrişurile ş.a. O bogăţie aparte o reprezintă apele minerale, cu compoziţii chimice variate, sub forma izvoarelor clorosodice şi carbogazoase (Zizin), clorosodice şi bromurate (Rodbav), clorosodice şi sărate (Perşani, Grid, Veneţia de Jos, Racoş), clorosodice şi sulfuroase (Rupea, Homorod) etc.

Istoric. Prezenţa activităţii umane în arealul actual al jud. **B.** a fost semnalată în numeroase puncte, cele mai vechi urme de locuire fiind atribuite culturii materiale Musteriene (60 000–40 000 î.Hr.) din Paleoliticul mijlociu. Obiecte din cremene sau os (unelte, arme etc.) au fost descoperite în Peştera Gura Cheii din apropiere de Râşnov, la Rupea, Crizbav ş.a. Vestigiile unor aşezări omeneşti din Neolitic, cu inventar arheologic bogat (unelte, arme, produse ceramice, podoabe etc.), au fost scoase la iveală în localit. din jurul municipiului Braşov, iar urme materiale care dovedesc prezenţa unei populaţii locale pe aceste meleaguri, în Epoca bronzului, aparţinând culturii materiale Noua (sec. 14–12 î.Hr.), au fost descoperite în cartierul Noua al municipiului Braşov, la Bod, Hărman, Cuciulata ş.a. Urme edificatoare (monede, obiecte de podoabă etc.) din Epoca fierului (800 î.Hr.–sec. 1–3 d.Hr.), corespunzătoare perioadei dacice, au fost identificate în arealele localit. Braşov, Hărman, Codlea, Râşnov ş.a. Din vremea stăpânirii romane au rămas ca mărturii urmele castrelor de la Râşnov (anticul *Cumidava*) şi Hoghiz, iar perioada desăvârşirii procesului de formare a poporului român este ilustrată de descoperirile de la Cristian şi Şercaia (sec. 4), Feldioara (sec. 4–9), Hărman (sec. 6–13), Comana de Jos (sec. 8–9), Braşov (sec. 9–12) ş.a., care dovedesc o locuire intensă în Ţara Bârsei înainte de aducerea şi stabilirea aici a coloniştilor germani, la mijlocul sec. 12. Teritoriul braşovean este amintit în documentele sec. 13–14 ca unitate ad-tivă aparte, unele dintre districtele româneşti şi comitatele de aici continuând să existe până în anul 1920, când, după înfăptuirea (în 1918) statului naţional unitar român, a fost necesară reorganizarea ad-tiv-teritorială a României Mari. De remarcat este faptul că o mare parte a terit. braşovean se suprapune unor forme vechi de organizare teritorială, numite „ţări". În acest sens, cea mai veche unitate ad-tivă distinctă este Ţara Bârsei, amintită documentar, în 1211, cu numele *Terra Borza,* iar apoi Ţara Făgăraşului sau Ţara Oltului, consemnată documentar, în 1222, cu numele *Terra Blachorum.* La sf. sec. 12 şi începutul sec. 13, centrele meşteşugăreşti, în special oraşul Braşov, au devenit principalele furnizoare cu produse meşteşugăreşti pentru Moldova şi Ţara Românească. Dezvoltarea legăturilor comerciale ale Braşovului cu Ţara Românească şi cu Moldova, înlesnite de existenţa numeroaselor trecători naturale care străbat Carpaţii (Giuvala, Predeal, Predeluş, Bratocea, Boncuţa ş.a.) sunt ilustrate şi de faptul că domnii Ţării Româneşti au stăpânit Făgăraşul până în 1452, iar Mircea cel Bătrân şi apoi fiul său, Mihail I, au stăpânit o perioadă (1395–1425) Cetatea Bran. Un document important al vremii este scrisoarea adresată de către braşoveni, la 26 apr. 1479, lui Ştefan cel Mare, domnul Moldovei, în care proslăveau victoriile acestuia împotriva turcilor, care salvau interesele celor trei ţări române, şi prin care îl rugau pe bravul domn „... să binevoieşti a te apropia de această ţară spre a o apăra de acei turci prea cumpliţi". Din 1541, Transilvania, inclusiv terit. de azi al jud. **B.**, a devenit principat autonom sub suzeranitate turcească. În timpul luptelor pentru unificarea celor trei ţări române, Mihai Viteazul a locuit în cetatea Făgăraşului, iar după lupta de la Mirăslău (18 sept. 1600), acesta s-a retras, cu familia sa, la

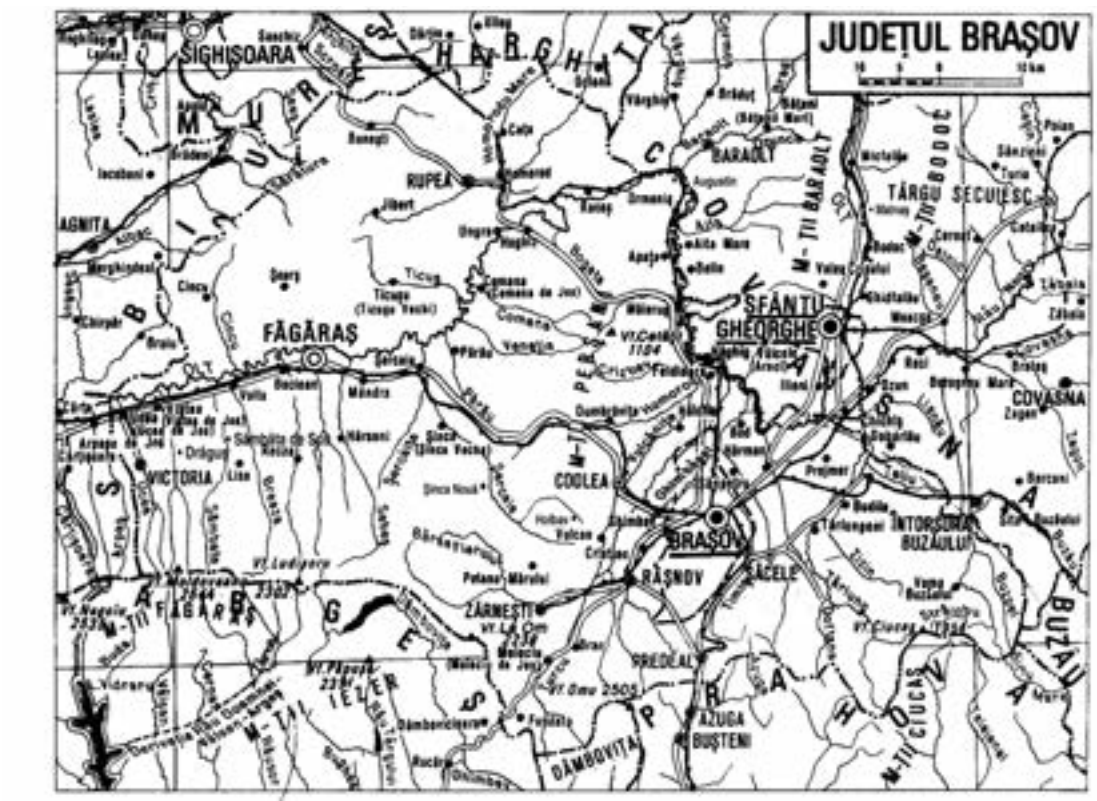

Râşnov pe care îl considera drept „un oraş al domniei mele". În 1688, braşovenii s-au împotrivit pătrunderii armatelor austriece şi încorporării Transilvaniei de către Imperiul Habsburgic, cerând ajutorul domnului Ţării Româneşti, Şerban Cantacuzino. Marea răscoală a meşteşugarilor braşoveni împotriva instaurării stăpânirii austriece a fost însă înăbuşită, iar conducătorii revoltei – condamnaţi la moarte. Răscoala a marcat, totodată, începutul luptelor antihabsburgice ale populaţiei de pe terit. Transilvaniei. Jumătatea sec. 19 este marcată de Revoluţia de la 1848–1849 din Transilvania, în timpul căreia peste 3 000 de locuitori din Ţara Făgăraşului, sub conducerea lui Iovian Bradu şi Nicolae Orhidan, au incendiat numeroase case ale nobililor maghiari. A doua jumătate a sec. 19 şi începutul sec. 20 au fost dominate de continuarea luptei politice şi culturale a intelectualităţii româneşti din Transilvania pentru scoaterea naţiunii române din „situaţia înjositoare de popor tolerat" şi acordarea unor drepturi şi libertăţi democratice egale cu acelea ale altor naţionalităţi. La Adunarea Naţională a Marii Uniri de la 1 Dec. 1918 de la Alba Iulia, jud. **B.** a delegat 52 de cetăţeni aparţinând tuturor categoriilor sociale. După unirea Transilvaniei cu România, la 1 Dec. 1918, viaţa economică şi social-culturală a jud. **B.** a înregistrat o dezvoltare considerabilă, în cadrul căreia oraşul Braşov a devenit unul dintre cele mai puternice centre industriale şi culturale ale ţării. Revenind la fizionomia jud. **B.**, se remarcă faptul că, în 1854, pe o hartă publicată de E. A. Bielz, în SE Transilvaniei figura, printre altele, districtul (Kreise) Braşovului, alcătuit din zece preturi (Bezirk). În 1876 a avut loc o reorganizare a Transilvaniei în urma căreia s-a înfiinţat Comitatul Braşov (1 499 km^2) ce cuprindea fostul district Braşov şi o parte din districtul Făgăraşului şi Scaunul Cohalmului. După crearea României Mari (1918), a avut loc o nouă organizare ad-tiv teritorială, în 1921, când a fost înfiinţat jud. **B.**, în componenţa căruia intrau oraşul Braşov, 3 plase (Bârsa de Jos, Bârsa de Sus, Săcele) şi 23 de comune. În urma modificărilor intervenite în 1926, jud. **B.** era format din oraşul **B.** şi 48 de comune grupate în patru plase (Bârsa de Jos, Bârsa de Sus, Săcele şi Zărneşti), menţinându-se în această formă până la 8 sept. 1950, când a fost efectuată o reorganizare ad-tiv teritorială după model sovietic, creând regiunea Stalin (formată din 8 raioane, 20 de oraşe şi comune), a cărei denumire a fost schimbată la 24 dec. 1960, în regiunea Braşov. Prin Legea nr. 2/17 febr. 1968 privind organizarea ad-tiv teritorială a României (cu modificările din 23 ian. 1981) s-a revenit la împărţirea pe judeţe a ţării, regiunea Braşov devenind jud. Braşov, între limite mai mici, fiind format în prezent din 4 municipii, 6 oraşe, 48 de comune, 149 de sate şi 5 localităţi componente ale oraşelor şi municipiilor.

Economia jud. **B.** are un profil complex, în cadrul căreia funcţiile industrială (predominantă), de transport, turistică, agricolă ş.a. s-au amplificat, contribuind la realizarea, în proporţii ridicate, a unor produse din diferite ramuri ale economiei naţionale.

Industria, principala componentă a activităţii jud. **B.**, are un înalt grad de complexitate, specializare, diversificare şi o mare capacitate de producţie. În ansamblul economiei naţionale, jud. **B.** ocupă locul 2, după Bucureşti, în producţia constr. de maşini şi în cea a produselor cosmetice. Pr. produse industriale realizate de întreprinderile braşovene sunt: autocamioane (la Braşov), motoare şi maşini-unelte (Codlea), elicoptere şi motoplanoare (Ghimbav), maşini şi utilaje agricole (Braşov), utilaj petrolier şi chimic (Braşov, Făgăraş), motoare asincrone (Braşov), rulmenţi (Braşov), echipament electric de bord pentru autovehicule şi tractoare (Săcele), scule (Râşnov), coloranţi organici (Codlea), amoniac (Făgăraş, Victoria), metanol, acid sulfuric ş.a. (Victoria), mase plastice (Râşnov), ciment (Hoghiz), prefabricate din beton şi produse ceramice (Feldioara), mobilă, furnir, placaje ş.a. (Braşov, Codlea), celuloză şi hârtie (Zărneşti, din 1835; azi în faliment), carton (Ghimbav), stofe, conf. şi tricotaje (Braşov, Rupea), produse alim. (zahăr, preparate din carne şi lapte, bere, vin, dulciuri etc.) la Bod, Braşov, Făgăraş, Rupea, Moeciu, Prejmer, Homorod, Tohanu ş.a. Ind. poligrafică cu o veche tradiţie.

Agricultura ocupă un loc important în economia jud. **B.**, evidenţiindu-se prin predominarea sectorului zootehnic şi prin cultura plantelor tehnice. La sf. anului 2007, din totalul supr. agricole (282 897 ha), 123 749 ha reveneau terenurilor arabile, 97 086 ha păşunilor, 60 440 ha fâneţelor, 1 420 ha livezilor şi pepinierelor pomicole şi 202 ha viilor şi pepinierelor viticole. În acelaşi an, în structura culturilor de câmp, pe primul loc se situau plantele de nutreţ (27 357 ha), urmate de culturile de grâu şi secară (16 248 ha), cartofi (16 905 ha), orz şi orzoaică (12 298 ha), porumb (9 618 ha), sfeclă de zahăr, ovăz, legume etc. Pomicultura este concentrată în arealul oraşului Rupea şi a com. Recea, Lisa şi pe pantele Pod. Hârtibaci, predominant fiind mărul şi prunul. Creşterea animalelor reprezintă ramura tradiţională şi, totodată, sectorul cel mai important în cadrul economiei agricole. La începutul anului 2008, efectivul de animale al jud. **B.** cuprindea 58 156 capete bovine, 143 387 capete porcine, 313 651 capete ovine, 14 027 capete caprine, 11 548 capete cabaline. Avicultură (2 208 194 capete păsări); apicultură (21 462 familii de albine). Caracteristic pentru Depr. Făgăraş este aria largă de creştere a bubalinelor (bivolilor). În cadrul sectorului zootehnic se remarcă faptul că peste 98% din efectivul de animale aparţine sectorului privat, iar în unele cazuri (caprine, cabaline, albinărit) în întregime.

Căile de comunicaţie. Intensa activitate economică a jud. **B.** şi poziţia sa centrală în cadrul ţării au atras dezvoltarea corespunzătoare a căilor şi mijloacelor de comunicaţie care converg dinspre Moldova, Muntenia şi din N şi V Transilvaniei, **B.** fiind unul dintre cele mai importante noduri de comunicaţii ale ţării. La sf. anului 2007, lungimea reţelei feroviare de pe terit. jud. **B.** era de 354 km (din care 184 km linii electrificate), cu o densitate de 66 km/ 1 000 km^2 teritoriu, acesta fiind străbătut de cea mai importantă magistrală feroviară a ţării care leagă capitala României cu capitalele din centrul şi V Europei, respectiv linia de c.f. Bucureşti– Ploieşti–Braşov–Sighişoara–Mediaş– Teiuş–Cluj-Napoca– Oradea– Episcopia Bihorului. Din Braşov pleacă o derivaţie către Făgăraş–Sibiu–Deva–Arad–Curtici şi o altă derivaţie din Braşov către Sfântu Gheorghe–Miercurea-Ciuc–Ciceu–Topliţa–Deda–Dej–Baia Mare–Satu Mare. În acelaşi an, lungimea drumurilor publice măsura 1 498 km (din care 454 km drumuri modernizate), cu o densitate de 27,9 km/100 km^2 teritoriu, nodul rutier Braşov fiind o adevărată placă turnantă de legătură către Bucureşti, Buzău, Oneşti, Miercurea-Ciuc, Sighişoara, Cluj-Napoca, Satu Mare, Oradea, Deva, Arad, Sibiu, Piteşti ş.a.

Aeroport internaţional (la Ghimbav), inaugurat în 2014.

Învăţământ, cultură şi artă. În jud. **B.** a fost înfiinţată una dintre cele mai vechi şcoli româneşti din Transilvania (1471, la Şcheii Braşovului). În anul şcolar 2007–2008, pe terit. jud. **B.**, îşi desfăşurau activitatea 69 grădiniţe de copii, cu 15 814 copii înscrişi şi 962 personal didactic, 125 şcoli generale (învăţământ primar – clasele 1–4 şi gimnazial – clasele 5–8), cu 42 420 elevi şi 3 557 cadre didactice, 46 licee, cu 20 727 elevi şi 1 899 profesori, o şcoală profesională, cu 6 222 elevi şi 81 cadre didactice, două universităţi („Transilvania", f. 1971, cu 25 facultăţi, 49 869 studenţi şi 1 091 profesori şi „George Barițiu", particulară, f. 1991), cu şase facultăţi, 29 946 studenţi şi 147 profesori. Învăţământul se desfăşoară atât în limba română, cât şi în limbile germană şi maghiară pentru elevii care aparţin celor două minorităţi naţionale. O intensă şi bogată activitate cultural-artistică o desfăşoară cele trei teatre din municipiul Braşov (dramatic, muzical, de păpuşi), Filarmonica „Gheorghe Dima" din Braşov (înfiinţată la 15 apr. 1949), două galerii de artă, două cinematografe, 227 biblioteci, cu 3 897 000 vol., 135 cămine culturale, nouă case de cultură, numeroase muzee (Braşov, Bran, Făgăraş, Rupea, Săcele ş.a.), o staţie locală de emisii TV şi alta de emisii radio, numeroase case editoriale şi redacţii de presă, formaţii artistice de amatori şi ansambluri folclorice. Activitatea artistică este marcată anual de desfăşurarea, la Braşov, a Festivalului internaţional de muzică uşoară „Cerbul de aur", ale cărui prime patru ediţii au avut loc în anii 1968–1971, întrerupt de autorităţile comunist-ceauşiste în 1972 şi reluat după 1989, respectiv, ediţia a 5-a, desfăşurându-se între 24 şi 28 iun. 1992, urmată de alte ediţii în 1993, 1994, 1995, 1996, 1997. După alţi 3 ani de întrerupere au mai avut loc ediţiile 2001–2005, urmat de întreruperile din anii 2006 şi 2007 şi reluat în 2008, 2009 şi 2010. Activitatea sportivă se desfăşoară în cadrul celor 178 de secţii sportive, în care activează 5 527 sportivi, 256 antrenori şi 264 arbitri.

Ocrotirea sănătăţii. La sf. anului 2007, reţeaua sanitară a jud. **B.** dispunea de 14 spitale, cu 3 707 paturi (un pat de spital la 160 de locuitori), trei dispensare, patru policlinici, 294 cabinete stomatologice, un centru de medicină preventivă şi o staţie de salvare, 191 farmacii şi puncte farmaceutice ş.a. Asistenţa medicală este asigurată de 1 228 medici (1 medic la 483 locuitori), 301 stomatologi (1 medic stomatolog la 1 973 locuitori) şi 3 165 cadre sanitare cu pregătire medie.

Turism. Înzestrat cu un bogat, complex şi valoros potenţial turistic, natural şi „umanizat", jud. **B.** cunoaşte o permanentă dezvoltare a activităţii turistice, oferind în toate anotimpurile anului posibilităţi multiple de turism. Activitatea turistică de pe raza jud. **B.** este coordonată de către Societatea comercială „Postăvarul" S.A., înfiinţată în 1990 prin desfiinţarea O. N. T. Braşov, care asigură serviciile hoteliere prin unităţile aflate în patrimoniul său. În anul 2007, jud. **B.** avea o capacitate totală de cazare turistică de 12 634 locuri (locul 2 pe ţară, după jud. Constanţa) în 59 de hoteluri, cabane, un motel, 137 de pensiuni turistice urbane şi 200 pensiuni turistice rurale şi 55 de vile. Varietatea şi frumuseţea peisajului montan, cu lacuri glaciare, trasee marcate, cabane (Trei Brazi, Diham, Clăbucet Plecare, Clăbucet Sosire, Gârbova, Piatra Mare, Postăvarul, Omu, Susai etc.) şi posibilităţi de alpinism, nenumăratele monumente istorice şi de arhitectură (cetăţile Făgăraş, Rupea, Râşnov, Prejmer ş.a., castelele medievale de la Bran, Racoş, Hoghiz ş.a., Biserica Neagră, Casa Sfatului, bisericile „Sfântul Bartolomeu" , „Sfântul Nicolae" din Şchei, toate în Braşov, bisericile fortificate, în stil gotic sau baroc, din Calbor, Seliştat, Felmer, Rotbav, Homorod ş.a.), staţiunile balneoclimaterice (Rodbav, Zizin ş.a.) şi ale sporturilor de iarnă (Poiana Braşov, Predeal ş.a.), celebrele monumente ale naturii (Poiana Narciselor de la Dumbrava Vadului, bazaltele de la Racoş, stejarii seculari de la Cristian, garofiţa Pietrii Craiului şi floarea-de-colţi de pe crestele M-ţilor Piatra Craiului), complexul mănăstiresc de la Sâmbăta de Sus etc. constituie tot atâtea obiective turistice şi puncte de atracţie pentru vizitatorii români şi străini aflaţi la odihnă sau în tranzit prin jud. **B.** Indicativ auto: *BV*.

Localităţile jud. Braşov

(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii	
1. BRAŞOV (1234)	
2. CODLEA (1265)	
3. FĂGĂRAŞ (1291)	
4. SĂCELE (1366)	
II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*
1. GHIMBAV (1342)	
2. PREDEAL (1805)	1. Pârâul Rece 2. Timişu de Jos (1850) 3. Timişu de Sus (1854)
3. RÂŞNOV (1331)	
4. RUPEA (1324)	1. Fişer (1488)
5. VICTORIA (1949–1953)	
6. ZĂRNEŞTI (1367)	1. Tohanu Nou (1294)

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. APAȚA	1. **Apața** (1377)
2. AUGUSTIN	1. **Augustin** (1679)
3. BECLEAN	1. **Beclean** (1473) 2. Boholț (1317–1320) 3. Calbor (1488) 4. Hurez (1453) 5. Luța (1556)
4. BOD	1. **Bod** (1211) 2. Colonia Bod (1956)
5. BRAN	1. **Bran** (1367) 2. Predeluț 3. Sohodol (1805) 4. Şimon (1805)
6. BUDILA	1. **Budila** (1211)
7. BUNEŞTI	1. **Buneşti (**1337) 2. Criț (1270–1272) 3. Meşendorf (1322) 4. Roadeş (1356) 5. Viscri (1231)
8. CAȚA	1. **Cața** (1299) 2. Beia (1494) 3. Drăuşeni (1224) 4. Ioneşti (1448) 5. Paloş (1520)
9. CINCU	1. **Cincu** (1328) 2. Toarcla (1329)
10. COMANA	1. **Comana de Jos** (1469) 2. Comana de Sus (1469) 3. Crihalma (1396) 4. Ticuşu Nou (1733)
11. CRISTIAN	1. **Cristian** (1362)
12. CRIZBAV	1. **Crizbav** (1235) 2. Cutuş (1913)
13. DRĂGUŞ	1. **Drăguş** (1486)
14. DUMBRĂVIȚA	1. **Dumbrăvița** (1377) 2. Vlădeni (1570)
15. FELDIOARA	1. **Feldioara** (1240) 2. Colonia Reconstrucția (1956) 3. Rotbav (1413)
16. FUNDATA	1. **Fundata** (1850) 2. Fundățica (1956) 3. Şirnea (1805)
17. HĂLCHIU	1. **Hălchiu** (1335) 2. Satu Nou (1404)
18. HĂRMAN	1. **Hărman** (1240) 2. Podu Oltului (1954)
19. HÂRSENI	1. **Hârseni** (1520) 2. Copăcel (1473) 3. Măliniş (1956) 4. Mărgineni (1437) 5. Sebeş (1453)
20. HOGHIZ	1. **Hoghiz** (1186) 2. Bogata Olteană (1337) 3. Cuciulata (1372) 4. Dopca (1235) 5. Fântâna (1606) 6. Lupşa (1469)
21. HOLBAV	1. **Holbav** (1560)
22. HOMOROD	1. **Homorod** (1488) 2. Jimbor (1342) 3. Mercheaşa (1448)
23. JIBERT	1. **Jibert** (1289) 2. Dacia (1309) 3. Grânari (1289) 4. Lovnic (1206) 5. Văleni (1231)
24. LISA	1. **Lisa** (1527) 2. Breaza (1554) 3. Pojorta (1589)
25. MĂIERUŞ	1. **Măieruş** (1377) 2. Arini (1839)
26. MÂNDRA	1. **Mândra** (1400) 2. Ileni (1511) 3. Râuşor (1473) 4. Şona (1488) 5. Toderița (1589)
27. MOIECIU	1. **Moieciu de Jos** (1802) 2. Cheia (1909) 3. Drumul Carului (1956) 4. Măgura (1805) 5. Moieciu de Sus (1805) 6. Peştera (1805)
28. ORMENIŞ	1. **Ormeniş** (1733)
29. PĂRĂU	1. **Părău** (1293) 2. Grid (1509) 3. Veneția de Jos (1235) 4. Veneția de Sus (1469)
30. POIANA MĂRULUI	1. **Poiana Mărului** (1589)
31. PREJMER	1. **Prejmer** (1240) 2. Lunca Calnicului (1954) 3. Stupinii Prejmerului (1954)
32. RACOŞ	1. **Racoş** (1421) 2. Mateiaş (1733)
33. RECEA	1. **Recea** (1520) 2. Berivoi (1511) 3. Dejani ((1452) 4. Gura Văii (1556) 5. Iaşi (1453) 6. Săsciori (1432) 7. Săvăstreni (1589)
34. SÂMBĂTA DE SUS	1. **Sâmbăta de Sus** (1437) 2. Stațiunea Climaterică Sâmbăta (1956)

35. SÂNPETRU
1. **Sânpetru** (1240)

36. ŞERCAIA
1. **Şercaia** (1235)
2. Hălmeag (1211)
3. Vad (1417)

37. ŞINCA
1. **Şinca Veche** (1476)
2. Bucium (1556)
3. Ohaba (1476)
4. Perşani (1512)
5. Şercăiţa (1584)
6. Vâlcea (1956)

38. ŞINCA NOUĂ
1. **Şinca Nouă** (1291)
2. Paltin (1956)

39. ŞOARŞ
1. **Şoarş** (1206)
2. Bărcut (1206)
3. Felmer (1206)
4. Rodbav (1332)
5. Seliştat (1206)

40. TĂRLUNGENI
1. **Tărlungeni** (1484)
2. Cărpiniş (1913)
3. Purcăreni (1500)
4. Zizin (1367)

41. TELIU
1. **Teliu** (1212)

42. TICUŞU
1. **Ticuşu Vechi** (1373)
2. Cobor (1206)

43. UCEA
1. **Ucea de Jos** (1223)
2. Corbi (1509)
3. Feldioara (1307)
4. Ucea de Sus (1509)

44. UNGRA
1. **Ungra** (1211)
2. Dăişoara (1606)

45. VAMA BUZĂULUI
1. **Vama Buzăului** (1533)
2. Acriş (1954)
3. Buzăiel (1954)
4. Dălghiu (1956)

46. VIŞTEA
1. **Viştea de Jos** (1400)
2. Olteţ (1529)
3. Rucăr (1387)
4. Viştea de Sus (1511)
5. Viştioara (1956)

47. VOILA
1. **Voila** (1339)
2. Cincşor (1332)
3. Dridif (1509)
4. Ludişor (1476)
5. Sâmbăta de Jos (1291)
6. Voivodeni (1432)

48. VULCAN
1. **Vulcan** (1369)
2. Colonia 1 Mai (1956)

BRATCA, com. în jud. Bihor, alcătuită din 6 sate, situată în extremitatea de E a Depr. Vad-Borod, la poalele de NE ale M-ţilor Pădurea Craiului, pe Crişu Repede, în zona de confl. cu râul Brătcuţa; 5 080 loc. (1 ian. 2011): 2 462 de sex masc. şi 2 618 fem. Staţie de c.f. Expl. de calcare compacte, de argilă refractară şi de dacit. Zăcăminte de lignit şi de bauxită. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Preparate din lapte. Creşterea bovinelor. Pomicultură (meri, pruni, peri). Satul Bratca este menţionat documentar, prima oară, în 1435. Bisericile din lemn cu acelaşi hram – „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" – în satele Beznea (1723–1725, cu modificări din 1864), declarată monument istoric, şi Valea Crişului (1785, cu picturi din 1876 executate de Dionisiu Iuga). Rezervaţia paleontologică „Calcarele cu hipuriţi" – un imens recif coralier cu lamelibranhiate marine de vârstă cretacică, extins pe o supr. de 0,40 ha. Tot în arealul com. **B.**, există un punct fosilifer unde s-au descoperit resturile scheletului unui rinocer datând din Miocen.

BRATEIU, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Hârtibaciului, pe râul Târnava Mare; 3 843 loc. (1 ian. 2011): 1 881 de sex masc. şi 1 962 fem. Viticultură. Pe terit. com. au fost descoperite vestigiile a două aşezări şi patru cimitire din sec. 4–6, aparţinând populaţiei daco-romane, în care s-au găsit urme de locuire în bordeie, ceramică roşie-cărămizie cu decor striat, spade, catarame, fibule din bronz şi argint etc. Având un caracter rural, influenţată puternic de cultura provincială bizantină, cultura materială **B.** a cuprins întreg terit. României, formând fondul de populaţie (etnic şi lingvistic) şi de cultură care a stat la baza formării şi dezvoltării culturii materiale Ipoteşti – Ciurel - Cândeşti din sec. 7–8. Satul Brateiu a fost întemeiat de coloniştii germani în anul 1283, cu numele *Marienberg*. În satul Buzd se află o biserică fortificată (în prezent biserică evanghelică), în stil gotic, datând din sec. 14, cu modificări din sec. 15 şi picturi murale interioare din 1481 şi de la sf. sec. 16 şi altar din sec. 16, iar în satul Brateiu (menţionat documentar, prima oară, în 1283) există o biserică construită înainte de anul 1283 amplificată în sec. 14–15 şi fortificată în sec. 16 (azi biserică evanghelică).

Biserica evanghelică din satul Brateiu

BRATEŞ 1. Lac hidroamenajat în E României, în Câmpia Covurlui, la 2 km NE de municipiul Galaţi, a cărui supr. a fost redusă de la 74,2 km² la 24 km², o dată cu lucrările de amenajare efectuate după anul 1948. Ad. medie: 3 m. Piscicultură. O mare parte din terenurile rămase după desecarea lacului au fost îndiguite şi redate agriculturii. Apele lacului **B.** sunt legate de cele ale Prutului printr-un canal realizat pe valea fostului emisar Ghimia.

2. Com. în jud. Covasna, alcătuită din 3 sate, situată în Depr. Târgu Secuiesc, pe râul Covasna; 1 521 loc. (1 ian. 2011): 782 de sex masc. şi 739 fem. Haltă de c.f. Prelucr. lemnului şi a laptelui. Creşterea bovinelor. Satul Brateş este menţionat documentar, prima oară, în 1415. În satul Telechia, atestat documentar în anul 1567, se află o biserică reformată (1760) şi conacul „Horvath" (sec. 18), aflat în stare de degradare.

Bratocea. „Porumbelul Bratocei”

BRATIA, râu, afl. dr. al Râului Târgului în aval de com. Stâlpeni, jud. Argeş; 53 km; supr. bazinului: 368 km^2. Izv. de pe versantul sudic al masivului Iezer, de la 2 020 m alt.

BRATOCEA, pas de înălțime în Carpații de Curbură, în V M-ților Ciucaș, pe valea superioară a Teleajenului, la 1 263 m alt. Străbătut de o şosea modernizată ce asigură legăturile rutiere între Muntenia (Ploieşti–Vălenii de Munte–Măneciu) şi Transilvania (Săcele–Braşov). În sec. trecute a avut un rol însemnat în asigurarea legăturilor comerciale ale Bucureştiului cu Braşovul. În această zonă se află o interesantă formă de relief, având aspectul unui porumbel uriaş („Porumbelul Bratocei”), rezultată în urma acțiunii îndelungate de eroziune efectuată de agenții modelatori externi (gelivație, vânt, ploi, zăpezi ş.a.) asupra rocilor calcaroase.

BRATOVOEȘTI, com. în jud. Dolj, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Romanați, în lunca largă de pe stg. Jiului; 3 344 loc. (1 ian. 2011): 1 669 de sex masc. şi 1 675 fem. Viticultură; legumicultură. În satul Bratovoeşti se află biserica „Sfântul Nicolae” (1855–1856), iar în satul Bădoşi, biserica „Sfântul Nicolae” (1733). În arealul com. **B.** se află rezervațiile naturale pădurea cu mărgăritar (*Convallaria majalis*) şi lacul Adunații de Georgana (102 ha). Până la 7 apr. 2004, com. **B.** a avut în componență satele Rojişte şi Tâmbureşti, care la acea dată au format com. Rojişte, jud. Dolj.

BRAZI 1. Com. în jud. Prahova, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Ploieştiului, pe râul Leaotu, la 8 km S de municipiul Ploieşti; 8 436 loc. (1 ian. 2011): 4 127 de sex masc. şi 4 309 fem. Stație de c.f. (inaugurată la 13 sept. 1872). Centrală electrică (600 MW) şi de termoficare, intrată în funcțiune în 1961. Industria petrochimică. Producție de cauciuc sintetic. Creşterea porcinelor. Conacul „Nicolau” (mijlocul sec. 19), azi spital, în satul Brazi; biserica „Sfânta Treime” (sec. 19), în satul Stejaru.

2. Mănăstirea ~ → Panciu.

BRAZII 1. Com. în jud. Arad, alcătuită din 5 sate, situată în S Depr. Gurahonț, la poalele de NE ale M-ților Zarand, pe râul Sighişoara; 1 276 loc. (1 ian. 2011): 645 de sex masc. şi 631 fem. Expl. şi prelucr. lemnului. Pomicultură. În satul Iacobini se află o moară de apă, în funcțiune din 1804. Castel în stil neoclasic (1800). Biserică din lemn (sec. 18), în satul Buceava-Şoimuş şi biserica din lemn „Sfântul Gheorghe” (1800, restaurată în 1866, 1911 şi 1959), în satul Mădrigeşti. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. **B.** s-au numit *Saturău,* menționat documentar cu acest nume, prima oară, în 1553.

2. Com. în jud. Ialomița, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Săratei, pe râul Prahova; 1 153 loc. (1 ian. 2011): 553 de sex masc. şi 600 fem. Până la 1 ian. 1965 com. **B.** s-a numit *Răduleşti-Filitis*. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 a făcut parte din jud. Ilfov. Până la 7 apr. 2004, com. **B.** a avut în componență satul Maia, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare. În satul Brazii se află biserica „Sfântul Nicolae” (1745, refăcută în 1834).

BRĂDĂȚEL, Mănăstirea ~ → Horodniceni.

BRĂDEANU, com. în jud. Buzău, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Bărăganului; 2 508 loc. (1 ian. 2011): 1 224 de sex masc. şi 1 284 fem. Nod rutier. Legumicultură. Pădure de stejar brumăriu (*Quercus pedunculiflora*) în amestec cu ulm (*Ulmus minor*), arțar tătăresc (*Acer tataricum*), păr pădureț (*Pyrus pyraster*) ş.a., extinsă pe 5,8 ha, declarată rezervație forestieră (1975).

BRĂDENI 1. Lac de acumulare, creat pentru piscicultură, pe cursul superior al Hârtibaciului, în arealul com. Brădeni, jud. Sibiu. Supr.: 115 ha; vol.: 2,0 mil. m^3.

2. Com. în jud. Sibiu, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Hârtibaciului, pe cursul superior al râului Hârtibaciu; 1 404 loc. (1 ian. 2011): 744 de sex masc. şi 660 fem. Piscicultură. Cetate sătească având biserică de incintă (sec. 15–16). Până la 1 ian. 1965, com. şi satul **B.** s-au numit *Hendorf*. În satul Brădeni, menționat documentar, prima oară, în 1297, cu numele *Terra Heen*, iar apoi în 1349 cu denumirea *Villa Hegun*, se află o biserică menționată documentar în anul 1350 (azi biserică evanghelică), înconjurată de ziduri groase de 1,2 m şi înalte de 12 m, străjuite de bastioane rectangulare la cele patru colțuri, construite în perioada 1476–1507; în satul Retiş există o biserică luterană (sec. 15–16) şi o biserică ortodoxă, cu hramul „Sfântul Nicolae” (1811).

BRĂDEȘTI 1. Com. în jud. Dolj, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Amaradiei cu lunca largă a Jiului, la poalele de SV ale Dealului Mateului; 4 532 loc. (1 ian. 2011): 2 252 de sex masc. şi 2 280 fem. Haltă de c.f. Expl. de petrol şi gaze naturale. Complex avicol; apicultură; viticultură. În satul Răcarii de Jos au fost descoperite (1887–1898, 1928–1929) urmele unui castru roman şi ale unei aşezări civile romane (sec. 2), care a ființat până în sec. 6. Castrul (173,20 x 141,50 m), construit în timpul domniei împăratului Hadrian, a fost refăcut în a doua jumătate a sec. 3 şi transformat în cetate (după retragerea armatelor romane în perioada 271–275), în care a continuat să locuiască populația autohtonă. Aici s-au găsit fragmente de statui imperiale din bronz (una înfățişându-l pe Septimiu Sever şi alte două pe Hercule şi pe Minerva), o aplică din bronz, un candelabru din bronz, unelte şi ustensile din fier şi bronz, ceramică (opaițe, *terra sigilata*) etc. În satul Brădeştii Bătrâni se află biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil”, construită în 1751 prin grija vornicului C. Brădescu, cu picturi murale originare, între care se remarcă tabloul votiv şi scena „Judecata de Apoi”; în satul Tatomireşti există biserica cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” (1770–1780), iar în satul Brădeşti, biserica cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul” (1823).

2. Com. în jud. Harghita, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Odorhei, la poalele de V ale M-ților Harghita, la confl. râului Brădeşti cu Târnava Mare; 1 803 loc. (1 ian. 2011): 903 de sex masc. şi 900 fem. Nod rutier. Expl. de nisip cuarțos. Prelucr. lemnului. Satul Brădeşti este menționat documentar, prima oară, în 1532. În satul Târnăvița se află o casă veche (1826), din lemn.

BRĂDETU 1. Mică depresiune de eroziune, situată în zona de contact a Muscelelor Argeşului cu prelungirile sudice ale M-ților Făgăraş, străjuită la V de Dealul Chiciura (1 218 m alt.) şi străbătută de râul Vâlsan.

2. Staţiune balneoclimaterică de interes local, situată în depresiunea omonimă, la 624 m alt., pe cursul superior al râului Vâlsan, în raza com. Brăduleț, jud. Argeş, la 60 km N de Piteşti. Climă de depresiune intradeluroasă, cu temp. medii anuale de 7,5°C (în iul. media termică este 17°C, iar în ian. –4°C) şi precipitaţii moderate (750 mm anual). Numeroase izv. cu ape minerale sulfuroase, clorurate, sodice, bicarbonatate, iodurate, indicate pentru tratarea afecţiunilor renale şi ale căilor urinare (litiază recentă, necomplicată, stări după infecţii urinare, tratate medicamentos), ale bolilor tubului digestiv (gastrite cronice hipoacide, tulburări funcţionale ale colonului), hepato-biliare (dischinezie biliară), endocrine (stări prepuberale la copiii hiperreactivi, sindrom ovarian de menopauză) etc. Climatul subalpin, reconfortant, cu aer curat, ozonat, lipsit de praf şi alergeni, este recomandat atât în convalescenţe, cât şi pentru tratarea asteniei, a stărilor de surmenaj fizic şi intelectual. Biserică de schit, cu hramul „Înălţarea Domnului" (sec. 15), cu picturi murale din 1761.

BRĂDICEŞTI, Mănăstirea ~ → Dolheşti (1).

BRĂDIŞOR, Hidrocentrala ~ → Malaia.

BRĂDULEŢ, com. în jud. Argeş, alcătuită din 9 sate, situată în zona Muscelelor Argeşului, pe cursul superior al râului Vâlsan; 1 867 loc. (1 ian. 2011): 920 de sex masc. şi 947 fem. Prelucr. lemnului şi a laptelui. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Pomicultură (pruni, meri, peri). Staţiune balneoclimaterică şi biserică de schit, cu hramul „Înălţarea Domnului" (sec. 15), în satul Brădetu (→). Între 1925 şi 1968, com. **B.** s-a numit *Brăteni*.

BRĂDUŢ, com. în jud. Covasna, alcătuită din 4 sate, situată în N Depr. Baraolt, la poalele de SV ale M-ților Harghita, pe râul Cormoş; 4 914 loc. (1 ian. 2011): 2 468 de sex masc. şi 2 446 fem. Expl. de diatomit (în satul Filia). Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Producţie de var şi mangal. Pe terit. com. s-a descoperit un tezaur şi un depozit de la începutul Epocii fierului (25 de inele din aur, topoare şi fragmente de spadă din bronz ş.a.). Satul Brăduţ este menţionat documentar, prima oară, în 1332. În satul Tălişoara, menţionat documentar în anul 1332, se află o biserică din sec. 13–14 şi un castel construit de căpitanul Mihály Daniel în anul 1669 (cu modificări şi adăugiri din 1884), azi intrat în circuitul turistic, în satul Filia există conacul „Boda" (1713, cu modificări din 1826) şi o biserică reformată (1897–1898), iar în satul Doboşeni este o biserică ortodoxă construită în 1935-1937, distrusă de armata horthystă de ocupaţie şi reconstruită în 1995–1998.

BRĂEŞTI 1. Com. în jud. Botoşani, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Jijiei cu Dealul Bour; 2 103 loc. (1 ian. 2011): 1 055 de sex masc. şi 1 048 fem. Haltă de c.f. Biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1745) şi conacul „Capri" (1860), în satul Brăeşti; biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1800), în satul Poiana.

2. Com. în jud. Buzău, alcătuită din 7 sate, situată în zona de contact a Subcarpaţilor Buzăului cu prelungirile de SE ale M-ților Penteleu, pe râul Bălăneasa; 2 403 loc. (1 ian. 2011): 1 210 de sex masc. şi 1 193 fem. Satul Brăeşti este atestat documentar în 1655. Bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1820) şi „Sfântul Vasile" (1858), în satele Ivăneţu şi Ruginoasa. În arealul com. **B.** se află ruinele bisericii fostului schit Pinul, construită în anii 1647–1648 prin grija domnului Matei Basarab. Schitul Pinul a fost părăsit de călugări în anul 1860, iar în 1874, din întreg ansamblu monastic mai exista doar peretele dinspre Sud al bisericii.

3. Com. în jud. Iaşi, alcătuită din 5 sate, situată în S Câmpiei Jijiei, pe râul Albeşti; 3 068 loc. (1 ian. 2011): 1 614 de sex masc. şi 1 454 fem. Viticultură; apicultură. În satul Brăeşti, atestat documentar, prima oară, în 1462, se află biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18).

BRĂGĂREŞTI → Puchenii Mari.

BRĂHĂŞEŞTI, com. în jud. Galaţi, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Tecuci cu Colinele Tutovei, pe râul Berheci; 8 950 loc. (1 ian. 2011): 4 361 de sex masc. şi 4 589 fem. Fermă de creştere a porcinelor. Pe terit. com. au fost descoperite urmele unei aşezări geto-dacice din sec. 4–3 î.Hr. Satul Cosiţeni este atestat documentar, prima oară, în 1546, iar Corcioveni în 1616. Pădurea Buciumeni (71,2 ha), declarată rezervaţie forestieră.

BRĂILA 1. Câmpia Brăilei, unitate de relief, joasă şi netedă, situată în NE Câmpiei Române (parte componentă a acesteia), între luncile râurilor Siret la N, Dunărea la E, Călmăţui la S şi Buzău la V. Alt. variază între 50 m în NV şi 20 m în E. Este acoperită, în mare parte, de depozite loessoide pe care s-au dezvoltat soluri de tip cernoziomic, foarte fertile în condiţii normale de umiditate. Câmpia este formată din mai multe câmpuri (Viziru, Ianca, Gemenele ş.a.) presărate cu numeroase movile şi lacuri instalate în crovuri (Ianca, Plopu, Esca, Lutul Alb, Lacu Sărat ş.a.). Expl. de petrol şi gaze naturale. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr etc. Cunoscută şi sub numele de *Bărăganul de Nord*.

2. Municipiu în E-SE României, reşed. jud. omonim, situat în NE Câmpiei Brăilei, la 20 m alt., pe stg. Dunării, la 170 km amonte de vărsarea Dunării în Marea Neagră; 209 562 loc. (1 ian. 2011): 99 581 de sex masc. şi 109 981 fem. Supr.: 175 km², din care 31 km² în intravilan; densitatea: 6 760 loc./km². Port fluvio-maritim până la care pot pătrunde nave de mare tonaj. Nod feroviar (staţia de c.f. a fost inaugurată la 13 sept. 1872) şi rutier. Expl. de argilă şi de nisip. Centrală electrică şi de termoficare (1 950 MW), la Chiscani, intrată în funcţiune în 1973. Centru al industriei construcţiilor de maşini (excavatoare, rulouri compresoare, gredere, screpere, remorchere, şlepuri fluviale, cargouri maritime până la 7 500 tdw, drăgi hidromecanice, macarale portuare, macarale Graifar, compactoare vibratoare, excavatoare hidraulice pe pneuri şi şenile, excavatoare plutitoare cu funcţii multiple, autoexcavatoare, concasoare, utilaje de încărcare-descărcare, utilaje pentru industria metalurgică, osii şi boghiuri pentru vagoane de cale ferată de marfă şi călători, utilaje pentru fabrici de ciment şi uzine de aluminiu, pentru ind. celulozei şi hârtiei şi pentru ind. de prelucr. a lemnului, vagoane siderurgice, rotoare pentru turbine hidroenergetice etc.). Reparaţii capitale de nave. Alte ramuri ind.: mat. de constr. (prefabricate din beton, cărămizi, şamote, ciment, mortar refractar, praf de diatomită pentru combinatele metalurgice), chimică (celofan, folii impermeabile, fibre

Brăila (2). Vedere generală

artificiale, la Chiscani), prelucr. lemnului (mobilă, plăci aglomerate, chibrituri), conf., tricotaje, alim. (conserve de peşte, conserve de legume şi fructe, preparate din carne şi lapte, biscuiţi, paste făinoase, lapte praf, produse zaharoase şi de panificaţie, bere, sucuri naturale etc.). Crescătorie de fazani. Teatrul dramatic, din 1851 (numit din 1969 Teatrul „Maria Filotti"), Teatrul de păpuşi „Cărăbuş" (1 iun. 1951), Filarmonica „Lyra" (24 oct. 1883), un Institut de învăţământ superior, cu trei facultăţi, 2 412 studenţi şi 39 cadre didactice (în anul universitar 2007–2008), mai multe cinematografe, biblioteci publice (între care Biblioteca judeţeană „Panait Istrati" (f. 3 ian. 1881), în prezent cu peste 400 de mii de vol., Muzeul Brăilei (inaugurat la 2 iun. 1955 pe baza fostului muzeu mixt de istorie înfiinţat la 23 aug. 1881), care cuprinde mai multe secţii (de istorie şi arheologie, etnografie, artă, ştiinţele naturii), a fost reorganizat în 1968 cuprinzând ceramică de Cucuteni, materiale arheologice aparţinând culturilor materiale Dridu şi Babadag, documente şi fotocopii din perioada 1868–1944, lucrări de artă plastică semnate de Theodor Aman, Henri Catargi, Alexandru Ciucurencu etc.; Centrul cultural „Nicăpetre", inaugurat la 6 dec. 2001, adăposteşte donaţiile sculptorului Nicapetre (cetăţean canadian de origine română) expuse într-o clădire din sec. 19, restaurată în 2009 şi intrată în circuitul muzeistic la 12 nov. 2010; casele memoriale „Panait Istrati" şi „Perpessicius" (Dimitrie S. Panaitescu). Parcul „Monument" (90 ha), amenajat în 1833–1835. Între 23 şi 27 aug. 1995, la **B.** s-a desfăşurat prima ediţie a Concursului internaţional „Hariclea Darclée", organizat din iniţiativa sopranei Mariana Nicolesco, şi care de atunci are loc anual.

Istoric. Săpăturile arheologice efectuate în cartierul Brăiliţa (1955–1975) au scos la iveală o aşezare neolitică cu două niveluri (una aparţinând culturii Boian, cu ceramică decorată meandric, şi alta culturii Gumelniţa, caracterizată prin locuinţe cu platformă, ceramică excizată şi pictată, plastică), un cimitir de înhumaţie din perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului, în care s-au găsit schelete chircite, un vas cu capac, pictat bicrom, un pumnal din bronz aurit ş.a., o aşezare sătească de bordeie şi un cimitir de incineraţie daco-getic (sec. 4–3 î.Hr.) cu inventar ceramic bogat. Peste acestea s-a mai individualizat o aşezare de la începutul feudalismului (sec. 10–11). Prima atestare documentară a localităţii datează din sec. 13, când **B.** apare menţionată cu numele bizantin *Proilava*. În 1350 este amintită cu numele *Drinago* (sau *Brillago*) într-o descriere geografică spaniolă, iar în documentele româneşti este menţionată într-un act emis la 20 ian. 1368 la cancelaria domnului Vladislav I (Vlaicu-Vodă). Într-o descriere din 1396 a lui Johann Schiltberger, **B.** apare consemnată ca un puternic centru comercial şi însemnat port fluvial unde acostau numeroase corăbii cu mărfuri. Aici a acostat, în 1445, şi flota burgundo-papală (8 nave) antiotomană, comandată de Walerand de Wavrin. De la sf. sec. 14 şi până la mijlocul sec. 16, a fost punct de vamă şi pr. port la Dunăre al Ţării Româneşti şi al Moldovei. În 1463, cronicarul bizantin Laonicos Chalcondylas caracteriza **B.** ca fiind „oraşul dacilor (*sic!*) în care se face un comerţ mai mare decât în toate oraşele ţării". În luna mai 1462, oraşul a fost devastat şi incendiat de turci, iar în febr. 1470, oraşul a fost prădat şi incendiat de oastea moldovenească comandată de Ştefan cel Mare care se afla într-o campanie împotriva lui Radu cel Frumos, domn al Ţării Româneşti, supus turcilor. În iun. 1539, **B.** a fost cucerită de turci, împreună cu terit. din jur, transformată în raia (1542), atribuindu-se numele de *Ibrail*, şi stăpânită de aceştia până în sept. 1829. În 1590, Patriarhia Constantinopolului atestă existenţa Mitropoliei Proilaviei, înfiinţată, probabil, în 1540. Cetatea, construită de turci în sec. 16, a fost demantelată în 1828, iar oraşul şi terit. din jur au fost restituite Ţării Româneşti prin Tratatul de Pace de la Adrianopol (2 sept. 1829). Între 1831 şi 1835, oraşul a fost sistematizat pe baza unui plan radiar-concentric, modern, iar în perioada 19 febr. 1836–26 febr. 1883 a avut statut de porto-franco. Din a doua jumătate a sec. 19 s-a dezvoltat în ritm accelerat, construindu-se mori, silozuri, fabrică de ciment, tipografie, antrepozite, şantierul de reparaţii navale etc., s-au introdus iluminatul public (mai întâi cu opaiţe şi lumânări, în 1832, apoi cu petrol lampant, din 1858, şi electric, din vara anului 1893) şi tramvaiul electric (1900), iar după Primul Război Mondial au luat fiinţă ind. metalurgică, constr. de material rulant feroviar (vagoane siderurgice) ş.a. În perioada ocupaţiei de trupele bulgaro-austro-germane (23 dec. 1916–11 nov. 1918), **B.** a suferit mari distrugeri. **B.** se numără printre marile oraşe ale ţării în care populaţia a participat la evenimentele din dec. 1989 (la 15 dec. 1994, cu ocazia comemorării a 5 ani de la revoluţia anticomunistă din dec. 1989, Parlamentul României a declarat municipiul **B.** ca oraş-martir). Oraşul **B.** a fost declarat municipiu la 17 febr. 1968. **Monumente:** zidurile cetăţii; biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", iniţial (sec. 17) geamie, transformată în 1829–1831 în biserică ortodoxă, când i s-au adăugat elemente specifice cultului ortodox (în 1862, biserica a fost prelungită cu 7 m, iar în 1993–

1994 consolidată şi restaurată); biserica grecească cu hramul „Buna Vestire" (1862–1872), de dimensiuni mari (43,40 m lungime şi 21,50 m lăţime), a fost construită după planurile arhitectului Avraam Ioanidis din Brusa (are vitralii valoroase şi păstrează picturi murale interioare executate, în 1890, de către Gheorghe Tattarescu, apoi picturi realizate de către Constantin Livadas Liochis, în 1901, şi de Dumitru Belizarie, în 1945–1946); biserica având dublu hram „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" şi „Sfânta Parascheva" (construită în 1872–1881, după planurile arhitectului P. A. Tabai); biserica „Sfântul Nicolae" (1835–1837), afectată grav de incendiul din 5 oct. 1859, a fost refăcută în anii 1863–1865, cu picturi murale interioare executate de Petre Alexandrescu în stilul Renaşterii italiene; catedrala ortodoxă cu hramul „Naşterea Domnului", de mari dimensiuni (42 m lungime, 25 m lăţime la abside şi 46 m înălţimea turlei centrale), a fost construită în perioada 16 apr. 1990–2005 (sfinţită la 26 dec. 2005), iar picturile murale interioare se află în prezent în fază finală de execuţie; Institutul „Sancta Maria" (1898); clădirea Tribunalului (1886–1890); Palatul Agriculturii realizat în 1923 după planurile arhitectului Florea Stănculescu; Hruba „Pulberăria Nouă" (1812–1814); clădirea gimnaziului „Nicolae Bălcescu" (1885–1886), construită după planurile arhitectului Alexandru Săvulescu, azi liceu; Palatul Cultural (1864); Palatul Societăţii filarmonice „Lyra" (1924); clădirea Băncii Agricole (sec. 19); Clubul NAVROM (1900); Han (1864); clădirea Teatrului „Maria Filotti" (1896, restaurată în anii 1980–1988); farmacia „Faltis" (1899); Gara fluvială (începutul sec. 20); silozuri construite în 1887–1891 de ing. Anghel Saligny, care a folosit pentru prima oară betonul armat; spital construit în trei etape (1884, 1923, 1935); Grădina publică (8 100 m^2), cu ruinele cetăţii; Orologiul (1909) pe soclul căruia este marcată o corabie cu pânze, simbolizând activitatea portuară; Faleza; bustul împăratului roman Traian, operă a sculptorului Tache Dimo-Pavelescu; casele memoriale „Perpessicius" (sec. 19, refăcută în 1971), „Ana Aslan" (sf. sec. 19), „Petre Ştefănescu-Goangă" (sf. sec. 19), „Maria Filotti" ş.a.; casa „Suliotis" (sf. sec. 18), azi liceul „Ion Ghica". La **B.** s-au născut numeroase personalităţi, printre care: Hariclea Darclée, Maria Filotti, Ana Aslan, Nae Ionescu, Mina Minovici, Panait Istrati, Anton Bacalbaşa, Mihail Sebastian ş.a.

3. Judeţ situat în E-SE României, în NE Câmpiei Române, pe cursul inf. al Dunării, între 27°5' şi 28°10' longitudine E şi între 44°44' şi 45°28' latitudine N. Jud. **B.** este limitat de jud. Galaţi (N), Tulcea (E), Constanţa (SE), Ialomiţa (S), Buzău (V) şi Vrancea (NV). *Supr.*: 4 766 km^2 (1,99% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 356 653 loc. (1,66% din populaţia ţării), din care 173 204 loc. de sex masc. (48,6%) şi 183 449 de sex fem. (51,4%). *Populaţia urbană*: 231 647 loc. (65,0%); *rurală*: 124 979 loc. (35,0%). *Densitatea*: 74,8 loc./km^2. *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (recensământul din 20-31 oct. 2011): 90,8% români, 2,7% rromi, 0,6% ruşi-lipoveni şi 5,9% alte minorităţi (maghiari, turci, greci, aromâni ş.a.). *Reşed.*: municipiul Brăila. *Oraşe*: Făurei, Ianca, Însurăţei. *Comune*: 40. *Sate*: 140 (din care 9 aparţin oraşelor).

Brăila (2). Palatul Agriculturii

Relieful este reprezentat, în proporţie de 58%, printr-o câmpie tabulară, de tip bărăgan, care aparţine părţii de NE a Câmpiei Române, iar 42% din supr. jud. **B.** este ocupată de luncile Dunării, Siretului, Buzăului şi Călmăţuiului, care constituie subunităţi distincte în cadrul câmpiei. În sens mai larg, cea mai mare parte din supr. jud. **B.** (cu excepţia luncii Dunării) se extinde în arealul părţii de NE a Câmpiei Române, formată din mai multe subunităţi (Câmpia Bărăganului central sau Bărăganul Ialomiţei, Câmpia Călmăţuiului, Câmpia Bărăganului de Nord sau Câmpia Brăilei şi Câmpia Siretului inferior) şi în care singurele accidente ale reliefului sunt văile râurilor, crovurile şi cuvetele lacustre. Cea mai mare alt. a jud. **B.** se află în arealul com. Zăvoaia (51 m), din Câmpia Călmăţuiului, iar cea mai joasă (6 m alt.), în Balta Brăilei. Relieful de câmpie este relativ uniform, cu interfluvii netede, întinse, care formează aşa-numitele câmpuri (Viziru, Ianca, Mircea Vodă, Mohreanu, Roşiori ş.a.), acoperite în mare parte cu depozite loessoide. Caracteristicile pr. ale zonei de câmpie sunt prezenţa numeroaselor crovuri (formate prin tasarea depozitelor de loess) în care s-au acumulat apele, dând naştere unor lacuri, şi extinderea supr. acoperite cu dune de nisip, fixate cu vegetaţie, aşternute peste depozitele loessoide. Lunca Dunării din această zonă (cuprinsă între braţul Dunărea Veche la E şi cursul pr. al Dunării la V) este numită Balta Brăilei sau Insula Mare a Brăilei (denumire improprie, folosită de agronomi). Balta Brăilei are o lungime de 60 km şi o lăţime de 20 km, ocupă o supr. de c. 96 000 ha, fiind îndiguită, desecată şi redată circuitului agricol, în special pentru culturi de porumb.

Clima este temperat-continentală, cu veri călduroase şi secetoase şi ierni friguroase, marcate adeseori de viscole. Temp. medie anuală variază între 10,3°C şi 10,5°C, înregistrându-se valori mari ale amplitudinii anuale, respectiv 25,2°C între vară şi iarnă. Pe terit. jud. **B.** s-a înregistrat (la 10 aug. 1951), la staţia meteorologică Ion Sion din Bărăgan, cea mai ridicată temp. (44,5°C), omologată ca record absolut pe ţară (până în

Brăila (2). Catedrala „Naşterea Domnului"

prezent). Temp. minimă absolută (-30,0°C) a fost înregistrată la staţia meteorologică Griviţa, la 25 ian. 1942. Amplitudinea max. a valorilor extreme absolute de temp. pe terit. jud. **B.** este de 74,5°C, situându-se, din acest punct de vedere, pe locul doi în ţară, după jud. Braşov, unde această amplitudine este de 77,4°C. Precipitaţiile atmosferice anuale însumează, în medie, 400–500 mm, majoritatea acestora căzând în semestrul cald al anului, când au caracter de aversă. În general, cantitatea scăzută de precipitaţii şi frecvenţa anilor secetoşi (cum au fost 1896, 1908, 1927, 1934, 1938, 1946, 1951, 1968, 1994, 1996) pun probleme serioase culturilor agricole, deficitul de apă trebuind să fie compensat prin irigaţii. Vânturile predominante bat, cu o frecvenţă mai mare, dinspre N (31,5%) şi NE (18%), cu viteze medii anuale ce variază între 1,5 şi 5,3 m/s. Vitezele maxime ale vânturilor se înregistrează în timpul iernii, când acestea depăşesc frecvent 100 km/h (în febr. 1954, viteza vântului a atins 125 km/h). Cele mai cunoscute vânturi sunt *Crivăţul* (vânt rece şi uscat ce bate în timpul iernii dinspre N şi NE, cauzat de anticiclonul siberian) şi *Suhoveiul* (vânt cald şi uscat, ce bate vara, dinspre E).

Reţeaua hidrografică autohtonă este foarte slab reprezentată pe terit. jud. **B.** din cauza climatului temperat cu nuanţe semiaride, a energiei reduse de relief şi a permeabilităţii depozitelor loessoide şi nisipoase. Aceşti trei factori pr. determină existenţa unor întinse areale fără o scurgere a apelor de supr., cunoscute sub numele de areale sau zone semiendoreice. Lipsa râurilor autohtone este compensată de câteva cursuri de ape alohtone care traversează jud. **B.** (printre acestea evidenţiindu-se albiile inf. ale Dunării, ale Siretului, Buzăului şi Călmăţuiului), reuşind să asigure o densitate de 0,3 km/km^2 (una dintre cele mai scăzute densităţi din ţară). Cea mai importantă arteră hidrografică a jud. **B.** este Dunărea, care intră pe terit. său în aval de Giurgeni, unde se despleteşte în trei braţe (Dunărea propriu-zisă, la V, braţul Vâlciu în partea central-vestică, paralel cu Dunărea, şi braţul Dunărea Veche, la E) ce închid între ele *Balta Brăilei* sau Insula Mare a Brăilei. Braţul Dunărea Veche (sau Măcin) formează, totodată, limita dintre jud. **B.** şi jud. Constanţa şi Tulcea. Siretul drenează partea de N a jud. **B.** pe o distanţă de 47,4 km, între localit. Corbu Vechi şi confl. cu Dunărea, separându-l, pe această porţiune, de jud. învecinat Galaţi, iar râul Buzău (afl. drept al Siretului pe terit. jud. **B.**) străbate partea de NV a jud. pe o distanţă de 141 km, având un curs foarte meandrat. Râul Călmăţui, care traversează partea central-sudică a jud. **B.** pe o distanţă de 70 km (aproximativ jumătate din lungimea lui totală de 145 km se află pe terit. jud. **B.**), este considerat că urmează un vechi curs, părăsit, al Buzăului, el reprezentând o importantă sursă de apă pentru irigaţiile din această zonă. În regiunea cursului inferior al Siretului se remarcă un puternic fenomen de subsidenţă, reflectat prin convergenţa râurilor în această parte (cunoscută ca „piaţă de adunare a apelor"), prin aluvionarea intensă a acestora şi prin meandrare accentuată. Lacurile de tip clasto-carstic (sau de crov), de luncă şi limanele fluviale constituie elementele hidrografice cu o abundenţă mai mare pe terit. jud. **B**. Cele mai numeroase sunt lacurile de crov (Ianca, Plopu, Lutu Alb, Seaca, Movila Miresii sau Lacu Sărat, Esna, Tătaru, Colţea, Plaşcu, Unturos ş.a.), asupra originii cărora au emis diferite ipoteze geografii George Vâlsan şi Constantin Brătescu, limnologul Petre Gâştescu, geologii Gregoriu Ştefănescu, Ludovic Mrazec, Gheorghe Munteanu-Murgoci ş.a. Limanele fluviale sunt reprezentate prin lacurile Jirlău, Ciulniţa, Câineni, Balta Albă ş.a. de pe cursul inf. al Buzăului, iar lacurile de luncă sunt cantonate cu precădere în luncile Dunării şi Siretului.

Vegetaţia naturală, care aparţine, aproape în întregime, zonei de stepă, a fost înlocuită în proporţie de 90–95% cu plantele de cultură. Vegetaţia arborescentă este foarte slab reprezentată, existând doar câteva pâlcuri de pădure de stejar brumăriu (*Quercus pedunculiflora*) în amestec cu arţar tătăresc (*Acer tataricum*) şi unele tufişuri de porumbar (*Prunus spinosa*), vişin de stepă (*Prunus fruticosa*) şi migdal pitic (*Prunus tenella*). Pajiştile de colilie şi năgară, caracteristice odinioară pentru vegetaţia de stepă, au dispărut aproape complet; pe micile suprafeţe pe care se mai află încă vegetaţie ierboasă se dezvoltă păiuşul (*Festuca valesiaca, Festuca sulcata*), pirul crestat (*Agropyrum cristatum*), bărboasa (*Botriochloa ischaemum*) ş.a. Vegetaţia de luncă este formată în majoritatea cazurilor din zăvoaie de plop alb şi negru, salcie şi cătină roşie.

Fauna de stepă, destul de săracă în comparaţie cu cea a pădurilor, cuprinde rozătoare (popândău, şoarece de câmp, orbete, hârciog, şobolanul de câmp, iepurele), păsări (ciocârlia de Bărăgan, şorecarul încălţat, fâsa de câmp, prepeliţa, potârnichea), reptile (şopârle, şerpi) şi numeroase insecte (lăcuste, cosaşi, greieri, călugăriţe, fluturi etc.). Luncile Dunării şi Siretului sunt populate de o variată şi bogată faună de apă, între care se remarcă găinuşa de baltă, corcodelul, cârsteiul de baltă, gâsca şi raţa sălbatice, lişiţa, ţigănuşul, barza, bizamul, câinele enot ş.a. Ihtiofauna, specifică apelor Dunării, este reprezentată prin peşti migratori, care vin în Dunăre pentru reproducere (păstruga, scrumbia ş.a.), şi semimigratori (crap, ştiucă, şalău, plătică, somn, caras, biban, caracudă, lin etc.).

Resurse naturale: zăcăminte de petrol şi gaze naturale (Ianca, Ulmu, Bordei Verde, Lişcoteanca, Oprişeneşti, Făurei, Jugureanu, Bărăganul), argile şi balast (Brăila, Făurei, Însurăţei, Grădiştea), ape minerale (Însurăţei).

Istoric. Săpăturile arheologice efectuate în cartierul Brăiliţa atestă faptul că aceste meleaguri au fost locuite încă din Neolitic. Aici a fost identificată o aşezare neolitică cu două niveluri: una aparţinând culturii Boian (milen. 4 î.Hr.), cu ceramică decorată meandric, şi alta culturii Gumelniţa (milen. 4–3 î.Hr.), caracterizată prin locuinţe cu platformă, ceramică excizată şi pictată, plastică etc. Tot la Brăiliţa a fost descoperit un cimitir de incineraţie daco-getic (sec. 4–3 î.Hr.) cu inventar bogat. Perioada stăpânirii romane (sec. 2–3) este ilustrată de castrul şi aşezarea civilă descoperite în arealul satului Filipeşti din com. Surdila-Găiseanca, iar necropola identificată pe terit. com. Chiscani dovedeşte o intensă locuire a acestor regiuni în sec. 9–10. Jud.

B. este unul dintre cele mai vechi unităţi administrativ-teritoriale ale ţării, el datând de la întemeierea statului feudal Ţara Românească (începutul sec. 14), dar cu o existenţă anterioară anului 1300, fapt dovedit de prima atestare documentară a oraşului Brăila, în sec. 13, când apare menţionat cu numele *Proilava*. Dar prima menţiune documentară a jud. **B.** datează din 1481, urmată, la scurt timp (1487), de alta, când, într-un act emis la 31 iul. 1487, voievodul Vlad Călugărul dăruieşte egumenului şi călugărilor mănăstirii Snagov: „să le fie în judeţul Brăila găleţile de grâu domneşti ahabnice şi dijma domnească şi vămeşitul, zeciuiala care este domnească de la stupi şi cu perperii cu tot în întreg judeţul Brăila...". După 1542, când oraşul Brăila şi teritoriile din jur au fost transformate în raia turcească, jud. **B.** a continuat să existe şi să figureze în actele cancelariei domneşti, cu toate că a rămas sub ocupaţie turcească până în 1829, când prin Tratatul de Pace de la Adrianopol (2 sept. 1829), oraşul Brăila şi teritoriile din jur au fost restituite Ţării Româneşti. În 1646, jud. **B.** apare contopit cu jud. Râmnicu Sărat, apoi este reînfiinţat temporar (în perioada Războiului ruso-turc, 1806–1812), când s-a aflat sub ocupaţie rusească (1809–1812) şi, definitiv, după Pacea de la Adrianopol (2 plăşi cu 58 de sate şi domeniul Brăilei care cuprindea terit. fostei raiale). Sub această configuraţie, jud. **B.** a existat până în sept. 1950, când, în urma reformei administrativ-teritoriale a ţării, a fost desfiinţat şi inclus în regiunea Galaţi, sub forma raioanelor Brăila, Făurei şi Însurăţei. A fost reînfiinţat ca judeţ de sine stătător la 17 febr. 1968, când a avut loc o nouă împărţire administrativ-teritorială a ţării.

Economia actuală a jud. **B.** se caracterizează printr-o industrie dinamică, cu mai multe obiective industriale de interes naţional (Şantierul naval, Societatea Comercială „Promex" S.A. – fostă uzina „Progresul", Societatea Comercială „Braiconf") şi o agricultură cu caracter intensiv, orientată cu precădere în direcţia culturilor cerealiere şi a plantelor tehnice şi în cea a creşterii animalelor.

Industria rămâne, totuşi, şi pentru jud. **B.**, principala componentă a activităţii economice, evidenţiată de valoarea ridicată a producţiei globale industriale faţă de valoarea producţiei globale agricole. Structura producţiei globale industriale a jud. **B.** scoate în evidenţă, ca ramuri principale, ind. metalurgiei feroase, reprezentată prin Societatea Comercială „Laminorul" S.A., înfiinţată la 17 ian. 1923 şi dezafectată la 26 iulie 2004 şi industria construcţiilor de maşini, reprezentată prin Şantierul naval şi prin Societatea Comercială „Promex" S.A. În cadrul şantierului naval se realizează cargouri maritime până la 7 500 tdw, şlepuri şi remorchere fluviale, drăgi, ceamuri (nave fluviale remorcate) pentru transportul stufului, şalupe etc., iar S.C. „Promex" S.A. produce excavatoare pe pneuri şi pe şenile, rulouri compresoare, gredere, screpere, vagoane siderurgice, rotoare pentru turbine hidroenergetice, piese forjate pentru motonave şi cargouri, roţi dinţate cilindrice, roţi de mare complexitate, cu dantură curbată, linii de fabricaţie pentru fabricile de ciment, prese hidraulice verticale pentru cărămizi refractare, motoare, cilindri pentru laminoare şi blumînguri etc. Celelalte ramuri, cu ponderi importante în realizarea producţiei globale industriale a jud. **B.** sunt: ind. energiei electrice şi termice (termocentrala de la Chiscani, cu o putere instalată de 1 950 MW), ind. de extracţie a petrolului şi gazelor naturale, ind. textilă şi a conf. (Brăila, Făurei, Ianca, Însurăţei), ind. de prelucr. a lemnului (mobilă, plăci aglomerate, chibrituri etc., la Brăila), ind. mat. de constr. (ciment şi prefabricate din beton, la Brăila, cărămizi, la Brăila, Făurei, Ianca, Însurăţei), ind. alim. (preparate din carne şi lapte, conserve de legume şi fructe, zahăr, lapte praf, biscuiţi, paste făinoase, băuturi răcoritoare etc.).

Agricultura, cu vechi tradiţii în jud. **B.**, este o ramură importantă a economiei, care beneficiază de condiţii pedoclimatice favorabile şi de vaste lucrări agrotehnice şi de amelioraţii. La sf. anului 2007, jud. **B.** dispunea de o supr. agricolă de 387 470 ha (2,6% din supr. agricolă a ţării), din care 348 899 ha reveneau terenurilor arabile (3,7% din supr. arabilă a ţării şi 90% din supr. agricolă a jud. **B.**), 33 003 ha păşunilor, 4 817 ha viilor şi pepinierelor viticole, 751 ha livezilor şi pepinierelor pomicole ş.a. În anul 2007, cea mai mare parte din supr. arabilă a jud. **B.** a fost destinată culturilor de plante uleioase (108 285 ha, locul 4 pe ţară, după jud. Călăraşi, Constanţa şi Ialomiţa), urmate de culturile de porumb (83 934 ha), de cele de grâu şi secară (69 016 ha), floarea-soarelui (61 101

ha),orz şi orzoaică (20 633 ha, locul 3 pe țară după jud. Constanța şi Timiş), soia (14 939 ha, locul 4 pe țară, după jud, Călăraşi, Timiş şi Botoşani), pepeni verzi şi galbeni (2 807 ha), leguminoase pentru boabe, cartofi, sfeclă de zahăr, tutun, legume etc. O extinsă rețea de canale asigură irigiarea pe scară largă a culturilor agricole. O importantă dezvoltare o au culturile legumicole în sere, organizate la Chiscani şi Surdila-Găiseanca. Viticultura ocupă supr. restrânse în arealul localit. Însurăței, Ianca, Făurei, Şuțești, Urleasca. Sectorul zootehnic, cu străvechi tradiții şi cu o bogată bază furajeră, oferită de producțiile ridicate de cereale boabe şi plante de nutreț, dispune de efective însemnate de animale provenite din mari ferme de creştere a porcinelor (Brăila), a ovinelor (Tichileşti), a bovinelor (Viziru, Victoria) şi avicole (Brăila). La începutul anului 2008, efectivul de animale al jud. **B.** cuprindea 58 190 capete bovine, 250 965 capete porcine (locul 2 pe țară, după jud. Timiş), 267 309 capete ovine, 26 504 capete cabaline, 18 270 capete caprine; avicultură (2 359 844 capete păsări); apicultură (12 664 familii de albine). Prezența cursurilor inf. ale Dunării şi Siretului şi a mai multor lacuri pe terit. jud. **B.** determină o intensă activitate de pescuit. În cadrul sectorului zootehnic se remarcă faptul că peste 99% din efectivul de animale aparține sectorului privat, iar în mai multe cazuri (la caprine, păsări, albinărit) în întregime.

Căile de comunicație. Aşezarea geografică favorabilă (la Dunăre), condițiile de relief adecvate ş.a. au permis o dezvoltare corespunzătoare a căilor şi mijloacelor de comunicație feroviare, rutiere şi fluviale. La sf. anului 2007, lungimea rețelei feroviare de pe terit. jud. **B.** era de 158 km (din care 124 km electrificate), cu o densitate de 33,2 km/1 000 km² de teritoriu, iar cea a drumurilor publice de 1 187 km (din care 281 km modernizate), revenind 24,9 km/100 km² de teritoriu. Prin portul fluviomaritim Brăila, situat la 170 km Vest de Marea Neagră, se efectuează transporturi de mărfuri şi călători către şi dinspre Marea Neagră, dar şi cu porturile fluviale aflate în amonte şi în aval de Brăila.

Învățământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, pe terit. jud. **B**. funcționau 32 grădinițe de copii (cu 10 743 copii înscrişi şi 614 personal didactic), 79 de şcoli generale (învățământ primar şi gimnazial), cu 27 613 elevi şi 1 958 cadre didactice, 23 de licee, cu 11 388 elevi şi 947 profesori, două şcoli profesionale, cu 4 181 elevi şi 947 profesori, un Institut de învățământ superior, cu două facultăți, 2 412 studenți şi 39 profesori. În 2007, rețeaua aşezămintelor culturale şi de artă cuprindea două teatre (unul dramatic şi altul de păpuşi, la Brăila), 197 biblioteci, cu 1 816 000 vol., un cinematograf, 96 cămine culturale, cinci case de cultură, şase muzee, numeroase ansambluri folclorice, case memoriale etc. Activitatea sportivă se desfăşoară în cadrul celor 59 de secții sportive în care activează 2 391 sportivi, 79 antrenori şi 84 arbitri.

Ocrotirea sănătății. La sf. anului 2007, rețeaua sanitară a jud. **B.** dispunea de cinci spitale cu 2 053 paturi, revenind un pat de spital la 178 loc., cinci dispensare, o policlinică şi 74 de farmacii şi puncte farmaceutice. În același an, asistența medicală era asigurată de 501 medici (1 medic la 729 locuitori), 135 stomatologi (1 medic stomatolog la 2 708 locuitori) şi 2 465 cadre sanitare cu pregătire medie.

Turism. Cu toate că este situat într-o zonă de câmpie, cu forme de relief puțin variate, jud. **B.** are câteva valențe turistice determinate atât de aşezarea sa pe Dunăre, la intersecția fluxurilor turistice dinspre Moldova spre litoralul Mării Negre şi Delta Dunării, cât şi de prezența unor lacuri sărate cu calități terapeutice. Vestigiile trecutului (aşezarea geto-dacă de la Brăilița, necropola de la Chiscani, cetatea Brăilei ş.a.), obiectivele naturale (Balta Brăilei – de interes cinegetic şi de pescuit sportiv –, Popina Blasova – monument al naturii – unde există un punct turistic nautic pentru concursuri internaționale, Pădurea Viişoara de lângă Însurăței etc.) şi arhitectonice (Palatul cultural, 1864, bisericile „Buna Vestire", 1862–1872, cu picturi murale executate de Gheorghe Tattarescu, şi „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", sec. 17, orologiul din 1909 ş.a., toate în Brăila), zona etnofolclorică Corbu Vechi, stațiunea balneoclimaterică Lacu Sărat ş.a. reprezintă tot atâtea puncte de atracție pentru turiştii aflați la odihnă sau în tranzit. Indicativ auto: *BR*.

Localitățile jud. Brăila

(între paranteze sunt înscrişi anii primei mențiuni documentare)

I. Municipii	
1. BRĂILA (sec. 13)	
II. Oraşe	*Satele care aparțin oraşelor*
1. FĂUREI (1872)	
2. IANCA (1834)	1. Berleşti (1848) 2. Gara Ianca (1850) 3. Oprişeneşti (1860) 4. Perişoru (1830) 5. Plopu (1895) 6. Târlele Filiu
3. ÎNSURĂȚEI (f. 1864)	1. Lacu Rezii (f. sec. 18) 2. Măru Roşu 3. Valea Călmățuiului

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. BĂRĂGANUL	1. **Bărăganul** (1643)
2. BERTEŞTII DE JOS	1. **Berteştii de Jos** (1828) 2. Berteştii de Sus 3. Gura Călmățui 4. Gura Gârluței 5. Nicoleşti 6. Spiru Haret
3. BORDEI VERDE	1. **Bordei Verde** (1855) 2. Constantin Gabrielescu 3. Filiu 4. Lişcoteanca
4. CAZASU	1. **Cazasu**

5. CHISCANI
1. **Chiscani**
2. Lacu Sărat
3. Vărsătura

6. CIOCILE
1. **Ciocile** (1795)
2. Chichineţu*
3. Chioibăşeşti
4. Odăieni

7. CIREŞU
1. **Cireşu** (1794)
2. Batogu
3. Ioneşti
4. Scărlăteşti
5. Vultureni

8. DUDEŞTI
1. **Dudeşti** (1925)
2. Bumbăcari
3. Tătaru (1457)

9. FRECĂŢEI
1. **Frecăţei**
2. Agaua
3. Cistia (1880)
4. Salcia
5. Stoieneşti (1880)
6. Titcov (1935)

10. GALBENU
1. **Galbenu**
2. Drogu
3. Pântecani
4. Sătuc
5. Zamfireşti

11. GEMENELE
1. **Gemenele** (1892)
2. Găvani

12. GRADIŞTEA
1. **Gradiştea**
2. Ibrianu
3. Maraloiu

13. GROPENI
1. **Gropeni** (1777)

14. JIRLĂU
1. **Jirlău** (1672)
2. Brădeanca

15. MĂRAŞU
1. **Măraşu**
2. Băndoiu
3. Măgureni
4. Nedeicu
5. Plopi
6. Ţacău

16. MĂXINENI
1. **Măxineni**
2. Corbu Nou
3. Corbu Vechi
4. Latinu
5. Voineşti

17. MIRCEA VODĂ
1. **Mircea Vodă**
2. Deduleşti (1810)

18. MOVILA MIRESII
1. **Movila Miresii** (1878)
2. Esna (1861)
3. Ţepeş Vodă (1921)

19. RACOVIŢA
1. **Racoviţa**
2. Corbeni
3. Custura

20. RÂMNICELU
1. **Râmnicelu**
2. Boarca
3. Constantineşti
4. Mihail Kogălniceanu

21. ROMANU
1. **Romanu** (1879)
2. Oancea (1897)

22. ROŞIORI
1. **Roşiori** (1878–1881)
2. Colţea
3. Florica
4. Pribeagu (1897)

23. SALCIA TUDOR
1. **Salcia Tudor**
2. Ariciu
3. Cuza Vodă
4. Gulianca
5. Olăneasca

24. SCORŢARU NOU
1. **Scorţaru Nou**
2. Deşiraţi
3. Gurguieţi
4. Nicolae Bălcescu
5. Pitulaţi
6. Sihleanu

25. SILIŞTEA
1. **Siliştea** (1756)
2. Cotu Lung
3. Cotu Mihalea
4. Mărtăceşti
5. Muchea
6. Vameşu

26. STĂNCUŢA
1. **Stăncuţa** (1823)
2. Cuza Vodă
3. Polizeşti
4. Stanca (1800)

27. SURDILA-GĂISEANCA
1. **Surdila-Găiseanca** (1851)
2. Filipeşti (1835)

28. SURDILA-GRECI
1. **Surdila-Greci** (1858)
2. Brateşu Vechi
3. Făurei-Sat
4. Horia

29. ŞUŢEŞTI
1. **Şuţeşti** (1830)
2. Mihail Kogălniceanu

30. TICHILEŞTI
1. **Tichileşti** (1810)
2. Albina

31. TRAIAN
1. **Traian** (1880)
2. Căldăruşa
3. Silistraru (1828)
4. Urleasca (1858)

32. TUDOR VLADIMIRESCU
1. **Tudor Vladimirescu** (1878)
2. Comăneasca
3. Scorţaru Vechi

33. TUFEŞTI
1. **Tufeşti** (1832)

* Până la 20 mai 1996 s-a numit Ştefan Gheorghiu.

34. ULMU
1. **Ulmu**
2. Jugureanu

35. UNIREA
1. **Unirea**
2. Moroteşti* (1838)
3. Valea Cânepii (1828)

36. VĂDENI
1. **Vădeni** (1638)
2. Baldovineşti
3. Pietroiu

37. VICTORIA
1. **Victoria** (1884)
2. Mihai Bravu (1879)

38. VIŞANI
1. **Vişani**
2. Câineni-Băi
3. Plăsoiu

39. VIZIRU
1. **Viziru** (1462)
2. Lanurile

40. ZĂVOAIA
1. **Zăvoaia** (1834)
2. Dudescu

* Satul s-a depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

BRĂNEŞTI 1. Com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 2 sate, situată în Subcarpații Ialomiței, pe cursul superior al Ialomiței; 3 859 loc. (1 ian. 2011): 1 872 de sex masc. şi 1 987 fem. Țesătorie de bumbac. Prelucr. lemnului (cherestea) şi a cărnii. Morărit şi panificație. Pomicultură. În satul Brăneşti, atestat documentar la 28 mart. 1451, există biserica „Sfântul Nicolae" (1779, cu transformări din 1911 şi picturi realizate în 1958–1960), biserica „Buna Vestire", sfințită la 12 sept. 1943, şi numeroase case vechi (Pencea Gh. Ion, c. 1850; Ciocoiu Nicolae, 1870–1880 ş.a.). Până la 10 iul. 2002, com. **B.** a avut în componență satele Vulcana-Pandele, Gura Vulcanei, Lăculețe-Gară şi Toculeşti, care la acea dată au format com. Vulcana-Pandele, jud. Dâmbovița.

2. Com. în jud. Gorj, alcătuită din 6 sate, situată în S Dealurilor Jiului, în zona de confl. a râului Gilort cu Jiul; 2 463 loc. (1 ian. 2011): 1 237 de sex masc. şi 1 226 fem. Stație de c.f. (în satul Gilortu) inaugurată la 16 ian. 1888. Complex avicol. În satul Brăneşti se află o biserică cu dublu hram – „Sfântul Nicolae" şi „Sfinții Voievozi" (1854–1859).

3. Com. în jud. Ilfov, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Vlăsiei, pe râul Pasărea, la 20 km E de Bucureşti; 8 667 loc. (1 ian. 2011): 4 173 de sex masc. şi 4 494 fem. Stație de c.f. (inaugurată la 17 nov. 1896). Producție de tricotaje din lână şi bumbac şi de ulei de in. Piscicultură în iazuri şi heleşteie. Liceu cu profil de silvicultură (înființat în 1893). Seminarul Teologic liceal ortodox „Sfânta Filofteia", inaugurat în 1995. În arealul com. **B.** au fost descoperite vestigii neolotice aparținând culturii materiale Gumelnița, reprezentate prin fragmente de vase ceramice lucrate din pastă fină de culoare roşie-cenuşie, decorate cu brâuri în relief, cuțite şi răzuitoare din cremene, statuete feminine ş.a. Satul Vadu Anei a fost întemeiat în 1878 prin împroprietărirea însurăților, pe locul unei vechi aşezări atestată în 1590 cu numele *Crăsani*, iar satul Islaz a luat ființă în 1893. În satul Pasărea, atestat documentar în 1789, se află mănăstirea Pasărea (de maici), cu două biserici: Biserica Mare, cu hramul „Sfânta Treime", construită în 1843–1846 prin grija lui Calinic cel Sfânt de la Cernica, pe locul unei biserici din lemn, ridicată de arhimandritul Timotei în 1813, care s-a prăbuşit la cutremurul din 11 ian. 1838, şi biserica din cimitir, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1834–1838). Aşezământul monastic a fost restaurat în anii 1950–1960. Posedă o interesantă colecție de icoane, ceramică, broderii etc. Biserica „Sfânta Treime" a fost declarată monument istoric în 1955. În satul Brăneşti există biserica „Sfântul Nicolae" (1858–1859), reparată şi repictată în ulei în 1914 (pictura a fost restaurată în 1950 de către pictorii Constantin Călinescu şi Gheorghe Vânătoru) şi consolidată în 1979, după cutremurul din 4 martie 1977, când au fost restaurate din nou picturile murale interioare de către Ion Nichita. Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997 com. **B.** a fost în Sectorul Agricol Ilfov.

BRĂNIŞCA, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 9 sate, situată la poalele M-ților Metaliferi, pe dr. văii Mureşului; 1 755 loc. (1 ian. 2011): 884 de sex masc. şi 871 fem. Stație de c.f. Expl. de bazalt. Satul Târnăvița este un renumit centru de ceramică populară, smălțuită în verde (urcioare, oale, căni, figurine). În satul Brănişca, menționat documentar, prima oară, în 1329, se află un castel construit în sec. 15, care în sec. 16 a fost în posesia episcopului Gheorghe Martinuzzi, iar în 1698 a devenit proprietatea baronului Jozsika. Zidul de incintă datează din sec. 18. Biserici din lemn cu hramurile „Sfântul Gheorghe" (sec. 18), „Naşterea Maicii Domnului" (sec. 18), „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 18), „Întâmpinarea Domnului" (sec. 19) şi „Pogorârea Duhului Sfânt" (sec. 19), în satele Boz, Căbeşti, Gialacuta, Bărăştii Iliei şi Furcşoara; în satul Târnava se află bisericile din lemn cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (construită în 1629 prin grija arhimandritului Sava şi reparată în 1663 şi 1680) şi „Sfântul Nicolae" (sec. 18).

BRĂTENI → Brăduleț.

BRĂTEŞTI → Ion Creangă.

BRĂTIANU 1. → Scânteia (1).
2. → Ion Creangă.

BRĂTIEŞTI → Ion Creangă.

BRĂTILA, vârf în E M-ților Făgăraş (2 274 m).

BRÂNCENI, com. în jud. Teleorman, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Boian, pe râul Vedea; 2 929 loc. (1 ian. 2011): 1 445 de sex masc. şi 1 484 fem. Haltă de c.f. Biserica „Sfântul Evanghelist Luca" (construită în 1850, cu picturi murale interioare executate de Gheorghe Tattarescu, în 1859) şi mănăstirea „Sfântul Ioan Botezătorul" (1991), cu biserica „Adormirea Maicii Domnului" (sfințită la 22 nov. 1998).

BRÂNCOVENEŞTI, com. în jud. Mureş, alcătuită din 5 sate, situată la poalele Dealului Bura (746 m alt.) din Dealurile Mureşului, pe dr. râului Mureş; 4 123 loc. (1 ian. 2011): 2 036 de sex masc. şi 2 087 fem. Haltă de c.f. Prelucr. lemnului; panificație. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Centru de confecționare a pieselor autentice de port popular. În satul Brâncoveneşti, menționat documentar, prima oară, în 1228, se află castelul „Kendy-Kemény" (1557–1558),

în stilul Renaşterii transilvănene, fortificat cu şanţuri (1599–1600) şi turnuri de colţ (cu transformări din sec. 19.) În curtea castelului au fost descoperite urmele unui castru roman de pământ (sec. 2–3), iar în apropiere vestigiile unei aşezări civile romane din sec. 2–3 (o lampă din bronz ş.a.). Biserici reformate, în satele Brâncoveneşti (1727) şi Vălenii de Mureş (sanctuar din 1562, nava din 1883 şi turnul din 1888); biserică din lemn cu hramul „Înălţarea Domnului" (sec. 18), în satul Săcalu de Pădure. Rezervaţia naturală cu lalele pestriţe (2,5 ha), în satul Vălenii de Mureş.

BRÂNCOVENI, com. în jud. Olt, alcătuită din 4 sate, situată în NE Câmpiei Romanaţi; 2 889 loc. (1 ian. 2011): 1 474 de sex masc. şi 1 415 fem. Topitorie de in. Producţie de băuturi alcoolice. Morărit şi panificaţie. În satul Brâncoveni se află mănăstirea **B.** (de maici), datând din 1494. În 1570, jupâniţa Celea, bunica lui Matei Basarab, a construit o biserică din lemn pentru a fi folosită de către călugări. Mănăstirea **B.** apare menţionată documentar, prima oară, în 1582 într-un act de danie a domnului Mihnea Turcitul. În perioada 1634–1640, domnul Matei Basarab a efectuat ample lucrări de refacere şi transformare arhitecturală a ansamblului monahal (s-au construit ziduri de apărare, cu creneluri, Turnul-clopotniţă, pivniţe spaţioase boltite ş.a.). În 1699–1700, domnul Constantin Brâncoveanu a reconstruit integral biserica mare a mănăstirii, cu hramul „Sfântul Nicolae" (pictată în 1702 şi repictată în 1837), cu un pridvor deschis, susţinut de 8 coloane din piatră, şi a mai construit o bolniţă (1700–1702), cu hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena", cu picturi murale interioare originare. În timpul Războiului turco-austriac din anii 1716–1718, mănăstirea a fost distrusă parţial de un incendiu şi refăcută ulterior. Cutremurul din 11 ian. 1838 a avariat grav biserica mănăstirii, dar a fost restaurată până în 1842. În pronaos sunt înmormântaţi Papa Brâncoveanu (tatăl lui Constantin Brâncoveanu), mama şi bunica lui Constantin Brâncoveanu. Desfiinţat de către autorităţile comuniste, prin decretul 410 din 28 oct. 1959, aşezământul monahal a fost transformat în azil de bătrâni, iar în anii 1973–1975 a fost renovat, redevenind mănăstire. În satul Brâncoveni se mai află ruinele curţii domneşti ale lui Matei Basarab şi Constantin Brâncoveanu (sec. 17–18), cu zid de incintă (1634) şi biserica paraclis „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1634, refăcută în 1881). În satul Mărgheni există biserica „Sfântul Gheorghe" (1866–1869).

BREASTA, com. în jud. Dolj, alcătuită din 7 sate, situată în zona de contact a Piem. Bălăciţei cu lunca largă a Jiului, pe râul Raznic; 4 050 loc. (1 ian. 2011): 2 047 de sex masc. şi 2 003 fem. Nod rutier. Viticultură. Biserica „Sfântul Nicolae" (1782–1784), în satul Breasta.

BREAZA 1. Culme deluroasă în N Pod. Transilvaniei, cu orientare E-V, delimitată de Depr. Lăpuş, la N, pe care o domină printr-un abrupt de 200–300 m, şi Dealurile Ciceului, la S. Alt. max.: 974 m (vf. Breaza).

2. Oraş în jud. Prahova, situat în Subcarpaţii Prahovei, pe Valea Prahovei, la 380–450 m alt., la 43 km NV de Ploieşti; 17 353 loc. (1 ian. 2011): 8 427 de sex masc. şi 8 926 fem. Supr.: 12,6 km^2; densitatea: 1 377 loc./km^2. Staţie de c.f. Expl. de calcar (Gura Beliei), marne, argilă şi balast. Fabrici de var, cărămidă şi gips (Gura Beliei) şi de elemente de precizie (injectoare, distribuitoare, elemente de supapă). Produse de panificaţie. Pomicultură (meri, peri). Liceul militar „Dimitrie Cantemir" (1949). Renumit centru de artă populară (covoare, broderii, ţesături, ii, cusături). Muzeu etnografic (ştergare, crestături în lemn, costume populare, ţesături etc.). Staţiune climaterică şi de odihnă de interes general, cu funcţionare permanentă, cu climat de deal, sedativ-indiferent, cu veri răcoroase (media termică în iul. 19°C) şi ierni puţin friguroase (media termică a lunii ian. –3°C). Staţiunea este indicată pentru ameliorarea stărilor de debilitate, a surmenajului fizic şi intelectual, a nevrozelor astenice, în convalescenţă cu stare generală bună. **Istoric.** Prima atestare documentară a localit. datează din 1431, iar apoi în 1503, într-un registru comercial braşovean şi la 27 mai 1510, într-un hrisov semnat de domnul Vlad cel Tânăr (Vlăduţ), fiul lui Vlad Călugărul. Punct de vamă (1834–1852). Declarat staţiune climaterică în 1935 şi oraş în 1952. Are în subordine ad-tivă 10 localit. componente: Breaza de Jos, Breaza de Sus, Frăsinet, Gura Beliei, Irimeşti, Nistoreşti, Podu Corbului, Podu Vadului, Surdeşti, Valea Târsei. **Monumente:**

Breaza (2). Muzeul etnografic

biserica „Sfântul Nicolae", ctitorie din 1777 a domnului Alexandru Ipsilanti, cu o expresivă înfăţişare rustică, decorată cu picturi murale originare la interior (refăcute în 1989), declarată monument istoric şi de arhitectură; biserica având dublu hram – „Sfântul Gheorghe" şi „Adormirea Maicii Domnului" (1830), declarată monument istoric; biserica „Sfântul Ilie Tesviteanul" (1938); biserica „Schimbarea la Faţă" (1892), cu picturi originare, refăcute în 1992; Palatul domnului Gheorghe Bibescu, construit în 1843–1848; Monumentul eroilor ridicat în 1930 pe Dealul Gurga (743 m alt.) în amintirea soldaţilor români căzuţi pe câmpurile de luptă în Primul Război Mondial. Centru turistic.

3. Com. în jud. Buzău, alcătuită din 5 sate, situată la poalele de SV ale Dealului Istriţa; 2 733 loc. (1 ian. 2011): 1 388 de sex masc. şi 1 345 fem. Expl. de calcar. Podgorie. Centru de vinificaţie şi de prelucr. artistică a pietrei. Atelier de confecţii textile. Morărit. Pomicultură. Creşterea bovinelor, ovinelor şi porcinelor. În satul Breaza, atestat documentar în 1560, se află biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" construită în anii 1996–2006.

4. Com. în jud. Mureş, alcătuită din 3 sate, situată în Colinele Mădăraşului (Pod. Transilvaniei), pe râul Luţ; 2 596 loc. (1 ian. 2011): 1 282 de sex masc. şi 1 314 fem. Expl. de bentonit. Prelucr. lemnului şi a laptelui; panificaţie. Constr. de instrumente muzicale populare. Creşterea bovinelor. Pomicultură; apicultură. Fermă de creştere a melcilor. Agroturism. Biserici în satele Breaza (sec. 14–15, cu turn din 1895) şi Filpişu Mare (sec. 14–17). Satul Breaza apare menţionat documentar, prima oară, în 1319.

5. Com. în jud. Suceava, alcătuită din 3 sate, situată pe cursul superior al Moldovei, la poalele Obcinelor Meste-

căniş, în V, şi Feredeu, în E; 1 645 loc. (1 ian. 2011): 835 de sex masc. şi 810 fem. Expl. şi prelucr. lemnului. Rezervaţia naturală „Calcarele triasice de la Pârâul Cailor" (0,1 ha). Complexul gospodăresc Maria Veruleac, în satul Breaza de Sus.

6. Cetatea ~ → Părău.

BREB, staţiune balneoclimaterică de interes local, cu funcţionare permanentă, situată în extremitatea nord-vestică a României, în Depr. Maramureş, în raza com. Ocna Şugatag (jud. Maramureş), pe valea pârâului Breboaia, la poalele de NE ale M-ţilor Gutâi, la 748 m alt., la 24 km SE de municipiul Sighetu Marmaţiei. Climat de munţi mijlocii, tonic-stimulant şi izvoare cu ape minerale bicarbonatate, carbogazoase, sulfatate, sulfuroase, clorurosodice, calcice, magneziene, indicate în tratarea afecţiunilor gastrointestinale, hepato-biliare etc.

BREBENI, com. în jud. Olt, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Boian; 3 027 loc. (1 ian. 2011): 1 501 de sex masc. şi 1 526 fem. Nod rutier. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1845), în satul Brebeni.

BREBU 1. Depresiune de eroziune, situată în Subcarpaţii Prahovei, dezvoltată în bazinul inf. al râului Doftana, în formaţiuni predominant marno-argiloase. Supr.: c. 16 km^2. Extinsă pe c. 8 km lungime şi 1,5–2 km lăţime. Relief de lunci, de terase (60–80 m înălţime faţă de albia Doftanei) şi de dealuri cu înălţimi de 550–750 m, afectate de mici abrupturi şi unele alunecări. Climat de deal, cu temp. medie anuală în jur de 7°C, cu ierni friguroase (media termică a lunii ian. este de –3°C), veri răcoroase (în iul. temp. medie este de 17°C) şi precipitaţii moderate (800 mm anual). Pantele dealurilor sunt acoperite cu livezi, fâneţe şi păşuni naturale, iar în partea lor superioară se extind păduri de foioase, în care predomină gorunul.

Brebu (3). Casa Domnească

2. Com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Pogănişului cu prelungirile nordice ale M-ţilor Semenic, pe cursul superior al râului Pogăniş; 1 097 loc. (1 ian. 2011): 531 de sex masc. şi 566 fem. Staţie de c.f. Creşterea ovinelor. Pomicultură (meri, pruni, peri). În satul Brebu, menţionat documentar, prima oară, în 1577 se află biserica având hramul „Înălţarea Domnului" (1791).

3. Com. în jud. Prahova, alcătuită din 4 sate, situată în Subcarpaţii Prahovei, pe râul Doftana; 7 406 loc. (1 ian. 2011): 3 744 de sex masc. şi 3 662 fem. Expl. de argilă şi de bentonit. În satul Brebu Mânăstirei, care este şi reşed. com. **B.**, menţionat documentar, prima oară, în 1564, se află mănăstirea Brebu (de maici), un complex monahal arhitectural compus din biserică, turn-clopotniţă de 27 m înălţime, casa domnească a lui Matei Basarab, construită în 1641 şi extinsă de Constantin Brâncoveanu, de dimensiuni mari (30,20 x 11,80 m), cu 9 camere şi o sufragerie, chiliile şi zidul de incintă înalt de 6 m. Biserica mănăstirii, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", de mari dimensiuni (30 m lungime şi 10 m lăţime), este ctitoria lui Matei Basarab din anii 1640–1650 şi finisată de Constantin Brâncoveanu în 1690. Biserica are o turlă mare pe naos şi alte două turle mici pe pronaos, ziduri groase de 2 m din cărămidă şi piatră, ferestre cu ancadramente din piatră, cu profile în stil gotic şi picturi murale interioare din 1843, refăcute de Sava Henţia în anii 1901–1902. Cutremurul din 14 oct. 1802 a dărâmat turlele bisericii şi partea superioară a Turnului-clopotniţă şi a provocat fisuri în ziduri. Reparaţiile au fost făcute abia în 1828–1836, dar un alt cutremur violent, cel din 11 ian. 1838, a devastat mănăstirea, refacerile făcându-se până în 1843. La 1 dec. 1855 un incediu de proporţii a mistuit în întregime chiliile şi anexele. În urma secularizării averilor mănăstireşti în 1863, biserica mănăstirii a devenit biserică de mir, iar casa domnească transformată în casă de vacanţă, apoi în sanatoriu, preventoriu, casă de bătrâni (1950–1957) şi muzeu (din 1959). După incediul din 23 apr. 1961 au fost reconstruite o serie de clădiri anexe şi s-a restaurat biserica, iar în 1963 a redevenit mănăstire.

BREBU NOU, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 2 sate, situată pe pantele de NE ale M-ţilor Semenic, în zona de izv. a râului Timiş; 99 loc. (1 ian. 2011): 50 de sex masc. şi 49 fem. Pe terit. com. se află lacul Trei Ape (52,6 ha; vol.: 4,8 mil. m^3), de origine antropică, pe malurile căruia se află staţiunea climaterică Trei Ape (→). Expl. lemnului; fond cinegetic bogat. Turism. Satul Brebu Nou este menţionat documentar, prima oară, în 1828.

BRESLEA → Bucureşti (Grădina Ioanid).

BREST0VĂŢ, com. în jud. Timiş, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Pod. Lipovei cu Câmpia Lugojului, pe râul Chizdia; 677 loc. (1 ian. 2011): 352 de sex masc. şi 325 fem. Expl. de bazalt (în satul Lucareţ). Satul Brestovăţ este menţionat documentar, prima oară, în 1440. Biserică sârbească, din lemn, cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1750), în satul Lucareţ. Rezervaţie botanică (2 ha).

BRETEA ROMÂNĂ, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 13 sate, situată în NE Depr. Haţeg, pe râul Strei; 2 965 loc. (1 ian. 2011): 1 424 de sex masc. şi 1 541 fem. Staţie de c.f. Zăcăminte de dioxid de carbon (în satul Ocolişu Mare) pe baza cărora s-a construit şi dat în folosinţă (4 oct. 1995) o uzină de dioxid de carbon lichefiat. Expl. şi prelucr. lemnului. Satul Bretea Română este menţionat documentar, prima oară, în 1406.

BREŢCU 1. Masiv muntos în V M-ţilor Vrancea (Carpaţii de Curbură), limitat de Depr. Târgu Secuiesc la V, cursul superior al Putnei, la E, masivul Lăcăuţ la S şi Oituz, la N. Constituit predominant din depozite de fliş grezos şi, în mai mică măsură, din şisturi argiloase şi gresii. Alt. max.: 1 503 m (vf. Muşat). Acoperit cu păduri. Nod hidrografic (de aici izv. Brețcu, Orbat, Covasna, Zagon, Oituz ş.a.).

2. Com. în jud. Covasna, alcătuită din 3 sate, situată în NE Depr. Târgu Secuiesc, la poalele NV ale masivului omonim, în zona pasului Oituz; 3 745 loc. (1 ian. 2011): 1 860 de sex masc. şi 1 885 fem. Staţie de c.f. Expl. de gresie. Producţie de confecţii, de cărămidă, de cherestea, lăzi şi butoaie. Pe terit. com. au fost descoperite urmele unei aşezări civile (*canabae*), cu construcţii având ziduri de piatră, şi ale unui castru roman (probabil *Angustia*) din sec. 2–3, de formă dreptunghiulară (160 x 180 m), construit

din piatră cu dublu zid de incintă, cu turnuri circulare la colţuri (caz rar întâlnit) şi patru porţi axiale, flancate de turnuri dreptunghiulare. S-au găsit şi vase de ceramică autohtonă (dacică). Satul Brețcu este menționat documentar, prima oară, în 1426. În satul Mărtănuş se află o biserică având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (zidită în 1796, reparată în 1918 şi 1945 şi repictată în 1867 şi 1901); biserica „Sfântul Nicolae" (1783), în satul Brețcu; Vama veche (sec. 19), în satul Oituz. La 20 iul. 1991, în com. **B.** a fost dezvelit bustul lui Mihai Viteazul.

3. → Târgu Secuiesc (1).

BREZNIȚA-MOTRU, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 7 sate, situată în NE Piem. Bălăciței; 1 605 loc. (1 ian. 2011): 792 de sex masc. şi 813 fem. Bisericile „Adormirea Maicii Domnului" (1845) şi „Sfântul Nicolae" (1895), în satele Cosovăț şi Deleni.

BREZNIȚA-OCOL, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 4 sate, situată la contactul Pod. Mehedinţi cu terasa Dunării; 4 019 loc. (1 ian. 2011): 2 061 de sex masc. şi 1 958 fem. În satul Jidoştiţa există o moară de cereale din anul 1925, iar în satul Şuşiţa o moară (1912) şi o casă veche (din 1832) aparţinând lui Gheorghe Popescu. Expl. forestiere şi de calcar. Centru viticol. Vestigii ale unei aşezări rurale romane şi ale unei cariere de calcar (sec. 2–3). Rezervaţiile naturale botanice Valea Oglănicului (150 ha) şi Dealul Vărănic (350 ha).

BREZOAELE, com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Titu, pe râul Dâmboviţa; 3 575 loc. (1 ian. 2011): 1 778 de sex masc. şi 1 797 fem. Biserică (sec. 18). Vechiul nume: *Brezoaiele-Brăiloiu*. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **B.** a făcut parte din jud. Ilfov. În satul Brezoaele se află bisericile „Adormirea Maicii Domnului"-Cruceru (1758–1759) şi „Cămăraşu", cu dublu hram – „Naşterea Maicii Domnului" şi „Sfântul Nicolae" (1846).

BREZOI, oraş în jud. Vâlcea, situat în SV Depr. Loviştea, la poalele de NE ale M-ţilor Căpăţânii şi cele de SE ale M-ţilor Lotrului, la 320 m alt., pe cursul inf. al râului Lotru, în apropiere de confl. cu Oltul; 6 903 loc. (1 ian. 2011): 3 418 de sex masc. şi 3 485 fem. Supr.: 1,8 km^2; densitatea: 3 835 loc./km^2. Staţie de c.f. (gara Lotru, inaugurată în 1898), pe linia Sibiu–Râmnicu Vâlcea. În 1948–1949 s-a construit linia de cale ferată cu ecartament îngust (760 mm) de la Brezoi la Voineasa. Balastieră. Hidrocentrala „Gura Lotrului" (26,5 MW) intrată în funcţiune la 25 oct. 1986. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Producţie de substanţe abrazive. Produse textile şi alim. Staţiune climaterică. **Istoric.** Pe terit. satului Valea lui Stan au fost descoperite (1963) vestigii din prima Epocă a fierului (necropolă cu morminte de incineraţie, urmele unei locuinţe cu fragmente ceramice), din a doua Epocă a fierului (o monedă din aur) şi din epoca romană. Prima atestare documentară a localităţii datează din 1575, urmată de o altă consemnare în hrisovul din 14 iun. 1597. Localit. **B.** s-a dezvoltat cu precădere după 21 apr. 1887, când a luat fiinţă Societatea forestieră „Lotru" cu capital italian (naţionalizată la 11 iun. 1948 de către statul comunist). În timpul Primului Război Mondial, aşezarea s-a aflat sub ocupaţia trupelor străine care instalaseră aici un lagăr de prizonieri. Declarat oraş la 17 febr. 1968. Oraşul **B.** are în subordine ad-tivă 8 sate: Călineşti, Corbu, Drăgăneşti, Golotreni, Păscoaia, Proieni, Valea lui Stan şi Văratica. **Monumente:** în oraşul **B.** se află bisericile ortodoxe cu hramurile „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1886–1896) şi „Sfântul Gheorghe" (1941–1942) şi biserica romano-catolică „Sfântul Anton de Padova" (1935); în satul Drăgăneşti există biserica „Sfinţii Voievozi" (1937–1945), în satul Proieni se află o biserică având hramul „Toţi Sfinţii" (1794–1798, cu picturi originare şi cu pridvor adăugat în 1817), iar în satul Călineşti sunt bisericile „Cuvioasa Parascheva" (1775, pictată în 1781–1782), „Sfântul Gheorghe" (1893– 1903) şi mănăstirea Cornetu (de călugăriţe), cu biserica având hramul „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul". Aflat la poalele muntelui Cornetu, pe malul dr. al râului Olt, pe şoseaua Râmnicu Vâlcea–Sibiu, la 50 km de municipiul Râmnicu Vâlcea, ansamblul monastic (fost schit de călugări) este alcătuit dintr-o incintă pătrată, de piatră, străjuită la 3 colţuri de câte un turn poligonal, iar la colţul sud-estic de un foişor, dintr-o biserică cu turn-clopotniţă şi din chilii. Biserica mănăstirii, cu hramul „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul", a fost terminată la 29 aug. 1666 prin strădania marelui vornic Mareş Băjescu şi soţia sa Maria. Altarul a fost pictat în 1741, iar pereţii interiori au fost acoperiţi cu picturi în 1761 de către zugravii Mihai, Radu şi Iordache. În 1808 biserica a fost distrusă aproape în întregime de un incendiu, fiind refăcută abia în 1835 de către starețul Irimia (inclusiv picturile murale). În 1923–1925 s-au refăcut cupola turlei şi altarul care fuseseră distruse de obuze de artilerie în timpul luptelor din Primul Război Mondial. Monumentul, reprezentant arhitectonic de seamă al epocii lui Matei Basarab, având faţadele cu parament tradiţional din cărămidă şi panouri de tencuială, împărţite printr-un brâu şi decorate cu bumbi de ceramică, a fost restaurat în 1960. Popas turistic. Rezervaţie naturală (Călineşti).

BREZOI-TITEȘTI → Loviștea.

BRILLAGO → Brăila (2).

BRODINA 1. → Argel.

2. Com. în jud. Suceava, alcătuită din 10 sate, situată în NV Obcinei Mari, pe cursul superior al râului Suceava, la graniţa cu Ucraina; 3 688 loc. (1 ian. 2011): 1 885 de sex masc. şi 1 803 fem. Haltă de c.f. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Păstrăvărie. Centru tradiţional de încondeiere a ouălor (în satul Paltin).

BROSCARI → Livezile (3).

BROSCĂRIE → Măgurele (1).

BROSCĂUȚI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare, pe cursul superior al Jijiei; 3 403 loc. (1 ian. 2011): 1 675 de sex masc. şi 1 728 fem. Fabrică de ulei comestibil. Moară pentru măcinat cereale. Culturi de cereale, floarea-soarelui ş.a. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Pomicultură. Satul Broscăuţi apare menţionat documentar cu acest nume în 1582. Alunecări de teren în iul. 2010 şi martie 2011.

BROȘTENI 1. Oraş în jud. Suceava, situat la poalele de E ale masivului Grinţieş, pe râul Bistriţa, la confl. cu Negrişoara; 6 296 loc. (1 ian. 2011): 3 125 de sex masc. şi 3 171 fem. Supr.: 42,4 km^2, din care 6,5 km^2 în intravilan; densitatea: 968 loc./km^2. Zăcăminte de mangan. Microhidrocentrală. Centru minier şi forestier. Produse textile (ţesături din bumbac) şi alim. (preparate din lapte şi carne, panificaţie). Izv. cu ape minerale carbogazoase, bicarbonatate, calcice, magneziene, feruginoase cu acţiuni

Broşteni (2). Cula „Cuţui”

diuretice şi laxative. În satul Dârmoxa există un cuptor de ars var (din 1924). La **B.**, atestat documentar ca sat în 1488, se află o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae” (1779). Aici, în sec. 19, logofătul Alecu Balş a înfiinţat o şcoală, vestită în toată Moldova, unde a învăţat şi Ion Creangă (acesta a descris, cu savoare, perioada din timpul studiilor sale la **B.**). Com. **B.** a fost trecută în categoria oraşelor la 7 apr. 2004, având în subordine ad-tivă localităţile componente Hăleasa, Lungeni şi Neagra şi satele Cotârgaşi, Dârmoxa, Frasin, Holda, Holdiţa şi Pietroasa. Agroturism. În arealul oraşului **B.** se află mănăstirea Rarău (→ *Rarău 2*).

2. Com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 6 sate, situată în Piem. Coşuştei, pe râul Motru; 2 943 loc. (1 ian. 2011): 1 470 de sex masc. şi 1 473 fem. Staţie de c.f. Expl. de lignit. În satul Broşteni se află o culă, construită de căpitanul de panduri Ghiţă Cuţui, în 1815, şi biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena” (1836), cu valoroase picturi murale interioare, realizate în 1840 de preotul Mihai. Bisericile din lemn cu hramurile „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul” (1700, refăcută în 1802) şi „Sfântul Nicolae” (1795, refăcută în 1878), în satele Căpăţâneşti şi Meriş.

3. Com. în jud. Vrancea, alcătuită din 3 sate, situată în Subcarpaţii Vrancei, pe râul Milcov; 2 257 loc. (1 ian. 2011): 1 129 de sex masc. şi 1 128 fem. Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Viticultură.

BRUCKENAU → Pişchia.

BRUCLA → Aiud (2).

BRUDUREŞTI → Dagâţa.

BRUIU, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Hârtibaciului, pe Pârâu Nou; 743 loc. (1 ian. 2011): 386 de sex masc. şi 357 fem. În satul Bruiu, menţionat documentar, prima oară, în 1307, se află o cetate ţărănească (sec. 15–16) cu biserică de incintă, datând din sec. 13, cu adăugiri din sec. 19, azi biserică evanghelică; în satul Gherdeal există o cetate (sec. 15–16) cu biserică de incintă, datând din sec. 13, cu transformări din sec. 16 şi din 1795, azi bsierică evanghelică.

BRUSTURI 1. Com. în jud. Bihor, alcătuită din 8 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Oradei cu prelungirile M-ţilor Plopiş, pe Valea Fânereţelor; 3 782 loc. (1 ian. 2011): 1 904 de sex masc. şi 1 878 fem. Expl. de lignit. Satul Brusturi este menţionat documentar, prima oară, în 1360. Biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil” (1600, cu modificări din sec. 19), în satul Ţigăneştii de Criş.

2. Com. în jud. Neamţ, alcătuită din 4 sate, situată în Subcarpaţii Neamţului; 3 636 loc. (1 ian. 2011): 1 826 de sex masc. şi 1 810 fem. Biserică de zid cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul” (sec. 18) şi biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi” (1806, cu pridvor adăugat în 1919), în satele Poiana şi Groşi. Până la 7 mai 2004, com. **B.** s-a numit *Brusturi-Drăgăneşti* şi a avut în componenţă satele Drăgăneşti, Orţăşti, Râşca şi Şoimăreşti, care la acea dată s-au desprins şi au format com. *Drăgăneşti*, jud. Neamţ.

BRUSTURI-DRĂGĂNEŞTI → Brusturi (2).

BRUSTUROASA 1. Com. în jud. Bacău, alcătuită din 6 sate, situată în Depr. Agăş, la poalele de NE ale M-ţilor Ciuc şi cele de S ale M-ţilor Tarcău, pe cursul superior al râului Trotuş; 3 435 loc. (1 ian. 2011): 1 778 de sex masc. şi 1 657 fem. Haltă de c.f. Centru de cusături şi ţesături populare (costume, cergi, lăicere, covoare), de cojocărit şi de prelucr. a lemnului (dulgherit, doage, butoaie). Obiecte de artizanat. Agroturism. Biserica „Naşterea Maicii Domnului” (1856–1859, reclădită în 1871) şi biserică romano-catolică în satul Brusturoasa.

2. → Agăş (1).

BUCECEA 1. Şa (loc mai coborât) în E Pod. Sucevei, între Dealul Bour (472 m alt.), la NV şi Dealul Cerviceşti (356 m alt.), la SE, situată la 200–264 m alt. Străbătută de c.f. Dorohoi–Bucecea–Vereşti–Suceava şi de o şosea modernizată (Suceava–Bucecea–Leorda–Botoşani).

2. Oraş în jud. Botoşani, situat în şaua Bucecea, pe stg. Văii Siretului; 5 214 loc. (1 ian. 2011): 2 515 de sex masc. şi 2 699 fem. Supr.: 46,8 km^2, din care 3,5 km^2 în intravilan; densitatea: 1 490 loc./km^2. Staţie de c. f. (inaugurată la 1 nov. 1871). Nod rutier. Expl. de argilă. Centrală electrică eoliană (paleta elicei are 11 m, iar stâlpul este de 40 m înălţime). Hidrocentrală (1,2 MW), intrată în funcţiune în 1981. Lacul de acumulare Bucecea, care alimentează turbinele hidrocentralei, are o supr. de 475 ha şi un vol. de 10 mil. m^3. Termocentrală. Fabrică de zahăr (din 1960), declarată falimentară în anul 2003, şi de confecţii textile. Prelucr. lemnului, a laptelui şi a sticlei. Siloz de cereale. Avicultură. Ferme de creştere a bovinelor şi ovinelor. **Istoric.** În arealul oraşului au fost descoperite vestigii din Epoca bronzului (vase de lut), o necropolă sarmată şi alta feudală în care s-au găsit monede din argint şi diferite obiecte de podoabă. Localitatea Bucecea este atestată documentar, prima oară, în 1434, iar apoi la 15 apr. 1569 (cu numele *Vălceşti*) şi la 23 nov. 1577. Numele actual datează din 22 febr. 1634, iar în 1828 apare consemnată ca târg. Com. **B.** a fost trecută în categoria oraşelor la 1 apr. 2004, având în subordine ad-tivă satul Bohoghina şi localit. componentă Călineşti. În oraşul Bucecea se află biserica „Sfântul Nicolae” zidită în 1865 pe locul uneia din lemn din 1781, cu picturi din 1933, iar în localit. componentă Călineşti există biserica „Sfântul Nicolae” (1815, cu adăugiri din 1845) şi conacul „Radu Miclescu” (c. 1820). Rezervaţia floristică „Bălţile Siretului” (2 ha).

BUCEGI, masiv muntos în extremitatea estică a Carpaţilor Meridionali, între Valea Prahovei, la E (pe care o domină printr-un abrupt de peste 1 000 m) şi M-ţii Leaota, la V. Din punct de vedere fizico-geografic (masivitate, frecvente urme glaciare etc.), masivul **B.** face parte din Carpaţii Meridionali, iar din punt de vedere geologic este încadrat în Carpaţii Orientali (alcătuit predominant din gresii şi conglomerate, parţial şi calcare). De fapt, este un vast sinclinal în conglomeratele Cretacicului inferior, având aspectul unui podiş înalt, cu alt. medie de c. 2 000 m, bine marcat în ansamblul peisajului carpatic prin abrupturile sale marginale, ce pun în evidenţă flancurile exterioare ale sinclinalului. La 1 800–2 400 m alt. s-a

Bucegi. Colții morarului

Bucegi. Crucea eroilor de pe masivul Caraiman

Bucegi. Vârful Omu

Bucegi. Masivul Caraiman

Bucegi. Lacul Bolboci

Bucegi. Mecetul turcesc

Munţii Bucegi. Schitul „Peştera Cocora" din apropierea peşterii Ialomiţa

dezvoltat o largă supr. structurală, cunoscută sub numele de *Platoul Bucegilor*, care corespunde flancului estic al sinclinalului, terminat cu un front de cuestă, puternic fragmentat, ce formează abruptul prahovean al Bucegilor. Masivul **B.** are frecvente înălţimi ce depăşesc 2 000 m, acestea scăzând în alt. de la N la S: vf. Omu, 2 505 m (alt. max. a masivului), Coştila, 2 498 m, Caraiman, 2 325 m, Jepii Mici, 2 184 m, Furnica, 2 103 m, Jepii Mari, 2 071 m, Vârfu cu Dor, 2 030 m. Prezintă evidente urme ale glaciaţiunii cuaternare (Valea Gaura, Valea Cerbului etc.) şi numeroase fenomene periglaciare (grohotişuri, custuri, morene, nişe nivale, râuri de pietre etc.). În bazinul superior al Ialomiţei predomină relieful carstic (abrupturi, hornuri, doline, chei, peşteri etc.). Alternanţa stratelor de gresii, marne şi conglomerate, precum şi neuniformitatea litologică a conglomeratelor au condiţionat formarea, prin dezagregare şi eroziune diferenţială exercitată de vânt, ploi, gelivaţie etc., a unui relief rezidual interesant (Sfinxul, Babele, Ciupercile etc.). Versanţii M-ţilor **B.** sunt, în cea mai mare parte, acoperiţi cu păduri de fag sau cu păduri de fag în amestec cu brad şi molid. Spre limita superioară a pădurilor se dezvoltă zada sau laricele (*Larix decidua*). În porţiunile abrupte, unde pădurea nu s-a putut dezvolta, se întâlnesc pajiştile de stâncărie (aşa-numitele „brâne"). Jnepenişurile, care altădată erau bine reprezentate, se mai întâlnesc doar local, pe versanţii şi la obârşiile văilor (un pâlc de jnepeni bătrâni, de mari dimensiuni, se găseşte la marginea platoului Bucegilor, în apropiere de Piatra Arsă). În M-ţii **B.**, o mare răspândire are şi smirdarul (*Rhododendron kotschyi*) sau bujorul de munte, declarat monument al naturii. Vegetaţia de pajişte de pe Platoul **B.** a fost în mare parte afectată de trecerea prin această zonă a unui număr mare de turişti, cât şi din cauza unor activităţi antropice, fapt ce a determinat degradarea puternică a covorului vegetal şi, în consecinţă, dezvoltarea lui discontinuă. Staţie meteorologică de alt. (pe vf. Omu), de ordinul I, inaugurată în 1937. Masivul **B.** este unul dintre cele mai atractive obiective turistice ale ţării prin prezenţa, în cadrul lui, a numeroase fenomene naturale (peştera Ialomiţei, cheile Horoabelor, Urşilor, Peşterii, Tătarului, Zănoagei, Orzei de pe cursul superior al Ialomiţei, izvorul Ialomiţei, Sfinxul, Babele, Valea Gaura, Colţii Morarului etc.), poteci marcate, cabane (Omu – cea mai veche cabană din ţară, inaugurată la 3 sept. 1888, situată la cea mai mare alt. din ţară, 2 505 m, Caraiman, Piatra Arsă, Mălăieşti, Bolboci, Gura Diham, Padina, Vârful cu Dor, Cota 1 500 etc.) şi hoteluri (Peştera, Babele, Cota 1 400 etc.), numeroase pârtii de schi cu diferite grade de dificultate (pârtia „Turistică" de 2 800 m lungime cu grad mediu de dificultate, pârtiile „Carp" de 2 500 m şi „Papagal" de 2 140 m, dificile ş. a.). Pe Platoul **B.** se poate urca atât cu automobilul, pe şosea, cât şi cu telecabina din Sinaia şi din Buşteni. Rezervaţie naturală complexă (6 680 ha), cu relief spectaculos (abrupturi, creste ascuţite, circuri şi văi glaciare, relief carstic, văi torenţiale, turnuri, clăi, formaţiunile reziduale Sfinxul, Babele, pietrele singuratice sub formă de ciuperci etc.), cu o mare bogăţie floristică (tisa/*Taxus baccata*, zâmbrul/*Pinus cembra*, macul galben/*Papaver pyrenaicum* ssp. *corona sancti-stephani*, *Festuca bucegiensis*, bujorul de munte sau smirdarul/ *Rhododendron kotschyi*, floarea-de-colţi/ *Leontopodium alpinum* etc., diverse specii de genţiana şi de plante în pernite, caracteristice etajului alpin, cum sunt guşa porumbelului pitică/*Silene acaulis*, *Minuartia sedaides*, diferite specii de *Saxifraga* etc.) şi faunistică (capra neagră, ursul brun, cocoşul de munte etc.); rezervaţie paleontologică (c. 150 specii de amoniţi, de belemniţi, cefalopode, gasteropode) şi interesante formaţiuni geologice. În 1990, masivul Bucegi a fost declarat Parc naţional (extins pe 35 700 ha).

Munţii Bucegi. Sfinxul

BUCERDEA GRÂNOASĂ, com. în jud. Alba, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Târnava, la 8 km V de municipiul Blaj; 2 377 loc. (1 ian. 2011): 1 201 de sex masc. şi 1 176 fem. În arealul com. se află un masiv de sare gemă şi mai multe izvoare cu apă sărată. Morărit şi panificaţie. În satul Bucerdea Grânoasă, atestat documentar în 1303, se află o biserică din sec. 16, cu adăugiri din sec. 18 şi din 1868, care aparţine cultului reformat-calvin. Com. **B. G.** a fost înfiinţată la 3 mai 2006 prin desprinderea satelor Bucerdea Grânoasă, Cornu, Pădure şi Pânca din com. Crăciunelu de Jos, jud. Alba.

BUCEŞ, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 7 sate, situată la poalele de SE ale M-ţilor Bihor, pe râul Stănija; 2 044 loc. (1 ian. 2011): 1 024 de sex masc. şi 1 020 fem. Expl. de sulfuri polimetalice asociate cu min. auro-argentifere (în satul Stănija). Dulgherit. Satul Buceş este menţionat documentar, prima oară, în 1439. Monument închinat Răscoalei din 1784–1785 (în satul Mihăileni).

BUCHIN, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 5 sate, situată în N Culoarului Timiş-Cerna, la poalele de NE ale M-ţilor Semenic, pe cursul superior al Timişului; 2 174 loc. (1 ian. 2011): 1 070 de sex masc. şi 1 104 fem. Expl. de lignit. Combinat de prelucr. a lemnului, construit în 1996, în colaborare cu o firmă americană. Pomicultură. Satul Buchin este menţionat documentar, prima oară, în 1411. Com. B. are în componenţă satul Lindfeld, care s-a depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

BUCIN, pas de înălţime, situat în Carpaţii Orientali, în partea centrală a M-ţilor Gurghiu, la 1 287 m alt. Asigură legătura rutieră (drum modernizat), prin intermediul pasului Bicaz, între Moldova şi Transilvania (varianta Bicaz–Lacu Roşu–Gheorgheni–Praid–Sovata).

BUCINIŞU, com. în jud. Olt, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Romanaţi; 2 120 loc. (1 ian. 2011): 1 046 de sex masc. şi 1 074 fem. Culturi irigate de cereale (sistemul de irigaţii Vişina–Brastavăţu–Bucinişu).

BUCIUM, com. în jud. Alba, alcătuită din 30 de sate, extinsă la poalele de NV ale M-ţilor Trascău, în mica Depr. Bucium (Şasa-Poieni), în luncile râurilor Bucium şi Abruzel, la 76 km NV de Alba Iulia; 1 559 loc. (1 ian. 2011): 747 de sex masc. şi 812 fem. Expl. forestiere şi de min. auro-argentifere, pirită cupriferă şi min. complexe. Important centru de cojocărit (cojoace şi pieptare, frumos ornamentate), dulgherit şi de confecţionare a costumelor populare. Pe terit. com. au fost descoperite vestigiile unui castru roman, o necropolă din timpul stăpânirii romane, locuinţe ale minerilor, unelte de minerit, o inscripţie dedicată lui Iupiter Cimistenus (divinitate din Asia Mică) etc. Satul Bucium este menţionat documentar, prima oară, în 1595. Locuitorii de aici au avut un rol important în timpul Răscoalei ţărăneşti din 1784–1785, condusă de Horea, Cloşca şi Crişan, şi în timpul Revoluţiei din 1848–1849, condusă de Avram Iancu. Biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 18), în satul Izbita. Până la 17 febr. 1968, com. **B.** s-a numit *Şasa*. Centru turistic, în arealul căruia se află *Detunatele* – două stânci bazaltice (Detunata Goală, 1 169 m şi Detunata Flocoasă, 1 205 m), considerate printre cele mai interesante monumente ale naturii din România. Rezervaţia naturală Poiana cu narcise de la Negrileasa (5 ha).

BUCIUMENI 1. Com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Subcarpaţilor Ialomiţei cu prelungirile sudice ale M-ţilor Bucegi, pe cursul superior al Ialomiţei; 4 600 loc. (1 ian. 2011): 2 310 de sex masc. şi 2 290 fem. Prelucr. lemnului. Centru pomicol (meri, peri, pruni). În satul Buciumeni, menţionat documentar la 19 mai 1572, se află o biserică având dublu hram – „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul" şi „Sfântul Teodor Tiron" (1900–1906); în satul Dealu Mare (numit *Ţâţa* până la 1 ian. 1965) există biserica „Sfântul Nicolae" (1852), iar în satul Valea Leurzii, biserica având hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1893).

2. Com. în jud. Galaţi, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Colinelor Tutovei cu Câmpia Tecuciului; 2 570 loc. (1 ian. 2011): 1 233 de sex masc. şi 1 337 fem. Centru viticol. Pădure alcătuită din stejari şi tei. Satul Hănţeşti este atestat documentar, prima oară, în 1531. În satul Buciumeni se află mănăstirea cu acelaşi nume (de maici), ctitorie călugărească de la începutul sec. 15, cu biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" construită în anii 1420–1430. La 18 mart. 1602, mănăstirea apare consemnată documentar cu numele „Chilia lui Gheorghe Dascălul". Distrusă de un incendiu, biserica din lemn „Sfântul Nicolae" a fost reconstruită la începutul sec. 18 şi sfinţită în 1718 de către episcopul Sava al Râmnicului. În 1750 schitul a fost desfiinţat, se pare, din cauza unor legături cu o grupare fanariotă, biserica fiind demontată, transportată cu carele şi reasamblată prin părţile Bacăului prin osârdia schimonahului Isaia Orbul, iar în 1880, această biserică din lemn a fost strămutată din nou în cimitirul mănăstirii Bogdana din satul Bogdana, com. Ştefan cel Mare, jud. Bacău. În anul 1809, schitul a fost reînfiinţat de către serdarul Manolache Radovici care a construit biserica „Sfânta Treime", instalând aici mai multe maici păstorite de stareţa Afia. La 25 aug. 1817, schitul a fost transformat în metoc al mănăstirii Varatec. Din cauza unor deteriorări, provocate mai ales de cutremurul din 11 ian. 1838, biserica „Sfânta Treime" a fost reconstruită în anii 1840–1844. În 1860, la acest schit mai erau câteva monahii care duceau o viaţă de sine, activitatea monahală fiind reluată în 1867 prin intervenţia domnitorului Carol I. În anii 1879–1884, biserica „Sfânta Treime" a fost restaurată şi pictată, iar după cutremurul din 10 nov. 1940 biserica a fost consolidată, renovată şi apoi pictată în frescă abia în anii 1957–1959 de către Anatolie Cudinof. După 1990, ansamblul monahal s-a reamenajat în întregime, s-a construit o clopotniţă şi mai multe corpuri de chilii şi diverse anexe gospodăreşti. Rezervaţie forestieră (7,2 ha).

BUCIUMI 1. Com. în jud. Bacău, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Tazlău-Caşin, la 5 km SE de municipiul Oneşti; 3 413 loc. (1 ian. 2011): 1 707 de sex masc. şi 1 706 fem. Com. **B.** a fost înfiinţată la 25 mart. 2005 prin desprinderea satelor Buciumi şi Răcăuţi din com. Ştefan cel Mare, jud. Bacău. În satul Răcăuţi există biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi" (sec. 18, refăcută în 1881).

2. Com. în jud. Sălaj, alcătuită din 6 sate, situată la poalele de E ale M-ţilor Meseş, pe cursul superior al râului Agrij; 2 556 loc. (1 ian. 2011): 1 273 de sex masc. şi 1 283 fem. Centru etno-folcloric („Jocurile Agrijului", în luna august) şi de meşteşuguri tradiţionale (prelucr. artistică a lemnului, olărit, prelucr. firelor şi fibrelor textile). Pe terit. com. au fost descoperite vestigii neolitice (cultura materială Tisa), un castru şi o aşezare civilă (*canabae*) romane, situate pe limesul

de NV al Daciei. Castrul **B.**, de formă dreptunghiulară, construit inițial din pământ (150 x 128 m) de *Cohors I Augusta*, a fost înlocuit cu unul din piatră (167 x 134 m), în anul 114 d.Hr., de *Cohors II Augusta Nervia Britonnum Milliaria Pacensis*, care a rămas aici până la sf. stăpânirii romane (275 d.Hr.). Castrul, întărit la colțuri cu turnuri trapezoidale de apărare, era sediul garnizoanei *Cohors II Augusta*. Aici s-au găsit arme, aplice, catarame din bronz de la uniformele militare, fibule, chei, vase ceramice (unul de mari dimensiuni, prosopomorf, nemaiîntâlnit în Dacia), ustensile casnice, instrumente chirurgicale etc. Satul Buciumi este menționat documentar, prima oară, în 1491. Biserică din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1835), în satul Răstolț, declarată monument istoric.

BUCOȘNIȚA, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 4 sate, situată în Culoarul Timiş-Cerna, la poalele de NE ale M-ților Semenic, pe cursul superior al Timişului în zona de confl. cu râurile Cerneț şi Goleț; 2 972 loc. (1 ian. 2011): 1 518 de sex masc. şi 1 454 fem. Pomicultură. Satul Bucoşnița este menționat documentar, prima oară, în 1468. Rezervația naturală Petroşnița (3 ha).

BUCOV, com. în jud. Prahova, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Ploieştiului, pe râurile Teleajen, Iazul Morilor şi Bucovel, la 8 km NE de Ploieşti; 11 105 loc. (1 ian. 2011): 5 415 de sex masc. şi 5 690 fem. Expl. de argilă şi de petrol. Producție de cărămidă şi țiglă, prefabricate din beton, de burlane şi jgheaburi din aluminiu şi de produse din cauciuc. Pe terit. com. au fost descoperite vestigii din Neolitic. În punctele Rotari şi Tioca s-au identificat aşezări omeneşti din Epoca prefeudală (sec. 9–10), cu locuire în bordeie, cu vetre deschise, în care s-au găsit vase ceramice decorate cu striuri orizontale, ondulate, inele din bronz, inscripții chirilice pe tencuiala de lut a pereților ş.a. În perioada 1781–1 ian. 1845, **B.** a fost oraş şi reşed. jud. Saac. Biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (sec. 18), în satul Valea Orlei; biserică de zid cu hramul „Sfântul Stelian" (1797), în satul Chițorani.

BUCOVA → Bucovăț (2).

BUCOVĂȚ 1. Com. în jud. Dolj, alcătuită din 7 sate, situată în SE Piem. Bălăciței, pe dr. văii Jiului; 4 164 loc. (1 ian. 2011): 2 024 de sex masc. şi 2 140 fem. Tăbăcărie; mat. de constr. Creşterea bovinelor şi a bubalinelor (bivoli). Muzeu local (în satul Bucovăț). Sanatoriu T.B.C. (în satul Leamna de Jos). Pe terit. com. **B.** au fost descoperite (1956) urmele unei cetăți de pământ datând din prima Epocă a fierului (Hallstatt – 1200–450/300 î.Hr.), întărită cu turte de vălătuci arse, la baza valului, care atestă, se pare, forme importante de arhitectură militară. Rezervație paleontologică (punct fosilifer, cu bogată faună fosilă de cochilii de moluşte datând din Pliocen), extinsă pe 4 ha. Bisericile cu acelaşi hram, „Sfântul Nicolae", în satele Bucovăț (1842) şi Palilula (1830). Com. **B.** are în componență satul Italieni, care s-a depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21, existând ad-tiv, dar fără locuitori.

2. Com. în jud. Timiş, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Timişului; 1 480 loc. (1 ian. 2011): 731 de sex masc. şi 749 fem. Com. **B.** a fost înființată la 7 ian. 2008 prin desprinderea satelor Bucovăț şi Bazoşu Nou din com. Remetea Mare. În Satul Bucovăț, atestat documentar, prima oară, în 1492 şi apoi în 1723 cu numele *Bucova*, se află o biserică ortodoxă datând din anul 1862. Două cămine culturale. În satul Bazoşu Nou, întemeiat în anul 1926, există un parc dendrologic (60 ha), declarat rezervație ştiințifică în 1954, monument al naturii în 1982 şi arie protejată în 1994.

3. Mănăstirea ~ → Craiova.

BUCȘANI 1. Com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Târgoviştei, pe râul Pârscov; 6 889 loc. (1 ian. 2011): 3 387 de sex masc. şi 3 502 fem. Expl. de petrol. Moară (1829). Viticultură. Rezervație de zimbri (70 de exemplare) în Pădurea Neagră extinsă pe 62 ha, înființată în 1985. În satul Bucşani se află conacul „Dalles" (1935), într-un parc, şi biserica având dublu hram – „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" şi „Sfântul Ioan Botezătorul" (1828, refăcută în 1894), în satul Hăbeni există biserica „Sfântul Nicolae" (1822), iar în satul Racovița, biserica cu hram dublu – „Sfânta Treime" şi „Toți Sfinții" (1806).

2. Com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 7 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Neajlov; 3 690 loc. (1 ian. 2011): 1 845 de sex masc. şi 1 845 fem. Vestigii neolitice. Creşterea bovinelor. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **B.** a făcut parte din jud. Ilfov. Bisericile „Sfântul Nicolae" (1836), „Adormirea Maicii Domnului" (1816) şi „Sfinții Trei Ierarhi" (1839), în satele Bucşani, Goleasca şi Obedeni.

BUCU, com. în jud. Ialomița, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Bărăganului, pe stg. Văii Ialomița; 2 288 loc. (1 ian. 2011): 1 108 de sex masc. şi 1 180 fem. Stație de c.f. Expl. de pietriş şi nisip. Siloz de cereale. Prelucr. lemnului (mobilă); confecții textile şi metalice; fabrică de dulciuri (bomboane, acadele). Vestigii din a doua Epocă a fierului şi din perioada geto-dacică. Satul Bucu apare menționat documentar, prima oară, la 20 mart. 1580. Biserica „Sfântul Nicolae" construită în anii 1886–1892 pe locul uneia ce data din 1820, reparată în 1955, 1973, 1981–1984. Până la 7 apr. 2004, com. **B.** a avut în componență satul Ograda, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare. Culturi de cereale şi plante tehnice.

BUCURA, lac alpin, situat într-un circ glaciar complex din masivul Retezat (sub vf. Peleaga), la 2 041 m alt. Supr.: 10,8 ha (550 m lungime; 225 m lățime); ad. max.: 15,7 m; vol.: 487 210 m^3. Populat cu păstrăvi. Turism. Cuprins în Parcul Național Retezat. Este cel mai extins lac alpin (ca suprafață) din România.

Lacul Bucura

BUCUREŞCI, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 5 sate, situată în extremitatea de E a Depr. Brad, la poalele de N ale M-ţilor Metaliferi, pe râul Bucureşci; 1 624 loc. (1 ian. 2011): 777 de sex masc. şi 847 fem. Expl. de min. auro-argentifere (în satul Curechiu). Satul Bucureşci este menţionat documentar, prima oară, în 1464. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1636, renovată şi amplificată în anii 1703 şi 1785) şi „Înălţarea Sfintei Cruci" (sec. 19), în satele Curechiu şi Rovina.

BUCUREŞTI este capitala României, oraş cu rang de municipiu (din 17 febr. 1968), cu statut de unitate ad-tivă aparte (asemănător judeţului), cel mai mare şi mai important centru politic, economic, financiar-bancar, comercial, cultural-ştiinţific, de învăţământ, de transport, informaţional, sportiv şi turistic al ţării. Oraşul se află situat în S-SE României, în Câmpia Vlăsiei, la 54–90 m alt., pe râurile Dâmboviţa şi Colentina, la intersecţia paralelei de 44°25'50" latitudine N cu meridianul de 26°06'50" longitudine E, la 60 km N de fluviul Dunărea, 120 km S de M-ţii Carpaţi şi 226 km V de Marea Neagră, aproximativ la aceeaşi latitudine cu oraşele Belgrad (Serbia), Ravenna şi Genova (Italia), Bordeaux (Franţa), Minneapolis (S.U.A.), Harbin (R. P. Chineză) şi Ialta (Ucraina). *Supr.*: 238 km^2 (0,10% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 1 937 421 loc. (9,05% din populaţia ţării), din care 903 856 de sex masc. şi 1 033 565 fem. *Densitatea*: 8 140 loc./km^2. Oraşul are o formă circulară, axele sale diametrale măsurând c. 24 km pe direcţie N-S şi c. 22 km E-V. Între aceste limite, municipiul **B.** cuprinde şase sectoare ad-tive (numerotate cu cifre arabe, de la 1 la 6), dispuse radial. Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997 oraşul **B.** a avut în subordine ad-tivă *Sectorul Agricol Ilfov*, care era extins în jurul Capitalei, cu o dezvoltare teritorială mai mare către N. Acest sector avea o supr. de 1 593 km^2 şi era alcătuit din 38 de com. şi oraşele Buftea şi Otopeni. La 10 apr. 1997, Sectorul Agricol Ilfov a fost transformat în judeţ, cu reşedinţa în **B.** Înainte de 1968 oraşul **B.** avea opt raioane (Nicolae Bălcescu, Gheorghe Gheorghiu-Dej, Griviţa Roşie, V. I. Lenin, I. V. Stalin, Tudor Vladimirescu, 1 Mai şi 23 August), iar în perioada 1968–1979 a fost împărţit în opt sectoare ad-tive, numerotate de la 1 la 8.

Relieful şi Hidrografia. Terit. municipiului **B.**, situat pe un fundament alcătuit din formaţiuni cristaline proterozoice ce aparţin Platformei Moesice (sau Platforma Valahă), peste care se dezvoltă un sedimentar vechi (Paleozoic, Mezozoic) şi apoi depozitele cuaternare de supr., se află în întregime în Câmpia Vlăsiei – subunitate a Câmpiei Române. În arealul oraşului, din cauza densităţii mari a construcţiilor şi a diferitelor amenajări urbanistice, valorile hipsometrice ale reliefului sunt puternic atenuate, distingându-se cu greu aspectele microreliefului. Relieful de câmpie pe care se situează oraşul **B.** este uşor vălurit, format din interfluvii largi (Sabar-Dâmboviţa, Dâmboviţa-Colentina, Colentina-Pasărea), netede, cu aspect de câmpuri (câmpurile Cotroceni, Băneasa, Filaret, Văcăreşti etc.), ce coboară în pantă lină pe direcţie NNV-SSE. Valea Dâmboviţei, care trece prin centrul oraşului, străbătându-l pe direcţie NV-SE, pe c. 22 km lungime, are o luncă largă (lăţime max.: 2,5 km) şi malul drept mai înalt (10–15 m, faţă de 4–6 m cel stâng), dominat de mai multe coline (sau dealuri) sub forma unor pinteni proeminenţi, printre care se remarcă dealurile Cotroceni, Spirei, Filaret, Belu, Piscu, Văcăreşti ş.a. În vechea luncă a Dâmboviţei se află câteva grădişti (sau popine), adevăraţi martori de eroziune rămaşi ca nişte movile: grădiştile Patriarhiei (85 m alt. absolută), Radu Vodă (75 m), Bucur (74 m), Troiţa (72 m), Movila Mare (67 m) ş.a. Tot în luncă sunt şi câteva lacuri amenajate – Cişmigiu (3 ha), Carol (fost Libertăţii, 2 ha), Tineretului (13 ha). Pe terit. **B.**, cursul Dâmboviţei a fost amenajat în 1865, rectificat şi canalizat în 1880–1882, după planurile arhitectului Grigore Cerchez, ulterior a fost acoperit cu un planşeu din beton, în 1936, pe porţiunea dintre Piaţa Naţiunilor Unite (fosta Piaţa Operetei) şi Podul Şerban Vodă, şi a fost complet modernizat şi regularizat între nov. 1985 şi nov. 1987. Astfel, ultimele lucrări de regularizare şi modernizare executate pe toată porţiunea care traversează Capitala au avut ca scop crearea unui curs cu apă limpede, înfrumuseţarea malurilor, adaptarea Dâmboviţei la cerinţele actuale şi de perspectivă ale reţelei de canalizare care debuşează în ea etc. În concordanţă cu aceste cerinţe, în albia minoră a Dâmboviţei, deasupra firului natural de apă, care a rămas pr. colector al apelor reziduale menajere şi industriale, s-a construit o albie nouă, betonată, înălţată la 5 m deasupra oglindei apei râului, prin care curge apă curată şi limpede. Debitul de apă al acestui nou curs, creat artificial, este regularizat prin intermediul unui baraj, în spatele căruia s-a format Lacul Morii, din cartierul Crângaşi, cu o supr. de 240 ha şi un vol. de c. 20 mil. m^3. Cursul Dâmboviţei este traversat, pe terit. Capitalei, de 13 poduri (Ciurel, Grozăveşti, Cotroceni, Municipal, Elefterie, Izvor, Operetei, Unirii, Mărăşeşti, Timpuri Noi, Mihai Bravu, Vitan-Bârzeşti, Glina), care asigură circulaţia în condiţii optime de pe un mal pe altul. Valea Colentinei, afl. stg. al Dâmboviţei în aval de com. Cernica, drenează partea de N-NE a **B.**, pe o distanţă de 33 km, având o luncă îngustă (250–1 000 m), dar bine conturată, şi maluri în general abrupte şi nu prea înalte (7–12 m). Întregul curs bucureştean al văii Colentina a fost regularizat în deceniul patru al sec. 20, creându-se de-a lungul lui o salbă de lacuri care constituie tot atâtea zone de agrement pentru locuitorii Capitalei. Din amonte spre aval, se înlănţuie lacurile Străuleşti (39 ha), Griviţa (80 ha), Băneasa (40 ha – pe malul acestuia funcţionează o bază de tratament cu ape geotermale), Herăstrău (77 ha), Floreasca (70 ha), Tei (80 ha – aici există un complex sportiv studenţesc), Plumbuita (55 ha), Fundeni (123 ha), Pantelimon I (120 ha), Pantelimon II (260 ha – aici se află complexul hotelier „Lebăda"), Cernica (360 ha) ş.a. În afara acestora, în perimetrul oraşului mai există câteva lacuri antropice, cantonate în diferite excavaţii: lacurile din parcurile Titan (26 ha), Drumul Taberei (1,1 ha), Circului, Naţional.

Clima oraşului este temperat-continentală, cu uşoare nuanţe excesive şi cu unele diferenţieri ale temp. aerului cauzate de încălzirea suplimentară a reţelei stradale din interiorul său, de arderile de combustibili industriali şi casnici, de radiaţia exercitată de zidurile clădirilor etc. Astfel, valorile temp. medii anuale cresc de la 10,5°C la periferia oraşului (staţia Băneasa), la c. 12°C în centrul acestuia (staţia Filaret). Temp. max. absolută înregistrată la staţia Filaret a fost de 42,4°C (5 iul. 2000), iar minima absolută de –30°C (25 ian. 1942). Verile sunt calde (media termică este de 23°C în iul.), uneori toride şi deseori secetoase,

iar iernile sunt reci (–2,8°C media termică a lunii ian.), cu zăpezi uneori abundente, însoțite frecvent de viscole. În general, iernile durează de la sf. lunii nov. până la sf. lunii febr. Primăverile sunt de obicei scurte, cu contraste termice evidente de la o zi la alta și cu salturi mari termice de la o lună la alta (6–7°C între mart. și apr.). Toamnele sunt frumoase, moderate termic, cu tendința de prelungire spre iarnă. Cantitatea de precipitații însumează c. 600 mm anual, cele mai mari valori înregistrându-se în perioada mai-iul., ploile având caracter torențial. Prima ninsoare cade de obicei în ultima decadă a lunii nov., iar ultima, către sf. lunii martie și începutul lunii aprilie. Vânturile dominante bat dinspre E și NE (îndeosebi iarna), cu viteze medii anuale de 3,8 și, respectiv, 4,5 m/s, și dinspre S și SV în restul anului. Cele mai mari viteze ale vântului se înregistrează iarna, când crivățul atinge 6,1 m/s, spulberând și viscolind zăpada. Creșterea continuă a gradului de poluare în interiorul orașului, ca urmare a numărului mare de automobile și camioane, șantiere de construcții, a unor întreprinderi industriale, termocentrale etc., determină sporirea numărului de zile în care se produce ceața, frecvența acestora depășind, în unele cartiere, 65 de zile pe an (în special toamna, iarna și primăvara).

Istoric. Cele mai vechi mărturii referitoare la existența unei activități umane pe terit. actual al municipiului **B.** datează din Paleoliticul mijlociu (obiecte din silex și din cuarț) și au fost identificate în cartierele Pantelimon, Herăstrău, Militari și pe dealurile Mihai Vodă, Uranus, Radu Vodă ș.a. Urmele unor așezări din perioada timpurie a Epocii neolitice, aparținând purtătorilor culturii materiale Dudești (milen. 5–4 î.Hr.), au fost descoperite în cartierele Dudești, Fundenii Doamnei, Giulești, pe Dealul Piscului ș.a., iar din perioada mijlocie a aceleiași epoci, aparținând culturii materiale Boian (milen. 4 î.Hr.), au fost reperate în cartierele Pantelimon, Giulești, Cățelu Nou etc. Vestigiile unor așezări de tip Gumelnița, din perioada finală a Epocii neolitice (milen. 4–3 î.Hr.), au fost identificate în imediata apropiere a **B.**, la Glina, Jilava și Măgurele. În perioada timpurie a Epocii bronzului, în arealul orașului de astăzi au existat triburile care au creat cultura materială Glina-Schneckenberg (sec. 18–16 î.Hr.), așezări sau locuințe ale acestora fiind descoperite în zonele Fundeni, Glina, Pantelimon, Cățelu Nou, Bucureștii Noi, Ciurel, Mihai Vodă ș.a. În aceste așezări s-au găsit obiecte din ceramică cenușie, dominantă fiind ceașca cu gât înalt, cilindric, și toartă înaltă. Până la sfârșitul Epocii bronzului, pe aceste locuri a viețuit un grup numeros de populații aparținând culturii materiale Tei (c. 1900–1300 î.Hr.), ale căror urme au fost descoperite în special de-a lungul văii Colentina, respectiv în cartierele Bucureștii Noi, Băneasa, Tei, Fundeni, Fundenii Doamnei, Pantelimon, Cățelu Nou, precum și în zonele Giulești, Militari, Dealul Piscului, Dealul Văcărești, Berceni ș.a., caracteristica acesteia fiind vasele mari de provizii și ceștile negre, lustruite, cu decor incizat și cu toartă supraînălțată. Din prima Epocă a fierului (1200–450/300 î.Hr.) au fost scoase la iveală urme de locuire în zonele Ciurel, Piscului, Fundenii Doamnei, Cățelu Nou ș. a., iar din a doua Epocă a fierului (450–100 î.Hr.) au fost descoperite (1956 și 1963, în cartierul Militari), mai multe complexe arheologice, între care se evidențiază un nivel de locuire geto-dac în care s-au găsit vase de ceramică, o fibulă din bronz, oglindă din metal ș.a. În cartierul Herăstrău a fost scos la iveală (în 1938) un tezaur dacic din argint, alcătuit din podoabe (două fibule-falere circulare, cu un medalion decorat în relief ciocănit, având o efigie umană ale cărei trăsături sunt rudimentar stilizate, o cupă conică, o agrafă de bronz, fragmente de brățări în spirală etc.) și monede datând din sec. 1 î.Hr. Locuitorii acestor meleaguri, aparținând triburilor traco-getice, au continuat să viețuiască neîntrerupt și în perioada existenței statului dac, așa cum o dovedesc descoperirile arheologice din arealele Giulești, Pipera, Tei, Pantelimon, Mihai Vodă, Radu Vodă, Dămăroaia ș.a. Terit. actual al Capitalei nu a fost inclus în provincia Dacia romană, dar elemente de cultură romană au pătruns în această zonă atât prin legături comerciale, cât și prin intermediul deplasării dacilor liberi în Dacia romană. În această perioadă, se pare că pe terit. actual al Capitalei exista așezarea *Pinum* (*Ad Pinum*). Ulterior, viața a continuat să se desfășoare neîntrerupt, atât în perioada migrațiilor (așezările din zonele Curtea Veche, Bucur, Mihai Vodă, Crângași, Dămăroaia ș.a.), cât și în cea a feudalismului timpuriu (Lacul Tei). În cartierul Străulești a fost scoasă la iveală o importantă așezare a dacilor liberi, cu locuințe de suprafață, datând din sec. 3, în care s-a găsit ceramică lucrată cu mâna sau la roată, precum și un cuptor de ars ceramică. Săpăturile arheologice au dezvăluit că, în sec. 6–7, pe terit. **B.** existau 17 vetre de așezări omenești în punctele Străulești, Băneasa, Dămăroaia, Tei, Fundenii Doamnei, Cățelu Nou, Ciurel, Militari, Mihai Vodă, Piața Unirii etc. aparținând culturii materiale Ipotești-Ciurel-Cândești. Așezările culturii materiale Dridu (sec. 8–11), descoperite în cartierele Giulești, Bucureștii Noi, Băneasa, Pipera, Crângași, Militari, Piața Unirii ș.a., atestă prezența activă a populației românești în actualul perimetru al Capitalei, în sec. 10–11 existând aici 34 de vetre de așezări omenești. Potrivit tradiției (exprimată și de către raguzanul Giacomo da Pietro Luccari în 1605), **B.** exista ca târg încă dinainte de formarea statului independent Țara Românească, la începutul sec. 14, întemeietorul său fiind considerat ciobanul Bucur sau legendarul Negru Vodă. Independent de această idee, unii cercetători au identificat „Cetatea Dâmboviței" (menționată în 1368 și 1397 în unele izvoare maghiare) cu **B**. Ipoteza cea mai apropiată de adevăr este aceea care așază vatra **B.** (și nucleul inițial de unde a pornit dezvoltarea orașului) în zona Curtea Veche de pe malul stg. al Dâmboviței (în apropierea hanului Manuc de azi), unde, de altfel, Vlad Țepeș, domnul Țării Românești (1448, 1456–1462, 1476), a ridicat Cetatea Bucureștilor ca punct fortificat de stăvilire a invaziilor turcești care amenințau existența ca stat a Țării Românești și a capitalei sale – Târgoviște. De fapt, din această perioadă, mai exact din *20 sept. 1459*, datează și cea mai veche consemnare scrisă a denumirii Cetății București, existentă într-un document emis de Vlad Țepeș, care se încheie cu mențiunea că „s-a scris în Cetatea Bucureștilor" (reședința sa preferată din perioada anilor 1458–1462). Acest lucru este confirmat și de faptul că, din cele 25 de documente ale lui Vlad Țepeș, 18 au fost emise la **B**. Urmașii săi la domnie, din a doua jumătate a sec. 15 și începutul sec. 16, îndeosebi fratele său, Radu cel Frumos (1462–1475, cu întreruperi), apoi Basarab (cel Bătrân) Laiotă (1473–1477, cu întreruperi), Basarab (cel Tânăr) Țepeluș (1477–1482), Vlad Călugărul (1481–1495),

Mihnea cel Rău (1508–1509), Vlad Înecatul (1530–1532) au preferat **B.** ca reşed. domnească în locul Târgovişte (capitala Ţării Româneşti în sec. 15–17), acesta devenind de cele mai multe ori a doua capitală a ţării. În a doua jumătate a sec. 15, **B.** a trecut, treptat, de la faza de târg la cea de oraş, procesul de urbanizare desăvârşindu-se în sec. 16. Primul document în care **B.** este atestat ca oraş poartă data de *3 iun. 1533*. Pe la mijlocul sec. 16, dezvoltarea economică, politică, comercială şi edilitară a **B.** fac să devină unul dintre cele mai însemnate centre urbane din SE Europei. Viaţa economică a oraşului a luat amploare prin creşterea numărului de meşteşugari (cojocari, croitori, cizmari, zidari, zugravi, săbieri etc.), cea comercială, prin sporirea numărului negustorilor autohtoni şi străini (în special greci), iar activitatea edilitară a determinat înmulţirea clădirilor dregătorilor boiereşti şi a făcut să apară primele edificii impunătoare – Palatul Voievodal (Curtea Veche) şi biserica „Buna Vestire" de lângă el, ambele ridicate în timpul domniei lui Mircea Ciobanul (1545–1559, cu întreruperi). Prădat şi incendiat de turci în 1554, **B.** a fost refăcut în timpul domniei lui Pătraşcu cel Bun (1554–1557) şi a cunoscut o perioadă de dezvoltare şi înflorire sub domnia lui Alexandru II Mircea (1568–1577, cu întrerupere în mai 1574). La 13/23 nov. 1594, Mihai Viteazul a dat semnalul luptei antiotomane, măcelărind turcii din oraş, şi apoi întreprinzând o incursiune asupra cetăţilor turceşti de la Dunăre. Dar, în vara şi toamna anului 1595, **B.** a fost ocupat de armata otomană, comandată de marele vizir Sinan Paşa, şi fortificat. În toamna aceluiaşi an, turcii, siliţi de ofensiva lui Mihai Viteazul, au fost nevoiţi să părăsească în grabă oraşul, incendiindu-l şi pustiindu-l, aşa cum vor face şi tătarii în oct. 1596. După aceste distrugeri, oraşul s-a refăcut cu greu, mai ales că, la sf. sec. 16, domnul Ţării Româneşti şi-a stabilit reşed. mai mult la Târgovişte. **B.** îşi va recăpăta poziţia de reşed. domnească în timpul domniei lui Radu Mihnea (1601–1602, 1611–1616, 1620–1623), când cunoaşte o perioadă de linişte şi propăşire, ajungând în scurt timp la c. 1 500 de case şi c. 20 000 de locuitori. În prima parte a domniei sale, Matei Basarab (1632–1654) a înfrumuseţat **B.** şi i-a sporit importanţa economică şi comercială. În 1632, un călător străin consemna: „Toate străzile şi pieţele oraşului erau pline cu mărfuri scumpe, pe care negustorii italieni, greci, armeni şi turci le expuseseră spre vânzare." Tot acum se construiesc numeroase hanuri şi prăvălii. Oraşul a cunoscut noi vicisitudini în timpul răscoalei seimenilor şi a dorobanţilor, din 1655, care a cuprins şi **B.**, antrenând păturile sărace ale populaţiei. În 1658, oraşul a fost parţial mistuit de un incendiu, în 1659 prădat de tătari, iar în 1660 supus unei înfometări cumplite, datorată secetei. Refacerea oraşului a avut loc destul de repede, aşa după cum reiese din relatările călătorului turc Evlia Celebi, care a vizitat **B.** în 1666. După anul *1659*, când **B.** a devenit *capitala permanentă a Ţării Româneşti,* oraşul s-a dezvoltat, timp de aproape 6 decenii, fără să mai cunoască ocupaţie străină şi jafuri, aria lui extinzându-se tot mai mult (c. 25 de mahalale cu c. 6 000 de case, la sf. sec. 17). Cifrele referitoare la numărul de case şi la populaţie, consemnate de călătorii străini care vizitau **B.**, sunt contradictorii. În 1640, Pietro Deodato (Petro Bogdan) Bakšić consemna în notele sale că în **B.** existau, la acea dată, 12 000 de case şi 100 000 suflete; Paul de Alep afirma, în 1654, că sunt 6 000 de case, iar călătorul turc Evlia Celebi menţiona, în 1666, existenţa a 12 000 case. Pentru sf. sec. 17 şi începutul sec. 18, Anton Maria del Chiaro aprecia că în **B.** trăiau 50 000 de locuitori (cifră apropiată de realitate), iar un călugăr rus făcea, în 1708, o descriere lapidară, dar nu lipsită de semnificaţie, a oraşului: „Oraşul Bucureşti e foarte mare, palate frumoase, mitropolia e sus pe deal şi clopotniţa înaltă de piatră e pe deal. Se vede tot oraşul... Multe pieţe cu barace... multe curţi înconjurate cu zid... uliţele sunt peste tot pavate... 37 mănăstiri, biserici peste 200 (sic!). Pe toate uliţele şi în toate curţile sunt puţuri adânci; apă de ajuns, pâine, struguri, toate din belşug." Oraşul înregistrează o deosebită înflorire a meşteşugurilor (documentele atestă peste 80 de meşteşuguri), a negoţului intern şi extern. Pentru asigurarea mărfurilor şi pentru găzduirea negustorilor străini au fost construite numeroase hanuri, menţionate pentru prima oară de Evlia Celebi. În această perioadă, **B.** se afirmă şi ca un înfloritor centru de cultură şi religios. Domnii Şerban Cantacuzino (1678–1688) şi Constantin Brâncoveanu (1688–1714) au încurajat construcţiile laice şi bisericeşti. Niciodată până atunci nu se construise în **B.** mai mult şi mai somptuos. Astfel, Constantin Brâncoveanu a reclădit Palatul Voievodal şi i-a înfrumuseţat grădina, a întemeiat şi construit (1694–1695) Academia „Sfântul Sava", a ctitorit biserica „Sfântul Gheorghe" (1698–1709), care îi adăposteşte azi mormântul, a podit cu bârne drumul care ducea către palatul său de la Mogoşoaia (drum numit „Podul Mogoşoaiei") etc., iar Şerban Cantacuzino a ctitorit (1683), împreună cu soţia lui, doamna Maria, biserica având hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului", cunoscută în prezent cu numele „Biserica Doamnei". În această perioadă au fost construite spitalele Colţea (1715) şi Pantelimon (1735), bisericile Zlătari (1637), Fundenii Doamnei ş.a. Prosperitatea **B.** continuă şi în Epoca fanariotă (1716– 1821), când a cunoscut un spor de întindere, de populaţie şi de gospodărire. Astfel, domnul Alexandru Ipsilanti (1774–1782) a făcut o nouă delimitare (hotărnicire) a **B.** (pentru a-l feri de inundaţii), a asigurat alimentarea cu apă potabilă prin intermediul unor olane prin care venea apa de la unele izvoare aflate în afara oraşului, a construit o nouă curte domnească, a reorganizat complet (ian. 1776), în spirit iluminist, Academia Domnească de la „Sfântul Sava", a încurajat meşteşugurile şi comerţul (în **B.** aflându-se 14 din cele 20 de manufacturi existente în Ţara Românească) etc. Procesul de înflorire şi dezvoltare accelerată a oraşului a fost împiedicat însă de numeroasele calamităţi care s-au abătut asupra Capitalei. În 1706 s-a declanşat o cumplită epidemie de ciumă, în 1718 au izbucnit ciuma şi foametea, micşorând considerabil numărul locuitorilor, iar în 1719, în zona centrală, cu locuinţe îngrămădite, multe din lemn, a izbucnit un incendiu care a mistuit, printre altele, Curtea Domnească şi frumoasa mănăstire „Sfântul Gheorghe". În 1738, oraşul a fost jefuit şi incendiat de tătari şi bântuit din nou de ciumă – calamitate care se va repeta în 1792 şi în 1812–1813, când a fost cunoscută sub numele de „Ciuma lui Caragea", care a durat circa un an, perioadă în care au murit din cauza ciumei c. 70 000 de persoane (atunci s-au înregistrat, uneori, câte 200–300 de victime pe zi). La 2 nov. 1793, la 14 oct. 1802 şi 11 ian. 1838, oraşul a fost zguduit

de puternice cutremure (în timpul cutremurului din 1802 Turnul Colței a fost grav avariat), iar la 28 aug./9 sept. 1804 un violent incendiu a mistuit din nou o mare parte din oraş (inclusiv Curtea Domnească). La toate acestea se mai adaugă şi pagubele mari provocate de ocupațiile armatelor ruseşti şi turceşti, îndeosebi în timpul Războaielor ruso-austro-turce din 1768–1774, 1787–1791, 1806–1812. Fiscalitatea instituită de domnii fanarioți a provocat şi în **B.** răscoale ale păturilor sărace ale populației (1716, 1753, 1764–1765, 1769, 1802, 1806 ş.a.), în urma cărora Sublima Poartă (Cancelaria sultanului de la Istanbul) a fost nevoită să-i retragă de la tron pe unii domni nepopulari. În ciuda jafurilor, a epidemiilor şi a calamităților naturale, oraşul **B.** a înregistrat o continuă dezvoltare, înglobând treptat şi unele sate din vecinătate (Grozăveşti, Lupeşti, Greci ş.a.). În a doua jumătate a sec. 18, în oraş încep să apară şi să se dezvolte mai multe mori şi manufacturi (fabricile de ceară albă – 1764, hârtie – 1765, la Fundeni, fidea, bere ş.a.), s-au construit primele cişmele, s-a încercat regularizarea debitului apelor Dâmboviței printr-un canal, a fost înălțat ansamblul arhitectonic „Curtea Nouă" (1775–1776) etc. Pe plan cultural, **B.** a înregistrat, în această perioadă, progrese simțitoare: în ian. 1776, domnul Alexandru Ipsilanti a reorganizat, în spirit iluminist, Academia Domnească de la „Sfântul Sava", la Văcăreşti au fost înființate o şcoală, o tipografie şi faimoasa bibliotecă a Mavrocordaților etc. În prima jumătate a sec. 19, dezvoltarea **B.** a înregistrat un ritm alert pe toate planurile: au apărut manufacturi noi, s-a intensificat activitatea meşteşugarilor şi a negustorilor (un recensământ din 1807 consemna existența la acea dată a unui număr de 3 523 de prăvălii, din care 2 500 în târgul propriu-zis, iar celelalte răspândite în cele patru „văpsele"/sectoare ale oraşului), a fost introdus iluminatul străzilor pe timp de noapte, mai întâi cu butoaie de păcură, apoi cu lumânări din seu, iar din 1828–1830 iluminatul public cu felinare cu untdelemn instalate pe străzile centrale (în 1830 existau 955 de felinare); în 1818 a luat ființă la „Sfântul Sava" o „şcoală academicească" în limba română, condusă de cărturarul iluminist Gheorghe Lazăr, teatrul de la Cişmeaua Roşie etc. În anul 1821 (21 mart./2 apr.–15/27 mai), **B.** a devenit centrul Revoluției conduse de Tudor Vladimirescu, care a pus capăt domniilor fanariote. După înlăturarea regimului fanariot (1821), primul domn pământean care a ocupat scaunul Țării Româneşti a fost Grigore IV Ghica (1822–1828) – inițiatorul unor ample lucrări edilitar-urbanistice (pavarea oraşului cu piatră, construirea de palate şi cazărmi etc.). În 1834 s-a introdus nomenclatura oficială a străzilor Capitalei, în 1844 a fost executat sistemul modern de alimentare cu apă a oraşului prin țevi metalice, au fost construite apoi palatele Ghica, Suțu, Ştirbei ş.a., au fost înființate Eforia Spitalelor (2/14 febr. 1831), Arhivele Statului (1 mai 1831), „Societatea Filarmonică" (oct. 1833, care a militat pentru cultivarea literaturii dramatice în limba română, pentru dezvoltarea muzicii vocale şi pentru înființarea unui teatru național), „Soțietatea d'agricultură a Rumânii" (1836), s-au pus bazele primului „Muzeu de istorie națională şi antichități" (1834), s-a dat în folosință spitalul Filantropia (1839), au apărut primele publicații în limba română la 8/20 dec. 1832 („Buletin gazetă administrativă" – devenit ulterior „Buletinul ofițial al Prințipatului Țării Româneşti"), au fost amenajate grădinile Filaret, Kiseleff, aleea Mitropoliei etc. În această perioadă, noi calamități şi epidemii aduc mari pagube oraşului. Astfel, holera din 1831 a provocat moartea a 2 169 de persoane, iar cutremurul din 11/23 ian. 1838, inundațiile provocate de revărsarea Dâmboviței în 1839 şi marele incendiu din 23–24 mart. 1847 (când timp de două zile au fost mistuite de flăcări 13 mahalale, c. 1/5 din oraş) au determinat noi suferințe. Oraşul s-a refăcut însă, devenind un centru al renaşterii spirituale şi naționale. Revoluția de la 1848 a fost pregătită în principal la **B.**, unde exista (din 1843) şi îşi desfăşura activitatea societatea revoluționară secretă „Frăția". Izbucnită la 11 iun. 1848 în Bucureşti, revoluția a antrenat mulți locuitori ai **B.**, care au ieşit pe străzile Capitalei, silindu-l pe domnul Gheorghe Bibescu să abdice în noaptea de 13 spre 14 iun. 1848. La 15 iun. 1848, populația oraşului s-a adunat în număr mare (c. 30 000 de persoane) pe Câmpia de la Filaret – numită atunci „Câmpia Libertății" – jurând pe constituție, cerând respectarea celor 21 de articole ale Proclamației de la Islaz şi aclamând Guvernul provizoriu constituit în ajun. **B.** a devenit astfel, în iun.-sept. 1848, sediul Guvernului provizoriu, revoluționar. Populația **B.**, demonstrând ataşamentul față de ideile revoluției, a înscris o pagină de eroism prin dârza rezistență pe care a opus-o trupelor turceşti invadatoare, comandate de Fuad Paşa, în zilele de 12–13 sept. 1848, când peste 40 000 de bucureşteni neînarmați au încercat să stăvilească pătrunderea acestora în oraş. Alături de populația neînarmată, au luptat eroic pe Dealul Spirii cei 270 de pompieri de sub comanda locotenentului Pavel Zăgănescu, care au rezistat până la ultimul în înfruntarea cu trupele turceşti, de peste 15 ori mai numeroase. Revoluția a fost înăbuşită în sânge şi armatele turceşti au ocupat Capitala, supunând-o la acte de jaf şi cruzime. Fuad Paşa a emis o drastică proclamație, iar vechiul regim, regulamentar, a fost restaurat. A doua jumătate a sec. 19 a debutat cu o îngrozitoare epidemie de holeră, declanşată în 1854 şi repetată în 1866 şi 1873. Între 1857 şi 1859, populația oraşului Bucureşti (la fel ca la Iaşi) a participat activ la lupta pentru unirea Moldovei cu Țara Românească. La 22–24 ian. 1859, mii de bucureşteni, adunați pe Dealul Mitropoliei, au făcut presiuni asupra Camerei Elective, sprijinind partida unionistă şi impunând alegerea lui Alexandru Ioan Cuza ca domnitor al Principatelor Unite (24 ian. 1859). La 8 febr. 1859, Alexandru Ioan Cuza este primit cu entuziasm de locuitorii **B.**, în fața cărora citeşte o Proclamație către țară. La 11/23 dec. 1861, domnitorul Alexandru Ioan Cuza dă o nouă Proclamație către națiune prin care aduce la cunoştință oficial că „Unirea este îndeplinită, naționalitatea română este întemeiată", iar la 24 ian./5 febr. 1862, cu ocazia deschiderii la **B.** a primului Parlament al României, domnitorul Alexandru Ioan Cuza a proclamat în mod solemn, în fața Adunărilor Moldovei şi Țării Româneşti reunite în şedință comună, „Unirea definitivă a Principatelor", iar oraşul *Bucureşti proclamat capitala României,* în care se află sediul guvernului şi instituțiile centrale ale statului. După această dată, oraşul a cunoscut un ritm rapid de dezvoltare sub toate aspectele, înregistrând şi remarcabile creşteri demografice, de la 58 794 locuitori (în 1831), la 121 734 locuitori (în

1859). Transformările ce au avut loc pe plan edilitar şi urbanistic, începând cu a doua jumătate a sec. 19 şi continuate ulterior, s-au reflectat în modificarea aspectului oraşului, care treptat a căpătat o înfăţişare occidentală. S-au trasat şi pavat noi străzi, s-a accelerat dotarea oraşului cu clădiri de zid, s-au amenajat noi pieţe şi grădini publice, s-au construit edificii impunătoare (clădirile Teatrului Naţional, 1846–1852, Universităţii, 1857–1869, ridicată după planurile arhitectului Alexandru Orăscu şi inaugurată la 14/26 dec. 1869, Gara Filaret, 1869, Gara de Nord, inaugurată la 13/25 sept. 1872 ş.a.; în 1860, în Bucureşti existau c. 200 de clădiri publice). În 1854 a început construirea primei linii de telegraf electric între Bucureşti, Giurgiu şi Ruse, inaugurată la 10/22 mart. 1855 şi Bucureşti–Ploieşti–Braşov, iar în luna apr. 1857 au fost instalate pe străzile Bucureştiului primele lămpi cu „idrocarbură" (petrol lampant) – Bucureştiul fiind primul oraş din lume care a folosit petrolul lampant pentru iluminatul public. În nov. 1871 a fost introdus iluminatul public cu gaz aerian (gaz fluid), iar în 1882 iluminatul electric. La 28 dec. 1872 a apărut pe străzile Capitalei primul mijloc de transport în comun – tramvaiul cu cai, iar la 10 iun. 1894 a fost inaugurată prima linie electrică de tramvai pe distanţa Obor–Cotroceni. În perioada 1880–1882 au fost întreprinse ample lucrări de rectificare, modernizare şi adâncire a cursului Dâmboviţei, construindu-se o vastă reţea de canale şi poduri. În 1865 s-a deschis la **B.** prima expoziţie naţională de produse agricole şi industriale româneşti. În a doua jumătate a sec. 19, **B.** a cunoscut şi o spectaculoasă înflorire economică, comercială, bancară, culturală etc. prin înmulţirea întreprinderilor industriale (115 în anul 1893 şi 172 în 1902), a instituţiilor bancare, culturale şi de învăţământ etc. Astfel, au luat fiinţă Moara lui Assan (1853) – prima moară cu aburi (clădirea a fost grav afectată de incendiile din 14 mai 2008 şi 7 iunie 2012), cărămidăria Filipescu (1855), filatura de mătase Dămăroaia (1859), Arsenalul Armatei (1861), atelierele „Lemaître" (1864), fabrica de cărămidă a lui Max Tonolla (1865), fabrica de bere „Luther" (1869), fabrica de tutun (1872), întreprinderea de pompe (1882), întreprinderea de încălţăminte „Dâmboviţa" (1887), fabrica de conserve „D. Staicovici" (1874), fabrica de ulei (1875), întreprinderea mecanică şi de material rulant „Griviţa" (1896) ş.a., a fost inaugurată monetăria statului (24 febr. 1870), unde s-au bătut primii bani de aur (20 lei) şi de argint (1 leu), au fost create mai multe bănci, cea mai importantă fiind Banca Naţională a României (17/29 apr. 1880) etc. În această etapă, realizările cele mai importante s-au manifestat însă în domeniul cultural–ştiinţific, fapt evidenţiat şi prin aceea că numai într-un singur an, 1864, au fost inaugurate mai multe aşezăminte, printre care: Spitalul Colentina (1858–1864), Universitatea (înfiinţată prin decret domnesc la 4/16 iul. 1864, cu facultăţile de drept, filosofie-litere, ştiinţe, al cărei prim-rector a fost ales la 15/27 sept. 1864 juristul Gheorghe Costa-Foru; clădirea universităţii a fost inaugurată mai târziu, la 14/26 dec. 1869), Conservatorul de Muzică şi Declamaţiune (1/13 nov. 1864), Şcoala de Bele-Arte (14/26 dec. 1864), Muzeul Naţional de Antichităţi (23 nov./5 dec. 1864) ş.a. Începând cu 31 dec. 1852, când a fost inaugurat la **B.** Teatrul Mare (devenit în 1875 Teatrul Naţional), cu piesa „Zoe sau Amor românesc", avându-l ca prim-director pe Costache Caragiale, Capitala s-a îmbogăţit an de an cu noi şi utile aşezăminte şi societăţi, printre care: Şcoala de mică chirurgie de la spitalul „Filantropia" (2/14 ian. 1853), Şcoala de mică chirurgie de la spitalul „Mihai Vodă" (4/16 dec. 1855), fondată de Carol Davila, Şcoala Naţională de Medicină şi Farmacie (29 iul./10 aug. 1857), Societatea Română de Ştiinţe (1862), Societatea de dare la semn (17 mai 1862) – prima asociaţie sportivă din România, Direcţia Centrală a Poştelor (23 iul./4 aug. 1862), Societatea pentru învăţătura poporului român (1866), Societatea Literară Română (1/13 apr. 1866) – devenită, din 1 aug. 1867, Societatea Academică Română, iar din 29 mart. 1879 Academia Română –, Societatea de ştiinţe fizico-naturale (1868), Filarmonica Română (29 apr./11 mai 1868) – azi Filarmonica „George Enescu" –, care îşi susţine concertul inaugural la 15/27 dec. 1868, Societatea de asigurări „Dacia" (31 mart./12 apr. 1871), Societatea de geografie (15/27 iun. 1875), Societatea Naţională de Cruce Roşie a României (4/16 iun. 1876) etc. Pe plan politic se conturează apariţia unor asociaţii muncitoreşti (Asociaţia lucrătorilor din România – 1872, Cercul muncitorilor – 1887, Clubul muncitorilor – 1890 ş.a.) şi a unor grupări politice care s-au constituit în partide, aşa cum au fost Partidul Liberal (1875, devenit ulterior Partidul Naţional-Liberal), Partidul Conservator (febr. 1880), Partidul Social-Democrat al Muncitorilor din România (apr. 1893). Un moment memorabil în viaţa Capitalei şi a României din a doua jumătate a sec. 19 l-a constituit urcarea pe tronul României (mai întâi ca domnitor, 1866–1881, şi apoi ca rege, 1881–1914) a principelui Carol I de Hohenzollern-Sigmaringen, în timpul căruia a avut loc proclamarea independenţei de stat, la 9 mai 1877, când în Parlamentul de la Bucureşti, Mihail Kogălniceanu, ministrul Afacerilor Străine, rostea următoarele cuvinte: „suntem o naţiune liberă şi independentă." Noile condiţii create după cucerirea independenţei au marcat o dezvoltare accelerată a tuturor domeniilor de activitate şi mai ales un nou avânt economic al Capitalei, ce a determinat şi o creştere continuă a numărului de locuitori. Industria Capitalei a înregistrat un progres evident mai ales după adoptarea la 12/24 mai 1887 a Legii de încurajare a industriei naţionale. În perioada 1878–1916, populaţia oraşului s-a dublat (de la 177 646 loc. în 1878 la 381 279 loc. în 1916), iar suprafaţa de cuprindere urbană s-a mărit de la 2 925 ha în 1878 la 5 614 ha în 1918. La 2/14 oct. 1892, după un timp relativ îndelungat (54 de ani) un violent cutremur, care a durat 30 de secunde, a provocat mari pagube materiale şi mai multe victime. Sfârşitul sec. 19 (în special ultimul deceniu) şi începutul sec. 20 au fost marcate, în Bucureşti, de o intensă activitate de construire a unor edificii publice monumentale la care au contribuit atât arhitecţii români cât şi cei străini, în special francezi (Albert Galleron, Paul Gottereau, Albert Ballu, Bernard Cassien ş.a.). Importante clădiri au fost înălţate în această perioadă: Ateneul Român (1886–1888) după planurile arhitectului francez Albert Galleron, inaugurat la 14/26 febr. 1888, Banca Naţională a României (1884–1890) – arhitecţi Albert Galleron şi Bernard Cassien, Palatul de Justiţie – azi Tribunalul (1890–1895) construit în stilul Renaşterii franceze, după planurile arhitectului francez Albert Ballu, Biblioteca Centrală

Universitară (1891–1895 şi 1911–1914), arhitect Paul Gottereau, „Foişorul de Foc" (1881–1883), Palatul Poştelor (1894–1900) – azi Muzeul Naţional de Istorie a României, arhitect Alexandru Săvulescu, Palatul Ministerului Agriculturii (1895–1896) după planurile arhitectului elveţian Louis Pierre Blanc, Palatul C.E.C. (1896–1900), arhitect Paul Gottereau, Palatul Cantacuzino (1898–1900) – azi Muzeul „George Enescu", arhitect I. D. Berindei, Facultatea de Medicină (1900–1902) după planurile arhitectului elveţian (stabilit în România) Louis Pierre Blanc, Palatul Primăriei (1906–1910) – arhitect Petre Antonescu, Institutul de Arhitectură (1912–1917) – arhitect Grigore Cerchez, Muzeul etnografic (azi Muzeul Ţăranului Român din Şos. Kiseleff) – arhitect N. Ghika-Budeşti ş.a. Tot în această perioadă a fost amenajat (1900–1906), după planurile lui E. Redont, Parcul Carol (fost Libertăţii), în cadrul căruia s-a deschis, la 6/19 iun. 1906, „Expoziţia generală română" prilejuită de jubileul regal de 40 de ani. În toamna anului 1916, pe 12/25 sept., după intrarea României în război, **B.** a fost bombardat de aviaţia germană, iar la 23 nov./6 dec. 1916 armatele germano-austro-ungare au ocupat Capitala, rămânând aici până în nov. 1918; în această perioadă, guvernul României a fost nevoit să părăsească **B.** şi să-şi stabilească sediul provizoriu la Iaşi. După Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia din 18 nov./1 dec. 1918, care a consfinţit crearea statului naţional unitar român, **B.** a devenit capitala României Mari, fapt ce a avut consecinţe importante asupra evoluţiei sale ulterioare. După 1918, **B.** a înregistrat o puternică dezvoltare industrială (au apărut marile uzine Malaxa – fostă Faur, în 1921, Uzina de ţevi – fostă Republica ş.a.), ajungând ca după două decenii, respectiv în 1939, producţia industrială bucureşteană să reprezinte 17,2% din întreaga producţie industrială a României. **B.** a cunoscut acum o intensă dezvoltare instituţională şi urbanistică, o remarcabilă înflorire culturală şi o creştere spectaculoasă a numărului de locuitori, de la 382 853 în 1918, la 633 355 în 1930. Suprafaţa oraşului s-a extins de la 5 614 ha în 1918 la 7 800 ha în 1939. În 1927 a intrat în funcţiune prima centrală telefonică automată, iar la 1 nov. 1928, primul post românesc de radioemisie. În 1929 s-au retras tramvaiele cu cai de pe străzile **B.**, rămânând numai tramvaiele electrice (care circulau din 9/21 dec. 1894) şi s-au înfiinţat mai multe linii de autobuze. La 24 iun. 1926 a avut loc inaugurarea primei linii aeriene civile naţionale pe ruta Bucureşti–Galaţi cu avioane italiene de transport civil de tip „Ansaldo". În anii '30 ai sec. 20, **B.** s-a îmbogăţit cu noi şi moderne dotări edilitare. S-au construit cartierele rezidenţiale „Delavrancea", „Filipescu", „Bonaparte", s-au creat noi bulevarde, s-au întreprins ample lucrări de amenajare a salbei de lacuri de pe cursul Colentinei (Băneasa, Herăstrău, Floreasca, Tei ş.a.), au fost create parcul Herăstrău şi Muzeul satului din interiorul său; s-au construit clădiri moderne şi obiective de artă, printre care imobilul „Aro" – azi „Patria" (1931–1933), arhitect Horia Creangă, Palatul Telefoanelor (1933) – operă a arhitecţilor americani Louis Weells şi Walter Froy, clădirea Facultăţii de Drept (1933–1935), arhitect Petre Antonescu, clădirea Ministerului Industriilor de azi de pe Calea Victoriei – operă din 1934–1941 a arhitectului Duiliu Marcu, Arcul de Triumf (1935–1936), Palatul Regal (1928–1937), clădirea Bibliotecii Academiei (1936–1937), arhitect Duiliu Marcu, clădirea de azi a Guvernului, numită Palatul Victoria (1937–1944), arhitect Duiliu Marcu etc. În perioada 15–16 febr. 1933, muncitorii de la Atelierele C.F.R. „Griviţa" au organizat unele dintre cele mai mari greve din ţară. După instaurarea regimului autoritar al mareşalului Ion Antonescu (6 sept. 1940), oraşul **B.** a trăit o perioadă de instabilitate politică provocată de Garda de Fier. În noaptea de 9 spre 10 nov. 1940, oraşul a fost zguduit de un puternic cutremur (7,4 grade pe scara Richter), care a provocat mari pagube materiale şi numeroase victime. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, **B.** a fost puternic bombardat de aviaţia anglo-americană la 4 apr. şi în zilele de 22, 28 şi 31 iul. 1944, fapt soldat cu mii de morţi şi răniţi. Acţiunile de la 23 aug. 1944 au determinat scoaterea României din războiul alături de Germania şi alăturarea ei Naţiunilor Unite, fapt ce a atras bombardarea violentă a Capitalei, la 24 aug. 1944, de aviaţia germană, provocând mari pagube materiale (printre altele, atunci a fost dărâmată clădirea Teatrului Naţional de pe Calea Victoriei). Ca urmare a luptelor purtate de către armata română şi de formaţiunile patriotice, **B.** a fost eliberat la 26 aug. 1944 de sub ocupaţia trupelor germane, aşa încât armatele sovietice au ajuns la 30 aug. 1944 în Capitala deja eliberată. După război, România a fost abandonată de Puterile Occidentale rămânând în sfera de influenţă a U.R.S.S., iar regele Mihai I a fost constrâns să abdice la 30 dec. 1947; **B.** a devenit, astfel, capitala Republicii Populare Române, iar între 1965 şi 1989 capitala Republicii Socialiste România. În acest context, în anii următori, **B.** a fost martorul a nenumărate prefaceri, care şi-au lăsat amprenta asupra înfăţişării actuale a oraşului. Astfel, după anul 1950, timp de patru decenii **B.** a fost supus la tot felul de sistematizări şi modernizări, începând cu blocurile de tip muncitoresc din cartierul Ferentari, casele tip din cartierele Bucureştii Noi şi Vatra Luminoasă şi continuând cu demolarea unor cartiere întregi şi realizarea unor ansambluri de blocuri. Aşa au apărut noile cartiere, cu numeroase blocuri de locuit, Titan, Balta Albă, Drumul Taberei, Berceni, Colentina, Pantelimon ş.a. şi s-au modernizat arterele de circulaţie Mihai Bravu, Şos. Ştefan cel Mare, Griviţa, Rahova, Giurgiului ş.a. În această etapă au fost construite şi o serie de mari edificii publice, în diferite zone ale oraşului: Casa Presei Libere (fostă „Casa Scânteii"), 1949–1953, arhitect Horia Maicu, Sala Palatului (1959–1960) după planurile arhitecţilor Horia Maicu, Tiberiu Ricci, Romeo Ştefan Belea şi I. Şerban, Centrul Naţional de Televiziune, Teatrul Naţional, Institutul Politehnic (azi Universitatea Politehnică), hotelurile „Intercontinental", „Dorobanţi", numit în prezent „Howard Johnson Grand Plaza", „Parc", „Grand Plaza" (fost „Flora"), aeroportul „Henri Coandă" de la Otopeni, Pavilionul central al complexului expoziţional din Piaţa Presei Libere, Opera Naţională (1953, arhitect Octav Doicescu, inaugurată la 9 ian. 1954), Circul „Globus", Palatul Sporturilor şi Culturii, Palatul Copiilor (fostul Palat al pionierilor), Spitalul Municipal (azi Spitalul Universitar), Spitalul de Urgenţă, Spitalul medico-legal „Dr. Minovici", Stadionul Naţional „Lia Manoliu", cu instalaţii de nocturnă etc. În timpul nopţii de 4 martie 1977, ora 21 şi 23 de minute a avut loc un violent cutremur (7,2 grade pe scara Richter),

care a durat 50 de secunde, distrugând şi avariind un mare număr de edificii publice, 32 900 locuinţe, 763 de unităţi economice, numeroase şcoli, spitale, monumente etc. şi provocând moartea a 1 570 de persoane şi rănirea a altor 11 300. La acel cutremur s-au prăbuşit blocurile de locuit din strada Colonadelor – azi Toma Caragiu (vizavi de Biserica Rusă şi în spatele Palatului Suţu), de la cofetăria „Scala" de pe Bd. Nicolae Bălcescu şi cel de vizavi de acesta, blocul cofetăriei de lângă magazinul „Polar" şi cofetăria „Casata", blocul din strada Brezoianu, colţ cu strada Domniţa Anastasia, blocul de pe şos. Ştefan cel Mare, colţ cu strada Lizeanu, două blocuri în cartierul Militari ş.a. şi au dispărut sub dărâmături, printre alţii, actorul Toma Caragiu, regizorul de televiziune Alexandru Bocăneţ, scriitorul Alexandru Ivasiuc, cântăreaţa de muzică uşoară Doina Badea, poeta Veronica Porumbacu, academicianul Paul Petrescu ş.a. Alte două cutremure au zguduit **B.**, fără să provoace victime, ci numai pagube materiale, la 30 aug. 1986 (6,5 grade pe scara Richter) şi 30 mai 1990. La 15 febr. 1961, în jurul prânzului, **B.** a căzut în beznă, timp de mai multe minute, din cauza unei eclipse totale de Soare; o eclipsă totală de Soare a mai avut loc şi la 11 aug. 1999. În cadrul aşa-zisului program de sistematizare a centrului istoric al oraşului, conceput şi iniţiat de Nicolae Ceauşescu, începând din 1983, a fost demolată c. 1/3 din supr. zonei centrale a municipiului, respectiv o mare parte din cartierele 13 Septembie, Uranus, Unirii, Dudeşti, Muncii ş.a. Atunci au căzut pradă buldozerelor 20 de biserici („Sfânta Vineri", demolată la 19–20 iun. 1987, „Olteni", „Biserica Ienei" (1977), „Doamna Oltea" (1985), „Dimieni", „Albă-Postăvari", „Bradu-Staicu", „Buna Vestire" din cartierul Rahova, „Gherghiceanu", „Izvorul Tămăduirii", „Sfântul Nicolae"-Sârbi (5 sept. 1985), „Sfântul Nicolae"-Jitniţa, „Sfântul Spiridon Vechi" (13–14 iun. 1987), „Spirea Veche", „Sfânta Treime" din cartierul Dudeşti, „Crângaşi" I şi II, Buda Sat, mănăstirile Văcăreşti şi Cotroceni), case vechi cu valoare de monument, spitalul Brâncovenesc – unul dintre cele mai vechi lăcaşuri de sănătate (sec. 18) etc. În locul acestora a fost construită „Casa Poporului", în prezent Palatul Parlamentului, şi a fost tăiat un mare bulevard pe direcţia V-E (Bd. Victoria Socialismului – azi Bd. Unirii) care porneşte din faţa Casei Poporului şi se termină în Piaţa Muncii, fiind însoţit de numeroase fântâni arteziene. O realizare utilă este însă metroul bucureştean, inaugurat la 16 nov. 1979 (→ *Funcţia de transport*). În decursul secolului 20, Capitala României a fost gazda unor importante reuniuni internaţionale, printre care: Conferinţa de Pace (16/29 iul.–28 iul./10 aug. 1913), prin care s-a pus capăt celui de-al Doilea Război Balcanic, Conferinţa Micii Înţelegeri (20–22 iun. 1928), a treia Conferinţă a Înţelegerii Balcanice (22–28 oct. 1932), al IV-lea Festival mondial al tineretului şi studenţilor (2–14 aug. 1953), Congresul Organizaţiei Internaţionale a Ziariştilor (15–18 mai 1958), al XIII-lea Congres Mondial de Chimie (1970), a treia conferinţă O.N.U. privind studiul viitorului (1972), Conferinţa Mondială O.N.U. a Populaţiei (1974), Congresul Federaţiei Internaţionale de Marketing (1974), al V-lea Congres Internaţional de Histochimie şi Citochimie (1976), Congresul Mondial al Petrolului (1979), Conferinţa internaţională a Forumului Crans-Montana (1994), a 94-a Conferinţă a Uniunii Interparlamentare (1995), Forumul oamenilor de afaceri, al cooperării economice la Marea Neagră (25–28 apr. 1996), Summitul N.A.T.O. (2–4 apr. 2008) ş.a. În **B.** îşi au sediul Centrul de informare O.N.U. şi Centrul demografic O.N.U., Centrul european de învăţământ superior UNESCO şi APIMONDIA. Evenimentul cel mai important al sf. sec. 20, petrecut la **B.**, este, fără îndoială, Revoluţia din decembrie 1989 soldată cu prăbuşirea sistemului comunist din România şi, totodată, cu 640 de victime (din totalul de 1 104 de morţi înregistraţi în întreaga ţară) şi 1 040 de răniţi (din totalul de 3 321 pe ţară).

În prezent, în **B.** îşi au sediile Parlamentul (bicameral: Senat şi Camera Deputaţilor), Guvernul, Preşedintele României, instituţiile centrale ale statului şi ministerele, Banca Naţională a României, numeroase societăţi comerciale româneşti şi străine, bănci cu capital românesc, străin sau mixt (românesc şi străin), numeroase ambasade ale statelor independente ale lumii, nenumărate companii aeriene străine (Air France, KLM, AUA, Turkish Airlines, Sabena, El Al, Aeroflot, Malev, LOT, Balkan, Swissair ş.a.), posturile naţionale de radio şi televiziune, Agenţia naţională de ştiri „ROMPRES", redacţiile marilor cotidiene centrale şi ale unor edituri etc.

Populaţia. Municipiul **B.** este cel mai mare oraş al României, al cărui număr de locuitori se ridică la 1 937 421 (1 ian. 2011). El deţine 16,4% din *populaţia urbană* a ţării şi 9,0% din cea totală a României. *Densitatea:* 8 140 loc./km². La 1 ian. 2011, populaţia de sex masc. a municipiului **B.** număra 903 856 loc., iar cea de sex fem. 1 033 565 loc. Asupra perioadei de început a existenţei sale urbanistice nu există date referitoare la numărul de locuitori, unele referiri asupra populaţiei **B.** apărând în a doua jumătate a sec. 17, în consemnările unor călători străini care au vizitat oraşul, printre care Pietro Deodato (Petro Bogdan) Bakšić, Evlia Celebi, Paul de Alep, Anton Maria del Chiaro ş.a. care apreciau în jurul a 50 000–100 000 de locuitori. Cele mai sigure date privitoare la populaţia Capitalei există începând cu anul 1831 când a avut loc prima estimare a numărului de locuitori.

Anii de recensământ sau în care s-au făcut estimări	*Nr. de locuitori*
1831 (estimare)	58 794
1859 (estimare)	121 734
1878 (estimare)	177 646
1889 (estimare)	184 488
1899 (estimare)	282 078
1912 (30 dec.)	341 321
1916 (estimare)	381 279
1918 (estimare)	382 853
1930 (29 dec.)	633 355
1941 (estimare)	992 536
1948 (25 ian.)	1 025 180
1956 (21 febr.)	1 177 661
1966 (15 mart.)	1 366 684
1977 (5 ian.)	1 807 239
1984 (estimare)	1 978 654
1986 (estimare)	1 989 823
1989 (estimare)	2 036 894
1992 (7 ian.)	2 067 545
1994 (estimare)	2 060 551
1995 (estimare)	2 054 079
1998 (estimare)	2 016 131

2002 (18 mart.)	1 926 334
2005 (estimare)	1 924 959
2007 (estimare)	1 931 838
2008 (estimare)	1 943 981
2011 (20-31 oct.)	2 272 163
2016 (estimare)	2 106 144

În anul 2007, *rata natalității* în arealul municipiului **B.** a fost de 10,0‰, cea a *mortalității* 11,3‰ rezultând, astfel, un *spor natural* negativ de –1,3‰. În perioada 2005–2007, durata medie a vieții în arealul municipiului **B.** a fost de 74,41 ani (ambele sexe), înregistrându-se o durată mai mare a vieții la femei (77,57 ani) și mai scăzută la bărbați (70,93 ani). La recensământul din 20-31 oct. 2011, *structura pe naționalități* a populației municipiului **B.** era următoarea: din totalul de 2 272 163 loc., 1 960 778 loc. (86,30%) erau români, 39 607 (1,73%) rromi, 3 601 (0,16%) maghiari, 2 853 (0,13%) turci, 1 713 (0,08%) chinezi, iar restul de 263 611 loc. (11,60%) erau de alte etnii (ucraineni, tătari, sârbi, bulgari, greci, evrei, italieni, aromâni, macedoneni, armeni, poloni ș.a.). În anul 2007, din totalul de 853 732 de salariați, 150 936 lucrau în industrie, 132 030 în tranzacții imobiliare și alte servicii, 79 857 în transporturi, 97 771 în construcții, 162 130 în comerț, 48 066 în învățământ, 45 559 în domeniile sănătății și asistenței sociale, 35 539 în administrația publică, 36 575 în întreprinderi financiare, 18 750 în hoteluri și restaurante etc. La 31 dec. 2007, în **B.** existau 18 288 șomeri, din care 4 022 de persoane beneficiau de ajutor de șomaj, iar numărul persoanelor accidentate în muncă a fost de 661, din care 46 mortal.

Economia. Municipiul **B.** este în prezent cel mai mare și mai important centru economic al țării, cu funcții complexe, între care un rol determinant revine industriei. Tradiția industrială, legată de morărit, tăbăcărie, produse textile și alim. etc., a fost continuată în perioada interbelică prin înființarea câtorva întreprinderi din ramurile constructoare de mașini, chimică, textilă, alim. ș.a. În anul 1938, anul de vârf al economiei românești interbelice, municipiul **B.** concentra 1/5 din producția industrială a țării, o contribuție importantă având-o ind. ușoară și alim. Ind. constr. de mașini era mai puțin dezvoltată, majoritatea întreprinderilor acestei ramuri (c. 90%) fiind profilate pe asamblări și reparații de mașini. După cel de-al Doilea Război Mondial și mai ales după 11 iun. 1948 (data naționalizării pr. mijloace de producție), autoritățile comuniste au început să aplice, după modelul sovietic, dezvoltarea planificată a economiei (mai întâi pe baza planurilor anuale, 1949, 1950, apoi a planurilor cincinale 1951–1955, 1956–1960, 1961–1965, 1966–1970 etc.) punând accent pe ind. grea și, în special, pe ramura conducătoare a acesteia – ind. constr. de mașini. După anul 1950, unele întreprinderi mai mari au fost dezvoltate, modernizate și reutilate în vederea creșterii capacității lor de producție („Timpuri Noi" – fostă „Lemaître", înființată în 1864, Întreprinderea mecanică și de material rulant „Grivița Roșie", f. 1896, „Electrotehnica", f. 1915, „Malaxa", f. 1921 – fostă „23 August", între 1948 și 1990, apoi „Faur" S.A. ș.a.), altele au devenit, practic, întreprinderi noi, în locul vechilor ateliere (Întreprinderea de încălțăminte „Dâmbovița", f. 1887), „Electromagnetica", f. 1930), Întreprinderea de țevi „Republica", f. 1938, intrată în faliment în nov. 2008), iar alte unități industriale au fost construite din temelii, ca obiective noi, de mare capacitate („Optica Română", f. 1948 – azi „Întreprinderea Optică Română"/I.O.R. S.A., singura din țară care produce aparatură optică, Întreprinderea textilă „Grivița", f. 1949, Întreprinderea „Semănătoarea", f. 1949, profilată pe constr. de utilaj agricol, Întreprinderea de piese radio și semiconductori „I.P.R.S. Băneasa", f. 1962 – azi „Băneasa" S.A., ~~Întreprinderea de anvelope „Danubiana", f. 1962~~) „Întreprinderea de calculatoare electronice", f. 1970 – azi „Felix Computers" S.A. etc.). În anii comunismului, toate acestea, împreună cu numeroase alte unități industriale au transformat Capitala în cel mai puternic centru industrial al României, care realiza anual c. 20% din Produsul Intern Brut (P.I.B.) al României, gama produselor fabricate fiind deosebit de variată: energie electrică și termică, utilaje grele, chimice, siderurgice, petroliere, electrotehnice ș.a., locomotive, autobuze, troleibuze, tramvaie, avioane, elicoptere, mașini și utilaje agricole, motoare cu combustie internă, turbine de mare capacitate, mașini-unelte, autobasculante, autoutilitare, microbuze, mase plastice, lacuri și vopsele, aparate electrocasnice, computere, aparate optice și medicale, radiouri, televizoare, tuburi-cinescop, produse chimico-farmaceutice, textile și alim., conf., tricotaje, mat. de construcție, anvelope, mobilă, saltele, încălțăminte etc. Practic, foarte puține din produsele industriei românești în ansamblu nu se realizau în **B.** Din păcate, după 1990 foarte multe întreprinderi au dat faliment, iar altele și-au restrâns activitatea.

O contribuție aparte la activitatea economică a municipiului **B.** o au miile de unități mici și mijlocii și ateliere meșteșugărești, particulare sau aparținând Cooperației meșteșugărești, cu o mare diversitate de profile: reparații auto și mecanice de tot felul, vulcanizare de anvelope și reșapare de cauciucuri, reparații de aparate electrice și electronice, croitorii, cismării, cojocării, blănării, obiecte de artizanat, geamgii, bijutieri, ceasornicari, dulgheri, zidari, zugravi, hamali etc.

Căile de comunicație și transporturile. Funcțiile de comunicații și transporturi ale Capitalei au crescut permanent ca importanță în strânsă corelare cu dezvoltarea celorlalte funcțiuni ale **B.**, având o mare însemnătate în legăturile complexe pe care le are acesta cu restul teritoriului României, cât și în relațiile cu alte state ale lumii. Sub aspectul comunicațiilor și al transporturilor, municipiul **B.** reprezintă nodul central al țării (în Piața Sfântul Gheorghe se află marcat kilometrul zero al României), și, totodată, un mare și important centru internațional de transport și comunicații, spre care converg pr. căi ferate, rutiere și aeriene interne și internaționale.

Liniile de c.f., dispuse radial în arealul municipiului **B.**, pătrund spre marile gări feroviare (Gara de Nord, inaugurată la 13/25 sept. 1872 și numită până în 1884 „Gara Târgoviștei" – cea mai mare gară a orașului și a țării, prin care trec zilnic peste 160 de garnituri de tren cu o medie de 120 de mii călători pe zi, Gara de Est sau Gara **B.**-Obor, Gara Basarab, Gara **B.**-Băneasa, Gara Progresul ș.a.) care asigură un însemnat trafic de mărfuri și călători. Din Gara de Nord pornesc 9 magistrale feroviare interne și internaționale care înlesnesc legăturile municipiului **B.** cu pr. orașe ale țării și cu marile orașe europene: **1**. **B.**–Roșiori de Vede–Craiova– Timișoara– Jimbolia–Kikinda–Belgrad; **2**. **B.**– Ploiești–Brașov–Sibiu–Deva–Arad-Curtici–Budapesta–

Termocentrala București-Sud, dată în folosință în 1965 și retehnologizată în 2006.

Viena şi în continuare; **3**. **B.**–Ploieşti–Braşov– Teiuş- Cluj-Napoca–Oradea–Episcopia Bihorului– Budapesta–Viena şi în continuare; **4**. **B.**–Ploieşti–Braşov–Miercurea-Ciuc– Ciceu–Deda–Dej–Baia Mare–Satu Mare– Halmeu–Varşovia; **5**. **B.**–Ploieşti–Buzău– Mărăşeşti–Adjud–Bacău–Paşcani–Suceava–Vicşani–Varşovia; **6**. **B.**–Ploieşti–Buzău– Mărăşeşti–Adjud–Bacău–Paşcani–Iaşi–Ungheni–Chişinău–Moscova; **7**. **B.**–Ploieşti–Buzău–Făurei–Brăila–Galaţi–Reni–Odessa; **8**. **B.**–Ciulniţa–Feteşti–Constanţa–Mangalia; **9**. **B.**–Giurgiu–Ruse–Sofia–Istanbul (această linie, între **B.** şi Giurgiu, a fost construită în perioada 1865–1869 şi s-a inaugurat oficial la 19/31 oct. 1869, primul tren plecând din Gara Filaret, întâia gară a **B.** – azi transformată în autogară).

În **B.** se concentrează, totodată, sau pornesc spre diferite colţuri ale ţării 8 şosele naţionale modernizate, cu prelungire către ţările din N, E, S, Centrul şi Vestul Europei: **1**. *DN1* (Drumul Naţional 1) = **B.**–Ploieşti–Braşov– Sibiu–Alba Iulia–Cluj-Napoca–Oradea–Borş; **2**. *DN 1A* = **B.**–Ploieşti–Braşov–Sibiu–Deva–Arad–Nădlac; **3**. *DN 2* = **B.**–Urziceni–Buzău–Focşani–Bacău–Suceava– Siret; **4**. *DN 3* = **B.**–Lehliu–Călăraşi–Ostrov–Constanţa; **5**. *DN 4* = **B.**–Oltenita; **6**. *DN 5* = **B.**–Giurgiu; **7**. *DN 6* = **B.**–Alexandria–Craiova–Drobeta-Turnu Severin–Timişoara–Jimbolia; **8**. *DN 7* = **B.**–Piteşti (114 km, amenajat ca autostradă în anii 1967–1970)–Râmnicu Vâlcea–Sibiu–Deva–Arad–Nădlac. Dintre drumurile naţionale (DN) amintite anterior, unele sunt incluse în reţeaua de drumuri europene având importanţă majoră în transporturile rutiere dintre ţările europene. Printre acestea se numără *E 15* (Budapesta–Borş–Oradea–Cluj-Napoca–Turda–Târgu Mureş–Sighişoara–Braşov–Ploieşti–**B.**–Constanţa, cu variantă *E 15 A* (Cluj-Napoca–Turda–Alba Iulia–Sibiu– Râmnicu Vâlcea–Piteşti–**B.**); *E 20* pe direcţia Varşovia–Lvov–Cernăuţi– Siret–Suceava–Bacău–Focşani–Buzău– Ploieşti–**B.**–Giurgiu–Ruse; *E 94* pe sensul Belgrad–Moraviţa–Timişoara–Drobeta-Turnu Severin–Craiova–Piteşti–**B.**. Autostrada **B.**–Feteşti–Constanţa, în lungime totală de 202,7 km. Totodată, municipiul **B.** este înconjurat de o şosea modernizată de centură care se continuă cu autostrada Bucuresti-Ploieşti, inaugurată la 20 iul. 2012, şi are menirea să descongestioneze traficul rutier din Capitală, prin evitarea zonei centrale.

Reţeaua căilor de comunicaţie din interiorul municipiului **B.** (alei, străzi, bulevarde, şosele) însumează o lungime totală de peste 1 900 km, din care peste 900 km modernizate. Acestea sunt dispuse radiar, o mare parte a arterelor pr. şi secundare întâlnindu-se în Piaţa Unirii. Trasarea marilor bulevarde, a şoselei de centură şi alinierea străzilor mai mici a început după anul 1848 („Legea exproprierii pentru cauze de utilitate publică"), realizându-se mai ales în perioada 1888–1907 şi, parţial, după 1960 până prin anii '80 ai sec. 20, când au fost construite marile cartiere Titan, Balta Albă, Drumul Taberei, Berceni ş.a. Există câte o mare arteră pe direcţiile N-S şi E-V, alcătuite dintr-o succesiune de şosele şi bulevarde separate de scuaruri (pieţe), care se întretaie în Piaţa Universităţii. Astfel, dinspre N porneşte o arteră, din zona aeroportului „Aurel Vlaicu" din carterierul Băneasa, care este o continuare a şoselei naţionale ce vine dinspre Ploieşti, formată din şos. **B.**–Ploieşti (până la Piaţa Presei Libere), apoi şos. Kiseleff (între Piaţa Presei Libere şi Piaţa Victoriei), Bd. Lascăr Catargiu (fost Ana Ipătescu, între Piaţa Victoriei şi Piaţa Romană), continuat cu bulevardele Magheru şi Nicolae Bălcescu (între Piaţa Romană şi Piaţa Universităţii), cu Bd. I. C. Brătianu (între Piaţa Universităţii şi Piaţa Unirii), apoi Bd. Dimitrie Cantemir (fostă magistrala N-S) între Piaţa Unirii şi liceul Gh. Şincai şi în continuare, către S, cu şos. Giurgiului. Pe direcţia E-V se desfăşoară şos. Pantelimon (şoseaua se prelungeşte spre exterior către Călăraşi–Constanţa), şos. Iancului (până la Piaţa Iancului), Bd. Pache Protopopescu (fost Republicii), între Piaţa Iancului şi intersecţia cu Calea Moşilor, continuat cu Bd. Carol I (fost Republicii), de la intersecţia cu Calea Moşilor până la Piaţa Universităţii, apoi cu Bd. Regina Elisabeta (fost Mihail Kogălniceanu, fost 6 Martie, fost Gheorghe Gheorghiu-Dej) între Piaţa Universităţii şi Piaţa Operei (sau Podul Elefterie), Bd. Eroilor Sanitari, Bd. Iuliu Maniu şi continuat spre exterior cu autostrada **B.**–Piteşti. Zona semicentrală a oraşului este mărginită de o şosea circulară care începe din Calea Griviţei şi se continuă cu şos. Nicolae Titulescu (prin Piaţa Victoriei), şos. Iancu de Hunedoara, şos. Ştefan cel Mare, şos. Mihai Bravu, şos. Vitan-Bârzeşti, şos. Oltenitei, str. Luică etc. În această zonă, în perioada 2007– mart. 2011 a fost construit pasajul Basarab-Titulescu, în lungime de 2 km, care va asigura un flux rutier de suprafaţă sporit către Gara de Nord care devine, astfel, un punct internodal de transport public. Municipiul **B.** are 14 intrări principale (prin

Bucureşti. Kilometrul 0

Bucureşti. Gara de Nord

şoselele: **B.**–Ploieşti, Pipera–Tunari, Ştefăneşti, Afumaţi, Pantelimon, Glina, Olteniţei, Berceni, Giurgiului, Măgurele, Alexandriei, **B.**–Piteşti, Chitila, **B.**–Târgovişte) şi mai multe secundare. Întreaga reţea stradală a municipiului **B.** este iluminată electric pe timp de noapte, iluminatul electric fiind inaugurat în 1882.

Municipiul **B.** este cel mai mare şi mai important centru al transporturilor aeriene din România. Primul aeroport (cel de la Băneasa, azi „Aurel Vlaicu") a fost înfiinţat de George Valentin Bibescu şi inaugurat în 1912. Până în 1970 a fost singurul aeroport internaţional din ţară. Clădirea actuală a fost construită n 1947–1952 după proiectul unui colectiv de arhitecţi, printre care Ascanio Damian, Pompiliu Macovei, Cleopatra şi Mircea Alifanti ş.a. şi modernizată după 1991. Din 2012, aeroportul „Aurel Vlaicu" a fost transformat în aerodrom pentru curse business, traficul intern şi internaţional fiind transferat la Otopeni. Traficul internaţional de mărfuri şi călători este asigurat de către aeroportul „Henri Coandă" din Otopeni (inaugurat la 8 aprilie 1970), aflat la 18 km Nord de centrul Capitalei, pe autostrada care duce spre Ploieşti, prin care trec peste un milion de călători pe an. Clădirea aeroportului „Henri Coandă" din Otopeni a fost supusă unor ample lucrări de modernizare şi extindere (oct. 1992–dec. 1993), iar pista nr. 1, în lungime de 3 500 m, a fost reconstruită şi modernizată (iul. 1993–dec. 1994), şi inaugurată la 27 dec. 1994, fiind capabilă să asigure decolarea şi aterizarea pe orice timp şi în orice condiţii meteorologice (pista are un sistem modern de iluminare) a tuturor categoriilor de avioane. La 29 mart. 2011 a fost inaugurat un nou terminal, cu o suprafaţă de 24 000 mp, a cărui construcţie a început în vara anului 2009. Acest terminal are 24 de porţi de îmbarcare, din care 14 sunt cu burduf, asigurând o mai bună desfăşurare a traficului de călători. Totodată, prin aeroportul „Henri Coandă" din Otopeni se efectuează şi o parte a traficului intern de mărfuri şi călători. Cursele aeriene sunt efectuate de către companiile româneşti Tarom (Transporturile Aeriene Române), LAR (Liniile Aeriene Române) şi ROMAVIA, şi de DAC AIR (din 19 mai 1996), pe diferite tipuri de avioane (Boeing, Rombac, Airbus ş.a.) către celelalte aeroporturi din ţară şi către 40 de aeroporturi mari din diferite ţări ale lumii.

Transporturile pe apă în municipiul **B**. se practică numai pentru agrement pe unele lacuri ale Capitalei (Herăstrău, Băneasa, Tei ş.a.). În 1982, a început construirea canalului **B.**-Dunăre (→), în lungime de 73 km şi lăţime de 80 m, ale căror lucrări au fost întrerupte (din cauza lipsei de fonduri) după Revoluţia din dec. 1989, cu toate că traseul acestuia era în linii mari terminat. În anul 1994, acest canal a intrat oficial în conservare.

Transportul urban de călători în Capitală se efectuează cu mijloace variate: tramvaie, autobuze, troleibuze, autotaximetre, microbuze (maxi-taxi), metrou. În **B.**, primul mijloc de transport în comun a fost omnibuzul (cu 10–15 locuri), introdus în 1848, urmat apoi (în 1871) de tramcar (un fel de camion tras de cai sau catâri) şi de tramvaiul cu cai (c. 18 călători capacitate de transport), inaugurat la 28 dec. 1872 pe traseul Gara Târgovişţei (din 1884 Gara de Nord)–Piaţa Sfântul Gheorghe–Obor. La 9/21 dec. 1894 a fost inaugurat primul tramvai electric pe distanţa Obor–Cotroceni, care a circulat în paralel cu tramvaiele trase de cai până în 1929, când acestea din urmă au fost retrase definitiv din circulaţie. În 1939, lungimea liniilor de tramvai electric însuma 112 km, pentru ca în prezent să depăşească 500 km. În anul 1900, pe străzile **B**. a circulat primul automobil (aflat astăzi în Muzeul tehnic „Dimitrie Leonida" din **B.**). În perioada interbelică au fost introduse primele autobuze pentru transportul urban în comun de călători, în 1950 primele troleibuze, iar în 1979 prima garnitură de metrou (al 57–lea metrou de pe glob şi a 27-a ţară din lume cu metrou). Metroul bucureştean, a cărui construcţie a început în 1975, a intrat în funcţiune cu primul tronson al magistralei Est-Vest la 16 nov. 1979, între staţiile Semănătoarea (numită în prezent Petrache Poenaru) şi Timpuri Noi (8,9 km), iar al doilea tronson, între Timpuri Noi şi uzina Republica (10,1 km), a fost dat în circulaţie la 28 dec. 1981. La 19 aug. 1983 a fost inaugurat tronsonul dintre staţiile Eroilor şi Industriilor/ azi staţia Preciziei (din cartierul Militari), în lungime de 8,6 km, încheindu-se, astfel, lucrările primei magistrale (Est-Vest) a metroului bucureştean în lungime totală de 27,6 km şi 17 staţii. Magistrala Est-Vest a fost prelungită cu o staţie spre Est, de la uzina Republica până în cartierul Pantelimon (unde se află şi depoul) în lungime de 1,43 km, inaugurată la 15 ian. 1990, şi cu o staţie spre Vest, de la staţia Preciziei până la staţia Gorjului (aceasta din urmă deschisă traficului în 1991). Magistrala a doua a metroului, pe direcţia N-S, între zona industrială Pipera şi cea din Berceni-Sud, în lungime totală de 19 km, cu 14 staţii, trecând prin centrul oraşului (Pipera–bulevardele Aviatorilor–Ana Ipătescu/numit în prezent Bd. Lascăr Catargiu–Magheru–Nicolae Bălcescu–Piaţa Universităţii–Bd. I. C. Brătianu–Piaţa Unirii, unde se intersectează cu magistrala Est-Vest, Bd. Dimitrie Cantemir–Berceni Sud), a fost dată în circulaţie cu primul tronson (10,5 km), între Piaţa Unirii şi Întreprinderea de Maşini Grele **B.** (I.M.G.B.), la 24 ian. 1986, iar cu al doilea tronson, între Piaţa Unirii şi Pipera (8,4 km), la 24 oct. 1987. Magistrala a treia, pe direcţia Dristor 2–şos. Mihai Bravul–Bucur Obor–şos. Ştefan cel Mare–Piaţa Victoriei (aici se intersectează cu magistrala a doua, N-S)–Gara de Nord, cu o lungime de 7,8 km, a fost inaugurată la 17 aug. 1989. Această magistrală (a treia) a fost racordată la tronsoanele Semănătoarea (azi Petrache Poenaru) – Crângaşi (1 km), dată în folosinţă la 22 dec. 1984, şi Crângaşi – Gara de Nord (2,8 km), inaugurată la 25 dec. 1987, făcându-se în acest fel joncţiunea cu magistrala 1, Est-Vest. Magistrala a treia are o lungime de 11,6 km. La 1 mart. 2000 a mai fost pus în funcţiune tronsonul Gara de Nord – 1 Mai (3,6 km lungime şi patru staţii), iar la 19 nov. 2008 tronsonul Nicolae Grigorescu – Linia de centură (4,75 km şi trei staţii, respectiv „1 Dec. 1918", „Nicolae Teclu" şi „Anghel Saligny"). În 2011 au început lucrările de construire a magistralei Universitate-Drumul Taberei. Lungimea totală a liniilor de metrou din **B.** însumează c. 70 km, având 55 de staţii. Traficul metroului bucureştean este automatizat, computerizat şi controlat prin televiziune cu circuit închis.

Comerţul. În cadrul marelui complex urban al capitalei României, funcţia comercială ocupă un loc însemnat, în evoluţia lui această funcţiune având o importanţă majoră, fapt ce a determinat conturarea unor areale cu intensă activitate comercială. Astfel, în secolele trecute, hanurile au constituit nu numai

loc de popas pentru călători, ci şi antrepozite de mărfuri, contribuind la sporirea activității comerciale a oraşului. Printre marile hanuri bucureştene existente în sec. 19, se remarcă Hanul lui Manuc, construit în anii 1806–1808 de bogătaşul armean Emmanuel Mârzaian, supranumit Manuc-Bei, renovat în anii '70 ai sec. 20, păstrându-i-se stilul arhitectural din trecut, Hanul cu tei – acestea trei fiind singurele care se mai păstrează şi în prezent, apoi Hanul lui Şerban Vodă care a existat pe locul unde se află astăzi Palatul Băncii Naționale a României, Hanul lui Constantin Vodă – pe locul unde există astăzi Muzeul Național de Istorie a României, hanurile Galben, Zlătari, Filaret, Bazaca ş.a. (toate dispărute). Marile piețe comerciale ale oraşului (Bucur-Obor cu o hală construită în 1937–1950 şi reconstruită în 2011–2012, Sudului, cu o hală nouă, inaugurată în luna dec. 2009 ş.a.), cărora li se adaugă piețele mai mici (Amzei, Dorobanți, Delfinului, Piscului, Grivița, Ferentari, Traian (cu o hală datând din 1896), 1 Mai, Gemeni, Titan, Domenii – fostă 7 Noiembrie ş.a.), zona tipic comercială Lipscani–Smârdan–Cavafi–Sfântul Gheorghe şi arealul ultracentral cu Calea Victoriei, bulevardele Regina Elisabeta (fost Mihail Kogălniceanu), I. C. Brătianu, Nicolae Bălcescu, Magheru, Carol I ş.a. sunt tot atâtea obiective comerciale în cadrul cărora se comercializează o gamă variată şi îmbelşugată de produse agroalimentare şi industriale autohtone şi din import. În perioada de după anul 1965 au fost construite mari complexe comerciale de desfacere a diferitelor produse, de tip „super market" („Unirea", „Bucur-Obor" – cele mai mari din țară, cu un spațiu comercial de peste 30 000 m^2 fiecare, „Cocor", „Big-Berceni" ş.a.) şi mari complexe agroindustriale („Delfinului", „Floreasca" ş.a.), iar după dec. 1989 au apărut, în toate cartierele oraşului, mai multe complexe comerciale de tip „hipermarket" („Cora", „Carrefour", „Auchan", „Kaufland", ş.a.), „mall"-uri („Mall Vitan", inaugurat în 1999, primul care a introdus standardele internaționale pentru retail, Bucureşti-Mall, Liberty ş.a.), precum şi numeroase magazine mai mici (aşa-zisele „boutique" de firmă).

Municipiul **B.** este, totodată, şi cel mai important centru al comerțului exterior al țării, aici avându-şi sediul numeroase întreprinderi de comerț exterior şi nenumărate sucursale şi agenții ale unor firme şi societăți străine care cooperează cu România. La **B.**, în cadrul Pavilionului expozițional din Piața Presei Libere (fostă Piața Scânteii), în toamna anului 1970 a avut loc prima ediție a Târgului Internațional **B.** (TIB), care în perioada 1970–1980 s-a ținut o dată la doi ani, în intervalul 1981–1990 s-a desfăşurat anual, iar din 1991 bianual (o ediție de primăvară şi alta de toamnă). În apropierea acestui Pavilion au fost date în folosință (15 mai 1994) un nou şi modern edificiu („World Trade Center" – Pulmann) şi ulterior City Gate (2009) cu multiple utilități.

Învățământul şi ştiința. Învățământul de toate gradele are o îndelungată tradiție, fiind legat de evoluția şi dezvoltarea, de-a lungul secolelor, a târgului şi apoi a oraşului **B.**, de devenire a acestuia, în 1659, prin abandonarea definitivă a Târgovişteiului, drept capitală a Țării Româneşti şi ulterior (1862) a României. În perioada feudală, şcolile funcționau, la început, pe lângă marile biserici şi mănăstiri; mai târziu au apărut şcolile laice de pe lângă marile case boiereşti. În anul 1678, în vremea lui Şerban Cantacuzino, a fost întemeiat Colegiul „Sfântul Sava" – cea mai bună şcoală la care predau dascăli renumiți. Anul 1694 reprezintă punctul de plecare a învățământului cu caracter academic prin înființarea, de către Constantin Brâncoveanu, a Academiei domneşti de la „Sfântul Sava", condusă de învățatul grec Sevastos Kymenitis, în cadrul căreia limba de predare a fost greaca până la 24 mart./5 apr. 1818 când Gheorghe Lazăr a inaugurat cursurile în limba română. Această academie, la care se studia literatura şi filosofia antică şi creştină, a dobândit repede un prestigiu european devenind una dintre cele mai reputate instituții de învățământ din SE Europei. În paralel, a fost reorganizată Şcoala slavo-română de la biserica „Sfântul Gheorghe"-Vechi ale cărei începuturi datau din sec. 16. Secolul 19 reprezintă, însă, perioada de vârf a învățământului românesc, mai întâi prin inaugurarea la 24 mart./5 apr. 1818 a învățământului superior în limba română, urmat apoi de întemeierea nenumăratelor pensioane, şcoli, colegii şi facultăți. În toamna anului 1832, Şcoala de la „Sfântul Sava" s-a reorganizat în patru cicluri: *Şcoala începătoare* (cu patru clase), *Umanioarele* (cu patru clase), *Învățături complementare* (cu trei clase) şi *Cursuri speciale* (cu trei ani de studii). La 19/31 ian. 1834 s-a deschis, la **B.**, Şcoala de muzică vocală, de declamațiune şi literatură a „Societății Filarmonice", urmată la scurt timp de inaugurarea Pensionului „Gianelloni", întemeiat de Ludovic Gianelloni, în apropierea Colegiului Național „Sfântul Sava". În

Hanul lui Manuc (imagine din sec. 19)

Colegiul Național „Sfântul Sava"

Colegiul Naţional „Iulia Hasdeu”

Universitatea din Bucureşti

1835 a luat fiinţă Şcoala de agricultură de la Pantelimon, unde s-au efectuat primele experienţe cu maşini agricole, care a fost apoi transformată, în 1869, de către P. S. Aurelian în Şcoala Centrală de Agricultură şi Silvicultură şi mutată la Herăstrău devenind, astfel, nucleul actualului Institut Agronomic. Tot în 1835 s-a deschis la **B.**, sub conducerea dr. Zucker, un curs practic pentru pregătirea de meseriaşi (lăcătuşi, strungari, fierari, dulgheri etc.) concretizat în inventarea şi construirea, în 1840, a unei maşini de treierat. La începutul anului 1851, domnul Barbu Ştirbei a înfiinţat Şcoala de arte şi meserii de la Pantelimon, iar la 17 dec. 1851 a fost fondat, din iniţiativa lui Ioan Andrei Wachmann şi a lui Ludovic Wiest, Conservatorul de muzică (reînfiinţat la 1/13 nov. 1864 de către Alexandru Flechtenmacher sub numele de Conservatorul de muzică şi declamaţiune). La 2/14 ian. 1853 a luat fiinţă, pe lângă spitalul Filantropia, Şcoala de mică chirurgie, la 15/27 nov. 1855 s-au deschis oficial cursurile Şcolii tehnice de telegrafie, la 4/16 dec. 1855 a fost inaugurată Şcoala de mică chirurgie de la Spitalul Oştirii de la Mihai Vodă din **B.**, fondată de Carol Davila, iar la 29 iul./10 aug. 1857 s-au pus bazele Şcolii Naţionale de Medicină şi Farmacie din **B.** (azi Universitatea de medicină şi Farmacie „Carol Davila”). La scurt timp după Unirea Principatelor Române a avut loc (la 20 mart./ 1 apr. 1862) fuzionarea şcolilor militare de ofiţeri de la Iaşi şi **B.**, cu sediul la **B.**, eveniment remarcabil în organizarea învăţământului tehnic ostăşesc. La 30 oct./11 nov. 1863, Alexandru Ioan Cuza a semnat un decret domnesc pentru înfiinţarea la **B.** a Şcolii Superioare de Litere – instituţie de învăţământ superior, premergătoare viitoarei Universităţi, care se va înfiinţa, tot prin decret domnesc, la 4/16 iul. 1864, cu facultăţile de drept, filosofie-litere şi ştiinţe, al cărui prim-rector a fost ales, la 15/27 sept. 1864, juristul Gheorghe Costa-Foru. Anul 1864 este fructuos atât prin întemeierea sau reorganizarea unor şcoli superioare de învăţământ (reînfiinţarea Conservatorului de muzică şi declamaţiune la 1/13 nov. 1864 sub conducerea lui Alexandru Flechtenmacher, înfiinţarea Şcolii de Belle-Arte, inaugurată la 14/26 dec. 1864, fondarea Şcolii Naţionale de Ponţi, Şosele, Mine şi Arhitectură, transformată în 1881 în Şcoala Naţională de Poduri şi Şosele – nucleul Universităţii Politehnice din **B.**), cât şi prin adoptarea Legii instrucţiunii publice, la 5/17 dec. 1864, prin care învăţământul devine unitar în întreaga ţară, obligatoriu şi gratuit, fapt ce a atras creşterea numărului de şcoli primare şi gimnaziale. În această perioadă au fost întemeiate gimnaziile „Gheorghe Lazăr” (16 ian. 1860), „Mihai Viteazul” (1865), „Matei Basarab” (1883) ş.a. Începutul sec. 20 a fost marcat prin înfiinţarea, în 1903, a gimnaziului „Spiru Haret”, transformat în liceu în 1920, apoi a Şcolii Superioare de Arhitectură (în 1904), urmată de întemeierea Şcolii Superioare de Medicină Veterinară (la 4/17 iun. 1909) şi apoi a Academiei de Înalte Studii Comerciale şi Industriale (la 13/26 apr. 1913) – prima instituţie de învăţământ economic superior din România. După 1918, anul Marii Unirii, au fost adoptate (1924–1928) noi legi de reglementare a învăţământului, unitare pe întreg teritoriul României Mari. În această perioadă au fost puse bazele unor noi şcoli primare şi a unor licee, între care „Spiru Haret” (1920), „Mihai Eminescu”, „Iulia Hasdeu”(1926-1929) "Aurel Vlaicu" (1923).

După reforma învăţământului din 1948, iniţiată de regimul comunist, învăţământul a fost în întregime laicizat. După dec. 1989 a fost reintrodusă opţional religia în şcolile primare, ca materie de învăţământ, au fost revizuite manualele şcolare, iar învăţământul nu mai este apanajul vreunui partid politic; au fost înfiinţate mai multe universităţi particulare etc.

La 28 iun. 1995, Parlamentul României a adoptat o nouă lege a învăţământului (promulgată de Preşedintele ţării la 24 iul. 1995), care să-l pună pe o temelie nouă, iar la 10 ian. 2011 a intrat în vigoare o nouă Lege a educaţiei naţionale – Legea învăţământului, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 18 din 10 ianuarie 2011, care are ca viziune promovarea unui învăţământ orientat pe valori, creativitate, capacităţi cognitive şi acţionale, pe cunoştinţe fundamentale, competente şi abilităţi de utilitate directă în profesie şi în societate. În anul şcolar 2007–2008, în arealul municipiului **B.** îşi desfăşurau activitatea 233 de grădiniţe de copii cu 40 437 copii înscrişi şi 2 735 personal didactic, 182 de şcoli generale (din care

Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu”

Universitatea de Medicină şi Farmacie „Carol Davila”

"Dimitrie Cantemir" (27 oct. 1868),

, "Gheorghe Şincai" (8 dec. 1892)

181 de gimnazii) cu 114 719 elevi şi 8 422 cadre didactice, 111 licee cu 84 850 elevi şi 6 421 profesori, două şcoli profesionale cu 15 334 elevi şi 149 profesori, şase şcoli postliceale de specialitate cu 4 323 elevi şi 185 cadre didactice. În acelaşi an şcolar, în **B.** funcţionau 54 de instituţii de învăţământ superior, de stat şi particulare, cu 250 de facultăţi, frecventate de 649 285 studenţi (mulţi veniţi din alte ţări să studieze diferite discipline) sub îndrumarea a 14 182 profesori şi asistenţi universitari. Printre cele mai importante instituţii de învăţământ superior din **B.** se remarcă: Universitatea **B.**, cu 12 facultăţi (Biologie, Chimie, Istorie, Fizică, Matematică, Geografie, Geologie, Limba română, Limbi şi literaturi străine, Drept, Filosofie, Teologie), al cărei tricentenar a fost comemorat în 1994 (Academia domnească de la „Sfântul Sava", întemeiată în 1694 de către Constantin Brâncoveanu, fiind socotită nucleul iniţial al Universităţii de astăzi), Universitatea Politehnică, Universitatea Tehnică de Construcţii, Academia de Studii Economice, Universitatea de Medicină şi Farmacie „Carol Davila", Universitatea Naţională de Muzică (Conservatorul), Academia de Artă, Academia de Teatru şi Film, Academia Militară, Academia de Poliţie „Alexandru Ioan Cuza", Universitatea de Ştiinţe Agronomice şi Medicină Veterinară, Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu", Academia de Sport ş.a. Învăţământul superior particular se face cunoscut prin universităţile „Athenaeum", „Ecologică", „Hyperion", „Europa Ecor", Universitatea Creştină „Dimitrie Cantemir", Universitatea independentă „Titu Maiorescu", Universitatea Româno-Americană, Universitatea „Spiru Haret", Universitatea „Nicolae Titulescu" ş.a.

Instituţiile de învăţământ superior, împreună cu institutele de cercetare ale Academiei Române, ale Ministerului Învăţământului şi Ştiinţei, precum şi institutele de cercetare de ramură ale ministerelor şi unităţilor economice desfăşoară o intensă activitate de cercetare fundamentală şi aplicativă. Între principalele unităţi de cercetare ştiinţifică ale Capitalei se evidenţiază Institutul Central de Informatică, Institutul de Arheologie, Institutul de Istorie „Nicolae Iorga", Institutul de Biologie şi Patologie Celulară, Institutul de Chimie-Fizică, Institutul de Economie Agrară, Institutul de Economie Mondială, Institutul de Economie, Marketing şi Turism „Virgil Madgearu", Institutul de Etnografie şi Folclor etc. În **B**. au sediile trei mari academii: *Academia Română* (f. la 1/13 apr. 1866 cu numele „Societatea Literară Română", devenită la 1/13 aug. 1867 „Societatea Academică Română", iar în 1879 „Academia Română"), cel mai înalt for al activităţii ştiinţifice, culturale, educaţionale şi de atestare a valorilor cultural-ştiinţifice, *Academia de Ştiinţe Medicale* (1969) şi *Academia de Ştiinţe Agricole şi Silvice* (1969).

Cultura şi arta. Municipiul **B.** este în prezent cel mai mare şi mai important centru cultural şi de artă şi cel mai puternic centru al tipăriturilor din România, posedând o îndelungată tradiţie. Printre momentele reprezentative de afirmare ale culturii şi artei în **B.** se evidenţiază înfiinţarea primei tipografii la Plumbuita (1573–1582), apoi a Tipografiei Mitropoliei (1678), unde a văzut lumina tiparului *Biblia de la Bucureşti* (1688), prin grija domnului Şerban Cantacuzino, urmată de întemeierea, la Snagov (1694), a unei tipografii condusă de Antim Ivireanul (cărturar şi mitropolit al Ţării Româneşti în anii 1708–1716). În sec. 19, activitatea culturală începe să capete un caracter organizat prin înfiinţarea unor instituţii şi publicaţii cum sunt: Societatea filarmonică, fundată în oct. 1833 de Ion Câmpineanu, Costache Aristia şi Ion Heliade Rădulescu, cu scopul de a milita pentru cultivarea literaturii dramatice în limba română, dezvoltarea muzicii vocale şi pentru înfiinţarea unui teatru naţional; Muzeul de Istorie Naţională şi Antichităţi, întemeiat de banul Alexandru Ghica în 1834; Societatea culturală „Ateneul Român" întemeiată la 28 ian./9 febr. 1865 de către Constantin Esarcu, dr. Nicolae Kretzulescu şi Vasile Alexandrescu-Urechia; Societatea pentru învăţătura poporului român (1866); Societatea Literară Română (la 1/13 apr. 1866, devenită la 1/13 aug. 1867 Societatea Academică Română, iar din 1879 Academia Română) etc. În anii 1837–1847 a apărut la **B.** „Curier de ambe sexe", supliment literar al „Curierului românesc", condus de Ion Heliade Rădulescu, la 20 dec. 1837 iese primul număr al primului cotidian românesc, intitulat „România" (până la 31 dec. 1838) sub redacţia lui Florian Aaron şi Gheorghe Hill, în 1845–1848 este editată revista istorică „Magazin istoric pentru Dacia" condusă de August Treboniu Laurian şi Nicolae Bălcescu etc. La sf. sec. 19 şi în prima jumătate a sec. 20, în **B.** şi-au desfăşurat activitatea mai mulţi oameni de cultură şi ştiinţă, unii dintre ei de renume mondial, au fost înfiinţate societăţi literare, teatrale, muzicale, ştiinţifice, şcoli naţionale etc., arta şi arhitectura au cunoscut un spirit novator, cu caracter naţional.

În prezent, activitatea culturală a Capitalei este susţinută de numeroase teatre de stat (Teatrul Naţional „Ion Luca Caragiale", cu trei săli, Teatrul „Lucia Sturdza-Bulandra", cu sălile din Schitu Măgureanu şi Icoanei, Teatrul „C. I. Nottara" (clădirea dezafectată în nov. 2015), Teatrul de Comedie, Teatrul Giuleşti, cu sălile Studio şi Odeon, Teatrul Mic, Teatrul Foarte Mic, Teatrul Evreiesc de Stat, Teatrul „Ion Creangă", Teatrul „Ţăndărică", Teatrul de Operetă „Ion Dacian", Opera Naţională, Teatrul de Revistă „Constantin Tănase", Circul Globus) şi particulare („Teatrul Nostru", Teatrul „Levant", Teatrul „Masca") ş.a., cinematografe („Patria", „Scala", „CinemaPro", „Union", „Gloria", „Studio" etc.), formaţii corale de cameră (între care se evidenţiază corul „Madrigal", înfiinţat la 11 apr. 1963 de Marin Constantin, orchestre simfonice („George Enescu", orchestra simfonică a Radioteleviziunii române), case de cultură, cluburi sindicale, biblioteci (391, cu 37 711 000 vol., în 2007), săli de expoziţii („Simeza", „Orizont", „Artexpo" etc.), muzee etc.

(clădirea dezafectată în nov. 2015)

Muzeele Capitalei (peste 40), având un anumit profil (arheologie-istorie, artă, etnografie, tehnic, ştiinţele naturii, mineralogie etc.) sau cu profil mixt, sunt răspândite cu precădere în zona centrală a oraşului, iar casele memoriale se găsesc în mai toate cartierele. Cele mai importante muzee ale Capitalei sunt:

Muzeul Naţional de Istorie a României

Muzeul Național de Artă al României

Muzeul de Istorie şi Artă al municipiului Bucureşti

MUZEUL NAȚIONAL DE ISTORIE A ROMÂNIEI (Calea Victoriei nr. 12) oferă o imagine cuprinzătoare a dezvoltării societății pe teritoriul României din cele mai vechi timpuri şi până în zilele noastre, având un impresionant patrimoniu reprezentat prin piese originale, documente şi mărturii referitoare la formarea poporului român şi a limbii române, la constituirea statului național, la luptele pentru independență şi libertate națională purtate sub conducerea unor mari domnitori etc. Printre exponatele de mare valoare se află aici o copie a Columnei lui Traian din Roma, precum şi renumitul tezaur „Cloşca cu puii de aur" (atribuit regelui vizigot Athanaric, sec. 4) şi tezaurul de aur descoperit la Sarmizegetusa în anul 2001, alcătuit din 12 brățări sub formă de spirală, de dimensiuni mari, având între 600 şi 1 200 de grame fiecare (→ Sarmizegetusa).

MUZEUL NAȚIONAL DE ARTĂ AL ROMÂNIEI (Calea Victoriei nr. 49–53), distrus parțial în timpul evenimentelor din dec. 1989 şi refăcut ulterior, cuprinde peste 70 000 de piese aparținând artelor italiană, flamandă, olandeză, spaniolă, franceză, rusă, orientală şi extremorientală (artă chineză, japoneză). Dintre operele artiştilor români reține atenția tablourile semnate de Ion Negulici, Constantin Daniel Rosenthal, Gheorghe Tattarescu, Theodor Aman, Nicolae Grigorescu, Ştefan Luchian, Theodor Pallady, Gheorghe Petraşcu, Nicolae Tonitza, Camil Ressu, Corneliu Baba şi mulți alții, cât şi o parte din sculpturile realizate de Constantin Brâncuşi, Dimitrie Paciurea, Corneliu Medrea, Ion Jalea, Ion Irimescu ş.a. Galeria universală reunește tablouri semnate de Antonello da Messina (*Fecioara cu Pruncul* şi *Răstignirea*), Tintoretto (*Portretul lui Marc Antonio Barbaro* şi o compoziție pe tema *Bunei Vestiri*), Lucas Cranach cel Bătrân, El Greco, Jan van Eyk, Breugel cel Tânăr, Rembrandt, Rubens, Delacroix, Renoir, Monet, Repin, Aivazovski etc.

MUZEUL COLECȚIILOR DE ARTĂ (Calea Victoriei nr. 111), inaugurat în 1978, reunește un tezaur de o inestimabilă valoare artistică cu opere semnate de valoroşi artişti plastici români şi străini provenite din colecțiile unor celebri şi pasionați colecționari de artă, ca de pildă acelea aparținând lui Anastase Simu, George Oprescu, Garabet Avakian, Elena şi Iosif Dona, Barbu Slătineanu ş.a.

MUZEUL NAȚIONAL COTROCENI (B-dul Geniului nr. 2), inaugurat la 27 dec. 1991, ocupă partea veche a palatului edificat în 1679 de Şerban Cantacuzino (restaurat în 1893–1895 şi 1977–1988), în care sunt expuse colecții de artă veche românească, arhitectură medievală, istorie şi memorialistică modernă, artă decorativă europeană etc. Muzeul a primit, în 1994, distincția specială „European Museum of the Year Award" (Muzeul European al Anului) din partea Asociației de specialitate aflată sub egida Consiliului Europei.

MUZEUL DE ISTORIE ŞI ARTĂ AL MUNICIPIULUI BUCUREŞTI (Bd. I. C. Brătianu nr. 2) este adăpostit în Palatul Suțu, construit în stil neogotic, în 1833–1834, după planurile arhitecților vienezi Conrad Schwinck şi Johann Weit, cuprinzând c. 400 000 de exponate care înfățişează istoria municipiului **B.** din cele mai vechi timpuri şi până în prezent.

MUZEUL NAȚIONAL AL SATULUI „DIMITRIE GUSTI" (şos. Kiseleff nr. 28–30), înființat în 1936 de prof. Dimitrie Gusti, după zece ani de cercetări şi achiziții, şi inaugurat la 17 mai 1936, este un muzeu etnografic în aer liber, extins pe 10 ha (inițial 6,5 ha), cuprinzând 338 de clădiri şi gospodării țărăneşti din toate zonele țării (dintre care 72 sunt declarate monumente de arhitectură), şi 53 828 de piese de artă populară (în anul 2003).

MUZEUL NAȚIONAL DE GEOLOGIE (şos. Kiseleff nr. 2), f. în 1990, expune impresionante colecții de flori de mină, mineralogie, paleontologie, zăcăminte etc., care însumează peste 80 000 de eşantioane.

MUZEUL NAȚIONAL DE ISTORIE NATURALĂ „GRIGORE ANTIPA" (şos. Kiseleff nr. 1), inaugurat la 24 mai 1908 pe baza colecțiilor din 1834 care au aparținut Colegiului „Sfântul Sava", cuprinde în prezent peste 300 000 de piese organizate pe colecții de nevertebrate, vertebrate superioare, biologie marină, paleontologie, ecologie, botanică etc. Aici se află una dintre cele mai importante colecții de fluturi din Europa (peste 130 000 de exemplare), precum şi scheletul uriaş al unui mamifer (*Dinotherium gigantissimum*), înrudit cu elefantul, descoperit de savantul Gregoriu Ştefănescu, în 1890, pe teritoriul satului Mânzați (com. Ibăneşti) din jud. Vaslui. Muzeul a fost

Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti"

Muzeul Național de Geologie

reorganizat şi modernizat în cursul anului 2009.

MUZEUL MILITAR NAȚIONAL (str. Mircea Vulcănescu nr. 125–127), f. 18 dec. 1923, cuprinde colecții de istorie militară, documente, fotografii, arme, uniforme, steaguri, medalii, tehnică de luptă etc.

MUZEUL NAȚIONAL AL POMPIERILOR (Bd. Ferdinand nr. 33), organizat în anii 1961–1963, este adăpostit în edificiul Foişorului de Foc, de 42 m înălțime, construit în anii 1890–1893 după planurile arhitectului George Mandrea şi folosit ca punct de observații pentru incendii. În acest muzeu sunt expuse documente, manuscrise, hărți, arme, machete de utilaje ale unităților de pompieri, medalii, drapele etc. În aceeaşi clădire a fost amenajat Muzeul Poliției Române, inaugurat la 7 iul. 1997.

MUZEUL CURTEA VECHE – PALATUL VOIEVODAL (str. Iuliu Maniu nr. 25–31), inaugurat la 27 apr. 1972, cuprinde ruinele primei reşedințe voievodale a domnilor Țării Româneşti.

MUZEUL NAȚIONAL TEHNIC „PROF. ING. DIMITRIE LEONIDA" (str. Candiano Popescu nr. 2) a fost înființat în 1902 de prof. ing. D. Leonida pe baza unor achiziții de mare valoare care ilustrează introducerea tehnicii în vechiul **B.** (cilindrul primei mori de cereale, care, pentru punerea în funcțiune, folosea o maşină cu aburi – Moara lui Assan, 1850 –, dinamurile Busch, folosite pentru producerea curentului electric, care

Muzeul Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa"

trebuia să lumineze Grădina Cişmigiu şi Palatul Regal etc.). În 1954, muzeul a fost organizat pe sectoare: istoricul mecanicii, electricitate, magnetism, industrie minieră şi petrolieră, energie nucleară, telecomunicații, hidraulică, electrotehnică, transporturi terestre şi aeriene etc. Muzeul a fost reorganizat şi modernizat în anul 1972.

MUZEUL ȚĂRANULUI ROMÂN (şos. Kiseleff nr. 3) cuprinde c. 100 000 de piese de artă populară românească (ceramică, mobilier, icoane, ouă încondeiate, bisericuță din lemn, unelte, monumente funerare etc.) şi străină. Muzeul actual este continuatorul Muzeului de Antichități, înființat în 1906, pe baza colecțiilor lui Al. Tzigara-Samurcaş, transformat în 1936 în Muzeu de Artă Națională, apoi în Muzeu de Artă Populară (1953). În perioada 1966–1990, în această clădire a funcționat Muzeul de Istorie a Partidului Comunist, a Mişcării Revoluționare şi Democratice din România, iar din 1990 adăposteşte Muzeul Țăranului Român. La 19 mai 1996, Muzeul Țăranului Român a fost declarat, de către Consiliul Europei, cel mai bun muzeu european al anului.

MUZEUL CĂILOR FERATE ROMÂNE (Calea Griviței nr. 193) expune în aer liber locomotive, vagoane, iar în interior prezintă un telegraf Morse din 1869, fotografii, acte, costume de ceferişti, machete etc.

MUZEUL NAȚIONAL AL LITERATURII ROMÂNE (str. Nicolae Creţulescu nr. 8) posedă valoroase colecții de manuscrise, cărți vechi, ediții princeps, cărți cu dedicații, corespondență, obiecte care au aparținut

Muzeul Militar Național

Muzeul Național al Pompierilor

Muzeul Țăranului Român

unor scriitori etc. având ca fondator şi director pe D. Panaitescu-Perpessicius.

MUZEUL NAȚIONAL „GEORGE ENESCU" (Calea Victoriei nr. 141) este organizat în Palatul lui Gheorghe Grigore Cantacuzino-Nababul, construit în 1906 după planurile arhitectului Ion Berindei. În acest palat a locuit şi creat o vreme, după anul 1937, George Enescu. Muzeul cuprinde colecții referitoare la istoria muzicii: clopoțel din Epoca bronzului, documente muzicale, partituri, manuscrise, fotografii, periodice etc.

MUZEUL TEATRULUI NAȚIONAL (Bd. Nicolae Bălcescu nr. 2–4) ilustrează prin colecțiile sale (măşti, statuete, tipărituri vechi, fotografii, afişe, programe, schițe, machete de decor, costume, corespondență etc.) evoluția teatrului românesc de-a lungul timpului.

Dintre numeroasele case şi muzee memoriale se remarcă:

MUZEUL MEMORIAL „THEODOR AMAN" (str. C.A. Rosetti nr.8) este organizat în casa în care a locuit marele pictor, construită în 1869 după planurile artistului şi decorată de el însuşi.

MUZEUL MEMORIAL „GHEORGHE M. TATTARESCU" (str. Domnița Anastasia nr. 17) este adăpostit în casa în care a locuit celebrul pictor în perioada 1855–1894.

COLECȚIA DE ARTĂ PLASTICĂ „FREDERIC STORCK ŞI CECILIA CUȚESCU-STORCK" (str. Vasile Alecsandri nr. 16) cu lucrări semnate de aceşti doi renumiți sculptori.

MUZEUL MEMORIAL „CORNEL MEDREA" (str. G-ral Budişteanu nr. 16) întemeiat pe baza lucrărilor donate de către artist (130 de sculpturi şi 40 de desene).

COLECȚIA MEMORIALĂ „MARIA FILOTTI" (str. Vasile Pârvan nr. 12) expune obiecte care ilustrează viața şi activitatea actriței Maria Filotti.

MUZEUL MEMORIAL „C. I. şi C. C. NOTTARA" (Bd. Dacia nr. 105) cuprinde fotografii, medalii, afişe, obiecte, mobilier care au aparținut actorului C. I. Nottara şi compozitorului C. C. Nottara.

Alte *case şi muzee memoriale* în care au locuit şi au creat personalități de frunte ale ştiinței, culturii şi artei româneşti sunt: Dimitrie Gusti (str. Armindenului nr. 4), George Bacovia (str. George Bacovia nr. 56), Theodor Speranția (str. Cezar Bolliac nr. 12), Nicolae Iorga (str. Buzeşti nr. 36), I. L. Caragiale (str. I. L. Caragiale nr. 3), George Călinescu (str. George Călinescu nr. 29), George Oprescu (str. Dr. Clunet nr. 16), Ion Barbu (str. Carol Davila nr. 4), Mihail Sadoveanu (str. Barbu Ştefănescu Delavrancea nr. 47), P. P. Carp (Calea Dorobanților nr. 72, azi Ambasada Turciei), Grigoraş Dinicu (str. Finlanda nr. 10), Dr. Gheorghe Marinescu (str. Thomás Masaryk nr. 26), Dimitrie Kiriac (str. Mircea Vulcănescu nr. 117), Dinu Lipatti (Bd. Lascăr Catargiu nr. 12), Henri Coandă (Bd. Lascăr Catargiu nr. 29), Gheorghe Anghel (str. Levanticei nr. 13), Tudor Arghezi (str. Prelungirea Mărțişor nr. 37), Ştefan Luchian (str. Mendeleev nr. 25), Dr. Victor Babeş (str. Andrei Mureşan nr. 14 A), Anghel Saligny (str. Occidentului nr. 8), George Enescu (str. George Enescu nr. 2–4), Constantin Tănase (str. Puțul cu Plopi nr. 10) etc.

Dintre marile *biblioteci* ale municipiului **B.** se evidențiază Biblioteca Academiei Române (f. 6 aug. 1867) cu peste 10 mil. de unități, din care 3,6 mil. monografii, 5,3 mil. publicații speciale ş.a.; Biblioteca Națională a României (f. în 1955 cu numele Biblioteca Centrală de Stat pe baza Bibliotecii Colegiului „Sfântul Sava" deschisă publicului în 1838 şi devenită Bibliotecă Națională în 1859) cu 13 mil. vol.; din 2012 funcționează într-un nou şi modern spațiu situat pe cheiul Dâmboviței; Biblioteca Centrală Universitară (f. 1891 şi inaugurată la 14 mart. 1895 ca Fundație Regală), al cărei sediu şi o mare parte din patrimoniu au fost distruse prin incendiere în timpul evenimentelor din dec. 1989, are 1 912 718 vol. (2008); clădirea vechii biblioteci universitare a fost refăcută între apr. 1990 şi nov. 2001 şi tot atunci a fost construită o clădire nouă, modernă, lângă cea veche; Biblioteca municipală „Mihail Sadoveanu" (f. 1935) cu c. 1,8 mil. vol.; Biblioteca Pedagogică Națională „I.C. Petrescu" (f. 31 dec. 1880) cu peste 500 000 vol.; Biblioteca Institutului Național de Informare şi Documentare (f. 1949) cu peste 150 000 vol. etc.

Mijloacele de informare în masă (Mass-media). Municipiul **B.** este cel mai mare şi mai activ centru al tipăriturilor din țară care posedă o îndelungată tradiție. De la primul periodic din Țara Românească – „Curierul românesc" – gazetă politică, administrativă, culturală şi literară, editată de Ion Heliade Rădulescu între 8 apr. 1829 şi 19 apr. 1848, numărul publicațiilor a crescut mereu, ajungând în prezent, ca din cele peste 1 100 de titluri de ziare, reviste şi alte publicații periodice, în **B.** să apară peste 200 cu orientări şi apartenențe dintre cele mai variate. În **B.** îşi au sediile redacțiile celor mai mari şi mai influente cotidiane din țară printre care: „Adevărul", cotidian național independent, politic şi social (f. 1888, serie nouă din dec. 1989); „România liberă" (f. 1877), cotidian independent; „Evenimentul zilei" (f. 1992), cotidian independent de ştiri şi informație; „Curierul național" (5 febr. 1990), ziar ecomomic; „Cotidianul" (f. 10 mai 1991), ziar independent; „Libertatea" (f. dec. 1989), cotidian independent; „Jurnalul Național", publicație cotidiană a lui Intact Media Group fundată la 7 iul. 1993; „Gândul", cotidian întemeiat în primăvara anului 2005; „Gazeta Sporturilor" (f. 1924); „Ùj Magyar Szó" (f. 1947 cu titlul „Romániai Magyar Szó), cotidian în limba maghiară; „Allgemeine Deutsche Zeitung für Rumänien" (f. 1949 sub titlul „Neuer Weg"), cotidian în limba germană etc.

Dintre *publicațiile săptămânale* se evidențiază „Contemporanul" (f. 1881, seria nouă de după 1990 are titlul „Contemporanul. Ideea europeană"), revistă națională de cultură, politică şi ştiință; „Contrapunct" (f. 1990), săptămânal editat de Uniunea Scriitorilor din România; „Cuvântul" (f. 1990), săptămânal de cultură şi atitudine; „22" (f. 20 ian. 1990), publicație săptămânală editată de către Grupul pentru Dialog Social; „Expres Magazin" (f. 1990), săptămânal independent de informații, reportaje, comentarii; „Flacăra" (f. 1990), săptămânal de opinie, politic social şi cultural; „Luceafărul" (f. 15 iul. 1958, serie nouă 1990), săptămânal de literatură editat de Uniunea Scriitorilor din România; „Lumea" (f. 1963, serie nouă dec. 1989), săptămânal independent de politică externă; „România Mare" (f. 1990), săptămânal cultural, politic, independent; „Academia Cațavencu" (f. 1990), săptămânal de moravuri grele.

Publicații bilunare şi lunare: „Academica" (f. 1990), revistă bilunară de ştiință, cultură şi artă; „Actualitatea muzicală" (f. 1990), revistă bilunară editată de Uniunea Compozitorilor şi Muzicologilor din România; „Magazin istoric", revistă lunară de cultură istorică, aparținând Fundației Culturale Magazin istoric, al cărui prim număr a apărut în

apr. 1967. Revista publică articole şi imagini despre istoria românilor şi din istoria universală, iar pe ultima pagină se află un sumar în limbile engleză şi rusă; „Amfiteatru" (f. 1 ian. 1966), revistă lunară de cultură; „Autoturism" (f. 1968), revistă bilunară de satiră şi humor; „România pitorească" (f. 1933, serie nouă după 1990), revistă lunară a Automobil Clubului Român; „Femeia" (f. 1876, serie nouă 1990), revistă lunară a întregii familii; „Moftul român" (f. 1893 de I. L. Caragiale şi Anton Bacalbaşa, serie nouă 1990), revistă lunară; „Secolul 20" (f. 1961), revistă lunară de cultură naţională şi internaţională editată de către Uniunea Scriitorilor din România; „Sportul ilustrat" (f. 1989), revistă lunară; „Ştiinţă şi Tehnică" (f. 1948, serie nouă 1990), revistă lunară de cultută ştiinţifică şi tehnică; „Realitatea evreiască", publicaţie a Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România (f. 1955) etc.

Societatea Naţională de Radiodifuziune, în proprietate publică, cu sediul în str. G-ral Berthelot nr. 62–64, şi-a inaugurat prima emisiune pe calea undelor la 1 nov. 1928, ajungând să difuzeze în prezent, prin intermediul mai multor posturi, programe variate (actualităţi, sociale, economice, literare şi de artă, învăţământ, educaţie, ştiinţă, teatru, muzică, varietăţi, sport, publicitate etc.) care însumează c. 68 000 de ore-program anual, din care c. 4 200 ore-program în limbile minorităţilor naţionale, c. 12 600 ore-program în limbile de circulaţie internaţională şi restul în limba română. Pe timpul verii, Societatea Naţională de Radiodifuziune are la Mamaia, pe litoralul Mării Negre, un post – „Radio-vacanţa" – care emite programe de divertisment în cinci limbi (română, engleză, franceză, germană, rusă), în perioada mai-octombrie, pentru toate staţiunile litoralului românesc, în folosul tuturor turiştilor aflaţi la odihnă şi tratament. După 1989, s-au înfiinţat numeroase posturi particulare de radio-emisie.

Televiziunea română, în proprietate publică, cu sediul în Calea Dorobanţilor nr. 191, a intrat în funcţiune cu prima staţie de emisie în 1956 (TV 1), iar în 1959 cu programul 2 (TV 2), la început cu programe alb/negru, iar din 1984 cu programe color. În a doua jumătate a anilor '80 ai sec. 20, sub pretextul crizei de energie, Nicolae Ceauşescu a suprimat programul 2 al Televiziunii, iar programul 1 ajunsese să emită doar două ore pe zi (între orele 20 şi 22). După Revoluţia din dec. 1989, programul 2 al Televiziunii române şi-a reluat emisia la 12 febr. 1990, iar TV 1 şi-a extins timpul de emisie la 24 de ore pe zi. În cadrul posturilor naţionale de emisie ale Televiziunii române sunt prevăzute, săptămânal, câteva ore destinate minorităţilor de alte etnii (maghiară – prima emisiune în limba maghiară a fost difuzată la 23 nov. 1969, germană, etnie romă, aromână etc.). În anul 1995 a mai fost pus în funcţiune un post de emisie al Televiziunii publice (TVR Internaţional) care emite zilnic 24 de ore şi este destinat tuturor telespectatorilor români stabiliţi în diverse ţări ale lumii de pe toate continentele. Totodată, după 1989 au luat fiinţă mai multe posturi de televiziune particulare printre care SOTI (primul post independent, înfiinţat în dec. 1991 şi autodesfiinţat în 1994), Antena 1 (f. 1993), PRO TV (inaugurat la 1 dec. 1995), TV Prima (17 dec. 1997), Acasă (2 febr. 1998), Realitatea (inaugurat în anul 2001), Antena 3 (inaugurat în mai 2005) ş.a., s-a extins reţeaua de televiziune prin cablu.

Ocrotirea sănătăţii. Primii medici şi-au făcut apariţia în **B.** în sec. 15 pe lângă curţile domneşti şi boiereşti, iar primele măsuri sanitare care s-au luat pe teritoriul oraşului apar consemnate în unele pravile din 1652, în timpul domniei lui Matei Basarab. Sfârşitul sec. 17 este marcat de construcţia la **B.**, între 1695 şi 1709, a primului aşezământ spitalicesc – spitalul Colţea, urmat, în 1735, de spitalul „Sfântul Pantelimon", apoi de spitalul „Sfânta Vineri" (1763), devenit ulterior azil de bătrâni, spitalul „Sfântul Haralambie" ş.a. În 1800 a fost înfiinţată prima farmacie din **B.**, iar în 1804 primul lazaret (spital izolat) pentru ciumaţi (în 1811–1813 a fost transformat în spitalul Filantropia), la 2/14 febr. 1831 a fost întemeiată Eforia Spitalelor din **B.**, iar în 1835–1838 a fost construit spitalul Brâncovenesc, din iniţiativa Saftei Brâncoveanu. Clădirea spitalului Brâncovenesc a fost mistuită de un incendiu şi reconstruită în anii 1880–1890, iar în luna mai 1984 a fost demolată din ordinul lui Nicolae Ceauşescu o dată cu distrugerea centrului istoric al Capitalei. Cel mai însemnat eveniment în evoluţia şi dezvoltarea instituţiilor sanitare îl constituie, însă, organizarea serviciului sanitar militar şi ocrotirea sănătăţii publice, realizate de medicul Carol Davila (în 1852), care, împreună cu N. Kretzulescu, a pus şi bazele învăţământului medical în Ţara Românească prin înfiinţarea la **B.** (la 2/14 ian. 1853) a Şcolii de mică chirurgie din cadrul spitalului Filantropia. Carol Davila (1832–1884) a fost şi animatorul şi fondatorul unor societăţi şi reviste ştiinţifice, printre care Societatea medicală (1857), Societatea naţională de Cruce Roşie a României (4/16 iun. 1876), „Gazeta medicală" (1865). În 1864 a fost dat în folosinţă spitalul Colentina, a cărui construcţie a fost începută în 1858 de epitropia spitalului „Sfântul Pantelimon", iar la 11 mai 1886 a fost înfiinţat spitalul de copii „Grigore Alexandrescu", unul dintre cele mai vechi spitale de acest fel din Europa. În 1867 a fost emis un decret de înfiinţare a Facultăţii de Medicină din **B.**, de pe băncile căreia vor ieşi ulterior numeroşi savanţi de talie europeană şi mondială, care vor activa neobosit pentru menţinerea sănătăţii publice. Printre aceştia se evidenţiază Victor Babeş (1854–1926), Thoma Ionescu (1860–1926), Gheorghe Marinescu (1863– 1938), Ion Cantacuzino (1908–1975), Constantin Parhon (1874–1969) ş.a. După cel de-al Doilea Război Mondial, asistenţa medico-sanitară din Capitală a cunoscut o permanentă creştere, atât prin sporirea numărului de medici (10 824 medici şi 2 424 medici stomatologi, la sf. anului 2007), cât şi a numărului de paturi în spitale (20 124 paturi, la 1 ian. 2008), de policlinici, dispensare, farmacii etc. În anul 2007, în arealul municipiului **B.** îşi desfăşurau activitatea 53 de spitale, 110 policlinici, şase dispensare, 939 farmacii şi puncte farmaceutice etc. Cele mai importante spitale din **B.** sunt: spitalul clinic „Colţea" (1695–1709), spitalul „Sfântul Pantelimon" (fost 23 August), datând din 1735 (posedă o clădire nouă), spitalul clinic „Colentina" (1858–1864), azi „Nicolae Gh. Lupu", spitalul clinic „Fundeni" (dat în folosinţă în 1959), spitalul clinic „Panduri" (1946), spitalul „Alexandru Sahia" (1924–1928), spitalul clinic „Bucur" (1936–1938), spitalul de boli infecţioase „Victor Babeş" (1955– 1958), spitalul de boli contagioase „Colentina" (1953), spitalul clinic „Gheorghe Marinescu" (1912), spitalul clinic de Stomatologie (1949), spitalul clinic de Oftalmologie (1945), spitalul T.B.C. Filaret (1904), Spitalul municipal, din 1994 numit Spitalul Universitar de Urgenţă Bucureşti, Spitalul clinic de

Urgență, Spitalul „Elias” (1956), spitalul de copii „Grigore Alexandrescu”, spitalul „Sfântul Ioan” (Vitan-Bârzești), spitalul „Maria Curie” (fost „Budimex”) ș.a.

Viața religioasă. Începutul procesului de creștinare a poporului român datează din a doua jumătate a sec. 1 d.Hr. când, pe pământul prov. romane Scythia Minor (Dobrogea de astăzi), a predicat Sfântul Apostol Andrei – unul dintre cei 12 Apostoli, fratele Sfântului Apostol Petru. În sec. 2, creștinismul cuprinsese întreg teritoriul actual al României, fapt atestat de numeroasele mărturii arheologice, el manifestându-se de-a lungul secolelor printr-o puternică viață bisericească, cu lăcașuri de rugăciune și obiecte de cult, cu episcopi, preoți, călugări și numeroși credincioși. În prezent, în România există 14 culte religioase recunoscute oficial. Biserica Ortodoxă Română cu cei 18 806 428 credincioși (87,4% din totalul populației României) dispune de c. 12 500 lăcașuri de cult, în care slujesc c. 11 000 de preoți, peste 200 de mănăstiri și schituri (multe dintre acestea au fost reînființate după dec. 1989) cu c. 4 000 de monahi. Biserica Ortodoxă Română este condusă de un patriarh, care își are sediul în **B.** La 25 febr. 1925, Scaunul Arhiepiscopal și Mitropolitan al Ungro-Vlahiei a fost ridicat la rangul de Scaun Patriarhal, iar Miron Cristea, în calitatea sa de Primat al României, a devenit primul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române (1925–1939), urmat de Nicodim Munteanu (1939–1948), Iustinian Marina (1948–1977), Iustin Moisescu (1977–1986), Teoctist Arăpașu (1986–2007) și Daniel Ciobotea (din 30 sept. 2007). Patriarhia Română are sediul în Palatul Patriarhal de pe Dealul Mitropoliei din **B.** – construcție care datează de la sf. sec. 17, cu adăugiri și refaceri din a doua jumătate a sec. 19.

Municipiul **B.** este orașul cu cele mai multe biserici din România. În 1739, aici erau consemnate 300 de biserici, în 1793 existau 360 de biserici, iar în prezent sunt 268 de biserici, dintre care 74 sunt declarate monumente istorice și de arhitectură. În perioada comunistă, mai ales în timpul lui Nicolae Ceaușescu (după 1965), și în mod deosebit după anul 1984 (când din ordinul acestuia a fost demolată c. 1/3 din zona centrală, istorică a municipiului **B.**) au fost dărâmate 20 de biserici, aflate în diferite zone ale Capitalei, multe dintre ele monumente istorice și de arhitectură și au fost translate 6 biserici (mutate din locul lor, pe rulmenți, la câteva zeci de metri de locul inițial).

Bisericile demolate în perioada 1977–1987:

1. *Biserica „Ienei”* (sau *„Ianei”*) cu hramul „Sfântul Nicolae” (vizavi de hotelul Intercontinental), construită în 1724 pe locul unei biserici din lemn din 1683 (numită biserica Ienei după numele jupânesei Iana, care o ctitorise) a fost demolată în 1977.

2. *Biserica „Olteni”*, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”, ctitorie din 1721 a protopopului Nicolae al Bucureștilor și a lui Costache Vătaful, demolată în 1985.

3. *Biserica „Sfânta Vineri”*, cu hramul „Cuvioasa Parascheva”, ctitorie din anul 1645 a jupânului Nicolae Niță, mare agă, și a soției sale Ioana, reparată în 1839 de Constantin Năsturel-Herăscu și demolată în 17–19 iun. 1987. Piatra de temelie a unui nou lăcaș a fost pusă și sfințită la 23 mart. 2008, la 150 m distanță de fosta biserică, de către Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Preafericitul Daniel, urmând ca de lucrările de construcție să se ocupe preotul Gelu Bogdan, parohul fostei biserici demolate.

4. *Biserica „Sfântul Spiridon”-Vechi*, cu hramul „Sfântul Spiridon“ (Piața Națiunilor Unite, pe malul drept al Dâmboviței), pomenită într-un document din 1680 în vremea lui Șerban Cantacuzino, și refăcută în întregime în anii 1746–1748 prin strădania Patriarhului Silvestru al Antiohiei cu banii lui Constantin Mavrocordat. Demolată la 13–14 iun. 1987, a fost rezidită în 1992–1995 și pictată imediat după aceea, sfințită la 26 oct. 1996, păstrându-i-se arhitecura anterioară.

5. *Biserica fostei mănăstiri Cotroceni*, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului“, a fost construită în mijlocul unei păduri de pe Dealul Cotroceni în perioada 26 mai 1679 – mai 1680 din inițiativa și pe cheltuiala lui Șerban Cantacuzino, domn al Țării Românești între 1678 și 1688, și menționată mai târziu în diferite hrisoave și note de călătorie ale unor călători străini care au vizitat-o (epigrafistul englez Edmund Chisthull, apr. 1702, italianul Domenico Sestini, 1780 ș.a.). Biserica a fost pictată inițial de Pârvu Mutu, iar în 1806 picturile murale au fost refăcute. De-a lungul existenței sale, biserica a suferit multe stricăciuni de pe urma cutremurelor (8 mai 1738, 14 oct. 1802, 11 ian. 1838, 9/10 nov. 1940, 4 mart. 1977), a incendiilor (1718 ș.a.), a răscoalelor și războaielor, dar de fiecare dată a fost refăcută. Clădirile mănăstirii Cotroceni au servit adeseori, pe timpul verii, drept reședință a domnilor Țării Românești, de la Șerban Cantacuzino și până la Alexandru Ioan Cuza și regele Carol I. Vechile case domnești, devenite la sf. sec. 19 reședință regală secundară, au fost demolate în 1893, împreună cu unele anexe mănăstirești, pe locul lor construindu-se un palat, după planurile arhitectului francez Paul Gotterau. După cutremurul din 9/10 nov. 1940, biserica a fost consolidată și renovată de Comisiunea Monumentelor Istorice, iar în 1984 a fost demolată de autoritățile comuniste. Biserica a fost reconstruită în anii 2004–2009 (sfințită la 11 oct. 2009) și are regim de paraclis al palatului Președintelui României. În pronausul acestei biserici se găseau mormintele lui Șerban Cantacuzino († 29 oct. 1688), Matei Cantacuzino († dec. 1685), spătarul Iordache Cantacuzino († 1692), Radu Cantacuzino († 25 febr. 1715) și principelui Mircea († 20 oct. 1916), fiul Regelui Ferdinand și al Reginei Maria. În biserica nou construită au fost reînhumate osemintele domnului Șerban Cantacuzino.

Biserica „Sfântul Spiridon“-Vechi (rezidită în 1992–1995)

6. *Biserica „Izvorul Tămăduirii“*-Uranus, construită în 1797 și demolată în 1984.

7. *Mănăstirea Văcărești*, situată pe o colină de lângă Piața Sudului, înainte de a pătrunde în cartierul Berceni, extinsă pe o supr. de c. 3 ha, a fost construită (biserica mănăstirii, turnul-clopotniță, flancat de două cuhnii, stăreția, chiliile și casa domnească) din inițiativa și prin grija domnului Nicolae Mavrocordat, între anii 1716 și 1724. Biserica mănăstirii Văcărești, cu hramul „Sfânta Treime“, valoros ansamblu arhitectonic în stil brâncovenesc, a fost

sfinţită la 24 sept. 1724, cu picturi originare interioare, de mare valoare artistică. Picturile murale interioare au fost refăcute în 1845–1856. În pronaosul bisericii a fost înmormântat Nicolae Mavrocordat, răpus de ciumă la 3 sept. 1730. În cadrul complexului mănăstiresc au funcţionat în trecut o şcoală în limba greacă, o tipografie şi o bibliotecă. De la mijlocul sec. 19, întreg ansamblul monahal a avut diferite destinaţii, inclusiv aceea de penitenciar (în anii comunismului), sfârşind, în 1986, prin demolare.

Celelalte 13 biserici demolate între 1982 şi 1987 sunt: biserica „Albă"-Postăvari (1568, dărâmată în 1984), biserica „Bradu-Staicu" (1726, demolată în oct. 1987), biserica „Buna Vestire"-Rahova, biserica „Gherghiceanu" (1939, demolată în 1984), biserica „Sfântul Nicolae"-Sârbi (demolată la 5 sept. 1985), biserica „Sfântul Nicolae"-Jitniţa (1590, demolată în iul. 1986), biserica „Spirea"-Veche (sec. 16, demolată în 1984), biserica „Sfânta Treime"-Dudeşti, bisericile Crângaşi I (datând din 1564, demolată în 1986) şi Crângaşi II (1943, demolată în 1982), biserica „Doamna Oltea" (1947, demolată în 1986), biserica „Dimieni", biserica Buda-Sat.

Biserici mutate (translate) din locul lor la câteva zeci de metri depărtare (în perioada 1983–1987), dar salvate în acest fel de la demolare:

1. *Schitul Maicilor*, cu biserica având dublu hram – „Buna Vestire" şi „Sfânta Cuvioasă Parascheva", este ctitoria din anii 1726–1727 a călugăriţei de origine rusă, Tatiana Hagi Dina. Ansamblul monahal a fost supus unor lucrări de restaurare în anii 1955–1958, iar în 1984 a fost mutată din locul iniţial în cel actual pentru a fi salvată de la demolare. Biserica este declarată monument istoric şi de arhitectură.

2. *Biserica fostei mănăstiri „Mihai Vodă"*, cu hramul „Sfântul Nicolae", este ctitoria din 1591–1594 a voievodului Mihai Viteazul, zidită pe locul unei biserici mai vechi care fusese construită în 1564–1568 prin strădania jupânesei Caplea. Biserica „Mihai Vodă" a fost afectată de incendiul din 1761 (a fost distrus acoperişul) şi de câteva cutremure ulterioare, astfel că, la sf. sec. 18, complexul monahal se afla în paragină. La cutremurul din 14 oct. 1802, au căzut turlele, s-au stricat bolţile şi au crăpat pereţii, iar incendiul din 28 aug. 1804 a provocat noi avarii. Reparată imediat, i se adaugă un pridvor sprijinit pe stâlpi din lemn. Renovată şi repictată la interior în perioada 1827–1837. Afectată puternic de cutremurul din 11 ian. 1838 (turlele şi acoperişul s-au prăbuşit), biserica a fost supusă unor reparaţii începând cu luna iun. 1838. În anii 1928–1935, biserica a fost restaurată de Comisiunea Monumentelor Istorice, sub îndrumarea arhitectului Emil Costescu, şi repictată de Costin Petrescu, redându-i-se înfăţişarea iniţială. La exterior, biserica are faţadele împărţite, de un brâu median, în două registre asemănătoare celor de la biserica mănăstirii Dealu de lângă Târgovişte. Biserica a fost mutată de pe Dealul „Mihai Vodă", în vara-toamna anului 1985, fiind deplasată la poalele dealului la o distanţă de 289 m de locul iniţial şi coborâtă pe verticală cu 6,20 m. Declarată monument istoric şi de arhitectură.

3. *Biserica „Olari"*, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", ctitorie din 1758 a vistiernicului Dumitraşcu Racoviţă. Biserica a fost restaurată în perioada 1939–1943, iar picturile murale interioare, executate în 1869, au fost restaurate în anii 1994–2002. Biserica a fost mutată din locul iniţial pe o distanţă de 58 m în perioada 22 sept. 1982–5 dec. 1983.

4. *Biserica „Sfântul Ioan"-Nou,* situată pe Bd. I. C. Brătianu, lângă Bd. Corneliu Coposu (fost Bd. G. Coşbuc), în zona Pieţei Unirii, vizavi de magazinul Unirea, datează de la începutul sec. 18, când Constantin Brâncoveanu i-a adăugat o turlă şi tinda şi a dispus zugrăvirea bisericii. Iniţial, biserica a avut hramul „Sfântul Ioan Botezătorul", iar apoi i s-a atribuit diferite nume: „Biserica dinspre Doamna", „Biserica de Sus" (spre a o deosebi de „Biserica de Jos", cu hramul „Buna Vestire"), „Sfântul Ioan cel Nou" din Podul Beilicului, „Sfântul Ioan" al Pârgoreanului, „Sfântul Ioan" Gura Vieţii. Biserica actuală a fost construită în 1766, pe locul celei vechi prin osârdia lui Ioniţă Croitorul. Afectată grav de incendiul din 23–24 mart. 1847, biserica a fost refăcută prin grija lui Iordache, staroste de boiangii. Biserica a cunoscut ample lucrări de restaurare în 1930–1940, după planurile arhitectului S. Becu, în timpul Patriarhului Miron Cristea şi terminate în vremea Patriarhului Nicodim Munteanu. Pictura a fost reînnoită după această restaurare, fiind executată în frescă de pictorul Iosif Keber. Biserica posedă cinci vitralii executate în 1968 de pictorul Traian Pârvu. Picturile murale au fost spălate în 1970 de Olga Greceanu. Afectată de cutremurul din 4 mart. 1977, biserica a fost reparată în 1977–1978 din fondurile Patriarhiei Române. Din 30 mai 1986 şi până în toamna aceluiaşi an au fost executate lucrările de translaţie a bisericii pe o distanţă de 23 m şi pe o pantă de 2,8°, după care s-a efectuat restaurarea acesteia. Biserica este declarată monument istoric.

5. *Biserica „Sfântul Ilie Tesviteanul"*-Rahova, situată la poalele Dealului Mitropoliei, a fost zidită în anii 1837–1838 pe locul unei biserici din lemn ce data din 1706. Strămutată de pe locul ei iniţial în anii 1983–1984, a fost restaurată în perioada 1991–1996 şi resfinţită la 20 iul. 1996 de Prea fericitul Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române din acel timp.

6. *Biserica „Sfântul Gheorghe"*-Capra, situată pe şos. Pantelimon nr. 131, colţ cu str. Fântânica nr. 2, a fost zidită în 1877 (sfinţită în sept. acelaşi an) prin osârdia şi pe cheltuiala lui Costache Duţulescu (zis Capra), a soţiei sale Eufrosina şi a 151 de enoriaşi. Restaurată în 1974, biserica a fost resfinţită la 6 nov. 1977, cu ocazia comemorării centenarului. Între 16 oct. 1985 şi 20 apr. 1986, biserica a fost supusă unor moderne lucrări de translaţie pe actualul plasament, fiind deplasată de la locul iniţial cu 89,20 m spre N, sub îndrumarea inginerilor Eugen Iordăchescu şi George Mija şi reparată între 1986 şi 1988. Biserica posedă patru vitralii executate în 1982 (cu imagini ale Intrării Maicii Domnului în Biserică, ale Sfintei Parascheva ş.a.) şi frumoase picturi murale executate în frescă de pictorii bisericeşti Mihai Bogdan Mociulschi şi Radu Mărculescu în anii 1988–1990. Dintre picturi se remarcă tabloul votiv al familiei Duţulescu-Capra, precum şi chipul Preafericitului Teoctist (Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române). Ca un amănunt aparte, pe peretele din stânga pronaosului este pictat steagul României (roşu, galben, albastru), ţinut în mâini de doi îngeri, deasupra căruia este scris 22 dec. 1989. Evident că, pictarea bisericii fiind surprinsă de Revoluţia din 16–22 dec. 1989, în urma căreia a fost înlăturat regimul comunist, cei doi pictori au imortalizat Drapelul României, cu stema decupată de pe culoarea galbenă (deci cu o gaură la mijloc), adăugând în locul stemei palma unei mâini cu două degete ridicate în formă de V (semnul victoriei) – drapel devenit simbol şi purtat sau arborat în acele zile ale lunii decembrie.

7. *Biserica „Cuibul cu Barză“*, cu hramul „Sfântul Ştefan“, situată pe calea Ştirbei Vodă nr. 99 bis, în apropiere de Piaţa Virgiliu, a fost construită în 1760, prin strădania clucerului Dona şi a soţiei sale, Zamfira, pe locul unei biserici mai vechi. Reparată în 1853, renovată şi zugrăvită în 1877, sub îngrijirea arhitectului T. Dobrescu. În 1898 a fost supusă unor reparaţii capitale şi a fost pictată de preotul Vasile Damian. Până în 1853, biserica a fost acoperită cu şindrilă, unde o pereche de berze îşi făcuseră de mult timp un cuib, fapt pentru care locuitorii acestei mahalale i-au atribuit numele de biserica „Cuibul de Barză“. Declarată monument istoric.

Principalele edificii religioase din Bucureşti (existente în anul 2012):

Biserica „Adormirea Maicii Domnului“ → Biserica „Dichiu-Tirchileşti“.

Biserica „Adormirea Maicii Domnului“ → Biserica „Kretzulescu“.

Biserica „Adormirea Maicii Domnului“ → Biserica „Pitar Moş“.

Biserica „Adormirea Maicii Domnului“ → Biserica „Răzvan“.

Biserica „Adormirea Maicii Domnului“ → Biserica „Silvestru“.

Biserica „Adormirea Maicii Domnului“-Flămânda, ctitorie din 1782 a fraţilor Istrate şi Constantin Kretzulescu şi terminată de breasla croitorilor în anul 1800. Reparaţii în anii 1869–1871, 1972–1974 şi 1983–1987. Picturile murale interioare, originare, au fost acoperite, în 1871, cu altele executate în ulei de Ştefan Stoenescu, iar în 1983–1987 s-au realizat alte picturi, în frescă, de Grigore şi Maria Popescu, păstrându-se câteva fragmente din pictura originară.

Biserica „Adormirea Maicii Domnului“-Icoanei a fost construită în anii 1745–1750, prin grija monahului Panait Băbeanu, pe locul unui schit din lemn ce data din 1681–1682 (în naosul bisericii exista o icoană cu chipul Maicii Domnului, lucrată şi ferecată în argint de Filip Nicolau în 1682 – icoană de la care a derivat numele de Biserica Icoanei). Zidită în 1745–1750, refăcută în 1784–1786 şi pictată în frescă la interior, biserica a suferit mari stricăciuni cauzate de cutremurul din 11 ian. 1838, dar a fost refăcută şi pictată în acelaşi an. În 1873, biserica a fost restaurată după planurile arhitectului Alexandru Orăscu, iar în 1889, prin grija lui Mihai Băbeanu, a fost supusă unor ample lucrări de restaurare (de la fundaţie). Atunci i s-a adăugat exonartexul, iar frescele au fost acoperite cu picturi în ulei, executate de Gheorghe Tattarescu. Actuala biserică a fost consolidată după cutremurul din 9/10 nov. 1940; a mai fost restaurată în anii 1965, 1977 şi 1989. Declarată monument istoric.

Biserica Albă, cu hramul „Sfântul Nicolae“, ctitorie din 1827 a preotului Dârvaş, pe locul unei biserici din 1602, are faţadele zugrăvite în alb (de unde şi denumirea de Biserica Albă) şi pereţii interiori cu picturi realizate de Gheorghe Tattarescu; se află pe Calea Victoriei, vizavi de hotelul „Radisson Blu“.

Biserica Amzei, cu triplu hram – „Buna Vestire“, „Sfântul Ierarh Nicolae“ şi „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena“, situată pe str. G-ral Christian Tell, colţ cu str. Biserica Amzei, în apropiere de Piaţa Amzei, a fost construită în perioada 1898–1901 (sfinţită la 21 oct. 1901) după planurile arhitectului Alexandru Săvulescu, prin strădania preotului Ilie Teodorescu. Biserica actuală a fost ridicată pe locul uneia mai vechi clădită, în 1810, prin grija lui Amza Năescu, cu banii unchiului său, polcovnicul (colonelul) Nicolae Dărăscu, lăsaţi prin testament în 1807 pentru acest unic scop. Biserica de azi este o clădire monumentală, în stil neobizantin, având multe ornamente din piatră şi cărămidă. În interior, pardoseala este realizată din mozaic policrom, iar pictura murală, originară, a fost executată în stil neobizantin, de Umberto Marchetti. Cele două strane arhiereşti, amvonul şi tâmpla (catapeteasma) au fost executate de sculptorul Gheorghe Babic.

Biserica „Antim“ → Mănăstirea „Antim“.

Biserica Armenească, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil“, situată pe Bd. Carol I, este o construcţie impunătoare, realizată după planurile arhitectului D. Maimarolu între 24 iul. 1911 şi 1915 (sfinţită la 6 sept. 1915). Primul lăcaş de rugăciune al armenilor din **B.** a fost ridicat în perioada 1581–1629 şi a persistat până în 1685. Pe locul bisericii actuale a existat o altă biserică, zidită în 1743, din iniţiativa domnului Mihai Racoviţă (prin hrisovul semnat de el la 16 febr. 1743), pe cheltuiala unui armean notabil din Istanbul, pe nume Harutiun amira Hovvian. Distrusă de un incendiu în 1781, biserica a fost refăcută din temelii, în timpul celei de-a doua domnii a lui Alexandru Ipsilanti (1796–1797), cu sprijinul urmaşilor lui Hovvian. În curtea bisericii de azi se află bustul generalului armean Andronic (1865–1927) – erou naţional –,

Biserica „Adormirea Maicii Domnului“-Icoanei

Biserica „Sfântul Nicolae“ a fostei mănăstiri Mihai Vodă

Biserica Albă, cu hramul „Sfântul Nicolae“

realizat în bronz de H. Toroşian şi amplasat pe un soclu înalt din piatră.

Biserica Batiştei, cu dublu hram „Sfânta Ana" şi „Sfânta Parascheva", situată pe str. G-ral Praporgescu, colț cu str. Batiştei, a fost construită prima dată din lemn, în 1632–1634, de meseriaşii din această mahala şi refăcută, tot din lemn, după incendiul din 1694. Reconstruită în 1726–1727 şi mistuită de un incendiu în 1739, a fost refăcută cu ajutorul domnului Constantin Mavrocordat, în anii 1740–1741. În 1763–1764, vechea biserică a fost înlocuită cu actuala construcție, clădită din zid prin strădania vătafului Manciu. Tot atunci a fost executată pictura murală în frescă. Tâmpla din zid a fost distrusă de cutremurul din 11 ian. 1838, fiind înlocuită (în 1850) cu una din lemn. Biserica a fost supusă unor reparații capitale în 1883–1884, sub îngrijirea preotului Mina Bungețianu, căpătând strălucirea inițială. În 1940, pictura a fost restaurată, iar în 1995–1996 au fost executate lucrări de consolidare a bisericii şi de spălare a picturii. Declarată monument istoric. În curtea bisericii se află un stejar care a depăşit 200 de ani de existență, declarat monument al naturii.

Biserica Bărăția, aparținând cultului romano-catolic, cu un turn de poartă, a fost construită în anii 1581–1629 de comunitatea armeană catolică şi reconstruită în 1850.

Biserica „Boteanu", cu triplu hram – „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul", „Sfântul Gheorghe" şi „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", situată pe str. Boteanu, vizavi de hotelul Lido, a fost construită în anii 1908–1911 pe locul unei biserici mai vechi ce data din 1760.

Biserica „Bucur", cu hramul „Sfinții Atanasie şi Chiril", situată pe o colină de pe malul drept al Dâmboviței, a fost construită în prima jumătate a sec. 17 ca paraclis sau capelă a cimitirului mănăstirii Radu Vodă, pe locul unei vechi bisericuțe din lemn atribuită legendarului cioban Bucur – care, conform tradiției, ar fi întemeiat aşezarea **B**. Biserica, de dimensiuni modeste (9 m lungime şi 5 m lățime), apare consemnată pe o hartă a **B.** datând din 1844–1846. Are fațadele drepte, împodobite cu arcaturi polilobate, turla sub forma unei ciuperci, şi un pridvor cu aspect de prispă țărănească. Biserica a fost renovată în 1869, în 1909–1910 şi consolidată şi restaurată în anii 2007–2010.

Biserica Bulgară, cu hramul „Sfântul Ilie", situată pe str. Doamnei nr. 18, a fost zidită în 1725 prin strădania clucerului Radu Colțea. Reclădită în 1841 de Lazăr Kalenderoğlu şi renovată în 1954 prin grija Patriarhului Iustinian Marina, când picturile au fost spălate de Nicolae Stoica. Biserica a fost resfințită (după ultima renovare) la 26 oct. 1954 de către Patriarhul Iustinian împreună cu Patriarhul Kiril al Bulgariei.

Biserica „Bucur"

Biserica „Capra" → *Capitolul Biserici mutate/translate.*

Biserica „Caşin" (sau *Parcul Domeniilor*), cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", situată într-o mică piațetă, la intersecția Bd. Mărăşti cu str. Caşin, în apropiere de Arcul de Triumf, vizavi de Stadionul Tineretului „Iolanda Balaş-Söter", a fost construită în anii 1935–1937 după planurile arhitectului Dumitru Ionescu Berechet, prin strădania inginerului Liviu Ciulley, şi desăvârşită, treptat, în anii care au urmat. Este un monument de arhitectură, cu cinci turle, coloane din marmură, arcade din piatră la pridvor. Icoana hramului, de pe fațada principală de deasupra intrării, este realizată în mozaic de Murano. În interior, pardoseala este din marmură, iar decorația murală executată în mozaic de Murano, placat cu marmură. Catapeteasma şi cafasul sunt realizate din marmură.

Biserica „Colțea", cu dublu hram „Sfinții Trei Ierarhi" şi „Sfânta Parascheva", situată pe Bd. I. C. Brătianu, lângă spitalul Colțea şi vizavi de palatul Suțu, a fost construită în anii 1698–1702 prin strădania spătarului Mihai Cantacuzino, pe locul uneia din lemn ridicată de slugerul Udrea Doicescu, stăpânul acestor locuri, ce au fost moştenite după moartea sa de către clucerul Colțea Doicescu. Se evidențiază prin arhitectura în stil baroc italienesc, cu elemente autohtone, fiind unul dintre primele edificii religioase din Țara Românească în ornamentația căruia, pe lângă elemente decorative vegetale (frunze, flori, vrejuri), apar figuri de păsări, animale şi oameni cu semnificații simbolice. Pe portalul din piatră sunt înfățişate siluetele Sfinților Evanghelişti şi animale fantastice. Biserica a cunoscut lucrări de refacere şi renovare după incendiul din

Biserica Batiștei

Turnul bisericii „Bărăția"

1739 şi după cutremurul din 11 ian. 1838, păstrând la interior picturi murale executate în 1871 de Gheorghe Tattarescu. Turnul Colței, care forma motivul principal al intrării în curtea bisericii, construit în 1715, grav avariat de cutremurul din 14 oct. 1802, şi mai ales de cel din 11 ian. 1838, a fost demolat în 1888 de administrația locală pentru a se crea noul bulevard. Biserica a fost renovată în anii 2005–2007. În apropierea bisericii se află statuia spătarului Mihai Canatcuzino, dezvelită în 1869, operă din anii 1865–1869 a sculptorului Karl Storck.

Biserica Cotroceni → Capitolul Biserici demolate.

Biserica „Cuibul cu Barză" → Capitolul Biserici mutate/translate.

Biserica „Curtea Veche", cu hramul „Buna Vestire", situată în fosta Piață de Flori, vizavi de Hanul lui Manuc, este cel mai vechi edificiu religios din **B.** păstrat până în prezent, ctitorie a domnului Mircea Ciobanul din perioada celei de-a treia domnii (1558–1559). Lăcaşul a fost terminat de fiul acestuia, Petru cel Tânăr împreună cu frații săi, Mircea şi Radu. Biserica are fațadele decorate cu o alternanță de cărămizi aparente şi fâşii înguste de tencuială, iar la interior păstrează picturi murale executate în 1847–1853 de Constantin Lecca şi Mişu Popp. Biserica a suferit nenumărate renovări, în urma unor invazii (1659), cutremure (1802, 1838), sau incendii (1847), dar cea mai însemnată şi mai atentă restaurare a fost efectuată în 1928–1935 de către Comisiunea Monumentelor Istorice, sub conducerea arhitectului Horia Teodoru care a căutat să-i redea înfățişarea inițială. Biserica „Buna Vestire" a Curții Domneşti a fost „biserica de mir" a Țării Româneşti în perioada dintre jumătatea sec. 16 şi până în timpul domniei lui Gheorghe Bibescu (1842–1848); aici aveau loc fastuoasele ceremonii de „ungere a domnilor" Țării Româneşti. Declarată monument istoric.

Biserica cu Sfinți, cu hramul „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel", numită şi „Biserica cu Sibile" sau a „Sibilelor", deoarece partea superioară a fațadei are picturi ce înfățişează o serie de filosofi antici (Tucidide, Platon, Plutarh ş.a.) şi sibile (sibila este un nume atribuit în Antichitatea greco-romană unor femei legendare care aveau darul profeției), este situată într-o mică piațetă de pe Calea Moşilor, în spatele fostului hotel „Modern". Ea a fost zidită la sf. sec. 17 prin strădania preotului Firea, care a închinat-o Mitropoliei la 15 febr. 1696. Suferind stricăciuni importante, a fost rezidită în timpul domniei lui Nicolae Mavrocordat (1715–1716, care apare într-un tablou votiv printre ctitori), şi restaurată în 1728 de către Mitropolitul Daniel. Refăcută după cutremurul din 11 ian. 1838, biserica a mai conoscut ample lucrări de restaurare abia în perioada 1912–1931, ce au fost conduse de arhitectul Grigore Cerchez. Reparată şi consolidată în 1995–1996.

Biserica „Cuțitul de Argint," cu hramul „Schimbarea la Față", a fost construită în anii 1906–1910 după planurile arhitectului Nicolae Ghika-Budeşti, are o siluetă elegantă şi motive decorative asemănătoare bisericii „Sfântul Nicolae"-Domnesc din Iaşi.

Biserica „Darvari" → Biserica „Schitul Darvari".

Biserica „Delea Nouă"-Calist, cu dublu hram – „Buna Vestire" şi „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", situată pe str. Delea Nouă, nr. 1, a fost construită în perioada 1872–1875 (pe locul uneia din lemn, ridicată în anii 1790–1798) pe cheltuiala enoriaşilor şi a vicarului Calist Stratonichios. Lucrările s-au terminat în iarna anului 1875, iar sfințirea s-a făcut la 25 mart. 1876. Biserica a cunoscut lucrări de restaurare în 1974 şi după cutremurul din 4 martie 1977. Picturile murale interioare au fost spălate în 1975–1976 şi după cutremurul din 1977.

Biserica „Delea Veche", cu hramul „Sfânta Treime", situată pe str. Delea Veche nr. 29A, a fost construită în perioada 24 iun. 1894–2 mai 1896, cu ajutorul enoriaşilor şi al Mitropolitului Ghenadie Petrescu, pe locul unei biserici mai vechi, grav avariată de cutremurul din 11 ian. 1838. Reparată şi pictată în 1923–1925 (pictor C. Vasilescu).

Biserica „Dichiu-Tirchileşti", cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", situată pe str. Icoanei, colț cu str. Comănița, în apropiere de Piața Gemeni, este ctitoria (din 1773–1775) unui monah (care era dichiu – adică mai mare peste călugării de la Sfânta Mitropolie), ajutat de un drept-credincios pe nume Tirchilă, de la care derivă şi numele bisericii (Dichiu-Tirchileşti). În 1880, bisericii i s-a adăugat o turlă mai mică, din lemn, acoperită cu tablă care are şi rol de clopotniță. Biserica a fost reparată la exterior şi pictată la interior în anii 1949–1953.

Biserica „Dintr-o zi", cu hramul „Sfântul Nicolae", situată lângă Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" (fostul Institut de Arhitectură „Ion Mincu"), pe str. Academiei nr. 22. Biserica numită „Dintr-o zi", se pare, pentru motivul că în ziua în care i s-a pus temelia a fost şi târnosită, a fost construită în anul 1702 prin strădania doamnei Marica, soția lui Constantin Brâncoveanu. Distrusă parțial de un incendiu în 1825,

Biserica „Colțea"

Biserica „Curtea Veche" cu hramul „Buna Vestire"

a fost refăcută în 1827. Declarată monument istoric şi de arhitectură.

Biserica Doamnei, cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului", a fost terminată în 1683 prin strădania doamnei Maria şi a soţului ei, domnul Şerban Cantacuzino. Este o construcţie din cărămidă, cu faţadele decorate cu două registre de firide oarbe, înconjurate de ciubuce rotunjite, şi un pridvor cu opt coloane din piatră. Interiorul bisericii păstrează fragmente de pictură murală executată în frescă, în sec. 17, de pictorul grec Konstantinos Mina, ajutat de zugravul Ioan. Biserica a fost reparată după cutremurele din 8 mai 1738 şi 14 oct. 1802, precum şi după incendiul din 1847. Consolidată şi renovată în anii 1996–1998.

Biserica „Domniţa Bălaşa", cu hramul „Înălţarea Domnului", situată pe malul drept al Dâmboviţei, în apropiere de Piaţa Unirii, în vecinătatea Tribunalului Capitalei, este o construcţie impunătoare, în stil neo-românesc, ridicată în anii 1881–1885 după planurile arhitectului Alexandru Orăscu, pe locul unei biserici mai vechi, zidită în anii 1750–1751, prin strădania Domniţei Bălaşa, fiica lui Constantin Brâncoveanu. Prima biserică suferise o reparaţie în 1831, făcută de banul Grigore Brâncoveanu, şi o reconstrucţie în 1838–1842 realizată (după cutremurul din 11 ian. 1838) din iniţiativa doamnei Safta Brâncoveanu – prin osârdia căreia a fost construit şi Spitalul Brâncovenesc (demolat în 1984). Afectată grav de o inundaţie catastrofală a Dâmboviţei, biserica zidită în anii 1838–1842 a fost demolată, pe locul ei fiind construită (în anii 1881–1885) biserica actuală care păstrează în interior picturi murale executate în stil neo-renascentist de către pictorii vienezi Kott şi Rihofsky; pe peretele dinspre Apus există un valoros tablou votiv care îi înfăţişează pe Maria Brâncoveanu, Domniţa Bălaşa şi Constantin Brâncoveanu ca ctitori ai primei biserici, iar pe peretele din dreapta un alt tablou votiv reprezentând pe Zoe Brâncoveanu, banul Grigore Brâncoveanu, Safta Brâncoveanu şi banul Manolache Brâncoveanu ca restauratori ai vechii biserici. Biserica a fost supusă unor lucrări de consolidare şi restaurare în anii 1959–1962 şi după cutremurul din 4 mart. 1977 (resfinţită la 16 aug. 1994), iar picturile murale au fost restaurate de Grigore Stoenescu şi Brânduş Iorgulescu. Biserica este declarată monument de arhitectură. Aici se află mormintele principeselor Domniţa Bălaşa († 1761) şi Zoe Brâncoveanu-Bibescu (1805–1892), soţia lui Gheorghe Bibescu. Mormântul principesei Zoe Brâncoveanu este însoţit de un monument al acesteia, realizat de sculptorul francez Jules Roulleau. În curtea bisericii se află statuia, în mărime naturală, a Domniţei Bălaşa, ridicată pe un soclu din piatră, operă din 1881 a sculptorului Karl Storck.

Biserica „Elefterie"-Nou → Biserica „Sfântul Elefterie-Nou" şi „Sfântul Gheorghe".

Biserica „Elefterie"-Vechi → Biserica „Sfântul Elefterie"-Vechi.

Biserica „Flămânda" → Biserica „Adormirea Maicii Domnului"-Flămânda.

Biserica „Foişor" → Biserica „Oborul Vechi".

Biserica „Fundenii Doamnei", cu hramul „Sfântul Elefterie", situată pe malul de nord al lacului Fundeni, este un edificiu realizat prin strădania spătarului Mihai Cantacuzino, terminată la 1 mai 1699, a cărei particularitate constă în plastica decorativă a faţadelor, a căror suprafaţă este împărţită în trei registre separate între ele prin brâuri continui, formate din câte un ciubuc gros, tencuit în forma unor solzi de peşte, prins între două ciubuce mai mici cu aspect de frânghie. În pridvor se păstrează o compoziţie care înfăţişează „Judecata de Apoi" realizată de Pârvu Mutu. Biserica a fost restaurată în 1860 de Maria Ghica şi supusă unor ample lucrări de consolidare şi restaurare în anii 1997–2003.

Biserica „Ghica-Tei" sau *„Teiul Doamnei"*, cu hramul „Înălţarea Domnului", este un edificiu a cărui construcţie s-a terminat în 1833, prin strădania domnului Grigore Dimitrie Ghica şi a fiului său Dimitrie (zis Mitică Beizadea), şi care avea funcţia de paraclis al Palatului domnesc al lui Grigore Ghica, aflat în apropiere. Interesant monument de arhitectură, cu totul aparte, deoarece are o formă uşor eliptică ce se abate de la stilul normal al arhitecturii religioase din Ţara Românească. În curte se află mai multe morminte, între care şi cel al lui Grigore Dimitrie Ghica († 1835) – sub forma unui cub de piatră sprijinit pe patru cariatide.

Biserica Greacă, cu hramul „Buna Vestire", situată într-o mică piaţetă, pe colţul format de intersecţia Bd. Ferdinand cu Bd. Pake Protopopescu, în apropiere de biserica „Olari", este o construcţie cu arhitectură severă, realizată în anii 1893–1900 de guvernul grec pentru Ambasada Greciei din Bucureşti. Biserica are înfăţişarea clasică a unui vechi templu ionic.

Biserica „Iancu Nou"-Bălăneanu, cu dublu hram – „Sfântul Haralambie" şi „Sfântul Nicolae", situată pe şos. Mihai Bravu nr. 119, în apropiere de Piaţa Iancului, a fost zidită în 1873 prin strădania lui Stanciu Ioan Bălăneanu şi pe cheltuiala enoriaşilor din cartier. Renovată şi pictată în ulei în anul 1912. Picturile murale interioare au fost refăcute în 1959 de pictorul Gheorghe Vânătoru. Clopotniţă (1928).

Biserica Icoanei → Biserica „Adormirea Maicii Domnului"-Icoanei.

Biserica „Ienei" (sau „Ianei") → Capitolul Biserici demolate.

Biserica Italiană, aflată pe Bd. N. Bălcescu nr. 23, este un edificiu construit în anii 1920–1930 după planurile arhitectului Stoppa, în stilul bazilicilor romane.

Biserica „Izvorul Tămăduirii"-Mavrogheni, situată pe str. Monetăriei, vizavi de aripa nordică a Muzeului Ţăranului Român, în apropierea Parcului Kiseleff, este ctitoria din 1785–1787 a voievodului Nicolae Mavrogheni şi a soţiei sale, Maria. Deteriorată de cutremurul din 11 ian. 1838, a fost reparată în 1847, apoi în 1890, de Epitropie cu ajutorul enoriaşilor, şi reparaţii capitale în 1902, prin strădania Epitropiei. În perioada 1971–1973 a fost renovată şi apoi repictată de pictorul Constantin Ioanid. Afectată de cutremurul din 4 mart. 1977, a fost restaurată ulterior. În curtea bisericii se află un monument ridicat la 8 aug. 1913,

Biserica Italiană

de Ministerul Cultelor şi al Instrucţiunii, în memoria lui Ion Heliade Rădulescu (1802–1872). Pe acest monument este înscris: „Marele luminator al neamului românesc şi luptător pentru drepturile lui", iar sub acesta – *Non omnis moriar*.

Biserica „Izvorul Tămăduirii" – Uranus → Capitolul Biserici demolate.

Biserica „Kretzulescu", cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", aflată pe Calea Victoriei, lângă fostul Palat Regal, este un valoros monument de arhitectură ridicat în anii 1720–1722 (sfinţită la 30 sept. 1722), prin grija marelui logofăt Iordache Kretzulescu şi a soţiei sale Safta (una dintre fiicele lui Constantin Brâncoveanu). Biserica a fost restaurată în 1815, în 1859–1860 (perioadă în care a fost realizată şi pictura murală din interior de către Gheorghe Tattarescu) şi în 1935–1936 (sub îngrijirea arhitectului Ştefan Balş), când a fost înlăturată tencuiala de pe pereţii exteriori şi lăsată cărămida aparentă. Un frumos brâu de piatră sculptată îi împarte faţadele în două registre decorate cu firide oarbe. La intrare are un pridvor larg, sprijinit pe şase coloane din piatră. Reparată şi restaurată în anii 1942–1943 şi 1996–2003.

Biserica Luterană sau *Biserica Reformată*, situată pe strada Luterană, colţ cu strada Ştirbei Vodă, în spatele hotelului „Radisson Blue" (fost hotel „Bucureşti"), este o construcţie zveltă, începută în 1751, în timpul domniei lui Grigore II Ghica şi terminată, după mai multe oprelişti, în 1771, în timpul lui Alexandru Ipsilanti.

Biserica „Manea Brutaru", cu triplu hram – „Sfântul Nicolae", „Sfântul Gheorghe" şi „Naşterea Maicii Domnului", situată pe str. G-ral Budişteanu nr. 4, a fost construită în 1786–1787 prin osârdia mitropolitului Kiriu Kir Cosma, pe cheltuiala negustorului Gheorghe V. Ioniţă şi a lui Manea Brutaru (starostele brutarilor din acea vreme), pe locul unei biserici din lemn ridicată în 1777. Biserica a fost reparată în 1858. Declarată monument istoric.

Biserica „Mavrogheni" → Biserica „Izvorul Tămăduirii"-Mavrogheni.

Biserica mănăstirii Cotroceni → Capitolul Biserici demolate.

Biserica „Mărcuţa", cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", a fostei mănăstiri Mărcuţa care a funcţionat până în 1864, este un vechi monument istoric şi de arhitectură zidit în anii 1586–1587 cu cheltuiala marelui logofăt Dan (devenit vistiernic în 1594, în timpul domniei lui Mihai Viteazul). Reparată în perioada domniei lui Constantin Brâncoveanu, de către jupâneasa Vişana, fata armaşului Marcu (numită şi Mărcuţa) şi nepoata logofătului Dan, biserica are un pridvor adăugat în 1733 prin bunăvoinţa domnului Grigore II Ghica şi a Mitropolitului Ungro-Vlahiei, Kir Ştefan, precum şi un turn-clopotniţă din aceeaşi perioadă care reprezintă poarta de intrare în interiorul curţii mănăstireşti, curte înconjurată de ziduri înalte (6–8 m) din cărămidă, datând din 1775. Faţadele sunt împărţite de un brâu median în două registre, decorate cu firide oarbe, iar deasupra pisaniei sunt pictaţi Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil. Biserica păstrează la interior câteva fragmente mici de picturi din sec. 16 şi tablourile votive înfăţişând pe armaşul Marcu, pe domnii Grigore II Ghica (cu soţia sa Joiţa şi cei cinci copii) şi Constantin Ipsilanti cu soţia. Biserica a fost reparată şi înfrumuseţată în timpul lui Matei Basarab (1632–1654), Şerban Cantacuzino (1678–1688), în 1952 şi 1966–1967. Între 1829 şi 1924 la mănăstirea Mărcuţa a funcţionat un spital pentru bolnavii alienaţi mintal, iar în timpul domniei lui Caragea Vodă (1812–1818), respectiv în 1813, când a izbucnit epidemia de ciumă care a durat peste un an, cunoscută sub numele de „Ciuma lui Caragea", la Mărcuţa a funcţionat un lazaret. În imediata apropiere a bisericii Mărcuţa, în afara zidului de incintă, a fost construită o nouă biserică, având hramul „Înălţarea Domnului", în perioada 1999–2003.

Biserica „Mântuleasa", cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", situată la intersecţia străzilor Mântuleasa şi Pictor Romano, a fost zidită în anii 1732–1734 prin osârdia lui Manta Precupeţul şi soţiei sale Stanca. Numele bisericii, ca de altfel şi cel al întregului cartier, derivă de la numele ctitoriţei – Stanca lui Manta sau Mântuleasa. Biserica, ce păstrează la interior picturi murale din sec. 18, a cunoscut ample lucrări de restaurare în 1924–1930 prin grija Comisiunii Monumentelor Istorice şi a arhitectului Nicolae Zane şi în anii 2007–2010. Declarată monument istoric şi de arhitectură.

Biserica „Mihai Vodă" → Capitolul Biserici mutate/ translate.

Biserica „Naşterea Maicii Domnului", situată pe Calea Dorobanţilor, vizavi de liceul „Ion Luca Caragiale", a fost construită în anii 1912–1915 prin osârdia soţilor Vitan şi Maria Gănciulescu (iniţiatori şi ctitori) cu ajutorul enoriaşilor şi sfinţită la 14 oct. 1915. Deteriorată de cutremurul din 10 nov. 1940 a fost refăcută în cursul anului 1941 prin priceperea şi cheltuiala inginerului constructor Emil Prager cu ajutorul enoriaşilor (turlele au fost construite din nou). În acelaşi an (1941) a fost efectuată şi zugrăveala. Renovată în 1997–1998.

Biserica „Naşterea Maicii Domnului" → Biserica „Zlătari".

Biserica „Negustori", cu hramul „Sfântul Nicolae", situată pe str. Teodor Ştefănescu nr. 5, în apropiere de Piaţa Rosetti, a fost zidită în 1725–1726 pe locul unei biserici din lemn, menţionată documentar la 24 apr. 1665, care a fost mistuită de un incendiu în 1718. Printre

Biserica „Kretzulescu"

Biserica „Naşterea Maicii Domnului"-Dorobanţi

ctitori se numără Simeon (Cupeț/negustor), Radu Piteşteanu (negustor), Stoica (abagiu), Stanciu (cojocar), logofătul Iane şi căpitanul Axente. După cutremurul din 11 ian. 1838 a fost reparată şi restaurată pe cheltuiala marelui agă Manuil Serghiadi (înmormântat în tindă). Reparată din nou în 1867–1870, în 1888 (pe cheltuiala lui Emanoil Protopopescu Pake, fostul primar al Capitalei) şi în 1942 (după stricăciunile provocate de cutremurul din 9/10 nov. 1940). În tindă se păstrează fragmente de picturi originare, executate de Pârvu Mutu şi ucenicii săi, iar în naos, pronaos şi altar sunt picturi realizate, peste cele vechi, de Gheorghe Tattarescu. Declarată monument istoric în anul 1953.

Biserica „Oborul Nou", cu dublu hram – „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" şi „Adormirea Maicii Domnului", situată pe str. Popa Lazăr, în apropiere de Piața Obor, a fost construită în perioada 30 mai 1853–18 sept. 1854 prin strădania lui Costache Deftu (Deftulescu) şi a soției sale, Anastasia. Repictată în 1913 de către Ion Simionescu şi reparată în 1943. Picturile au fost spălate în 1963. Pe lângă această biserică a funcționat o şcoală între 1896 şi 1907.

Biserica „Oborul Vechi", cu hramul „Sfinții Ioachim şi Ana", situată vizavi de Foişorul de Foc, a fost construită în anii 1760–1768 prin grija mitropolitului Grigore al II-lea, având un pridvor adăugat în 1938, când a fost restaurată biserica. Biserica păstrează în pridvor fragmente de pictură în frescă executate de Dumitru Belizarie, iar în altar există o cruce din piatră, înaltă de 5 m, ridicată în 1719 de către serdarul Matei Mogoş „pentru a îmblânzi urgia cerească şi pentru încetarea ciumei şi foametei abătute asupra oraşului" (scrierea de pe cruce este cu litere chirilice). Zidirea bisericii a fost astfel făcută încât crucea lui Matei Mogoş să fie cuprinsă în interiorul altarului. În biserică există şi o frumoasă icoană cu chipurile sfinților Ioachim şi Ana, donată de Alexandru Ipsilanti. Biserica este declarată monument de arhitectură. Restaurată în anii 1997–2004.

Biserica „Olari" → Capitolul Biserici mutate/translate.

Biserica „Olteni" → Capitolul Biserici demolate.

Biserica „Oțetari" → Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", „Sfântul Nicolae" şi „Sfântul Mare Mucenic Haralambie".

Biserica Patriarhiei, cu hramul „Sfinții Împărați Constantin şi Elena", situată pe Dealul Mitropoliei, este o construcție de mari dimensiuni (28 m lungime la interior şi 14,60 m lățime în pronaos) ridicată în anii 1654–1658 prin grija domnului Constantin Şerban Basarab şi târnosită în grabă în luna mai 1658 (fără să fi fost întrutotul terminată), la ceremonie luând parte şi Patriarhul Antiohiei. În timpul domniei lui Radu Leon (1664–1669) această biserică a devenit sediul Mitropoliei Țării Româneşti, mutat în sec. 16 de la Târgovişte, mai întâi, la mănăstirea „Sfântul Gheorghe"-Vechi şi apoi la mănăstirea Radu Vodă. Într-un hrisov emis la 8 iun. 1668 de Radu Leon reiese că biserica „... o am zugrăvit şi o am înfrumusețat cu toată podoaba". De plan trilobat, cu pronaos lărgit şi cu patru turle deasupra edificiului, biserica Patriarhiei este o reproducere aproape fidelă a bisericii episcopale din Curtea de Argeş, dar se deosebeşte de aceasta prin dimensiunile ei mai mari şi prin pridvorul larg deschis, sprijinit pe 12 coloane de zid. Fațadele sunt decorate cu două registre de arcade oarbe separate de un brâu median din piatră, compus din trei ciubuce care se răsucesc din loc în loc. Arcadele oarbe din registrul inferior sunt simple, iar cele din registrul superior sunt mai înguste şi grupate câte două. Brâul median este prins între două şiruri de cărămizi dispuse sub forma unor dinți de ferăstrău. Biserica a fost restaurată în 1799, 1834–1839, 1850, 1886 pierzându-şi de fiecare dată vechile picturi şi suferind unele modificări şi adăugiri. Cele mai importante reparații şi restaurări au fost efectuate de Comisiunea Monumentelor Istorice în 1935–1939 (când s-au înlăturat geamlâcul pridvorului şi cele trei pridvoraşe) şi în 1959–1962, când biserica a căpătat o înfățişare apropiată de cea inițială, prin executarea unor picturi proaspete. Din vechile fresce, zugrăvite în 1668, nu s-a păstrat decât icoana hramului, pictată în firida de deasupra uşii din pridvor. Deasupra pridvorului, de jur-împrejur, se găsesc mai multe picturi (executate în 1935–1939 de Dumitru Belizarie), care înfățişează chipuri de îngeri, profeți şi pe cei 12 Apostoli. În pronaos se află tabloul votiv cu portretele lui Constantin Şerban Basarab şi Radu Leon, cu soțiile lor, precum şi cu portretele mitropoliților care au refăcut sau au reparat biserica, inclusiv Patriarhul Miron Cristea. Tot în pronaos se află o raclă din argint, împodobită cu reliefuri, în care se află moaştele Sfântului Dimitrie Basarabov – sfânt protector al oraşului **B.** – aduse din Bulgaria (la 13 iul. 1774) de către generalul rus Saltikov şi dăruite Mitropoliei. Turnul-clopotniță din fața bisericii a fost construit în 1698 prin grija lui Constantin Brâncoveanu şi restaurat în 1958. Biserica Patriarhiei este lăcaşul în care se desfăşoară ceremoniile religioase oficiale. În 1688, la tiparnița care funcționa pe lângă Mitropolie, a văzut lumina tiparului celebra lucrare *Biblia de la Bucureşti* – prima traducere integrală a *Bibliei*, în limba română, datorată fraților Şerban şi Radu Greceanu şi tipărită din inițiativa lui Şerban Cantacuzino. Lucrarea, declarată monument al limbii române vechi, a avut un rol important în dezvoltarea limbii române literare.

Biserica Patriarhiei

Biserica Paraclis a Patriarhiei, construită în a doua jumătate a sec. 17, a suferit o refacere importantă în 1723 (inclusiv zugrăveala) prin grija domnului Nicolae Mavrocordat şi a mitropolitului Daniil, care sunt înfățişați în chip de ctitori pe peretele vestic. Turla paraclisului a fost refăcută în 1961.

Biserica „Pitar Moş", cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", situată pe strada Dionisie Lupu nr. 45, este o ctitorie din 1795 a lui Moş Sârbul Pitarul şi a preotului Ivaşcu. Restaurată în 1898 şi 1964. Declarată monument istoric.

Biserica „Plumbuita" → Mănăstirea „Plumbuita".

Biserica „Popa Tatu”, cu hramul „Sfântul Nicolae”, situată pe str. General Berthelot nr. 51, a fost construită în anul 1682 pe locul uneia din lemn. Numele de Popa Tatu îl poartă din anul 1810 după acela al preotului paroh care oficia slujbele religioase în acea vreme. Reparată după cutremurele din 14 oct. 1802 şi 11 ian. 1838 şi restructurată în 1870–1879 – perioadă în care au fost refăcute picturile murale interioare de către G. Ioanid. Reparată şi după cutremurul din 9/10 nov. 1940.

Biserica „Precupeții Noi”, cu dublu hram – „Adormirea Maicii Domnului” şi „Sfântul Nicolae”, situată pe str. G-ral Ernest Broşteanu nr. 12, vizavi de aripa nouă a Academiei de Ştiințe Economice, a fost zidită în 1814 prin osârdia şi pe cheltuiala măcelarului Bârcă (ajutat şi de enoriaşi), pe locul unei biserici din lemn, ctitorită în 1713 de Constantin Miluescu. Biserica actuală a fost zugrăvită în 1865 şi a fost supusă unor reparații în 1877. În 1893 a fost repictată de zugravul Anton Serafim (1838–1911, cel care a pictat şi biserica „Sfântul Vasile” din Calea Victoriei nr. 198). În 1914, a fost electrificată, iar în 1921 i s-a reparat acoperişul şi s-a spălat pictura. Tot în 1921, Ministerul de Război a donat acestei biserici un clopot turnat la Uzinele Reşița. A mai fost reparată şi i s-a spălat pictura după cutremurul din 10 nov. 1940 şi în anul 1968. Are frumoase vitralii cu chipurile Sfintei Filofteia, Sfântului Vasile cel Mare ş.a.

Biserica „Precupeții Vechi”, cu hramul „Duminica Tuturor Sfinților”, situată pe str. Mihai Eminescu, colț cu str. Toamnei, în apropiere de Piața Gemeni, este ctitoria din 1773 a ieromonahului Gheorghe. Renovată în 1906–1909 prin grija preotului Popian şi pictată în ulei, în 1932, de Iosif Keber. Afectată de cutremurul din 10 nov. 1940, biserica a fost reparată în 1943 prin strădania lui Ioan T. Slăvescu, iar pictura restaurată de pictorii I. Dogărescu şi I. Hermeneanu. Lucrări de renovare şi de restaurare a picturilor au mai fost efectuate în anii 1963–1964 (sfințită la 22 nov. 1964). Lângă biserică se află statuia lui Tudor Vladimirescu, realizată în bronz de către sculptorul Teodor Burcă, în anul 1934.

Biserica „Radu Vodă” a mănăstirii cu acelaşi nume (numită la început „Sfânta Troiță”), cu hramul „Sfânta Treime”, situată pe str. Radu Vodă nr. 24A, pe o colină înaltă de 75 m, este ctitoria din anii 1568–1577 a lui Alexandru II Mircea, fiul lui Mircea Ciobanul. În perioada aug.–sept. 1595, turcii au pus stăpânire vremelnică pe mănăstire transformând-o în cetate pentru a servi ca punct de apărare în fața viguroasei contraofensive dezlănțuită de Mihai Viteazul. Victoria obținută de către Mihai Viteazul la Târgoviște, la 6–8 oct. 1595, şi ocuparea Bucureştiului (la 12 oct. 1595) de către un detaşament moldovenesc, condus de către domnul Ştefan Răzvan, au silit armatele turceşti să se retragă în grabă spre Giurgiu, timp în care ienicerii şi spahiii lui Sinan paşa au aruncat în aer biserica mănăstirii Radu Vodă şi clădirile anexe, au incendiat şi au jefuit oraşul. Mănăstirea a rămas în ruină până în 1613, când Radu Mihnea, domn al Țării Româneşti, a poruncit să se reconstruiască biserica din temelii, zidirea ei terminându-se în anul 1624, iar de atunci biserica avea să-i poarte numele. Fiul şi urmaşul său la tron, Alexandru Coconul (1623–1627), a zugrăvit şi înfrumusețat biserica pe care un sol polonez, Jerzy Krasinsky, o descria, în 1636, ca fiind o „biserică foarte frumoasă ca arhitectură şi zugrăveală”. Biserica mănăstirii Radu Vodă a suferit repetate renovări în sec. 17–19, păstrând la interior fragmente de picturi murale executate de Gheorghe Tattarescu, precum şi mai multe morminte acoperite cu lespezi din piatră sau marmură printre care se află mormântul ctitorului Radu Mihnea († 13 ian. 1626 la Hârlău şi îngropat aici în ziua de duminică 5 febr. 1626), cel al lui Vlad Voievod, fiul lui Mihnea Turcitul, al domniței Elena (probabil fiica lui Alexandru II), al Patriarhului Iustinian Marina şi mormintele unor boieri din sec. 18–19. În anul 1933 s-au executat ample lucrări de reparații ale complexului monahal sub conducerea arhitecților Nicolae Ghika-Budeşti şi V. Moisescu, iar ultima restaurare s-a făcut în anii 1969–1974, prin grija Înalt Prea Sfințitului Iustinian Marina, Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române (1948–1977), perioadă în care s-au refăcut picturile murale interioare de către arhimandritul Sofian Boghiu şi pictorul Vasile Caraman. Biserica a fost resfințită la 11 iun. 1979 şi declarată monument istoric. Biserica are un pridvor din piatră, construit în anul 1714, caracterizat prin linii sobre şi simple, o turlă principală pe naos, luminată de 12 ferestre înguste şi trei turle pe pronaos, luminate de câte opt ferestre înguste. La interior, biserica este de 38 m lungime, 17 m lățime şi 17 m înălțime la cornişa turlei mari, iar pereții au 1,50 m grosime. Turnul-clopotniță, înalt de 25 m, a fost refăcut după cutremurul din 14 oct. 1802. Mănăstirea Radu Vodă a fost desființată de autoritățile comuniste la 28 oct. 1959 şi reactivată în 1998. La 25 ian. 2002 a fost pusă piatra de temelie a noii clădiri a Seminarului Teologic, urmând ca vechiul edificiu al Seminarului Teologic, construit în 1893, să primească altă destinație. În biserică se păstrează racla cu părți din moaştele Sfântului Nectarie la care credincioşii vin să se roage pentru vindecarea cancerului.

Biserica „Răzvan”, cu dublu hram – „Adormirea Maicii Domnului” şi „Sfânta Filofteia”, situată pe Calea Moşilor, în zona Pieței Sfântul Gheorghe, în spatele bisericii „Sfântul Gheorghe”-Nou, este o modestă, dar frumoasă ctitorie a domnului moldovean Ştefan Răzvan, care, cu ocazia scurtei sale şederi în **B.**, în 1595, ca aliat al lui Mihai Viteazul împotriva turcilor, a inițiat şi a lăsat bani pentru ridicarea acestui sfânt lăcaş care-i poartă numele. Refăcută în 1635–1647 şi apoi rezidită în 1705–1706 (sfințită în sept. 1706) prin strădania vel-agăi Ianache Văcărescu şi a soției sale Stanca. Distrusă de incendiul din 23–24 mart. 1847, a fost refăcută în 1857–1859 şi pictată de Constantin Lecca şi Mişu Popp.

Biserica Rusă, cu hramul „Sfântul Nicolae”, situată pe strada Ion Ghica, lângă Ambasada Republicii Cehe, este un edificiu ridicat în stil rusesc (1905–1906), din inițiativa ambasadorului rus Ghiers. Picturile murale interioare (1 150 m^2) au Constantin Lecca, Mişu Popp şi

Biserica „Sfânta Treime” a mănăstirii „Radu Vodă”

fost realizate în ulei mat de către pictorul rus Vasiliev, iar catapeteasma a fost construită la Moscova după modelul celei de la biserica „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" din Kremlin. Picturile murale au fost spălate în 1948 şi 1967. În ian. 1992, Biserica Rusă a redevenit paraclis universitar.

Biserica „Sărindar" → Cercul Militar Național.

Biserica „Scaune", cu dublu hram – „Naşterea Maicii Domnului" şi „Adormirea Maicii Domnului", situată în spatele spitalului Colțea, pe str. Scaune, este ctitoria din 8 sept. 1611 a lui Atanasie din Tărnovo. Numită inițial Biserica Măcelarilor şi Săpunarilor, ea apare menționată documentar, prima oară, la 5 iun. 1675 şi apoi în 1701. Restaurată şi zugrăvită în 1843 de paharnicul Ioan Costacopolu. Între 1910 şi 1939 a fost lăsată în părăsire. Restaurată în perioada 1939–1944 (pictura a fost spălată şi restaurată în 1944 de către pictorul Gheorghe Popescu), biserica a fost redată cultului ortodox la 15 aug. 1944 şi resfințită la 8 sept. 1944.

Biserica „Schitul Darvari" se află pe str. Schitul Darvari, în apropiere de Biserica Icoanei. În 1834, căminarul Mihail Darvari şi soția sa Elena (din familia Buzeşti) au ctitorit o biserică mică, fără turle, cu hram dublu – „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" şi „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil". În 1835, ctitorii au întemeiat aici un schit prin aducerea a 12 călugărițe de la mănăstirile Pasărea şi Ciorogârla. În 1868, Elena Darvari a adus călugări la acest schit, deoarece călugărițele plecaseră la altă mănăstire. În 1895, biserica a fost reparată şi i s-a adăugat o turlă. În 1932, biserica veche a fost dărâmată şi construită biserica actuală (terminată în 1933). În 1934 a fost pictată de Iosif Keber, iar în 1967 picturile au fost spălate.

Biserica „Sfânta Ecaterina", situată pe strada cu acelaşi nume de la poalele estice ale Dealului Mitropoliei, lângă Institutul Teologic, a fost zidită în 1774 prin strădania Doamnei Ecaterina – soția lui Alexandru Ipsilanti – pe locul unei foste mănăstiri din sec. 16, întemeiată de boierul Pană Vistierul. Biserica a fost reconstruită din temelie în anii 1847–1852 (după ce fusese ruinată de cutremurul 11 ian. 1838) şi pictată de Constantin Lecca şi Mişu Popp.

Biserica „Sfânta Vineri", cu hramul „Cuvioasa Parascheva", situată în cartierul Drumul Taberei, în apropierea pieței Drumul Taberei, a fost întemeiată ca parohie în anul 1998 cu o biserică din lemn construită în perioada 25 iun.–18 iul.1998. În anii 2000–2007, alături de biserica din lemn a fost zidită o biserică impozantă, în stil bizantin, prin osârdia preotului Nicolae Burlan cu contribuția bănească a enoriaşilor şi a unor sponsori. Noul lăcaş, a cărui arhitectură este asemănătoare cu cea a bisericii Sfânta Sofia din Constantinopol (azi Istanbul), are o singură cupolă centrală, de formă rotundă, prevăzută cu numeroase ferestre mici, acoperită cu tablă de culoare aurie. Biserica are un pridvor deschis susținut de 8 stâlpi de formă cilindrică. Picturile murale interioare se află în fază de execuție. Biserica a fost sfințită la 11 nov. 2007, slujba fiind oficiată de Preafericitul Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

Biserica „Sfânta Vineri" – Herasca → Capitolul Biserici demolate.

Biserica „Sfânta Vineri"-Nouă, cu hramul „Cuvioasa Parascheva", situată pe Bd. Nicolae Titulescu, în apropiere de Primăria Sectorului 1, a fost zidită în anii 1940–1942 (terminată definitiv în 1949), după planurile arhitectului Dumitru Ionescu-Berechet. Picturile murale interioare au fost executate în frescă, în 1950–1953, de Ştefan Constantinescu, Gheorghe Popescu, Nicolae Stoica şi E. Profeta. Pe frontispiciul bisericii se află icoana hramului, realizată din mozaic venețian de E. Profeta. În 1992, biserica a fost împodobită cu o catapeteasmă nouă, din stejar, sculptată de meşteri populari din Moldova, sub conducerea lui Constatin Foşalău.

Biserica „Sfântul Dumitru", situată pe şos. Colentina, în apropiere de Piața Obor, este un edificiu impunător, construit în anii 1924–1934, după planurile arhitectului Ion Trajanescu, prin osârdia lui Nicolae Rădulescu-Fotache şi a soției sale, Maria, cu fonduri de la enoriaşi, de la Primăria Capitalei, de la Ministerul Cultelor şi de la alți donatori, pe locul unei vechi biserici ce data din 1838–1839 (ctitorie a părintelui Dumitrache Duhovnicul şi a soției sale, Stana Prezbitera).

Biserica „Sfântul Dumitru"-Poştă, situată pe strada Poştei, lângă Teatrul de Comedie, în spatele Muzeului Național de Istorie a României, în apropiere de biserica Stavropoleos, a fost construită în 1741–1746 de logofătul Radu Stroe, călugărit sub numele de Isaia Râmniceanu, pe locul unei biserici din lemn ce data din 1674. Înfățişarea actuală a căpătat-o la ultima transformare pe care a suferit-o în 1819, când a fost reparată şi zugrăvită pe cheltuiala episcopului Buzăului, Constandie Filitti. Lucrările au fost desăvârşite treptat, până în 1824, de Gherasim Rătescu. În perioada 1826–1834 au fost executate picturile murale de către zugravii Ioan, Mincu şi Costache sub îndrumarea pictorului italian Giulianni. Picturile au fost afectate de incendiul din 1847, fiind refăcute în 1850–1852 de pictorul Carol Popp de Száthmary. După Primul Război Mondial biserica a rămas în paragină şi a fost propusă pentru demolare. Salvată de academicianul Ion C. Filitti, biserica a fost redată cultului la 30 nov. 1930. Renovată în 1964–1966. În trecut era cunoscută sub numele de Biserica de Jurământ fiindcă aici se făceau jurăminte solemne pentru spunerea adevărului.

Biserica „Sfântul Elefterie"-Nou, cu dublu hram – „Sfântul Mucenic Elefterie" şi „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe", situată pe strada Sfântul Elefterie, vizavi de Opera Națională, a fost construită în etape, începând cu 29 iun. 1935 şi terminată definitiv la 29 iun. 1971. Biserica, de mari dimensiuni (36 m lungime şi 25 m lățime), a fost construită după planurile arhitectului Constantin Iotzu, prin strădania preotului Mihai Bulacu, cu sprijinul material al enoriaşilor, al generalului Ion Georgescu şi

Biserica „Sfântul Elefterie"–Nou

al Primăriei oraşului Bucureşti, iar picturile murale interioare au fost executate de Iosif Keber şi Vasile Rudeanu. Catapeteasma a fost sculptată în lemn de Grigore Dumitrescu şi Aurel Obreja. Turla pr. a bisericii a fost avariată de cutremurul din 4 mart. 1977 şi refăcută ulterior (1977–1983). La această biserică au fost depuse, la 7 oct. 2009, părticele din moaştele Sfântului Mucenic Elefterie.

Biserica „Sfântul Elefterie"-Vechi, situată în apropiere de Piața Operei Naționale, pe strada Sfântul Elefterie, a fost zidită în anii 1743–1744 prin osârdia mitropolitului Neofit, dar cu banii lui Maxim Cupețu (negustorul). Biserica a fost renovată în anii 1929–1934 prin grija arhitectului Ştefan Balş şi restaurată în 1982–1984. În trecut, această biserică era renumită prin icoanele ei făcătoare de minuni, la care veneau să se roage bolnavii şi mai ales îndrăgostiții.

Biserica „Sfântul Gheorghe"-Capra → Capitolul Biserici mutate/translate.

Biserica „Sfântul Gheorghe"-Nou este situată în Piața Sfântul Gheorghe, în mijlocul unui mic părculeț. Construcția acestui sfânt lăcaş a început în 1670 prin bunăvoința domnului Antonie Vodă din Popeşti şi cu ajutorul bănesc al cunoscutului grec Panaiot Nikusios. În 1698, domnul Constantin Brâncoveanu a început construirea unei noi biserici, de mari dimensiuni, după planurile arhitectului (presupus a fi italian) Vaseleli şi cu ajutorul unor meseriaşi renumiți, printre care se numără pietrarul Vucaşin Caragea, vătaful de zidari Manea, lemnarul Istrate, zugravul Pârvu Mutu ş.a. Biserica a fost târnosită cu mare fast la 19 iun. 1707 în prezența domnului ctitor, a lui Hrisant Nottara, Patriarhul Ierusalimului, a Mitropolitului Dionisie al Târnovului, a exarhului Sofiei, Axentie ş.a. Închinată Sfântului Mormânt, biserica aceasta a constituit, până în 1863 (când a avut loc secularizarea averilor mănăstireşti), centrul administrativ al tuturor averilor Sfântului Mormânt existente în țară. Lângă biserică au fost construite casele egumeneşti şi un mare han unde se opreau caravanele încărcate cu mărfuri aduse de la Lipsca (Leipzig), Istanbul şi Galați. Pustiitorul incendiu din 23–24 mart. 1847 a mistuit celebrul han şi a provocat mari stricăciuni bisericii. Edificiul sfântului lăcaş a fost reconstruit în anii 1852–1853 după planurile arhitectului catalan Xavier Villacrosse (stabilit la **B.**) schimbându-i-se, astfel, complet înfățişarea față de cea inițială. Tot atunci pereții interiori au fost pictați de Constantin Lecca şi Mişu Popp. În pronaos se află mormintele lui Ioan Mavrocordat şi Constantin Brâncoveanu. Corpul neînsuflețit al lui Constantin Brâncoveanu, aruncat în apele mării după măcelul de la Istanbul din aug. 1714, când au fost decapitați şi cei patru fii ai săi, a fost recuperat în taină de câțiva credincioşi şi îngropat la mănăstirea Halki de lângă Istanbul. În 1720, Maria Brâncoveanu a adus osemintele marelui voievod şi le-a îngropat în pronaosul bisericii ctitorită de el. Biserica a fost supusă unor atente lucrări de restaurare în anii 1978–1980. În fața bisericii se află statuia domnului Constantin Brâncoveanu (3 m înălțime, pe un soclu de 4 m înălțime), operă realizată în bronz, în anul 1939, de sculptorul Oscar Han.

Biserica „Sfântul Gheorghe"-Vechi, situată în zona Pieței Sfântul Gheorghe, în apropiere de magazinul „Cocor", a fost rezidită în 1724 prin osârdia lui Iamandi Dragul pe temeliile unei vechi ctitorii ce data din 1562, a vornicului Nedelcu Bălăceanu şi a soției sale, Anca. Distrusă de incendiul din 23–24 mart. 1847, biserica a fost reclădită în 1880–1885 şi pictată de G. Pompilian. Reparații în anii 1940, 1964, 1985, 1998.

Biserica „Sfântul Ioan Botezătorul", situată pe şos. Pantelimon nr. 256, în apropiere de intersecția cu şos. Morarilor, a fost construită în 1933, prin osârdia preoților Vasile Ionescu şi Dumitru G. Popescu, şi pictată în 1935 de Ghiță Popescu. Restaurată şi repictată de Virginia Vidco şi Gheorghe Zaharia în anii 1990–1992.

Biserica „Sfântul Ioan"-Moşi, situată pe Calea Moşilor, în apropiere de intersecția cu Ştefan cel Mare, a fost rezidită în anii 1868–1870, pe locul uneia ce data din 1807, şi sfințită la 22 mart. 1870. Reparată în 1926 şi în 1942 (după cutremurul din 10 nov. 1940). Picturile murale interioare au fost realizate în stilul Renaşterii de Gheorghe Tattarescu şi de urmaşii şcolii lui Ioanid şi spălate în anii 1923, 1942 şi 1969.

Biserica „Sfântul Ioan"-Nou → Capitolul Biserici mutate/translate.

Biserica „Sfântul Ilie"-Gorgani, situată pe str. Silfidelor nr. 5, vizavi de Liceul Lazăr, a fost construită în 1629, pe un gorgan (o movilă) aflat pe malul stâng al Dâmboviței, prin strădania spătarului Gorgan (cumnatul lui Matei Basarab). Distrusă de cutremurul din 14 oct. 1802, pe locul ei s-a zidit, în anii 1812–1819, actuala biserică pe cheltuiala domnului Ioan Vodă Caragea şi a breslei negustorilor cojocari. Picturile murale originare au fost spălate în 1913, iar în anii 1982–1985 au fost executate picturile noi, în frescă, de Pavel Chiolişan şi Elisabeta Ursu. În 1991–1993 a fost pictat pronaosul.

Biserica „Sfântul Ilie Tesviteanul" → Capitolul Biserici mutate (translate).

Biserica „Sfântul Mina"-Vergu, situată pe str. C. F. Robescu nr. 18 A, în zona Pieței Corneliu Coposu, în apropiere de

Biserica „Sfântul Elefterie"-Vechi

Biserica „Sfântul Ilie" - Gorgani

locul pe care a existat (până la 17 iun. 1987) biserica „Sfânta Vineri"-Herasca, a fost zidită în anii 1724–1725 pe cheltuiala lui Vergu Vartolomeu (fost ambasador al lui Constantin Brâncoveanu) şi a soţiei sale, Ancuţa (fiica lui Constantin Brâncoveanu şi sora Domniţei Bălaşa). Biserica a suferit mari distrugeri de pe urma incendiului din 23–24 mart. 1847, dar a fost refăcută până în 1874 când i s-a atribuit hramul actual o dată cu aducerea aici a moaştelor Sfântului Mina de la biserica Stelea din Târgovişte (anterior a avut dublu hram: „Sfântul Dumitru" şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil"). Biserica actuală (23,80 m lungime şi 8 m lăţime) are două turle octogonale luminate de câte opt ferestre înalte şi înguste, încadrate în arcade, şi un pridvor adăugat în anul 1900 cu prilejul restaurării bisericii (în 1901 picturile murale anterioare au fost refăcute de preotul Vasile Damian). În 1996–2001 a fost construit zidul de incintă, în 1998 a fost făcută trapeza (sala de mese pentru săraci), iar în anul 2002 s-a construit clopotniţa. Faţadele sunt zugrăvite în alb. Avariată de cutremurul din 10 nov. 1940, a fost reparată şi consolidată în 1941–1943, iar pictura restaurată în 1945 de către A. Moscu. A mai fost reparată şi renovată în 1978–1980. Declarată monument istoric.

Biserica „Sfântul Nicolae"-Băneasa a început să fie construită în 1755 prin strădania lui Ştefan Văcărescu şi a soţiei sale, Ecaterina (părinţii poetului Ienăchiţă Văcărescu), ca paraclis al curţii, dar, din cauza unor răzmeriţe, aceasta nu a putut fi terminată decât în urma lucrărilor din 1791–1792 angajate de către poet.

Biserica „Sfântul Nicolae"-Şelari, situată în zona vechiului centru comercial Lipscani, a fost construită în a doua jumătate a sec. 17 şi menţionată documentar în 1677. Rezidită în anul 1700 prin grija vornicului Şerban Cantacuzino, biserica a fost supusă ulterior (1744) unor reparaţii capitale. Avariată grav de cutremurul din 14 oct. 1802, a fost rezidită în 1804 prin osârdia lui Hagi Gheorghe Polizu, a lui Nicolae Zaharia şi Gheorghe Dimitriu. Reparaţii în 1940, 1971–1972, 1979 şi 1995–1996.

Biserica „Sfântul Nicolae"-Tabacu, situată pe Calea Victoriei, vizavi de Academia Română, a fost zidită în 1776 prin grija lui Constantin, fiul domnului

Biserica „Sfântul Nicolae"-Băneasa

Biserica „Sfântul Spiridon"-Nou

Nicolae Mavrogheni, şi prin strădania jupânului Dima, a lui Drăghici Tabacu şi a preotului Dimitrache, pe locul unei biserici din lemn ce data din 1752. Biserica actuală a fost reconstruită în 1864, pe locul celei zidite de Tabacu, prin osârdia preotului Ştefan cu ajutorul enoriaşilor. Afectată de cutremurul din 10 nov. 1940, biserica a fost refăcută ulterior.

Biserica „Sfântul Nicolae"-Udricani, situată în centrul Capitalei, pe str. Clucerul Udricani, colţ cu str. Iuliu Barasch, este ctitoria din 1734–1735 a Clucerului Udricani şi a soţiei sale Maria. Afectată de cutremurul din 14 oct. 1802, a fost consolidată şi reparată de credincioşii Nicolae, Ieremia şi Marin. A mai fost reparată şi renovată după cutremurul din 11 ian. 1838, după marele incendiu din 23-24 mart. 1847 şi în anii 2005–2008. Declarată monument istoric şi de arhitectură.

Biserica „Sfântul Pantelimon", situată pe str. Iancu Căpitanu, în zona cuprinsă între Foişorul de Foc şi Calea Moşilor, a fost construită în 1790 prin osârdia preotului Ivan şi a logofătului Constantin Bărănescu. Reconstruită în perioada 22 mai 1872–11 apr. 1876. În ian. 2012 biserica a fost afectată de un violent incendiu, în urma căruia turla s-a prăbuşit.

Biserica „Sfântul Spiridon"-Nou, situată pe Calea Şerban Vodă, este un edificiu monumental, de mari dimensiuni (41 m lungime, 14 m lăţime, 38 m înălţime, de factură eclectică (stil gotic cu elemente de artă brâncovenească) , rezidit din temelii în anii 1852–1858 (sfinţit la 8 nov. 1860) pe locul unei ctitorii din 1766–1768 a lui Scarlat Ghica şi a fiului său, Alexandru. Are o faţadă grandioasă, încadrată de două turnuri-clopotniţă, iar cupola este întărită cu nervuri caracteristice stilului gotic. În interior păstrează fragmente de picturi murale executate de Gheorghe Tattarescu în 1862. Deteriorată de cutremurul din 10 nov. 1940 şi de bombardamentul din 4 apr. 1944, biserica a fost restaurată în 1954 prin grija Patriarhului Iustinian Marina. Lucrările de consolidare şi restaurare au fost făcute în 1966–1970 şi după cutremurul din 4 mart. 1977. În interiorul bisericii se află mormintele lui Scarlat Ghica († 2 dec. 1766) şi Nicolae Mavrogheni (ucis de turci în 1790), Constantin Hangerli (decapitat de turci în 1799) şi Alexandru Suţu († 1821). Are rang de catedrală.

Biserica „Sfântul Spiridon"-Vechi → Capitolul Biserici demolate.

Biserica având dublu hram – „Sfântul Stelian-Lucaci" şi „Sfântul Nicolae", situată pe str. Logofăt Udrişte nr. 6, a fost construită în 1736 prin osârdia Mitropolitului Ţării Româneşti, Ştefan II, pe locul unei biserici din lemn de la începutul sec. 18, care a fost deteriorată în perioada aug.-oct. 1716, în timpul acţiunilor militare ale armatei austriece împotriva turcilor. A suferit repetate stricăciuni din cauza cutremurelor din 14 oct. 1802 şi 11 ian. 1838 şi a zaverei din 1821, fapt ce l-a determinat pe preotul Ioan Iosif Călărăşanu să rezidească o

biserică nouă, în 1842, cu ajutorul şi pe cheltuiala unor negustori macedoneni bogaţi şi a câtorva inimoşi credincioşi, printre care Anton Pann, Constantin Athanasiu şi Anghel Hagi Pandeli. Distrusă parţial de marele incendiu din 23–24 mart. 1847, biserica a fost refăcută imediat de acelaşi preot, ajutat de aceeaşi drept-credincioşi. Afectată de puternicul cutremur din 4 mart. 1977, a fost consolidată, restaurată şi repictată (de Dumitru Bănică) în perioada 1978–1980. Păstrează în interior un tablou votiv cu chipurile celor patru ctitori (Ioan Iosif Călărăşanu, Anton Pann, Constantin Athanasiu şi Anghel Hagi Pandeli), realizat în 1842. În interiorul bisericii se află racla cu moaştele Sfântului Stelian (ocrotitorul copiilor) şi mormântul lui Anton Pann – cel care o perioadă de timp a cântat benevol în stranele acestei biserici. Lângă biserică se află un bust al celebrului scriitor şi folclorist, Anton Pann (1796–1854), ridicat pe un soclu realizat pe baza unei subscripţii publice.

Biserica „Sfântul Ştefan"-Călăraşi, având şi hramul „Înălţarea Domnului", situată pe Calea Călăraşilor, colţ cu str. Sfântul Ştefan, în apropiere de Hala Traian, a fost zidită în perioada 7 febr. 1764–29 aug. 1765 prin osârdia lui Stoica Clucerul. Afectată de marele incendiu din 23–24 mart. 1847, a fost refăcută ulterior. Păstrează în pridvor fragmente din pictura originară. Picturile murale actuale au fost relizate în 1866 de Tache Ionescu. La exterior, sub cornişă, biserica are, de jur-împrejur, numeroase medalioane executate în zidărie, în care sunt pictate chipuri de sfinţi. Restaurată în anul 2003.

Biserica „Sfântul Vasile", situată pe Calea Victoriei nr. 198, lângă casa Dissescu, vizavi de Muzeul Naţional „George Enescu", este ctitoria, din 1847, a căminarului Toma Baltă. Picturile murale interioare au fost executate în ulei, în 1882, de Anton Serafim (1838–1911) şi spălate în 1981.

Biserica „Sfântul Vasile cel Mare", situată pe str. Polonă nr. 50, a fost construită în anul 1909, după planurile arhitectului Nicolae Ghika-Budeşti, în spiritul construcţiilor religioase moldoveneşti, prin contribuţia şi prin osârdia membrilor Comunităţii Românilor Transilvăneni stabiliţi în **B.** Sprijinită de şapte contraforturi, are faţadele cu zidărie de cărămidă roşie aparentă. La bază este înconjurată de un brâu de cărămidă verde, smălţuită. La exterior, sub cornişă, sunt înşirate mai multe discuri de ceramică verde, smălţuită, interpuse între numeroasele arcade oarbe. Lângă biserică se află o clopotniţă din bârne de lemn construită pe un soclu de cărămidă roşie. Până în anul 1948, biserica „Sfântul Vasile cel Mare" a slujit ca lăcaş de cult pentru greco-catolici, fiind preluată apoi de cultul ortodox şi retrocedată cultului greco-catolic la 28 dec. 2006.

Biserica cu dublu hram – „Sfântul Vasile cel Mare" şi „Cuvioasa Parascheva", situată pe Dealul Cotroceni, pe Bd. Drumul Taberei, la intersecţia cu Drumul Sării, în zona numită Răzoare, este un edificiu zidit în perioada 1930–1939, după planurile arhitectei Maria Irineu, prin osârdia preotului Vasile Bărbieru cu contribuţia enoriaşilor. Picturile murale interioare au fost executate de Iosif Vassu (cel care a pictat şi biserica „Buna Vestire" din Braşov) şi de Gheorghe Teodorescu-Romanaţi.

Biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel", situată pe strada Sfinţii Apostoli nr 33 A, în apropiere de mănăstirea Antim, este o ctitorie din prima jumătate a sec. 17 a lui Matei Basarab, ridicată pe locul unei vechi biserici din lemn a fostei mănăstiri a Târnovului. Biserica are clopotniţa pe pronaos (adăugată în 1715 de Ştefan Cantacuzino) şi turla pe naos, iar faţadele sunt împărţite în două registre decorate cu arcade formate din ciubuce de cărămidă tencuită, rotunjite. La intrare, biserica este prevăzută cu un pridvor larg, susţinut de şase coloane din piatră, bogat decorate cu motive vegetale sculptate. Biserica a fost reparată şi renovată de domnii Grigore Ghica, Constantin Brâncoveanu şi Ştefan Cantacuzino şi de Comisiunea Monumentelor Istorice în 1936, sub îngrijirea arhitectului Ştefan Becu, când au fost retuşate picturile din pridvor de către E. Iovănescu. Alte reparaţii şi consolidări s-au mai făcut în anii 1940, 1949, 1952, 1957, 1960, 1967, 1974–1976, 1978. La interior, biserica păstrează picturi murale cu chipurile lui Ştefan Cantacuzino, ale Doamnei Păuna, ale jupânului Constantin Cantacuzino şi jupânesei Safta ş.a. În pronaos se află mormântul lui Nicolae Gr. Suţu († 21 aug. 1851).

Biserica cu dublu hram – „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" şi „Sfântul Spiridon", Bd. Ghencea, construită în 1957–1973 şi pictată în 1975–1977 de Gh. Vasilescu şi Vasile Blendea.

Biserica având triplu hram – „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", „Sfântul Nicolae" şi „Sfântul Mare Mucenic Haralambie", cunoscută şi sub numele de *biserica „Oţetari"*, situată pe strada Oţetari nr. 4, în apropiere de Colegiul Naţional „Spiru Haret", a fost construită în 1757 pe locul unei bisericuţe din lemn ce data din anul 1681. Biserica, de mari dimensiuni pentru perioada în care a fost zidită (23,10 m lungime, 9,43 m lăţime în dreptul absidelor şi 12,60 m înălţimea turlei în interior), a fost restaurată în anii 1860–1866 pe cheltuiala familiilor de negustori Hagi Tudorache, N. Zamfirescu şi Romanescu şi pictată în acelaşi timp, în ulei, de pictorul Gheorghe Tattarescu. În pronaos este pictat chipul mitropolitului Nifon – cel care a dăruit acestei biserici o falangă dintr-un deget al Sfântului Mare Mucenic Haralambie, sfânt care a trăit între anii 89 şi 10 febr. 202. Biserica are frumoase vitralii instalate în anul 1909.

Biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena", situată pe str. Plevnei, colţ cu str. Sfântul Constantin, a fost zidită în 1785 prin osârdia lui Constantin Cojocarul, Constantin Croitorul, Hagi Panait ş.a. Biserica a fost consolidată şi restaurată în anii 1995–1999. Picturile murale iniţiale au fost acoperite cu o nouă pictură executată în ulei, în 1880, de pictorul Ioanid (şi restaurată în 1995–1996). Biserica are frumoase vitralii.

Biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena", str. Popa Nan nr. 49, a fost construită în anii 1910–1918 pe locul uneia care data din 1719 şi care s-a prăbuşit în 1910.

Biserica având dublu hram „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" şi „Cuvioasa Parascheva", situată pe Bd. Muncii nr. 2, în zona cunoscută sub numele de Bariera Vergului, este ctitoria din 1942 (terminată în 1949) a mareşalului Ion Antonescu şi a Mariei Antonescu. Picturile murale interioare, în stil neobizantin, au fost executate în 1960–1964 de E. Profeta.

Biserica având dublu hram – „Sfinţii Voievozi" şi „Adormirea Maicii Domnului", situată într-un mic triunghi format de străzile Semicercului, Sfinţii Voievozi şi Calea Griviţei, a fost zidită în anii 1813–1817, prin osârdia lui Stoian băcanul (sârb de origine). Rezidită în 1903 după planurile arhitectului Paul Petricu prin grija preoţilor Vasile Pocitan şi Ioan

Biserica mănăstirii „Stavropoleos”

Biserica „Zlătari” cu hramul „Naşterea Maicii Domnului”

Burcă. După ce au fost executate picturile murale interioare, în stil neobizantin, de Vasile Damian, biserica a fost sfinţită la 21 sept. 1903. Picturile au fost refăcute în 1962 de pictorii Teodorescu-Romanaţi şi Traian Biltiu şi restaurate în 1993 de N. Samuilă. Reparaţiile după cutremurul din 4 mart. 1977, efectuate în mai multe etape, au fost terminate în 1988.

Biserica „Silvestru”, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”, situată pe str. Silvestru nr. 36, a cărei construcţie a fost terminată în 1743 prin osârdia şi pe cheltuiala jupanului Pârvan şi a soţiei sale, Stanca, a fost grav avariată de cutremurul din 14 oct. 1802 şi apoi complet distrusă de cutremurul din 11 ian. 1838. După cutremur, biserica a fost rezidită prin strădania epitropilor Ilie, Dimitrie, Ioan, Stoian, Gheorghe, Radu şi Ioan cu ajutorul enoriaşilor şi sfinţită la 15 mart. 1839. Biserica a fost reclădită din temelie în anii 1904–1907 după planurile arhitectului Paul Petricu cu sprijinul enoriaşilor. Cele două turle mici ale bisericii au ferestrele alungite şi uşor răsucite, asemănător celor de la biserica mănăstirii Curtea de Argeş. În pronaos se află un frumos tablou votiv cu chipurile ctitorilor Pârvan şi al soţiei sale, Stanca. În 1925, biserica a primit şi hramul „Sfântul Silvestru”. La 3 nov. 2002, în această biserică au fost depuse fragmente din moaştele Sfântului Silvestru aduse de Prea Fericitul Teoctist, Patriarhul de atunci al Bisericii Ortodoxe Române, de la catedrala San Giovanni in Laterano din Roma, cu prilejul vizitei ecumenice efectuate în oct. 2002 de către Preafericitul Teoctist la Sfântul Scaun de la Vatican. La această biserică a slujit Părintele Galeriu din 1974 până în 2003 când a murit.

Biserica „Slobozia”, cu hramul „Sfântul Dumitru”, str. Leon Vodă nr. 1, este o ctitorie modestă a domnului Radu Leon (1664–1669), cu refaceri din 1743, datorate marelui vistiernic Constantin Năsturel-Herescu, şi cu picturi murale interioare executate în ulei (peste fresca pictată în 1848) de Gheorghe Tattarescu.

Biserica „Stavropoleos”, cu dublu hram – „Sfinţii Voievozi” şi „Sfântul Athanasie”, se află pe strada omonimă, în spatele Muzeului Naţional de Istorie a României. Monument istoric şi de arhitectură clădit prin strădania ieromonahului grec Ioanichie, în anul 1724 (sfinţit la 30 oct. 1724), ca paraclis pe lângă hanul său (construit în anii 1722–1724 şi demolat în 1860). Biserica a fost extinsă (1728–1733) prin adăugarea absidelor laterale şi a unui pridvor care, împreună, formează un ansamblu unitar, bine proporţionat şi de o delicateţe remarcabilă. Faţadele sunt împărţite în două registre inegale printr-un brâu format din ghirlande de frunze şi flori, registrul superior fiind decorat cu numeroase medalioane circulare, adâncite în zid, în care sunt pictate chipuri de sfinţi. Pridvorul este prevăzut cu şase coloane de piatră, bogat decorate cu sculpturi, cu cinci arcade polilobate şi cu o balustradă din piatră, acoperită cu o mare varietate de elemente decorative (flori, vrejuri) şi cu o scenă biblică (lupta lui Samson cu leul); biesrica este, alături de loggia Palatului Mogoşoaia, exemplarul cu cel mai frumos decor sculptat. Uşile de la intrare sunt împodobite cu remarcabile sculpturi în lemn. Biserica a fost restaurată în 1904–1908 sub îngrijirea lui Ion Mincu, şi după 1995, picturile murale interioare fiind spălate şi curăţate în 1924 şi 1995–2012 de Dan Hatmanu. În biserică se păstrează scaunul, sculptat în lemn, care a aparţinut domnului Nicolae Mavrocordat. Aici a slujit ca diacon, în 1900, Tudor Arghezi. Mănăstire de maici din 27 mai 2008.

Biserica „Teiul Doamnei” → Biserica „Ghica-Tei”.

Biserica „Vergu” → Biserica „Sfântul Mina”-Vergu.

Biserica „Visarion”, cu dublu hram – „Sfântul Ierarh Visarion” şi „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena”, situată pe str. Visarion nr. 14, în apropiere de Piaţa Romană, este ctitoria, din 1913, a doamnei Elena Eraclide (născută Stârcea), ridicată pe locul unei biserici ce data din 1797. În pronaos, pe peretele de deasupra uşii de la intrare se află tabloul votiv cu chipul ctitoriţei, precum şi chipul Regelui Carol I, pictat alături. În pronaos se află mormântul aviatorului Sandu Stârcea.

Biserica „Zlătari”, cu hramul „Naşterea Maicii Domnului”, situată pe Calea Victoriei nr. 12, lângă Muzeul Naţional de Istorie a României, vizavi de Palatul C.E.C., a fost zidită din temelii în 1637 pe locul unei vechi biserici din lemn. Reconstruită în anii 1705–1709 prin grija spătarului Mihai Cantacuzino, biserica a fost afectată grav de cutremurele din 14 oct. 1802 şi 11 ian. 1838, fapt ce a determinat rezidirea ei din temelii, în 1850-1860 (sfinţită la 8 sept. 1860), după planurile arhitectului catalan Xavier Villacrosse, şi pictată în 1853-1856 de Gheorghe Tattarescu. Biserica, de mari dimensiuni (23 m lungime si 12 m lăţime), a fost restaurată in 1907-1908. Biserica are o turlă mare, centrală, străjuită de patru turle mai mici la colţuri (turlele au fost reconstruite în 1971-1973) si un pridvor deschis, de mici dimensiuni. În biserică se păstrează racla cu moaştele Sfântului Mucenic Ciprian (mâna dreaptă), făcătoare de minuni. Declarată monument istoric.

Catedrala „Mântuirii Neamului” → Uranus.

Catedrala romano-catolică „Sfântul Iosif”, situată pe strada G-ral Berthelot, colţ cu strada Luterană, este un edificiu de mari dimensiuni (40 m lungime şi 22 m lăţime), construit în perioada 1873–1884 după planurile arhitectului german

Friedrich Schmidt, în stil romanic, cu elemente gotice, prin osârdia Monsegniorului Ignace Paoli – prim-arhiepiscop catolic, venit în **B.** în urma înțelegerii stabilite între guvernul român şi Papa Leon al XIII-lea. Fațada are o intrare monumentală, deasupra căreia se află o amplă rozetă cu vitralii multicolore executate în 1985 de artistul Dorin Dănilă. Biserica posedă o orgă de concert, acționată de un sistem pneumatic electric, cu trei claviaturi, 3 375 de tuburi, 54 de registre principale şi 36 de registre auxiliare. Orga a fost construită şi montată în anul 1930 de firma L. Wegenstein din Timişoara. Catedrala a fost afectată de cutremurele din 1929, 1940, 1977, 1986 şi 1990 şi de bombardamentele din 4 apr. 1944, dar reparată şi consolidată de fiecare dată. Catedrala a mai fost supusă unor ample lucrări de consolidare şi restaurare în perioada 1991–2000. Picturile murale din interior au fost începute în 1980 de pictorul Toma Lasconi şi finalizate în 1986 de o echipă condusă de Petru Ciobănică. Declarată monument de arhitectură.

Mănăstirea „Antim" (de călugări), cu biserica având hramul *„Duminica Tuturor Sfinților"*, a fost construită în anii 1713–1715 prin strădania mitropolitului Antim Ivireanul pe locul unei vechi bisericuțe din lemn, atribuită paharnicului Staicu Merişanu. Intrarea în curtea mănăstirii se face prin poarta unui puternic turn-clopotniță căruia i s-au adăugat, în 1857–1860, patru turnulețe pe colțuri. Biserica mănăstirii, a cărei fațadă este precedată de un monumental pridvor deschis, sprijinit pe 10 coloane de piatră, cu capiteluri sculptate, aparține, prin concepție şi decorație, stilului brâncovenesc; biserica a fost supusă unor ample lucrări de restaurare în anii 1860–1863, executate de arhitectul austriac Schlatter, perioadă în care a fost şi pictată la interior de Petre Alexandrescu, unul dintre primii pictori de biserici, format în şcolile din Occident. Iconostasul este din piatră sculptată şi se crede că este opera lui Antim Ivireanul căruia, de altfel, i se atribuie şi realizarea uşii bisericii, bogat împodobită. La această mănăstire a funcționat, pentru scurtă vreme, o tipografie de sub teascurile căreia au ieşit în 1719 un *Octoih* şi o carte intitulată *Despre datorii*. Din 1797, aici şi-a desfăşurat activitatea o şcoală de preoție, după 1836 Seminarul Mitropoliei Ungro-Vlahiei, iar din 1840 Arhivele Statului care au fost mutate apoi, în 1864, la mănăstirea „Mihai Vodă". În 1912, în incinta mănăstirii „Antim" s-a construit Palatul Sfântului Sinod care a fost mutat din locul lui, pe o distanță de 25 m cu o rotire de 13 grade, în anul 1984, pentru a nu fi demolat ca urmare a lucrărilor de sistematizare a zonei central-istorice inițiate de către Nicolae Ceauşescu. Mănăstirea „Antim" are un interesant muzeu religios şi o expoziție închinată vieții şi activității mitropolitului Antim Ivireanul. La 20 iun. 1992, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române l-a canonizat pe Antim Ivireanul, el fiind înscris în calendar pe data de 27 sept.

Catedrala romano-catolică „Sfântul Iosif"

Mănăstirea „Plumbuita" (de călugări), cu biserica *„Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul"*, situată în cartierul Colentina, a fost construită într-o primă formă de către domnul Petru cel Tânăr (1559–1568), dar a suferit multe prefaceri ulterioare. În 1647, Matei Basarab a reconstruit biserica din temelie şi a construit Casa domnească, în care astăzi este amenajat un muzeu cu obiecte de artă religioasă. În acest muzeu sunt expuse 130 de busturi ale domnilor români, sculptate în piatră de starețul Simeon Tatu. Biserica mănăstirii (care un timp a fost acoperită cu tablă de plumb, fapt pentru care populația i-a atribuit numele de Plumbuita), păstrează la interior picturi murale originare. În 1573, la această mănăstire a fost instată prima tipografie din **B.**, de sub teascurile căreia a ieşit, în 1582, un *Tetraevangheliar*, prima carte tipărită la **B.** Biserica este încon-jurată de un zid de incintă străjuit de un turn al porții, datând din 1802–1806. În prezent, la această mănăstire se află atelierele Patriarhiei în care se produc lumânări, se prelucrează metalele şi lemnul, se execută sculpturi etc. Aici există şi o turnătorie de clopote. Ansamblul monahal a fost restaurat în anii 1933–1940 şi în 1958.

Mănăstirea Văcăreşti → Capitolul Biserici demolate.

Schitul Maicilor → Capitolul Biserici mutate/translate.

Sinagoga „Credința", str. Vasile Toneanu nr. 48, din cartierul Dudeşti, a fost construită în anii 1926–1928 din inițiativa unui grup de evrei.

Sinagoga „Ieşua Tova", situată pe str. Take Ionescu nr. 9, în apropiere de Piața Amzei, este cel mai vechi aşezământ religios al evreilor din **B.** Construită în 1827, sinagoga a suferit transformări şi modelări la începutul sec. 20 (i s-a adăugat un corp de clădire cu parter şi două etaje, un mic „şil" pentru servicii divine cotidiene ş.a.). Sala centrală din interior, cu 120 de locuri, oferă un aspect somptuos, iar balconul din jurul navei (cu 60 de locuri pentru femei) are balustradele decorate cu ornamente din lemn sculptat.

Sinagoga Mare, situată pe str. Vasile Adamachi nr. 11 din cartierul Văcăreşti, este o construcție sobră, realizată în 1846–1849, declarată ulterior, de către Academia Română, monument de arhitectură. Reparată în 1865, reclădită în 1903 şi amplu renovată în 1931, sinagoga a fost pictată (1936) în interior de artistul Gherşon Horowitz, în stil rococo. Devastată de legionari în 1941, a fost reparată în 1945; restaurată în 1980. În 1992, în aula mare a fost inaugurată

Biserica mănăstirii „Plumbuita"

expoziţia foto-documentară care ilustrează martiriul evreilor din România în perioada 1940–1944.

Templul „Coral", situat pe str. Sfânta Vineri nr. 9–11, este cel mai prestigios lăcaş de cult mozaic din România. Piatra de temelie a fost pusă la 21 iul. 1864, o dată cu începerea construcţiei, iar lucrările de finisare au durat până în 18/30 iun. 1866. Imediat după terminarea construcţiei, o ceată de răufăcători au devastat templul, fapt ce a determinat reluarea lucrărilor care s-au încheiat la 6/18 iul. 1867. În 1901 a fost instalată orga. În 1932 s-au întreprins acţiuni de refacere şi modernizare a exteriorului şi de restaurare a interiorului. Cu această ocazie s-a mai construit o aripă care cuprinde, la parter, o sală de festivităţi şi de conferinţe şi camera clerului, iar la etaj câteva săli ce adăpostesc biblioteca, muzeul şi arhiva. Sala de rugăciuni are frumoase vitralii, balcoane arcuite elegant şi pereţii pictaţi în stil mozarab. În curtea templului se află Monumentul dedicat martirilor holocaustului, sub forma unei menore de mari dimensiuni, dezvelit în 1992.

Templul „Unirea Sfântă", situat pe str. Mămulari nr. 3, în cartierul Văcăreşti, a fost construit în 1850 din iniţiativa şi cu eforturile unei confrerii a croitorilor de îmbrăcăminte bărbătească din **B.** Templul a fost renovat în 1906, iar pereţii interiori repictaţi în 1910 cu exuberante elemente policrome, având motive florale stilizate şi steluţe în şase colţuri. Devastat de legionari în 1941, templul a fost reparat ulterior. Din 1978, templul nu mai serveşte ca lăcaş de rugăciune, fiind transformat în Muzeu de Istorie a Comunităţilor Evreieşti din România.

Aspectul urbanistic. În perioada postbelică, **B.** a înregistrat schimbări importante sub aspect urbanistic, în evoluţia lui observându-se influenţa diferitelor stiluri şi etape în sistematizarea unor zone şi în construcţia clădirilor. Ca urmare a politicii de continuă modernizare, încadrată într-un plan general de sistematizare, **B.** a fost supus unor permanente înnoiri (mai ales după 1965), care au culminat cu demolarea unei mari porţiuni (c. 1/3) din zona central-istorică (după 25 iun. 1984) şi construirea unui nou centru politico-administrativ, dominat de Casa Poporului (Palatul Parlamentului), Bd. „Victoria Socialismului" (azi Bd. Unirii) şi numeroase blocuri standard pentru locuit. Aspectul actual al oraşului este dominat de un amalgam de stiluri de la sf. sec. 19 şi din prima jumătate a sec. 20, unele dintre ele de o certă valoare arhitecturală. În perioada postbelică au fost construite numeroase clădiri care adăpostesc instituţii ale administraţiei de stat, de învăţământ, de artă şi cultură, institute de cercetări, săli de sport etc. şi mai cu seamă un număr foarte mare (peste 500 000) de noi apartamente de locuit grupate în cadrul unor mari cartiere, relativ uniforme sub aspect urbanistic, dar utile din punct de vedere social. În perioada de după 1960 şi până la jumătatea anilor '80 ai sec. 20, atât periferiile Capitalei (mai ales), dominate de locuinţe insalubre şi locuri virane, cât şi axele radiale de penetraţie spre centrul oraşului au fost supuse unor transformări radicale, fiind construite complexe urbanistice noi – „adevărate oraşe" care dispun de dotările corespunzătoare: complexe comerciale, pieţe, clădiri social-culturale, spaţii verzi etc. Printre acestea se evidenţiază cartierele Balta Albă, Titan, Drumul Taberei, Berceni, Militari, Bucureştii Noi, Crângaşi, Giuleşti, Băneasa, Aviaţiei, Dămăroaia, Floreasca, Vatra Luminoasă, Ferentari, Dudeşti ş.a. şi ansamblurile de locuinţe construite în lungul marilor artere de circulaţie ca de pildă şoselele Colentina, Pantelimon, Iancului, Ştefan cel Mare, Mihai Bravu, Olteniţei, Giurgiului, Alexandriei, Viilor, Sălaj, Nicolae Titulescu ş.a., căile Griviţei, Rahovei, Dorobanţilor, Călăraşilor, Văcăreşti, Giuleşti, 13 Septembrie, Vitan-Bârzeşti ş.a., bulevardele Muncii, 1 Mai, Ion Mihalache, Iuliu Maniu, Timişoara, Lacul Tei, Păcii, Ghencea, Metalurgiei, Dimitrie Cantemir, Nicolae Grigorescu, Theodor Pallady ş.a. Unele „pieţe" mari ale Capitalei, cum sunt Piaţa Unirii, Piaţa Constituţiei, Piaţa Victoriei, Piaţa Naţiunilor Unite (fostă Piaţa Operetei), Piaţa Operei, Piaţa Gării de Nord, Piaţa Universităţii, Piaţa Romană, Piaţa Chibrit, Piaţa Presei Libere (fostă Piaţa Scânteii), Piaţa Iancului, Piaţa Bucur-Obor ş.a. formează complexe arhitectonice de sine stătătoare în cadrul sistemului urban al Bucureştiului. O consecinţă negativă a demolării numeroaselor gospodării din **B.** este numărul foarte mare de câini rămaşi fără stăpân, hoinărind pe străzi.

Cartierele municipiului Bucureşti

Balta Albă	Griviţa
Băneasa (Aviaţiei)	1 Mai
Berceni	Militari
Bucureştii Noi	Pajura
Chitila	Panduri
Colentina	Pantelimon
Cotroceni	Pipera
Crângaşi	Primăverii
Dămăroaia	Progresul
Domenii	Rahova
Drumul Taberei	13 Septembrie
Dudeşti	Tei
Ferentari	Titan
Filantropia	Uranus
Floreasca	Vatra Luminoasă
Ghencea	Vitan
Giuleşti	

Printre construcţiile realizate în perioada 1950–2010, care dau o notă arhitecturală aparte peisajului urbanistic bucureştean, se numără:

Casa Poporului sau *Palatul Parlamentului* (sediul nou, din 1994) este un edificiu de mari proporţii, extins pe o supr. de 64 800 m^2, la nivelul solului. Construit între 1984 şi 1989 pe Dealul Uranus (sau Dealul Arsenalului), după planurile unui colectiv de arhitecţi români, coordonat de arhitecta Anca Petrescu, acest impozant edificiu are o formă dreptunghiulară, cu laturile de 270 m la faţadă şi respectiv 240 m lateral, o înălţime de 84 m şi o adâncime, sub cota zero, ce coboară până la 92 m. Suprafeţele celor 440 de birouri, ale zecilor de saloane de recepţie, ale celor pentru manifestări ştiinţifice, cultural-artistice, social-politice etc. (dintre care 20 de saloane au o supr. cuprinsă între 200 şi 700 m^2 fiecare) şi ale zecilor de săli de conferinţe şi şedinţe (dintre care trei săli au între 1 000 şi 1 500 m^2 fiecare, două săli cu peste 2 000 m^2 fiecare, două săli de şedinţe cu o capacitate de 1 200 de locuri şi respectiv 850 de locuri) însumează 265 000 m^2 (locul 2 în lume după clădirea Pentagonului din Washington, care are 604 000 m^2 suprafaţă construită în interioare). Din punct de vedere al volumului construit, Casa Poporului ocupă locul 3 în lume (cu 2,55 mil. m^3) după clădirea de la Cape Canaveral (S.U.A.), în care se montează rachetele cosmice (cu 3,67 mil. m^3) şi după Piramida lui Quetzalcóatl (3,3 mil. m^3) din Mexic. Spaţiile birourilor sunt destinate unor instituţii centrale de stat,

Casa Poporului (Palatul Parlamentului)

unor comisii parlamentare etc., iar sălile de conferințe, moderne, luxoase şi echipate cu toate dotările necesare, reprezintă, printre altele, locul ideal de desfăşurare a unor reuniuni internaționale, a unor concerte sau festivaluri muzicale etc. Este demn de amintit că în sălile fastuoase ale Casei Poporului (Palatul Parlamentului) s-au desfăşurat lucrările Conferinței Internaționale a Forumului Crans-Montana (1994), ediția din toamna anului 1995 a Festivalului internațional „George Enescu", a 94-a Conferință a Uniunii Interparlamentare (1995), Forumul oamenilor de afaceri, al cooperării la Marea Neagră (25–28 apr. 1996), a 43-a Sesiune anuală a NATO (8–13 oct. 1997) şi summitul NATO (2–4 apr. 2008).

Casa Presei Libere (fostă Casa Scânteii), extinsă pe 25 000 m², a fost construită între 1949 şi 1953 după planurile unui colectiv de arhitecți, condus de către Horia Maicu. Clădirea are patru corpuri distincte care comunică între ele, corpul central fiind dominat de un turn de 90 m înălțime. Aici se află Agenția Română de Presă/ „ROMPRES", Tipografia „Coresi", redacțiile unor ziare etc., iar în anii 1995–2011 a funcționat Bursa Română de Mărfuri.

Circul „Globus" are o clădire de formă circulară, cu un diametru de 300 m, cu o cupolă ondulată, construită în anii 1958–1961, după planurile arhitecților N. Porumbescu şi C. Rulea, pe un teren viran cunoscut sub numele de groapa „Tonola", transformat ulterior într-un frumos parc, cu un lac în mijloc. Arena circului, cu un diametru de 13 m şi o supr. de 160 m², este înconjurată de un spațios amfiteatru cu o capacitate de 2 500 de locuri.

Complexul de magazine şi firme „Bucur-Obor", inaugurat în primăvara anului 1977, este dispus pe trei niveluri (demisol, parter, mezanin) în cadrul unui impozant cvartal de locuințe din apropierea Pieții Obor, cunoscut sub denumirea de ALMO (Ansamblul de Locuințe şi Magazine Obor). Este unul dintre cele mai mari magazine din **B.** şi din țară, cu o supr. de peste 42 000 m². La parterul magazinului a fost inaugurat, la 25 nov. 1995, un spațiu alimentar aparținând celebrei firme americane „McDonald's", iar la sf. lunii dec. 1995, un restaurant al firmei „Burger Ranch".

Complexul de magazine şi firme „Unirea", inaugurat în toamna anului 1976, este un edificiu de mari dimensiuni, cu aspect monumental, cu 8 niveluri şi o supr. utilizabilă de peste 30 000 m², construit după planurile unui colectiv condus de către arhitectul Gheorghe Leahu. Clădirea a suferit în anii '80 ai sec. 20 unele adăugiri ale aripilor laterale. La subsolul magazinului a fost inaugurat, în vara anului 1995, primul spațiu alimentar al firmei „McDonald's" în România.

Hotel „Radisson Blu" (fost hotel *„Bucureşti")* → *capitolul Turism.*

Hotel „Intercontinental"→ capitolul Turism.

Hotel „Novotel" → capitolul Turism.

Hotel „Sofitel" → capitolul Turism.

Opera Națională beneficiază de un edificiu monumental, construit în 1953 (inaugurat la 9 ian. 1954) după planurile arhitectului Octav Doicescu, prevăzut la fațadă cu trei arcade înalte. Sala de spectacole are o capacitate de 1 200 de locuri, iar scena, în formă de potcoavă, de mari dimensiuni (24 m lățime, 30 m înălțime, 20 m adâncime), permite desfăşurarea unor spectacole fastuoase.

Palatul „Bancorex" sau *„Bucharest Financial Plaza"*, aflat pe Calea Victoriei,

Clădirea a fost restaurată în anii 2013-2014.

Casa Presei Libere

Circul „Globus"

lângă Palatul C.E.C., a fost construit în perioada 1994–1997 ca o clădire destinată pentru birouri de clasa A. Edificiul are 18 etaje, 83 m înălțime şi un parking subteran desfăsurat pe trei niveluri.

Palatul Radiodifuziunii, dat în folosință în 1960, construit după planurile arhitecților Tiberiu Ricci, Leon Garcia şi Mihai Ricci, este prevăzut, la una dintre extremități, cu o sală de concerte şi de spectacole, cu o capacitate de 1 000 de locuri. Scena este dotată şi cu o uriaşă orgă, formată din 7 000 de tuburi, cu 80 de registre. Palatul dispune de studiouri special amenajate pentru emisiuni de teatru, de muzică populară şi uşoară, de estradă etc.

Palatul Sporturilor şi Culturii, dat în folosință în 1974, este un edificiu monumental construit după planurile unui colectiv coordonat de arhitecții C. Lăzărescu, G. Cristea ş.a., destinat competițiilor sportive (handbal, tenis, box, lupte etc.), dar şi manifestărilor culturale (concerte, recitaluri, spectacole artistice şi cinematografice etc.). Sala, de dimensiuni mari (80 x 80 m), este prevăzută cu tribune cu o capacitate de c. 6 000 de locuri.

Palatul Televiziunii, construit în anii 1968–1969, este un complex format din trei clădiri ce acoperă o supr. de 60 000 m^2, construite după planurile arhitecților Tiberiu Ricci, Th. Iacoban şi Maria Căciulă.

Pavilionul Central al Complexului Expozițional din Piața Presei Libere este un edificiu impozant, de plan circular, construit în 1962–1964 (pe locul fostului hipodrom) după planurile arhitecților Ascanio Damian şi Mircea Enescu. Construcția, extinsă pe 10 000 m^2, are un diametru, la bază, de 180 m, iar cupola care o acoperă are un diametru de 93 m şi nu se sprijină pe piloni. În acest pavilion, ca şi în celelalte pavilioane învecinate, se organizează edițiile de primăvară şi de toamnă ale Târgului Internațional Bucureşti (TIB).

Sala Palatului este un edificiu de formă prismatică, cu un acoperiş metalic boltit, conceput de către arhitecții Horia Maicu, Tiberiu Ricci, Romeo Ştefan Belea şi Ignace Şerban şi construit în perioada 1 ian. 1959–1 apr. 1960. Sala, cu un vol. de 30 000 m^3 şi o capacitate de 4 000 de locuri, cu o scenă de mari proporții (deschidere de 30 m în față, 20 m în spate şi o adâncime de 15 m), dotată cu instalații tehnice moderne, este destinată atât unor reuniuni de amploare (congrese, conferințe etc.), cât şi desfăşurării unor spectacole (concerte, spectacole artistice, proiecții de film etc.). Concertul inaugural al sălii a fost susținut în luna mai 1960 de violonistul David Oistrah.

Teatrul Național este o clădire impunătoare, construită în anii 1967–1973 după proiectul unui colectiv de arhitecți, coordonat de către Horia Maicu, Romeo Ştefan Belea şi Nicolae Cucu, având fațada realizată în stilul mănăstirilor din nordul Moldovei, cu o cornişă amplă care aminteşte de streşinile ctitoriilor feudale ale voievozilor moldoveni.

Clădirea, inaugurată la 25 dec. 1973, a fost supusă unor retuşuri exterioare şi unor renovări interioare după incendiul din 1978, iar în anii 2011-2014 au fost executate ample lucrări de consolidare şi restaurare a clădirii şi de reamenajare a sălilor de spectacole. Teatrul Național dispune de o sală mare de spectacole, cu peste 900 de locuri şi o scenă amplă, o sală mică (240 de locuri), Sala Studio (500 de locuri), Sala Pictura (300 de locuri), Sala Media (300 de locuri), Sala în aer liber (300 de locuri), Sala Atelier (250 de locuri), un muzeu al Teatrului Național şi un spațiu destinat expozițiilor de artă plastică.

Tower Center International este o clădire ultramodernă, destinată birourilor de clasă A, situată pe Bd. Ion Mihalache, în apropiere de Piața Victoriei. A fost construită în perioada 2005–2007, are 4 niveluri în subteran, 25 de etaje şi 120 m înălțime, fiind cea mai înaltă clădire din Bucureşti.

Universitatea Politehnică (inaugurată la 1 oct. 1970), alcătuită dintr-un complex de clădiri, extinse pe 200 000 m^2, dispune în total de 30 de săli de curs, 28 de amfiteatre, 82 de săli de seminarii, 584 de laboratoare, o aulă de 1 500 de locuri şi alta de 500 de locuri, amplasată în cadrul unui parc, a fost construită în perioada 1966–1969 după planurile unui colectiv de arhitecți condus de Octav Doicescu.

Cele mai interesante construcții din B., cu o certă şi recunoscută valoare arhitecturală (uneori şi istorică), rămân însă acelea realizate la sf. sec. 19 şi prima jumătate a sec. 20, ca rod conceptual al unei renumite pleiade de arhitecți români şi străini, multe dintre aceste construcții fiind declarate monumente istorice şi de arhitectură.

Atheneul Român este una dintre cele mai reprezentative clădiri ale Capitalei, cu valoare de simbol, construită între 1886 şi 1888 (inaugurarea a avut loc la 14/26 febr. 1888), după planurile arhitectului francez Albert Galleron, ajutat de arhitectul român Constantin Băicoianu, din inițiativa unui grup de intelectuali, în frunte cu Constantin Esarcu, Vasile

Opera Națională

Sala Palatului

Atheneul Român

Teatrul Național

Alexandrescu-Urechia, Nicolae Kretzulescu ş.a., dornici să înzestreze **B.** cu o sală încăpătoare, destinată manifestărilor muzicale de înaltă ținută artistică. Fondurile au fost strânse prin subscripție publică ca răspuns la renumitul apel „dați un leu pentru Atheneu". Atheneul Român, cu fațada în stil neoclasic şi cu o cupolă mare, de factură barocă, are aspectul unui templu ionic cu şase coloane frontale şi două laterale. Clădirea a cunoscut în primele decenii mai multe completări şi modificări (au fost construite două aripi în spatele edificiului, care au găzduit o perioadă Pinacoteca statului), iar între 1924 şi 1928 a mai fost supusă unor transformări (s-au creat noi spații de expoziții şi s-a realizat sala mică de concerte) sub îngrijirea arhitectului I. Ionescu. În perioada 1991–2000 a fost supus unui amplu proces de consolidare şi restaurare. Sala mare de concerte, cu un diametru de 28,50 m şi o înălțime de 16 m, are o capacitate de 1 000 de locuri şi o bună acustică, fiind decorată cu o frescă în care sunt surprinse principalele momente din istoria României – operă a pictorului Costin Petrescu. Corpul central are la parter un hol imens, de formă circulară, susținut de 12 coloane de tip doric, executate din metal şi îmbrăcate în stuc roz care imită culoarea marmurei. Edificiul a găzduit inițial sediul Societății culturale „Atheneul Român" – instituție întemeiată la 28 ian./9 febr. 1865 din inițiativa lui Constantin Esarcu, Vasile Alexandrecu-Urechia şi Nicolae Kretzulescu, cu scopul răspândirii cunoştințelor ştiințifice şi culturale în rândul populației. În sala mare s-a întrunit, la 29 dec. 1919, cea dintâi Cameră a Deputaților a României Mari, care a ratificat unirea Basarabiei, Bucovinei şi Transilvaniei cu România. În prezent, clădirea Atheneului Român este sediul Filarmonicii „George Enescu". În grădina din fața Atheneului Român (fostă proprietate a familiei Văcărescu în sec. 17–18) se află statuia lui Mihai Eminescu, executată în bronz de către sculptorul Gheorghe Anghel. În anul 2007, Atheneul Român a fost inclus pe lista monumentelor UNESCO.

Casa „Capşa", situată vizavi de Cercul Militar Național, pe Calea Victoriei, colț cu str. Edgar Quinet, este o veche clădire (1852), cu un etaj, aparținând, inițial, vornicului Slătineanu, şi care, din 1874, a intrat în posesia celebrului cofetar Grigore Capşa (fost elev al lui Boissier din Paris); acesta a transformat-o în cofetărie, cafenea, restaurant şi hotel, constituind locul de întâlnire al unor personalități bucureştene (oameni politici, literați, artişti, ziarişti etc.). Renovată în anii 1999–2003 (inaugurată la 17 iun. 2003).

Casa „Dissescu", situată pe Calea Victoriei nr. 196, colț cu str. Gheorghe Manu, este o frumoasă construcție în stil românesc, ridicată în anii 1910–1912 după planurile arhitectului Grigore Cerchez în colaborare cu arhitectul francez A. C. Clavel. Casa a aparținut juristului şi profesorului universitar Constantin Dissescu. În prezent, adăposteşte Institutul de Istoria Artei „George Oprescu".

Casa „Lenş-Vernescu", Calea Victoriei nr. 133, este o clădire în stil eclectic, ridicată în jurul anului 1820 de marele logofăt Filip Lenş, devenită, după moartea acestuia, sediul unei unități militare, apoi sediul Ministerului de Război, iar, din 1886, proprietatea politicianului Gheorghe Vernescu. Edificiul a fost restaurat în 1887–1889 sub îngrijirea arhitectului Ion Mincu şi împodobit la interior cu picturi executate de G. D. Mirea. Clădirea a fost renovată la începutul anilor `90 ai sec. 20 şi din 1995 adăposteste Cazinoul „Palace". Declarată monument istoric.

Casa „Monteoru", situată pe Calea Victoriei nr. 115, lângă Palatul Romanit (care adăposteşte în prezent Muzeul Colecțiilor de Artă), este o clădire elegantă, cu două niveluri inegale, datând din a doua jumătate a sec. 19, restaurată de arhitectul Ion Mincu în 1887–1889 pe cheltuiala industriaşului Grigore C. Monteoru. Interioarele au fost împodobite sub influența stilului eclectic francez. În prezent aici se află sediul Uniunii Scriitorilor.

Cercul Militar Național (până în 1990 s-a numit Casa Centrală a Armatei) este un edificiu monumental, construit în 1912–1914, pe un platou mai înalt, mărginit de Calea Victoriei, str. Constantin Mille şi Bd. Regina Elisabeta (fost Mihail Kogălniceanu), pe care a existat anterior renumita biserică Sărindar, ctitorie a lui Matei Basarab, căzută în ruină în a doua jumătate a sec. 19 şi demolată în 1893. Clădirea Cercului Militar Național, ridicată după planurile arhitecților Dimitrie Maimarolu, Victor Ştefănescu şi Ernest Doneaud, în stilul neoclasicismului francez, are o fațadă monumentală, prevăzută cu o impunătoare colonadă în stil corintic, precedată de o vastă terasă care, pe timpul verii este folosită ca restaurant în aer liber. Clădirea dispune de elegante saloane de recepție, săli de conferințe ş.a.

Clădirea Academiei Române, Calea Victoriei nr. 125, situată vizavi de biserica „Sfântul Nicolae"-Tabacu, este un edi-

Universitatea Politehnică

ficiu în stil neoclasic, datând din a doua jumătate a sec. 19 (aflat în mijlocul unei frumoase grădini), în care a fost stabilit, în toamna anului 1890, sediul Academiei Române. În curtea Academiei Române se află şi clădirea Bibliotecii Academiei, construită în 1936–1937 după planurile arhitecţilor Duiliu Marcu şi N. Sburcu, una dintre cele mai mari şi mai valoroase biblioteci din ţară devenită, în ultimul timp, neîncăpătoare şi neadecvată volumului uriaş de materiale pe care îl posedă. Alături de vechea clădire s-a construit, în anii 1994–2000, un nou edificiu mai mare şi mai modern, pe cheltuiala Băncii Naţionale a României, inaugurat parţial (30%) la 6 iun. 1997 şi apoi la 1 febr. 2002, care să adăpostească valorile de carte ale acestei prestigioase biblioteci.

Palatul Academiei de Arhitectură şi Urbanism, situat vizavi de Teatrul Naţional, mărginit de străzile Biserica Ienei, Edgar Quinet şi Academiei, a fost construit în perioada 1912–1927 după planurile arhitectului Grigore Cerchez. Faţada clădirii, prevăzută cu o loggie deasupra portalului, prezintă unele asemănări cu stilul brâncovenesc, îmbinat cu elemente ale arhitecturii bizantine.

Palatul Academiei Militare, situat pe un promontoriu ce domină malul drept al Dâmboviţei, pe şos. Panduri nr. 68–72, este un edificiu impunător, construit în anii 1937–1938, după planurile arhitectului Duiliu Marcu.

Palatul Băncii de Investiţii (fostă Banca „Marmorosch–Blank") situat în apropiere de Banca Naţională a României, pe str. Doamnei, a fost construit între anii 1913 şi 1923, în stil neomoldovenesc, după planurile arhitectului Petre Antonescu. În interior este decorat în stilul Art Nouveau de Cecilia Cuţescu-Storck.

Palatul Băncii Naţionale a României, cu faţada spre Lipscani, este o clădire vastă, de plan simetric şi plastică sobră, construită între 1884 (12 iul.) şi 1890 după planurile arhitecţilor francezi Albert Galleron şi Cassien Bernard, în stil neoclasic francez pe locul fostului han al lui Şerban Vodă. Faţada clădirii, din strada Lipscani (care reprezintă sediul, iniţial istoric), este evidenţiată de patru coloane corintice, iar pavilioanele de colţ sunt ornamentate cu câte patru coloane în stil ionic, care au între ele câte o nişă în care se află statuile alegorice reprezentând „Agricultura" şi „Justiţia", executate de sculptorul Ion Georgescu, precum şi „Comerţul" şi „Industria" realizate de Ştefan Ionescu-Valbudea. Clădirea iniţială a Băncii Naţionale a României a fost completată, la începutul anilor '40 ai sec. 20, cu o clădire nouă, având faţada spre strada Doamnei, construită după planurile arhitectului Radu Dudescu. În acest edificiu, cu trepte monumentale din granit şi coloane corintice, a funcţionat, între 1948 şi 1992, Ministerul de Finanţe, în prezent fiind în proprietatea, de drept, a Băncii Naţionale a României. Clădirea a fost supusă unor ample lucrări de renovare în anii 1993–1995.

Palatul Bibliotecii Centrale Universitare (fostul Palat al Fundaţiei Universitare Carol I), situat pe aripa de NE a Pieţei Revoluţiei, vizavi de Palatul Regal, a fost construit între 1891 şi 1895 (inaugurat la 14 mart. 1895) după planurile arhitectului francez Paul Gottereau, în stilul clasicismului francez, pe locul fostelor case ale lui Grigore Păucescu (fost ministru al Agriculturii), pe care Regele Carol I le-a cumpărat pentru ca pe locul lor să construiască acest aşezământ, în amintirea celor 25 de ani de domnie. Faţă de corpul iniţial al clădirii, arhitectul Paul Gottereau a amplificat de mai multe ori planul acesteia, depăşind de c. patru ori volumul ei – fapt ce a determinat prelungirea timpului afectat extinderii construcţiei iniţiale până în anul 1914 când a putut fi inaugurată (9 mai 1914). În timpul Revoluţiei din dec. 1989, clădirea Bibliotecii Centrale Universitare a fost aproape complet distrusă prin incendiere, cât şi de proiectilele lansate de pe tancuri. Atunci au fost distruse peste 500 000 de cărţi, c. 3 700 de manuscrise care aparţineau lui M. Eminescu, I. L. Caragiale, G. Coşbuc, L. Blaga, T. Maiorescu, M. Eliade ş.a. şi numeroase cărţi rare. Edificiul a fost refăcut în perioada apr. 1990–nov. 2001 (inaugurat la 20 nov. 2001) sub egida UNESCO, iar fondul de carte completat în mare parte din donaţii. În aceeaşi perioadă a fost construit un nou corp de clădire în spatele celei existente, pe locul fostei grădini de vară „Boema". În faţa Palatului Bibliotecii Centrale Universitare a fost amplasată statuia ecvestră a Regelui Carol I, dezvelită la 7 dec. 2010 (vezi capitolul Monumente, statui şi busturi).

Palatul fostei Biblioteci Naţionale a României, situat la intersecţia străzilor Doamnei şi Ion Ghica, vizavi de Banca Naţională a României, este un edificiu bine proporţionat, conceput de arhitectul Ştefan Burcuş, în stilul neoclasic al academismului francez, lucrare pentru care autorul a obţinut premiul I al concursului Internaţional de Arhitectură din 1907.

Palatul Băncii Naţionale a României (aripa veche)

Palatul Bibliotecii Centrale Universitare

Clădirea a fost construită în perioada mai 1908–mai 1911 (inaugurată la 23 mai 1911) pe locul donat de Ion N. Lahovary, tatăl Marthei Bibescu, ministrul Agriculturii, Industriei, Comerțului şi Domeniilor din acea vreme. Inițial a adăpostit, până la instaurarea comunismului în România, Bursa Română de Comerț, iar în 1955 a fost destinată şi inaugurată ca local pentru organizarea Bibliotecii Centrale de Stat (din 1990 – Biblioteca Națională a României). La 15 dec. 2011 a fost inaugurată noua clădire a bibliotecii de pe Bdul Unirii, în care se vor transfera peste 12 mil. de cărți. Sculpturile exterioare şi cele de pe frontonul clădirii au fost executate de Emil Wilhelm Becker, sculptorul Curții regale a României.

Palatul Casei de Economii şi Consemnațiuni (C.E.C.) este un edificiu impunător, bine proporționat, construit în perioada 1896–1900, în stilul eclectismului academic francez cu valoroase detalii de arhitectură, după planurile arhitectului francez Paul Gottereau. Palatul C.E.C., de formă pătrată, este dominat de o mare cupolă centrală, cu nervuri metalice şi geamuri între ele, care permit iluminarea naturală a holului central, şi de alte patru cupole mai mici în stil renascentist, care acoperă cele patru volume de colț, decorate cu frontoane şi steme. Intrarea principală, situată în partea centrală a fațadei, între cele două volume de colț, este marcată de o imensă arcadă, monumentală, susținută de o parte şi de alta de câte două coloane împerecheate, în stil compozit.

Palatul Cotroceni, situat pe colina cu acelaşi nume, în mijlocul unei frumoase grădini, vizavi de Grădina Botanică, în incinta fostei mănăstiri Cotroceni, este un somptuos edificiu construit în anii 1888–1893, după planurile arhitectului francez Paul Gottereau, ca reşedință permanentă a prințului moştenitor Ferdinand. Aripa de nord a edificiului a fost refăcută la începutul sec. 20 de către arhitectul Grigore Cerchez, care i-a adăugat un pitoresc foişor. În perioada 1949–1976, în sălile palatului Cotroceni (numit în acea perioadă Palatul Pionierilor) au funcționat diferite cercuri de lucru ale Organizației Pionierilor, după care palatul a fost supus unor ample lucrări de renovare în anii 1977–1984, pentru a servi ca reşedință prezidențială. În prezent, palatul este folosit ca reşedință a Preşedintelui țării. Eleganta grădină şi palatul sunt înconjurate de un zid de incintă.

Palatul de Justiție (azi adăposteşte Tribunalul Capitalei), situat pe Splaiul Independenței, pe malul drept al Dâmboviței, între Piața Unirii şi Piața Națiunilor Unite, este un edificiu monumental construit în stilul Renaşterii franceze, în anii 1890–1895, după planurile arhitectului francez Albert Ballu. Fațada, cu expunere către râul Dâmbovița, se desfăşoară pe c. 100 m lungime, fiind evidențiată de un corp central, mai înalt, mărginit de două aripi laterale. Corpul central, precedat de scări, este prevăzut cu un portic dominat de şase pilaştrii masivi, terminați la partea superioară cu statui alegorice din piatră. Corpul central mai are patru nişe în care sunt plasate tot atâtea statui care simbolizează Legea, Dreptatea, Justiția, Adevărul, iar în partea superioară a corpului central, de o parte şi de alta a ceasului se află câte o statuie care simbolizează Forța şi Prudența – opere create de sculptorul Carol Storck. Proiectarea şi finisarea interioarelor Palatului de Justiție au fost executate de arhitectul Ion Mincu, deoarece Albert Ballu decedase între timp. Palatul a fost supus unor ample lucrări de renovare în anii 1991–1994.

Palatul „Kretzulescu", situat pe Calea Ştirbei Vodă, în spatele Grădinii Cişmigiu şi în apropiere de Universitatea Națională de Muzică (Conservatorul), a fost construit la începutul sec. 20 după planurile arhitectului Petre Antonescu în stilul Renaşterii franceze pentru folosul familiei Kretzulescu. În perioada interbelică a adăpostit Muzeul de Artă religioasă. Din 21 sept. 1972 în acest palat se află sediul Centrului European de Învățământ Superior (CEPES) al UNESCO. Palatul a fost renovat în anul 2003.

Palatul „Cantacuzino", Calea Victoriei nr. 141, care adăposteşte în prezent Muzeul Național „George Enescu", este un somptuos edificiu construit în stil baroc francez, în anii 1898–1900, după planurile arhitectului I. D. Berindei la cererea lui Gheorghe Grigore Cantacuzino, poreclit Nababul datorită

Palatul Casei de Economii și Consemnațiuni (C.E.C.)

Palatul de Justiție (în prezent Tribunalul Capitalei)

uriaşei sale averi. În 1913, palatul a intrat în posesia fiului acestuia, Mihail Cantacuzino şi a soţiei lui, Maria. După moartea prematură a lui Mihail, soţia acestuia, Maria, s-a căsătorit în 1937 cu George Enescu, locuind împreună în acest palat în anii 1945–1946. Muzeul actual a fost inaugurat în 1956. Faţada are o intrare monumentală, uşor decroşată, precedată de trepte din marmură, străjuită de doi lei sculptaţi în piatră, ocrotită de o elegantă copertină în formă de scoică. La interior are o bogată decoraţie cu picturi realizate de Arthur Verona, G. D. Mirea şi Nicolae Vermont.

Palatul Facultăţii de Drept, situat pe Bd. Regina Elisabeta (fost Mihail Kogălniceanu) nr. 64, lângă Opera Naţională, este o construcţie vastă, ridicată în anii 1933–1935, în spirit clasicizant, după planurile arhitectului Petre Antonescu. Aici se află sediul Rectoratului Universităţii Bucureşti. Aula Mare, cu un diametru de 28 m şi 17 m înălţime, este locul în care se conferă titlul de *Doctor honoris causa* unor personalităţi.

Palatul „Ghica", situat pe str. Ilfov nr. 6, în spatele Palatului C.E.C., pe malul stâng al Dâmboviţei, este un edificiu impunător construit în 1822 după planurile arhitectului catalan Xavier Villacrosse (stabilit în Ţara Românească), în stil neoclasic, care a aparţinut domnului Grigore Dimitrie Ghica, fratele domnilor Grigore IV şi Alexandru Ghica. În 1862, palatul a intrat în posesia statului devenind sediul Prefecturii jud. Ilfov, iar ulterior a găzduit, pe rând, mai multe instituţii de stat, între care şi Ministerul Sănătăţii. Renovat în anul 1978.

Palatul Ministerului Administraţiei şi Internelor (fostul sediu al Comitetului Central al Partidului Comunist Român şi apoi al Senatului), situat în Piaţa Revoluţiei nr. 1A, vizavi de Palatul Regal, este un edificiu în formă de U, conceput în stil neoclasic de către arhitectul Emil Nădejde şi construit în perioada 1938–1950 sub coordonarea inginerului Emil Prager. Palatul a găzduit iniţial preşedinţia Consiliului de Miniştri şi Ministerul de Interne (1950–1958), apoi sediile Comitetului Central al Partidului Comunist Român şi al Uniunii Tineretului Comunist din România (U.T.C.) în perioada 1958–1989, iar după 1989 a adăpostit timp de c. 10 ani birourile şi sala „Omnia" ale Senatului României şi alte instituţii de stat. De la 1 sept. 2005, aici funcţionează birourile Ministerului Administraţiei şi Internelor. Acest palat a intrat în istoria recentă a municipiului **B.** ca loc central al Revoluţiei din dec. 1989. Aici şi-a petrecut ultimele zile Nicolae Ceauşescu. În ziua de vineri, 22 dec. 1989, ora 12^{08}, acesta, împreună cu soţia sa, Elena, însoţiţi de Manea Mănescu şi Emil Bobu au fugit cu un elicopter de pe acoperişul acestui palat, ca urmare a luării cu asalt de către revoluţionari. Tot în acest palat (intrat în vorbirea uzuală din timpul comunismului cu denumirea de Palatul C.C. – adică al Comitetului Central) a fost asasinat, prin împuşcare, în ultimele clipe ale comunismului (vineri, 22 dec. 1989, în jurul orei 10^{00}), generalul Vasile Milea, care s-a opus şi care nu a respectat ordinele date de Nicolae Ceauşescu ca armata să tragă în demonstranţi.

Palatul Ministerului Agriculturii şi Alimentaţiei, situat pe Bd. Carol I (fost Republicii), vizavi de Teatrul Naţional şi în stânga spitalului Colţea, este un interesant monument arhitectonic construit în 1895–1896, în stilul Renaşterii franceze, după planurile arhitectului elveţian, stabilit în România, Louis Pierre Blanc. Edificiul, cu subsol, parter şi două etaje, se compune dintr-un corp central şi două aripi laterale având faţadele realizate în cărămidă aparentă, iar intrarea flancată de două cariatide.

Palatul Ministerului Industriilor (Fostul Palat al Comitetului de Stat al Planificării), aflat pe Calea Victoriei nr. 152, este un edificiu modern, construit în anii 1934–1941 după planurile arhitectului Duiliu Marcu, cu faţada din marmură albă, dominată de un turn cu ceas.

Palatul Ministerului Transporturilor, situat pe Bd. Dinicu Golescu nr. 38, vizavi de Gara de Nord, este un edificiu masiv, a cărui construcţie a început în 1936 şi s-a terminat în 1947 din cauza întreruperii lucrărilor în timpul războiului. De formă dreptunghiulară (108 x 47 m), clădirea a fost concepută de un colectiv de arhitecţi (Duiliu Marcu, Şt. Călugăreanu, P. Milescu şi T. Săvulescu) prezentând patru corpuri care închid între ele o curte interioară.

Palatul Muzeului Naţional de Istorie Naturală „Grigore Antipa", situat pe latura de V a Pieţei Victoriei, la începutul şoselei Kiseleff, este o construcţie ridicată în anii 1906–1908, prin strădania savantului Grigore Antipa, cu destinaţie specială pentru a servi ca sediu al muzeului de istorie naturală. Este un edificiu în stil clasic, cu circa 40 de săli, în care sunt expuse peste 300 000 de piese, între care şi o colecţie de fluturi cu peste 130 000 de exemplare, ce se numără printre cele mai mari colecţii din lume. Clădirea muzeului a fost consolidată şi renovată în anii 1996–1997, iar muzeul redeschis în 1999. În perioada 2008–2009, muzeul a fost închis pentru încă o renovare a clădirii, o reorganizare şi modernizare a celor 300 000 de exponate.

Palatul Muzeului Ţăranului Român, situat pe şos. Kiseleff nr. 3, în apropiere de Muzeul Naţional „Grigore Antipa", este un edificiu monumental, clădit în anii 1912–1939 după planurile arhitectului Nicolae Ghika-Budeşti şi completat cu o aripă nouă în 1965–1966. Faţada este

Palatul „Mihail Cantacuzino" (azi Muzeul Naţional „George Enescu")

Palatul Patriarhiei

ornamentată cu o compoziție monumentală, realizată în mozaic de Ştefan Constantinescu. În perioada 1966–1990 în această clădire a funcționat Muzeul de Istorie a Partidului Comunist Român, a Mişcării Revoluționare şi Democratice din România.

Palatul Patriarhiei (fostul Palat al Parlamentului), situat pe Dealul Mitropoliei, a fost construit în anii 1907–1908 după planurile arhitectului Dimitrie Maimarolu pe locul fostului Divan Domnesc. Conceput în stilul eclectismului francez, palatul se desfăşoară pe patru niveluri deasupra cărora se înalță o impunătoare cupolă ce acoperă sala de şedințe. Cupola a fost refăcută după cutremurul din noaptea de 9 spre 10 nov. 1940. Fațada palatului, cu expunere către biserica Mitropoliei, se desfăşoară pe 80 m lungime fiind dominată, în partea centrală, de un peristil format din 6 coloane ionice, grupate câte două. La sfârşitul anului 1996, sediul Camerei Deputaților din acest palat s-a mutat în Casa Poporului, iar această clădire a trecut în posesia Patriarhiei prin hotărârea de guvern nr. 941 din 8 oct. 1996.

Palatul Patriarhal, fostă stăreție (din 1658) a mănăstirii lui Constantin Şerban, a suferit de-a lungul timpului multe transformări, înfățişarea lui actuală fiind în cea mai mare parte o construcție nouă. Partea veche a palatului, care ocupă colțul sudic, cuprinde pivnița (alcătuită din două nave paralele, boltite cilindric, separate prin trei arcade) în care se pătrunde prin bolta de sub foişor. La parter, palatul cuprinde un vestibul lung, o sală de recepție, un paraclis şi două foişoare. Corpul nou al palatului a fost construit în 1928–1931, după planurile arhitectului Gheorghe Simotta, în cadrul lui aflându-se marea Sală a Tronului, cancelariile Patriarhiei, apartamentul Patriarhului şi alte încăperi. Sala de recepție a fost creată şi decorată în 1904 din inițiativa mitropolitului Iosif Gheorghian şi ea comunică prin două uşi cu Sala Tronului. Sala Tronului păstrează, pe doi dintre pereții ei, două momente pr. din istoria țării pictate pe tencuială umedă de către I. Rusu: Proclamarea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918 şi Ridicarea Mitropoliei la rangul de Patriarhie (în 1925) şi încoronarea lui Miron Cristea ca primul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Palatul Poştelor, situat pe Calea Victoriei, vizavi de Palatul C.E.C., este un edificiu monumental, construit în anii 1894–1900 în stilul eclectismului francez neoclasic, după planurile arhitectului Alexandru Săvulescu, pe locul fostului han al lui Constantin Vodă (distrus de incendiul din 1847). Între 1871 şi 1877 aici exista o sală improvizată în care se desfăşurau spectacolele de circ şi de teatru, pe scena căreia au evoluat Matei Millo, Grigore Manolescu ş.a. Clădirea fostului Palat al Poştelor, în care a funcționat inițial Poşta centrală a orașului (până în 1970), iar după renovarea lui (1970–1971) găzduieşte Muzeul Național de Istorie a României, are fațada monumentală, cu trepte pe toată lungimea ei şi un portic susținut de 10 coloane în stil doric. La extremitățile laterale, edificiul este dominat de două corpuri proeminente, masive, acoperite de câte o cupolă.

Palatul Primăriei municipiului București, situat pe Bd. Regina Elisabeta (fost Mihail Kogălniceanu) nr. 27, destinat inițial Ministerului Lucrărilor Publice, este o clădire monumentală, cu elemente de arhitectură românească, construită în perioada 1906–1910 după planurile arhitectului Petre Antonescu. Palatul a fost renovat în 1948 (sub îngrijirea lui Petre Antonescu, dată la care a mai fost înălțat un etaj) şi în 2016-2017.

Palatul Primăriei Sectorului 1, Bd. Banu Manta nr. 9, a fost construit în anii 1927–1933 în stilul palatelor comunale din Italia, după planurile arhitecților N. Georgescu şi G. Cristinel. Palatul, străjuit de un turn zvelt, a fost inaugurat oficial în 1936 cu prilejul celei de-a doua ediții a festivalului „Luna Bucureştilor". În sept. 2009, în timp ce se executau ample lucrări de renovare, acoperişul palatului a fost distrus de un incendiu, fapt ce a determinat reluarea lucrărilor de reconstruire a acestuia.

Palatul Regal (fostul Palat al Republicii), situat, aproximativ, la jumătatea Căii Victoriei, în zona în care aceasta se lărgeşte, formând Piața Revoluției (fostă Piața Palatului sau Piața Gheorghe Gheorghiu-Dej), este o construcție monumentală, de mari dimensiuni. Pe acest loc, în perioada 1812–1815, marele logofăt Dinicu Golescu (1777–1830) şi-a construit o casă boierească pe care urmaşii lui au vândut-o statului în 1833. Între 1834 şi 1837, clădirea a fost supusă unor modificări majore, efectuate după planurile inginerului Rudolf Arthur Borroczyn şi ale arhitectului catalan Xavier Villacrosse (stabilit în Țara Românească), pentru a deveni reşedința domnului Alexandru Dimitrie Ghica. În timpul domniilor lui Gheorghe Bibescu (1842–1848) şi Barbu Dimitrie Ştirbei (1849–1853; 1854–1856), clădirea a servit drept „palat de ceremonie", iar în timpul Revoluției de la 1848, palatul domnesc a fost sediul Guvernului provizoriu. După renovarea efectuată în 1854–1855, a devenit reşedința lui Alexandru Ioan Cuza (1859). Între 1882 şi 1885 a fost construit un nou palat, după planurie arhitectului francez Paul Gottereau, pentru ceremonii oficiale, în timp ce vechea casă boierească a lui Golescu a devenit apartamentul particular al regelui Carol I de Hohenzollern. Clădirea actuală a Palatului Regal a fost construită între anii 1928 şi 1937, în stil neoclasic, după planurile arhitectului Nicolae Nenciulescu, pentru a fi una dintre principalele reşedințe regale ale lui Carol al II-lea. Edificiul, cu cinci niveluri, are forma literei U larg deschis, alcătuit dintr-un corp central şi două aripi laterale. Aripa dinspre strada Ştirbei Vodă a rămas mult timp neterminată, suferind în plus şi avarii de pe urma bombardamentelor aeriene germane din aug. 1944. Lucrările de finisare şi multiplele amenajări pentru crearea în această aripă laterală a unui muzeu şi a unei săli de concerte cu 500 de locuri s-au încheiat în perioada 1955–1958. Accesul în corpul central al clădirii se face prin două uşi laterale, masive, care conduc în holuri spațioase, de unde, prin intermediul unor scări de marmură galbenă, se ajunge în diverse săli cu stiluri diferite: neobizantin şi englezesc, cu coloane masive din marmură, cu

, în prezent declarat monument istoric,

plafoanele secţionate în mici cupole, cu frize şi medalioane (realizate de către sculptorul Corneliu Medrea), cu remarcabile panouri decorative (peisaje şi scene alegorice) executate de către pictorii Nicolae Tonitza, Dumitru Ghiaţă, Arthur Verona, Cecilia Cuţescu-Storck şi Ion Theodorescu-Sion. Până în 1989, aripa dinspre biserica Kretzulescu a palatului şi o parte din corpul central erau ocupate de către Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România, iar restul încăperilor adăposteau comorile Muzeului de Artă al României. Având neşansa să fie plasat vizavi de sediul fostului Comitet Central al Partidului Comunist Român, unde, în zilele de 21–22 dec. 1989 s-a desfăşurat un întreg lanţ de evenimente în Bucureşti, Palatul Regal (mai ales aripa care adăpostea Muzeul de Artă al României) a suferit stricăciuni, fiind afectat de gloanţe şi de proiectile uşoare şi chiar incendiat. Din fericire, operele de artă din interiorul muzeului au fost salvate prin evacuarea lor de către personalul muzeului cu ajutorul armatei. În perioada 1990–1995 şi 2008–2009, palatul a fost supus unor ample lucrări de refacere, de consolidare şi reparaţii, atât la exterior, cât şi la interior, redându-i-se strălucirea de odinioară. Printre evenimentele care s-au petrecut în interiorul acestui palat, se evidenţiază şi acela că aici a fost arestat mareşalul Ion Antonescu la 23 aug. 1944 răsturnându-se regimul acestuia şi preluându-se puterea.

Palatul „Romanit", Calea Victoriei nr. 111, care adăposteşte (din 1978) Muzeul Colecţiilor de Artă, este un edificiu de la începutul sec. 19 (aripa din dreapta) ridicat iniţial de către boierul C. Facca. Neterminat din cauza decesului boierului Faca, imobilul a fost cumpărat de vistiernicul grec Romanit care i-a desăvârşit construcţia şi l-a amenajat în interior cu mult fast (el fiind consemnat în documentele vremii ca una dintre cele mai luxoase case bucureştene). Acest lucru i-a permis ca aici să fie organizate multe dintre recepţiile şi balurile Curţii domneşti. După decesul lui Romanit (1834), domnul Alexandru Dimitrie Ghica (1834–1842) a închiriat această casă luxoasă pentru a-şi instala aici cancelaria domnească. În 1836, imobilul a fost cumpărat de către stat şi transformat în sediul Curţii administrative, iar la jumătatea sec. 19 a devenit sediul Ministerului de Finanţe. În 1883, acest minister şi-a extins spaţiul prin construirea altor două corpuri alături de cel iniţial, formându-se, astfel, un ansamblu în formă de U ce cuprinde între laturile sale o mare curte interioară. Renovată şi consolidată în 1977–1978, clădirea găzduieşte (din 1978) Muzeul Colecţiilor de Artă.

Palatul „Suţu", situat pe Bd. I. C. Brătianu nr. 2, vizavi de spitalul Colţea şi de Palatul Universităţii, este un edificiu vechi, construit în stil neogotic, cu elemente de stil romantic, în anii 1833–1834, după planurile arhitecţilor vienezi Johann Weit şi Conrad Schwinck pentru marele postelnic Costache Grigore Suţu. Din 23 ian. 1959 adăposteşte Muzeul de Istorie şi Artă al municipiului Bucureşti. Restaurat în anii 1956–1958.

Palatul „Ştirbei", situat pe Calea Victoriei nr. 107, în apropiere de intersecţia cu Calea Griviţei, vizavi de Palatul Ministerului Industriilor (Fostul Palat al Comitetului de Stat al Planificării), este un edificiu nu prea mare, dar suplu şi elegant, cu elemente greceşti (coloane şi cariatide), construit în 1833–1835 ca reşedinţă particulară a domnului Barbu Dimitrie Ştirbei, după planurile arhitectului Joseph Hartl (constructor M. Sanjouand). Din anul 1985 adăposteşte Muzeul Ceramicii şi Sticlei.

Palatul Victoria (Sediul Guvernului)

Palatul Telefoanelor

Palatul Telefoanelor, situat pe Calea Victoriei nr. 37, pe locul vestitei case boiereşti Oteteleşanu de lângă vechea clădire a Teatrului Naţional, a fost construit în anii 1929–1934 după planurile arhitecţilor americani Louis Weells şi Walter Froy, fiind la acea dată cea mai înaltă clădire din Bucureşti (53 m). Palatul a fost supus unor ample lucrări de consolidare a structurii sale în anii 1983–1989 şi 1995–2005.

Palatul Universităţii Bucureşti, mărginit de bulevardele Nicolae Bălcescu şi Regina Elisabeta (fost Mihail Kogălniceanu) şi de străzile Academiei şi Edgar Quinet, este o construcţie masivă, în stil neoclasic, realizată între 1857 şi 1869 (inaugurarea a avut loc la 14/26 dec. 1869) după planurile arhitectului Alexandru Orăscu. O parte a corpului central al clădirii a fost distrusă de bombardamentele aeriene din timpul celui de-al Doilea Război Mondial şi refăcută abia în deceniul opt al sec. 20. În prezent, Palatul Universităţii adăposteşte facultăţile de Geologie, Geografie, Istorie, Filozofie, Literatură, Chimie, Matematică, Institutul de Studii Sud-Est Europene ş.a.

Palatul Victoria (Sediul Guvernului), situat pe latura de E a Pieţei Victoria, între str. Paris şi Bd. Iancu de Hunedoara, este un edificiu monumental construit în anii 1937–1944 după planurile arhitectului Duiliu Marcu, în colab. cu N. Sburcu, pe locul fostului palat al prinţului Grigore Sturdza (ridicat în 1901) şi în care a funcţionat anterior Ministerul de Externe.

Restaurantul „Carul cu Bere”, situat în perimetrul central al oraşului, pe str. Stavropoleos, vizavi de fostul Palat al Poştelor şi de biserica Stavropoleos, este o construcție în stil neogotic, ridicată în anii 1875–1879 după planurile arhitectului de origine poloneză Zigfrid Kofczincky. Renovat în deceniul şapte al sec. 20, acest vestit restaurant, care a găzduit la sf. sec. 19 şi începutul sec. 20 adevărate cenacluri literare, animate de George Coşbuc, păstrează la interior ambianța berăriilor germane, iar la subsol a fost amenajat, cu ocazia renovării, un gen de cramă românească numită „Carul cu Vin”.

Monumente, statui și busturi, amplasate în diverse locuri ale Capitalei, opere de mare valoare artistică, dau un farmec aparte Bucureştiului.

Arcul de Triumf, situat într-un rond la intersecția şoselei Kiseleff cu Bd. Averescu şi Bd. Constantin Presan (fostă Aleea Trandafirilor), în apropierea uneia dintre intrările sudice ale Parcului Herăstrău, a fost construit inițial (1922) din lemn acoperit cu stuc, pentru a comemora victoria armatei române în Primul Război Mondial şi, totodată, pentru a cinsti actele de eroism şi măreţele momente ale desăvârşirii unității statale a României, la 1 Dec. 1918. În 1935–1936, pe locul vechiului Arc de Triumf a fost construit un altul, din beton armat şi granit, după proiectul arhitectului Petre Antonescu. Monumentul ridicat atunci, şi inaugurat la 1 dec. 1936, are liniile Arcului de Triumf clasic, înscriindu-se în forma unui paralelipiped cu baza de 25 x 11,50 m şi înălțimea de 27 m. Deschiderea practicată în mijlocul său are 11 m înălțime şi 9,50 m lățime, terminându-se în partea de sus cu un arc de cerc. În interiorul celor două picioare ale monumentului există scări care duc la terasa de deasupra construcției. Fațadele Arcului de Triumf prezintă sculpturi în piatră (basoreliefuri, medalioane, coroane regale, efigiile în altorelief ale Reginei Maria şi Regelui Ferdinand, inscripții comemorative) realizate de Ion Jalea, Corneliu Medrea, Al. Călinescu, Mac Constantinescu, Frederic Storck, Dimitrie Paciurea, Constantin Baraschi ş.a. În 1987, Arcul de Triumf a fost supus unor lucrări de reparații şi întreținere, iar în 1991 au fost reaşezate, pe fațada sudică, efigiile în altorelief ale Reginei Maria şi Regelui Ferdinand demontate pe timpul perioadei comuniste. Monumentul a fost restaurat în 2003–2004 şi 2008-2011, şi 2014-2016. La 23 aug. 1945, unități ale armatei române, participante la zdrobirea Germaniei hitleriste, au defilat pe sub Arcul de Triumf, iar după 45 de ani de totalitarism comunist, la 30 nov. 1990, unități de elită ale armatei române au reluat defilarea pe sub Arcul de Triumf, comemorând ziua națională a României – 1 Decembrie.

Monumentul Aerului, situat în piața Quito, a fost realizat în anul 1937 de sculptorul F. L. Gove. Amplasat pe un postament din beton, înfățişează un glob pământesc (realizat din vergele de metal) susținut de aripile a patru vulturi (de metal) aşezați pe câte un pilastru din piatră, fiecare ornamentat cu basoreliefuri (Feți-Frumoşi, Ilene Cosânzene, figuri fantastice, vulturi, creste de munți).

Monumentul „Avântul Țării”, amplasat în piațeta Valter Mărăcineanu, în spatele magazinului „Adam”, având ca fundal Grădina Cişmigiu, a fost realizat în 1924 de arhitectul A. Culina. Monumentul este format dintr-un soclu de travertin pe care se află un grup statuar

Arcul de Triumf

Monumentul Eroilor Aerului

din bronz ce înfățişează o femeie, simbolizând România, care ține în mâna stângă un drapel desfăşurat, şi un ostaş cu arma în mână, având la picioarele lor un vultur cu aripile ridicate.

Monumentul Eroilor Aerului, situat pe Bd. Aviatorilor, la intersecția cu străzile Ion Mincu şi Căpitan Demetriade, a fost realizat în perioada 1930–1935 de sculptorița Lidia Kotzebue în colaborare cu Iosif Fekete, având ca element principal un Icar impunător (înalt de 5 m), cu aripile larg deschise, plasat în vârful unui obelisc înalt din piatră (înălțimea totală: 20 m). La baza obeliscului se află o compoziție sculpturală care înfățişează trei aviatori căzuți în luptă, cu accesoriile lor de zbor. Pe soclul monumentului sunt înscrise, pe 13 plăci din bronz, numele aviatorilor români căzuți la datorie.

Monumentul Eroilor C.F.R. din Piața Gării de Nord, închinat muncitorilor feroviari care au înscris acte de eroism în timpul Primului Război Mondial, este opera sculptorilor Corneliu Medrea şi Ion Jalea. Pe un soclu de granit, înalt de c. 5 m, este plasat un grup statuar care înfățişează un muncitor feroviar şi o femeie cu o cunună de lauri în mâna stângă (simbol al victoriei) ținând-o deasupra capului muncitorului feroviar. De o parte şi de alta a soclului principal, pe câte un soclu mai jos, se află câte un grup alcătuit din doi muncitori.

Monumentul Eroilor Francezi, amplasat în Grădina Cişmigiu, dezvelit în anul 1920,

a fost realizat din marmură de Carrara de Ion Jalea, şi înfăţişează un ostaş francez, rănit în Primul Război Mondial, îngrijit de o soră de caritate. Pe soclul monumentului stau înscrise, în limbile franceză şi română, următoarele: „Ostaşilor francezi căzuţi pe câmpul de onoare al pământului românesc în timpul marelui război 1916–1919" («Aux soldats français tombés au champ d'honneur sur le sol roumain pendant la Grande Guerre 1916–1919»).

Monumentul Eroilor Patriei, situat pe un promontoriu al Dealului Cotroceni, într-o spaţioasă esplanadă ce se deschide în faţa Academiei Militare, este opera unui colectiv de sculptori alcătuit din Marius Butunoiu, Zoe Băicoianu, T. N. Ionescu şi Ion Dămăceanu. Monumentul, dezvelit la 17 aug. 1957, este dedicat ostaşilor români care au luptat cu eroism în cel de-al Doilea Război Mondial pentru libertate şi pentru independenţă naţională. Plasat pe un soclu masiv, din granit, înalt de 6 m, monumentul propriu-zis, turnat în bronz, cu o înălţime de 9 m şi greutatea de 35 de tone, este format dintr-un grup statuar care înfăţişează un aviator, un marinar şi un infanterist (în centru), acesta din urmă ţinând în mâna dreaptă, deasupra capului, o ramură de stejar ca simbol al victoriei. Pe partea din faţă a soclului stă scris: „Slavă ostaşilor români, moştenitori ai tradiţiilor străbune, luptători neînfricaţi împotriva fascismului, pentru libertate şi independenţa patriei". De o parte şi de alta a monumentului, pe parapetul de la baza acestuia, se află două basoreliefuri ample, extinse pe 154 m^2, realizate de acelaşi colectiv de sculptori, reprezentând momente importante din lupta poporului român pentru libertate socială şi naţională (luptele dintre daci şi romani de la Tapae din anul 105, luptele de la Rovine din 1394 şi de la Podul Înalt din 1475, intrarea triumfală a lui Mihai Viteazul în Alba Iulia în 1599, Răscoala din 1784–1785 condusă de Horea, Cloşca şi Crişan, scene din timpul Revoluţiei de la 1821, condusă de Tudor Vladimirescu, momente din luptele de la Mărăşeşti din 1917 etc.).

Monumentul Eroilor Pompieri, situat pe Dealul Spirii, în apropierea clădirii Ministerului Apărării Naţionale, în arealul noului complex urbanistic rezultat în urma demolării (1984–1989) a cartierului Uranus, a fost realizat de sculptorul W. Hegel în 1901 şi închinat memoriei pompierilor care au opus rezistenţă, la 13 sept. 1848, trupelor otomane venite să înăbuşe revoluţia. Pe soclul din piatră, cu inscripţia „Luptătorilor de la 13 sept. 1848, poporul român recunoscător", se află o statuie, din bronz, care înfăţişează o femeie cu o trompetă în mâna stângă ce o duce la gură, iar cu mâna dreaptă susţine un pompier rănit.

Monumentul Eroilor Sanitari, amplasat în Piaţa Operei, pe malul drept al Dâmboviţei, în apropiere de biserica „Sfântul Elefterie", ridicat în memoria eroilor sanitari din timpul Primului Război Mondial, este opera (din 1932) a sculptorului italian Raffaello Romanelli. Reprezintă un grup statuar din bronz (2 m înălţime), plasat pe un soclu înalt de 7 m.

Monumentul „Leul", situat într-o piaţetă de la intersecţia Bd-ului Iuliu Maniu cu Bd-ul Geniului şi şoselele Cotroceni şi Grozăveşti, în faţa Palatului Cotroceni, este o frumoasă şi impunătoare lucrare a sculptorului Spiridon Georgescu dedicată ostaşilor trupelor de geniu care au luptat cu eroism şi curaj în timpul Primului Război Mondial. Monumentul, dezvelit în 1926, are ca element dominant un leu (care, în viziunea artistului, simbolizează curajul), plasat pe un soclu înalt, ce stă cu labele din faţă pe un fragment din ţeava unui tun, pe care se află un drapel şi o cască militară aparţinând inamicului învins. La cele patru colţuri ale soclului pe care este amplasat leul se află câte un ostaş, în poziţia în picioare, turnat în bronz, iar la baza fiecărei feţe a soclului există câte un mic basorelief cu scene din timpul războiului. Pe faţa soclului, centrat, se află următorul înscris: „Spuneţi generaţiilor viitoare că noi am făcut suprema jertfă pe câmpurile de bătaie, pentru întregirea neamului".

Monumentul ing. Gheorghe Duca, din Piaţa Gării de Nord, este format dintr-un bust al ing. G. Duca (fost director general al C.F.R.), plasat pe un soclu, şi un grup statuar, aflat la baza soclului, alcătuit dintr-o femeie cu o carte în mână şi o fată care întinde o ramură de măslin personajului evocat. Monumentul a fost realizat în 1924 de către sculptorii Dimitrie Paciurea şi Filip Marin, în colaborare cu arhitectul Ştefan Burcuş.

Monumentul lui C. A. Rosetti, amplasat în Piaţa Rosetti, la intersecţia Bd-ului Carol I cu str. Vasile Lascăr este o operă de artă realizată în bronz, în 1902, de sculptorul polon de origine germană Władzimierz C. Hegel, închinată omului politic liberal, fruntaş al Revoluţiei de la 1848 şi publicist. Pe un soclu din piatră, împodobit cu basoreliefuri din bronz, ce redau momente din timpul Unirii Principatelor şi de la proclamarea independenţei naţionale a României, se află statuia lui C. A. Rosetti.

Monumentul lui Dinicu Golescu, aflat pe Bd-ul cu acelaşi nume, colţ cu str. Mircea Vulcănescu, este opera sculptorului polon de origine germană Władzimierz C. Hegel, realizată în 1908,

Monumentul Eroilor Sanitari

Monumentul lui Dinicu Golescu

Statuia lui Alexandru Lahovari

Statuia lui Gheorghe Lazăr

și închinată marelui cărturar iluminist. În nișele de pe fiecare față a soclului se află busturile celor patru fii ai lui Dinicu Golescu, realizate de sculptorii W.C. Hegel, Karl Storck și D. Mirea.

Monumentul „1907", amplasat inițial într-un mic părculeț de pe șos. Mihai Bravu, în fața Halelor Obor, și apoi reamplasat (la 14 oct. 2007) în Parcul Florilor din cartierul Pantelimon, în apropierea intersecției șos. Pantelimon cu șos. Fundeni, este o impunătoare operă, turnată în bronz, a sculptorului Naum Corcescu. Dezvelit în anul 1972, monumentul evocă răscoala țăranilor din 1907. Pe un soclu circular realizat din piatră de granit, înalt de c. 2 m, și pe care se află înscris anul 1907, este amplasat monumentul din bronz (15 m înălțime și c. 36 de tone greutate) care înfățișează un țăran în picioare (cu pumnul drept ridicat către cer) și un altul la picioarele acestuia, doborât de gloanțe, desculț și cu brațele legate la spate.

Monumentul „Crucea secolului", din bronz, Piața Charles de Gaulle (fosta Piața Aviatorilor) este opera a sculptorului Paul Neagu, dezvelit în sept. 1997. La începutul anului 2001, monumentul a fost mutat temporar în rondoul de la intersecția Bd. Aviatorilor cu șos. Nordului din cauza lucrărilor de realizare a unui pasaj rutier și a unei parcări subterane în Piața Charles de Gaulle.

Monumentul „Kilometrul Zero", Piața Sf. Gheorghe-Nou, relizat în 1937 de sculptorul Constantin Baraschi, demolat în 1952, refăcut și inaugurat la 9 iun. 1998.

Statuia „Alergătorii", plasată într-un mic scuar din fața Ministerului Industriilor, la intersecția străzii Biserica Amzei cu Calea Victoriei, vizavi de Palatul Știrbei Vodă și de Muzeul Colecțiilor de Artă, este opera sculptorului Alfred de Boucher, realizată în anul 1913; statuia a dăinuit mult timp în fața Ateneului Român, fiind înlocuită cu statuia lui Mihai Eminescu. Monumentul, de dimensiuni nu prea mari, înalt de 1,70 m, așezat pe un soclu din piatră, este un expresiv grup statuar realizat în bronz care înfățișează trei tineri alergând, cu brațele întinse înainte.

Statuia Domniței Bălașa, situată în curtea bisericii Domnița Bălașa, este opera lui Karl Storck, realizată în 1881, în mărime naturală, în marmură de Carrara. Statuia înfățișează pe fiica voievodului Constantin Brâncoveanu (Domnița Bălașa) îmbrăcată în costum de epocă și ținând în mâna dreaptă un hrisov.

Statuia lui Alexandru Lahovari, situată în piața cu același nume din apropierea hotelului „Howard Johnson Grand Plaza" (fost hotel Dorobanți), este opera sculptorului francez Anton Mercié, turnată în bronz la Paris în luna ian. 1901, adusă în București și dezvelită la 17 iun. 1901.

Statuia lui Carol Davila, amplasată în fața corpului central al Facultății de Medicină, este opera sculptorului Karl Storck, realizată în 1903, în marmură cenușie, evocând figura ilustrului medic român de origine franceză, înfățișat în picioare, îmbrăcat în costum de epocă.

Statuia lui Constantin Brâncoveanu, amplasată în fața bisericii „Sfântul Gheorghe"-Nou, operă realizată în bronz (3 m înălțime, pe un soclu de 4 m) de Oscar Han, în 1939, îl reprezintă pe marele om de cultură și domn al Țării Românești, îmbrăcat într-o tunică lungă, acoperită de o mantie închisă la piept și având pe cap un işlic cu surguci. Pe soclul statuii se află inscripția: „Lui Constantin Brâncoveanu".

Statuia lui George Enescu, situată în fața Operei Naționale și dezvelită în 1971, este realizată în bronz de Ion Jalea, înfățișându-l pe marele muzician stând într-un fotoliu, într-o atitudine meditativă.

Statuia lui Gheorghe Lazăr, situată pe un soclu, pe Bd-ul Regina Elisabeta, vizavi de clădirea Universității, este opera sculptorului Ion Georgescu, realizată în marmură, în anii 1885–1886; îl reprezintă pe marele cărturar iluminist în poziția în picioare, cu o pelerină pe umeri și ținând o carte deschisă în mâini.

Statuia lui Ion Heliade Rădulescu, situată pe Bd-ul Regina Elisabeta, vizavi de clădirea Universității, este opera sculptorului italian Ettore Ferrari, realizată din marmură de Carrara, în anii 1879–1881. Autorul – cel care a executat și statuia lui Abraham Lincoln din Washington și statuile poetului Ovidiu din Roma și din Constanța (România) – l-a surprins pe ilustrul om politic, lingvist și scriitor într-o firească postură comunicativă, în picioare, cu piciorul stâng ușor întins spre înainte, cu capul și corpul

Statuia lui Constantin Brâncoveanu

aplecate puțin către înainte şi cu mâna dreaptă întinsă, cu palma deschisă sugerând că vrea să explice ceva.

Statuia lui Ion Luca Caragiale, operă în bronz realizată de Constantin Baraschi, îl înfățișează pe marele dramaturg român în picioare, cu mâna stângă în buzunar şi cu cea dreaptă dusă la jiletcă, purtând celebra-i pălărie cu borurile largi, răsucite în sus. Amplasată în 1976 în curtea Editurii şi Librăriei „Cartea Românească" de pe str. Nuferilor (azi General Berthelot), statuia a fost mutată (în 1994) şi amplasată pe un soclu, pe strada Maria Rosetti, colț cu strada I. L. Caragiale, în apropiere de schitul Darvari.

Statuia lui Mihai Cantacuzino, aflată în curtea spitalului Colțea şi în apropierea bisericii Colțea, a fost prima statuie din Bucureşti, dezvelită în 1869, realizată din marmură de Carrara de sculptorul Karl Storck în anii 1865–1869, evocând figura celui prin grija căruia au fost construite (în 1704) primul spital din Bucureşti şi biserica Colțea cu hramul „Sfinții Trei Ierarhi" (1701–1702).

Statuia lui Mihai Eminescu din fața Atheneului Român a fost realizată în bronz, în 1964, de sculptorul Gheorghe Anghel.

Statuia lui Mihail Kogălniceanu, executată în bronz, în 1936, de sculptorul Oscar Han şi amplasată pe un soclu în Piața Kogălniceanu, îl înfățișează pe ilustrul om politic, istoric şi scriitor, în picioare cu mâna dreaptă sprijinită în şold şi cu piciorul stâng uşor întins spre înainte.

Statuia ecvestră a lui Mihai Viteazul, situată pe Bd-ul Regina Elisabeta, vizavi de clădirea Universității, este primul monument de această factură dezvelit în Capitală, la 20 nov. 1874. Operă realizată în bronz de sculptorul francez Albert Ernest Carrière de Belleuse, statuia ecvestră, înaltă de 2,5 m, îl înfățișează pe voievodul Mihai Viteazul călare, ținând în mâna dreaptă hățurile calului, iar în mâna stângă sabia de luptă, înălțată uşor către spate, sugerând chemarea la atac a oştilor sale. Pe cap poartă celebra-i căciulă cu surguci, iar la şoldul stâng se află teaca sabiei. Calul se află într-o superbă poziție de mişcare, cu capul încordat în frâu, piciorul stâng din față ridicat şi coada „fluturând". Soclul din piatră, pe care este amplasat acest ansamblu sculptural, aminteşte de forma unui sarcofag antic, fiecare dintre cele patru fețe ale lui fiind ornamentate cu sculpturi şi având prinse câte o stemă din bronz: în față şi în spatele soclului sunt stemele cu vulturul ale Țării Româneşti, iar pe cele două laturi stemele Transilvaniei şi Moldovei.

Statuia ecvestră a Regelui Carol I (operă turnată în bronz, realizată în 1938-1939 de sculptorul sârb Ivan Mestrović, dezvelită la 10 mai 1939 în piața din fața Palatului Regal), a fost retrasă de autoritățile comuniste la 31 dec. 1947, topită şi bronzul refolosit la turnarea statuii lui Lenin care a fost amplasată în fața Casei Scânteii până în 1989. Ideia refacerii statuii lui Carol I s-a născut în anul 2000, iar proiectul acestei statui a fost finalizat de sculptorul Florin Codre. Noua statuie (7 m lungime şi 13 m înălțime), realizată după modelul celei din 1939, fost amplasată în fața Palatului Bibliotecii Universitare şi dezvelită la 7 dec. 2010.

Statuia lui Spiru Haret, executată din marmură de Carrara de Ion Jalea, a fost dezvelită în luna mai 1935, cu prilejul primei ediții a festivalului „Luna Bucureştilor". Statuia a fost amplasată pe Bd-ul Regina Elisabeta, vizavi de clădirea Universității, în extrema dreaptă, colț cu str. Academiei.

Statuia lui Tudor Vladimirescu, situată lângă biserica Precupeții Vechi, pe str. Mihai Eminescu, a fost realizată în bronz de sculptorul Teodor Burcă, în anul 1934. Statuia are 2,50 m înălțime şi este plasată pe un soclu înalt de 5 m.

Statuia „Lupoaica" – simbol al latinității – a fost dăruită (în 1906) oraşului Bucureşti de conducerea municipalității din Roma. Copie realizată în bronz, după celebra şi legendara lupoaică din Muzeul de la Roma, statuia lupoaicei, care alăptează pe Romulus şi Remus, întemeietorii Romei antice, a fost amplasată inițial pe un piedestal din piatră, cu inscripția S.P.Q.R. (*Senatus Populus que Romanus* – Senatul şi poporul roman), în incinta Arenelor Romane (7 sept. 1906), apoi în Piața Sf. Gheorghe, iar în 1931 mutată pe Dealul Mitropoliei. Între 1960 şi 1997 s-a aflat în Parcul Dorobanți (parc numit, din 25 apr. 2001, Constantin Brâncuşi), iar la 5 mai 1997 a fost mutată în Piața Romană şi din 2010 a revenit în Piața Sf. Gheorghe.

Parcurile şi grădinile publice din Bucureşti conferă Capitalei o personalitate distinctă, cu atât mai mult cu cât există o îndelungată tradiție în amenajarea zonelor verzi ale oraşului (sec. 18). În prezent, Bucureştiul dispune de 15 parcuri şi grădini publice mari şi numeroase zone verzi, care ocupă o suprafață de c. 5 000 de ha.

Parcul sau *Grădina Cişmigiu*, aflat în centrul Capitalei, mărginit de bulevardele Regina Elisabeta, fost Mihail Kogălniceanu (la S) şi Schitu Măgureanu (la V) şi de străzile Ştirbei Vodă (la N) şi Brezoianu (la E), este cel mai vechi şi mai frumos parc din Bucureşti, extins pe 17

Statuia ecvestră a lui Mihai Viteazul

Statuia ecvestră a Regelui Carol I

Statuia lui Spiru Haret

Grădina Cişmigiu

ha, pe locul în care se afla (începutul sec. 19) o dumbravă cu un lac format de izvoarele naturale aflate la baza terasei dinspre strada Ştirbei Vodă. Acest lac, înconjurat de trestii şi păpuriş, bogat în peşte la acea vreme, apare menționat documentar, în timpul lui Matei Basarab, cu numele de „Balta lui Dura neguțătorul" şi avea o extindere mult mai mare. La 10 oct. 1779, Alexandru Ipsilanti, domnul Țării Româneşti, a poruncit să se construiască două cişmele în Bucureşti pentru a avea apă potabilă, una dintre ele fiind făcută pe locul grădinii de azi, înspre strada Ştirbei Vodă. În apropierea acestei cişmele şi-a construit casa Dumitru suiulgi-başa, numit de către oameni „marele cişmigiu" (deoarece era şeful lucrărilor de supraveghere a curgerii apelor şi mai mare peste cişmele), de la care provine numele actual al parcului. În 1830, în timpul ocupației ruseşti, generalul Pavel Kiseleff a ordonat baronului Borroczyn să se ocupe de secarea bălții lui Dura neguțătorul şi să transforme terenul într-o grădină publică, dar lucrările au fost amânate. În 1845, terenul din această zonă a devenit proprietatea Sfatului orăşenesc, an în care au început lucrările de asanare a bălții. În 1847 a fost chemat de la Berlin arhitectul Karl Fr. Wilhelm Meyer şi însărcinat ca şef al lucrărilor de realizare a grădinii Cişmigiu şi a altor grădini publice din Bucureşti. După asanarea bălții, pentru înfăptuirea planului său, Meyer a plantat c. 30 000 de arbori şi arbuşti aduşi din jud. Dâmbovița şi Gorj, precum şi numeroase plante ornamentale de la Braşov şi Viena. Din cauza morții premature (în 1852) a lui Meyer, lucrările de înfrumusețare a grădinii au fost continuate de arhitectul peisagist german Fr. Rebhuhn şi terminate în 1854, când s-a şi inaugurat în mod oficial. Vegetația variată a grădinii, între care se află şi un arbore originar din China (*Ginkgo biloba*), relict terțiar, împreună cu policromia rondurilor de flori, ca şi lacul din interiorul acesteia oferă o ambianță reconfortantă. În interiorul parcului sunt amenajate spații de joacă pentru copii, există un debarcader de unde se pot închiria bărci pentru plimbări de agrement pe lac şi alte dotări. Tot aici se află Monumentul Eroilor Francezi şi „Rotonda scriitorilor", realizat în stilul grădinilor din Roma antică unde sunt plasate busturile mai multor scriitori români, executate de Ion Jalea (bustul lui Mihai Eminescu), Oscar Späthe (Ion Luca Caragiale), Teodor Burcă (Vasile Alecsandri), I. Gr. Popovici (George Coşbuc), I. Gr. Jiga (Ion Creangă), M. Onofrei (Bogdan Petriceicu Hasdeu), Corneliu Medrea (Ştefan O. Iosif), Milița Petrașcu (Alexandru Odobescu), Oscar Han (Alexandru Vlahuță) ş.a.

Parcul Herăstrău (187 ha), situat pe ambele maluri ale lacului Herăstrău, între Bd-ul Aviatorilor, Bd-ul C. Presan (fostă Aleea Trandafirilor), şos. Kiseleff, şos. Bucureşti-Ploieşti, şos. Băneasa şi şoseaua Nordului, este unul dintre cele mai mari şi mai frumoase parcuri din Bucureşti, amenajat în perioada 1936–1939 cu ocazia expoziției „Luna Bucureştilor". În incinta parcului se află Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti" (→), un cinematograf în aer liber, un parc de distracții pentru copii, Palatul „Elisabeta", debarcader pentru vaporaşe şi bărci, terenuri şi baze sportive, pavilioane pentru biblioteci publice şi expoziții, „Expoflora", restaurantele „Pescăruş" şi „Parc", numeroase busturi (Mihai Eminescu, Alexandru Vlahuță, George Coşbuc, I. L. Caragiale, Leonardo da Vinci, Shakespeare, Beethoven, Victor Hugo, Goethe, Lev Tolstoi, Puşkin, Petöfi, Mark Twain ş.a.).

Parcul Carol (36 ha), situat la poalele Dealului Filaret, a fost amenajat în anii

Parcul Herăstrău

Parcul Carol

1900–1906 după planurile arhitectului peisagist francez E. Redont cu ocazia Expoziției jubiliare organizată în 1906 şi a sărbătoririi a 40 de ani de domnie a regelui Carol I. Pentru amenajarea lui s-au plantat 4 206 arbori mari, 5 983 arbori-coniferi, 48 215 arbuşti şi numeroase plante forestiere şi plante florale, au fost construite pavilioane expoziționale şi alte clădiri anexe, după planurile arhitecților Ştefan Burcuş, Victor G. Ştefănescu, I. Berindei, s-a ridicat „Cetatea lui Vlad Țepeş" (de fapt un castel de apă), după planurile arhitecților Petculescu şi Schindl, s-a realizat construcția unei cascade mari, în fața Palatului Artelor (devenit mai târziu Muzeul Militar), străjuită de sculpturi executate de Dimitrie Paciurea şi Karl Storck, s-au construit Arenele Romane, destinate susținerii unor spectacole în aer liber, a fost ridicată o moschee pe malul lacului etc. Expoziția a fost inaugurată la 6/19 iun. 1906 cu un ceremonial de mare amploare. Parcul a fost complet reamenajat în 1963, multe dintre construcțiile şi amenajările inițiale au dispărut, trasându-se o nouă alee principală şi realizându-se un mic lac de agrement. Pe locul unde se afla cândva Muzeul Militar (Palatul Artelor) şi cascada a fost înălțat un impunător monument (48 m înălțime), inaugurat la 30 dec. 1963, realizat după proiectul arhitecților Horia Maicu şi N. Cucu, închinat „Eroilor luptei pentru libertatea poporului şi a patriei". Până în dec. 1989, în acest mausoleu se aflau mormintele lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, Petru Groza şi C. I. Parhon, iar în criptele din jurul monumentului erau rămăşițele pământeşti ale mai multor militanți comunişti, printre care I. C. Frimu, Leontin Sălăjan, Al. Moghioroş, Grigore Preoteasa, Ilie Pintilie, C. Dobrogeanu Gherea ş.a. În 1991, acest mausoleu închinat militanților comunismului a fost dezafectat, au fost exhumate toate osemintele din morminte şi transferate în alte cimitire, în locul lor fiind depuse osemintele ostaşilor din mausoleul de la Mărăşeşti, căzuți în timpul Primului Război Mondial. Mausoleul şi monumentul respectiv a fost închinat, astfel, memoriei „Eroului necunoscut", unde arde permanent o făclie, revenindu-se la situația care exista înainte de anul 1960. La 14 apr. 2004 a existat o tentativă de demolare a mausoleului pentru ca pe locul lui să fie construită catedrala „Mântuirea Neamului", dar proiectul a fost abandonat datorită găsirii unui alt amplasament pentru catedrală, respectiv pe Dealul Uranus, în spatele clădirii Parlamentului. În incinta parcului se află Muzeul Tehnic „prof. ing. Dimitrie Leonida", Observatorul Astronomic „Filaret", Turnul lui Țepeş – copie a Cetății de la Poenari, Arenele Romane ş.a., iar în piațeta din fața parcului (numită mareşal Joffre) există „Fântâna zodiacului", inaugurată în luna mai 1935 cu prilejul primei ediții a festivalului „Luna Bucureştilor". Această fântână, care are forma unei farfurii de supă, uriaşă, sprijinită pe un pilon central, a fost realizată de arhitectul Octav Doicescu şi decorată în mozaic alb şi negru de sculptorul Mac Constantinescu.

Parcul Național (fost „23 August"), extins pe o supr. de 54 ha, a fost amenajat în perioada mart.-aug. 1953 cu prilejul desfăşurării, la Bucureşti, al celui de-al patrulea Festival Mondial al Tineretului şi Studenților. În incinta parcului se află stadionul Național „Lia Manoliu", mai multe terenuri pentru antrenamente de fotbal, rugby, volei, baschet, tenis, un patinoar artificial, o piscină olimpică, un turn pentru paraşutism, un teatru de vară, un lac artificial pentru agrement, numeroase spații de joacă pentru copii ş.a.

Parcul Tineretului (200 ha), situat în partea de SE a Capitalei, în arealul fostei zone numită odinioară „Groapa Cocioc", a fost amenajat în perioada 1965–1974 după un proiect al arhitectului Valentin Donose. Principala atracție a parcului o constituie Orăşelul Copiilor, dotat inițial cu numeroase mijloace de divertisment, dar lăsat în voia soartei după dec. 1989, reabilitat şi modernizat în 2011–2012. În incinta parcului se află Palatul Sporturilor şi Culturii numit „Ioan Kunst Ghermănescu" (c. 6 000 de locuri) destinat manifestărilor cultural-artistice şi sportive, Palatul Copiilor (numit până la 17 feb. 1990 Palatul pionierilor şi şoimilor patriei), un lac de agrement ş.a.

Parcul Titan (98 ha) a fost amenajat în anii 1963–1964 ca zonă de recreere a populației din noul cvartal de locuințe Titan, în interiorul lui fiind creat şi un lac de agrement pentru plimbări cu vaporaşul şi cu bărcile.

Parcul Drumul Taberei (30 ha), amenajat în anii '70 ai sec. 20, cuprinde un lac cu o supr. de 11 000 m^2, terenuri de sport, un ştrand (inaugurat în 1976), terenuri de joacă pentru copii etc. Modernizat în apr.–sept. 2012.

Parcul „Kiseleff" (18 ha), numit cândva şi Parcul de la Şosea, situat în partea de N a Capitalei, de o parte şi de alta a şoselei Kiseleff, a fost realizat în 1831–1832 din inițiativa generalului rus Pavel Kiseleff care a mai înfăptuit şi alte lucrări edilitare. La vremea respectivă, acest parc era apreciat de localnici, ca şi de diferiți oaspeți străini, drept „cel mai atrăgător loc, cu alei minunate de flori, artistic amenajate, cu fântâni aruncând coloane de apă răcoritoare, cu fermecătoare melodii înterpretate gratuit de fanfara militară"... Parcul a suportat unele reamenajări în primele decenii ale sec. 20. În interiorul parcului există mai multe

Parcul „Kiseleff"

statui: busturile lui Nicolae Leonard, Ovidiu, Barbu Ştefănescu-Delavrancea. În 2001 a fost amplasată statuia poetului şi astronomului iranian Omar Khayyam. În cadrul acestui parc se află şi clădirea „Bufetul", construită în 1891, în stil românesc, după planurile arhitectului Ion Mincu în care a fost îmbinat, într-o armonie deosebită, lemnul cioplit cu tencuiala şi teracota smălţuită. La 27 apr. 2000 în acest parc a fost inaugurat Monumentul infanteriei române, realizat în bronz de sculptorul Ioan Bolborea.

Parcul Bazilescu (fost „Nicolae Bălcescu") (c. 12 ha), situat în partea de NV a oraşului, în cartierul Bucureştii Noi, a fost amenajat în 1953–1954, în stil clasic, şi dotat cu un teatru de vară.

Parcul Tei (c. 9 ha), aflat pe malul de SE al lacului Tei, a fost amenajat în 1948, dispunând de spaţii pentru distracţii, de un ştrand, restaurant ş.a. Parcul a fost reamenajat în anul 2002.

Parcul Plumbuita (c. 80 ha), situat în cartierul Colentina, a fost inaugurat în primăvara anului 1977, fiind integrat armonios între noile construcţii şi vechiul ansamblu de arhitectură veche românească, reprezentat prin mănăstirea Plumbuita.

Parcul Circului (c. 2 ha), situat în arealul zonei cunoscută în trecut cu numele „Groapa Tonola", a fost realizat în anii 1961–1962, o dată cu construcţia clădirii Circului de Stat, fiind un loc agreabil de recreere, cu alei largi, peluze de flori şi verdeaţă şi un mic lac.

Parcul „Ion Voicu" → *Grădina Ioanid.*

Grădina Botanică (18 ha), înfiinţată în 1855 de doctorul Carol Davila pe lângă Şcoala de Medicină şi Farmacie, a fost amenajată parţial între 1860 şi 1866, în grădina fostei mănăstiri Cotroceni, după indicaţiile botanistului Ulrich Hoffmann – director al grădinilor publice din acea vreme. În perioada 1874–1878, Grădina Botanică a fost mutată şi amenajată în faţa Universităţii, iar în 1884–1885 transferată şi organizată pe locul de azi, întreaga acţiune fiind îndrumată de savantul Dimitrie Brândză, fondatorul Institutului Botanic. În 1954, Grădina Botanică a trecut în subordinea Ministerului Învăţământului, respectiv a Universităţii Bucureşti. În perioada 1955–1960, Grădina Botanică a fost reorganizată pe baze moderne fiind înzestrată cu sere şi o construcţie modernă în care se ţin cursurile de specialitate pentru studenţii Facultăţii de Biologie. În 1976 a fost inaugurat un nou şi modern ansamblu de sere cu o supr. de c. 2 100 m^2 care adăposteşte c. 3 500 de specii de plante. În incinta Grădinii Botanice, pe diferite forme de relief amenajate special, vegetează peste 10 000 de specii de plante de pe toate continentele. În cadrul grădinii funcţionează o pepinieră, un sector de experimentări şi un muzeu botanic.

Grădina Icoanei (c. 1 ha), situată în zona Pieţei Gh. Cantacuzino (fosta Piaţă Alexandru Sahia), în triunghiul format de străzile Xenopol, Pictor Verona şi Jean Louis Calderon (fostă Alexandru Sahia), a fost amenajată în 1870–1875 pe locul fostei bălţi a Icoanei. La marginea grădinii se află Biserica anglicană.

Grădina Ioanid (c. 0,8 ha), situată între Bd-ul Dacia şi străzile Polonă, Dumbrava Roşie şi Aurel Vlaicu, a fost amenajată în 1870 prin secarea unui loc mlăştinos din care izvora pârâul Bucureştioara, afl. al Dâmboviţei. Acest teren, care în perioada 1830–1869 s-a numit Grădina Breslea, a fost cumpărat, în 1856, de librarul şi editorul George Ioanid de la aga Pană Băbeanul. În anul 2003, numele grădinii a fost schimbat în Parcul „Ion Voicu".

Turismul. Prin funcţiile sale complexe, prin poziţia în cadrul ţării şi prin numeroasele obiective cu valoare istorică, arhitectonică şi de altă natură, **B.** reprezintă unul dintre principalele centre turistice ale României. Capitala dispune de o apreciabilă bază materială, în continuă extindere, care cuprinde 80 de hoteluri de diverse categorii (cu o capacitate totală de c. 12 000 locuri), câteva moteluri, campinguri şi cabane amplasate în zonele de agrement din jurul oraşului, nenumărate locuri de divertisment şi de practicare a sporturilor, restaurante, cazinouri, discoteci, baruri de zi şi de noapte etc. Activitatea turistică din **B.** şi din întreaga ţară este coordonată de către Ministerul Turismului şi susţinută de mai multe societăţi de turism de stat sau particulare.

După 1989, turismul s-a înscris pe orbita reformelor trecând la privatizarea întreprinderilor de turism, descentralizarea şi autonomizarea acestora care au devenit Societăţi comerciale de stat, Societăţi comerciale private sau mixte. De la mijlocul anului 1991, aceste societăţi s-au transformat în Societăţi pe Acţiuni

Parcul Plumbuita

Grădina Icoanei

(S.A.), Societăţi cu Răspundere Limitată (S.R.L.), în nume colectiv etc., aliniindu-se, în acest fel, structurilor existente în ţările cu turism dezvoltat. Cea mai importantă societate de turism din ţară, cu capital de stat, cu filiale în toată ţara este Oficiul Naţional de Turism (O.N.T.) „Carpaţi", înfiinţat la 29 febr. 1936, iar mai multe societăţi particulare de turism sunt permanent la dispoziţia amatorilor de turism cu servicii dintre cele mai diverse.

Totodată, în 1991, s-a trecut la clasificarea pe stele a unităţilor turistice de cazare şi a restaurantelor în conformitate cu standardele internaţionale. Cele mai importante hoteluri din Bucureşti, încadrate în categoria de confort de 5, 4 şi 3 stele sunt:

Hotel Athénée Palace, situat în zona centrală, pe str. Episcopiei nr. 1–3, colţ cu Calea Victoriei, vizavi de Ateneul Român, este un edificiu construit în anii 1912–1914 după planurile arhitectului Théophile Bradeau, modernizat în anii 1935–1937 de arhitectul Duiliu Marcu, consolidat şi renovat în 1994–1997 (inaugurat la 28 oct. 1997) şi inclus în reţeaua de hoteluri Hilton (14 mai 1998), categoria 5 stele. Are 272 de camere şi apartamente.

Hotel Bulevard (5 stele), situat pe Bd-ul Elisabeta nr. 21, colţ cu Calea Victoriei, vizavi de Cercul Militar Naţional, este o construcţie specifică sec. 19, realizată în anii 1864–1867, după planurile lui Alexandru Orăscu, numit iniţial „Hotel Herdan", iar din 1877 „Grand Hotel du Boulevard". Renovat în anii 2006-2008. Are 48 de camere, restaurant, trei saloane intime, parcaj, servicii diverse.

Hotel „Crowne Plaza" (*fost „Flora"*, 5 stele), str. Poligrafiei nr. 1, vizavi de Casa Presei Libere, în apropierea Complexului Expoziţional, are 164 camere, două restaurante, terasă, braserie, bar, sală de conferinţe, saloane de cosmetică, de frizerie şi coafură, un centru de tratament geriatric, diverse servicii. Renovat în 1998 şi inaugurat la 10 dec. 1998.

Hotel „Howard Johnson Grand Plaza" (fost hotel „Dorobanţi"), 5 stele, situat în vecinătatea Pieţei Romane, pe Calea Dorobanţilor nr. 5–7, colţ cu Bd-ul Dacia, este un edificiu modern, cu 18 etaje, înălţat la începutul anilor '70 şi renovat în anii '90 ai sec. 20, dispunând de 285 de camere, de cazino, de restaurant, sală de banchete, grădină de vară, snack-bar, parcaj subteran, diverse servicii şi utilităţi.

Hotel Intercontinental (5 stele), situat în centrul oraşului, pe Bd-ul Nicolae Bălcescu nr. 4, colţ cu strada Batiştei, lângă noua clădire a Teatrului Naţional, la cele două ieşiri ale staţiei de metrou Piaţa Universităţii. Este un edificiu cu 23 de etaje, înalt de peste 80 m, cu 417 camere şi o capacitate totală de 888 de locuri, construit în anii 1968–1971 după planurile arhitecţilor D. Hariton, Gh. Nadrag, I. Moscu şi Romeo Ştefan Belea în baza unui acord de cooperare economică cu firma „International Hotel Corporation". Hotelul este racordat la un sistem electronic internaţional de rezervare a locurilor, iar cele 417 camere sunt dotate cu aer condiţionat, mobilier de lux, TV, video, telefon, instalaţii pentru comunicare rapidă cu personalul hotelier, săli de baie etc. În incinta hotelului există trei restaurante, două snack-baruri, night-club, şase săli de recepţie, piscine, saună, trei terase de pe care se poate admira, de la înălţime, **B.**, un parcaj subteran pentru automobile, cu o capacitate de 1 000 de locuri, o staţie de întreţinere a automobilelor, diverse alte servicii. Hotelul a fost supus unor ample lucrări de renovare şi modernizare în anii 1993–1995 şi 2006.

Hotel Novotel (5 stele), situat pe Calea Victoriei nr. 37B, pe locul fostului Teatru Naţional construit în anii 1846–1852 după planul arhitectului vienez Joseph Heft şi distrus de bombardamentele din 24–25 aug. 1944, este o clădire ultramodernă, construită în anii 2005–2006, inaugurată în sept. 2006, având la faţadă înfăţişarea intrării în mărime naturală a vechiului Teatru Naţional, fiind, astfel, o îmbinare reuşită a arhitecturii sec. 19 cu cea a sec. 21. Are 258 de camere, 15 apartamente şi un apartament prezidenţial, dotate ultramodern şi dispune de un centru de afaceri, 4 săli de conferinţe, restaurant, piscină, parcare proprie, cazino etc.

Hotel „Radisson Blu", fost hotel Bucureşti (5 stele), situat pe Calea Victoriei nr. 63–69, vizavi de Biserica Albă, este o construcţie nouă, modernă, realizată în anii 1978–1980 după planurile arhitectului P. Cosmatu, pe locul renumitei cofetării „Nestor" (distrusă parţial de cutremurul din 4 mart. 1977), cu 850 de camere, o sală polivalentă cu 500 de locuri, săli de conferinţe, două restaurante, două piscine, două saune, parcaj subteran şi multe alte utilităţi şi servicii (cabinet stomatologic, salon de cosmetică, saloane de coafură şi frizerie, florărie, ghişeu de schimb valutar, sală de gimnastică etc.).

Hotel Sofitel (5 stele), situat pe Bd-ul Expoziţiei nr. 2, în apropierea Complexului Expoziţional, este o construcţie ultramodernă, realizată în anii 1992–1994 (inaugurată la 4 mai 1994), cu 203 camere dotate cu aer condiţionat, TV-satelit, video, telefon, minibar, mobilă de lux, sală de baie etc. În incinta hotelului există un Centru Internaţional de Afaceri (World Trade Center), destinat agenţilor comerciali şi guvernamentali, cu şase saloane de recepţie, un amfiteatru cu 300 de locuri, un club şi numeroase alte facilităţi puse în slujba oamenilor de afaceri implicaţi în tranzacţii comerciale, în organizarea unor conferinţe sau alte activităţi.

Hotel Ambasador (4 stele), amplasat în centrul Capitalei, pe Bd-ul Magheru nr.

Hotel „Howard Johnson Grand Plaza"

Hotel Novotel

8–10, lângă cinematografele Patria şi Scala, vizavi de Hotel Lido, este o construcţie realizată în anii 1936–1937 după planurile arhitectului A. Culina, modernizată şi renovată de mai multe ori (ultima dată în 1994–1995), dispunând de 209 camere, restaurant, braserie, bar de zi etc.

Hotel Continental (4 stele), amplasat în centrul oraşului, pe Calea Victoriei nr. 56, colţ cu strada Ion Câmpineanu, este o clădire din sec. 19, elegantă, renovată în anii '80 ai sec. 20, în 1995 şi în anul 2007, cu 54 de camere şi o capacitate totală de 108 locuri. Dispune de restaurant, braserie, snack-bar, terasă în aer liber etc.

Hotel Lido (4 stele), situat pe Bd-ul Magheru nr. 5–7, vizavi de cinematograful Scala şi de librăria „Mihail Sadoveanu", este o clădire construită în 1930 şi complet renovată, consolidată şi modernizată în anii 1993–1996 (trecând de la o categorie inferioară, de 3 stele, la una superioară) şi dispune de 121 de camere cu o capacitate totală de 240 locuri, restaurant, grădină de vară cu piscină în aer liber, sală de conferinţe etc.

Hotel „Ramada-Majestic" (4 stele), situat pe Calea Victoriei nr. 38-40, colţ cu str. Matei Milo, vizavi de casa Capşa, are 111 camere, restaurant, diverse servicii.

Hotel „Ramada-Parc" (4 stele), este un edificiu nou, construit în anii '70 ai sec. 20, pe Bd-ul Poligrafiei nr. 3-5. Are 272 de camere cu 500 de locuri, restaurant, bar de zi, snack-bar, terasă, piscină, terenuri de tenis, sală polivalentă, servicii diverse. Hotelul dispune de cabinete medicale pentru consult şi tratament. Renovat în anul 2001

Activitatea sportivă. Viaţa sportivă a Capitalei are o îndelungată tradiţie – primele activităţi cu caracter sportiv manifestându-se în sec. 18 sub forma jocurilor atletice (alergări, aruncări sau ridicări de obiecte grele, trânte etc.). În 1776 au fost introduse în şcoli exerciţiile fizice ca obiect de învăţământ. La 5/17 mai 1862 s-a constituit la **B.** prima asociaţie sportivă cu numele „Soţietatea română de arme, gimnastică şi dare la semn". Sportul modern propriu-zis şi-a făcut apariţia la sf. sec. 19 şi începutul sec. 20 prin intermediul studenţilor români care studiau în Franţa şi care au adus cu ei regulile de joc ale rugby-ului. La 2 mai 1910, la **B.** a luat fiinţă primul club de rugby, iar la 27 mart./9 apr. 1914 s-a constituit Comitetul Olimpic Român.

În prezent, viaţa sportivă a Capitalei şi a ţării este coordonată de Ministerul Tineretului şi Sporturilor. În anul 2010, în Bucureşti îşi desfăşurau activitatea 27 de cluburi sportive (Steaua, Dinamo, Rapid ş.a.), 659 de asociaţii sportive şi secţii sportive în cadrul cărora activau 28 919 de sportivi legitimaţi, 1 427 antrenori şi 1 076 arbitri şi se pregăteau numeroşi tineri sportivi în absolut toate ramurile sportive. Aceştia au la dispoziţie o bază materială adecvată, reprezentată prin mai multe complexe sportive, săli de sport şi de atletism, bazine olimpice de înot, terenuri de tenis, de fotbal, de baschet, poligoane de tir, velodrom, turn de antrenament pentru paraşutism etc.

Complexul sportiv naţional „Lia Manoliu" (fost „23 August"), inaugurat în august 1953 cu prilejul celui de-al IV-lea Festival Mondial al Tineretului şi Studenţilor care a avut loc la Bucureşti, cu un stadion cu o capacitate de 80 000 de locuri, cu pistă de atletism. Complexul mai cuprinde un patinoar artificial acoperit, cu tribune pentru 11 500 de spectatori, o sală de atletism, un bazin olimpic de înot, mai multe terenuri de tenis, de volei, de baschet şi de handbal, un turn pentru paraşutism etc. Pe acest stadion s-au desfăşurat, în iul.-aug. 1981, întrecerile atletice internaţionale de tineret cunoscute sub numele „Universiada". Vechiul stadion a fost demolat în perioada 18 dec. 2007-20 febr. 2008 şi reconstruit pe baze moderne în anii 2008-2011 (inaugurat la 6 sept. 2011) numit în prezent „Arena Naţională". Stadionul are o capacitate de 55 600 de locuri, este acoperit, are instalaţie de nocturnă, dispune de numeroase dotări moderne, de spaţii pentru parcare auto şi este încadrat în categoria 5 stele (Elite).

Complexul sportiv „Steaua", aparţinând Clubului sportiv al armatei – „Steaua" –, a fost dat în folosinţă la 9 apr. 1974, fiind format dintr-un modern stadion de fotbal, cu o capacitate de 30 000 de locuri, un teren de rugby, două terenuri de handbal (pe bitum şi pe zgură), 9 terenuri de tenis cu zgură şi unul bituminat, un teren de volei ş.a. Stadionul central a fost restaurat în anii 1996, 2006 şi 2017-2019, şi dispune de instalaţii nocturnă.

Complexul sportiv „Dinamo", aparţinând Clubului Sportiv „Dinamo", a fost inaugurat în anul 1948, cuprinzând un stadion cu 15 312 locuri, o pistă de atletism, un velodrom cu pistă de beton şi cu tribune cu o capacitate de 5 000 de locuri, săli pentru antrenamente de box, de haltere, de scrimă etc., un bazin de înot cu apă încălzită, cu tribune cu o capacitate de 3 000 de locuri, un poligon de tir, şase terenuri de tenis, două de handbal, o sală de gimnastică cu 1 000 de locuri etc. Stadionul a fost renovat în anii 2006–2007.

Complexul sportiv „Giuleşti", aparţinând Clubului sportiv „Rapid", a fost construit în 1936–1939 cu ocazia aniversării a 70 de ani de la inaugurarea căii ferate Bucureşti–Giurgiu. Dispune de un stadion cu o capacitate de 18 000 locuri pe care se pot disputa meciuri de fotbal, de rugby, de handbal, două terenuri de volei, două terenuri de baschet, o sală de box, lupte şi haltere, un poligon de tir, o popicărie etc. Stadionul a fost renovat în anii 2000–2003, perioadă când s-a construit o instalaţie de nocturnă , şi 2017-2019.

Complexul sportiv „Cotroceni" (fost „Progresul"), amenajat după anul 1944 şi renovat în anii 1990–1995, dispune de un modern teren de tenis pe zgură, înconjurat de o tribună din beton cu o capacitate de 6 000 de locuri, o sală de sport pentru meciuri de volei, de baschet, pentru reuniuni de box, haltere, judo etc.

Complexul sportiv „Iolanda Balaş-Söter" (fost „Tineretului"), cuprinde un stadion prevăzut cu o tribună cu 1 000 de locuri, şi cu pistă de atletism (400 m), terenuri de rugby, tenis, baschet, volei, handbal, o sală de gimnastică, un bazin de înot în aer liber destinat meciurilor de polo, pentru concursuri de înot, pentru sărituri de la trambulină etc. Stadionul a fost mărit şi modernizat în 1995–1996.

Complexul sportiv „Floreasca" a fost construit în anul 1949 după proiectul arhitecţilor Titus Evolceanu şi Sofia Ungureanu şi inaugurat în anul 1950.

Arena Naţională

Complexul cuprinde o sală de sport, purtând numele „Lucian Grigorescu", care polarizează activitatea sportivă pe timp de iarnă la baschet, handbal, volei, box ş.a., prevăzută cu tribune cu o capacitate de 3 000 de locuri. Bazinul de înot este acoperit şi are tribune care găzduiesc 1 000 de persoane, are dimensiuni olimpice (33 m lungime şi 16 m lăţime) şi este utilizat în timpul concursurilor de natație, pentru meciuri de polo, pentru antrenamente. Complexul mai dispune de terenuri bituminate de baschet, tenis, volei şi de o sală specială pentru antrenamente de scrimă.

Complexul sportiv „Constructorul", inaugurat în 1953, dispune de o modernă sală de sport, căreia i s-au adăugat ulterior două terenuri de handbal, un teren de baschet şi o modernă sală de popice în care s-au desfăşurat campionatele europene de popice în anul 1963.

Aşadar, prin multiplele atribute pe care le întruneşte municipiul Bucureşti, poate fi încadrat în rândul marilor metropole europene, care, de altfel, în perioada interbelică era supranumit „Micul Paris".

BUCUREŞTII NOI, cartier în NV municipiului Bucureşti.

BUDA 1. Lac glaciar pe versantul sudic al M-ţilor Făgăraş, la 2 056 m alt., la poalele vf. Arpaşu Mic (2 459 m). Supr.: 0,9 ha; ad. max.: 2,2 m. Din el izv. pârâul Buda, unul dintre izv. râului Argeş.

2. Culme deluroasă în SV Subcarpaţilor Vrancei, cu orientare N-S, situată între râurile Câlnău, la V, şi Râmnic, la E. Alt. max.: 637 m (vf. Piatra Albă). Cunoscută şi sub numele de *Pardoşi.*

3. Com în jud. Buzău, alcătuită din 7 sate, situată în N culmii Buda, pe râul Râmnic; 3 097 loc. (1 ian. 2011): 1 516 de sex masc. şi 1 581 fem. Centru pomicol. Biserică din lemn (1762), în satul Dănuleşti.

BUDACU, masiv muntos în SE M-ţilor Bistriţei (Carpaţii Orientali), situat la V de Valea Bistriţei, între râurile Neagra Broştenilor (la V) şi Borca (la S şi E). Constituit din calcare cristaline. Alt. max.: 1 859 m (vf. Budacu). Păduri şi pajişti naturale.

BUDACU DE JOS, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 5 sate, situată în Dealurile Bistriţei, pe râul Budac; 3 178 loc. (1 ian. 2011): 1 614 de sex masc. şi 1 564 fem. Prelucr. lemnului; morărit şi panificaţie. Pomicultură (meri, peri). Satul Budacu de Jos este menţionat documentar, prima oară, în 1228. Biserici ortodoxe, în satele Jelna (sec. 15), Monariu (sec. 15, cu modificări din 1755–1782) şi Budacu de Jos (sec. 16–19). Rezervaţie naturală floristică (poiana cu lalele pestriţe, în satul Buduş) şi rezervaţie paleontologică (Râpa Mare de la Budacu de Jos, 20 ha). Com. **B. de Jos** are în componenţă satul Monariu care s-a depopulat la sf. sec 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere adtiv, dar fără locuitori.

BUDEASA, com. în jud. Argeş, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Argeşului cu Câmpia Piteştiului, pe râul Argeş; 3 985 loc. (1 ian. 2011): 1 980 de sex masc. şi 2 005 fem. Hidrocentrală (11,5 MW), intrată în funcţiune în 1978. Reşed. com. este satul *Budeasa Mare*, în care se află conacul „Budişteanu" (1762, restaurat în 1927) cu colecţii de tablouri, arme etc., casa „Hagi Tudorache" (1762) şi biserica „Adormirea Maicii Domnului", ctitorie din 1796 a lui Şerban Budişteanu, cu picturi murale originare; biserica „Sfântul Nicolae" (1751), în satul Gălăşeşti; conacul „Câmpeanu" (1930), azi brutărie, în satul Valea Mărului; biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1819), în satul Caloteşti.

BUDEŞTI 1. Oraş în jud. Călăraşi, situat în Câmpia Bărăganul Mostiştei, la confl. râului Dâmboviţa cu Argeş, la 36 km SE de Bucureşti; 7 182 loc. (1 ian. 2011): 3 529 de sex masc. şi 3 653 fem. Suprr.: 93 km², din care 6,1 km² în intravilan; densitatea: 1 177 loc./km². Staţie de c.f. Expl. de argilă, pietriş şi nisip. Nod hidrotehnic pe canalul Bucureşti–Dunăre (a cărui construcţie a început în 1984 şi a fost întreruptă după Revoluţia din dec. 1989) alcătuit dintr-un baraj deversor, două porturi de acostare pentru tranzitarea navelor dintr-un sector în altul, un pod ce asigură legătura între maluri şi o microhidrocentrală. Producţie de mobilă, de mase plastice, de articole tehnice din cauciuc, de cărămizi, de componente electronice şi conf. (articole sportive). Produse alim. (băuturi răcoritoare, prelucr. fructelor, panificaţie). Morărit. Siloz de cereale. Pepinieră piscicolă (în satul Aprozi). Creşterea viermilor de mătase. Apicultură. **Istoric.** Menţionat documentar ca sat, prima oară, într-un hrisov domnesc din 1526 şi apoi la 20 mai 1543. Declarat oraş la 18 apr. 1989. Are în subordine ad-tivă satele Aprozi, Buciumeni, Gruiu. **Monumente:** biserica „Adormirea Maicii Domnului" (în satul Aprozi), ctitorie din 1841 a vornicului Ioan Manu, reparată în 1885 şi zugrăvită în 1896; ruinele conacului „Manu" (1827), în Budeşti.

2. Com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 4 sate, situată în Colinele Comlodului, în zona de izv. a Pârâului de Câmpie şi a râului Apatiu; 1 945 loc. (1 ian. 2011): 965de sex masc. şi 980 fem. Haltă de c.f. Prelucr. laptelui; fabrică de cărămidă. Avicultură. Satul Budeşti este menţionat documentar, prima oară, în 1283.

3. Com. în jud. Maramureş, alcătuită din 2 sate, situată în SV Depr. Maramureş, la poalele de NE ale M-ţilor Gutâi, pe râul Coşeu; 3 253 loc. (1 ian. 2011): 1 642 de sex masc. şi 1 611 fem. Expl. de caolin şi andezit. În satul

Lacul Buda

Budeşti, menţionat documentar, prima oară, în 1361 se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (18 m lungime şi 8 m lăţime) construită în 1643, cu picturi interioare din 1762 executate de Alexandru Ponehalschi din Berbeşti. Biserica are o valoroasă colecţie de icoane pe lemn, unele pictate pe ambele feţe (numite „prăsnicare"). Biserica a fost inclusă pe lista patrimoniului mondial UNESCO în dec. 1999. În satul Sârbi există bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1665) şi „Cuvioasa Parascheva" (1667, pictată la interior în 1760 de Alexandru Ponehalschi din Berbeşti).

4. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 8 sate, situată în NV Piem. Cotmeana, la poalele NV ale Dealului Negru, pe stg. Văii Oltului; 6 041 loc. (1 ian. 2011): 2 941 de sex masc. şi 3 100 fem. Bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (sf. sec. 16, cu picturi în altar şi naos datând din sec. 17 şi cu unele modificări din 1772 şi adăugiri – pridvor şi turlă – din sec. 19), „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1787, cu pridvor adăugat în 1890), „Adormirea Maicii Domnului" (1813), „Duminica Tuturor Sfinţilor" (1834–1838) şi „Sfinţii Voievozi" (1864), în satele Ruda, Budeşti, Bârseşti, Bercioiu şi Racoviţa. Casa „Lahovari" (jumătatea sec. 19) şi obelisc comemorativ închinat eroilor din 1877 şi 1916–1918 (sculptor N. Karaghiorghios), în satul Budeşti.

BUDILA, com. în jud. Braşov, formată dintr-un sat, situată în E Depr. Braşov, la poalele de NV ale M-ţilor Ciucaş, la confl. râurilor Zizin şi Seaca cu Tărlung; 4 229 loc. (1 ian. 2011): 2 171 de sex masc. şi 2 058 fem. Haltă de c.f. Expl. de balast. Prelucr. lemnului. Moară de cereale. Cămin cultural. Festival anual al muzicii de fanfară (luna mai); Festival anual al măştilor populare (luna febr.). Satul Budila este atestat documentar, prima oară, în 1211 cu numele *Budula*, ca localit. de graniţă pe lângă terit. ocupat de cavalerii teutoni. Cu numele actual apare în 1332 în registrul papal al dijmelor. Com. **B.** este singura localitate din România care are patru castele: *castelul Béldy László* a fost construit din cărămidă, în anii 1730–1731, în mijlocul unui parc de 3 ha. Castelul, care are 25 de camere, cu subsol, parter şi etaj, cu două faţade, a fost vândut de urmaşii contelui Béldy László, la sfârşitul anilor '30 ai sec. 20, amiralului Barbu Pantazi. În 1945, autorităţile au naţionalizat acest castel şi l-a transformat în local pentru tabără de elevi. În perioada 1985–1987 în acest castel a funcţionat o şcoală generală, iar din luna mai 1987 este sediul Primăriei comunale. În febr. 2010 au început lucrările de restaurare a castelului. Declarat monument istoric; *castelul Béldy Pál*, inaugurat în 1751, aflat în mijlocul unui parc dendrologic, a fost sediul unei şcoli profesionale de mecanici agricoli (1965–1970) şi apoi al unui Liceu agricol (1970–1982) după care a fost predat, ca anexă, Oficiului Naţional de Turism „Carpaţi" pentru a fi introdus în circuitul turistic, dar, din cauza dezinteresului manifestat de autorităţile din turism, acest castel a devenit adăpost pentru porci, situaţie care s-a perpetuat şi după Revoluţia anticomunistă din dec. 1989, fapt care a determinat ruinarea treptată a acestuia; *castelele* „Kelemen Mikes" (sec. 18) şi „*Nemes*" (1730–1731), aflate tot în subordinea O.N.T. „Carpaţi", au avut o soartă asemănătoare cu aceea a castelului „Béldy Pál" aflându-se în prezent în stare avansată de degradare; biserica cu hramul „Sfântul Nicolae" (1734), cu picturi murale interioare, renovată în anii 2009–2010, declarată monument istoric; biserica romano-catolică, renovată în 2009, declarată monument istoric; biserică reformată.

BUDIU DE CÂMPIE → Papiu Ilarian.

BUDULA → Budila

BUDUN → Papiu Ilarian.

BUDUREASA, com. în jud. Bihor, alcătuită din 5 sate, situată la poalele de NV ale M-ţilor Bihor şi cele de SV ale M-ţilor Vlădeasa; 2 173 loc. (1 ian. 2011): 1 319 de sex masc. şi 1 394 fem. Expl. forestiere şi de marmură. Renumit centru de prelucr. artistică a lemnului (lăzi de zestre cu crestături). Joagăr (începutul sec. 20). Satul Budureasa este atestat documentar în 1588. În raza com. **B.** se află staţiunea climaterică *Stâna de Vale*. Biserică din lemn cu hramul „Sfântul Gheorghe" (sec. 18), în satul Saca. Rezervaţiile molhaşurile din Valea Izbucelor, vârful Cârligaţi (10 ha) şi Piatra Grăitoare (5 ha).

BUDUREŞTI → Tansa (3).

BUDUSLĂU, com. în jud. Bihor, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Ierului, pe râul Făncica; 1 947 loc. (1 ian. 2011): 957 de sex masc. şi 990 fem. Satul Budusläu este menţionat documentar, prima oară, în 1552. Biserici din sec. 15 şi 18, în satele Albiş şi Budusläu.

BUEŞTI, com. în jud. Ialomiţa, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Bărăganului, în lunca de pe dr. Ialomiţei; 1 213 loc. (1 ian. 2011): 617 de sex masc. şi 596 fem. Culturi de cereale. Biserica având dublu hram – „Sfânta Treime" şi „Sfântul Nicolae" (1843, renovată în 1907).

BUFTEA 1. Lac de origine antropică (construit în 1937), situat pe râul Colentina, în raza oraşului omonim. Supr.: 307 ha; ad. max.: 6 m. Barajul, de 9 m înălţime, asigură acumularea unui vol. de c. 10 mil. m^3 de apă, folosită pentru alimentarea oraşului, pentru irigaţii şi agrement.

2. Oraş în jud. Ilfov, situat în Câmpia Vlăsiei, pe râul Colentina, la 20 km NV de Bucureşti; 21 657 loc. (1 ian. 2011): 10 575 de sex masc. şi 11 082 fem. Supr.: 57 km^2, din care 14 km^2 în intravilan; densitatea: 1 547 loc./km^2. Staţie de c.f. Producţie de vată, de oxigen industrial, de ambalaje pentru ind. alim., de conserve din legume şi fructe. Produse alim. (preparate din carne şi lapte, panificaţie). Filatură de bumbac. Combinat avicol. Pe malul lacului se află Studiourile „Media-Pro" (fost Studioul Cinematografic „Bucureşti") de producţie cinematografică, construite în anii 1951–1956). **Istoric.** Localit. apare consemnată în documente, ca sat, prima oară, la 15 iun. 1577 cu numele *Măneşti*, apoi la 14 mai 1580, 15 mart. 1645, şi cu numele actual la 20 iul. 1752. Declarat oraş la 17 febr. 1968. Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997 a fost în Sectorul Agricol Ilfov. Oraşul **B.** are în subordine ad-tivă localit. componentă Buciumeni. La **B.** s-a încheiat Tratatul preliminar de pace (5/18 mart. 1918), între România şi Puterile Centrale, care impunea cedarea către Puterile Centrale a unor însemnate părţi din terit. României, c. 5 600 km^2 (Dobrogea; rectificarea frontierei în favoarea Austro-Ungariei), şi subordonarea economiei ţării capitalului german. Tratatul preliminar a fost completat şi definitivat prin Tratatul de Pace de la Bucureşti din 24 apr./7 mai 1918 dintre România, pe de o parte, şi Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria şi Turcia, pe de altă parte. **Monumente:** bisericile

„Sfântul Nicolae" (1809–1812, reparată în 1889) şi „Sfânta Varvara" (1934); Ateneul Popular (1934); casă țărănească din 1891; conacul „Oteteleşanu" (sec. 19); palatul „Ştirbei", situat în mijlocul unui parc de 24 ha, construit în anii 1840–1864 de domnul Barbu Ştirbei şi finalizat de fiul său, prinţul Alexandru. Palatul are tâmplărie de lemn de stejar, pereții pictați, candelabre şi aplice originare din fier forjat. După evenimentele din dec. 1989 a fost transformat în hotel de 3 stele, iar din 1993 a trecut în posesia Regiei Autonome Administrația Patrimoniului Protocolului de Stat. Palatul a fost renovat în 2008 şi transformat în muzeu. În localit. componentă Buciumeni se află biserica „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1787). În apropiere de oraş, la 3 km de localit. componentă Buciumeni, se află Pădurea Râioasa (54,8 ha), declarată rezervație forestieră în 1973, alcătuită din stejar (*Quercus robur*), carpen (*Carpinus betulus*), arțar (*Acer platanoides*), ulm (*Ulmus laevis*) şi salcâm plantat (*Robinia pseudacacia*). Numele pădurii derivă de la aspectul noduros al copacilor, care au pe scoarță mulți licheni şi muşchi. În această pădure au fost găsite (şi apoi descrise) mai multe forme şi varietăți de brânduşă galbenă (*Crocus moesiacus*).

BUGEAC → Gârlița.

BUGHEA DE JOS, com. în jud. Argeş, formată dintr-un sat, situată în Depr. Câmpulung, la poalele de E ale Dealului Ciocanu (Muscelele Argeşului), pe Râu Târgului; 2 981 loc. (1 ian. 2011): 1 497 de sex masc. şi 1 484 fem. Pomicultură (pruni, meri, peri). Prelucr. pieilor de animale. Pe terit. com. se află mănăstirea Ciocanu (de călugări), datând din sec. 16, dar amintită în hrisoavele anilor 1677, 1776 şi 1827. Biserica actuală, cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului", a fost construită în 1825 (pe locul uneia mai vechi, care s-a prăbuşit în timpul cutremurului din 14 oct. 1802), prin osârdia cuviosului Neofit şi a lui Lupan Radovici. Biserica a mai fost restaurată în 1865 şi apoi în 1932 prin efortul arhimandritului Nicandru Manu.

BUGHEA DE SUS, com. în jud. Argeş, formată dintr-un sat, situată în Depr. Câmpulung, la 590 m alt., la poalele de SE ale M-ților Iezer, la 5 km NV de municipiul Câmpulung; 3 240 loc. (1 ian. 2011): 1 626 de sex masc. şi 1 614 fem. Expl. şi prelucr. lemnului. Fabrică de cărămidă şi teracotă. Producție de mături, coşuri din nuiele şi cozi din lemn pentru diferite unelte. Colectarea şi prelucr. fructelor de pădure. Agroturism. Com. a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Bughea de Sus din com. Albeştii de Muscel, jud. Argeş. Stațiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local, cu izv. de ape minerale sulfuroase, clorurate, sodice, iodurate, slab bicarbonatate, indicate pentru tratarea afecțiunilor tubului digestiv (gastrite hipoacide cronice, colon iritabil), a celor hepato-biliare (dischinezie biliară), urinare (rare colici renale), endocrine (stări prepuberale la copii cu temperament hiperreactiv, sindrom ovarian de menopauză) etc. Buvete pentru cură internă cu apă minerală. Biserica „Schimbarea la Față" (1894).

BUGIULEŞTI → Tetoiu.

BUHALNIȚA, Mănăstirea ~ → Hangu.

BUHĂESCU 1. Cascadă situată în masivul Rodna (Carpații Orientali), pe râul cu acelaşi nume, la ieşirea acestuia din circul glaciar omonim. Este, de fapt, o succesiune de cataracte modelate pe roci cristaline, dezvoltate pe o lungime de c. 200 m şi o diferență de nivel de 110 m (1 800–1 690 m alt.). La 2,3 km de la izv. pârâului Buhăescu se află o altă cascadă, dezvoltată pe o diferență de nivel de 50 m (1 400–1 350).

2. Vârf în masivul Rodna (2 119 m).

BUHOCI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Colinelor Tutovei cu Culoarul Siretului, pe stg. Văii Siretului; 5 011 loc. (1 ian. 2011): 2 558 de sex masc. şi 2 453 fem. Fermă de creştere a porcilor. Satul Buhoci este atestat documentar, prima oară, în 1466. În satul Buhoci s-a născut zoologul Ion Borcea (1879–1936).

BUHUI, peşteră în SV României, situată în M-ții Anina, pe versantul stg. al văii Buhui, la 600 m alt., la E de oraşul Anina. Lungimea galeriilor: 3 217 m. Peşteră activă (cursul de apă al pârâului Buhui străbate galeria pr. pe c. 2 100 m), uşor descendentă, foarte meandrată, dezvoltată în mare parte pe diaclaze (fisuri în rocile de calcar), având aspectul unui tunel de presiune. Se prezintă ca o galerie de dimensiuni variabile, cu mici ramificații colaterale, cu câteva săli mari pe parcurs, mai multe lacuri şi cascade. Numeroase formațiuni concreționare, stalagmite, stalactite, draperii, stâlpi şi lame ascuțite de calcar. Temp. aerului din interior este constantă, de 9,5°C, iar umezeala de 98–100%. Faună bogată (lilieci, insecte, melci, crustacee). Urme scheletice de *Ursus spelaeus* şi de *Capra ibex*.

BUHUŞI, oraş în jud. Bacău, situat în SE Depr. Cracău-Bistrița, la 235 m alt., la confl. râului Români cu Bistrița, la 24 km NV de Bacău; 19 497 loc. (1 ian. 2011): 9 438 de sex masc. şi 10 059 fem. Supr.: 39,9 km², din care 8,9 km² în intravilan;

Peştera Buhui

densitatea: 2 190 loc./km². Stație de c.f. (inaugurată la 15 febr. 1885). Termocentrală; hidrocentrală (11,6 MW), intrată în funcțiune în 1965. Constr. de utilaje și piese de schimb pentru ind. ușoară. Veche fabrică de postav (1885), astăzi modernizată. Filatură de celofibră și de lână pieptănată; țesătorie de bumbac și lână. Fabrică de mobilă. Produse alim. Centru pomicol. Muzeu de artă și istorie (istoria orașului, documente, stampe, fotografii). **Istoric.** În apropiere de oraș, în punctul Șipote, au fost descoperite unelte din silex din Paleolitic. Prima atestare documentară datează din 1438, fiind consemnat cu numele *Bodești* (azi cartier al orașului). La 14 apr. 1457, Petru Aron, în tentativa sa de a redobândi tronul Moldovei a fost înfrant de oastea lui Ștefan cel Mare în localit. Orbic de lângă Buhuși, capturat de oștenii lui Ștefan cel Mare și executat pe câmpul de luptă. Începând cu anul 1800 așezarea capătă treptat numele actual, fiind numită, mai întâi, *Bodeștii lui Buhuș*, apoi *Bodeștii Buhușoaiei*, *Buhușoaia* și în final Buhuși. Toate aceste denumiri derivă de la numele familiei boierești Buhuș, care stăpânea aceste locuri. În 1819 a fost declarat târg boieresc prin hrisov domnesc, iar din 1832 încep să apară primele ateliere meșteșugărești (de lumânări, de olărit, de ulei comestibil etc.). În 1885 s-a construit fabrica de postav (cea mai veche din țară), iar în 1927 a fost introdus iluminatul public. În noaptea de 13 spre 14 apr. 1927, localit. **B.** a fost mistuită (în proporție de 25%) de un violent incendiu. Declarat oraș în 1921. Frecvente acțiuni greviste ale muncitorilor textiliști (1920, 1929, 1930, 1933). Orașul **B**. are în subordine ad-tivă 2 localit. componente: Marginea și Runcu. **Monumente:** mănăstirea Runcu, de călugări (în localit. componentă Runcu), ctitorită de Ștefan cel Mare în 1457, în urma bătăliei victorioase de la Orbic (apr. 1457). Biserica veche a mănăstirii a fost demolată, pe locul ei zidindu-se (1760–1787), din inițiativa boierului Ionașcu, biserica actuală cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil". Biserica, declarată monument istoric, a fost supusă unor reparații în anii 1896, 1922, 1941, 1963 și restaurată în 1980-1988. Picturile murale interioare au fost executate în 1951-1952 peste care s-a aplicat o nouă pictură în anii 1987-1988 executată de Gheorghe Matei din Arad. Mănăstirea a fost desființată în 1888 devenind biserică de mir și reînființată în 1941. Desființată din nou de autoritățile comuniste prin Decretul nr. 410 din 28 oct. 1959, mănăstirea a fost reactivată în 1967; la Runcu mai există o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1729), decorată cu crestături, refăcută în 1846 și căptușită cu carton la interior în 1970; conacul boieresc al familiei Buhuș (1800), în stil neoclasic, care adăpostește Muzeul de Artă; hanul poștal fortificat de la Gura Orbicului (sec. 18), de tip rateș, este unul dintre hanurile moldovenești cele mai bine păstrate; monumentul închinat eroilor Primului Război Mondial (dezvelit la 20 iun. 1926). Pe Dealul Runcu se află o pădure de fag declarată rezervație forestieră (60 ha).

BUILA-VÂNTURARIŢA, parc național în SE M-ților Căpățânii, jud. Vâlcea (4 186 ha), înființat în 2004, în cadrul căruia se dezvoltă un relief pe calcare jurasice, intens tectonizate (abrupturi stâncoase, forme carstice etc.). Alt. max.: 1 885 m (vf. Vânturarița).

BUJORENI 1. Com. în jud. Teleorman, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Câlnițea; 1 046 loc. (1 ian. 2011): 483 de sex masc. și 563 fem. Culturi de cereale, de plante tehnice și de nutreț. Până la 1 ian. 1965, com. și satul Bujoreni s-au numit *Asan Aga*. Biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1711), în satul Bujoreni și biserica de zid, cu hramul „Toți Sfinții" (1839), în satul Prunaru.

2. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 7 sate, situată pe Valea Oltului, la 6 km N de Râmnicu Vâlcea; 4 638 loc. (1 ian. 2011): 2 325 de sex masc. și 2 313 fem. Stație de c.f. Reșed. com. este satul *Olteni*. În satul Bujoreni se află un muzeu etnografic în aer liber, extins pe o supr. de 8 ha, inaugurat în 1974. Muzeul cuprinde 80 de construcții arhitecturale (case din zona vâlceană cu gospodăriile anexe, hanul lui Bogdan datând din 1885, cula Bujorenilor – ctitorie din 1810–1812 a lui Preda Bujoreanu, clădirea unei școli datând din anul 1890, adusă din satul Șirineasa, jud. Vâlcea, o biserică din lemn din 1785, o cârciumă ș.a.) și c. 12 000 piese muzeistice. Stațiune de cercetare și dezvoltare pomicolă pentru nuci, castani comestibili, pruni, aluni. Prelucr. lemnului (mobilă) și a laptelui. Producție de bere și de confecții. Abator. Morărit și panificație. Pomicultură (pruni, nuci, castani comestibili); legumicultură. Pe terit. com. **B.** au fost descoperite fragmente ceramice din a doua Epocă a fierului (La Tène) și un tezaur monetar alcătuit din 180 de piese din argint bătute în perioada anilor 176–259 (în satul Olteni). Satele Bogdănești și Lunca apar consemnate documentar într-un hrisov de danie a domnului Mircea cel Bătrân din 8 ian. 1392, iar satele Bujoreni și Olteni sunt atestate documentar la 23 iun. 1436. În satul Olteni există schitul Olteni (sec. 14), cu biserica „Sfântul Nicolae" (reconstruită în 1580–1590, cu parament din cărămidă aparentă, extinsă în 1830, și pictată parțial în 1794–1795). Bisericile „Sfinții Voievozi" (1692–1698, pictată în 1797, cu pridvor și clopotniță construite în 1858), „Sfântul Gheorghe" (1758, cu picturi originare) și „Adormirea Maicii Domnului" (1812, cu picturi inițiale), în satele Bogdănești, Gura Văii și Bujoreni.

3. Mănăstirea ~ → Zorleni.

BUJORESCU, masiv deluros în NV Dealurilor Jiului, situat între râurile Tismana, la N, Jiu, la E, și Motru, la V, constituit predominant din marne, gresii, argile cu intercalații de lignit, nisipuri. Alt. max.: 416 m. Importantă zonă carboniferă.

BUJORU 1. Com. în jud. Teleorman, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Burnas, pe râul Vedea; 1 700 loc. (1 ian. 2011): 890 de sex masc. și 810 fem. Fermă de creștere a porcilor. Pe terit. com. s-a descoperit un car din bronz, în miniatură, datând din prima Epocă a fierului (Hallstatt).

2. → Traian Vuia.

BULBA, peșteră în SV României, situată pe dr. văii Bulba, la 325 m alt., la c. 4 km SV de orașul Baia de Aramă, jud. Mehedinți. Lungimea galeriilor: 4 860 m. Descrisă sumar în 1913 (explorată în 1963, 1967, 1974). Peșteră mixtă, formată dintr-o rețea de galerii dispuse pe trei niveluri (activ, subfosil, fosil), întrerupte de mai multe săli. Galeria activă, străbătută de un pârâu, prezintă mai multe sifoane, terase, niveluri de eroziune evidențiate pe pereți, scurgeri parietale. Etajele fosil și subfosil, părăsite de apă, conțin stalactite și stalagmite, agregate calcitice, draperii, toate datorate apelor de infiltrație. Temp. aerului este constantă, de 12,5°C. Faună bogată (insecte, fluturi etc.). Greu accesibilă.

BULBUCATA, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Neajlov; 1 400 loc. (1 ian. 2011): 697 de sex masc. şi 703 fem. Culturi de cereale şi legume. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **B.** a făcut parte din jud. Ilfov. Bisericile „Sfântul Gheorghe" (1860), „Sfântul Ştefan" (1882), clădirea Primăriei (1888) şi conacul „Voinea" (sec. 20), în satul Bulbucata. În arealul com. **B.**, la marginea pădurii Babele Luncă, se află un stejar multisecular (600 de ani), declarat monument al naturii. În satul Bulbucata s-a născut scriitorul şi omul politic Nichifor Crainic (1889–1972).

BULBUCI, Izbucul de la ~, izvor carstic puternic (c. 1 m^3/s) situat în M-ţii Pădurea Craiului (M-ţii Apuseni), la obârşia văii Toplicioara, la 420 m alt., în raza com. Roşia (jud. Bihor). Izbucul reprezintă resurgenţa apelor din valea Runcşorului, captate subteran prin Ponorul de la Întorsuri. Obiectiv turistic.

BULUC, Mănăstirea ~ → Jariştea.

BULZ, com. în jud. Bihor, alcătuită din 3 sate, situată la poalele de N ale M-ţilor Vlădeasa, pe văile Iada şi Drăgan; 2 113 loc. (1 ian. 2011): 1 088 de sex masc. şi 1 025 fem. Staţie de c.f. Muzeu etnografic. Expl. de bauxită şi de calcare compacte (în satul Remeţi). Lacul de acumulare Leşu (148 ha; vol.: 28,3 mil. m^3), dat în folosinţă în 1973, alimentează hidrocentrala omonimă (3,4 MW), intrată în funcţiune în 1977. În satul Remeţi a fost construită o hidrocentrală cu o putere instalată de 100 MW, dată în folosinţă în 1985, iar în satul Munteni o hidrocentrală de 58 MW, intrată în exploatare în 1988. Moară de apă (1746) şi vâltoare (sec. 19). Serbare câmpenească (în sept.). În satul Bulz, menţionat documentar, prima oară, în 1406, se află *Peştera cu apă*. Rezervaţiile naturale Valea Iadei (2 ha) şi vf. Buteasa (2 ha).

BULZEŞTI, com. în jud. Dolj, alcătuită din 10 sate, situată în Dealurile Amaradiei, pe râul Horezu; 1 623 loc. (1 ian. 2011): 782 de sex masc. şi 841 fem. Reşed. com. **B.** este în satul *Prejoi*. Apicultură. Artizanat. Casa memorială „Marin Sorescu" (în satul Bulzeşti). Bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1831), „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (ante 1831, refăcută în 1907), „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1881) şi „Sfinţii Voievozi" (1805), în satele Bulzeşti, Gura Racului, Prejoi şi Seculeşti; în satul Frăţila se află biserica cu dublu hram – „Sfântul Dumitru" şi „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1881).

BULZEŞTII DE SUS, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 9 sate, situată pe pantele sudice ale M-ţilor Bihor, la poalele vf. Găina; 306 loc. (1 ian. 2011): 156 de sex masc. şi 150 fem. Important centru de dulgherit, cojocărit şi de confecţionat instrumente muzicale populare şi unelte. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 19) şi „Sfântul Ioan Gură de Aur" (sec. 19), în satele Bulzeştii de Jos şi Bulzeştii de Sus; în satul Tomnatec se află bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" şi „Buna Vestire", ambele din sec. 19. În arealul com. se află Podul natural de la Grohot şi Peştera Cizmei (ocrotită de lege).

BUMBEŞTI → Bumbeşti-Piţic.

BUMBEŞTI-JIU, oraş în jud. Gorj, situat în Depresiunea subcarpatică olteană, în zona de contact a Subcarpaţilor Olteniei cu M-ţii Parâng şi M-ţii Vâlcan, la 400 m alt., pe stg. râului Jiu, la ieşirea acestuia din defileu, la 16 km N de Târgu Jiu; 10 406 loc. (1 ian. 2011): 5 074 de sex masc. şi 5 332 fem. Supr.: 21,4 km^2, din care 9 km^2 în intravilan; densitatea: 1 156 loc./km^2. Staţie de c.f. pe linia construită prin defileul Jiului (inaugurată la 31 oct. 1948) care leagă Oltenia (Târgu Jiu) de Transilvania (Petroşani). Expl. forestiere, de granit şi balast. Hidrocentrala „Valea Sadului" (17,5 MW). Constr. de maşini-unelte şi de frigidere cu compresor. Prelucr. lemnului (cherestea). Producţie de armament şi de confecţii metalice; tâmplărie din aluminiu. Prelucr. fructelor de pădure. Produse de panificaţie. Fermă de creştere a porcilor. Muzeu etnografic în aer liber (în satul Curtişoara), extins pe o supr. de 13 ha (inaugurat la 18 aug. 1975), care cuprinde numeroase case ţărăneşti, cu gospodăriile anexe, în cadrul cărora sunt expuse piese de port ţărănesc, ţesături, cusături, ceramică, crestături în lemn, toate cu specific gorjenesc etc. **Istoric.** Pe terit. oraşului au fost descoperite vestigiile unei aşezări civile/*canabae* (sec. 2–3) şi ale unui castru roman (167 x 88 m) construit iniţial (în sec. 2) din pământ de *Cohors IV Cypria* şi de către un detaşament din *Legio a V-a Macedonica* şi apoi reconstruit din ziduri de piatră, în anul 201, de *Cohors I Aurelia Britonnum milliaria Antoniana*. Localit. este menţionată documentar, prima oară, la 14 sept. 1696, iar la 18 apr. 1989 este declarată oraş. În prezent, oraşul are în subordine ad-tivă 4 sate: Curtişoara, Lăzăreşti, Pleşa, Tetila. **Monumente**: ruinele mănăstirii Vişina (sec. 14) şi ale castrului roman. Din vechea mănăstire Vişina, ctitorie a domnului Mircea cel Bătrân, menţionată documentar, prima oară, la 15 dec. 1514 într-un hrisov semnat de Neagoe Basarab, în care se pomeneşte ca stareţ egumenul Grigorie, se mai păstrează ruinele bisericii din piatră şi câteva vestigii ale chiliilor şi ale zidului de incintă. Alături de aceste ruine, la 19 oct. 1994 s-a înfiinţat o obşte monahală (de călugări), cu un paraclis având hramul „Sfânta Treime", construit din lemn de stejar pe fundament de beton, şi un corp de chilii. În perimetrul satului Pleşa se află mănăstirea Lainici (de călugări), ctitorie din a doua jumătate a sec. 14 a călugărului Nicodim venit de la o mănăstire de pe Muntele Athos. În 1761, mănăstirea a fost distrusă de armata generalului Adolph von Buccow din ordinul împărătesei Maria Tereza a Austriei, dar şi-a reluat activitatea la începutul sec. 19 din iniţitiva unui grup de boieri, printre care Sărdănescu, Brăiloiu, Fărcăşanu, Poenaru, Măldărescu, Bengescu şi Magheru, care au finanţat refacerea fostului schit şi reconstruirea bisericii. Biserica actuală, cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului", de mari dimensiuni (18 m lungime şi 8 m lăţime), a fost zidită în anii 1812–1817, şi păstrează picturi murale interioare de factură postbrâncovenească, executate în 1860. Faţadele sunt decorate cu o friză de panouri pictate, sub cornişă, reprezentând figuri de sfinţi şi profeţi. Turn-clopotniţă, în formă pătrată, pe pronaos. Renovată în 1984 şi declarată monument

Bumbeşti-Jiu. Biserica „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" a mănăstirii Lainici

Bumbeşti-Jiu. Cula „Cornoiu" din Curtişoara

istoric. Muzeu cu colecţii de icoane, cărţi vechi, obiecte de cult ş.a. În anii 1990–1994 a fost construită, lângă lăcaşul vechi, biserica „Izvorul Tămăduirii" şi pictată de Grigore Popescu. Mănăstirea Lainici are în subordine schitul Locurele (sau Locuri Rele), situat la 2 km distanţă, într-o poiană de pe versantul estic al M-ţilor Vâlcan, iniţial cu o biserică din lemn, construită în anii 1850–1852 prin străduinţa preoţilor Lupu Stolojan şi C. Cartianu, apoi din cărămidă (1855–1858), sfinţită la 31 mart. 1860, renovată şi pictată în anii 1892–1897. În satul Curtişoara se află biserica „Sfântul Ioan Botezătorul" (1802), cu picturi murale interioare de factură rustică, şi cula „Cornoiu", construită în 1715 de boierul Radu Piştescu, având înfăţişarea unei case masive (cu pereţii groşi de 80 cm), fortificată, de plan pătrat (10 x 10 m), cu trei niveluri, ultimul prevăzut cu cerdac larg pe coloane scunde de cărămidă. Cula a fost asediată de câteva ori de turci, dar niciodată aceştia nu au putut să pătrundă în interiorul ei. Neavând urmaşi, Radu Piştescu a dăruit cula logofătului Cornea în 1785. În 1929, cula a fost vândută de Speranţa Cornea lui Constantin Neamţu, guvernatorul Băncii Naţionale din Craiova, care a electrificat-o şi i-a instalat apa curentă. În prezent, cula adăposteşte un muzeu de etnografie; bisericile ortodoxe cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1763) şi „Schimbarea la Faţă" (1702), în satele Lăzăreşti şi Tetila; biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1706, refăcută în 1823–1824), în satul Pleşa.

BUMBEŞTI-LIVEZENI → Jiu (1).

BUMBEŞTI-PIŢIC, com. în jud. Gorj, alcătuită din 3 sate, situată în Subcarpaţii Olteniei, la poalele Dealului Săcelu, pe Pârâu Galben; 2 284 loc. (1 ian. 2011): 1 140 de sex masc. şi 1 144 fem. Până la 17 febr. 1968 s-a numit *Bumbeşti*. Han (începutul sec. 20) şi biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1640, refăcută în 1833), în satul Bumbeşti-Piţic şi bisericile din lemn cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (1816) şi „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1834), în satele Cârligei şi Poienari.

BUNEA, Mănăstirea ~ → Vulcana-Băi.

BUNEŞTI 1. Com. în jud. Braşov, alcătuită din 5 sate, situată în Pod. Hârtibaciului; 2 524 loc. (1 ian. 2011): 1 290 de sex masc. şi 1 234 fem. Expl. forestiere. Culturi de cereale, hamei, sfeclă de zahăr, cartofi etc. Muzeu etnografic (ţesături, piese de port popular, ceramică, interioare de locuinţe, obiecte de cult etc.). Pe terit. com. **B.** au fost descoperite două săbii din bronz datând din prima Epocă a fierului (Hallstatt). Satul Buneşti este menţionat documentar, prima oară, în 1337. În satul Viscri se află o cetate ţărănească (sec. 13–16), cu o biserică evanghelică de incintă, în stil gotic, inclusă, în 1999, pe lista patrimoniului cultural UNESCO; în satul Roadeş există o cetate ţărănească cu biserică evanghelică de incintă (sec. 15–16), cu picturi murale atribuite lui Gregorius Rosalemus şi altar sculptat şi pictat, în stilul Renaşterii, de Veit Stoss cel Tânăr ; în satul Meşendorf se află o cetate ţărănească, cu biserică evanghelică de incintă (sec. 14–15), în satul Buneşti există o cetate sătească, cu biserică evanghelică de incintă (sec. 14), iar în satul Criţ, o cetate ţărănească cu biserică evanghelică de incintă (sec. 15–17).

2. Com. în jud. Suceava, alcătuită din 5 sate, situată în Pod. Sucevei, pe râul Şomuzu Mare; 2 736 loc. (1 ian. 2011): 1 403 de sex masc. şi 1 333 fem. În satul Buneşti se află clădirea fostei vămi (1886), azi sediul Primăriei.

3. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 6 sate, situată în E Subcarpaţilor Olteniei; 2 750 loc. (1 ian. 2011): 1 357 de sex masc. şi 1 393 fem. Prelucr. lemnului; productie de ambalaje din material plastic, de otgoane, frânghii şi sfoară; produse de panificaţie. În satul Teiuşu se află biserica „Sfântul Nicolae" (1736, cu fresce originare) construită în stil brâncovenesc.

BUNEŞTI-AVEREŞTI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 7 sate, situată în E Pod. Central Moldovenesc, în colinele Crasnei; 2 682 loc. (1 ian. 2011): 1 339 de sex masc. şi 1 352 fem. Reşed. com. este satul *Avereşti*. Combinat de vinificaţie. Viticultură. În 1984, pe terit. com. s-au descoperit vestigiile unei cetăţi geto-dacice în care s-a găsit un valoros tezaur (ceramică, monede, obiecte de podoabă din argint şi bronz, unelte şi o diademă princiară din aur de 757,6 g). Biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi" (sec. 18), în satul Armăşeni.

BUNILA, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 5 sate, situată pe pantele estice ale M-ţilor Poiana Ruscăi; 332 loc. (1 ian. 2011): 167 de sex masc. şi 165 fem. Expl. de min. de fier (în satul Vadu Dobrii) şi de marmură (în satul Alun). Centru de dulgherit. Satul Bunila este menţionat documentar, prima oară, în 1416. În satul Alun se află biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1809), cu bogată decoraţie cioplită la interior; păstrează fragmente de picturi (cu caracter popular) pe pereţii interiori.

BUNTEŞTI, com. în jud. Bihor, alcătuită din 9 sate, situată în SE Depr. Beiuş, la poalele NV ale M-ţilor Bihor, pe râul Crişu Pietros; 4 480 loc. (1 ian. 2011): 2 268 de sex masc. şi 2 212 fem. Pomicultură. Centru de prelucr. artistică a lemnului; centru de ceramică roşie şi albă (în satul Leleşti). Satul Bunteşti este menţionat documentar, prima oară, în 1588. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Ioan Teologul" (1733), bogat ornamentată cu crestături în lemn, „Schimbarea la Faţă" (sec. 18) şi „Sfântul Ioan Gură de Aur" (1750, cu picturi din 1756 şi 1783), în satele Brădet, Dumbrăveni şi Stânceşti.

Bunteşti. Biserica „Sfântul Ioan Gură de Aur"

BURDEA, râu, afl. stg. al Vedei pe terit. com. Plosca (jud. Teleorman); 80 km; supr. bazinului: 364 km^2. Izv. din S Câmpiei Piteştiului, din arealul com. Stolnici (jud. Argeş) şi străbate, pe direcţie aproximativ N-S, Câmpia Găvanu-Burdea, unde are un curs foarte meandrat.

BURIDAVA → Ocnele Mari şi **Râmnicu Vâlcea**.

BURILA MARE, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Blahniţei, pe terasa Dunării; 2 181 loc. (1 ian. 2011): 1 081 de sex. masc. şi 1 100 fem. Legumicultură. Rezervaţie forestieră (pădurea Bunget), 18,2 ha.

BURJUC, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 6 sate, situată pe râul Mureş, la poalele S ale M-ţilor Metaliferi; 878 loc. (1 ian. 2011): 434 de sex masc. şi 444 fem. Satul Burjuc este menţionat documentar, prima oară, în 1468. Bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 19) şi „Pogorârea Duhului Sfânt" (sec. 18), în satele Brădăţel şi Tisa.

BURLA, com. în jud. Suceava, formată dintr-un sat, situată în NV Pod. Sucevei, pe râul Sucevița; 2 243 loc. (1 ian. 2011): 1 169 de sex masc. şi 1 074 fem. Com **B.** a fost înfiinţată la 1 apr. 2004 prin desprinderea satului Burla din com. Volovăţ, jud. Suceava.

BURNAS sau **BURNAZ,** unitate de câmpie în S României, parte componentă a Câmpiei Române, delimitată de aliniamentul râurilor Vedea–Teleorman, la V, Câlnişteа–Argeş, la N şi E şi Dunăre, la S. Este o câmpie de tip tabular, ce coboară în trepte de la N la S, corespunzătoare teraselor Dunării, cu alt. cuprinse între 12 şi 90 m, puternic fragmentată de pâraie şi ogaşe. Alcătuită din strate orizontale de argile şi nisipuri terţiare, peste care s-au depus nisipuri şi pietrişuri cuaternare, acoperite, la rândul lor, de o pătură groasă de loess (5–30 m). Numeroase crovuri (numite local „padine"), unele de dimensiuni foarte mari. Culturi de cereale şi plante tehnice. Viticultură (podgoria Greaca).

BUSTUCHIN, com. în jud. Gorj, alcătuită din 8 sate, situată în zona Dealurilor Amaradiei, pe cursul superior al râului Amaradia; 3 457 loc. (1 ian. 2011): 1 783 de sex masc. şi 1 674 fem. Expl. de petrol şi gaze. Pomicultură. În arealul satului Poiana Seciuri a fost descoperit (1938) un tezaur dacic din argint (sec. 1 d.Hr.), alcătuit din două brăţări, un colier, mai multe inele, opt plăci decorative, având forma de scut rombic, cu decor gravat, 13 denari romani republicani şi 10 denari romani imperiali. Bisericile din lemn cu acelaşi hram, „Naşterea Maicii Domnului", în satele Pojaru (1825) şi Valea Pojarului (1737).

BUŞTENI, oraş în jud. Prahova, situat la poalele masivului Caraiman din M-ţii Bucegi şi la poalele M-ţilor Baiu (cartierul Zamora), la 880–940 m alt., pe cursul superior al Văii Prahova, la 75 km NV de Ploieşti şi 135 km NV de Bucureşti; 9 981 loc. (1 ian. 2011): 4 809 de sex masc. şi 5 172 fem. Supr.: 51,7 km^2; densitatea: 193 loc./km^2. Staţie de c.f. Fabrică de hârtie (1882, azi modernizată), var hidraulic şi cherestea. Panificaţie. Staţiune balneoclimaterică şi de odihnă, de interes general, cu funcţionare permanentă, cu climat tonic-stimulant, cu aer curat, ozonat, lipsit de praf şi alergeni cu efecte curative în tratarea nevrozelor astenice, a stărilor de debilitate, a surmenajului fizic şi intelectual, a rahitismului şi tulburărilor de creştere la copii, în convalescenţe etc. Numeroase izv. cu ape minerale clorurate, iodurate, carbonatate, sodice, calcice, magneziene captate de la sf. sec. 19 şi folosite în tratamentele balneare. Muzeul memorial „Cezar Petrescu". Grădină zoologică cu animale care trăiesc în Carpaţi (urşi, cerbi, capre etc.). **Istoric.** În jurul anului 1800 au luat fiinţă primele nuclee de locuire, îndeosebi pe Valea Cerbului, unde exista un loc numit „La Buşteni" de la care derivă numele actual, iar în 1840, apare menţionat ca localit. rurală cu 12 familii. Declarat oraş în 1946. Oraşul **B.** are în subordine ad-tivă localit. componentă Poiana Ţapului. **Monumente:** biserica „Naşterea Maicii Domnului", ctitorie din 1889 (sfinţită la 8 sept. 1889) a regelui Carol I şi a reginei Elisabeta, construită după planurile arhitectului I. N. Socolescu, cu sprijinul unor constructori italieni. Biserica păstrează (în altar) picturi murale interioare, originare, executate de pictorul danez Agnes Exner. Deteriorată de luptele din Primul Război Mondial, biserica a fost reparată ulterior şi pictată (1936) de Dumitru Belizarie; castelul „Cantacuzino", construit în anii 1901-1911, pe cheltuiala lui Gheorghe Grigore Cantacuzino (Nababul), după planurile arhitectului Grigore Cerchez, în stil românesc cu elemente neobrâncoveneşti. În perioada comunistă acest castel a funcţionat ca sanatoriu, iar de curând a fost restaurat şi redat circuitului turistic ca muzeu. Declarat monument istoric. Pereţii interiori păstrează fresce originare, iar ferestrele dispun de frumoase vitralii; Monumentul din bronz „Ultima grenadă", realizat în 1928 de sculptorul Ion C. Dimitriu-Bârlad, reprezentându-l pe legendarul caporal Vasile Muşat care lansează o grenadă împotriva inamicului. Pr. centru turistic, cu numeroase pârtii de schi, **B.** este legat cu Platoul Bucegilor (cabana Babele) printr-o linie de telecabină (capacitatea unei cabine fiind de 36 de persoane), dată în folosinţă la 11 aug. 1978, cu lungimea cablului de 4 350 m (cea mai lungă din ţară şi a treia în Europa) şi o diferenţă de nivel (între Babele şi Buşteni) de 1 237 m. De la cabana Babele, o linie de telescaun asigură legătura cu hotelul Peştera de lângă Peştera Ialomiţei. Mai multe trasee marcate stau la dispoziţia amatorilor de drumeţii spre cabanele Caraiman, Babele (de aici spre vf. Caraiman, pe care se află renumita Cruce, înaltă de 33 m, construită din oţel, în anii 1926–1928, din iniţiativa reginei Maria şi închinată eroilor patriei căzuţi pe câmpurile de luptă în timpul Primului Război Mondial; este iluminată pe timp de

Buşteni. Biserica „Naşterea Maicii Domnului"

Buşteni. Castelul „Cantacuzino"

noapte), Omu, Mălăieşti, Gura Diham, spre cascada Urlătoarea etc.

BUTEA, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 2 sate, situată pe terasele şi în lunca Siretului; 4 184 loc. (1 ian. 2011): 2 120 de sex masc. şi 2 064 fem. Produse textile; confecţii metalice; presă de ulei comestibil; morărit şi panificaţie. Centru viticol şi pomicol. Satul Butea, atestat documentar în 1803, poartă numele ce derivă de la ocupaţia locuitorilor care lucrau butoaie (buţi). În satul Miclăuşeni, atestat documentar în 1472, se află castelul „Sturdza" construit în anii 1752–1775 pe locul unui conac din sec. 17 şi restaurat în perioada 1880–1904, în stil gotic, după proiectele arhitecţilor Julius Reinecke şi I. Grisberg. Castelul are 18 camere, 4 saloane, o galerie ş.a., repartizate pe trei niveluri (parter, etaj şi mansardă). Mansarda a fost afectată de un incendiu în 1985 şi refăcută ulterior. În 1944, castelul a fost jefuit de soldaţii armatei sovietice. În 1947, Ecaterina Sturdza, ultima descendentă a fam. Sturdza, a donat castelul Arhiepiscopiei Iaşilor pentru înfiinţarea unei mănăstiri, în jurul bisericii cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", construită în anii 1821–1823 de logofătul Dimitrie pe locul vechii biserici ridicată în 1781–1782 de vornicul Ioan Sturdza. Mănăstirea Miclăuşeni (de maici) a funcţionat până la 28 oct. 1959 când a fost desfiinţată de autorităţile comuniste, acest castel fiind destinat după aceea unei case de copii, apoi unui depozit militar de muniţii, unei şcoli de oligofreni ş.a. Mănăstirea a fost reînfiinţată în 1994 când a intrat şi în posesia castelului. Castelul este înconjurat de un parc dendrologic cu stejari, ulmi, castani, pini, zadă, un exemplar de Gingko biloba (arbore relict din Terţiar) ş.a. Tot în satul Miclăuşeni se află monumentul domnitorului Ioan Sandu Sturdza, realizat (în 1875) de sculptorul D. Metzger.

BUTENI, com. în jud. Arad, alcătuită din 4 sate, situată în Depr. Zarand, la poalele Dealurilor Cigherului, pe canalul Morilor; 3 437 loc. (1 ian. 2011): 1 635 de sex masc. şi 1 802 fem. Nod rutier. Fermă de creştere a ovinelor. Centru de cojocărit, de ţesături şi cusături populare.

BUTIMANU, com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Titu; 2 254 loc. (1 ian. 2011): 1 143 de sex masc. şi 1 111 fem. Satul Butimanu a fost întemeiat în 1790. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **B**. a făcut parte din jud. Ilfov. Biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului"-Decindea (1791), în satul Butimanu. În satul Butimanu s-a născut mareşalul Constantin Presan (Prezan, 1861–1943).

BUTOIEŞTI, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 8 sate, situată în S Dealurilor Jiului, pe râul Motru; 3 295 loc. (1 ian. 2011): 1 660 de sex masc. şi 1 635 fem. Staţie de c.f. Expl. de balast. În satul Butoieşti se află casa memorială „Constantin Rădulescu-Motru", în care s-a născut marele filozof (1868–1957). Pe terit. com. au fost descoperite urmele unei aşezări rurale romane, numită *Ad Mutrium*, menţionată şi de Ptolomeu cu numele *Amutrium* sau *Amutria*. Unii cercetători presupun că *Ad Mutrium* a existat pe terit. de azi al com. Botoşeşti-Paia, jud. Dolj. În satul Gura Motrului, se află mănăstirea Gura Motrului (de călugări) întemeiată, conform tradiţiei, de cuviosul Nicodim de la Tismana la sfârşitul sec. 14, care a ridicat aici un schit cu biserică din lemn şi câteva chilii şi rectitorită în 1512–1521 de Harvat, mare logofăt în vremea lui Neagoe Basarab. Ansamblul monahal a fost refăcut din temelii în anii 1642–1643 de către domnul Matei Basarab, iar biserica actuală, cu hramul „Cuvioasa Parascheva", a fost reconstruită în 1653 de marele vornic Preda Brâncoveanu pe locul celei vechi şi pictată la interior în anii 1702–1704 pe cheltuiala domnului Constantin Brâncoveanu. Între 1841 şi 1852, biserica a fost restaurată şi picturile murale refăcute din iniţiativa arhimandritului Eufrosin Poteca şi prin contribuţia domnului Barbu Ştirbei. Complexul monahal şi biserica au fost supuse unor lucrări de restaurare în 1956–1957 şi 1983–1987. Muzeu cu obiecte religioase (icoane pe lemn, cărţi religioase vechi, obiecte de cult ş.a.). În biserică se află mormântul cărturarului Eufrosin Poteca. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1784, refăcută în 1846) şi „Cuvioasa Parascheva" (1892), în satele Ţânţaru şi Buiceşti.

BUTURUGENI, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe dr. Văii Argeşului; 3 942 loc. (1 ian. 2011): 1 980 de sex masc. şi 1 962 fem. Expl. de petrol şi gaze. Balastieră. Morărit şi panificaţie. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com **B.** a fost în jud. Ilfov. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1827), în satul Pădureni.

BUZA, com. în jud. Cluj, alcătuită din 3 sate, situată la poalele Dealului Ascuţit

Butoieşti. Biserica mănăstirii Gura Motrului cu hramul „Cuvioasa Parascheva"

(Dealurile Jimborului); 1 287 loc. (1 ian. 2011): 644 de sex masc. şi 643 fem. În satul Buza, menționat documentar, prima oară, în 1220, se află un conac din sec. 18, iar în satul Jimbor, atestat documentar în 1320, un conac din sec. 19.

BUZĂU 1. Râu, afl. dr. al Siretului în Câmpia Siretului inferior; 302 km; supr. bazinului: 5 264 km^2. Izv. din N masivului Ciucaş, de la 1 800 m alt., de sub vf. Ciucaş, curge mai întâi spre N, urmând direcția longitudinală a structurilor geologice, pentru ca la Întorsura Buzăului să facă o cotitură bruscă, de c. 180°, spre SE. În aval de com. Sita Buzăului, râul se îngustează, străbătând un frumos defileu (până la Nehoiu) între M-ții Siriu, la V, şi M-ții Podu Calului, la E. În această zonă, în arealul com. Siriu, s-a construit un baraj de 100 m înălțime (finalizat în anul 1985), în spatele căruia s-a format un lac de acumulare de 10 km lungime (supr.: 500 ha; vol.: 155 mil. m^3) cu scop hidroenergetic (apele sale pun în mişcare turbinele unei hidrocentrale cu o putere instalată de 210 MW), de alimentare cu apă şi regularizare a debitelor râului. La ieşirea din zona montană (aval de Nehoiu) şi pătrunderea lui în reg. subcarpatică, aspectul Văii **B.** se schimbă ca urmare a eroziunii accentuate pe care o manifestă, prin alternanța unor strangulări (uneori cu aspect de chei), cu bazinete depresionare, erozionale. În aval de com. Berca, valea râului **B.** se deschide larg spre câmpie, străbătând-o în semicerc de la NV la SE şi NE. În zona de câmpie, unde formează numeroase meandre, are tendința de despletire şi de părăsire a cursului pr. şi este însoțit, pe partea stg., de unele limane fluviatile (Coşteiu, Jirlău, Balta Amară, Balta Albă ş.a.), cu mineralizare ridicată (3–42 g/l). Debitul mediu multianual al râului **B.** oscilează între 20 şi 26 m^3/sec. **B**. străbate terit. a trei jud. (Covasna, Buzău, Brăila) şi trece prin oraşele Întorsura Buzăului, Nehoiu şi prin apropiere de municipiul Buzău. Afl. pr.: Bâsca, Bâsca Chiojdului, Slănic, Câlnău. În zona de câmpie apele **B**. sunt intens utilizate pentru irigații (c. 60 000 ha). Denumirea antică: *Mousaios*.

2. Pas în Carpații de Curbură, pe valea superioară a râului omonim, la 869 m alt., la 16 km SE de oraşul Întorsura Buzăului, la granița dintre jud. Buzău şi Covasna, străjuit de vf. Mălâia (1 663 m) al M-ților Siriu în V şi vf. Zimbru Mare (1 230 m) al M-ților Podu Calului în E. Pasul **B**., situat pe un vechi drum comercial ce asigura legătura între Transilvania (Braşov şi localit. din Depr. Țara Bârsei) şi porturile dunărene Brăila şi Galați, este străbătut de o şosea modernizată, pe care se practică un intens trafic turistic şi de tranzit comercial.

3. M-ții Buzăului, ansamblu muntos în Carpații de Curbură, format din cinci masive, bine delimitate (Penteleu, Podu Calului, Siriu, Monteoru şi Culmea Ivănețu), grupate sub numele generic de M-ții Buzăului. Alt. max.: 1 772 m (vf. Penteleu).

4. Subcarpații Buzăului sau **Dealurile Buzăului,** subunitate a Subcarpaților de Curbură (Subcarpații Orientali) delimitată de M-ții Buzăului, la N-NV, râul Slănic, la E-NE, Câmpia Română, la S-SE şi râul Teleajen, la V. Este constituită dintr-o succesiune de masive deluroase (Dealurile Cornățel, 827 m, Blidişel, 821 m, Dâlma sau Botanul, 801 m, Bocu, 809 m, Ciolanu, 753 m, Istrița, 754 m, Pâclele, 598 m, Pripor, 823 m ş.a.), delimitate de văi, bazinete şi culoare depresionare (Nişcov, Cislău, Nehoiu, Lopătari, Pârscov, Pătârlagele etc.). Este o zonă intens populată. Expl de petrol şi gaze naturale şi de diatomit. Pomicultură; viticultură.

5. Câmpia Buzău-Călmățui, porțiune a Câmpiei Române, în NE acesteia, cuprinsă între râurile Călmățui şi Buzău, limitată de Subcarpații Buzăului, la NV, Câmpia Râmnicului, la N, Câmpia Brăilei, la SE, Bărăganul Ialomiței, la S şi Câmpia Săratei, la V. Culturi de cereale, de plante tehnice şi uleioase etc. pe bază de irigații.

6. Municipiu în SE României, reşed. jud. cu acelaşi nume, situat în NV Câmpiei Buzău-Călmățui, la 95 m alt., pe dr. văii Buzăului; 130 756 loc. (1 ian. 2011): 62 183 de sex masc. şi 68 573 fem. Supr.: 81,3 km^2, din care 19,6 km^2 în intravilan; densitatea: 6 671 loc./km^2. Zăcăminte de gaze naturale descoperite, în 1995, în cartierul Verguleasa. Nod feroviar (stația de c.f. inaugurată la 13 sept. 1872) şi rutier. Expl. de balast şi nisip cuarțos. Termocentrală. Ind. metalurgică (din 1967) produce diferite sortimente de sârmă, cuie, electrozi pentru sudură. Întreprindere constr. de maşini care realizează utilaje petroliere, metalurgice şi chimice, materiale feroviare (schimbători cu ace flexibile, trifoane pentru fixarea şinelor de cale ferată), rezervoare, cisterne şi containere metalice, instalații de filtrare, subansamble pentru tractoare, bunuri metalice de larg consum (maşini de gătit, sobe de încălzit, vermorele, extinctoare pentru

Buzău (6). Noua catedrală episcopală cu hramul „Înălțarea Domnului”

Buzău (6). Biserica „Sfinții Îngeri”

Buzău (6). Vechea catedrală episcopală cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”

incendii, fiare de călcat) ş.a. Producţie de pulberi metalice (din 1994), de cord metalic pentru anvelope (singura din ţară), produse chimice (folii de vinilin, tuburi şi plăci din plastic, prelucr. maselor plastice), sticlă (sticlărie pentru menaj, geamuri securizate, semicristal), prelucr. a lemnului (mobilă), mat. de constr. (geamuri şlefuite, cărămizi, ţigle, prefabricate din beton), de încălţăminte, textile (filatură de lână, ţesături de bumbac, tricotaje, conf., topitorie de cânepă) şi alim. (preparate din carne şi lapte, produse de panificaţie, paste făinoase, ulei vegetal, zahăr, bere etc.). Staţiune de cercetare şi producţie legumicolă. Teatrul „Gheorghe Ciprian” (1988). Muzeu judeţean cu secţii de istorie, etnografie, artă plastică şi artă populară (ceramică neolitică şi din sec. 14, materiale referitoare la istoria oraşului, colecţie numismatică, scoarţe, ceramică populară, artă decorativă etc.); Muzeu de Etnografie şi Artă Populară (piese de port popular, ceramică, unelte etc.); Colecţia Muzeală Episcopia Buzău; Colegiu universitar economic (inaugurat în 1992), cu 2 facultăţi, 206 studenţi şi 27 profesori (2007–2008). Casa de cultură a sindicatelor, bibliotecă judeţeană (f. 1873) cu c. 240 000 vol., cinematografe, patinoar artificial. Parcul Crâng (200 ha). În fiecare an, în luna iunie, la **B.** se desfăşoară târgul tradiţional „Drăgaica”. **Istoric.** În parcul Crâng au fost descoperite vestigii datând din milen. 4 î.Hr., specifice culturii materiale Gumelniţa, din perioada 2200–1100 î.Hr. caracteristice culturii Monteoru şi din perioada getodacică. Prima menţiune documentară datează din anul 376, localit. fiind consemnată într-o scrisoare trimisă de Iunnius Saranus, guvernatorul prov. Scythia Minor, arhiepiscopului din Caesarea Mazaca în care se referă la martirizarea, la 12 apr. 372, a misionarului creştin Sava, înecat de goţi în râul *Mousaios* (râul Buzău de astăzi). În 1234, aşezare apare consemnată într-o corespondenţă papală, apoi într-un document din 1310 în care raguzanul Luccari aminteşte că la **B.** a fost ridicată o cetăţuie; în 1350, localit. este amintită ca târg, iar la 30 ian. 1431 figurează ca punct de vamă (pe drumul comercial dintre Moldova şi Muntenia), într-un document emis de Dan II. În nov. 1473, oastea condusă de Ştefan cel Mare a trecut prin **B.** în drumul său spre Cetatea Dâmboviţei (Bucureşti) pe care a cucerit-o, instalându-l domn pe Laiotă Basarab. În anul 1504, fostul mitropolit de Constantinopol, Nifon al II-lea, devine mitropolit al Ţării Româneşti (1503–1505), înfiinţând episcopia Buzăului, în cadrul căreia s-a desfăşurat ulterior o vie şi bogată activitate culturală (s-au creat şcoli în sec. 16, între care şi o şcoală de zugravi de biserici, s-a înfiinţat o tipografie la sf. sec. 17, de sub teascurile căreia au ieşit numeroase cărţi în limba română pentru cultul ortodox etc.). În 1507 apare consemnat cu numele *Boza* pe o hartă întocmită de Nicolaus Germanus, iar în 1574, **B.** este recunoscut ca oraş, fiind consemnat, ulterior, într-un act emis de Mihai Viteazul în 1594 şi într-un hrisov semnat de către Matei Basarab şi datat 24 ian. 1643. Localit. a fost de mai multe ori prădată şi incendiată de turci şi a suferit distrugeri în timpul conflictelor dintre Vasile Lupu şi Matei Basarab. O grijă deosebită i-a acordat Constantin Brâncoveanu, care a stimulat atât activitatea tipografică, cât şi pe aceea a şcolii de dascăli în limba română. Oraşul a mai suferit mari distrugeri în timpul Războaielor ruso-austro-turce (1736–1739, 1768–1774, 1787–1792), din cauza unor incendii pustiitoare (în anii 1775, 1778, 1808, 1821) şi a unor cutremure (8 mai 1738, 14 oct. 1802, 11 ian. 1838, 9/10 nov. 1940, 4 mart. 1977) ş.a. Prădat şi incendiat de turci în anii 1597, 1617, 1659 şi 1806. Între 1806 şi 1828 oraşul s-a extins în supr., iar la sf. sec. 19 şi începutul sec. 20 s-a dezvoltat în ritm rapid. În 1837 a fost introdus iluminatul public cu lumânări din seu, în 1860 s-au introdus lămpile cu gaz lampant pe străzi, iar în 1928 iluminatul public cu becuri electrice. Declarat municipiu la 17 febr. 1968. Locuitorii municipiului **B.** au luat parte la evenimentele din a doua jumătate a lunii dec. 1989, alături de celelalte oraşe mari ale ţării. La 15 dec. 1994, cu ocazia comemorării a 5 ani de la Revoluţia din dec. 1989, municipiul **B.** a fost declarat oraş-martir. **Monumente:** vechea catedrală episcopală, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”, de mari dimensiuni (26 m lungime şi 9,70 m lăţime), este ctitoria din 1649 a domnului Matei Basarab, pe locul schitului Frăsinet (sf. sec. 15), în cadrul căreia a funcţionat (sec. 17–18) o tipografie, înfiinţată în 1691 de Constantin Brâncoveanu, şi o şcoală de dascăli în limba română. Biserica a fost reconstruită în 1741–1745, iar apoi supusă unor refaceri şi modificări (1775–1778), în timpul domniei lui Alexandru Ipsilanti şi în vremea episcopului Cosma. Avariată de cutremurul din 11 ian. 1838, biserica a fost refăcută şi i s-au adus unele modificări prin osârdia episcopului Chesarie (1825-1846), iar tâmpla a fost pictată (în 1832) de Nicolae Teodorescu ajutat de nepotul său, Gheorghe Tattarescu. Reparată în 1939–1942 şi renovată în 1949, 1982–1983; noua catedrală episcopală cu hramul „Înălţarea Domnului” (2002-2009); biserica „Buna Vestire” – Banu, ctitorie din 1571 a vistiernicului Andronic, a fost refăcută în 1722 de Andreiana (Adriana), văduva vornicului Şerban Cantacuzino. Biserica a fost reparată (în 1826) după cutremurul din 14 oct. 1802 şi reconstruită din temelie în 1884 şi pictată de Dimitrie Teodorescu; biserica „Neguţători”, cu hramul „Naşterea Maicii Domnului”, construită în stil neoclasic, în 1649, de către negustorul Badea Obredi şi refăcută în 1850; biserica „Sfinţii Îngeri” (1619, refăcută în 1833–1838); clădirea Seminarului „Chesarie”, construită în stil neoclasic, în 1838; Palatul municipal construit în 1896–1904, în stilul palatelor italiene, cu şiruri de loggii şi un turn înalt, după planurile arhitectului Alexandru Săvulescu; Palatul princiar (1710–1712); casa „Vergu-Mănăilă” (1780), cea mai veche din Buzău; monumentul închinat Răscoalei din 1907; statuia poetului Vasile Cârlova şi obeliscul ridicat cu ocazia comemorării a 1600 de ani de la prima atestare documentară, situate în Parcul Crâng. Municipiul **B.** este renumit prin târgurile care se ţin aici (Drăgaica) din anul 1778 şi până în prezent. Drăgaica apare menţionată documentar, prima oară, la

16 aug. 1778. La 7 km S de municipiul **B.** se află pădurile Frasinu (158 ha) şi Spătaru (346 ha), declarate rezervaţii forestiere în 1954, situate în arealul com. Ţinteşti.

7. Judeţ situat în partea central-estică a ţării, în SE Carpaţilor Orientali, axat pe cursul superior şi mijlociu al râului Buzău, între 44°44' şi 45°49' latitudine N şi între 26°04' şi 27°26' longitudine E, între jud. Vrancea (N şi NE), Brăila (E şi SE), Ialomiţa (S), Prahova (SV şi V), Braşov (NV) şi Covasna (NV). Suprr.: 6 103 km^2 (2,56% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 479 210 loc. (2,24% din populaţia ţării), din care 233 646 de sex masc. (48,8%) şi 245 564 fem. (51,2%). *Populaţia urbană:* 196 602 loc. (41,0%); *rurală:* 282 608 loc. (59,0%). *Densitatea*: 78,5 loc./km^2. *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 90,7% români, 4,5% rromi şi restul alte minorităţi (maghiari, germani, italieni, turci ş.a.). *Reşed.*: municipiul Buzău. *Oraşe*: Nehoiu, Patârlagele, Pogoanele, Râmnicu Sărat (municipiu). *Comune*: 82. *Sate*: 477 (din care 22 aparţin oraşelor). *Localit. componente ale oraşelor*: 2.

Relieful este reprezentat prin trei trepte majore (munţi 19%, dealuri subcarpatice 31%, câmpii 50%) care coboară de la NV către SE. Treapta înaltă cuprinde M-ţii Buzăului, constituiţi din cinci masive (Penteleu, sub forma unei piramide, înalt de 1 772 m – alt. max. a jud. **B.**, Siriu, 1 657 m, Podu Calului, 1 439 m, Monteoru, 1 344 m şi Ivăneţu, 1 191 m), şi prelungirile de SV ale M-ţilor Vrancea, iar cea mijlocie include Subcarpaţii Buzăului, formaţi dintr-un ansamblu de culmi deluroase (Cornăţel, Blidişel, Ciolanu, Istriţa, Dâlma, Bocu, Pâclele ş.a.) separate de depresiuni subcarpatice (Nehoiu, Siriu, Chiojdu, Pătârlagele, Sibiciu, Nişcov, Lopătari, Cislău, Pârscov ş.a.) şi o mică porţiune din Subcarpaţii Vrancei (Dealurile Bisoca, Blăjani, Buda). Caracteristicile pr. ale Dealurilor Pâclelor, axate pe un anticlinal, cu înălţimi ce variază între 300 şi 550 m, sunt degradările de teren, care au dat naştere la aşa-numitele „badlands" (pământuri rele), şi prezenţa vulcanilor noroioşi. Zona de câmpie, extinsă în jumătatea SE a jud., este alcătuită din patru subunităţi pr. (Câmpiile Sărata, Bărăganul Ialomiţei sau Câmpia Bărăganului de Mijloc, Buzău-Călmăţui şi Câmpia Râmnicului) care aparţin Câmpiei Române. Trecerea de la zona subcarpatică la cea de câmpie se face prin intermediul a două glacisuri (Glacisul Istriţei şi Glacisul Râmnicului) cu altitudini de c. 250 m.

Buzău (6). Palatul Municipal

Clima are un caracter temperat-continental, cu nuanţe locale determinate de formele de relief. În sectorul montan, temp. medii multianuale oscilează între 4 şi 6°C, în cel deluros variază între 8 şi 10°C, iar în cel de câmpie sunt în jur de 10,5°C. Mediile termice ale lunii cele mai calde (iul.) depăşesc 22°C în câmpie şi coboară sub 10°C pe culmile montane înalte, iar temp. medii ale lunii cele mai reci (ian.) ating –2,4°C în zona de câmpie şi –8,0°C pe crestele munţilor. Temp. max. absolută (41,5°C) s-a înregistrat la staţia meteorologică Ruşeţu, în ziua de 11 aug. 1951, iar temp. minimă absolută a atins valoarea de –30,7°C la staţia meteorologică Istriţa de Jos, în ziua de 9 ian. 1938. Cantităţile medii anuale de precipitaţii variază între 500 mm în câmpie, 600–700 mm în zona dealurilor subcarpatice şi peste 1 200 mm pe culmile montane înalte. Vânturile predominante bat dinspre NE, cu o frecvenţă de 25,4% pe an, urmate de cele dinspre SV (11,8%) şi NV (9,3%). Culmile montane înalte sunt biciuite mai frecvent de vânturile ce bat din sectorul vestic. În sezonul rece al anului, zona de câmpie şi poalele subcarpaţilor sunt adeseori invadate de masele de aer rece provenite din aria anticiclonului siberian, cunoscute sub numele de Crivăţ (vânt puternic ce bate în rafale, spulberând sau viscolind zăpada). O caracteristică locală o reprezintă prezenţa föhn-ului în zona dealurilor Istriţa, Ciolanu, Dâlma (sau Botanu) ş.a., care favorizează dezvoltarea unor specii termofile. Vitezele medii anuale ale vânturilor oscilează între 1,4 m/s în zona de câmpie şi între 2,0 şi 6,0 m/s pe culmile montane.

Reţeaua hidrografică este reprezentată, în principal, de cursul superior şi mijlociu al râului Buzău, care străbate jud. pe o lungime de 175 km, pe direcţie NV-SE, colectând majoritatea râurilor mai mici, printre care: Caşoca, Bâsca Mică, Sibiciu, Bălăneasa, Băligoasa, Slănic, Călnău ş.a., pe stânga, şi Siriu, Nehoiu, Bâsca Chiojdului, Nişcov ş.a., pe dreapta. Terit. jud. **B.** mai este drenat şi de cursurile superioare ale râurilor Râmnic (în NE), Călmăţui (în SE) şi Sărata (în SV). Lacurile existente în arealul jud. **B.** sunt numeroase şi variate ca origine şi mărime: Lacul Vulturilor (de origine periglaciară), lacurile Joseni, Policiori, Odăile, Mlăjet ş.a. (formate între valurile de alunecare), Lacul Tâlharilor de pe Valea Hânsar (de baraj natural), lacurile de la Meledic (carstosaline), Costeiu, Amara, Balta Albă ş.a. (limane fluviatile), Lacul Siriu de pe valea superioară a Buzăului (lac artificial) ş.a.

Vegetaţia naturală este marcată de o mare diversitate. Culmile înalte ale masivelor Penteleu, Siriu, Vrancea, Podu Calului (la peste 1 450–1 550 m alt.) sunt acoperite de pajişti secundare, alcătuite din iarba stâncilor (*Agrostis rupestris*), păiuş (*Festuca rubra*), ţăpoşică (*Nardus*

stricta), stirigoaia (*Veratrum album*), hiruşor (*Poa anua*) ş.a., şi tufişuri de jneapăn (*Pinus mugo*), smirdar (*Rhododendron kotschyi*), ienupăr (*Juniperus sibirica*), afin (*Vaccinium myrtillus*) ş.a. Etajul pădurilor de molid, ce alternează uneori cu pajiştile secundare, este bine reprezentat doar în masivele Penteleu, Siriu şi Vrancea, la altitudini cuprinse între 1 350 m şi 1 600 m. Cel mai bine dezvoltat este etajul pădurilor de foioase, extins între 1 500 şi 300 m alt., format din păduri de gorun (*Quercus petraea*) în amestec cu carpen (*Carpinus betulus*) şi fag (*Fagus sylvatica*). Pădurile amestecate de fag, brad şi molid sunt mai compacte la alt. de peste 1 000 m. Zona silvostepei, extinsă între 130 şi 300 m alt., ocupă aproape jumătate din supr. jud. **B**. În prezent, vegetaţia naturală din stepă şi silvostepă a fost în cea mai mare parte înlocuită prin culturi. Vegetaţie ierboasă de silvostepă se mai întâlneşte pe marginea exterioară a dealurilor subcarpatice (în zona Berca–Policiori–Aldeni), fiind reprezentată îndeosebi de păiuş (*Festuca valesiaca*), bărboasă (*Botriochloa ischaemum*), negară (*Stipa capillata*), colilie (*Stipa lessingiana*) şi pir crestat (*Agropyron cristatum*), ruscuţă de primăvară (*Adonis vernalis*) ş.a. Pâlcuri de stejar pufos (*Quercus pubescens*) se întâlnesc, dispersat, în tot arealul subcarpatic, pe versanţii însoriţi şi bine drenaţi. În câmpie se mai păstrează câteva pâlcuri de stejar brumăriu (*Quercus pedunculiflora*), iar în zona de obârşie a Călmăţuiului (lângă municipiul Buzău), există două păduri de stejar brumăriu în amestec cu frasin cu frunză îngustă (*Fraxinus angustifolia*) şi frasin pufos (*Fraxinus pallisae*).

Fauna, asemenea vegetaţiei, are o distribuţie altitudinală, fiind alcătuită dintr-o mare varietate de specii. Pădurile de munte şi din Subcarpaţi adăpostesc o bogată şi variată lume animală (cerbi, căprioare, mistreţi, urşi, râşi, jderi, veverițe, lupi, vulpi, cocoşi de munte, ierunci, mierle, sturzi, ciocănitori, iepuri, şoareci, şerpi, şopârle, salamandre). În marginea externă a Subcarpaţilor şi în zona de stepă şi silvostepă trăiesc nenumărate rozătoare (şoareci de câmp, popândăi, iepurele de câmp, dihor etc.), păsări (prepeliţa, potârnichea, graurul, ciocârlia de Bărăgan, prigoria, dumbrăveanca, uliul, cioara etc.), insecte (lăcuste, cosaşi, greieri, păianjeni) etc. Apele râurilor sunt bogate în păstrăvi (în zona de munte), clean, biban, lipan, somn ş.a.

Resurse naturale: păduri (163 904 ha, 2008), zăcăminte de petrol (Berca, Arbănaşi, Tisău, Plopeasa, Scorţoasa, Beceni, Scutelnici ş.a.), de gaze naturale (Tisău, Boldu, Roşioru, Padina, Ghergheasa ş.a.) şi de lignit (Ojasca); diatomit (Pătârlagele), chihlimbar (perimetrul Mlăjet–Sibiciu–Colţi–Bozioru), argilă de calitate superioară (Simileasca, Sătuc, Râmnicu Sărat), sare (Mânzăleşti, Bisoca, Brătileşti), gresie de Tarcău şi gresie de Kliwa, nisipuri cuarţoase (Crivineni), calcar (Dealul Istriţa, Viperești, Ciuta, Măgura), gips etc. O bogăţie aparte o reprezintă apele minerale sulfuroase, feruginoase, clorosodice (Sărata-Monteoru, Fişici, Nehoiu, Siriu ş.a.) şi nămolul sapropelic, cu valoare terapeutică, de la Balta Albă.

Istoric. Mărturii ale vieţii materiale (unelte şi arme din piatră sau os – topoare, măciuci de luptă, vârfuri din silex etc. –, produse ceramice variate – ceşti, căni, castroane etc.), scoase la iveală prin săpăturile arheologice de la Aldeni, Sudiţi ş.a., atestă prezenţa omului în această zonă încă din Neolitic (milen. 4 î.Hr.). Epoca bronzului (milen. 2 î.Hr.) este ilustrată în mod special de cultura Monteoru (descoperiri la Sărata-Monteoru, Aldeni, Merei, Cernăteşti, Săpoca, Smeeni ş.a.), care indică un habitat dezvoltat al omului primitiv, mai ales în arealul subcarpatic, produs al celui mai puternic grup nord-tracic. Urme ale civilizaţiei geto-dace au fost indentificate în arealul localit. Cârlomăneşti (sec. 2–1 î.Hr.) şi Gherăseni (sec. 4), iar castrul de la Pietroasele este o mărturie a stăpânirii romane a acestor locuri. Începând cu sec. 3 şi până prin sec. 7, numeroasa populaţie daco-romană existentă în această regiune a suferit de pe urma frecventelor penetraţii ale diferitelor popoare migratoare, fără a fi însă dislocată. Invazia şi trecerea goţilor prin aceste părţi este dovedită de faimosul tezaur din aur, numit „Cloşca cu puii de aur", în greutate de 19 kg, compus din 12 piese (iniţial au fost 22), între care o tavă mare, mai multe vase, fibule în formă de vultur, încrustate cu pietre preţioase, colane din aur, îngropat la Pietroasele de regele vizigot Athanaric, în anul 375, şi descoperit în 1837. Descoperirile de la Cândeşti şi Sărata-Monteoru atestă că populaţia autohtonă s-a menţinut şi după marea năvălire a hunilor din sec. 4–5. Continuitatea de locuire în vetrele străbune mai este dovedită şi de vestigiile arheologice descoperite la Budureasa (sec. 6), Sărata-Monteoru (sec. 6–7), Pruneni şi Blăjani (sec. 6–10) ş.a. Prezenţa unor aşezări omeneşti bine închegate în sec. 13–15, dar cu existenţă anterioară, începe să fie menţionată în documente: Buzău, atestat iniţial în 376, apoi în 1234, Colţi în 1277, Pănătău, 1415, Chiojdu, 1418, Râmnicu Sărat în 1439, Cozieni, 1525, Beceni, 1526, Cernăteşti, 1535, Blăjani, 1545, Odăile în 1545, Lopătari în 1579 ş.a. O serie de materiale cartografice din sec. 16–18 confirmă existenţa în aceste locuri a mai multor localităţi, drumuri comerciale, denumiri de munţi, ape etc. Astfel, pe harta lui N. Germanus (1507), aşezarea Buzău este înscrisă cu numele *Boza*, pe hărţile atlasului lui Mercator (1595) Râmnicu Sărat apare cu numele *Rebnick*, iar pe o hartă militară din 1595 este consemnat Pasul Buzăului ca loc de bătălie. Pe harta Stolnicului Constantin Cantacuzino din anul 1700 este redată, pentru prima oară, împărţirea ad-tivă a Ţării Româneşti în 17 judeţe, între care sunt consemnate şi judeţele Buzău, Râmnic şi Saac (sau Săcueni) ale căror teritorii se încadrează, în cea mai mare parte, în supr. actualului judeţ Buzău. Pe aceeaşi hartă mai erau trecute 72 de localit. (între care două târguri, câteva lacuri, câţiva vulcani noroioşi şi unele bogăţii (sare, sulf ş.a.). După 1 ian. 1845, când a fost desfiinţat jud. Saac şi înglobat în cea mai mare parte la jud. **B.**, acesta s-a extins spre V şi N evoluând între aceste limite, cu unele modificări de la sf. sec. 19, până în 1950, când regimul comunist a adoptat o nouă împărţire ad-tiv teritorială, după model sovietic, jud. **B.** devenind una dintre cele 28 de regiuni ale ţării. În 1952, au avut loc unele modificări ale împărţirii ad-tiv teritoriale din 1950, jud. **B.** fiind încadrat în cea mai mare parte în regiunea Ploieşti. Prin noua împărţire ad-tiv teritorială din 17 febr. 1968, a fost reînfiinţat jud. **B.**, iar oraşul de reşedinţă (Buzău) a fost trecut în categoria municipiilor.

Economia jud. **B.** are un caracter complex şi dinamic, cu un profil industrial-agrar.

Industria reprezintă ramura principală a economiei jud. **B**., fiind concentrată în cea mai mare parte în municipiile Buzău şi Râmnicu Sărat. Structura producţiei globale industriale

scoate în evidență, ca primă ramură, ind. constr. de mașini și de prelucr. a metalelor (cu unități la Buzău și Râmnicu Sărat) în cadrul căreia se produc utilaje tehnologice pentru ind. metalurgică, petrolieră și chimică, subansamble pentru tractoare, materiale feroviare (schimbători cu ace flexibile, trifoane pentru fixarea șinelor de cale ferată), garnituri de frână și etanșare, rezervoare, cisterne și containere metalice, instalații de filtrare, diverse bunuri metalice de larg consum (mașini de gătit, sobe de încălzit, vermorele, extinctoare pentru incendii, fiare de călcat etc.). Alte ramuri, cu ponderi importante în producția industrială a jud. sunt: metalurgia feroasă (sârmă și produse din sârmă, corduri metalice pentru anvelope – singura producătoare din țară –, pulberi metalice, la Buzău), ind. de expl. a combustibililor, ind. chimică (prelucr. maselor plastice, folii de vinilin, tuburi și plăci, la Buzău și Beceni, regenerarea uleiurilor uzate, la Râmnicu Sărat), ind. mat. de constr. (calcar la Istrița, diatomit la Pătârlagele, geamuri și prefabricate din beton la Buzău, var la Măgura, cărămizi la Berca, Pătârlagele), ind. de prelucr. a lemnului (Buzău, Râmnicu Sărat, Nehoiu, Vernești, Gura Teghii), ind. textilă și a confecțiilor (Buzău, Râmnicu Sărat, Smeeni, Pătârlagele, Nehoiu), alim. (preparate din carne și lapte, conserve de legume și fructe, uleiuri vegetale, zahăr, vin, bere, produse de panificație etc., la Buzău, Râmnicu Sărat, Nehoiu, Pietroasele, Zărnești, Săhăteni ș.a.). O pondere însemnată o dețin și activitățile ind. meșteșugărești, mici și mijlocii, producătoare de covoare manuale (Bisoca, Lopătari, Siriu, Gura Teghii), împletituri din răchită (Ziduri), confecții artizanale, vase ceramice (Nișcov, Pârscov, Plopeasa, Calvini, Olari, Policiori ș.a.), instrumente muzicale (Mânzălești, Cătina), obiecte de tâmplărie și dogărie (Tisău, Lopătari, Gura Teghii, Vipereşti, Bozioru, Chiojdu, Bisoca ș.a.), cioplituri în piatră (Măgura, Năeni, Pietroasele, Breaza, Cătina) etc.

Agricultura, a doua ramură a economiei jud. **B.**, se caracterizează prin varietate și complexitate structurală, repartiție zonală în raport cu marile unități de relief și prin continuitate tradițională de activități. La sf. anului 2007, supr. agricolă a jud. **B**. era de 402 069 ha, din care 257 749 ha terenuri arabile, 89 161 ha pășuni naturale, 28 746 ha fânețe naturale, 15 435 ha vii și pepiniere viticole și 10 978 ha livezi și pepiniere pomicole. Din totalul supr. agricole a jud. **B.**, 96,9% revine sectorului privat. În anul 2007, supr. arabile erau dominate de culturile de porumb (103 159 ha), urmate de cele de plante uleioase (53 965 ha), grâu și secară (51 535 ha), floarea-soarelui (39 707 ha), plante de nutreț (18 932 ha), orz și orzoaică (8 489 ha), sfeclă de zahăr, legume, leguminoase pentru boabe, cartofi, tutun etc. Culturile viticole au o extindere mai mare în zona dealurilor subcarpatice, concentrându-se în două mari areale viticole: podgoria Dealu Mare, pe versanții sudici ai Dealului Istrița, cu centrele de mare productivitate Pietroasele, Breaza, Vernești, Zorești, Merei ș.a. și podgoria din zona Piem. Râmnicului, cu centrele Cernătești, Zărnești, Râmnicu Sărat ș.a. Dispersate sunt și podgoriile din reg. de câmpie, de la Cochirleanca, Săgeata, Pogoanele, Padina, Boldu, Rușețu ș.a. Aceste podgorii produc o gamă variată de sortimente de struguri de masă și de vinuri. De remarcat faptul că, în cadrul Stațiunii de cercetare și producție viticolă Pietroasele (înființată în 1892), au fost create mai multe soiuri de viță de vie, între care se evidențiază Tămâioasa românească. Pomicultura, cu vechi tradiții în jud. **B.**, se practică, mai ales, în zonele subcarpatică și piemontană, unde formează bazine pomicole compacte în arealele localit. Nehoiu, Pătârlagele, Cislău, Pârscov, Chiojdu, Sibiciu, Vernești, Merei ș.a. Din producția totală de fructe (35 179 tone, în anul 2007), 16 045 tone aparțin merelor, 10 262 tone prunelor, iar restul cireșelor și vișinelor, perelor, nucilor ș.a. Sectorul zootehnic cuprindea, la începutul anului 2008, efective din mai toate speciile de animale, respectiv 79 783 capete bovine, 143 937 capete porcine, 210 723 capete ovine, 21 779 capete caprine, 24 408 capete cabaline; avicultură (4 038 234 capete păsări, locul 2 pe țară, după jud. Teleorman); apicultură (25 301

familii de albine). Peste 99% din efectivele de animale aparţine sectorului privat, iar în unele cazuri (la caprine) sectorul privat reprezintă 100%. La Cislău şi Ruşeţu există mari crescătorii de cai de rasă, folosiţi la concursurile hipice interne şi internaţionale, iar la Cislău se află o importantă crescătorie de viermi de mătase.

Căile de comunicaţie de pe terit. jud. **B.**, aflat la interferenţa celor trei provincii istorice româneşti (Muntenia, Transilvania şi Moldova), reflectă strânsa legătură a acestora cu desfăşurarea reliefului şi a vechilor axe comerciale ce traversau jud. **B**. La sfârşitul anului 2007, reţeaua căilor de comunicaţii însuma 244 km de cale ferată (din care 113 km electrificate), cu o densitate de 40 km/ 1 000 km^2 de teritoriu, şi 2 646 km de drumuri publice (din care 334 km modernizate), cu o densitate de 43,4 km/ 100 km^2 de teritoriu. O deosebită importanţă în activitatea de transport de mărfuri şi călători o au magistralele rutieră (E 85) şi feroviară Siret–Suceava–Bacău–Focşani–Buzău– Ploieşti–Bucureşti–Giurgiu care trec prin jud. **B.** şi prin municipiul Buzău – unul dintre principalele noduri feroviare şi rutiere ale ţării prin care trec fluxurile de mărfuri şi călători dintre cele trei provincii istorice româneşti.

Învăţământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, pe terit. jud. **B**. funcţionau 25 grădiniţe de copii, cu 14 427 copii înscrişi şi 779 cadre didactice, 133 de şcoli generale (învăţământ primar şi gimnazial), cu 40 509 elevi şi 3 239 cadre didactice, 29 de licee, cu 15 636 elevi şi 1 335 profesori, zece şcoli profesionale, cu 4 738 elevi şi 157 cadre didactice şi un institut de învăţământ superior, cu 206 studenţi şi 27 profesori. În aceeaşi perioadă, reţeaua instituţiilor de cultură şi artă cuprindea 6 muzee, 319 biblioteci, cu 2 515 000 volume, şase case de cultură, 81 cămine culturale, patru uniuni de creaţie, o orchestră profesională de muzică populară, numeroase ansambluri folclorice, formaţii corale şi de dansuri etc. Activitatea sportivă se desfăşoară în cadrul celor 76 de secţii sportive care cuprind 1 957 sportivi legitimaţi, 116 arbitri şi 100 antrenori.

Ocrotirea sănătăţii. La sf. anului 2007, reţeaua sanitară a jud. **B.** era formată din şapte spitale cu 2 665 de paturi, revenind un pat de spital la 183 locuitori, şase dispensare medicale, patru policlinici şi 137 de farmacii şi puncte farmaceutice, în cadrul cărora activau 541 medici (1 medic la 903 locuitori), 145 stomatologi (1 medic stomatolog la 3 370 locuitori) şi 2 547 personal sanitar cu pregătire medie.

Turismul reprezintă o componentă pr. a activităţii jud. **B.**, legat de prezenţa numeroaselor obiective turistice, a bogăţiei şi varietăţii elementelor de ordin istoric, etnografic şi folcloric, cât şi de existenţa unei bune reţele de unităţi de cazare (21 hoteluri, două vile, două moteluri, un camping, trei pensiuni turistice urbane şi 26 de pensiuni turistice rurale, nenumărate case particulare), cu o capacitate totală de 2 181 de locuri. Principalele obiective de interes turistic sunt: peisajele din zonele montană şi subcarpatică (valea superioară a Buzăului, marcată de un defileu de mare atractivitate, însoţită de o şosea modernizată ce asigură, prin pasul Buzău, legătura dintre Transilvania şi Muntenia; masivele muntoase Siriu, Penteleu, Podu Calului ş.a., cu numeroase trasee marcate, cu zone de interes cinegetic etc; vulcanii noroioşi din arealul localit. Pâclele Mari, Pâclele Mici, Beciu – fenomen rar întâlnit –, declaraţi monumente ale naturii; „focurile nestinse" de la Lopătari, de pe terit. satului Terca, unde gazele naturale ies la supr. prin crăpăturile scoarţei terestre, arzând permanent şi imprimând terenului un aspect pârjolit; rezervaţia geologică de la Bădila, cu stânci de calcar, denumite „Sarea lui Buzău" – declarate monumente ale naturii; rezervaţia forestieră „Mileа-Viforâta", cu molizi seculari etc.), monumentele şi locurile istorice (mănăstirile Ciolanu, Barbu, Cetăţuia, Cârnu, Găvanu, Nifon, Răteşti, complexul arheologic de la Sărata-Monteoru, urmele castrului roman de la Pietroasele şi locul unde s-a descoperit celebrul tezaur de la Pietroasele, numit „Cloşca cu puii de aur" etc.), diversitatea şi bogăţia elementelor etnografice (sculpturi în lemn la Bisoca, Chiojdu, Lopătari, Buda, ţesături şi covoare la Bisoca, Siriu, Lopătari, instrumente muzicale la Mânzăleşti şi Cătina, olărit la Nişcov, Pârscov, Plopeasa, Olari ş.a., cioplitul în piatră la Măgura, Năeni, Breaza, Cătina ş.a.), expoziţia de sculptură în aer liber de la Măgura, existenţa staţiunilor balneoclimaterice Sărata-Monteoru, Siriu, festivalurile folclorice „Floarea-de-Colţi", „Festivalul Slănicului" (Lopătari), „Pe plaiuri bisocene" şi „Pe urme de baladă" (Gura Teghii), „Drăgaica" (Buzău) etc. Indicativ auto: *BZ*.

Localităţile jud. Buzău

(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii

1. BUZĂU (anul 376)

2. RÂMNICU SĂRAT (1439)

II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*	*Satele care aparţin oraşelor*
1. NEHOIU (1549)	1. Lunca Priporului 2. Nehoiaşu	1. Bâsca Rozilei 2. Chirleşti 3. Curmătura 4. Mlăjet 5. Păltineni

	6. Stănila 7. Vineţişu
2. PĂTÂRLAGELE (1573)	1. Calea Chiojdului 2. Crâng 3. Fundăturile 4. Gornet 5. Lunca 6. Mănăstirea 7. Mărunţişu 8. Muşcel 9. Poienile 10. Sibiciu de Sus 11. Stroeşti 12. Valea Lupului 13. Valea Sibiciului 14. Valea Viei
3. POGOANELE (1853)	1. Căldărăşti (1550)

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. AMARU	1. **Amaru** (1699) 2. Câmpeni 3. Dulbanu 4. Lacu Sinaia 5. Lunca 6. Scorţeanca
2. BALTA ALBĂ	1. **Balta Albă** 2. Amara 3. Băile 4. Stăvărăşti
3. BĂLĂCEANU	1. **Bălăceanu** (1864)
4. BECENI	1. **Beceni** (1526) 2. Arbănaşi 3. Cărpiniştea 4. Dogari 5. Floreşti 6. Gura Dimienii 7. Izvoru Dulce 8. Mărgăriţi 9. Valea Părului
5. BERCA	1. **Berca** (1552) 2. Băceni 3. Cojanu 4. Joseni 5. Mânăstirea Răteşti 6. Pâclele 7. Pleşcoi 8. Pleşeşti 9. Răteşti 10. Sătuc 11. Tâţârligu 12. Valea Nucului 13. Viforâta
6. BISOCA	1. **Bisoca** (1552) 2. Băltăgari 3. Lacurile 4. Lopătăreasa 5. Pleşi 6. Recea 7. Sările 8. Şindrila
7. BLĂJANI	1. **Blăjani** (1545) 2. Soreşti
8. BOLDU	1. **Boldu** (1830)
9. BOZIORU	1. **Bozioru** 2. Buduile 3. Fişici 4. Găvanele 5. Gresia 6. Izvoarele 7. Nucu 8. Scăeni 9. Ulmet 10. Văvălucile
10. BRĂDEANU	1. **Brădeanu** 2. Mitropolia 3. Smârdan
11. BRĂEŞTI	1. **Brăeşti** (1655) 2. Brătileşti 3. Goideşti 4. Ivăneţu 5. Pinu 6. Pârscovelu 7. Ruginoasa
12. BREAZA	1. **Breaza** (1560) 2. Bădeni 3. Greceanca 4. Văleanca-Vilăneşti 5. Vispeşti
13. BUDA	1. **Buda** 2. Alexandru Odobescu 3. Dănuleşti

4. Muceşti-Dănuleşti
5. Spidele
6. Toropăleşti
7. Valea Largă

14. CALVINI
1. **Calvini** (1587)
2. Bâscenii de Jos
3. Bâscenii de Sus
4. Frăsinet
5. Olari

15. C. A. ROSETTI
1. **C. A. Rosetti**
2. Bălteni
3. Bâlhacu
4. Cotu Ciorii
5. Lunca
6. Vizireni

16. CĂNEŞTI
1. **Căneşti**
2. Gonțeşti
3. Negoşina
4. Păcurile
5. Șuchea
6. Valea Verzei

17. CĂTINA
1. **Cătina** (1528)
2. Corbu
3. Slobozia
4. Valea Cătinei
5. Zeletin

18. CERNĂTEŞTI
1. **Cernăteşti** (1535)
2. Aldeni
3. Băeşti
4. Căldăruşa
5. Fulga
6. Manasia
7. Vlădeni
8. Zărneştii de Slănic

19. CHILIILE
1. **Chiliile** (1720)
2. Budeşti
3. Creveleşti
4. Ghiocari
5. Glodu-Petcari
6. Poiana Pletari
7. Trestioara

20. CHIOJDU
1. **Chiojdu** (1418)
2. Bâsca Chiojdului
3. Cătiaşu
4. Lera
5. Plescioara
6. Poenițele

21. CILIBIA
1. **Cilibia** (1822)
2. Gara Cilibia
3. Mânzu
4. Movila Oii
5. Poşta

22. CISLĂU
1. **Cislău**
2. Bărăşti
3. Buda Crăciuneşti
4. Gura Bâscei
5. Scărişoara

23. COCHIRLEANCA
1. **Cochirleanca** (1820)
2. Boboc
3. Gara Bobocu
4. Roşioru
5. Târlele

24. COLȚI
1. **Colți** (1277)
2. Aluniş
3. Colții de Jos
4. Muscelu Cărămăneşti

25. COSTEŞTI
1. **Costeşti** (1559)
2. Budişteni
3. Gomoeşti
4. Groşani
5. Pietrosu
6. Spătaru

26. COZIENI
1. **Cozieni** (1525)
2. Anini
3. Bălăneşti
4. Berceşti
5. Ciocăneşti
6. Cocârceni
7. Colțeni
8. Fața lui Nan
9. Glodurile
10. Izvoru
11. Lungeşti
12. Nistoreşti
13. Pietraru
14. Punga
15. Teişu
16. Trestia
17. Tulburea
18. Valea Banului
19. Valea Roatei
20. Zăpodia

27. FLORICA
1. **Florica** (1879)

28. GĂLBINAŞI
1. **Gălbinaşi**
2. Bentu
3. Tăbărăşti

29. GHERĂSENI
1. **Gherăseni** (1840)
2. Sudiți

30. GHERGHEASA
1. **Ghergheasa**
2. Sălcioara

31. GLODEANU SĂRAT
1. **Glodeanu Sărat** (1500)
2. Căldăruşeanca
3. Ileana
4. Pitulicea

32. GLODEANU-SILIŞTEA
1. **Glodeanu-Siliştea** (1571)
2. Casota
3. Cârligu Mare
4. Cârligu Mic
5. Corbu
6. Cotorca
7. Satu Nou
8. Văcăreasca

33. GREBĂNU
1. **Grebănu**
2. Homeşti
3. Livada
4. Livada Mică
5. Plevna
6. Zăplazi

34. GURA TEGHII
1. **Gura Teghii**
2. Furtuneşti
3. Nemertea
4. Păltiniş
5. Secuiu
6. Vadu Oii
7. Varlaam

35. LARGU
1. **Largu** (1700)
2. Scărlăteşti

36. LOPĂTARI
1. **Lopătari** (1579)
2. Brebu
3. Fundata
4. Luncile
5. Pestriţu
6. Plaiu Nucului
7. Ploştina
8. Potecu
9. Săreni
10. Terca
11. Vârteju

37. LUCIU
1. **Luciu** (1810)
2. Caragele

38. MĂGURA
1. **Măgura** (1782)

39. MĂRĂCINENI
1. **Mărăcineni** (1597)
2. Căpăţâneşti
3. Potoceni

40. MĂRGĂRITEŞTI
1. **Mărgăriteşti**
2. Câmpulungeanca
3. Fântânele

41. MÂNZĂLEŞTI
1. **Mânzăleşti** (1532)
2. Beşlii
3. Buştea
4. Cireşu
5. Ghizdita
6. Gura Bădicului
7. Jghiab
8. Plavăţu
9. Poiana Vâlcului
10. Satu Vechi
11. Treistioara
12. Valea Cotoarei
13. Valea Ursului

42. MEREI
1. **Merei**
2. Ciobănoaia
3. Dealul Viei
4. Dobrileşti
5. Gura Sărăţii
6. Izvoru Dulce
7. Lipia (1583)
8. Nenciuleşti
9. Ogrăzile
10. Sărata-Monteoru
11. Valea Puţului Merei

43. MIHĂILEŞTI
1. **Mihăileşti** (1830)
2. Colţăneni
3. Mărgineanu
4. Satu Nou

44. MOVILA BANULUI
1. **Movila Banului** (1644)
2. Cioranca
3. Limpeziş

45. MURGEŞTI
1. **Murgeşti**
2. Batogu
3. Valea Ratei

46. NĂENI
1. **Năeni** (sec. 16)
2. Fântânele
3. Finţeşti
4. Proşca
5. Vârf

47. ODĂILE
1. **Odăile** (1545)
2. Capu Satului
3. Corneanu
4. Gorâni
5. Lacu
6. Piatra Albă
7. Posobeşti (1545)
8. Scoroşeşti
9. Valea Fântânei
10. Valea Ştefanului

48. PADINA
1. **Padina** (1536)

49. PARDOŞI
1. **Pardoşi** (1664)
2. Chiperu
3. Costomiru
4. Valea lui Lalu
5. Valea Şchiopului

50. PĂNĂTĂU
1. **Pănătău** (1415)
2. Begu
3. Lacu cu Anini
4. Măguricea
5. Plăişor
6. Râpile
7. Sibiciu de Jos
8. Tega
9. Zahareşti

51. PÂRSCOV
1. **Pârscov** (1515)
2. Bădila
3. Curcăneşti
4. Lunca Frumoasă
5. Oleşeşti
6. Pârjoleşti
7. Robeşti
8. Runcu
9. Târcov
10. Tocileni
11. Trestieni
12. Valea Purcarului

52. PIETROASELE
1. **Pietroasele** (1523)
2. Câlțești
3. Clondiru de Sus
4. Dara
5. Pietroasa Mică
6. Șarânga

53. PODGORIA
1. **Podgoria** (1586)
2. Coțatcu
3. Oratia
4. Pleşeşti
5. Tăbăcari

54. POŞTA CÂLNĂU
1. **Poşta Câlnău** (1581)
2. Aliceni
3. Coconari
4. Potârnicheşti
5. Sudiți
6. Zilişteanca

55. PUIEŞTI
1. **Puieştii de Jos** (1581)
2. Dăscăleşti
3. Lunca
4. Măcrina
5. Nicoleşti
6. Plopi
7. Puieştii de Sus

56. RACOVIȚENI
1. **Racoviţeni**
2. Budrea
3. Petrişoru

57. RÂMNICELU
1. **Râmnicelu** (1599)
2. Colibaşi
3. Fotin
4. Ştiubei

58. ROBEASCA
1. **Robeasca** (1687)
2. Moşeşti

59. RUŞEȚU
1. **Ruşeţu** (1510)
2. Sergent Ionel Ştefan

60. SĂGEATA
1. **Săgeata**
2. Baniţa
3. Beilic
4. Bordușani
5. Dâmbroca
6. Găvăneşti
7. Movilița

61. SĂHĂTENI
1. **Săhăteni** (f. 1830)
2. Găgeni
3. Istrița de Jos
4. Vintileanca

62. SĂPOCA
1. **Săpoca** (1526)
2. Măteşti

63. SĂRULEŞTI
1. **Săruleşti**
2. Cărătnău de Jos
3. Cărătnău de Sus
4. Goicelu
5. Sările-Cătun
6. Valea Largă-Săruleşti
7. Valea Stânei

64. SCORȚOASA
1. **Scorţoasa**
2. Balta Tocila
3. Beciu
4. Dâlma
5. Deleni
6. Golu Grabicina
7. Grabicina de Jos
8. Grabicina de Sus
9. Gura Văii
10. Plopeasa
11. Policiori

65. SCUTELNICI
1. **Scutelnici**
2. Arcanu
3. Brăgăreasa
4. Lipănescu

66. SIRIU
1. **Lunca Jariştei**
2. Caşoca
3. Colțu Pietrii
4. Gura Siriului
5. Muşceluşa

67. SMEENI
1. **Smeeni**
2. Albeşti
3. Bălaia
4. Călțuna
5. Moisica
6. Udați-Lucieni
7. Udați-Mânzu

68. STÂLPU
1. **Stâlpu** (1475)

69. TISĂU
1. **Izvoru**
2. Bărbunceşti
3. Grăjdana
4. Haleş
5. Izvoranu
6. Leiculeşti
7. Pădurenii
8. Salcia
9. Strezeni
10. Tisău
11. Valea Sălciilor

70. TOPLICENI
1. **Topliceni**
2. Băbeni
3. Ceairu
4. Deduleşti
5. Gura Făgetului
6. Poşta
7. Răduceşti

71. ȚINTEŞTI
1. **Ţinteşti** (1575)
2. Maxenu
3. Odaia Banului
4. Pogonele (f. 1863)

72. ULMENI
1. **Ulmeni**
2. Băltăreți
3. Clondiru
4. Sărata
5. Vâlcele

73. UNGURIU
1. **Unguriu**
2. Ciuta

74. VADU PAŞII
1. **Vadu Paşii**
2. Băjani
3. Făcşănei
4. Gura Câlnăului
5. Scurteşti
6. Stănceşti

75. VALEA RÂMNICULUI
1. **Valea Râmnicului** (1721)
2. Oreavul
3. Rubla

76. VALEA SALCIEI
1. **Valea Salciei** (sec. 17)
2. Modreni
3. Valea Salciei-Cătun

77. VÂLCELELE
1. **Vâlcelele** (1846)

78. VERNEŞTI
1. **Vereneşti** (1530)
2. Cândeşti
3. Cârlomăneşti
4. Mierea
5. Nenciu
6. Nişcov
7. Săsenii Noi
8. Săsenii pe Vale
9. Săsenii Vechi
10. Zoreşti

79. VINTILĂ VODĂ
1. **Vintilă Vodă** (1532)
2. Bodineşti
3. Coca-Antimireşti
4. Coca-Niculeşti
5. Niculeşti
6. Petrăcheşti
7. Podu Muncii
8. Sârbeşti
9. Smeeşti

80. VIPEREŞTI
1. **Vipereşti** (1534)
2. Muscel
3. Pălici
4. Ruşavăţ
5. Tronari
6. Ursoaia

81. ZĂRNEŞTI
1. **Fundeni**
2. Pruneni
3. Vadu Soreşti
4. Zărneşti

82. ZIDURI
1. **Ziduri**
2. Costieni
3. Cuculeasa
4. Heliade Rădulescu
5. Lanurile
6. Zoiţa

BUZESCU, com. în jud. Teleorman, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Boian, la confl. râului Tinoasa cu Vedea; 4 421 loc. (1 ian. 2011): 2 212 de sex masc. şi 2 209 fem. Haltă de c.f. (inaugurată la 2 dec. 1895). Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ, de legume etc. Biserica „Sfinţii Voievozi" (1860).

BUZIAŞ, oraş în jud. Timiş, situat în zona de contact a Câmpiei Lugojului cu Dealurile Pogănişului, la 128 m alt., pe râul Şurgani, la 34 km SE de Timişoara; 7 521 loc. (1 ian. 2011): 3 621 de sex masc. şi 3 900 fem. Supr: 105 km^2, din care 4,8 km^2 în intravilan; densitatea: 1 567 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată la 18 nov. 1896). Parc dendrologic (20 ha). Producţie de încălţ. şi confecţii textile. Produse alim. (preparate din lapte, panificaţie, vinificaţie). Centru viticol. Prima atestare documentară datează din 26 febr. 1321. Declarat oraş în 1956. Staţiune balneoclimatică de interes general, cu funcţionare permanentă, cu climat sedativ-indiferent (ierni blânde, cu medii termice în jur de 0°C, şi veri plăcute, cu temp. medie de 21°C) şi izv. cu ape minerale carbogazoase, bicarbonate, unele feruginoase, clorurate, sodice, calcice, magneziene. Prima încercare de punere în valoare a caracterului terapeutic al apelor minerale dateză din 1805, dar captarea primului izv. mineral pentru tratament a avut loc în 1811 pus în valoare de balneologul Gheorghe Ciocârlan. Primele stabilimente balneare au fost construite în 1819, când localit. a fost declarată staţiune balneară. Apele minerale de aici sunt indicate, îndeosebi, pentru tratarea maladiilor cardiovasculare (stări după infarct miocardic, cardiopatie ischemică, insuficienţă mitrală şi aortică compensată, hipertensiune arterială, sechele după flebite superficiale etc.), cât şi ale celor digestive (gastrite cronice cu hipoaciditate, colon iritabil), hepato-biliare, metabolice şi de nutriţie etc. Sanatoriu balnear. Buvete pentru cură internă cu apă minerală. Staţie de îmbuteliere a apelor minerale. Muzeu de artă populară. Cazinou (1856). Oraşul **B**. are în subordine ad-tivă localit. componentă Silagiu şi satul Bacova. Rezervaţie forestieră (pădurea Dumbrava).

BUZOEŞTI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 11 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Găvanu-Burdea cu Câmpia Piteştiului, pe cursul superior al râului Teleorman; 6 012 loc. (1 ian. 2011): 2 950 de sex masc. şi 3 062 fem. Reşed. com. este satul *Vulpeşti*. Morărit şi panificaţie; horticultură. Bogat fond cinegetic. Biserica „Sfântul Teodor Tiron" (1823, cu picturi originare), în satul Vlăduţa.

Cc

CACALEȚII DE JOS → Cătеasca.

CACALEȚII DE ROVINE → Cătеasca.

CACICA, com. în jud. Suceava, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Pod. Sucevei cu Obcina Mare, pe cursul superior al râului Soloneț; 4 248 loc. (1 ian. 2011): 2 089 de sex masc. şi 2 159 fem. Reşed. com. este satul *Pârteştii de Sus,* atestat documentar în apr. 1415. Staţie de c.f. Expl. de sare (din 1791), de argilă şi de lemn. Cherestea. Centru de olărit. În satul Cacica se află biserica romano-catolică „Adormirea Maicii Domnului" (36 m lungime, 17,50 m lățime, 22 m înălțime la interior şi 50 m înălțimea turnului) construită din cărămidă în 1903–1904 (sfințită la 16 oct. 1904), în stil neogotic. Are orgă instalată în 1937 şi restaurată în 1997–1998. În interiorul salinei, la 21 m adâncime, există capela „Sfânta Varvara" săpată în masivul de sare în anul 1806; biserică din lemn, cu hramul „Sfinții Voievozi" (1779) şi clopotniță (1861), în satul Pârteştii de Sus.

CACOMEANCA → Grădiștea (1).

CACOVA 1. → Grădinari (1).
2. → Livezile (1).

CAIAFELE → Balta Ialomiței.

CAJVANA, oraş în jud. Suceava, situat în V Pod. Sucevei; 8 705 loc. (1 ian. 2011): 4 433 de sex masc. şi 4 272 fem. Supr.: 24,8 km², din care 7,5 km² în intravilan; densitatea: 1 160 loc./km². Confecții metalice. Stejar multisecular. Localit. Cajvana apare menționată documentar, prima dată, la 3 iul. 1575 într-un act de împărțire a moşiilor semnat de domnul Petru Şchiopul. Declarat oraş la 7 apr. 2004. Satul Codru, care aparține orașului **C.**, este menționat documentar, tot la 3 iul. 1375, cu numele *Hrinceşti*. Cămin cultural. Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1906-1911).

CALAFAT, municipiu în jud. Dolj, situat pe stg. Dunării, în V Câmpiei Desnățui, la granița cu Bulgaria; 17 473 loc. (1 ian. 2011): 8 407 de sex masc. şi 9 066 fem. Supr.: 128 km², din care 7,4 km² în intravilan; densitatea: 2 361 loc./km². Staţie finală de c.f. (inaugurată la 1 dec. 1895). Port fluvial şi punct de vamă (modernizat în aug.-sept. 1994). În perioada 2007-2013 a fost construit podul rutier şi feroviar între **C.** şi Vidin (2 480 m lungime calea feroviară şi 1 971 m cea rutieră). Producție de confecții, de produse electrotehnice, maşini şi utilaje agricole şi forestiere, mobilă şi binale, mat. de constr., alim. (lapte praf, unt, brânzeturi, zahăr, conserve de legume, amidon, glucoză, produse de panificație) şi de biostimulatori pentru hrana animalelor. Podgorie. Muzeu cu colecții de istorie, de artă şi etnografie (inaugurat 1969). La 24 iul. 2007, la stația meteorologică din **C.** s-au înregistrat 44,3°C – temperatură foarte apropiată de maxima absolută a țării, respectiv 44,5°C, înregistrată la stația meteorologică Ion Sion din jud. Brăila, la 10 aug. 1951. **Istoric.** Prin poziția sa pe Dunăre, **C.** a avut din vremuri vechi rolul de schelă (punct vamal) şi de antrepozit comercial al genovezilor. În sec. 14 este atestat ca punct de vamă, cu numele *Vadul Diului*, şi ca loc unde se reparau şi se calafatau (se etanşau cu câlți şi catran) corăbiile. De la această îndeletnicire derivă numele localit. La 5 aug. 1424 este amintit, din nou, ca punct de vamă, la trecerea Dunării, pentru grâne, sare, vite, vin, ceară, miere ş.a. Ridicat la rangul de oraş în 1853 de domnul Barbu Dimitrie Ştirbei. Bateriile armatei turceşti de la Vidin au început bombardarea oraşului **C.**, la 26 apr./8 mai 1877, la care artileria română a ripostat, bombardând Vidinul, declanşându-se, astfel, Războiul de Independență. În amintirea eroilor căzuți în 1877, la **C.** s-a ridicat monumentul „1877" şi statuia sergentului Cobuz, căzut eroic la datorie. Declarat municipiu la 24 oct. 1997. **Monumente:** bisericile „Sfântul Nicolae" (1730–1740, refăcută în 1856), „Adormirea Maicii Domnului" (1866– 1872) şi „Izvorul Tămăduirii" (1874–1879). În satul Ciupercenii Vechi se află biserica „Sfântul Mucenic Gheorghe" (1856). Municipiul **C.** are în subordine ad-tivă satele Basarabi, Ciupercenii Vechi şi Golenți.

CALAFINDEȘTI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 2 sate, situată în N Pod. Suceava, în zona de izv. a pârâului Hătnuța; 2 817 loc. (1 ian. 2011): 1 411 de sex masc. şi 1 406 fem. În satul Calafindeşti, atestat documentar la 15 mart. 1490, se află conacul „Bucevski" (1925), azi sediul Primăriei. Fânațe naturale puse sub ocrotire (17,3 ha). Până la 8 mai 2003, com. **C.** a avut în componență satele Călineşti şi Şerbăuți, care la acea dată s-au desprins din com. Calafindeşti şi au format com. Şerbăuți, jud. Suceava.

CALAICEA → Băneasa (3).

CALLATIS → Mangalia (2).

CALOPĂR, com. în jud. Dolj, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Desnățuiului cu Piem. Bălăciței; 3 886 loc. (1 ian. 2011): 1 947 de sex masc. şi 1 939 fem. Bisericile „Sfântul Ilie" (1803, refăcută în 1895) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1845, refăcută în 1938), în satele Calopăr şi Belcinu.

CALU → Piatra Şoimului.

CALVINI, com. în jud. Buzău, alcătuită din 5 sate, situată la poalele Dealului Cornățel, pe râul Bâsca Chiojdului; 4 464 loc. (1 ian. 2011): 2 251 de sex masc. şi 2 213 fem. Fabrici de var şi de vase din aluminiu. Centru pomicol (meri, peri, pruni, nuci) şi de olărit. Satul Calvini este atestat documentar, prima oară, în 1587. În satul Bâscenii de Jos se află biserica „Sfântul Nicolae", zidită în 1775 din inițiativa vătafului de plai Tudor Săseanu, cu picturi murale interioare din

1797, caracterizate prin bogăția elementelor decorative şi prin interpretarea în spirit popular a temelor iconografice.

CAMĂR, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 2 sate, situată în zona Dealurilor Crasnei; 1 714 loc. (1 ian. 2011): 804 de sex masc. şi 910 fem. Producție de mături, plăpumi, cârlige din lemn pentru rufe. În satul Camăr, menționat documentar, prima oară, în 1349, se află biserica din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 18).

CANALUL BUCUREŞTI–DUNĂRE, cale navigabilă fluvială, între Bucureşti şi Oltenița, care urmează cursul inf. al Argeşului în aval de Mihăileşti, în lungime de 73 km, lățime de 80 m şi o adâncime minimă de 4,5 m. Lucrările de construcție au început în 1984, dar au fost întrerupte după dec. 1989. Canalul **B-D.** era prevăzut să aibă cinci noduri hidroenergetice (Mihăileşti-Cornetu, Copăceni, Gostinari, Budeşti şi Oltenița), fiecare dintre ele alcătuit dintr-un baraj deversor, două porturi de acostare pentru tranzitarea navelor dintr-un sector în altul al navigației şi o microhidrocentrală. În perioada 1984–1989 s-au efectuat escavări în proporție de 73%, îndiguiri (69%), s-au turnat betoane sub apă (39%); în 1989, traversările peste canal erau gata în proporție de 90%, iar porturile, în linii mari, erau terminate. După sistarea lucrărilor în 1989, canalul a intrat oficial în conservare în 1994. În iul. 2010 s-a reluat ideea continuării lucrărilor de finalizare a acestui canal, efectuându-se studii de fezabilitate, astfel încât proiectul să fie reluat după anul 2020.

CANALUL CRIŞURILOR, canal în V României, în Câmpia Crişurilor, cu direcție N-S, creat între Crişu Repede, în N (în arealul satului Tărian, com. Girişu de Criş, jud. Bihor) şi Crişu Negru, în S (satul Tămaşda, com. Avram Iancu), pe terit. jud. Bihor, cu scopuri piscicole, de regularizare a debitelor şi pentru irigații. Lungime: 61,18 km.

CANALUL DUNĂRE–MAREA NEAGRĂ, cale navigabilă în SE României, axată în cea mai mare parte pe valea râului Carasu, care unește fl. Dunărea (la S de Cernavodă) cu Marea Neagră (la Agigea–Constanța Sud), scurtând drumul navelor spre Constanța cu c. 400 km şi asigurând irigarea a peste 200 000 ha de teren agricol. Ideea construirii unui canal în Dobrogea este mai veche. Proiecte de realizare a unui asemenea canal datează din sec. 19. Astfel, în 1834, sultanul Mahmud II a angajat un expert englez care, în fruntea unei comisii internaționale, după trei ani de calcule şi supoziții a ajuns la concluzia că o lucrare de acest gen depăşeşte puterea epocii. În 1844, o comisie de ingineri şi geologi austrieci a ajuns la acelaşi rezultat. Prima propunere românească de construire a unui canal navigabil între Cernavodă şi Constanța aparține agronomului şi economistului Ion Ionescu de la Brad (1818–1891) şi datează din anul 1850, dar fără nici o acțiune concretă. Ideea a fost reluată apoi în anul 1922 de către ing. Leon Stoenescu-Dunăre care supune discuției publice un proiect de canal pe traseul Cernavodă–Medgidia–Murfatlar–Valu lui Traian–Constanța. La 25 mai 1949 au început lucrările de executare a unei căi navigabile între Cernavodă şi Midia (la N de Constanța), la care regimul comunist a folosit ca forță de muncă un număr mare de deținuți politici, dintre care foarte mulți au căzut victime condițiilor inumane, de extenuare prin muncă forțată. În iun. 1953, lucrările canalului au fost abandonate din cauza posibilităților reduse de care dispunea economia de atunci a României. Proiectul actualului canal a fost aprobat în iun. 1973, lucrările de construcție începând în toamna anului 1975 şi terminându-se în primăvara anului 1984 (a fost inaugurat la 26 mai 1984). Execuția sa a însemnat un volum foarte mare de muncă: 300,9 mil. m^3 de excavații în sol, calcare şi cretă, 4,2 mil. m^3 beton turnat în ecluze, poduri, ziduri de sprijin şi consolidări pe taluz, 7,2 mil. m^2 de protecții ale taluzurilor cu pereuri (îmbrăcăminte) din piatră şi în alte sisteme constructive, 45,9 km ziduri de sprijin, 24 345 tone de conf. metalice şi echipamente montate, 11 085 tone de tabliere metalice pentru poduri etc. Canalul, care străbate Pod. Dobrogei de Sud cu alt. sub 150 m în această zonă, are o lungime totală de 64,2 km şi permite o navigație fluvială în două sensuri concomitent. Lățimea la fund este de 70 m, iar la supr. de 110–140 m. Ad. max.: 8,5 m; ad. minimă: 7 m; pescaj admis: 5,5 m. Cel mai mare convoi standard care poate să-l străbată nu trebuie să depăşească 298 m lungime, 22 m lățime şi 3,5 m pescaj. La capete, canalul este prevăzut cu câte o ecluză (una la Cernavodă şi alta la Agigea), cu sasul (spațiul unde se face ecluzarea navelor) de 310 x 25 m şi porturi de aşteptare în amonte şi aval. Ecluza de la Agigea ridică navele de la nivelul Mării Negre la înălțimea de 7 m, aducându-le la nivelul apelor canalului, iar cea de la Cernavodă ridică sau coboară navele în funcție de nivelul apelor Dunării în acel moment. De-a lungul traseului său, canalul este traversat de şapte poduri: podul mixt (rutier şi feroviar) de la Cernavodă (peste ecluză), lung de 571 m şi o deschidere max. de 81 m; podurile rutier (lung de 689 m şi o deschidere de 131 m) şi, respectiv, de c.f. (292 m lungime) de la Medgidia; podul de c.f. de la Nazarcea (141 m lungime); podul rutier de la Murfatlar (225 m lungime); podul rutier de la Agigea, cu 4 benzi de circulație, lung de 266 m, susținut de 10 hobane (cabluri groase din oțel) prinse de un pilon de 83 m înălțime; podul de c.f. de la Agigea, lung de 358 m. Canalul Dunăre–Marea Neagră, care poate prelua anual un vol. de c. 75 mil. tone mărfuri prin intermediul navelor fluviale şi a celor maritime de dimensiuni mici (5 000 tdw), are o importanță deosebit de mare pe continentul european, asigurând legătura fluvială, mult scurtată (3 500 km), între Marea Neagră şi Marea

Traseul canalului Dunăre-Marea Neagră

Canalul Dunăre–Marea Neagră

Nordului prin intermediul Dunării, a canalului Main–Dunăre (dat în folosință la 25 sept. 1992) şi a fl. Rin. Canalul Dunăre–Marea Neagră are o ramificație de 26,6 km lungime (canalul Poarta Albă–Năvodari–Midia), a cărei con-strucție, începută la 14 aug. 1983 şi dată în folosință la 21 nov. 1987, este destinată în special transporturilor de mărfuri către şi dinspre Combinatul petrochimic Năvodari şi portul maritim Midia. Lățimea canalului este de 60–80 m, iar adâncimea de 5,5 m.

CANALUL MORILOR, curs de apă în V României, pe terit. jud. Arad, creat în a doua jumătate a sec. 19 (aproximativ paralel cu Crişu Alb) printr-o derivație spre stg. a apelor Crişului Alb, în aval de com. Buteni. Lungime: 83,5 km. Se uneşte cu Crişu Alb în apropiere de granița cu Ungaria. Apele lui sunt folosite pentru irigații şi pescuit.

CANALUL POARTA ALBĂ– NĂVODARI–MIDIA → Canalul Dunăre–Marea Neagră.

CANARA → Ovidiu.

CAP AURORA, stațiune balneoclimaterică estivală, de interes general, situată în extremitatea sud-estică a României (jud. Constanța), pe țărmul Mării Negre, la 4 km N de municipiul Mangalia, căruia îi aparține din punct de vedere ad-tiv. Este o stațiune relativ nouă (inaugurată la 1 iul. 1973), formată, în principal, dintr-un ansamblu arhitectonic ultramodern, cu hoteluri în formă de piramidă purtând nume de pietre prețioase (Agat, Rubin, Diamant, Topaz, Onix, Opal etc.). Climat de litoral maritim. În lunile de vară, cerul este mai mult senin, Soarele strălucind, în medie, 10–12 ore pe zi. Temp. medie anuală este de peste 11°C (în iul. peste 22°C, iar în ian. în jur de 0°C). Precipitații reduse (400 mm anual). Factorii naturali de cură sunt apa Mării Negre, clorurată, sulfatată, sodică, magneziană, hipotonă (mineralizare 15,5 g/l) şi climatul maritim, bogat în aerosoli salini. Plaje mari, amenajate pentru helioterapie şi talazoterapie. Stațiunea este indicată, deopotrivă, pentru odihnă în vacanțele de vară, cât şi pentru tratament curativ (hipotiroidism, anemii secundare, rahitism, stări de debilitate, decalcifieri, unele dermatoze, afecțiuni reumatismale). Posibilități de distracție, sport, excursii interne şi externe.

CAPIDAVA → Topalu.

CAPNIC → Cavnic.

CAPRA 1. Vârf în partea central-vestică a M-ților Făgăraş, înălțându-se din creasta pr. a acestora până la 2 417 m alt.

2. Lac glaciar pe versantul sudic al M-ților Făgăraş, la 2 230 m alt., străjuit de vf. omonim. Supr.: 1,8 ha; ad. max.: 8 m. Din el izv. pârâul Capra, unul dintre izv. Argeşului.

CAPU CÂMPULUI, com. în jud. Suceava, formată dintr-un sat, situată pe dr. văii râului Moldova, la poalele Dealului Runcu şi ale masivului Stânişoara; 2 478 loc. (1 ian. 2011): 1 243 de sex masc. şi 1 235 fem. Expl. de balast. Satul Capu Câmpului este atestat documentar în 1514. Arbore multisecular de tisă (*Taxus bacatta*), de c. 400 de ani vechime, declarat monument al naturii. Com. **C. C.** a fost înființată la 23 nov. 2003 prin desprinderea satului Capu Câmpului din com. Valea Moldovei, jud. Suceava.

CAPUT STENARUM → Boița.

CARACAL, municipiu în jud. Olt, situat în Câmpia Romanați, la 95 m alt., pe râul Gologan, la 40 km S de municipiul Slatina; 34 588 loc. (1 ian. 2011): 16 590 de sex masc. şi 17 998 fem. Supr.: 72 km^2, din care 10,8 km^2 în intravilan; densitatea: 3 202 loc./km^2. Nod rutier şi feroviar (stația de c.f. a fost inaugurată la 1 apr. 1887). Fabrică de vagoane de c.f. pentru mărfuri , (din 1973), intrată în faliment în 2015.

Cap Aurora. Hotel Onix

Lacul Capra

Producție de anvelope şi camere de aer, de mobilă, tricotaje şi conf., alim. (conserve de legume şi fructe, preparate din carne şi lapte, produse zaharoase şi de panificație); morărit. Ferme de creştere a bovinelor şi porcinelor. Muzeul Romanaților (f. 1949), cu secții de istorie şi arheologie (opaițe, fibule, figurine, documente referitoare la Revoluția din 1848–1849 etc.), artă plastică şi etnografie. Teatru. Parc cu specii exotice (53 ha). **Istoric.** Localit. apare menționată documentar, prima oară, la 17 nov. 1538 (apoi în anii 1558, 1593, 1597), dar are o existență anterioară (descoperirile arheologice confirmă faptul că aşezarea există din epoca daco-romană). În 1598, localit. a fost ridicată la rangul de oraş de Mihai Viteazul, care a avut aici prima reşed. domnească (1597), urmată de acelea ale domnilor Matei Basarab şi Constantin Brâncoveanu. **C.** este menționat documentar ca oraş, prima oară, în 1653, de Paul de Alep, iar în catagrafia anului 1833, **C.** figura ca oraş cu peste 4 800 loc. Unii istorici consideră că numele oraşului este de origine cumană – *Kara-kale* (Cetatea Neagră), iar filologii din sec. 19, printre care şi Bogdan Petriceicu Hasdeu, susțineau că denumirea derivă de la numele împăratului roman Caracalla, care, în anul 215, a împroprietărit pe veteranii din armata sa cu pământ în această zonă. Oraşul **C.** a fost ridicat la rang de municipiu la 24 nov. 1994. **Monumente:** Curtea domnească (1597) a lui Mihai Viteazul, cu ruinele caselor domneşti; biserica domnească cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" – ctitorie din sec. 16, atribuită domnului Pătraşcu cel Bun, refăcută de Matei Basarab în 1632–1634 şi din nou refăcută în sec. 18, când i se adaugă un pridvor cu coloane din cărămidă (renovată în 1817); bisericile cu hramurile „Sfânta Treime" (1646–1647, restaurată în 1853), „Sfântul Ioan Botezătorul" (1767–1769, refăcută în 1862, cu picturi executate în 1890 peste frescele originare), „Sfântul Nicolae" (1725, refăcută în 1863), „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" (1824–1832, pictată de Iosif Keber, din Târgu Jiu), „Toți Sfinții" (1821), „Sfântul Vasile" (1829), „Adormirea Maicii Domnului" (1839); sinagogă (1902); clădirea Teatrului Național, construită în anii 1896–1901, în stilul barocului târziu, după planurile arhitectului Franz Billek, a fost mistuită parțial de un incendiu în noaptea de 17 spre 18 ian. 1995 şi refăcută ulterior. Clădirea a fost renovată în anii 2009-2010 şi inaugurată la 20 dec. 2010; clădirea fostei Prefecturi (1870); clădirea fostului Tribunal, construită în sec. 19 după planurile arhitectului E. Gesher; Foişorul de Foc (jumătatea sec. 19); castelul de apă (1930–1940); casa cu aspect de culă a haiducului Iancu Jianu (sec. 18), renovată în 1958 şi inaugurată ca muzeu la 30 sept. 1958, consolidată şi restaurată în anii 2009-2010; monumentul eroilor (1925); monumentul anului revoluționar 1848; busturile lui George Enescu (1965, autor Ion Jalea) şi Mihai Eminescu (1965); Statuia „Susurul" (1938).

CARACHIOI → Năvodari şi Comana (3).

CARACICULA → Limanu.

CARACOIUM → Năvodari.

CARAGIALE → I. L. Caragiale.

CARAIMAN, masiv şi vârf cu abrupturi impresionante, în E M-ților Bucegi, alcătuit din conglomerate calcaroase, care domină Valea Prahovei şi oraşul Buşteni. Alt. max.: 2 384 m. Pe vârful secundar al masivului Caraiman, la 2 291 m alt. se află o cruce din oțel, înaltă de 33 m, montată pe un soclu din beton armat, inalt de 7,5 m, construită în anii 1926–1928, din inițiativa reginei Maria, închinată eroilor patriei căzuți pe câmpurile de luptă în timpul Primului Război Mondial. Lățimea stâlpului vertical este de 2 m, iar lungimea brațelor orizontale, până la axul stâlpului vertical, este de 7 m fiecare. Proiectul monumentului a fost întocmit de arhitecții George Cristinel şi Constantin Procopiu. Inițial, crucea a fost iluminată pe timpul nopții cu ajutorul unui dinam adăpostit în soclul din beton, iar din 1939 crucea a fost racordată la rețeaua electrică a oraşului Buşteni.

CARAMURAT (sau KARA MURAT) → Mihail Kogălniceanu (1).

CARANASUF → Istria (4).

CARANLÂC → Băneasa (3).

CARANSEBEŞ, municipiu în jud. Caraş-Severin, situat în extremitatea nordică a culoarului depresionar Timiş-Cerna, în zona de confl. a râului Sebeş cu Timiş, la 220 m alt., la 44 km NE de Reşița; 28 314 loc. (1 ian. 2011): 13 522 de sex masc. şi 14 792 fem. Supr.:

Caracal. Clădirea Teatrului Național

Masivul Caraiman

73,6 km², din care 12,2 km² în intravilan; densitatea: 2 321 loc./km². Aeroport, inaugurat în 1969 pentru situații de urgență, apoi a devenit aeroport civil în 1975, iar în 1990 a fost trecut la categoria de aeroport internațional (modernizat între 1 iul. 1995 şi 15 mai 1998). Nod feroviar (gara a fost inaugurată în 1875) şi rutier. Expl. de argile şi balast. Producție de mobilă, placaje, furnire, butoaie, de macarale-turn şi macarale portuare, de cărămidă şi țiglă, de prefabricate din beton şi de conf. Ateliere de reparații. Produse alim. Centru pomi-viticol. Ferme avicole, de creştere a bovinelor şi a animalelor pentru blană. Stațiune de cercetări pomicole; Institut teologic (din 1865). Muzeu județean de etnografie şi al Regimentului de graniță, cu c. 50 000 de piese organizate în colecții de arheologie (topoare din piatră, ceramică neolitică, arme) şi istorie, de etnografie şi artă populară (unelte agricole, piese de port popular, țesături, obiecte de țesut etc.) şi de artă veche românească; expoziție arheologică (arheologie romană) în localit. componentă Jupa; Muzeu cu colecții de artă religioasă. Biblioteca municipală „Mihail Halici" (f. 1950) cu c. 60 000 de volume. Festival anual (primăvara) al corurilor de copii şi tineret „Timotei Popovici" (din anul 2000). Festival anual de muzică populară „Luță Iovița" (din 1991). **Istoric.** În arealul oraşului au fost descoperite vestigii datând din Paleoliticul superior, din Neolitic (milen. 6–5 î.Hr.), din Epoca mijlocie a bronzului (172 de piese descoperite pe Dealul Mare datând din perioada 1100–1000 î.Hr.), din prima Epocă a fierului (Hallstatt) şi din timpul geto-dacilor (sec. 4 î.Hr.). Localit. este menționată documentar, prima oară, în 1289 cu numele *Sebeş*, ca reşed. a banului Severinului şi în legătură cu existența unei cetăți. Castelanii cetății apar consemnați pentru prima oară în 1318 într-un act semnat de regele Ungariei, Carol I Robert de Anjou, printre care este amintit şi un anume Petru, comite de Sebeş. În sec. 15, din unirea aşezării Sebeş cu satul apropiat Căran, a rezultat localit. Caransebeş, care a fost recunoscută ca oraş comercial în 1449. Până în 1783, **C.** a fost reşedința episcopiei ortodoxe române, iar la 8 iul. 1865 a devenit reşed. de episcopie greco-ortodoxă. În 1738, în timpul războiului turco-austriac, oraşul a fost devastat de turci. Între 1803 şi 1872 a fost reşed. unei garnizoane grănicereşti. În anii 1950–1952, **C.** a fost reşed. regiunii Severin, iar în perioada 1952–1968 reşed. raionului omonim. În localit. componentă Jupa, situată la c. 6 km de oraş, în punctul numit „Peste Ziduri" au fost descoperite urmele unui castru roman (320 x 170 m), construit în 3 faze între anul 101 şi sec. 4, şi ale unei aşezări civile romane (oraşul *Tibiscum*), menționată de Ptolemeu cu numele *Tibiskon*, în cadrul căreia s-au indentificat ruine de locuințe, fundațiile unui templu, mai multe monumente epigrafice, de cult şi funerare. Se pare că în timpul împăratului roman Septimius Severus, oraşul (*canabae*) Tibiscum a fost ridicat la rangul de municipiu. Declarat din nou municipiu la 18 ian. 1995, are în subordine ad-tivă localit. componentă Jupa. **Monumente:** ruinele cetății feudale, de tip donjon, atestată documentar în 1289 când este vizitată de regele Ladislau IV Cumanul, refortificată în 1688 şi demantelată în 1699, şi ale unei biserici din sec. 13; ruinele castrului şi ale oraşului roman Tibiscum; biserica „Sfântul Gheorghe", de mari dimensiuni (31 m lungime, 9 m lățime, 35 m înălțimea turlei), construită în anii 1444–1449, distrusă în 1738 în timpul jefuirii oraşului **C.** de către turci şi refăcută în anii 1739–1759, păstrează frumoase picturi murale interioare, executate în anii 1862–1863 (restaurate în 1926, 1955 şi 1985) şi un iconostas din lemn sculptat, aurit, datând din 1862; Catedrala episcopală cu dublu hram „Învierea Domnului" şi „Sfântul Ilie Tesviteanul" este o construcție monumentală realizată în perioada 27 oct. 1996 şi primavăra anului 2010 (sfințită la 12 sept. 2010) după planurile întocmite de episcopul Emilian Birdaş; biserica „Sfântul Ioan Botezătorul" construită în 1780–1781, pe locul unei biserici din lemn şi sfințită la 11 mai 1781, are decorații baroce şi picturi murale interioare executate în 1785–1787; biserica franciscană (1725); sinagogă (1893); clădirea Primăriei (1903), cu elemente baroce; fosta cazarmă a grănicerilor, construită în anii 1733–1754, în stilul barocului vienez, azi muzeu; monumentul închinat generalului Ion Dragalina (dezvelit la 26 iun. 1943), operă a sculptorului Mihail Onofrei, şi casa acestuia.

Caransebeş. Catedrala Episcopală

CARANSEBEŞ–MEHADIA → Timiş–Cerna.

CARA OMER → Negru Vodă (2).

CARAORMAN 1. Grindul ~, grind de origine fluvio-maritimă, în Delta Dunării, între brațele Sulina şi Sfântul Gheorghe, format din dune de nisip (unele de 7 m înălțime) întrepătrunse de privaluri (gârle). Lungime: 18 km; lățime: 8 km; supr.: 7 000 ha; alt. max.: 6,7 m.

2. Pădurea ~, pădure relictă de stejari (*Quercus robur*), situată pe grindul cu acelaşi nume, în care vegetează şi unele elemente sudice: frasinul cu frunză îngustă (*Fraxinus angustifolia*), frasinul pufos (*Fraxinus pallisae*), stejarul brumăriu (*Quercus pedunculiflora*), dar şi esențe moi (*Populus alba*, *Populus tremula*, *Populus canescens*). Supr.: 2 250 ha. În interiorul ei se remarcă un număr mare de arbuşti (porumbar/*Prunus spinosa*, sânger/*Cornus sanguinea*, păducel/*Crataegus monogyna*, măceş/*Rosa canina* etc.) şi plante agățătoare, între care se evidențiază un exemplar de iederă (*Hedera helix*) cu diametrul tulpinei de 22 cm. Aici cuibăresc numeroase păsări ocrotite. În anul 1940 a fost declarată monument al naturii şi zonă strict protejată.

CARASTELEC, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 2 sate, situată în Dealurile Crasnei; 1 028 loc. (1 ian. 2011): 475 de sex masc. şi 553 fem. Satul Carastelec este menționat documentar, prima oară, în 1241. Producție de încălțăminte. Viticultură; pomicultură. Lac piscicol. Fond cinegetic.

CARASU 1. (sau **Apa Neagră**), râu în partea centrală a Dobrogei, afl. dr. al Dunării la Cernavodă (46 km lungime; supr. bazinului: 840 km²), pe cursul căruia a fost construită (1975–1984) cea

mai mare parte a traseului canalului Dunăre–Marea Neagră (→). De-a lungul lui se desfăşoară unul dintre cele mai mari sisteme de irigaţii din ţară. Este considerat drept una dintre vechile albii ale Dunării.

2. Podişul ~ (*Pod. Medgidiei* sau *Pod. Dorobanţu*), subunitate a Pod. Dobrogei de Sud, situată la N de valea Carasu, constituită dintr-o succesiune de platouri joase cu înclinare generală către valea Carasu sau Dunăre. Alt. variază între 50 şi 130 m.

CARAŞ 1. Râu, afl. stg. al Dunării pe terit. Serbiei; 85 km; supr. bazinului: 1 118 km². Izv. de pe versantul vestic al M-ţilor Semenic, de la 700 m alt., are mai întâi o direcţie de curgere S-N, iar în zona satului Caraşova formează un arc de cerc, schimbându-şi direcţia spre SV. În cursul superior străbate o zonă calcaroasă, în care formează chei sălbatice (19 km lungime), cu aspect de canion, declarate monument al naturii, drenează apoi mica Depr. Caraşova, după care se strecoară printre prelungirile M-ţilor Dognecea (la N) şi Anina (la S), formând defileul de la Goruia, traversează Câmpia Caraşului, intră pe terit. Serbiei în aval de com. Vrani, iar după 38 km confl. cu Dunărea. Panta generală a văii **C.** este de 6,7‰. În bazinul său se află peşterile Buhui, Liliecilor, Racoviţă, Comarnic, Popovăţ, Izbucul Bigăr şi numeroase rezervaţii complexe, speologice, floristice etc. Rezervaţia complexă Cheile Caraşului (floristică şi speologică), extinsă pe 3 089,9 ha şi declarată rezervaţie în 1955, cuprinde numeroase forme carstice (chei, peşteri, doline, polije) şi numeroase fitocenoze cu liliac sălbatic (*Syringa vulgaris*), mojdrean (*Fraxinus ornus*), scumpie (*Cotinus coggygria*), gorun (*Quercus petraea*), cărpiniţă (*Carpinus orientalis*), fag (*Fagus sylvatica*) etc.

Caraş (1). Cheile Caraşului

2. Câmpia Caraşului, mică zonă de câmpie în SV României, în V M-ţilor Banatului, la graniţa cu Serbia, drenată median de râul Caraş şi afl. săi Ciornovăţ, Lisava, Ciclova. Alt.: 100 m. Culturi de cereale şi plante de nutreţ. Legumicultură.

CARAŞOVA, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 3 sate, situată în mica depresiune omonimă de la poalele M-ţilor Anina şi Dognecea, pe cursul superior al râului Caraş, la ieşirea acestuia din chei; 3 130 loc. (1 ian. 2011): 1 565 de sex masc. şi 1 565 fem. Produse din răchită împletită. Pomicultură (meri, peri, pruni). Satul Caraşova este menţionat documentar, prima oară, în 1333. Ruinele unei cetăţi din sec. 13–14. Biserică romano-catolică (1726, cu transformări din 1822). Rezervaţie naturală (Cheile Caraşului).

CARAŞ-SEVERIN, judeţ situat în extremitatea sud-vestică a României, în Banat, pe stg. Dunării, în zona de contact a Carpaţilor Meridionali cu partea de S a Carpaţilor Occidentali (respectiv cu M-ţii Banatului), la graniţa cu Serbia, la intersecţia paralelei de 45° latitudine N cu meridianul de 22° longitudine E, între jud. Timiş (la N şi NV), Hunedoara (NE), Gorj (E), Mehedinţi (E şi SE) şi Serbia (S şi SV). *Supr.*: 8 520 km² (3,57% din supr. ţării), al treilea jud. ca mărime al ţării, după jud. Timiş şi Suceava. *Populaţia* (1 ian. 2011): 320 391 loc. (1,50% din populaţia ţării), din care 156 180 de sex masc. (48,7%) şi 164 211 fem. (51,3%). *Populaţia urbană*: 179 575 loc. (56,0%); *rurală*: 140 816 loc. (44,0%). *Densitatea*: 38,2 loc./km². *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 82,5% români, 2,5% rromi, 1,7% croaţi, 1,7% sârbi, 1,0% maghiari, 0,9% germani şi restul alte minorităţi (slovaci, bulgari, cehi, turci ş.a.). *Reşed.*: municipiul Reşiţa. *Oraşe*: Anina, Băile Herculane, Bocşa, Caransebeş (municipiu), Moldova Nouă, Oraviţa, Oţelu Roşu. *Comune*: 69. *Sate*: 288 (din care 7 aparţin oraşelor şi municipiilor). *Localităţi componente ale municipiilor şi oraşelor*: 13.

Relief variat, alcătuit în cea mai mare parte din unităţi montane (65,4%), în cadrul cărora se individualizează nenumărate arii depresionare (16,5%); dealurile ocupă 10,8% din supr. jud., iar câmpiile 7,3%. Unităţile montane aparţin atât Carpaţilor Meridionali (masivele Godeanu, cu vf. Gugu de 2 291 m – alt. max. a jud. **C.-S.**, Ţarcu, Muntele Mic, Cerna, Mehedinţi, situate la E de culoarul Timiş–Cerna şi la S de culoarul Bistra), cât şi părţii de S a Carpaţilor Occidentali, reprezentate prin M-ţii Semenic (1 447 m), Almăj, Locva, Anina, Dognecea şi Poiana Ruscăi, situaţi la V şi la N de culoarele Timiş–Cerna şi Bistra. Extinderea pe supr. mari a rocilor calcaroase, în M-ţii Banatului şi în M-ţii Cernei şi Mehedinţi, a favorizat dezvoltarea unui variat şi spectaculos relief carstic (chei, defilee, peşteri, izbucuri, doline, lapiezuri, podişuri şi depresiuni carstice etc.), printre care se remarcă cheile Nerei, Gârliştei, Caraşului, Cernei, Corcoaiei, Minişului ş.a., peşterile Popovăţ, Comarnic, Buhui ş.a., izbucurile Bigăr şi Irma, Defileul Dunării etc. Culoarele depresionare tectonoerozive, Timiş–Cerna şi Bistra, cu relief colinar şi de terase, sunt considerate ca zone ce separă Carpaţii Meridionali de cei Occidentali. Dealurile Oraviţei, Dognecei (sau Doclinului) şi Pogănişului, cu relief domol, sub formă de culmi prelungi, cu înălţimi de 200–300 m, separate de văi largi, ocupă partea de V şi NV a jud. **C.-S.**, fiind părţi componente ale Dealurilor Vestice. Câmpiile, reprezentate prin Câmpia Caraşului şi prin extremitatea de E a Câmpiei Bârzavei, ocupă suprafeţe restrânse în partea de V şi NV a jud. **C.-S.** Două categorii aparte ale reliefului le reprezintă depresiunile (Almăj, Caransebeş, Ezeriş, Domaşnea, Caraşova, Moldova Nouă, Liubcova, Fârliug ş.a.), care constituie importante regiuni de aglomerare umană, şi defileul Dunării de la Porţile de Fier, desfăşurat între Baziaş şi Gura Văii, pe o lungime de 130 km.

Clima este temperat-continentală, moderată, cu influenţe submediteraneene, reflectate prin valorile termice pozitive din timpul iernii. Temp. medie anuală variază între 11,5°C în zonele depresionare şi de câmpie, 9–11°C în reg. munţilor mijlocii şi 0°C pe cele mai mari înălţimi din M-ţii Ţarcu şi Godeanu. Climatul blând, caracteristic jud. **C.-S.**, este marcat de valorile medii ale temp. aerului în luna ian., puţin mai coborâte sub 0°C, oscilând între –1°C la Caransebeş, –2°C în aria munţilor mijlocii şi –6°C pe crestele cele mai înalte. Temp. minimă absolută, înregistrată până în prezent pe terit. jud. **C.-S.**, a atins valoarea de –32,2°C, la staţia meteorologică din Caransebeş, la 10 febr. 1929, iar temp. max. absolută (41,0°C) a fost notată la staţia meteorologică din Bocşa, la 6 iul. 1950. Cantităţile medii multianuale de precipitaţii prezintă variaţii în raport cu altitudinea unităţilor de

relief, oscilând între 650 mm anual în zonele depresionare şi de câmpie, 700–800 mm în reg. deluroase, 800–1 000 mm în arealul munţilor mijlocii şi 1 200–1 400 mm pe crestele înalte ale munţilor. Terit. jud. **C.-S.** se află sub influenţa mai multor vânturi dominante, provocate de circulaţia maselor de aer dinspre V, NV şi SV, cele mai frecvente fiind Austrul (dinspre SV), Coşava (vânt violent, de tip „bora", cauzat de diferenţele de presiune, ce bate dinspre V, cu precădere în Defileul Dunării şi în V jud.), Vântul Mare (de tip „föhn"), dinspre S şi Haţeganul, dinspre E. Vitezele medii anuale sunt influenţate de formele de relief, prezentând valori cuprinse între 4 m/s în zonele de câmpie, 8 m/s pe M-ţii Semenic şi 13 m/s în masivul Ţarcu. Vitezele cele mai mari se înregistrează iarna, pe crestele cele mai înalte ale munţilor, atingând 40–50 m/s când vântul bate în rafale.

Reţeaua hidrografică, cu aspect radial şi o densitate medie ridicată (0,7 km/km^2), este tributară, în mod direct sau indirect, Dunării, care străbate jud. **C.-S.** în partea de S-SV, pe o distanţă de 64 km, formând, totodată, o parte din graniţa României cu Serbia. Această porţiune este marcată de un sector al spectaculosului defileu Porţile de Fier creat de Dunăre la trecerea prin Carpaţi. În acest tronson, debitul mediu multianual al Dunării este de 5 390 m^3/s, iar debitul de aluviuni în suspensie este de 1 110 kg/s. Pr. râuri care drenează jud. şi care formează bazine hidrografice distincte sunt: Cerna (cu afl. său Bela Reca), Timişul, care străbate jud. pe o distanţă de 93 km, cu un bazin de recepţie pe 2 335 km^2, colectând numeroşi afl. (Teregova, Râu Rece, Feneş, Goleţ, Cerneţ, Sebeş, Bistra ş.a.), Nera, Caraş, Bârzava, Pogăniş ş.a. Lacurile naturale sunt puţine şi au dimensiuni reduse, fiind reprezentate prin lacuri de origine carstică (Lacul Dracului: 700 m^2 şi 9,3 m ad. max.; Lacul Ochiul Beului: 284 m^2 şi 3,6 m ad. max.) şi de origine glaciară (Iezeru Ţarcu, Pietrele Albe). Mai numeroase sunt lacurile antropice construite în scopuri hidroenergetice, pentru alimentarea cu apă a localităţilor şi pentru agrement. Dintre acestea, cel mai important este lacul de acumulare Porţile de Fier I, care se întinde pe Dunăre pătrunzând şi în jud. **C.-S.** Pe cursul superior al râului Bârzava au fost construite lacurile de acumulare Văliug sau Breazova (12,1 ha şi 1,23 mil. m^3 de apă), Gozna (66 ha şi 10,7 mil. m^3 de apă) şi Secu (105 ha şi 15,1 mil. m^3 de apă), la izv. Timişului, în zona de confl. cu pâraiele Semenic, Grădiştea şi Brebu, a fost realizat lacul Trei Ape (52,6 ha şi 14,8 mil. m^3 de apă), pe malul căruia a fost amenajată staţiunea climaterică cu acelaşi nume, iar pe cursul pârâului Buhui s-au construit lacurile de acumulare Buhui (11,3 ha şi 600 000 m^3 de apă) şi Mărghitaş.

Vegetaţia este complexă, variată şi dispusă altitudinal. Etajele alpin şi subalpin ocupă areale restrânse în M-ţii Ţarcu şi Godeanu, fiind dominate de pajişti cu ierburi scunde, în care predomină coarna (*Carex curvula*), păruşca (*Festuca supina*), iarba vântului (*Agrostis rupestris*), rugina (*Juncus trifidus*) ş.a., la care se adaugă pâlcurile de arbuşti pitici (salcia pitică/*Salix retusa*, azalea/*Loiseleuria procumbens)* şi tufişurile de smirdar (*Rhododendron kotschyi*), ienupăr (*Juniperus sibirica*) şi afin (*Vaccinium myrtillus*). Domeniul forestier ocupă cele mai mari supr. în cadrul jud., fiind extins de la 1 600 m alt. şi până în zona de câmpie. Molidul formează păduri compacte în bazinul superior al râului Bistra. Pădurile în care predomină fagul (*Fagus silvatica*), amestecat cu brad, au o largă răspândire, ocupând pantele munţilor şi dealurilor. În partea inf., pădurile de fag sunt în amestec cu gorunul (*Quercus petraea*) şi uneori, cu carpenul (*Carpinus betulus*), paltinul (*Acer pseudoplatanus*), frasinul (*Fraxinus excelsior*) ş.a. Pădurile compacte de gorun ocupă supr. mari între 300 şi 500 m alt., dar exemplare izolate pot ajunge până la 1 000 m alt. Vegetaţia de silvostepă, caracteristică reg. de câmpie,

ocupă supr. restrânse în bazinul Bârzavei, fiind înlocuită în cea mai mare parte de culturile agricole. Caracteristică pentru jud. **C.-S.** este prezența a numeroase specii de plante termofile (iubitoare de căldură), de origine submediteraneeană, printre care se evidențiază cărpinița (*Carpinus orientalis*), mojdreanul (*Fraxinus ornus*), arțarul trilobat (*Acer monspessulanum*), pinul negru de Banat (*Pinus nigra var. banatica*), ghimpele (*Ruscus hypoglossum*), vița sălbatică (*Vitis silvestris*), liliacul sălbatic (*Syringa vulgaris*), scumpia (*Cotinus coggygria*), dârmozul (*Viburnum lantana*) ş.a.

Fauna, bogată şi variată în specii, respectă aceeaşi repartiție pe verticală ca şi vegetația de care este legată în bună parte. Crestele înalte ale M-ților Țarcu şi Godeanu reprezintă domeniul caprei negre (*Rupicapra rupicapra*), declarată monument al naturii. „Golurile" alpine, cu ierburi şi tufişuri, sunt populate de insecte, melci, şopârle, tritoni, vipere (*Vipera berus*) ş.a. Zona forestieră adăposteşte numeroase specii de animale, multe dintre ele cu valoare cinegetică, cele mai des întâlnite fiind cerbul (*Cervus elaphus carpaticus*), ursul (*Ursus arctos*), jderul de piatră (*Martes foina*), mistrețul (*Sus scrofa*), căprioara (*Capreolus capreolus*), veverița (*Sciurus vulgaris*), râsul (ocrotit de lege), ierunca, cocoşul de munte (ocrotit de lege) ş.a. În cadrul faunei se întâlnesc şi o serie de specii termofile, ca de exemplu broasca țestoasă de uscat (*Testudo hermanni*), scorpionul (*Euscorpius carpathicus*), vipera cu corn (*Vipera ammodytes*), dihorul pătat (*Vormela peregusna*), potârnichea de stâncă (*Alectoris graeca*), termitele etc. Fauna acvatică este reprezentată prin multe elemente valoroase de peşti, ca păstrăvul indigen (*Salmo trutta fario*), păstrăvul curcubeu (*Salmo irideus*), lipanul, mreana de munte, scobarul, cleanul ş.a.

Resurse naturale: păduri (411 276 ha, în anul 2008, locul 2 pe țară, după jud. Suceava), zăcăminte de huilă (Anina, Doman, Secu, Cozla, Lupac, Bigăr, Ponor, Eftimie Murgu), cărbune brun (Mehadia), lignit (Caransebeş, Ilova, Goleț, Dalboşeț, Rusca Montană), şisturi bituminoase (Anina, Oravița, Doman, Secu), min. de fier (Ocna de Fier, Dognecea, Topleț, Băuțar, Armeniş), min. de mangan (Delineşti), min. de cupru (Moldova Nouă, Oravița, Sasca Montană, Dognecea, Ciclova Română), min. de plumb şi zinc (Ruschița, Dognecea), min. de titan şi bismut (Sasca Montană, Dognecea, Târnova), de molibden (Oravița, Sasca Montană, Ciclova Română), mineralizații de bor (Ocna de Fier); apoi o serie de zăcăminte nemetalifere, printre care azbest (Moceriş, Bozovici, Putna, Eftimie Murgu, Borlova, Pârvova, Şumița, Voislova), mică (Măgura, Armeniş, Voislova, Marga, Băuțar, Târnova, Secu, Bucova), talc (Voislova, Marga), feldspat (Armeniş, Teregova, Globu Craiovei). Acestora li se adaugă o gamă variată de roci utile şi de construcții: marmură (Ruschița, Rusca Montană, Ocna de Fier, Bocşa, Bucova), andezite şi tufuri andezice (Glimboca), bentonit (Rugi, Ohabița), calcar (Doman, Gârlişte, Constantin Daicoviciu, Pecinişca), nisip metalurgic (Doclin, Surducu Mare), diorit (Forotic), granodiorit (Maidan), gresii (Mehadia), caolin şi nisipuri caolinoase (Sichevița), argilă refractară (Anina), argile comune etc. O bogăție aparte o reprezintă apele minerale termale (55°C), sulfuroase, sodice, calcice, magneziene de la Băile Herculane.

Istoric. Cele mai vechi urme ale activității omeneşti de pe terit. de azi al jud. **C.-S.**, datând din Paleoliticul mijlociu, au fost descoperite la Băile Herculane (80 000– 70 000 î.Hr.) şi la Tincova (prima aşezare paleolitică în aer liber din Banat). Mezoliticul este bine reprezentat prin vestigiile materiale identificate în Peştera Hoților (12 000–8000 î.Hr.), iar Neoliticul (5500–2500 î.Hr.), prin acelea din arealul localit. Liubcova, Zorlențu Mare, Gornea ş.a. Epoca bronzului (1800–800 î.Hr.) este reprezentată de descoperirile unor aşezări omeneşti pe Valea Bârzavei, iar cea a fierului (1200 î.Hr.-sec. 1 d.Hr.), de aşezările de la Colțan, Bocşa, Ocna de Fier, Oravița, Bănia, Sasca Montană ş.a. În perioada de înflorire a Daciei, în timpul domniilor lui Burebista şi Decebal, acest teritoriu era bine populat şi cuprindea nenumărate localități şi cetăți de mare importanță. După cele două Războaie daco-romane (101–102 şi 105–106) şi cucerirea Daciei de către romani, ținutul Banatului (inclusiv terit. de azi al jud. **C.-S.**) făcea parte din Dacia Superior, iar după anul 156 aparținea Daciei Malvensis. În vremea stăpânirii romane, această regiune a cunoscut o importantă dezvoltare, atestată de prezența numeroaselor castre romane, descoperite la Vărădia (Arcidava), Mehadia (Ad Mediam), Berzovia (Berzobis), Jupa (Tibiscum), Teregova (Ad Pannonios) ş.a. şi aşezări dacice, printre care Aizis (azi Fârliug), Acmonia (Zăvoi) ş.a. O importanță deosebită pentru confirmarea continuității de locuire a populației autohtone pe aceste meleaguri o au desenele rupestre descoperite în peştera Gura Chindiei din localit. Alibeg, unde se află una dintre cele mai vechi inscripții chirilice de pe terit. României, datând din sec. 10–11, precum şi urmele unor cuptoare de reducere a min. de fier, identificate în arealul localit. Gherteniş, Ramna, Bocşa ş.a. Terit. actual al jud. **C.-S.** a cunoscut de timpuriu unele forme autohtone de organizare social-politică. Astfel, la sf. mileniului 1 şi începutul mileniului 2, în această zonă exista voievodatul lui Glad – puternică formațiune social-politică românească, cu centrul, probabil, în cetatea Cuvin (Keve) şi cu cetăți la Caraşova, Coronini, Bocşa ş.a. – amintită în unele cronici ale vremii (*Gesta Hungarorum* şi *Legenda Sfântului Gerard*). Potrivit informațiilor lui Anonymus, consemnate în cronica *Gesta Hungarorum*, voievodatul lui Glad a fost cucerit de către unguri, iar Ahtum (sec. 10–11), urmaşul lui Glad, care mutase capitala voievodatului de la Cuvin la Morisena (azi Cenad), după lupte grele, a fost învins de unguri la începutul sec. 11. În anul 1230 a luat ființă Banatul de Severin – unitate militar-administrativă ce cuprindea sudul Banatului, zona Severinului şi o mică parte din vestul Olteniei, cu centrul în cetatea Severinului. Atestat documentar, prima oară, în 1233, Banatul de Severin, condus de banul de Severin Luca, a devenit ulterior (începând din vremea domnului Basarab I) feudă a domnilor Țării Româneşti, Basarab I, apoi Vlaicu Vodă, care se intitula şi ban al Severinului („banus de Zeverino", 1368) şi Mircea cel Bătrân. La mijlocul sec. 16, respectiv în anul 1552, o mare parte din Banatul de Severin a căzut sub dominație turcească, în aceste ținuturi vechi româneşti fiind create sangeacuri, unite ulterior într-un paşalâc, cu reşedința la Timişoara, şi care va dura până la începutul sec. 18. Existența zăcămintelor de cărbuni şi a celor de min. de fier a favorizat dezvoltarea, mai devreme decât în alte părți ale României, a ind. metalurgice, primele instalații cu caracter industrial fiind construite la Oravița (1718), Bocşa (1719) şi Reşița (1769). Începând din aceeaşi perioadă se organizează şi se dezvoltă puternice centre miniere la Dognecea, Bocşa, Anina,

Moldova Nouă ş.a. Spre sf. sec. 19, în sudul Banatului existau două unităţi administrativ-teritoriale (Caraş şi Severin), unite apoi (în 1880) într-o singură unitate administrativă, cu numele Caraş-Severin. În 1926, acest mare judeţ Caraş-Severin a fost împărţit în judeţele Caraş (cu plăşile Bocşa, Bozovici, Moldova Nouă, Oraviţa, Răcăşdia, Reşiţa, având 129 de comune) şi Severin (cu plăşile Balinţ, Birchiş, Caransebeş, Făget, Lugoj, Marginea, Orşova, Sacu, Teregova, cu 224 de comune). Sub această formă au existat, până în sept. 1950, când au fost înglobate, sub forma mai multor raioane (Mehadia, Moldova Nouă, Oraviţa, Reşiţa, Caransebeş), în regiunea Timişoara (denumită din 1960, regiunea Banat). Prin Legea nr. 2/17 febr. 1968 a fost reînfiinţat jud. Caraş-Severin, care a evoluat în limitele actuale, cuprinzând 2 municipii, 6 oraşe şi 69 de comune.

Economia jud. **C.-S.** are un caracter complex şi dinamic, cu un profil industrial-agrar evidenţiat de volumul ridicat al producţiei industriale în comparaţie cu cel al producţiei totale agricole.

Industria, cu o existenţă seculară, cuprinde un număr mare de întreprinderi industriale. În cuprinsul jud. funcţionează puternice unităţi aparţinând ind. extractive (la Ocna de Fier, Dognecea, Doman, Secu, Anina, Moldova Nouă ş.a.), ind. metalurgiei feroase (Reşiţa, Oţelu Roşu) care produc fontă, oţel, laminate de diferite tipuri etc. şi ind. constr. de maşini (la Reşiţa, Bocşa, Caransebeş, Topleţ, Anina, Moldova Nouă), în cadrul cărora se realizează motoare şi boghiuri pentru locomotive Diesel hidraulice şi electrice, generatoare electrice pentru termocentrale, poduri rulante, macarale-turn, macarale portuare pivotante, turbine, turbo-suflante, reductoare, utilaje pentru construcţia de drumuri, pentru ind. chimică, pentru morărit şi pentru ind. alim., şine de cale ferată, şuruburi etc. Mai există întreprinderi ale ind. energiei electrice (termocentralele de la Reşiţa şi Oţelu Roşu şi hidrocentralele de la Văliug, Bistra, Zăvoi), ale ind. cocso-chimice (Reşiţa), mat. de constr. (Constantin Daicoviciu, Reşiţa, Caransebeş, Ruschiţa), expl. şi prelucr. lemnului (Zăvoi, Rusca Montană, Caransebeş, Teregova, Mehadia, Oraviţa, Bocşa, Borlovenii Noi, Topleţ), ind. conf. (Reşiţa, Caransebeş, Oraviţa) şi alim. (Reşiţa, Caransebeş, Anina, Oraviţa, Moldova Nouă, Bozovici).

Agricultura are un caracter mixt (produse vegetale şi animaliere diverse) şi o structură adecvată factorilor naturali ai teritoriului, purtând amprenta tipului agricol colinar şi montan (fapt pus în evidenţă de ponderea mică a terenurilor arabile). La sf. anului 2008, supr. agricolă a jud. **C.-S.** era de 397 303 ha, din care 127 251 ha reveneau terenurilor arabile, 181 845 ha păşunilor naturale, 75 747 ha fâneţelor, 11 689 ha livezilor şi pepinierelor pomicole şi 771 ha viilor şi pepinierelor viticole. În anul 2008, supr. arabile erau cultivate cu porumb (32 346 ha), grâu şi secară (13 643 ha), plante pentru nutreţ (20 493 ha), ovăz, orz şi orzoaică, cartofi, floarea-soarelui, legume etc. Pomii fructiferi, în cadrul cărora predomină prunul, mărul şi părul, sunt răspândiţi pretutindeni, dar cele mai mari şi mai compacte livezi se află în lungul culoarului Timiş-Cerna, în Depr. Almăj şi în arealul municipiilor Reşiţa şi Caransebeş. Viticultura se practică pe supr. restrânse în zonele localit. Moldova Nouă, Doclin, Naidăş, Socol, Pojejena ş.a. Sectorul zootehnic constituie o ramură importantă a economiei agricole, un număr însemnat de animale fiind crescute în mare parte în cadrul unor complexe de tip industrial. La începutul anului 2008, jud. **C.-S.** dispunea de 50 566 capete bovine (predominant din rasele Pinzgau şi Bălţata românească), 86 515 capete porcine (mai ales rasele Marele Alb şi Mangaliţa), 257 075 capete ovine, 14 477 capete caprine, 13 286 capete cabaline, 1 457 757 capete păsări; apicultură (37 679 familii de albine) (locul 3 pe ţară după jud. Mureş şi Vâlcea); sericicultură dezvoltată, cu o îndelungată tradiţie. În anul 2007, în cadrul sectorului zootehnic proprietatea privată reprezenta 100% la toate categoriile de creştere a animalelor.

Căile de comunicaţie, cu rol hotărâtor în asigurarea legăturilor de transport dintre diferitele localit., urmăresc, în general, traseul principalelor cursuri de ape (Timiş, Cerna, Bistra, Miniş, Bârzava, Caraş ş.a.), câteva segmente importante ale unor şosele fiind părţi componente ale anticelor drumuri romane (Dierna/ Orşova – Tibiscum/ Jupa, în culoarul Timiş-Cerna sau drumul roman ce pornea din Lederata – azi Ramna, Serbia, prin Berzobis/Berzovia până la Tibiscum/Jupa pe Valea Bârzavei), sau segmente ale unor drumuri comerciale din Evul Mediu (drumul sării de la Ocnele Mari prin Baia de Aramă şi Orşova ajungea la Caransebeş şi Lugoj). La sf. anului 2007, lungimea reţelei feroviare de pe terit. jud. **C.-S.** însuma 341 km (din care 150 km electrificate), cu o densitate de 40 km/1 000 km^2 de teritoriu. Liniile de c.f. reprezintă segmente din traseele magistrale care leagă Banatul cu provinciile nordice, centrale şi sudice ale ţării, sau puncte terminus (Reşiţa, Anina). În arealul jud. **C.-S.** se află prima şi cea mai veche linie de c.f. de pe terit. actual al României, construită în perioada 1846–1854 între Oraviţa şi satul Iam din com. Berlişte, via Răcăşdia, de 27 km lungime. La scurt timp după aceasta a fost construită (1860–1864) linia de c.f. Oraviţa–Anina (33 km). În anul 2007, drumurile publice măsurau 1 944 km (din care 833 km modernizate, locul 3 pe ţară, după jud. Olt şi Suceava), revenind 22,8 km/100 km^2 de terit. Jud. **C.-S.** beneficiază şi de transportul fluvial pe Dunăre, prin intermediul portului Moldova Nouă, cât şi de transportul aerian prin aeroportul de la Caransebeş.

Învăţământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, pe terit. jud. **C.-S.** funcţionau 27 de grădiniţe de copii, cu 9 557 copii înscrişi şi 584 personal didactic, 89 de şcoli generale (învăţământ primar şi gimnazial), cu 26 258 elevi şi 2 209 cadre didactice, 27 de licee, cu 12 746 elevi şi 1 164 profesori, două şcoli profesionale, cu 3 488 elevi şi 23 profesori etc. Învăţământul superior este reprezentat prin Universitatea „Eftimie Murgu" din Reşiţa, cu două facultăţi şi mai multe secţii, cu 4 195 studenţi şi 109 profesori. În 2007, reţeaua aşezămintelor culturale cuprindea două teatre dramatice (Reşiţa şi Oraviţa – secţia din Oraviţa funcţionând în clădirea celui mai vechi teatru din ţară, 1817), o orchestră simfonică şi una populară, 15 case de cultură, 221 de cămine culturale, 241 de biblioteci, cu 2 127 000 de volume, un cinematograf, 13 muzee şi puncte muzeale săteşti, numeroase case memoriale etc. Dintre nenumăratele manifestări etnofolclorice se remarcă „Sărbătoarea liliacului" (în luna mai la Caraşova şi Eftimie Murgu), „Sărbătoarea narciselor" (în luna mai, la Zerveşti), „Măsuratul oilor" (Marga şi Clocotici) etc. Activitatea sportivă se desfăşoară în cadrul celor 54 de secţii sportive care cuprind 1 147 sportivi legitimaţi, 79 antrenori şi 116 arbitri.

Ocrotirea sănătăţii. La sf. anului 2007, reţeaua sanitară a jud. **C.-S.** cuprindea

opt spitale cu 2 074 paturi, revenind un pat de spital pentru 158 locuitori, şase dispensare, două policlinici balneare, la Băile Herculane, 82 de farmacii şi puncte farmaceutice ş.a. În acelaşi an, asistenţa medicală era asigurată de 505 medici (revenind 1 medic la 648 de locuitori), 131 stomatologi (1 medic stomatolog la 2 500 locuitori) şi 1 650 personal sanitar cu pregătire medie.

Turismul reprezintă o componentă importantă a activităţii economico-sociale a jud. **C.-S.**, dezvoltat pe baza unui bogat şi variat potenţial natural şi antropic (relief atrăgător, numeroase monumente istorice şi situri arheologice, bogate tradiţii etnografice, folclorice, culturale etc.), cât şi a unei solide baze tehnico-materiale (21 hoteluri, un han, şapte cabane, un motel, 17 vile, 30 de pensiuni turistice urbane şi 24 de pensiuni turistice rurale ş.a.), cu o capacitate totală de cazare de 7 015 locuri. Principalele elemente şi obiective turistice, de irezistibilă atracţie, care determină un intens flux turistic de sejur sau în tranzit sunt: peisajul natural variat, deosebit de atrăgător, cu numeroase rezervaţii naturale şi monumente ale naturii (rezervaţia complexă Domogled, 1 195 ha, cu vegetaţie de stâncărie calcaroasă, cu tufe compacte de liliac sălbatic, cu încântătoare arborete de pin negru sau păduri submediteraneene de cvercinee; Cheile Caraşului, cu un interesant şi fermecător peisaj carstic, în lungul cărora se află 31 de peşteri, printre care Buhui, Comarnic, Popovăţ, Liliecilor ş.a., precum şi cu frecvente tufişuri de liliac sălbatic, de mojdrean, scumpie, cărpiniţă etc.; Cheile Nerei – 21 km – cele mai lungi din ţară; Cheile Minişului, în cadrul cărora se află izbucul *Bigăr* – fenomen rar întâlnit în ţară, de mare atractivitate – şi peştera Plopa; defileul Dunării cu impresionantele lui Cazanele Mari şi Cazanele Mici; Valea Cernei; Culoarul Timiş-Cerna; Culoarul Bistra etc.), monumentele istorice şi siturile arheologice (castrele şi aşezările civile romane Ad Mediam, azi Mehadia, Ad Pannonios/Teregova, Azizis/Fârliug, ruinele oraşului roman Tibiscum, azi Jupa, vestigii de apeducte, băi, tabule votive din epoca romană descoperite la Băile Herculane – cea mai veche staţiune balneoclimaterică din ţară, cunoscută şi folosită pentru efectele curative ale apelor minerale încă din epoca romană; drumul roman Lederata–Berzobis– Tibiscum, păstrat şi azi intact pe o lungime de 5 km; ruinele cetăţii Caraşova, sec. 13–14; ruinele cetăţii medievale din Mehadia etc.), prezenţa complexelor turistice Muntele Mic, Crivaia, Poiana Mărului, Semenic, Trei Ape şi a staţiunii balneoclimaterice Băile Herculane, bogăţia, varietatea şi originalitatea elementelor etnografice şi folclorice (olărit, dulgherit, cojocărit, şezători, datini şi obiceiuri tradiţionale, piese de port popular, dansuri şi cântece populare etc.). Cele mai multe obiective naturale se află grupate în masivele Semenic, Anina, Ţarcu şi în defileul Dunării, iar cele social-istorice sunt legate de aşezările din Depr. Almăj, Depr. Caransebeş-Mehadia etc. Indicativ auto: *CS*.

Localităţile jud. Caraş-Severin

(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*	*Satele care aparţin municipiilor*
1. CARANSEBEŞ (1289)		1. Jupa (1369)
2. REŞIŢA (sec. 15)	1. Câlnic (1597) 2. Cuptoare (1673) 3. Doman (1370) 4. Secu (1673) 5. Ţerova (1433)	1. Moniom (1777)

II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*	*Satele care aparţin oraşelor*
1. ANINA (1773)	1. Steierdorf (1773)	
2. BĂILE HERCULANE (153 d.Hr.)	1. Pecinişca (1540)	
3. BOCŞA (1333)		
4. MOLDOVA NOUĂ (1600)	1. Măceşti (1723) 2. Moldova Veche (1588) 3. Moldoviţa (1773)	
5. ORAVIŢA (1230)	1. Ciclova Montană (1437) 2. Marila (1909)	1. Agadici (1366) 2. Brădişoru de Jos (1690–1700) 3. Broşteni (1690–1700) 4. Răchitova (1690–1700)
6. OŢELU ROŞU (sec. 14)	1. Cireşa (1580)	1. Mal (1433)

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. ARMENIŞ	1. **Armeniş** (1428) 2. Feneş (1501) 3. Plopu (1954) 4. Sat Bătrân (1956) 5. Sub Margine (1954)
2. BĂNIA	1. **Bănia** (1484) 2. Gârbovăţ (1603)
3. BĂUŢAR	1. **Băuţar** (1750) 2. Bucova (1459) 3. Cornişoru (1956) 4. Preveciori
4. BERLIŞTE	1. **Berlişte** (1611) 2. Iam (1335) 3. Milcoveni (1691) 4. Rusova Nouă (1723) 5. Rusova Veche (1421)
5. BERZASCA	1. **Berzasca** (1692) 2. Bigăr (întemeiat în 1826) 3. Cozla (1909) 4. Drencova (1451) 5. Liubcova (1689)
6. BERZOVIA	1. **Berzovia** (1690–1700) 2. Fizeş (1329) 3. Gherteniş (1380)
7. BOLVAŞNIŢA	1. **Bolvaşniţa** (1376) 2. Vârciorova (1433)
8. BOZOVICI	1. **Bozovici** (1484) 2. Ponească (1909) 3. Prilipeţ (1484) 4. Valea Minişului (1956)
9. BREBU	1. **Brebu** (1577) 2. Apadia (1423) 3. Valeadeni (1548)
10. BREBU NOU	1. **Brebu Nou** (1828) 2. Gărâna (1827)
11. BUCHIN	1. **Buchin** (1411) 2. Lindenfeld* (1827) 3. Poiana (1489) 4. Prisian (1447) 5. Valea Timişului (1690–1700)
12. BUCOŞNIŢA	1. **Bucoşniţa** (1468) 2. Goleţ (1468) 3. Petroşniţa (1468) 4. Vălişoara (1468)
13. CARAŞOVA	1. **Caraşova** (1333) 2. Iabalcea (1564) 3. Nermed (1723)
14. CARBUNARI	1. **Cărbunari** (1785) 2. Ştinăpari (1755)
15. CICLOVA ROMÂNĂ	1. **Ciclova Română** (1828) 2. Ilidia (1223) 3. Socolari (1363)
16. CIUCHICI	1. **Ciuchici** (1464) 2. Macovişte (1531) 3. Nicolinţ (1389) 4. Petrilova (1717)
17. CIUDANOVIŢA	1. **Ciudanoviţa** (1538) 2. Jitin (1464)
18. CONSTANTIN DAICOVICIU	1. **Căvăran** (1376) 2. Maciova (1394) 3. Mâtnicu Mare (1352) 4. Peştere (1577) 5. Prisaca (1561) 6. Zăgujeni (1532)
19. COPĂCELE	1. **Copăcele** (1503) 2. Ohaba-Mâtnic (1370) 3. Ruginosu (1411) 4. Zorile (1910)
20. CORNEA	1. **Cornea** (1539) 2. Cruşovăţ (1447) 3. Cuptoare (1501) 4. Macovişte (1954)
21. CORNEREVA*	1. **Cornereva** (1518) 2. Arsuri (1956) 3. Bogâltin (1452) 4. Bojia (1956) 5. Borugi (1954) 6. Camena (1913) 7. Cireşel 8. Costiş (1956) 9. Cozia (1954) 10. Cracu Mare (1954) 11. Cracu Teiului (1954) 12. Dobraia (1954) 13. Dolina 14. Gruni (1956) 15. Hora Mare (1954) 16. Hora Mică (1954) 17. Ineleţ (1956) 18. Izvor (1956) 19. Lunca Florii (1956) 20. Lunca Zaicii 21. Mesteacăn (1956)

* Sat depopulat la sf. sec 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

* **C.** este comuna cea mai mare din România din punct de vedere al numărului de sate care îi aparţin.

22. Negiudin
23. Obiţa
24. Pogara
25. Pogara de Sus
26. Poiana Lungă (1956)
27. Prisacina (1956)
28. Prislop (1956)
29. Ruştin (1956)
30. Scărişoara (1954)
31. Strugasca (1956)
32. Studena (1954)
33. Sub Crâng (1954)
34. Sub Plai (1956)
35. Topla (1954)
36. Ţaţu (1956)
37. Zănogi (1956)
38. Zbegu (1956)
39. Zmogotin (1956)
40. Zoina (1954)

22. CORONINI
1. **Coronini**[*] (1850)
2. Sfânta Elena (1823)

23. DALBOŞEŢ
1. **Dalboşeţ** (1603)
2. Bârz (1956)
3. Boina
4. Boiniţa
5. Prislop (1956)
6. Reşiţa Mică (1956)
7. Şopotu Vechi (1607)

24. DOCLIN
1. **Doclin** (1597)
2. Biniş (1371–1372)
3. Tirol (întemeiat în 1811)

25. DOGNECEA
1. **Dognecea** (1722)
2. Calina (1368–1371)

26. DOMAŞNEA
1. **Domaşnea** (1436)
2. Cănicea (1535)

27. EFTIMIE MURGU
1. **Eftimie Murgu** (1410, din 1970 actuala denumire)

28. EZERIŞ
1. **Ezeriş** (1319)
2. Soceni (1452)

29. FÂRLIUG
1. **Fârliug** (1690–1700)
2. Dezeşti (1583)
3. Duleu (1690–1700)
4. Remetea-Pogănici (1343)
5. Scăiuş (1637)
6. Valea Mare (1584)

30. FOROTIC
1. **Forotic** (1597)
2. Brezon (întemeiat în 1872)
3. Comorâşte (1597)
4. Surducu Mare (1406)

31. GÂRNIC
1. **Gârnic** (1913)
2. Padina Matei[**] (1804)

32. GLIMBOCA
1. **Glimboca** (1370)

33. GORUIA
1. **Goruia** (1437)
2. Gârlişte (1535)
3. Giurgiova (1285)

34. GRĂDINARI
1. **Grădinari** (1723–1725)
2. Greoni (1597)

35. IABLANIŢA
1. **Iablaniţa** (1402)
2. Globu Craiovei (1547)
3. Petnic (1603)

36. LĂPUŞNICEL
1. **Lăpuşnicel** (1603)
2. Pârvova (sec. 15)
3. Şumiţa (1828)

37. LĂPUŞNICU MARE
1. **Lăpuşnicu Mare** (1540)
2. Moceriş (1439)

38. LUNCAVIŢA
1. **Luncaviţa** (1440)
2. Verendin (1439)

39. LUPAC
1. **Lupac** (1598)
2. Clocotici (1690–1700)
3. Rafnic (1690–1700)
4. Vodnic (1723)

40. MARGA
1. **Marga** (1470)
2. Vama Marga (1909)

41. MĂURENI
1. **Măureni** (1828)
2. Şoşdea (1343)

42. MEHADIA
1. **Mehadia** (1323)
2. Globurău (1584)
3. Plugova (1439)
4. Valea Bolvaşniţa (1436)

43. MEHADICA
1. **Mehadica** (1440–1444)

44. NAIDĂŞ
1. **Naidăş** (1378)
2. Lescoviţa (1371–1372)

45. OBREJA
1. **Obreja** (1547)
2. Ciuta (1411)
3. Iaz (1480)
4. Var (1411)

46. OCNA DE FIER
1. **Ocna de Fier** (1351)

47. PĂLTINIŞ
1. **Păltiniş** (1585)
2. Cornuţel (1954)
3. Delineşti (1433)
4. Ohabiţa (1433)
5. Rugi (1585)

48. POJEJENA
1. **Pojejena** (1690–1700)
2. Belobreşca (1717)
3. Divici (1723)

[*] Până la 20 mai 1996 s-a numit Pescari.

[**] Sat depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

4. Radimna (1690–1700)
5. Şuşca (1717)

49. PRIGOR
1. **Prigor** (1550)
2. Borlovenii Noi (întemeiat în 1829)
3. Borlovenii Vechi (1690–1700)
4. Pătaş (1603)
5. Putna (1577)

50. RAMNA
1. **Ramna** (1364)
2. Bărbosu (1699)
3. Valeapai (1597)

51. RĂCĂŞDIA
1. **Răcăşdia** (1690–1700)
2. Vrăniuț (1690–1700)

52. RUSCA MONTANĂ
1. **Rusca Montană** (întemeiat în 1803)
2. Ruschița (întemeiat în 1803)

53. SACU
1. **Sacu** (1262)
2. Sălbăgelu Nou (întemeiat în 1896)
3. Tincova (1411)

54. SASCA MONTANĂ
1. **Sasca Montană** (1761)
2. Bogodinț (1690–1700)
3. Potoc (1367)
4. Sasca Română (1690–1700)
5. Slatina-Nera (1829)

55. SICHEVIȚA
1. **Sichevița** (1690–1700)
2. Brestelnic (1956)
3. Camenița (1956)
4. Cârşie (1954)
5. Cracu Almăj (1956)
6. Cruşovița (1954)
7. Curmătura (1956)
8. Frăsiniş (1956)
9. Gornea (1829)
10. Liborajdea (1909)
11. Lucacevăț (1956)
12. Martinovăț (1956)
13. Ogaşu Podului (1956)
14. Streneac (1956)
15. Valea Oreviț a (1956)
16. Valea Ravensca (1956)
17. Valea Sicheviței (1956)
18. Zănou (1956)
19. Zăsloane (1956)

56. SLATINA- TIMIŞ
1. **Slatina-Timiş** (1433)
2. Ilova (1519)
3. Sadova Nouă (1467)
4. Sadova Veche (1467)

57. SOCOL
1. **Socol** (1472)
2. Baziaş (1581)
3. Câmpia (1829)
4. Pârneaura (1829)
5. Zlatița (1367)

58. ŞOPOTU NOU
1. **Şopotu Nou** (întemeiat în 1828)
2. Cârşa Roşie (1954)
3. Driştie (1913)
4. Poienile Boinei (1954)
5. Ravensca (1826)
6. Răchita (1954)
7. Stăncilova (1829)
8. Urcu (1954)
9. Valea Răchitei (1954)
10. Valea Roşie (1956)

59. TÂRNOVA
1. **Târnova** (1495)
2. Bratova (1956)

60. TEREGOVA
1. **Teregova** (1447)
2. Rusca (1430)

61. TICVANIU MARE
1. **Ticvaniu Mare** (1437)
2. Cârnecea (1597)
3. Secăşeni (1357)
4. Ticvaniu Mic (1799)

62. TOPLEȚ
1. **Topleț** (1436)
2. Bârza (1808)

63. TURNU RUIENI
1. **Turnu Ruieni** (1467)
2. Borlova (1519)
3. Cicleni (1572)
4. Dalci (1534)
5. Zerveşti (1591)
6. Zlagna (1503)

64. VĂLIUG
1. **Văliug** (1808)

65. VĂRĂDIA
1. **Vărădia** (1390)
2. Mercina (1421)

66. VERMEŞ
1. **Vermeş** (1369)
2. Ersig (1369)
3. Izgar (1389)

67. VRANI
1. **Vrani** (1402)
2. Ciortea (1355)
3. Iertof (1723)

68. ZĂVOI
1. **Zăvoi** (1430)
2. Măgura (1430)
3. Măru (1387)
4. Poiana Mărului (1632)
5. Valea Bistrei (1501)
6. Voislova (1397)
7. 23 August

69. ZORLENȚU MARE
1. **Zorlenț u Mare** (1499)
2. Zorlencior (1603)

CARAULA, com. în jud. Dolj, formată dintr-un sat, situată în zona de contact a Câmpiei Desnățuiului cu Piem. Bălăciței, pe râul Baboia; 2 480 loc. (1 ian. 2011): 1 224 de sex masc. şi 1 256 fem. Viticultură. Legumicultură. Biserica „Sfântul Nicolae" (ante 1845, refăcută în 1886–1892).

CARCALIU, com. în jud. Tulcea, formată dintr-un sat, situată pe dr. brațului Măcin (Dunărea Veche); 3 024 loc. (1 ian. 2011): 1 414 de sex masc. şi 1 610 fem. Pescuit. Pe terit. com. **C.** au fost descoperite vestigii neolitice (milen. 4 î.Hr.).

CAREDA → 1 Decembrie.

CAREI 1. Câmpie în extremitatea de NV a României, parte componentă a Câmpiei Someşului (Câmpia de Vest), alcătuită din depozite argiloase şi argilo-nisipoase. Formată în mare parte din relief nisipos, cu numeroase dune de nisip, mobile sau fixate cu vegetație. Alt.: 160 m. Viticultură. Culturi de cereale.

2. Municipiu situat în extremitatea de NV a României (jud. Satu Mare), în Câmpia Carei, la 160 m alt., la 36 km SV de Satu Mare şi 8 km de granița cu Ungaria; 21 986 loc. (1 ian. 2011): 10 358 de sex masc. şi 11 628 fem. Suprr.: 113,4 km^2, din care 11,8 km^2 în intravilan; densitatea: 1 863 loc./km^2. Nod rutier şi feroviar (gara feroviară a fost inaugurată în 1871). Expl. de argilă şi nisip cuarțos. Constr. de maşini şi utilaje tehnologice pentru ind. metalurgică, minieră, chimică, de prelucr. a țițeiului, celulozei şi hârtiei, construcțiilor (maşini de ridicat şi transportat, piese de schimb etc.). Întreprindere de piese turnate din fontă. Produse textile (fire din bumbac, in şi cânepă); producție de tricotaje şi conf., mobilă, încălțăminte, cărămidă, covoare şi alim. (ulei vegetal, biscuiți, lapte praf, preparate din carne şi lapte, produse zaharoase şi de panificație, băuturi alcoolice şi răcoritoare; fermentarea tutunului; morărit). Muzeu de arheologie, istorie şi ştiințele naturii, amenajat în castelul „Károlyi". Teatru municipal. Parc dendrologic (15 ha) în care se află, printre altele, arborele pagodelor (*Ginkgo biloba*), un platan uriaş, plantat în 1810 ş.a. Municipiul **C.** funcționează, totodată, ca stațiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local, cu izv. de ape minerale clorurate, bicarbonatate, sodice, hipotone, termale (52°C), cu efect curativ în tratarea afecțiunilor reumatismale, posttraumatice (stări după entorse, luxații şi fracturi), ginecologice şi ale sistemului nervos periferic. **Istoric.** Localit. este menționată documentar, prima oară, la 20 mart. 1320 cu numele *Villa Karul*, iar ca oraş (*oppidum)* şi centru meşteşugăresc, în 1459. În 1592 a fost construită o cetate (refăcută în 1661–1666), pe locul alteia din 1482. La sfârşitul sec. 18 cetatea a fost demantelată şi şanțurile de apărare astupate. Pe locul fostei cetăți a fost construit castelul „Károlyi", în anii 1792–1794, în stil baroc. Cutremurul din 11 ian. 1838 a dărâmat o parte din castel fiind refăcut abia în anii 1894–1896, în stil neogotic, după planurile arhitectului Meining Arthur, atunci adăugându-i-se încă un etaj, trei turnuri mici şi patru turnuri mari. Castelul are o sală mare de recepții, ornamentată cu picturi şi sculpturi, care în prezent adăposteşte muzeul municipal. Parcul castelului a fost reamenajat în 1790 de grădinarul Bode György, iar forma actuală a parcului, extins pe 15 ha, datează din 1890, declarat parc dendrologic în 1982. În prima jumătate a sec. 18 au avut loc colonizări cu germani, iar în 1754 a fost instalată prima tipografie. Declarat oraş în 1871, iar în 1876 este ridicat la rang de oraş organizat. La 30 aug. 1940 a intrat în componența Ungariei horthyste în urma Dictatului de la Viena. Eliberarea oraşului **C.** de sub ocupația ungară (25 oct. 1944) de către armata română, a marcat izgonirea completă a cotropitorilor de pe întreg terit. României. **C.** a fost declarat oraş-erou, de către Parlamentul României, la 13 oct. 1994 (cu ocazia a 50 de ani de la eliberarea sa, de către armata română) şi ridicat la rang de municipiu la 18 ian. 1995. Municipiul **C.** are în subordine ad-tivă localit. componentă Ianculeşti. **Monumente:** mănăstirea piariştilor – complex monahal romano-catolic cu biserică din 1769–1779 (refăcută în 1857–1860 şi în 1891), cu clădiri anexe din 1724–1727 (refăcute în 1834); biserica ortodoxă ruteană cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1738); biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (fostă greco-catolică) a fost construită în 1760–1766 (restaurată în 1876), declarată monument de arhitectură; biserica luterană (1847); biserica romano-catolică, atestată în 1333, iar în 1550 a intrat în posesia cultului reformat-calvin de la care, în 1723, a preluat-o contele Károlyi Sándor. În 1769–1779, contele Károlyi Antál a construit o biserică nouă pe care cutremurul din 1838 a avariat-o, dar refăcută în anii 1857–1860 după planurile arhitectului Ybi Miklós; catedrala ortodoxă „Sfântul Dumitru" construită în stil bizantin în anii 1990–1996; clădirea

Carei (2). Castelul „Károlyi"

Carei (2). Monumentul ostaşului român

Teatrului municipal construită în 1907, în stil secesionist, după planurile arhitectului Kopeczek György, modernizată în 1953; protopopiatul ortodox (1887–1890); fostul sediu al Comitatului Satu Mare (1848), azi liceu; sediul Poliției (1880–1885); clădirea fostei Primării (1805), azi cazarma grănicerilor; clădirea Judecătoriei (1880–1890); castelul „Károlyi" (→ mai înainte, capitolul **Istoric**); hanul „Cerbul de Aur" (1846–1848), azi cazarmă; clădirea tipografiei (1880–1890); casa „Kafka Margit" (1905); Monumentul ostașului român – operă în piatră executată, în 1964, de un colectiv condus de sculptorul Vida Gheza; statuia lui Avram Iancu (dezvelită în 1994); statuia lui Petöfi Sándor (dezvelită la 13 mart. 1994), operă a sculptorului Petrovics István.

CARMEN SYLVA 1. → Eforie.

2. → Crișan (1).

CAROL I → Nicolae Bălcescu (5).

CAROLINA → Ada-Kaleh.

C. A. ROSETTI 1. Com. în jud. Buzău, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Buzău-Călmățui; 3 885 loc. (1 ian. 2011): 1 917 de sex masc. și 1 968 fem. Haltă de c.f. Com. a luat ființă în 1883. Preparate din lapte (brânzeturi). Creșterea bovinelor.

2. Com. în jud. Tulcea, alcătuită din 5 sate, situată în NE Deltei Dunării, pe grindul Letea; 916 loc. (1 ian. 2011): 493 de sex masc. și 423 fem. Cherhana (în satul Periprava). Moară de vânt. Agroturism.

CARPAȚI, sistem montan european, reprezentând continuarea estică a M-ților Alpi, parte componentă a marii unități orogenetice alpino-carpato-himalayană. La Bratislava, în E Bazinului Vienei, Dunărea îi desparte de ultimele prelungiri ale Alpilor (M-ții Leitha), iar la cealaltă extremitate, după ce au descris un arc uriaș, lung de peste 1 300 km, culoarul Timok-Nišava îi separă de M-ții Balcani. Formarea sistemului a început prin mișcările tectonice din faza orogenetică austrică (Cretacicul inferior), care au surprins **C.** în situația de geosinclinal, cu unele creste deasupra mării, mișcări care au determinat cutarea zonei interne a **C.** și au antrenat în unele sectoare porțiuni din cristalin, acoperite de cuverturi sedimentare mezozoice, suprapunându-le reg. înconjurătoare (autohtone) sub forma pânzelor de șariaj (ex. în M-ții Tatra, M-ții Parâng și Masivul Retezat-Godeanu). Cristalinul și sedimentarul mezozoic al pânzei și al autohtonului au fost apoi puternic cutate și frământate. La sf. Senonianului (faza laramică) a avut loc o ridicare generală a zonei centrale a **C.** și retragerea apelor marine din această zonă, conturându-se finisarea structurală a zonei cristalino-mezozoice a **C.** La sf. perioadei Paleogene, în mișcarea de ridicare și de cutare a fost antrenată și zona exterioară (a flișului paleogen) care s-a alăturat zonei muntoase mai vechi. În perioada Neogenă s-au produs puternice erupții vulcanice care au dus la formarea celui mai lung lanț vulcanic din Europa, situat pe rama interioară a arcului carpatic. La exteriorul sistemului montan carpatic, în timpul Neogenului și începutul Cuaternarului (cutările valahice) s-a format cea mai mare unitate de orogen, *Subcarpații*, producându-se și o înălțare în bloc a întregului masiv. Caracteristică pentru **C.** este prezența platformelor de eroziune, rezultate în urma acțiunii agenților modelatori externi cât și a ridicărilor succesive. Deși nu există ghețari actuali, urmele glaciației cuaternare sunt evidente în relieful culmilor mai înalte (Tatra, Černogora, Rodna, Căliman, Bucegi, Făgăraș, Parâng, Retezat) prin circuri, custuri, văi glaciare etc. În afara glaciației de tip alpin, **C.** Nord-Vestici au suferit și influența ghețarului scandinav, care a pătruns pe văi, lărgindu-le și lăsând acumulări de morene. **C.** sunt străbătuți transversal de numeroase văi și depresiuni. Din punct de vedere geografic, **C.** se împart în trei grupe pr.: **C.** *Nord-Vestici,* **C.** *Centrali* și **C.** *Sud-Estici*.

1. CARPAȚII NORD-VESTICI se întind între Dunăre (zona Bratislava), la V, și râul Biała (afl. al râului Dunajec în S Poloniei), la E. Structura și morfologia acestora sunt complicate, existând atât masive cristaline, cât și eruptive, puternic afectate de eroziune. Se întâlnesc numeroase culmi paralele (fliș), separate prin depresiuni alungite, de natură tectonică sau sculpturală. Alt. medii: 1 000–1 400 m, depășind foarte rar 2 000 m. Totuși, în această grupă se află *Tatra Mare*, cel mai înalt masiv cristalin din întregul lanț carpatic, cu alt. max. de 2 663 m în vf. Gerlachovka (pe terit. Slovaciei), cu forme glaciare bine dezvoltate și păstrate. La S de Tatra Mare, între râurile Váh și Hron, se găsește masivul cristalin Tatra Mică, ce culminează în vf. Dumbier (2 043 m), coborând la periferie sub 1 000 m. Un culoar tectonic miocen, orientat E-V și drenat de râul Hron, desparte M-ții Tatra Mică, din N, de M-ții Metaliferi ai Slovaciei, în S – munți joși (alt. max.: 1 477 m), generați de vulcanismul neogen. Îndepărtând masa de lavă, eroziunea i-a transformat într-o serie de neck-uri și bazine. În extremitatea de V-NV a **C.** Nord-Vestici se desfășoară **C.** flișului. Ei încep la E de Dunăre și la N de Bratislava, prin **C.** Mici (alt. max: 768 m), în a căror axă apare fundamentul cristalin, și se continuă spre N-NE cu **C.** Albi, mai înalți (970 m) și mai largi, cuprinzând numeroși martori de calcare jurasice și cu Beskizii Slovaciei – munți mijlocii (1 725 m alt. max. în vf. Babia Góra), având mare lărgime și o structură asemănătoare Obcinelor Bucovinei.

2. CARPAȚII CENTRALI separă **C.** Nord-Vestici de cei Sud-Estici. Ei se desfășoară între râul Biała, la V, și culoarul Rika-Sviča, în E. În relieful lor,

Vedere din Munții Rodnei

Munţii Ceahlău. Vârful Toaca

Munţii Ceahlău. Vârful Ocolaşu Mare.

Carpaţi

Masivul Piatra Craiului

Masivul Bucegi

Carpaţi

Creasta principală a Munţilor Făgăraş

Vârful La Om sau Piscul Baciului din Masivul Piatra Craiului

cu alt. ce depășesc rar 700–800 m, sunt caracteristice culmile paralele de fliș, în alternanță cu câmpulunguri, fragmentate de văi transversale, slab adâncite. Au aspect colinar, de muncei, cu interfluvii largi, pante domoale și trecători joase de obârșii. Către Depr. Panonică din S-SV trecerea se face prin două șiruri de măguri (700–1 000 m) reprezentând neck-urile și masivele vulcanice ale M-ților Vihorlat, care încadrează o depresiune subcarpatică.

3. CARPAȚII SUD-ESTICI se desfășoară între culoarele Rika-Sviča, la N, și Timok-Nišava, la S, având cea mai mare extindere (c. 2/3) pe teritoriul României. În funcție de structura lor geologică și de caracteristicile morfologice (orientarea crestelor și a culmilor, forme dominante de relief etc.), Carpații Sud-Estici au fost împărțiți de geografi și geologi în trei sectoare mari: *Carpații Orientali, Carpații Meridionali* și *Carpații Occidentali.*

Carpații Orientali, care se desfășoară la SE de culoarul Rika-Sviča, se individualizează, mai întâi, printr-o grupare de munți joși (alt. max.: 2 061 m în vf. Hovârla), situați pe teritoriul Ucrainei, cunoscuți sub numele de *Carpații Pădurosi*, care se continuă apoi pe teritoriul României. Din punct de vedere fizico-geografic Carpații Orientali de pe teritoriul României se întind de la granița de NV a României (cu Ucraina) și până la Valea Prahovei, iar din punct de vedere al structurii geologice se extind până la Valea Dâmboviței. Carpații Orientali au o orientare generală NV-SE, sunt alcătuiți din trei zone geologice distincte, dispuse paralel (vulcanică în partea lor de V, cristalino-mezozoică în centru, și fliș în E), au o structură geomorfologică dispusă în 3–4 șiruri de munți, care închid între ele depresiuni largi, bine populate (Maramureș, Câmpulung Moldovenesc, Dornelor, Giurgeu, Ciuc, Bilbor, Borsec, Brașov ș.a.), au altitudini moderate (în medie 1 500 m), prezintă numeroase pasuri (Prislop, 1 416; Mestecăniș, 1 096; Ghimeș, 1 006 m; Bratocea, 1 263 m; Bicaz, 1 180 m ș.a.), care permit o circulație (rutieră și feroviară) lesnicioasă între Moldova și Transilvania, defilee (Tușnad, Racoș ș.a.), chei (cheile Bistriței, Bicazului etc.) și sunt intens fragmentați de râuri. Pe latura vestică a Carpaților Orientali se individualizează cel mai lung lanț de munți vulcanici din Europa, puternic erodat și cu înălțimi mici (Oaș, Gutâi, Țibleș, Căliman, Gurghiu, Harghita, Bodoc, Baraolt, Perșani ș.a.). O caracteristică a Carpaților Orientali este aceea că, în partea lor sudică, între văile Oituz și Prahova, prezintă o puternică arcuire, prin abaterea direcțiilor lor generale de desfășurare de la NV la SE către SV și V. Geografii atribuie acestor unități montane denumirea de *Carpații de Curbură,* în cadrul cărora se detașează mai multe grupe muntoase, bine individualizate (M-ții Vrancei, M-ții Buzăului, M-ții Ciucaș, M-ții Grohotiș, M-ții Baiului). Carpații Orientali sunt bine împăduriți (în special cu molid, fag și brad), reprezentând principalul domeniu forestier al țării (40% din totalul pădurilor României se găsesc în aceşti munți), conțin importante zăcăminte de subsol (lignit, minereu de cupru, mangan, plumb, zinc, sulf ș.a.), dispun de numeroase izvoare cu ape minerale, cu valoare terapeutică deosebită, și constituie una dintre cele mai interesante și mai atractive zone turistice ale țării.

Principalele masive muntoase din Carpații Orientali
(în ordinea succesiunii lor de la N-NV către S-SE)

Munții	*Altitudinea maximă (în m)*	*Vârful care atinge altitudinea maximă*
Oaș	869	Obârșiei
Gutâi	1 443	Gutâi
Țibleș	1 839	Țibleș
Maramureș	1 957	Farcău
Rodna	2 303	Pietrosu (cel mai înalt din Carpații Orientali)
Suhard	1 932	Omu
Rarău	1 651	Rarău
Bârgău	1 625	Miroslava
Căliman	2 100	Pietrosu
Bistrița	1 859	Budacu
Stânișoara	1 530	Bivolu
Ceahlău	1 907	Ocolașu Mare
Giurgeu	1 634	Tătaru
Gurghiu	1 777	Saca
Goșmanu	1 474	Geamăna
Tarcău	1 664	Grinduşu (sau Tărhăuș)
Ciuc	1 565	Șoiu
Harghita	1 800	Harghita
Nemira	1 649	Nemira Mare
Bodoc	1 241	Cărpiniș
Perșani	1 292	Măgura Codlei
Vrancea	1 785	Goru
Penteleu	1 722	Penteleu
Siriu	1 663	Mălâia
Ciucaș	1 964	Ciucaș
Grohotiș	1 767	Grohotiș
Baiu	1 926	Neamțu

Carpaţii Meridionali (supranumiţi şi *Alpii Transilvaniei*) se extind de la E la V, în partea centrală a României, pe c. 300 km lungime şi 22–75 km lăţime, între valea Prahovei la E şi culoarele tectonice Timiş-Cerna şi Bistra-Strei la V. Din punct de vedere al structurii geologice, Carpaţii Meridionali sunt încadraţi de geologi între râul Dâmboviţa, la E, şi fluviul Dunărea, la V, fiind alcătuiţi, predominant, din şisturi cristaline, fapt ce le conferă o masivitate accentuată. Carpaţii Meridionali sunt cei mai înalţi din ţară (au zece vârfuri peste 2 500 m altitudine; alt. max.: 2 544 m, vf. Moldoveanu din M-ţii Făgăraş), au un număr redus de trecători (Predeal, 1 040 m; Bran, 1 240 m; Turnu Roşu, 400 m; Cozia, 309 m; Lainici, 450 m; Vâlcan, 1 621 m) şi depresiuni intramontane (Brezoi-Titeşti, Petroşani, Haţeg, Hunedoara), păstrează cele mai multe şi mai evidente urme ale glaciaţiunii cuaternare (văi şi lacuri glaciare, morene, creste zimţate, numite de către geografi custuri etc.), sunt bine împăduriţi, constituie cel mai important nod oro-hidrografic al ţării şi reprezintă o fermecătoare şi atrăgătoare zonă turistică a României. Carpaţii Meridionali conţin zăcăminte de minereu de fier, apoi grafit, mică, roci de construcţie etc. Văile râurilor Dâmboviţa, Olt şi Jiu separă Carpaţii Meridionali în patru mari grupe: Bucegi-Leaota, Făgăraş (în această grupă se află şase vârfuri care ating sau depăşesc altitudinea de 2 500 m: Moldoveanu 2 544 m – altitudinea maximă a României –, Negoiu 2 535 m – „vicecampionul" înălţimilor româneşti, Viştea Mare 2 527 m, Lespezi 2 522 m, Vânătarea lui Buteanu 2 506 m, Dara 2 500 m), Parâng şi Retezat-Godeanu.

Principalele masive muntoase din Carpaţii Meridionali
(în ordinea succesiunii lor de la E la V)

Munţii	*Altitudinea maximă (în m)*	*Vârful care atinge altitudinea maximă*
Bucegi	2 505	Omu
Leaota	2 133	Leaota
Piatra Craiului	2 238	La Om (sau Piscul Baciului)
Iezer	2 462	Iezeru Mare
Făgăraş	2 544 (altitudinea maximă din România)	Moldoveanu
Cozia	1 668	Cozia
Lotru	2 242	Ştefleşti
Căpăţânii	2 124	Ursu
Cindrel	2 244	Cindrel
Şureanu	2 130	Vârful lui Pătru
Parâng	2 519	Parângu Mare
Vâlcan	1 946	Oslea
Retezat	2 509	Peleaga
Godeanu	2 229	Godeanu
Ţarcu	2 190	Ţarcu
Mehedinţi	1 466	Vârful lui Stan
Cerna	1 928	Vârful Dobrii

Carpaţii Occidentali, situaţi în partea de V a României, între fluviul Dunărea, la S, şi valea râului Barcău, la N, şi la V de aliniamentul râurilor Cerna –Timiş– Râu Mare–Strei–cursul mijlociu al Mureşului, sunt alcătuiţi dintr-un mozaic de roci (sedimentare, vulcanice, cristaline etc.), au înălţimi mici (altitudinea maximă este de 1 849 m, vârful Curcubăta Mare din M-ţii Bihor), au culmi domoale, uneori populate cu aşezări omeneşti până aproape de vârf (satul Bădăi, din com. Avram Iancu, jud. Alba, se extinde până la 1 600 m alt.), prezintă numeroase fenomene carstice (Cheile Crişului Repede, Cheile Nerei, Cheile Turzii ş.a., peşterile Scărişoara, Meziad, Vântului, Comarnic, Focul Viu etc., doline, polii, uvale, avene, izbucuri etc.) şi conţin importante zăcăminte de subsol (minereuri complexe, minereu de fier, uraniu, aur, argint, bauxită, cărbune etc.) şi roci de construcţie (marmură, diatomit, gresii, calcar etc.). Nodurile hidrografice au aspect de munţi-bloc, fără urme glaciare, separaţi prin depresiuni tectonice de tip golf (Beiuş, Zarand ş.a.). Valea inferioară a Mureşului, care traversează Carpaţii Occidentali prin partea lor mediană, îi separă în două grupe mari: *M-ţii Banatului* (la S de râul Mureş) şi *M-ţii Apuseni* (la N de Mureş). Carpaţii Occidentali constituie o importantă zonă turistică.

Lanţul M-ţilor Carpaţi de pe teritoriul României (denumit *Corona montium* de către unii istorici ai Antichităţii) constituie o adevărată „coloană vertebrală" a spaţiului românesc (care se prelungeşte, de o parte şi de alta, cu subcarpaţi şi podişuri) şi, totodată, un veritabil „zid natural" de apărare în arealul căruia s-a închegat şi s-a dezvoltat, printre altele, *Sarmizegetusa Regia* din M-ţii Orăştiei – principalul centru economic, politic, militar şi religios al statului dac (în sec. 1 î.Hr.–1 d.Hr.) şi una dintre cele mai mari şi mai puternice cetăţi de refugiu.

Principalele masive muntoase din Carpații Occidentali
(în succesiunea lor de la N la S)

Munții	*Altitudinea maximă (în m)*		*Vârful care atinge altitudinea maximă*
M-ții Apuseni			
Meseș	996		Măgura Priei
Plopiș	918		Măgura Mare
Pădurea Craiului	1 004		Măgura Beiușele
Vlădeasa	1 834		Vlădeasa
Gilău	1 405		Măgura Călățele
Muntele Mare	1 826		Muntele Mare
Bihor	1 849	(altitudinea maximă a Carpaților Occidentali)	Curcubăta Mare
Trascău	1 437		Poienița
Metaliferi	1 170		Fericeli
Codru-Moma	1 112		Pleşu
Zarand	836		Drocea
M-ții Banatului			
Poiana Ruscăi	1 374		Padeș
Dognecea	617		Culmea Mare
Anina	1 160		Leordiș
Semenic	1 447		Piatra Goznei
Locva	735		Corhanu Mare
Almăj	1 224		Svinecea Mare

CARPEN, com. în jud. Dolj, alcătuită din 3 sate, situată în S Piem. Bălăciței, pe cursul superior al râului Terpezița; 2 492 loc. (1 ian. 2011): 1 238 de sex masc. şi 1 254 fem. Pomicultură (meri, pruni, caişi). Bisericile cu acelaşi hram – „Sfântul Ioan Botezătorul", în satele Carpen (1832) şi Gebleşti (ante 1840, refăcută în 1877) şi biserica „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1868), în satul Cleanov.

CARSIUM → Hârșova.

CASIMCEA 1. Râu în partea centrală a Dobrogei; 60 km; supr. bazinului: 755 km². Izv. din N Pod. Casimcea, de la 300 m alt., din apropierea satului Războieni (com. Casimcea), străbate un sector torențial de c. 10 km, pătrunde apoi în depresiunea de contact dintre Pod. Casimcea şi Pod. Istriei şi se varsă în lacul Taşaul, având o pantă medie de 5,1‰.

2. Podișul~ sau **Podișul Dobrogei Centrale → Dobrogea (1).**

3. Com. în jud. Tulcea, alcătuită din 7 sate, situată în podişul omonim, pe cursul superior al râului Casimcea; 2 980 loc. (1 ian. 2011): 1 510 de sex masc. şi 1 470 fem. Expl. de şisturi verzi. Pe terit. com. au fost descoperite un mormânt tumular (cultura materială Cernavodă I), datând de la sf. Neoliticului, în care s-au găsit topoare din silex, ceramică rudimentară, şi vestigiile unei aşezări rurale din sec. 2 d.Hr. Până în anii '90 ai sec. 20, com. **C.** a avut în componență satul Stânca, sat care în acei ani s-a autodesființat prin depopulare, existând fizic, dar fără locuitori. În satul Casimcea s-a născut sculptorul Ion Jalea (1887–1983).

CASTELU, com. în jud. Constanța, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Carasu, pe stg. canalului Dunăre–Marea Neagră; 5 248 loc. (1 ian. 2011): 2 665 de sex masc. şi 2 583 fem. Haltă de c.f. Fermă de creştere a porcinelor. Pomicultură (piersici, caişi, meri, pruni). Apicultură. Vestigii paleolitice, din Epoca bronzului (cazan scitic din bronz, sec. 5 î.Hr.) şi din epocile romană şi feudală (sec. 9–10). Satul Castelu apare consemnat documentar înainte de anul 1850, cu numele *Barlac* (sau *Borlac*). În 1853, în acest sat s-au stabilit 30 de familii de tătari venite din peninsula Crimeea, iar după anul 1885 au venit mai multe familii de români, în majoritate din Muntenia. În satul Castelu se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1916) şi o moschee (1916). Până la 7 apr. 2004, com. Castelu a avut în componență satul Cuza Vodă, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

CASTRANOVA, com. în jud. Dolj, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Romanați; 3 384 loc. (1 ian. 2011): 1 689 de sex masc. şi 1 695 fem. Complex avicol. Centru viticol şi pomicol. Morărit şi panificație. Muzeu etnografic (în satul Castranova). Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Dumitru" (construită în 1713 şi refăcută în 1870) şi „Sfântul Nicolae" (1858–1866), în satul Castranova; biserica „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 19), în satul Puțuri.

CASTRUM ALMAGE → Șercaia.

CASTRUM BALWANIUS → Unguraş (2).

CASTRUM BOKCHA → Boșca (1).

CASTRUM CRUCEBERG → Teliu.

CASTRUM LUGAS → Lugoj (3).

CASTRUM SEX → Sighișoara.

CASTRUM SZATMAR → Satu Mare (1).

CASTRUM TIMISIENSIS → Timișoara (2).

CASTRUM TURDA → Turda (3).

CASTRUM URSCIA→ Orșova.

CASTRUM ZEURINI → Drobeta-Turnu Severin.

CAȘIN 1. Depresiunea ~ → Tazlău (3).

2. Com. în jud. Bacău, alcătuită din 2 sate, situată în S Depr. Tazlău-Caşin, la confl. râului Curița cu Caşin; 4 279 loc. (1 ian. 2011): 2 088 de sex masc. şi 2 191 fem. Centru de dulgherit; moară de apă. În această zonă, în timpul Primului Război Mondial s-au dat lupte grele între armatele române şi cele germane. Biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (c. 1740, refăcută în 1933), în satul Curița; biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1776, reparată în 1797 de Ioan Popovici), declarată monument istoric, şi biserica din lemn „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1796, pictată în 1852 de Gheorghe Grama), în satul Caşin.

CATALINA, com. în jud. Covasna, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Târgu Secuiesc, pe Râu Negru; 3 423 loc. (1 ian. 2011): 1 699 de sex masc. şi 1 724 fem. Haltă de c.f. Nod rutier. În satul Catalina, menționat documentar în 1334, există o fabrică de îmbuteliere a apei minerale (din 2010). În satul Hătuica se află o biserică romano-catolică (sec. 16–19), în satul Imeni există conacul „Cserey" (sec. 18), iar în satele Mărcuşa şi Mărtineni există câte o biserică reformată din sec. 17 şi, respectiv, sec. 15–18 (cu incintă fortificată şi turn-clopotniță din 1778).

CATANE, com. în jud. Dolj, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Desnățui; 2 003 loc. (1 ian. 2011): 999 de sex masc. şi 1 004 fem. Legumicultură; apicultură. În satul Catane se află biserica „Sfântul Nicolae" construită în anii 1842–1843 prin osârdia serdarului Nicolae Iota; biserica a fost reparată şi restaurată în perioada 1884–1905. Com. **C.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Catane şi Catanele Noi din com. Negoi, jud. Dolj.

CAȚA, com. în jud. Braşov, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Homoroadelor, pe râul Homorodu Mare; 2 711 loc. (1 ian. 2011): 1 382 de sex masc. şi 1 329 fem. Haltă de c.f. Fermă de creştere a ovinelor. În satul Beia se află o biserică din sec. 14 (în prezent aparține cultului evanghelic), fortificată în anii 1493, 1504–1506 (ziduri de incintă cu trei turnuri de apărare; în prezent parțial demantelată), cu un valoros altar poliptic (cu legenda Sfintei Ursula), executat de Johannes Stoss în 1513, iar în satul Paloş există un punct muzeal sătesc cu colecții de arheologie şi documente privind istoria locală şi de etnografie (ceramică şi port popular, țesături etc.). În satul Cața, menționat documentar, prima oară, în 1299, există o cetate țărănească (sec. 13), cu biserică de incintă din sec. 16 (azi biserică evanghelică), o biserică ortodoxă cu hramul „Sfânta Treime" (sec. 19) şi numeroase case vechi din sec. 19 (casele „Lienert Mihai" – 1808, „Thomas Günther" – 1833, „Hunes" – 1824, „Mathie Gheorghe" –1872–1873); în satul Ioneşti se află o biserică fortificată, datând din sec. 14 (azi biserică unitariană), iar în satul Drăuşeni există o cetate țărănească cu biserică de incintă (sec. 13), cu fresce originare. În satul Cața se află casele memoriale ale istoricului Ion Ursu (1875–1925) şi profesorului Ion Popescu (1832–1892).

CAVADINEȘTI, com. în jud. Galați, alcătuită din 4 sate, situată în E Pod. Covurlui, pe râul Horincea; 3 044 loc. (1 ian. 2011): 1 546 de sex masc. şi 1 498 fem. Viticultură. Morărit. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1848), în satul Cavadineşti.

CAVNIC, oraş în jud. Maramureş, situat la poalele M-ților Gutâi, la 650–700 m alt., pe cursul superior al râului Cavnic, la 32 km E de Baia Mare; 5 145 loc. (1 ian. 2011): 2 455 de sex masc. şi 2 690 fem. Supr.: 47,1 km^2, din care 2 km^2 în intravilan; densitatea: 2 572 loc./km^2. Expl. şi prelucr. min. complexe cu conținut de plumb, zinc şi cupru. Stație de flotație a metalelor neferoase (din 1810). Produse de panificație. **Istoric.** Localit. apare menționată documentar ca sat în 1336, iar în 1455, cu numele *Capnic*. Devastată de turci în 1460. În 1717, locuitorii din **C.** şi împrejurimi au înfrânt şi izgonit una dintre hoardele tătărăşti care înainta spre Baia Mare. La începutul sec. 20 devine pr. centru de expl. a min. complexe. Declarată oraş la 17 febr. 1968. **Monumente:** biserica romano-catolică „Sfânta Varvara" (1809–1812); „Stâlpul tătarilor" este un obelisc înalt de 7,2 m pe care se află următoarea inscripție în limba latină: *Anno 1717 usque hic fuerunt tartaris* (în anul 1717 până aici au ajuns tătarii). Paltin secular, înalt de 30 m, cu diametrul trunchiului de 1,32 m. Două piste de schi („Icoana" şi „Roata") amenajate în anii 2001–2003.

CAZANE, sector al defileului Dunării la trecerea prin Carpați (lung de 9 km), cuprins între localitățile Dubova şi Ogradena (azi strămutată în vatra com. Eşelnița, din cauza creării lacului de acu-

Cața. Cetatea

Dunarea la Cazane

mulare al hidrocentralei Porțile de Fier I). Zona Cazanelor este formată din două sectoare: **C.** Mari (4 km), între masivele Ciucarul Mare (318 m) şi Veliki Strbac (768 m), şi **C.** Mici (5 km), între Ciucarul Mic (313 m) şi Mali Strbac (626 m). Aici valea Dunării şi lacul de acumulare se îngustează până la 180–250 m (în trecut fluviul se îngusta la 152 m), având de străbătut calcare dure, jurasice şi cretacice, ceea ce explică valea în chei, cu pereți verticali, stâncoşi. Viteza de scurgere a apei în acest sector depăşeşte 5 m/s. Între **C.** Mari şi **C.** Mici se află bazinetul tectonic Dubova, de formă aproape circulară, care corespunde unor roci mai slabe (neogene). În porțiunile de chei sunt caracteristice marmitele laterale şi de fund, cu vârtejuri de ape. În zona Cazanelor Mari se află peşterile Gura Ponicovei şi Veterani. Rezervație naturală, complexă (215 ha), care cuprinde stâncile calcaroase ale masivelor Ciucarul Mare şi Ciucarul Mic, pe care se dezvoltă o vegetație submediteraneană cu numeroase endemisme şi plante rare. Aici se întâlnesc stânjenelul balcanic (*Iris reichenbachii*), laleaua Cazanelor (*Tulipa hungarica*), liliacul sălbatic (*Syringa vulgaris*) etc. Zonă turistică de mare pitoresc.

CAZASU, com. în jud. Brăila, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Brăilei; 3 379 loc. (1 ian. 2011): 1 720 de sex masc. şi 1 659 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț ş.a. Com. **C.** a fost înființată la 3 oct. 2003 prin desprinderea satului Cazasu din com. Tudor Vladimirescu, jud. Brăila.

CĂBEŞTI, com. în jud. Bihor, alcătuită din 5 sate, situată în N Depr. Beiuş, la poalele de SV ale M-ților Pădurea Craiului, pe Valea Roşie; 1 887 loc. (1 ian. 2011): 949 de sex masc. şi 938 fem. Prelucr. lemnului; fabrică de var; confecții textile. Satul Căbeşti este menționat documentar, prima oară, în 1552. Pe terit. com. **C.** se află peştera Meziad (→). Mori de apă (în satul Căbeşti). Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1799, cu modificări din sec. 19) şi „Adormirea Maicii Domnului", în satele Gurbeşti şi Goila.

CĂBICENI → Darabani.

CĂCIULATA, localit. componentă a oraşului Călimăneşti (→), stațiune balneoclimatică de interes general, cu funcționare permanentă.

CĂIANU, com. în jud. Cluj, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Fizeşului, pe râul Suatu; 2 393 loc. (1 ian. 2011): 1 213 de sex masc. şi 1 180 fem. Producție de băuturi alcoolice. În arealul com. **C.** au fost descoperite urmele unei aşezări rurale romane, în care s-au găsit țigle, ceramică şi un altar dedicat lui Asklepios. Satul Căianu este menționat documentar, prima oară, în 1326. Biserică reformată (sec. 17), în satul Vaida-Cămăraş şi biserica din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1750), în satul Căianu.

CĂIANU MIC, com. în jud. Bistrița-Năsăud, alcătuită din 4 sate, situată în Dealurile Năsăudului, pe râul Ilişua; 4 037 loc. (1 ian. 2011): 2 076 de sex masc. şi 1 961 fem. Pomicultură. Satul Căianu Mic este menționat documentar, prima oară, în 1456. În satul Dobric, atestat documentar în 1456, se află castelul „Mikes Mihály" (sec. 18), incendiat în oct. 1848 de țăranii revoltați şi refăcut în 1900-1902 de baronul Bornemisza. Naționalizat în 1948 a fost, pe rând, sediul mai multor instituții (şcoală, bibliotecă, dispensar, maternitate ş.a.). Tot în satul Dobric există o mănăstire de maici, întemeiată la 26 nov. 1992 ca schit (mănăstire din anul 2000), cu o biserică din lemn având hramul „Sfântul Evanghelist Luca", construită de meşteri maramureşeni în 30 de zile şi sfințită la 28 oct. 2001; paraclisul cu hramul „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" a fost amenajat într-un conac din sec. 18 şi sfințit la 10 oct. 1993. În arealul său se află lacul Cetățele (Tăul Căianului), ocrotit de lege. Până la 28 apr. 2004, com. **C.M.** a avut în componență satele Dobricel şi Dumbrăvița, care au fost transferate în com. Spermezeu, jud. Bistrița-Năsăud.

CĂIUȚI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 9 sate, situată la poalele de NE ale Dealului Ouşoru (753 m alt.), la confl. râului Căiuți cu Trotuş; 5 402 loc. (1 ian. 2011): 2 726 de sex masc. şi 2 676 fem. Stație de c.f. Producție de cherestea. În satul Căiuți se află conacul „Rosetti" (1846, reparat în 1940 şi 1963, distrus parțial de un incendiu în 1990 şi refăcut ulterior) în care au avut loc numeroase întruniri ale fruntaşilor unionişti de la 1859, iar în satul Pralea există biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1755, distrusă în 1774, refăcută în 1810 şi restaurată în 1982).

CĂLACEA, stațiune balneoclimatică de interes general, cu funcționare permanentă, situată în extremitatea vestică a României, în Câmpia Vingăi, în raza com. Orțişoara (jud. Timiş), la 117 m alt., la 38 km N de Timişoara. Climat continental moderat de câmpie, excitant-solicitant, cu influențe sudice şi vestice. Verile sunt răcoroase (media termică a lunii iul. este de 21,5°C) şi iernile blânde (media lunii ian. –1,5°C). Temp. medie anuală este în jur de 11°C. Precipitații moderate (600 mm/anual). Factorii naturali de cură sunt climatul de cruțare şi izv. cu ape minerale bicarbonatate, clorurate, sodice, hipotone, termale (38–39°C), descoperite într-un foraj efectuat în anul 1880, indicate în tratarea afecțiunilor reumatismale degenerative (spondiloze, artroze, poliartroze, coxartroze), a celor renale şi ale căilor urinare (litiază renală recentă, necomplicată, stări după infecții urinare, tratate şi vindecate).

CĂLAN, oraş în jud. Hunedoara, situat în compartimentul de E al Depr. Hunedoara, la 231 m alt., pe stg. râului Strei, la 9 km E de municipiul Hunedoara; 12 767 loc. (1 ian. 2011): 6 235 de sex masc. şi 6 532 fem. Supr.: 101,5 km^2, din care 9,1 km^2 în intravilan; densitatea: 1 403 loc./km^2. Stație de c.f. Nod rutier. Expl. de bentonite (în satul Sântămăria de Piatră), balast şi nisip cuarțos. Vechi centru siderurgic (1863) al cărui combinat cu trei furnale (ultimul dat în funcțiune în 1980) a fost dezafectat în anul 1998; reparații de utilaj minier; produse metalice diverse (articole sanitare, plase de sârmă, cuie, sobe şi maşini de gătit, cazane pentru baie, vase emailate, tuburi de scurgere etc.). Confecții textile, mobilă, produse de panificație. Numeroase

Călan. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" din satul Strei

izv. cu ape minerale bicarbonatate, calcice, magneziene, sodice, mezotermale (25–29°C), eficace în tratarea afecțiunilor aparatului locomotor (devieri ale coloanei vertebrale şi ale membrelor inferioare), a unor stări prepuberale la copii, a obezității etc. **Istoric.** Aici au fost descoperite urmele unui stabiliment termal roman şi ale unei aşezări civile romane (sec. 2–3), cunoscută sub numele *Ad Aquas*, precum şi o inscripție pe piatră (*Genio pagi aquensis*). Prima mențiune documentară datează din 1387, fiind consemnat ca sat cnezial. Declarat oraş în 1961. Oraşul **C.** are în subordine ad-tivă localit. componentă Streisângeorgiu şi 11 sate care îi aparțin: Batiz, Călanu Mic, Grid, Nădăştia de Jos, Nădăştia de Sus, Ohaba Streiului, Sâncrai, Sântămăria de Piatră, Strei, Strei-Săcel, Valea Sângeorgiului. **Monumente:** în localit. componentă Streisângeorgiu, atestată documentar în 1377, se află biserica „Sfântul Gheorghe" (sf. sec. 11), cu forme romanice simplificate, cu fragmente de picturi murale interioare, executate în anii 1313–1314 de zugravul Teofil din inițiativa cneazului Bălea. Biserica a fost reparată şi repictată în 1409–1417, din care se mai păstrează tabloul votiv care îl înfățişează pe cneazul Lațcu Cândreş şi pe soția sa Nistora. Interiorul bisericii a fost repictat apoi în 1743–1745 de zugravul Gheorghe Şandor din Făgăraş. Restaurări în 1975–1977. Declarată monument istoric. În satul Strei există biserica „Adormirea Maicii Domnului" construită din piatră brută, în stil gotic târziu, în anii 1280–1300 şi menționată documentar în 1392, cu picturi murale interioare executate în a doua jumătate a sec. 14 de către zugravul Grozie, în care se îmbină influența bizantină cu cea nord-italiană (în altar: „Iisus în glorie"; în navă: „Buna Vestire"). Impozant turn-clopotniță. Biserica din Strei este unul dintre cele mai vechi şi mai valoroase monumente româneşti din Transilvania, restaurată în anii 1969–1970 şi declarată monument istoric; Bazinul roman, săpat în stâncă, are perimetrul de 94 m, lungimea de 14,2 m, lățimea de 7,5 m şi adâcimea de 4 m. Este alimentat de 3 izvoare care țâşnesc pe fundul bazinului, temp. apei fiind de c. 23°C.

CĂLĂRAŞI 1. Municipiu în SE României, reşed. jud. omonim, situat în SE Câmpiei Române, pe o terasă de pe stg. brațului Borcea, la 25 m alt.; 72 938 loc. (1 ian. 2011): 35 012 de sex masc. şi 37 926 fem. Supr.: 133,2 km^2, din care 29,6 km^2 în intravilan; densitatea: 2 464 loc./km^2. Port fluvial. Stație finală de c.f. (inaugurată la 17 nov. 1886). Nod rutier şi loc de trecere cu bacul peste Dunăre în jud. Constanța. Expl. de balast. Termocentrală. Combinat siderurgic, intrat în faliment în anul 2001, din care a mai rămas doar oțelăria. Combinat de celuloză (din paie) şi hârtie. Constr. metalice, reparații de utilaje şi maşini agricole. Producție de mobilă, de sticlă, de conf. şi de prefabricate din beton. Produse alim. (preparate din carne şi lapte, zahăr, panificație). Muzeul Dunării de Jos (1951), cu peste 60 000 de piese de arheologie, istorie şi artă plastică; Muzeul memorial „Gheorghe M. Vasilescu" . Biblioteca județeană „Al. Odobescu" cu peste 170 000 de vol. Parc (17,6 ha). Grădină zoologică (inaugurată la 1 mai 1980) **Istoric:** Săpăturile arheologice au scos la iveală urme de cultură materială din Neolitic, din epoca metalelor (cultura Coslogeni, sec. 14–13 î.Hr.), vase şi monede greceşti din mileniul 1 î.Hr. şi vestigii romane din primele sec. ale mileniului 2. Menționat documentar, prima oară, în 1534, cu numele *Lichireşti*, care avea schelă şi o mică garnizoană de graniță (căpitănie). Denumirea actuală datează din 25 mai 1722 şi derivă de la un detaşament de călăraşi ştafetari pe care l-a stabilit aici domnul Constantin Brâncoveanu în 1699, călăraşi care făceau legătura între Bucureşti şi Istanbul. Menționat ca târg la 1 mai 1734 cu numele Călăraşi. Recunoscut oraş în 1832, când devine şi reşed. jud. Ialomița. În 1851, oraşul a fost reconstruit pe baza unui plan geometric. Între 24 sept. 1852 şi 1881 a purtat numele *Ştirbeiu*. În a doua jumătate a sec. 19 a fost legat de Bucureşti printr-o şosea şi printr-o c.f. când a devenit şi pr. port cerealier. Declarat municipiu la 17 febr. 1968. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 a făcut parte din jud. Ialomița, dată la care, prin desființarea jud. Ilfov şi împărțirea jud. Ialomița, au luat ființă jud. Călăraşi şi Giurgiu. **Monumente:** biserica „Sfinții Împărați Constantin şi Elena"-Volna (1856), monument istoric; clădirea fostei cazărmi a pompierilor (1897), azi Arhivele Naționale; Catedrala ortodoxă „Sfântul Nicolae" (1838), monument de arhitectură; Palatul Prefecturii (1895–1897), în stil neoclasic; statuia ecvestră a Regelui Carol I (dezvelită la 9 mai 2008); statuia lui Ion I. C. Brătianu (sculptor Dumitru Pasima, dezvelită în sept. 2007); Monumentul eroilor din Primul Război Mondial, realizat, în 1925, de Teodor Burcă.

2. Com. în jud. Botoşani, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare; 3 598 loc. (1 ian. 2011): 1 821 de sex masc. şi 1 777 fem. Mori de grâu şi de porumb; presă de ulei comestibil. Centru viticol. Pădurea (76,5 ha) de pe Dealul Ciornohal este alcătuită din stejar, carpen, arțar şi jugastru. În poienile pădurii şi în subarboret se întâlnesc o serie de elemente xerotermofile ca: scumpia, migdalul pitic (*Prunus tenella*), cireşul de stepă (*Prunus fruticosa*), năgara (*Stipa capillata*), ruscuța de primăvară (*Adonis vernalis*). Declarată rezervație naturală.

Călan. Biserica „Sfântul Gheorghe" din Streisângeorgiu

3. Com. în jud. Cluj, alcătuită din 3 sate, situată în V Pod. Transilvaniei, pe râul Grindu; 2 519 loc. (1 ian. 2011): 1 274 de sex masc. şi 1 245 fem. Staţie de c.f. În satul Călăraşi, atestat documentar în 1291, se află o biserică reformată calvină (sec. 16).

4. Com. în jud. Dolj, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Romanaţi; 6 150 loc. (1 ian. 2011): 3 030 de sex masc. şi 3 120 fem. Creşterea bovinelor. Viticultură. În satul Călăraşi se află biserica ortodoxă cu dublu hram – „Adormirea Maicii Domnului" şi „Sfântul Nicolae" (zidită în 1820 prin strădania lui Hagi Ianuş şi zugrăvită în 1833 de către Panait, preotul Stan şi alţii). În satul Sărata a fost construită (1993–1996) o biserică de mari dimensiuni (25 m lungime, 8 m lăţime, 25 m înălţime).

5. Judeţ situat în SE României, în E Câmpiei Române, pe stg. cursului inf. al Dunării, la graniţa cu Bulgaria, intersectat în partea centrală de meridianul de 27° longitudine E şi de paralela de 44°20' latitudine N. Jud. **C.** este limitat de jud. Ialomiţa (N), jud. Constanţa (E), Bulgaria (S), jud. Giurgiu (V) şi jud. Ilfov (NV). Supr.: 5 088 km^2 (2,13% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 311 474 loc. (1,45% din populaţia ţării), din care 152 494 de sex masc. (49,0%) şi 158 980 de sex fem. (51,0%). *Populaţia urbană*: 120 192 loc. (38,6%); *rurală*: 191 282 loc. (61,4%). *Densitatea*: 61,2 loc./km^2. *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (20-31 oct. 2011): 84,6% români, 7,5% rromi şi restul turci, macedoneni, armeni ş.a. *Reşed.*: municipiul Călăraşi. *Oraşe*: Budeşti, Fundulea, Lehliu Gară, Oltenita (municipiu). *Comune*: 50. *Sate*: 155 (din care 6 aparţin oraşelor).

Relieful, în exclusivitate de câmpie, cu înclinare uşoară NV-SE, cuprinde mai multe subunităţi ale Câmpiei Române (respectiv, Bărăganul Mostiştei sau Bărăganul sudic şi prelungirile câmpiilor Burnas şi Vlăsia), precum şi luncile şi terasele, larg dezvoltate, ale Argeşului şi Dunării. Monotonia câmpiei, cu interfluviile ei netede, întinse, care formează aşa-numitele câmpuri (Câmpul Hagieni, Câmpul Argovei, Câmpul Ştefan Vodă, Câmpul Călăraşi ş.a.), acoperite în mare parte cu depozite loessoide, este întreruptă, pe alocuri, de crovuri şi de văi înguste, de tip „mostiste", adâncite în pătura de loess. Lunca Dunării reprezintă unitatea cea mai joasă a reliefului (c. 15 m alt.), extinsă exclusiv pe partea stg. a fluviului, pe lăţimi cuprinse între 6 şi 14 km. Cu mici excepţii, Lunca Dunării a fost îndiguită şi desecată. În extremitatea estică a jud. **C.** se află aproximativ jumătate din supr. marii unităţi de relief cunoscută sub numele de Balta Ialomiţei sau Balta Borcei, dezvoltată între Dunărea Veche, la E şi braţul Borcea, la V.

Clima jud. **C.** este temperat-continentală, relativ omogenă pe întreg cuprinsul acestuia (ca urmare a uniformităţii reliefului), caracterizată prin veri foarte calde, chiar secetoase, şi ierni reci, marcate uneori de viscole puternice. Valorile medii multianuale ale temp. aerului înregistrează o uşoară diferenţiere între partea de NV a jud. (10,4°C, la Fundulea) şi cea de SE (11,3°C, la Călăraşi), unde se individualizează un topoclimat specific luncii Dunării (cu veri calde şi ierni mai blânde decât în restul câmpiei). Temp. max. absolută înregistrată până în prezent pe terit. jud. **C.** a fost de 44°C (10 aug. 1951, la staţia meteorologică Valea Argovei), iar temp. minimă absolută a atins valoarea de -30°C (9 ian. 1938, la staţia meteorologică din Călăraşi). Cantitatea medie anuală a precipitaţiilor căzute în jud. **C.** însumează c. 540 mm, dar sunt şi ani mai secetoşi când aceasta scade sub 400 mm (exemplu, 352 mm în anul 1992). Vânturile bat cu o frecvenţă mai mare dinspre V (16,4%), N (14,8%) şi NE (13,3%), cu viteze medii anuale ce variază între 2,6 şi 5,3 m/s. Vitezele max. se înregistrează la vânturile dinspre N şi NE, care pot atinge, în timpul iernii, 125 km/oră, fiind determinate de anticiclonul siberian.

Reţeaua hidrografică alohtonă şi autohtonă, cu o densitate medie de numai 0,1 km/km^2 (una dintre cele mai scăzute densităţi din ţară), este tributară în întregime Dunării, care formează limita de S şi de E a jud. **C.**, pe o lungime de 145 km. La 6 km S de municipiul Călăraşi, Dunărea se despleteşte în două braţe (Dunărea Veche, spre E şi braţul Borcea, spre V) care închid între ele Balta Ialomiţei, extinsă doar cu jumătatea ei sudică pe terit. jud. **C.** Râurile alohtone sunt reprezentate prin cursurile inf. ale Argeşului (cu afl. său Dâmboviţa) şi Mostiştei, iar cele autohtone, cu izvoare în câmpie, sunt Rasa, Barza, Argova, Vânăta, Belciugatele, Luica ş.a. Lacurile sunt reprezentate în mare parte prin iazuri, răspândite în majoritate în lungul văii Mostiştea (lacurile Fundulea 440 ha,

Călăraşi (1). Palatul Prefecturii

Călăraşi (1). Catedrala ortodoxă „Sfântul Nicolae"

Gurbăneşti 680 ha, Frăsinet 1 460 ha, Iezeru Mostiştei 2 600 ha), limane fluviale (Gălăţui 375 ha) şi lacuri de luncă (Boianu 230 ha, Ceacu 400 ha, Mitreni, Tătaru ş.a.).

Vegetaţia naturală aparţine, în cea mai mare parte, zonei de stepă, caracterizată odinioară prin pajişti alcătuite din: firuţă cu bulbi (*Poa bulbosa*), năgară (*Stipa capillata*), peliniţă (*Artemisia austriaca*), laptele câinelui sau aliorul (*Euphorbia stepposa*), păiuş (*Festuca valesiaca*) etc. În prezent, vegtaţia naturală este înlocuită aproape în totalitate de culturi agricole. Vegetaţia arborescentă este slab reprezentată, existând doar câteva pâlcuri de pădure în partea de V a jud. **C.**, în componenţa cărora intră exemplare de stejar brumăriu (*Quercus pedunculiflora*), stejar pufos (*Quercus pubescens*), cer (*Quercus cerris*), gârniţă (*Quercus frainetto*), arţar tătărăsc (*Acer tataricum*) ş.a. Vegetaţia de luncă este formată, în majoritatea cazurilor, din zăvoaie de plop şi salcie şi din păduri de şleau (pe supr. restrânse), în care predomină stejarul (*Quercus robur*), frasinul (*Fraxinus excelsior*), ulmul şi plopul.

Fauna este caracteristică zonelor de stepă şi silvostepă, cu elemente tipice, adaptate agrobiocenozelor, printre care iepurele, popândăul, dihorul de stepă, hârciogul, şoarecele de câmp, şobolanul de câmp, orbetele, prepeliţa, potârnichea, ciocârlia, şopârla, şarpele, guşterul şi numeroase insecte (lăcuste, cosaşi, greieri, călugăriţe etc.). În păduri trăiesc căprioara, mistreţul, vulpea, lupul ş.a. Fauna din arealul luncilor şi lacurilor este mult mai bogată şi mai variată, reprezentată prin: vidră (*Lutra lutra*), câine enot (*Nyctereutes procyonoides*), bizam (*Ondrata zibethica*), corcodelul, cârsteiul de baltă, lişiţa, raţa cârâitoare, barza, acvila ţipătoare, şoimul dunărean etc. Ihtiofauna include crapul, ştiuca, somnul, carasul, bibanul, plătica, linul, caracuda ş.a.

Resursele naturale sunt puţine, existând doar câteva areale de expl. a gazelor naturale (Postăvari, Ileana), a argilelor (Budeşti) şi a balastului (aluviunile Dunării, Argeşului şi Dâmboviţei).

Istoric. Terit. actual al jud. **C.**, care a evoluat de-a lungul timpului în limitele fostului jud. Ilfov şi ale jud. Ialomiţa, a cunoscut o dezvoltare oarecum asemănătoare cu acestea. Cele mai vechi urme de locuire umană în această zonă, scoase la iveală în arealul localit. Oltenita, Călăraşi, Căscioarele, Radovanu ş.a., datează din Neolitic, şi aparţin culturii materiale Gumelniţa (milen. 4–3 î.Hr.). Din perioada de trecere de la Epoca bonzului la cea a fierului, reprezentative sunt descoperirile de la Călăraşi şi Coslogeni, aceasta din urmă fiind caracterizată prin aşezări de tip cenuşar, de colibe sau bordeie, cu ceramică simplă cu decor plastic rudimentar, care, de altfel, a dat şi numele culturii materiale Coslogeni (sec. 14–13 î.Hr.). Continuitatea şi intensificarea locuirii teritoriului actualului jud. sunt legate de existenţa triburilor trace şi apoi geto-dace, care aveau aşezări întărite şi bine închegate în sec. 2–1 î.Hr., cum era cea de la Chirnogi. Vestigii daco-romane au fost descoperite în arealul localit. Jegălia (sec. 3), Independenţa, Curcani şi Spanţov (sec. 4). Vetre româneşti de locuire statornică au fost scoase la lumină la Curcani (sec. 9–10) şi Radovanu (sec. 10 şi sec. 15–16). În 1778, o parte din terit. actualului jud. **C.** figura ca plasă în cadrul jud. Ialomiţa. În 1832, oraşul Călăraşi a devenit reşed. jud. Ialomiţa, prin mutarea acestuia de la Urziceni, ca urmare a gravitării hinterlandului cerealier al Câmpiei Române către oraşele-porturi dunărene, funcţie pe care a păstrat-o până în 1950, când a devenit reşed. centrului raional omonim din fosta regiune Ialomiţa. Prin reorganizarea adtiv teritorială din 17 febr. 1968, când au fost desfiinţate regiunile şi raioanele şi au fost reînfiinţate judeţele României, cea mai mare parte a terit. actual a jud. **C.** a intrat în componenţa jud. Ialomiţa, iar o altă parte în jud. Ilfov. Ca urmare a

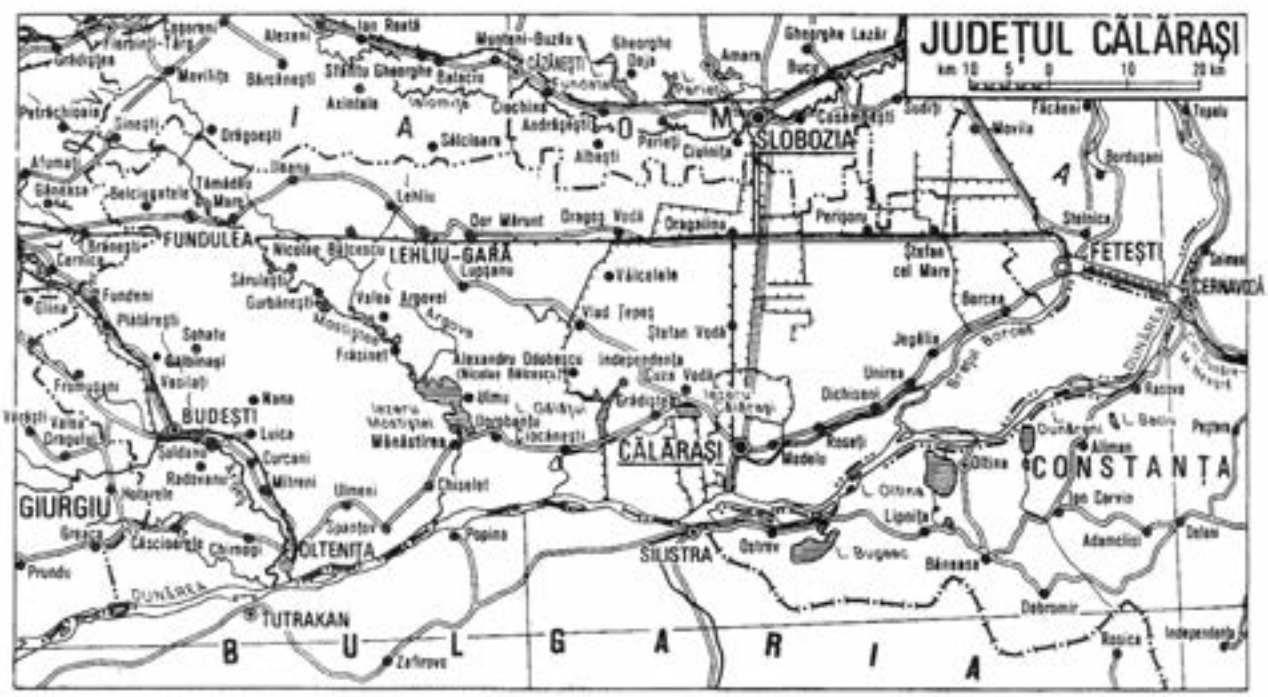

modificării Legii nr. 2/17 febr. 1968, în temeiul Decretului Consiliului de Stat nr. 15 din 23 ian. 1981, au fost înfiinţate judeţele Călăraşi şi Giurgiu, prin desfiinţarea jud. Ilfov şi modificarea limitelor jud. Ialomiţa.

Economia jud. **C.** are un profil agrar-industrial. Activitatea economică de pe terit. jud. **C.** se desfăşoară în cadrul mai multor regii autonome (cu activităţi de producere şi distribuire a energiei electrice şi termice, telecomunicaţii, gospodărie comunală şi locativă), societăţi comerciale cu capital de stat, cooperatist sau mixt şi în cadrul a numeroase societăţi comerciale cu capital privat autohton sau străin. Ca urmare a aplicării Legii nr. 18, a fondului funciar, până în prezent, peste 92% din supr. agricolă a jud. **C.** se află în proprietate privată.

Industria produce o gamă variată de sortimente: oţel (Călăraşi), nave fluviale şi piese turnate din fontă şi oţel (la Oltenița), celuloză şi hârtie (Călăraşi), lacuri şi vopsele, produse din cauciuc (Budeşti, Frumuşani, Nicolae Bălcescu, Lehliu-Gară, Fundulea), tricotaje şi confecţii (Călăraşi, Oltenița, Lehliu-Gară), prefabricate din beton, cărămizi (Călăraşi, Oltenița, Budeşti), mobilier (Călăraşi, Ulmeni, Budeşti), conserve de legume şi fructe (Valea Roşie), preparate din carne şi lapte (Călăraşi, Oltenița, Lehliu-Gară, Lupşanu), produse de panificaţie etc. În ultima perioadă s-a înregistrat o tendinţă de scădere a producţiei industriale a jud. **C.** din cauza lipsei de materii prime, a stagnării investiţiilor, a diminuării exportului, cât şi a scăderii cererii pe piaţa internă, ca urmare a reducerii puterii de cumpărare a populaţiei. În activităţile industriale ale jud. **C.** sectorul privat este foarte slab reprezentat, fiind prezent doar în câteva domenii ale ind. alimentare şi în construcţiile metalice.

Agricultura, cu vechi tradiţii, reprezintă componenta dominantă a activităţii economice a jud. **C.** în cadrul căreia ponderea cea mai mare (56,9%) revine producţiei animaliere, iar 38,9% celei vegetale, restul de 4,2% aparţinând serviciilor agricole. La sf. anului 2007, din totalul supr. agricole a jud. **C.** (426 238 ha), 414 831 ha (97,3%) reveneau terenurilor arabile (locul 5 pe ţară), 5 954 ha păşunilor naturale, 5 118 ha viilor şi pepinierelor viticole, 179 ha livezilor şi pepinierelor pomicole şi 156 ha fâneţelor. În anul 2007, cea mai mare parte a terenurilor arabile, cu fertilitate şi productivitate mari, a fost destinată culturilor de plante uleioase (139 462 ha, locul 4 pe ţară), urmate de culturile de grâu şi secară (128 148 ha), porumb (83 435 ha), floarea-soarelui (65 209 ha, locul 2 pe ţară după jud. Constanţa), soia (20 581 ha, locul 2 pe ţară după jud. Timiş), plante de nutreţ (16 407 ha), orz şi orzoaică (14 736 ha), leguminoase pentru boabe (4 467 ha), sfeclă de zahăr, legume, pepeni etc. Viticultura ocupă suprafeţe compacte în arealele localit. Chirnogi, Ulmeni, Radovanu, Mânăstirea ş.a. Sectorul zootehnic, cu străvechi tradiţii şi favorizat de o bogată bază furajeră, oferită de producţiile ridicate de cereale pentru boabe (226 521 tone, în anul 2007) şi plante de nutreţ (108 707 tone în 2007), cuprindea, la începutul anului 2008, însemnate efective de bovine (35 081 capete), porcine (174 867 capete), ovine (135 918 capete), caprine (12 000 capete), cabaline (16 674 capete); avicultură (3 566 192 capete, locul 3 pe ţară, după jud. Teleorman şi Buzău); apicultură (17 209 familii de albine); piscicultură. În cadrul zootehniei se remarcă un procent ridicat (peste 99%) al sectorului privat.

Căile de comunicaţii. La sf. anului 2007, lungimea reţelei feroviare de pe terit. jud. **C.** însuma 188 km, din care 147 km electrificate, cu o densitate de 36,9 km/1 000 km^2 teritoriu. Jud. **C.** este străbătut în partea sa nordică de magistrala feroviară Bucureşti–Constanţa, cu ramificaţii spre Slobozia şi Călăraşi, iar în SV de tronsonul Bucureşti–Oltenița. În aceeaşi perioadă, lungimea drumurilor publice măsura 1 348 km, din care 528 km modernizate, cu o densitate de 26,5 km/100 km^2 teritoriu. O importanţă deosebită în transportul rutier o are autostrada A2 Bucureşti–Feteşti–Constanţa, construită în perioada 1987-nov. 2012, numită şi Autostrada Soarelui, în lungime de 203 km. Transportul fluvial de mărfuri şi călători se efectuează pe Dunăre, fiind deservit de porturile Călăraşi şi Oltenița. În partea de SV a jud. **C.**, în 1984 au fost începute, din iniţiativa lui Nicolae Ceauşescu, lucrările de realizare a canalului navigabil Bucureşti-Dunăre (→), lucrări întrerupte după 1989.

Învăţământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, pe terit. jud. **C.** îşi desfăşurau activitatea 28 de grădiniţe de copii, cu 9 243 copii înscrişi şi 470 cadre didactice, 89 de şcoli generale (învăţământ primar şi gimnazial), cu 28 511 elevi şi 1 910 personal didactic, 14 licee, cu 9 262 elevi şi 670 profesori. La sf. anului 2007, reţeaua aşezămintelor de cultură şi artă cuprindea: 196 biblioteci, cu 1 801 000 volume, o casă de cultură, 71 cămine culturale, patru unităţi muzeale, un ansamblu de cântece şi dansuri („Bărăganul") ş.a. În anul 2007, activitatea sportivă se desfăşura în cadrul celor 31 de secţii sportive în care activau 693 de sportivi legitimaţi, 34 antrenori şi 20 arbitri.

Ocrotirea sănătăţii. La sf. anului 2007, reţeaua unităţilor sanitare era compusă din şase spitale, cu 1 348 paturi, revenind un pat de spital pentru 233 loc., patru dispensare medicale, 58 de farmacii şi puncte farmaceutice ş.a., iar asistenţa medicală era asigurată de 269 medici (1 medic la 1 171 locuitori), 58 de stomatologi (1 medic stomatolog la 5 434 locuitori) şi 1 133 personal medical cu pregătire medie.

Turismul este legat, cu precădere, de prezenţa Dunării şi a obiectivelor social-culturale şi istorice din localităţile aflate de-a lungul fluviului, municipiul Călăraşi reprezentând principalul centru turistic. Deplasările cu vaporul pe Dunăre spre locurile de pescuit şi vânat din Balta Ialomiţei reprezintă una dintre atracţiile turistice favorite, iar şoseaua modernizată care leagă capitala ţării de litoralul Mării Negre (Bucureşti–Feteşti–Cernavodă– Constanţa, cu ramificaţie de la Lehliu-Gară spre Călăraşi şi, de aici, prin punctul de trecere cu bacul peste Dunăre de la Chiciu–Ostrov) asigură tranzitarea, în sezonul estival, a unui mare număr de turişti. Aceştia pot poposi în pădurile Floroaica şi Bogdana sau pot vizita rezervaţiile forestiere Ciornuleasa, Tămădău, Caiafele şi Moroiu. Baza materială a jud. **C.** este asigurată prin cele cinci hoteluri şi moteluri, o pensiune turistică urbană şi două pensiuni turistice rurale cu o capacitate totală de 553 de locuri. Indicativ auto: *CL*.

Localităţile jud. Călăraşi
(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii

1. CĂLĂRAŞI (1534)

2. OLTENIŢA (1515)

II. Oraşe — *Satele care aparţin oraşelor*

1. BUDEŞTI (1526)
1. Aprozi
2. Buciumeni
3. Gruiu

2. FUNDULEA (1778)
1. Gostilele (1583)

3. LEHLIU-GARĂ (1853)
1. Buzoeni
2. Răzvani

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. ALEXANDRU ODOBESCU	1. **Nicolae Bălcescu** 2. Alexandru Odobescu 3. Gălăţui
2. BELCIUGATELE	1. **Belciugatele** 2. Cândeasca 3. Cojeşti 4. Mataraua 5. Măriuţa
3. BORCEA	1. **Borcea**
4. CĂSCIOARELE	1. **Căscioarele**
5. CHIRNOGI	1. **Chirnogi**
6. CHISELET	1. **Chiselet**
7. CIOCĂNEŞTI	1. **Ciocăneşti** (1589)
8. CRIVĂŢ	1. **Crivăţ**
9. CURCANI	1. **Curcani** 2. Sălcioara
10. CUZA VODĂ	1. **Ceacu** (1812) 2. Călăraşii Vechi (1827) 3. Cuza Vodă (1894)
11. DICHISENI	1. **Dichiseni** 2. Coslogeni 3. Libertatea* 4. Satnoeni
12. DOR MĂRUNT	1. **Dor Mărunt** (1876) 2. Dâlga 3. Dâlga-Gară 4. Înfrăţirea (f. 1912) 5. Ogoru 6. Pelinu
13. DOROBANŢU	1. **Dorobanţu** 2. Boşneagu 3. Vărăşti
14. DRAGALINA	1. **Dragalina** 2. Constantin Brâncoveanu 3. Drajna Nouă
15. DRAGOŞ VODĂ	1. **Dragoş Vodă** (f. 1896) 2. Bogdana (1899) 3. Socoalele (1883)
16. FRĂSINET	1. **Frăsinet** 2. Curăteşti 3. Dăneşti 4. Frăsinetu de Jos 5. Luptători 6. Tăriceni
17. FRUMUŞANI	1. **Frumuşani** 2. Orăşti 3. Pasărea 4. Pădurişu 5. Piţigaia 6. Postăvari
18. FUNDENI	1. **Fundeni**
19. GĂLBINAŞI	1. **Gălbinaşi**
20. GRĂDIŞTEA	1. **Grădiştea** 2. Bogata

* Sat depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

3. Cuneşti
4. Rasa

21. GURBĂNEŞTI
1. **Gurbăneşti**
2. Coţofanca
3. Preasna
4. Preasna Veche
5. Valea Presnei

22. ILEANA
1. **Ileana**
2. Arţari
3. Florica
4. Podari
5. Răsurile
6. Răzoarele
7. Satu Nou
8. Ştefăneşti
9. Vlăiculeşti

23. INDEPENDENŢA
1. **Independenţa**
2. Potcoava
3. Vişinii

24. JEGĂLIA
1. **Jegălia**
2. Gâldău
3. Iezeru (fost Beilic)

25. Lehliu
1. **Lehliu**
2. Săpunari

26. LUICA
1. **Luica**
2. Valea Stânii

27. LUPŞANU
1. **Lupşanu**
2. Nucetu
3. Plevna
4. Radu Vodă
5. Valea Rusului

28. MÂNĂSTIREA
1. **Mânăstirea** (1526)
2. Coconi
3. Sultana

29. MITRENI
1. **Mitreni**
2. Clăteşti
3. Valea Roşie

30. MODELU
1. **Modelu** (f. 1882)
2. Tonea

31. NANA
1. **Nana** (f. 1888)

32. NICOLAE BĂLCESCU
1. **Nicolae Bălcescu** (f. 1912)
2. Fântâna Doamnei
3. Paicu

33. PERIŞORU
1. **Perişoru**
2. Mărculeşti-Gară
3. Tudor Vladimirescu

34. PLĂTĂREŞTI
1. **Plătăreşti** (1580)
2. Cucuieţi
3. Dorobanţu
4. Podu Pitarului

35. RADOVANU
1. **Radovanu**
2. Valea Popii

36. ROSEŢI
1. **Roseţi**

37. SĂRULEŞTI
1. **Săruleşti** (1606)
2. Măgureni
3. Polceşti
4. Săndulița
5. Săruleşti-Gară
6. Sătucu
7. Solacolu

38. SOHATU
1. **Sohatu**
2. Progresu

39. SPANŢOV
1. **Spanţov** (1482)
2. Cetatea Veche (1609)
3. Stancea (1526)

40. ŞOLDANU
1. **Şoldanu** (f. 1892)
2. Negoeşti (1526)

41. ŞTEFAN CEL MARE
1. **Ştefan cel Mare**

42. ŞTEFAN VODĂ
1. **Ştefan Vodă**

43. TĂMĂDĂU MARE
1. **Tămădău Mare**
2. Călăreţi
3. Dârvari
4. Plumbuita
5. Săcele
6. Şeinoiu
7. Tămădău Mic

44. ULMENI
1. **Ulmeni**

45. ULMU
1. **Ulmu**
2. Chirnogi
3. Făurei
4. Zimbru

46. UNIREA
1. **Unirea**
2. Oltina

47. VALEA ARGOVEI
1. **Valea Argovei**
2. Lunca
3. Ostrovu
4. Siliştea
5. Vlădicească

48. VASILAŢI
1. **Vasilaţi** (1362)
2. Nuci
3. Popeşti

49. VĂLCELELE
1. **Vălcelele** (1896)
2. Floroaica

50. VLAD ŢEPEŞ
1. **Vlad Ţepeş**
2. Mihai Viteazu

CĂLĂȚELE 1. Măgura ~, formă pozitivă de relief, bine individualizată, situată pe terit. jud. Cluj, la SE de culmea Hențului din SE M-ților Vlădeasa, care străjuiește lacul de acumulare Fântânele și com. Beliș, Mărgău și Călățele. Alt. max.: 1 404 m.

2. Com. în jud. Cluj, alcătuită din 5 sate, situată la poalele de NE ale Măgurii Călățele, pe cursul superior al râului Călata; 2 485 loc. (1 ian. 2011): 1 250 de sex masc. și 1 235 fem. Stație finală de c.f. Expl. de turbă. Producție de cherestea. Centru de dogărit și de confecționare a uneltelor din lemn. Moară de vânt. În arealul satului Călata au fost descoperite urmele unei așezări neolitice (bordeie cu acoperiș lipit, ceramică, o figurină din teracotă etc.). Satul Călățele este menționat documentar, prima oară, în 1408. În satul Dealu Negru se află o biserică din lemn, cu hramul „Sfinții Voievozi" (1764), adusă din satul Finciu; biserică fortificată (sec. 12–15), cu tavan casetat, pictat în 1778, în satul Văleni.

CĂLDĂRARU, com. în jud. Argeș, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe stg. văii Burdea; 2 553 loc. (1 ian. 2011): 1 196 de sex masc. și 1 357 fem. Stație de c.f. (în satul Burdea), inaugurată la 1 ian. 1897. Culturi de cereale, plante tehnice și de nutreț ș.a. Satul Burdea apare menționat documentar, prima oară, la 11 iun. 1565.

CĂLDĂRUȘANI 1. Liman fluvial pe dr. văii Ialomiței, în zona foștilor Codrii ai Vlăsiei, la 40 km NE de București; 2,24 km^2; ad. max.: 4 m; vol.: 4,5 mil. m^3. Din cauza vegetației acvatice în exces, în special macrophyte, lacul se află într-o fază avansată de eutrofizare cu consecințe negative asupra faunei piscicole. Pe malul său nordic, în arealul satului Lipia din com. Gruiu, jud. Ilfov, se află mănăstirea Căldărușani (de călugări), a

Căldărușani (1). Biserica „Sfântul Dumitru"

cărei biserică, cu hramul „Sfântul Dumitru", a fost construită din inițiativa și pe cheltuiala domnului Matei Basarab în anii 1637–1638 (sfințită la 26 oct. 1638) și refăcută de mai multe ori (1778, 1817, 1911, 1977). În 1778, aici s-a înființat o școală de pictură religioasă („școală de zugravi", pe care a frecventat-o și Nicolae Grigorescu în 1854–1856), care a funcționat până în a doua jumătate a sec. 19, iar în 1825 a fost instalată o tipografie. Muzeu în care se păstrează șase icoane pictate de N. Grigorescu, ferecături, chivoturi, candele, manuscrise vechi etc.

2. Pădure (468 ha) de tip șleau, situată pe terit. com. Grădiștea (jud. Ilfov), formată predominant din stejar (*Quercus robur*), în amestec cu cer (*Quercus cerris*), stejar brumăriu (*Quercus pedunculiflora),* gârniță (*Quercus frainetto*), arțar tătărăsc (*Acer tataricum*) ș.a., reprezentând un rest din vechii Codrii ai Vlăsiei. În interiorul ei se dezvoltă un abundent strat de arbuști, printre care: sânger (*Cornus sanguinea*), porumbar (*Prunus spinosa*), corn (*Cornus mas*), lemn câinesc (*Ligustrum vulgare*), și un variat covor vegetal (brebenei/*Corydalis solida*, brânduşe galbene/*Crocus moesiacus*, viorele/*Scilla bifolia*, frăguțe/*Adoxa moschatellina*, ghiocei/*Galanthus nivalis* etc.). În cadrul acestei păduri a fost înființată (în 1954) rezervația forestieră Căldărușani (125 ha).

CĂLIMAN 1. Munții ~, masiv muntos vulcanic, situat pe rama internă a Carpaților Orientali, parte componentă a lanțului de munți vulcanici. Este cel mai reprezentativ edificiu vulcanic din Carpații românești, cuprins între M-ții Bârgăului (la NV), Depr. Dornelor (la N), M-ții Bistriței (la E), cursul superior al Mureșului (la S) și Dealurile Bistriței (la V). Alt. max.: 2 100 m (vf. Pietrosu). Este format dintr-o cupolă centrală, alcătuită din curgeri de lavă solidificată, din care se detașează câteva vârfuri conice (Pietrosu, 2 100 m; Iezerul Călimanului, 2 031 m; Rățițiș, 2 021 m) și un larg platou vulcanic, constituit predominant din piroclastite, cu numeroase culmi netede înclinate spre V și S, separate de văi adânci, dominate de mai multe vârfuri conice proeminente (Poiana Tomii, Scaunu, Mogoșu ș.a.), reprezentând intruziuni de lavă solidificată. Masivul **C.** prezintă, în zona sa înaltă, trăsături tipic alpine, unde se evidențiază câteva circuri glaciare sub vf. Pietrosu, Rățițiș, Bistricior și numeroase pășuni alpine. La poalele nordice ale masivului apar numeroase izv. cu ape minerale carbogazoase (în zona com. Șaru Dornei), ca rezultat al activității postvulcanice. Masivul **C.** conține importante zăcăminte de sulf nativ. Rezervații naturale cu relief carstic dezvoltat pe roci vulcanice (peștera Izvoru Tăușoarelor), numeroase specii floristice rare și monumente ale naturii (zâmbrul/*Pinus cembra*, tisa/*Taxus baccata*, smirdarul sau bujorul de munte/*Rhododendron kotschyi*, floarea-de-colți/*Leontopodium alpinum*, sângele-voinicului/*Nigritella nigra* etc.) și elemente faunistice ocrotite (cocoșul de mesteacăn/*Lyrurus tetrix*, cinteza alpină/*Montifrilla nivalis*, cocoșul de munte/*Tetrao urogalus*, râsul/*Lynx lynx*, jderul/*Martes martes*, ierunca/ *Tetrastes bonasia* etc.). Parc național (15 300 ha).

2. → Vidra (4).

CĂLIMĂNEȘTI 1. Oraș în jud. Vâlcea, situat în mica depresiune subcarpatică Jiblea, la 260 m alt., pe râul Olt, la 18 km N de Râmnicu Vâlcea; 8 738 loc. (1 ian. 2011): 4 235 de sex masc. și 4 503 fem. Supr.: 104,5 km^2, din care 7,6 km^2 în intravilan; densitatea: 1 150 loc./km^2. Stație de c.f. (Gara Jiblea, 1889). Hidrocentrală (38 MW), intrată în funcțiune în 1981. Expl. și prelucr. lemnului; mat. de constr.; produse alim. Stație de îmbuteliere a apelor minerale. **Istoric.** Prima atestare documentară a localit. datează din 18 mai 1388. În Poiana Bivolari, de pe terit. localit. componente Păușa, au fost descoperite urmele unei așezări civile romane *(canabae)*, cunoscută sub numele de *Arutela* sau (mai corect) *Alutela* (*Aluta* fiind denumirea romană a râului Olt) și ale unui castru roman (60 x 60 m), construit din piatră în anii 137–138, care făcea parte din linia de fortificații *limes Alutanus*. Aici s-au găsit arme, obiecte de vestimentație, ceramică și o inscripție votivă romane, care atestă construirea castrului în timpul domniei împăratului Hadrian. În 1890, localit. **C.** a fost declarată stațiune balneară, iar în 1927 a primit statut de oraș. Orașul **C.**, împreună cu localit. sa componentă **Căciulata,** formează stațiunea balneoclimatică de interes general, **Călimănești-Căciulata**, cu funcționare permanentă. Factorii naturali de cură sunt climatul de cruțare, lipsit de contraste termice, cu veri răcoroase (media termică a lunii iul. este c. 20°C) și ierni puțin friguroase (media termică în ian. este –1,5°C) și izv. cu ape minerale (descoperite în 1827) sulfuroase, clorurate, bromurate, sodice,

Călimăneşti (1). Pavilionul central

calcice, magneziene, cu concentraţii (mineralizare între 0,5 şi 11,4 g/l), compoziţii chimice şi temperaturi variate (41–49,5°C). În 1859, medicul francez Joseph Caillat, stabilit temporar în Ţara Românească (1854), a făcut o analiză amănunţită a apelor minerale de la **C.**, în urma căreia împăratul Napoleon III al Franţei a făcut (în 1869) o cură cu ape minerale trimise de la **C.** În 1893, probele de ape minerale de la **C.** au fost medaliate cu aur la Expoziţia internaţională de alimentaţie şi ape minerale de la Bruxelles. Primele stabilimente balneare au fost construite la **C.** în anul 1910, iar baza de tratament actuală cuprinde instalaţii moderne pentru băi, electroterapie, hidroterapie, kinetoterapie, instalaţii pentru aerosoli şi inhalaţii, săli de gimnastică, buvete pentru cură internă cu ape minerale etc. Staţiunea **Călimăneşti-Căciulata** este indicată pentru tratarea afecţiunilor hepato-biliare (dischinezie biliară, colecistită cronică necalculoasă sau calculoasă, hepatită cronică, pancreatită cronică, tulburări după operaţie pe ficat), ale tubului digestiv (gastrite cronice hipoacide, constipaţie cronică, colite cronice), ale celor renale şi ale căilor urinare (litiază renală, pielonefrită cronică, infecţii urinare), ale bolilor de nutriţie şi metabolice (diabet zaharat, stări după hiperuricemii, obezitate). În cură externă, apele minerale de aici sunt folosite pentru tratarea bolilor reumatismale, posttraumatice (stări după luxaţii, entorse şi fracturi), ginecologice (sindrom ovarian de menopauză) etc. La Căciulata funcţionează un sanatoriu profilat pe tratamentul copiilor care au sechele după hepatită epidemică şi un sanatoriu pentru bolnavii de silicoză, iar la **C.** o secţie clinică a Institutului de balneofizioterapie şi recuperare medicală din Bucureşti şi o bază de învăţământ a Catedrei de specialitate a Universităţii de Medicină şi Farmacie din Bucureşti. Oraşul **C.** are în subordine ad-tivă 5 localit. componente: Căciulata, Jiblea Nouă, Jiblea Veche, Păuşa, Seaca. **Monumente:** schitul Ostrov (de maici), situat pe o insulă din mijlocul râului Olt, cu biserica „Naşterea Maicii Domnului", zidită în anii 1518–1522 din iniţiativa şi pe cheltuiala domnului Neagoe Basarab şi a soţiei sale, Despina, pe locul unei vechi biserici din lemn care data de la începutul sec. 14 şi atestată documentar într-un hrisov din 26 apr. 1500. Biserica, sfinţită la 30 iul. 1522, păstrează picturi murale interioare executate în perioada 1752–1760, iar iconostasul, din lemn de tei aurit, şi icoanele împărăteşti sunt originare. Printre picturile murale se remarcă un frumos tablou votiv care îi înfăţişează pe domnul Neagoe Basarab, pe soţia sa, Despina, şi pe fiii lor, Teodosie şi Ruxandra. Picturile murale au fost restaurate în 1987–1988 de pictorul Viorel Grimalschi. Biserica, de mici dimensiuni, are o singură turlă, de formă octogonală, cu colonete verticale tipic bizantine, cu arcaturi concentrice în jurul ferestrelor şi un pridvor deschis susţinut de stâlpi din lemn. În biserică există o veche icoană a Maicii Domnului, făcătoare de minuni, restaurată în 1791 de Ioan Zugravul. Acest schit este primul aşezământ monahal din Ţara Românească întemeiat pentru măicuţe. La acest schit s-au călugărit doamna Despina (după moartea domnului Neagoe Basarab la 15 sept. 1521), cu numele Platonida, şi mama voievodului Mihai Viteazul, cu numele Teofana. După secularizarea averilor mănăstireşti în 1863, schitul Ostrov a fost preluat de mănăstirea Cozia, biserica acestuia funcţionând ca biserică de mir până la 5 iul. 1989 când a fost reînfiinţat ca schit de călugări, iar în 1997 a redevenit schit de maici. În anii '70 ai sec. 20, din cauza amenajării hidrotehnice a râului Olt (în această zonă au fost construite lacul de acumulare şi hidrocentrala Călimăneşti), insula (ostrovul) a fost înălţată antropic deasupra luciului apei cu 6 m şi o dată cu ea a fost ridicată şi biserica, iar chiliile şi clădirile anexe reconstruite. Biserica schitului Ostrov a fost supusă unor restaurări în anii 1940, 1956–1957 şi 1962–1963. Pe această insulă a fost amenajat un parc cu c. 50 de specii de arbori şi arbuşti; biserica „Sfinţii Voievozi" (1711–1715, cu pridvor adăugat în 1857); Pavilionul central, construit în 1891–1896 după planurile arhitectului G. Mandrea; casa „Miscurici" (1850–1860); casa „Dobrin" (1880). În localit. componentă Păuşa se află ruinele unui castru roman, schitul Turnu (de călugări), devenit mănăstire în 1988, cu biserica având hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" – ctitorie din 1676 a egumenului Varlaam (reparată şi zugrăvită în 1846, distrusă de un incendiu în febr. 1932 a fost refăcută în 1933 şi pictată în 1935–1936 de pictorul Dumitru Belizarie), biserica „Sfântul Nicolae" (1778, cu picturi originare), biserica „Schimbarea la Faţă" (1897–1901), cu clădiri anexe şi clopotniţă din 1932–1933 şi două chilii rupestre (sec. 17). La 5 km N de oraşul **C.**, pe malul dr. al Oltului, se află mănăstirea Cozia (de călugări), cunoscută mult timp sub denumirea de „Nucet" (nume atribuit, se pare, după numeroasele plantaţii de nuci care existau în trecut în această zonă), cu biserica „Sfânta Treime", ctitorie din 1386–1388 a domnului Mircea cel Bătrân, sfinţită la 18 mai 1388. Biserica păstrează în pronaos fragmente din pictura originară, executată (în 1390–1391) în stilul picturii monastice paleologe. Biserica a fost restaurată în 1517 din iniţiativa domnului Neagoe Basarab şi întregită ulterior (1704–1707)

declarată monument istoric în 2010;

cu un pridvor construit prin grija lui Constantin Brâncoveanu. Picturile murale interioare au fost refăcute total în 1710 de meşterii Preda, Ianache, Sima, Mihail, Andrei, Constantin şi Gheorghe. În naos sunt pictate portretele lui Mircea cel Bătrân şi al fiului său Mihail. În biserică se află mormântul lui Mircea cel Bătrân. Ansamblul monastic mai cuprinde două paraclise: unul în partea de S, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", construit în anii 1583–1584 prin strădania ieromonahului Amfilohie, cu picturi murale din sec. 18, refăcute în 1823 de zugravul Voicu din Piteşti, şi altul în partea de N, cu hramul „Duminica Tuturor Sfinţilor", construit în 1710–1711, cu unele transformări din 1858 şi cu picturi originare. Tot în cadrul ansamblului monahal Cozia se află biserica bolniţei (12 m lungime şi 4 m lăţime), cu hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel", zidită prin grija domnului Radu Paisie, în anii 1542–1543, cu picturi originare, situată de cealaltă parte a şoselei, vizavi de biserica „Sfânta Treime", precum şi cuhnia, chiliile (din 1388, cu unele transformări din perioada 1848–1853), fântâna mare (sec. 16), decorată cu reliefuri, şi două clopote datând din 1395 şi, respectiv, 1413. Ansamblul monahal, restaurat în anii 1927–1930 şi 1958–1962, are un preţios muzeu de artă religioasă cu o colecţie valoroasă de icoane. În pronaosul bisericii „Sfânta Treime" se află mormântul monahiei Teofana, mama lui Mihai Viteazul, moartă în 1605. În cerdacul unei chilii de la mănăstirea Cozia a scris Grigore Alexandrescu celebra poezie *Umbra lui Mircea la Cozia*. În arealul oraşului **C.** se află şi mănăstirea Stânişoara (de călugări), cu biserica „Sfântul Gheorghe" zidită în 1747 prin grija clucerului Gheorghe, pe locul unei vechi biserici din lemn care data din 1671. În 1788, mănăstirea a fost jefuită şi incendiată de turci, iar călugării omorâţi. Reînfiinţată în 1803–1807 de către monahii Sava şi Teodosie, veniţi de la o mănăstire de pe Muntele Athos, mănăstirea a fost mistuită de un incendiu în 1850. Biserica actuală, cu hramul „Sfântul Gheorghe", a fost zidită între 7 aug. 1904 şi 23 apr. 1909 prin strădania episcopului Gherasim Timuş. În localit. componentă Căciulata există ruinele fostului schit „Sfântul Ioan de sub Piatră" sau „Cozia Veche" (1670), iar în localit. Jiblea Veche se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18, refăcută în 1857–1862).

2. → Mărăşeşti.

CĂLINEŞTI 1. Com. în jud. Argeş, alcătuită din 12 sate, situată în zona de contact a Piem. Cândeşti cu Câmpia Piteştiului, pe stg. văii Argeşului; 11 249 loc. (1 ian. 2011): 5 640 de sex masc. şi 5 609 fem. Staţie de c.f. Balastieră. Produse din răchită împletită. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume etc. Pomicultură (meri, pruni). Viticultură. Reşed. com. **C.** este satul *Vrăneşti*. Bisericile „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul" a fostului schit Radu Negru (1787, cu picturi originare), „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" a fostei mănăstiri Râncăciov (1498, refăcută în anii 1647–1648, rezidită în anii 1846–1853, restaurată în anii 1941–1944 şi reparată după anul 1998), cea cu dublu hram – „Sfântul Dumitru" şi „Sfântul Gheorghe" (1733), „Sfinţii Voievozi" (1848), în satele Radu Negru, Râncăciov, Văleni-Podgoria şi Călineşti; bisericile din lemn cu hramurile duble „Sfântul Gheorghe" şi „Sfântul Dumitru"-Drăghiceşti (sec. 18) şi „Sfântul Apostol Toma" şi „Sfinţii Voievozi" (1758–1759), în satele Călineşti şi Cârstieni.

2. Com. în jud. Maramureş, alcătuită din 3 sate, situată în Depr. Maramureş, pe râul Coşeu: 3 207 loc. (1 ian. 2011): 1 596 de sex masc. şi 1 611 fem. Prelucr. lemnului. Pomicultură. Creşterea ovinelor. Prelucr. artizanală a lânii. În satul Călineşti, menţionat documentar, prima oară, în 1387, se află două biserici din lemn: una cu hramul „Naşterea Maicii Domnului", datând dinainte de 1663, cu decor realizat din crestături în lemn şi cu picturi interioare executate, în 1754, de Alexandru Ponehalschi şi alta cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1758), cu picturi interioare din 1778 executate de Nicolae Cepschin, în stil popular. În satul Corneşti există biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1800). Pădurea „Secătura" (534 ha) cu bogat fond cinegetic.

3. Com. în jud. Teleorman, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea; 3 430 loc. (1 ian. 2011): 1 719 de sex masc. şi 1 711 fem. Producţie de mobilă. Culturi de cereale, plante tehnice

Călimăneşti (1). Biserica „Naşterea Maicii Domnului" a schitului Ostrov

Călineşti (1). Biserica fostei mănăstiri Râncăciov

şi de nutreţ, floarea-soarelui etc. Creşterea bovinelor. În satul Călineşti se află un conac de la sf. sec. 19, azi sediul unui dispensar.

4. → Călinești-Oaș.

CĂLINEȘTI-OAȘ, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 4 sate, situată în V Depr. Oaş, la poalele M-ților Oaş, pe râul Tur; 4 797 loc. (1 ian. 2011): 2 437 de sex masc. şi 2 360 fem. Până la 17 febr. 1968 s-a numit *Călineşti*. Morărit şi panificaţie. Vestigii neolitice (topor din piatră şlefuită) şi din epocile bronzului şi fierului. Satul Călineşti-Oaş este menţionat documentar, prima oară, în 1490. În arealul com., pe cursul mijlociu al râului Tur, s-a realizat lacul de acumulare *Călineşti* (364 ha; vol.: 7,4 mil. m^3), pe malurile căruia există amenajări pentru odihnă şi agrement.

CĂLMĂȚUI 1. Râu, afl. stg. al Dunării în amonte de com. Stăncuța, jud. Brăila; 145 km; supr. bazinului: 1 460 km^2. Considerat o veche albie a Buzăului. După unele scrieri din Antichitate, reiese că acum două milenii Buzăul curgea pe Valea Călmățuiului. Izv. din Glacisul Istriței, din SV municipiului Buzău şi străbate Bărăganul Ialomiței, de la V la E. Difluența Buzăului s-a produs în zona Bălții Plopu. De altfel, mai mulți afl. ai Călmățuiului (Ruşavățu, Negreasca ş.a.), se alimentează din pânzele conului de dejecție al Buzăului. Pe cursul inferior al Călmățuiului sunt mai multe cursuri părăsite, abandonate de Călmățui din cauza aluvionării.

2. Râu, afl. stg. al Dunării; 134 km; supr. bazinului: 1 379 km^2. Izv. din Câmpia Boian, din arealul com. Schitu (jud. Olt). Are curs meandrat, intermitent, secând în perioadele secetoase. Spre vărsare, după ce intersectează pânzele de ape freatice şi după ce traversează lacul Suhaia, devine semipermanent până la confl. cu Dunărea.

CĂLMĂȚUIU, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Boian, pe râul Călmățui; 2 167 loc. (1 ian. 2011): 1 009 de sex masc. şi 1 158 fem. Viticultură; legumicultură. Culturi de cereale şi plante tehnice. Până la 1 ian. 1965 com. şi satul Călmățuiu s-au numit *Băseşti*. În satul Caravaneți se află ruinele schitului Caravaneți (sec. 17) şi conacul lui Gheorghe Niculescu (1900).

CĂLMĂȚUIU DE SUS, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Boian, pe râul Călmățui; 2 232 loc. (1 ian. 2011): 1 143 de sex masc. şi 1 089 fem. Viticultură. Culturi de cereale şi plante tehnice. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. Călmățuiu de Sus s-au numit *Cârligați*, iar între 1 ian. 1965 şi 17 febr. 1968 s-au numit *Călmățuiul*. Biserica „Sfinții Voievozi" (1835), în satul Călmățuiu de Sus.

CĂLMĂȚUIUL → Călmățuiu de Sus.

CĂLȚUN 1. Lac glaciar situat pe versantul sudic al M-ților Făgăraş, la 2 175 m alt. Supr.: 0,8 ha; ad. max.: 11,8 m.

2. → Lespezi (1).

Lacul Călțun

CĂLUGĂRA 1. Mănăstirea ~ → Oravița (2).

2. → Măgura (4).

CĂLUGĂRENI 1. Com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, la confl. râului Călniştea cu Neajlovul; 6 181 loc. (1 ian. 2011): 3 032 de sex masc. şi 3 149 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, legume etc. Viticultură. Pod de beton peste râul Neajlov care păstrează pe parapeți patru medalioane cu chipul lui Mihai Viteazul, realizate de sculptorul Constantin Baraschi. În arealul com. **C.**, la 13 aug. 1595, oastea Țării Româneşti, comandată de Mihai Viteazul, a repurtat o strălucită victorie asupra oastei otomane comandată de marele vizir Sinan Paşa, cu toate că aceasta din urmă beneficia de superioritate numerică. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **C.** a făcut parte din jud. Ilfov. În satul Călugăreni se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1886), conacul „Varthiadi" (sec. 19) şi un monument (o cruce înaltă din piatră). Monumentul, închinat strălucitei victorii obținute de Mihai Viteazul, a fost ridicat, mai întâi, în 1683 de către Şerban Cantacuzino; în 1913, sculptorul Oscar Späthe a realizat un nou monument, care a fost distrus de cutremurul din 4 mart. 1977. În locul monumentului distrus de cutremur a fost ridicat unul nou (în 1993), copie fidelă a celui inițial. Fragmentele monumentului vechi sunt expuse în muzeul local din **C.** Tot în acest loc, alături de crucea-monument, a fost amplasată statuia lui Mihai Viteazul – operă a sculptorului Anton Panaghia, dezvelită la 13 aug. 1995, cu prilejul împlinirii a 400 de ani de la vestita bătălie câştigată de domnul Țării Româneşti. În satul Hulubeşti se află bisericile cu hramurile „Sfântul Gheorghe" (sec. 19) şi „Sfinții Voievozi" (1840–1842). În arealul com. **C.**, pe malul dr. al Neajlovului, se află pădurea Fântânele (152,5 ha) alcătuită predominant din tei (*Tilia tomentosa*), în amestec cu gârniță (*Quercus frainetto*), cer (*Quercus cerris*) ş.a., care este parte componentă a rezervației Comana (→ Comana **4.**).

2. Com. în jud. Prahova, alcătuită din 2 sate, situată în Subcarpații Teleajenului; 1 304 loc. (1 ian. 2011): 656 de sex masc. şi 648 fem. Prelucr. răchitei (coşuri, mese,

scaune, şezlonguri). Pomicultură; viticultură. Biserica „Buna Vestire" (1748), în satul Valea Scheilor.

CĂLUGĂRI → Cărpinet.

CĂLUI, com. în jud. Olt, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Romanaţi, pe dr. râului Olteţ; 1 835 loc. (1 ian. 2011): 924 de sex masc. şi 911 fem. Produse împletite din papură şi răchită. În satul Călui se află mănăstirea cu acelaşi nume (de călugări) întemeiată în anii 1516–1521, în timpul domniei lui Neagoe Basarab, de către banul Vlad şi fraţii săi, Dumitru şi Balica. Biserica „Sfântul Nicolae" a mănăstirii Călui a fost refăcută de boierii Craioveşti, terminată definitiv şi înfrumuseţată între 20 apr. şi 8 iun. 1588 de fraţii Buzeşti (atunci au fost construite şi chiliile). Biserica „Sfântul Nicolae", de dimensiuni mici (15 m lungime şi 6 m lăţime), este un monument reprezentativ al arhitecturii bisericeşti din Muntenia secolului 16, care se impune prin proporţiile grandioase ale unicei turle şi prin bogata decoraţie a faţadelor (parament de cărămidă şi tencuială, cu un puternic brâu median, având registrul inferior împărţit în panouri dreptunghiulare prevăzute din loc în loc cu ferestre înguste, tot dreptunghiulare, iar registrul superior cu arcaturi duble. În interior, biserica păstrează un ansamblu de picturi murale executate de meşterul zugrav Mina în anii 1593–1594 şi spălate în 1908, între care se remarcă tabloul votiv care îi înfăţişează pe fraţii Radu, Preda şi Stroe Buzescu şi un alt tablou votiv cu domnii Mihai Viteazul şi Petru Cercel. În pronaos se află mormântul lui Preda Buzescu (mort în 1608), mare ban al Craiovei, şi Radu Buzescu (decedat în 1610), mare clucer. Masivul turn-clopotniţă datează din sec. 17 având la bază o arcadă uriaşă în care este montată poarta de intrare în incinta mănăstirii. Zidul de incintă, care înconjură mănăstirea, este construit din cărămidă fiind gros şi înalt de c. 3 m. Biserica a fost supusă unor renovări şi restaurări în anii 1650, 1828, 1834 şi 1932–1937. Com. Călui a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Călui şi Gura Călui din com. Oboga, jud. Olt.

Biserica „Sfântul Nicolae" a mănăstirii Călui

CĂMĂRAŞU, com. în jud. Cluj, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Fizeşului, în zona de izv. a râului Fizeş; 2 740 loc. (1 ian. 2011): 1 401 de sex masc. şi 1 339 fem. Expl. de gaze naturale. Producţie de cărămidă. În satul Cămăraşu, menţionat documentar, prima oară, în 1325, se află o biserică reformată (1753) şi conacul „Kemény" (sec. 18), declarate monumente istorice.

CĂMĂRZANA, com. în jud. Satu Mare, formată dintr-un sat, situată în NV Depr. Oaş, la poalele M-ţilor Oaş; 2 454 loc. (1 ian. 2011): 1 265 de sex masc. şi 1 189 fem. Expl. de cinabru (asociat cu galenă, blendă, pirită) şi de lignit. Producţie de ţuică de prune. Pomicultură (pruni, meri, peri). Prelucr. artistică a lemnului. Satul Cămărzana este menţionat documentar, prima oară, în 1387. Biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1910–1912), reparată în 1959 şi repictată în 1990. Tei multisecular.

CĂMIN, com. în jud. Satu Mare, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Ierului, pe râul Crasna; 1 360 loc. (1 ian. 2011): 647 de sex masc. şi 713 fem. Satul Cămin este atestat documentar în 1335. Com. **C.** a fost înfiinţată la 3 oct. 2002 prin desprinderea satului Cămin din com. Căpleni, jud. Satu Mare.

CĂMINĂREŞTI → Ţigănaşi.

CĂNEŞTI, com. în jud. Buzău, alcătuită din 6 sate, situată în Subcarpaţii Buzăului, pe râul Sărăţel, în mica Depr. Chiliile-Cănești, la poalele Dealurilor Dâlma şi Bocu; 895 loc. (1 ian. 2011): 460 de sex masc. şi 435 fem. Pomicultură (meri, pruni, nuci). Com. a fost întemeiată în 1884.

CĂPĂŢÂNII, Munţii ~, culme muntoasă în partea central-sudică a Carpaţilor Meridionali, cu orientare E–V, extinsă pe o lungime de 37 km, situată între valea Lotrului, la N, Subcarpaţii Meridionali, la S, valea Olteţului, la V şi valea Oltului, la E. Alt. max.: 2 130 m (vf. Nedeia). Constituită din şisturi cristaline şi gnaisuri, în partea de N, şi din calcare jurasice, în S, acestea din urmă dând un relief specific de doline, lapiezuri, pereţi abrupţi, hornuri, poduri suspendate (Casa de Piatră), chei (cheile Bistriţei vâlcene, Luncavăţului ş.a.). Relieful dezvoltat pe şisturile cristaline se remarcă prin prezenţa celor trei supr. de nivelare carpatice (Borăscu, 1 800–2 000 m, Râul Şes, 1 300–1 700 m şi Gornoviţa, 900–1 000 m alt.).

CĂPÂLNA 1. Com. în jud. Bihor, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Crişurilor cu Dealurile Vestice, pe râul Crişu Negru; 1 741 loc. (1 ian. 2011): 844 de sex masc. şi 897 fem. Haltă de c.f. Microhidrocentrală (în satul Ginta). Prelucr. lemnului. În satul Căpâlna, menţionat documentar, prima oară, în 1552, se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1724, pictată în 1883), inclusă pe lista patrimoniului mondial UNESCO în dec. 1999; biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1769), în satul Săldăbagiu Mic.

2. → Gâlgău.

3. Fetele de la ~ → Jidvei.

CĂPÂLNIŢA, com. în jud. Harghita, formată dintr-un sat, situată la poalele vestice ale M-ţilor Harghita, pe cursul superior al râului Homorodu Mic; 2 043 loc. (1 ian. 2011): 1 054 de sex masc. şi 989 fem. Prelucr. artistică a lemnului. Creşterea bovinelor, ovinelor şi cabalinelor. Culturi de cartofi şi plante furajere. Satul Căpâlniţa este menţionat documentar, prima oară, în 1567. Biserică romano-catolică (1791).

CĂPLENI, com. în jud. Satu Mare, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Ierului, pe râul Crasna; 3 125 loc. (1 ian. 2011): 1 499 de sex masc. şi 1 626 fem. Morărit şi panificaţie. În satul Căpleni, menţionat documentar, prima oară, în 1300, se află biserica romano-catolică „Sfântul Anton" (1711– 1714). Până la 3 oct. 2002, com. **C.** a avut în componenţă satul Cămin, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

CĂPRENI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 8 sate, situată în Dealurile Amaradiei,

pe râul Amaradia; 2 126 loc. (1 ian. 2011): 1 060 de sex masc. şi 1 066 fem. Expl. de gaze naturale; prelucr. lemnului; mat. de constr. (bolţari). Morărit şi panificaţie. Heleşteu. Fermă de creştere a bovinelor. Biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1829–1830), în satul Cornetu.

CĂPUŞU MARE, com. în jud. Cluj, alcătuită din 9 sate, situată la poalele NE ale M-ţilor Gilău, pe râul Căpuş; 3 340 loc. (1 ian. 2011): 1 649 de sex masc. şi 1 691 fem. Expl. de min. de fier (în satul Căpuşu Mic). Bisericile din lemn cu hramurile „Sfânta Treime" (sec. 17, pictată în 1801–1818 de Dimitrie Ispas din Gilău), „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18, adusă în 1936 de la Mănăşturul Românesc), „Sfântul Gheorghe" (sec. 18), „Pogorârea Duhului Sfânt" (1764, pictată în 1802), „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", construită din bârne de stejar în 1730 şi pictată la interior în 1808 de către meşterii Dimitrie Ispas din Gilău, Ştefan şi Ioan, şi „Sfinţii Trei Ierarhi" (sec. 17, pictată în 1806), în satele Agârbiciu, Bălceşti, Dângău Mare, Dângău Mic, Păniceni şi Straja; în satul Căpuşu Mare, menţionat documentar, prima oară, în 1282, se află o biserică din sec. 13, cu unele modificări din sec. 18; biserici reformate în satele Căpuşu Mic (sec. 18, cu tavan casetat din 1743) şi Dumbrava (sec. 18, cu tavan casetat din 1752).

CĂRAN → Caransebeş.

CĂRAND, com. în jud. Arad, alcătuită din 2 sate, situată în N Depr. Zarand, la poalele M-ţilor Codru-Moma; 1 171 loc. (1 ian. 2011): 581 de sex masc. şi 590 fem. Carieră de piatră. Pădurea Sic (17,8 ha), declarată rezervaţie naturală. Satul Cărand este menţionat documentar, prima oară, în 1429.

CĂRĂTNĂU, vârf în culmea deluroasă Blăjani din Subcarpaţii Vrancei, reprezentând alt. max. a Dealului Blăjani (633 m).

CĂRBUNARI 1. Com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 2 sate, situată la poalele NE ale M-ţilor Locva; 1 040 loc. (1 ian. 2011): 518 de sex masc. şi 522 fem. Expl. şi prelucr. lemnului. Zonă turistică (Platoul carstic Cărbunari). Satul Cărbunari este menţionat documentar, prima oară, în 1785.

2. Sat în com. Dumbrăviţa, jud. Maramureş, atestat documentar în 1424, situat în Depr. Copalnic, la 230 m alt., la 11 km SE de Baia Mare, staţiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local. Factorii naturali de cură sunt climatul de coline, sedativ-indiferent şi izv. cu ape minerale sulfuroase, bicarbonatate, clorurate, sodice, hipertonice, indicate în tratarea unor deficienţe ale aparatului locomotor (hiperlaxitate capsulo-ligamentară, instabilitate musculo-articulară) şi a unor afecţiuni în stadiu incipient sau compensate prin tratament medicamentos (artroze cu diverse localizări, în stadiu incipient, fără complicaţii). Întreprindere particulară de prelucr. a marmurei.

CĂRBUNEŞTI, com. în jud. Prahova, alcătuită din 2 sate, situată în Subcarpaţii de Curbură, pe cursul superior al râului Lopatna; 1 827 loc. (1 ian. 2011): 918 de sex masc. şi 909 fem. Expl. de petrol. Centru pomicol. Apicultură. Biserică (1725).

CĂRPINET, com. în jud. Bihor, alcătuită din 4 sate, situată în extremitatea de SE a Depr. Beiuş, la poalele M-ţilor Bihor şi Codru-Moma, pe cursul superior al Crişului Negru; 1 978 loc. (1 ian. 2011): 957 de sex masc. şi 1 021 fem. Expl. de calcare compacte. Producţie de var; prelucr. lemnului; produse din nuiele. Centru de ceramică roşie şi albă (în satul Leheceni) şi de cojocărit. Creşterea ovinelor. În satul Călugări (fost Ponoarele) se află un izbuc, declarat monument al naturii, şi o mănăstire de călugări (mănăstirea Izbuc). Aşezământul monahal a fost construit în anii 1928–1930 din iniţiativa arhimandritului Atanasie Popescu. Biserica din lemn a mănăstirii, cu dublu hram – „Adormirea Maicii Domnului" şi „Izvorul Tămăduirii", construită în anul 1696, a fost adusă aici în 1954 de la Beiuş şi instalată pe un soclu din piatră. Picturile de pe pereţii interiori au fost executate în 1969–1972. În 1947, mănăstirea a fost jefuită de răufăcători şi întreaga obşte omorâtă (un singur monah a fugit care, ulterior, a trăit şi a slujit tot aici). Viaţa monahală s-a reluat normal în 1954. Casa olarului (sec. 18), în satul Leheceni. Satul Cărpinet este menţionat documentar, prima oară, în 1588. În arealul com. **C.**, la marginea satului Izbuc, se află *Peştera Câmpenească*, declarată monument al naturii.

Cărpinet. Biserica mănăstirii Izbuc, cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" şi „Izvorul Tămăduirii"

CĂRPINIŞ 1. Com. în jud. Timiş, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Timişului; 5 200 loc. (1 ian. 2011): 2 524 de sex masc. şi 2 676 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Expl. de argilă. Producţie de cărămidă şi ţiglă. Topitorie de cânepă. Morărit. Complex avicol. Culturi de cereale şi plante tehnice. Satul Cărpiniş este menţionat documentar, prima oară, în 1387. Până la 7 mai 2004, com. **C.** a avut în componenţă satul Iecea Mare, care la acea dată a fost trecut în categoria comunelor.

2. Vârf în M-ţii Bodoc, constituind alt. max. a acestora (1 241 m).

CĂSCIOARELE, com. în jud. Călăraşi, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Burnasului; 1 869 loc. (1 ian. 2011): 914 de sex masc. şi 955 fem. Culturi de cereale şi plante tehnice; viticultură. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 a făcut parte din jud. Ilfov. Pe terit. com. au fost descoperite vestigii neolitice, aparţinând culturii materiale Gumelniţa (milen. 2 î.Hr.), cu un inventar bogat (ceramică cu decor geometric, figurine feminine cu decor geometric incizat, statuete zoomorfe etc.), din Epoca bronzului, din a doua Epocă a fierului (sec. 4–3 î.Hr.) şi din sec. 6 (ceramică fină, cenuşie, vase romane, fibule din bronz şi argint, catarame din fier, mărgele din sticlă etc.). Două biserici cu hramul „Sfântul

Nicolae", una din 1847 şi alta din 1855, în satul Căscioarele.

CĂŞEIU, com. în jud. Cluj, alcătuită din 10 sate, situată la poalele sudice ale Dealului Chiuieşti (Dealurile Ciceului), în zona de confl. a râului Sălătruc cu Someşul; 4 946 loc. (1 ian. 2011): 2 461 de sex masc. şi 2 485 fem. Haltă de c.f. Pomicultură. Pe terit. com. s-au descoperit urmele unui mare castru roman (declarat monument istoric în anul 2004), iniţial din pământ, apoi refăcut din piatră (165 x 165 m) în vremea împăratului Hadrian (sec. 3), cunoscut sub numele *Samum*, în care şi-a avut sediul garnizoana *cohors I Britannica milliaria civium Romanorum equitata*, cu rol defensiv la graniţa de N a Daciei. Aici s-au găsit o inscripţie cu numele Iuliei Domna, o diplomă militară din anul 120, o stelă funerară a lui Iulius Crescens ş.a. În jurul castrului exista o aşezare civilă în stadiul de *vicus* (sat; aşezare rurală). Satul Căşeiu este menţionat documentar, prima oară, în 1261. Castelul „Haller" (1721–1771), aflat astăzi în ruină, şi biserică romano-catolică (1540), în satul Coplean; biserici din lemn cu hramurile „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 18) şi „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (sec. 18), în satele Gârbău Dejului şi Leurda.

CĂŞIEL-STRÂMBU, Mănăstirea ~ → Chiuieşti.

CĂTEASCA, com. în jud. Argeş, alcătuită din 7 sate, situată în Câmpia Piteştiului, pe dr. râului Argeş, pe autostrada Bucureşti–Piteşti; 3 911 loc. (1 ian. 2011): 1 947 de sex masc. şi 1 964 fem. Creşterea bovinelor. Culturi de cereale, plante tehnice, legume etc. Construirea ambarcaţiunilor sportive şi de agrement; confecţionarea articolelor de ambalaj din material plastic şi a articolelor de lenjerie de corp; distilerie de alcool; produse lactate şi de panificaţie. Satul Cătească apare menţionat documentar la 26 sept. 1594. Până în anul 1800, satul Gruiu s-a numit Cacaleţii de Rovine, între 1800 şi 1906 a purtat numele Cacaleţii de Jos, iar din 1906 denumirea actuală.

CĂTINA 1. Com. în jud. Buzău, alcătuită din 5 sate, situată în Subcarpaţii Buzăului, pe râul Bâsca Chiojdului, la poalele Dealului Cornăţelu; 2 460 loc. (1 ian. 2011): 1 268 de sex masc. şi 1 192 fem. Expl. şi prelucr. lemnului; fabrică de var; distilărie de alcool (ţuică de prune); împletituri din răchită. Moară de apă (din anul 1900). Apicultură. Pomicultură (meri, peri, pruni, nuci). Centru de confecţionare a instrumentelor muzicale populare şi de ciopliturii în piatră. Satul Cătina este atestat documentar în 1528. Biserica din lemn cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (c. 1600), în satul Valea Cătinei şi biserică ortodoxă (sec. 20), în satul Cătina. Casa „Popescu" (1896).

2. Com. în jud. Cluj, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Fizeşului, pe cursul superior al Fizeşului; 1 959 loc. (1 ian. 2011): 995 de sex masc. şi 964 fem. Pe râul Fizeş a fost creat lacul de acumulare Cătina (82 ha), în scop piscicol. În satul Feldioara au fost descoperite vestigii neolitice (topoare din piatră, ace din os, vase ceramice), din Epoca bronzului (vase ceramice), din perioada dacică şi din cea romană (monede din anii 117–138). În satul Cătina, menţionat documentar, prima oară, în 1327, se află o biserică romano-catolică (1806), iar în satul Feldioara o biserică din sec. 15–16.

CĂTUNELE, com. în jud. Gorj, alcătuită din 6 sate, situată în Dealurile Jiului, pe dr. râului Motru; 2 642 loc. (1 ian. 2011): 1 345 de sex masc. şi 1 297 fem. Expl. de lignit (în satul Lupoaia). Pe terit. com. au fost descoperite urmele unui castru roman şi ale unei aşezări civile romane (sec. 2–3) în care s-au găsit figurine din bronz şi o mână a unei statui din bronz. În satul Lupoaia, atestat documentar în 1558, se află biserica „Sfântul Nicolae" (ante 1776), cu picturi murale interioare din 1816, în satul Cătunele există biserica „Naşterea Maicii Domnului" (1827, reparată în 1901 şi 1938), iar în satele Dealu Viilor, Steic şi Valea Mânăstirii sunt bisericile din lemn cu hramurile „Sfinţii Trei Ierarhi" (sec. 19), „Adormirea Maicii Domnului" (1893) şi cu dublu hram – „Sfântul Gheorghe" şi „Sfântul Dumitru" (1821).

CĂŢĂLUŞA → Meseşenii de Jos.

CĂŢELEŞTI → Târgu Bujor.

CĂUAŞ, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Ierului, pe râul Checheţ; 2 445 loc. (1 ian. 2011): 1 216 de sex masc. şi 1 229 fem. Prelucr. lemnului. Creşterea bovinelor. Culturi de cereale şi plante tehnice. Satul Căuaş este menţionat documentar, prima oară, în 1215. Biserica ortodoxă cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1800), în satul Hotoan.

CĂZĂNEŞTI 1. Lac antropic situat în Pod. Central Moldovenesc, pe râul Durduc, la graniţa dintre jud. Iaşi şi Vaslui. Supr.: 180 ha; vol.: 5,9 mil. m^3.

2. Oraş în jud. Ialomiţa, situat în Câmpia Bărăganului, pe stg. văii Ialomiţa; 3 488 loc. (1 ian. 2011): 1 729 de sex masc. şi 1 759 fem. Supr.: 55 km^2, din care 1,5 km^2 în intravilan; densitatea: 2 325 loc./km^2. Staţie de c.f. Producţie de nutreţuri combinate. Ferme de creştere a porcilor şi a păsărilor. Culturi de cereale, plante tehnice, legume etc. Oraşul Căzăneşti este atestat documentar, ca sat, în 1579. Pe terit. oraşului au fost descoperiţi numeroşi tumuli cu morminte sarmatice (sec. 2–3) şi vestigiile unei aşezări geto-dacice. Declarat oraş la 29 apr. 2004. Biserica „Sfântul Nicolae" (1858–1864).

3. Com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 12 sate, situată în Piem. Coşuştei, pe râul Coşuştea; 2 388 loc. (1 ian. 2011): 1 204 de sex masc. şi 1 184 fem. Expl. de balast. Creşterea bovinelor. Bisericile de zid cu hramurile „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1813) şi „Naşterea Maicii Domnului" (1836), în satele Govodarva şi Poiana; bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Toma" (1740) şi „Naşterea Maicii Domnului" (1800, refăcută în 1931), în satul Căzăneşti, şi „Sfinţii Voievozi" (1750, refăcută în 1890) şi „Sfântul Nicolae" (1764), în satele Ilovu şi Valea Coşuştei.

CÂINELUI → Râu Câinelui.

CÂINENI 1. Liman fluvial în Câmpia Brăilei, pe stg. râului Buzău, cu apă minerală clorurată, sulfatată, sodică, magneziană, calcică şi nămol sapropelic, pe malul căruia se află staţiunea balneoclimaterică Câineni-Băi (→Vişani). Supr.: 56 ha.

2. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 6 sate, situată în N Depr. Loviştea, la poalele de SV ale M-ţilor Făgăraş şi cele de SE ale M-ţilor Lotru, pe cursul mijlociu al Oltului, în zona defileului Turnu Roşu–Cozia; 2 536 loc. (1 ian. 2011): 1 267 de sex masc. şi 1 269 fem. Reşed. com. este satul Câinenii Mici. Staţie de c.f. Balastiere (în satele Robeşti şi Râu Vadului). Expl. şi prelucr. lemnului. Pomicultură (nuci, meri). Satul Câinenii Mici este menţionat documentar, prima oară, în 1415, cu numele

de *Genune*. În raza com. **C.** se găsesc multe case ţărăneşti specifice zonei vâlcene, cu valoare arhitecturală, şi biserici reprezentative pentru faza de rusticizare a artei brâncoveneşti târzii (sf. sec. 17 şi începutul sec. 18), bogată în decoraţie sculptată şi pictată; biserica „Sfântul Nicolae" din satul Câinenii Mari, construită în 1733–1769 de Nicola Petru, păstrează valoroase picturi murale în interior (din 1774) şi pe faţade (din 1846) şi este trecută pe lista Patrimoniului cultural mondial UNESCO; în satul Câinenii Mici se află bisericile „Sfântul Nicolae" (începutul sec. 19, cu refaceri din 1822–1828 şi pictată în 1862) şi „Sfinţii Voievozi" (1807, cu picturi murale în interior din 1858); în satele Grebleşti şi Robeşti se află bisericile „Cuvioasa Parascheva" (1793– 1797, pictată în 1891) şi respectiv „Sfinţii Voievozi" (1798). Han turistic (în satul Râu Vadului).

CÂLCESCU → Gâlcescu.

CÂLNIC 1. Com. în jud. Alba, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Secaşelor, în zona de confl. a pârâului Câlnic cu Secaş; 1 771 loc. (1 ian. 2011): 864 de sex masc. şi 907 fem. Viticultură. Pe terit. com. s-au descoperit urmele unei aşezări neolitice în care s-a găsit ceramică pictată (bi- şi tricromă), cu motive geometrice, specifică culturii materiale Petreşti (milen. 3 î.Hr.) şi ceramică de tip Coţofeni, datând din perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului (2500–1800 î.Hr.). În satul Câlnic, menţionat documentar, prima oară, în 1267, se află una dintre cele mai vechi cetăţi din Transilvania, construită în jurul anului 1200 şi menţionată documentar în 1267 ca aparţinând conţilor Kelling. Ea cuprinde o incintă de plan oval, dominată de un puternic donjon (turn) central, paralelipipedic, înalt de 20 m, compus din parter şi trei etaje pentru locuinţe, numit Turnul Siegfried, menţionat în documentele anilor 1270–1272, o capelă şi două turnuri de pază. În anul 1430, sasul Johann Geréb din Vingrad a vândut cetatea obştei săteşti care a amenajat-o ulterior (sec. 15–16) ca cetate ţărănească, sistemul de apărare fiind completat cu o centură exterioară de ziduri, întărită cu o barbacană şi un turn-bastion. În urma lucrărilor de restaurare (1961–1964), cetatea a fost declarată monument de arhitectură, iar în dec. 1999 fost inclusă pe lista Patrimoniului cultural mondial UNESCO. Din anul 2003, în interiorul cetăţii funcţionează un centru cultural-ştiinţific internaţional. În apropiere de cetate se află fosta casă parohială zidită în sec. 16 şi extinsă în 1779. Până la 7 apr. 2004, com. **C.** a avut în componenţă satul Cut, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

2. Com. în jud. Gorj, alcătuită din 9 sate, situată în SV Depr. Târgu Jiu–Cărbuneşti, la poalele sudice ale Dealului Sporeşti, pe râul Tismana; 2 181 loc. (1 ian. 2011): 1 100 de sex masc. şi 1 081 fem. Produse textile (ţesături); centru de olărit. Recoltarea şi prelucr. fructelor de pădure. În satul Pieptani se află o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Vasile" (1810 sau 1815, cu pridvor adăugat şi cu picturi interioare din 1881).

CÂLNIŞTEA, râu, afl. dr. al Neajlovului la Călugăreni; 102 km; supr. bazinului: 1 846 km². Izv. din Câmpia Găvanu-Burdea, de pe raza com. Talpa (jud. Teleorman), de la 107 m alt. Are o pantă redusă de scurgere (0,5 m/km) şi un curs puternic meandrat. Alimentează numeroase lacuri de vale. Folosit pentru irigaţii. Afl. pr.: Glavacioc, Valea Albă, Valea Porumbenilor, Ismar.

CÂMPANI, com. în jud. Bihor, alcătuită din 5 sate, situată în SE Depr. Beiuş, la poalele de V ale M-ţilor Bihor, pe râurile Crişu Băiţa şi Sighiştel; 2 526 loc. (1 ian. 2011): 1 259 de sex masc. şi 1 267 fem. Satul Câmpani este menţionat documentar, prima oară, în 1492. Biserica din lemn „Sfântul Dimitrie" (1796, cu picturi din 1832 executate de Micula Mihail din Mociar), în satul Fânaţe. Rezervaţia naturală „Valea Sighiştelului" (412,6 ha).

CÂMPENEASCĂ, Peştera ~ → Peştera Câmpenească.

CÂMPENI 1. Depresiune intramontană, tectono-erozivă, situată în partea centrală a M-ţilor Apuseni, între culmile prelungi, nu prea înalte (800– 1 200 m), ale M-ţilor Bihor, Trascău şi Muntele Mare, drenată de Arieş şi afl. săi. Supr.: c. 200 km². Relief de luncă, de terase şi de glacisuri

Câlnic (1). Planul cetăţii

Câlnic (1). Turnul principal (donjonul) al cetăţii

piemontane. Climă răcoroasă şi umedă, cu veri scurte, în care temp. medie a lunii iul. este de 12–16°C, şi ierni lungi, nu prea friguroase (temp. medie a lunii ian. –3°C). Precipitaţiile anuale însumează 800–1 200 mm. Zăcăminte auro-argentifere. Este o zonă de mare risipire a aşezărilor omeneşti, care se extind pe zeci de km, atât în zona depresionară, cât şi pe culmile domoale înconjurătoare (com. Avram Iancu cuprinde 33 de sate, Arieşeni 18 sate, Albac 16 sate etc.). Cunoscută şi sub numele de *Ţara Moţilor*.

2. Oraş în jud. Alba, situat în depresiunea omonimă, la 533–618 m alt., în zona de confl. a râurilor Bistra şi Cernişa cu Arieş, la 77 km NV de Alba Iulia; 7 603 loc. (1 ian. 2011): 3 806 de sex masc. şi 3 797 fem. Supr.: 86,8 km², din care 81,5 km² în intravilan; densitatea: 93 loc./km². Important centru al Ţării Moţilor. Staţie de c.f. pe linia de mocăniţă Câmpeni - Abrud. Nod rutier. Prelucr. lemnului (mobilă, cherestea, dogărie); conf. şi tricotaje; producţie de lacuri, vopsele şi de cerneluri tipografice, de articole de lenjerie de corp şi de produse alimentare (panificaţie, conservarea cărnii). Sală polivalentă de sport, inaugurată în martie 2011. Muzeul „Avram Iancu" (inaugurat la 30 mai 1989). **Istoric.** Menţionat documentar, prima oară, în 1565 şi apoi la 16 mart. 1589. La 24 mai 1782, la **C.** a avut loc o revoltă ţărănească (ţăranii din satele Câmpeni, Vidra, Bistra ş.a. au distrus butoaiele cu băutură ale arendaşilor cârciumăritului) care a constituit preludiul Răscoalei ţărăneşti din 1784–1785, condusă de Horea, Cloşca şi Crişan (în nov.-dec. ţăranii răsculaţi au ocupat localit. **C.**). În timpul Revoluţiei din 1848–1849 din Transilvania, la **C.** s-a aflat cartierul general al lui Avram Iancu. Declarat oraş la 1 ian. 1961. **Monumente:** statuia ecvestră a lui Avram Iancu, operă din 1924 a sculptorului Ion C. Dimitriu-Bârlad, dezvelită iniţial la Târgu Mureş şi mutată la Câmpeni în 1940; Bustul lui Avram Iancu, realizat în 1992 de Mihai Buculei; case vechi de c. 200 de ani.

CÂMPIA ARADULUI → Arad (1).

CÂMPIA BANATO-CRIŞANĂ → Câmpia de Vest.

CÂMPIA BARCĂULUI → Barcău (2).

CÂMPIA BĂRĂGANULUI → Bărăgan.

CÂMPIA BÂRZAVEI → Bârzava (2).

CÂMPIA BLAHNIŢEI → Blahniţa (2).

CÂMPIA BOIAN → Boian (1).

CÂMPIA BRĂILEI → Brăila (1).

CÂMPIA BURNASULUI → Burnas.

CÂMPIA BUZĂU-CĂLMĂŢUI → Buzău (5).

CÂMPIA CARAŞULUI → Caraş (2).

CÂMPIA CAREI → Carei (1).

CÂMPIA CERMEI → Cermei (1).

CÂMPIA COLINARĂ A TRANSILVANIEI, compartiment central-nordic al Pod. Transilvaniei, situat în partea central-nord-vestică a României, între culoarul Mureşului (la S), aliniamentul văilor Agriş (afl. al râului Luţu) şi Dipşa (la E), valea Someşului Mare (la N) şi cea a Someşului Mic (la NV şi V) şi Valea Florilor – până la culoarul Arieşului (la SV). Localnicii i-au atribuit acestei zone denumirea de câmpie datorită funcţionalităţii sale agricole străvechi, deşi nici relieful şi nici majoritatea celorlalte componente ale peisajului nu justifică încadrarea acestei unităţi în categoria câmpiilor propriu-zise. Litologia (roci în general liabile, reprezentate prin argile vinete, marne, marne nisipoase şi nisipuri cu unele intercalaţii de tufuri dacitice mai rezistente) şi structurile în cute diapire (brahianticlinale şi domuri) explică predominanţa reliefului deluros-colinar, mai înalt în N (550–630 m alt.) şi mai coborât în S (450–500 m), reprezentat prin dealuri cu pante domoale, uneori asimetrice, cu creste ce intersectează bolţi anticlinale, separate de văi largi şi meandrate, care au albii cu tendinţă de înmlăştinire. Alternanţa rocilor permeabile cu a celor impermeabile permite producerea unei eroziuni torenţiale active şi a unor alunecări mari de teren. Defrişată de timpuriu, Câmpia colinară a Transilvaniei a devenit o zonă agricolă importantă, în cadrul căreia se cultivă cereale, sfeclă de zahăr, floa-

Câmpeni (2). Statuia ecvestră a lui Avram Iancu

Câmpeni (2). Muzeul Avram Iancu

rea-soarelui, plante textile, legume etc. Pe versanții înclinați se mai păstrează petice de pajiști cu caracter xerofil: colilie (*Stipa tirsa*), ruscuță de primăvară (*Adonis vernalis*), păiuș stepic (*Festuca rupicola*), rogoz pitic (*Carex humilis*). Cuprinde trei subunități: *Câmpia Fizeșului*, *Câmpia Sărmașului* și *Câmpia Turzii*.

CÂMPIA COVURLUI → Covurlui (2).

CÂMPIA CRICOVULUI → Cricov.

CÂMPIA CRIȘURILOR → Criș (1).

CÂMPIA DESNĂȚUIULUI → Desnățui (1).

CÂMPIA DE VEST, câmpie fluvio-lacustră, situată în extremitatea vestică a României, între granița cu Ungaria și Serbia, la V, și Dealurile Vestice și zona montană a Carpaților Occidentali, la E, în care pătrunde prin mai multe „golfuri" (Câmpia Lugojului, Depr. Zarand, Depr. Beiuș ș.a.). Are lățimi cuprinse între 40 de km în partea de N și c. 120 km, în S și alt. între 90 și 170 de m. Acoperită în cea mai mare parte cu soluri cernoziomice, propice culturilor agricole. **C. de V.** cuprinde mai multe subunități: *Câmpia Someșului, Câmpia Carei, Câmpia Ierului, Câmpia Tășnadului, Câmpia Barcăului, Câmpia Miersigului, Câmpia Crișurilor, Câmpia Cermei, Câmpia Aradului, Câmpia Mureșului, Câmpia Vingăi, Câmpia Timișului, Câmpia Lugojului, Câmpia Bârzavei, Câmpia Carașului*. **C. de V.** mai este cunoscută și sub denumirea de *Câmpia Banato-Crișană*.

CÂMPIA FIZEȘULUI → Fizeș.

CÂMPIA GĂVANU-BURDEA → Găvanu-Burdea.

CÂMPIA GHERGHIȚEI → Gherghița (1).

CÂMPIA IERULUI → Ier (1).

CÂMPIA JIJIEI → Jijia (1).

CÂMPIA JOASĂ A SOMEȘULUI → Someș (2).

CÂMPIA LUGOJULUI → Lugoj (2).

CÂMPIA MIERSIGULUI, subunitate de câmpie înaltă în partea centrală a Câmpiei de Vest, cuprinsă între Crișu Repede, la N, Dealurile Oradei și Dealurile Hidișelului, la E, Crișu Negru, la S și canalul Crișurilor, la V. Alt.: 150–170 m.

CÂMPIA MOLDOVEI → Jijia (1).

CÂMPIA MUREȘULUI → Mureș (1).

CÂMPIA PITEȘTIULUI → Pitești (1).

CÂMPIA PLOIEȘTIULUI → Ploiești (1).

CÂMPIA RÂMNICULUI → Râmnic (1).

CÂMPIA ROMANAȚI → Romanați.

CÂMPIA ROMÂNĂ, cea mai mare unitate de câmpie a României, situată în S-SE țării, între Piem. Getic, Subcarpații Prahovei, Buzăului și Vrancei, la N, Pod. Moldovei, la NE, Dobrogea, la E și Dunăre, la S. Lungimea: c. 600 km; lățimea: între 10 km în V și 135–140 km în sectorul central (între Târgoviște și Zimnicea). Alt. medie: c. 100 m; alt. max. depășește 300 m la contactul cu Piem. Getic și cu Subcarpații, iar înălțimile cele mai mici apar în Câmpia Siretului inferior (8–15 m). S-a format prin acumularea depozitelor de pietrișuri, nisipuri, marne, argile, loessuri în zona de coborâre tectonică a unităților din fundament (la S de aliniamentul Slatina–Urziceni–Însurăței, la adâncime mare, 1 000–3 000 m, se află Platforma Moesică, iar la N de acesta este avanfosa carpatică). Aceste depozite au, în zona de maximă scufundare, grosimi de câteva mii de metri. La contactul cu dealurile, între râurile Vedea, Trotuș și Bârladul inferior, câmpia piemontană este înaltă (300–120 m) și înclinată. Între Argeș și Siretul inferior se află o zonă de luncă largă, de 10–30 km, fără terase, numită câmpie de divagare, de fapt o zonă de subsidență la marginea Subcarpaților, în cadrul căreia mișcările tectonice locale mai accentuate au dus la formarea unor puncte de adunare a apelor. O mare parte a **C. R.** este formată din terasele Dunării, în număr de 4–5 la V de Argeș și 2–3 la E. În afară de partea nordică, unde este o câmpie piemontană (câmpiile Piteștiului, Târgoviștei, Ploieștiului), în rest este o câmpie tabulară, slab fragmentată de văi, cu numeroase crovuri, lacuri sărate și dune de nisip. Este principala zonă agricolă a României, supranumită „grânarul țării", cu soluri fertile în care predomină cernoziomurile de diferite tipuri și solurile brun-roșcate. **C. R.** cuprinde următoarele subunități: *Câmpiile Blahniței, Desnățuiului, Romanați, Boian, Găvanu-Burdea, Burnas, Vlăsiei, Bărăganului, Brăilei, Siretului inferior, Covurlui, Tecuci, Râmnicului, Buzău-Călmățui, Sărata, Ploieștiului, Gherghiței, Titu, Cricovului, Târgoviștei* și *Piteștiului*.

CÂMPIA SĂRATEI → Sărata (1).

CÂMPIA SĂRMAȘULUI → Sărmaș (1).

CÂMPIA SIRETULUI INFERIOR, câmpie de subsidență, parte componentă a Câmpiei Române, situată în NE acesteia, în zona de vărsare a Siretului, spre care se adună într-o mare zonă de confl. râurile Buzău, Râmnic, Putna și Bârlad. Alt.: 8–15 m; lățime: 20–30 km. Este cea mai coborâtă treaptă a Câmpiei Române, pe cuprinsul ei aflându-se numeroase brațe și meandre părăsite, cursuri de apă secundare, gârle, bălți etc.

CÂMPIA SOMEȘULUI → Someș (2).

CÂMPIA TĂȘNADULUI → Tășnad (1).

CÂMPIA TECUCIULUI → Tecuci (1).

CÂMPIA TIMIȘULUI → Timiș (1).

CÂMPIA TITU → Titu (1).

CÂMPIA TÂRGOVIȘTEI → Târgoviște (1).

CÂMPIA TRANSILVANIEI → Câmpia colinară a Transilvaniei.

CÂMPIA TURZII 1. Subunitate a Câmpiei colinare a Transilvaniei, situată în partea de SV a acesteia, între Dealul Feleac (la N și NV), Colinele Ludușului (la NE), Culoarul Mureșului (la S și SE), Dealurile Aiudului (la SV) și M-ții Trascău (la V). Între aceste limite, **C. T.** se prezintă sub forma unei arii depresionare constituită din luncile și terasele râurilor Mureș și Arieș, dominată de Dealul Măhăcenilor care reprezintă o prelungire, spre N, a Dealurilor Aiudului. Culturi de cereale (grâu, porumb) și de legume (în luncile râurilor).

2. Municipiu în jud. Cluj, situat în NE câmpiei omonime, la 450 m alt., la poalele de S ale Colinelor Ludușului, pe dr. râului Arieș, la 30 km SE de municipiul Cluj-Napoca; 26 209 loc. (1 ian. 2011): 12 766 de sex masc. și 13 443 fem. Supr.: 23,8 km², din care 7 km² în intravilan; densitatea: 3 744 loc./km². Nod feroviar (stația de c.f. a fost inaugurată în 1881) și rutier. La 1 dec. 2009 a fost inaugurat primul tronson al autostrăzii „Transilvania", în lungime de 42 km, între Câmpia Turzii și Gilău. Expl. de caolin, de pietriș și de nisip. Termocentrală. Ind. siderurgică (oțel, laminate ușoare, bare calibrate, sârme trase la rece/moi, tari, speciale/, cabluri). Produse metalice diverse. Construcții de mașini și utilaje agricole și pentru exploatări forestiere; producție de mobilier pentru birouri și magazine, de echipamente pentru comunicații, de

ș.a.), până în 2013).

articole din sticlă, de conf., tricotaje, postav, izolatori electrici, electrozi pentru sudură, oxigen, cărămidă şi ţiglă. Din 1993 se mai produc pesticide, fungicide, ierbicide şi insecticide. Fermă de creştere a bovinelor. Sere legumicole (21,5 ha). Centru pomicol. **Istoric.** În arealul oraşului au fost descoperite vestigii neolitice, din Epocile bronzului, fierului, dacică (sec. 3 î.Hr.–106 d.Hr.) şi din sec. 8–9 (urme de bordeie şi ale unei aşezări aparţinând populaţiei autohtone). Localit. s-a format la 25 sept. 1925 prin contopirea a două sate vechi (Ghiriş-Arieş şi Ghiriş-Sâncraiu, menţionate documentar, prima oară, în 1219 şi apoi în 1282), declarată oraş în 1950 şi municipiu la 12 nov. 1998. **Monumente:** biserică reformată (1679–1680), cu turn din 1946, reparat în 1946; catedrala „Învierea Domnului" construită în anii 1943-1951 după planurile arhitectului George Cristinel, cu picturi murale interioare originare, în stil neobizantin; bisericile „Adormirea Maicii Domnului" (1910, cu picturi murale din 1983) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1928-1930); biserica romano-catolică (1898); conacele „Păget" (sec. 19), „Betegh" (sec. 19) şi „Bethlen" (sec. 18).

CÂMPIA VINGĂI → Vinga (1).

CÂMPIA VLĂSIEI → Vlăsia (1).

CÂMPINA, municipiu în jud. Prahova, situat în zona Subcarpaţilor Prahovei, la 426 m alt., pe stg. Văii Prahova, la 33 km NV de Ploieşti; 36 572 loc. (1 ian. 2011): 17 080 de sex masc. şi 19 492 fem. Suprf.: 7,4 km^2; densitatea: 4 942 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată la 10 iun. 1879). Nod rutier. Termocentrală. Expl. şi pelucr. petrolului. Turnătorie de oţel şi fontă. Constr. şi reparaţii de utilaj petrolier, chimic şi minier, de angrenaje şi organe mecanice de transmisie, de reductoare, motoare generatoare şi transformatoare electrice; producţie de mobilă şi cherestea, tricotaje, ciorapi, de cărămidă. Institut de cercetări şi proiectări pentru foraj şi extracţie (1970). Muzeele memoriale închinate pictorului Nicolae Grigorescu (peste 100 exponate), amenajat într-o clădire construită în 1902–1904, restaurată la sfârşitul sec. 20, şi scriitorului B. P. Hasdeu (castel construit în anii 1893–1898, în care sunt expuse documente, fotografii, manuscrise care privesc viaţa marelui om de cultură şi a fiicei sale, poeta Iulia Hasdeu, decedată prematur, la vârsta de 19 ani). **Istoric:** Prima menţiune documentară a localit. datează din 8 ian. 1503. În 1593 apărea în documente ca punct de vamă pe drumul spre Transilvania, reiterat la 12 mart. 1674. Punctul vamal a funcţionat până în 1840, când a fost mutat la Breaza şi apoi la Predeal. La 22 sept. 1663 devine târg (consemnat ca atare de cronicarul Miron Costin în 1684), apoi târg liber (în 1783), iar în 1864 este ridicat la rangul de oraş. La 16 apr. 1861 a fost introdus iluminatul public cu felinare cu petrol lampant, iar în 1908 iluminatul electric public şi casnic. În 1890, la **C.** a fost instalată prima schelă petrolieră din ţară, iar în 1895 s-a construit rafinăria „Fabrica Nouă", pe atunci cea mai mare din Europa. La **C.** au avut loc puternice acţiuni greviste ale petroliştilor în oct. 1920 şi ian.-febr. 1933. Declarat municipiu la 24 nov. 1994. **Monumente:** biserica „Sfântul Nicolae" a fostului schit „Slobozia" construită în 1714, cu picturi murale la interior, refăcute în sec. 20; biserica de la han, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" a fostei mănăstiri Poiana, construită în jurul anului 1711 din iniţiativa spătarului Toma Cantacuzino, reconstruită din temelii în 1833 prin osârdia lui Calinic (starețul mănăstirii Cernica), declarată monument istoric; biserica „Sfinţii Voievozi" (1827); biserica „Sfânta Treime" (1828, reparată în 1887); biserica având dublu hram - „Cuvioasa Parascheva" şi „Sfântul Antonie cel Mare" (1992-1995, sfinţită în oct. 2001); casa parohială a fostei stăreţii a schitului „Slobozia" (1840); biserica romano-catolică „Sfântul Anton de Padova" (1906); Sinagoga (1905); Castelul „Iulia Hasdeu" (1893–1898).

CÂMPINEANCA, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Râmnicului cu Dealul Deleanu (Subcarpaţii Vrancei), pe râul Milcov; 3 727 loc. (1 ian. 2011): 1 801 de sex masc. şi 1 926 fem. Producţie de mobilă. Viticultură. Până la 17 febr. 1968 satul şi com. **C.** s-au numit *Floreşti*. Bisericile „Sfântul Nicolae" (1819), „Sfinţii Voievozi" (1835), „Sfântul Dumitru" (1843) şi conacul „Dimachi-Arghiropol" (sec. 17–18), în satul Câmpineanca.

CÂMPULUNG 1. Depresiune subcarpatică, tectono-erozivă, situată între cursurile superioare ale râurilor Argeşel şi Bratia, dominată de Dealurile Mătău, la E, şi Ciocanu, la V, şi de prelungirile sudice ale M-ţilor Iezer-Păpuşa, la N, drenată de Râu Târgului. Supr.: c.

Câmpia Turzii (2). Vedere generală

Câmpina. Vedere generală

Câmpina. Castelul „Hasdeu”

Câmpulung (2). Biserica „Adormirea Maicii Domnului” a mănăstirii Negru Vodă

100 km^2. Relieful depresionar este reprezentat prin lunci, terase şi culmi deluroase, prelungi, cu aspect de muscele. Temp. medie anuală este de 8–9°C, iar precipitaţiile însumează 800–900 mm anual. Pomicultură (meri, peri, pruni etc.). Creşterea ovinelor şi bovinelor. Turism. Cunoscută şi sub denumirea de *Câmpulung-Muscel*.

2. Municipiu în jud. Argeş, situat în depresiunea omonimă, la 580–600 m alt., pe Râu Târgului, la 54 km N-NE de Piteşti; 35 901 loc. (1 ian. 2011): 17 176 de sex masc. şi 18 725 fem. Supr.: 11,7 km^2; densitatea: 3 068 loc./km^2. Staţie finală de c.f. (inaugurată la 1 iul. 1887). Constr. de autoturisme pentru teren („ARO”, din 1957şi până în 2005, când fabrica a intrat în faliment; azi în ruină). Producţie de fire şi fibre sintetice, de ciment, var, mobilă, cherestea şi încălţăminte; morărit şi panificaţie. Prelucr. pieilor de animale. Centru pomicol. Muzeu municipal (cu colecţii de istorie şi arheologie, de numismatică, de artă plastică şi de ştiinţele naturii; Muzeu de etnografie şi artă populară; casele memoriale „Tudor Muşatescu” şi „Mihai Tican-Rumano”. Institut de învăţământ superior cu o facultate şi 276 studenţi (în anul universitar 2007–2008). **Istoric.** În perimetrul municipiului au fost descoperite vestigii din Epoca bronzului şi din perioada geto-dacică. Prima menţiune documentară datează din anul 1292, dar localit. are o vechime mult mai mare. La **C.** şi-a stabilit, în 1330, prima reşedinţă, Basarab I, domn al statului feudal Ţara Românească (1330–1352). În 1369, domnul Vladislav I (Vlaicu Vodă) a mutat capitala Ţării Româneşti de la **C.** la Curtea de Argeş. În vara anului 1737, oraşul a fost incendiat în timpul luptelor dintre turcii otomani şi austrieci. Situat pe unul dintre cele mai importante drumuri comerciale între Ţara Românească şi Transilvania (prin culoarul Rucăr-Bran şi pasul Giuvala), **C.** a fost, în sec. 18–19, un însemnat centru meşteşugăresc şi comercial. La 28 iun. 1521, negustorul Neacşu din **C.** a adresat lui Johannes (Hanăş) Benkner, judele Braşovului, o scrisoare care cuprindea informaţii referitoare la mişcările armatei turceşti pe malurile Dunării. Această scrisoare este cel mai vechi text datat, scris în limba română, care s-a păstrat până azi. Declarat municipiu la 24 nov. 1994. **C.** are în subordine ad-tivă localit. componentă Valea Rumâneştilor. **Monumente:** fundaţiile unei biserici romanice (sec. 14); biserica romano-catolică „Sfântul Iacob”-Bărăţia (sec. 13), cu turn ridicat în 1730. În corul bisericii Bărăţia se află lespedea funerară a comitelui Laurentius de Longo Campo, decedat aici în anul 1300; mănăstirea Negru Vodă (de călugări), cu biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului” – ctitorie din 1215 a lui Radu Negru – primul domn al Ţării Româneşti (cunoscut în popor ca Radu I sau Negru Vodă), rezidită apoi de domnul Basarab I în prima jumătate a sec. 14 şi terminată în 1351 de fiul acestuia, domnul Nicolae Alexandru. Distrusă de cutremurul din 1628, biserica a fost reconstruită din temelii de domnul Matei Basarab în anii 1635–1636, care a întemeiat, totodată, o mănăstire de călugări prin hrisovul din 10 aug. 1647. Cutremurul din 14 oct. 1802 a zdruncinat puternic biserica mănăstirii, provocându-i mari stricăciuni, iar cutremurul din 1819 a dărâmat o mare parte din această biserică, rămânând în ruină până în 1826 când, domnul Ţării Româneşti, Grigore Dimitrie Ghica a dat poruncă să înceapă zidirea unei noi biserici. Lucrările de construire a noii biserici au început prin osârdia mitropolitului Grigore, dar au fost întrerupte în anii 1828–1829 din cauza Războiului ruso-turc. Zidirea bisericii, efectuată din piatră de Albeşti, a fost terminată în 1831 pe cheltuiala vornicului Pană Costescu şi prin strădania stareţului Filaret Beldiman venit din Moldova, şi sfinţită la 30 oct. 1832. Biserica are o turlă mare în mijloc şi două turle mai mici plasate la Vest şi, respectiv, la Est de turla principală. Picturile murale interioare au fost executate în frescă în anii 1955–1957, pe peretele vestic aflându-se tabloul votiv care îl înfăţişează pe domnul Matei Basarab cu macheta bisericii în mână, alături de soţia sa, Elina. Fortificaţiile mănăstirii datează de la mijlocul sec. 14, având forma unui val de pietriş şi bolovani, înalt de 9 m, înconjurat de un şanţ de 2,5 m adâncime, plin cu apă. Ansamblul monahal Negru Vodă mai cuprinde *Paraclisul Curţii Voievodale*, ctitorie din anii 1565–1567 a domnului Petru cel Tânăr şi a mamei sale, Doamna Chiajna, reconstruit în 1721 de domnul Nicolae Mavrocordat şi vornicul Neacşu, avariat de cutremurul din 11 ian. 1838 şi reconstruit în 1870-1889, *Bolniţa* (sec. 18), *Turnul-clopotniţă* (35 m înălţime), construit în 1637, prevăzut cu metereze, cu rol de punct de observaţie şi poartă de intrare în incinta mănăstirii, şi *Casa Domnească*, zidită în anul 1650 de Matei Basarab, pe locul celei vechi care data

Câmpulung (2). Turnul Bărăţiei

din sec. 14, *Casele egumeneşti* (sec. 18) şi *chiliile* (sec. 19). În 1642, la această mănăstire a fost instalată o tiparniță dăruită de mitropolitul Petru Movilă, iar în 1669 a fost inaugurată o şcoală domnească cu limba de predare română, înființată de boierul Radu Năsturel, la care au învățat atât copiii de boieri, cât şi copiii celor săraci. La această mănăstire a mai funcționat şi o şcoală de copişti. La 8 mai 1934, un incendiu de proporții a mistuit casa stăreției cu muzeul, turla cea mare a bisericii (afectând picturile murale interioare) şi acoperişul clopotniței, toate acestea fiind refăcute ulterior. În biserica mănăstirii se află mormântul domnului Nicolae Alexandru (mort la 16 nov. 1364), fapt ce atestă calitatea de reşed. domnească a oraşului Câmpulung. Mănăstirea Negru Vodă a fost desființată de autoritățile comuniste la 28 oct. 1959, devenind biserică de parohie, şi reînființată după căderea comunismului în 1989; bisericile „Sfinții Împărați Constantin şi Elena"-Subeşti (1552, refăcută în 1779), „Sfântul Ilie" (1620–1626, reparată în 1712, 1859, 1929, 1982–1983 şi 1998–2000), „Sfântul Nicolae"-Nicuț (1570, renovată în 1670 şi 1708, zugrăvită în 1750, restaurată în 1854 de negustorul Constantin Nicuț-Pop şi pictată în 1918-1921 de Dumitru Belizarie), „Sfânta Treime" (1632, reparată şi pictată în 1730), „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului"-Schei (ante 1779), „Adormirea Maicii Domnului" - Fundeni (sf. sec. 15, restaurată în 1788, cu pridvor adăugat în 1817), „Sfântul Gheorghe"-Olari (sec. 16, pictată în 1772 de diaconul Şerban şi restaurată în 1931), „Duminica Tuturor Sfinților" (1833), „Adormirea Maicii Domnului"-Flămânda (1938–1949) – construită după planurile arhitectului G. M. Cantacuzino pe locul uneia care data din 1764; bisericile cu dublu hram – „Sfântul Gheorghe" şi „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel"-Vişoi (1774) şi „Sfântul Nicolae" şi „Buna Vestire" (1860–1861). În sec. 18–19, la Câmpulung a funcționat, pe lângă biserica „Sfânta Maria", o şcoală de zugravi; clădirea Tribunalului municipal (1900); clădirea fostei Prefecturi (azi Primăria municipală), construită în 1928–1934 după planurile arhitectului D. I. Berechet; clădirea fostului Ateneu (1923), azi Protoeria Câmpulung; casa „Anastase" (1921), azi sediul Băncii Naționale şi o casă din 1925 – toate construite după planurile arhitectului I. D. Berindei; Vila „Mirea" (sec. 20) – arhitect Ion Mincu; casa memorială a dramaturgului Tudor Muşatescu (începutul sec. 20); casa „Rosetti" (1910); vila „Progor" (1930) ş.a.

Câmpulung Moldovenesc (2). Vedere generală

3. → Câmpulung Moldovenesc (2).

CÂMPULUNG LA TISA, com. în jud. Maramureş, formată dintr-un sat, situată în NV Depr. Maramureş, pe stg. râului Tisa, la granița cu Ucraina; 2 475 loc. (1 ian. 2011): 1 230 de sex masc. şi 1 245 fem. Stație de c.f. Expl. de balast. Fabrică de cherestea. Satul Câmpulung la Tisa este menționat documentar, prima oară, în 1329. Biserică reformată (1793), cu turn din 1853.

CÂMPULUNG MOLDOVENESC 1. Depresiune intramontană de eroziune în N Carpaților Orientali, amplasată pe o linie de şariaj, la 600–650 m alt., pe cursul superior al râului Moldova, dominată de masivul Rarău, la S, şi Obcina Feredeu, la N. Relief specific de lunci, terase şi coline (împădurite). Climat răcoros (temp. medie anuală este de 6,4°C), cu veri relativ scurte şi răcoroase (temp. medie a lunii iul. 14°C) şi ierni lungi şi friguroase (temp. medie în ian. –4°C), cu frecvente inversii termice. Zonă pomicolă şi de creştere a bovinelor, ovinelor şi porcinelor. Turism de tranzit.

2. Municipiu în extremitatea de N-NE a României, în jud. Suceava, situat în depresiunea omonimă, la 630 m alt., la poalele de N ale masivului Rarău, pe cursul superior al râului Moldova, la 69 km SV de Suceava; 19 443 loc. (1 ian. 2011): 9 243 de sex masc. şi 10 200 fem. Supr.: 14,2 km^2, din care 5,6 km^2 în intravilan; densitatea: 3 472 loc./km^2. Stație de c.f. Expl. de calcar. Producție de mobilă şi cherestea, încălțăminte, var şi alim. (preparate din carne şi lapte, produse de panificație, lapte praf); ind. blănăriei. Constr. de instrumente muzicale populare. Stațiune balneoclimaterică, cu izv. de ape minerale carbogazoase, de interes local; în anul 2005 a fost declarată stațiune turistică de interes național. Parc dendrologic. Patinoar artificial. Pârtie de schi pe Dealul Runc. Muzeu etnografic şi de artă a lemnului. Colecția de linguri „Ion Țugui". Colegiul Militar liceal „Ştefan cel Mare". Festival anual internațional de folclor (din 2001). **Istoric.** Localit. are o existență anterioară întemeierii statului feudal Moldova (1359), dar este menționată documentar, prima oară, la 14 apr. 1411, iar ca târg în 1774. Declarat oraş în 1806. Împreună cu cele 15 sate din jur, populate de țărani liberi, **C.M.** a constituit, până în sec. 18, o formațiune teritorială cu regim ad-tiv şi fiscal aparte, respectat de domnii Moldovei, iar după anul 1775 a fost desființată de austrieci, care au organizat fondul forestier pe baze proprii. Oraşul a întreținut strânse relații cu Transilvania în

Câmpulung Moldovenesc (2). Muzeul etnografic şi de artă a lemnului

sec. 18–19, fiind un important punct vamal. Până la 6 sept. 1950 a purtat numele *Câmpulung*. Declarat municipiu la 18 ian. 1995. **Monumente:** biserica gotică (sec. 15); bisericile „Adormirea Maicii Domnului" (ante 1676, reconstruită în 1928), „Naşterea Maicii Domnului" (ante 1765, reclădită în 1854–1858) şi „Sfântul Nicolae", zidită în 1768 de către Teodor Callimah (pe locul unei biserici din lemn din 1688) şi refăcută în 1887–1895; case vechi, din sec. 19 (casa „Grămadă" 1817, casa „Pruteanu", sec. 19 ş.a.); clădirile fostei Primării (1896), azi Notariat, şi fostei Prefecturi (1900), azi sediul Muzeului etnografic şi de artă a lemnului; clădirea Băncii Naţionale, construită în 1940 după planurile arhitectului Radu Dudescu. Zonă etnografică şi folclorică de mare atracţie turistică (costume populare, sculpturi în lemn, ouă încondeiate, dansuri şi cântece populare originale etc.). Punct de acces spre rezervaţia Pietrele Doamnei din masivul Rarău.

CÂMPULUNG-MUSCEL → Câmpulung (1).

CÂMPURI, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 5 sate, situată în Subcarpaţii Vrancei, în Depr. Câmpuri-Răcoasa, la poalele sudice ale Dealului Ouşoru, pe cursul superior al râului Şuşita; 3 922 loc. (1 ian. 2011): 1 963 de sex masc. şi 1 959 fem. Expl. şi prelucr. primară a lemnului. În satul Gura Văii se află casa memorială „Moş Ion Roată" (personaj popular din perioada Unirii Principatelor Române – 1859, unul dintre reprezentanţii ţărănimii în lupta pentru Unirea Principatelor), iar în satul Câmpuri există biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului"-Tei (1663).

CÂNDEŞTI 1. Piemontul ~, unitate colinară de relief, cu aspect de platformă, parte componentă a Piem. Getic, cuprinsă între văile râurilor Dâmboviţa (la E), Argeş (la S) şi Râu Târgului (la V). Alt.: 300–550 m. Alcătuit predominant din pietrişuri şi nisipuri cuaternare. Are aspectul unor platouri interfluviale largi, uşor înclinate spre S, fragmentate de văi adâncite, dar mult lărgite, însoţite de terase şi lunci, dominate de versanţi puternic înclinaţi, afectaţi de ravene şi alunecări.

Câmpuri. Casa memorială „Moş Ion Roată"

2. Com. în jud. Botoşani, alcătuită din 4 sate, situată în zona Dealurilor Ibăneşti, pe stg. văii Siretului; 2 167 loc. (1 ian. 2011): 1 049 de sex masc. şi 1 118 fem. Prelucr. laptelui. Creşterea bovinelor. Bisericile din lemn, cu acelaşi hram – „Sfinţii Voievozi", în satele Cândeşti (1777), Talpa (1772, reparată în 1860) şi Călineşti (începutul sec. 19, refăcută în 1853 şi 1900). Bisericile de zid cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1853, reparată în 1892) şi „Buna Vestire" (1857), în satele Cândeşti şi Viţcani. Com. **C.** a fost înfiinţată la 17 iul. 2003 prin desprinderea satelor Cândeşti, Călineşti, Talpa şi Viţcani din com. Mihăileni, jud. Botoşani.

3. Com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Piem. Cândeşti cu Subcarpaţii Ialomiţei şi M-ţii Leaota, pe cursul superior al râului Dâmboviţa; 2 930 loc. (1 ian. 2011): 1 445 de sex masc. şi 1 485 fem. Important centru pomicol (meri, pruni, peri, nuci ş.a.). Prelucr. artistică a lemnului. Reşed. com. este satul *Cândeşti-Vale*. În satul Cândeşti-Vale, atestat documentar, prima oară, în 1576, se află biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva", construită de preoţii Pavel şi Ioan în anii 1803–1804; în satul Dragodăneşti există bisericile „Sfânta Treime" (1888) şi „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1876), iar în satul Cândeşti-Deal, biserica având hramul „Cuvioasa Parascheva" (1888–1890).

4. Com. în jud. Neamţ, alcătuită din 6 sate, situată în SV Depr. Cracău-Bistriţa, pe râul Dragova; 4 139 loc. (1 ian. 2011): 2 091 de sex masc. şi 2 048 fem. Pe terit. com. au fost descoperite (1946) urmele unei aşezări carpice în care s-a găsit un tezaur alcătuit din 288 de monede romane din argint (sec. 1–4) şi urmele unei culturi materiale, numită *Cândeşti*, care atestă continuitatea de locuire a populaţiei autohtone în sec. 5–6. Satul Cândeşti este menţionat documentar, prima oară, la 4 apr. 1435.

CÂRCEA, com. în jud. Dolj, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Romanaţi, la 12 km SE de municipiul Craiova; 2 007 loc. (1 ian. 2011): 976 de sex masc. şi 1 031 fem. Haltă de c.f. inaugurată la 5 ian. 1878. Şantier arheologic. Biserica „Sfântul Nicolae" (sfârşitul sec. 18, reparată în 1880 şi 1930). Mănăstire de maici, înfiinţată în 1990, cu biserica având dublu hram – „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" şi „Sfântul Antonie cel Mare" construită în anii 1990-1992 pe o temelie turnată în 1957 pe care autorităţile comuniste nu au mai permis construirea unei biserici în acea vreme. Com. **C.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Cârcea din com. Coşoveni, jud. Dolj.

CÂRJELARI, vârf în Pod. Babadag, constituind alt. max. a acestuia (402 m).

CÂRJIŢI, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 5 sate, situată la poalele de NE ale M-ţilor Poiana Ruscăi; 685 loc. (1 ian. 2011): 334 de sex masc. şi 351 fem. Expl. de andezit (în satul Cozia). Satul Cârjiţi este menţionat documentar, prima oară, în 1453. Biserica ortodoxă cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (sec. 18), în satul Chergheş, declarată monument istoric.

CÂRLIBABA, com. în jud. Suceava, alcătuită din 6 sate, situată în bazinetul depresionar omonim din zona de confl. a râurilor Cârlibaba şi Ţibău cu Bistriţa, la poalele M-ţilor Suhard, a M-ţilor Maramureş şi a Obcinei Mestecăniş; 1 879 loc. (1 ian. 2011): 923 de sex masc. şi 956 fem. Zăcăminte de min. de mangan şi de plumb, atestate din 1782. Expl. şi prelucr. primară lemnului. Prelucr. laptelui. Creşterea bovinelor şi porcinelor. Biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1927). Rezervaţia geologică „Piatra Ţibăului" (20,3 ha) reprezintă o stâncă masivă (70 m înălţime) alcătuită din calcare eocene, fosiliere. Teleschi (1 800 m lungime). Turism montan.

CÂRLIGAŢI 1. → Călmăţuiu de Sus.
2. → Pădureni (2).

CÂRLIGĂTURA → Târgu Frumos (1).

CÂRLIGELE, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Râmnicului cu Dealul Deleanu (Subcarpaţii Vrancei); 2 967 loc. (1 ian. 2011): 1 446 de sex masc. şi 1 521 fem. Centru viticol şi de vinificaţie. În satul Bonţeşti, menţionat documentar,

prima oară, în 1520, se află biserica „Sfinții Voievozi" (1694-1702), consolidată şi reparată în 1990 şi pictată în frescă în 1995-1996, iar în satul Blidari există o biserică din bârne construită în 1796 de locuitorii satului Mândreşti-Munteni, de lângă Focşani, şi donată locuitorilor din Blidari în 1834. În 1906, pereții interiori au fost acoperiți cu tablă galvanizată, pe care s-au aplicat picturi cu scene religioase, fiind un unicat de acest fel în România. În satul Dălhăuți, atestat documentar în 1615, există bisericile cu hramurile „Izvorul Tămăduirii" (construită în 1828 pe locul uneia din lemn din sec. 17, reparată în perioada 1992–1995 şi resfințită la 5 nov. 1995), „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1840–1850) şi mănăstirea Dălhăuți (de maici), reînființată în 1990 după ce fusese desființată de autoritățile comuniste la 28 oct. 1959. Mănăstirea este unică prin faptul că are în incinta sa trei biserici: *biserica din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil"*, construită în 1625, refăcută din temelii după incendiul din 1827 şi reparată în anii 1899–1900. Biserica are iconostas şi strane în stil baroc; *biserica de zid cu hramul „Izvorul Tămăduirii"*, ridicată în anii 1461–1468, reclădită din temelii în 1829, reparată după războiul din 1916–1918 şi restaurată după anul 1990; *biserica de cărămidă cu hramul „Sfinții Împărați Constantin şi Elena"* zidită în anii 1840–1850 de arhimandritul Benedict, rămasă în ruină după deteriorarea cauzată de cutremurele din 1940, 1977, 1986 şi 1990. În arealul satului Dălhăuți se află o pădure multiseculară (188,2 ha) alcătuită predominant din fag (*Fagus sylvatica*) şi gorun (*Quercus petraea*) de mari dimensiuni (25 m înălțime şi 2 m diametrul trunchiului), alături de care se mai dezvoltă carpenul (*Carpinus betulus*), frasinul (*Fraxinus excelsior*), ulmul (*Ulmus minor*), arțarul (*Acer campestre*), teiul (*Tilia cordata*) ş.a. Stratul ierbos este bogat şi variat, reprezentat prin brusturele negru (*Symphytum cordatum*), crucea voinicului (*Hepatica transsylvanica*), brebenelul (*Corydalis solida*), toporaşi (*Viola reichenbachiana*) etc. Declarată rezervație forestieră (în 1973).

CÂRLOGANI, com. în jud. Olt, alcătuită din 5 sate, situată în zona Piem. Oltețului, la poalele de NE ale Dealului Beica, pe râul Beica; 2 673 loc. (1 ian. 2011): 1 327 de sex masc. şi 1 346 fem. Viticultură. În satul Cepari, atestat documentar la 3 febr. 1559 ca moşie, se află biserica „Sfânta Treime" (1750, reparată în 1949 şi 1968), declarată monument istoric, în satul Beculeşti există biserica „Înălțarea Domnului" (1832-1833), iar în satul Cârlogani, menționat documentar în 1722, este biserica „Sfântul Dumitru" (1894-1904, reparată în 1949, 1978 şi renovată în 2002. În satul Cârlogani se află ruinele mănăstirii Zătreşti (1812).

CÂRLOMĂNEŞTI, Mănăstirea ~ → Cerțeşti.

CÂRNA 1. → Bistreț (1).

2. Com. în jud. Dolj, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Desnățuiului; 1 544 loc. (1 ian. 2011): 737 de sex masc. şi 807 fem. Pomicultură (meri, pruni, caişi, piersici). În perimetrul comunei a fost descoperită o necropolă de incinerație datând din milen. 2 î.Hr., cu 115 morminte în care s-au găsit vase ceramice, bogat decorate prin incizie, cu motive geometrice (zig-zaguri, festoane, spirale), şi figurine feminine cu rochia în formă de clopot, cu decor asemănător cu acela al vaselor ceramice. Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1898). Satul Cârna a purtat numele *Dunăreni* până la 20 mai 1996. Com. **C.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Cârna din com. Goicea, jud. Dolj.

CÂRNU, Mănăstirea ~ → Pănătău.

CÂRPIȚI → Victoria (3).

CÂRȚA 1. Com. în jud. Harghita, alcătuită din 2 sate, situată în N Depr. Ciuc, pe cursul superior al Oltului; 2 723 loc. (1 ian. 2011): 1 363 de sex masc. şi 1 360 fem. Haltă de c.f. Expl. de calcare dolomitice. Fabrică de cherestea. Prelucr. laptelui şi a lânii. Fermă de creştere a bovinelor. Muzeu etnografic (în satul Cârța). În satul Cârța, menționat documentar, prima oară, în 1566, se află o cetate țărănească, cu biserică romano-catolică, de tip sală, construită în 1444–1500, în stilul goticului târziu, cu incintă fortificată (sec. 18), de plan inelar, dominată de un turn de poartă, protejat de un zid-scut, declarată monument istoric. Clopot turnat în anul 1495. În biserică se păstrează o cristelniță din piatră şi un tabernacol gotic. Până la 3 oct. 2003, com. **C.** a avut în componență satul Tomeşti care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

Cârna (2). Vase ceramice aparținând culturii materiale Gârla Mare-Cârna

2. Com. în jud. Sibiu, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Făgăraş, în zona de confl. a râului Cârțişoara cu Oltul; 892 loc. (1 ian. 2011): 444 de sex masc. şi 448 fem. Stație de c.f. Topitorie şi țesătorie de in. Creşterea bubalinelor (bivoli). Satul Cârța este menționat documentar, prima oară, în 1223. Complex mănăstiresc, întemeiat de călugării cistercieni în anul 1202 (*„beatae Mariae Virginis de Candelis"*), cu o biserică în stil gotic timpuriu, folosită şi azi, cea mai veche din România. Mănăstirea a fost devastată şi incendiată în timpul năvălirii mongolilor (1241–1242), fiind reconstruită din piatră în 1242–1250. Avariată de turci în 1421 şi 1432, mănăstirea a fost desființată la 27 febr. 1474 din ordinul lui Matia Corvin. În prezent, corul şi absida servesc ca biserică de parohie.

Cârța (2). Biserica gotică

CÂRȚIȘOARA, com. în jud. Sibiu, formată dintr-un sat, situată în Depr. Făgăraş, la poalele M-ților Făgăraş, pe râul Cârţişoara; 1 249 loc. (1 ian. 2011): 596 de sex masc. şi 653 fem. Creşterea ovinelor. Prelucr. lemnului, a lânii şi a pieilor de animale. Culturi de cartofi, legume, porumb ş.a. Păstrăvărie. Moară de apă. Agroturism. Muzeu etnografic şi muzeul memorial „Badea Cârţan". Până la 17 febr. 1968 satul şi com. Cârţişoara s-au numit *Streza-Cârţişoara* (satul a fost menţionat documentar, prima oară, în 1223 şi apoi în anii 1252 şi 1322). Bisericile ortodoxe cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1806, cu picturi murale originare) şi „Buna Vestire"-Streza (1818, cu picturi murale originare şi cu turn din 1821), declarate monumente istorice. Până în 1761, la **C.** a existat o mănăstire de călugări, atestată documentar în jurul anului 1400, incendiată la 13 iun. 1761 din ordinul generalului Adolph von Buccow din cauza refuzului creştinilor ortodocşi de a se converti la catolicism. Pe locul fostei mănăstiri a fost înfiinţată o nouă mănăstire (de maici), în anul 1991, cu biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" construită în perioada 1991-1998, cu picturi murale interioare nefinalizate până în prezent. Atelier de pictură a icoanelor pe lemn. Punct de acces spre lacul Bâlea. Până la 17 febr. 1968, com. **C.** a avut în componenţă satele *Streza* şi *Oprea Cârţişoara* care la acea dată au fost înglobate în satul Cârţişoara. În satul Cârţişioara s-a născut Gheorghe Cârţan, cunoscut sub numele de Badea Cârţan (1849–1911).

CÂŢĂ → Surdila-Găiseanca.

CÂŢCĂU, com. în jud. Cluj, alcătuită din 3 sate, situată la poalele de SV ale Dealului Muncelu (Dealurile Ciceului), pe dr. văii Someşului; 2 455 loc. (1 ian. 2011): 1 214 de sex masc. şi 1 241 fem. Staţie de c.f. Fermă de creştere a bovinelor. Pomicultură. Satul Câţcău este menţionat documentar, prima oară, în 1348. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (sec. 18, cu picturi interioare din 1792) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil"-din Deal (1680) – azi dezafectată, în satele Muncel şi Sălişca.

CEAHLĂU 1. Masiv muntos în partea centrală a Carpaţilor Orientali, limitat de râul Bistricioara (la NV), lacul de acumulare Izvorul Muntelui, de pe Bistriţa (la N şi E), râurile Bicaz (la S) şi Bistra, afl. al Bicazului (la V). Supr.: 290 km^2. Este alcătuit din roci variate: marno-calcare, şisturi argiloase, argile, gresii şi mai ales conglomerate calcaroase de vârstă apţiană (după unii geologi, cenomaniană). Alt. medie: 1 700–1 800 m. Alt. max.: 1 907 m (vf. Ocolaşu Mare). Prezintă mai multe vf. izolate, cu alt. de peste 1 700 m: Ocolaşu Mic (1 712 m), Panaghia (1 900 m), Toaca (1 904 m). Din cauza prezenţei conglomeratelor calcaroase, masivul **C.** prezintă un relief ruiniform, de un pitoresc renumit (abrupturi, turnuri, praguri, colţi etc.). Mulţi oameni de ştiinţă (Grigore Cobălcescu, Ion Simionescu ş.a.) sau literaţi (Dimitrie Cantemir, Calistrat Hogaş ş.a.) au descris acest masiv ca cel mai falnic munte al Moldovei. Pe vf. Toaca se află o staţie meteorologică, dată în folosinţă la 1 ian. 1964. Schit de călugări (1990–1993, sfinţit la 29 aug. 1993), situat la 1 850 m alt. În cadrul masivului **C.** se află un Parc naţional (17 200 ha), în arealul căruia există o rezervaţie naturală complexă, creată în 1941 (la început cu o supr. de 1 836 ha, astăzi ocupă 4 073 ha), cu numeroase raritaţi floristice (o specie de coada şoricelului/ *Achillea schurii*, garofiţa/*Dianthus spiculifolius*, vulturica/ *Hieracium pseudobifidum*, *Hieracium pojoritense*, ghinţura/ *Gentiana phlogifolia* ş.a.), monumente ale naturii (papucul doamnei/*Cypripedium calceolus*, floarea-de-colţi/*Leontopodium alpinum*, tisa/*Taxus baccata* etc.) şi unele dintre cele mai frumoase exemplare de larice din ţară (*Larix decidua var. carpatica*), cunoscut şi sub numele de *zadă*, *„Stejarul munţilor"* sau *„Crin"*, de unde derivă şi denumirea rezervaţiei naturale *„Poliţa cu crini"* (370 ha). Pe versantul de NV se află cascada *Duruitoarea.* **C.** este unul dintre cele mai importante obiective turistice ale ţării în legătură cu care s-au născut fermecătoare legende. Alpinism.

2. Com. în jud. Neamţ, alcătuită din 3 sate, situată la poalele nordice ale masivului Ceahlău, la 625 m alt., pe ţărmul de NV al lacului de acumulare Izvorul Muntelui; 2 464 loc. (1 ian. 2011): 1 205 de sex masc. şi 1 259 fem. Expl. forestiere. Prelucr. lemnului şi a laptelui. Creşterea ovinelor şi bovinelor. Centru turistic şi punct de plecare spre cabanele din masivul Ceahlău. Muzeu etnografic. Centru pastoral-cultural „Daniil Sihastru", inaugurat în 1996, care dispune de 5 vile pentru cazare. În satul Bistricioara, în punctul „La lutărie", se află o staţiune arheologică în cadrul căreia s-au identificat 12 aşezări, în care s-au găsit vestigii din Paleoliticul mijlociu şi târziu (aşchii cioplite, cuţite, răzuitoare etc.). În arealul com. **C.** se află mănăstirea Durău (iniţial schit), ctitorie din sec. 17 a unei fiice a domnului Vasile Lupu. Biserica actuală, cu hramul „Buna Vestire", a fost zidită în anii 1830–1835, pe locul uneia din 1751 şi pictată în ceară de Nicolae Tonitza în 1936–1937 (picturile au fost recondiţionate în 1969). Aşezământul monahal a fost desfiinţat de autorităţile comuniste la 28 oct. 1959, prin Decretul nr. 410, rămânând doar biserica de parohie. În 1964, schitul a fost forţat să cedeze Oficiului Judeţean de Turism Neamţ fostele case ale călugărilor şi terenurile aferente. O.J.T. Neamţ a dărâmat construcţiile şi a construit vile pentru turism. În 1991, mănăstirea a intrat în posesia mai multor vile şi clădiri vechi, trecând la repararea lor, a bisericii şi a clopotniţei din lemn care datează din 1802. În com. **C.** mai există Palatul Cnejilor care este o construcţie din sec. 17 (azi în ruină), aflată pe locul schitului Hangu ce data din sec. 15. În 1639, hatmanul Gheorghe, fratele domnului Vasile Lupu, a construit o biserică de zid pe care Alexandru Antonie Ruset, ginerele hatmanului Gheorghe, o împrejmuieşte (în 1676) cu ziduri de apărare.

Ceahlău (1). Relief ruiniform

Ceahlău (1). Căciula Dorobanţului

Ceahlău (2). Ruinele Palatului Cnejilor

Ulterior, această biserică fortificată intră în posesia familiei Cantacuzino. În 1813, cneazul Gheorghe Cantacuzino execută lucrări de extindere şi fortificare a vechilor construcţii, fiind numit de acesta „Palatul Cnejilor". În anii 1821–1823 s-au făcut din nou reparaţii, iar în 1830–1840 s-a întărit zidul de apărare, înalt de 8 m, cu câte un turn de observaţie la fiecare colţ. Printre oaspeţii familiei Cantacuzino în acest palat s-au aflat diplomatul (consul la Iaşi) şi scriitorul german Wilhelm von Kotzebue, care a scris *Tablouri şi schiţe din Moldova* şi, se pare, Alexandre Dumas-tatăl, care în romanul său *Strigoiul din Carpaţi* oferă unele informaţii despre locurile şi oamenii de la poalele Ceahlăului. În 1846, fiii lui Gheorghe Cantacuzino, nemaiputând întreţine palatul şi moşia Hangu, le-au scos la licitaţie, ele fiind achiziţionate de Smaranda Sturdza. Mistuite de un incendiu, palatul şi biserica cad în ruină. În 1858, biserica a fost restaurată şi s-a construit turnul-clopotniţă. În satul Ceahlău se află bisericile din lemn „Sfinţii Voievozi" (1775) şi „Sfânta Ana" (1830), iar în satul Bistricioara există biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1831). Până la 1 ian. 1965, satul Ceahlău s-a numit *Schitu*. Pe terit. com **C.** se află staţiunea climaterică *Durău* (→).

CEAMURLIA DE JOS, com. în jud. Tulcea, alcătuită din 2 sate, situată pe ţărmul de S al lacului Golovița din complexul lagunar Razim, în zona de vărsare a râului Slava; 2 348 loc. (1 ian. 2011): 1 178 de sex masc. şi 1 170 fem. Haltă de c.f. Producţie de brânzeturi, de băuturi alcoolice şi de panificaţie. Piscicultură. Pe terit. com. au fost descoperite vestigii neolitice (cultura materială Hamangia; s-au găsit bordeie, străchini, pahare, cupe, oale sferice, o figurină antropomorfă din os), din Epoca bronzului (un tumul) şi din Epoca romană (sec. 2–3). Agroturism.

CEANU MARE, com. în jud. Cluj, alcătuită din 13 sate, situată în Câmpia Sărmaşului, pe Valea Largă; 4 034 loc. (1 ian. 2011): 1 993 de sex masc. şi 2 041 fem. Conductă de gaze naturale (Zau de Câmpie–Ceanu Mare–Cluj-Napoca). Prelucr. laptelui şi a cărnii; panificaţie. În satul Ceanu Mare, menţionat documentar, prima oară, în 1293, se află o biserică reformată, calvină (1861) şi o biserică ortodoxă (1870).

CEATALCHIOI, com. în jud. Tulcea, alcătuită din 4 sate, situată în Delta Dunării, pe dr. braţului Chilia (al Dunării); 751 loc. (1 ian. 2011): 459 de sex masc. şi 292 fem. Pescuit.

CEATALUL CHILIEI, loc situat la 8 km amonte de municipiul Tulcea, unde Dunărea se bifurcă în braţele Chilia şi Tulcea. Cunoscut şi sub numele de primul ceatal (prima bifurcaţie) sau *Ceatalul Ismailului*.

CEATALUL ISMAILULUI → Ceatalul Chiliei.

CEATALUL SFÂNTU GHEORGHE, loc situat la 9 km aval de municipiul Tulcea, unde Dunărea, respectiv braţul Tulcea, se bifurcă din nou în braţele Sulina şi Sfântu Gheorghe. Cunoscut şi sub numele de al doilea ceatal (a doua bifurcaţie).

CEAURU-ROVINARI, lac antropic în Depr. Târgu Jiu, creat pe cursul superior al Jiului, în aval de municipiul Târgu Jiu, pe terit. com. Drăguţeşti, pentru a feri de inundaţii exploatările de cărbune de la Rovinari. Barajul (15 m înălţime), construit în amonte de aceste exploatări, asigură retenţia temporară a apelor în timpul viiturilor periculoase, într-un volum de c. 100 mil. m^3. Constituie o „piaţă" de adunare a apelor (în el se varsă râurile, mai mici, Şuşiţa, Jaleş, Bistriţa, Amaradia).

CEDONIA → Sibiu (2).

CEFA 1. Lac (heleşteu) antropic în extremitatea vestică a României, în Câmpia Crişurilor, în zona de confl. a râului Corhana cu canalul Crişurilor. Supr.: 670 ha. Complex piscicol.

2. Com. în jud. Bihor, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Crişurilor, pe canalul Crişurilor; 2 392 loc. (1 ian. 2011): 1 228 de sex masc. şi 1 164 fem. Staţie de c.f. Creşterea porcinelor. Fermă avicolă. Pepinieră piscicolă (lacul Cefa). Satul Cefa este menţionat documentar, prima oară, la 1 sept. 1302. Biserica având hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1826, cu picturi din 1843 executate de către Ioan Lăpăuşan) şi castelul „Marcovici" (1853), în satul Inand. Rezervaţie forestieră (pădurea Rădvan), extinsă pe 3 ha. Până la 3 apr. 2003, com. **C.** a avut în componenţă satele Berechiu, Roit şi Sânnicolau Român, care la acea dată au format com. Sânnicolau Român, iar până la 23 dec. 2003, com. **C.** a mai avut în componenţă satele Bicaci şi Gepiu, care la acea dată au format. com. Gepiu.

CEHAL, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Tăşnadului cu Dealurile Crasnei; 1 576 loc. (1 ian. 2011): 786 de sex masc. şi 790 fem. Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Pomicultură (meri, peri, pruni, cireşi, vişini). Reşed. com. este satul *Cehăluţ*, atestat documentar, prima oară, în 1341. Satul Cehal apare menţionat documentar, prima oară, în 1300, cu numele *Chohal*.

CEHU SILVANIEI, oraş în jud. Sălaj, situat la poalele de NV ale Dealurilor Sălajului, la 320 m alt., pe râul Sălaj, la 34 km N de municipiul Zalău; 7 780 loc. (1 ian. 2011): 3 754 de sex masc. şi 4 026 fem. Supr.: 67,8 km^2, din care 8,7 km^2 în intravilan; densitatea: 894 loc./km^2. Staţie finală de c.f. Nod rutier. Producţie de mobilă, de prelucr. a maselor plastice, tricotaje şi conf., cărămidă, marochinărie şi alim. (preparate din lapte, conserve de fructe, prelucr. primară a fructelor ş.a.). Fermă de creştere a bovinelor. Centru pomicol. Parc dendrologic. **Istoric.** Localit. apre menţionată documentar ca sat, în 1405, iar ca târg în 1566. În 1592, Sigismund Báthori acordă târgului şi cetăţii de aici privilegiul de autoconducere. Oraşul şi cetatea au fost devastate de turci în 1670. Declarat oraş la 17 febr. 1968. Oraşul are în subordine ad-tivă 4 sate: Horoatu Cehului, Motiş, Nadiş, Ulciug. **Monumente:** cetatea, construită din lemn şi pământ, menţionată documentar în 1319 (*castrum Cheevar*), a aparţinut regelui ungur Carol I Robert de Anjou şi a fost devastată de turci în 1670; castel fortificat, construit în 1526 de comitele Drágfi János, declarat monument istoric; biserica reformată, în stil gotic, declarată monument istoric, este ctitoria familiei

Dragu (catolicizată şi maghiarizată cu numele Drágfi) din anul 1519 (cu adăugiri din 1801, 1845, 1905; turn din 1614), care până în 1540 a funcţionat ca biserică romano-catolică după care a intrat în posesia reformaţilor; bisericile din lemn, cu hramurile „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1732), „Adormirea Maicii Domnului" (1781) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1749), în satele Nadiş, Ulciug şi Horoatu Cehului. Rezervaţia naturală „Lunca" (10 ha), cu lalele pestriţe.

CEICA, com. în jud. Bihor, alcătuită din 7 sate, situată în E Dealurilor Hidişelului, pe râul Cârpeştii Mici; 3 786 loc. (1 ian. 2011): 1 891 de sex masc. şi 1 895 fem. Staţie de c.f. Expl. de argilă. Producţie de cărămidă. Produse din piele (încălţăminte). Creşterea bovinelor. În satul Ceica, menţionat documentar, prima oară, în 1398, a fost descoperit un tezaur monetar datând din sec. 17. Bisericile din lemn, cu acelaşi hram, „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", în satele Ceişoara (1734, pictată în 1834 de către zugravul Costea, cu adăugiri din 1936), Corbeşti (sec. 17, cu picturi din sec. 18) şi Cotiglet (sec. 18); biserica din lemn cu hramul „Pogorârea Sfântului Duh" (sec. 19, cu picturi din 1870 executate de Emanuel Weiss Antál), în satul Duşeşti.

CELARU, com. în jud. Dolj, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Romanaţi; 4 609 loc. (1 ian. 2011): 2 359 de sex masc. şi 2 250 fem. Muzeu etnografic (în satul Celaru), fundat în 1972, reamenajat şi inaugurat în 1992. În satul Celaru se află bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1830, zugrăvită în 1838) şi „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1891), în satul Ghizdăveşti sunt bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (1855) şi „Sfântul Nicolae" (1888), în satele Marotinu de Jos şi Marotinu de Sus există bisericile cu hramurile „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1872) şi respectiv, „Cuvioasa Parascheva" (1868), iar în satul Soreni se află biserica având hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1855).

CELEIU → Corabia.

ÇELIK → Telița.

ÇELIK-DERE, Mănăstirea ~ → Frecăței (2).

CENAD, com. în jud. Timiş, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Mureşului, pe stg. Văii Mureşului, la graniţa cu Ungaria; 4 635 loc. (1 ian. 2011): 2 253 de sex masc. şi 2 382 fem. Staţie finală de c.f. Punct de vamă (deschis la 23 sept. 1994). Morărit şi panificaţie. Fermă de creştere a porcinelor. Centru pomicol. Legumicultură. Pe terit. com. au fost descoperite vestigii neolitice, din Epoca fierului, din perioada stăpânirii romane (sec. 2–3; coloane, capitele, ceramică, monede, cărămizi cu ştampila unei unităţi din Legiunea a XIII-a *Gemina*) şi din sec. 6–12. În sec. 10–11, aici a existat aşezarea *Morisena*, menţionată documentar (*Urbs Morisena*) ca reşed. a voievodului Ahtum. În anul 1028, la Morisena a murit voievodul Ahtum, în lupta cu armata regatului ungar, el fiind trădat de Cianadinus, unul dintre comandanţii săi, fapt ce l-a determinat pe regele ungur, Ştefan (István) I cel Sfânt, să atribuie acestei localit. numele trădătorului, de la care derivă numele actual. În jurul anului 1020 a luat fiinţă, în cadrul unei mănăstiri ortodoxe cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul", care data din anul 1002, (transformată ulterior într-una catolică), prima şcoală de pe terit. actual al României, cu limba de predare latina. La absolvire, elevii erau confirmaţi ca preoţi. În anul 1042 a fost înfiinţată aici o episcopie catolică în locul bisericii ortodoxe. În 1242, localit. a fost distrusă de invazia mongolă. Cucerită apoi de turci (1552), aşezarea a fost stăpânită de aceştia până în 1698 (perioadă în care a fost reşed. unui sangeac), dată când au fost dărâmate zidurile cetăţii Morisena. În com. **C.** se află ruinele cetăţii şi ale fostei mănăstiri „Sfântul Ioan Botezătorul" (1002), mănăstire desfiinţată în sec. 11 de regele ungur Ştefan I, biserica romano-catolică (sec. 19), cu vitralii de o rară frumuseţe, şi mănăstirea Morisena-Cenad (de maici) cu biserica „Sfântul Ioan Botezătorul" construită în anii 2003–2005. Rezervaţie forestieră (pădurea Cenad, 279,2 ha).

CENADE, com. în jud. Alba, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Secaşelor; 917 loc. (1 ian. 2011): 455 de sex masc. şi 462 fem. Zăcăminte de sare gemă. Muzeu etnografic, inaugurat la 14 nov. 2006 (vase ceramice, piese de port popular, ţesături, cusături, ştergare, icoane pe sticlă, lăzi de zestre etc.). În satul Cenade, menţionat documentar în anul 1311, se află o biserică din sec. 15, fortificată în sec. 16 şi cu modificări ale navei din 1905-1906, azi aparţinând cultului evanghelic. Ruinele unei cetăţi (1407). La **C.** s-a născut prozatorul Ion Agârbiceanu (1882–1963).

CENARU → Andreiașu de Jos.

CENEI, com. în jud. Timiş, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Timişului, pe canalul Bega Veche, la graniţa cu Serbia; 2 939 loc. (1 ian. 2011): 1 471 de sex masc. şi 1 468 fem. Staţie de c.f. Creşterea bovinelor. Satul Cenei apare menţionat documentar, prima oară, în 1221, iar în 1330 este consemnat cu denumirea *Cheney*. Biserică romano-catolică (1860–1864), cu picturi murale interioare din 1870, în satul Bobda. În satul Cenei există o biserică ortodoxă română (1864), una sârbă (ante 1848) şi o biserică romano-catolică (sec. 19). Până la 7 mai 2004, com. **C.** a avut în componenţă satul Checea, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

CEPARI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 8 sate, situată în mica Depr. Şuici-Cepari din Dealurile Argeşului, pe cursul superior al râului Topolog; 2 286 loc. (1 ian. 2011): 1 145 de sex masc. şi 1 141 fem. Pomicultură. Reşed. com. este satul *Ceparii Pământeni*. Vila „Minovici" (începutul sec. 20), în satul Cărpeniş;

Cenad. Biserica „Sfântul Ioan Botezătorul" a mănăstirii Morisena-Cenad

biserică având hramul „Înălţarea Domnului" (1752), în satul Ceparii Pământeni.

CEPLENIŢA, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Jijiei, pe cursul superior al râului Bahlui; 4 447 loc. (1 ian. 2011): 2 290 de sex masc. şi 2 157 fem. Haltă de c.f. Culturi de cereale şi plante tehnice; viticultură; pomicultură. Muzeu etnografic. Satul Cepleniţa este atestat documentar în 1554. În satul Buhalniţa se află biserica având hramul „Naşterea Maicii Domnului" (1836, cu pridvor adăugat în 1899 şi cerdac din lemn din 1934); în satul Cepleniţa a existat conacul „Cantacuzino- Paşcanu" care a fost construit în anii 1835–1838 de Iordache III Cantacuzino-Paşcanu pe locul unui vechi palat ridicat în anii 1600–1605 de vornicul Nestor Ureche (tatăl cronicarului Grigore Ureche). În 1986, conacul a fost mistuit de un incendiu devastator, în prezent aflându-se ruinat. Ansamblul curţii boiereşti mai cuprinde biserica „Sfinţii Voievozi" (1802), Turnul-clopotniţă şi zidul de incintă; în satul Zlodica se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Gheorghe" (sec. 17), beciul „Zlodica" (sec. 15) şi un pod din piatră din sec. 15.

CEPTURA, com. în jud. Prahova, alcătuită din 5 sate, situată la poalele Dealului Istriţa, pe râul Bălana; 4 961 loc. (1 ian. 2011): 2 430 de sex masc. şi 2 531 fem. Reşed. com. este satul *Ceptura de Jos*. Expl. de lignit şi de petrol. Producţie de tablă ondulată, de ferestre-termopan, de ţigle metalice, de panouri termoizolante, de vopsele şi adezivi, confecţii metalice şi de medicamente pentru uz veterinar. Presă pentru producerea uleiului. Creşterea bovinelor (rasa Holstein). Centru viticol. Abator. Vestigii arheologice ce atestă o perioadă îndelungată de locuire (milen. 5 î.Hr.–1 d.Hr.). Biserica ortodoxă cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1794), în satul Ceptura de Jos.

CEPTUROAIA → Iancu Jianu.

CERAŞU, com. în jud. Prahova, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Subcarpaţilor Teleajenului cu M-ţii Ciucaş, pe cursul superior al râului Drajna; 5 119 loc. (1 ian. 2011): 2 574 de sex masc. şi 2 545 fem. Expl. de gips şi calcar. Prelucr. primară a lemnului şi a fructelor de pădure. Producţie de covoare artizanale. În satul Slon au fost descoperite urmele a două cetăţi din piatră (sec. 9–10), aparţinând populaţiei româneşti. Pomicultură. Agroturism.

CERĂT, com. în jud. Dolj, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Desnăţuiului, pe râul Desnăţui; 4 099 loc. (1 ian. 2011): 2 039 de sex masc. şi 2 060 fem. Prelucr. lemnului, topitorie de in. Fermă de creştere a porcilor. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ, de legume etc. În satul Cerăt se află biserica având dublu hram – „Sfântul Ioan Gură de Aur" şi „Cuvioasa Parascheva" (1814, pictată în 1824 şi reparată în 1887 şi 1927). Com. **C.** are în componenţă satul Malaica - sat care s-a depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

CERBATIS → Mangalia (2).

CERBĂL, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 8 sate, situată la poalele de NE ale M-ţilor Poiana Ruscăi; 491 loc. (1 ian. 2011): 253 de sex masc. şi 238 fem. Expl. forestiere. Centru de dulgherit (satul Feregi). Pe terit. com. s-a descoperit un tezaur dacic (sec. 1 î.Hr.-1 d.Hr.) în care s-au găsit obiecte de podoabă, din argint, şi c. 500 denari romani, din argint. Satul Cerbăl, menţionat documentar, prima oară, în 1476, este un important centru etnografic din zona Pădurenilor.

CERBURENI, Hidrocentrala ~ → Valea Iaşului.

CERCHEZU, com. în jud. Constanţa, alcătuită din 4 sate, situată în S Pod. Cobadin, la graniţa cu Bulgaria; 1 475 loc. (1 ian. 2011): 753 de sex masc. şi 722 fem. În satul Cerchezu se află biserica „Izvorul Tămăduirii" (1902, consolidată şi restaurată în anii 2008-2009).

CERGĂU, com. în jud. Alba, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Secaşelor; 1 536 loc. (1 ian. 2011): 819 de sex masc. şi 717 fem. Reşed. com. este satul *Cergău Mare*. În satul Cergău Mare, menţionat documentar, prima oară, în 1302, se află biserica „Buna Vestire" (1804), iar în satul Cergău Mic, atestat documentar, în 1303, există biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (sec. 17) în jurul căreia a luat fiinţă, în anul 1992, o mănăstire de călugări. Pe terit. satului Lupu a fost descoperit un tezaur dacic de argint.

CERMEI 1. Câmpia ~, unitate de câmpie în partea centrală a Câmpiei de Vest, limitată de Crişu Negru (la N), Dealurile Codrului (la E), Crişu Alb (la S) şi Câmpia Crişurilor (la V), având cea mai mare extindere pe terit. jud. Arad şi, parţial, pe cel sudic al jud. Bihor. Alt. cresc de la 110 m în partea centrală până la 160 m la contactul cu Dealurile Codrului. Culturi de cereale şi plante tehnice.

2. Com. în jud. Arad, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Cermei, pe râul Sartiş; 2 801 loc. (1 ian. 2011): 1 394 de sex masc. şi 1 407 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Expl. forestiere. Confecţii textile. Fermă de creştere a porcinelor. În satul Cermei, menţionat documentar, prima oară, în 1429 se află biserica „Sfântul Mucenic Dimitrie" (1875–1881).

CERNA 1. Munţii Cernei, culme muntoasă situată în extremitatea vestică a Carpaţilor Meridionali, între Depr. Domaşnea şi Depr. Cornereva (la V), aliniamentul văilor Hidigel şi Olanu (la N) şi Valea Cernei (la E). M-ţii **C.** au o culme pr., paralelă cu Valea Cernei, şi o culme secundară (Culmea Cerni Vâr, cu vârful omonim de 1 365 m alt.), cu direcţie N-S, situată între valea Belareca şi Depr. Domaşnea. Culmea pr. este îngustă şi dominată de mai multe vârfuri (vf. Dobrii 1 928 m – alt. max. a M-ţilor **C.** , vf. Cailor 1 856 m, vf. Baldoveni 1 800 m, vf. Vlaşcu Mic 1 733 m ş.a.) separate de tot atâtea înşeuări. Din culmea pr. se desprind, spre E, mai multe culmi secundare care se termină cu abrupturi spre Valea Cernei. M-ţii **C.** sunt alcătuiţi din conglomerate, gresii, calcare, şisturi argiloase, şisturi cristaline şi unele apariţii granitice. Versanţii sunt acoperiţi cu păduri, iar cele 40 de sate care intră în componenţa com. Cornereva, jud. Caraş-Severin (cea mai mare com. din România ca număr de sate), sunt răspândite pe pantele acestor munţi. M-ţii **C.** sunt incluşi parţial în Parcul Naţional Domogled-Valea Cernei.

2. Râu, afl. stg. al Dunării; 84 km; supr. bazinului: 1 433 km^2. Izv. din masivul Godeanu, de la 2 070 m alt., unde este cunoscut sub numele de Cernişoara, curge în mare parte pe linia tectonică, cu direcţia NE-SV, dintre M-ţii Godeanu şi M-ţii Cernei, la V şi M-ţii Vâlcan şi Mehedinţi, la E şi, după ce trece prin Băile Herculane şi Topleţ, se varsă în lacul de acumulare Porţile de Fier I, în amonte de Orşova. După c. 9 km aval de izvor, debitul râului **C.** sporeşte mult datorită aportului Izbucului Cernei. Are aspectul unei văi tinere, adânci, cu

versanți asimetrici (versantul dr. depăşeşte cu 800–1 000 m pe cel stg.), cu afl. mici, dezvoltați în cursul superior numai pe partea dr. (Radocheasa, Valea lui Ivan, Balmoş, Olanu, Craiova ş.a.), cu pante longitudinale accentuate, în medie de 30 m/km (max.: 100 m/km), cu numeroase chei (cheile Corcoaiei ş.a.), bazinete depresionare (Urzicari, Lunca Largă, Cerna-Sat, Poiana Schitului ş.a.), praguri etc. Din cauza lucrărilor hidroenergetice din complexul Cerna–Motru–Tismana, prin care s-au creat mai multe lacuri de baraj pe râul Cerna, o mare parte din apa râului a fost transferată, prin aducțiune subterană, în bazinul Motrului. Ca urmare, debitul Cernei a scăzut foarte mult, afectând fauna acvatică. În cursul superior, Valea Cernei este însoțită de mici masive calcaroase, cu versanți abrupți şi creste semețe, numite *Ciucevele Cernei*, care se succed de la N la S: Ciuceava Şarbei (1 650 m), Ciuceava Sturului (1 302 m), Ciuceava Mare (1 477 m), Ciuceava Neagră (1 052 m), Ciuceava Popii (1 010 m), Ciuceava Frasinului (1 045 m), Ciuceava Chicerii (976 m), Ciuceava Ogaşului Cald (849 m).

3. Râu, afl. stg. al Mureşului în amonte de Deva; 73 km; supr. bazinului: 738 km^2. Izv. de pe versantul de SE al M-ților Poiana Ruscăi, de la 1 130 m alt., de sub vf. Rusca (1 355 m), şi trece prin municipiul Hunedoara pe care-l alimentează cu apă, dar de la care şi preia apele reziduale. Pentru asigurarea debitelor necesare de apă s-a creat, în amonte de Hunedoara, lacul *Cinciş* (→) sau *Teliuc*.

4. Râu, afl. stg. al Oltețului la Bălceşti (jud. Vâlcea); 99 km; supr. bazinului: 617 km^2. Izv. de pe pantele de SV ale M-ților Căpățânii şi curge aproximativ paralel cu râul Olteț, străbătând Subcarpații Olteniei şi Piem. Oltețului, fără să primească vreun afluent.

5. Lac de acumulare, creat pe cursul superior al râului Cerna (**2**), în amonte de barajul ridicat în zona de confl. a Văii lui Ivan cu Cerna (înălțimea barajului: 110,5 m). Vol.: 124 mil. m^3. Cunoscut şi sub numele de lacul *Valea lui Ivan*.

6. Com. în jud. Tulcea, alcătuită din 4 sate, situată la poalele de SV ale M-ților Măcin; 3 889 loc. (1 ian. 2011): 1 975 de sex masc. şi 1 914 fem. Nod rutier. Expl. de cuarțit. Centru viticol şi de vinificație. În satul Cerna, atestat documentar în 1790, se află casa memorială „Panait Cerna" (sec. 19).

CERNAHEVIZ → Topleț

CERNAT, com. în jud. Covasna, alcătuită din 3 sate, situată în Depr. Târgu Secuiesc, pe râul Mărcuşa; 3 925 loc. (1 ian. 2011): 1 959 de sex masc. şi 1 966 fem. Prelucr. artistică a lemnului. Muzeu etnografic. Pe terit. com. au fost descoperite vestigii neolitice, aparținând culturii materiale Criş (milen. 5 î.Hr.), constând în ceramică pictată (cu motive geometrice brune sau albe pe fond roşu) şi o aşezare rurală dacică (sec. 1 î.Hr.-1 d.Hr.) în care s-a găsit ceramică cenuşie. Satul Albiş este atestat documentar, prima oară, în 1467. În satul Cernat, menționat documentar, prima oară, în 1332 se află o cetate țărănească, cu biserică de incintă (sec. 15–17, reconstruită în 1835–1845 şi turn-clopotniță din 1727), o biserică ortodoxă (1872), devastată în 1940 de armata horthystă de ocupație şi refăcută ulterior) şi mai multe conace din anii 1831, 1839, 1840 şi 1844.

CERNAVODĂ, oraş în jud. Constanța, situat în V Pod. Carasu, pe dr. Dunării şi pe stg. canalului Dunăre–Marea Neagră, la 65 km V-NV de municipiul Constanța; 18 374 loc. (1 ian. 2011): 8 994 de sex masc. şi 9 380 fem. Supr.: 46,7 km^2, din care 5 km^2 în intravilan; densitatea: 3 675 loc./km^2. Port fluvial. Stație de c.f. (inaugurată la 26 sept. 1895). Nod rutier. Expl. de calcar. Centrală atomo-electrică realizată inițial în colaborare cu Canada, pe baza conceptului de reactor nuclear de tip CANDU (*Can*adian *D*euterium *U*ranium), care funcționează cu uraniu natural şi care utilizează apa grea ca moderator şi ca agent de răcire (uraniul şi apa grea folosite la Cernavodă sunt de proveniență românească). Construcția celor cinci reactoare, cu o putere instalată de 706 MW fiecare, a început în anii '80. Construcția primului grup energetic a început la 1 iul. 1982 şi a fost inaugurat oficial la 17 apr. 1996, celelalte grupuri energetice urmând să fie puse în funcțiune în deceniile următoare. La 17 apr. 1996 a fost inițiată reacția nucleară la primul grup energetic şi s-a trecut la efectuarea probelor tehnologice, iar în luna nov. 1996, acest prim reactor a început producția de energie electrică şi, o dată cu aceasta, să se efectueze conectarea la sistemul energetic național. La 1 iul.1983 a început construcția reactorului nr. 2 al centralei atomo-electrice care a fost pus în funcțiune în sept. 2007 şi inaugurat la 4 oct. 2007. La 9 febr. 1984 a început construirea reactorului nr. 3,

Valea Cernei (2)

Parcul Național Domogled – Valea Cernei din M-ții Cernei

fiind prevăzut ca să fie conectat la sistemul energetic național în anul 2014; la 15 aug. 1985 au fost demarate lucrările de construire a reactorului nr. 4, prevăzut să intre în funcțiune în anul 2015, iar la 12 mai 1987 a început construirea reactorului nr. 5 cu dată necunoscută de punere în funcțiune. Producție de ciment, cărămidă, ipsos, var, prefabricate din beton. Prelucr. lemnului; produse alim. (preparate din lapte, panificație). Centru viticol şi de vinificație şi centru pomicol (piersici). Muzeu de istorie. Post local de radio-emisie (din 15 aug. 2002). În SE orașului se află ecluza de intrare şi ieşire în şi din canalul Dunăre–Marea Neagră, cu sasul de 310 x 25 m şi cu porturi de aşteptare în amonte şi aval. Între 9/21 oct. 1890 şi 14/26 sept. 1895, ing. român Anghel Saligny a construit, între Cernavodă şi Feteşti, un complex de poduri feroviare peste Dunăre, peste Balta Ialomiței şi Brațul Borcea (inaugurat la 14/26 sept. 1895) în lungime totală de 4 078 m (din care podul peste Dunăre măsoară 1 662 m, iar cel peste brațul Borcea 920 m), fiind una dintre cele mai importante construcții de acest tip ale epocii. La 21 nov. 1987 a fost dat în folosință noul ansamblu de poduri feroviare şi rutiere de la Cernavodă şi Feteşti. Amplasate paralel şi în apropierea celor vechi, noile poduri feroviare sunt prevăzute, fiecare, cu câte două linii de c.f., iar cele rutiere, cu câte şase benzi de circulație, reuşind să elimine marile ambuteiaje ale traficului ce se produceau în această zonă din cauza faptului că vechile poduri dispuneau de un singur fir de circulație. **Istoric.** La S de oraş au fost descoperite mai multe aşezări şi necropole datând din Neolitic, de la începutul Epocii fierului, din perioadele elenistică şi romană. Pe Dealul Columbia a fost descoperit (1954–1958) un cimitir de înhumație cu c. 400 de morminte în care s-au găsit schelete umane, topoare din piatră, ofrande, vase din ceramică şi figurine feminine specifice culturii materiale Hamangia (milen. 4–2 î.Hr.), între care şi celebrul grup de figurine, din lut ars, „Gânditorul şi perechea lui" (ministatuete având o înălțime de 13 cm). În dreptul ins. Hinog, pe terasa de pe dr. Dunării, s-a descoperit ceramică elenistică din sec. 3–2 î.Hr., fapt ce a condus la ipoteza că aşezarea elenistică, cunoscută sub numele *Axiopolis*, ar fi fost întemeiată de Lysimachos (regele Traciei). *Axiopolis* s-a dezvoltat, încă din perioada preromană, ca cetate geto-dacă ce întreținea legături comerciale cu orașele greceşti de pe țărmul Pontului Euxin (Histria, Tomis, Callatis), iar apoi, în epoca romană, ca centru militar şi mare oraş, fiind menționat în toate izv. literare care aminteau de cetățile de la Dunărea de Jos. În sec. 4–7 exista aici o aşezare fortificată, de formă pentagonală, cu zid de incintă şi două porți, cu o fortăreață triunghiulară, o bazilică în centrul cetății, un edificiu cu coloane – probabil un templu. Peste această aşezare s-a suprapus, parțial, o cetate feudală timpurie (sec. 9–10), puțin cunoscută, care avea în incintă o bisericuță, iar în afara zidurilor o altă biserică, funerară, cu un cavou anex. În perioada stăpânirii otomane (1417–1829), localit. a fost numită *Bogazchioi* (în traducere: *Satul de la vărsare*). În sec. 19 capătă numele slav de *Cernavoda*, ceea ce reprezintă traducerea numelui Carasu, purtat de râul care se vărsa în Dunăre la S de oraş (Carasu în lb. turcă însemnând de fapt tot „apa neagră"). **Monumente:** Geamie construită în 1868 de Mehmet Efendi; ruinele cetății Axiopolis şi ale cetății feudale; biserica având hramul „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1882–1895). Punct fosilifer.

Cernavodă. Ecluza

CERNĂTEŞTI 1. Com. în jud. Buzău, alcătuită din 8 sate, situată în Subcarpații Buzăului, la poalele Dealurilor Blăjani şi Pâclele, pe râul Slănic; 3 884 loc. (1 ian.

Cernavodă. Podul feroviar construit de Anghel Saligny

Cernavodă. Gânditorul şi perechea lui

2011): 1 877 de sex masc. şi 2 007 fem. Centru viticol şi pomicol. Creşterea ovinelor. Muzeu cu colecţii de arheologie şi istorie (în satul Aldeni). Satul Cernăteşti este menţionat documentar în 1535. În arealul satului Aldeni au fost descoperite urmele unei aşezări neolitice, aparţinând culturilor Boian (milen. 4 î.Hr.) şi Gumelniţa (milen. 4–3 î.Hr.), cu mai multe niveluri de locuire, în care s-au găsit unelte din silex (lame, vârfuri de suliţă, răzuitoare etc.), obiecte din ceramică, realizate din pastă grosieră (oale, chiupuri), ornamentate cu linii paralele incizate şi cu dungi paralele de barbotină, şi din pastă fină (boluri, vase cu picior, vase tronconice), decorate prin incizie, excizie şi încrustare cu meandre. Plastica este reprezentată prin figurine feminine din lut ars, cu decor geometric incizat. Aici a fost identificată şi o necropolă de înhumaţie aparţinând culturii Sântana de Mureş (sf. sec. 3–sf. sec. 4), în care s-a găsit ceramică specifică acestei culturi. Rezervaţia „Dealu cu Lilieci" (3 ha).

2. Com. în jud. Dolj, alcătuită din 5 sate, situată în Piem. Bălăciţei, pe râul Mascot; 1 899 loc. (1 ian. 2011): 951 de sex masc. şi 948 fem. Pomicultură (meri, pruni, caişi, piersici). Apicultură. În satul Cernăteşti se află un muzeu cu colecţii de artă plastică, cula „Cernătescu" (sec. 18), cu trei niveluri, şi biserica „Sfântul Nicolae", construită în 1820 prin străduania fraţilor Dumitru şi Ioan Opran Cernătescu, pictată în 1827 şi reparată în 1885, 1913 şi 1929. În satul Rasnicu Oghian există o biserică din lemn, cu hramul „Sfântul Nicolae", datând din 1846–1855 şi refăcută în 1927.

CERNEGURA → Piatra-Neamţ (2).

Cernica (2), Biserica „Sfântul Lazăr" din cimitir

CERNELE, com. în jud. Dolj, desfiinţată la 20 mai 1996, iar cele 4 sate componente (Cernele, Cernelele de Sus, Izvorul Rece şi Rovine) au trecut în subordinea ad-tivă a municipiului Craiova. În satul Cernele există biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1813, reparată în 1883, 1909 şi 1928).

CERNENU → Zărneşti (1).

CERNEŞTI, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 7 sate, situată în Depr. Copalnic, la poalele de NE ale Măgurii Preluca şi cele de S ale M-ţilor Gutâi, pe râul Bloaja; 3 684 loc. (1 ian. 2011): 1 834 de sex masc. şi 1 850 fem. Prelucr. lemnului şi a laptelui; confecţii textile. Creşterea bovinelor. Apicultură. Pomicultură (meri, peri, pruni). Centru de port popular tradiţional. Muzeul „Florean" cu sculpturi în marmură ale artiştilor contemporani, expuse în aer liber. Staţiune climaterică şi de odihnă, în satul Izvoarele (→). Satul Cerneşti este menţionat documentar, prima oară, în 1424. În satul Izvoarele se află două biserici din lemn – una din 1803 şi alta cu hramul „Cuvioasa Parascheva" din 1928, iar în satele Fânaţe şi Trestia câte o biserică cu acelaşi hram – „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" – datând din 1840 şi, respectiv, 1868.

CERNEŢI, Mănăstirea ~ → Şimian (3).

CERNICA 1. Lac antropic pe valea Colentinei, situat la 14 km E de centrul municipiului Bucureşti, la marginea cartierului Pantelimon al Capitalei; 360 ha. Ad. max.: 3 m. Pescuit. Amenajat ca loc de agrement pentru locuitorii Capitalei (ştrand, restaurant, camping).

2. Com. în jud. Ilfov, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe malul lacului omonim; 10 229 loc. (1 ian. 2011): 5 057 de sex masc. şi 5 172 fem. Staţie de c.f. (în satul Căldăraru). Spital de boli psihice (în satul Bălăceanca). Complex turistic. Pădure cu diferite esenţe (cer, gârniţă, carpen, tei, ulm ş.a.), în care trăiesc mistreţi, căprioare, iepuri, fazani etc. într-o rezervaţie cinegetică. Pe terit. satului Bălăceanca au fost descoperite o aşezare şi o necropolă din Neoliticul timpuriu (milen. 4 î.Hr.) şi urmele unei aşezări din sec. 6–7, în care s-au găsit fragmente de vase din ceramică, lucrate la roată sau cu mâna, fragmente de amfore, unele decorate cu striuri orizontale, uşor vălurite, două lame de cuţit, un piron, o bucată de seceră ş.a. În satul Cernica, pe malul de NE al lacului şi pe ostroavele legate de mal printr-o limbă îngustă de pământ, se află o mănăstire de călugări, ctitorită în 1608 de vornicul Cernica Ştirbei, în timpul domniei lui Radu Şerban, ulterior reconstruită şi restaurată (1781). Pe locul primei biserici a mănăstirii se află astăzi biserica având hramul „Sfântul Nicolae" din Ostrov, zidită în perioada 1809–1815 prin osârdia starețului Timotei şi pictată de meşterii Fotache şi Nicolae Polcovnicu. Biserica pr. a mănăstirii, cu hramul „Sfântul Gheorghe", a fost construită în anii 1831–1842 prin grija starețului Calinic (stareţ al mănăstirii în anii 1818–1850, canonizat în 1955), care a mutat întreaga obşte în chiliile din jurul acestei biserici. Complexul monahal a fost restaurat în anii '60 ai sec. 20 prin grija Patriarhului Iustinian Marina. Muzeu de artă religioasă cu c. 300 de piese (icoane, manuscrise, obiecte de cult, ferecături, broderii) şi cu o cameră memorială Gala Galaction. Bibliotecă cu c. 14 000 de volume. Casa memorială a Sfântului Calinic. La mănăstirea **C.** au trăit o perioadă Tudor Arghezi (monahul Iosif), Gala Galaction, Vasile Voiculescu, Naum Râmniceanu ş.a. În cimitirul mănăstirii, unde se află şi biserica având hramul „Sfântul Lazăr", construită în 1804 prin grija arhimandritului Gheorghe, sunt îngropate numeroase personalităţi: Ioan Lupaş, Gala Galaction, Pan. Halippa, pictorul Ion Ţuculescu, mitropolitul Nifon ş.a. În sec. 18–19, la **C.** a funcţionat şcoala de zugravi şi copişti a pictorului Nicolae Polcovnicu. În cadrul complexului monahal de la Cernica mai sunt încă trei paraclise cu hramurile „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1783),

Cernica (2). Biserica „Sfântul Gheorghe" a mănăstirii Cernica

„Adormirea Maicii Domnului" (1790) şi „Sfântul Apostol Ioan" (ctitorie din anul 1842 a stareţului de atunci, Calinic). În incinta mănăstirii se află câteva exemplare seculare de stejar (*Quercus robur*), declarate monumente ale naturii. În satul Tânganu există mănăstirea cu acelaşi nume (1462–1474, cu refaceri din 1853), iar în satul Bălăceanca, bisericile cu hramurile „Sfânta Treime" (1821) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1870). Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997 com. **C.** a fost în Sectorul Agricol Ilfov.

CERNIŞOARA 1. → Cerna (2).

2. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 7 sate, situată în zona de contact a Subcarpaţilor Olteniei cu Piem. Olteţului; 3 856 loc. (1 ian. 2011): 2 007 de sex masc. şi 1 849 fem. Pomicultură; apicultură. Reşed. com. este satul *Armăşeşti* în care se află bisericile din lemn cu hramurile „Buna Vestire" (1740) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1809); în satul Modoia există o biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1712, refăcută în 1896), iar în satul Groşi, o biserică de zid, cu hramul „Sfântul Nicolae" (1892).

CERTEJU DE SUS, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 9 sate, situată la poalele M-ţilor Metaliferi, pe râul Certej; 3 187 loc. (1 ian. 2011): 1 609 de sex masc. şi 1 578 fem. Expl. de min. auro-argentifere, de min. complexe şi de pirite cuprifere (în satele Hondol şi Săcărâmb). Colectarea fructelor de pădure. Agroturism. Satul Certeju de Sus este menţionat documentar, prima oară, în 1468.

CERTEZE, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 3 sate, situată în E Depr. Oaş, pe râul Valea Albă; 5 418 loc. (1 ian. 2011): 2 736 de sex masc. şi 2 682 fem. Expl. forestiere şi de andezit. Pomicultură (meri, pruni, peri). În satul Huta-Certeze are loc anual celebra serbare populară „Sâmbra oilor". Centru de prelucr. artistică a lemnului. În satul Certeze, menţionat documentar, prima oară, în 1490, se află biserica ortodoxă cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1817), iar în satul Moişeni, menţionat documentar, prima oară, în 1828, există o biserică ortodoxă cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1854).

Mănăstirea Cernica. Vedere de ansamblu

CERŢEŞTI, com. în jud. Galaţi, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Pod. Covurlui cu Câmpia Tecuciului; 2 392 loc. (1 ian. 2011): 1 220 de sex masc. şi 1 172 fem. Viticultură. Biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1776) şi biserica de zid cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1864), în satul Cerţeşti. În satul Cârlomăneşti se află mănăstirea cu acelaşi nume (de călugări), cu biserica având hramul „Sfântul Nicolae", ctitorie călugărească atestată documentar ca schit, prima oară, în anul 1445 şi apoi la sf. sec. 17. În 1821, biserica şi clădirile anexe au fost distruse de eterişti, dar în 1824–1827 călugării au reconstruit biserica. După secularizarea averilor mănăstireşti în 1863 a rămas ca biserică de parohie. În 1957, biserica a fost mistuită parţial de un incendiu provocat de un trăsnet, rămânând în ruină. Viaţa monahală a fost reactivată în sept. 1997 când a început construirea unui corp de chilii, iar după 1999 s-a zidit biserica paraclis cu hramul „Sfinţii Mucenici Brâncoveni" şi a început refacerea vechii biserici aflată într-o stare avansată de degradare.

CERU-BĂCĂINŢI, com. în jud. Alba, alcătuită din 10 sate, situată la poalele de SE ale M-ţilor Metaliferi; 287 loc. (1 ian. 2011): 154 de sex masc. şi 133 fem. Centru de confecţionare a obiectelor din lemn încrustat. Muzeu etnografic. Satul Ceru-Băcăinţi este amintit documentar în 1909. Rezervaţia „Piatra Tomii" (1 ha).

CERVENIA, com. în jud. Teleorman, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Burnasului, pe stg. râului Vedea; 3 077 loc. (1 ian. 2011): 1 506 de sex masc. şi 1 571 fem. Fermă de creştere a bovinelor. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ, de legume etc.

CETARIU, com. în jud. Bihor, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Oradei cu Câmpia Barcăului, pe valea Fâneaţa Mare; 2 194 loc. (1 ian. 2011): 1 095 de sex masc. şi 1 099 fem. În satul Cetariu, menţionat documentar, prima oară, în 1208, se află biserica romano-catolică „Sfânta Maria" (1804–1809, cu picturi din 1890 executate de Muhits), o casă parohială (1743) şi o biserică reformată (sec. 18), iar în satul Şişterea există o biserică reformată din sec. 18. Până la 28 ian. 2003, com. **C.** a avut în componenţă satele Paleu, Săldăbagiu de Mureş şi Uileacu de Munte, care la acea dată s-au desprins şi au format com. Paleu.

CETATE 1. Com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 3 sate, situată în zona Dealurilor Bistriţei, pe râul Buduşel; 2 694 loc. (1 ian. 2011): 1 373 de sex masc. şi 1 321 fem. Expl. şi prelucr. lemnului; prelucr. laptelui şi a cărnii. Creşterea bovinelor. Viticultură. Reşed. com. este satul *Satu Nou*, atestat documentar în 1332. În satul Orheiu Bistriţei s-au descoperit urmele unui castru roman (sec. 2–3) de dimensiuni mari (203 x 144 m), în care îşi avea sediul garnizoana *Cohors I Hispanorum milliaria*, şi o aşezare civilă romană (sec. 2–3). În satul Petriş, atestat documentar în anul 1311, se află o biserică din sec. 14-15, cu turn- clopotniţă construit în 1820-1822, aparţinând cultului ortodox şi biserica din lemn cu

hramul „Sfântul Dumitru” (sec. 18). Rezervaţie naturală cu lalele pestriţe, în satul Orheiu Bistriţei. Festival folcloric, anual, „Laleaua pestriţă” (în a treia duminică din luna mai). Până la 27 sept. 2002, com. **C.** a avut în componenţă satele Budacu de Sus, Dumitriţa şi Ragla, care la acea dată au format com. Dumitriţa.

2. Com. în jud. Dolj, alcătuită din 2 sate, situată în V Câmpiei Desnăţuiului, pe stg. Dunării; 5 463 loc. (1 ian. 2011): 2 696 de sex masc. şi 2 767 fem. Nod rutier. Producţie de covoare. Produse alim. (preparate din carne şi lapte). Morărit şi panificaţie. Creşterea bovinelor. Centru viticol. Biserica „Sfântul Gheorghe”, construită în 1842–1843 prin grija lui Dumitru Haralambie şi reparată în 1902, în satul Cetate.

CETATEA BREAZA → Părău.

CETATEA CHIOARULUI sau **CHIOAR → Remetea Chioarului.**

CETATEA COHALMULUI → Rupea.

CETATEA DÂMBOVIŢEI → Rucăr.

CETATEA COLŢ → Râu de Mori.

CETATEA DE BALTĂ, com. în jud. Alba, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Târnava Mică; 3 017 loc. (1 ian. 2011): 1 456 de sex masc. şi 1 561 fem. Haltă de c.f. Expl. de gaze naturale şi de argilă. Producţie de prefabricate din beton şi de şampanie. Viticultură. Pomicultură. Pe terit. satului Cetatea de Baltă a existat o veche cetate de pază, menţionată documentar, pentru prima dată, în 1197 (aşezarea este consemnată cu numele „Satul Cetăţii Târnavei”) şi apoi în 1202–1203. În perioada 1352–1371, cetatea a fost reconstruită şi administrată de aşa-numiţii castelani, iar în a doua jumătate a sec. 15 a fost renovată din iniţiativa lui Matia Corvin. Începând cu 1467 şi până în preajma anului 1565, cetatea, împreună cu terit. din jur, s-a aflat sub stăpânirea domnilor Ştefan cel Mare, Petru Rareş şi Alexandru Lăpuşneanu. În 1565, cetatea a fost dărâmată de fam. Csaky pentru ca pe locul ei să construiască un castel fortificat, ridicat în anii 1570-1580, menţionat documentar în 1581. Castelul, construit în stilul Renaşterii franceze, cu ziduri groase de 1,40 m, a intrat în posesia principelui Bethlen Gábriel, care l-a restaurat în anii 1615-1624, iar către sf. sec. 17 a fost preluat de principele Apáfi Mihály, după care în 1769 l-a cumpărat groful Haller Jenö. Acesta din urmă a întreprins ample lucrări de restaurare şi a construit poarta în stil baroc. În 1948, castelul a fost naţionalizat şi folosit în diferite scopuri, iar după 1989 retrocedat urmaşilor fam. Haller care l-a vândut la licitaţie, în prezent fiind complet renovat şi aflat în proprietate privată. Din Evul Mediu şi până în 1866 localit. a fost reşed. comitatului Târnava (în 1866 administraţia a fost mutată la Târnăveni). În satul Cetatea de Baltă se află castelul „Bethlen-Haller” şi o biserică construită iniţial (sec. 13) în stil romanic, cu modificări baroce şi gotice (nava şi corul) din sec. 15. Picturile murale interioare, executate în 1525, au fost acoperite de tencuiala şi zugrăvirea din timpul reparaţiilor făcute în 1895; biserică din sec. 14–16, în satul Tătârlaua.

CETATEA (ORAŞUL sau **TÂRGUL) de FLOCI → Giurgeni şi Ialomiţa (4).**

CETATEA DE LA STOENEŞTI → Cetăţeni.

CETATEA DE PIATRĂ → Remetea Chioarului.

CETATEA LUI NEGRU VODĂ, nume atribuit mai multor cetăţi (azi în ruină) din Ţara Românească şi Transilvania, care, potrivit tradiţiei, ar fi aparţinut legendarului domn al Ţării Româneşti, Negru Vodă (sau Radu Negru), cunoscut în istoriografie cu numele Radu I (c. 1377– c. 1383). Cele mai importante cetăţi sunt: ruinele din com. Cetăţeni, jud. Argeş (cunoscută şi sub numele *Cetatea de la Stoeneşti*); ruinele de pe Dealul Orăţii din com. Rucăr, jud. Argeş (cunoscută şi sub numele de *Cetatea Dâmboviţei*); Cetatea numită, de obicei, Poienari (sau Poenari) de pe terit. com. Arefu, jud. Argeş (→); ruinele cetăţii de pe terit. satului Şarânga, com. Pietroasele (→), jud. Buzău; ruinele *Cetăţii Breaza*, de pe terit. satului Veneţia de Jos, com. Părău (→), jud. Braşov.

CETATEA NEAMŢULUI → Neamţ (2).

CETATEA PĂGÂNILOR → Bálványos.

CETATEA POIENARI → Arefu.

CETATEA RĂDESII, peşteră activă situată în S M-ţilor Vlădeasa (M-ţii Apuseni), pe Valea Someşului Cald, în apropiere de izv. acestuia. Lungimea galeriilor: 260 m. Peştera, săpată în calcare tithonice, are tavanul străpuns de patru hornuri, evidenţiate la supr. sub formă de avene, prin care pătrunde lumina zilei. Interiorul peşterei are aspectul unei catedrale gotice, luminată difuz, într-o nuanţă albăstruie, prin intermediul celor patru hornuri.

CETATEA SUCEVEI → Suceava (3).

CETATEA TURZII → Moldoveneşti.

CETATEA VOLUNTĂREASCĂ → Voluntari.

CETĂŢENI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 3 sate, situată la poalele sudice ale masivului Leaota, pe valea superioară a Dâmboviţei; 3 038 loc. (1 ian. 2011): 1 496 de sex masc. şi 1 542 fem. Filatură de lână cardată pentru stofe şi tricotaje. Pe terit. com., la poalele dealului pe care se

Cetatea de Baltă. Castelul „Bethlen-Haller”

află mănăstirea Negru Vodă, au fost descoperite vestigiile unei aşezări geto-dacice (*davă*) datând din sec. 2 î.Hr.-1 d.Hr., în care s-au găsit urme de locuințe, morminte, ceramică autohtonă, fragmente de amfore greceşti, mărgele din sticlă, monede dacice care imită pe cele greceşti, monede romane etc. Pe vârful unui deal abrupt şi stâncos, de pe stg. văii Dâmboviţa, se află ruinele unei cetăți din sec. 14, atribuită, după tradiție, domnului Negru Vodă (Radu I), cunoscută sub numele de *Cetatea lui Negru Vodă* sau *Cetatea de la Stoenești*, şi mănăstirea Negru Vodă sau Cetățuia (de călugări) cu o biserică rupestră (săpată în stâncă) din sec. 14, având hramul „Izvorul Tămăduirii", cu fragmente de pictură murală originară, executată în tempera, şi construcții anexe din 1840. Biserica rupestră este declarată monument istoric. În satul Lăicăi se află biserica având hramul „Cuvioasa Parascheva" (1793–1796). Rezervație naturală complexă (10 ha) situată la extremitatea de S a M-ților Leaota, în cadrul căreia se dezvoltă numeroase endemisme carpatice (omagul/ *Aconitum moldavicum*, crucea-voinicului/*Hepatica transsilvanica*, coada-iepurelui/*Sesleria heuffleriana*, cimbrişorul/*Thymus comosus* ş.a.) şi elemente termofile pe stâncile însorite, cu expunere sudică (iarba negilor/*Sedum hispanicum*, mojdreanul/*Fraxinus ornus*, drobul/*Cytisus heufelii* etc.).

CETĂȚILE PONORULUI, complex carstic situat în M-ții Bihor (M-ții Apuseni), alcătuit din trei avene adânci (care se înscriu într-o depresiune, cu un diametru de 1 km şi o adâncime de 300 m), o peşteră centrală, un izbuc şi un râu ce curge printr-un tunel subteran, lung de 2 km, care leagă între ele 14 lacuri. Prăpăstiile mari, asemenea unor căldări uriaşe, cu pereți înalți, sunt legate între ele prin porți subterane sau tunele uriaşe. Rezervație naturală complexă (491 ha). Declarat monument al naturii. Obiectiv turistic.

CETĂȚUIA 1. Masiv deluros în Pod. Vaslui, reprezentând alt. max. a acestuia (425 m).

2. → Cetățeni.

3. Mănăstirea ~ → Iaşi (1).

4. Schitul ~ → Măgura (5).

CEUAŞU DE CÂMPIE, com. în jud. Mureş, alcătuită din 8 sate, situată în Colinele Mădăraşului, pe cursul superior al râului Iceni; 5 995 loc. (1 ian. 2011): 3 016 de sex masc. şi 2 979 fem. Expl. de gaze naturale. Prelucr. lemnului; produse de panificație. Împletituri din papură (în satul Câmpeniţa). În satul Porumbeni se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul", construită în sec. 16 din bârne de stejar (refăcută în 1749 şi reparată în 1841). Păstrează picturi interioare din a doua jumătate a sec. 18. Biserici din lemn, cu acelaşi hram – „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", în satele Bozed (1750) şi Culpiu (sec. 19); în satul Ceuaşu de Câmpie, menționat documentar, prima oară, în 1505, există o biserică reformată (sec. 18–19). Pădurea Săbed (59 ha), declarată rezervație forestieră. Comuna a fost afectată de inundații la 8 iun. 2006.

CEZIENI, com. în jud. Olt, alcătuită din 3 sate, situată în N Câmpiei Romanați, pe râul Teslui; 1 829 loc. (1 ian. 2011): 891 de sex masc. şi 938 fem. Centru de confecționare a pieselor de port popular şi a țesăturilor de interior cu ajutorul războiului de țesut manual. Conac (sf. sec. 18) şi biserica „Sfântul Dumitru" (1849), în satul Cezieni.

CHAAK → Ciacova

CHECEA, com. în jud. Timiş, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Timişului, la 32 km NV de municipiul Timişoara; 2 041 loc. (1 ian. 2011): 1 025 de sex masc. şi 1 016 fem. Stație de c.f. Culturi de cereale, plante tehnice, legume ş.a. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor şi păsărilor. Muzeu etnografic. Satul Checea este atestat documentar în 1470. Com. **C.** a fost înființată la 7 mai 2004 prin desprinderea satului Checea din com. Cenei, jud. Timiş.

CHEIA 1. Pârâu, afl. drept al râului Olăneşti; 24 km; supr. bazinului: 84 km^2. Izv. din E M-ților Căpățânii, de sub vf. Preota. În cursul superior, în zona masivului Buila-Vânturariţa, a săpat chei spectaculoase, în arealul cărora se dezvoltă o vegetație cu numeroase exemplare de tisă (*Taxus baccata*), *Corthusa mathioli* etc. Zona a fost declarată rezervație naturală.

2. Stațiune climaterică şi de odihnă de interes general, cu funcționare permanentă, situată în raza com. Măneciu, jud. Prahova, pe râul Teleajen, în depr. intramontană cu acelaşi nume, la poalele M-ților Ciucaş (Carpații Orientali), la 871 m alt., la 61 km N de municipiul Ploieşti. Climat de depresiune intramontană, tonic-stimulant, cu aer puternic ozonat. Verile sunt răcoroase (în iul. temp. medii de 16°C) şi iernile nu prea friguroase (în

Cetățile Ponorului

Cheia (2). Vedere generală

Cheile Orzei

ian. medii de –4°C). Temp. medie anuală este de c. 6°C, iar precipitaţiile atmosferice însumează 750–800 mm anual. Staţiunea este indicată ca loc de odihnă şi recreere pentru cei ce suferă de nevroză astenică, surmenaj fizic şi intelectual, hipertiroidie benignă, rahitism şi tulburări de creştere la copii, anemii secundare etc. Punct de plecare spre cabanele din munţii din împrejurimi. În staţiunea climaterică şi de odihnă Cheia se află un centru de telecomunicaţii şi un releu de televiziune prin satelit, dat în funcţiune la 19 dec. 1991.

3. Mănăstirea ~ → Măneciu.

CHEILE BICAZULUI → Bicaz (3).

CHEILE BISTRIŢEI → Bistriţa (1).

CHEILE CARAŞULUI → Caraş (1).

CHEILE NEREI → Nera.

CHEILE OLTEŢULUI → Olteţ (1).

CHEILE ORZEI, chei pitoreşti, săpate de râul Ialomiţa în formaţiunile calcaroase din S M-ţilor Bucegi, la c. 15 km aval de izv. Ialomiţei. Lungime: 2 000 m. Obiectiv turistic.

CHEILE TĂTARULUI, chei săpate de râul Ialomiţa în formaţiunile calcaroase din S M-ţilor Bucegi, la c. 7 km aval de izv. Ialomiţei. Lungime: 2 500 m. Obiectiv turistic.

CHEILE TURZII 1. Chei spectaculoase, realizate de râul Hăjdate (afl. al Arieşului) în calcarele jurasice ale culmii Hăjdate din N-NE M-ţilor Trascău (M-ţii Apuseni), situate în arealul com. Petreştii de Jos, jud. Cluj. Lungime: 3,5 km. Aici se află o rezervaţie complexă (geologică, floristică, faunistică şi arheologică) extinsă pe 175,7 ha, în care există c. 60 de peşteri (Peştera Morarilor, Peştera Binder, Peştera Ascunsă etc.), numeroase stânci, coloane, pereţi abrupţi şi înalţi de peste 100 m, c. 1 000 de specii de plante (scorușul/ *Sorbus dacica*, usturoiul de stâncărie/*Allium obliquum*) şi numeroase specii de fluturi aparţinând genurilor *Heterogynis*, *Dysaukes*, *Eubleme* şi *Phybalopterix* – acesta din urmă întâlnit doar în M-ţii Ural şi în zona Rijeka din Croaţia. În multe din peşterile aflate pe versanţii Cheilor Turzii s-au descoperit urme de locuire omenească datând din Paleoliticul mijlociu, din Neolitic (cultura materială Criş), din perioada de trecere la Epoca bronzului (cultura materială Coţofeni) şi din perioadele dacică, romană şi feudală. Întreaga zonă a fost declarată monument al naturii. Important obiectiv turistic.

2. Mănăstirea ~ → Petreştii de Jos.

CHEILE ZĂNOAGEI, chei pitoreşti, săpate de râul Ialomiţa în formaţiunile calcaroase din S M-ţilor Bucegi, la 11 km aval de izv. Ialomiţei. Lungime: 2,5 km. Obiectiv turistic.

CHENEY → Cenei.

CHERECHIU, com. în jud. Bihor, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Ierului, pe râul Ier; 2 500 loc. (1 ian. 2011): 1 214 de sex masc. şi 1 286 fem. Haltă de c.f. (în satul Târguşor). Produse de panificaţie. Ciupercărie. Satul Cherechiu este menţionat documentar, prima oară, în 1220.

CHERY → Oravița.

CHEȚANI, com. în jud. Mureş, alcătuită din 7 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe stg. râului Mureş, la poalele de S ale Colinelor Luduşului; 2 746 loc. (1 ian. 2011): 1 387 de sex masc. şi 1 359 fem. Haltă de c.f. Culturi de cereale (grâu, porumb), hamei, sfeclă de zahăr, cartofi şi legume (ceapă, ardei, roşii etc.). Satul Cheţani este menţionat documentar, prima oară, în 1444. Monumentul eroilor (în satul Hădăreni). Biserică din lemn cu dublu hram – „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" şi „Sfântul Ioan Botezătorul" (sec. 18), în satul Grindeni şi biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 18), în satul Cheţani, aceasta din urmă declarată monument istoric.

CHEVEREȘU MARE, com. în jud. Timiş, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Timişului, pe râul Şurgani; 2 057 loc. (1 ian. 2011): 1 053 de sex masc. şi 1 004 fem. Staţie de c.f. Prelucr. lemnului; producţie de tălpi din poliuretan pentru încălţăminte; panificaţie; diverse produse din nuiele. Creşterea ovinelor. Culturi de cereale şi plante tehnice. În satul Chevereşu Mare, atestat documentar în 1717, se află biserica „Înălţarea Domnului" (1801) şi biserica romano-catolică „Sfântul Ştefan" (sec. 19). Pădure de stejar.

CHIAJNA, com. în jud. Ilfov, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Bucureştiului, la V de municipiul Bucureşti, pe râul Dâmboviţa; 10 171 loc. (1 ian. 2011): 4 992 de sex masc. şi 4 179 fem. Staţie de c.f. Fabrică de cărămidă şi prefabricate din beton. În satul Roşu, atestat documentar în anul 1700, se află

Cheile Turzii (1). Stâncă din zona cheilor

staţia de acumulare şi filtrare a apei potabile pentru municipiul Bucureşti. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1831, renovată în 1897) şi „Sfântul Gheorghe" (1841), în satele Chiajna şi Dudu. Satul Chiajna este menţionat documentar în 1787, iar satul Dudu în 1725. Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997, com. **C.** a fost în Sectorul Agricol Ilfov.

CHIBED, com. în jud. Mureş, formată dintr-un sat, situată în Subcarpaţii Târnavei, la poalele Dealurilor Şiclodului şi Becheciului, pe râul Târnava Mică; 1 686 loc. (1 ian. 2011): 817 de sex masc. şi 869 fem. Staţie de c.f., inaugurată în 1896. Prelucr. lemnului şi a lânii. Abator. Brutărie. Creşterea ovinelor. Muzeu sătesc. Biserică reformată (1552), cu turn din 1640. Satul Chibed este atestat documentar în 1499. Com. **C.** a fost înfiinţată la 21 iul. 2003 prin desprinderea satului Chibed din com. Ghindari, jud. Mureş.

CHICERA, masiv deluros în Muscelele Argeşului, între râurile Argeş, la V, şi Vâlsan, la E, alcătuit din fliş grezo-marnos, gresii, argile ş.a. Alt. max.: 1 218 m (alte surse îi atribuie 1 227 m). Acoperit cu păşuni, fâneţe şi livezi. Cunoscut şi sub numele de *Chiciura*.

CHICHIŞ, com. în jud. Covasna, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Sfântu Gheorghe, pe Râu Negru; 1 605 loc. (1 ian. 2011): 773 de sex masc. şi 832 fem. Haltă de c.f. Prelucr. lemnului. Creşterea bovinelor. În satul Chichiş, atestat documentar, prima oară, în 1461, se află biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1740), o biserică din sec. 14–16, reconstruită în sec. 20, o biserică reformată (1799) şi o casă ţărănească construită în 1803, din lemn de fag, declarată monument de arhitectură populară. Parc public (rezervaţie ornitologică).

CHICIURA → Chicera.

CHIEŞD, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 3 sate, situată în zona Dealurilor Majei, pe râul Maja; 2 596 loc. (1 ian. 2011): 1 289 de sex masc. şi 1 307 fem. Expl. de lignit. Prelucr. lemnului; confecţii textile. Moară. Fermă de creştere a ovinelor. Izv. cu ape minerale sulfuroase. Aici se află un gorun secular (ocrotit). În satul Chieşd, menţionat documentar, prima oară, la 18 iul. 1461, se află biserica din lemn „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", cu altar rotund (sec. 18), învelită în tablă zincată, declarată monument istoric, iar în satul Sighetu Silvaniei există biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1832).

CHIHERU DE JOS, com. în jud. Mureş, alcătuită din 4 sate, situată în zona Dealurilor Mureşului; 1 560 loc. (1 ian. 2011): 793 de sex masc. şi 767 fem. În satul Chiheru de Jos, menţionat documentar, prima oară, în 1453 se află mănăstirea cu acelaşi nume, cu biserica „Adormirea Maicii Domnului" construită în perioada 10 mai 1998-18 nov. 2001 pe locul unei foste mănăstiri care apare menţionată documentar la 14 dec. 1737 şi dispărută în jurul anului 1848. În satul Urisiu de Jos se află biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", construită în 1747 (refăcută în 1848–1851 şi zugrăvită în 1851 de către Popa Gheorghe din Şendreni). Aici se păstrează două icoane (Sfântul Nicolae şi Maica Domnului) donate de pan Luca din Urisiu în 1539, manuscrise din sec. 16–17, cărţi rare din sec. 18. Clopot din anul 1600. În acelaşi sat mai există biserica din lemn cu hramul „Sfânta Treime" (sec. 19).

CHILIA 1. Braţ al Dunării, în partea de N a Deltei, desprins din braţul Tulcea la ceatalul Chiliei, formând graniţa cu Ucraina. Lungime: 111 km; lăţime max. : 1 000 m. Ad. max.: 36 m. Caracteristica acestui braţ este despletirea succesivă în 3 formaţiuni de braţe şi ostroave, întrerupte de porţiuni de albie unică (Ostrovul Tătaru, cursul unic de la Chilia Veche, despletirea de la ostroavele Babina-Cernovca, cursul grupat de la Periprava, apoi delta secundară a Chiliei). Pe braţul **C.** se scurge, în prezent, 62% din debitul fluviului (în scădere faţă de perioada 1910, când drena 72%). Braţul **C.** este navigabil pentru vase mici. Delta secundară s-a format începând de la sf. sec. 18 şi are c. 40 de braţe mai mici.

2. Grind de origine continentală situat între braţele Sulina şi Chilia. Supr.: 5 500 ha; lungime: 15 km; lăţime: 5 km. Alt. max.: 6,5 m. Este neinundabil şi cultivat agricol.

CHILIA VECHE, com. în jud. Tulcea, alcătuită din 4 sate, situată în N Deltei Dunării, pe grindul Chilia, pe dr. braţului Chilia; 2 386 loc. (1 ian. 2011): 1 217 de sex masc. şi 1 169 fem. Producţie de brânzeturi şi conserve din peşte. Abator. Morărit. Diverse produse din papură împletită. Fermă de creştere a porcilor. Pepinieră piscicolă. Cherhana. În Antichitatea greacă, aici a existat o cetate, probabil *Achillea*, care a fost stăpânită de bizantini la sf. sec. 10, apoi s-a aflat sub stăpânire turcească cu numele *Eskil-Kalé*. La mijlocul sec.14 era cunoscută cu numele *Licostomo*. A intrat sub autoritatea Ţării Româneşti înainte de anul 1372. Cucerită şi stăpânită apoi de Alexandru cel Bun (1400– 1432), cetatea reintră în posesia Ţării Româneşti în 1447. În 1465 este dobândită de Ştefan cel Mare, care o stăpâneşte până în 1479, când cetatea a fost demantelată. În Evul Mediu, când Chilia Veche se afla la numai 5 km de ţărmul Mării Negre (în prezent este la c. 40 km V de ţărm, din cauza avansării braţului Chilia în mare), a avut un rol important comercial şi strategic. Biserica „Sfinţii Voievozi" (1897–1925). Pe terit. com. **C.V.** se află rezervaţia *Roşca-Buhaiova-Hrecişca* (15 400 ha), între grindurile Letea şi Chilia, unde cuibăreşte cea mai mare colonie de pelicani din Europa, precum şi colonii de egrete, stârci galbeni, stârci lopătari ş.a. Până în anii '90 ai sec. 20, com. Chilia Veche a avut în componenţă satul Ostrovu Tătaru, sat care s-a autodesfiinţat în acei ani prin depopulare, în prezent existând fizic, dar fără locuitori.

CHILIILE, com. în jud. Buzău, alcătuită din 7 sate, situată în Subcarpaţii Buzăului, în mica Depr. Chiliile-Căneşti, la poalele Dealurilor Bocu şi Dâlma, pe râul Sărăţel; 627 loc. (1 ian. 2011): 297 de sex masc. şi 330 fem. Pomicultură (meri, peri, pruni, nuci). Satul Chiliile este atestat documentar în 1720. Biserică având hramul „Sfinţii Voievozi" (1844), în satul Budeşti.

CHINTENI, com. în jud. Cluj, alcătuită din 9 sate, situată în zona Dealurilor Clujului, pe cursul superior al râului Chinteni; 2 942 loc. (1 ian. 2011): 1 461 de sex masc. şi 1 481 fem. Expl. de tufuri, marne, argilă şi nisip. În satul Chinteni, menţionat documentar, prima oară, în 1263, se află o biserică romano-catolică (1796), iar în satul Feiurdeni există biserica greco-catolică „Sfântul Nicolae" (1930– 1931) şi un conac din sec. 17; biserică din lemn (sf. sec. 16), în satul Siliştea Veche şi biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului"

(1726, cu picturi interioare din 1748), în satul Vechea.

CHIOAR 1. **Dealurile Chioarului,** subunitate deluroasă a Pod. Someşan, situată între Depr. Baia Mare în N, aliniamentul văilor Lăpuş–Ileanda în E, abruptul petrografic al Culmii Prisnel în S şi Valea Someşului în E. Dealurile prezintă înălţimi ce variază între 250 şi 600 m şi sunt alcătuite din marne, tufuri, conglomerate, argile marnoase şi nisipuri. Alt. max.: 660 m în masivul (sau Măgura) Prisaca (cunoscut şi sub numele de *Ţicău* sau *Dealu Mare*). Păduri de gorun şi de fag. Pomicultură.

2. Cetatea Chioarului → Remetea Chioarului.

CHIOCHIŞ, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 10 sate, situată în Câmpia Fizeşului, pe râul Apatiu; 3 145 loc. (1 ian. 2011): 1 616 de sex masc. şi 1 529 fem. Energie eoliană. Creşterea ovinelor. Iaz piscicol. Satul Chiochiş este menţionat documentar, prima oară, în 1320. Biserică din sec. 13–16, în satul Bozieş; biserici din lemn în satele Apatiu („Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", sec. 16) şi Buza Cătun (1601, adusă din satul Fântânele în 1897); Castelul „Weselleny" (sec. 18), în satul Chiochiş; biserică reformată (sec. 18) şi biserica din lemn „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 17, pictată în 1754), în satul Strugureni.

CHIOJDEANCA, com. în jud. Prahova, alcătuită din 3 sate, situată în Subcarpaţii Buzăului; 1 776 loc. (1 ian. 2011): 926 de sex masc. şi 850 fem. Pomicultură (meri, peri, pruni, nuci). Satul Chiojdeanca este atestat documentar la 17 mart. 1607. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Dumitru" (1774) şi „Cuvioasa Parascheva"-Văgăuneşti (1780–1792, refăcută în 1847), în satele Nucet şi Chiojdeanca. Tot în satul Chiojdeanca mai există biserica având hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului", construită pe cheltuiala boierului Stan Dragomir în anii 1897–1902 şi consolidată după cutremurele din 10 nov. 1940 şi 4 mart. 1977, conacul boierului Stan Dragomir (1907), azi dispensar comunal, şi o cruce din piatră, ridicată în jurul anului 1719, care marchează locul unei gropi comune unde au fost înmormântate persoanele răpuse de ciumă. Agroturism.

CHIOJDENI, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 8 sate, situată în Subcarpaţii Vrancei, în V Depr. Dumitreşti, la poalele Dealului Roşu, pe râul Râmnic; 2 467 loc. (1 ian. 2011): 1 271 de sex masc. şi 1 196 fem. Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Pomicultură (meri, peri, pruni, nuci).

CHIOJDU 1. Depresiune de eroziune situată în zona de contact dintre Subcarpaţi (respectiv Dealul Cornăţel) şi prelungirile M-ţilor Siriu (respectiv masivul Monteoru), dezvoltată în bazinul mijlociu al râului Bâsca Chiojdului. Vatra depresiunii, aflată la 400–450 m alt., este alcătuită din lunci şi terase, fiind străjuită de dealurile limitrofe înălţate până la 700–900 m alt. Pantele dealurilor sunt acoperite cu livezi, păşuni şi fâneţe, iar în partea superioară se află păduri de foioase.

2. Com. în jud. Buzău, alcătuită din 6 sate, situată în Subcarpaţii Buzăului, în Depr. Chiojdu, la poalele masivului Monteoru şi a Dealului Cornăţel, pe râul Bâsca Chiojdului; 3 550 loc. (1 ian. 2011): 1 779 de sex masc. şi 1 771 fem. Pomicultură. Satul Chiojdu este atestat documentar, prima oară, la 10 iul. 1418, şi apoi la 5 ian. 1549 şi la 2 aug. 1562. Pe terit. com. s-a descoperit un mormânt, cu un bogat inventar funerar, atribuit unei prinţese ostrogote (sec. 5). În satul Chiojdu se află o biserică din anul 1844 (restaurată în 1909 şi 1973), casa cu blazoane (sec. 18) şi casa „Codescu" (sec. 18) a cărei copie, reconstruită în 1936, se află în Muzeul satului şi de artă populară „Dimitrie Gusti" din Bucureşti. Bisericile cu hramurile „Înălţarea Domnului" (1877 – lucrările de construire au fost reluate în 1912, întrerupte de Primul Război Mondial şi terminată în 1927; reparată în 1980 şi pictată în 1983), „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1876, refăcută în anii 1979–1982 după stricăciunile provocate de cutremurul din 4 mart. 1977), „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1852–1856) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1870–1877), în satele Bâsca Chiojdului, Lera, Poienile şi Cătiaşu.

CHIRNOGENI, com. în jud. Constanţa, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Cobadin; 3 383 loc. (1 ian. 2011): 1 071 de sex masc. şi 1 682 fem. Staţie de c.f. Expl. de nisip alb. Produse de panificaţie şi de patiserie. Viticultură. Ferme de creştere a bovinelor şi ovinelor.

CHIRNOGI, com. în jud. Călăraşi, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Burnas; 7 846 loc. (1 ian. 2011): 3 894 de sex masc. şi 3 952 fem. Morărit şi panificaţie. Complex avicol. Creşterea porcinelor. Viticultură. Staţiune de cercetări agricole. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **C.** a făcut parte din jud. Ilfov. Pe terit. com. au fost descoperite urmele mai multor aşezări geto-dacice din sec. 2 î.Hr. - 1 d.Hr., peste care s-au suprapus alte aşezări din sec. 6–7 şi 9–10.

CHIRPĂR, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Hârtibaciului; 1 583 loc. (1 ian. 2011): 783 de sex masc. şi 800 fem. În satul Chirpăr, menţionat documentar, prima oară, în perioada 1332–1333, se află o biserică ortodoxă (1844, cu unele transformări din 1899) şi o cetate cu biserică de incintă (sec. 13–16) care în prezent aparţine cultului evanghelic; în satul Săsăuş există o biserică ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1782), în satul Vărd se află o biserică din sec. 13, fortificată în sec. 15–16, azi biserică evanghelică, iar în satul Veseud o biserică din sec. 13, fortificată în sec. 15, 16, 18, azi biserică evanghelică şi o biserică ortodoxă cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1790).

CHISCANI, com. în jud. Brăila, alcătuită din 3 sate, situată în E Câmpiei Brăilei, pe stg. Dunării; 5 799 loc. (1 ian. 2011): 2 946 de sex masc. şi 2 853 fem. Termocentrală (1 950 MW). Combinat de celuloză şi hârtie (închis în 2010). Sere legumicole. Pe terit. com. a fost descoperită o necropolă sarmatică datând din sec. 1 î.Hr., în care s-au găsit ceramică elenistică, săgeţi de tip scitic (cu 3 muchii), coliere din sticlă şi mărgean, fibule etc.

CHISELET, com. în jud. Călăraşi, formată dintr-un sat, situată în lunca Dunării, pe dr. văii Mostiştea; 3 490 loc. (1 ian. 2011): 1 717 de sex masc. şi 1 773 fem. Culturi de cereale, plante oleaginoase ş.a. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **C.** a fost în jud. Ilfov. Biserică având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1863).

CHISINDIA, com. în jud. Arad, alcătuită din 3 sate, situată în S Depr. Zarand, la poalele Dealurilor Cigherului, la confl. râurilor Ciot şi Hurez cu Chisindia; 1 444 loc. (1 ian. 2011): 699 de sex masc. şi 745 fem. Satul Chisindia este menţionat documentar, prima oară, în 1349.

CHISIRIG → Taşca.

CHIŞINEU-CRIŞ, oraş în extremitatea vestică a României, în jud. Arad, situat în Câmpia Crişurilor, la 102 m alt., pe Crişu Alb, la 42 km N-NE de municipiul Arad; 8 283 loc. (1 ian. 2011): 4 026 de sex masc. şi 4 257 fem. Suprr.: 119 km², din care 7,3 km² în intravilan; densitatea: 1 135 loc./km². Nod feroviar şi rutier. Construcţii de maşini-unelte şi de utilaje agricole. Producţie de cabluri electrice pentru autoturisme, cabluri pentru telefonie, materiale izolatoare pentru cabluri, de componente electronice, profile de aluminiu, tălpi pentru încălţăminte, de conf. şi de produse alim. (preparate din lapte, lapte praf, conserve de legume şi fructe, produse de panificaţie). Ateliere de reparat maşini şi utilaje agricole. Legumicultură. **Istoric.** Localit. apare menţionată documentar, prima oară, în anii 1202–1203, cu numele *Villa Ineu*, iar apoi, în 1476, cu numele *Kis Ineu (Micul Ineu*). Declarat oraş la 17 febr. 1968. Oraşul **C.-C.** are în subordine ad-tivă satul Nădab, atestat documentar în 1334. Castel în stil baroc (1769).

CHIŞLAZ, com. în jud. Bihor, alcătuită din 7 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Barcăului cu Dealurile Barcăului, la 140 m alt., pe râul Barcău; 3 208 loc. (1 ian. 2011): 1 579 de sex masc. şi 1 629 fem. Expl. de petrol. Viticultură. Satul Chişlaz este menţionat documentar, prima oară, în 1213. Biserică din sec. 15 şi biserică romano-catolică (1754), în satul Mişca.

CHITILA 1. Lac antropic, realizat pe cursul mijlociu al râului Colentina, la NV de municipiul Bucureşti. Suprr.: 75 ha.

2. Oraş în jud. Ilfov, situat în Câmpia Bucureştiului (Câmpia Română), pe malul lacului omonim; 13 309 loc. (1 ian. 2011): 6 466 de sex masc. şi 6 843 fem. Suprr.: 12,5 km², din care 4,8 km² în intravilan; densitatea: 2 772 loc/km². Staţie de c.f. (inaugurată la 13 sept. 1872). Expl. de argilă. Constr. metalice. Producţie de mobilă, de cărămidă, plăci şi dale din ceramică, prefabricate din beton, de malţ (din 1992), bere, băuturi răcoritoare; îmbuteliere a apelor gazoase şi de capsule (1991); preparate din carne; panificaţie. Pomicultură (piersici, meri). Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997 a fost în Sectorul Agricol Ilfov. Vestigii din sec. 4 (cuptor pentru topit bronzul). Declarat oraş la 5 iul. 2005. Oraşul **C.** are în subordine ad-tivă localit componentă Rudeni.

3. Cartier în partea de NV a municipiului Bucureşti.

CHIUIEŞTI 1. Masiv deluros în Dealurile Ciceului, limitat de râurile Sălătruc, la E, şi Someş, la S. Alt. max.: 709 m (vf. Muncelu).

2. Com. în jud. Cluj, alcătuită din 7 sate, situată la poalele de NE ale dealului omonim, la confl. râului Strâmbu cu Sălătruc; 2 589 loc. (1 ian. 2011): 1 296 de sex masc. şi 1 293 fem. În arealul com. **C.** au fost descoperite câteva vestigii neolitice (aşchii de silex, topoare din piatră ş.a.). Satul Chiuieşti este menţionat documentar, prima oară, în 1467. În satul Valea Căşeielului se află mănăstirea „Căşeiel-Strâmbu" (de maici), având biserica cu hramul „Înălţarea Sfintei Cruci", ctitorie din 1765 a călugărului Filip Pahomie Georgiu din Strâmbu. Biserica a fost distrusă de un incendiu în 1832 şi refăcută apoi din temelii de călugărul Basiliu Bonifaciu din Blaj. Desfiinţată la 28 oct. 1959 de către autorităţile comuniste, mănăstirea a fost reînfiinţată în 1991. În naosul bisericii, lângă icoana Maicii Domnului, se află o raclă în care sunt păstrate fragmente de moaşte de la 72 de sfinţi, precum şi un fragment din crucea pe care a fost răstignit mântuitorul nostru Iisus Hristos. Biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 17), în satul Strâmbu.

CHIUZA, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Ciceului cu Muscelele Năsăudului, pe dr. Văii Someşului Mare; 2 229 loc. (1 ian. 2011): 1 111 de sex masc. şi 1 118 fem. Ferme de creştere a ovinelor şi a bovinelor. Pomicultură (meri, pruni). Legumicultură. Prelucr. laptelui şi a agregatelor de balastieră. Confecţionarea de perii industriale din sârmă. Satul Chiuza este menţionat documentar, prima oară, în 1292. Biserică reformată (sec. 16), în satul Săsarm, declarată monument istoric. Conac (sec. 19), în satul Chiuza, azi sediul Primăriei. Com. **C.** are în componenţă satul Mireş care s-a depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21 existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

CHIUZBAIA, depresiune de eroziune situată la poalele sudice ale M-ţilor Igniş, la 580 m alt., drenată de râurile Chiuzbaia (afl. al Săsarului) şi Herja (afl. al Firizei), dominată de vârfurile Igniş şi Pietricica, la N, şi Blidar şi Scutu Mare, la E. Relief colinar, de lunci şi de terase. În arealul depresiunii se individualizează câteva neck-uri vulcanice, cel mai înalt fiind Măgura (882 m). Temp. medie anuală este de 6–8°C, iar precipitaţiile însumează 1 000–1 200 mm anual. Păduri de fag; păşuni şi fâneţe naturale. Aici se află rezervaţia paleontologică Chiuzbaia (bogate depozite de floră pliocenă).

CHOHAL → Cehal.

CHSÁK → Ciacova.

CHUMBUL → Jimbolia.

CIACOVA, oraş în jud. Timiş, situat în Câmpia Timişului, pe râul Timişu Mort; 5 135 loc. (1 ian. 2011): 2 490 de sex masc. şi 2 645 fem. Suprr.: 122,6 km², din care 9,2 km² în intravilan; densitatea: 558 loc./km². Staţie de c.f. (inaugurată la 6 aug. 1893). Ind. textilă şi alim. Morărit. Centru pomicol. Fermă de creştere a porcinelor. Izv. cu ape minerale termale. Localit. Ciacova este atestată documentar, prima oară, în 1220, în 1332 apare consemnată cu numele Chaak sau Csák, iar la 23 apr. 1832 devine târg. În perioada 1395-1551 s-a aflat sub ocupaţie otomană, iar între 1718 şi 1918 sub cea habsburgică, perioadă în care au fost colonizaţi germani, austrieci, cehi şi slovaci. Com. **C.** a fost declarată oraş la 7 mai 2004 având în subordine ad-tivă satele Cebza, Macedonia, Obad şi Petroman. **Monumente:** ruinele unei cetăţi, construită în anii 1390–1394 (demantelată în 1701), din care se mai păstrează un turn de apărare (*donjon*) de

Ciacova. Donjonul fostei cetăţi

23,70 m înălțime, de formă pătrată; biserica sârbească „Maica Domnului" (1768–1770, cu picturi murale din 1770–1780 realizate de Dimitrie Popović şi refăcute în anii 1902–1903 de Şt. Aleksić şi cu iconostas pictat în 1771 de Dimitrie Popović); biserica romano-catolică „Sfânta Treime" (18 apr. 1880–15 oct. 1881), în stil gotic; biserica română „Adormirea Maicii Domnului" (1899-1900), în stil neobizantin, cu picturi murale din 1907. În satul Cebza, atestat documentar în 1337, se află o mănăstire de maici (din 1996), cu biserică din lemn, datând din 1758–1759, renovată în 1815.

CIALA → Zădăreni.

CIATA → Lenauheim.

CIBIN 1. → Cindrel.

2. Râu, afl. dr. al Oltului la Turnu Roşu; 80,3 km; supr. bazinului: 2 237 km^2. Izv. din N M-ților Cindrel, prin două pârâuri (Râul Mare şi Râul Mic) care îşi au obârşia în lacurile glaciare Iezerul Mare (aflat la 1 920 m alt.) şi, respectiv, Iezerul Mic (ca origine este socotit însă Râul Mare), apoi îşi urmează cursul în zona montană, la contactul şisturilor cristaline cu depozitele neogene, având un profil longitudinal în trepte, cu praguri, şi o pantă medie accentuată (50‰), unde formează chei spectaculoase. După ce iese din zona montană şi intră în Depr. Sibiu, panta scade la 1-2,5‰. Afl. pr.: Hârtibaciu (pe stg.) şi Sadu (pe dr.).

CIBINIUM → Sibiu (2).

CICĂNEŞTI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 4 sate, situată în zona Muscelelor Argeşului, la poalele sudice ale Dealului Tămaşu; 2 121 loc. (1 ian. 2011): 1 041 de sex masc. şi 1 080 fem. Expl. forestiere. Produse de panificație. Pomicultură (meri, pruni). Creşterea ovinelor.

CICÂRLĂU, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 4 sate, situată în NV Depr. Baia Mare, la poalele de SV ale M-ților Igniş, în zona de confl. a râului Cicârlău cu Someş; 4 053 loc. (1 ian. 2011): 2 032 de sex masc. şi 2 021 fem. Stație de c.f. Expl. de min. complexe (sulfuri polimetalice, în satul Ilba), de andezit şi bazalt. Viticultură. Pomicultură (meri, peri, castan comestibil). În satul Cicârlău, menționat documentar, prima oară, în 1407 se afla bisericile „Sfânta Parascheva" (1750-1770) şi „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" (sfințită la 11 oct. 1911), în satul Ilba există biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1600), iar în satul Bârgău o biserică din lemn (1680) şi una de zid (1899). Rezervația naturală „Rozeta de piatră" (0,5 ha).

CICEU 1. Dealurile Ciceului, subunitate deluroasă a Pod. Someşan, situată în N Pod. Transilvaniei, la N de râul Someş şi la V de valea Ilişua (afl. al Someşului Mare). Prezintă înălțimi de 400–600 m, fragmentate de văi largi, cu versanți afectați de alunecări. La N, Dealurile Ciceului sunt dominate cu 200–300 m de Culmea Breaza.

2. Com. în jud. Harghita, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Ciuc, la poalele M-ților Ciuc şi Harghita, pe stg. Văii Oltului, la 4 km N de municipiul Miercurea-Ciuc; 2 776 loc. (1 ian. 2011): 1 385 de sex masc. şi 1 391 fem. Nod feroviar. Prelucr. primară a lemnului. Expl. de andezit. Ruinele cetății Ciceului (sec. 17); biserica romano-catolică „Sfântul Anton de Padova" (1783, cu refaceri din 1839). Pârtii de schi. Agroturism. Com. **C.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Ciceu şi Ciaracio din com. Siculeni, jud. Harghita. Satul Ciceu este atestat documentar în 1566.

CICEU-GIURGEŞTI, com. în jud. Bistrița-Năsăud, alcătuită din 2 sate, situată în zona Dealurilor Ciceului, pe râul Valea Mare; 1 686 loc. (1 ian. 2011): 870 de sex masc. şi 816 fem. Expl. şi prelucr. lemnului; preparate din lapte şi carne. Satul Ciceu-Giurgeşti este menționat documentar, prima oară, în 1405. Pe Măgura Ciceului, din apropierea com., se află ruinele cetății Ciceu, construită în 1203–1204. În 1489 a intrat în posesia lui Ştefan cel Mare, fiind amenajată ca reşed. domnească, iar apoi a fost feudă a domnilor moldoveni până în timpul lui Alexandru Lăpuşneanu (1568); în 1544, cetatea a fost distrusă din ordinul cardinalului Gheorghe Martinuzzi (guvernator al Transilvaniei în anii 1541–1551). Agroturism. Până la 3 oct. 2002 a avut în componență satele Breaza, Negrileşti şi Purcărete, care la acea dată s-au desprins de com. **C.-G.** şi au format com. Negrileşti.

CICEU-MIHĂIEŞTI, com. în jud. Bistrița-Năsăud, alcătuită din 3 sate, situată la poalele Dealurilor Ciceului; 1 354 loc. (1 ian. 2011): 667 de sex masc. şi 687 fem. Haltă de c.f. (în satul Ciceu-Mihăieşti). În arealul satului Ciceu-Corabia a fost descoperit (1968) un depozit de bronz, datând din sec. 10–9 î.Hr., alcătuit din arme, unelte, piese de harnaşament şi obiecte de podoabă. În satul Ciceu-Mihăieşti, atestat documentar în 1405, se află o biserică reformată (1910). Com. **C.-M.** a fost înființată la 3 mart. 2005 prin desprinderea satelor Ciceu-Mihăieşti, Ciceu-Corabia şi Leleşti din com. Petru Rareş, jud. Bistrița-Năsăud.

CICLOVA, Culmea Ciclovei, masiv deluros în Dealurile Oraviței, constituind alt. max. a acestora (504 m).

CICLOVA MONTANĂ → Oravița (2).

CICLOVA ROMÂNĂ, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 3 sate, situată în zona Dealurilor Oraviței, la poalele V ale M-ților Anina; 1 640 loc. (1 ian. 2011): 801 de sex masc. şi 839 fem. Expl. de min. complexe şi de bismut. Prelucr. lemnului. Pomicultură. Satul Ciclova Română este menționat documentar, prima oară, în 1828. Biserică ortodoxă cu hramul „Pogorârea Duhului Sfânt" (1797, pictată în 1805 de Ion Zaicu şi restaurată în 1966), în satul Ilidia. Ruinele unei cetăți din sec. 12.

CIGHER 1. Râu, afl. stg. al Crişului Alb în amonte de oraşul Chişineu-Criş; 58 km; supr. bazinului: 670 km^2. Izv. din M-ții Zarand. Canalizat în cursul mijlociu, pe c. 20 km, unde cursul său se încadrează pe traseul Canalului Morilor. Pe cursul superior, în amonte de com. Tăuț, s-a creat lacul de acumulare Tăuț (supr.: 240 ha; vol. : 14,3 mil. m^3).

2. Dealurile Cigherului, zonă deluroasă situată în zona de contact a M-ților Zarand cu Câmpia Crişurilor şi Câmpia Cermei, cu alt. de 200–300 m, puternic fragmentată de râurile Almaş, Venca Mare, Sărăstrău, Dudița, Nădaş, Cigher, Hodiş ş.a. Alt. max.: 319 m. Zonă pomicolă.

CILIBIA, com. în jud. Buzău, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Buzău-Călmățui, pe dr. văii Buzăului; 1 902 loc. (1 ian. 2011): 979 de sex masc. şi 923 fem. Stație de c.f. (inaugurată la 13 sept. 1872). Nod rutier. Balastieră. Fabrică de cărămidă. Siloz de cereale. Ferme de creştere a ovinelor, porcinelor şi bovinelor. Satul Cilibia este atestat documentar în 1822. În satul Mânzu se află biserica „Sfântul Ilie" (1863).

CILIBICHIOI → Mircea Vodă (2).

CILIENI, com. în jud. Olt, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Romanați, pe dr. văii Oltului; 3 236 loc. (1 ian. 2011): 1 632 de sex masc. şi 1 604 fem. Morărit. Presă de ulei. Culturi de cereale, de floarea-soarelui, sfeclă de zahăr etc. Legumicultură. În satul Cilieni, atestat documentar la 3 ian. 1537, se află biserica din lemn cu hramul „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1774) şi biserica „Sfântul Nicolae" (1825-1827, cu picturi murale interioare originare), declarată monument istoric.

CINCIŞ sau **TELIUC,** lac de acumulare realizat (1963–1964) pe cursul mijlociu al râului Cerna (afl. stg. al Mureşului), în amonte de municipiul Hunedoara, pentru regularizarea debitelor râului Cerna şi pentru alimentarea cu apă a municipiului Hunedoara. Supr.: 2,61 km^2; vol.: 43 mil. m^3. În timpul lucrărilor de executare a lacului au fost descoperite o *villa rustica* şi o necropolă, datând din sec. 2–3, cu morminte dacice în care s-au găsit două statui de calcar cristalin, ceramică romană, podoabe (fibule, inel de aur), opaițe etc.

CINCU, com. în jud. Braşov, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Hârtibaciului, pe cursul superior al râului Cincu; 1 872 loc. (1 ian. 2011): 929 de sex masc. şi 943 fem. Pe terit. com. a fost descoperit un depozit de bronz datând din prima Epocă a fierului. În satul Cincu, întemeiat de coloniştii germani la mijlocul sec. 12 şi atestat documentar, prima oară, în anul 1328, se află o biserică fortificată, construită în sec. 13, în stil romanic, cu refaceri din anii 1522–1526 şi după incendiul din 1789. Altarul poliptic din biserică, închinat Sfântului Apostol Toma, este una dintre capodoperele pictorului Vincentius din Sibiu, realizat în anul 1521. Zidurile de fortificație, înalte de c. 2 m, se mai păstrează doar pe trei laturi. În prezent, biserica aparține cultului evanghelic. În satul Toarcla există o cetate țărănească cu biserică de incintă (sec. 13). În cadrul com. **C.** există mai multe case din sec. 17– 18, declarate monumente istorice. În satul Cincu s-a născut publicistul şi omul politic Valeriu Braniște (1869–1928).

Cincu. Biserica fortificată

CINDREL, masiv muntos situat în partea central-nordică a Carpaților Meridionali, între M-ții Şureanu, la V, de care este separat prin Valea Sebeşului, şi M-ții Lotrului, la S, separați prin râul Sadu. Extins în întregime pe terit. jud. Sibiu. Alt. max.: 2 244 m (vf. Cindrel). Este alcătuit din roci metamorfice (gnaisuri, micaşisturi, şisturi amfibolice). Prezintă culmi înalte, masive, cu înclinare slabă, în cadrul cărora se păstrează bine urmele celor trei suprafețe de eroziune, specifice Carpaților româneşti (Borăscu, Râu Şes, Gornovița). Relief glaciar (circuri, văi) în zona de obârşie a văilor Cibin, Dobra, Bistra, Sebeş. Este o zonă de păstorit intens în care se află numeroase stâne ale oierilor din Mărginimea Sibiului. Masivul **C.** este cunoscut şi sub numele de *M-ții Cibinului*. Turism.

CINȚUROAIA → Iancu Jianu.

CIOACA CU BREBENEI, peşteră-aven (descendentă), fosilă, situată în SV M-ților Vâlcan, în arealul satului Cloşani (com. Padeş, jud. Gorj), pe versantul stg. al văii Izvoarele (afl. al Motrului Sec), la poalele de V-NV ale vf. Piatra Cloşani, la 518 m alt. Lungimea galeriilor: 85 m. Descoperită în 1959 de C. Burghele, D. Dancău şi V. Decu. În peşteră se pătrunde printr-un spațiu îngust, ce

Cindrel. Păstorit în masivul Cindrel

reprezintă deschiderea unui aven adânc de 6 m. Este o peşteră caldă (11,5°C), umedă şi fără curenți de aer. Prezintă frumoase stalactite, stalagmite, coralite, helictite ş.a. Adăposteşte o faună bogată şi variată (*Saphrochaeta oltenica*, *Centromerus europaeus*, *Duvalius spinifer* ş.a.). Ocrotită de lege.

CIOARA → Săliştea.

CIOBANU, com. în jud. Constanța, alcătuită din 2 sate, situată în lunca de pe dr. Dunării, în apropiere de podul rutier de peste Dunăre de la Giurgeni–Vadu Oii; 3 446 loc. (1 ian. 2011): 1 779 de sex masc. şi 1 667 fem. Irigații. Vestigii din Epoca bronzului (ceramică) şi din epocile romană şi bizantină (monede). Satul Ciobanu a fost întemeiat la începutul sec. 19 şi menționat documentar în 1828 cu numele *Groapa Ciobanului* – denumire păstrată până în anul 1906.

CIOBĂNOAIA, Schitul ~ → Merei.

CIOCAIA, stațiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local, situată în extremitatea nord-vestică a României, în raza oraşului Săcueni (jud. Bihor), în Câmpia de Vest, la 105 m alt., la 40 km N de Oradea. Factorii naturali de cură sunt climatul de câmpie, excitant-solicitant (temperatura medie anuală este de 9–10°C) şi apele minerale feruginoase, bicarbonatate, sodice, hipotone, termale (65°C) indicate pentru tratarea unor deficiențe la nivelul aparatului locomotor (devieri ale coloanei vertebrale şi ale membrelor inferioare), a unor stări prepuberale la copiii cu exces ponderal şi temperament hiporeactiv, a unor stări de obezitate ş.a.

CIOCANI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 4 sate, situată în partea de S a Pod. Bârlad, în lunca râului Tutova, la 10 km NV de municipiul Bârlad; 1 853 loc. (1 ian. 2011): 936 de sex masc. şi 917 fem. Morărit. Satul Ciocani este menționat documentar, prima oară, în 1558. Com.

C. a fost înființată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Ciocani, Crâng, Crângu Nou și Podu Petriș din com. Perieni, jud. Vaslui.

CIOCANU 1. Masiv deluros în Muscelele Argeșului, între râurile Bratia, la V, și Râu Târgului, la E. Alt. max.: 886 m. Acoperit cu pășuni, fânețe și livezi.

2. Mănăstirea ~ → Bughea de Jos.

CIOCĂNEȘTI 1. Com. în jud. Călărași, formată dintr-un sat, situată în lunca și pe terasele de pe stg. Dunării; 4 356 loc. (1 ian. 2011): 2 121 de sex masc. și 2 235 fem. Preparate din carne. Complex avicol. Viticultură. Între 17 febr. 1968 și 23 ian. 1981 com. **C.** a făcut parte din jud. Ilfov. Satul Ciocăneşti este atestat documentar în 1589.

2. Com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Titu, pe râul Colentina; 5 042 loc. (1 ian. 2011): 2 491 de sex masc. și 2 551 fem. Stație de c.f. Prelucr. lemnului. Complex avicol. Între 17 febr. 1968 și 23 ian. 1981 com. **C.** a făcut parte din jud. Ilfov. În satul Ciocăneşti se află ansamblul conacului „Cantacuzino" (sec. 17–19), în ruină, biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1850) și biserica cu dublu hram – „Sfânta Elisabeta" și „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul" (1843), iar în satul Urziceanca există conacul „Păunescu" (sec. 19).

3. Com. în jud. Suceava, alcătuită din 2 sate, situată la poalele Obcinei Mestecăniș, pe cursul superior al Bistriței; 1 525 loc. (1 ian. 2011): 749 de sex masc. și 776 fem. Expl. de min. de mangan (în satul Ciocăneşti) și de turbă (în satul Botoș). Creșterea bovinelor. Cămin cultural (1960). Centru de încondeiere a ouălor. Mănăstire (de călugări), înființată în 1993, cu biserica „Înălțarea Sfintei Cruci". În satul Ciocăneşti se află biserica „Adormirea Maicii Domnului (1776) și numeroase case țărănești care au pereții exteriori acoperiți cu ornamentații artistice, iar în satul Botoș există biserica „Nașterea Maicii Domnului" (1890). Com. **C.** a fost înființată la 10 iul. 2002 prin desprinderea satelor Ciocăneşti și Botoș din com. Iacobeni, jud. Suceava.

CIOCÂRLIA 1. Com. în jud. Constanța, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Cobadin; 3 027 loc. (1 ian. 2011): 1 518 de sex masc. și 1 509 fem. Stație de c.f. Creșterea bovinelor.

2. Com. în jud. Ialomița, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Bărăganului; 769 loc. (1 ian. 2011): 382 de sex masc. și 387 fem. Creșterea bovinelor. Satul Ciocârlia este atestat documentar în 1888, iar satul Cotorca în 1552. Între 17 febr. 1968 și 23 ian. 1981 com. **C.** a făcut parte din jud. Ilfov.

CIOCHINA, com. în jud. Ialomița, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe stânga râului Ialomița; 3 248 loc. (1 ian. 2011): 1 576 de sex masc. și 1 672 fem. Haltă de c.f. Morărit și panificație. Culturi de cereale și plante tehnice. Legumicultură. În satul Ciochina se află o biserică construită în anii 1868-1872, cu picturi murale interioare din 1881 (restaurate în 2005-2006), consolidată și reparată după cutremurul din 4 mart. 1977, în satul Orezu există o biserică din 1896, iar în satul Piersica biserica „Sfinții Împărați Constantin și Elena" (1803–1804).

CIOCILE, com. în jud. Brăila, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Bărăganului; 2 797 loc. (1 ian. 2011): 1 399 de sex masc. și 1 398 fem. Expl. de țiței și gaze naturale. Culturi de cereale și plante tehnice. Satul Ciocile este atestat documentar în 1795. Centru de prelucr. a fibrelor și firelor textile.

CIOCLOVINA, culme muntoasă în SV M-ților Vâlcan, alcătuită din roci granitice și calcare. Alt.: 957 m. Versanții sunt acoperiți cu păduri de fag, iar pe vârf se află o poiană cu vegetație termofilă: coada iepurelui (*Sesleria rigida*), păiușul de stâncărie (*Festuca xanthina*), bârcoacea (*Cantoneastes integerrimus*), scoruşul (*Sorbus graeca*, *Sorbus dacica* – specii sudice) ș.a. La poalele muntelui se află schitul Cioclovina, care aparține de mănăstirea Tismana.

CIOCLOVINA USCATĂ, peșteră în NV M-ților Sebeș, la 775 m alt., pe terit. satului Cioclovina din com. Boșorod, jud. Hunedoara. Lungimea galeriilor: 450 m. Constituită dintr-o galerie orizontală fosilă, cu porțiuni concreționare; aici s-au găsit urme de locuire umană din Paleoliticul superior. În stratul de cultură aurignaciană, în care apar și elemente musteriene, a fost descoperită o cutie craniană de tip *homo sapiens fosilis* (c. 60 000 -10 000 î.Hr.).

CIOFRÂNGENI, com. în jud. Argeș, alcătuită din 5 sate, situată în zona Dealurilor Argeșului, pe râul Topolog; 2 541 loc. (1 ian. 2011): 1 211 de sex masc. și 1 330 fem. Expl. și prelucr. lemnului. Pomicultură (meri, peri, pruni). Biserica „Sfântul Nicolae" (1816), în satul Ciofrângeni, declarată monument istoric.

CIOHORĂNI, com. în jud. Iași, formată dintr-un sat, situată în Pod. Sucevei, pe interfluviul Siret-Moldova; 2 148 loc. (1 ian. 2011): 1 046 de sex masc. și 1 102 fem. În arealul com. **C.** au fost descoperite vestigiile unei așezări din sec. 2–3 în care s-au găsit un fragment dintr-o amforă romană și urne de incinerație executate din pastă fină cenușie, cu buza răsfrântă în afară, acoperite cu capac. Satul Ciohărani este menționat documentar, prima oară, în 1599 și apoi la 18 iul. 1603. Biserica „Sfântul Nicolae" (1808, restaurată în anii 1860–1864). Com. **C.** a fost înființată la 2 dec. 2004 prin desprinderea satului Ciohorăni din com. Mirosloveşti, jud. Iași.

CIOLANU 1. Masiv deluros în Subcarpații Buzăului, situat între râurile Buzău, la N, și Nișcov, la S, dezvoltat pe un anticlinal, alcătuit din calcare și gresii. Alt. max.: 753 m (vf. Poiana Hoților). Împădurit cu fag și gorun. Expl. de calcare cochilifere.

2. Mănăstirea ~ → Tisău.

CIOLĂNEȘTI, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe Râu Câinelui; 3 103 loc. (1 ian. 2011): 1 516 de sex masc. și 1 587 fem. Nod rutier. Expl. de petrol. Morărit și panificație. Apicultură. Viticultură. Reșed. com. este satul *Ciolăneștii din Deal*. Pe terit. com. au fost descoperite vestigiile unei așezări neolitice, aparținând culturii materiale Gumelnița (milen. 4–3 î.Hr.) și un depozit de vase ceramice dacice (căni, oale, fructiere cu picior). În satul Baldovineşti se află ruinele bisericii fostei mănăstiri Ciolăneşti (sf. sec. 17).

CIOLPANI, com. în jud. Ilfov, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Vlăsiei, pe malul lacului Țigăneşti; 4 457 loc. (1 ian. 2011): 2 108 de sex masc. și 2 349 fem. În pădurea **C.** (un rest al Codrilor Vlăsiei) există o rezervație dendrologică (50 ha) și o Stațiune de cercetări forestiere. Localit. **C.** s-a format după anul 1800 din familiile de clăcași ai mănăstirii. Pe terit. satului Ciolpani, pe malul de SV al lacului Țigăneşti, se află mănăstirea Țigăneşti, de maici, întemeiată în anul 1776, cu o biserică din lemn, și atestată în 1780, ca schit de călugări, într-un document în care se specifică faptul că Matei Țigănescu și verișoara sa, Paraschiva

Căplescu, au cedat un teren pe care să se construiască biserica mănăstirii. În anul 1805 a devenit schit de maici. Biserica actuală, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", a fost construită în anii 1799–1812, pe locul fostei biserici din lemn, din inițiativa și pe cheltuiala banului Radu Golescu și prin strădania arhimandritului Dosoftei de la mănăstirea Căldărușani, a logofătului Gheorghe Florescu și a soției sale, Anica, ș.a. Biserica are un pridvor deschis și două turle mari. Picturile murale interioare au fost realizate în anul 1853, în stil neobizantin, de egumenul Eftimie și refăcute în 1929 de Dimitrie Belizarie și, a doua oară, în anii 1978–1986 de Gheorghe Trăsculescu și Valeria Musceleanu. Biserica a fost supusă unor restaurări în anii 1880, 1895, 1911 și după cutremurul din 4 mart. 1977, respectiv în anii 1978–1986. La intrarea în biserică există un frumos ancadrament ornat cu motive florale. În cimitirul mănăstirii se află biserica „Sfânta Treime", de dimensiuni mici, construită în anul 1817, cu picturi murale originare executate de Anton Serafin. Turnul-clopotniță, care este și turn de poartă, este de formă pătrată și prevăzut la partea superioară cu un ceas mare cu două cadrane, adus din Germania și instalat în anul 1911. Clădirile anexe (chiliile, casa stăreției, trapeza ș.a.) au fost construite în 1920. Muzeul mănăstirii, adăpostit într-o clădire datând din anul 1848, a fost inaugurat în 1989 și păstrează icoane vechi pictate pe lemn, pe pânză, pe sticlă și pe metal, veșminte vechi preoțești, cărți vechi, obiecte de artă religioasă ș.a. În cadrul mănăstirii funcționează ateliere de țesut în care se confecționează stofe pentru veșminte

Ciolpani. Biserica mănăstirii Țigănești

preoțești. Între 23 ian. 1981 și 10 apr. 1997 com. **C.** a fost în Sectorul Agricol Ilfov.

CIOMATU MARE → Puciosu.

CIOMĂGEȘTI 1. Com. în jud. Argeș, alcătuită din 9 sate, situată în Piem. Cotmeana; 1 131 loc. (1 ian. 2011): 556 de sex masc. și 575 fem. Reședința com. este satul *Răduțești*. Expl. și prelucr. lemnului. Pomicultură (meri, pruni). Apicultură. Bogat fond cinegetic.

2. → Pieleşti.

CIOMORTAN → Păuleni-Ciuc.

CIORANI, com. în jud. Prahova, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Săratei, pe râul Cricovu Sărat; 7 032 loc. (1 ian. 2011): 3 464 de sex masc. și 3 568 fem. Stație de c.f. Creșterea porcinelor. Reședința com. este satul *Cioranii de Jos*, atestat documentar în 1592.

CIORĂȘTI, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 7 sate, situată în Câmpia Râmnicului, pe râul Râmnic; 3 316 loc. (1 ian. 2011): 1 569 de sex masc. și 1 747 fem. Stație de c.f. Nod rutier. Produse de panificație. Fermă de creștere a ovinelor. Legumicultură.

CIORNOHAL, Rezervația naturală ~ → Călărași (2).

CIORNULEASA, Rezervația forestieră ~ → Mitreni.

CIOROGÂRLA, com. în jud. Ilfov, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Română, pe râul Ciorogârla, la 12 km V de București; 5 284 loc. (1 ian. 2011): 2 610 de sex masc. și 2 674 fem. Stație de c.f. Nod rutier. Prelucr. lemnului. Legumicultură. Aici se află mănăstirea Samurcășești (de maici), cu biserica având trei hramuri – „Sfânta Treime", „Adormirea Maicii Domnului" și „Cuvioasa Parascheva", ctitorită în 1808 de vornicul Constantin Samurcaș, reparată în 1845 (după deteriorările provocate de cutremurul din 11 ian. 1838) și din nou în anii 1866-1869, când a fost pictată de Gheorghe Tattarescu, și sfințită la 13 dec. 1870. Avariată grav de cutremurul din 10 nov. 1940, biserica a fost demolată și reclădită în anii 1941-1943 prin efortul și pe cheltuiala generalului Theodor Ciurea și a Prefecturii județului Ilfov după proiectul arhitectului Ion Cernescu, păstrându-se forma inițială (stilul brâncovenesc). Ansamblul monahal a fost restaurat în anii 1953-1958, perioadă în care biserica a fost pictată de Gheorghe Popescu. Pereții exteriori sunt din cărămidă roșie. Biserica are o singură turlă, prevăzută cu multe gemulețe dreptunghiulare, și un pridvor deschis, susținut de coloane în torsadă, terminate cu arcaturi. În cadrul mănăstirii funcționează un muzeu în care se păstrează icoane pictate de Gheorghe Tattarescu, un epitaf lucrat de Zoe Samurcaș la începutul sec. 19, o cruce în filigran, metanii de chihlimbar, veșminte preoțești, cărți vechi etc. În cimitirul mănăstirii, unde se află o biserică din 1876, sunt înmormântate câteva personalități: ziaristul Alexandru Beldiman, actrița Frosa Sarandi, Sofia Heliade (fiica scriitorului Ion Heliade Rădulescu). În satul Ciorogârla se mai află bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18) și „Sfântul Gheorghe" (1832), conacul „Cantacuzino" (sec. 17) și un han (sec. 19). Între 23 ian. 1981 și 2 dec. 1985, com. **C.** a făcut parte din jud. Giurgiu, iar între 2 dec. 1985 și 10 apr. 1997, din Sectorul Agricol Ilfov.

CIOROI → Şimnicu de Sus.

CIOROIAȘI, com. în jud. Dolj, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Desnățuiului; 1 619 loc. (1 ian. 2011): 780 de sex masc. și 839 fem. Viticultură. Legumicultură (predominant usturoi). Bisericile cu hramurile „Sfântul Andrei" (1847– 1851, reconstruită în 1927–1934) și „Sfântul Haralambie" (1841), în satele Cioroiași și Cioroiu Nou.

CIORTEA, vârf în M-ții Făgăraș, la V de vf. Negoiu, alcătuit din șisturi cristaline. Alt.: 2 426 m. Pășuni alpine. De la poalele lui izv. râurile Porumbacu, Avrig, Boia Mică și Boia Mare.

CIORTEȘTI, com. în jud. Iași, alcătuită din 5 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc; 4 110 loc. (1 ian. 2011): 2 121 de sex masc. și 1 989 fem. Expl. de gresii și calcare (în satul Coropceni). Produse textile. Morărit. Viticultură. Fermă de creștere a bovinelor și porcinelor. Centru de vinificație. Satul Ciorteşti este menționat documentar în 1523. Biserica ortodoxă cu dublu hram – „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul" și „Adormirea Maicii Domnului" (ante 1809, refăcută în 1845), în satul Coropceni.

CIPRIAN PORUMBESCU, com. în jud. Suceava, formată dintr-un sat, situată în Pod. Sucevei, la 30 km SV de municipiul Suceava; 2 168 loc. (1 ian. 2011): 1 122 de sex masc. și 1 046 fem. Expl. lemnului. Moară. Casa memorială (natală) a compozitorului Ciprian Porumbescu (mobilier, fotografii, partituri, documente

de familie) şi Muzeul memorial „Ciprian Porumbescu", f. în 1928 de profesorul universitar Leca Morariu şi Marioara Porumbescu (sora compozitorului), adăpostit în conacul boierului Dimitrie Costin, reamenajat şi inaugurat în 1971, în care sunt expuse instrumente muzicale, partituri, mobilier, fotografii şi fotocopii cu aspecte din viaţa şi activitatea compozitorului Ciprian Porumbescu etc. Acest muzeu are şi o secţie de etnografie. Satul Ciprian Porumbescu datează din anul 1350, dar menţionat documentar, prima oară, în 1546 cu numele *Stupca* – denumire pe care a purtat-o până la 17 oct. 1953. Până la 7 mai 2004, com. Ciprian Porumbescu a avut în componenţă satele Bălăceana (care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare), Braşca şi Ilişeşti (ultimele două sate au format, la 7 mai 2004, com. Ilişeşti). Tot până la 7 mai 2004, satul Ilişeşti a fost reşed. com. Ciprian Porumbescu.

CIREŞU 1. Com. în jud. Brăila, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe râul Călmăţui; 3 219 loc. (1 ian. 2011): 1 553 de sex masc. şi 1 666 fem. Staţie de c.f. Expl. de petrol şi gaze naturale. Morărit. Produse alim. Fermă de creştere a porcinelor. Centru viticol şi pomicol. Satul Cireşu este menţionat documentar în 1794.

2. Com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Mehedinţi, pe râul Bahna; 582 loc. (1 ian. 2011): 293 de sex masc. şi 289 fem. Pe terit. com. au fost descoperite urmele unei aşezări neolitice, de tip Sălcuţa (milen. 4–3 î.Hr.) şi mai multe cuptoare primitive de topire a minereului de fier, datând din perioada dacică (sec. 5–4 î.Hr.). În satul Bunoaica se află o veche casă din lemn (1850). În arealul com. **C.** se află Peştera lui Epuran (→).

CISLĂU 1. Depresiune în Subcarpaţii Buzăului, înconjurată de Dealurile Cornăţel, Blidişel şi Ciolanu, drenată median de râul Buzău. Supr.: c. 50 km^2. Relief de luncă, terase şi de dealuri subcarpatice. Pomicultură.

2. Com. în jud. Buzău, alcătuită din 5 sate, situată în depresiunea omonimă, în zona de confl. a râului Bâsca Chiojdului cu râul Buzău; 5 043 loc. (1 ian. 2011): 2 479 de sex masc. şi 2 564 fem. Staţie de c.f. Producţie de var şi de conserve de fructe. Prelucr. lemnului. Herghelie (creşterea cailor de rasă pur sânge englezesc). Pomicultură (meri, peri, pruni, nuci etc.). Staţiune experimentală de sericicultură. Păstrăvărie. Biserică având hramul „Naşterea Maicii Domnului" (1749, refăcută în 1829–1839), în satul Cislău; biserică din lemn cu hramul „Înălţarea Domnului" (1793), în satul Buda Crăciuneşti. Agroturism.

CISNĂDIE, oraş în jud. Sibiu, situat în S Depr. Sibiu, la 510 m alt., la 14 km S de municipiul Sibiu; 16 197 loc. (1 ian. 2011): 7 924 de sex masc. şi 8 273 fem. Supr.: 277 km^2, din care 37,4 km^2 în intravilan; densitatea: 433 loc./km^2. Staţie finală de c.f. pe linia Sibiu–Cisnădie, construită în 1893–1894. Nod rutier. Termocentrală. Expl. şi prelucr. lemnului. Important centru al ind. textile (stofe de lână; ţesături din mătase; filatură de bumbac; aţă de cusut; covoare plușate şi mochete; covoare naţionale). Centru pomicol (meri, peri, pruni). Muzeul etnografic Cisnădioara, inaugurat în 1971. Muzeul tehnicii textile. **Istoric.** În arealul oraşului **C.** au fost descoperite urmele unei aşezări din perioada de trecere de la Neolitic la Epoca brozului, aparţinând culturii materiale Coţofeni (2500–1800 î.Hr.), precum şi un tezaur alcătuit din 502 monede greceşti din bronz. Localit. a fost întemeiată de coloniştii germani la mijlocul sec. 12 şi menţionată documentar, prima oară, ca sat, în 1204, cu numele *Rivetel*, iar ca aşezare cu caracter urban (*civitas*) în 1323, cu denumirea *Civitas Heltau*. Aşezarea a fost devastată de invazia mongolă din 1241 şi distrusă aproape în întregime de invazia otomană din 1493. În 1494, localit. **C.** a primit dreptul de a ţine târg anual. În 1660, o

Cisnădie. Biserica evanghelică

Cisnădioara. Biserica „Sfântul Mihail"

epidemie de ciumă a decimat populaţia oraşului (411 victime). În 1896 a fost introdus iluminatul electric. Declarat oraş în 1948. Oraşul **C.** are în subordine ad-tivă localit. componentă Cisnădioara. **Monumente:** biserică din sec. 13, azi biserică evanghelică, iniţial bazilică romanică, menţionată documentar în 1349, transformată în stil gotic la sf. sec. 15, înconjurată de o centură de ziduri şi străjuită de turnuri de apărare (Turnul cu ceas datează din anul 1425). Biserica păstrează fragmente de picturi murale de la sf. sec. 15. Predela (partea inferioară) altarului poliptic de la această biserică, realizată în 1525 de Vincentius, care înfăţişează „Apariţia lui Iisus", se află la Muzeul Brukenthal din Sibiu. La **C.** există şi o biserică ortodoxă construită în anii 1893–1899, reparată în 1932 şi distrusă de cutremurul din 9/10 nov. 1940. Pe locul ei s-a construit o altă biserică (după anul 1984), în stil bizantin. În localit. componentă Cisnădioara, menţionată documentar în 1223, se află o biserică evanghelică construită în 1764, în stil baroc, pe locul uneia din sec. 14–15 şi o biserică cu hramul „Sfântul Mihail" – cea mai veche biserică romanică din România – menţionată documentar la 20 nov. 1223. Dispoziţia planimetrică (bazilică scurtă, cu trei nave acoperite doar de şarpantă) şi decoraţia portalului (sculptat în piatră în jurul anului 1260) indică influenţele arhitecturii renane. Biserica este înconjurată de ziduri de fortificaţie, fiind una dintre cele mai vechi cetăţi ţărăneşti din Transilvania. În arealul localit. componente Cisnădioara se află un bloc masiv de calcar, din Cretacicul superior, în care au fost identificate fragmente de corali, unele foraminifere, gasteropode, amoniţi, belemniţi. Declarat rezervaţie geologică (1 ha) şi monument al naturii.

CISNĂDIOARA → Cisnădie.

CIUC 1. Munţii ~, masiv muntos în partea centrală a Carpaţilor Orientali, între văile superioare ale Oltului, la V, Trotuşului, la E şi Uzului, la S, alcătuit din depozite cretacice (fliş grezo-şistos, marne argiloase, gresii etc.). Este puternic fragmentat de râuri, prezintă culmi domoale, cu versanţi afectaţi de alunecări pe marne şi argile şi poate fi traversat prin pasurile Ghimeş-Făget şi Uz. Alt. max.: 1 565 m (vf. Şoiu). Împădurit cu conifere.

2. Depresiune intramontană, tectono-erozivă, în partea centrală a Carpaţilor Orientali, între M-ţii Ciuc, la E, şi M-ţii Harghita, la V, la 700–950 m alt., drenată de cursul superior al Oltului şi afl. săi din această zonă (Racu, Segheş, Beta, Pustnic, Cozmeni, Pârâu Mare ş.a.). Supr.: c. 300 km². Lungime: c. 50 km; lăţime: 6–8 km. Acoperită cu o cuvertură groasă (300–800 m) de sedimente levantin-cuaternare (aglomerate şi lave vulcanice) care stau pe un fundament cretacic. Relieful este reprezentat printr-un şes aluvial, format din lunca mlăştinoasă a Oltului, prin 2–3 terase ale Oltului şi prin conuri de dejecţie (la contactul cu muntele) care se unesc între ele formând un glacis piemontan aproape continuu. Climă răcoroasă şi umedă (temp. medie anuală este de 4-5°C; media termică a lunii iul. este de 14–16°C, iar a lunii ian. –6°C), cu frecvente inversii termice în anotimpul rece al anului când se înregistrează unele dintre cele mai scăzute temp. din ţară, fapt ce i-a atras denumirea de „pol al frigului". Precipitaţiile medii anuale însumează 600–700 mm. Cei doi pinteni vulcanici, care pătrund adânc în Depr. **C.** (cel de la Racu, la N de Miercurea-Ciuc, şi cel de la Jigodin, la S de acelaşi oraş), cunoscuţi şi sub numele de pragurile de la Racu şi Jigodin, împart Depr. **C.** în trei compartimente: *Ciucul superior* (relief predominant colinar), *Ciucul mijlociu* şi *Ciucul inferior* (cu relief de luncă largă, mlăştinoasă, de terase şi de conuri de dejecţie). Depr. **C.** comunică, la N, cu Depr. Giurgeu, prin pasul Sândominic, şi, la S, cu Depr. Sfântu Gheorghe, prin pasul Tuşnad. Prezenţa numeroaselor izv. cu ape minerale (peste 130 de izv. captate) a determinat apariţia şi dezvoltarea mai multor staţiuni balneoclimaterice (Băile Tuşnad, Miercurea-Ciuc, Jigodin ş.a.).

CIUCAŞ, masiv muntos situat în S Carpaţilor Orientali (în Carpaţii de Curbură), la E de cursurile superioare ale râurilor Teleajen şi Tărlung. Alt. max.: 1 954 m (vf. Ciucaş). Este alcătuit din conglomerate, gresii şi calcare de vârstă albiană (Cretacicul inf.) care, în urma eroziunii diferenţiale dau un relief ruiniform, spectaculos, cu numeroase abrupturi (sectorul vf. Tigăile Mari şi Mici), turnuri, coloane, hornuri, creste ascuţite şi stânci izolate de diferite forme (Sfinxul Bratocei, Porumbelul Bratocei, ciuperci uriaşe etc.). Alte vf.: Zăganu (1 883 m), Tigăile Mari (1 845 m) ş.a. Obiectiv turistic de mare pitoresc şi atractivitate, accesibil prin pasul Bratocea. Rezervaţie naturală complexă, cu relief ruiniform şi cu o bogată vegetaţie de pajişti, tufărişuri (afin/*Vaccinium myrtillus*, ienupăr/*Juniperus sibirica*, smirdar/*Rhododendron kotschyi*, jneapăn/*Pinus mugo* etc.) şi plante de stâncărie (rogozul verde/ *Sesleria rigida sp. haynaldiana*, floarea-de-colţi/*Leontopodium alpinum* etc.). În masivul **C.** trăiesc numeroase animale sălbatice care alcătuiesc un preţios şi variat fond cinegetic: urşi, mistreţi, cerbi, râşi, vulpi, jderi, veveriţe, pisici sălbatice, iar recent a fost colonizată capra neagră (declarată monument al naturii şi ocrotită de lege). Păsările sunt reprezentate prin vulturi, acvile de munte, ulii, privighetori, cinteze etc., iar reptilele prin vipera comună şi şopârla de munte (*Lacerta vivipara*).

CIUCEA, com. în jud. Cluj, alcătuită din 2 sate, situată în mica depresiune omonimă, la poalele M-ţilor Plopiş, Meseş şi Vlădeasa, pe cursul superior al Crişului Repede, în apropierea defileului pe care acesta l-a format între M-ţii Plopiş, pe dr., şi Culmea Scoruşeţ din N M-ţilor Vlădeasa, pe stg.; 1 622 loc. (1 ian. 2011): 817 de sex masc. şi 805 fem. Staţie de c.f. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea, mobilă). Ţesături. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Muzeu etnografic. Muzeul memorial „Octavian Goga", inaugurat în 1966, cu 14 310 piese organizate pe colecţii. Satul Ciucea este menţionat documentar, prima oară, în 1384. În satul Ciucea, pe un domeniu de 4 ha, cumpărat în 1920 de poetul Octavian Goga de la Boncza Berta (văduva poetului maghiar Ady Endre), se află un castel din sec. 19, modificat în 1921-1926 de Octavian Goga, Muzeul memorial „Octavian Goga", Mausoleul lui Octavian Goga construit prin efortul soţiei sale, Veturia, în perioada 1938-1958 după planurile arhitectului G. M. Cantacuzino, precum şi o biserică din lemn, declarată monument istoric, datând din sec. 18, adusă aici din satul Gălpâia, com. Bălan, jud. Sălaj, de către Veturia Goga, după moartea soţului ei, poetul Octavian Goga, în 1938, pentru întemeierea unei obşti monahale. La 28 oct. 1959 mănăstirea a fost desfiinţată de către autorităţile comuniste şi reînfiinţată în 1994, cu biserica având hramul „Naşterea Maicii Domnului". La această mănăstire, măicuţele duc o viaţă de obşte. În perioada 2006-2010, întreg patrimoniul domeniului Goga a fost supus unor ample lucrări de restaurare. Până la 18 iul. 2002, com. **C.** a avut în componenţă satele Bucea, Negreni şi Prelucele, care la acea dată au format com. Negreni, jud. Cluj.

CIUCEVELE CERNEI → Cerna (2).

CIUCHICI, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Caraşului cu Dealurile Oraviţei, pe râul Vicinic; 1 133 loc. (1 ian. 2011): 528 de sex masc. şi 605 fem. Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Pomicultură (meri, peri, pruni). Satul Ciuchici este menţionat documentar, prima oară, în 1464.

CIUCI → Vârfurile.

CIUCSÂNGEORGIU, com. în jud. Harghita, alcătuită din 9 sate, situată în SE Depr. Ciuc, la poalele M-ţilor Ciuc, pe râul Firşag; 4 876 loc. (1 ian. 2011): 2 536 de sex masc. şi 2 340 fem. Izvoare cu ape minerale sulfuroase. Prelucr. lemnului. Culturi de cartofi. Creşterea ovinelor şi bovinelor. Satul Ciucsângeorgiu este menţionat documentar, prima oară, în 1567. În satul Armăşeni se află o biserică romano-catolică, fortificată (sec. 16), în stil gotic târziu, cu picturi murale la interior (datând din anul 1655), şi casa din lemn „Emeric Adorjan" (1797), iar în satul Ciucsângeorgiu există o biserică ortodoxă cu hramul „Sfântul Gheorghe" (sec. 18), o biserică romano-catolică (sec. 14), cu zid de incintă şi bastioane din 1673, o casă de lemn, construită în 1683 şi casa memorială „Gál Sándor" (1822). Numeroase porţi secuieşti.

CIUCUROVA, com. în jud. Tulcea, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Babadag, pe cursul superior al râului

Slava; 2 168 loc. (1 ian. 2011): 1 098 de sex masc. şi 1 070 fem. Expl. de granit (în satul Atmagea). Pomicultură (meri, pruni, caişi, cireşi). Apicultură. Păduri de tei. În satul Fântâna Mare se află biserica „Înălţarea Domnului", construită în anii 1916-1922, pictată în 1986-1989 şi reparată în anul 2002, şi o rezervaţie naturală de liliac sălbatic extinsă pe 0,3 ha.

CIUDANOVIŢA, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 2 sate, situată la poalele de N ale M-ţilor Anina; 650 loc. (1 ian. 2011): 353 de sex masc. şi 297 fem. Expl. de min. de uraniu (1950–1997). Produse alim. Pomicultură (meri, peri, pruni). Satul Ciudanoviţa este menţionat documentar, prima oară, în 1538. Terit. com. **C.** este traversat de linia de c.f. Reşiţa-Anina, care în aceeaşi zonă străbate 13 tunele şi 5 viaducte.

CIUGUD, com. în jud. Alba, alcătuită din 6 sate, situată în Pod. Secaşelor, pe stg. văii Mureşului, vizavi de confl. cu râul Ampoi; 2 846 loc. (1 ian. 2011): 1 401 de sex masc. şi 1 445 fem. Expl. de bentonit la suprafaţă, în anii 1987–2000 (în satul Şeuşa). Pe terit. satului Drâmbar au fost descoperite urmele unei aşezări fortificate (probabil *Zidava*), cu val şi două şanţuri, datând din Epoca fierului, iar în arealul satului Dumbrava (numit *Limba* din 28 apr. 2004) au fost scoase la lumină vestigiile unei aşezări neolitice. Satul Ciugud este menţionat documentar, prima oară, în 1335.

CIUHOI, com. în jud. Bihor, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Barcăului, în zona de confl. a râului Almaş cu Barcău; 2 203 loc. (1 ian. 2011): 1 065 de sex masc. şi 1 138 fem. Viticultură; pomicultură. Satul Ciuhoi este menţionat documentar, prima oară, în perioada 1291–1294. Ruinele unei cetăţi din sec. 14.

CIULNIŢA, com. în jud. Ialomiţa, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe râul Ialomiţa; 2 532 loc. (1 ian. 2011): 1 267 de sex masc. şi 1 265 fem. Nod feroviar (staţia de c.f. inaugurată la 17 nov. 1886). Ateliere de reparat material rulant feroviar şi maşini agricole. Moară de grâu. Producţie de agregate pentru irigat, de piese de schimb pentru tractoare şi maşini agricole, de alcool, bere şi de nutreţuri combinate. Creşterea bovinelor, porcinelor şi a păsărilor. Culturi de cereale şi plante tehnice; legumicultură. În satul Poiana se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (construită în 1746 şi reparată în 1804) şi case vechi (1810 şi 1850); bisericile cu hramurile „Sfântul Gheorghe" (1874) şi „Cuvioasa Parascheva" (1848, azi în ruină), în satele Ciulniţa şi Ivăneşti. Satul Ciulniţa este atestat documentar în 1632.

CIUMANI, com. în jud. Harghita, formată dintr-un sat, situată în Depr. Giurgeu, pe cursul superior al râului Mureş, în zona de confl. cu Şumuleu Mare; 4 418 loc. (1 ian. 2011): 2 191 de sex masc. şi 2 227 fem. Nod rutier. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Satul Ciumani este menţionat documentar, prima oară, în 1567. Muzeu sătesc. Izvoare cu ape minerale. Conacul „Teleki József" (1799). Biserica romano-catolică „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel", construită în anii 1875–1878, în stil neogotic, după planurile arhitectului Margittai Gábor. Agroturism.

CIUMATU MARE → Puciosu.

CIUMAŢI → Olari (2).

CIUMEGHIU, com. în jud. Bihor, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Crişurilor, la graniţa cu Ungaria; 4 473 loc. (1 ian. 2011): 2 245 de sex masc. şi 2 228 fem. Nod de c. f. Expl. de petrol. Culturi de cereale, plante uleioase şi tehnice. Satul Ciumeghiu este menţionat documentar, prima oară, în 1216. Castelul „Miskolczy" (1779, cu transformări din 1910), azi dispensar, în satul Ciumeghiu; castel (sec. 19), în satul Ghiorac.

CIUMEŞTI 1. Com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Carei, la graniţa cu Ungaria; 1 457 loc. (1 ian. 2011): 695 de sex masc. şi 762 fem. În arealul satului Ciumeşti, atestat documentar în 1306, au fost descoperite (1961–1965), în diferite puncte, urmele mai multor aşezări (suprapuse) datând din Paleolitic, Neolitic, Epoca bronzului, din perioada dacică şi din cea de trecere de la sclavagism la feudalism. Aşezările neolitice de aici (sfârşitul milen. 5 î.Hr.–începutul milen. 4 î.Hr.), caracterizate prin frecvenţa uneltelor microlitice din silex, cu largă arie de răspândire în NV României, au dat numele *culturii materiale Ciumeşti*. În punctul „Bostănărie" au fost identificate vestigiile mai multor aşezări neolitice (aparţinând culturilor Ciumeşti şi Tisa), apoi din perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului (cultura Baden-Pecel), un cimitir din Epoca bronzului (sec. 19–13 î.Hr.) şi un cimitir biritual celtic (sec. 3–2 î.Hr.) cu inventar alcătuit din ceramică celtică, piese din fier şi bronz celtice, fapt ce atestă contactele dintre localnicii geto-daci şi celţi. În punctul numit „La silozuri" au fost scoase la iveală urmele unei aşezări neolitice din cultura ceramicii, cu decor liniar, ale unei aşezări din cultura Ciumeşti, ale alteia din cultura materială Tisa, precum şi o necropolă celtică şi un cimitir din sec. 10–11. Aici s-au găsit vase ceramice şi plastică neolitice, apoi arme, vase ceramice şi podoabe din metal celtice, inele cu sigiliu şi alte podoabe din sec. 10–11 etc. În punctul „La grajduri" au fost identificate urmele unei aşezări aparţinând culturii materiale Coţofeni (2500–1800 î.Hr.), un cimitir din Epoca bronzului, o aşezare şi o necropolă birituală celtice (sec. 3–2 î.Hr.), cu elemente de cultură materială dacică, o aşezare dacică din sec. 3 şi o alta din perioada de trecere de la sclavagism la feudalsim. Pe terit. satului Berea au fost descoperite (1965) urmele unei aşezări dacice (sec. 3–2 î.Hr.) în care s-au găsit vase ceramice autohtone lucrate cu mâna, precum şi vase ceramice celtice lucrate la roată (vase mari cu gât înalt, castroane ş.a.). În satul Ciumeşti se află o biserică din sec. 15 (azi biserică reformată), în stil gotic, o biserică ortodoxă cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 18), în stil baroc, şi o biserică romano-catolică „Sfântul Ştefan" (1856). Com. Ciumeşti a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Ciumeşti, Berea şi Viişoara din com. Sanislău, jud. Satu Mare.

2. **→ Pieleşti.**

CIUNGET → Lotru (1).

CIUNGI, masiv deluros în Pod. Sucevei în care se află cea mai mare înălţime din întregul podiş (692 m, vf. Ciungi).

CIUPELNIŢA → Liţa.

CIUPERCENI 1. Com. în jud. Gorj, alcătuită din 7 sate, situată în SV Depr. Târgu Jiu-Cărbuneşti, la poalele de NE ale Dealului Bujorescu, pe dr. râului Tismana; 1 775 loc. (1 ian. 2011): 886 de sex masc. şi 889 fem. Prelucr. lemnului. Centru de olărit. Muzeul uneltelor (în satul Ciuperceni). Biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1736–1737), în satul Ciuperceni şi biserica de zid cu hramul „Sfântul Vasile" (1819, cu picturi din 1824), în satul Strâmba-Vulcan. Agroturism.

În satul Drâmbar se află biserica de lemn "Sfinţii Ioachim şi Ana" (sec. 18, reconstruită în 1870).

2. Com. în jud. Teleorman, alcătuită din 2 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe stg. Dunării; 1 633 loc. (1 ian. 2011): 815 de sex masc. şi 818 fem. Confecţii textile. Legumicultură. Creşterea ovinelor. Vestigiile unui castru roman (225 x 300 m) situat pe Limesul Transalutan, declarate monument istoric. Ruinele unei biserici construită în 1880-1881. Rezervaţie paleontologică.

CIUPERCENII NOI, com. în jud. Dolj, alcătuită din 2 sate, situată în SV Câmpiei Desnăţui, pe terasele şi lunca de pe stg. Dunării; 5 572 loc. (1 ian. 2011): 2 759 de sex masc. şi 2 813 fem. Legumicultură. Biserică având hramul „Sfântul Gheorghe" (1852–1856). Rezervaţie ornitologică (500 ha) cu peste 140 de specii de păsări care cuibăresc aici, printre care: egreta mică (*Egretta garzetta*), stârcul roşu (*Ardea purpurea*), stârcul galben (*Ardea ralloides*), barza neagră (*Ciconia nigra*), corcodelul mare (*Podiceps cristatus*), rata pestriţă (*Anas strepera*) ş.a.

CIUREA, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 7 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Jijiei cu Pod. Central Moldovenesc, pe râul Niculina; 12 128 loc. (1 ian. 2011): 6 226 de sex masc. şi 5 902 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 1 mai 1892), în satul Ciurea. Expl. de argilă. Producţie de cărămidă şi cahle de teracotă, de var, cherestea, parchete, lăzi, traverse de c.f. Creşterea porcinelor. Satul Ciurea este menţionat documentar, prima oară, în 1654. Pe terit. satului Hlincea au fost descoperite (1952–1954) urmele unei aşezări de bordeie, cu mai multe faze de locuire, atribuită unui grup de slavi din Răsărit (sf. sec. 7–sec. 9), în care s-au găsit obiecte din ceramică, modelate cu mâna şi la roată, unelte şi ustensile din os (străpungătoare), din teracotă etc. Tot aici se află o mănăstire de călugări, ctitorită în 1560–1587 de Domniţa Maria (fiica lui Petru Şchiopul) şi soţul ei, spătarul Zotu Ţigara. Biserica, cu hramul „Sfântul Gheorghe", a fost renovată din iniţiativa domnului Vasile Lupu şi pictată ulterior, în frescă (1659–1661), cu cheltuiala lui Ştefăniţă Lupu, remarcabil fiind tabloul votiv în care apare portretul lui Vasile Lupu. Restaurată în 1908, consolidată şi restaurată integral în 1980–1984. Până în 1990 a fost metoc al mănăstirii Cetăţuia din Iaşi. Hanul Şanta (sf. sec. 19), în satul Curături şi bisericile cu acelaşi hram – „Sfântul Nicolae", în satele Slobozia (1721) şi Picioru Lupului (1845). Din anul 2004 com. **C.** face parte din zona metropolitană Iaşi.

CIURILA, com. în jud. Cluj, alcătuită din 8 sate, situată pe Dealurile Feleacului, pe cursul superior al râului Hăjdate; 1 512 loc. (1 ian. 2011): 733 de sex masc. şi 779 fem. Pomicultură. Satul Ciurila este menţionat documentar, prima oară, în 1733. Bisericile din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", în satele Pădureni (1750, cu picturi interioare din 1793) şi Sălişte (1754). Rezervaţia de pe pârâul Dumbrava Filei (0,5 ha) adăposteşte o specie de orhidee, ocrotită, papucul-doamnei (*Cypripedium calceolus*) ş.a.

CIURULEASA, com. în jud. Alba, alcătuită din 9 sate, situată în S Depr. Abrud, pe râul Cerniţa; 1 184 loc. (1 ian. 2011): 599 de sex masc. şi 585 fem. Expl. şi prelucr. lemnului (mobilă); articole de blană. Colectarea şi prelucr. laptelui. Fabrică de var. Creşterea bovinelor. Culturi de plante medicinale. În satul Ciuruleasa, menţionat documentar, prima oară, în 1850 se află o biserică zidită în anii 1700-1777, iar în satul Buninginea există biserica „Sfântul Nicolae" (sec. 18).

Cizer. Biserica din lemn

CIUŞLEA, Lacul de acumulare ~ → Garoafa.

CIVITAS DE SEGUSVÁR → Sighişoara.

CIVITAS HELTAU → Cisnădie.

CIVITAS MEDII MONTIS → Baia Sprie.

CIVITAS MEGYES → Mediaş.

CIVITAS MILCOVIAE → Odobeşti (3).

CIVITAS MOLDAVIAE → Baia (1).

CIVITAS TORDENSIS → Turda (3).

CIZER, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 3 sate, situată în S Depr. Şimleu, la poalele M-ţilor Meseş; 2 331 loc. (1 ian. 2011): 1 186 de sex masc. şi 1 145 fem. Prelucr. lemnului. Muzeu sătesc amenajat într-o casă din lemn construită în anul 1780, declarată monument de arhitectură în anul 2004 (în satul Cizer). În satul Cizer, menţionat documentar, prima oară, în 1219, o echipă de meşteri din Ţara Moţilor, condusă de Vasile Ursu Nicola (cunoscut sub numele de Horea), a construit o biserică din lemn (1773), monument istoric, care, din 1968, se află în Parcul Etnografic Naţional din Cluj-Napoca. Pe una din grinzile bisericii este incizată inscripţia *„lucrat Ursu H"*. În satul Cizer se află biserica „Naşterea Maicii Domnului", zidită în 1942–1948, tencuită la exterior în 1990–1992 şi pictată la interior în 2002–2003 de Marius Cioran (sfinţită la 8 sept. 2003).

CLANIŢA, râu, afl. stg. al Teleormanului pe terit. com. Măgura (jud. Teleorman); 73 km; supr. bazinului: 258 km^2. Izv. din Câmpia Găvanu-Burdea, din arealul com. Izvoru (jud. Argeş). Are un curs foarte meandrat.

CLEJA, com. în jud. Bacău, alcătuită din 3 sate, situată la poalele de E ale Culmii Pietricica, pe râul Cleja; 7 060 loc. (1 ian. 2011): 3 560 de sex masc. şi 3 500 fem.Producţie de rachiu. În satul Cleja, atestat documentar în 1696, se află o biserică ortodoxă (1847) şi bisericile romano-catolice „Sfântul Francisc de Assisi", de mari dimensiuni (27 m lungime, 10 m lăţime şi 13 m înălţime la interior), construită în 1906 pe locul uneia care data din 1811, şi „Sfântul Marcu" (2006-sfinţită la 9 nov. 2008).

CLEJANI, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Neajlov; 3 368 loc. (1 ian. 2011): 1 672 de sex masc. şi

1 696 fem. Nod rutier. Expl. de petrol. Morărit şi panificaţie. Cămin cultural. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **C.** a făcut parte din jud. Ilfov. În satul Neajlovu, numit în trecut *Babele*, pe stg. râului Neajlov, a existat mănăstirea „Babele", cu biserica „Adormirea Maicii Domnului", întemeiată în sec. 14 şi refăcută din temelii, în anii 1492–1493, de către domnul Vlad Călugărul şi fiii săi Radu şi Mircea şi menţionată documentar într-un hrisov din 16 aug. 1518, semnat de domnul Neagoe Basarab, apoi reamintită într-un alt document din 1623. Aflată în pragul ruinării, biserica şi mănăstirea au fost închinate ca metoc al Mitropoliei Ungrovlahiei la 18 nov. 1678. Biserica actuală, de mir, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", a fost reclădită în anul 1799 prin strădania egumenului Nicodim Greceanu, restaurată şi zugrăvită în 1868. În satul Clejani există bisericile cu hramurile „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", ctitorie din 1864 a lui Mişa Anastasievici, pictată de Gheorghe Tattarescu, şi „Adormirea Maicii Domnului" (1850); două hanuri din sec. 19.

CLINCENI, com. în jud. Ilfov, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Română, pe interfluviul dintre Argeş şi Sabar; 5 205 loc. (1 ian. 2011): 2 477 de sex masc. şi 2 728 fem. Centru de antrenament aviatic (aeroportul sportiv „Aurel Vlaicu"). Producţie de ambalaje din hârtie şi carton, de mobilă, de cărămidă şi ţiglă, de brânzeturi şi produse de panificaţie. Creşterea bovinelor. Culturi de cereale şi plante tehnice. Parc cu Teatru de vară. Pădure de stejar (25 ha). În satul Clinceni se află bisericile cu acelaşi hram –„Sfântul Nicolae" – una zidită în 1680-1694, restaurată după cutremurul din 1977, repictată în 1982 şi restaurată pictura în 2002, şi alta ctitorită în 1820–1835 de Gheorghe Bălteanu şi pictată în 1978, precum şi biserica „Sfânta Treime" (1832, afectată de un incendiu în ian. 2010). În satul Olteni există biserica „Sfinţii Arhangheli Mihai şi Gavriil", 1999 (sfinţită la 8 nov. 2006, pictată de Elena Vasilescu). Între 23 ian. 1981 şi 2 dec. 1985 com. **C.** a făcut parte din jud. Giurgiu, iar între 2 dec. 1985 şi 10 apr. 1997, din Sectorul Agricol Ilfov. În anul 1986, satul Ordoreanu din componenţa com. **C.** a fost strămutat pe alt loc din cauza construirii unui lac de acumulare.

CLOCOCIOV, Mănăstirea ~ → Slatina (2).

CLOŞANI, Peştera ~, formaţiune carstică situată în SV României, la poalele de NE ale M-ţilor Mehedinţi, pe dr. văii Motru Sec, la 433 m alt. Lungimea galeriilor: 1 100 m. Săpată în calcare tithonice, peştera este formată din două galerii (Galeria cu Apă, 400 m, şi Galeria „Matei Ghica", 700 m), cu numeroase concreţiuni calcaroase, lacuri şi o bogată faună cavernicolă (*Centromerus europaeus*, *Trachysphaera orghidani*, *Polydesmus oltenicus*, *Onychiurus cloşanicus* etc.; resturi fosile de *Ursus spelaeus*). Este o peşteră caldă (11,3°C), foarte umedă şi lipsită de curenţi de aer. Declarată monument al naturii (renumită pentru cantitatea foarte mare şi variată de formaţiuni cristaline). Uşor accesibilă.

CLUJ 1. Dealurile Clujului, zonă deluroasă situată în partea central-nordvestică a jud. Cluj, între văile râurilor Căpuş (la V), Someşu Mic (S şi SE) şi Luna (N-NE), fiind parte componentă a Pod. Someşan. Dealurile sunt alcătuite, predominant, din conglomerate, gresii, marne, nisipuri, argile marnoase, sare şi tufuri în care râurile şi-au tăiat văi asimetrice, cu caracter subsecvent. Relieful se caracterizează prin prezenţa unui nivel superior, cu aspect de platformă, menţinut la 550–650 m alt., având caracter structural şi de eroziune, cât şi prin existenţa unui nivel general, de 500 m alt., frecvent pe interfluviile secundare – rezultat al eroziunii normale. Bine dezvoltate sunt şi nivelurile de terase din lungul văilor Someşu Mic, Borşa şi Luna, precum şi unele sectoare de defilee epigenetice, sculptate în tufuri (defileele Vultureni–Ciumăfaia pe râul Borşa, Păglişa–Dăbâca pe râul Luna ş.a.). O notă caracteristică a acestei zone deluroase o consituie procesele de modelare, reprezentate prin alunecări de teren, prăbuşiri, cueste etc. Porniturile masive de teren, numite în această reg. „glimei", se produc, aproape exclusiv, în zonele de apariţie superficială a orizonturilor de tufuri.

2. Judeţ situat în NV Transilvaniei, în bazinul Someşului Mic, între 46°24'47'' şi 47°28'44'' latitudine N şi între 23°39'22'' şi 24°13'46'' longitudine E, limitat de jud. Maramureş (la N), Bistriţa-Năsăud (NE şi E), Mureş (E şi SE), Alba (S), Bihor (V şi SV) şi Sălaj (NV). *Supr.*: 6 674 km² (2,80% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 694 136 loc. (3,24% din populaţia ţării), din care 333 420 de sex masc. (48,0%) şi 360 716 fem. (52,0%). *Populaţia urbană*: 459 880 loc. (66,2%); *rurală*: 234 256 loc. (33,8%). *Densitatea*: 104 loc./km². *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 75,4% români, 15% maghiari, 3,3% rromi şi restul germani, evrei, italieni, greci, turci ş.a. *Reşed.*: municipiul Cluj-Napoca. *Oraşe*: Câmpia Turzii (municipiu), Dej (municipiu), Gherla (municipiu), Huedin, Turda (municipiu). *Comune*: 75. *Sate*: 417. *Localit. componente ale municipiilor şi oraşelor*: 6.

Relief accidentat, constituit în cea mai mare parte (76%) din unităţi deluroase aparţinând Pod. Someşan şi, în mai mică măsură (24%), din porţiuni muntoase ce reprezintă partea de NE a M-ţilor Apuseni. Câmpiile propriu-zise lipsesc pe terit. jud. **C.**, ele fiind suplinite, ca treaptă de relief, de terasele şi luncile bine dezvoltate în sectoarele inf. ale Someşului Mic şi Arieşului. Zona deluroasă, extinsă în partea central-nordică şi de S a jud. **C.**, include mai multe subunităţi ale Pod. Someşan (Dealurile Clujului, Feleacului, Dejului, Gârbăului, Ciceului ş.a.), între care se individualizează numeroase depresiuni intradeluroase (Apahida, Bonţida, Gilău, Dej, Turda, Câmpia Turzii ş.a.) sau la marginea cărora apar unele depresiuni de contact (Huedin, Iara ş.a.), la limita cu muntele. Sectorul montan, situat în SV jud. **C.**, aparţine grupei M-ţilor Apuseni din Carpaţii Occidentali, fiind reprezentat prin sectoare ale M-ţilor Vlădeasa (cu vf. Vlădeasa 1 836 m, alt. max. din judeţ), Gilău şi Muntele Mare, cât şi prin porţiuni restrânse din M-ţii Trascău, Plopiş, Meseş şi Bihor. În extremitatea de E a jud. **C**., la E de aliniamentul râurilor Valea Florilor–Maraloiu–Someşu Mic, se află o parte din Câmpia colinară a Transilvaniei (cu subunităţile: Câmpia Fizeşului, Câmpia Sărmaşului, Câmpia Turzii ş.a.), unitate aparte de relief, cu caracter monoton, suprapusă parţial peste unele structuri de domuri gazeifere. Numele de câmpie, atribuit acestei regiuni, nu este legat de formele de relief specifice câmpiei în adevăratul sens al cuvântului, ci de funcţia ei predominant cerealieră; altfel, această zonă se încadrează în categoria unităţilor colinare, cu pante domoale şi alt. medii de 500 m.

Clima este temperat-continentală cu unele influenţe ale maselor de aer vestice,

nord-vestice şi sud-vestice. Temp. medie anuală variază între 7° şi 9°C în zonele deluroase şi de podiş şi între 2° şi 6°C în reg. montane şi la periferia cadrului muntos. Verile sunt răcoroase (media lunii iul. se încadrează între 10° şi 19°C) şi iernile friguroase (media termică a lunii ian. prezintă valori cuprinse între –4° şi –8°C). Temp. max. absolută înregistrată până în prezent pe terit. jud. **C.** a fost de 39°C (16 aug. 1931, Câmpia Turzii), iar minima absolută a coborât până la -35,2°C (18 ian. 1963, Dej). Cantităţile medii anuale ale precipitaţiilor variază între 600 şi 700 mm în reg. deluroase şi 1 400 şi 1 600 mm pe crestele înalte ale munţilor. Vânturile dominante bat cu o frecvenţă mai mare dinspre V şi NV, cu viteze medii cuprinse între 2,9 şi 4,3 m/s.

Reţeaua hidrografică este reprezentată printr-o arteră principală – Someşu Mic (format prin unirea, la Gilău, a Someşului Cald cu Someşu Rece), cu direcţie SV-NE, al cărui bazin de recepţie este dezvoltat integral pe terit. jud. **C.**, colectând numeroşi afl. (Căpuş, Nadăş, Borşa, Luna, Lujerdiu, Valea Mărului ş.a., pe stg., şi Feneş, Maraloiu, Fizeş, Bandău ş.a., pe dr.). În partea de NE a jud. **C.**, Someşu Mic se uneşte cu Someşu Mare, în amonte de municipiul Dej, formând un curs unic (cu numele Someş), care iese de pe terit. jud. în aval de com. Vad. Extremitatea de SE a jud. **C.** este drenată de o parte a cursului inf. al Arieşului (cu afl. săi Iara, Hăjdate – care a sculptat în cursul inf. celebrele Chei ale Turzii –, Valea Racilor, Valea Florilor, Valea Largă ş.a.), iar extremitatea de V este străbătută de cursul superior al Crişului Repede (cu afl. săi Călata, Henţ, Drăgan ş.a.). Lacurile naturale sunt puţine (Tăul Ştiucii – 68,7 ha şi 12,7 m ad. max. – format prin dizolvarea unui masiv de sare şi prăbuşirea sterilului acoperitor; lacul de sub Feleac, format în spatele unor valuri de alunecări), mai numeroase fiind lacurile antropice cu scop hidroenergetic şi de alimentare cu apă a localit. (Fântânele, Tarniţa, Gilău) sau piscicol (iazurile Cătina, Ţaga, Tureni ş.a.) şi lacurile antropo-saline, formate prin inundarea cu apă a unor vechi ocne părăsite ale căror tavane s-au prăbuşit (complexele lacustre de la Turda, Ocna Dejului, Cojocna, Sic).

Vegetaţia este eterogenă şi etajată ca urmare a predominării reliefului deluros şi muntos, în arealul jud. **C.** întâlnindu-se o gamă variată de formaţiuni vegetale. Etajul subalpin, prezent în M-ţii Vlădeasa şi Muntele Mare, se caracterizează prin prezenţa pajiştilor cu ierburi, în care predomină *Agrostis rupestris*, *Nardus stricta*, *Agrostis tenuis*, *Festuca supina*, asociate cu tufişuri de ienupăr (*Juniperus sibirica*). Etajul pădurilor de molid, extins pe pantele munţilor între 1 000 şi 1 600 m alt., este alcătuit, predominant, din molid (*Picea abies*) în amestec cu brad (*Abies alba*), iar etajul pădurilor de foioase se dezvoltă pe toate formele de relief cuprinse între 400 şi 1 000 m alt., fiind constituit din păduri de gorun (*Quercus petraea*) în amestec cu fag (*Fagus silvatica*), carpen (*Carpinus betulus*) sau ulm (*Ulmus montana*). Pe versanţii cu expunere nordică ai văilor Luna, Lujerdiu, Valea Mărului din E Dealurilor Dejului se dezvoltă pâlcuri compacte de păduri de gorun (*Quercus petraea*), carpen (*Carpinus betulus*), frasin (*Fraxinus excelsior*), ulm (*Ulmus campestris*). În Câmpia colinară a Transilvaniei apar insule de stepă, în alternanţă cu petice de păduri de cvercinee, şi, local, vegetaţie de sărătură.

Fauna, adaptată etajării vegetaţiei, dar mai puţin fidelă limitelor acesteia din cauza marii sale mobilităţi, este bogată şi variată în specii. În păduri sunt prezente numeroase animale de interes cinegetic, printre care căprioara, cerbul, ursul, vulpea, râsul, mistreţul, veverita ş.a., iar pe Valea Someşului a pătruns, pe cale naturală, bizamul (*Ondatra zibethica*). În zona lacurilor antropice trăiesc o serie de păsări de apă (raţele, lişiţele, berzele ş.a.), în reg. Pod. Someşan şi a Câmpiei colinare a Transilvaniei a fost colonizat fazanul, iar în arealul Cheilor Turzii există acvila de stâncă. Râurile de munte sunt populate cu păstrăvi, lipani şi scobari, iar cele din zonele mai joase oferă condiţii favorabile dezvoltării mrenei, cleanului ş.a.

Resurse naturale: păduri (170 036 ha, la începutul anului 2008), zăcăminte de min. de fier (Căpuşu Mic – unicul zăcământ de origine sedimentară din ţară, Băişoara, Cacova Ierii, Vlaha, Săvădisla), de cărbune brun (Ticu), turbă (Călăţele), gaze naturale (Puini, Geaca), feldspat (Muntele Rece, Valea Iara), gips (Cheia, Leghia), sare (Cojocna, Sic, Ocna Dejului); cuarţ (Muntele Mare), calcare dolomitice (Sănduleşti, Tureni, Iara, Buru), andezit (Gilău), dacit (Poieni, Morlaca, Bologa), gresii (Recea-Cristur), tufuri vulcanice (Cuzdrioara, Apahida, Aluniş), nisipuri cuarţoase (Gârbău, Aghireşu, Făgetu Ierii, Mănăstireni), nisipuri caolinoase (Popeşti, Mera), argilă (Câmpia Turzii, Turda, Gherla), marne (Sănduleşti). O categorie aparte o reprezintă izvoarele cu ape minerale sulfatate (Băiţa), bicarbonatate (Leghia), clorurate, sodice (Cojocna, Turda, Ocna Dejului), clorurate, bicarbonatate, sulfatate, sodice (Someşeni) etc.

Istoric. Săpăturile arheologice efectuate pe terit. jud. **C.** au scos la iveală numeroase vestigii care atestă o activitate umană pe aceste meleaguri din cele mai vechi timpuri. Epoca Neolitică este bine reprezentată prin descoperirile de la Aiton, Apahida ş.a., unde s-au identificat aşezări de tip Turdaş, în care s-au găsit unelte din piatră, fragmente ceramice etc. Epoca brozului (1700–700 î.Hr.) este marcată prin descoperirea depozitului de bronzuri de la Fizeşu Gherlii, prin fragmentele de ceramică găsite la Aiton, aparţinând culturii Wietenberg, şi prin obiectele din bronz şi ceramică de la Gherla, Apahida ş.a. Vestigii ale populaţiei autohtone au fost descoperite la Gilău, Gherla, Aiton ş.a. Începând cu epoca romană, terit. pe care se extinde în prezent jud. **C.** a cunoscut o mare înflorire prin dezvoltarea centrelor urbane Napoca (Cluj) şi Potaissa (Turda), ridicate ulterior la rang de municipii, alături de alte numeroase aşezări şi castre romane, ca cele de la Căşeiu, Gherla, Aiton, Gilău, Gârbău, Aghireşu ş.a. După retragerea legiunilor şi a administraţiei romane din Dacia (în perioada 271–275) cele două importante centre urbane (Napoca şi Potaissa) au cunoscut o stagnare economică, politică şi ad-tivă, însă populaţia autohtonă daco-romană a continuat să viеţuiască neîntrerupt pe aceste meleaguri, urme de locuire găsindu-se la Cluj-Napoca, Soporu de Câmpie (sec. 2–3), Ţaga (sec. 4–8), Apahida (sec. 15), Iclod (sec. 7) ş.a. Spre sf. milen. 1 populaţia din această zonă s-a organizat într-o puternică formaţiune social-politică (un voievodat condus de Gelu) care s-a opus invaziei maghiare. Cetăţile de la Dăbâca (sec. 9–13), identificată ipotetic ca reşed. a voievodului Gelu, şi de la Moldoveneşti (sec. 10–13) sunt încă o dovadă clară a continuităţii şi persistenţei populaţiei româneşti pe aceste plaiuri. Începând cu sec. 11, localit. Cluj începe să se refacă, crescându-i din nou rolul ad-tiv, ea devenind un puternic

centru de convergență și de influență pentru întreaga Transilvanie. Documentele sec. 12 atestă existența comitatului Cluj ca o proprietate nobiliară cu reșed. la Cluj (menționat și el documentar, prima oară, în 1173 cu numele *Clus* și ridicat în 1316 la rangul de oraș medieval – *civitas*). În sec. 15, comitatul Cluj cuprindea 5 cetăți, 10 orașe și 285 de sate, în sec. 18 acesta era alcătuit din 190 de sate, grupate în două cercuri (superior și inf.) cu câte 6 plase fiecare, iar la mijlocul sec. 19 comitatul Cluj avea în limitele sale un oraș, 8 târguri și 240 de sate cu o populație totală de 186 885 loc. Prin reforma ad-tiv teritorială din 1925 a fost creat jud. Cluj (din vechiul comitat Cluj), fără plășile Teaca și Ormeniș, care includea un municipiu și 226 de sate grupate în 12 plăși. În 1950, în urma împărțirii ad-tiv teritoriale, efectuată după model sovietic, a luat naștere regiunea Cluj, formată din 8 raioane, care a suferit unele modificări în 1952, 1956 și 1961 când ajunsese să cuprindă 14 orașe, 200 de comune și 1 427 de sate. Sub această formă a evoluat până în 1968, când în urma reformei ad-tiv teritoriale din 17 febr. 1968 a fost reînființat jud. Cluj, ce cuprinde în prezent 6 orașe (dintre care 5 sunt municipii), 75 de comune, 417 sate și 6 localit. componente ale orașelor și municipiilor. Terit. actual al jud. **C**. a fost teatrul desfășurării unor importante evenimente social-politice de-a lungul istoriei sale. El a cunoscut drama năvălirii mongole în 1241 și a fost martorul Răscoalei țărănești din 1437, a cărei flacără s-a aprins pe Dealul Bobâlna. În 1599–1600, localnicii au sprijinit acțiunea lui Mihai Viteazul de a uni într-un singur stat cele trei țări române (Țara Românească, Moldova și Transilvania), la Cluj stabilindu-și sediul pentru o perioadă de timp; la 9 aug. 1601, în apropiere de Câmpia Turzii, marele voievod Mihai Viteazul a fost ucis mișelește de către mercenarii generalului Giorgio Basta. După constituirea principatului autonom al Transilvaniei (1541) sub suzeranitate turcească, orașul Cluj a devenit cel mai important centru economic, politic și cultural al acestuia, fiind, în anii 1790–1848 și 1861–1867, capitala principatului, sediul Dietei și al principelui Transilvaniei. Reprezentanți ai populației jud. **C.** au participat atât la Marea Adunare Națională de pe Câmpia Libertății de la Blaj (3/15–5/17 mai 1848), votând pentru punerea în aplicare a programului revoluționar, cât și la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia de la 1 dec. 1918 care a proclamat unirea necondiționată și pentru totdeauna a Transilvaniei cu România. La 31 aug. 1940 și în zilele următoare, la Cluj și în alte localit. de pe terit. jud. **C.** s-au desfășurat puternice demonstrații de protest ale populației românești împotriva Dictatului de la Viena din 30 aug. 1940. În oct. 1944, terit. jud. **C.** a fost eliberat de către trupele române de sub dominația ungaro-horthystă. În timpul evenimentelor din dec. 1989, locuitorii jud. și în special cei din municipiul Cluj-Napoca s-au pronunțat pentru înlăturarea de la putere a regimului comunist, unii dintre participanți căzând victime (26 de morți și nenumărați răniți).

Economia actuală a jud. **C.** se caracterizează printr-o industrie puternică și diversificată, o agricultură intensivă, prin transporturi de interes național, printr-o activitate turistică intensă etc. Caracterul industrial pronunțat al jud. **C**. este evidențiat de raportul (net superior) dintre producția globală industrială și producția globală agricolă.

Industria, pr. componentă economică a activității jud. **C.**, are un înalt grad de complexitate, specializare și diversificare și o mare capacitate de producție. În ansamblul economiei jud. **C.**, locurile dominante sunt deținute de ind. constr. de mașini și prelucr. metalelor (utilaj greu, utilaje pentru telecomunicații, pentru metalurgie, pentru ind. textilă și ind. alim., mașini-unelte, cazane, piese auto, calculatoare electronice etc., la Cluj-Napoca, construcții metalice, la Gherla) și de ind. metalurgiei feroase (fontă, oțel, laminate de diferite profile, sârmă zincată, conductori electrici, cabluri de tracțiune etc., la Câmpia Turzii, Cluj-Napoca). În cadrul celorlalte întreprinderi industriale clujene se mai produc: energie electrică și termică (hidrocentralele de la Mărișel, 220 MW și Tarnița, 45 MW, termocentralele de la Dej, Gherla și Câmpia Turzii), materiale abrazive, bujii, aparatură pentru uz casnic, instrumente medicale (Cluj-Napoca), mase plastice, medicamente, cosmetice, sodă caustică, antidăunători, oxigen (Cluj-Napoca, Turda, Câmpia Turzii), telefoane celulare, marca „Nokia" (fabrica a funcționat în perioada febr. 2008-dec. 2011, în com. Jucu), mobilă, placaje, furnire, cherestea (Cluj-Napoca, Gherla, Dej, Valea Ierii, Călățele, Beliș, Măguri-Răcătău, Izvoru Crișului), ciment, var, cărămidă, produse refractare, prefabricate din beton, sticlă (Turda, Cluj-Napoca, Dej, Aghireșu, Câmpia Turzii), celuloză și hârtie (Dej), sticlărie pentru menaj și ceramică fină (Turda, Aghireșu, Cluj-Napoca, Câmpia Turzii, Gherla), conf. și tricotaje (Cluj-Napoca, Câmpia Turzii, Gherla, Dej, Huedin), încălțăminte (Cluj-Napoca), produse alim. (Cluj-Napoca, Turda, Dej, Gherla, Câmpia Turzii, Ocna Dejului ș.a.). Ind. poligrafică.

Agricultura, cu caracter complex, ocupă un loc important în economia jud. **C.**, condițiile naturale pedo-climatice oferind posibilitatea practicării unei agriculturi intensive. La sf. anului 2007, jud. **C.** dispunea de o supr. agricolă care însuma 427 943 ha, din care 182 541 ha erau terenuri arabile, 154 844 ha pășuni, 86 167 ha fânețe, 4 073 ha livezi și pepiniere pomicole, 318 ha vii și pepiniere viticole ș.a. În același an, în structura culturilor de câmp, pe primul loc se situau culturile de porumb (42 063 ha), urmate de plante de nutreț (17 809 ha), de grâu și secară (15 543 ha), cartofi (9 984 ha), legume (8 885 ha), plante uleioase etc. Pomicultura, cu o producție totală de fructe de 8 278 tone (în anul 2007), în special prune, mere și pere, ocupă supr. întinse în zona Dealurilor Clujului, Dejului și SV Câmpiei Transilvaniei, formând bazine pomicole compacte în arealele localităților Dej, Bobâlna, Moldovenești, Turda, Feleac, Cluj-Napoca, Cătina, Ceanu Mare, Unguraș ș.a. Sectorul zootehnic, dependent în mare măsură de baza furajeră a jud. **C.**, cuprindea, la începutul anului 2008, 82 910 capete bovine (în special rasele Pinzgau și Bălțata românească), 181 516 capete porcine (mai ales rasele Bazna și Marele Alb), 305 040 capete ovine, 11 077 capete caprine, 22 134 capete cabaline; avicultură (1 927 113 capete păsări); apicultură (18 865 familii de albine). În cadrul zootehniei, sectorul privat deține peste 99% din numărul total al animalelor.

Căile de comunicație cuprind o rețea importantă de drumuri și căi ferate, la care se adaugă transporturile aeriene, realizate prin intermediul aeroportului „Someșeni" din Cluj-Napoca. La sf. anului 2007, lungimea liniilor de c.f. de pe terit. jud. **C.** totaliza 240 km (din care

129 km electrificate), cu o densitate de 36 km/1 000 km² teritoriu, iar cea a drumurilor publice însuma 2 625 km (din care 612 km şosele modernizate), revenind 39,3 km de drum la 100 km² de teritoriu. Un rol primordial în transporturile rutiere îl au sectoarele drumurilor europene care traversează jud. **C.**, respectiv E60 (Borş–Oradea–Cluj-Napoca–Turda–Târgu Mureş– Sighişoara–Braşov–Bucureşti–Urziceni–Slobozia–Hârşova–Constanţa, 885,1 km) şi E 576 (Cluj-Napoca–Dej–Bistriţa–Vatra Dornei–Suceava, 315,2 km), adevărate magistrale care asigură o mare parte din circulaţia mărfurilor şi călătorilor. O importanţă deosebită în cadrul transporturilor rutiere o va avea autostrada „Transilvania", aflată în construcţie din sept. 2004, al cărui prim tronson între Gilău şi Câmpia Turzii (42 km) a fost inaugurat la 1 dec. 2009. Această autostradă se va continua cu autostrada A2 Bucureşti - Feteşti - Constanţa, numită şi Autostrada Soarelui, în lungime de 203 km, construită în perioada 1987-nov. 2012. Totodată, terit. jud. **C.** este străbătut de sectoarele a două magistrale de c.f. – una dinspre Episcopia Bihorului–Oradea– Cluj-Napoca–Apahida şi alta dinspre Satu Mare–Baia Mare–Dej (cu ramificaţie spre Vatra Dornei–Suceava şi spre Deda–Ciceu–Miercurea-Ciuc– Braşov)– Apahida şi de aici către Alba Iulia–Sibiu– Făgăraş–Braşov–Bucureşti.

Învăţământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, pe terit. jud. **C.** îşi desfăşurau activitatea 59 de grădiniţe de copii, cu 20 170 copii înscrişi şi 1 308 personal didactic, 124 şcoli generale (ciclurile primar şi gimnazial, clasele 1–4 şi respectiv 5–8), cu 47 813 elevi şi 4 316 cadre didactice, 67 de licee, cu 24 537 elevi şi 2 272 profesori, 7 instituţii de învăţământ superior de stat, cu 52 de facultăţi, 67 982 studenţi şi 3 561 profesori şi şase instituţii private de învăţământ superior, cu şapte facultăţi, 4 116 studenţi şi 341 cadre didactice. Învăţământul se desfăşoară atât în limba română, cât şi în limba maghiară. În aceeaşi perioadă existau 26 de institute de cercetare ştiinţifică (Institutele de Istorie, de Lingvistică, de Speologie, Oncologie, de Cercetări Socio-Umane etc.), o filială a Academiei Române, patru teatre dramatice (Cluj-Napoca şi Turda), două opere (română şi maghiară, la Cluj-Napoca), filarmonica „Gheorghe Dima" (la Cluj-Napoca), 420 de biblioteci, cu 10 568 000 volume, şase cinematografe, 18 case de cultură, 223 cămine culturale, 12 muzee, cinci staţii locale de radio-emisie, un studio local de televiziune (din 1990), numeroase redacţii ale unor edituri, ziare şi reviste, filiale ale Uniunilor Compozitorilor, Scriitorilor şi Artiştilor Plastici din România etc. Activitatea sportivă are loc în cadrul celor 199 de secţii sportive în care sunt înscrişi 5 789 sportivi legitimaţi, instruiţi de 283 antrenori, şi aflaţi sub conducerea a 264 arbitri (în anul 2007).

Ocrotirea sănătăţii. La sf. anului 2007, reţeaua sanitară a jud. **C.** cuprindea 24 de spitale, cu 7 195 paturi, revenind un pat de spital la 96 locuitori, şase dispensare, şase policlinici, un preventoriu, 279 de farmacii şi puncte farmaceutice şi o policlinică particulară (Interservisan). Asistenţa medico-sanitară este asigurată de către 3 158 medici (1 medic la 219 locuitori), 645 de medici

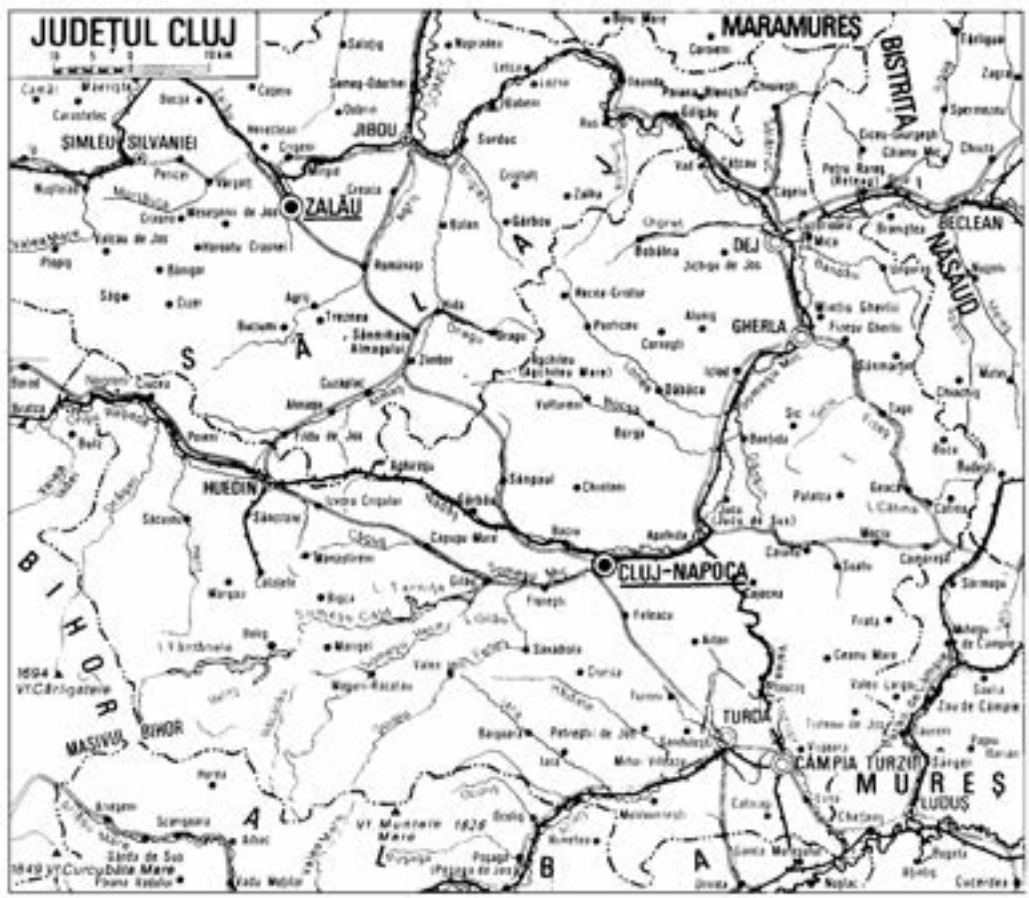

stomatologi (1 medic stomatolog la 1 073 locuitori) şi 5 611 de cadre sanitare cu pregătire medie.

Turism. Varietatea peisajului natural şi „umanizat", cu reale valenţe turistice (Cheile Turzii, cascadele Moara Dracului şi Răchiţele, masivele muntoase Vlădeasa, Gilău, Muntele Mare ş.a., lacurile de acumulare Fântânele, Tarniţa, Gilău, Ţaga ş.a.) la care se adaugă numeroasele obiective istorice, de artă şi arhitectură, cât şi zonele cu specific etnografic şi folcloric transilvănean, au favorizat dezvoltarea şi intensificarea activităţilor turistice. Cele mai multe şi mai reprezentative obiective de interes turistic sunt concentrate în municipiile Cluj-Napoca (→) şi Turda (→), celelalte fiind dispersate pe întreg terit. jud. **C.**, printre care: rezervaţia complexă Cheile Turzii (175,7 ha), declarate monument al naturii, cu o multitudine de fenomene carstice (peşteri, stânci şi pereţi abrupţi) şi numeroase raritaţi floristice, ca usturoiul sălbatic, mărarul păsăresc, scoruşul, scaunul cucului ş.a.; rezervaţiile botanice „Fânaţele Clujului" (80 ha) şi Suatu (19,2 ha), biocomplexele acvatice de la Geaca şi Fizeşu Gherlii (Lacul Ştiucilor); rezervaţia de liliac sălbatic de la Izvoru Crişului; ruinele cetăţilor de la Dăbâca (sec. 9–13), Bologa (sec. 14) şi ale castrelor romane de la Căşeiu, Viişoara, Turda, Moldoveneşti, Mănăstirea ş.a.; monumentul de pe Dealul Bobâlna, ridicat în amintirea marii Răscoale ţărăneşti din 1437; bisericile din lemn din Aşchileu Mic, Ciucea, bisericile reformate din Dej, Cluj-Napoca, Huedin, Turda ş.a., castelele şi conacele din Bonţida, Gherla, Mănăstirea, Cuzdrioara ş.a.; locul istoric aflat în apropiere de municipiul Turda, unde a fost asasinat mişeleşte Mihai Viteazul în aug. 1601, unde există ridicată o troiţă. O atracţie deosebită o prezintă staţiunile balneoclimaterice Someşeni, Băiţa, Cojocna, Ocna Dejului, Turda indicate în tratarea bolilor reumatice şi dermatologice, a afecţiunilor sistemului nervos periferic, rahitismului etc. În sprijinul dezvoltării turismului s-au construit numeroase cabane, hoteluri, moteluri, campinguri, drumuri şi căi de acces, capacitatea actuală de cazare a jud. **C.** (7 070 locuri) fiind asigurate de 50 de hoteluri, un motel, un han, şapte cabane, trei campinguri, 33 de vile, 16 pensiuni turistice urbane şi 94 de pensiuni turistice rurale şi nenumărate case particulare. Indicativ auto: *CJ*.

Localităţile jud. Cluj
(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*
1. CÂMPIA TURZII (1219)	
2. CLUJ-NAPOCA (1173)	
3. DEJ (1061)	1. Pintic (1292) 2. Şomcutu Mic (1356)
4. GHERLA (1291)	1. Băiţa (1214) 2. Hăşdate (1339) 3. Silivaş (1321)
5. TURDA (1075)	

II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*
1. HUEDIN (1332)	1. Bicălatu (1249)

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. AGHIREŞU	1. **Aghireşu** (1263) 2. Aghireşu-Fabrici (1913) 3. Arghişu (1470) 4. Băgara (1299) 5. Dâncu (1466) 6. Dorolţu (1427) 7. Inucu (1270) 8. Leghia (1343) 9. Macău (1299) 10. Ticu (1521) 11. Ticu-Colonie (1956)
2. AITON	1. **Aiton** (1320) 2. Rediu (1292)
3. ALUNIŞ	1. **Aluniş** (1247) 2. Corneni (1219) 3. Ghirolt (1333) 4. Pruneni (1275) 5. Vale (1405)
4. APAHIDA	1. **Apahida** (1263) 2. Bodrog (1954) 3. Câmpeneşti (1913) 4. Corpadea (1215) 5. Dezmir (1315) 6. Pata (1326) 7. Sânnicoară (1363) 8. Sub Coastă

5. AŞCHILEU
1. **Aşchileu Mare** (1331)
2. Aşchileu Mic (1587–1589)
3. Cristorel (1479)
4. Dorna (1954)
5. Fodora (1214)

6. BACIU
1. **Baciu** (1263)
2. Coruşu (1332)
3. Mera (1299)
4. Popeşti (1332–1335)
5. Rădaia (1954)
6. Sălişte a Nouă (1913)
7. Suceagu (1297)

7. BĂIŞOARA
1. **Băişoara** (1426)
2. Frăsinet (1956)
3. Moara de Pădure (1954)
4. Muntele Băişorii (1760–1762)
5. Muntele Bocului (1956)
6. Muntele Cacovei (1954)
7. Muntele Filii (1954)
8. Muntele Săcelului (1954)
9. Săcel (1456)

8. BELIŞ
1. **Beliş** (1737)
2. Bălceşti (1909)
3. Dealu Botii (1954)
4. Giurcuța de Sus (1954)
5. Poiana Horea (1954)
6. Smida (1956)

9. BOBÂLNA
1. **Bobâlna** (1332)
2. Antăş (1437)
3. Băbdiu (1507)
4. Blidăreşti (1507)
5. Cremenea (1448)
6. Maia (1315)
7. Oşorhel (1378)
8. Pruni (1338)
9. Răzbuneni (1507)
10. Suarăş (1507)
11. Vâlcelele (1507)

10. BONȚIDA
1. **Bonțida** (1263)
2. Coasta (1318)
3. Răscruci (1325)
4. Tăuşeni (1318)

11. BORŞA
1. **Borşa** (1315)
2. Borşa-Cătun (1913)
3. Borşa-Crestaia (1913)
4. Ciumăfaia (1307)
5. Giula (1307)

12. BUZA
1. **Buza** (1220)
2. Rotunda (1956)

13. CĂIANU
1. **Căianu** (1326)
2. Bărăi (1279)
3. Căianu Mic (1913)
4. Căianu-Vamă (1913)
5. Vaida-Cămăraş (1213)
6. Văleni (1956)

14. CĂLĂRAŞI
1. **Călăraşi** (1291)
2. Bogata (1913)
3. Călăraşi-Gară (1956)

15. CĂLĂȚELE
1. **Călățele** (1408)
2. Călata (1213)
3. Dealu Negru (1954)
4. Finciu (1459)
5. Văleni (1213)

16. CĂMĂRAŞU
1. **Cămăraşu** (1325)
2. Năoiu (1320)
3. Sâmboleni (1329)

17. CĂPUŞU MARE
1. **Căpuşu Mare** (1282)
2. Agârbiciu (1448)
3. Bălceşti (1909)
4. Căpuşu Mic (1219)
5. Dângău Mare (1805)
6. Dângău Mic (1909)
7. Dumbrava (1288)
8. Păniceni (1219)
9. Straja (1219)

18. CĂŞEIU
1. **Căşeiu** (1261)
2. Comorâța (1956)
3. Coplean (1348)
4. Custura (1956)
5. Gârbău Dejului (1315)
6. Guga (1590)
7. Leurda (1909)
8. Rugăşeşti (1325)
9. Sălătruc (1956)
10. Urişor (1405)

19. CĂTINA
1. **Cătina** (1327)
2. Copru (1329)
3. Feldioara (1327)
4. Hagău (1913)
5. Hodaie (1956)
6. Valea Caldă (1956)

20. CÂȚCĂU
1. **Câțcău** (1348)
2. Muncel (1553)
3. Sălişca (1405)

21. CEANU MARE
1. **Ceanu Mare** (1293)
2. Andici (1954)
3. Boian (1413)
4. Bolduț (1954)
5. Ciurgău (1956)
6. Dosu Napului (1956)
7. Fânațe (1956)
8. Hodăi-Boian (1956)
9. Iacobeni (1341)
10. Morțeşti (1956)
11. Stârcu (1956)
12. Strucut (1956)
13. Valea lui Cati (1956)

22. CHINTENI
1. **Chinteni** (1263)
2. Deuşu (1283)
3. Feiurdeni (1326)
4. Măcicaşu (1283)
5. Pădureni (1326)
6. Satu Lung (1451)
7. Sălişte a Veche (1956)
8. Sânmărtin (1440)
9. Vechea (1315)

23. CHIUIEŞTI
1. **Chiuieşti** (1467)
2. Dosu Bricii (1956)
3. Huta (1954)
4. Măgoaja (1588)
5. Strâmbu (1588)
6. Valea Căşeielului (1956)
7. Valea lui Opriş (1956)

24. CIUCEA
1. **Ciucea** (1384)
2. Vânători (1850)

25. CIURILA
1. **Ciurila** (1733)
2. Filea de Jos (1450)
3. Filea de Sus (1456)
4. Pădureni (1435)
5. Pruniş (1297)
6. Sălicea (1297)
7. Sălişte (1418)
8. Şutu (1456)

26. COJOCNA
1. **Cojocna** (1199)
2. Boj-Cătun (1913)
3. Boju (1214)
4. Cara (1339)
5. Huci (1956)
6. Iuriu de Câmpie (1320)
7. Morişti
8. Straja (1956)

27. CORNEŞTI
1. **Corneşti** (1306)
2. Bârlea (1317)
3. Igriția (1290)
4. Lujerdiu (1279)
5. Morău (1295)
6. Stoiana (1306)
7. Tiocu de Jos (1392)
8. Tiocu de Sus (1280)
9. Tioltiur (1317)

28. CUZDRIOARA
1. **Cuzdrioara** (c. 1205–1235)
2. Mănăşturel (1315)
3. Valea Gârboului (1954)

29. DĂBÂCA
1. **Dăbâca** (1219)
2. Luna de Jos (1315)
3. Pâglişa (1306)

30. FELEACU
1. **Feleacu** (1366)
2. Casele Micești (1956)
3. Gheorghieni (1333)
4. Sărădiş (1954)
5. Vâlcele (1297)

31. FIZEŞU GHERLII
1. **Fizeşu Gherlii** (1230)
2. Bonț (1318)
3. Nicula (1326)
4. Săcălaia (1379)

32. FLOREŞTI
1. **Floreşti** (1272)
2. Luna de Sus (1298)
3. Tăuți (1448)

33. FRATA
1. **Frata** (1293)
2. Berchieşu (1332)
3. Oaş (1956)
4. Olariu (1954)
5. Pădurea Iacobeni (1956)
6. Poiana Frății (1956)
7. Răzoare (1954)
8. Soporu de Câmpie (1213)

34. GÂRBĂU
1. **Gârbău** (1336)
2. Corneşti (1263)
3. Nădăşelu (1299)
4. Turea (1299)
5. Viştea (1229)

35. GEACA
1. **Geaca** (1228)
2. Chiriş (1954)
3. Lacu (1329)
4. Legii (1296)
5. Puini (1265)
6. Sucutard (1320)

36. GILĂU
1. **Gilău** (1246)
2. Someşu Rece (1448)

37. IARA
1. **Iara** (1288)
2. Agriş (1358)
3. Borzeşti (1351)
4. Buru (1470)
5. Cacova Ierii (1426)
6. Făgetu Ierii (1449)
7. Lungeşti (1954)
8. Maşca (1909)
9. Măgura Ierii (1733)
10. Ocolişel (1449)
11. Surduc (1426)
12. Valea Agrişului (1913)
13. Valea Vadului (1909)

38. ICLOD
1. **Iclod** (1332)
2. Fundătura (1269)
3. Iclozel (1667)
4. Livada (1320)
5. Orman (1292)

39. IZVORU CRIŞULUI
1. **Izvoru Crişului** (1276)
2. Nadăşu (1263)
3. Nearşova (1391)
4. Şaula (1219)

40. JICHIŞU DE JOS
1. **Jichişu de Jos** (1292)
2. Codor (1292)

3. Jichişu de Sus (1379)
4. Şigău (1379)
5. Tărpiu (1440)

41. JUCU
1. **Jucu de Sus** (1325)
2. Gădălin (1320)
3. Juc-Herghelie (1956)
4. Jucu de Mijloc (1314)
5. Vişea (1326)

42. LUNA
1. **Luna** (1270)
2. Gligoreşti (1332)
3. Luncani (1268)

43. MĂGURI-RĂCĂTĂU
1. **Măguri-Răcătău** (1956)
2. Măguri (1805)
3. Muntele Rece (1909)

44. MĂNĂSTIRENI
1. **Mănăstireni** (1275)
2. Ardeova (1375)
3. Bedeciu (1345)
4. Bica (1359)
5. Dretea (1214)
6. Mănăşturu Românesc (1376)

45. MĂRGĂU
1. **Mărgău** (1200)
2. Bociu (1408)
3. Buteni (1291–1294)
4. Ciuleni (1408)
5. Răchițele (1805)
6. Scrind-Frăsinet (1954)

46. MĂRIŞEL
1. **Mărişel** (1805)

47. MICA
1. **Mica** (c. 1330)
2. Dâmbu Mare (1954)
3. Mănăstirea (1308)
4. Nireş (1330)
5. Sânmărghita (c. 1330)
6. Valea Cireşoii (1913)
7. Valea Luncii (1322)

48. MIHAI VITEAZU
1. **Mihai Viteazu** (1170)
2. Cheia (1333)
3. Corneşti (1332)

49. MINTIU GHERLII
1. **Mintiu Gherlii** (1304)
2. Buneşti (1343)
3. Nima (1225)
4. Pădurenii (1424)
5. Petreşti (1383)
6. Salatiu (1308)

50. MOCIU
1. **Mociu** (1219)
2. Boteni (1349)
3. Chesău (1312)
4. Crişeni (1378)
5. Falca
6. Ghirişu Român (1377)
7. Roşieni (1956)
8. Turmaşi
9. Zorenii de Vale (1956)

51. MOLDOVENEŞTI
1. **Moldoveneşti** (1075)
2. Bădeni (1291)
3. Pietroasa (1291)
4. Plăieşti (1291)
5. Podeni (1291)
6. Stejeriş (1291)

52. NEGRENI
1. **Negreni** (1406)
2. Bucea (1828)
3. Prelucele (1956)

53. PANTICEU
1. **Panticeu** (1314)
2. Cătălina (1320)
3. Cubleşu Someşan (1306)
4. Dârja (1340)
5. Sărata (1320)

54. PĂLATCA
1. **Pălatca** (1296)
2. Băgaciu (1461)
3. Mureşenii de Câmpie (1230)
4. Petea (1294)
5. Sava (1318)

55. PETREŞTII DE JOS
1. **Petreştii de Jos** (1278)
2. Crăeşti (1310)
3. Deleni (1310)
4. Livada (1310)
5. Petreştii de Mijloc (1407)
6. Petreştii de Sus (1407)
7. Plaiuri (1381)

56. PLOSCOŞ
1. **Ploscoş** (1913)
2. Crairât (1913)
3. Lobodaş (1956)
4. Valea Florilor (1913)

57. POIENI
1. **Poieni** (1500)
2. Bologa (1319)
3. Cerbeşti (1956)
4. Hodişu (1496)
5. Lunca Vişagului (1909)
6. Morlaca (1493)
7. Tranişu (1850)
8. Valea Drăganului (1455)

58. RECEA-CRISTUR
1. **Recea-Cristur** (1320)
2. Căprioara (1461)
3. Ciubanca (1314)
4. Ciubăncuța (1554)
5. Elciu (1230)
6. Escu (1378)
7. Jurca (1378)
8. Osoi (1314)
9. Pustuța (1499)

59. RIŞCA
1. **Rişca** (1909)
2. Dealu Mare (1954)
3. Lăpuşteşti (1805)
4. Mărceşti (1956)

60. SĂCUIEU
1. **Săcuieu** (1461)

2. Rogojel (1805)
3. Vişagu (1850)

61. SĂNDULEŞTI
1. **Sănduleşti** (1288)
2. Copăceni (1288)

62. SĂVĂDISLA
1. **Săvădisla** (1285)
2. Finişel (1456)
3. Hăşdate (1456)
4. Lita (1324)
5. Liteni (1322)
6. Stolna (1448)
7. Vălişoara (1456)
8. Vlaha (1332)

63. SÂNCRAIU
1. **Sâncraiu** (1334)
2. Alunişu (1437)
3. Brăişoru (1519)
4. Domoşu (1408)
5. Horlacea (1393)

64. SÂNMĂRTIN
1. **Sânmărtin** (1292)
2. Ceaba (1315)
3. Cutca (1357)
4. Diviciorii Mari (1173–1196)
5. Diviciorii Mici (1173–1196)
6. Măhal (1230)
7. Sâmboieni (1456)
8. Târguşor (1336)

65. SÂNPAUL
1. **Sânpaul** (1295)
2. Berindu (1372)
3. Mihăieşti (1283)
4. Sumurducu (1262–1270)
5. Şardu (1353)
6. Topa Mică (1324)

66. SIC
1. **Sic** (1291)

67. SUATU
1. **Suatu** (1213)
2. Aruncuta (1346)
3. Dâmburile (1956)

68. TRITENII DE JOS
1. **Tritenii de Jos** (1332)
2. Clapa
3. Colonia (1954)
4. Pădurenii (1406)
5. Tritenii de Sus (1406)
6. Tritenii-Hotar (1956)

69. TURENI
1. **Tureni** (1276)
2. Ceanu Mic (1366)
3. Comşeşti (1355)
4. Mărtineşti (1332)
5. Miceşti (1297)

70. ȚAGA
1. **Țaga** (1243)
2. Năsal (1215)
3. Sântejude (1173–1196)
4. Sântejude-Vale (1954)
5. Sântioana (1305)

71. UNGURAŞ
1. **Unguraş** (1269)
2. Batin (1405)
3. Daroț (1956)
4. Sicfa (1956)
5. Valea Unguraşului (c. 1590)

72. VAD
1. **Vad** (1467)
2. Bogata de Jos (1325)
3. Bogata de Sus (1315)
4. Calna (1325)
5. Cetan (c. 1593)
6. Curtuiuşu Dejului (1325)
7. Valea Groşilor (1519)

73. VALEA IERII
1. **Valea Ierii** (1417)
2. Cerc (1909)
3. Plopi (1909)

74. VIIŞOARA
1. **Viişoara** (1318)
2. Urca (1289)

75. VULTURENI
1. **Vultureni** (1314)
2. Băbuțiu (1344)
3. Bădeşti (1332)
4. Chidea (1332)
5. Făureni (1396–1408)
6. Şoimeni (1332)

CLUJ-NAPOCA, municipiu în partea central-nord-vestică a României, reşed. jud. Cluj, situat în centrul Transilvaniei, în NV Pod. Transilvaniei, la 345–360 m alt., pe cursul mijlociu al Someşului Mic, înconjurat de Dealurile Clujului şi Feleacului (Feleac 754 m, Peana 832 m, Dealul Lombului 673 m ş.a.); 307 136 loc. (1 ian. 2011), locul 2 pe țară ca număr de locuitori (după municipiul Bucureşti): 143 238 de sex masc. şi 163 898 fem. Supr.: 165,2 km^2, din care 42 km^2 în intravilan; densitatea: 7 313 loc./km^2. Aeroport (Someşeni), situat la 6 km de oraş, modernizat în anul 2009. Staţie de c.f., inaugurată în 1870. Nod rutier. Unul dintre pr. centre industriale, bancar-financiare, cultural-ştiinţifice, de învăţământ, turistice şi artistice ale ţării. Turnătorie de fontă. Constr. de utilaj greu, de utilaje pentru telecomunicaţii, metalurgie, ind. textilă (războaie mecanice pentru ţesut) şi frigotehnice, de calculatoare electronice, maşini-unelte, armături metalice, cazane şi arzătoare mici, piese auto, bujii, aparatură pentru uz casnic, instrumente medicale ş.a. Producţie de televizoare, de medicamente, produse cosmetice, electrozi şi produse abrazive, mobilă, carton ondulat şi ambalaje din carton, tricotaje şi conf., ţesături din lână, pielărie, blănărie şi încălţăminte, de plăci, tuburi şi folii din material plastic, de prefabricate din beton, sticlă pentru menaj, porţelan şi faianţă, ceramică fină, obiecte sanitare din ceramică, de preparate din carne şi

Cluj-Napoca. Vedere generală

lapte, băuturi, produse de panificație etc. În **C.-N.** funcționează o Filială a Academiei Române (din 12 aug. 1948), şapte instituții de învățământ superior de stat, cu 52 de facultăți, 67 982 studenți şi 3 561 cadre didactice în anul universitar 2007–2008 (Universitatea „Babeş-Bolyai", inaugurată la 10 nov. 1872, Universitatea Politehnică, f. la 1 febr. 1920, Universitatea de Medicină şi Farmacie „Iuliu Haţieganu", f. 1875, Universitatea de Ştiințe Agricole şi Medicină Veterinară, f. 1869, Universitatea de Artă şi Design, f. la 15 nov. 1925 cu numele Şcoala de Arte Frumoase, numită în 1950 Institutul de Arte Plastice „Ion Andreescu", apoi Academia de Arte Vizuale „Ion Andreescu" (în 1990), iar din 2001 denumirea actuală, Academia de Muzică „Gheorghe Dima", f. 1919) şi şase instituții private de învățământ superior (Institutul Teologic Protestant, f. 15 sept. 1895 şi acreditat ca institut privat la 31 aug. 2009; Universitatea „Avram Iancu", f. 1992 şi acreditată ca universitate privată la 24 oct. 2008; Universitatea „Bogdan Vodă", f. 1992 şi acreditată ca universitate privată la 19 mai 2005; Universitatea Creştină „Dimitrie Cantemir", f. 1990 şi acreditată ca universitate privată la 30 apr. 2002; Universitatea „Sapientia", f. 2001 – cea mai mare universitate privată cu limba de predare maghiară din România; Universitatea „Spiru Haret", acreditată ca universitate privată la 5 iul. 2002), cu şapte facultăți, 4 116 studenți şi 341 cadre didactice, numeroase institute de cercetare (Institutul de Istorie „George Barițiu", Institutul de Lingvistică şi istorie literară „Sextil Puşcariu", Institutul de Speologie „Emil Racoviță", Institutul Oncologic, Institutul de Cercetări Socio-Umane, Institutul de Cercetări Chimico-Farmaceutice, Arhiva de folclor, Institutul de Arheologie şi Istoria Artei, Centrul de studii transilvane, Institutul Geologic ş.a.), două teatre dramatice, de stat (unul în lb. română, inaugurat la 1 dec. 1919, numit în prezent „Lucian Blaga", şi altul în lb. maghiară, f. ca trupă de teatru permanent la 11 nov. 1792, cu sediul actual datând din 1912), două teatre de operă, de stat (în lb. română, f. la 18 sept. 1919, şi în lb. maghiară, f. la 17 dec. 1948), o filarmonică de stat – „Transilvania" (înființată la 1 sept. 1955), două teatre de păpuşi, c. 250 de biblioteci (Biblioteca județeană „Octavian Goga", f. 1950, cu peste 750 000 de vol.; Biblioteca Universității de Medicină şi Farmacie, „Valeriu Bologa", f. 1949, cu peste 300 000 de vol.; Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga", f. 1872, cu sediul actual din 1934, cu 3 553 596 de vol., din care c. 500 000 periodice; Biblioteca Universității Politehnice, f. 1884, reorganizată în 1948, cu c. 750 000 vol.; Biblioteca Academiei Române ş.a.), mai multe muzee şi case memoriale: Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, înființat în 1859 (cu piese ale civilizației dacice din M-ții Orăştie, între care se remarcă vasul cu inscripția „Decebalus per Scorilo"/Decebal fiul lui Scorilo, lapidariu roman, gravuri şi hărți medievale, stampe, arme, documente de la Revoluția din 1848–1849 etc.); Muzeul Etnografic al Transilvaniei, înființat (1922) de Romulus Vuia, completat şi reorganizat în 1929 şi 1958 (unelte țărăneşti, mobilier țărănesc, piese de port popular, ceramică, obiecte legate de diverse obiceiuri populare etc.); Muzeul Național de Artă, adăpostit (din 1951) în Palatul Bánffy, cu colecții de artă plastică românească (lucrări semnate de Nicolae Tonitza, Gheorghe Petraşcu, Lucian Grigorescu, Ion Țuculescu, opere sculptate de Dimitrie Paciurea, Corneliu Medrea, Ion Irimescu, Ion Jalea ş.a., icoane din sec. 18) şi de artă decorativă (mobilier de epocă, argintărie etc.); Muzeul de istorie a farmaciei, înființat

Cluj-Napoca. Teatrul Național

Cluj-Napoca. Universitatea „Babeş-Bolyai"

Cluj-Napoca. Casa lui Matia Corvin

Cluj-Napoca. Catedrala „Sfântul Mihail”

Cluj-Napoca. Biserica reformată

în 1949 (cântare vechi, obiecte din faianță, instrumente de laborator, însumând laolaltă c. 3 000 de exponate); Secția etnografică din Parcul Hoia, numit azi Parcul Etnografic Național „Romulus Vuia", cuprinde 82 de construcții grupate pe tipuri de gospodării şi monumente de arhitectură populară (biserica de lemn din Cizer →, adusă aici în 1968), instalații tehnice țărăneşti etc.; Muzeul memorial „Emil Isac”, creat în 1955 (colecții de documente, manuscrise, fotografii, obiecte personale care au aparținut poetului), Muzeul mineralogic, Muzeul zoologic al Universității „Babeş-Bolyai” ş.a. La **C.-N.** îşi mai desfăşoară activitatea Centrele culturale american, francez, britanic, german, italian, japonez, precum şi un post de radio-emisie, intrat în funcțiune la 15 mart. 1954 (întrerupt în 1985 de autoritățile comuniste; postul s-a redeschis după dec. 1989), un post local de televiziune (din 1990), Editura „Dacia” şi alte edituri particulare, numeroase redacții ale unor reviste şi ziare etc. La **C.-N.** îşi au sediul Mitropolia Clujului, Albei, Crişanei şi Maramureşului, Episcopia greco-catolică Cluj–Gherla, Episcopia Reformată a Transilvaniei, Episcopia Unitariană şi Episcopia Evanghelică. Grădină Botanică (înființată în 1872 şi reorganizată în 1920–1923 de Alexandru Borza), extinsă pe o supr. de 14 ha, care cuprinde c. 11 000 de specii de plante de pe toate continentele, cu o seră (2 000 m^2) în care se dezvoltă numeroase specii de plante exotice. Stadion modern, categoria Elite (30 000 de locuri), construit în anii 2009–2011. În cartierul Someşeni al municipiului **C.-N.** există izv. cu ape minerale clorurate, bicarbonatate, sulfatate, sodice cu efect curativ în tratarea afecțiunilor reumatismale (spondiloze, tendinoze, poliartroze), a celor posttraumatice (stări după entorse şi luxații, după operații pe mușchi, tendoane, articulații), ginecologice (insuficiență ovariană, cervicite cronice) etc. **Istoric.** Pe terit. oraşului au fost descoperite vestigii arheologice din Neolitic, din Epoca brozului (topoare din bronz cu disc la un capăt şi decor geometric gravat pe lamă), din perioada stăpânirii romane (o necropolă tumulară, c. 100 de inscripții, cărămizi ştampilate, monumente sculptate, între care un stâlp de poartă – *postis* – cu decor floral în relief etc.), din perioada post-romană (necropolă de înhumație din sec. 5–6, unde s-a găsit o fibulă din argint aurit de 14,4 cm lungime, un tezaur funerar al unei prințese germanice creştine – ostrogotă sau gepidă – din sec. 5, compus din podoabe din aur cu granate, un pandantiv în formă de medalion circular, decorat cu o cruce înscrisă, catarame, coliere de mărgele, un inel, fragmente de brățară etc.), precum şi din epoca feudală timpurie (necropolă de incinerație din sec. 7–8 şi o necropolă de înhumație din sec. 11). Pe locul actualului oraş, în perioada geto-dacică, a existat aşezarea autohtonă *Napoca*, aşezare care a cunoscut o însemnată dezvoltare în timpul stăpânirii romane. Situată pe drumul roman ce ducea de la Apulum (azi Alba Iulia) la Porolissum (azi satul Moigrad-Porolissum din com. Mirşid, jud. Sălaj), localit. Napoca a devenit câtva timp reşed. procuratorului prov. romane Dacia Porolissensis, perioadă în care a cunoscut o ascensiune şi o prosperitate deosebite. În anul 124, cu ocazia vizitei făcute de împăratul roman Hadrian în Dacia, aşezarea Napoca a fost declarată *municipium*, iar în vremea lui Marcus Aurelius a fost ridicată (după anul 180) la rangul de *colonia* (*colonia Aurelia*). Se pare că oraşul a fost înconjurat cu puternice ziduri de piatră (650 x 500 m), aici avându-şi reşed. mai multe legiuni romane (*cohors I Alpinorum*; *cohors III Campestris*; vexilații din *legiunile I Adiutrix* şi a *V-a Macedonica* etc.). După retragerea legiunilor şi a administrației romane (în perioada 271–275) din Dacia, oraşul şi zona înconjurătoare au continuat să fie locuite neîntrerupt, aşa cum atestă vestigiile arheologice din cartierul Mănăştur (aici exista în sec. 9 o aşezare întărită şi o cetate). Prima menționare documentară a localit. Cluj datează din 1173, cu numele de *Clus* (în 1177 este menționat comitatul Clus), iar apoi apare în documente cu numele de *„Castrum Clus”* (1175) sau *„Castrenses de Clus”* (1213) – denumirea Clus derivă, se pare, de la cuvântul latin *clivus* (deal, colină). În 1241, castrul Clus a fost distrus de invazia mongolă. Refăcut ulterior, a devenit centrul militar şi ad-tiv al comitatului omonim, atunci fiind aduşi colonişti germani din Rhenania şi Saxonia. În 1316, Carol I Robert de Anjou, regele Ungariei, l-a ridicat la rangul de *civitas*, cu dreptul de a avea pecete proprie şi alte privilegii. În 1405 a căpătat dreptul de a ridica fortificații, fapt ce i-a permis ca în 1407 să se întărească cu o centură de ziduri şi bastioane (cu contribuția meşteşugarilor). În perioada nov. 1437–ian. 1438, populația săracă a oraşului, condusă de Jacob Bulkescher, fiul magistratului sas din Cluj, a participat la Răscoala de la Bobâlna, iar în 1514 o parte a locuitorilor din Cluj au participat la Războiul țărănesc condus de Gheorghe Doja. După constituirea principatului autonom al Transilvaniei

Cluj-Napoca. Catedrala ortodoxă „Adormirea Maicii Domnului”

(1541) sub suzeranitate turcească, Clujul a devenit cel mai important centru economic, politic şi cultural al acestuia, fiind, în anii 1790–1848 şi 1861– 1867, capitala Principatului, sediul Dietei şi al principelui Transilvaniei (între 1599 şi 1600 aici şi-a avut reşedinţa Mihai Viteazul). Totodată, în sec. 16, Clujul s-a afirmat ca un important centru cultural în care funcţiona o tipografie (din 1550), o Academie franciscană (din 1580), cu trei facultăţi (teologie, filosofie, ştiinţe juridice), transformată în 1776 în Colegiu cu 4 facultăţi (filosofie, ştiinţe naturale, drept, chirurgie). La acest Colegiu, unde unul dintre profesori a fost Ioan Piuariu Molnar, au studiat Gheorghe Şincai, Petru Maior, Gheorghe Lazăr, George Barițiu, Avram Iancu ş.a. În 1798, oraşul a fost distrus în mare parte de un incendiu pustiitor. Reprezentanţi ai populaţiei din Cluj au participat la Marea Adunare Naţională de pe Câmpia Libertăţii de la Blaj (3/15–5/17 mai 1848) votând pentru punerea în aplicare a programului revoluţionar. La 17/29 mai 1848, Dieta din Cluj, constituită din reprezentanţi unguri, saşi şi secui, fără a ţine seama de cererea Adunării de la Blaj, a votat „uniunea" Principatului Transilvania cu Ungaria. În urma acordului austro-ungar din 5/17 febr. 1867, privind crearea statului dualist Austro-Ungaria, Transilvaniei i s-a anulat autonomia, rămânând încorporată Ungariei. În perioada 25 apr./7 mai–13/25 mai 1894, la Cluj a avut loc procesul politic, cu un ecou internaţional deosebit, intentat de către guvernul maghiar „memorandiştilor", în care 14 membri ai Comitetului Central al Partidului Naţional Român (între care Ioan Raţiu, Gheorghe Pop de Băseşti, Iuliu Coroianu, Teodor Mihali, Vasile Lucaciu ş.a.) au fost condamnaţi la închisoare, fapt ce a determinat puternice manifestaţii populare de stradă. După anul 1900, oraşul s-a afirmat ca un important centru al luptei revoluţionare a românilor transilvăneni pentru unirea Transilvaniei cu România. O mare parte din populaţia oraşului Cluj a participat la Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia, la 1 dec. 1918, care a proclamat unirea necondiţionată şi pentru totdeauna a Transilvaniei cu România. La 31 aug. 1940 şi în zilele următoare, la Cluj s-au desfăşurat puternice demonstraţii de protest împotriva Dictatului de la Viena din 30 aug. 1940. Oraşul **C.** a fost eliberat de armatele române la 11 oct. 1944. Locuitorii municipiului **C.-N.** au protestat cu vehemenţă şi au luptat cu fermitate şi curaj în timpul evenimentelor din dec. 1989 pentru înlăturarea de la putere a regimului comunist, condus de Nicolae Ceauşescu, pentru abolirea comunismului şi tiraniei, mulţi dintre participanţi căzând victime (26 de morţi şi nenumăraţi răniţi) sub gloanţele forţelor de securitate, fidele regimului comunist. La 17 febr. 1968, oraşul Cluj a fost declarat municipiu, iar la 16 oct. 1974 i s-a atribuit numele de Cluj-Napoca. **Monumente:** biserica "Sfânta Maria"- Calvaria, azi monument istoric şi de arhitectură, reconstruită în 1896 - 1898 pe locul unei biserici benedictine, zidită în stil romanic în 1060-1063, distrusă de mai multe ori (din care mai exista nava corului). Renovată în 1995-1997. Centru notarial în anii 1288-1556. Orga din 1792; catedrala romano-catolică „Sfântul Mihail", cu o lungime de 70 m, a fost construită în două etape (1348–1390 şi 1410–1487), în stil gotic, cu un turn de 80 m înălţime, ridicat în anii 1836–1862, în stil neogotic. Catedrala păstrează, în interior, remarcabile picturi murale de factură gotică (sec. 15), un portal (1528) sculptat în stilul Renaşterii germane şi un amvon cu sculpturi baroce executat în 1740 de către Johannes Nachtigall şi Anton Schuchbauer. Biserica a fost restaurată în anii 1957–1963. În interior există o orgă construită în 1752 de sibianul Johannes Hahn. Biserica, în prezent declarată monument istoric, a fost iniţial romano-catolică, preluată în 1545 de cultul reformat-calvin, după care a intrat în posesia cultului unitarian (în perioada 1566-1616) şi apoi a revenit cultului romano-catolic; biserică reformată-calvină, ctitorită în 1486 de Matia Corvin şi terminată în 1510, este o construcţie de tip sală, de mari dimensiuni (34 m lungime şi 15 m lăţime), refăcută în 1643–1644 (păstrează un amvon datând din 1646). Biserica posedă o orgă instalată în 1766; în faţa bisericii reformate se află statuia ecvestră a Sfântului Gheorghe omorând balaurul, care este o copie în bronz a operei originale din 1373 a sculptorilor Martin şi Gheorghe din Cluj (sculptura originală, realizată în 1373, se află în palatul Hradčiany din Praga); catedrala evanghelică sinodo-presbiteriană, de mari dimensiuni (33,8 m lungime, 18 m lăţime, 15 m înălţime la interior), cu un turn înalt de 43 m, construită în stilul barocului târziu, în anii 1816–1829, după planurile arhitectului Georg Winkler, cu un altar din lemn, realizat de meşterul Gottfried Schneider şi pictat de Johann Gentiluomo, şi un amvon din lemn, construit în 1825–1826 de tâmplarul Lukas Hoch; are o orgă instalată în 1913; biserica romano-catolică „Sfânta Elisabeta" (1700) din cartierul Someşeni; biserica iezuiţilor, fostă a piariştilor, cu hramul „Sfânta Treime", construită în anii 1718–1724, în stil baroc. Biserica este străjuită la faţadă de două turnuri cu o înălţime de 45 m fiecare, în care sunt montate două ceasuri; Bastionul Croitorilor, atestat documentar în 1475, reconstruit în anii 1627–1629 şi restaurat în 1924 şi 1959. În faţa bastionului se află statuia lui Baba Novac, operă din 1975 a sculptorului Virgil Fulicea, iar lipit de bastion există un fragment din zidul de apărare (sec. 15–17); Cetăţuia (sec. 18) – fortificaţie de tip Vauban; Palatul „Bánffy" construit în anii 1773–1785, în stil baroc, după planurile arhitectului J. E. Blaumann, cu decor sculptat, executat de Anton Schuchbauer, găzduieşte în prezent Muzeul Naţional de Artă. Palatul a fost restaurat în anii 1990–1996; Palatul „Teleki" construit în perioada 1790–1795, în stil neoclasic, după planurile arhitectului József Leder; Palatul „Tholdalagi" (1801–1807); Palatul Sfatului (1843–1846); biserica reformată construită în 1821–1859 după planurile arhitectului Georg Winkler; biserica romano-catolică „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (sec. 14, reconstruită în anii 1844–1846 şi renovată în 1977); catedrala ortodoxă, episcopală, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", construită în anii 1921–1933, în stil romano-bizantin modern, după planurile arhitecţilor Constantin Pomponiu şi George Cristinel, cu fresce interioare executate de Anastasie Demian şi Bogdan Catul; casa lui Matia Corvin (sec. 15, cu refaceri din sec. 18), cu elemente de trecere de la stilul gotic la Renaştere, azi găzduieşte Universitatea de Artă şi Design „Ion Andreescu"; casa principelui Transilvaniei, Ştefan Bocskay (sec. 16, cu refaceri din sec. 19); clădirea Muzeului etnografic al Transilvaniei – „Reduta" – construită în 1810–1812 după planurile arhitectului József Leder; clădirea fostei monetării (1608); clădirea Seminarului „Báthori Apor" (1721–1727); clădirea Teatrului Naţional construită în 1905–1907 după planurile arhitectului austriac Ferdinand Fellner, în colaborare cu Hermann Helmer; Cazarma „Sfântul

Gheorghe" (1834–1837); clădirea Primăriei vechi (1843–1846); clădirea Universității „Babeş-Bolyai" (1893–1903); Palatul „Szeky" (1893) construit după planurile arhitectului Pecz Samu; Turnul pompierilor (sec. 15); Turnul zidarilor (sec. 15), cu fragment din zidul de apărare; Bastioanele postăvarilor, cizmarilor ş.a. (sec. 15); clădirea fostului liceu „Marianum" (1872), azi Facultatea de Biologie; clădirea Tribunalului (1902); clădirea Teatrului Maghiar de Stat, construită în anii 1906–1912 după planurile arhitecților Géza Márkus şi Frigyes Spiegel, renovată în anii 1960–1961; clădirea Bibliotecii Centrale Universitare (1906–1908); Vama veche (1748); biserica Mănăştur-Calvaria, fortificată (sec. 13, refăcută în sec. 19); biserica reformată construită (1912–1913) după planurile arhitectului K. Kós; biserica „Sfânta Treime"–din Deal (1795–1796) a avut statut de catedrală a Episcopiei Vadului şi Feleacului în perioada 1919–1932; biserica Bob, cu hramul „Învierea Domnului", este prima biserică greco-catolică din Cluj construită în anii 1801–1803 pe cheltuiala nobilului român – episcopul greco-catolic Ioan Bob; biserica „Naşterea Maicii Domnului" (1750), în cartierul Someşeni; biserica „Schimbarea la Față" (1775–1779, fostă biserica minoriților); biserica cu cocoş, aparținând cultului reformat-calvin, construită în stil Secession în anii 1913–1914 după planurile arhitectului Károly Kós; parcul municipal (organizat în 1838); numeroase case memoriale: János Bolyai, Carol Popp de Száthmary, Avram Iancu, Gheorghe Dima, Alexandru Lapedatu, Franz Liszt (str. Memorandumului nr. 4 – aici a locuit marele compozitor între 26 nov. şi 6 dec. 1846) ş.a.; casa în care s-a judecat (la 7–25 mai 1894) procesul Memorandiştilor; statuia lui Mihai Viteazul, realizată în 1976 de sculptorul Marius Butunoiu, cu un basorelief care înfățișează scene din luptele marelui voievod; monumentul „Sfânta Maria Protectoare", realizat în 1744 de către sculptorul Anton Schuchbauer; obeliscul „Carolina" (10 m înălțime), dezvelit la 4 oct. 1831, cu basoreliefuri realizate de sculptorul Iosif Kleiber; fântâna arteziană din parcul municipal, operă din 1897 a sculptorului Mátray Lájos; statuia poetului Mihai Eminescu, dezvelită în 1930, operă a sculptorului Oscar Han; statuia ecvestră a lui Matia Corvin, realizată în 1902 de către sculptorul János Fadrusz, este amplasată în fața catedralei „Sfântul Mihail"; grupul statuar „Şcoala Ardeleană" – operă a sculptorului Romulus Ladea, reprezentând pe Samuil Micu, Gheorghe Şincai şi Petru Maior; statuia lui Avram Iancu, dezvelită la 30 nov. 1993, este amplasată în spațiul dintre catedrala ortodoxă şi Teatrul Național. Tot în acest perimetru, la 9 mai 1996 a fost dezvelit Monumentul eroilor români, operă a sculptorului Radu Aftenie. La 4 km N de municipiul Cluj-Napoca, de o parte şi alta a văii Fânațelor, se află rezervația floristică „Fânațele Clujului" (80 ha) alcătuită din variate specii de plante stepice, caracteristice câmpiei ardelene, printre care *Salvia nutans*, *Salvia transsilvanica*, *Centaurea trinervia*, *Crambe tatarica*, *Bulbocodium vernum* ş.a.

COARNELE CAPREI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Jijiei; 3 013 loc. (1 ian. 2011): 1 507 de sex masc. şi 1 506 fem. Culturi de cereale şi plante tehnice. Iazuri pentru piscicultură. Pe terit. com. au fost descoperite vestigii din Epoca brozului (fragmente ceramice, topoare confecționate din rocă eruptivă etc.). Satul Coarnele Caprei s-a format pe locul unei foste „odăi" (gospodărie țărănească izolată), numită *Odaia Urzicani*, prin împroprietărirea însurăților în 1879.

COASTA IAŞILOR, regiune geografică formată dintr-un şir de abrupturi structurale, extinsă pe o lungime de c. 100 km, care separă Pod. Central Moldovenesc de Câmpia Moldovei. Alt.: c. 200 m. Este o zonă de gresii şi calcare. Structura monoclinală a straturilor a favorizat dezvoltarea unor largi fronturi cuestice şi a unor platforme structurale cu lățimi de 4–5 km. A fost studiată pentru prima oară în 1941 de geograful Mihai David.

COAŞ, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 2 sate, situată într-o zonă colinară din partea de E a Depr. Maramureş, pe râul Lăpuş; 1 409 loc. (1 ian. 2011): 707 de sex masc. şi 702 fem. Expl. şi prelucr. primară a lemnului; confecții textile. Biserica din lemn cu hramul „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" (sec. 18), în satul Întrerâuri. În satul Coaş, atestat documentar în anul 1566, se află biserica de zid cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1730). Rezervația Cheile Lăpuşului. Com. **C.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Coaş şi Întrerâuri din com. Săcălăşeni, jud. Maramureş.

COBADIN 1. Podişul ~, subunitate a Pod. Dobrogei de Sud situată în partea central-sudică a acestuia, în sudul jud. Constanța. Pod. **C.** are aspect tabular, format din platouri interfluviale întinse, uşor ondulate. Prezența calcarelor sarmațiene şi cretacice au permis dezvoltarea unui relief carstic specific (văi seci, doline, chei, peşteri, polii) în arealele localit. Negru Vodă, Mereni, Amzacea, Dobromir, Lespezi ş.a. Jumătatea sa vestică este mai înaltă (100–180 m alt.) şi secționată median, pe direcția V-E, de valea Urluia, care îl subdivide în *Pod. Cobadin* propriu-zis (în N) şi *Pod. Negru Vodă* (în S). Partea estică a **Pod. C.** este mai joasă (40–90 m alt.), formând *Pod. Topraisar*, care se termină printr-un țărm înalt, cu faleze, întrerupt pe alocuri de limane fluvio-marine.

2. Com. în jud. Constanța, alcătuită din 5 sate, situată în zona centrală a podişului omonim; 9 040 loc. (1 ian. 2011): 4 575 de sex masc. şi 4 465 fem. Stație de c.f. Nod rutier. Mat de constr., cherestea. Produse alim. Reparații de maşini agricole. Ferme de creştere a bovinelor şi porcinelor. Culturi de cereale. Rezervație paleontologică (punct fosilifer), extinsă pe 6 ha.

COBIA, com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 10 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Târgoviştei cu Piem. Cândeşti, pe râul Cobia; 3 112 loc. (1 ian. 2011): 1 537 de sex masc. şi 1 575 fem. Expl. de petrol şi gaze naturale. Expl. şi prelucr. lemnului. Pomicultură (meri, peri, pruni). Reşed. com. este satul *Gherghițeşti*. În satul Mănăstirea se află biserica „Sfântul Nicolae" a fostei mănăstiri Cobia, construită în 1571–1572 din inițiativa stolnicului Badea Boloşin, având fațadele placate în întregime cu cărămidă smălțuită policromă (tonuri de galben, verde şi albastru). Pereții exteriori prezintă firide pe toată înălțimea lor, terminate cu arcuri de cerc. Biserica are 4 turle (turla mare plasată pe naos) prevăzute cu ferestre mici, dreptunghiulare, terminate, ca şi firidele, cu arcuri de cerc. Catapeteasma este din zid gros de 60 cm. Pereții interiori nu au picturi. Biserica a fost supusă unor reparații în anii 1680, 1723–1724, după cutremurele din 14 oct. 1802, 11 ian. 1838 şi apoi 1883, 1938 şi 1994–1995. Turn-clo-

potniță de 15 m înălțime, de formă pătrată, cu rol și de poartă, datând din sec. 17. Mănăstirea Cobia a fost activă până în 1863 când au fost secularizate averile mănăstirești, călugării greci fiind nevoiți s-o părăsească, rămânând doar biserica de mir, Turnul-clopotniță și fragmente din zidul de incintă. Bisericile „Cuvioasa Parascheva" (1843), „Sfinții Voievozi" (1838), „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil" (1850), în satele Călugăreni, Căpșuna și Cobiuța. În satul Frasin Deal există bisericile „Copăcei" (1805) și „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil"-Șerbești (1828), în satul Frasin Vale se află biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1746, reparată în 1891, 1927 și 1969), iar în satul Mislea, biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1873).

COCARGEAUA → Borcea (2).

COCARGEAUA NOUĂ → Ștefan cel Mare (3).

COCHIRLEANCA, com. în jud. Buzău, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Râmnicului; 5 668 loc. (1 ian. 2011): 2 885 de sex masc. și 2 783 fem. Expl. de gaze naturale (în satul Roșioru). Fabrică de conf. din bumbac (Societate româno-chineză, din 1994), în satul Boboc. Viticultură. În satul Cochirleanca, atestat documentar, prima oară, în 1820 cu numele *Găgeanul*, se află bisericile cu hramurile „Sfinții Împărați Constantin și Elena", construită în 1856 prin strădania boierului Crețulescu (reparată în 1911–1912), și „Înălțarea Domnului" (1932).

COCIUBA MARE, com. în jud. Bihor, alcătuită din 4 sate, situată în N Câmpiei Cermei, pe râul Rătășel; 2 942 loc. (1 ian. 2011): 1 498 de sex masc. și 1 444 fem. Morărit. Lac de baraj antropic (20 ha) folosit pentru irigații, în satul Cărăsău. În satul Cociuba Mare, menționat documentar, prima oară, în 1374, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1898-1902). Pădure de stejar și cer (1 272 ha).

COCORA, com. în jud. Ialomița, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Bărăganului; 1 876 loc. (1 ian. 2011): 926 de sex masc. și 950 fem. Nod rutier. Culturi de cereale, de floarea-soarelui, sfeclă de zahăr etc. Creșterea bovinelor și ovinelor. Abator. Prelucr. laptelui. Biserica „Sfântul Nicolae" (1883, restaurată în 1943 și repictată de Gabriel Dogărăscu în 1994). Până la 25 mart. 2005, com. **C.** a avut în componență satul Colelia, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

COCORA NOUĂ → Munteni-Buzău.

COCORĂȘTII COLȚ, com. în jud. Prahova, formată din 8 sate, situată în Câmpia Ploieștiului, pe dr. râului Prahova; 3 218 loc. (1 ian. 2011): 1 628 de sex masc. și 1 590 fem. Com. **C.C.** a fost înființată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Cheșnoiu, Cocorăștii Colț, Cocorăștii Grind, Colțu de Jos, Ghioldum, Perșunari, Piatra și Satu de Sus din com. Măneşti, jud. Prahova. În satul Cocorăștii Colț, menționat documentar, prima oară, la 22 mai 1610, au fost descoperite vestigii din Epoca bronzului (ceramică) și tot aici se află o biserică din anul 1820.

COCORĂȘTII MISLII, com. în jud. Prahova, alcătuită din 3 sate, situată în Subcarpații Prahovei; 3 432 loc. (1 ian. 2011): 1 679 de sex masc. și 1 753 fem. Prelucr. lemnului; produse de feronerie. Avicultură. Muzeu sătesc (în localit. Goruna). În satul Cocorăștii Mislii, atestat documentar la 23 apr. 1441, se află o biserică din 1838, iar în satul Goruna există o biserică din 1851.

COCOȘ, Mănăstirea ~ → Niculițel (2).

COCOȘU → Ovidiu.

COCOTA → Orțișoara.

COCU, com. în jud. Argeș, alcătuită din 8 sate, situată în Piem. Cotmeana, pe cursul superior al râului Cotmeana; 2 264 loc. (1 ian. 2011): 1 170 de sex masc. și 1 094 fem. Expl. forestiere și de petrol. Pomicultură (pruni, meri, peri). Reșed. com. este satul *Răchițele de Jos*. Biserică cu hramul „Sfânta Vineri" (1827).

CODĂEȘTI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc, pe râul Rediu, în zona de confl. cu râul Vaslui; 4 695 loc. (1 ian. 2011): 2 357 de sex masc. și 2 338 fem. Nod rutier. Prelucr. lemnului (mobilă). Morărit. Legumicultură. Culturi de plante uleioase. Centru de țesături populare. În satul Pribești se află casa „Rosetti-Balș" (sec. 17–18), una dintre cele mai valoroase realizări ale arhitecturii civile moldovenești ale vremii, precum și biserica ortodoxă cu dublu hram – „Sfântul Nicolae" și „Nașterea Maicii Domnului" (sec. 18).

CODLEA 1. → Măgura Codlei.

2. Municipiu în jud. Brașov, situat în Depr. Brașov, la poalele de E ale Măgurii Codlei, la 560 m alt., pe râul Vulcănița, la 14 km NV de municipiul Brașov; 24 674 loc. (1 ian. 2011): 12 223 de sex masc. și 12 451 fem. Supr.: 132,8 km^2, din care 10,1 km^2 în intravilan; densitatea: 2 443 loc./km^2. Stație de c.f. Nod rutier. Expl. de calcar. Producție de motoare hidraulice, de mașini-unelte, de lacuri, vopsele și cerneluri tipografice, de tuburi, plăci și folii din material plastic, de articole din metal și de produse alimentare (prelucr. cărnii de pasăre, brânzeturi, panificație-patiserie). Fabrică de nutreturi combinate. Fermă de creștere a porcinelor; fermă avicolă. Abator de păsări. Sere de flori (55 ha), înființate în 1886–1890. **Istoric.** În arealul orașului au fost descoperite vestigii din Epoca bronzului, aparținând culturii materiale Schneckenberg (2000–1500 î.Hr.). Cavalerii teutoni, colonizați în Țara Bârsei (după 7 mai 1211), au construit o cetate (1211–1225) pe versantul nordic al Măgurii Codlei, numită „Cetatea Neagră", cu scopul de a apăra granița de SE a Transilvaniei. Cetatea a fost prădată și incendiată adeseori (1234, 1252, 1335, 1421, 1431) de tătari și de turci. Prima mențiune documentară a localit. datează din 1265. În 1540 a fost înființată o școală săsească, iar în 1800, prima școală în limba română. Localit. **C.** a fost distrusă în mare parte de incendiile din 1628, 3 nov. 1685, 16 iun. 1701, 24 aug. 1713, 28 aug. 1733, 3 oct. 1749, 16 apr. 1818, 14 oct. 1852 ș.a. La sfârșitul sec. 18, la **C.** au fost colonizați țigani care practicau fierăritul. După anul 1990 a avut loc un exod în masă al sașilor din **C.** Astfel, din cei 2 169 de sași cât numărau la 1 ian. 1990, 1 081 de persoane au părăsit orașul, emigrarea continuând și anii următori. Declarat oraș la 8 sept. 1950 și municipiu la 23 oct. 2000. **Monumente:** cetatea, construită în 1211–1225 de cavalerii teutoni, refăcută în anul 1432, cu o biserică din sec. 13 (azi biserică evanghelică), cu dublă incintă fortificată (realizată în 1432), edificiu, inițial în stil romanic, refăcut în stil gotic după anul

Codlea (2). Biserica evanghelică fortificată

1500 şi refăcut din nou după incendiile din 1685 şi 1701. Corul bisericii (lung de 16,5 m şi lat de 7 m) este separat de sală (care are 30,5 m lungime şi 13 m lăţime) de un arc triumfal în stil romanic, cu o lăţime de 80 cm. Biserica are tavanul casetat (252 de casete) şi pictat în 1702, un amvon din 1841 şi strane din 1724 şi 1840. În biserică există o orgă cu 2 claviaturi, 2 000 de tuburi şi 28 de registre, instalată la 6 mai 1709 şi reparată în anii 1980–1986 de Hermann Binder. Turnul clopotniţă, înalt de 65 m, are 4 clopote, iar la 18 dec. 1977 a fost instalat un mecanism electric care bate clopotele automat; clădirea Primăriei vechi (1724–1726); clădirea Judecătoriei (1908); hanul „Zum Südpol"/Polul Sud, care data din 1864, a fost demolat în 1987; case vechi din 1647, 1769 şi 1857 (casa Moise Iacob); fosta casina română (1800).

CODRII VLĂSIEI → Vlăsia (2).

CODRULUI, M-ţii ~ → Codru-Moma (1).

CODRU-MOMA 1. Masiv muntos în V M-ţilor Apuseni, delimitat de Depr. Beiuş la N-NE, M-ţii Bihor la E-SE, Depr. Brad la SE, Crişu Alb la S şi SV şi Dealurile Codru-Moma la NV. Alt. max.: 1 112 m (vf. Pleşu). Este alcătuit din calcare jurasice şi triasice dure (în E), care au favorizat dezvoltarea unor fenomene carstice (chei, doline, polii, platouri, măguri), din şisturi cristaline şi riolite în V şi roci vulcanice în S. Prezintă o creastă ascuţită, prelungă, cu direcţie NV-SE, cu o ramificaţie spre N-NV, din care se detaşează vf. Pleşu şi Bălăteasa (927 m) şi alta spre S-SE, cu aspect de platou, denumită Moma (vf. Momuţa, 930 m). Expl. de marmură şi calcare compacte ornamentale (Vaşcău, Moneasa). Bine împădurit. Cunoscut şi sub denumirea de *M-ţii Codrului*.

2. Dealurile ~, subunitate deluroasă aparţinând Dealurilor Vestice, extinsă de-a lungul ramei vestice a masivului Codru-Moma, făcând trecerea către Câmpia Cermei. Dealurile **C.-M.** sunt puternic fragmentate de râuri, având culmi secundare de 200–400 m alt., între care se dezvoltă mici bazinete şi culoare depresionare.

COGEALAC, com. în jud. Constanţa, alcătuită din 5 sate, situată în E Pod. Casimcea, pe râul Nuntaşi; 5 485 loc. (1 ian. 2011): 2 814 de sex masc. şi 2 671 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Produse alim. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Culturi de cereale şi plante tehnice. Centru de ţesături şi piese de port popular dobrogean. În zona com. **C.** vântul bate cu putere c. 2 700 de ore pe an, fapt care a determinat ca firma cehă CEZ să proiecteze instalarea pe terit. acestei comune, în anii 2011–2012, 101 generatoare electrice eoliene (Mori de vânt) de câte 2,5 MW fiecare, cu o putere totală de 252,5 MW (→ şi **Fântânele 3**). În arealul satului Gura Dobrogei, în peştera Adam, a fost descoperit (1958) un sanctuar mithraic, iar pe terit. satului Tariverde a fost identificată o aşezare getică datând din prima epocă a fierului (Hallstatt – 1200–450/300 î.Hr.) şi locuită până în epoca romană. Localitatea a fost întemeiată în perioada 1890–1900 cu numele turcesc *Hogeainlik* (Poşta Mare), ca loc de popas pentru schimbarea cailor de poştalioane care străbăteau Dobrogea. Până la 25 mart. 2005, com. **C.** a avut în componenţă satul Fântânele, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

COGEALIA → Lumina (2).

COHALM → Rupea.

COIANI → Gostinari.

COIBA MARE, peşteră în V României, situată pe Valea Gârdişoara, în S M-ţilor Bihor, la 1 000 m alt., la 12 km N de com. Gârda de Sus, jud. Alba. Lungimea galeriilor: 4 447 m. Prima explorare a avut loc în 1953, iar în 1955 şi 1972 s-au făcut alte cercetări. Peşteră activă, sub forma unei pâlnii, săpată în calcare tithonice, străbătută de un râu permanent. Prezintă o galerie pr. (mult lărgită la intrare, care după c. 100 m se îngustează) cu mai multe lacuri şi sifoane, o cascadă şi o singură sală (Sala de confluenţă). Galeria este lipsită de forme concreţionare, prezentând forme variate de coroziune şi eroziune. Greu accesibilă.

COJASCA, com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Titu, pe râul Ialomiţa; 7 871 loc. (1 ian. 2011): 3 886 de sex masc. şi 3 985 fem. Expl. de petrol, de nisip, pietriş şi argilă. Culturi de cereale şi plante tehnice. Creşterea bovinelor. Biserica „Sfântul Nicolae" (1820), în satul Cojasca.

COJOCNA, com. în jud. Cluj, alcătuită din 8 sate, situată într-o zonă deluroasă din SV Câmpiei Fizeşului (Câmpia Transilvaniei), la 335 m alt., pe râul Maraloiu, la 20 km E-SE de Cluj-Napoca; 4 367 loc. (1 ian. 2011): 2 192 de sex masc. şi 2 175 fem. Staţie de c.f. Zăcăminte de sare gemă, exploatate în anii 1780–1852 şi câtva timp după 1873. Ulterior minele de sare s-au prăbuşit, transformându-se în lacuri cu apă sărată, unul de 91,2 m adâncime şi altul de 53,2 m adâncime. Pomicultură. Staţiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local, cu veri răcoroase (media termică a lunii iul. 19°C) şi ierni friguroase (media lunii ian. -4,5°C) şi cu ape minerale clorurate, sodice, de mare concentraţie (133,8 g/l), extrase din lacurile saline din staţiune (Lacul Toroc, Lacul Mare). Apele sărate au efect curativ în tratamentul afecţiunilor reumatismale (spondiloze, artroze, poliartroze, tendinoze), a celor ginecologice (insuficienţă ovariană, sindrom ovarian de menopauză, cervicite cronice) şi endocrine (stări prepuberale la copiii supraponderali şi cu temperament hiperreactiv). Pe terit. com. a fost descoperit un tezaur dacic, cu piese din argint (lanţ, brăţară spiralată terminată cu capete de şarpe şi trei fibule cu noduli pe arc), datând din sec. 1 î.Hr. În timpul stăpânirii romane şi în Evul Mediu a fost pr. centru de expl. a sării. În satul Cojocna, atestat documentar în anul 1199, se află o biserică din lemn cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1796) şi o biserică reformată-calvină (1822–1825).

COLCEAG, com. în jud. Prahova, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Săratei, pe râul Bălana; 5 135 loc. (1 ian. 2011): 2 506 de sex masc. şi 2 629 fem. Staţie de c.f. (în satul Inoteşti) inaugurată la 13 sept. 1872. Siloz de cereale. Prelucr. lemnului şi a marmurei. Morărit şi panificaţie. Biserică având dublu hram – „Schimbarea la Faţă" şi „Sfântul Dumitru" (începutul sec. 18), în satul Parepa-Ruşani. Satul Colceag este atestat documentar în 1469, Parepa-Ruşani în 1469, cu numele Ruşi, Vâlcelele în 1560, cu toponimul *Degeraţi*, iar Inoteşti în 1571.

COLELIA, com. în jud. Ialomiţa, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Bărăganului; 1 433 loc. (1 ian. 2011): 684 de sex masc. şi 749 fem. Moară de cereale. Culturi de cereale, de floarea-soarelui, plante tehnice ş.a. Com. **C.** a fost înfiinţată la 25 mart. 2005 prin desprinderea satului Colelia din com. Cocora, jud. Ialomiţa. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1919).

COLENTINA 1. Râu, afl. stg. al Dâmboviţei; 98 km; supr. bazinului: 636 km^2. Izv. din Dealurile Târgoviştei şi trece prin Buftea şi prin partea de N a

municipiului Bucureşti. Între 1930 şi 1935, când s-a amenajat cursul Colentinei în aval de Buftea, s-a săpat, în amonte de Buftea, un canal (canalul Bilciureşti–Colacu, jud. Dâmbovița) între Ialomița şi Colentina. Pe cursul inf. al râului Colentina au fost create numeroase lacuri antropice, folosite pentru agrement: Ciocăneşti (90 ha), Buftea (200 ha), Buciumeni (65 ha), Mogoşoaia (96 ha), Chitila (75 ha), Străuleşti, Băneasa (36 ha), Herăstrău (77 ha), Floreasca (56 ha), Tei (65 ha), Plumbuita (55 ha), Fundeni (123 ha), Pantelimon I (33 ha) şi II (313 ha), Cernica (360 ha).

2. Cartier în partea de NE a municipiului Bucureşti.

COLIBAŞI 1. Denumirea până la 20 mai 1996 a oraşului *Mioveni*.

2. Com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Burnas, pe râul Argeş; 3 461 loc. (1 ian. 2011): 1 725 de sex masc. şi 1 736 fem. Expl. de petrol şi gaze. Culturi de cereale, plante tehnice şi uleioase ş.a. Legumicultură în solarii (400 ha) şi în câmp (200 ha). Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **C.** a fost în jud. Ilfov. Bisericile cu acelaşi hram – „Cuvioasa Parascheva", în satele Colibaşi (1880–1889) şi Câmpurelu (sec. 19).

COLONEŞTI 1. Com. în jud. Bacău, alcătuită din 6 sate, situată în Colinele Tutovei, pe cursul superior al râului Zeletin; 2 214 loc. (1 ian. 2011): 1 173 de sex masc. şi 1 041 fem. Viticultură. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1630) şi „Sfântul Dumitru" (1809, refăcută în 1832-1835 şi reparată în anii 1897 şi 1957), în satul Coloneşti.

2. Com. în jud. Olt, alcătuită din 9 sate, situată în Piem. Cotmeana; 2 110 loc. (1 ian. 2011): 1 010 de sex masc. şi 1 100 fem. Ateliere de prelucrare a aluminiului. Culturi de cereale, plante tehnice şi legume. Pomicultură (pruni, meri, peri, cireşi, vişini). Viticultură. Avicultură; apicultură. Morărit şi panificație. Pe terit com **C.** au fost descoperite vestigii ale unor aşezări dacice din sec. 3. Satul Coloneşti este menționat documentar, prima oară, la 22 iul. 1570. Bisericile cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (1831–1832), „Sfântul Nicolae" (1842) şi „Cuvioasa Parascheva" (1860, restaurată în anul 2009), în satele Bătăreni, Vlaici şi Gueşti.

COLONIA BRĂTIANU → Petrila.

COLONIA DACICA → Sarmizegetusa.

COLONIA ILIE PINTILIE → Plopeni.

COLONIA LONEA → Petrila.

COLONIA UCEA → Victoria (1).

COLONIA ULPIA TRAIANA AUGUSTA DACICA SARMIZEGETUSA → Sarmizegetusa.

COLTĂU, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 2 sate, situată în partea de E a Depr. Baia Mare; 2 397 loc. (1 ian. 2011): 1 190 de sex masc. şi 1 207 fem. În satul Coltău, atestat documentar în anul 1405, se află colecția muzeală „Petöfi Sándor" (inaugurată în 1960), castelul „Teleki" (1740–1760), construit în stil baroc şi renovat în 1821, şi o biserică reformată (1819-1828). În castelul „Teleki" a locuit câtva timp poetul Petöfi Sándor, perioadă în care a scris 33 de poezii. Com. **C.** a fost reînființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Coltău şi Cătălina din com. Săcălăşeni, jud. Maramureş (înainte de 17 febr. 1968, Coltău a avut statut de comună).

COLȚ, Mănăstirea ~ → Ribița.

COLȚI, com. în jud. Buzău, alcătuită din 4 sate, situată în Depr. Sibiciu (Subcarpații Buzăului), la poalele Dealului Blidişel, pe râul Sibiciu; 1 129 loc. (1 ian. 2011): 553 de sex masc. şi 576 fem. Expl. de chihlimbar. Pomicultură (meri, pruni, nuci). Muzeul chihlimbarului (în satul Colți), inaugurat în 1973, în care sunt expuse roci cu chihlimbar, chihlimbar prelucrat sau brut (între care există o bucată de 1 785 grame), unelte folosite pentru exploatarea chihlimbarului ş.a. Satul Colți este menționat documentar, prima oară, în 1277. Până la 17 febr. 1968 com. şi satul Colți s-au numit *Între Sibicii*. În satul Aluniş se află biserica fostului schit Aluniş, având hramul „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul", săpată în stâncă de doi ciobani în anii 1274–1277 şi atestată documentar în 1351 şi înzestrată în 1578 de domnul Mihnea Turcitul şi soția sa, Neaga. Schitul a încetat să mai existe în anul 1871; chilii săpate în stâncă. Rezervația naturală „Chihlimbarul de Buzău" (8,5 ha).

COMANA 1. Lac de luncă situat în Câmpia Burnas, pe terit. jud. Giurgiu, pe cursul inf. al râului Neajlov, în apropiere de confl. cu Argeşul. Supr. variază între 700 ha, la nivelurile obişnuite ale Neajlovului, şi 1 000 ha, în perioada apelor mari. Din cauza cantităților mari de aluviuni aduse şi depuse de Neajlov, lacul are adâncime mică şi este aproape în întregime acoperit cu vegetație (doar 25 ha sunt libere de vegetație), fapt ce-i conferă înfățişarea unei mlaştini. Prezintă interes cinegetic (rațe sălbatice) şi piscicol.

2. Com. în jud. Braşov, alcătuită din 4 sate, situată în Depr. Făgăraş, în zona de confl. a râului Comana cu Oltul; 2 763 loc. (1 ian. 2011): 1 404 de sex masc. şi 1 359 fem. Nod rutier. Expl. forestiere şi de bazalt (în satul Comana de Sus). Culturi de cereale şi cartofi. Reşed. com. este satul *Comana de Jos*. Moară de apă şi joagăr (Comana de Sus). În satul Comana de Jos, atestat documentar în 1469, se află un punct muzeal cu piese de arheologie şi documente referitoare la istoria locală şi cu colecție de etnografie (țesături, ceramică, port popular, piese de cult etc.) şi o biserică greco-catolică (1512), cu picturi originare. Bisericile ortodoxe cu hramurile „Sfântul Nicolae" şi „Cuvioasa Parascheva" (sec. 18), în satul Comana de Jos şi „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18), în satul Comana de Sus. Rezervație geologică (coloanele de bazalt „Piatra cioplită"), extinsă pe 1 ha.

3. Com. în jud. Constanța, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Negru Vodă; 1 853 loc. (1 ian. 2011): 967 de sex masc. şi 886 fem. Fermă de creştere a bovinelor. Culturi de cereale. În sec. 19, satul Comana era o mică localitate de turci pe care aceştia o numeau *Mustafa Aci* (în traducere: *Mustafa de lângă pom*), iar românii veniți aici după anul 1877 i-au spus *Mustafaci*. Satul Tătaru a fost întemeiat de tătarii veniți din Crimeea la începutul sec. 19 pe care aceştia l-au numit *Azaplar* (Apa Adâncă), iar satul Pelinu este, de asemenea, o aşezare veche de turci, numită inițial *Carachioi* (în traducere: *Satul Negru*). La sfârşitul sec. 19, în satul Comana s-a stabilit un grup mare de români veniți din satele Albeşti şi Urluiasca, jud. Olt, împroprietăriți cu pământ în această zonă, iar în satul

Comana (4). Complexul mănăstiresc

Pelinu au venit mocani români din zona Sibiului care au primit pământ aici.

4. Com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Burnas, pe malul lacului omonim, la 35 km S de Bucureşti: 7 343 loc. (1 ian. 2011): 3 573 de sex masc. şi 3 770 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 1 nov. 1869). Culturi de cereale, de plante tehnice şi uleioase etc. Legumicultură. Secţie de industrializare a laptelui. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **C.** a făcut parte din jud. Ilfov. În locul numit „Valea Foii" s-a descoperit o aşezare neolitică (cultura materială Gumelniţa). Pe terit. com. se află trupul Oloaga-Grădinari (248 ha) al pădurii Comana, care conservă numeroase specii vegetale şi animale de origine sudică. Este o pădure de tip „şleau", în care se dezvoltă arbori ca gârniţa (*Quercus frainetto*), mojdreanul (*Fraxinus ornus*), stejarul brumăriu (*Quercus pedunculiflora*), stejarul pufos (*Quercus pubescens*), cerul (*Quercus cerris*), teiul (*Tilia tomentosa*), ulmul (*Ulmus procera*), jugastrul (*Acer campestre*) etc. şi plante rare ca laleaua pestriţă (*Fritillaria tenella*), leurda (*Allium ursinum*), bujorul românesc (*Paeonia peregrina*) – declarat monument al naturii, rodul pământului (*Arum orientale*), gura lupului (*Scutellaria altissima*) – element pontic mediteranean ş.a. În cadrul subarboretului se remarcă ghimpele (*Ruscus aculeatus*), aclimatizat în pădurea Oloaga-Grădinari, declarat monument al naturii. Rezervaţia Comana, declarată (în 1954) rezervaţie forestieră şi cinegetică, se extinde pe 630,5 ha în perimetrele a trei comune: trupul de pădure *Oloaga-Grădinari* se află pe terit. com. Comana, trupul *Fântânele* (152,5 ha) este în arealul com. Călugăreni, iar trupul *Padina Tătarului* (230 ha) se află în raza com. Mihai Bravu. În satul Comana se află un vechi complex mănăstiresc (mănăstirea Comana) – ctitorie atribuită domnului Vlad Ţepeş din anii 1456–1462, fapt confirmat de descoperirile arheologice care au scos în evidenţă fundaţiile primelor construcţii din lemn. Biserica „Sfântul Nicolae" a fost reclădită din iniţiativa domnului Radu Şerban, în 1588–1609, refăcută de Şerban Cantacuzino, în 1699–1703 şi reconstruită din temelie în 1854. Aici se află mormintele domnilor Radu Şerban, Nicolae Pătraşcu (fiul lui Mihai Viteazul) şi a membrilor familiei Cantacuzinilor. Întreg ansamblul monahal a fost restaurat în anii 1908, 1970–1977 şi 1996–2000, iar biserica pictată în 1968–1970, în frescă, de către pictorul Ion Taflan; bisericile cu acelaşi hram – „Adormirea Maicii Domnului", în satele Budeni (1882) şi Grădiştea (1657).

COMANDĂU, com. în jud. Covasna, formată dintr-un sat, situată la poalele de SV ale M-ţilor Vrancea, pe cursul superior al râului Bâsca Mare; 976 loc. (1 ian. 2011): 487 de sex masc. şi 489 fem. Expl. şi prelucr. lemnului (fabrica de cherestea a fucţionat din 1889 până la 17 oct. 1999, când a fost desfiinţată). Turbărie situată pe plan înclinat, declarată rezervaţie. Pârtie de schi. Tabără de vară pentru copii şi tineret. Biserica ortodoxă cu hramul „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul" (1999-2000).

COMARNA, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Pod. Central Moldovenesc cu terasele şi luncile Jijiei şi Prutului; 4 758 loc. (1 ian. 2011): 2 369 de sex masc. şi 2 389 fem. Viticultură. Pomicultură (cireşi). Reşed. com. este satul *Osoi*. În satul Comarna, menţionat documentar, prima oară, în 1431, se află biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1804).

COMARNIC 1. Peşteră în SV României, situată pe versantul stâng al râului omonim (afl. al Caraşului), în NE M-ţilor Anina, la 440 m alt. Lungimea galeriilor: 4 040 m. Cunoscută din 1912, dar studiată amănunţit în 1933–1939, 1961, 1965–1969. Peşteră descendentă, străpunsă de ogaşul Ponicova, cu două intrări (în N şi în SV), foarte ramificată, alcătuită dintr-un etaj superior (fosil) şi altul inferior (subfosil), cu o vastă succesiune de galerii mari şi foarte mari care asigură legătura între numeroasele săli de dimensiuni grandioase. Prezintă bogate formaţiuni concreţionare, variate tipuri de stalactite şi stalagmite, divers colorate, domuri uriaşe, perle de peşteră, „orgi", baldachine, văluri şi draperii, lame transparente, cristale de calcită, lapiezuri etc. Temp. aerului din interior este de 9,5°C, iar umiditatea de 85–100%. Faună bogată (păianjeni, muşte de guano etc.). Rezervaţie speologică (din 1946).

2. Oraş în jud. Prahova, situat în zona de contact a Subcarpaţilor Prahovei cu prelungirile sudice ale M-ţilor Baiu, extins în lunca şi pe terasele de pe stg. râului Prahova, la 500–580 m alt., la 52 km NV de municipiul Ploieşti; 12 966 loc. (1 ian. 2011): 6 357 de sex masc. şi 6 609 fem. Supr. 90 km^2, din care 5 km^2 în intravilan; densitatea: 2 593 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată la 1 dec. 1879). Expl. de balast, de gresie, calcar şi marne (pentru ciment). Producţie de ciment (din 1884), ipsos şi var, de produse refractare pentru siderurgie, de mobilă şi cherestea, ambalaje din lemn, de băuturi răcoritoare, de articole de îmbrăcăminte, de covoare. Pomicultură (meri, peri, pruni). Centru de cusături populare. Muzeu cinegetic. **Istoric.** Prima menţiune

Comarnic (2). Vedere generală

documentară a localit. datează din 27 mai 1510, iar apoi este amintită în 1694 şi într-un hrisov domnesc emis de Mihai Suţu la 21 oct. 1791. Staţie de poştă (1854). Lângă **C.** s-au dat lupte grele (oct. 1916) între trupele române şi cele germano-austro-ungare care încercau să străpungă (fără succes) frontul pe Valea Prahovei. Declarat oraş la 17 febr. 1968. În prezent, oraşul **C.** are în subordine ad-tivă 4 localit. componente: Ghioşeşti, Podu Lung, Poiana, Posada. **Monumente:** biserica „Sfântul Nicolae" (1901), cu picturi murale originare, între care figurează şi regele Carol I cu regina Elisabeta; Conac de factură romantică (1878); în localit. componentă Posada se află schitul „Lespezi" (1601), cu biserica „Sfânta Treime" (1661–1675), pictată de renumitul zugrav Pârvu Mutu în 1694.

COMĂNEŞTI 1. Depresiunea ~ → Dărmăneşti (1).

2. Oraş în jud. Bacău situat în Depr. Dărmăneşti, la 350–400 m alt., pe râul Trotuş, la 58 km SV de municipiul Bacău; 23 354 loc. (1 ian. 2011): 11 556 de sex masc. şi 11 798 fem. Supr.: 63,9 km^2, din care 11 km^2 în intravilan; densitatea: 2 123 loc./km^2. Staţie de c.f., inaugurată în 1892. Nod rutier. Expl. de cărbune brun (în localit. componentă Vermeşti), efectuate în perioada 1836–2005. Centrală electrică şi de termoficare (intrată în funcţiune în 1954), cu o putere de 25 MW, după 1990 lucrând doar ca furnizoare de energie termică. Producţie de uşi şi ferestre metalice, de ulei comestibil, de mobilă curbată, placaj, plăci fibrolemnoase, cherestea. Morărit. Parcul „Ghica" (7,4 ha). **Istoric.** Localit., menţionată ca aşezare rurală, prima oară, la 28 ian. 1409, a fost declarată comună în 1864, iar oraş în 1952. În prezent, oraşul **C.** are în subordine ad-tivă 2 localit. componente: Podei şi Vermeşti. **Monumente:** bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (în cartierul Leurda), construită din lemn în 1751 şi mărită în 1901, „Sfântul Spiridon", ctitorie din anii 1810–1815 a fam. Ghica, „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel", ctitorie din 1802–1807 a lui Năstase Donici, şi „Naşterea Maicii Domnului" (1908–1928), în cartierul Lăloaia; biserica romano-catolică „Sfântul Anton de Padova" (1925); palatul „Ghica-Comăneşti" construit în perioada 1880–1890 după planurile arhitectului francez Albert Galleron, în stil baroc. Din 1990, palatul găzduieşte o expoziţie etnografică şi de artă modernă şi contemporană; Gara C.F.R. (1890), construită de Anghel Saligny.

3. Com. în jud. Suceava, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Sucevei; 2 222 loc. (1 ian. 2011): 1 149 de sex masc. şi 1 073 fem. Morărit şi panificaţie. Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Culturi de cartofi. În satul Comăneşti, atestat documentar, prima oară, la 5 iun. 1601, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1772). În satul Humoreni se află biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 18), mutată aici în anul 1837 din satul Pârteştii de Jos. Com. **C.** a fost înfiinţată la 18 iul. 2002 prin desprinderea satelor Comăneşti şi Humoreni din com. Botoşana, jud. Suceava.

COMÂNDĂREŞTI → Răuseni.

COMIŞANI, com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Târgovişte, în zona de confl. a râului Slănic cu Ialomiţa; 5 303 loc. (1 ian. 2011): 2 597 de sex masc. şi 2 706 fem. Morărit şi panificaţie. Producţie de nutreţuri concentrate, de băuturi alcoolice, de uşi şi ferestre metalice. Iazuri şi heleşteie. Bisericile cu hramurile „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1842–1849) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1821–1831), în satele Comişani şi Lazuri.

COMLOD 1. Colinele Comlodului, subunitate a Câmpiei colinare a Sărmaşului, situată la N de Valea Mureşului, între râurile Lechinţa (la E) şi Pârâu de Câmpie (la V), alcătuită din argile marnoase, tufuri, nisipuri şi pietrişuri. Relieful, cu alt. de 400–500 m, este format dintr-o succesiune de interfluvii prelungi, domoale, fragmentate de văi largi cu versanţi asimetrici, afectaţi de ravene şi alunecări, şi cu lunci extinse, uneori înmlăştinite. Zăcăminte de gaze naturale cantonate în structurile de domuri.

2. → Lechinţa (2).

COMLOŞU MARE, com. în jud. Timiş, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Mureşului (Câmpia de Vest), la graniţa cu Serbia; 5 172 loc. (1 ian. 2011): 2 531 de sex masc. şi 2 641 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Culturi de cereale, de floarea-soarelui şi sfeclă de zahăr etc. În arealul comunei au fost descoperite vestigii neolitice. În anul 1734, aici s-au stabilit mai multe familii de olteni, iar în 1781 au fost colonizate numeroase familii de germani. În satul Comloşu Mare, menţionat documentar, prima oară, în 1446, se află biserica ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1794–1796, refăcută şi pictată în 1891 şi repictată în 1925), biserica romano-catolică (1867–1868), în stil gotic, cu acoperişul refăcut în anul 2002, biserica greco-catolică (1889–1891, reparată în 1926), conacul „San Marco" (1843) şi un han (sec. 18). În satul Lunga, atestat documentar în 1743, există biserica „Înălţarea Domnului", construită în perioada 24 sept. 1933–10 febr. 1936, iar în satul Comloşu Mic, o biserică din anul 1806.

CONCEŞTI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 2 sate, situată în N Câmpiei Jijiei Superioare; 1 923 loc. (1 ian. 2011): 960 de sex masc. şi 963 fem. Cămin cultural; bibliotecă publică (8 000 vol.). Culturi de cereale, plante tehnice, cartofi etc. Pe terit. com. a fost descoperit un mormânt princiar hunic, cu inventar alcătuit din obiecte din aur şi argint (sec. 5 d.Hr.). În satul Conceşti, atestat documentar în 1637, se află biserica din lemn cu hramul „Naşterea Domnului" (sec. 18, refăcută în 1885).

CONOP, com. în jud. Arad, alcătuită din 5 sate, situată la poalele de S ale M-ţilor Zarand, pe râul Mureş; 2 431 loc. (1 ian. 2011): 1 212 de sex masc. şi 1 219 fem. Staţie de c.f. Balastieră. Expl. de gresii (în satul Milova). Prelucr. lemnului. Pomicultură. Satul Conop este menţionat documentar, prima oară, în 1506. În satul Chelmac, atestat documentar în 1133, se află ruinele unei cetăţi din sec. 15–16, în satul Milova există ruinele exploatării miniere „Zidurile de la Tău" (1800), în satul Conop este conacul „Ştefan Cicio-Pop" (sf. sec. 18), azi şcoală generală, iar în satul Odvoş se află castelul „Konopi", în stil neoclasic (sec. 18), transformat după 1800.

CONSTANTIA → Constanţa (1).

CONSTANTIN DAICOVICIU, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 6 sate, situată la poalele de SV ale M-ţilor Poiana Ruscăi, pe râul Timiş; 3 036 loc. (1 ian. 2011): 1 508 de sex masc. şi 1 528 fem. Staţie de c.f. Expl. de calcar. Fabrică de var care a funcţionat în timpul sec. 20, în prezent dezafectată, şi de produse ceramice. Pomicultură (meri, peri, pruni). Reşed. com. este satul *Căvăran*. Până la 26 aug. 1973, com. **C. D**. s-a numit *Căvăran*. Satul Căvăran este menţionat documentar, prima oară, în 1376. Ruinele unui castru roman (sec. 2). Conacul „Juhasz" (1896), azi orfelinat, în satul Zăgujeni. În satul Căvăran s-a născut istoricul şi arheologul Constatin Daicoviciu (1898–1973).

CONSTANȚA 1. Municipiu în extremitatea de SE a României, reşed. jud. cu acelaşi nume, situat pe ţărmul de V al Mării Negre, la 0–60 m alt.; 300 385 loc. (1 ian. 2011): 140 676 de sex masc. şi 159 709 fem. Supr.: 167 km^2, din care 57,4 km^2 în intravilan; densitatea: 5 233 loc./km^2. Aeroport internațional, situat la 27 km NV de oraş, în com. Mihail Kogălniceanu. Nod feroviar (staţia de c.f. inaugurată la 4 oct. 1860) şi rutier. Cel mai mare port maritim al României şi al Mării Negre, cu un trafic de c. 80 de mil. tone mărfuri anual. În 1878, portul **C.** dispunea de 200 m diguri şi 4 ha incintă portuară. La 16 oct. 1896 a început construcţia portului modern **C.** sub conducerea ing. Anghel Saligny, iar la 27 sept. 1909 a avut loc inaugurarea acestuia, în prezenţa regelui Carol I. În această perioadă au fost realizate un dig de larg, de 1 377 m lungime, digul de Sud (1 497 m), cu farul roşu, danele de încărcare, mii de metri de cheiuri, silozuri, calea ferată ş.a. Supr. platformei portuare era de 137 ha , din care 60 ha acvatoriu. În prezent, datorită lucrărilor de extindere în zona Constanța Sud–Agigea, supr. platformei portuare este de 3 222 ha (din care 1 518 ha acvatoriu), iar lungimea digurilor de adăpostire însumează 18 km. Portul de astăzi mai dispune de 224 dane operative, 65 km fronturi de acostare, 280 km drumuri, 324 km linii de c.f. etc., la **C.** putând opera nave de maxim 250 000 tdw şi un pescaj de 17 m. În partea de Sud a portului Constanța se află zona liberă, extinsă pe o supr. de 134,60 ha, inaugurată în 1993 şi completată în 1997 cu zona liberă Basarabi cu o supr. de 11,40 ha. La NV de cazinou se află Portul turistic „Tomis", inaugurat în 1958 şi modernizat în anii 2004-2006. Centrala electrică şi de termoficare „Palas" (intrată în funcţiune în 1970). Şantierul naval (1899), astăzi dezvoltat şi modernizat, produce şlepuri, cargouri şi nave maritime de mare tonaj (mineraliere de 55 000 tdw şi petroliere de 150 000 tdw); reparaţii navale. Producţie de pompe şi compresoare, de celuloză şi hârtie, mobilă (1967), mat. de constr. (1973, plăci de beton celular autoclavizat/BCA, prefabricate din beton), produse electronice şi aparate de uz casnic cu folosinţă îndelungată, de ţesături din lână (1965), din in şi cânepă, ambalaje metalice, marmură compozită (în colab. cu Italia, din 22 sept. 1995) şi alim. (ulei comestibil, conserve de legume, preparate din carne şi lapte, bere, produse de panificaţie, îmbuteliat Coca-Cola etc.). Întreprindere poligrafică. Antrepozite frigorifice. Întreprindere piscicolă. Complex avicol. Sere legumicole. În municipiul **C.** funcţionează patru instituţii de învăţământ superior de stat (Universităţile „Ovidius", „Spiru Haret", Universitatea Maritimă şi Academia navală „Mircea cel Bătrân") cu 30 de facultăţi, 38 915 studenţi şi 1 021 cadre didactice şi două instituţii de învăţământ superior private (Universităţile „Andrei Şaguna" şi „Dimitrie Cantemir") cu 9 facultăţi, 17 303 studenţi şi 144 profesori, în anul universitar 2007–2008, cinci teatre (dramatic, de păpuşi, de operetă, de balet clasic şi contemporan şi de estradă), filarmonica „Marea Neagră" şi 11 muzee: Muzeul de Istorie Naţională şi Arheologie (colecţii de arheologie preistorică, greacă, romană, bizantină, medievală; unelte din silex, ceramică, arme, statui – între care se remarcă statuetele zeiţei Fortuna, protectoarea vechiului Tomis, a Şarpelui fantastic sau „Glicon" ş.a. –, vase de sticlă, bijuterii, monede din aur, argint, bronz etc.); Muzeul de Artă (pictură, sculptură şi grafică românească, semnate de Theodor Aman, Nicolae Grigorescu, Theodor Pallady, Corneliu Baba, Ion Ţuculescu, Dimitrie Paciurea, Ion Jalea, Corneliu Medrea, Vida Gheza, Marcel Chirnoagă ş.a.); Edificiul Roman cu mozaic expune pavimentul cu mozaic al Agorei de secol 4 din oraşul antic Tomis, ancore, amfore, lingouri, mărfuri de pe corăbii, statuete, mozaic policrom etc.; Muzeul de Artă Populară (colecţii de artă populară dobrogeană: port popular, ţesături, ceramică, scoarţe etc.); Muzeul Mării, cu o bogată colecţie de faună acvatică provenită din apele planetei; Muzeul Marinei (istoria marinei româneşti şi a flotei comerciale, amfore greceşti, armament, documente etc.); Muzeul de Istorie Militară (arme, uniforme, medalii, documente, fotografii); Muzeul de sculptură „Ion Jalea" (108 lucrări – statui, busturi, desene, schiţe, reliefuri ş.a. donate de Ion Jalea); Complexul Muzeal de Ştiinţele Naturii (cuprinde Aquarium, Planetarium, Observatorul Astronomic şi Delfinarium) etc.; 104 biblioteci, între care se remarcă Biblioteca judeţeană **C.**, f. 1931, cu 529 688 vol., cinematografe etc. Post local

Constanța (1). Cazinoul

Constanța (1). Teatrul de Stat

de radio-emisie şi de TV (din 1990). Important centru turistic şi staţiune balneoclimaterică estivală, cu climat maritim, excitant-solicitant, cu veri călduroase (media termică a lunii iul. > 22°C) şi ierni blânde (în ian. temp. medii de 0°-1°C). În lunile de vară, cerul este mai mult senin, Soarele strălucind, în medie, 10–12 ore pe zi. Factorii naturali de cură sunt apa Mării Negre, clorurată, sulfatată, sodică, magneziană (mineralizare 15,5‰) şi climatul maritim, bogat în aerosoli salini şi radiaţii solare. Dispune de o plajă întinsă, cu nisip fin, amenajată pentru helioterapie şi talazoterapie. Staţiunea este indicată, deopotrivă, pentru odihnă în perioada vacanţelor de vară, cât şi pentru tratarea unor boli ca: hipotiroidism, limfatism, anemii secundare, rahitism, decalcifieri, unele dermatoze, afecţiuni reumatismale ş.a. Sub administrarea sa se află şi staţiunea balneoclimaterică *Mamaia* (→). **Istoric.** Oraşul de astăzi este situat pe terit. anticei colonii greceşti *Tomis*, întemeiată de coloniştii din Milet la sf. sec. 7–începutul sec. 6 î.Hr. (săpăturile arheologice au scos la iveală amfore din perioada elenistică, opaiţe, vase din sticlă, bijuterii, obiecte de toiletă, o trusă chirurgicală etc.). Cea mai veche atestare documentară a oraşului grecesc *Tomis* datează din sec. 3 î.Hr., când a constituit obiectul unui conflict între Bizantion (azi Istanbul) şi Callatis (aliată cu Histria) pentru stăpânirea localit. *Tomis*. După anul 260 î.Hr., oraşul capătă dreptul să bată monedă (emisiuni din bronz, cele mai multe având pe *avers* capul lui Zeus în cunună de iederă, iar pe *revers* înscrisul *TOMI*); în timpul lui Mithridates VI Eupator, regele elenistic al Pontului (112–63 î.Hr.), au fost emişi şi stateri din aur. După anii 72–71 î.Hr., în urma expediţiei lui Terentius Varro Lucullus (proconsulul Macedoniei), *Tomis* a intrat sub influenţa romană timp de un deceniu (în iarna anului 62–61 î.Hr. romanii au fost alungaţi), după care a fost luat în stăpânire de geţii conduşi de Burebista. În anul 29–28 î.Hr., Dobrogea, inclusiv oraşele pontice Histria, Tomis, Callatis, au fost cucerite de romani, cetăţile rămânând direct în subordinea Romei (în fruntea lor fiind numiţi proconsuli) până în anul 46 d.Hr. În această perioadă, din porunca împăratului Augustus, a fost exilat la *Tomis* (între anii 9 şi 17) şi a murit aici, marele poet latin Ovidiu (Publius Ovidius Naso, 43 î.Hr.–17 d.Hr.). În sec. 1–3, pe când era reşed. guvernatorului roman al prov. Moesia Inferior, oraşul *Tomis* a cunoscut o dezvoltare economică şi politică maximă, devenind cel mai mare port de pe ţărmul Pontului Euxin (Marea Neagră) şi sediul Federaţiei cetăţilor greceşti-pontice. Din perioada stăpânirii romane (sec. 2–3) au fost scoase la iveală coloane cu efigii (Dioscurii şi Hercule) pe console, statui şi reliefuri de cult, cu imaginile mai multor divinităţi (Fortuna cu Pontus, Asclepios, Şarpele Glicon, Isis, Cavalerul trac, Dionyssos, Mercur, Iunona etc.), monede, ceramică, bijuterii etc. În anul 269, în timpul puternicei invazii a goţilor, veniţi pe mare, oraşul *Tomis* a rezistat datorită zidurilor groase de apărare construite de romani. Din ansamblul incintei fortificate făcea parte şi portul Tomis, cu mai multe complexe arhitecturale între care se remarca un *emporiu* (edificiu amenajat pentru operaţii şi tranzacţii comerciale) cu două niveluri (unul inferior, destinat depozitelor de mărfuri şi altul superior cu o mare sală acoperită, pentru tranzacţii comerciale). Aici a fost descoperit un splendid pavaj de mozaic policrom, de tipul unui covor oriental, cu motive geometrice (cercuri, pătrate, dreptunghiuri) şi elemente vegetale (viţă de vie) în culorile roşu, bej, cărămiziu, verde închis, alb, păstrat nealterat, de dimensiuni mari (2 000 m^2; 100 x 20 m). În interiorul cetăţii au mai fost identificate mai multe bazilici din sec. 4–5 şi unele inscripţii greceşti şi latine din sec. 5–6. În sec. 4 localit. a luat numele de *Constantia* (după numele împăratului Constantin cel Mare, care a construit aici, printre altele, cartierul Constantiniana), nume adoptat şi de turcii otomani, în vremea stăpânirii lor asupra Dobrogei, sub forma de *Küstenge*. În perioada 680–971 oraşul a făcut faţă din ce în ce mai greu atacurilor repetate ale slavilor, bulgarilor şi avarilor. Din sec. 10, intră din nou în stăpânirea Bizanţului, fiind menţionat pe hărţile de navigaţie maritimă bizantine şi genoveze. La sf. sec. 13, genovezii au întemeiat aici o colonie, au construit o schelă nouă şi un far (1300) şi au atribuit localităţii numele de *Constanza*. Ulterior, localit. a apărut consemnată cu numele *Constantia* pe mapamondul lui Fra Mauro (1457), *Constantza* pe portulanul spaniol al lui Domingo, *Tomi* în *Geographia* lui Mercator (mijlocul sec. 16), *Küstenge* (în perioada stăpânirii otomane a Dobrogei, respectiv între anii 1417 şi 1878) şi Constanţa după 1878. În timpul domniei lui Mircea cel Bătrân (1386–1418), **C.** împreună cu întreaga Dobroge s-a aflat sub autoritatea voievodului, iar în anul 1417 Dobrogea a fost cucerită de turci, care au menţinut-o sub stăpânirea lor timp de peste 400 de ani. Deşi în Evul Mediu localit. nu a mai avut o importanţă deosebită, prin portul său se exportau, totuşi, majoritatea produselor româneşti destinate oraşului Istanbul. După o

Constanța (1). Farul genovez

Constanța (1). Statuia poetului latin Ovidius

Constanța (1). Muzeul de Istorie Națională și Arheologie

perioadă de declin, **C.** a cunoscut o dezvoltare deosebită după Războiul de Independență (1877–1878), când a devenit principala „poartă" maritimă a României. Declarat municipiu la 17 febr. 1968, **C.** are în subordine ad-tivă 2 localit. componente: Mamaia și Palazu Mare. **Monumente:** ruinele cetății Tomis; Edificiul (*emporiu*) roman cu mozaic (sec. 4), în cadrul căruia este conservat, nealterat, un mozaic de 2 000 m², compus din elemente florale și motive geometrice în culorile roșu, bej, maron, verde închis și alb; fântâna cu apă potabilă (28 m ad.) din epoca romană; Marea moschee, zidită în anii 1910–1912, în stil maur, după proiectul savantului Gogu Constantinescu, fiind o copie fidelă a moscheii Konya din Anatolia (Turcia), cu un minaret de 50 m înălțime. Moscheea posedă un covor oriental de mari dimensiuni (9 x 16 m), cu o greutate de 490 kg și o vechime de peste 200 de ani; geamia „Hunchiar" (1867–1868), în stil maur, cu un minaret de 24 m înălțime; biserica greacă, cu hramul „Schimbarea la Față", construită în 1863–1865 după planurile lui I. Teoharidi, declarată monument istoric. Biserica nu are turle din cauza restricțiilor impuse în acea vreme de autoritățile otomane care stăpâneau Dobrogea, condiție obligatorie pentru orice edificiu ca să nu depășească înălțimea minaretului geamiei; catedrala ortodoxă arhiepiscopală cu hramul „Sfinții Apostoli Petru și Pavel", construită în anii 1883–1893 după planurile lui Ion Mincu, cu turn de 35 m înălțime și cu picturi murale interioare executate de D. Mirea. Distrusă parțial de bombardamente în 1941, biserica a fost supusă unor reparații capitale în 1946–1951 și a fost repictată, în stil bizantin, în 1959–1965 de Gheorghe Popescu și Niculina Dona. Aici se află moaștele Sf. Pantelimon, aduse din Grecia în 1931; catedrala romano-catolică (1885); biserica armenească, ctitorie din 1880 a lui N. Torosian; biserica bulgară (1890); biserica romano-catolică construită în 1937–1938 după planurile arhitectului Romano de Simon; bisericile ortodoxe cu hramurile „Sfântul Gheorghe" (1915–1923, cu picturi murale realizate de pictorul Nicolae Tonitza), „Adormirea Maicii Domnului" (1909–1911), „Sfântul Apostol Andrei" (1925), „Sfinții Îngeri" (1938–1939) și „Sfinții Împărați Constantin și Elena" ridicată în anii 1934–1937 după planurile arhitectului C. Ionescu-Berechet; Cazinoul – emblema turistică a orașului **C.** – construit în 1907–1910 după planurile arhitectului Daniel Renard și restaurat în anii '80 ai sec. 20, în prezent aflat în stare de degradare; clădirea fostei Primării (1896), azi sediul Muzeului de Artă Populară; clădirea fostei Prefecturi, construită în 1908–1912 după planurile arhitectului E. Lescovar, azi sediul Casei Armatei; clădirea Tribunalului, ridicată în 1908–1912 după planurile arhitectului E. Lescovar; clădirile Școlii de Marină (1908–1909), azi Muzeul Marinei, Bursei (1900–1905), Bibliotecii județene (1924–1931), gării maritime (1930–1935) ș.a.; Hotelul „Carol I", construit în 1882 după planurile arhitectului Alexandru Orăscu; Farul genovez (8 m înălțime), datând din anul 1300, restaurat în anii 1858–1860 de către o companie engleză sub îndrumarea inginerului francez de origine armeană Artin Aslan, în amintirea negustorilor genovezi; Farul vechi (1860–1861); statuia poetului latin Publius Ovidius Naso, având o înălțime de 2,60 m, așezată pe un soclu înalt de 2,68 m, dezvelită în 1884, este opera sculptorului italian Ettore Ferrari (1849–1930) – cel care a realizat și statuile lui Garibaldi (la Rovigo), ale lui Giuseppe Mazzini și Giordano Bruno (la Roma), Abraham Lincoln (la Washington) și Ion Heliade Rădulescu (amplasată în Piața Universității din Bucureşti); busturile poetului Mihai Eminescu (operă în bronz, din 1930, a lui Oscar Han) amplasat pe faleză, istoricului Vasile Pârvan (operă din 1957 a lui Ion Irimescu) și naturalistului Grigore Antipa (operă din 1958 a Miliței Petrașcu); statuia lui Anghel Saligny (creată în 1957 de către Oscar Han), amplasată pe faleză, în fața portului; basorelieful de pe peretele Muzeului Arheologic din parcul central, realizat în 1964 de către Ion Jalea; statuia „Arcașul" (operă din 1961 a lui Ion Jalea), amplasată pe faleză; statuia „Aruncătorul cu discul" (operă din 1958 a lui Boris Caragea), amplasată pe faleză; grupul statuar „Faun și Nimfa", autor Constantin Baraschi (1963); grupul statuar realizat în 1959 de către Corneliu Medrea și amplasat pe faleză.

2. Județ situat în extremitatea sud-estică a României, în partea central-sudică a Dobrogei, între jud. Tulcea (la N), Marea Neagră (la E), granița cu Bulgaria (la S) și cursul inf. al Dunării (la V), care îl separă de jud. Călărași, Ialomița și Brăila. Este intersectat de paralela de 44° latitudine N și de meridianul de 28° longitudine E. *Supr.*: 7 071 km² (2,97% din supr. țării). *Populația*

(1 ian. 2011): 724 671 loc. (3,38 % din populația țării – al treilea jud. al României ca număr de locuitori, după județele Iaşi şi Prahova), din care 351 810 loc. de sex masc. (48,5%) şi 372 861 loc. de sex fem. (51,5%). *Populația urbană*: 503 758 loc. (69,5%); *rurală*: 220 913 loc. (30,5%). *Densitatea*: 102 loc./km². *Structura populației pe naționalități* (recensământul din 20-31 oct. 2011): 83,4% români, 3% turci, 2,9% tătări, 1,3% rromi, 0,5% ruşi-lipoveni, apoi maghiari, macedoneni, armeni, greci ş.a. *Reşed.*: municipiul Constanța. *Oraşe*: Băneasa, Cernavodă, Eforie, Hârşova, Mangalia (municipiu), Medgidia (municipiu), Murfatlar, Năvodari, Negru Vodă, Ovidiu, Techirghiol. *Comune*: 58. *Sate*: 183 (din care 5 aparțin oraşelor); *Localit. componente ale municipiilor şi oraşelor*: 19.

Relieful jud. **C.** este format, predominant, dintr-o zonă extinsă de podiş tabular, cu alt. de 100–200 m, care, sub raport morfostructural, aparține celor două mari unități de podiş – Pod. Dobrogei de Sud şi Pod. Dobrogei Centrale (sau Pod. Casimcei). Pod. Dobrogei de Sud, cu subdiviziunile sale (Pod. Carasu, Pod. Oltinei şi Pod. Cobadin), are aspectul unei câmpii înalte, acoperită cu depozite groase de loess, care îi conferă un caracter structural cvasitabular. Aceste depozite sunt susținute de roci calcaroase şi gresii de vârstă cretacică şi terțiară, care, la rândul lor, stau peste un fundament rigid, de platformă, alcătuit din şisturi verzi. În cadrul acestei zone, apele de suprafață şi-au săpat văi adânci în depozitele de loess, mărginite de versanți abrupți, creând adevărate culoare depresionare, cu aspect de canion. Între aceste văi se desfăşoară interfluviile largi, uşor ondulate, cu aspect de poduri suspendate. Specific acestei reg. este şi relieful carstic, dezvoltat pe calcare barremiene şi sarmațiene, evidențiat prin văi oarbe, polii, doline, depresiuni endoreice, chei, sorburi şi peşteri mici. *Pod. Dobrogei Centrale* (sau *Pod. Casimcei*), situat la N de linia tectonică Capidava–Ovidiu, ocupă partea de N a jud. **C.**, având un relief variat, dezvoltat pe calcare, şisturi verzi şi loess. Relieful calcaros este evidențiat prin martori de eroziune (resturi ale unei vechi bariere de corali din Marea jurasică), pe aliniamentul Hârşova–Crucea–Gura Dobrogei, prin chei (Mireasa, Şirtoman, Valea Seacă), peşteri (Gura Dobrogei), doline, polii, lapiezuri şi depresiuni de baraj carstic (Stupina, Crucea, Gălbiori, Mireasa, Târguşor). O caracteristică a acestei zone o constituie faptul că şisturile verzi din fundament apar frecvent la zi, ele jucând un rol important în formarea reliefului din această parte a jud. **C.** (dealuri şi depresiuni de eroziune dezvoltate pe aceste şisturi). În extremitatea vestică a jud. **C.**, limitrofă Dunării, apar terasele şi lunca Dunării, iar în cea estică se extinde o fâşie îngustă a câmpiei litorale, reprezentată prin terase de abraziune, cu zone de faleză înaltă ce alternează cu plaje şi cu reg. joase ocupate de cuvete lacustre.

Clima aparține în proporție de c. 80% sectorului temperat-continental, fiind specifică zonei de câmpie şi, în mică măsură, celei de deal, iar aproximativ 20% din terit. jud. **C.** se află sub influența climatului maritim. Regimul climatic se caracterizează prin veri călduroase, uneori toride, şi secetoase şi ierni puțin friguroase, marcate adeseori de viscole puternice în arealul continental al jud. **C.** şi prin veri mai puțin fierbinți (datorită brizei marine) şi ierni blânde în zona litoralului Mării Negre. Influența Mării Negre asupra regimului termic se manifestă în sezonul cald al anului prin scăderea uşoară a mediilor termice lunare, iar în anotimpul rece prin acțiunea ei moderatoare care determină temperaturi mai puțin coborâte. Aceasta face ca Mangalia să fie printre puținele zone din țară unde pe timpul iernii temp. medie lunară să rămână pozitivă (mediile lunii ian. coborând rareori sub 0°C). Temp. medie anuală oscilează în jurul valorii de 11°C. Temp. max. absolută (42,2°C) s-a înregistrat la Cernavodă, la 20 aug. 1945, iar minima absolută (-33,1°C) la Murfatlar, la 25 ian. 1942. La aceeaşi dată a iernii din 1942, când s-a înregistrat şi cea mai scăzută temp. de pe terit. României (–38,5°C, la stațiunea meteorologică Bod din jud. Braşov), pe țărmul Mării Negre temp. aerului era cu peste 13°C mai ridicată la Constanța (-25,0°C) şi Mangalia (–25,2°C), tocmai datorită influenței moderatoare a Mării Negre. Precipitațiile medii anuale sunt repartizate neuniform pe terit. jud. **C.**, totalizând sub 500 mm, respectiv, 377,8 mm la Mangalia, 427,0 mm la Cernavodă şi 469,7 mm la Oltina. Cea mai mare parte a precipitațiilor cade în sezonul cald, mai ales sub formă de averse. În perioada estivală, nebulozitatea este redusă, ceea ce face ca durata de strălucire a Soarelui să depăşească 10–12 ore pe zi, asigurând plajelor litoralului românesc o expunere solară cu mult mai îndelungată decât în alte părți. Vânturile predominante bat dinspre N şi NE în zona litoralului Mării Negre (la Constanța 21,5% dinspre N; la Mangalia 17,3% dinspre NE) şi dinspre NV, în zona continentală (la Cernavodă, 21,8% din vânturile înregistrate bat dinspre NV). Vitezele medii anuale ale vânturilor sunt mai mari în zona litorală (peste 4 m/s) şi mai scăzute în rest (sub 3,6 m/s). În timpul verii, pe litoral se manifestă o circulație locală a aerului, sub forma brizei de mare (ziua) şi brizei de uscat (noaptea), care se resimte la o distanță de 10–15 km spre interiorul uscatului.

Rețeaua hidrografică este formată în general din râuri scurte (tributare Dunării sau lacurilor litorale) care seacă frecvent în anotimpul cald, cu excepția râurilor Casimcea, Topolog şi Carasu. O notă caracteristică a rețelei hidrografice de pe terit. jud. **C.** este densitatea foarte scăzută a acesteia, 0,1 km/km² – reprezentând cea mai redusă valoare de pe întreg terit. țării. Valea Carasu a fost supusă în cea mai mare parte lucrărilor de canalizare, pe ea axându-se traseul canalului Dunăre–Marea Neagră (→). În arealul jud. **C.** se găsesc numeroase lacuri, de dimensiuni şi origini diferite: limane fluviatile (Bugeac sau Gârlița 13,86 km², Oltina 19 km², Mârleanu 7,7 km², Vederoasa 6, 08 km², Baciu 3, 4 km², Cochirleni ş.a.) situate pe dr. văii Dunării; limane fluvio-marine, formate prin anastomozarea gurilor de vărsare ale râurilor de către cordoanele marine (Corbu sau Cargalâc 5,39 km², Taşaul 22,8 km², Techirghiol 10,68 km², Tatlageac 1,41 km², Mangalia 2,61 km², Agigea 0,55 km²); lagune marine, care reprezintă fostele golfuri marine (Sinoie 165,6 km² cu anexele sale Istria şi Nuntaşi – parte componentă a complexului lagunar Razim, Siutghiol 19,56 km² cu anexa sa – lacul Tăbăcăriei de 0,96 km², separate printr-un grind nisipos); iazuri, amenajate în special în bazinul Văii Carasu. Unele dintre aceste lacuri (Techirghiol, Mangalia, Agigea) prezintă o importanță deosebită pentru nămolul lor cu calități terapeutice, altele (Siutghiol, Taşaul, Tatlageac) pentru practicarea sporturilor nautice şi pentru turism, iar altele (Sinoie, Oltina, Bugeac ş.a.) pentru

piscicultură. Marea Neagră, care scaldă ţărmul jud. **C.** pe aproximativ jumătate din lungimea sa totală (234 km), reprezintă un complex acvatic ce a generat atât dezvoltarea unor activităţi portuare maritime, cât mai ales apariţia mai multor staţiuni balneoclimaterice şi dezvoltarea unui intens flux turistic estival.

Vegetaţia de pe terit. jud. **C.** este puternic modificată de activitatea antropică. Vegetaţia naturală a stepei dobrogene, înlocuită în mare parte de culturile agricole, include pajişti stepice cu păiuş (*Festuca vallesiaca*), pir crestat (*Agropyron cristatum*), colilie (*Stipa capillata*), firuţă cu bulbi (*Poa bulbosa*), peliniţă (*Artemisia austriaca*), alior (*Euphorbia stepposa*) ş.a. De-a lungul văilor se dezvoltă unele tufişuri de tip submediteraneean, alcătuite din păliur (*Paliurus spina chrisli*), vişin turcesc (*Prunus mahaleb*), iasomia (*Jasminum fruticans*) ş.a. Silvostepa ocupă zone restrânse în SV jud. **C.** unde vegetează păduri de stejar brumăriu (*Quercus pedunculiflora*) şi stejar pufos (*Quercus pubescens*) în alternanţă cu păduri de tei (*Tilia tomentosa*) şi cu tufişuri de arbuşti submediteraneeni, compuse din cărpiniţă (*Carpinus orientalis*), mojdrean (*Fraxinus ornus*), scumpie (*Cotinus coggygria*) ş.a. În zona litorală, până nu demult, se dezvolta o vegetaţie halofilă şi psamofilă cu numeroase raritaţi floristice (ciucuşoara de nisip/*Alyssum borzeanum* ş.a.) şi plante ocrotite (cârcelul/*Ephedra distachya*, varza de nisip/*Crambe maritima*, volbura de nisip/*Convolvulus persicus* ş.a.), adaptate la uscăciune. În prezent, cea mai mare parte a vegetaţiei din perimetrul zonei litorale a dispărut din cauza amenajării falezelor şi a plajelor, şi a extinderii construcţiilor.

Fauna cuprinde elemente caracteristice stepei, adaptate agrobiocenozelor, în cadrul cărora predomină rozătoarele şi păsările: popândăul (cel mai mare dăunător), şoarecele, orbetele mic, şobolanul de câmp, dihorul de stepă, iepurele ş.a., prepeliţa, potârnichea, dropia şi spârcaciul (ocrotite de lege), graurul, coţofana, uliul porumbar, uliul şerpar ş.a. Speciile submediteraneene sunt frecvent întâlnite (broasca ţestoasă dobrogeană de uscat, şarpele rău), iar elementele endemice sunt tot mai rare (guşterul vărgat, grivanul dobrogean). Fauna pădurilor este alcătuită din căpriori, veverite, vulpi, mistreţi, pisici sălbatice, jderi de scorbură şi de piatră, mufloni şi fazani (colonizaţi), bufniţe, şoimul dunărean, pajura ţipătoare, turturele, porumbei guleraţi, arici, vipera cu corn (rară), şopârla de frunzar etc. În apele Mării Negre, ale Dunării şi ale lacurilor există o bogată şi variată ihtiofaună cu mare valoare economică (sturioni, scrumbii, plătică, somn, crap, ştiucă etc.).

Resurse naturale: zăcăminte de petrol (în platforma continentală a Mării Negre, exploatate începând cu anul 1987) şi de min. de fier (Palazu Mare); fosforite (Ivrinezu, Peştera), diatomit (Adamclisi, Abrud, Haţeg, Urluia, Rasova, Văleni, Şipotele), cretă (Murfatlar, Medgidia, Nazarcea), bentonit (Adamclisi), dolomit (Dorobanţu, Ovidiu), calcar (Corbu, Piatra, Luminiţa, Mircea Vodă, Saligny, Hârşova, Topalu, Lespezi, Deleni, Medgidia ş.a.), argilă caolinoasă (Mircea Vodă, Ţibrinu, Cuza Vodă, Murfatlar, Tortoman, Haţeg, Abrud), şisturi verzi şi cuarţite (Istria, Pantelimon, Fântânele, Mihai Viteazu), nisipuri glauconitice şi cuarţoase (Remus Opreanu, Cuza Vodă, Medgidia, Ciobăniţa, Plopeni), ape minerale mezotermale, sulfuroase (Mangalia, Topalu).

Istoric. Cele mai vechi urme ale activităţii umane în arealul jud. **C.**, datând din Paleolitic, au fost descoperite în peştera de lângă satul Gura Dobrogei (com. Cogealac). Epoca Neolitică este bogat ilustrată atât prin vestigiile de la Cernavodă, aparţinând culturii Hamangia (milen. 4–2 î.Hr.), între care se remarcă celebrele figurine feminine „Gânditorul şi perechea lui", specifice acestei culturi, vasele ceramice, fusaiole de lut ars etc., cât şi prin obiectele descoperite la Hârşova (pahare şi cupe cu picior, vase mari de provizii, castroane, platouri cu decor excizat şi pictat etc.), datând din perioada 3500–2800 î.Hr. Din Epoca brozului (1300–1150 î.Hr.) au fost scoase la iveală o serie de depozite la Medgidia, Nicolae Bălcescu, Poarta Albă, Techirghiol, iar din cea a fierului au fost identificate aşezări geto-dacice la Istria, Tariverde şi mai ales la Cernavodă, unde s-a descoperit o aşezare fortificată care a dat numele unei culturi din epoca La Tène. Spre sf. sec. 7 şi începutul sec. 6 î.Hr., grecii din Milet au întemeiat pe ţărmul vestic al Pontului Euxin mai multe colonii, printre care se numără vestitele aşezări cu caracter urban Histros (azi Istria), Tomis (Constanţa) şi Callatis (Mangalia) – socotite a fi cele mai vechi oraşe de pe terit. actual al României. Prin intermediul acestor colonii înfloritoare şi prin schimburile comerciale care se efectuau, grecii antici au stabilit strânse legături cu geto-dacii de pe aceste meleaguri, ce aveau numeroase şi puternice aşezări (printre care se remarca puternicul Carsium – azi Hârşova), lăsând în urma lor numeroase vestigii şi mai ales interesante informaţii despre populaţia geto-dacă, despre ocupaţiile, obiceiurile şi modul de viaţă al acesteia. Între anii 62 şi 44 î.Hr., împreună cu întreaga Dobroge, actualul terit. al jud. **C.** a făcut parte din marele stat centralizat al geto-dacilor condus de Burebista, care se întindea din M-ţii Slovaciei şi de la Dunărea mijlocie până la M-ţii Haemus (azi Balcani) şi Pontus Euxinus (Marea Neagră). Spre sf. sec. 1 î.Hr. (în anii 29–27) s-a instaurat stăpânirea romană asupra Dobrogei (Scythia Minor), care a durat peste şapte secole, determinând o puternică romanizare a populaţiei autohtone. Aceştia au întemeiat, alături de aşezările daco-getice existente, o serie de castre şi aşezări civile romane, printre care Axiopolis (Cernavodă), Ulmetum (Pantelimon), Altina (Oltina), Capidava ş.a. Un moment deosebit de important şi cu o semnificaţie aparte pentru aceste meleaguri îl constituie procesul de creştinare a populaţiei autohtone, care a început în a doua jumătate a sec. 1 d.Hr., când, pe pământul românesc al Dobrogei, a fost aruncată, pentru prima dată, „sământa evanghelică" prin intermediul predicilor ţinute de Sfântul Apostol Andrei – unul dintre cei 12 Apostoli, fratele Sfântului Petru. În timpul (sec. 4–7) şi după marile migraţii ale popoarelor, creştinismul în acest colţ de ţară, ca de altfel în toate zonele ţării, s-a manifestat printr-o puternică viaţă bisericească, cu lăcaşuri de rugăciune şi obiecte de cult, cu episcopi, preoţi, călugări şi numeroşi credincioşi. În sprijinul acestor afirmaţii pledează existenţa unuia dintre cele mai vechi ansambluri rupestre, datând din sec. 9–10, compus din 6 bisericuţe şi cavouri săpate în stâncă, descoperit în Dealul Tibişirul de la Murfatlar. Cetăţile pontice, aşezările daco-romane şi populaţia acestor meleaguri au suferit de pe urma valurilor migratoare (goţi, huni, slavi şi mai ales avari). Regiunea a cunoscut o remarcabilă înflorire în vremea stăpânirii bizantine (sec. 10–11), când au fost refăcute numeroase aşezări

distruse de migrațiile popoarelor şi au fost ridicate noi şi puternice cetăți, precum cele de la Păcuiu lui Soare şi Hârşova. Urmele civilizațiilor greco-romane şi bizantine sunt evidente şi pe întreg spațiul constănțean, dar la fel de evidente şi de numeroase sunt şi mărturiile privind existența populației autohtone care a supraviețuit tuturor vicisitudinilor istoriei şi a continuat să existe neîntrerupt pe meleagurile sale – a se vedea descoperirile arheologice, între care se numără cele de la Ostrov (sec. 8–9), Castelu şi Satu Nou (sec. 9–10), Pantelimon (sec.10), Capidava (sec.10–11) etc. Remarcabilă este descoperirea unui urcior nesmălțuit la Capidava (sec. 10) pe care se păstrează, încrustat, numele Petre – ce constituie prima mențiune scrisă despre românii dintre Dunăre şi Marea Neagră. La sf. sec. 14, mai exact în 1388, terit. actual al jud. **C.**, ca parte componentă a Dobrogei (numele Dobrogei derivă de la cel al conducătorului militar Dobrotici, întrucât provincia condusă de el în perioada 1348–1386 a fost numită *Dobrugiilli*), a intrat în stăpânirea lui Mircea cel Bătrân. În 1417 aceste ținuturi au fost cucerite de turci şi stăpânite până în 1878, când, după Războiul de Independență, au revenit din nou României.

Economia jud. **C.** se evidențiază printr-un potențial industrial relativ ridicat (în care construcțiile şi reparațiile navale, ind. chimică, a mat. de constr., alim. ş.a. au o pondere însemnată), o agricultură intensivă, transporturi maritime şi fluviomaritime de interes național, şi printr-o activitate turistică şi balneară deosebit de intensă (în special în sezonul estival).

Industria, deşi este bine dezvoltată, nu se poate spune că este preponderentă în cadrul economiei jud. **C.**, deoarece specificul agrar şi turistic fac ca industria să nu cuprindă decât c. 20% din populația ocupată. Pr. produse industriale realizate în întreprinderile jud. **C.** sunt: energia electrică şi termică (termocentralele Ovidiu, Constanța, Năvodari şi centrala atomoelectrică de la Cernavodă →), nave maritime de mare capacitate şi tancuri petroliere de 55 000 şi 150 000 tdw (Constanța, Mangalia), utilaje tehnologice pentru ind. chimică şi siderurgică, maşini şi utilaje agricole, maşini şi utilaje pentru recoltatul stufului, remorci autobasculante (toate la Medgidia), şuruburi (Saligny), îngrăşăminte chimice fosfatice, acid sulfuric şi produse rezultate prin rafinarea petrolului (Năvodari), celuloză şi hârtie, mobilă, țesături din lână, in şi cânepă, electrotehnice (toate în Constanța), ciment (Medgidia, Cernavodă), prefabricate din beton (Constanța, Cernavodă), conf. şi tricotaje (Mangalia), produse alim. (preparate din carne şi

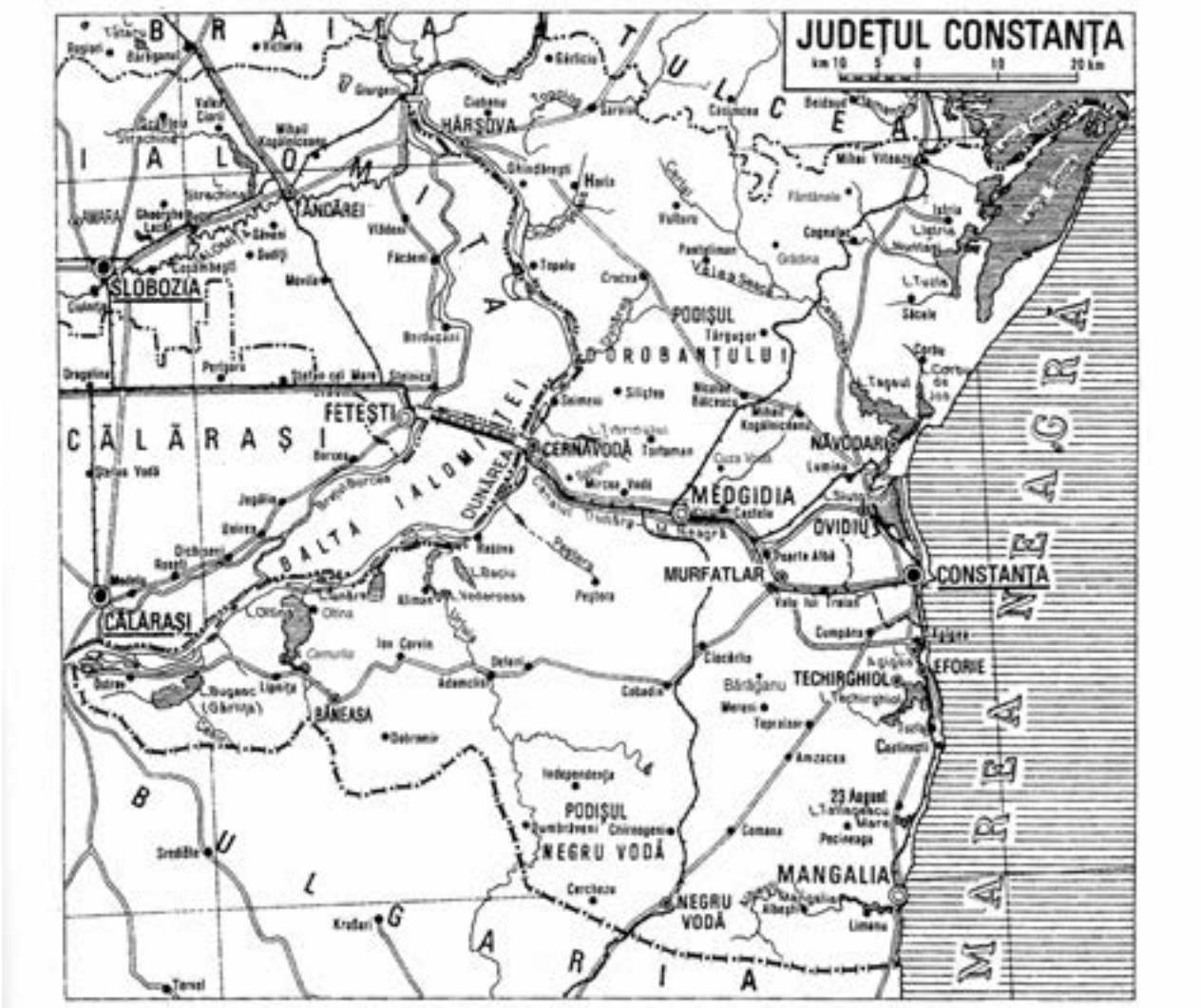

lapte, conserve de legume, uleiuri vegetale, dulciuri, paste făinoase, bere, vin etc.) la Constanța, Medgidia, Hârşova, Ostrov, Murfatlar, Năvodari, Ovidiu ş.a.

Agricultura, cu vechi tradiții, înzestrată cu un fond agricol mare (564 403 ha, la sf. anului 2007, locul 3 pe țară după jud. Timiş şi Dolj), cu un grad înalt de mecanizare, irigare (peste 431 000 ha amenajate pentru irigat, locul 1 pe țară) şi chimizare, are ca trăsătură principală îmbinarea producției cerealiere cu creşterea animalelor, alături de care se dezvoltă viticultura şi pomicultura. La realizarea producției globale agricole, sectorul vegetal contribuie în proporție de 61%, iar cel animal 34,8%. La sf. anului 2007, structura fondului funciar era formată din 485 802 ha terenuri arabile (locul 3 pe țară după jud. Timiş şi Dolj), 61 779 ha pășuni naturale, 12 753 ha vii şi pepiniere viticole, 4 069 ha livezi şi pepiniere pomicole, constituind laolaltă o supr. totală agricolă de 564 403 ha. În 2007, cele mai mari supr. ale terenurilor arabile erau cultivate cu plante uleioase (140 365 ha, locul 1 pe țară), grâu şi secară (129 318 ha, locul 4 pe țară), floarea-soarelui (96 489 ha, locul 1 pe țară), porumb (67 485 ha), orz şi orzoaică (47 907 ha, locul 1 pe țară), plante furajere (24 781 ha), ovăz (8 176 ha), leguminoase pentru boabe (6 884 ha, locul 1 pe țară), legume, sfeclă de zahăr, tutun, pepeni etc. Viticultura are condiții naturale optime de dezvoltare (soluri calcaroase care influențează calitatea vinurilor şi climă secetoasă care crează condiții favorabile pentru creşterea conținutului de zahăr în struguri), vestite fiind podgoriile Murfatlar (specializată în vinuri pentru desert), Medgidia (în care predomină soiurile de struguri pentru masă, Afuz Ali, Muscat Hamburg, Perlette, Cardinal şi cele pentru stafide – Sultanine, Kiş-Kiş), Nazarcea (vinuri demiseci), Ostrov, Oltina, Cochirleni, Istria, Aliman, Hârşova ş.a. Plantațiile de pomi fructiferi formează bazine pomicole compacte în arealele localit. Medgidia, Mangalia şi Murfatlar, specializate în producția de piersici, Nazarcea (caişi), Cuza Vodă, Ostrov, Lipnița ş.a. cu producții diversificate de fructe (prune, mere, pere, cireşe şi vişine ş.a.). Sectorul zootehnic, profilat în mare măsură pe producțiile de carne, lapte şi lână (jud. **C.** ocupă locul 2 pe țară la producția de lână, după jud. Sibiu, cu 1 125 tone în anul 2007), s-a dezvoltat continuu prin creşterea numărului de ovine (predominant din rasa Merinos de Palas), bovine, porcine, păsări ş.a., aparținând atât sectorului privat, cât şi celui de stat. La începutul anului 2008, efectivele de animale de pe cuprinsul jud. **C**. cuprindeau 41 330 capete bovine, 174 520 capete porcine, 299 058 capete ovine, 71 911 capete caprine (locul 1 pe țară), 23 738 capete cabaline; avicultură (1 109 308 capete păsări); apicultură (32 687 familii de albine, locul 3 pe țară după jud. Mureş şi Bihor); piscicultură.

Căile de comunicație feroviare, rutiere, fluviale, maritime şi aeriene se îmbină armonios în arealul jud. **C.**, el fiind, alături de jud. Tulcea, singurele județe pe terit. cărora există întreaga gamă a transporturilor. La sf. anului 2007, lungimea rețelei feroviare era de 776 km, locul 2 pe țară, după jud. Timiş (din care 85 km electrificate) cu o densitate de 109,7 km de c.f. la 1 000 km^2 de teritoriu (locul 3 pe țară după municipiul Bucureşti şi jud. Ilfov), iar cea a drumurilor publice de 2 325 km (din care 524 km modernizate), revenind 32,9 km/100 km^2 teritoriu. Legăturile feroviare ale jud. **C.** cu jud. învecinate şi implicit cu restul țării se face prin intermediul magistralei feroviare București–Constanța, care traversează brațul Borcea şi Dunărea peste complexul podurilor dintre Feteşti şi Cernavodă (unul mai vechi, conceput şi construit de ing. Anghel Saligny şi dat în folosință în 1895, şi altul mai nou, intrat în circuitul feroviar în 1987), cu derivație, la Medgidia, spre Tulcea şi spre Negru Vodă. Sunt mai multe locuri pe unde se poate traversa Dunărea pentru a intra în jud. **C.** pe căile rutiere. Acest lucru se face peste podul de la Giurgeni–Vadu Oii (dat în folosință în dec. 1970), peste complexul de poduri rutiere dintre Feteşti şi Cernavodă care însoțesc, în paralel, pe cele feroviare, dat în folosință în 1987 şi care, de altfel, reprezintă un sector al autostrăzii București–Constanța (dat în folosință în 1990) sau prin traversarea Dunării cu bacul în zona Călăraşi–Ostrov. O importanță deosebită în transportul rutier constănțean o are drumul european E 87, Tulcea–Constanța–Vama Veche, în lungime totală de 188 km. Transporturile fluviale se efectuează pe Dunăre şi pe canalul Dunăre–Marea Neagră, cu ramificația Poarta Albă–Năvodari–Midia, fiind servite de porturile Ostrov, Cernavodă şi Hârşova, pe Dunăre, şi Cernavodă, Medgidia, Murfatlar, Poarta Albă, Năvodari pe canalul Dunăre–Marea Neagră. În cadrul transporturilor jud. **C.**, cel mai important loc îl ocupă transporturile maritime servite de porturile Constanța, Mangalia şi Midia. Transporturile aeriene de mărfuri şi călători se realizează prin intermediul aeroportului internațional Mihail Kogălniceanu, aflat la 27 km NV de municipiul Constanța.

Învățământ, cultură şi artă. După luna dec. 1989, rețeaua unităților de învățământ de pe terit. jud. **C.** funcționează atât în sistem de stat, cât şi în sistem particular. În anul şcolar 2007–2008, în jud. **C.** îşi desfăşurau activitatea 104 de grădinițe de copii, cu 20 720 copii înscrişi şi 1 188 cadre didactice, 131 de şcoli generale (învățământ primar şi gimnazial), cu 58 607 elevi şi 4 284 cadre didactice, 54 de licee, cu 30 547 elevi şi 2 290 profesori, o şcoală profesională, cu 7 466 elevi şi 86 profesori, patru instituții de învățământ superior de stat (Universitățile „Ovidius", „Spiru Haret", Universitatea de Marină, Academia navală „Mircea cel Bătrân") cu 30 de facultăți, 38 915 studenți şi 1 021 cadre didactice, două universități particulare („Dimitrie Cantemir" şi „Andrei Şaguna") cu nouă facultăți, 17 303 studenți şi 144 profesori. La sf. anului 2007, rețeaua aşezămintelor culturale şi de artă cuprindea cinci teatre (dramatic, de păpuşi, de operetă, de balet clasic şi contemporan, de estradă), 17 muzee, 12 case de cultură, 109 cămine culturale, 329 de biblioteci, cu 4 074 000 volume, opt cinematografe, un studio local de radio şi unul de televiziune, un post estival (iun.-sept.) de radio care emite zilnic, de la Mamaia, programe de muzică, ştiri, divertisment etc. simultan în limbile română, engleză, franceză, germană şi rusă pentru turiştii aflați la odihnă sau tratament în stațiunile de pe litoralul românesc al Mării Negre. Activitatea sportivă se desfăşoară în cadrul celor 178 de secții sportive în care activează 6 027 sportivi legitimați, 254 antrenori şi 171 arbitri.

Ocrotirea sănătății. La sf. anului 2007, rețeaua sanitară a jud. **C**. cuprindea 13 spitale, cu 4 200 de paturi, revenind un pat de spital la 171 loc., două sanatorii balneare, şase dispensare medicale, opt policlinici, 259 de farmacii şi puncte farmaceutice ş.a. În acelaşi an, asistența medicală era asigurată de 1 762 medici

(revenind un medic la 407 locuitori), 570 de medici stomatologi (1 medic stomatolog la 1 260 locuitori) şi 4 182 cadre sanitare cu pregătire medie.

Turism. Jud. **C.** are un potențial turistic ridicat şi variat, datorat prezenței, pe terit. său, a litoralului Mării Negre, a părții de S a complexului lagunar Razim–Sinoie, a cursului inf. al Dunării, a canalului Dunăre–Marea Neagră, a unor importante obiective istorice (vestigiile cetăților Histria, Tomis, Callatis, Axiopolis, Păcuiu lui Soare, Capidava ş.a., urmele aşezărilor geto-dace de la Sacidava, Topalu ş.a., nenumărate vestigii materiale aparținând culturii neolitice Hamangia, descoperite la Cernavodă, Limanu, Dunăreni, Hârşova ş.a., străvechea vatră de civilizație românească de la Adamclisi, complexul rupestru de la Murfatlar, edificiul roman cu mozaic de la Constanța etc.), social-culturale şi de artă (muzeele din Constanța şi Mangalia, bisericile, moscheia, cazinoul, farul genovez ş.a. din Constanța etc.), rezervațiile paleontologice de la Aliman, Seimeni, Topalu, Hârşova, botanice de la Agigea, Neptun, Fântânița-Murfatlar, speologice de la Gura Dobrogei şi Limanu, cinegetice de la Negru Vodă, ornitologice de la Grindu Lupilor, podgoria Murfatlar etc. Peştera „La Movile", recent descoperită în apropiere de Mangalia, a stârnit un interes în rândurile biologilor, datorită ecosistemului extrem de original, care s-a dezvoltat în condiții de izolare față de mediul exterior. Dintre toate zonele turistice ale României, litoralul românesc al Mării Negre, extins în cea mai mare parte pe terit. jud. **C.**, cu plaje întinse şi nisip fin, orientate spre E şi cu timp îndelungat de expunere la Soare (10–12 ore pe zi, în sezonul estival), concentrează c. 60% din afluxul turistic internațional al țării şi c. 43% din capacitatea de cazare turistică a țării. De-a lungul zonei litorale din E jud. **C**. sunt situate cele 15 stațiuni balneoclimaterice (Năvodari, Mamaia, Constanța, Eforie Nord, Eforie Sud, Costineşti, Techirghiol, Olimp, Neptun, Jupiter, Cap Aurora, Venus, Saturn, Mangalia, 2 Mai), cu numeroase hoteluri moderne, vile, campinguri, moteluri, sate de vacanță etc., putând să găzduiască peste 100 000 de turişti într-o serie (de 12 zile). În anul 2007, în arealul jud. **C**. funcționau 334 de hoteluri, 513 vile turistice, 47 campinguri, 13 tabere pentru elevi şi preşcolari, 44 de pensiuni turistice urbane şi 33 de pensiuni turistice rurale ş.a., cu o capacitate totală de cazare de 121 717 locuri (locul 2 pe țară după jud. Braşov). Indicativ auto: *CT*.

Localitățile jud. Constanța

(între paranteze sunt înscrişi anii primei menționări documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*
1. CONSTANȚA (sec. 3 î.Hr.)	1. Mamaia 2. Palazu Mare
2. MANGALIA (sec. 6 î.Hr.)	1. Cap Aurora 2. Jupiter 3. Neptun 4. Olimp 5. Saturn 6. Venus
3. MEDGIDIA (1840)	1. Remus Opreanu 2. Valea Dacilor

II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*	*Satele care aparțin oraşelor*
1. BĂNEASA (1750)	1. Făurei (1800) 2. Negureni (1780) 3. Tudor Vladimirescu (1800)	
2. CERNAVODĂ (1417)		
3. EFORIE	1. Eforie Nord (1894) 2. Eforie Sud (1899)	
4. HÂRŞOVA (sec. 10)	1. Vadu Oii	
5. MURFATLAR (1855)	1. Siminoc	
6. NĂVODARI (1421)	1. Mamaia-Sat	
7. NEGRU VODĂ (f. 1715)	1. Grăniceru	1. Darabani 2. Vâlcelele
8. OVIDIU (1650)	1. Poiana	
9. TECHIRGHIOL (1560)	1. Sanatoriul Agigea 2. Stațiunea Zoologică Marină	

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. ADAMCLISI	1. **Adamclisi** 2. Abrud 3. Haţeg 4. Urluia 5. Zorile
2. AGIGEA	1. **Agigea** (f. 1870) 2. Lazu
3. ALBEŞTI	1. **Albeşti** (1856) 2. Arsa 3. Coroana 4. Cotu Văii 5. Vârtop
4. ALIMAN	1. **Aliman** 2. Dunăreni 3. Floriile 4. Vlahii
5. AMZACEA	1. **Amzacea** (1887) 2. Casicea 3. General Scărişoreanu
6. 23 AUGUST	1. **23 August** 2. Dulceşti 3. Moşneni
7. BĂRĂGANU	1. **Bărăganu** (1877) 2. Lanurile (1915)
8. CASTELU	1. **Castelu** (1850) 2. Nisipari
9. CERCHEZU	1. **Cerchezu** 2. Căscioarele 3. Măgura 4. Viroaga
10. CHIRNOGENI	1. **Chirnogeni** 2. Credinţa 3. Plopeni
11. CIOBANU	1. **Ciobanu** (1828) 2. Mioriţa
12. CIOCÂRLIA	1. **Ciocârlia** 2. Ciocârlia de Sus
13. COBADIN	1. **Cobadin** 2. Conacu 3. Curcani 4. Negreşti 5. Viişoara
14. COGEALAC	1. **Cogealac** (f. 1890) 2. Gura Dobrogei 3. Râmnicu de Jos 4. Râmnicu de Sus 5. Tariverde
15. COMANA	1. **Comana** 2. Pelinu 3. Tătaru
16. CORBU	1. **Corbu** 2. Luminiţa 3. Vadu
17. COSTINEŞTI	1. **Costineşti** 2. Schitu
18. CRUCEA	1. **Crucea** 2. Băltăgeşti 3. Crişan 4. Gălbiori 5. Stupina 6. Şiriu
19. CUMPĂNA	1. **Cumpăna** 2. Straja
20. CUZA VODĂ	1. **Cuza Vodă** (1816)
21. DELENI	1. **Deleni** 2. Petroşani 3. Pietreni 4. Şipotele
22. DOBROMIR	1. **Dobromir** 2. Cetatea 3. Dobromiru din Deal 4. Lespezi 5. Pădureni 6. Văleni
23. DUMBRĂVENI	1. **Dumbrăveni** 2. Furnica
24. FÂNTÂNELE	1. **Fântânele**
25. GÂRLICIU	1. **Gârliciu** (1843)
26. GHINDĂREŞTI	1. **Ghindăreşti** (1837)
27. GRĂDINA	1. **Grădina** 2. Casian 3. Cheia
28. HORIA	1. **Horia** 2. Cloşca 3. Tichileşti
29. INDEPENDENŢA	1. **Independenţa** 2. Fântâna Mare 3. Movila Verde 4. Olteni 5. Tufani
30. ION CORVIN	1. **Ion Corvin** 2. Brebeni 3. Crângu 4. Rariştea 5. Viile
31. ISTRIA	1. **Istria** 2. Nuntaşi
32. LIMANU	1. **Limanu** (f. 1863) 2. Hagieni

	3. 2 Mai
	4. Vama Veche
33. LIPNIȚA	1. **Lipnița**
	2. Canlia
	3. Carvăn
	4. Coslugea
	5. Cuiugiuc
	6. Goruni
	7. Izvoarele
34. LUMINA	1. **Lumina** (1650)
	2. Oituz
	3. Sibioara
35. MERENI	1. **Mereni**
	2. Ciobănița
	3. Miriştea
	4. Osmancea
36. MIHAIL KOGĂLNICEANU	1. **Mihail Kogălniceanu**
	2. Palazu Mic
	3. Piatra
37. MIHAI VITEAZU	1. **Mihai Viteazu**
	2. Sinoie
38. MIRCEA VODĂ	1. **Mircea Vodă**
	2. Gherghina
	3. Satu Nou
	4. Țibrinu
39. NICOLAE BĂLCESCU	1. **Nicolae Bălcescu** (1912)
	2. Dorobanțu
40. OLTINA	1. **Oltina**
	2. Răzoarele
	3. Satu Nou
	4. Strunga
41. OSTROV	1. **Ostrov**
	2. Almălău
	3. Bugeac
	4. Esechioi
	5. Galița
	6. Gârlița
42. PANTELIMON	1. **Pantelimon**
	2. Călugăreni
	3. Nistoreşti
	4. Pantelimon de Jos
	5. Runcu
43. PECINEAGA	1. **Pecineaga**
	2. Vânători
44. PEŞTERA	1. **Peştera**
	2. Ivrinezu Mare
	3. Ivrinezu Mic
	4. Izvoru Mare
	5. Veteranu
45. POARTA ALBĂ	1. **Poarta Albă**
	2. Nazarcea
46. RASOVA	1. **Rasova**
	2. Cochirleni
47. SALIGNY	1. **Saligny**
	2. Făclia
	3. Ştefan cel Mare
48. SARAIU	1. **Saraiu** (1877)
	2. Dulgheru
	3. Stejaru
49. SĂCELE	1. **Săcele**
	2. Traian
50. SEIMENI	1. **Seimeni** (1600)
	2. Dunărea
	3. Seimenii Mici
51. SILIŞTEA	1. **Silištea**
	2. Țepeş Vodă
52. TÂRGUŞOR	1. **Târguşor**
	2. Mireasa
53. TOPALU	1. **Topalu** (1499)
	2. Capidava
54. TOPRAISAR	1. **Topraisar**
	2. Biruința
	3. Movilița
	4. Potârnichea
55. TORTOMAN	1. **Tortoman** (1642)
	2. Dropia
56. TUZLA	1. **Tuzla**
57. VALU LUI TRAIAN	1. **Valu lui Traian**
58. VULTURU	1. **Vulturu*** (1854)

* Până în 1990, satul **V.** a fost în com. Pantelimon.

CONSTANZA → Constanța (1).

CONȚĂȘTI → Vidra (4).

CONȚEȘTI 1. Com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 8 sate, situată în Câmpia Titu, pe râul Dâmbovița; 5 389 loc. (1 ian. 2011): 2 650 de sex masc. şi 2 739 fem. Aeroport militar (Boteni). Haltă de c.f. (inaugurată la 13 sept. 1872). Expl. de balast. În satul Conțești se află un conac (sec. 19), azi sediul şcolii şi bisericile cu hramuri duble – „Sfântul Nicolae" şi „Sfânta Treime" (1847–1848) şi „Sfântul Mucenic Pantelimon" şi „Sfântul Ştefan" (1814–1815); în satul Boteni există biserica cu triplu hram – „Sfântul Nicolae", „Adormirea Maicii Domnului" şi „Sfinții Voievozi" (1833–1834, cu picturi din 1910–1911), iar în satul Bălteni, conacul „Olga Greceanu" (1905) şi biserica având dublu hram – „Sfântul Nicolae" şi „Înălțarea Domnului" (1876, reparată în 1901 şi pictată în 1945–1946 de Olga N. Greceanu, pictură reînnoită în 1972).

2. Com. în jud. Teleorman, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Burnas, pe stg. Văii Vedea; 3 542 loc. (1 ian. 2011):

1 772 de sex masc. şi 1 770 fem. Produse textile; presă de ulei comestibil. Legumicultură. Culturi de cereale, plante tehnice şi uleioase etc. Viticultură. Centru etnografic (ţesături din lână şi borangic; cobze). Ruinele bisericii „Sfântul Nicolae" (construită în 1802).

3. → Valea Seacă (2).

COPALNIC, depresiune tectono-erozivă, situată în NV Carpaţilor Orientali, pe terit. jud. Maramureş, mărginită de Culmea Preluca, la S, M-ţii Lăpuş, la E, şi M-ţii Gutâi, la NE, drenată de râurile Cavnic şi Chechiş. Relief predominant de culmi deluroase, cu orientare NE-SV, de 400–500 m alt. Pomicultură.

COPALNIC-MĂNĂŞTUR, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 12 sate, situată în Depr. Copalnic, la poalele de N ale Culmii Preluca, la confl. râului Bloaja cu Cavnic; 5 793 loc. (1 ian. 2011): 2 862 de sex masc. şi 2 931 fem. Expl. şi prelucr. lemnului. Centru pomicol. Satul Copalnic-Mănăştur este menţionat documentar, prima oară, în 1424. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (sf. sec. 18), „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1735), „Sfântul Nicolae" (1750) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 19), în satele Berinţa, Copalnic, Preluca Veche şi Copalnic-Mănăştur. În satul Cărpiniş se află biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1757), iar în satul Berinţa există ruinele bisericii „Cuvioasa Parascheva" (1807).

COPĂCEL, com. în jud. Bihor, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Hidişelului cu M-ţii Pădurea Craiului, pe râul Chijic; 2 236 loc. (1 ian. 2011): 1 141 de sex masc. şi 1 095 fem. Prelucr. primară a lemnului; produse lactate. Creşterea bovinelor. Satul Copăcel este menţionat documentar, prima oară, în 1508. Biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1754, cu picturi interioare din sec. 18), în satul Bucuroaia.

COPĂCELE, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 4 sate, situată în zona Dealurilor Pogănişului, pe cursul superior al râului Valea Secăneasca; 1 149 loc. (1 ian. 2011): 578 de sex masc. şi 571 fem. Carieră de piatră. Produse de panificaţie şi de patiserie. Pomicultură. În satul Copăcele, menţionat documentar, prima oară, în 1503 se află o biserică din lemn (1906).

COPĂCENI 1. Com. în jud. Ilfov, formată din-un sat, situată în Câmpia Română, pe stg. râului Argeş, la 15 km S de Bucureşti; 3 222 loc. (1 ian. 2011): 1 560 de sex masc. şi 1 662 fem. Legumicultură. Biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1827–1830). Com. **C.** a fost înfiinţată la 25 mart. 2005 prin desprinderea satului Copăceni din com. 1 Decembrie, jud. Ilfov.

2. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 6 sate, situată în Piem. Oltetului, pe râul Cerna; 2 923 loc. (1 ian. 2011): 1 517 de sex masc. şi 1 406 fem. Apicultură. Centru pomicol. Reşed. com. este satul *Ulmetu*. În satul Copăceni se află o biserică din lemn, cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1775–1779), şi alta de zid, cu hramul „Buna Vestire" (1804), iar în satul Ulmetu, atestat documentar în 1591, există biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1747).

COPĂLĂU, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare, pe râul Miletin; 4 158 loc. (1 ian. 2011): 2 099 de sex masc. şi 2 059 fem. Prelucr. artistică a lemnului. Morărit şi panificaţie. Rezervaţie botanică (în satul Cerbu). Până la 21 iul. 2003, com. **C.** a avut în componenţă satele Coşula, Buda, Pădureni şi Şupitca, sate care la acea dată s-au desprins din com. **C.** şi au format com. Coşula, jud. Botoşani.

COPĂLĂU-COZANCEA, Dealurile ~, unitate deluroasă în partea centrală a Câmpiei Moldovei (în S Câmpiei Jijiei Superioare), cu înălţimi ce depăşesc frecvent 200 m alt., situată între aliniamentul Dealurilor Vorona şi Dealu Mare la V şi valea superioară a Başeului la E. Văile superioare ale Sitnei şi Jijiei împart această unitate deluroasă în trei subunităţi: *Copălău* (229 m alt.) în S-SV, *Cozancea* în partea centrală şi *Guranda* (227 m alt.) în E-NE. Alt. max.: 265 m (Dealul Cozancea). Pantele dealurilor sunt acoperite cu păduri de stejar, iar pe înălţimile mai mari se extind păduri de gorun şi fag.

COPŞA MICĂ, oraş în jud. Sibiu, situat în Pod. Târnavelor, la 287 m alt., la confl. râului Vorumlac cu Târnava Mare, la 45 km N de municipiul Sibiu; 5 639 loc. (1 ian. 2011): 2 831 de sex masc. şi 2 808 fem. Supr.: 25,9 km^2, din care 2,8 km^2 în intravilan; densitatea: 2 014 loc./km^2. Nod rutier şi feroviar (staţie de c.f. din 1872). Expl. de balast şi de gaze naturale. La 13 iun. 1933, în apropierea localit. **C.M.**, în zona câmpului gazeifer a luat foc o sondă care a ars timp de 7 ani (până la 28 mart. 1940), producând o imensă pagubă. Turnătorie de fontă. Centru al metalurgiei zincului, cositorului şi plumbului şi de prelucr. a gazului metan (negru de fum s-a fabricat până în 1993). Producţie de tricotaje, prefabricate din beton, conserve de carne şi de produse de panificaţie şi patiserie. Fabrică de plexiglas şi stiplex. Este unul dintre cele mai poluate oraşe ale ţării. **Istoric.** În arealul oraşului au fost descoperite vestigii din Epoca bronzului, din prima Epocă a fierului (vase de lut), precum şi un mormânt de înhumaţie din sec. 3 în care s-au găsit două mărgele din foiţă de aur, o fibulă, un inel de argint, o fusaiolă din lut ars ş.a. Prima menţiune documentară a localit. datează din 1402. Declarat oraş în 1961. **Monumente:** biserică din sec. 14, azi biserică evanghelică, fortificată în sec. 16, cu unele refaceri din sec. 18 şi 19; biserică romano-catolică (1415), fortificată în sec. 16 şi refăcută în 1763-1779; biserică ortodoxă (1901–1904).

CORABIA, oraş în jud. Olt, situat pe stg. Dunării, la 80 km S de municipiul Slatina; 19 059 loc. (1 ian. 2011): 9 209 de sex masc. şi 9 850 fem. Supr.: 92,8 km^2, din care 19,7 km^2 în intravilan; densitatea: 967 loc./km^2. Port fluvial. Staţie finală de c.f. (inaugurată la 1 apr. 1887). Nod rutier. Expl. de balast şi argilă. Producţie de calculatoare şi echipamente periferice, de articole de voiaj şi de marochinărie. Produse alim. (preparate din carne şi lapte, zahăr, băuturi alcoolice). Ferme de creştere a bovinelor şi porcinelor. Centru de creaţie a unor obiecte de artă populară (scoarţe, piese de port popular); Muzeu cu secţii de arheologie, istorie, ştiinţele

Corabia. Catedrala „Sfânta Treime"

naturii şi etnografie. Parc. **Istoric.** Pe terit. fostului sat *Celeiu* (devenit în 1968 cartier al oraşului **C.**) s-au descoperit urmele unei aşezări din perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului, aparţinând culturii materiale Coţofeni (2500–1800 î.Hr.), în care s-au găsit vestigii de bordeie şi ceramică cu decor incizat. Din a doua Epocă a fierului, când aşezarea dacică era cunoscută cu numele *Sucidava*, s-au descoperit fragmente ceramice tipice. În perioada Războaielor daco-romane, romanii au construit aici un castru de pământ în care staţiona *Cohors I Lingonum*, iar după cucerirea Daciei (după anul 106), în jurul castrului s-au aşezat primii colonişti romani, alcătuind un *vicus* (sat). Ulterior, aşezarea a devenit un important centru militar, economic şi portuar (extins pe o supr. de c. 30 ha, înconjurat de ziduri din piatră, cu turnuri de apărare), ajungând la stadiul de oraş, în anul 250. Distrusă de huni, cetatea a fost refăcută în timpul împăratului Constantin cel Mare (306–337), care a transformat Sucidava într-o mare bază militară, construind cazărmi, grajduri, o bazilică creştină şi, mai ales, un pod de piatră peste Dunăre (inaugurat în vara anului 328) şi un fort. În anii 527–565, împăratul Iustinian a refăcut din nou cetatea Sucidava, dar a fost distrusă în jurul anului 600 de atacurile avarilor şi slavilor. O dată cu distrugerea cetăţii Sucidava a încetat definitiv stăpânirea romană la N de Dunăre. Peste ruinele aşezării romano-bizantine s-a instalat, în sec. 14, o aşezare românească de bordeie. Prima atestare documentară a localit. **C.** datează din 1596. În 1862 s-a construit portul, numit iniţial Mircea, prin care se tranzitau cereale, sare, vite, vin, ceară ş.a., iar la 11 dec. 1871 localit. a fost declarată oraş (prin contopirea cu satele Siliştioara, Daşova, Corabia Veche, Valea Seacă), trasându-i-se o tramă stradală geometrică. Oraşul are în subordine ad-tivă localit. componentă Tudor Vladimirescu şi satul Vârtopu. **Monumente:** ruinele cetăţii Sucidava; bisericile cu hramurile „Sfântul Spiridon" (1843) şi „Sfântul Nicolae" (1844) şi catedrala „Sfânta Treime (1895–1907, cu picturi originare, reparată în 1935, 1945, 1960, restaurată după cutremurul din 1977, sfinţită în 1985 şi declarată monument istoric); clădirea Vămii (1870); Monumentul Independenţei (1922); bustul lui Popa Şapcă, realizat în 1973 de sculptorul Peter Iacobi.

CORBASCA, com. în jud. Bacău, alcătuită din 7 sate, situată în zona de contact a Colinelor Tutovei cu terasele şi lunca de pe stg. Siretului; 5 693 loc. (1 ian. 2011): 2 883 de sex masc. şi 2 810 fem. Morărit şi panificaţie. Producţie de ulei de floarea-soarelui. Culturi de cereale şi plante uleioase. Centru de confecţionare a costumelor populare, covoarelor, cergilor, lăicerelor; ţesături şi cusături. Satul Rogoaza este menţionat documentar, prima oară, în 1437. În satul Pogleţ se află biserica din lemn de stejar cu hramul „Buna Vestire" a unui schit de călugări numit iniţial Scumezeu, iar după anul 1774 cunoscut cu numele Pogleţ. Biserica a fost construită în anul 1752 prin străduania paharnicului Constantin Balş şi atestată documentar în 1758 în hrisovul domnesc al lui Scarlat Ghica. Schitul a încetat să funcţioneze după secularizarea averilor mănăstireşti în 1863. În 1996 a fost reînfiinţat ca mănăstire de maici. Biserica „Buna Vestire" a mănăstirii Pogleţ, care nu are turle, este declarată monument istoric.

CORBEANCA, com. în jud. Ilfov, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Vlăsiei, pe cursul superior al râului Cociovaliştea; 4 891 loc. (1 ian. 2011): 2 355 de sex masc. şi 2 536 fem. Staţiune de cercetare pentru creşterea taurinelor. Prefabricate din beton; brânzeturi. Creşterea bovinelor. Culturi de cereale şi plante tehnice. Pomicultură. Iazuri şi heleşteie. Pădure de foioase (rest din vechii Codrii ai Vlăsiei). Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997, com. **C.** a făcut parte din Sectorul Agricol Ilfov. În satul Corbeanca, se află o biserică având triplu hram – „Buna Vestire", „Sfântul Nicolae" şi „Sfântul Ştefan", ctitorie din 1819 a stolnicului Ogrădeanu, declarată monument istoric.

CORBENI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 8 sate, situată în Depr. Arefu–Corbeni din zona Muscelelor Argeşului, între Dealurile Tămaşu (1 104 m), la V, şi Chiciura (1 218 m), la E, pe cursul superior al râului Argeş; 5 767 loc. (1 ian. 2011): 2 844 de sex masc. şi 2 923 fem. Hidrocentrală, în satul Oeştii Pământeni (15 MW), intrată în funcţiune în 1967. Confecţionarea unor piese de mobilier din lemn şi din aluminiu. Creşterea ovinelor şi bovinelor. Pomicultură (meri, pruni, peri). Satul Corbeni este atestat documentar, prima oară, în 1456 într-un document emis de domnul Vladislav II. În satul Corbeni se află biserica având hramul „Sfântul Dumitru" (1743), casa „Petre Vătăşescu" (1915) şi vila „Bordenache" (c. 1930) a arhitectului R. Bordenache; în satul Bucşeneşti se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1746–1748), în satul Oeştii Pământeni este biserica „Sfântul Nicolae" (1840), iar în satul Poienari, ruinele unei cetăţi din sec. 14.

CORBI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 6 sate, situată în bazinetul depresionar omonim din zona Muscelelor Argeşului, la poalele de E ale Dealului Chiciura (1 218 m), pe cursul superior al Râului Doamnei; 4 171 loc. (1 ian. 2011): 2 040 de sex masc. şi 2 131 fem. Expl. de gips (în satele Corbşori şi Stăneşti). Producţie de cărămidă şi de cahle de teracotă. Prelucr. lemnului şi a laptelui. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Centru pomicol (meri, pruni, peri). În satul Jgheaburi se află un schit rupestru (sf. sec. 14–începutul sec. 15) cu biserica „Adormirea Maicii Domnului", extins la începutul sec. 16 de maica Magdalina. Reamenajat în 1809 de episcopul Iosif de Argeş şi transformat în biserică de mir. După prăbuşirea unei stânci, în noaptea de Paşti a anului 1859, a fost restaurat şi consolidat. Bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi"-Pârâieşti (1816) şi „Sfânta Treime" (1829–1834, cu picturi originare), în satul Stăneşti. În satul Corbi, atestat documentar la 24 apr. 1495, se află două biserici cu acelaşi hram - „Sfânta Treime", construite una lângă alta, una zidită în anii 1828-1830, cu picturi murale interioare originare, şi cealaltă ridicată în etape între 1941 şi 1963, şi monumentul lui Naum Râmniceanu, dezvelit la 24 apr. 1995, operă a sculptorului Traian Ivănescu.

CORBII CIUNGI → Vânătorii Mici.

CORBII MARI, com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 9 sate, situată în Câmpia Titu, pe râul Neajlov, pe autostrada Bucureşti–Piteşti; 8 506 loc. (1 ian. 2011): 4 279 de sex masc. şi 4 227 fem. Expl. de petrol. Culturi de cereale şi plante tehnice. Bisericile cu hramurile „Sfânta Treime", ctitorie din 1693–1705 a paharnicului Dumitraşcu Corbeanu, cu picturi murale din 1761, şi „Sfântul Nicolae" (1802–1803), în satele Corbii Mari şi Ungureni; biserică având triplu hram – „Sfânta Treime", „Adormirea

Maicii Domnului" şi „Sfântul Nicolae" (1842), în satul Petreşti; biserica având hramul „Sfânta Treime" (1837–1838), în satul Moara din Groapă.

CORBIȚA, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 9 sate, situată în Colinele Tutovei, pe râul Berheci; 1 895 loc. (1 ian. 2011): 945 de sex masc. şi 950 fem. Reşed. com. este satul *Şerbăneşti*. În satul Lărgăşeni, menționat documentar în 1546, se află biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", ctitorie din 1760 a lui Gavrilă Conachi. Satele Rădăcineşti şi Şerbăneşti sunt menționate documentar în 1617.

CORBU 1. Liman fluvio-marin, pe țărmul Mării Negre, la E de lacul Taşaul şi la NE de oraşul Năvodari. Supr.: 5,4 km². Cunoscut şi sub numele de *Gargalâc*.

2. Com. în jud. Constanța, alcătuită din 3 sate, situată pe țărmul Mării Negre; 6 086 loc. (1 ian. 2011): 3 102 de sex masc. şi 2 984 fem. Expl. de calcar. Producție de var. În arealul com. **C.** a fost descoperită (1969) o necropolă cu 10 morminte de înhumație, datând din sec. 6–5 î.Hr., în care s-au găsit vase greceşti de lux, fragmente de amfore greceşti şi ceramică autohtonă, precum şi vestigiile unei aşezări rurale romane din sec. 3–4. Satul Corbu s-a numit în trecut *Gargalâc Mic*.

3. Com. în jud. Harghita, alcătuită din 2 sate, situată în E Depr. Borsec, la poalele M-ților Bistriței, la confl. râului Corbu cu Bistricioara; 1 543 loc. (1 ian. 2011): 757 de sex masc. şi 786 fem. Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Izvoare cu ape minerale. Biserică din lemn (1839). Satul Corbu este menționat documentar în 1808. Poiană cu narcise.

4. Com. în jud. Olt, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Piem. Cotmeana cu Câmpia Găvanu-Burdea, pe cursul superior al râului Vedea; 2 511 loc. (1 ian. 2011): 1 266 de sex masc. şi 1 245 fem. Stație de c.f. (inaugurată la 5 ian. 1875). Expl. de petrol (în satul Ciureşti). Bisericile cu hramurile „Sfântul Ioan Botezătorul" (1812), „Cuvioasa Parascheva" (1831), „Adormirea Maicii Domnului" (1802), „Sfântul Ioan Botezătorul" (1865) şi „Cuvioasa Parascheva" (1837), în satele Ciureşti, Corbu, Milcoveni, Buzeşti şi Burduleşti. Satul Corbu este atestat documentar la 25 apr. 1531.

CORCOAIA, Cheile Corcoaiei, chei foarte înguste, săpate de râul Cerna în cursul superior, pe o lungime de 200 m, cu pereți verticali, înalți de peste 150 m. Deşi au fost afectate parțial de lucrările hidroenergetice executate în bazinul Cernei, cheile Corcoaiei îşi mai păstrează aspectul spectaculos. În această zonă există o bogată floră şi faună, fapt ce a determinat declararea lor ca rezervație naturală (inclusă în cadrul Parcului național Domogled-Valea Cernei).

CORCOVA, com. în jud. Mehedinți, alcătuită din 13 sate, situată în E Piem. Coşuştei, în zona de confl. a râului Coşuştea cu Motru; 5 997 loc. (1 ian. 2011): 3 026 de sex masc. şi 2 971 fem. Haltă de c.f. Expl. de nisip şi argilă. Fabrică de cărămidă. Centru de vinificație şi de fabricare a băuturilor alcoolice. Podgorie. Biserică de zid cu dublu hram – „Sfântul Nicolae" şi „Pogorârea Duhului Sfânt" (1837), în satul Jirov şi bisericile cu hramurile „Sfinții Voievozi" (1755, cu picturi murale interioare din 1889) şi „Sfântul Nicolae" (1808–1835, cu picturi murale interioare din 1843), în satele Corcova şi Cernaia.

CORDĂRENI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare, pe râul Ibăneasa; 1 965 loc. (1 ian. 2011): 952 de sex masc. şi 1 013 fem. Muzeu sătesc (în satul Slobozia). Prelucr. pieilor de animale, a lemnului şi a laptelui. Creşterea bovinelor. Pomicultură. Satul Cordăreni este atestat documentar în 1517, satul Grivița a fost înființat în 1878, iar satul Slobozia la 23 iun. 2004. Pădure cu rezervație de fazani.

CORDEŞTI → Stejari.

CORDUN, com. în jud. Neamț, alcătuită din 3 sate, situată pe cursul inferior al râului Moldova; 7 700 loc. (1 ian. 2011): 3 782 de sex masc. şi 3 918 fem. Producție de cherestea, cărămidă, articole de sport, de produse ceramice de uz gospodăresc, ornamental şi de panificație. Morărit.

CORHANU MARE, vârf în M-ții Locva, constituind alt. max. a acestora (735 m).

CORLĂTENI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare, pe cursul superior al Jijiei; 2 427 loc. (1 ian. 2011): 1 193 de sex masc. şi 1 234 fem. Cojocărit (cojoace, căciuli din piei de caracul). Creşterea bovinelor şi ovinelor (rasa caracul). Apicultură. În arealul satului Corlăteni, menționat documentar, prima oară, în 1431, au fost descoperite fragmente de ceramică pictată, de tip Cucuteni, şi un tezaur monetar (5 800 de piese din argint, din perioada feudală, reprezentând groşi moldoveneşti) cu monede emise în vremea domnului Petru Muşat. În satul Vlădeni, menționat documentar, prima oară, în 1581, se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1785, cu transformări şi adăugiri din 1945) şi casa „Haret" (1760), iar în satul Podeni există biserica „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" (1948-1959). Până la 17 iul. 2003, com. **C.** a avut în componență satele Dimăcheni, Mateieni şi Recia-Verbia, care la acea dată au format com. Dimăcheni, jud. Botoşani.

CORLĂȚEL, com. în jud. Mehedinți, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Piem. Bălăciței cu Câmpia Blahniței, pe cursul superior al râului Drincea; 1 462 loc. (1 ian. 2011): 711 de sex masc. şi 751 fem. Pomicultură; legumicultură. Biserică de zid cu dublu hram – „Sfântul Nicolae" şi „Pogorârea Duhului Sfânt" (1837, cu picturi murale originare), în satul Corlățel.

CORLĂȚENI, Schitul ~ → Pojorâta.

CORNĂȚEL 1. Masiv deluros în Subcarpații Buzăului, între râurile Bâsca Chiojdului la V şi Buzău la E. Alt. max.: 827 m (cea mai mare din Subcarpații Buzăului). Expl. de diatomit (Pătârlagele).

2. → Mânăstirea, comuna ~.

CORNĂȚELU, com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Titu, pe râul Baranga; 1 567 loc. (1 ian. 2011): 748 de sex masc. şi 819 fem. Culturi de cereale şi plante tehnice. Bisericile cu acelaşi hram – „Sfântul Nicolae", în satele Cornățelu (1596, cu refaceri în 1725 şi 1884) şi Bolovani (1835) şi cu triplu hram „Mucenița Anastasia", „Sfântul Dimitrie" şi „Adormirea Maicii Domnului", în satul Alunişu (1818, cu picturi murale din 1904–1905 şi refaceri din 1947) şi „Sfântul Nicolae", în satul Slobozia (1810, reclădită în 1848–1850). Pădurea Bolovani, declarată rezervație forestieră şi cinegetică.

CORNEA, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 4 sate, situată în culoarul Timiş–Cerna, pe cursul superior al râului Cerna; 1 904 loc. (1 ian. 2011): 909 de sex masc. şi 995 fem. Stație de c.f., inaugurată în 1878. Pomicultură. Muzeu etnografic. Satul Cornea este menționat documentar, prima oară, în 1539. Bisericile „Cuvioasa Parascheva" (1805, pictată în 1824 şi

restaurată în 1938), în satul Cruşovăţ, şi „Înălţarea Domnului" (1810, pictată în 1824 de Ion Zaicu), în satul Cuptoare.

CORNEDEI-CIUNGII BĂLĂSANI → Maramureş (1).

CORNEREVA, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 40 de sate (cea mai mare com. din România ca nr. de sate), situată în depresiunea omonimă, la poalele de NV ale M-ţilor Cernei, pe cursul superior al râului Bela Reca; 2 991 loc. (1 ian. 2011): 1 522 de sex masc. şi 1 469 fem. Pomicultură (meri, pruni, peri). Creşterea bovinelor (rasele Bălţata românească şi Pinzgau). Satul Cornereva este menţionat documentar, prima oară, în 1518. În satul Bogâltin se află mănăstirea Bogâltin, ctitorie din 1949 a monahiei Nimfodora Ghergulescu şi a familiilor Ion Rădulescu, Gheorghe Sorescu şi N. Cănicean, cu o biserică construită în 1959, având hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel". Prin decretul 410 din 28 oct. 1959, emis de Consiliul de Stat comunist, mănăstirea a fost desfiinţată, iar biserica a trecut în subordinea parohiei Bogâltin, a cărei biserică veche (construită în 1854) păstrează picturi murale executate în anii '20 ai sec. 20 de către Gheorghe şi Corneliu Baba. Mănăstirea a fost reînfiinţată după 1989 (centrul eparhial a făcut demersurile necesare în aug. 1990). În arealul com. **C.** se află peştera Borzoni (ocrotită de lege).

CORNEŞTI 1. Com. în jud. Cluj, alcătuită din 9 sate, situată la poalele sudice ale Dealului Bobâlna (693 m alt.), pe râul Lujerdiu; 1 573 loc. (1 ian. 2011): 769 de sex masc. şi 804 fem. Creşterea bovinelor. În satul Corneşti, menţionat documentar, prima oară, în 1306, există o biserică romano-catolică (1725) şi conacul „Schirling" (sec. 18, refăcut în sec. 19), în stil baroc, declarat monument istoric, iar în satul Tiocu de Jos se află o biserică reformată (1700). În satul Lujerdiu se află biserica ortodoxă cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", ctitorie din anul 1600 a lui Mihai Viteazul, cu transformări din 1684 şi din sec. 19; în satul Tioltiur există o biserică ortodoxă din sec. 16 (cu transformări din sec. 18) şi o biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1800), iar în satele Stoiana şi Tiocu de Sus se află câte o biserică datând din sec. 15 şi, respectiv, sec. 13 (cu transformări din sec. 15).

2. Com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 10 sate, situată în Câmpia Cricovului, pe râul Crivăţ; 6 882 loc. (1 ian. 2011): 3 303 de sex masc. şi 3 579 fem. Nod rutier. Morărit. Produse de panificaţie. Bisericile cu hramurile „Sfântul Ştefan" (1812–1817) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1862–1864), în satele Cătunu şi Hodărăşti şi bisericile cu dublu hram – „Sfântul Evanghelist Ioan" şi „Sfântul Grigore" (ante 1810) şi „Sfântul Haralambie" şi „Adormirea Maicii Domnului" (1832), în satele Cristeasca şi Frasinu; în satul Corneşti există biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1829).

CORNETU 1. Com. în jud. Ilfov, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Română, pe râul Argeş; 5 177 loc. (1 ian. 2011): 2 524 de sex masc. şi 2 653 fem. Aeroport militar. Balastieră. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ etc. Legumicultură; viticultură. Între 23 ian. 1981 şi 2 dec. 1985, com. **C.** a făcut parte din jud. Giurgiu, iar între 2 dec. 1985 şi 10 apr. 1997 din Sectorul Agricol Ilfov. Com. **C.** a fost afectată de lucrările canalului Dunăre–Bucureşti (multe case au fost demolate şi strămutate pe alt loc). În satul Cornetu se află biserica „Sfânta Cuvioasă Parascheva" (28 m lungime, 11,50 m lăţime şi 22,40 m înălţimea turlei), construită în anii 1900-1905, pictată în 1906 de Anton Serafim şi repictată în anul 2000 de Nicolae Oană.

2. Mănăstirea ~ → Brezoi.

CORNI 1. Masiv deluros în Colinele Bour-Vorona, în zona de contact a Pod. Sucevei cu Câmpia Jijiei Superioare. Alt. max.: 367 m.

2. Com. în jud. Botoşani, alcătuită din 4 sate, situată la poalele dealului omonim, pe stg. văii Siretului; 6 735 loc. (1 ian. 2011): 3 457 de sex masc. şi 3 278 fem. Prelucr. primară a lemnului. Creşterea bovinelor. În arealul com. **C.** au fost descoperite vestigii neolitice (vârf de săgeată din silex., fragment de topor din şist negru neşlefuit, topor din piatră şlefuită, dălţi din silex trei fusaiole din lut ş.a.), precum şi trei monede imperiale romane din timpul împăratului Hadrian şi două de bronz. În satul Corni, atestat documentar în 1772, se află biserica având hramul „Duminica Tuturor Sfinţilor" (c. 1780, reparată în 1889).

3. Com. în jud. Galaţi, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Pod. Covurlui cu Câmpia Covurlui; 2 217 loc. (1 ian. 2011): 1 162 de sex masc. şi 1 055 fem. Pomicultură (meri, peri, pruni, caişi); viticultură; apicultură.

CORNU, com. în jud. Prahova, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Subcarpaţilor Prahovei cu prelungirile de S ale M-ţilor Baiu, pe stg. Văii Prahova; 4 482 loc. (1 ian. 2011): 2 163 de sex masc. şi 2 319 fem. Zăcăminte de sare gemă. Izvoare cu apă sărată. Turnătorie de fontă (din 1990); construcţii de echipamente pentru ind. bomboanelor (din 1996); producţie de capsule moi din gelatină pentru ind. farmaceutică şi de tricotaje (din anul 2000). Pomicultură. Reşed. com. este satul *Cornu de Jos*. În satul Cornu de Jos, atestat documentar la 23 iul. 1514, se află clădirea Primăriei (1914), un Cămin cultural cu clădire din 1953, o bibliotecă publică cu peste 29 000 vol., inaugurată în 1965, un muzeu întemeiat în 1950 şi modernizat în 1986 şi biserica „Sfânta Cuvioasă Parascheva" construită în 1907 pe locul uneia ce data din 1771. În satul Cornu de Sus există biserica din lemn „Înălţarea Domnului" construită în 1911 pe locul unui schit menţionat documentar la 19 iun. 1649 şi declarată monument de artă în anul 1914.

CORNUL LUI SAS → Popricani.

CORNU LUNCII, com. în jud. Suceava, alcătuită din 9 sate, situată în S Pod. Sucevei, pe râul Moldova; 7 592 loc. (1 ian. 2011): 3 826 de sex masc. şi 3 766 fem. Nod rutier. Topitorie de in şi cânepă (în satul Băişeşti), desfiinţată în 1995. Prelucr. lemnului; preparate din carne. În satul Băişeşti se află biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi", construită în 1778, cu adăugiri (pridvor, pronaos, turle, abside laterale) din sec. 19.

COROD, com. în jud. Galaţi, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Pod. Covurlui cu Câmpia Tecuci, pe râul Corozel; 7 376 loc. (1 ian. 2011): 3 668 de sex masc. şi 3 708 fem. Prelucr. primară a lemnului. Morărit; presă de ulei comestibil. Legumicultură. Centru viticol. Satul Corod este atestat documentar în 1438. Situl arheologic „Valul lui Athanaric", păstrat nealterat, declarat monument istoric.

COROIENI, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 5 sate, situată în Pod. Boiu, la poalele de NV ale Culmii Breaza, la izv. râului Poiana; 2 323 loc. (1 ian. 2011): 1 167 de sex masc. şi 1 156 fem. Expl. şi

prelucr. pietrei de var. Prelucr. primară a lemnului. Producție de rachiuri naturale. Panificație. Pomicultură. Satul Coroieni este menționat documentar, prima oară, în 1584. Biserica din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1706), în satul Drăghia şi biserica din zid cu hramul „Naşterea Maicii Domnului" (1813), în satul Valea Lăpuşului. Mănăstirea Dealu Mare (de călugări) cu biserica „Sfântul Ilie" datând din 1922. În arealul com. **C.** se află rezervația peisagistică Cheile Babei (15 ha).

COROIEȘTI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 7 sate, situată în S Colinelor Tutovei, pe râul Dumbrava; 2 230 loc. (1 ian. 2011): 1 135 de sex masc. şi 1 095 fem. Viticultură. Satul Mireni este menționat documentar, prima oară, în 1529, iar Chilieni în 1629. În perimetrul com. se află pădurea Seaca-Movileni, alcătuită din stejar pufos (*Quercus pubescens*), stejar brumăriu (*Quercus pedunculiflora*), gârniță (*Quercus frainetto*), stejar pedunculat (*Quercus robur*) în amestec cu arțar tătăresc (*Acer tataricum*), mojdrean (*Fraxinus ornus*) ş.a. Pădurea este declarată rezervație forestieră şi botanică şi este ocrotită de lege.

COROISÂNMĂRTIN, com. în jud. Mureş, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Târnava Mică; 1 460 loc. (1 ian. 2011): 733 de sex masc. şi 727 fem. Haltă de c.f. Nod rutier. Expl. de gaze naturale. Satul Coroisânmărtin este menționat documentar, prima oară, în 1324. Biserică ortodoxă (1832).

CORONA → Brașov (2).

CORONINI, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 2 sate, situată la poalele SE ale M-ților Locva, pe malul stg. al Dunării; 1 909 loc. (1 ian. 2011): 964 de sex masc. şi 945 fem. Producție de mobilă pentru birouri; produse de panificație. Pomicultură. Ruinele unei cetăți feudale (sec. 11–15), de formă, aproximativ, circulară, cu ziduri groase şi turnuri de apărare. În dreptul com. **C.**, în apele Dunării, se află o stâncă solitară, numită Babacai, care, atunci când este bătută de vântul local Coşava, emite un sunet bizar, ce a dat naştere unei legende interesante. Între 1 ian. 1965 şi 20 mai 1996, satul şi com. **C.** s-au numit *Pescari.*

CORUNCA, com. în jud. Mureş, formată dintr-un sat, situată în zona Dealurilor Nirajului; 2 258 loc. (1 ian. 2011): 1 148 de sex masc. şi 1 110 fem. Producție de îmbrăcăminte din piele, de încălțăminte, de pesticide şi de mobilă; produse de panificație. Morărit. Satul Corunca este atestat documentar în 1332. Castelul „Toldalagy" (1830). Com. **C.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Corunca din com. Livezeni, jud. Mureş.

CORUND, com. în jud. Harghita, alcătuită din 5 sate, situată în SE Depr. Praid–Corund, la poalele Dealurilor Şiclod şi ale M-ților Gurghiu, la 540–600 m alt., pe cursul superior al râului Corund, la 95 km V-NV de municipiul Miercurea-Ciuc; 6 371 loc. (1 ian. 2011): 3 157 de sex masc. şi 3 184 fem. Expl. de calcar, andezit, aragonit şi argilă. Prelucr. primară a lemnului. Fabrică de cărămizi. Moară de apă pentru măcinatul cerealelor. Străvechi (atestat ca atare în 1333) şi renumit centru de ceramică populară smălțuită, caracterizată prin eleganța şi bogăția ornamentației (motive florale şi zoomorfe) şi prin glazura albastră, mai rar gălbuie. Vestit şi vechi centru (din 1910) de confecționare a produselor artizanale din iască. Stațiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local, cu climat de depresiune, tonic-stimulant, şi cu izv. de ape minerale carbogazoase, feruginoase, bicarbonatate, calcice, indicate în cură internă pentru tratarea afecțiunilor tubului digestiv şi a celor hepato-biliare. Muzeu sătesc (în satul Corund). Biserică din lemn (1723) şi biserică unitariană (sec. 16), în satul Corund. Rezervație geologică (Dealul Melcilor, 8 ha) şi rezervație mixtă (Dealul Firtuş, 40 ha).

CORUȘU → Baciu (1).

COSÂMBEȘTI, com. în jud. Ialomița, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe râul Ialomița; 1 676 loc. (1 ian. 2011): 855 de sex masc. şi 821 fem. Stație de c.f. (inaugurată la 1 iul. 1887). Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, sfeclă de zahăr etc. Legumicultură. În satul Cosâmbeşti se află biserica „Sfântul Nicolae" (1859-1864), declarată monument istoric, şi ruinele conacului „Bolomey", construit în anii 1892-1898 de fam. Gheţu şi cumpărat de Constantin Bolomey în 1932. Naționalizat în 1948, a devenit sediul C.A.P., iar după 1989 a căzut în ruină.

Corund. Vase ceramice

COSMEȘTI 1. Com. în jud. Galați, alcătuită din 6 sate, situată în lunca şi pe terasele Siretului; 6 691 loc. (1 ian. 2011): 3 412 de sex masc. şi 3 279 fem. Stație de c.f. (inaugurată la 13 sept. 1872). Producție de cherestea. Expl. de balast. Confecții textile. Legumicultură. Fermă de creştere a porcinelor. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1864). Com. **C.** a fost afectată de inundațiile din 12–14 iul. 2005.

2. Com. în jud. Teleorman, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Sericu; 2 733 loc. (1 ian. 2011): 1 371 de sex masc. şi 1 362 fem. Expl. de petrol. Iazuri pentru pescuit. Avicultură. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț etc. Hanul grecilor (c. 1890), în satul Ciuperceni.

COSMINELE, com. în jud. Prahova, alcătuită din 4 sate, situată în Subcarpații Teleajenului; 1 116 loc. (1 ian. 2011): 547 de sex masc. şi 569 fem. Reşed. com. este satul *Cosmina de Jos*. Prelucr. lemnului. Pomicultură. Biserica „Înălțarea Domnului" (sec. 19).

COSOBA, com. în jud. Giurgiu, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Vlăsiei, pe râurile Dâmbovița şi Ciorogârla, la 20 km NV de Bucureşti; 2 418 loc. (1 ian. 2011): 1 160 de sex masc. şi 1 258 fem. Producție de carton şi de preparate din lapte. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 19). Com. **C.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Cosoba din com. Joița, jud. Giurgiu.

COSTACHE NEGRI, com. în jud. Galați, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Covurlui, pe râul Gologan; 2 694 loc. (1 ian. 2011): 1 386 de sex masc. şi 1 308 fem. Nod rutier. În sec. 19 s-a numit *Mânjina*. La conacul cărturarului Costache Negri (astăzi Muzeu memorial, inaugurat la 2 iun. 1968) se întâlneau, adeseori, în perioada 1840–1857, revoluționarii din Țara Românească şi Moldova în vederea stabilirii unui program comun de luptă pentru libertate

şi independenţă. Conacul a fost construit la începutul sec. 19 în stilul caselor ţărăneşti, cu două cerdace pe stâlpi din lemn. În faţa casei se află bustul lui Costache Negri, operă a sculptorului Boris Leonovici, dezvelit la 19 mai 1973.

COSTEŞTI 1. Oraş în jud. Argeş, situat în Câmpia Piteştiului, la 200 m alt., pe cursul superior al râului Teleorman, la 24 km S de municipiul Piteşti; 10 601 loc. (1 ian. 2011): 5 229 de sex masc. şi 5 372 fem. Supr.: 10,9 km^2, din care 2,7 km^2 în intravilan; densitatea: 3 926 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată la 5 ian. 1875). Nod rutier. Producţie de piese şi accesorii pentru autovehicule şi pentru motoare de autovehicule, de şuruburi, buloane, nituri şi şaibe, de produse de uz gospodăresc şi sanitar din hârtie şi carton, de maşini-unelte, scule şi dispozitive de verificare auto, de prelucr. a lemnului, textile, nutreţuri combinate şi alim. (preparate din lapte, produse de panificaţie ş.a.); reparaţii de maşini agricole. Fermă avicolă (în exploatare în perioada 1991–1999), modernizată, reutilată şi reprofilată (din anul 2000) pentru creşterea porcinelor. Abator. Bibliotecă (12 000 vol.). Prima atestare documentară a localit. datează din 1452 şi apoi menţionat în iun. 1535. Declarat oraş la 17 febr. 1968. În prezent, oraşul **C.** are în subordine ad-tivă 6 sate: Broşteni, Lăceni, Pârvu Roşu, Podu Broşteni, Smei, Stârci. **Monumente:** în Costeşti se află bisericile din lemn cu hramurile „Înălţarea Domnului"-Teleşti (1773) şi „Cuvioasa Parascheva" (1807) şi bisericile de zid cu hramul „Sfântul Nicolae" (1804) şi cu dublu hram „Adormirea Maicii Domnului" şi „Sfântul Ilie" (1930–1932), aceasta din urmă zidită pe locul bisericii de lemn mistuită de incendiul din 1930; Clădirea fostei Judecătorii (1890), azi sediul Băncii Naţionale; Casa Parohială (Protoieria), construită în 1933 după planurile arhitectului D. I. Berechet; biserica având hramul „Duminica Tuturor Sfinţilor" (1788), în satul Broşteni. La 18 apr. 1930, în seara zilei de vineri, înainte de Paşte, în timpul deniei Prohodul Domnului, mica biserică de lemn a fost mistuită de un incendiu, provocat de la o lumânare nesupravegheată, în care au murit 118 persoane.

Costeşti (5). Biserica „Adormirea Maicii Domnului" a mănăstirii Bistriţa

2. Com. în jud. Buzău, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Buzău-Călmăţui, pe cursul superior al râului Călmăţui; 4 782 loc. (1 ian. 2011): 2 352 de sex masc. şi 2 430 fem. Nod rutier. În arealul com. au fost descoperite vestigii neolitice, precum şi o necropolă de incineraţie din prima Epocă a fierului (Hallstatt) şi urmele unei aşezări geto-dacice din sec. 3–4. Localit. Costeşti apare menţionată documentar, prima oară, la 10 ian. 1559 într-un hrisov emis de domnul Mircea Ciobanul. În satul Costeşti se află biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" construită în 1937 pe locul uneia din lemn care data din 1842, iar în satul Pietrosu există biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" zidită în anii 1954–1955 pe locul unei biserici din lemn care data din 1836 şi mistuită de un incendiu în 1948. Pe terit. satului Spătaru se află o pădure (346 ha) alcătuită predominant din frasin pufos (*Fraxinus pallisae*), în amestec cu stejar pedunculat (*Quercus robur*) şi stejar brumăriu (*Quercus pedunculiflora*). La parterul acestei păduri se dezvoltă multe rarităţi de floră, printre care laleaua de crâng (*Tulipa biebersteniana*), bibilica (*Fritillaria tenella*), garofiţa (*Dianthus guttatus*) ş.a. Declarată rezervaţie forestieră (1975).

3. Com. în jud. Iaşi, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Jijiei Inferioare cu Colinele Ruginoasa, pe cursul superior al râului Bahlueţu Rece; 1 907 loc. (1 ian. 2011): 971 de sex masc. şi 936 fem. Haltă de c.f. (în satul Costeşti). Viticultură. În arealul com. **C.** au fost descoperite vestigii neolitice (vase ceramice, topoare din piatră, statuete/idoli, cuptoare). În satul Costeşti, atestat documentar în anul 1425, se află biserica „Sfinţii Voievozi" (1777). Com. **C.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Costeşti şi Giurgeşti din com. Ion Neculce (fostă Târgu Frumos), jud. Iaşi.

4. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 6 sate, situată în E Colinelor Tutovei, pe râul Ghilanoiu; 3 169 loc. (1 ian. 2011): 1 559 de sex masc. şi 1 610 fem. Producţie de mobilă pentru birouri şi de produse de panificaţie. Fermă de creştere a bovinelor. Viticultură. Satul Costeşti este menţionat documentar, prima oară, în 1495, satul Rădeşti în 1509, iar satele Chiţcani şi Puntişeni în 1529. În satul Chiţcani se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1817) şi un pod vechi – „Podul Doamnei" (1841), iar în satul Pârveşti se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" a fostului schit Crucea, construită în 1816–1820 pe locul uneia din 1666.

5. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Subcarpaţilor Olteniei cu prelungirile de S ale M-ţilor Căpăţânii, la 450 m alt., la 54 km V-NV de Râmnicu Vâlcea; 3 311 loc. (1 ian. 2011): 1 602 de sex masc. şi 1 709 fem. Expl. forestiere, de calcar şi nisip cuarţos. Prelucr. lemnului; mat. de constr.; produse alim. Moară şi joagăr (sec. 19). Creşterea ovinelor şi bovinelor. În satul Costeşti funcţionează Muzeul de artă „Gheorghe D. Anghel", inaugurat în 1974, cu lucrări de sculptură, aparţinând lui Gheorghe D. Anghel, şi pictură modernă. Staţiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local, cu climat de dealuri, sedativ-indiferent (temp. medie anuală este de c. 8°C) şi cu izv. de ape minerale sulfuroase, clorurate, bicarbonatate, sodice, hipotone, indicate, în cură internă, pentru tratarea unor tulburări funcţionale ale intestinului gros (colon iritabil, constipaţie) şi a unor afecţiuni hepato-biliare (dischinezie biliară), iar în cură externă pentru tratarea unor afecţiuni reumatismale şi ginecologice (sindrom ovarian de menopauză). Stabiliment pentru băi (sec. 19). Pe terit. fostului sat Ferigile (azi înglobat în satul Costeşti) a fost descoperită o necropolă tumulară de incineraţie datând din prima Epocă a fierului (sec. 6–4 î.Hr.), aparţinând populaţiei traco-getice, în care s-au găsit vârfuri de lance, fibule, topoare şi zăbale din fier, vase mari din ceramică, căni cu o toartă cu decor spiralat, ceşti cu una sau două toarte cu decor spiralat, străchini etc. Satul Costeşti este atestat documentar la 11 oct. 1512, într-un hrisov semnat de domnul Neagoe Basarab. **Monumente:** *mănăstirea Arnota* (de călugăriţe), ctitorie din anii 1633–1636 a domnului Matei Basarab, pe locul unui

Costeşti (5). Biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" a mănăstirii Arnota

aşezământ monahal mai vechi (avariat de cutremurul din 1620), cu biserica având hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", care are faţadele împărţite, printr-un brâu de cărămidă aparentă, în două registre, cel superior, cu ocniţe adânci, iar cel inferior, decorat cu arcaturi (succesiune de arcade). Picturile murale interioare, între care se remarcă tabloul votiv cu portretul ctitorului, au fost executate în 1644 de Stroe Zugravul din Târgovişte. În 1694, pe latura vestică a bisericii, a fost construit un pridvor deschis, cu coloane de cărămidă. Biserica a fost renovată şi repictată, prima oară în 1705–1706 din iniţiativa lui Constantin Brâncoveanu (fără a înlocui pictura originară), iar apoi în 1852–1856 de domnul Barbu Ştirbei, când au fost dărâmate şi chiliile vechi, fiind construite altele noi, din cărămidă. Complexul monahal a mai fost renovat în 1907, 1935–1937, 1954–1958 şi 2003–2007. În pronaosul bisericii se află înmormântaţi Matei Basarab şi tatăl acestuia (Danciu vel Vornic). Muzeu de artă religioasă; *mănăstirea Bistriţa* (de maici), situată la 6 km N de Costeşti, în satul Bistriţa, cu biserica „Adormirea Maicii Domnului", este una dintre cele mai importante aşezări monastice şi culturale din Ţara Românească, ctitorie din anii 1492–1494 a fraţilor Craioveşti (Barbu, devenit monahul Pahomie, Pârvu, Danciu şi Radu). În 1509 ansamblul monastic a fost dărâmat în mare parte din porunca domnului Mihnea cel Rău, care intrase în conflict cu boierii Craioveşti din cauza politicii sale autoritare. În 1515–1519, boierii Craioveşti au reconstruit biserica şi au refăcut chiliile, iar meşterul zugrav Dobromir din Târgovişte, ajutat de Dumitru şi Chirtop, au pictat biserica la interior. În urma frecventelor jafuri biserica a fost renovată în 1683–1684 prin grija lui Constantin Brâncoveanu, iar în 1820 a fost repictată din iniţiativa marelui ban Grigore Brâncoveanu. Avariată grav de cutremurul din 11 ian. 1838, biserica a fost rezidită în 1846–1855, în stil neogotic, după planurile arhitecţilor Johann Schlatter şi Julius Freiwald, în timpul domnilor Gheorghe Bibescu şi Barbu Ştirbei. Picturile murale interioare au fost executate în 1855 de Gheorghe Tattarescu. În biserica mănăstirii Bistriţa se află moaştele Sfântului Grigorie Decapolitul, aduse de boierul Barbu Craiovescu în 1497. Bolniţa mănăstirii Bistriţa, cu hramul „Schimbarea la Faţă", a fost construită în 1520–1521 şi pictată imediat după aceea, iar în 1710 i s-a adăugat un pridvor. În satul Bistriţa se mai află bisericile cu hramul „Sfântul Grigorie Decapolitul-Eleonul" (sec. 15–16, refăcută în 1712, cu fresce originare) a fostului schit Păpuşa, „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (ante 1633), „Sfinţii Îngeri" (1637, cu picturi din 1782) şi „Naşterea Maicii Domnului" (1689, cu picturi murale din 1788) a fostului schit Ţigănia. În satul Pietreni se află biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", ctitorie din 1664–1665 a mitropolitului Ştefan şi bisericile de zid cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1700, cu picturi murale din 1779) a fostului schit „Sub Piatră" şi „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1758, cu fresce originare) a fostului schit „Păr".

6. Sat în com. Orăştioara de Sus, jud. Hunedoara, la 18 km S de Orăştie, atestat documentar în 1444, unde se află ruinele cetăţii dacice *Blidaru* (sf. sec. 2 î.Hr.–106 d.Hr.), considerată reşed. permanentă a regelui Burebista şi a unora dintre succesorii săi. Cetatea, situată pe Dealul Cetăţuia, la 3 km SV de sat, este alcătuită din două incinte alăturate, cu ziduri construite succesiv din blocuri de calcar, străjuite de 6 turnuri de apărare şi înconjurată de un val de pământ cu două rânduri de palisade. Cucerită de romani în anul 102, a fost refăcută ulterior de Decebal, dar distrusă definitiv de armata împăratului Traian în anul 106. Ruinele cetăţii Blidaru au fost incluse în 1999 pe lista patrimoniului cultural mondial UNESCO.

COSTEŞTII DIN VALE, com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Titu, pe râul Potopu; 3 563 loc. (1 ian. 2011): 1 762 de sex masc. şi 1 801 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ etc. Schit (sec. 18), în satul Mărunţişu; biserica „Sfântul Nicolae" (1898), în satul Tomşani şi cea având triplu hram – „Sfântul Nicolae", „Sfântul Ştefan" şi „Sfântul Gheorghe" (1800), în satul Costeştii din Vale. Conacul „Costescu" (sec. 19), în satul Costeştii din Vale.

COSTINEŞTI, com. în jud. Constanţa, alcătuită din 2 sate, situată pe ţărmul Mării Negre; 2 672 loc. (1 ian. 2011): 1 303 de sex masc. şi 1 369 fem. Staţie de c.f. Popas turistic. Staţiune balneoclimaterică estivală, de interes general, situată în extremitatea sud-estică a României, pe ţărmul Mării Negre, la 10 m altitudine, la 28 km S de municipiul Constanţa. Climat de litoral maritim, cu veri călduroase (în iul. temp. peste 22°C) şi ierni blânde (în ian. medii termice de 0°C). Vara predomină zilele senine, iar durata de strălucire a Soarelui este de 10–12 ore pe zi. Factorii naturali de cură sunt climatul maritim, excitant-solicitant, bogat în aerosoli salini, şi apa Mării Negre clorurată, sulfatată, sodică, magneziană (mineralizare 15,5‰). Plaje întinse, cu nisip fin, amenajate pentru helioterapie şi talazoterapie. Staţiunea este indicată atât pentru persoanele sănătoase, care pot folosi cura heliomarină în vacanţele de vară, cât şi pentru cele suferinde, pentru tratarea unor afecţiuni reumatismale, a unor stări de debilitate, anemii secundare, rahitism, decalcefieri, hipotiroidism, a unor dermatoze scua-

Costineşti. Vedere din staţiune

moase (psoriazis) etc. Minihoteluri, vile, camping, restaurante, baruri de zi şi de noapte, cinematografe etc. Staţiunea a debutat în anul 1949, o dată cu deschiderea primei tabere de vacanţă pentru elevi. În prezent există un mare complex turistic pentru tineret, construit într-o concepţie modernă, în care funcţionează o tabără studenţească internaţională de vară, fapt ce i-a conferit un binemeritat renume de staţiune pentru tineret şi studenţi. Anual, în perioada mai-sept. are loc la **C.** Salonul naţional de grafică satirică pentru tineret, în iul. se desfăşoară Gala tinerilor actori, iar în aug. Festivalul naţional de jazz şi Serbările Mării. Între 26 şi 30 aug. 1996, a avut loc prima ediţie a Festivalului naţional „Mediafest". Până la 5 mai 1999, satele Costineşti şi Schitu au făcut parte din com. Tuzla. Satul Costineşti s-a dezvoltat pe vatra unei mici colonii greceşti (*emporion*), numită *Parthenopolis*. La mijlocul sec. 20 era un mic sat de pescari denumit *Libertatea*. În apele Mării Negre, nu departe de ţărm se află epava unei nave greceşti care a eşuat aici în anii '60 ai sec. 20, devenind o atracţie turistică.

COSTIŞA, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 4 sate, situată în SE Depr. Cracău-Bistriţa, pe râul Bistriţa; 3 656 loc. (1 ian. 2011): 1 798 de sex masc. şi 1 858 fem. Staţie de c.f. Hidrocentrală (14 MW) dată în folosinţă în 1964. Producţie de băuturi răcoritoare. În satul Costişa se află conacul „Cantacuzino-Paşcanu" (1870), cu parc şi lacuri în cascadă. Pe terit. com. au fost descoperite (1958–1960) urmele unei aşezări neolitice, precucuteniană, cu ceramică şi plastică specifice culturii materiale Precucuteniene şi o aşezare, fortificată cu şanţuri de apărare, datând din Epoca brozului (sec. 19–14 î.Hr.), în care s-au găsit amfore, vase de provizii, castroane, toporaşe de luptă, o amforetă şi ceşti cu două toarte, cu decor geometric incizat adânc, creând cultura eponimă. Satul Dornești este atestat documentar la 1 sept. 1627.

COSTULENI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Pod. Central- Moldovenesc cu terasele şi lunca Jijiei; 4 720 loc. (1 ian. 2011): 2 348 de sex masc. şi 2 372 fem. Expl. de gresii şi nisipuri. Morărit şi panificaţie. Creşterea bovinelor, ovinelor şi porcinelor. Iazuri piscicole. Pomicultură. Centru viticol şi de vinificaţie. Satul Costuleni este menţionat documentar în 1605, 1661 şi 1772. Pe terit. satului Cozia au fost descoperite urmele unei aşezări de bordeie cu vatră şi acoperiş de lemn, datând din prima Epocă a fierului, respectiv Hallstatt (sec. 10–9 î.Hr.), în care s-au găsit unelte din os, străchini, oale cu decor geometric, pumnale de tip scitic, un cazan ş.a., care au dat numele culturii Hallstattiene eponime, răspândită în N Moldovei. Satul Covasna este atestat documentar la 1 ian. 1454, satul Hiliţa la 28 febr. 1586, iar satul Cozia în 1421. În satul Costuleni se află biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1858, construită pe locul uneia din 1795), iar în satul Covasna, biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1739), declarate monumente istorice.

COŞBUC, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, formată dintr-un sat, situată în zona Dealurilor Năsăudului, la poalele de SV ale Dealului Măgura (1 194 m), la confl. râului Bichigiu cu Sălăuţa; 1 954 loc. (1 ian. 2011): 954 de sex masc. şi 1 000 fem. Staţie de c.f. pe linia Năsăud–Salva–Vişeu de Jos construită în 1948 pe valea Sălăuţei, prin pasul Şetref (817 m alt.), scurtând drumul dintre Maramureş şi zona centrală a Transilvaniei. Prelucr. lemnului. Confecţii textile. Pod din lemn (grăniceresc, sec. 19), refăcut în 1930, în satul Coşbuc. Satul Coşbuc apare menţionat documentar, prima oară, în 1523 cu numele *Hordo*, iar în 1750 *Hordou*. Aici s-a născut poetul George Coşbuc în casa căruia, construită de tatăl poetului, Sebastian Coşbuc, în sec. 19, s-a organizat un muzeu memorial care cuprinde obiecte ce au aparţinut poetului (leagănul, scaunul, pupitrul, pelerina, trusa de voiaj ş.a.). În curtea muzeului se află bustul poetului, realizat de sculptorul Oscar Han. Până la 6 mai 2004, com. **C.** a avut în componenţă satul Bichigiu, care la acea dată a fost transferat în componenţa com. Telciu.

COŞEIU, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 3 sate, situată în zona Dealurilor Sălajului; 1 231 loc. (1 ian. 2011): 615 de sex masc. şi 616 fem. Producţie de articole din plută, din paie şi din alte materiale vegetale împletite. Pomicultură. În satul Coşeiu, menţionat documentar, prima oară, în 1299, se află o biserică din sec. 15 şi o clopotniţă din lemn (1865). Agroturism.

COŞERENI, com. în jud. Ialomiţa, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Vlăsiei, pe dr. râului Ialomiţa; 4 103 loc. (1 ian. 2011): 2 086 de sex masc. şi 2 017 fem. Nod rutier. Producţie de var şi ipsos. Legumicultură. Culturi de cereale, orez, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreţ. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **C.** a făcut parte din jud. Ilfov. Până la 7 apr. 2004, com. **C.** a avut în componenţă satele Borăneşti şi Sineşti, care la acea dată au format com. Borăneşti.

COŞEŞTI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 7 sate, situată în zona de contact a Piem. Cândeşti cu Dealurile Argeşului, pe cursul inf. al Râului Doamnei; 5 454 loc. (1 ian. 2011): 2 749 de sex masc. şi 2 705 fem. Producţie de mobilă pentru birouri, de ambalaje din lemn, de maşini-unelte, de plăci şi dale din ceramică şi de produse lactate. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Pomicultură (meri, pruni, peri). Centru de olărit, în satul Petreşti. Bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (1775), „Sfântul Nicolae" (1775, cu picturi originare) şi „Sfântul Ioan Botezătorul" (1839), în satele Lăpuşani, Petreşti şi Jupâneşti; biserica din lemn cu hramul „Înălţarea Domnului" (1742, cu picturi originare), în satul Jupâneşti, declarată monument istoric.

COŞNA, com. în jud. Suceava, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Dornelor, pe râurile Dorna, Coşna şi Teşna; 1 505 loc. (1 ian. 2011): 748 de sex masc. şi 757 fem. Produse lactate. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Important centru de confecţionare a cojoacelor, bundiţelor şi chimirelor (în satul Coşna). În arealul satului Coşna există mănăstirea cu acelaşi nume (de călugări), cu biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel", datând din anul 1929, precum şi o mlaştină de turbă în care vegetează pinul (*Pinus silvestris*) şi câteva relicte glaciare, între care mesteacănul pitic (*Betula humilis*), muşchiul frunzos (*Sphagnum wulfianum*) ş.a. Com. **C.** a fost înfiinţată la 6 oct. 2003 prin desprinderea satelor Coşna, Podu Coşnei, Românești, Teşna şi Valea Bancului din com. Dorna Candrenilor, jud. Suceava.

COŞOVENI, com. în jud. Dolj, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Romanaţi; 3 123 loc. (1 ian. 2011): 1 535 de sex masc. şi 1 588 fem. Nod rutier. Expl. de petrol şi gaze naturale. Producţie de articole de uz gospodăresc şi sanitar din hârtie şi carton, de articole de galanterie şi de ciorapi. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, floarea-soarelui etc. Complex

Coştila. Releul de televiziune de pe Vf. Coştila

avicol. Pe terit. com. au fost descoperite două tezaure de argint, unul datând din perioada de trecere de la sclavagism la feudalism (două fibule mari din argint, atribuite gepizilor, sec. 6–7, catarame etc.) şi altul din sec. 17 (fibulă umană cu mască, cercei de argint ş.a.). Satul Coşoveni apare consemnat documentar, prima oară, la 7 nov. 1587, într-un act semnat de domnul Mihnea Turcitul. Conacul „Nicolau" (1797–1798) şi bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (ante 1794) şi „Sfântul Nicolae" (1889, cu fresce originare), în satul Coşoveni. Până la 7 apr. 2004, com. **C.** a avut în componenţă satul Cârcea, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

COŞTEIU, com. în jud. Timiş, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Lugojului, pe râul Timiş; 3 782 loc. (1 ian. 2011): 1 784 de sex masc. şi 1 998 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Expl. de balast, de argilă şi de caolin. Producţie de încălţăminte, de biscuiţi, pişcoturi şi de produse de patiserie. Satul Coşteiu este menţionat documentar, prima oară, în 1597. În satul Hezeriş se află o mănăstire cu o biserică din lemn având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1743, cu picturi din 1770–1779, reparată în 1960), declarată monument istoric, şi cabana „Căpriorul". Rezervaţie forestieră (pădurea Cătălina).

COŞTILA, vârf pe versantul prahovean al masivului Bucegi, la NV de Buşteni, alcătuit din conglomerate calcaroase. Alt.: 2 498 m. Releu de televiziune.

COŞTIUI → Rona de Sus.

COŞULA, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Moldovei, la poalele Dealurilor Cozancea şi Todireni, pe râul Miletin; 2 983 loc. (1 ian. 2011): 1 507 de sex masc. şi 1 476 fem. În arealul satului Coşula, atestat documentar în 1535, se află mănăstirea cu acelaşi nume, cu biserica „Sfântul Nicolae" construită în anii 1533–1535, în timpul domniei lui Petru Rareş, prin strădania marelui logofăt Mateiaş Coşorvei, sfetnic al lui Petru Rareş, cu picturi murale exterioare şi interioare executate în 1535–1538, în care predomină culoarea galbenă. Biserica a fost supusă unor transformări în 1858, când vechile picturi murale au fost acoperite parţial cu alte picturi executate în ulei. Biserica a mai fost restaurată în anii 1976–1980. În interiorul ansamblului monahal, înconjurat de un zid de incintă ridicat în sec. 17, se mai află casa egumenească (sec. 17), trapeza (sec. 17), cuhnia (sec. 17) şi turnul-clopotniţă (sec. 18). Înainte de secularizarea averilor mănăstireşti (1863), în această mănăstire vieţuiau 1 500 de călugări români, greci şi de alte naţionalităţi, fiind la acea vreme a treia ca mărime în Europa. Mănăstirea a funcţionat până în anul 1903 şi reînfiinţată în 1990. În centrul satului Coşula se află un pod de piatră peste râul Miletin, datând din 1503, precum şi o biserică nouă, cu hramul „Izvorul Tămăduirii", construită în anii 2003– 2008. În satul Buda există biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1704). Com. **C.** a fost înfiinţată la 21 iul. 2003 prin desprinderea satelor Coşula, Buda, Pădureni şi Şupitca din com. Copălău, jud. Botoşani.

COŞUŞTEA 1. Piemontul Coşuştei, unitate de relief piemontană, situată în SV României, pe terit. jud. Mehedinţi, parte componentă a dealurilor piemontane ale Motrului, limitat de Pod. Mehedinţi la NV şi Piem. Bălăciţei la SE. Alt.: 360–400 m. Fragmentat de Coşuştea cu afl. său Coşuştea Mică şi de cursul superior al Huşniţei.

2. Râu, afl. dr. al Motrului pe terit. com. Corcova; 68 km; supr. bazinului: 453 km^2. Izv. din N M-ţilor Mehedinţi, de la 580 m alt., de pe terit. com. Isverna (jud. Mehedinţi), dintr-un izvor carstic bogat şi traversează zonele calcaroase ale M-ţilor şi Pod. Mehedinţi, formând mai multe cheiuri pitoreşti.

COŞUŞTEA-CRIVELNIC, Mănăstirea ~ → Ilovăţ.

COTEANA, com. în jud. Olt, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Boian, pe interfluviul Olt-Miloveanu, pe stg. râului Coteana; 2 898 loc. (1 ian. 2011): 1 464 de sex masc. şi 1 434 fem. Nod rutier. Culturi irigate de cereale, floarea-soarelui, in, cânepă ş.a. Pomicultură (pruni, meri, peri, cireşi, nuci). Satul Coteana apare menţionat documentar, prima oară, la 8 aug. 1438, într-un hrisov al domnului Vlad Dracul. Bisericile având hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (ante 1845, reconstruită în 1868 de Alexandru Brebeneanu) şi „Sfântul Nicolae" (ante 1824).

COTEŞTI, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 4 sate, situată în Subcarpaţii Vrancei, în zona de contact a Dealului Deleanu cu glacisul Râmnicului; 5 093 loc. (1 ian. 2011): 2 448 de sex masc. şi 2 645 fem. Nod rutier. Staţie de c.f. (inaugurată la 13 iun. 1881). Muzeu sătesc. Expl. lemnului; confecţii textile. Important centru viticol şi pomicol. Combinat de vinificaţie. În satul Coteşti, menţionat documentar în 1470, se află mănăstirea Coteşti (de maici) cu biserica „Sfânta Treime", construită în 1720–1757 de către episcopul Buzăului, Ştefan II. Biserica păstrează picturi murale interioare originare, în stil bizantin. Biserica a fost renovată în 1947 şi consolidată şi restaurată în anii 2007–2008, iar picturile murale restaurate ulterior.

COTMĂNEŞTI → Pogana.

COTMEANA 1. Platforma sau **Piemontul ~,** unitate piemontană de relief în S României, parte componentă a Pod. Getic, situată între Muscelele Argeşului, la N, Valea Argeşului, la E, câmpiile Piteştiului, Găvanu-Burdea şi Boian, la SE şi S şi Valea Oltului, la V. Are aspectul unor platouri largi, ce coboară de la c. 400 m alt., în N, la c. 200 m, în S, drenate de numeroase văi, cu desfăşurare divergentă (Cotmeana, Vedea, Plapcea, Iminog ş.a.), care au creat mari conuri de dejecţie aluvio-proluviale.

2. Râu, afl. stg. al Vedei în Câmpia Boian, în aval de com. Icoana, jud. Olt; 82 km; supr. bazinului: 504 km^2. Izv. din piemontul omonim, din arealul com. Cotmeana.

3. Com. în jud. Argeş, alcătuită din 14 sate, situată în piemontul cu acelaşi nume, în zona de izvor a râului omonim; 2 029 loc. (1 ian. 2011): 981 de sex masc. şi 1 048 fem. Nod rutier. Expl. lemnului. Fabrică de cherestea. Creşterea bovinelor şi a ovinelor. Pomicultură. Apicultură. În satul Cotmeana se află o mănăstire de călugări, cu biserica având dublu hram – „Buna Vestire" şi „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul", zidită în mare parte în anii 1377–1384 prin grija domnului Radu I şi continuată de fiii săi,

Dan I şi Mircea cel Bătrân, fiind terminată în jurul anului 1389, dar atestată documentar la 20 mai 1388. Biserica nu are turle, iar faţadele sunt din cărămidă aparentă, decorate cu firide lungi, până sub cornişă, marcate prin discuri de ceramică smălţuită. Pronaosul a fost adăugat de domnul Constantin Brâncoveanu la sf. sec. 17, având deasupra un turn-clopotniţă, iar pridvorul a fost construit în 1777 de domnul Alexandru Ipsilanti. Chiliile şi zidul de incintă datează din 1781. Biserica a fost supusă la numeroase restaurări (1711, 1781, 1875, 1924, 1959, 1972, 1990). În satul Bascovele există mănăstirea cu acelaşi nume (de maici), cu biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului", datând din anul 1695, ctitorie a lui Şerban Cantacuzino, reconstruită în 1843 prin grija lui Ştefan Nicolau, sprijinit de ispravnicul „Partenie ot Cotmeana" şi pictată în 1869; biserica având hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1843), în satul Ursoaia.

COTNARI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 11 sate, situată în zona de contact a Dealului Mare (SE Pod. Sucevei) cu Câmpia Jijiei Inferioare, pe cursul superior al râului Valea Oii; 7 766 loc. (1 ian. 2011): 4 024 de sex masc. şi 3 742 fem. Staţie de c.f. Expl. de gresii. Producţie de mobilă pentru bucătărie; produse de panificaţie. Creşterea bovinelor. Pomicultură (meri, peri, pruni, cireşi, vişini). Veche (sec. 15) şi renumită podgorie în care predomină soiurile indigene: Grasa de Cotnari, Fetească, Tămâioasă românească, Frâncuşa. Combinat de vinificaţie. Pe terit. com., pe Dealul Cătălina, au fost descoperite urmele unei cetăţi traco-getice (sec. 5–3 î.Hr.), parţial conservată, fiind reşed. unui conducător tribal, precum şi o diademă din argint aurit din sec. 13 ş.a. Satul Cotnari este menţionat documentar, ca târg, la 5 oct. 1448. **Monumente:** podul de piatră din satul Cârjoaia (sec. 15, reparat în 1847) şi beciurile caselor domneşti (1491) atribuite lui Ştefan cel Mare; biserica romano-catolică ridicată în stil gotic de domnul Despot Vodă în anii 1561–1563 (pe lângă care a fiinţat Colegiul latin, f. 1562, sub conducerea lui Johannes Sommer) distrusă de un incendiu în 1873 (azi în ruină); bisericile cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (ctitorie din c. 1493 a lui Ştefan cel Mare) şi „Sfântul Nicolae" (ante 1617) şi ruinele caselor domneşti de la sf. sec. 15, în satul Cotnari.

COTROCENI, cartier în partea central-vestică a municipiului Bucureşti.

COTU EPURE → Mihail Kogălniceanu (2).

COTUL BRADULUI → Bivolari (1).

COTUL PISICII, meandru (cotitură, sinuozitate) puternic al Dunării inferioare, în aval de Galaţi, în zona com. Grindu (jud. Tulcea), cu o arcuire de peste 200 de grade, determinată de structura rezistentă a rocilor din fundament. În această zonă, unde Dunărea atinge adâncimi de 20–30 m, din cauza puternicei meandrări a albiei, în perioada dezgheţului de primăvară se formează frecvente zăpoare (baraje de gheaţă) care îngreunează navigaţia. Denumit Cotul Pisicii după vechiul nume al com. Grindu (*Pisica*).

COTUMBA, Mănăstirea ~ → Agăş (2).

COŢOFĂNEŞTI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 5 sate, situată în NE Subcarpaţilor Vrancei, la poalele Dealului Ouşoru, pe dr. văii Trotuşului; 3 440 loc. (1 ian. 2011): 1 680 de sex masc. şi 1 760 fem. Haltă de c.f. (în satul Bâlca) inaugurată la 22 iun. 1884. Pomicultură. Biserica „Sfântul Gheorghe" (1834).

COŢOFENEŞTI → Vărbilău.

COŢOFENII DIN DOS, com. în jud. Dolj, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Piem. Bălăciţei cu terasele şi lunca de pe dr. Jiului; 2 413 loc. (1 ian. 2011): 1 185 de sex masc. şi 1 228 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 5 ian. 1875). Morărit şi panificaţie. Viticultură. Pe terit. com., pe terasa superioară a Jiului, au fost descoperite urmele unei aşezări, cu inventar bogat, tipic pentru perioada de trecere de la Neolitic la Epoca brozului (2500–1800 î.Hr.), căreia i s-a atribuit numele de *cultura materială Coţofeni*, cu arie largă de răspândire în Oltenia, Crişana, Banat şi Transilvania. Se caracterizează prin existenţa locuinţelor-bordei în care s-au găsit ceşti cu bazinul sferic şi gura evazată, cu toartă supraînălţată, cu decor geometric realizat prin împunsături succesive, topoare din piatră şi cupru, străchini hemisferice etc. În satul Coţofenii din Dos, menţionat documentar în 1615, se află două hanuri din sec. 19 şi biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1827, cu picturi din 1831; reparată în 1860 şi 1930), iar în satul Mihăiţa există biserica având hramul „Cuvioasa Parascheva" (ante 1872).

COŢOFENII DIN FAŢĂ, com. în jud. Dolj, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Romanaţi, pe stg. văii Jiului, la 19 km N de municipiul Craiova; 2 018 loc. (1 ian. 2011): 968 de sex masc. şi 1 050 fem. Legumicultură. În satul Coţofenii din Faţă se află curtea Coţofenilor cu un conac construit în 1653 de spătarul Mihai Coţofeanu şi biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1653, cu fresce originare, refăcută în 1827). Com. Coţofenii din Faţă a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Coţofenii din Faţă şi Beharca din com. Almăj, jud. Dolj.

COŢUŞCA, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 9 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare, pe interfluviul Volovăţ–Ghireni; 4 859 loc. (1 ian. 2011): 2 420 de sex masc. şi 2 439 fem. Prelucr. laptelui; produse de panificaţie. Creşterea bovinelor. Culturi de cereale, plante tehnice şi uleioase etc.

COVASNA 1. Oraş în jud. Covasna, situat în E-SE Depr. Târgu Secuiesc, la

Cotnari. Ruinele bisericii romano-catolice

Covasna (1). Hotel „Montana”

poalele vestice ale M-ților Vrancea, la 550–600 m alt., pe cursul superior al râului Covasna, la 35 km E de municipiul Sfântu Gheorghe; 11 148 loc. (1 ian. 2011): 5 453 de sex masc. şi 5 695 fem. Supr.: 155 km², din care 7,8 km² în intravilan; densitatea: 1 429 loc./km². Nod rutier. Expl. de gresii şi forestiere. Producție de mobilă şi cherestea, de saltele şi somiere, de țesături, de produse chimice, de articole din plută, de cărămidă şi de produse alim. Stație de îmbuteliere a apelor minerale (din 1891). Stațiune balneoclimaterică de interes general, cu funcționare permanentă, cu climat tonic, veri răcoroase (media termică a lunii iul. este de 17°C) şi ierni friguroase (temp. medie a lunii ian. este –5°C). Temp. medie anuală este de c. 7°C, iar precipitațiile însumează, în medie, c. 600 mm/anual. Numeroase izvoare (c. 1500) cu ape minerale carbogazoase, bicarbonatate, clorurosodice, feruginoase, iodurate, bromurate, hipotone şi hipertone, folosite din 1880 şi indicate pentru tratarea afecțiunilor cardiovasculare (infarct miocardic la minimum 3 luni după externarea din spital, cardiopatie ischemică, insuficiență mitrală şi aortică compensată, hipertensiune arterială etc.), a celor hepato-biliare (dischinezie biliară, colecistită cronică necalculoasă, pancreatită cronică etc.), digestive (gastrite cronice hiperacide, ulcere gastrice şi duodenale cronice) şi a unor boli asociate (obezitate, complicată cu afecțiuni cardiovasculare, nevroze respiratorii, nevroze astenice etc.). Buvete pentru cură internă cu ape minerale. O deosebită valoare terapeutică o au mofetele (emanații de dioxid de carbon), extinse pe o supr. de 40 ha. Stațiunea dispune de instalații moderne pentru mofete şi pentru diverse proceduri, de un spital cu profil de cardiologie (înființat în 1952), de două sanatorii pentru copii (unul cu profil de tratare a sechelelor de reumatism cardioarticular şi altul pentru tratarea sechelelor după hepatită), de mai multe hoteluri moderne etc. **Istoric.** În arealul orașului, pe Dealul Zânelor (938 m alt.), a fost identificată o cetate dacică (fortificată cu ziduri realizate din lespezi de piatră unite cu pământ, late de 2 m, străjuite de turnuri de apărare), datând din sec. 1 î.Hr.–1 d.Hr. În interiorul cetății au fost scoase la iveală (în urma săpăturilor arheologice din 1942–1943, 1949, 1968) arme şi unelte din fier, monede romane, cărămizi romane şi o cantitate mare de ceramică dacică lucrată cu mâna sau la roată. Dar, întâmplător, în perimetrul orașului **C.** au fost descoperite urme şi mai vechi de locuire, exemplificate prin topoare din piatră şi cupru şi fragmente ceramice din Neolitic, aparținând culturii Boian, apoi un fragment de spadă şi o urnă din Epoca brozului, ceramică dacică din a doua Epocă a fierului – La Tène (sec. 5 î.Hr.–sec. 1 d.Hr.) etc. Continuitatea de locuire a populației autohtone este confirmată şi de unele descoperiri din cartierul Voineşti care datează din perioada migrațiilor (sec. 4–6). O dată cu pătrunderea maghiarilor în Transilvania, aici au fost colonizați secui. Prima mențiune documentară a localit. datează din 1548, cu numele *Kowazna*. În 1764, din ordinul împărătesei Maria Tereza, au luat ființă formațiunile de grăniceri secui. În 1840, **C.** a primit dreptul de a organiza târguri anuale. Localit. a fost devastată de incendii în anii 1756, 1863, 1869, 1874, 1887. În 1881, **C.** a fost trecută în rândul stațiunilor balneoclimaterice. Declarată oraş la 17 febr. 1968. În prezent, orașul **C.** are în subordine ad-tivă localit. componentă Chiuruş (atestată documentar în 1464). **Monumente:** ruinele Cetății dacice de pe Dealul Zânelor. În **C.** a existat o biserică reformată-calvină, construită în anii 1754–1764, dar dărâmată după gravele avarii cauzate de cutremurul din 14 oct. 1802; biserică în stil romanic (sec. 13–14, cu refaceri ulterioare, în stilurile gotic şi baroc), în localit. componentă Chiuruş; biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Nicolae” (1794–1800, cu picturi murale originare). În centrul orașului **C.** se află rezervația geologică „Balta dracului”, cu intense emanații de dioxid de carbon. Aceasta este sub forma unui mic vulcan noroios în care apa provenită din adâncuri se află într-o bolboroseală permanentă datorată emanațiilor de dioxid de carbon, iar când activitatea se intensifică au loc erupții de noroi şi gaze (cele mai puternice erupții s-au manifestat în anii 1837, 1857, 1864, 1885).

2. Județ situat în partea central-estică a României, în concavitatea Carpaților de Curbură, pe cursul superior al Oltului şi în bazinul Râului Negru, la intersecția meridianului de 26° longitudine E cu paralela de 46° latitudine N, între jud. Harghita (N-NV), Bacău (NE), Vrancea (E), Buzău (S-SE) şi Braşov (V-SV). *Supr.:* 3 710 km² (1,55% din supr. țării). *Populația* (1 ian. 2011): 222 065 loc. (1, 03% din populația țării), din care 109 103 loc. de sex masc. (49,1%) şi 112 962 loc. de sex fem. (50,9%). *Populația urbană:* 110 798 (49,9%); *rurală:* 111 267 (50,1%). *Densitatea*: 59,9 loc./km². *Structura populației pe naționalități* (recensământul din 20-31 oct. 2011): 21,4% români, 71,6% maghiari şi secui, 3,9% rromi ş.a. *Reşed.*: municipiul Sfântu Gheorghe. *Orașe*: Baraolt, Covasna, Întorsura Buzăului, Târgu Secuiesc (municipiu). *Comune*: 40. *Sate*: 122 (din care 11 aparțin municipiilor şi orașelor). *Localit. componente ale orașelor*: 1.

Relief predominant muntos (60% din supr. jud. **C.**), cu alt. medie de 800–1 200 m, care se aseamănă cu zidurile unei puternice cetăți, mărginind câteva areale depresionare şi culoare tectonice intramontane. Zona montană cuprinde în întregime unitățile M-ților Bodoc şi Baraolt, în partea central-nordică şi în V jud. **C.**, precum şi prelungirile M-ților Harghita în NV, cu vf. Cucu (1 558 m alt.) situat la granița cu jud. Harghita, ale M-ților Nemira (vf. Şandru Mare 1 649 m alt.) în NE, ale M-ților Vrancea (vf. Lăcăuț 1 777 m – alt. max. a jud. **C.**) în E şi ale M-ților Buzăului (masivele Penteleu, Podu Calului şi Siriu) şi Clăbucetele Întorsurii în S şi SE. Ariile depresionare intramontane, bine individualizate, includ sectorul de NE al Depr. Braşov, reprezentat prin două subdiviziuni – Depr. Târgu Secuiesc (sau Brețcu) şi Depr. Sfântu Gheorghe –, apoi Depr. Baraolt, Depr. Întorsura Buzăului, Depr. Comandău, Depr. Aita, Depr. Ozunca ş.a. În partea de V a jud. **C.** se află culoarul Rotbav–Căpeni, denumit de unii geografi şi culoarul Măieruş, cu o lungime de 30 km şi o lățime de c. 3 km (drenat de râul Olt, care în această zonă meandrează foarte puternic) ce se

individualizează ca o zonă de legătură, feroviară şi rutieră, între Depr. Bârsei, la S, şi Depr. Baraolt, la N. O notă aparte în relief o formează culoarul sau „Poarta" de la Reci, cu o lăţime de c. 8 km, care asigură comunicarea între Depr. Târgu Secuiesc şi Depr. Sfântu Gheorghe. Râu Negru îl împarte în două unităţi morfologice distincte: una pe malul dr. (Piem. de la Reci, 540 m alt.) şi alta pe malul stg. (transformată într-o reg. de dune – Dunele de la Reci), extinse pe c. 8 km^2, acoperite în trecut cu păduri compacte de mesteacăn (*Betula verrucosa*), fapt ce i-a atras şi numele de „Mestecănişul de la Reci", înlocuite în mare parte de plantaţii de arin negru (*Alnus glutinosa*) şi de pin (*Pinus silvestris*).

Clima temperat-continentală, cu un sector predominant (60%) aparţinând climatului de munte şi altul cu climă continental-moderată, caracteristic ţinuturilor de dealuri şi depresiuni. Între cele două sectoare există diferenţieri marcante anotimpuale, cât şi din punct de vedere al valorilor medii ale temp. aerului. În ţinutul cu climă de dealuri şi depresiuni, verile sunt calde şi cu precipitaţii bogate şi iernile friguroase, iar temp. medie anuală variază între 5 şi 7,6°C, în timp ce în sectorul cu climă de munte verile sunt răcoroase, cu precipitaţii abundente, iernile aspre, cu viscole frecvente şi strat de zăpadă gros şi stabil o perioadă îndelungată, iar valorile medii anuale ale temp. aerului oscilează în jur de 1°C. Temp. max. absolută (39,3°C) s-a înregistrat la Păpăuţi (15 iul. 1952), iar temp. minimă absolută (–35,2°C) la Întorsura Buzăului (1 febr. 1947). În zonele depresionare se produc, mai ales iarna, frecvente inversii de temp. (cu urmări nefavorabile pentru agricultură, transporturi etc.) care determină scăderea accentuată a temp. aerului, formarea ceţii etc. Astfel, la 9 ian. 1964, un asemenea fenomen de inversie termică s-a produs în Depr. Târgu Secuiesc, când pe fundul depresiunii s-a instalat un aer foarte rece provocând scăderea temp. până la -24,8°C, în timp ce pe vf. masivului Lăcăuţ, ce domină depresiunea dinspre E, s-a înregistrat doar –4,5°C. Cantităţile medii anuale ale precipitaţiilor sunt mai reduse (600 mm) în ariile depresionare, mai adăpostite, şi mai abundente (1 200 mm) pe crestele înalte ale munţilor, expuse advecţiilor de aer oceanic şi umed dinspre V. Vânturile predominante bat cu o frecvenţă mai mare dinspre N şi NE (16–17,2%) în reg. depresionară Târgu Secuiesc şi dinspre V, NV şi SV (peste 55%) pe culmile înalte ale munţilor. Vitezele medii anuale ale vânturilor de V şi NV depăşesc 10 m/s, în timp ce vitezele celor din zonele depresionare au valori de 3–4 m/s. Prezenţa celor două forme majore de relief (munţii şi depresiunile) favorizează apariţia (pe fondul general al circulaţiei aerului), din cauza diferenţei de presiune şi de temp. dintre ele, a unor brize locale cu mişcare ascendentă ziua (dinspre depresiune spre culmile montane înconjurătoare) şi descendentă noaptea. În partea de NE a jud. **C.** bate un vânt local, numit Nemira, cu o frecvenţă mai mare iarna, când provoacă viscole, fiind considerat o continuare a Crivăţului.

Reţeaua hidrografică ce brăzdează terit. jud. **C.** include în pr. un sector din cursul superior al râului Olt, care drenează partea central-vestică şi vestică a judeţului, pe o distanţă de 129 km, mai întâi pe direcţia N-S, iar în aval de confl. cu Râu Negru şi până la confl. cu râul Vârghiş pe direcţia S-N, formând marele cot în interiorul căruia se află M-ţii Baraolt. Pe acest ultim sector, care formează, în mare parte, limita dintre jud. Covasna şi jud. Braşov, râul Olt prezintă o puternică meandrare din cauza pantei reduse de scurgere (0,5 m/km). Râu Negru, afl. cel mai important al Oltului pe partea stângă, străbate jumătatea de E a jud. **C.**, pe direcţia NE-SV, respectiv Depr. Târgu Secuiesc, colectând numeroşi afl., printre care Estelnic, Caşin (cu afl. Turia), Mărcuşa ş.a. (pe dr.) şi Ghelinţa, Zăbala, Covasna, Săciova, Tărlung ş.a. (pe stg.). În zona de V a jud. **C.**, Oltul mai primeşte pe partea dr. o serie de afl. mai mici, cum sunt Arcuş, Vâlcele, Aita, Baraolt şi Vârghiş (cu afl. său Cormoş). Extremităţile de NE, E şi SE ale jud. **C.** sunt drenate de cursurile superioare ale râurilor Oituz, Bâsca Mare şi Buzău. Întreaga reţea hidrografică de pe terit. jud. **C.** prezintă o densitate ce variază între 0,7 şi 0,9 km/km^2. O categorie aparte, cu importanţă economică deosebită, o prezintă bogatele straturi acvifere subterane, din care apar la zi numeroase izv. cu ape minerale, renumite pentru calităţile lor curative (la Covasna, Malnaş, Bodoc, Bixad, Vârghiş, Vâlcele, Turia ş.a.).

Vegetaţia prezintă o zonalitate pe verticală, determinată de configuraţia reliefului şi de zonalitatea climei şi a solurilor. Cele două unităţi majore de relief – munţii şi depresiunile – includ formaţiuni vegetale caracteristice fiecărei trepte în parte. Astfel, pe crestele înalte ale M-ţilor Vrancea, Penteleu, Nemira, Harghita, la peste 1 550 m alt., se extind pajiştile secundare, alcătuite din asociaţii de ţăpoşică (*Nardus stricta*) şi păiuş roşu (*Festuca rubra*) în alternanţă cu tufişuri de afin (*Vaccinium myrtillus*), jneapăn (*Pinus mugo*) ş.a. Pantele M-ţilor Vrancea, Nemira, Harghita şi Bodoc, între 1 200 şi 1 500 m alt., sunt acoperite cu păduri de molid (*Picea abies*), alături de care mai apar exemplare de paltin de munte (*Acer pseudoplatanus*) şi de scoruş de munte (*Sorbus aucuparia*). Molidul coboară pe unele văi până la 700 m alt. Spre partea inf. a pădurilor de molid încep să se ivească exemplare răzleţe de fag (*Fagus silvatica*) şi brad (*Abies alba*), iar pe măsură ce alt. scade, pantele munţilor mai mici şi ale piemonturilor mai înalte sunt îmbrăcate cu păduri de amestec, alcătuite din ulm de munte (*Ulmus montana*), frasin (*Fraxinus excelsior*), carpen (*Carpinus betulus*), gorun (*Quercus petraea*) ş.a. Pădurile de fag, carpen, gorun şi de stejar acoperă şi piemonturile înalte, marcând trecerea de la vegetaţia de munte la cea de depresiune. Pădurile de gorun cu carpen tivesc aproape continuu părţile marginale ale Depr. Târgu Secuiesc şi Baraolt. Şesurile depresiunilor sunt ocupate în cea mai mare parte de culturile agricole şi pe mici areale se dezvoltă o vegetaţie intrazonală şi azonală, reprezentată prin specii mezohigrofile (păduri de sălcii sau tufişuri de răchită şi arin negru) sau higrofile (rogoz, stânjenel de baltă, troscot ş.a.). În Depr. Târgu Secuiesc şi Sfântu Gheorghe se întâlnesc mai multe mlaştini eutrofe, cu vegetaţie specifică, formată din plante higrofile, printre care bumbăcariţa (*Eriophorum angustifolium*), coada calului (*Equisetum palustris*), feriga de baltă (*Dryopteris thelypteris*). În aceste mlaştini şi-au găsit adăpost câteva relicte glaciare (*Dryopteris cristata, Spiraea salicifolia, Galium boreale, Ligularia sibirica, Lysimachia thyrsiflora, Stellaria longifolia, Cnidium dubium* ş.a.), dintre care unele se află la limita sudică a arealului lor mondial. În bazinul inf. al Râului Negru, pe malul său stg., se află terenuri nisipoase cu dune (Dunele de la Reci),

care la începutul sec. 20, erau acoperite cu păduri compacte de mesteceni (*Betula verrucosa*), ce formau aşa-numitul „Mestecăniş de la Reci", care au fost înlocuite în cea mai mare parte cu plantaţii de arin negru (*Alnus glutinosa*) şi de pin (*Pinus silvestris*).

Fauna este bogată şi variată, fiind adaptată la condiţiile de relief şi climă. Pădurile constituie domeniul vast şi propice pentru existenţa numeroaselor vieţuitoare, multe dintre ele de interes cinegetic. Cele mai frecvente vieţuitoare ale domeniului forestier sunt ursul, lupul, vulpea, râsul (*Lynx lynx*), jderul de copac (*Martes martes*), veverița, căpriorul, cerbul, mistreţul, cocoşul de munte (*Tetrao urogallus*), ciocănitoarea de munte (*Picoides tridactylus alpinus*), huhurezul (*Strix aluco aluco*), privighetoarea, vipera de munte, şopârla de munte, tritonul de munte etc. Zonele depresionare sunt populate de iepuri, vulpi, dihori, lupi, şobolani de câmp, şoareci de câmp, mierle, coţofene etc. În apele râurilor de munte trăiesc păstrăvi, clean, mreană, zglăvoacă ş.a.

Resursele naturale: zăcăminte de lignit (Vârghiş, Baraolt, Căpeni, Racoşu de Sus, Valea Crişului) şi min. de fier (Vârghiş, Doboşeni); expl. de andezit (Bixad, Malnaş), gresie (Arcuş, Zagon, Sita Buzăului, Breţcu, Ariuşd, Sfântu Gheorghe, Covasna, Boroşneu Mare, Măgheruş, Bodoc, Dobârlău, Întorsura Buzăului ş.a.), calcare şi serpentine (Vârghiş), argilă (Breţcu, Bodoc), nisipuri cuarţoase (Hăghig, Iarăş, Araci), balast (Micfalău, Sfântu Gheorghe, Ilieni, Ozun, Bățanii Mari, Întorsura Buzăului). Bogăţiile aparte ale jud. **C.** sunt pădurile (165 515 ha, la sf. anului 2007) şi numeroasele izv. cu ape minerale carbogazoase, bicarbonatate, calcice, clorurate, feruginoase etc. (Biborţeni, Covasna, Bodoc, Malnaş, Vâlcele, Bixad, Vârghiş, Zăbala, Şugaş, Herculian, Ozunca-Băi, Bálványos, Turia ş.a.) şi bogatele emanaţii de dioxid de carbon, vapori de apă şi hidrogen sulfurat (aşa-numitele solfatare). Uneori, degajările de dioxid de carbon şi hidrogen sulfurat, considerate fenomene postvulcanice, neîntâlnind stratul acvifer pe care să-l transforme în izv. carbogazoase (borvizuri), rămân în stare gazoasă şi apar la suprafaţă sub forma mofetelor (la Covasna acestea se găsesc pe o supr. de 40 ha, apoi la Bálványos, Malnaş-Băi, Şugaş ş.a.).

Istoric. Prezenţa omului pe terit. actual al jud. **C.** datează din cele mai îndepărtate timpuri, urmele activităţii sale fiind scoase la iveală de numeroase săpături arheologice care au stabilit că acestea aparţin Neoliticului (milen. 5–4 î.Hr.). Vestigiile materiale descoperite la Sfântu Gheorghe, Boroşneu Mare, Leţ, Reci şi mai ales la Ariuşd atestă existenţa omului pe aceste meleaguri în toată Epoca neolitică. Reprezentativ pentru această epocă este întinsa aşezare neolitică identificată în arealul localit. Ariuşd (cu mai multe niveluri de locuire), caracteristică fazei de început a culturii Cucuteni, care a şi dat numele culturii Ariuşd. Perioada de trecere de la Neolitic la Epoca brozului, aparţinând culturii Glina III – Schneckenberg (sec. 18–16 î.Hr.) este marcată prin descoperirile de la Zăbala, Ariuşd, Sfântu Gheorghe ş.a., iar urme ale culturii Wietenberg (sec. 16–13 î.Hr.), specifice perioadei de mijloc a Epocii brozului, au fost scoase la iveală în arealul localit. Imeni, Bixad, Sfântu Gheorghe ş.a. Perioada de trecere de la Epoca brozului la prima vârstă a fierului – Hallstatt (1200–450/300 î.Hr.) este bine reprezentată prin vestigiile descoperite în aşezările de la Ghidfalău, Peteni, Reci, Cernat, Sfântu Gheorghe ş.a. Epoca La Tène dacică (sec. 5 î.Hr.-1 d.Hr.), care oglindeşte stadiul de dezvoltare al societăţii geto-dace din vremea regilor Burebista şi Decebal, caracterizată prin dezvoltarea metalurgiei fierului, prin apariţia de noi forme ceramice datorate folosirii roţii olarului, prin dezvoltarea meşteşugurilor etc., este evidenţiată prin descoperirile de la Covasna, Sfântu Gheorghe, Olteni, Ghelinţa, Surcea ş.a. unde s-au găsit numeroase tezaure de podoabe dacice. La Covasna a fost identificată, din această epocă, o puternică cetate cu trei incinte de piatră, datând din sec. 1 î.Hr.-1 d.Hr. În perioada stăpânirii romane au fost construite aici numeroase fortificaţii şi castre care aveau menirea să obstrucţioneze văile şi pasurile prin care puteau să pătrundă duşmanii. Printre acestea se numără castrele de la Olteni, Breţcu (Angustia), Reci ş.a. datând din sec. 2–3. După retragerea armatei şi a administraţiei romane (în perioada 271–275) de pe aceste meleaguri, populaţia autohtonă a continuat să existe şi să-şi desfăşoare activitatea neîntrerupt, organizându-se

în obştii săteşti, agricole şi păstoreşti. Descoperirile arheologice din arealele localit. Sfântu Gheorghe, Cernat, Olteni, Reci, Coşeni, Ghidfalău ş.a. atestă cu pregnanţă prezenţa populaţiei româneşti pe aceste meleaguri înainte de pătrunderea forţelor regatului feudal maghiar. În sec. 4, în această zonă erau mult răspândite produsele culturii Sântana de Mureş, descoperite în necropolele şi aşezările de la Reci, Cernat, Sfântu Gheorghe ş.a., care, pe lângă elementele culturii materiale autohtone, cuprindea şi componente ale triburilor goţilor. În sec. 6, încep să pătrundă în această regiune triburile slave a căror convieţuire cu populaţia românească autohtonă este dovedită de vestigiile descoperite în aşezările de la Angheluş, Cernat, Sfântu Gheorghe, Coşeni, Poian, Târgu Secuiesc ş.a. În a doua jumătate a sec. 11, peste populaţia românească sedentară s-a instaurat şi s-a extins treptat dominaţia regatului feudal maghiar, însoţită şi de colonizarea secuilor (în jurul anului 1200) care au adoptat, ulterior, prin sec. 15, organizarea administrativă cunoscută sub numele de „Scaune". Se presupune că această formă de organizare administrativă a ţinut seama de organizarea vechilor „Scaune de judecată" ale populaţiei româneşti autohtone. După stabilirea secuilor în această zonă, ţăranii români, apoi şi cei maghiari, au fost deposedaţi de pământ de către autorităţile feudale şi transformaţi în iobagi, fapt ce i-a determinat ca, împreună, să lupte, veacuri de-a rândul, împotriva asupririi feudale. Pătrunderea şi stabilirea ungurilor în această regiune, în sec. 11–12, este dovedită de descoperirile din necropolele de la Zăbala şi Peteni în care s-au găsit obiecte de inventar tipic maghiare. Începând din această perioadă, populaţia românească a convieţuit paşnic cu secuii colonizaţi aici pentru a apăra graniţa de E a Transilvaniei. La începutul sec. 16, mai precis în anul 1514, românii şi secuii au luptat laolaltă împotriva nobilimii feudale în timpul Războiului ţărănesc condus de Gheorghe Doja. La fel s-a întâmplat şi în nov. 1848, când ţărănimea română, împreună cu secuimea iobagă s-au răsculat împotriva nemeşilor, opunând o aprigă rezistenţă trupelor imperiale venite să înăbuşe revoluţia. În baza legii de împărţire pe judeţe din 1921 şi apoi a reorganizării ad-tiv teritoriale din 1925, a fost creat şi judeţul Trei Scaune (corespunzător în mare parte cu jud. Covasna de azi), cu reşed. la Sfântu Gheorghe, care cuprindea 5 plăşi, 2 oraşe şi 97 de comune. Această formă de organizare s-a menţinut până în sept. 1950 când a avut loc o nouă împărţire ad-tiv teritorială – pe regiuni şi raioane –, fostul judeţ devenind, în cea mai mare parte, raion în cuprinsul regiunii Braşov. Prin Legea nr. 2/17 febr. 1968 privind organizarea ad-tiv teritorială a României, a luat fiinţă, printre altele, şi jud. **C.** în componenţa căruia intră două municipii, 3 oraşe, 40 de comune şi 122 de sate şi o localit. componentă (Chiuruş) care aparţine oraşului Covasna.

Economia jud. **C.** are un caracter agrar-industrial, evidenţiat de raportul dintre producţia globală agricolă şi producţia globală industrială.

Industria reprezintă una dintre pr. ramuri ale economiei jud. **C.** în cadrul căreia se produc: maşini şi agregate industriale, subansamble auto, motoare electrice, echipament electric auto (Sfântu Gheorghe), organe de asamblare, izolatori electrici de joasă tensiune, şuruburi (Târgu Secuiesc), piese pentru tractoare şi maşini agricole (Întorsura Buzăului), mase plastice (Sfântu Gheorghe), confecţii (Sfântu Gheorghe, Târgu Secuiesc), fire şi ţesături din bumbac şi lână (Sfântu Gheorghe, Covasna), prelucr. inului (Reci), mobilă (Sfântu Gheorghe, Covasna, Târgu Secuiesc), cherestea, lăzi, butoaie ş.a. (Breţcu, Covasna, Oituz, Comandău, Întorsura Buzăului, Târgu Secuiesc, Zăbrătău, Baraolt, Sita Buzăului), cărămizi (Bodoc, Malnaş, Covasna, Întorsura Buzăului), prefabricate din beton (Sfântu Gheorghe), preparate din lapte şi carne (Sfântu Gheorghe, Târgu Secuiesc, Baraolt), bere (Sfântu Gheorghe), spirt (Malnaş), amidon şi glucoză (Târgu Secuiesc) etc. Centre de îmbuteliere a apelor minerale la Bodoc, Covasna, Biborţeni, Vâlcele, Malnaş.

Agricultura beneficiază de condiţii naturale favorabile culturii plantelor (în special a plantelor tehnice) şi creşterii animalelor. În cadrul realizării producţiei globale agricole, sectorul vegetal contribuie în proporţie de 72,8%, iar cel animal de 27%, restul de 0,2% revin serviciilor agricole. La sf. anului 2007, jud. **C.** dispunea de o supr. agricolă extinsă pe 186 269 ha, din care 86 308 ha erau terenuri arabile, 58 863 ha ocupate cu păşuni naturale, 40 092 ha cu fâneţe şi 1 006 ha de livezi şi pepiniere pomicole. În acelaşi an, terenurile arabile, răspândite în şesurile depresiunilor şi în luncile râurilor, erau cultivate cu cartofi (22 388 ha, locul 2 pe ţară după jud. Suceava), grâu şi secară (18 855 ha), plante de nutreţ (17 789 ha), orz şi orzoaică (8 234 ha), porumb, ovăz, sfeclă de zahăr, leguminoase pentru boabe, legume. Pomicultura, restrânsă ca supr., include plantaţii mici de pruni, meri, peri, cireşi şi vişini care ocupă, în general, terenurile în pantă. Sectorul zootehnic are condiţii bune de dezvoltare, ca urmare a existenţei unei bogate şi variate baze furajere. La începutul anului 2008, efectivele de animale de pe cuprinsul jud. **C.** erau alcătuite din 45 126 capete bovine (în special din rasa Bălţata românească), 89 562 capete porcine, 166 219 capete ovine (predominant din rasele Ţigaie şi Spancă), 10 588 capete caprine, 14 812 capete cabaline (mai ales rasa Lipiţan, provenită din herghelia de la Dalnic), nenumărate bubaline; avicultură (546 434 capete păsări). Apicultură (5 139 familii de albine). În cadrul sectorului zootehnic se remarcă preponderenţa sectorului privat faţă de cel de stat, acesta fiind de peste 99% la creşterea bovinelor, porcinelor şi ovinelor, iar în domeniile apiculturii, creşterii caprinelor şi cabalinelor proprietatea particulară este de 100%.

Căile de comunicaţie feroviare şi rutiere sunt singurele mijloace ale jud. **C.** care asigură întregul trafic de mărfuri şi călători. La începutul anului 2008, lungimea reţelei feroviare de pe terit. jud. **C.** însuma 116 km (din care 44 km electrificată), cu o densitate de 31,3 km/1000 km^2 de teritoriu, iar cea a drumurilor publice era de 840 km (din care 296 km modernizate), cu o densitate de 22,6 km/100 km^2 de teritoriu (sub media pe ţară, de 33,9 km/100 km^2 de teritoriu). O importanţă deosebită pentru transporturile feroviare şi rutiere o au cele două tronsoane ale magistralelor care traversează jud. **C.** – magistrala feroviară Bucureşti–Braşov–Sfântu Gheorghe–Ciceu–Deda–Baia Mare–Satu Mare şi drumul european E 572 care, pe terit. jud. **C.**, urmăreşte, în paralel, magistrala feroviară. O importanţă remarcabilă pentru transporturile rutiere dintre Transilvania şi Moldova o are drumul naţional modernizat Braşov–Târgu Secuiesc–Breţcu–Oituz–Oneşti–Adjud–Bacău–Suceava care traversează jud. **C.** prin partea central-estică a sa.

Învățământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, rețeaua unităților şcolare de pe terit. jud. **C.** cuprindea 11 grădinițe de copii, cu 8 668 copii înscrişi şi 566 cadre didactice, 54 de şcoli generale (învățământ primar – clasele 1–4 şi gimnazial – clasele 5–8), cu 19 490 elevi şi 1 736 cadre didactice, 18 licee, cu 7 809 elevi şi 745 profesori ş.a. Instrucția şi educația copiilor şi elevilor se realizează atât în limba română, cât şi în limba maghiară (pentru copiii care aparțin acestei minorități naționale). Activitățile cultural-artistice se desfăşoară în cadrul celor şase case de cultură, 101 cămine culturale, un teatru de stat (la Sfântu Gheorghe), cu secțiile română şi maghiară, 199 de biblioteci, cu 1 711 000 volume, cinci muzee, numeroase formații artistice de amatori etc. Manifestările etno-folclorice au loc la Întorsura Buzăului (Festivalul folclorului ciobănesc „Ciobănaşul"), Covasna (Nedeea mocănească), Bățanii Mici şi Bálványos (Festivalul cântecului şi portului popular) etc.

Ocrotirea sănătății. La sf. anului 2007, rețeaua unităților sanitare cuprindea şapte spitale, cu 2 013 paturi, revenind un pat de spital la 110 loc., două dispensare medicale, 36 de farmacii şi puncte farmaceutice, un sanatoriu cardiovascular (la Covasna), un sanatoriu pentru adulți (la Turia) şi un sanatoriu pentru copii (la Vâlcele). În acelaşi an, asistența medicală era asigurată de 346 medici (1 medic la 645 locuitori), 75 de medici stomatologi (1 medic stomatolog la 2 978 locuitori) şi 1 186 cadre sanitare cu pregătire medie.

Turism. Particularitățile peisajului natural, dominat de masivele muntoase ce înconjură jud. **C.** ca o puternică centură şi care închid între ele numeroase depresiuni cu un farmec aparte, specificul şi frumusețea obiectivelor istorice şi arhitectonice, prezența numeroaselor stațiuni balneoclimaterice, capacitățile suficiente de cazare (16 hoteluri, 137 de pensiuni turistice urbane şi 200 de pensiuni turistice rurale ş.a., cu o capacitate totală de 2 592 de locuri, la sf. anului 2007), varietatea şi bogăția elementelor etno-folclorice, multitudinea căilor de acces ş.a. favorizează, laolaltă, desfăşurarea unui intens trafic turistic. Printre atracțiile turistice ale peisajului natural, frecvent vizitate de turiştii aflați la odihnă, la tratament balnear sau în tranzit, sunt peştera cu emanații de sulf de la Turia, declarată rezervație naturală, defileul Oltului dintre Bixad şi Malnaş (c. 20 km lungime), dunele de nisip de la Reci (6–10 m înălțime) pe care se dezvoltă plantații de anin, pin, plop canadian şi mesteacăn, precum şi exemplare de plante rare, ca de pildă laleaua pestriță, turbăria de la Comandău, declarată monument al naturii, vf. Lăcăuț (1 777 m, cel mai înalt din jud. **C.**), mlaştinile de la Ozun, Apa Roşie şi Fagul Rotund (Estelnic), punctele fosilifere de la Aita Seacă ş.a. Obiectivele istorice şi arhitectonice de o irezistibilă atracție sunt cetățile medievale de la Bálványos, Cernat, Malnaş, Bixad, rezervația arheologică neolitică de la Ariuşd, bisericile fortificate (sec. 15–16) de la Aita Mare, Arcuş, Belin, Ilieni, Sfântu Gheorghe, Sânzieni, Zăbala, Bodoc ş.a., castelele de la Arcuş, Ozun, Turia, Vârghiş, conacele de la Bicfalău, Cernat, Ilieni, Reci ş.a. Obiceiurile tradiționale (claca, şezătoarea, colindele etc.), bogăția folclorului (hora, bătuta, sârba, csárdás), varietatea elementelor de port popular ca şi prezența nenumăratelor stațiuni balneoclimaterice cu ape minerale diferite (Bálványos, Covasna, Malnaş-Băi, Ozunca-Băi, Biborțeni, Vâlcele, Vârghiş, Turia ş.a.) sunt valori în plus care fac să crească potențialul turistic al jud. **C.** Indicativ auto: *CV*.

Localitățile jud. Covasna

(între paranteze sunt înscrişi anii primei mențiuni documentare)

I. Municipii		*Satele care aparțin municipiilor*
1. SFÂNTU GHEORGHE (1332)		1. Chilieni (1334) 2. Coşeni (1448)
2. TÂRGU SECUIESC (1407)		1. Lunga (1332)
II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*	*Satele care aparțin oraşelor*
1. BARAOLT (1224)		1. Biborțeni (1332) 2. Bodoş (1459) 3. Căpeni 4. Micloşoara (1211) 5. Racoşul de Sus (1417)
2. COVASNA (1548)	1. Chiuruş (1464)	
3. ÎNTORSURA BUZĂULUI (1553)		1. Brădet (1909) 2. Floroaia (1954) 3. Scrădoasa (1956)

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. AITA MARE	1. **Aita Mare** (1211) 2. Aita Medie (1332)
2. ARCUŞ	1. **Arcuş** (1332)
3. BARCANI	1. **Barcani** (1913) 2. Lădăuți (1954) 3. Sărămaş (1956)

4. BĂȚANI
1. **Bățanii Mari** (1332)
2. Aita Seacă (1332)
3. Bățanii Mici (1567)
4. Herculian (1566)
5. Ozunca-Băi (1956)

5. BELIN
1. **Belin** (1332)
2. Belin-Vale (1956)

6. BIXAD
1. **Bixad** (1648)

7. BODOC
1. **Bodoc** (1332)
2. Olteni (1332)
3. Zălan (1319)

8. BOROŞNEU MARE
1. **Boroşneu Mare** (1332)
2. Boroşneu Mic (1567)
3. Dobolii de Sus (1461)
4. Leț (1332)
5. Țufalău (1567)
6. Valea Mică (1913)

9. BRATEŞ
1. **Brateş** (1415)
2. Pachia (1567)
3. Telechia (1567)

10. BRĂDUȚ
1. **Brăduț** (1332)
2. Doboşeni (1566)
3. Filia (1569)
4. Tălişoara (1332)

11. BREȚCU
1. **Brețcu** (1426)
2. Mărtănuş (1567)
3. Oituz (1533)

12. CATALINA
1. **Catalina** (1334)
2. Hătuica (1332)
3. Imeni (1561)
4. Mărcuşa (1497)
5. Mărtineni (1407)

13. CERNAT
1. **Cernat** (1332)
2. Albiş (1539)
3. Icafalău (1332)

14. CHICHIŞ
1. **Chichiş** (1461)
2. Băcel (1909)

15. COMANDĂU
1. **Comandău** (1913)

16. DALNIC
1. **Dalnic** (1332)

17. DOBÂRLĂU
1. **Dobârlău** (1760–1762)
2. Lunca Mărcuşului (1954)
3. Mărcuş (1505)
4. Valea Dobârlăului (1956)

18. ESTELNIC
1. **Estelnic** (1332)
2. Cărpinenii
3. Valea Scurtă (1760)

19. GHELINȚA
1. **Ghelința** (1567)
2. Harale

20. GHIDFALĂU
1. **Ghidfalău** (1332)
2. Angheluş (1332)
3. Fotoş (1407)
4. Zoltan (1359)

21. HĂGHIG
1. **Hăghig** (1252)
2. Iarăş (1954)

22. ILIENI
1. **Ilieni** (1332)
2. Dobolii de Jos (1461)
3. Sâncraiu (1334)

23. LEMNIA
1. **Lemnia** (1332)

24. MALNAŞ
1. **Malnaş** (1366)
2. Malnaş-Băi (1759)
3. Valea Zălanului (1600)

25. MERENI
1. **Mereni** (1567)
2. Lutoasa (1506)

26. MICFALĂU
1. **Micfalău** (1760)

27. MOACŞA
1. **Moacşa** (1332)
2. Pădureni (1332)

28. OJDULA
1. **Ojdula** (1332)
2. Hilib (1602)

29. OZUN
1. **Ozun** (1332)
2. Bicfalău (1508)
3. Lisnău (1332)
4. Lisnău-Vale (1913)
5. Lunca Ozunului (1956)
6. Măgheruş (1512)
7. Sântionlunca (1332)

30. POIAN
1. **Poian** (1332)
2. Belani (1536)

31. RECI
1. **Reci** (1334)
2. Aninoasa (1567)
3. Bita (1332)
4. Saciova (1567)

32. SÂNZIENI
1. **Sânzieni** (1332)
2. Caşinu Mic (1567)
3. Petriceni (1332)
4. Valea Seacă (1311)

33. SITA BUZĂULUI
1. **Sita Buzăului** (1533)
2. Crasna (1909)
3. Merişor
4. Zăbrătău (1954)

34. TURIA
1. **Turia** (1307)
2. Alungeni (1567)

35. VALEA CRIŞULUI
1. **Valea Crişului** (1332)
2. Calnic (1332)

36. VALEA MARE
1. **Valea Mare** (1790)

37. VÂLCELE
1. **Araci** (1332)
2. Ariuşd (1520)
3. Hetea (1571)
4. Vâlcele (1468)

38. VÂRGHIŞ
1. **Vârghiş** (1334)

39. ZAGON
1. **Zagon** (1567)
2. Păpăuți (1567)

40. ZĂBALA
1. **Zăbala** (1466)
2. Peteni (1567)
3. Surcea (1567)
4. Tamaşfalău (1591)

COVĂSINȚ, com. în jud. Arad, formată dintr-un sat, situată în zona de contact a prelungirilor vestice ale M-ților Zarand cu Câmpia Aradului, pe canalul Matca; 2 609 loc. (1 ian. 2011): 1 281 de sex masc. şi 1 328 fem. Haltă de c.f. Produse de papetărie. Fermă de creştere a bovinelor. Centru pomicol şi viticol. Culturi de căpşuni. În satul Covăsinț, atestat documentar, prima oară, în 1280, ca fiind centru al unui cnezat românesc, se află biserica „Pogorârea Duhului Sfânt" (1778-1779).

COVURLUI 1. Podişul ~, subunitate în S Colinelor Fălciului, desfăşurată sub forma unui evantai de culmi şi platouri, cu înclinare constantă spre S, cu alt. ce scad de la 300 m în N la c. 200 m în S, la contactul cu Câmpia Covurlui. Constituit predominant din prundişuri cuaternare în care văile (Suhurlui, Covurlui, Slivna ş.a.) s-au adâncit puternic, prezentând versanți abrupți, afectați de alunecări şi ravenări.

2. Câmpia ~, câmpie situată pe terit. jud. Galați, la S de Pod. Covurlui, între văile Geru, la V, şi Prut, la E, şi Câmpia Siretului Inferior, la S, puternic fragmentată de râuri (Geru, Gologan, Suhurlui, Lozova, Neagra, Chineja ş.a.). Este formată dintr-o asociere de câmpuri interfluviale şi terase, cu alt. ce coboară de la 214 m în N (în zona com. Băleni) la 60–70 m, în S (în arealul com. Smârdan şi Braniştea). Culturi de cereale şi plante tehnice.

COZANCEA 1. → Copălău-Cozancea.

2. Mănăstirea ~ → Sulița.

COZIA 1. Masiv muntos în SV M-ților Făgăraş, între râurile Olt, la V, Băiaş, la N, Topolog, la E, şi Sălătrucel, la S, alcătuit din gnaisuri, şisturi cristaline, gresii şi calcare, cu forme de relief de un pitoresc deosebit (abrupturi, creste zimțate, turnuri, mici escavații de peşteri, forme antropomorfe, ca de pildă „Sfinxul Coziei", „Ciobănaşul", „Haiducul", „Ursul", „Faraonul" etc.). Munte cu mari perspective de dezvoltare turistică. Alt. max.: 1 668 m (vf. Cozia). Rezervație naturală complexă (c. 17 100 ha) înființată în 1966, declarată Parc național (1990), cu abrupturi stâncoase, forme bizare de relief şi o vegetație diversă şi abundentă. În cadrul rezervației, c. 4 500 ha sunt acoperite cu păduri de fag, gorun şi tufărişuri termofile (scumpia/*Cotinus coggygria*, mojdreanul/*Fraxinus ornus* ş.a.), iar c. 600 ha o reprezintă stâncile. Covorul vegetal cuprinde o mare diversitate de plante, între care se remarcă garofița albă (*Dianthus kitaibelii sp. spiculifolius*), stânjenelul de stâncă (*Iris dacica*), omagul (*Aconitum tauricum sp. hunyadense*), guşa porumbelului (*Silene dubia*), pesma (*Centaurea stoebe*), mixandra (*Erysimum saxosum*), măceşul de Cozia (*Rosa villosa* ssp. *Coziae*) ş.a. Faună bogată şi variată: pisici sălbatice, jderi de copaci, cerbi, căprioare, râşi, mistreți, capre negre, cinteze, coțofene, vipere cu corn, scorpionul carpatic etc.

2. Pas (300 m alt.) şi defileu situate pe cursul mijlociu al râului Olt, între confluența acestuia cu Lotru şi oraşul Călimăneşti; lungimea defileului: 14 km. În lungul defileului se desfăşoară o şosea modernizată (pe dr. Oltului) şi o linie de cale ferată (pe stg. Oltului) care asigură legătura între Sibiu şi Râmnicu Vâlcea. Pe malul drept al Oltului, la 1 km N de mănăstirea Cozia, în punctul „Cozia Veche", săpăturile arheologice au scos la iveală (în 1966) o aşezare geto-dacică cu două niveluri de locuire (sec. 4 î.Hr.-1 d.Hr.).

3. Mănăstirea ~ → Călimănești (1).

4. Cultura materială hallstattiană ~ → Costuleni.

COZIENI, com. în jud. Buzău, alcătuită din 20 de sate, situată în depresiunea omonimă din Subcarpații Buzăului, dominată de Dealurile Blidişel, în V, şi Dâlma, în E, pe râul Bălăneasa; 2 119 loc. (1 ian. 2011): 1 033 de sex masc. şi 1 086 fem. Pomicultură (meri, peri, pruni, nuci), în satul Bălăneşti. Satul Cozieni este menționat documentar în 1525. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfinții Voievozi" (1835) şi „Sfântul Nicolae" (sec. 18), în satele Bălăneşti şi Cocârceni.

COZLA → Piatra-Neamț (2).

COZMA, com. în jud. Mureş, alcătuită din 5 sate, situată în Colinele Mădăraşului, pe cursul superior al râului Agriş; 588 loc. (1 ian. 2011): 301 de sex masc. şi 287 fem. Pomicultură. În satul Cozma, menționat documentar, prima oară, în 1231, se află biserica având hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 14, reparată în sec. 19).

COZMENI, com. în jud. Harghita, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Ciuc, la poalele SV ale M-ților Ciuc; 2 145 loc. (1 ian. 2011): 1 097 de sex masc. şi 1 048 fem. Expl. şi prelucr. primară a lemnului. În satul Lăzăreşti, atestat documentar în 1365, se află biserica „Sfântul Nicolae" (sec. 17) şi o biserică romano-catolică (1883), iar în satul Cozmeni, menționat documentar în 1333, există o biserică romano-catolică din sec. 14, cu zid de incintă din 1720. Com. **C.** a fost înființată la 18 mart. 2002 prin desprinderea satelor Cozmeni şi Lăzăreşti din com. Sânmartin, jud. Harghita.

COZMEŞTI 1. Com. în jud. Iaşi, alcătuită din 3 sate, situată în E-SE Pod. Central Moldovenesc, pe cursul superior al râului Moşna; 2 927 loc. (1 ian. 2011): 1 510 de sex masc. şi 1 417 fem. Expl. de gresii, argile şi nisipuri. Culturi de cereale. Viticultură. Fanfară. Satul Cozmeşti este menționat documentar, prima oară, în 1503.

2. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc, pe râul Buda, la NV de municipiul Vaslui; 2 499 loc. (1 ian. 2011): 1 273 de sex masc. şi 1 226 fem. Bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 17, cu unele transformări din 1802) şi „Sfântul Nicolae" (1732, reparată în 1931,) în satele Băleşti şi Cozmeşti. În satul Fâstâci se află mănăstirea cu acelaşi nume (de călugări), cu biserica „Sfântul Nicolae", ctitorie din sec. 17 a familiei Palade. Biserica mănăstirii Fâstâci a fost rezidită în 1721 de domnul Mihai Racoviță-Cehan, în stil baroc, cu turle octogonale pe naos şi pe pronaos. Fațadele bisericii sunt împărțite în două registre, ornamentate cu panouri, arcaturi în acoladă şi medalioane adâncite în zidărie. Biserica păstrează picturi murale interioare din 1851, între care se remarcă tabloul votiv care-l înfățişează pe domnul Mihai Racoviță-Cehan. După secularizarea averilor mănăstireşti în 1863, a funcționat ca biserică de mir până în anul 1992 când a fost reînființată mănăstirea. Biserica a fost afectată de cutremurele din 4 mart. 1977, 30 aug. 1986 şi 31 mai 1990, prezentând fisuri la bolți, pe pereți şi turle. Zidul de incintă datează din 1851, iar Turnul-clopotniță din 1808. Com **C.** a fost înființată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Cozmeşti, Băleşti, Fâstâci şi Hordileşti din com. Deleşti, jud. Vaslui.

CRACĂU-BISTRIȚA, depresiune de eroziune în E României, desfăşurată în lungul cursurilor inf. ale râurilor Cracău (afl. al Bistriței) şi Bistrița, în zona de contact dintre M-ții Stânişoarei şi Goşma-

nu, la V, şi Dealurile Corni, Holmu Mare, Runcu, Şerbeşti ş.a. (Subcarpaţii Neamţului), la E. Supr.: 515 km². Alt. medie: 400 m. Depresiunea are o formă de pâlnie, ce se lărgeşte de la 3–4 km, în N–NE, la peste 15 km, în S-SE, iar alt. coboară de la 500 m, în NE, la 340 m, în SE. Relieful este format dintr-o câmpie aluvială etajată, din terasele şi luncile Cracăului şi Bistriţei. Climă răcoroasă (temp. medie anuală 6–8°C) şi precipitaţii moderate (600–700 mm/anual). Soluri variate, predominante fiind cele brune luvice în partea de NV, cernoziomurile şi solurile cenuşii în partea centrală şi de E. Păşuni şi fâneţe naturale întrerupte de pâlcuri de păduri de stejar. Local se întâlnesc ochiuri de vegetaţie de silvostepă. Culturi de cereale, plante tehnice şi de cartofi. Pomicultură.

CRAIDOROLȚ, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Ierului, pe râul Crasna; 2 077 loc. (1 ian. 2011): 1 023 de sex masc. şi 1 054 fem. Nod rutier. Apicultură. Satul Craidorolț este menţionat documentar, prima oară, în 1319. Biserică din sec. 14, în satul Eriu-Sâncrai şi biserică reformată (sec. 17), în satul Craidorolț; biserici ortodoxe, cu acelaşi hram – „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", în satele Ţeghea (1767) şi Craidorolț (1770). În satul Ţeghea, atestat documentar în 1279, se află mănăstirea de maici cu acelaşi nume, cu biserica din lemn „Adormirea Maicii Domnului" construită în stil maramureşan, în anii 1995–1997, cu un altar de vară, o casă parohială cu două etaje şi un paraclis. Ateliere de pictură şi de croitorie.

CRAIOVA, municipiu în S României, reşed. jud. Dolj, situat în NV Câmpiei Romanaţi, pe terasele de pe stg. Jiului, la 100 m alt.; 298 751 loc. (1 ian. 2011): 141 954 de sex masc. şi 156 797 fem. Supr.: 81,4 km², din care 39,2 km² în intravilan; densitatea: 7 621 loc./km². Aeroport. Nod feroviar (staţia de c.f. inaugurată la 5 ian. 1873) şi rutier. Staţie de triaj. Important centru industrial, comercial, cultural, ştiinţific, de învăţământ, de transport şi turistic al ţării. Centrală electrică şi de termoficare (110 MW), intrată în funcţiune în 1987. Constr. de utilaj greu, utilaje energetice, petroliere şi miniere, de maşini şi utilaje agricole şi forestiere, de avioane, de automobile pentru oraş (iniţial marca „Olcit", construită în colab. cu firma franceză Citroën, a cărei producţie a avut loc în perioada 1982–1996, ultimul automobil fiind construit la 14 mai 1996, şi apoi marca „Cielo", din anul 1996, realizată în colab. cu firma sud-coreeană „Daewoo", care a pus bazele, la 30 nov. 1994, societăţii mixte româno-coreene, „RODAE AUTOMOBILE"; în anul 2007 societatea româno-coreeană a fost cumpărată de firma americană „Ford", a cărei producţie a început în sept. 2009 cu asamblare de automobile marca „Ford", pe baza subansamblelor aduse de la aceeaşi firmă din Turcia, iar din 26 apr. 2010 cu o linie proprie de producţie şi asamblare a tuturor subansamblelor). La **C.** se mai produc tractoare, locomotive Diesel şi Diesel-electrice, motoare electrice pentru locomotive, generatoare electrice sincrone, transformatoare de mare putere (până la 400 MVA), aparataj electric de înaltă tensiune, maşini-unelte (strunguri cu comandă numerică ce pot prelucra piese din metal cu diametrul de 2,5–3 m), echipamente pentru ridicat şi manipulat etc. Producţie de fire sintetice, de articole din piele şi blană, de tricotaje şi conf., de ţesături din lână, de cherestea, parchete, traverse ş.a., de prefabricate din beton, panouri pentru construcţia de locuinţe, tuburi precomprimate, plăci de teracotă, de preparate din carne şi lapte, zahăr, ulei, bere, produse de panificaţie etc. Tipografie. La **C.** îşi desfăşoară activitatea trei instituţii de învăţământ superior de stat, cu 24 de facultăţi, 37 634 studenţi şi 1 381 cadre didactice, un institut de învăţământ superior privat, cu cinci facultăţi, 10 893 studenţi şi 29 cadre didactice (în anul universitar 2007–2008), un Teatru Naţional (f. 1854), numit „Marin Sorescu" (din iun. 2005), cu secţii de dramă, muzicală şi de păpuşi (ultimul inaugurat în 1948), care dispune de o clădire nouă, modernă, dată în folosinţă în 1973, o filarmonică de stat „Oltenia" (înfiinţată la 17 apr. 1947), un ansamblul de cântece şi dansuri „Nicolae Bălcescu", un studio teritorial de televiziune (din 16 mai 1996), mai multe studiouri locale de radio-emisie etc. Centru editorial şi de presă cu îndelungată tradiţie. Numeroase biblioteci (Biblioteca judeţeană „Alexandru şi Aristia Aman", f. 21 dec. 1908, cu 445 469 volume. La 5 apr. 2006, la această bibliotecă a fost inaugurat „American Corner" cu scopul promovării cooperării între S.U.A. şi România prin furnizarea de informaţii din diferite domenii; Biblioteca universitară; Biblioteca franceză „Omnia"; Biblioteca britanică ş.a.), cinematografe, case de cultură şi muzee: Muzeul Olteniei (din 1914), cu secţii de istorie şi arheologie, etnografie şi ştiinţele naturii, cuprinde peste 12 000 de exponate; Muzeul de Artă (înfiinţat în 1908), cu colecţii de pictură universală şi românească, de grafică şi sculptură românească (7 sculpturi realizate de Constantin Brâncuşi), de icoane etc., adăpostit (din 1954) în palatul lui Dinu Mihail (construit în 1896, în stilul academismului francez, după planurile arhitectului francez Paul Gottereau); Muzeul de Etnografie şi Artă Populară, înfiinţat în 1915, situat în Casa Băniei – construcţie realizată în 1699 din iniţiativa lui Constantin Brâncoveanu; Muzeul de Arheologie şi Istorie; Muzeul de Istorie a Medicinei şi Farmaciei „Victor Gomoiu", înfiinţat în 1974, cu colecţii de mobilier, instrumentar, documente, reviste, obiecte care au aparţinut unor savanţi etc.; Muzeul Militar Dolj, cu exponate referitoare la istoria militară a jud. Dolj; Muzeul Teatrului Naţional; Muzeul de ştiinţele naturii (f. 1923), cu colecţii de mamifere cuaternare, de entomologie, ichtyologie. În **C.** există Parcul „Romanescu" (numit până în 1992 „Parcul Poporului"), realizat în anii 1900–1903 după planurile arhitectului francez Émile Redont, extins pe 90 ha. Grădină botanică (17 ha), amenajată de botanistul Alexandru Buia

Craiova. Palatul lui Dinu Mihail

Craiova. Casa Băniei

Craiova. Universitatea

Craiova. Palatul Prefecturii

în anul 1952. Târg anual internațional de mașini și utilaje agricole (din 1991) și Festival național de folclor „Maria Tanase" (din 1969), o dată la doi ani, și Festival național anual de romanțe „Ioana Radu" (din oct. 1998). **Istoric.** Teritoriul actual al **C.** este locuit neîntrerupt din Neolitic și până astăzi, așa cum dovedesc descoperirile arheologice din perimetrul orașului. În arealul municipiului **C.** au fost identificate vestigii neolitice (ceramică pictată policrom), și urmele unei așezări din perioada de trecere de la Neolitic la Epoca brozului, aparținând culturii Coțofeni (2500–1800 î.Hr.) și urmele unei importante așezări daco-getice, de mari dimensiuni (850 x 400 m), datând din sec. 4 î.Hr., numită *Pelendava*, în care s-a găsit un tezaur compus din 80 de piese de harnașament, lucrate din argint, unele placate cu aur, aparținând unei căpetenii daco-getice. În anul 102 d.Hr., cetatea Pelendava a fost cucerită de romani. În zona actuală a localit. componente Mofleni, pe terasa Jiului, la marginea orașului, au fost descoperite urmele unei așezări civile romane și ale unui castru roman din sec. 2–3 plasate pe drumul roman care venea de la Drobeta la Romula. În cadrul castrului roman au fost găsite cărămizi cu ștampila unității militare *Numerus Maurorum*, monede romane, o statuie a zeiței Victoria, arme ș.a. Așezarea civilă romană a fost menționată, pentru prima oară, în anul 225 pe o hartă a Imperiului Roman. După anul 275, când administrația și armatele romane s-au retras din Dacia, romanii au păstrat, totuși, sub control malul stg. al Dunării, inclusiv Pelendava, împăratul Constantin cel Mare construind în timpul domniei sale (306–337) un al doilea limes (val de pământ) în Oltenia, numit popular Brazda lui Novac, care trecea prin extremitatea de N a Craiovei de azi. În această perioadă, cele două așezări – Pelendava geto-dacică și Pelendava romană – au fuzionat, majoritatea formelor de cultură materială (ceramică, arme, unelte, ustensile de tot felul ș.a.) fiind de sorginte romană, fapt ce demonstrează o romanizare accentuată a acestei zone. Astfel, în arealul localit. componente Mofleni a fost descoperit un furnal roman pentru topirea metalelor, datând din sec. 5–6, iar în zona centrală a municipiului Craiova a fost scos la iveală un tezaur alcătuit din 5 000 de monede romane. În sec. 7–8 localit. a purtat numele latin *Ponsiona* (Pod peste Jiu), denumire găsită pe o inscripție de pe un fragment de stelă. Acest toponim s-a perpetuat până în jurul anului 1377, denumirea Craiova apărând întâia oară pe inscripția de pe mormântul domnului Vladislav I (Vlaicu), mort în 1377, iar apoi la 1 iun. 1475 într-un hrisov al domnului Basarab cel Bătrân (Laiotă). În prima jumătate a sec. 15 apare consemnată, pentru prima dată, puternica familie a boierilor Craioveşti, care în sec. 15–16 a jucat un rol important în viața politică și culturală a Țării Românești. La sfârșitul sec. 15, familia boierilor Craioveşti ajunsese să posede cel mai întins domeniu latifundiar din Oltenia, format din peste 100 de sate și 182 de bunuri funciare, fapt ce i-a creat acestei familii o largă autonomie politică, astfel încât domnii Țării Românești, aflați în Scaun, nu se puteau menține la domnie fără sprijinul familiei Craioveşti. Rolul familiei Craioveştilor în viața politică a Țării Românești s-a întărit în timpul domniei lui Vlad Călugărul (1481–1495). În 1492, Vlad Călugărul, domn al Țării Românești (sept.–nov. 1481; 1482–1495), a stabilit la **C.** reședința banilor Olteniei (transferând-o de la Strehaia), unde s-a menținut până în 1761, când reședința a fost mutată la Bucureşti. Timp de 269 de ani, marea Bănie de la Craiova a devenit cea de-a doua instituție politică a Țării Românești, ca importanță. În perioada medievală, banul Craiovei era a doua persoană în stat, după domnul Țării Românești. Bănia de la Craiova avea un larg statut de independență ad-tivă, judecătorească și militară. După mutarea reședinței la Bucureşti în 1761, Bănia a fost desființată ca instituție în anul 1831. În perioada 1735–1770, **C.** a devenit centrul unei regiuni aflată în anarhie totală, în care haiducii făceau legea, Bănia Craiovei nemaifiind eficace. În cursul Războaielor ruso-turce din 1768–1774 și 1806–1812, **C.** a suferit de pe urma jafurilor turcești care au provocat mari pagube materiale; în 1795, ciuma a decimat populația, iar incendiul care i-a urmat la scurt timp a produs imense pagube materiale. În sec. 18–19, **C.** a fost un important centru de învățământ și cultural, prin înființarea unei școli în limba română (1755) și a alteia în limba greacă (1826) și a unei tipografii (1837). Locuitorii orașului au participat la Revoluția lui Tudor Vladimirescu din 1821, la Revoluția din 1848, ca și la întreaga mișcare de renaștere a României din epoca modernă. La 5 nov. 1896 a fost inaugurat iluminatul electric al orașului **C.** La 8/20 nov. 1916, trupele germane au ocupat orașul. La 7 sept. 1940, la **C.** s-a semnat Tratatul româno-bulgar prin care partea de S a Dobrogei – Cadrilaterul (respectiv județele Durostor și Caliacra) – a intrat în componența Bulgariei. Orașul **C.** a fost declarat municipiu la 17 febr. 1968, având în subordine ad-tivă 4 localit. componente (Făcăi, Mofleni, Popoveni și Șimnicu de Jos) și 4 sate (Cernele, Cernelele de Sus, Izvorul Rece, Rovine). **Monumente:** la Mofleni se află mănăstirea „Bucovăț" (de călugări), cu biserica „Sfântul Nicolae" construită în 1506–1512 și refăcută în 1571–1572 de marele ban Ștefan și fiul său Pârvu și pictată în 1574. După cutremurul din 11 ian. 1838, biserica și mănăstirea au căzut în ruină, fiind reconstruite în 1873 prin contribuția enoriașilor. Biserica este din nou lăsată în părăsire în 1896 și restaurată după Primul Război Mondial de Comisiunea Monumentelor Istorice, și reînființată ca mănăstire (o perioadă a funcționat ca biserică de parohie). În prezent, în incinta mănăstirii se află Seminarul Teologic al Arhiepiscopiei Craiovei. În municipiul **C.** se găsesc numeroase biserici și clădiri cu valoare istorică și arhitecturală: Biserica Domnească, cu

hramul „Sfântul Dumitru", ctitorie din 1651–1652 a lui Matei Basarab, ridicată pe locul uneia mai vechi, construită în 1483 de boierii Craioveşti (refăcută în 1690 din iniţiativa lui Petre Obedeanu şi apoi în 1724 de fiul său Constantin). După cutremurul din 11 ian. 1838, care i-a provocat mari stricăciuni, a fost reconstruită integral în 1885–1889 după planurile arhitectului francez Émile Lecomte du Noüy şi renovată în 1906 şi 1933 (când au fost executate şi picturile murale interioare de pictorii francezi Menipot şi Boriès). Biserica a fost consolidată şi restaurată în anii 2006–2007. În 1940, biserica „Sfântul Dumitru" a devenit Catedrala Mitropolitană a Olteniei, în interior aflându-se moaştele Sfintei Mucenițe Tatiana; biserica „Sfântul Ilie", ctitorie a vornicului Ilie Oteteleşanu, a fost construită în 1720 şi pictată în 1840–1841 de Constantin Lecca şi refăcută în 1893 după planurile arhitectului P. Springler, şi repictată de Gheorghe Tattarescu şi Gheorghe Ioanid; biserica având dublu hram – „Sfântul Gheorghe" şi „Cuvioasa Parascheva" (1730); biserica „Sfântul Mina" (1731, cu picturi murale originare); biserica fostei mănăstiri „Obedeanu", cu hramul „Sfinții Împărați Constantin şi Elena", a fost construită în anii 1748–1753, cu modificări ulterioare; la cutremurul din 4 mart. 1977 au căzut turlele şi au fost reconstruite ulterior; pe lângă biserica acestei mănăstiri a funcționat prima şcoală în lb. română din Oltenia (înființată în 1755); bisericile cu hramurile „Sfântul Gheorghe"-Vechi (1730–1775), „Sfântul Gheorghe"-Nou (1754–1755, refăcută din temelii în 1913), „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 16, rezidită de la nivelul ferestrelor în 1783–1791), „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" (sec. 15, refăcută din temelii în 1783–1785), „Sfântul Nicolae"-Craiovița (1730–1732); biserica Hagi Enusi, cu hramul „Toți Sfinții" (1792, cu picturi din 1895); biserica „Brânduşa" (1793), cu înfățişare rustică; biserica „Madona Dudu", cu hram dublu – „Adormirea Maicii Domnului" şi „Sfântul Pantelimon", zidită în anii 1750–1758 prin strădania marelui clucer Constantin Fotescu şi a tăbăcarului Hagi Ion Gheorghe pe locul unei biserici din lemn ce data din anul 1700, a fost refăcută în 1842–1844, apoi dărâmată complet în 1913 şi reconstruită în 1929–1942 după planurile arhitecților Ion Trajanescu şi Sterie Becu. În pronaos se află mormântul poetului Vasile Cârlova. În anul 1992 a devenit catedrală episcopală; biserica având hramul „Sfântul Nicolae"-Belivacă (1794–1800, cu picturi murale interioare, originare); biserica având dublu hram – „Sfântul Nicolae" şi „Sfânta Parascheva" (1795); biserica „Sfântul Nicolae"-Ungureni (1774–1780); biserica având triplu hram, „Sfântul Ioachim", „Sfânta Ana" şi „Sfântul Haralambie" (1802–1806); biserica „Sfinții Trei Ierarhi" (1815); biserica „Sfântul Nicolae"-Dorobanțu (1782–1783); biserica „Ştirbei" cu hramul „Sfânta Treime" a fost construită în anii 1901–1906 (după planurile arhitectului francez Émile Lecomte du Noüy) pe locul unei vechi biserici ridicate în anii 1765–1768 de Dumitrana Ştirbei, soția stolnicului Constantin Ştirbei; biserica romano-catolică „Sfântul Anton" (1654, refăcută în 1734–1738 şi renovată în 1841–1844); Casa Băniei, construită din iniţiativa domnului Constantin Brâncoveanu, în 1699, pe locul unui vechi edificiu din sec. 15 care aparținea fam. Craiovescu. Casa Băniei este cea mai veche construcție civilă din Craiova, declarată monument de arhitectură. Casa are un elegant foişor pe coloane de piatră. În prezent, Casa Băniei adăposteşte Muzeul de Etnografie şi Artă Populară; Casa „Glogoveanu" datează dinainte de anul 1783, restaurată în anii 1802 şi 1840. Casa a aparținut boierilor Glogoveanu. În perioada 1913–1949 aici a funcționat Primăria orașului Craiova, iar în prezent esate sediul Tribunalului județean; Casa „Jianu", cu două niveluri (sec. 18, refăcută în 1918 pe vechea fundație); clădirea fostului Palat de Justiție construită în 1880–1890, în stil neoclasic, după planurile arhitectului Ion Socolescu, azi sediul Universității; clădirea Palatului Administrativ, construită în 1912–1913 după planurile arhitectului Petre Antonescu, azi sediul Prefecturii; clădirea Primăriei municipale construită după planurile arhitectului Ion Mincu, inaugurată în 1916; palatul lui Dinu Mihail construit în 1896–1907 după planurile arhitectului francez Paul Gottereau, azi adăposteşte Muzeul de Artă; fântânile „Popova" (1613), „Obedeanu" (1774), „Jianu" (1800), „Purcarului" (1816), Fântâna Roşie (1850–1870), monumentul lui Barbu Ştirbei, realizat în 1907 de Jean du Noüy; monumentul fraților Buzeşti (autor Boris Caragea); bustul lui Petrache Poenaru, operă din 1935 a lui Anghel Chiciu etc.

și pictată de Constantin Lecca,

CRAIVA, com. în jud. Arad, alcătuită din 10 state, situată în zona de contact a Câmpiei Cermei cu Dealurile Codru-Moma, pe cursul superior al râului Sartiş; 2 951 loc. (1 ian. 2011): 1 466 de sex masc. şi 1 485 fem. Expl. şi prelucr. lemnului. În satul Ciunteşti, menționat documentar în 1587, se află biserica din lemn cu hramul „Buna Vestire" (1725), cu picturi interioare, în stil bizantin, realizate pe pânză sau pe lemn de tei şi lipit pe pereții de scânduri. Satul Craiva este atestat documentar în 1344.

CRAPINA, lac de luncă, situat în marele cot al Dunării, în N Dobrogei, în amonte de Isaccea; 29,4 km^2. Separat de Dunăre prin grinduri fluviatile, dar legat de fluviu prin privaluri. Pescuit.

CRASNA 1. Dealurile Crasnei, unitate deluroasă de relief în NV României, parte componentă a Dealurilor Vestice, limitată de râurile Barcău, la V-SV şi Crasna, la E-SE, de Câmpia Tăşnadului, la N şi Depr. Şimleului, la S. Au aspectul unor glacisuri de eroziune, cu înclinare spre V-NV. Alt. max.: 327 m. Sunt constituite din marne, nisipuri şi pietrişuri şi sunt acoperite cu păduri, pajişti naturale şi pomi fructiferi.

2. Râu în NV României, afl. stg. al Tisei pe terit. Ungariei; 140,4 km, din care 121 km pe terit. României. Supr. bazinului: 2 140 km^2. Izv. din zona de contact dintre M-ții Meseş şi M-ții Plopiş, de sub vf. Măgura Priei, de la 565 m alt., şi străbate, pe direcție S-N-NV, Depr. Şimleului (trece prin orașul Şimleu Silvaniei, după care ocoleşte cristalinul insular al Măgurii Şimleului şi traversează defileul epigenetic dintre Cehei şi Uileacu Şimleului), Câmpia Tăşnadului, Câmpia Ierului şi a Someşului. În aval de satul Moftinu Mic este îndiguit pe 70 km lungime. În secolele trecute se vărsa în Someş. Afl. pr.: Valea Banului, Bicu, Carastelec, Zănicel, Şoldulița, Zalău, Maja, Cerna, Maria.

3. Com. în jud. Gorj, alcătuită din 9 sate, situată în Depr. Subcarpatică Olteană, la poalele sudice ale M-ților Parâng, pe râul Turbați; 5 092 loc. (1 ian. 2011): 2 546 de sex masc. şi 2 546 fem. Creşterea bovinelor. În satul Crasna se află o mănăstire de călugări, cu biserica „Sfântul Nicolae", ctitorie din 1636 a marelui pitar Dimitrie Filişanu, cu picturi

Crasna (3). Biserica „Sfântul Nicolae" a mănăstirii

murale în frescă din 1757, între care se remarcă tabloul votiv cu portretele lui Matei Basarab şi mitropolitului Ştefan. Biserica este declarată monument istoric. Chiliile au fost refăcute în 1808, iar biserica restaurată în anii 1808, 1820, 1936–1938 şi în 1991–1993. Bisericile din lemn, cu acelaşi hram – „Cuvioasa Parascheva", în satele Aninişu din Deal (1768), Aninişu din Vale (1800, reparată în 1834 şi refăcută în 1904) şi Drăgoieşti (1760); în satul Dumbrăveni se găsesc bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1768), „Sfinţii Îngeri" (1810) şi „Sfântul Gheorghe" (1824), iar în satul Cărpiniş există biserica din lemn cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1738), cu zid de incintă din sec. 19.

4. Com. în jud. Sălaj, alcătuită din 4 sate, situată în S Depr. Şimleului, la poalele M-ţilor Plopiş, în zona de confl. a Văii Banului cu Crasna; 6 593 loc. (1 ian. 2011): 3 172 de sex masc. şi 3 421 fem. Nod rutier. Expl. şi prelucr. lemnului. Producţie de mobilă, de cuptoare şi arzătoare, de articole de îmbrăcăminte pentru lucru şi de articole din material plastic pentru construcţii, de băuturi răcoritoare ş.a. Fermă de creştere a bovinelor. Pomicultură. În arealul com. **C.** au fost descoperite vestigii paleolitice (vârfuri de săgeţi), neolitice (topoare din tuf vulcanic, urme de locuinţe), din Epoca bronzului şi din perioada dacică. Devastată de marea invazie mongolă din 1241. În satul Crasna, menţionat documentar, prima oară, în 1213, se află ruinele unei cetăţi din sec. 13–15 şi o biserică în stil gotic (1380–1400), cu tavan casetat, pictat în 1736; turn din 1708; ample transformări în 1909.

5. → Sita Buzăului.

6. Mănăstirea ~ → Izvoarele (5).

7. Pădure lângă satul Crasna (com. Albeşti, jud. Vaslui) unde, la 5–6 sept. 1450, oastea lui Bogdan II, domn al Moldovei, a înfrânt armata polonă invadatoare care urmărea să-l reînscăuneze ca domn pe Alexăndrel, refugiat în Polonia după înfrângerea de la Tămăşeni.

CRASNICOL, grind fluvio-maritim, situat în S Deltei Dunării, între braţul Sfântu Gheorghe al Dunării şi ţărmul Mării Negre, la V de com. Sfântu Gheorghe. Supr.: c. 3 500 ha. Lungime: 18 km. Străbătut de canalele Tărâţa, Belciug, Crasnicol, Lejai ş.a. Este una dintre cele mai importante zone ale Deltei Dunării în care poposesc păsările migratoare sau în pasaj.

CRĂCĂOANI, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Subcarpaţilor Neamţului cu M-ţii Stânişoarei, pe cursul superior al râului Cracău; 4 562 loc. (1 ian. 2011): 2 268 de sex masc. şi 2 294 fem. Zăcăminte de sare gemă. Expl. forestiere. În satul Crăcăoani se află schitul Horăicioara (de călugări), situat la 900 m alt., ctitorie călugărească din anul 1466, cu biserica din lemn „Buna Vestire" construită în 1480 prin străduinţa arhimandritului Chiriac la porunca domnului Ştefan cel Mare. Locul Sfintei Mese din altarul fostei biserici din lemn este marcat de o lespede din piatră aşezată în 1937. Biserica actuală, cu hramul „Izvorul Tămăduirii", a fost zidită în 1868 prin osârdia arhimandritului Ermoghen Buhuş, consolidată şi renovată în anii 1998–2006, resfinţită la 17 iun. 2007. Declarată monument istoric şi de arhitectură.

CRĂCIUNA, Cetatea ~ → Odobeşti (4).

CRĂCIUNELU DE JOS, com. în jud. Alba, formată dintr-un sat, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Târnava; 2 170 loc. (1 ian. 2011): 1 099 de sex masc. şi 1 071 fem. Staţie de c.f. Expl. de balast, de argilă şi de caolin. Produse lactate. Morărit şi panificaţie. Prelucr. lemnului. Creşterea bovinelor. Centru viticol. Pomicultură. În satul Crăciunelu de Jos, atestat documentar în 1324, se află o biserică reformată (sec. 16, restaurată în 1926).

CRĂCIUNEŞTI 1. Com. în jud. Mureş, alcătuită din 5 sate, situată în partea centrală a Pod. Transilvaniei, pe râul Niraj; 4 235 loc. (1 ian. 2011): 2 093 de sex masc. şi 2 142 fem. Haltă de c.f. (în satul Cinta). Producţie de mobilier. Creşterea bovinelor. Culturi de cartofi şi sfeclă de zahăr. Legumicultură. În satul Crăciuneşti, menţionat documentar, prima oară, în 1444, se află o biserică zidită în 1622 şi două biserici din lemn, una cu hramul „Sfântul Nicolae"-Nicoleşti (sec. 18, cu transformări din sec. 20) şi alta cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihai şi Gavriil" (sec. 19).

2. Sat în com. Bocicoiu Mare, jud. Maramureş, menţionat documentar, prima oară, în 1385, situat în extremitatea de N a României, la graniţa cu Ucraina, în Depr. Maramureş, la 300 m alt., pe stg. râului Tisa, la 7 km NE de municipiul Sighetu Marmaţiei. Staţiune balneoclimaterică de interes local, sezonieră, cu izv. de ape minerale sulfuroase, clorurate, sodice, hipotone indicate în tratarea afecţiunilor reumatismale, a celor hepato-biliare (dischinezie biliară) şi digestive (colon iritabil). Buvete pentru cură internă cu ape minerale.

CRĂIEŞTI, com. în jud. Mureş, alcătuită din 4 sate, situată în Colinele Mădăraşului, pe cursul superior al râului Lechinţa; 935 loc. (1 ian. 2011): 458 de sex masc. şi 477 fem. Haltă de c.f. Nod rutier. Satul Crăieşti este menţionat documentar, prima oară, în 1549.

CRÂMPOAIA, com. în jud. Olt, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Boian, pe dr. văii Vedea; 3 660 loc. (1 ian. 2011): 1 898 de sex masc. şi 1 762 fem. Culturi de plante uleioase, de cereale şi de plante tehnice. Biserică având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1797, cu refaceri din 1867) şi conacul „Stember" (1900), în satele Buta şi Crâmpoaia.

CRÂNG, cea mai mică unitate de aşezare rurală, cu caracter permanent, specifică zonelor montane, alcătuită din pâlcuri de gospodării (de la 2–5 gospodării până la 20–30), dispersate pe mari suprafeţe de teren şi aflate, de obicei, la distanţe mari de principalele căi de comunicaţie. Cea mai mare frecvenţă a acestor tipuri de aşezări rurale se întâlneşte în sectorul central şi sudic al M-ţilor Apuseni (Carpaţii Occidentali).

CRÂNGAŞI, cartier în partea de V-NV a municipiului Bucureşti.

CRÂNGENI, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Boian, pe râul Călmăţui; 3 077 loc. (1 ian. 2011): 1 534 de sex masc. şi 1 543 fem. Viticultură. Iaz piscicol.

CRÂNGU, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Boian, pe râul Călmățui; 1 502 loc. (1 ian. 2011): 709 de sex masc. şi 793 fem. Moară de cereale (1930) şi presă de ulei comestibil, în satul Crângu. Viticultură. Înainte de 1 ian. 1965, satul şi com. Crângu s-au numit *Ologi*.

CRÂNGURILE, com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 8 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Târgoviștei cu Câmpia Titu, pe râul Potopu; 3 507 loc. (1 ian. 2011): 1 635 de sex masc. şi 1 872 fem. Expl. de balast. Producție de lacuri şi vopsele. Culturi de cereale şi plante tehnice. Reşed. com. este satul *Băduleşti.* În satul Băduleşti se află bisericile cu dublu hram – „Naşterea Maicii Domnului" şi „Sfântul Nicolae" (1796–1806 şi pictată în 1849) şi „Adormirea Maicii Domnului" şi „Sfântul Ioan Botezătorul" (1856, reparată în 1902) precum şi biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18); în satul Crângurile de Sus se află biserica având hramul „Cuvioasa Parascheva" (1800, reparată în 1902), iar în satul Răţeşti există biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1826).

CREACA, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 9 sate, situată în Depr. Almaş-Agrij, la poalele de NE ale Măgurii Stânii, pe cursul inf. al râului Agrij; 2 856 loc. (1 ian. 2011): 1 396 de sex masc. şi 1 460 fem. Nod rutier. Expl. de calcar (în satul Prodăneşti). Centru de prelucr. artistică a lemnului (în satul Brebi). În satul Creaca, menționat documentar, prima oară, în 1385, se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1710, restaurată în 1972 şi 1998), declarată monument istoric. Câte o biserică din lemn, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", există în satele Borza (1758, strămutată din satul Poarta Sălajului, com. Românaşi), Brebi (1759, amplificată în 1853 şi pictată în a doua jumătate a sec. 19), Brusturi (1701) şi Jac (1756). În satul Prodăneşti se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1650).

CREASTA COCOŞULUI, vârf în M-ții Gutâi, alcătuit din andezite bazaltice, piroclastite, aglomerări vulcanice şi revărsări de lavă, reprezentând un vechi con vulcanic. Alt.: 1 428 m. Cunoscut şi sub numele de *Pana Cocoşului, Tifăria Gutâiului, Țurana Gutâiului* şi *Piatra Mare.* Pe acest vârf există o rezervație mixtă (50 ha), geologică, botanică şi faunistică (acvila de stâncă/*Aquila chrysaëtos,* corbul/*Corvus corax,* uliul păsărelelor/*Accipiter nisus,* acvila țipătoare/*Aquila pomarina,* codobatura vânătă/*Motacilla cinerea* ş.a.).

CREMENEA, braț navigabil al Dunării inferioare care limitează la V Balta Brăilei. Brațul **C.** se desprinde de Dunăre la N de Giurgeni şi curge paralel cu brațul Vâlciu. Lungime: 70 km. Prin acest braț se scurg 67% din apele fluviului, restul canalizându-se prin brațele Dunărea Veche/Măcin (20%) şi Vâlciu (13%).

CREȚENI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 4 sate, situată în SE Piem. Oltețului, pe râul Pesceana; 2 428 loc. (1 ian. 2011): 1 185 de sex masc. şi 1 243 fem. Producție de lacuri, vopsele, diluanți, cerneluri tipografice, cărămizi, țigle şi produse de panificație. Ferme de creştere a bovinelor şi păsărilor. Centru pomicol şi viticol. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfinții Voievozi" (1750) şi „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1771), în satele Creţeni şi Mreneşti.

CREȚEŞTI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 4 sate, situată în N Colinelor Fălciului, pe râul Lohan; 1 848 loc. (1 ian. 2011): 912 de sex masc. şi 936 fem. Stație de c.f. (inaugurată la 25 iul. 1888). Moară. Viticultură. Biserică având hramul „Sfântul Dumitru" (1864), în satul Budeşti.

CREVEDIA, com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Titu, pe râul Crevedia; 6 439 loc. (1 ian. 2011): 3 067 de sex masc. şi 3 372 fem. Prefabricate din beton. Creşterea bovinelor. Fermă avicolă. În satul Crevedia a fost descoperit un tezaur dacic alcătuit din 250 de monede, iar în satul Cocani au fost identificate urmele unei aşezări din Epoca bronzului. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **C.** a fost în jud. Ilfov. Bisericile cu hramurile „Sfinții Voievozi" (1833–1834, reparată în 1895), „Duminica Tuturor Sfinților" (1800–1801, reconstruită în 1848 şi reparată în 1897) şi „Sfântul Nicolae" (1654–1699, reparată în 1899), în satele Cocani, Dârza şi Mănăstirea.

CREVEDIA MARE, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, la confl. râului Chipicanu cu Neajlov; 5 019 loc. (1 ian. 2011): 2 514 de sex masc. şi 2 505 fem. Nod rutier. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **C.** a fost în jud. Ilfov. Bisericile cu hramurile „Sfântul Gheorghe" (1880) şi „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1890), în satul Crevedia Mare. În perioada 1912–1930, satul Crevedia Mare s-a numit *Regele Ferdinand*, iar între 1948 şi 31 dec. 1964 a purtat denumirea *Dealu*.

CREVENICU, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Glavacioc; 1 562 loc. (1 ian. 2011): 788 de sex masc. şi 774 fem. Culturi de cereale şi plante tehnice. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1849–1853) şi „Sfânta Treime" (1839), în satele Crevenciu şi Răduleşti.

CRICĂU, com. în jud. Alba, alcătuită din 3 sate, situată la poalele de SE ale M-ților Trascău, pe râul Cricău; 2 197 loc. (1 ian. 2011): 1 094 de sex masc. şi 1 103 fem. Prelucr. lemnului; preparate din carne; produse de panificație. Satul Cricău este menționat documentar, prima oară, în 1206. Pe înălțimea Piatra Craivii (1 083 m), de pe terit satului Craiva, s-au descoperit urmele unei cetăți (extinsă pe 2 412 m^2), înconjurată de ziduri groase de 2,5 m, precum şi ale unei aşezări dacice (un sanctuar, ceramică dacică, țigle, unelte, arme, lănțişoare, brățări din bronz etc.) datând din sec. 2 î.Hr.–1 d.Hr. Biserică din sec. 13, aparținând în prezent cultului reformat-calvin, transformată în stil gotic în sec. 15, cu fragmente de picturi murale din sec. 14–15.

CRICIOVA, com. în jud. Timiş, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Lugojului cu Dealurile Lugojului, la confl. râului Nădrag cu Timiş; 1 724 loc. (1 ian. 2011): 871 de sex masc. şi 853 fem. Pomicultură (meri, peri, pruni). Satul Criciova apare menționat documentar, prima oară, în 1223. În satul Jdioara, atestat documentar în 1320, se află ruinele unei cetăți din anul 1320, o biserică zidită în anii 1907–1910, restaurată în 1937, cu picturi murale interioare executate de Victor Jurca din Lugoj şi un iconostas realizat din cărămidă arsă, cu sculpturi în gips executate de Pavel Poker, precum şi o rezervație faunistică. În satul Criciova există biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1885–1892, cu picturi murale refăcute în 1991–1994).

CRICOV 1. Subunitate a Câmpiei Române, în N acesteia, la S de Subcarpații Ialomiței, între râurile Prahova, la E, şi Ialomița, la V. Zonă cerealieră.

2. Schitul „Sfânta Maria”-Cricov → Urlați.

CRICOVU DULCE, râu, afl. stg. al Ialomiței pe terit. com. Corneşti, jud. Dâmbovița; 69 km; supr. bazinului: 577 km². Izv. din Subcarpații Ialomiței, de la 665 m alt. şi trece prin Moreni. Cândva se vărsa în Prahova, prin albiile părăsite Viroaga şi Poienari, iar apoi, din cauza mişcărilor neotectonice, şi-a schimbat cursul spre V, către Ialomița. Afl. pr.: Provița. Cunoscut şi sub numele de *Cricov*.

CRICOVU SĂRAT, râu, afl. stg. al Prahovei în Câmpia Gherghiței, pe terit. com. Adâncata, jud. Ialomița; 82 km; supr. bazinului: 660 km². Izv. din Subcarpații Buzăului, din Dealul Fântânei, de la 640 m alt., traversează glacisul Istriței şi trece prin Urlați. Afl. pr.: Lapoş, Chiojdeanca, Matița.

CRISIUS → Huedin (2).

CRISTEŞTI 1. Com. în jud. Botoşani, alcătuită din 4 sate, situată în SV Câmpiei Jijiei Superioare, pe cursul superior al râului Miletin; 4 873 loc. (1 ian. 2011): 2 496 de sex masc. şi 2 367 fem. Prelucr. lemnului. Morărit. Pomicultură. Biserici din lemn cu hramurile „Sfinții Voievozi” şi „Schimbarea la Față”, în satele Cristeşti (1771) şi Schit-Orăşeni (1762).

2. Com. în jud. Iaşi, alcătuită din 2 sate, situată în SE Pod. Sucevei, pe stg. Văii Moldova; 4 267 loc. (1 ian. 2011): 2 171 de sex masc. şi 2 096 fem. Nod rutier. Expl. de marne, gresii şi argile. Fermă de creştere a bovinelor. În satul Cristeşti, menționat documentar în 1427, se află o biserică având hramul „Sfinții Voievozi” (1657) cu catapeteasmă din 1909 şi turn de poartă din 1834–1849, iar în satul Homița există biserica din lemn cu hramul „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel” (1853).

3. Com. în jud. Mureş, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Transilvaniei, pe stg. Mureşului; 5 892 loc. (1 ian. 2011): 2 892 de sex masc. şi 3 000 fem. Stație de c.f. Producție de mobilă pentru birouri, de aparate, dispozitive şi instrumente medicale şi de laborator, de articole de feronerie şi de produse din mase plastice. Creşterea bovinelor. Culturi de sfeclă de zahăr şi cartofi. Pe terit. satului Cristeşti (menționat documentar, prima oară, în 1332) s-au descoperit vestigiile unei aşezări de la sf. Neoliticului, aparținând culturii materiale Coțofeni (2500–1800 î.Hr.), în care s-au găsit psalii (piese duble de zăbale) din bronz, aplice din bronz, lame din fier, ceramică etc., şi vestigii din perioada daco-romană (sec. 2–3) ale unei aşezări cu caracter urban (*vicus*), constând în mari cantități de vase ceramice de tip provincial roman (amfore, urcioare), opaițe, podoabe, figurine de teracotă, lei funerari, *lupa capitolina* etc.

CRISTIAN 1. Com. în jud. Braşov, formată dintr-un sat, situată în SV Depr. Braşov, la poalele masivului Postăvaru, pe râul Ghimbăşel; 4 669 loc. (1 ian. 2011): 2 285 de sex masc. şi 2 348 fem. Stație de c.f. Nod rutier. Zăcăminte lenticulare de cărbune. Expl. forestiere, de cărbune brun, de calcar şi de argilă. Producție de maşini-unelte, de produse chimice, de mobilă şi cherestea, de prefabricate din beton, de cărămidă şi țiglă, de subansambluri auto, de ulei mineral şi sintetic. Preparate din carne. Creşterea bovinelor. Sere floricole. Satul Cristian a fost întemeiat în prima jumătate a sec. 13 de coloniştii germani şi menționat documentar, prima oară, în 1362 cu numele *Krestyenfalu* şi apoi în 1367 cu denumirea *Villa Cristiani*. Totodată, în sec. 13, cavalerii teutoni, care au staționat în Țara Bârsei în perioada 1211–1225, au instituit în această zonă cinci *centurii* (o centurie cuprindea o sută de gospodării), împărțite la rândul lor în *decurii* (fiecare decurie avea zece gospodării). Una dintre cele cinci centurii este atestată documentar pe râul Ghimbăşel şi cuprindea decuriile Cristian, Ghimbav şi Râşnov. Biserică, inițial în stil romanic (1270), cu elemente sculpturale de factură gotică, reconstruită în prima jumătate a sec. 19 în stil neoclasic.În prezent, biserica aparține cultului evanghelic. Fortificația din jurul bisericii datează din prima jumătate a sec. 15 având forma de incintă ovală cu două rânduri de ziduri, întărite cu 8 turnuri de apărare şi un bastion de poartă (transformat în sec. 19 în casă parohială). Cetatea a fost restaurată în 1961; biserica ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” (1795), cu picturi murale la interior din 1821 executate de Stoica Popovici. Pădure de stejari multiseculari, declarată monument al naturii.

2. Com. în jud. Sibiu, formată dintr-un sat, situată în Depr. Sibiu, la poalele M-ților Cindrel, pe râul Cibin; 4 112 loc. (1 ian. 2011): 2 030 de sex masc. şi 2 082 fem. Stație de c.f. Expl. de calcar. Producție de echipamente pentru radiologie şi electroterapie, de maşini şi utilaje pentru exploatări forestiere şi pentru agricultură, de produse lactate, de băuturi răcoritoare, prefabricate din beton ş.a. Creşterea bovinelor. Pomicultură. Institut de montanologie. Muzeu săsesc amenajat într-o casă din sec. 18. Agroturism. Satul Cristian este menționat documentar, prima oară, în 1223. Biserică evanghelică, inițial romanică, reconstruită în stil gotic în 1486–1498 de o echipă condusă de meşterul Andreas din Sibiu, fortificată în sec. 16 cu două rânduri de ziduri, întărite cu turnuri de apărare; biserica ortodoxă cu hramul „Buna Vestire”, construită în 1790, în stil baroc, cu picturi murale din 1805.

CRISTIANU MARE → Postăvaru.

CRISTINEŞTI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 6 sate, situată în N Dealurilor Ibăneşti, în zona izv. Başeului, la granița cu Ucraina; 3 801 loc. (1 ian. 2011): 1 860 de sex masc. şi 1 941 fem. Nod rutier. Culturi de plante uleioase. Două biserici din lemn (1770 şi 1897). Biserica de zid având hramul „Sfinții Voievozi” (1857). Din 23 iun. 2004, com. **C.** are în componență satul Dămileni, sat reînființat la acea dată după ce la 17 febr. 1968 fusese desființat şi unificat cu satul Cristineşti.

CRISTOLȚ, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 4 sate, situată în Dealurile Gârboului, pe râul Cristolțel; 1 359 loc. (1 ian. 2011): 678 de sex masc. şi 681 fem. Expl. de balast şi de lemn. Producție de palincă; panificație. Pomicultură. Satul Cristolț este menționat documentar, prima oară, în 1554. Biserica din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil” (sec. 18), în satul Muncel, declarată monument istoric.

CRISTURU SECUIESC, oraş în jud. Harghita, situat în E Pod. Târnavelor, la 393 m alt., pe dr. râului Târnava Mare, la 82 km V de municipiul Miercurea-Ciuc; 10 259 loc. (1 ian. 2011): 5 036 de sex masc. şi 5 223 fem. Supr.: 54 km², din care 6,2 km² în intravilan; densitatea: 1 655 loc./km². Stație de c.f. Nod rutier. Expl. de gaz metan şi de balast. Întreprindere de oțeluri speciale. Producție de încălțăminte, de prefabricate din beton, de mobilă şi conf. Produse de panificație; preparate din carne şi lapte. Complex avicol. Fermă de creştere a porcilor. Sere legumicole. Muzeu de istorie, ştiințele

naturii şi etnografie (f. 1946 şi reorganizat în 1960); Muzeul tehnicii populare. Liceu (din 1712). Staţiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local, cu climat de coline, sedativ, şi cu izvoare cu ape minerale clorurate, sodice, de mare concentraţie (mineralizare 140 g/litru) indicate pentru tratarea afecţiunilor reumatismale şi a celor posttraumatice. **Istoric.** Localit. apare menţionată documentar, prima oară, în 1332, cu numele *Sacerdos de Sancta Croce.* În 1459 figura ca oraş (*oppidum*), iar în sec. 17 este amintit ca târg. Ulterior a existat ca aşezare rurală, fiind declarată oraş în 1956. În prezent, oraşul Cristuru Secuiesc are în subordine localit. componentă Filiaş şi satul Beteşti (sat preluat la 7 mai 2004 de la com. Mugeni, jud. Harghita). În perioada 1934–1940, **C. S.** s-a numit *I. G. Duca*. **Monumente:** biserică din sec. 11, cu refaceri din sec. 15, azi biserică unitariană; biserica reformată, construită în 1822–1834 pe fundaţiile unei biserici din 1644, cu un turn din 1866; biserica romano-catolică (sec. 14); conacele „Ugron" (sec. 17) şi „Gyárfás" (sec. 18, în stil baroc); fostul Cazinou (sec. 19), azi Muzeul de Istorie; statuia lui Nicolae Bălcescu operă a sculptorului Mircea Spătaru; statuia lui Petöfi Sándor, realizată în 1971 de sculptorul Marko András. În localit. componentă Filiaş există o biserică unitariană construită în 1803 pe fundaţile uneia din sec. 17, precum şi o rezervaţie naturală geologică (vulcani noroioşi), iar în satul Beteşti un conac de la începutul sec. 19.

CRIŞ 1. Câmpia Crişurilor, subunitate a Câmpiei de Vest, situată în partea centrală a acesteia, la graniţa cu Ungaria, între Crişu Repede, la N, câmpiile Miersigului şi Cermei, la E, şi Câmpia Aradului, la S, drenată de Crişu Negru, Teuz, canalul Crişurilor ş.a. Soluri predominant cernoziomice, propice culturilor agricole.

2. Râu, afl. stg. al Tisei pe terit. Ungariei, format prin unirea Crişului Repede cu Crişu Alb. *Crişu Repede* (148 km; supr. bazinului: 2 425 km^2) izv. din marginea de E a Depr. Huedin, de la 710 m alt., de pe raza com. Izvoru Crişului (jud. Cluj), străbate defileul de la Poieni, săpat în rocile eruptive din N M-ţilor Vlădeasa, trece apoi prin Depr. Ciucea-Negreni, unde primeşte pe stg. afl. Drăganu, în continuare străpunge şisturile cristaline ale M-ţilor Plopiş şi ale Culmii Scoruşeţ, formând defileul de la Bratca (zonă în care confl. cu Valea Iadei), iar după cheile de la Vadu Crişului intră în Câmpia de Vest, trecând prin Oradea, în aval de care este îndiguit. Debitul mediu multianual variază între 13 şi 24 m^3/s. Pe terit. com. Girişu de Criş, din malul stg. al Crişului Repede porneşte către S canalul Crişurilor (→). *Crişu Alb* (238 km; supr. bazinului: 4 155 km^2) izv. din masivul Pietrele Albe (SV M-ţilor Bihor), de sub vf. Certezu (1 184 m alt.), de la 980 m alt. În cursul superior, până în com. Crişcior (jud. Hunedoara), are aspect sălbatic, vijelios, cu pante medii în jur de 25 m/km, străbate apoi depresiunile Brad, Hălmagiu, Gurahonţ şi Zarand, iar în aval de oraşul Sebiş drenează Câmpia Cermei şi Câmpia Crişurilor, trecând prin Ineu şi Chişineu-Criş, şi confl. cu Crişu Repede pe terit. Ungariei. Debitul mediu multianual variază între 10 şi 24 m^3/s. Afl. pr.: Râbiţa, Cigher, Chişindia, Crişu Negru. În arealul com. Buteni, jud. Arad, din malul stg. al Crişului Alb se desprinde canalul Morilor (→) care, după ce parcurge un traseu paralel cu cel al Crişului Alb pe o distanţă de 83,5 km se unifică din nou în aval de com. Pilu. În aval de Chişineu-Criş, cursul Crişului Alb este îndiguit. *Crişu Negru* (139 km; supr. bazinului: 4 476 km^2) izv. de pe versantul N al vf. Curcubăta Mare, de la 1 460 m alt., străbate Depr. Beiuş, trecând prin oraşele Vaşcău, Ştei şi Beiuş, şi, după ce traversează defileul dintre Borz şi Şoimi din NV M-ţilor Codru-Moma, drenează Câmpia Cermei şi Câmpia Crişurilor, unde este îndiguit în mare parte (52,5 km pe malul dr. şi 37,5 km pe malul stg.). Afl. pr.: Criştior, Crişu Băiţa, Crişu Vărateculuі, Crişu Pietros, Valea Roşie, Holod.

3. → Canalul Crişurilor.

CRIŞAN 1. Com. în jud. Tulcea, alcătuită din 3 sate, situată în partea centrală a Deltei Dunării, pe canalul Sulina; 1 305 loc. (1 ian. 2011): 674 de sex masc. şi 631 fem. Cherhana. Centru internaţional de informare şi cercetare a Rezervaţiei Biosferei „Delta Dunării", inaugurat la 2 oct. 1994. Monument ridicat (1896) în amintirea inaugurării canalului Sulina. Popas turistic şi punct de plecare în excursii pe canalele şi lacurile Deltei Dunării. Turism. Satul Crişan a fost întemeiat în anul 1912 cu numele *Carmen Sylva*, iar din 1948 are denumirea actuală. În satul Mila 23 s-a născut Ivan Patzaichin (1949)

2. Mănăstirea ~ → Ribiţa.

CRIŞCIOR, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 4 sate, situată în E Depr. Brad, la poalele M-ţilor Metaliferi, la confl. râului Bucureşci cu Crişu Alb; 4 114 loc. (1 ian. 2011): 2 011 de sex masc. şi 2 103 fem. Staţie de c.f. pe linia de mocăniţă Brad-Crişcior. Expl. forestiere, auro-argentifere (în satul Barza, întrerupte în anul 2006) şi de andezit. Reparaţii de utilaj minier. Producţie de echipamente electrice şi electronice pentru autovehicule, de mobilă, de articole de lenjerie pentru corp, de prefabricate din beton şi de confecţii textile. Centru de cojocărit. Muzeu sătesc. În satul Crişcior, menţionat documentar prima oară, în 1439, se află biserica de zid, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", ctitorie de la sf. sec. 14 a cneazului Bălea şi a soţiei sale, jupânița Vişe, cu fragmente de picturi murale originare (remarcabil este tabloul votiv înfăţişând familia ctitorului). Peretele nordic al bisericii păstrează fragmente de pictură din scena „Judecata de Apoi" (sec. 15).

CRIŞENI, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Sălajului cu prelungirile de N ale M-ţilor Meseş, la izv. râului Sălaj; 2 795 loc. (1 ian. 2011): 1 392 de sex masc. şi 1 403 fem. Expl. şi prelucr. lemnului (mobilă de bucătărie, parchete, furnire, panouri din lemn, ambalaje din lemn). Producţie de maşini-unelte, de articole din material plastic pentru construcţii, de sucuri din fructe şi legume. Turnătorie de fontă. Pomicultură. Centru de împletituri din răchită şi paie (în satul Cristur-Crişeni). Satul Crişeni este menţionat documentar în 1387. În satul Cristur-Crişeni există o biserică reformată din sec. 16 (cu transformări de la începutul sec. 19), cu turn din 1765.

CRIŞTIOR, pas în V M-ţilor Apuseni, între M-ţii Bihor şi M-ţii Codru-Moma, pe cumpăna de ape dintre râurile Criştior şi Valea de la Lazuri, la 700 m alt. Străbătut de o şosea modernizată care asigură legătura între Oradea şi Deva, trecând prin Depr. Beiuş şi Depr. Brad-Hălmagiu.

CRIŞTIORU DE JOS, com. în jud. Bihor, alcătuită din 5 sate, situată la poalele de SE ale M-ţilor Codru-Moma, în apropiere de pasul Criştior, pe râul Criştior; 1 404 loc. (1 ian. 2011): 690 de sex masc. şi 714

fem. Expl. de calcar şi de lemn. Centru de ceramică roşie şi albă (în satul Sălişte de Vaşcău).

CRIŞU ALB → Criş (2).

CRIŞU NEGRU → Criş (2).

CRIŞU REPEDE → Criş (2).

CRIVADIA → Vulcan (1).

CRIVAIA, staţiune climatericã şi de odihnă de interes general, cu funcţionare permanentă, situată în extremitatea sud-vestică a României (jud. Caraş-Severin), la poalele M-ţilor Semenic (Carpaţii Occidentali), la 650 m alt., la 31 km SE de municipiul Reşiţa. Staţiunea se află într-o poiană cu multă verdeaţă, înconjurată de dealuri împădurite cu foiase şi conifere, dispunând de un climat de adăpost, sedativ-indiferent, cu temp. medii anuale în jur de 7,5°C (în iul. temp. medii de 18°C, iar în ian. de –3°C) şi precipitaţii medii care însumează c. 800 mm anual. Staţiunea este indicată pentru tratarea nevrozelor astenice, a afecţiunilor endocrine şi a celor respiratorii. Numeroase posibilităţi de drumeţii spre masivul Semenic, peştera Comarnic, lacul Buhui etc. şi de practicare a sporturilor de iarnă.

CRIVĂŢ, com. în jud. Călăraşi, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Bărăganul Mostiştei, pe râul Argeş; 2 246 loc. (1 ian. 2011): 1 080 de sex masc. şi 1 166 fem. Legumicultură. Com. **C.** a fost înfiinţată la 16 iun. 2006 prin desprinderea satului Crivăţ din subordinea oraşului Budeşti, jud. Călăraşi.

CRIZBAV, com. în jud. Braşov, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Braşov, la 25 km N-NV de municipiul Braşov; 2 414 loc. (1 ian. 2011): 1 217 de sex. masc. şi 1 197 fem. Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Producţie de mobilă de bucătărie şi de produse lactate. Creşterea bovinelor. Culturi de cereale, cartofi ş.a. În satul Crizbav, atestat documentar în anul 1235, se află ruinele cetăţii „Heldemburg", datând din anul 1080 (restaurată în anul 1200), din care se mai păstrează doar un donjon. Com. **C.** a fost înfiinţată la 11 nov. 2002 prin desprinderea satelor Crizbav şi Cutuş din com. Hălchiu, jud. Braşov.

CRUCEA 1. Com. în jud. Constanţa, alcătuită din 6 sate, situată în Pod. Casimcea, în zona de izv. a pârâului Dunărea; 3 227 loc. (1 ian. 2011): 1 708 de sex masc. şi 1 519 fem. Nod rutier. Prelucr. lemnului (mobilă de bucătărie); produse alim. Pomicultură (piersici, caişi, meri). Dealul Alah-Bair (205 m alt.), care domină satul Băltăgeşti, este un interesant martor de eroziune, cu relief ruiniform. Peste şisturile verzi din baza dealului sunt dispuse discordant calcare jurasice şi cretacice. Datorită unor orizonturi bogate în fosile, Dealul Alah-Bair a fost declarat rezervaţie (10 ha).

2. Com. în jud. Suceava, alcătuită din 4 sate, situată la poalele de N ale masivului Bârnaru (M-ţii Bistriţei), în zona cheilor Bistriţei de la Zugreni, la confl. râului Bârnărel cu Bistriţa; 2 046 loc. (1 ian. 2011): 1 029 de sex masc. şi 1 017 fem. Expl. de min. complexe şi de uraniu (mina de uraniu se află în prezent în conservare). Cuptor pentru ars var (1928), în satul Chiril. Satul Crucea apare consemnat în documentele anului 1803 cu 70 de loc. Rezervaţia naturală Dealul Toancelor (în raza satului Chiril).

3. → Vâlcelele (2).

4. → Panciu.

5. → Becicherecu Mic.

CRUCEA GIURCA → Vâlcelele (2).

CRUCIŞOR, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Ardudului cu Dealurile Codrului, pe râul Valea Vinului; 2 500 loc. (1 ian. 2011): 1 235 de sex masc. şi 1 265 fem. Expl. forestiere şi de argile colorate. Producţie de sticlă şi de geamuri (în satul Poiana Codrului). Prelucr. lemnului. Confecţii textile. Pomicultură (meri, pruni, peri, cireşi). Satul Crucişor este menţionat documentar, prima oară, în 1231.

CRUJANA, Rezervaţia ~ → Pătrăuţi.

CRUŞEŢ, com. în jud. Gorj, alcătuită din 10 sate, situată în S Dealurilor Amaradiei, pe râul Amaradia; 3 498 loc. (1 ian. 2011): 1 694 de sex masc. şi 1 804 fem. Expl. de petrol; materiale de construcţie (beton celular autoclavizat / B.C.A., bolţari ş.a.); tâmplărie; panificaţie. Viticultură. În satul Măiag se află biserica „Sfântul Nicolae" (1818), iar în satul Slăvuţa există o biserică de zid cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1813) şi una din lemn cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1684), declarată monument istoric.

CUCA 1. Com. în jud. Argeş, alcătuită din 14 sate, situată în Piem. Cotmeana, pe cursul superior al râului Vedea; 2 145 loc. (1 ian. 2011): 1 088 de sex masc. şi 1 057 fem. Pomicultură (pruni, meri). Satul Cuca este atestat documentar în 1537. Bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1790), „Sfinţii Voievozi" (1828) şi „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1806), în satele Bărbălani, Cârceşti şi Valea Cucii. În satul Cârceşti se află biserica având hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (2004-2010, sfinţită la 14 nov. 2010).

2. Com. în jud. Galaţi, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Covurlui, în zona de izvor a râului Lozova; 2 348 loc. (1 ian. 2011): 1 171 de sex masc. şi 1 177 fem. Nod rutier. În satul Cuca, atestat documentar la 15 iul. 1448, au fost descoperite vestigii din Epoca bronzului şi urmele unei aşezări cu necropolă datând din sec. 4 d.Hr. Biserica „Sfinţii Voievozi" (1914-1922).

CUCERDEA, com. în jud. Mureş, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Târnăveni; 1 522 loc. (1 ian. 2011): 735 de sex masc. şi 787 fem. Satul Cucerdea este menţionat documentar, prima oară, în 1278. Biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1931-1932).

CUCI, com. în jud. Mureş, alcătuită din 5 sate, situată în lunca şi pe terasele Mureşului, în zona de contact cu prelungirile de S ale colinelor Comlodului; 2 040 loc. (1 ian. 2011): 1 008 de sex masc. şi 1 032 fem. Staţie de c.f. Centrală electrică şi de termoficare (800 MW), intrată în funcţiune în 1963. Producţie de mobilier şi de produse din material plastic. Fermă de creştere a porcilor. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, tutun, legume. Pomicultură (nuci, meri). În satul Cuci, menţionat documentar, prima oară, în 1410, se află castelul „Degenfeld", cu parc (sec. 17, reconstruit în sec. 19), o biserică din sec. 15, cu turn din 1835, o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1835) şi o biserică ortodoxă de zid (1992–1998); biserică reformată (1782–1786), în satul Petrilaca.

CUCIULAT, Peştera ~ → Letca.

CUCU, vârf în M-ţii Harghita (1 558 m alt.).

CUCUTENI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Colinelor Ruginoasa cu Câmpia Jijiei Inferioare, pe Valea Oii; 1 305 loc. (1 ian.

Cucuteni. Vas ceramic aparţinând culturii Cucuteni

2011): 696 de sex masc. şi 609 fem. Viticultură. Izvoare minerale cu ape sulfuroase, unele carbogazoase (în satul Băiceni). Tabără anuală de creaţie (sculptură în lemn) din anul 2002. Satul Cucuteni este menţionat documentar în 1454. Săpăturile arheologice efectuate pe terit. satului Băiceni, în perioada 1885–1910, au scos la iveală importante vestigii neolitice, datând din mileniul 4–3 î.Hr., cunoscute sub numele de *cultura materială Cucuteni,* răspândită pe întreg terit. României (Moldova, NE Munteniei, SE Transilvaniei, Basarabia). Are mai multe faze de dezvoltare (A, A-B, B, C) caracterizate printr-o diversitate de vase ceramice de foarte bună calitate, bogat şi variat pictate, în care predomină decorul în spirală. Plastica este reprezentată

Cucuteni. Vas ceramic aparţinând culturii Cucuteni

de figurine feminine cu torsul plat, decorate cu motive geometrice (romburi, spirale, haşuri în triunghiuri) incizate. Pe terit. Transilvaniei, *cultura materială Cucuteni* este cunoscută sub numele de *Ariuşd.* În 1962, tot în arealul satului Băiceni, a fost descoperit un mormânt în care s-a găsit un tezaur de aur, traco-getic (sec. 4 î.Hr.), compus dintr-un coif cu falsă vizieră, două brăţări spiralate terminate cu capete de ţapi de munte, mai multe aplice ş.a. În satul Cucuteni se află casele familiei Cantacuzino (sec. 17–18) şi bisericile cu hramurile „Schimbarea la Faţă" (1777) şi „Sfinţii Voievozi" (1804), iar în satul Băiceni, biserica din lemn cu hramul „Sfânta Treime" (1808).

CUDALBI, com. în jud. Galaţi, formată dintr-un sat, situată în zona de contact a Pod. Covurlui cu câmpiile Tecuciului şi Covurluiului, pe râul Geru; 7 716 loc. (1 ian. 2011): 3 878 de sex masc. şi 3 838 fem. Nod rutier. Produse alim. şi de artizanat. Moară de cereale. Creşterea bovinelor şi porcinelor. Pomicultură. Viticultură. În arealul com. **C.** a fost descoperit (în 1931) un tezaur alcătuit din 28 de monede bizantine, din bronz, datând din sec. 6. Pe terit. com. **C.** se află mănăstirea Gologanu (de maici), cu biserica „Naşterea Maicii Domnului", ctitorie din anii 1925–1933 a Eugeniei Pană-Gologanu. Desfiinţată la 28 oct. 1959, de autorităţile comuniste, mănăstirea a fost reînfiinţată în 1990, iar biserica restaurată în 1991. În 1998, vechiul nume al mănăstirii Gologanu a fost schimbat în „Maica Domnului" – Cudalbi. În perioada 1990–2008 a fost construit un nou ansamblu monahal compus dintr-o biserică, chilii, casa stăreţiei, clopotniţă, casă de oaspeţi.

CUGIR 1. Râu, afl. stg. al Mureşului pe terit. com. Şibot (jud. Alba); 54 km; supr. bazinului: 354 km^2. Izv. din M-ţii Şureanu, de sub Vârful lui Pătru (2 130 m), de la 1 900 m alt., şi trece prin oraşul Cugir.

2. Oraş în jud. Alba, situat la poalele de NV ale M-ţilor Şureanu, la 304 m alt., pe râul omonim, la 36 km SV de municipiul Alba Iulia; 25 675 loc. (1 ian. 2011): 12 600 de sex masc. şi 13 075 fem. Supr.: 47 km^2; densitatea: 546 loc./km^2. Staţie finală de c.f., inaugurată în 1906. Vechi centru siderurgic (1799). Producţie de maşini-unelte, de maşini şi utilaje agricole, de maşini industriale de cusut, de maşini de spălat rufe, de motoare şi turbine, de armament şi muniţie, de aparate şi instrumente medicale şi de laborator, de produse electrocasnice, de ambalaje din material plastic, de otgoane, frânghii şi sfoară, de confecţii textile, de subansamble pentru automobile Mercedes şi de produse alim. **Istoric.** La marginea de V a oraşului, în punctul numit „Cetăţuia", au fost identificate (în 1977) urmele unei aşezări geto-dacice, fortificată cu val de pământ şi ziduri din piatră şi pământ, late de 3,5 m, datând din sec. 3 î.Hr.–1 d.Hr., presupusă a fi antica *Singidava* (menţionată şi de către Ptolomeu). În arealul oraşului au mai fost descoperite două tezaure monetare de argint (unul cuprinzând 2 000 de tetradrahme macedonene şi altul denari romani), şi un depozit alcătuit din 24 de verigi din aur şi 130 de obiecte fragmentare din bronz (brăţări, fibule etc.) datând din Hallstatt (1200–450/300 î.Hr.). Localit. apare menţionată documentar, prima oară, în 1330, iar apoi în 1493 cu numele *Villa Kudzyr.* Între 1765 şi 1851, la **C.** a funcţionat Compania a IV-a de graniţă a Regimentului I de graniţă de la Orlat. Declarat oraş în 1960, Cugirul are în subordine ad-tivă 7 localit. componente: Bocşitura, Bucuru, Călene, Feţeni, Goaşele, Mugeşti, Vinerea. **Monumente:** bisericile ortodoxe cu hramurile „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1808), „Sfânta Treime" (1806–1809), „Sfântul Gheorghe" (1980-2008) şi catedrala „Adormirea Maicii Domnului" (1983-2010, sfinţită la 11 sept. 2010); biserica reformată (1890) şi biserica romano-catolică „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1824–1826). Punct de plecare spre rezervaţia Iezerul Şureanu.

CUHEA → Bogdan Vodă.

CUJMIR, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Blahniţei, pe râul Drincea; 3 567 loc. (1 ian. 2011): 1 718 de sex masc. şi 1 849 fem. Producţie de mobilă. Fermă de creştere a bovinelor. Viticultură. Biserica „Sfinţii Voievozi" (1715, refăcută în 1868), în satul Cujmir.

CULCIU, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Someşului, pe stg. văii Someşului; 4 076 loc. (1 ian. 2011): 1 997 de sex masc. şi 2 079 fem. Prelucr. lemnului. Expl. de balast şi staţie de sortare a acestuia. Culturi de cereale şi de sfeclă de zahăr. Reşed. com. este satul *Culciu Mare,* menţionat documentar, prima oară, în 1279. Muzeu etnografic (în satul Cărăşeu). Bisericile cu acelaşi hram – „Sfinţii Arhangheli Mihail şi

Gavriil", în satele Cărăşeu (sec. 19) şi Lipău (1836).

CULMEA MARE, vârf în M-ţii Dognecea, constituind alt. max. a acestora (617 m).

CUMIDAVA → Râşnov.

CUMPĂNA, com. în jud. Constanţa, alcătuită din 2 sate, situată în NE Pod. Cobadin; 12 140 loc. (1 ian. 2011): 6 022 de sex masc. şi 6 118 fem. Nod rutier. Producţie de motoare hidraulice, de radiatoare şi cazane pentru încălzire centrală, de săpun şi detergenţi. Apicultură; legumicultură. Complex avicol. Pe terit. com. a fost descoperit un cadran solar roman, din marmură, plasat între coarnele unui cap de taur (sec. 1–2), precum şi câteva inscripţii funerare greceşti din sec. 2–3. Aici au fost identificate urmele unei aşezări rurale care făcea parte din *territorium tomitan*. În perioada 1870-1925, satul şi com. **C.** s-au numit *Hasi-Dülüc*.

CUMPĂNIŢA, Hidrocentrala ~ → Arefu.

CUNGREA, com. în jud. Olt, alcătuită din 7 sate, situată în Piem. Cotmeana; 2 325 loc. (1 ian. 2011): 1 145 de sex masc. şi 1 180 fem. Expl. de petrol şi gaze naturale. Pomicultură. Bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1802–1810, cu pridvor adăugat în 1902 şi cu picturi originare), „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1834), „Sfântul Gheorghe" (1838, reparată în 1902) şi „Sfântul Nicolae" (1853), în satele Cepeşti, Oteştii de Jos, Oteştii de Sus şi Cungrea. În satul Ibăneşti se află o biserică din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1785–1786, reparată şi pictată în 1833).

CUPŞENI, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 4 sate, situată în N Depr. Lăpuş, la poalele de V ale M-ţilor Ţibleş, pe râul Rotunda; 3 530 loc. (1 ian. 2011): 1 769 de sex masc. şi 1 761 fem. Panificaţie. Centru de port popular tradiţional. În satul Cupşeni, menţionat documentar, prima oară, în 1584, se află bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Ilie" (sec. 18) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 18, strămutată în 1847 din satul Peteritea, com. Vima Mică); în satul Costeni există bisericile din lemn „Sfântul Nicolae" (1870) şi „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1885), iar în satele Libotin şi Ungureni se află câte o biserică din lemn cu acelaşi hram – „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" – datând din 1671 şi, respectiv, din sec. 18.

CURĂŢELE, com. în jud. Bihor, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Beiuş, pe râul Beiuşele; 2 586 loc. (1 ian. 2011): 1 293 de sex masc. şi 1 293 fem. Moară de apă. În satul Curăţele, menţionat documentar, prima oară, în 1692, se află biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1861-1862), în satul Beiuşele există biserica „Sfântul Nicolae" (1865), iar în satul Cresuia, biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1740-1750).

CURCANI, com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe cursul inf. al râului Argeş; 5 323 loc. (1 ian. 2011): 2 642 de sex masc. şi 2 681 fem. Staţie de c.f., inaugurată în 1910. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreţ etc. Legumicultură. Pe terit. com. a fost descoperit (1954) un mormânt de înhumaţie (sec. 3–4) în care s-au găsit ceramică fină cenuşie, un pieptene din os, mărgele din piatră, o fibulă din argint. În 1975 a fost descoperit un tezaur monetar alcătuit din 36 de monede din bronz, datând din sec. 2–1 î.Hr. Biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1912). Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **C.** a fost în jud. Ilfov.

CURCUBĂTA MARE, vârf în M-ţii Bihor, cel mai înalt din M-ţii Apuseni. Alt.: 1 849 m. Alcătuit din şisturi cristaline, care au generat un relief cu forme greoaie şi largi supr. de nivelare. Partea superioară este acoperită cu păşuni alpine, iar sub 1 700 m alt. cu păduri de conifere. Zonă de atracţie turistică.

CURMĂTURII, Munţii ~ → Hăşmaş (1).

CURTEA, com. în jud. Timiş, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Lugojului cu M-ţii Poiana Ruscăi, pe cursul superior al râului Bega; 1 211 loc. (1 ian. 2011): 588 de sex masc. şi 623 fem. Expl. forestiere. Prelucr. primară a lemnului. Satul Curtea este menţionat documentar, prima oară, în perioada 1517–1518. Han (sec. 18), în satul Coşava. Bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1782– 1804) şi „Cuvioasa Parascheva" (1794, pictată în 1804–1806), de mari dimensiuni (18,60 m lungime şi 7,20 m lăţime), cu o turlă de formă pătrată, înaltă de 9,50 m, declarată monument istoric, în satele Homojdia şi Curtea.

CURTEA DE ARGEŞ, municipiu situat în jud. Argeş, în zona Dealurilor Argeşului, la 420 m alt., pe cursul superior al râului Argeş, la 38 km N-NV de municipiul Piteşti; 32 510 loc. (1 ian. 2011): 15 531 de sex masc. şi 16 979 fem. Supr.: 76 km^2, din care 16 km^2 în intravilan; densitatea: 2 032 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată în 1880). Nod rutier. Expl. forestiere, de argilă şi de balast. Hidrocentrală (7,7 MW), intrată în funcţiune în 1972. În localit. componentă Noapteş se află o altă hidrocentrală (15,4 MW), dată în folosinţă în 1973. Producţie de componente electronice, de aparate electrice de uz casnic (mixere, aspiratoare, föhn-uri), de piese auto, de mobilă, cherestea, plăci aglomerate din lemn, de ceramică fină (obiecte din porţelan), de conf. şi alim. (preparate din carne şi lapte, alcool, drojdie furajeră, produse de panificaţie etc.). Fabrică de nutreţuri combinate. Centru pomicol. Seminar teologic. Universitatea „Titu Maiorescu"; Universitatea Ecologică; Facultatea de Relaţii Economice şi Internaţionale de pe lângă Academia de Studii Economice din Bucureşti. Festival anual internaţional de folclor „Carpaţi"; Festival anual internaţional de folclor pentru copii şi tineret „Brâuleţul". Târgul anual al meşterilor populari. Muzeu cu secţii de istorie şi de artă populară. Centru turistic. Vestit centru de olărit în secolele trecute, meşteşug dispărut în a doua jumătate a sec. 20. **Istoric.** În arealul municipiului au fost descoperite o necropală tumulară hallstattiană, aparţinând culturii materiale Ferigile (1150–450 î.Hr.), şi un tezaur alcătuit din inele de aur, datând din Epoca bronzului, şi un altul format din denari romani republicani emişi în perioada 148–64 î.Hr. Prima atestare documentară a localit. datează din 1330 când se pomeneşte existenţa aici a Cetăţii Argeş. Localit. a fost reşed. domnească din ultimii ani de domnie ai lui Basarab I (c. 1310–1352) şi până în timpul domniei lui Dan II (1420–1431, cu întreruperi). În 1369, Vladislav I (Vlaicu), domn al Ţării Româneşti (1364–c. 1377), a mutat capitala Ţării Româneşti de la Câmpulung la Curtea de Argeş, la cancelaria domnească de aici fiind emise primele acte domneşti, din câte se cunosc până în prezent (primul act este datat 25 nov. 1369), care purtau menţiunea „din Argeş". Aşezarea apare consemnată cu numele actual, prima oară, într-un act din 24 apr. 1510 scris de grămăticul Varnava. Totodată, localit. a fost prima reşed. a Mitropoliei Ţării Româneşti, înfiinţată în 1359 de

domnul Nicolae Alexandru (fiul lui Basarab I), pe lângă care a funcţionat (din 1359) o şcoală de grămătici. Oraşul **C. de A.** a fost declarat municipiu la 18 ian. 1995, având în subordine ad-tivă localit. componentă Noapteş. **Monumente:** vestigiile Curţii domneşti (datând de la sfârşitul sec. 13), alcătuită dintr-o incintă patrulateră neregulată, mărginită de ziduri din piatră, în interiorul căreia se găsesc pivniţele a două case domneşti; ruinele bisericii „Sân Nicoară" (sf. sec. 13–începutul sec. 14) – probabil că a fost paraclisul Curţii domneşti – edificiu de mici dimensiuni, cu specific arhitectonic bizantino-balcanic; Biserica Domnească având hramul „Sfântul Nicolae" – ctitorie a domnului Basarab I şi a fiului său Alexandru, ridicată pe locul unei biserici vechi (care data din sec. 13) şi terminată în 1352. Este un edificiu de mari dimensiuni având plastica faţadelor realizată din zidărie cu cărămidă aparentă şi piatră de râu, cu rosturi largi de mortar sclivisit. Pronaosul este boltit în semicilindru transversal având în mijloc o cupolă elipsoidală. Naosul este pătrat şi foarte mare, dominat deasupra de o turlă monumentală. La interior păstrează picturi murale executate în anii 1364–1366 în stilul epocii bizantin-paleologe. Reparată în sec. 18, când i s-au adăugat ancadramentele ferestrelor din piatră sculptată, biserica a fost folosită multă vreme ca necropolă domnească (aici se află şi mormântul lui Vlaicu Vodă). Tot aici se află moaştele Sfintei Filofteia. În 1992, în timpul lucrărilor de restaurare a bisericii, a fost descoperit un grafit în care se precizează că la anul 6860 (adică 1352) a murit Basarab Voievod (Basarab I) la Câmpulung; biserica episcopală sau biserica mănăstirii Curtea de Argeş, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", este ctitoria domnului Neagoe Basarab, construită în anii 1512–1517 (sfinţită la 15 aug. 1517) pe locul unui vechi lăcaş de cult (sec. 14) care a adăpostit prima mitropolie a Ungrovlahiei (întemeiată de Nicolae Alexandru), recunoscută de Patriarhia din Constantinopol în 1359. Tradiţia orală populară susţine că atât proiectantul, cât şi conducătorul lucrărilor de construcţie a bisericii a fost Meşterul Manole (se pare că acesta este numele sub care era cunoscut constructorul Manolii din Nicosia) adus de Neagoe Basarab pentru ridicarea

Curtea de Argeş. Biserica episcopală „Adormirea Maicii Domnului"

celebrului edificiu religios. Cercetătorii de specialitate afirmă, însă, că legendarul Meşter Manole ar fi fost doar conducătorul lucrărilor de împodobire a faţadelor bisericii cu ornamente dăltuite în piatră, iar zidirea ar fi fost făcută de meşteri locali, îndrumaţi de însuşi Neagoe Basarab. Legenda zidirii bisericii, transmisă de-a lungul veacurilor, prin intermediul baladelor populare, arată că pentru a înfăptui construcţia cât mai repede, aşa cum îşi dorea voievodul-ctitor, Meşterul Manole şi-a jertfit soţia, zidind-o la temelia bisericii. Locul acestei jertfe a fost consemnat de urmaşii voievodului în unghiul dintre două ziduri de pe faţada sudică a bisericii. Dar totul se rezumă doar la o legendă frumoasă! Arhitectural, biserica prezintă proporţii armonioase, fiind construită în întregime din piatră şi având împărţirea clasică a lăcaşurilor de cult ortodox: pronaos (care are şi funcţie de necropolă), naos şi altar. Soclul monumentului este relativ înalt, împodobit cu ciubuce şi profile cioplite în piatră fasonată. Un brâu din piatră, cioplit în forma unei frânghii răsucite în patru, prinde biserica de jur împrejur, împărţind pereţii exteriori în două registre. Registrul inferior este decorat cu panouri dreptunghiulare înalte, încadrate de rame cioplite în piatră, în cadrul lui fiind practicate ferestre înguste, iar registrul superior are un şir de arcade cu deschizături ample ce înlănţuie biserica. Legătura dintre arcade se face prin intermediul unor discuri cu motive ornamentale arabe şi persane, în culori dominante de verde, auriu şi albastru. Cele patru turle, fiecare cu câte opt ferestre înguste, decorate cu rame florale, au în vârf câte o cruce. Turlele mici crează o impresie deosebită prin faptul că întreaga lor arhitectură este răsucită în jurul axului vertical. Biserica „s-a zugrăvit (pictat) la anul 7035 (1526), septembrie 10, cu mâna lui Dobromir Zugravul", în timpul domniei lui Radu de la Afumaţi (ginerele lui Neagoe Basarab). Biserica a suferit numeroase stricăciuni în urma jafurilor şi a calamităţilor naturale, dar a fost refăcută de fiecare dată. Primul jaf l-a suferit în iarna anului 1610–1611, când oştile lui Gabriel Báthory „au sfârmat Mitropolia de la Argeş cea foarte scumpă", iar în perioada 1769–1774 a fost prădată de turci. Distrusă parţial de cutremurele din 14 oct. 1802 şi 11 ian. 1838 şi de incendiile din 1814, ian. 1866 şi din 23 apr. şi 2 dec. 1867. Biserica a fost reparată, consolidată şi i s-au refăcut zugrăvelile în 1640, din iniţiativa lui Matei Basarab, în 1682, în timpul domniei lui Şerban Cantacuzino,

la sf. sec. 18 şi începutul sec. 19 de către episcopul Iosif Sevastis ş.a. Dar, cea mai importantă restaurare a fost efectuată în 1875–1885, după proiectul şi sub conducerea arhitectului francez Émile Lecomte du Noüy. Din păcate, vechea pictură a fost înlocuită cu una nouă, executată de pictorii francezi F. Nicolle şi Ch. Renouard, ajutaţi de românul N. Constantinescu, pictură mult inferioară, ca valoare, celei vechi, o parte din pictura originară păstrându-se, fragmentar, la Muzeul de Artă al României şi la Muzeul Naţional de Istorie a României din Bucureşti. În pronaosul bisericii se află mormintele voievozilor Neagoe Basarab († 15 sept. 1521) şi Radu de la Afumaţi († 4 ian. 1529), precum şi ale membrilor familiei regale (regii Carol I şi Ferdinand şi soţiile lor, reginele Elisabeta şi Maria; în febr. 2003 au fost aduse, din Portugalia, osemintele regelui Carol al II-lea şi depuse în paraclisul cu hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel", iar osemintele Elenei Lupescu au fost înhumate în cimitirul mănăstirii). Biserica mănăstirii Curtea de Argeş a redevenit, în 1990, scaun episcopal al Eparhiei Argeşului; Palatul Episcopal a fost construit în anii 1886–1890; biserica Brad-Botuşari, cu dublu hram - „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" şi „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" este o ctitorie din 1583–1585 a lui Petru Cercel, cu refaceri din 1819 şi 1884-1888 şi restaurată în 1994. În 1996 au fost efectuate picturile murale în pronaos şi au fost restaurate cele din altar şi naos; bisericile având hramurile „Adormirea Maicii Domnului"–Olari (ante 1687, restaurată şi zugrăvită în 1869), „Adormirea Maicii Domnului"-Drujeşti (1793–1795), „Sfinţii Îngeri" (1717), „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1583), „Sfinţii Voievozi"-Flămânzeşti (1796), „Sfântul Gheorghe" (1934–1936); protoieria Curtea de Argeş (1430); clădirea Muzeului municipal (1897); clădirea fostei Primării (1900–1902); vila Rozelor, construită în 1930 după planurile arhitectului R. Bordenache, azi sediul Casei Armatei; clădirea Gării feroviare (1880); fântâna lui Manole – construcţie de zidărie realizată în stilul cişmelelor din reg. de munte a jud. Argeş, plasată pe locul unde legenda spune că s-ar fi prăbuşit Meşterul Manole.

CURTEA VECHE → Şuţeşti.

CURTEŞTI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 7 sate, situată în zona de contact a Dealului Bour cu Câmpia Jijiei Superioare, pe râul Drăcşani; 4 761 loc. (1 ian. 2011): 2 364 de sex masc. şi 2 397 fem. Centru de prelucr. artistică a lemnului (în satul Orăşeni-Vale). Mori pentru măcinat grâul şi porumbul. În satul Agafton, atestat documentar în 1648, se află mănăstirea cu acelaşi nume (de maici), întemeiată de sihastrul Agafton în sec. 16. În 1740 a fost construită biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi", iar la 1 iul. 1838 a început zidirea Bisericii Mari, cu hramul „Pogorârea Duhului Sfânt", terminată în 1843, cu picturi murale interioare executate în 1929 de P. Livescu din Botoşani. La această mănăstire, în sec. 19, a fost stareţă Olimpiada, una dintre mătuşile poetului Mihai Eminescu. Mănăstirea Agafton a fost desfiinţată la 28 oct. 1959 de autorităţile comuniste şi reînfiinţată în martie 1991. În satul Mănăstirea Doamnei există o biserică de zid cu hramul „Sfântul Pantelimon" (1914) şi o biserică din lemn din anul 1552, ctitorie a Doamnei Elena, soţia domnului Petru Rareş. În satul Orăşeni-Vale se află biserica „Sfânta Cuvioasă Parascheva" (1943), iar în satul Orăşeni-Deal există biserica de zid „Sfântul Mucenic Mina" (1872) şi o biserică din lemn din 1762.

Curtea de Argeş. Biserica Domnească „Sfântul Nicolae"

CURTICI, oraş situat în extremitatea vestică a României (jud. Arad), în Câmpia Aradului, la 107 m alt., la 17 km N de municipiul Arad şi la 8 km de graniţa cu Ungaria; 8 142 loc. (1 ian. 2011): 3 913 de sex masc. şi 4 229 fem. Supr.: 78,4 km^2, din care 4,5 km^2 în intravilan; densitatea: 1 809 loc./km^2. Important punct de vamă (din 1921) pe c.f. ce merge spre ţările Europei Centrale şi Occidentale. Nod rutier. Ateliere de reparaţii feroviare şi de utilaje agricole. Producţie de maşini-unelte portabile acţionate electric, de mobilă, de confecţii textile, de articole ceramice pentru uz casnic şi ornamental şi de produse alimentare. Sere legumicole. Vestigii neolitice, din epoca daco-romană şi din perioada feudalismului timpuriu. Tezaur monetar de argint, descoperit în 1862, alcătuit din monede greceşti şi denari romani republicani. Atestat documentar în 1332 cu numele *Kürtegyhaz*, apoi în 1437 cu denumirea *Kütos*, iar din 1519 cu toponimul actual. În perioada interbelică s-a numit *Decebal*. Stăpânit de turci între 1582 şi 1685. Declarat oraş la 17 febr. 1968. Bisericile „Naşterea Sfântului Ioan Botezatorul" (1777) şi „Sfântul Dumitru Izvorâtorul de Mir" (în construcţie din 2008); biserică romano-catolică (1772). Castel (1769), în arhitectura căruia predomină elemente ale barocului târziu. Parc dendrologic. Zonă liberă (90 ha).

CURTIŞOARA 1. Com. în jud. Olt, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a teraselor de pe stg. Oltului cu

Piem. Cotmeana; 4 568 loc. (1 ian. 2011): 2 282 de sex masc. şi 2 286 fem. Prelucr. lemnului (ambalaje din lemn). Avicultură. Legumicultură. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ etc. Muzeul satului. Bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1632–1647), „Sfântul Dumitru" (1831) şi „Sfânta Treime" (sf. sec. 18–începutul sec. 19), în satele Dobrotinet, Curtişoara şi Linia din Vale. Conacele „I. Marian" şi „Zoe Vlădoianu" (sf. sec. 19).

2. → Bumbeşti-Jiu.

CURTUIŞENI, com. în jud. Bihor, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Carei; 3 830 loc. (1 ian. 2011): 1 877 de sex masc. şi 1 953 fem. Staţie de c.f. Pomicultură. Viticultură. Lacuri piscicole la Curtuişeni (1,3 ha) şi la Văşad (33 ha). Pe terit. com. au fost descoperite (1968) vestigii din Epoca bronzului (topoare, seceri, brăţări) şi urmele unei cetăţi geto-dacice din sec. 2–1 î.Hr., în care s-au găsit arme de fier, obiecte de podoabă, ustensile din bronz, ceramică etc. În satul Curtuişeni, menţionat documentar, prima oară, în 1342, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1832), ruinele unei biserici (probabil) romanice, o biserică romano-catolică (1938) şi una greco-catolică (1844).

CUSICI, Mănăstirea ~ → Socol.

CUSTURA MARE, lac glaciar în M-ţii Retezat, situat la cea mai mare altitudine absolută din ţară, respectiv, la 2 270 m. Supr.: 2,8 ha; ad. max.: 9 m.

CUT, com. în jud. Alba, formată dintr-un sat, situată în Pod. Secaşelor; 1 272 loc. (1 ian. 2011): 635 de sex masc. şi 637 fem. Izvoare cu ape sărate. Conacul „Bethlen" (sec. 18). Com. **C.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Cut din com. Câlnic, jud. Alba.

CUZA VODĂ 1. Com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Bărăganului; 4 147 loc. (1 ian. 2011): 2 016 de sex masc. şi 2 131 fem. Staţie de c.f. (în satul Călăraşii Vechi). Produse alim. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui etc. Reşed. com. este satul *Ceacu*. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **C.V.** a făcut parte din jud. Ilfov. În satul Ceacu, atestat documentar în 1812, se află biserica având dublu hram - „Sfântul Nicolae" şi „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" construită în anii 1989-1991 pe locul uneia din 1861, pictată în 1991-1992, iar în satul Cuza Vodă există biserica „Sfântul Ioan" (1907-1914).

2. → Alexandru I. Cuza.

3. Com. în jud. Constanţa, formată dintr-un sat, situată în Pod. Carasu, pe stg. canalului Dunăre–Marea Neagră; 3 889 loc. (1 ian. 2011): 1 930 de sex masc. şi 1 959 fem. Morărit şi panificaţie. Viticultură. În satul Cuza Vodă, menţionat documentar în 1816 cu numele *Docuzol* (nume păstrat până în 1931), se află biserica „Sfântul Gheorghe" (1891, pictată în 1898 de Nicu Stoienescu din Râmnicu Sărat şi restaurată în 1920). Com. **C.V.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Cuza Vodă din com. Castelu, jud. Constanţa.

4. Com. în jud. Galaţi, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Covurlui; 3 248 loc. (1 ian. 2011): 1 662 de sex masc. şi 1 586 fem. Producţie de mobilier. Satul Cuza Vodă a fost întemeiat în 1879 prin împroprietărirea însurăţeilor. Com. **C.V.** a fost înfiinţată la 25 mart. 2005 prin desprinderea satului Cuza Vodă din com. Slobozia Conachi, jud. Galaţi.

CUZĂPLAC, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 8 sate, situată în Depr. Almaş-Agrij, pe cursul superior al râului Almaş; 1 786 loc. (1 ian. 2011): 855 de sex masc. şi 931 fem. Expl. de cărbune brun (în satul Tămaşa) şi de turbă (în satul Stoboru) cu un ridicat conţinut de sulf (7,15%). În satul Cuzăplac, menţionat documentar, prima oară, în 1219, se află o biserică ortodoxă din 1906, în satul Petrindu există o biserică datând din sec. 14 (cu transformări din sec. 18), iar în satul Cubleşu este o biserică din lemn cu hramul „Învierea Domnului" (sec. 18), declarată monument de arhitectură. Turbărie (2 ha), declarată rezervaţie naturală.

CUZDRIOARA, com. în jud. Cluj, alcătuită din 3 sate, situată în S Dealurilor Ciceului, pe dr. Someşului Mare, în zona de confl. cu Someşu Mic; 2 984 loc. (1 ian. 2011): 1 433 de sex masc. şi 1 551 fem. Producţie de mobilier şi de ambalaje din material plastic. Pomicultură. În satul Cuzdrioara, menţionat documentar, prima oară, în perioada 1205–1235, se află conacul „Teleki" (sec. 18), declarat monument istoric în anul 2004, şi o biserică din sec. 15.

Dd

DADILOV → Mihai Bravu (1).

DAGÂȚA, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 9 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc, pe râul Mănăstirea; 4 840 loc. (1 ian. 2011): 2 557 de sex masc. şi 2 283 fem. Staţie de c.f. Culturi de cereale şi plante tehnice. Creşterea ovinelor. În satul Dagâța, menţionat documentar în 1469 cu numele *Brudureşti,* se află conacul „V. Tăutu" (jumătatea sec. 19), iar în satul Mănăstirea există biserica din lemn cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul" (1723).

DAIA, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Burnas; 2 732 loc. (1 ian. 2011): 1 334 de sex masc. şi 1 398 fem. Haltă de c.f. Nod rutier. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, floarea-soarelui etc. Legumicultură; viticultură. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **D.** a fost în jud. Ilfov.

DAIA ROMÂNĂ, com. în jud. Alba, formată dintr-un sat, situată în Pod. Secaşelor; 3 120 loc. (1 ian. 2011): 1 568 de sex masc. şi 1 552 fem. Izvoare cu ape sărate. Pe terit. satului Daia Română, menţionat documentar, prima oară, în 1293, au fost descoperite (în punctul „Părăuț") urmele unei aşezări neolitice aparţinând culturii materiale Petreşti (sf. milen. 3 î.Hr.) şi vestigiile unor aşezări suprapuse (în punctul „Turnul") din Epocile bronzului (cultura materială Wietenberg, sec. 16–13 î.Hr.), fierului (Hallstatt, 1200–450/300 î.Hr. şi La Tène, sec. 5 î.Hr.–1 d.Hr.), dacică (sec. 1 î.Hr.–1 d.Hr.) şi romană. Biserică având hramul „Sfânta Treime" (1664, pictată în sec. 18).

DALBOȘEȚ, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 7 sate, situată în Depr. Almăj, la poalele de NV ale M-ților Almăj, pe stg. râului Nera; 1 700 loc. (1 ian. 2011): 815 de sex masc. şi 885 fem. Expl. de lignit. Prelucr. lemnului. Pomicultură (meri, peri, pruni). În satul Dalboşeț, menţionat documentar, prima oară, în 1603, se află biserica „Naşterea Maicii Domnului" (1828, cu picturi murale interioare din 1910), iar în satul Şopotu Vechi, atestat documentar în 1607, există o biserică ortodoxă din 1810.

DALNIC, com. în jud. Covasna, formată dintr-un sat, situată în Depr. Târgu Secuiesc, la 25 km E de municipiul Sfântu Gheorghe; 961 loc. (1 ian. 2011): 480 de sex masc. şi 481 fem. Prelucr. lemnului şi a cărnii. Creşterea bovinelor. Herghelie specializată în creşterea cailor de rasă Lipițan. Vestigii neolitice şi din Epocile bronzului şi fierului. Tezaur monetar datând din sec. 1 î.Hr. şi din sec. 3 d.Hr. În satul Dalnic, atestat documentar în 1332, se află o biserică fortificată datând din 1230, cu transformări din 1526, care în prezent aparţine cultului reformat. Conacele „Gál" (sec. 19), „Hadnagy" (1850) şi „Becszásy" (1885) acesta din urmă aflat în mijlocul parcului dendrologic cu acelaşi nume. Com. **D.** a fost înfiinţată la 9 apr. 2004 prin desprinderea satului Dalnic din com. Moacşa, jud. Covasna.

Daneş. Castelul din satul Criş

DANEȘ, com. în jud. Mureş, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Târnavelor, la confl. râului Seleuş cu Târnava Mare; 5 090 loc. (1 ian. 2011): 2 545 de sex masc. şi 2 545 fem. Staţie de c.f. Centru viticol. Satul Daneş este menţionat documentar, prima oară, în 1343, cu numele *Danus*. Pustiit de tătari în 1661. În satul Criş, atestat documentar în 1305, se află un castel construit în anii 1559–1589, în stilul Renaşterii transilvănene, prevăzut cu turnuri circulare de apărare la fiecare colț (Turnul arcaşilor are încăperi de locuit). Corpul rezidenţial este dotat cu frumoase ancadramente din piatră, în stil renascentist, şi vitralii originare. Castelul este acoperit cu ţigle smălţuite. În curtea castelului au fost descoperite (sept. 1997) 6 000 de monede din argint din sec. 16. În satul Seleuş, atestat documentar în 1392, există o cetate ţărănească (1503–1504), cu biserică de incintă (1476), în stil gotic, azi aparţinând cultului evanghelic, iar în satul Daneş se află o biserică din sec. 15–16, cu turn din 1927, azi aparţinând cultului evanghelic, şi o biserică ortodoxă cu hramul „Sfântul Nicolae" (1796).

DANEȚI, com. în jud. Dolj, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Romanaţi; 6 364 loc. (1 ian. 2011): 3 160 de sex masc. şi 3 204 fem. Produse alim. Fermă de creştere a bovinelor. Creşterea viermilor de mătase. Viticultură. Pe terit. com. **D.** au fost descoperite vestigiile unei necropole daco-romane (sec. 2–3). Bisericile având hramurile „Cuvioasa Parascheva" (1842), „Sfântul Nicolae" (1825) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1774, reparată în 1891–1895 şi 1906, cu picturi murale interioare din 1895), în satele Brabeți, Branişte şi Locusteni.

DANIIL SIHASTRU, Mănăstirea ~ → Putna (2).

DANUBIUS, denumire de origine celtică atribuită Dunării. A fost preluată de geografii şi istoricii romani, iniţial pentru cursul superior şi mijlociu al fluviului,

în amonte de defileul carpatic. Mai târziu s-a generalizat pentru întregul curs (→ *Dunărea*).

DANUS → Daneş.

DARA, vârf în partea central-estică a M-ţilor Făgăraş, la E de vf. Moldoveanu, între obârşiile râurilor Zârna, la E, şi Râu Doamnei, la V. Alt.: 2 500 m. Alcătuit din şisturi cristaline. Acoperit cu păşuni alpine.

DARABANI, oraş în jud. Botoşani, situat în Câmpia Jijiei Superioare, la 260 m alt., la 70 km N de Botoşani şi la 2 km de graniţa cu Rep. Moldova; 11 606 loc. (1 ian. 2011): 5 775 de sex masc. şi 5 831 fem. Supr.: 99,9 km², din care 3,2 km² în intravilan; densitatea: 3 627 loc./km². Expl. de nisip cuarţos şi de calcar. Prelucr. lemnului, a cărnii şi a laptelui; produse ceramice, textile şi alim. Producţie de încălţăminte, de articole din material plastic pentru construcţii, de ciorapi, de covoare ş.a. Morărit. Centru pomicol. Muzeu. **Istoric.** Menţionat documentar, prima oară, în 1546 cu numele *Căbiceni*, denumire care s-a păstrat până în 1874 când a fost schimbată în Darabani. Numele actual derivă de la corpul de ostaşi pedeştri, numiţi în Evul Mediu *darabani*. În 1835, localit. a primit dreptul de a organiza târguri, ulterior făcându-se un intens comerţ cu vite şi cereale. Declarată oraş în 1926. În 1950, aşezarea a fost trecută în rândul localit. rurale, iar la 17 febr. 1968 declarată din nou oraş. Oraşul **D.** are în subordine ad-tivă 3 sate: Bajura, Eşanca, Lişmăniţa. În perimetrul oraşului se află pădurea Teioasa alcătuită din stejari multiseculari. **Monumente:** bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1837–1840), construită din iniţiativa boierului Teodor Balş, „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1834); Casa „Balş" (1837). În satul Bajura se află biserica „Sfântul Nicolae" (1907–1911).

DAROVA, com. în jud. Timiş, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Lugojului; 3 002 loc. (1 ian. 2011): 1 537 de sex masc. şi 1 465 fem. Expl de lignit. Produse textile. Pe terit. satului Sacoşu Mare, atestat documentar în 1369, au fost descoperite urmele unei aşezări dacice, datând din a doua Epocă a fierului, în care s-a găsit un tezaur de aur format din 11 brăţări şi un inel. În satul Darova, întemeiat în 1786, se află o biserică romano-catolică (1880).

DASCĂLU, com. în jud. Ilfov, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Vlăsiei; 2 576 loc. (1 ian. 2011): 1 297 de sex masc. şi 1 279 fem. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ etc. Morărit şi panificaţie. Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997 com. **D.** a făcut parte din Sectorul Agricol Ilfov. Bisericile „Cuvioasa Parascheva" (sec. 17) şi „Adormirea Maicii Domnului" (sf. sec. 19), în satele Dascălu şi Runcu; biserică din lemn, cu hramul „Sfântul Dumitru" (1800–1801), şi o biserică de cărămidă (1870), în satul Gagu.

DAVIDEŞTI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 3 sate, situată în Piem. Cândeşti, pe râul Argeşel; 3 044 loc. (1 ian. 2011): 1 524 de sex masc. şi 1 520 fem. Fermă de creştere a bovinelor. Pomicultură (meri, pruni, peri). Centru de dogărit. Biserică având hramul „Înălţarea Domnului" (1794), în satul Davideşti; biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (începutul sec. 19, reparată în 1847 şi 1969), în satul Voroveni; conacul „Periețeanu" (sec. 19) şi biserica „Sfântul Ioan Botezătorul" (1839), în satul Conţeşti.

DĂBÂCA, com. în jud. Cluj, alcătuită din 3 sate, situată în NE Dealurilor Clujului, pe râul Lonea; 1 543 loc. (1 ian. 2011): 763 de sex masc. şi 780 fem. Pomicultură. În arealul com. au fost descoperite urmele unui castru roman, precum şi ale unei cetăţi inelare cu diametrul de 600 m, fortificată cu şanţ, val de pământ şi palisadă, datând din sec. 9, identificată ca reşedinţă a voievodului Gelu. Distrusă de invazia mongolă în 1241, cetatea a fost reclădită ulterior. În satul Dăbâca, menţionat documentar, prima oară, în 1219 cu numele *Villa Castri Doboka*, se află o biserică reformată (1743) şi conacul „Rhedy" (sec. 18), declarat monument istoric în anul 2004; în satul Luna de Jos există o biserică reformată (1727) şi Turnul (înalt de 35 m) fostului castel „Teleki", castel construit în anii 1650–1700 şi demolat în sec. 18 din ordinul Curţii imperiale de la Viena.

DĂBULENI, oraş în jud. Dolj, situat în zona de contact a Câmpiei Romanaţi cu terasele de pe stg. Dunării; 12 586 loc. (1 ian. 2011): 6 146 de sex masc. şi 6 440 fem. Supr.: 182,9 km², din care 9,5 km² în intravilan; densitatea: 1 325 loc./km². Nod rutier. Producţie de cărămizi şi ţigle. În arealul oraşului **D.** se găsesc întinse zone acoperite cu dune de nisip, în mare parte fixate de vegetaţie, extinse pe 8 ha, declarate rezervaţie naturală. Staţiune de cercetări pentru ameliorarea solurilor nisipoase şi pentru aclimatizarea plantelor pe nisipuri. Fermă de creştere a bovinelor. Centru de creştere a viermilor de mătase şi de valorificare a gogoşilor acestora. Pomicultură. Viticultură; centru de vinificaţie şi de cojocărit. Renumit pentru culturile de pepeni (lubeniţe). Localitatea Dăbuleni apare menţionată documentar, prima oară, la 5 iun. 1494, într-un act emis de Vlad Călugărul. Declarat oraş la 7 apr. 2004 are în subordine ad-tivă satul Chiaşu; bisericile cu hramurile „Sfântul Gheorghe" (1813–1817) şi „Sfântul Nicolae" (1842).

DĂBULENI-BECHET, sector al câmpiei de terase ale Dunării, aflat în S Câmpiei Romanaţi, care nu a fost afectat de amplele lucrări de irigare şi de amenajare a terenurilor din această zonă, pentru a păstra un fragment de peisaj natural nealterat. Această regiune cuprinde dune de nisip şi ochiuri de apă alimentate de izvoare. În apele acestor mici lacuri se dezvoltă o bogată faună de nevertebrate, de mare interes ştiinţific şi, totodată, oferă condiţii propice de viaţă pentru multe păsări de apă (stârci, gâşte sălbatice, raţe pitice, berze, nagâţi, corcodei etc.).

DĂENI, com. în jud. Tulcea, formată dintr-un sat, situată pe dr. braţului Dunărea Veche; 2 135 loc. (1 ian. 2011): 1 095 de sex masc. şi 1 040 fem. Produse alim. Fermă de creştere a bovinelor. Pescuit.

DĂEŞTI 1. Lac antropic, de retenţie, pe cursul inf. al Oltului, construit în scop hidroenergetic (1971–1975). Supr.: 209 ha; vol.: 11,2 mil. m³.

2. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 4 sate, situată în Subcarpaţii Olteniei, pe stg. văii Oltului şi a lacului de acumulare Dăeşti; 3 053 loc. (1 ian. 2011): 1 494 de sex masc. şi 1 559 fem. Staţie de c.f. Hidrocentrală (37 MW) intrată în funcţiune în 1976. În arealul com. **D.** au fost descoperite (1931) vestigiile unui castru roman în care s-au găsit monede romane emise în perioada 33–223. În satul Fedeleşoiu se află o mică biserică, cu hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel", a fostului schit, ctitorită în 1673 de domnul Grigore Gheorghe Ghica şi terminată în anul 1700, cu remarcabile picturi murale interioare executate în 1702 de o echipă de zugravi formată din Sima, Ranite, Gheorghe şi Ştefan. În satul Sânbotin există o biserică ortodoxă cu dublu hram – „Intrarea în Biserică a

Maicii Domnului" şi „Sfântul Grigore Decapolitul" (1774–1782, cu fresce originare), iar în satul Dăeşti se află biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1814).

DĂLHĂUȚI, Mănăstirea ~ → Cârligele.

DĂMĂROAIA, cartier în partea de N-NV a municipiului Bucureşti.

DĂMIENEȘTI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Pod. Central Moldovenesc cu terasele de pe stg. Siretului; 1 859 loc. (1 ian. 2011): 934 de sex masc. şi 925 fem. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfinții Voievozi" (1773) şi „Sfântul Nicolae" (1779), în satele Drăgeşti şi Dămieneşti.

DĂMUC, com. în jud. Neamț, alcătuită din 3 sate, situată la poalele M-ților Tarcău, pe râul Dămuc, în zona Cheilor Bicazului; 3 069 loc. (1 ian. 2011): 1 581 de sex masc. şi 1 488 fem.

DĂNCIULEȘTI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 7 sate, situată în Piem. Olteţului, pe râul Plosca; 2 621 loc. (1 ian. 2011): 1 313 de sex masc. şi 1 308 fem. Muzeu etnografic cu colecții de costume populare şi obiecte de uz casnic (în satul Rădineşti). Bisericile cu hramurile „Sfântul Gheorghe" (1833–1836) şi „Sfântul Dumitru" (1837), în satele Hălăngeşti şi Zăicoiu.

DĂNEASA, com. în jud. Olt, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Boian cu terasele de pe stg. Oltului; 3 590 loc. (1 ian. 2011): 1 801 de sex masc. şi 1 789 fem. Haltă de c.f. Nod rutier. Orezării. Bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1657) şi „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1861, reparată în 1874 şi 1888), în satele Pestra şi Dăneasa; conacul „Comăneanu" (începutul sec. 20), în satul Berindei. În satul Zănoaga există o biserică ortodoxă din anul 1766 cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului".

DĂNEȘTI 1. Com. în jud. Gorj, alcătuită din 11 sate, situată în E Depr. Târgu Jiu, la poalele de NV ale Dealului Bran; 3 715 loc. (1 ian. 2011): 1 822 de sex masc. şi 1 893 fem. Producție de băuturi răcoritoare. Pomicultură (meri, peri, pruni). Conacul „Vasile Brătuianu" (sec. 19), în satul Trocani şi biserica din lemn cu hramul „Sfinții Voievozi" (sec. 19), în satul Brătuia. În arealul satului Botorogi, la 185 m alt., se află pădurea Botorogi, declarată rezervație naturală forestieră. Este un şleau de luncă în care predomină stejarul (*Quercus robur*) şi frasinul de luncă (*Fraxinus angustifolia*), alături de care se mai dezvoltă ulmul, jugastrul şi plopul. Subarboretul este alcătuit din arțar tătăresc, păducel, alun, măceş, sânger ş.a. Pătura ierbacee este abundentă şi variată: laleaua pestriță (*Fritillaria meleagris*), mărăgăritarul (*Convallaria majalis*), leurda (*Allium ursinum*).

2. Com. în jud. Harghita, formată dintr-un sat, situată în N Depr. Ciuc, pe cursul superior al Oltului; 2 369 loc. (1 ian. 2011): 1 118 de sex masc. şi 1 251 fem. Haltă de c.f. Expl. de balast. Centru de olărit (ceramică neagră). Izvoare cu ape minerale carbogazoase, bicarbonatate, slab sulfuroase, calcice, magneziene, hipotermale (21°C), valorificate local. Muzeu sătesc (Dăneşti). Expl. şi prelucr. lemnului (ambalaje din lemn). Tăbăcirea pieilor de animale. Produse ceramice (cărămidă, țiglă), țesături, covoare de lână. Creşterea ovinelor, bovinelor şi cabalinelor. Culturi de cereale, plante furajere, cartofi ş.a. Agroturism. Până la 18 mart. 2002, com. **D.** a avut în componență satul Mădăraş care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

3. Stațiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local, în raza com. Şişeşti, jud. Maramureş, situată în NE Depr. Baia Mare, la 350 m alt., la poalele M-ților Gutâi, într-o reg. de dealuri şi coline, la 20 km E de municipiul Baia Mare. Factorii naturali de cură constau în climatul de adăpost, sedativ-indiferent (temp. medie anuală c. 8°C; în iul. medii termice de 19°C, iar în ian. –3°C) şi izv. cu ape minerale sulfuroase, bicarbonatate, clorurate, sulfatate, sodice indicate în tratarea afecțiunilor tubului digestiv (gastrite cronice hipoacide), a celor ginecologice (insuficiență ovariană, cervicite cronice), endocrine (stări prepuberale la copiii hiperreactivi) şi reumatismale. Buvete pentru cură internă cu ape minerale.

4. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 6 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc, pe Valea Fereştilor; 2 176 loc. (1 ian. 2011): 1 096 de sex masc. şi 1 080 fem. Muzeu de arheologie şi etnografie „Eugenia şi Costache Burada"; casa memorială „Emil Racoviță" (în satul Emil Racoviță); biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1739, reconstruită în 1834 şi refăcută în 1933), în satul Dăneşti; biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (ante 1809), în satul Boțoaia.

DĂNICEI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 13 sate, situată în Piem. Cotmeana, pe stg. râului Topolog; 2 267 loc. (1 ian. 2011): 1 121 de sex masc. şi 1 146 fem. Reşed. com. este satul *Dealu Lăunele*. Bisericile din lemn cu hramurile „Înălțarea Domnului" (1767), „Sfântul Nicolae" (1828) şi „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1844), în satele Valea Scheiului, Drăguleşti şi Bădeni; biserica de zid cu hramul „Sfinții Trei Ierarhi" (sec. 18, refăcută în 1853), în satul Linia pe Vale.

DĂRĂȘTI-ILFOV, com. în jud. Ilfov, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Română, pe râul Argeş; 2 654 loc. (1 ian. 2011): 1 300 de sex masc. şi 1 354 fem. Centru viticol. Legumicultură. Între 23 ian. 1981 şi 2 dec. 1985 a făcut parte din jud. Giurgiu, iar între 2 dec. 1985 şi 10 apr. 1997, din Sectorul Agricol Ilfov. Biserica „Sfântul Nicolae", construită în anii 2003-2011 pe locul uneia din 1880 care a fost grav avariată de cutremurul din 4 mart. 1977 şi demolată la 20 apr. 1977.

DĂRMĂNEȘTI 1. Depresiune intramontană, tectono-erozivă, în E Carpaților Orientali, între M-ții Berzunț la E-NE şi Nemira la V-SV, de-a lungul văii Trotuş. Suprr.: c. 300 km². Lungime: c. 25 km; lățime: c. 13 km. Trotuşul şi afl. săi (Uz, Dofteana, Slănic) au creat un relief de lunci, terase şi conuri de dejecție (îngemănate uneori în largi câmpii piemontane), care, morfometric, variază de la 320 m alt. în zona de luncă până la c. 650 m alt. în colinele de la contactul cu rama montană. Climat cu veri răcoroase (17–18°C media termică a lunii iul.) şi ierni friguroase (– 4°C media termică a lunii ian.). Zăcăminte de cărbuni. Geologii îi atribuie denumirea de Depr. *Comăneşti*.

2. Oraş în jud. Bacău, situat în depresiunea omonimă, la 450 m alt., pe râul Uz, la 75 km SV de municipiul Bacău; 14 385 loc. (1 ian. 2011): 7 147 de sex masc. şi 7 211 fem. Suprr.: 50,5 km², din care 8,3 km² în intravilan; densitatea: 1 733 loc./km². Stație de c.f. Expl. de petrol şi de cărbune brun. Hidrocentrala „Poiana Uzului" (4,15 MW), intrată în funcțiune în 1977. Termocentrală. Rafinărie de țiței (din 1949), cu instalații pentru producerea cocsului din petrol, intrată în faliment în anul 2003, cumpărată de RAFO-Oneşti în 2007 şi închisă în 2008. Producție de dispozitive, aparate şi instrumente medicale şi de laborator, de furnire şi panouri din lemn, de mobilă şi cherestea, de confecții metalice, de blocuri de beton celular autoclavizat/BCA, cărămizi, tuburi din beton,

agregate de balastieră; tăbăcărie; produse alim. Muzeu etnografic. Atestat documentar, ca sat, la 25 mart. 1590 şi declarat oraş la 18 apr. 1989. Satele care aparţin oraşului: Dărmăneasca, Lapoş, Păgubeni, Plopu, Sălătruc. **Monumente:** biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1808, pictată în 1873 de către Alexandru Zugravul, cu adăugiri din 1884 şi reparată în 1932); în cartierul Boiştea se găsesc instalaţii tehnice populare (dârstă de la sf. sec. 19; piuă şi vâltoare de la începutul sec. 20; moară de apă, începutul sec. 20); la 4 km N de Dărmăneşti se află palatul „Ştirbei", construit în anii 1906-1908, naţionalizat în 1948 şi folosit ca sanatoriu T.B.C. până în 1977 după care a fost utilizat ca centru de tabără pentru elevi până în prezent; bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1795, refăcută în 1886) şi „Sfinţii Voievozi" (1813), în satele Plopu şi Lapoş. Turism.

3. Com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Cricovului, pe râul Proviţa; 4 403 loc. (1 ian. 2011): 2 202 de sex masc. şi 2 201 fem. Produse electronice de larg consum (din 2011); morărit şi panificaţie. Centru de ceramică populară. Biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1861–1862), în satul Mărginenii de Sus. Până la 8 mai 2003, com. **D.** a avut în componenţă satul Vlădeni, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

4. Com. în jud. Suceava, alcătuită din 6 sate, situată în Pod. Sucevei, în zona de confl. a râului Hătnuţa cu Suceava; 5 868 loc. (1 ian. 2011): 2 903 de sex masc. şi 2 965 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Expl. şi prelucr. lemnului (mobilă). Reşed. com. este satul *Măriţei.* Bisericile din lemn cu hramurile „Înălţarea Domnului" (sf. sec. 18) şi „Sfântul Dumitru" (1794), în satele Dărmăneşti şi Călineşti.

DÂLMA, masiv deluros în Subcarpaţii Buzăului, între râurile Bălăneasa la V şi Sărăţel la E. Alt. max.: 801 m. Cunoscut şi sub numele de *Botanu.*

DÂMBOVICIOARA 1. Peşteră situată în SE M-ţilor Piatra Craiului, pe stg. râului Dâmbovicioara, la 861 m alt., la 1 km N de satul Dâmbovicioara, în amonte de Cheile Dâmbovicioarei, în apropierea culoarului depresionar Rucăr-Bran. Lungimea galeriilor: 244 m. Peştera, sculptată în calcare jurasice de către Pârâul Peşterii, are forma unei galerii orientate SV-NE, ce se îngustează treptat de la intrare către partea posterioară, fără ramificaţii laterale importante, în care concreţiunile sunt slab dezvoltate. Este o peşteră caldă (10–12°C), cu umiditate moderată şi faună săracă. Importanţă turistică. Uşor accesibilă.

2. Cheile Dâmbovicioarei, chei săpate de râul Dâmbovicioara în pereţii calcaroşi din SE M-ţilor Piatra Craiului, în aval de satul Dâmbovicioara. Lungime: c. 1 km. Interes turistic.

3. Com. în jud. Argeş, alcătuită din 3 sate, situată în mica Depr. Podu Dâmboviţei, la poalele SE ale M-ţilor Piatra Craiului, pe râul Dâmbovicioara; 902 loc. (1 ian. 2011): 448 de sex masc. şi 454 fem. Expl. de calcar. Prelucr. pieilor de animale. Turism. În satul Dâmbovicioara există o biserică din 1903, iar în satul Podu Dâmboviţei se află podul lui Brâncoveanu (1711) şi biserica având hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena", construită în 1940 după planurile arhitectului D.I. Berechet.

DÂMBOVIŢA 1. Râu în S României, afl. stg. al Argeşului la Budeşti (jud. Călăraşi); 268 km; supr. bazinului: 2 759 km². Izv. de pe versantul N al M-ţilor Iezer, de la 2 240 m alt., curge mai întâi pe direcţia SV-NE, până în dreptul vf. Păpuşa, unde brusc îşi schimbă direcţia către S-SE, traversează extremitatea sudică a M-ţilor Piatra Craiului prin impresionantele chei ale Dâmboviţei, trece prin zonele depresionare Rucăr-Dragoslavele, desparte apoi Subcarpaţii Ialomiţei de Muscelele Argeşului şi Piem. Cândeşti, străbate Câmpia Română şi trece prin Bucureşti, unde are cursul canalizat. Având în vedere constituţia geologică a Carpaţilor Româneşti, geologii consideră cursul superior al **D.** ca linie de demarcaţie între Carpaţii Orientali şi cei Meridionali, în timp ce geografii, luând în considerare aspectele fizico-geografice ale acestora (înălţime, masivitate, fragmentare hidrografică etc.), stabilesc valea râului Prahova ca limită între Carpaţii Orientali şi Carpaţii Meridionali. Începând din anul 1983, pe cursul superior al **D.**, în zona Rucăr-Dragoslavele, s-a construit un sistem de microhidrocentrale (lacul de acumulare de la Pecineagu cu hidrocentrala Clăbucet, 64 MW, lacul de acumulare Sătic cu hidrocentrala Rucăr, 46 MW, şi de aici, printr-o galerie de fugă de 8 km lungime, apele **D.** pun în mişcare microhidrocentrala Dragoslavele, 7,6 MW). Afl. pr.: Dâmbovicioara, Râu Alb, Ilfov, Colentina, Pasărea, Câlnău. **D.** alimentează parţial Bucureştiul cu apă potabilă prin intermediul staţiei de filtrare de la Arcuda.

Cheile Dâmbovicioarei

2. Judeţ situat în partea central-sudică a României, în bazinele superioare ale râurilor Ialomiţa şi Dâmboviţa, între 44°25' şi 45°27' latitudine N şi între 25°10' şi 25°54' longitudine E, străjuit, la N, de „meterezele" M-ţilor Bucegi şi Leaota, mărginit de jud. Braşov (la N), Prahova (NE şi E), Ilfov (SE), Giurgiu (S-SE), Teleorman (S-SV) şi Argeş (la V). *Supr.:* 4 054 km² (1,70% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 529 650 loc. (2,47% din populaţia ţării), din care 258 356 loc. de sex masc. (48,8%) şi 271 294 loc. de sex fem. (51,2%). *Populaţia urbană:* 162 448 loc. (30,7%); *rurală:* 367 202 loc. (69,3%). *Densitatea:* 131 loc./km². *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 90,6% români, 5,3% rromi, 0,3% bulgari, apoi sârbi, maghiari ş.a. *Reşed.:* municipiul Târgovişte. *Oraşe:* Fieni, Găeşti, Moreni (municipiu), Pucioasa, Răcari, Titu. *Comune:* 82. *Sate:* 347 (din care 5 aparţin oraşelor). *Localit. componente ale oraşelor şi municipiilor:* 16.

Relief variat, dispus etajat în trei trepte majore ce se succed de la N la S pe o diferenţă de nivel de 2 375 m, de la 2 505 m, în vf. Omu (alt. max. a jud. **D.**), la 130 m alt. în arealul com. Poiana, situată în câmpia joasă de divagare, la SE de Titu. În cadrul jud. **D.**, forma predominantă de relief o constituie câmpiile, care se extind pe 50% din supr. sa, fiind reprezentate prin segmente, mai mari sau mai mici, ce aparţin Câmpiei Române, şi anume câmpiile Găvanu-Burdea, Titu, Piteştiului, Târgovişte, Cricovului şi Vlăsiei. Unităţile de deal şi

podiș, care constituie treapta colinară înaltă, ocupă 41% din supr. jud. **D.** Ele sunt plasate în partea central-nordică a județului și sunt reprezentate prin Subcarpații Ialomiței, alcătuiți din numeroase dealuri (Dealu Mare, Micloșani, Plaiu Sirnei ș.a.) și depresiuni (Moroeni-Pietroșița, Bărbulețu-Râu Alb, Bezdead, Vulcana, Voinești, Pucioasa, Ocnița ș.a.), cât și prin extremitatea SE a Piem. Cândești. Munții, cu un procent de 9% din supr. jud. **D.**, domină extremitatea nordică a acestuia, în perimetrul său aflându-se cea mai mare parte a masivului Leaota (cu vf. Leaota, 2 133 m alt.) și o parte din masivul Bucegi, marcat de abrupturile sale marginale și de înălțimile ce depășesc frecvent 2 000 m alt. (vf. Omu, 2 505 m, situat la limita cu jud. Prahova – cel mai înalt din Bucegi, vf. Doamnele 2 402 m, vf. Bătrâna 2 181 m ș.a.).

Clima temperat-continentală, cu diferențieri mai mari între unitățile montane și cele de câmpie, evidențiate și prin amplitudinea termică max. de 78,4°C rezultată din cumularea valorilor termice extreme (–38,0°C pe vf. Omu și +40,4°C la Găești, în zona de câmpie). Regimul climatic general se caracterizează prin veri foarte calde și ierni nu prea friguroase în zonele de câmpie și prin veri răcoroase și ierni foarte reci, marcate de viscole frecvente, în reg. montane. Ținuturile deluroase și piemontane sunt dominate de caracteristici climatice intermediare față de cele două areale învecinate. Valorile termice medii anuale variază între 10,5°C în câmpie (la Corbii Mari), 9°C în Subcarpați și –2,6°C pe vf. Omu. Temp. max. absolută (40,4°C) s-a înregistrat la Găești (la 20 aug. 1946), iar temp. minimă absolută (-38,0°C) la stația meteorologică de pe vf. Omu (la 10 febr. 1929). Precipitațiile căzute anual înregistrează valori medii cuprinse între 512,1 mm (la Potlogi) în câmpie și 1 400 mm pe culmile montane înalte. Vânturile predominante bat cu o frecvență mai mare dinspre NE (15%) și SV (14%), în zona de contact a câmpiei cu Subcarpații (la Târgoviște), și dinspre NV (25%), V (21%) și SV (17%) pe crestele înalte ale munților. Vitezele medii anuale ale vânturilor variază între 1,1 și 3,0 m/s la Târgoviște și Titu și între 4,5 și 8,0 m/s pe culmile montane.

Rețeaua hidrografică de pe terit. jud. **D.**, cu o densitate medie relativ mare (0,5 km/km^2), aparține, în general, celor două sisteme hidrografice distincte: Ialomița, care drenează partea central-nordică și sud-estică a jud. **D.**, pe o lungime de 132 km, și Argeș, care străbate SV județului, pe o distanță de 47 km. Dâmbovița, cel mai important afluent al Argeșului (cu care confluează în afara limitelor jud. **D.**), ce brăzdează median jud. **D.** pe direcția NV-SE, pe o distanță de 67 km, este râul de la care și-a luat numele și județul. Alte râuri, care își au izvoarele pe terit. jud. **D.** sau îl traversează, sunt: Cricovu Dulce, Pârscov, Crevedia, Colentina, Ilfov, Șuța, Sabar, Potopu, Cobia, Neajlov, Dâmbovnic, Glavacioc ș.a. Lacurile existente pe terit. jud. **D.** sunt în majoritate de origine antropică, realizate pentru irigații și piscicultură (Dragodana, Nucet, Priseaca, Bungetu, Colanu, Băleni, Gherghești, Comișani ș.a.) sau pentru producerea energiei electrice (lacul de acumulare Scropoasa, construit în 1929 pe cursul superior al Ialomiței, cu un vol. de 37 500 m^3, folosit pentru uzinele hidroelectrice de la Dobrești și Moroeni; lacul de acumulare de la Pucioasa, cu un vol. de 8 mil. m^3, intrat în circuitul hidroenergetic în 1974).

Vegetația prezintă o evidentă etajare, asemenea formelor de relief. Etajele alpin și subalpin, prezente pe crestele înalte ale M-ților Bucegi și Leaota, sunt dominate de asociațiile vegetale alcătuite din pajiști cu țăpoșică (*Nardus stricta*), părușcă (*Festuca supina*), iarba stâncilor (*Agrostis rupestris*), rogoz (*Carex curvula*) ș.a. ce alternează cu tufișuri scunde de arbuști, formate din smirdar (*Rhododendron kotschyi*), jneapăn (*Pinus mugo*), ienupăr (*Juniperus communis ssp. nana*), afin (*Vaccinium myrtillus*) ș.a. Specific zonei alpine a M-ților Bucegi este larga dezvoltare a vegetației de stâncărie, cu multe elemente floristice rare, ocrotite de lege, între care se remarcă floarea-de-colți (*Leontopodium alpinum*), ghințura (*Gentiana lutea*), clopoțelul de munte (*Campanula alpina*) etc. Etajul pădurilor de rășinoase, cu molid (*Picea abies*) și brad (*Abies alba*), acoperă pantele munților între 1 200 și 1 900 m alt. Pădurile de foioase, constituite din fag (*Fagus silvatica*), în amestec cu carpen (*Carpinus betulus*), gorun (*Quercus petraea*) ș.a., sunt răspândite în Subcarpați și în Piem. Cândești. În câmpie se dezvoltă, insular, păduri de cer (*Quercus cerris*) și gârniță (*Quercus frainetto*), iar în luncile râurilor se întâlnesc zăvoaie de anin negru, plop și salcie.

Fauna este bogată în specii și diversă, elementele predominante fiind cele de pădure, reprezentate prin urși, cerbi, mistreți, jderi, râși (ocrotiți de lege), căpriori (colonizați în subcarpați și în Piem. Cândești), fazani colonizați, cocoși de munte (ocrotiți de lege), veverițe etc. Fauna alpină are ca element dominant și caracteristic capra neagră (*Rupicapra rupicapra*), declarată monument al naturii și ocrotită de lege. În zona de câmpie trăiesc diverse rozătoare (popândău, hârciog, șoarece de câmp, iepurele ș.a.), păsări (ciocârlia, prepelița, potârnichea, uliul etc.), reptile (șopârla, gușterul, șarpele), insecte etc. Apele râurilor de munte, de deal și de câmpie sunt bogate în păstrăv, scobar, clean, mreană, crap, știucă etc.

Resurse naturale: zăcăminte de petrol (Moreni, Gura Ocniței, Ochiuri, Răzvad, Șotânga, Corbii Mari, Teiș, Valea Mare, Aninoasa, Cobia, Ludești, Hulubești, Vișina, Cojasca, Poiana ș.a.), gaze naturale (Gura Șuții, Bilciurești, Finta, Nucet, Brătești de Jos, Gheboaia), lignit (Șotânga, Mărgineanca), sare gemă (Ocnița, Gura Ocniței, Ochiuri), gips (Lăculețe, Pucioasa, Fieni) și sulf (Pucioasa). Din categoria rocilor utile și a materialelor de construcții mai importante sunt gresiile (Buciumeni, Moroeni), marnele (Sima, Fieni, Pucheni), calcarele (Lespezi), argilele comune (Crângurile, Doicești, Pucioasa, Șotânga), balastul (Viișoara, Mătăsaru, Ionești, Crângurile, Crovu ș.a.). O importanță aparte o au pădurile (121 036 ha, 2008) și izv. cu ape minerale sulfuroase, clorurosodice, sulfatate, bicarbonatate de la Pucioasa, iodurate, bromurate și sărate la Vulcana-Băi, sau cu alte compoziții chimice, mai ales sărate, la Bezdead, Gura Ocniței, Glodeni, Lăculețe, Vârfuri, Urseiu ș.a.

Istoric. Urmele materiale aparținând culturii materiale de Prund (în special unelte din silex), descoperite în arealele localit. Petrești, Potlogeni-Deal, Ionești și Greci, dovedesc că terit. actual al jud. **D.** a fost locuit încă din Paleoliticul inferior (1 000 000–100 000 î.Hr.). Epoca Neolitică (5500–2500 î.Hr.) este sugestiv materializată în așezările identificate pe terit. localit. Mătăsaru, Geangoești, Moara din Groapă, Ionești, Pădureni, Vadu Stanchii, Morteni, Cornești, Mogoșani, Șelaru, Vișina ș.a. Perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului (2500–1800 î.Hr.) este marcată de o așezare de tip Coțofeni, scoasă la iveală în vatra satului Bungetu, unde s-a găsit ceramică specifică acestei culturi, precum

şi de descoperirea (în luna mai 2011) a unui schelet uman, în raza com. Ariceştii Rahtivani, presupus că datând de acum c. 4500 de ani. Epoca bronzului (1800–800 î.Hr.) este bine reprezentată prin vestigiile descoperite în aşezările de la Perşinari, Viforâta, Nucet, Morteni, Vârfuri, Mătăsaru, Corneşti, Colacu, Hăbeni ş.a., iar cea a fierului (800 î.Hr.-sec. 1–3 d.Hr.) prin aşezările descoperite în arealele localit. Mătăsaru, Valea Voievozilor, Cătunu, Căprioru, Bucşani, Ocnița, Finta ş.a. Vestigiile arheologice din aşezările geto-dace de la Teţcoiu, Cătunu, Costeştii din Vale, Corneşti ş.a., datând din sec. 2 î.Hr.-1 d.Hr., precum şi tezaurele monetare (greceşti, macedonene, romane, celtice şi tipuri hibride de monede daco-getice) descoperite în localit. Căprioru, Cojasca, Gheboieni, Adânca, Potlogi, Valea Voievozilor, Brâncoveanu, Răcari, Cătunu, Răzvad ş.a. atestă intensele legături economice şi culturale pe care le întreținea populația autohtonă cu lumea exterioară şi în special cu cea romană. Continuitatea locuirii neîntrerupte a acestui teritoriu de către populația autohtonă, între sec. 2 şi 14, este atestată de numeroase aşezări omeneşti şi necropole descoperite în localit. Mătăsaru (sec. 2–3), Voineşti (sec. 2 şi 8), Mogoşani (sec. 4), Ilfoveni, Târgovişte, Cătunu, Corneşti, Brăteştii de Jos, Băleni, Cazaci (sec. 2–14). Populația românească sedentară, permanent prezentă pe aceste locuri, întreținea legături strânse şi cu Imperiul Roman de Răsărit, fapt dovedit de monedele bizantine descoperite la Târgovişte (monede bătute în anii 969–976, în timpul domniei lui Ioan I Tzimiskes). Se pare că o zonă din terit. actual al jud. **D.** a făcut parte din voievodatul lui Seneslau, care se extindea în V Munteniei, la E de râul Olt, voievodat amintit în *Diploma Ioaniților* din 1247. Primele mărturii documentare referitoare la unele aşezări mai importante din perimetrul geografic al jud. **D.** provin din sec. 14, de la cronicarul Johannes Schiltberger care, într-o notă de călătorie, descrie cum Mircea cel Bătrân a transferat, în 1396, capitala Țării Româneşti de la Curtea de Argeş la Târgovişte unde a construit Curtea domnească şi un paraclis. Stabilirea capitalei Țării Româneşti la Târgovişte şi menținerea acesteia în funcție (cu unele întreruperi) până spre mijlocul sec. 17, când capitala domnească a fost mutată definitiv la Bucureşti, a făcut ca oraşul să devină, pentru timp de aproape trei secole, cel mai însemnat centru economic, politic şi cultural al Țării Româneşti. Jud. **D.**, sau „Țara Dâmboviței" cum era numit de Vasile Alecsandri, este o unitate ad-tiv teritorială tradițională, menționată documentar ca atare, prima oară, în 1512, când administrarea lui era asigurată de către un vornic de Târgovişte. În Târgovişte şi-au stabilit reşedința domnească Mircea cel Bătrân şi continuând cu Dan II, Vlad Dracul, Vlad Țepeş, Radu de la Afumați, Mihai Viteazul, Radu Şerban, Radu Mihnea, Matei Basarab ş.a. În limitele actuale ale jud. **D.**, stabilite prin Legea nr. 2 din 17 febr. 1968, există două municipii, 5 oraşe, 82 de comune şi 347 de sate.

Economia jud. **D.** se caracterizează printr-o structură industrial-agrară. După 1989 s-a trecut, treptat, la o etapă nouă, aceea a economiei de piață.

Industria se caracterizează prin preponderența ramurilor constructoare de maşini, metalurgică, mat. de constr., textilă şi alim. care realizează laolaltă 82,8%

din producția industrială a jud. **D.**, urmate de ind. extractivă (10,9%), ind. energiei electrice şi termice (6,3%) ş.a. Pr. produse finite create de industria dâmbovițeană sunt: energia electrică (termocentrala Doiceşti şi hidrocentralele de la Moroeni, Dobreşti şi Pucioasa), oțeluri speciale (aliate şi înalt aliate), strunguri automate, instalații de foraj petrolier (toate la Târgovişte), utilaj chimic (Târgovişte, Găeşti, Moreni), frigidere cu compresor (Găeşti), aparataj electric (Titu), corpuri electrice pentru iluminat (Fieni, Târgovişte), produse ceramice, prefabricate din beton, lianți, azbociment (Târgovişte, Fieni, Doiceşti), mobilă (Târgovişte, Pucioasa, I. L. Caragiale), cherestea (Târgovişte, Titu, Răcari, Brăneşti), fire şi țesături din bumbac, in, cânepă şi confecții-textile (Pucioasa, Brăneşti, Târgovişte, Moreni, Tătărani, Voineşti), preparate din carne şi lapte, spirt, băuturi alcoolice, conserve de fructe şi legume, produse de fermentare a tutunului, de panificație etc. (Târgovişte, Pucioasa, Titu ş.a.). Abator de păsări (Titu). O contribuție importantă la diversificarea produselor finite o au şi meşteşugurile tradiționale, reprezentate prin prelucr. firelor şi fibrelor textile (țesături de interior, piese de port popular, covoare manuale – la Pietroşița, Pucheni, Runcu ş.a.), de prelucr. artistică a lemnului, a părului de capră şi a răchitei (Băleni, Dărmăneşti, Cândeşti, Malu cu Flori, Pucheni, Pietroşița ş.a.), de modelare a lutului (ceramica ornamentală şi de uz casnic de la Gheboaia, Odobeşti, Dărmăneşti) etc.

Agricultura beneficiază de o supr. agricolă totală de 249 001 ha (ceea ce reprezintă 61,4% din supr. jud. **D.**, la sf. anului 2007), din care terenurile arabile au cea mai mare extindere (175 055 ha), urmate de terenurile ocupate cu păşuni (43 829 ha) şi cu fânețe naturale (20 362 ha), apoi livezi şi pepiniere pomicole (9 426 ha) şi vii şi pepiniere viticole (329 ha). În anul 2007, terenurile arabile erau cultivate cu porumb (66 923 ha), grâu şi secară (30 841 ha), plante de nutreț (21 278 ha), legume (14 150 ha, locul 2 pe țară, după jud. Dolj), cartofi (11 168 ha), ovăz, orz şi orzoaică, plante uleioase, tutun, leguminoase pentru boabe ş.a. Pomicultura, specifică zonelor subcarpatice şi piemontane, este reprezentată, în principal, prin întinse plantații de meri şi peri, ce formează adevărate bazine pomicole în arealele localit. Voineşti, Malu cu Flori, Văleni-Dâmbovița, Bărbulețu, Cândeşti ş.a., cât şi prin livezi de pruni, cireşi, caişi, nuci ş.a. În anul 2007, producția totală de fructe realizată în jud. **D.** a fost de 187 000 tone (locul 1 pe țară), din care 96 572 tone de mere, în special din soiul ionatan (renumitul ionatan de Voineşti), locul 1 pe țară, 65 538 tone prune (locul 1 pe țară), 12 687 tone pere (locul 1 pe țară), 5 086 tone cireşe şi vişine, 1 633 tone nuci (locul 3 pe țară, după jud. Vâlcea şi Suceava) ş.a. Sectorul zootehnic, cu vechi tradiții în acest județ şi cu o contribuție de 22,9% la realizarea producției globale agricole, cuprindea (începutul anului 2008) 60 299 capete bovine, 128 300 capete porcine, 45 805 capete ovine, 13 827 capete caprine, 18 878 capete cabaline; avicultură: 2 676 726 capete păsări; apicultură (23 271 familii de albine). Se remarcă faptul că, după 1989, sectorul privat a devenit, treptat, predominant în majoritatea ramurilor zootehniei, în prezent depăşind 99% la bovine, porcine, ovine, iar în anumite cazuri (la caprine, păsări şi albine) este integral privat.

Căile de comunicație de pe terit. jud. **D.** au o repartiție relativ uniformă, construirea lor pe diferite direcții realizându-se în strânsă legătură cu configurația reliefului şi cu necesitățile economice. La sf. anului 2007, lungimea totală a liniilor de cale ferată era de 103 km (din care cinci km electrificate), cu o densitate de 25,4 km/1000 km^2 teritoriu, iar lungimea rețelei de drumuri publice însuma 1 873 km (din care 492 km modernizate), cu o densitate de 46,2 km/100 km^2 teritoriu – superioară celei pe țară, care era de 33,9 km/100 km^2 teritoriu. O importanță deosebită în transportul rutier o are segmentul din autostrada București–Piteşti care traversează partea de SV a jud. **D.** pe o distanță de 35 km, între comunele Corbii Mari şi Morteni.

Învățământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, pe terit. jud. **D.** îşi desfăşurau activitatea 20 de grădinițe de copii, cu 14 796 copii înscrişi şi 808 cadre didactice, 149 de şcoli generale (învățământ primar – clasele 1–4, şi gimnazial – clasele 5–8), cu 47 058 elevi şi 3 926 cadre didactice, 30 de licee, cu 17 464 elevi şi 1 423 profesori, o universitate – „Valahia" (la Târgovişte) –, cu nouă facultăți, 8 102 studenți şi 329 profesori. În aceeaşi perioadă, rețeaua aşezămintelor culturale şi de artă cuprindea două teatre, 14 muzee, cinci case de cultură, şapte cluburi, trei case de cultură (a sindicatelor, a armatei şi a tineretului), 156 de cămine culturale, un cinematograf, 369 biblioteci, cu 2 637 000 vol., nenumărate ansambluri folclorice, tarafuri de muzică populară, fanfare, formații corale etc. În ansamblul şi în varietatea activităților culturale dâmbovițene, un loc de prestigiu îl ocupă Festivalul internațional de interpretare a romanțelor, şansonetelor şi cançonetelor „Crizantema de aur", care se desfăşoară anual, toamna (din 1967), la Târgovişte. Activitatea sportivă se desfăşoară în cadrul celor 58 de secții sportive în care activează 1 698 sportivi legitimați, 114 antrenori şi 52 arbitri.

Ocrotirea sănătății. La sf. anului 2007, rețeaua sanitară a jud. **D.** cuprindea şapte spitale, cu 2 163 paturi, revenind un pat de spital la 246 loc., 12 policlinici, cinci dispensare medicale, 154 farmacii şi puncte farmaceutice, două sanatorii (Moroeni şi Aninoasa), un sanatoriu balnear (Pucioasa) ş.a. În acelaşi an, asistența medicală era asigurată de 653 medici (1 medic la 816 persoane), 190 medici stomatologi (1 medic stomatolog la 2 807 persoane) şi 2 521 cadre sanitare cu pregătire medie.

Turismul. Peisajele de o rară frumusețe şi obiectivele naturale oferite de M-ții Leaota şi Bucegi (piscuri semețe, peştera Ialomiței, cheile Urşilor, Tătarului, Zănoagei, Orzei, apoi Sfinxul şi Babele din M-ții Bucegi, aflate pe terit. jud. Prahova, dar uşor accesibile şi de pe terit. jud. Dâmbovița, rezervația naturală, complexă, Bucegi, pârtiile amenajate pentru sporturile de iarnă, numeroasele cabane şi hoteluri etc.), climatul nuanțat, cu particularități favorabile tratamentului balnear şi odihnei (stațiunile balneoclimaterice Pucioasa şi Vulcana-Băi), valoroasele monumente istorice şi arhitecturale de la Târgovişte, Potlogi, Viforâta (mănăstirile Dealu şi Viforâta), Doiceşti, Răzvad ş.a., neasemuitele bogății etnografice şi folclorice (Pietroşița, Dărmăneşti, Finta, Cândeşti etc.) şi nu în ultimul rând varietatea faunei cinegetice, prezența unor rezervații (Poiana cu narcise de la Vişina, rezervația paleontologică Plaiul Domnesc) etc. reprezintă doar câteva elemente din multitudinea posibilităților de reală atracție turistică din perimetrul jud. **D.** În 2007, capacitatea totală de cazare a jud. **D.** (2 165 de locuri) era asigurată de 13 hoteluri, patru cabane, nouă pensiuni turistice urbane şi 11 pensiuni turistice rurale, patru vile ş.a. Indicativ auto: *DB.*

Localitățile jud. Dâmbovița

(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*
1. MORENI (1584)	
2. TÂRGOVIŞTE (1396)	1. Priseaca

II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*	*Satele care aparţin oraşelor*
1. FIENI (1532)		1. Berevoeşti (1811) 2. Costeşti (1831)
2. GĂEŞTI (1498)		
3. PUCIOASA (1649)	1. Bela 2. Diaconeşti 3. Glodeni (1595) 4. Malurile 5. Miculeşti 6. Pucioasa-Sat	
4. RĂCARI (1725)	1. Bălăneşti 2. Colacu 3. Ghergani 4. Ghimpaţi 5. Mavrodin 6. Săbieşti 7. Stăneşti	
5. TITU (1634)		1. Fusea 2. Hagioaica 3. Mereni 4. Plopu 5. Sălcuța

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. ANINOASA	1. **Aninoasa** (1453) 2. Săteni (1604) 3. Viforâta (1479)
2. BĂLENI	1. **Băleni-Români** 2. Băleni-Sârbi
3. BĂRBULEȚU	1. **Gura Bărbulețului** 2. Bărbuleţu 3. Cetățuia 4. După Deal
4. BEZDEAD	1. **Bezdead** (1572) 2. Broşteni 3. Costişata 4. Măgura 5. Tunari 6. Valea Morii
5. BILCIUREŞTI	1. **Bilciureşti** 2. Suseni-Socetu
6. BRANIŞTEA	1. **Braniştea** 2. Dâmbovicioara 3. Săveşti
7. BRĂNEŞTI	1. **Brăneşti** (1451) 2. Priboiu
8. BREZOAELE	1. **Brezoaele** 2. Brezoaia
9. BUCIUMENI	1. **Buciumeni** (1572) 2. Dealu Mare 3. Valea Leurzii
10. BUCŞANI	1. **Bucşani** 2. Hăbeni 3. Racovița 4. Rățoaia
11. BUTIMANU	1. **Butimanu** (f. 1790) 2. Bărbuceanu 3. Lucianca 4. Ungureni
12. CÂNDEŞTI	1. **Cândeşti-Vale** (1576) 2. Aninoşani 3. Cândeşti-Deal 4. Dragodăneşti 5. Valea Mare

13. CIOCĂNEŞTI
1. **Ciocăneşti**
2. Creţu
3. Decindea
4. Urziceanca
5. Vizureşti

14. COBIA
1. **Gherghiţeşti**
2. Blidari
3. Călugăreni
4. Căpşuna
5. Cobiuţa
6. Crăciuneşti
7. Frasin-Deal
8. Frasin-Vale
9. Mănăstirea
10. Mislea

15. COJASCA
1. **Cojasca**
2. Fântânele
3. Iazu

16. COMIŞANI
1. **Comişani**
2. Lazuri

17. CONŢEŞTI
1. **Conţeşti**
2. Bălteni
3. Boteni
4. Călugăreni
5. Crângaşi
6. Gămăneşti
7. Heleşteu
8. Mereni

18. CORBII MARI
1. **Corbii Mari**
2. Bărăceni
3. Grozăveşti
4. Moara din Groapă
5. Petreşti
6. Podu Corbencii
7. Satu Nou
8. Ungureni
9. Vadu Stanchii

19. CORNĂŢELU
1. **Cornăţelu**
2. Alunişu
3. Bolovani
4. Corni
5. Slobozia

20. CORNEŞTI
1. **Corneşti**
2. Bujoreanca
3. Cătunu
4. Cristeasca
5. Crivăţu
6. Frasinu
7. Hodărăşti
8. Ibrianu
9. Postârnacu
10. Ungureni

21. COSTEŞTII DIN VALE
1. **Costeştii din Vale**
2. Mărunţişu
3. Tomşani

22. CRÂNGURILE
1. **Băduleşti**
2. Crângurile de Jos
3. Crângurile de Sus
4. Pătroaia-Deal
5. Pătroaia-Vale
6. Potlogeni-Vale
7. Răţeşti
8. Voia

23. CREVEDIA
1. **Crevedia** (1618)
2. Cocani (1628)
3. Dârza (1580)
4. Mânăstirea
5. Samurcaşi

24. DĂRMĂNEŞTI
1. **Dărmăneşti**
2. Mărginenii de Sus

25. DOBRA
1. **Dobra**
2. Mărceşti

26. DOICEŞTI
1. **Doiceşti**

27. DRAGODANA
1. **Dragodana**
2. Boboci
3. Burduca
4. Cuparu
5. Pădureni
6. Picior de Munte
7. Străoşti

28. DRAGOMIREŞTI
1. **Dragomireşti**
2. Decindeni
3. Geangoeşti
4. Mogoşeşti
5. Râncăciov
6. Ungureni

29. FINTA
1. **Finta Mare**
2. Bechineşti
3. Finta Veche (1453)
4. Gheboaia

30. GLODENI
1. **Glodeni**
2. Guşoiu
3. Lăculeţe
4. Livezile
5. Malu Mierii
6. Schela

31. GURA FOII
1. **Gura Foii**
2. Bumbuia
3. Catanele
4. Făgetu

32. GURA OCNIŢEI
1. **Gura Ocniţei** (1724)
2. Adânca (1790)
3. Ochiuri
4. Săcueni (1549)

33. GURA ŞUŢII
1. **Gura Şuţii**
2. Sperieţeni

34. HULUBEŞTI
1. **Hulubeşti** (1587)
2. Butoiu de Jos
3. Butoiu de Sus
4. Măgura
5. Valea Dadei

35. IEDERA
1. **Iedera de Jos**
2. Colibaşi
3. Cricovu Dulce
4. Iedera de Sus

36. I. L. CARAGIALE
1. **Ghirdoveni** (1700)
2. I. L. Caragiale (1482)
3. Mija

37. LUCIENI
1. **Lucieni**
2. Olteni

38. LUDEŞTI
1. **Ludeşti** (1539)
2. Miloşari
3. Potocelu
4. Scheiu de Jos
5. Scheiu de Sus
6. Teleşti

39. LUNGULEȚU
1. **Lungulețu** (1510)
2. Oreasca
3. Serdanu

40. MALU CU FLORI
1. **Malu cu Flori**
2. Capu Coastei
3. Copăceni
4. Micloşanii Mari
5. Micloşanii Mici

41. MĂNEŞTI
1. **Măneşti**
2. Drăgăeşti-Pământeni
3. Drăgăeşti-Ungureni

42. MĂTĂSARU
1. **Tețcoiu**
2. Creţuleşti
3. Mătăsaru
4. Odaia Turcului
5. Poroinica
6. Puțu cu Salcie
7. Sălcioara

43. MOGOŞANI
1. **Mogoşani**
2. Chirca
3. Cojocaru
4. Merii
5. Zăvoiu

44. MOROENI
1. **Moroeni** (1785)
2. Dobreşti
3. Glod
4. Lunca
5. Muşcel
6. Pucheni

45. MORTENI
1. **Morteni**
2. Neajlovu

46. MOȚĂIENI
1. **Moțăieni**
2. Cucuteni

47. NICULEŞTI
1. **Niculeşti**
2. Ciocănari
3. Movila

48. NUCET
1. **Nucet**
2. Cazaci
3. Ilfoveni

49. OCNIȚA
1. **Ocnița**

50. ODOBEŞTI
1. **Odobeşti**
2. Brâncoveanu
3. Crovu
4. Miuleşti
5. Zidurile

51. PERŞINARI
1. **Perşinari** (1774)

52. PETREŞTI
1. **Petreşti**
2. Coada Izvorului
3. Ghergheşti
4. Greci
5. Ioneşti
6. Potlogeni-Deal
7. Puntea de Greci

53. PIETRARI
1. **Pietrari**
2. Aluniş
3. Şipot
4. Valea

54. PIETROŞIȚA
1. **Pietroşița** (1592)
2. Dealu Frumos

55. POIANA
1. **Poiana**
2. Poienița

56. POTLOGI
1. **Potlogi** (1580)
2. Pitaru
3. Podu Cristinii
4. Româneşti
5. Vlăsceni

57. PRODULEŞTI
1. **Produleşti**
2. Broşteni
3. Costeştii din Deal

58. PUCHENI
1. **Pucheni** (1564)
2. Brădățel
3. Meişoare
4. Valea Largă
5. Vârfureni

59. RACIU
1. **Raciu**
2. Silişstea
3. Şuța Seacă

60. RĂSCĂEȚI
1. **Răscăeți**
2. Vultureanca

61. RĂZVAD
1. **Răzvad** (1431)
2. Gorgota

3. Valea Voievozilor

62. RÂU ALB
1. **Râu Alb de Jos**
2. Râu Alb de Sus

63. RUNCU
1. **Runcu**
2. Bădeni
3. Brebu
4. Ferestre
5. Piatra
6. Siliştea

64. SĂLCIOARA
1. **Băneşti** (1592)
2. Cătunu (sec. 19)
3. Cuza Vodă (f. 1902)
4. Ghineşti (1780)
5. Mircea Vodă
6. Moara Nouă
7. Movila
8. Podu Rizii
9. Sălcioara

65. SLOBOZIA MOARĂ
1. **Slobozia Moară**

66. ŞELARU
1. **Şelaru**
2. Fierbinți
3. Glogoveanu

67. ŞOTÂNGA
1. **Şotânga** (1427)
2. Teiş

68. TĂRTĂŞEŞTI
1. **Tărtăşeşti**
2. Bâldana
3. Gulia

69. TĂTĂRANI
1. **Tătărani**
2. Căprioru
3. Gheboieni
4. Priboiu

70. ULIEŞTI
1. **Ulieşti**
2. Croitori
3. Hanu lui Pală
4. Jugureni
5. Mânăstioara
6. Olteni
7. Ragu
8. Stavropolia

71. ULMI
1. **Ulmi**
2. Colanu
3. Dimoiu
4. Dumbrava
5. Matraca
6. Nisipurile
7. Udreşti
8. Viişoara

72. VALEA LUNGĂ
1. **Valea Lungă-Cricov**
2. Băceşti
3. Izvoru
4. Moşia Mică
5. Şerbăneasa
6. Ştubeie Tisa
7. Valea lui Dan
8. Valea Lungă-Gorgota
9. Valea Lungă-Ogrea
10. Valea Mare

73. VALEA MARE
1. **Valea Mare**
2. Fețeni
3. Gârleni
4. Livezile
5. Saru
6. Stratoneşti
7. Valea Caselor

74. VĂCĂREŞTI
1. **Văcăreşti** (1535)
2. Brăteştii de Jos
3. Bungetu

75. VĂLENI-DÂMBOVIȚA
1. **Văleni-Dâmbovița**
2. Mesteacăn

76. VÂRFURI
1. **Vârfuri**
2. Cârlăneşti
3. Cojoiu
4. Merişoru
5. Stăteşti
6. Șuvița
7. Ulmetu

77. VIŞINA
1. **Vişina** (1440)
2. Broşteni
3. Izvoru (1780)

78. VIŞINEŞTI
1. **Vişineşti**
2. Dospineşti
3. Sultanu
4. Urseiu

79. VLĂDENI
1. **Vlădeni**

80. VOINEŞTI
1. **Voineşti** (1593)
2. Gemenea-Brătuleşti (1512)
3. Izvoarele (1713)
4. Lunca(1597)
5. Manga (1572)
6. Mânjina
7. Onceşti (1735)
8. Suduleni (sec. 15)

81. VULCANA-BĂI
1. **Vulcana-Băi** (1604)
2. Nicolaeşti
3. Vulcana de Sus

82. VULCANA-PANDELE
1. **Vulcana-Pandele**
2. Gura Vulcanei
3. Lăculețe-Gară
4. Toculeşti

DÂMBOVNIC, râu în S României, afl. dr. al Neajlovului în aval de com. Bucşani, jud. Giurgiu; 129 km; supr. bazinului: 636 km². Izv. din Piem. Cotmeana, din arealul com. Albota, jud. Argeş şi străbate câmpiile Piteştiului şi Găvanu-Burdea. Afl. pr.: Mozacu, Gliganu, Jirnov.

DÂNGENI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare, pe râul Jijia; 3 058 loc. (1 ian. 2011): 1 488 de sex masc. şi 1 570 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 1 iun. 1896). Complex avicol. Pe terit. satului Iacobeni a fost descoperit un cazan scitic din bronz (sec. 6–5 î.Hr.), cu bazin semisferic, având patru toarte zoomorfe (în formă de capră de munte), susţinut de un picior central, evazat la bază. În satul Dângeni, atestat documentar la 8 iul. 1633, se află un conac de la sf. sec. 19 şi biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1902), iar în satul Iacobeni există biserica „Sfântul Nicolae" (1889).

DÂRJIU, com. în jud. Harghita, alcătuită din 2 sate, situată în Subcarpaţii Homoroadelor, la poalele de SE ale Dealului Pietriş; 1 057 loc. (1 ian. 2011): 511 de sex masc. şi 546 fem. Haltă de c.f. Prelucr. lemnului şi a laptelui. Creşterea bovinelor. Culturi de cartofi. În satul Dârjiu, menţionat documentar, prima oară, în 1334, se află o biserică, iniţial romanică (sec. 14–15), transformată ulterior în stil gotic, fortificată în anul 1400 (incintă poligonală cu ziduri înalte şi turn de poartă), cu picturi murale interioare de factură gotică (se remarcă „Legenda regelui Ladislau", „Conversiunea Sfântului Pavel" ş.a.), realizate în 1419 de meşterul Paul. Biserica aparţine cultului unitarian şi a fost declarată monument UNESCO în anul 1999. În satul Mujna, atestat documentar în 1520, există o biserică din sec. 15 (azi aparţine cultului unitarian), de mari dimensiuni (28 m lungime, 7,25 m lăţime, 20 m înălţime), acoperită cu ţiglă în 1760, cu zid de incintă, înalt de 5 m, şi turn-clopotniţă construite în 1834–1837.

DÂRJOV, râu, afl. stg. al Oltului pe terit. com. Coteana, jud. Olt; 35 km; supr. bazinului: 167 km². Izv. din S Piem. Cotmeana şi drenează NV Câmpiei Boian. Pe cursul mijlociu al acestui râu s-au descoperit vestigii aparţinând culturii materiale de Prund (unelte, aşchii etc.) datând din Paleoliticul inf. (600 000–480 000 î.Hr.).

DÂRLOS, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Târnava Mare; 3 385 loc. (1 ian. 2011): 1 707 de sex masc. şi 1 678 fem. Producţie de mobilă şi de ţesături. Centru viticol. În satul Dârlos, menţionat documentar, prima oară, în 1317, se află o biserică de factură gotică târzie (sec. 15) având ancadramentele ferestrelor bogat dantelate. În interior păstrează fragmente de pictură murală cu scene din patimile mântuitorului nostru Iisus Hristos, executate înainte de anul 1544. În prezent, biserica aparţine cultului evanghelic. Tot aici, a fost dezvelit (12 nov. 1995) un monument închinat eroilor căzuţi în timpul celor două războaie mondiale. În satul Curciu există o cetate cu biserică evanghelică de incintă (sec. 15–16, cu transformari din 1810-1814).

DÂRMĂNEŞTI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 5 sate, situată în Piem. Cândeşti, pe Râu Doamnei; 3 666 loc. (1 ian. 2011): 1 821 de sex masc. şi 1 845 fem. Constr. de piese şi accesorii pentru autovehicule şi pentru motoare de autovehicule. Pomicultură (meri, pruni, peri). Bisericile având hramurile „Sfântul Nicolae" (1773, cu picturi din 1777) şi „Sfinţii Voievozi" (1798), în satele Piscani şi Negreni.

DÂRVARI, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 2 sate, situată în SE Câmpiei Blahniţei; 2 711 loc. (1 ian. 2011): 1 380 de sex masc. şi 1 331 fem. Nod rutier. Creşterea porcinelor. Apicultură. Culturi de cereale, plante tehnice şi uleioase. Muzeu sătesc. În satul Dârvari se află o biserică din 1909.

DEALU 1. Com. în jud. Harghita, alcătuită din 7 sate, situată la poalele de SV ale M-ţilor Gurghiu; 3 966 loc. (1 ian. 2011): 2 006 de sex masc. şi 1 960 fem. Producţie de ambalaje din material plastic. Expl. şi prelucr. lemnului. Agroturism. Satul Dealu este atestat documentar în 1334, iar Tibod în 1566. Centru de cioplit lemnul. În satul Dealu există case din lemn (sec. 18), porţi sculptate în lemn şi pictate şi o poiană cu narcise.

2. Mănăstirea ~ → Aninoasa (3) şi **Târgovişte (2).**

3. → Crevedia Mare.

DEALU MARE 1. Mare unitate de relief deluros, cu forme masive, situată în SE Pod. Sucevei (parte integrantă a Pod. Moldovei), desfăşurată pe stg. Văii Siretului, pe direcţia NV-SE, sub forma unor culmi prelungi, incluzând mai multe subunităţi deluroase (Holm, Lespezi, Tudora, Sângeap, Pietrăria ş.a.) alcătuite din gresii şi calcare oolitice de vârstă Sarmaţian inferior. Spre SE, **D.M.** se prelungeşte cu colinele Ruginoasa. Alt. max.: 587 m (în Dealul Tudora). Complexul deluros **D.M.** este acoperit cu întinse păduri de foioase, în care predomină fagul, precum şi cu o pădure naturală de tisă *(Taxus baccata)*, situată pe terit. com. Tudora, jud. Botoşani, declarată rezervaţie forestieră şi ocrotită de lege.

2. Masiv deluros în Subcarpaţii de Curbură, la S şi E de râul Cricovu Sărat, în prelungirea vestică a Dealului Istriţa. Alt. max.: 442 m. Podgorii.

3. → Prisaca.

DEALUL MĂRII → Denistepe.

DEALUL MELCULUI → Corund.

DEALUL NEGRU, masiv deluros în NV Piem. Cotmeana, situat între văile râurilor Sâminic, la N, Topolog, la E şi S, şi Olt, la V, constituit predominant din argile nisipoase, pietrişuri şi nisipuri. Alt. max.: 584 m. Din cauza pantelor mari şi a frecventelor alunecări de teren, reprezintă porţiunea cea mai dificilă a şoselei Râmnicu Vâlcea–Piteşti.

DEALU MORII, com. în jud. Bacău, alcătuită din 14 sate, situată în Colinele Tutovei, pe râul Berheci; 2 771 loc. (1 ian. 2011): 1 400 de sex masc. şi 1 371 fem. Expl. de gaze naturale. Centru viticol. Satul Tăvădăreşti este menţionat documentar în 1428, iar Grădeşti în 1455. În satul Calapodeşti se află mănăstirea „Sfântul Cuvios Antipa" (de călugări), cu biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" construită în 1889, renovată în 1993-1995 şi pictată în 1994-1995, în satul Blaga există biserica „Sfântul Nicolae" (1850-1861), în satul Căuia este biserica din lemn „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1926), iar în satul Neguleşti, biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1974-1984).

DEALURILE BĂNĂŢENE, denumirea generică sub care este cunoscută unitatea de relief deluros din cadrul Dealurilor Vestice, situată la S de valea râului Mureş (→ **Dealurile Vestice**).

DEALURILE CRIŞENE, denumirea generică sub care este cunoscută unitatea de relief deluros din cadrul Dealurilor Vestice, situată la N de valea râului Mureş (→ **Dealurile Vestice**).

DEALURILE SILVANO-SOMEŞENE → Silvano-Someşene.

DEALURILE SUPLAIULUI → Suplai.

DEALURILE VESTICE sau **PIEMONTURILE VESTICE**, vastă reg. de dealuri piemontane în V României, strâns lipită de masivele Carpaților Occidentali, extinsă, discontinuu, între râurile Nera, la S, şi Someş, la N, reprezentând treapta intermediară de relief interpusă între câmpie şi munți. **D.V.** sunt alcătuite predominant din argile, pietrişuri şi nisipuri pliocene, acoperite de o cuvertură de depozite aluviale neogene. În partea de N sunt caracteristice ivirile de roci dure (andezite sau calcare) care apar în relief sub formă de măguri proeminente. Relieful colinar din zona Dealurilor Sălajului şi Crasnei este dominat de măguri cristaline şi vulcanice proeminente (măgurile cristaline ale Şimleului, Chilioarei ş.a. şi cele vulcanice Moigrad, Pomăt, Citera ş.a.) care, intersectate de ape, au permis apariția unor mici defilee. Relieful se caracterizează prin ansambluri de culmi prelungi, cu suprafețe netede, monoclinale (fragmentate de văi scurte, divergente, semipermanente) ce scad altimetric de la 400–600 m, la contactul cu muntele, la 150–250 m, la trecerea spre câmpie. Marile artere hidrografice, zonele subsidente prin care trec acestea şi depresiunile cu largă extindere au creat discontinuități marcante în desfăşurarea ariei colinare. Climă temperat-continentală, cu valori de tranziție între munte şi câmpie şi între N şi S (temp. medie anuală este de 8–9°C în N şi 10–11°C în S) şi precipitații abundente (700–900 mm/anual) influențate de masele de aer oceanic dinspre V. Vegetația care acoperă **D.V.** este alcătuită din păduri de cer şi gârniță, la care se adaugă gorunul şi fagul, în N, şi unele elemente termofile (mojdrean, scumpie, cărpiniță, liliac sălbatic etc.) în S. Importantă zonă pomi-viticolă şi de creştere a animalelor. În cadrul **D.V.** se deosebesc două mari sectoare distincte: *Dealurile bănățene,* la S de râul Mureş (Dealurile sau Pod. Lipovei, Dealurile Lugojului, Pogănişului, Dognecei şi Oraviței) şi *Dealurile crişene,* la N de Mureş (Dealurile Cigherului, Codru-Moma, Pădurii Craiului, Oradei, Barcăului, Crasnei, Codrului, Asuajului şi Sălajului).

DECEBAL → Curtici.

1 DECEMBRIE, com. în jud. Ilfov, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Română, pe interfluviul Argeş–Sabar, la 20 km S de Bucureşti; 6 829 loc. (1 ian. 2011): 3 218 de sex masc. şi 3 611 fem. Expl. de balast. Port pe canalul Bucureşti–Dunăre, rămas în fază avansată de construcție la sf. anului 1989. Producție de lacuri, vopsele şi cerneluri tipografice şi de prefabricate din beton. Produse alim. (preprate din carne şi lapte, conserve din legume şi fructe, băuturi răcoritoare – îmbuteliere de Pepsi-Cola). Fabrică de nutrețuri combinate. Mari sere legumicole şi floricole (c. 50 ha). Ferme pomicole (cireşi, piersici, caişi), avicole, de creştere a bovinelor şi taurinelor tinere (baby-beef) şi de creştere a animalelor pentru blană. Legumicultură în câmp. Culturi de cereale şi de plante tehnice. Com. a fost declarată oraş la 18 apr. 1989 şi trecută din nou în categoria localit. rurale la 23 ian. 1990, în urma abrogării Legii nr. 2/1989. Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997, com. 1 Decembrie a făcut parte din Sectorul Agricol Ilfov. Înainte de anul 1912 satul era cunoscut cu numele *Careda*, după care a avut denumirea *Regele Ferdinand* (1912–1948). Între 1948 şi 17 febr. 1968 comuna s-a numit *Copăceni,* între 17 febr. 1968 şi 20 mai 1996 s-a numit *30 Decembrie*, iar din 20 mai 1996 poartă numele actual. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1827-1835, restaurată în 1988). Până la 25 mart. 2005, com. 1 Decembrie a avut în componență satul Copăceni, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

30 DECEMBRIE → 1 Decembrie.

DED → Deta.

DEDA, com. în jud. Mureş, alcătuită din 4 sate, situată pe râul Mureş, la ieşirea acestuia din defileul Toplița-Deda, la poalele M-ților Gurghiu; 4 477 loc. (1 ian. 2011): 2 213 de sex masc. şi 2 264 fem. Stație de c.f., inaugurată în anul 1910. Expl. şi prelucr. lemnului (ambalaje din lemn). Producție de îmbrăcăminte pentru lucru. Centru de confecționare a pieselor de port popular. Moară modernă de cereale, dată în folosință la 22 oct. 1994. În satul Deda, menționat documentar, prima oară, în 1393 se află un muzeu cu obiecte vechi, tradiționale, şi o bibliotecă (10 500 vol.), iar în satul Pietriş există biserica din lemn „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1879-1881, renovată în 2009). Rezervația naturală defileul Toplița-Deda (6 000 ha). Agroturism.

DEDU MIC → Deta.

DEÉS → Dej (2).

DEGERAȚI, vechea denumire (până la 1 ian. 1965) a satului Vâlcelele din com. Colceag, jud Prahova.

DEJ 1. Dealurile Dejului, complex de masive deluroase în NV Pod. Transilvaniei, aparținând Pod. Someşan, situat între văile Olpret, la N, Someş, la NE, Someşu Mic, la E, şi Lonea, la S şi V. Alt. max.: 693 m (Dealul Bobâlna). Dealurile sunt alcătuite din argile marnoase, gresii, tufuri şi sunt acoperite cu păduri de stejar în amestec cu carpen, arțar şi gorun. Zăcăminte de sare gemă. Fragmentate intens de râuri. Cunoscute şi sub denumirea de *Dealurile Bobâlnei*.

2. Municipiu în jud. Cluj, situat pe stg. râului Someş, în aval de confl. Someşului Mare cu Someşu Mic, în zona de contact a teraselor Someşului cu Dealurile Dejului, la 250 m alt., la 60 km N-NE de municipiul Cluj-Napoca; 38 075 loc. (1 ian. 2011): 18 535 de sex masc. şi 19 540 fem. *Supr.:* 79,3 km², din care 17,5 km² în intravilan; densitatea: 2 176

Dej (2). Vedere generală

loc./km². Nod feroviar (staţia de c.f. a fost inaugurată în 1881) şi rutier. Expl. de sare gemă (în cartierul Ocna Dejului), de tufuri dacitice şi de balast. Termocentrală. Metalurgie. Constr. de utilaje pentru ind. alim.; producţie de cablaje pentru ind. constr. de automobile, de mobilă, de celuloză şi hârtie, de încălţăminte, de conf., de tricotaje, de produse ceramice refractare, de conserve de carne, de legume şi fructe, preparate din carne şi lapte, sucuri naturale concentrate, produse de panificaţie ş.a. Ferme de creştere a bovinelor şi ovinelor. Centru pomicol. Muzeu municipal de istorie şi artă plastică, înfiinţat în 1925 (cu peste 20 000 de exponate). Bibliotecă municipală (cu peste 100 000 de volume), fundată în 1891. Muzeu militar (inaugurat în 1996). Galerie de artă (inaugurată la 4 mart. 1972). Staţiune balneoclimaterică, sezonieră, cu ape sărate, în fosta localit. componentă Ocna Dejului (→), devenită (1991) cartier al municipiului Dej. **Istoric.** Săpăturile arheologice efectuate în perimetrul oraşului au scos la iveală vestigii paleolitice şi neolitice (vase şi fragmente de vase ceramice, topoare din piatră, mărgele de argilă arsă ş.a.), din Epocile bronzului şi fierului (vase ceramice), o conductă de aducţiune a apei datând din perioada romană, precum şi pilonii unui pod roman de peste râul Someş. În perimetrul municipiului Dej a fost descoperit un opaiţ din bronz (sec. 4), cu un mâner în formă de cruce (înscrisă în romb), terminat cu o pasăre (asemănătoare unui porumbel) în vârf (simbol al Duhului Sfânt). Prima menţiune scrisă a localit. datează din anul 1061. În perioada 1166–1197 a fost reşed. unei unităţi ad-tive cu numele *Solnoc,* ai căror comiţi deţineau, în anumite perioade de timp, şi calitatea de voievozi ai Transilvaniei. Menţionată apoi, în 1214, cu numele *Deés*, în 1284 cu denumirea de *Villa Deéswaar*, iar din 1854 cu toponimul actual. Denumirea aşezării se pare că derivă de la cuvântul slav *desa* (loc mlăştinos), fapt confirmat de prezenţa, pe terit. localit., până în sec. 19, a mai multor bălţi şi mlaştini. Localit. a fost devastată de invazia mongolă din 1241 şi de cea otomană din 1556. Ulterior, dezvoltarea sa a fost strâns legată de expl. şi comerţul sării. Locuitorii din Dej au participat la Răscoala ţărănească de la Bobâlna din 1437–1438 şi la cea din 1514, condusă de Gheorghe Doja. În 1668, localit. a fost ridicată la rangul de „Oraş nobil", iar la sf. sec. 19 a căpătat aspectul unui oraş modern datorită construirii mai multor edificii importante, a inaugurării staţiei de c.f. (1881), a înfiinţării unor instituţii bancare şi culturale, a unor tipografii, fabrici, licee etc. În perioada interbelică viaţa culturală a cunoscut o dezvoltare fără precedent, mai ales prin activitatea desfăşurată în cadrul Departamentului Societăţii ASTRA, a instituţiei Casina Română, care a grupat în jurul ei întreaga intelectualitate din Dej etc. La 8 sept. 1940, la **D.** s-au instalat armata şi administraţia maghiare, care au instituit un regim de dictatură militară timp de 4 ani acţionând prin aplicarea unor tratamente de teroare antiromânească şi antievreiască, declanşând operaţiuni de întemniţare în penitenciare şi ghetouri sau prin deportare în lagărele naziste de la Dachau, Auschwitz şi Mauthausen. În ghetoul improvizat în pădurea Bungăr au fost închise peste 7 600 de persoane, în majoritate evrei. La 15 oct. 1944, oraşul Dej a fost eliberat de către trupele române. Oraşul Dej a fost declarat municipiu la 17 febr. 1968, având în subordine ad-tivă două localit. componente: Pintic şi Şomcutu Mic. Localit. componentă Ocna Dejului a devenit cartier al municipiului Dej în 1991, iar localit. componentă Peştera s-a autodesfiinţat prin depopulare la sf. anilor '80 ai sec. 20. **Monumente:** biserica „Sfântul Ştefan" construită în stil gotic târziu, în perioada 1453–1536, de dimensiuni mari, cu amvon sculptat (cu motive florale în relief) realizat în 1752 de David Şipoş. Are un turn-clopotniţă de 72 m înălţime construit în anul 1500; biserica „Sfântul Anton din Padova" a fostei mănăstiri franciscane, construită în stil baroc, în perioada 1718–1736 după planurile arhitectului Konrad Hammer; bisericile ortodoxe cu hramurile „Sfântul Gheorghe" (1776), „Adormirea Maicii Domnului" (1883–1896) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1900–1905, extinsă în anii 1990–1993 şi repictată în 1994); biserica „Sfânta Varvara" construită în anul 2000 în mina de sare „Transilvania", prin săparea acesteia în masivul de sare, la 80 m adâncime; sinagoga (1907); clădirea Tribunalului (sf. sec. 19–începutul sec. 20); monumentul închinat Răscoalei din 1437; Monumentul Marii Uniri din 1918, grup statuar realizat în bronz de sculptorul clujean Alexandru Lupu, dezvelit la 30 nov. 1995; biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi

Dej (2). Biserica „Sfântul Ştefan"

Gavriil" (1822–1825, cu picturi interioare din 1827), în localit. componentă Pintic. Centru turistic.

DEJANI, Mănăstirea ~ → Recea (2).

DELEANU, masiv deluros în E Subcarpaţilor Vrancei, situat între râurile Milcov, la N, şi Râmna, la S. Alt. max.: 694 m. Alcătuit din pietrişuri, nisipuri şi argile loessoide cuaternare. Acoperit în bună parte cu păduri de gorun (*Quercus petraea*).

DELENI 1. Com. în jud. Constanţa, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Cobadin; 2 404 loc. (1 ian. 2011): 1 216 de sex masc. şi 1 188 fem. Nod rutier. Expl. de calcar. Pe terit. com. a fost identificată, de către Grigore Tocilescu, în 1883–1898, cariera din care au fost extrase blocurile de calcar pentru paramentul monumentului „Tropaeum Traiani" de la Adamclisi. Până în 1940, satul Deleni s-a numit *Ienidja*. Schitul Deleni (de călugări), cu biserica din lemn „Naşterea Maicii Domnului" (2004-2008).

2. Com. în jud. Iaşi, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Dealului Mare cu Câmpia Jijiei Inferioare, pe cursul superior al râului Bahlui; 10 327 loc. (1 ian. 2011): 5 339 de sex masc. şi 4 988 fem. Expl. de calcare compacte şi de gresii microconglomeratice, foarte dure, care din sec. 15 sunt folosite la confecţionarea pietrelor de moară. Olărit. Prelucr. lemnului şi a pieilor de animale. Morărit. Culturi de cereale, de floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, soia, legume ş.a. Viticultură. Centru pomicol.

Creşterea bovinelor şi ovinelor (rasa merinos); sericicultură; apicultură; piscicultură în iazurile Gurguiata, Strâmbu, Leahu. Rezervaţie forestieră (pădurea Humosu, 73,3 ha, pe Dealu Mare) cu arbori seculari în care, alături de fag *(Fagus sylvatica)*, se întâlnesc carpenul *(Carpinus betulus)*, paltinul *(Acer platanoides)*, teiul argintiu *(Tilia tomentosa)*, frasinul *(Fraxinus excelsior)* ş.a. Sanatoriu T.B.C. Parc dendrologic. În satul Deleni, atestat documentar la 7 iul. 1430, se află mănăstirea Lacuri (de călugări), cu biserica „Sfântul Nicolae", ctitorie din 1724 a marelui vistier Iordache Cantacuzino, desfiinţată la 28 oct. 1959 de către autorităţile comuniste şi apoi redeschisă şi renovată în 1990; biserica „Adormirea Maicii Domnului", ctitorie din anii 1668–1669 a marelui vornic Todiraşcu Conta (cu transformări din 1722), cu picturi murale interioare executate de Ioasaf de la Vatopedia; palatul „Ghica" (1730). În satul Feredeni se află casele curţii boiereşti „Crupenschi" (căzute în ruină în sec. 18 şi refăcute în sec. 19) şi biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1791, cu catapeteasmă din 1800 şi zid de incintă din 1791), iar în satul Maxut există biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1842).

3. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 4 sate, situată în E Colinelor Tutovei, la izv. râului Ghilanoiu; 2 472 loc. (1 ian. 2011): 1 244 de sex masc. şi 1 228 fem. Expl. de calcar. Prelucr. lemnului. Ţesături populare. Viticultură; apicultură. În satul Moreni se află o mănăstire de maici, cu biserica „Adormirea Maicii Domnului", construită în 1801 prin grija credincioşilor Hordună şi Giuşcă. Desfiinţată la 28 oct. 1959 de către autorităţile comuniste, mănăstirea a fost reînfiinţată în 1990.

4. → **Măgurele (1).**

DELEŞTI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 6 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc, pe râul Buda; 2 415 loc. (1 ian. 2011): 1 243 de sex masc. şi 1 172 fem. Morărit şi panificaţie. Pomicultură; viticultură. Biserica „Sfântul Gheorghe" (1818), în satul Răduieşti. În satul Mănăstirea se află biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" a fostului schit „Sfântul Nicolae"-Hârşova, construită în 1771 pe locul uneia din 1669. Până la 7 mai 2004, com. **D.** a avut în componenţă satele Băleşti, Cozmeşti, Fâstâci şi Hordileşti, care la acea dată au format com. Cozmeşti, jud. Vaslui.

DELTA DUNĂRII, întinsă unitate joasă de relief (alt. medie: 31 cm), în mare parte aflată sub ape, situată în zona de vărsare a fl. Dunărea în Marea Neagră. Supr.: 5 050 km² (din care 4 340 km² pe terit. României şi 710 km² pe terit. Ucrainei), împreună cu zonele inundabile, grindurile, ostroavele, japşele şi cu complexul lagunar Razim-Sinoie. Din punct de vedere geologic, spaţiul deltaic este cea mai nouă formă de relief din România care a luat naştere în perioada Cuaternară, în strânsă legătură cu variaţiile de nivel ale Mării Negre şi cu aportul bogat în aluviuni al Dunării. Delta Dunării are aspectul unui uriaş triunghi echilateral, cu laturile de c. 80 km fiecare. La ceatalul Ismail, Dunărea se desparte în braţele Chilia şi Tulcea, iar după c. 17 km spre aval, braţul Tulcea se ramifică (la ceatalul Sfântu Gheorghe) în braţele Sulina şi Sfântu Gheorghe. Între aceste trei braţe mari ale Dunării se desfăşoară, în cea mai mare parte, terit. mirific al Deltei Dunării care este format din numeroase grinduri (grindurile fluviale Chilia, Caraorman, Pardina, Stipoc, grindurile fluvio-maritime Letea, Sărăturile, Crasnicol ş.a.), canale (Dunavăţ, Litcov, Dranov, Caraorman, Crasnicol ş.a.), gârle (Şontea, Păpădia, Litcov, Lopatna ş.a.), lacuri (Merhei, Matiţa, Furtuna, Gorgova, Trei Izere, Roşu, Roşuleţ, Puiu ş.a.), mlaştini, ghioluri etc. Delta Dunării a înregistrat de-a lungul timpului o uşoară înaintare în largul Mării Negre, în zona gurilor de vărsare ale Dunării, fenomen evidenţiat şi de faptul că farul vechi din com. Sfântu Gheorghe se află, în prezent, la peste 2 km de ţărmul actual al Mării Negre, iar cel de la Sulina este astăzi în centrul oraşului. În evoluţia Deltei Dunării se

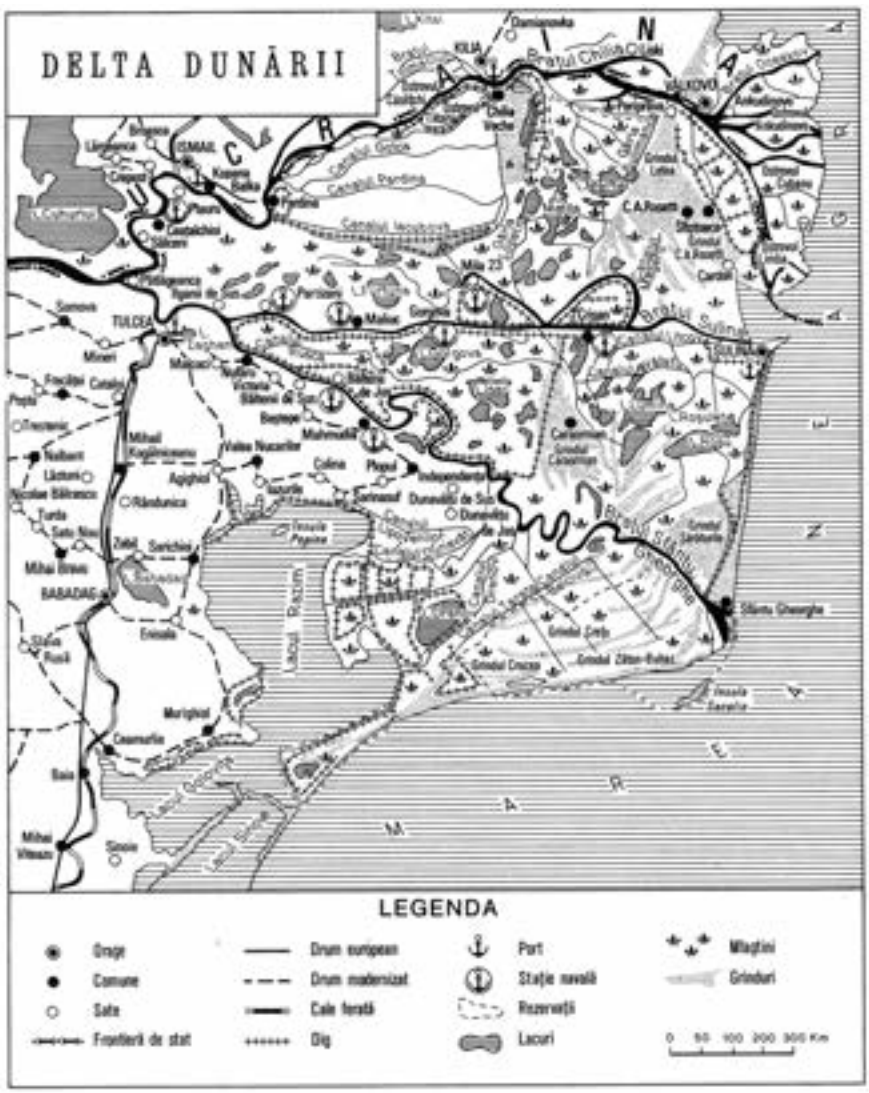

remarcă, de curând, şi unele fenomene de retragere a ţărmului pe unele porţiuni, fapt ce a impus mutarea stâlpilor de telegraf din calea apelor mării care au inundat ţărmul. Clima Deltei Dunării este continentală şi secetoasă (precipitaţiile medii multianuale însumează, la Sulina, c. 360 mm), în această zonă înregistrându-se cea mai scăzută nebulozitate din ţară. Vegetaţia este abundentă, formată din stufărişuri şi rogozuri, din plante acvatice (în special nuferi). Pe grinduri se dezvoltă zăvoaie de păduri de esenţă moale (salcie şi plop). Pe grindurile mai mari (fluvio-maritime) se dezvoltă o vegetaţie de nisipuri şi sărături, precum şi păduri de stejar, în amestec cu frasin pufos, ulm, plop ş.a. Aici sunt abundente plantele agăţătoare, între care se remarcă *Periploca graeca* şi viţa sălbatică *(Vitis silvestris)*, care atinge dimensiuni foarte mari. Delta Dunării reprezintă un obiectiv de mare atracţie prin prezenţa în cadrul ei a unei variate faune piscicole şi ornitologice (autohtonă şi de pasaj). Aici se întâlnesc peste 300 de specii de păsări (berze, raţe şi gâşte sălbatice, sitari, cormorani, egrete, lişiţe, stârci, călifari albi şi roşii, flamingo, lebede, pelicanul alb şi pelicanul creţ, acvile, vulturi albi etc.), unele dintre ele declarate monumente ale naturii şi ocrotite de lege (pelicanul, gâsca cu gâtul roşu/*Branta ruficollis*, care iernează în Delta Dunării, lopătarul, egreta, piciorongul, călifarul ş.a.). În arealul Deltei Dunării se intersectează şase lungi drumuri ale păsărilor migratoare. Dintre mamifere se remarcă herminele, nurcile, pisicile sălbatice, vulpile, mistreţii. Câinele enot şi bizamul sunt specii pătrunse de curând aici prin migraţie. Ihtiofauna cuprinde peste 100 de specii de peşti (scrumbie, biban, ştiucă, şalău, crap, caracudă, somn, caras etc.), multe dintre ele cu o valoare economică remarcabilă (morunul, nisetrul, păstruga, cega – purtători ai icrelor negre). Din cauza specificului morfohidrografic al Deltei Dunării, populaţia este destul de rară, existând câteva localit. cu număr redus de locuitori (Sulina, Sfântu Gheorghe, Crişan, Maliuc, Pardina, Chilia Veche ş.a.). Funcţiile specifice Deltei Dunării sunt cele piscicole, stuficole (aici aflându-se mari supr. stuficole, extinse pe c. 240 000 ha), cinegetice şi mai ales turistice şi de navigaţie. Turismul deltaic este favorizat de faptul că fiecare anotimp prezintă atracţii originale, dar se pare că cel mai frumos sezon este toamna – anotimpul preferat al vânătorilor şi pescarilor şi deopotrivă al iubitorilor de culori pastelate. Pentru caracteristicile sale morfohidrografice specifice, cât şi pentru varietatea şi originalitatea florei şi faunei, în arealul Deltei Dunării au fost delimitate (începând din anul 1938) mai multe rezervaţii naturale (pădurile Letea şi Caraorman, zona Roşca–Buhaiova–Merhei, perimetrele Sfântu Gheorghe–Perişor–Zătoane şi Peritеasca–Leahova–Gura Portiţei ş.a.) cu scopul declarat de a fi conservat procesul natural de evoluţie şi de ocrotire a florei şi faunei. Din cauza extinderii (în perioada 1960–1989) unor activităţi economice în cadrul Deltei Dunării (exploatări stuficole, forestiere şi piscicole, intensificarea unor lucrări cu caracter agricol etc.) s-au produs anumite dezechilibre pe unele porţiuni ale acesteia, fapt ce a determinat ca, în aug. 1990, UNESCO să includă Delta Dunării în cadrul rezervaţiilor biosferei. La 2 febr. 1999, Rezervaţia biosferei Delta Dunării din România, împreună cu Rezervaţia biosferei Dunărea din Ucraina au fost incluse de către UNESCO în reţeaua internaţională a rezervaţiilor biosferei ca Rezervaţie transfrontalieră România-Ucraina. Declararea Deltei Dunării ca rezervaţie a biosferei s-a datorat şi importanţei sale ştiinţifice şi peisagistice, fapt ce a permis, printre altele, crearea unui corp de pază, înfiinţarea unui Institut de cercetări şi a unei instituţii de supraveghere a calităţii mediului, precum şi stabilirea unui regulament de desfăşurare a activităţilor economice şi de turism în cadrul Deltei Dunării şi delimitarea unor perimetre strict protejate. După ce oceanologul francez Jacques Yves Cousteau a întreprins cercetări ştiinţifice complexe în Delta Dunării, în anul 1991 s-a stabilit înfiinţarea, la Uzlina, a unui Centru internaţional de educaţie, instruire şi dezbateri ştiinţifice pe probleme de protecţie a mediului şi de ecologie a deltelor. Delta Dunării, ca unitate aparte de relief, se remarcă prin câteva caracteristici proprii arealului său:

– cea mai tânără unitate de relief din România;

– cea mai compactă supr. stuficolă (c. 240 000 ha);

– cele mai întinse suprafeţe cu dune de nisip de pe terit. României (c. 20 000 ha);

– cea mai întinsă plajă de pe litoralul românesc al Mării Negre (c. 30 km lungime; 1–2 km lăţime);

– cel mai mare lac din ţară (Razim – 415 km^2);

– cel mai mare grind fluvio-maritim (Letea – 17 000 ha);

– cea mai joasă altitudine din România (Sulina – 3,5 m);

– cel mai estic oraş al României (Sulina – 29°41'24'' longitudine E);

– cea mai bogată şi mai variată faună ornitologică din Europa (peste 300 de specii).

DEMNITZIKOS → Zimnicea.

DEMSUŞ → Densuş.

Delta Dunării

Delta Dunării

Densuş. Biserica „Sfântul Nicolae”

DENISTEPE (denumirea turcească pentru *Dealul Mării; deniz* = Mare; *tepe* = Deal), masiv deluros izolat, situat în N Dobrogei, în S Dealurilor Tulcei (din care face parte), reprezentând alt. max. a acestora (270 m). Este alcătuit din gresii jurasice. Conform legendei, de inelul din fier, prins cândva de vârful stâncii, a fost ancorată corabia argonauților plecați spre Colhida în căutarea „lânii de aur”.

DENSUŞ, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 7 sate, situată în V Depr. Haţeg-Pui, la poalele de SE ale M-ţilor Poiana Ruscăi; 1 575 loc. (1 ian. 2011): 779 de sex masc. şi 796 fem. Expl. de min. de fier (în satul Poieni). Expl. şi prelucr. lemnului. Pomicultură. Agroturism. În satul Densuş, menţionat documentar, prima oară, în 1247, se află una dintre cele mai vechi biserici din România. Pe ruinele unui edificiu din sec. 4 a fost construită, în sec. 13, biserica actuală, din pietre brute scoase din ruinele oraşului roman Ulpia Traiana Sarmizegetusa, aflate în apropiere. Biserica având hramul „Sfântul Nicolae”, de plan pătrat (c. 6 x 6 m), ctitorie din sec. 13 a familiei cneziale Muşana, are o înfăţişare ciudată (o masă cubică cu acoperiş de piatră peste care se înalţă o turlă deasupra naosului, cu baza tot cubică, dar cu corpul prismatic, terminat cu patru frontoane triunghiulare) care nu ascunde, însă, amprentele stilistice ale romanicului târziu. În interior păstrează fragmente de picturi murale datând din 1443, executate de meşterul Ştefan cu echipa lui. Biserica a fost restaurată în 1961–1963 şi declarată monument de arhitectură, iar în anii 2004-2006 a fost consolidată şi restaurată. În satul Peşteana, atestat documentar în 1404, există biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Prooroc Ilie” (sec. 19), o biserică reformată (sec. 16–17) şi casa „Breasovay Alexe” (sec. 18). Până la 17 febr. 1968, com. **D.** s-a numit *Demsuş*.

DENTA, com. în jud. Timiş, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Bârzavei, pe râul Bârzava; 3 209 loc. (1 ian. 2011): 1 586 de sex masc. şi 1 623 fem. Haltă de c.f. Satul Denta este menţionat documentar, prima oară, în 1322. În anul 1720 aici au fost colonizate mai multe familii de germani, iar la 18 iun. 1951 numeroşi locuitori din com. **D.** au fost deportaţi în Bărăgan. În satul Denta se află o biserică ortodoxă din 1884 şi o biserică romano-catolică din 1890, iar în satul Breştea există o biserică ortodoxă din 1904.

DEPRESIUNEA SUBCARPATICĂ OLTEANĂ, mare uluc depresionar, situat între marginea sudică a Carpaţilor Meridionali dintre Olt şi Motru şi dealurile subcarpatice, format dintr-o succesiune de depresiuni strâns legate între ele (Horezu, Polovragi, Novaci, Târgu Cărbuneşti, Câmpu Mare, Târgu Jiu). Climatul moderat din această zonă permite dezvoltarea în condiţii optime a castanului cu fructe comestibile şi a nucului.

DEPRESIUNEA TRANSILVANIEI → Transilvania (1).

DERNA, com. în jud. Bihor, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Barcăului cu M-ţii Plopiş; 2 695 loc. (1 ian. 2011): 1 352 de sex masc. şi 1 343 fem. Expl. de petrol şi de nisip bituminos. Producţie de încălţăminte, de cleiuri, de uleiuri esenţiale şi de produse textile. Pomicultură. Satul Derna este menţionat documentar, prima oară, în 1406. Biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae” (1721, restaurată în 1962, declarată monument istoric), din satul Sacalasău, a fost mutată la mănăstirea Voivozi din satul cu acelaşi nume, com. Popeşti, jud. Bihor, care a fost reînfiinţată în 1994. În satul Derna se află biserica „Sfântul Nicolae” (1902), în satul Tria există biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil”, iar în satul Sacalasău, biserica „Pogorârea Duhului Sfânt” (1990-2000, pictată în 1997-1999).

DERSCA, com. în jud. Botoşani, formată dintr-un sat, situată în Dealurile Ibăneşti, pe râul Buhai, la graniţa cu Ucraina; 3 110 loc. (1 ian. 2011): 1 548 de sex masc. şi 1 562 fem. Expl. de turbă. Prelucr. lemnului şi a laptelui. Creşterea bovinelor. În satul Dersca, atestat documentar la 25 aug. 1470, au fost scoase la iveală (în 1973) urmele unei cetăţi dacice, în care s-a descoperit un tezaur alcătuit din 51 dinari de argint, republicani şi imperiali, şi o brăţară din argint de 165,5 g. Rateş construit în anul 1700, folosit ca han pentru diligenţele de poştă. Conac (sf. sec. 19), în stilul Renaşterii. Biserica „Sfinţii Voievozi” (1929), în satul Dersca. Rezervaţie botanică (10 ha), cu plante de turbărie, în care au fost identificate 204 specii de ferigi şi plante cu flori. Până la 17 iul. 2003, com. **D.** a avut în componenţă satele Lozna şi Străteni, care la acea dată au format com. Lozna, jud. Botoşani.

DERVENT, Mănăstirea ~ → Ostrov (1).

DESA, com. în jud. Dolj, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Desnăţui, în lunca şi pe terasele de pe stg. Dunării; 4 820 loc. (1 ian. 2011): 2 400 de sex masc. şi 2 420 fem. Produse zaharoase (iclusiv ciocolată). În arealul com. **D.** se găsesc întinse şiruri de dune de nisip, parţial fixate de vegetaţie. Viticultură. Aici s-au descoperit urmele unei aşezări civile şi ale unui castru roman din piatră (sec. 2 î.Hr.–4 d.Hr.) Tot aici s-a găsit un cazan din bronz, cu picior evazat şi cupă cilindrică terminată cu 2 toarte trilobate, de tip hunic (sec. 5). Biserică având hramul „Sfântul Nicolae” construită în 1860 (pe locul uneia ce data dinainte de anul 1845) şi reparată în 1906.

DESEŞTI, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 3 sate, situată în V Depr. Maramureş, la poalele de N ale M-ţilor Gutâi, pe râul Mara; 2 442 loc. (1 ian. 2011): 1 202 de sex masc. şi 1 240 fem. Centru de prelucr. artistică a lemnului (porţi, obiecte din lemn pentru uz casnic etc.) şi de confecţionare a pieselor de port popular tradiţional. În satul Deseşti, menţionat documentar, prima oară, în 1360, se află biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva” (1717, pictată în 1780 de către Radu Munteanu), inclusă pe lista Patrimoniului cultural mondial UNESCO în 1999, iar în satul Hărniceşti, atestat documentar în 1360, există o biserică din lemn cu hramul „Naşterea Maicii Domnului” (1770), cu pereţii interiori acoperiţi de picturi cu scene biblice care alternează cu motive

decorative florale datorate zugravului Radu Munteanu. Colecţie de icoane pe lemn. Punct de plecare spre rezervaţiile Creasta Cocoşului (50 ha) şi Cheile Tătarului (15 ha).

DESNĂŢUI 1. Câmpia ~, unitate de câmpie în S-SV Olteniei, parte componentă a Câmpiei Române, situată între Piem. Bălăciţei, la N, râul Jiu, la E, şi Dunărea, la S şi V. Este formată, aproape în întregime, din terasele Dunării, acoperite cu numeroase câmpuri de dune. Alt. descresc de la 200 m, în N, la 15–20 m, în S. Drenată de râurile Desnăţui şi Sărăceaua. Zonă cerealieră. Cunoscută şi sub numele de *Câmpia Băileşti.*

2. Râu în S-SV Olteniei, cu caracter tipic de câmpie (panta generală de scurgere este de 2,2‰); 95 km; supr. bazinului: 1 764 km². Izv. din Piem. Bălăciţei, de la 260 m alt., din arealul com. Bălăciţa, jud. Mehedinţi şi se varsă în lacul Bistreţ. Afl. pr.: Terpeziţa, Baboia.

DETA, oraş în extremitatea de SV a României, în jud. Timiş, situat în Câmpia Bârzavei, la 80 m alt., pe râul Birda, la 43 km S de Timişoara şi 14 km de graniţa cu Serbia; 6 575 loc. (1 ian. 2011): 3 118 de sex masc. şi 3 457 fem. Supr.: 33,8 km², din care 5,2 km² în intravilan; densitatea: 1 264 loc./km². Staţie de c.f., inaugurată în 1858. Nod rutier. Expl. de argilă. Prelucr. lemnului (mobilă), a laptelui şi a tulpinelor de cânepă; producţie de volane pentru autoturisme şi de tapiserii interioare din piele pentru automobile, de articole tehnice şi industriale din materiale textile şi de băuturi răcoritoare. Complex avicol. Apicultură. Muzeu de istorie. Muzeul pompierilor. Ştrand cu apă termală. **Istoric.** Localit. apare menţionată documentar, prima oară, în 1360, ca posesiune a nobilului Petrus de Deed, de la care derivă numele actual. În anii 1411 şi 1427, localit. a fost consemnată cu denumirile *Ded* şi, respectiv, *Dedu Mic*, iar din 1724 poartă numele Deta. În anul 1552, aşezarea a fost cucerită de turci şi stăpânită până în 1718, când a trecut în posesie austriacă. În 1867 a intrat în componenţa Ungariei, ca urmare a reorganizării Imperiului Habsburgic, iar în 1918 a trecut la Regatul României. În perioada 1720–1794 s-au făcut colonizări cu germani şi cu câteva familii de italieni. Declarată oraş în 1810, localitatea a decăzut în prima parte a sec. 20, fiind trecută în rândul aşezărilor rurale. La 17 febr. 1968 a fost, din nou, încadrată în categoria oraşelor, având în subordine ad-tivă satul Opatiţa. Biserică romano-catolică (1898–1900) în stil neogotic. În satul Opatiţa există o biserică din 1875.

Detunata Goală

DETUNATELE, denumirea a două vârfuri din NV M-ţilor Trascău (*Detunata Goală*, 1 169 m alt., lipsită de vegetaţie, de unde derivă şi numele, şi *Detunata Flocoasă*, 1 205 m alt., denumită astfel datorită vegetaţiei care o acoperă) situate în arealul com. Bucium, la 12 km E de Abrud. Reprezintă resturile unor vulcani neogeni şi sunt alcătuite din curgeri de lavă bazaltică, solidificată. Detunatele apar în relief ca nişte pereţi uriaşi de stâncă în cadrul cărora se evidenţiază nenumărate coloane hexagonale aşezate una lângă alta, ca celulele fagurilor de albine, alcătuind o gigantică „orgă de piatră", care dă peisajului o notă de originalitate. Din când în când, bucăţi mari de bazalt se desprind din roca-mamă, rostogolindu-se cu un vuiet înspăimântător. Zgomotul provocat de rostogolirea stâncii, amplificat de ecou, răzbate până în depărtări, ca o detunătură, justificând denumirea atribuită Detunatelor. Declarate rezervaţii naturale (24 ha şi 5 ha). Obiectiv turistic.

DEVA, municipiu în partea central-vestică a României, reşed. jud. Hunedoara, situat pe stg. văii Mureşului, în compartimentul nordic al Depr. Hunedoara, numit Depr. Simeria-Deva, la poalele NE ale M-ţilor Poiana Ruscăi, la 180–220 m alt., străjuit de Dealul Cetăţii; 66 128 loc. (1 ian. 2011): 31 075 de sex masc. şi 35 053 fem. Supr.: 42,6 km², din care 14,6 km² în intravilan; densitatea: 4 529 loc./km². Staţie de c.f., inaugurată în 1868. Expl. de pirite cuprifere şi de andezit. Centrală electrică şi de termoficare (860 MW) situată în satul Mintia (din com. Veţel), aflat în apropiere, intrată în funcţiune în 1969. Metalurgie neferoasă (prepararea min. de cupru). Constr. de utilaje şi piese de schimb pentru ind. minieră, pentru construcţii şi pentru cariere; reparaţii de utilaje miniere. Producţie de materiale pentru construcţii (produse ceramice refractare, prefabricate din beton, cahle de teracotă, cărămizi, lianţi), de mobilă, sticlă, porţelanuri şi faianţă şi produse alim. (preparate din carne şi lapte, conserve de carne, băuturi, produse de panificaţie etc.). Ţesătorie de mătase. Moară ultramodernă de cereale, intrată în funcţiune în 1994. Complex avicol. Sere legumicole (16 ha). Centru pomicol. Universitatea „Spiru Haret" (de stat) şi Universitatea Ecologică „Traian" (privată); Colegiu de Institutori; Colegiul Naţional Sportiv „Cetate", inaugurat în 1978 – renumită şcoală de gimnastică feminină, continuatoarea şcolii de gimnastică de la Oneşti, în cadrul căreia s-au format de-a lungul anilor numeroase campioane olimpice, mondiale şi europene, printre care: Nadia Comăneci (venită de la Oneşti), Ecaterina Szabo, Lavinia Agache, Lavinia Miloşovici, Maria Olaru ş.a.; Teatru de estradă, cinematografe şi biblioteci (cea mai importantă este biblioteca judeţeană „Ovid Densusianu", f. în 1949, cu c. 275 000 de volume). Muzeul Civilizaţiei Dacice şi Romane (1882), cu secţii de istorie şi arheologie, ştiinţele naturii, etnografie, adăpostit în castelul „Magna Curia", în care sunt expuse reliefuri de la Ulpia Traiana Sarmizegetusa şi de la Micia, unelte de minerit, instrumente medicale, piese din bronz, costume de port popular, unelte gospodăreşti,

Deva. Vedere generală

ceramică populară, icoane pe sticlă etc.; Muzeul „Cetatea Devei". Staţie seismică amenajată la baza Dealului Cetăţii. Staţiune balneoclimaterică (Sărata-Deva), sezonieră, de interes local, cu izvoare cu ape minerale clorurate, sodice, bicarbonatate, hipertone, sărate (mineralizare 38,7– 40,4 g/litru). **Istoric.** Pe terit. oraşului au fost descoperite vestigii paleolitice (vase din lut ars, incizate, topoare de piatră, lame de silex, instrumente din os, figurine, vetre de foc), urmele unei aşezări neolitice de bordeie, în care s-au găsit vase ceramice, cu decor geometric incizat, aparţinând culturii materiale Coţofeni, precum şi vestigii din Epoca bronzului (vase ceramice ornamentate cu spirale şi meandre, topoare, bare din cupru, seceri, arme, obiecte de podoabă), din prima şi a doua Epocă a fierului (vase ceramice, monede, unelte de uz casnic, cuptoare pentru ars ceramică ş.a.). Pe Dealul Cetăţii (un con vulcanic alcătuit din andezite), ce domină vatra oraşului de la 184 m alt., a existat o aşezare dacică, de tip *oppidum*, peste care, la mijlocul sec. 13, s-a construit o puternică cetate, menţionată documentar, prima oară, la 22 febr. 1269, cu numele *Castrum Deva*, care funcţiona ca fortăreaţă militară. Din perioada cuceririi romane (sec. 2) s-au găsit sculpturi, monumente funerare, monede, vase ceramice, apeducte, urme ale unor edificii ş.a. În perioada migraţiilor, **D.** a fost jefuită şi incendiată de cumani în sec. 11, de mongoli în 1241 ş.a. În sec. 14, **D.** apare menţionată ca district militar valah, iar în 1371, cetatea Devei avea în jurisdicţie 4 districte româneşti conduse de cneji şi de nobili. La mijlocul sec. 15, Iancu de Hunedoara a primit din partea regelui ungur Ladislau Postumul un domeniu format din 53 de sate, mai multe mine de aur şi cetatea Deva pe care a transformat-o în cetate nobiliară. În sec. 16–18, cetatea **D.** a fost amplificată şi întărită, devenind una dintre cele mai puternice cetăţi din Transilvania. Prin poziţia sa geografică, cetatea a avut un important rol de apărare în timpul incursiunilor otomane din sec. 15–16. După anul 1607, cetatea şi domeniul Deva s-au aflat în proprietatea principilor Transilvaniei, iar în 1686 a fost ocupată de austrieci. În nov. 1784, ţăranii răsculaţi au încercat să asedieze, fără succes, cetatea. La 13 aug. 1849, cetatea a fost distrusă ca urmare a exploziei depozitului de muniţii care se afla aici, după care a căzut în ruină. În anii 1888–1892 şi 1910–1917, la **D.** au fost colonizate mai multe familii de ceangăi venite din Bucovina. Oraşul **D.** a fost declarat municipiu la 17 febr. 1968, având în subordine ad-tivă localit. componentă Sântuhalm şi 3 sate care îi aparţin: Archia, Bârcea Mică, Cristur. **Monumente:** castelul „Magna Curia", ulterior „Bethlen", construit în 1582, în stil renascentist (a suferit transformări baroce în 1621, când a fost în posesia principelui Gabriel Bethlen, şi în sec. 18, când i s-a adăugat o scară monumentală şi un balcon polilob); Catedrala ortodoxă episcopală cu hramul „Sfântul Nicolae" (1861-1873, restaurată în anii 1927-1930 şi pictată în 1929-1931 de Alexandru Pop din Cluj); mănăstirea franciscană, cu biserică în stil baroc (sec. 18); biserica evanghelică (sec. 19); bisericile „Buna Vestire" (iniţial cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil"), construită în anii 1936–1939, în stilul Renaşterii italiene, repictată în anii 1972–1974, şi „Adormirea Maicii Domnului" (1994–2008); ruinele cetăţii Deva; clădirea fostei cazarme, construită în 1880 pe locul uneia din 1785, în care astăzi funcţionează Colegiul Naţional Sportiv „Cetate"; clădirea fostei Prefecturi (1890), azi Palatul ad-tiv; clădirea Primăriei vechi (1886); Palatul Justiţiei (1899); biserica romano-catolică, construită de ceangăi în 1938; clădirea Teatrului (1911); sinagogă (1896); statuia pedestră a regelui dac Decebal, operă a sculptorului Radu Moga, dezvelită în 1937, şi statuia ecvestră a lui Decebal, realizată de Ion Jalea, dezvelită în 1978. Monumentul lui Horea, Cloşca şi Crişan. Pe Dealul Bejan, din SV oraşului, se află o rezervaţie forestieră (103 ha), care se remarcă prin faptul că aici, pe o supr. relativ restrânsă, există aproape toate speciile de stejar prezente în România: stejarul pedunculat (*Quercus robur),* gorunul (*Quercus dalechampii* şi *Quercus polycarpa*), cerul (*Quercus cerris*), gârniţa (*Quercus frainetto*) şi stejarul pufos (*Quercus pubescens* şi *Quercus virgiliana*). Coexistenţa lor a favorizat apariţia unui număr mare de hibrizi care dau acestei rezervaţii valoarea unui adevărat laborator natural. Dealul cetăţii, pe lângă valoarea de monument istoric a ruinelor cetăţii, se evidenţiază şi prin existenţa, în arealul său, a vegetaţiei şi faunei cu caractere xerotermofile, dezvoltată pe 30 ha.

Deva. Statuia lui Decebal

DEVESEL, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Blahniţei, pe terasele şi în lunca de pe stg. Dunării; 3 124 loc. (1 ian. 2011): 1 516 de sex masc. şi 1 608 fem. Morărit. Presă de ulei. Avicultură. Fermă de creştere a bovinelor. Viticultură. În satul Devesel, atestat documentar în 1637, se află o biserică din 1865, în satul Batoţi există o biserică ortodoxă din 1870, iar în satul Dunărea Mică este biserica „Sfântul Gheorghe" (sec. 19).

DEVESELU, com. în jud. Olt, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Romanaţi, pe Valea Pârliţi; 3 167 loc. (1 ian. 2011): 1 565 de sex masc. şi 1 602 fem. Staţie de c.f. Produse chimice.Morărit şi panificaţie. Fermă de creştere a bovinelor. Culturi de cereale şi plante tehnice. Aici au fost descoperite urmele unui castru roman (sec. 2–3). Bisericile cu acelaşi hram - „Sfântul Nicolae", în satele Deveselu (1905-1912) şi Comanca (1786-1798, refăcută în 1824). Conac (sec. 19), în satul Deveselu. Bază militară NATO (din 2011), cu 24 de rachete balistice destinate sistemului defensiv antirachetă.

DEZNA, com. în jud. Arad, alcătuită din 5 sate, situată în depresiunea omonimă, în zona de contact dintre Dealurile Codru-Moma şi M-ţii Codru-Moma, la confl. râului Moneasa cu Sebiş; 1 303 loc. (1 ian. 2011): 645 de sex masc. şi 658 fem. Producţie de maşini şi utilaje de folosinţă generală. Prelucr. marmurei, a lemnului şi a laptelui de bivoliţă. Creşterea bubalinelor. Pomicultură. Două heleşteie. Sanatoriu pentru recuperarea bolnavilor cu afecţiuni neuromotorii. Urmele unei cetăţi de piatră (sec. 13–16) pe dealul

Ozoiu (390 m alt.); în satul Dezna, menționat documentar, prima oară, în 1318, se află o biserică ortodoxă cu hramul „Pogorârea Duhului Sfânt"(sec. 16) și un castel în stil neoclasic (sec. 19).

DICHISENI, com. în jud. Călărași, alcătuită din 4 sate, situată în E Câmpiei Bărăganului, pe terasele și în lunca de pe stg. brațului Borcea al Dunării; 1 643 loc. (1 ian. 2011): 818 de sex masc. și 825 fem. Producție de furnire și panouri din lemn. Cherhana. Legumicultură; viticultură. Fond cinegetic. Între 17 febr. 1968 și 23 ian. 1981, com. **D.** a făcut parte din jud. Ilfov. Pe grădiștea Coslogeni, de pe terit. satului Coslogeni, a fost descoperită o stațiune arheologică cu două niveluri de locuire: o așezare neolitică, aparținând culturii materiale Hamangia și o așezare de la sf. Epocii bronzului și începutul Epocii fierului (bordeie, ceramică cu decor simplu). Biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (sec. 19), în satul Coslogeni; biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1875–1886), în satul Dichiseni. Com. **D.** are în componență satul Libertatea care s-a depopulat la sf. sec. 20 și începutul sec. 21, existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

DICIOSÂNMARTIN → Târnăveni.

DICULEȘTI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 4 sate, situată în Piem. Oltețului, pe stg. râului Olteț; 2 065 loc. (1 ian. 2011): 1 053 de sex masc. și 1 012 fem. În satul Diculești, atestat documentar în 1625, se află biserica „Sfântul Nicolae" (1913), în satul Băbeni-Oltețu, menționat documentar la 9 mart. 1602, există biserica „Sfântul Nicolae" (1779, pictată în 1812 și renovată în 1940 și 1989), declarată monument istoric, iar în satul Budești, atestat documentar la 25 iun. 1536, este biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1825). Com. **D.** a fost înființată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Diculești, Băbeni-Oltețu, Budești și Colelia din com. Făurești, jud Vâlcea.

DIDEȘTI, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, la confl. râului Tecuci cu Vedea; 1 302 loc (1 ian. 2011): 670 de sex masc. și 632 fem. Producție de amidon și produse din amidon. Prelucr. lemnului (mobilă). Culturi de cereale, de plante tehnice și de nutreț etc. Legumicultură. În satul Dideşti se află biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1705) a fostului schit, construită de logofătul Șerban Știrbei și pictată în 1936. În satul Dideşti s-a născut scriitorul Gala Galaction.

DIECI, com. în jud. Arad, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Gurahonț, în zona Dealurilor Codru-Moma, pe dr. Crișului Alb; 1 569 loc. (1 ian. 2011): 789 de sex masc. și 780 fem. Expl. de balast și andezit. Expl. și prelucr. lemnului. Prelucr. laptelui. Creșterea bovinelor. Pomicultură (meri, peri, pruni, piersici). Satul Dieci este menționat documentar, prima oară, în 1613. În satul Roșia, atestat documentar în 1553, se află biserica „Buna Vestire" zidită în anii 1846–1850 pe locul unei biserici din lemn care data din 1692. Muzeu etnografic, în satul Revetiș. Agroturism.

DIERNA → Orșova.

DIMACI → Suraia.

DIMĂCHENI, com. în jud. Botoșani, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare; 1 403 loc. (1 ian. 2011): 699 de sex masc. și 704 fem. Stație de c.f. Morărit. Pe terit. satului Verbia (azi Recia-Verbia), menționat documentar, prima oară, în 1437, au avut loc două bătălii: în zilele de *17 și 18 nov. 1561*, oastea domnului Alexandru Lăpușneanu (trădat de o mare parte a boierilor) a fost înfrântă, după o luptă înverșunată, de armata lui Ioan Iacob Heraclid (Despot Vodă), sprijinită de Habsburgi și nobilimea protestantă polonă în frunte cu nobilul Albert Laski. După ocuparea Sucevei, Despot Vodă a fost uns domn, obținând recunoașterea Porții Otomane în mart. 1562; la *6/16 mai 1600,* armata Țării Românești, comandată de Mihai Viteazul, a înfrânt, la Verbia, resturile forțelor polono-moldovenești, alungându-l de pe tron pe Ieremia Movilă și punând stăpânire pe Moldova. În acest fel, Mihai Viteazul a realizat pentru prima dată unirea politică a celor trei Țări Române, intitulându-se „domn al Țării Românești și Ardealului și a toată țara Moldovei". În satul Dimăcheni se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1612), declarată monument istoric. Com. **D.** a fost înființată la 17 iul. 2003 prin desprinderea satelor Dimăcheni, Mateieni și Recia-Verbia din com. Corlăteni, jud. Botoșani.

DIMITRIE CANTEMIR, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 5 sate, situată în NE Colinelor Fălciului, pe cursul superior al râului Elan; 2 813 loc. (1 ian. 2011): 1 427 de sex masc. și 1 386 fem. Morărit. Producție de ulei comestibil. Fermă de creștere a bovinelor. Muzeu etnografic (în satul Grumezoaia), inaugurat în 1968. Pădure de stejari seculari, în satul Grumezoaia, declarată rezervație forestieră. Înainte de 23 mart. 1974, com. **D.C.** s-a numit *Hurdugi*. Reșed. com. este satul *Hurdugi*. În satul Grumezoaia se află mănăstirea „Dimitrie Cantemir" (de maici) cu biserica din lemn având hramul „Vovidenia", ctitorie din anul 1692 a domnului Dimitrie Cantemir, construită pe locul unei biserici ce data din sec. 15. Până în 1802 a funcționat ca mănăstire de călugări, dată după care a devenit mănăstire de maici. Desființată de autoritățile comuniste la 28 oct. 1959, mănăstirea a fost reînființată în 1997. În biserică sunt păstrate valoroase icoane pictate în ulei pe lemn, pe piei de animale și pe pânză, datând din sec. 17–18.

DINOGETIA → Jijila (2).

DINTR-UN LEMN, Mănăstirea ~ → Frâncești.

DIOSIG, com. în jud. Bihor, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Ierului, pe râul Ier; 6 944 loc. (1 ian. 2011): 3 484 de sex masc. și 3 460 fem. Stație de c.f. Viticultură. Producție de ulei comestibil, de confecții textile și de încălțăminte. Produse alim. Culturi de cereale, de plante tehnice și de nutreț etc. În perimetrul com. **D.** a fost scos la iveală un tezaur de monede romane, republicane. În satul Diosig, menționat documentar, prima oară, în 1278, se află castelul „Zichy" (1701) și o biserică din 1928. Până la 23 apr. 2003, com. **D.** a avut în componență satele Roșiori, Mihai Bravu și Vaida care la acea dată au format com. Roșiori, jud. Bihor.

DIOȘTI, com. în jud. Dolj, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Romanați, în zona de izv. a râului Gologan; 3 088 loc. (1 ian. 2011): 1 547 de sex masc. și 1 541 fem. Culturi de cereale, de plante tehnice și de nutreț etc. Complex avicol. În satul Dioşti se află bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1866–1868, refăcută în 1925) și „Sfinții Voievozi" (1834, reclădită în 1871); în satul Radomir se află biserica „Sfântul Gheorghe", construită în 1815 prin strădania lui Hagi Maciu și reparată în 1897–1898 și în 1937, iar în satul Ciocănești există un han din

sec. 19 şi biserica având hramul „Sfinţii 40 de Mucenici" (1910).

DITRĂU 1. Pas în Carpaţii Orientali, între M-ţii Giurgeu, la V, şi M-ţii Suhard, la E, la 1 036 m alt., în zona de izv. a râului Putna (afl. al Bistricioarei). Asigură legătura rutieră (drum parţial nemodernizat) între Moldova şi Transilvania (varianta Bicaz–Ceahlău–Grinţieş–Tulgheş–Ditrău–Gheorgheni).

2. Com. în jud. Harghita, alcătuită din 3 sate, situată în Depr. Gheorgheni, la poalele de SV ale M-ţilor Giurgeu, pe râul Ditrău; 5 754 loc. (1 ian. 2011): 2 854 de sex masc. şi 2 900 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Zăcăminte de minereuri şi sulfuri polimetalice. Expl. de roci pentru constr. Producţie de încălţăminе, de băuturi răcoritoare şi de cherestea. Morărit. Culturi de cartofi. În satul Ditrău, menţionat documentar, prima oară, în 1567, se află biserica ortodoxă cu hramul „Sfânta Ecaterina" (sec. 17) şi o biserică romano-catolică de mari dimensiuni (56 m lungime şi 23 m lăţime) construită în anii 1908–1913, după planul arhitectului Kiadek Ştefan din Subotica (Serbia), pe locul unei biserici care data dinainte de anul 1500 şi care fusese reconstruită în 1747 şi înconjurată de un zid de incintă construit în 1771. Biserica actuală este străjuită de două turnuri gemene de 75 m înălţime fiecare. Ferestre cu frumoase vitralii.

DOBA, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Someşului, la graniţa cu Ungaria; 2 847 loc. (1 ian. 2011): 1 371 de sex masc. şi 1 476 fem. Producţie de palincă. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor. Culturi de cereale. Poieni cu narcise şi cu lalele pestriţe. Bibliotecă publică (c. 10 000 vol.). În satul Doba, menţionat documentar, prima oară, în 1323, se află biserica ortodoxă cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", construită în 1946 pe locul unei biserici din anul 1804, şi o biserică greco-catolică, ctitorie din 1854 a grofului Károlyi. Bisericile cu acelaşi hram – „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", în satele Boghiş (1858) şi Traian (1931). În satul Dacia există biserica „Sfiinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1951).

DOBÂRCENI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare, la izv. râului Corogea; 2 765 loc. (1 ian. 2011): 1 383 de sex masc. şi 1 382 fem. Nod rutier. Confecţii metalice. Satul Dobârceni este menţionat documentar, prima oară, în 1427.

DOBÂRLĂU, com. în jud. Covasna, alcătuită din 4 sate, situată în SE Depr. Sfântu Gheorghe; 2 128 loc. (1 ian. 2011): 1 085 de sex masc. şi 1 043 fem. În satul Dobârlău, menţionat documentar, prima oară, în jurul anului 1760, se află o biserică ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", construită în 1795, restaurată în 1883, 1920, 1964 şi pictată în 1965, iar în satul Mărcuş, atestat documentar în 1505, există mănăstirea Mărcuş (de maici) cu biserica având dublu hram – „Sfinţii Români" şi „Acoperământul Maicii Domnului", ctitorie din anii 1992–1995 a stareţei Serafima Comşa, întemeiată pe locul unei biserici, a unui paraclis şi a mai multor chilii construite de mătuşa ei, Suzana Comşa, în anii 1950–1952 şi demolate de autorităţile comuniste în 1973. În sec. 17–18 pe acest loc a existat un schit ortodox, care a fost distrus din ordinul generalului Adolph von Buccow la 13 iun. 1761. Pe lângă mănăstirea Mărcuş funcţionează, din anul 2001, orfelinatul „Sfânta Iustina" care adoptă fetiţe orfane sau abandonate de părinţi.

DOBRA 1. Com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Cricovului, la confl. râului Pârscov cu Ialomiţa; 3 753 loc. (1 ian. 2011): 1 843 de sex masc. şi 1 910 fem. Nod rutier. Producţie de ambalaje din carton. Legumicultură (roşii, ardei, morcovi ş.a.). Pădure (150 ha) în care se află o rezervaţie de zimbri. Fond cinegetic (mistreţi, iepuri ş.a.). În satul Dobra se află biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1810, renovată în 1860).

2. Com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 13 sate, situată în depresiunea omonimă, în zona de contact a teraselor de pe stg. Mureşului cu prelungirile de NV ale M-ţilor Poiana Ruscăi, la confl. râului Dobra cu Mureşul; 3 348 loc. (1 ian. 2011): 1 671 de sex masc. şi 1 677 fem. Staţie de c.f. Expl. de calcar (în satul Roşcani). Prelucr. lemnului. Balastieră. Pomicultură. Satul Abucea este menţionat documentar, prima oară, în 1491 cu numele *Habwcha* (sau *Habucha*), iar în 1750 cu toponimul *Abucsa*. Satul Dobra este atestat documentar în 1387. În satul Roşcani se află biserica având hramul „Buna Vestire" (sec. 15) cu ancadramente gotice şi picturi murale interioare din 1766. Biserici din lemn, cu acelaşi hram – „Cuvioasa Parascheva", în satele Abucea (sec. 18) şi Stânceşti (sec. 19) şi biserici din zid, cu acelaşi hram – „Cuvioasa Parascheva", în satele Lăpuşnic (sec. 17) şi Răduleşti (sec. 17).

DOBRENI, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 3 sate, situată în N Depr. Cracău-Bistriţa, la confl. râului Almaş cu Horaiţa; 1 738 loc. (1 ian. 2011): 858 de sex masc. şi 880 fem. Nod rutier. Prelucr. lemnului. Agroturism. Pădure de mesteceni (rezervaţie forestieră). În satul Dobreni se află mănăstirea Horaiţa (de călugări), înfiinţată în anul 1822 prin hrisov domnesc semnat de Ioan (Ioniţă) Sandu Sturdza şi prin osârdia arhimandritului Irinarh, pe locul unei biserici care data din prima jumătate a sec. 15 şi menţionată documentar la 11 iul. 1428 într-un hrisov semnat de domnul Alexandru cel Bun. Biserica actuală a mănăstirii Horaiţa, cu hramul „Botezul Domnului", de mari dimensiuni (30 m lungime, 17 m lăţime, 20 m înălţime), a fost construită în anii 1848–1867 prin străduania arhimandritului Ermoghen Buhuş. Biserica este unică în felul ei deoarece prezintă elemente de arhitectură romano-bizantină, precum şi influenţe inspirate din configuraţia bisericilor ruseşti, respectiv numărul mare de turle (opt). Picturile murale interioare au fost executate în stil neobizantin, pe un fond cărămiziu, în anii 1988–1993, de un colectiv condus de Mihai Chiuaru. În biserică este păstrată icoana Maicii Domnului, făcătoare de minuni, datând din prima jumătate a sec. 18. Pe latura de N a complexului monahal se află paraclisul „Sfântului Nicolae" construit în anii 1850–1852 în timpul stăreţiei arhimandritului Ermoghen Buhuş. Turnul-clopotniţă, în care se află şi paraclisul „Pogorârea Duhului Sfânt", a fost ridicat în anii 1853–1855, iar celelalte

Dobreni. Biserica „Botezul Domnului" a mănăstirii Horaiţa

anexe din cadrul ansamblului monastic au fost construite după 1920. La această mănăstire a fost surghiunit, pentru 75 de zile (începând cu sept. 1918), principele Carol (fiul regelui Ferdinand şi al reginei Maria), ca urmare a căsătoriei în ascuns cu Zizi Lambrino precum şi a faptului că principele Carol trecuse graniţa în Rusia cu un paşaport fals. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (1832) şi „Sfântul Dumitru" (1752, cu pridvor adăugat în 1933), în satele Căşăria şi Sărata. Până la 25 mart. 2005, com. **D.** a avut în componenţă satele Negreşti şi Poiana, care la acea dată au format com. Negreşti, jud. Neamţ.

DOBREŞTI 1. Com. în jud. Argeş, alcătuită din 2 sate, situată în Piem. Cândeşti; 1 812 loc. (1 ian. 2011): 906 de sex masc. şi 906 fem. Expl. şi prelucr. lemnului. Pomicultură. În satul Dobreşti se află biserica „Înălţarea Domnului" (1865, restaurată în anul 2010).

2. Com. în jud. Bihor, alcătuită din 8 sate, situată în depr. omonimă, în zona Dealurilor Pădurea Craiului, la poalele vestice ale M-ţilor Pădurea Craiului, pe cursul superior al râului Holod; 5 476 loc. (1 ian. 2011); 2 763 de sex masc. şi 2 713 fem. Expl. de bauxită (în satul Luncasprie). Instalaţie de preparare a bauxitei. Expl. si prelucr. lemnului (mobilă pentru birouri); producţie de articole de voiaj, de marochinărie şi de încălţăminte. Satul Dobreşti este menţionat documentar, prima oară, în 1508. Bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1756) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1725, pictată în 1769), în satele Topa de Jos şi Luncasprie.

3. Com. în jud. Dolj, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Romanaţi; 2 544 loc. (1 ian. 2011): 1 320 de sex masc. şi 1 224 fem. Nod rutier. Morărit. Fermă de creştere a porcinelor. Legumicultură. În satul Murta se află biserica având hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1839–1845, refăcută în 1894), iar în satul Căciulăteşti există schitul Zdrelea (Jdrelea)-Roaba, ctitorie de la sf. sec. 15, probabil, a boierilor Craioveşti, refăcut în sec. 17 şi apoi reconstruit în alt loc, şi biserica „Sfântul Dumitru" (1854–1855).

4. Mănăstirea ~ → Bara.

DOBREŢU, com. în jud. Olt, alcătuită din 3 sate, situată în SE Piem. Olteţului, pe râul Horezu; 1 272 loc. (1 ian. 2011): 619 de sex masc. şi 653 fem. Pomicultură (meri, pruni). Biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1789), în satul Curtişoara.

DOBRII, Vârful ~, vf. în M-ţii Cernei, constituind alt. max. a acestora (1 928 m).

DOBRIN, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 6 sate, situată în Dealurile Sălajului, pe râul Sălaj; 1 735 loc. (1 ian. 2011): 847 de sex masc. şi 888 fem. Pomicultură; viticultură. Satul Dobrin este menţionat documentar, prima oară, în 1423. Bisericile din lemn cu acelaşi hram, „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", în satele Dobrin (1720) şi Doba (sec. 17).

DOBROEŞTI, com. în jud. Ilfov, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Vlăsiei, pe stg. râului Colentina, la marginea de E a municipiului Bucureşti; 7 479 loc. (1 ian. 2011): 3 654 de sex masc. şi 3 825 fem. Creşterea bovinelor. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ etc. Legumicultură. Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997 com. **D.** a făcut parte din Sectorul Agricol Ilfov. În satul Fundeni se află biserica având hramul „Sfântul Eftimie" (1699; → *Fundeni 1*), iar în satul Dobroeşti există biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1861, reparată în 1896 şi restaurată în 1999), cu picturi murale interioare executate în anii 1932-1933 de Constantin Vasilescu şi catapeteasmă din lemn de stejar montată în anul 2006.

DOBROGEA 1. Podişul Dobrogei, mare unitate de podiş în SE României, între Dunăre, la V şi N, Delta Dunării, la NE, ţărmul Mării Negre, la E, şi graniţa cu Bulgaria, la S, suprapusă peste trei subunităţi structurale, diferite atât prin fundament, cât şi prin cuvertura sedimentară de suprafaţă. **Pod. Dobrogei de Nord**, situat între Valea Dunării, la V şi N, Delta Dunării, la NE, complexul Razim-Sinoie, la E, şi aliniamentul văilor Peceneaga–Slava, la S, cu înălţimi de 150–400 m, reprezintă o asociere de trei subunităţi morfostructurale, bine diferenţiate între ele: *Pod. Niculiţel, Dealurile Tulcei* şi *Pod. Babadag*. Fundamentul este constituit din formaţiuni paleozoice, străbătute de mase granitice, peste care există depozite calcaroase, grezoase, argiloase, triasice şi cretacice. Importante zăcăminte de pirite cuprifere (Altân Tepe) şi baritină (Somova); roci de constr. (granit, porfir, calcar). Păduri de stejar în amestec cu gorun, tei alb, jugastru etc. Pomicultură; viticultură (podgoria Niculiţel). **Pod. Dobrogei Centrale** sau **Pod. Casimcea**, situat între aliniamentul văilor Peceneaga–Slava, la N, ţărmul Mării Negre, la E, Pod. Carasu, la S, şi Dunăre, la V, este constituit predominant din şisturi verzi în fundament (care adeseori apar la supr.), peste ele aflându-se formaţiuni jurasice şi cretacice. Este un podiş de eroziune, cu înălţimi de 150–320 m, fragmentat pe direcţia NV-SE de râul Casimcea. Masivele calcaroase, resturi ale unei bariere de corali din Jurasic, rămase la supr. sub forma unor martori de eroziune pe aliniamentul Hârşova–Crucea–Gura Dobrogei, cheile, dolinele şi peşterile din această zonă dau o notă de diversitate în peisaj. Pod. Dobrogei Centrale cuprinde mai multe subunităţi: *Pod. Casimcei, Pod. Hârşovei* şi *Pod. Istriei.* **Pod. Dobrogei de Sud**, cuprins între Dunăre, la V, Pod. Dobrogei Centrale, la N, ţărmul Mării Negre, la E, şi graniţa cu Bulgaria, la S, corespunde în fundament soclului rigid de platformă, format din şisturi cristaline mezometamorfice peste care sunt extinse depozite de gresii şi calcare mezozoice şi neogene, acoperite de o cuvertură de loess. Circa 2/3 din supr. acestui podiş este drenată de bazine hidrografice care sunt tributare Dunării. Unele diferenţieri geomorfologice permit împărţirea Pod. Dobrogei de Sud în trei subunităţi: *Pod. Carasu* sau *Pod. Dorobanţului, Pod. Oltinei* şi *Pod. Cobadin* (cu Pod. Negru Vodă). Vegetaţie de stepă cu procent ridicat de plante termofile. Viticultură (podgoriile Murfatlar şi Ostrov).

2. M-ţii Dobrogei → Măcin (1).

DOBROMIR, com. în jud. Constanţa, alcătuită din 6 sate, situată în Pod. Oltinei, pe râul Valea Mare; 2 991 loc. (1 ian. 2011): 1 563 de sex masc. şi 1 428 fem. Expl. de calcar (în satul Lespezi). Creşterea ovinelor şi caprinelor. Culturi de cereale, de plante uleioase şi de nutreţ etc. Pomicultură (piersici, cireşi, caişi). Înainte de 17 febr. 1968 s-a numit *Dobromiru din Vale*.

DOBROMIRU DIN VALE → Dobromir.

DOBROSLOVENI, com. în jud. Olt, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Romanaţi, la confl. râului Frăsinet cu Teslui; 3 883 loc. (1 ian. 2011): 1 879 de sex masc. şi 2 004 fem. Nod rutier. Morărit şi panificaţie. Apicultură. Legumicultură. Muzeu de istorie. Pe terit. satului Reşca au fost descoperite vestigii

neolitice, aparţinând culturilor materiale Sălcuţa şi Vădastra (milen. 4 î.Hr.), din Epocile bronzului (cultura materială Verbicioara, sec. 16–13 î.Hr.) şi fierului (cultura materială Basarabi, sec. 9–6 î.Hr.). Tot aici, au fost identificate ruinele oraşului roman *Romula* (sec. 2–3), dezvoltat pe locul unei vechi aşezări dacice, cunoscută sub numele de *Malva*. Oraşul *Romula*, devenit capitala prov. Dacia Malvensis, era format din 2 castre, construite la începutul sec. 2 (unul dintre ele de dimensiuni mari, 60 x 80 m), incluse în sistemul defensiv al limesului alutan, şi din oraşul propriu-zis, înconjurat cu două centuri de apărare: prima consta dintr-un zid de cărămidă, gros de 1,95 m, cu laturile de 182 x 216 m, iar a doua, exterioară, era formată dintr-un val de pământ (300 x 200 m), dublat de şanţ, construită în anul 248 pe vremea lui Filip Arabul. În timpul domniei împăratului Hadrian, oraşul *Romula* a fost ridicat la rangul de *municipium*, iar în timpul lui Septimius Severus la cel de *colonia*. În interiorul ariei urbane au fost descoperite, în anii 1965–1977, urmele unor temple, terme, ateliere, canale de scurgere, cuptoare pentru ars cărămida, precum şi inscripţii, opaiţe, capul unei statui din marmură reprezentând o divinitate (probabil Fortuna), capul unei statuete înfăţişând pe Liber Pater, o placă din bronz a Cavalerilor danubieni etc. Oraşul *Romula* a fost locuit până în sec. 6. Biserică cu dublu hram - „Sfântul Nicolae" şi „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1781–1786, reparată în 1927), cu fresce originare, declarată monument istoric, în satul Reşca. Bisericile cu acelasi hram - „Sfântul Nicolae", în satele Dobrosloveni (1847, reparată în anii 1929-1931) şi Frăsinetu (1853).

DOBROTEASA, com. în jud. Olt, alcătuită din 4 sate, situată în Piem. Cotmeana, pe stg. văii Oltului; 1 871 loc. (1 ian. 2011): 885 de sex masc. şi 986 fem. Nod rutier. Producţie de ţigle şi cărămizi. Biserică având hramul „Cuvioasa Parascheva" (1843–1845) şi cula „Galiţa" (1790–1800), în satul Câmpu Mare.

DOBROTEŞTI 1. Com. în jud. Dolj, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Romanaţi; 1 916 loc. (1 ian. 2011): 940 de sex masc. şi 976 fem. În satul Dobroteşti se află bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1818, refăcută în 1848 sau 1858) şi „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1790). Com. **D.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Dobroteşti şi Nisipuri din com. Amărăştii de Sus, jud. Dolj.

2. Com. în jud. Teleorman, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Tecuci; 4 695 loc. (1 ian. 2011): 2 312 de sex masc. şi 2 483 fem. Produse lactate. Creşterea bovinelor. Culturi de cereale şi plante tehnice. Biserica având hramul „Sfinţii Voievozi" (1753, refăcută în 1870 şi pictată în 1913) şi clădirea Primăriei (1935), în satul Dobroteşti.

DOBROVĂŢ, com. în jud. Iaşi, formată dintr-un sat, situată în E Pod. Central Moldovenesc, la poalele Dealului Coloneasa, pe pârâul Dobrovăţ, afl. al râului Vasluieţ; 2 473 loc. (1 ian. 2011): 1 242 de sex masc. şi 1 231 fem. Expl. lemnului. Creşterea ovinelor şi bovinelor. În satul Dobrovăţ, menţionat documentar, prima oară, în 1499, se află mănăstirea cu acelaşi nume (de călugări), cu biserica „Pogorârea Duhului Sfânt", ctitorită de Ştefan cel Mare; construcţia bisericii a început la 27 apr. 1503 şi s-a terminat în 1504. Este un edificiu monumental (restaurat în 1975–1977) cu o lungime de 32 m şi o lăţime de 8 m, ce conservă la interior un valoros ansamblu de picturi murale executate între anii 1527 şi 1531, reprezentând teme iconografice cu orientare monastică („Scara lui Ioan Climax", „Minunea Sfântului Sava" ş.a.). O valoare deosebită prezintă tabloul votiv care îl înfăţişează pe domnitorul ctitor, cu macheta bisericii în mâini, alături de fiii săi, Bogdan III şi Petru Rareş. Turn de poartă cu decoraţii de factură baroc-moldovenească (sec. 18). După secularizarea averilor mănăstireşti în 1863, mănăstirea Dobrovăţ a sărăcit complet, fapt ce a determinat transformarea ei în penitenciar (1865–1900), apoi în orfelinat de fete (1900–1903) şi Şcoală de agricultură (1903–1930). Între 1930 şi 1948 a funcţionat din nou ca mănăstire de călugări, apoi ca şcoală, până în 1970, ca biserică de mir până în 1990 şi reînfiinţată ca mănăstire de maici în 1990. Din 1992 a devenit mănăstire de călugări. În satul Dobrovăţ mai există o biserică paraclis, cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1743) şi o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Pantelimon" (1797).

DOBRUN, com. în jud. Olt, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Romanaţi, pe râul Olteţ; 1 397 loc. (1 ian. 2011): 711 de sex masc. şi 686 fem. Bisericile cu acelaşi hram - „Sfântul Nicolae", în satele Dobrun (1846, reparată în 1924; picturile murale originare au fost spălate în 1937) şi Roşienii Mari (1843, reconstruită în 1901). Până la 7 mai 2004, com. **D.** a avut în componenţă satele Osica de Jos şi Bobu, care la acea dată au format com. Osica de Jos.

DOBRUŞA, Mănăstirea ~ → Ştefăneşti (3).

DOCHIA, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Cracău-Bistriţa din Subcarpaţii Neamţului, pe cursul inferior al râului Cracău, la 20 km NE de municipiul Piatra-Neamţ; 2 785 loc. (1 ian. 2011): 1 363 de sex masc. şi 1 422 fem. Producţie de ambalaje din lemn. Satul Dochia a fost întemeiat în anul 1880, iar satul Băluşeşti apare consemnat în documente în anul 1864. Com. **D.** a fost înfiinţată la 19 iun. 2003 prin desprinderea satelor Dochia şi Băluşeşti din com. Girov, jud. Neamţ.

DOCLIN, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Dognecei cu M-ţii Dognecei; 2 009 loc. (1 ian. 2011): 1 029 de sex masc. şi 980 fem. Staţie de c.f. Expl. de nisip. Centru viticol (satul Tirol) şi de ceramică populară (satul Biniş). În satul Doclin, menţionat documentar, prima oară, în 1597, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 19, pictată în 1911 şi reparată în 1999).

DODEŞTI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 2 sate, situată în zona Colinelor Fălciului, pe interfluviul Bârlad-Urdeşti; 1 858 loc. (1 ian. 2011): 909 de sex masc. şi 949 fem. Haltă de c.f. (în satul Dodeşti). Săpăturile arheologice efectuate în anii 1967–1975 au scos la iveală fragmente de vase ceramice datând din Neolitic şi vestigii materiale din sec. 4–11. Satul Dodeşti apare consemnat în documente, prima oară, la 3 febr. 1495, iar satul Urdeşti în 1467. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1825), în satul Dodeşti. Com. **D.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Dodeşti şi Urdeşti din com. Viişoara, jud. Vaslui.

DODU → Rarău (1).

DOFTEANA, com. în jud. Bacău, alcătuită din 7 sate, situată în Depr. Dărmăneşti, la confl. râului Dofteana cu Trotuş; 11 256 loc. (1 ian. 2011): 5 647 de sex masc. şi 5 609 fem. Staţie de c.f. Expl. de petrol şi nisip. Producţie de mobilă şi de cherestea. Muzeu etnografic. În satul Dofteana, atestat documentar la 8 sept. 1436, se află o biserică ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1885-1888, pictată în 1906-1907), o biserică romano-catolică (1997) şi un conac din sec. 19, iar în satul Larga există biserica „Sfinţii Voievozi" (1804-1812). Parc dendrologic (25,7 ha), cu specii exotice: pin oriental *(Pinus armandii)*, molid american *(Picea rubra, Picea omorika)*, pin *(Pinus nigra var. carmanica)*, ienupăr de Virginia *(Juniperus virginiana)* etc.

DOGNECEA 1. Munţii Dognecei, masiv muntos în NV M-ţilor Banatului, între văile Pogăniş, la N, şi Caraş, la S. Alt. max.: 617 m (vf. Culmea Mare). Alcătuit din formaţiuni de fliş grezos, argilo-bituminoase, şisturi sericito-cloritoase etc. Acoperit cu păduri de gorun în amestec cu carpen. Zăcăminte de min. de fier, min. complexe ş.a.

2. Dealurile Dognecei, zonă colinară aparţinând Dealurilor Vestice, situată între M-ţii Dognecei, la E, Câmpia Bârzavei, la V, şi Dealurile Pogănişului, la N, şi râul Caraş, la S. Prezintă culmi prelungi, domoale (200–300 m alt.), separate de văi largi, cu lunci şi terase constituite din depozite aluvionare şi loessoide.

3. Com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 2 sate, situată la poalele de S ale M-ţilor Dognecei, pe râul Dognecea; 2 050 loc. (1 ian. 2011): 1 010 de sex masc. şi 1 040 fem. Expl. de min. de fier, de plumb şi de sulfuri polimetalice. Producţie de articole din material plastic pentru construcţii şi de echipamente de ventilaţie şi frigorifice. Prelucr. lemnului. Staţie de îmbuteliere a apei plate şi a sucurilor naturale (în satul Calina). Pomicultură. În satul Dognecea, menţionat documentar în 1722, se află o biserică romano-catolică (1736-1741), iar în satul Calina există o biserică din lemn cu hramul „Mântuirea Maicii Domnului" (1780), declarată monument istoric. Agroturism.

DOICEŞTI 1. Com. în jud. Dâmboviţa, formată dintr-un sat, situată în Subcarpaţii Ialomiţei, pe râul Ialomiţa; 4 995 loc. (1 ian. 2011): 2 411 de sex masc. şi 2 584 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 1 ian. 1890). Termocentrală (120 MW), dată în folosinţă în 1954. Produse chimice (pigmenţi şi coloranţi) şi ceramice (cărămizi, ţigle, blocuri ceramice). Morărit. Pomicultură. Biserică având hramul „Naşterea Maicii Domnului" (1701–1706), cu picturi murale de epocă, parţial refăcute, şi coloane, în pridvor, cu caneluri în torsadă. Ruinele caselor domneşti ale lui Constantin Brâncoveanu (case construite în anul 1706).

2. Mănăstirea ~ → Glodeni (1).

DOLHASCA, oraş în jud. Suceava, situat în zona de contact a Pod. Sucevei cu terasele de pe dr. Siretului, la confl. râului Şomuzu Mare cu Siretul; 11 386 loc. (1 ian. 2011): 5 647 de sex masc. şi 5 739 fem. Supr.: 110 km², din care 13 km² în intravilan; densitatea: 876 loc./km². Nod feroviar (staţia de c.f. a fost inaugurată la 15 dec. 1869) şi rutier. Expl. de balast. Producţie de alcool şi de cherestea. Centru de olărit. Com **D.** a fost trecută în categoria oraşelor la 7 apr. 2004, având în subordine ad-tivă satele Budeni, Gulia, Poiana, Poienari, Probota, Siliştea Nouă şi Valea Poienei. În satul Probota se află mănăstirea Probota (de maici) alcătuită din biserică, din casele domneşti, restaurate de curând, din clopotniţă (1550), din casa stăreţiei şi dintr-o incintă patrulateră cu laturile de 90 x 90 m, ocrotită de ziduri înalte de 6 m, străjuite de turnuri de apărare la colţuri şi de un turn de poartă (1550). Biserica mănăstirii, având hramul „Sfântul Nicolae", este prima ctitorie a domnului Petru Rareş, de mari dimensiuni (36,20 m lungime, 9,50 m lăţime şi 27,70 m înălţimea turlei), construită în 1530 (sfinţită la 16 oct. 1530) pe locul unei biserici din lemn ctitorită de Petru I Muşat în 1398 şi a unei alte biserici ce data din anul 1440. Biserica are un pridvor închis, o turlă octogonală, deschisă pe naos, luminată de 4 ferestre, abside poligonale, marcate de arcade oarbe şi ocniţe, şi ferestre încadrate de chenare gotice din piatră cioplită. Faţadele sunt acoperite de firide, sub cornişă, care mai păstrează picturi originare. Picturile murale interioare şi exterioare au fost executate în frescă în anii 1531–1532, unele refăcute în 1550 şi restaurate

Dolhasca. Biserica „Sfântul Nicolae" a mănăstirii Probota

în totalitate în 1844. Pe peretele dinspre Vest al bisericii se află tabloul votiv care îl înfăţişează pe domnul Petru Rareş cu familia. Picturile murale exterioare au rezistat parţial la intemperiile vremii, păstrându-se doar câteva fragmente din frescele originare. În gropniţa bisericii se află mormintele doamnei Oltea (mama lui Ştefan cel Mare), doamnei Elena (a doua soţie a lui Petru Rareş), domnului Moldovei, Petru Rareş († 1546) şi al fiului său Ştefăniţă († 1552), precum şi alte pietre de mormânt cu epigrafe, realizate din marmură albă în perioada 1464–1640, cu elemente decorative geometrice şi vegetale, reprezentative pentru sculpturile acelor vremuri. Atât biserica mănăstirii Probota, cât şi picturile ei murale au fost restaurate în anii 1996–2001 de către UNESCO, în colaborare cu Ministerul Culturii, cu Arhiepiscopia Sucevei şi Rădăuţilor şi cu sprijinul financiar al Fondului Japonez pentru încredere. Biserica „Sfântul Nicolae" a mănăstirii Probota a fost declarată monument UNESCO (1993) şi monument istoric (2004). Mănăstirea Probota a fost desfiinţată de către autorităţile comuniste prin decretul nr. 410 din 28 oct. 1959 şi reînfiinţată în 1991 ca mănăstire de călugări după care, în 1993, a fost transformată în mănăstire de maici. În satul Poiana există biserica având hramul „Naşterea Maicii Domnului"-Rahtivani (1896) şi rateşul „Rahtivanu" (începutul sec. 19), azi în ruine.

DOLHEŞTI 1. Com. în jud. Iaşi, alcătuită din 3 sate, situată în E Pod. Central Moldovenesc, pe cursul superior al râului Crasna; 2 868 loc. (1 ian. 2011): 1 461 de sex masc. şi 1 407 fem. Expl. de argilă, de nisip şi de gresii. Iazul Crăşniţa (2,5 ha). În arealul satului Dolheşti, menţionat documentar, prima oară, în 1406, a fost descoperit un tezaur compus din mo-

nede de aur şi un lanţ de aur datând din sec. 11. În satul Brădiceşti se află mănăstirea cu acelaşi nume (de călugări), întemeiată ca schit în anul 1691 de către Varlaam, episcop de Huşi, pe moşia Mariei Racoviţă. În 1740, schitul a fost jefuit de tătari, iar monahii luaţi ca robi. Schitul a fost refăcut abia în 1756 prin strădania episcopului Inochentie cu sprijinul domnului Matei Ghica. Biserica din lemn, cu hramul „Buna Vestire", a fost construită în anii 1692–1694, are un pridvor din 1768 şi picturi pe pereţii interiori datând din 1853. Biserica (declarată monument istoric) este dominată de o turlă centrală, mai mare, încadrată de o parte şi de alta de două turle mai mici, toate având aspectul turlelor bisericilor ruseşti. Deasupra pridvorului există o altă turlă, asemănătoare cu celelalte trei. Biserica a fost restaurată în anii 1853, 1883, 1903. În perioada 1940–1945 a fost construită biserica de zid cu hramul „Sfântul Ilie", aflată în prezent într-o fază avansată de degradare. Mănăstirea a fost desfiinţată de autorităţile comuniste prin decretul 410 din 28 oct. 1959 şi reînfiinţată în 1992. Agroturism.

2. Com. în jud. Suceava, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Sucevei, pe râul Şomuzu Mare; 3 901 loc. (1 ian. 2011): 1 911 de sex masc. şi 1 990 fem. Haltă de c.f. Reşed. com. este satul *Dolheştii Mari*. Prelucr. lemnului. Produse lactate. Creşterea bovinelor. Centru de olărit. În perimetrul com. **D.** au fost descoperite vestigiile unei aşezări aparţinând culturii materiale Horodiştea-Folteşti (milen. 3–2 î.Hr.) în care s-au găsit ceşti, pahare, amfore cu decor incizat, topoare din silex etc., precum şi o necropolă datând din perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului. În satul Dolheştii Mari se află biserica având hramul „Sfânta Cuvioasă Parascheva", ctitorie dinainte de anul 1481 a hatmanului Şendrea, cu picturi murale originare (între care se remarcă tabloul votiv cu chipul ctitorului) şi cu pridvor adăugat în 1854, iar în satul Dolheştii Mici există biserica „Sfântul Nicolae" (1925).

DOLJ, judeţ situat în S-SV României, în bazinul inf. al Jiului, pe stg. Dunării, la graniţa cu Bulgaria, între 43°43' şi 44°42' latitudine N şi între 22°50' şi 24°16' longitudine E, mărginit de jud. Mehedinţi (V şi NV), Gorj (N), Vâlcea (NE) şi Olt (E) şi de Bulgaria (S), de care este separat prin apele fluviului Dunărea pe o distanţă de 150 km. *Supr.*: 7 414 km^2 (3,11% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 700 431 loc. (3,27% din populaţia ţării), din care 339 534 loc. de sex masc. (48,5%) şi 360 897 de sex fem. (51,5%). *Populaţia urbană*: 378 733 loc. (54,0%); *rurală*: 321 698 loc. (46,0%). *Densitatea*: 94 loc./km^2. *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 90% români, 4,5% rromi, apoi macedoneni, sârbi, bulgari, greci, evrei ş.a. *Reşed.*: municipiul Craiova. *Oraşe*: Băileşti (municipiu), Bechet, Calafat (municipiu), Dăbuleni, Filiaşi, Şegarcea. *Comune*: 104. *Sate*: 378 (din care 14 aparţin municipiilor şi oraşelor). *Localit. componente ale municipiilor şi oraşelor*: 5.

Relief predominant de câmpie (43% din supr. jud. **D.**), aparţinând sectorului vestic al Câmpiei Române, reprezentat prin subunităţile sale (Câmpia Desnăţui, Câmpia Romanaţi şi extremitatea de E a Câmpiei Blahniţei), ce ocupă partea central-sudică a jud. **D**. Regiunea de câmpie, cunoscută şi sub numele de Câmpia Olteniei, este formată, în cea mai mare parte, din terasele Dunării, exprimate în relief prin câmpuri netede, cu uşoară înclinare spre S. În partea de NV şi de NE a jud. **D**. se desfăşoară zone mai înalte, cu aspect colinar şi de platouri piemontane, care aparţin extremităţii sudice a Piem. Getic, ce se prelungeşte în această parte prin subunităţile sale – Piem. Bălăciţei şi Dealurile Amaradiei – care ating valori altitudinale de 200–300 m. În extremitatea sudică a jud. **D.** se extinde lunca Dunării, cea mai joasă treaptă de relief (28–40 m alt.), care este, de fapt, un întins şes aluvial, denivelat pe alocuri de şirurile de dune de nisip la Maglavit, Ciupercenii Noi, Desa, Dăbuleni ş.a.

Climă temperat-continentală, cu veri foarte calde şi ierni moderate şi cu valori termice anuale ce variază între 10°C (în N) şi 11,5°C (în S). Temp. max. absolută (44,3°C) s-a înregistrat la staţia meteorologică din Calafat (24 iul. 2007), cu doar două zecimi de grad mai mică faţă de temp. max. absolută a ţării (44,5° C), înregistrată la 10 aug. 1951 la staţia meteorologică Ion Sion din jud. Brăila, iar minima absolută (–35,5°C) la Craiova (25 ian. 1963). Cantităţile medii anuale de precipitaţii însumează 486 mm, în S (la Bechet) şi c. 600 mm, în N (la Brădeşti). Vânturile predominante bat cu o frecvenţă mai mare dinspre E (24,6%) şi V (18,7%) în partea central-nordică a jud. **D.** şi dinspre SE (20,1%) şi V (14,1%) în jumătatea sudică a acestuia. Vitezele medii anuale ale vânturilor variază între 1,2 şi 4,3 m/s. În sezonul cald al anului, în partea de S a jud **D.**, intensitatea mai mare a vânturilor care bat dinspre V determină mobilitatea accentuată a dunelor de nisip din sectorul Calafat–Bistreţ–Dăbuleni.

Reţeaua hidrografică, cu o densitate ce variază între 0,1 şi 0,4 km/km^2, este reprezentată, în principal, prin cursul inf. al Dunării (care îşi desfăşoară albia pe 150 km, între gura de vărsare a râului Drincea, în V şi ostrovul Păpădia, în E) care formează graniţa jud. **D.** (şi implicit a României) cu Bulgaria şi prin sectorul inf. al văii Jiului care străbate partea de E a jud. **D.**, de la N la S, colectând o serie de afl. (Amaradia, Argetoaia, Rasnic ş.a.). Panta redusă de scurgere a apei şi lărgirea albiei Dunării în sectorul aferent jud. **D.** au favorizat aluvionarea, despletirile şi formarea mai multor ostroave (Calafatu Mare, Pietrişu, Nebuna, Gitanu, Copaniţa, Păpădia ş.a.) care constituie zone periculoase de navigaţie întrucât aici se formează zăpoare. Reţeaua de ape curgătoare este completată cu unele râuri mai mici, printre care Desnăţui (cu afl. săi: Terpeziţa, Băldal, Baboia sau Eruga ş.a.), Balasan (sau Sărăceaua), Jieţ, Teslui, Geamărtălău, Horezu ş.a. Majoritatea lacurilor naturale se află în lunca Dunării (Bistreţ, Călugăreni, Rast, Arcear, Golenţi, Maglavit, Fântâna Banului ş.a.), în mare parte desecate, şi în lunca Jiului (Lacul Mare şi Lacul Mic din satul Prunet, com. Bratovoeşti), iar lacurile antropice sunt amplasate în bazinele râurilor Desnăţui (Fântânele), Baboia (lacurile Vârtop, Cornu, Caraula) şi Jiu (Işalniţa).

Vegetaţia naturală a suferit, în ultimele două secole, mari modificări, ca urmare a intervenţiei pe scară largă a omului care a defrişat pădurile de pe supr. întinse, determinând despădurirea câmpiei şi a Piem. Getic şi transformarea lor în vaste zone de stepă antropică. Astfel, în jumătatea de S a jud. **D.**, vegetaţia naturală a fost înlocuită în proporţie de peste 90% de culturi agricole, doar pe alocuri întâlnindu-se pâlcuri de păduri alcătuite din stejar pufos *(Quercus pubescens)* sau din stejar brumăriu *(Quercus pedunculiflora)*. Pajiştile secundare din această zonă sunt puternic ste-

pizate, compuse din asociaţii de ierburi xerofite, în cadrul cărora, alături de păiuş *(Festuca valesiaca),* se dezvoltă bărboasa *(Botriochloa ischaemum*) ş.a. În zonele mai înalte, piemontane şi deluroase, se dezvoltă, pe arii restrânse, păduri de cer *(Quercus cerris)* şi gârniţă *(Quercus frainetto*) sau păduri de gorun *(Quercus petraea)*, defrişate în prezent în proporţie de 85%, ce alternează cu pajişti stepizate şi cu terenuri cultivate. Despădurirea completă a câmpiei a avut ca efect negativ apariţia şi dezvoltarea, sub acţiunea vântului, a câmpurilor de dune de nisip. Amploarea acestui fenomen a determinat reînceperea plantării salcâmilor pe terenurile nisipoase pentru stăvilirea extinderii dunelor. Astfel, de la mijlocul secolului trecut şi până în prezent au apărut nenumărate păduri de salcâm care acoperă dunele de nisip din arealele localit. Maglavit, Ciupercenii Noi, Poiana Mare, Desa, Piscu Vechi, Băileşti, Rojişte, Apele Vii, Celaru, Amărăştii de Sus, Piscu Sadovei, Bechet ş.a. Luncile largi ale Dunării şi Jiului sunt ocupate de păduri de sălcii şi plopi, precum şi de smocuri de trestie, papură, rogoz, pipirig etc.

Fauna, corespunzătoare condiţiilor de silvostepă, cuprinde numeroase rozătoare (şoareci de câmp, şobolanul cenuşiu, dihorul de stepă, popândăul, nevăstuica, iepurele ş.a.), păsări de uscat (prepeliţa, potârnichea, prigoria, graurul, privighetoarea, piţigoiul, presura, lăstunul ş.a.), păsări de baltă (raţa, stârcul, barza, corcodelul, becaţina, cufundacul, bâtlanul, fluierarul etc.), insecte, reptile etc. Din cauza modificării radicale a mediului natural de viaţă, dropia *(Otis tarda)*, una dintre cele mai mari păsări de uscat, declarată monument al naturii, cândva prezentă pe câmpurile dintre Seaca de Câmp şi Băileşti, Bistreţ şi Urzicuţa, Giubega şi Vârtop, Bârca şi Valea Stanciului etc., a dispărut de pe terit. jud. **D.** Condiţiile ecologice permit existenţa în jud. **D.** a unor elemente de origine mediteraneană, cu răspândire limitată în partea de SV a ţării, printre care se remarcă următoarele insecte: cârcâiacul sau scolopendra *(Scolopendra cingulata)*, scarabeul *(Scarabeus affinis)*, cicoarea *(Cicada orni)*, lăcusta marocană *(Dociostaurus maroccanus)* ş.a. Fauna domeniului forestier, restrânsă ca arie de răspândire şi săracă în specii tipice de pădure, este reprezentată prin lupi, vulpi, jderi, viezuri, căpriori, fazani (colonizaţi) etc. Ihtiofauna, care populează apele Dunării şi lacurilor, este bogată şi variată în specii: crap, ştiucă, plătică, babuşcă, somn, şalău, caras, caracudă, lin, roşioară, văduviţă etc.

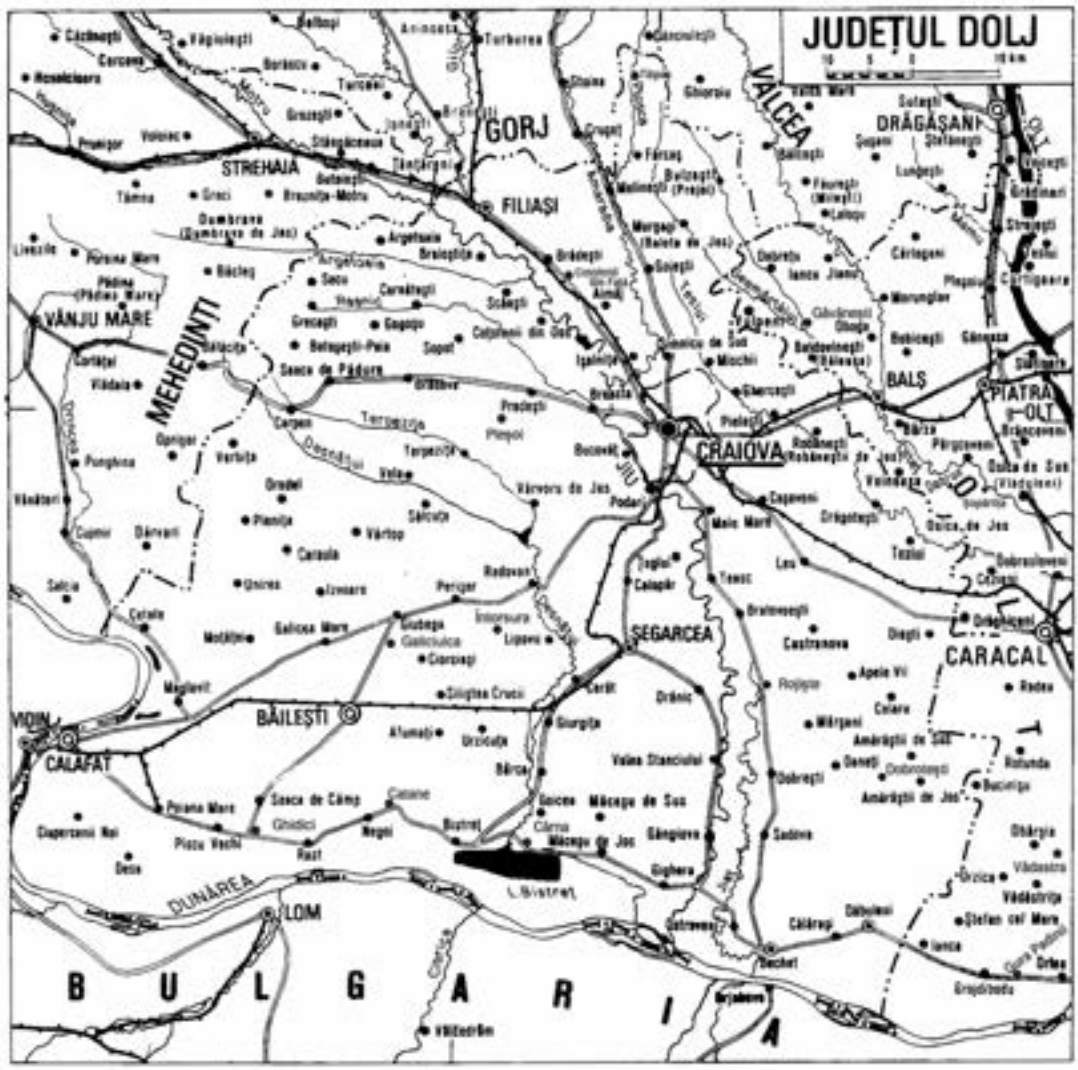

Resursele naturale: zăcăminte de țiței (Melinești, Brădești, Almăj, Șimnicu de Sus, Mischii, Ghercești, Pielești, Coșoveni, Malu Mare, Cârcea) și de gaze naturale (Işalnița, Șimnicu de Sus, Ghercești, Pielești, Coșoveni), argile și luturi argiloase, balast (Calafat, Filiași, Bârca, Cernele, Lipovu, Işalnița ș.a.), ape minerale (Gighera, Urzicuța), valorificate local, păduri (85 083 ha, 2007).

Istoric. Teritoriul actual al jud. **D.** reprezintă un tezaur arheologic întrucât în arealul său au fost scoase la iveală urmele a nenumărate așezări omenești care atestă locuirea acestor meleaguri din cele mai îndepărtate timpuri. Neoliticul (milen. 4–3 î.Hr.) este bine reprezentat prin vestigiile descoperite în arealele localit. Șimnicu de Jos, Cârcea, Rast, Sălcuța ș.a., aceasta din urmă fiind și așezarea eponimă a unei culturi specifice de la sf. milen. 4 și începutul milen. 3 î.Hr. Tranziția de la Neolitic la Epoca bronzului (2500–1800 î.Hr.) este sugestiv ilustrată de cultura materială Coțofeni ale cărei urme au fost descoperite în raza com. Coțofenii din Dos. Din Epoca mijlocie a bronzului au fost scoase la lumina zilei bogate vestigii (ceramică decorată, figurine feminine cu rochii clopot etc.) din marea necropolă de la Cârna – fostul sat Dunăreni (jumătatea milen. 2 î.Hr.), precum și din așezarea eponimă descoperită pe terit. satului Verbicioara, com. Verbița, datând din sec. 16–13 î.Hr. Din prima Epocă a fierului – Hallstatt (sec. 9–6 î.Hr.) au fost identificate urme puternice în arealul satului Basarabi (aparținând municipiului Calafat) care a și dat numele culturii materiale Basarabi răspândită pe cea mai mare parte a terit. României. În a doua Epocă a fierului – La Tène (sec. 5 î.Hr.-1 d.Hr.) numărul așezărilor getodace din perimetrul actual al jud. **D.** era foarte mare, urme materiale din această perioadă fiind identificate în localit. Șimnicu de Jos, Făcăi, Craiova (Pelendava), Balta Verde, Işalnița, Mofleni ș.a. După cucerirea Daciei de către romani (105–106), de-a lungul drumurilor strategice care se îndreptau spre Sarmizegetusa, a luat naștere un număr impresionant de castre (Bistreț, Desa, Căciulătești, Răcarii de Jos ș.a.) și așezări civile (Bârca, Viișoara, Leu, Galicea Mare, Moțâței ș.a.). Din rândul numeroaselor așezări, Craiova s-a dezvoltat în mod deosebit, devenind, în 1492, reșed. banilor Olteniei (funcție pe care a menținut-o până în 1761, când reșed. a fost mutată la București) și cel mai important oraș din această zonă, ajungând în sec. 17–18 al doilea oraș ca importanță al Țării Românești (după București). În sec. 15, printre județele Olteniei apare consemnat documentar Județul de Baltă, care înglo-ba în cea mai mare parte „fâșia de câmpie din lungul Dunării, cu lunca cea largă și plină de mari și nenumărate lacuri din jos de Calafat" – deci o mare supr. din terit. actual al jud. **D.** La începutul sec. 16, în locul Județului de Baltă apare o altă unitate administrativă, numită Jiul de Jos – devenită mai târziu Dolj. După unii specialiști, originea denumirii Dolj, derivă din combinarea cuvântului slav *dolji* sau *dolje* (care înseamnă jos, de jos) cu numele râului Jiu care străbate aceste ținuturi, rezultând, astfel, denumirea de Jiul de Jos. În anul 1700, acest județ apare consemnat cartografic, pentru prima oară, pe o hartă întocmită de Stolnicul Constantin Cantacuzino, cu numele Jiul inferior, alături de celelalte patru județe din Oltenia (Mehedinți, Vâlcea, Romanați și Jiul superior sau jud. Gorj de astăzi). Cu acest nume – Jiul inferior – județul respectiv a fost preluat și introdus de către cartograful austriac Fr. Schwantz pe o hartă întocmită de el în 1723, pe care sunt consemnate nu numai numele județelor, ci și stemele acestora (Doljul de azi, sau Jiul inferior de atunci, având ca emblemă un pește) și plășile din care erau alcătuite (patru la număr). Ulterior, dimensiunile și forma jud. au fluctuat ajungând să cuprindă 10 plăși în 1815, 7 plăși în 1872, 10 plăși în 1892, iar sub forma stabilită de reorganizarea ad-tiv-teritorială din 1925 (8 plăși și o supr. de 6 540 km^2) a evoluat până în sept. 1950, când, în urma restructurării ad-tive, fostul jud. Dolj a fost inclus, alături de porțiuni ale altor județe limitrofe, în regiunea Oltenia, cu 13 raioane și o supr. totală de 20 300 km^2. Prin Legea nr. 2 din 17 febr. 1968, referitoare la reorganizarea ad-tiv-teritorială a României, a fost reînființat jud. Dolj, constituit în prezent din 7 orașe (din care trei sunt municipii – Craiova, Băilești și Calafat), 104 comune, 378 de sate (din care 14 sate aparțin orașelor și municipiilor) și cinci localit. componente ale municipiilor.

Economia jud. **D.** este bazată pe o industrie variată și pe o agricultură diversificată. Particularitățile reliefului și condițiile pedo-climatice au imprimat economiei jud. **D.** un puternic caracter agricol, alături de cel industrial, care este predominant.

Industria este ramura principală a economiei jud. **D.** Ponderea cea mai mare în sectorul industrial o deține municipiul Craiova, unde sunt concentrate majoritatea unităților industriale. Pr. produse industriale realizate de către întreprinderile doljene sunt: energie electrică și termică (termocentralele de la Işalnița, Craiova și Podari), utilaje grele, utilaje energetice, petroliere, forestiere și miniere, mașini și utilaje agricole, avioane, automobile de oraș (inițial marca „Oltcit", construite în perioada 1982-1996, în colaborare cu firma franceză Citroën, apoi din 1996, marca „Cielo", în colaborare cu firma sud-coreană „Daewoo", acestea două nu se mai fabrică deoarece din anul 2007 a început producția de automobile „Ford", în colaborare cu firma americană cu același nume), tractoare, locomotive Diesel și Diesel-electrice, motoare electrice pentru locomotive, transformatoare de mare putere (până la 400 MVA), aparataj electric de înaltă tensiune, generatoare electrice sincrone destinate echipării grupurilor electrogene navale, echipamente pentru ridicat și manipulat (toate acestea la Craiova), piese turnate și produse electrotehnice (Calafat, Băileşti), produse chimice (acetilenă, îngrășăminte azotoase, amoniac etc.), la Işalnița, prefabricate din beton (Craiova, Băileşti, Plenița, Filiași, Calafat), cărămizi și plăci de teracotă (Mofleni, Șimnicu de Jos, Calafat, Lipovu), mobilă, cherestea, ambalaje, traverse, parchete, doage ș.a. (Craiova, Filiași, Băileşti, Calafat, Plenița, Poiana Mare, Șegarcea), țesături din lână și bumbac, conf. și tricotaje, covoare (Craiova, Calafat, Băileşti, Bechet, Cetate, Pielești), piele și talpă (Bucovăț), produse alim. (ulei, zahăr, preparate din carne și lapte, conserve de legume și fructe, lapte praf, vin, alcooluri, bere, spirt, țigarete, produse de panificație etc.), la Craiova, Șegarcea, Băileşti, Calafat, Podari, Bechet, Poiana Mare, Dăbuleni etc.

Agricultura este a doua ramură a economiei jud. **D.** (după industrie), cu vechi tradiții, în cadrul căreia, după 1991, s-a dezvoltat cu precădere sectorul privat prin trecerea terenurilor din proprietatea statului în proprietatea foştilor proprietari. La sf. anului 2007, supr. agricolă a jud. **D.** era de 585 223 ha (locul 2 pe țară după jud. Timiş), din care 488 866 ha terenuri arabile (locul 2 pe țară), 69 275 ha păşuni naturale, 2 952 ha fânețe naturale, 16 841 ha vii şi pepiniere viticole (locul 3 pe țară după jud. Vrancea şi Galați) şi 7 289 ha livezi şi pepiniere pomicole. În acelaşi an, parcul de tractoare şi maşini agricole cuprindea 7 532 tractoare (locul 2 pe țară după jud. Timiş), 6 588 pluguri pentru tractoare, 1 797 cultivatoare mecanice, 4 513 semănători mecanice, 1 885 combine ş.a., iar supr. amenajată pentru irigat depăşea 314 000 ha. În anul 2007, terenurile arabile erau ocupate, în special, cu culturi de grâu şi secară (186 504 ha, locul 1 pe țară), porumb (117 898 ha, locul 1 pe țară), plante uleioase (46 612 ha), floarea-soarelui (31 291 ha), plante de nutreț (20 763 ha), legume (14 897 ha, locul 1 pe țară), orz şi orzoaică (7 274 ha), pepeni verzi şi galbeni (4 785 ha, locul 1 pe țară), ovăz, sfeclă de zahăr, cartofi, leguminoase pentru boabe, tutun etc. O importantă cantitate de legume (tomate, ardei, castraveți ş.a.) se obține în serele de la Işalnița. Cultura viței de vie, cunoscută din vechime şi practicată mai ales pe fruntea teraselor sau pe terenurile nisipoase, formează renumitele podgorii Şegarcea–Lipovu, specializate în producția de struguri pentru vinificație (soiurile Rieseling italian, Fetească albă, Pinot gris, Aligoté, Muscat Ottonel, Muscat Hamburg, Sauvignon etc.), Ostroveni–Bechet–Dăbuleni, cu soiuri de struguri de masă (Afuz Ali, Cardinal etc.), Coşoveni–Castranova–Tâmbureşti–Sadova, Calafat–Ciuperceni–Poiana Mare, Plenița–Izvoare–Băileşti ş.a. Pomicultura, practicată în zona Piem. Bălăciței, formează bazine pomicole în arealele localit. Argetoaia, Brabova, Fărcaş, Predeşti ş.a. În anul 2007, producția totală de fructe a fost de 20 315 tone, din care 9 117 tone prune, 5 034 tone mere, apoi pere, piersici etc. Sectorul zootehnic, dispunând de o bază furajeră adecvată şi de ferme moderne, înregistra, la începutul anului 2008, 55 704 capete bovine, 220 223 capete porcine, 223 835 capete ovine, 65 913 capete caprine (locul 2 pe țară, după jud. Constanța), 35 458 capete cabaline (locul 4 pe țară, după jud. Botoşani, Iaşi şi Suceava); avicultură (2 344 637 capete păsări); apicultură (31 066 familii de albine); sericicultură (Maglavit, Leu); piscicultură. În cadrul sectorului zootehnic ponderea cea mai mare este deținută de sectorul privat.

Căile de comunicație corespund complexității economiei jud. **D.**, transporturile desfăşurându-se pe căile feroviare, rutiere, fluviale şi aeriene. În anul 2008, rețeaua feroviară de pe cuprinsul jud. **D.** însuma 225 km (din care 84 km electrificate), cu o densitate de 30,3 km/1 000 km^2 teritoriu. Importanța transportului feroviar este marcată de prezența pe terit. jud. **D.** a unui segment al magistralei feroviare Bucureşti–Craiova–Timişoara, cât şi de existența nodurilor feroviare Craiova şi Filiaşi, din care se ramifică alte linii de c.f. cu importanță locală (Craiova–Calafat; Craiova–Balş) sau națională (Filiaşi–Târgu Jiu–Petroşani). În acelaşi an, lungimea totală a drumurilor publice era de 2 211 km (din care 547 km modernizate), revenind 29,8 km la 100 km^2 de teritoriu, municipiul Craiova fiind centrul polarizator al tuturor drumurilor doljene şi, totodată, unul dintre cele mai mari noduri rutiere ale țării. Alături de *D*(rumurile) *N*(ționale) cu importanță locală, terit. jud. **D.** este străbătut şi de tronsoanele a două artere rutiere de interes național (Bucureşti–Piteşti–Craiova–Timişoara; Bucureşti–Roşiori de Vede–Craiova–Timişoara) şi a două magistrale rutiere de interes european (E 70: Moravița–Timişoara–Caransebeş–Drobeta-Turnu Severin–Craiova–Slatina–Piteşti–Bucureşti–Giurgiu–Ruse şi E 79: Oradea– Beiuş–Deva–Petroşani–Târgu Jiu–Craiova–Calafat şi de aici la Vidin, în Bulgaria, peste podul rutier şi feroviar construit între 14 mai 2007 şi 14 iun. 2013. Transportul fluvial se efectuează pe Dunăre, prin intermediul porturilor Cetate, Calafat şi Bechet, iar transportul aerian de mărfuri şi călători este asigurat de avioanele companiei TAROM care efectuează zboruri directe de pe aeroportul din Craiova către Bucureşti, pe o durată de circa 30 de minute.

Învățământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, activitatea de instruire şi educare a copiilor şi tineretului se desfăşura în cadrul a 39 de grădinițe de copii (cu 20 391 copii înscrişi şi 1 128 de cadre didactice), 158 de şcoli generale (învățământ primar – clasele 1–4 şi gimnazial – clasele 5–8) cu 58 606 elevi şi 4 780 cadre didactice, 46 de licee (cu 25 304 elevi şi 2 322 profesori), trei instituții de învățământ superior de stat, cu 24 facultăți, 37 634 studenți şi 1 381 cadre didactice, şi un institut de învățământ superior privat, cu cinci facultăți, 10 983 studenți şi 29 profesori. În acelaşi an, rețeaua aşezămintelor culturale şi de artă cuprindea un Teatru Național, numit „Marin Sorescu" din iun. 2005, la Craiova (f. în 1854), cu secții de dramă, muzicală şi de păpuşi, filarmonica „Oltenia" (înființată la 17 apr. 1947, la Craiova), un ansamblu de cântece şi dansuri „Nicolae Bălcescu", un studio local de radio-emisie şi unul de TV, 12 case de cultură, 152 de cămine culturale, două cinematografe, 379 biblioteci cu 5 172 000 vol., 15 institute de cercetare-dezvoltare şi proiectare, 18 muzee, mai multe case editoriale de stat şi particulare, formații corale şi de dansuri populare, ansambluri folclorice, tarafuri şi orchestre de muzică populară, fanfare ş.a. La Craiova are loc o dată la doi ani Festivalul național de folclor „Maria Tănase" (din 1969), Festivalul național de romanțe „Ioana Radu" , anual (din oct. 1998) şi Târgul anual internațional de maşini agricole (din 1991). Activitatea sportivă se desfăşoară în cadrul celor 104 secții sportive în care activează 3 603 sportivi legitimați, 192 antrenori şi 123 arbitri.

Ocrotirea sănătății. În anul 2007, rețeaua unităților sanitare din jud. **D.** cuprindea 14 spitale cu 4 568 de paturi, revenind un pat de spital la 155 de loc., un sanatoriu T.B.C. (în satul Leamna de Jos, com. Bucovăț), opt dispensare, 19 policlinici, 249 de farmacii şi puncte farmaceutice. În acelaşi an, asistența medicală era asigurată de 2 091 medici (1 medic la 340 de locuitori), 329 medici stomatologi (1 medic stomatolog la 2 164 locuitori) şi 4 620 personal sanitar cu pregătire medie.

Turism. Absența peisajelor naturale spectaculare şi puternicele transformări antropice intervenite de-a lungul timpului situează jud. **D.** între unitățile ad-tive cu potențial turistic redus, dar abundența obiectivelor istorice şi arhitectonice din Craiova şi din alte localități (castrele romane de la Brădeşti şi Răcarii de Jos, urmele de cultură materială din aşezările arheologice de la Coțofenii din Dos, Cârna, Coşoveni, Podari ş.a., culele din Almăj, Cernăteşti şi Brabova, conacul din Coțofenii din Față, 1653, mănăstirea Bucovăț, 1571–1572, bisericile vechi din Argetoaia, Sadova, Ciutura ş.a.), rezervația ornitologică de la Ciupercenii Noi, punctul fosilifer de la Bucovăț, pădurea Plenița (cu bujori), pădurea de stejar brumăriu de la Branişte, zona protejată Dăbuleni-Bechet etc., înlesnesc practicarea unui turism local şi de tranzit. Capacitatea totală de cazare este de 1 450 locuri, asigurată prin rețeaua hotelieră formată din 12 hoteluri, 3 vile, patru pensiuni turistice urbane şi o pensiune turistică rurală. Indicativ auto: *DJ.*

Localitățile jud. Dolj

(între paranteze sunt înscrişi anii primei mențiuni documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*	*Satele care aparțin municipiilor*
1. CRAIOVA (1377)	1. Făcăi 2. Mofleni 3. Popoveni 4. Şimnicu de Jos	1. Cernele 2. Cernelele de Sus 3. Izvorul Rece 4. Rovine
2. BĂILEŞTI (1536)	1. Balasan	
3. CALAFAT(sec. 14)		1. Basarabi 2. Ciupercenii Vechi 3. Golenți

II. Oraşe	*Sate care aparțin oraşelor*
1. BECHET	
2. DĂBULENI (1494)	1. Chiaşu
3. FILIAŞI (1573)	1. Almăjel 2. Bâlta 3. Branişte 4. Fratoştița 5. Răcarii de Sus 6. Uscăci
4. ŞEGARCEA (1416)	

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. AFUMAȚI	1. **Afumați** 2. Boureni 3. Covei
2. ALMĂJ	1. **Almăj** (1566) 2. Bogea 3. Moşneni 4. Şitoaia
3. AMĂRĂŞTII DE JOS	1. **Amărăştii de Jos** 2. Ocolna 3. Prapor
4. AMĂRĂŞTII DE SUS	1. **Amărăştii de Sus** 2. Zvorsca
5. APELE VII	1. **Apele Vii** (1572)
6. ARGETOAIA	1. **Argetoaia** 2. Băranu 3. Berbeşu 4. Iordăcheşti 5. Leordoasa 6. Malumnic 7. Novac 8. Piria 9. Poiana Fântânii 10. Salcia 11. Teascu din Deal 12. Ursoaia
7. BÂRCA	1. **Bârca**
8. BISTREȚ	1. **Bistreț** 2. Bistrețu Nou 3. Brânduşa 4. Plosca
9. BOTOŞEŞTI-PAIA	1. **Botoşeşti-Paia**

10. BRABOVA
1. **Brabova**
2. Caraiman
3. Mosna
4. Răchita de Jos
5. Urdinița
6. Voița

11. BRALOŞTIȚA
1. **Braloştița**
2. Ciocanele
3. Racovița
4. Schitu
5. Sfircea
6. Valea Fântânilor

12. BRATOVOEŞTI
1. **Bratovoeşti**
2. Bădoşi
3. Georocu Mare
4. Prunet

13. BRĂDEŞTI
1. **Brădeşti**
2. Brădeştii Bătrâni
3. Meteu
4. Piscani
5. Răcarii de Jos
6. Tatomireşti

14. BREASTA
1. **Breasta**
2. Cotu
3. Crovna
4. Făget
5. Obedin
6. Roşieni
7. Valea Lungului

15. BUCOVĂȚ
1. **Bucovăț**
2. Cârligei
3. Italieni
4. Leamna de Jos
5. Leamna de Sus
6. Palilula
7. Sărbătoarea

16. BULZEŞTI
1. **Prejoi**
2. Bulzeşti
3. Frățila
4. Gura Racului
5. Înfrățirea
6. Piscu Lung
7. Poienile
8. Sălişte
9. Seculeşti
10. Stoiceşti

17. CALOPĂR
1. **Calopăr**
2. Bâzdâna
3. Belcinu
4. Panaghia
5. Sălcuța

18. CARAULA
1. **Caraula**

19. CARPEN
1. **Carpen**
2. Cleanov
3. Gebleşti

20. CASTRANOVA
1. **Castranova**
2. Puțuri

21. CATANE
1. **Catane**
2. Catanele Noi

22. CĂLĂRAŞI
1. **Călăraşi**
2. Sărata

23. CÂRCEA
1. **Cârcea**

24. CÂRNA
1. **Cârna***

25. CELARU
1. **Celaru**
2. Ghizdăveşti
3. Marotinu de Jos
4. Marotinu de Sus
5. Soreni

26. CERĂT
1. **Cerăt**
2. Malaica

27. CERNĂTEŞTI
1. **Cernăteşti**
2. Cornița
3. Rasnicu Bătrân
4. Rasnicu Oghian
5. Țiu

28. CETATE
1. **Cetate**
2. Moreni

29. CIOROIAŞI
1. **Cioroiaşi**
2. Cetățuia
3. Cioroiu Nou

30. CIUPERCENII NOI
1. **Ciupercenii Noi**
2. Smârdan

31. COŞOVENI
1. **Coşoveni** (1587)

32. COȚOFENII DIN DOS
1. **Coțofenii din Dos** (1615)
2. Mihăița
3. Potmelțu

33. COȚOFENII DIN FAȚĂ
1. **Coțofenii din Față**
2. Beharca

34. DANEȚI
1. **Daneți**
2. Brabeți
3. Branişte
4. Locusteni

35. DESA
1. **Desa**

36. DIOŞTI
1. **Dioşti**
2. Ciocăneşti
3. Radomir

37. DOBREŞTI
1. **Dobreşti**
2. Căciulăteşti
3. Georocel
4. Murta
5. Toceni

* Până la 20 mai 1996 s-a numit Dunăreni.

38. DOBROTEŞTI
1. **Dobroteşti**
2. Nisipuri

39. DRĂGOTEŞTI
1. **Drăgoteşti**
2. Beneşti
3. Bobeanu
4. Buzduc
5. Popânzăleşti
6. Viişoara

40. DRĂNIC
1. **Drănic**
2. Booveni
3. Foişor
4. Padea

41. FĂRCAŞ
1. **Fărcaş**
2. Amărăşti
3. Golumbelu
4. Golumbu
5. Plopu-Amărăşti

42. GALICEA MARE
1. **Galicea Mare**

43. GALICIUICA
1. **Galiciuica**

44. GÂNGIOVA
1. **Gângiova**
2. Comoşteni

45. GHERCEŞTI
1. **Gherceşti** (1864)
2. Gârleşti
3. Luncşoru
4. Ungureni
5. Ungurenii Mici

46. GHIDICI
1. **Ghidici**

47. GHINDENI
1. **Ghindeni**

48. GIGHERA
1. **Gighera** (f. 1830)
2. Nedeia (1530)
3. Zăval (1530)

49. GIUBEGA
1. **Giubega**

50. GIURGIȚA
1. **Giurgiţa** (1577)
2. Curmătura
3. Filaret

51. GOGOŞU
1. **Gogoşu**
2. Gogoşiţa
3. Ştefănel

52. GOICEA
1. **Goicea** (1575)

53. GOIEŞTI
1. **Goieşti**
2. Adâncata
3. Fântâni
4. Gruiţa
5. Mălăeşti
6. Mogoşeşti
7. Muereni
8. Pioreşti
9. Pometeşti
10. Popeasa
11. Ţandăra
12. Vladimir
13. Zlătari*

54. GRECEŞTI
1. **Greceşti** (1716)
2. Bărboi
3. Busu
4. Busuleţu
5. Grădiştea
6. Gropanele

55. IŞALNIȚA
1. **Işalniţa** (1577)

56. IZVOARE
1. **Izvoare**
2. Corlate
3. Domnu Tudor

57. ÎNTORSURA
1. **Întorsura**

58. LEU
1. **Leu**
2. Zănoaga (1300)

59. LIPOVU
1. **Lipovu** (1569)
2. Lipovu de Sus

60. MAGLAVIT
1. **Maglavit** (1581)
2. Hunia (1623)

61. MALU MARE
1. **Malu Mare**
2. Preajba

62. MĂCEŞU DE JOS
1. **Măceşu de Jos**
2. Săpata

63. MĂCEŞU DE SUS
1. **Măceşu de Sus**

64. MÂRŞANI
1. **Mârşani**

65. MELINEŞTI
1. **Melineşti**
2. Bodăieşti
3. Bodăieştii de Sus
4. Godeni
5. Muieruşu
6. Negoieşti
7. Odoleni
8. Ohaba
9. Ploştina
10. Popeşti
11. Spineni
12. Valea Mare
13. Valea Muierii de Jos

66. MISCHII
1. **Mischii** (1864)
2. Călineşti
3. Gogoşeşti
4. Mlecăneşti (1598)
5. Motoci (1713)
6. Urecheşti (1619)

67. MOȚĂȚEI
1. **Moţăţei**
2. Dobridor
3. Moţăţei-Gară

68. MURGAŞI
1. **Balota de Jos**
2. Balota de Sus
3. Buşteni

---

* Sat depopulat până în anul 2002.

4. Gaia
5. Murgaşi
6. Picăturile
7. Rupturile
8. Veleşti

69. NEGOI
1. **Negoi**

70. ORODEL
1. **Orodel**
2. Bechet
3. Călugărei
4. Cornu
5. Teiu

71. OSTROVENI
1. **Ostroveni**
2. Lişteava

72. PERIŞOR
1. **Perişor** (1573)
2. Mărăcinele

73. PIELEŞTI
1. **Pieleşti** (1580)
2. Câmpeni
3. Lânga

74. PISCU VECHI
1. **Piscu Vechi**
2. Pisculeț

75. PLENIȚA
1. **Plenița** (1383)
2. Castrele Traiane

76. PLEŞOI
1. **Pleşoi** (1568)
2. Cârstovani
3. Frasin
4. Milovan

77. PODARI
1. **Podari**
2. Balta Verde
3. Branişte
4. Gura Văii
5. Livezi

78. POIANA MARE
1. **Poiana Mare**
2. Tunarii Noi
3. Tunarii Vechi

79. PREDEŞTI
1. **Predeşti** (1532)
2. Bucicani
3. Predeştii Mici

80. RADOVAN
1. **Radovan** (1532)
2. Fântânele
3. Târnava

81. RAST
1. **Rast** (1535)

82. ROBĂNEŞTI
1. **Robăneştii de Jos**
2. Bojoiu
3. Golfin
4. Lăcrița Mare
5. Lăcrița Mică
6. Robăneştii de Sus

83. ROJIŞTE
1. **Rojişte**
2. Tâmbureşti

84. SADOVA
1. **Sadova**
2. Piscu Sadovei

85. SĂLCUȚA
1. **Sălcuța** (1540)
2. Mârza
3. Plopşor
4. Tencănău

86. SCĂEŞTI
1. **Scăeşti**
2. Valea lui Pătru

87. SEACA DE CÂMP
1. **Seaca de Câmp**
2. Piscu Nou

88. SEACA DE PĂDURE
1. **Seaca de Pădure** (1535)
2. Răchita de Sus
3. Veleni

89. SECU
1. **Secu**
2. Comănicea
3. Smadovicioara de Secu
4. Şumandra

90. SILIŞTEA CRUCII
1. **Siliştea Crucii**

91. SOPOT
1. **Sopot**
2. Başcov
3. Beloț
4. Cernat
5. Pereni
6. Pietroaia
7. Sârsca

92. ŞIMNICU DE SUS
1. **Şimnicu de Sus**
2. Albeşti (1597)
3. Cornetu (1603)
4. Deleni (1644)
5. Dudoviceşti
6. Duțuleşti (1546)
7. Floreşti
8. Izvor
9. Jieni
10. Leşile
11. Mileşti (1546)
12. Românești

93. TĂLPAŞ
1. **Tălpaş**
2. Mofleşti
3. Nistoi
4. Puținei
5. Soceni

94. TEASC
1. **Teasc**
2. Secui (1494)

95. TERPEZIȚA
1. **Terpezița**
2. Căciulatu
3. Căruia
4. Floran
5. Lazu

96. TESLUI
1. **Teslui** (f. 1700)
2. Coşereni
3. Fântânele
4. Preajba de Jos
5. Preajba de Pădure (1848)

6. Ţărţăl
7. Urieni
8. Viişoara-Moşneni

97. ŢUGLUI
1. **Ţuglui**
2. Jiul

98. UNIREA
1. **Unirea**

99. URZICUŢA
1. **Urzicuţa** (1718)
2. Urzica Mare

100. VALEA STANCIULUI
1. **Valea Stanciului**
2. Horezu-Poenari

101. VÂRTOP
1. **Vârtop** (f. 1700)

102. VÂRVORU DE JOS
1. **Vârvoru de Jos** (1864)
2. Bujor
3. Ciutura
4. Criva
5. Dobromira
6. Drăgoaia
7. Gabru
8. Vârvor

103. VELA
1. **Vela**
2. Bucovicior (1535)
3. Cetăţuia
4. Desnăţui
5. Gubaucea (1568)
6. Segleţ
7. Suharu
8. Ştiubei

104. VERBIŢA
1. **Verbiţa**
2. Verbicioara

DOLJEŞTI, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 4 sate, situată în Colinele Birei, pe stg. văii Siretului; 7 485 loc. (1 ian. 2011): 3 806 de sex masc. şi 3 679 fem. Prelucr. lemnului. În satul Doljeşti se află biserica având hramul „Sfânta Treime" a fostei mănăstiri Doljeşti, ctitorie din 1774 a hatmanului Vasile Ruset, cu turn adăugat în 1884 şi pridvor din 1929, în satul Buhonca există o biserică romano-catolică (1937), iar în satul Buruieneşti, biserica romano-catolică „Sfântul Iosif" construită în 1937 pe locul alteia din 1864.

DOMAŞNEA 1. → Poarta Orientală a Transilvaniei.

2. Com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 2 sate, situată în Culoarul Timiş-Cerna, pe cumpăna de ape dintre râurile Timiş şi Cerna, în zona pasului Poarta Orientală a Transilvaniei; 1 356 loc. (1 ian. 2011): 633 de sex masc. şi 723 fem. Staţie de c.f. Pomicultură. În arealul com. **D.** au fost descoperite (1928) urmele unui şanţ roman (40 x 34 m) în care s-a găsit o tăbliţă din bronz cu dimensiunile de 95 mm lăţime, 60 mm înălţime şi 0,5 mm grosime, emisă din porunca împăratului Hadrianus (sec. 2, cu inscripţia „Tabula honestae missionis") pe numele legionarului veteran Ivornecus, de origine celtică. În prezent, această tăbliţă se află la Muzeul din Viena. În satul Domaşnea, menţionat documentar, pentru prima oară, în 1436, se află biserica având hramul „Sfântul Atanasie" (1807–1808, pictată în 1830 şi restaurată în 1881), declarată monument istoric în anul 1932.

DOMENII, cartier în partea central-nord-vestică a municipiului Bucureşti.

DOMNEŞTI 1. Com. în jud. Argeş, formată dintr-un sat, situată în zona de contact a Dealurilor Argeşului cu Muscelele Argeşului, pe Râu Doamnei; 3 265 loc. (1 ian. 2011): 1 633 de sex masc. şi 1 632 fem. Producţie de echipamente pentru comunicaţii, de produse din material plastic, de mobilă pentru birouri, de cherestea, de produse ceramice (plăci şi dale din ceramică, articole ceramice pentru uz casnic şi ornamental, produse refractare, cahle de teracotă) şi de sucuri naturale. Centru pomicol (meri, pruni, peri). Muzeu etnografic şi de artă feudală. În satul Domneşti, atestat documentar în 1523, se află biserica având hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1828–1831), biserica „Buna Vestire" (1863-1864) şi casa „Mirică Ion" (1802). Agroturism.

2. Com. în jud. Ilfov, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Română, pe râul Sabar; 6 719 loc. (1 ian. 2011): 3 326 de sex masc. şi 3 393 fem. Producţie de mobilă, de articole din sticlă, prefabricate din beton şi de produse zaharoase (inclusiv ciocolată). Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ etc. Legumicultură. Între 23 ian. 1981 şi 2 dec. 1985 com. **D.** a făcut parte din jud. Giurgiu, iar între 2 dec. 1985 şi 10 apr. 1997, din Sectorul Agricol Ilfov. Bisericile cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (1791, ctitorie a lui Petcu Cioroglideanu şi a fiului său Matei) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1817), „Izvorul Tămăduirii" (1817, pictată în 1967) şi „Sfântul Spiridon" (1926-1936, cu picturi originare restaurate în 1994), în satul Domneşti.

DOMOGLED, culme muntoasă în M-ţii Mehedinţi, predominant calcaroasă, cu abrupturi şi ţancuri ce domină Valea Cernei la Băile Herculane. Alt. max.: 1 105 m. Acoperită cu vegetaţie de stâncărie, reprezentată prin arborete de pin negru de Banat, de alun turcesc, tufărişuri de liliac, cât şi de păduri de stejar pufos, cer şi gorun. Rezervaţie complexă

Culmea Domogled

în cadrul Parcului Național Domogled-Valea Cernei.

DOMOGLED–VALEA CERNEI, unul dintre cele mai mari (61 211 ha) și mai importante Parcuri Naționale din România, declarat ca atare în 1982, extins pe ambii versanți ai râului Cerna, a cărui vale urmează un culoar tectonic, lung de 82 km, străbătând M-ții Godeanu, Mehedinți și Cernei. În cadrul acestui parc sunt delimitate mai multe rezervații naturale (Domogled–Țesna–Vârful lui Stan, Coronini–Bedina, Geanțurile Cernei, Ciucevele Cernei, Piatra Cloşanilor, Cheile Corcoaiei ș.a.) cu numeroase fenomene carstice, cu vegetație de stâncărie calcaroasă, între care se remarcă tufișurile de liliac sălbatic *(Syringa vulgaris)*, arboretele de pin negru *(Pinus nigra* ssp. *banatica)*, de alun turcesc *(Corylus colurna)*, cu supr. compacte acoperite cu stânjenel de stâncă *(Iris reichenbachi)*, păduri de cvercinee submediteraneene, cu o variată entomofaună ș.a.

DONARIS → Dunărea.

DORGOȘ, vechea denumire (până la 3 mart. 2005) a com. Ususău, jud. Arad.

DOR MĂRUNT, com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe râul Cucuveanu; 6 969 loc. (1 ian. 2011): 3 407 de sex masc. şi 3 562 fem. Stație de c.f. (în satul Dâlga-Gară). Morărit şi panificație. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț etc. Herghelie. Sanatoriu T.B.C. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **D.M.** a făcut parte din jud. Ilfov. Satul Dor Mărunt este atestat documentar în anul 1876. În satul Dâlga se află biserica având hramul „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1819), în satul Dor Mărunt există o biserică zidită în 1877-1879, iar în satul Pelinu este biserica „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1813, restaurată în 1875).

DORNA 1. Depresiunea Dornelor sau **Țara Dornelor**, depresiune tectono-erozivă în N Carpaților Orientali, încadrată de M-ții Suhard (N), Giumalău (NE), Bistriței (E-SE), Căliman (S) şi Bârgău (V), drenată de râul Bistrița cu afl. ei Dorna şi Neagra Şarului. Supr.: 450 km². Relieful, sculptat în formațiuni sedimentare paleogene şi vulcanice, prezintă o treaptă mai înaltă, colinară, cu alt. între 800 şi 1 000 m, situată la contactul cu zona montană, împădurită cu fag şi molid, şi una mai joasă, formată din terasele şi luncile râurilor pe care se găsesc mlaştini de turbă (Panaci, Poiana Stampei, Coşna ş.a.). Climat răcoros (temp. medie anuală 5°C) şi precipitații moderate (600–750 mm/anual). Expl. forestiere, de min. de mangan şi de turbă. Izv. cu ape minerale carbogazoase, feruginoase, calcice, magneziene pe baza cărora s-au dezvoltat stațiunile balneoclimaterice Vatra Dornei, Dorna Candrenilor, Şaru Dornei, Poiana Negrii. Comunică cu zonele învecinate prin pasurile Tihuța (spre Transilvania), Mestecăniş (spre Bucovina de N şi Maramureş), Drăgoiasa (spre Transilvania) şi pe Valea Bistriței cu Moldova centrală.

2. → Dorna-Arini.

DORNA-ARINI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 6 sate, situată în Depr. Dornelor, la confl. râului Neagra Şarului cu Bistrița; 2 934 loc. (1 ian. 2011): 1 451 de sex masc. şi 1 483 fem. Reşed. com. este satul *Cozăneşti*. Expl. forestiere şi de mangan. Recoltarea fructelor de pădure şi a ciupercilor comestibile din flora spontană. Preparate din lapte (în satul Ortoaia). Creşterea bovinelor şi ovinelor. Centru de încondeiere a ouălor. Până la 17 febr. 1968, satul şi com **D.-A.** s-au numit *Dorna*. În satul Dorna-Arini, atestat documentar în 1595, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1934), în satul Ortoaia există biserica „Pogorârea Duhului Sfânt" (1866), în satul Gheorghițeni există biserica „Înălțarea Domnului" (1940) şi o biserică din lemn din sec. 18, iar în satul Cozăneşti este biserica „Acoperământul Maicii Domnului" (1994–2003). Agroturism.

DORNA CANDRENILOR, com. în jud. Suceava, alcătuită din 3 sate, situată în Depr. Dornelor, la 829 m alt., pe râul Dorna, la poalele de S ale vf. Ouşoru (1 639 m) din M-ții Suhard; 3 014 loc. (1 ian. 2011): 1 522 de sex masc. şi 1 492 fem. Haltă de c.f. Expl. forestiere, de andezit şi de turbă. Prelucr. lemnului (cherestea) şi a laptelui. Creşterea bovinelor. Stațiune balneoclimaterică, în satul Poiana Negrii (→). Nămol de turbă. Stație de îmbuteliere a apelor minerale şi a apei plate. Cămin cultural (1956). Bibliotecă (f. 2005). Agroturism. În satul Dorna Candrenilor, atestat documentar în 1772, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1863), în satul Dealu Floreni există biserica „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" (1959), iar în satul Poiana Negrii, biserica „Sfântul Dumitru" (2002). Până la 6 oct. 2003, com. **D.C.** a avut în componență satele Coşna, Podu Coşnei, Românești, Teşna şi Valea Bancului, care la acea dată au format com. Coşna, jud. Suceava. Punct de plecare spre rezervația 12 Apostoli din M-ții Căliman (200 ha).

DORNEȘTI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 2 sate, situată în N Pod. Sucevei, la confl. râului Ruda cu Suceava; 4 447 loc. (1 ian. 2011): 2 226 de sex masc. şi 2 221 fem. Nod feroviar (stația de c.f. inaugurată la 17 oct. 1889) şi rutier. Mat. de constr. Morărit şi panificație. Producție de mobiă de bucătarie, de băuturi alcoolice şi de sucuri naturale. Topitorie de in şi cânepă, desființată în 1990. Culturi de cartofi, sfeclă de zahăr, de in şi cânepă. În satul Dornești, atestat documentar, prima oară în 1490 şi apoi în mart. 1498, se află o biserică romano-catolică din 1796.

DOROBANȚI, com. în jud. Arad, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Aradului, la 25 km N de municipiul Arad; 1 605 loc. (1 ian. 2011): 811 de sex masc. şi 794 fem. Izvoare cu ape termale (55° C). Pepiniere pomicolă şi viticolă. Biserică romano-catolică (1803). Satul Dorobanți este atestat documentar în 1454. Com. **D.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Dorobanți din componența orașului Curtici, jud. Arad.

DOROBANȚU 1. Podișul ~ → Carasu (2).

2. Com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Bărăganu Mostiştei, pe malul SE al lacului Mostiştea; 2 882 loc. (1 ian. 2011): 1 469 de sex

Dorohoi. Biserica „Sfântul Nicolae"-Domnească

masc. şi 1 413 fem. Nod rutier. Culturi de cereale şi plante tehnice. Pescuit. În satul Vărăşti se află o pădure de stejari seculari *(Quercus robur)*, iar pe o înălţime numită Grădiştea Ulmilor din arealul aceluiaşi sat, au fost descoperite vestigii materiale din Neoliticul mijlociu (milen. 5–4 î.Hr.) ale căror caracteristici au determinat atribuirea numelui de *cultura Boian* pentru întreaga arie de răspândire a ei. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **D.** a făcut parte din jud. Ialomiţa. Bisericile „Sfântul Nicolae" (1854), în satul Boşneagu şi „Sfânta Treime" (1838), în satul Vărăşti.

3. Com. în jud. Tulcea, alcătuită din 5 sate, situată în NV Pod. Babadag; 1 464 loc. (1 ian. 2011): 749 de sex masc. şi 715 fem. Expl. de calcar (în satul Cârjelari). Până în anii '90 ai sec. 20, com. **D.** a avut în componenţă satul Ardealu, care în acei în prezent existând fizic, dar fără locuitori.

DOROGUNEA → Dorohoi.

DOROHOI, municipiu în jud. Botoşani, situat în zona de contact a Câmpiei Jijiei Superioare cu Dealurile Bour–Ibăneşti, la 150–200 m alt., la confl. râului Buhai cu Jijia, la 35 km NV de Botoşani; 29 546 loc. (1 ian. 2011): 14 245 de sex masc. şi 15 301 fem. Supr.: 9,3 km²; densitatea: 3 177 loc./km². Nod feroviar (staţia de c.f. a fost inaugurată la 15 dec. 1888) şi rutier. Expl. de argilă şi de balast. Constr. de maşini-unelte grele pentru deformare plastică. Producţie de conf., tricotaje, încălţăminte, corpuri pentru iluminat electric, sticlărie pentru menaj, de porţelan, cărămidă, prelucr. a lemnului şi produse alim. (preparate din carne şi lapte, produse de panificaţie etc.). Reparaţii de maşini şi utilaje agricole. Centru pomicol. Seminar Teologic liceal. Muzeu de istorie (inaugurat în 1968) şi de ştiinţele naturii, inaugurat în 1953, cu o interesantă colecţie de fluturi datorată lui Al. Nemeş; Muzeul memorial „George Enescu" (1957). Grădină publică. La **D.** s-au născut scriitorul Păstorel Teodoreanu, mineralogul Vasile Buţureanu ş.a. **Istoric.** Localit. apare menţionată documentar, prima oară, ca târg, într-un act încheiat la Lvov, la 6 oct. 1407, între boierii moldoveni şi regele Poloniei, Władisław II Jagiełło. Într-un document din 8 oct. 1408, localit. este consemnată ca oraş şi punct de vamă. În sec. 13–14, aşezarea s-a numit *Dorogunea*, nume de la care a derivat cel actual (în slavă, *doroga* înseamnă drum). În sec. 15 a fost centrul ad-tiv al Moldovei de Nord. În 1509 a fost prădat de poloni, iar în 1510 şi 1513 de tătari. În perioada 1560–1778, **D.** a fost reşed. Vorniciei Ţării de Sus, iar apoi a fost, pe rând, reşed. de ţinut, de isprăvnicie, de district, de ocol, de plasă şi de judeţ (până în 1950). Oraşul **D.** a fost declarat municipiu la 24 nov. 1994, având în subordine ad-tivă trei localit. componente: Dealu Mare, Loturi Enescu, Progresul. **Monumente:** biserica având hramul „Sfântul Nicolae"-Domnească, de mari dimensiuni (23,75 m lungime şi 9,55 m lăţime) – ctitorie din 18 oct. 1495 a domnului Ştefan cel Mare – este un monument de arhitectură în stil moldovenesc, cu elemente bizantine, având faţadele decorate cu o combinaţie de arcade oarbe, de firide şi de ocniţe, în care s-a folosit ceramica smălţuită de diferite culori, şi ancadramente de factură gotică. Sub cornişa bisericii se află un brâu de discuri smălţuite care alternează cu cărămidă roşie. În interior, biserica păstrează picturi murale executate în 1522–1525, între care se remarcă un tablou votiv înfăţişându-l pe Ştefan cel Mare şi pe soţia sa, Maria-Voichiţa. Biserica are o catapeteasmă din 1795 şi un cafas (balcon în care cântă corul) din 1883. Biserica a fost restaurată în 1896, 1908 şi 1921. Clopotniţă din 1868; biserica din lemn „Vârgolici", iniţial cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (sfinţită la 12 apr. 1779), ulterior schimbat în „Naşterea Maicii Domnului", are un valoros decor sculptat şi pictat. Biserica a fost restaurată în anii 1895, 1904, 1919, iar în perioada 1970-1995 a fost închisă; casa cneazului Moruz (1850), azi şcoală; casa-muzeu „George Enescu" (1860); casă particulară din 1828; clădirea Colegiul Naţional „Grigore Ghica" construită în 1880 după planurile arhitectului Leonida Negrescu; clădirea vechii Prefecturi, construită în stil baroc în anii 1887–1899, azi sediul Muzeului de ştiinţele naturii; clădirea Primăriei municipale (1905). În raza municipiului **D.** se află rezervaţia Ezer-Dorohoi (600 ha). Municipiul **D.** a fost afectat de inundaţiile catastrofale provocate de ploile torenţiale din 28–29 iun. 2010 (peste 1 000 de gospodării inundate şi câteva victime luate de torenţi).

DOROLŢ, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Someşului, la graniţa cu Ungaria; 3 622 loc. (1 ian. 2011): 1 850 de sex masc. şi 1 772 fem. Creşterea bovinelor. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ etc. În satul Dorolţ, menţionat documentar, prima oară, în 1245, se află o biserică romano-catolică din 1936, în satul Petea, atestat documentar în 1215, există biserica ortodoxă cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1825), iar în satul Dara este biserica romano-catolică „Adormirea Maicii Domnului" (1739-1769).

DOROŞANU, masiv deluros în Colinele Tutovei, reprezentând alt. max. a acestora (561 m).

DOSUL LĂCŞORULUI, aven în SV României, dezvoltat în calcarele jurasice din SV M-ţilor Şureanu (Carpaţii Meridionali), la 700 m alt., la c. 1 km NE de satul Ohaba-Ponor, com. Pui, jud. Hunedoara. Ad.: 262 m. Descoperit în 1973. Avenul este alcătuit dintr-o succesiune de puţuri, separate uneori prin diafragme. Are o formă circulară cu pereţii degradaţi. Din baza avenului se desprind două galerii divergente.

DOŞTAT, com. în jud. Alba, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Secaşelor; 985 loc. (1 ian. 2011): 498 de sex masc. şi 487 fem. În satul Doştat, menţionat documentar, prima oară, în 1320, se află biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Nicolae" (1866), iar în satul Boz există o biserică fortificată din 1523 (azi biserică evanghelică), declarată monument istoric, şi vulcani noroioşi.

DRACEA, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Boian, pe râul Călmăţui; 1 840 loc. (1 ian. 2011): 885 de sex masc. şi 955 fem. Morărit şi panificaţie. Biserica „Sfântul Dumitru" (1845), în satul Zlata. Com. **D.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Dracea, Florica şi Zlata din com. Crângu, jud. Teleorman.

DRAGA-COZLA, Mănăstirea ~ → Piatra-Neamţ (2).

DRAGALINA 1. Com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Bărăganului; 8 651 loc. (1 ian. 2011): 4 412 de sex masc. şi 4 239 fem. Nod feroviar. Reparaţii de maşini şi utilaje agricole. Prelucr. lemnului (mobilă); produse lactate. Morărit şi panificaţie. Creşterea bovinelor. Culturi de cereale, de plante tehnice, uleioase şi de nutreţ etc. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **D.** a făcut parte din jud. Ialomiţa. În satul Dragalina se află o biserică din 1948. Satul Dropia a fost desfiinţat la 29 oct. 1977.

2. → Tutova (3).

DRAGODANA, com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 7 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Târgoviștei cu Câmpia Titu, pe râul Potopu; 6 936 loc. (1 ian. 2011): 3 439 de sex masc. şi 3 498 fem. Producție de aparate electrocasnice, de mobilă pentru birouri şi de articole de îmbrăcăminte pentru lucru. Fermă de creştere a bovinelor, în satul Picior de Munte. Clădirea Primăriei (1916); capelă (1896); conac (sec. 19) şi biserică din 1912, în satul Dragodana.

DRAGOMIREŞTI 1. Oraş în jud. Maramureş, situat în SE Depr. Maramureş, la poalele de NE ale M-ților Țibleş, pe râul Iza; 3 166 loc. (1 ian. 2011): 1 569 de sex masc. şi 1 597 fem. Supr.: 101 km^2, din care 6 km^2 în intravilan; densitatea: 528 loc./km^2. Expl. de gresii şi balast. Expl. şi prelucr. lemnului (mobilier). Topitorie de in şi cânepă; produse de panificație. Obiecte de artizanat. Pomicultură. Izvoare cu ape sulfuroase. Muzeul țărăncii române. Biserica veche, din lemn, cu hramul „Sfântul Prooroc Ilie", construită în anul 1722, a fost demontată din satul Dragomireşti (în 1936) şi instalată în incinta Muzeului satului şi de artă populară „Dimitrie Gusti" din parcul Herăstrău din Bucureşti. Această biserică, cu un turn-clopotniță zvelt, păstrează picturi pe pereții interiori şi piese de mobilier din sec. 18. În oraşul Dragomireşti, menționat documentar, ca sat, în 1385, se află mănăstirea Dragomireşti (de călugări), ctitorie din anul 1926 a monahului Pimen Moldovan. Biserica din lemn, cu dublu hram – „Sfântul Prooroc Ilie" şi „Naşterea Maicii Domnului", construită în anii 1926–1927, a fost mistuită de un incendiu în 1949 (împreună cu chiliile), din cenuşa căreia a fost scoasă nevătămată Icoana Maicii Domnului cu Pruncul în brațe, pictată pe lemn în sec. 17. În anii 1951–1954 a fost construită o altă biserică din lemn, cu acelaşi hram dublu, dar pe un alt amplasament, respectiv în vatra localității, în locul numit „Arinii Runcului", prin strădania preotului Codrea Nuțu cu sprijinul enoriaşilor. În jurul acestei biserici, care a funcționat ca biserică de mir în perioada 1959–1990 (deoarece mănăstirea a fost desființată de autoritățile comuniste la 28 oct. 1959), s-a constituit o nouă obşte monahală în 1991. Casa cu paraclis, construită în 1993, adăposteşte Icoana Maicii Domnului cu Pruncul în brațe, pictată pe lemn în sec. 17, şi scoasă nevătămată din cenuşa bisericii mistuită de incendiu în 1949. Com. **D.** a fost trecută în categoria oraşelor la 22 iul. 2004.

2. Com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Târgoviștei cu Piem. Cândeşti şi Subcarpații Ialomiței, pe râul Dâmbovița; 8 672 loc. (1 ian. 2011): 4 406 de sex masc. şi 4 266 fem. Nod rutier. Expl. de petrol. Produse lactate. Creşterea bovinelor. Pomicultură. În satul Dragomireşti se află biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1462, refăcută în 1701 şi 1836) şi casele familiei Greceanu (sec. 17, refăcute în 1733–1734); în satul Decindeni există paraclisul „Radu Vodă" (sec. 16, refăcut în sec. 18), în satul Ungureni se află biserica având hramul „Cuvioasa Parascheva" (1818), iar în satul Mogoşeşti, biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1807, refacută în 1942).

3. Com. în jud. Neamț, alcătuită din 6 sate, situată în Subcarpații Neamțului; 2 395 loc. (1 ian. 2011): 1 190 de sex masc. şi 1 205 fem. În satul Dragomireşti, atestat documentar în sec. 14, se află un muzeu etnografic şi biserica având dublu hram – „Izvorul Tămăduirii" şi „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului", construită în două etape, 1902–1916 şi 1921–1934, renovată în anii 1997–1999. Biserica având hramul „Sfinții Voievozi" (1824), în satul Unghi. Satele componente ale com. **D.** au atestări documentare foarte vechi: Borniş (sec. 9), Hlăpeşti (1 sept. 1444), Mastacăn (23 aug. 1455), Unghi (sec. 9), Vad (7 mart.1528).

4. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 12 sate, situată în Colinele Tutovei, la confl. râului Lipova cu Tutova; 5 047 loc. (1 ian. 2011): 2 644 de sex masc. şi 2 403 fem. Nod rutier. Moară de cereale. Satul Dragomireşti este menționat documentar, prima oară, în 1439, iar satele Tuleşti şi Rădeni în 1443 şi, respectiv, 1498. În satul Dragomireşti se află biserica din lemn cu hramul „Vovidenia" (1774, cu soclu din piatră şi unele adăugiri din 1874)şi biserica „Sfânta Cuvioasă Parascheva" zidită în perioada 1936-1956, cu întreruperi).

DRAGOMIREŞTI-VALE, com. în jud. Ilfov, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Vlăsiei, pe râul Dâmbovița; 4 539 loc. (1 ian. 2011): 2 177 de sex masc. şi 2 362 fem. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreț etc. Între 23 ian. 1981 şi 2 dec. 1985 com. **D.-V.** a făcut parte din jud. Giurgiu, iar între 2 dec. 1985 şi 10 apr. 1997, din Sectorul Agricol Ilfov. Biserică având dublu hram – „Adormirea Maicii Domnului" şi „Sfânta Vineri" (1760–1761), ctitorie a stolnicului Mihai Fălcăianu şi a soției sale Safta, în satul Dragomireşti-Deal. În satul Dragomireşti-Vale, atestat documentar la 21 apr. 1453, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1866, restaurată în 1974).

DRAGOMIRNA 1. Podişul Dragomirnei, subunitate a Pod. Sucevei, situată în N acestuia, între granița cu Ucraina, la N, râul Siret, la E, Pod. Fălticeni, la S, şi Obcina Mare, la V. **P.D.** se prezintă sub forma unor platouri structurale largi, cu pante domoale, alcătuite din gresii sarmatice, care alternează cu nisipuri şi argile. **P.D.** este fragmentat de valea râului Suceava şi de afl. acestuia, Sucevița, Horaiț, Hătnuța ş.a. Este acoperit cu păduri de foioase (în special gorun şi fag). Alt. max.: 528 m (vf. Teişoara).

2. Mănăstirea ~ → Mitocu Dragomirnei.

DRAGOSLAVELE, com. în jud. Argeş, alcătuită din 2 sate, situată în depr. omonimă, la poalele de V ale M-ților Leaota, pe cursul superior al Dâmboviței; 2 588 loc. (1 ian. 2011): 1 311 de sex masc. şi 1 277 fem. Expl. de calcar. Microhidrocentrală (7,6 MW). Produse chimice. Fabrică de cherestea. Centru de țesături populare. În Evul Mediu a fost un important punct de vamă al Țării Româneşti, pe drumul comercial dintre Țara Românească şi Transilvania prin pasul Giuvala, din culoarul Rucăr-Bran. În oct. 1916 aici s-au desfăşurat lupte violente între trupele române şi cele germane. În satul Dragoslavele se află biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului", ctitorie din 1661 a domnului Grigore Gheorghe Ghica, şi biserica din lemn cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1660), adusă aici în 1949, din satul Borza (jud. Sălaj), de Patriarhul Iustinian Marina, an în care a fost înființat şi un schit de călugări. Aşezământul monahal este, totodată, şi reşed. patriarhală de odihnă, având o clădire construită în 1930 după proiectul arhitectului D. Ionescu Berechet; cruci din piatră cu inscripții din 1642, 1664 etc.; biserica având hramul „Înălțarea Domnului" (1745).

DRAGOŞ VODĂ, com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Bărăganului; 2 932 loc. (1 ian. 2011): 1 443

de sex masc. şi 1 489 fem. Staţie de c.f. Complex avicol. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ etc. Irigaţii. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **D.V.** a făcut parte din jud. Ialomiţa. Satul Dragoş Vodă a fost înfiinţat în anul 1896, cu numele Satul Nou, prin împroprietărirea a 474 de ţărani cu pământ, satul Socoalele a fost întemeiat în 1883, iar satul Bogdana în 1899 cu denumirea *Gara Bogdana* (numele actual datează din 1944). Clădirea Primăriei (1932-1934).

DRAGU, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 5 sate, situată în N Dealurilor Clujului, pe râul Voivodeni; 1 303 loc. (1 ian. 2011): 652 de sex masc. şi 651 fem. Aici a fost descoperită o spadă din bronz datând de la începutul Epocii fierului. Satul Dragu este menţionat documentar, prima oară, în 1332. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Vasile cel Mare" (1806–1809), declarată monument istoric, şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1820, cu picturi interioare din 1831), în satele Dragu şi Voivodeni; castelul „Bethlen" (sec. 18–19), în satul Dragu, aflat în stare de degradare.

DRAJNA, com. în jud. Prahova, alcătuită din 11 sate, situată în depresiunea omonimă din Subcarpaţii Buzăului, pe râul Drajna; 5 529 loc. (1 ian. 2011): 2 696 de sex masc. şi 2 833 fem. Producţie de mobilier, de şuruburi, buloane, şaibe şi nituri. Moară de apă (începutul sec. 19), în satul Drajna de Jos. Pomicultură (meri, peri, pruni, nuci). Reşed. com. este satul *Drajna de Sus*, menţionat documentar la 10 iul. 1517 într-un hrisov semnat de domnul Neagoe Basarab. Pe terit. satului Drajna de Jos, atestat documentar în 1250, a fost descoperit un mare depozit de bronzuri (240 de obiecte: 199 seceri, arme de luptă, podoabe etc.) datând din sec. 13 î.Hr., iar în arealul satului Drajna de Sus, pe Dealul Grădiştea, au fost identificate urmele unui castru roman de piatră (176 x 200 m), iniţial de pământ, care a rezistat din anul 101 până în anul 117. În apropierea castrului a existat o aşezare civilă dacică (cu numele *Ramidava)*, apoi romană, ale căror vestigii (arme de fier, monede, ceramică, fibule, garnituri vestimentare din bronz, fragmente de *terra sigilata*, o cătuie dacică, un vas ceramic tronconic ş.a.) au fost scoase la iveală de săpăturile arheologice. În satul Drajna de Jos se află biserica „Sfântul Nicolae" (1896) şi conacul „Filipescu" (sf. sec. 19), iar în satul Ogretin există ruinele bisericii cu dublu hram – „Sfântul Dumitru" şi „Sfânta Parascheva" datând din 1817.

DRANOV 1. Ostrov în S Deltei Dunării, între braţul Sfântu Gheorghe, la NE şi E, Marea Neagră, la S, lacul Razim, la V, şi Canalul Lipovenilor, la N. Supr.: 870 km^2. Acoperit cu numeroase mlaştini, bălţi, lacuri, dune de nisip şi drenat de o reţea densă de canale (Dranov, Lipovăţ, Dunavăţ, Crasnicol, Belciug, Perişor, Mustacal ş.a.). Ornitofaună bogată şi variată (cocori, cormorani, lebede, pelicani, piciorongi, ţigănuşi etc.). Domeniu piscicol. Cherhanale.

2. Grind maritim în SV ostrovului omonim, la S de lacul Dranov, străbătut de nenumărate canale.

3. Lac cu apă dulce în S Deltei Dunării, în V-SV ostrovului omonim. Supr.: 21,70 km^2; vol.: 21,7 mil. m^3. Legat prin mai multe canale cu lacul Razim şi cu braţul Sfântu Gheorghe. Importanţă piscicolă.

4. Canal navigabil (pentru vase mici) care uneşte braţul Sfântu Gheorghe cu lacul Razim prin intermediul lacului omonim; 25 km.

DRĂCENI → Slatina (3).

DRĂCŞANI, cel mai iaz de mari dimensiuni din jud. Botoşani (440 ha), situat în Câmpia Jijiei Superioare, pe cursul inf. al râului Sitna, în aval de confl. cu râul Drăcşani, în arealele comunelor Bălueşeni şi Sulita. Importanţă piscicolă şi pentru irigaţii.

DRĂCŞENEI, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Burdea; 1 846 loc. (1 ian. 2011): 886 de sex masc. şi 960 fem. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ etc. În satul Drăcşani se află un muzeu de istorie şi etnografie, biserica „Sfântul Nicolae" (1871), casa „Anton Popescu" (1895) şi o şcoală din 1894. Până la 7 mai 2004, com. **D.** a avut în componenţă satele Beuca şi Plopi, care la acea dată au format com. Beuca, jud. Teleorman.

DRĂGANU, com. în jud. Argeş, alcătuită din 4 sate, situată în Piem. Cotmeana; 1 925 loc. (1 ian. 2011): 929 de sex masc. şi 996 fem. Expl. de petrol şi forestiere. Pomicultură (meri, pruni). Reşed. com. este satul *Drăganu-Olteni*, în care se află biserica „Sfânta Cuvioasă Parascheva" (1892, reparată în 1925). În satul Prislopu Mare există biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1836, reparată în 1889).

DRĂGĂNEŞTI 1. Com. în jud. Bihor, alcătuită din 10 sate, situată în SE Depr. Beiuş, la confl. Crişului Pietros cu Crişu Negru; 2 933 loc. (1 ian. 2011): 1 409 de sex masc. şi 1 524 fem. Producţie de bere, de sucuri naturale, de băuturi alcoolice şi de produse alim. Apicultură. Viticultură. Satul Drăgăneşti este menţionat documentar, prima oară, în 1552. Bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1731), „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (construită în 1755-1764 pe locul alteia din 1724, pictată în 1764 de David Zugravul) şi „Buna Vestire" (1686), în satele Talpe, Şebiş şi Belejeni. Satul Păcăleşti, care fusese desfiinţat de autorităţile comuniste şi înglobat în satul Ţigăneştii de Beiuş, a fost reînfiinţat la 20 oct. 2008.

2. Com. în jud. Galaţi, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Tecuciului, pe cursul inf. al râului Bârlad; 6 044 loc. (1 ian. 2011): 3 113 de sex masc. şi 2 931 fem. Haltă de c.f. (în satul Malu Alb). Producţie de mobilă pentru birouri şi de ulei comestibil. Viticultură. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ, de legume etc. Bisericile „Sfântul Dumitru" (1938-1947) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1939-1953), în satele Drăgăneşti şi Malu Alb.

3. Com. în jud. Neamţ, alcătuită din 4 sate, situată în Subcarpaţii Neamţului, la 15 km NE de oraşul Târgu-Neamţ; 1 921 loc. (1 ian. 2011): 986 de sex masc. şi 935 fem. În satul Şoimăreşti, atestat documentar la 6 mart. 1533, se află biserica din lemn „Sfinţii Voievozi" (1911). Satul Drăgăneşti este atestat documentar în 1592. Com. **D.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Drăgăneşti, Orţăşti, Râşca şi Şoimăreşti din com. Brusturi-Drăgăneşti, jud. Neamţ.

4. Com. în jud. Prahova, alcătuită din 7 sate, situată în Câmpia Gherghiţei, pe stg. Văii Prahova; 5 083 loc. (1 ian. 2011): 2 501 de sex masc. şi 2 582 fem. Staţie de c.f. Culturi de cereale, plante tehnice, leguminoase pentru boabe ş.a. În satul Drăgăneşti, atestat documentar în 1451, se află conacul lui Şerban Cantacuzino (prima jumătate a sec. 17) şi biserica „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1667, reparată în 1889).

DRĂGĂNEŞTI DE VEDE, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Burdea; 2 135 loc. (1 ian. 2011): 1 053 de sex masc. şi 1 082 fem. Staţie de c.f. (în satul Măgura cu Liliac). Culturi de cereale şi plante tehnice.

DRĂGĂNEŞTI-OLT, oraş în jud. Olt, situat în zona de contact a Câmpiei Boian cu terasele de pe stg. râului Olt, la 68–143 m alt., la 36 km S-SE de municipiul Slatina; 12 055 loc. (1 ian. 2011): 5 957 de sex masc. şi 6 098 fem. Supr.: 78,9 km², din care 8,8 km² în intravilan; densitatea: 1 370 loc./km². Staţie de c.f. Nod rutier. Expl. de argilă. Hidrocentrală (53 MW) intrată parţial în funcţiune în 1987 şi cu toată capacitatea în iun. 1989. Producţie de mobilă, de tricotaje, conf., cărămidă, produse chimice (detergenţi) şi produse alim. (preparate din lapte, zahăr, băuturi alcoolice şi răcoritoare, panificaţie etc.). Filatură de bumbac. Reparaţii de maşini şi utilaje agricole. Morărit. Spital (1905). Muzeul Câmpiei Boianului cu colecţii de istorie şi etnografie. Casă de cultură. Biblioteca publică „Dumitru Popovici" (peste 30 000 vol.). Centru viticol. Fermă de creştere a bovinelor. **Istoric.** În arealul oraşului au fost descoperite (1993) vestigiile unei aşezări neolitice, aparţinând culturii materiale Gumelniţa (milen. 4–3 î.Hr.), şi o necropolă. Din Epoca bronzului au fost identificate urme ale purtătorilor culturii materiale Glina III – Schneckenberg (sec. 18–16 î.Hr.), iar din perioada daco-romană au fost scoase la iveală numeroase fragmente ceramice. Localit. apare menţionată documentar, prima oară, la 1 iun. 1526, într-un act emis de domnul Radu de la Afumaţi. Declarat oraş la 17 febr. 1968. În prezent, oraşul are în subordine ad-tivă satul Comani (atestat documentar în 1593). **Monumente:** biserica ortodoxă cu hram dublu – „Sfântul Nicolae" şi „Cuvioasa Parascheva" (1775); bisericile cu hramurile „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1830) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1864); clădirea Primăriei (1890); clădirea fostei Bănci franco-române (1936). În satul Comani se află ruinele bisericii fostului schit (datând din 1770), bisericile cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (1832) şi „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1856) şi conacul „Leontopol" (1900).

Drăgaşani (2). Catedrala „Adormirea Maicii Domnului"

DRĂGĂNEŞTI-VLAŞCA, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Burnas, la confl. râului Valea Albă cu Câlnişteа; 4 224 loc. (1 ian. 2011): 2 033 de sex masc. şi 2 191 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Reparaţii de maşini şi utilaje agricole. Mobilă; conf.; produse alim. (ulei, amidon şi produse din amidon). Ferme de creştere a păsărilor şi a bovinelor. Culturi de cereale, plante tehnice şi nutreţ etc. Staţiune de cercetări agricole. Biserică având hramul „Sfântul Nicolae" (1853) şi monument închinat eroilor Primului Război Mondial, în satul Drăgăneşti-Vlaşca. Mănăstirea Drăgăneşti-Vlaşca (de maici), înfiinţată în 1998, cu biserica „Sfânta Treime" (aflată în construcţie). Pădure (rest al Codrilor Vlăsiei).

DRĂGĂŞANI 1. Lac de acumulare creat pe cursul inf. al Oltului (dat în folosinţă în 1980), în arealul municipiului Drăgăşani, ale cărui ape sunt utilizate pentru punerea în mişcare a turbinelor hidrocentralei Drăgăşani, cât şi pentru alimentarea cu apă a municipiului. Supr.: 828 ha; vol.: 48 mil. m³.

2. Municipiu în jud. Vâlcea, situat în zona de contact a Piem. Olteţului cu terasele de pe dr. Oltului, la 140 m alt., la 54 km S de municipiul Râmnicu Vâlcea; 20 016 loc. (1 ian. 2011): 9 539 de sex masc. şi 10 477 fem. Supr.: 44,6 km², din care 6,2 km² în intravilan; densitatea: 3 228 loc./km². Staţie de c.f. (inaugurată la 13 dec. 1886). Nod rutier. Expl. de balast. Hidrocentrală (53 MW) intrată parţial în funcţiune în 1981 şi cu toată capacitatea în 1989. Constr. de remorci pentru autoturisme, jenţi pentru automobile, piese şi accesorii pentru autovehicule. Producţie de vopsele, lacuri şi cerneluri tipografice, de mobilier, de confecţii şi de produse alim. (preparate din carne şi lapte, băuturi alcoolice, panificaţie etc.). Staţiune de cercetări viticole înfiinţată în 1936 pe baza pepinierei viticole care exista din 1897. Muzeu al viei şi vinului (inaugurat în 1983); Bibliotecă publică (inaugurată în 1840); Casă de cultură (1952); casa memorială „Gib Mihăescu". Vechi centru viticol (sec. 18) şi de vinificaţie. Ferme de creştere a bovinelor şi a păsărilor. Apicultură. **Istoric.** În perimetrul municipiului **D.**, în cartierul Momoteşti, atestat documentar, ca sat, la 12 iul. 1527, au fost identificate urmele unei aşezări civile dacice şi ale castrului roman numit *Rusidava*, situate pe drumul antic ce ducea de la oraşul Romula (azi satul Reşca, com. Dobrosloveni, jud. Olt) la Apulum (azi Alba Iulia). Prima menţiune documentară a localit. Drăgăşani datează din 7 iun. 1535. În sec. 18 apare consemnată ca târg, iar în catagrafia din 1833 figurează ca oraş. La 7/19 iun. 1821, lângă **D.**, trupele eteriste, comandate de generalul Alexandru Ipsilanti (fiul domnului Constantin Ipsilanti), alături de care au luptat şi detaşamente de panduri, au fost învinse de oştile otomane. Alexandru Ipsilanti a fugit de pe câmpul de luptă, trecând în Transilvania şi apoi la Viena unde a fost prins de habsburgi şi închis (1821–1827). Oraşul **D.** a fost declarat municipiu la 6 iul. 1995, având în subordine ad-tivă 3

localit. componente: Valea Caselor, Zărneni, Zlătărei. **Monumente:** catedrala cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" construită în anii 1930-1936 după planurile arhitectului Alfred Mihăescu, pictată în 1946-1947 de Iosif Keber din Târgu Jiu şi sfinţită la 11 iun. 1952; bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului"- Capu Dealului (1793-1798, reparată în 1870 şi 1881 şi restaurată în anul 2006), „Sfântul Ilie" (1834, cu fresce originare, reparată în 2008–2009) şi „Sfântul Nicolae" (1826–1835, cu picturi murale originare, reparată în anul 2007); Monumentul eteriştilor (dezvelit în 1881); statuia lui Tudor Vladimirescu; Monumentul eroilor din Primul Război Mondial.

DRĂGEŞTI, com. în jud. Bihor, alcătuită din 5 sate, situată în Dealurile Hidişelului, în zona de izv. a râurilor Hidişel şi Tăşad, pe cursul superior al râului Cârpeştii Mici; 2 535 loc. (1 ian. 2011): 1 267 de sex masc. şi 1 268 fem. Staţie de c.f. Expl. de calcar (în satul Tăşad). Satul Drăgeşti este menţionat documentar, prima oară, în 1508. Punct fosilifer (calcarele tortoniene din satul Tăşad).

DRĂGHICENI, com. în jud. Olt, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Romanaţi, pe râul Gologan; 1 871 loc. (1 ian. 2011): 975 de sex masc. şi 896 fem. Muzeu etnografic. În satul Drăghiceni se află biserica „Sfântul Nicolae" (1937-1960), în satul Grozăveşti există biserica „Sfântul Gheorghe" (1795), iar în satul Liiceni se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18, cu modificări din 1872) şi un conac (sec. 19).

DRĂGOEŞTI 1. Com. în jud. Ialomiţa, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe râul Colceag; 870 loc. (1 ian. 2011): 441 de sex masc. şi 429 fem. Culturi de cereale şi plante tehnice. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **D.** a fost în jud. Ilfov. În satul Drăgoeşti, atestat documentar în 1511, se află biserica „Naşterea Maicii Domnului" (1818).

2. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 3 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe stg. Oltului; 2 181 loc. (1 ian. 2011): 1 063 de sex masc. şi 1 118 fem. În satul Drăgoeşti se află un spital de psihiatrie (din 1889), conacul „Suţu" (1880) şi bisericile cu hramurile „Sfinţii Trei Ierarhi" (1530, cu adăugiri din 1769 şi din sec. 19 şi cu fragmente de picturi murale din sec. 18) şi „Sfântul Ioan Botezătorul" (1852–1853), iar în satul Geamăna există biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1874).

DRĂGOIASA, mică depresiune intramontană, tectono-vulcanică, situată în Carpaţii Orientali, între M-ţii Căliman, la V, şi M-ţii Bistriţei, la E, pe cursul superior al râului Neagra (afl. al Bistriţei), la N de Depr. Bilbor; face parte din şirul de depr. formate la contactul dintre zonele vulcanică şi cristalino-mezozoică. Denumită, frecvent, şi *Depr. Glod.*

DRĂGOIEŞTI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Sucevei, pe râul Moldova; 2 481 loc. (1 ian. 2011): 1 252 de sex masc. şi 1 229 fem. Reşed. com. este satul *Măzănăeşti*. Biserica având hramul „Naşterea Maicii Domnului" (1818), în satul Drăgoieşti. Până la 25 mart. 2005, com. **D.** a avut în componenţă satele Berchişeşti şi Corlata, care la acea dată au format com. Berchişeşti, jud. Suceava.

DRĂGOTEŞTI 1. Com. în jud. Dolj, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Romanaţi, pe râul Teslui; 2 285 loc. (1 ian. 2011): 1 130 de sex masc. şi 1 155 fem. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ etc. În satul Drăgoteşti se află biserica ortodoxă cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului", construită în 1840 prin grija postelnicului Ioniţă Piciu, şi biserica „Sfântul Nicolae" zidită în anii 1837–1845 pe locul uneia din lemn care data din 1780, iar în satul Viişoara există biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1865). Pe terit. satului Popânzăleşti se află mănăstirea cu acelaşi nume (de călugări), ctitorie călugărească din sec. 17, iniţial cu o biserică din lemn, atestată documentar pentru prima oară în 1678. Biserica actuală, cu triplu hram – „Sfântul Calinic", „Sfântul Nicolae" şi „Sfânta Cuvioasă Parascheva", a fost zidită din cărămidă, în anii 1850–1853, pe locul unei biserici din lemn care fusese ridicată în 1799 prin osârdia arhimandritului Metodie pe plasamentul bisericii iniţiale din sec. 17. După secularizarea averilor mănăstireşti, în 1863, călugării s-au risipit treptat, iar mănăstirea a încetat să mai funcţioneze în anul 1870, rămânând biserica de mir. Mănăstirea a fost reactivată la începutul anului 1992, dată după care s-au efectuat unele lucrări de restaurare. Tot în satul Popânzăleşti se mai află bisericile „Sfântul Nicolae" (1799, refăcută în 1853) şi „Izvorul Tămăduirii" (1837).

2. Com. în jud. Gorj, alcătuită din 3 sate, situată în zona Dealurilor Jiului, pe râul Jilţu; 2 679 loc. (1 ian. 2011): 1 352 de sex masc. şi 1 327 fem. Staţie de c.f. Expl. de lignit. Biserică având hramul „Sfântul Gheorghe" (1850–1855), în satul Trestioara.

DRĂGUŞ, com. în jud. Braşov, formată dintr-un sat, situată în Depr. Făgăraş, pe cursul mijlociu al Oltului; 1 228 loc. (1 ian. 2011): 648 de sex masc. şi 580 fem. Prelucr. lemnului şi a maselor plastice. Produse zaharoase. Morărit şi panificaţie. Culturi de cereale, cartofi şi de căpşuni. Pomicultură. Creşterea bovinelor, bubalinelor, ovinelor şi porcinelor. Centru de cojocărie şi de port popular tradiţional. Muzeu etnografic. Agroturism. Satul Drăguş este atestat documentar în anul 1486. În perioada 1762–1851, la **D.** a funcţionat Compania a VIII-a de graniţă a Regimentului I de graniţă de la Orlat. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1894-1896, restaurată în anii 2000-2006). Com. **D.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Drăguş din com. Viştea, jud. Braşov.

DRĂGUŞENI 1. Com. în jud. Botoşani, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare, pe râul Podriga; 2 731 loc. (1 ian. 2011): 1 393 de sex masc. şi 1 338 fem. Pe terit. com. au fost descoperite urmele unei aşezări neolitice de tip Cucuteni, în care s-au găsit topoare, dălţi, împungătoare, răzuitoare etc. din piatră şi silex, un pumnal şi o sulă din cupru, o mare diversitate de obiecte din ceramică (străchini, fructiere, pahare etc.) cu decor pictat bogat, cu benzi incizate, adânci şi late, în diferite combinaţii geometrice (spirale, meandre, arc de cerc, triunghiuri etc.) şi numeroase figurine antropomorfe şi zoomorfe (câine, taur, berbec etc.) din lut ars, decorate geometric. Printre acestea se remarcă statueta „Venus", înaltă de 23 cm, bogat decorată prin incizie cu motive spiralice şi triunghiuri. Tot aici s-a mai descoperit o necropolă sarmatică de înhumaţie (sec. 2–3). Biserică din lemn (1750) şi biserică de zid cu hramul „Sfântul Nicolae" (1857), în satul Drăguşeni. În satul Podriga, atestat documentar în sec. 15 cu numele *Podraga*, se află biserica „Naşterea Maicii Domnului (1983-1989) şi un castel din sec. 19.

2. Com. în jud. Galați, alcătuită din 7 sate, situată în S Pod. Covurlui, la izv. râului Suhurlui; 5 703 loc. (1 ian. 2011): 2 956 de sex masc. şi 2 747 fem. Nod rutier. Viticultură. În satul Adam se află mănăstirea Adam (de maici), cu biserica „Adormirea Maicii Domnului", ctitorie călugărească din 1559, inițial ca schit cu biserică de lemn. În anii 1652–1653, serdarul Adam a construit pe moşia sa o biserică de zid care a fost distrusă de cutremurul din 8 mai 1738. Biserica actuală a fost zidită în perioada 1802–1813, pe locul celei vechi, prin osârdia monahilor Ioanichie Greceanu şi Metodie Gociu, dar şi această biserică a suferit grave stricăciuni cauzate de cutremurele din 11 ian. 1838, 1869, 10 nov. 1940 (s-au prăbuşit turla şi clopotnița), 4 mart. 1977, 30 aug. 1986 şi 31 mai 1990, fiind consolidată şi reparată de fiecare dată. Între 1835 şi 1959 a funcționat ca mănăstire de maici (la 28 oct. 1959 mănăstirea Adam a fost desființată, prin Decretul 410, de către autoritățile comuniste), după care a slujit ca biserică de parohie până în 1991 când a fost reînființată ca mănăstire de călugări. La 11 sept. 2001, mănăstirea Adam a fost transformată în mănăstire de maici. Clopotul mănăstirii are imprimat pe el anul 1848. În satul Fundeanu există biserica „Sfântul Nicolae" (1887) şi o pădure (53,2 ha), declarată rezervație forestieră.

3. Com. în jud. Iaşi, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc; 1 573 loc. (1 ian. 2011): 787 de sex masc. şi 786 fem. În satul Drăguşeni, atestat documentar în 1432, se află biserica „Sfântul Gheorghe", declarată monument istoric, zidită în anul 1815 prin strădania lui Alexandru Răşcanu pe locul uneia din lemn ce data dinainte de anul 1737, un rateş de plan dreptunghiular (sec. 19) şi casele boiereşti ale fam. Costachi (sec. 18), iar în satul Frenciugi, menționat documentar în 1772, există biserica „Sfânta Treime" (ante 1783). În trecut, satul Drăguşeni a purtat numele *Holmul*. Com. **D.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Drăguşeni şi Frenciugi din com. Şcheia, jud. Iaşi.

4. Com. în jud. Suceava, alcătuită din 3 sate, situată în SE Pod. Suceava, pe râul Moldova; 2 583 loc. (1 ian. 2011): 1 314 de sex masc. şi 1 269 fem. În satul Drăguşeni se află un vechi han moldovenesc de tip rateş (sec. 18) şi biserica din lemn cu dublu hram – „Adormirea Maicii Domnului" şi „Sfântul Spiridon" (1780), cu decor sculptat la ancadramente. Iaz.

DRĂGUȚEȘTI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 6 sate, situată în Depr. Târgu Jiu, la poalele de NV ale Dealului Bran; 5 350 loc. (1 ian. 2011): 2 691 de sex masc. şi 2 659 fem. Stație de c.f. Expl. de balast, nisip şi lemn. Prelucr. lemnului; încălțăminte. Împletituri din răchită. Centru de olărit. Pomicultură. Viticultură. Muzeu etnografic. Biserică din lemn cu hramul „Sfinții Voievozi" (1780), în satul Cârbeşti. Casa „Tătărescu" (sec. 19), azi sediul Primăriei.

DRĂNIC, com. în jud. Dolj, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Desnățui, pe dr. văii Jiului; 2 694 loc. (1 ian. 2011): 1 287 de sex masc. şi 1 409 fem. Muzeu cu colecții de istorie, etnografie şi ştiințele naturii (în satul Padea). Bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1838, reparată în 1883 şi 1927) şi „Sfântul Nicolae" (ante 1845, refăcută în 1931), în satele Drănic şi Foişor; biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1857), în satul Padea.

DRÂNCENI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Pod. Central Moldovenesc cu terasele şi lunca de pe dr. Prutului, la granița cu Rep. Moldova; 4 645 loc. (1 ian. 2011): 2 383 de sex masc. şi 2 262 fem. Expl. de nisip (în satul Albița). Confecții. Prelucr. laptelui şi a cărnii. Morărit. Centru viticol şi de vinificație. Creşterea ovinelor (în satul Râşeşti). Spital (în satul Ghermăneşti). Stațiune balneoclimaterică în satul *Băile Drânceni* (→). Reşed. com. este satul *Ghermăneşti*. Punct de frontieră, rutier (vamă), cu Rep. Moldova, în satul Albița. Biserică având hramul „Sfântul Nicolae" (1864–1865), în satul Ghermăneşti.

DRIDRIH → Dridu (2).

DRIDU 1. Lac de acumulare creat (1981–1987) pe terit. com. Dridu şi în arealul oraşului Fierbinți-Târg. Supr.: 90 ha.

2. Com. în jud. Ialomița, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Bărăganului, la confl. râului Prahova cu Ialomița; 3 293 loc. (1 ian. 2011): 1 565 de sex masc. şi 1 728 fem. Stație de c.f. Nod rutier. Producție de ambalaje din material plastic, de tricotaje şi conf., de mobilă şi de produse de panificație. Legumicultură. Fermă de creştere a ovinelor. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **D.** a făcut parte din jud. Ilfov. Pe terit.

Vas aparținând culturii Dridu

satului Dridu au fost descoperite (1957–1962) urmele unei aşezări rurale cu c. 300 de bordeie, datând din sec. 8–11, aparținând populației autohtone, cu un bogat inventar de ceramică striată şi ceramică cenuşie (oale sferice, urcioare globulare cu gura treflată etc.), constituind o cultură caracteristică, definită cu numele de cultura materială Dridu, răspândită pe o arie largă a terit. României. În arealul satului Dridu-Snagov au fost identificate urmele unei aşezări omeneşti datând din Epoca bronzului (milen. 3 î.Hr.), extinsă pe un ha. Satul Dridu, atestat documentar, prima oară, la 28 oct. 1464 cu numele *Dridrih,* s-a mai numit *Dridu-Sărindarele* (până în 1945). În perimetrul com. **D.** se află mănăstirea Dridu (de maici), înființată în anul 1991, inițial cu o biserică din lemn care în prezent slujeşte ca paraclis. Biserica de zid, cu triplu hram – „Acoperământul Maicii Domnului", „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" şi „Sfântul Dumitru, Izvorâtorul de Mir", a fost construită în perioada 1997–2002 şi pictată imediat după zidire de Dumitru Macovei din Bacău. În cadrul mănăstirii Dridu funcționează ateliere de pictură a icoanelor pe sticlă, pe lemn şi pe pânză, ateliere de croitorie şi de broderie. Mănăstirea are o importantă livadă cu pomi fructiferi. În satul Dridu mai există biserica „Adormirea Maicii Domnului", ctitorie din 1851 a lui Alexandru Filipescu-Vulpe, iar în satul Dridu-Snagov se află biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1774–1782). Până la 25 mart. 2005, com. **D.** a avut în componență satul Moldoveni, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

DRIDU-SĂRINDARELE → Dridu (2).

DRINAGO → Brăila (2).

DRINCEA, râu în SV României, afl. stg. al Dunării pe terit. com. Cetate, jud. Dolj; 72 km; supr. bazinului: 632 km². Izv. din Dealul Bucovățu, din Piem. Bălăciței, de la 300 m alt., din arealul com. Livezile, jud. Mehedinți, și străbate Câmpia Blahniței. Are curs intermitent; în verile aride seacă parțial.

DROBETA-TURNU SEVERIN, municipiu în SV României, reședința jud. Mehedinți, situat pe stg. fl. Dunărea, la ieșirea acestuia din defileul Porțile de Fier, pe malul lacului de acumulare Porțile de Fier I, la 65 m alt., la granița cu Serbia; 106 007 loc. (1 ian. 2011): 51 005 de sex masc. și 55 002 fem. Supr.: 68,2 km², din care 21 km² în intravilan; densitatea: 5 048 loc./km². Port fluvial. Stație de c.f. (inaugurată la 5 ian. 1875). Nod rutier. Expl. de balast, de calcar, de gresii și marne (în localit. componentă Gura Văii) și de nisip cuarțos (în localit. componentă Schela Cladovei).

Centrală electrică și de termoficare de la Halânga, intrată în funcțiune în anul 1986, a fost dezafectată la 24 septembrie 2015.

în 1986. In zona Gura Văii–Sip (Serbia), perioada 1964–1971 a fost construit, în colaborare cu Iugoslavia, complexul hidroenergetic și de navigație „Porțile de Fier I" (→) cu o mare hidrocentrală (cea mai mare de pe Dunăre), cu o putere instalată de 2 100 MW (din care centrala de pe malul românesc are o putere instalată de 1 050 MW), alimentată de apele lacului de acumulare Porțile de Fier I. Centru de metalurgie a pulberilor. Constr. de nave fluviale, de vagoane de c.f. pentru mărfuri, de aparate de măsură și control. Producție

de anvelope gigant (cu diametrul exterior variind între 1,6 și 2,7 m), de celuloză și hârtie, de tricotaje, de confecții, de mobilă, placaj, furnir, plăci fibro-lemnoase, cherestea, var (în localit. componentă Gura Văii) și produse alim. (preparate din carne și lapte, bere, vin, spirt, dulciuri, panificație, drojdie, țigarete etc.). Pisciculturâ. Muzeul „Porțile de Fier" (1881) are peste 50 000 de exponate organizate pe secții de istorie, științele naturii, artă plastică și etnografie; Muzeu de Artă (1976). Biblioteca județeană „I. G. Bibicescu" (1921) cu c. 270 000 volume. Teatru; numeroase școli și licee. În oraș mai funcționează un Colegiu universitar cu grad de facultate (f. în luna mai 1991) și un Institut de învățământ superior (Centrul Universitar Drobeta-Turnu Severin), înființat la 1 oct. 2004 prin absorbția universității private „Gheorghe Anghel" de către Universitatea din Craiova, în cadrul căreia funcționează în prezent. În anul universitar 2007–2008, Centrul Universitar Drobeta-Turnu Severin avea 6 facultăți, 3 879 studenți și 45 profesori. Parcul Trandafirilor. Vizavi de oraș, în mijlocul apelor Dunării a existat, până în 1971, ins. Ada-Kaleh (→), în prezent acoperită de apele lacului de acumulare Porțile de Fier I. **Istoric.** Săpăturile arheologice efectuate în arealul orașului au scos la iveală cele mai vechi urme de locuire, respectiv din Paleolitic și din Neolitic. Din Epoca bronzului au fost recuperate fragmente ceramice, aparținând culturii materiale Gârla Mare (sec. 15–13 î.Hr.). Au mai fost identificate vestigiile unui bordei din Epoca fierului (sec. 5–4 î.Hr.) și resturi de ceramică dacică. Pe locul actualului oraș a existat în Antichitate așezarea dacică numită *Drobeta*, menționată de Ptolemeu în scrierile sale. În timpul Primului Război Daco-Roman (101–102), împăratul roman Traian a înființat la Drobeta un mare și important centru militar (rămas sub administrație romană până în sec. 3), folosit ulterior ca bază de pornire în cel de-al Doilea Război Daco-Roman (105–106). În anii 103–105, aici a fost construit (cu ajutorul legiunilor romane), după planurile arhitectului Apolodor din Damasc, podul din piatră peste Dunăre, care măsura 1 134,90 m lungime și 14,55 m lățime și era susținut de 20 de piloni

pentru pasageri, de feriboturi, de tancuri maritime și fluviale,

hexagonali construiți din piatră brută și cărămidă cu liant hidraulic. Podul era suspendat deasupra apei la o înălțime de 19 m și era prevăzut cu arcade de 33 m lărgime între stâlpii de susținere. Castrul roman, de mari dimensiuni (137,50 x 123 m), situat în imediata apropiere a podului, menit să-i asigure paza, a avut circa cinci faze constructive începând cu anul 101 și terminând cu refacerea lui la sf. sec. 5 (castrul a fost distrus, probabil, de avari, la începutul sec. 7). Așezarea civilă care a luat naștere în jurul castrului s-a contopit cu așezarea dacică, ea înregistrând o dezvoltare rapidă după ridicarea sa la rang de *municipiu*, în anul 121, din ordinul împăratului roman Publius Aelius Hadrianus. Așezarea apare menționată epigrafic în anul 145 cu numele *Municipium Aelium Hadrianum Drobetensium*. În anul 193, împăratul Septimius Severus a ridicat această așezare la rang de *Colonia*. După retragerea administrației și a armatelor romane (în perioada 271–275), așezarea civilă și castrul militar au continuat să existe neîntrerupt până către mijlocul sec. 5 (442–447), când au fost distruse de năvălirea hunilor conduși de Attila. Ulterior, Drobeta s-a refăcut și a devenit un mare centru comercial și meșteșugăresc, cu un oficiu vamal și fiscal pentru mărfurile care circulau pe aici, localit. fiind menționată ultima oară în vremea împăratului bizantin Iustinian (527–565) cu numele *Theodora*, după numele soției sale. Totodată,

Drobeta-Turnu Severin. Ruinele piciorului podului lui Traian

Drobeta-Turnu Severin. Turnul de NE al cetății Severinului

Iustinian I cel Mare a dat dispoziție să se construiască aici un puternic turn de apărare, menționat în documentele vremii cu denumirea de „Turnul Theodorei". Pe ruinele castrului roman (distrus, probabil, de avari la începutul sec. 7) s-a dezvoltat în sec. 10 o așezare de bordeie, cu vetre deschise. Săpăturile arheologice au scos la iveală ruinele termelor romane, cărămizi cu ştampila *Legiunii a V-a Macedonica* ş.a., precum şi fragmente de ceramică striată, de tip balcano-dunărean, aparținând culturii materiale Dridu (sec. 8–11), care atestă o intensă locuire a acestei zone. În sec. 13–16, aici a existat o puternică cetate (*Castrum Zeurini*), menționată documentar în *Diploma Ioaniților*, în anul 1247. În 1230, a fost înființată o importantă unitate militar-administrativă, cu centrul în Cetatea Severinului, care avea rol defensiv antiotoman. Această unitate, numită Banatul de Severin, cuprindea sudul Banatului, reg. Severinului şi o mică parte din V Olteniei şi avea un conducător ce purta titlul de *ban*. Primul ban de Severin a fost un oarecare Luca, menționat documentar în anul 1233. Această unitate este cea de-a patra formațiune politică feudală românească din Oltenia, menționată documentar cu numele *Terra Zeurino* (Țara Severinului) alături de Țările lui Farcaş, Ioan şi Litovoi. În 1524, localit. a fost atacată devastator şi ocupată de către oştirile otomane (care au distrus cetatea), rămânând sub dominația acestora c. 300 de ani. Reconstruit în urma unui decret din 22 apr. 1833, emis de generalul Kiseleff, după planurile arhitectului catalan Xavier Villacrosse, oraşul a devenit capitală de județ în 1841, funcție păstrată până în 1950 şi apoi reluată la 17 febr. 1968, o dată cu reorganizarea ad-tiv teritorială a țării. La 17 febr. 1968, oraşul

Drobeta-Turnu Severin. Muzeul „Porțile de Fier"

Drobeta-Turnu Severin. Teatrul

a fost declarat municipiu şi a redevenit reşed. jud. Mehedinți. Până la 15 mai 1972, municipiul s-a numit *Turnu Severin*. În prezent, municipiul are în subordine ad-tivă 3 localit. componente: Dudaşu Schelei, Gura Văii şi Schela Cladovei. **Monumente:** ruinele castrului roman Drobeta, de mari dimensiuni (137,50 x 123 m), datând din sec. 2–5, în cadrul căruia au fost identificate curți, camere de locuit pentru ofițeri, un *Praetorium* (reşed. comandantului), un altar, depozite de muniții şi de alimente, un mare edificiu al termelor etc. Zidurile de incintă ale castrului aveau 3 m înălțime, 1,50 m grosime şi erau străjuite de 4 turnuri la colțuri; ruinele Turnului de apărare, numit „Turnul Theodorei", de formă circulară (sec. 6); ruinele unuia dintre picioarele podului lui Traian; ruinele termelor romane (descoperite în 1936); ruinele cetății medievale (sec. 13–16) în care se găsesc şi fundațiile a două bazilici romanice paleocreştine, datând din perioada romană târzie; mănăstirea Vodița, aflată în arealul fostei localități componente Vârciorova, situată la 17 km V de municipiul Drobeta-Turnu Severin, este cea mai veche ctitorie voievodală de pe terit. actual al României, înființată în anii 1370–1372 prin strădania călugărului Nicodim de la o mănăstire de pe Muntele Athos (stabilit în Țara Românească) cu sprijinul material al domnului Vladislav I (Vlaicu). Ulterior, mănăstirea Vodița a primit numeroase danii din partea domnilor Dan I, Mircea cel Bătrân, Dan II, Vlad Dracul, Radu cel Frumos, precum şi din partea lui Ştefan Lazarović, despotul Serbiei, care a dăruit acestei mănăstiri zece sate sârbeşti. Biserica mănăstirii Vodița a fost refăcută în anul 1500 din inițiativa domnului Radu cel Mare, rezidită din temelie în 1689 de aga Cornea Brăiloiu şi restaurată în 1705 prin osârdia egumenului Athanasie de la mănăstirea Tismana. După Războiul turco-austriac in anii 1716–1718, care s-a desfăşurat în mare parte pe terit. Țării Românești, mănăstirea Vodița a cunoscut o perioadă de decădere, după care a căzut în ruină (fapt consemnat la 5 sept. 1891 cu prilejul vizitei canonice efectuată în această zonă de episcopul Ghenadie al Râmnicului). În prezent biserica şi clădirile anexe ale fostei mănăstiri Vodița sunt în ruină, dar în apropiere de aceste ruine a fost reînființată o mănăstire de călugări în ian. 1991 cu acordul Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Corpul de chilii, casa stăreției, trapeza şi alte anexe au fost construite în perioada 1991–1995, iar în anii 1995–1997 fost construită biserica din lemn, cu dublu hram - „Naşterea Maicii Domnului" şi "Sfântul Antonie cel Mare", în stil maramureşean, sfințită la 29 iul. 2001; biserica cu hramul „Adormirea Maicii Domnului"-Maioreasa, ctitorie din anii 1842–1846 a maiorului Ion Ciupagea şi a soției sale Dumitrana, cu adăugiri şi reparații din anii 1881–1884, 1902–1906 şi 1921. Inițial, biserica a fost pictată în stil bizantin de zugravul Alexie din Câmpulung, dar după restaurarea bisericii în anii 1902–1906 picturile murale interioare originare au fost acoperite şi biserica repictată în frescă de pictorul Iosif Keber din Târgu Jiu. În 1974, biserica a fost restaurată şi picturile murale recondiționate de Nicolae Glăvan din Novaci, iar în 1992 s-a efectuat ultima restaurare a picturilor murale interioare de către pictorii Florica şi Eugen Papici; bisericile „Sfântul Ioan Botezătorul"-Grecescu, ctitorie din perioada 1866–1873 a familiei de boieri Ion şi Ioana Grecescu, cu picturi murale interioare originare, în stil neoclasic, realizate de Gheorghe Tattarescu, şi „Sfântul Gheorghe", construită în etape din 1936 până în 1958, în stil bizantin, cu trei turle şi catapeteasmă din lemn de tei, şi picturi murale interioare executate în frescă de Emil Ivănescu din Curtea de Argeş; catedrala romano-catolică, construită în stil neogotic în anii 1887–1903, cu un turn de 28 m înălțime; sinagogă de rit sefard (sec. 19); castelul de apă (1912–1914) construit după proiectul inginerului Elie Radu; Palatul Culturii, ridicat în 1909–1924, şi clădirea Teatrului, construită în 1912-1917, ambele după planurile arhitectului Grigore Cerchez; Monumentul împăratului roman Traian, realizat în 1906 de sculptorul D. Franassovici; busturile compozitorului Ion Ştefan Paulian (operă a sculptorului

Gheorghe D. Anghel din 1932–1946) şi al lui Al. Burileanu (realizat de către sculptorul Fr. Storck în 1889).

DROCEA, vârf în partea central-estică a M-ților Zarand, constituind alt. max. a acestora (836 m).

DROPIA→ Dragalina.

Dr. PETRU GROZA → Ştei.

DRUMUL TABEREI, cartier în partea de V a municipiului Bucureşti, ale cărui blocuri de locuit, magazine, parc public, ştrand şi alte dotări au fost construite în perioada 1960–1980.

DRUMUL TORPAN → Lița.

DUBOVA, com. în jud. Mehedinți, alcătuită din 3 sate, situată pe stg. fl. Dunărea, în clisura Dunării, respectiv pe malul lacului de acumulare Porțile de Fier I, la poalele M-ților Almăj, în bazinetul depresionar omonim; 911 loc. (1 ian. 2011): 441 de sex masc. şi 470 fem. Zăcăminte de crom şi huilă (în satul Baia Nouă), de antracit, azbest şi serpentină (în satul Eibenthal); expl. de caolin şi argilă caolinoasă. Satul Dubova este menționat documentar, prima oară, în perioada 1690–1700. Până la 29 oct. 1977, satul şi com. **D.** s-au numit *Plavişeviţa*. Pe terit. com. **D.** se află mănăstirea Mraconia sau Mrăcunea (de călugări), situată pe malul stg. al Dunării, în zona Cazanelor, la 15 km V de Orşova, într-un cadru pitoresc fără asemănare. Mănăstirea Mraconia a fost întemeiată în anii 1521–1523, cu biserica „Sfântul Prooroc Ilie", ctitorie a banului Nicolae Gârlişteanu pe locul unei vechi mănăstiri care data din anul 1453. Mănăstirea a fost distrusă în timpul Războiului Ruso-Turc din 1787–1792, în ruinele ei fiind găsită (în 1853) Icoana Maicii Domnului, şi reconstruită abia în perioada 1931–1947 prin osârdia monahului Alexe Udrea. Mănăstirea a fost dezafectată şi demolată în anii 1967–1971 din cauza construirii în această zonă a lacului de acumulare Porțile de Fier I, dar a primit dreptul de a fi reconstruită pe un alt amplasament. Ruinele acestei mănăstiri au fost acoperite de apele lacului de acumulare, ruine care se mai pot vedea în perioadele secetoase când apa lacului scade. În 1993 s-a pus piatra de temelie a noii biserici, a nou reînființatei mănăstiri Mraconia, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", biserică finalizată în 1995 prin strădania preotului Cristian Tartea. Celelalte lucrări s-au continuat până în anul 2000.

DUDA-EPURENI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 4 sate, situată în zona Colinelor Crasnei; 4 758 loc. (1 ian. 2011): 2 428 de sex masc. şi 2 330 fem. Reşed. com. este satul *Epureni*. Producție de încălțăminte. În satul Valea Grecului a fost descoperită (mai 1997) o necropolă dacică (sec. 4–3 î.Hr.) Biserică din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (sf. sec. 18–începutul sec. 19).

DUDEŞTI 1. Com. în jud. Brăila, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Bărăganului; 3 742 loc. (1 ian. 2011): 1 932 de sex masc. şi 1 810 fem. Stație de c.f. (inaugurată în 1896). Nod rutier. Confecții textile. Morărit. Creşterea bovinelor. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. **D.** s-au numit *Niculeşti-Jianu*. În satul Tătaru, atestat documentar în anul 1457, se află o biserică din anul 1902. Satul Dudeşti a fost înființat în 1925.

2. Cartier în partea central-sud-estică a municipiului Bucureşti.

DUDEŞTII NOI, com. în jud. Timiş, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Timişului, la 13 km NV de municipiul Timişoara; 2 858 loc. (1 ian. 2011): 1 427 de sex masc. şi 1 431 fem. Stație de c.f. (inaugurată în 1895). Pe terit. satului Dudeştii Noi a fost descoperit un fragment dintr-un vas decorativ, numit de arheologi „Cerbul de la Dudeştii Noi", aparținând culturii materiale Starčevo (Neoliticul inferior, 5000–3500 î.Hr.). Satul Dudeştii Noi apare menționat documentar, prima oară, în anul 1331 cu numele *Bessenovo,* iar în perioada 1748–1 ian. 1965 a purtat numele *Beşenova Nouă.* În intervalul 1741–1748 aici s-au stabilit peste 60 de familii de germani, italieni şi de francezi, iar intre 1758 şi 1760 s-au stabilit mai multe familii de maghiari. În anul 1951, din acest sat au fost deportate în Bărăgan 62 de familii, în majoritate germani. Biserica romano-catolică „Sfântul Vendelin" (1750–1751), declarată monument istoric; biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Dumitru" (1971). Com. **D. N.** a fost înființată la 7 mai 2004 prin desprinderea satului Dudeştii Noi din com. Becicherecu Mic, jud. Timiş.

DUDEŞTII VECHI, com. în jud. Timiş, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Mureşului, pe râul Aranca, la granița cu Serbia; 4 300 loc. (1 ian. 2011): 2 120 de sex masc. şi 2 180 fem. Stație de c.f. Nod rutier. Expl. de petrol şi gaze naturale. Produse chimice (carburanți, pesticide); producție de articole de voiaj şi de marochinărie; prelucr. lemnului. Fond cinegetic. Până la 1 ian. 1965 satul şi com. **D.V.** s-au numit *Beşenova Veche*. În satul Dudeştii Vechi, menționat documentar, prima oară, în 1213 cu numele *Terra castri Boseneu*, iar apoi (în 1808) cu acela de *Stara Beschenova*, se află biserica romano-catolică având hramul „Adormirea Maicii Domnului", de mari dimensiuni (45 m lungime şi 15 m lățime), construită de etnicii bulgari, în stil baroc, în perioada 20 apr. 1801–11 nov. 1804 pe locul unei biserici mai vechi zidită în anii 1764–1767 şi dezafectată în 1790. Biserica păstrează picturi murale interioare executate în 1883 de Gyöngyösi Rezsö şi o orgă instalată în 1812, cu 20 de registre şi 980 de tuburi. Biserica a fost renovată în 1992. Până la 25 mart. 2005, com. **D. V.** a avut în componență satul Vâlcani, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

DULCEŞTI, com. în jud. Neamț, alcătuită din 6 sate, situată în Subcarpații Neamțului, pe Valea Neagră; 2 634 loc. (1 ian. 2011): 1 300 de sex masc. şi 1 334 fem. Centru de împletituri populare. Moară de cereale (1928) cu utilaj german original (1928) şi biserica „Pogorârea Duhului Sfânt" (1605, cu transformări din sec. 18 şi 19), în satul Dulceşti. Până la 17 iul. 2003, com. **D.** a avut în componență satele Bozienii de Sus şi Ruginoasa, care la acea dată au format com. Ruginoasa, jud. Neamț.

DUMBRAVA 1. Com. în jud. Mehedinți, alcătuită din 11 sate, situată în Piem. Bălăciței, pe râul Argetoaia; 1 690 loc. (1 ian. 2011): 847 de sex masc. şi de 843 fem. Reşed. com. este satul *Dumbrava de Jos*. Biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1804), în satul Albuleşti; bisericile din zid cu hramurile „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1787, refăcută în 1892) şi „Sfântul Ioan Botezătorul" (1820), în satele Rocşoreni şi Dumbrava de Sus.

2. Com. în jud. Prahova, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Gherghiței, pe stg. râului Teleajen; 4 634 loc. (1 ian. 2011): 2 346 de sex masc. şi 2 288 fem. Producție de băuturi răcoritoare. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț etc. Biserică având hramul „Sfinții Împărați

Constantin şi Elena" (1880), în satul Zănoaga.

3. Com. în jud. Timiş, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Lugojului cu Dealurile Lugojului, pe cursul superior al râului Bega; 2 655 loc. (1 ian. 2011): 1 336 de sex masc. şi 1 319 fem. Haltă de c.f. Prelucr. lemnului. Pomicultură. Satul Dumbrava este menţionat documentar, prima oară, în 1453, satul Bucovăţ în 1440, iar satul Răchita în 1393.

DUMBRAVA HARGHITEI → Lueta.

DUMBRAVA ROŞIE, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 4 sate, situată în NV Depr. Cracău-Bistriţa, pe stg. văii Bistriţa; 8 074 loc. (1 ian. 2011): 4 030 de sex masc. şi 4 044 fem. Confecţii metalice, mat. de construcţii, prelucr. lemnului (mobilă); producţie de articole de îmbrăcăminte din piele şi de articole de îmbrăcăminte pentru lucru. Fermă de creştere a bovinelor. În arealul său se întâlneşte o plantă rară, *Seseli hippomarathrum*. Pe terit. com. au fost descoperite urmele unei aşezări neolitice cu cinci niveluri de locuire, aparţinând culturilor materiale Precucuteni şi Cucuteni (vase ceramice cu bogat decor spiralic, incizat, figurine feminine şi zoomorfe schematizate) şi o necropolă de tip Sântana de Mureş (sec. 3–4), în care s-au găsit un pahar de sticlă, un pahar ceramic cu decor, piepteni din os, mărgele, fibule din argint ş.a. În satul Dumbrava Roşie se află biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1903-1919).

DUMBRAVA TISMANEI → Tismana (2).

DUMBRAVA VADULUI → Şercaia.

DUMBRAVELE, Mănăstirea ~ → Bodeşti (2).

DUMBRĂVENI 1. Oraş în jud. Sibiu, situat în Pod. Târnavelor, la 350 m alt., pe dr. râului Târnava Mare, la 73 km NE de municipiul Sibiu; 8 275 loc. (1 ian. 2011): 4 073 de sex masc. şi 4 202 fem. Supr.: 55,7 km², din care 4,2 km² în intravilan; densitatea: 1 970 loc./km². Staţie de c.f. inaugurată în 1871. Nod rutier. Expl. de argilă. Producţie de mobilă, de aparate de control şi distribuţie a electricităţii, de încălţăminte, de produse cosmetice şi parfumuri şi de produse alim. (ulei, preparate din lapte, panificaţie ş.a.); topitorie de in şi filatură. Fermă de creştere a păsărilor. Sere legumicole şi floricole. Muzeul armenilor transilvăneni, inaugurat la 15 iul. 2010, amenajat în castelul Apáfi (restaurat în 2009-2010). Gimnaziu (din 1843). **Istoric.** Pe terit. oraşului au fost descoperite vestigii paleolitice, din prima Epocă a fierului (bordei hallstattian în care s-au găsit vase de lut cu caneluri), din perioada dacică (vase mari de provizii, fructiere, vase-borcan), romană (monede) şi a migraţiilor (tipar masiv din bronz folosit pentru turnat aplici semicirculare de centură, de tip avar, sec. 7–8). Localitatea apare menţionată documentar, prima oară, în 1332, cu numele *Sacerdos de Ebes,* iar în perioada 1367–1368 sunt consemnate în documente posesiunile feudalilor din *Ibaşfalău* („possessiones Ebesffalwa"). În 1374 este amintit Ladislau, fiul lui Emeric din *Ibaşfalău* ca stapân al acestui sat. La 1 mai 1399, localitatea apare consemnată cu numele *Ebesfalwa,* iar în secolele 14–15 cu grafia *Ebesffalwa* (satul lui Ebes). În 1671, aici s-au stabilit mai mulţi colonişti armeni veniţi din Moldova (ulterior maghiarizaţi), care au dat un impuls dezvoltării comerciale a localit. pe care au numit-o, mai întâi, *Elisabetopole*, apoi *Ibaşfalău* (până în anul 1918). Recunoscut ca oraş privilegiat la 31 aug. 1758 de către Curtea Imperială de la Viena şi ca oraş liber regesc în 1789. Oraşul **D.** are în subordine ad-tivă două localit. componente: Ernea şi Şaroş pe Târnave. **Monumente:** castelul „Apáfi" (1552–1563) situat în mijlocul unui parc creat în sec. 17 de către Peter Haji; catedrala armenească (1766–1783), în stil baroc; biserica romano-catolică (1795); biserica evanghelică (1771, cu unele transformări din 1925); clădirea fostului Tribunal (1875), azi centru şcolar. În localitatea componentă Şaroş pe Târnave există o biserică din sec. 13–14, fortificată în 1500, cu unele transformări din sec. 15 şi 19, azi biserică evanghelică.

Dumbrăveni (4). Casa memorială „Al. Vlahuţă"

2. Com. în jud. Constanţa, alcătuită din 2 sate, situată în SV Pod. Cobadin, la graniţa cu Bulgaria; 597 loc. (1 ian. 2011): 296 de sex masc. şi 301 fem. Produse lactate. Creşterea bovinelor. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ etc. Până în 1992 satele Dumbrăveni şi Furnica au făcut parte din com. Independenţa. Centru de ţesături populare. Apicultură. Fond cinegetic. Rezervaţie forestieră (Pădurea Dumbrăveni, 345 ha).

3. Com. în jud. Suceava, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Pod. Sucevei cu terasele de pe dr. Siretului; 9 117 loc. (1 ian. 2011): 4 603 de sex masc. şi 4 514 fem. Nod rutier. Culturi de cereale, cartofi, sfeclă de zahăr ş.a. În satul Dumbrăveni, menţionat documentar, prima oară, în 1430, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1801, restaurată în 1987), ctitorie a marelui vistiernic Iordache Balş.

4. Com. în jud. Vrancea, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Deleanu şi Căpăţânii (Subcarpaţii Vrancei) cu Câmpia Râmnicului, pe râul Râmna; 4 384 loc. (1 ian. 2011): 2 130 de sex masc. şi 2 254 fem. Nod rutier. Viticultură. Producţie de vin, de băuturi răcoritoare, de var şi ipsos. Între 1949 şi 1 ian. 1965, satul şi com. **D.** s-au numit *Generalissimul Suvorov*. În secolele trecute a mai purtat numele *Târgu Cucu* şi *Plagineşti* (sau *Plăineşti*). În satul Cândeşti, atestat documentar în 1560, se află mănăstirea Recea (de maici), cu biserică având dublu hram – „Naşterea Maicii Domnului" şi „Sfântul Nicolae" construită în 1685–1692, reparată în 1710, şi restaurată în 1802–1804. Biserica a fost consolidată după cutremurul din 4 mart. 1977 şi pictată în 1985-1990. Mănăstirea a fost desfiinţată în 1865 şi reînfiinţată în 1990. În satul Dragosloveni, atestat documentar în 1602, există casa memorială „Alexandru Vlahuţă" (1958).

DUMBRĂVEŞTI, com. în jud. Prahova, alcătuită din 6 sate, situată în Subcarpaţii Prahovei, pe dr. Teleajenului; 3 756 loc. (1 ian. 2011): 1 865 de sex masc. şi 1 891 fem. Halte de c.f. în satele Plopeni, Găvănel şi Mălăeştii de Jos. Expl. de petrol şi gaze naturale. Balastieră. Expl. şi prelucr. lemnului. Constr. de maşini

(în satul Plopeni). Produse din materiale feroase forjate. În satul Sfârleanca, atestat documentar în 1693, au fost descoperite vestigii neolitice (fragmente de vase ceramice, statuete antropomorfe şi zoomorfe din lut ars) şi urmele unui castru roman (statueta din bronz a unui gladiator, cărămizi ştampilate). În satul Mălăeştii de Jos, atestat documentar în 1429, există mănăstirea „Sfântul Antonie cel Mare" (de călugări), înfiinţată în 1995, cu biserica zidită în 1996-2004, pictată în ulei de A. şi Nicoleta Voicu.

DUMBRĂVIŢA 1. Com. în jud. Braşov, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Braşov, la poalele SE ale M-ţilor Perşani, pe râul Hămăradia; 5 084 loc. (1 ian. 2011): 2 612 de sex masc. şi 2 472 fem. Staţie de c.f. Expl. şi prelucr. lemnului. Tricotaje. Creşterea bovinelor, ovinelor şi porcinelor. Culturi de cereale, cartofi ş.a. Muzeu sătesc (în satul Vlădeni). Până la 1 ian. 1965, satul şi com. **D.** s-au numit *Ţânţari*, menţionat documentar, prima oară, în 1377, apoi în 1462, 1474, 1507, 1520. Biserică (1864-1868, pictată în 1984-1986). În perioada 1765–1851, aici a funcţionat Compania a XII-a de graniţă a Regimentului I de graniţă de la Orlat. La E de com. **D.** se află o mlaştină eutrofă (0,5 ha), unde vegetează numeroase specii de plante rare, printre care bulbucii de munte *(Trollius europaeus)*, şapte degete *(Comarum palustre)*, bumbăcariţa *(Eriophorum latifolium)*, odoleanul *(Valeriana simplicifolia)* etc. Agroturism.

2. Com. în jud. Maramureş, alcătuită din 6 sate, situată în E Depr. Baia Mare, la poalele de NV ale Dealului Copalnic, pe râul Chechiş; 4 373 loc. (1 ian. 2011): 2 127 de sex masc. şi 2 246 fem. Expl. de gips. Fabrică de componente pentru avioane, construită cu capital american, intrată în funcţiune în nov. 2009. Producţie de ţuică. Pomicultură. Staţiune balneoclimaterică, în satul Cărbunari (→). Satul Dumbrăviţa este menţionat documentar, prima oară, în 1411. Bisericile cu hramurile „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1815) şi „Naşterea Maicii Domnului" (1888), în satele Rus şi Cărbunari.

3. Com. în jud. Timiş, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Timişului; 5 058 loc. (1 ian. 2011): 2 413 de sex masc. şi 2 645 fem. Prelucr. lemnului. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ etc. Satul Dumbrăviţa a fost înfiinţat în 1891 de coloniştii maghiari, cu numele *Újszentes (Zentea Nouă)*, în timpul ocupaţiei Transilvaniei de către Imperiul Austro-Ungar. Biserica romano-catolică (1976–1979) şi biserica ortodoxă „Sfântul Vasile" (1996–2005).

DUMEŞTI 1. Com. în jud. Iaşi, alcătuită din 5 sate, situată în Colinele Bahluiului (Câmpia Jijiei Inferioare), pe râul Bahlui; 4 806 loc. (1 ian. 2011): 2 482 de sex masc. şi 2 324 fem. Haltă de c.f. Expl. forestiere. Creşterea bovinelor. Viticultură. În satul Dumeşti, menţionat documentar în 1619, se află biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (sf. sec. 18–începutul sec. 19), în stilul arhitecturii populare moldoveneşti, şi biserica din zid cu hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1802), iar în satul Păuşeşti există o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1643) şi una din zid cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1805, cu catapeteasmă din 1811).

2. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc, pe cursul superior al Bârladului; 3 681 loc. (1 ian. 2011): 1 921 de sex masc. şi 1 760 fem. Haltă de c.f. Centru de olărit. În satul Dumeşti se află biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (c. 1830), iar în satul Schinetea există conacul mareşalului Constantin Presan, datând de la începutul sec. 20, în care a fost organizat un muzeu în anul 2002.

DUMITRA 1. Depresiune de eroziune în NV Dealurilor Bistriţei, cu aspect de bazinet, situată pe valea superioară a râului Rosna. Supr.: c. 10 km². Relief de luncă şi de terase. Pomicultură.

2. Com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 3 sate, situată în depresiunea omonimă; 4 941 loc. (1 ian. 2011): 2 487 de sex masc. şi 2 454 fem. Important centru pomicol (meri, din soiurile Ionatan şi Parmen auriu, pruni, peri). Satul Dumitra este menţionat documentar, prima dată, în perioada 1317–1320 cu numele *Villa Demetrii*, iar apoi (1332) cu acela de *Sacerdos de Villa Demetrii*. În satul Tărpiu (în lb. germană *Treppen*), atestat documentar în 1332 şi locuit, până în 1870, în exclusivitate numai de germani (din 1992 aici nu mai există nici o familie de saşi), se află o biserică în stil gotic târziu, datând din anul 1504, care a aparţinut cultului evanghelic, vândută cultului ortodox care i-a atribuit hramul „Sfântul Gheorghe". Biserica a fost renovată în anii 1991–2000. În satul Dumitra există o biserică în stil gotic, reconstruită în 1895–1899, cu un turn de poartă, fortificat, datând din anul 1488. Biserica şi turnul, care au aparţinut cultului evanghelic şi vândute cultului ordodox, au fost renovate în perioada 1998–2000. Monument închinat eroilor Primului Război Mondial (în satul Dumitra).

DUMITREŞTI, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 16 sate, situată în depresiunea omonimă din Subcarpaţii Vrancei, la confl. râului Motnău cu Râmnic, la poalele Dealurilor Roşu în NV şi Căpăţânii în SE; 4 895 loc. (1 ian. 2011): 2 414 de sex masc. şi 2 481 fem. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea); prelucr. primară a fructelor. Centru pomicol (meri, pruni, peri). În satul Dumitreşti, atestat documentar în 1656, se află o biserică din 1898, iar în satul Biceştii de Jos există biserica „Sfântul Nicolae" (1933-1944).

DUMITRIŢA, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 3 sate, situată în zona Dealurilor Bistriţei; 3 019 loc. (1 ian. 2011): 1 545 de sex masc. şi 1 474 fem. În satul Dumitriţa, atestat documentar în 1333, se află o biserică datând din sec. 15 cu refaceri din sec. 17, care a aparţinut cultului evanghelic, iar în prezent este folosită de cultul ortodox. Com. **D.** a fost înfiinţată la 27 sept. 2002 prin desprinderea satelor Dumitriţa, Budacu de Sus şi Ragla din com. Cetate, jud. Bistriţa-Năsăud.

DUNAVĂŢ, canal antropic, navigabil, în S Deltei Dunării, care traversează ostrovul Dranov, unind lacul Razim cu

Dumitra(2). Fosta biserica evanghelica din satul Tărpiu

brațul Sfântu Gheorghe. Lungime: 25 km. Canalul a fost realizat la începutul sec. 20.

DUNĂREA, fluviu în Europa, al doilea ca lungime şi debit, după fl. Volga; 2 860 km; supr. bazinului hidrografic: 817 mii km^2, din care 221,7 mii km^2 (respectiv 27%) pe terit. României. Izv. din E M-ților Schwarzwald (Pădurea Neagră), din Germania, prin pâraiele Breg şi Brigach, care confluează la Donaueschingen, străbate partea de S a Germaniei (Bavaria) şi NE Austriei, apoi formează, pe o porțiune, granița între Slovacia şi Austria, parcurge în continuare SV Slovaciei, realizând granița cu Ungaria. În această zonă a fost construită (1977–1997) hidrocentrala Gabčikovo–Nagymaros, realizare slovaco-ungară. După ce separă M-ții Börzsöny de M-ții Pilis, prin defileul numit Porțile Višegrádului, din N Ungariei, îşi schimbă brusc cursul către S (la Vác), drenând apoi partea central-vestică a Ungariei pe direcție N-S. În aval de Mohács părăseşte terit. Ungariei, formând, în continuare, granița între Croația şi Serbia, iar la SE de Vukovar îşi schimbă din nou direcția de curgere, către E-SE, zonă unde se află cea mai mare „piață" de confluență a apelor Dunării cu o serie de afl. importanți (Drava, Sava, Tisa, Timiş ş.a.). De aici spre aval, cu un debit mult sporit de aportul afluenților primiți, Dunărea drenează partea de N a Serbiei, intră apoi pe terit. României în arealul localit. Baziaş, face în continuare granița între Serbia şi România până la confl. cu râul Timok, iar de aici, spre aval, până în dreptul localit. Silistra, formează hotarul cu Bulgaria. De la Silistra şi până la confl. cu Prutul, Dunărea curge numai pe terit. României, iar de aici şi până la gura brațului Chilia, formează, mai întâi, pe o mică porțiune, granița cu Rep. Moldova şi apoi cu Ucraina. Sectorul superior al Dunării (de la izvoare şi până la Viena) este tipic montan, cu o vale îngustă şi adâncă, cu pante abrupte şi cu alimentare bogată prin intermediul afluenților coborâți din Alpi. Lățimea Dunării, de la izvor şi până la Ulm (Germania), oscilează între 20 şi 100 m, de la Ulm şi până la Viena între 100 şi 350 m, iar viteza de curgere pe acest sector este de 1–2,8 m/s. În sectorul mijlociu (de la Viena până la Baziaş), Dunărea străbate bazinele Vienei şi Bratislavei (care alcătuiesc un fel de „antecameră" a marelui bazin Panonic), în cadrul cărora a fost silită să străpungă două bariere muntoase, croindu-şi porțile (sau defileele) de la Bratislava (sau Poarta Devin), între prelungirile M-ților Leitha, în S-SV, şi Carpații Mici, în N-NE, şi de la Višegrád (Poarta de la Dorog sau Gran), între M-ții Pilis, în S, şi Börzsöny, în N. După ce scapă din chingile Porții de la Višegrád, în dreptul localit. Vác, apele fluviului îşi schimbă brusc direcția de curgere, către S, curgând, pe c. 400 km, pe direcția meridianului, drenând median câmpia slab accidentată a Panoniei, unde valea este largă, cu albia meandrată şi cu o luncă bine dezvoltată. Viteza de curgere în sectorul mijlociu este de 0,3–1,1 m/s, cu excepția zonei defileului Porțile Višegrádului, unde valea se îngustează până la 0,6 km, iar viteza curentului apei creşte la 2,2–4,7 m/s. Sectorul inferior, românesc (de la Baziaş şi până la vărsare), în lungime de 1 075 km, începe cu un spectaculos şi impresionant defileu (Porțile de Fier), lung de 144 km, care străbate SV Carpaților Meridionali, având, pe o porțiune de 9 km lungime, numită Cazane (→), caracter de vale transversală, cu versanți calcaroşi abrupți. În această zonă, România a construit (1964–1971), în colaborare cu Iugoslavia, nodul hidroenergetic şi de navigație Porțile de Fier I (→) care cuprinde lacul de acumulare Porțile de Fier I şi o mare hidrocentrală cu o putere instalată de 2 100 MW (din care 1 050 MW aparțin României). Între Drobeta-Turnu Severin şi Călăraşi, Dunărea se lărgeşte, devine asimetrică, având malul dr. mai înalt (150–200 m) şi cel stg. mai coborât, unde se dezvoltă o luncă largă (în care se află numeroase lacuri, multe dintre ele asanate sau desecate) şi c. 4–5 niveluri de terase, bine conturate, ce alcătuiesc o bună parte din câmpurile fertile ale sudului Câmpiei Române. În cadrul albiei Dunării există mai multe ostroave vechi, neinundabile (Ostrovu Corbului, Ostrovu Mare, ins. Şimian şi ins. Ada-Kaleh, aceasta din urmă acoperită de apele lacului de acumulare → Ada-Kaleh). Între malul de V al ins. Ostrovu Mare şi malul sârbesc al Dunării, în dreptul satului Ostrovu Mare (com. Gogoşu, jud. Mehedinți) şi al localit. Mihailovac (pe malul sârbesc) s-au construit lacul de acumulare (400 mil. m^3) şi hidrocentrala Porțile de Fier II (216 MW), rod al colab. între România şi Iugoslavia, dată în folosință în 1985. În arealul com. Gogoşu, între malul de E al ins. Ostrovu Mare şi malul românesc al Dunării s-a construit o hidrocentrală adițională (54 MW) care aparține României. În zona Calafat-Vidin s-a construit (2007-2013) podul rutier si feroviar (2 480 m lungime) în colab. cu Bulgaria. De la S de Călăraşi şi până la N de Hârşova, între brațul Borcea al Dunării, la V, şi Valea Dunării propriu-zis, la E, se află Balta Ialomiței, zonă în care există un complex de poduri feroviare şi rutiere între Feteşti (→) şi Cernavodă (→). În aval de com. Giurgeni (jud. Ialomița) – în arealul căreia a fost dat în folosință (la 22 dec. 1970) un pod rutier ce asigură legăturile între litoralul Mării Negre şi restul țării – Dunărea se despleteşte în două brațe pr., Dunărea, la V, şi Dunărea Veche (sau brațul Măcin), la E, care închid între ele Balta Brăilei (→), precum şi în alte două brațe secundare – Vâlciu şi Cremenea care curg paralel şi în apropierea văii pr. a Dunării (în partea de V a Bălții Brăilei). De la Brăila şi până la prima despletire a Dunării, cunoscută sub numele de primul ceatal (ceatalul Chiliei sau ceatalul Ismail, unde Dunărea se ramifică în brațele Chilia şi Tulcea), Dunărea curge pe o singură albie, prezentând coturi mari (Cotul Pisicii→) care favorizează formarea zăpoarelor de gheață în timpul primăverii. Adâncimea Dunării atinge, în acest sector, 24 m, fundul ei coborând sub nivelul mării. În aval de municipiul Tulcea, brațul Tulcea al Dunării se desparte din nou, la al doilea ceatal (ceatalul Sfântu Gheorghe) formând brațele Sulina şi Sfântu Gheorghe, astfel încât Dunărea se varsă în Marea Neagră prin trei guri pr. (Chilia, Sulina şi Sfântu Gheorghe) care formează, totodată, Delta Dunării (→). Regimul hidrologic al Dunării este complex, ea aducând în Marea Neagră, în medie, un debit de apă de 6,5 mii m^3/s şi 79 mil. tone aluviuni anual. Pe anumite porțiuni, Dunărea îngheață în iernile aspre. Are peste 300 de afl. direcți, dintre care cei mai importanți sunt: Iller, Lech, Isar, Inn, Morava, Váh, Raba, Hron, Drava, Sava, Morava, Tisa, Timiş, Timok, Jiu, Olt, Argeş, Ialomița, Siret, Prut ş.a. Dunărea este navigabilă de la Ulm şi până la vărsare, iar canalele Main-Dunăre (dat în folosință la 25 sept. 1992) şi Dunăre-Marea Neagră (inaugurat la 26 mai 1984) asigură o legătură

Cascada Duruitoarea

navigabilă între Marea Nordului (prin intermediul fl. Rin) şi Marea Neagră pe o distanţă de c. 3 500 km. Porturi pr.: Ulm, Linz, Viena, Bratislava, Budapesta, Belgrad, Orşova, Drobeta-Turnu Severin, Calafat, Turnu Măgurele, Giurgiu, Ruse, Călăraşi, Cernavodă, Brăila, Galaţi, Tulcea, Sulina. În Antichitate, Dunărea a fost numită *Danubius, Istros* şi *Donaris*.

DUNĂREA VECHE, braţ navigabil al Dunării inferioare, între Giurgeni şi Brăila, limitând la E Balta Brăilei. Prin el se scurge 20% din apele fl. Cunoscut şi sub numele de Braţul *Măcin*.

DUNĂRENI, vechea denumire (până la 20 mai 1996) a satului Cârna din com. Goicea, jud. Dolj, sat care s-a desprins din com. Goicea la 7 apr. 2004 devenind comună de sine stătătoare.

DURĂU 1. Staţiune climaterică şi de odihnă, de interes general, cu funcţionare permanentă, situată în N-NE României, în arealul com. Ceahlău (jud. Neamţ), într-o poiană însorită, la poalele M-ţilor Ceahlău (Carpaţii Orientali), la 780–800 m alt., la 60 km NV de municipiul Piatra-Neamţ. Climatul tonic-stimulant, aerul curat, lipsit de praf şi alergeni, şi atmosfera bogată în ozon sunt pr. factori naturali de cură. Staţiunea este indicată atât pentru odihnă, cât şi pentru tratarea nevrozelor astenice, a stărilor de debilitate, de surmenaj fizic şi intelectual, de anemii secundare etc. Numeroase posibilităţi de drumeţii montane (vf. Ocolaşu Mare şi Toaca din masivul Ceahlău de 1 907 m şi respectiv 1 904 m alt., cascada Duruitoarea, rezervaţia complexă faunistică şi floristică Ceahlău etc.) şi de practicare a sporturilor de iarnă.

2. Mănăstirea ~ → Ceahlău (2).

DURNEŞTI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 6 sate, situată în SE Câmpiei Jijiei Superioare; 4 019 loc. (1 ian. 2011): 2 007 de sex masc. şi 2 012 fem. Satul Durneşti este atestat documentar în anul 1480. În satul Guranda, atestat documentar în 1835, se află mănăstirea „Eroii Neamului" (de maici) întemeiată în 1945 prin strădania maicii stareţe Teodora Voloşincu, cu biserica având dublu hram - „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" şi „Sfânta Treime", construită prin colectă publică şi închinată eroilor români căzuţi pe câmpurile de luptă. Biserica şi chiliile au fost demolate în 1960, iar mănăstirea desfiinţată de autorităţile comuniste. După Revoluţia din dec. 1989, aceeaşi maică, Teodora, a iniţiat o colectă publică şi a depus toate eforturile pentru reînfiinţarea mănăstirii. Prin osârdia ei au fost reconstruite biserica şi chiliile în perioada 1990–1991. Conac (sec. 19), azi sanatoriu pentru bolnavii T.B.C., şi pădure de gorun, declarată rezervaţie forestieră, în satul Guranda.

DUROSTORUM → Ostrov (1).

DURUITOAREA, cascadă în două trepte, situată pe versantul de NV al masivului Ceahlău, la 1 200 m alt. Prima treaptă are înălţimea de 20 m, cea totală fiind de 30 m. Obiectiv turistic în apropiere de staţiunea Durău.

DVORNICIANI → Vorniceni.

DZIMNICOS → Zimnicea.

DZIMNIKES → Zimnicea.

Ee

EBENDORF → Ştiuca.

EBESFALWA sau EBESFFALWA → Dumbrăveni (1).

EBIKIOI → Bărăganu.

ECHELIN → Aţel.

EFORIE, oraş în extremitatea de SE a României, în jud. Constanţa, situat pe fâşia litorală dintre lacul Techirghiol şi Marea Neagră, la 6–20 m alt., la 14–19 km S de municipiul Constanţa; 10 514 loc. (1 ian. 2011): 4 929 de sex masc. şi 5 585 fem. Suprr.: 9,2 km^2, din care 8,6 km^2 în intravilan; densitatea: 1 222 loc./km^2. Staţie de c.f. Nod rutier. Centru seismologic, inaugurat în anul 2008, în staţiunea Eforie Nord. Renumit centru balneoclimateric şi de odihnă, format din două localit. componente care sunt şi staţiuni balneoclimaterice: *Eforie Nord*, cu funcţionare permanentă, mai intensă în perioada estivală, la 14 km S de Constanţa, şi *Eforie Sud*, cu funcţionare estivală, la 19 km S de Constanţa. Ambele staţiuni balneoclimaterice sunt de interes general şi au un climat de litoral maritim, cu veri călduroase (temp. medie a lunii iul. 22°C) şi ierni blânde, cu zăpadă puţină (în ian. temp. medie 0°C). Precipitaţii reduse (c. 400 mm/anual). Vara, nebulozitatea este scăzută, iar durata de strălucire a Soarelui este de 10–12 ore pe zi. Factorii naturali de cură sunt climatul maritim, excitant-solicitant, apa Mării Negre clorurată, sulfatată, sodică, magneziană (mineralizare 15 g/l), apa sărată a lacului Techirghiol (mineralizare 70–80 g/l), nămolul sapropelic de pe fundul lacului şi aerosolii salini. Pe ţărmul Mării Negre există plaje cu nisip fin, amenajate pentru helioterapie şi talazoterapie, iar pe malul de E al lacului Techirghiol există baze de tratament în aer liber, unde se pot face ungeri cu nămol de pe fundul lacului, urmate de băi în lac. Staţiunile sunt indicate atât pentru persoanele sănătoase, care pot folosi curele aerohelioterme în timpul vacanţelor de vară, cât şi pentru persoanele suferinde care doresc să se trateze de afecţiuni reumatismale, de neurologii periferice, de unele boli dermatologice, respiratorii, ginecologice, rahitism, decalcifieri, anemii secundare etc. În staţiunea Eforie Nord există două baze de tratament (una legată de complexul hotelier „Meduza", „Delfinul", „Steaua de Mare" şi alta de clinica „Grand") cu funcţionare permanentă (inclusiv în anotimpul rece al anului) care posedă instalaţii pentru băi calde cu apă provenită din lacul Techirghiol, instalaţii pentru împachetări calde cu nămol, instalaţii pentru aerosoli, pentru tratamente ginecologice etc., iar în Eforie Sud se află un sanatoriu pentru copii, cu profil reumatologic (cu funcţionare permanentă) şi altul cu profil de debilitate şi rahitism (numai pe timpul verii). Numeroase hoteluri („Belona", construit în 1930–1934 după planurile arhitectului G. M. Cantacuzino şi renovat în anii 1993–1995, „Europa", „Meduza", „Delfinul", „Steaua de Mare", „Flamingo", „Riviera", „Astoria", „Apollo", „Vraja Mării", „Edmond", „Flacăra" etc.), restaurante, cinematografe, cofetării, baruri de zi şi de noapte, bowling-uri, terenuri de sport, de minigolf, cam-

Eforie Nord. Hotel „Europa"

Eforie Sud. Vedere generală

pinguri etc. Staţiunea Eforie şi-a început activitatea în 1894, când Eforia Spitalelor Civile din Bucureşti a construit aici un sanatoriu pentru tratarea bolnavilor de reumatism. Acest stabiliment a constituit nucleul staţiunii Eforie care, până în 1933, a aparţinut oraşului Techirghiol. În acelaşi an (1933), staţiunea Eforie a obţinut statutul de oraş. În staţiunea Eforie Sud, primele amenajări (primul hotel, stabilimente pentru băi ş.a.) au fost efectuate în 1899–1900, iar în 1945 a fost declarată oraş. Până la 8 sept. 1950, staţiunea Eforie Sud s-a numit *Carmen Sylva*, iar între 8 sept. 1950 şi 29 mart. 1962 a purtat numele *Vasile Roaită*. În staţiunea Eforie Sud se află biserica „Schimbarea la Faţă" (sec. 20) şi un cazinou, iar în staţiunea Eforie Nord există biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1996-2001) şi o geamie construită în anii 1997-2000.

EFTIMIE MURGU, com. în jud. Caraş-Severin, formată dintr-un sat, situată în NE Depr. Almăj, la poalele de N ale M-ţilor Almăj, pe râul Rudăria; 1 700 loc. (1 ian. 2011): 836 de sex masc. şi 864 fem. Expl. de antracit, huilă şi de azbest. Expl. şi prelucr. lemnului. Centru de colectare a laptelui. Creşterea bovinelor. Pomicultură (meri, pruni, peri). Satul Eftimie Murgu este menţionat documentar, prima oară, la 16 iun. 1410, cu numele *Gerlissa*, în 1484 cu cel de *Gârlişţea* (proprietatea lui Sebastian Gârlişteanu), în 1565 cu toponimul *Rwdarya*, iar între 1588 şi 19 mai 1970 cu acela de *Rudăria*. Casele memoriale „Eftimie Murgu" şi „Ioan Sârbu". În arealul com. **E.M.** au fost descoperite vestigii neolitice, aparţinând culturii materiale Coţofeni, din prima Epocă a fierului/Hallstatt (ceramică roşie şi neagră) şi din perioada romană (dinari imperiali din argint, din timpul împăratului Vespasian). Biserica „Înălţarea Domnului" (1822). Pe valea Rudăriei se mai păstrează 22 de mori de apă din cele 40 câte au existat, aşezate de-a lungul râului pe o distanţă de 3 km. Rezervaţia naturală cheile Rudăriei (250 ha), cu cele 22 de mori de apă.

EGHERHAT → Ariniș.

EISENSTEIN → Ocna de Fier.

ELAN 1. Râu, afl. dr. al Prutului pe terit. com. Cavadineşti (jud. Galaţi); 68 km; supr. bazinului: 608 km^2. Izv. din Dealul Lohanu, de la 280 m alt., de pe terit. com. Creţeşti (jud. Vaslui), mărgineşte la E Dealurile Fălciului şi străbate Depr. Elan. Are un bazin asimetric, dezvoltat exclusiv pe dr. (toţi afl. îi primeşte de pe partea dr.), iar versantul stg. al văii are aspectul unei cueste înalte. Afl. pr.: Oţeleni, Bărboşi, Vutcani, Urdeşti, Epureni.

2. Depresiunea Elanului, depresiune cu caracter colinar în E României, în E Pod. Bârladului, la E de Dealurile Fălciului, între râurile Elan, la V, şi Prut, la E. Formată din culmi deluroase prelungi, ce coboară uşor spre Valea Prutului, separate de văi largi, cu şesuri extinse. Alt. max.: 234 m.

ELHOV → Ilfov (1).

ELISABETA DOAMNA → Horia (3).

ELISABETOPOLE → Dumbrăveni (1).

ELIZA-STOENEŞTI → Bărcăneşti (1).

EMIL BODNARAŞ, denumirea între 7 sept. 1976 şi 20 mai 1996 a com. *Milişăuţi*, devenită oraş la 7 apr. 2004.

ENGHEZ → Amzacea.

ENICHIOI → Mihail Kogălniceanu (3).

ENISALA → Sarichioi.

ENOŞEŞTI → Piatra Olt.

EPOTEŞTI → Ipoteşti (2).

EPURAN → Peştera lui Epuran.

EPURENI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 4 sate, situată în Colinele Fălciului, pe râul Epureni; 3 069 loc. (1 ian. 2011): 1 591 de sex masc. şi 1 478 fem. Staţie de c.f. Mobilă; produse de panificaţie. Apicultură. Silvicultură. Agroturism. Biserica „Sfântul Dumitru" (1860), în satul Horga. Satul Epureni apare menţionat documentar la 5 mart. 1493 într-un act emis de Ştefan cel Mare.

ERBICENI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 5 sate, situată în Colinele Bahluiului (Câmpia Jijiei Inferioare), la confl. râului Duruşca cu Bahlui; 5 855 loc. (1 ian. 2011): 2 921 de sex masc. şi 2 934 fem. Haltă de c.f. Morărit; presă de ulei; încălţăminte. Legumicultură. Viticultură. Pe terit. satului Spinoasa au fost descoperite urmele mai multor aşezări şi morminte datând din Paleoliticul superior, din Epipaleolitic, Neolitic, din perioada de trecere de la Epoca bronzului la cea a fierului, din timpul migraţiilor popoarelor şi din perioada de trecere de la sclavagism la feudalism. În satul Erbiceni, menţionat documentar în 1436, se află un han de tip rateş (sec. 18) şi o biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1848, refăcută în 1923).

ERDEZAT → Ardusat.

EREMITU, com. în jud. Mureş, alcătuită din 5 sate, situată în depresiunea omonimă din zona Dealurilor Mureşului, la poalele de NV ale Dealului Becheci (1 080 m alt.), pe râul Niraj; 4 106 loc. (1 ian. 2011): 2 239 de sex masc. şi 1 867 fem. Nod rutier. Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Produse de uz casnic. Culturi de cartofi. Centru de olărit (în satul Călugăreni). Agroturism. În satul Eremitu, menţionat documentar, prima oară, în 1567, cu numele *Remete*, se află ruinele cetăţii Vityal (sec. 14–16), o biserică romano-catolică, zidită în anii 1804-1812 pe locul uneia din 1567, şi o biserică ortodoxă din lemn (sec. 18), iar în satul Călugăreni există biserica unei foste mănăstiri franciscane, construită în 1666–1678, cu transformări din sec. 20.

ERESTEGHIN → Moacşa.

ERIU → Ier (2).

ERNEI, com. în jud. Mureş, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Nirajului cu terasele de pe stg. Mureşului, pe râul Terebici; 5 768 loc. (1 ian. 2011): 2 900 de sex masc. şi 2 868 fem. Staţie de c.f. (în satul Dumbrăvioara). Nod rutier. Expl. de gaze naturale (în satul Dumbrăvioara). Producţie de echipamente frigorifice, de aparate şi instrumente medicale şi de laborator, de furnire şi panouri din lemn. Creşterea bovinelor. Culturi de cereale, cartofi, legume ş.a. Satul Ernei este menţionat documentar, prima oară, în 1332. În satul Dumbrăvioara, atestat documentar, prima oară, în 1319, se află o biserică reformată (1785) şi castelul contelui Samuel Teleki, guvernatorul Transilvaniei, construit în stil baroc în 1769, cu adăugiri din 1912, iar în satul Călueşeri, menţionat documentar, prima oară, în 1332, există o biserică unitariană (1762) cu turn ridicat în 1783.

EROII NEAMULUI, Mănăstirea ~ → Durneşti.

ERYTHIA → Ada-Kaleh.

ESCHIBABA → Stejaru (2).

ESKIL-KALÉ → Chilia Veche.

ESTELNIC, com. în jud. Covasna, alcătuită din 3 sate, situată în Depr. Târgu Secuiesc, pe râul Estelnic; 1 169 loc. (1 ian. 2011): 595 de sex masc. şi 574 fem. Expl. lemnului. Fabrică de confecţii. În satul Estelnic, atestat documentar în 1332, se află o cetate ţărănească din sec. 14, cu biserică romano-catolică de incintă din sec. 15, cu transformari din 1532, 1635 şi 1819, şi o rezervaţie botanică (tinovul „Fagul Rotund"). Com. **E.** a fost înfiinţată la 20 dec. 2005 prin desprinderea satelor Estelnic, Cărpineni şi Valea Scurtă din com. Poian, jud. Covasna.

ESTEU → Mizil.

EŞELNIŢA, com. în jud. Mehedinţi, formată dintr-un sat, situată pe stg. Dunării, la confl. cu râul omonim, la poalele M-ţilor Almăj; 3 070 loc. (1 ian. 2011): 1 525 de sex masc. şi 1 545 fem. Expl. de crom, granit, calcar şi balast. Pescuit. Pomicultură. Muzeu etnografic. Satul **E.** este menţionat documentar, prima oară, la 25 febr. 1484. Până la 20 mai 1996, satul şi com. **E.** au avut grafia *Ieşelniţa*. Com. **E.** a fost afectată, în mare parte, de lucrările din cadrul complexului Porţile de Fier I, numeroase gospodării fiind strămutate pe versanţi. Agroturism.

EZERIŞ 1. Depresiune de eroziune, situată în NV M-ţilor Banatului (Carpaţii Occidentali), între M-ţii Dognecei şi Semenic, la 200 m alt., drenată de râul Tău. Supr.: c. 15 km^2. Relief de luncă şi terase. Pomicultură.

2. Com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 2 sate, situată în depresiunea omonimă, pe râul Tău; 1 375 loc. (1 ian. 2011): 684 de sex masc. şi 691 fem. Haltă de c.f. Confecţii metalice. Producţie de pompe şi compresoare. Pomicultură (meri, pruni, peri). În satul Ezeriş, menţionat documentar, prima oară, în 1319, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1801). Punct fosilifer şi parc dendrologic, în satul Soceni.

Ff

FAGYATH → Făget (2).

FARAOANI, com. în jud. Bacău, formată dintr-un sat, situată la poalele de E ale Culmii Pietricica, pe dr. văii Siretului; 5 395 loc. (1 ian. 2011): 2 641 de sex masc. şi 2 754 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 13 sept. 1872). Expl. de balast. Centru de dogărit şi rotărit. Moară de cereale. Bibliotecă (1950) cu peste 14 000 de volume. Muzeu sătesc. Satul Faraoani apare menţionat documentar, prima dată, în 1420 cu numele *Forrofalva* şi apoi la 5 apr. 1474, cu toponimul Faraoani. Biserica din lemn cu hramul „Sfântul Martin" (1641, reparată în 1828) situată pe terit. fostului sat Valea Mare – sat unificat cu Faraoani la 17 febr. 1968; biserica romano-catolică „Sfântul Anton" construită în stil gotic, după planul arhitectului Octav Bellet, în perioada 1930–1965 (cu întrerupere în timpul celui de-al Doilea Război Mondial).

FARCAŞA, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 5 sate, situată pe râul Bistriţa, în amonte de lacul de acumulare Izvoru Muntelui, la poalele de V ale M-ţilor Stânişoarei şi cele de NE ale masivului Grinţieş (M-ţii Bistriţei); 3 215 loc. (1 ian. 2011): 1 595 de sex masc. şi 1 620 fem. Expl. şi prelucr. lemnului (furnire, panouri din lemn). În satul Farcaşa, atestat documentar în 1437, se află biserica având hramul „Cuvioasa Parascheva" (1774, refăcută în 1951), cu colecţie de icoane, declarată monument istoric.

FARCĂU, vârf în M-ţii Maramureş, la graniţa cu Ucraina, constituind alt. max. a acestora (1 957 m). Alcătuit din porfire, calcare, gresii şi şisturi. Acoperit cu păşuni alpine.

FĂCĂENI, com. în jud. Ialomiţa, alcătuită din 2 sate, situată în E Câmpiei Bărăganului, pe stg. braţului Borcea al Dunării; 5 614 loc. (1 ian. 2011): 2 769 de sex masc. şi 2 845 fem. Nod rutier. Producţie de mobilă şi ambalaje din lemn, de băuturi alcoolice, de produse lactate şi de panificaţie. Morărit. Creşterea bovinelor. Culturi de orez, sfeclă de zahăr, floarea-soarelui, soia, de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ etc. Irigaţii. Pomicultură. Legumicultură. Complex avicol. Apicultură. Piscicultură. Conacul „Aurel Bentoiu" (1937) şi biserica din lemn „Cuvioasa Parascheva" (1782), în satul Făcăeni. La 12 aug. 2002, în arealul com. **F.** s-a declanşat o tornadă care a distrus peste 30 de gospodării şi o mare parte din pădurea aflată în apropiere.

FĂGĂRAŞ 1. Munţii ~, masiv muntos în partea central-estică a Carpaţilor Meridionali, între râurile Olt, la V, şi Dâmboviţa, la E, care domină, spre N, Pod. Transilvaniei cu 1 600–2 000 m. Constituit în întregime din şisturi cristaline (paragnaisuri, micaşisturi, cuarţite, gnaisuri, calcare, dolomite cristaline ş.a.). Alt. max.: 2 544 m (vf. Moldoveanu, cel mai înalt din ţară). Este format dintr-o creastă pr., cu direcţie E-V, extinsă pe 70 km lungime (din care se detaşează numeroase vârfuri piramidale, abrupturi şi stâncării), dublată spre S de mai multe culmi şi masive montane cu înălţimi mai mici (Iezer-Păpuşa, Ghiţu, Frunţi, Cozia). **M-ţii F.** sunt cei mai masivi şi mai înalţi din Carpaţii româneşti (au şase vârfuri de peste 2 500 m, 30 de vârfuri peste 2 400 m şi c. 150 de vârfuri peste 2 300 m), prezintă un caracter tipic alpin, cu numeroase urme ale glaciaţiei cuaternare (circuri, văi şi lacuri glaciare, custuri, morene etc.). Climat alpin, cu precipitaţii abundente (peste 1 400 mm/anual) şi vânturi predominante dinspre V. Important nod oro-hidrografic al Carpaţilor Meridionali (de pe versantul lor sudic izvorăsc râurile Argeş, Vâlsan, Râu Târgului, Râu Doamnei ş.a., iar de pe versantul nordic o puzderie de râuri mai mici – Sebeş, Berivoiu, Săvăstreni, Breaza, Sâmbăta, Viştea, Ucea, Arpaş, Cârţişoara ş.a. – care formează, aici, cea mai densă reţea hidrografică din ţară, a cărei valoare este de 1,4 km/km^2 faţă de 0,5 km/km^2 cât este media pe ţară). În zona înaltă, la peste 1 700 m alt., se extind păşunile alpine, propice păstoritului, şi tufărişuri subalpine (jneapăn, smirdar, afin), printre care, din loc în loc, se dezvoltă exemplare izolate sau pâlcuri de zâmbru (*Pinus cembra*), iar mai jos, pantele lor sunt acoperite cu păduri de conifere şi de fag. Constituie una dintre cele mai importante

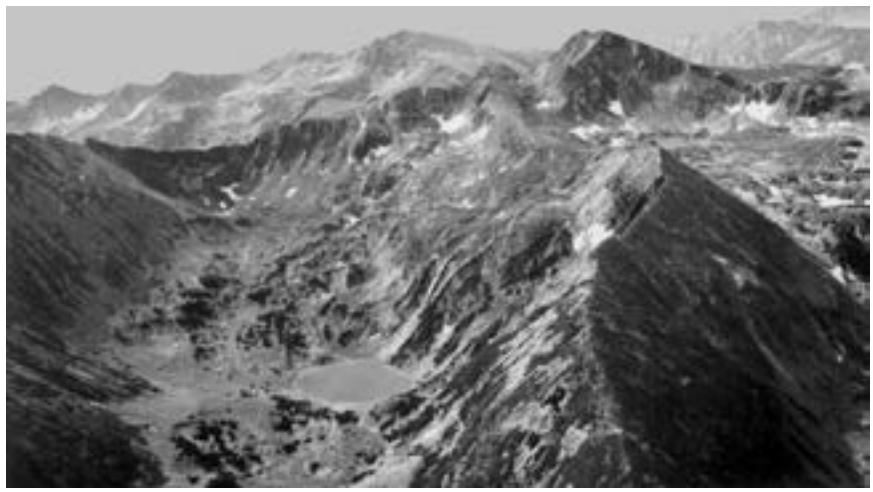

Munţii Făgăraş. Vedere generală

zone turistice ale ţării (numeroase trasee marcate, cabane, refugii etc.), traversat, pe la obârşiile Argeşului, de şoseaua de mare alt. (2 034 m) – „Transfăgărăşan" – ce leagă Muntenia de Transilvania. Vârfuri pr.: Negoiu (2 535 m), Viştea Mare (2 527 m), Lespezi (2 522 m), Vânătarea lui Buteanu (2 506 m), Dara (2 500 m), Urlea (2 473 m), Gălăşescu (2 471 m), Arpaşu Mare (2 468 m), Arpaşu Mic (2 459 m), Ucea Mare (2 434 m), Capra (2 417 m).

2. Depresiunea ~, depresiune de eroziune în partea centrală a României, în zona de contact a M-ţilor Făgăraş, la S, Perşani, la E, şi Pod. Hârtibaciului, la N, drenată median, de la E la V, de râul Olt şi numeroşii săi afl. Supr.: c. 1 000 km^2. Alt. medie: 500 m. Este de fapt o câmpie aluvio-proluvială etajată, formată dintr-o îmbinare de glacisuri piemontane, dezvoltate la contactul cu muntele, din terasele şi luncile extinse în lungul Văii Oltului şi afl. săi. Climă răcoroasă (media termică 6–8°C/anual), cu inversii de temperatură în sezonul rece al anului şi cu precipitaţii bogate (700–850 mm/anual). Vegetaţie de pajişti şi păşuni în alternanţă cu pâlcuri de păduri de fag şi stejar. În Depr. **F.** se află şi renumita poiană cu narcise de la Dumbrava Vadului. Culturi de cartofi, sfeclă de zahăr, cereale, plante tehnice. Creşterea vitelor (bovine, bubaline). Cunoscută şi sub denumirea de *Ţara Făgăraşului* sau *Ţara Oltului.*

3. Municipiu în jud. Braşov, situat în depresiunea cu acelaşi nume, la 430 m alt., pe stg. râului Olt, la confl. cu Berivoiu, la 67 km NV de municipiul Braşov; 37 567 loc. (1 ian. 2011): 17 959 de sex masc. şi 19 608 fem. Supr.: 36,4 km^2, din care 12,7 km^2 în intravilan; densitatea: 2 958 loc./km^2. Staţie de c.f. Nod rutier. Expl. de argilă şi balast. Hidrocentrală; termocentrală. Combinat chimic (îngrăşăminte, mase plastice, uleiuri industriale, explozivi, vopsele). Constr. de utilaje pentru ind. chimică şi alim. Producţie de folii din aluminiu, de ambalaje din material plastic, de cherestea, de mobilă, textile, de produse din cauciuc, de marochinărie şi de produse alim. (preparate din lapte şi carne, băuturi, panificaţie etc.). Confecţii metalice. Tăbăcărie. Sere legumicole. Muzeul Ţării Făgăraşului „Valer Literat", înfiinţat în anul 1923 pe baza colecţiei etnografice a profesorului Valer Literat, cu colecţii de arheologie şi istorie, de etnografie şi artă populară locală (ţesături de interior, ceramică, icoane pe sticlă, piese de port popular românesc şi săsesc – pieptare, cingători, unelte agricole etc.). Până în 1981 s-a numit Muzeul „Cetatea Făgăraş", între 1981 şi 2004 a purtat numele „Muzeul Ţării Făgăraşului", iar din anul 2004 se numeşte Muzeul Ţării Făgăraşului „Valer Literat". **Istoric.** Menţionat documentar, prima oară, cu numele de *Fogros,* la 11 mart. 1291 şi apoi în 1393, iar ca oraş în 1431. Între 1369 şi 1462 s-a aflat în stăpânirea domnilor Ţării Româneşti. În 1310, voievodul Transilvaniei, Ladislau Kán, a construit o cetate de lemn, înconjurată cu valuri de pământ, care a fost supusă refacerilor şi amplificărilor în sec. 15–17. În 1539, voievodul Ştefan Mailath (care a stăpânit cetatea între 1528 şi 1541) a reclădit o parte din cetate. Ulterior, cetatea a mai fost restaurată în anii 1589–1594, 1623–1629, 1631–1643 şi s-a aflat în posesia lui Baltazar Báthori (1589–1594), apoi a lui Mihai Viteazul (1599–1600), a lui Ştefan Csáki (1601– 1613), Gabriel Bethlen (1613–1629) ş.a. În 1623–1629, principele Transilvaniei, Gabriel Bethlen, a creat un sistem de fortificaţii, transformând totul în castel-cetate, apropiat de forma actuală. În timpul domniei lui Gheorghe Rákóczi I (1630–1648), respectiv în anii 1631–1643, a fost dublată fortificaţia castelului şi s-a lărgit şanţul cu apă din jurul acestuia. În 1650, castelul a fost reamenajat şi modernizat în stil renascentist. În timpul lui Mihail Apáfi (1661–1690), în acest castel a funcţionat Dieta Transilvaniei. Castelul, având

Munţii Făgăraş. Masivele Arpaşu Mic şi Râiosu

Munţii Făgăraş. Vârfurile Viştea Mare şi Moldoveanu

Munţii Făgăraş. Vârful Lespezi (stânga)

Făgăraş (3). Castelul-cetate

Făgăraş (3). Biserica „Sântul Nicolae”

forme arhitectonice şi decorative viguroase, specifice Renaşterii transilvănene, cu turnuri poligonale la colţuri, a fost înconjurat, în sec. 17–18, cu o centură de ziduri din cărămidă, în sistem Vauban, mărginită la exterior de un şanţ cu apă. Între 1948 şi 1962, castelul a fost folosit ca penitenciar pentru deţinuţii politici, iar în anii 1965–1968 a fost renovat şi amenajat ca muzeu. Până în 1737, **F.** a fost reşed. episcopiei greco-catolice, an în care aceasta a fost mutată la Blaj de către Ioan Inochentie Micu (Clain). Declarat municipiu la 27 iul. 1979. **Monumente:** biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Nicolae” (1694–1698), ctitorie a domnului Constantin Brâncoveanu, cu turn-clopotniţă pe pronaos, păstrează la interior frumoase picturi murale executate în 1721 de Preda Zugravul din Câmpulung. Biserica a fost renovată în 1921–1922 şi declarată monument de arhitectură; biserica reformată (1712–1715) cu un valoros amvon decorat cu sculpturi; biserica ortodoxă cu hramul „Sfânta Treime” (1782–1791), cu picturi murale din 1791–1797 şi reparată în 1896; biserica din lemn cu hramul „Sfântul Gheorghe” (1991–1994); biserica evanghelică construită în stil neoclasic, în anii 1842–1843; biserica romano-catolică a fostei mănăstiri franciscane, reconstruită în anii 1761–1782 în stil rococo pe locul unei biserici mai vechi ridicată în anii 1737–1742, distrusă de incendiul din 31 mai 1760 când a ars aproape tot oraşul. Biserica este declarată monument de arhitectură şi are o orgă cu 16 registre, instalată în 1895; castelul-cetate; casa memorială „Ioan Inochentie Micu (Clain)”, construită în 1727 în stilul Renaşterii transilvănene; bustul Doamnei Stanca (soţia voievodului Mihai Viteazul), operă a sculptorului Spiridon Georgescu; bustul lui Badea Cârţan, realizat de sculptorul Vasile Blendea ş.a.

FĂGET 1. Masiv deluros situat în partea de N a Dealurilor Mureşului (E-NE Pod. Transilvaniei), pe dr. râului Luţ. Alt. max.: 684 m. Alcătuit din argile marnoase, nisipuri, tufuri vulcanice ş.a.

2. Oraş în jud. Timiş, situat în zona de contact a Câmpiei Lugojului cu Dealurile Lugojului, pe cursul superior al râului Bega, la 98 km E de municipiul Timişoara; 7 270 loc. (1 ian. 2011): 3 568 de sex masc. şi 3 702 fem. Supr.: 145 km^2, din care 9,2 km^2 în intravilan; densitatea: 790 loc./km^2. Staţie de c.f. Expl. de nisipuri cuarţoase şi de argilă. Prelucr. lemnului (cherestea, mobilă, ambalaje din lemn); producţie de piele pentru încălţăminte, de articole pentru voiaj şi de obiecte de marochinărie; produse textile (pături) şi alim. (preparate din lapte, panificaţie). Moară de cereale (din 1720). Pomicultură. Centru de olărit (în satul Jupâneşti). **Istoric.** Localit. apare menţionată documentar, prima oară, ca târg cu o puternică cetate, în 1548, cu numele *Fagyath*. În perioada 1594–1602, cetatea din **F.** s-a aflat în posesia Banului de Lugoj, în 1602 a fost asediată şi distrusă de turci, iar în 1699 a fost demantelată. În 1607, localit. apare menţionată ca reşed. a districtului cu acelaşi nume. La sf. sec. 18, Johann Lehmann consemna: „Făgetul este un oraş românesc cu peste 200 de case, două biserici, un han curat şi încăpător”. Într-o lucrare a călătorului italian Domenico Sestini, apărută la Florenţa în anul 1815, se relatează că „Făgetul este un târg frumos, cu circa 200 de case româneşti, două biserici, peste 30 de case germane şi un han”. La 16 aug. 1849, armata revoluţionară maghiară, comandată de generalul Bem, şi-a stabilit tabăra la poalele cetăţii. La 15 iul. 1994, com. Făget a fost declarată oraş, având în subordine ad-tivă 10 sate: Băteşti, Begheiu Mic, Bichigi, Brăneşti, Bunea Mare, Bunea Mică, Colonia Mică, Jupâneşti, Povârgina, Temereşti. **Monumente:** în oraşul Făget se află ruinele cetăţii Făget (sec. 16-17) şi biserica „Adormirea Maicii Domnului”, declarată monument de arhitectură barocă târzie, sfinţită în 1889, pictată în 1908-1910 de Virgil Simionescu, renovată în 1989-1992 şi repictată în 1991-1992 de Ioan Şulea-Gorj; biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva” (sec. 16, cu refaceri şi picturi din 1783, executate de Gheorghe Diaconovici-Loga), în satul Băteşti; biserica din lemn de stejar, având hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil” (1782–1783, cu picturi interioare realizate în 1785 de Gheorghe Diaconovici-Loga), în satul Povârgina; biserica din lemn, cu hramul „Cuvioasa Parascheva” (1782), în satul Jupâneşti. Poiană cu narcise (20 ha), declarată rezervaţie naturală, în satul Băteşti.

FĂGEŢEL, Mănăstirea ~ → Frumoasa (1).

FĂGEŢELU, com. în jud. Olt, alcătuită din 6 sate, situată în Piem. Cotmeana, pe râul Vedea; 1 275 loc. (1 ian. 2011): 600 de sex masc. şi 675 fem. Nod rutier. Viticultură; pomicultură (meri, pruni, peri). Muzeu sătesc (satul Chilia). Pe terit. satului Chilia a fost descoperită o necropolă de incineraţie (sec. 3) aparţinând dacilor romanizaţi. În satul Chilia se află o biserică ortodoxă cu dublu hram – „Adormirea Maicii Domnului” şi „Sfântul Nicolae” (1830, cu picturi murale interioare din 1842), şi o biserică având hramul „Cuvioasa Parascheva” (1842), iar în satul Făgeţelu, atestat documentar în anul 1475, există două biserici cu acelaşi hram – „Adormirea Maicii Domnului” –, una datând din 1805 şi cealaltă din 1822 (cu picturi murale originare), precum şi o biserică din lemn şi zid având dublu hram – „Sfântul Nicolae” şi „Cuvioasa Parascheva” (1853).

FĂLCIU 1. Dealurile (Colinele) Fălciului, complex de dealuri în E României, parte componentă a Pod. Bârladului, situate între râurile Bârlad, la V, şi Elan, la E. Se prezintă sub forma unor şiruri deluroase înalte (250–377 m alt.), cu direcţie N-S, extinse pe o lungime de c. 100 km, terminate prin versanţi abrupţi, cu caracter de cueste, afectaţi de procese de alunecare şi ravenare. Sunt constituite din argile, nisipuri, marne argiloase, gresii şi pietrişuri. Intens fragmentate de râuri. Acoperite în mare parte cu păduri de stejar în amestec cu gorun şi tei. Alt. max.: 377 m.

2. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 6 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe dr. Prutului; 5 683 loc. (1 ian. 2011): 2 907 de sex masc. şi 2 776 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Fermă de creştere a porcinelor. Viticultură. Centru de vinificaţie. Iazuri şi heleşteie pentru pescuit şi irigaţii. Până în 1950 a făcut parte din categoria comunelor urbane (oraş) şi a fost reşed. plasei Dimitrie Cantemir.

FĂLCOIU, com. în jud. Olt, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Romanaţi, la confl. Olteţului cu Oltul; 4 103 loc. (1 ian.

2011): 2 033 de sex masc. şi 2 070 fem. Haltă de c.f. Ţesături. Creşterea porcilor. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ etc.; legumicultură. Conac (sec. 19) şi biserica „Sfântul Nicolae" (1596, refăcută în 1710), în satul Fălcoiu; în satul Cioroiu se află biserica „Sfinţii Voievozi" (1783–1796, cu fresce originare, reparată în 1880, 1939), iar în satul Cioroiaşu există biserica având hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1856).

FĂLTICENI 1. Podişul ~, subunitate a Pod. Sucevei, situată în S acestuia, între Pod. Dragomirnei (la N) şi văile Siretului (la E) şi Moldovei (la V), drenată de râurile Şomuzu Mare, Şomuzu Mic ş.a. Se prezintă sub forma unor platouri structurale mărginite de cueste, afectate de procese de alunecare şi ravenare. Pod. **F.** este alcătuit predominant din argile cu intercalaţii nisipoase, gresii calcaroase şi calcare oolitice ş.a. Alt. max.: 528 m (Dealul Teişoara).

2. Municipiu în jud. Suceava, situat în podişul omonim, la 220–390 m alt., pe râul Şomuzu Mare, la 25 km S de municipiul Suceava; 29 645 loc. (1 ian. 2011): 14 192 de sex masc. şi 15 453 fem. Supr.: 28,8 km^2, din care 7,5 km^2 în intravilan; densitatea: 3 980 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată la 28 mai 1887). Nod rutier. Expl. de argilă. Constr. de maşini-unelte. Producţie de produse farmaceutice de bază, de articole de lenjerie pentru corp, de detergenţi, sulfat de amoniu, săpunuri, plexiglas, de sticlărie pentru menaj, de mobilă, cherestea, lăzi, butoaie, de încălţăminte, de confecţii, de produse textile (filatură şi ţesătorie de in şi cânepă, covoare) şi alim. (conserve de legume şi fructe, preparate din carne şi lapte, băuturi, amidon, glucoză, lapte praf, panificaţie etc.). Centru pomicol (meri) cu livezi care ocupă 466 ha. Sere floricole. Staţiune de cercetare şi producţie pomicolă. Muzeul de artă „Ion Irimescu" (inaugurat în 1974), cu secţii de istorie, etnografie, artă (peste 300 de sculpturi şi 1 000 de desene realizate de Ion Irimescu, fiind cea mai mare colecţie de autor din România; lucrări aparţinând pictorilor Aurel Băeşu, Dimitrie Loghin, Ştefan Şoldănescu ş.a.); Muzeul de ştiinţe naturale „Mihai Băcescu" (inaugurat în 1982); Muzeul „Galeria oamenilor de seamă", inaugurat la 16 iun. 1972, găzduit în casa donată de Horia şi Vasile Lovinescu, nepoţii lui Eugen Lovinescu; casele memoriale „Mihail Sadoveanu" (casa a fost construită după planul întocmit de Mihail Sadoveanu; aici a locuit scriitorul în perioada 1909–1918), „Nicu Gane", „Ion Creangă". La **F.** s-au născut numeroase personalităţi, printre care: actorii Jules Cazaban şi Grigore Vasiliu-Birlic, prozatorul Nicolae Gane, folcloristul şi etnograful Artur Gorovei, filologul Alexandru Lambrior, pictorul Aurel Băeşu, inginerul Dimitrie Leonida, criticul şi istoricul literar Eugen Lovinescu ş.a. **Istoric.** Prima menţiune documentară a localit. datează din anul 1435, apoi apare consemnată în documente la 15 mart. 1490, când este amintită într-un act domnesc ca „sat pe Şumuz, anume Fulticeanii". Satul Şoldăneşti, în prezent localit. componentă a municipiului Fălticeni, este atestat în anul 1384. În 1779, aici s-au refugiat numeroşi locuitori din Suceava ca urmare a ocupării (în 1775) Bucovinei de către austrieci, iar la 8 aug. 1780, domnul Constantin Moruzi a emis un hrisov domnesc prin care poruncea să se întemeieze un târg nou, cu numele *Şoldăneşti,* în ţinutul Sucevei, pe moşia stolnicului Ioniţă Başotă. În 1826, numele localit. a fost schimbat din Şoldăneşti în **F.** În sec. 19 şi începutul sec. 20, la **F.** se ţineau vestite iarmaroace, în ziua de Sfântul Ilie (20 iul.), care durau câteva săptămâni, fiind unul dintre cele mai însemnate târguri în epocă. Până în 1950, **F.** a fost reşed. de judeţ. Declarat municipiu la 21 nov. 1994, **F.** are în subordine ad-tivă localit. componente Şoldăneşti şi Ţarna Mare. **Monumente:** biserica din lemn cu hramul „Sfântul Gheorghe" (c. 1706, refăcută în 1824); biserica „Sfântul Nicolae", ctitorie din 1798 a lui Andrei Başotă; biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1827, cu adăugiri din 1923); biserica „Sfântul Ilie", construită în 1851 pe locul uneia din lemn din 1765; pod de piatră (sec. 15); biserica „Sfinţii Voievozi"-Grădinile (1807, reparată în anii 1937, 1975, 2006) situată în fostul sat Tâmpeşti, atestat documentar în 1620, denumit de la 1 ian. 1965 *Grădinile*, azi cartier al municipiului); casa „Cantacuzino-Paşcanu" (1858), azi sediul Bibliotecii municipale; casa pictorului Ştefan Şoldănescu (1830); casa lui Alecu Forăscu-Botez (1896), azi muzeu; casa familiei Lovinescu (1850), azi „Galeria oamenilor de seamă"; casă din lemn (1842) în care a funcţionat Şcoala domnească; Monumentul Eroilor neamului, realizat în 1998 după proiectul maestrului Ion Irimescu.

Fălticeni (2). Muzeul de artă „Ion Irimescu"

FĂRĂGĂU, com. în jud. Mureş, alcătuită din 6 sate, situată în Colinele Mădăraşului, pe cursul superior al râului Şar; 1 739 loc. (1 ian. 2011): 870 de sex masc. şi 869 fem. Nod rutier. Prelucr. lemnului şi a laptelui. Producţie de vopsele, lacuri şi cerneluri tipografice. Satul Fărăgău este menţionat documentar, prima oară, în 1357. În satul Poarta se află biserica ortodoxă, din lemn, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1882, renovată în 1965, cu picturi pe pereţii interiori de factură naivă), iar în satul Tonciu există o biserică reformată (sec. 17), cu tavan casetat şi pictat (în 1769). Rezervaţia naturală „Lacul Fărăgău" (35 ha).

FĂRĂU, com. în jud. Alba, alcătuită din 5 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe Valea Drumu Podului; 1 562 loc. (1 ian. 2011): 806 de sex masc. şi 756 fem. Viticultură. Muzeu etnografic (în satul Fărău). În satul Fărău, menţionat documentar, prima oară, în 1299, se află biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" construită în 1762 în satul Sâniacob (Mureş) şi strămutată aici în 1842, când i s-au făcut unele adăugiri (declarată monument istoric), iar în satul Sânbenedic, atestat documentar în anul 1332, există biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" datând de la începutul sec. 18 (refăcută în 1730 şi 1773 şi pictată în 1798 şi 1861); biserica unitariană (sec. 15–18), în satul Sânbenedic; în satul Şilea, atestat documentar în anul 1319, sunt două biserici din lemn – una cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", datând din 1664, cu picturi din 1745, executate de meşterul zugrav Iacov, şi din 1843, realizate de Ioan Jijiu, şi alta cu hramul „Sfântul Nicolae" (1730, amplificată în 1773-1774, pictată de meşterul Iacov şi de fiul său Nicolae), declarată monument istoric. În satul Fărău se află biserica „Izvorul Tămăduirii" (2010) şi mănăstirea Fărău, înfiinţată în 1995, cu biserica din lemn

Fărcaşele. Ruinele Turnului-clopotniţă al mănăstirii Hotărani

„Sfânta Treime" (1994-2003, pictată de Fodor Marcel din satul Sântămărie).

FĂRCAŞ, com. în jud. Dolj, alcătuită din 5 sate, situată în zona Dealurilor Amaradiei, pe râul Plosca; 1 929 loc. (1 ian. 2011): 980 de sex masc. şi 949 fem. Expl. de gaze şi petrol. Pomicultură (meri, pruni, peri, caişi). Biserica „Sfântul Nicolae" (1816), în satul Golumbelu. Până la 7 apr. 2004, com. **F.** a avut în componenţă satele Mofleşti, Nistoi, Puţinei, Soceni şi Tălpaş, care la acea dată au format com. Tălpaş, jud. Dolj.

FĂRCAŞA, com. în jud. Maramureş, alcătuită din 4 sate, situată în SV Depr. Baia Mare, la confl. râului Borturc cu Someş; 4 066 loc. (1 ian. 2011): 1 965 de sex masc. şi 2 101 fem. Expl. de balast. Producţie de obiecte din sticlă (pahare, vaze pentru flori etc.). Materiale de construcţii (parchet). În satul Fărcaşa, menţionat documentar, prima oară, în 1424, se află biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1774, restaurată în 1954) cu colecţii de icoane şi de piese etnografice, iar în satul Buzeşti, atestat documentar în 1648, există biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1610), declarată monument istoric.

FĂRCAŞELE, com. în jud. Olt, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Romanaţi, la confl. râului Teslui cu Oltul; 4 700 loc. (1 ian. 2011): 2 375 de sex masc. şi 2 325 fem. Staţie de c.f. Expl. de balast. Fermă de creştere a ovinelor. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ etc.; legumicultură. Pe terit. satului Hotărani au fost descoperite urmele unei aşezări rurale romane (sec. 2–4), în cadrul căreia s-au găsit monede, ceramică, fragmente de cuptoare din cărămidă, obiecte din bronz ş.a., şi ale unei aşezări neolitice aparţinând culturii materiale Vădastra (milen. 4 î.Hr.). În satul Hotărani se află biserica „Sfinţii Voievozi" a fostei mănăstiri Hotărani, ctitorie din 1588 a vornicului Mitrea şi a jupâniţei Neaga, care păstrează unul dintre cele mai vechi pridvoare de zid din Ţara Românească, adăugat în anii 1707–1708, o dată cu repararea bisericii. Biserica are picturi murale interioare din 1840. Turn-clopotniţă cu amenajări defensive construit în 1707–1708, azi în ruină.

FĂRCĂDINUL DE JOS → General Berthelot.

FĂRCĂŞEŞTI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 7 sate, situată în zona de contact a teraselor de pe dr. Jiului cu Dealul Bujorescu (Dealurile Jiului); 3 477 loc. (1 ian. 2011): 1 743 de sex masc. şi 1 734 fem. Expl. de lignit (în satul Roşia-Jiu). Termocentrală (în satul Rogojel) cu o putere instalată de 1 720 MW. Producţie de utilaje pentru construcţii. În satul Fărcăşeşti se află bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Ioan Botezătorul"-Broşteniţa (1848) şi „Sfântul Nicolae" (1847); în satul Peşteana de Jos există biserica „Sfântul Nicolae" a fostului schit (ante 1720), declarată monument istoric, iar în satele Timişeni şi Valea cu Apă sunt bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1773) şi „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1705, refăcută din temelie în 1948–1950).

FĂUREI 1. Oraş în jud. Brăila, situat în V Câmpiei Brăilei, la 42 m alt., la 64 km SV de municipiul Brăila; 4 000 loc. (1 ian. 2011): 1 944 de sex masc. şi 2 056 fem. Supr.: 18,3 km², din care 2,2 km² în intravilan; densitatea: 1 819 loc./km². Nod feroviar (staţia de c.f. a fost inaugurată la 13 sept. 1872) şi rutier. Expl. de petrol şi de argilă. Prelucr. metalelor şi a lemnului. Producţie de aparataj pentru telecomunicaţii, de agregate pentru irigaţii, de conf., de cărămizi şi de produse alim. Morărit. Centru viticol. Fermă pomicolă (150 ha) cu cireşi, vişini, caişi, pruni. Apicultură. Localitatea apare menţionată documentar, ca aşezare rurală, în anul 1872. În perioada 1925–1948 a purtat numele *I.C. Brătianu*, în anii 1948–1952 s-a numit *Filimon Sârbu*, iar din 1952 are numele actual. Declarat oraş la 17 febr. 1968.

2. Com. în jud. Neamţ, alcătuită din 4 sate, situată în Subcarpaţii Neamţului; 2 170 loc. (1 ian. 2011): 1 114 de sex masc. şi 1 056 fem. Nod rutier. Morărit. În satul Făurei, atestat documentar la 3 sept. 1459, se află bisericile cu hramurile „Sfântul Ioan Botezătorul" (1683) şi „Sfântul Dumitru" (1977); în satul Climeşti, atestat documentar la 30 mart. 1558 cu numele *Ghirva*, există biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena", în stil armenesc, cu o turlă de 25 m înălţime, datând din 1883, consolidată şi restaurată în 1999-2000, declarată monument istoric, şi un conac boieresc din sec. 19 (în prezent spital pentru copii), iar în satul Budeşti, menţionat documentar în 1712, se află biserica „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul", ctitorie din anul 1664 a vornicului Toma Cantacuzino, restaurată în 1982, şi un conac boieresc (sec. 19). În satul Micşuneşti, atestat documentar la 11 sept. 1480, există biserica din lemn cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului", construită în 1488 la Bălţăteşti şi mutată ulterior aici pe locul vechii biserici care a ars. Biserica a fost reparată în 1961.

FĂUREŞTI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 5 sate, situată în S Piem. Oltetului, pe stg. râului Olteţ; 1 559 loc. (1 ian. 2011): 760 de sex masc. şi 799 fem. Reşed. com. este satul *Mileşti.* Expl. de petrol şi gaze naturale. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Biserica „Sfântul Ioan Botezătorul" (1829, cu picturi murale interioare originare), în satul Mileşti. Până la 7 mai 2004, com. **F.** a avut în componenţă satele Băbeni-Oltetu, Budeşti, Colelia şi Diculeşti, care la acea dată au format com. Diculeşti, jud. Vâlcea.

FÂNAŢELE CLUJULUI → Cluj-Napoca.

FÂNAŢELE DE LA VALEA LUI DAVID → Leţcani.

FÂNTÂNA MARE, com. în jud. Suceava, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Fălticeni, pe râul Moldova, la 5 km SE de municipiul Fălticeni; 2 766 loc. (1 ian. 2011): 1 375 de sex masc. şi 1 391 fem. Producţie de băuturi răcoritoare. Satul Fântâna Mare este atestat documentar în anul 1455. Com. **F.M.** a fost înfiinţată la 18 iul. 2003 prin desprinderea satelor Fântâna Mare, Cotu Băii, Praxia şi Spătăreşti din com. Vadu Moldovei, jud. Suceava.

FÂNTÂNELE 1. Lac antropic construit în perioada 1970–1974, cu scop hidroener-

getic, pe cursul superior al râului Someşu Cald, în arealul com. Beliş din jud. Cluj. Supr.: 8,15 km²; vol.: 225 mil. m³. Barajul hidrocentralei Mărişel este amplasat la intrarea în defileul Mărişel al Someşului Cald, iar uzina hidroelectrică ce se află în aval foloseşte o cădere de apă de peste 450 m şi are o putere instalată de 220 MW.

2. Com. în jud. Arad, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Vingăi, pe stg. râului Mureş; 3 502 loc. (1 ian. 2011): 1 773 de sex masc. şi 1 729 fem. Producţie de echipamente frigorifice şi de ventilaţie şi de mobilă. Expl de balast. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ, de tutun etc.; legumicultură. Creşterea bovinelor. În satul Fântânele, menţionat documentar, prima oară, în 1457, se află biserica romano-catolică „Îngerul Păzitor" (1780), biserica ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", construită în perioada 7 sept. 1989–7 sept. 1997, şi castelul „Köver-Appel" (sec. 19). Până la 7 apr. 2004, com. **F.** a avut în componenţă satele Aluniş şi Frumuşeni, care la acea dată au format com. Frumuşeni, jud. Arad.

3. Com. în jud. Constanţa, formată dintr-un sat, situată în Pod. Casimcea, la 55 km N de municipiul Constanţa; 1 704 loc. (1 ian. 2011): 864 de sex masc. şi 840 fem. Datorită vântului puternic care bate în această zonă c. 2 700 de ore pe an, firma cehă CEZ a instalat pe terit. com. **F.**, în perioada 2008–2010, 139 de generatoare electrice eoliene („Mori de vânt") de câte 2,5 MW fiecare, care în total însumează 347,5 MW. Câmpul eolian de la **F.**, împreună cu cel de la Cogealac din apropiere, extins pe 600 ha, vor avea, laolaltă, o putere instalată de 600 MW, fiind cel mai mare ansamblu eolian din Europa. Culturi de cereale. Com. **F.** a fost înfiinţată la 25 mart. 2005 prin desprinderea satului Fântânele din com. Cogealac, jud. Constanţa.

4. Com. în jud. Iaşi, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Jijiei Inferioare; 2 239 loc. (1 ian. 2011): 1 174 de sex masc. şi 1 065 fem. Fermă de creştere a bovinelor. Culturi de cereale. Satul Fântânele a luat naştere în 1879 prin împroprietărirea însurăţeilor, iar com. **F.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Fântânele din com. Focuri, jud. Iaşi.

5. Com. în jud. Mureş, alcătuită din 6 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Târnava Mică; 4 920 loc. (1 ian. 2011): 2 389 de sex masc. şi 2 531 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Centrală electrică şi de termoficare (250 MW) intrată în funcţiune în 1954, aflată în prezent în conservare. Producţie de mobilă, de ulei vegetal şi de produse de panificaţie. Creşterea bovinelor. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ, de cartofi şi legume etc. Artizanat. În satul Fântânele, menţionat documentar, prima oară, în 1332, se află o biserică din sec. 14-15 (azi biserică reformată), cu tavan casetat şi pictat în 1625, cu refaceri şi transformări din sec. 18, declarată monument istoric; în satul Roua, atestat documentar în 1566, există o biserică unitariană (sec. 18, refăcută în sec. 19), iar în satul Bordoşiu, consemnat documentar în 1566 cu numele *Bordoş*, se află o biserică romano-catolică (sec. 15, cu transformări din 1857) şi o casă parohială romano-catolică (1812).

6. Com. în jud. Prahova, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Sărătei cu Dealul Istriţa (Subcarpaţii Buzăului), pe râul Bălana; 2 262 loc. (1 ian. 2011): 1 128 de sex masc. şi 1 134 fem. Viticultură. În satul Fântânele se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1735–1750). Până la 7 mai 2004, com. **F.** a avut în componenţă satele Ghinoaica, Ungureni şi Vadu Săpat, care la acea dată au format com. Vadu Săpat, jud. Prahova.

7. Com. în jud. Suceava, alcătuită din 5 sate, situată în luncile şi pe terasele interfluviului Siret–Suceava; 4 873 loc. (1 ian. 2011): 2 489 de sex masc. şi 2 384 fem. Haltă de c.f. (în satul Băneşti). Fermă de creştere a bovinelor. Legumicultură. În satul Fântânele, atestat documentar la 22 mart. 1621 cu numele *Stârceni*, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1791), cu turlă de 20 m înălţime, în satul Băneşti, menţionat documentar la 15 febr. 1622, există biserica din lemn „Sfântul Nicolae" (sfinţită la 20 apr. 1706, restaurată în 1826), în cimitirul căreia se află mormântul Paraschivei Iuraşcu (bunica, din partea mamei, a lui Mihai Eminescu), iar în satul Stamate, biserica „Sfântul Ioan Botezătorul" (1861-1862, restaurată în 1987-1988).

8. Com. în jud. Teleorman, formată dintr-un sat, situată în partea de S a Câmpiei Boian; 1 873 loc. (1 ian. 2011): 910 de sex masc. şi 963 fem. Culturi de cereale. Satul Fântânele apare menţionat documentar la 13 iun. 1588, iar com. **F.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satului Fântânele din com. Suhaia, jud. Teleorman. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1858–1860).

9. Pădurea ~ → Comana (4).
10. → Matei.
11. → Mărişel.

FÂNTÂNIŢA-MURFATLAR, Rezervaţia floristică ~ → Murfatlar.

FÂRDEA, com. în jud. Timiş, alcătuită din 7 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Lugojului cu M-ţii Poiana Ruscăi, pe cursul superior al râului Bega; 1 767 loc. (1 ian. 2011): 870 de sex masc. şi 897 fem. Nod rutier. Expl. de nisip cuarţos (în satul Gladna Montană). Producţie de ambalaje din lemn. Pomicultură (meri, peri, pruni, piersici). Satul Fârdea este menţionat documentar, prima oară, în 1361. Biserică din lemn, cu hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (sec. 18, pictată în 1781), în satul Zolt. În arealul com. **F.** se află o mănăstire de maici, cu biserica „Adormirea Maicii Domnului" construită în perioada 12 aug. 2001–12 oct. 2003. Chiliile, paraclisul „Sfânta Cuvioasă Parascheva" şi Turnul-clopotniţă au fost finalizate în anul 2004.

FÂRLIUG, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 6 sate, situată în zona Dealurilor Pogănişului, pe râul Pogăniş; 1 935 loc. (1 ian. 2011): 955 de sex masc. şi 980 fem. Pomicultură (meri, pruni, peri). Legumicultură. Apicultură. Localit. s-a dezvoltat pe vatra unei vechi aşezări dacice, numită *Azizis* (sau *Aizis*), şi a unui castru roman (sec. 2) şi a fost menţionată documentar, prima oară, în perioada 1690–1700. În satul Remetea-Pogănici se află ruinele unei cetăţi din sec. 14. Bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1783) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1800, restaurată în 1893), în satele Fârliug şi Valea Mare.

FÂRTĂŢEŞTI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 20 de sate, situată în S Piem. Oltetului, pe râul Cerna; 4 247 loc. (1 ian. 2011): 2 116 de sex masc. şi 2 131 fem. Pomicultură. Centru de fabricare a rachiului. Biserică din lemn (ante 1827), în satul Afânata. Bisericile de zid cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (1713, refăcută în 1858–1861), „Sfântul Nicolae" (sec. 18, refăcută în 1832 şi în 1873), „Sfinţii Voievozi" (1715, refăcută în 1836–1840), „Sfântul Nicolae" (1816, refăcută în 1842–1850), „Sfântul Gheorghe" (1838, cu picturi originare), „Sfântul Nicolae" (1830), „Sfântul Ioan Botezătorul" (1864) şi „Sfântul Nicolae" (1868), în satele Nisipi, Giuleşti, Dejoi, Becşani, Fârtăţeşti,

Tanislavi şi Stănculeşti. În satul Seciu se află biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1900).

FÂRŢĂNEŞTI, com. în jud. Galaţi, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Covurlui cu Pod. Covurlui, pe râul Chineja; 5 232 loc. (1 ian. 2011): 2 657 de sex masc. şi 2 575 fem. Haltă de c.f. Viticultură. Trei mori de porumb şi o moară pentru măcinat grâul. În satul Fârţăneşti, atestat documentar la 20 aug. 1674 , se află bisericile „Adormirea Maicii Domnului" (1892-1896) şi „Sfinţii Voievozi" (ante 1809), iar în satul Viile există biserica „Sfântul Gheorghe" (1882-1885). Pădure secular de stejari (90 ha), unde vegetează bujorul românesc.

FÂSTÂCI, Mănăstirea ~ → Cozmeşti (2).

FECHETĂU → Negreni.

FELDIOARA, com. în jud. Braşov, alcătuită din 3 sate, situată în Depr. Braşov, la confl. râurilor Bârsa, Hămăradia, Vulcăniţa şi Crizbav cu Oltul; 7 078 loc. (1 ian. 2011): 3 557 de sex masc. şi 3 521 fem. Staţie de c.f. Staţie hidrologică. Expl. de nisip cuarţos. Uzină de prelucr. a uraniului. Producţie de mobilă, de cărămidă şi ţiglă. Morărit şi panificaţie. Fermă de creştere a porcilor. Iazuri piscicole. Culturi de cereale, cartofi, sfeclă de zahăr etc. La Feldioara a funcţionat o şcoală agricolă în perioada 1872–1967. Pe terit. com. au fost descoperite urmele unei aşezări neolitice cu un nivel de locuire aparţinând culturii materiale Boian (milen. 4 î.Hr.), unul caracteristic culturii materiale Cucuteni (milen. 4–3 î.Hr.) şi altul culturii materiale Ariuşd (milen. 4–3 î.Hr.), precum şi vestigiile unui castru roman de piatră (sec. 2 d.Hr.). După 7 mai 1211, în Ţara Bârsei au fost colonizaţi cavalerii teutoni, care şi-au stabilit reşed. la **F.** (1211–1225) cu scopul

Feldioara. Ruinele cetăţii Feldioara

Feleacu (2). Biserica „Sfânta Parascheva"

de a apăra graniţa de SE a Transilvaniei. Pe un pinten de deal, care domină Valea Oltului, ei au construit o cetate de plan ovoidal, întărită cu patru turnuri pătrate, t ransformată în cetate ţărănească şi refăcută ultima oară în 1457 (azi în ruină); cetatea Feldioarei (*Marienburg*) a fost martora victoriei oştilor moldoveneşti, conduse de Grozav (vornicul lui Petru Rareş), asupra partizanilor lui Ferdinand I de Habsburg (22 iun. 1529). Drept mulţumire, Ioan Zápolya a dăruit lui Petru Rareş cetatea Unguraş. ~~Biserică~~ evanghelică, iniţial romanică, transformată apoi în stil gotic, cu incintă fortificată din sec. 16–17. , şi

~~există~~ biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul" (1788), iar în satul Rotbav, atestat documentar în 1413, se află o cetate ţărănească, cu biserică evanghelică de incintă (~~sec. 13–16~~).

FELDRU, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Bistriţei cu Muscelele Năsăudului, pe râul Someşu Mare; 7 622 loc. (1 ian. 2011): 3 891 de sex masc. şi 3 731 fem. Haltă de c.f. Prelucr. maselor plastice, a lemnului şi a laptelui. Producţie de articole de sport. Muzeu etnografic şi de artă populară. Izvoare cu ape minerale sulfuroase şi sărate. Creşterea bovinelor. Pomicultură (meri, pruni, peri). În satul Feldru, menţionat documentar, prima oară, 1245 şi apoi în 1440, se află biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1783) şi biserica având dublu hram -„Sfânta Treime" şi „Sfinţii Trei Ierarhi" (1995-2010, sfinţită la 25 iul. 2010), iar în satul Nepos, atestat documentar în 1717, există un pod din lemn, acoperit, din sec. 19.

FELEACU 1. Dealurile Feleacului, subunitate a Pod. Someşan cuprinsă între râul Someşu Mic, la N, câmpiile Fizeşului şi Sărmaşului, la E (pe aliniamentul văilor ~~Maraloiu şi Valea Florilor~~), râul Arieş, la ulterior S, şi M-ţii Gilău–Muntele Mare, la V. Alcătuite din depozite argilo-nisipoase, argilo-marnoase, gresii, tufuri, pietrişuri ş.a. Pe latura de N sunt afectate de alunecări. Fragmentate de râurile Valea Racilor, Micuş, Hăjdate, Feneş ş.a. Alt. max.: 832 m (vf. Peana).

2. Com. în jud. Cluj, alcătuită din 5 sate, situată în zona Dealurilor Feleacului, la izv. Văii Racilor; 3 682 loc. (1 ian. 2011): 1 771 de sex masc. şi 1 911 fem. Expl. de nisipuri cuarţoase. Producţie de calculatoare şi echipamente periferice, de articole ceramice pentru uz gospodăresc şi ornamental. Pomicultură (meri, peri, pruni). Confecţionarea uneltelor din lemn şi a unor instrumente muzicale populare. În satul Feleacu, menţionat documentar, prima oară, în 1366 (apoi la 28 febr. 1367, 1377, 13 ian. 1415, 24 iul. 1509 etc.) se află biserica „Sfânta Parascheva" a fostei mănăstiri Feleacu, declarată monument istoric, construită în perioada 1486–1488 (terminată în 1516), pe locul uneia mai vechi (probabil din lemn), cu sprijinul domnului Ştefan cel Mare, ca reşed. a episcopilor de Feleac, fiind un monument de arhitectură gotică, de tip biserică-sală, cu picturi murale interioare executate de zugravul Nistor din Feleacu, în perioada 1760–1765. Biserica a fost restaurată în 1925 când a fost ridicat şi turnul. La 9 mai 1991, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a aprobat reînfiinţarea mănăstirii „Sfânta Treime" din Feleacu. (1280),

În satul Feldioara, menţionat documentar în 1240, există o biserică (1250-1300, reconstruită în 1738), dominată de un turn care s-a prabuşit la 19 febr. 2016.

Astfel, lângă vechea biserică s-a construit, în 1993-1995, paraclisul cu hramul „Sfântul Ştefan cel Mare", iar în anii 1994-2004 s-au construit chiliile şi biserica mare a mănăstirii cu hramul „Sfânta Treime". În satul Gheorghieni, atestat documentar, prima oară, în 1333, există o biserică romano-catolică din sec. 15. Rezervaţiile botanice Valea Căprioarelor şi Valea Morilor (1 ha).

FELICENI 1. Com. în jud. Harghita, alcătuită din 11 sate, situată în Depr. Odorhei, pe râul Târnava Mare; 3 336 loc. (1 ian. 2011): 1 650 de sex masc. şi 1 686 fem. Haltă de c.f. (în satul Feliceni). Prelucr. lemnului. Producţie de echipamente frigorifice şi de ventilaţie, de mături şi perii. Pomicultură. În satul Feliceni, menţionat documentar, prima oară, în 1333, se află o cetate ţărănească (construită din piatră în sec. 15 şi refăcută după incendiul din 1670) şi o biserică din sec. 12–13, cu tavan casetat (pictat în 1670) şi cu frumoase porţi secuieşti lucrate în sec. 19 de meşterul popular Nagy Lajos. În satul Forţeni, atestat documentar în 1333, există o biserică (sec. 14) cu tavan casetat (pictat în 1679) şi un conac (1672); în satul Tăureni (menţionat documentar în 1334) se află o biserică din 1680 (renovată în 1814 şi 1851), iar în satul Văleni (atestat documentar în 1333) există o biserică datând din 1804. Agroturism.

2. Masiv deluros în Subcarpaţii Homoroadelor. Alt.: 754 m.

FELLAK → Felnac.

FELNAC, com. în jud. Arad, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Vingăi, pe stg. văii Mureşului; 3 124 loc. (1 ian. 2011): 1 564 de sex masc. şi 1 560 fem. Haltă de c.f. Expl. de balast, de argilă şi caolin. Producţie de încălţăminte. Creşterea bovinelor şi porcinelor. Pe terit. com. **F.** a fost descoperit un mormânt din sec. 6–7 aparţinând primei perioade a artei avare (stil geometric) în care s-au găsit 29 de tipare din bronz pentru presat aplici de centură, cu motive vegetale, stilizate geometric (rozete, împletituri). În arealul com. **F.** au fost descoperite vestigii din Epoca bronzului (topor din bronz cu disc, cuţit din bronz, fragmente de brăţări din bronz), o necropolă de incineraţie din Epoca bronzului târziu în care s-au găsit opt brăţări, un pandantiv, un pumnal, două căni ornamentate cu caneluri, o amforă ş.a. Din perioada romană au fost scoase la iveală fragmente de terra sigilata, ceramică fină romană, o monedă din bronz ş.a., iar din perioada daco-romană au fost identificate vestigiile unei aşezări din sec. 4 în care s-a găsit ceramică dacică lucrată la roată sau cu mâna. În satul Felnac, atestat documentar, prima oară, în 1308 cu numele *Fellak* şi apoi în 1330, a existat o cetate construită în sec. 14, reconstruită în anul 1500 şi demantelată în 1699. Până la 7 apr. 2004, com. **F.** a avut în componenţă satele Bodrogu Nou şi Zădăreni care la acea dată s-au desprins din com. **F.** şi au format com. Zădăreni.

FELTOT → Tauţ.

FENEŞU SĂSESC → Floreşti (1).

FENIKAH → Sarichioi.

FERDINAND 1. → Oţelu Roşu.
2. → Movila.
3 → Rediu (1).

FERDINAND I 1. → Nicolae Bălcescu (1).
2. → Nicolae Bălcescu (4).
3. → Mihail Kogălniceanu (1).

FERDINANDSBERG → Oţelu Roşu.

FEREDEU 1. Obcina ~ → Obcinele Bucovinei.
2. Mănăstirea ~ → Şiria.

Feteşti. Vedere generală dinspre pod

FERENTARI, cartier al municipiului Bucureşti, situat în partea de S-SV a acestuia.

FEREŞTI, com. în jud. Vaslui, formată dintr-un sat, situată în Pod. Central Moldovenesc, pe pârâul Valea Fereştilor, la 19 km N de municipiul Vaslui; 2 188 loc. (1 ian. 2011): 1 129 de sex masc. şi 1 059 fem. În satul Fereşti, atestat documentar in 1496, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1990-1992, cu picturi originare). Com. **F.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satului Fereşti din com. Văleni, jud. Vaslui.

FERICELI, vârf în M-ţii Metaliferi, constituind alt. max. a acestora (1 170 m).

FETEŞTI, municipiu în jud. Ialomiţa, situat în E Câmpiei Bărăganului, pe stg. braţului Borcea (al Dunării), la 55 km SE de municipiul Slobozia; 34 128 loc. (1 ian. 2011): 16 684 de sex masc. şi 17 444 fem. Supr.: 101,2 km^2, din care 14,4 km^2 în intravilan; densitatea: 2 370 loc./km^2. Nod feroviar (staţia de c.f. a fost inaugurată la 1 iul. 1887) şi rutier. Port fluvial. Aici se află podul feroviar peste braţul Borcea (920 m lungime) – parte componentă a complexului de poduri feroviare construit între 1890 şi 1895 de ing. Anghel Saligny, peste braţul Borcea, Balta Ialomiţei şi Dunăre, în lungime totală de 4 088 m (între Feteşti şi Cernavodă). La 21 nov. 1987 a fost dat în folosinţă noul ansamblu de poduri feroviare şi rutiere de la Feteşti şi Cernavodă, în lungime de 1 600 m. Amplasat paralel şi în apropierea podului vechi, noul pod (feroviar şi rutier) de la **F.**, prevăzut cu câte două linii de c.f., iar cel rutier cu câte şase benzi de circulaţie (menit să asigure circulaţia rutieră pe autostrada Bucureşti–Feteşti–Cernavodă–Constanţa), reuşeşte să elimine marile strangulări ale traficului, produse în această zonă, din cauza faptului că vechiul pod dispunea doar de un singur fir de circulaţie. La **F.** funcţionează un atelier de reparaţii feroviare şi un depou de locomotive (din 1888). Producţie de tricotaje, de hanorace, tricouri, bluze, pijamale, lenjerie de corp şi de produse alim. (conserve de legume şi fructe, caşcaval, sosuri şi sucuri de tomate, produse de panificaţie ş.a.). Topitorie de in. Centru de conservare a seminţelor (două silozuri) şi de vinificaţie. Trei mori de cereale (una datând din 1904 şi alte două construite în perioada 1929–1934). Ferme de creştere a bovinelor, ovinelor şi porcinelor.

Muzeu cu colecţii de maşini, utilaje şi unelte agricole tradiţionale. Teatru de păpuşi (din 1961); Galerie de artă, inaugurată în 1994; Casă de cultură (1952). Post local de radio-emisie (inaugurat la 19 oct. 1999). Festival internaţional de folclor (din 1998). Parc. **Istoric.** Localit apare menţionată documentar, ca sat, la 21 apr. 1528 într-un act emis de domnul Radu de la Afumaţi, iar după anul 1864 s-a extins ca urmare a împropietăririi ţăranilor cu pământ. În 1865 **F.** a fost trecut în rândul comunelor, ulterior dezvoltându-se ca târg de cereale şi de animale în zona vadului de trecere peste braţul Borcea. Declarat oraş la 17 iul. 1934 şi municipiu la 18 ian. 1995, **F.** are în subordine ad-tivă 3 localit. componente: Buliga, Feteşti-Gară, Vlaşca. **Monumente:** bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1882–1884, pictată în anii 1888-1900) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1937-1948, restaurată în anul 2010); biserica având dublu hram – „Sfânta Treime" şi „Sfântul Nicolae", de mari dimensiuni (36 m lungime, 18 m lăţime, 33 m înălţime), construită în anii 1996–2009 (sfinţită la 24 mai 2009); catedrala „Sfântul Ilie" (1991–1995); biserica romano-catolică „Sfântul Anton de Padova" (2004–2005).

FIBIŞ, com. în jud. Timiş, formată dintr-un sat, situată în zona de contact a Câmpiei Vingăi cu Pod. Lipovei, la 30 km NE de municipiul Timişoara; 1 599 loc. (1 ian. 2011): 792 de sex masc. şi 807 fem. Haltă de c.f. Fermă de creştere a ovinelor. În satul Fibiş, menţionat documentar, prima oară, în anul 1234, se află biserica „Sfântul Gheorghe" (1812) şi o biserică romano-catolică (1908). Com. **F.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satului Fibiş din com. Maşloc, jud. Timiş.

FIENI, oraş în jud Dâmboviţa, situat în zona de contact a Subcarpaţilor Ialomiţei cu prelungirile sudice ale M-ţilor Bucegi, la 436 m alt., la confl. râului Ialomiţa cu Ialomicioara, la 26 km N de municipiul Târgovişte; 7 629 loc. (1 ian. 2011): 3 641 de sex masc. şi 3 988 fem. Supr.: 18,3 km^2, din care 5,2 km^2 în intravilan; densitatea: 1 467 loc./km^2. Staţie de c.f., inaugurată la 12 nov. 1912. Expl. de marne şi gresii. Combinat de lianţi şi azbociment (ciment, var, ipsos). La 1 ian. 2007, fabrica de azbociment a fost închisă. Producţie de becuri şi corpuri pentru iluminat şi de cărămidă şi ţiglă. Produse alim. Pomicultură (meri, peri, pruni). **Istoric.** Localit. este menţionată documentar, ca sat, la 14 iul. 1532, într-un act emis de domnul Vlad Înecatul, în care se specifică faptul că locuitorii acestei aşezări erau plăieşi (păzitori ai hotarelor de trecere peste M-ţii Bucegi). În perioada 1865–1923 a fost sat în componenţa com. Moţăieni, între 1923 şi 1950 a avut statut de comună urbană, iar între 1950 şi 1968 a fost comună de sine stătătoare, după care a fost declarată oraş la 17 febr. 1968. **F.** are în subordine ad-tivă localit. componente Berevoeşti (atestată documentar ca sat la 13 febr. 1811) şi Costeşti (atestat documentar în 1831). Biserică având triplu hram – „Sfântul Nicolae", „Cuvioasa Parascheva" şi „Sfântul Dumitru" (1804, consolidată şi restaurată în 1999), declarată monument istoric; biserica „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1831, restaurată în 1856), în localit. componentă Costeşti.

FIERĂŞTI → Herăşti.

FIERBINŢI-TÂRG, oraş în jud. Ialomiţa, situat în Câmpia Vlăsiei, pe râul Ialomiţa; 4 606 loc. (1 ian. 2011): 2 251 de sex masc. şi 2 355 fem. Supr.: 57,2 km^2, din care 3,7 km^2 în intravilan; densitatea: 1 245 loc./km^2. Staţie de c.f. Prelucr. lemnului. Materiale de construcţii; producţie încălţăminte, de ulei comestibil şi de alcool. Complex de creştere a porcilor. Legumicultură (tomate, ardei, varză, vinete ş.a.). Culturi de cereale şi plante tehnice. Localitatea apare menţionată documentar, prima oară, în 1620. Declarat oraş la 7 apr. 2004; are în subordine ad-tivă satele Fierbinţii de Jos, Fierbinţii de Sus şi Grecii de Jos. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 a făcut parte din jud. Ilfov. Bisericile cu hramurile „Sfântul Gheorghe" (1863), „Sfântul Nicolae" (1854), „Adormirea Maicii Domnului" (1842–1843) şi „Sfânta Maria" (1734), în oraşul Fierbinţi-Târg şi în satele Fierbinţii de Jos, Fierbinţii de Sus şi Grecii de Jos.

FILANTROPIA, cartier în partea centrală a municipiului Bucureşti.

FILDU → Almaş (1).

FILDU DE JOS, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 4 sate, situată în Depr. Almaş-Agrij, pe cursul superior al râului Almaş (numit local Fildu); 1 348 loc. (1 ian. 2011): 657 de sex masc. şi 691 fem. Ciupercărie. Centru de prelucr. artistică a lemnului (sculpturi în lemn). În satul Fildu de Jos, menţionat documentar, prima oară, în 1249, a existat o biserică din lemn, construită în jurul anului 1630, care a funcţionat ca biserică de parohie până în anul 1930, când pe locul ei a fost ridicată o biserică de zid. În satul Fildu de Sus, atestat documentar în 1415, se află o biserică din lemn cu hramul „Pogorârea Duhului Sfânt" (1727, lărgită în sec. 19), cu decor de crestături, picturi interioare (sec. 19) şi cu turla de 40 m înălţime. Este una dintre cele mai desăvârşite realizări ale arhitecturii populare din lemn din România, declarată monument istoric. În satul Tetişu există o biserică din sec. 14, refăcută în 1937.

FILIAŞI, oraş în jud. Dolj, situat în zona de contact a Dealurilor Amaradiei cu terasele de pe stg. râului Jiu, la 110 m alt., la 37 km NV de municipiul Craiova; 18 553 loc. (1 ian. 2011): 9 219 de sex masc. şi 9 334 fem. Supr.: 99,7 km^2, din care 4,4 km^2 în intravilan; densitatea: 4 216 loc./km^2. Nod feroviar (staţia de c.f. a fost inaugurată la 5 ian. 1875) şi rutier. Expl. de argilă şi de balast. Producţie de transformatoare şi motoare electrice, utilaje şi piese de schimb, de prelucr. a lemnului, prefabricate din

Fildu de Jos. Biserica din lemn din Fildu de Sus

beton şi produse alim. Ferme de creştere a bovinelor şi ovinelor. Centru viticol. Biblioteca „Anton Pann" (1935). **Istoric.** În arealul oraşului au fost descoperite vestigii neolitice (ceramică aparţinând culturii materiale Coţofeni), din Epoca bronzului şi un tezaur monetar din sec. 13. Localit. apare menţionată documentar, ca sat, într-un act emis de către domnul Alexandru II Mircea la 1 ian. 1573. Declarat oraş la 17 febr. 1968, **F.** are în subordine ad-tivă şase sate: Almăjel, Bâlta, Branişte, Fratoştiţa, Răcarii de Sus şi Uscăci. **Monumente:** biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1630–1650, refăcută în 1887–1900 şi renovată în 1921) atribuită lui Dumitru Filişanu; biserica „Sfântul Nicolae" (1750–1755, reparată în 1904, 1910, 1932), în satul Fratoştiţa; mausoleul familiei Filişanu (1865–1868).

FILIMON SÂRBU 1. → Făurei (1).
2. → Izvoarele (7).

FILIPENI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 8 sate, situată în Colinele Tutovei, pe râul Prunteşti; 2 265 loc. (1 ian. 2011): 1 161 de sex masc. şi 1 104 fem. Morărit. Creşterea bovinelor şi ovinelor. În satul Filipeni, menţionat documentar, prima oară, în 1584, se află o biserică din lemn (sec. 17), în satul Mărăşti există o biserică din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1801, cu pridvor adăugat în 1921), iar în satul Frunteşti se află biserica de zid cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1929, restaurată în anii 2007–2008).

FILIPEŞTI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 8 sate, situată în zona de contact a Dealului Bahna (Subcarpaţii Neamţului) cu terasele de pe dr. Siretului, pe râul Turbata; 4 782 loc. (1 ian. 2011): 2 352 de sex masc. şi 2 430 fem. Staţie de c.f. (în satul Galbeni), inaugurată la 13 sept. 1872. Nod rutier. Hidrocentrală (29,15 MW), în satul Galbeni, dată în folosinţă în 1983. Producţie de ţesături, de vopsele, lacuri şi cerneluri tipografice, de amidon, glucoză şi dextrină. Abator. Produse de panificaţie. Fermă de creştere a bovinelor. Culturi de cartofi şi legume. Biserica „Sfinţii Voievozi" (sec. 18). Conacul „Zarifopol" (sec. 19), în satul Cârligi.

Filipeştii de Pădure. Biserica „Sfinţii Trei Ierarhi"

FILIPEŞTII DE PĂDURE, com. în jud. Prahova, alcătuită din 4 sate, situată în Subcarpaţii Prahovei, pe râul Proviţa; 10 428 loc. (1 ian. 2011): 5 105 de sex masc. şi 5 323 fem. Nod rutier. Expl. de balast, de lignit şi de petrol. Termocentrală. Constr. şi reparaţii de utilaj minier (agregate hidraulice de înaltă presiune). Producţie de aparate de control şi distribuţie a electricităţii, de instrumente şi dispozitive pentru măsurarea, verificarea şi controlul navigaţiei, de încălţăminte şi de produse farmaceutice de bază. Prelucr. primară a fructelor. Pomicultură (meri, peri, pruni). Menţionat documentar, ca sat, în sec. 16, cu denumirea *Filipeştii Vechi.* Pe terit com. au fost descoperite urmele unui castru roman din sec. 2. În satul Filipeştii de Pădure se află biserica „ Sfinţii Trei Ierarhi", ctitorie din 1688 a Doamnei Bălaşa Cantacuzino, cu picturi murale interioare din 1692, executate de Pârvu Mutu. Remarcabil tablou votiv reprezentând familia marelui agă Matei Cantacuzino şi a soţiei sate Bălaşa. Iconastas (1688) cu decor sculptat. Tot aici, există conacul lui Matei şi Toma Cantacuzino (1680–1690).

FILIPEŞTII DE TÂRG, com. în jud. Prahova, alcătuită din 5 sate, situată în Subcarpaţii Prahovei, pe râul Prahova; 8 243 loc. (1 ian. 2011): 4 128 de sex masc. şi 4 115 fem. Nod rutier. Producţie de acumulatori şi baterii, de robineţi, de furnire şi panouri din lemn, de jucării şi de băuturi răcoritoare. Pomicultură (meri, peri, pruni). În satul Filipeştii de Târg, menţionat documentar ca sat, prima oară, în 1510, iar ca târg în anul 1700, se află ruinele palatului postelnicului Constantin Cantacuzino (1633), conacul lui Pană Filipescu (sec. 18), cu zid de incintă, clădirea poştei (sec. 18) şi o moară de apă de la sf. sec. 18. Tot în satul Filipeştii de Târg există biserica „Adormirea Maicii Domnului" construită în 1890–1900, avariată de cutremurul din 10 nov. 1940 şi refăcută în anii 1941–1945. În 1999 un incendiu a distrus turla, refăcută ulterior. În sat se mai văd ruinele unei biserici cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" zidită în anii 1614–1642 prin contribuţia lui Constantin şi Dumitraşcu Cantacuzino, biserică distrusă de cutremurul din 14 oct. 1802, refăcută în 1803 şi căzută în ruină după 1890. În satul Mărginenii de Jos există biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1855).

FILIPEŞTII VECHI → Filipeştii de Pădure.

FINIŞ, com. în jud. Bihor, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Beiuş, la confl. râului Finiş cu Crişu Negru; 3 683 loc. (1 ian. 2011): 1 809 de sex masc. şi 1 874 fem. Haltă de c.f. Prelucr. lemnului (în satul Ioaniş). Producţie de alcool. Morărit; produse de panificaţie. Păstrăvărie. Satul Finiş este menţionat documentar, prima oară, în 1291. Ruinele unei cetăţi medievale. Fond cinegetic.

FINTA, com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Cricovului, pe râul Ialomiţa; 4 419 loc. (1 ian. 2011): 2 226 de sex masc. şi 2 193 fem. Reşed. com. este satul *Finta Mare.* Expl. de gaze naturale. Moară (sf. sec. 19). Fermă de creştere a bovinelor. Culturi de cereale şi plante tehnice. Centru de ceramică populară. La 17 mai 1653, oastea Ţării Româneşti, condusă de Matei Basarab, a înfrânt aici armata moldovenească, comandată de domnul Vasile Lupu şi sprijinită de cazacii conduşi de ginerele său, Timuş Hmelniţki. Era pentru a doua oară când Vasile Lupu, domn al Moldovei, a fost învins (după bătălia din 23 nov./3 dec. 1639 desfăşurată între satele Nenişori şi Ojogeni) de Matei Basarab în tentativa primului de a ocupa tronul Ţării Româneşti. În satul Finta Veche, atestat documentar în 1453, se află biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1721–1727, reparată în 1851, 1880, 1914, 1930–1932), conacul „Hulea" (sf. sec. 19) şi clădirea Primăriei (1910), iar în satul Gheboaia există biserica având dublu hram – „Sfântul Dumitru" şi „Cuvioasa Parascheva" (1856) şi casele lui Ion Dănilă (1900) şi Ion Marin (1910). Pădure (c. 1 000 ha) cu rezervaţie de zimbri (42 de exemplare).

FIRIZA, lac de acumulare, creat în 1961–1963 pe cursul râului Firiza, în amonte de municipiul Baia Mare. Supr.: 110 ha; vol.: 17,6 mil. m^3. Coronamentul barajului are 165 m lungime şi 52 m înălţime, iar hidrocentrala „Strâmtori" are o putere instalată de 4 MW şi a fost dată în folosinţă în 1967.

FIŞICI, staţiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local, situată în E-SE României, în raza com. Bozioru (jud. Buzău), în zona de contact a M-ţilor Buzău cu Subcarpaţii de Curbură, la 650 m alt., la 49 km NV de municipiul Buzău. Climat continental de dealuri, sedativ-indiferent, cu temp. medii anuale de 7°C, cu veri răcoroase (media termică a lunii iulie 17°C) şi ierni friguroase (media temp. în ian. în jur de –4°C). Precipitaţiile anuale însumează c. 800 mm. Factorii naturali de cură sunt climatul de cruţare şi izv. cu ape minerale sulfuroase, iodurate, clorurate, sodice, calcice, magneziene, hipertone şi oligominerale indicate pentru tratarea bolilor reumatismale (spondiloze, artroze, poliartroze, tendinoze), a celor ginecologice, renale (litiază urinară recentă, necomplicată, stări după infecţii urinare, tratate şi vindecate), respiratorii, digestive (colon iritabil), cardiovasculare etc. Buvete pentru cură internă cu ape minerale.

FITIONEŞTI, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 5 sate, situată la poalele de E ale Dealului Momâia (Subcarpaţii Vrancei), pe râul Şuşiţa; 2 810 loc. (1 ian. 2011): 1 452 de sex masc. şi 1 358 fem. Viticultură. Aici se află mănăstirea Muşunoaiele (de călugări) cu o biserică de zid având hramul „Adormirea Maicii Domnului", construită în 1940–1943 pe locul uneia din lemn care data din 1839, pictată în 1951. Desfiinţată la 28 oct. 1959 de către autorităţile comuniste, mănăstirea a fost reînfiinţată în 1990. În satul Mănăstioara există biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (sf. sec. 18).

FIZEŞ, Câmpia Fizeşului, subunitate a Câmpiei Transilvaniei, situată între Someşu Mare, la N, aliniamentul râurilor Meleş şi Pârâu de Câmpie, în E (care o separă de Dealurile Lechinţei şi cele ale Comlodului), Câmpia Sărmaşului, în S, şi Someşu Mic, la V. Este de fapt o reg. colinară, cu alt. medie de 500 m, ce cuprinde Dealurile Sicului, la S de râul Fizeş şi Dealurile Jimborului, la N de Fizeş. Alt. max.: 624 m (Dealul Unguraş din Dealurile Jimborului). Constituite predominant din argile marnoase, gresii, sare, tufuri, argile nisipoase şi pietrişuri.

FIZEŞU GHERLII, com. în jud. Cluj, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Fizeşului, pe râul Fizeş; 2 608 loc. (1 ian. 2011): 1 283 de sex masc. şi 1 325 fem. Producţie de explozivi şi de băuturi răcoritoare. Pomicultură. Muzeu sătesc (Fizeşu Gherlii). Satul Lunca Bonţului s-a autodesfiinţat prin depopulare în anii '80–'90 ai sec. 20. Pe terit. com. a fost descoperit un depozit de bronzuri (sec. 9 î.Hr.) ce cuprinde fragmente de căldăruşe, cupe hemisferice, brăţări, fibule, vârfuri de suliţă etc. În satul Fizeşu Gherlii, menţionat documentar, prima oară, în 1230, există o biserică reformată, calvină, datând din anul 1675, cu tavan casetat şi pictat în 1752. În satul Nicula, atestat documentar în 1326, se află mănăstirea cu acelaşi nume (de călugări), întemeiată la mijlocul sec. 16, cu o biserică din lemn construită în 1552 (data este incertă) şi mistuită de un incendiu în sec. 17. După anul 1650, pustnicul Nicolae a construit o altă biserică din lemn, cu hramul „Sfânta Treime", în care a fost aşezată Icoana Maicii Domnului cu Pruncul în braţe, pictată în anul 1681 de preotul Luca din Iclod, icoană care s-a dovedit că este făcătoare de minuni. Chipul Maicii Domnului din această icoană a lăcrimat în perioada 15 febr.–12 mart. 1694. Interesul mereu crescând al pelerinilor şi credincioşilor faţă de această icoană a făcut ca biserica din lemn să devină neîncăpătoare, fapt pentru care s-a hotărât construirea unei noi biserici, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", a cărei zidire s-a realizat în anii 1875–1879 după planul arhitectului Zottieh Laurenţiu. Biserica este de mari dimensiuni (30,70 m lungime şi 11,35 m lăţime), în stil neoromanic, are formă de navă şi este străjuită la intrare de două turnuri gemene (unul în stânga şi altul în dreapta) de formă pătrată, prevăzute cu câte 4 ferestre fiecare. Picturile murale interioare au fost executate în 1883 de Mihail Şerban, peste care s-au aplicat alte picturi, în tempera, în stil bizantin, în anul 1961, efectuate de Vasile Pascu. Iconostasul a fost sculptat de S. Kersteşiu din Tăşnad, în mijlocul acestuia fiind aşezată Icoana Făcătoare de minuni a Maicii Domnului, transferată aici din biserica de lemn. La 24 apr. 1973, biserica din lemn care data din anul 1701 a fost distrusă în mare parte de un incendiu, fapt ce a determinat aducerea şi instalarea pe locul acesteia, prin strădania arhimandritului Cleopa Nan, a unei biserici din lemn din localitatea Fânaţe, jud. Bistriţa-Năsăud. În incendiul din 24 apr. 1973 s-a topit şi clopotul pe care era gravat anul 1696. În incinta mănăstirii Nicula se mai află paraclisul „Buna Vestire", pictat de monahii mănăstirii Nicula, chiliile (zidite în anii 1913–1920), trapeza (sala de mese), ornamentată cu 60 de icoane pe sticlă, casa stăreţiei (cu două niveluri şi trei intrări) şi şase chilii destinate pentru găzduirea oaspeţilor. La etajul casei stăreţiei se află o parte din chilii, biblioteca şi muzeul mănăstirii, cu o bogată colecţie de icoane pe sticlă (pictate la Nicula, Făgăraş, Sălişte, Şcheii Braşovului ş.a.) şi pe lemn, de cărţi vechi bisericeşti (între care *Cazania lui Varlaam* tipărită în 1643, o *Biblie* din 1795 a lui Ioan Rob, un *Antologhion* din 1773 ş.a.). În cadrul mănăstirii Nicula funcţionează o veche şi renumită şcoală în care s-au specializat, de-a lungul timpului, numeroşi meşteri iconari în tehnica picturii pe sticlă, icoane remarcabile prin compoziţia simplă, desenul naiv, de o mare expresivitate, şi prin coloritul viu, care s-au răspândit în toată Transilvania; biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1829), în satul Bonţ. Rezervaţia naturală „Lacul ştiucilor" (26 ha), în satul Săcălaia.

FLĂMÂNDA 1. → Jiana.
2. → Moşteni.
3. Schitul ~ → Galicea.
4. → Liţa.

FLĂMÂNZI, oraş în jud. Botoşani, situat în zona de contact a Dealului Mare cu Câmpia Jijiei Inferioare; 11 909 loc. (1 ian. 2011): 5 947 de sex masc. şi 5 962 fem. Supr.: 112 km^2, din care 18 km^2 în intravilan; densitatea: 662 loc./km^2. Filatură de bumbac; confecţii textile. Producţie de mobilă, de brânzeturi şi de ulei comestibil; morărit; abator. Produse de artizanat (obiecte din paie şi răchită). Casă de cultură (ianugurată la 7 iul.

1984). Menționat documentar, prima oară, în 1605. La 8/21 febr. 1907, la **F.** a avut loc un incident care a marcat începutul marii răscoale țărănești. **Monumente:** biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1657), în satul Prisăcani; obelisc închinat răscoalei din 1907, ridicat în 1977; la Flămânzi a existat conacul domnului Mihail Sturdza (sf. sec. 19, refăcut în 1923) şi mistuit de un incendiu în 1977). La 20 aug. 1977, com. **F.** a fost unificată cu com. Nicolae Bălcescu sub denumirea de **F.**, iar satul Flămânzi a înglobat satul Cordun, formând satul Flămânzi. Com. **F.** a fost trecută în categoria oraşelor la 1 apr. 2004; oraşul **F.** are în subordine ad-tivă localit. componente Nicolae Bălcescu şi Poiana şi satele Chițoveni şi Prisăcani.

FLOREASCA 1. Lac de origine antropică pe valea Colentinei, în N municipiului Bucureşti; 56 ha. Total asanat; constituie un loc de agrement pentru locuitorii Capitalei. Legat prin ecluze în amonte cu lacul Herăstrău şi în aval cu lacul Tei. Bază nautică.

2. Cartier în partea de N a municipiului Bucureşti.

FLORENTINA → Poieneşti.

FLOREŞTI 1. Com. în jud. Cluj, alcătuită din 3 sate, situată la poalele nordice ale Dealului Feleac, pe râul Someşu Mic; 16 287 loc. (1 ian. 2011): 7 866 de sex masc. şi 8 421 fem. Hidrocentralele Floreşti I (6,9 MW, dată în folosință în 1986) şi Floreşti II (1,5 MW, intrată în funcțiune în 1987). Producție de articole de voiaj şi de marochinărie şi de folii, plăci şi tuburi din material plastic. Fermă avicolă. Abator de păsări. Pomicultură (meri, pruni, peri). Fermă de creştere a nurcilor. În satul Floreşti, menționat documentar, prima oară, în 1272, se află o biserică romano-catolică (sec. 14–15), declarată monument istoric; în satul Luna de Sus, atestat documentar în 1315, există o biserică reformată (sec. 18, cu amvon din 1728 şi tavan casetat, pictat în 1752), iar în satul Tăuți, atestat documentar în 1448, este o biserică ortodoxă din lemn, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 19). Pe terit. com. se află ruinele unei cetăți (cetatea Fetei) construită în 1241 cu rol de apărare în fața invaziilor mongole, demantelată în 1437. Până în anul 1925 satul şi com. **F.** s-au numit *Feneşu Săsesc*. Floreşti este comuna cu cel mai mare număr de locuitori din România.

2. Com în jud. Mehedinți, alcătuită din 9 sate, situată în E-NE Piem. Coşuştea; 2 716 loc. (1 ian. 2011): 1 382 de sex masc. şi 1 334 fem. În satul Zegujani se află biserica „Sfântul Nicolae" (1832–1835), iar în satul Peştenuța există o biserică din lemn cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1777, refăcută în 1888).

3. Com. în jud. Prahova, alcătuită din 5 sate, situată în Subcarpații Prahovei, pe râul Prahova; 7 925 loc. (1 ian. 2011): 3 945 de sex masc. şi 3 980 fem. Stație de c.f. Expl. de petrol. Termocentrală, dezafectată în 1971. Producție de anvelope şi camere de aer pentru autovehicule, de articole din cauciuc, de echipamente de ridicat şi manipulat, de articole de voiaj şi marochinărie şi de detergenți; reparații de maşini şi utilaje (în satul Călineşti). În satul Călineşti se află un Sanatoriu T.B.C., ruinele unei mori de apă din sec. 19, aparținând lui Constantin Aldea, ruinele conacului „Mavros Cantacuzino" (sec. 19) şi biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1640–1646, pictată de Pârvu Mutu în anul 1700). În satul Floreşti există ruinele palatului „Micul Trianon" (1910–1916) şi biserica „Sfânta Treime" (1748, pictată în 1887-1888 de Gheorghe Tattarescu).

4. → Câmpineanca.

5. Mănăstirea ~ → Poieneşti.

6. → Pantelimon (2).

FLOREŞTI-STOENEŞTI, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Ilfovăț; 8 789 loc. (1 ian. 2011): 4 329 de sex masc. şi 4 460 fem. Reşed. com. este satul *Stoeneşti*. Expl. de petrol şi gaze naturale. Muzeu de artă populară (în satul Stoeneşti) cu obiecte de port popular, scoarțe, țesături de interior, obiecte de cojocărit, de fierărie, de pescuit etc., amenajat într-un vechi conac al familiei Drugănescu, construit în stilul arhitecturii brâncoveneşti în anul 1701. Lângă conac se află biserica „Buna Vestire"-Drugăneşti, ctitorită de Gavriil Drugănescu în 1723 şi restaurată de arhitectul G. M. Cantacuzino în 1939–1942. În satul Stoeneşti mai există biserica având hramul „Cuvioasa Parascheva", ctitorie din 1838 a căminarului Scarlat Stoenescu. În satul Floreşti există conacul „Djuvara" (sec. 18, azi sanatoriu T.B.C.) şi biserica „Sfântul Nicolae", începută în 1679 de comisul Stoian Florescu şi terminată în 1715 de către Voichița Florescu; biserica „Sfinții Voievozi" (1800–1801), în satul Palanca. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **F.-S.** a făcut parte din jud. Ilfov.

FLORICA, com. în jud. Buzău, formată dintr-un sat, situată în zona de contact a Câmpiei Bărăganului cu cea a Gherghiței, pe interfluviul Ialomița-Călmățui; 1 607 loc. (1 ian. 2011): 793 de sex masc. şi 814 fem. Legumicultură. Com. **F.** a fost înființată la 7 iun. 2004 prin desprinderea satului Florica din com. Mihăileşti, jud. Buzău. Satul Florica a fost întemeiat în anul 1879 prin împroprietărirea însurăților.

FLORII, Vârful ~, vârf în culmea muntoasă Preluca, constituind alt. max. a acesteia (810 m).

FOCŞANI, municipiu în partea de E a României, reşed. jud. Vrancea, situat în Câmpia Siretului Inferior, la 55 m alt., pe râul Milcov; 98 015 loc. (1 ian. 2011): 46 513 de sex masc. şi 51 502 fem. Supr.: 48 km², din care 12 km² în intravilan; densitatea: 8 170 loc./km². Stație de c.f. Nod rutier. Expl. de balast. Ind. metalurgică (turnătorie de fontă, laminoare de sârmă şi de profile mijlocii). Constr. de utilaj greu, motoare electrice, utilaje şi piese de schimb pentru ind. chimică, maşini şi utilaje agricole, unelte de mână, de aparataj electric de joasă tensiune pentru instalații etc. Producție de mobilă, plăci fibro-lemnoase, de conf., tricotaje, de saci pentru îngrăşăminte chimice, folii,

Focşani. Monumentul Unirii

Focşani. Mausoleul Eroilor Primului Război Mondial

Focşani. Teatrul „Gheorghe Pastia"

tuburi şi plăci de plastic, prefabricate din beton, vase emailate şi produse alim. (preparate din carne şi lapte, vin, coniac, vermut, panificaţie etc.). Filaturi de lână şi de bumbac cardate. Morărit. Combinat de vinificaţie. Ferme de creştere a porcinelor, ovinelor şi păsărilor. Centru pomicol şi viticol. Staţiune de cercetare şi producţie pomicolă. Muzeul judeţean Vrancea (1928) cu secţii de arheologie-istorie, etnografie, ştiinţele naturii. Biblioteca judeţeană „Duiliu Zamfirescu" (1910), cu 178 500 vol. Teatrul „Gheorghe Pastia" (inaugurat în 1913) şi Ateneul Popular (din 1929). Societatea Filarmonică „Doina Vrancei" (1907). Grădină publică amenajată în 1873. Festival anual, internaţional, al viei şi vinului (din 1996).

Istoric. În arealul oraşului au fost descoperite vestigii neolitice aparţinând culturii materiale Criş, un tezaur dacic din sec. 3–2 î.Hr., un tezaur de monede imperiale romane ş.a. Întemeierea localit. datează din 1482, când mai multe aşezări s-au unificat într-un târg, atestat ca atare într-un act comercial din anul 1546. Ulterior, târgul Focşani apare menţionat foarte des în documentele anilor 1552, 1559 (16 apr.), 1572, 1574, 1575 (la 26 ian. 1575, localit. este amintită în legătură cu lupta victorioasă a lui Ioan Vodă Viteazul împotriva turcilor, luptă care a avut loc la 24 apr. 1574 la Jilişte, lângă Focşani), 1622 (poetul polonez Samuel Twardowski numeşte localit. Focşani, într-o consemnare a sa, „orăşel muntenesc"), 1643, 1653, 1658, 1661 (călătorul turc Evlia Celebi afirmă, într-o notă de călătorie, că „... la Focşani se produce cea mai bună silitră"/azotat de potasiu) etc. Denumirea localităţii Focşani provine, se pare, de la familia Focşa, care în sec. 15 deţinea proprietăţi de pământ în această zonă. Oraşul a suferit distrugeri provocate de incendiile din 1636, 1716, 1758 şi 1854, de invazia unor cete de tâlhari în 1685 sau a tătarilor în 1735 şi 1758, de cutremurele din 8 oct. 1620, 9 aug. 1679, 12 iun. 1701, 13 mai 1738, 6 apr. 1790, 14 oct. 1802, 11 ian. 1838, 25 mai 1925, 10 nov. 1940 (7,4 grade pe scara Richter), 4 mart. 1977 (7,2 grade pe scara Richter), 30 aug. 1986, 31 mai 1990 ş.a., de Războiul Ruso-Turc din 1789 ş.a. În 1718, locuitorii oraşului au fost decimaţi de o cumplită epidemie de ciumă. La 6 iul. 1862, domnitorul Alexandru Ioan Cuza a semnat un decret prin care consfinţea unificarea oficială într-o singură localit., cu numele de *Focşani*, a administraţiei celor două oraşe *(Focşanii-Munteni şi Focşanii-Moldoveni)* care până atunci erau separate printr-o linie de demarcaţie stabilită pe râul Milcov, fiecare dintre ele având câte o administraţie proprie. În centrul oraşului se păstrează borna de hotar aşezată pe locul unde a funcţionat, până în 1859, pichetul de graniţă de la frontiera dintre Moldova şi Ţara Românească. La Focşani, guvernul României a semnat, la 26 nov./9 dec. 1917, armistiţiul cu Puterile Centrale. Oraşul Focşani a fost declarat municipiu la 17 febr. 1968, având în subordine ad-tivă 2 localit. componente: Mândreşti-Moldova şi Mândreşti-Munteni.

Monumente: ruinele cetăţii Crăciuna (sec. 15), fortificată de către Ştefan cel Mare în 1482 cu scopul asigurării unui avanpost în calea incursiunilor turceşti; biserica având hramul „Naşterea Maicii Domnului" (fostă „Sfântul Ioan Botezătorul"), ctitorie din 1661–1664 a domnului Grigore Ghica, refăcută în 1735 şi 1840, restaurată şi zugrăvită în 1899 şi în 1976–1977; biserica având hramul „Sfântul Dumitru", ctitorie a căpitanului Vicol din perioada 1696–1700; biserica „Adormirea Maicii Domnului" a fostei mănăstiri „Precista", ctitorie a lui Nicolae Mavrocordat din 1709–1716 (reparaţii efectuate în 1924, 1950-1951 şi 1987-1988), declarată monument istoric; biserica „Sfântul Nicolae"-Vechi (1700–1720); biserica „Adormirea Maicii Domnului"-Donie, zidită în anii 1708–1712 prin strădania stolnicului Damian Donie, afectată de incendiul din 1854 şi reparată în 1874 (alte reparaţii în anii 1894, 1926 şi 1948), declarată monument istoric; biserica „Sfântul Nicolae"-Nou construită în 1732 (pe locul unei biserici din lemn din 1680–1690) prin grija şi pe cheltuiala biv-vel paharnicului Constantin Năsturel. Biserica păstrează o catapeteasmă din 1812 şi a fost restaurată în 1976–1977; biserica „Proorocul Samuil" a fostei mănăstiri Roman este ctitoria din anii 1749–1752 a domnului Constantin Cehan Racoviţă, rezidită în anii 1756–1757, cu zid de incintă ridicat în 1789, restaurată în 1977-1979; biserica având hramul „Sfinţii Voievozi" din Tăbăcari sau biserica lui Curt (1744–1746, reparată în 1826 şi 1929); biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului", ctitorie din 1760–1770 a lui Ioniţă Jălăboiu, zugrăvită în 1898 şi restaurată în perioada 1994–1999; biserica „Naşterea Maicii Domnului"- Săpunaru (1783, zugrăvită în 1815 şi repictată în 1940), monument istoric; biserica „Sfânta Cuvioasă Parascheva" – Domnească, zidită în 1785 de biv-vel spătarul Iancu Razu pe locul

Focşani. Biserica „Naşterea Maicii Domnului" (fostă „Sfântul Ioan Botezătorul")

uneia din lemn ridicată de doamna Dafina, soția domnului Eustratie Dabija. Biserica a fost demolată în nov. 1977 de autoritățile comuniste; biserica armenească având hramul „Sfântul Gheorghe" (1789); biserica „Vovidenia" din Armeni, cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1789–1798, reparată în 1898–1899); biserica „Sfinții Voievozi"-Stamatineşti (1789–1798), ctitorie a banului Toma Stamatin, cu picturi murale interioare originare, restaurate în anul 2006. Biserica a fost închisă în perioada 1948-1989, fiind redată cultului în 1990; biserica având hramul „Sfântul Nicolae"-Tăbăcari (sf. sec. 18); biserica având hramul „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (fostă capelă militară) este ctitoria din anul 1815 a serdarului Costache Robescu, cu pridvor adăugat la sf. sec. 19; biserica având hramul „Sfântul Gheorghe" din Ocol (1819, reparată în 1880–1888); biserica „Sfântul Spiridon" (1820–1826, cu picturi murale interioare din 1926); biserica având hramul „Sfântul Nicolae"-Stroe (1839); biserica având hramul „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" (mijlocul sec. 19, zugrăvită în 1871); clădirea fostei vămi şi a fostului pichet de graniță (sec. 18), azi sediul Complexului muzeal Vrancea; casa „Anghel Saligny" (sec. 19); clădirea Tribunalului județean, construită în 1909 după planurile arhitecților Al. Clavel şi C. Băicoianu; clădirea Teatrului „Gheorghe Pastia" construită în stil baroc, cu elemente renascentiste, în anii 1909–1913 după planurile arhitecților G. Ciogolea şi Simion Vasilescu, consolidată şi renovată în perioada 1991–1995; clădirea fostei Prefecturi, ridicată în 1913 după planurile arhitecților Daniel Renard şi Simion Vasilescu, azi sediul Primăriei; clădirea Băncii Naționale zidită în 1926 după planurile arhitectului Ion Antonescu; clădirea Ateneului Popular, construită în 1927, după planurile arhitecților Simion Vasilescu şi Fr. Manuel; mausoleul eroilor din Primul Război Mondial, ridicat în anii 1924–1926; Statuia Independenței, realizată în 1916 de sculptorul Oscar Späthe; Monumentul eroilor Regimentului 10 Dorobanți, ridicat în 1914; bustul lui Nicolae Filipescu, operă din 1928 a sculptorului Oscar Späthe; Monumentul Unirii, dezvelit la 24 ian. 1976, este un obelisc înalt de 19,64 m, din granit roşu, având la baza sa octogonală un basorelief din bronz ce înconjură ca un inel coloana de granit a obeliscului, în care sunt redate 85 de personaje din istoria României şi a actului Unirii din 1859, realizat în anii 1974–1975 de un colectiv condus de sculptorul Ion Jalea.

Ghețarul de la Focul Viu

FOCUL VIU 1. Ghețarul de la ~, peşteră în V României, în partea centrală a M-ților Bihor, situată pe cumpăna de ape dintre bazinul Văii Galbena şi Depr. Groapa de la Barsa, la 1 120 m alt. Prima descriere datează din 1934, iar observații detaliate s-au făcut în 1948. Peşteră descendentă, săpată în calcare tithonice, formată dintr-o sală mare (50 m lungime şi 5 m lățime) legată printr-un coridor de o sală mai mică. Sala Mare, în care se pătrunde pe o scară din lemn de 20 m lungime şi înclinare de 30°, păstrează un bloc uriaş de gheață, cu un volum de c. 25 000 m^3 (al doilea după Ghețarul de la Scărişoara). Gheața reflectă razele Soarelui, care se strecoară printr-o spărtură eliptică (un horn uriaş) a tavanului Sălii Mari, dând impresia unor limbi de foc (de la care derivă denumirea). Numeroasele coloane şi domuri mari de gheață diferă ca număr şi mărime de la un an la altul. Blocul de gheață este perforat de mai multe puțuri săpate de apele care picură din bolta peşterii.

2. → Andreiaşu de Jos.
3. → Lopătari.

FOCURI, com. în jud. Iaşi, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Jijiei Inferioare, pe râul Gârla Morii; 3 738 loc. (1 ian. 2011): 1 951 de sex masc. şi 1 787 fem. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreț etc. Biserica romano-catolică „Adormirea Maicii Domnului" (1970-1974). Satul Focuri, numit inițial *Odaia Praguri,* a luat ființă la 12 dec. 1879 prin împroprietărirea însurăților cu pământ. Până la 7 apr. 2004, com. **F.** a avut în componență satul Fântânele, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

FOENI, com. în jud. Timiş, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Timişului, pe cursul inf. al Timişului, la granița cu Serbia; 1 787 loc. (1 ian. 2011): 881 de sex masc. şi 906 fem. Stație de c.f. (în satul Cruceni). Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreț etc. Pe terit. satului Cruceni a fost descoperit un cimitir de înhumație din Epoca bronzului, în care s-au găsit ceşti şi străchini cu decor geometric incizat. În satul Foeni, menționat documentar, prima oară, în anul 1289, se află un pod de cărămidă din anul 1749, declarat monument istoric, biserica romano-catolică „Sfântul Arhanghel Mihail" (1785) şi biserica ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" zidită în anii 1874–1875 după planul arhitectului Iosif Brandeisz din Ciacova, în stilul barocului vienez. Picturile murale interioare au fost executate în 1925 de Ştefan Lazăr şi completate în anul 2003 cu scene în stil neobizantin realizate de Adriana Motronea din Sibiu. Tot în satul Foeni mai există biserica sârbă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" construită în 1887 pe locul uneia ridicată în anii 1760–1770, conacul familiei Mocioni (1750), azi cămin cultural, declarat monument istoric, şi casa lui Simion Ghiabur (1913). În satul Cruceni există o biserică romano-catolică din 1916.

FOGROS → Făgăraş (3).

FOIENI, com. în jud. Satu Mare, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Carei, pe pârâul Valea Neagră, la granița, cu Ungaria; 1 877 loc. (1 ian. 2011): 832 de sex masc. şi 1 045 fem. Moară de cereale. Brutărie; prelucr. cărnii şi a produselor

agricole. Apicultură. Culturi de cereale şi plante tehnice. Ferme de creştere a bovinelor şi a cabalinelor. Două cămine culturale. Fanfară. Satul Foieni este menționat documentar în perioada 1410–1518. Aşezarea a fost distrusă de invaziile tătare din 1658 şi din 1687, iar după anul 1720 aici s-au stabilit numeroase familii de germani. Biserică romano-catolică cu hramul „Sfântul Arhanghel Mihail" (1785), declarată monument de arhitectură. Com. **F.** a fost afectată de inundațiile de la sf. lunii aprilie şi începutul lunii mai din anul 2005. Rezervație forestieră şi rezervație naturală de dune de nisip (10 ha). Fond cinegetic.

FOLTEŞTI, com. în jud. Galați, alcătuită din 2 sate, situată în E Câmpiei Covurlui, pe dr. Prutului şi pe râul Chineja; 3 443 loc. (1 ian. 2011): 1 744 de sex masc. şi 1 699 fem. Stație de c.f. Nod rutier. Produse alim. Fermă de creştere a bovinelor. Viticultură. Pescuit în regim natural. Pe terit. satului Stoicani au fost descoperite urmele unei aşezări din perioada de tranziție de la Neolitic la Epoca bronzului (sf. milen. 3–începutul milen. 2 î.Hr.), în care s-au găsit ceşti cu toartă supraînălțată, castroane şi fragmente ale unei figurine feminine, toate cu motive meandrice şi spiralice. Tot aici au fost identificate vestigiile unei aşezări neolitice aparținând culturii materiale Gumelnița (milen 4–3 î.Hr.). Biserica „Sfinții Voievozi" (1809, refăcută în 1837-1841) şi biserica romano-catolică (1995), în satul Folteşti, şi biserica „Sfânta Cuvioasă Parascheva" (1912-1925), în satul Stoicani.

FORĂŞTI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 9 sate, situată în Pod. Fălticeni, pe râul Moldova; 4 873 loc. (1 ian. 2011): 2 469 de sex masc. şi 2 404 fem. Prelucr. cărnii şi a laptelui. Creşterea bovinelor. În satul Forăşti, atestat documentar în 1595, se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1764–1766, cu iconostas din 1772 şi picturi executate de către Anastasie zugravul, reparată în 1920 şi 1959), declarată monument istoric în anul 2004, bisericile „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (2005-2010) şi „Adormirea Maicii Domnului" (sfințită în 2010) şi o fanfară (din 1928), iar în satul Oniceni există Curtea domnească Moruzzi şi o biserică zidită în anii 1802–1818.

FOROTIC, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Dognecei cu M-ții Dognecei, pe râul Ciornovăț; 1 862 loc. (1 ian. 2011): 942 de sex masc. şi 920 fem. Haltă de c.f. Expl. de granit (în satul Surducu Mare). Pomicultură (meri, pruni, peri). În satul Surducu Mare au fost descoperite urmele unui castru roman de piatră (130 x 160 m) din sec. 2–3, în care s-au identificat termele cu instalații de hipocaust, şi vestigiile unei aşezări civile cu caracter minier. În satul Forotic, menționat documentar, prima oară, în 1597, se află biserica „Învierea Domnului" (1743), iar în satul Brezon o biserică romano-catolică (1938).

FORROFALVA → Faraoani.

FORTUNA → Furtuna.

FORUM ROMANORUM → Roman.

FRAGULEA, deal în partea de E a Dealurilor Lipovei, constituind alt. max. a acestora (493 m).

FRASIN, oraş în jud. Suceava, situat în Depr. Gura Humorului, la confl. râului Suha cu Moldova; 6 513 loc. (1 ian. 2011): 3 265 de sex masc. şi 3 248 fem. Supr.: 87,3 km^2, din care 8 km^2 în intravilan; densitatea: 814 loc./km^2. Stație de c.f. Nod rutier. Expl. de gaze naturale, forestiere şi de balast. Fabrică de mobilă, de cherestea şi ambalaje, distrusă de un incendiu la 10 mai 2011. Confecții metalice. Agroturism. Prima atestare documentară datează din 1785. În oraşul Frasin se află biserica „Sfânta Treime" (1999-2003) şi o biserică romano-catolică 1896–1898. Com. Frasin a fost declarată oraş la 7 apr. 2004; are în subordine ad-tivă localit. componentă Bucşoaia şi satele Doroteia şi Plutonița.

FRATA, com. în jud. Cluj, alcătuită din 8 sate, situată în Câmpia Sărmaşului, pe Valea Morii; 4 119 loc. (1 ian. 2011): 2 149 de sex masc. şi 1 970 fem. Prelucr. artistică a lemnului. Mobilă. Morărit şi panificație. Legumicultură. Culturi de cereale, plante textile şi uleioase, sfeclă de zahăr, cartofi ş.a. În satul Soporu de Câmpie, la poalele Dealului Cuntenit (sau Hodae) a fost descoperită o necropolă (sec. 2–3) aparținând populației autohtone dacice, în care s-au găsit fructiere cu picior, ceşti cu două toarte, oenochoe etc. În satul Frata, menționat documentar, prima oară, în 1293, se află biserica din lemn cu hramul „Pogorârea Duhului Sfânt" (1827) şi o biserică romano-catolică din sec. 15, preluată de cultul unitarian în 1570 şi apoi de cultul reformat-calvin în anul 1600, iar în satul Berchieşu există biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1747).

FRĂSINEI, Mănăstirea ~ → Muerească.

FRĂSINET 1. Lac antropic creat pe cursul mijlociu al râului Mostiştea, în arealul comunelor Frăsinet şi Valea Argovei. Supr.: 1 460 ha. Folosit ca bazin piscicol şi pentru irigații.

2. Com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe râul Mostiştea; 1 733 loc. (1 ian. 2011): 849 de sex masc. şi 884 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi uleioase etc. Pepinieră piscicolă. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **F.** a făcut parte din jud. Ilfov. În satul Frăsinet se află o biserică din anul 1753, iar în satul Tăriceni biserica „Sfântul Nicolae" (1828-1834).

3. Com. în jud. Teleorman, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea; 2 909 loc. (1 ian. 2011): 1 453 de sex masc. şi 1 456 fem. Producție de echipamente de ridicat şi manipulat. Prelucr. lemnului. Morărit. În satul Frăsinet, atestat documentar în anul 1600, se află cula „Costea" (sec. 18, refăcută în sec. 19, şi biserica „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel"(1835). Com. **F.** a luat naştere la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Frăsinet şi Clănița din com. Băbăița, jud. Teleorman.

FRĂTĂUȚII NOI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 2 sate, situată în N Pod. Sucevei, pe râul Suceava, la granița cu Ucraina; 5 730 loc. (1 ian. 2011): 2 766 de sex masc. şi 2 964 fem. Pomicultură (meri, peri). Centru de țesături şi cusături populare şi de pielărie şi cojocărie (în satul Costişa). Creşterea bovinelor şi ovinelor. În satul Frătăuții Noi, atestat documentar în 1412, se află biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1744 , reparată în 1932), o biserică de zid din 1932 şi o poiană cu lalele pestrițe, declarată rezervație naturală.

FRĂTĂUȚII VECHI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 2 sate, situată în N Pod. Sucevei, pe râul Suceava; 4 865 loc. (1 ian. 2011): 2 421 de sex masc. şi 2 444 fem. Nod rutier. Pomicultură (meri, peri). Centru de confecționare a scoarțelor, ştergarelor, cojoacelor, bundițelor şi chimirelor. În satul Frătăuții Vechi se află biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1881).

FRĂTEŞTI, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Burnas; 5 694 loc. (1 ian. 2011): 2 808 de sex masc. şi 2 886 fem. Stație de c.f. (inaugurată la 1 nov. 1869). Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreț, de floarea-soarelui etc. Muzeu (în satul Frăteşti) cu colecții de arheologie (unelte de silex, podoabe şi ceramică din Epoca fierului) şi de etnografie (unelte agricole, piese de port popular etc.). Bisericile cu hramurile „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" (1864) şi „Sfânta Ecaterina" (1880), în satele Cetatea şi Frăteşti. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **F.** a făcut parte din jud. Ilfov.

FRÂNCEŞTI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 9 sate, situată în NE Piem. Oltețului, pe râul Bistrița olteană; 5 670 loc. (1 ian. 2011): 2 715 de sex masc. şi 2 955 fem. Nod rutier. Fermă de creştere a bovinelor. Moară cu făcaie (din 1868), în satul Surpatele. În arealul com. **F.** se află o rezervație de goruni seculari (*Quercus petraea*). Bisericile cu hramurile „Înălțarea Domnului" (construită în sec. 16 şi refăcută în anii 1683–1684 de postelnicul Pană Pârşcoveanu, cu pridvor şi turlă adăugate în anii 1714–1716, zugrăvită în 1801, reparată în 1921, 1931, 1951 şi restaurată în 2007) a fostului schit Mănăileşti, „Trei Ierarhi" (1797, cu fresce originare), „Naşterea Maicii Domnului" (1742) a fostului schit Colnic, şi „Sfântul Nicolae" (1893), în satele Mănăileşti, Genuneni, Moşteni şi Frânceşti; bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1776) şi „Sfinții Voievozi" (1806), în satele Moşteni şi Viişoara. În satul Dezrobiți se află mănăstirea Dintr-un lemn (de maici) a cărei primă mărturie scrisă datează din perioada 1652–1659 în consemnările arhidiaconului Paul de Alep. Acesta menționează că un călugăr a găsit o Icoană a Maicii Domnului în

Frânceşti. Biserica „Adormirea Maicii Domnului"

trunchiul unui stejar secular şi că în acel moment a auzit o voce care l-a îndemnat să construiască o biserică din trunchiul acelui stejar. O istorioară asemănătoare este consemnată şi de Neofit, mitropolitul Ungrovlahiei (1840–1849), într-o scriere din 29 iul. 1845, care amintește că „un cioban cu numele Radu, din timpul domniei lui Alexandru II Mircea (1568–1577), a visat Icoana Maicii Domnului adăpostită în trunchiul unui stejar uriaş şi ca urmare, tăind stejarul în care a găsit icoana, a construit o bisericuță din lemnul acestuia pe care a numit-o „Dintr-un lemn". Alte surse menționează că biserica a fost construită la sf. sec. 16 din lemnul unui stejar uriaş din inițiativa Ancuței, fiica domnului Mircea Ciobanul şi a Doamnei Chiajna, dar a fost mistuită de un incendiu la sf. sec. 18. Pe locul acesteia a fost construită, în anii 1810–1814, o altă bisericuță, de 13 m lungime, 5,50 m lățime şi 4 m înălțime, lucrată din bârne groase, încheiate în coadă de rândunică, având formă dreptunghiulară, cu pridvor deschis şi cu absida altarului decroşată. Biserica din lemn nu are turle, iar iconostasul, sculptat în lemn de tei, este împodobit cu multe icoane pictate pe lemn şi datează din anul 1814. Icoana Maicii Domnului, făcătoare de minuni, de mari dimensiuni (1,50 m înălțime şi 1,10 m lățime), de care este legată legenda acestui sfânt lăcaş, este păstrată în biserica de zid a mănăstirii şi se pare că a fost pictată înainte de anul 1453 la o mănăstire de pe Muntele Athos sau la Constantinopol (capitala de atunci a Imp. Bizantin). Profesorul André Grabar de la Collège de France a cercetat această icoană şi a apreciat că ea a fost pictată în sec. 4 la mănăstirea Theothokos din Grecia după un model pictat de Sfântul Apostol şi Evanghelist Luca – cel care a pictat-o pentru prima oară pe Fecioara Maria. Biserica de zid a mănăstirii Dintr-un lemn, cu hramul „Naşterea Maicii Domnului", a fost construită în anii 1634–1635, şi menționată documentar la 20 apr. 1635, prin strădania lui Preda Brâncoveanu (bunicul lui Constantin Brâncoveanu). În pisania bisericii de zid, datând din anul 1715, stă scris că biserica a fost zidită de domnul Matei Basarab, aşa cum reiese, de altfel, şi dintr-o mărturie scrisă din 27 nov. 1640 în care se spune că domnul Matei Basarab a zidit biserica „Naşterea Maicii Domnului" „de isnoavă de'ntemei." Se pare că ipoteza ca cei doi ctitori (Matei Basarab şi Preda Brâncoveanu) să fi contribuit împreună la construirea bisericii de zid este confirmată de tabloul votiv al celor doi, pictat în pronaosul bisericii. În 1684 au fost refăcute ferestrele, s-a adăugat un pridvor şi s-au executat picturile murale în pridvor prin grija lui Şerban Cantacuzino. În anii 1714–1716, domnul Ştefan Cantacuzino a inițiat lucrările de construire a turlei pe pronaos şi a unui portal frumos la intrare, precum şi pictarea pereților interiori ai bisericii. În anii 1938–1940 au fost construite chilii noi şi s-au executat ample lucrări de renovare a ansamblului monahal. Complexul monastic a mai fost restaurat la mijlocul sec. 19, în anii 1926–1930, 1955, 1962–1963, 1969 şi după 1992. Din picturile murale interioare originare, executate în 1635, se mai păstrează doar chipul Maicii Domnului în pronaos, restul picturilor fiind cele realizate în anii 1714–1716 şi spălate în 1938–1940. Muzeul mănăstirii conține o valoroasă colecție de peste 700 de icoane vechi pictate pe lemn, obiecte de cult din argint, covoare vechi, o cruce din aur din 1749 ş.a. În satul Surpatele se află mănăstirea cu acelaşi nume (de maici), ctitorie de la începutul sec. 16 a fraților Tudor şi Stanciu Drăgoescu şi refăcută de boierii Buzeşti în sec. 17. Biserica actuală, cu dublu hram – „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" şi „Sfânta Treime", monument istoric din 2004, a fost zidită în 1703–1706,

din iniţiativa Doamnei Maria, soţia lui Constantin Brâncoveanu, şi pictată în 1706–1707 de Andrei, Hranite, Gheorghe şi Iosif Ierodiaconul. Biserica a fost reparată şi repictată în 1815. Mănăstirea Surpatele a căzut în ruină în 1872, din lipsă de fonduri, rămânând doar biserica să funcţioneze ca biserică de mir până în 1927 când Comisiunea Monumentelor Istorice a restaurat tot ansamblul monahal, lucrare încheiată în 1935. Ansamblul monahal a mai fost restaurat în anii 1958–1959, 1990–1992 şi 2000-2004.

FRÂUA → Axente Sever.

FRECĂŢEI 1. Com. în jud. Brăila, alcătuită din 6 sate, situată în Balta Brăilei (Insula Mare a Brăilei), pe stg. braţului Dunărea Veche; 1 525 loc. (1 ian. 2011): 793 de sex masc. şi 732 fem. Culturi de porumb, de grâu, de plante tehnice şi de nutreţ. Satele Cistia şi Stoeneşti sunt atestate documentar în 1880, iar satul Titcov (fost *Muguroaia*) apare în registrul cadastral din 1935.

2. Com. în jud. Tulcea, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Tulcei cu Pod. Niculiţel, pe râul Teliţa; 3 693 loc. (1 ian. 2011): 1 795 de sex masc. şi 1 886 fem. În satul Teliţa se află mănăstirea Çelik-Dere (de maici), situată pe valea pârâului Çelik de la care a preluat numele (în lb. turcă Çelik-Dere înseamnă pârâul de oţel, denumit astfel datorită descoperirii în această zonă a unor arme din diferite epoci). Conform legendei, la sf. sec. 18, câţiva călugări ardeleni veniţi de la o mănăstire de pe Muntele Athos s-au stabilit într-o poiană de pe valea pârâului Çelik unde au întemeiat un schit. Distrus de un incendiu, aşezământul monahal a fost refăcut în anii 1833–1840 de către arhimandriţii Dositei, Crihan, Paisie şi Atanasie. În 1846 a fost construit paraclisul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" şi s-a pus piatra de temelie a bisericii cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" construită ulterior, în etape, după proiectul arhitecţilor Toma Dobrescu şi Dumitru Ionescu-Berechet. Zidirea bisericii s-a efectuat în etape, în anii 1901–1902, 1910–1916 (terminată la roşu) şi finisată în perioada 1928–1932 când a fost şi pictată de Gheorghe Eftimiu (sfinţirea bisericii a avut loc la 22 oct. 1932). Mănăstirea are muzeu cu colecţii de artă veche religioasă, precum şi un atelier de confecţionare a covoarelor, a broderiilor şi a ţesăturilor naţionale. La biserica „Adormirea Maicii Domnului" a mănăstirii Çelik-Dere se află depuse osemintele creştinilor Epictet şi Astion din Halmyris (satul Murighiol de astăzi), descoperite în anul 2001, martirizaţi în anul 298 în timpul domniei împăratului roman Diocleţian. Lângă mănăstire se află o moară de vânt (o raritate în peisajul natural românesc.).

FREUDENTHAL → Jamu Mare.

FRUMOASA 1. Com. în jud. Harghita, alcătuită din 4 sate, situată în NE Depr. Ciuc, la poalele M-ţilor Ciuc; 3 626 loc. (1 ian. 2011): 1 838 de sex masc. şi 1 788 fem. Producţie de cherestea, de mobilă, de macaroane şi tăiţei. Creşterea ovinelor. Izvoare cu ape minerale. Pârtie de schi. Satul Frumoasa este menţionat documentar în 1324. Biserică romano-catolică (sec. 15) cu zid de incintă (sec. 18) şi casă parohială (sec. 19), în satul Nicoleşti. În satul Făgeţel se află mănăstirea cu acelaşi nume (de călugări), situată pe Valea Ghimeşului, la 25 km de Pasul Ghimeş. În jurul bisericii cu hramul „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul", construită în anii 1901–1905 pe cheltuiala credincioasei Rozalia, a fost întemeiat un schit de călugări, în 1936, care şi-a încetat activitatea în perioada 1940–1945 din cauza Dictatului de la Viena din 30 aug. 1940. Schitul şi-a reluat activitatea în 1945 datorită starеţului Dimitrie Sava, iar după moartea acestuia, în 1951, a încetat să mai existe. După 1985 a funcţionat ca biserică de parohie, dar cu slujbe numai la hramul bisericii. Mănăstirea a fost reînfiinţată în 1995. Clopotniţă ridicată în 1998. În anul 1672, în satul Frumoasa s-au stabilit 60 de familii de armeni. În anii 1763-1781, comunitatea armeană din acest sat a construit o biserică. Tot în acest sat există o biserică ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1879) şi o biserică romano-catolică zidită în 1891-1892 pe locul uneia care data din 1694.

2. Com. în jud. Teleorman, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Boian cu Câmpia Burnas, pe râul Vedea; 2 245 loc. (1 ian. 2011): 1 138 de sex masc. şi 1 107 fem. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ etc. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1821) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1806), în satele Frumoasa şi Păuleasca.

3. Mănăstirea ~ → Iaşi (1).

FRUMOSU, com. în jud. Suceava, alcătuită din 3 sate, situată la poalele SV ale Obcinei Mari şi cele SE ale Obcinei Feredeu, la confl. râurilor Frumosu şi Deia cu Moldova; 3 470 loc. (1 ian. 2011): 1 784 de sex masc. şi 1 686 fem. Staţie de c.f. Expl. şi prelucr. lemnului. Produse lactate. Creşterea bovinelor. În satul Frumosu, atestat documentar în anul 1454, se află o biserică din anul 1902, iar în satul Deia o biserică din 1904.

FRUMUŞANI, com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe dr. râului Dâmboviţa; 4 616 loc. (1 ian. 2011): 2 256 de sex masc. şi 2 360 fem. Ind. chimică. Complex avicol. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ, de floarea-soarelui etc. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **F.** a făcut parte din jud. Ilfov. Bisericile cu dublu hram – „Sfântul Gheorghe" şi „Sfântul Dumitru" (1817) şi „Sfinţii Voievozi" şi „Sfântul Nicolae" (1841), în satele Orăşti şi Postăvari; ruinele bisericii cu hramul „Sfântul Nicolae" (1796), în satul Piţigaia. Fond cinegetic.

Frecăţei (2). Mănăstirea Çelik-Dere

FRUMUȘENI, com. în jud. Arad, alcătuită din 2 sate, situată în partea de NE a Câmpiei Vingăi, pe valea Mureşului, la 17 km SE de municipiul Arad; 2 729 loc. (1 ian. 2011): 1 376 de sex masc. şi 1 353 fem. Producție de mobilă şi de componente electronice. Vestigii paleolitice (unelte din silex). Satul Frumuşeni apare menționat documentar, prima oară, în perioada 1080–1090, iar satul Aluniş în 1766. În perioada 1470–1499 este pomenit în documente castelul de la Frumuşeni (*Castelum Zewdej*). În a doua jumătate a sec. 18 aici au fost colonizați germani veniți de pe valea Rinului, băştinaşii fiind îndepărtați, astfel că în anul 1777, satul Frumuşeni era locuit numai de germani. După 1945, aici au fost aduse mai multe familii de români din M-ții Apuseni care au beneficiat de pământ ca urmare a legii agrare. Biserica romano-catolică (1824) şi biserica ortodoxă cu hramul „Pogorârea Duhului Sfânt" (1991–1997), în satul Frumuşeni. Com. **F.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Frumuşeni şi Aluniş din com. Fântânele, jud. Arad.

FRUMUȘICA 1. Com. în jud. Botoşani, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Dealului Mare cu Câmpia Jijiei Superioare; 6 058 loc. (1 ian. 2011): 3 062 de sex masc. şi 2 996 fem. Producție de mobilă pentru birouri şi de țuică. Pomicultură. Centru viticol. Fermă de creştere a bovinelor. Centru de olărit. Satele Boscoteni şi Rădeni sunt menționate documentar în 1437, iar Vlădeni-Deal în 1430. În 1830, localit. **F.** figura ca târg. În satul Storeşti se află bisericile „Sfântul Dumitru" (1828) şi „Sfânta Treime" a schitului Balş (sau schitul Frumuşica) construită în 1835 pe locul uneia din sec. 18, cu refaceri din 1990, iar în satul Şendreni există biserica „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" (2006-2009, sfințită la 18 oct. 2009).

2. → Tichileşti.

3. → Bodeşti (2).

FRUMUȘIȚA, com. în jud. Galați, alcătuită din 3 sate, situată în E Câmpiei Covurlui, în lunca şi pe terasele de pe dr. Prutului, pe râul Chineja; 5 416 loc. (1 ian. 2011): 2 700 de sex masc. şi 2 716 fem. Stație de c.f. Morărit. Producție de calculatoare şi echipamente periferice, de uşi şi ferestre din metal; produse de panificație. Legumicultură. Pe terit. satului Tămăoani au fost descoperite două căni dacice din ceramică şi un cylix grecesc (vas ceramic de băut vin, cu două toarte) datând din sec. 4 î.Hr. În satul Frumuşița se află biserica „Sfânta Parascheva" (ante 1809) şi biserica „Sfântul Gheorghe" (1910-1911), iar în satul Tămăoani există biserica „Sfântul Gheorghe" (1925-1942).

FRUNTIȘENI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 2 sate, situată în zona Dealurilor Fălciului, pe pârâul Jăravăț, la 15 km SE de municipiul Bârlad; 1 946 loc. (1 ian. 2011): 1 008 de sex masc. şi 938 fem. Morărit. În satul Grăjdeni se află biserica din lemn „Sfântul Gheorghe" (1716, refacută în sec. 19 şi reparată în 1959) şi mănăstirea Grăjdeni (de maici), inițial un schit cu o biserică din lemn având hramul „Sfântul Nicolae", ctitorie a domnului Petru Rareş din anul 1533. În anul 1711 schitul a fost jefuit şi incendiat de tătari, biserica de lemn şi chiliile fiind mistuite complet de flăcări. Schitul a fost refăcut ulterior şi înzestrat de nişte dregători ai timpului, dar cutremurul din 14 oct. 1802 i-a provocat mari stricăciuni, după care a fost din nou refăcut. După secularizarea averilor mănăstireşti în anul 1863, călugării au plecat, iar schitul a încetat să mai funcționeze. În perioada 1870–1872 a fost construită o biserică din cărămidă pe locul celei din lemn, tot cu hramul „Sfântul Nicolae", prin grija şi pe cheltuiala vicarului Episcopiei Huşilor, Anania, biserică sfințită la 25 mart. 1872. În 1930 a fost reînființat schitul, iar în 1952 schitul a fost ridicat la rangul de mănăstire şi transformat în mănăstire de maici. Desființată de autoritățile comuniste la 28 oct. 1959, mănăstirea a fost reînființată în 1990, biserica a primit un al doilea hram – „Sfânta Treime", iar până în 1997 a fost restaurată biserica, s-au construit zidul de incintă, un paraclis, trapeza şi chiliile. Paraclisul şi trapeza au fost pictate în anii 1992–1995 de pictorul Mezdrea Alexandru din Bucureşti. Com. **F.** a fost înființată la 1 mart. 2004 prin desprinderea satelor Fruntişeni şi Grăjdeni din com. Grivița, jud. Vaslui.

FRUNȚI, masiv muntos, desprins din culmea sudică a M-ților Făgăraş, situat între văile Topolog, la V, şi Argeş, la E, alcătuit predominant din fliş grezo-marnos, gresii şi şisturi. În axa pr. a masivului se găsesc gnaisuri oculare care dau un relief pitoresc, cu proeminențe, cu pereți verticali, cu mici peşteri. Pe rama sudică a acestui masiv predomină depozitele sedimentare eocene în cadrul cărora relieful capătă un aspect domol, formând prispa meridională a acestora. Alt. max.: 1 534 m. Acoperit cu păduri de foioase (îndeosebi fag şi gorun).

FRUNZARU, Hidrocentrala ~ → Sprâncenata.

FULGA, com. în jud. Prahova, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Săratei, la confl. râului Bălana cu Ghighiu; 3 530 loc. (1 ian. 2011): 1 727 de sex masc. şi 1 803 fem. Produse lactate. Morărit. Brutărie. Nod rutier. Creşterea bovinelor. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreț etc. Reşed. com. este satul *Fulga de Jos*. În satul Fulga de Jos se află biserica „Sfântul Haralambie" (1882), iar în satul Fulga de Sus o biserică din anul 1834.

FUNDATA 1. Liman fluviatil pe stg. cursului inf. al Ialomiței, în Câmpia Bărăganului, pe terit. comunelor Gheorghe Doja şi Andrăşeşti (jud. Ialomița). Supr.: 510 ha. Pescuit. Irigații.

2. Com. în jud. Braşov, alcătuită din 3 sate, situată în culoarul Rucăr-Bran, în zona pasului Giuvala, la poalele M-ților Leaota, Bucegi şi Piatra Craiului; 790 loc. (1 ian. 2011): 414 de sex masc. şi 376 fem. Creşterea bovinelor. Centru de țesături şi cusături populare şi muzeu etnografic (în satul Şirnea), cuprinzând piese de port popular, ceramică, interioare de locuințe, piese de cult, țesături etc. Biserică având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1835–1837), cu picturi murale interioare originare executate de dascălul Ioan Bartolomeu, în satul Fundata. Agroturism.

FUNDENI 1. Lac situat pe cursul inf. al Colentinei, pe terit. satului omonim (com. Dobroeşti, jud. Ilfov), la marginea de NE a municipiului Bucureşti. Supr.: 123 ha. Pe malul nordic se află spitalul Fundeni, iar în partea sa sudică există un mic ostrov locuit (aparținând cartierului Pantelimon din municipiul Bucureşti). Pescuit. Pe malul său estic se află biserica „Fundenii Doamnei", cu hramul „Sfântul Eftimie", monument reprezentativ de

artă brâncovenească, ctitorie a marelui spătar Mihai Cantacuzino, sfinţită la 1 mai 1699 şi renovată în 1860 de Doamna Maria Ghica (după această dată, locuitorii au atribuit lăcaşului numele „Fundenii Doamnei"). În pridvorul bisericii se păstrează o amplă compoziţie murală executată de faimosul zugrav Pârvu Mutu, înfăţişând „Judecata de Apoi". Faţadele bisericii sunt împodobite în întregime cu ornamente orientale de tipul miniaturilor persane (măsuţe cu vase de flori, chiparoşi, havuzuri, palate, mănunchiuri cu ramuri de lămâi etc.) realizate în stuc.

2. Com. în jud. Călăraşi, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Bărăganului, la confl. râului Pasărea cu Dâmboviţa; 4 843 loc. (1 ian. 2011): 2 375 de sex masc. şi 2 468 fem. Staţie de c.f. Culturi de cereale, de floarea- soarelui, de plante tehnice şi de nutreţ etc. Biserică având hramul „Sfântul Andrei" construită în 1732 de marele logofăt Radu Dudescu, reparată în 1890, declarată monument istoric. Pădure de foioase de interes cinegetic. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **F.** a făcut parte din jud. Ilfov.

3. Com. în jud. Galaţi, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Siretului Inferior, pe stg. râului Siret; 3 944 loc. (1 ian. 2011): 1 956 de sex masc. şi 1 988 fem. Staţie de c.f. (în satul Hanu Conachi), inaugurată la 13 sept. 1872. Reşed. com. este satul *Fundenii Noi*. Prefabricate din beton; prelucr. laptelui; produse de panificaţie. Pomicultură (meri, peri, nuci, pruni). Viticultură. Legumicultură. Fermă de creştere a ovinelor (Hanu Conachi). În satul Fundeni, menţionat documentar în anul 1521, se află biserica „Înălţarea Domnului", ctitorie din 1829 a lui Costache Conachi. Rezervaţie de dune de nisip (Hanu Conachi), ocupând o supr. de 199,3 ha, fixate cu plantaţii de salcâm şi cu o floră arenicolă în care predomină salcia târâtoare (*Salix rosmarinifolia*). În această rezervaţie trăiesc şopârla de nisip (*Eremias arguta deserti*) – specie care atinge în România limita vestică a arealului său mondial şi şarpele de nisip (*Coluber jugularis caspius*) – element termofil aflat aici la limita nordică a arealului.

4. → **Sângeru.**

FUNDENII DOAMNEI → **Fundeni (1).**

FUNDULEA, oraş în jud. Călăraşi, situat în V Câmpiei Bărăganului, la 70 m alt., în apropiere de confl. râului Belciugatele cu Mostiştea, la 95 km NV de municipiul Călăraşi şi la 38 km E de Bucureşti; 6 706 loc. (1 ian. 2011): 3 246 de sex masc. şi 3 460 fem. Supr.: 23 km^2, din care 7 km^2 în intravilan; densitatea: 958 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată la 17 nov. 1886). Nod rutier. Confecţii metalice. Produse chimice şi alim. (zahăr, panificaţie etc.). Producţie de mobilă pentru birouri, de furnire şi panouri din lemn, de băuturi răcoritoare şi de hrană pentru animalele de companie. Fermă de creştere a bovinelor. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, leguminoase pentru boabe etc. Institut de cercetări pentru cereale şi plante tehnice, înfiinţat în 1962 prin fuzionarea Institutului pentru cultura porumbului (înfiinţat în 1957) cu Departamentul culturilor de câmp de la Institutul de Cercetări Agronomice (întemeiat în 1927). De la 1 ian. 2003 acest institut poartă numele Institutul Naţional de Cercetare şi Dezvoltare Agricolă şi este specializat în crearea de noi soiuri de plante, ameliorate genetic, cu producţii mari şi rezistente la boli. Staţiune de cultură a plantelor medicinale. Institut de cercetare şi producţie a sfeclei de zahăr. Localit. este menţionată documentar, ca sat, în 1778 şi declarată oraş la 18 apr. 1989, având în subordine ad-tivă satul Gostilele (menţionat documentar în 1583). Biserica „Sfântul Nicolae" (1854-1860), pictată de Nae Pantelimonescu în 1934 şi repictată în 1997-1998.

FUNDU MOLDOVEI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 10 sate, situată în depresiunea omonimă, la poalele de SE ale Obcinei Mestecăniş şi cele de SV ale Obcinei Mari, pe cursul superior al râului Moldova; 3 996 loc. (1 ian. 2011): 1 988 de sex masc. şi 2 008 fem. Expl. de pirite cuprifere. Prelucr. sticlei; articole de voiaj şi de marochinărie. Centru de constr. a instrumentelor populare, de prelucr. artistică a lemnului, de ţesături şi cusături populare şi de încondeiat ouăle. Muzeu etnografic. Festivalul anual „Buna Vestire" de cântece şi poezii religioase (din 1991). În satul Botuş se află mănăstirea Orata (de maici), cu biserica din lemn „Adormirea Maicii Domnului" construită în anii 1950–1954 (sfinţită la 26 sept. 1954) prin efortul, pe terenul şi pe cheltuiala ţăranului drept-credincios Traian Pomohaci, în amintirea soţiei sale Reveca, pierdută pe când aceasta avea doar vârsta de 35 de ani, el rămânând să aibă grijă de 9 copii. Biserica a fost pictată la interior, în ulei, în perioada 6 iul. 1977–8 iul. 1982, de către Vasile Bârgovan. Iniţial a funcţionat ca schit de călugări, apoi desfiinţat de autorităţile comuniste în 1959, reînfiinţat în 1990 tot ca schit de călugări şi transformat în mănăstire de maici în 1994. În 1990, la acest schit a fost călugărit Traian Pomohaci, ctitorul acestei biserici, după care, la scurt timp, a murit în urma unei grele suferinţe. Pe crucea lui Traian Pomohaci stă scris: „a trăit 90 de ani, a avut 9 copii şi a murit în 1990". În satul Colacu se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1800, restaurată în 1972-1974 şi în 1997) şi biserica de zid „Sfântul Dimitrie" (1938 – finalizată şi sfinţită în 1964), iar în satul Fundu Moldovei există bisericile ortodoxe „Sfântul Dumitru" (1860) şi „Sfântul Nicolae" (1902) şi biserica romano-catolică „Sfânta Treime" (1838). Aşezarea Fundu Moldovei a fost întemeiată în 1802 de coloniştii germani care iniţial au numit-o *Luisenthal*.

FURCULEŞTI, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Boian, pe interfluviul Vedea-Călmăţui; 3 497 loc. (1 ian. 2011): 1 743 de sex masc. şi 1 754 fem. Nod rutier. Produse alim. Fabrică de pâine (inaugurată la 1 aug. 1998). Creşterea bovinelor. Culturi de cereale, de plante tehnice, floarea-soarelui etc. Centru de ţesături şi cusături populare. În satul Furculeşti se află o biserică din 1819, în satul Moşteni există biserica având dublu hram – „Adormirea Maicii Domnului" şi „Sfântul Nicolae" (1850), iar în satul Voievoda este biserica „Sfinţii Voievozi" (1884).

FURNICA, masiv muntos în SE M-ţilor Bucegi, situat între văile râurilor Izvorul Dorului, la V şi S, şi Peleş, la N, care domină, la E, Valea Prahovei printr-un abrupt în zona oraşului Sinaia. Alt. max.: 2 103 m (vf. Furnica). Constituit din fliş grezos calcaros (strate de Sinaia) şi din conglomerate de Bucegi. Acoperit cu păduri de molid până la 1 800 m alt., iar mai sus de pajişti alpine. Turism intens

facilitat de şoseaua modernizată ce urcă de la Sinaia până la Cota 1 400, şi mai ales de Telecabina Sinaia – Cota 1 400 şi Telefericul Cota 1 400 – Vârful cu Dor. Numeroase poteci marcate şi cabane. Pârtii de schi. Instalaţie pentru bob.

FURTUNA sau **FORTUNA,** lac în partea central-vestică a Deltei Dunării, situat la NE de ostrovul Maliuc, în sectorul fluvial al Deltei, în apropiere de braţul Sulina, de care este legat prin mai multe gârle. Supr.: 977,5 ha; ad. max.: 2 m; vol.: 9,8 mil. m^3. Pescuit. Loc de cuibărit al lebedei mute

Gg

GAI, Mănăstirea ~ → Arad (2).

GALATA, Mănăstirea ~ → Iași (1).

GALAȚI 1. Municipiu în extremitatea estică a României, reşed. jud. cu acelaşi nume, situat în SE Câmpiei Covurlui, pe stg. fl. Dunărea, pe trei terase ale acestuia, la 4–35 m alt., la 7 km aval de confl. Siretului cu Dunărea şi la 150 km amonte de vărsarea Dunării în Marea Neagră; 288 494 loc. (1 ian. 2011): 138 917 de sex masc. şi 149 577 fem. Supr.: 241,5 km^2, din care 118,9 km^2 în intravilan; densitatea: 2 462 loc./km^2. Nod feroviar (staţia de c.f. a fost inaugurată la 13 sept. 1872) şi rutier. Port fluvio-maritim (7–10 m pescaj în aval). Centrală electrică şi de termoficare (535 MW) intrată în funcţiune în 1969. Combinat siderurgic (cel mai mare din ţară), dat în exploatare în 1962, cu o staţie de sortare şi aglomerare a min. de fier, o uzină cocso-chimică, patru furnale de câte 1 700 m^3 fiecare, unul de 2 700 m^3 (dat în folosinţă în 1978) şi un altul de 3 500 m^3 (intrat în funcţiune în 1981 – fiind printre primele 10 furnale din lume). Combinatul a fost privatizat după anul 1990 şi poartă numele „Arcelor Mittal", în cadrul căruia se produc: oţel, fontă, tablă groasă, benzi laminate la rece, cabluri, lanţuri, sârmă, cuie etc. Constr. de nave fluviale şi maritime (mineraliere de 55 000 tdw, cargouri de 4 500 tdw, remorchere maritime, barje, vrachiere, motonave fluviale, elice pentru nave), de utilaj greu pentru constr. navale, de utilaje pentru telecomunicaţii, de piese şi accesorii pentru autovehicule, de piese de schimb pentru maşini şi utilaje agricole, de aparatură şi instrumente de control pentru diverse procese industriale etc.; produse metalice de larg consum. Producţie de mobilă, de produse chimice (lacuri, vopsele, detergenţi, coloranţi), cosmetice, textile (fire şi ţesături din bumbac, in şi cânepă), de produse alim. (preparate din carne şi lapte, conserve, dulciuri, paste făinoase, bere etc.), de cărămidă şi prefabricate din beton ş.a. Sere legumicole. Grădină botanică (16 ha) cu peste 200 de soiuri de trandafiri şi cu peste 3 000 de exemplare de arbori şi arbuşti. Grădină zoologică. Parcul „Mihai Eminescu", amenajat în 1869, cu un mic lac şi câţiva arbori contemporani cu Mihai Eminescu. Universitatea de stat „Dunărea de Jos" (1948) cu 19 facultăţi, 21 006 studenţi şi 689 prof. (în anul universitar 2007–2008); Universitatea particulară româno-americană „Anghel Rugină" (1991) cu 4 facultăţi, 6 201 studenţi şi 42 cadre didactice. Colegiul Naţional „Vasile Alecsandri". Institutul de Cercetări şi Proiectări pentru Construcţii Navale (ICEPRONAV), Institutul de Cercetări şi Proiectări pentru produse plate metalice, Institutul de Cercetări Piscicole. Teatrul dramatic „Fanny Tardini" (1955), teatrul muzical „Nicolae Leonard" (1955) şi teatrul de păpuşi „Guliver" (inaugurat la 1 oct. 1952), orchestră simfonică (înfiinţată în 1956), numeroase cinematografe, biblioteci (între care biblioteca „V. A. Urechia", 15 oct. 1871, cu c. 580 000 de vol., cu incunabule, tipărituri vechi etc. şi muzee: Muzeul Judeţean de Istorie (f. 24 ian. 1939, cu numele Muzeul „Cuza Vodă"), cu colecţii de arheologie (obiecte din Paleolictic, Neolitic etc.), de istorie şi etnografie (costume, ţesături, unelte, război de ţesut manual); Muzeul de Arte (inaugurat în 1956) cu colecţii de pictură, sculptură, grafică, artă decorativă; Complexul muzeal de ştiinţele naturii (1956); Expoziţia de personalităţi istorice ale sec. 19 (Alexandru Ioan Cuza, Costache Negri, Mihail Kogălniceanu ş.a.). **Istoric.** În arealul oraşului au fost descoperite vestigii neolitice (unelte din silex şi os, fragmente ceramice) şi din Epoca bronzului (un sceptru de piatră aparţinând culturii Coslogeni, sec. 13–12 î.Hr.). Oraşul actual s-a dezvoltat pe vatra unei aşezări străvechi (urme de cultură materială din sec. 6–5 î.Hr.), cu multe vestigii de cultură geto-dacă, romană şi românească

Galaţi (1). Vedere generală

Galaţi (1). Complexul muzeal de ştiinţele naturii

descoperite în cartierul Barboşi, pe promontoriul Tirighina. Aici au fost identificate urmele unei aşezări dacice fortificate (sec. 1 î.Hr.–1 d.Hr.), în care s-au găsit vase greceşti de import şi un sanctuar asemănător cu cel descoperit în M-ţii Orăştiei. Cucerită de legiunile împăratului roman Traian, în primii ani ai sec. 2, cetatea a fost transformată într-un avanpost militar roman (un *castellum*/fortificaţie de proporţii mai mici/de c. 4 000 m^2, construit mai întâi din pământ, iar apoi întărit cu ziduri şi turnuri de apărare din piatră) şi în staţiune a flotei dunărene. Fiind neîncăpător, romanii au construit în anul 171, lângă *castellum,* un castru de piatră (cu scopul de a apăra graniţa de N a *limesului danubian*) în care au staţionat mai multe detaşamente ale legiunilor romane (*Legio V Macedonica, Cohors II Mattiacorum, Legio I Italica* ş.a.). Cu o scurtă întrerupere (cauzată de invazia carpilor din anul 238), fortificaţia romană a fost menţinută de Imperiul Roman (apoi de Imperiul Romano-Bizantin) până în sec. 6. În perimetrul acestei fortificaţii a fost descoperit un tezaur monetar alcătuit din 12 monede de argint bizantine, emise în perioada 613–685. Prima menţiune documentară a localit. datează din anul 1134, iar apoi consemnată într-un act din 1445 emis de domnul Ştefan II. În Evul Mediu, **G.** a avut un important rol în comerţul Moldovei cu alte reg., importanţa sa sporind după anul 1484 când porturile moldoveneşti Chilia şi Cetatea Albă au fost cucerite de turci. Atestat documentar ca oraş la sf. sec. 15, **G.** apare consemnat ca atare la mijlocul sec. 16 pe o hartă a Moldovei întocmită de Georg von Reichersdorffer, secretar regal, consilier (din 1526) şi emisar (în 1527 şi 1535) al lui Ferdinand I de Habsburg la curtea domnului moldovean Petru Rareş. În 1542, **G.** a fost inclus în raiaua Brăilei ocupată de turci în 1540 şi stăpânită până în 1829. În 1613, germanul Johannes Wilden, şi, în 1681, italianul Giovanni Battista de Bruyo menţionează oraşul **G.** ca pe un important centru comercial, pescăresc şi portuar. Oraşul a fost jefuit de tătari în 1651 şi de turci în 1711. Începând cu sec. 18, **G.** devine cea mai mare piaţă de comerţ la Dunărea de Jos şi cel mai important port pentru exportul lemnului, cerealelor, mierii ş.a., lucru confirmat şi de Dimitrie Cantemir în lucrarea *Descriptio Moldaviae* în care aminteşte că „... este târgul cel mai vestit al întregii Dunări". În această perioadă, marile puteri europene şi-au deschis la **G.** viceconsulate (Rusia în 1784, Austria în 1794, Anglia şi Franţa în 1804, Prusia în 1838) pentru a întreţine un comerţ regulat cu Ţările Române. În perioada 8 apr. 1870–22 dec. 1882, portul Galaţi a fost antreprenorul general al cerealelor exportate de Moldova pe Dunăre şi Marea Neagră în Anglia, Franţa şi Italia. Este remarcabil faptul că, în 1838, din totalul de 8,55 mil. de franci, cât a însemnat comerţul exterior al Moldovei, 5,95 mil. de franci s-au realizat prin intermediul portului **G.** După Pacea de la Adrianopol (1829) şi transformarea sa în *porto-franco* (1837–22 dec. 1882), oraşul **G.** a înregistrat o dezvoltare comercială şi economică mult mai mare, devenind, în 1841, al doilea oraş al Moldovei (ca importanţă), după Iaşi. În perioada 1856–1945, **G.** a fost sediul Comisiei Europene a Dunării. Oraşul a fost devastat de două incendii (1769 şi 1821) şi a suferit mari pagube în anii ocupaţiei bulgaro-austro-germane (1916–1918). Declarat municipiu la 17 febr. 1968 şi din nou *porto-franco* la 25 apr. 1994 (zona liberă a portului Galaţi, extinsă pe 137 ha, cu facilităţi fiscale, se află amplasată în SE oraşului, pe malul Dunării). **Monumente:** biserica fortificată „Precista", cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", construită în anii 1645–1647, în timpul domniei lui Vasile Lupu, are faţadele decorate cu două registre de arcaturi şi ciubuce. Biserica a fost incendiată de turci în 1711, distrusă parţial în timpul războaielor ruso-turce din 1735–1739 şi 1769–1774, refăcută ulterior, reparată în 1829 şi 1869 şi restaurată în anii 1953–1957 când a fost transformată în muzeu. În perioada 1991–1994, biserica „Precista" a fost restaurată şi redată cultului ortodox. Biserica păstrează o colecţie de icoane vechi; biserica „Sfântul Gheorghe" (1664–1665); biserica „Mavromol", cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", a fostei mănăstiri „Mavromol" (în limba greacă înseamnă stâncă neagră), ctitorie din 1669 a lui Gheorghe Duca, reconstruită în 1700–1702 de fiul său Constantin (picturile murale interioare, originare, au fost refăcute în 1973–1975 de Gheorghe Răducanu; clopotul bisericii datează din 1865), păstrează o icoană făcătoare de minuni cu chipul Maicii Domnului, datând din sec. 17. Pe lângă

Galaţi (1). Muzeul de artă

Galaţi (1). Teatrul dramatic

Galaţi (1). Catedrala episcopală cu dublu hram - „Sfântul Andrei" şi „Sfântul Nicolae"

această biserică a fost înfiinţată în 1765 o şcoală cu limba de predare greacă, iar în 1803 o şcoală cu limba de predare română; biserica „Vovidenia" (sau „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului") este ctitoria din 1790 a lui Ioan Cârjă, distrusă de un incendiu în 1821, refăcută în anii 1851–1865, reparată în anii 1991–2002 şi declarată monument istoric şi de arhitectură; biserica „Sfinţii Voievozi" (1801–1805, refăcută în 1856); bisericile având hramurile „Sfântul Spiridon" (1815–1817, refăcută în 1828, consolidată şi restaurată în anii 2004–2008), „Sfântul Dumitru", ctitorie din 1649 a domnului Vasile Lupu, şi „Sfântul Nicolae", construită în 1845 pe fundaţiile unei biserici din 1776; biserica romano-catolică (sec. 17, refăcută în 1829–1844, extinsă în 1873, consolidată şi renovată în 1985–1988); catedrala ortodoxă, cu dublu hram – „Sfântul Andrei" şi „Sfântul Nicolae", construită în anii 1906–1917 după planurile arhitecţilor Petre Antonescu şi Ştefan Burcuş, în prezent este biserica episcopală a Episcopiei Dunărea de Jos. Biserica a fost reparată şi renovată în anii 1950–1957 din cauza stricăciunilor provocate de cutremurul din 10 nov. 1940 şi din nou consolidată şi restaurată (inclusiv restaurarea picturilor) în perioada 1990–2006 după cutremurele din 4 mart. 1977, 30 aug. 1986 şi 31 mai 1990; biserica greacă, cu hramul „Schimbarea la Faţă" (1866–1872), cu picturi murale interioare originare executate de pictorul Papadopoulos; clădirea Palatului Prefecturii, construită în stil tradiţional românesc, în anii 1901–1906, după planurile arhitectului Ion Mincu, cu sculpturi de Fr. Storck; clădirea fostului Palatul de Justiţie (azi sediul Rectoratului Universităţii) a fost construită în perioada 1911–1913, după planurile arhitectului Grigore Cerchez, pe locul hanului Ventura; Palatul Navigaţiei, construit la începutul sec. 20 după planurile lui Anghel Saligny; gara fluvială realizată în 1912 după planurile arhitectului Petre Antonescu; han (1882); casa „Robescu" (sec. 19), azi Palatul Copiilor; casa „Macri" (1910); statuia lui Mihai Eminescu – operă a sculptorului Fr. Storck, dezvelită în 1911; statuia lui Costache Negri (1912, sculptor Ion Iordănescu); statuia lui Alexandru Ioan Cuza (1940, sculptor Ion C. Dimitriu-Bârlad); busturile lui Mihail Kogălniceanu (1893, sculptor Vladimir Hegel), George Enescu (1956, sculptor Florica Ioan), I. L. Caragiale (1956, sculptor Andrei Ostap) etc.

2. Judeţ situat în extremitatea estică a României, între cursurile inf. ale Siretului (la V), Prutului (la E) şi Dunării (la SE), la graniţa cu Rep. Moldova, între 45°25' şi 46°10' latitudine N şi între 27°20' şi 28°10' longitudine E, între jud. Vaslui (la N), Rep. Moldova (E), jud. Tulcea (SE), Brăila (S) şi Vrancea (V şi NV). *Supr.*: 4 466 km² (1,87% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 606 823 loc. (2,83% din populaţia ţării), din care 298 632 loc. de sex masc. (49,2%) şi 308 191 loc. de sex fem. (50,8%). *Populaţia urbană:* 341 551 loc. (56,3%); *rurală:* 265 272 loc. (43,7%). *Densitatea:* 135,8 loc./km². *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 90% români, 3,2% rromi, apoi greci, ruşi-lipoveni, maghiari, germani, ucraineni ş.a. *Reşed.:* municipiul Galaţi. *Oraşe*: Bereşti, Târgu Bujor, Tecuci (municipiu). *Comune*: 61. *Sate*: 180 (din care 2 aparţin oraşelor).

Relief predominant de câmpie (69%), aparţinând unor subunităţi ale Câmpiei Române (respectiv Câmpia Covurlui, Câmpia Tecuciului şi Câmpia Siretului inferior), cu cea mai mare extindere în părţile central-sudică şi vestică ale jud. **G.** Zonele de N şi de NV ale jud. **G.** sunt ocupate, în proporţie de 31%, de prelungirile Pod. Moldovenesc – respectiv Pod. Covurlui, în N, şi Colinele Tutovei, în NV – ce ararеori depăşesc 300 m alt. În partea de S a Câmpiei Tecuciului, formată în întregime din terasele Siretului şi Bârladului, se desfăşoară sub forma unei fâşii de c. 20 km lungime şi 4–5 km lăţime, între localit. Iveşti şi Hanu Conachi, o zonă nisipoasă în care predomină relieful de dune, în mare parte fixate de vegetaţie. Extremităţile de V, S, SE şi E ale jud. **G.** sunt ocupate de luncile largi ale Siretului, Dunării şi Prutului, care reprezintă treptele cele mai coborâte ale reliefului gălăţean (8–13 m alt.). În extremitatea sudică a jud. **G.** se află o reg. de scufundare lentă a scoarţei terestre, evidenţiată atât de linia de falie Focşani–Nămoloasa–Galaţi, cât şi de convergenţa, în această zonă, a mai multor cursuri de ape care se constituie într-o adevărată „piaţă de adunare a apelor".

Clima temperat-continentală cu veri foarte calde şi secetoase şi ierni geroase, marcate adeseori de viscole puternice. Temp. medii multianuale oscilează în jurul valorii de 10°C. Temp. max. absolută (40,6°C) s-a înregistrat la Târgu Bujor (11 aug. 1951), iar temp. minimă absolută (–32,0°C) la Drăguşeni (11 febr. 1929). Cantităţile anuale de precipitaţii însumează c. 400 mm în partea de S a jud. **G.** şi c. 500 mm în N. Vânturile dominante (puternice aproape în tot cursul anului) bat cu o frecvenţă mai mare dinspre N (25,1%) şi NE (19,8%), cu viteze medii anuale cuprinse între 1,6 şi 4,0 m/s la Tecuci şi între 2,4 şi 5,3 m/s la Galaţi.

Reţeaua hidrografică, cu o densitate redusă (0,1–0,2 km/km²), este dominată de cursul inf. al Dunării (care delimitează jud. **G.** în SE, pe o lungime de 20 km) şi de cursurile inf. ale Prutului (cu afl. Elan şi Horincea) şi Siretului (cu afl. săi Bârlad, Călmăţui, Suhu, Mălina) – ambele tributare Dunării pe terit. jud. **G.** Râul Chineja, cu afl. săi Covurlui, Slivna, Bujoru ş.a., drenează partea de E a jud. **G.** şi se varsă

Galaţi (1). Biserica „Precista"

în lacul Brateş (→) care este cel mai mare şi mai important lac de pe terit. jud. **G.** În lunca Siretului sunt câteva limane fluviatile – Lozova, Mălina, Cătuşa – în care debuşează râurile cu aceleaşi nume, precum şi lacul Tălăbasca prin care trece râul Călmăţui (ce se varsă apoi în Siret).

Vegetaţia naturală aparţine zonelor stepei şi silvostepei. În prezent, vegetaţia naturală este înlocuită, în cea mai mare parte, de culturi. Local, se mai întâlnesc mici petice de pajişti degradate, alcătuite din firuţă (*Poa bulbosa*), peliniţă (*Artemisia austriaca*), bărboasă (*Botriochloa ischaemum*), păiuş (*Festuca valesiaca*) ş.a. şi pâlcuri de păduri de stejar (*Quercus robur*) în amestec cu carpen (*Carpinus betulus*) şi tei (*Tilia tomentosa*) sau cu plantaţii de salcâm (*Robinia pseudacacia*), prezente mai ales în zonele nisipoase pentru fixarea dunelor de nisip. Pădurile de foioase, ce ocupă colinele din N şi NV jud. **G.**, sunt alcătuite din gorun (*Quercus petraea*) în amestec cu carpen (*Carpinus betulus*) şi tei (*Tilia tomentosa*). Pe dunele de nisip din zona Iveşti–Hanu Conachi, alături de plantaţiile de salcâm, se dezvoltă o vegetaţie spontană psamofilă, compusă din *Festuca cinerea ssp. arenicola, Plantago indica, Helichrysum arenarium* ş.a. În luncile râurilor se întâlnesc frecvent zăvoaie de plop, de salcie sau cătină roşie (*Tamarix ramosissima*), precum şi păpurişuri, trestişuri şi rogozuri.

Fauna este diversă şi bogată în specii, cuprinzând lupi, vulpi, iepuri, popândăi, dihori, şoareci dungaţi, căpriori, fazani (colonizaţi), termite, câinele enot şi numeroase păsări de apă (raţe, gâşte, stârci, lişiţe, berze, cocostârci, bâtlani etc.). Apele Dunării sunt bogate în peşti migratori, de mare valoare economică (morun, nisetru, păstrugă, scrumbie), iar apele râurilor Prut şi Siret şi cele ale lacului Brateş constituie domeniul de viaţă al crapului, şalăului, somnului, carasului, bibanului, caracudei, linului, roşioarei, ştiucii ş.a.

Resursele naturale sunt reprezentate doar prin câteva zăcăminte de petrol şi gaze naturale (Schela, Independenţa, Ţepu), prin mici supr. ocupate de păduri (43 824 ha, în anul 2007) şi prin unele roci de construcţie (argile, luturi loessoide, balast – Barcea, Movileni ş.a.).

Istoric. Descoperirea nenumăratelor vestigii arheologice atestă faptul că pe terit. actualului judeţ s-a desfăşurat o intensă activitate omenească încă din Neolitic, de când datează materialele scoase la lumina zilei în arealele localit. Stoicani, Brăhăşeşti, Slobozia Blăneasa ş.a. Trecerea de la Neolitic la Epoca bronzului (sf. milen. 3–începutul milen. 2 î.Hr.) este marcată de aşezarea descoperită la Folteşti care a şi dat numele unei culturi eneolitice. Prezenţa unei populaţii sedentare în Epoca bronzului (1800–800 î.Hr.) pe aceste meleaguri este confirmată de mărturiile arheologice descoperite la Bereşti, Cavadineşti, Gănesti, Balinteşti, Poiana, Gârbovăţ ş.a. Epoca fierului (800 î.Hr.-sec. 1–3) este bogat ilustrată de materialele arheologice descoperite în localit. Poiana, Brăhăşeşti, Braniştea, Negrileşti, Brăneşti, Săseni, Schela ş.a. Geto-dacii au lăsat din această perioadă bogate mărturii, scoase la iveală în marea aşezare *Piroboridava*, identificată pe terit. satului Poiana, important centru economic şi strategic din sec. 4 î.Hr-1 d.Hr., precum şi în cetatea dacică de la *Barboşi* (sec. 1 î.Hr-1 d.Hr.), cucerită şi incendiată de romani în timpul împăratului Traian. Pe locul ei, aceştia au construit castrul *Tirighina* (sau Ghertina), folosit ca garnizoană pentru apărarea graniţei şi pentru supravegherea spaţiului nordestic şi a drumului comercial care lega Moesia inferior cu partea central-vestică a Daciei. După retragerea armatelor şi a administraţiei romane din Dacia (în perioada 271–275), populaţia autohtonă şi-a continuat viaţa şi activitatea, în pofida vicisitudinilor create de trecerea popoarelor migratoare (sec. 3–7) prin zonă. Persistenţa şi continuitatea de locuire este dovedită de descoperirile de la Stoicani (sec. 8–9), Şendreni (sec. 10–11) ş.a., precum şi de un document (fragmentele unei scrisori aparţinând unui comandant bizantin) în care se afirmă că în regiunea Dunării de Jos existau, în sec. 10, circa 500 de sate. În sec. 13, această zonă, împreună cu întreaga regiune de la gurile Dunării, forma unul dintre pr. areale ale comerţului pe care-l practicau negustorii genovezi. După formarea statelor feudale Ţara Românească şi Moldova (în sec. 14), numeroase localit. din perimetrul actual al jud. **G.** au fost reatestate sau consemnate pentru prima oară în documente sau însemnări ale unor călători străini (Tecuci în 1434, Galaţi 1445, Sârbi 1437, Grozăveşti 1521, Poiana 1522 etc.). Situat la interferenţa imperiilor Rus şi Otoman, angajate într-o luptă acerbă pentru expansiune, locuitorii de aici au suferit mult de pe urma războaielor purtate între acestea. În ciuda unor obstacole care i-au îngreunat dezvoltarea, populaţia meleagurilor gălăţene a avut o contribuţie importantă la înfăptuirea marilor evenimente ale istoriei ţării: a sprijinit acţiunile revoluţionare de la 1848–1849 şi actul Unirii Principatelor Române de la 1859, a participat la Războiul pentru Independenţă din 1877–1878 şi la evenimentele ce au marcat desăvârşirea statului naţional unitar român din 1918. În timpul Primului Război Mondial, la Nămoloasa au avut loc puternice lupte împotriva cotropitorilor pe linia de fortificaţii Focşani–Nămoloasa. La 10/23–12/25 iul. 1917, în reg. Nămoloasa s-a desfăşurat o puternică acţiune de artilerie (cea mai mare de pe frontul românesc), rămasă fără urmări practice, întrucât atacul de infanterie prevăzut pentru 13/26 iul. a fost în cele din urmă contramandat din cauza situaţiei generale de pe Frontul de Est. De remarcat faptul că pe meleagurile gălăţene s-a născut, la Târgu Bujor, Eremia Grigorescu (1863–1919) – unul dintre cei mai mari şi importanţi generali ai armatei române care a comandat Divizia 15 în bătăliile de la Oituz şi care, în iul./aug. 1917, a condus grupul de armate ce a oprit ofensiva germană la Mărăşeşti. Jud. **G.** a fost înfiinţat, în forma actuală, la 17 febr. 1968. El a provenit din fosta regiune Galaţi (constituită în 1950, care se extindea pe o supr. de 12 910 km² şi era formată din 7 raioane ad-tive: Galaţi, Brăila, Focşani, Tecuci, Panciu, Bujor şi Făurei).

Economia jud. **G.**, cu un pronunţat caracter industrial-agrar, se caracterizează printr-o dinamică ascendentă şi printr-o gamă variată de activităţi economice aparţinând unei sfere largi de producţie materială (industrie, agricultură, transporturi, comerţ, circulaţie turistică etc.). Activitatea economică a jud. **G.** este dominată de trei ramuri (siderurgie, constr. de maşini şi ind. alim.), cu ponderi mari în realizarea producţiei globale industriale judeţene şi naţionale. După evenimentele din dec. 1989, s-a trecut treptat de la economia planificată, de tip socialist, la economia de piaţă.

Industria, în cadrul căreia majoritatea întreprinderilor sunt concentrate în municipiile Galaţi şi Tecuci, are o structură diversificată, dar dominată de ramura metalurgiei feroase, reprezentată prin marele Combinat siderurgic de la

Galaţi (azi „Arcelor Mittal" S.A.), care asigură materia primă pentru 60% dintre agenţii economici din ţară angrenaţi în prelucrarea metalului. Acest mare combinat, privatizat după anul 1990, asigură c. 75% din necesarul de fontă al ţării, 51,5% din cel de laminate finite pline, 55,2% din oţelul brut, peste 90% din producţia de tablă groasă şi mijlocie a ţării şi o importantă cantitate de cocs metalurgic. Circa 40% din volumul producţiei fizice a acestei veritabile „Cetăţi a metalului" este destinat exportului, produsele sale fiind cumpărate şi cunoscute în peste 40 de ţări ale lumii. Ind. constr. de maşini, a doua ramură ca importanţă după ind. metalurgiei feroase, concentrată cu precădere în municipiul Galaţi, se remarcă prin producţia de nave fluviale şi maritime, de utilaj greu pentru construcţiile navale, de utilaje pentru telecomunicaţii, de piese şi accesorii pentru autovehicule şi pentru maşini şi utilaje agricole, de elice şi lanţuri pentru nave, de mecanisme şi agregate pentru mineraliere, piese turnate din fontă, produse metalice de larg consum etc. Alte produse industriale realizate de întreprinderile gălăţene sunt: energie electrică (centrala termoelectrică din Galaţi, 160 MW), ambalaje metalice (Tecuci), lacuri şi vopsele, detergenţi, produse cosmetice, fire şi ţesături din bumbac, fire de in şi cânepă, mobilă (Galaţi), prefabricate din beton, cărămizi (Galaţi, Tecuci), cherestea şi ambalaje din lemn (Tecuci, Cosmeşti, Şendreni, Târgu Bujor, Lieşti), confecţii (Tecuci, Târgu Bujor), preparate din carne şi lapte, conserve de legume şi fructe, ulei vegetal, vin, spirt, bere, produse de panificaţie etc. (Galaţi, Tecuci, Bereşti, Târgu Bujor, Ghidigeni, Nicoreşti, Iveşti, Lieşti, Cudalbi, Pechea). Ind. poligrafică (Galaţi).

Agricultura, cu vechi tradiţii, constituie una dintre componentele importante ale economiei jud. **G.**, dispunând de condiţii pedo-climatice favorabile, de o bază tehnico-materială bine dezvoltată şi de posibilităţi de folosire a metodelor agrotehnice avansate. La sf. anului 2007, potenţialul productiv al agriculturii gălăţene era format din 358 546 ha teren agricol, din care 293 195 ha reveneau terenurilor arabile, 43 663 ha păşunilor naturale, 19 316 ha viilor şi pepinierelor viticole (locul 2 pe ţară, după jud. Vrancea), 1 716 ha livezilor şi pepinierelor pomicole şi 656 ha fâneţelor naturale. În acelaşi an, baza tehnico-materială era asigurată de 3 501 tractoare, 3 109 pluguri pentru tractor, 1 544 semănători mecanice, 421 combine pentru recoltat cereale etc., iar supr. amenajată pentru irigat era de peste 141 000 ha. În anul 2007, cea mai mare parte a supr. arabile a fost destinată culturilor de porumb (104 553 ha, locul 2 pe ţară, după jud. Dolj), urmate de culturile de plante uleioase (61 452 ha), grâu (43 707 ha), floarea-soarelui (35 304 ha), orz şi orzoaică (17 565 ha), legume (12 966 ha, locul 3 pe ţară, după jud. Dolj şi Dâmboviţa), plante de nutreţ (11 893 ha), ovăz (4 989 ha), pepeni verzi şi galbeni (4 106 ha locul 2 pe ţară, după jud. Dolj), leguminoase pentru boabe, cartofi, sfeclă de zăhăr, tutun etc. Viticultura, cu o îndelungată tradiţie (prima atestare documentară referitoare la această activitate reiese dintr-un act de cumpărare a unei vii din Nicoreşti, datând din 28 mart. 1605), are condiţii prielnice de dezvoltare în arealele localit. Nicoreşti, Târgu Bujor, Iveşti, Hanu Conachi, Bereşti, Smulţi, Oancea, Băleni, Bălăbăneşti, Pechea, Berheci, Smârdan, Năməloasa ş.a., formând întinse podgorii cu tot atâtea centre de vinificaţie. Elementul specific al culturilor viţei de vie îl constituie predominarea soiurilor Băbească neagră, alături de care se mai cultivă supr. însemnate cu Aligoté, Riesling italian, Pinot gris, Muscat Hamburg, Cabernet Sauvignon ş.a. Prin producţia de struguri (66 983 tone, în anul 2007), jud. **G.** se situează pe locul 2 pe ţară, după jud. Vrancea. Pomicultura, în structura căreia predomină livezile de meri, pruni, cireşi şi vişini, peri, caişi, nuci, formează bazine pomicole compacte în zonele localit. Bereşti, Iveşti, Lieşti, Târgu Bujor, Vlădeşti, Tecuci. Zootehnia este o ocupaţie străveche a populaţiei gălăţene, practicată atât în păstorit, cât şi în ferme moderne de creştere a animalelor. La începutul anului 2008, efectivele de animale înregistrate pe cuprinsul jud. **G.** însumau 51 466

capete bovine (în special din rasele Holstein, Bruna de stepă şi Sura se stepă), 98 939 capete porcine, 227 596 capete ovine, 30 118 capete caprine, 31 779 capete cabaline; avicultură (2 263 280 capete păsări); apicultură (21 469 familii de albine); sericicultură; piscicultură.

Căile de comunicaţie. La sf. anului 2007, lungimea totală a reţelei feroviare de pe terit. jud. **G.** însuma 303 km (din care 56 km electrificate), revenind 67,8 km de c.f. la 1 000 km^2 de teritoriu (densitate superioară mediei pe ţară, care este de 45,2 km/1 000 km^2 teritoriu). Pr. magistrale feroviare dinspre Muntenia (Bucureşti–Ploieşti–Buzău–Brăila–Galaţi), dinspre Transilvania (Ciceu–Ghimeş–Adjud–Mărăşeşti–Tecuci–Galaţi), dinspre Moldova (Suceava–Bacău–Mărăşeşti–Tecuci–Galaţi sau Iaşi–Vaslui–Bârlad–Tecuci–Galaţi) şi dinspre Dobrogea (Constanţa–Feteşti–Făurei–Brăila–Galaţi) converg către portul Galaţi şi de aici, prin staţia Galaţi-Larga, către punctul de frontieră Reni (Ucraina). Transporturile rutiere au la dispoziţie o reţea de drumuri publice care, la sf. anului 2007, totaliza 1 466 km (din care 292 km modernizate), cu o densitate de 32,8 km/100 km^2 teritoriu. Legăturile rutiere cu Dobrogea sunt asigurate prin trecerea Dunării cu bacul în zona Galaţi–Unirea (jud. Tulcea). Un rol important în economia jud. **G.** îl au transporturile de mărfuri şi călători pe Dunăre, portul Galaţi dispunând de c. 6,5 km de cheiuri şi de un bazin portuar cu o supr. de peste 100 ha, cu adâncimi de 13–25 m, fapt care permite acostarea în acest port şi a unor vase maritime de tonaj mai mic şi mediu.

Învăţământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, în perimetrul geografic al jud. **G.** funcţionau 70 grădiniţe de copii, cu 17 303 copii înscrişi şi 923 cadre didactice, 143 şcoli generale (învăţământ primar – clasele 1–4 şi gimnazial – clasele 5–8), cu 53 043 elevi şi 3 655 cadre didactice, 32 de licee, cu 21 125 elevi şi 1 619 profesori, două şcoli profesionale, cu 6 574 elevi şi 142 profesori, două universităţi cu 19 facultăţi, 21 006 studenţi şi 689 profesori. În aceeaşi perioadă, reţeaua aşezămintelor culturale şi de artă cuprindea trei teatre (dramatic, muzical şi de păpuşi), o orchestră simfonică, zece muzee, şase case de cultură, 93 de cămine culturale, un cinematograf, 312 bibilioteci, cu 3 288 000 volume, numeroase formaţii corale şi de dansuri populare, ansambluri folclorice, fanfare, tarafuri şi orchestre de muzică populară, case editoriale. Activitatea sportivă se desfăşoară în cadrul celor 96 de secţii sportive în care activează 3 827 sportivi legitimaţi, 147 antrenori şi 115 arbitri.

Ocrotirea sănătăţii. La sf. anului 2007, reţeaua unităţilor sanitare de pe cuprinsul jud. **G.** se compunea din 11 spitale, cu 3 360 de paturi, revenind un pat de spital la 182 loc., cinci dispensare medicale, o policlinică, 186 farmacii şi puncte farmaceutice. Asistenţa medicală era asigurată de 817 medici (1 medic la 752 locuitori), 230 medici stomatologi (1 medic stomatolog la 2 671 locuitori) şi 3 271 cadre sanitare cu pregătire medie. În acelaşi an, în jud. **G.** protecţia socială era asigurată de trei cămine de bătrâni, două leagăne de copii şi o creşă.

Turism. Cadrul natural al jud. **G.**, în care câmpia predomină în proporţie de 69%, oferă puţine elemente spectaculoase de ordin turistic. Această situaţie este compensată, totuşi, de existenţa unor monumente istorice, arhitectonice şi de artă din municipiile Galaţi şi Tecuci şi din alte localităţi (vestigiile arheologice de la Poiana, Folteşti, Bereşti ş.a., conacul familiei Negri din com. Costache Negri, centrul de olărit Cudalbi ş.a.). Faptul că terit. jud. **G.** se află în vecinătatea unor importante zone turistice – Delta Dunării şi Vrancea –, că prin acest judeţ trec o serie de drumuri dinspre Moldova spre litoralul Mării Negre şi că fondul turistic natural oferă câteva peisaje de atracţie (valea Dunării, luncile Siretului şi Prutului de interes cinegetic şi piscicol, faleza lacului Brateş) şi unele rezervaţii naturale (pădurile de la Hanu Conachi şi Movileni, dunele de nisip de la Iveşti–Hanu Conachi) şi nu în ultimul rând faptul că aici există numeroase podgorii (cea mai renumită fiind Nicoreşti), oferă tot atâtea popasuri pentru turiştii aflaţi în tranzit. De interes ştiinţific sunt punctele fosilifere „La Rateş", de lângă Tecuci (cuprinzând resturi fosile de mamut, de cerb cu coarne uriaşe şi de rinocer lânos, care au trăit pe teritoriul României în Pleistocen) şi Barboşi (Tirighina) de lângă Galaţi, care include numeroase moluşte din Pleistocen. În anul 2007, capacitatea totală a unităţilor de cazare turistică din jud. **G.** era de 1 452 locuri, dispersate în 9 hoteluri şi moteluri, 47 de campinguri, 13 tabere pentru elevi, 513 vile turistice ş.a. Indicativ auto: *GL.*

Localităţile jud. Galaţi

(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii	
1. GALAŢI (1134)	
2. TECUCI (1134)	
II. Oraşe	*Satele care aparţin oraşelor*
1. BEREŞTI (1484)	
2. TÂRGU BUJOR (1491)	1. Moscu 2. Umbrăreşti
III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. BARCEA	1. **Barcea** 2. Podoleni
2. BĂLĂBĂNEŞTI	1. **Bălăbăneşti** 2. Bursucani 3. Lungeşti 4. Zimbru
3. BĂLĂŞEŞTI	1. **Bălăşeşti** 2. Ciureşti 3. Ciureştii Noi 4. Pupezeni
4. BĂLENI	1. **Băleni**
5. BĂNEASA	1. **Băneasa** 2. Roşcani

6. BEREŞTI-MERIA
1. **Bereşti-Meria**
2. Aldeşti
3. Balinteşti
4. Onciu
5. Pleşa
6. Prodăneşti
7. Puricani
8. Săseni
9. Slivna
10. Şipote

7. BRANIŞTEA
1. **Braniştea**
2. Lozova
3. Traian
4. Vasile Alecsandri

8. BRĂHĂŞEŞTI
1. **Brăhăşeşti**
2. Corcioveni (1616)
3. Cosițeni (1546)
4. Toflea

9. BUCIUMENI
1. **Buciumeni**
2. Hănțeşti (1531)
3. Tecucelu Sec
4. Vizureşti

10. CAVADINEŞTI
1. **Cavadineşti**
2. Comăneşti
3. Găneşti
4. Vădeni

11. CERȚEŞTI
1. **Cerțeşti** (1528)
2. Cârlomăneşti (1538)
3. Cotoroaia (1803)

12. CORNI
1. **Corni**
2. Măcişeni
3. Urleşti

13. COROD
1. **Corod** (1438)
2. Blânzi
3. Brătuleşti
4. Cărăpceşti

14. COSMEŞTI
1. **Cosmeşti**
2. Băltăreți
3. Cosmeştii-Vale
4. Furcenii Noi
5. Furcenii Vechi
6. Satu Nou

15. COSTACHE NEGRI
1. **Costache Negri**

16. CUCA
1. **Cuca** (1448)

17. CUDALBI
1. **Cudalbi**

18. CUZA VODĂ
1. **Cuza Vodă** (1879)

19. DRĂGĂNEŞTI
1. **Drăgăneşti**
2. Malu Alb

20. DRĂGUŞENI
1. **Drăguşeni**
2. Adam
3. Căuieşti
4. Fundeanu
5. Ghingheşti
6. Nicopole
7. Ştieţeşti

21. FÂRȚĂNEŞTI
1. **Fârțăneşti** (1674)
2. Viile

22. FOLTEŞTI
1. **Folteşti**
2. Stoicani

23. FRUMUŞIȚA
1. **Frumuşița**
2. Ijdileni
3. Tămăoani

24. FUNDENI
1. **Fundenii Noi**
2. Fundeni (1521)
3. Hanu Conachi
4. Lungoci

25. GHIDIGENI
1. **Ghidigeni**
2. Gara Ghidigeni
3. Gârbovăț
4. Gefu
5. Gura Gârbovățului
6. Slobozia Corni
7. Tălpigi (1487)
8. Tăplău

26. GOHOR
1. **Gohor** (1528)
2. Gara Berheci
3. Ireasca
4. Nărteşti
5. Poşta

27. GRIVIȚA
1. **Grivița**
2. Călmățui

28. INDEPENDENȚA
1. **Independența** (1879)

29. IVEŞTI
1. **Iveşti** (1448)
2. Buceşti (1548)

30. JORĂŞTI
1. **Jorăşti**
2. Lunca
3. Zărneşti

31. LIEŞTI
1. **Lieşti** (1448)

32. MATCA
1. **Matca** (1716)

33. MĂSTĂCANI
1. **Măstăcani**
2. Chiraftei

34. MOVILENI
1. **Movileni**

35. MUNTENI
1. **Munteni** (1430)
2. Frunzeasca
3. Țigăneşti (1617)
4. Ungureni

36. NĂMOLOASA
1. **Nămoloasa**
2. Crângeni
3. Nămoloasa-Sat

37. NEGRILEŞTI
1. **Negrileşti** (1488)
2. Slobozia Blăneasa

38. NICOREŞTI	1. **Nicoreşti** (1572) 2. Braniştea 3. Coasta Lupei 4. Dobrineşti 5. Fântâni 6. Grozăveşti (1521) 7. Ionăşeşti 8. Mălureni 9. Piscu Corbului 10. Sârbi (1437)
39. OANCEA	1. **Oancea** (1521) 2. Slobozia Oancea
40. PECHEA	1. **Pechea** 2. Lupele
41. PISCU	1. **Piscu** 2. Vameş
42. POIANA	1. **Poiana** (1522) 2. Vişina
43. PRIPONEŞTI	1. **Priponeşti** 2. Ciorăşti 3. Huştiu 4. Lieşti 5. Priponeştii de Jos
44. RĂDEŞTI	1. **Rădeşti** 2. Cruceanu
45. REDIU	1. **Rediu** (1912) 2. Plevna
46. SCÂNTEIEŞTI	1. **Scânteieşti** 2. Fântânele
47. SCHELA	1. **Schela** 2. Negrea
48. SLOBOZIA CONACHI	1. **Slobozia Conachi** (f. 1800) 2. Izvoarele
49. SMÂRDAN	1. **Smârdan** 2. Cişmele 3. Mihail Kogălniceanu
50. SMULȚI	1. **Smulți** (1448)
51. SUCEVENI	1. **Suceveni** 2. Rogojeni
52. SUHURLUI	1. **Suhurlui**
53. ŞENDRENI	1. **Şendreni** 2. Movileni 3. Şerbeştii Vechi
54. TUDOR VLADIMIRESCU	1. **Tudor Vladimirescu** (f. 1881)
55. TULUCEŞTI	1. **Tuluceşti** (1552) 2. Şivița 3. Tătarca
56. ȚEPU	1. **Țepu** (1452) 2. Țepu de Sus
57. UMBRĂREŞTI	1. **Umbrăreşti** 2. Condrea 3. Salcia 4. Siliştea 5. Torceşti 6. Umbrăreşti-Deal *
58. VALEA MĂRULUI	1. **Valea Mărului** (1533) 2. Mândreşti
59. VÂNĂTORI	1. **Vânători** (f. 1879) 2. Costi (sec. 18) 3. Odaia Manolache (1657)
60. VÂRLEZI	1. **Vârlezi** 2. Crăieşti
61. VLĂDEŞTI	1. **Vlădeşti** 2. Brăneşti

* Până la 20 mai 1996 s-a numit Vasile Roaită.

GALAȚII BISTRIȚEI, com. în jud. Bistrița-Năsăud, alcătuită din 5 sate, situată la poalele de N ale Dealului Pădurea Murii (Dealurile Lechinței), pe râul Dipşa; 2 582 loc. (1 ian. 2011): 1 259 de sex masc. şi 1 323 fem. Nod rutier. Producție de mobilă şi de articole din papură. Pomicultură (meri, peri, pruni). Brutărie. Satul Galații Bistriței apare menționat documentar, prima oară, în 1345. Biserică (în satul Herina), construită din cărămidă (1246–1260), în stil romanic, de tip bazilical, cu două turnuri pe fațada de Vest şi o absidă semicirculară în prelungirea navei centrale, declarată monument de arhitectură. Inițial a aparținut cultului romano-catolic, iar în prezent se află în posesia cultului evanghelic. În satul Dipşa, atestat documentar în 1332, se află o biserică zidită în anii 1482-1500, cu turn-clopotniță (cu ceas) înalt de 45 m, afectată de un incendiu în 1751 şi refăcută ulterior. Inițial biserica a aprținut cultului romano-catolic, apoi celui evanghelic, iar în anii ’80 ai sec. 20 a fost cumpărată de ortodocşi, renovată şi declarată monument istoric; în satul Tonciu există o biserică romano-catolică (sec. 15).

GALBENI, Lacul de acumulare ~ → Nicolae Bălcescu (1).

GALBENU, com. în jud. Brăila, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Râmnicului, pe malul N al lacului Jirlău; 3 230 loc. (1 ian. 2011): 1 618 de sex masc. şi 1 612 fem. Haltă de c.f. (în satul Zamfireşti). Nod rutier. Culturi de cereale, de floarea-soarelui, de plante tehnice şi de nutreț etc. Piscicultură. Legumicultură. În satul Galbenu există o biserică din 1843, în satul Drogu se află o biserică din 1860, iar în satul Sătuc, biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil” (1927, restaurată şi repictată după anul 2000).

GALDA DE JOS, com. în jud. Alba, alcătuită din 11 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Aiudului cu prelungirile M-ților Trascău, pe râul Galda; 4 421 loc. (1 ian. 2011): 2 167 de

sex masc. şi 2 254 fem. Producţie de cazane şi radiatoare pentru încălzire centrală, de ambalaje din lemn şi de îngheţată. Fermă de creştere a porcilor. Pomicultură (meri, peri, pruni). În satul Galda de Jos, menţionat documentar, prima oară, în 1287 se află biserica ortodoxă cu hramul „Naşterea Maicii Domnului" (1715, cu picturi murale interioare din 1752); în satul Galda de Sus, atestat documentar în 1648, există biserica având hramul „Sfântul Mihail" (sec. 17), iar în satul Mesentea, menţionat documentar în 1303, biserica ortodoxă având hramul „Cuvioasa Parascheva", construită în 1782 pe locul unei biserici mai vechi. Ruinele unei biserici din sec. 13–16, în satul Benic. Castelul fam. Kemény (sec. 17) adăposteşte în prezent Centrul de recuperare şi reabilitare neuropsihică. Rezervaţia naturală „Cheile Galdei" (1 ha).

GALEŞ, lac de origine glaciară, situat în E M-ţilor Retezat, la obârşia văii omonime, la 2 040 m alt. Supr.: 3,68 ha; ad. max.: 20,5 m.

GALICEA, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 9 sate, situată în zona de contact a Piem. Cotmeana cu terasele de pe stg. Oltului, la confl. râului Topolog cu Oltul; 4 025 loc. (1 ian. 2011): 2 022 de sex masc. şi 2 003 fem. Satul Galicea este menţionat documentar, prima oară, în anul 1219. Bisericile cu hramurile „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel", cu zid de incintă, a fostului schit *Flămânda*, ctitorie din 1596 a marelui logofăt Teodosie Rudeanu, „Adormirea Maicii Domnului" (1752, cu picturi murale interioare originare), „Sfântul Nicolae" (sec. 18, refăcută în 1821) şi „Sfinţii Voievozi" (1833, cu picturi originare în altar şi pronaos şi cu pridvor adăugat în 1890), în satele Dealu Mare (fost *Flămânda*), Teiu, Cocoru şi Bratia din Deal. În satul Cremenari există biserica de cărămidă cu dublu hram – „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" şi „Sfântul Nicolae" (1826–1828, cu fresce originare).

GALICEA MARE, com. în jud. Dolj, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Desnăţuiului, pe râul Baboia; 4 363 loc. (1 ian. 2011): 2 182 de sex masc. şi 2 181 fem. Nod rutier. Moară de cereale. Fermă de creştere a porcilor. Culturi de cereale, de floarea-soarelui, de plante tehnice şi de nutreţ etc. Viticultură.

GALICIUICA, com. în jud. Dolj, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Desnăţui; 1 655 loc. (1 ian. 2011): 826 de sex masc. şi 829 fem. Legumicultură. Agroturism. Biserica având dublu hram – „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" şi „Sfântul Gheorghe" (1842–1846, reparată în 1861 şi 1896). Com. **G.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Galiciuica din com. Giubega, jud. Dolj.

GARA BOGDANA → Dragoş Vodă.

GARGALÂC → Corbu (1).

GARGALÂC MIC → Corbu (2).

GAROAFA, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 8 sate, situată în Câmpia Siretului Inferior, pe râul Putna; 4 785 loc. (1 ian. 2011): 2 329 de sex masc. şi 2 456 fem. Centru de olărit. În arealele satelor Ciuşlea (jud. Vrancea) şi Movileni (jud. Galaţi) a fost construit, în anii 2003-2007, un baraj pe râul Siret în urma căruia s-a format lacul de acumulare Movileni-Ciuşlea (320 ha) ale cărui ape pun în mişcare turbinele hidrocentralei Movileni, cu o putere instalată de 47,7 MW, dată în folosinţă la 30 oct. 2008. În satul Garoafa se află o biserică romano-catolică (1957-1963), iar în satul Ciuşlea există biserica „Sfânta Parascheva" (1932).

GARVĂN → Jijila (2).

GAVOJDIA, com. în jud. Timiş, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Lugojului, la confl. râului Spaia cu Timiş; 2 987 loc. (1 ian. 2011): 1 493 de sex masc. şi 1 494 fem. Staţie de c.f. Expl. de balast. Fabrică de cizme din cauciuc. În satul Gavojida, menţionat documentar în 1363, 1370, 1447 etc., se află biserica „Înălţarea Domnului", construită în 1928-1929 (pictată în 1930) pe locul alteia care data din 1792, şi conacul „Bucovinschi" (1894), azi azil de bătrâni, iar în satul Sălbăgel, atestat documentar în 1411, există biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1879).

GĂEŞTI, oraş în jud. Dâmboviţa, situat în NV Câmpiei Titu, la 183 m alt., pe râul Sabar, în zona de confl. a râului Cobia cu Potopu, la 30 km S-SV de municipiul Târgovişte; 14 938 loc. (1 ian. 2011): 6 889 de sex masc. şi 8 049 fem. Supr.: 22,9 km^2, din care 7,8 km^2 în intravilan; densitatea: 1 915 loc./km^2. Staţie de c.f. (inaugurată la 13 sept. 1872). Nod rutier. Expl. de balast. Constr. de utilaje pentru foraj şi exploatare sonde, de utilaj chimic, de frigidere cu compresor, de congelatoare. Fabrici de prelucr. a lemnului şi a tutunului, de prefabricate din beton şi de construcţii metalice diverse. Producţie de aparate electrocasnice, de îmbrăcăminte pentru lucru, de produse zaharoase şi ciocolată. Spital (1905). Ferme de creştere a bovinelor şi păsărilor. Centru pomicol. **Istoric.** Localit. apare menţionată documentar ca sat, prima oară, la 19 iul. 1498, apoi la 4 ian. 1565, şi capătă statut de oraş în 1775. În timpul Războiului Ruso-Turco-Austriac (1736–1739) a devenit reşed. jud. Dâmboviţa (până la refacerea oraşului Târgovişte), iar apoi a ajuns reşed. jud. Vlaşca (până în 1832), când oraşul Giurgiu i-a luat locul ca urmare a ieşirii lui din categoria raialelor turceşti (1829). În 1807, oraşul a fost mistuit, în mare parte, de un incendiu. În 1888, **G.** a fost centrul unei răscoale ţărăneşti. **Monumente:** bisericile cu hramurile „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului"-Cioflec (1776, restaurată în 1996), „Sfântul Ilie" (1780), „Sfântul Nicolae" (1812), „Sfânta Treime" (1745, reconstruită în 1823), „Sfântul Ioan"

Lacul Galeş

Găeşti. Colegiul naţional „Vladimir Streinu"

(1947); conacul „Grigore Olănescu" (sec. 19), azi Club. Colegiul Național „Vladimir Streinu".

GĂGEANUL → Cochirleanca.

GĂGEȘTI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Elanului, pe râul Elan; 2 163 loc. (1 ian. 2011): 1 139 de sex masc. şi 1 024 fem. Centru viticol şi de vinificație. Biserica „Sfinții Voievozi" (1888), în satul Găgeşti. Satul Giurcani este menționat documentar în 1635. Pădure cu stejari seculari (în satul Popeni).

GĂICEANA, com. în jud. Bacău, alcătuită din 4 sate, situată în Colinele Tutovei; 2 898 loc. (1 ian. 2011): 1 481 de sex masc. şi 1 417 fem. Expl. de gaze naturale. Culturi de cereale. Viticultură; apicultură. Satele Găiceana şi Popeşti sunt menționate documentar în 1528. Biserică din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1808, reclădită în 1864, căptuşită cu scânduri la exterior în 1933 şi pridvor adăugat în 1938), în satul Găiceana.

GĂINA, culme muntoasă în S M-ților Bihor, în zona de izvor a Arieşului Mic, la S de vf. Curcubăta Mare, formată din fliş marno-grezos (Cretacicul superior). Alt. max.: 1 486 m (vf. Găina). Culmea **G.** este renumită pentru târgurile anuale care au loc aici, la 20 iulie, pe platoul dintre vf. Găina şi înălțimea numită „La Târg". „Târgul de fete" de pe acest platou este o sărbătoare tradițională cu numeroase manifestări de etnografie şi folclor românesc, unde se fac şi schimburi de produse locale. Numele vine de la legendara „găină de aur" – *vâlva* munților, care aducea bogăția filoanelor în minele de aur.

Vârful Găina

GĂISENI, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Titu cu Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Argeş; 5 556 loc. (1 ian. 2011): 2 729 de sex masc. şi 2 827 fem. Nod rutier. Expl. de petrol şi gaze naturale. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, legume etc. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **G.** a făcut parte din jud. Ilfov. În satul Căscioarele se află biserica „Sfântul Nicolae" a fostei mănăstiri „Strâmbul", declarată monument istoric, ctitorie din 1512–1521 a marelui vornic Drăghici Vintilescu, cu adăugiri din sec. 17–19, astfel încât edificiul inițial a devenit altarul noului monument. Tot în satul Căscioarele se află biserica având hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" a fostei mănăstiri Căscioarele (întemeiată, se pare, în 1431), refăcută în 1725 şi 1753. În biserică se păstrează pietre funerare din sec. 16, între care piatra de mormânt a stolnicului Neagoe, datând din 1504. Pe terit. com. se află o frumoasă pădure de foioase (5 000 ha).

GĂLĂNEȘTI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 2 sate, situată în N Pod. Sucevei, la confl. râului Voitinel cu Suceava; 2 677 loc. (1 ian. 2011): 1 343 de sex masc. şi 1 334 fem. Stație de c.f. Expl. de balast. Produse lactate. Ferme de creştere a bovinelor (în satul Gălăneşti) şi păsărilor (în satul Hurjuieni). Culturi de catofi şi legume. În satul Gălăneşti se află o biserică din 1850 şi biserica „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" (1992-2000). Până la 7 mai 2004, com. **G.** a avut în componență satul Voitinel, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

GĂLĂȘANI → Tătărani.

GĂLĂȘENI → Peştera de la ~.

GĂLĂȘESCU, vârf în M-ții Făgăraş, alcătuit din şisturi cristaline. Alt.: 2 471 m. Acoperit cu păşuni alpine.

GĂLĂȘEȘTI → Tătărani.

GĂLĂTENI, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râurile Clanița şi Câlnişteа; 2 823 loc. (1 ian. 2011): 1 405 de sex masc. şi 1 418 fem. Stație de c.f. Expl. de petrol. Culturi de cereale, plante tehnice, legume ş.a. În satul Gălăteni se află bisericile cu hramurile „Sfântul Dumitru" (1844) şi „Sfântul Gheorghe" (1898) şi conacul „Marin Tecuceanu" (1900), în stare de degradare.

GĂLĂȚUI, liman fluviatil situat în S Câmpiei Bărăganului, pe dr. Văii Barza, pe terit. jud. Călăraşi. Supr.: 375 ha. Folosit pentru irigații.

GĂLĂUȚAȘ, com. în jud. Harghita, alcătuită din 8 sate, situată în NV Depr. Giurgeu, la poalele de N ale M-ților Gurghiu, pe cursul superior al râului Mureş; 2 734 loc. (1 ian. 2011): 1 315 de sex masc. şi 1 419 fem. Stație de c.f. Expl. de balast. Combinat pentru industrializarea lemnului (placaj, binale, furnire, panel). În satul Gălăuțaş, întemeiat la sf. sec.18 şi atestat documentar în 1816, se află biserica ortodoxă, din lemn, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1777-1791), mutată în 1909 din Toplița la Gălăuțaş.

GĂLBINAȘI 1. Com. în jud. Buzău, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Buzău-Călmățui, pe râul Buzău; 4 243 loc. (1 ian. 2011): 2 063 de sex masc. şi 2 180 fem. Haltă de c.f. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreț, de legume ş.a. Balastieră. Morărit. În satul Gălbinaşi se află o biserică zidită în perioada 1941-1957, pictată în 1975-1977 de Emil Bernea şi reparată în 2002 (vechea biserică „Sfântul Nicolae", care data din 1812, a fost demolată în anul 2002 din cauza stării avansate de degradare), în satul Bentu există biserica „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1827), iar în satul Tăbărăşti este biserica „Sfântul Nicolae" (1855, restaurată în anul 2000).

2. Com. în jud. Călăraşi, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Mostiştei, pe râul Dâmbovița, la 25 km SE de Bucureşti; 3 468 loc. (1 ian. 2011): 1 731 de sex masc. şi 1 737 fem. Producție de mobilă pentru birouri şi bucătării. Prelucr. laptelui; presă de ulei comestibil. Fermă de creştere a bovinelor; avicultură. Culturi de cereale, plante tehnice, floarea-soarelui ş.a. Biserica „Sfântul Nicolae" (1908, reconstruită în 1977-1980). Com. **G.** a fost înființată la 3 mart. 2005 prin desprinderea satului Gălbinaşi din com. Vasilați, jud. Călăraşi.

GĂLEȘTI, com. în jud. Mureş, alcătuită din 7 sate, situată în zona Dealurilor Nirajului, pe râul Niraj şi pe canalul Veța; 2 791 loc. (1 ian. 2011): 1 383 de sex masc. şi 1 408 fem. Producție de var şi ipsos şi de ambalaje din material plastic. Ferme de creştere a bovinelor şi a nutriilor. Prelucr. lemnului. Satul Adrianu Mic apare menționat documentar, prima oară, în 1567, iar Adrianu Mare în 1570. În satul Găleşti, atestat documentar în 1501, se află o biserică din

sec. 14–15, cu fragmente de picturi murale interioare de factură populară şi ornamente vegetale datând din 1497. Nava bisericii a fost refăcută în sec. 17. Clopot din 1498. În satul Troiţa, atestat documentar în 1332, există o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 19), iar în satul Maiad, menţionat documentar în 1513, se află o biserică din sec. 14–18. În arealul com. **G.** a fost inclus satul Sânvăsii (atestat documentar în 1332) reînfiinţat la 4 mai 2004 după ce fusese desfiinţat la 17 febr. 1968 şi unificat cu satul Găleşti.

GĂNEASA 1. Com. în jud. Ilfov, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Vlăsiei, pe râul Pasărea; 4 680 loc. (1 ian. 2011): 2 336 de sex masc. şi 2 344 fem. Producţie de aparate, dispozitive şi instrumente medicale şi de laborator. Staţiune ştiinţifică de cercetare a culturilor de câmp. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de legume. Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997, com. **G.** a făcut parte din Sectorul Agricol Ilfov. Bisericile „Sfântul Ilie" (sec. 17) şi „Sfântul Nicolae" (1817, ctitorie a Zoiţei Cantacuzino), în satele Piteasca şi Moara Domnească.

2. Com. în jud. Olt, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Romanaţi cu Piem. Oltetului, pe râul Oltişor; 4 126 loc. (1 ian. 2011): 2 021 de sex masc. şi 2 105 fem. Haltă de c.f. Nod rutier. Vestigii materiale din Neolitic. Satul Găneasa apare menţionat documentar, prima oară, la 12 mai 1529, satul Dranovăţu în 1517, iar satul Grădiştea în 1594. În satul Izvoru, atestat documentar la 18 apr. 1533, se află un conac (începutul sec. 20) şi biserica cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1862, reparată în 1937 şi 1943), iar în satul Grădiştea există biserica „Sfântul Dumitru" (1898, refăcută în 1955-1958).

GĂNEŞTI, com. în jud. Mureş, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Târnava Mică; 3 957 loc. (1 ian. 2011): 1 898 de sex masc. şi 2 059 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Producţie de mobilă pentru birouri. Viticultură. În satul Găneşti, menţionat documentar, prima oară, în 1302, se află un castel (sec. 18–19) care a aparţinut nobilului Rhédey, o biserică reformată (1517) şi o biserică romano-catolică (1806–1809). În satul Sub Pădure, atestat documentar în 1466 se află biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1750). Până la 28 ian. 2002, com. **G.** a avut în componenţă satul Cuştelnic care de la acea dată este localitate componentă a municipiului Târnăveni.

GĂTAIA 1. Mică unitate de câmpie, în extremitatea de S a Câmpiei de Vest, parte componentă a Câmpiei Bârzavei, situată la S de râul Bârzava, drenată de râurile Moravița şi Semnița. Acoperită cu depozite aluvionare şi loessoide.

2. Oraş în jud. Timiş, situat în câmpia omonimă, pe râurile Bârzava şi Moravița; 6 205 loc. (1 ian. 2011): 3 046 de sex masc. şi 3 159 fem. Supr.: 160 km², din care 73,7 km² în intravilan; densitatea: 84 loc./km². Nod feroviar şi rutier. Prelucr. lemnului şi a laptelui. Produse electrotehnice, textile şi alim. (macaroane, tăiţei ş.a.). Fermă de creştere a porcinelor. Culturi de cereale şi sfeclă de zahăr. Gătaia este menţionată documentar, prima oară, în 1323. Com. **G.** a fost de declarată oraş la 7 mai 2004, având în subordine ad-tivă localit. componentă Sculia (atestată documentar în anul 1333) şi satele Butin (menţionat documentar în 1364), Perscova (1358), Şemlacu Mare (1270) şi Şemlacu Mic (1404). Până la 7 mai 2004, fosta com. **G.** a avut în componenţă satele Berecuţa, Birda, Mânăstire şi Sângeorge, care la acea dată au format com. Birda, jud. Timiş. În anul 1800, în satul Perscova au fost colonizaţi germani. În oraşul Gătaia există biserica ortodoxă „Sfântul Gheorghe" (1793-1797), iar în satul Şemlacu Mic se află mănăstirea „Săraca", de călugări, amintită documentar în 1270, dar cu o existenţă anterioară acestei date, cu biserica ce are hramul „Schimbarea la Faţă", zidită în 1443 de ieromonahul Macarie de la mănăstirea Tismana, pe locul unei vechi biserici care data din anul 1404; biserica a fost renovată şi pictată în 1730 de Andrei Zugravul şi fiul său. În 1778, împăratul Iosif al II-lea al Austriei a desfiinţat mănăstirea. În anul 1782, autorităţile austriece au scos la licitaţie clădirile mănăstirii; acestea au fost cumpărate de Ioan Ostoici (dregător bogat din Timişoara) şi au rămas în posesia urmaşilor fam. Ostoici până în 1932, timp în care biserica a avut statut de biserică de parohie, iar clădirile anexe s-au degradat. În 1932, Episcopia Caransebeşului a cumpărat fosta mănăstire şi a reînfiinţat ansamblul monahal. La 28 oct. 1959, autorităţile comuniste au desfiinţat mănăstirea, funcţionând ca biserică de parohie până în 1987 când s-a reluat viaţa monahală.

GĂUJANI, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 3 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe stg. Dunării; 2 499 loc. (1 ian. 2011): 1 242 de sex masc. şi 1 257 fem. Presă de ulei comestibil. Culturi de cereale, de plante tehnice, de legume ş.a. Pescuit în regim natural. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **G.** a făcut parte din jud. Ilfov. Bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1856) şi „Cuvioasa Parascheva" (1882), în satele Găujani şi Pietrişu. În satul Găujani, atestat documentar în anul 1700, s-a născut soprana Mariana Nicolesco (1948).

GĂURICIU → Izvoarele (6).

GĂVANU, Mănăstirea ~ → Mânzălești.

GĂVANU-BURDEA, câmpie în S României, parte componentă a Câmpiei Române, cuprinsă între Câmpia Piteştiului, la N-NV, râul Argeş, la E, Câmpia Burnas, la S-SE, şi râul Vedea, la V. Are aspectul unei câmpii cu caracter piemonatan în N şi tabular în S, cu alt. ce coboară treptat de la N-NV către S-SE, de la 170 m la 90 m. Ea apare ca o asociere de câmpuri interfluviale largi, netede, intersectate de numeroase văi (Vedea, Valea Câinelui, Burdea, Teleorman, Clanița, Câlnișteа, Glavacioc, Dâmbovnic, Neajlov ş.a.) cu terase şi lunci bine dezvoltate, cu aspect de văi-culoar în care râurile meandrează puternic. Acoperită cu depozite groase de loess (5–12 m), în care procesele de tasare au format numeroase crovuri, numite local găvane sau padine, unele ocupate de lacuri (Lacul lui Dințică, Lacul Popilor, Lacul Țuțui ş.a.). Pe întreaga supr. a Câmpiei **G.-B.** predomină solurile cernoziomice şi brun-roşcate, cu o fertilitate naturală ridicată, propice culturilor agricole. Denumirea Câmpiei **G.-B.** a fost introdusă de geograful George Vâlsan.

GĂVĂNEȘTI, com. în jud. Olt, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Romanaţi cu Piem. Oltetului, la NV de oraşul Balş; 2 227 loc. (1 ian. 2011): 1 114 de sex masc. şi 1 113 fem. Culturi de cereale. Creşterea bovinelor. În satul Găvăneşti se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1820). Com. **G.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Băleasa, Broşteni, Dâmburile şi Găvăneşti din com. Baldovineşti, jud. Olt.

GÂDINȚI, com. în jud. Neamț, formată dintr-un sat, situată pe terasele de pe stg. râului Siret, la 6 km NE de municipiul

Roman; 2 742 loc. (1 ian. 2011): 1 383 de sex masc. şi 1 359 fem. Expl. şi prelucr. lemnului. Moară de cereale; produse de panificaţie. Cetate (sec. 15–17). În satul Gâdinţi, atestat documentar la 12 iul. 1415, se află biserica „Sfântul Dumitru" (1807–1812, reparată în 1840, 1908, 1926 şi pictată în 1962), declarată monument istoric, şi conacul „Bogdan" (sec. 19). Com. **G.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satului Gâdinţi din com. Sagna, jud. Neamţ. **G.** a mai avut statut de comună în perioada 1864-1968.

GÂLCEAG, Hidrocentrala ~ → Şugag (2).

GÂLCESCU (sau CÂLCESCU), lac glaciar în masivul Parâng, situat sub vf. Setea Mare (2 358 m), la 1 925 m alt. Supr.: 3 ha. Ad. max.: 9,3 m; vol.: 0,1 mil. m^3. Aici îşi are obârşia unul dintre izv. Lotrului. Rezervaţie naturală (care cuprinde lacul şi împrejurimile lui).

GÂLGĂU, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 9 sate, situată în zona Dealurilor Ciceului, pe râul Someş; 2 433 loc. (1 ian. 2011): 1 185 de sex masc. şi 1 248 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Expl. de calcar (în satul Glod). Mat. de constr. (balast, nisip caolinos). Complex avicol. Produse de panificaţie. Pomicultură (meri, pruni, peri). Satul Gâlgău este menţionat documentar, prima oară, în 1405. În satul Căpâlna, la 16 sept. 1437, s-a încheiat o „uniune frăţească" între nobilime, cler, fruntaşii secui şi patriciatul săsesc, cunoscută sub denumirea *Unio trium nationum*, îndreptată împotriva ţăranilor răsculaţi şi contra populaţiei româneşti majoritare. Casa „Mihalyi" (sec. 20), în satul Chizeni; bisericile din lemn cu hramurile „Fecioara Maria" (1690, mutată aici în 1805 din alt sat) şi „Sfântul Nicolae" (1817), în satele Bârsău Mare şi Fodora.

GÂNGIOVA, com. în jud. Dolj, alcătuită din 2 sate, situată în SE Câmpiei Desnăţui, pe cursul inf. al Jiului; 2 566 loc. (1 ian. 2011): 1 231 de sex masc. şi 1 335 fem. Ferme de creştere a bovinelor şi porcinelor. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, cartofi şi legume ş.a. Apicultură. În satul Comoşteni se află biserica având hramul „Sfântul Nicolae", construită în 1786, pictată în 1789 şi reparată în 1882, 1921 şi 1934, iar în satul Gângiova există biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1845–1846, cu picturi murale interioare din 1890 şi amvon pictat în 1858).

GÂRBĂU, com. în jud. Cluj, alcătuită din 5 sate, situată în SV Dealurilor Clujului, pe râul Nadăş; 2 593 loc. (1 ian. 2011): 1 264 de sex masc. şi 1 329 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Expl. de nisipuri cuarţoase. Prelucr. pietrei şi a laptelui; articole de feronerie. Creşterea bovinelor. Produse de artizanat. Pomicultură (meri, peri, pruni). Pe Dealul Babii au fost descoperite urmele unei aşezări rurale romane (sec. 2–3). În satul Gârbău, menţionat documentar, prima oară, în 1336 şi apoi în 1437, se află o biserică ortodoxă din lemn (sec. 19) şi conacul „Lazsay" (1791); în satul Nădăşelu există conacul „Lazsay-Filip" (sec. 18–19), în satul Turea este conacul „Bánffi" (sec. 17), iar în satul Viştea se află o biserică reformată din sec. 16.

GÂRBOU 1. Dealurile Gârboului, zonă deluroasă aparţinând Pod. Someşan (NV Pod. Transilvaniei), situată între râul Someş, la N şi NE, Dealurile Dejului, la E, Dealurile Clujului, la S, şi Depr. Almaş-Agrij, în V. Constituită în cea mai mare parte din conglomerate, gresii, argile marnoase ş.a. Alt. max.: 597 m.

2. Com. în jud. Sălaj, alcătuită din 7 sate, situată în zona Dealurilor Gârboului, pe râul Briglez; 2 098 loc. (1 ian. 2011): 1 049 de sex masc. şi 1 049 fem. Producţie de fibre din sticlă. Pomicultură (meri, peri, pruni). În satul Gârbou, menţionat documentar, prima oară, în 1336, au fost descoperite vestigiile unui castru roman şi tot aici se află castelul „Haller", în stil baroc (1766), aflat în stare avansată de degradare; biserică din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1762), în satul Solomon.

GÂRBOVA 1. Munţii Gârbovei → Baiului, Munţii ~.

2. Com. în jud. Alba, alcătuită din 3 sate, situată în S Pod. Secaşelor, la contactul cu prelungirile nordice ale M-ţilor Cindrel; 2 114 loc. (1 ian. 2011): 1 054 de sex masc. şi 1 060 fem. Producţie de module electronice. Centru viticol. Muzeu sătesc cu exponate din epocile Neolitic (piese din piatră şlefuită), Bronzului (ceramică, podoabe, instrumente) ş.a. În satul Gârbova, menţionat documentar, prima oară, în 1096 se află cetatea Greavilor (reşedinţă nobiliară fortificată, cu zid de incintă, turn de poartă şi donjon) datând din sec. 12, refăcută în sec. 16, ruinele unei bazilici romanice (sec. 13) şi un castel (sec. 19). În 1625, cetatea şi biserica au fost restaurate. În perioada 1141–1161, la Gârbova au fost colonizaţi germani. În satul Cărpiniş se află biserica ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18), iar în satul Reciu este o biserică din 1491, cu transformări din 1801 şi zid de incintă din 1734, declarată monument istoric.

GÂRBOVI, com. în jud. Ialomiţa, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Bărăganului; 3 978 loc. (1 ian. 2011): 1 963 de sex masc. şi 2 015 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Expl de gaze naturale. Producţie de ţuică; prelucr. laptelui şi a lânii; presă de ulei comestibil. Moară pentru măcinat cereale. Sere legumicole şi floricole. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Culturi de cereale, de floarea-soarelui, de plante tehnice şi de nutreţ etc. În satul Gârbovi, atestat documentar în 1827, se află bisericile „Adormirea Maicii Domnului" (1859) şi „Sfântul Mucenic Dimitrie" (1991-1994). Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **G.** a făcut parte din jud. Ilfov.

GÂRCENI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 6 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc, pe râul Gârceneanca; 2 482 loc. (1 ian. 2011): 1 306 de sex masc. şi 1 176 fem. Apicultură; produse apicole. În satul Gârceni, menţionat documentar, prima oară, în 1437, se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1746, refăcută în 1821-1823, cu pridvor închis în 1921, reparată în 1932, 1953, 1996-1998) şi mănăstirea „Mălineşti" (de călugări), cu biserica din lemn având hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil". Iniţial, aici a existat un schit de maici cu o biserică din lemn construită în 1762 prin strădania ieromonahului Nicodim Hudici, pe locul căreia a fost reconstruită (30 apr. 1826–1830) o biserică din bârne de stejar de către meşterii Gheorghe şi Teodor. Până în 1863, la acest schit a funcţionat o şcoală de cântăreţi bisericeşti. După secularizarea averilor mănăstireşti în 1863, schitul a încetat să mai existe, fiind redeschis abia în 1925 prin osârdia lui Iacov Antonovici (episcopul Huşilor) cu sprijinul material al mareşalului Constantin Presan şi al soţiei sale, Olga. Biserica şi chiliile au fost restaurate în anul 1928. Desfiinţat de autorităţile comuniste la 28 oct. 1959, schitul a fost reactivat în 1995 ca mănăstire de călugări. După 1995 faţadele bisericii au fost căptuşite cu şindrilă, s-au

construit mai multe chilii, un paraclis, trapeza ş.a. Biserica are un iconostas din lemn sculptat, pictat în ulei (sec. 19). În satul Trohan există biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (sf. sec. 18, căptuşită cu lemn la exterior şi tencuită la interior în 1940), iar în satul Dumbrăveni se află biserica din lemn cu hramul „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul" (1784-1787, refăcută în 1814-1818).

GÂRCINA, com. în jud. Neamț, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Subcarpaților Neamțului cu M-ții Stânişoarei, pe râul Cuejdiu; 4 826 loc. (1 ian. 2011): 2 422 de sex masc. şi 2 404 fem. Expl. de săruri de potasiu şi magneziu. Producție de mobilă pentru birouri. Centru de cojocărit şi de pielărie. În satul Gârcina, atestat documentar la 10 oct. 1458, se află biserica „Pogorârea Duhului Sfânt" (ante 1668), inițial construită din lemn, reconstruită din cărămidă în anii 1796-1804 şi repictată în 1957-1962, iar în satul Almaş există mănăstirea Almaş (de călugări), cu un paraclis din lemn ce poartă hramul „Sfântul Nicolae" construit în 1659 de soții Maria şi Vasile Almaş (familie de oieri din Transilvania). Distrus de tătari, paraclisul a fost reconstruit în 1715 de Ecaterina Cantacuzino, soția spătarului Iordache Cantacuzino. Schitul de călugări a funcționat până în 1821 când a fost prădat de eterişti, iar călugării alungați. Actuala biserică de zid, cu hramul „Duminica Tuturor Sfinților", a fost construită după anul 1821 de familia logofătului Balş şi mărită în 1851. Desființat de autoritățile comuniste la 28 oct. 1959, schitul a fost reînființat la 12 ian. 1987 ca aşezământ pentru călugări, iar la 22 iun. 1990 transformat în mănăstire. În perioada 1988–1995, biserica mănăstirii a fost pictată de către pictorii Moroşanu, Bratiloveanu şi Stancu din Suceava. Biserica a fost sfințită la 1 oct. 1995 când a primit noul hram – „Acoperământul Maicii Domnului".

GÂRCOV, com. în jud. Olt, alcătuită din 2 sate, situată în S Câmpiei Romanați, pe stg. Dunării; 2 636 loc. (1 ian. 2011): 1 316 de sex masc. şi 1 320 fem. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreț, legume ş.a. Pescuit în regim natural. În satul Gârcov se află biserica „Sfântul Nicolae" (1864-1869, restaurată în 1922-1927 şi după cutremurul din 4 mart. 1977), iar în satul Ursa există biserica „Sfântul Gheorghe" (1904-1910).

GÂRDA DE SUS, com. în jud. Alba, alcătuită din 17 sate, situată pe cursul superior al râului Arieş, la confl. cu râul Gârda Seacă, la poalele NE ale vf. Curcubăta Mare din M-ții Bihor, la 740 m alt.; 1 694 loc. (1 ian. 2011): 824 de sex masc. şi 870 fem. Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Mori de apă. Produse de artizanat. Agroturism. În satul Gârda de Sus se află o biserică din lemn, cu hramul „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul", construită în 1792 pe locul uneia mai vechi. Biserica, extinsă în 1863, când a fost alungită nava, păstrează picturi interioare realizate în 1804, declarată monument istoric şi de arhitectură în anul 2004. Rezervația naturală Cheile Ordâncuşei (10 ha). În arealul comunei se află peştera Scărişoara.

GÂRDANI, com. în jud. Maramureş, formată dintr-un sat, situată în SV Depr. Baia Mare; 1 606 loc. (1 ian. 2011): 790 de sex masc. şi 816 fem. În satul Gârdani, atestat documentar în anul 1424, se află castelul „Blomberg" (sec. 19) şi bisericile „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1881) şi „Înălțarea Domnului" (1990–2000), cu picturi murale interioare originare. Com. **G.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Gârdani din com. Sălsig, jud. Maramureş.

GÂRLA MARE, com. în jud. Mehedinți, formată dintr-un sat, situată în SE Câmpiei Blahniței, pe stg. Dunării; 3 239 loc. (1 ian. 2011): 1 591 de sex masc. şi 1 648 fem. Ferme de creştere a bovinelor şi porcinelor. Viticultură. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreț, legume etc. Apicultură. Morărit; produse de panificație. Pescuit în regim natural. Pe terit. com. au fost descoperite urmele mai multor aşezări omeneşti din Neoliticul mijlociu şi târziu (milen. 4–2 î.Hr.), aparținând culturilor materiale Vinča-Turdaş şi Sălcuța, din perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului (2500–1800 î.Hr.) şi mai ales din epocile mijlocie şi târzie ale bronzului (1500–1300 î.Hr.). *Cultura Gârla Mare,* cunoscută în literatura de specialitate şi sub numele *Gârla Mare-Cârna* (denumită după stațiunile eponime), sau Cultura câmpurilor de urne, cu răspândire foarte mare (Sudul Olteniei, Banat, NE Serbiei), se caracterizează prin mari cimitire plane (câmpuri de urne) cu morminte de incinerație sau de înhumare, cu urne cu capac însoțite de vase mai mici cu caracter de ofrandă şi alte obiecte. Aici s-au găsit vase ceramice (urne, străchini, ceşti), numeroase figurine zoomorfe din teracotă (sub formă de capră sau de pasăre) şi antropomorfe (statuete feminine, stilizate, cu rochia în formă de clopot), bogat decorate cu elemente geometrice (spirale, meandre), dispuse în registre şi radial față de axul vasului. Biserica „Pogorârea Duhului Sfânt" (1838), în satul Gârla Mare. Până la 7 apr. 2004, com. **G. M.** a avut în componență satul Vrata, care la acea dată a fost trecut în categoria comunelor.

GÂRLENI 1. Lac de acumulare, de origine antropică, pe cursul inf. al Bistriței, construit în scop hidroenergetic, dat în folosință în 1965. Supr.: c. 10 km^2; vol.: 5,1 mil. m^3.

2. Com. în jud. Bacău, alcătuită din 4 sate, situată la poalele N ale Culmii Pietricica, pe cursul inf. al Bistriței; 6 932 loc. (1 ian. 2011): 3 485 de sex masc. şi 3 447 fem. Stație de c.f. (inaugurată la 15 febr. 1885). Expl. de balast. Moară (1900). Hidrocentrală (23,6 MW), dată în folosință în 1965. Producție de anvelope şi camere de aer. Poligon militar. Reşed. com. este satul *Gârlenii de Sus*. Până la 1 ian. 1965, com. **G.** s-a numit *Racila.* În satul Gârlenii de Sus se află o biserică din 1868, iar în satul Gârleni există o biserică ortodoxă din 1875, o biserică romano-catolică cu hramul „Sfânta Ana" (1972) şi un conac de la sf. sec. 19.

GÂRLICIU, com. în jud. Constanța, formată dintr-un sat, situată în lunca şi pe terasele de pe dr. brațului Dunărea Veche, pe canalul Baroiu; 1 783 loc. (1 ian. 2011): 925 de sex masc. şi 858 fem. Fermă de creştere a ovinelor. Pescuit în regim natural. În satul Gârliciu, atestat documentar în anul 1843, au fost identificate urmele castrului roman *Cius*, datând din sec. 2 (suprapus peste o aşezare autohtonă), care făcea parte din sistemul de apărare al limesului dunărean. Biserica „Sfântul Nicolae" construită între 1865 şi 1902.

GÂRLIŞTEA → Eftimie Murgu.

GÂRLIȚA, liman fluviatil în SV Dobrogei, în Pod. Oltinei, pe dr. brațului Ostrov al Dunării, cu care comunică printr-o gârlă, pe terit. com. Ostrov (jud. Constanța). Supr.: 13,86 km^2. Ad. max.:

1,70 m. Pescuit. Irigații. Cunoscut şi sub numele de *Bugeac.*

GÂRNIC, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 2 sate, situată la poalele de E ale M-ților Locva şi cele V ale M-ților Almăj; 1 356 loc. (1 ian. 2011): 691 de sex masc. şi 665 fem. Centru de cusături şi țesături populare. Mori de apă pe râul Gramensca. Producție de aparate de distribuție şi control a electricității, de motoare, de generatoare electrice, de bobine şi transformatoare, de țuică şi de produse de panificație. În anul 1827 aici au fost colonizate 56 de familii de cehi din Boemia. Biserica romano-catolică „Sfântul Havel" (1850-1857). Com. **G.** are în componență satul Padina Matei care s-a depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere adtiv, dar fără locuitori.

GEACA, com. în jud. Cluj, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Fizeşului, la poalele SV ale Dealului Ascuțit (557 m alt.), pe cursul superior al râului Fizeş, pe malurile lacurilor antropice Țaga şi Cătina; 1 643 loc. (1 ian. 2011): 826 de sex masc. şi 817 fem. Expl. de gaze naturale (în satul Puini). Presă de ulei comestibil; articole de mobilier. Moară de cereale. Apicultură. Satul Geaca este menționat documentar, prima oară, în 1228. Biocomplex acvatic şi loc de popas pentru păsările migratoare, declarat rezervație zoologică (25 ha). Aici se întâlnesc egreta mare (*Casmerodius albus*), călifarul alb (*Tadorna tadorna*), călifarul roşu (*Tadorna ferruginea*), lopătarul (*Platalea leucorodia*) ş.a. Biserică din 1449, în satul Legii, biserică reformată (1891) în satul Geaca şi biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1771), în satul Lacu.

GEAMĂNA, vârf în masivul Goşmanu, reprezentând alt. max. a acestuia (1 474 m).

GEMENELE 1. Lac de origine glaciară, situat în M-ții Retezat, la 1 920 m alt. Supr.: 2,48 ha; ad. max.: 5,3 m.

2. Com. în jud. Brăila, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Brăilei; 1 794 loc. (1 ian. 2011): 872 de sex masc. şi 922 fem. Nod rutier. Produse lactate. Moară de cereale. Fermă de creştere a bovinelor. Pomicultură (meri, peri, pruni, caişi). Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreț, de cartofi şi legume etc. Satul Gemenele a fost întemeiat în 1892.

Lacul Gemenele

Geoagiu-Băi. Vedere generală

GENERAL BERTHELOT, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 5 sate, situată în partea de V a Depr. Haţeg, la poalele de SE ale M-ților Poiana Ruscăi, pe cursul inf. al râului Breazova; 973 loc. (1 ian. 2011): 478 de sex masc. şi 495 fem. Pomicultură (meri, peri, pruni). Până în anul 1925, satul şi com. **G.B.** au purtat numele *Fărcădinul de Jos*, între 1925 şi 1 ian. 1965 s-au numit *Berthelot*, între 1 ian. 1965 şi 9 nov. 2001 au avut toponimul *Unirea*, iar din 9 nov. 2001 se numesc *General Berthelot*. În satul General Berthelot, atestat documentar în 1411, generalul francez Henri Mathias Berthelot (fost şef al misiunii militare franceze în România care a contribuit la reorganizarea armatei române în primăvara anului 1917) a fost împroprietărit cu 70 de ha de teren şi un conac.

GENERALISSIMUL SUVOROV → Dumbrăveni (4).

GENERAL POETAŞ → Ulmu (1).

GENUCLA → Isaccea.

GENUNE → Câineni (2).

GEOAGIU, oraş în jud. Hunedoara, situat în depresiunea omonimă, la poalele de SE ale M-ților Metaliferi, la 350 m alt., la confl. râului Geoagiu cu Mureşul, la 46 km E-NE de Deva; 5 637 loc. (1 ian. 2011): 2 738 de sex masc. şi 2 899 fem. Supr.: 156 km^2, din care 9,9 km^2 în intravilan; densitatea: 569 loc./km^2. Stație de c.f. Expl. de calcar, de travertin şi de balast. Fabrică de cărămizi; prelucr. lemnului; produse alim. Pomicultură (meri, peri, pruni). Stațiune de cercetări şi producție pomicolă. În localit. componentă Aurel Vlaicu se află Muzeul memorial „Aurel Vlaicu" (pionier al aviației românești şi mondiale), amenajat în casa în care a trăit marele inventator cu familia sa (construită în 1880). Stațiune balneoclimaterică de interes general, cu funcționare permanentă (în localit. componentă *Geoagiu-Băi*), cu climat moderat, reconfortant, cu ierni blânde, lipsite de geruri (temp. medie a lunii ian. –2°C) şi veri plăcute (în iul. temp. medii de 20°C) şi cu numeroase izv. de ape minerale bicarbonatate, calcice, magneziene, slab radioactive, uşor carbogazoase, mezotermale (29–33°C) indicate pentru tratarea afecțiunilor reumatismale, neurologice periferice (pareze uşoare, sechele după poliomielită, nevrite ginecologice, tulburări minore de pubertate şi de menopauză) etc. În cură internă, apele minerale au efect curativ asupra bolilor gastroduodenale (gastrite, ulcere), hepato-biliare, renale (microlitiază, infecții uşoare) etc. Stațiunea dispune de baze de tratament, iar în sezonul estival poate fi folosit ştrandul în aer liber, cu apă termală (30°C). Stațiunea este cunoscută de pe vremea stăpânirii romane, mai întâi cu numele *Germisara,* iar apoi *Thermae Dodone*. Mărturii ale intensei activități desfăşurate aici sunt bazinul circular, datând din epoca romană (sec. 2–3), săpat în stâncă, cu diametrul de 7,59 m, ce colectează apa unui izvor termal, inscripții votive pentru vindecări ş.a. descoperite în această zonă. Pe terit. localit. componente Cigmău, pe platoul Turia-Cetatea Uriaşilor, au fost descoperite urmele unui castru roman de zid (246,5 x 75,8 m) datând din sec. 2–3, situat pe drumul ce lega Ulpia Traiana Sarmizegetusa de Apulum, în jurul căruia s-a dezvoltat aşezarea civilă prosperă Germisara, unde au fost identificate edificii de zid cuprinzătoare, monumentale (sanctuarele dedicate lui Iupiter, Esculap şi

Ghelari. Catedrala „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”

Hygieia) și s-au găsit o statuetă din bronz înfățișându-l pe Hercule, reliefuri funerare și de cult, inscripții votive etc. Localit. Geoagiu apare menționată documentar, prima oară, în 1271, apoi în 1291, iar la 6 ian. 1508 Geoagiu și 19 sate din jur au intrat în posesia lui Radu cel Mare, domn al Țării Românești. Declarat oraș la 30 nov. 2000, **G.** are în subordine ad-tivă localitățile componente Aurel Vlaicu, Băcâia, Bozeș, Cigmău, Gelmar, Geoagiu-Băi, Homorod, Mermezeu-Văleni, Renghet, Văleni. De la sf. sec. 15 și până în 1761, la **G.** a funcționat o mănăstire care, la 13 iun. 1761, a fost incendiată din ordinul generalului austriac Adolph von Buccow. Bisericile cu același hram – „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” –, în localit. componente Băcâia (sec. 18) și Bozeș (sec. 16); biserica „Sfântul Nicolae” (1526, cu picturi murale interioare executate în frescă, în anii 1977–1980, de Maria Chelsoi-Popescu din București) și capelă romanică datând din sec. 11, cunoscută și sub numele de biserica rotundă, formată dintr-o navă circulară cu diametrul de 5,5 m și o absidă semicirculară de 2 m lungime, în orașul Geoagiu.

GEORGE ENESCU, com. în jud. Botoșani, alcătuită din 5 sate, situată în NV Câmpiei Jijiei Superioare, pe râul Ibăneasa; 3 470 loc. (1 ian. 2011): 1 723 de sex masc. și 1 747 fem. Nod rutier. Reșed. com. este satul *Dumeni.* După 16 sept. 1955, comuna, inițial numită *Liveni-Vârnav*, a fost numită **G.E.**, ea fiind locul de naștere al marelui compozitor și interpret George Enescu. Muzeu memorial amenajat în casa celebrului muzician (reorganizat în 1970) cu obiecte personale, primele creații originale, pianina din copilărie, jucării, desene, cărți de poveși care i-au aparținut. Biserică având hramul „Sfântul Nicolae” (1834), în satul George Enescu.

GEPIU, com. în jud. Bihor, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Crișurilor; 1 884 loc. (1 ian. 2011): 933 de sex masc. și 951 fem. Prelucr. laptelui; producție de mobilă și de produse de panificație. Moară de cereale. Creșterea bovinelor. Culturi de cereale. În satul Gepiu, atestat documentar în anul 1332, se află o biserică ortodoxă din anul 1850, construită pe locul uneia din lemn ce data din 1770. Com. **G.** a fost înființată la 23 dec. 2003 prin desprinderea satelor Gepiu și Bicaci din com. Cefa, jud. Bihor.

GERASUS, denumirea antică a râului *Prut,* folosită de către romani.

GERLISSA → Eftimie Murgu.

GERMISARA → Geoagiu.

GETIC, Piemontul ~ → Piemontul Getic.

GHELAR → Ghelari.

GHELARI, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 4 sate, situată la poalele de E ale M-ților Poiana Ruscăi, în zona numită Ținutul Pădurenilor; 2 106 loc. (1 ian. 2011): 1 014 de sex masc. și 1 092 fem. Expl. de min. de fier (în prezent mina se află în conservare) și dolomit. Prelucr. lemnului. Producție de îmbrăcăminte pentru lucru. În satul Govăjdia, atestat documentar în 1482, a fost construit un furnal (în anii 1806–1810), dat în folosință în 1813, cel mai modern din Europa acelor timpuri, în care se producea fontă de foarte bună calitate. Multe piese care alcătuiesc structura de rezistență a Turnului Eiffel din Paris au fost confecționate din fonta fabricată la Govăjdia. Structura Turnului Eiffel din Paris, construit în anii 1887–1889, a fost realizată după o tehnologie descoperită de inginerul român Gheorghe Pănculescu. Furnalul de la Govăjdia a funcționat până în anul 1924. În 1895, lângă Ghelari a fost descoperit un cuptor de topit minereul de fier, datând din sec. 9, azi expus la British Museum din Londra. Biserici din lemn cu același hram – „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” –, în satele Ruda (1653) și Ghelari (1770, reparată în anii 1837, 1932, 1941, 1951, 1966–1967). În satul Ghelari, atestat documentar în 1733, se află catedrala ortodoxă cu hramul „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”, de mari dimensiuni (47 m lungime, 21 m lățime și 47 m înălțime, fiind una dintre cele mai mari din România), construită în etape în perioada 1939–1960, pictată în anii 1960–1965 de Constantin Nițulescu și sfințită la 4 nov. 1973. Tot în satul Ghelari (care până în 1981 a avut grafia *Ghelar*) mai există biserica romano-catolică „Sfânta Varvara” (1783), o biserică reformată (sec. 19) și un schit de maici înființat la 13 nov. 1992.

GHELINȚA, com. în jud. Covasna, alcătuită din 2 sate, situată în E Depr. Târgu Secuiesc, la poalele de V ale M-ților Vrancea, pe râul Ghelința; 4 947 loc. (1 ian. 2011): 2 439 de sex masc. și 2 508 fem. Expl. de petrol, gaze naturale, calcar, gresii, balast și turbă. Expl. și prelucr. lemnului (mobilă). Moară pentru măcinat cereale (sec. 19). Păstrăvărie. Pe terit. com. a fost descoperită (în 1894) o brățară dacică din argint, sub formă de spirală, terminată cu capete de șarpe, stilizate. În satul Ghelința, menționat documentar, prima oară, în 1567, se află biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Nicolae” (1880) și o biserica fortificată, roma-

George Enescu. Muzeul memorial „George Enescu”

no-catolică (1245), construită în stil romanic târziu, care păstrează un ansamblu de pictură murală gotică, executat în 1330, reprezentând scene din ciclul cristologic „Legenda regelui Ladislau cel Sfânt", „Judecata de Apoi" etc. Are plafon casetat, pictat în stil renascentist, decorat cu motive heraldice şi florale (1628). Declarată monument UNESCO, biserica a fost restaurată în 1972.

GHEORGHE DOJA 1. Com. în jud. Ialomiţa, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Bărăganului, pe malul lacului Fundata; 2 740 loc. (1 ian. 2011): 1 300 de sex masc. şi 1 440 fem. Nod rutier. Fermă de creştere a porcinelor. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ, de floarea-soarelui etc. Pescuit în regim natural. Satul a fost înfiinţat în 1921, cu numele *Principesa Elena*, prin împroprietărirea cu pământ a ţăranilor care au luptat în Primul Război Mondial. Din 7 ian. 1948 poartă numele actual.

2. Com. în jud. Mureş, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Pod. Târnavelor cu Dealurile Nirajului, pe râul Niraj; 2 927 loc. (1 ian. 2011): 1 450 de sex masc. şi 1 477 fem. Halte de c.f. (în satele Leordeni şi Tirimia). Culturi de cereale, de cartofi, legume ş.a. Cămin cultural. Agroturism. Satul Gheorghe Doja este menţionat documentar, prima oară, în 1409, cu numele *Villa Lucafalwa*. Biserică reformată (1715), în satul Leordeni.

GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ → Oneşti.

GHEORGHE LAZĂR, com. în jud. Ialomiţa, formată dintr-un sat, situată în E Câmpiei Bărăganului; 2 301 loc. (1 ian. 2011): 1 161 de sex masc. şi 1 140 fem. Fermă de creştere a porcinelor. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ etc. Satul Gheorghe Lazăr a fost înfiinţat în 1884 prin împroprietărirea însurăţeilor cu pământ.

GHEORGHENI 1. Depresiunea ~ → Giurgeu (2).

2. Municipiu în jud. Harghita, situat în SE Depr. Giurgeu, la 820 m alt., pe râul Belchin, la 47 km N de municipiul Miercurea-Ciuc; 19 625 loc. (1 ian. 2011): 9 563 de sex masc. şi 10 062 fem. Supr.: 222 km^2, din care 10,4 km^2 în intravilan; densitatea: 1 887 loc./km^2. Staţie de c.f. Nod rutier. Constr. de utilaje şi piese de schimb pentru ind. forestieră, de piese şi accesorii pentru autovehicule. Expl. şi prelucr. lemnului (mobilă, cherestea, lăzi etc.). Producţie de stofe pentru mobilă, de ţesături tehnice, de încălţăminte şi de produse alim. (preparate din carne şi lapte, bere, prelucr. fructelor de pădure, panificaţie etc.). Moară de apă (1868). Activităţi de colectare a fructelor de pădure (afine, zmeură, ciuperci, mere). Muzeul orăşenesc „Tarisznyás Márton" (1952), cu colecţii de istorie, etnografie, ştiinţele naturii şi de artă plastică. Preventoriu pentru copii. Patinoar artificial (3 000 de locuri). Parc dendrologic (13 ha). Municipiul **G.** este considerat unul dintre aşa-numiţii „poli ai frigului" din România deoarece aici se înregistrează c. 160 de zile pe an cu temperaturi sub 0°C, cele mai geroase fiind lunile ian. şi febr. Temperaturile scad, frecvent, sub -30°C ca urmare a fenomenului de inversie termică, fenomen care se manifestă prin coborârea aerului foarte rece (mai greu) de pe crestele montane înconjurătoare, în vatra depresiunii, înlocuind aerul ceva mai cald şi stagnând aici timp îndelungat. **Istoric.** Localit. apare menţionată documentar, prima oară, într-un registru papal din anul 1232, iar apoi în 1285, în 1333 (*sacerdos de Giorgio*) etc. În anul 1500 este semnalată prezenţa cetăţii Both. Locuitorii aşezării au participat la Răscoala din 1514 condusă de Gheorghe Doja. În anul 1607, **G.** a primit dreptul de a ţine târguri. În perioada 1637–1762, la **G.** s-au stabilit numeroase familii de armeni care au impulsionat dezvoltarea meşteşugurilor şi a comerţului. Declarat oraş în 1905 şi municipiu la 23 dec. 2003, **G.** are în subordine ad-tivă patru localit. componente: Covacipeter, Lacu Roşu, Vargatac şi Visafolio. **Monumente:** ruinele cetăţii Both (sec. 16); ruinele Oficiului de vamă care a funcţionat între 1607 şi 1810; biserica romano-catolică, în stil baroc (1498, reconstruită în 1627, renovată şi înconjurată cu zid de incintă în anii 1753–1757); casa parohială a bisericii romano-catolice (1758); biserica armenească, aparţinând cultului catolic, cu hramul „Naşterea Maicii Domnului", construită în stil baroc în anii 1730–1734, şi înconjurată cu zid de incintă în 1748; capela armenească (1650); casa parohială armenească (sec. 19), declarată monument de arhitectură; biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1929–1937); biserica reformată (1895–1899); statuia Sfântului Nicolae, operă a sculptorului Burján Emil; statuia lui

Gheorgheni (2). Biserica „Naşterea Maicii Domnului" armenească

Kossuth Lajos, dezvelită în 1977, operă a sculptorului Miholcsa József din Târgu Mureş; statuia episcopului Fogarassy Mihály; clădirea Muzeului municipal „Tarisznyás Márton" construită în stil baroc, în anii 1770–1778, după planurile arhitectului Vertán István (amenajată ca muzeu în anul 1952); clădirea Centrului şcolar pentru agricultură (1785–1790); casele, în stil baroc, „Czárán" (sec. 17), „Bocsánczy" (1733), „Kopacz" (1800), „Kövér" (1810), declarate monumente de arhitectură; casă din lemn din 1845 (pe strada Gábor Aron nr. 18). La 26 km NE de oraş se află staţiunea climaterică şi de odihnă Lacu Roşu (→), iar la 30 km NE de **G.**, zona turistică Cheile Bicazului.

GHERĂEŞTI, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 3 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe stg. râului Moldova; 6 531 loc. (1 ian. 2011): 3 307 de sex masc. şi 3 224 fem. Nod rutier. Expl. de balast. Producţie de ţigle, de cărămizi, de cahle de teracotă, de confecţionare a morilor de furaje şi de cereale şi de confecţii metalice (garduri, porţi etc.). Culturi de cereale, cartofi, legume ş.a. În satul Gheräeşti, atestat documentar în anul 1499, se află o biserică ortodoxă din 1854 şi o biserică romano-catolică zidită în 1904-1907 (mărită în 1984) pe locul uneia din lemn ce data din 1776.

GHERĂSENI, com. în jud. Buzău, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Săratei, pe cursul superior la râului Călmăţui; 3 538 loc. (1 ian. 2011): 1 819 de sex masc. şi 1 719 fem. Instalaţie de pasteurizare şi de ambalare a laptelui. Fermă de creştere a bovinelor. Culturi

de cereale, plante tehnice şi de nutreţ ş.a. În vatra satului a fost descoperită o necropolă (sec. 5 d.Hr.) cu morminte de incinerație, în care s-au găsit ceramică şi o diademă din aur de tip hunic. În satul Gherăseni, atestat documentar în 1840, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1868), iar în satul Sudiți o biserică din 1943.

GHERCEŞTI, com. în jud. Dolj, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Amaradiei cu Câmpia Romanați, pe cursul superior al râului Teslui; 1 625 loc. (1 ian. 2011): 782 de sex masc. şi 843 fem. Expl. de petrol şi gaze naturale. Constr. de utilaje pentru prelucr. produselor alim. Pomicultură (meri, peri, pruni, caişi). Bisericile cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (1827–1831, reconstruită în 1864), „Înălțarea Domnului" (1878) şi „Sfântul Nicolae" (1875), în satele Gherceşti, Gârleşti şi Ungureni. Satul Gherceşti este atestat documentar la 31 mart. 1864.

GHERENGIC → Pecineaga.

GHERGHEASA, com. în jud. Buzău, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Râmnicului; 2 428 loc. (1 ian. 2011): 1 157 de sex masc. şi 1 271 fem. Haltă de c.f. Expl. de gaze naturale. Pe terit. com. **G.** s-a efectuat cel mai adânc foraj din România (6 800 m). Culturi de cereale, plante tehnice şi nutreț, de floarea-soarelui ş.a. Biserica „Sfântul Gheorghe" (1846), în satul Sălcioara.

GHERGHELEU, deal în Subcarpații Homoroadelor din SE Pod. Transilvaniei, situat la N de Rupea, între râurile Paloş şi Archita. Alcătuit din gresii moi, de vârstă sarmațiană. Prezintă o cuestă spre Est. Alt. max.: 785 m.

GHERGHEŞTI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 9 sate, situată în Colinele Tutovei, la confl. râului Studineşti cu Valea Miceşti; 2 814 loc. (1 ian. 2011): 1 496 de sex masc. şi 1 318 fem. Morărit. În satul Corodeşti, menționat documentar în 1455, se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1743), iar în satul Ghergheşti există biserica din lemn „Adormirea Maicii Domnului" (1777).

GHERGHIȚA 1. Câmpia Gherghiței, subunitate a Câmpiei Române, extinsă în partea central-nordică a acesteia, între râurile Dâmbovița, la V, şi Cricov, la E, delimitată de câmpiile Cricovului şi Ploieştiului, la N, Săratei, la E, Vlăsiei, la S, Titu, la V, şi Târgoviştei, la NV. Este o câmpie joasă, de subsidență, drenată de o rețea hidrografică divagantă. Acoperită în cea mai mare parte cu soluri brun-roşcate şi aluviale.

2. Com. în jud. Prahova, alcătuită din 4 sate, situată în E câmpiei cu acelaşi nume, pe râul Prahova; 1 878 loc. (1 ian. 2011): 943 de sex masc. şi 935 fem. Nod rutier. Morărit. Ferme de creştere a bovinelor şi porcinelor. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, legume etc. În satul Gherghița, menționat documentar, prima oară, în 1431 şi apoi la 2 aug. 1453, se află bisericile cu hramurile „Sfântul Procopie"-Domnească, ctitorie din 1641 a domnului Matei Basarab (refăcută în 1895) şi „Sfântul Dumitru" (1705, refăcută în 1888), iar în satul Ungureni există biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1754). În Evul Mediu a fost un târg înfloritor de negustori. În anul 1602, domnul Radu Şerban a ridicat la Gherghița o palancă (fortificație de lemn) înconjurată cu val de pământ, distrusă de tătari în 1610. Oraşul Gherghița a decăzut în a doua jumătate a sec. 17 devenind aşezare rurală. Până la 7 mai 2004, com. **G.** a avut în componență satele Fânari, Olari şi Olarii Vechi, care la acea dată au format com. Olari, jud. Prahova.

GHERLA, municipiu în jud. Cluj, situat în zona de contact a Dealurilor Dejului cu cele ale Jimborului, la 252–261 m alt., la confl. râului Fizeş cu Someşu Mic, la 45 km NE de municipiul Cluj-Napoca; 22 012 loc. (1 ian. 2011): 10 657 de sex masc. şi 11 355 fem. Supr.: 36,3 km^2, din care 6,5 km^2 în intravilan; densitatea: 3 386 loc./km^2. Stație de c.f. Nod rutier. Termocentrală. Producție de mobilă, placaje, furnire, plăci aglomerate din lemn/PAL, butoaie, confecții metalice diverse, de maşini-unelte şi utilaje pentru prelucr. metalelor, de instrumente optice şi echipamente fotografice, de tricotaje, de conf., de sticlărie pentru menaj, de încălțăminte, de chibrituri, de cărămidă şi de produse alim. (preparate din carne şi lapte, spirt, băuturi alcoolice, panificație etc.). Ateliere pentru confecționarea manuală a covoarelor orientale. Fermă de creştere a bovinelor. Centru pomicol. Muzeu (1904) cu secții de arheologie şi istorie (exponate din Paleolitic, Neolitic, din Epoca metalelor, unelte dacice, heraldică etc.) şi de etnografie. Parc dendrologic extins pe 40 ha, conceput în stil englezesc, inaugurat în 1864, în cadrul căruia se dezvoltă câteva exemplare de arborele pagodelor (*Ginkgo biloba*). Stațiune balneoclimaterică în localitatea componentă Băița (→ **Băița 2**). **Istoric.** În arealul municipiului au fost descoperite urmele unei aşezări din perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului, aparținând culturii materiale Coțofeni (2500–1800 î.Hr.), în care s-au găsit un vas ceramic cilindric, o statuetă din bronz a unui satir ş.a. În partea de S a municipiului au fost identificate vestigiile unui castru roman (sec. 2–3), în jurul căruia s-a dezvoltat o aşezare civilă romană, în care s-au găsit o aplică din bronz, cu decor figurat, în relief, o aplică pectorală cu bustul Minervei, monumente funerare, fragmente dintr-o statuie a lui Iupiter, fragmente de arme şi unelte, un fier de plug, o râşniță, piese de mozaic, vase din lut ars, monede romane, o diplomă militară cu data de 2 iul. 133 ş.a. Prima mențiune documentară a localit. datează din 6 ian. 1291 cu numele *Gherlahida*, iar ulterior apare consemnată cu toponimele *Gherlah* (1410), *Gerla oppidum* (1643), *Gerla* (1721). Localitatea a fost declarată oraş în 1510. În perioada 1541–1551, din ordinul lui Gheorghe Martinuzzi (episcop de Oradea şi guvernator al Transilvaniei în perioada 1541–1551) a fost construit un castel-cetate, de apărare („Cetatea Nouă"), pe locul unei vechi cetăți menționată documentar în 1410. Castelul a fost transformat, la 20 oct. 1785, în penitenciar (numit *„Carcer principatae Transilvaniae"*) de către împăratul Iosif II al Austriei. Pavilionul central de detenție a fost construit în perioada 1857–

Gherla. Catedrala armeano-catolică „Sfânta Treime"

1860. În anii 1945–1964 a funcționat ca penitenciar cu regim dur pentru deținuții politici, între 1964 și 1989 ca închisoare pentru deținuții de drept comun, iar după 1989 a devenit pușcărie cu regim de maximă siguranță. La sf. sec. 17, la **G.** s-a stabilit un grup de armeni veniți din Moldova, care au atribuit orașului numele *Armenopolis* (sau *Armenierstadt*), sub care apare consemnat orașul **G.** din 1726 până în jurul anului 1850. Tot în această perioadă, **G.** a funcționat ca mare centru comercial (cu patru târguri pe an) și meșteșugăresc. În a doua jumătate a sec. 19 și la începutul sec. 20, orașul **G.** a fost un important centru cultural și de învățământ ca urmare a înființării unui seminar greco-catolic (1859), a transferării, de la Năsăud, a Preparandiei (în 1869), la care a învățat și poetul George Coșbuc, și a apariției și funcționării mai multor tipografii (imprimerii): „Dicceana" (1866), „Gheorghe Lazaru" (1880), „Aurora" (1881), „Augustin S. Deac" (1919–1948). Orașul **G.** a fost declarat municipiu la 20 oct. 2000 și are în prezent, în subordine ad-tivă, trei localit. componente: Băița, Hășdate, Silivaș. **Monumente:** castelul-cetate „Martinuzzi", construit în anii 1541–1551, în stilul Renașterii, după planurile arhitectului italian Domenico da Bologna în folosul cardinalului Martinuzzi și ulterior transformat în penitenciar; biserica armeano-catolică „Șimaian", cu hramul „Buna Vestire" (1723–1724); catedrala greco-catolică „Intrarea în Biserică a Fecioarei Maria" (finalizată în 1905) a fost sediul Episcopiei greco-catolice de Gherla până în anul 1930 când sediul acesteia a fost mutat la Cluj; catedrala armeano-catolică, având dublu hram – „Sfânta Treime" și „Sfântul Grigore Luminătorul", este un edificiu în stil baroc și neoclasic, de mari proporții, construit în perioada 1784–1798 și finalizat în anul 1804. Tabloul „Coborârea de pe Cruce a lui Iisus Hristos" din această biserică este opera originală a pictorului flamand, Pieter Paul Rubens, cumpărat de către armenii bogați din Gherla, în 1806, de la împăratul Francisc II; casele „Kárácsony", „Lászlóffy" ș.a., în stil baroc (sec. 18); bisericile ortodoxe, din lemn, cu același hram – „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil", în localit. componente Băița (sec. 15) și Silivaș (1827).

GHERLAH → Gherla.

GHERLAHIDA → Gherla.

GHERȚA MICĂ, com. în jud. Satu Mare, formată dintr-un sat, situată în zona de contact a M-ților Oaș cu Câmpia Someșului, pe râul Tur; 3 461 loc. (1 ian. 2011): 1 767 de sex masc. și 1 694 fem. Expl. de andezit. Producție de băuturi alcoolice. Pomicultură (meri, pruni, cireși). Satul Gherța Mică este menționat documentar, prima oară, în 1393. Biserică având hramul „Nașterea Maicii Domnului" (1873-1875, pictată în 1882 și repictată în 1976), dominată de un turn patrulater situat deasupra navei. Agroturism.

GHEȚARUL DE LA BARSA, peșteră situată în M-ții Bihor, într-o depresiune închisă (Groapa de la Barsa) din complexul carstic Padiș-Cetățile Ponorului, la 1 100 m alt. Lungimea galeriilor: 2 750 m. Constituită dintr-o galerie pr. (întreruptă de mai multe săli, cascade și hornuri) și câteva galerii colaterale, terminate cu hornuri. Păstrează un strat de gheață permanent, gros de 50 cm, pe o supr. de 133 m^2. Face parte din Parcul Național al M-ților Apuseni.

GHEȚARUL DE LA VÂRTOP → Vârtop (1).

GHIAUR SUICIUK → Bărăganu.

GHIDFALĂU, com. în jud. Covasna, alcătuită din 4 sate, situată în Depr. Sfântu Gheorghe, la poalele de S ale M-ților Bodoc, pe stg. Oltului; 2 659 loc. (1 ian. 2011): 1 365 de sex masc. și 1 294 fem. Fermă de creștere a bovinelor. În satul Ghidfalău, menționat documentar, prima oară, în 1332, se află o biserică fortificată (sec. 13), în stil romanic, cu refaceri gotice și baroce din 1787, azi biserică reformată; biserică reformată (1792) și conacul „Benkö" (1832), în satul Zoltan și biserică reformată (1794), în satul Angheluș.

GHIDICI, com. în jud. Dolj, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Desnățuiului, pe stg. Dunării, la granița cu Bulgaria; 2 478 loc. (1 ian. 2011): 1 259 de sex masc. și 1 219 fem. Prelucr. legumelor și fructelor. Pomicultură; legumicultură. Creșterea porcinelor. În arealul com. **G.** a fost descoperit un depozit de bronz datând din sec. 7 î.Hr. (Hallstattul mijlociu), alcătuit din 150 de piese de harnașament și de îmbrăcăminte (fragmente sau întregi). Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (sf. sec. 19). Com. **G.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Ghidici din com. Piscu Vechi, jud. Dolj.

GHIDIGENI, com. în jud. Galați, alcătuită din 8 sate, situată în lunca și pe terasele râului Bârlad, la contactul cu prelungirile de V ale Pod. Covurlui; 6 572 loc. (1 ian. 2011): 3 371 de sex masc. și 3 201 fem. Haltă de c.f. (inaugurată la 13 sept. 1872). Nod rutier. Fabrică de spirt, de băuturi alcoolice și de drojdie. Culturi de cereale, plante tehnice și de nutreț, de legume ș.a. În satul Ghidigeni se află bisericile „Sfinții Împărați Constantin și Elena" (1880) și „Sfântul Dumitru" (1938, cu picturi murale interioare originare realizate de Iosif Keber din Târgu Jiu și ucenicii săi) și conacul bancherului Chrissoveloni (sf. sec. 19). Satul Tălpigi este menționat documentar în 1487.

GHIGHIU, Mănăstirea ~ → Bărcănești (2).

GHILAD, com. în jud. Timiș, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Timișului, la 38 km S de municipiul Timișoara; 1 841 loc. (1 ian. 2011): 895 de sex masc. și 946 fem. Legumicultură; creșterea bovinelor, ovinelor și porcinelor. Satul Ghilad este atestat documentar în anul 1212. În satul Gad, menționat documentar în 1333, se află conacul „Gudenus" (începutul sec. 19). Com. **G.** a fost înființată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Ghilad și Gad din com. Ciacova, jud. Timiș, comună care la aceeași dată a fost trecută în categoria orașelor.

GHILCOȘ → Lacu Roșu (1).

GHIMBAV 1. Râu, afl. stg. al Oltului pe terit. com. Feldioara (jud. Brașov); 49,8 km; supr. bazinului: 434,5 km^2. Izv. din N M-ților Bucegi, de la 2 000 m alt. și drenează vestul Depr. Brașov, trecând prin Râșnov, Cristian și Ghimbav. Cunoscut și sub numele de *Ghimbășel.*

2. Oraș în jud. Brașov, situat în V Depr. Brașov, pe râul Ghimbășel, la 8 km V de municipiul Brașov; 5 527 loc. (1 ian. 2011): 2 659 de sex masc. și 2 868 fem. Supr.: 28,9 km^2, din care 6,1 km^2 în intravilan; densitatea: 906 loc./km^2. Stație de c.f., inaugurată în 1908. Nod rutier. Aeroport internațional construit în perioada iun. 2008-mai 2014, care deservește municipiul Brașov. Aeroportul este dotat cu o pistă în lungime de 2 850 m și un terminal de 10 000 m^2 și va asigura un flux de c. 2 mil. pasageri pe an. Constr. aeronautice (motoplanoare, elicoptere), de mașini și utilaje pentru prelucr. metalelor, de echipamente aeronautice și electronice. Producție de fibre de sticlă, de tricotaje, de țesături și

fire din lână, de hârtie cretată, de cartoane şi ambalaje din carton, de bere şi de prelucr. a lemnului. Culturi floricole în seră. **Istoric.** Localitatea Ghimbav este legată de prezenţa cavalerilor teutoni în Ţara Bârsei (1211–1225) şi de colonizarea germanilor în această zonă în sec. 13. Cavalerii teutoni au instituit în Ţara Bârsei cinci *centurii* (o centurie cuprindea o sută de gospodării) împărţite la rândul lor în *decurii* (fiecare decurie avea zece gospodării). Una dintre cele cinci centurii este atestată documentar pe cursul râului Ghimbăşel şi cuprindea decuriile Râşnov, Cristian şi Ghimbav. Aşezarea Ghimbav apare menţionată documentar ca sat, prima oară, în 1342, iar ca sat liber săsesc este consemnat în perioada 1355–1377. Localitatea a fost distrusă de invaziile mongolă (1241), tătară (1285, 1345 şi 1658) şi de cea a turcilor în 1422. Declarat oraş la 23 dec. 2002. **Monumente:** în oraşul Ghimbav există o biserică datând din anul 1300 (azi biserică evanghelică), aflată în interiorul unei cetăţi cu ziduri puternice construite în sec. 15, străjuite iniţial de 7 turnuri de apărare, din care se mai păstrează doar cinci. În 1642 cetatea a fost distrusă de un incendiu provocat de un fulger şi refăcută ulterior, dar prădată de tătari în 1658. Cetatea şi biserica au fost restaurate în anii 1686 şi 1789; bisericile ortodoxe „Sfânta Treime" (1780, cu turn şi pridvor adăugate în 1830, restaurată în 1960-1965 când au fost realizate şi picturi murale interioare în frescă de către Iosif Vasu) şi „Sfântul Apostol Petru" (construită în 1783 pe cheltuiala negustorului Ioan Boghici). În anii 2007-2011 a fost construită biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" care are o cupolă centrală şi două cupole secundare gemene situate de o parte şi alta a faţadei, toate acoperite cu tablă de inox aurită. Case din sec. 18.

GHIMBĂŞEL → Ghimbav (1).

GHIMEŞ 1. Depresiune intramontană, tectono-erozivă, în partea centrală a Carpaţilor Orientali, pe valea superioară a Trotuşului, străjuită de M-ţii Tarcău, la N şi E, şi Ciuc, la S şi V. Supr.: c. 100 km². Expl. forestiere şi de gresii.

2. Pas de înălţime în V M-ţilor Ciuc, pe cursul superior al râului Trotuş, la 1 170 m alt., ce asigură legătura rutieră (şosea modernizată) între Moldova (Bacău–Moineşti–Comăneşti–Ghimeş–Făget) şi Transilvania (Lunca de Sus–Frumoasa–Miercurea-Ciuc).

GHIMEŞ-FĂGET, com. în jud. Bacău, alcătuită din 6 sate, situată în Depr. Ghimeş, la poalele de S ale M-ţilor Tarcău şi cele ale M-ţilor Ciuc, pe cursul superior al Trotuşului; 5 018 loc. (1 ian. 2011): 2 596 de sex masc. şi 2 422 fem. Staţie de c.f. Expl. de gresii. Prelucr. lemnului. Satul Ghimeş, menţionat documentar în 1760, a funcţionat ca punct de vamă până în 1918. Reşed. com. **G.-F.** este satul *Făget* în care se află o biserică ortodoxă din 1975, o biserică romano-catolică (1970-1976) şi ruinele cetăţii Rakóczi (1780), fostul punct vamal.

GHIMPAŢI, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 4 sate, situată în N Câmpiei Burnas, la confl. râului Bratilov cu Glavacioc; 5 589 loc. (1 ian. 2011): 2 783 de sex masc. şi 2 806 fem. Nod rutier. Expl. de petrol şi gaze naturale (în satul Valea Plopilor). Producţie de mobilă de bucătărie, de confecţii, de produse chimice şi alim. Pădure de agrement cu rezervaţie de fazani. Culturi de cereale, plante tehnice, uleioase şi de nutreţ etc. Între 1 ian. 1965 şi 17 febr. 1968, com. şi satul **G.** s-au numit *Sălcioara*, iar între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 a făcut parte din jud. Ilfov. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1866-1868) şi „Sfântul Gheorghe" (1874-1876, cu picturi murale interioare originare, restaurate în 1957) în satul Ghimpaţi, şi bisericile „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1876), „Sfântul Gheorghe" (1891, refăcută în 1958–1970) şi „Sfinţii Voievozi" (1820), în satele Copaciu, Naipu şi Valea Plopilor.

GHIMPELE → Peleaga (2).

GHIMPEŢENI, com. în jud. Olt, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Boian, pe râul Vedea; 1 776 loc. (1 ian. 2011): 883 de sex masc. şi 893 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui ş.a. Betonieră. Satul Ghimpeţeni este atestat documentar în 1596, iar satul Ghimpeţenii Noi în anul 1800 cu numele *Atârnaţi*. În satul Ghimpeţeni se află biserica având hramul „Cuvioasa Parascheva" (1863–1864, reparată în 1958). Com. **G.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Ghimpeţeni şi Ghimpeţenii Noi din com. Nicolae Titulescu, jud. Olt.

GHINDARI, com. în jud. Mureş, alcătuită din 5 sate, situată în Dealurile Târnavelor, pe cursul superior al râului Târnava Mică; 3 150 loc. (1 ian. 2011): 1 596 de sex masc. şi 1 554 fem. Staţie de c.f., inaugurată în 1896. Expl. de balast. Mat. de constr. Prelucr. lemnului. Topitorie de in şi cânepă. Fermă de creştere a bovinelor. Culturi de plante tehnice, de cartofi şi legume etc. Horticultură. Centru de olărit. Agroturism. În satul Ghindari, atestat documentar în anul 1507, se află un muzeu etnografic, o galerie de artă şi o biserică reformată (sec. 18–19). Satul Abud este menţionat documentar, prima oară, în 1567, cu numele *Abod*. În satul Trei Sate, format prin contopirea satelor Cioc (atestat documentar în 1332), Ştefăneşti (1332) şi Hoteşti (1567) se află un castel din sec. 18, o biserică reformată (1890), o biserică ortodoxă din lemn, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18, cu modificări din 1876 şi reconstruită în 2003-2004) şi o biserică unitariană (1798). Până la 21 iul. 2003, com. **G.** a avut în componenţă satul Chibed, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

GHINDĂOANI, com. în jud. Neamţ, formată dintr-un sat, situată în zona de contact a Subcarpaţilor Neamţului cu M-ţii Stânişoara; 2 145 loc. (1 ian. 2011): 1 044 de sex masc. şi 1 101 fem. Două mori de cereale. Pomicultură (meri, peri, vişini, cireşi). Culturi de cereale, plante furajere, cartofi ş.a. Pe terit. satului Ghindăoani, atestat documentar în 1395 şi numit *Hindău* (sau *Hindov*) în secolele trecute, armata moldoveană condusă de domnul Ştefan I Muşat a atacat prin surprindere (între 3 şi 12 febr. 1395) oastea maghiară invadatoare a regelui Ungariei, Sigismund I de Luxemburg, pe care a învins-o. Bisericile „Adormirea Maicii Domnului", construită în anii 1875–1888 pe locul uneia ce data din anul 1676, cu picturi murale interioare originare executate de un colectiv sub îndrumarea pictorului Nicolae Grigorescu şi „Sfântul Ilie" (1999-2004, pictată de Constantin Cârcei). La Ghindăoani s-a născut filozoful Vasile Conta. Com. **G.** a fost înfiinţată la 22 oct. 2003 prin desprinderea satului Ghindăoani din com. Bălţăteşti, jud. Neamţ. În perioada 1928-1948, satul Ghindăoani s-a numit *Vasile Conta*.

GHINDĂREŞTI, com. în jud. Constanţa, formată dintr-un sat, situată în zona de contact a Pod. Casimcea cu terasele de pe dr. Dunării; 2 686 loc. (1 ian. 2011): 1 363 de sex masc. şi 1 323 fem. Fermă

de creştere a bovinelor. Pescuit. Satul Ghindăreşti apare menţionat documentar, prima oară, la 15 oct. 1837. Până la 20 mai 1996, com. **G.** s-a numit *Horia*, iar până la 5 mai 1999 a avut în componenţă satele Cloşca, Horia şi Tichileşti, care la acea dată au format com. Horia, jud. Constanţa. Biserica lipovenească, de rit vechi, cu hramul „Înălţarea Domnului" (1910) şi biserica nouă lipovenească (1990-1998).

GHINDENI, com. în jud. Dolj, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Romanaţi; 1 810 loc. (1 ian. 2011): 906 de sex masc. şi 904 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ ş.a. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Apicultură. Biserica având dublu hram - „Sfântul Gheorghe" şi „Sfântul Dumitru" (1825, reparată în 1930). Com. **G.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satului Ghindeni din com. Malu Mare, jud. Dolj.

GHIOROC, com. în jud. Arad, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a M-ţilor Zarand cu Câmpia Aradului, pe canalul Matca; 4 178 loc. (1 ian. 2011): 1 947 de sex masc. şi 2 231 fem. Nod feroviar. Expl. de diorite şi balast. Producţie de utilaje pentru prelucr. produselor alim., de lanţuri şi arcuri, de încălţăminte, lenjerie de corp şi de produse zaharoase (inlusiv ciocolată). Mat. de constr. Centru viticol (în satul Miniş există o şcoală viticolă înfiinţată în 1881), renumit pentru vinurile roşii, medaliate la Londra în anul 1862 cu marele premiu. În satul Miniş, atestat documentar în 1302, se află Muzeul viei şi vinului, inaugurat în 1988, amenajat în castelul contelui Anton Grassalkovits construit în 1749. Lacul Ghioroc amenajat pentru piscicultură şi agrement. Agroturism. În satul Ghioroc se află capătul unei linii de tramvai care face legătura cu municipiul Arad. În satul Ghioroc, menţionat documentar, prima oară, în 1135 şi apoi în 1214, cu numele *Villa Gyoroc* se află o biserică romano-catolică (1779–1781), o biserică ortodoxă cu hramul „Sfântul Mucenic Dimitrie" (1793) şi un monument închinat eroilor căzuţi în luptele din 1944 pentru eliberarea ţării, dezvelit la 18 sept. 1994.

GHIOROIU, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 6 sate, situată în S Piem. Oltețului, pe râul Peşteana; 1 817 loc. (1 ian. 2011): 857 de sex masc. şi 960 fem. Fermă de creştere a porcinelor. Agroturism. Satul Ghioroiu este atestat documentar în 1581. Bisericile cu hramurile„Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1859-1863), „Sfinţii Voievozi" (sec. 16) şi „Cuvioasa Parascheva" (1784, refăcută în 1837–1838), în satele Ghioroiu, Mierea şi Ştirbeşti; biserică din lemn, cu hramul „Sfântul Nicolae" (1791, refăcută ulterior), în satul Herăşti.

GHIRODA, com. în jud. Timiş, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Timişului, pe canalul Bega; 5 630 loc. (1 ian. 2011): 2 750 de sex masc. şi 2 880 fem. Staţie de c.f. Aeroportul internaţional „Traian Vuia", situat la 4 km de Timişoara, inaugurat la 28 febr. 1964, modernizat în 2002-2004. Produse textile. Producţie de aparate, dispozitive şi instrumente medicale şi de laborator. În satul Ghiroda, menţionat documentar în 1389, se află biserica „Sfântul Gheorghe" (1933), iar în satul Giarmata-Vii există biserica „Naşterea Maicii Domnului" zidită în 2003-2004 pe locul uneia din 1938-1939.

GHIRVA → Făurei (2).

GHIŢU, masiv muntos, în S M-ţilor Făgăraş, între văile superioare ale Argeşului şi Vâlsanului. Alcătuit din gnaisuri şi şisturi amfibolice. Alt. max.: 1 632 m. Mărgineşte spre NE Depr. Arefu.

GHIZELA, com. în jud. Timiş, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Pod. Lipovei cu Câmpia Lugojului, pe râurile Chizdia şi Miniş; 1 169 loc. (1 ian. 2011): 583 de sex masc. şi 580 fem. Expl. de bazalt (în satul Şanovița). Satul Ghizela a fost întemeiat în anii 1880–1882 de coloniştii germani. Biserică romano-catolică (1889–1892, renovată în 2006-2007), în satul Ghizela.

GIARMATA, com. în jud. Timiş, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Timişului; 6 337 loc. (1 ian. 2011): 3 181 de sex masc. şi 3 156 fem. Staţie de c.f. Complex avicol. Centru apicol. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ ş.a. Viticultură. Muzeu etnografic. Satul Giarmata este menţionat documentar, prima oară, în 1241; în 1722 la Giarmata au fost colonizaţi germani. În satul Giarmata se află biserica ortodoxă cu hramul „Naşterea Maicii Domnului" (1972), Turnul pompierilor şi biserica romano-catolică „Sfântul Iosif" (1771–1773, cu picturi murale din 1935).

GIERA, com. în jud. Timiş, alcătuită din 3 sate, situată în S Câmpiei Timişului, la graniţa cu Serbia; 1 278 loc. (1 ian. 2011): 648 de sex masc. şi 630 fem. Staţie finală de c.f. Culturi de cereale, plante tehnice şi uleioase ş.a. În satul Giera, menţionat documentar, prima oară, în 1322, se află o biserică ortodoxă sârbă cu hramul „Sfântul Nicolae" (1913-1915) şi o biserică romano-catolică (1955), în satul Toager, atestat documentar în 1761, există o biserică ortodoxă construită în 1909 pe locul uneia din 1770, iar în satul Grănicerii, atestat documentar în 1256, este o biserică romano-catolică din 1896.

GIGHERA, com. în jud. Dolj, alcătuită din 3 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe stg. Dunării, la confl. Jiului cu Dunărea; 3 214 loc. (1 ian. 2011): 1 554 de sex masc. şi 1 660 fem. Pescuit în regim natural. Muzeu cu secţii de istorie şi etnografie (în satul Nedeia). Satele Nedeia şi Zăval sunt menţionate documentar, prima oară, în 1530, iar satul Gighera a fost înfiinţat în 1830. Bisericile cu hramurile „Sfântul Dumitru" (1848, refăcută în 1936), „Sfântul Nicolae" (1845) şi „Sfântul Dumitru" (sec. 18, refăcută în 1828), în satele Gighera, Zăval şi Nedeia. Festival anual al bujorului.

GILĂU 1. Munţii ~ , masiv muntos în NE M-ţilor Apuseni, delimitat de valea Crişului Repede, la N, cea a Someşului Rece, la S, de M-ţii Bihor, la SV, şi M-ţii Vlădeasa, la V şi NV. Alt. max.: 1 404 m (vf. Măgura Călăţele). Alcătuit dintr-un nucleu de granit, mărginit de şisturi cristaline şi depozite sedimentare vechi, slab metamorfozate. Prezintă supr. netede de nivelare (aici se remarcă bine nivelurile de eroziune Fărcaş şi Mărişel). Împreună cu Muntele Mare formează o unitate geomorfologică distinctă, cunoscută în literatura de specialitate sub numele de *Gilău-Muntele Mare*.

2. Lac antropic, situat pe terit. com. Gilău (jud. Cluj), la confl. Someşului Cald cu Someşu Rece, construit în scop energetic (hidrocentrala din satul Someşu Rece) şi pentru alimentarea cu apă a municipiului Cluj-Napoca. Supr.: 0,715 km^2; vol.: 4,1 mil. m^3.

3. Com. în jud. Cluj, alcătuită din 2 sate, situată pe autostrada „Transilvania", la poalele de NE ale M-ţilor Gilău, în zona de confl. a Someşului Cald cu Someşu Rece (în aval de care formează cursul unic numit Someşu Mic) şi a râului Căpuş cu Someşu Mic; 8 649 loc. (1 ian. 2011): 4 306 de sex masc. şi 4 343 fem. Nod rutier. Expl. de balast, de andezit şi de feldspat. Hidrocentralele Gilău I (6,9 MW), intrată în funcţiune în

Gilău (3). Castelul „Bánffy”

1977, Gilău II (6,9 MW), dată în folosinţă în 1986, şi Tarniţa (45 MW), dată în exploatare în 1974. Producţie de mobilă şi de produse electronice de larg consum. Centru de rotărit. Satul Someşu Cald, menţionat documentar, prima oară, în 1448, a fost desfiinţat în 1974, pe locul lui fiind amenajat lacul Tarniţa (→). În zona de confl. a râului Căpuş cu Someşu Mic au fost descoperite vestigii preistorice, cu ceramică aparţinând culturii materiale Tisa (milen. 7–3 î.Hr.), şi prefeudale (fragmente ceramice din sec. 7–8). În perimetrul parcului în care se află castelul feudal au fost identificate urmele unui castru roman (221 x 138 m), iniţial cu val de pământ şi şanţ, refăcut din piatră, în anul 147 d.Hr. În apropierea castrului au fost scoase la iveală vestigiile unei aşezări civile romane (*canabae*) care se dezvoltase în jurul castrului. Aici au fost găsite ceşti dacice, borcane, castroane, opaiţe, catarame, aplice şi pandantive de harnaşament, un medalion funerar roman, un relief cu Cavalerul trac, o statuetă din bronz înfăţişând-o pe Venera, coloane, capiteluri etc. În cadrul castrului roman (inclus pe lista monumentelor istorice în anul 2004) s-a găsit o diplomă militară cu data de 21 iul. 164. În arealul com. a mai fost descoperit un tezaur monetar alcătuit din 1 170 de denari romani emişi în peioada 121–249. La **G.** a existat şi o cetate atribuită voievodului român Gelu (sec. 9–10). La 22 mai 1660, pe terit. com. **G.** a avut loc bătălia între armata otomană şi cea a principelui Transilvaniei, Gheorghe Rákóczi II, în urma căreia acesta din urmă a fost învins, iar rănile provocate în luptă i-au cauzat moartea la 7 iun. 1660. În satul Gilău, menţionat documentar, prima oară, în 1246, se află un castel construit în sec. 15, în stil renascentist, de către episcopul Ladislau Geréb şi menţionat documentar, prima oară, în 1428 ca reşed. a episcopilor Transilvaniei. Castelul a fost refăcut în anii 1475–1501 în stilul Renaşterii timpurii, în 1639 a intrat în posesia principelui Gheorghe Rákóczi II, care l-a reconstruit până în anul 1648 după planurile arhitecţilor Agostino Serena şi Gabriel Haller, iar în 1663 a devenit proprietatea lui Dénes Bánffy care i-a refăcut fortificaţiile. În 1861 castelul a fost distrus parţial de un incendiu, în 1874 i s-a demolat etajul 2, în 1911 a fost restaurat în stil neoromanic, iar în 1930 s-a refăcut aripa de Nord. În satul Gilău mai există biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil” (1728), bisericile de zid cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului” (1983-1989, pictată în 1987 de Mihai Cihoiu) şi „Sfinţii Trei Ierarhi” (finalizată în anul 2002) şi conacul „Gallus” (sec. 19). În satul Someşu Rece, menţionat documentar, prima oară, în 1448, se află biserica ortodoxă, din lemn, având hramul „Pogorârea Duhului Sfânt” (1728, cu picturi interioare executate în 1758 şi repictată la sf. sec. 18 de meşterul Dimitrie Ispas din Gilău).

GILORT 1. Râu, afl. stg. al Jiului pe terit. com. Ţânţăreni, jud. Gorj; 116,2 km; supr. bazinului: 1 360 km^2. Izv. din masivul Parâng, de sub vf. Mândra, de la 2 000 m alt., colectează apele de pe versantul sudic al acestuia, străbate Subcarpaţii Olteniei, trecând prin Novaci şi Târgu Cărbuneşti şi separă Dealurile Jiului de Piem. Oltetului. Aproape de vărsare are un debit mediu de 11,7 m^3/s. Afl. pr.: Pârâu Galben, Ciocadia, Blahniţa.

2. → Târgu Cărbuneşti.

GIOSENI, com. în jud. Bacău, formată dintr-un sat, situată în lunca şi pe terasele de pe stg. râului Siret; 3 826 loc. (1 ian. 2011): 1 973 de sex masc. şi 1 853 fem. Prelucr. lemnului. Lac de acumulare. În satul Gioseni, atestat documentar la 6 apr. 1762, se află biserica „Sfinţii Voievozi”–Lilieci, ctitorie din anul 1811 a fam. Sturdza, reparată în 1850, biserica romano-catolică „Naşterea Sfântului Ioan Botezatorul” (1780) şi mănăstirea romano-catolică (de maici), cu biserica „Sfântul Carol Borromeu” (1992-1996). Com. **G.** a fost înfiinţată la 23 mart. 2005 prin desprinderea satului Gioseni din com. Tamaşi, jud. Bacău.

GIRIŞU DE CRIŞ, com. în jud. Bihor, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Crişurilor cu Câmpia Miersigului, pe râul Crişu Repede şi pe canalul Crişurilor, la graniţa cu Ungaria; 3 631 loc. (1 ian. 2011): 1 826 de sex masc. şi 1 805 fem. În satul Girişu de Criş, menţionat documentar, prima oară, în 1221, se află biserica ortodoxă cu hramul „Naşterea Domnului” (1792). Până la 7 ian. 2008, com. **G. de C.** a avut în componenţă satele Cheresig şi Toboliu care la acea dată au format com. Toboliu, jud. Bihor.

GIROC, com. în jud. Timiş, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Timişului, pe interfluviul Timiş-Bega; 6 583 loc. (1 ian. 2011): 3 139 de sex masc. şi 3 444 fem. Producţie de pesticide. Complex avicol. Centru apicol. În perioada 1865–1870, la **G.** au fost colonizate primele familii de germani. În satul Giroc, menţionat documentar, prima oară, în perioada 1371–1372, se află o biserică ortodoxă cu hramul „Sfântul Dumitru” (1759), refăcută parţial după incendiul din 1844, renovată în 1922, 1966, 1995, 1999–2001 şi declarată monument istoric (în 1955).

GIROV, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 9 sate, situată în Subcarpaţii Neamţului, la confl. râurilor Zahorna şi Bahana cu Cracău; 5 310 loc. (1 ian. 2011): 2 619 de sex masc. şi 2 691 fem. Nod rutier. Producţie de piese şi accesorii pentru autovehicule, de îmbrăcăminte pentru lucru, de nutreţuri concentrate, de produse lactate, de vopsele (marca „Köber”) şi de mase plastice; prelucr. lemnului. Morărit. Ferme de creştere a bovinelor şi ovinelor. Centru de cojocărit şi de pielărie. Satul Girov apare menţionat documentar, prima oară, la 12 nov. 1618. În satul Turtuieşti se află un pod din piatră datând din 1475 şi o biserică din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” (1825, cu pridvor adăugat în 1930); bisericile din lemn cu hramurile „Sfântul Nicolae” (1803, cu pridvor adăugat în 1896) şi „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul” (1817), în satele Girov şi Gura Văii. Până la 19 iun. 2003, com **G.** a avut în componenţă satele Băluşeşti şi Dochia, care la acea dată au format com. Dochia, jud. Neamţ.

GIUBEGA, com. în jud. Dolj, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Desnăţui; 2 170 loc. (1 ian. 2011): 1 050 de sex masc. şi 1 120 fem. Nod rutier. Producţie de băuturi răcoritoare. Viticultură. Biserica având dublu hram – „Sfântul Dumitru” şi „Cuvioasa Parascheva” (ante 1845, refăcută în 1881–1883). Până la 7 apr. 2004,

com. **G.** a avut în componenţă satul Galiciuica, sat care la acea dată a fost trecut în categoria comunelor.

GIULEŞTI 1. Com. în jud. Maramureş, alcătuită din 4 sate, situată în Depr. Maramureş, pe râul Mara; 3 161 loc. (1 ian. 2011): 1 555 de sex masc. şi 1 606 fem. Nod rutier. Centru pomicol (meri, pruni, peri). Produse lactate. Prelucr. artistică a lemnului (porţi maramureşene sculptate); confecţionarea covoarelor, cergilor ş.a. Creşterea bovinelor. Satul Giuleşti apare menţionat documentar, prima oară, în 1349, şi se presupune că numele lui provine de la cneazul Giulea, tatăl voievodului maramureşan Dragoş (sec. 14). În arealul com. **G.** au fost descoperite o necropolă cu peste 100 de morminte de înhumaţie (în care s-au găsit monede din sec. 14–16, inele şi peceţi din argint ş.a.), precum şi fundaţiile unei biserici din sec. 14. Tot aici, istoricul Nicolae Iorga a descoperit cea mai veche „mătrică" (matricolă de stare civilă) românească în care sunt trecute naşterile şi căsătoriile. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1653, cu picturi interioare din 1782) şi „Sfântul Nicolae" (1700), în satele Mănăstirea şi Fereşti; în satul Giuleşti există o biserică de zid cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1884–1888), o biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1640) şi casa-muzeu „Ilie Lazăr", construită în 1826.

2. Cartier în NV municipiului Bucureşti.

GIULVĂZ, com. în jud. Timiş, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Timişului, pe dr. râului Timiş; 3 068 loc. (1 ian. 2011): 1 513 de sex masc. şi 1 555 fem. Staţie de c.f. Culturi de cereale, plante de nutreţ, legume ş.a. În satul Giulvăz, menţionat documentar, prima oară, în 1355 şi apoi în 1433, se află o biserică ortodoxă din 1720-1725 şi o biserică romano-catolică (1938-1947). Satul Crai Nou a fost înfiinţat în anii 1924-1926. În satul Ivanda sunt izvoare cu ape minerale sulfatate, clorurate, sodice, magneziene, termale, valorificate local. Conac (sec. 19), în satul Rudna; biserică ortodoxă în satul Ivanda (1851).

GIUMALĂU, masiv muntos în M-ţii Bistriţei, în N Carpaţilor Orientali, alcătuit din şisturi cristaline, situat între

Vârful Giumalău

râurile Bistriţa (la S) şi Putna (la V şi N) şi masivul Rarău (la E). Are aspect greoi, de bloc uriaş, cu spinări rotunjite, dispuse radiar în jurul vf. principal. Alt. max.: 1 857 m (vf. Giumalău). Păduri de molid şi pajişti alpine. În poienile situate la 1 000–1 200 m sunt numeroase „odăi" de fân (unele cu caracter permanent). Prospecţiunile recente au pus în evidenţă unele zăcăminte neferoase, exploatabile. Pe valea superioară a râului Putna (care izv. din SV masivului **G.**, ocolindu-l pe la V şi N), la 1 856 m alt., se află o rezervaţie forestieră de molizi multiseculari (290 ha).

GIURGENI, com. în jud. Ialomiţa, formată dintr-un sat, situată în E Câmpiei Bărăganului, pe stg. Dunării, la confl. cu Ialomiţa; 1 544 loc. (1 ian. 2011): 798 de sex masc. şi 746 fem. Mat. de constr. Fermă de creştere a ovinelor. Culturi de orez. Biserică (1925-1930). Între **G.** şi Vadu Oii (localit. componentă a oraşului Hârşova, situată pe malul dr. al Dunării), se află un pod peste Dunăre (lungime: 1 464,4 m; lăţime: 13,8 m, cu patru benzi de circulaţie), dat în folosinţă la 22 dec. 1970, care asigură legătura rutieră a localităţilor din Moldova şi Muntenia cu cele din Dobrogea şi, mai ales, cu staţiunile balneoclimaterice de pe litoralul Mării Negre. În secolele trecute aici era un vad bun pentru trecerea turmelor de oi peste Dunăre, iniţial cu bărci şi caiace şi apoi (până în 1970) cu bacul. Pe terit. fostului sat Piua Petrii (sat desfiinţat la 29 oct. 1977 ca urmare a distrugerilor iremediabile provocate de inundaţiile catastrofale din primăvara anilor 1970 şi 1975) se află locul de confl. al râului Ialomiţa cu Dunărea. În această zonă, în arealul fostului sat Piua Petrii, a existat în Evul Mediu *Oraşul (Târgul* sau *Cetatea) de Floci,* menţionat documentar în 1368, cel mai mare port şi centru al comerţului cu lână, cu peşte şi vite din acea vreme şi totodată prima capitală a jud. Ialomiţa. În sec. 18, din motive militare, activitatea comercială de la *Oraşul* (sau *Târgul) de Floci* s-a restrâns foarte mult, astfel încât reşedinţa jud. Ialomiţa a fost mutată de aici (in 1716) în târguşorul Urziceni. În 1470, Târgul de Floci a fost incendiat de oastea lui Ştefan cel Mare, într-o campanie fulger, iar în 1595 a fost distrus în timpul luptelor dintre oastea Ţării Româneşti şi cea otomană.

GIURGEU 1. Munţii ~, masiv muntos în partea centrală a Carpaţilor Orientali, în zona cristalino-mezozoică, situat între M-ţii Căliman, la N-NV, Depr. Bilbor şi Borsec, la NE şi E, M-ţii Hăşmaş, la S-SE şi Depr. Giurgeu, la V. Se prezintă sub

Giurgeni. Podul rutier Giurgeni–Vadu Oii

forma unei culmi prelungi, cu orientare NV-SE, cu o lungime de 50 km şi lăţime variabilă (6–25 km), constituită din şisturi cristaline, piroclastite, sienite nefelinice ş.a. Alt. max.: 1 634 m (vf. Tătaru). Acoperită cu păduri de molid.

2. Depresiunea ~, depresiune intramontană, de baraj vulcanic, situată în partea centrală a Carpaţilor Orientali, axată pe valea superioară a Mureşului, încadrată de zona eruptivă a M-ţilor Căliman şi Gurghiu, în N şi V şi cea cristalino-mezozoică a M-ţilor Giurgeu şi Hăşmaş, în E şi SE. Supr.: c. 1 600 km^2. Lungime: c. 40 km; lăţime: 10–25 km. Vatra depresiunii este acoperită cu depozite pliocen-cuaternare de c. 1 000 m grosime. Relieful depresiunii este relativ neted, cu aspect de câmpie înaltă (700–800 m alt.), cu lunci şi terase bine dezvoltate, cu unele zone mlăştinoase în S şi cu unele asocieri de glacisuri piemontane la contactul cu muntele. Climă răcoroasă (temp. medie anuală la Gheorgheni este de 5,6°C), cu ierni aspre (media termică a lunii ian. –6,8°C), veri nu prea calde (în iul. temp. medie 16°C) şi precipitaţii bogate (800 mm/anual). Iarna, caracteristica pr. o reprezintă frecventele inversii de temp. (aerul foarte rece de pe crestele montane înconjurătoare, fiind mai greu, coboară în vatra depresiunii şi înlocuieşte aerul puţin mai cald decât cel de pe înălţimi, staţionând mai mult timp aici), fapt ce determină înregistrarea unor valori foarte scăzute, uneori sub –30°C, la Topliţa, Joseni, Gheorgheni, Miercurea-Ciuc ş.a. Aceasta i-a îndreptăţit pe meteorologi să numească zona respectivă drept „Polul frigului" din România. Numeroase izv. cu ape minerale bicarbonatate, sodice, feruginoase, carbogazoase (Topliţa, Remetea, Suseni, Voşlăbeni). Culturi de plante textile şi furajere, de cartofi etc. Fâneţe umede şi local mlaştini eutrofe. Importantă zonă turistică. Cunoscută şi sub denumirea de *Depr. Gheorgheni* sau *Ţara Giurgeului*.

GIURGIŢA, com. în jud. Dolj, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Desnăţui, pe râul Desnăţui; 2 982 loc. (1 ian. 2011): 1 468 de sex masc. şi 1 514 fem. Nod rutier. Prelucr. lemnului (placaj, furnire, panel, plăci fibrolemnoase). Morărit. Creşterea ovinelor, bovinelor, porcinelor şi păsărilor. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ etc. În satul Giurgiţa, atestat documentar la 29 aug. 1577, se află bisericile cu dublu hram – „Adormirea Maicii Domnului" şi „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1852–1856) şi „Sfântul Dumitru" şi „Sfânta Parascheva" (1862–1864, rezidită în 1935-1936 şi restaurată în 2010-2011), iar în fostul sat Portăreşti (înglobat în satul Giurgiţa la 17 febr. 1968) există biserica din lemn cu dublu hram – „Sfinţii Voievozi" şi „Sfânta Treime", construită în 1827 (refăcută în 1850–1851 şi renovată în 1913–1916), declarată monument de arhitectură.

GIURGIU 1. Municipiu în extremitatea sudică a României, reşed. jud. cu acelaşi nume, situat în S Câmpiei Burnas, la 25 m alt., pe stg. fl. Dunărea, la 65 km S de capitala ţării, Bucureşti, vizavi de oraşul Ruse (Bulgaria); 67 205 loc. (1 ian. 2011): 32 165 de sex masc. şi 35 040 fem. Supr.: 52,6 km^2, din care 25,6 km^2 în intravilan; densitatea: 2 625 loc./km^2. Punct de frontieră (vamă), feroviar şi rutier, cu Bulgaria. Port fluvial. Nod feroviar (staţia de c.f. a fost inaugurată la 19 oct. 1869; **G.** a fost primul oraş legat de Capitală prin calea ferată Bucureşti - Giurgiu, inaugurată la 19 oct. 1869) şi rutier. Expl. de balast. Centrală electrică şi de termoficare, intrată în funcţiune în 1984. Constr. de utilaj greu, de utilaje pentru ind. chimică şi metalurgică, de utilaje şi piese de schimb pentru explorări geologice şi foraj, de utilaje pentru transporturi rutiere, feroviare şi fluviale. Şantier naval (construcţii şi reparaţii de nave fluviale). Combinat chimic (coloranţi, mase plastice, pigmenţi, detergenţi, diluanţi, aracet, antigel ş.a.) inaugurat în 1975 şi dezafectat la sf. sec. 20. Instalaţie modernă pentru topit titan şi zirconiu, dată în folosinţă la 2 dec. 1992. Producţie de mobilă, de confecţii, covoare, de fire şi de ţesături din bumbac, de mat. de constr. (cărămizi, prefabricate din beton) şi de produse alim. (zahăr, preparate din lapte, conserve de legume şi fructe, biscuiţi, ulei comestibil, băuturi alcoolice, bere, panificaţie etc.). Ferme de creştere a bovinelor şi porcinelor. Pescuit în regim natural. Important centru de tranzit rutier, feroviar şi fluvial şi punct de legătură cu oraşul Ruse (Bulgaria) prin

Giurgiu (1). Centrul municipiului (în prim-plan Turnul cu ceas)

Giurgiu (1). Catedrala episcopală „Adormirea Maicii Domnului"

intermediul podului rutier şi feroviar (2 200 m lungime) construit peste Dunăre în anii 1952–1954. Zona liberă Giurgiu, cu facilităţi fiscale, extinsă pe 163,5 ha, a fost inaugurată în anul 1996. Muzeul „Teohari Antonescu", înfiinţat în 1934, cu secţii de istorie, etnografie şi ştiinţele naturii. Teatrul dramatic şi de estradă „Ion Vasilescu", inaugurat în 1981, numit din 1993 Teatrul Valah. Biblioteca judeţeană „Ioan A. Bassarabescu" (1951), cu c. 170 000 volume. Filarmonică (înfiinţată în aug. 1999). **Istoric.** În arealul municipiului **G.** au fost descoperite urmele unei aşezări datând din Mezolitic (milen. 10–7 î.Hr.) în care s-au găsit unelte, ceramică ş.a. Localit. apare menţionată documentar, prima oară, într-un act emis de domnul Mircea cel Bătrân la 8 ian. 1394, şi amintită ulterior la 23 sept. 1403, 11 mai 1409 etc. În documentul din 11 mai 1409 este consemnată existenţa unei cetăţi, situată pe ins. Sfântul Gheorghe, cetate presupusă a fi de origine genoveză, construită (aşa cum susţin unii istorici) anterior întemeierii statului feudal Ţara Românească (începutul sec. 14). Cucerită de turci în 1417, care i-au atribuit numele *Yergöğü*, recucerită apoi de români în 1428, cetatea a fost luată din nou în stăpânire de turci în 1545 şi transformată în raia (împreună cu 25 de sate din jur) care a funcţionat cu mici întreruperi până în 1829, când cetatea a fost distrusă complet de turci, iar terit. raialei a fost restituit Ţării Româneşti (în urma Tratatului de pace de la Adrianopol din 1829). La 15–20 oct. 1595, la **G.** Mihai Viteazul şi forţele toscane care-l sprijineau au obţinut o remarcabilă victorie asupra trupelor otomane invadatoare şi au cucerit, pentru scurt timp, cetatea, iar Sinan Paşa a fost destituit din postul de mare vizir. Oraşul **G.** a fost reconstruit în perioada Regulamentelor Organice (după luna iul. 1831), devenind un important centru comercial şi portuar şi reşed. (1832) fostului jud. Vlaşca (în locul oraşului Găeşti). În anii 1833–1834 a fost construit, la Şantierul Naval Giurgiu, primul vas fluvial care în 1834 a ancorat în portul Istanbul. La 10 mart. 1855 a fost inaugurată linia telegrafică Bucureşti-Giurgiu. Declarat municipiu la 17 febr. 1968. **Monumente:** ruinele cetăţii medievale; Turnul cu ceas (22 m înălţime), construit (din piatră) de turci la începutul sec. 18 pentru observaţii militare (refăcut în sec. 19, când i s-a adăugat ceasul); Palatul Navigaţiei construit în anii 1939–1945 după planul arhitectului Petre Antonescu; clădirile Prefecturii vechi (1870–1903), azi sediul Muzeului judeţean, Primăriei (1889) şi Tribunalului (1935), azi sediul Prefecturii; catedrala episcopală cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1847–1852, pictată iniţial în ulei de Nicolae Pitaru, repictată în tempera, în stil neobizantin, în perioada 1939–1959 de Nicolae Stoica şi restaurată în anii 1989–2005 de Ion Drejoi, ucenicul lui Nicolae Stoica; biserica a fost ridicată la rangul de catedrală la 9 apr. 2006); bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1830), „Sfântul Gheorghe" (1838–1841), „Sfânta Treime"-Smârda (1864), „Buna Vestire"-Grecească (1863–1865), pictată de Gheorghe Tattarescu; casa Dr. Caragea (1880); bustul poetului Mihai Eminescu. La **G.** s-au născut prozatorul Ioan A. Bassarabescu şi esteticianul şi istoricul literar Tudor Vianu.

2. Judeţ situat în extremitatea de S-SE a României, în partea central-sudică a Câmpiei Române, pe stg. Dunării, la graniţa cu Bulgaria, la intersecţia paralelei de 44° latitudine N cu meridianul de 26° longitudine E, între jud. Dâmboviţa (la N), Ilfov (NE), Călăraşi (E), Rep. Bulgaria (la S) şi jud. Teleorman (V). *Supr.:* 3 526 km^2 (1,48% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 279 847 loc. (1,31% din populaţia ţării), din care 136 645 de sex masc. (48,8%) şi 143 202 fem. (51,2%). *Populaţia urbană:* 87 253 loc. (31,1%); *rurală:* 192 294 loc. (68,9%). *Densitatea:* 79,4 loc./km^2. *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 88,3% români, 5,4% rromi şi restul alte minorităţi (bulgari, ucraineni, turci, tătari ş.a.). *Reşed.:* municipiul Giurgiu. *Oraşe:* Bolintin-Vale, Mihăileşti. *Comune:* 51; *Sate:* 168 (din care 6 aparţin oraşelor).

Relieful, în exclusivitate de câmpie, cu înclinare uşoară pe direcţia NV-SE,

Giurgiu (1). Podul rutier şi feroviar Giurgiu-Ruse

cuprinde mai multe subunităţi ale Câmpiei Române (respectiv Câmpia Burnas şi porţiuni din câmpiile Vlăsia, Găvanu-Burdea, Titu), în cadrul căreia o extensiune mare au terasele şi luncile Dunării, Argeşului şi Neajlovului. Acest sector central al Câmpiei Române, cu interfluviile lui întinse şi netede şi cu alt. ce variază între 14 şi 140 m, este acoperit în mare parte cu depozite de loess pe care s-au format soluri cernoziomice şi brun-roşcate de pădure (cu diferite grade de podzolire) propice culturilor agricole. Lunca Dunării, extinsă pe stg. fluviului, între satul Pietrişu (com. Găujani) şi com. Greaca, are o lăţime ce variază între 3 şi 8 km şi o alt. absolută de 14–18 m, fiind presărată cu nenumărate grinduri fluviale şi cu unele mici zone mlăştinoase (sezoniere). Până prin anii '60 ai sec. 20, lunca Dunării era un domeniu al apelor provenite din revărsarea Dunării, apoi a fost scoasă treptat de sub influenţa acestui fenomen, prin îndiguiri şi desecări, fiind, astfel, redată agriculturii.

Clima jud. **G.** este temperat-continentală, relativ aceiaşi pe întreg cuprinsul acestuia, ca urmare a uniformităţii reliefului, fiind caracterizată prin veri călduroase şi secetoase şi ierni friguroase, marcate uneori de viscole puternice. Valorile medii multianuale ale temp. aerului înregistrează o uşoară diferenţiere între partea de N a jud., unde acestea ajung până aproape de 10,5°C, şi cea de S (11,3°C, la Giurgiu), unde se individualizează un topoclimat specific luncii Dunării (cu veri mai calde şi ierni mai blânde decât în restul câmpiei). Temp. max. absolută înregistrată până în prezent pe terit. jud. **G.** a fost de 42,8°C (la Giurgiu, la 7 aug. 1896), iar temp. minimă absolută a atins valoarea de -32,0°C

(la Greaca, la 25 ian. 1942). Cantitatea medie anuală a precipitațiilor totalizează c. 550 mm, dar sunt ani mai secetoşi când aceasta scade sub 400 mm (exemplu, 352 mm în 1992). Vânturile predominante bat cu o frecvență mai mare dinspre E şi NE (18–20%) şi dinspre SV (17%) cu viteze medii anuale ce variază între 2,2 şi 4,5 m/s, vitezele cele mai mari având vânturile dinspre NE care pot atinge, în timpul iernii, 125 km/oră.

Rețeaua hidrografică, cu o densitate mai mare (0,3 km/km^2) în partea de NV a jud. **G.** şi mult mai scăzută (sub 0,1 km/km^2) în cea de S, este reprezentată, în principal, prin sectoarele inf. ale Dunării (care delimitează județul la S, pe o lungime de c. 68 km) şi Argeşului (cu afl. săi Neajlov şi Sabar), ce străbate jud. **G.** pe direcție NV-SE, pe o distanță de 113 km. La acestea se adaugă câteva sectoare de vale ale unor râuri mai mici, printre care Ilfov, Dâmbovnic, Câlnişţea, Glavacioc, Ismar, Pasărea, Parapanca ş.a. Lacurile naturale sunt puține (cel mai important fiind Comana, cu o supr. de 700 ha la niveluri medii şi 1 000 ha la niveluri mari, situat în lunca Neajlovului) din cauza lucrărilor de desecare care au dus la dispariția complexelor lacustre Greaca, Pietrele şi altele, în schimb lacurile antropice (iazuri) sunt mai numeroase, fiind răspândite pe văile râurilor Câlnişţea, Glavacioc, Ismar, Parapanca ş.a. De remarcat faptul că pe terit. jud. **G.** s-au efectuat (1984–1989) lucrările de realizare a celei mai mari porțiuni a canalului navigabil Bucureşti–Dunăre (→), începute din ordinul lui Nicolae Ceauşescu şi sistate în 1989 – cale navigabilă ce urmărea cursul inf. al Argeşului din aval de Mihăileşti. În cadrul acestor lucrări s-au executat şi finalizat câteva lacuri de acumulare, noduri hidroenergetice şi porturi, rămase nefuncționale din cauza întreruperii lucrărilor de execuție a întregului traseu al canalului.

Vegetația naturală a fost îndepărtată de pe mari suprafețe ca urmare a antropizării puternice a peisajului geografic. Părțile de S şi de E ale jud. **G.** se încadrează în zona de vegetație a silvostepei, în care se mai păstrează mici pajişti degradate, alcătuite din specii de firuță (*Poa bulbosa, Poa pratensis*), de păiuş (*Festuca valesiaca*), peliniță (*Artemisia austriaca*) ş.a., ce alternează cu pâlcuri de păduri formate din stejar brumăriu (*Quercus pedunculiflora*) în amestec cu stejar pufos (*Quercus pubescens*), cer (*Quercus cerris*) şi gârniță (*Quercus frainetto*). În zona pădurilor de foioase, extinsă în NV jud. **G.**, pădurile apar ca resturi ale unor vechi codri. Această zonă cuprinde atât păduri de cer şi gârniță, cât şi unele păduri de câmpie, de tip şleau, alcătuite din stejar (*Quercus robur*), tei (*Tilia tomentosa*), carpen (*Carpinus betulus*), ulm (*Ulmus scabra*) ş.a. Subarboretul este format din păducel (*Crataegus monogyna*), corn (*Cornus mas*), sânger (*Cornus sanguinea*), măceş (*Rosa canina*), porumbar (*Prunus spinosa*) ş.a. Pătura ierbacee este abundentă şi variată. Se remarcă bujorii (*Paeonia peregrina*) din pădurile Comana şi Manafu, frăsinelul (*Dictamnus albus*) şi ghimpele (*Ruscus aculeatus*) din pădurea Comana. Vegetația din luncile Dunării, Argeşului, Sabarului, Neajlovului este formată, în majoritatea cazurilor, din zăvoaie de plop şi salcie, iar în părțile mai înalte ale luncii se dezvoltă, adeseori, păduri de şleau de luncă, în care predomină stejarul (*Quercus robur*), frasinul (*Fraxinus excelsior*), ulmul (*Ulmus carpinifolia*).

Fauna include elemente tipice zonelor de stepă şi silvostepă (popândăul, iepurele, dihorul de stepă, hârciogul, şoarecele de câmp, şobolanul de câmp, orbetele, prepelița, potârnichea, ciocârlia, turturica, şopârla, guşterul, lăcuste, cosaşi, greieri etc.); din ce în ce mai rar se întâlneşte dropia (*Otis tarda*) – pasăre de mari dimensiuni, ocrotită de lege, dar şi unele exemplare aclimatizate în diverse păduri (căpriorul, fazanul). Fauna din arealele luncilor şi lacurilor este mult mai bogată şi variată, cuprinzând numeroase păsări (rațe, gâşte, berze, lişițe, cocostârci ş.a.), mamifere (vidra, nurca, bizamul) şi peşti (ştiucă, plătică, somn, caras, crap, biban, caracudă, roşioară etc.).

Resursele naturale sunt puține, existând doar câteva zone de expl. a țițeiului şi gazelor naturale (Cartojani, Roata de Jos, Mârşa, Vânătorii Mici, Găiseni, Grădinari, Valea Plopilor, Buturugeni, Bolintin-Deal) şi a mat. de constr. (luturi, argile, balast, la Ogrezeni, Stoeneşti, Malu Spart, Găiseni, Grădinari, Dărăşti, Bucşani ş.a.). Pădurile ocupă o supr. de 37 998 ha (în anul 2007).

Istoric. Pe terit. actual al jud. **G.**, rezultat în urma modificării legii nr. 2/17 febr. 1968, în temeiul Decretului Consiliului de Stat nr. 15 din 23 ian. 1981 (când au fost înființate jud. Călăraşi şi Giurgiu prin desființarea jud. Ilfov şi modificarea limitelor jud. Ialomița), se găsesc numeroase vestigii care atestă existența vieții pe aceste meleaguri din cele mai vechi timpuri, respectiv din Mezolitic (milen. 10–7 î.Hr.), descoperite la Giurgiu, Malu ş.a. Neoliticul este mult mai bine reprezentat prin descoperirea urmelor unor aşezări (în arealele localit. Frățeşti, Malu, Căscioarele ş.a.) aparținând culturii materiale Gumelnița (milen. 4–3 î.Hr.). Epoca bronzului este ilustrată prin descoperirile aparținând culturilor materiale Glina (sec. 18–16 î.Hr.) şi Tei (1900–1300 î.Hr.), caracteristice unei populații sedentare de agricultori. Din vremea geto-dacilor a fost descoperită marea aşezare fortificată de la Popeşti (sec. 2–1 î.Hr.), identificată ipotetic cu *Argedava* – important centru politic şi reşed. unei căpetenii geto-dace (probabil a formațiunii politice din rândul căreia s-a ridicat regele Burebista). Cucerirea (105–106) şi apoi ocupația romană (106–271/275) şi-au pus amprenta pe o parte din aceste meleaguri. Astfel, urmele unui val roman

Giurgiu (1). Turnul cu ceas

de pământ, ce venea dinspre valea Oltului pe la sud de Alexandria, au fost identificate în arealul com. Greaca. Dovezile materiale şi scrise atestă existenţa unor puternice aşezări omeneşti (cu populaţii stabile) pe aceste meleaguri, înaintea năvălirii popoarelor migratoare din perioada sec. 3–7. În timpul marilor invazii ale populaţiilor migratoare, populaţia autohtonă se refugia temporar în codrii care acopereau o mare parte a Câmpiei Române. Populaţia daco-romană şi apoi românească au lăsat urme de viaţă materială, aparţinând culturii materiale Dridu (sec. 8–11), descoperite la Giurgiu, Isvoarele (sec. 8) ş.a. Multe locuri din perimetrul actual al jud. **G.** au o importanţă istorică, întrucât ele amintesc de luptele purtate de români pentru apărarea independenţei ţării. Astfel, la începutul anului 1595 (14–15 ian.), fraţii Radu, Preda şi Stroe Buzescu, aflaţi în fruntea unor detaşamente curajoase, au înfrânt, la Putineiu şi Stăneşti pe tătarii care invadaseră ţara. La 13 aug. 1595 a avut loc vestita bătălie de la Călugăreni dintre armatele otomane, conduse de către marele vizir Sinan Paşa, şi cele comandate de către Mihai Viteazul, bătălie încheiată cu o răsunătoare şi categorică biruinţă a românilor, iar la 15–20 oct. acelaşi an, la Giurgiu, neînfricatul domn român, Mihai Viteazul, sprijinit de forţele toscane, a obţinut o remarcabilă victorie asupra trupelor otomane invadatoare, cucerind pentru scurt timp cetatea, iar Sinan Paşa a fost destituit din postul de mare vizir. Terit. actual al jud. **G.** a evoluat de-a lungul timpului ca parte componentă a fostelor jud. Vlaşca (oraşul Giurgiu devenind în 1832 reşed. acestui judeţ) şi Ilfov, fiind întemeiat ca judeţ de sine stătător la 23 ian. 1981 prin desfiinţarea jud. Ilfov şi modificarea limitelor jud. Ialomiţa. Se poate spune, deci, că acest judeţ este cea mai tânără unitate ad-tiv-teritorială a ţării.

Economia jud. **G.**, al cărui proces de restructurare a început după 1989, se află în plin proces de tranziţie către o economie de piaţă, în cadrul ei activând numeroase regii autonome, societăţi comerciale cu capital privat, societăţi cu capital de stat, societăţi comerciale cu capital mixt, societăţi comerciale cu capital străin, cooperative meşteşugăreşti ş.a. Economia actuală a jud. **G.** are un pronunţat caracter agrar-industrial. Ponderea sectorului privat în producţia industrială a jud. **G.** a fost, în anul 2007, de 5,1%, iar în agricultură de 98,4% (ca urmare a aplicării Legii nr. 18, a fondului funciar).

Industria, concentrată cu precădere în municipiul Giurgiu, produce o gamă diversificată de sortimente: nave fluviale, maşini şi utilaje grele, utilaje pentru explorări geologice, pentru foraje şi exploatarea sondelor, energie electrică şi termică (la Giurgiu), ţesături din bumbac (Giurgiu, Bolintin-Vale, Mihăileşti), confecţii (Ghimpaţi), prefabricate din

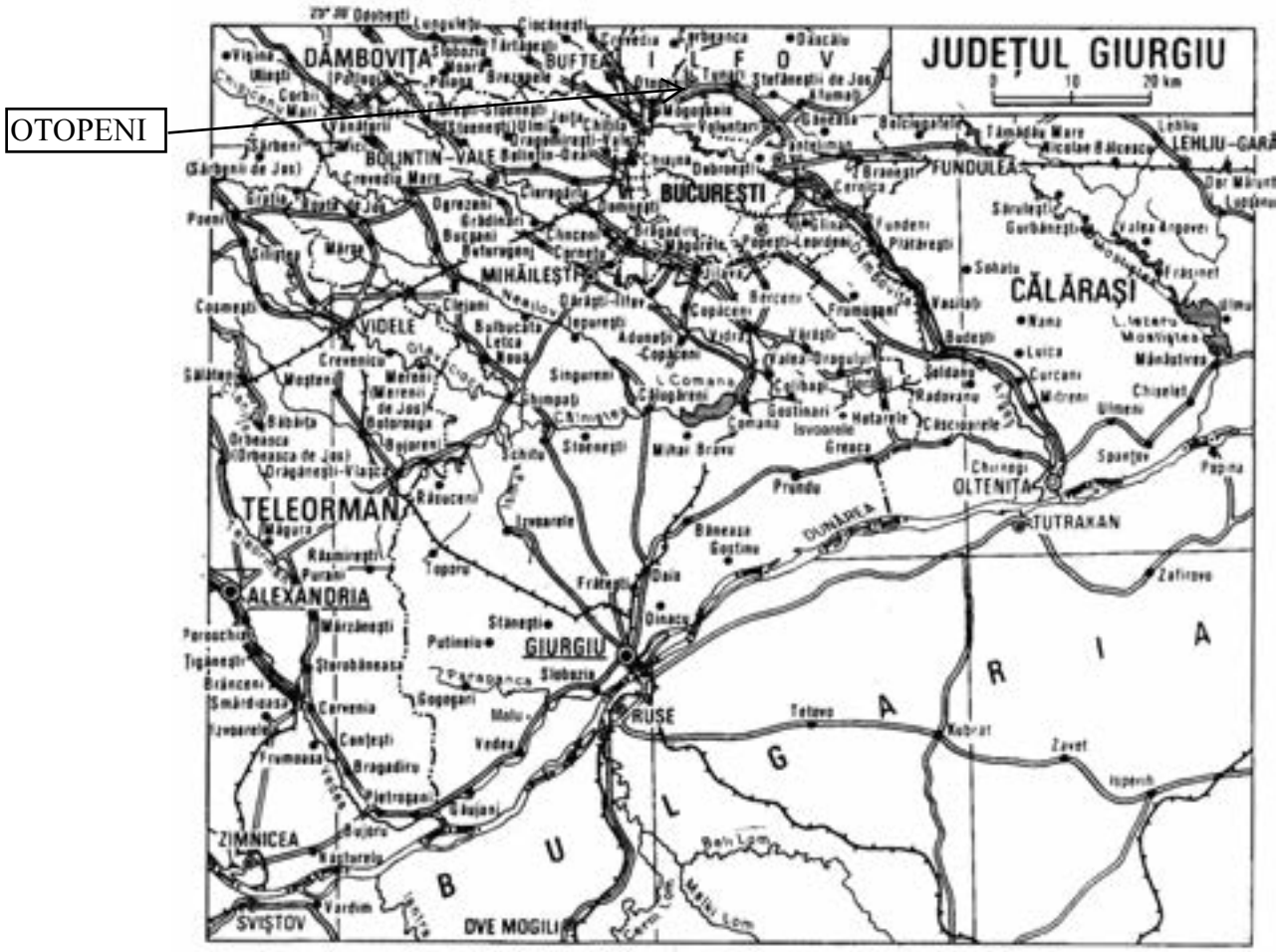

beton (Giurgiu), cărămizi (Grădinari), mobilă şi cherestea (Giurgiu, Ciorogârla, Bolintin-Vale), preparate din carne şi lapte, conserve de legume şi fructe, zahăr, bere, vin, produse de panificaţie ş.a. (Giurgiu, Bolintin-Vale, Iepureşti, Ghimpaţi, Greaca, Hotarele, Mihăileşti, Slobozia, Vedea). O ramură importantă o reprezintă ind. de extracţie a petrolului şi gazelor naturale, cu centre la Cartojani, Floreşti-Stoeneşti, Mârşa, Găiseni, Roata de Jos ş.a.

Agricultura, cu o îndelungată tradiţie, constituie componenta dominantă a activităţii economice a jud. **G.**, în cadrul căreia ponderea cea mai mare (55,6%, în anul 2007) revine producţiei animale, urmată de producţia vegetală (43,4%) şi de serviciile agricole (1,0%). La sf. anului 2007, din totalul supr. agricole a jud. **G.** (277 182 ha), 259 595 ha (93,6%) reveneau terenurilor arabile, 12 857 ha păşunilor şi fâneţelor naturale, 4 152 ha viilor şi pepinierelor viticole şi 578 ha livezilor şi pepinierelor pomicole. În acelaşi an, terenurile arabile, cu fertilitate şi productivitate mari, au fost destinate culturilor de grâu (80 466 ha), porumb (60 085 ha), plante uleioase (50 385 ha), floarea-soarelui (32 360 ha), plante de nutreţ (18 415 ha), orz şi orzoaică (11 652 ha), soia, legume, ovăz, sfeclă de zahăr, tutun, pepeni etc. Viticultura ocupă supr. compacte în arealele localit. Greaca (important centru pentru producţia de struguri timpurii pentru consum), Stăneşti, Băneasa, Putineiu, Gogoşari, Mihăileşti ş.a. Sectorul zootehnic, cu străvechi tradiţii şi favorizat de o bogată bază furajeră, oferită de producţiile mari de cereale pentru boabe (149 183 tone, în anul 2007) şi plante de nutreţ (47 094 tone, 2007), cuprindea, la începutul anului 2008, însemnate efective de bovine (37 880 capete), porcine (117 737 capete), ovine (62 948 capete), caprine (12 173 capete), cabaline (17 325 capete); avicultură (2 447 487 capete păsări); apicultură (12 631 familii de albine); piscicultură. În cadrul zootehniei se remarcă un procent de 99,9% al sectorului privat. În domeniile creşterii ovinelor, caprinelor şi în albinărit sectorul privat este în proporţie de 100%. În cadrul sectorului de stat, creşterea animalelor şi păsărilor este asigurată în ferme şi complexe moderne, cum sunt cele de la Giurgiu, Izvoru, Mihăileşti ş.a.

Căile de comunicaţie. La începutul anului 2008, lungimea reţelei feroviare de pe terit. jud. **G.** însuma 47 km, din care 24 km electrificată, cu o densitate de 13,3 km/1000 km^2 de teritoriu (locul 2 pe ţară după jud. Tulcea, din punctul de vedere al slabei densităţi a reţelei feroviare). Jud. **G.** este străbătut în partea SE de una dintre primele linii de c.f. din România, inaugurată la 19 oct. 1869, care lega capitala ţării – Bucureşti (din Gara Filaret, azi desfiinţată) – cu portul dunărean Giurgiu, în lungime totală de 67,71 km. Din această linie de c.f., de importanţă internaţională (ea traversează Dunărea peste podul Giurgiu-Ruse, inaugurat la 20 iun. 1954, asigurând legăturile feroviare cu Bulgaria şi Turcia), modernizată şi bine întreţinută, se ramifică, în apropiere de Giurgiu, spre V-NV, o linie secundară ce face joncţiunea, la Videle, cu magistrala feroviară Bucureşti–Roşiori de Vede–Craiova–Drobeta-Turnu Severin–Timişoara, al cărui prim tronson traversează jud. **G.** prin partea sa nordică. În acelaşi an, lungimea drumurilor publice care împăienjenesc terit. jud. **G.** totaliza 1 139 km, din care 418 km modernizate, de interes naţional şi internaţional, cu o densitate de 32,3 km/100 km^2 teritoriu. O importanţă deosebită în transportul rutier de mărfuri şi călători o au segmentul autostradei Bucureşti – Piteşti, care străbate partea de N a jud. **G.**, precum şi drumurile de importanţă europeană E 85 (Siret–Suceava–Bacău – Focşani – Buzău – Urziceni – Bucureşti–Giurgiu, în lungime de 545,1 km) şi E 70 (Moraviţa–Timişoara–Caransebeş–Drobeta-Turnu Severin–Craiova–Slatina–Piteşti–Bucureşti–Giurgiu, 684,5 km) care străbat perimetrul jud. **G.** în traseul lor către Bulgaria şi Turcia, traversând podul de la Giurgiu. O categorie aparte o reprezintă transportul fluvial, pe Dunăre, deservit de portul Giurgiu. Canalul navigabil Bucureşti–Dunăre (→), ale căror lucrări au fost întrerupte după 1989, urma să străbată partea de E-SE a jud. **G.**

Învăţământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, pe terit. jud. **G.** îşi desfăşurau activitatea şase grădiniţe de copii, cu 7 160 copii înscrişi şi 334 cadre didactice, 87 şcoli generale (învăţământ primar – clasele 1–4, şi gimnazial – clasele 5–8), cu 25 686 elevi şi 1 819 cadre didactice, 11 licee, cu 6 057 elevi şi 393 profesori, o şcoală profesională, cu 1 765 elevi şi 22 profesori. La sf. anului 2007, reţeaua aşezămintelor de cultură şi artă cuprindea un teatru dramatic şi de estradă, numit iniţial „Ion Vasilescu", iar din 1993 poartă numele de Teatrul Valah, o societate corală („Lira") şi una muzicală („Cântarea Dunării"), 46 de cămine culturale, trei case de cultură, 165 de biblioteci, cu 1 213 000 volume, două muzee. Activitatea sportivă se desfăşoară în cadrul a 23 de secţii sportive în care activează 454 sportivi legitimaţi, 33 antrenori şi 21 arbitri.

Ocrotirea sănătăţii. La sf. anului 2007, reţeaua unităţilor sanitare era compusă din cinci spitale, cu 852 paturi, revenind un pat de spital la 332 de locuitori, patru dispensare, 11 cabinete medicale private, 80 de farmacii şi puncte farmaceutice ş.a., iar asistenţa medicală era asigurată de 261 medici (1 medic la 1 085 locuitori), 63 de medici stomatologi (1 medic stomatolog la 4 498 locuitori) şi 1 043 cadre sanitare cu pregătire medie.

Turism de tranzit. Pr. obiective turistice, grupate în municipiul Giurgiu (→) şi în câteva localit., sunt: rezervaţiile naturale de la Comana (→) şi Corbii Ciungi (→) şi mănăstirea din com. Comana; rezervaţia forestieră Manafu din com. Isvoarele; conacul familiei Udrişte Năsturel din com. Herăşti (sec. 17); ruinele palatului lui C. Cantacuzino (sec. 17) şi biserica având hramul „Sfântul Nicolae" din Mironeşti, com. Gostinari – ctitorie, din 1668–1669, a Ilincăi Cantacuzino, soţia postelnicului Constantin Cantacuzino; locul istoric de la Călugăreni, unde a fost ridicată, mai întâi, o troiţă, în 1683, de către Şerban Cantacuzino, şi apoi un monument, în 1913, închinate strălucitei biruinţi obţinute de către Mihai Viteazul în 1595, împotriva armatelor otomane comandate de Sinan Paşa (distrus de cutremurul din 4 mart. 1977, monumentul a fost refăcut în 1994 şi plasat pe locul vechii cruci); staţiunea arheologică de la Popeşti (oraşul Mihăileşti), identificată, probabil cu antica *Argedava* – centrul politic al

uniunii tribale daco-getice din sânul căreia s-a ridicat regele Burebista; muzeul etnografic al Câmpiei Dunării din satul Stoeneşti (com. Floreşti-Stoeneşti); conac în stil brâncovenesc (azi sanatoriu) şi biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1679–1715), în satul Floreşti, com. Floreşti-Stoeneşti etc. În anul 2007, reţeaua de cazare turistică cuprindea nouă hoteluri, un motel, o pensiune turistică urbană şi două pensiuni turisitice rurale, cu o capacitate totală de 860 de locuri. Indicativ auto: *GR.*

Localităţile jud. Giurgiu
(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii	
1. GIURGIU (1394)	
II. *Oraşe*	*Satele care aparţin oraşelor*
1. BOLINTIN-VALE (1426)	1. Crivina 2. Malu Spart 3. Suseni
2. MIHĂILEŞTI	1. Drăgănescu 2. Novaci 3. Popeşti
III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. ADUNAŢII-COPĂCENI	1. **Adunaţii Copăceni** 2. Dărăşti-Vlaşca 3. Mogoşeşti 4. Varlaam
2. BĂNEASA	1. **Băneasa** 2. Frasinu 3. Pietrele 4. Sfântu Gheorghe
3. BOLINTIN-DEAL	1. **Bolintin-Deal** 2. Mihai Vodă
4. BUCŞANI	1. **Bucşani** 2. Angheleşti 3. Goleasca 4. Obedeni 5. Podişor 6. Uieşti 7. Vadu Lat
5. BULBUCATA	1. **Bulbucata** 2. Coteni 3. Făcău 4. Teişori
6. BUTURUGENI	1. **Buturugeni** 2. Pădureni 3. Podu Ilfovăţului 4. Poşta
7. CĂLUGĂRENI	1. **Călugăreni** (1595) 2. Brănişţari 3. Crucea de Piatră 4. Hulubeşti 5. Uzunu
8. CLEJANI	1. **Clejani** 2. Neajlovu 3. Podu Doamnei 4. Sterea
9. COLIBAŞI	1. **Colibaşi** 2. Câmpurelu
10. COMANA	1. **Comana** 2. Budeni 3. Falaştoaca 4. Grădiştea 5. Vlad Ţepeş
11. COSOBA	1. **Cosoba**
12. CREVEDIA MARE	1. **Crevedia Mare** 2. Crevedia Mică 3. Dealu 4. Găiseanca 5. Priboiu 6. Sfântu Gheorghe
13. DAIA	1. **Daia** 2. Plopşoru
14. FLOREŞTI-STOENEŞTI	1. **Stoeneşti** 2. Floreşti 3. Palanca
15. FRĂTEŞTI	1. **Frăteşti** 2. Cetatea 3. Remuş
16. GĂISENI	1. **Găiseni** 2. Cărpenişu 3. Căscioarele 4. Podu Popa Nae
17. GĂUJANI	1. **Găujani** (1700) 2. Cetăţuia 3. Pietrişu
18. GHIMPAŢI	1. **Ghimpaţi** 2. Copaciu 3. Naipu 4. Valea Plopilor
19. GOGOŞARI	1. **Gogoşari** 2. Drăghiceanu

3. Izvoru
4. Răleşti

20. GOSTINARI
1. **Gostinari**
2. Mironeşti

21. GOSTINU
1. **Gostinu**

22. GRĂDINARI
1. **Grădinari**
2. Tântava
3. Zorile

23. GREACA
1. **Greaca** (1532)
2. Puțu Greci
3. Zboiu

24. HERĂŞTI
1. **Herăşti**

25. HOTARELE
1. **Hotarele** (1760)
2. Teiuşu

26. IEPUREŞTI
1. **Iepureşti**
2. Băneşti
3. Chirculeşti
4. Gorneni
5. Stâlpu
6. Valter Mărăcineanu

27. ISVOARELE
1. **Isvoarele***
2. Chiriacu
3. Dimitrie Cantemir
4. Petru Rareş
5. Radu Vodă
6. Valea Bujorului

28. IZVOARELE
1. **Izvoarele**
2. Miloşeşti

29. JOIȚA
1. **Joița**
2. Bâcu

30. LETCA NOUĂ
1. **Letca Nouă**
2. Letca Veche
3. Milcovățu

31. MALU
1. **Malu**

32. MÂRŞA
1. **Mârşa**

33. MIHAI BRAVU
1. **Mihai Bravu**

34. OGREZENI
1. **Ogrezeni** (1514)
2. Hobaia

35. OINACU
1. **Oinacu**
2. Braniştea
3. Comasca**

36. PRUNDU
1. **Prundu**
2. Puieni

37. PUTINEIU
1. **Putineiu** (1595)
2. Hodivoaia
3. Vieru

38. RĂSUCENI
1. **Răsuceni** (sec. 18)
2. Carapancea (sec. 19)
3. Cucuruzu (1575)
4. Satu Nou

39. ROATA DE JOS
1. **Roata de Jos**
2. Cartojani
3. Roata Mică
4. Sadina

40. SĂBĂRENI
1. **Săbăreni**

41. SCHITU
1. **Schitu**
2. Bila
3. Cămineasca
4. Vlaşin

42. SINGURENI
1. **Singureni**
2. Crânguri
3. Stejaru

43. SLOBOZIA
1. **Slobozia**

44. STĂNEŞTI
1. **Stăneşti**
2. Bălanu
3. Ghizdaru
4. Onceşti

45. STOENEŞTI
1. **Stoeneşti**
2. Ianculeşti
3. Mirău

46. TOPORU
1. **Toporu**
2. Tomuleşti

47. ULMI
1. **Ulmi**
2. Căscioarele
3. Drăgăneasca
4. Ghionea
5. Icoana
6. Moşteni
7. Poenari
8. Trestieni

48. VALEA DRAGULUI
1. **Valea Dragului**

49. VĂRĂŞTI
1. **Vărăşti** (sec. 17)
2. Dobreni (1531)

50. VÂNĂTORII MICI
1. **Vânătorii Mici**
2. Corbeanca
3. Cupele
4. Izvoru
5. Poiana lui Stângă
6. Vâlcelele
7. Vânătorii Mari
8. Zădăriciu

51. VEDEA
1. **Vedea**

* Până la 7 apr. 2004 a avut grafia Izvoarele.
** Satul Comasca a fost reînființat la 13 dec. 2006.

GIUVALA → Bran (2).

GIUVĂRĂȘTI, com. în jud. Olt, formată dintr-un sat, situată în SE Câmpiei Romanați, pe cursul inf. al Oltului; 2 456 loc. (1 ian. 2011): 1 182 de sex masc. şi 1 274 fem. Expl. de balast. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreț, legume (în solarii) ş.a. Biserica „Sfântul Nicolae" (1857, reparată şi restaurată pictura în 1962).

GLAVACIOC 1. Râu, afl. stg. al Câlniştei; 132 km. Izv. din Câmpia Găvanu-Burdea, din arealul com. Mozăceni, jud. Argeş, şi trece prin oraşul Videle. Are debit semipermanent.

2. Mănăstirea ~ → Ștefan cel Mare (1).

GLĂVĂNEȘTI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 5 sate, situată în S Colinelor Tutovei, la confl. râului Zeletin cu Apa Neagră; 3 425 loc. (1 ian. 2011): 1 706 de sex masc. şi 1 719 fem. Expl. de gaze naturale. Două mori de cereale; presă de ulei comestibil. Țesăturile țărăneşti pentru interior (covoare moldoveneşti) au cunoscut o maximă dezvoltare în a doua jumătate a sec. 19 şi începutul sec. 20. În satul Glăvăneşti, atestat documentar la 24 iul. 1428 cu numele *Sănăteşti* (din 1528 poartă numele actual), se află o biserică din 1816; satul Frumuşelu este menționat documentar, prima oară în 1428, iar Putredeni în 1507.

GLĂVILE, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 5 sate, situată în Piem. Oltețului, pe cursul superior al râului Pesceana; 2 265 loc. (1 ian. 2011): 1 128 de sex masc. şi 1137 fem. Expl. de argilă, de nisip şi pietriş. Pomicultură. Bisericile din lemn cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (1782) şi „Sfântul Nicolae" (1847), în satul Olteanca; biserica de zid, cu hramul „Sfântul Dumitru" (1882), în satul Jaroştea.

GLIMBOCA, com. în jud. Caraş-Severin, formată dintr-un sat, situată în V Culoarului Bistra, la poalele de NV ale Muntelui Mic şi cele de SV ale M-ților Poiana Ruscăi, la confl. râului Glimboca cu Bistra; 1 914 loc. (1 ian. 2011): 908 de sex masc. şi 1 006 fem. Expl. de andezit, de bazalt şi de tufuri andezitice. Expl. şi prelucr. lemnului (parchet). Colectarea ciupercilor şi a fructelor de pădure. Centru pomicol. În satul Glimboca, atestat documentar în 1370, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1790–1794).

GLINA, com. în jud. Ilfov, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Bucureştiului, pe râul Dâmbovița; 7 224 loc. (1 ian. 2011): 3 532 de sex masc. şi 3 692 fem. Stație de c.f. (în satul Cățelu). Expl. de balast şi argilă. Producție de cărămizi şi țigle. Ferme de creştere a bovinelor şi porcinelor. Abator. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, de cartofi, legume etc. Sere legumicole. Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997, com. **G.** a făcut parte din Sectorul Agricol Ilfov. Pe terit. com. **G.** au fost descoperite vestigii materiale din prima Epocă a bronzului (sec. 18–16 î.Hr.), care constituie cultura materială Glina (cunoscută şi sub numele de Glina III), cu o mare arie de răspândire în Muntenia, Oltenia şi SE Transilvaniei. Aşezările aparținând culturii materiale Glina sunt amplasate pe forme de relief apărate natural, cu bordeie simple, ceramică de calitate inferioară şi figurine feminine, masculine şi zoomorfe din lut ars. În satul Glina se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" construită în 1890 pe locul uneia din 1700, reparată în 1927, consolidată şi repictată în perioada 1993-2001.

GLOD, Depresiunea ~ → Drăgoiasa.

GLODEANU-SĂRAT, com. în jud. Buzău, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Săratei, pe râul Sărata; 4 291 loc. (1 ian. 2011): 2 130 de sex masc. şi 2 161 fem. Nod rutier. Morărit; produse de panificație. Presă de ulei comestibil. Legumicultură. În satul Glodeanu-Sărat, atestat documentar în anul 1500, se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1888-1890, pictată în 1904 de Grigore Constantinescu, consolidată şi renovată în 1978-1980 şi restaurată în 2010.

GLODEANU-SILIȘTEA, com. în jud. Buzău, alcătuită din 8 sate, situată în Câmpia Bărăganului; 3 958 loc. (1 ian. 2011): 1 901 de sex masc. şi 2 057 fem. Nod rutier. Puericultură. Colecție muzeală cu piese de arheologie, de istorie şi etnografie (în satul Cotorca), inaugurată în 1939 şi reorganizată în nov. 1982. În satul Glodeanu-Siliştea, menționat documentar, prima oară, în 1571, se află biserica „Sfântul Nicolae" (1854).

GLODENI 1. Com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 6 sate, situată în Subcarpații Ialomiței; 4 353 loc. (1 ian. 2011): 2 199 de sex masc. şi 2 154 fem. Stație de c.f. (în satul Lăculețe), inaugurată la 1 ian. 1890. Expl. de gips (în satul Lăculețe) şi de argilă. Pomicultură (meri, pruni, peri). În satul Glodeni se află biserica având dublu hram – „Sfântul Nicolae" şi „Sfânta Parascheva" (1868), iar în satul Lăculețe a existat mănăstirea cu acelaşi nume (de maici), cunoscută şi sub numele de *mănăstirea Doiceşti* (deoarece se afla în apropierea satului Doiceşti, jud. Dâmbovița) sau *schitul Păroaia* (după numele jupâniței Ecaterina, soția logofătului Pară, căreia oamenii îi spuneau Păroaia). Biserica mănăstirii Lăculețe, cu dublu hram – „Sfântul Nicolae" şi „Sfântul Prooroc Ilie", a fost zidită în anii 1645–1646 din inițiativa şi pe cheltuiala domnului Matei Basarab şi a soției sale Elina, pe pământul moştenit de voievod de la strămoşii lui. Primele donații au fost făcute acestei mănăstiri de către Matei Basarab şi de clucerul Tudor Doicescu. Biserica şi schitul Lăculețe (inițial a fost schit) au fost rectitorite de domnul Constantin Brâncoveanu în anul 1702, dar peste exact un secol, respectiv la 14 oct. 1802, biserica a fost ruinată de cutremurul devastator de la acea dată. Biserica a fost refăcută ulterior de Grigore Brâncoveanu, dar a fost zguduită din nou de cutremurul din 11 ian. 1838. Biserica a fost apoi reconstruită prin strădania clucerului Iancu Nedeianu din inițiativa şi pe cheltuiala Elisabetei Brâncoveanu, văduva banului Grigore Brâncoveanu. După secularizarea averilor mănăstireşti în 1863, mănăstirea Lăculețe a încetat să mai existe, biserica acesteia devenind biserica de mir a satului Lăculețe care are acelaşi statut şi în prezent. Biserica a fost reparată în 1898. Printre picturile murale interioare se remarcă tabloul votiv care-l înfățişează pe domnul Constantin Brâncoveanu în calitate de ctitor.

2. Com. în jud. Mureş, alcătuită din 5 sate, situată în E Colinelor Mădăraşului, pe râul Mureş, la confl. cu râul Şar; 3 865 loc. (1 ian. 2011): 1 931 de sex masc. şi 1 934 fem. Producție de băuturi alcoolice, de produse lactate şi de materiale de constr. În satul Glodeni, menționat documentar, prima oară, în 1263, se află biserica ortodoxă, din lemn, cu dublu hram „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" şi „Buna Vestire" (1783, consolidată în 1986) şi un conac (1872), azi sediul unui cămin-spital; în satul Păcureni, atestat documentar în 1322, există o biserică din sec. 15, cu transformări din 1907–1908 şi o biserică din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 18); în

satul Moişa, atestat documentar în 1256, se află o biserică din lemn din sec. 14.

GLOGOVA, com. în jud. Gorj, alcătuită din 5 sate, situată în NV Dealurilor Jiului, pe râul Motru; 1 859 loc. (1 ian. 2011): 926 de sex masc. şi 933 fem. Reşed. com. este satul *Iormăneşti.* Fabrică de cărămizi. Centru de ceramică populară cu cromatică variată. Pomicultură; viticultură; apicultură. Creşterea melcilor. Zăcăminte de cărbune inferior şi de ape geotermale. În satul Glogova se află o culă (sec. 17–18), cu ziduri groase de 1,5 m, dominate de numeroase metereze, care a aparţinut familiei Glogoveanu şi biserica „Sfântul Nicolae", ctitorie din 1730–1732 a lui Matei şi Ioniţă Glogoveanu, cu picturi murale din 1764. În satul Cleşneşti există biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1864).

GLOGOVĂŢ → Vladimirescu.

GOALA → 1. Valea Măcrişului.
2. → Vedea (4).

GODEANU 1. Masiv muntos situat în partea de V a Carpaţilor Meridionali, la SV de M-ţii Retezat, între râurile Lăpuşnic la N-NE şi Cerna la E, M-ţii Cernei la S-SV şi aliniamentul văilor Râu Rece şi Râu Şes la V. Alcătuit din formaţiuni cristalino-mezozoice (gnaisuri, paragnaisuri, magmatite). Prezintă culmi netede, cu înclinare către E-SE, fragmentate de văi adânci, cu o largă dezvoltare a platformei de eroziune Borăscu, cu nenumărate forme de relief glaciar (circuri şi văi glaciare). Are 21 de vârfuri peste 2 000 m alt. (Gugu, Godeanu, Borăscu ş.a.). Alt. max.: 2 291 m (vf. Gugu). O caracteristică importantă a acestui masiv o reprezintă existenţa celor trei suprafeţe de eroziune (de denudare), bine individualizate, etajate la diferite altitudini absolute şi studiate prima dată de către geograful francez Emm. de Martonne: *Suprafaţa Borăscu* (numită astfel după vf. Borăscu de 2 158 m alt.) se află la o altitudine absolută cuprinsă între 1 800 şi 2 000 m, având o extindere redusă, dar se remarcă printr-o netezime evidentă; *Suprafaţa Râu Şes* (numită astfel după râul omonim) se menţine la nivelul de 1 400–1 600 m alt.; *Suprafaţa Gornoviţa,* redusă ca extindere, se prezintă ca o prispă situată la 800–1 300 m alt., tivind marginile masivului montan. Pantele masivului **G.** sunt acoperite cu păduri de molid şi de fag în amestec cu brad (până la 1 700–1 800 m alt.), iar la peste 1 800 m alt. există ample păşuni alpine. Important nod hidrografic (de aici izv. râurile Rodocheasa, Ivan, Balmez, Râu Şes, Olanu ş.a.). Păstorit. Obiectiv turistic.

2. Vârf în partea centrală a masivului Godeanu, constituit din şisturi cristaline. Alt. max.: 2 229 m. De sub acest vârf izv. Râu Şes. Acoperit cu păşuni alpine.

3. Com. în jud Mehedinţi, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Mehedinţi, pe cursul superior al râului Topolniţa; 665 loc. (1 ian. 2011): 318 de sex masc. şi 347 fem. Fabrică de var. În satul Păuneşti se află o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Dimitrie" (1835, reparată în 1884), iar în satul Godeanu există biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1862-1864) şi biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Voioevozi" (1783-1786) construită în satul Obârşia Cloşani şi mutată aici la inceputul sec. 20. În perimetrul satului Marga există Peştera Topolniţa (→).

GODENI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 5 sate, situată la poalele de S ale Dealului Ciocanu (Muscelele Argeşului), pe dr. Râului Târgului; 3 092 loc. (1 ian. 2011): 1 515 de sex masc. şi 1 577 fem. Expl. de lignit. Producţie de ambalaje din lemn, din hartie şi carton. Pomicultură (meri, pruni, peri). Cămin cultural (1931). Bisericile cu hramurile „Naşterea Maicii Domnului" (1875–1880) şi „Sfântul Nicolae" (1911), în satele Coteşti şi Capu Piscului. În satul Godeni, atestat documentar la 10 febr. 1461, se află o biserică din 1625 (reparată în 1797).

GODINEŞTI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 7 sate, situată în Depr. Subcarpatică Olteană, pe râul Tismana; 2 212 loc. (1 ian. 2011): 1 076 de sex masc. şi 1 136 fem. În satul Arjoci se află biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1778–1779). În satul Godineşti există biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1912)

GOGOŞARI, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Burnas, pe râul Parapanca; 1 970 loc. (1 ian. 2011): 950 de sex masc. şi 1 020 fem. Ferme de creştere a porcinelor şi ovinelor (în satul Izvoru). Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ, de legume etc. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **G.** a făcut parte din jud. Ilfov. Pe terit. satului Drăghiceanu, au fost descoperite urmele unei aşezări Neolitice aparţinând culturii materiale Dudeşti (milen 5–4 î.Hr.), în care s-a găsit ceramică brun închis, modelată cu mâna, decorată cu motive meandrice, iar pe terit. satului Izvoru au fost identificate două necropole, una din sec. 3–4 şi alta din sec. 6–7 în care s-au găsit ceramică fină cenuşie (în special urcioare cu gura trilobată), piepteni, fibule din argint, mărgele din chihlimbar, pahare din sticlă ş.a. Bisericile cu hramurile „Sfânta Treime" (1849, refăcută în 1932), „Sfântul Nicolae" (1886) şi „Sfântul Nicolae" (1922), în satele Gogoşari, Izvoru şi Răleşti.

GOGOŞU 1. Com. în jud. Dolj, alcătuită din 3 sate, situată în Piem. Bălăciţei, pe râul Raznic; 732 loc. (1 ian. 2011): 358 de sex masc. şi 374 fem.

2. Com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Blahniţei, în lunca şi pe terasele de pe stg. Dunării, la confl. râului Blahniţa cu Dunărea; 4 422 loc. (1 ian. 2011): 2 199 de sex masc. şi 2 223 fem. În arealul com. **G.**, între satul Ostrovu Mare, situat pe malul de V al ins. Ostrovu Mare şi localit. Mihailovac, de pe malul sârbesc al Dunării, se află hidrocentrala Porţile de Fier II, rod al colaborării dintre România şi Iugoslavia, dată în folosinţă în 1986, cu o putere instalată de 216 MW, respectiv opt hidroagregate cu turbine de tip bulb cu o putere de 27 MW fiecare. Hidrocentrala a fost retehnologizată parţial în anul 2004, iar în anul 2008 a început o altă etapă de retehnologizare cu o durată de cinci ani. Tot aici, între malul de E al ins. Ostrovu Mare şi malul românesc al Dunării a fost construită o hidrocentrală adiţională, dotată cu două turbine de 27 MW fiecare (în total 54 MW putere instalată), ce aparţine numai României. Lacul de acumulare, creat în spatele barajului, are o supr. de 40 000 ha şi un vol. de 800 mil. m^3. Prelucr. laptelui. Fermă de creştere a porcilor. Viticultură. Pescuit în regim natural. Pe terit. satului Balta Verde a fost descoperit un mare cimitir de incineraţie, aparţinând culturii materiale Gârla Mare (1500–1300 î.Hr.), în care s-au găsit urne piriforme, obiecte

Vedere din Munţii Godeanu

de cult, statuete feminine cu rochie în formă de clopot, figurine zoomorfe, podoabe din bronz, vârfuri de lance ş.a. Tot aici, pe Câmpul Deciului au fost identificate urmele unui castru roman de pământ (100 x 100 m) şi ale unei aşezări civile din sec. 2–3. În arealul satului Ostrovu Mare de pe ins. cu acelaşi nume (aflată în mijlocul cursului Dunării) au fost descoperite vestigiile unor aşezări aparţinând culturilor materiale Vinča-Turdaş (milen. 5–4 î.Hr.), Sălcuţa (milen. 4–3 î.Hr.), Coţofeni (2500–1800 î.Hr.) şi Glina (1800–1600 î.Hr.) cu un inventar bogat, constituit din urne, cu resturi de incineraţie, decorate cu motive spiralice cu semnificaţii de simbol solar, străchini-capac, figurine feminine cu rochie în formă de clopot, decorate cu motive spiralice incizate, figurine zoomorfe în formă de capră de munte sau pasăre de apă, decorate spiralic etc. În satul Gogoşu, atestat documentar în anul 1607, se află biserica „Sfântul Dumitru" (1856–1859), iar în satul Balta Verde, menţionat documentar în 1714, există biserica „Sfântul Nicolae" zidită în 1862, reparată în 1907 şi reconstruită în anii 1986-2000.

GOHOR, com. în jud. Galaţi, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Colinelor Tutovei cu Câmpia Tecuciului, pe râul Zeletin; 3 572 loc. (1 ian. 2011): 1 799 de sex masc. şi 1 773 fem. Viticultură; culturi de cereale. Fermă avicolă. Creşterea bovinelor şi a struţilor. Morărit; două prese de ulei comestibil; produse de panificaţie. În satul Gohor, întemeiat înainte de anul 1500 de căpitanul Gohol, cu numele *Otoväieşti*, dar atestat documentar în 1528, se află bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (1867-1868, refăcută după cutremurul din 10 nov. 1940) şi „Sfinţii Trei Ierarhi" (1934-1955).

GOICEA, com. în jud. Dolj, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Desnăţui, în lunca şi pe terasele de pe stg. Dunării, pe râul Desnăţui; 2 744 loc. (1 ian. 2011): 1 324 de sex masc. şi 1 420 fem. Nod rutier. Producţie de băuturi răcoritoare. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ, de legume etc. Pescuit în regim natural în apele Dunării şi ale lacului Bistreţ. Centru de prelucr. artistică a nuielelor de răchită (împletituri). Parc, inaugurat în 1962, în cadrul căruia se află un grup statuar, dezvelit în 1970, format din 3 statui care înfăţişează pe cele trei fete (Ciuta, *Goicea* şi Dulceana) ale unui cioban din Transilvania care s-a stabilit aici în jurul anului 1400 împreună cu familia. Legenda spune că denumirea actuală a localităţii a fost atribuită după numele fetei celei mai frumoase a ciobanului. În satul Goicea, atestat documentar la 4 apr. 1575, se află bisericile cu hramurile „Izvorul Tămăduirii", construită iniţial din lemn în anul 1800, iar apoi din cărămidă în 1862, demolată la începutul sec. 20 (deoarece era prea mică) şi reconstruită în 1912–1915 şi pictată de Gheorghe Baba, „Sfântul Gheorghe" (1945–1949) şi „Sfânta Parascheva" (zidită în 1956 pe locul uneia din 1848). Până la 7 apr. 2004, com. **G.** a avut în componenţă satul Cârna, care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

GOIEŞTI, com. în jud. Dolj, alcătuită din 12 sate, situată în zona Dealurilor Amaradiei, pe râul Amaradia; 3 082 loc. (1 ian. 2011): 1 503 de sex masc. şi 1 579 fem. Producţie de motoare, de generatoare şi de transformatoare electrice. În arealul satului Adâncata a fost descoperit (în 1908) un tezaur monetar alcătuit din 28 de monede getice din argint, datând din a doua jumătate a sec. 2 î.Hr. În satul Adâncata se află biserica „Sfântul Nicolae" (1806) şi un han (sec. 19); bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1743–1746), „Înălţarea Domnului" (1751–1753, cu picturi originare), „Sfântul Dumitru" (sec. 18, refăcută în 1974), „Sfântul Pantelimon" (1816) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1823), în satele Muereni, Gruiţa, Pometeşti, Goieşti şi Mălăeşti. În satul Goieşti a fost construită o biserică nouă (în anii 2003-2011) cu dublu hram - „Sfântul Gheorghe" şi „Sfântul Dumitru Izvorâtorul de Mir". Până în anul 2002, com. **G.** a avut în componenţă satul Zlătari care s-a depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

GOLĂEŞTI → Târgu Bujor.

GOLĂIEŞTI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 8 sate, situată în SE Câmpiei Jijiei Inferioare, în lunca şi pe terasele de pe dr. Prutului, pe cursul inf. al Jijiei, la graniţa cu Rep. Moldova; 4 110 loc. (1 ian. 2011): 2 022 de sex masc. şi 2 088 fem. Satul Golăieşti este menţionat documentar în 1488. Biserica „Sfântul Nicolae" (1774), în stil baroc, în satul Cilibiu.

GOLEŞTI 1. → Ştefăneşti (1).

2. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 11 sate, situată în N-NV Piem. Cotmeana, la poalele de N ale Dealului Negru, pe râul Sâminic; 2 706 loc. (1 ian. 2011): 1 341 de sex masc. şi 1 365 fem. Reşed. com. este satul *Popeşti*, atestat documentar în 1432. Bisericile cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (1747), „Sfântul Gheorghe" (1820) şi „Sfântul Nicolae" (1848), în satele Coasta, Poenița şi Drăgăneşti. În satul Goleşti există biserica „Sfânta Treime" (1646) şi conacul marelui vistiernic Stroe Leurdeanu (1641-1642), azi muzeu, în satul Opăteşti se află biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1767), iar în satul Vătăşeşti, biserica de zid cu dublu hram – „Buna Vestire" şi „Sfântul Ioan" (1805, cu fresce originare). Punct fosilifer.

3. Com. în jud. Vrancea, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Râmnicului, pe râul Milcov; 4 338 loc. (1 ian. 2011): 2 121 de sex masc. şi 2 217 fem. Producţie de lenjerie de corp, de plăci, folii şi tuburi din material plastic. Ferme de creştere a bovinelor şi păsărilor. Apicultură. În satul Goleşti există biserica „Naşterea Maicii Domnului" (1864).

GOLIA, Mănăstirea ~ → Iaşi (1).

GOLOGANU 1. Com. în jud. Vrancea, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Siretului Inferior; 3 313 loc. (1 ian. 2011): 1 662 de sex masc. şi 1 651 fem. Prelucr. laptelui; abator; moară de cereale. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume ş.a. Creşterea bovinelor. Com. **G.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satului Gologanu din com. Milcovul, jud. Vrancea.

2. Mănăstirea ~ → Cudalbi.

GOLOVIŢA, lagună marină situată în SV complexului lagunar Razim. Supr.: 119 km^2; ad. max.: 1,5 m. Comunică cu lacurile Zmeica şi Razim. În NE lagunei se află ins. Bisericuţa. Pescuit.

GORANU, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 4 sate, desfiinţată la 20 mai 1996. Cele 4 sate (Goranu, Feţeni, Lespezi, Săliştea), au devenit, după 1996, localit. componente ale municipiului Râmnicu Vâlcea. În localit. componentă Goranu se află ruinele unei biserici cu dublu hram – „Sfinţii Voievozi" şi „Sfântul Nicolae" (sec. 17), iar în localit. componentă Feţeni există biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1805). În arealul localit. componente Feţeni, pe valea pârâului Stăncioi, se află „Piramidele de pământ" (12 ha), declarate rezervaţie geologică şi geomorfologică (1966). În

Goranu. Piramidele de pământ de la Feţeni

această zonă, apele de şiroire, rezultate din ploi şi din topirea zăpezilor, au creat o mare varietate de forme prin dezgolirea unor strate, de vârstă Neogenă, alcătuite din pietrişuri, nisipuri marnoase şi marne. Apele de şiroire au format adâncituri de 10 m în versantul văii Stăncioi, creând imense forme cu aspect de tuburi de orgă, sau, altele, cu înfăţişarea unor dinţi de ferăstrău. Totodată, au mai rezultat şi unele masive piramidale de pământ, stâlpi şi muchii verticale, turnuri gigantice de 80 de m înălţime etc. Importat obiectiv turistic.

GORBAN, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 5 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe dr. Prutului, la confl. cu Jijia, la graniţa cu Rep. Moldova; 2 946 loc. (1 ian. 2011): 1 528 de sex masc. şi 1 418 fem. Moară de cereale. Prelucr. laptelui. Fermă piscicolă. Culturi de cereale; viticultură. Satul Gorban este menţionat documentar în 1820. În satul Gura Bohotin se află biserica „Pogorârea Duhului Sfânt" (1927), iar în satul Zberoaia există o biserică din 1820.

GORBĂNEŞTI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 8 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare, pe cursurile superioare ale râurilor Drislea şi Burla; 3 426 loc. (1 ian. 2011): 1 709 de sex masc. şi 1 717 fem. Producţie de tuburi din beton. Creşterea ovinelor şi bovinelor. Lac piscicol (în satul Viforeni). Culturi de cereale, de sfeclă de zahăr, legume, plante de nutreţ ş.a. Centru de ceramică populară. Biserică din lemn (1802).

GORGOTA, com. în jud. Prahova, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Gherghiţei, pe râul Prahova; 5 424 loc. (1 ian. 2011): 2 670 de sex masc. şi 2 754 fem. Staţie de c.f. (în satul Crivina), inaugurată la 13 sept. 1872. Nod rutier. Producţie de cărămizi, ţigle şi băuturi alcolice. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ, cartofi, legume ş.a. Vestigii din Epoca bronzului (ceramică neagră), din sec. 1 î.Hr. şi din sec. 3–4. Satul Gorgota este atestat documentar în 1740.

GORGOVA, lac de luncă în partea central-vestică a Deltei Dunării, situat pe interfluviul dintre braţul Sulina, la N, şi canalul Gura Litcov, la S. Supr.: 13,78 km^2; vol.: 13,8 mil. m^3. Piscicultură.

GORJ, judeţ situat în SV României, în NV Olteniei, pe cursul mijlociu al râului Jiu, între 44°58' şi 45°38' latitudine N şi între 22°06' şi 23°39' longitudine E, străjuit, la N, de „meterezele" M-ţilor Godeanu, Vâlcan şi Parâng, mărginit de jud. Hunedoara (N şi NV), Vâlcea (NE şi E), Dolj (SE), Mehedinţi (V şi SV) şi Caraş-Severin (NV). *Supr.:* 5 602 km^2 (2,35% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 376 090 loc. (1,76% din populaţia ţării), din care 185 837 loc. de sex masc. (49,4%) şi 190 253 loc. de sex fem. (50,6%). *Populaţia urbană:* 178 744 loc. (47,5%); *rurală:* 197 346 loc. (52,5%). *Densitatea:* 67,1 loc./km^2. *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 94,2% români (locul 1 pe ţară ca pondere), 2% rromi ş.a. *Reşed.:* municipiul Târgu Jiu. *Oraşe:* Bumbeşti-Jiu, Motru (municipiu), Novaci, Rovinari, Târgu Cărbuneşti, Tismana, Turceni, Ţicleni. *Comune:* 61. *Sate:* 411 (din care 35 aparţin oraşelor şi municipiilor). *Localit. componente ale oraşelor şi municipiilor:* 15.

Relief variat, cu trei trepte distincte ce coboară treptat de la N către S: în N şi NV se desfăşoară pantele sudice ale M-ţilor Parâng, Vâlcan şi Godeanu, iar în V-NV se extinde partea de NE a M-ţilor Mehedinţi. Zona montană ocupă 29% din supr. jud., având alt. ce depăşesc frecvent 1 800 m (vârfurile Parângu Mare 2 519 m, situat la limita cu jud. Hunedoara, reprezintă alt. max. de pe cuprinsul jud. **G.,** Tărtărău, 1 959 m, Straja 1 868 m, Oslea 1 946 m, Godeanu 2 229 m ş.a.), nenumărate urme ale glaciaţiei cuaternare (circuri şi lacuri glaciare, custuri, morene etc.) şi spectaculoase forme de relief carstic (cheile Oltetului, Runcului, Motrului şi Galbenei, peşterile Polovragi, Muierilor, Cloşani, Cioaca cu Brebenei, Gura Plaiului ş.a., câmpul de lapiezuri de la Runcu etc.). O caracteristică a masivelor Godeanu şi Parâng o constituie prezenţa celor trei suprafeţe de eroziune (de denudare), bine individualizate şi etajate la diferite altitudini absolute: *suprafaţa Borăscu* (numită astfel de către geograful francez Emm. de Martonne după vf. Borăscu – 2 158 m alt. din masivul Godeanu), aflată la 1 800–2 000 m alt., se prezintă sub forma unei suprafeţe reduse ca extindere, dar cu o netezime evidentă, care nivelează multe dintre culmile ce se desfac din vârfurile principale; *suprafaţa Râu Şes* (numită astfel de către Emm. de Martonne după râul cu acelaşi nume din masivul Godeanu), se menţine la 1 400–1 600 m alt.; *suprafaţa Gornoviţa,* redusă ca extindere, se prezintă ca o prispă situată la 800–1 300 m alt., tivind marginile masivelor montane. Zona subcarpaţilor Getici, extinsă în partea centrală a jud. **G.**, pe c. 34% din supr. acestuia, între râurile Olteţ, la E, şi Motru, la V, cuprinde *Depr. subcarpatică olteană*, aflată imediat sub poalele munţilor, închisă spre S de un şir de dealuri cu înălţimi de 400–550 m, axate pe anticlinale (dealurile Săcelu 563 m, Mâţa 543 m, Mogoş 486 m, Copăcioasa 433 m, Bălani 348 m, Stroieşti 400 m, Câmpu Fomii 375 m, Sporeşti 402 m ş.a.) şi *Depr. Târgu Jiu–Cărbuneşti,* constituită din lunci şi terase, situată între aliniamentul dealurilor subcarpatice care o despart de Depr. subcarpatică olteană, la N, şi Dealu Roşiei, Dealu lui Bran şi Dealu Bujorescu, la S; peste o treime din supr. jud. **G.** (respectiv 37%) este ocupată, în partea de S, de o porţiune a Piem. Getic, reprezentat prin subunităţile sale, respectiv, Dealurile Amaradiei (care aparţin Piem. Oltetului) şi Dealurile Jiului – alcătuite din culmi prelungi, cu alt. de 330–480 m, separate de văi largi, cu aspect de culoare depresionare.

Climă temperat-continentală, cu slabe influenţe mediteraneene şi cu aspecte locale determinate de prezenţa munţilor înalţi şi mijlocii, a dealurilor subcarpatice, a depresiunilor ş.a. Regimul climatic se caracterizează, în general, prin veri răcoroase, cu precipitaţii bogate, şi ierni friguroase (mai ales în sectorul montan), cu frecvente viscole şi strat de zăpadă stabil pe o perioadă îndelungată. În sezonul rece al anului, ţinuturile deluroase

sunt invadate adeseori de un aer mai cald, venit dinspre Marea Mediterană, provocând dezgheţul şi topirea stratului de zăpadă. Temp. medie anuală variază între 10,2°C în zonele depresionare (la Târgu Jiu), 6°C în reg. deluroase, 3,4°C pe munţii cu alt. mijlocii şi 0°C pe crestele munţilor înalţi. Temp. max. absolută (40,6°C) s-a înregistrat la Târgu Jiu (8 sept. 1946), iar minima absolută (–31°C), tot la Târgu Jiu (24 ian. 1942). Precipitaţiile medii anuale sunt repartizate neuniform, înregistrând creşteri substanţiale o dată cu altitudinea, respectiv 585 mm în lunca Jiului, 753 mm în arealele depresionare, 925 mm în zona dealurilor subcarpatice şi peste 1 200 mm pe culmile montane înalte. Vânturile, puternic influenţate de formele de relief, bat cu o frecvenţă mai mare dinspre N (14%), în zona depresionară, la Târgu Jiu (canalizat pe această direcţie prin intermediul Văii Jiului), şi dinspre NV (25%), pe crestele înalte ale munţilor. Vitezele medii anuale ale vânturilor oscilează între 1,6 şi 3,2 m/s în depresiuni şi între 4,0 şi 7,0 m/s în zonele montane înalte. În perimetrul jud. **G.** se remarcă (în special în Depr. Târgu Jiu) o accentuată stare de calm atmosferic (frecvenţa medie anuală a calmului la Târgu Jiu este de 53,2%), datorată atât adăpostului creat de unităţile de relief înconjurătoare, marcată de o climă mai blândă, cât şi ca urmare a unor influenţe mediteraneene. Acest fapt determină ca în zona Tismana–Pocruia, de la poalele M-ţilor Vâlcan, să se dezvolte pe supr. compacte arborete de castan comestibil, declarate rezervaţii naturale.

Reţeaua hidrografică de pe terit. jud. **G.**, cu o densitate medie de 0,5 km/km^2, aparţine unui singur bazin colector, Jiul (cu excepţia a două sectoare de vale din zona de izvoare – respectiv Olteţ, cu o lungime de 30 km, unde formează chei sălbatice, de o rară frumuseţe, în NE jud. **G.**, şi Cerna, în NV pe o lungime de 24 km) care adună apele afluenţilor săi de pe o supr. de peste 4 000 km^2. În drumul său median prin jud. **G.**, Jiul străbate aceste meleaguri de la N la S, pe o distanţă de 133 km, primind numeroşi afl. pe partea dr. (Bratcu, Porcu, Şuşiţa, Jaleş, Runcu, Bistriţa gorjană, Tismana, Jilţu, Motru ş.a.) şi pe stg. (Polatiştea, Sadu, Amaradia, Zlastu, Cioiana, Gilort ş.a.). Extremitatea SE a jud. **G.** este drenată de un alt râu, mai mare, cu numele de Amaradia, care se varsă tot pe stg. Jiului, dar pe terit. jud. Dolj, în aval de com. Işalniţa. Lacurile naturale sunt de origine glaciară şi se află mai cu seamă în masivul Parâng, iar cele antropice au fost construite în scop energetic (lacurile Motru, Cerna sau Valea lui Ivan ş.a.) sau pentru atenuarea viiturilor şi combaterea inundaţiilor (lacul Ceauru →).

Vegetaţia naturală prezintă o etajare clară, de la S la N şi cuprinde peste 2 000 de specii de plante superioare. Etajul pădurilor de foioase, extins în zona dealurilor subcarpatice şi piemontane, ce depăşesc 200–300 m, cât şi pe pantele munţilor, până la c. 1 600 m, este reprezentat mai întâi prin păduri de cer (*Quercus cerris*) şi gârniţă (*Quercus frainetto*) sau păduri de cer şi de gorun (*Quercus petraea*), ce alternează cu pajişti secundare şi cu terenuri cultivate. În interiorul acestor păduri se dezvoltă unele elemente termofile, printre care mojdreanul (*Fraxinus ornus*), curpenul de pădure (*Clematis vitalba*), iedera (*Hedera helix*), *Rosa micrantha* ş.a. În continuarea acestui prim etaj al pădurilor de foioase, între 300 şi c. 1 600 m alt., se extind pădurile de amestec: gorun cu carpen (*Carpinus betulus*), uneori şi cu cer sau gârniţă; păduri de fag (*Fagus silvatica*) în amestec cu carpen; păduri de fag în amestec cu brad (*Abies alba*) şi molid (*Picea abies*). Datorită unor condiţii climatice locale, cu uşoare influenţe mediteraneene, pe stâncăriile calcaroase cu expunere sudică ale M-ţilor Vâlcan şi Mehedinţi se dezvoltă o serie de specii termofile, printre care alunul turcesc (*Corylus colurna*), liliacul sălbatic (*Syringa vulgaris*), scumpia (*Cotinus coggygria*), ghimpele (*Ruscus aculeatus*). În bazinul Sohodolului apare izolat pinul negru (*Pinus nigra* ssp. *banatica*) ş.a. Local, la poalele şi la adăpostul M-ţilor Vâlcan, în zona Tismana–Pocruia, aceleaşi condiţii microclimatice, cu influenţe mediteraneene, permit dezvoltarea în condiţii optime a castanului comestibil (*Castanea vesca*). Etajul pădurilor de molid (*Picea abies*) ocupă supr. restrânse pe versanţii munţilor înalţi, între 1 600 şi 1 900 m alt. Pe latura sudică a M-ţilor Vâlcan şi Godeanu şi în M-ţii Mehedinţi, etajul molidului lipseşte, fagul ridicându-se până la limita actuală a pădurii spre golul de munte. Etajul subalpin, extins la peste 1 800 m alt., este format din pajişti alcătuite din ţăpoşică (*Nardus stricta*), iarba stâncilor (*Agrostis rupestris*), păruşcă (*Festuca supina*), unghia păsării (*Viola declinata*) ş.a., ce alternează cu tufişuri de jneapăn (*Pinus mugo*), ienupăr (*Juniperus communis ssp. nana*), smirdar (*Rhododendron kotschyi*), afin (*Vaccinium myrthillus*), merişor (*Vaccinium vitis idaea*), *Brukenthalia spiculifolia*. Etajul alpin se întâlneşte numai pe mici suprafeţe în M-ţii Godeanu şi Parâng, fiind reprezentat de pajişti de coarnă (*Carex curvula*) şi de rugină (*Juncus trifidus*) ş.a.

Fauna este diversă şi bogată în specii, elementele predominante fiind cele de pădure, reprezentate prin urşi, mistreţi, căpriori, jderi, cerbi, pisici sălbatice, cocoşi de munte, veveriţe, râşi, huhurezi etc. În partea de V a jud. **G.** se remarcă o pătrundere abundentă a unor elemente faunistice aparţinând biocenozelor mediteraneene, printre care: vipera cu corn (*Vipera ammodytes*), broasca ţestoasă de uscat (*Testudo graeca*), scorpionul (*Euscorpius carpathicus*), călugăriţa (*Scolopendra cingulata*) ş.a. Fauna alpină are ca element dominant şi caracteristic – capra neagră (*Rupicapra rupicapra*), declarată monument al naturii şi ocrotită de lege. Apele râurilor de deal şi de munte sunt bogate în păstrăv, lipan, scobar, clean, mreană, crap, ştiucă ş.a.

Resurse naturale: lignit, identificat în 17 strate productive, exploatabil la suprafaţă, în bazinele Motru (la Horăşti, Leurda, Motru, Ploştina, Lupoaia, Roşiuţa) şi Rovinari (Urdari, Mătăsari, Roşia-Jiu, Rovinari, Gârla, Beterega, Cicani ş.a.), antracit (Schela), petrol (Ţicleni, Turburea, Bustuchin, Bâlteni, Albeni, Scoarţa, Logreşti ş.a.), gaze naturale (Ţicleni, Hurezani, Logreşti, Bibeşti, Bustuchin), grafit (Baia de Fier, Polovragi), dolomit (Tismana), calcar (Suseni, Gureni), granit (Meri), marne (Bârseşti), argilă refractară (Schela, Viezuroiu), izvoare cu ape minerale (Săcelu), serpentină (Pocruia), balast (Teleşti, Bărbăteşti, Târgu Cărbuneşti, Ţânţăreni ş.a.); în anul 2007 pădurile ocupau 274 711 ha.

Istoric. Cele mai vechi urme de locuire (unelte şi obiecte din silex) pe terit. actual al jud. **G.** datează din Paleoliticul mijlociu şi au fost descoperite în Peştera Muierilor de lângă Baia de Fier. Descoperirea unor vestigii de edificii şi a unor inscripţii vechi atestă prezenţa elementelor dac şi roman pe aceste meleaguri. Astfel, în zona Cheilor Olteţului, pe muntele Padeş, a existat o puternică cetate geto-dacă (sec. 2–1 î.Hr.). Din perioada stăpânirii romane au fost identificate urmele castrelor de la Bumbeşti-Jiu (unde îşi avea sediul *Cohorta a IV-a, Cypria*) şi Săcelu, precum şi numeroase valuri de pământ şi ziduri de împrejmuire a unor cetăţi (Pleşa, Săcelu, Glodeni, Vârţ). Nenumărate

vestigii ale unor aşezări omeneşti din epoca daco-romană (Suseni, Boroşteni, Băleşti, Bârseşti, Brădiceni, Topeşti ş.a.) au fost descoperite în apropierea drumului strategic care lega municipul Drobeta (azi Drobeta-Turnu Severin), pe Dunăre, cu municipiul Apulum (azi Alba Iulia), trecând peste Carpaţi, prin pasul Vâlcan. De altfel, izvoarele cu ape minerale de la Săcelu erau cunoscute şi folosite ca ape tămăduitori de către romani, aici descoperindu-se, în zilele noastre, câteva monumente dedicate zeului Esculap (Asclepios) şi zeiţei Hygieia – fiica (sau soţia) lui Asclepios – consideraţi zei tămăduitori sau zei ai sănătăţii. După retragerea armatelor şi a administraţiei romane din Dacia (în perioada 271–275), populaţia autohtonă a continuat să viеţuiască neîntrerupt pe aceste meleaguri, în aşezări compacte. Printre vechile aşezări omeneşti consemnate în hrisoavele sec. 14 se numără Tismana, Pocruia, Topeşti, Ungureni de Jiu, Vălari, Dăbăceşti pe Jaleş (azi Runcu), Groşani (azi Vânăta), Băleşti, Turcineşti, Fărcăşeşti, Roşia-Jiu, Văgiuleşti ş.a. Istoricii au ajuns la concluzia că, în sec. 13, pe aceste locuri se întindea *Ţara Litua* (menţionată documentar, prima oară, în 1247), condusă de voievodul Litovoi, care stăpânea ambii versanţi ai Carpaţilor. Mănăstirea Tismana (→), ridicată în anii 1375–1378 prin osârdia călugărului Nicodim, cu sprijinul domnului Vladislav I (Vlaicu), care a şi înzestrat-o, a jucat un rol important de-a lungul veacurilor, ca principal lăcaş de cult, ca şcoală, spital şi cetate. Domeniul mănăstirii Tismana cuprindea, în sec. 14–15, peste 30 de sate din Oltenia (cel mai mare din Ţara Românească), dintre care cea mai mare parte erau localizate în limitele actuale ale jud. **G.** În sec. 16, numărul aşezărilor omeneşti menţionate documentar se dublează faţă de sec. 15, iar în sec. următoare acestea se înmulţesc necontenit. Jud. **G.**, însă, apare ca unitate ad-tivă, cu această denumire, la sf. sec. 15 (până la acea dată făcuse parte din jud. Jaleş, menţionat documentar, prima dată, la 3 oct. 1385, într-un act emis de domnul Dan I, iar ultima menţiune scrisă a jud. Jaleş datează din 20 oct. 1444). Denumirea de Gorj, cu care apare acest ţinut la sf. sec. 15, se pare că derivă din slavonă (Gornîi-Jiu = Jiul de Munte sau Jiul de Sus), dar ca unitate ad-tivă de sine stătătoare s-a definit la începutul sec. 20 – formă sub care s-a menţinut, aproximativ în cadrul aceloraşi limite, până în 1950, când regimul comunist a înfăptuit reorganizarea ad-tiv teritorială a ţării (regiuni şi raioane), terit. actual al jud. **G.** fiind inclus în regiunea Oltenia, cu 5 raioane. Prin Legea nr. 2 din 17 febr. 1968, privind organizarea administrativă a teritoriului României, a fost reînfiinţat jud. **G.**

Economia jud **G.** se caracterizează printr-o structură industrial-agrară. După 1989 a avut loc trecerea treptată de la o economie planificată, la o economie de piaţă.

Industria se caracterizează prin preponderenţa ramurilor extractivă (cărbuni, ţiţei, gaze naturale, mat. de constr. etc.), constr. de maşini şi prelucr. metalelor, alim., mat. de constr. ş.a. Pr. produse finite realizate de către industria gorjană sunt: energie electrică (termocentralele de la Turceni, 2 640 MW, Rogojel 1 720 MW, Rovinari 1 390 MW, centrala electrică şi de termoficare de la Târgu Jiu, hidrocentralele de la Novaci şi din complexul hidroenergetic Cerna–Motru–Tismana), utilaje miniere (Motru, Târgu Jiu, Rovinari, Bâlteni), maşini-unelte pentru presare şi forjare, articole tehnice din cauciuc şi cauciuc regenerat (Târgu Jiu), maşini-unelte şi frigidere cu compresor (Bumbeşti-Jiu), mat. de constr. (ciment, var, cărămidă, tuburi de azbociment etc.) la Bârseşti, Târgu Jiu, Târgu Cârbuneşti, Ţânţăreni, mobilă, cherestea, parchete, plăci aglomerate din lemn ş.a. (Târgu Jiu, Novaci, Baia de Fier, Bumbeşti-Jiu, Tismana, Padeş, Peştişani), confecţii (Târgu Jiu, Tismana, Padeş, Motru, Târgu Cărbuneşti), tricotaje (Motru), sticlărie pentru menaj (Târgu Jiu), produse alim. (preparate din carne şi lapte, produse zaharoase, vin, bere, alcool, ţigarete ş.a.) la Târgu Jiu, Bumbeşti-Jiu, Bumbeşti-Piţic, Motru, Novaci, Târgu Cărbuneşti, Bengeşti, Arcani, Bărbăteşti, Padeş ş.a. Un loc aparte în economia sătească a jud. **G.** îl ocupă meşteşugurile tradiţionale, reprezentate prin prelucr. lutului (Glogova, Arcani, Stroieşti, Urecheşti, Peşteana-Jiu ş.a.), cioplitul şi sculptatul lemnului (Suseni, Runcu, Albeni, Baia de Fier, Polovragi, Hobiţa ş.a.) – îndeletnicire care l-a influenţat mult pe marele sculptor Constantin Brâncuşi, originar din acest judeţ, de la Hobiţa, dulgheritul şi confecţionarea uneltelor, a mobilierului şi a obiectelor casnice, prelucr. firelor textile ş.a.

Agricultura, ocupaţie cu îndelungată tradiţie în jud. **G.,** dispune de o însemnată supr. agricolă (242 879 ha, la sf. anului 2007, ceea ce reprezintă 43,3% din supr. jud. **G.**), din care, ponderea cea mai mare (40,8%, respectiv 99 045 ha) revine terenurilor arabile, urmate de păşuni (89 169 ha) şi fâneţe naturale (42 383 ha), livezi şi pepiniere pomicole (8 038 ha), vii şi pepiniere viticole (4 244 ha). În acelaşi an, terenurile arabile erau ocupate de culturi de porumb (53 227 ha), grâu şi secară (16 445 ha), legume (5 717 ha), plante de nutreţ (5 263 ha), cartofi, orz şi ovăz ş.a. În cadrul jud. **G.** se remarcă un uşor echilibru, respectiv o mică diferenţă între valoarea producţiei agricole vegetale (425 703 000 lei, în anul 2007) şi producţia agricolă animală (446 383 000 lei). Pomicultura, în cadrul căreia predomină prunii, merii, perii, nucii ş.a.,

cu extindere mare în zonele deluroase, formează bazine pomicole compacte în arealele localit. Bârseşti, Turcineşti, Dobriţa, Săcelu, Dăneşti, Bălăneşti, Tismana ş.a. Sectorul zootehnic, în cadrul căruia o pondere tot mai mare (peste 99,5%) revine crescătorilor particulari de animale, cuprindea, la începutul anului 2008, efective însemnate de bovine (73 922 capete), în special din rasele Bălţata românească şi Sura de stepă, porcine (226 347 capete), mai ales din rasele Mangaliţa şi Marele alb, ovine (110 620 capete), predominant din rasele Ţurcană şi Ţigaie, caprine (19 005 capete – în întregime în sectorul particular), cabaline (15 502 capete). Avicultură (2 753 948 capete); apicultură (33 769 familii de albine); sericicultură.

Căile de comunicaţie. La sf. anului 2007, lungimea reţelei feroviare însuma 239 km (în totalitate electrificate), cu o densitate de 42,7 km/1 000 km^2 de teritoriu, iar cea a drumurilor publice, 2 230 km (din care 721 km modernizate), cu o densitate de 39,8 km/100 km^2 de teritoriu (superioară mediei pe ţară, care este 33,9 km/100 km^2 de teritoriu). Un loc însemnat în transportul feroviar îl ocupă tronsonul de cale ferată Bumbeşti–Livezeni (30 km lungime, 38 de tunele, 25 de viaducte şi 10 poduri), prin defileul Jiului, realizat în mare măsură cu ajutorul brigăzilor voluntare de tineret şi dat în folosinţă în 1948, care leagă sudul ţării (respectiv Oltenia) cu bazinul carbonifer Petroşani. În cadrul reţelei de drumuri, o importanţă remarcabilă o au Drumul European E 79 – Oradea–Beiuş–Deva–Petroşani (apoi prin defileul Jiului, însoţind calea ferată) – Târgu Jiu–Craiova–Calafat, cât şi Drumul Naţional alpin Novaci–Oaşa–Sebeş (150 km) peste crestele M-ţilor Parâng, prin pasul Urdele (1 950 m alt.), care asigură legăturile rutiere între Oltenia şi Transilvania pe variante mult mai scurte.

Învăţământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, reţeaua unităţilor de învăţământ din perimetrul jud. **G.** cuprindea şapte grădiniţe de copii, cu 13 081 copii înscrişi şi 670 cadre didactice, 73 şcoli generale (învăţământ primar – clasele 1–4 şi gimnazial – clasele 5–8), cu 36 100 elevi şi 2 678 cadre didactice, 34 de licee, cu 19 773 elevi şi 1 346 profesori, o şcoală profesională, cu 4 076 elevi şi 115 profesori, o universitate de stat – „Constantin Brâncuşi" (înfiinţată la Târgu Jiu, în 1991), cu şapte facultăţi, 7 106 studenţi şi 146 profesori. Manifestările culturale şi de artă se desfăşoară în cadrul celor 12 case de cultură, 140 de cămine culturale, un cinematograf, un teatru („Elvira Godeanu", la Târgu Jiu), nouă muzee, 240 de biblioteci, cu 2 588 000 vol., nenumărate formaţii corale şi de dansuri, ansambluri folclorice, tarafuri şi orchestre de muzică populară, fanfare etc. Activitatea sportivă se desfăşoară în cele 41 de secţii sportive, cu 1 250 sportivi legitimaţi, 82 antrenori şi 63 arbitri.

Ocrotirea sănătăţii. La sf. anului 2007, reţeaua unităţilor sanitare cuprindea opt spitale, cu 2 165 paturi, revenind un pat de spital la 176 locuitori, patru dispensare, 94 cabinete stomatologice, 82 de farmacii şi puncte farmaceutice, un sanatoriu (la Dobriţa, com. Runcu) ş.a. În acelaşi an, asistenţa medicală era asigurată de 580 medici (1 medic la 658 locuitori), 96 medici stomatologi (1 medic stomatolog la 658 locuitori) şi 2 020 cadre medicale cu pregătire medie.

Turism intens legat de varietatea condiţiilor naturale, în cadrul cărora se detaşează neunumărate frumuseţi (defileul Jiului, săpat între M-ţii Parâng şi Vâlcan, în lungul căruia se desfăşoară calea ferată şi şoseaua naţională; cheile Olteţului, Runcului, Corcoaiei ş.a., peşterile Polovragi, Muierilor, Cloşani, lacurile glaciare ş.a.), de vestigiile arheologice (castrul de la Bumbeşti-Jiu, aşezările daco-romane de la Suseni, Bârseşti, Boroşteni ş.a.), de trecutul istoric (Câmpia Padeşului – loc unde, la 23 ian. 1821, Tudor Vladimirescu a citit Proclamaţia prin care chema poporul la luptă împotriva nedreptăţilor sociale), de numeroasele obiective arhitectonice (mănăstirile Tismana şi Polovragi, schitul Lainici, bisericile din lemn din Drăguţeşti, Bibeşti, Turburea, culele de la Curtişoara, Pojogeni, Groşerea ş.a.) şi de artă, între care se detaşează operele monumentale ale lui Constantin Brâncuşi de la Târgu Jiu (→), de muzeele etnografice şi memoriale (Curtişoara, Bărbăteşti, Seaca, Vladimir, Hobiţa celebrului Brâncuşi ş.a.), precum şi de datinile, obiceiurile, tradiţiile, portul gorjenesc şi mai ales de originalitatea şi specificul ornamentaţiei în lemn sculptat, prezente la mai toate construcţiile ţărăneşti (case şi porţi, biserici din lemn etc.). O atracţie deosebită o prezintă staţiunea balneoclimaterică Săcelu (→) şi numeroase rezervaţii naturale: arboretele de castan comestibil de la Tismana, Pocruia, Polovrogi ş.a.; tufărişul de alun turcesc de la Tismana (Cotu cu aluni) şi Gorganu (din M-ţii Mehedinţi); masivul Piatra Cloşanilor, cu relief carstic, cu arborete de fag cu elemente termofile şi cu tufărişuri de liliac care se dezvoltă până la 1 400 m alt.; pădurea Botorogi de lângă Târgu Jiu; izbucul de la Isvarna ş.a. De altfel, întreaga regiune a jud. **G.** se integrează într-o zonă turistică mult mai vastă, cunoscută sub numele generic de Nordul Olteniei. Pentru satisfacerea nevoilor de cazare turistică, jud. **G.** dispunea, în anul 2007, de 1 439 de locuri în 13 hoteluri, o cabană, trei pensiuni turistice urbane şi 21 de pensiuni turistice rurale etc. Indicativ auto: *GJ*.

Localităţile jud. Gorj

(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii	*Localit. componente al municipiilor*	*Satele care aparţin municipiilor*
1. MOTRU (f. 1966)	1. Dealu Pomilor 2. Horăşti 3. Însurăţei 4. Leurda (1406) 5. Ploştina (1385)	1. Lupoiţa 2. Râpa 3. Roşiuţa
2. TÂRGU JIU (1406)	1. Bârseşti 2. Drăgoeni 3. Iezureni	

4. Polata
5. Preajba Mare
6. Romaneşti
7. Slobozia
8. Ursaţi

II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*	*Sate care aparţin oraşelor*
1. BUMBEŞTI-JIU (1696)		1. Curtişoara (1385) 2. Lăzăreşti 3. Pleşa 4. Tetila
2. NOVACI (1502)		1. Berceşti 2. Hirişeşti 3. Pociovalıştea 4. Siteşti
3. ROVINARI	1. Vârţ	
4. TÂRGU CĂRBUNEŞTI (1480)		1. Blahniţa de Jos 2. Cărbuneşti-Sat 3. Cojani 4. Creţeşti 5. Curteana 6. Floreşteni 7. Măceşu 8. Pojogeni 9. Rogojeni 10. Ştefăneşti
5. TISMANA (sec. 14)		1. Celei 2. Costeni 3. Gornoviţa 4. Isvarna 5. Pocruia (sec. 14) 6. Racoţi 7. Sohodol (sec. 14) 8. Topeşti 9. Vâlcele 10. Vânăta
6. TURCENI (1499)	1. Jilţu	1. Gârbovu 2. Murgeşti 3. Strâmba-Jiu 4. Valea Viei
7. ŢICLENI (1597)		

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. ALBENI	1. **Albeni** (1486) 2. Bârzeiu de Gilort 3. Bolboceşti 4. Doseni 5. Mirosloveni 6. Pruneşti
2. ALIMPEŞTI	1. **Alimpeşti** 2. Ciupercenii de Olteţ 3. Corşoru 4. Nistoreşti 5. Sârbeşti
3. ANINOASA	1. **Aninoasa** 2. Bobaia 3. Costeşti 4. Groşerea 5. Sterpoaia
4. ARCANI	1. **Arcani** 2. Câmpofeni 3. Sănăteşti 4. Stroieşti
5. BAIA DE FIER	1. **Baia de Fier** (1480) 2. Cernădia
6. BĂLĂNEŞTI	1. **Voiteştii din Vale**

2. Bălăneşti
3. Blidari
4. Cânepeşti
5. Glodeni
6. Ohaba
7. Voiteştii din Deal

7. BĂLEŞTI

1. **Băleşti**
2. Ceauru
3. Corneşti
4. Găvăneşti
5. Rasova
6. Stolojani
7. Tălpăşeşti
8. Tămăşeşti
9. Voinigeşti

8. BĂRBĂTEŞTI

1. **Bărbăteşti** (1438)
2. Musculeşti (1707)
3. Petreşti (1504)
4. Socu (1746)

9. BÂLTENI

1. **Bâlteni**
2. Cocoreni
3. Moi
4. Peşteana-Jiu
5. Vlăduleni

10. BENGEŞTI-CIOCADIA

1. **Bengeşti**
2. Bălceşti
3. Bircii
4. Ciocadia

11. BERLEŞTI

1. **Berleşti**
2. Bârzeiu
3. Gâlceşti
4. Lihuleşti
5. Pârâu Viu
6. Scrada
7. Scurtu

12. BOLBOŞI

1. **Bolboşi**
2. Bălăceşti
3. Bolboasa
4. Igirosu
5. Miclosu
6. Ohaba-Jiu
7. Valea

13. BORĂSCU

1. **Borăscu**
2. Baniu
3. Calapăru
4. Gura-Menți
5. Menții din Dos
6. Miluta
7. Scoruşu

14. BRĂNEŞTI

1. **Brăneşti**
2. Bădeşti
3. Brebenei
4. Capu Dealului
5. Gilortu
6. Pârâu

15. BUMBEŞTI-PIȚIC

1. **Bumbeşti-Piţic**
2. Cârligei
3. Poienari

16. BUSTUCHIN

1. **Bustuchin**
2. Cionți
3. Motorgi
4. Nămete
5. Poiana-Seciuri
6. Poienița
7. Pojaru
8. Valea Pojarului

17. CĂPRENI

1. **Căpreni**
2. Aluniş
3. Brăteşti
4. Bulbuceni
5. Cetatea
6. Cornetu
7. Dealu Spirei
8. Satu Nou

18. CĂTUNELE

1. **Cătunele**
2. Dealu Viilor
3. Lupoaia (1558)
4. Steic
5. Valea Mânăstirii
6. Valea Perilor

19. CÂLNIC

1. **Câlnic**
2. Câlnicu de Sus
3. Didileşti
4. Găleşoaia
5. Hodoreasca
6. Pieptani
7. Pinoasa
8. Stejerei
9. Vâlceaua

20. CIUPERCENI

1. **Ciuperceni**
2. Boboieşti
3. Peşteana-Vulcan
4. Priporu
5. Strâmba-Vulcan
6. Vârtopu
7. Zorzila

21. CRASNA

1. **Crasna**
2. Aninişu din Deal
3. Aninişu din Vale
4. Buzeşti
5. Cărpiniş
6. Crasna din Deal
7. Drăgoieşti
8. Dumbrăveni
9. Radoşi

22. CRUŞEȚ

1. **Cruşeț**
2. Bojinu
3. Marineşti

4. Măiag
5. Mierea
6. Miericeaua
7. Slămneşti
8. Slăvuța
9. Urda de Jos
10. Văluța

23. DĂNCIULEŞTI
1. **Dănciuleşti**
2. Bibuleşti
3. Hălăngeşti
4. Obârşia
5. Petrăchei
6. Rădineşti
7. Zăicoiu

24. DĂNEŞTI
1. **Dăneşti**
2. Barza
3. Botorogi
4. Brătuia
5. Bucureasa
6. Merfuleşti
7. Şasa
8. Trocani
9. Țârculeşti
10. Ungureni
11. Văcarea

25. DRĂGOTEŞTI
1. **Drăgoteşti**
2. Corobăi
3. Trestioara

26. DRĂGUȚEŞTI
1. **Drăguțeşti**
2. Cârbeşti
3. Dâmbova
4. Iaşi-Gorj
5. Tâlveşti
6. Urecheşti

27. FĂRCĂŞEŞTI
1. **Fărcăşeşti**
2. Fărcăşeşti-Moşneni
3. Peşteana de Jos
4. Rogojel
5. Roşia-Jiu
6. Timişeni
7. Valea cu Apă

28. GLOGOVA
1. **Iormăneşti**
2. Cămuieşti
3. Cleşneşti
4. Glogova
5. Olteanu

29. GODINEŞTI
1. **Godineşti**
2. Arjoci
3. Câlceşti
4. Chiliu
5. Pârâu de Pripor
6. Pârâu de Vale
7. Rătez

30. HUREZANI
1. **Hurezani**
2. Busuioci
3. Pegeni
4. Plopu
5. Totea de Hurezani

31. IONEŞTI
1. **Ioneşti**
2. Gura Şuşiței
3. Ilieşti
4. Picu

32. JUPÂNEŞTI
1. **Jupâneşti**
2. Boia
3. Pârâu Boia
4. Vidin
5. Vierşani

33. LELEŞTI
1. **Leleşti**
2. Frăteşti
3. Rasovița

34. LICURICI
1. **Licurici**
2. Frumuşei
3. Negreni
4. Totea

35. LOGREŞTI
1. **Târgu Logreşti**
2. Colțeşti
3. Frunza
4. Logreşti-Moşteni
5. Măru
6. Popeşti
7. Seaca

36. MĂTĂSARI
1. **Mătăsari**
2. Brădet
3. Brădețel
4. Croici
5. Runcurel

37. MUŞETEŞTI
1. **Muşeteşti**
2. Arşeni
3. Bârcaciu
4. Gămani
5. Grui
6. Stănceşti
7. Stănceşti-Larga

38. NEGOMIR
1. **Negomir**
2. Artanu
3. Bohorel
4. Condeieşti
5. Nucetu
6. Orzu
7. Paltinu
8. Raci
9. Ursoaia
10. Valea Racilor

39. PADEŞ
1. **Călugăreni**
2. Apa Neagră
3. Cerna-Sat
4. Cloşani

5. Motru Sec
6. Orzeşti
7. Padeş (1463)
8. Văieni

40. PEŞTIŞANI
1. **Peştişani**
2. Boroşteni
3. Brădiceni
4. Frânceşti
5. Gureni
6. Hobiţa
7. Seuca

41. PLOPŞORU
1. **Văleni**
2. Broşteni
3. Broştenii de Sus
4. Ceplea
5. Cursaru
6. Deleni
7. Izvoarele
8. Olari
9. Piscuri (1601)
10. Plopşoru (1496)
11. Sărdăneşti

42. POLOVRAGI
1. **Polovragi** (1480)
2. Racoviţa (1502)

43. PRIGORIA
1. **Prigoria**
2. Bucşana
3. Burlani
4. Călugăreasa
5. Dobrana
6. Negoieşti
7. Zorleşti

44. ROŞIA DE AMARADIA
1. **Roşia de Amaradia** (1503)
2. Becheni
3. Dealu Viei
4. Ruget
5. Seciurile
6. Stejaru
7. Şitoaia

45. RUNCU
1. **Runcu**
2. Bâlta
3. Bâltişoara
4. Dobriţa
5. Răchiţi
6. Suseni
7. Valea Mare

46. SAMARINEŞTI
1. **Samarineşti**
2. Băzăvani
3. Boca
4. Duculeşti
5. Larga
6. Ţirioi
7. Valea Bisericii
8. Valea Mică
9. Valea Poienii

47. SĂCELU
1. **Săcelu**
2. Blahniţa de Sus
3. Hăieşti
4. Jeriştea
5. Maghereşti

48. SĂULEŞTI
1. **Săuleşti**
2. Bibeşti
3. Dolceşti
4. Purcaru

49. SCHELA
1. **Sâmbotin**
2. Arsuri
3. Gornăcel
4. Păjiştele
5. Schela

50. SCOARŢA
1. **Scoarţa**
2. Bobu
3. Budieni
4. Câmpu Mare
5. Cerătu de Copăcioasa
6. Colibaşi
7. Copăcioasa
8. Lazuri
9. Lintea
10. Mogoşani
11. Pişteştii din Deal

51. SLIVILEŞTI
1. **Slivileşti**
2. Cojmăneşti
3. Miculeşti
4. Strâmbu
5. Sura
6. Şiacu
7. Ştiucani
8. Tehomir

52. STĂNEŞTI
1. **Stăneşti**
2. Alexeni
3. Bălani
4. Căleşti
5. Curpen
6. Măzăroi
7. Obreja
8. Pârvuleşti
9. Vaidei
10. Vălari (sec. 14)

53. STEJARI
1. **Stejari**
2. Baloşani
3. Băceşti
4. Dealu Leului
5. Piscoiu
6. Popeşti-Stejari

54. STOINA
1. **Stoina**
2. Ciorari
3. Mieluşei
4. Păişani
5. Toiaga

6. Ulmet
7. Urda de Sus

55. TELEŞTI
1. **Teleşti** (1483)
2. Buduhala
3. Şomăneşti

56. TURBUREA
1. **Turburea**
2. Cocorova
3. Poiana
4. Spahii
5. Şipotu

57. TURCINEŞTI
1. **Turcineşti**
2. Cartiu
3. Horezu
4. Rugi

58. ȚÂNȚĂRENI
1. **Țânțăreni**
2. Arpadia
3. Chiciora
4. Floreşti

59. URDARI
1. **Urdari**
2. Fântânele
3. Hotăroasa

60. VĂGIULEŞTI
1. **Văgiuleşti**
2. Cârciu
3. Covrigi
4. Murgileşti
5. Valea Motrului

61. VLADIMIR
1. **Andreeşti**
2. Frasin
3. Valea Deşului
4. Vladimir

GORNEA, Schitul ~ → Sichevița.

GORNEŞTI, com. în jud. Mureş, alcătuită din 9 sate, situată în SV Dealurilor Mureşului, pe stg. râului Mureş, la confl. cu Habic; 5 691 loc. (1 ian. 2011): 2 787 de sex masc. şi 2 904 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Expl. de gaze naturale (în satul Teleac). Producţie de mobilă, de îmbrăcăminte pentru lucru şi de produse alim. Fermă de creştere a porcinelor. În satul Gornești, menționat documentar, prima oară, în 1319, se află castelul „Teleki" construit în anii 1771–1778, în stil baroc, după planurile arhitectului austriac Andreas Meyerhoffer, cu parc dendrologic în care sunt expuse statuete reprezentând personaje mitologice, precum şi o biserică din sec. 15, cu turn din 1797 şi refaceri din sec. 19; biserică din lemn cu dublu hram – „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil şi „Sfântul Nicolae" (sec. 17), în satul Mura Mică; biserică din sec. 14, în satul Periş şi biserică din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 17), în satul Mura Mare. Com. **G.** are în componență satul Petrilaca de Mureş care s-a depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

Gorneşti. Castelul „Teleki"

GORNET, com. în jud. Prahova, alcătuită din 4 sate, situată în Subcarpații Teleajenului; 3 044 loc. (1 ian. 2011): 1 516 de sex masc. şi 1 528 fem. Expl. de petrol. Pomicultură; viticultură; culturi de zmeură.

GORNET-CRICOV, com. în jud. Prahova, alcătuită din 6 sate, situată la poalele de V ale Dealului Istrița, pe râul Cricovu Sărat; 2 389 loc. (1 ian. 2011): 1 240 de sex masc. şi 1 149 fem. Viticultură. În satul Dobrota se află o biserică rupestră (sec. 16) de 5 m lungime, 2 m lățime şi 2 m înălțime.

GORNOVIȚA, Suprafața de eroziune ~ → Godeanu (1).

GOROVEI, Mănăstirea ~ → Văculești.

GORU, masiv muntos, cu aspect de măgură, situat în partea centrală a M-ților Lăcăuț (M-ții Vrancei), alcătuit din fliş paleogen (gresii). Alt. max.: 1 785 m (vf. Goru). Acoperit cu pajişti alpine. Accesibil pe poteci marcate dinspre văile superioare ale râurilor Zăbala şi Putna.

GORUIA, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 3 sate, situată în SV Depr. Caraşova, la poalele de SE ale M-ților Dognecea şi cele de N ale M-ților Anina, pe cursul superior al râului Caraş; 890 loc. (1 ian. 2011): 444 de sex masc. şi 446 fem. Expl lemnului. Pomicultură (meri, peri, pruni). Satul Goruia este menționat documentar, prima oară, în 1437. Agroturism.

GOSTAVĂȚU, com. în jud. Olt, alcătuită din 2 sate, situată în E Câmpiei Romanați, pe cursul inf. al Oltului; 3 089 loc. (1 ian. 2011): 1 545 de sex masc. şi 1 544 fem. Expl. de balast. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, legume, pepeni verzi ş.a. Colecție de arheologie şi numismatică (în satul Slăveni). Pe terit. com. **G.** a fost descoperit un coif din bronz, de tip greco-iliric, datând din a doua Epocă a fierului (La Tène, sec. 5 î.Hr.–sec 1 d.Hr.). Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1810, refăcută în 1863 şi pictată în 1869) şi „Sfinții Voievozi" (1859, reparată în 1940-1941 şi 1953), în satul Gostavățu.

GOSTINARI, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Burnas, la confl. râului Neajlov cu Argeşul; 2 567 loc. (1 ian. 2011): 1 239 de sex masc. şi 1 328 fem. Nod rutier. Culturi de cereale, de floarea-soarelui, de plante tehnice şi de nutreț, de legume ş.a. În satul Mironeşti (numit în trecut *Coiani*) se află ruinele palatului postelnicului Constantin Cantacuzino (sec. 17) şi biserica având hramul „Sfântul Nicolae", ctitorie din 1668–1669 a Ilincăi Cantacuzino (soția lui Constantin Cantacuzino), iar în satul Gostinari există biserica având hramul „Sfântul Nicolae" a fostului schit

„Barbu Bellu" (sec. 18, refăcută în 1818), azi în ruină, biserica din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1857) şi curţile lui Ştefan Bellu (1818). Din 1857, biserica „Sfântul Nicolae" a fostului schit nu a mai servit ca lăcaş de cult. În anul 2008 a fost reactivat schitul urmând ca biserica sa fie restaurată. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **G.** a făcut parte din jud. Ilfov.

GOSTINU, com. în jud. Giurgiu, formată dintr-un sat, situată în S Câmpiei Burnas, pe stg. Dunării; 2 122 loc. (1 ian. 2011): 1 012 de sex masc. şi 1 110 fem. Centru apicol. Pescuit în regim natural. Împletituri din papură. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **G.** a făcut parte din jud. Ilfov.

GOŞMANU, Munţii ~, masiv muntos în partea central-estică a Carpaţilor Orientali, sub forma unei culmi prelungi, cu direcţie NV-SE, delimitată de Valea Bistriţei la N şi E, Depr. Tazlău, la S, şi aliniamentul văilor Asău–Tarcău, la V. Constituit predominant din fliş grezos-şistos. Alt. max.: 1 474 m (vf. Geamăna). Important nod hidrografic (de aici izv. râurile Oanţu, Secu, Vaduri, Calu, Iapa, Nechitu ş.a. – toate afl. pe dr. ale Bistriţei –, precum şi râul Tazlău). Acoperit cu păduri de brad (*Abies alba*) şi molid (*Picea abies*) în amestec cu fag (*Fagus sylvatica*). O supr. de 171,3 ha de pădure este declarată rezervaţie forestieră, adăpostind numeroşi arbori multiseculari cu dimensiuni impresionante (60 m înălţime şi peste 1,50 m diametrul trunchiului). Expl. forestiere.

Izvoare termale.

GOTTLOB, com. în jud. Timiş, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Timişului; 2 326 loc. (1 ian. 2011): 1 171 de sex masc. şi 1 155 fem. Legumicultură. Producţie de produse refractare şi de brazi artificiali pentru Crăciun. Creşterea ovinelor, bovinelor şi măgarilor. În satul Gottlob, înfiinţat în anii 1770–1771 de coloniştii germani, se află o biserică romano-catolică (1773) şi biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Ioan Botezatorul" (1967–1969) aflată în prezent într-un proces de extindere şi modernizare. Satul Vizejdia este atestat documentar în anul 1424. Com. **G.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Gottlob şi Vizejdia din com. Lovrin, jud. Timiş.

GOVĂJDIA → Ghelari.

GOVORA 1. Lac de acumulare creat pe cursul inf. al Oltului, în aval de municipiul Râmnicu Vâlcea, pe terit. com. Mihăeşti şi Budeşti. Supr.: 477,2 ha; vol.: 18,5 mil. m^3. Apele acestui lac, dat în folosinţă în 1975, pun în mişcare turbinele hidrocentralei Govora (45 MW) din arealul com. Mihăeşti, jud. Vâlcea.

2. → Băile Govora.

3. Mănăstirea ~ → Mihăeşti (3).

GRADIŞTEA, com. în jud. Brăila, alcătuită din 3 sate, situată în NV Câmpiei Brăilei, pe râul Buzău; 2 284 loc. (1 ian. 2011): 1 109 de sex masc. şi 1 175 fem. Nod rutier. Expl. de balast. Centru de prelucr. a firelor şi fibrelor textile. Producţie de alcool. Centru de colectare a laptelui. Creşterea bovinelor. Piscicultură. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui, legume etc. În satul Gradiştea se află biserica „Sfântul Gheorghe" (1874).

GRAJDURI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 7 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc, pe cursul superior al râului Rebricea; 3 248 loc. (1 ian. 2011): 1 681 de sex masc. şi 1 567 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 1 mai 1892). Producţie de produse chimice de bază. Bibliotecă comunală (c. 13 000 volume). Prelucr. metalelor (cazane) şi a lemnului. Culturi de cereale. Tabără internaţională de sculptură (sunt expuse peste 150 de opere sculptate). În satul Grajduri, menţionat documentar în 1423, se află biserica „Naşterea Maicii Domnului" (1911), iar în satul Cărbunari există biserica „Izvorul Tămăduirii" (1994). În satul Poiana cu Cetate se află ruinele bisericii Cujna (sec. 17).

GRATIA, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Dâmbovnic; 2 827 loc. (1 ian. 2011): 1 321 de sex masc. şi 1 506 fem. Fermă avicolă. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ, de floarea-soarelui, sfeclă de zahăr etc.

GRĂDINA, com. în jud. Constanţa, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Casimcea; 1 148 loc. (1 ian. 2011): 571 de sex masc. şi 577 fem. Haltă de c.f. (în satul Casian). Pomicultură; viticultură; legumicultură. Pe terit. satului Cheia se află o rezervaţie complexă cu calcare recifale în formă de turnuri circulare. Com. **G.** a fost înfiinţată la 27 oct. 2004 prin desprinderea satelor Grădina, Casian şi Cheia din com. Târguşor, jud. Constanţa.

GRĂDINARI 1. Com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Caraşului cu Dealurile Oraviţei, pe râul Caraş; 2 200 loc. (1 ian. 2011): 1 093 de sex masc. şi 1 107 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Înainte de 1 ian. 1965, satul şi com. **G.** s-au numit *Cacova*. Satul Grădinari apare menţionat documentar, prima oară, în perioada 1723–1725 cu numele *Kákova*.

2. Com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 3 sate, situată în E Câmpiei Găvanu-Burdea, pe râul Argeş; 3 309 loc. (1 ian. 2011): 1 660 de sex masc. şi 1 649 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Expl. de gaze, de petrol şi de balast. Mat. de constr. Prelucr. lemnului (mobilă). Culturi de legume. Cămin-spital pentru copiii handicapaţi neuropsihomotor, construit în perioada febr. 1991 – apr. 1993 (inaugurat la 3 mai 1993). În satul Tântava se află biserica având dublu hram – „Adormirea Maicii Domnului" şi „Sfânta Treime" (1877), iar în satul Grădinari există conacul „Oteteleşanu" (1900–1916). Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **G.** a făcut parte din jud. Ilfov.

3. Com. în jud. Olt, alcătuită din 4 sate, situată pe terasele de pe dr. râului Olt; 2 597 loc. (1 ian. 2011): 1 274 de sex masc. şi 1 323 fem. Legumicultură. Biserică având hramul „Sfântul Gheorghe" (1577, refacută în 1957), în satul Runcu Mare.

GRĂDINILE, com. în jud. Olt, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Romanaţi; 1 764 loc. (1 ian. 2011): 899 de sex masc. şi 865 fem. Culturi de cereale, floarea-soarelui, legume ş.a. Biserica „Sfântul Nicolae" (1866), în satul Grădinile. Com. **G.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Grădinile, Arvăteasca şi Plăviceanca din com. Studina, jud. Olt.

GRĂDIŞTEA 1. Com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 4 sate, situată în S-SE Câmpiei Bărăganului, pe terasele de pe stg. Dunării; 4 736 loc. (1 ian. 2011): 2 388 de sex masc. şi 2 348 fem. Producţie de componente electronice. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, de legume etc. Pescuit; irigaţii din apele Dunării şi lacului Gălăţui. Bibliotecă (1916) cu c. 16 000 vol. Înainte de 1 ian. 1965, satul şi com. **G.** s-au numit *Cacomeanca*. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **G.** a făcut parte din jud. Ilfov, iar până la 29 mart. 1982 din jud. Ialomiţa. În fostul sat Măxineni (sat

înglobat în satul Grădiştea la 17 febr. 1968) se află ruinele conacului lui Hagi Tudorache (sec. 19) şi biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1504-1547, modificată în 1859 şi restaurată în 1950); bisericile cu acelaşi hram - „Sfântul Nicolae", în satele Bogata (1820-1826) şi Rasa (1833-1836, declarată monument istoric în anul 2004). În curtea bisericii din satul Rasa există o cruce din piatră datând din sec. 18.

2. Com. în jud. Ilfov, alcătutită din 2 sate, situată în Câmpia Vlăsiei, pe malul lacului Căldăruşani; 2 978 loc. (1 ian. 2011): 1 518 de sex masc. şi 1 460 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 1 nov. 1869). Nod rutier. Pescuit. Pe terit. com. se află rezervaţia forestieră Căldăruşani (125 ha), înfiinţată în 1954, în cadrul pădurii Căldăruşani (468 ha). Rezervaţia este formată predominant din stejar (*Quercus robur*) în amestec cu cer (*Quercus cerris*), stejar brumăriu (*Quercus pedunculiflora*), gârniţă (*Quercus frainetto*), arţar tătăresc (*Acer tataricum*) ş.a., reprezentând un rest din vechii Codrii ai Vlăsiei. În satul Sitaru se află mănăstirea cu acelaşi nume (de călugări), cunoscută şi sub numele de „Balamuci", ctitorie din anii 1626–1627 a soţilor Pavel (Papa) şi Elena Greceanu şi menţionată documentar, prima oară, la 15 apr. 1631. Biserica mănăstirii, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", a fost restaurată în anii 1751–1752 prin strădania ieromonahului Antim şi pictată la interior în 1753 de preoţii Dima şi Neacşa din Braşov împreună cu ucenicii lor. Ansamblul monahal a fost supus unor reparaţii şi consolidări după cutremurele din 1750, 1802, 1940 şi 1977. Biserica a fost restaurată în 1989–1990, când a fost spălată şi pictura. În perioada 1915–1928 mănăstirea nu a funcţionat, activitatea monahală reluându-se ca schit după 1928. În 1990 schitul „Balamuci" a devenit mănăstire cu numele „Sfântul Nicolae"-Balamuci. În satul Sitaru se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18), declarată monument istoric. Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997 com. **G.** a fost în Sectorul Agricol Ilfov.

Grămeşti. Biserica „Sfântul Nicolae"

3. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 9 sate, situată în Piem. Oltețului, pe râul Olteț; 2 847 loc. (1 ian. 2011): 1 433 de sex masc. şi 1 414 fem. Nod rutier. Expl. de petrol şi gaze naturale. În satul Grădiştea, atestat documentar la 3 aug. 1489, se află biserica având dublu hram – „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" şi „Sfântul Matei" (1840); biserică având hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1748), în satul Strâchineşti; bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1763) şi „Sfinţii Voievozi" (1816), în satele Obislavu şi Valea Grădiştei. Satul Dobricea apare menţionat documentar, prima oară, la 18 ian. 1480, satul Turburea la 9 mart. 1502, iar satul Obislavu în 1722.

GRĂDIŞTEA MUNCELULUI → Orăştioara de Sus.

GRĂJDENI, Mănăstirea ~ → Fruntişeni.

GRĂMEŞTI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 5 sate, situată în NE Pod. Suceava, pe dr. Văii Siretului; 3 060 loc. (1 ian. 2011): 1 541 de sex masc. şi 1 519 fem. Producţie de lacuri, vopsele şi cerneluri tipografice. Culturi de cereale, de cartofi, sfeclă de zahăr, plante furajere ş.a. Fond cinegetic. Satul Grămeşti apare menţionat documentar într-un act emis la 6 nov. 1632. În satul Bălineşti se află biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (21,85 m lungime şi 9 m lăţime), construită în anii 1493–1499 prin grija şi pe cheltuiala logofătului Ion Tăutu, zidită din piatră brută şi din cărămidă, cu elemente gotice (ancadramente, nervuri de boltă ş.a.) şi decoraţie în ceramică smălţuită policromă, cu motive heraldice (sub cornişă are un brâu cu discuri din ceramică smălţuită). În interior păstrează picturi murale executate în perioada 1535–1538 de Gavriil Ieromonahul, iar pe pereţii exteriori fragmente de picturi datând din epoca lui Petru Rareş. Reparată în 1721 şi 1763. Picturile murale interioare sunt în stare relativ bună, în schimb, cele exterioare sunt degradate în proporţie de 90%. Portalul bisericii prezintă o boltă gotică susţinută de console decorate cu motive florale. Catapeteasma este din lemn de tei, cu sculpturi florale poleite cu aur, şi a fost dăruită în 1792 de Ieremia Jigniceanu. În pronaos se află gropniţa familiei Tăutu. Până în 1864 a funcţionat ca mănăstire de maici, după secularizarea averilor mănăstireşti (în 1863) a devenit biserică de parohie, iar în 1899 a fost luată în grija Departamentului pentru monumente istorice pentru păstrare şi conservare. Biserica, aflată în prezent într-o stare avansată de degradare, figurează pe lista Patrimoniului cultural mondial UNESCO. În satul Rudeşti există bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18) şi „Sfântul Dumitru" (1792, cu refaceri din 1945).

GRĂNICERI, com. în jud. Arad, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Crişurilor, la graniţa cu Ungaria; 2 510 loc. (1 ian. 2011): 1 258 de sex masc. şi 1 252 fem. Staţie de c.f. Lac piscicol. Pe terit. com. **G.** a fost descoperit, la începutul sec. 20, un tezaur compus din 3 falere (elemente de podoabă discoidale) de aur, datând din Epoca târzie a bronzului. În satul Grăniceri, menţionat documentar, prima oară, în 1438 cu numele *Olthlaka,* se află biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1758).

GRĂNICEŞTI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 6 sate, situată în N Pod. Suceava, pe râul Horaiț; 5 043 loc. (1 ian. 2011): 2 560 de sex masc. şi 2 483 fem. Expl. de balast. Morărit. Prefabricate din beton (tuburi, dale ş.a.). Culturi de cereale, cartofi, legume ş.a. Fermă de creştere a bovinelor (în satul Dumbrava). În anii 1973–1974, pe terit. com. **G.** au fost descoperite vestigii neolitice (trei toporaşe, vârf de săgeată din silex ş.a.). Satul Grăniceşti este atestat documentar la 15 mart. 1490. În satul Iacobeşti se află biserica din lemn cu hramul „Naşterea Maicii Domnului" (1792) şi curtea baronilor Capri (sf. sec. 19), iar în satul Grăniceşti există o biserică din lemn din 1758. Rezervaţie de lalele pestriţe.

GREACA 1. Fost lac de luncă (7 400 ha), pe stg. Dunării, pe terit. com. Greaca, complet desecat şi redat circuitului agricol în anii '60 ai sec. 20.

2. Com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 3 sate, situată în E Câmpiei Burnas, în lunca şi pe terasele de pe stg. Dunării; 2 363 loc. (1 ian. 2011): 1 112 de sex masc. şi 1 251 fem. Producţie de săpun, detergenţi şi de produse alim. Centru viticol şi de vinificaţie. Centru de rotărit şi de împletituri din papură. Staţiune de

cercetări viticole înființată la 13 oct. 1959. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **G.** a făcut parte din jud. Ilfov. Pe terit. com. **G.**, pe malul fostului lac, au fost descoperite (1960) urmele unei aşezări neolitice, aparținând culturii materiale Boian (milen. 4 î.Hr.), şi ale unei aşezări din sec. 9–10. În satul Greaca, atestat documentar în 1532, se află bisericile „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" (1888) şi „Sfinții 40 de Mucenici" (1907) şi conacul „Gorski" (1900–1916), azi sediul Stațiunii viticole.

GREBĂNU, com. în jud. Buzău, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Subcarpaților Buzăului cu Câmpia Râmnicului, la poalele de E ale Dealului Buda; 5 505 loc. (1 ian. 2011): 2 731 de sex masc. şi 2 774 fem. Prelucr. lemnului (mobilier); produse textile şi de panificație. Morărit. Viticultură. Pomicultură (meri, peri, pruni, nuci). Biserică având hramul „Sfântul Nicolae" (1840-1843), în satul Grebănu; biserica din lemn cu hramul „Sfinții Voievozi" (1822), în satul Homeşti.

GREBENIŞU DE CÂMPIE, com. în jud. Mureş, alcătuită din 3 sate, situată în zona Colinelor Comlodului; 1 619 loc. (1 ian. 2011): 829 de sex masc. şi 790 fem. Expl. de gaze naturale. Centru de confecționare a pieselor de port popular. Muzeu sătesc. Satul Grebenişu de Câmpie este menționat documentar, prima oară, în 1294.

GRECEŞTI, com. în jud. Dolj, alcătuită din 6 sate, situată în Piem. Bălăciței; 1 759 loc. (1 ian. 2011): 900 de sex masc. şi 859 fem. În satul Greceşti, atestat documentar în 1716, se află biserica cu dublu hram – „Sfântul Ioan Botezătorul" şi „Sfântul Haralambie" (1820) şi biserica „Sfântul Ioan Botezătorul" (1853), iar în satul Grădiştea există biserica din lemn cu hramul „Sfântul Dimitrie" (ante 1845).

GRECI 1. Denumirea sub care mai este cunoscut vf. Țuțuiatu din M-ții Măcin.

2. Com. în jud. Mehedinți, alcătuită din 6 sate, situată în N Piem. Bălăciței; 1 257 loc. (1 ian. 2011): 607 de sex masc. şi 650 fem. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1889, refăcută în 1910) şi „Naşterea Maicii Domnului" (construită în 1864 pe locul uneia din lemn din 1704, cu picturi originare), în satele Greci şi Sălătruc.

3. Com. în jud. Tulcea, formată dintr-un sat, situată la poalele de V-NV ale M-ților Măcin, străjuită de vf. Țuțuiatu (sau Greci); 5 426 loc. (1 ian. 2011): 2 641 de sex masc. şi 2 785 fem. Expl. de granit. Producție de confecții textile, de macaroane şi tăiței. Satul Greci este atestat documentar în 1790.

GRINDU 1. Com. în jud. Ialomița, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Bărăganului; 2 102 loc. (1 ian. 2011): 1 036 de sex masc. şi 1 066 fem. Stație de c.f. Expl. de petrol. Ferme de creştere a bovinelor şi păsărilor. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, legume ş.a. În satul Grindu, atestat documentar în 1781, se află biserica având hramul „Înălțarea Domnului", construită în anii 1838-1842 pe locul uneia din 1816 distrusă de cutremurul din 11 ian. 1838, cu tâmplă adusă de la o mănăstire de pe Muntele Athos în 1841).

2. Com. în jud. Tulcea, formată dintr-un sat, situată în lunca şi pe terasele de pe dr. Dunării, în interiorul Cotului Pisicii; 1 510 loc. (1 ian. 2011): 776 de sex masc. şi 734 fem. Cherhana. Înainte de 1 ian. 1965, satul şi com. **G.** s-au numit *Pisica*. Satul Grindu este atestat documentar în 1750.

GRINDUŞU, vârf în S-SE M-ților Tarcău, alcătuit din fliş grezos (facies de Tarcău), constituind alt. max. a acestora (1 664 m). Nod hidrografic (de sub vf. **G.** izv. râurile Tarcău, Camenca şi Tărhăuş). Cunoscut şi sub numele de *Tărhăuş*.

GRINȚIEŞ 1. Masiv muntos în S M-ților Bistriței, alcătuit din roci cristaline (filite, şisturi sercito-cloritoase), situat între văile râurilor Borca (la N), Bistrița (E) şi Bistricioara (S). Alt. max.: 1 758 m (vf. Grințieş). Nod hidrografic (de aici izv. râurile Dreptu, Grințieş, Seaca ş.a.). Acoperit cu păduri de molid.

2. Com. în jud. Neamț, alcătuită din 3 sate, situată la poalele de SE ale masivului omonim, la confl. râului Grințieş cu Bistricioara; 2 518 loc. (1 ian. 2011): 1 298 de sex masc. şi 1 220 fem. Expl. forestiere. Biserica din lemn cu hramul „Duminica Tuturor Sfinților" (1793–1794, cu pridvor adăugat în 1891 şi cu picturi interioare executate de zugravul Teodosie), în satul Grințieş.

GRIVIȚA 1. Com. în jud. Galați, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Tecuciului, pe râurile Geru şi Călmățui; 3 812 loc. (1 ian. 2011): 1 961 de sex masc. şi 1 851 fem. Nod rutier. Centru viticol. Biserică având hramul „Sfântul Gheorghe" (1809, refăcută în 1862–1865 de Alexe Atanasiu şi pictată în 1880) şi conacul lui Tache Atanasiu (sec. 19), în satul Călmățui.

2. Com. în jud. Ialomița, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Bărăganului, în zona de izv. a râului Strachina; 3 000 loc. (1 ian. 2011): 1 478 de sex masc. şi 1 522 fem. Nod rutier. Ferme de creştere a bovinelor şi păsărilor (în satul Smirna). Stație meteorologică. Biserică din 1897, în satul Grivița. Până la 22 apr. 2003, com. **G.** a avut în componență satul Traian, care la acea dată a fost trecut în categoria comunelor.

3. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 3 sate, situată în SV Colinelor Fălciului, la contactul cu Pod. Covurlui, pe stg. văii Bârladului; 3 733 loc. (1 ian. 2011): 1 887 de sex masc. şi 1 846 fem. Haltă de c.f. Viticultură. În satul Grivița există bustul domnitorului Al. I. Cuza, realizat în 1904 de sculptorul Constantin Bălăcescu. Până la 1 mart. 2004, com. **G.** a avut în componență satele Fruntişeni şi Grăjdeni, care la acea dată au format com. Fruntişeni, jud. Vaslui.

4. Cartier în partea central-nord-vestică a municipiului Bucureşti.

GROAPA CIOBANULUI → Ciobanu.

GROAPA DE LA BARSA, mic bazin depresionar, situat în partea centrală a M-ților Bihor, în cadrul complexului carstic Padiş–Cetățile Ponorului, la c. 1 100 m alt. Supr.: 2,42 km^2; lungime: 2 km; lățime: 1 km. Aici se află o multitudine de fenomene carstice: 4 peşteri mari (Peştera Neagră, Ghețarul de la Barsa, Peştera de la Zăpodie, Ponorul de la Zăpodie), numeroase doline, arcade naturale, ponoare, un lac de dolină etc. Inaccesibil turiştilor.

GROHOTIŞ, Munții ~, masiv muntos, situat în extremitatea de S-SV a Carpaților Orientali, în Carpații de Curbură, între văile superioare ale Teleajenului (la E) şi Doftanei (la V), alcătuit din conglomerate de Bucegi, gresii şi fliş-şistos grezos. Masivul **G.** prezintă o culme pr., cu direcție NNE-SSV, dominată de mai multe vârfuri ce depăşesc 1 500 m alt. (Bobu Mare, 1 757 m, Grohotiş, 1 767 m – alt. max. a masivului, Sfântul Ilie, 1 588 m ş.a.), din care se desprind câteva culmi laterale (culmea Nebunului, între Teleajen şi Crasna, culmea Trifoiu-Şerban Vodă, între râurile Vărbilău şi Crasna, culmea Clăbucet-Păltinetu, între Vărbilău şi Doftana ş.a.). Culmile interfluviale sunt

prelungi, cu aspect de platou neted, uneori uşor bombat, acoperite cu păduri sau cu păşuni (la peste 1 600 m alt.). Versanţii văilor care fragmentează culmile montane sunt abrupţi şi afectaţi de intense procese de eroziune şi gravitaţionale ce determină acumularea, la poalele pantelor abrupte, a unor îngrămădiri de fragmente de roci. Acest fenomen explică atribuirea acestor munţi a numelui de Grohotiş.

GROJDIBODU, com. în jud. Olt, alcătuită din 2 sate, situată în partea de S a Câmpiei Romanaţi, în lunca şi pe terasele de pe stg. Dunării; 2 934 loc. (1 ian. 2011): 1 477 de sex masc. şi 1 457 fem. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ, legume ş.a. pe baza sistemului de irigaţii Corabia–Grojdibodu–Călăraşi–Dăbuleni. Pescuit în regim natural. Viticultură. În satul Grojdibodu, atestat documentar la 15 iul. 1545, se află biserica având dublu hram – „Sfântul Grigore Decapolitul" şi „Sfântul Haralambie" (1863-1864, reparată în 1969) şi biserica „Sfântul Gheorghe" (1975).

GROPENI, com. în jud. Brăila, formată dintr-un sat, situată în partea de E a Câmpiei Brăilei, în lunca şi pe terasele de pe stg. Dunării; 3 301 loc. (1 ian. 2011): 1 636 de sex masc. şi 1 665 fem. Fermă de creştere a porcinelor. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume etc. Pescuit în regim natural. Centru de împletituri din papură. În satul Gropeni, atestat documentar în 1777, se află o biserică din 1872.

GROPNIŢA, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Jijiei Inferioare; 3 205 loc. (1 ian. 2011): 1 650 de sex masc. şi 1 555 fem. Fermă de creştere a bovinelor. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume, cartofi ş.a. Viticultură. În satul Gropniţa, menţionat documentar în 1803, se află biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1830).

GROSS-SCHAM → Jamu Mare.

GROSU → Siliştea (3).

GROŞI 1. Com. în jud. Maramureş, alcătuită din 3 sate, situată în NE Depr. Baia Mare, la confl. râului Chechiş cu Lăpuş; 2 679 loc. (1 ian. 2011): 1 317 de sex masc. şi 1 362 fem. Cămin cultural. Prelucr. lemnului. Morărit. Pomicultură (meri, peri, pruni). În satul Groşi, atestat documentar în anul 1411, se află mănăstirea Habra (de maici), situată la poalele Dealului Habrul, înfiinţată în nov. 1990 pe locul unei vechi mănăstiri de călugări atestată documentar la 3 dec. 1604. Ansamblul monahal actual, întemeiat pe un teren donat de Primăria din Groşi, a fost proiectat de arhitecta Laura Zaharia şi cuprinde biserica având dublu hram – „Învierea Domnului" şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", de mari dimensiuni (18 m lungime, 7–9 m lăţime şi 21 m înălţime), un paraclis, casa stăreţiei şi chiliile, construite în perioada 1992–2000. În nov. 1997 la această mănăstire s-au stabilit cinci măicuţe venite de la mănăstirea Timişeni, jud. Timiş.

2. → Groşii Ţibleşului.

GROŞII ŢIBLEŞULUI, com. în jud. Maramureş, formată dintr-un sat, situată în partea de E a Depr. Lăpuş, la poalele M-ţilor Ţibleş; 2 057 loc. (1 ian. 2011): 1 037 de sex masc. şi 1 020 fem. Expl. şi prelucr. lemnului. Pomicultură. Culturi de cartofi. Apicultură. Creşterea bovinelor. Colectarea ciupercilor, a fructelor de pădure şi a plantelor medicinale. În satul Groşii Ţibleşului, atestat documentar în 1594, se află biserica „Sfântul Nicolae" (1898). Până la 17 febr. 1968, satul Groşii Ţibleşului s-a numit *Groşi*. Rezervaţia naturală Arcer-Ţibleş-Bran, extinsă pe o supr. de 150 ha pe terit. comunelor Suciu de Sus şi Groşii Ţibleşului, a fost declarată zonă protejată la 12 apr. 2000. Com. **G.Ţ.** a fost înfiinţată la 21 iul. 2003 prin desprinderea satului Groşii Ţibleşului din com. Suciu de Sus, jud. Maramureş.

GROTA MIRESEI, lac carsto-salin în perimetrul oraşului Slănic, jud. Prahova, cantonat în interiorul Muntelui de Sare. Supr.: 1 300 m^2; ad. max.: 32 m. Lacul s-a format în anul 1914 în urma prăbuşirii tavanului unei mine de sare din care se exploata sarea din anul 1852. Potrivit legendei, în acest lac s-ar fi aruncat o mireasă nefericită după patru zile de la nuntă, întâmplare care a avut loc în 1920 şi de la care derivă numele actual. Din cauza ploilor abundente din anul 1993 şi a unor infiltraţii ulterioare puternice de apă dulce prin fisurile Muntelui de Sare, porţiuni din acest munte de sare s-au prăbuşit, la mijlocul lunii iul. 1995, ştirbindu-i, astfel, cercul pereţilor de sare care înconjură lacul. Ploile care au căzut în anii următori (mai ales ploile abundente din 1999, 2006, 2009, 2010) au provocat, în continuare, prăbuşiri masive ale pereţilor Muntelui de sare accentuând degradarea permanentă a acestuia. Muntele de sare a fost declarat (în 1954) rezervaţie geologică şi geomorfologică şi monument al naturii.

GROZEŞTI 1. Com. în jud. Iaşi, alcătuită din 3 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe dr. Prutului şi de pe stg. Jijiei, la graniţa cu Rep. Moldova; 1 801 loc. (1 ian. 2011): 894 de sex masc. şi 907 fem. În satul Grozeşti, atestat documentar, prima oară, la 11 aug. 1479 într-un hrisov al domnului Ştefan cel Mare, apoi consemnat în documentele anilor 1589, 1772, 1774 etc., se află biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1914), iar în satul

Grota Miresei

Colțu Cornii există biserica „Sfinții Voievozi" (1949).

2. Com. în jud. Mehedinți, alcătuită din 4 sate, situată în S Dealurilor Jiului, pe stg. râului Motru; 2 137 loc. (1 ian. 2011): 1 096 de sex masc. şi 1 041 fem. Expl. forestiere. Viticultură. Biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1704), în satul Grozeşti, declarată monument istoric.

3. → Odobești (3).

4. → Oituz (3).

GRUIA, com. în jud. Mehedinți, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Blahniței, în lunca şi pe terasele de pe stg. Dunării; 3 036 loc. (1 ian. 2011): 1 514 de sex masc. şi 1 522 fem. Nod rutier. Expl. de argilă. Fermă de creştere a porcinelor. Viticultură. Pe terit. com. **G.** a fost descoperită o necropolă birituală (de incinerație şi de înhumație) datând din sec. 8–7 î.Hr. în care s-au găsit urne, cești, fibule, brățări spiralice ş.a. Biserică având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1834–1837), în satul Gruia.

GRUIU, com. în jud. Ilfov, alcătuită din 4 sate, situată în Câmpia Vlăsiei, pe dr. râului Ialomița; 6 792 loc. (1 ian. 2011): 3 271 de sex masc. şi 3 521 fem. Nod rutier. Stație finală de c.f. (în satul Şanțu-Floreşti). Producție de componente electronice şi de alcool. În arealul com. **G.** se află extremitatea de NE a lacului Snagov şi jumătatea de V a lacului Căldărușani. Piscicultură. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, legume ş.a. Săpăturile arheologice efectuate în 1933 pe insula din mijlocul lacului Snagov au scos la iveală unelte şi vase ceramice din Epoca bronzului, din cea a fierului, monede romane şi bizantine ş.a. În satul Lipia, pe malul de N al lacului Căldărușani, se află mănăstirea Căldărușani (→), iar în satul Siliştea Snagovului, pe o mică ins. din lacul Snagov, există mănăstirea Snagov (de călugări), întemeiată în sec. 14 de Mircea cel Bătrân şi atestată documentar, prima oară, în 1408. Unii cercetători presupun că aici a existat un paraclis cu hramul „Buna Vestire", ctitorit în a doua jumătate a sec. 14 de domnul Vladislav I (Vlaicu) – cel care a apărat şi consolidat Biserica ortodoxă în fața ofensivei catolicismului promovat agresiv de Ludovic I de Anjou, regele Ungariei. În 1458, Vlad Țepeş a dispus construirea unui zid de apărare în jurul bisericii şi a unui pod care să facă legătura între insulă şi țărmul lacului. Biserica actuală a mănăstirii Snagov, cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului", a fost construită din cărămidă, în stil bizantin, din inițiativa şi pe cheltuiala domnului Neagoe Basarab în anii 1517–1521. Biserica are 4 turle poligonale (prevăzute cu câte opt ferestre dreptunghiulare înguste) acoperite cu țiglă şi a fost pictată la interior în 1563 de Dobromir din Târgovişte prin grija domnului Petru cel Tânăr, fiul domnului Mircea Ciobanul şi al Doamnei Chiajna. Printre fresce se remarcă portretele lui Neagoe Basarab cu fiul său Teodosie şi ale lui Mircea Ciobanul cu familia sa. În anul 1694, Antim Ivireanul, în calitate de stareț al mănăstirii Snagov, a instalat aici o tiparniță de sub teascurile căreia au ieşit nenumărate cărți bisericeşti în limbile greacă, slavonă şi chiar arabă. În timpul regimului fanariot (1716–1821) mănăstirea Snagov a fost folosită ca închisoare de stat pentru boieri, respectiv ca loc de exil şi chiar de înmormântare pentru cei prigoniți de domnie. Podul din lemn de stejar care lega odinioară insula de țărmul lacului Snagov a fost incendiat în timpul Revoluției din 1821 şi nu a mai fost refăcut niciodată. În 1835, la această mănăstire a fost înființată o şcoală de reeducare pentru tineret, iar după Revoluția de la 1848 aici au fost închişi 54 de revoluționari. După secularizarea averilor mănăstireşti în 1863 călugării au părăsit mănăstirea, chiliile au fost demolate şi biserica a căzut treptat în paragină, fiind restaurată abia în anul 1904. Alte lucrări de restaurare ale bisericii au fost efectuate în 1941 (după cutremurul din 10 nov. 1940), 1953 şi 1966–1967. După cutremurele din 4 mart. 1977 şi 30 aug. 1986, care au zdruncinat puternic biserica, s-au mai executat lucrări de consolidare şi restaurare care au continuat până în 1995. În secolele trecute mănăstirea a adăpostit pentru perioade îndelungate de timp unul dintre centrele de batere a monedei în Valahia. La 30 dec. 1663, la mănăstirea Snagov a fost omorât postelnicul Constantin Cantacuzino din ordinul lui Grigore Ghica deoarece acesta din urmă bănuia că îi surpă domnia. La mănăstirea Snagov se presupune că ar exista mormântul lui Vlad Țepeş. Între 23 ian. 1981 şi 10 apr. 1997, com. **G.** a făcut parte din Sectorul Agricol Ilfov.

GRUMĂZEȘTI, com. în jud. Neamț, alcătuită din 4 sate, situată în Subcarpații Neamțului; 5 449 loc. (1 ian. 2011): 2 708 de sex masc. şi 2 741 fem. Centru de cojocărit şi de țesături populare. Prelucr. lemnului (furnire, panouri din lemn) şi a laptelui (caşcaval, smântână). Mori de cereale; produse de panificație. Creşterea bovinelor, ovinelor şi porcinelor. Culturi de cereale, de plante furajere şi de nutreț, cartofi, legume ş.a. Parc dendrologic (2 ha) cu arbori seculari (stejari, fagi, brazi, tei). Colecție de fluturi (c. 125 000 exemplare) aparținând naturalistului Aristide Caradja. Biserică din lemn cu hramul „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul" (ante 1598, refăcută în 1784), în satul Topolița. În satul Grumăzeşti, atestat documentar în 1574, se află bisericile „Adormirea Maicii Domnului" (1930-1947) şi „Sfântul Nicolae" (1986-1991).

GUGEȘTI, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Râmnicului, pe râul Râmna; 6 757 loc. (1 ian. 2011): 3 294 de sex masc. şi 3 463 fem. Stație de c.f. (inaugurată la 13 iun. 1881). Nod rutier. Expl. de balast. Prelucr. lemnului (cherestea, placaje, furnire, butoaie, doage). Centru viticol şi de vinificație. Fermă de creştere a bovinelor. Colecție de istorie şi arheologie, biserică din lemn cu hramul „Sfinții Voievozi" (1879), declarată monument istoric, şi biserica „Sfinții Împărați Constantin şi Elena", zidită în anii 1998-2010, în satul Gugeşti.

GUGU, vârf în masivul Godeanu, reprezentând alt. max. a acestuia (2 291 m), alcătuit din şisturi cristaline. Înconjurat de circuri glaciare.

GUMELNIȚA → Oltenița.

GURA APELOR → Râu Mare.

GURA BAȘEULUI → Ștefănești (2).

GURA BOULUI → Vedea (2).

GURA CALIȚEI, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 10 sate, situată în SE Subcarpaților Vrancei, pe râul Râmna; 2 820 loc. (1 ian. 2011): 1 429 de sex masc. şi 1 391 fem. Prelucr. lemnului. Viticultură. Până la 6 aug. 1970, com. **G.C.** s-a numit *Lacul lui Baban*.

GURA FOII, com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 4 sate, situată în SV Câmpiei Târgoviştei, pe râul Potopu; 2 216 loc. (1 ian. 2011): 1 088 de sex masc. şi 1 128 fem. Expl. de balast. Biserica din lemn cu dublu hram – „Cuvioasa Parascheva" şi „Sfântul Nicolae" (sec. 19), în satul Bumbuia.

GURAHONȚ 1. Depresiune tectono-erozivă, situată în partea de SV a M-ților Apuseni, între M-ții Codru-Moma, la N, și Zarand, la S, pe cursul superior al Crișului Alb. Supr.: c. 200 km². Relief de luncă, terase și dealuri piemontane. Climă răcoroasă (temp. medie anuală 8°C), cu precipitații moderate (800 mm/anual).

2. Com. în jud. Arad, alcătuită din 10 sate, situată în depr. omonimă, la confl. râurilor Sighișoara și Ioșei cu Crișu Alb; 4 176 loc. (1 ian. 2011): 1 986 de sex masc. și 2 190 fem. Stație de c.f. Producție de furnire, panouri din lemn, de alcool și de băuturi răcoritoare. Centru pomicol. Satul Gurahonț este menționat documentar, prima oară, în 1386. Castel în stil neoclasic (sec. 19). În satul Zimbru se află rezervația botanică naturală „Dosul Laurului" (32,2 ha), declarată rezervație în 1933, singurul loc din țară unde vegetează laurul (*Ilex aquifolium*) – element atlantic aflat la limita estică a extinderii lui. Această poiană cu laur se află în mijlocul unei păduri de fag, amestecată cu carpen, gorun, mesteacăn, paltin și ulm (82,6 ha). Pe dealurile Baltele și Boilor, pe stâncării, se întâlnește o specie endemică rară, *Centaurea simonkaiana*. Parc dendrologic (în satul Gurahonț), extins pe 12,8 ha, inaugurat în 1965.

GURA HUMORULUI, oraș în jud. Suceava, situat în mica depresiune omonimă, la poalele de SE ale Obcinei Mari, la 490 m alt., la confl. râului Humor cu Moldova, la 38 km SV de municipiul Suceava; 15 830 loc. (1 ian. 2011): 7 574 de sex masc. și 8 256 fem. Supr.: 69,8 km², din care 33,7 km² în intravilan; densitatea: 470 loc./km². Stație de c.f. (inaugurată în 1888). Exploatarea minieră Leșu Ursului a fost închisă în 1997. Expl. de calcar și de balast. Producție de articole tehnice din cauciuc, de mobilă, cherestea și de produse alim. (conserve de legume și fructe, preparate din lapte, panificație etc.). Centru pomicol. Izoare cu ape minerale slab sulfuroase, oligominerale. Muzeu etnografic (inaugurat în 1958), cu peste 3 000 de exponate. Parc dendrologic extins pe 25 ha, cu 267 de specii de arbori. Puncte fosilifere (Piatra Pinului, Piatra Șoimului). Pârtie de schi (1 478 m lungime și 285 m diferență de nivel) dotată cu telescaun (1 332 m lungime), instalație de iluminat pe timp de noapte și cu instalație de produs zăpadă artificială. Stațiune turistică de interes național (din 2005). Complex sportiv cu piscină acoperită, de dimensiuni olimpice, bazin de înot pentru copii, patinoar artificial, inaugurat la 1 mai 2010. Festival anual internațional de caricatură și literatură umoristică (din 1994, în luna iulie). **Istoric.** Localit. apare menționată documentar, prima oară, la 26 febr. 1490, într-un act emis de cancelaria domnească a lui Ștefan cel Mare. O dată cu ocuparea Bucovinei de către Imperiul Habsburgic, în 1775, așezarea a rămas sub stăpânire austriacă până în 1918. La 10 sept. 1782, comandamentul militar austriac, instalat inițial în satul Vama, a fost mutat la Gura Humorului, unde a construit o fortăreață. După anul 1800, aici s-au stabilit mai multe familii de germani, poloni, armeni, evrei, ucraineni ș.a. care, în 1835, au creat o colonie de sine stătătoare cu numele *Bori*. În 1855, localit. a fost legată telegrafic cu Viena, iar în anul 1904 a fost declarată oraș. În prezent, are în subordine ad-tivă localit. componentă Voroneț. **Monumente:** biserica „Sfinții Împărați Constantin și Elena" (1862), inițial a aparținut comunității armenești și a avut hramul „Sfântul Gheorghe", iar din 1973 poartă hramul actual, restaurată și pictată după cel de al Doilea Război Mondial și repictată în 1995–1996 de Nicolae Gavrilean; biserica „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil" (1876-1885); biserica romano-catolică (1811); catedrala „Nașterea Maicii Domnului" (1995-2008, cu picturi murale interioare realizate în anii 2007-2011, sfințită la 21 aug. 2011 de Prea Fericitul Daniel); Sinagogă (1871, din anul 2008 nu mai este în funcțiune); clădirea Primăriei (1901); clădirea fostei Judecătorii (1904), azi sediul Muzeului etnografic. În localit. componentă Voroneț se află mănăstirea Voroneț (de maici) cu biserica având hramul „Sfântul Gheorghe", ctitorie de mari dimensiuni (29,50 m lungime, fără pridvor, 7,70 m lățime, în naos, și 10,50 m lățime în zona absidelor laterale) a domnului Ștefan cel Mare, ridicată în trei luni și 20 de zile (26 mai–14 sept. 1488) pe locul unui vechi schit cu biserică din lemn. Zidită din piatră brută, în stil moldovenesc de epocă, biserica a fost amplificată în timpul domniei lui Iliaș II Rareș (1546–1551), când, prin strădania mitropolitului Grigore Roșca, i s-a adăugat un pridvor închis (în 1547), pictat în același an. Biserica mănăstirii Voroneț este un remarcabil monument al artei feudale românești, cu somptuoase picturi pe pereții interiori și exteriori, datând din 1534–1535 și din 1547, executate pe un fond albastru închis (intrat în circuitul mondial cu numele de „albastru de Voroneț"). Pronaosul a fost pictat în 1550 prin grija mitropolitului Teofan. Ansamblul pictural de pe pereții bisericii se caracterizează prin armonie cromatică, vigoare compozițională, claritate și monumentalitate. Dintre toate picturile, cea mai desăvârșită scenă, după aprecierea mai multor specialiști, este cea de pe peretele vestic, intitulată „Judecata de Apoi", pictată în 1547. Autorul prezumtiv al picturilor murale exterioare este pristavul Marcu. În biserică se află mormântul lui Daniil Sihastrul, călugăr la această mănăstire care, conform tradiției, l-ar fi îmbărbătat pe Ștefan cel Mare după înfrângerea de la Valea Albă din anul 1476, și mormântul mitropolitului Grigore Roșca. În 1786, mănăstirea a fost desființată din ordinul Curții imperiale de la Viena, iar chiliile distruse, rămânând doar biserica de mir. Activitatea monahală a fost reluată la 1 apr. 1991. Turnul-clopotniță al mănăstirii are două clopote datând din timpul domniei lui Ștefan cel Mare. Cele două clopote, atunci când sunt trase alternativ, scot sunete repetate, cu tonalități diferite, din care se poate desluși numele lui Ștefan. Pentru valoarea ei arhitectonică și picturală, biserica mănăstirii Voroneț face

Gura Humorului. Biserica „Sfântul Gheorghe" a mănăstirii Voroneț

parte (din 1993) din categoria monumentelor UNESCO. În 1871, la mănăstirea Voroneț a fost descoperit *Codicele Voronețean* (manuscris datând din sec. 16) care cuprinde traducerea din limba slavonă a unor fragmente din „Faptele Apostolilor", fiind cel mai vechi text românesc scris în grai rotacizant (fenomen fonetic care constă în transformarea unei consoane intervocalice în **r**; exemplu: se spune bi**r**e în loc de bi**n**e). Obiectiv turistic de mare atracție.

GURA IALOMIȚEI, com. în jud. Ialomița, alcătuită din 2 sate, situată în partea de E a Câmpiei Bărăganului; 2 893 loc. (1 ian. 2011): 1 452 de sex masc. şi 1 441 fem. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreț ş.a. Pe terit. satului Gura Ialomiței au fost descoperite fragmente de vase ceramice datând din a doua Epocă a fierului (La Tène, sec. 5 î.Hr.–1 d.Hr.) şi din sec. 10–12, iar în arealul satului Luciu a fost descoperit un opaiț din bronz datând din sec. 6 d.Hr. Biserica „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" (1854–1862), în satul Luciu. Com. **G.I.** a fost înființată la 10 oct. 2005 prin desprinderea satelor Gura Ialomiței şi Luciu din com. Mihail Kogălniceanu, jud. Ialomița.

GURA LITCOV, Canalul ~ → Litcov.

GURA MOTRULUI, Mănăstirea ~ → Butoiești.

GURANDA, Mănăstirea ~ → Durnești.

GURA OCNIȚEI, com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Subcarpaților Ialomiței cu Câmpia Târgoviştei, pe râul Slănic; 7 787 loc. (1 ian. 2011): 3 790 de sex masc. şi 3 997 fem. Nod rutier. Expl. de petrol, gaze nazurale şi sare. Termocentrală. Producție de module electronice, de instrumente şi dispozitive de verificare şi control pentru navigație, de cărămizi şi țigle. Pomicultură (meri, pruni, peri). Izv. minerale cu apă sărată. În satul Săcueni, atestat documentar în 1549, se află o biserică având hramul „Naşterea Maicii Domnului", ctitorie din 1654–1657 a marelui postelnic Neagoe Săcuianu, cu contraforturi şi fațade decorate cu un brâu median şi picturi murale interioare realizate în 1667 de zugravii Mihail Monahul şi Ianache; în satul Adânca, menționat documentar în 1790, se află biserica cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1886–1891, cu picturi murale executate de Iordache Dumitrescu), iar în satul Gura Ocniței, atestat documentar în 1724, există biserica „Sfânta Parascheva" (1809) şi ruinele bisericii „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 17–18).

Gura Ponicovei. Interiorul peşterei

GURA PADINII, com. în jud. Olt, alcătuită din 2 sate, situată în partea de S a Câmpiei Romanați, la 14 km V-SV de orașul Corabia; 1 801 loc. (1 ian. 2011): 925 de sex masc. şi 876 fem. Culturi de cereale. În arealul satualui Gura Padinii a fost identificată (în 1935) o necropolă tumulară de incinerație datând din prima Epocă a fierului (sec. 7–6 î.Hr.) din care s-au recuperat urne, cești, brățări, aplice, o zăbală, fragmente de săbii, piese de harnaşament ş.a., iar în anul 1962 a fost descoperit un tezaur monetar de argint, alcătuit din 232 de denari romani republicani emişi în perioadele 211–208 şi 32–31 î.Hr., precum şi o drahmă din timpul lui Alexandru cel Mare. Biserica „Sfântul Dumitru" construită în 1939 pe locul uneia ce data din 1838. Com. **G.P.** a fost înființată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Gura Padinii şi Satu Nou din com. Orlea, jud. Olt.

GURA PLAIULUI, peşteră situată la poalele de SV ale M-ților Vâlcan, în arealul satului Topeşti (orașul Tismana, jud. Gorj), la 650 m alt. Lungimea galeriilor: 150 m. Săpată în calcare jurasic-cretacice, peştera este accesibilă prin intermediul unui mic aven, de 7 m lungime, de la baza căruia porneşte un culoar în pantă ce conduce într-o sală foarte mare (70 m lungime şi 4 m înălțime), ornamentată cu numeroase formațiuni concreționare. Aproximativ la mijlocul acestei săli se desprinde, spre stânga, un pasaj care face legătura cu o altă sală, asemănătoare celei dintâi. Peştera adăposteşte o bogată faună de nevertebrate cavernicole, dintre care unele sunt endemisme (coleopterul *Tismanella chappuisi*). Peştera este declarată monument al naturii şi este ocrotită de lege.

GURA PONICOVEI, peşteră în SV României, situată pe versantul stg. al Dunării, în zona lacului de acumulare Porțile de Fier I şi a defileului de la Cazanele Mari, la 62 m alt. Lungimea galeriilor: c. 1 000 m. Explorată prima dată în 1872 şi apoi în 1962–1963, 1965–1969. Are o formă ramificată, fiind săpată de pârâul Ponicova (afl. al Dunării), în fisurile calcarelor cretacice ale masivului Ciucaru Mare. Prezintă numeroase galerii largi, etajate (unele înalte de 30 m), inundate parțial, la viituri, de apele lacului de acumulare, care fac legătura între sălile foarte mari (cea mai mare are 100 m lungime, 60 m lățime şi 30 m înălțime). Conține enorme blocuri de prăbuşire, uriaşe anemolite atârnate de tavan, formațiuni concreționare, depozite de guano provenite de la coloniile de lilieci. Temp. în interior este constantă, de 11°C, iar umezeala 94–100%. Faună bogată (lilieci, păianjeni, insecte, fluturi etc.). Resturi scheletice de *Ursus spelaeus* şi fragmente de ceramică hallstattiană. Rezervație speologică.

GURA PORTIȚEI → Portița.

GURA RÂULUI, com. în jud. Sibiu, formată dintr-un sat, situată în SV Depr. Sibiu, la poalele de N ale M-ților Cindrel, pe cursul superior al râului Cibin; 3 694 loc. (1 ian. 2011): 1 868 de sex masc. şi 1 826 fem. Hidrocentrală (3,7 MW), intrată în funcțiune în 1981. Barajul, în spatele căruia s-a format lacul care alimentează turbinele hidrocentralei, are 330 m lungime şi 6,20 m lățime la coronament şi 73,50 m înălțime. Lacul de acumulare are o supr. de 65 ha şi un volum de apă de 15,5 mil. m^3. Prelucr. lemnului; produse de marochinărie; presă de ulei comestibil. Agroturism. Satul Gura Râului este menționat documentar în 1380. Muzeu etnografic (țesături şi piese de port popular, obiecte din ceramică, icoane pe sticlă). Biserică ortodoxă (fostă unită) cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1728), cu altar lărgit în 1864, restaurată în anul 2007 şi

Gurasada, Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil”

biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil” (1886-1887, pictată în frescă, în perioada 1985-1995, de Ioan Cozila din Sibiu). Punct de acces spre rezervația naturală Izvoarele Cibinului.

GURASADA, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 11 sate, situată la poalele de S ale M-ților Metaliferi, la confl. râului Gurasada cu Mureşul; 1 564 loc. (1 ian. 2011): 759 de sex masc. şi 805 fem. Stație de c.f. Expl. de bentonită şi de caolin. Prelucr. lemnului. În satul Gurasada, menționat documentar, prima oară, în 1292 cu numele *Terra Zad*, se află Expoziția memorială „Silviu Dragomir”, un conac (sec. 19) şi biserica ortodoxă cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil”, construită în sec. 13 din piatră brută şi mortar hidraulic, păstrând picturi murale interioare de factură naivă executate în 1765 de zugravii Nicolae din Piteşti şi Ioan din Deva (se remarcă „Judecata de Apoi” în care sunt introduse mai multe accente de critică socială). Biserica a fost amplificată ulterior prin construirea mai multor încăperi anexe şi a unui turn-clopotniță prevăzut cu foişor din lemn. Biserici din lemn cu hramurile „Cuvioasa Parascheva” (sec. 18), „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel” (1725), „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil” (sec. 18), „Intrarea în Ierusalim” (sec. 18) şi „Cuvioasa Parascheva” (sec. 17), în satele Boiu de Jos, Cărmăzăneşti, Dănuleşti, Gothatea şi Runcşor.

GURA ŞUȚII, com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 2 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Târgoviştei cu Câmpia Titu, pe cursul superior al râului Şuța; 5 342 loc. (1 ian. 2011): 2 642 de sex masc. şi 2 700 fem. Expl. de petrol şi gaze naturale. Biserică având hramul „Duminica Tuturor Sfinților” (începutul sec. 19), în satul Gura Şuții.

GURA TEGHII, com. în jud. Buzău, alcătuită din 7 sate, situată la poalele de S ale M-ților Penteleu, pe râurile Bâsca Mare şi Bâsca Mică; 3 499 loc. (1 ian. 2011): 1 756 de sex masc. şi 1 743 fem. Expl. de petrol (în satul Furtunești). Expl. şi prelucr. lemnului (cherestea). Produse de tâmplărie. Creşterea ovinelor. Agroturism. În satul Gura Teghii se află biserica „Adormirea Maicii Domnului” (1876). Poiană cu narcise. Punct de acces spre rezervația Milea-Viforâta.

GURA VADULUI, com. în jud. Prahova, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Dealului Istrița cu Câmpia Săratei, pe cursul superior al râului Ghighiu; 2 385 loc. (1 ian. 2011): 1 143 de sex masc. şi 1 242 fem. Expl. de calcar (Tohani). Producție de echipamente frigorifice şi de ventilație. Viticultură. Combinat de vinificație (în satul Tohani). Plantații de migdali şi smochini. Satul Gura Vadului este atestat documentar la 3 mai 1610. Biserică având hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului” (1816), în satul Tohani. Pe Dealul Tohani au fost identificate specii rare de plante xerofile.

GURA VĂII 1. Com. în jud. Bacău, alcătuită din 6 sate, situată în SE Depr. Tazlău-Caşin, la poalele de S ale Culmii Pietricica, pe râul Tazlău; 5 491 loc. (1 ian. 2011): 2 806 de sex masc. şi 2 685 fem. Expl. de petrol (în satul Dumbrava). Înainte de 1 ian. 1965 satul şi com. Gura Văii s-au numit *Râpile.* Biserică având dublu hram – „Adormirea Maicii Domnului” şi „Sfântul Ştefan” (1750) şi biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae” (1780-1781, cu adăugări din 1912), în satul Gura Văii.

2. Localit. componentă a municipiului Drobeta-Turnu Severin, situată pe stg. Dunării, pe terit. căreia se află hidrocentrala Porțile de Fier I (1 050 MW – centrala de pe malul românesc), construită în perioada 1964–1971, în colab. cu Iugoslavia (1 050 MW centrala de pe malul sârbesc, aflată pe terit. localit. Şip). Sectorul Gura Văii-Vârciorova adăposteşte o vegetație cu caracter termofil şi o serie de rarități floristice printre care laleaua Cazanelor (*Tulipa hungarica*) şi umbelifera endemică (*Prangos carinata*).

GURA VITIOAREI, com. în jud. Prahova, alcătuită din 5 sate, situată în Subcarpații Teleajenului, pe râul Teleajen; 6 162 loc. (1 ian. 2011): 3 111 de sex masc. şi 3 051 fem. Expl. de nisip cuarțos. Producție de şuruburi, buloane, nituri şi şaibe. Creşterea bovinelor. Pomicultură (meri, pruni, peri). Apicultură. Hanul Roşu, cu zid de incintă (sec. 18, fost han poştal), declarat monument istoric, şi conacul „Cireşanu” (1910), în satul Făgetu.

GURBĂNEŞTI, com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe râul Mostiştea; 1 382 loc. (1 ian. 2011): 658 de sex masc. şi 724 fem. Ferme de creştere a bovinelor, ovinelor şi porcinelor. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **G.** a făcut parte din jud. Ilfov. Pe terit. com. a fost descoperită (1957) o necropolă tumulară scitică, de înhumație (sec. 5 î.Hr.), în care s-au găsit mai multe piese din aur, între care se remarcă o placă din aur cu decor ciocănit. În satul Codreni se află schitul cu acelaşi nume, cu o biserică din 1678, iar în satul Gurbăneşti există biserica „Adormirea Maicii Domnului” (1957).

GURGEN → Gurghiu (3).

GURGHIU 1. Munții ~, masiv muntos în partea central-vestică a Carpaților Orientali, în şirul munților vulcanici, situat între defileul Toplița–Deda al Mureşului, la N, Depr. Giurgeu, la E, pasul Sicaş şi râul Sicaşău, la S-SE, şi Subcarpații Târnavelor şi Dealurile Mureşului, la V. Alcătuit din andezite, piroclastite şi aglomerate vulcanice. Cupola centrală, constituită din curgeri de lavă, formează un podiş înalt, de c. 1 000 m alt., cu direcție NV-SE, de o netezime remarcabilă („Platoul vulcanic”),

Munții Gurghiu

din care se detaşează mai multe vârfuri conice, resturi ale unor vechi cratere (Fâncelu 1 684 m, Bătrâna 1 634 m, Bucin 1 287 m, Tatarca 1 689 m, Amza 1 694 m ş.a.). Partea vestică a platoului vulcanic, extinsă în pante domoale către V, este mult mai bine păstrată, fiind drenată de râurile Fâncel, Gurghiu, Târnava Mică, Târnava Mare, Vărşag ş.a. Alt. max.: 1 777 m (vf. Saca). Acoperit cu păduri de molid, iar la peste 1 600 m alt. se extind pajişti alpine. Expl. forestiere. Păstorit. Turism.

2. Râu, afl. stg. al Mureşului; 55 km; supr. bazinului: 564 km². Izv. din N M-ţilor Gurghiu, de sub vf. Bătrâna, de la 1 280 m alt., străbate piemontul cu acelaşi nume pe o pantă accentuată (26‰) şi, după ce traversează Dealurile Mureşului, se varsă în Mureş la Reghin (360 m alt.).

3. Com. în jud. Mureş, alcătuită din 10 sate, situată în zona Dealurilor Mureşului, pe râul cu acelaşi nume; 6 166 loc. (1 ian. 2011): 3 119 de sex masc. şi 3 047 fem. Producţie de îmbrăcăminte pentru lucru şi de sucuri din legume şi fructe. Expl. şi prelucr. lemnului (mobilă, ambalaje din lemn ş.a.). Centru de ceramică populară. Muzeu de vânătoare. Poieni cu narcise şi lalele pestriţe (*Fritillaria meleagris*). Cetatea medievală din satul Gurghiu, menţionată documentar, prima oară, în 1248, cu numele *Gurgen*, a fost asediată şi distrusă în 1708 de armata austriacă, rămânând în ruină până în prezent. În satul Gurghiu, atestat documentar în 1248, se află o biserică reformată (1756), castelul „Bornemisza", în stil baroc cu elemente renascentiste (1733), o capelă romano-catolică (1730, reconstruită în 1887) şi un parc dendrologic amenajat în 1740 de fam. Bornemisza. În sec. 17, la **G.** s-au stabilit mai multe familii de armeni. În satul Caşva, menţionat documentar, prima oară, în 1453, se află o biserică ortodoxă din anul 1928 şi mănăstirea Caşva (de călugăriţe), întemeiată în 1992, cu biserica „Duminica Tuturor Sfinţilor" construită în anii 1995–2006. În arealul com. **G.** se află o porţiune din trupul pădurii Mociar, cu stejari multiseculari, extinsă pe o supr. totală de 48 ha, atât pe terit. com. **G.**, cât şi pe cel al com. Solovăstru, declarată rezervaţie forestieră.

GURNIA, cascadă formată de râul cu acelaşi nume (afl. al râului Tismana), situată în apropiere de mănăstirea Tismana, având o cădere a apei de 40 m.

GURUSLĂU → Hereclean.

GUŞOENI, com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 6 sate, situată în Piem. Olteţului; 1 670 loc. (1 ian. 2011): 823 de sex masc. şi 864 fem. Centru viticol. Bisericile din lemn cu hramurile „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (1550, refăcută în 1915), „Sfântul Nicolae" (1773), „Cuvioasa Parascheva" (1766, refăcută în 1803) şi „Sfântul Nicolae" (1772–1773, restaurată în 1950), în satele Guşoeni, Burdăleşti, Măgureni şi Guşoianca.

GUŞTERIŢA → Sibiu (2).

GUTÂI sau **GUTIN 1. Munţii ~,** masiv muntos în NV Carpaţilor Orientali, în cadrul lanţului munţilor vulcanici, situat între Depr. Maramureş, la N, M-ţii Ţibleş şi Depr. Lăpuş, la E, Depr. Copalnic, la S, şi Depr. Baia Mare, la V-NV. Alcătuit din andezite, piroclastite, andezite bazaltice, aglomerări vulcanice şi revărsări de lavă. Alt. max.: 1 443 m (vf. Gutâi). În cadrul M-ţilor **G.** se individualizează

Munţii Gutâi. Vârful Creasta Cocoşului

câteva vârfuri semeţe: Igniş (1 307 m), Pleşca Mare (1 291 m), Rotunzilor (1 241 m), Ţigani (1 224 m) ş.a. Pe vf. Creasta Cocoşului (1 428 m alt.), numit şi *Tifăria Gutâiului, Pana Cocoşului, Ţurana Gutâiului, Piatra Mare*, care are o formă bizară, există o rezervaţie mixtă (geologică, botanică şi faunistică, 50 ha), înfiinţată în 1954, în care trăiesc acvila de stâncă (*Aquila chrysaëtos*), corbul (*Corvus corax*), uliul păsărelelor (*Accipiter nisus*), acvila ţipătoare mică (*Aquila pomarina*), codobatura vânătă (*Motacilla cinerea*) etc. şi vegetează afinul, merişorul, ienupărul, jneapănul, crinul de pădure, garofiţa ş.a. Masivul **G.** este acoperit cu păduri de foioase şi de conifere, iar în partea superioară de păşuni. Este traversat de şoseaua modernizată Sighetu Marmaţiei–Baia Mare, peste pasul Gutâi, şi de şoseaua nemodernizată Sighetu Marmaţiei–Ocna Şugatag–Cavnic peste pasul Strâmbului. Expl. forestiere. Zăcăminte de min. neferoase şi polimetalice. Păstorit.

2. Pas în V M-ţilor Gutâi, la 987 m alt., care asigură legătura rutieră (şosea modernizată) între Depr. Maramureş şi Depr. Baia Mare.

GÜTTENBRUM → Zăbrani.

Hh

HALÂNGA --> *Izvoru Bârzii.*

HABRA, Mănăstirea ~ → Groși.

HABUCHA → Dobra (2).

HADÂMBU, Mănăstirea ~ → Mironeasa.

HAGIENI 1. Mănăstirea ~ → Mihail Kogălniceanu (2).

2. → Rezervația forestieră ~ → Limanu.

HAGIGADAR, Mănăstirea ~ → Moara.

HAIMANALELE → I. L. Caragiale.

HALMĂȘD, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Barcău, la poalele Dealului Cupari și ale M-ților Plopiș, pe râul Drighiu; 2 438 loc. (1 ian. 2011): 1 174 de sex masc. și 1 264 fem. Expl. de balast. Prelucr. lemnului. Producție de țuică. Pomicultură. În satul Halmășd, menționat documentar, prima oară, în 1341, se află o biserică ortodoxă cu hramul „Sfântul Dumitru" (sec. 18). Agroturism. Rezervație de cerbi lopătari (în pădurea Labiș). Fond cinegetic.

HALMEU, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Someșului, pe dr. râului Tur, la granița cu Ucraina; 4 837 loc. (1 ian. 2011): 2 391 de sex masc. și 2 446 fem. Stație de c.f. (în satul Halmeu). Nod rutier. Punct de frontieră cu Ucraina. Expl. de balast. Producție de mobilă, de macaroane și tăiței. Culturi de cereale, de plante tehnice și de nutreț, de căpșuni, legume ș.a. Viticultură. În satul Halmeu, menționat documentar, prima oară, în 1217, se află o biserică de la începutul sec. 15, inițial romano-catolică, în prezent aparține cultului reformat, avariată grav de cutremurul din 1892, refăcută în 1888-1899 și renovată în 1958 și 1996, o biserică romano-catolică având hramul „Sfântul Iosif" (1829–1834) și o biserică ortodoxă (1913, cu transformări din 1985). Până la 25 mart. 2005, com. **H.** a avut în componență satele Cidreag și Porumbești care la acea dată au format com. Porumbești, jud. Satu Mare.

HALMYRIS → Murighiol.

HAMANGIA → Baia (2).

HAMCEARCA, com. în jud. Tulcea, alcătuită din 4 sate, situată la poalele de SE ale M-ților Măcin și cele de V-SV ale Pod. Niculițel, pe cursul superior al râului Taița; 1 469 loc. (1 ian. 2011): 736 de sex masc. și 733 fem. Carieră de piatră. Legumicultură. În perimetrul com. **H.** au fost identificate vestigiile unei așezări geto-dacice în care s-au găsit vase ceramice romane și dacice (lucrate cu mâna sau la roată) datând din sec. 1–2.

HANGU, com. în jud. Neamț, alcătuită din 5 sate, situată la poalele de V-SV ale M-ților Stânișoarei, pe țărmul de NE al lacului Izvoru Muntelui, la vărsarea râului Hangu; 3 876 loc. (1 ian. 2011): 2 001 de sex masc. și 1 875 fem. Prelucr. lemnului. În arealul satului Hangu, menționat documentar la 13 febr. 1458, au fost descoperite vestigii din perioada geto-dacică și din feudalismul timpuriu (bordeie, vase ceramice, topoare din fier etc.). În satul Buhalnița se află biserica mănăstirii Hangu sau Buhalnița (de călugări), cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului", ctitorie a domnului Miron Barnovschi, construită în anii 1626–1629, demolată cu grijă, strămutată și reconstruită în 1958–1959, în afara zonei inundabile a lacului Izvoru Muntelui. Strane cu remarcabile decorații zoomorfe. Atât Miron Barnovschi, cât și ceilalți domni ai Moldovei au înzestrat mănăstirea Hangu (sau Buhalnița) cu moșii, mori, heleșteie ș.a. fiind una dintre cele mai bogate mănăstiri din sec. 17. După secularizarea averilor mănăstirești în 1863 a rămas doar biserica de parohie, chiliile fiind folosite ca localuri de școală între 1865 și 1900. În satul Chiriteni se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1829, refăcută în 1959), iar în satul Hangu există bisericile din lemn cu hramurile „Sfinții Apostoli Petru și Pavel" (1824–1829, refăcută în 1900) și „Sfinții Împărați Constantin și Elena" (1852–1862).

HANU CONACHI, Rezervația de dune de nisip de la ~ → Fundeni (3).

HANUL ANCUȚEI → Tupilați.

HARDULD → Zădăreni.

HARGHITA 1. Masiv muntos vulcanic, situat în partea de V-SV a Carpaților Orientali, delimitat de Depr. Giurgeu (la N), Depr. Ciuc (E), M-ții Bodoc (SE), M-ții Baraolt (S), Subcarpații Homoroadelor (SV), Pod. Târnavelor (V) și M-ții Gurghiu (NV). Alcătuit dintr-o masă imensă de andezite cu piroxeni și amfiboli, piroclastite și andezite bazaltoide. Se prezintă ca un platou înalt, cu orientare NNV-SSE, neted, dominat de mai multe vârfuri (Muntele Mic 1 589 m, Ascuțit 1 685 m, Cucu 1 558 m ș.a.) care sunt resturi ale unor cratere vulcanice. Alt. max.: 1 800 m (vf. Harghita). Constituie un important nod hidrografic din care izvorăsc numeroase râuri, în cea mai mare parte afl. pe dr. ai Oltului (Groapa Apei, Mădărașu Mare, Segheș, Beta, Vârghiș etc.). Acoperit cu păduri de conifere (molid, brad) și pajiști (la peste 1 500 m alt.). Turism.

2. → Siculeni.

3. Județ situat în partea central-nordică a României, extins în zona central-vestică a Carpaților Orientali, în bazinele superioare ale râurilor Olt, Mureș, Târnava Mare și Târnava Mică, între 46°13' și 47°11' latitudine N și între 24°52' și 26°15' longitudine E, limitat de jud. Suceava (N), Neamț (NE), Bacău (E), Covasna (S și SE), Brașov (S și SV) și Mureș (V). *Supr.:* 6 639 km^2 (2,78% din supr. țării). *Populația* (1 ian. 2011): 324 419 loc. (1,51% din populația țării), din care 160 337 loc. de sex masc. (49,4%) și 164 082 loc. de sex fem. (50,6%). *Populația urbană:* 142 281 loc. (43,9%); *rurală:* 182 138 loc. (56,1%).

Densitatea: 48,9 loc./km². *Structura populației pe naționalități* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 12,6% români, 82,9% maghiari și secui, 1,7% rromi, apoi germani, ceangai s.a. *Reședința:* municipiul *Miercurea-Ciuc. Orașe:* Băile Tușnad, Bălan, Borsec, Cristuru Secuiesc, Gheorgheni (municipiu), Odorheiu Secuiesc (municipiu), Toplița (municipiu), Vlăhița. *Comune:* 58. *Sate:* 234. *Localit. componente ale orașelor și municipiilor:* 20.

Relieful este reprezentat, în proporție de 81%, de unități montane și depresiuni intramontane, aparținând Carpaților Orientali, iar restul de 19% cuprinde o asociere de dealuri și depresiuni cu caractere subcarpatice, extinse în partea de SV a jud., care fac parte din Pod. Transilvaniei. Unitățile montane sunt dispuse în două șiruri paralele, cu orientare NNV-SSE: unul în partea de E a jud., incluzând grupa munților situați în zona cristalino-mezozoică și a flișului cretacic (respectiv, sectoare ale M-ților Bistriței, Giurgeu, Hășmaș – cu vf. Hășmașu Mare de 1 792 m –, Ciuc și Nemira, între care se află depresiunile Bilbor, Borsec, Uz, Plăieși sau Cașin ș.a.) și altul la V, formând grupa munților vulcanici, respectiv M-ții Călimani, cu vf. Iezerul Călimanului (2 031 m – cea mai mare înălțime de pe terit. jud. **H.**), M-ții Gurghiu, M-ții Harghita, cu vf. Harghita, de 1 800 m alt. și M-ții Bodoc. Între cele două șiruri paralele de munți există două dintre cele mai mari depresiuni intramontane din țară – Giurgeu (→) și Ciuc (→). Una dintre caracteristicile zonei montane aflate în perimetrul jud. **H.** o constituie existența unui număr mare de pasuri (trecători), multe dintre ele străbătute de șosele și căi ferate, care înlesnesc legăturile între Transilvania și Moldova sau între diferitele zone ale jud. Printre acestea se numără pasurile Bistricioara (1 105 m alt.), Ditrău (1 036 m), Bicaz (1 257 m), Ghimeș (1 170 m), Uz (1 085 m), Vlăhița (985 m), Sicaș (1 000 m), Bucin (1 287 m), Tușnad (650 m) ș.a. În partea de SV a jud. se individualizează un relief de depresiuni și dealuri subcarpatice, cu înălțimi de 600–1 000 m, grupate în câteva subunități distincte, aparținând Subcarpaților Transilvaniei: Subcarpații Homoroadelor, ai Odorheiului, ai Târnavei Mari și ai Târnavei Mici.

Clima temperat-continentală, cu anumite particularități locale determinate de alternanța masivelor muntoase cu șirul depresiunilor intramontane și de orientarea aproximativ perpendiculară a unităților de relief față de circulația atmosferică a maselor de aer dinspre V. Regimul climatic este diferențiat în cadrul celor două unități distincte de relief: în ținutul cu climă de dealuri, verile sunt ceva mai calde, cu precipitații relativ bogate, iar iernile sunt reci, marcate arareori de viscole, dar cu frecvente intervale de încălzire, care întrerup continuitatea stratului de zăpadă; în zonele cu climă de munte, verile sunt răcoroase (12–18°C), cu precipitații abundente, iar iernile foarte friguroase (medii lunare cuprinse între –4 și –8°C), cu strat stabil de zăpadă, care durează o îndelungată perioadă de timp, și cu frecvente inversii de temperatură. Acest fenomen al inversiilor termice, caracteristic zonelor depresionare de la poalele munților, bine evidențiat în arealul jud. **H.**, care se manifestă prin coborârea aerului foarte rece (mai greu), de pe crestele montane înconjurătoare, în vatra depresiunilor, înlocuind aerul ceva mai cald și stagnând mai mult timp aici, determină înregistrarea unor valori termice foarte scăzute, uneori sub –30°C. Așa se explică faptul că în depresiunile Giurgeu și Ciuc, la Gheorgheni, Joseni, Toplița, Miercurea-Ciuc ș.a. se înregistrează frecvent cele mai scăzute temperaturi pe timpul iernii, ceea ce i-a îndreptățit pe meteorologi să numească această zonă „Polul frigului" din România. Temp. medie anuală variază între 1 și 4°C în zonele montane înalte, între 5,4 și 5,9°C în depresiunile intramontane și între 6 și 7,9°C în Subcarpații Transilvaniei. Temp. max. absolută (36,5°C) s-a înregistrat la Odorheiu Secuiesc (17 aug. 1952), iar minima absolută (-38°C) la Gheorgheni (11 ian. 1963). Cantitățile medii anuale de precipitații însumează c. 550 de mm în zonele depresionare, 600–700 mm în Subcarpați și peste 1 200 mm pe crestele montane înalte. Vânturile predominante bat cu o frecvență mai mare dinspre NE (15,3%) în reg. subcarpatică, dinspre NV (18,6%) în Depr. Ciuc și dinspre V (28%) în zonele montane înalte. Vitezele medii

anuale variază între 1,4 şi 3,7 m/s în ariile depresionare, între 2,4 şi 4,2 m/s la Odorheiu Secuiesc şi între 5 şi 10 m/s pe culmile înalte ale munţilor.

Reţeaua hidrografică are o densitate ce variază între 0,5 şi 1,1 km/km^2. Aici îşi au izvoarele două dintre cele mai mari râuri ale ţării – Olt şi Mureş – care străbat median jud. **H.**, primul curgând către S, pe o distanţă de 80 km, iar celălalt către N-NV, pe o lungime de 72 km. Oltul colectează o sumedenie de afl. mai mici din partea centrală şi de SE a jud. **H.** (Şipot, Lunca Mare, Lunca, Groapa Apei, Mădăraşu Mare, Var, Segheş, Beta, Pârâu Mare ş.a., pe dr., şi Sedloco, Şoarecu, Cad, Racu, Frumoasa, Delniţa, Rusnic, Fitod, Fişag, Cozmeni, Tuşnad ş.a., pe stg.), iar Mureşul adună afl. din jumătatea de N a jud. **H.** (Strâmba, Belchin, Lăzarea, Ditrău, Faier, Jolotca, Topliţa, Călimănel ş.a., pe dr., şi Şumuleu Mare, Borzont, Pietrosu, Eseniu, Mortonca, Gălăuţaş, Măgheruş ş.a., pe stg.). Alte câteva râuri mai mari îşi au originea şi bazinele superioare pe terit. jud. **H.**, printre acestea numărându-se Târnava Mare (cu afl. Tartod, Vărşag, Şicasău, Brădeşti, Cireşeni, Hodoş, Geoagiu ş.a.), Târnava Mică (cu afl. Creanga Mare, Corund ş.a.), Trotuş (cu afl. Comiat, Ugra, Boroş, Valea Rece ş.a.), Caşin, Uz, Vârghiş, Homorodu Mare, Homorodu Mic, Bistricioara (cu afl. Borcut, Seaca, Valea Vinului, Corbu, Barasău, Putna ş.a.), Bicaz, Neagra ş.a. Se evidenţiază, prin pitorescul lor, defileele Oltului de la Tuşnad şi ale Mureşului de la Topliţa–Deda, precum şi Cheile Bicazului, pe care jud. **H.** le împarte cu jud. Neamţ. Lacurile naturale existente pe terit. jud. **H.** sunt unice în felul lor, deoarece lacul Sfânta Ana (→) este de origine vulcanică, iar Lacu Roşu (→) de baraj natural. O categorie aparte, cu importanţă economică deosebită, o reprezintă pânzele de ape subterane, extinse pe mari supr. în depresiunile Ciuc, Giurgeu, Bilbor, Borsec, Caşin, Praid-Corund ş.a., din care îşi trag „seva vieţii" numeroase izv. cu ape minerale, cu concentraţii diferite şi cu un procent ridicat de dioxid de carbon, renumite pentru gustul lor plăcut şi pentru efectele curative în tratarea unor afecţiuni hepato-biliare, gastro-duodenale etc. Astfel de izv. minerale apar la zi în localit. Borsec, Bilbor, Băile Tuşnad, Miercurea-Ciuc, Sâncrăieni, Mădăraş, Topliţa, Corund ş.a.

Vegetaţia naturală, bogată şi variată în specii, prezintă o evidentă zonalitate pe verticală, determinată de configuraţia reliefului şi de zonalitatea climei şi a solurilor. Pădurile de fag (*Fagus silvatica*), în amestec cu gorun (*Quercus petraea*), carpen (*Carpinus betulus*), paltin (*Acer platanoides*) ş.a. sunt răspândite în zona dealurilor subcarpatice şi la poalele versanţilor vestici ai M-ţilor Harghita şi Gurghiu. Pădurile de fag, în amestec cu molid (*Picea abies*), extinse între 800 şi 1 200 m alt., ocupă mari supr. din M-ţii Giurgeu, precum şi pantele vestice ale M-ţilor Harghita, Gurghiu, Puciosu ş.a. Etajul pădurilor de molid formează areale compacte pe întinse supr. din M-ţii Harghita, Căliman, Hăşmaş, Ciuc ş.a. la înălţimi cuprinse între 1 200 şi 1 500 m. În M-ţii Ciuc şi M-ţii Căliman apar frecvent exemplare solitare de zadă (*Larix decidua*) – arbore ocrotit de lege. Vegetaţia subalpină, care se dezvoltă în M-ţii Căliman, cuprinde numeroase specii ierboase, în cadrul cărora domină păruşca (*Festuca supina*), firuţa (*Poa media*), ţăpoşica (*Nardus stricta*) ş.a., care alternează cu tufişuri formate din ienupăr pitic (*Juniperus sibirica*), jneapăn (*Pinus montana*), afin (*Vaccinum myrtillus*), smirdar sau bujor de munte (*Rhododendron kotschyi*) ş.a. Vegetaţia azonală este reprezentată prin mai multe mlaştini eutrofe, răspândite în depresiunile Borsec, Bilbor, Ciuc, Giurgeu, în cadrul cărora se dezvoltă numeroase specii de muşchi, între care se remarcă un important relict glaciar (*Mesaea hexasticha*). Alte relicte glaciare, cu o importanţă fitogeografică deosebită sunt: *Saxifraga hirculus, Carex dioica, Ligularia sibirica*, *Lysimachia thyrsiflora*; unele dintre acestea se află la limita de S a arealului lor mondial de răspândire (*Betula humilis, Salix starkeana, Achillea impatiens*).

Fauna este bogată şi variată în specii, fiind adaptată la condiţiile de relief şi climă. Pădurile, care ocupă 35% din supr. jud. **H.**, constituie domeniul vast şi propice pentru existenţa a numeroase vieţuitoare, multe dintre ele de interes cinegetic. Cele mai frecvente sunt din domeniul forestier, şi anume: ursul, cerbul carpatin, râsul, jderul de scorbură (*Martes martes*), jderul de piatră (*Martes foina*), cocoşul de munte (*Tetrao urogallus*), ierunca (*Tetrastes bonasia*), acvila de munte, huhurezul, piţigoiul de brădet (*Parus ater*), vipera comună, tritonul de munte etc. Făgetele şi gorunetele adăpostesc căprioare, mistreţi, lupi, vulpi, veverițe, pârşi etc.

Resursele naturale: zăcăminte de min. de fier (Lueta, Vlăhiţa, Mădăraş), de pirite cuprifere (Bălan, Jolotca), de min. de cinabru (Mădăraş, Sântimbru), de gaze naturale (Şimoneşti, Săcel, Secuieni), lignit (Borsec), sare gemă (Praid). Expl. de marmură (Voşlăbeni, Lăzarea), de andezit (Sâncrăieni, Ciceu, Corund, Praid, Deluţ, Jigodin), sienit (Ditrău), calcar (Bicăjel, Delniţa), gresii (Caşinu Nou), marne (Lunca de Jos), argile caolinoase (Harghita-Băi, Sândominic), balast (Racu, Sânsimion, Sântimbru, Dăneşti), travertin (Borsec) ş.a. O categorie aparte a bogăţiilor jud. **H.** o reprezintă numeroasele izv. cu ape minerale carbogazoase, cu o compoziţie chimică variată (Jigodin-Băi, Băile Tuşnad, Miercurea-Ciuc, Harghita-Băi, Borsec, Bilbor, Sântimbru-Băi, Topliţa ş.a., precum şi pădurile de răşinoase şi fag (236 911 ha, în anul 2007), din care, în acelaşi an, s-au exploatat 1 172,1 mii m^3 de masă lemnoasă (locul 2 pe ţară, după jud. Suceava).

Istoric. Cercetările arheologice întreprinse în diferite zone au dovedit că teritoriul actual al jud. **H.** era locuit, încă din Neoliticul timpuriu (5500–5300 î.Hr.), de triburi purtătoare ale culturii materiale Ariuşd. Mărturii de la începutul Epocii bronzului, aparţinând complexului Glina III-Schneckenberg (sec. 18–16 î.Hr.) şi din perioada sa mijlocie, caracteristică culturii materiale Wietenberg (sec. 16–13 î.Hr.), au fost scoase la iveală în arealele localit. Suseni, Jigodin ş.a. (topoare, obiecte de podoabă, ceramică bogat ornamentată etc.). Prima Epocă a fierului – Hallstatt (1200–450/300 î.Hr.) este bine reprezentată, prin descoperirea aşezărilor dacice de la Mugeni şi Sâncrăieni, iar cea de-a doua epocă – La Tène (sec. 5 î.Hr.-1 d.Hr.) cuprinde un număr mare de aşezări, cu urme vizibile ale sistemului de cetăţi şi fortificaţii, aşa cum se păstrează şi astăzi în localit. Zetea, Jigodin, Racu, Tuşnad, Odorheiu Secuiesc, Porumbenii Mari. Semnificativ pentru epoca La Tène este tezaurul dacic de argint, datând din sec. 1 î.Hr., compus din două vase semisferice, 12 cupe de diferite forme, două brăţări masive, o fibulă ş.a., descoperit la Sâncrăieni. În perioada stăpânirii romane a Daciei (106–271/275), cultura geto-dacică a cunoscut o treaptă superioară de dezvoltare prin puternica in-

fluență a coloniștilor Imperiului Roman, care au întemeiat noi așezări, dotate cu băi publice, au construit drumuri, castre și linii de fortificații (*limes*-uri), au exploatat bogățiile subsolului (salina de la Sânpaul) etc. *Limes*-ul din partea de NE, care trecea prin mijlocul actualului județ, este atestat de prezența vestigiilor unor castre romane (la Inlăceni, Odorheiu Secuiesc, Sânpaul) și a unor turnuri de veghe (la Ocland, Odorheiu Secuiesc, Băile Homorod ș.a.). După retragerea armatelor și a administrației romane din Dacia (în perioada 271–275), populația autohtonă, daco-romană, a continuat să locuiască neîntrerupt pe aceste locuri și în secolele următoare, cu toate vicisitudinile provocate de migrațiile popoarelor barbare, organizându-se în obști sătești. Vestigiile descoperite la Sâncrăieni, Miercurea-Ciuc, Mugeni, Cristuru Secuiesc, datând din sec. 3–4, atestă că aceste meleaguri erau intens locuite. Așezările identificate în arealele localit. Șimonești, Filiași, Cristuru Secuiesc ș.a. demonstrează că în sec. 7–8 populația daco-romană autohtonă a fost nevoită să conviețuiască cu unele triburi slave care au pătruns pe aceste meleaguri prin trecătorile carpatice. Elementele specifice culturii materiale a slavilor au fost descoperite într-o necropolă, probabil slavo-avară, de la Târgu Secuiesc. În perioada de cristalizare a relațiilor feudale, documentele vremii consemnează existența, în sec. 10, pe aceste meleaguri a unor voievodate. Din a doua jumătate a sec. 11, pe terit. Transilvaniei s-a extins treptat dominația statului feudal ungar, însoțită și de colonizarea, în aceste zone, a secuilor. La sf. sec. 12 și începutul sec. 13, secuii s-au stabilit în Depr. Ciuc alături de populația românească, începând să conviețuiască ulterior cu aceasta și să se organizeze în obști sătești, menționate în 1270 (obștea secuilor din Telegd/Odorhei), 1324 (obștea secuilor din Ciuc) ș.a. Dar documentele scrise amintesc și de existența unor localități românești (*Villa nostra «regis» Olachalis,* azi Vlăhița; *Villa Olachalis,* azi Odorheiu Secuiesc) în 1301, sau de faptul că românii au apărat trecătorile carpatice în 1241, împreună cu secuii *(siculi),* împotriva invaziei mongole. În sec. 15, ca urmare a diferențierilor sociale care apar și se accentuează ulterior (dezvoltarea clasei feudale, acaparatoare de pământuri, în contrast cu pătura de șerbi exploatați, în continuă creștere), iobagii români, maghiari și secui vor desfășura uniți, veacuri de-a rândul, lupte aprige împotriva nobilimii feudale. Această stare de lucruri a determinat pe țăranii iobagi ca între 1432 și 1764 să se răscoale de 59 de ori. Astfel, românii și secuii au luptat în armata lui Iancu de Hunedoara, au participat la Răscoala țărănească din 1514, condusă de Gheorghe Doja, la luptele comandate de Mihai Viteazul, la Răscoala curuților (1703–1711) etc. Dintre evenimentele de tristă amintire de pe terit. harghitean se pot aminti: introducerea iobăgiei la secui în 1562, năvălirea tătarilor în 1661 și 1694, ciuma din 1717–1719, când aproape jumătate din locuitori și-au pierdut viața, măcelul de la Siculeni, din 7 ian. 1764, cunoscut în istorie sub numele de *Siculicidium,* când, din cauza refuzului secuilor de a se înrola în regimentele de graniță ale Imperiului Austriac, au căzut pradă gloanțelor peste 500 de victime. Din punct de vedere administrativ, cea mai veche formă de organizare este menționată în documentele sec. 15, care amintesc de existența unor „Scaune" create, probabil, ținându-se seama de organizarea vechilor scaune de judecată (*Sedes judiciaria*) ale populației autohtone. După înfăptuirea statului național unitar român, în 1918, în baza legilor de organizare politico-administrativă din 1921 și 1926, când terit. țării a fost împărțit în județe și plase, în perimetrul actualului județ existau județele Odorhei (cu 6 plăși și 140 de comune) și Ciuc (cu 4 plăși și 54 de comune). Această formă de organizare s-a menținut până în 1950, când terit. României a fost împărțit în regiuni și raioane, atunci, actualul jud. fiind cuprins în cadrul reg. Mureș și apoi a reg. Mureș Autonomă Maghiară. O dată cu adoptarea Legii nr. 2, din 17 febr. 1968, referitoare la organizarea ad-tivă a terit. României, a fost înființat jud. Harghita, cu reședința la Miercurea-Ciuc, care are în cuprinsul său 9 orașe (din care patru sunt municipii), 58 de comune, 234 sate și 20 de localit. componente ale orașelor și municipiilor.

Economia jud. **H.**, cu o dezvoltare dinamică, bazată pe valorificarea resurselor locale și a materiilor prime din celelalte județe, a căpătat noi dimensiuni după evenimentele din dec. 1989, trecând treptat de la sistemul comunist al economiei planificate la economia de piață, bazată pe concurență.

Industria reprezintă una dintre principalele ramuri ale economiei jud. **H.**, în cadrul căreia se realizează o gamă variată de produse: oțeluri speciale și fontă de înaltă puritate (Vlăhița), piese de schimb pentru mașini agricole, pentru utilaj greu, utilaje și piese de schimb pentru ind. forestieră și pentru ind. materialelor de constr. (Miercurea-Ciuc, Gheorgheni), instalații frigorifice, matrițe și piese din fontă pentru ind. chimică (Odorheiu Secuiesc), utilaje și aparate pentru diferite ramuri ale economiei naționale (Vlăhița), mase plastice (Miercurea-Ciuc), mat. de constr. (Miercurea-Ciuc, Odorheiu Secuiesc, Corund, Sândominic, Cristuru Secuiesc, Suseni), mobilă, cherestea și alte produse din lemn (Miercurea-Ciuc, Gălăuțaș, Gheorgheni, Odorheiu Secuiesc, Toplița, Ditrău, Lunca de Jos, Tulgheș, Cristuru Secuiesc, Zetea, Sândominic ș.a.), confecții (Miercurea-Ciuc, Odorheiu Secuiesc, Cristuru Secuiesc), tricotaje (Miercurea-Ciuc, Toplița, Bălan), fire din bumbac, in și cânepă, stofă de mobilă, țesături tehnice, ață etc. (Odorheiu Secuiesc, Gheorgheni, Miercurea-Ciuc, Cristuru Secuiesc, Joseni), încălțăminte (Toplița), lapte praf, preparate din lapte și carne, bere, spirt, amidon, produse de panificație etc. (Miercurea-Ciuc, Remetea, Odorheiu Secuiesc, Sânsimion, Bălan, Borsec, Lunca de Jos, Toplița ș.a.). Stații de îmbuteliere a apelor minerale (Borsec, Sâncrăieni, Tușnad). Dintre produsele meșteșugărești populare, cu o frumoasă și îndelungată tradiție, se remarcă ceramica de Corund.

Agricultura este influențată de natura reliefului (predominant muntos), de temperaturile scăzute, de precipitațiile abundente și de solurile brune, podzolice. La sf. anului 2007, supr. agricolă a jud. **H.** era de 396 418 ha, din care 91 720 ha aparțineau terenurilor arabile, 146 817 ha pășunilor, 157 084 ha fânețelor naturale, 762 ha livezilor și pepinierelor pomicole și 35 ha viilor și pepinierelor viticole. În anul 2007, terenurile arabile erau cultivate cu cartofi (19 678 ha, locul 3 pe țară după jud. Suceava și Covasna), plante de nutreț (16 127 ha), grâu și secară (9 326 ha), orz și orzoaică (5 915 ha), porumb, ovăz, legume ș.a. Pomicultura, în cadrul căreia predomină merii și perii, are condiții optime de dezvoltare în bazinul Târnavei Mari, unde se întâlnesc supr. compacte de livezi, în arealele localit. Șimonești, Lupeni, Atid, Feliceni, Mărtiniș, Mugeni, Odorheiu

Secuiesc ş.a. O categorie aparte o reprezintă fructele de pădure (zmeură, afine ş.a.) şi ciupercile comestibile, care au o pondere însemnată în economia jud. **H.** Sectorul zootehnic, dispunând de o bază furajeră importantă, cuprinde un efectiv însemnat de animale şi păsări, centrul de greutate al creşterii acestora mutându-se din sectorul de stat în cel privat, cel din urmă deţinând peste 99% (iar la caprine, păsări şi albinărit 100%) din numărul animalelor crescute. La începutul anului 2008, în jud. **H.** se înregistrau 75 231 capete bovine (predominant din rasa Bălţata românească), 64 100 capete porcine (în special din rasa Marele alb), 157 043 capete ovine (mai ales din rasele Ţigaie şi Ţurcană), 13 681 capete caprine, 20 704 capete cabaline. Avicultură (403 043 capete păsări). Apicultură (16 702 familii de albine). Jud **H.**, al cărui teritoriu este format în mare parte din munţi şi cuprinde însemnate supr. cu păduri, dispune de un important fond cinegetic (urşi, cerbi, mistreţi, căprioare, cocoşi de munte etc.), precum şi de valoroase păstrăvării amenajate la Topliţa, Lacu Roşu şi Mădăraş.

Căile de comunicaţie feroviare şi rutiere sunt singurele mijloace ale jud. **H.** care asigură întregul trafic de mărfuri şi călători, cu toate că densitatea acestora este mult mai mică decât a altor judeţe, din cauza predominării reliefului muntos. La începutul anului 2008, lungimea reţelei feroviare de pe terit. jud. **H.** însuma 209 km (din care 174 km electrificate), cu o densitate de 31,5 km/1000 km^2, cea mai importantă fiind linia ferată din lungul Oltului şi Mureşului, care face parte integrantă din magistrala feroviară Bucureşti–Ploieşti–Braşov–Miercurea-Ciuc–Ciceu (de aici se ramifică o derivaţie către Oneşti–Adjud–Bacău)–Gheorgheni–Topliţa–Dej–Baia Mare–Satu Mare. În acelaşi an, reţeaua drumurilor publice, mai uniform repartizate în comparaţie cu căile ferate, care înlesnesc legăturile între diferitele localit. ale jud. **H.**, sau între acestea şi judeţele limitrofe, însuma 1 828 km (din care 510 km modernizate), cu o densitate de 27,5 km/100 km^2. În cadrul transporturilor rutiere, o importanţă deosebită o are tronsonul drumului european E 572, care străbate terit. jud. **H.** între Topliţa şi Băile Tuşnad, urmărind, aproximativ paralel, calea ferată. Pe acest principal tronson al drumului european există patru noduri rutiere, din care se ramifică alte drumuri spre Moldova sau spre centrul Transilvaniei. Astfel, din Topliţa porneşte o ramificaţie către Borsec–Tulgheş (prin pasul Bistricioara) şi de aici spre Ceahlău–Bicaz–Piatra-Neamţ; din Gheorgheni, o şosea porneşte către Moldova, prin pasul Bicaz, iar alta către centrul Transilvaniei, prin pasul Bucin, spre Praid–Sovata–Târgu Mureş; din Miercurea-Ciuc se desprinde o ramificaţie spre Moldova, prin pasul Ghimeş, iar alta spre Odorheiu Secuiesc, prin pasul Vlăhiţa; din Tuşnad, o derivaţie a şoselei trece prin Plăieşii de Jos–Sânzieni (jud. Covasna)–Breţcu–pasul Oituz–către Oneşti, în Moldova. Cu toate că densitatea drumurilor publice este mică, sub media pe ţară, cele câteva şosele modernizate şi noduri rutiere contribuie la buna ancorare a jud. **H.** în reţeaua naţională a transporturilor rutiere.

Învăţământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, reţeaua unităţilor şcolare de pe terit. jud. **H.** cuprindea 40 de grădiniţe de copii, cu 13 254 copii înscrişi şi 886 cadre didactice, 84 de şcoli generale, cu 28 168 elevi şi 2 167 cadre didactice, 37 de licee, cu 13 649 elevi şi 1 105 profesori, o şcoală profesională, cu 3 424 elevi şi 21 profesori, Universitatea „Sapientia" (2001), un seminar romano-catolic şi câteva secţii ale universităţii „George Barițiu" din Braşov. Educaţia copiilor şi elevilor se realizează atât în limba română, cât şi în limba maghiară (pentru copiii care aparţin acestei minorităţi naţionale). În aceeaşi perioadă, activităţile cultural-artistice se desfăşurau în cadrul celor şapte case de cultură, 48 de cămine culturale, un teatru studio, şase unităţi muzeale, 270 de biblioteci, cu 2 946 000 vol., două ansambluri folclorice profesioniste (unul românesc la Topliţa şi altul secuiesc la Miercurea-Ciuc), un centru pentru conservarea şi valorificarea creaţiei şi tradiţiei populare ş.a. Activitatea sportivă se desfăşoară în 102 secţii sportive, cu 2 350 sportivi legitimaţi, 100 antrenori şi 163 arbitri.

Ocrotirea sănătăţii. În anul 2007, aceasta se realiza prin intermediul celor cinci spitale, cu 2 201 paturi (un pat de spital la 147 locuitori), cinci dispensare medicale, 109 farmacii şi puncte farmaceutice, un sanatoriu (Tulgheş), un preventoriu pentru copii (Gheorgheni) ş.a. La începutul anului 2008, asistenţa medicală era asigurată de 384 medici (un medic la 847 locuitori), 111 medici stomatologi (un medic stomatolog la 2 933 locuitori) şi 1 842 cadre sanitare cu pregătire medie.

Turismul, în perimetrul jud. **H.**, se practică tot timpul anului, atât sub formă de sejur, cât şi de tranzit, datorită, în primul rând, existenţei renumitelor staţiuni climaterice şi balneoclimaterice Borsec, Lacu Roşu, Băile Tuşnad, Izvoru Mureşului, Jigodin-Băi, Topliţa, Praid, Corund, Bilbor ş.a., precum şi prezenţei unor zone pitoreşti (lacul vulcanic Sfânta Ana, defileele Oltului şi Mureşului, Cheile Bicazului, abrupturile şi stâncăriile calcaroase din M-ţii Hăşmaş (complexul Piatra Singuratică–Hăşmaşu Mare–Piatra Ascuţită etc.), a unor rezervaţii naturale (muntele de sare de la Praid; vulcanii noroioişi din Filiaş; tinovul Luci, cel mai mare tinov împădurit din Transilvania, adăpostind un relict glaciar foarte rar – mesteacănul pitic/*Betula nana*; tinovul Mohoş, situat în apropiere de lacul Sfânta Ana, în cadrul căruia vegetează roua-cerului /*Drosera rotundifolia*, *Drosera abovate*, *Sparganium minimum, Calamagrostis neglecta, Carex elongata* ş.a.; mlaştinile eutrofe de la Sâncrăieni şi Valea Mijlocie, cu specii relicte de muşchi; mlaştina Dumbrava Harghitei, cu foarte multe exemplare de *Saxifraga hirculus*; masivul calcaros „Pietrele Roşii" de la Tulgheş, cu plante endemice, ca de exemplu *Astragalus Roemeri, Hieracium pojoritense;* Cheile Bicazului – Lacu Roşu; peştera Şugaş ş.a.) şi a unor obiective istorice, de cultură şi artă cu importanţă arhitecturală (fortificaţiile dacice de la Siculeni, Jigodin-Băi, cetatea Mikó, mănăstirea franciscană şi alte monumente din Miercurea-Ciuc, Odorheiu Secuiesc, Gheorgheni, bisericile fortificate de la Dârjiu, Armăşeni, Delniţa, Sânmartin, bisericile din lemn din Tulgheş, Bilbor, Secu ş.a.). Un interes turistic deosebit îl prezintă elementele etnografice şi folclorice, printre care se remarcă vasele de ceramică populară de la Corund, ţesăturile şi broderiile din satele Sărmaş, Sub Cetate ş.a., Festivalul fanfarelor de la Topliţa, Festivalul folcloric „Primăvara harghiteană" (luna mai) etc. În anul 2007, baza turistică a jud. **H.** cuprindea 27 de hoteluri şi moteluri, cinci campinguri, 17 vile, opt cabane, 53 pensiuni turistice urbane, 281 pensiuni turistice rurale ş.a., cu o capacitatea totală de 7 063 locuri. Indicativ auto: *HR*.

Localităţile jud. Harghita

(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*
1. GHEORGHENI (1232)	1. Covacipeter 2. Lacu Roşu (1913) 3. Vargatac 4. Visafolio (1956)
2. MIERCUREA-CIUC (1427)	1. Ciba (1519) 2. Harghita-Băi (1913) 3. Jigodin-Băi (1913)
3. ODORHEIU SECUIESC (1224)	
4. TOPLIŢA (1382)	1. Călimănel (1913) 2. Luncani (1956) 3. Măgheruş (1913) 4. Moglăneşti (1956) 5. Secu (1956) 6. Vale (1913) 7. Vâgani (1956) 8. Zencani
II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*
1. BĂILE TUŞNAD (sec. 17)	1. Carpitus (1956)
2. BĂLAN (1850)	
3. BORSEC (1594)	
4. CRISTURU SECUIESC (1332)	1. Beteşti (1566) 2. Filiaş (1460)
5. VLĂHIŢA (1301)	1. Băile Homorod (1913) 2. Minele Lueta (1956)
III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. ATID	1. **Atid** (1566) 2. Crişeni (1382) 3. Cuşmed (1333) 4. Inlăceni (1333) 5. Şiclod (1566)
2. AVRĂMEŞTI	1. **Avrămeşti** (1334) 2. Andreeni (1409) 3. Cecheşti (1567) 4. Firtănuş (1473) 5. Goagiu (1566) 6. Laz-Firtănuş (1956) 7. Laz-Şoimuş (1956) 8. Medişoru Mic (1913)
3. BILBOR	1. **Bilbor** (1751) 2. Răchitiş (1919)
4. BRĂDEŞTI	1. **Brădeşti** (1532) 2. Târnoviţa (c. 1566)
5. CĂPÂLNIŢA	1. **Căpâlniţa** (1567)
6. CÂRŢA	1. **Cârţa** (1566) 2. Ineu (1334)
7. CICEU	1. **Ciceu** (1566) 2. Ciaracio (1956)
8. CIUCSÂNGEORGIU	1. **Ciucsângeorgiu** (1567) 2. Armăşeni (1567) 3. Armăşenii Noi (1839) 4. Bancu (1567) 5. Ciobăniş (1913) 6. Cotormani (1567) 7. Eghersec (1956) 8. Ghiurche (1956) 9. Potiond (1850)
9. CIUMANI	1. **Ciumani** (c. 1567)
10. CORBU	1. **Corbu** (1808) 2. Capu Corbului (1956)
11. CORUND	1. **Corund** (1333) 2. Atia (1567) 3. Calonda (1956) 4. Fântâna Brazilor (1913) 5. Valea lui Pavel (1913)
12. COZMENI	1. **Cozmeni** (1333) 2. Lăzăreşti (1365)
13. DĂNEŞTI	1. **Dăneşti** (1567)
14. DÂRJIU	1. **Dârjiu** (1334) 2. Mujna (1520)
15. DEALU	1. **Dealu** (1334) 2. Fâncel (1505) 3. Sâncrai (1566) 4. Tămaşu (1333) 5. Tibod (ante 1566) 6. Ulcani (1550) 7. Valea Rotundă (1956)
16. DITRĂU	1. **Ditrău** (1567) 2. Jolotca (1854) 3. Ţengheler (1956)*
17. FELICENI	1. **Feliceni** (1333) 2. Alexandriţa (1567) 3. Arvăţeni (1566) 4. Cireşeni (1526) 5. Forţeni (1333) 6. Hoghia (1566) 7. Oţeni (1566) 8. Poloniţa (1505) 9. Tăureni (1334) 10. Teleac (c. 1566) 11. Văleni (1333)
18. FRUMOASA	1. **Frumoasa** (1324) 2. Bârzava (1496)

* Sat depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

3. Făgeţel (1913)
4. Nicoleşti (1333)

19. GĂLĂUŢAŞ
1. **Gălăuţaş** (1816)
2. Dealu Armanului (1956)
3. Gălăuţaş-Pârău (1956)
4. Nuţeni (1956)
5. Plopiş (1913)
6. Preluca (1954)
7. Toleşeni (1956)
8. Zăpodea (1956)

20. JOSENI
1. **Joseni** (1567)
2. Borzont (1956)
3. Bucin (1954)

21. LĂZAREA
1. **Lăzarea** (1566)
2. Ghiduţ (1956)

22. LELICENI
1. **Leliceni** (1251)
2. Fitod (1913)
3. Hosasău (1913)
4. Misentea (1333)

23. LUETA
1. **Lueta** (1332)
2. Băile Chirui (1913)

24. LUNCA DE JOS
1. **Lunca de Jos** (1850)
2. Baraţcoş (1913)
3. Poiana Fagului (1956)
4. Puntea Lupului (1956)
5. Valea Boroş (1913)
6. Valea Capelei (1913)
7. Valea Întunecoasă (1913)
8. Valea lui Antaloc (1913)
9. Valea Rece (1913)

25. LUNCA DE SUS
1. **Lunca de Sus** (1850)
2. Comiat (1913)
3. Izvorul Trotuşului (1956)
4. Păltiniş-Ciuc (1956)
5. Valea Gârbea (1913)
6. Valea Ugra (1913)

26. LUPENI
1. **Lupeni** (1566)
2. Bisericani (1333)
3. Bulgăreni (c. 1566)
4. Firtuşu (1459)
5. Morăreni (1505)
6. Păltiniş (1460)
7. Păuleni (1455)
8. Satu Mic (1567)
9. Sâncel

27. MĂDĂRAŞ
1. **Mădăraş** (1567)

28. MĂRTINIŞ
1. **Mărtiniş** (1333)
2. Aldea (1566)
3. Bădeni (1554)
4. Călugăreni (1601)
5. Chinuşu (1567)
6. Comăneşti (1566)
7. Ghipeş (1566)
8. Locodeni (1505)
9. Orăşeni (1566)
10. Petreni (1567)
11. Rareş (1487)
12. Sânpaul (1334)

29. MEREŞTI
1. **Mereşti** (1333)

30. MIHĂILENI
1. **Mihăileni** (1333)
2. Livezi (1835)
3. Nădejdea (1850)
4. Văcăreşti (1566)

31. MUGENI
1. **Mugeni** (1333)
2. Aluniş (1566)
3. Beta (1566)
4. Dejuţiu (1566)
5. Dobeni (1333)
6. Lutiţa (1506)
7. Mătişeni (1567)
8. Tăietura (1334)

32. OCLAND
1. **Ocland** (1546)
2. Crăciunel (1333)
3. Satu Nou (1481)

33. PĂULENI-CIUC
1. **Păuleni-Ciuc** (1567)
2. Delniţa (1333)
3. Şoimeni (1506)

34. PLĂIEŞII DE JOS
1. **Plăieşii de Jos** (1744)
2. Casinu Nou (1750)
3. Iacobeni (1567)
4. Imper (1333)
5. Plăieşii de Sus (1567)

35. PORUMBENI
1. **Porumbenii Mari** (1333)
2. Porumbenii Mici (1506)

36. PRAID
1. **Praid** (1567)
2. Becaş (1913)
3. Bucin (1956)
4. Ocna de Jos (1493)
5. Ocna de Sus (1760)
6. Şaşvereş (1956)*

37. RACU
1. **Racu** (1333)
2. Satu Nou (1954)

38. REMETEA
1. **Remetea** (1567)
2. Făgeţel (1956)
3. Martonca (1956)**
4. Sineu (1956)

39. SATU MARE
1. **Satu Mare** (1566)

40. SĂCEL
1. **Săcel** (1453)
2. Şoimuşu Mare (1333)
3. Şoimuşu Mic (ante 1566)

---

* Sat depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

** Sat depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

4. Uilac (1301)
5. Vidacut (1432)

41. SĂRMAŞ
1. **Sărmaş** (1850)
2. Fundoaia (1956)
3. Hodoşa (1956)
4. Platoneşti (1956)
5. Runc (1956)

42. SÂNCRĂIENI
1. **Sâncrăieni** (1566)

43. SÂNDOMINIC
1. **Sândominic** (c. 1567)

44. SÂNMARTIN
1. **Sânmartin** (1333)
2. Ciucani (1566)
3. Valea Uzului (1909)

45. SÂNSIMION
1. **Sânsimion** (1333)
2. Cetățuia (1567)

46. SÂNTIMBRU
1. **Sântimbru** (1567)
2. Sântimbru-Băi (1956)

47. SECUIENI
1. **Secuieni** (1448)
2. Bodogaia (1333)
3. Eliseni (1333)

48. SICULENI
1. **Siculeni** (1567)

49. SUBCETATE
1. **Subcetate** (1750)
2. Călnaci (1956)
3. Duda (1956)
4. Filpea (1956)

50. SUSENI
1. **Suseni** (1567)
2. Chileni (1576)
3. Liban (1913)
4. Senetea (1956)
5. Valea Strâmbă (1567)

51. ŞIMONEŞTI
1. **Şimoneşti** (1333)
2. Benţid (1567)
3. Cădaciu Mare (1567)
4. Cădaciu Mic (1760)
5. Cehețel (1566)
6. Chedia Mare (1505)
7. Chedia Mică (1567)
8. Cobăteşti (1462)
9. Medişoru Mare (1566)
10. Mihăileni (1334)
11. Nicoleni (1333)
12. Rugăneşti (1518)
13. Tărceşti (1333)
14. Turdeni (ante 1566)

52. TOMEŞTI
1. **Tomeşti** (1333)

53. TULGHEŞ
1. **Tulgheş** (1850)
2. Hagota (1956)
3. Pintic (1956)
4. Recea (1956)

54. TUŞNAD
1. **Tuşnad** (1421)
2. Tuşnadu Nou (1854)
3. Vrabia (1576)

55. ULIEŞ
1. **Ulieş** (1333)
2. Daia (1333)
3. Iaşu (1566)
4. Ighiu (1567)
5. Nicoleşti (1334)
6. Obrăneşti (1496)
7. Petecu (1478)
8. Vasileni (1566)

56. VĂRŞAG
1. **Vărşag** (1913)

57. VOŞLĂBENI
1. **Voşlăbeni** (1750)
2. Izvoru Mureşului (1956)

58. ZETEA
1. **Zetea** (1333)
2. Desag (1956)
3. Izvoare (1956)
4. Poiana Târnavei (1954)
5. Sub Cetate (1956)
6. Şicasău (1913)

HASANCEA → Valu lui Traian.

HASI-DÜLÜC → Cumpăna.

HASMACU MARE → Letea.

HAŞAG → Loamneș.

HATZFELD → Jimbolia.

HAȚEG 1. Depresiunea ~, depresiune intramontană, tectono-erozivă, situată în zona de contact a Carpaților Meridionali cu cei Occidentali, înconjurată de M-ții Şureanu (E), Retezat (S), Țarcu (SV) şi Poiana Ruscăi (V şi NV). Spre N, prin „poarta" de la Subcetate, comunică larg cu Depr. Hunedoara, pe Valea Streiului, în SE, cu Depr. Petroşani, prin pasul Merişor, iar spre V, cu culoarul Bistra, prin pasul Poarta de Fier a Transilvaniei. Supr.: c. 380 km^2 (35 km lungime pe direcție E-V şi c. 12 km N-S). Este împărțită de dealurile Dumbrava, Ploştina şi Poieni în două compartimente: *Haţeg* (în V) şi *Pui* (în E). Compartimentul de V este format dintr-o câmpie piemontană (300–550 m alt.), fragmentată de numeroase râuri (Rechitova, Breazova, Râu Mare, Sibişel, Râu Alb, Râu Bărbat ş.a.), însoțite de lunci şi terase, care în arealul com. Sântămăria-Orlea formează o adevărată „piață" de adunare a apelor. Compartimentul de E, drenat median de râul Strei, prezintă o zonă piemontană înaltă, la contactul cu muntele, şi un relief de terase în rest. Climă răcoroasă (media termică anuală 6–8°C), cu precipitații moderate (700–800 mm/anual), cu frecvente inversii de temp. în anotimpul rece. Vegetație naturală de pajişti, fânețe şi pâlcuri izolate de păduri de stejar şi fag. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț; pomicultură; creşterea animalelor. În SV Depr. **H.**, la Sarmizegetusa, se află ruinele aşezării Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa. La mijlocul sec. 13, acest teritoriu, cunoscut sub numele *Terra Hatzog*, s-a aflat în stăpânirea voievodului Litovoi, care, în vara sau toamna anului 1277 sau 1279 (nu se cunoaşte data exactă), a fost ucis aici (în Țara Haţegului), în luptele purtate cu oastea maghiară a regelui Ladislau al

IV-lea. Bărbat, fratele lui Litovoi, a fost luat prizonier şi eliberat apoi în schimbul unei mari sume de bani, succedând la tron fratelui său în condiţiile recunoaşterii suzeranităţii regelui ungur. Depr. **H.** mai este cunoscută în literatura de specialitate şi sub denumirile de *Haţeg-Pui* şi *Ţara Haţegului.*

2. Oraş în jud. Hunedoara, situat în depresiunea omonimă, pe râul Breazova, la 300 m alt., la 44 km S de Deva; 10 880 loc. (1 ian. 2011): 5 197 de sex masc. şi 5 683 fem. Supr.: 61,6 km^2, din care 6,2 km^2 în intravilan; densitatea: 1 755 loc./km^2. Nod feroviar şi rutier. Hidrocentrală (15,9 MW), intrată în funcţiune în 1990. Expl. lemnului. Producţie de conf., de prelucr. a lânii şi a lemnului, de preparate din carne şi lapte, conserve de legume şi fructe, bere. Abator. Creşterea melcilor. Fermă de creştere a bovinelor. Centru pomicol. Muzeu de etnografie (1967), cu piese caracteristice Ţării Haţegului. **Istoric.** În perimetrul oraşului au fost descoperite un coif celtic din bronz, datând din sec. 4 î.Hr., şi capul unei statuete din marmură – reprezentare a lui Serapis (divinitate greco-egipteană) –, datând din epoca romană. Localit. apare menţionată documentar, prima oară, în 1247, în *Diploma Ioaniţilor,* cu numele de *Terra Hatzog,* iar apoi în 1315, cu toponimul *Villicus de Hatzak.* În 1360, **H.** era consemnat ca district, iar din 1398 devine sediul unei cetăţi regale în care îşi avea reşed. castelanul (reprezentantul voievodului). În 1439 capătă statut de oraş (*oppidum*), iar în 1764 a devenit oraş grăniceresc, în care a funcţionat, în perioada 1765–1851, Compania a II-a de graniţă a Regimentului I de graniţă de

Haţeg (2). Biserica „Sfântul Evanghelist Ioan" a mănăstirii Prislop

Haţeg (2). Zimbri colonizaţi în pădurea Slivuţ

la Orlat. În prezent, oraşul **H.** are în subordine ad-tivă localit. componentă Nălaţvad şi satele Silvaşu de Jos şi Silvaşu de Sus. **Monumente:** bisericile ortodoxe cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1821–1828, pictată în anii 1994–1995) şi „Sfânta Treime" (1824–1829); biserica romano-catolică „Sfântul Ioan Botezătorul" (1745, renovată în 1893, pictată în 1930 şi reparată în anii 1970–1990); biserica reformată (sec. 19); sinagoga (1864). În localit. componentă Nălaţvad există ruinele unei biserici ortodoxe din sec. 16 şi ale unui castel (sec. 19) în mijlocul unui parc. În satul Silvaşu de Sus se află mănăstirea Prislop (de călugăriţe) cu biserica având hramul „Sfântul Evanghelist Ioan" zidită din piatră de râu în anii 1399–1405 prin osârdia călugărului Nicodim de la Tismana, cu ajutorul material al domnului Mircea cel Bătrân. Prezenţa ca stareţ a călugărului Nicodim la mănăstirea Prislop este atestată de o copie a unui *Tetraevangheliar* slavon miniat scrisă de acesta în anii 1404–1405 – operă reprezentativă a artei manuscrisului medieval care constituie cel mai vechi manuscris cu dată sigură care s-a păstrat până în prezent. Pe la mijlocul sec. 16 biserica şi clădirile anexe se aflau într-o stare avansată de degradare, fapt ce a determinat-o pe domniţa Zamfira, fiica lui Moise Vodă (domn al Ţării Româneşti în perioada febr. 1529–aug. 1530), să zidească din temelie, în anii 1564–1580, biserica pe care o vedem în prezent, în jurul căreia a luat fiinţă o mănăstire de călugări. Biserica păstrează fragmente de picturi murale interioare executate în 1759. La 13 iunie 1761, generalul austriac Adolph von Buccow a ordonat incendierea sau demolarea mănăstirilor ortodoxe din Transilvania, printre care şi mănăstirea Prislop. Ulterior, mănăstirea a fost restaurată în repetate rânduri. În a doua jumătate a sec. 18, mănăstirea a intrat în posesia cultului greco-catolic, din ordinul Curţii imperiale de la Viena, revenind cultului ortodox abia în 1948. La biserica acestei mănăstiri se păstrează o icoană a Maicii Domnului, făcătoare de minuni, dăruită de domniţa Zamfira în 1580. Desfiinţat de autorităţile comuniste prin Decretul Consiliului de Stat nr. 410 din 28 oct. 1959, aşezământul monahal a fost reînfiinţat în 1976 ca mănăstire de maici. În cadrul mănăstirii funcţionează Seminarul Teologic „Sfânta Ecaterina", înfiinţat în 1991, în care studiază atât măicuţele, cât şi fetele laice. Într-o peşteră din apropierea acestei mănăstiri, la începutul sec. 16 s-a nevoit sihastrul Ion – cel care avea să devină, prin canonizarea făcută de Biserica Ortodoxă Română în 1992, Sfântul Ioan de la Prislop, trecut în calendarul ortodox pe data de 13 sept. În pădurea Slivuţ (40 ha), din apropierea oraşului **H.**, declarată rezervaţie forestieră, se află o colonie naturală de zimbri înfiinţată la 12 nov. 1958 cu o pereche de zimbri aduşi din Polonia care ulterior s-au înmulţit ajungând la 12 zimbri în 1979; în prezent sunt doar patru exemplare.

HAVÂRNA, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare, pe râul Başeu; 4 738 loc. (1 ian. 2011): 2 320 de sex masc. şi 2 418 fem. Iazuri şi heleşteie amenajate pentru piscicultură şi irigaţii. În satul Havârna se află o biserică din lemn, cu hramul „Sfântul Nicolae", construită în 1795 de meşterul Toader Darie, reparată în 1875, şi o biserică având hramul „Înălţarea Domnului" a cărui construcţie a început în 1935 şi s-a continuat cu mult timp după cel de-al Doilea Război Mondial, respectiv în anii 1970-1974 (pictată în 1975); biserica având hramul „Sfântul Ioan" (1851), în satul Tătărăşeni.

HAZARLÂC, lac situat în lunca Dunării, în jud. Constanţa. Supr.: 1,68 km^2; vol.: 0,8 mil. m^3.

HĂGHIG, com. în jud. Covasna, alcătuită din 2 sate, situată în partea de V a Depr. Sfântu Gheorghe, pe dr. Oltului, la poalele de SV ale M-ţilor Baraolt; 2 235 loc. (1 ian. 2011): 1 096 de sex masc. şi 1 139 fem. Expl. de nisip cuarţos. Creşterea bovinelor. În satul Hăghig, menţionat documentar, prima oară, în 1252, se află biserica ortodoxă cu hramul

„Schimbarea la Faţă" (1821, restaurată în 1854, renovată şi pictată în 2004), conacul şi capela familiei Nemeş (sec. 18–19) şi o biserică reformată (sec. 16–17), cu turn din 1841 şi amvon din 1674.

HĂGHIMAŞ → Hăşmaş (1).

HĂLĂUCEŞTI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 2 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe dr. Siretului, la contactul cu Pod. Fălticeni; 5 841 loc. (1 ian. 2011): 2 859 de sex masc. şi 2 982 fem. Staţie de c.f. (în satul Hălăuceşti). Nod rutier. Producţie de tricotaje şi de fibre de sticlă. În satul Hălăuceşti, menţionat documentar în 1520, se află biserica romano-catolică „Sfânta Fecioară" construită în 1842 pe locul uneia ce data din 1759, mărită în 1872 şi rezidită după cutremurul din 10 nov. 1940, şi biserica ortodoxă cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1835-1840).

HĂLCHIU, com. în jud. Braşov, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Braşov, la poalele de SE ale M-ţilor Perşani, pe râurile Hămăradia şi Bârsa; 4 794 loc. (1 ian. 2011): 2 400 de sex masc. şi 2 394 fem. Nod rutier. Producţie de articole din blană şi de băuturi răcoritoare. Ferme de creştere a bovinelor şi păsărilor. În satul Hălchiu, menţionat documentar, prima oară, în 1335 cu toponimul *Castrum Heltheuin,* iar apoi, în 1378, cu numele *Villa Hiltwin,* se află o biserică datând din sec. 13 (azi biserică evanghelică), refăcută succesiv în sec. 15 şi 1807. Din aspectul iniţial, biserica păstrează doar portalul vestic şi altarul poliptic, cu valoroase picturi realizate în 1530, în stilul Renaşterii. Tot în satul Hălchiu există o biserică ortodoxă, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1791), clădirea Primăriei vechi (1843), casa lui Mihail Roth (1781) şi alte case vechi din sec. 18. În satul Satu Nou există o biserică din sec. 13–14 (azi biserică evanghelică), şi o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Sfântul Dumitru" (1688). Până la 11 nov. 2002, com. **H.** a avut în componenţă satele Crizbav şi Cutuş, care la acea dată au format com. Crizbav, jud. Braşov.

HĂLEŞTI → Mădulari.

HĂLMAGIU 1. Bazinet depresionar, de origine tectonică, aparţinând Depr. Brad, situat între M-ţii Codru-Moma (NV), M-ţii Bihor (NE), M-ţii Metaliferi (S) şi M-ţii Zarand (SV), pe cursul superior al Crişului Alb. Supr.: c. 80 km^2. Relief de luncă, terase şi dealuri piemontane. Climă răcoroasă (temp. medie anuală 7–8°C) şi precipitaţii abundente (950–1 000 mm anual).

2. Com. în jud. Arad, alcătuită din 11 sate, situată în depresiunea cu acelaşi nume, la confl. râului Hălmăgel cu Crişu Alb; 3 105 loc. (1 ian. 2011): 1 535 de sex masc. şi 1 570 fem. Staţie de c.f. (în satul Hălmagiu) şi haltă de c.f. (în satul Leasa). Expl. de andezit, plumb (Brusturi) şi pământuri colorate. Prelucr. lemnului. Producţie de explozivi şi de băuturi alcoolice. Creşterea bovinelor şi ovinelor. Centru pomicol. Centru de cojocărit şi de confecţionare a uneltelor din lemn. În satul Hălmagiu, menţionat documentar, prima oară, în 1390, apoi în 1444 şi în 1451 (ca reşed. a unui voievodat românesc condus de voievodul Moga), se află bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (c. 1440, atribuită voievodului Moga, cu picturi murale din sec. 15, interpretând, în spirit local, forme ale picturii bizantin-paleologe; restaurată în 1974–1975) şi „Naşterea Maicii Domnului" (1753–1766, în stil baroc simplificat, cu picturi murale în stil bizantin, executate în 1768 de zugravii Gheorghe şi Radu din Ţara Românească) şi hanul „Birtul Mare" (sf. sec. 18) – fostă staţie de poştalion; biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", construită înainte de anul 1700, cu picturi din 1865, în satul Cristeşti; biserica din lemn cu hramul „Pogorârea Duhului Sfânt" (1750–1760, pictată în 1831, restaurată în 1957), ruinele unei cetăţi din sec. 16 (distrusă în 1706, în timpul răscoalei antihabsburgice a curuţilor) şi biserica din lemn cu hramul „Sfântul Gheorghe", declarată monument istoric (1730, construită pe locul uneia ce data din 1460, cu picturi pe pânză executate în 1845 de zugravul Ion Demetrovici din Timişoara), în satul Ioneşti; bisericile din lemn cu hramurile „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1770, zugrăvită în 1846 de Ion Demetrovici) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1780, pictată, în 1870, pe pânză de Ion Demetrovici), în satele Tisa şi Ţărmure.

HĂLMĂGEL, com. în jud. Arad, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Hălmagiu, la poalele M-ţilor Bihor, pe râul Hălmăgel; 1 301 loc. (1 ian. 2011): 606 de sex masc. şi 695 fem. Expl. forestiere şi de granit. Centru de ceramică populară smălţuită (în satul Târnăviţa). Satul Hălmăgel este menţionat documentar, prima oară, în 1439. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil"-Vâsdoci (sec. 17) şi „Sfântul Gheorghe" (1817), în satul Luncşoara.

HĂNEŞTI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 5 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare, pe râul Başeu; 2 162 loc. (1 ian. 2011): 1 093 de sex masc. şi 1 069 fem. Nod rutier. Iaz (236 ha) pentru piscicultură. Morărit şi panificaţie. În arealul com. **H.** a fost identificată o necropolă birituală (49 de morminte) aparţinând culturii materiale Sântana de Mureş (sec. 4), în care s-au găsit fibule, mărgele, catarame, piepteni ş.a., precum şi numeroase vase din lut. În satul Hăneşti, atestat documentar în 1546, se află o biserică din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1802) şi un conac (1880), iar în satul Borolea există o biserică din cărămidă cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1845, reparată în 1890).

HĂNŢEŞTI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Sucevei, la 18 km NE de municipiul Suceava, pe râul Hănţeşti; 4 073 loc. (1 ian. 2011): 2 012 de sex masc. şi 2 061 fem. Producţie de motoare hidraulice, de amidon şi dextrină (în satul Hănţeşti). Creşterea bovinelor. În satul Hănţeşti, atestat documentar la 15 iul. 1431, se află biserica „Duminica Tuturor Sfinţilor" (sec. 17, cu pridvor adăugat în 1822), biserica „Sfântul Dumitru" (2001-2009) şi conacul „Killermann" (sec. 19). Com. **H.** a fost înfiinţată la 24 nov. 2003 prin desprinderea satelor Arţari, Bereşti şi Hănţeşti din com. Adâncata, jud. Suceava.

HĂRĂU, com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 4 sate, situată la poalele de SE ale M-ţilor Metaliferi, pe dr. Văii Mureşului, la confl. cu râul Certej; 2 117 loc. (1 ian. 2011): 1 033 de sex masc. şi 1 084 fem. Expl. de travertin (în satul Banpotoc). Prelucr. lemnului. În satul Bârsău, atestat documentar în 1440, se află biserica „Sfântul Nicolae", declarată monument istoric, ctitorită înainte de 1563 de Mara Ocarović şi Elena, soţia şi, respectiv, fiica lui Petru Şchiopu, iar în satul Hărău, menţionat documentar, prima oară, în 1360 există o biserică reformată (1835) şi biserica având hramul „Sfântul Dumitru" (c. 1700). Satul Hărău a fost sediul Companiei a IV-a de graniţă a Regimentului I de graniţă de la Orlat care a funcţionat în perioada 1765–1851.

Hărman. Cetatea țărănească și biserica de incintă

HĂRMAN, com. în jud. Braşov, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Braşov, pe râul Olt; 5 448 loc. (1 ian. 2011): 2 632 de sex masc. şi 2 816 fem. Nod feroviar şi rutier. Producție de remorci şi caroserii pentru autovehicule, de instrumente muzicale, de încălțăminte, de mobilă, de şeminee şi de materiale de construcție. Fermă de creştere a bovinelor. Culturi de cartofi. Satul Hărman a fost înființat de coloniştii germani în perioada 1213-1225 cu numele *Honigberg* şi a apărut menționat documentar, prima oară, la 21 mart. 1240. Pe terit. com. **H.** au fost descoperite vestigiile mai multor aşezări neolitice, suprapuse, aparținând culturilor materiale Criş şi Cucuteni-Ariuşd, ale unei aşezări din sec. 4 şi ale alteia din sec. 8–9. Biserică în stil romanic (azi biserică evanghelică), construită de călugării cistercieni în perioada 1280–1290, refăcută ulterior în stil gotic, situată în mijlocul unei puternice cetăți țărăneşti (ziduri de 5 m grosime şi 12 m înălțime, înconjurate de şanțuri adânci, străjuite de 6 bastioane), ridicată între 1500 şi 1520. Tot aici există o capelă funerară cu picturi murale de factură gotică, executate în anii 1460–1470, în care tema centrală este „Judecata de Apoi". Biserica a fost supusă unor ample refaceri după incendiul din 1593 şi după cutremurul din 11 ian. 1837. Case vechi din sec. 18. Rezervație complexă (mlaştini eutrofe). În zona mlăştinoasă, alimentată de izvoare reci, se dezvoltă planta *Pedicularis sceptrum coralinum*, un relict glaciar care vegetează în mod normal în Arctica, dar care la Hărman atinge punctul cel mai sudic din lume în care vegetează. Rezervația botanică „Dealul Lempeş" (274,5 ha).

HĂRMĂNEŞTI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 3 sate, situată în SE Pod. Sucevei, pe râul Hărmăneşti; 2 469 loc. (1 ian. 2011): 1 309 de sex masc. şi 1 160 fem. Com. **H.** a fost înființată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Hărmăneştii Noi, Hărmăneştii Vechi şi Boldeşti din com. Todireşti, jud. Iaşi. Satul Hărmăneştii Vechi este atestat documentar în 1551, Hărmăneştii Noi în 1864, iar satul Boldeşti în 1599.

HĂŞMAŞ 1. Masiv muntos în partea centrală a Carpaților Orientali, între M-ții Giurgeu (la N), M-ții Tarcău (E), M-ții Ciuc (SE), Depr. Ciuc (S) şi Depr. Giurgeu (V). Alcătuit din şisturi cristaline şi calcare jurasice. Alt. max.: 1 792 m (vf. Hăşmaşu Mare). Afectat de frecvente fenomene carstice (lapiezuri, doline, chei). În partea de S a culmii principale a M-ților **H.** se află Piatra Singuratică şi Piatra Ascuțită, la poalele cărora există întinse câmpuri de grohotişuri. Acoperit cu păduri de molid, iar la peste 1 500–1 600 m alt. se extind pajişti naturale. Pe stâncăriile calcaroase se întâlnesc o serie de rarități floristice, printre care se remarcă sângele voinicului (*Nigritella rubra*), specie ocrotită. Cunoscut şi sub numele de *M-ții Curmăturii* sau *M-ții Hăghimaş*. Important nod orohidrografic (de aici izvorăsc râurile Olt, Mureş, Bicaz, Bicăjel ş.a.). Obiectiv turistic.

2. Com. în jud. Arad, alcătuită din 6 sate, situată în partea de N a Depr. Zarand, la contactul cu Dealurile Codru-Moma, pe râul Hăşmaş; 1 366 loc. (1 ian. 2011): 670 de sex masc. şi 696 fem. Expl. lemnului. Producție de instrumente optice şi de echipamente fotografice. Moară de apă (în satul Botfei). Apicultură. Pomicultură (meri, pruni, peri). Pădure cu arbori seculari, de interes cinegetic (în satul Clit). Pe teritoriul satului Clit au fost descoperite (1968) urmele unei aşezări dacice, fortificate, datând din sec. 1 î.Hr.-1 d.Hr., în care s-au găsit vase ceramice lucrate la roată (oale, fructiere) sau cu mâna (opaițe, borcane), unelte şi arme din fier, podoabe, doi denari romani republicani etc. Satul Hăşmaş este menționat documentar, prima oară, în 1588. Biserică din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (sec. 18), în satul Agrişu Mic.

HĂŞMAŞU MARE, vârf în masivul Hăşmaş, constituind alt. max. a acestuia (1 792 m).

HÂRLĂU, oraş în jud. Iaşi, situat în zona de contact a Câmpiei Jijiei Inferioare cu Dealu Mare, pe râul Bahlui, la 180 m alt., la 73 km NV de Iaşi; 11 867 loc. (1 ian. 2011): 5 848 de sex masc. şi 6 019 fem. Supr.: 40,4 km², din care 5,3 km² în intravilan; densitatea: 2 239 loc./km². Stație finală de c.f. Expl. de gresii şi calcare oolitice. Producție de mobilă şi cherestea, de tricotaje, conf., mase plastice şi produse alim. (preparate din lapte, conserve de legume şi fructe, amidon,

Munții Hăşmaş. Vedere generală

Munții Hăşmaş. Piatra Singuratică

oțet). Fermă avicolă. Centru apicol, pomicol şi viticol. Muzeu de istorie, arheologie şi de etnografie, inaugurat în 1985 şi reorganizat în 1990; Muzeul viei şi vinului, deschis pentru public la 20 iul. 2006; Casa memorială „Logofătul Tăutu" (sec. 17). Izvoare cu ape minerale, predominant sulfuroase, în satul Pârcovaci. **Istoric.** Prima atestare documentară a localității datează din data de 1 mai 1384, când au fost inaugurate casele domneşti ale doamnei Margareta (Muşata) – mama domnului Moldovei, Petru Muşat (c. 1375–c.1391), iar în 1391 apare consemnată ca reşed. domnească a lui Petru Muşat. În 1486, Ştefan cel Mare a refăcut din temelii clădirile vechii Curți Domneşti, inaugurate la 15 sept. 1486, iar în perioada 30 mai –28 oct. 1492, prin grija sa, a fost construită biserica „Sfântul Gheorghe", pictată la interior în timpul domniei lui Petru Rareş. La **H.**, Ştefan cel Mare a încheiat Tratatul de pace cu polonii (12 iul. 1499) în urma căruia s-au restabilit raporturile de colaborare politică şi comercială. La **H.** şi-a stabilit reşed. domnească şi Petre Rareş, dar rolul Curții Domneşti de la **H.** s-a diminuat după ce Alexandru Lăpuşneanu a mutat, în 1564, capitala Moldovei de la Suceava la Iaşi unde a construit o vastă Curte Domnească. La 2 oct. 1624, Curtea Domnească de la Iaşi a fost mistuită de un incendiu devastator fapt ce l-a determinat pe domnul Radu Mihnea să-şi stabilească

Hârlău. Biserica „Sfântul Gheorghe"

Hârlău. Biserica „Sfântul Dumitru"

reşed. la Hârlău aducând îmbunătățiri arhitecturale caselor domneşti de aici în spiritul arhitecturii italiene. După moartea lui Radu Mihnea la 20 ian. 1626, la Hârlău, Curtea Domnească de aici a decăzut treptat ajungând la începutul sec. 19 să devină o ruină şi, totodată, depozitul de gunoi al localității. În 1921, autoritățile Regatului României au trecut la conservarea ruinelor Curții Domneşti şi le-au declarat monument istoric. Localit. a fost prădată şi incendiată de tătari şi cazaci în 1560, de tătari în 1687 şi de turci în 1711. **H.** a fost unul dintre centrele răscoalelor țărăneşti din 1831 şi 1907. Declarat oraş la 17 febr. 1968; are în subordine ad-tivă satul Pârcovaci care a fost grav afectat de alunecările de teren din 1976 şi mai ales de cele din dec. 1996 (c. 200 ha de teren afectat şi peste 100 de case avariate). **Monumente:** biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Gheorghe", de mari proporții (24 m lungime, 8,40 m lățime şi 26 m înălțimea turlei), construită în perioada 30 mai-28 oct. 1492 din porunca domnului Ştefan cel Mare. Fațadele bisericii sunt împodobite cu un bogat decor de cărămizi şi discuri smălțuite în culorile galben, verde, vişiniu şi brun, iar interiorul păstrează picturi murale din 1530. Biserica „Sfântul Gheorghe" a fost supusă unor ample lucrări de restaurare în perioada 1897–1904, coordonate de arhitectul francez Émile Lecomte du Noüy în colaborare cu arhitectul român C. Băicoianu, precum şi în anii 1926–1929 şi 1954; biserica „Sfântul Dumitru", ctitorie din 1530–1532 a domnului Petru Rareş, este un edificiu impunător în care se îmbină armonios stilul bizantin cu cel gotic, cu unele transformări din 1779 şi restaurată în 1970; ansamblul Curții Domneşti, cu ruinele palatului; biserica având hramul „Sfântul Nicolae"-Munteni, sfințită în 1797; biserica romano-catolică „Naşterea Sfintei Fecioare" (1950); casa parohială a bisericii „Sfântul Dumitru" (sec. 19); clădirea Primăriei (1801), inițial casa „Zoltman"; bustul lui Ştefan cel Mare, dezvelit la 25 oct. 1992, operă a sculptorului Ovidiu Ciubotaru.

HÂRSENI, com. în jud. Braşov, alcătuită din 5 sate, situată în Depr. Făgăraş, pe râul Sebeş; 2 251 loc. (1 ian. 2011): 1 185 de sex masc. şi 1 066 fem. Producție de parchet (în satul Copăcel). Creşterea bubalinelor. Culturi de cartofi. Satul Hârseni este menționat documentar, prima oară, în 1520. Biserica ortodoxă cu hramul „Buna Vestire" (1726-1727), cu zid de incintă, din satul Copăcel, este un monument reprezentativ al artei brâncoveneşti din Transilvania. Turn-clopotniță (1797); biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Nicolae" (1791), în satul Mărgineni. Satul Hârseni a fost sediul Companiei a X-a de graniță a Regimentului I de graniță de la Orlat, care a funcționat în perioada 1765–1851.

HÂRSEŞTI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Piteştiului cu Câmpia Găvanu-Burdea, pe râul Cotmeana; 2 421 loc. (1 ian. 2011): 1 210 de sex masc. şi 1 211 fem. Stație de c.f. (în satul Hârseşti). Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, floarea-soarelui etc. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1834, cu picturi din 1836), în satul Hârseşti, declarată monument istoric.

HÂRŞOVA 1. Podişul Hârşovei, subunitate a Pod. Casimcea, situat în partea de V a acestuia, între Dunăre (la V) şi aliniamentul râurilor Topolog şi Cartal (în E). Este un podiş de eroziune, cu înălțimi sub 100 m, reprezentând resturi ale unei bariere de corali din perioada jurasică.

2. Oraş în jud. Constanța, situat la marginea de V a podişului cu acelaşi nume, în lunca şi pe terasa de pe dr. Dunării, la 85 km NV de Constanța; 10 455 loc. (1 ian. 2011): 5 109 de sex masc. şi 5 346 fem. Supr.: 3,9 km^2; densitatea: 2 680 loc./km^2. Port fluvial. Nod rutier în zona podului de peste Dunăre de la Giurgeni – Vadu Oii. Podul rutier (1 464,4 m lungime şi 13,8 m lățime), cu patru benzi de circulație, a fost dat în

Hârşova (2). Biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena"

folosinţă la 22 dec. 1970. Expl. de calcar. Şantier naval. Producţie de lanţuri, arcuri, sârmă şi cabluri pentru tracţiune, de prelucr. a lemnului şi de produse alim. (panificaţie, ciocolată, băuturi răcoritoare, vin, băuturi alcoolice). Pescuit. Cherhana. Centru viticol şi pomicol (piersici, caişi). Izv. cu ape termale sulfuroase având calităţi terapeutice asemănătoare celor de la Băile Herculane. Bază de tratament cu 250 de locuri. Muzeu de istorie deschis la 1 mai 1904, reorganizat şi inaugurat la 29 mai 1926, desfiinţat în anii '50 ai sec. 20 şi reînfiinţat la 1 febr. 2006, cu numele Muzeul Carsium, ca secţie a Muzeului de istorie naţională şi arheologie din Constanţa. În arealul oraşului se află rezervaţia naturală a Canaralelor Hârşovei (2,3 ha), în care sunt numeroase stânci, înalte de 10–12 m (*Kanara*, în lb. turcă, înseamnă stâncă). **Istoric.** În partea de SE a oraşului au fost descoperite vestigiile unei aşezări neolitice, cu mai multe niveluri de locuire, aparţinând culturilor materiale Hamangia, Boian şi Gumelniţa, şi au fost scoase la iveală urme materiale din epocile bronzului şi fierului. Pe locul unei aşezări geto-dacice, romanii au construit, în anul 103 d.Hr., un castru (*Carsium)*, aflat la cel mai bun vad de pe *limes*-ul Dunării de Jos, alături de care s-a dezvoltat şi o aşezare civilă, care se pare că a fiinţat până la sf. sec. 6. Distrusă de invazia hunilor, în anul 434, fortificaţia apare menţionată mai târziu printre cetăţile refăcute de împăratul bizantin Iustinian I (527–565). Din perioada romană au fost identificate numeroase resturi arhitecturale (coloane, capitele, arhitrave, cornişe tipic romane), o inscripţie în care se menţionează reconstruirea fortificaţiei în vremea împăraţilor Constantin şi Liciniu, o mască din bronz din sec. 3 ş.a. În sec. 10–11 a existat o puternică cetate bizantină, de plan patrulater neregulat, cu turnuri pătrate la colţuri, amplificată de genovezi în sec. 13. La sf. sec. 14 şi începutul sec. 15, cetatea s-a aflat sub stăpânirea voievodului Mircea cel Bătrân. Cucerită apoi de turci (1417), cetatea a fost recâştigată de oastea lui Mihai Viteazul la 1 ian. 1595 şi de cea a lui Radu Şerban în 1603. Recâştigată după scurt timp de Imperiul Otoman, aşezarea, împreună cu cetatea, s-a aflat sub stăpânirea acestuia până în 1878, perioadă în care turcii o numeau *Kersova* sau *Hirsowa*. În 1651, călătorul turc Evlia Celebi consemna într-o notă de călătorie: „Hirsowa are 1 600 de case, geamii, bazar, băi publice şi este înconjurată de un zid de 3 000 de paşi". În sec. 19, la **H.** s-au instalat mocani ardeleni care au contribuit la dezvoltarea oraşului modern. În timpul Primului Război Mondial oraşul **H.** a fost distrus aproape în întregime. Puternica cetate a **H.** (ziduri din piatră, groase de 3,5 m şi înalte de 7 m) a fost demantelată în 1829, după Pacea de la Adrianopol, azi în ruină. **H.** are în subordine ad-tivă localit. componentă Vadu Oii. **Monumente:** ruinele cetăţii Hârşova; biserica având hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1903–1908, restaurată în 2010-2011); biserica „Adormirea Maicii Domnului" construită în 1772 (reparată în 1888, 1913) pe locul uneia din 1699 care a avut hramul „Sfântul Nicolae" şi a fost iniţial biserica schitului Hârşoviţa; Geamie (1812).

HÂRTIBACI 1. Podişul Hârtibaciului, subunitate a Pod. Târnavelor cuprinsă între valea Târnavei Mari (la N), Subcarpaţii Homoroadelor (E), Depr. Făgăraş (S), Depr. Sibiu (SV) şi râul Vişa (V). Pod **H.** apare sub forma unei largi platforme de eroziune, cu alt. medii de c. 500 m, constituită predominant din pietrişuri, nisipuri şi argile marnoase, intens fragmentată de văi (Calva, Biertan, Valchid, Laslea şi mai ales Hârtibaci, pe direcţie NE-SV), care determină apariţia interfluviilor. Alt. max.: 659 m (Dealul Şoarş).

2. Râu, afl. stg. al Cibinului pe terit. com. Roşia, jud. Sibiu; 89 km; supr. bazinului: 1 027 km^2. Izv. din partea de E a Pod. Hârtibaciului, din Dealul Şoarş, de la 600 m alt., din apropierea satului Bărcut (com. Şoarş, jud. Braşov), având o cădere de pantă, totală, de 212 m, respectiv o pantă medie de 2,4‰. Afl. pr.: Halmer, Iacobeni, Proştea, Coveş, Vurpăr, Zăvoi, Caşolţ, Albac.

HÂRTIEŞTI, com. în jud. Argeş, alcătuită din 4 sate, situată în N Piem. Cândeşti, pe râul Argeşel; 2 031 loc. (1 ian. 2011): 1 027 de sex masc. şi 1 004 fem. Prelucr. lemnului. Pomicultură (meri, pruni, peri). În satul Hârtieşti, atestat documentar la 10 aug. 1437, se află biserica „Sfântul Nicolae" (1833-1837), iar în satul Lucieni există biserica „Sfântul Ioan Botezătorul" (1852).

HÂRTOP, com. în jud. Suceava, formată dintr-un sat, situată în Pod. Fălticeni, la 7 km E de municipiul Fălticeni; 2 758 loc. (1 ian. 2011): 1 399 de sex masc. şi 1 359 fem. Culturi de cartofi. Pomicultură. Biserica „Sfinţii Voievozi" (1844, pictată în interior în anii 1924-1926 şi la exterior în 1967, consolidată, extinsă şi renovată în perioada 1989-2001 şi repictată în 1998-2000 de Nicolae Gavrileanu). Com. **H.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satului Hârtop din com. Preuteşti, jud. Suceava.

HELEGIU, com. în jud. Bacău, alcătuită din 4 sate, situată în Depr. Tazlău-Caşin, la confl. râului Helegiu cu Tazlău; 7 076 loc. (1 ian. 2011): 3 640 de sex masc. şi 3 436 fem. Prelucr. lemnului (mobilier). Producţie de îmbrăcăminte pentru lucru, de pişcoturi, biscuiţi şi de produse de panificaţie; prelucr. cărnii. Centru de dogărit şi rotărit. În satul Brătila se află o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (sec. 18, refăcută în 1930) şi două biserici din zid, ambele cu hramul „Sfinţii Voievozi" – una construită în 1775 (sau 1800) şi alta în 1792 (mistuită de un incendiu în 1925 şi refăcută în 1936); în satul Drăgugeşti există o biserică din lemn din 1790, iar în satul Helegiu, o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1822, renovată în 1881).

HELEŞTENI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 4 sate, situată la poalele de S ale Dealului Ruginoasa; 2 679 loc. (1 ian. 2011): 1 316 de sex masc. şi 1 363 fem. Confecţii pentru bărbaţi; mori de cereale; presă de ulei comestibil. Centru pomicol şi viticol. Pe terit. satului Heleşteni a fost descoperit un depozit de obiecte din bronz (zece seceri, o aplică, un fragment de bară, un buton, un celt) aparţinând celei de-a doua etape a culturii materiale

Noua (sec. 14–12 î.Hr.). În satul Heleşteni, menţionat documentar în 1686, se află biserica având hramul „Sfinţii Voievozi" (1780), în satul Oboroceni există bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (ante 1809) şi „Sfinţii Voievozi" (ante 1809), iar în satul Movileni, biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1812).

HELIBAKIA → Ialomiţa (1).

HELIS, Cetatea ~ → Ialomiţa (4).

HEMEIUŞ, com. în jud. Bacău, alcătuită din 3 sate, situată la poalele de N ale Culmii Pietricica, pe râul Bistriţa; 4 953 loc. (1 ian. 2011): 2 468 de sex masc. şi 2 485 fem. Haltă de c.f. (în satul Hemeiuş). Hidrocentrală (Bacău I) cu o putere instalată de 23,6 MW, intrată în funcţiune în 1966. Producţie de aparate, dispozitive şi instrumente medicale şi de laborator. Abator de păsări. Fermă avicolă. Staţiune ştiinţifică de cercetări forestiere. Parc dendrologic (47,5 ha) cu peste 500 de specii indigene, din care 370 sunt exotice, între care se remarcă laricele (*Larix decidua*), chiparosul de baltă (*Taxodium distichum*), pinul de Himalaya (*Pinus excelsa*), molidul (*Picea abies*), bradul (*Abies alba*), duglas (*Pseudotsuga taxifolia*) ş.a. Conacul „Cantacuzino-Paşcanu" sau Conacul Roşu (1864–1880), azi Inspectoratul Silvic, în satul Lilieci. Biserică având hramul „Sfinţii Voievozi" (1756), în satul Fântânele; în satul Hemeiuş se află biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1850) şi casa memorială „Grigore Tăbăcaru" (1861).

HENDORF → Brădeni (2).

HERĂSTRĂU 1. Lac antropic pe valea Colentinei, asanat în întregime, situat în partea de N a municipiului Bucureşti, în mijlocul parcului cu acelaşi nume. Supr.: 77 ha. Loc de agrement pentru locuitorii Capitalei şi bază de sporturi nautice.

2. Unul dintre cele mai mari parcuri ale municipiului Bucureşti (187 ha), situat în partea de N a oraşului, pe ambele maluri ale lacului omonim, între Şos. Nordului, Bd. Beijing, Bd. Constantin Presan (fostă Aleea Trandafirilor), Şos. Kiseleff, Şos. Bucureşti-Ploieşti şi Şos. Băneasa. Realizat în perioada 1936–1939 (forma actuală datează din 1951), de ing. Nicolae Caranfil, parcul cuprinde în interiorul său mai multe obiective: Muzeul Naţional al Satului „Dimitrie Gusti", inaugurat la 17 mai 1936, organizat din iniţiativa sociologului Dimitrie Gusti, iniţial pe o supr. de 4,5 ha, azi extins pe 10 ha (are 272 obiective muzeale, dintre care 72 monumente); amenajări sportive (terenuri de tenis, baschet şi volei); Palatul „Elisabeta", construit în anul 1936 după planul arhitectului Duiliu Marcu, destinat principesei Elisabeta, fosta regină a Greciei, fiica regelui Ferdinand. Palatul a fost restituit familiei regale la sfârşitul sec. 20 şi constituie reşedinţa oficială a fostului rege Mihai I; busturi (Nicolae Grigorescu, Theodor Aman, I. L. Caragiale, Mihai Eminescu, Leonardo da Vinci, Shakespeare, Ludwig van Beethoven, Victor Hugo, Lev Tolstoi, Mark Twain ş.a.); Expoflora; restaurante etc.

3. Cartier în partea de N a municipiului Bucureşti.

HERĂŞTI, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Burnas, la 35 km S de Bucureşti; 2 248 loc. (1 ian. 2011): 1 098 de sex masc. şi 1 150 fem. Confecţii metalice; produse chimice (pesticide, ierbicide, fungicide, insecticide). Morărit. Culturi de cereale, de viţă de vie, de căpşuni ş.a. În perimetrul satului Herăşti a fost descoperit un mormânt de înhumaţie, datând din sec. 4 d.Hr., în care s-au găsit patru vase ceramice din pastă cenuşie, lucrate la roată. În satul Herăşti (fost *Fierăşti*) se află casa familiei Udrişte Năsturel a cărui construcţie s-a efectuat între 13 apr. 1643 şi 1648, cu modificări din 1833 şi renovări din anii 1958–1959. Casa prezintă elemente de Renaştere italiană şi găzduieşte în prezent un Muzeu de Artă Populară (filială a Muzeului Ţăranului Român din Bucureşti). Tot în satul Herăşti mai există biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil", ctitorie din anii 1643–1644 a doamnei Elina (soţia domnului Matei Basarab şi sora lui Udrişte Năsturel), restaurată în 1833 de către prinţul sârb Miloš Obrenović; conacul „Stolojan" (1900). Com **H.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Herăşti şi Miloşeşti din com. Hotarele, jud. Giurgiu.

HERDUD → Ardud (2).

HERECLEAN, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 6 sate, situată în partea de V-SV a Dealurilor Sălajului, pe cursul superior al râului Crasna; 3 625 loc. (1 ian. 2011): 1 769 de sex masc. şi 1 856 fem. Haltă de c.f. (în satul Guruslău). Prelucr. lemnului (mobilă); articole de feronerie. Fermă de creştere a ovinelor (în satul Panic). Pomicultură; viticultură; legumicultură. Culturi de cartofi. În satul Guruslău, menţionat documentar, prima oară, în 1441, a fost descoperit (1940) un depozit de bronzuri, format din 33 de piese (şapte brăţări masive, trei celturi, cinci butoni circulari, trei pandantive ş.a.), datând de la sf. Epocii bronzului şi începutul Epocii fierului, iar în arealul satului Badon au fost identificate urmele unor aşezări din sec. 3–4 şi 7–8. În apropiere de satul Guruslău, la 24 iul./3 aug. 1601, voievodul Mihai Viteazul a repurtat o victorie remarcabilă asupra oştilor lui Sigismund Báthori. Satul Hereclean este menţionat documentar, prima oară, în 1415. Conac (1834), în satul Panic, şi biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (începutul sec. 18), în satul Bocşiţa.

HERMANNSTADT → Sibiu (2).

HIDA, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 8 sate, situată în Depr. Almaş-Agrij, la confl. râului Voivodeni cu Almaş; 2 891 loc. (1 ian. 2011): 1 407 de sex masc. şi 1 484 fem. Nod rutier. Prelucr. lemnului; confecţii textile; producţie de coloranţi, de echipamente de ridicat şi manipulat, de explozivi, de instrumente optice, de echipamente frigorifice şi de încălţăminte. Pomicultură (meri, pruni, peri). Pe terit. satului Hida, menţionat documentar, prima oară, în 1333, cu numele *Sacerdos de Hidalmas*, a fost descoperit (1903) un depozit de bronzuri (spadă cu mâner, cu disc şi buton etc.) datând din prima Epocă a fierului (800–450 î.Hr.). Biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1643–1645), din satul Baica, declarată monument istoric, are o bogată decoraţie sculptată şi picturi interioare ce datează de la sf. sec. 18, realizate de Ioan Pop din Românaşi. În satul Sânpetru Almaşului se află biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (construită în 1494 şi refăcută la începutul sec. 17), având picturi interioare şi exterioare, executate la sf. sec. 18 de acelaşi Ioan Pop din Românaşi. În satul Hida există conacele „Hatfaludy" (sf. sec. 19) şi „Morca" (începutul sec. 20), cu parcuri, şi biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1717). În satul Miluani există biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1783), iar în satul Păduriş se află mănăstirea „Strâmba" (de călugări), atestată documentar în 1470. În 1642,

mănăstirea a fost jefuită de tâlhari. Biserica actuală, din lemn, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", a fost construită la sfârşitul sec. 18, pe locul alteia mai vechi, prin strădania egumenului Nichifor, şi pictată pe pereţii interiori în 1792. Biserica mănăstirii Strâmba este declarată monument istoric şi păstrează o icoană a Maicii Domnului, făcătoare de minuni. Mănăstirea „Strâmba" a funcţionat până în 1898 şi a fost reînfiinţată în 1993. Până la sfârşitul sec. 19, la această mănăstire a existat o şcoală de cântăreţi bisericeşti. Numele mănăstirii provine de la o credincioasă adusă de spate (strâmbă) care a donat locul pentru construirea bisericii. Poiană cu narcise (1,5 ha), în satul Racâş. Rezervaţia geologică „Stânca Dracului".

HIDELGKUT → Zăbrani.

HIDESLIGET → Pişchia.

HIDIŞEL, Dealurile Hidişelului, zonă deluroasă în partea central-nordică a Dealurilor Vestice, parte componentă a Dealurilor Pădurii Craiului, situată pe terit. jud. Bihor, între aliniamentul văilor Hidişel şi Cârpeştii Mici (la E), râul Holod (la S) şi Câmpia Miersigului (la V şi N). Alcătuite predominant din marne argiloase şi nisipoase, gresii, conglomerate şi nisipuri. Alt. max.: 296 m. Drenate de râurile Gepiu, Valea Nouă, Fonău ş.a.

HIDIŞELU DE SUS, com. în jud. Bihor, alcătuită din 5 sate, situată în zona Dealurilor Hidişelului, pe râurile Hidişel şi Tăşad; 3 173 loc. (1 ian. 2011): 1 583 de sex masc. şi 1 590 fem. Haltă de c.f. (în satul Mierlău). Prelucr. laptelui. Creşterea bovinelor. Satul Hidişelu de Sus este menţionat documentar, prima oară, în 1214. Biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 18, pictată în 1778), în satul Hidişelu de Jos. Pârtie de schi. Agroturism.

HIERASUS, denumirea antică a râului *Prut,* folosită de romani.

HIGHIŞ-DROCEA → Zarand (1).

HILIŞEU-HORIA, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Ibăneşti cu Câmpia Jijiei Superioare, pe cursul superior al Jijiei, la graniţa cu Ucraina; 3 630 loc. (1 ian. 2011): 1 789 de sex masc. şi 1 841 fem. Mori de cereale. Presă de ulei comestibil. Culturi de cereale, de sfeclă de zahăr, floarea-soarelui, legume ş.a. Biserică având hramul „Sfinţii Voievozi" (1853–1855), în satul Hilişeu-Horia; biserică din lemn, cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (sec. 18, cu refaceri din 1802 şi 1813), strămutată în 1813 din satul Pomârla în satul Corjăuţi; biserică din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1802, înconjurată cu zid de incintă în 1832), în satul Hilişeu-Crişan (fost Hilişeu-Vârnav). Biserica din Hilişeu-Crişan are un Turn-clopotniţă, cu poartă de intrare, flancat de o parte şi de alta de 12 statui în mărime naturală, sculptate în piatră, reprezentând pe cei 12 Apostoli, iar în centru statuia Domnului nostru Iisus Hristos, unicat în România.

HILIŞEU-VÂRNAV → Hilişeu-Horia.

HINDĂU → Ghindăoani.

HINDOV → Ghindăoani.

HINOVA, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 4 sate, situată în lunca şi pe terasa de pe stg. Dunării, la contactul cu Piem. Bălăciţei; 2 873 loc. (1 ian. 2011): 1 465 de sex masc. şi 1 408 fem. Expl. de argilă şi balast. Producţie de ambarcaţiuni sportive şi de agrement. Fabrică de cărămizi. Pe terit. satului Ostrovu Corbului au fost descoperite (1931) vestigiile unor aşezări din Neolitic, aparţinând culturilor materiale Vinča-Turdaş (milen. 5–4 î.Hr.), Sălcuţa (milen. 4–3 î.Hr.) şi Vădastra (milen. 4 î.Hr.), din perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului, din Epocile bronzului şi fierului, precum şi ale unei aşezări rurale romane din sec. 2–4. S-au găsit figurine antropomorfe şi zoomorfe, brăţări, mărgele din scoică şi lut etc. În satul Hinova a fost descoperit (1980) un tezaur alcătuit din piese din aur (brăţări spiralice, diademă, colier, mărgele romboidale etc.) cu o greutate totală de 4 680 g, datând de la sf. Epocii bronzului şi începutul Epocii fierului. Tezaurul este expus la Muzeul Naţional de Istorie a României din Bucureşti. În arealul satului Bistriţa au fost identificate urmele unui *vicus* (sat) roman din sec. 2–3, în perimetrul căruia s-au găsit monede, ceramică, ţigle, cărămizi, olane, resturile unui apeduct (c. 150 m lungime) şi un relief de cult al Cavalerului trac. Bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1833–1836) şi „Sfântul Gheorghe" (1892–1894), în satele Bistriţa şi Hinova. Pe terit. com. **H.** se află pădurea Stârmina (100 ha), declarată rezervaţie forestieră. Fagul din componenţa acestei păduri atinge una dintre cele mai joase altitudini din ţară. În cadrul subarboretului şi a păturii ierboase se întâlnesc numeroase specii sudice, printre care se remarcă două plante declarate monumente ale naturii şi ocrotite de lege: ghimpele (*Ruscus aculeatus*) şi cornişorul (*Ruscus hypoglossum*).

HIRSOWA → Hârşova (2).

HISTRIA, oraş antic (colonie) întemeiat în jurul anilor 657/656 î.Hr. de grecii din Milet, pe ţărmul de V al Mării Negre (Pontus Euxinus), pe o peninsulă dintre lacurile Sinoie, Istria şi Nuntaşi. Oraşul a continuat să existe până la începutul sec. 7 d.Hr., când a fost distrus de marile invazii avaro-slave. Ruinele acestui oraş au fost identificate, în 1868, de arheologul francez Ernest Desjardins şi cercetate de Vasile Pârvan, în urma săpăturilor efectuate în anii 1914–1927, continuate apoi în 1927–1945 de Scarlat Lambrino şi după aceea (1949–1970) de un colectiv condus de Emil Condurachi şi apoi de Dionisie Pippidi (1971–1981). Au fost identificate fragmentele unui zid de incintă, care închidea o supr. de c. 60 ha, fundaţiile unui templu atribuit lui Zeus Polieus, mai mulţi tumuli funerari, ruinele a două temple şi resturi ale unui templu din marmură (elemente de fronton, coloane, antablament) de ordin doric, mai multe altare, urme de locuinţe, pavaje de străzi şi numeroase obiecte de inventar (ceramică pictată de stil ionic sau corintic, vase greceşti, statuetele Cibelei şi Demetrei, bijuterii elenistice etc.). **H.** a cunoscut o epocă de înflorire în sec. 6–5 î.Hr., când se pare că a făcut parte din Liga maritimă de la Delos. Cucerită şi anexată de romani în 72–71 î.Hr., cu ocazia campaniei lui Terentius Varro Lucullus, aşezarea s-a romanizat ulterior, atât lingvistic cât şi cultural, fiind

Histria. Ruinele oraşului antic

Histria. Vas grecesc pictat, de stil Fikellura

integrată definitiv în sistemul administrativ al Imperiului Roman în anii 29–28 î.Hr., după campania lui Licinius Crassus. Începând de la sf. sec. 2 d.Hr., autoritățile militare romane au depus eforturi susținute pentru apărarea cetății, dar atacurile puternice ale goților, la mijlocul sec. 3, au distrus strălucita cetate. Refăcută în sec. 4, pe o arie mult mai mică (7 ha), cetatea **H.** a dăinuit până în sec. 7, când a fost abandonată definitiv după marea invazie avaro-slavă. În apropierea orașului antic **H.** a existat așezarea geto-dacică *Arcidava*, menționată cu acest nume într-o inscripție ridicată de *vicus* (satul) *Arcidava* în anul 166 d.Hr. în onoarea împăratului roman Marcus Aurelius. Inițial, această așezare a fost reședința unei căpetenii locale, după care a devenit un simplu sat (*vicus*), înglobat apoi de unitatea teritorială numită *regio Histriae.*

HLINCEA, Mănăstirea ~ → Ciurea.

HLIPICENI, com. în jud. Botoșani, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Jijiei Superioare, în zona de confl. a râului Drăcșani cu Jijia; 3 686 loc. (1 ian. 2011): 1 817 de sex masc. și 1 869 fem. Haltă de c.f. Viticultură. Combinat de vinificație. În satul Hlipiceni se află bisericile „Sfântul Nicolae" (1913-1930, reparată în 1961 și 1990-1993) și „Sfinții Voievozi" (1847–1848).

HOBICENI-URICANI → Uricani.

HOCENI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 7 sate, situată în partea de N a Colinelor Fălciului, pe râul Oțeleni; 2 923 loc. (1 ian. 2011): 1 465 de sex masc. și 1 458 fem. Nod rutier. Produse alim. Apicultură. Viticultură. Bisericile din lemn cu hramurile „Cuvioasa Parascheva" (c. 1760, cu picturi interioare și cu pridvor adăugat – ambele din 1912) și „Sfântul Gheorghe" (1820), în satele Șișcani și Hoceni. În satul Barboși se află biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1797) și palatul „Alexandru Ioan Cuza" (sec. 19), iar în satul Deleni există o biserică construită din vălătuci, în 1812 (zidită în 1897), și biserica cu hramul „Sfinții Trei Ierarhi" (1836–1838). În satul Șișcani se află o biserică din nuiele cu hramul „Sfântul Nicolae"-Tomșa (1803).

HODAC, com. în jud. Mureș, alcătuită din 7 sate, situată în partea de E a Dealurilor Mureșului, la poalele Dealului Osoi și ale M-ților Gurghiu, pe râul Gurghiu; 5 051 loc. (1 ian. 2011): 2 516 de sex masc. și 2 535 fem. Expl. și prelucr. lemnului (jaluzele). Produse de artizanat. Satul Hodac este menționat documentar, prima oară, în 1453. Centru de confecționare a fluierelor din lemn.

HODOBANA, Peștera ~ → Peștera Hodobana.

HODOD, com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 4 sate, situată în zona Dealurilor Asuajului; 2 946 loc. (1 ian. 2011): 1 432 de sex masc. și 1 514 fem. Pomicultură (meri, pruni, peri). Culturi de cereale, plante furajere, legume ș.a. Creșterea bovinelor, ovinelor, porcinelor ș.a. În satul Hodod, menționat documentar, prima oară, în 1334, se află conacul „Wesselény-Degenfeld" (1763–1776), în stil baroc (decorat cu reliefuri de A. Schuchbauer), cu modificări neoclasice din sec. 19, o biserică din 1423 (azi biserică reformată) și casa parohială a bisericii reformate (1776); în satul Lelei se află o biserică din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil" (1780), iar în satul Nadișu Hododului, o biserică din sec. 15.

HODOPENI → Otopeni.

HODOS → Zădăreni.

HODOȘA, com. în jud. Mureș, alcătuită din 4 sate, situată în zona Dealurilor Mureșului, pe râul Hodoșa (afl. al. Nirajului); 1 311 loc. (1 ian. 2011): 644 de sex masc. și 667 fem. Nod rutier. Fabrică de cherestea. Centru de împletituri din paie și pănuși (coșuri, pălării etc.). Satul Hodoșa este menționat documentar, prima oară, în 1332 cu numele *Hudus*. Creșterea ovinelor, bovinelor și porcinelor. În sec. 19 aveau loc târguri săptămânale (primul târg a avut loc la 19 dec. 1838). Biserică romano-catolică (sec. 14–18) și biserică unitariană (sec. 17), în satele Hodoșa și Isla.

HODOȘ-BODROG, Mănăstirea ~ → Zădăreni.

HOGEAINLIK → Cogealac.

HOGHILAG, com. în jud. Sibiu, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Târnavelor, pe râul Târnava Mare; 2 454 loc. (1 ian. 2011): 1 270 de sex masc. și 1 184 fem. Punct de colectare a laptelui. Creșterea bovinelor și ovinelor. Herghelie (din 1995), în satul Prod. În satul Hoghilag, menționat documentar, prima oară, în 1309, se află o biserică din 1446 (reconstruită în 1730 și renovată în 1834) și turnul de poartă al fostei cetăți săsești (sec. 15–16), supraînălțat în sec. 18; în satul Valchid există o cetate cu biserică din sec. 14 (refăcută în 1507), azi biserică evanghelică.

HOGHIZ, com. în jud. Brașov, alcătuită din 6 sate, situată în partea de NE a Depr. Făgăraș, la poalele de NV ale M-ților Perșani, pe râul Olt; 5 180 loc. (1 ian. 2011): 2 591 de sex masc. și 2 589 fem. Nod rutier. Expl. de bazalt (în satul Bogata Olteană) și de marne. Fabrică de ciment. Culturi de cereale, de cartofi, sfeclă de zahăr, plante de nutreț etc. Creșterea bovinelor. Muzeu cu colecții de istorie, arheologie și etnografie (în satul Cuciulata). Parc natural de stejari seculari (în satul Hoghiz). În perimetrul

Hoghilag. Cetatea cu biserica evenghelică din satul Valchid

(azi în paragină)

satului Cuciulata, menționat documentar, prima oară, la 16 iul. 1372, au fost identificate urmele unei aşezări din Epoca bronzului (sec. 18–16 î.Hr.), aparținând culturii materiale Glina-Schneckenberg, în care s-au găsit ustensile din fier şi teracotă, ceramică dacică incizată cu cercule̦e, linii şi fascicule ondulate, brăduț. În arealul satului Hoghiz, atestat documentar în 1186, au fost descoperite (pe malul stg. al Oltului) vestigiile unui castru roman şi ale unei aşezări civile romane (sec. 2–4). Castrul (220 x 165 m), cu incintă dublă, compusă din două ziduri paralele din piatră, al căror spațiu despărțitor era secționat din loc în loc cu ziduri transversale, făcea parte din *limes*-ul alutan din E Daciei. Aici au fost găsite statui din bronz argintat, statuete din bronz, un inel din aur, cu sigiliu ş.a. În satul Hoghiz se află castelele conților Kálnoky (sec. 13) şi Haller (1553) şi o biserică reformată (1749), în stil gotic, cu elemente ale Renaşterii transilvănene. În satul Cuciulata există o biserică ortodoxă cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (sec. 19).

HOLBAV, com. în jud. Braşov, formată dintr-un sat, situată în Depr. Braşov, la 20 km V-SV de municipiul Braşov; 1 269 loc. (1 ian. 2011): 632 de sex masc. şi 637 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț, cartofi ş.a. Creşterea bovinelor, bubalinelor, porcinelor. Satul Holbav este atestat documentar în perioada 1560–1566. Com. **H.** a fost înființată la 2 mart. 2004 prin desprinderea satului Holbav din com. Vulcan, jud. Braşov.

HOLBOCA, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 7 sate, situată în partea de SE a Câmpiei Jijiei Inferioare, pe terasele de pe stg. Jijiei; 13 373 loc. (1 ian. 2011): 6 743 de sex masc. şi 6 630 fem. Stație de c.f. (inaugurată la 1 aug. 1874), în satul Holboca. Nod rutier. Centrală electrică şi de termoficare (150 MW). Producție de echipamente pentru radiologie şi electroterapie, de țesături şi de cărămizi. Moară de cereale. Fermă de creştere a bovinelor. Viticultură. În perimetrul satului Holboca a fost descoperită (1951) o necropolă de înhumație (18 morminte), datând de la sf. Neoliticului şi începutul Epocii bronzului, în care s-au găsit ceşti, borcane, amulete din os ş.a., precum şi două morminte aparținând culturii materiale Noua (sec. 14–12 î.Hr.), un mormânt de incinerație (sec. 4–3 î.Hr.) şi urmele unei aşezări din sec. 4, cu un bogat inventar de vase ceramice. Pe terit. satului Dancu au fost identificate vestigii din Paleoliticul superior, din Epoca bronzului (cultura materială Noua), precum şi urmele unei aşezări omeneşti aparținând culturii materiale Sântana de Mureş (sec. 4 d.Hr.). În satul Holboca, menționat documentar în 1640, se află biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1802–1805), iar în satul Rusenii Vechi există biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1820). În arealul com. **H.**, în satul Valea Lungă, se află o rezervație botanică în care sunt protejate specia euro-asiatic-continentală *Caragana frutex* şi salcâmul galben (*Laburnum anagyroides*), aflat aici la limita occidentală a arealului său de răspândire.

HOLMUL → Drăgușeni (3).

HOLOD, com. în jud. Bihor, alcătuită din 8 sate, situată în depresiunea omonimă, la poalele Dealurilor Hidişelului, pe râul Holod; 3 224 loc. (1 ian. 2011): 1 552 de sex masc. şi 1 672 fem. Nod feroviar. Colecție muzeală sătească. În satul Holod, menționat documentar, prima oară, în 1326, se află biserica „Sfântul Nicolae" (1933, pictată în 1986 de Adriana Motronea din Sibiu) şi casa memorială şi statuia publicistului Iosif Vulcan (1841–1907), născut aici.

HOMOCEA, com. în jud. Vrancea, alcătuită din 3 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe stg. Siretului, în zona de contact cu Colinele Tutovei; 7 154 loc. (1 ian. 2011): 3 656 de sex masc. şi 3 498 fem. Prelucr. lemnului. În satul Lespezi se află biserica având hramul „Naşterea Maicii Domnului" (1809, reparată în 1834 de Alexandru Balş), iar în satul Homocea există biserica „Sfântul Gheorghe" (ante 1809, refăcută în 1834 şi apoi în 1903–1916). Până la 22 mai 2003, com. **H.** a avut în componență satele Ploscuțeni şi Argea, care la acea dată au format com. Ploscuțeni, jud. Vrancea.

HOMOROADE 1. Subcarpații Homoroadelor, subunitate aparținând Subcarpaților Transilvaniei, situată în interiorul curburii Carpaților, între râul Târnava Mare (N), M-ții Harghita (NE), M-ții Perşani (SE) şi Pod. Hârtibaciului (S şi V). Se individualizează printr-un relief de dealuri subcarpatice, cu înălțimi de 700–1 000 m (Dealurile Feliceni 754 m, Pietriş 839 m, Bădeni 855 m, Nădăşcuț 738 m, Merca 1 002 m ş.a., acesta din urmă constituind alt. max. a Subcarpaților Homoroadelor) şi depresiuni bine dezvoltate (Depr. Homoroadelor).

2. Depresiunea Homoroadelor, depresiune subcarpatică de eroziune, situată în Subcarpații Homoroadelor, cuprinsă între râurile Homorodu Mare şi Homorodu Mic, cu relief de lunci, terase, dealuri subcarpatice (Bădeni 855 m, Dalta 802 m, Ghergheleu 785 m ş.a.) şi largi bazinete de vale (Crăciunel, Ocland, Jimbor, Mercheaşa). Supr.: c. 200 km^2. Climă răcoroasă (temp. medie anuală 7°C) cu precipitații moderate (700 mm anual).

3. Com. în jud. Satu Mare, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Dealurilor Codrului cu Câmpia Ardudului, pe cursul superior al râului Homorod; 1 655 loc. (1 ian. 2011): 816 de sex masc. şi 839 fem. Reşed. com. este satul *Homorodu de Mijloc*, menționat documentar, prima oară, în 1394. Pomicultură (pruni, cireşi, vişini). Produse ale ind. casnice. În satul Homorodu de Jos, atestat documentar în 1273, se află o biserică romano-catolică din anul 1808 şi o biserică ortodoxă din 1988, în satul Homorodu de Mijloc, menționat documentar în 1394 există o biserică ordotoxă cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1910, renovată în anul 2010), iar în satul Homorodu de Sus o biserică ortodoxă din 1885. Bogat fond cinegetic (mistreți, căprioare, fazani, iepuri).

HOMOROD 1. Râu, afl. stg. al Someşului pe terit. Ungariei; 55 km; supr. bazinului: 605 km^2. Izv. din partea de V a Culmii Codrului, străbate Dealurile Codrului şi drenează apoi câmpiile Ardudului şi Someşului. Canalizat în cursul inf. Cunoscut şi sub numele de *Homorodu Vechi.*

2. Râu, afl. dr. al Oltului pe terit. jud. Braşov; 59 km; supr. bazinului: 865 km^2. Este format din unirea, în arealul com. Homorod, a râurilor Homorodu Mare (52 km; supr. bazinului: 502 km^2) şi Homorodu Mic (46 km; supr. bazinului: 335 km^2), care izv. din partea de V a M-ților Harghita şi străbat apoi Depr. Homoroadelor.

3. Canalul ~, canal colector, realizat în anul 1896, în Câmpia Someşului, între Pârâu Sărat şi Someş (respectiv com. Ardud şi Păuleşti, jud. Satu Mare), intersectând râul Homorod (**1**) în aval de confl. cu Pârâu Nou. Lungime: 25 km. Folosit pentru drenarea apelor subterane, situate foarte aproape de supr., şi pentru desecarea terenurilor.

Homorod (4). Cetatea cu biserica evanghelică din satul Homorod

4. Com. în jud. Braşov, alcătuită din 3 sate, situată în partea de S a Depr. Homoroadelor, la 460 m alt., la confl. Homorodului Mare cu Homorodu Mic, la 60 km NV de Braşov; 2 327 loc. (1 ian. 2011): 1 170 de sex masc. şi 1 157 fem. Nod rutier. Expl. de andezit. Producţie de cherestea şi de produse lactate. Herghelie. Staţiune balneoclimaterică de interes local, cu funcţionare permanentă, cu climat moderat, de depresiune intracolinară, sedativ-indiferent, cu veri răcoroase (temp. medie a lunii iul. 18°C) şi ierni friguroase (în ian. medii termice de –5°C). Temp. medie anuală este de 7°C. Factorii naturali de cură sunt climatul de cruţare şi izv. cu ape minerale sulfuroase, clorurate, bicarbonatate, sulfatate, sodice, termale (38°C), indicate în tratarea afecţiunilor reumatismale, ginecologice (metroanexite cronice, tulburări minore de pubertate şi de menopauză), dermatologice (psoriazis, keratodermatii), endocrine, digestive (colon iritabil), hepato-biliare etc. În sec. 12, aici au fost colonizate mai multe familii din Flandra care au întemeiat aşezarea *Petersdorf*. În satul Homorod, menţionat documentar, prima oară, în 1488, se află o biserică romanică, de tip sală, datând din 1270 (azi biserică evanghelică), cu fresce din sec. 14–15 (în cor), situată în interiorul unei puternice cetăţi ţărăneşti cu dublă incintă (sec. 15–16) străjuită de turnuri de apărare, de formă pătrată, la colţuri; în satul Mercheaşa există o cetate ţărănească, cu biserică de incintă (sec. 13), iar în satul Jimbor se află o cetate din sec. 13, o biserică evanghelică (sec. 19) şi casa „Molnar" (sec. 18).

HOMORODU VECHI → Homorod (1).

HONIGBERG → Hărman.

HOPÂRTA, com. în jud. Alba, alcătuită din 5 sate, situată în Pod. Târnavelor, la izv. râului Râtu; 1 181 loc. (1 ian. 2011): 605 de sex masc. şi 576 fem. Pe terit. satului Şpălnaca, atestat documentar în 1329, a fost descoperit (1887) un depozit de bronzuri (c. 1 200 kg), format din seceri, cuţite, dălţi, celturi, foarfeci, topoare-ciocan, lame de ferăstrău, săbii, vârfuri de lance, brăţări, scuturi etc., datând din prima Epocă a fierului (800–300 î.Hr.). Satul Hopârta este menţionat documentar, prima oară, în 1332 cu numele *Sacerdos de Hupurtun*. În satul Şpălnaca se află bisericile din lemn cu hramurile „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 18, cu picturi din 1858) şi „Sfântul Gheorghe" (sec. 18, renovată în 1865 şi pictată în 1868-1869), iar în satul Turdaş există o biserică fortificată cu zid de incintă (sec. 15–18) şi biserica din lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1770, cu adăugiri din 1826 şi restaurată în 1968-1969).

HORAIŢA, Mănăstirea ~ → Dobreni.

HORĂICIOARA, Schitul ~ → Crăcăoani.

HORDOU → Coşbuc.

HOREA, com. în jud. Alba, alcătuită din 15 sate, situată în M-ţii Apuseni, la poalele de NV ale Muntelui Mare şi cele de SV ale M-ţilor Gilău, pe râul Albac; 2 164 loc. (1 ian. 2011): 1 102 de sex masc. şi 1 062 fem. Prelucr. lemnului. În satul Arada (azi Horea) s-a născut Vasile Ursu Nicola (1731–1785), supranumit Horea (după obiceiul lui de a „hori" – adică a cânta doine), principalul conducător al Răscoalei ţărăneşti din Transilvania din 1784–1785. În satul Horea se află biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sfinţită în 2006), casa memorială, un obelisc (dezvelit în 1934) şi un bust al lui Horea, realizat de sculptorul Romulus Ladea în 1967. În satul Mătişeşti există biserica „Sfântul Mucenic Dimitrie" (1905). Agroturism.

HOREZU 1. Depresiune de eroziune în Subcarpaţii Olteniei, mărginită de prelungirile M-ţilor Căpăţânii (la N) şi de Măgura Slătioarei (la S-SV), drenată de râul Luncavăţ. Relief de luncă, de terase şi de dealuri piemontane. Climă răcoroasă, cu temp. medii anuale de 6°C şi precipitaţii abundente (800–1 000 mm anual).

2. Oraş în jud. Vâlcea, situat în depresiunea omonimă, la 475–500 m alt., pe râul Luncavăţ, la poalele de N-NE ale Măgurii Slătioara (769 m alt.), la 41 km N-NV de municipiul Râmnicu Vâlcea; 6 685 loc. (1 ian. 2011): 3 209 de sex masc. şi 3 476 fem. Supr.: 117,7 km^2, din care 7,9 km^2 în intravilan; densitatea: 846 loc./km^2. Nod rutier. Microhidrocentrală (125 MW). Expl. şi prelucr. lemnului (mobilier şi diverse produse); confecţii textile; ţesături din lână; stofe de mobilă; produse alim. Fermă de creştere a ovinelor. Centru pomicol. Vestit centru etnografic şi vechi centru de ceramică populară, caracterizată prin fineţea motivelor decorative (străchini şi farfurii smălţuite, de culoarea fildeşului, cu motive zoomorfe – renumit fiind „Cocoşul de Horezu", urcioare, vaze de flori ş.a.). Muzeu etnografic; Galerie de artă populară contemporană cu o colecţie bogată de obiecte din ceramică; Casă de cultură (1966); Biblioteca „Ada Orleanu" cu c. 40 000 vol. Târg anual al olarilor (6–8 iun.). **Istoric.** Prima atestare documentară a localit. datează din 4 sept. 1487 cu numele *Hurez* şi consemnat ca târg în 1780. Declarat oraş la 17 febr. 1968. În prezent, oraşul **H.** are în subordine ad-tivă 6 sate: Ifrimeşti, Râmeşti, Romanii de Jos, Romanii de Sus, Tănăseşti, Urşani. **Monumente**: biserica ortodoxă cu hramul „Duminica Tuturor Sfinţilor" (1659, cu pridvor adăugat şi picturi murale interioare din 1859) a fostului schit Bălăneşti; bisericile cu dublu hram – „In-

Horezu (2). Vedere generală asupra mănăstirii

Horezu (2). Vase ceramice

trarea în Biserică a Maicii Domnului" şi „Sfântul Ioan Botezătorul" – din Târg (1800–1804, cu picturi murale interioare din 1807) şi „Sfinţii Voievozi" şi „Sfântul Vasile" (1826). În apropiere de oraşul **H.**, respectiv în satul Romanii de Jos (subordonat oraşului), se află un valoros complex monastic, care şi-a păstrat vechea denumire de *Hurez*, fiind cel mai mare ansamblu de arhitectură medievală păstrat în Ţara Românească, principala ctitorie a domnului Constantin Brâncoveanu. Complexul monahal, declarat monument istoric şi inclus, în 1993, pe lista patrimoniului cultural mondial UNESCO, cuprinde mai multe *clădiri* (Casa domnească, paraclisul cu hramul „Naşterea Maicii Domnului", cu picturi originare, executate de zugravii Preda, Nicolae şi Ianache, chiliile cu două niveluri, având la faţadă cerdace lungi pe arcade), construite în perioada 1690–1697 şi înconjurate de un zid de incintă, *biserica* mănăstirii, cu hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena", *bolniţa* cu o *bisericuţă* având hramul „Adormirea Maicii Domnului" – ctitorie din 1696–1699 a Mariei Brâncoveanu, schitul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" cu biserică ridicată în 1698 şi pictată în 1700, cu chilii construite în 1698 (refăcute în 1953) şi zid de incintă şi schitul „Sfântul Ştefan", cu biserică zidită în 1703, din iniţiativa lui Ştefan, fiul lui Constantin Brâncoveanu, cu picturi originare realizate de Ianache, Istrate şi Hranite. Biserica principală a mănăstirii Hurez, cu hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena", de mari dimensiuni (32 m lungime şi 14 m lăţime), a fost construită în anii 1690–1693 (sfinţită la 8 sept. 1693), de meşteri conduşi de Manea (vătaful zidarilor), Istrate (lemnarul) şi Caragea Vucaşin (pietrarul), ale căror portrete apar pictate în pridvorul bisericii mari. Biserica are o turlă pe naos şi alta pe pronaos şi un amplu pridvor pe faţada vestică, susţinut de zece coloane din piatră, decorate cu motive renascentiste, care au splendide arcade la partea superioară. În interior, biserica păstrează remarcabile picturi murale originare, executate în 1693–1704 de zugravul Konstantinos (grec de origine), ajutat de Ioan, Andrei, Stan, Neagoe şi Ioachim. Printre picturi se evidenţiază un amplu tablou votiv (în pronaos), ce reprezintă o veritabilă galerie de portrete înfăţişând pe Constantin Brâncoveanu împreună cu familia sa. Mănăstirea Hurez posedă o valoroasă colecţie muzeală cu obiecte bisericeşti, unele datând de la întemeiere (icoane, obiecte din argint, picturi, sculpturi în piatră şi în lemn, o interesantă bibliotecă, cu c. 4 000 de vol., dintre care multe cărţi vechi etc.). În timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu (1688–1714), mănăstirea Hurez a funcţionat ca un important centru de cultură şi de intensă activitate artistică, cu o mare bibliotecă şi o renumită şcoală de zugravi în care s-au format meşteri ce şi-au pus amprenta asupra întregii picturi bisericeşti româneşti din tot sec. 18. Complexul mănăstiresc a fost supus unor ample lucrări de reparaţii şi restaurare în anii 1827, 1872, 1907–1912, 1957–1964, 1970–1975. La această mănăstire, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a sanctificat, ca sfinţi martiri, la 20 iun. 1992, pe Constantin Brâncoveanu, pe fiii săi Constantin, Ştefan, Radu, Matei şi pe sfetnicul său Ianache, decapitaţi la Istanbul (la 15 aug. 1714), din ordinul sultanului Ahmed III. Prăznuirea acestora ca sfinţi martiri se face la 16 aug. Tot în satul Romanii de Jos se mai află două biserici, cu acelaşi hram – „Sfinţii Îngeri", una datând din anul 1700 (cu picturi murale interioare executate în 1757) şi alta din 1821. În satul Romanii de Sus există ruinele schitului „Sfântul Ioan" (sec. 17), iar în satul Urşani este o biserică ortodoxă cu dublu hram – „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" şi „Sfântul Ioan Botezătorul" (1800), cu pridvor adăugat ulterior şi cu picturi originare, renovată în 2010–2011. La sf. sec. 20, în satul Tănăseşti a fost construită biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena", sfinţită la 20 mai 2001.

Horezu (2).
Biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena"

HORGEŞTI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 8 sate, situată în partea de V a Colinelor Tutovei, pe râul Răcătău; 4 971 loc. (1 ian. 2011): 2 605 de sex masc. şi 2 366 fem. Pomicultură (pruni, meri, cireşi). Pe terit. satului Răcătău de Jos au fost descoperite (1968) urmele unei aşezări, identificate cu antica *Tamasidava*, cu un nivel de locuire din Epoca bronzului, aparţinând culturii materiale Monteoru (milen. 2 î.Hr.), unde s-au găsit podoabe din aur şi ceramică şi un altul dacic, cu o cetate de pământ (*davă*) având trei niveluri (sec. 4–3 î.Hr.; sec. 2–1 î.Hr.; sec. 1 î.Hr.–1 d.Hr.) din care au fost scoase la iveală figurine antropomorfe din teracotă, reliefuri pe ceramică, vase ceramice etc. În arealul satului Horgeşti a fost descoperit (1968) un tezaur alcătuit dintr-un vas din bronz, în care se aflau

58 de monede bizantine din acelaşi metal, datând din a doua jumătate a sec. 6 d.Hr. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (ante 1809) şi „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" (1850), în satele Sohodor şi Răcătău de Jos; în satul Horgeşti, menţionat documentar, pentru prima oară la 5 apr. 1442 şi apoi în 1453 şi la 15 mart. 1490, se află biserica ortodoxă, din lemn, cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1885), biserica romano-catolică „Adormirea Sfintei Fecioare" (1927-1930, demolată în anul 2003 din cauza repetatelor deteriorări cauzate de cutremure şi reconstruită în perioada 5 sept. 2003-16 sept. 2006 după planurile arhitectului Alexandru Frunză), de mari dimensiuni (44,40 m lungime, 43,30 m lăţime şi 16 m înălţime), şi conacul „Strat" (1890), azi sediul Primăriei, iar în satul Bazga există o biserică din lemn din 1875; conacul „Cosănescu" (1902), azi fermă, în satul Răcătău de Jos.

HORIA 1. Com. în jud. Constanţa, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Casimcea; 1 826 loc. (1 ian. 2011): 910 de sex masc. şi 916 fem. Biserica „Sfântul Gheorghe" (1892–1895), în satul Tichileşti. Până la 5 mai 1999, satele Cloşca, Horia şi Tichileşti au făcut parte din com. Ghindăreşti, iar până în 1938, satul Horia s-a numit *Muslubei*.

2. Denumirea până la 20 mai 1996 a com. *Ghindăreşti,* jud. Constanţa.

3. Com. în jud. Neamţ, alcătuită din 2 sate, situată în luncile şi pe terasele Siretului şi Moldovei; 7 374 loc. (1 ian. 2011): 3 645 de sex masc. şi 3 729 fem. Nod rutier. Expl.de balast. Producţie de utilaje şi maşini-unelte pentru prelucr. metalelor, de mobilă, de ţesături, de ambalaje din carton. Abator. Biserica „Înălţarea Domnului (1919), în satul Horia. Satul Horia a fost înfiinţat în anul 1912 cu numele *Elisabeta Doamna*, iar din 1948 poartă denumirea actuală.

4. Com. în jud. Tulcea, alcătuită din 3 sate, situată în depresiunea omonimă, încadrată de Pod. Niculiţel (la N), M-ţii Măcin (NV) şi Pod. Babadag (S şi SV), pe râul Teliţa; 1 452 loc. (1 ian. 2011): 733 de sex masc. şi 719 fem. Expl. de diorite. Producţie de mobilă. Creşterea sturionilor în lacul Horia (43 ha). Fermă de creştere a bovinelor. Viticultură. Pomicultură. Pe terit. satului Horia a fost descoperită o *villa rustica* romană cu caracter meşteşugăresc (printre altele s-a identificat un cuptor pentru ars ceramică) şi urmele unei aşezări rurale *(vicus)* din sec. 2–4, iar în arealul satului Cloşca, vestigiile unei aşezări autohtone în care s-au găsit monede romane republicane.

HORILEŞTI → Horleşti.

HORLEŞTI, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc, pe râurile Voineşti şi Stavnic; 2 959 loc. (1 ian. 2011): 1 548 de sex masc. şi 1 411 fem. Expl. de argilă. Producţie de lanţuri şi arcuri. Prelucr. laptelui, a fructelor, legumelor şi a pieilor de animale. Morărit şi panificaţie. Pomicultură; viticultură. Creşterea bovinelor, ovinelor şi porcinelor. Satul Horleşti, menţionat documentar pentru prima dată la 3 iul. 1471, s-a numit iniţial *Horileşti*, după numele lui Horilă Movilă. Bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (1810) şi „Sfântul Ioan" (1822), în satele Scoposeni şi Bogdăneşti; biserică romano-catolică (1875, reparată în 1965), în satul Horleşti.

HOROATU CRASNEI, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 4 sate, situată în SE Depr. Şimleu, la poalele de NV ale M-ţilor Meseş, pe cursul superior al râului Crasna; 2 601 loc. (1 ian. 2011): 1 281 de sex masc. şi 1 320 fem. Fabrică de săpun; panificaţie. Culturi de cereale, cartofi ş.a. În satul Horoatu Crasnei, menţionat documentar, prima oară, în 1213, cu numele *Villa Huruat,* se află o biserică din sec. 15, azi biserică reformată, cu adăugiri din sec. 18 şi o biserică ortodoxă din anul 1931-1937.

HORODIŞTEA, sat în com. Păltiniş, jud. Botoşani, considerat punctul nordic extrem al României, aflat la 48°15'06'' latitudine nordică.

HORODNIC, fostă com. în jud. Suceava, alcătuită din 2 sate, care la 22 mai 2003 a fost desfiinţată, iar cele 2 sate componente, Horodnic de Jos şi Horodnic de Sus, au devenit comune de sine stătătoare.

HORODNIC DE JOS, com. în jud. Suceava, formată dintr-un sat, situată în NV Pod. Sucevei, pe râul Pozen; 2 484 loc. (1 ian. 2011): 1 226 de sex masc. şi 1 258 fem. Prelucr. laptelui şi a cărnii. Moară de cereale. În arealul com. **H de J.** a fost descoperită o necropolă datând din Neolitic. Biserica din lemn cu hramul „Înălţarea Sfintei Cruci"–Călugăriţa (1717, iconostas din 1782, reparată în 1911), declarată monument istoric în anul 2004, şi biserica „Înălţarea Domnului" zidită în anii 2007-2009. Com. **H de J.** a luat naştere la 22 mai 2003 prin separarea satelor *Horodnic de Jos* şi *Horodnic de Sus* din fosta com. Horodnic, jud. Suceava.

HORODNIC DE SUS, com. în jud. Suceava, formată dintr-un sat, situată în NV Pod. Sucevei, pe râul Pozen; 4 914 loc. (1 ian. 2011): 2 450 de sex masc. şi 2 464 fem. Expl. şi prelucr. lemnului; produse de panificaţie. Biserica „Sfântul Dumitru" (1790-1791, cu pridvor adăugat în 1853). Bogat fond cinegetic. Agroturism. Com. **H. de S.** a luat naştere la 22 mai 2003 prin separarea satelor *Horodnic de Jos* şi *Horodnic de Sus* din fosta com. Horodnic, jud. Suceava.

HORODNICENI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 5 sate, situată în partea de V a Pod. Fălticeni, pe interfluviul râurilor Moldova şi Şomuzu Mare; 3 535 loc. (1 ian. 2011): 1 709 de sex masc. şi 1 826 fem. Culturi de cartofi, legume ş.a. Pomicultură (meri, pruni, peri). Prelucr. fructelor. Creşterea bovinelor. Bibliotecă cu c. 9 500 vol. În satul Horodniceni se află biserica „Pogorârea Duhului Sfânt", ctitorie din 1538-1539 a marelui vistiernic Mateiaş (cu iconostas din 1736), declarată monument istoric în anul 2004, consolidată şi restaurată în anul 2006; în satul Boteşti există o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1801–1802, refăcută în 1893), iar în satul Rotopăneşti, biserica „Sfânta Treime" (1856) şi conacul boierului Nicolae Istrate (1800). În satul Brădăţel există mănăstirea cu acelaşi nume (de maici), întemeiată în 1947 de un grup de călugăriţe venite de la mănăstirea Agafton, jud. Botoşani. Biserica mănăstirii Brădăţel poartă hramul „Izvorul Tămăduirii" şi are o turlă octogonală pe naos şi un pridvor închis. La 8 nov. 2007 în incinta acestei mănăstiri a fost pusă piatra de temelie a unei noi biserici, mai mare, cu hramul „Sfântul Dumitru Izvorâtorul de Mir".

HOROSLAR → Ovidiu.

HOTARELE, com. în jud. Giurgiu, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Burnas, pe râul Argeş; 3 535 loc. (1 ian. 2011): 1 694 de sex masc. şi 1 841 fem. Nod rutier. Produse alim. Legumicultură; culturi de căpşuni. Pomicultură. Podgorie. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **H.** a făcut parte din jud. Ilfov. Satul Hotarele a fost înfiinţat în perioada 1760-1770 şi atestat documentar în 1810. Biserică de zid construită în anii 1891–1894 (pe locul uneia din lemn care data din 1788–1790), cu catapeteasmă din

Huedin (2). Biserica reformată-calvină

lemn de stejar, pridvor adăugat în anul 1904 şi picturi murale interioare executate în 1912 de V. Mitescu. Iniţial, biserica a avut hramul „Sfântul Dumitru", dar după renovarea din 1936, când a fost şi repictată în anii 1938–1939, în stil bizantin, de pictorii Arution Avachian şi Iob Agapiescu, a primit hramul „Cuvioasa Parascheva". Picturile au fost spălate în 1957. Până la 7 apr. 2004, com. **H.** a avut în componenţă atât satele Herăşti şi Miloşeşti, care la acea dată au format com. Herăşti, cât şi satele Izvoarele şi Teiuşu, care, tot la aceeaşi dată, au format com. Izvoarele, jud. Giurgiu.

HOTĂRANI, Mănăstirea ~ → Fărcaşele.

HRASTU → Rast.

HRINCEŞTI → Cajvana.

HUDA LUI PĂPARĂ, peşteră în partea de V a României, situată în NV M-ţilor Trascău (în masivul Bedeleu), pe versantul drept al văii Arieş, la 567 m alt., la 4 km S de satul Sălciua de Jos, jud. Alba. Lungimea galeriilor: 2 022 m. Cunoscută din anul 1839. Peşteră activă, cu orientare N-S, străbătută de pârâul Ponor, având numeroase săli, cascade şi sifoane. Sala Minunilor, situată la c. 200 m de la intrare, cea mai mare (50 x 80 m) şi mai interesantă, adăposteşte stalactite uriaşe şi un depozit imens de cheropterit (excremente de lilieci). Temp. aerului este de 10–11°C în coridorul principal şi 13–20°C în Sala Minunilor. Faună cavernicolă bogată (lilieci, păianjeni, melci, insecte etc.). Greu accesibilă.

HUDEŞTI, com. în jud. Botoşani, alcătuită din 6 sate, situată în partea de N a Câmpiei Jijiei Superioare, la graniţa cu Ucraina, pe cursul superior al râului Başeu; 6 209 loc. (1 ian. 2011): 3 067 de sex masc. şi 3 142 fem. Expl. de gresii şi de nisip cuarţos. Lac piscicol (500 ha). Culturi de cereale, floarea-soarelui, cartofi ş.a. Creşterea bovinelor, ovinelor şi porcinelor. Viticultură. Parc dendrologic (2,4 ha) în care se află conacul boierului Ion Franc. Pe terit. satului Baranca au fost descoperite vestigiile unei aşezări fortificate (extinsă pe c. un ha), datând din sec. 9–11. În satul Hudeşti, menţionat documentar, pentru prima oară, în 1436 cu numele *Hudinţi*, se află bisericile „Sfinţii Voievozi" (1752–1759), ctitorie a spătarului Mihail Costache Boldur Lăţescu, şi „Sfântul Gheorghe" (1924), precum şi conacul acestuia datând din 1757, azi şcoală; biserică având hramul „Sfântul Gheorghe" (1803, reparată în 1908), în satul Mlenăuţi. La 23 iun. 2004, com. **H.** a primit în componenţa sa două sate reînfiinţate la acea dată, şi anume *Başeu* (atestat documentar, prima oară, în 1605 şi apoi la 20 ian. 1634) şi *Vatra*, sate care fuseseră desfiinţate la 17 febr. 1968. În satul Vatra există o biserică zidită în 1921 pe locul uneia din 1820, iar în satul Başeu se află biserica „Sfântul Mucenic Pantelimon" construită din paiantă în anii 1901-1903 şi pictată în 2006-2007. Până la 17 febr. 1968, satul şi com. **H.** s-au numit *Lupeni*.

HUDINŢI → Hudeşti.

HUDUS → Hodoşa.

HUDUS-MONOSTURA → Zădăreni.

HUEDIN 1. Depresiune intramontană, tectono-erozivă, situată în NE M-ţilor Apuseni, între prelungirile M-ţilor Meseş (în N-NV), Gilău (S-SE) şi Vlădeasa (V-SV), în bazinul superior al Crişului Repede. Supr.: c. 160 km². Relief predominant colinar, cu caracter structural (cueste, supr. structurale), cu alt. de 600–700 m, de terase şi lunci. Climă răcoroasă (temp. medie anuală 6–8°C) cu precipitaţii moderate (700–800 mm anual). Vegetaţie naturală de păduri de foioase (fag, stejar), păşuni şi fâneţe.

2. Oraş în jud. Cluj, situat în depresiunea cu acelaşi nume, la 556–650 m alt., pe cursul superior al Crişului Repede, la 52 km V-NV de Cluj-Napoca; 9 673 loc. (1 ian. 2011): 4 698 de sex masc. şi 4 975 fem. Supr.: 61,2 km², din care 5,8 km² în intravilan; densitatea: 1 667 loc./km². Nod feroviar şi rutier. Produse alim. Muzeu de istorie şi etnografie. Casă de cultură (1961). **Istoric**. În arealul oraşului au fost descoperite vestigii neolitice, din Epocile bronzului, fierului (Hallstatt) şi din sec. 4–5 (un cercel şi un ac de aur). În perimetrul oraşului a mai fost descoperit un tezaur monetar alcătuit din 3 000 de piese emise în sec. 15–17 în Polonia. Situată pe vatra unei vechi aşezări (*Crisius*), localit. este menţionată documentar, prima oară, în 1332, într-un registru papal, ca aşezare rurală, cu numele *Villa Hunad*, iar peste un secol (în 1437) ca orăşel (*oppidum*) cu mai multe meşteşuguri (dulgheri, fierari, cizmari, cojocari, croitori, curelari ş.a.). Locuitorii oraşului au participat la răscoalele ţărăneşti din 1437 şi din 1514. Declarat oraş în 1961. **H.** are în subordine ad-tivă localit. componentă Bicălatu. **Monumente**: biserică din sec. 13–14, azi biserică reformată-calvină, reconstuită în sec. 16 şi renovată în sec. 18, cu tavan casetat realizat în sec. 18 de meşterul sas Laurenţiu Umlig din Cluj; biserică romano-catolică, în stil neogotic (1848); bisericile ortodoxe, construite în 1910, în stil neobizantin, cu picturi murale interioare originare, şi, respectiv, în anii 1931–1934 (biserica „Sfânta Parascheva"), în stil neobizantin, cu picturi murale interioare originare; biserica greco-catolică „Pogorârea Duhului Sfânt", sfinţită la 22 iun. 2008; conacul „Barcsay" (sec. 18), declarat monument istoric în anul 2004, azi sediul unei şcoli. În localit. componentă Bicălatu se află o biserică reformată (sec. 17, cu tavan casetat, executat în 1697 de Ion tâmplaru).

HULUBEŞTI, com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Piem. Cândeşti cu Câmpia Târgoviştei, pe râul Potopu; 3 385 loc. (1 ian. 2011): 1 683 de sex masc. şi 1 702

fem. Expl. de petrol. Pomicultură (meri, peri, caişi, pruni). În satul Butoiu de Jos se află ruinele mănăstirii Butoiu-Potoc (sec. 15), din care se mai păstrează doar o biserică reclădită în 1648–1649 şi renovată în anii 1850–1853, şi bisericile cu hramurile „Schimbarea la Faţă" (1853) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1855); în satul Măgura există biserica „Sfinţii Voievozi" (1899), iar în satul Hulubeşti, atestat documentar la 7 febr. 1587, se află biserica având dublu hram – „Adormirea Maicii Domnului" şi „Sfântul Nicolae" (1863–1865) şi bisericile „Sfântul Gheorghe" (1840) şi „Sfinţii Voievozi" (1891).

HUMOR, Mănăstirea ~ → Mănăstirea Humorului.

HUMOSU, Rezervaţia forestieră ~ → Deleni (2).

HUNDORF → Viişoara (4).

HUNEDOARA 1. Depresiune intramontană, tectono-erozivă, situată în partea de V a României, în zona de contact a Carpaţilor Occidentali cu cei Meridionali, între prelungirile M-ţilor Metaliferi (la N), Culoarul Orăştiei (E-NE), M-ţii Şureanu (E-SE), Depr. Haţeg (S) şi M-ţii Poiana Ruscăi (V). Dezvoltată alungit, pe direcţia S-N, între aliniamentul „poarta" de la Subcetate (prin care comunică cu Depr. Haţeg) şi Culoarul văii Mureşului (c. 30 km lungime), Depr. **H.** se compune din trei compartimente: *Depr*. **H.** propriu-zis, în V-NV, pe râul Cerna, *Depr. Călan,* în E, pe râul Strei, separate de Dealurile Silvaşului, şi *Depr. Simeria-Deva,* în N, pe Valea Mureşului. Supr.: c. 500 km^2. Relief de lunci, terase şi dealuri piemontane. Climat moderat (temp. medie anuală 9–10°C), cu precipitaţii bogate (700–800 mm anual). Vegetaţie naturală de luncă, de pajişti, fâneţe şi pâlcuri de păduri de cer, în amestec cu gorun. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, cartofi ş.a. Pomicultură. Creşterea animalelor. Cunoscută şi sub numele de *Depr. Strei*.

2. Municipiu în jud. Hunedoara, situat în compartimentul de V-NV al depresiunii cu acelaşi nume, la poalele de E ale M-ţilor Poiana Ruscăi, la 220-270 m alt., pe râul Cerna, la 18 km S de municipiul Deva; 69 394 loc. (1 ian. 2011): 33 485 de sex masc. şi 35 909 fem. Supr.: 97 km^2, din care 18 km^2 în intravilan; densitatea: 3 855 loc./km^2. Staţie finală de c.f. Nod rutier. Termocentrală (12 MW). Vechi (sec. 17) şi puternic centru siderurgic, cu oţelării şi laminoare de diferite dimensiuni şi profile, ce foloseşte min. de fier exploatat în M-ţii Poiana Ruscăi (la Ghelari şi Teliucu Inferior), precum şi pe cel din import şi cărbunii din Valea Jiului. Uzine cocsochimice şi de aglomerare a minereurilor. Producţie de mat. de constr. (var, prefabricate din beton, produse refractare), de conf. şi tricotaje din lână, de încălţăminte, de prelucr. a lemnului, de talc, de oxigen şi de produse alim. (preparate din carne şi lapte, bere, panificaţie etc.). Produse de artizanat. Fermă de creştere a păsărilor. Centru pomicol. Institut de învăţământ superior (din 1970) cu două facultăţi de inginerie, cu 1 168 studenţi şi 56 cadre didactice (2007–2008), filială a Universităţii Politehnice din Timişoara. Teatru dramatic şi de estradă, cinematografe, biblioteci. Muzeu de istorie (în Castelul Huniazilor), inaugurat în 1924, cu colecţii de arheologie, un lapidariu medieval, piese etnografice, care ilustrează viaţa locală etc. Grădină zoologică. Rezervaţia forestieră „Pădurea Chizid" (50 ha). **Istoric.** În perimetrul municipiului **H.** au fost descoperite vestigii paleolitice, din epocile bronzului şi fierului, din perioada daco-getică (atelier metalurgic cu opt cuptoare şi lupe mari de fier), precum şi 4 tezaure monetare: în anul 1904 s-au găsit 1 117 monede (1 093 denari romani republicani, 19 drahme provenind din colonia grecească Dyrrhachium, de pe ţărmul de E al Mării Adriatice, şi 5 drahme din Apollonia Illyrica), în 1910 au fost scoase la iveală alte 164 de monede reprezentând denari romani republicani şi imperiali, în 1911 au fost recuperaţi 41 de denari romani republicani şi o tetradrahmă din Macedonia Prima, iar apoi 42 de denari romani republicani şi 35 de drahme din Apollonia şi Dyrrhachium. Prima menţiune documentară a aşezării datează din 30 aug. 1265, fiind consemnată într-un registru papal de dijme cu numele *Hungnod*. Amintit din nou în 1276, iar ca oraş în 1415. Capătă o intensă dezvoltare în sec. 17–18, ca centru siderurgic. Declarat municipiu la 17 febr. 1968. **H.** are în subordine ad-tivă localit. componentă Răcăştia şi 4 sate: Boş, Groş, Hăşdat şi Peştişu Mare. **Monumente:** biserica „Sfântul Nicolae" (1458, reconstruită în anii 1634-1654 şi reparată în anul 1800), cu fragmente de picturi murale interioare din 1654, repictată în 1928 de Dumitru Cabadeief din Sibiu; turn-clopotniţă din 1827; biserica mănăstirii Augustinilor (sec. 15); Catedrala ortodoxă cu hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" construită în anii 1939–1947 după planurile arhitectului Dumitru Ionescu-Berechet, cu picturi murale interioare originare executate în frescă de pictorul Ştefan Constantinescu din Bucureşti; biserica „Schimbarea la Faţă" (1797–1800, pictată în 1983); biserica reformată (sec. 17); Castelul Huniazilor sau Corvineştilor, cel mai important monument de arhitectură gotică laică din Transilvania, construit în sec. 14 (pe locul unui castru roman) şi apoi dărui, la 18 oct. 1409 (împreună cu c. 40 de sate din jur), de către Sigismund I de Luxemburg (rege al Ungariei în anii 1387–1437) cneazului român Voicu (tatăl lui Iancu de Hunedoara) pentru faptele sale de arme. Intrat ulterior în posesia voievodului

Hunedoara (2). Castelul Huniazilor

Iancu de Hunedoara, castelul a fost amplificat, modernizat în stil gotic şi amenajat (1440–1453) atât pentru locuit, cât şi în scopuri militare. Somptuoasa reşed. nobiliară era prevăzută cu săli de recepţie („Sala Dietei", „Sala Cavalerilor"), cu o capelă şi cu încăperi de locuit. Aripa construită după anul 1456 de Matia Corvin (fiul lui Iancu de Hunedoara) are, sub influenţa Renaşterii, *loggia* pictată cu imagini din viaţa nobiliară. Castelul este prevăzut cu un turn de apărare, numit „Nu te teme". Castelul a fost supus unor transformări ulterioare (1618–1623), datorate în special lui Gabriel Bethlen, principele Transilvaniei, şi apoi unor ample lucrări de restaurare în anii 1965–1970 şi 1993–1995.

3. Judeţ situat în partea central-vestică a României, pe cursul inf. al râului Mureş, în zona de contact a Carpaţilor Meridionali cu Carpaţii Occidentali, la intersecţia paralelei de 46° latitudine N cu meridianul de 23° longitudine E, între jud. Alba (la N şi E), Vâlcea (SE), Gorj (S), Caraş-Severin (SV), Timiş (V) şi Arad (NV). *Supr.*: 7 063 km^2 (2,96% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 459 967 loc. (2,15% din populaţia ţării), din care 222 801 loc. de sex masc. (48,4%) şi 237 166 loc. de sex fem. (51,6%). *Populaţia urbană*: 352 569 loc. (76,6%); *rurală*: 107 398 loc. (23,4%). *Densitatea*: 65,1 loc./km^2. *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 87,9% români, 3,8% maghiari, 1,8% rromi, 0,2% germani, apoi ucraineni, slovaci, greci, evrei, cehi, sârbi, italieni, chinezi ş.a.). *Reşed.*: municipiul Deva. *Oraşe*: Aninoasa, Brad (municipiu), Călan, Geoagiu, Haţeg, Hunedoara (municipiu), Lupeni (municipiu), Orăştie (municipiu), Petrila, Petroşani (municipiu), Simeria, Uricani, Vulcan (municipiu). *Comune*: 55. *Sate*: 446 (din care 31 de sate aparţin oraşelor şi municipiilor). *Localit. componente ale oraşelor şi municipiilor*: 26.

Relieful este predominant muntos (68% din supr. jud. **H.**), reprezentat prin unităţi aparţinând Carpaţilor Meridionali, care depăşesc frecvent 2 000 m alt. (M-ţii Şureanu, cu vf. Şureanu de 2 059 m, Parâng, cu vf. Parângu Mare de 2 519 m alt. aflat la limita cu jud. Gorj, fiind punctul cel mai înalt al jud. **H.**, Vâlcan, Retezat, cu vf. său cel mai înalt – Peleaga de 2 509 m alt., M-ţii Godeanu şi M-ţii Ţarcu) şi Carpaţilor Occidentali (M-ţii Poiana Ruscăi, Metaliferi şi Bihor), ale căror înălţimi depăşesc arareori 1 400 m (vf. Găina din M-ţii Bihor atinge 1 486 m alt.). Toate aceste masive muntoase înconjură jud. **H**. pe toate laturile lui ca zidurile unei puternice cetăţi. Caracteristica masivelor muntoase din grupa Carpaţilor Meridionali o constituie prezenţa numeroaselor urme ale glaciaţiei cuaternare şi a celor trei suprafeţe de eroziune (de denudare), bine individualizate şi etajate la diferite altitudini absolute: *suprafaţa Borăscu* (numită astfel de către Emmanuel de Martonne după vf. Borăscu – 2 158 m alt. din masivul Godeanu), aflată la 1 800–2 000 m alt., se prezintă sub forma unei suprafeţe reduse ca extindere, dar cu o netezime evidentă; *suprafaţa Râu Şes* (numită astfel de către Emmanuel de Martonne după râul cu acelaşi nume din M-ţii Godeanu) se menţine la 1 400–1 600 m alt.; *suprafaţa Gornoviţa*, redusă ca extindere, se prezintă ca o prispă situată la 800–1 300 m alt., tivind marginile masivelor montane. Unităţile montane aparţinând Carpaţilor Occidentali, cu înălţimi mai mici, sub 1 500 m alt., prezintă culmi domoale, nivelate, numeroase măguri vulcanice, fenomene carstice şi conţin bogate zăcăminte de minereuri auro-argentifere, cuprifere etc. În afara culoarului larg al văii Mureşului, care traversează jumătatea septentrională a jud. **H.**, formând un adevărat culoar-depresionar, în interiorul jud. **H.** se individualizează numeroase depresiuni intramontane, de mărimi şi forme diferite, printre care: Haţeg-Pui, Petroşani, Hunedoara, Brad, Hălmagiu, Călan, Ormindea-Băiţa, Luncoiu ş.a.

Clima este temperat-continentală, cu unele diferenţieri marcate de etajarea formelor de relief – fiind mai umedă şi răcoroasă în zonele montane şi mai caldă şi mai puţin umedă în reg. depresionare. Iernile sunt, în general, moderate, iar verile răcoroase. Temp. medie anuală variază între 10°C pe valea Mureşului, la Deva, şi –2°C în M-ţii Parâng şi Retezat. Temp. max. absolută (39,7°C) s-a înregistrat la Deva (16 aug. 1952), iar minima absolută (– 31,6°C) tot la Deva (24 ian. 1963). Precipitaţiile atmosferice sunt repartizate neuniform pe terit. jud. **H.**, cantitatea medie anuală oscilând între 530 mm în depresiuni şi 1 400 mm în zonele montane înalte. Vânturile dominante bat cu o frecvenţă mai mare dinspre V (14–15%) şi dinspre N şi NV (12–14%), cu viteze medii anuale ce variază între 2 şi 4 m/s în depresiuni şi între 4 şi 6 m/s pe crestele înalte ale munţilor.

Reţeaua hidrografică de pe terit. jud. **H.**, a cărei densitate este cuprinsă între 0,5 şi 1,1 km/km^2, aparţine, în cea mai mare parte, bazinului inf. al râului Mureş, care străbate transversal, de la E la V, jumătatea septentrională a jud. **H.**, pe o distanţă de 105 km. Pe această lungime, între localit. Aurel Vlaicu şi Zam (jud. Hunedoara), râul Mureş curge printr-un larg culoar tectonic, mărginit de M-ţii Şureanu şi Poiana Ruscăi (la S) şi de M-ţii Metaliferi (la N), în cadrul căruia, din cauza pantei reduse de curgere (0,3–0,5‰), formează nenumărate meandre. În acest sector, Mureşul colectează numeroşi afl., printre care: Geoagiu, Certej, Călan, Boz, Sârbi, Gurasada, Zam, Almaş ş.a. (pe dr.) şi Romos, Orăştie, Strei, Cerna, Dobra ş.a. (pe stg.). Partea nordică a jud. **H.** este drenată de cursul superior al Crişului Alb, iar extremitatea sud-estică de Jiu de Est şi Jiu de Vest, care se unesc în arealul localit. Iscroni, formând un curs unic cu numele de Jiu, care, după 4 km, părăseşte terit. jud. **H**. angajându-se într-un fermecător defileu, extins în cea mai mare parte pe terit. jud. Gorj. Lacurile naturale sunt în număr foarte mare (peste 100), majoritatea fiind de origine glaciară, cantonate în căldările glaciare din zonele înalte ale munţilor. Printre acestea se remarcă lacurile din M-ţii Retezat – Bucura (10,8 ha), cel mai extins lac alpin din România, Zănoaga (29 m ad.), cel mai adânc dintre toate lacurile glaciare, Tăul Custurii sau Custura Mare (situat la cea mai mare altitudine absolută din ţară, respectiv, 2 270 m), salba lacurilor Florica, Viorica, Lia, Ana aflate între 1 910 şi 2 070 m alt., apoi Tăul Negru, Gemenele, Slăveiu, Tăul Ştirbului ş.a. În M-ţii Godeanu se află lacurile Scărişoara, Gugu, Borăscu, Moraru, Godeanu, Scurtele, Şeselor ş.a., în M-ţii Parâng, lacurile Slăveiu, Tău fără Fund, Roşiile, Mândra, Mija ş.a., iar în M-ţii Ţarcu, lacurile Pietrele Albe sau Tăul Lucios, Corciova, Tău fără Nume ş.a. Dintre lacurile antropice cele mai importante sunt Gura Apelor de pe cursul superior al Râului Mare, Cinciş sau Teliuc pe

cursul mijlociu al râului Cerna şi Valea de Peşti, în bazinul superior al Jiului.

Vegetaţia prezintă o evidentă etajare pe o diferenţă de nivel de c. 2 300 m. Etajele alpin şi subalpin ocupă zonele cele mai înalte ale munţilor, la peste 1 800 m alt., fiind caracteristice pajiştile naturale în care predomină rogozul alpin (*Carex curvula*), păruşca (*Festuca supina*), rugina (*Juncus trifidus*), iarba stâncilor (*Agrostis rupestris*), ţăpoşica (*Nardus stricta*) ş.a., ce alternează cu tufişuri de smirdar (*Rhododendron kotschyi*), merişor (*Vaccinium vitis idaea*), afin (*Vaccinium myrtillus*), jneapăn (*Pinus montana*), ienupăr (*Juniperus sibirica*), anin verde (*Alnus viridis*) etc. În cadrul acestui etaj se întâlnesc, din loc în loc, exemplare izolate, viguroase, sau grupe reduse de zâmbru (*Pinus cembra*). Etajul pădurilor de molid, în care, alături de molid (*Picea abies*), apar şi paltinul de munte (*Acer pseudoplatanus*), zada (*Larix decidua*), zâmbrul (*Pinus cembra*) ş.a., se extinde pe pantele munţilor între 1 800 şi 1 300 m alt. Etajul pădurilor de foioase şi de amestec (foioase cu conifere), situat între 1 300 şi 700 m alt., ocupă supr. mari pe versanţii munţilor mijlocii şi joşi, fiind alcătuit din păduri compacte, formate din fag (*Fagus silvatica*), ulm de munte (*Ulmus montana*), paltin (*Acer platanoides*), frasin (*Fraxinus excelsior*), uneori gorun (*Quercus petraea*), în care apar şi exemplare de brad (*Abies alba*) şi molid (*Picea abies*). În zonele depresionare, în culoarul văii Mureşului şi pe pantele dealurilor joase, se întâlnesc păduri de fag, păduri de cer (*Quercus cerris*) şi gârniţă (*Quercus frainetto*) în amestec cu gorun (*Quercus petraea*), stejar (*Quercus robur*), carpen (*Carpinus betulus*), ulm (*Ulmus foliacea*), tei (*Tilia tomentosa*) ş.a. Stratul de arbuşti din interiorul acestor păduri cuprinde păducel (*Crataegus monogyna*), sânger (*Cornus sanguinea*), corn (*Cornus mas*), măceş (*Rosa canina*) ş.a. De remarcat faptul că, în cadrul Parcului Naţional Retezat (54 400 ha), aflat pe terit. jud. **H.**, declarat rezervaţie a biosferei, se găsesc numeroase şi variate elemente de floră de interes ştiinţific. Dintre plante se evidenţiază speciile endemice de *Hieracium*, *Draba dorneri*, *Lilium jankae*, specii de orhidee (*Leucorchis frivaldskyana*), floarea-de-colţi (*Leontopodium alpinum*), arginţică (*Dryas octopetala*) ş.a.

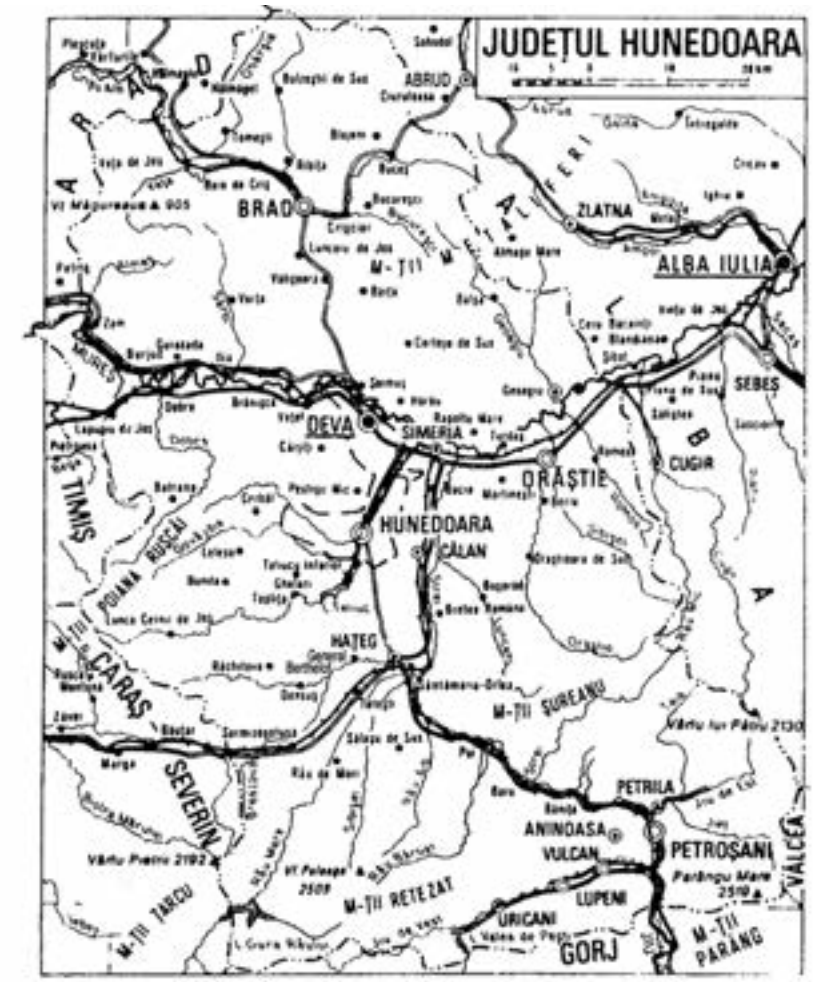

Fauna, diversă, bogată şi foarte eterogenă, este adaptată, în cea mai mare parte, condiţiilor de viaţă ale domeniului forestier, multe dintre speciile de pădure fiind de interes cinegetic. Cele mai reprezentative exemplare faunistice din zona forestieră sunt: cerbul, ursul, căpriorul, veverița, râsul, vulpea, lupul, pisica sălbatică, cocoşul de munte, ierunca, sitarul, gaiţa etc. Crestele înalte ale munţilor constituie domeniul caprei negre, al acvilei, al vulturului pleşuv – toate ocrotite de lege. O mare parte din lacurile alpine şi cursurile superioare ale râurilor sunt bogate în păstrăvi.

Resursele naturale: huilă (Lupeni, Uricani, Vulcan, Petrila, Lonea, Aninoasa, Petroşani, Livezeni ş.a. – centre de exploatare situate în Depr. Petroşani, care formează, laolaltă, cel mai mare bazin huilifer al ţării), cărbune brun (Ţebea, Mesteacăn), min. de fier (Teliucu Inferior, Ghelari, Vadu Dobrii, Poiana lui Filimon, Răchitova, Vaduri, Bătrâna, Poieni), zăcăminte auro-argentifere (Brad, Săcărâmb, Băiţa, Musariu, Gura Barza, Certeju de Sus), de pirite cuprifere (Ciungani, Căzăneşti, Almăşel, Almaş-Sălişte), min. de plumb şi zinc (Muncelu Mic, Băiţa), min. de cinabru (Voia) şi de mangan (Baru), zăcăminte de bauxită (Pui, Ohaba-Ponor), gips (Brad) şi talc (Cerişor, Lelese); expl. de marmură (Alun), calcar (Bănița, Crăciuneasa, Vaţa de Sus, Ohaba-Ponor), bentonit (Gurasada, Vica, Tătăreşti), travertin (Banpotoc, Cărpiniş), andezit (Crişcior), nisip cuarţos (Călan, Crivadea), argilă, balast etc. Izv. cu ape minerale (Boholt, Chimindia), cu ape termale (Geoagiu-Băi, Vaţa de Jos, Călan); păduri (365 994 ha, sf. anului 2007, locul 3 pe ţară după jud. Suceava şi Caraş-Severin).

Istoric. Rezultatele cercetărilor arheologice, întreprinse pe terit. actual al jud. **H.**, au scos în evidenţă, în mod concludent, existenţa şi continuitatea locuirii pe aceste meleaguri din cele mai îndepărtate timpuri. Cele mai vechi urme de vieţuire umană, descoperite în peşterile Cioclovina Uscată (unde a fost găsit un craniu de tip *homo sapiens fosilis,* c. 60 000–

10 000 î.Hr.), Nandru şi Bordu Mare (de lângă Ohaba-Ponor), datează din Paleoliticul superior şi mijlociu. Epoca Neolitică este bine reprezentată de aşezările de la Turdaş, Deva, Orăştie şi cele de pe valea Nandru din M-ţii Poiana Ruscăi, care dovedesc existenţa, în milen. 4 î.Hr., a unei populaţii stabile ce se ocupa cu vânatul, cu creşterea animalelor şi cultivarea rudimentară a pământului. Vieţuirea a continuat neîntrerupt şi în Epoca bronzului şi cea a fierului, aşa cum o atestă vestigiile descoperite la Deva, Orăştie ş.a. Dar zona de mare interes ştiinţific, ce conferă jud. **H.** o importanţă naţională, este aceea a munţilor şi dealurilor din S Orăştiei (M-ţii Orăştiei), extinsă pe c. 150 km^2, unde au fost descoperite numeroase aşezări dacice, ale căror vestigii atestă un înalt nivel de civilizaţie, o viaţă înfloritoare a populaţiei autohtone din ultimele două secole care au precedat cucerirea romană. De fapt, aici a fost leagănul şi centrul statului dac condus de Burebista (82–44 î.Hr.) şi Decebal (87–106). În nici o altă parte a întinderii sale, urmele statului dac din timpul celor doi regi nu sunt mai elocvente şi mai bine păstrate cum sunt vestigiile cetăţilor de la Blidaru (→ Costeşti **5**), Piatra Roşie (→), Grădiştea Muncelului (→), Băniţa şi mai ales Sarmizegetusa Regia (→). După cucerirea Daciei de către romani, în urma celor două războaie sângeroase (101–102 şi 105–106), stăpânirea romană a preluat, şi apoi a dezvoltat, multe dintre aşezările dacice, transformându-le în puternice centre ale Daciei romane (Colonia Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa, Germisara, azi Geoagiu, Micia, azi Veţel ş.a.), şi a întemeiat o serie de aşezări şi castre noi (Aquae, azi Călan, Cigmău ş.a.) care, ulterior, au devenit vetre de locuire ale poporului român. După retragerea administraţiei şi a armatelor romane de pe terit. Daciei (în perioada 271–275), populaţia autohtonă (care asimilase în bună măsură, de-a lungul celor peste 150 de ani de ocupaţie, o parte a coloniştilor romani, a culturii şi civilizaţiei acestora), a continuat să vieţuiască neîntrerupt pe aceste meleaguri şi în secolele următoare, fapt dovedit de descoperirile de la Deva, Luncani, Veţel (sec. 4), Streisângeorgiu (sec. 8–12) ş.a. Vechile formaţiuni cneziale şi voievodale româneşti din Ţara Haţegului şi din M-ţii Apuseni au lăsat numeroase şi importante monumente de cultură materială din sec. 11–14 (bisericile din Densuş, Strei, Crişcior, Sântămăria-Orlea, Ribiţa ş.a.), care constituie tot atâtea mărturii de vieţuire şi de afirmare a românilor pe aceste locuri, multe documente scrise amintind de existenţa, în 1247, a Ţării Haţegului, cu numeroasele sate (Petros, Uric, Paroş, Livadia, Râu Bărbat, Coroeşti ş.a.). Cu timpul, locuitorii din aceste sate au migrat spre valea superioară a Jiului, în bazinul Petroşani, întemeind noi localităţi, ale căror toponime derivă de la numele satelor de obârşie. Dovadă sunt localităţile Petroşani (nume derivat de la locuitorii din satul Petroş, care s-au stabilit aici), Uricani (de la satul Uric), Paroşeni (de la Paroş), Livezeni (de la Livadia) ş.a. Această zonă a bazinului Petroşani a început să fie populată şi mai intens după anul 1850, când aici a început exploatarea zăcămintelor de cărbuni. Astfel, în scurt timp s-au format şi s-au dezvoltat rapid centrele miniere Lupeni, Petroşani, Vulcan, Petrila ş.a. Ca urmare a unor nedreptăţi sociale şi a unor condiţii grele de muncă, minerii din bazinul Petroşani, şi în special cei de la Lupeni au declanşat o puternică grevă (1929), înăbuşită în sânge de autorităţi (22 de morţi şi peste 58 de răniţi). Tot aici, în aug. 1977 minerii au intrat într-o grevă de protest reprezentând cea mai puternică acţiune revendicativă a muncitorilor din România după instaurarea la putere a regimului comunist. Greva a fost înăbuşită de către forţele de securitate, mulţi dintre liderii minerilor fiind întemniţaţi sau chiar exterminaţi. Ca urmare a Legii nr. 5 din 8 sept. 1950, fostul jud. **H.** din perioada interbelică (7 695 km^2), cu 12 plăşi, 5 oraşe şi 414 sate, a fost transformat în regiunea **H.** (10 910 km^2), cu 6 raioane, 14 oraşe şi câteva sute de sate – formă sub care a evoluat până la 17 febr. 1968, când s-a revenit la împărţirea pe judeţe a ţării, reînfiinţându-se judeţul **H.** Cu unele mici restructurări survenite pe parcurs, jud. **H.** cuprinde în prezent 14 oraşe (din care 7 sunt municipii), 55 comune, 446 sate (din care 31 aparţin oraşelor şi municipiilor) şi 26 localit. componente ale oraşelor şi municipiilor.

Economia jud. **H.** se caracterizează printr-o ind. puternică şi diversificată, în cadrul căreia o pondere însemnată o au ramurile ind. miniere şi metalurgice. Activităţile industriale se desfăşoară în cadrul agenţilor economici cu capital integral sau majoritar de stat, a regiilor autonome, precum şi a agenţilor economici cu capital privat.

Industria se bazează pe fondul unor ramuri tradiţionale: siderurgia şi extracţia cărbunilor şi a min. feroase şi neferoase. Jud. **H.** este unul dintre principalele baze metalurgice ale ţării, cu centre la Hunedoara şi Călan, care furnizează fontă, oţel şi laminate de diferite profile, plasându-se pe locul 2 pe ţară după jud. Galaţi. Alte ramuri industriale, cu ponderi mari în realizarea producţiei globale a jud. **H.**, sunt: ind. constr. de maşini, producătoare de utilaje miniere (Petroşani, Crişcior), piese de schimb, bunuri de larg consum etc.; ind. de expl. a cărbunilor, a metalelor feroase şi neferoase; ind. energiei electrice şi termice (termocentralele de la Mintia, Paroşeni, Hunedoara, Brad şi hidrocentralele de pe Râul Mare); ind. cocsochimică (Hunedoara, Călan); ind. mat. de constr. (Deva, Hunedoara, Simeria, Baru, Petroşani, Vaţa ş.a.); ind. de expl. şi prelucr. a lemnului (Haţeg, Petroşani, Orăştie, Baia de Criş, Petrila, Dobra, Brad, Simeria ş.a.); ind. chimică (Lupeni, Orăştie), producătoare de fibre artificiale şi de prelucr. a maselor plastice; ind. pielăriei şi încălţămintei (Hunedoara); ind. blănăriei (renumita fabrică „FAVIOR" din Orăştie); ind. textilă (Deva, Haţeg, Hunedoara), a conf. (Hunedoara, Haţeg ş.a.) şi tricotajelor (Hunedoara); ind. alim. (Deva, Simeria, Hunedoara, Haţeg, Petroşani ş.a.), cu o gamă variată de produse din carne şi lapte, conserve de fructe, băuturi etc. O categorie aparte o constituie meşteşugurile tradiţionale reprezentate de dulgherit şi de confecţionare a uneltelor şi obiectelor de uz casnic (Tomnatec, Rişculiţa, Mesteacăn, Alun, Bunila, Meria ş.a.), de realizare a instrumentelor muzicale (Bulzeşti, Dumbrava), cojocărit (Baia de Criş, Crişcior, Tomnatec ş.a.) etc. Totodată, jud. **H.** se remarcă prin prezenţa numeroaselor mori de apă, pive, darace, vâltori, joagăre etc., care au o îndelungată tradiţie pe aceste meleaguri.

Agricultura, deşi dispune de condiţii pedoclimatice mai puţin favorabile (jud. fiind predominant muntos), constituie un domeniu important al economiei jud. **H.** La sf. anului 2007, fondul funciar al

jud. **H.** era format din 280 332 ha terenuri agricole, 365 994 ha păduri, 5 818 ha acoperite cu ape şi bălţi şi 54 123 ha alte suprafeţe. În acelaşi an, din totalul supr. agricole (280 332 ha), 79 629 ha erau terenuri arabile, 117 510 ha păşuni, 82 282 ha fâneţe naturale, 911 ha livezi şi pepiniere pomicole. Cele mai adecvate terenuri pentru culturile agricole se află de-a lungul văilor Mureşului şi Streiului şi în Depr. Haţeg. În anul 2007, supr. arabile au fost cultivate cu porumb (23 747 ha), grâu şi secară (10 691 ha), cartofi (8 211 ha), plante de nutreţ (5 413 ha), ovăz, orz şi orzoaică, legume, plante textile ş.a. Pomicultura, în cadrul căreia predomină prunul şi mărul, are condiţii prielnice de dezvoltare în zonele deluroase şi în Depr. Haţeg, formând bazine pomicole compacte în arealele localit. Haţeg, Orăştie, Geoagiu, Veţel, Dobra ş.a. În toamna anului 2007, producţia totală de fructe a fost de 21 226 tone, din care 4 542 tone mere, 12 742 tone prune, 1 568 tone pere ş.a. Sectorul zootehnic reprezintă o ramură tradiţională profilată, îndeosebi, pe creşterea animalelor pentru lapte, carne, grăsime şi lână. La începutul anului 2008, pe terit. jud. **H.** existau 52 412 capete bovine (predominant din rasele Bălţata românească şi Pinzgau), 70 400 capete porcine (în special rasele Marele Alb, Bazna, Negrul de Strei, metisul Landrace), 145 395 capete ovine (Ţurcană şi Ţigaie), 8 121 capete caprine, 9 678 capete cabaline; avicultură (1 513 101 capete păsări); apicultură (34 212 familii de albine). Peste 99% din numărul crescătorilor de animale aparţin sectorului privat.

Căile de comunicaţie. La sf. anului 2007, căile ferate, care formează baza sistemului de transport a jud. **H.**, însumau 289 km (din care 220 km electrificate), cu o densitate de 40,9 km/1 000 km² de teritoriu (inferioară mediei pe ţară, care este de 45,2 km/1 000 km² de teritoriu). Reţeaua feroviară se caracterizează printr-o mare frecvenţă a staţiilor şi punctelor de oprire, fapt ce sporeşte capacitatea de transport pe c.f. Jud. **H.** este străbătut de tronsoanele a două mari magistrale feroviare care se întâlnesc în nodul feroviar Simeria, şi anume: magistrala Bucureşti–Ploieşti–Braşov–Făgăraş–Sibiu–Sebeş–Vinţu de Jos–Simeria–Deva–Arad şi, respectiv, Bucureşti–Craiova–Filiaşi–Târgu Jiu–Petroşani–Călan–Simeria (cu derivaţie spre Sântămăria-Orlea–Haţeg–Sarmizegetusa–Bistra, prin Poarta de Fier a Transilvaniei–Caransebeş–Timişoara)–Deva–Arad. În acelaşi an, lungimea drumurilor publice era de 3 216 km, ocupând, din acest punct de vedere, locul 1 pe ţară (din care 732 km modernizaţi), cu o densitate de 45,5 km/100 km² de teritoriu, superioară mediei pe ţară care este de 33,9 km/100 km² de teritoriu. În cadrul reţelei rutiere o importanţă deosebită o au autostrada *Orăştie–* Nădlac–Arad–Deva–Sibiu–Braşov–Bucureşti şi E 79 – Oradea–Beiuş–Deva–Petroşani–Târgu Jiu–Craiova–Calafat.

Învăţământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, pe terit. jud. **H.** îşi desfăşurau activitatea 40 de grădiniţe de copii, cu 12 352 copii înscrişi şi 655 cadre didactice, 97 de şcoli generale (învăţământ primar şi gimnazial), cu 37 671 elevi şi 2 852 cadre didactice, 36 de licee, cu 20 144 elevi şi 1 485 profesori, o şcoală profesională, cu 5 227 elevi şi 76 profesori, trei institute de învăţământ superior (unul la Petroşani cu trei facultăţi, 5 547 studenţi şi 213 profesori, altul la Hunedoara cu două facultăţi, 1 168 studenţi şi 56 profesori şi altul la Deva, cu o facultate, 257 studenţi şi 5 profesori). Învăţământul superior particular este reprezentat printr-o Universitate Tehnică, la Petroşani, o Universitate Ecologică „Traian" şi un Seminar Teologic, la Deva. În cadrul sistemului de învăţământ, o importanţă deosebită o are Colegiul Naţional Sportiv „Cetate" – o renumită şcoală de gimnastică feminină, continuatoarea Şcolii de gimnastică de la Oneşti, în care, din anul 1978, s-au format numeroase campioane olimpice, mondiale şi europene, printre care: Nadia Comăneci (venită de la Oneşti), Ecaterina Szabo, Lavinia Agache, Daniela Miloşovici, Maria Olaru ş.a. În acelaşi an, reţeaua aşezămintelor culturale şi de artă cuprindea şapte case de cultură, 361 cămine culturale, 254 biblioteci, cu 3 213 000 vol., un teatru dramatic, la Petroşani, un teatru de revistă, la Deva, două cinematografe, şapte muzee, două ansambluri folclorice („Ardeleana", la Hunedoara, şi „Parângul", la Petroşani), o orchestră de muzică populară („Haţegana", la Hunedoara) etc. Activitatea sportivă se desfăşoară în cadrul celor 107 secţii sportive, în care sunt cuprinşi 2 819 sportivi legitimaţi, 128 antrenori şi 142 arbitri.

Ocrotirea sănătăţii. La sf. anului 2007, reţeaua sanitară de pe cuprinsul jud. **H.** era formată din 11 spitale, cu 3 497 paturi, din care două cu profil neuropsihiatric şi două sanatorii, revenind un pat de spital la 135 locuitori, 18 dispensare, 160 de farmacii şi puncte farmaceutice. În acelaşi an, asistenţa medicală era asigurată de 1 167 medici (un medic la 404 locuitori), 283 medici stomatologi (un medic stomatolog la 1 668 de locuitori) şi 3 292 cadre sanitare cu pregătire medie.

Turism intens, legat de multiplele posibilităţi oferite de frumuseţea şi varietatea peisajului natural, de numeroasele obiective arheologice, istorice, arhitectonice, social-culturale etc., de bogăţia şi diversitatea elementelor etnografice şi folclorice, de prezenţa staţiunilor balneoclimaterice Boholt, Călan, Geoagiu-Băi, Vaţa de Jos etc. Cadrul natural, atât de generos, cu numeroasele masive montane acoperite de păduri, cu înălţimi dominate de relieful glaciar (văi, circuri, custuri, lacuri glaciare), cu depresiuni cuibărite între pereţii munţilor, cu chei şi defilee, precum şi cu frecvente fenomene carstice (peşterile Cioclovina Uscată, Ponorici, Tecuri, Ohaba-Ponor, Bolii ş.a.), Parcul Naţional Retezat şi multe alte rezervaţii naturale (Cheile Crivadiei, 5 ha, Dealul Cetăţii din Deva, 30 ha, Fâneţele de la Pui, 10 ha, Pădurea Bejan din SV municipiului Deva, 103 ha, Parcul dendrologic de la Simeria, 66 ha, Pădurea Slivuţ de la Haţeg, cu rezervaţie de zimbri, 40 ha etc.) sunt doar câteva dintre atracţiile irezistibile. Acestora li se adaugă obiectivele istorice şi arhitectonice din Deva, Hunedoara, Brad ş.a., ruinele amfiteatrului roman de la Sarmizegetusa (fosta capitală a Daciei romane, cunoscută sub numele de Colonia Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa), aşezarea neolitică de la Turdaş, vestigiile cetăţilor dacice de la Blidaru, Piatra Roşie, Grădiştea Muncelului, bisericile din Streisângeorgiu (sec. 11), Densuş (sec. 13, declarată monument istoric), Crişcior (sec. 14), manifestarea populară tradiţională de pe Muntele Găina, cunoscută sub numele de „Târgul de Fete" etc. La sf. anului 2007, baza turistică a jud. **H**. cuprindea 22 de hoteluri şi moteluri, trei cabane, 18 vile turistice, 18 pensiuni turistice urbane şi 17 pensiuni turistice rurale ş.a., cu o capacitate totală de 3 452 de locuri. Indicativ auto: *HD*.

Localităţile jud. Hunedoara
(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*	*Satele care aparţin municipiilor*
1. BRAD (1445)		1. Mesteacăn (1439) 2. Potingani (1441) 3. Ruda-Brad (1439) 4. Ţărăţel (1439) 5. Valea Bradului (1441)
2. DEVA (1269)	1. Sântuhalm (1453)	1. Archia (1332) 2. Bârcea Mică (1367) 3. Cristur (1302)
3. HUNEDOARA (1265)	1. Răcăştia (1358)	1. Boş (1358) 2. Groş (1733) 3. Hăşdat (1333) 4. Peştişu Mare (1302)
4. LUPENI (1770)		
5. ORĂŞTIE (1103)		
6. PETROŞANI (1640)	1. Dâlja Mare (1854) 2. Dâlja Mică (1913) 3. Peştera (1956) 4. Slătinioara (1954)	
7. VULCAN (1462)	1. Dealu Babii 2. Jiu-Paroşeni (1854)	
II. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*	*Sate care aparţin oraşelor*
1. ANINOASA (1442)		1. Iscroni (1733)
2. CĂLAN (1387)	1. Streisângeorgiu (1377)	1. Batiz (1346) 2. Călanu Mic (1387) 3. Grid (1392) 4. Nădăştia de Jos (1419) 5. Nădăştia de Sus (1447) 6. Ohaba Streiului (1392) 7. Sâncrai (1320) 8. Sântămăria de Piatră (1315) 9. Strei (1453) 10. Strei-Săcel (1392) 11. Valea Sângeorgiului (1392)
3. GEOAGIU (1271)	1. Aurel Vlaicu (1291) 2. Băcâia (1509) 3. Bozeş (1407) 4. Cigmău (1444) 5. Gelmar (1291) 6. Geoagiu-Băi (1805) 7. Homorod (1407) 8. Mermezeu-Văleni (1407) 9. Renghet (1518) 10. Văleni (1956)	
4. HAŢEG (1247)	1. Nălaţvad (1444)	1. Silvaşu de Jos (1360) 2. Silvaşu de Sus (1360)
5. PETRILA (1493)	1. Cimpa (1956) 2. Jieţ (1954) 3. Răscoala (1954) 4. Tirici	
6. SIMERIA (1866)		1. Bârcea Mare (1295) 2. Cărpiniş (1954)

3. Sântandrei (1332)
4. Simeria Veche (1276)
5. Şăuleşti (1377)
6. Uroi (1333)

7. URICANI (1818)
1. Câmpu lui Neag (1493)
2. Valea de Brazi (1956)

III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. BAIA DE CRIŞ	1. **Baia de Criş** (1390) 2. Baldovin (1464) 3. Căraci (1439) 4. Cărăstău (1439) 5. Lunca (1760–1762) 6. Rişca (1427) 7. Rişculiţa (1525) 8. Ţebea (1427) 9. Văleni (1954)
2. BALŞA	1. **Balşa** (1407) 2. Almaşu Mic de Munte (1733) 3. Ardeu (1509) 4. Buneşti (1954) 5. Galbina (1954) 6. Mada (1407) 7. Oprişeşti (1805) 8. Poiana (1511) 9. Poienița (1805) 10. Roşia (1956) 11. Stăuini 12. Techereu (1511) 13. Vălişoara (1733) 14. Voia (1509)
3. BARU	1. **Baru** (1453) 2. Livadia (1404) 3. Petros (1407) 4. Valea Lupului (1472)
4. BĂCIA	1. **Băcia** (1332) 2. Petreni (1425) 3. Tâmpa (1404) 4. Totia (1366)
5. BĂIŢA	1. **Băiţa** (1427) 2. Barbura (1805) 3. Căinelu de Sus (1330) 4. Crăciuneşti (1439) 5. Fizeş (1453) 6. Hărţăgani (1439) 7. Lunca (1440) 8. Ormindea (1439) 9. Peştera (1534) 10. Sălişte (1439) 11. Trestia (1439)
6. BĂNIŢA	1. **Băniţa** (1839) 2. Crivadia (1453) 3. Merişor (1453)
7. BĂTRÂNA	1. **Bătrâna** (1750) 2. Faţa Roşie (1956) 3. Piatra (1956) 4. Răchiţaua (1956)
8. BERIU	1. **Beriu** (1332) 2. Căstău (1332) 3. Cucuiş (1913) 4. Măgureni (1909) 5. Orăştioara de Jos (c. 1444) 6. Poieni (1956) 7. Sereca (1332) 8. Sibişel (1663)
9. BLĂJENI	1. **Blăjeni** (1439) 2. Blăjeni-Vulcan (1956) 3. Criş (1956) 4. Dragu-Brad (1956) 5. Groşuri (1956) 6. Plai (1956) 7. Reţ (1956) 8. Sălătruc (1956)
10. BOŞOROD	1. **Boşorod** (1733) 2. Alun (1956) 3. Bobaia (1956) 4. Chitid (1377) 5. Cioclovina (1956) 6. Luncani (1750) 7. Prihodişte (1518) 8. Târsa 9. Ursici (1956)
11. BRĂNIŞCA	1. **Brănişca** (1329) 2. Bărăştii Iliei (1482) 3. Boz (1453) 4. Căbeşti (1484) 5. Furcşoara (1518) 6. Gialacuta (1484) 7. Rovina (1913) 8. Târnava (1484) 9. Târnăviţa (1484)
12. BRETEA ROMÂNĂ	1. **Bretea Română** (1406) 2. Bățălar (1453) 3. Bercu (1956) 4. Bretea Streiului (1332) 5. Covragiu (1453) 6. Gânţaga (1426) 7. Măceu (1468) 8. Ocolişu Mare (1377) 9. Plopi (1453)

10. Ruşi (1453)
11. Vâlcele (1360)
12. Vâlcelele Bune (1453)
13. Vâlceluța (1956)

13. BUCEŞ
1. **Buceş** (1439)
2. Buceş-Vulcan (1856)
3. Dupăpiatră (1839)
4. Grohoțele (1956)
5. Mihăileni (1439)
6. Stănija (1439)
7. Tarnița (1956)

14. BUCUREŞCI
1. **Bucureşci** (1464)
2. Curechiu (1439)
3. Merişor (1956)
4. Rovina (1850)
5. Şesuri (1439)

15. BULZEŞTII DE SUS
1. **Bulzeştii de Sus** (1441)
2. Bulzeştii de Jos
3. Giurgeşti (1954)
4. Grohot (1733)
5. Păuleşti (1954)
6. Ruseşti (1954)
7. Stănculeşti (1956)
8. Ticera (1954)
9. Tomnatec (1523)

16. BUNILA
1. **Bunila** (1416)
2. Alun (1482)
3. Cernişoara Florese (1438)
4. Poienița Voinii (1380)
5. Vadu Dobrii (1733)

17. BURJUC
1. **Burjuc** (1468)
2. Brădățel (1468)
3. Glodghileşti (1468)
4. Petreşti (1468)
5. Tătărăşti (1418)
6. Tisa (1491)

18. CÂRJIȚI
1. **Cârjiți** (1453)
2. Almaşu Sec (1491)
3. Cherghеş (1406)
4. Cozia (1453)
5. Popeşti (1491)

19. CERBĂL
1. **Cerbăl** (1476)
2. Arănieş (1453)
3. Feregi (1482)
4. Merişoru de Munte (1491)
5. Poiana Răchițelii (1506)
6. Poienița Tomii (1482)
7. Socet (1482)
8. Ulm (1499)

20. CERTEJU DE SUS
1. **Certeju de Sus** (1468)
2. Bocşa Mare (1956)
3. Bocşa Mică (1956)
4. Hondol (1760–1762)
5. Măgura-Toplița (1453)
6. Nojag (1465)
7. Săcărâmb (1465)
8. Toplița Mureşului (1956)
9. Vărmaga (1492)

21. CRIŞCIOR
1. **Crişcior** (1439)
2. Barza (1909)
3. Valea Arsului (1825)
4. Zdrapți (1441)

22. DENSUŞ
1. **Densuş** (1247)
2. Criva (1438)
3. Hățăgel (1447)
4. Peşteana (1404)
5. Peştenița (1404)
6. Poieni (1360)
7. Ştei (1438)

23. DOBRA
1. **Dobra** (1387)
2. Abucea (1491)
3. Bujoru (1491)
4. Făgeţel (1507)
5. Lăpuşnic (1491)
6. Mihăieşti (1491)
7. Panc (1491)
8. Panc-Sălişte (1491)
9. Răduleşti (1491)
10. Roşcani (1491)
11. Stânceşti
12. Stânceşti-Ohaba (1491)
13. Stretea (1484)

24. GENERAL BERTHELOT
1. **General Berthelot** (1411)*
2. Crăguiş (1462)
3. Fărcădin (1411)
4. Livezi (1850)
5. Tuştea (1360)

25. GHELARI
1. **Ghelari** (1733)
2. Govăjdia (1482)
3. Plop (1468)
4. Ruda (1482)

26. GURASADA
1. **Gurasada** (1292)
2. Boiu de Jos (1485)
3. Boiu de Sus (1485)
4. Cărmăzăneşti (1468)
5. Câmpuri de Sus (1485)
6. Câmpuri-Surduc (1462)
7. Dănuleşti (1468)
8. Gothatea (1418)
9. Runcşor (1750)
10. Ulieş (1346)

* Până la 9 nov. 2001 satul şi comuna General Berthelot s-au numit Unirea.

11. Vica (1485)

27. HĂRĂU
1. **Hărău** (1360)
2. Banpotoc (1362)
3. Bârsău (1440)
4. Chimindia (1334)

28. ILIA
1. **Ilia** (1266)
2. Bacea (1468)
3. Brâznic (1491)
4. Bretea Mureşană (1453)
5. Cuieş (1468)
6. Dumbrăviţa (1453)
7. Săcămaş (1478)
8. Sârbi (1484)
9. Valea Lungă (1468)

29. LĂPUGIU DE JOS
1. **Lăpugiu de Jos** (1439)
2. Baştea (1733)
3. Coseşti (1733)
4. Fintoag (1491)
5. Grind (1491)
6. Holdea (1733)
7. Lăpugiu de Sus (1439)
8. Lăsău (1491)
9. Ohaba (1472)
10. Teiu (1491)

30. LELESE
1. **Lelese** (1733)
2. Cerişor (1482)
3. Runcu Mare (1482)
4. Sohodol (1482)

31. LUNCA CERNII DE JOS
1. **Lunca Cernii de Jos** (1360)
2. Ciumiţa (1956)
3. Fântâna (1913)
4. Gura Bordului (1956)
5. Lunca Cernii de Sus (1360)
6. Meria (1504)
7. Negoiu (1956)
8. Valea Babii (1956)

32. LUNCOIU DE JOS
1. **Luncoiu de Jos** (1439)
2. Dudeşti (1956)
3. Luncoiu de Sus (1439)
4. Podele (1805)
5. Stejărel (1439)

33. MĂRTINEŞTI
1. **Mărtineşti** (1405)
2. Dâncu Mare (1405)
3. Dâncu Mic (1405)
4. Jeledinţi (1320)
5. Măgura (1506)
6. Tămăşasa (1326)
7. Turmaş (1496)

34. ORĂŞTIOARA DE SUS
1. **Orăştioara de Sus** (c. 1444)
2. Bucium (1439)
3. Costeşti (c. 1444)
4. Costeşti-Deal (1956)
5. Grădiştea de Munte (1909)
6. Ludeştii de Jos (1439)
7. Ludeştii de Sus (1439)
8. Ocolişu Mic (1377)

35. PESTIŞU MIC
1. **Pestişu Mic** (1330)
2. Almaşu Mic (1406)
3. Ciulpăz (1733)
4. Cutin (1954)
5. Dumbrava (1956)
6. Josani (1330)
7. Mănerău (1470)
8. Nandru (1330)
9. Valea Nandrului (1330)

36. PUI
1. **Pui** (1426)
2. Băieşti (1447)
3. Federi (1457)
4. Fizeşti (1447)
5. Galaţi (1443)
6. Hobiţa (1411)
7. Ohaba-Ponor
8. Ponor (1447)
9. Râu Bărbat (1391)
10. Ruşor (1411–1412)
11. Şerel (1453)
12. Uric (1473)

37. RAPOLTU MARE
1. **Rapoltu Mare** (1346)
2. Bobâlna (1362)
3. Boiu (1418)
4. Folt (1321)
5. Rapolţel (1513)

38. RĂCHITOVA
1. **Răchitova** (1360)
2. Boiţa (1733)
3. Ciula Mare (1426)
4. Ciula Mică (1447)
5. Goteşti (1956)
6. Mesteacăn (1750)
7. Vălioara (1447)

39. RÂU DE MORI
1. **Râu de Mori** (1359)
2. Brazi (1439)
3. Clopotiva (1360)
4. Ohaba-Sibişel (1359)
5. Ostrov (1360)
6. Ostrovel (1439)
7. Ostrovu Mic (1450)
8. Sibişel
9. Suseni (1439)
10. Unciuc (1439)
11. Valea Dâljii (1440)

40. RIBIŢA
1. **Ribiţa** (1369)
2. Crişan (1439)
3. Dumbrava de Jos (1439)
4. Dumbrava de Sus (1439)
5. Ribicioara (1441)
6. Uibăreşti (1439)

41. ROMOS
1. **Romos** (1206)
2. Ciungu Mare (1956)
3. Pişchinți (1387)
4. Romoşel (1493)
5. Vaidei (1532)

42. SARMIZEGETUSA
1. **Sarmizegetusa** (1398)
2. Breazova (1366)
3. Hobița-Grădişte (1733)
4. Păucineşti (1438)
5. Zeicani (1475)

43. SĂLAŞU DE SUS
1. **Sălaşu de Sus** (1453)
2. Coroieşti (1447)
3. Mălăieşti (1453)
4. Nucşoara (1394)
5. Ohaba de sub Piatră (1445)
6. Paroş (1954)
7. Peştera (1453)
8. Râu Alb (1411–1412)
9. Râu Mic (1517)
10. Sălaşu de Jos (1360)
11. Zăvoi (1446)

44. SÂNTĂMĂRIA-ORLEA
1. **Sântămăria-Orlea** (1332)
2. Balomir (1451)
3. Bărăştii Haţegului (1444)
4. Bucium-Orlea (1954)
5. Ciopeia (1453)
6. Săcel (1444)
7. Sânpetru (1447)
8. Subcetate (1447)
9. Vadu (1956)

45. ŞOIMUŞ
1. **Şoimuş** (1278)
2. Bălata (1850)
3. Bejan (1330)
4. Bejan-Târnăvița (1434)
5. Boholt (1453)
6. Căinelu de Jos (1330)
7. Chişcădaga (1453)
8. Fornădia (1499)
9. Păuliş (1440)
10. Sulighete (1330)

46. TELIUCU INFERIOR
1. **Teliucu Inferior** (1431)
2. Cinciş-Cerna (1446)
3. Izvoarele (1446)
4. Teliucu Superior (1431)

47. TOMEŞTI
1. **Tomeşti** (1439)
2. Dobroț (1439)
3. Leauț (1439)
4. Livada (1760–1762)
5. Obârşa (1614)
6. Şteia (1760–1762)
7. Tiuleşti (1439)
8. Valea Mare de Criş (1439)

48. TOPLIȚA
1. **Toplița** (1482)
2. Curpenii Silvaşului (1850)
3. Dăbâca (1464)
4. Dealu Mic (1850)
5. Goleş (1733)
6. Hăşdău (1438)
7. Mosoru (1954)
8. Vălari (1482)

49. TOTEŞTI
1. **Toteşti** (1416)
2. Cârneşti (1439)
3. Copaci (1954)
4. Păclişa (1447)
5. Reea

50. TURDAŞ
1. **Turdaş** (1332)
2. Pricaz (1332)
3. Râpaş (1396)
4. Spini (1430)

51. VAȚA DE JOS
1. **Vața de Jos** (1439)
2. Basarabasa (1439)
3. Birtin (1439)
4. Brotuna (1439)
5. Căzăneşti (1760–1762)
6. Ciungani (1760–1762)
7. Ocişor (1439)
8. Ociu (1439)
9. Prăvăleni (1650)
10. Prihodişte (1760–1762)
11. Tătărăştii de Criş (1439)
12. Târnava de Criş
13. Vața de Sus (1439)

52. VĂLIŞOARA
1. **Vălişoara** (1506)
2. Dealu Mare (1484)
3. Săliştioara (1499)
4. Stoieneasa (1437)

53. VEȚEL
1. **Veţel** (1371)
2. Boia Bârzii (1386)
3. Bretelin (1453)
4. Căoi (1387)
5. Herepeia (1491)
6. Leşnic (1394)
7. Mintia (1330)
8. Muncelu Mare (1491)
9. Muncelu Mic (1733)
10. Runcu Mic (1499)

54. VORȚA
1. **Vorța** (1468)
2. Certeju de Jos (1468)
3. Coaja (1468)
4. Dumeşti (1482)
5. Luncşoara (1516)
6. Valea Poienii (1518)
7. Visca (1368)

55. ZAM
1. **Zam** (1407)
2. Almaş-Sălişte (1468)

3. Almăşel (1468)
4. Brăşeu (1733)
5. Cerbia (1468)
6. Deleni (1956)
7. Godineşti (1428)
8. Micăneşti (1468)
9. Pogăneşti (1468)
10. Pojoga (1366)
11. Sălciva (1455)
12. Tămăşeşti (1468)
13. Valea (1956)

HUPURTUN, Sacerdos de ~ → Hopârta.

HURDUGI → Dimitrie Cantemir.

HUREZ → Horezu (2).

HUREZANI, com. în jud. Gorj, alcătuită din 5 sate, situată în zona Dealurilor Amaradiei, pe râul Amaradia; 1 674 loc. (1 ian. 2011): 888 de sex masc. şi 786 fem. Nod rutier. Expl. de gaze naturale. Pomicultură (meri, pruni, peri). Bisericile cu hramurile „Sfântul Dumitru" (1842) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1908, restaurată în anul 2010), în satul Hurezani.

HURUIEŞTI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 7 sate, situată în partea de S a Colinelor Tutovei, pe râul Perchiu; 2 612 loc. (1 ian. 2011): 1 300 de sex masc. şi 1 312 fem. Expl. de gaze naturale. Expoziţia fotodocumentară „Vasile Pârvan" (în satul Perchiu) cuprinde fotografii, copii documentare privind viaţa şi activitatea arheologului V. Pârvan. Satul Floreşti este menţionat documentar în 1472 şi apoi în 1495. Bisericile cu hramurile „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1780, rezidită în 1894), „Sfântul Dumitru" (ante 1809, refăcută în 1822, reparată în 1845 şi refăcută în 1927) şi „Sfinţii Voievozi" (ante 1809, refăcută în 1862), în satele Ocheni, Floreşti şi Huruieşti; în satul Fundoaia se află o biserică din lemn cu hramul „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul", ctitorie din 1787 a boierului Ioan Şetrariu, reparată în 1845, în prezent capelă de cimitir, iar în anii 2002-2006 a fost construită o nouă biserică, având hramul „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul", de mari dimensiuni (27 m lungime, 7 m lăţime şi 26 m înălţime) cu picturi murale interioare în frescă. În satul Huruieşti mai există biserica „Sfântul Gheorghe" datând din 1850, distrusă de un incendiu în anul 2010 şi reconstruită în anii 2010-2011, precum şi biserica „Sfânta Cuvioasă Parascheva" construită din paiantă în 1935 (în satul Şarba – sat care a fost înglobat în satul Huruieşti la 17 febr. 1968), reparată în 1948, 1978 şi pictată în anii 2003-2007.

HUSASĂU DE TINCA, com. în jud. Bihor, alcătuită din 5 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Miersigului cu Dealurile Hidişelului, la confl. râului Valea Nouă cu Fonău; 2 320 loc. (1 ian. 2011): 1 182 de sex masc. şi 1 138 fem. Nod rutier. Satul Husasău de Tinca este menţionat documentar, prima oară, în 1332. În satul Sititelec, atestat documentar în anul 1213, se află biserica „Sfântul Nicolae" construită în anii 1926-1928 pe locul uneia din lemn ce data din 1882 şi reparată în 1976.

HUSNICIOARA, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 11 sate, situată în Piem. Coşuştei, pe cursul superior al râului Huşniţa; 1 393 loc. (1 ian. 2011): 722 de sex masc. şi 671 fem. Biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1785), în satul Selişteni.

HUŞI 1. Depresiune sculpturală intracolinară, situată în SE Pod. Central Moldovenesc (respectiv în Pod. Bârladului), la 70–150 m alt., mărginită de cuestele Pietrăriei (la N), Drăslăvăţului (la S) şi Dealurile Lohanului (la V), cu largă deschidere spre E, unde vine în contact cu lunca Prutului. Depr. **H.** a fost generată de numeroşi afl. de gradul 2 de pe dr. Prutului (Huşi, Recea, Gura Văii, Şopârleni ş.a., afl. ai Pruteţului). Vatra depresiunii, extinsă pe c. 25 km lungime şi c. 12 km lăţime max., are un relief slab vălurit, cu câmpuri colinare acumulative prelungi (tăpşane), terase şi lunci. Climă temperat-continentală, cu temp. medii multianuale în jur de 9,5°C şi precipitaţii reduse (450–500 mm anual). Soluri aluviale, cernoziomice ş.a., propice culturilor agricole. Rama deluroasă de pe latura vestică a Depr. **H.** este acoperită cu păduri de fag în amestec cu stejar, tei şi carpen. Pomicultură, viticultură, legumicultură.

Huşi (2). Catedrala episcopală „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel"

2. Municipiu în jud. Vaslui, situat în depresiunea omonimă, la 70–120 m alt., la 45 km E-NE de municipiul Vaslui; 29 533 loc. (1 ian. 2011): 14 324 de sex masc. şi 15 209 fem. Supr.: 61,1 km^2, din care 10,8 km^2 în intravilan; densitatea: 2 734 loc./km^2. Staţie finală de c.f. (inaugurată în 1890). Constr. de maşini-unelte şi de utilaje pentru ind. alim. Producţie de mobilă, butoaie, încălţăminte, tricotaje şi conf., covoare, mat. de constr. (cărămizi, cahle de teracotă), obiecte de uz casnic şi produse alim. (conserve de legume şi fructe, preparate din lapte, băuturi răcoritoare, panificaţie etc.). Fermă de creştere a bovinelor. Centru viticol şi pomicol. Combinat de vinificaţie. Muzeul municipal cu secţii de istorie, arheologie, ştiinţele naturii, artă plastică şi etnografie, inaugurat în 1957. Muzeul memorial „Dimitrie Cantemir". Muzeul viticulturii (1976). **Istoric**. Săpăturile arheologice efectuate în perimetrul municipiului **H.** au scos la iveală vestigii datând din Neolitic, din prima şi din cea de-a doua Epocă a fierului, iar pe un promontoriu de la marginea pădurii Tătărani au fost identificate urmele unei aşezări neolitice şi o necropolă de înhumaţie aparţinând culturii materiale Noua (sec. 14–12 î.Hr.), cu un bogat material ceramic. Pe pantele de E ale Dealului Turbata (c. 5 km de oraş) au fost descoperite urmele a trei locuinţe şi un cuptor pentru copt pâinea din cadrul unei aşezări geto-dacice din sec. 4–3 î.Hr., precum şi vase ceramice

lucrate la roată sau cu mâna, unelte, fusaiole, mărgele din lut ars, râşniţe, o brăţară din bronz, trei figurine din lut ars ş.a. Localit. apare menţionată documentar, prima oară, în 1415 într-un act emis de domnul Alexandru cel Bun în legatură cu plantaţiile de viţă de vie, apoi în 1441, ca aşezare rurală, iar apoi la 17 dec. 1487. La 23 ian. 1502 este consemnat în documente ca târg, iar în 1824 este declarat oraş. În timpul domniei lui Ştefan cel Mare a fost reşed. domnească şi un important centru comercial, viticol şi meşteşugăresc. În 1598, domnul Moldovei, Ieremia Movilă, a înfiinţat Episcopia Huşilor. În perioada 1600–1662, în jurul oraşului **H.** au fost plantate întinse suprafeţe cu viţă de vie. În 1646, Marco Bandini (sau Marcus Bandinis), misionar franciscan de origine bosniacă stabilit în Moldova în anul 1644, scria: „Huşi, străveche aşezare a podgoriilor Moldovei, produce un vin gustos, aromat şi foarte mult căutat". În apropiere de Huşi, la Stănileşti (8 km S de municipiu), la 8–12 iul. 1711, forţele armate ruso-moldovene au fost încercuite de oştile otomane, ţarul Petru I fiind constrâns să semneze Pacea de la Vadu Huşilor, iar domnul Dimitrie Cantemir să se refugieze în Rusia, unde a devenit consilierul ţarului. Oraşul Huşi a suferit mari stricăciuni în urma prădării şi incendierii lui de către turci (în anii 1711, 1712, 1739) şi tătari (în 1740). Vestitele podgorii ale Huşiului sunt menţionate atât în scrierile lui Strabo, cât şi într-un act emis de domnul Alexandru cel Bun în 1415. Până în 1950 a fost reşed. jud. Fălciu. În perioada interbelică, oraşul Huşi a fost un important centru al comunităţii evreieşti din România cu o contribuţie însemnată la dezvoltarea oraşului. În 1939, cei c. 5 000 de evrei care locuiau în Huşi (aproximativ 1/3 din populaţia oraşului), păstoriţi de patru rabini, acopereau c. 2/3 din activităţile comerciale. Peste 80% dintre meseriaşi erau evrei, iar manufacturile şi băncile din oraş aparţineau tot evreilor. În 1948, proprietăţile oamenilor de afaceri evrei au fost confiscate de statul comunist şi naţionalizate, fapt ce a determinat emigrarea multor evrei. Oraşul **H.** a fost declarat municipiu la 18 ian. 1995. La **H.** s-au născut numeroase personalităţi, printre care domnitorul Alexandru Ioan Cuza, poetul Alexandru (Alecu) Beldiman, actorii Alexandru Giugaru şi Octavian Cotescu, medicul Nicolae Hortolomei, pictorul Ştefan Dimitrescu, sociologul Mihail Ralea ş.a. **Monumente**: catedrala episcopală cu hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel", construită iniţial (1494–1497) prin grija lui Ştefan cel Mare şi reconstruită (1596–1599) de către domnul Ieremia Movilă. Refăcută după stricăciunea provocată de cutremurul din 1692, biserica a fost incendiată de turci în 1711. Reparată din nou de Nicolae Mavrocordat (1711–1715), biserica a fost pustiită în 1740 de tătari, apoi refăcută (1753–1756) prin strădania episcopului Inochentie. Ulterior a fost supusă unor refaceri şi restaurări în anii 1793, 1802 (transformată de la ferestre în sus), 1863, 1887–1889 (pictată în 1890–1891 de Gheorghe Tattarescu); în anii 1910–1911 s-a adăugat pridvorul, iar în perioada 1940–1945 au fost executate noi picturi murale interioare de D. Hormung, I. Wass şi N. Pană. Consolidată şi restaurată după cutremurele din 4 mart. 1977 şi 30 aug. 1986; renovată în anii 1995–1998 şi resfinţită la 11 oct. 1998. Biserica are o catapeteasmă sculptată, care datează din 1784; Palatul episcopal construit în 1782–1792 pe locul fostei Case Domneşti (sec. 15–17); bisericile cu hramurile „Sfântul Dumitru" (sec. 18, refăcută în 1832), „Sfântul Nicolae" (1837, rezidită în 1862), „Sfântul Ioan" (1850, refăcută în 1911), „Sfântul Gheorghe" a blănarilor (1858–1868), „Vovidenia" (sec. 18), „Sfinţii Voievozi" (1849–1855, cu picturi murale interioare executate, în 1922, de I. Ionescu, catapeteasmă din 1850 şi turn-clopotniţă din 1857); biserica romano-catolică „Sfântul Anton" (1931-1938); Sinagoga (1860); clădirea fostei Judecătorii (1802); clădirea fostului Tribunal (sec. 19), azi Casa Armatei; conacul lui Mihail Ralea (începutul sec. 20); statuia domnitorului Alexandru Ioan Cuza; statuia voievodului Ştefan cel Mare, dezvelită la 29 iun. 1995 (operă a sculptorilor Gheorghe Alupoaie şi Vasile Pântea).

HVDUST → Zădăreni.

Ii

IABLANIȚA, com. în jud. Caraş-Severin, alcătuită din 3 sate, situată în partea de S a Culoarului Timiş-Cerna, la poalele de NE ale M-ților Almăj, pe râul Sverdinu Mare, la confl. râului Globu cu Cerna; 2 325 loc. (1 ian. 2011): 1 141 de sex masc. şi 1 184 fem. Staţie de c.f. (în satul Iablaniţa). Expl. de granit. Expl. şi prelucr. lemnului. Culturi de cereale, sfeclă de zahăr, floarea-soarelui ş.a. Creşterea ovinelor, bovinelor, porcinelor şi cabalinelor. Pomicultură (meri, pruni, peri). Satul Iablaniţa este menţionat documentar, prima oară, în 1402. Biserică ortodoxă cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul" (1825, pictată în 1828), în satul Iablaniţa; biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1836), în satul Globu Craiovei. Cheile râului Galbenu (arie protejată cu o supr. de 92 ha). Punct fosilifer.

IACOBENI 1. Com. în jud. Sibiu, alcătuită din 5 sate, situată în NE Pod. Hârtibaciului, pe râul Hârtibaci; 2 704 loc. (1 ian. 2011): 1 382 de sex masc. şi 1 322 fem. Pomicultură; legumicultură; apicultură. În satul Iacobeni, menţionat documentar, prima oară, în 1309, cu numele *Villa Iacobi (Plebanus de ~)* se află o cetate ţărănească (sec. 15–16) cu o biserică de incintă, datând din sec. 14, azi biserică evanghelică; biserică ortodoxă cu hramul „Sfântul Nicolae" (1796) şi cetate (sec. 15–16) cu biserică de incintă (sec. 13–14), azi biserică evanghelică, în satul Movile; biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" (1855) şi biserică fortificată (sec. 13–16, cu turn din 1505), azi biserică evanghelică, în satul Netuş; biserică luterană (1858), în satul Noiştat; cetate cu biserică de incintă (sec. 14, cu adăugiri din 1860), azi biserică evanghelică, în satul Stejărişu.

2. Com în jud. Suceava, alcătuită din 2 sate, situată pe cursul superior al râului Bistriţa, la poalele de E-NE ale M-ților Suhard şi cele de SV ale Obcinei Mestecăniş, în zona pasului Mestecăniş; 2 037 loc. (1 ian. 2011): 1 018 de sex masc. şi 1 019 fem. Staţii de c.f. (în satele Iacobeni şi Mestecăniş). Nod rutier. Expl. de min. de mangan (din anul 1770), în satele Iacobeni şi Mestecăniş. Microhidrocentrală. Constr. de utilaje pentru mine, cariere şi construcţii. Producţie de var şi de cherestea. Centru de prelucr. artistică a lemnului. Recoltarea fructelor de pădure. Rezervaţie de pini. Staţiune balneoclimaterică sezonieră, de interes local, cu climat de munte, tonic, şi cu izv. de ape minerale slab sulfuroase, oligominerale, indicate în tratarea bolilor gastro-intestinale. În 1783, la Iacobeni au fost colonizaţi mineri din Cehia pentru expl. manganului. În satul Iacobeni, atestat documentar în anul 1772, se află biserica „Sfântul Gheorghe" zidită în anii 1907–1913 pe locul unei biserici din lemn care fusese construită în perioada 1812-1818 şi demolată în 1893. Biserica actuală posedă picturi murale interioare originare şi catapeteasmă construită în 1911 şi pictată de I. Tampescu şi Constantin Bălan din Câmpulung Moldovenesc. La Iacobeni mai există o biserică romano-catolică (1828) şi clădirea Primăriei datând din 1905 (iniţial a găzduit un hotel). În satul Mestecăniş există schitul cu acelaşi nume (de călugări), înfiinţat în 1997, cu biserica din lemn cu hramul „Sfântul Pantelimon".

IAD → Livezile (2).

IALOMICIOARA, Peştera Ialomicioarei → Ialomiţa (3).

IALOMIȚA 1. Râu în SE României, afl. stg. al Dunării pe terit. com. Giurgeni, în zona fostului sat Piua Petrii (dezafectat ca urmare a inundaţiilor catastrofale din primăvara anului 1975); 417 km; supr. bazinului: 10 350 km^2. Izv. din circul glaciar numit Obârşia Ialomiţei, de pe versantul sudic al masivului Bucegi, de sub vf. Piatra Obârşiei, de la 2 395 m alt., din apropiere de vf. Omu. În cursul superior străbate, pe direcţie N-S, o serie de clipe calcaroase în care râul şi-a modelat mai multe chei (cheile Urşilor, Peşterii, Tătarului, Zănoagei, Orzei) între care se află mici bazinete de eroziune (Padina, Bolboci, Dobreşti ş.a.). În acest sector, panta de scurgere este foarte accentuată (131 ‰), debitul mediu de 2,8 m^3/s, iar potenţialul hidroenergetic poate ajunge la c. 2 100 kW/h, fapt ce a determinat construirea uzinelor hidroelectrice de la Dobreşti, în anul 1929 (16 MW) şi Moroeni, în 1953 (15,3 MW). În aval de Moroeni, **I.** pătrunde în zona Subcarpaţilor Ialomiţei, trecând prin oraşele Fieni şi Pucioasa (în zona Pucioasa a fost construit un lac de acumulare cu un vol.

Iacobeni (1) Cetatea cu biserica evanghelică de incintă din satul Movile

Iacobeni (2) Vedere generală

de 8 mil. m³, intrat în circuitul hidroenergetic în 1974), iar de la Târgovişte îşi schimbă cursul către SE şi E, traversând subunităţile Câmpiei Române, unde panta descreşte de la 7–11 ‰, la 1,1 ‰ la confl. cu râul Prahova şi la 0,23 ‰ în Câmpia Bărăganului, ceea ce determină meandrări foarte accentuate în cursul inf. Caracteristic sectorului inf. al **I.** este fenomenul de scădere a debitului în perioadele secetoase ale anului, ca urmare a evaporaţiei intense, a infiltraţiilor în patul albiei şi a irigaţiilor (la 14 iul. 1968, debitul mediu a fost de 0,318 m³/s, la staţia hidrologică Slobozia). În această zonă, râul **I.** face parte din sistemul de irigaţii Slobozia–Dunăre, ce asigură irigarea unei supr. de c. 270 000 ha, fiind considerat drept „Nilul Bărăganului". O altă caracteristică a sectorului inf. al **I.**, cel de câmpie, este numărul mare de limane fluviatile care însoţesc malul său dr. (Snagov, Căldăruşani) şi mai ales cel stg. (Fundata, Perieţi, Amara, Strachina ş.a.). Afl. pr.: Brătei, Ialomicioara, Slănic, Pârscov, Cricovu Dulce, Prahova, Sărata. Pe cursul superior al **I.**, la 2 sept. 1442, a avut loc o puternică bătălie între oastea română, condusă de Iancu de Hunedoara, şi cea otomană, aflată sub comanda lui Şehabeddin, beglerbegul Rumeliei, încheiată cu victoria voievodului român. În Antichitate, **I.** apare consemnată cu denumirile *Ilivakia* sau *Helibakia* (în *Chronographia* lui Theophanes Confessor) şi *Naparis*.

2. Subcarpaţii Ialomiţei, unitate subcarpatică de relief în SV Subcarpaţilor de Curbură, parte componentă a Subcarpaţilor Prahovei, situată între M-ţii Leaota şi Bucegi (la N), râul Prahova (la E), Câmpia Târgovişţei (la S) şi râul Dâmboviţa (la V). Este constituită dintr-o asociere de dealuri şi depresiuni subcarpatice (generate de eroziunea diferenţială şi extinse în lungul văilor principale) dispuse sub forma a două aliniamente: *Subcarpaţii interni*, alcătuiţi predominant din fliş cretacic (conglomerate, gresii, marne, calcare), se desfăşoară la baza M-ţilor Leaota şi Bucegi, printr-o alternanţă de pinteni prelungi, de 800–900 m alt. (Dealul Micloşanilor, Dealul Mare, Dealul Plaiul Sirnei), cu depresiuni de eroziune (Depr. Bărbuleţu-Râu Alb, Depr. Bezdead ş.a.), în cadrul cărora procesele de versant sunt foarte active; *Subcarpaţii externi*, formaţi din depozite mio-pliocene (pietrişuri şi nisipuri), mai puţin dure, reprezintă o treaptă mai coborâtă şi mai uniformă, în cadrul căreia dealurile mai domoale, denumite frecvent plaiuri (Plaiul Măgureni, Plaiul Curpeniş etc.), alternează cu depresiuni sculptate de râuri (Doiceşti, Ocniţa, Iedera-Moreni). Întreaga zonă a Subcarpaţilor **I.** reprezintă un important areal de expl. a petrolului şi cărbunelui.

3. Peştera Ialomiţei, peşteră săpată de pârâul Horoaba (afl. dr. al Ialomiţei) în calcarele jurasice din SE muntelui Bătrâna (Masivul Bucegi), pe versantul dr. al Cheilor Peşterii, la 1 530 m alt., la 10 km aval de izv. Ialomiţei. Lungimea galeriilor: 804 m. Prezintă galerii fosile şi active, dispuse pe două etaje, cu diferenţă de nivel de 60 m, şi mai multe săli de dimensiuni mari (Grota lui Mihnea Vodă, Grota Urşilor, La Altar, Bolta lui Decebal). Este o peşteră caldă (9–12°C) şi umedă (85–100%), cu faună obişnuită, între care se remarcă prezenţa unei specii troglodite de coleoptere (*Duvalius procerus*) răspândită în afara peşterii, pe munţii din jur. În interiorul peşterii au fost descoperite numeroase schelete de urs de peşteră (*Ursus spelaeus*). Peştera este electrificată, are amenajate trotuare şi scări din lemn şi este uşor accesibilă. În prima jumătate a sec. 16, la gura de intrare în peşteră a fost întemeiat, de către Mihnea cel Rău, un schit cu o biserică din lemn care a ars de mai multe ori. Reconstruit în sec. 18 de călugării de la mănăstirea Sinaia, schitul a fost refăcut după incendiile din 1819 şi 1940, dar distrus din nou de incendiul din 1961. În 1994-1996, aici s-a construit biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel". În apropiere, la 300 m distanţă, se află un schit numit „Peştera-Cocora", cu biserica având hramul „Naşterea Maicii Domnului", construită în 1901 de ieromonahul Ieronim II, renovată în 1961. Peştera Ialomiţei mai este cunoscută şi sub numele de *Peştera Ialomicioarei*, *Peştera Schitului* sau *Peştera Schitul Ialomiţei*.

4. Judeţ situat în SE României, în E Câmpiei Române, pe cursurile inf. ale Ialomiţei şi Dunării, la intersecţia meridianului de 27°00′ longitudine E cu paralela de 44°40′ latitudine N, între jud. Buzău şi Brăila la N, Constanţa la E, Călăraşi la S, Ilfov la V şi Prahova la NV. *Supr.*: 4 453 km² (1, 87% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 286 619 loc. (1,34% din populaţia ţării), din care 140 344 loc. de sex masc. (49,0%) şi 146 275 loc. de sex fem. (51%). *Populaţia urbană*: 132 356 loc. (46,2%); *rurală*: 154 263 loc. (53,8%). *Densitatea*: 64,8 loc./km². *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 88,2% români,5,2% rromi şi restul ruşi-lipoveni, maghiari, germani, macedoneni, evrei, turci, tătari, bulgari, greci, armeni ş.a. *Reşed.*: municipiul Slobozia. *Oraşe*: Amara, Căzăneşti, Feteşti (municipiu), Fierbinţi-Târg, Ţăndărei, Urziceni (municipiu). *Comune*: 59. *Sate*: 123. *Localit. componente ale municipiilor*: 9.

Relieful, în exclusivitate de câmpie, cuprinde mai multe subunităţi ale Câmpiei Române (respectiv, porţiuni din Bărăganul Ialomiţei, Bărăganul Mostiştei, din Câmpia Vlăsiei şi Câmpia Săratei), precum şi jumătatea nordică a Bălţii Ialomiţei, luncile şi terasele Ialomiţei şi Dunării. Câmpia Bărăganului, cu alt. cuprinse între 21 şi 91 m, este acoperită cu un strat gros de loess. Monotonia câmpiei, cu interfluviile ei netede, întinse, care formează aşa-numitele câmpuri (câmpurile Hagieni, Ciulniţa, Roşiori, Copuzeanca, Făcăeni, Urziceni, Amara ş.a.), este întreruptă pe alocuri de dune de nisip (dunele care însoţesc Valea Ialomiţei între Axintele şi Hagieni formează un brâu cu lăţime max. de 10–15 km), de crovuri (sau padine) şi de văi înguste, de tip „furcitură", adâncite în pătura de loess. O notă specifică a reliefului ialomiţean este dată de luncile Dunării şi Ialomiţei şi de jumătatea septentrională a Bălţii Ialomiţei (sau Balta Borcei). Cu toate caracterele lor comune (asimetrie, extensiuni largi, pante mici, aluvionare intensă, popine, lacuri şi vegetaţie de luncă etc.), luncile Dunării şi Ialomiţei prezintă o personalitate individuală aparte, evidenţiată atât prin dimensiunea, cât şi prin peisajele pe care le oferă. De exemplu, lunca Ialomiţei, comparativ cu cea a Dunării, este mult mai restrânsă ca supr., are o lăţime mai mică (3–6 km, faţă de lunca Dunării care se desfăşoară pe o lăţime de 6–14 km) etc. Balta Ialomiţei sau Balta Borcei, cuprinsă între Dunăre la E şi braţul Borcea la V, este o câmpie de tip deltaic, cu alt. de 5–12 m şi lăţimi cuprinse între 5 şi 17 km. Denumirea de „baltă" se justifica, până prin anii '60 ai sec. 20, prin existenţa, aici, a unui domeniu acvatic, în care apa stagna mult timp; după această dată, Balta Ialomiţei a fost îndiguită, desecată şi inclusă în circuitul agricol, având, în

prezent, înfăţişarea unei insule. Doar o mică porţiune (Caiafele-Moroiu) a fost păstrată în regim natural, cu statut de rezervaţie naturală.

Clima jud. **I.** este temperat-continentală, relativ omogenă pe întreg cuprinsul acestuia, ca urmare a uniformităţii accentuate a reliefului, dar cu un pronunţat grad de continentalism, care determină contraste mari între vară şi iarnă (amplitudinea termică medie anuală este de 25,1°C, iar amplitudinea max. a depăşit 70°C). Regimul climatic se caracterizează prin veri foarte calde, uneori secetoase, şi ierni reci, marcate adeseori de viscole puternice. Valorile medii multianuale ale temp. aerului înregistrează o uşoară diferenţiere între partea de NV a jud. **I**. (10,3°C, la Armăşeşti) şi cea de SE (11,1°C, la Feteşti), unde se individualizează un topoclimat specific luncii Dunării (veri mai calde şi ierni mai blânde decât în restul câmpiei). Temp. max. absolută (44,0°C) s-a înregistrat la Amara (10 aug. 1951), iar minima absolută (–32,5°C) la Armăşeşti (25 ian. 1942). Cantitatea medie anuală a precipitaţiilor însumează 550 mm în partea de V a jud. **I**. şi 450 mm în E, în lunca Dunării. Terit. jud. **I.** se află sub influenţa maselor de aer estice (continentale), vestice (oceanice) şi sudice (mediteraneene), care se materializează prin vânturi aspre dinspre NE (Crivăţul) ce determină viscole, iarna, şi secetă, vara, vânturi uscate dinspre SV (Austrul), ce provoacă adesea îndelungate perioade de secetă, şi vânturi ceva mai umede dinspre SE (Băltăreţul), care suflă mai ales primăvara. Frecvenţele medii anuale înregistrate indică predominarea vânturilor dinspre N şi NE (31,5%), urmate de cele dinspre SV (17,8%), care bat cu viteze medii anuale ce variază între 2,0 şi 5,4 m/s. Vitezele max. se înregistrează la vânturile ce bat dinspre N şi NE, care ating, în timpul iernii, 125 km/oră, fiind determinate de anticiclonul siberian.

Reţeaua hidrografică majoră (alohtonă) este reprezentată de cursul inf. al Ialomiţei, care străbate median jud. **I.**, pe direcţie aproximativ V-E, pe o distanţă de 212 km, şi prin cel inf. al Dunării, care delimitează jud. **I.** la E. Pe terit. ialomiţean, Dunărea curge prin albiile celor două braţe ale sale (Borcea spre V şi Dunărea spre E), care închid între ele Balta Ialomiţei, şi se reunesc apoi într-un singur curs, în arealul com. Giurgeni. Reţeaua hidrografică alohtonă mai cuprinde câteva mici sectoare din cursurile inf. ale Prahovei şi Săratei (afl. pe stg. ai Ialomiţei) şi din cursul superior al Mostiştei. Reţeaua hidrografică minoră (autohtonă) este aproape inexistentă, fiind reprezentată prin râurile Strachina şi Fundata, fapt ce determină o densitate foarte scăzută (0,1 km/km^2) şi un puternic caracter endoreic al terit. ialomiţean. Caracterul endoreic al Câmpiei Române din perimetrul jud. **I.** este atenuat de râul Ialomiţa, pe care-l putem supranumi „Nilul Bărăganului", al cărui debit mediu multianual creşte de la 35,4 m^3/s, la Coşereni (în partea de V a jud.), la 40 m^3/s în zona de vărsare. Lacurile naturale fac parte din categoria limanelor fluviatile (Strachina, Fundata, Perieţi/Şchiauca, Rogoz, Sărăţuica, Munteni-Buzău, Iezeru, Ograda, Amara ş.a.), situate pe stg. râului Ialomiţa, a lacurilor de luncă (Coşcovata, în lunca Dunării, Bentu, Piersica, Batalu, Marsilieni ş.a., în lunca Ialomiţei) şi a lacurilor de albie (Bentu-Lăteni, Bentul Stânii ş.a. situate în Balta Ialomiţei). Lacurile artificiale sunt realizate în lungul văilor în scop piscicol, pentru irigaţii etc. (Dridu, Reviga, Sineşti, Moviliţa, Valea Lată ş.a.). Apele Ialomiţei, Borcei şi cele ale lacurilor cu apă dulce au facilitat crearea unor vaste reţele de canale magistrale (Movila–Ştefan cel Mare–Borcea; Sudiţi–Perişoru–Jegălia; Ciulniţa–Dragalina–Călăraşi; Cosâmbeşti–Sudiţi–Săveni ş.a.), extinse şi pe terit. jud. Călăraşi, care ajută la irigarea unor întinse supr. agricole, transformând Bărăganul în cea mai mănoasă câmpie a ţării.

Vegetaţia naturală aparţine, în cea mai mare parte, zonelor de stepă şi silvostepă. Zona stepei, care ocupă 2/3 din terit. şi în cadrul căreia vegetaţia naturală a fost înlocuită aproape în întregime de culturi agricole, se caracterizează prin crâmpeie de pajişti secundare, stepice, alcătuite din păiuş (*Festuca valesiaca*), firuţă (*Poa bulbosa*), pir crestat (*Agropyrum cristatum*), bărboasa (*Andropogon ischaemum*), troscotul (*Polygonum aviculare*), ştirul sălbatic (*Amaranthus retroflexus*), ciulinul (*Carduus nutans*) ş.a. Peisajul tipic de silvostepă, în care dumbrăvile alternează cu pajiştile, s-a atenuat foarte mult, fiind înlocuit cu cel agricol. Izolat, au rămas câteva pâlcuri de pădure în care predomină stejarul

brumăriu (*Quercus pedunculiflora*). În unele păduri, alături de stejarul brumăriu, se dezvoltă elemente de origine sudică, printre care stejarul pufos (*Quercus pubescens*), mojdreanul (*Fraxinus ornus*) şi tufişuri de lemn câinesc (*Ligustrum vulgare*), vişin turcesc (*Prunus mahaleb*) etc. Vegetaţia azonală, de luncă, cuprinde, în majoritatea cazurilor, zăvoaie de plop şi salcie, iar pe alocuri păduri de şleau în care predomină stejarul (*Quercus robur*), arţarul tătăresc (*Acer tataricum*), ulmul (*Ulmus campestre*), frasinul (*Fraxinus excelsior*) etc. Vegetaţia intrazonală are o mare extensiune, dezvoltându-se pe nisipurile consolidate – vegetaţie tipic psamofilă, alcătuită din colţii babei (*Tribulus terrestris*), iarba scăioasă (*Tragus racemosus*), pliscul cocoşului (*Erodium neilreichi*), flori de paie (*Helichrysum arenarium*) ş.a., iar pe terenurile sărăturate, iarba sărată (*Salicornia herbacea*), limba peştelui (*Statice gmelini*), peliniţa (*Artemisia maritima*) ş.a. Vegetaţia acvatică şi de mlaştini include nufărul alb şi galben (*Nymphaea alba* şi *Nuphar luteum*), ciulinul de baltă (*Trapa natans*), rogozul (*Carex riparia*), săgeata apei (*Sagitaria sagittifolia*) etc.

Fauna este caracteristică zonelor de stepă şi silvostepă, cu elemente tipice, adaptate agrobiocenozelor, printre care se remarcă iepurele, popândăul, dihorul de stepă, hârciogul, şoarecele de câmp, şobolanul de câmp, orbetele, şarpele rău, prepeliţa, potârnichea, ciocârlia, vulpea, lupul, viezurele, şopârla de iarbă, guşterul, spurcaciul (*Ottis tetrax orientalis*), heretele alb (*Circus macrourus*), şorecarul mare (*Buteo rufinis*), cucuveaua de stepă, precum şi numeroase insecte (greieri, cosaşi, lăcuste, călugăriţe, libelule, fluturi etc.). Fauna din arealele luncilor şi lacurilor este şi ea bogată şi variată, fiind reprezentată prin vidră (*Lutra lutra*), câine enot (*Nyctereutes procynoides*), bizam (*Ondatra zibethica*), corcodel, stârci, lebede, berze, lişiţe, raţe şi gâşte sălbatice, sitari, fluierari, cârstei de baltă, vulturi pescari, vulturi pleşuvi, broasca ţestoasă de baltă (*Emys orbicularis*), şarpele de apă (*Natrix tessellata*), broaşte etc. Ihtiofauna este reprezentată de crap, cegă, păstrugă, ştiucă, babuşcă, roşioară, scobar, mreană, oblete, caras, plătică, morunaş, şalău etc. În multe păduri ialomiţene au fost colonizaţi fazani şi căpriori, de mare interes cinegetic.

Resursele naturale sunt limitate, subsolul ialomiţean cuprinzând câteva areale cu zăcăminte de ţiţei şi gaze naturale, exploatate la Urziceni, Manasia, Fierbinţi-Târg, Grindu, Colelia, Malu, Gheorghe Doja ş.a. Argilele se exploatează la Ţăndărei, Urziceni şi Slobozia, nisipurile la Ţăndărei, iar balastul din albiile Ialomiţei şi Borcei. O bogăţie aparte o formează lacurile cu ape clorurate, sulfuroase, sodice, bicarbonatate, cu nămoluri sapropelice, cu o însemnată valoare terapeutică (Amara, Fundata, Strachina ş.a.).

Istoric. Săpăturile arheologice efectuate în arealele com. Balaciu (la Piscu Crăsanilor), Gheorghe Doja, Movila ş.a. au scos la iveală numeroase vestigii neolitice, aparţinând culturii materiale Boian (milen. 4 î.Hr.). Din a doua perioadă a Epocii fierului – La Tène (sec. 3–1 î.Hr.) au fost identificate urmele unei aşezări geto-dacice, fortificată cu val de pământ (pe terit. satului Crăsanii de Sus), în care s-a găsit un bogat material aparţinând civilizaţiei dace (ceramică cenuşie lustruită, modelată la roată), precum şi obiecte elenistice de import (amfore, opaiţe, fibule, un candelabru din bronz ş.a.). Aşezarea se pare că a fost distrusă, în anii 11–12, de Sextus Aelius Catus în timpul unei expediţii a armatelor romane. În anul 335 î.Hr., Alexandru Macedon a întreprins campanii în Illyria şi Tracia pentru a asigura securitatea graniţei septentrionale a Macedoniei, prilej cu care a traversat Dunărea, ajungând până pe meleagurile actuale ale jud. **I.**, respectiv până la cetatea *Helis* (neidentificată). Slavii, stabiliţi în aceste ţinuturi în sec. 6 şi apoi asimilaţi treptat de către populaţia daco-romană, numeau aceste locuri *Jalovitsa* (de la care se pare că derivă numele actual), ceea ce însemna pământ sterp, în sensul de pământ nelucrat, căci reg. întinse din zona aridă de atunci erau necultivate, stepa Bărăganului fiind desţelenită în întregime abia în sec. 19–20. Acelaşi înţeles de „sterp" al terenurilor ialomiţene, cu ierburi uscate, îl reflectă şi denumirea turcocumană „Bărăgan", care a fost atribuită mai târziu acestui teritoriu arid. Populaţia daco-romană şi apoi românească a lăsat urme de viaţă materială de necontestat, cele mai elocvente dovezi aparţinând culturii Dridu (sec. 8–11), care, de altfel, reprezintă momentul de desăvârşire a procesului de formare a limbii şi a poporului român. Ca vechi ţinut de câmpie, Ialomiţa apare menţionat documentar, pentru prima oară în 1387, iar apoi în 1407, 1467, precum şi în timpul domniilor lui Mircea cel Bătrân şi a urmaşilor săi, care „întăreau domeniile mănăstirii Cozia cu sate şi bălţi de pescuit din lunca Dunării, de la iezerul Călăraşi şi până la gura Ialomiţei, unde se efectuau adevărate colonizări şi deschideri de «slobozii», necesare îndesirii populaţiei acestui ţinut limitrof". Prin teritoriul acestui vechi ţinut românesc, de şes, au trecut şi s-au întreţăiat două dintre cele mai vechi şi importante drumuri militare şi de comerţ ale Evului Mediu, care, la rândul lor, urmau traseele altora din Antichitate. Unul dintre acestea era *Drumul Brăilei* (sau al neguţătorilor braşoveni), care însoţea valea Ialomiţei de la Gherghiţa până la confl. ei cu Dunărea – unde se afla *Oraşul* sau *Târgul de Floci*, atestat documentar în 1368, cel mai mare port şi centru al comerţului cu lână, cu peşte şi vite – prima capitală a jud. **I**. Celălalt era *Drumul Silistrei*, care străbătea terit. actual al jud. **I.** de la N la S, de la Brăila, prin Slobozia, către Călăraşi şi, prin Silistra, spre Istanbul. În perioada feudală a avut loc o intensă populare a ţinuturilor ialomiţene, prin creşterea numărului de locuitori a unor aşezări de moşneni, printre care Cosâmbeşti, Mărculeşti, Hagieni, Vlădeni, Feteşti ş.a. În sec. 16–18, Ialomiţa apare consemnată printre cele 12 judeţe existente în Ţara Românească, în limitele sale fiind menţionate (în 1778) prezenţa a 127 de sate răspândite în şapte plăşi: Lichireşti (Călăraşi), Oraşul de Floci, Stelnica, Slobozia, Gârbovi, Jilavele, Dridu. În sec. 18, din motive militare, activitatea comercială de la Târgul de Floci, aflat la gurile Ialomiţei, s-a restrâns foarte mult, astfel încât reşed. jud. a fost mutată (1716) de aici în târguşorul Urziceni, pentru a fi mai aproape de capitala ţării (50 km N de Bucureşti). După Pacea de la Adrianopol (1829), beneficiind de slăbirea monopolului turcesc, viaţa economică a ţinutului ialomiţean s-a înviorat prin apariţia numeroaselor schele (puncte de vamă), între care *Oraşul de Floci* şi Stelnica, a unor căpităniii militare, cu dublă funcţiune (pază comercială şi vamă pentru produsele exportate, în folosul domniei), la Slobozia, Oraşul de Floci, Urziceni, Stelnica ş.a., precum şi prin apariţia unor noi aşezări întemeiate de locuitorii veniţi de prin părţile Sibiului, Făgăraşului,

Braşovului, din Subcarpaţi ş.a., atraşi de pământurile mănoase şi de întinsele zone de păstorit din Bărăgan. Împroprietăririle cu pământ, care au urmat celor două războaie mondiale, au atras noi locuitori care s-au stabilit în Bărăgan, în jurul gărilor Ciulniţa, Dâlga ş.a., devenite nuclee de polarizare şi dezvoltare a aşezărilor umane. În 1832, prin reforma ad-tiv teritorială iniţiată de către Regulamentul Organic, jud. **I.** a fost redus ca arie de cuprindere de la şapte la patru plăşi (Borcea, Balta, Ialomiţa, Câmpul), iar reşedinţa a fost mutată de la Urziceni la Călăraşi, ca urmare a gravitării hinterlandului cerealier al Câmpiei Române către oraşele-porturi dunărene. După reforma ad-tivă din 1925, jud. **I.**, cu o supr. de 7 095 km^2, era alcătuit din 8 plăşi (Călăraşi, Slobozia, Lehliu, Ţăndărei, Căzăneşti, Feteşti, Urziceni, Dragoş Vodă), 4 oraşe şi 149 de sate, situaţie menţinută până în 1950 când, printr-o nouă împărţire ad-tivă, jud. **I.** a devenit regiunea Ialomiţa. Între 1956 şi 1960, o parte din terit. actual al jud. **I.** a aparţinut reg. Bucureşti şi alta, reg. Dobrogea, iar între 1960 şi 1968, întregul terit. actual al jud. **I.** a fost inclus în reg. Bucureşti. Prin Legea nr. 2/17 febr. 1968, s-a efectuat o nouă împărţire ad-tivă a ţării, revenindu-se la forma interbelică, pe judeţe, întrucât cea pe regiuni şi raioane devenise necorespunzătoare, perimetrul jud. **I.** fiind stabilit (în 1968) la o supr. de 6 211 km^2, în care era inclusă şi o parte din actualul jud. Călăraşi şi o altă parte din jud. Ilfov. Ca urmare a modificării Legii nr. 2/17 febr. 1968, în temeiul Decretului Consiliului de Stat nr. 15/23 ian. 1981, au fost înfiinţate jud. Călăraşi şi Giurgiu prin desfiinţarea jud. Ilfov şi prin modificarea limitelor jud. Ialomiţa. Astfel, o mare parte din teritoriile de S şi de V ale jud. Ialomiţa au trecut la jud. Călăraşi şi la Sectorul Agricol Ilfov. În prezent, jud. **I.**, cu o supr. de 4 453 km^2, are 7 oraşe (din care trei sunt municipii), 59 de comune, 123 de sate şi 9 localităţi componente ale municipiilor. În 1981 şi 1982, jud. **I.** a mai pierdut 4 comune, prin trecerea lor la Sectorul Agricol Ilfov, devenit ulterior, la 10 apr. 1997, jud. Ilfov (respectiv com. Grădiştea, Nuci, Petrăchioaia) şi la jud. Călăraşi (com. Ileana).

Economia jud. **I.** are un profil agrar-industrial şi se caracterizează atât printr-o importantă producţie agricolă vegetală (50,5% din producţia totală agricolă) şi de creştere a animalelor (45,5%), cât şi prin dezvoltarea unei industrii tinere, legată de valorificarea produselor agricole. Activitatea economică de pe terit. jud. **I.** este susţinută atât de agenţi economici cu capital majoritar sau integral de stat, precum şi de agenţi economici cu capital privat. Ca urmare a aplicării Legii nr. 18, referitoare la fondul funciar, 94,1% din supr. agricolă a jud. **I.** se află în proprietate privată (în anul 2008).

Industria jud. **I.** produce o gamă variată de sortimente: îngrăşăminte azotoase, feriţă, componente electrice, articole de sport (Urziceni), piese de schimb pentru tractoare şi maşini agricole, agregate pentru irigat (Ciulniţa), cărămizi, ţigle, prefabricate din beton (Slobozia, Urziceni, Ţăndărei, Fierbinţi-Târg), tricotaje şi conf. (Slobozia, Urziceni, Feteşti, Dridu), ulei vegetal, brânzeturi, unt, lapte praf, zahăr, conserve de legume şi fructe, preparate din carne, vin, bere, alcool, drojdie, glucoză, tutun fermentat, produse de panificaţie etc. (Slobozia, Urziceni, Ţăndărei, Feteşti ş.a.).

Agricultura, cu îndelungată tradiţie, reprezintă componenta dominantă a activităţii economice a jud. **I.**, dezvoltându-se pe baza unor intense procese de mecanizare (în anul 2007, jud. **I.** dispunea de 3 951 tractoare, toate aflate în sectorul privat, 3 147 pluguri pentru tractor, toate în sectorul privat, 1 756 semănători, 544 combine autopropulsate etc.), chimizare, irigare (213 229 ha irigate) etc. La sf. anului 2007, din totalul supr. agricole a jud. **I.** (374 477 ha), 351 838 ha reveneau terenurilor arabile, 18 135 ha păşunilor, 4 185 ha viilor şi pepinierelor viticole şi 319 ha livezilor şi pepinierelor pomicole. În acelaşi an, o mare parte a terenurilor arabile (26,3%), cu fertilitate şi productivitate mari, a fost destinată culturilor de plante uleioase (139 604 ha, locul 2 pe ţară, după jud. Constanţa), urmate de culturile de grâu şi secară (92 409 ha), de porumb (86 317 ha), floarea-soarelui (62 818 ha), orz şi orzoaică (15 611 ha), plante furajere (13 833 ha), legume (7 195 ha), leguminoase pentru boabe, soia, ovăz, sfeclă de zahăr, pepeni, tutun etc. Viticultura ocupă supr. compacte în arealele localit. Feteşti, Sudiţi, Urziceni, Platoneşti, Bărcăneşti ş.a., iar pomicultura (pruni, meri, peri, piersici) în raza localit. Feteşti, Slobozia, Borduşani, Ograda ş.a. Sectorul zootehnic, favorizat de o bogată bază furajeră, oferită de producţiile ridicate de cereale boabe, de plante de nutreţ, orz şi orzoaică ş.a., cuprindea, la începutul anului 2008, însemnate efective de bovine (39 460 capete, în special din rasele Roşia de Maramureş şi Holstein), porcine (126 199 capete, mai ales din rasele Landras şi Marele Alb), ovine (127 409 capete, îndeosebi din rasele Ţigaie şi Spancă), caprine (17 186 capete), cabaline (18 038 capete); avicultură (2 200 104 capete); apicultură (11 027 familii de albine); piscicultură. În cadrul zootehniei se remarcă un procent ridicat (peste 99%) al sectorului privat la toate categoriile.

Căile de comunicaţie. La sf. anului 2007, reţeaua liniilor de c.f. însuma 293 km, din care 83 km electrificate, cu o densitate de 65,8 km/1 000 km^2 de teritoriu, superioară mediei pe ţară (45,2 km/ 1 000 km^2). În cadrul transportului feroviar, o importanţă deosebită o are prezenţa pe terit. jud. **I.** a celor două complexe de poduri feroviare dintre Feteşti şi Cernavodă, unul datând din sept. 1895, realizat de celebrul ing. Anghel Saligny, şi altul dat în folosinţă în dec. 1987, care asigură legăturile feroviare pe magistrala Bucureşti–Constanţa în circa trei ore. Totodată, nodurile feroviare Feteşti, Ciulniţa, Ţăndărei, Slobozia, Manasia constituie tot atâtea puncte de dispersie a liniilor de c.f. către judeţele învecinate şi către zonele mai îndepărtate. În acelaşi an, lungimea drumurilor publice era de 1 155 km, din care 370 km modernizate, cu o densitate de 25,9 km/100 km^2, inferioară mediei pe ţară (33,9 km/100 km^2). Reţeaua drumurilor publice care acoperă teritoriul ialomiţean se întretaie în câteva noduri rutiere importante, printre care Urziceni, Slobozia, Ţăndărei, Feteşti, Scânteia ş.a., facilitând penetrările mijloacelor auto în cele mai îndepărtate zone. Importanţa transportului rutier este amplificată şi de faptul că perimetrul jud. **I.** este străbătut de două magistrale rutiere europene, E60 (Borş–Oradea–Cluj-Napoca–Turda–Târgu Mureş–Sighişoara–Braşov–Ploieşti–Bucureşti–Urziceni–Slobozia–Hârşova–Constanţa) şi E85 (Siret–Suceava–Bacău–Focşani–Buzău–Urziceni–Bucureşti–Giurgiu) şi de autostrada A2 Bucureşti-Feteşti-Constanţa, numită şi Autostrada Soarelui, în lungime de 203 km, construită în perioada 1987-nov. 2012. Dunărea şi braţul Borcea nu mai reprezintă (din 1970 şi respectiv din 1987) un obstacol dificil în calea transporturilor rutiere din jud. **I.**

sau aflate în tranzit prin acest județ către Dobrogea şi litoralul Mării Negre, căci podul rutier de la Giurgeni, inaugurat la 22 dec. 1970, şi complexul de poduri rutiere între Feteşti şi Cernavodă, dat în folosință în dec. 1987, înlesnesc pe rutele cele mai scurte legăturile cu litoralul Mării Negre, respectiv cu portul maritim Constanța. Jud. **I.** beneficiază şi de serviciile transportului fluvial, facilitat de prezența Dunării şi a brațului Borcea, care delimitează jud. **I.** la E.

Învățământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, pe terit. jud. **I.** îşi desfăşurau activitatea 21 de grădinițe de copii, cu 8 497 copii înscrişi şi 446 cadre didactice, 76 de şcoli generale (învățământ primar şi gimnazial), cu 26 068 elevi şi 1 718 cadre didactice, 17 licee, cu 9 871 elevi şi 683 profesori. La sf. anului 2007, rețeaua aşezămintelor de cultură şi artă cuprindea cinci case de cultură, 81 de cămine culturale, un cinematograf, 170 de biblioteci, cu 1 607 000 vol., cinci muzee ş.a. În acelaşi an, activitatea sportivă se desfăşura în cadrul celor 17 secții sportive care cuprindeau 834 sportivi legitimați, 19 antrenori şi 16 arbitri.

Ocrotirea sănătății. La sf. anului 2007, rețeaua unităților sanitare din cuprinsul jud. **I.** era compusă din patru spitale, cu 881 paturi (un pat la 329 locuitori), trei policlinici, 11 dispensare, 73 farmacii şi puncte farmaceutice ş.a. În acelaşi an, asistența medicală era asigurată de 274 medici (un medic la 1 600 locuitori), 58 medici stomatologi (un medic stomatolog la 5 009 locuitori) şi 1 315 cadre medicale cu pregătire medie.

Turismul. Meleagurile ialomițene, cu monotonia vastei câmpii acoperită de holde, prezintă puține elemente de atracție turistică, cu excepția luncilor Ialomiței şi Dunării şi a arealelor lacustre (Amara, Fundata, Strachina ş.a.), care oferă unele elemente de frumusețe şi inedit. Totuşi, câteva obiective din municipiul Slobozia, stațiunea balneoclimatericǎ Amara, stațiunile arheologice de la Dridu şi Piscu Crăsanilor (com. Balaciu), perimetrele de pescuit şi vânătoare din luncile Ialomiței şi Dunării, casa memorială „Ionel Perlea" din Ograda ş.a. reprezintă puncte de atracție pentru turiştii aflați în tranzit prin jud. **I.** Un obiectiv cu totul aparte îl constituie complexul turistic „Hermes" din Slobozia. În anul 2008, baza materială turistică cuprindea 16 unități de cazare cu o capacitate totală de 2 432 locuri, din care zece hoteluri, o cabană, două campinguri şi două pensiuni turistice rurale. Indicativ auto: *IL*.

Localitățile jud. Ialomița
(între paranteze sunt înscrişi anii primei menționări documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor şi oraşelor*
1. FETEŞTI (1528)	1. Buliga 2. Feteşti-Gară 3. Vlaşca
2. SLOBOZIA (1594)	1. Bora (1571) 2. Slobozia Nouă
3. URZICENI (1596)	
II. Oraşe	
1. AMARA	1. Amara Nouă
2. CĂZĂNEŞTI (1579)	
3. FIERBINȚI-TÂRG (1620)	1. Fierbinții de Jos 2. Fierbinții de Sus 3. Grecii de Jos
4. ȚĂNDĂREI (1594)	
III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. ADÂNCATA	1. **Adâncata** 2. Patru Frați
2. ALBEŞTI	1. **Albeşti** 2. Bataluri 3. Marsilieni
3. ALEXENI	1. **Alexeni**
4. ANDRĂŞEŞTI	1. **Andrăşeşti** 2. Orboeşti
5. ARMĂŞEŞTI	1. **Armăşeşti** (1778) 2. Malu Roşu 3. Nenişori (1639)
6. AXINTELE	1. **Axintele** 2. Bărbătescu 3. Horia
7. BALACIU	1. **Balaciu** 2. Copuzu 3. Crăsanii de Jos 4. Crăsanii de Sus
8. BĂRBULEŞTI	1. **Bărbuleşti**
9. BĂRCĂNEŞTI	1. **Bărcăneşti** (25 mai 1532) 2. Condeeşti
10. BORĂNEŞTI	1. **Borăneşti** (sec. 18) 2. Sinteşti
11. BORDUŞANI	1. **Borduşani** 2. Cegani
12. BRAZII	1. **Brazii** 2. Movileanca 3. Răsimnicea
13. BUCU	1. **Bucu** (1580)
14. BUEŞTI	1. **Bueşti**
15. CIOCÂRLIA	1. **Ciocârlia** (1888) 2. Cotorca (1552)
16. CIOCHINA	1. **Ciochina** 2. Borduşelu 3. Orezu 4. Piersica
17. CIULNIȚA	1. **Ciulnița** (1632) 2. Ion Ghica 3. Ivăneşti 4. Poiana

18. COCORA 1. **Cocora**

19. COLELIA 1. **Colelia**

20. COSÂMBEŞTI 1. **Cosâmbeşti**
2. Gimbăşani

21. COŞERENI 1. **Coşereni**

22. DRĂGOEŞTI 1. **Drăgoeşti** (1511)
2. Chiroiu-Pământeni (f. 1830)
3. Chiroiu-Satu Nou (f. 1864)
4. Chiroiu-Ungureni (f. 1856)
5. Valea Bisericii

23. DRIDU 1. **Dridu** (1464)
2. Dridu-Snagov

24. FĂCĂENI 1. **Făcăeni**
2. Progresu

25. GÂRBOVI 1. **Gârbovi** (1827)

26. GHEORGHE DOJA 1. **Gheorghe Doja** (1921)

27. GHEORGHE LAZĂR 1. **Gheorghe Lazăr** (f. 1884)

28. GIURGENI 1. **Giurgeni**

29. GRINDU 1. **Grindu** (1781)

30. GRIVIŢA 1. **Griviţa**
2. Smirna

31. GURA IALOMIŢEI 1. **Gura Ialomiţei**
2. Luciu

32. ION ROATĂ 1. **Ion Roată** (1912)
2. Broşteni

33. JILAVELE 1. **Jilavele** (1668)
2. Slătioarele

34. MAIA 1. **Maia**

35. MANASIA 1. **Manasia**

36. MĂRCULEŞTI 1. **Mărculeşti**

37. MIHAIL KOGĂLNICEANU 1. **Mihail Kogălniceanu**
2. Hagieni

38. MILOŞEŞTI 1. **Miloşeşti** (1839)
2. Nicoleşti
3. Tovărăşia

39. MOLDOVENI 1. **Moldoveni**

40. MOVILA 1. **Movila**

41. MOVILIŢA 1. **Moviliţa**
2. Biţina-Pământeni
3. Biţina-Ungureni

42. MUNTENI-BUZĂU 1. **Munteni-Buzău** (1883)

43. OGRADA 1. **Ograda**

44. PERIEŢI 1. **Perieţi** (1588)
2. Fundata
3. Misleanu
4. Păltinişu
5. Stejaru

45. PLATONEŞTI 1. **Platoneşti** (1888)
2. Lăcusteni

46. REVIGA 1. **Reviga**
2. Crunţi
3. Mircea cel Bătrân
4. Rovine

47. ROŞIORI 1. **Roşiori**

48. SĂLCIOARA 1. **Sălcioara** (1892)
2. Raşi

49. SĂRĂŢENI 1. **Sărăţeni**

50. SĂVENI 1. **Săveni** (1870)
2. Frăţileşti

51. SCÂNTEIA 1. **Scânteia** (1895)
2. Iazu

52. SFÂNTU GHEORGHE 1. **Sfântu Gheorghe** (1898)
2. Butoiu
3. Malu

53. SINEŞTI 1. **Sineşti** (1709)
2. Boteni
3. Cătruneşti
4. Hagieşti (1624)
5. Lilieci
6. Livedea

54. STELNICA 1. **Stelnica** (1467)
2. Maltezi
3. Retezatu*

55. SUDIŢI 1. **Sudiţi**
2. Gura Văii

56. TRAIAN 1. **Traian**

57. VALEA CIORII 1. **Valea Ciorii** (1900)
2. Bucşa
3. Dumitreşti
4. Murgeanca

58. VALEA MĂCRIŞULUI 1. **Valea Măcrişului** (1888)
2. Grindaşi

59. VLĂDENI 1. **Vlădeni** (1467)

---

* Sat depopulat la sf. sec. 20 şi începutul sec. 21, existând din punct de vedere ad-tiv, dar fără locuitori.

IANA, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 5 sate, situată în partea de S a Colinelor Tutovei, la confl. râului Studineț cu Tutova; 4 135 loc. (1 ian. 2011): 2 174 de sex masc. şi 1 961 fem. Lac piscicol (19 ha). Creşterea ovinelor şi bovinelor. Cămin cultural (în satul Iana). Satul Hălăreşti este menționat documentar, prima oară, în 1434, iar Vadurile (numit anterior *Polițeni*) în 1493. Biserică din lemn cu hramul „Sfinții Voievozi" (1814), în satul Hălăreşti.

IANCA 1. Lac clasto-carstic (de crov) cu apă sărată (mineralizare 345 mg/litru) situat în Câmpia Brăilei. Supr.: 3,22 km^2; vol.: 1,6 mil. m^3. Seacă în anii secetoşi.

2. Oraş în jud. Brăila, situat în partea de V a Câmpiei Brăilei, în apropierea lacului omonim, la 35 m alt., la 45 km SV de municipiul Brăila; 11 067 loc. (1 ian. 2011): 5 477 de sex masc. şi 5 590 fem. Supr.: 186 km^2, din care 10,9 km^2 în intravilan; densitatea: 1 015 loc./km^2. Stație de c.f. (inaugurată la 13 sept. 1872). Nod rutier. Expl. de petrol şi gaze naturale. Producție de ambalaje din hârtie şi carton, de zahăr şi de brânzeturi. Morărit şi panificație. Fermă avicolă. Abator de păsări. Centru de vinificație. Siloz pentru cereale. Produse din nuiele de răchită. Pistă de dirt-track. Parc (2,86 ha). **Istoric.** Localitatea apare menționată documentar ca sat, prima oară, în 1834, iar satele componente au atestări documentare diferite: Perişoru (1830), Berleşti (1848), Gara Ianca (1850), Oprişeneşti (1860), Plopu (1895), Târlele Filiu. Declarat oraş la 18 apr. 1989. **Monumente:** bisericile cu hramurile „Sfânta Treime" (1834) şi „Sfântul Ioan Botezătorul" (1885, restaurată în anii 2006-2007).

3. Com. în jud. Olt, alcătuită din 2 sate, situată în partea de S a Câmpiei Romanați, în lunca şi pe terasele de pe stg. Dunării; 3 976 loc. (1 ian. 2011): 1 955 de sex masc. şi 2 021 fem. Morărit şi panificație. Producție de biscuiți şi pişcoturi. Centru viticol. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreț, legume etc. pe baza irigațiilor din cadrul sistemului de irigații Corabia–Grojdibodu–Ianca–Dăbuleni–Ştefan cel Mare. Satul Ianca este atestat documentar la 20 apr. 1560, iar Potelu la 1 sept. 1491. În satul Ianca se află biserica având dublu hram – „Sfântul Ioan Botezătorul" şi „Sfântul Gheorghe" (1842, reparată în 1892-1893 şi în 1959) şi biserica „Sfântul Nicolae" (1848-1858, reparată în 1970), iar în satul Potelu există biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1842-1843, pictată în 1893).

IANCU JIANU, com. în jud. Olt, alcătuită din 3 sate, situată în SE Piem. Oltețului, pe râul Olteț; 4 507 loc. (1 ian. 2011): 2 253 de sex masc. şi 2 254 fem. Expl. de petrol şi gaze naturale. Produse alim. Centru viticol şi pomicol. În satul Dobriceni, atestat documentar la 29 mai 1589, există un muzeu cu colecții de bancnote, costume populare, mobilier vechi, cărți şcolare vechi ş.a., iar în satul Iancu Jianu se află biserica având hramul „Sfânta Parascheva", ctitorie din 1529 a familiei Buzescu, cu fragmente de picturi murale în frescă realizate la începutul sec. 18 de zugravul Statie din Craiova, biserica „Sfântul Dumitru" (1900) şi ruinele caselor familiei Buzescu. Satul Iancu Jianu s-a mai numit *Cepturoaia, Ciuturoaia* şi *Ştirbei*, iar din 1953 poartă denumirea actuală.

IANCULEŞTI, Mănăstirea → Şoimari.

IARA 1. Râu, afl. stg. al Arieşului pe terit. satului Buru (com. Iara, jud. Cluj); 51 km; supr. bazinului: 390 km^2. Izv. de pe pantele de N ale Muntelui Mare (M-ții Apuseni), de la 1 775 m alt., curge pe direcție SV-NE, până în com. Valea Ierii, unde se arcuieşte brusc, schimbându-şi traseul către SE. În aval de com. Iara, formează chei spectaculoase în şisturi cristaline şi diabaze.

2. Depresiune tectono-erozivă, pe cursul inf. al râului Iara, înconjurată de prelungirile estice ale Muntelui Mare (Agriş, 1 476 m, Scărişoara-Belioara, 1 353 m), în V şi Culmea Hăjdatelor (Dealurile Feleacului), în E, formată în zona de contact a cristalinului din Muntele Mare cu argilele roşii paleogene de pe rama de SV a Dealurilor Feleacului. Supr.: c. 75 km^2. Relieful depresionar este reprezentat prin luncile şi terasele Iarei, mărginite de conuri de dejecție. Climă răcoroasă (media termică anuală 6–8°C) cu precipitații moderate (700–800 mm anual).

3. Com. în jud. Cluj, alcătuită din 13 sate, situată în depresiunea şi pe râul cu aceleaşi nume; 4 385 loc. (1 ian. 2011): 2 180 de sex masc. şi 2 205 fem. Expl. de nisip cuarțos (în satul Făgetu Ierii), dolomit (în satul Surduc) şi dacit (Iara). Zăcăminte de mangan (în satul Maşca). Producție de articole de lenjerie de corp şi de băuturi alcoolice şi răcoritoare. Centru de ceramică populară, de prelucr. artistică a lemnului, de cojocărit, de țesături şi cusături populare. Agroturism. În satul Cacova Ierii, atestat documentar în 1426, au fost identificate vestigii din Epoca bronzului (ceramică), iar în satul Buru, menționat documentar în 1470, a fost descoperit un depozit de bronzuri (cazan, ceşti ş.a.). Bisericile din lemn cu acelaşi hram – „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil", în satele Măgura Ierii (1783), Ocolişel (1852) şi Surduc (sec. 18, cu poartă din 1758, declarată monument istoric). În satul Iara, menționat documentar, prima oară, în 1288, se află o biserică din sec. 13 (cu unele refaceri din sec. 18) şi trei conace din sec. 19 („Teleki", „Beldi", „Kemény"), declarate monumente istorice în anul 2004, iar în satul Borzeşti există o biserică de cărămidă cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 18).

IASLOVĂȚ, com. în jud. Suceava, formată dintr-un sat, situată în Pod. Sucevei; 3 886 loc. (1 ian. 2011): 1 918 de sex masc. şi 1 968 fem. Culturi de cartofi, castraveți ş.a. Creşterea bovinelor, porcinelor ş.a. Producție de mobilă; produse lactate şi de panificație. Biserica „Sfântul Nicolae" construită în 1877 pe locul uneia din lemn ce data din sec. 15 şi reconstruită în 1977, cu picturi murale interioare executate de Gavriil şi Mihai Moroşan. Biserica a fost consolidată şi restaurată în anii 2009-2010. Com. **I.** a fost înființată la 10 iul. 2002 prin desprinderea satului Iaslovăț din fosta com. Milişăuți, declarată oraş la 7 apr. 2004.

IAŞI 1. Municipiu în NE României, reşed. jud. cu acelaşi nume, situat în zona de contact a Pod. Central Moldovenesc cu Câmpia Jijiei Inferioare (Câmpia Moldovei), în lunca şi pe terasele râului Bahlui, la 45–95 m alt.; 304 043 loc. (1 ian. 2011): 142 730 de sex masc. şi 161 313 fem. (al patrulea oraş al țării, după Bucureşti, Cluj-Napoca şi Timişoara, ca nr. de locuitori). Supr.: 145 km^2, din care 95,3 km^2 în intravilan; densitatea: 3 190 loc./km^2. Aeroport. Pr. nod de comunicații al țării, din care se desprind cinci linii de c.f. (stația de c.f. a fost inaugurată la 1 iun. 1870) şi şapte şosele modernizate, cu importanță mare în transportul intern şi în cel de tranzit internațional. Important centru industrial al României, cu numeroase întreprinderi în cadrul cărora se produc: energie electrică şi termică (Cen-

tralele electrice şi de termoficare Iaşi I, intrată în funcţiune în 1972 şi Iaşi II, dată în folosinţă în 1986, cu o putere de 200 MW), laminate din oţel, de diferite profile, felurite tipuri de ţevi sudate, maşini-unelte, utilaje şi unelte agricole, tractoare (asamblare), utilaje pentru industriile chimică şi metalurgică, pentru industria lemnului şi pentru construcţii de drumuri, poduri şi locuinţe, produse electronice şi electrocasnice, medicamente (antibiotice, biostimulatori, reactivi, extracte vegetale etc.), mase plastice, fibre sintetice, fire de bumbac, ţesături din bumbac, in şi cânepă, mătase artificială, conf. şi tricotaje, mobilă, articole din piele şi blănuri, produse ceramice (cărămizi, ţigle), prefabricate din beton, produse alim. (preparate din carne şi lapte, ulei vegetal, zahăr, bere, alcool, biscuiţi etc.). Poligrafie. Centrul unei importante zone pomi-viticole (Podgoria Iaşilor). Fermă avicolă. Puternic centru cultural-artistic, turistic, ştiinţific şi de învăţământ, cu vechi tradiţii. Aici a luat naştere, în 1640, „Academia Vasiliană" – prima şcoală superioară cu predare în limbile greacă şi slavonă, întemeiată de Vasile Lupu (domn al Moldovei în perioada 1634–1653) pe lângă mănăstirea Trei Ierarhi, iar în sec. 19 s-au înfiinţat numeroase instituţii culturale: Societatea de Medici şi Naturalişti (18/30 mart. 1833), „Academia Mihăileană" (întemeiată de Gheorghe Asachi şi inaugurată la 16/28 iun. 1835), Conservatorul Filarmonic-Dramatic (înfiinţat de Gheorghe Asachi împreună cu vornicul Ştefan Catargiu şi cu spătarul Vasile Alecsandri, tatăl poetului, şi inaugurat la 15/27 nov. 1836), prima universitate din România (inaugurată la 26 oct./7 nov. 1860 în prezenţa lui Alexandru Ioan Cuza), numită astăzi Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", Teatrul Naţional, inaugurat în 1840 (prima reprezentaţie teatrală în lb. română avusese loc la 27 dec. 1816 din iniţiativa lui Gheorghe Asachi). La 20 febr./4 mart. 1838 a avut loc primul spectacol de operă în lb. română, cu opera „Norma" de Bellini, iar la 26 dec. 1848, primul spectacol de operetă cu lucrarea feeria „Baba Hârca" cu muzica lui Alexandru Flechtenmacher pe un libret de Matei Millo. La 1/13 ian. 1832 au fost înfiinţate Arhivele Statului din Moldova avându-l ca prim director pe Gheorghe Asachi, în sept. 1852 a fost inaugurat primul hipodrom de pe terit.

Iaşi (1). Palatul domnesc la mijlocul sec.19

Iaşi (1). Universitatea „Alexandru Ioan Cuza"

actual la României, cu o pistă de 1 400 m lungime, iar în 1856 a fost inaugurată prima Grădină botanică de pe terit. actual al României, înfiinţată de medicul Anastasie Fătu, în care iniţial s-au plantat 2 500 de specii de plante. Tot în sec. 19 au apărut la **I.** nenumărate reviste şi ziare de mare însemnătate: „Albina românească" (1829) – prima gazetă din Moldova, fundată de Gheorghe Asachi, „Dacia literară" (1840), „Propăşirea" (1844), „România literară" (1855), „Convorbiri literare" (1867), „Contemporanul" (1881), „Viaţa românească" (1906) ş.a. Şi astăzi, oraşul **I.** posedă importante instituţii de învăţământ superior şi aşezăminte culturale: Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi", Universitatea Agronomică „Ion Ionescu de la Brad", Universitatea de Medicină şi Farmacie „Gr. T. Popa", Academia de Muzică „George Enescu", Institutul Teologic Ortodox, Institutul Teologic Romano-Catolic, Universitatea de Informatică. În cadrul acestor universităţi, cu un total de 51 de facultăţi, în anul şcolar 2007–2008, studiau 62 875 studenţi sub îndrumarea a 3 345 cadre didactice. Învăţământul superior particular este reprezentat prin mai multe universităţi, înfiinţate după 1989: „Apollonia", Universitatea Ecologică „Dimitrie Cantemir", Universitatea „Mihail Kogălniceanu", Universitatea „Ştefan cel Mare", Universitatea Fundaţiei Academice „Petre Andrei" ş.a. Totodată, la **I.** mai funcţionează o filială a Academiei Române, Teatrul Naţional „Vasile Alecsandri" (întemeiat ca instituţie în 1840 de către Gheorghe Asachi, dar cu reprezentaţii sporadice în limba română datând din 1816), Teatrul de Operă şi Balet (1956), Filarmonica „Moldova" (concertul inaugural a avut loc la 9 oct. 1942), Teatrul pentru copii şi tineret „Luceafărul" (înfiinţat în 1950), numeroase biblioteci (între care: Biblioteca judeţeană „Gheorghe Asachi", f. 1 oct. 1920, cu peste 500 000 vol.; Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu", f. în 1835 pe baza fondului de carte acumulat din 1640, cu 2 441 860 vol. în anul 2007; Biblioteca Universităţii de Medicină şi Farmacie, f. 1879, cu peste 400 000 vol.; Biblioteca Universităţii Politehnice „Gheorghe Asachi", f. 1937, cu peste un milion de vol. în 2007 ş.a.), edituri de stat şi particulare, cinematografe, un post local de radio-emisie de stat (Radio „Moldova", inaugurat la 2 nov. 1941) şi opt posturi particulare de radio-emisie, şase posturi locale de televiziune (înfiinţate după dec. 1989), o Bursă de Mărfuri şi Valori „Moldova" (deschisă la 19 ian. 1995) etc. În municipiul **I.** sunt peste 20 de muzee şi case memoriale: Complexul Naţional Muzeal „Moldova", adăpostit în Palatul Culturii, cu secţii de istorie a Moldovei, de artă, de etnografie, de ştiinţă şi tehnologie; Muzeul Unirii, înfiinţat în 1938 şi apoi inaugurat în 1959, cu prilejul sărbătoririi centenarului Unirii Moldovei cu Ţara Românească, este adăpostit în palatul în care a locuit Al. Ioan Cuza şi cuprinde piese de mobilier, obiecte de decoraţie interioară, documente şi obiecte care au aparţinut domnitorului Al. Ioan Cuza, lui Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri ş.a. Palatul Muzeului Unirii a fost restaurat în anii 1997-2008, reorganizat ca muzeu şi inaugurat la 24 ian. 2008; Muzeul Etnografic al Moldovei (1943), adăpostit (din 1954) în Palatul Culturii, posedă colecţii de ceramică populară, piese de port popular, ţesături, instalaţii tehnice, obiecte legate de obiceiurile locuitorilor din Moldova etc.; Muzeul de istorie a municipiului Iaşi (1916); Muzeul Politehnic (maşini cu aburi, motoare cu reacţie şi cu ardere internă, machete de centrale termice şi hidraulice, aparate de telegrafie, telefonie şi televiziune etc.); Muzeul chimiei ieşene „Petru Poni" (documente şi obiecte legate de viaţa şi activitatea savantului Petru Poni şi ale

altor cercetători printre care Anastasie Obregia, Radu Cernătescu, Petru Bogdan ş.a.); Muzeul literaturii române (inaugurat la 26 dec. 1972), cu exponate ale unor scriitori, amenajat în casa „Pogor" care a aparţinut Societăţii literare „Junimea"; Muzeul teatrului, situat într-un edificiu care datează din jurul anului 1800; Muzeul tiparului, organizat în casa „Dosoftei" (monument istoric) care, după restaurarea din 1970, cuprinde cărţi rare (*Biblia de la Bucureşti*, 1688, *Psaltirea slavonă*, tipărită de Coresi în 1570 etc.); Muzeul de istorie naturală al Universităţii „Al. Ioan Cuza", cu colecţii de geologie, paleontologie şi zoologie a fost amenajat în casa care a aparţinut lui Costache Rolla şi inaugurat în 1919; Casele memoriale „Ion Creangă" (cunoscută sub numele de „Bojdeuca din Ţicău", în care a locuit marele povestitor în perioada 1872–1889, amenajată ca muzeu în 1918), „Mihai Codreanu", „George Topârceanu", „Otilia Cazimir", „Vasile Pogor", unul dintre fondatorii Junimii (casa în care aveau loc şedinţele Societăţii literare, a fost construită în 1850 şi renovată în 1995–1996), „Mihail Kogălniceanu", „Mihail Sadoveanu" ş.a.; Spitalul „Socola" (1877–1899). Veche grădină publică („Copou", amenajată în perioada 1834–1856) în care există, printre altele, teiul lui Eminescu (sec. 19). În cartierul *Nicolina* din S-SV municipiului **I.** există un complex balneoclimateric de interes local, cu funcţionare permanentă, cu ape minerale (de sondă) sulfuroase (de mare concentraţie), iodurate, clorurate, bromurate, sodice, bicarbonatate, hipotermale, indicate pentru tratarea afecţiunilor reumatismale, a celor posttraumatice (stări după operaţii pe muşchi, articulaţii şi oase, stări după entorse, luxaţii şi fracturi), ginecologice (insuficienţă ovariană, cervicite cronice), dermatologice (eczeme şi urticarii cronice, dermatite seboreice, acnee polimorfe şi rozacee, piodermite cronice etc.) ş.a.

Istoric. Săpăturile arheologice, efectuate în vatra oraşului, au scos la iveală o suprapunere de culturi materiale din Paleolitic, Neolitic (cultura Cucuteni, milen. 4–3 î.Hr.), din perioada dacică (sec. 3–4) şi din cea a feudalismului, atestând o continuă locuire a acestor meleaguri. Aşezarea a fost jefuită şi distrusă în mare parte de invazia mongolă din 1241. Prima menţiune documentară datează din anii 1387–1392, într-un izvor rus editat de M. N. Tihomirov, când localit. apare consemnată cu numele de *Jasskii Torg* (Târgul Iaşilor). Una dintre numeroasele ipoteze referitoare la originea numelui Iaşi este aceea legată de tribul iazigilor (iazygi), în vreme ce alţi cercetători consideră că numele provine de la apelativul „iesciori" sau „iaşi", adică arcari sau arcaşi, care, până în sec. 15, aveau o zonă bine delimitată (cea a străzii Podu Vechi) numită „Arcăria". În 1408, localitatea este menţionată în „Privilegiul comercial" al domnului Alexandru cel Bun, ca punct de vamă pe drumul comercial ce lega Lvovul cu porturile de la Dunărea de Jos, iar în 1415 apare consemnată ca *oraş*. Începând cu anul 1434, domnii Moldovei şi-au stabilit reşed. la Iaşi (Curtea Domnească), fapt ce a determinat dezvoltarea oraşului ca centru meşteşugăresc şi comercial. Datorită poziţiei sale centrale în cadrul Moldovei, oraşul **I.** a deţinut timp de c. 300 de ani (1564–1859) funcţia de capitală a statului feudal Moldova, fiind transferată de la Suceava. De-a lungul secolelor, oraşul a fost de mai multe ori atacat, prădat şi incendiat de turci, tătari, ruşi sau polonezi (1513, 1538, 1577, 1616, 1650, 1686, 1821 etc.), iar de fiecare dată, după refacerea lui, domnii Moldovei l-au înzestrat, îndeosebi, cu lăcaşuri religioase. La 27 mart. 1848 a avut loc la **I.** (la Hotel Peterburg) o mare întrunire (c. 1 000 de persoane aparţinând tuturor păturilor sociale, printre care se număra şi Alexandru Ioan Cuza – viitorul domnitor), care a marcat începutul mişcării revoluţionare din Moldova. Puternic centru al mişcării unioniste, la **I.** au avut loc nenumărate acţiuni pregătitoare care au culminat cu alegerea ca domnitor al Moldovei (5/17 ian. 1859) a lui Alexandru Ioan Cuza. După unirea celor două ţări româneşti, la 24 ian. 1859, şi crearea statului naţional român, oraşul **I.** şi-a pierdut importanţa pe care o avea în calitate de capitală a Moldovei. În a doua jumătate a sec. 19, oraşul **I.** a fost sediul Societăţii literare „Junimea" (înfiinţată în 1863), care a concentrat în jurul ei un mare număr de intelectuali (Titu Maiorescu, P. P. Carp, Vasile Pogor, Theodor G. Rosetti – cel care a dat numele societăţii –, A. D. Xenopol, Mihai Eminescu, Vasile Conta, Ion Creangă, Iacob Negruzzi şi mulţi alţii). În timpul Primului Război Mondial, Guvernul României, condus de I. I. C. Brătianu, a părăsit oraşul Bucureşti (la 20 nov./ 3 dec. 1916) în urma ocupării lui de către trupele Puterilor Centrale, instalându-se la **I.**, unde şi-a desfăşurat activitatea până în nov. 1918, devenind, în acest fel, capitala provizorie a României. Declarat municipiu la 17 febr. 1968. **Monumente:** biserica „Sfântul Nicolae"-Domnesc, ctitorie din 1491–1492 a lui Ştefan cel Mare (cu unele adăugiri din sec. 16), restaurată în perioada 1884–1904 după planurile arhitectului francez Émile André Lecomte du Noüy, este singurul monument păstrat în cadrul complexului Curţii Domneşti (care a fost întemeiată la 8 oct. 1434); aici au fost unşi domnii Moldovei din sec. 16 şi până în 1859; biserica mănăstirii Galata, cu hramul „Înălţarea Domnului", ctitorie din 1576–1578 a domnului Petru Şchiopul, refăcută în anii 1582–1584, cu zid de incintă din 1726–1735 şi turn-clopotniţă datând din 1584 şi completat în 1847 de Mihail Sturdza. Biserica a fost repictată în interior în 1811 de Vasile Dubrovski şi are o catapeteasmă pictată în 1838. Biserica a fost restaurată în 1961–1969. Mănăstirea Galata a fost reînfiinţată în

Iaşi (1). Palatul Culturii

Iaşi (1). Teatrul Naţional „Vasile Alecsandri”

Iaşi (1). Bojdeuca lui Ion Creangă din cartierul Ţicău

Iaşi (1). Casa „Dosoftei”

1991, ca mănăstire de maici, prin grija Înalt Prea-Sfinţitului Mitropolit Daniel; biserica „Sfântul Sava” a fost construită în perioada 1582-1583 cu ajutorul unei donaţii făcută de domnul Petru Şchiopul, pe locul unei biserici care data din 1330; biserica a fost refăcută în 1625 de către „protomaistorul” Gheorghe din Istanbul (cu unele transformări din 1820 şi 1844), din iniţiativa şi pe cheltuiala boierului Enache Caradja. Biserica a fost reparată cu intermitenţe în perioada 1997-2008 şi declarată monument istoric în anul 2004; bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului”-Barnovschi (1627–1634, reparată în 1786, cu picturi murale interioare din 1880) şi „Sfântul Ioan cel Nou”-Nicoriţă (1627–1634, cu unele transformări şi adăugiri din 1814) au fost construite în timpul domniei lui Miron Barnovschi; biserica având hramul „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul” (1626–1635, cu unele transformări din 1854); biserica mănăstirii „Trei Ierarhi”, ctitorie din anii 1635–1639 a domnului Vasile Lupu (sfinţită la 6 mai 1639; reparată în 1742), atribuită meşterului armean Ianache Etisi, reprezintă o sinteză a arhitecturii moldoveneşti şi munteneşti, fiind un monument unic prin bogăţia şi frumuseţea decoraţiei sculptate care îmbracă în întregime faţadele (adevărate broderii în piatră). Înfăţişarea iniţială a bisericii „Trei Ierarhi” a fost parţial alterată de restaurarea efectuată în anii 1882–1890, după planurile arhitectului francez Émile André Lecomte du Noüy, când au fost distruse picturile murale interioare şi s-au demantelat anexele bisericii (turnul-clopotniţă, casa egumenică ş.a.). Unele lucrări de consolidare şi renovare au fost executate în anii 1991–1993. Mănăstirea „Trei Ierarhi” a fost reînfiinţată în 1991, ca mănăstire de călugări, prin grija I. P. S. Mitropolit Daniel. În biserică se află mormintele lui Vasile Lupu, Dimitrie Cantemir şi Alexandru Ioan Cuza. În apropiere de biserica „Trei Ierarhi” se află Catedrala romano-catolică, având hramul „Adormirea Maicii Domnului”, cunoscută şi sub numele de „Biserica franciscanilor”, zidită în anii 1782–1789 pe locul unei biserici din lemn, construită în 1753 (în timpul domniei lui Matei Ghica) şi distrusă de incendiul din 1766. Biserica actuală, construită în stil baroc, păstrează picturi murale interioare executate în 1869 de călugărul franciscan Giuseppe Carta din Palermo, un altar din marmură, realizat în 1870 şi o orgă cu 21 de registre. Biserica a fost reparată în 1803–1804 (după cutremurul din 14 oct. 1802) şi în 1829. În prezent, aici se află sediul Episcopiei catolice Iaşi; Mănăstirea Golia (reînfiinţată în 1991 prin grija Înalt Prea-Sfânţitului Mitropolit Daniel), cu biserica având hramul „Înălţarea Domnului”, este o ctitorie de la începutul sec. 16 a marelui logofăt Ioan Golia şi menţionată documentar, prima oară, în 1564 (o inscripţie pe o cruce din aur). Biserica, supusă unor reparaţii capitale la începutul sec. 17, efectuate din iniţiativa şi pe cheltuiala lui Ieremia Movilă, a fost reziditată în anii 1650–1653 prin grija domnului Vasile Lupu şi terminată definitiv la 24 mai 1660, în timpul domniei lui Ştefăniţă Lupu (1659–1661), fiul lui Vasile Lupu. Biserica este un edificiu monumental (39 m lungime, 13 m lăţime, 30 m înălţime) dominat de 6 turle, având faţadele decorate cu blocuri mari de piatră cioplită. În vremea celei de-a doua domnii a lui Gheorghe Duca (1668–1672) s-au construit zidurile de incintă şi cele patru turnuri circulare de la colţuri. Distrusă de un violent incendiu în 1735 şi apoi de cutremurul din 1738, biserica a fost reparată ulterior, lucrările fiind terminate în 1754. Picturile murale interioare au fost refăcute în 1838. După secularizarea averilor mănăstireşti (1863), mănăstirea Golia a început să decadă, părăginindu-se treptat. Închisă în perioada 1900–1943, mănăstirea a fost supusă unor ample lucrări de restaurare în anii 1943–1947. Biserica mănăstirii Golia este un important monument arhitectonic în care se îmbină tradiţia moldovenească cu unele elemente renascentiste (la construcţia ei a participat şi o echipă de meşteri italieni); biserica mănăstirii Cetăţuia, cu hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel”, este ctitoria din anii 1668–1672 a domnului Gheorghe Duca, fiind înconjurată de un puternic zid de apărare (înalt de 7 m şi gros de 1,4 m), străjuit de turnul porţii, datând din 1670. Mănăstirea Cetăţuia, care mai cuprinde casele domneşti, o casă egumenească ş.a., se află pe înălţimea Cetăţuia din SE oraşului. Ansamblul monahal, care în secolele trecute a fost un puternic focar de cultură, a fost supus unor ample lucrări de renovare în anii 1827–1837 (în această perioadă biserica a fost repictată), 1844, 1910–1912, 1964–1971. Aici se află mormântul domnului Gheorghe Duca şi al fiicei sale, Maria; biserica mănăstirii Frumoasa (de maici), cu dublu hram – „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil” şi „Adormirea Maicii Domnului” (37 m lungime şi 15 m lăţime), a fost construită în perioada 1583–1586 prin grija hatmanului Meletie Balica şi refăcută în anii 1726–1733 (în timpul domniei lui Grigore II Ghica), când i se adaugă tinda, se execută picturile murale, se construiesc casele domneşti, zidul de incintă (înalt de 4 m), turnul-clopotniţă ş.a. (de atunci poartă numele „Frumoasa”). Biserica păstrează picturi murale interioare originare, executate în tempera, şi o catapeteasmă din 1833. Biserica a fost reparată în 1836–

1841 şi 1951–1955 şi declarată monument istoric în anul 2004. În pridvorul bisericii se află mormântul domniţei Ruxandra († 1782), fiica lui Grigore II Ghica. În incinta mănăstirii se află palatul Sturdza, construit în anii 1818–1819 după planul arhitectului Martin Kubelka, ruinele palatului domniţelor (declarat monument istoric în 2004), construit în 1740 şi turnul-clopotniţă (1819–1833, restaurat în 1966–1970); Catedrala mitropolitană cu dublu hram - „Întâmpinarea Domnului" şi „Sfântul Gheorghe" a fost construită în anii 1833–1839 după planurile arhitectului român de origine austriacă Gustaw Freiwald, prin grija Mitropolitului Veniamin Costache. După ce i s-a aşezat acoperişul (în 1839), bolţile bisericii s-au prăbuşit din cauza unei deficienţe de proiectare, rămânând aşa până în 1881, când regele Carol I şi mitropolitul Iosif Naniescu i-au pus pentru a doua oară piatra de temelie, lucrările de construcţie executându-se după planurile arhitectului Alexandru Orăscu. Terminată în 1886, biserica a fost pictată la interior, în 1887, de către Gheorghe Tattarescu. Aici se află racla cu moaştele Sfintei Cuvioase Parascheva, adusă de domnul Vasile Lupu de la biserica „Sfântul Gheorghe" din cartierul Fanar din Istanbul şi depusă iniţial (13 iun. 1641) la biserica „Trei Ierarhi" şi transferată la această biserică la 9 ian. 1889; biserica „Naşterea Maicii Domnului"-Tarpalari (1640–1650, cu unele refaceri din 1827 şi unele transformări din 1881–1890); biserica având hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" (sau Vovidenia, ante 1645); biserica cu hramul „Schimbarea la Faţă"-Albă (fostă „Naşterea Maicii Domnului") construită în 1679 pe locul uneia din 1606 şi restaurată în 1885; biserica „Sfântul Ioan Gură de Aur"-Zlatavst (1683, pictată în 1855 de către Nelu Zugravu; în această biserică se află mormântul lui Barbu Lăutarul); bisericile cu hramurile „Schimbarea la Faţă" a mănăstirii Socola, ctitorie din 1551–1562 a domnului Alexandru Lăpuşneanu şi a soţiei sale Ruxandra, restaurată în anii 1995-2004, „Sfântul Haralambie" (1799–1804, cu picturi murale interioare executate în 1897 de preotul Vasile Damian), „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel"-Bărboi zidită în 1841–1844 din iniţiativa logofătului Dimitrie Sturdza după planul arhitectului Andrei Capidi, pe fundaţia unei vechi biserici ridicată de vornicul Ioan Ursu Bărboi în 1615. La această biserică, consolidată şi restaurată în anii 1980-1988, se află mormintele lui Ioan Sandu Sturdza (primul domn pământean în Moldova) şi al poetului Alecu Russo; biserica „Sfântul Dumitru"-Balş (1691, cu catapeteasmă din 1761, amvon şi picturi murale din 1868; restaurată în anii 1897–1900 de arhitectul Iancu Catargiu); biserica având hramul „Duminica Tuturor Sfinţilor"-Banu, construită în 1705–1706 de Savin Zmucilă Banul, distrusă de un incendiu în 1747, refăcută în 1800; biserica „Sfinţii Teodori" (1750–1761 cu unele refaceri din 1869); biserica cu hramul „Sfinţii Patruzeci de Mucenici" (1760), la care a fost diacon Ion Creangă între 1859 şi 1863; biserica „Sfântul Gheorghe"-Mitropolia Veche (1761–1769, cu unele transformări din 1791 şi restaurată în 1986 de către arhitectul Ştefan Balş, pictată în frescă în anii 1997-1999 şi resfinţită la 22 mai 2000); biserica romano-catolică (1789); biserica „Sfântul Spiridon" (1752–1758, refăcută din temelie în 1804–1805 şi reparată în 1862, 1938, 1976, 1990); bisericile având dublu hram – „Sfântul Apostol Toma" şi „Sfânta Ecaterina" (1807, cu transformări din 1847), „Adormirea Maicii Domnului" şi „Sfântul Antonie cel Mare" construită în 1760 pe locul unei biserici din lemn ridicată în anii 1630–1632 de breasla blănarilor, „Sfântul Andrei" şi „Sfântul Mare Mucenic Mina", zidită în 1794 prin strădania preotului Ioan Buciumaş pe cheltuiala negustorului Neculai, mărită şi restaurată în anii 1989–1996; biserica „Sfinţii Atanasie şi Chiril" (1635–1638); biserica „Buna Vestire" (1818, reparată în 1868 şi 1875); biserica având hramul „Naşterea Maicii Domnului" (1819); biserica armeano-gregoriană cu hramul „Sfânta Născătoare" (zidită în 1395 prin osteneala şi pe cheltuiala hagiului Macarie, restaurată în 1803 şi 2006); biserica având hramul „Cuvioasa Parascheva" (Veche)-Mitocul Maicilor (1819, reparată în 1850); biserica „Sfânta Treime"-Păcurari (1853, rezidită pe locul uneia din 1806); biserica „Adormirea Maicii Domnului" – Lipovenească (1830, distrusă de un incendiu în 1866 şi refăcută în 1872–1888 după planurile arhitectului Ştefan Emilian); biserica „Sfântul Nicolae"–Copou construită în anii 1937–1943, având printre ctitori pe Nicolae Iorga, cu picturi murale interioare executate în 1962–1965 de Vasile Pascu şi icoanele de pe iconostas pictate de Corneliu Baba. În anii 1993–1995 au fost pictate firidele exterioare ale bisericii; biserica romano-catolică „Sfântul Anton de Padova" (1991–1995); Sinagoga Mare (1657-1671), considerată cel mai vechi şi cel mai mare edificiu de cult mozaic din România, declarată monument istoric în anul 2004, restaurată în anii 2008-2010. Arhitectura civilă din municipiul **I.** este reprezentată prin mai multe construcţii importante: casa „Dosoftei" (1677) în care a funcţionat o tiparniţă şi în care este amenajat, astăzi, Muzeul Tiparului; palatul lui Alexandru Ioan Cuza (1806), astăzi Muzeul Unirii; palatul „Cantacuzino–Paşcanu" (sf. sec. 17, cu modificări din sec. 19), astăzi spital; palatul lui Mihai Sturdza, construit în

Iaşi (1). Catedrala mitropolitană „Întâmpinarea Domnului"

Iaşi (1). Biserica „Sfântul Nicolae"-Domnesc

1834–1848 după planurile arhitectului Nicolae Singurov (azi sediul Academiei de Muzică); casa „Beldiman" (1819); palatul „Roset–Roznoveanu" construit în 1832–1834 după planurile lui Gustaw Freiwald (azi sediul Primăriei municipale); casa „Alecsandri" (ante 1810); casa „Balş" (1835–1850); casa „Ghica" (c. 1820); casa „Gane" (c. 1845); casa „Pogor" (1850, reparată în 1901 şi renovată în 1995–1996); clădirea Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" construită în anii 1893–1896 după planurile arhitectului elveţian (stabilit în România) Louis Pierre Blanc; clădirea Teatrului Naţional numit din 1956 Teatrul „Vasile Alecsandri" construită în anii 1894–1896 după planurile arhitectului austriac Ferdinand Fellner în colab. cu Hermann Helmer. Plafonul Teatrului Naţional a fost pictat de Al. Goltz (îngeri, nimfe, alegorii paradisiace). În prezent, clădirea Teatrului Naţional adăposteşte şi Opera Română din Iaşi; Palatul Culturii, edificiu monumental construit pe locul vechilor Curţi Domneşti în anii 1907–1926, în stil neogotic, după planurile arhitectului I. D. Berindei (în prezent adăposteşte un Complex muzeal). Intrarea în palat se face printr-un turn-donjon central cu ceas, alcătuit dintr-un ansamblu de 8 clopote care reproduc din oră în oră Hora Unirii. Palatul are 298 de camere cu o supr. totală de 36 000 m^2. Sala Voievozilor din interiorul palatului a fost pictată de Ştefan Dimitrescu şi elevii săi. Până în 1955 în acest palat a funcţionat Tribunalul regional Iaşi. În aripa de NE a acestui palat se află biblioteca municipală „Gheorghe Asachi"; Clădirea Bibliotecii Centrale Universitare „Mihai Eminescu" construită în anii 1932–1934 după planurile arhitectului Constantin Iotzu; Observatorul astronomic (1913). Numeroase case memoriale: Bojdeuca lui Ion Creangă din cartierul Ţicău, casele scriitorilor Mihail Sadoveanu, George Topârceanu, Vasile Alecsandri (1810, azi Muzeul Teatrului), Mihail Kogălniceanu ş.a., a istoricului A. D. Xenopol, a biologului Emil Racoviţă ş.a. **Statui şi monumente**: Monumentul Unirii executat din marmură albă, format dintr-o piesă centrală reprezentând Patria-Mamă şi patru piese mai mici care întruchipează provinciile Moldova, Transilvania, Basarabia şi Bucovina şi românii de pretutindeni rămaşi în afara frontierelor României. Monumentul a fost realizat

Iaşi (1). Biserica „Întâlţarea Domnului" a mănăstirii Galata

Iaşi (1). Biserica „Sfinţii Trei Ierarhi"

prin strădania prinţesei Olga Sturdza, inaugurat la 29 mai 1927, demolat de comunişti în 1947 şi reconstruit în 1995-1999 de sculptorul Constantin Crengăniş; Grupul statuar „Alexandru Ioan Cuza" din Piaţa Unirii este prima statuie din bronz construită prin subscripţie publică şi are 3,5 m înălţime, aşezată pe un soclu de 3 m înălţime. Piesa centrală înfăţişează pe Alexandru Ioan Cuza înconjurat de cei 4 sfetnici ai săi: Mihail Kogălniceanu, generalul Ioan Em. Florescu, Costache Negri şi Nicolae Kretzulescu; monumentele scriitorilor Vasile Alecsandri (realizat de sculptorul, polon de origine germană Władisław Hegel, 1906), Mihail Kogălniceanu (sculptor Raffaello Romanelli, 1905), Mihai Eminescu (sculptor Ioan Faur Schmidt, 1929), Ion Creangă (sculptor Ion C. Dimitriu-Bârlad, 1932), Costache Negri (sculptor Richard Hette, 1935), Gheorghe Asachi (sculptor Ion Georgescu, 1888), Miron Costin (sculptor Władisław Hegel, 1888), statuia lui Dimitrie Cantemir (sculptor Ion C. Dimitriu-Bârlad, 1934), statuia ecvestră a lui Ştefan cel Mare (operă a sculptorului francez Emmanuel Frémiet, realizată în 1883, după schiţele lui Gheorghe Asachi, dezvelită la 5 iun. în acelaşi an), statuile lui Vasile Lupu (sculptor Mihai Onofrei, 1934), Alexandru Ioan Cuza (sculptor Raffaello Romanelli, dezvelită la 7 mai 1912) ş.a. Statuia domnului Ştefan cel Mare, operă a sculptorului Dan Covătaru (dezvelită la 2 iul. 1995), statuia lui Dosoftei (sculptor Ion Bârlădeanu, 1979), statuia lui Petru Rareş (sculptor L. Dămăceanu, 1971). Obeliscul ridicat în memoria victimelor pogromului din 28–30 iun. 1941 (dezvelit în 1976) etc.

2. Judeţ situat în extremitatea de NE a României, în partea central-estică a Moldovei, în bazinele mijlocii ale râurilor Prut şi Siret, la intersecţia paralelei de 47°15′ latitudine N cu meridianul de 27°30′ longitudine E, la graniţa cu Republica Moldova (în E), între jud. Botoşani (N), Suceava (NV), Neamţ (V şi SV) şi Vaslui (S şi SE). *Supr.*: 5 476 km^2 (2,30% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 821 952 loc. (3,98% din populaţia ţării, locul 1 pe ţară), din care 405 233 loc. de sex masc. (49,3%) şi 416 719 loc. de sex fem. (50,7%). *Populaţia urbană*: 382 237 loc. (46,5%); *rurală*: 439 715 loc. (53,5%). *Densitatea*: 150,1 loc./km^2. *Structura populaţiei pe naţionalităţi* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 91,1% români, 1,5% rromi, 0,4% ruşi-lipoveni, apoi maghiari, germani, turci, tătari, sârbi, evrei, greci ş.a. *Reşed.*: municipiul Iaşi. *Oraşe*: Hârlău, Paşcani (municipiu), Podu Iloaiei, Târgu Frumos. *Comune*: 93. *Sate*: 418 (din care 4 aparţin oraşelor). *Localit. componente ale municipiilor şi oraşelor*: 6.

Relieful, care aparţine în întregime Pod. Moldovei, are un caracter pregnant sculptural, fiind alcătuit din platouri şi dealuri prelungi, uşor înclinate către SE, cu înălţimi ce variază între 200 şi 593 m, din câmpii colinare cu alt. medii de 150 m şi din văi largi cu şesuri aluviale extinse. Partea de NV a jud. **I.** este ocupată în proporţie de 24% de prelungirile de SE ale Pod. Sucevei (parte integrantă a Pod. Moldovei), în cadrul căruia se evidenţiază dealurile Holm, Lespezi, Tudora, Sângeap, Pietrăria ş.a. (ce formează laolaltă o unitate deluroasă mai mare, cunoscută sub numele de Dealu Mare) şi Colinele Ruginoasa–Strunga (cu vârfurile Bobeica 373 m alt., Movileni 334 m, Lampa 324 m, Hândreşti 302 m, Ruginoasa 290 m ş.a.), ambele pe

stg. Siretului şi dealurile Runcu 454 m, Parcului 445 m, Soci 437 m, Tătăruş sau Trestioara 430 m ş.a. pe dr. Siretului. Aici se înregistrează şi cea mai mare alt. a jud. **I.**, respectiv 593 m în Dealul Tudora. Limitele între Pod. Sucevei şi Câmpia Moldovei (respectiv Câmpia Jijiei Inferioare) sunt foarte clare şi sunt marcate printr-un abrupt cuestic de 200–300 m înălţime, pe aliniamentul localit. Deleni–Hârlău–Cotnari–Cucuteni–Târgu Frumos–Strunga. În partea de S şi SE a jud. **I.** se află prelungirile de N ale Pod. Bârlad (parte componentă a Pod. Moldovei), mai precis o subunitate a acestuia, cunoscută sub numele de Pod. Central Moldovenesc, care ocupă 27% din supr. jud. Şi acest podiş domină, spre N, Câmpia Moldovei printr-un abrupt cuestic de 200–300 m. Pod. Central Moldovenesc se prezintă sub forma unei culmi principale cu direcţie E-V, cu înălţimi de 350–400 m, din care se desprind culmi secundare, mai scurte spre N şi mai prelungi către S. Înălţimile cele mai mari din acest sector se întâlnesc în dealurile Tansa (466 m), Cetatea (467 m), Cheia Domniţei (458 m), Crasna (417 m), Movila (417 m), Repedea (416 m) ş.a. Cea mai mare parte a terit. ieşean (49%) este ocupată însă de Câmpia Jijiei Inferioare (subunitate a Câmpiei Moldovei), extinsă în partea central-estică a jud. **I.**, cu alt. medie de 150 m, mărginită la V şi S de abrupturi cuestice, cu diferenţe de nivel de 200–300 m. Câmpia Jijiei Inferioare are aspectul unei câmpii colinare sau al unui platou cu alt. reduse, larg vălurit, fragmentat de văile râurilor, care scot în evidenţă interfluvii domoale, cu înclinări prelungi spre SE, cu versanţi afectaţi de alunecări sau ravenări.

Clima are un pronunţat caracter continental, aparţinând ţinutului climatic al Pod. Moldovei, marcat prin amplitudini termice (lunare şi anuale) mari. Regimul climatic, influenţat în mare măsură de prezenţa maselor de aer ale anticiclonilor atlantic şi siberian, se caracterizează prin veri călduroase şi secetoase şi ierni friguroase, bântuite frecvent de viscole puternice. Continentalismul pronunţat al regimului climatic mai este scos în evidenţă şi de prezenţa secetelor, brumelor târzii de primăvară şi timpurii de toamnă, a averselor de ploaie din timpul verii, însoţite adeseori de căderi de grindină etc. Regimul termic înregistrează valori medii multianuale ce variază între 8°C în reg. deluroase şi 9,6°C în câmpie. Temp. max. absolută (40°C) s-a înregistrat la Iaşi (27 iul. 1909), iar minima absolută (–36,3°C) tot la Iaşi (1 febr. 1937). Precipitaţiile înregistrează cantităţi relativ mici pe întreg arealul jud. **I.**, însumând, în medie, 500 mm anual pe cea mai mare supr. a terit. ieşean şi 600 mm anual în partea de V a acestuia. Vânturile predominante bat dinspre NV, cu o frecvenţă medie anuală de 21,5%, urmate de cele dinspre SE (13,0%) şi N (9,5%). Cu toate că vânturile care bat dinspre N, NE şi E au o frecvenţă mai redusă, ele se manifestă foarte activ, mai ales în anotimpul rece, sub forma Crivăţului ce îşi are originea în anticiclonul euro-asiatic şi care suflă uneori cu viteze ce pot depăşi 40 m/s.

Reţeaua hidrografică ce drenează perimetrul jud. **I.**, cu o densitate medie de 0,5 km/km^2, este formată din bazinul mijlociu al râului Prut, care udă partea de E a jud. **I.**, pe o distanţă de 231 km, formând, totodată, şi graniţa cu Rep. Moldova, din cursul mijlociu al Siretului, care străbate extremitatea de NV a jud. **I.** pe direcţie NNV-SSE, pe o lungime de 76 km, apoi dintr-un sector restrâns al cursului inf. al râului Moldova, care formează pe o mică porţiune limita cu jud. Neamţ. Cursul inf. al Jijiei, cu afl. săi pr. Bahlui, Miletin, Frasin, Bohotin ş.a., este afl. dr. al Prutului cu dimensiunile morfometrice cele mai mari, cu toate că debitele sale sunt reduse (3,90 m^3/s la intrarea în jud. **I.** şi 8,30 m^3/s la vărsare – aportul pr. de ape avându-l aici Bahluiul, cu numeroşii lui afl.). Cursurile superioare ale unor râuri mai mici (Sacovăţ, Stavnic, Rebricea, Dobrovăţ ş.a.) drenează partea de S a jud. **I.** Lacurile naturale sunt puţine şi de mică importanţă, fiind întâlnite în luncile Prutului, Siretului, Jijiei (lacul Rotunda), în schimb abundă cele antropice (iazurile şi heleşteele), construite de-a lungul văilor, constituind adevărate salbe, cu scopuri piscicole, pentru irigaţii, de regularizare a debitelor râurilor şi ca „supape" de atenuare a viiturilor etc. Jud. **I.** are peste 100 de iazuri şi heleştee, cele mai importante fiind Bulbucani, Gropniţa, Mălăeşti, Larga-Jijia (construite pe Jijioara, afl. dr. al Jijiei), Gurguiata, Strâmbu, Canţaş, Ureche, Plopi (pe râul Gurguiata, afl. stg. al Bahluiului), Paharnic (pe Bahlueţ, afl. dr. al Bahluiului), Cucuteni (pe Pârâu Voineşti, afl. dr. al Bahluiului), Ciurbeşti (pe Valea Locii), Aroneanu (pe râul Ciric) ş.a. Dintre lacurile de acumulare, cele mai mari sunt Podu Iloaiei (pe Bahlueţ), cu o supr. de 150 ha şi un vol. de 13,4 mil. m^3 şi Tansa (pe Bahlui), cu o supr. de 352 ha şi un vol. de 13,1 mil. m^3.

Vegetaţia naturală spontană şi-a restrâns aria de răspândire ca urmare a extinderii terenurilor cultivate, fiind reprezentată atât prin elemente ce aparţin silvostepei, răspândite în Câmpia Moldovei pe arii restrânse, cât şi prin păduri de foioase, care ocupă înălţimile Pod. Sucevei şi ale Pod. Central Moldovenesc. Silvostepa se caracterizează printr-o vegetaţie ierboasă xeromezofilă şi xerofilă: păiuş (*Festuca valesiaca*), colilie (*Stipa capillata*), bărboasă (*Botriochloa ischaemum*), firuţa cu bulb (*Poa bulbosa*),

Iaşi (1). Biserica „Înălţarea Domnului" a mănăstirii Golia

firuţa de fâneaţă (*Poa pratensis*), pir (*Agropyrum repens*), precum şi din câteva specii rare, ca stânjenelul (*Iris brândzae*), amăreala (*Polygala sibirica*), o specie xerofilă de măcriş (*Rumex tuberosus*), sânziana (*Asperula moldavica*) ş.a. În componenţa pădurilor de silvostepă, care alternează cu pajiştile secundare, se întâlnesc stejarul (*Quercus robur*), carpenul (*Carpinus betulus*), ulmul (*Ulmus campestris*), frasinul (*Fraxinus excelsior*), teiul (*Tilia tomentosa*) ş.a. Zona pădurilor de foioase din reg. de podiş din V şi S se remarcă prin existenţa unor păduri de amestec, în componenţa cărora intră gorunul (*Quercus petraea*), stejarul (*Quercus robur*), carpenul (*Carpinus betulus*), jugastrul (*Acer campestre*), frasinul (*Fraxinus excelsior*) ş.a. Substratul de arbuşti al acestor păduri este alcătuit din păducel (*Crataegus monogyna*), corn (*Cornus mas*), sânger (*Cornus sanguinea*), alun (*Corylus avellana*), măceş (*Rosa canina*) ş.a. Local, pe dealurile mai înalte (exemplu Humosu), se întâlnesc şi păduri colinare de fag. În luncile râurilor se dezvoltă zăvoaie de plop şi salcie.

Fauna este strâns legată de specificul învelişului vegetal, distingându-se elemente care trăiesc în pădurile de foioase, în zona de silvostepă, în luncile râurilor şi în apele râurilor şi lacurilor. În păduri sunt prezente cele mai multe specii faunistice, printre care se remarcă mistreţul, căpriorul, veverița, lupul, vulpea, ciocănitoarea pestriță (*Dendrocopus minor*), cucul, turturica, porumbelul sălbatic, fazanul (colonizat) ş.a. Fauna de stepă şi silvostepă cuprinde iepurele, popândăul, şoarecele de câmp, cățelul pământului, bizamul (*Ondatra zibethica*), ciocârlia, pitpalacul, graurul, prigoria, pajura de stepă, şopârla, şarpele etc. Se întâlnesc şi unele rarităţi faunistice, ocrotite în rezervaţia „Fânaţele de la Valea lui David": o specie rară de viperă (*Vipera ursinii*), greierele împroşcător (*Dinarchus desipus*) şi fluturele *Erergestis ostrogorichi*. În apropiere de Iaşi, la Cristeşti, a fost colonizat iepurele de vizuină (*Oryctolagus cuniculus*). În luncile râurilor şi în preajma bălţilor şi iazurilor se întâlnesc lişiţa, rața sălbatică, cârsteiul de baltă, barza, stârcul, câinele enot (*Nictereutes procynoides*), acesta din urmă a pătruns în România la mijlocul sec. 20 ş.a. Apele râurilor şi lacurilor sunt bogate în crap, clean, lin, biban, scobar, mreană, somn, caras ş.a.

Iaşi (1). Biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" a mănăstirii Frumoasa

Resursele naturale: roci utile şi mat. de constr. cum sunt calcarele oolitice şi gresiile calcaroase (exploatate la Pietrăria, Ipatele, Costeşti, Păun, Schitu Duca, Şcheia, Hârlău, Bărbăteşti ş.a.), argilele (Ciurea, Vlădiceni, Tansa, Tomeşti, Holboca, Podu Iloaiei, Belceşti, Movileni ş.a.), nisipul cuarţos (Lespezi), balastul (Mirceşti, Lespezi, Mogoşeşti-Siret); izvoare cu ape minerale bicarbonatate, sulfatate, magneziene, calcice, uşor sulfuroase (la Strunga) şi ape sulfuroase, clorurosodice, iodurate, cu proprietăţi radioactive şi caracter artezian (la Nicolina-Iaşi). Ape minerale predominant sulfuroase, cu calităţi terapeutice mai apar în arealele localit. Breazu, Băiceni, Răducăneni, Pârcovaci (lângă Hârlău), Leţcani ş.a. Păduri (97 564 ha, în anul 2008).

Istoric. Săpăturile arheologice efectuate în diferite zone ale jud. **I.** au scos la iveală nenumărate dovezi materiale ce atestă existenţa unor aşezări omeneşti începând din Paleoliticul superior (reprezentativă pentru această epocă fiind aşezarea descoperită în arealul satului Spinoasa din com. Erbiceni) şi care evoluează mult în Neolitic, când ating un înalt nivel de dezvoltare. Importante vestigii neolitice au fost identificate în peste 100 de locuri din perimetrul jud. **I.**, semnificative fiind cele de la Băiceni (pe Dealul Cetăţuia), Hăbăşeşti, Ruginoasa, Cozia, Fedeleşeni, Larga-Jijia, Glăvăneşti şi mai ales cele de la Cucuteni, care au dat numele uneia dintre cele mai strălucite şi mai renumite culturi eneolitice din Europa (milen. 4–3 î.Hr.), răspândită

Iaşi (1). Biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" a mănăstirii Cetăţuia

pe o întinsă supr. a României. Perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului este ilustrată de descoperirile de la Horodiştea, Erbiceni, Iaşi ş.a. Mărturiile arheologice atestă continuitatea vieţii omeneşti pe aceste meleaguri şi în Epocile bronzului (aşezările de la Ulmi, Valea Lupului ş.a.) şi fierului (Cozia), când se dezvoltă o agricultură primitivă şi se practică un păstorit transhumant, iar aşezările umane au tendinţa să ocupe poziţii mai înalte, întărite cu şanţuri de apărare, care le conferă un caracter de cetăţi fortificate, aşa cum sunt cele descoperite la Cotnari, Moşna, Ruginoasa ş.a. Pe Dealul Cătălina de lângă Cotnari au fost descoperite urmele unei cetăţi traco-getice din sec. 5–3 î.Hr., în care se presupune că îşi avea reşed. şeful unui trib traco-get. Continuitatea de locuire a populaţiei geto-dacice, romanizate, este dovedită de vestigiile descoperite la Iaşi (sec. 3–6), Erbiceni (sec. 4–5), Hlincea (sec. 7–9) ş.a. Pe fondul aceleiaşi populaţii geto-dace, romanizate, se formează, în sec. 8–11, cultura de tip Dridu (ca o continuare de cultură cu populaţia din Muntenia), ilustrată în mod convingător de descoperirile de la Spinoasa, Chipereşti, Răducăneni, Şorogari, Băiceni ş.a. Nivelul superior atins de civilizaţia autohtonă este materializat prin tezaurele găsite la Răducăneni (sec. 10) şi Voineşti (sec. 11–13). O dată cu întemeierea statului feudal Moldova (sec. 14), terit. actual al jud. **I.** se populează intens, dezvoltându-se mai multe oraşe şi târguri (Iaşi, Hârlău, Târgu Frumos, Cotnari, Şcheia), iar comerţul şi meşteşugurile capătă o amploare deosebită. În 1716, Dimitrie Cantemir menţionează ţinutul Iaşilor ca unitate ad-tivă situată între ţinuturile Vaslui, Cârligătura, Hârlău şi Roman. Municipiul Iaşi, ca veche şi statornică reşed. a Curţilor Domneşti (începând cu

anul 1434, domnii Moldovei şi-au stabilit reşed. la Iaşi) şi cu funcţie de capitală a statului Moldova timp de c. 300 de ani (1564–1859), a trăit din plin istoria zbuciumată a Moldovei, suferind de nenumărate ori din cauza prădăciunilor şi incendierilor provocate de turci, tătari, poloni sau cazaci (1538, 1577, 1616, 1650, 1686, 1821 etc.). Dar, de fiecare dată, domnii Moldovei l-au refăcut şi l-au înzestrat cu noi construcţii, îndeosebi religioase. Totodată, din Iaşi a pornit, în 1848, semnalul Revoluţiei care a cuprins apoi şi alte zone ale ţării. La 5 ian. 1859, locuitorii jud. **I.** au avut un rol hotărâtor în alegerea ca domnitor al Moldovei a lui Alexandru Ioan Cuza, contribuind, astfel, substanţial, la unirea Moldovei cu Ţara Românească şi crearea, în acest fel, a statului naţional român. Totodată, începând din sec. 17, oraşul Iaşi a fost un centru polarizator şi un însemnat focar de cultură, aici înfiinţându-se prima tipografie din Moldova, prima şcoală superioară (Academia Vasiliană, 1640), prima universitate din ţară (1860), numeroase instituţii de cultură etc. La Iaşi au trăit şi au activat unele dintre cele mai mari şi mai importante personalităţi ale ştiinţei, culturii şi artei româneşti: Grigore Ureche, Varlaam, Dosoftei, Miron Costin, Dimitrie Cantemir, Ion Neculce, Gheorghe Asachi, Mihail Kogălniceanu, Titu Maiorescu, Mihai Eminescu, Ion Creangă şi mulţi alţii. După reforma ad-tiv teritorială din 1925, jud. **I.** avea o supr. de 3 227 km^2 şi cuprindea 6 plăşi (Bahlui, Cârligătura, Codru, Copou, Turia, Prut), 333 de sate şi două oraşe (Iaşi, Târgu Frumos). Această configuraţie s-a păstrat până în 1950, când, potrivit unei noi împărţiri ad-tiv teritoriale a ţării (Legea nr. 5/8 sept. 1950), jud. **I.** a fost transformat în regiunea Iaşi, cu o supr. de 11 100 km^2, cu 7 raioane, 5 oraşe şi câteva sute de sate. Ca urmare a Legii nr. 2/17 febr. 1968 privind organizarea ad-tivă a terit. României au fost desfiinţate regiunile şi raioanele, revenindu-se la forma tradiţională de judeţ. În acest context a fost reînfiinţat jud. **I.**, ce cuprinde în limitele actuale o supr. de 5 476 km^2, 5 oraşe (din care Iaşi şi Paşcani sunt municipii), 93 de comune, 418 sate şi 6 localit. componente ale municipiilor şi oraşelor.

Economia actuală a jud. **I.** se caracterizează prin existenţa unei industrii amplasată cu precădere în municipiul Iaşi, a unei agriculturi eficiente, dezvoltată pe baza mecanizării şi chimizării, şi a unor noi coordonate de dezvoltare a construcţiilor, comerţului, turismului, învăţământului, ştiinţei, culturii şi artei etc. în condiţiile economiei de piaţă. În prezent, activitatea economică este susţinută atât agenţi economici cu capital integral sau majoritar de stat, precum şi de numeroşi agenţi economici cu capital privat.

Industria produce o gamă variată de sortimente: energie electrică (Iaşi şi Paşcani), laminate din oţel, de diferite profile, felurite tipuri de ţevi din oţel sau zincate, maşini-unelte, tractoare, utilaje şi unelte agricole, utilaje pentru industriile chimică şi metalurgică, pentru ind. lemnului şi pentru constr. de drumuri, poduri şi locuinţe, produse electronice, medicamente, biostimulatori, reactivi, mase plastice, fibre sintetice, fire de bumbac, ţesături din bumbac, in şi cânepă, mătase artificială, conf. şi tricotaje, mobilă, articole din piele şi blană, articole din sticlă şi porţelan ş.a. (toate în municipiul Iaşi), material rulant feroviar (Iaşi şi Paşcani), armături grele, utilaje pentru ind. textilă, debitmetre electromagnetice, adaptoare şi regulatoare de temperatură (Paşcani), produse textile (Paşcani, Hârlău), cărămidă, ţiglă, prefabricate din beton (Iaşi, Hârlău, Paşcani, Ciurea, Holboca), ulei vegetal, zahăr, preparate din carne şi lapte, conserve de legume şi fructe, oţet, produse de panificaţie, băuturi, ţigarete, drojdie etc. (Iaşi, Paşcani, Hârlău, Cotnari, Răducăneni, Târgu Frumos ş.a.). Ind. poligrafică (Iaşi).

Agricultura, cu vechi tradiţii, constituie a doua componentă a economiei jud. **I.**, dispunând de condiţii pedo-climatice favorabile, de o bază tehnico-materială bine dezvoltată (3 241 tractoare, din care 3 014 în sectorul privat, 2 639 pluguri pentru tractor, 1 297 semănători mecanice, 420 combine autopropulsate etc., în anul 2007) şi de posibilităţi de folosire a metodelor agrotehnice avansate. La sf. anului 2007, potenţialul productiv al agriculturii ieşene era format din 380 301 ha teren agricol, din care 255 743 ha reveneau supr. arabile, 85 484 ha păşunilor, 22 326 ha fâneţelor naturale, 10 767 ha viilor şi pepinierelor viticole şi 5 981 ha livezilor şi pepinierelor pomicole. În anul 2007, cea mai mare parte a terenurilor arabile (99 382 ha) a fost destinată culturilor de porumb, urmate de plante uleioase (45 207 ha), grâu şi secară (42 194 ha), cartofi (9 908 ha), orz şi orzoaică, ovăz, sfeclă de zahăr, legume, tutun etc. Viticultura, cu îndelungate tradiţii (practicată din sec. 15), este răspândită în zonele de contact dintre podiş şi Câmpia Moldovei (zonele Hârlău, Cotnari, Coasta Iaşilor, Dealul Repedea) şi pe versanţii văilor Bahlui şi Miletin, formând câteva podgorii renumite (Cotnari, Iaşi, Bucium), în care predomină viţa de vie nobilă, cu soiuri variate (Aligoté, Pinot Gris, Grasa de Cotnari, Feteasca, Tămâioasa românească ş.a.). În cadrul acestor podgorii se remarcă centrele viticole Cotnari, Hârlău, Bucium, Rediu, Bohotin, Comarna ş.a. renumite pentru calitatea vinurilor. În anul 2007, producţia totală de struguri a fost de 26 740 tone. Pomicultura, în cadrul căreia predomină merii, prunii, cireşii şi vişinii, formează livezi compacte în arealele localit. Iaşi, Aroneanu, Comarna, Cotnari, Deleni, Strunga, Tansa, Ţibăneşti ş.a. În vara şi toamna anului 2007, producţia totală de fructe a însumat 26 912 tone, din care 11 920 tone mere, 3 492 tone prune, 7 136 tone vişine şi cireşe, 1 760 tone pere ş.a. Zootehnia, practicată atât în păstorit, cât şi în ferme moderne de creştere a animalelor, are la dispoziţie un apreciabil fond natural furajer, precum şi o bază furajeră cultivată şi o importantă rezervă de alimentaţie a vitelor, rezultată din deşeurile industriei alimentare şi din prepararea furajelor concentrate în combinate speciale. La începutul anului 2008, sectorul zootehnic al jud. **I.** cuprindea 105 151 capete bovine, predominant din rasele Brună şi Holstein, 188 715 capete porcine, 319 973 capete ovine, în special din rasele Karakul, Ţigaie şi Ţurcană, 43 976 capete cabaline (locul 2 pe ţară, după jud. Botoşani), 12 293 capete caprine; avicultură (3 540 598 capete păsări); apicultură (23 957 familii de albine). După anul 1990 s-a înregistrat o creştere substanţială a ponderii sectorului privat în zootehnie, ajungând ca acesta să reprezinte peste 99% în anul 2008. Piscicultura se practică în cadrul numeroaselor iazuri create pe terit. jud. **I.**

Căile de comunicaţie. La sf. anului 2007, lungimea totală a reţelei feroviare de pe terit. jud. **I.** însuma 289 km (din care 137 km electrificate), revenind 52,8 km de c.f. la 1 000 km^2 de teritoriu (densitate superioară mediei pe ţară, care este de 45,2 km/1 000 km^2). Prin intermediul nodurilor feroviare Iaşi, Paşcani, Leţcani, Podu Iloaiei se asigură o accentuată dispersie

a transportului feroviar în perimetrul jud. **I.**, cel mai intens trafic înregistrându-se pe tronsoanele Roman–Paşcani–Suceava (al magistralei feroviare Bucureşti–Ploieşti–Buzău–Bacău–Suceava–Vicşani spre Ucraina şi Polonia) şi Scânteia–Iaşi–Ungheni (al magistralei feroviare Bucureşti–Ploieşti–Buzău–Mărăşeşti–Tecuci–Bârlad –Vaslui–Iaşi–Ungheni spre Rep. Moldova şi Rusia). În acelaşi an, reţeaua drumurilor publice se desfăşura pe o lungime de 2 390 km (din care 401 km modernizaţi), cu o densitate de 43,6 km/100 km^2 de teritoriu (superioară mediei pe ţară, 33,9 km/100 km^2). Majoritatea drumurilor publice converg în marele nod rutier al municipiului Iaşi şi, de aici, prin punctul de vamă Ungheni se dispersează către Republica Moldova, Ucraina şi Rusia. Transportul aerian se realizează prin intermediul aeroportului din Iaşi, care asigură legăturile directe atât cu Capitala ţării (municipiul Bucureşti), cu zona de vest a României, prin aeroportul Arad, cât şi cu Rep. Moldova, prin aeroportul din Chişinău.

Învăţământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, procesul educaţional şi de învăţământ din perimetrul jud. **I.** se realiza atât prin intermediul unităţilor de învăţământ de stat, cât şi al celor particulare, în cadrul cărora erau cuprinşi 212 595 preşcolari, elevi şi studenţi. În aceeaşi perioadă, pe terit. jud. **I.** îşi desfăşurau activitatea 64 grădiniţe de copii, cu 28 714 copii şi 1 420 cadre didactice, 230 de şcoli generale (învăţământ primar şi gimnazial), cu 79 427 elevi şi 5 661 cadre didactice, 53 de licee, cu 27 941 elevi şi 2 495 profesori, o şcoală profesională, cu 10 494 elevi şi 374 profesori. Învăţământul superior de stat se realizează prin Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi", Universitatea Agronomică „Ion Ionescu de la Brad", Universitatea de Medicină şi Farmacie „Gr. T. Popa", Academia de Muzică „George Enescu", Institutul Teologic Ortodox, Institutul Teologic Romano-Catolic şi Universitatea de Informatică, în cadrul cărora în anul universitar 2007-2008 funcţionau 51 de facultăţi, cu 62 875 studenţi şi 3 345 profesori. Învăţământul superior particular este reprezentat prin Universitatea „Apolonia", Universitatea Ecologică „Dimitrie Cantemir", Universitatea Fundaţiei Academice „Petre Andrei", Universitatea „Mihail Kogălniceanu", Universitatea „Ştefan cel Mare", cu un total de 14 facultăţi, 7 973 studenţi şi 286 cadre didactice (în anul universitar 2007-2008). Totodată, la Iaşi mai funcţionează o filială a Academiei Române şi 22 de institute de cercetare şi proiectare. Reţeaua aşezămintelor de cultură şi artă cuprinde un Teatru Naţional – „Vasile Alecsandri" (întemeiat ca instituţie în 1840 de către Gheorghe Asachi), un Teatru de Operă şi Balet (1956), Filarmonica „Moldova", al cărui concert inaugural a avut loc la 9 oct. 1942, Teatrul pentru copii şi tineret „Luceafărul" (inaugurat în 1950), 4 cinematografe, 20 de muzee, 20 de case memoriale, 563 biblioteci, cu 8 567 000 vol., 119 cămine culturale, 580 de monumente istorice, 526 de staţiuni arheologice, un post local de radio-emisie de stat, opt posturi particulare de radio-emisie, un post local de televiziune (din 1990), numeroase ansambluri folclorice, tarafuri şi orchestre de muzică populară, fanfare, formaţii corale etc. În anul 2007, activitatea sportivă se desfăşura în cadrul celor 125 de secţii sportive în care erau cuprinşi 3 804 sportivi legitimaţi, 183 antrenori şi 148 arbitri.

Ocrotirea sănătăţii. La sf. anului 2007, jud. **I.** dispunea de o puternică bază materială, compusă din 20 de spitale, cu 6 820 de paturi (un pat de spital la 120 locuitori), trei dispensare, o policlinică, un preventoriu, 378 de farmacii şi puncte farmaceutice ş.a. Din cele 20 de spitale, şapte sunt în municipiul Iaşi: Spitalul „Sfântul Spiridon" (cu secţiile endocrinologie, oncologie-radiologie, gastroenterologie, buco-maxilo-facială), Spitalul „C. I. Parhon" (cu secţie de urologie-dializă), Spitalul de Neuro-chirurgie, Spitalul de Urgenţă, Spitalul de recuperare (cu secţii de boli profesionale,

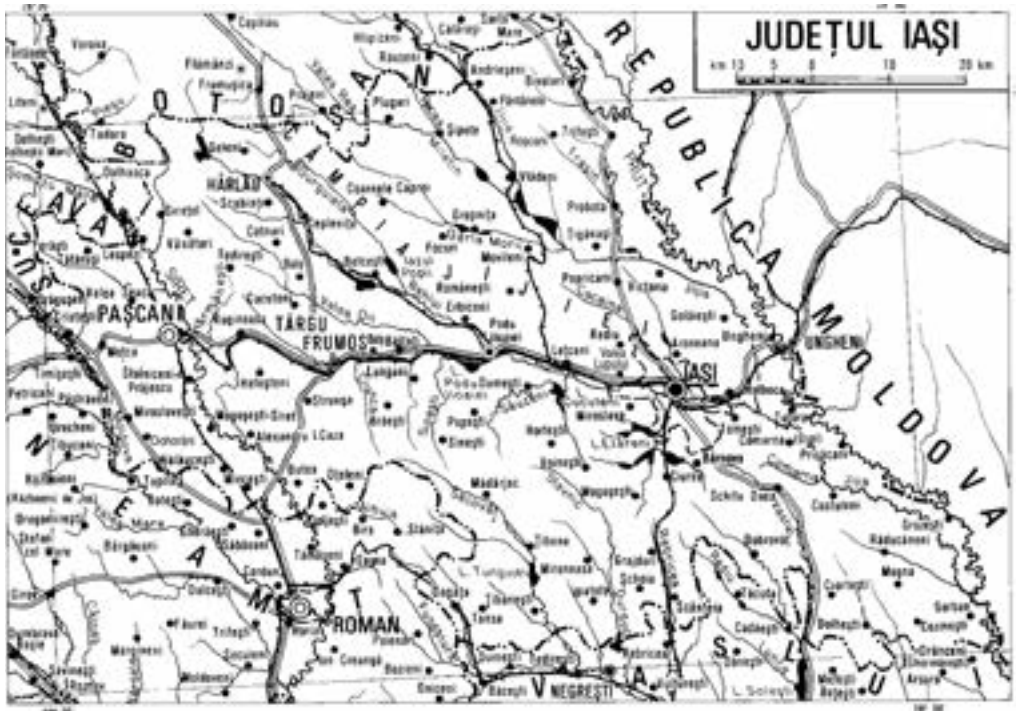

recuperare neuromotorie, chirurgie ortopedică-recuperatorie, reumatologie), Spitalul „Socola" (cu secţie de geriatrie), Spitalul clinic de copii „Sfânta Maria". La sf. anului 2007, asistenţa medicală de pe terit. jud. **I.** era asigurată de 2 831 medici (un medic la 291 locuitori), 547 medici stomatologi (un medic stomatolog la 1 508 locuitori) şi 6 492 cadre medicale cu studii medii.

Turism. Datorită prestigiosului patrimoniu istoric, cultural-artistic, ştiinţific, etnografic, folcloric etc., jud. **I.** se caracterizează, sub aspectul potenţialului turistic, prin predominarea fondului turistic istorico-cultural în raport cu fondul turistic natural. Marea majoritate a obiectivelor turistice de prim rang este concentrată în municipiul Iaşi, capitala de odinioară a Moldovei. Dar fluxul turistic este determinat şi de prezenţa altor obiective din perimetrul jud. **I.**, printre care: bisericile „Sfântul Gheorghe" (ctitorie din 1492 a lui Ştefan cel Mare) şi „Sfântul Dumitru" (ctitorie din 1535 a lui Petru Rareş) din Hârlău, beciurile Caselor Domneşti (1491), biserica ortodoxă cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (ctitorie din 1493 a lui Ştefan cel Mare) şi ruinele bisericii catolice (ctitorie în stil gotic din 1561–1563 a lui Despot Vodă, pe lângă care a funcţionat un Colegiu latin, înfiinţat în 1562 şi condus de Johanes Sommer) din Cotnari, biserica „Sfânta Parascheva" (ctitorie din 1535–1541 a lui Petru Rareş) din Târgu Frumos, palatul lui Alexandru Ioan Cuza de la Ruginoasa, castelul familiei Sturdza (sec. 17, reparat în 1904) din satul Miclăuşeni, com. Butea, casa memorială şi mausoleul lui Vasile Alecsandri din Mircesti, casa memorială „Mihail Sadoveanu" şi casa „Cantacuzino–Paşcanu" (sec. 17) din Paşcani, staţiunea arheologică neolitică de la Cucuteni, centrul de ceramică neagră lustruită de la Schitu Stavnic (com. Voineşti), mănăstirea Dobrovăţ din com. omonimă, cu biserica având hramul „Pogorârea Duhului Sfânt", ctitorie din 27 apr. 1503 a lui Ştefan cel Mare şi terminată după moartea acestuia, respectiv în 1504, rezervaţia paleontologică de pe Dealul Repedea, rezervaţia botanică de la Valea Lungă (com. Holboca) situată la 9 km E de municipiul Iaşi, unde sunt protejate salcâmul galben (*Laburnum anagyroides*), aflat aici la limita occidentală a arealului său de răspândire, şi specia *Caragana frutex*, rezervaţia floristică şi faunistică „Fânaţele de la Valea lui David" de la Leţcani, cu floră şi faună stepice, pădurile Humosu, Uricani, Poieni, Cătălina şi Galata, staţiunile balneoclimaterice Strunga şi Nicolina etc. La sf. anului 2007, activitatea turistică de pe terit. jud. **I.** avea la dispoziţie 54 de unităţi de cazare cu o capacitate totală de 3 209 locuri, din care 17 erau hoteluri, două campinguri, două vile, şase tabere pentru elevi, 11 pensiuni turistice urbane şi nouă pensiuni turistice rurale. Indicativ auto: *IS*.

Localităţile jud. Iaşi

(între paranteze sunt înscrişi anii primei menţiuni documentare)

I. Municipii	*Localit. componente ale municipiilor*
1. IAŞI (1387–1392)	
2. PAŞCANI (1419)	1. Blăgeşti (1519) 2. Boşteni (1428) 3. Gâşteşti 4. Lunca (sec. 17) 5. Sodomeni
II. Oraşe	*Satele care aparţin oraşelor*
1. HÂRLĂU (1384)	1. Pârcovaci (1624)
2. PODU ILOAIEI (1646)	1. Budăi (f. 1900) 2. Cosiţeni (1468) 3. Holm (1772) 4. Scobâlţeni (1627)
3. TÂRGU FRUMOS (1448)	
III. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. ALEXANDRU I. CUZA	1. **Alexandru I. Cuza** (1879) 2. Kogălniceni (1864) 3. Scheia (1606) 4. Volintireşti (1503)
2. ANDRIEŞENI	1. **Andrieşeni** (1429) 2. Buhăeni (1879) 3. Drăgăneşti (1772) 4. Fântânele (1879) 5. Glăvăneşti (1820) 6. Iepureni (1611) 7. Spineni (1772)
3. ARONEANU	1. **Aroneanu** (1594) 2. Dorobanţ (începutul sec. 20) 3. Rediu Aldei (1772) 4. Şorogari (1592)
4. BALŞ	1. **Balş** (sec. 19) 2. Boureni 3. Coasta Măgurii (1879)
5. BĂLŢAŢI	1. **Bălţaţi** (1473) 2. Cotârgaci (1864) 3. Filiaşi (1921) 4. Mădârjeşti (1453) 5. Podişu (1864) 6. Sârca (1439) 7. Valea Oilor (1879)
6. BÂRNOVA	1. **Bârnova** (1665) 2. Cercu (1846) 3. Păun (1575) 4. Pietrăria (1846) 5. Todirel (1772) 6. Vişan (1820)
7. BELCEŞTI	1. **Belceşti** (1420) 2. Liteni (1879) 3. Munteni (1879) 4. Satu Nou (1921)

5. Tansa (1469)
6. Ulmi (1597)

8. BIVOLARI
1. **Bivolari** (1801)
2. Buruieneşti (1579)
3. Soloneț (1864)
4. Tabăra (1772)
5. Traian (1921)

9. BRĂEŞTI
1. **Brăeşti** (1462)
2. Albeşti (1599)
3. Buda (1864)
4. Cristeşti (1466)
5. Rediu (1921)

10. BUTEA
1. **Butea** (1803)
2. Miclăuşeni (1472)

11. CEPLENIȚA
1. **Cepleniţa** (1554)
2. Buhalniţa (1612)
3. Poiana Mărului (1864)
4. Zlodica (1605)

12. CIOHORĂNI
1. **Ciohorăni** (1599)

13. CIORTEŞTI
1. **Ciorteşti** (1523)
2. Coropceni (1639)
3. Deleni (1430)
4. Rotăria (1921)
5. Şerbeşti (1423)

14. CIUREA
1. **Ciurea** (1654)
2. Curături (1772)
3. Dumbrava (1891)
4. Hlincea (1608)
5. Lunca Cetățuii (1846)
6. Picioru Lupului (1820)
7. Slobozia (1864)

15. COARNELE CAPREI
1. **Coarnele Caprei** (1879)
2. Arama (1878)
3. Petroşica (1879)

16. COMARNA
1. **Osoi** (1772)
2. Comarna (1431)
3. Curagău (1884)
4. Stânca (f. după al Doilea Război Mondial)

17. COSTEŞTI
1. **Costeşti** (1425)
2. Giurgeşti (1456)

18. COSTULENI
1. **Costuleni** (1605)
2. Covasna (1454)
3. Cozia (1421)
4. Hiliţa (1586)

19. COTNARI
1. **Cotnari** (1448)
2. Bahluiu (1864)
3. Cârjoaia (1573)
4. Cireşeni (1864)
5. Făgăt (1864)
6. Hodora (1806)
7. Horodiştea (1583)
8. Iosupeni (1803)
9. Lupăria (1864)
10. Valea Racului (1864)
11. Zbereni (1623)

20. COZMEŞTI
1. **Cozmeşti** (1503)
2. Podolenii de Jos (1864)
3. Podolenii de Sus (1439)

21. CRISTEŞTI
1. **Cristeşti** (1427)
2. Homiţa (1624)

22. CUCUTENI
1. **Cucuteni** (1454)
2. Băiceni (1454)
3. Bărbăteşti (1617)
4. Săcăreşti (1580)

23. DAGÂȚA
1. **Dagâţa** (1469)
2. Băluşeşti
3. Boatca (1864)
4. Buzdug (1864)
5. Mănăstirea (1864)
6. Piscu Rusului (1864)
7. Poienile (1864)
8. Tarniţa (1864)
9. Zece Prăjini (1921)

24. DELENI
1. **Deleni** (1430)
2. Feredeni (1480)
3. Leahu-Nacu (1921)
4. Maxut (1700)
5. Poiana (sec. 18)
6. Slobozia (1864)

25. DOBROVĂȚ
1. **Dobrovăţ** (1499)

26. DOLHEŞTI
1. **Dolheşti** (1406)
2. Brădiceşti (1436)
3. Pietriş (1864)

27. DRĂGUŞENI
1. **Drăguşeni** (1432)
2. Frenciugi (1772)

28. DUMEŞTI
1. **Dumeşti** (1619)
2. Banu (1487)
3. Chilişoaia (1456)
4. Hoiseşti (1493)
5. Păuşeşti (1426)

29. ERBICENI
1. **Erbiceni** (1436)
2. Bârleşti (1576)
3. Spinoasa (1633)
4. Sprânceana (1864)
5. Totoeşti (1420)

30. FÂNTÂNELE
1. **Fântânele** (f. 1879)

31. FOCURI
1. **Focuri** (f. în 1879)

32. GOLĂIEŞTI
1. **Golăieşti** (1488)
2. Bran (f. în 1879)
3. Cilibiu (sec. 17)
4. Cotu lui Ivan (1803)

5. Grădinari (1573)
6. Medeleni (1603)
7. Petreşti (1603)
8. Podu Jijiei (1864)

33. GORBAN
1. **Gorban** (1820)
2. Gura Bohotin (1864)
3. Podu Hagiului (1864)
4. Scoposeni (1548)
5. Zberoaia (1634)

34. GRAJDURI
1. **Grajduri** (1423)
2. Cărbunari (1803)
3. Corcodel (1864)
4. Lunca (1864)
5. Pădureni (1820)
6. Poiana cu Cetate (1503)
7. Valea Satului (1864)

35. GROPNIȚA
1. **Gropnița** (1803)
2. Bulbucani (1445)
3. Forăşti (1581)
4. Mălăeşti (1607)
5. Săveni (1921)
6. Sângeri (1701)

36. GROZEŞTI
1. **Grozeşti** (1479)
2. Colțu Cornii (sec. 17)
3. Sălăgeni (1495)

37. HĂLĂUCEŞTI
1. **Hălăuceşti** (1520)
2. Luncaşi (1864)

38. HĂRMĂNEŞTI
1. **Hărmăneştii Vechi** (1551)
2. Boldeşti (1599)
3. Hărmăneştii Noi (1864)

39. HELEŞTENI
1. **Heleşteni** (1686)
2. Hărmăneasa (1706)
3. Movileni (1654)
4. Oboroceni (1632)

40. HOLBOCA
1. **Holboca** (1640)
2. Cristeşti (1803)
3. Dancu (1630)
4. Orzeni (1890)
5. Rusenii Noi (1879)
6. Rusenii Vechi (1772)
7. Valea Lungă (f. în 1879)

41. HORLEŞTI
1. **Horleşti** (1471)
2. Bogdăneşti (1490)
3. Scoposeni (1438)

42. ION NECULCE*
1. **Ion Neculce** (1638)
2. Buznea (1734)

* Până la 7 apr. 2004, com. Ion Neculce s-a numit Târgu Frumos, iar până la 17 febr. 1968, satul Ion Neculce a purtat numele Prigorenii Mici.

3. Dădeşti (1428)
4. Găneşti (1433)
5. Prigoreni (1608)
6. Războieni (f. 1879)

43. IPATELE
1. **Ipatele** (1772)
2. Alexeşti (1495)
3. Bâcu (1448)
4. Cuza Vodă (1596)

44. LESPEZI
1. **Lespezi** (1821)
2. Buda (1864)
3. Bursuc-Deal (1878)
4. Bursuc-Vale (1921)
5. Dumbrava (1921)
6. Heci (1453)

45. LEȚCANI
1. **Leţcani** (1516)
2. Bogonos (1516)
3. Cogeasca (1609)
4. Cucuteni (1642)

46. LUNGANI
1. **Lungani** (1490)
2. Crucea (1879)
3. Goeşti (1491)
4. Zmeu (1890)

47. MĂDÂRJAC
1. **Mădârjac** (1497)
2. Bojila (1772)
3. Frumuşica (1772)

48. MIRCEŞTI
1. **Mirceşti** (1455)
2. Iugani (1520)

49. MIRONEASA
1. **Mironeasa** (1820)
2. Schitu Hadâmbului (1661)
3. Urşiţa (1864)

50. MIROSLAVA
1. **Miroslava** (1579)
2. Balciu (1446)
3. Brătuleni (1456)
4. Ciurbeşti (1503)
5. Corneşti (1613)
6. Dancaş (1820)
7. Găureni (1583)
8. Horpaz (1646)
9. Proselnici (1490)
10. Uricani (1456)
11. Valea Adâncă (1772)
12. Valea Ursului (1864)
13. Voroveşti (1434)

51. MIROSLOVEŞTI
1. **Mirosloveşti** (1420)
2. Miteşti (1483)
3. Soci (1772)
4. Verşeni (1453)

52. MOGOŞEŞTI
1. **Mogoşeşti** (1438)
2. Budeşti (1613)
3. Hadâmbu (1661)
4. Mânjeşti (1518)

53. MOGOŞEŞTI-SIRET
1. **Mogoşeşti-Siret** (1454)
2. Muncelu de Sus (1442)
3. Tudor Vladimirescu (1892)

54. MOŞNA
1. **Moşna** (1803)

55. MOŢCA
1. **Moţca** (1471)
2. Boureni (1471)

56. MOVILENI
1. **Movileni** (1587)
2. Iepureni (1772)
3. Larga-Jijia (1816)
4. Potângeni (1573)

57. OŢELENI
1. **Oţeleni** (1446)
2. Hândreşti (1546)

58. PLUGARI
1. **Plugari** (1828)
2. Borosoaia (1579)
3. Oneşti (1579)

59. POPEŞTI
1. **Popeşti** (1476)
2. Doroşcani (1792)
3. Hărpăşeşti (1456)
4. Obrijeni (1619)
5. Pădureni (1864)
6. Vama (sec. 19)

60. POPRICANI
1. **Popricani** (1476)
2. Cârlig (1816)
3. Cotu Morii (1921)
4. Cuza Vodă (1879)
5. Moimeşti (1472)
6. Rediu Mitropoliei (1772)
7. Ţipileşti (1617)
8. Vânători (1890)
9. Vulturi (1879)

61. PRISĂCANI
1. **Prisăcani** (1803)
2. Măcăreşti (1772)
3. Moreni (1772)

62. PROBOTA
1. **Probota** (1448)
2. Bălteni (1772)
3. Perieni (1473)

63. RĂCHITENI
1. **Răchiteni** (1520)
2. Izvoarele (1890)
3. Ursăreşti (1864)

64. RĂDUCĂNENI
1. **Răducăneni** (începutul sec. 19)
2. Bohotin (1411)
3. Isaiia (1816)
4. Roşu (1864)

65. REDIU
1. **Rediu** (1472)
2. Breazu (f. după 1945)
3. Horleşti (1879)
4. Tăuteşti (1634)

66. ROMÂNEŞTI
1. **Româneşti** (1609)
2. Avântu (1921)
3. Ursoaia (1921)

67. ROŞCANI
1. **Roşcani** (1722)
2. Rădeni (1554)

68. RUGINOASA
1. **Ruginoasa** (1596)
2. Dumbrăviţa (1772)
3. Rediu (1772)
4. Vascani (1449)

69. SCÂNTEIA
1. **Scânteia** (1423)
2. Bodeşti (1864)
3. Boroşeşti (1462)
4. Ciocârleşti (1462)
5. Lunca Rateş (1864)
6. Rediu (1772)
7. Tufeştii de Sus (1772)

70. SCHITU DUCA
1. **Schitu Duca** (1803)
2. Blaga (1864)
3. Dumitreştii Gălăţii (1879)
4. Pocreaca (1772)
5. Poiana (1644)
6. Poieni (1864)
7. Satu Nou (f. în 1921)
8. Slobozia (1772)

71. SCOBINŢI
1. **Scobinţi** (1665)
2. Bădeni (1436)
3. Feteşti (1646)
4. Sticlăria (1864)
5. Zagavia (1632)

72. SINEŞTI
1. **Sineşti** (1458)
2. Bocniţa (1864)
3. Osoi (1864)
4. Storneşti (1458)

73. SIREŢEL
1. **Sireţel** (1436)
2. Berezlogi (1864)
3. Humosu (1921)
4. Satu Nou (1921)
5. Slobozia (1864)

74. STOLNICENI-PRĂJESCU
1. **Stolniceni-Prăjescu** (1644)
2. Brăteşti (1473)
3. Cozmeşti (1503)

75. STRUNGA
1. **Strunga** (1411)
2. Brătuleşti (1456)
3. Criveşti (1545)
4. Cucova (sec. 17)
5. Fărcăşeni (1640)
6. Fedeleşeni (1426)
7. Gura Văii (1921)
8. Hăbăşeşti (1483)

76. ŞCHEIA
1. **Şcheia** (1443)
2. Căueşti (1617)
3. Cioca-Boca (sec. 19)
4. Poiana Şcheii (1864)
5. Satu Nou (1921)

77. ŞIPOTE
1. **Şipote** (1445)
2. Chişcăreni (1625)
3. Hălceni (1614)
4. Iazu Nou (1879)
5. Iazu Vechi (1864)
6. Mitoc (1879)

78. TANSA
1. **Tansa** (1436)
2. Suhuleț (1469)

79. TĂTĂRUŞI
1. **Tătăruşi** (1398)
2. Iorcani (1443)
3. Pietrosu (1827)
4. Uda (1864)
5. Vâlcica (1921)

80. TODIREŞTI
1. **Todireşti** (1456)
2. Băiceni (1454)
3. Stroeşti (1611)

81. TOMEŞTI
1. **Tomeşti** (1469)
2. Chicerea (1597)
3. Goruni (1816)
4. Vlădiceni (1402)

82. TRIFEŞTI
1. **Trifeşti** (1624)
2. Hermeziu (1803)*
3. Vladomira (1864)
4. Zaboloteni (1772)

83. ȚIBANA
1. **Țibana** (1400)
2. Alexeni (1921)
3. Domnița (1864)
4. Gârbeşti (1483)
5. Moara Ciornei (1469)
6. Oproaia (1864)
7. Poiana de Sus (1469)
8. Poiana Mănăstirii (1864)
9. Runcu (1710)
10. Vadu Vejei (1469)

84. ȚIBĂNEŞTI
1. **Țibăneşti** (1399)
2. Glodenii Gândului (1578)
3. Grieşti (1651)
4. Jigoreni (1439)
5. Răsboieni (1864)
6. Recea (1864)
7. Tungujei (1469)
8. Vălenii (1457)

85. ȚIGĂNAŞI
1. **Țigănaşi** (1803)
2. Cârniceni
3. Mihail Kogălniceanu (1502)
4. Stejarii (1592)

86. ȚUȚORA
1. **Țuțora** (1448)
2. Chipereşti (1603)
3. Oprişeni (1772)

87. UNGHENI**
1. **Ungheni** (1429)
2. Bosia (1443)
3. Coada Stâncii (1546)
4. Mânzăteşti (1583)

88. VALEA LUPULUI
1. **Valea Lupului** (1772)

89. VALEA SEACĂ
1. **Valea Seacă** (1453)
2. Conțeşti (1468)
3. Topile (1634)

90. VÂNĂTORI
1. **Vânători** (1864)
2. Criveşti (1633)
3. Gura Bâdiliței (1864)
4. Hârtoape (1470)
5. Vlădnicuț (f. în 1921)

91. VICTORIA
1. **Victoria** (1803)
2. Frăsuleni (1569)
3. Icuşeni (1453)
4. Luceni (1436)
5. Sculeni (1772)
6. Stânca (1921)
7. Şendreni (1803)

92. VLĂDENI
1. **Vlădeni** (1613)
2. Alexandru cel Bun (f. după 1907)
3. Borşa (1772)
4. Broşteni (1598)
5. Iacobeni (1502)
6. Vâlcelele (1601)

93. VOINEŞTI
1. **Voineşti** (1461)
2. Lungani (1772)
3. Schitu Stavnic (1864)
4. Slobozia (1864)
5. Vocoteşti (1448)

* Între 1950 şi 20 mai 1996 s-a numit Lunca Prutului.

** Până la 20 mai 1996, com. Ungheni s-a numit Bosia.

IBAŞFALĂU → Dumbrăveni (1).

IBĂNEŞTI 1. Dealurile ~, unitate deluroasă în extremitatea de NV a Câmpiei Moldovei, la granița cu Ucraina, extinsă pe direcție SV-NE, între râurile Buhai (afl. dr. al Jijiei) la SV şi Podriga (afl. stg. al Başeului) la NE. Alcătuite predominant din marne argiloase, argile, gresii şi nisipuri. Prezintă numeroase fronturi cuestice orientate spre N. Înălțimile variază între 260 şi 339 m. Acoperite cu păduri de foioase (gorun, carpen, stejar).

2. Com. în jud. Botoşani, alcătuită din 2 sate, situată la poalele de SE ale dealurilor cu acelaşi nume; 4 111 loc. (1 ian. 2011): 1 983 de sex masc. şi 2 128 fem. Producție de piese şi accesorii pentru autovehicule, de adezivi pentru faianță şi gresie, de tricotaje, de produse lactate, de ulei comestibil, de nutrețuri concentrate. Morărit. Cojocărie. Creşterea ovine-

lor şi a bovinelor. Pomicultură (meri, peri, pruni, nuci). În satul Ibăneşti se află o biserică din lemn cu hramul „Înălţarea Domnului" (1789) şi o biserică de zid cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1842, renovată în 1860). Monumentul Răscoalei din 1907, dezvelit în anul 2005.

3. Com. în jud. Mureş, alcătuită din 10 sate, situată în zona Dealurilor Mureşului, pe râul Gurghiu; 4 382 loc. (1 ian. 2011): 2 234 de sex masc. şi 2 148 fem. Expl. de andezit. Prelucr. lemnului; produse lactate. Centru de confecţionare a cojoacelor şi şerparelor. Satul Ibăneşti este menţionat documentar, prima oară, în 1453. Biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1779), strămutată în 1939 din satul Comori (com. Gurghiu) în satul Lăpuşna. Biserica „Naşterea Maicii Domnului", sfinţită la 20 sept. 2004, în satul Dulcea. Agroturism. Bogat fond cinegetic.

4. Com. în jud. Vaslui, alcătuită din 3 sate, situată în zona Colinelor Tutovei, la 22 km NV de municipiul Bârlad; 1 560 loc. (1 ian. 2011): 826 de sex masc. şi 734 fem. Producţie de ulei comestibil. Culturi de floarea-soarelui. În arealul satului Mânzaţi, atestat documentar la 24 apr. 1434, paleontologul Gregoriu Ştefănescu (1838–1911) a descoperit (în anul 1890) scheletul unui mamifer uriaş (*Dinotherium gigantissimum*), înrudit cu elefantul, exemplar conservat în întregime. După ce a fost reconstituit, scheletul acestui mamifer a fost expus la Muzeul de ştiinţe naturale „Grigore Antipa" din Bucureşti unde se află şi în prezent. În satul Mânzaţi se află biserica având hramul „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul", datând din 1761, cu modificări din 1910 şi rămasă în ruină după cutremurul din 10 nov. 1940. Com. **I.** a fost înfiinţată la 19 dec. 2003 prin desprinderea satelor Ibăneşti, Mânzaţi şi Puţu Olarului din com. Alexandru Vlahuţă, jud. Vaslui.

IBRAIL → Brăila (2).

I. C. BRĂTIANU 1. → Făurei (1).

2. Com. în jud. Tulcea, formată dintr-un sat, situată pe malul dr. al Dunării, vizavi de municipiul Galaţi, pe ţărmul de NV al lacului Jirlău; 1 229 loc. (1 ian. 2011): 608 de sex masc. şi 621 fem. Loc de trecere cu bacul. Apicultură. Până la 20 mai 1996, satul şi com. I. C. Brătianu s-au numit *23 August*.

I. C. FRIMU → Valea Argovei.

ICLĂNZEL, com. în jud. Mureş, alcătuită din 11 sate, situată în SV Colinelor Mădăraşului, pe cursul inf. al râului Lechinţa; 2 257 loc. (1 ian. 2011): 1 166 de sex masc. şi 1 091 fem. Mori de cereale; produse de panificaţie. În perimetrul satului Căpuşu de Câmpie, atestat documentar în 1318, a fost descoperit un depozit de bronz, datând din sec. 11 î.Hr., alcătuit din obiecte de podoabă şi un vârf de lance. Conacul „Şandor" (sec. 19), azi cămin-spital, în satul Căpuşu de Câmpie. În satul Iclănzel, menţionat documentar în 1501, se află biserica „Sfântul Vasile cel Mare" construită după anul 1980 pe locul unei biserici din lemn din sec. 18 care a fost demontată şi mutată în 1980 în satul Mădărăşeni din com. Iclănzel, atribuindu-i-se atunci hramul „Sfinţii Arhangheli" (anterior avusese hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel"); în satul Iclandu Mare, atestat documentar în 1419, există biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 18). Fond cinegetic.

ICLOD, com. în jud. Cluj, alcătuită din 5 sate, situată în SE Dealurilor Dejului, pe Someşu Mic, la confl. cu Valea Mărului; 4 362 loc. (1 ian. 2011): 2 164 de sex masc. şi 2 198 fem. Staţie de c.f. (în satul Iclod) şi halte de c.f. (în satele Fundătura şi Livada). Expl. de tufuri dacitice. Producţie de mobilă, de produse lactate, de nutreţuri concentrate, de elemente de calorifer şi de obiecte de lenjerie. Muzeu etnografic (în satul Iclod). Fermă de creştere a bovinelor. Pomicultură (meri, pruni, peri). În arealul satului Iclod au fost descoperite urmele unei aşezări şi ale unui cimitir datând din Neolitic, o spadă din bronz din Hallstatt (800–300 î.Hr.) şi vestigii de locuire din sec. 4–6 şi 8–10, iar în perimetrul satului Fundătura a fost scoasă la iveală o cataramă gepidă din argint aurit (sec. 6). În satul Iclod, menţionat documentar, prima oară, în 1332 cu numele *Iklod* şi apoi în anul 1348, se află o biserică ortodoxă, din lemn, cu hramul „Înălţarea Domnului" (1791), restituită cultului greco-catolic în anul 2004, iar în satul Orman, atestat documentar în 1292, există o biserică din sec. 13, cu transformări din sec. 15.

ICOANA, com. în jud. Olt, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Boian, la 150 m alt., pe râul Vedea; 1 844 loc. (1 ian. 2011): 917 de sex masc. şi 927 fem. Expl. de petrol şi gaze naturale. Culturi de cereale, de plante tehnice şi de nutreţ, leguminoase etc. Viticultură. Cămin cultural. Staţiune balneoclimatică sezonieră, de interes local, cu climat de câmpie, excitant-solicitant, şi cu ape minerale (de sondă) clorurate, bromurate, iodurate, sodice, hipertone, termale (37°C) indicate în tratarea afecţiunilor reumatismale. În satul Floru se află biserica ortodoxă cu dublu hram – „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" şi „Sfântul Dumitru" (1814, cu picturi murale interioare din 1836). Satul Ursoaia este atestat documentar la 16 ian. 1655.

ICOŞEŞTI → Icuşeşti.

ICUŞEŞTI, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 7 sate, situată în zona de contact a Dealului Bour cu terasele Siretului, la confl. râului Icuşeşti cu Siretul; 4 656 loc. (1 ian. 2011): 2 369 de sex masc. şi 2 287 fem. Bisericile din lemn cu acelaşi hram – „Sfinţii Voievozi", în satele Bătrâneşti (1809) şi Icuşeşti (sec. 19, reparată în 1933). Satul Icuşeşti, menţionat documentar în 1591, a mai purtat numele *Iucşeşti, Iugşeşti, Icoşeşti*, iar din 1920 are denumirea actuală.

IDECIU DE JOS, com. în jud. Mureş, alcătuită din 3 sate, situată în zona Dealurilor Mureşului, la poalele de V ale Dealului Osoiu, la 396 m alt., pe râul Mureş; 2 194 loc. (1 ian. 2011): 1 128 de sex masc. şi 1 066 fem. Haltă de c.f. (în satul Ideciu de Jos). Expl. de balast. Producţie de mobilă şi de îmbrăcăminte pentru lucru. Culturi de cereale, legume ş.a. Staţiune balneoclimatică sezonieră, de interes local, cu climat de dealuri, sedativ şi cu izv. de ape minerale clorurate, sodice, hipertone, indicate în tratarea unor deficienţe ale aparatului locomotor (devieri ale membrelor inf.), hiperlaxitate şi instabilitate capsulo-ligamentară şi musculo-articulară la copii etc. În satul Ideciu de Jos, menţionat documentar, prima oară, în 1319, se află un castel din sec. 16, în stilul Renaşterii, cu 5 turnuri şi o biserică evanghelică. Bogat fond cinegetic (urşi, mistreţi ş.a.). Cabană de vânătoare (în satul Deleni).

IECEA MARE, com. în jud. Timiş, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Timişului; 2 479 loc. (1 ian. 2011): 1 242 de sex masc. şi 1 237 fem. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ ş.a. Creşterea bovinelor. În satul Iecea Mare, atestat documentar, prima oară, în 1317 şi apoi în 1467, se află o biserică romano-catolică (1770-1780) şi o biserică ortodoxă (1777). În 1719 aici au fost colonizate mai

multe familii de germani. Com. Iecea Mare a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satului Iecea Mare din com. Cărpiniş, jud. Timiş.

IEDERA, com. în jud. Dâmboviţa, alcătuită din 4 sate, situată în partea de E a Subcarpaţilor Ialomiţei, pe râul Cricovu Dulce; 4 042 loc. (1 ian. 2011): 2 013 de sex masc. şi 2 029 fem. Reşed. com. este satul *Iedera de Jos*. Expl. de petrol. Prelucr. lemnului. Culturi de cereale, cartofi, plante tehnice şi de nutreţ ş.a. Creşterea bovinelor, ovinelor, caprinelor. Pomicultură (meri, peri, pruni, caişi). Bisericile cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1864–1865) şi „Sfinţii Voievozi" (1890), în satele Colibaşi şi Iedera de Jos.

IEDU → Livezeni (2).

IENIDJA → Deleni (1).

IEPUREŞTI, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 6 sate, situată în SE Câmpiei Găvanu-Burdea, pe râul Neajlov; 1 853 loc. (1 ian. 2011): 900 de sex masc. şi 953 fem. Produse alim. Morărit. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, legume etc. Fond cinegetic. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **I.** a făcut parte din jud. Ilfov. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1790, refăcută în 1827) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1825), în satele Iepureşti şi Gorneni.

IER 1. Câmpia Ierului, subunitate a Câmpiei Someşului (Câmpia de Vest), în SV acesteia, la SV de râul Crasna, între Câmpia Carei, (la N-NV) şi Câmpia Tăşnadului, la (S-SE), la 100–125 m alt., drenată de râul Ier şi afl. săi. Formată din şesuri aluviale joase acoperite, predominant, cu soluri cernoziomice, propice culturilor agricole (cereale, plante tehnice, legumicultură); în trecut era o câmpie umedă, inundabilă, cu râuri ce aveau un curs lent, sinuos, cu numeroase braţe şi meandre părăsite. Prin ample lucrări de amenajare (canalizarea râului Ier, acumularea de tip polder de la Andrid, numeroase bazine de retenţie etc.), excesul de umiditate a fost în mare parte înlăturat.

2. Râu, afl. dr. al Barcăului pe terit. Ungariei, la 9 km de graniţă; 107 km; supr. bazinului: 1 437 km^2. Izv. din NE câmpiei cu acelaşi nume, de pe terit. com. Craidorolţ (jud. Satu Mare), şi străbate Câmpia Ierului pe direcţie NE-SV, fiind canalizat în aval de com. Sălacea. Cunoscut şi sub numele de *Eriu*.

IERNUT, oraş în jud. Mureş, situat în partea de S a Câmpiei Transilvaniei, la 300 m alt., pe stg. râului Mureş, la confl. cu Şeulia, la 30 km SV de municipiul Târgu Mureş; 9 575 loc. (1 ian. 2011): 4 716 de sex masc. şi 4 859 fem. Supr.: 106,4 km^2, din care 6,7 km^2 în intravilan; densitatea: 1 429 loc./km^2. Staţie de c.f. Nod rutier. Expl. de gaze naturale. Microhidrocentrală (1,4 MW) dată în folosinţă în 1972. Producţie de echipamente electrice de iluminat, de articole de îmbrăcăminte, de elemente din beton pentru construcţii, de textile, băuturi răcoritoare şi de nutreţuri concentrate pentru animale. Ferme de creştere a păsărilor, bovinelor, ovinelor şi porcinelor. Siloz pentru cereale. Sere legumicole (24 ha) şi floricole. Iazuri pentru piscicultură (Iernut şi Cipău) cu o supr. de 109 ha. Staţiune de cercetare şi producţie legumicolă. Muzeu de istorie. Bibliotecă inaugurată la 1 mart. 1953, cu peste 12 000 vol. Pe terit. satului Oarba de Mureş funcţionează (din 1984), în sezonul estival, o tabără naţională de sculptură în aer liber, în cadrul căreia sunt create opere cu subiecte ce amintesc de luptele purtate aici în sept. 1944. **Istoric.** În arealul satului Cipău au fost descoperite (1953–1955) urmele unei aşezări neolitice, aparţinând culturii materiale Criş (milen. 5 î.Hr.), în care s-au găsit fragmente de vase ceramice (ceşti) cu decor de împunsături succesive, un cimitir de înhumaţie datând din prima Epocă a fierului, cu inventar bogat (ceramică modelată cu mâna, brăţări din bronz, piese de harnaşament din bronz şi fier ş.a.), o aşezare răsfirată de bordeie şi o necropolă de incineraţie din sec. 4, aparţinând unui grup de daci liberi, din care s-au recuperat un tezaur de monede romane din bronz, precum şi ceramică modelată la roată (sec. 4). Tot aici a fost identificată o aşezare de bordeie cu cimitir de înhumaţie, datând din sec. 5–6, în care s-au găsit obiecte de ceramică cenuşie lustruită, o cataramă din argint aurit, piepteni, vârfuri de săgeţi din fier ş.a. Pe terit. satului Lechinţa, menţionat documentar în 1269, au fost scoase la iveală urmele unei aşezări omeneşti cu mai multe niveluri de locuire, datând de la sf. Epocii bronzului, din perioada getodacică (fragmente ceramice lucrate la roată sau cu mâna), din timpul stăpânirii romane, din sec. 6 (vârfuri de săgeţi cu trei muchii, o sabie din fier, un cercel ş.a.) şi din sec. 9–10 (ceramică decorată cu linii incizate, simple sau vălurite). În perimetrul oraşului **I.**, în punctul numit „Fundul Bedeelor", a fost identificat un mormânt de incineraţie din sec. 8–7 î.Hr., şi s-au găsit vase ceramice aparţinând culturii materiale Basarabi (sec. 9–6 î.Hr.). Localit. **I.** apare menţionată documentar, prima oară, în 1257, cu numele de *Terra Ranolth*, iar cu numele actual (respectiv *Iernot*) din 1854. În perioada 1461-1700 localitatea a avut statut de târg (*oppidum*), iar între 1867 şi 1918 s-a aflat în cadrul Imperiului Austro-Ungar. În arealul satului Oarba de Mureş, atestat documentar în 1733, între 22 şi 29 sept. 1944, trupele române au purtat lupte grele împotriva armatelor germano-ungare pentru cucerirea Dealului Sângeorgiu (cotele 409, 463 şi 495) – punct-cheie în operaţiunile militare de eliberare a părţii de NV a Transilvaniei. În timpul acestor lupte au murit 11 000 de militari români. Localit. Iernut a fost declarată oraş la 18 apr. 1989, având în subordine ad-tivă 8 sate: Cipău, Deag, Lechinţa, Oarba de Mureş, Porumbac, Racameţ, Sălcud, Sfântu Gheorghe. **Monumente:** castelul „Kornis–Rákóczi–Bethlen", declarat monument istoric, construit în 1545, cu modificări din 1650–1660, în stilul Renaşterii, după planurile arhitectului veneţian Agostino Serena; biserică zidită în anii 1486–1593 (azi biserică reformată); statuia „Lupoaica alăptând pe Romulus şi Remus" *(Lupa capitolina)*; Monumentul eroilor, operă a sculptorului Harsay Mozes, ridicat în memoria celor 11 000 de eroi căzuţi în timpul luptelor din sept. 1944, inaugurat la 9 mai 1950. În satul Cipău, menţionat documentar în 1332, se află o biserică din sec. 15, cu modificări din sec. 18, iar în satul Deag, atestat documentar în 1332, există biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" zidită în 1929 pe locul uneia din lemn ce data din anul 1765 şi o

Iernut. Castelul „Kornis–Rákóczi–Bethlen"

biserică din lemn cu hramul „Buna Vestire” (sec. 18).

IEŞELNIȚA, denumirea, până la 20 mai 1996, a satului şi com. *Eşelniţa.*

IEUD, com. în jud. Maramureş, formată dintr-un sat, situată în Depr. Maramureş, la poalele de N ale M-ților Țibleş, pe râul Ieud; 4 175 loc. (1 ian. 2011): 2 211 de sex masc. şi 1 964 fem. Ateliere tradiționale pentru diverse meşteşuguri (pivă, forjă, tâmplărie, țesătorie, distilerie de alcool). Muzeu sătesc. Agroturism. Prima mențiune documentară a localității datează din 1365. Aici se află două biserici din lemn, ambele cu hramul „Naşterea Maicii Domnului”: Biserica din Deal, datând din 1364 (cea mai veche din Maramureş), a fost reconstruită în sec. 17 şi pictată în sec. 18 şi restaurată în 1997. Picturile au fost executate direct pe lemn de meşterul Alexandru Ponehalschi din Berbeşti şi restaurate în 2007–2008. În 1999, biserica a fost declarată monument UNESCO. Colecție de icoane pe sticlă şi lemn. În podul bisericii a fost descoperit, în 1990, *Zbornicul de la Ieud* (*Codicele de la Ieud*), cea mai veche scriere (de mână) în limba română (1391), exemplar unic în țară, cunoscut şi sub numele de *Manuscrisul de la Ieud*, aflat în prezent la Biblioteca Academiei Române cu nr. 5032. Biserica din Vale (1699–1712), cu acoperiş cu poală dublă, supranumită „Catedrala de lemn”, cu picturi interioare executate pe pânză şi lipite pe pereții de lemn, posedă o bogată colecție de icoane pe sticlă; clopotniță din lemn şi troiță realizată în 1935 de Traian Bilțiu-Dăncuş. Declarată monument istoric.

Ieud. Biserica „Naşterea Maicii Domnului” (din Deal)

IEZER, masiv muntos în SE M-ților Făgăraş, între Dâmbovița (la E) şi Râu Doamnei (la V), alcătuit din şisturi cristaline (micaşişturi, cuarțite, gnaisuri oculare, şisturi amfibolice). Este format dintr-o culme pr. înaltă, cu direcție NE-SV, dominată de mai multe vârfuri (Păpuşa 2 391 m, Bătrâna 2 341 m, Iezeru Mare 2 462 m), din care coboară spre SE culmi prelungi şi domoale, separate de văile râurilor Argeşel, Râu Târgului, Bratia şi Râuşor. În N se leagă de M-ții Făgăraş printr-o culme joasă şi îngustă numită Mezea–Otic. Cuprinde o întinsă zonă alpină, cu supr. de eroziune, relief glaciar şi periglaciar. Alt. max.: 2 473 m (vf. Roşu). Acoperit cu păduri de foioase până la 1 200 m alt., de molid între 1 200 şi 1 800 m şi cu păşuni alpine la peste 1 800 m alt. Cunoscut şi sub numele de *Iezer-Păpuşa*. Rezervație naturală complexă (300 ha) în cadrul căreia se dezvoltă bujorul de munte sau smirdarul (*Rhododendron kotschyi*), plantă ocrotită, zâmbrul (*Pinus cembra*), relict glaciar, gențiana (*Gentiana kochiana*), argințica (*Dryas octopetala*, element oligoterm arcto-alpin), garofița alpină (*Dianthus glacialis sp. gelidus*), piciorul cocoşului (*Ranunculus montanus*), cimbrişor de munte (*Thymus alpestris*) etc. Obiectiv turistic.

IEZERU, Schitul ~ → Băile Olăneşti.

IEZERUL IGHIEL → Ighiu (1).

IEZERUL MOSTIŞTEI → Mostiştea (3).

IEZERUL ŞUREANU → Şureanu (3).

IEZERU MARE 1. Vârf în masivul Iezer, alcătuit din şisturi cristaline. Alt.: 2 462 m. Acoperit cu pajişti alpine. Accesibil dinspre Câmpulung pe valea Râului Târgului.

2. Lac glaciar în M-ții Cindrel, la poalele vf. Cindrel (2 244 m), la 1 920 m alt. Suprr.: 3,4 ha; ad. max.: 13,30 m. Din el izv. Râul Mare, socotit izv. pr. al Cibinului, care se uneşte cu Râul Mic în amonte de com. Gura Râului, formând un curs unic cu numele *Cibin*.

I. G. DUCA 1. → Cristuru Secuiesc.
2. → Pecineaga.
3. → Târgu Bujor.

Masivul Iezer (vf. Roşu)

IGHIU 1. Lac de baraj natural, cantonat într-o depresiune carstică, situat în partea central-sudică a M-ților Trascău (jud. Alba), la obârşia pârâului Ighiu (afl. stg. al Ampoiului), la 940 m alt., în arealul satului *Ighiel*. Suprr.: 5,26 ha; vol.: 0,22 mil. m^3; ad. max.: 9 m. Cunoscut şi sub numele de *Iezerul Ighiel*.

2. Com. în jud. Alba, alcătuită din 5 sate, situată în depresiunea omonimă, la poalele de SE ale M-ților Trascău, la confl. râului Ighiu cu Bucerdea; 6 584 loc. (1 ian. 2011): 3 321 de sex masc. şi 3 263 fem. Nod rutier. Expl. de calcar. Fabrici de cărămidă, de prelucr. a lemnului (cherestea, scaune, panouri) şi a cărnii; abator; produse de panificație. Morărit. Țesături şi cusături populare. Muzeu etnografic (în satul Bucerdea Vinoasă). Centru viticol şi de vinificație (satele Țelna şi Şard). Crama Țelna (150 m lungime şi 6 m lățime). Rezervație complexă (500 ha),

Ighiu (1). Lacul de baraj natural

situată în perimetrul satului *Ighiel*, care cuprinde lacul de baraj natural Ighiu şi zona înconjurătoare. Relieful rezervaţiei Ighiel este accidentat şi include o parte a brâului de calcare ce înconjură M-ţii Trascăului. Vegetaţia este reprezentată prin specii arborescente (fag, pin, molid, brad, larice ş.a.), prin arbuşti (păducel, anin, salba râioasă ş.a.), prin exemplare de floare-de-colţi (*Leontopodium alpinum*). Lacul de baraj natural Ighiu, din cadrul rezervaţiei, cunoscut şi sub numele de *Iezerul Ighiel*, adăposteşte alge verzi şi albastre şi o bogată faună de interes ştiinţific. Pe terit. satului Ighiel au fost descoperite două topoare din bronz, datând din Epoca bronzului; în arealul satului Ighiu, menţionat documentar, prima oară, în 1206, au fost identificate urmele unei aşezări romane (*Villa rustica*), ale unui castru roman de pământ (41 x 50 m) şi ale unei necropole romane, datând din sec. 2–3, în care s-au găsit ţigle, cărămizi, capiteluri, trepied de bronz, ceramică ş.a., iar în satul Ţelna, atestat documentar în 1648, au fost scoase la lumină urmele unei aşezări din Epoca bronzului, aparţinând culturii materiale Coţofeni (2500–1800 î.Hr.). În satul Bucerdea Vinoasă, menţionată documentar în 1238, au fost descoperite vestigiile unei aşezări din Epoca mijlocie a bronzului, aparţinând culturii materiale Wietenberg (sec. 16–13 î.Hr.), în care s-au găsit vase ceramice, un vârf de lance din bronz ş.a., precum şi urmele unei aşezări rurale din Epoca romană, din care s-au recuperat cărămizi cu ştampila *legiunii a XIII-a Gemina,* ceramică, sculpturi, o inscripţie votivă ş.a., iar în arealul satului Şard, atestat documentar în 1238, a fost identificată o necropolă romană din sec. 2–3. Biserică din lemn cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (în satul Ighiel), construită în 1750 şi pictată în 1783 de Gavriil Zugravul; biserici cu zid de incintă, în satele Ighiu (sec. 15) şi Şard (sec. 15–18), în prezent aparţinând cultului reformat-calvin; biserica ortodoxă „Cuvioasa Parascheva" (1724), în satul Ighiu; ruinele bisericii „Sfântul Nicolae" (sec. 17), în satul Bucerdea Vinoasă; conacul „Teleki" (sec. 18), în satul Ţelna, azi pensiune; castelul „Eszterhazy" (sec. 16), în satul Şard; hanul „Sfântul Gheorghe", în satul Ighiu.

IGNEŞTI, com. în jud. Arad, alcătuită din 4 sate, situată în N-NE Depr. Zarand, în zona Dealurilor Codru-Moma, pe cursul superior al râului Teuz; 717 loc. (1 ian. 2011): 368 de sex masc. şi 349 fem. Culturi de cereale. Expl. şi prelucr. lemnului. În satul Igneşti, menţionat documentar, prima oară, în 1553 se află biserica „Înălţarea Domnului" zidită în 1986-1992 pe locul uneia din lemn ce data din anul 1904.

IGNIŞ → Gutâi (1).

IKLOD → Iclod.

I. L. CARAGIALE, com. în jud. Dâmbovița, alcătuită din 3 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Cricovului cu Subcarpaţii Ialomiţei, pe râul Cricovu Dulce; 7 161 loc. (1 ian. 2011): 3 496 de sex masc. şi 3 655 fem. Staţii de c.f. (în satele I. L. Caragiale şi Mija). Nod rutier. Prelucr. lemnului (mobilă). Morărit. Furaje pentru animale. Pomicultură (pruni, meri, nuci, cireşi, piersici). Culturi de cereale, cartofi, legume. Creşterea bovinelor, ovinelor, porcinelor. Bibliotecă (f. 1940) cu 9 200 vol. Reşed. com. este satul *Ghirdoveni* (înfiinţat în anul 1700). Până la 7 febr. 1952, satul şi com. I. L. Caragiale s-au numit *Vornicu Mărgineanu,* iar între 7 febr. 1952 şi 17 febr 1968, *Caragiale*. În satul Haimanalele (sat desfiinţat şi unificat cu satul I. L. Caragiale), menţionat documentar în perioada 1482–1485 cu numele *Mărgineni*, s-a născut dramaturgul Ion Luca Caragiale (1852–1912); aici se află casa memorială „I. L. Caragiale", cu documente, fotografii, obiecte etc. şi biserica „Sfântul Dumitru Izvorâtorul de Mir" (1680). În satul I. L. Caragiale a existat, până în 1840, mănăstirea Mărgineni, ctitorie din sec. 15 a vornicului Drăghici Mărgineanu, întărită cu ziduri de apărare în 1646 de postelnicul Constantin Cantacuzino şi de stolnicul Constantin Cantacuzino în 1681. Mănăstirea a adăpostit vasta bibliotecă a stolnicului Constantin Cantacuzino. În 1840, această mănăstire a fost transformată în penitenciar, într-una dintre chilii a fost închis timp de 3 ani Nicolae Bălcescu în urma descoperirii mişcării din 1840. În prezent, penitenciarul Mărgineni (care din 1949 are un pavilion special de detenţie), cu o capacitate de peste 1 100 de locuri, reprezintă locul de detenţie de maximă siguranţă a persoanelor lipsite de libertate.

ILEANA, com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 9 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe râul Vânăta; 3 218 loc. (1 ian. 2011): 1 628 de sex masc. şi 1 590 fem. Nod rutier. Expl. de petrol şi gaze naturale. Culturi de cereale. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981, com. **I.** a făcut parte din jud. Ilfov, iar între 23 ian. 1981 şi 29 mart. 1982 din jud. Ialomiţa. În satul Ileana se află o biserică din anul 1826, iar în satul Arţari există o biserică din 1875.

ILEANDA, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 13 sate, situată în partea de V a Dealurilor Ciceului, pe dr. Someşului; 2 325 loc. (1 ian. 2011): 1 136 de sex masc. şi 1 189 fem. Staţie de c.f. (în satul Ileanda) şi halte de c.f. (în satele Bizuşa-Băi şi Răstoci). Expl. de gresii şi conglomerate. Confecţionarea cazanelor pentru ţuică. Morărit şi panificaţie. Culturi de cânepă. Pomicultură. Creşterea ovinelor, bovinelor, bubalinelor şi porcinelor. Centru de confecţionare a obiectelor din împletituri de răchită şi paie. Staţiune balneoclimaterică în satul Bizuşa-Băi (→). Satul Ileanda este menţionat documentar, prima oară, în 1390. Bisericile din lemn cu hramurile „Adormirea Maicii Domnului" (1441, restaurată în sec. 17, cu picturi interioare din 1796), declarată monument istoric,„Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1580), „Sfântul Nicolae" (1780) şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1827–1836, declarată monument istoric), în satele Ileanda, Negreni, Podişu şi Răstoci. În satul Ileanda mai există o biserică ridicată în 1970 pe locul uneia din 1730, o biserică reformată (1890) şi o biserică romano-catolică (1918).

ILFOV 1. Râu, afl. stg. al Dâmboviţei pe terit. satului Zurbaua, com. Dragomireşti-Vale, jud. Ilfov; 69 km. Izv. din Câmpia Vlăsiei. Se pare că în secolele trecute, malurile râului erau acoperite cu zăvoaie de arini (denumite *Elhov,* în slavă) de la care, probabil, derivă numele Ilfov. Cunoscut şi sub numele de *Bălcătaciu*.

2. Judeţ situat în partea de S-SE a României, în zona central-estică a Câmpiei Române, în bazinele inf. ale râurilor Argeş, Dâmboviţa, Colentina ş.a., în hinterlandul municipiului Bucureşti, la intersecţia meridianului de 26° longitudine E cu paralela de 44°30′ latitudine N, între jud. Prahova (N), Ialomiţa (E-NE), Călăraşi (E-SE), Giurgiu (S-SV) şi Dâmboviţa (V-NV). *Supr.*: 1 583 km² (0,67% din supr. ţării). *Populaţia* (1 ian. 2011): 329 998 loc. (1,54% din populaţia ţării), din care 160 585 loc. de sex masc. (48,7%) şi 169 413 loc. de sex fem. (51,3%). *Populaţia urbană*: 142 460 loc. (43,2%);

rurală: 187 538 loc. (56,8%). *Densitatea*: 208,5 loc./km^2. *Structura populației pe naționalități* (la recensământul din 20-31 oct. 2011): 88% români, 4% rromi, apoi chinezi, evrei, maghiari, germani, turci, ucraineni, ruşi-lipoveni, sârbi, macedoneni, bulgari, poloni, greci, armeni ş.a. *Reşed.* municipiul Bucureşti. *Oraşe*: Bragadiru, Buftea, Chitila, Măgurele, Otopeni, Pantelimon, Popeşti-Leordeni, Voluntari. *Comune*: 32. *Sate*: 89; localit. componente ale oraşelor: 7.

Relieful, în exclusivitate de câmpie, aparține (integral sau parțial) subunităților Câmpiei Vlăsiei (porțiuni din câmpiile Snagovului, Moviliței, Călnăului ş.a., precum şi Câmpia Bucureştiului în întregime), în cadrul căreia se evidențiază interfluviile (câmpurile) largi (48 km), cu orientare şi înclinare de la NV către SE, presărate cu crovuri, movile, văiugi, lacuri ş.a. Câmpia Vlăsiei, cu alt. cuprinse între 50 şi 120 m, se încadrează în categoria câmpiilor tabulare, cu interfluvii largi şi netede, în care o mare răspândire o au depozitele de loess (cu grosimi ce variază între 2 şi 12 m), afectate intens de procese de tasare. Datorită extensiunii şi caracteristicilor morfologice pe care le are lunca Argeş–Sabar în partea de S-SV a jud. **I.** ea se individualizează ca unitate aparte de relief. Lunca Argeş–Sabar, extinsă pe 5–8 km lățime, la 60–80 m alt., considerată de unii geografi ca o continuare spre SE a Câmpiei de divagare Titu, este acoperită cu depozite aluvionare recente (Holocen), cu un grad ridicat de permeabilitate. Prezența unor bogate pânze freatice la mică adâncime, a unor soluri fertile şi a unei mari piețe de desfacere a produselor (în municipiul București) au favorizat dezvoltarea unei intense activități legumicole în această zonă.

Clima temperat-continentală, cu nuanțe excesive, cu veri călduroase şi secetoase şi ierni friguroase, dominate de prezența frecventă a maselor de aer rece continental din E sau arctic din N şi de vânturi puternice care viscolesc zăpada. Valorile medii multianuale ale temp. aerului înregistrează o uşoară creştere de la N (10,5°C) la S (11°C). Temp. max. absolută (40°C) a fost înregistrată la Bucureşti (42,4°C, 5 iul. 2000), iar temp. minimă absolută (–35°C), la Snagov (25 ian. 1942). Amplitudinea rezultată din cumularea valorilor extreme (77,4°C), cât şi aceea a mediilor lunare ale temp. aerului (c. 25°C) reflectă caracterul continentalismului accentuat al climatului jud. **I.** Cantitatea medie multianuală a precipitațiilor oscilează în jurul valorii de 500 mm (la Brăneşti şi Vidra). Regimul eolian se caracterizează prin predominarea vânturilor dinspre NE (21,6%) şi E (19,7%) care bat cu viteze medii anuale de 2–2,5 m/s, cu maxime pe timpul iernii ce pot depăşi 125 km/oră.

Rețeaua hidrografică, cu o densitate de 0,2–0,3 km/km^2, se caracterizează prin prezența câtorva râuri mari, care tranzitează sau care formează, pe distanțe mici, limita jud. **I.** cu județele din jur (râurile Ialomița, Argeş, Dâmbovița, Colentina, Sabar), precum şi a unor râuri mai mici, care îşi au obârşia pe terit. jud. Ilfov (Pasărea, Mostiştea, Călnău, Ciocovaliştea, Slotea sau Cocioc, Ilfov, Vlăsia ş.a.). Multe dintre râurile mici au un curs semipermanent, secând în timpul verilor secetoase. Lacurile naturale (predominant din categoria limanelor fluviatile) şi antropice sunt concentrate, cu precădere, în partea de N, de V şi de E a jud. **I.** Cele mai importante lacuri sunt: Snagov (575 ha), Căldărușani (224 ha), Buftea (307 ha), Buciumeni (60 ha), Mogoşoaia (92 ha), Chitila (75 ha), Pantelimon II (313 ha), Cernica (360 ha), Ciolpani sau Scroviştea ş.a.

Vegetația naturală, înlocuită în mare parte de culturile agricole, aparține stepei şi silvostepei. Pajiştile, extinse pe supr. restrânse, sunt puternic degradate (din cauza păşunatului intens), fiind alcătuite din părușca de stepă (*Festuca valesiaca*), troscot (*Polygonum aviculare*), firuța cu bulb (*Poa bulbosa*), pir gros (*Cynodon dactylon*), obsiga (*Bromus tectorum*), pătlagina (*Plantaga major*), trifoi (*Trifolium repens*) ş.a. Vegetația forestieră, mult mai bine reprezentată, cuprinde mai multe pâlcuri de păduri de foioase (Snagov, Corbeanca, Sineşti, Pasărea, Brăneşti, Cernica ş.a.), care sunt resturi ale vestitului *Codru al Vlăsiei*. Pădurile de foioase sunt constituite din stejar (*Quercus robur*), cer (*Quercus cerris*), ulm (*Ulmus carpinifolia*), carpen (*Carpinus betulus*), arțar tătăresc (*Acer tataricum*), salcâm (*Robinia pseudacacia*) ş.a. Subarboretul acestor păduri este format din corn (*Cornus mas*), porumbar (*Prunus spinosa*), lemn câinesc (*Lygustrum arvense*), păducel (*Crataegus monogyna*), măceş (*Rosa canina*) ş.a., iar covorul floral este alcătuit din ghiocei, viorele, toporaşi, brebenei, lăcrimioare etc. În luncile marilor râuri se dezvoltă păduri de esențe moi (plop, salcie), în preajma lacurilor se întâlnesc formațiuni stuficole, iar pe unele lacuri o bogată vegetație acvatică plutitoare (în special nuferi) şi submersă (brădiş).

Fauna, reprezentată prin elemente specifice Câmpiei Române, cuprinde o mare varietate de specii de mamifere, păsări, reptile, insecte etc. adaptate la viața de pădure, de câmp sau din preajma apelor. În păduri se întâlnesc mistreți, căpriori, veverițe, vulpi, fazani (colonizați), gaițe, ciocănitori, pițigoi, cinteze, cuci, mierle etc., şerpi, şopârle ş.a. Fauna de câmp este dominată de rozătoare (popândăi, hârciogi, şoareci şi şobolani de câmp, cârtițe, iepuri, dihori ş.a.), de păsări (prepelițe, privighetori, ciocârlii, hereți, şorecari, ulii, vrăbii, porumbei, guguştiuci etc.), reptile şi insecte. În apropierea apelor există o bogată şi variată aglomerare de păsări de apă (locală sau în pasaj), printre care se remarcă rațele, gâştele, berzele, stârcii, gârlițele, lişițele, fluierarii, nagâții ş.a., iar lacurile sunt populate cu variate specii de peşti (crap, ştiucă, roşioară, plătică, babuşcă, biban ş.a.).

Resursele naturale sunt limitate, în subsolul jud. **I.** fiind depistate câteva zăcăminte de țiței şi gaze naturale, în formațiunile mio-pliocene din arealele localit. Periş, Moara Vlăsiei, Pasărea, Cățelu, Bragadiru, Jilava. Expl. de nisip şi balast se efectuează în albiile râurilor mari, în special în lunca Argeş-Sabar (la Bragadiru şi Jilava).

Istoric. Cele mai vechi urme de locuire descoperite în perimetrul actual al jud. **I.** datează din Neolitic şi aparțin culturilor materiale Boian (milen. 4 î.Hr.) şi Gumelnița (milen. 4–3 î.Hr.). Neoliticul este bine reprezentat prin vestigiile scoase la iveală în arealele localit. Bălăceanca (com. Cernica), Glina şi mai ales Vidra, unde s-au găsit topoare, cuțite, dălți, vârfuri de săgeți ş.a. din piatră şlefuită, precum şi fragmente şi vase ceramice cu decor spiralo-meandric (caracteristic este vasul cu chip de femeie, numit „Venus de la Vidra"). Continuitatea de locuire pe terit. ilfovean de astăzi este strâns legată de existența triburilor tracice şi apoi geto-dacice care au deprins meşteşugul topirii şi prelucrării bronzului şi mai târziu a fierului. Epocile bronzului timpuriu şi mijlociu (sec. 20–16 î.Hr.), aparținând culturii materiale Glina III, ca şi cele din

prima (Hallstatt) şi a doua (La Tène) Epocă a fierului sunt bine ilustrate de descoperirile de pe terit. com. Glina, din care s-au recuperat vase ceramice din pastă fină, multe dintre ele ornamentate cu decor pictat în culori „crude" (roşu şi alb), figurine antropomorfe şi zoomorfe din lut ars, precum şi o mare cantitate de obiecte de uz gospodăresc (râşniţe, lame, răzuitoare ş.a.) sau arme de luptă (topoare din bronz). Cucerirea (101–102 şi 105–106) şi apoi ocupaţia romană (106–271/275) a Daciei au influenţat meleagurile ilfovene de azi, năvălirile sau ocupaţiile temporare ale altor popoare din sec. 3–7 au lăsat urme în viaţa locuitorilor, fără însă să-i disloce din locurile pe care le ocupau. Unele dovezi arheologice atestă existenţa mai multor aşezări omeneşti (cu populaţii stabile) înainte de năvălirile popoarelor migratoare. În arealul satului Fundeni (com. Dobroeşti) s-au descoperit urme ale populaţiei autohtone din sec. 6 în cadrul cărora au fost identificate elemente slave aflate într-un stadiu avansat de asimilare.

În Evul Mediu, printre aşezările cu populaţii stabile apare consemnat în hrisoavele vremii Snagovul, legat de mănăstirea Snagov (azi pe terit. satului Siliştea Snagovului), ctitorie din sec. 14 a domnului Mircea cel Bătrân. În sec. 17–18 au fost întemeiate noi mănăstiri (*Cernica, Căldăruşani, Ţigăneşti* ş.a.) şi au fost construite palate domneşti (la Afumaţi, 1696, Mogoşoaia, 1702, Pantelimon, 1736 ş.a.) în jurul cărora s-au format ori s-au

concentrat sate de supuşi sau de oameni liberi, determinând intensificarea locuirii meleagurilor ilfovene. Primele referiri la existența teritorială a jud. **I.** datează de la începutul sec. 15, fiind legate de râul Ilfov, de la care se pare că județul a preluat numele. Prima mențiune documentară despre jud. **I.** apare într-un hrisov din 23 mart. 1482, emis la Gherghița de către domnul Basarab cel Tânăr (Țepeluş), prin care voievodul dăruieşte mănăstirii Snagov unele sate şi munți şi-i oferă unele privilegii (…„Şi iarăşi oricâte sate are Sfânta mănăstire în județul Elhov, iar la ele să se ia birul de la vecinii mănăstirii"…). De atunci județul a evoluat şi s-a dezvoltat în limite variate, fiind (în ultimele decenii ale sec. 20) cel mai forfecat şi mai ajustat județ al țării. În toate formele ad-tive mai vechi, oraşul Bucureşti, aflat în partea centrală a jud. **I.**, era înglobat în teritoriul acestuia. La ultima modificare administrativ-teritorială majoră, din 17 febr. 1968, oraşul Bucureşti (capitala țării) a fost declarat municipiu şi a devenit unitate de sine stătătoare, cu rang de județ, evoluând separat în cadrul limitelor jud. Ilfov. Terit. actual al jud. **I.**, în limitele căruia sunt cuprinse 32 de comune, 89 de sate, opt oraşe şi şapte localit. componente ale oraşelor, cu reşed. în municipiul Bucureşti, reprezintă o relicvă a jud. **I.** de odinioară, cu rădăcini ancorate în sec. 15. De-a lungul timpului, şi cu precădere în a doua jumătate a sec. 20, jud. **I.** a cunoscut cele mai mari amputări teritoriale, ajungând până la ridicola supr. de 1 583 km^2 în prezent, față de 5 176 km^2 în 1937 (când avea 10 plăşi, 2 oraşe şi 419 sate) şi 8 225 km^2 în 1972 (cu 2 municipii, 2 oraşe, 125 comune şi 418 sate). În urma Legii nr. 5 din 8 sept. 1950, când au fost desființate vechile județe, terit. fostului jud. **I.** a fost integrat (alături de porțiuni din județele vecine) şi a evoluat (până la 17 febr. 1968) în cadrul regiunii Bucureşti (cu unele pendulări ale teritoriilor limitrofe în limitele altor regiuni), care se extindea pe o supr. de 20 480 km^2 (în anul 1964) şi cuprindea 15 raioane, 10 oraşe şi câteva sute de sate. Prin Legea nr. 2 din 17 febr. 1968 au fost reînființate județele (înlocuind regiunile şi raioanele), între care şi jud. **I.**, cu reşed. în municipiul Bucureşti. Sub această formă a evoluat până la 23 ian. 1981, când prin Decretul Consiliului de Stat nr. 15, jud. **I.** a fost desființat, cele mai mari supr. din terit. său trecând în componența județelor nou înființate (Călăraşi şi Giurgiu), o mică porțiune din supr. sa fiind înglobată în jud. Ialomița, iar ceea ce a rămas a fost trecut sub administrarea municipiului Bucureşti ca un sector de sine stătător, numit Sectorul Agricol Ilfov (la 23 ian. 1981, acest sector avea un oraş – Buftea –, 26 comune şi 73 sate), cu reşed. la Baloteşti. Ulterior, prin mai multe Decrete ale Consiliului de Stat (nr. 368/27 nov. 1985, nr. 209/18 iun. 1986 ş.a.), Sectorul Agricol Ilfov a pierdut sau a primit mai multe comune cu satele aferente. Ca urmare a Legii nr. 24 din 12 apr. 1996 (Art. 124), denumirea Sectorului Agricol Ilfov a fost înlocuită cu aceea de județul Ilfov (…„De la data intrării în vigoare a prezentei legi şi până la noua organizare administrativ-teritorială a țării, Sectorul Agricol Ilfov se va numi județul Ilfov"), iar în urma aplicării Legii nr. 50 din 10 apr. 1997 (Art. 126 [1]) a fost trecut în categoria județelor (…„De la data intrării în vigoare a prezentei legi şi până la noua organizare administrativ-teitorială a țării, Sectorul Agricol Ilfov va avea statut de județ, cu denumirea de județul Ilfov, având reşedința în municipiul Bucureşti"), fiind cel mai mic din totalul celor 41 de județe ale țării.

Economia jud. **I.**, puternic influențată de prezența în hinterlandul său a municipiului Bucureşti, are un profil agrar-industrial. Cu toate că sectorul agricol este preponderent în cadrul economiei jud. **I.**, industria ocupă, totuşi, un loc important datorită influenței pe care o are capitala țării în relațiile economice cu acesta. Aşa se explică faptul că unele localități din imediata apropiere a municipiului Bucureşti (Jilava, Pantelimon, Popeşti-Leordeni ş.a.) au devenit de-a lungul anilor adevărați „sateliți industriali" ai Capitalei (de exemplu: uzina de anvelope „Danubiana" [1962-2006], din Popeşti-Leordeni, combinatul de articole tehnice din cauciuc de la Jilava, fabrica de acumulatori din Pantelimon ş.a.), în timp ce alte localități s-au dezvoltat ca centre ale ind. uşoare şi alim. sau de întreținere şi reparații ale utilajelor agricole.

Industria ilfoveană se remarcă printr-o gamă variată de produse ce se realizează în cadrul unor unități de stat sau private, răspândite în aproape jumătate din numărul localităților jud. **I.** Cele mai importante produse industriale sunt: produse rezultate din reciclarea deşeurilor din sticlă (Popeşti-Leordeni), utilaje pentru ind. textilă, motoare generatoare şi transformatoare electrice, produse din cauciuc (Jilava), aparate şi instrumente de măsură şi control (Otopeni), utilaje pentru transporturi (Voluntari), fire şi fibre artificiale (Popeşti-Leordeni), produse chimice (Vidra), vată, oxigen industrial, ambalaje pentru ind. alim. (Buftea), confecții, țesături, tricotaje, fire din in şi cânepă, covoare etc. (Baloteşti, Buftea, Afumați, Snagov, Vidra, Brăneşti), prefabricate din beton, cărămidă, plăci şi dale din ceramică (Chitila, Chiajna, Bragadiru), nutrețuri combinate (Periş, 1 Decembrie), mobilier şi obiecte din lemn (Periş, Snagov), seruri şi vaccinuri veterinare (Voluntari), conserve de legume şi fructe, preparate din carne şi lapte, băuturi alcoolice, bere, drojdie de bere, spirt, băuturi răcoritoare, malț, produse de panificație etc. (Buftea, Popeşti-Leordeni, Afumați, Baloteşti, Bragadiru, Chitila, 1 Decembrie, Pantelimon). O ramură aparte o reprezintă ind. cinematografică, prezentă la Buftea (Centrul de producție cinematografică „Bucureşti").

Agricultura, cu un procent ridicat de privatizare, reprezintă componenta dominantă a activității economice a jud. **I.**, dispunând de mari rezerve şi posibilități de dezvoltare, determinate de calitățile solurilor, factorii de climă, dotările tehnico-materiale, forță de muncă adecvată etc. La sf. anului 2007, fondul funciar al jud. **I.**, în supr. totală de 158 328 ha, era format din 107 622 ha terenuri agricole, 25 253 ha acoperite cu păduri şi alte terenuri cu vegetație forestieră, 5 312 ha cu ape şi bălți şi 20 141 ha alte suprafețe. În același an, din totalul supr. agricole (107 622 ha), 103 301 ha erau terenuri arabile (inclusiv serele), 1 976 ha ocupate cu păşuni, 1 433 ha cu vii şi pepiniere viticole şi 854 ha cu livezi şi pepiniere pomicole. În anul 2007, cea mai mare parte a terenurilor arabile, cu fertilitate şi productivitate mari, a fost destinată culturilor de porumb (19 787 ha), urmate de cele cu grâu şi secară (19 135 ha), plante uleioase (12 224 ha), plante furajere (7 410 ha), floarea-soarelui (7 393 ha), legume (5 029 ha), orz şi orzoaică, cartofi, sfeclă de zahăr, leguminoase pentru boabe ş.a. Pomicultura, în cadrul căreia predomină prunii, cireşii, vişinii, merii, caişii, piersicii, este concentrată în arealele localit. Chitila, Băneasa, 1 Decembrie, Snagov, Pantelimon ş.a. În vara şi toamna

anului 2007, producția totală de fructe a fost de 2 227 tone, din care 225 tone prune, 318 tone cireşe şi vişine, 481 tone mere, 728 tone caise şi zarzăre, 236 tone piersici ş.a. În cadrul agriculturii, legumicultura (practicată în sere sau în câmp) cunoaşte o dezvoltare accentuată ca urmare a nevoilor de aprovizionare ale Capitalei cu legume şi zarzavaturi proaspete, precum şi datorită fabricilor de conserve. Legumicultura, cu o producție totală de 74 947 tone (în anul 2007), se practică intensiv în arealele localităților 1 Decembrie, Popeşti-Leordeni, Măgurele, Bragadiru, Afumați, Dobroeşti, Berceni, Dărăşti-Ilfov ş.a. La începutul anului 2008, sectorul zootehnic, în cadrul căruia se remarcă un procent ridicat de privatizare, cuprindea 18 594 capete bovine (din care 95% în sectorul particular), 188 594 capete porcine (99,3% privatizat), 30 175 capete ovine şi caprine (99,8% în gospodăriile particulare); avicultură (883 397 capete păsări). Unele societăți comerciale sau regii autonome practică creşterea animalelor în complexe sau ferme aşa cum sunt cele de la Periş, Buftea, Mogoşoaia, Afumați, Bragadiru, 1 Decembrie, Popeşti-Leordeni ş.a.

Căile de comunicație de pe terit. jud. **I.** sunt în strânsă legătură cu cele care converg către municipiul Bucureşti, căci absolut toate liniile de c.f. sau marile magistrale rutiere care vin spre Capitală sau pornesc radial din aceasta, traversează şi o parte din supr. jud. **I.** Astfel, în afara marilor magistrale feroviare (Bucureşti–Ploieşti–Braşov–Cluj-Napoca–Oradea; Bucureşti–Ploieşti–Buzău–Bacău–Suceava; Bucureşti–Feteşti– Constanța; Bucureşti–Giurgiu; Bucureşti–Roşiori de Vede–Craiova–Timişoara) care traversează terit. jud. **I.**, mai există şi câteva linii de c.f. de importanță locală (Bucureşti–Snagov) sau regională (Bucureşti–Urziceni–Făurei; Bucureşti–Chitila–Titu–Târgovişte; Bucureşti–Oltenița). Întreaga rețea de linii feroviare de pe terit. jud. **I.** însumează 180 km lungime (integral electrificate), cu o densitate de 113,7 km/1 000 km^2 de teritoriu. La sf. anului 2007, rețeaua drumurilor publice însuma 810 km (din care 482 km drumuri modernizate), cu o densitate de 51,2 km/100 km^2 de teritoriu. Terit. jud. **I.** este traversat de câteva magistrale rutiere naționale (Bucureşti–Ploieşti–Braşov–Sibiu–Deva–Arad; Bucureşti–Afumați–Urziceni–Buzău–Bacău–Suceava; Bucureşti–Feteşti–Constanța – autostradă construită în anii 1987-2012; Bucureşti–Giurgiu–Ruse; autostrada Bucureşti–Piteşti ş.a.), precum şi de câteva drumuri naționale de interes local sau regional. Totodată, jud. **I.** are pe terit. său (la Otopeni) cel mai mare aeroport al țării („Henri Coandă"), care asigură legăturile aeriene ale Capitalei cu nenumărate oraşe sau capitale ale unor țări de pe toate continentele. Jud. **I.** ar fi putut beneficia de transporturi pe apă dacă nu ar fi fost sistate (după 1989) lucrările de construcție ale canalului Bucureşti–Dunăre, care urma să străbată partea de S-SV a jud. **I.**

Învățământ, cultură şi artă. În anul şcolar 2007–2008, pe terit. jud. **I.** îşi desfăşurau activitatea 23 de grădinițe de copii, cu 7 035 copii înscrişi şi 359 cadre didactice, 67 de şcoli generale (învățământ primar şi gimnazial), cu 24 358 elevi şi 1 698 cadre didactice, 14 licee, cu 6 835 elevi şi 421 profesori ş.a. În acelaşi an, activitatea culturală se desfăşura în cadrul unei case de cultură (Buftea), 16 cămine culturale, 103 bilioteci cu 691 000 vol., mai multe muzee şi colecții muzeale (Mogoşoaia, Cernica, Snagov, Pasărea ş.a.).

Ocrotirea sănătății. La sf. anului 2007, rețeaua unităților sanitare de pe terit. jud. **I.** cuprindea şapte spitale, cu 1 592 de paturi (un pat de spital la 184 locuitori), trei cămine-spital, două dispensare medicale, 83 de farmacii, o creşă ş.a. În acelaşi an, asistența medicală era asigurată de 565 de medici (un medic la 520 de locuitori), 101 medici stomatologi (un medic stomatolog la 2 911 locuitori), şase farmaciști şi 931 de cadre sanitare cu pregătire medie.

Turismul este legat de prezența unor păduri şi lacuri de agrement (Snagov, Cernica, Pasărea, Căldăruşani, Ciolpani, Mogoşoaia, Pustnicu, Tunari, Clinceni, Corbeanca ş.a.), unele dintre ele declarate rezervații forestiere, a unor mănăstiri (Cernica, Pasărea, Țigăneşti, Căldăruşani, Snagov ş.a.), a unor monumente de arhitectură (palatul Mogoşoaia, palatul „Ştirbei" din Buftea, conacul Stolnicului Cantacuzino din Afumați ş.a.), vestigii istorice (ruinele cetății lui Radu de la Afumați ş.a.), muzee etc. În anul 2007, capacitatea totală de cazare a jud. **I.** (1 532 locuri) era asigurată de şapte hoteluri şi moteluri, două campinguri, şapte vile, patru pensiuni turistice urbane, nouă pensiuni turistice rurale ş.a.

Localitățile jud. Ilfov

(între paranteze sunt înscrişi anii primei menționări documentare)

I. Oraşe	*Localit. componente ale oraşelor*
1. BRAGADIRU	
2. BUFTEA (1577)	1. Buciumeni
3. CHITILA	1. Rudeni
4. MĂGURELE (1852)	1. Alunişu 2. Dumitrana 3. Pruni 4. Vârteju
5. OTOPENI (1587)	1. Odăile
6. PANTELIMON	
7. POPEŞTI-LEORDENI (1530)	
8. VOLUNTARI	

II. Comune	*Satele componente* (primul sat este reşed. com.)
1. AFUMAȚI	1. **Afumați** (1510)
2. BALOTEŞTI	1. **Baloteşti** (1624) 2. Dumbrăveni 3. Săftica
3. BERCENI	1. **Berceni**
4. BRĂNEŞTI	1. **Brăneşti** (1789) 2. Islaz (f. 1893) 3. Pasărea (f. 1813) 4. Vadu Anei (f. 1878)

5. CERNICA	1. **Cernica** 2. Bălăceanca 3. Căldăraru 4. Poşta 5. Tânganu
6. CHIAJNA	1. **Chiajna** (1787) 2. Dudu (1725) 3. Roşu (1700)
7. CIOLPANI	1. **Ciolpani** (1800) 2. Izvorani 3. Lupăria 4. Piscu
8. CIOROGÂRLA	1. **Ciorogârla** 2. Dârvari
9. CLINCENI	1. **Clinceni** 2. Olteni 3. Ordoreanu*
10. COPĂCENI	1. **Copăceni**
11. CORBEANCA	1. **Corbeanca** 2. Ostratu 3. Petreşti 4. Tamaşi
12. CORNETU	1. **Cornetu** 2. Buda
13. DASCĂLU	1. **Dascălu** 2. Creaţa 3. Gagu 4. Runcu
14. DĂRĂŞTI-ILFOV	1. **Dărăşti-Ilfov**
15. 1 DECEMBRIE	1. **1 Decembrie**
16. DOBROEŞTI	1. **Dobroeşti** 2. Fundeni
17. DOMNEŞTI	1. **Domneşti** 2. Ţegheş
18. DRAGOMIREŞTI-VALE	1. **Dragomireşti-Vale** (1453) 2. Dragomireşti-Deal 3. Zurbaua
19. GĂNEASA	1. **Găneasa** (1880) 2. Cozieni (1800) 3. Moara Domnească (1812) 4. Piteasca 5. Şindrilița
20. GLINA	1. **Glina** 2. Cățelu 3. Manolache
21. GRĂDIŞTEA	1. **Grădiştea** 2. Sitaru
22. GRUIU	1. **Gruiu** 2. Lipia 3. Siliştea Snagovului 4. Şanțu-Floreşti
23. JILAVA	1. **Jilava** (1716)
24. MOARA VLĂSIEI	1. **Moara Vlăsiei** (1622) 2. Căciulați
25. MOGOŞOAIA	1. **Mogoşoaia** (1598)
26. NUCI	1. **Nuci** 2. Balta Neagră 3. Merii Petchii 4. Micşuneştii Mari 5. Micşuneşti-Moară
27. PERIŞ	1. **Periş** (1579) 2. Bălteni (1476) 3. Buriaş
28. PETRĂCHIOAIA	1. **Petrăchioaia** 2. Măineasca 3. Surlari 4. Vânători
29. SNAGOV	1. **Snagov** (1428) 2. Ciofliceni 3. Ghermăneşti 4. Tâncăbeşti 5. Vlădiceasca
30. ŞTEFĂNEŞTII DE JOS	1. **Ştefăneştii de Jos** 2. Creţuleasca 3. Ştefăneştii de Sus
31. TUNARI	1. **Tunari** 2. Dimieni
32. VIDRA	1. **Vidra** 2. Creţeşti 3. Sinteşti

* Sat desfiinţat în 1986 (pe locul lui fiind creat un lac de acumulare) şi reînfiinţat pe alt loc în anii `90 ai sec. 20.

ILIA 1. Depresiune intramontană, tectono-erozivă, parte componentă a Culoarului Mureşului, situată între M-ții Metaliferi (la N) şi M-ții Poiana Ruscăi (la S), la c. 175 m alt., pe cursul inf. al Mureşului. Extinsă pe c. 20 km lungime şi c. 7 km lățime max. (între comuna Şoimuş şi Zam), Depr. **I.** s-a dezvoltat în cadrul unui vechi culoar prin care, de-a lungul erelor geologice, s-au scurs apele din Bazinul Transilvaniei în Bazinul Panonic. Depr. **I.** reprezintă o alternanță de vale îngustă (îngustările de la Brănişca şi de la Burjuc–Zam, tăiate în cristalin şi respectiv în piroclastite) cu vale largă (bazinetul Ilia–Gurasada). Relieful este reprezentat printr-o câmpie largă, aluvială, din care se detaşează câțiva martori ai fundamentului, precum şi din enorme conuri de dejecție şi glacisuri de bordură, extinse la contactul cu zonele

montane. Din cauza unei intense şi active acţiuni de subsidenţă, manifestată în această regiune, se constată unele înmlăştiniri şi o puternică meandrare a cursului râului Mureş. Climă moderată, de adăpost, cu temp. medii de -1°C în ian. şi 22°C în iul. şi precipitaţii ce însumează c. 600 mm anual.

2. Com. în jud. Hunedoara, alcătuită din 9 sate, situată în depresiunea omonimă, pe râul Mureş, la confl. cu râul Sârbi, la poalele de S ale M-ţilor Metaliferi şi cele de N ale M-ţilor Poiana Ruscăi; 3 797 loc. (1 ian. 2011): 1 883 de sex masc. şi 1 914 fem. Staţie de c.f. (în satul Ilia) şi haltă de c.f. (în satul Bretea Mureşană). Expl. de balast. Expl. şi prelucr. lemnului. Producţie îmbrăcăminte de lucru, de ambalaje din carton şi de ţuică de prune. Produse alim. Pomicultură (pruni, meri, peri). Culturi de cereale, cartofi şi legume. În perimetrul satului Bretea Mureşană, atestat documentar, prima oară, în 1453, au fost descoperite pe un promontoriu izolat, cu pante abrupte, pe vf. Măgura, vestigiile unei aşezări dacice din sec. 1 î.Hr.-1 d.Hr. În satul Ilia, menţionat documentar, prima oară, în 1266, se află castelul lui Gabriel Bethlen (sec. 17) şi o casă parohială ortodoxă (sec. 17); biserici din lemn cu hramurile „Sfântul Dumitru" (sec. 17), „Cuvioasa Parascheva" (sec. 17) şi „Sfântul Nicolae" (sec. 17), în satele Bretea Mureşană, Brâznic şi Dumbrăviţa.

ILIENI, com. în jud. Covasna, alcătuită din 3 sate, situată în partea de S a Depr. Sfântu Gheorghe, pe râul Olt; 2 002 loc. (1 ian. 2011): 991 de sex masc. şi 1 011 fem. Expl. de balast. Producţie de maşini şi utilaje de utilizare generală, de mobilă, de ambalaje din material plastic şi de produse alim. (preparate din lapte, macaroane, tăiţei). Satul Ilieni este menţionat documentar, prima oară, în 1332 şi atestat ca târguşor în 1695. Pe terit. satului Dobolii de Jos a fost descoperită (1869) o sabie din fier (113,5 cm lungime), datând din prima Epocă a fierului, cu mâner decorat artistic, terminat la partea superioară cu două antene, iar în arealul satului Ilieni a fost descoperit (1877) un tezaur monetar alcătuit din 230 de monede romane republicane, datând din perioada 206/200–46 î.Hr. În satul Ilieni se află o cetate ţărănească (1443), cu biserică în incintă, devastată de tătari în 1658. Fortificată cu şanţuri de apărare, în 1708, de către austrieci, cetatea a funcţionat ulterior ca garnizoană. Tot aici se află o biserică reformată (1782-1786), o biserică romano-catolică (1868) şi conacele „Séra" (1811), „Bornemisza" (sec. 18) şi casa „Bakó" (1793), iar în satul Dobolii de Jos, conacele „Réznek" sau „Czáker" (1790–1813) şi „Hollacky" (1718, cu refaceri din 1806).

ILIŞEŞTI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 2 sate, situată în Pod. Sucevei; 2 738 loc. (1 ian. 2011): 1 395 de sex masc. şi 1 343 fem. Fermă de creştere a bovinelor. În satul Ilişeşti se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" a fostei mănăstiri Ilişeşti, ctitorie din 1714 a marelui medelnicer Ionaşcu Isăcescu, cu picturi murale interioare din 1867 executate de Epaminonda Bucevski. Han turistic. Com. **I.** a fost înfiinţată la 7 mai 2004 prin desprinderea satelor Ilişeşti şi Braşca din com. Ciprian Porumbescu, jud. Suceava, şi tot până la 7 mai 2004 satul Ilişeşti a fost reşed. com. Ciprian Porumbescu.

ILIVAKIA → Ialomiţa (1).

ILOVĂŢ, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 6 sate, situată în E Pod. Mehedinţi, pe râul Coşuştea; 1 334 loc. (1 ian. 2011): 672 de sex masc. şi 662 fem. Expl. de balast. Pomicultură (meri, pruni, peri). Mori de cereale, în satele Firizu (1906) şi Dâlbociţa (1912). Apicultură. Biserica de zid cu hramul „Sfântul Nicolae" (1846–1847) şi biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1876), în satele Ilovăţ şi Racova. În satul Firizu se află mănăstirea Coşuştea-Crivelnic, situată pe malul stg. al râului Coşuştea, ctitorie din sec. 14 a călugărului Nicodim de la mănăstirea Tismana, cu biserica având hramul „Cuviosul Pahomie cel Mare". Mănăstirea a fost menţionată documentar, prima oară, în 1493 şi a funcţionat până în sec. 18, fiind reînfiinţată la 5 iul. 2005 ca mănăstire de călugări. În vara anului 2006, alături de ruinele bisericii vechi a fost oficiată slujba de sfinţire a locului pe care urmează să fie construită o biserică nouă cu acelaşi hram (la 29 aug. 2010 au fost turnate fundaţiile primelor chilii de la această mănăstire).

ILOVIŢA, com. în jud. Mehedinţi, alcătuită din 3 sate, situată în Depr. Bahna, la poalele de S ale M-ţilor Mehedinţi, pe râul Bahna; 1 356 loc. (1 ian. 2011): 715 de sex masc. şi 641 fem. Pomicultură; viticultură. Moară de cereale (1890) şi rezervaţie geologică (punct fosilifer), în satul Bahna. În satul Ilovita se află biserica „Sfântul Nicolae" (1878), iar în satul Bahna există o biserică din 1892.

ILVA MARE, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, alcătuită din 2 sate, situată în Depr. Lunca Ilvei – Ilva Mare din M-ţii Bârgău, pe râul Ilva, la poalele de S ale Măgurii Negre (1 331 m alt.) şi cele de N ale Măgurii Corni (1 371 m alt.); 2 501 loc. (1 ian. 2011): 1 238 de sex masc. şi 1 263 fem. Staţie de c.f. Producţie de cherestea, de mături şi perii şi de produse lactate. Creşterea bovinelor. Centru de cusături şi de ţesături populare. În satul Ilva Mare, menţionat documentar, prima oară, în 1552, se află o biserică ortodoxă cu hramul „Sfântul Ilie" (1885) şi o mănăstire de călugăriţe înfiinţată în 1995, cu biserica având dublu hram „Schimbarea la Faţă" şi „Pogorârea Duhului Sfânt". Agroturism.

ILVA MICĂ, com. în jud. Bistriţa-Năsăud, formată dintr-un sat, situată pe Someşu Mare, la confl. cu râul Ilva, la poalele de SV ale M-ţilor Bârgău; 3 371 loc. (1 ian. 2011): 1 714 de sex masc. şi 1 657 fem. Staţie de c.f. Nod rutier. Fabrică de cherestea. Creşterea ovinelor, bovinelor şi porcinelor. Apicultură. Produse de artizanat (ţesături). Satul Ilva Mică este atestat documentar, prima oară, în 1440.

Ilieni. Cetatea cu biserica de incintă

INĂU → Ineu (1).

INDEPENDENȚA 1. Com. în jud. Călăraşi, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe malul de NE al lacului Gălăţui; 3 467 loc. (1 ian. 2011): 1 699 de sex masc. şi 1 768 fem. Nod rutier. Culturi de cereale, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, plante tehnice şi de nutreţ etc., în sistemul de irigaţii Slobozia – Dragoş Vodă – Vlad Ţepeş – Dunăre. Până la 23 ian. 1981, com. **I.** a făcut parte din jud. Ilfov. Pe terit. com. **I.**, pe malul lacului Gălăţui, a fost descoperită o necropolă (sec. 4) în care s-au găsit obiecte de ceramică cenuşie, fine şi grosolane, piepteni, mărgele de chihlimbar, fibule ş.a. Biserica „Sfântul Ioan Botezătorul" (1907), în satul Independenţa.

2. Com. în jud. Constanţa, alcătuită din 5 sate, situată în SV Pod. Cobadin, la graniţa cu Bulgaria; 3 054 loc. (1 ian. 2011): 1 581 de sex masc. şi 1 473 fem. Nod rutier. Producţie de motoare hidraulice. Apicultură. Viticultură. Culturi de cereale, plante uleioase, plante tehnice şi de nutreţ etc. Pe terit. satului Fântâna Mare au fost descoperite urmele unei aşezări rurale în care au fost găsite câteva reliefuri (al lui Dionysos, al lui Mithra şi al Cavalerului trac) datând din sec. 2–3. Satul şi com. **I.** s-au mai numit *Bairamdede.*

3. Com. în jud. Galaţi, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Siretului Inferior, pe râul Geru; 4 852 loc. (1 ian. 2011): 2 351 de sex masc. şi 2 501 fem. Staţie de c.f. Expl. de petrol şi gaze naturale. Producţie de mobilă pentru bucătării şi birouri, de preparate din lapte, de ulei şi de napolitane. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, sfeclă de zahăr, legume etc. Viticultură. Fermă de creştere a porcinelor. Zonă de interes cinegetic. Biserică având hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena", a cărei construcţie a început la 24 ian. 1886 şi a fost sfinţită la 17 sept. 1889. Satul Independenţa a fost înfiinţat în 1879 prin împroprietărirea însurăţeilor.

4. Denumirea satului şi a com. Murighiol, jud. Tulcea, între 13 oct. 1983 şi 20 mai 1996.

INEU 1. Vârf de formă piramidală în partea de E a M-ţilor Rodna, alcătuit din şisturi cristaline. Alt.: 2 279 m. De sub el izvorăsc Lala şi Valea Băilor. Acoperit cu pajişti alpine. La baza lui se găsesc circul şi lacul glaciar Lala. Accesibil dinspre valea Someşului Mare, pe poteci marcate, din com. Rodna şi Şanţ. Cunoscut şi sub numele de *Inău*.

2. Oraş în jud. Arad, situat în Câmpia Cermei, la 100 m alt., pe râul Crişu Alb, la 55 km NE de Arad; 9 524 loc. (1 ian. 2011): 4 691 de sex masc. şi 4 833 fem. Supr.: 116,6 km^2, din care 6,7 km^2 în intravilan; densitatea: 1 421 loc./km^2. Nod feroviar şi rutier. Expl. de balast, nisip şi andezit (în satul Mocrea). Confecţii metalice. Reparaţii de maşini şi utilaje agricole. Producţie de mobilă şi cherestea, de lenjerie de corp, de articole din material plastic, articole de pielărie, prefabricate din beton şi de produse alim. Viticultură. Şase lacuri piscicole cu o supr. totală de 404 ha. Bogat fond cinegetic în pădurile din apropiere. La c. 5 km S de oraş, între lunca Crişului Alb şi cea a Cigherului, se află măgura Mocrea (378 m alt.), alcătuită din andezite şi aglomerate vulcanice, acoperită cu o pădure de foioase, extinsă pe 245,4 ha (cer, gârniţă, gorun, tei, carpen), declarată rezervaţie geologică şi forestieră. Aici se întâlneşte şi o specie termofilă – migdalul pitic (*Prunus tenella*). La N de această măgură, în lunca pârâului Condratău, se află poiana cu narcise de la Rovine (6 ha). **Istoric.** În perimetrul oraşului au fost descoperite vestigii de locuire din Neolitic (topoare, silexuri, fragmente ceramice) şi din perioada stăpânirii romane (obiecte de uz casnic, podoabe, monede, arme etc.). În sec. 12 exista aici o aşezare stabilă care apare menţionată documentar, prima oară, în 1214, cu numele *Villa Ieneu*. Dezvoltarea ulterioară a localit. **I.** a fost strâns legată de construirea unei puternice cetăţi pe malul drept al Crişului Alb, cu rol de apărare împotriva invaziilor diverşilor năvălitori. Cetatea Ineului este de fapt un impunător castel, cu ziduri grose de peste 4 m, turnuri înalte (circulare) la colţuri, şi creneluri de tragere, înconjurat, la câteva sute de metri distanţă, din trei părţi de şanţuri cu apă şi de râul Crişu Alb, precum şi de un brâu de ziduri din piatră străjuit de patru bastioane la colţuri. Cetatea apare amintită documentar în 1295 ca fiind centrul unui cnezat românesc. Cucerită de turcii otomani în 1566, Cetatea Ineului a fost stăpânită de aceştia până la 22 oct. 1595, iar în nov. 1599 a intrat în posesia lui Mihai Viteazul. În perioada 1645–1652 au fost executate lucrări de întărire a cetăţii (s-au reconstruit unele ziduri şi bastioane, s-au săpat şanţuri de apărare etc.). Recucerită de turci în 1658, Cetatea Ineului a devenit reşed. de sangeac până la 27 iul. 1693 când a fost cucerită de habsburgi. În 1700, s-au instalat aici trupele de grăniceri mureşeni care o părăsesc în 1745. După această dată, Cetatea Ineului cade în ruină până în 1870, când catelul a fost reconstruit şi transformat în stil neoclasic, cu elemente decorative caracteristice Renaşterii târzii şi barocului. Castelul a fost reparat în anii 1975-1976 şi până în 1989 a găzduit o şcoală pentru copiii cu deficienţe psihice şi fizice. În sec. 16–17, **I.** a fost reşed. unei episcopii ortodoxe, iar în sec. 18–19 localitatea s-a dezvoltat ca un centru meşteşugăresc cu multe bresle şi târguri renumite. Declarat oraş la 27 oct. 1967, **I.** are în subordine ad-tivă satul Mocrea. **Monumente**: castel-cetate datând din sec. 13, reconstruit în 1870 şi transformat în stil neoclasic, cu elemente decorative caracteristice Renaşterii târzii şi barocului; biserică (sec. 13–14) în stil gotic, azi biserică evanghelică; biserica „Adormirea Maicii Domnului" construită în 1861-1864 pe locul uneia din 1775, reparată în 1979-1983 şi pictată în 1984-1986; biserica ortodoxă cu dublu hram - „Pogorarea Duhului Sfânt" şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1990-1996, pictată în 1996-1998). În satul Mocrea există un castel din 1834, aflat în mijlocul unui parc de 5 ha, şi o cramă datând din 1636 cu o capacitate de 7 000 hl.

Ineu (2). Castelul-cetate

3. Com. în jud. Bihor, alcătuită din 3 sate, situată în Depr. Oradea–Vad–Borod dintre Dealurile Oradei (la N) şi Dealurile Pădurii Craiului (la S), pe râul Crişu Repede; 4 406 loc. (1 ian. 2011): 2 234 de sex masc. şi 2 172 fem. Staţie de c.f. Expl. de balast. Producţie de mobilă şi de încălţăminte. Centru pomicol şi viticol. Biserică de lemn cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1720–1721, pictată în 1802), în satul Botean.

INSULA MARE A BRĂILEI → Balta Brăilei.

INSULA MICĂ A BRĂILEI → Balta Brăilei.

INULUI, Lacul ~ (sau **Pânzelor**), lac antroposalin, situat în perimetrul oraşului Ocna Sibiului, format în cadrul salinei „Jozsef" (abandonată în anul 1770). Supr.: 875 m^2; ad. max.: 46 m; salinitatea apei la supr. atinge 9 g/l, iar la 5,5 m ad. 320 g/l (de aici şi până la fund salinitatea rămâne neschimbată).

ION CORVIN, com. în jud. Constanţa, alcătuită din 5 sate, situată în Pod. Oltinei, pe Valea Mare; 2 099 loc. (1 ian. 2011): 1 105 de sex masc. şi 994 fem. Nod rutier. Apicultură; legumicultură; produse lactate şi de panificaţie. Pe terit. com. **I.C.** au fost descoperite urmele unei aşezări rurale (sec. 2) în care s-au găsit o inscripţie în limba greacă, cu numele unei femei din Bithynia, şi un tezaur monetar alcătuit din stateri din Cyzic, monede de argint din Histria şi monede emise în Apollonia Pontică, Mesembria (azi localit. Nesebăr din Bulgaria) şi Callatis. În satul Ion Corvin a fost înfiinţată, în 1990, o mănăstire de călugări amplasată în apropierea peşterii unde, potrivit tradiţiei, Sfântul Apostol Andrei a predicat *Evanghelia*. În această peşteră se află un fel de pat dăltuit în piatră pe care, conform tradiţiei, se odihnea Sfântul Andrei. Mănăstirea are o biserică mică, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" construită în perioada mart. 1994-sept. 1995 în apropierea peşterii, cu picturi murale interioare finalizate în 1999, şi biserica mare cu hramul „Sfântul Andrei" (1993-2002, pictată în 2004-2006). În biserica mică se păstrează racla cu moaştele (un deget) Sfântului Andrei. În apropiere există izvorul Sfântului Andrei.

ION CREANGĂ, com. în jud. Neamţ, alcătuită din 6 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe stg. Siretului, la contactul cu Dealul Bour; 5 854 loc. (1 ian. 2011): 2 969 de sex masc. şi 2 885 fem. Staţie de c.f. (în satul Muncelu) inaugurată la 15 dec. 1869. Prelucr. lemnului (mobilă). Morărit şi panificaţie. Culturi de cereale, plante oleaginoase, leguminoase ş.a. Agroturism. Satul Ion Creangă apare menţionat documentar, prima oară, în 1473 cu numele *Brătieşti*, mai târziu a apărut cu grafia *Brăteşti*, iar între 1908 şi 1948 a avut toponimul *Brătianu*. Satul Avereşti este atestat documentar la 20 aug. 1469.

IONEŞTI 1. Lac antropic, construit în scop hidroenergetic pe cursul inf. al Oltului, pe raza com. Ioneşti, jud. Vâlcea. Supr.: 466 ha; vol.: 24,9 mil. m^3.

2. Com. în jud. Gorj, alcătuită din 4 sate, situată în lunca şi pe terasele de pe dr. Jiului, la contactul cu prelungirile de SE ale Dealurilor Jiului; 2 465 loc. (1 ian. 2011): 1 220 de sex masc. şi 1 245 fem. Haltă de c.f. (în satul Ioneşti). Centru al Răscoalei ţărăneşti din 1907. Biserică având hramul „Sfinţii Voievozi" (ante 1836), în satul Ioneşti. Agroturism.

3. Com. în jud. Vâlcea, alcătuită din 9 sate, situată la marginea de E a Piem. Olteţului, în lunca şi pe terasele de pe dr. Oltului; 4 521 loc. (1 ian. 2011): 2 251 de sex masc. şi 2 270 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 20 ian. 1887), în satul Ioneşti. Hidrocentrală (38 MW), intrată în funcţiune în 1979. Expl. de balast. Producţie de îmbrăcăminte pentru lucru. Prelucr. lemnului. Mat. de constr. Viticultură. Până în 1882, satul Ioneşti s-a numit *Ioneştii Minhului* (după numele boierului Minhu Bucşenescu), iar între 1882 şi 17 febr. 1968 a fost consemnat cu toponimul *Ioneştii Govorii*. În satul Ioneşti, atestat documentar la 1 apr. 1494, se află o biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1770) şi una de zid cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1842, cu fresce originare); în satul Bucşani există biserica de zid cu hramul „Buna Vestire" (1743, cu picturi originare), iar în satul Marcea, atestat documentar în 1392, o biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Voievozi" (1866–1868). Satul Delureni, care până la 1 ian. 1965 s-a numit *Răscăeţi*, apare menţionat documetnar la 25 nov. 1635.

IONEŞTII GOVORII → Ioneşti (3).

IONEŞTII MINHULUI → Ioneşti (3).

ION NECULCE, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 6 sate, situată în zona de contact a Câmpiei Jijiei Inferioare cu Colinele Ruginoasa, pe cursul superior al râului Bahlui, la confl. acestuia cu râurile Bahlueţ şi Ciuncă; 5 814 loc. (1 ian. 2011): 2 982 de sex masc. şi 2 832 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 1 iun. 1870). Nod rutier. Expl. de balast. Viticultură. Creşterea bovinelor. Sere legumicole. În satul Ion Neculce, numit până la 17 febr. 1968 *Prigorenii Mici*, atestat documentar în 1638, s-a născut cronicarul Ion Neculce. În satul Dădeşti, menţionat documentar în 1428, se află biserica „Sfântul Nicolae" (1826, restaurată şi repictată în anii 2000-2001), declarată monument istoric în 2004, în satul Buznea, menţionat documentar în 1734, există bisericile „Sfânta Ecaterina" (1821), „Sfânta Treime" (1854-1857) şi o biserică nouă, construită în anii 1991-2005 şi pictată în 2006, iar în satul Războieni, înfiinţat în 1879, se află biserica „Sfânta Ana" (1938, reparată în 1972). Până la 7 mai 2004, com. **I.N.** s-a numit *Târgu Frumos*.

ION ROATĂ, com. în jud. Ialomiţa, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Bărăganului, pe stg. râului Ialomiţa; 3 534 loc. (1 ian. 2011): 1 729 de sex masc. şi 1 805 fem. Staţie de c.f. (în satul Broşteni). Producţie de mobilă pentru birouri. Morărit. Produse de panificaţie. Culturi de cereale, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, plante tehnice şi de nutreţ, legume etc. Între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **I.R.** a făcut parte din jud. Ilfov. Satul Ion Roată a fost înfiinţat în anul 1912 cu numele *Principesa Maria*, iar din 1948 are denumirea actuală. În satul Ion Roată (în cătunul Colinele, numit *Cioara* înainte de 1960), în cimitirul parohial, se află biserica „Sfântul Nicolae", reconstruită în 1970–1972 pe un loc ferit de inundaţii. Picturile murale interioare au fost executate în 1972 de Gheorghe Albu. Biserica a fost sfinţită la 10 nov. 1985. Vechea biserică, zidită în 1836 prin strădania paharnicului Dimitrie Voinescu şi a soţiei sale, Elena, a fost demolată în 1970 din cauza stricăciunilor provocate de frecventele inundaţii ale râului Ialomiţa. Tot în satul Ion Roată se află biserica „Adormirea Maicii Domnului" (1943). Ruinele conacului „Zappa" (1857) şi biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1859), în satul Broşteni.

IORDĂCHEANU, com. în jud. Prahova, alcătuită din 6 sate, situată la poalele de V ale Dealului Istriţa, pe râul Cricovu Sărat; 5 415 loc. (1 ian. 2011): 2 735 de sex masc. şi 2 680 fem. Expl. de petrol. Producţie de mobilă pentru bucătărie. Viticultură. Pomicultură. În satul Vărbila, atestat documentar în 1521, se află biserica fostei mănăstiri Vărbila, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", ctitorie din anii 1525–1538 (sfinţită la 14 sept. 1539) a marelui spătar Dragomir şi a banului Toma, reconstruită în timpul domniei lui Matei Basarab (1632–1654) de Pană Filipescu şi restaurată în perioada 1803–1805 după stricăciunile provocate de cutremurul din 14 oct. 1802

şi apoi în anii 1934–1937 când a fost şi repictată. Biserica mai păstrează unele picturi murale interioare originare şi a fost declarată monument istoric. După secularizarea averilor mănăstireşti, în 1863, mănăstirea a fost părăsită de călugări rămânând biserica de mir. În sec. 19, peste pridvor a fost construit un foişor din lemn, de factură populară. Din fosta mănăstire, menționată în documente cu numele *Verbila*, mai există ruinele clădirilor anexe şi unele fragmente ale zidului de incintă. În satul Moceşti există o biserică din lemn, cu hramul „Sfântul Nicolae", construită în 1694 (alte surse indică anul 1795), pictată la interior în tempera, în satul Plavia se află ruinele (din 1909) bisericii de zid cu hramul „Sfântul Nicolae" (construită în 1817–1818), iar în satul Valea Cucului o biserică din 1872. În arealul satului Străoşti, atestat documentar la 28 oct. 1464, au fost descoperite (în 1974) urmele unei aşezări din sec. 5–8 şi un depozit de 37 de seceri din bronz, iar în perimetrul satului Valea Cucului au fost identificate vestigiile unei aşezări daco-romane datând din sec. 4-5. În satul Iordăcheanu, menționat documentar la 23 mai 1641, se află o biserică din anul 1859.

IP, com. în jud. Sălaj, alcătuită din 5 sate, situată la poalele Dealurilor Crasnei, pe cursul superior al râului Barcău; 3 769 loc. (1 ian. 2011): 1 835 de sex masc. şi 1 934 fem. Stație de c.f. (în satul Ip) Expl. de lignit (în satele Ip şi Zăuan). Fabrică de cărămidă (Zăuan). Fermă de creştere a bovinelor. Pomicultură (meri, pruni, peri). În noaptea de 13 spre 14 sept. 1940, o subunitate militară horthystă a masacrat 159 de locuitori români ai com. **I.** Conac (sec. 19), în satul Zăuan. În satul Ip, menționat documentar, prima oară, în 1208, se află o biserică din sec. 16 (azi biserică reformată), cu portic adăugat în 1622, transformări din 1793 şi turn-clopotniță din 1825 şi casa parohială (1751). La 12 iul. 1995, com. Ip a fost declarată localitate martir de Parlamentul României.

IPATELE, com. în jud. Iaşi, alcătuită din 4 sate, situată în Pod. Central Moldovenesc, în zona de izv. a râului Velna; 1 991 loc. (1 ian. 2011): 1 044 de sex masc. şi 947 fem. Expl. de calcar şi gresii. Pomicultură. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreț etc. Satul Ipatele este menționat documentar în 1772. Vechiul nume: *Valea lui Ipate*. Biserică de zid cu hramul „Sfântul Nicolae" (1804, refăcută în 1879), în satul Bâcu şi biserică din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae" (1805), în satul Ipatele.

IPOTEŞTI 1. Sat, reşed. com. Mihai Eminescu, jud. Botoşani, situat la 8 km NV de municipiul Botoşani, presupus loc de naştere al poetului Mihai Eminescu (actele de naştere şi de botez ale poetului sunt înscrise însă la Botoşani). Aici se află Muzeul memorial „Mihai Eminescu", înființat în 1940, amenajat în casa reconstruită în 1934, pe locul casei părinteşti în care copilărise marele poet; aici sunt expuse ediții din opera lui M. Eminescu, fotografii, fotocopii etc. ce ilustrează activitatea literară şi publicistică a „luceafărului poeziei românești". În 1992, la Ipoteşti a fost înființat Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu".

2. Com. în jud. Olt, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Boian, pe stg. râului Olt; 1 537 loc. (1 ian. 2011): 772 de sex masc. şi 765 fem. Hidrocentrală (53 MW) dată în folosință în 1989, ale cărei turbine sunt puse în mişcare de apa lacului de acumulare Ipoteşti, lac finalizat în 1985 (supr. lacului: 1 700 ha; vol.: 110 mil. m^3). Producție de țuică. Pomicultură. Creşterea porcinelor, bovinelor şi ovinelor. În arealul satului Ipoteşti au fost descoperite vestigii paleolitice (unelte din silex), neolitice, din Epoca bronzului şi din sec. 6–7 (acestea din urmă aparțin culturii materiale Ipoteşti-Cândeşti care este specifică populației autohtone). Satul Ipoteşti apare menționat documentar, prima oară, la 15 iun. 1543 cu toponimul *Epoteşti*. Com. **I.** a fost înființată la 7 mai 2004 prin desprinderea satului Ipoteşti din com. Milcov, jud. Olt.

3. Com. în jud. Suceava, alcătuită din 3 sate, situată în Pod. Sucevei, pe râul Suceava; 6 006 loc. (1 ian. 2011): 2 954 de sex masc. şi 3 052 fem. Producție de mobilă, de biscuiți şi pişcoturi. În satul Ipoteşti, atestat documentar în 1586, se află biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1991–1995, sfințită la 20 aug. 1995).

Ipoteşti (1). Muzeul memorial „Mihai Eminescu"

IRATOŞU, com. în jud. Arad, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Aradului, la granița cu Ungaria; 2 437 loc. (1 ian. 2011): 1 186 de sex masc. şi 1 251 fem. Topitorie de cânepă. Confecții. Culturi de cereale şi sfeclă de zahăr. În satul Iratoşu, menționat documentar, prima oară, în 1446 se află o biserică ortodoxă din 1971 şi o biserică romano-catolică din 1937. Cămin cultural (1967).

ISACCEA, oraş în jud. Tulcea, situat în partea de N a Dobrogei, pe dr. Dunării, la poalele de NE ale Pod. Niculițel, la 35 km NV de municipiul Tulcea; 5 318 loc. (1 ian. 2011): 2 678 de sex masc. şi 2 640 fem. Supr.: 101,7 km^2, din care 4 km^2 în intravilan; densitatea: 1 330 loc./km^2. Port fluvial. Exploatări de calcar pentru fabricarea varului şi a cimentului. Producție de amidon şi de produse din amidon, de aparate şi instrumente medicale şi de laborator, de fermentare a tutunului, de cherestea şi de încălțăminte. Centru viticol şi de vinificație. Moară de cereale. Fermă de creştere a porcilor. Piscicultură; apicultură; pomicultură. Bibliotecă publică (c. 30 000 vol.). **Istoric.** În sec. 3 î.Hr., această zonă era locuită de geți, care sunt amintiți în scrierile lui Herodot. În aceeaşi perioadă triburile celtice, care au migrat spre E şi SE, au întemeiat aşezarea *Noviodunum* (în apropierea unei aşezări geto-dacice presupusă a fi fost *Genucla* – nelocalizată încă până în prezent), stăpânită ulterior de romani care au ridicat-o la rang de municipiu în timpul împăratului Septimius Severus (193–211). Romanii au instalat aici o stațiune a flotei lor pe Dunăre, cu o fortăreață construită în anul 369, care a continuat să existe până în anul 602 când a intrat sub autoritatea Imperiului Bizantin. Săpăturile arheologice efectuate în acest perimetru, în 1955, 1968, 1971, au scos la iveală fundațiile fortificațiilor din zona portului, cu turnuri în formă de U, încăperi cu hipocaust provenite de la un edificiu cu caracter termal, morminte (cu sarcofage de piatră) în care s-au găsit ceşti, piese de vestimentație etc., un tezaur de monede (1 071 de piese) romane datând din timpul împăratului Galenius (267), obiecte de podoabă etc. Istoricul Nicolae Iorga presupune că la Isaccea ar fi existat reşed. unei formațiuni politice prestatale, aceea a lui Sacea (sec. 11), care în sec. 14

a intrat în componența Țării Românești condusă de Mircea cel Bătrân. Prima mențiune documentară a localit. datează din 1321, fiind consemnată cu numele de *Isakgi* sau *Sakdji* într-o scriere a istoricului arab Abul-Feda. Unii istorici au mai identificat Isaccea cu așezarea medievală *Vicina*, stăpânită de către genovezi care au creat aici un centru prosper în sec. 13–14. Ulterior, localit. a fost stăpânită, pe rând, de tătari, de Mircea cel Bătrân (domn al Țării Românești, în anii 1386–1418) și de turci (1484–1877). La începutul sec. 15, localit. se numea *Oblucița*. În sec. 16, turcii au construit aici o cetate și i-au atribuit așezării numele *Isac-Köy* (satul lui Isac), după numele unui pașă, de la care derivă, se pare, numele de Isaccea. În prezent, orașul **I.** are în subordine activă localit. componente Revărsarea și Tichilești. **Monumente:** Geamia (sec. 16), cu minaret de 25 m înălțime și cu o prețioasă decorație sculptată în piatră; biserica ortodoxă cu hramul „Sfântul Gheorghe", zidită în prima jumătate a sec. 19 pe locul altei biserici din sec. 18. Biserica a fost refăcută în 1862-1872 și reconstruită în 1906, având un valoros iconostas din lemn (datând din 1645) adus aici de la mănăstirea Adam din jud. Galați; biserica „Sfinții Voievozi" (1843-1844). În apropiere de **I.** (la 6 km), pe terit. com. Niculițel se află mănăstirea Cocoș.

ISAKGI → Isaccea.

ISAC-KÖY → Isaccea.

ISLAZ, com. în jud. Teleorman, alcătuită din 2 sate, situată în SV Câmpiei Boian, în lunca și pe terasele de pe stg. Dunării, în zona de confl. a râului Olt cu Dunărea; 5 570 loc. (1 ian. 2011): 2 784 de sex masc. și 2 786 fem. Nod rutier. Constr. de utilaje forestiere și de utilaje pentru mori de măcinat grâu și porumb. Produse de panificație. Pescuit. Centru viticol. În perimetrul satului Islaz, în punctul „Racovița" și pe insula Verdea, au fost descoperite urmele a două castre romane, (unul de piatră, de 340 x 120 m, și altul din pământ), aflate la limita de S a *limesului alutan,* precum și vestigiile unei așezări rurale în care s-a găsit un tezaur alcătuit din denari romani republicani. La 9/21 iun. 1848, la **I.** a avut loc o mare adunare populară în cadrul căreia Ion Heliade Rădulescu a citit mulțimii programul revoluționar cunoscut sub numele de „Proclamația de la Islaz", care prevedea, printre altele, independența ad-tivă și legislativă a Țării Românești, prin înlăturarea protectoratului străin, emanciparea și împroprietărirea țăranilor, desființarea privilegiilor boierești, domn ales pe cinci ani, libertatea tiparului, drepturi politice pentru toți locuitorii, indiferent de rasă sau credință, învățământ egal pentru toți românii de ambele sexe etc. Totodată, s-a constituit primul guvern provizoriu compus din Ion Heliade Rădulescu, maiorul Christian Tell, Ștefan Golescu, preotul Radu Șapcă și căpitanul Nicolae Pleșoianu. Evenimentul a marcat începutul Revoluției de la 1848 în Țara Românească. În satul Islaz, atestat documentar la 9 iul. 1569, se află biserica ortodoxă cu hramul „Sfinții Trei Ierarhi" (1848), un conac (1924) și un han din a doua jumătate a sec. 19, iar în satul Moldoveni există biserica având dublu hram - „Sfântul Ioan Botezătorul" și „Sfântul Nicolae" construită în perioada 1832-1837 prin efortul enoriașilor și al marelui vornic Barbu Știrbei (pe moșia acestuia), pictată în frescă în 1865. După 1942 s-a construit o nouă biserică, cealaltă fiind lăsată în paragină.

ISTAU → Mizil.

ISTRIA 1. Podișul Istriei, subunitate a Pod. Casimcea, situată la E de râul Casimcea, cu aspect de câmpie înaltă tabulară, ușor ondulată, cu înălțimi de 100–190 m, ce domină spre E laguna Sinoie și zona litorală. Constituit din cuarțite, filite, șisturi verzi și depozite loessoide. Alt. max.: 195 m.

2. Promontoriu (peninsulă) în SE României (de fapt un grind), între lacul Sinoie la E și limanele Istria și Nuntași la V, pe care se află ruinele anticului oraș *Histria*.

3. Liman fluvio-maritim, cu apă sărată, pe țărmul românesc al Mării Negre, la V de lacul Sinoie, pe terit. com. Istria. Supr.: 5,6 km^2.

4. Com. în jud. Constanța, alcătuită din 2 sate, situată pe țărmul Mării Negre, pe malul de SV al lacului Sinoie, la marginea de E a Pod. Istriei; 2 641 loc. (1 ian. 2011): 1 345 de sex masc. și 1 296 fem. Stație de c.f. (în satul Istria). Centru viticol. Creșterea ovinelor și a bovinelor. Muzeu de arheologie (amfore, inscripții, vase ceramice, basoreliefuri elenistice etc.). Pe terit. satului Istria au fost descoperite vestigiile anticului oraș *Histria* (→). În perioada 1920–1940 satul Istria a purtat numele *Caranasuf*. În satul Istria se află biserica având dublu hram - „Sfânta Treime" și „Sfântul Nicolae" (1857-1860), declarată monument de arhitectură în anul 1967.

ISTRIȚA, masiv deluros în SV Subcarpaților Buzăului, situat la S de aliniamentul văilor Cricovu Sărat–Nișcov și încadrat la V și E de aceleași râuri (Cricovu Sărat și Nișcov). Alcătuit din calcare cochilifere, gresii, marne, șisturi argiloase ș.a. Nod hidrografic (de aici izv. râurile Sărata, Noianca, Ghighiu, Tohăneanca, Bălana ș.a.). Acoperit cu păduri de gorun, fag și carpen, cu unele elemente termofile. Alt. max.: 754 m. Spre V se continuă cu Dealu Mare. Expl. de calcare. Viticultură (podgoria Pietroasele). La poalele lui, în partea de NE, se află stațiunea balneoclimatică Sărata-Monteoru de pe terit. com. Merei, jud. Buzău.

ISTROS, denumirea sub care apare fl. Dunărea (în special în cursul inf.) în izvoarele scrise antice grecești.

ISVERNA 1. Dealurile Isvernei, zonă deluroasă în partea de N–NV a Pod. Mehedinți, parte componentă a acestuia, cu înălțimi ce depășesc 700 m alt. (Cuca Mare 788 m, vf. Paharnicului 887 m – cel mai înalt din Podișul Mehedinți) și cu versanți asimetrici, cu povârnișuri accentuate (35–40°) spre N și NV și pante mai domoale către E și SE. Versanții cu expunere nordică sunt acoperiți cu păduri, iar cei cu expunere sudică, cu pajiști și culturi agricole.

2. Depresiune carstică și de eroziune, situată în partea de N a Pod. Mehedinți, în zona de contact cu M-ții Mehedinți, pe cursul superior al râului Coșuștea. Vatra depresiunii prezintă un relief constituit din lunca largă a Coșuștei și din fragmente de terase, iar perimetrul acesteia este dominat de abruptul calcaros al M-ților Mehedinți (în V), de măgurile calcaroase (în E) – așa-numitele Cornete ale Cornățelului și de culmile mai domoale ale Brădetului (în N) și Gorunului (în S), cu înălțimi de 600–700 m.

3. Com. în jud. Mehedinți, alcătuită din 8 sate, situată în depresiunea cu același nume, în zona de contact a Pod. Mehedinți cu M-ții Mehedinți, pe cursul superior al râului Coșuștea; 2 190 loc. (1 ian. 2011): 1 085 de sex masc. și 1 105 fem. Culturi de cartofi. Produse de artizanat. Aici se află mai multe izbucuri (numite local „toplițe", „bolboroase" sau „nări") și peștera Isverna, cu o temp. constantă de 10°C și cu o bogată faună

cavernicolă (coleoptere, chiroptere) de la care s-a format un depozit gros de guano. În perimetrul satului Isverna, pe versantul calcaros de deasupra peşterii, şi în arealul satului Nadanova, pe pantele Dealului Cerboaniei, se dezvoltă crânguri de liliac sălbatic *(Syringa vulgaris)*. Bisericile din lemn cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (1763, refăcută în 1820), „Sfântul Gheorghe" (1829, cu picturi interioare din 1870) şi „Sfinţii Voievozi" (1783, refăcută în 1823, cu picturi interioare din 1892), în satele Seliştea, Turtaba şi Isverna.

ISVOARELE, com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 6 sate, situată în Câmpia Burnas, pe râul Ismar; 1 969 loc. (1 ian. 2011): 955 de sex masc. şi 1 014 fem. Fermă de creşteşre a porcinelor. Culturi de cereale, plante tehnice şi de nutreţ, floarea-soarelui ş.a. Viticultură. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. Isvoarele s-au numit *Beiu*, între 17 febr. 1968 şi 23 ian. 1981 com. **I.** a făcut parte din jud. Ilfov, iar până la 7 mai 2004, a avut grafia *Izvoarele*. Pe terit. satului Petru Rareş au fost descoperite (1933–1935, 1957) urmele unei aşezări neolitice, aparţinând culturii materiale Boian (milen. 4 î.Hr.) în care s-au găsit străchini, capace cu decor meandric, excizat, figurine feminine asemănătoare celor de tip Precucuteni, cu supr. decorată geometric prin incizie. Bisericile cu hramurile „Sfinţii Voievozi" (1850), „Sfântul Nicolae" (1879), „Sfântul Nicolae" (1885), „Cuvioasa Parascheva" (1890) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1902), în satele Valea Bujorului, Dimitrie Cantemir, Petru Rareş, Isvoarele şi Chiriacu. În arealul satului Valea Bujorului se află *Pădurea Manafu* (278 ha), declarată rezervaţie forestieră în anul 1954, formată din stejar brumăriu (*Quercus pedunculiflora*) în amestec cu cer (*Quercus cerris*), gârniţă (*Quercus frainetto*) şi salcâm plantat (*Robinia pseudacacia*). Dintre arbuşti sunt prezenţi porumbarul (*Prunus spinosa*), păducelul (*Crataegus monogyna*), paţachina (*Rhamnus cathartica*) ş.a. Stratul ierbaceu este alcătuit din brebenei (*Corydalis solida*), bujorul românesc (*Paeonia peregrina*), firuţa (*Poa pratensis*) etc. Colonii de fazani şi căprioare. Baltă piscicolă (15 ha).

IŞALNIŢA, com. în jud. Dolj, formată dintr-un sat, situată la N de confl. râului Amaradia cu Jiul, în luncile şi pe terasele de pe stg. Jiului şi de pe dr. Amaradiei, la contactul cu prelungirile de S ale Dealurilor Amaradiei; 3 906 loc. (1 ian. 2011): 1 929 de sex masc. şi 1 977 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 5 ian. 1875). Expl. de balast. Centrală electrică şi de termoficare (1 035 MW), intrată în funcţiune în 1965. Combinat chimic (îngrăşăminte fosfatice şi azotoase). Producţie de aparate de control şi de distribuţie a electricităţii, de rezervoare, cisterne şi conteinere metalice, de mobilă, detergenţi, săpunuri, băuturi alcoolice şi băuturi răcoritoare. Sere legumicole (204 ha). Pe terit. com. **I.** au fost descoperite (1964) mai multe morminte de incineraţie conţinând urne cu capac şi vase de ofrandă, de la sf. Epocii bronzului şi din prima Epocă a fierului, din care s-au recuperat castroane, ceşti, cupe (ornamentate cu linii în zigzag şi triunghiuri realizate prin incizii). Satul Işalniţa este menţionat documentar, prima oară, în 1577. Biserică având hramul „Adormirea Maicii Domnului", construită în 1705–1706, modificată radical în 1875 şi reparată în 1914.

ITEŞTI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 4 sate, situată în zona de contact a Subcarpaţilor Neamţului cu terasele înalte de pe dr. râului Siret; 1 622 loc. (1 ian. 2011): 820 de sex masc. şi 802 fem. Staţie de c.f. (în satul Iteşti), inaugurată la 13 sept. 1872. Fermă de creştere a bovinelor (în satul Iteşti). Pomicultură. Culturi de cereale, legume ş.a. Com. **I.** a fost înfiinţată la 14 iul. 2005 prin desprinderea satelor Iteşti, Ciumaşi, Dumbrava şi Făgeţel din com. Bereşti-Bistriţa, jud. Bacău.

IUCŞEŞTI → Icuşeşti.

IUGŞEŞTI → Icuşeşti.

IVĂNEŞTI, com. în jud. Vaslui, alcătuită din 14 sate, situată în zona Colinelor Tutovei, pe râul Racova şi în reg. de izv. a râurilor Iezer şi Studineţ; 4 672 loc. (1 ian. 2011): 2 369 de sex masc. şi 2 303 fem. Fermă de creştere a ovinelor. Viticultură. Satul Bleşca este menţionat documentar în 1439, iar Coşeşti în 1467. Pe terit. satului Ivăneşti au fost descoperite urmele unei aşezări hallstattiene şi o necropolă carpică de incineraţie (sec. 3), în care s-au găsit mărgele din pastă de sticlă şi calcedonie, o fibulă şi o brăţară din bronz, o lamă de cuţit din fier ş.a. În satul Ivăneşti se află biserica din lemn cu hramul „Sfântul Nicolae"-Balia (1774, refăcută în 1830) a fostului schit Golgota; în satul Broşteni există o biserică din 1807, iar în satul Coşeşti o biserică cu hramul „Cuvioasa Parascheva" (1809, cu unele transformări din 1882).

IVĂNEŢU, Culmea ~, masiv muntos în SE M-ţilor Buzăului, având aspectul unei culmi cu direcţie NE-SV, încadrat de văile râurilor Bâsca şi Bâsca Mică (la N), Slănic (la E) şi Buzău (la V) şi de Subcarpaţii Buzăului la S-SE (Depr. Sibiciu şi Brăeşti şi Dealurile Blidişel, Dâlma şi Bocu). Alt. max.: 1 191 m. Alcătuit din fliş grezos cu intercalaţii şistoase, conglomerate şi fliş bituminos cu gresie de Kliwa. Acoperit cu păduri de fag în amestec cu răşinoase. Versanţii săi sunt afectaţi de alunecări.

IVEŞTI 1. Com. în jud. Galaţi, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Siretului Inferior, în lunca şi pe terasele râului Bârlad; 9 684 loc. (1 ian. 2011): 4 889 de sex masc. şi 4 795 fem. Staţie de c.f. (inaugurată la 13 sept. 1872) în satul Iveşti şi haltă de c.f. (în satul Bucești). Nod rutier. Balastieră. Moară de cereale. Producţie de cărămizi şi ţigle, de lenjerie de corp, de produse lactate şi de ulei comestibil. Produse de artizanat, din lemn, şi obiecte din nuiele împletite. Culturi de cereale, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, pepeni, legume, cânepă ş.a. Fermă avicolă (în satul Bucești). Staţie de îmbuteliere a vinurilor. Cramă (mijlocul sec. 19). Centru viticol şi de vinificaţie (Băbească neagră, Fetească albă, Fetească regală, Cabernet-Sauvignon, Merlot ş.a.). Pomicultură (meri, peri, nuci). În arealul com. **I.** au fost descoperite opaiţe din lut şi cremene datând din perioada preromană, precum şi vase ceramice de proveniență dacică şi romană cu incizii geometrice şi florale. Satul Iveşti apare menţionat documentar, prima oară, la 15 iul. 1448, iar satul Bucești în 1548. În sec. 18, satul Iveşti era consemnat cu numele *Târgul Biserica Florii*, iar la 13 oct. 1856 capătă dreptul de a ţine târguri prin hrisov domnesc. Han turistic. Biserica „Sfântul Gheorghe" (1942-1943). În perimetrul com. **I.** se află întinse zone acoperite cu dune de nisip fixate de vegetaţie.

2. Com. în jud. Vaslui, formată dintr-un sat, situată în S Colinelor Tutovei, pe râul Tutova; 2 742 loc. (1 ian. 2011): 1 383 de sex masc. şi 1 359 fem. Producţie de amidon şi produse din amidon, de ulei vegetal şi de parchete. Viticultură. Satul Iveşti apare menţionat documentar, prima oară, în 1621. Până la 4 mart. 2004, com. **I.** a avut în componenţă satele Belceşti, Pogoneşti şi Polocin

care la acea dată s-au desprins din com. **I.** şi au format com. Pogoneşti, jud. Vaslui. Biserică din lemn cu hramul „Sfântul Gheorghe" (1840), în satul Iveşti.

IZA, râu, afl. stg. al Tisei la Sighetu Marmaţiei; 83 km; supr. bazinului: 1 303 km^2. Izv. de pe versantul de NV al M-ţilor Rodna, de la 1 200 m alt. şi străbate Depr. Maramureş pe direcţie SE-NV, formând în aval de com. Strâmtura, defileul Surduc (1,8 km), săpat în depozite eocene. Afl. pr.: Boicu, Ieud, Slătioara, Mara.

IZBICENI, com. în jud. Olt, formată dintr-un sat, situată în SE Câmpiei Romanaţi, în lunca şi pe terasele de pe dr. Oltului; 4 801 loc. (1 ian. 2011): 2 401 de sex masc. şi 2 400 fem. Expl. de balast. Lac antropic (1 095 ha; vol.: 74 mil. m^3). Hidrocentrală (53 MW), dată în folosinţă în 1989. Morărit. Muzeu etnografic în aer liber. Bibliotecă publică (c. 10 000 vol.). Cămin cultural. Legumicultură. Ferme de creştere a bovinelor şi porcinelor. În satul Izbiceni, atestat documentar în 1573, se află biserica „Sfântul Nicolae" (1846, reconstruită în 1940).

IZBUC, Mănăstirea ~ → Cărpinet.

IZBUCUL CĂLUGĂRI → Cărpinet.

IZVOARE 1. Masiv deluros în Pod. Niculiţel, reprezentând cea mai mare înălţime a podişului (414 m).

2. Com. în jud. Dolj, alcătuită din 3 sate, situată în Câmpia Desnăţui, pe râul Baboia; 1 779 loc. (1 ian. 2011): 882 de sex masc. şi 897 fem. Nod rutier. Culturi de cereale. Fermă de creşterea bovinelor. Viticultură. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. Izvoare s-au numit *Rudari*. În arealul satului Corlate a fost descoperită o necropolă de incineraţie, datând de la sf. sec. 2–începutul sec. 1 î.Hr., în care s-au găsit fragmente metalice ale unui scut, o spadă şi o suliţă din fier, o fibulă, un lanţ-cingătoare din argint ş.a. Bisericile cu hramurile „Sfântul Ioan Botezătorul" (1853) şi „Sfântul Dumitru" (construită în anii 1902–1905 pe locul unei biserici din sec. 17), în satele Izvoare şi Corlate.

IZVOARELE 1. Vechea grafie (până la 7 mai 2004) a com. *Isvoarele*, jud. Giurgiu.

2. Com. în jud. Giurgiu, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Burnas, pe râul Argeş; 3 839 loc. (1 ian. 2011): 1 854 de sex masc. şi 1 985 fem. Pomicultură; legumicultură. Prelucr. fructelor şi legumelor. Pădure de tei. Com. **I.** a fost înfiinţată la 7 apr. 2004 prin desprinderea satelor Izvoarele şi Teiuşu din com. Hotarele, jud. Giurgiu.

3. Staţiune climaterică şi de odihnă, de interes general, cu funcţionare permanentă, situată în raza com. Cerneşti, jud. Maramureş, la poalele de S ale M-ţilor Gutâi, la 916 m alt., pe râul Bloaja, la 32 km E de municipiul Baia Mare. Climă submontană, cu veri răcoroase (în iul. temp. medie 15°C) şi ierni friguroase (în ian. temp. medie –6°C), cu precipitaţii abundente (c. 1 000 mm/anual). Temp. medie anuală este în jur de 5°C. Aflată între culmi muntoase acoperite cu păduri, staţiunea dispune de un climat tonic-stimulant, caracterizat printr-o presiune atmosferică joasă, aer curat, ozonat, lipsit de praf şi alergeni. Staţiunea este indicată atât pentru odihnă, cât şi pentru tratarea afecţiunilor căilor respiratorii (rinite, traheite, bronşite cronice), a celor endocrine (hipertiroidie benignă), a stărilor de debilitate, de surmenaj fizic şi intelectual etc.

4. Com. în jud. Olt, alcătuită din 2 sate, situată în Câmpia Boian, pe râul Iminog; 3 569 loc. (1 ian. 2011): 1 908 de sex masc. şi 1 661 fem. Nod rutier. Ferme de creştere a ovinelor şi păsărilor. Viticultură. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1821, refăcută în 1901) şi „Sfânta Treime" (1872), în satele Alimăneşti şi Izvoarele. Conacul „Alimănişteanu" (sec. 19), în satul Alimăneşti.

5. Com. în jud. Prahova, alcătuită din 6 sate, situată în Subcarpaţii Prahovei, pe cursul superior al râului Teleajen; 6 730 loc. (1 ian. 2011): 3 377 de sex masc. şi 3 353 fem. Halte de c.f. (în satele Izvoarele şi Homorâciu). Producţie de explozivi, de perii, mături, cherestea şi mobilă. Ţesături tradiţionale din lână. Centru de olărit. Cămin cultural (în satul Homorâciu). Apicultură. Pomicultură (meri, pruni, peri). În perimetrul satului Homorâciu, pe Dealul Cetăţuia (716 m alt.), au fost descoperite urmele unei aşezări din Epoca bronzului, aparţinând culturii materiale Monteoru (milen. 2 î.Hr.), ale uneia din a doua Epocă a fierului (La Tène-ul geto-dacic) şi vestigiile unei aşezări de tip *dava,* datând din Epoca dacică clasică (sec. 2 î.Hr.-1 d.Hr.). În satul Schiuleşti se află mănăstirea Crasna (de călugări) situată într-o zonă acoperită cu păduri, la poalele muntelui Ursoaia, lângă pârâul Crasna. Întemeiat ca schit la începutul sec. 18 de câţiva călugări de la Văleni cu o biserică din lemn cu hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" şi atestat documentar, prima oară, în 1745. Biserica actuală, cu acelaşi hram, cu o singură turlă, pe naos, de formă rotundă, acoperită cu şindrilă, a fost zidită în anii 1824–1828, pe locul fostei biserici din lemn, din iniţiativa şi pe cheltuiala postelnicului Constantin Potlogea, picturile murale interioare fiind executate în anii 1832–1834 de un necunoscut. După secularizarea averilor mănăstireşti în 1863, schitul a început să decadă ajungând ca în anul 1920 să mai aibe doar un călugăr – an în care a fost jefuită de ocnaşii de la Slănic. Începând cu anul 1964 schitul Crasna s-a refăcut treptat. Biserica a fost restaurată în 1983, iar în 1991 a fost repictată la interior de Ioan Chiriac. Pereţii exteriori ai bisericii sunt zugrăviţi în alb. După 1989 a fost construită o nouă biserică din beton şi cărămidă, cu trei turle, acoperită cu tablă. În cadrul acestei biserici există un paraclis. Tot în această perioadă s-au mai construit o clădire cu un etaj pentru primirea oaspeţilor şi o altă clădire cu două etaje destinată pentru chiliile călugărilor. În anul 2001, schitul Crasna a fost transformat în mănăstire. În satul Homorâciu se află biserica având hramul „Adormirea Maicii Domnului" (1744), iar în satul Izvoarele, biserica având hramul „Sfinţii Voievozi" (1854) şi ruinele unui conac (sf. sec. 19) distrus de un incendiu. Agroturism.

6. Com. în jud. Teleorman, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Boian; 2 729 loc. (1 ian. 2011): 1 393 de sex masc. şi 1 336 fem. Producţie de nutreţuri concentrate pentru hrana animalelor. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreţ etc. Înainte de anul 1912 şi în perioada 1930-1948, satul Izvoarele a purtat numele *Alibei-Chioi*, între 1912 şi 1930 s-a numit *Regele Ferdinand*, iar din 1948 şi până la 1 ian. 1965, satul şi com. Izvoarele s-au numit *Găuriciu*. Bisericile cu hramurile „Sfântul Nicolae" (1834) şi „Adormirea Maicii Domnului" (1840).

7. Com. în jud. Tulcea, alcătuită din 3 sate, situată în SE Pod. Niculiţel, pe râul Teliţa; 2 047 loc. (1 ian. 2011): 1 031 de sex masc. şi 1 016 fem. Nod rutier. Centru viticol şi de vinificaţie. Până la 1 ian. 1965, satul şi com. Izvoarele s-au numit *Filimon Sârbu*. Pe terit. com. **I.** au fost descoperite urmele unei aşezări rurale romane în care s-a găsit un relief dedicat zeiţei Epona (zeiţă de origine celtică, protectoare a

cailor şi grajdurilor). Până la 5 mai 2005, com. **I.** a avut în componență satul Poiana Teilor care la acea dată a devenit comună de sine stătătoare.

IZVOARELE SUCEVEI, com. în jud. Suceava, alcătuită din 3 sate, situată la poalele de NE ale Obcinei Mestecăniş şi cele de NV ale Obcinei Feredeu, pe cursul superior al râului Suceava, la granița cu Ucraina; 2 325 loc. (1 ian. 2011): 1 225 de sex masc. şi 1 100 fem. Expl. şi prelucr. primară a lemnului. Produse lactate. Centru pentru încondeierea ouălor. Satul Izvoarele Sucevei a fost înființat în 1762 de către huțuli.

IZVORU, com. în jud. Argeş, formată dintr-un sat, situată în Câmpia Găvanu-Burdea, pe cursul superior al râului Teleorman; 2 394 loc. (1 ian. 2011): 1 139 de sex masc. şi 1 255 fem. Nod rutier. Expl. de petrol. Morărit şi panificație. Fermă de creştere a bovinelor. Culturi de cereale, floarea-soarelui, plante tehnice şi de nutreț, legume etc. Biserica având hramul „Sfântul Nicolae" (1701, pictată în 1829 şi reparată în 1939-1944); conacul „Perticari-Davila" (1924–1927).

IZVORU BÂRZII, com. în jud. Mehedinți, alcătuită din 7 sate, situată în partea de S a Pod. Mehedinți, la contactul cu terasele înalte de pe stg. Dunării, pe râul Topolnița; 2 878 loc. (1 ian. 2011): 1 450 de sex masc. şi 1 428 fem. Combinat chimic (în satul Halânga) pentru producerea de apă grea, (din 1988), închis în luna noiembrie 2015.
Termocentrala Halânga a fost dezafectată la 24 sept. 2015. Moară de cereale (1860), în satul Schinteieşti. Fermă de creştere a bovinelor (în satul Halânga). Centru viticol (Halânga). Pe terit. satului Izvoru Bârzii a fost descoperită (1967) o necropolă tumulară hallstattiană în care s-au găsit fragmente ceramice de tip Basarabi şi o placă (probabil pectoral) din aur, cu decor de cercuri concentrice, reliefate prin ciocănire *(au repoussé)*; în satul Baloteşti au fost identificate urmele unei aşezări romane *(vicus)* din sec. 2–3, iar în satul Puținei, vestigiile unei fortificații romane de tip *quadriburgium* (castel patrulater cu turnuri pătrate la colțuri şi poartă centrală de intrare), datând din sec. 4 d.Hr. În satul Schitu Topolniței se află mănăstirea Topolnița, cu biserica având dublu hram – „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul" şi „Sfinții Împărați Constantin şi Elena", construită în 1644–1646, din inițiativa căpitanului Lupu Buliga, pe locul uneia din sec. 14, atribuită, prin tradiție, cuviosului Nicodim şi voievodului Radu I (1377–1383). Păstrează picturi murale interioare şi exterioare, executate în frescă, în stil bizantin, de către zugravii Grigore („grecul") şi Dima („românul") în anul 1673. După secularizarea averilor mănăstireşti (1863), mănăstirea a fost părăsită şi apoi reînființată în 1930. Restaurată în 1930–1932 şi 1991–1992. În 1997 s-au executat lucrări de consolidare a bisericii, de refacere a zidăriei şi a acoperişului. Biserica având hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (sec. 19), în satul Izvoru Bârzii.

IZVORU BERHECIULUI, com. în jud. Bacău, alcătuită din 7 sate, situată în NV Colinelor Tutovei, în zona de izv. a râului Berheci; 1 712 loc. (1 ian. 2011): 884 de sex masc. şi 828 fem. Nod rutier. Centru de prelucr. artistică a lemnului. Lac piscicol cu o supr. de 22 ha (în satul Antoheşti). Pe terit. satului Izvoru Berheciului, atestat documentar în 1680, au fost descoperite vestigii de locuire din Epoca bronzului, aparținând culturilor materiale Monteoru (milen. 2 î.Hr.) şi Noua (sec. 14–12 î.Hr.), un mormânt de înhumație din prima Epocă a fierului, în care s-au găsit cinci vârfuri de săgeți din bronz, un colier din bronz, mărgele din sticlă, un obiect din bronz cu două capete zoomorfe stilizate ş.a., precum şi urmele unei aşezări getodacice din sec. 4–3 î.Hr. Satul Oțeleşti este menționat documentar, prima oară, în 1438.

IZVORU CRIŞULUI, com. în jud. Cluj, alcătuită din 4 sate, situată în E Depr. Huedin, pe cursul superior al Crişului Repede; 1 623 loc. (1 ian. 2011): 785 de sex masc. şi 838 fem. Producție de caroserii pentru autovehicule, de remorci şi semiremorci, de mobilă şi de cherestea. Centru de țesături populare şi de confecționare a obiectelor din lemn. Creşterea ovinelor, bovinelor şi porcinelor. Rezervație de liliac sălbatic *(Syringa vulgaris)*. În satul Izvoru Crişului, menționat documentar, prima oară, în 1276, se află o biserică reformată (1690), cu tavan casetat, pictat în 1764), iar în satul Nadăşu există o biserică din lemn cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" (1720–1730), ambele biserici declarate monumente istorice.

IZVORUL → Sinaia.

IZVORUL MIRON, Mănăstirea ~ → Tomeşti (4).

IZVORUL TĂUŞOARELOR, peşteră cu caracter descendent, situată pe versantul stg. al văii cu același nume din bazinul superior al râului Gersa (M-ții Rodnei), la 950 m alt. Constituită dintr-o rețea de galerii (16 100 m lungime), dezvoltate pe diaclaze. Peste 60% din galerii sunt situate în pantă, caracteristic fiind faptul că pe o lungime de numai 940 m, peştera prezintă o diferență de nivel de 461 m (cea mai adâncă peşteră din România). Aproape întregul sistem subteran este generat de accidente tectonice care au dus la formarea unor săli uriaşe, cascade, puțuri şi hornuri. Concrețiunile clasice (stalactite, stalagmite, draperii ş.a.) sunt rare, fiind prezente doar cristale de gips (anthodite). Temp. aerului variază între 5,5 şi 8°C, iar umiditatea se apropie de 100%. Faună cavernicolă săracă. Greu accesibilă. Monument al naturii. Cunoscută şi sub numele de *Peştera de la Tăuşoare*. Împreună cu peştera Jgheabul lui Zalion formează complexul carstic Tauşoare-Zalion (71 ha), declarat rezervație speologică.

IZVORU MUNTELUI, lac antropic (de retenție), construit pe cursul mijlociu al râului Bistrița (dat în folosință la 1 iul.

Izvoru Bârzii. Mănăstirea Topolnița

Lacul Izvoru Muntelui

Izvoru Mureşului. Complexul turistic

1960), la poalele de NE ale Masivului Ceahlău şi cele de SV ale M-ţilor Stânişoarei, la 505 m alt., în arealul localit. Bicaz, Pângăraţi, Ceahlău, Hangu şi Poiana Teiului. Supr.: 32,6 km^2; vol.: 1,23 md. m^3; ad. max.: 96 m; lungime: 35 km; lăţime max.: 2 km; perimetrul: 71 km. Amenajat în scop hidroenergetic (alimentează, printr-un tunel pe sub munte, hidrocentrala „Stejaru" de 210 MW), dar a devenit şi un important obiectiv turistic. Ihtiofaună bogată (păstrăvi, obleţi, mreană, clean, scobar ş.a.). În apele lacului de acumulare se află Piatra Teiului – un martor de eroziune, înalt de 23 de m deasupra luciului de apă. Este alcătuită din calcare recifale compacte de vârstă cretacică. Declarată rezervaţie geologică.

IZVORU MUREŞULUI, staţiune climaterică şi de odihnă de interes general, cu funcţionare permanentă, situată în raza com. Voşlăbeni, jud. Harghita, în SE Depr. Giurgeu, la poalele M-ţilor Hăşmaş, la 891 m alt., la 67 km N de municipiul Miercurea-Ciuc. Climă de munte, cu veri răcoroase (în iul. temp. medii de 14°C) şi ierni friguroase (în ian. temp. medii sub –6°C). Temp. medie anuală este de c. 6°C, iar precipitaţiile atmosferice însumează c. 700 mm anual. Climatul tonic-stimulant, cu aer curat, lipsit de praf şi alergeni, cu o ionizare accentuată a atmosferei, face ca staţiunea să fie căutată atât pentru odihnă, cât şi pentru tratarea stărilor de debilitate, de surmenaj fizic şi intelectual, a rahitismului, a nevrozelor astenice etc. Numeroase posibilităţi de drumeţii montane.

IZVORU POŞAGA, Mănăstirea ~ → Poşaga.